ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS,

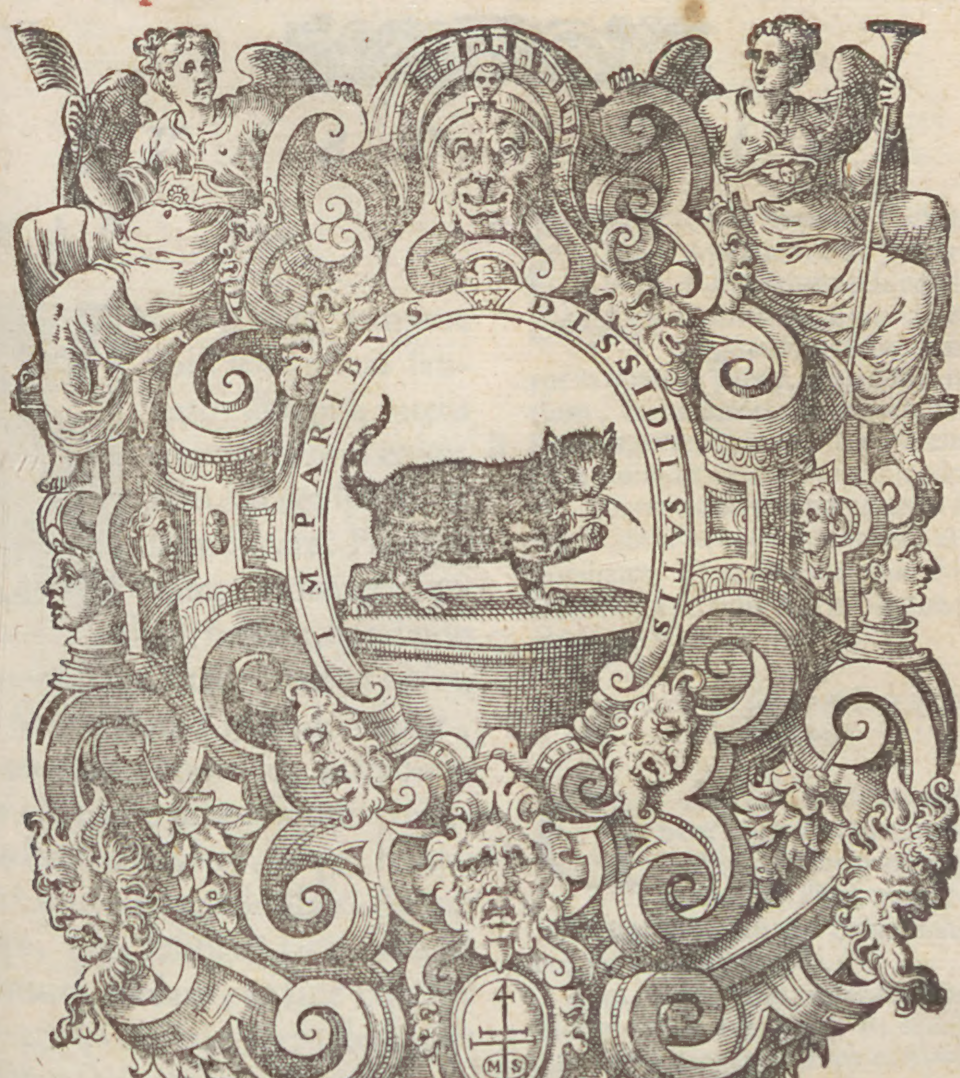
PHILOSOPHI, THEOLOGI,
Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

Commentaria in Quartam Partem MATTHÆI:

Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum Hispaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS, MDXCVI.

Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

COMMENTARIORVM In Euangelium Matthæi

QVARTA PARS.

CAP. XII.

IN ILLO tempore abijt Iesus ꝑ sata sabbato: discipuli autem eius esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare. Pharisæi autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbatis. At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit Dauid quando esurijt, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut nō legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, neque condēnassetis innocentes: Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

A IN illo tempore. Postquam Matthæus in præcedentibus posuit confirmationem dubitantium.s. discipulorum Ioannis prę cedenti cap. hic ponit confutationem impugnantium.s. Pharisæorum. Et diuiditur in quatuor partes. Quia aliqui impugnabāt Christum, veritatem eius reprehendendo, quasi contra

B legem ageret. Alii calumniando eius bonitatē: opera facta diuinitus dæmoni attribuendo, ibi. *Tunc oblatus est*. Alii tentando eius potestatem signa de cęlo quærendo, ibi. *Tunc responderunt*. Alii ei insidiando, & hoc dupliciter. Quidam insidiando ei in propria familia, scilicet in discipulis. Alii in propria persona, ibi. *Cum*

C *inde transisset*.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. I.

QVAERETVR circa primum an ea, quę habentur hic sint continuata ad pręcedētia. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Marcus, & Lu-

D cas ponunt istud, quod habetur hic in principio cap. & tamen non continuant illud præcedentibus, sed alteri narrationi.

Item, quia ambo ponentes istud ponunt illud immediate post accusationem discipulorum Christi, quare non ieiunarent, vt patet Marc.2. & Luc.6. ergo

E videtur, ꝙ ille sit ordo rectus cum ambo concordent in eo, & non iste quem posuit Matthæus.

Dicendum, quòd iste est ordo continuus, quia in litera innuitur continuatio cum dicitur: In illo tempore abiit Iesus.s. tempore quo fiebant, quę supra ha-

A ben-

bentur, & sic dicit glo. ꝙ narrata prædicatione cū miraculis vnius anni ante quæstionem Ioannis factis, trāsiit ad ea, quæ facta sunt in alio anno. s. post mortem Ioannis, quando iam in omnibus Christo contradicitur, & idem vult Augustinus. s. ꝙ omnia quæ sequūtur facta sunt in secundo anno prædicationis Christi, quia Ioannes vixit toto anno quo Christus prædicauit, & sic continuata sunt ista præcedentibus.

Ad argumentum dicēdum, ꝙ Mattheus tenet hic continuum ordinem: Marcus aūt & Lucas mutauerunt ordinem, nec est inconueniens, ꝙ discordet ab eis, quia sæpe inter se discordant, maxime quia illi noluerunt tenere ordinem artificialem.

Ad secundum dicendum, ꝙ licet Marcus, & Lucas concordent in ordine, & sint contra Matthæum, magis est standum Matthæo, eo ꝙ litera exprimit hic ordinem, quia dicit. In illo tempore, illi tamen nō exprimunt aliquid, quod signet continuationem, & ita Augustinus vult in lib. de cōcor. euan. Vel dicit, ꝙ pōt accipi in illo tempore large, & ita potest significare longum tempus in quo multa fieri possent, & sic potest esse ordo rectus Marci, & Lucæ, & mutatio ordinis apud Matthæum, magis tamen tenet, ꝙ Mattheus teneat ordinem rectum. Alii autem tenēt ordinem artificialem. s. nolendo ponere multas reprehensiones simul discipulorum factas a Pharisæis. Nam ipsi accusauerant eos, quare non ieiunabant, nunc iterum accusant eos, quare euellebant, & fricabant spicas, & sic dicitur Mar. 2. Et factum est iterum cum in sabbatis ambularent.

Circa primum dicitur. *In illo tempore.* s. in quo facta sunt præcedentia, quando discipuli Ioannis quęsierūt a Christo, vt patet. *Abiit Iesus.* Ibant cum eo discipuli eius, & eo præsente spicas vellebant discipuli. *Sabbato.* De hoc enim accusabant eos, quòd in sabbato facerent, quod non licebat, non autem quasi ipsum, quod faciebant per se malum esset. *Per sata.* i. per segetes, quia iam habebant spicas maturas de quibus discipuli comedebant. *Discipuli autem eius.* Non apparet an de solis Apostolis intelligatur, vel de omnibus simul, nā multos discipulos Christus habebat qui sequebantur eum, quia post duodecim Apostolos etiam designauit 72. discipulos, Luc. 10. sed de quibuscunque intelligatur non differt, quia non omnino variatur ex hoc conditio facti, & accusationis. *Esurientes.* Contigit enim eos esurire, quia non vacabant deliciis cibi, & potus, & hoc ponitur ad ostendendum causam facti, & excusationem ipsorum, vt infra tangitur. *Cœperunt vellere spicas.* Idest eradicare, vel melius intelligitur vellere, idest decerpere, quia euellere spicas est ipsam spicam, & calamum eius radicitus trahere, sed hoc nō erat necesse ad cibum, sed solū, quòd spicas tollerent, & hoc non erat euellere, sed decerpere. *Et manducare.* Subintelligendum est, quòd grana purgabant, & comedebant, quia spicas comedere brutorum est, sic dicitur Lucæ sexto. Et manducabant confricantes manibus, quia iste est modus purgandi grana spicarum. *Pharisæi autem.* Lucæ sexto, dicitur. Quidam Pharisęorum, & idem est, quia certum est, quòd non poterant nunc omnes Pharisæi assistere discipulis Christi, vt accusarent eos. *Videntes.* Videntes, scilicet, quòd discipuli spicas vellerent, & manibus fricarent. Nam non accusabant eos, quia comedebant, sed quòd cibus parabatur. *Dixerunt ei.* Scilicet Christo, & tamen Luc. 6. dicitur: dicebant illis, idest discipulis, sed de hoc infra dicetur, quæstione septima. *Ecce discipuli tui faciunt.* Scilicet spicas vellendo, & manibus eas confricando. *Quod non licet eis facere sabbatis.* Scilicet, quia sabbato non licebat cibos parare, sed ex præcedenti die parati seruabantur. *At ille dixit eis.* Videns quòd

Discipuli spicis vescebantur.

Iudæis sabbato non licebat cibos parare.

F iniuste discipulos accusabant, confutat eorum accusationem. *Non legistis?* Arguit contra eos ex scriptura, & non debet legi assertiue, sed interrogatiue, scilicet non legistis, idest nunquid non legistis? Nam Christus non vult asserere, quòd ipsi nunquam hoc legerant, immo verisimile est, quòd legissent sæpe, quia studiosi erant in lege. *Quid fecerit Dauid.* Tangit historiam, primo Regum 21. *Quando esuriit.* In hoc ostenditur, quòd licuit discipulis hoc facere, quia sicut Dauid licuit propter famem comedere de panibus, de quibus non licebat comedere, nisi sacerdotibus, ita liceret discipulis propter famē sabbato spicas euellere, & fricare. *Et qui cum eo erant.* Non solus ipse, sed etiam viri qui comitabantur eum comederunt de pa-

G nibus illis, primo Regum, capitulo vigesimoprimo, quia erant in eadem necessitate famis in qua Dauid. *Quomodo intrauit in domum Dei.* Scilicet in tabernaculum, quod erat in vrbe Nobe. Nam tunc non erat factum templum Salomonis, sed tabernaculū, quod fabricauerat Moyses in deserto, transferebatur per loca, erat autem tunc in vrbe Nobe, primo Regum 21. & 22. *Et panes propositionis.* Vocantur sic, quia proponebantur coram Domino manentes super mensam auream in tabernaculo, Leuitic. vigesimoquarto. *Comedit.* Scilicet ipse, & qui cum eo erant, vt infra innuitur, & Marcus secundo, & Lucæ sexto. *Quos non licebat ei edere.* Idest alias non liceret ei edere de illis, quia e-

H rant panes sancti, sed nūc propter necessitatem licuit. *Nec his qui cum eo erant.* Tam Dauid, quàm qui cum eo laici erant, ideo non licebat eis de istis panibus edere.

Nisi solis sacerdotibus. Erant enim isti panes valde sancti, & ideo non licebat de eis cuiquam edere, nec etiam Leuitis, sed solis sacerdotibus. *Aut non legistis.* Ista est secunda responsio, scilicet, quòd sicut licebat sacerdotibus violare sabbatum, vt ministrarent in tēplo propter dignitatem templi, & nón licebat aliis hominibus, vel ipsis sacerdotibus alibi hoc facere, ita licebat discipulis eo permittente sabbatum violare, quia ipse erat maioris auctoritatis, quàm templum, & dicitur aut non legistis? Idest nunquid non legistis? hoc refertur ad illud, & sine crimine sunt, quia Exod. capi-

I tulo trigesimoquinto, dicitur. Non succendetis ignē die sabbati in cunctis tabernaculis vestris, & sic innuebatur, quòd possent in tabernaculo Domini succendere, sic dicitur Leuitici, capitulo sexto, quòd sacerdos per singulos dies nutriret ignē in altari subiiciens ligna. *Quia sabbatis.* Hoc dicit, quia de custodia sabbati agitur. *Sacerdotes in templo.* Dicitur de sacerdotibus, quia ipsis licebat facere in sabbato aliquas ministrationes, quę erant contra quietem sabbati, vt animalia occidere, pelles detrahere, & illa in partes diuidere, & super ignem in altari ponere, & cremare, quæ omnia fiebant in quolibet holocausto, Leuitic. capitulo primo, & tamen quolibet sabbato immolabātur, saltem quatuor agni anniculi in sacrificium iuge, duo in mane, & duo in vespere, Numer. capitulo vigesimoocta-

K uo, præter alia sacrificia spontanea, & dicitur in templo, quia sacerdotibus extra templum non licebat similia facere. Vnde in domibus suis non licebat eis occidere animalia, aut assare, vel coquere, sicut in templo faciebant, & ideo dicitur Exod. 35. Non succendetis ignē in cunctis tabernaculis vestris die sabbati. s. cum illa die fieret sacrificium, vt dictum est. *Sabbatum violant,* s. materialiter: nam proprie non dicitur quis violare sabbatum, nisi cum facit aliquid in sabbato, quod lege vetitum est, & tamen sacerdotes non faciebant aliquid vetitum, sed potius lex iubebat hoc facere, ideo sabbatum non violabant, sed dicunt violare, quia faciebant ea, quæ aliàs quietem sabbati tollebant.

Quid proprie sabbatū violari.

lebant.Nam ignem ſuccendere,& ſimilia,illicita erāt A
in ſabbato. *Et ſine crimine ſunt.* Licet non violent ſab-
batum,ſcilicet quia non eſt propria violatio,quia aliàs
neceſſe erat, quòd peccarēt. Vnde potius debet dici,
quòd non violabant ſabbatum, ſic dicitur Ioan.7.Si
circunciditur homo in ſabbato, vt nō ſoluatur lex,i.
poteſt circuncidi in ſabbato, & non ſoluitur,ideſt nō
violatur lex in hoc,ita faciendo in templo, quę perti-
nent ad ſolum cultum Dei, non ſoluitur ſabbatum.

Dico autem vobis. Phariſęis loquitur. *Quia templo ma-
ior eſt hic.* Poteſt intelligi hic,ideſt Chriſtus,vt loqua-
tur de ſeipſo in tertia perſona.ſcilicet hic,i.iſte,qui vo-
bis loquitur maior eſt templo, ideſt maioris dignita-
tis,ideo ſicut licet propter dignitatem templi ſacer-
dotibus violare ſabbatum ibi,& non alibi,ita licet iſtis
me permittente ſabbatum violare. Vel intelligitur
hic, ideſt iſte locus in quo ego ſum eſt maior templo B
dignitate, ideo ſicut in templo licet ſabbatum viola-
ri,ita licebit hic. Vel accipitur hic, quòd ſit aduerbiū
loci.ſic accipit Hieronymus dicens, hic non prono-
men, ſed aduerbium loci legendum eſt, quòd maior
templo ſit locus, qui dominum templi teneat, & eſt
ſenſus hic,ideſt in loco iſto eſt aliquis maior templo,
ſcilicet ego, & in hoc Chriſtus tacite oſtendit ſe Deū
eſſe,quia nemo erat maior templo, niſi Deus propter
quem eſt templum,& omnia,quę fiunt in templo.

Si autem ſciretis. Iſta eſt tertia reſponſio in qua oſtē-
ditur, quòd pręponi debet conſeruatio ſalutis huma-
næ obſeruationi feſtorum,quia ſabbatum factum eſt
propter hominem, & non homo propter ſabbatum.
in neceſſitate ergo magis prouidēdum eſt, vt vitę ho- C
minis conſulatur, quam vt ſabbatum obſeruetur.

Quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium. Ideſt ſi
intelligeretis quid ſignificat ſcriptura cum dicit mi-
ſericordiam volo,& non ſacrificium Oſeę.8.ideſt po-
tius,quam ſacrificium:nam Deus non repellit ſacrifi-
cium,ſed pręponit ſibi miſericordiam,ſcilicet quādo
non poſſunt ambo ſimul cuſtodiri, pręponenda eſt
miſericordia, ideſt vt potius prouideamus homini ex
miſericordia tribuendo ei neceſſaria, quam nolendo
ſabbatum cuſtodire.Ad quid autem Chriſtus vtitur
iſta auctoritate, & quomodo pungit in ea Phariſęos
oſtenſum eſt ſupra 9.cap.quæſt.61.

Nunquam condemnaſſetis innocentes. i.intelligentes,ꝙ D
iſti vrgente fame faciebant in qua potius miſerendum
erat eis,quam ſabbatum cuſtodiendum:vnde innocē-
tes ſunt,i.non peccauerūt in hoc,& ſic vos non con-
dēnaſſetis eos,ſi intelligeretis ſcripturas, ſed quia non
intelligitis inſipienter cōdemnatis eos,& iſta erat ma-
gna increpatio pro Phariſæis qui ſuperbi erant,& tan-
quam non intelligentes ſcripturam repellerentur.

Dominus eſt enim filius hominis etiam ſabbati. Poteſt in-
telligi de Chriſto qui vocatur filius hominis,vt præce
denti cap.& ſupra 10.& eſt ſenſus filius hominis,ideſt
ego ſum dominus ſabbati, & ſic poſſum illud muta-
re ad voluntatem meam,& concedere iſtis, ꝙ faciant
aliquid in ſabbato.ſic dicit Remigius.filium hominis
ſeipſum appellat,& eſt ſenſus,iſte quem vos purū ho-
minem putatis Deus eſt, omnium creaturarum Do- E
minus,& etiam ſabbati,& ideo poteſt legem mutare
pro ſua voluntate,quia fecit eam. Vel poteſt accipi fi-
lius hominis pro quolibet homine, ſcilicet filius ho-
minis,ideſt homo quilibet eſt Dominus ſabbati, quia
poteſt illud violare licite, quando ſibi expedierit pro-
pter aliquam neceſſitatem ſuam, ſicut Dominus po-
teſt imperare ſeruo, quod ſibi expedit, & iſte eſt me-
lior ſenſus.

Primo,quia iſte conuenit literæ iſti. ſ.ſi ſciretis quid
eſt miſericordiam volo,& non ſacrificium. Nam pp
hoc Deus vult miſericordiam,& non ſacrificiū, ideſt

potius quam ſacrificium, quia melior eſt homo, quā
ſacrificium, & quam ſabbatum, & ideo de eo magis
curandum,& hoc eſt,ꝙ homo ſit Dn̄s ſabbati.

Secundo patet, quia iſte ſenſus ponitur Mar.2.ſ.di-
cebat eis.ſabbatum propter hominem factum eſt, &
non homo propter ſabbatum. & ſequitur,itaque dn̄s
eſt filius hominis etiam ſabbati:cum ſabbatum ſit fa-
ctum propter hominem.

Quare Chriſtus ambulabat per ſata die ſabbati.
Quæſt. II.

QVAERETVR quare Chriſtus ambulabat
in ſabbato per ſata.

Aliqui dicunt, ꝙ Chriſtus illa die itine-
rabat ex aliqua cauſa, & ſic contigit tranſi-
re per ſata. Sed ſic non ſtat,quia grauius eſſet itinera-
re illa die, quam ſpicas manibus fricare, inquātum ſic
magis tolleretur ſabbati quies, quam ſpicas manibus
fricando,quod leuiter,& cito fieret, itineratio autem
dicit actum totius diei, & tamen Phariſæi non accu-
ſauerunt diſcipulos de itineratione, ergo non itinera-
bant.

Aliter dicendum,ꝙ diſcipuli erant illa die in aliquo
loco vbi non habebant neceſſaria ad vitam, ideo ſpi-
cas fricantes comedebant,& ambulabant per ſata il-
las euellendo, & apparet hoc, quia Phariſæi aderant
quando diſcipuli ſpicas vellebant, nam accuſauerunt
eos videntes hoc. ergo erant in aliquo loco habitato
vel circa illum.

Sed tunc dicetur quomodo poterant pati neceſſi-
tatem famis exiſtentes in loco habitato.

Dicendum,ꝙ illam paſſi ſunt, vt dicetur. j. 5.q. &
de illa poterat conſtare Phariſæis, & ideo ex fame,q̄-
rebant cibum per ſata, & ideo dicitur, diſcipuli eius
eſurientes, & tn̄ dicendum ꝙ Chriſtus voluit, vt pa-
terentur iſtam famem,vt eſſet eis occaſio violādi ſab-
batum habito aliquo colore rationabili.ſic dicit Chry
ſoſtomus, quare autem per ſata eos ſabbato du-
cebat qui omnia præſciuit? niſi quia volebat ſoluere
ſabbatum,volebat quidem,ſed nō ſimpliciter,ideoq;
non ſine cauſa illud ſoluit, ſed dans occaſionē ratio-
nabilem,vt & legem ceſſare faciat,& legem nō offen
dat,ſic ēt dicit Epiphanius, die ſabbati, niſi ſunt tran-
ſeuntes per ſegetes,quia diſſolutum eſt vinculū ſabba
ti,vbi magnum aduenit ſabbatum.

Quare diſcipuli Chriſti ſpicas euellebant. Et quòd eorum vita
erat parca in cibis. Quæſt. III.

QVAERETVR quare diſcipuli ſpicas vellebant.

Dicendum,ꝙ factum eſt ex neceſſitate famis,
nam dr̄ hic, ꝙ eſuriebant:nullos aūt alios diſcipuli ci
bos hr̄e poterant,ideo ſpicas vellebāt,magna.n.fames
erat,quæ ad hoc vrgebat eos. ſic dicit Chryſoſtomus,
tu aūt admirare diſcipulos qui ita erāt oppreſſi, & nul
lam corporalem habebant curam, ſed contemnebāt
carnalem menſam,& fame oppugnabantur, nec tn̄
deſiſtebant a Chriſto, niſi.n.eos cogeret vehementer
eſuries,nequaquam hoc feciſſent,ꝙ tamen ſpicas vel-
lerent,& comederent, ſignum erat, ꝙ non erant aſ-
ſueti ad ciborū delicias,quia graue eſſet eis tunc gra-
na comedere, ſed erat vita eorum aliqualiter in cibis
parca,& ideo quocunque cibo conſolabantur. Sic di-
cit Hierony. ꝙ autem ſpicas ſegetum manibus con-
fricant,& in eiſdem conſolantur,vitæ auſterioris indi-
cium eſt, non præparatas epulas, ſed ſimplicem cibū
quærentium.

Sed dicetur quomodo ſtat,ꝙ præced.q.dictum eſt,
ꝙ Chriſtus quæſiuit occaſionem ad hoc, ꝙ diſcipuli

ſui violarent ſabbatum, nam videtur quòd non ſtat, quia aut habuerunt iuſtam cauſam faciendi, aut non: ſi non habuerunt, non potuit Chriſtus defendere eos contra Phariſæos accuſantes: & tamen defendit per tres rationes inductas in litera. Si habuerunt cauſam hoc faciendi non violauerũt ſabbatum. & ſic occaſio quam Chriſtus quærebat nihil erat, cum ſabbatũ non fuerit violatum.

Dicendum, quòd diſcipuli violauerunt ſabbatum materialiter, ſicut ſacerdotes ſabbatum in templo violant: habuerunt tamen iuſtam cauſam, & ideo accuſatio Phariſæorũ contra eos non procedebat, ſicut Chriſtus oſtendit. proderat tamẽ hoc aliquo modo ad ſoluendum ſabbatum, ſ. quòd non maneret in rigore illius obſeruationis quem Iudæi tenebant: nam non auderent Iudæi illud ſabbato facere, nam propter hoc diſcipulos arguerunt, quòd facerent, quod non licebat ſabbatis, & ſic Chriſtus incipiebat per rationabilem colorem tollere rigorem obſeruantiarum Iudaicarũ, vt non eſſet ſcandalum ſi ſubito omnia tolleret, & poſtea omnia tolleret, ſicut nunc omnia ablata ſunt.

Sed dicetur, quòd cum hac intentione iſtud fieret, vt ſabbatum ſolueretur, nulla cauſa quantumcunque iuſta excuſaret, quia volenti agere contra legem malum propoſitũ eſt, & ſic ex fine redditur actus malus.

Dicendum, quòd diſcipuli non habuerũt intentionem ſoluendi ſabbatum, ſed ſola fames impulit eos, vt ſpicas colligerent, & ſic quantũ ad eos iuſta cauſa erat, & excuſans a violatione ſabbati: Chriſtus autem noluit occaſionem habere, vt ſabbatum violaretur: Chriſtus tamen non poterat peccare quicquid vellet, quia poterat ſabbatum omnino tollere etiam nulla cauſa exiſtente, ſicut illud inſtituit, quia voluit, ſed nunc quæſiuit occaſionem ad tollendum ſcandalum Phariſæorum: diſcipulis autem non liceret quærere occaſionẽ quantumcunque iuſtam ad violãdum ſabbatum, quia hoc non liceret, niſi potenti auferre legem: diſcipuli tamen erant ſubiecti legi.

Quomodo nunc diſcipuli poterant eſurire, ita vt fames excuſaret eos a violatione ſabbati; cum Iudas etiam pecuniæ loculos haberet. Quæſt. IIII.

QVAERETVR, quomodo nunc diſcipuli poterant eſurire, ita vt fames excuſaret eos a violatione ſabbati, quia non excuſaret quæcunque fames, ſed illa ſolum quæ cõſtituit hominem in neceſſitate. ſic innuitur Mar. 2. in exemplo, quod ibi Chriſtus allegat de Dauid, ſcilicet, nunquam legiſtis quid fecerit Dauid, quando neceſſitatem habuit, & eſurijt.

Aliqui dicunt, quòd non poterant nunc talem famem habere, quia erant in locis habitatis, vbi poterat eis de cibo prouideri. Quod patet, quia Phariſæi aderant, quando ipſi ſpicas manibus confricabant.

Dicũt aliqui, quòd iſta fames fuit miraculoſa, nam Chriſtus quærebat occaſionem contra ſabbatum, & vt illam inueniret, induxit famem diſcipulis, vt ſic coacti ſpicas vellerent, & manducarent.

Sed non ſtat, quia nunquam eſt recurrẽdum ad miracula ſine neceſſitate. poterat tamen alio modo eſſe fames naturaliter in diſcipulis, ideo non oportebat eã miraculoſam ponere.

Item patet efficacius, quia Chriſtus defendit hic diſcipulos a Phariſæis allegans, quòd eſurirent, & inducens exemplum de Dauid eſuriente: ergo oportebat, quòd iſta fames diſcipulorum eſſet veriſimilis. ſi tamen eſſet ſupernaturalis non eſſet veriſimilis in conſpectu Phariſæorum, quia non appareret aliquid propter quod veriſimile eſſet eos tũc eſurire, & ideo ſpi-

F cas vellere: non ergo erat fames miraculoſa, ſed naturalis quæ veriſimilis eſſe potuit in conſpectu Phariſeorum.

Dicendum ergo, quòd fames naturalis erat, & poterat eſſe vno modo, ſcilicet, quia diſcipuli ſequebantur Chriſtum nullius rei alterius curam habentes, cõtingeret autem, quòd Chriſtus die illa maneret diu extra locum non veniens ad ſumendum cibum, & ita diſcipulis cõtingeret eſurire. ſic dicit Chryſoſtomus, admirare diſcipulos qui ita erant oppreſſi, & nullam corporalium habebant curam, ſed contemnebant carnalem menſam, & fame oppugnabantur, nec tamen deſiſtebant a Chriſto, ideſt non dimittebant eum re-
G deuntes in domum ad ſumendum cibos, ſed ſequebãtur eum etiam ſi eſurirent.

Alij dicũt, quòd licet eſſent in loco habitato cibos habere non poterant, quia nihil ſecum portabant, nec peram, nec ſacculum in quibus cibos recondere poſſent, nec pecunias de quibus eos emerent, ſupra 10. & Lucæ 9. & 10. Iudæi autem erant interdum immiſericordes pauperibus non miſerentes, & ita contingeret eos eſurire, quia non haberent cibos, nec vnde illos emerent: ſicut enim Chriſtus prædicabat aliquando in Ieruſalem, & nemine recipiente eum, cogebatur redire ad ſumendum cibum in Bethaniam, & ſemel dum rediret eſurijt, iuitque ad ficum quæ erat iuxta viam, nec tamen inuenit in ea, niſi folia Matth. 21. & Marc.
H 11. ita poterat eſſe hic, quòd diſcipuli non habentes cibum a Iudæis diſcurrerent per ſegetes, & ſpicarum grana comederẽt. Hoc quidem ſatis veriſimile eſt, ſed falſum ſupponitur, ſcilicet, quòd non haberent vnde cibos emerent, quia diſcipulis quando ſoli ibant, ideſt non cum Chriſto, non licebat portare pecuniam, nec peram: Chriſtus tamen pecuniam portabat, quia Iudas habebat loculos eius, & inde emebat quæ neceſſaria erant Ioan. 12. & 14.

Aliter etiam poteſt dici, quòd diſcipuli nunc eſurierunt, quia Chriſtus erat extra locum habitatum, licet non longe ab eo, & ibi forte prædicauerat populo. & cum iam longa mora eſſet, diſcipuli eſurierunt, & ſpicas vellebant: & patet hoc, quia Phariſæi aderant
I qui hoc videbant & accuſabant diſcipulos: & ſic videt quòd populus erat cum Chriſto tunc, & coram illo diſcipuli hoc fecerunt.

Aliter poteſt dici, quòd forte Chriſtus propter nimiam importunitatem Iudæorum irruẽtium in eum, exiuit de loco, nondum ſumpto cibo, & ita diſcipuli eſuriebant, & ſpicas vellebant: ſic enim ſæpe Chriſto accidebat, vt patet Marc. 6. f. & ait illis: venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillũ: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec manducandi ſpatium habebant, & ideo eſurirent, ſic dicit Hieronymus, ſ. vt autem in alio Euangeliſta, legimus propter nimiam importunitatem, nec veſcendi quidem habebant locum, & ideo quaſi homines eſuriebãt, & iſtud
K eſt veriſimilius.

Quare potius Phariſæi accuſauerunt diſcipulos Chriſti nunc, quàm aliqui alij. Quæſt. V.

QVAERETVR, quare potius Phariſæi accuſauerunt diſcipulos Chriſti nunc, quàm aliqui alij.

Dicẽdum, quòd primo fuit propter inuidiam, nã inuidebant valde Chriſto, & diſcipulis eius: & ideo quandocunque poterant mordaciter arguebant eum & illos, vt oſtenſum eſt ſupra 9. ca. q. 52. ipſi igitur potius quàm alij inſidiabantur parati ſemper eum accuſare ſiquid inuenirent.

Secundo fuit propter oſtenſionem ſanctitatis, quia Phariſei oſtentabant ſe ceteris eſſe ſanctiores, & ideo

potius

potius competebat eis zelus legis quàm alijs, & magis arguere præuaricatores, & quia discipuli Christi videbantur nunc præuaricari sabbatum, ipsi potius quã cæteri arguerunt eos.

Tertio fuit, quia ista redargutio non pertinebat, nisi ad peritos in lege, quia dixerunt: discipuli tui faciũt quod non licet facere sabbatis. scire tamen quid liceret sabbatis facere, & scire quid est illicitum non pertinebat, nisi ad peritos in lege. populus autem legem ignorat: ideo non poterãt arguere discipulos Christi. sed necesse erat, quòd aut Pharisæi, aut scribæ eos arguerent, quia isti erant in lege periti. de scribis autem nihil hic dicitur, quia forte nulli eorum aderant. Vel intelliguntur nomine Pharisæorum, quia sic dicitur supra 9. quòd Pharisæi accusabant discipulos dicẽtes: quare cum publicanis &c. & tamen nõ erant soli Pharisæi, sed etiam scribæ simul, vt patet Mar. 2. & Luc. 5. & ita potuit esse hic.

An nunc Pharisæi accusauerunt discipulos dirigendo verba ad eos, vel ad Christum. *Quæst.* *VI.*

QVAERETVR, an nunc Pharisæi accusauerunt discipulos Christi dirigẽdo verba ad eos, vel ad Christum.

Dicendum, quòd in hoc est diuersitas, quia hic & Mar. 2. dicitur, quòd Pharisæi dixerunt Christo, quare discipuli tui faciunt, quod non licet? & tamen Lucæ 6. dicitur: quidam Pharisæorum dicebant illis, quid facitis, quod non licet in sabbatis?

Dici potest vno modo, quòd cum discipuli viderẽtur præuaricari in hoc, & non Christus, direxerũt verba contra eos, & non contra Christum, sicut dicitur Luc. 6. quia tamen omnis accusatio facta contra discipulos militabat in Christum qui erat magister eorũ: Matthæus, & Marcus retulerunt verba, quasi Christo dicta.

Aliter potest dici, & melius, quòd fuerunt diuersæ accusationes. vna enim fuit quorundam Pharisæorũ accusantium discipulos apud Christum. alia fuit aliorum Pharisæorum ipsos discipulos increpantium. sic innuitur hic. & Mar. 2. dicitur, quòd Pharisæi dixerũt hoc Christo. & Lucæ 6. dicitur, quidam autem Pharisæorum dicebant illis quid facitis? quasi dicat multitudo Pharisæorum Christo loquebatur, quia ibi erat principalis quæstio, & accusatio. quidam autem ipsorum discipulis loquebantur increpando eos, quia minus erat eos increpare, quam cõtra Christum aliquid proponere. sic dicit Beda. alij vero dicunt ipsi Domino, & discipulis poterat obijci, & quodcunque obiectum ad ipsum maxime respicit.

Quare Pharisæi accusauerunt discipulos, & non Christum. *Quæst.* *VII.*

QVAERETVR, quare Pharisæi accusauerunt nũc discipulos, & non Christum.

Dicendum, quòd accusauerunt eos de transgressione sabbati, & quia soli discipuli spicas vellebant, & non Christus, non potuerunt eum nũc accusare, licet etiam si ipse spicas velleret, forte non auderent Pharisæi accusare eum, quia quandocunque accusabant ipsum respondebat eis acriter, & ipsi non poterant resistere ei. accusabant ergo discipulos, quod minus erat: sed adhuc nunc aliquomodo in Christum accusationem retorquebant, quia licet non accusarent eum, vt sabbati præuaricatorem: accusabant tamen tanquam fauentem peccato, quasi eius auctoritate hoc fieret, cum eo præsente fieret. Etiam quia ad ipsum pertinebat arguere discipulos de malo, & ipse peccare videretur, si discipulos peccantes cum videret non argueret, & ideo ei locuti sunt dicentes, quare discipuli tui hoc faciunt &c. quasi ipse peccaret non prohibendo eos agere hoc, quia aliàs ipsos solos arguissent. sic dicitur Luc. 6. quare facitis, quod non licet facere sabbatis?

Quare Pharisæi non arguerunt discipulos quòd sabbato ambularent &c. Et quantum Iudæis licebat ambulare in sabbato. *Quæst.* *VIII.*

QVAERETVR, quare non arguerunt eos, quòd sabbato ambularent, quia magis illicita erat itineratio, quàm confricatio spicarum, cum magis violet sabbatum, inquantum est maioris occupationis.

Dicendum, quòd non itinerabant, sed iuxta locum ambulabant, quod innuitur cum dicitur, quòd ambulabant per sata. illa tamen iuxta locum erant.

Item quia Pharisæi etiam in loco ipso erant cum viderent discipulos spicas vellere: ideo non poterant accusare eos, quòd itinerarent, quia æqualiter ipsi elõgati fuerunt a loco.

Item quia licebat Iudęis in sabbato ambulare vsq; ad certam quantitatem, scilicet ad mille passus, idest dimidiam leucam. sic dicitur Actu. primo. quòd mons Oliueti est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter, idest, tantum distat a Ierusalem, quantum licet Iudæis ambulare in sabbato, & tamen non fuerant transgressi discipuli istam quantitatem spatij, ideo nõ poterant Pharisæi accusare eos, quòd itinerarent sabbato.

Quare Pharisæi non accusabant discipulos de furto. *Quæst.* *IX.*

QVAERETVR, quare non accusabant eos de furto, quia spicas vellebant de segetibus non suis: non enim habebant aliquid nunc discipuli qui omnia reliquerant pro Christo. vnde non erant segetes suæ per quas nunc ambulabant.

Dicendum, quòd licebat discipulis hoc facere permittente lege Deuteronom. 23. Si intraueris segetem amici tui frange spicas, & manu conteres: falce autem non metas, hoc autem illi faciebant, quia spicas vellebant, & manibus confricabant. Luc. 6. idem erat quantum ad vuas, eod. capit. scilicet. Ingressus vineam proximi tui comede vuas, quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. non ergo potuerunt Pharisæi discipulos de furto accusare. sic dicit Augustinus, lib. de operibus Monachorum, de sabbato autem potius quã de furto discipulos Domini Iudęi calumniati sunt, quia populo Israel per legem præceptum est, vt in agris suis furem nullum tenerent, nisi qui secum aliquid vellet auferre.

Quare Christus respondens pro discipulis induxit testimonia scripturæ, quod prorsus est validum contra Iudæos. *Quæst.* *X.*

QVAERETVR, quare Christus respondens nũc pro discipulis induxit testimonia scripturę dicens, non legistis &c.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo, quia Iudæi valde credebãt scripturis suis, quia totum bonum putabant esse in illis, sicut Christus dixit eis Ioann. 5. Scrutamini scripturas ĩ quibus vos putatis vitam ęternam habere. & sic testimonium sumptum ex scripturis est valde efficax contra Iudæos, & ideo induxit hic Christus duo testimonia ex scriptura, s. de Dauid esuriente, & de sacerdotibus violantibus sabbatum.

Secundo fuit, quia ista fuit conueniens responsio, vt vnde oritur dubitatio inde insurgat responsio: accusatio enim facta contra discipulos insurgebat ex radice scripturæ, quasi agerent discipuli contra præceptum scripturæ, scilicet faciunt, quod non licet facere sabbatis. conueniens fuit ergo ostēdi eis per scripturam, quòd contra scripturam non agebant.

Tertio fuit ad confringēdum superbiam Pharisęorum. nam si Christus per aliquod miraculum ostenderet eis, quòd discipuli non violabant sabbatum, non esset eis confusio, quia Deus per hoc videretur respōdere: ita quòd ipsi bene accusassent discipulos quantum ad ea quæ ex lege apparebant, sed Deus aperuerit nunc id, quod dubium erat: quod tamen ex scriptura conuincantur est confusio ipsorum: maxime quia conuincūtur per scripturas vulgatas, & etiam modus allegandi Christi contra eos est mordax, & increpatorius, s. non legistis quid fecerit Dauid, quasi dicat, vel nunquam legistis, vel non intelligitis. Et quod magis est dixit, quòd non intelligebant scripturas, scilicet. Si sciretis quid est misericordiam volo, & non sacrificiū, nunquam condemnassetis innocentes, idest, si intelligeretis scripturas non diceretis hoc: sed quia nihil intelligitis insipienter loquimini. & ista erat magna confusio pro illis, qui putabant se esse in lege doctissimos & magnæ opinionis erant apud plebem, & taliter solet Christus eos, tanquam insipientes arguere, quod patet supra 9. c. scilicet, euntes discite quid est misericordiam volo, idest eatis ad addiscendum, quia non intelligitis scripturas, & ideo irrationabiliter accusatis. sic dicit Ambrosius super Lucam. dominus autē defensores legis arguit nescire, quæ legis sunt, exemplum inducens Dauid.

Quare Christus allegauit hic historiam Dauid. Et in quo maxime his conuenire videtur. Quæst. XI.

QVAERETVR, quare Christus allegauit hic historiam Dauid.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia faciebat ad propositum, nam etiam ille propter famem comedit panes de quibus non licebat edere, vt dicitur in litera.

Secundo, quia Dauid erat in magna reputatione apud Iudæos, tanquam prophetarum princeps, & cui messias de semine eius futurus promissus erat. Hiere. 23. & Psalm. 131. & de quo Deus specialiter dixerat: Inueni virum secundum cor meum. primo Regum 13. Vnde ipse erat tota gloria Iudeorum. ipse tamen Dauid propter famem fecit, quod aliàs non licebat. ergo etiam discipulis licebat propter famem aliquid agere cōtra sabbatum. sic dicit Cyrillus, cum expresse dicat lex Moysi, non considerabis personam in iudicio, qualiter meos increpatis discipulos, qui vsque ad hodiernum diem, vt sanctum, & prophetam extollitis, qui pręceptum Moysi non seruauit?

Tertio fuit, quia non solum Dauid hoc fecit, sed ēt Achimelech, siue Abiathar summus sacerdos huic rei auctoritatem præbuit: ipse enim panes dedit Dauid, & pueris: quæsito prius, an mundi essent. primo Regum 21. erat tamen ille vir in lege peritus cum esset summus sacerdos, & vir iustus habebatur, ideo licitum reputatur illud factum. & idem in discipulis dici deberet, qui propter famis necessitatem fecerant. sic dicit Hieronym. opponit dominus, & dicit Dauid sanctus est, & Achimelech pontifex a vobis non reprehēditur, & legis vterque mādatum probabili excusatione transgressi sunt, & famis in causa est, cur eandem famem non probatis in apostolis, quam probatis in cæteris?

F Sed dicetur, quòd non est simile, quia Dauid licuit hoc facere eo, quòd erat propheta, discipuli autē non erant prophetæ.

Dicendum, quòd non stat, quia licet esset propheta, non licebat ei edere de his panibus, sed solis sacerdotibus, vt dicitur in litera. Dauid autem, nec erat sacerdos, nec de progenie sacerdotum, quia erat de tribu Iuda, vt patet supra 1. & Ruth. 4. & in illa tribu nullus vnquam sacerdos fuit, vt dicitur ad Hebr. 6. 7.

Item quia Dauid licet esset propheta, non erant prophetæ qui cum illo ibant: omnibus tamē dedit Achimelech panes, vt patet hic, & primo Regum 21. ergo nō licebat Dauid comedere de panibus, quia propheta erat, sed quia famis necessitatem patiebatur.

G Item non adiuuat ad excusationem Dauid, quòd propheta esset, sed potius ex hoc accusatur, quia quanto quis perfectioris status est, tanto minus licet ei contra legem agere. sic dicit Chrysostom. Excusans Christus discipulos Dauid adducit ī medium: etenim multa prophetæ huius erat gloria apud Iudæos, nec potest responderi, quòd Dauid propheta erat, quia nec propter hoc ei licebat, sed sacerdotibus solis. tanto autem magis discipulos ab accusatione liberat, quāto maior inuenitur qui hoc fecit, sed & si Dauid propheta erat non tamen qui cum eo erant.

Quare Christus induxit hoc exemplum cum non videatur ad propositum esse. Quæst. XII.

H QVAERETVR, quare Christus induxit hoc exemplum, quia non videtur esse ad propositum, nam discipuli arguebantur de transgressione sabbati. Dauid autem non transgressus est sabbatū, sed comedit panes propositionis.

Aliqui dicunt, quòd etiam Dauid transgressus est sabbatum, quia die neomenię, siue calendarum recessit de aula. primo Regum 20. erat tamen illud festum Numeri 28. sic dicit Hieronym. Isti spicas manu sabbato confricant: illi panes comederunt Leuiticos, & ad sabbati solennitatem accedebat neomeniarum dies, quibus in conuiuio requisitus fugit ex aula regia.

I Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia de festo neomeniarū non apparebat manifeste, an vacandum esset a laboribus illo die: & tamen dato quòd vacaretur, non erat tantę obseruationis, sicut sabbatum, quia nulla festiuitas apud Iudæos, tā stricte vacationis erat, quia in Pascha, & cęteris festiuitatibus licebat ignem succendere, & cibos parare. Exodi 12. in sabbato autē nec cibos parare, nec saltem ignem succendere licebat. Exodi 35. Vnde si in alijs festis discipuli confricarent spicas non accusarent eos Pharisęi, quia cum liceret facere quamcunque operationem ciborum, licebat a fortiori spicas confricare & comedere.

Secundo patet, & efficacius, quia dato quòd dies neomeniæ esset, tam strictę vacationis, sicut sabbatū

K (quod falsum est) tamen Christus non excusat discipulos ex hac parte, quia nō dicit, quòd Dauid die neomeniarum fugerit timens mortem: sed quòd ingressus est in domum Dei, & comedit de panibus propositionis.

Dicendum ergo aliter, s. quòd illud exemplum est ad propositum, quia licet non sit simile, quantum ad omnia, s. in substantia facti: est tamen satis simile, & sufficiens ad hoc, ꝙ vnum per alterum excusetur. ponit autem Christus fundamentum simile, s. ꝙ tam Dauid, ꝙ discipuli vrgente fame egerūt. & tunc est sensus, ꝙ tota lex Dei est eiusdem vigoris, cum idem sit legislator. si igitur potest dispēsari in vna parte eius, poterit & in alia. Vel si alicui propter necessitatem aliquā, licet propria auctoritate agere cōtra vnum de præceptis legis; licebit

licebit ex eadem neceſſitate, vel ex ſimili agere contra (A) aliud præceptum. ſed fuit eadem neceſſitas famis in Dauid, & i diſcipulis. ſicut ergo licuit Dauid propter famem edere de panibus propoſitionis, licebit diſcipulis propter famem ſpicas ſabbato confricare, & comedere.

Secundo patet, quia maior tranſgreſſio fuit Dauid quàm diſcipulorum, quia minus licebat laicis edere panes propoſitionis quàm ſabbatum violare, cũ multoties ſabbatum violatum eſſet, & tamẽ laicos comediſſe panes propoſitionis, nunquam legitur, niſi ſub Dauid. ſic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, dicet aliquis quid eſt exemplũ hoc ad id quod quæritur? non enim Dauid ſabbatum tranſgreſſus eſt, & reſpõdet, ſcilicet in hoc oſtenditur Chriſti ſapientia, quia aliud exemplum fert ſabbato maius: nec enim eſt ęquale tráſgredi ſabbati diem, (B) quod multoties factum eſt, & ſacram illam tangere menſam, quod nulli phas erat.

Qui erant iſti panes propoſitionis, & quæ cæremoniæ ſeruabantur circa eos, & quòd a ſolis ſacerdotibus formabantur.
Quæſt. XIII.

QVAERETVR, quia dicitur hic, quòd Dauid comedit de panibus propoſitionis qui erant iſti panes, & quæ cęremoniæ ſeruabantur circa eos.

Dicendum, quòd in tabernaculo Moyſi erat vna menſa aurea, ſ. de lignis Sethim, operta tamen laminis aureis, cuius figura, & fabricatio ponitur Exod. 25. & 37. iſta erat in prima parte tabernaculi quę vocatur ſanctum, vel Sanctuarium, (C) & erat ad latus aquilonare illius Exod. 26. ſuper illam autem ponebantur duodecim panes: quorum quilibet cõtinebat duas decimas de farina, quia magni erant. & erant iſti panes in duobus verſibus, ſiue lineis, ſ. ſex panes in vna linea, & totidem in alia. Leuit. 24. iſti panes conficiebantur a ſacerdotibus ſolis, & non licebat alicui mulieri formare aliquem panem iſtorum: nec etiam laicis: ſed laici dabant farinam Leuitis, & quidam Leuita cuſtodiebat illam in theſauro Sanctuarij, & cum opus eſſet, ꝙ formarentur panes, ſacerdos petebat farinam a Leuita theſaurario, & formabat inde panes duodecim, vt colligitur primo Paralipom. 9. & 23. iſti panes fiebant quolibet ſabbato, & coquebantur tunc: & recẽtes po- (D) nebantur ſuper menſam: erãtque ſemper duodecim ſolum. manebant autem iſti panes ſemper ſuper mẽſam vſque ad aliud ſabbatum, & tunc fiebãt alij duodecim panes, & recentes ponebantur ſuper menſam ablatis prioribus duodecim, Leu. 24. & iſte ritus duraturus erat in ſempiternum per ſingula ſabbata, cum autem ablati eſſent, comedebant eos ſacerdotes, nec licebat alijs, ſiue laicis, ſiue Leuitis comedere de eis, vt patet ſupra in litera, & Mar. 2. & oſtenſum eſt 1. Regũ 21. ſi tamẽ eſſet quis in neceſſitate etiam ſi eſſet laicus licebat ei comedere de illis, vt patet in Dauid, & pueris eius, eod. c. & hic. proueniebant autem iſti panes ſacerdotibus miniſtrantibus in mercedem miniſterij, ſicut de ſacrificijs proueniebat eis certa pars: nã de holocauſto proueniebat ſacerdoti offerenti pellis: Leui. (E) 6. de hoſtia pacifica proueniebat pectuſculum, & armus dexter. Leuiti. 7. de ſacrificio pro peccato, & pro delicto proueniebant alia iura, de quibus tangitur Leui. 5. & 6. voluit tamen Deus eſſe aliquid ſpeciale in panibus propoſitionis, nam licet carnes de ſacrificijs ꝓuenirent ſacerdotibus, licebat filijs, & filiabus, & vxoribus eorum comedere. Leuiti. 10. de panibus autem propoſitionis, ſoli ſacerdotes comedebant, vt patet hic in litera.

Quare iſti panes vocantur propoſitionis, & facierũ.
Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, quare vocantur iſti panes propoſitionis.

Dicendum, quòd in Hebræo vocantur panes facierum. Et dicit Rabbi Salomon, quòd vocantur ſic, quia ex vtraque parte habebant faciem, ſcilicet, non erant, ſicut panes cocti in clibano, quia illi ex vna parte ſolum habent faciem, ſ. ex illa qua non ſedent in terra: ex alia autem non habent faciem, ſed denigrantur, & contrahunt cruſtam. De iſtis autem dicit Rabbi Salomon, quòd coquebantur in vaſis ferreis, ideo ex nulla parte denigrantur, ſed vtrinque eſt facies.

Iſtud tamen non ſtat, cum panes propoſitionis eſſent magni, cum quilibet contineat duas decimas: & tamen decima eſt ſatis magna menſura, ſ. quantum poteſt vna die vnus homo comedere, quod patet in mẽſuratione manna, quia Deus volebat, quòd in deſerto cuilibet daretur quotidie vnum Gomor de mãna Exodi 16. c. & ibi dicitur, quòd gomor eſt decima pars ephi. & ſic quilibet panis iſtorũ continebat duas decimas, ſiue duo Gomor. Leuit. 24. & erat ſufficiens ad cibum duobus hominibus pro tota die. non poterat ergo talis panis coqui intra vaſa ferrea, vel ænea, quia propter ſuam groſſitiem nõ poſſet digeri, & coqui medulla illius, ſed ſolæ extremitates, & ſi deberet medulla coqui, neceſſe erat, quòd extremitates comburerentur. non poterant ergo iſti panes coqui, niſi in clibano. Vocantur tamen panes propoſitionis, vel facierum, quia coram facie domini ponebantur: erat enim menſa propoſitionis intra tabernaculum ante velum Sancti ſanctorum, & in Sancta ſanctorum iudicabatur eſſe Deus, quia ibi reſpondebat, & audiebatur vox eius ſuper arcam, & propitiatoriũ inter alas Cherubim. Nume. 7. ideo cum iſti panes eſſent ante Sãcta ſanctorum, dicebãtur eſſe ante Deum, quia quicquid erat ante Sancta ſanctorum, dicebatur eſſe ante faciẽ Domini, & ſic deberent vocari panes faciei, ideſt panes poſiti ante faciem Dei. Dicuntur tamẽ pluraliter panes facierum, quia in Hebręo mutantur numeri, & perſonæ, & genera, & omnia accidentia partium orationis propter barbariem idiomatis. litera autem noſtra conuenientius ad ſenſum iſtum vocauit iſtos panes propoſitionis, vbi dicit litera Hebręa, ita panes facierum, ſcilicet, quia proponebantur, ideſt in menſa ponebantur coram domino.

Quare panes propoſitionis ponebantur coram Domino.
Quæſt. XV.

QVAERETVR de cauſis cęremoniarum iſtorum panum propoſitionis. & primo quare ponebantur coram Domino.

Dicẽdum, quòd propter multa. Primo enim ad honorem: nam panis eſt de rebus, maxime neceſſarijs, iõ eſt magnæ reputationis. ponebatur ergo panis coram Domino, vt innuatur, quod eum honoramus ponendo coram ipſo id, quod in omnibus rebus precioſiſſimum habemus. ſic enim erat de thymiamate: nam Deus non odorabat illud cum non eſſet animal, & tamen cremabatur coram ipſo mane, & veſpere ad honorandum ipſum Exodi 30. ſic etiam de animalibus quæ quotidie immolabantur, nã non proficiebat hoc Deo qui non indiget carnibus taurorum, nec hircorũ Pſalm. 49. & tamen iubebat hoc fieri, quia erat honor ſuus. Secunda cauſa erat ad reddendum gratiarum actiones, ſcilicet, Deus dedit panem nobis, & quicquid eſt quo nutrimur, & cõſeruamur, & pro hoc tenemur

ei ad magnas gratiarum actiones. Et sic sicut de fru-
ctibus terrę quos nobis Deus concedit decimas, &
primitias ei tribuimus in recognitionē beneficij, ita
conueniens erat, vt aliqui panes manerent coram do-
mino, qui testarētur recognitionem beneficij susce-
pti, s. quòd nos de manu eius illos susceperamus, &
isto modo per ea, quę a Deo recipimus dando ei ali-
quid de illis gratias agimus de toto, quod ipse nobis
dedit, sic patet 1. Paralip. 29 cum enim Dauid offerret
Deo munera ait, quis ego sum, & quis populus meus,
vt possimus hęc vniuersa promittere: tua sunt omnia
domine, & q̄ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

Tertia causa erat ad conseruationem petendum
fructuum terrę, s. quia cum panes corā domino poni-
mus, oramus tacite, quòd panem, qui est principium
vitę nostrę nobis tribuat, & eum quem semel terrę cō
cesserit ab importunitatibus conseruet, quia nihil na-
sci prodest, nisi ad horrea ducatur, & recondatur, &
ista oratio pro pane dando atque seruando est valde
cōueniens, quia inter cętera, quę Christus nos in ora-
tione petere docuit ait, panem nostrum quotidianū
da nobis hodie supra 6. & Lucæ 11. recte ergo con-
uenit, quòd panes ponerentur coram Domino.

*Quare isti panes propositionis erant semper duo-
decim. Et quomodo erant æquales.*
Quæst. XVI.

QVAERETVR de secunda cęremonia, scilicet
quare isti panes propositionis erant semper
12. solum.

Dicendum, quòd hoc erat ad significan-
dum illos pro quibus offerebātur: nam Israelitę offe-
rebant eos, & totus Israel per 12. tribus diuidebatur, &
ideo ad signandum hoc debebant 12. panes offerri, &
sic dicitur Leu. 24 quòd isti panes manerent semper
coram Domino in memoriam pro 12. filijs Israel.

Sciendum autem, quòd isti panes erant ęquales,
quia quilibet continebat duas decimas, vt Leui. 24 &
ista est tertia cęremonia. Et hoc est quia offerebantur
Domino pro 12. tribubus Israel, & si vnus panis esset
maior alio putaretur, quòd aliqua tribus erat apud
Deum maior, quam alia. Etiam daretur ex hoc causa
æmulationis, istud tamen Deus auferre voluit, ideo
iussit panes fieri æquales. Sic etiam fuit de oblatione
principum 12. tribuū in dedicatione tabernaculi, quia
æquales fuerunt, nam per 12. dies obtulerunt, scilicet
quilibet die sua, & quantum vnus obtulit tantum
alius, scilicet tot animalia, & talia, & ad idem genus
sacrificij, etiam talia vasa aurea, & argentea, & æqua-
lis ponderis, vt patet Numer. 7. & hoc, vt tolleretur
omnis ęmulatio, & contentio de prelatione mutua,
& non solum seruabatur hoc inter tribus, sed etiam
inter personas, nam Deus iussit quòd, quando quis
esset 20. annorum, & transiret ad numerum, solueret
dimidium sicli, & diues non adderet ad dimidium si-
cli, & pauper non diminueret, & hoc erat, quia istud
precium dabatur pro animabus numeratorum, & si
daretur precium inequale putarent quidam se magis
pertinere ad Deum, quam alij. hoc autem Deus au-
ferre voluit, ideo dixit, quòd diues nō adderet, & pau
per non minueret. Exo. 39.

*Quare panes propositionis ponebantur ad mensam,
quæ erat ad latus aquilonare tabernaculi.*
Quæst. XVII.

QVAERETVR de quarta cęremonia istorum,
s. quare ponebantur in mensa, quę erat ad latus
aquilonare tabernaculi Exo. 26.

F Dicendum, quòd hoc fuit, quia per tabernaculum
significabatur totus orbis, vt ostensum est Exo. 26. &
28. & quia pars meridiana orbis non est habitata, sed
ęternis tenetur ardoribus, & aquilonaris habitatur,
aquę etiam maris illam aperiunt, ideo non sunt ibi
fruges, & quia panes propositionum sunt in repræ-
sentationem omnium terrę nascentium, vt dictum
est supra, quasi 15. & præcipue segetum de quibus vi-
uimus, & istæ nascuntur in parte aquilonari orbis, quā
nos habitamus: debuit mensa propositionis poni in
latere aquilonari tabernaculi. Ex eadem autem ratio-
ne cādelabrum positum est ex parte meridiana, quia
per septem lucernas candelabri signāturseptē plane-
tæ quorum motus est nobis meridianus, eo quòd ha-
G bemus sphæram obliquam habitantes in parte aqui-
lonari.

*Quare in duobus ordinibus ponebant isti panes, scilicet seni
contra senos.* *Quæst.* XVIII.

QVAERETVR de quinta cæremonia, scilicet
quare isti panes ponebātur seni contra senos,
scilicet in duobus ordinibus, vel lineis.

Dicendum, quòd huius causa erat pulchri-
tudo, & conseruatio panum, poterant namque isti
panes esse suppositi, & occuparent modicum spatiū
mensæ, & tamen non conueniebat hoc ad conserua-
tionem ipsorum, quia sic facilius muscosi efficeren-
tur, erat ergo quilibet panis per se. Et quia erant 12. pa
H nes magni, si ponerentur singulatim, idest non sup-
positi, & omnes in vno ordine, siue linea oporteret
mensam esse longam nimis, debuerunt igitur poni
in duabus lineis, vel ordinibus seni contra senos, scili-
cet sex in vna linea, & sex in alia. Etiam erat hoc pro-
pter pulchritudinem, quia sic pulchrius, quam aliter
se habebant: sic etiā erant 12. lapides preciosi in ratio-
nali, in quibus erant sculpta nomina 12. filiorum Is-
rael: erant tamen illi lapides in quatuor ordinibus, siue
versibus, & hoc propter pulchritudinem, & propter
figuram ipsius rationalis, quia erat quadratum, & ad
magnitudinem vnius palmi Exo. 28. mensa autem
ista non erat quadrata, sed magis longa, quam lata,
Ideo erant solum duo ordines panum, & in quolibet
I sex panes.

*Quare isti panes manebant per septem dies coram domi-
no. Et mutabantur de sabbato in sabbatum.*
Quæst. XIX.

QVAERETVR de sexta cæremonia, scili-
cet quare isti panes manebant per septem
dies coram domino in mensa, & in sab-
bato tollebantur, & ponebantur alij re-
centes.

Dicendum, quòd Deus volebat, quòd semper ma-
nerent coram eo duodecim panes ꝑpter duodecim
K tribus Israel: non poterant tamen semper manere ij-
dem panes, quia corrumperentur vetustate, ideo mu-
tandi erant, & ponendi alij recentes, vt sic per muta-
tionem istam successiuam semper manerent aliqui
panes coram domino.

Causa autem quare mutabantur post septem dies,
scilicet de sabbato in sabbatum, fuit vt panes quan-
do tollerentur de mensa, essent adhuc apti ad ci-
bum: si tamen manerent multis diebus induraren-
tur valde, nec proficerent ad cibum, post septem
autem dies essent conuenientes ad cibos, ideo con-
ueniens erat tunc mutari.

Quare

Quare potius post septem dies, quàm post sex, vel quinque, panes mutabantur coram Domino. Quæst. XX.

SI tamen quæratur, quare potius post septem dies, quam post sex, vel quinque. Dicendum, quòd quædam sunt quorum sola voluntas causa est, & potissime est istud in taxationibus terminorum, sicut fit in iure humano, scilicet, dantur decem dies ad appellandum, & non potest dari causa, quare potius dentur decem, quàm nouem, vel vndecim, sed est voluntas causa. Potest tamen dici, quòd dati fuerunt dies septem, post quos mutarentur panes, vt fierent mutationes istæ de sabbato in sabbatũ: nam cum ista positio panum in mensa coram Domino esset quidam cultus eius, & non deberet fieri quotidie, potius fieri debebat die solenni, quàm alijs diebus, quia illa die maior cultus exhibendus est. Si autem fieret post quatuor, vel quinque, idest, pauciores, vel plures, quàm septem, non fieret de sabbato in sabbatũ: fuit ergo conuenientius sic, quàm aliter fieri: nã sic etiam fiebat in sacrificijs, scilicet, quòd licet quotidie sacrificia offerrentur, tamen in sabbatis plura offerebantur, quàm in alijs diebus profestis, Numeri vigesimooctauo.

Aliqui autem dicunt, quòd hoc fiebat, quia vices sacerdotum mutabãtur de sabbato in sabbatum. Erãt enim sacerdotes distincti per vigintiquatuor sortes, vel vices, primo Paralipomenon vigesimoquarto, & quælibet sors, vel pars istarum ministrabat vna hebdomada incipiens a sabbato, & finiens in alio sabbato, vt colligitur quarto Regum vndecimo, & secundo Paralipomenon vigesimoquarto. Ideo sacerdotes venientes ad ministrandum dicebantur venire ad sabbatum, vt patet ibidem, scilicet, quia in sabbato incipiebat eorũ ministratio. Et vt quęlibet pars sacerdotum susciperet iura integra, fuit conueniens, quòd quolibet sabbato tollerentur panes, & ponerentur alij: & hoc verum est, non tamen probatur ex hoc, ꝙ potius deberent mutari die sabbati, quàm alia die, sed solum quòd intra septem dies semel mutarentur, vt sic cuilibet parti sacerdotum prouenirent illi panes, quia tamen intra septem dies semel mutandi erant, cõuenientius fuit sabbato mutari, quàm alia die propter causam suprapositam.

Quare hos panes formabant sacerdotes, & non mulieres, nec laici. Et quæ erant octaua, & nona cæremonia circa eosdem. Quæst. XXI.

QVAERETVR de septima cæremonia, scilicet, quòd isti panes formarentur a sacerdotibus, & non tangerent illos mulieres, nec laici.

Dicendum, quòd causa fuit sanctitas panum: voluit enim Deus, quod isti panes essent magnæ sanctitatis, quanto autem aliquid sanctius erat, tanto a paucioribus tangi, & videri debebat propter suam venerationem: sic patet de arca, quæ erat sanctior inter omnia vasa Sanctuarij, & ideo non debebat videri nuda, nec etiam a Leuitis, & si quis videret eam nudam morietur, Numeri quarto: Ita enim mortui sunt Bethsamitæ videntes eam, primo Regum sexto. Sic igitur cum panes propositionis essent sanctissimi, non deberent formari a mulieribus, nec laicis, sed sacerdotes ipsi accipientes farinam ab Israelitis, debebant eos formare, & coquere, Leuitici vigesimoquarto. Cęremonia octaua erat, quòd farinam de qua formabantur isti panes dabant Israelitæ, scilicet, laici. Ratio huius est, vt videretur pro quo offerebantur isti panes: nam ipsi erant coram Domino, & si fierent de farina sacer-

A dotum viderentur solum offerri pro animabus sacerdotum, & manere coram Domino in memoriã eorum: Deus tamen volebat, quòd essent in memoriam duodecim tribuum Israel; Leuitici vigesimoquarto. Ergo debebant esse de farina laicorum. Cęremonia nona erat, quòd acciperent istos panes sacerdotes, & illi qui tollebant eos de mensa, comederent eos. Ratio huius est, vt darentur in mercedem ministrationis, quia sacerdotes, & Leuitę erant ministri Dei: Deus prouidere debebat eis de redditibus suis: vnde dixit eis, quòd non acciperent possessionem terrę cum laicis, quia ipse erat pars, & hęreditas eorum, Numeri decimooctauo, & Deuteronom. decimooctauo. Et ęxponitur hoc Iosue decimotertio, in litera, scilicet, B quòd Deus erat pars eorum, idest, sacrificia, & oblationes, & alia iura Sanctuarij erant pars eorum, iura autem sacerdotum, & Leuitarum ponuntur Numeri decimooctauo, & inter illa erat istud, scilicet, quòd panes propositionis pertinerent ad eos.

Quare panes propositionis non comedebant, nisi solum sacerdotes. Et quòd cibi inter Iudæos erant quintuplices, qui ad esum admittebantur. Quæst. XXII.

QVAERETVR de cęremonia decima, scilicet, quòd de panibus propositionis non comederent aliqui, nisi sacerdotes, vt patet hic in litera, & Marci 2. & Lucę 6.

C Dicendum, quòd ratio huius erat sanctitas magna istorum panum. Deus enim voluit, quòd reputarentur isti panes valde sancti, & ad hoc fecit, quòd solis sacerdotibus liceret comedere, idest, non laicis, nec filijs, & filiabus, & vxoribus sacerdotum, nec etiam Leuitis.

Pro quo sciendum, quòd inter Iudęos, cibi qui erant ad esum, erant quintuplices.

Quidam erant quibus vesci licebat cuicunque, siue mundus, siue immundus esset, & isti erant cibi communes, qui non erant aliquomodo consecrati.

Secundi cibi erant quos non licebat edere, nisi mũdis. Licebat tamen cuicunque mundo edere de illis, D siue esset masculus, siue fœmina: laicus, aut sacerdos, vel Leuita. & istę erãt carnes hostiarum pacificarum, quantum ad partem, quę proueniebat offerentibus: nam offerenti proueniebant totę carnes animalis pacifici pręter pectusculum, & armum dextrum, qui cędebant sacerdoti immolanti, Leuitici septimo. Et ad comedendum de carnibus istis poterat offerens inuitare quoscunque vellet, dum tamen essent mundi. sic enim Deus monuerat, quòd offerentes vocarent secum ad comedendum viduas, & pupillos, & quoscunque pauperes, & Leuitas, Deuteronom. duodecimo, & decimoquarto, & decimosexto, quòd epularentur coram Domino, scilicet, in Sanctuario vbi erat Deus, quia ibi existentes coram Domino esse videbantur.

E Tertij cibi quos licebat edere solis mundis, non cũ omnibus, sed cum solis sacerdotibus, & vxoribus, & filijs, & filiabus eorum, dum manerent in familia istorum: erant cibi carnium prouenientium sacerdotibus de hostijs pacificis: nam comedebant de eis tam ipsi, quàm familię eorum, Leuit. 10. Alienis autem, quantumcunque mundi essent, non licebat quicquam dare de cibis istis, immo si sacerdos haberet filiã, & maneret in domo patris sui, comedebat de cibo isto. si autem illa daretur in vxorem alicui non sacerdoti, nõ licebat ei iam edere de cibis istis viuente viro suo. mortuo autem illo si rediret ad domum patris sui, non habens filios ex illo viro, poterat comedere de cibis sacerdotalibus, sicut quando erat puella manens in domo patris, Leuitici vigesimosecundo.

Quarti

Quarti cibi erant quos solis sacerdotibus, & filijs eorum masculis mundis edere licebat, & poterant comedere vbicunque vellent, & isti erant panes propositionis, de quibus hic dicitur, quòd solis sacerdotibus licebat comedere illos, & sic excluduntur omnes non sacerdotes, scilicet vxores, & filij sacerdotum: filij autem sacerdotum quantumcũque essent paruuli poterant comedere de istis panibus, dum tamẽ essent mundi, eo quòd illi erant sacerdotes, quia non vocabantur sacerdotes tunc, sicut nunc per hoc, quòd ordinem accipiunt, vel ministrant, sed siquis erat filius sacerdotis, iure erat sacerdos, licet antequam ministraret oportebat, quòd consecraretur, quia non poterat alias ministrare, vt patet Exod.29. & Leuiti.8. vbi ponitur ritus consecrationis eorum, nullum tamẽ characterem accipiebant in hac consecratione, sicut accipiunt sacerdotes nostri, vt ostensum est supra 3 c. quest.57. hoc autem erat, quia sacerdotium proueniebat tunc ex progenie, & ideo tam paruis, quam magnis competebat ius comedendi de panibus propositionis, nemo tamen poterat eos acquirere, nisi qui iã ministraret: aut aliquando ministrasset, quia dabantur in mercedem pro ministratione.

Quinti cibi erãt quos solis sacerdotibus licebat comedere: non tamen in omni loco, sed solum in loco sacro: istę erãt carnes, quę proueniebant de sacrificio pro peccato: nam soli masculi de stirpe sacerdotali in loco mundo comedebant eas Leui.6. & 10. & istę carnes reputabantur magis sacrę, quam omnes alij cibi: nam etiam in coquendo obseruabatur magna munditia cęremonialis, quæ non obseruabatur in alijs carnibus sacrificiorum, scilicet quòd si vestis aspergeret de sanguine huius hostię lauaretur in loco sancto. si coqueretur in vase fictili frangendum illud erat, ne applicaretur vnquam alijs vsibus, & si coqueretur in vase ęneo, siue quocunque metallino, defricari valde. Leui 6. tota autẽ sanctitas maior, vel minor, quę erat in cibis istis, pendebat ex voluntate legislatoris, nam absolute non videtur esse causa, saltem in omnibus istis, quare quidam cibi essent alijs sanctiores.

De panibus ergo propositionis dicendum, quòd non licebat comedere, nisi solis sacerdotibus propter magnam sanctitatem suam, quam Deus voluit illis attribuere.

An Achimelech dedisset pueris Dauid panes propositionis si mundi non fuissent. Quæst. XXIII.

QVAERETVR circa hoc, cum Achimelech sacerdos dederit istos panes propositionis Dauid, & pueris eius esurientibus, & quęsiuerit antequã daret, an pueri essent mundi maxime a mulieribus, primo Regum 21. si Dauid dixisset, quòd pueri non erant mundi a mulieribus, an Achimelech dedisset eis panes propositionis.

Aliqui dicunt, quod non, quia si visa necessitate famis Dauid, & puerorum suorum daturus esset eis panem sanctum, non quęsiuisset an essent mundi: cum hoc nihil obstaret: quæsiuit tamen ergo videtur, quòd non dedisset si responderetur, quòd erant immundi.

Dicendũ, quòd in omni casu Achimelech dedisset panes istos Dauid, & pueris suis, si vidisset eos in extrema necessitate famis: nam tunc obligaret nulla lex.

Pro quo sciendum, quòd non licebat laicis comedere de sanctificatis pertinentibus ad sacerdotes, & quandocunque comederent, peccabant grauiter.

Item erat regula, quòd nulli immundo licebat comedere de sanctificatis, etiam si aliàs esset sibi licitum

F vt patet Leu.22. & non solũ nõ comedere, sed nec accedere ad loca sacra licebat immundis: alioquin morerentur. Leui.15. si tamen aliquis de laicis existens immundus comederet de sanctificatis, peccabat dupliciter, scilicet quia erat laicus, & immundus, si ergo nunc Achimelech dedisset panem sanctũ pueris Dauid mũdis, videbatur solum agere contra vnam legẽ, si autem immundi essent, agebat contra duas, quod grauius erat. Si tamen in extrema necessitate essent, etiam si ageret contra omnes leges, dare tenebatur eis panem sanctum: nam si aliqua lex data ab aliquo legislatore dispensabilis est, omnes aliæ ab eodem datę dispensabiles sunt. Quod dicitur propter differentiam legis pure positiuę, & legis pure naturalis, quia si
G aliquis legislator inter leges suas interserat aliquam legem pure naturalem, & faciat eã cum cæteris promulgari, quamquam possit dispẽsare in alijs pure positiuis, & abrogare eas: tamen nõ poterit dispensare in illa, quę est pure naturalis, licet inter suas illam posuerit. sic est in legibus Dei, quantum ad decalogum, & quãtum ad cęremonialia, & iudicialia, nam si aliquod pręceptum Dei est in quo dispensari non licet, nec abrogari illud, non est hoc, quia pręceptum Dei est, vel propter magnam potestatem condentis, sed quia tale est secundum naturam, quod contra illud recte fieri nequit: si tamen dentur præcepta, quæ non obligent secũdum naturam, sed sunt pure positiua, si vnũ
H est dispensabile, omnia sunt dispensabilia, quia nõ sunt ex maiori potestate omnia simul, quam vnum eorũ, quamquam rationabilius est dispensari in vno solo, quam in omnibus: cum ergo lex esset, ne quis comederet de sanctificatis, nisi esset de familia sacerdotis, tamen & in hoc poterat dispensari propter necessitatem, vel credebat Achimelech, quòd non obligabat in necessitate, ita poterat esse de omnibus alijs pure positiuis, scilicet, quòd quamquam iussum eẽt, quod nullus immundus comederet de sanctificatis, tamen esset licitum comedere in necessitate famis, vt in hoc dubitauerit Achimelech: etiam liceret non mundis edere propter vrgentem necessitatem: istud patet ex probatione, quam Christus inducit supra in litera, scilicet si sciretis quid est misericordiam volo, & non sa-
I crificium, idest consideratio de miserẽdo vitę humanę ne pereat, est magis habenda, quam seruare ritum sacrificiorum, & per sacrificia intelliguntur omnia cæremonialia pertinentia ad cultum diuinum, quodlibet, ergo istorum potius omittendum erat, quam quòd permittatur homo perire, & tamen, quòd immundis non liceret tangere sacra erat ad cultum diuinum cęremonia quædam, vt essent in maiori reuerentia, quæ ad cultum Dei pertinebãt, ergo etiã istud omittẽdum erat, vt homini misereamur: & sic etiam si dixisset Dauid pueros esse immundos dedisset eis Achimelech panes sanctos, quæsiuit tamen an essent mundi pueri, quia licet crederet legem in vtroque casu esse dispensabilem, si necessitas magna vrgeret: requireretur tamen maior causa motiua ad dispẽsan-
K dum in multis legibus, quam in vna, quamquam potestas non requiritur maior ad dispensandum in omnibus, quam in vna, & quia Achimelech vidit Dauid, & pueros eius in quadam necessitate famis, credidit quòd iuste poterat dare eis sanctum panem si mundi essent, si autem non essent mundi requisiuisset in eis maiorem necessitatem, & forte pro illa necessitate, quam solum credebat eos tunc pati, non dedisset eis panem sanctum: si tamen fuisset omnimoda necessitas nullatenus dubitaret dare panes istos, quia vt dictum est, omnia ista præcepta sunt dispensabilia, cum nihil contineant de iure naturę, sed sunt pure positiua.

Si

Si Achimelech nullos panes habuisset, an tolleret panes qui erant coram Domino an dandum Dauid, & pueris suis. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR cum Achimelech dederit Dauid, & pueris eius panes propositionis, quos tunc abstulerat a facie domini, quid si veniente Dauid non habuisset Achimelech aliquos panes propositionis, nec laicos, sed solũ essent panes positi in mensa coram domino, an inde tolleret eos ad dandum Dauid, & pueris suis.

Dicendum, quòd sicut dictum est prçced. quæstione, omnes istç leges sunt dispensabiles, & adueniente necessitate nulla earum obligat, illicitũ enim erat, ꝙ panes propositionis, postquam sublati erant a facie Domini, darētur laicis: necessitas tamen fecit licitum esse, quòd autem panes tollerentur de mensa ad dandum alicui, erat etiam contra legem, quia lex iusserat singulis sabbatis poni 12. panes super mensam, & manere ibi vsque ad sequens sabbatum. Leui. 24. si autē tollerentur inde, violaretur ista lex, sed non erat ista maioris obligationis, quam quçcunque alia lex positiua data a Deo: omnes tamen aliç erant dispensabiles: iō Achimelech credidit illas nō obligare existēte fame Dauid, & puerorum suorum, ergo etiam si panes essent in mēsa propositionis, & videret Achimelech Dauid, & pueros eius patientes necessitatem famis: tolleret inde panes, & daret eis, Erat tamen hoc grauius, quam id quod ipse fecit, quia hic agebat cōtra duas leges: in alio autem casu agebatur contra vnicam, ideo quçsiuisset maiorem necessitatem famis Achimelech in Dauid, & pueris eius ad tollendum panes de mensa, vt eis daret, quam modo quando dedit eos quos iam abstulerat, data tamen vrgente magna necessitate, non dubitasset dare quodcũque Dauid peteret, siue essent in mensa, siue iam ablati: si tamen obtulisset panes de mensa, oportebat quòd illico restitueret totidem, quot abstulerat, scilicet vt coqueret eos secundum formam, & ritum priorum, & poneret eos in mensa, quia semper debebant esse ibi 12. panes in memoriam duodecim tribuum Israel, Leui. 24.

An Dauid intrando in domum Dei egit aliquid contra legem ipsius. Et quòd fuit Sanctuarium duplex. Quæst. XXV.

QVAERETVR circa hoc, quod dicitur hiç de Dauid, scilicet quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, an intrando in domũ Dei egit aliquid contra legem, sicut comedendo panes propositionis.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Christus expresisit hiç factum Dauid, quod ex sola necessitate licitum fuit; cum esset aliàs contra legem, vel esse videbatur.

Item dicunt, quòd Dauid intrauit ad locum tabernaculi ad quem laici non intrabant, quia non solum accepit panes, sed etiam gladium Goliath, & ille erat in tabernaculo inuolutus pallio post Ephod 1. Regũ 21. & tamen ad illum nō licebat Dauid accedere, quia Ephod erat vestis sacra summi sacerdotis, ideo etiam in hoc contra legem fecit.

Dicendum, quòd Dauid non fecit contra legem intrando in domum Dei, quia laicis licebat intrare illuc.

Pro quo sciendum, quòd domus Dei dicitur Sanctuarium, in quo fiebāt omnes cçremoniç pertinentes ad cultum Dei a ministris eius, & istud fuit duplex. Primum fuit illud portatile, quod Moyses fabricauit in deserto. Exod. 26. & 27. Secundum fuit templum

A Salomonis, quod erat çdificium immobile: in vtrunque autem licebat laicis intrare quantum ad aliquam partem eius, nam diuidebatur Sanctuarium factum a Moyse in tabernaculum, & atrium. in tabernaculum autem solis sacerdotibus intrare licebat, in atrium vero licebat etiam laicis intrare. quid autem esset tabernaculum patet Exo. 26. quid autem atriũ patet Exod. 27. De tēplo Salomonis idem erat, quia in atrijs eius erant omnes laici viri, & fçminç: nam ibi conueniebant ad orationem, & audiendum verbum legis, & sic innuitur infra 21. & Matth. 11. & Io. 2. ꝙ tam Christus, quam multi laici intrabant in templum Salomonis, idest in atria eius, non autem intra ipsum templũ,

B qualia autē essent ista atria, & qualiter distincta ostensum est tertio Regum 7. de figura autem templi patet tertio Regum 6. tempore autem Dauid nondum erat templum Salomonis, sed erat tabernaculũ Moysi, & id potest vocari domus Dei, licet proprie domus Dei, in quam Dauid introiuit, non erat ipsum Sāctuarium, sed domus illud erat, nam quandiu fuerunt Hebræi in deserto erat Sanctuariũ illud in cāpo, cum vero pacifice habitauerunt in terra Chanaan, posuerũt illud in vrbe Silo Iosue 18. & ibi iam non erat in campo, sed intra quandam domum magnam, & illa tota domus vocabatur domus Dei, & in illam licebat intrare omnibus laicis, ita nunc Dauid introiuit, nec solum ipse, sed etiam dicitur primo Regum 21. quòd tunc, quando Dauid petiuit panes ab Achimelech

C erat Doech idumçus in tabernaculo domini, ille tamē laicus erat, ideo licebat Dauid illuc introire, nec egit in hoc contra legem.

Ad primum dicendum, quòd Christus non inducit hic ad excusandum illud, vel ad ostendendũ fuisse excusatum propter necessitatem, sed solum ad aperiendum historiam, nā dicturus erat, qđ Dauid comedit pœnas propositionis, & quia illos petiuit ab Achimelech summo sacerdote, qui erat in domo Dei, dixit, quòd intrauit in domum Dei. istud tamen non inducitur tanquam aliquod factum per se indigens excusatione.

Ad secundum dicendum, quòd Dauid accepit gla-

D dium Goliath, non tamen intrauit ipse ad locum in quo erat, sed petiuit eum ab Achimelech, & ille dedit ei. primo Regum 21. scilicet ait Dauid, nō est huic alter similis, da mihi eum. Item quia si intrando ad locum sacrum pro gladio egisset Dauid contra legem, non est istud factum excusabile, quia nulla erat ibi necesitas, cum potuisset illuc intrare Achimelech, & dare gladium Dauid.

Item quia si de hoc egisset Christus, ostēderet Dauid excusari de hoc inducens aliquam causam, sicut ad excusandũ, quòd comedit panes propositionis, induxit necessitatem famis, & tamen nullam excusationem inducit, ideo Dauid non intrauit ad locum in

E quo erat gladius, vt tolleret eum, sed Achimelech dedit illum sibi. Quòd autem in domum Dei intrauerit, illicitum non erat, ideo nec excusatione indigebat.

An licebat sabbato discipulis spicas fricando grana excutere, & comedere. Quæst. XXVI.

QVAERETVR an licebat sabbato facere hoc quod discipuli faciebant, scilicet spicas fricando grana excutere, & comedere.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia licet in sabbato illicita esset ciborum paratio, quæ indigebat aliquanta mora, cura, & labore: leuis, tamen paratio licita erat, & ita erat ista.

Dicendum, quòd non erat licitum hoc, quod faciebant

ciebant diſcipuli, ſed fames illud licitum fecit. Quod patet primo, quia phariſęi inſtanter accuſabant dicentes, cur diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere ſabbatis?

Secundo patet, & efficacius, quia ſi iſtud fuiſſet licitum abſolute, non defendiſſet illlud Chriſtus tanquam licitum ex neceſſitate inducẽs exemplum Dauid, ſed potius diceret illud eſſe licitum, ſicut comedere erat licitum ſabbato.

Tertio patet, quia aliæ parationes minores erant vetitę in ſabbato, vt ſuccendere ignem Exod. 36. cap. & colligere manna in ſabbato, nam minus erat occupationis, & laboris colligere manna, quod erat ſparſum ſuper faciẽ agri, quã ſpicas euellere, & manibus fricando grana excutere, vetuit tamen Deus colligere manna in ſabbato Exo. 16. ſed ꝙ die veneris colligeretur pro duobus diebus: ergo non licebat ſpicas fricare, ſed ſola neceſſitas hoc fecit eſſe licitum, & ita Chriſtus defendit ex parte neceſſitatis.

Cum autem dicitur, quòd leuis paratio ciborum erat licita in ſabbato, dicendum quòd non erat licita aliqua paratio, ſed ſolum diſpoſitio ipſorum, vt ſic ex præcedenti die, Iudæi haberent cibos paratos, licebat eos educere de repoſitorijs ſuis, & in menſa diſponere in vaſculis menſę, ſpicas tamen fricare erat cibos parare, ideo non erat licitum. De obſeruantia autem ſabbati, & q̃ opera erant licita late dictum eſt Exo. 12.

Quare Chriſtus induxit ſecundam probationem de ſacerdotibus violantibus ſabbatũ, & quomodo eſt ad propoſitum. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus induxit hic ſecundam probationem, ſcilicet de ſacerdotibus violantibns ſabbatum, & quomodo eſt ad propoſitum Dicendum, quòd licet exemplum inductum de Dauid ſufficeret ad exuſationem, voluit tamen multas probationes dare, vt firmius fieret, quod dicebat, & ſic qualeſcunque eſſent, dum tamen probarent, vtiles erant.

Secundo fuit, quia aliquis diceret pręcedẽtem probationem eſſe inſufficiẽtem, quia forte dicetur, quòd Dauid peccauit panes comedendo, & Achimelech illos dando, induxit ergo aliud exemplũ in quo appareat ſabbatum violari, & non peccare violatores, ſic dicitur, ꝙ ſabbatũ violãt ſacerdotes, & ſine crimine ſunt, ſic dicit Chryſoſtomus: ne autem mihi dicas, quoniã afferre in medium alium peccantem non eſt erui ab accuſatione: cum enim non excuſatur, qui fecit, excuſatio fit circa id, quod factum eſt: verum hoc hic non ſuffecit, ſed quod malus eſt dixit, ꝙ ſine crimine ſunt.

Tertio fuit, quia exemplum de Dauid ſemel tantũ accidit, & vnicus actus facilius excuſatur, hic tamen ſacerdotes quolibet ſabbato violabãt ſabbatum, ideo firmius ex hoc conſtabat, ꝙ licitum erat violari ſabbatum ex aliqua cauſa.

Quarto fuit, quia factum Dauid excuſatur ex promiſſione, & propter neceſſitatem, factum autem ſacerdotum nõ excuſatur, ſed potius imperatur, nã tenebantur ſabbatum violare, ideo licitum eſt propter aliquã cauſam violare ſabbatum, ſic dicit Chryſoſtomus, nec autem hoc ſecundum ſimile eſt priori, quod dixerat de Dauid, illud enim ſemel factũ eſt, & a Dauid non ſacerdote, & neceſſitatis fuit, hoc autem ſecundum per ſingulum ſabbatum, & a ſacerdotibus, & ſecundum legem ſunt diſcipuli ab accuſatione liberati.

Quinto fuit, vt aliqui dicũt, quia Chriſtus erat rex, & ſacerdos, ideo induxit vnum exemplum de Dauid rege, & aliud de ſacerdotibus, ſic dicit Auguſtinus lib.

F de quæſtionibus Euangelij, ſcilicet notandum autem vnum exemplum datum eſſe regię poteſtatis: alterũ ſacerdotalis, de his, qui propter miniſterium templi ſabbatum violant, vt multominus ad ipſum euulſarũ ſabbato ſpicarum crimen pertineat, qui verus rex, & verus ſacerdos eſt: ſed iſtud magis eſt myſticum, quã literale.

Sed dicetur quomodo eſt iſtud exemplum ad propoſitum, quia diſcipuli excuſantur a Chriſto propter neceſſitatem famis, ſicut patet in exemplo de Dauid? Hic tamen nulla erat neceſſitas, vt ſabbatum violaretur, ſed potius erat lex.

Dicendum, quòd Chriſtus inducit iſtud exemplũ ex alio capite, ſcilicet quòd ipſe poterat dare licentiã
G diſcipulis violandi ſabbatum, etiam ſi non eſſet neceſſitas famis, nam nulla neceſſitas erat faciendi ſacrificia in templo, & tamen propter honorem templi licebat violari ſabbatum ibi, & non alibi, ſicut dicitur Exod. 36. non ſuccendetis ignem in cunctis tabernaculis veſtris die ſabbati, & tamen in templo domini iubebatur quotidie ſuccendi, & nutriri Leui. 6. & ita dicitur hic ſacerdotes in templo ſabbatum violãt, ſed Chriſtus dicit, ꝙ ipſe erat maioris poteſtatis, quam tẽplum, ergo ad mandatum ipſius, vel licẽtiã liceret ſabbatum violari, ſicut licebat propter reuerẽtiam templi, & ita dixit: templo maior eſt hic, ideſt iſte, qui loquitur vobis eſt maior, quam templum, & poteſt dare
H re licentiam ad violandum ſabbatum.

Quare Chriſtus induxit tertiam rationem ſcilicet ſi ſciretis, &c. Et quòd ſacrificium dici poteſt quicquid ad cultum Dei attinet. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus induxit tertiam probationem, ſcilicet ſi ſciretis, &c.

Dicendum, ꝙ hoc facit ad maiorem abundantiam probationis, quanto plures rationes fuerint. Secundo ad maiorem cõfuſionem Phariſęorum accuſantium, quia ſi vnicam defenſionem Chriſtus pro diſcipulis habuiſſet, non erat mirum, ꝙ Phariſęi illam non inueniſſent, quòd tamen tot accuſationes ex lege Chriſtus haberet, & nulla earũ occurriſſet Phari-
I ſęis conuincebat eos eſſe inſipientes.

Tertio fuit ad increpandum eos, quia hic loquitur eis, tanquam non intelligentibus ſcripturam, ſcilicet ſi ſciretis quid eſt miſericordiam volo, &c. ideſt ſi intelligeretis ſcripturam, quę hoc dicit, non accuſaretis innocentes, & ita ſupra 9. c. cum Chriſtus reſponderet Phariſęis accuſantibus diſcipulos, ꝙ non ieiunarẽt induxit tres rationes, & iſta eſt vna earum, ſcilicet cũtes diſcite quid eſt miſericordiam volo, &c. hic autem induxit Chriſtus iſtas tres rationes, quę non probant ex eadem radice, ſed ex diuerſis.

Prima enim excuſat ex parte neceſſitatis, ſ. quia diſcipuli patiebantur famem, ſicut Dauid. Secunda ex parte poteſtatis, ſcilicet Chriſtus erat maioris poteſtatis, & dignitatis, quam templum: ideo ſi propter reue-
K rẽtiam templi, licebat quodlibet ſabbatum in eo violari, liceret a fortiori violari ex mandato, vel licentia Chriſti.

Tertia excuſat ex partè valoris, ſcilicet quia homo eſt maioris valoris, quam ſabbatum, & ideo potius prouidendum eſt, vt homo non pereat fame, quam vt ſabbatum non violetur, & ſic dicitur, quòd dominus eſt filius hominis, ideſt quilibet homo eſt dominus, ſcilicet quia ſabbatum eſt propter hominem, & non homo propter ſabbatũ, vt dicitur Mar. 2. ideo magis homini, quam ſabbato prouidebitur. Ad idem autem pertinet cum dicitur: miſericordiam volo, & non ſacrificium, i. potius miſericordiam, q̃ ſacrificiũ, ſ. miſericordia

ricordia est homini necessitatem patienti subuenire: sacrificium aũt dr̃ quidquid ad cultum Dei pertinet, quia inter oẽs ceremonias diuini cultus sacrificiũ excellebat, & sic ẽt sabbatum cuius obseruatio ad cultũ Dei pertinet, intelligitur noĩe sacrificij, & est sensus, ꝙ Deus magis vult, ꝙ pereat aliqua de ceremoniis cultus eius, quàm ꝙ subtrahatur misericordia.i.prouisio in necessitatibus humanis, quibus miserendũ est. Aliter enim Hierony. exponit, s. misericordiam volo.i.si misericordiam comprobastis Achimelech, eo ꝙ periclitantem Dauid famę refocillauit, quare discipulos meos condemnatis?

B Et cum inde transisset, venit in synagogã eorum. Et ecce homo manum habẽs aridã. Et interrogabant eum dicentes. Si licet sabbatis curare? vt accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam, & si ceciderit hęc sabbatis in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam? Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet sabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

C *Et cum inde transisset*. Hic ponitur confutatio Pharisæorum impugnantium Christi veritatem in propria persona, quam prius impugnauerant in eius familia.i. quantum ad discipulos. Et ponitur primo eorum confutatio. Secundo insurgens ex hoc machinatio, ibi, *Exeuntes autem*.

An ista sint continuata ad præcedentia, & an fuerint immediate facta, vel aliquo tempore interiecto.
Quæst. XXIX.

Qvaeretvr circa primum, an sint ista cõtinuata ad pręcedẽtia, & an fuerunt immediate facta, vel interiecto aliquanto tp̃e.

Dicendum ad primum, ꝙ hic est ordo cõtinuus, quia Matthæus, Marcus, & Lucas narrãt istud factum, & ponunt illud immediate post præcedens, vt patet Mar. 3. & Luc. 6.

Item patet, quia dicitur hic. Et cum inde transisset venit in synagogam: ergo istud post præcedentia factum est. s. quia postquam transiuit de loco in quo discipuli spicas vellentes a Pharisæis accusati fuerant, venit ad synagogam eorum. s. illorum qui accusauerant discipulos. Ad secundum dicunt aliqui, ꝙ immediate factum est, scilicet eadem die, quia dicitur hic, & cũ inde trãsisse venit in Synagogam, & sic videtur innuere, quòd nihil fuit inter hęc: maxime, quia istud factũ est in agro apud locum vbi discipuli spicas vellebãt, & de agro facile erat intrare in locum, & ire in Synagogam, vbi factum fuit sequens. sic dicit Hilarius. hęc enim, quę pręmissa sunt in campo dicta gestaque sunt, & post hęc Synagogam ingreditur. Secundo patet, quia vtrumque accidit in sabbato. discipuli enim in sabbato spicas vellebant supra in litera, & Christus in sabbato manum aridam sanauit infra in litera, & sic videtur, quòd eodem sabbato vtrumque factum est, nisi quòd vnum fuit in agro, & alterum in Synagoga.

Sed dicendum, quòd non fuit eodem sabbato, sed sequenti sabbato, vel interiectis aliquot sabbatis, quia Lucę texto, posita excusatione de euulsione spicarum

A sabbato, sequitur, factum est autem, & in alio sabbato, vt intraret Synagogam. sic dicit Augustinus lib. de concor. euan. Posset autem putari eodem die factum de spicis, & de isto sanato, quoniam & sabbatum hic commemoratur, nisi Lucas aperuisset alio sabbato factum fuisse. Quod autem dicit Matthęus. Et cum inde transisset venit in Synagogam eorum, non quidẽ venit, nisi cum transisset, sed post dies in Synagogam eorum venit, postquam a segete illa transijt, an recta continuoque illuc ierit, non expressum est, ac per hęc locus datur narrationi Lucę, qui dicit alio sabbato huius manum fuisse sanatam.

Circa primum dicitur. *Et cum inde transisset*. Scilicet de loco in quo discipuli spicas vellentes a Phariseis accusati sunt: nam ibi non poterat diu manere, quia erat in agro, scilicet discurrens per sata.

Venit in Synagogam eorum, Idest illorum Pharisæorum, qui discipulos accusauerant spicas vellentes, & sic est sensus, ꝙ in eodem loco in quo accidit pręcedens factum, accidit & istud miraculum, & ijdem viri fuerunt vtrobique præsentes. *Et ecce homo manum aridam habens*. Scilicet erat in Synagoga, in quam introiuit Christus, & erat manus dextra arida. Lucę 6. ex quo colligebatur maius detrimentum, & maior necessitas curationis, & interrogabant eum, scilicet Pharisęi, quia ipsi vtrobique insistebant contra Christum, vt in se, vel in discipulis eius eum accusare possent.

Dicentes si licet sabbatis curare. Pręsente enim viro manus aridę hic interrogauerunt, quia eius pręsentia huic occasionem quæstioni dabat. *Vt accusarent eum*. Scilicet non interrogauerunt, vt incitarent eum ad misericordiam, scilicet vt sanaret hominem, sed vt ex facto illius haberent occasionem accusandi illum, & ad hoc diligenter inuigilabant. Lucę 6. obseruabant scribæ, & Pharisęi si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum.

Ipse autem dixit eis. Nõ respondit Christus immediate ad quęsitum, sed pręposuit confirmationem, & postea conclusit id quod petebatur, scilicet itaque licet sabbatis benefacere, & hoc erat, quia ipse sciebat cogitationes eorum, vt dicitur Lucę 6. & ideo antequã D respondendo responderet, voluit confirmare id quod dicturus erat.

Quis erit ex vobis. Quasi dicat, nullus erit cuius ouis si sabbato ceciderit in foueam, non extrahat eam.

Qui habeat ouem vnam. Non est sensus, quòd habeat ouem vnicam, sed quòd homo habens oues multas etiam si vnica earum ceciderit in foueã, sabbato extrahet eam, quod dicit, vt ostẽdat, ꝙ pro parua re sabbato laborant, & non putant esse illicitum. *Et si ceciderit hæc*. s. ista vna ouis de multis. *Sabbatis in foueam*. i. aliquo die sabbati, quia non est sensus, ꝙ multis sabbatis cadat, & tamẽ idem esset si multis diebus sabbatorum caderet in foueam, quia quolibet sabbato extraheretur: & forte Christus noluit hoc dicere ex indu- E stria, ad innuendum, ꝙ non solũ semel hoc facere licet, nam vnicus actus facilius excusatur, sed ꝙ sępissime facere liceret, idest si omnibus sabbatis incideret in foueam, omnibus sabbatis leuanda erat, & idem de quolibet alio periculo, vt si lupus inuaderet ouem, occurrendũ erat ne illam deuoraret. *Nonne tenebit*. i. accipiet illam. *Et leuabit eam*. i. extrahet de fouea.

Quanto magis melior homo oue. i. & tamen valde melior est homo oue, sic dicitur supra 10. multis passeribus meliores estis vos, i. quilibet homo est melior, quam omnes passeres, & q̃ omnia animalia, quę non sunt homo, quia excedit illa secũdum speciem: ideo si ꝓpter illa licet aliquid agere in sabbato, licebit a fortiori hoc facere ꝓpter hominem. *Itaque licet sabbatis benefacere*. Ista est conclusio intenta, s. ꝙ licitum est in sabbatis benefacere, i. curare homines nõ obstãte solen-

nitate

nitate sabbati. *Tunc ait homini.* Ante hoc loquebatur F
ad Phariseos disputans, ꝙ licitum esset sabbato curare
& quia nemo sciuit respondere ad istam Christi probationem, quasi iam illis superatis, & tacentibus dixit homini: extende manum tuam, sic dicitur Lucę 6. & circunspectis omnibus dixit homini: extende manũ tuam, i. postquam ipse posuit rationem ostendentem licitum esse curare sabbato, circunspexit omnes, vt videret si erat aliquis, qui sciret, aut posset, vel vellet loqui contra hæc, cum autem oẽs tacerent, & quasi per hoc rationi suæ assentirent, dixit ipse homini.

Extende manum tuam. Iubendo, ꝙ extenderet sanauit eam, & reformauit in statum debitum, ita vt nondum verbis completis manus sanata esset, quia verba Christi in tempore, sicut nostra dicebantur: curatio G
autem ista in instanti facta est. *Et extendit.* s. Christo iubente, nam dicendo sanauerat eam: nam quando extendit iam erat sanata, quia non potuisset extendere, nisi sanata esset. *Et restituta est sanitati.* Idest rediit ad plenam sanitatem cum prius esset arida, & licet ista dicantur successiue, non sunt sic intelligenda, scilicet ꝙ prius manum extenderit, & deinde restituta sit sanitati, quia non poterat extendere, nisi iam esset restituta, sed facta sunt omnia simul: non tamen possunt simul dici. *Sicut altera.* Idest, sicut manus sinistra, quæ sana erat, nam manus dextra erat arida Lucę 6. & dicitur, sicut altera, idest ad qualitatem vigoris illius, & corpulentię: nam poterat Christus istam manum, quam H
curauit perfectiorem in multis reddere, quam alterã, quæ sana erat, quia tamẽ bona habitudo corporis est, ꝙ ambæ manus æquales sint vigore, & habitudine: seruata sua differentia naturali, s. ꝙ manus dextra sit ad motum agilior, sinistra autem ad ferendum aliquid aptior, vt dicit Isido. 11. Ethimo.

Quare Christus intrauit in Synagogam. Quæst. XXX.

QVAERETVR quare Christus intrauit in sinagogam nunc. Dicendũ ꝙ propter, multa. Primo propter cõsuetudinem suã, quia nunc erat sabbatum, vt patet in litera, & tñ consuetudo sua erat intrare quolibet sabbato in sina- I
gogam Lucæ quarto, & hoc erat, quia ista etiam erat consuetudo aliorum Iudæorum, nam cum in sabbato cessarent ab omnibus operibus, conueniebant omnes ad orandũ, & audiẽdum legem in sinagoga: Christus autem, vt non videretur eis dissimilis, ne eum iuste, aut saltem colorate repellere possent, tenebat omnes consuetudines eorum laudabiles, qualis istã erat. Secundo fuit, quia Christus volebat docere Iudęos, & quia ipsi cõueniebant in sinagogam, erat ibi locus aptus docendi: introiuit ergo illuc. sic dicitur Lucę 6. factum est in alio sabbato, vt intraret in sinagogam, & doceret. Tertio fuit, vt daret locum accusationi Iudęorum, quam volebant ꝯ ipsum facere, quasi cõtra violatorem sabbati, nam in sinagoga erat homo habens manũ aridam, quem sabbato curauit, & ꝑꝑ quẽ K
Pharisęi ꝯ Christum de curatione in sabbato loquebantur, & quia ex ista curatione ipse volebat ostendere quid esset licitum facere sabbato, voluit sinagogam intrare, vt ibi hominem curaret.

An homo habens manum aridam esset in sinagoga, vel adductus fuerit a Pharisæis. Quæst. XXXI.

QVAERETVR de isto homine habente manũ aridam, an esset in sinagoga, vel adductus fuerit a Pharisæis, vt eo pñte esset illis occasio quęrendi a Christo.

Aliqui dicunt, ꝙ non fuit adductus, sed accidit, ꝙ esset in sinagoga, quia dicitur Mar. 3. & Lucę 6. & erat ibi homo, &c. Alij dicunt, quòd Pharisæi illum adduxerunt, & pręsentauerunt Christo. sic dicit Hilarius, ingresso autem sinagogam hominem aridę manus offerunt, interrogantes an curare sabbatis liceret: occasione arguendi eum ex responsione quęrentes.

Dicendum, ꝙ vtrumque potest stare. Sed magis videtur standum Hilario: potissime, quia Pharisæi insidiabantur Christo si sabbato curaret, vt inuenirẽt vnde accusarent eum Lucę 6. ideo verisimile est, ꝙ ipsi disposuerint omnia ad hoc necessaria, s. ꝙ hominem Christo offerrent: non quidem, quasi ipsi offerrent, vt curaret eum, quia istud iam esset petere curationẽ, & non interrogare an curare liceret sabbatis, & tamẽ dicitur hic, quòd interrogabant eum de hoc, sed obtulerunt eum, & suaserunt homini, ꝙ se offertet. Etiã quia si ipsi offerrent eum, quasi curari petentes, etiam si non liceret sabbatis curare, non haberent ipsi colorem accusandi Christum de hoc, sed potius excusandi, cum ab eo beneficium suscepissent. Si autem obiiciatur, quia Mar. 3. & Lucę 6. dicitur, & erat homo in sinagoga, in quo videtur innui, ꝙ non fuit adductus.

Dicẽdum, quòd forte homo ille in sinagoga erat, quando Christus intrauit, & tamen Pharisæi suaserunt ei, quòd se Christo pręsentaret, & quantum ad hoc dicuntur obtulisse ei hominem aridę manus, vt voluit Hilarius.

An Pharisæi quæsierint a Christo si licebat sabbatis curare, vel econtrario. Quæst. XXXII.

QVAERETVR an Pharisæi quæsierunt a Christo si licebat sabbatis curare, vel Christus quęsiuit ab eis, nam hic dicitur, quòd Pharisæi interrogabant eum, sed Mar. 3. & Lucæ 6. dicitur, ꝙ Christus ait ad illos interrogo vos, &c.

Dicendum, ꝙ vtrumque fuit, s. Pharisæi prius Christum interrogauerunt, & postea Christus interrogauit eos videns cogitationes eorum, & quia Matthæus expresserat primum, & tacuerat secundum, Marcus, & Lucas, quasi ad supplementum Matth. expresserũt secũdum, tacito primo, & sic ex omnibus simpliciter colligitur vna perfecta narratio, sic dicit Augu. lib. de concor. euange. itaque intelligendum est, ꝙ illi prius interrogauerunt Dominum si licet sabbato curare: deinde intelligens cogitationes eorum aditum accusandi quærentium, constituit in medio illum quem erat sanaturus, & interrogauit, quæ Mar. & Lucas eũ interrogasse commemorant, & tunc illis tacentibus proposuit similitudinem de oue, & conclusit, quòd licet sabbato benefacere. De isto homine manus aridæ dicunt aliqui, ꝙ erat cemẽtarius, & quod quæsiuit a Christo sanari, vt dicitur in euãgelio Nazaręorum, & Ebionitarum. sic dicit Hieronymus: in euangelio quo vtuntur Nazaræi, & Ebionitæ, quod vocatur a plerisque autenticum, habetur homo iste, qui aridam habet manum, cementarius scribitur istius modi vocibus auxilium precans. cementarius erat manibus victum quæritans, precor te Iesu, vt mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.

Quare Pharisæi petierunt nunc a Christo si licebat curare sabbatis. Quęst. XXXIII.

QVAERETVR quare Pharisęi petiuerunt nunc a Christo si licebat curare sabbatis.

Dicendum, quòd hoc quærebant, vt accusarent eum, vt dicitur in litera, sic dicit Chrysostomus non autem interrogant, vt discant, sed vt accusent eum,

eum, & verum eſt, quòd offerendo ei hominem manus aridę, etiam ſi non quęrerent aliquid ab eo, ex facto ſuo colligeretur eis vnde arguerent. voluerunt tamen quęrere, quia putauerunt, quòd ex verbis occaſionem maiorem haberent contra illum: nam forte oblato ſibi homine, ſi nihil peteretur non curaret eũ: cum autem quęrerent, oportebat, ꝙ aliquid diceret, & ex hoc eſſet eis via accuſandi ipſum, ſic dicit Chryſoſtomus, quamuis ipſum opus ſufficeret ſi accuſare volebant, ſed & per verba volebant captionem inuenire maiorem, copiam argumentationum ſibi pręparãtes. Cauſa autem in ſpeciali fuit, quia Phariſęi accuſantes ſupra diſcipulos Chriſti de violatione ſabbati, conuicti fuerant a Chriſto teſtimonijs legis tanquam inſipienter locuti: dolentes de hoc voluerunt, nunc ſi poſſent ipſum Chriſtum de violatione ſabbati arguere. ſic dicit Hieronymus, ſcilicet quia deſtructionem ſabbati quo diſcipulos arguebant, probabili exemplo excuſauerat, ipſum calumniari volunt.

Secundo erat, quia videbatur Chriſtus Phariſæis in multis ſabbatum violare, licet vere in nullo violaret, ſicut dixerunt Io. 9. non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non ſeruat, ipſi autem zelabant valde pro ſabbato, quia tota Phariſæorum ſanctitas erat in exterioribus obſeruationibus, & cęremonijs, ideo nitebãtur ſępe arguere eum de ſabbato, vt aliquãdo poſſent eum conuincere: putauerũt autem, quòd ex hac quæſtione ſufficienter eum caperent, quia cum petiuerũt, an liceret curare, exiſtimabãt ipſum ad excuſandum impotentiam ſuam dicere, non licere curare ſabbatis: ſi autem curaret, arguerent eum ſabbati violatorẽ. ſic dicit Hieronymus, & Beda, ſcilicet interrogant vtrum liceat curare ſabbatis, vt ſi non curauerit crudelitatis, aut imbecillitatis, ſi curauerit tranſgreſſionis eum accuſent, ſic enim ſępe faciebant, vt quãdo quæſierunt an liceret dari cenſum Cęſari, vel nõ infra 22. & quando obtulerunt ei mulierem deprehenſam in adulterio, Ioan. 8. quia quicquid in his reſponderet, videbatur eſſe inconueniens, quia erat argumentum cornutum, vt Iudæi putabant, ſcilicet ex vtraque parte concludens, ſed Chriſtus omnia in nihilum redigebat.

Quare Chriſtus induxit hic exemplum de oue cadente in foueam. Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR quare Chriſtus induxit hic exemplum de oue cadente in foueam.

Dicẽdum, ꝙ Chriſtus vidit iniquitatem Phariſęorum, qui non quærebant, vt addiſcerent, ſed vt accuſarẽt, vt dicitur hic, & Lucæ 6. ideo noluit reſpondere plane, ſicut illi petere videbantur, ſed caute reſpondet probando ratione euidenti, quòd liceret curare ſabbato, & tunc reſpondebat ad quęſitum. Quando tamen Chriſtus fecit rationem iſtam, Iudęi conuicti tacuerunt; vnde ipſe circunſpexit omnes, ideo dicitur Lucæ 6. ſcilicet, vt videret ſiquis eorum vellet obijcere contra probationem ſuam, & nemo potuit, ideo tunc dixit homini, extende manum tuam, & tamen licet nemo poſſet reſpondere, non aſſentiebant concluſioni eius, ſicut dicitur, ſeptimo Ethicorum cap. tertio, de illo contra quem ſophiſta arguit, quòd turbatur, ligata enim eſt mens eius cum manere non velit propter non placere concluſum, procedere autem non poteſt propter ad ſoluere non habere ſermonem, ideſt quia non habet quid reſpondeat, & ita Iudęi licet tacerent non aſſentiebant, ſed turbabantur, & cogitabãt quomodo occiderẽt Chriſtum propter hoc, vt dicitur infra in litera, & Lucæ ſexto, vnde Chriſtus condoluit eis videns cęcitatem

A eorum, ſcilicet quòd rationem tam euidentem non intelligebant propter obſtinationem cordis Marco 3. ſcilicet at illi tacebant, & circunſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitatem cordis eorum dicit homini, extende manum tuam. De oue autem poſuit Chriſtus exemplum, vt argueret a minori, ſ. ouem licet ſabbato educere de fouea, ergo licet ſanare hominem, qui melior eſt. ſic dicitur in litera, quanto magis melior homo oue?

Secundo dixit hoc ad increpandum eos, quia ipſi educentes ouem de fouea non faciebant, vt miſererentur pecori, ſed propter auaritiam, vt non perdant ouem: & tamen hoc putabant licere in ſabbato, ergo magis liceret Chriſto curare hominem ſabbato, quod ex ſola charitate fiebat. ſic dicit Hieronymus. ſic ſoluit propoſitam quęſtionem, vt interrogãtes auaritię cõ-
B demnaret. ſi vos inquit in ſabbato ouẽ, & aliud quodlibet animal in foueam decidens, eripere feſtinatis, nõ animali, ſed veſtrę auaritię conſulentes, quanto magis ego hominem, qui multo melior eſt oue, debeo liberare. ſic etiam dicit Rabanus, competenti exemplo ſoluit quæſtionem, vt eos oſtendat ſabbatum violare in opere cupiditatis, qui eum violare arguunt in opere charitatis. hoc autem Chriſtus magis aperuit, inquantum dixit. qui habeat ouem vnam, & cætera, quaſi dicat, ſiquis habens totum bonum ſuum in ouibus, omnes ſimul videret cadentes in foueam ſabbato, vel in aliud periculum, non videbatur inconueniens, ꝙ illis ſuccurreret ne omnia bona ſua ſimul perirent, ſi tamen vnica ouis cadat in foueam, etiam ſi
C illa pereat paruum damnum eſt, & tamen propter illam ſolam putatis licere agere aliquid ſabbato, ergo propter auaritiam agitis, quia propter rem paruam mouemini.

Quomodo Chriſtus induxit hoc exemplum de oue, quia non videtur ad propoſitum. Quæſt. XXXV.

QVAERETVR quõ Chriſtus induxit iſtud exẽplum, quia non vr̃ eſſe ad propoſitũ, nã etiam ſi homo ille habens manum aridam non fuiſſet curatus in ſabbato, non periret, qa poterat alia die ſanari, de oue aũt ſecus eſt, qa ſi non educat̃ de fouea die qua ceciderit peribit: licent aũt multa pp ne-
D ceſſitatẽ, q̃ aliàs nõ licerẽt. Dicendũ, ꝙ eſt ad ꝓpoſitũ pp duo. Primo, qa educere ouẽ de fouea nõ eſt licitũ, quaſi ad ſuccurrendũ neceſſitati, qa Iudæi nõ faciebãt hoc, vt miſererent̃ aĩali, ſed pp auaritiã ſuã, ſ. vt illud nõ pderẽt, vt dictũ eſt præc. q. ſi aũt facerẽt, vt ſuccurrerent vitæ aĩalis poſſet dici neceſſitas, & tñ facere, vt non pderẽt pecus non erat agere pp neceſſitatẽ, quia multa ſunt a qbus hõ cauere debet, ẽt ſi pdat aliquod paruũ de poſſeſſis. Secũdo, & præcipue, qa licet diceret̃ agere pp neceſſitatẽ qcunq; agit ad euitandũ aliquod dãnũ, vel malũ, cũ magis ex neceſſitate agit, qui agit, vt euitet maius malũ, vt ꝙ hõ vuluneret̃, q̃ ꝙ aliquod pecus ſuũ occidat̃, iõ magis ꝓuidẽdũ eſt ne vulneret̃ hõ, q̃ ne pecora occidant̃, & ita hic, ꝙ ouis caderet in foueã dãnũ erat: maius tñ malũ eſt, quod patit̃
E æger in vna die, ẽt ſi non ſit moriturus, q̃ dãnũ pdit̃ pecoris, ſi ergo licet educere ouẽ de fouea ſabbato, vt non pereat, a fortiori licebit hoĩem curare ſabbato, ne ſaltẽ illo die languorẽ ſuſtineat, ſic ergo licet hñs manũ aridã poſſet ſequenti die curari, tñ vt illa die nõ ſuſtineret malũ illius morbi licuit curari eũ, ſicut licebat oues educi de fouea, ſic dixit Chriſtus Lu. 13. ſ. hãc filiam Abrahę, quã alligauit ſathanas 18. annis nõ oportuit ſolui a vinculo iſto die ſabbati. q. d. ſolui licuit, & nõ oportebat expectari vſq; ad ſequẽtẽ diẽ, ne illa die ẽt pateretur cum tanto tempore fuiſſet paſſa,

An

An sabbato liceret ægros curare.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR an sabbato liceret ęgros curare.
Dicēdū, quòd aut quęritur de Christo, aut
de medicis. Si de Christo nō est dubiū quin
licebat, quia ipse nulli legi erat subditus cum
esset legislator, & legis dominus, sed etiā dato, quòd
vellet seruare legem secundum totum suum rigorē;
non agebat contra legem in curationibus istis, eoq; in
sabbato prohibentur fieri opera propter laborem, &
occupationem; nam Deus nolebat illa die Iudæos in
aliquo occupari: curationes autē Christi, nec laborē,
nec occupationem habebant, quia solo verbo dice-
bat, & illico morbi curabantur, interdum tangendo,
vt patet in leproso supra 8. & in socru Simonis, eodē
ca. & in puella mortua, & duobus cęcis supra 9. inter-
dum autem non tangendo, sed solo verbo, sicut hic:
nam dixit homini: extende manum tuam, & extēdit:
interdum etiam absentes sanabat, nec tangens, nec
dicens eis quicquam, vt patet in puero centurionis su-
pra 8. & Lucę 7. & in filio reguli Io. 4. ideo etiā si alius
homo, qui non esset Deus, faceret istas curationes sab-
bato, taliter non esset contra legem.
Secundo patet, quia opera, quę erant propter ho-
mines vetabātur in sabbato, nisi essent necessaria, quæ
tamen erant propter Deum, licet essent laboriosa, &
magnę occupationis licita erant: non tamen propter
necessitatem, quia Deo nō est necessarius cultus quē
ei exhibemus, nō enim indiget bonis nostris Psal. 15.
sed solum quantum sunt ad laudem eius licita sunt,
sicut dr̄ in lr̄a, q sacerdotes in templo sabbatū violāt,
& sine crimine sunt: curationes tn̄ Christi erant oēs
ad laudem Dei, & magis ad laudem eius, quam cęre-
moniæ, quæ fiebant in templo, eo quòd in qualibet
earum apparebat manifesta virtus Dei operans, ideo
etiam si fierent istæ curationes cum magna occupa-
tione, & labore licitę essent, quia ita sacrificia, & om-
nes cæremoniæ, quæ fiebant sabbato in templo, ma-
gni laboris, & occupationis erāt, & tamen licita erāt,
vt patet in litera, & tamen Iudæis nunquam poterat
persuaderi, quòd Christus licite ageret curando in
sabbato, vnde quando Christus curauit mulierem
curuam a decem, & octo annis, Archisynagogus in-
dignans, quia sabbato curasset dicebat turbę: sex dies
sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite, &
curamini, & non in die sabbati Lucę 13.

An medicis Iudæorum licebat curare homines in sabbato. Et
quod eorum cura sit ad duo. Et quare Iudæi Christum
arguebant cum infirmos curabat.
Quæst. XXXVII.

QVAERETVR an medicis Iudæorum lice-
bat curare homines in sabbato.
Dicendum, quòd aut quęritur, an abso-
lute curatio esset licita, ita quòd hoc esset
opus tollens quietem sabbati, aut an esset licita pro-
pter necessitatem. Si primo modo dicendum, quòd
contra legem erat, quia nulla occupatio alicuius labo-
ris erat licita in sabbato: curatio tamen medicorum
est quidam labor, & occupatio grauis, considerare
patientis dispositionem, & medicinam congruentem
parare, & dare ei, & cibos quoque infirmitati con-
formes. Si autem consideretur inquantum curatio
est necessaria, dicendum quòd erat licita, quia si cu-
rare licet in sabbato de oue ne pereat: a fortiori lice-
bit curare de homine, qui melior est, vt patet in lite-
F ra, & Lucę decimotertio, & decimoquarto. Sciendū
tamen, quòd curatio medicourm, aut est ad conser-
uandam salutem, vel ad curandam ęgritudinem. Si ad
conseruandam sanitatem, non licebat sabbato ali-
quid agere, quia talis diligentia non est omnino ne-
cessaria, eo quòd si aliquando omittatur, non perit
homo illico, nec ad pereundum disponitur, & ideo
potest omitti. Si autem sit curatio ægritudinis. dicen-
dum, quòd interdum est talis ægritudo, quòd si quo-
libet die non prouideretur languenti, periret, vel si ac-
cidit talis languor in sabbato cui si statim non occur-
ratur, peribit æger, & tunc non est dubium quin lice-
ret curare ægros: immo peccaret, qui volens sabbatū
obseruare, nollet ægros in illo curare. interdum autē
G si curatio ægri omittatur per aliquam diem, non
peribit illico, sed disponetur ad pereundum aliquan-
do, & tunc idem iudicandum est, scilicet quòd cura-
re liceat. aliquando autem omittendo curationem
vna die, nec ęger moritur, nec inde periculum mo-
riendi sequitur, & tamen fit in eo aliqua peior dispo-
sitio, quæ maneat in eo etiam postquam fuerit cura-
tus, quam si quotidie curaretur, vel saltem tolerabit
aliquod molestum, quòd aliàs non toleraret: & dicē-
dum, quòd etiam sic curare licet eo, quòd necessitas
est, quia necessitas, quæ excusat a violatione sabbati,
non requiritur, quòd sit tanta, quòd periturus esset
homo, si opus illud non faceret, sed quòd malum ali-
quod incurreret, vel damnum non faciendo, sicut li-
cet educere ouem de fouea, vt homo non perdat illā,
H vt dicitur in litera. De paratione autem ciborum pro
ægris, & de alijs ministrationibus, quæ fiunt circa eos,
idem dicendum est, quod de curatione medicorum:
nam tam necessaria est ciborum paratio, & ministra-
tio, sicut medici curatio, immo ista est tota medici
operatio, vt iubeat quid circa ægrum agendum est.
pro sanis enim, nec cibos sabbato parare, nec ignem
succendere licebat. Exod. trigesimosexto. pro infir-
mis tamen licet in casu in quo medico licet eum cu-
rare, vt dictum est, & sic Iudæi non prohibebant me-
dicos suos sabbato curare, Christum tamē arguebāt.
Et ratio est, quia ipse, vt communiter faciebat cura-
tiones non necessarias, scilicet, quæ etiam si differren-
tur ad alios dies, non esset aliquod periculum, sicut
I sanando claudos, cæcos, paralyticos, & leprosos, rarius
autem sanabat eos quorum curatio sine periculo nō
differebat, sicut fuit de seruo centurionis, & socru Si-
monis supra 8. & Mar. 1. & Lucæ quarto, patiebantur
enim morbos acutos, scilicet febres. sic etiā fuit de fi-
lio Reguli, qui incipiebat mori præ magnitudine fe-
bris Io. 4. in talibus autem non arguissent Iudæi Chri-
stum curantem, sicut nec medicos suos, & tamen, nec
in alijs agebat contra legem, vt dictum est præceden-
ti quæstione.

Quare Christus potius curabat in sabbato, quam in alijs diebus.
Et q durant mala, & infirmitates tanto tempore quanto iu-
K *dicat Deus expedire, & vltra non durant per mo-*
mentum. Quæst. XXXVIII.

QVAERETVR quare Christus potius cura-
bat in sabbato, quam in diebus alijs.
Dicendum, quod Christus in omni tem-
pore curabat quādocūque accideret offer-
ri sibi languentes. scriptura tamen de illis, qui fuerunt
curati in sabbato exprimit, q in sabbato curati sunt. in
alijs vero diem non exprimit. Ratio est, quia scriptura
exprimit ea, circa quæ accidebant controuersiæ, &
dubia. circa curationes autem alijs diebus factas ne-
mo Christo repugnabat, quòd tali tēpore eas egisset,
& tamen circa curationes factas in sabbato repugna-
batur

batur ſibi vt patet hic, & Luc. 13. & 14. & Io. quinto, ideo de his Chriſtus expreſſit, quòd ſabbatho fierẽt, de alijs autem diem non expreſſit.

Sed dicetur cum Chriſtus curare poſſet alijs diebus in quibus nulla eſſet calumnia, quare curabat ſabbatho.

Dicendum, quòd eorum quos Chriſtus curabat, quidam erant in periculo, quòd niſi ſtatim curarentur perirent, ſicut fuit de filio reguli de quo pater dixit, domine deſcende priuſquam moriatur, & de talibus planum eſt, quòd in ſabbatho curandi erant, vt non perirent, ſic fuit de ſocru Simonis, quam Chriſtus curauit in ſabbatho, & tenebat̃ magnis febribus ſupra octauo, & Luc. quarto, quòd vero in ſabbatho curati fuerit oſtenſum eſt ſupra cap. 8. quæſt. 47. Si autem non eſſet periculum differendo curationem ad alios dies, dicendum, quòd Chriſtus curabat aliquos in ſabbatho propter multa.

Primò propter maiorem gloriam Dei: nam curationes Chriſti erant miraculoſę oſtendentes diuinã virtutem, quanto autem coram pluribus oſtenderetur eſſet maior Dei gloria, & quia ĩ ſabbathis propter vacationem à laboribus conueniebant plurimi in ſynagogam, vel in alia loca ad audiẽdum verbum Dei, fiebant tunc curationes: ſic dicit Rabanus, ſabbathis autem pręcipue docet, & operatur Ieſus, non ſolum propter ſpirituale ſabbathum, ſed etiam propter celebriorem populi conuentum, quęrens ſalutem omnium.

Secundò erat ad oſtendendum, quòd ſabbathum ſoluendum erat: nam per hoc, licet vere non ſolueretur, tamen ſecundum opinionem Iudęorum ſoluebatur, & ſic innuebatur, quòd aliquando totaliter ſoluẽdum erat.

Tertiò erat, vt non paterentur ęgritudines homines longiori tempore, quam conueniret: ęgritudo. n. & quęlibet pęna hominis à Deo eſt: Amos 3, non eſt malum in ciuitate, quod dominus non fecerit, durat etiam tanto tempore quanto Deus iudicat expedire, & vltra non durat ſaltem per momentum. Et quia tempora paſſionis quorundam explebantur in ſabbatho, illa die Chriſtus ſanabat eos ne vltra debitum paterentur, ſic innuitur Luc. 13. cum dixit Archiſynagogus, quòd Chriſtus non curaret in ſabbatho, ſed alijs diebus, & ille ait, hanc filiam Abrahę quam alligauit Sathanas à decem, & octo annis non oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbathi, quaſi dicat, ſolui oportuit, ideſt licuit, cum tanto tempore paſſa eſſet non erat iuſtum, quòd pateretur iam iſta die.

Quartò erat, quia aliqui languentes offerebantur ei in ſabbatho, & ſi tunc nõ ſanaret eos putaretur impotens eſſe, ſcilicet vel quia non poterat omni tempore ſanare, ſed aliquo tempore, vel quia crederetur, ꝙ ad orationem recurrere volebat, quaſi aliter ſanare nõ poſſet, & vtrunque falſum erat, ideo oblatos mox ſanabat non differens ad alios dies, vt omnem à ſe ſuſpitionem excluderet impotentię.

Exeuntes autem Phariſęi conſilium faciębant aduerſus eum, quomodo perderent eũ. Ieſus autem ſciens receſſit inde, & ſecuti ſunt eum multi, & curauit eos omnes. Et præcepit eis ne manifeſtum eum facerent, vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſaiam prophetam dicentem: Ecce puer meus quẽ elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum meum

A ſuper eum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Arundinem quaſſatam non confringet, & lignum fumigans non extinguet, donec eijciet ad victoriam iudicium, & in nomine eius gentes ſperabunt.

Phariſęorũ contra Chriſtum machinatio.

Exeuntes autem. Hic ponitur Phariſæorum contra Chriſtum machinatio, & ab eo facta declinatio, & dicitur. *Exeuntes autem Phariſæi*. Scilicet de ſynago-
B ga: nam ibi curauerat hominem, & exierunt inde facta curatione. *Conſilium faciebant aduerſus eum quomodo eum perderent*. Ideſt conſiliantur de morte eius, volentes inuenire modum coloratum ad occidendum eum, vel ad occulte nocendum ſibi. *Ieſus autem ſciens*. Scilicet cogitationes eorum contra ipſum. *Receſſit inde*. Scilicet de loco in quo curauerat hominem manus aridæ, quia forte Phariſæi qui inſidiabantur ei erant incolæ illius loci, & non poterant ei nocere niſi quandiu ibi maneret. *Et ſecuti ſunt eum multi*. Semper ſequebatur multa turba Chriſtum, & quamquam Phariſæi nunc Chriſtum odiſſent, & nocere ei
C vellent, non erat eadem intentio cęterorum de populo: ſequebantur enim eum bono animo. *Et curauit eos omnes*. Scilicet omnes languentes quos ei obtulerant: nam non erant ægri omnes qui ſequebantur eum ad hoc, quòd ſanaret eos, quia ægri non poterant per ſe ire, ſed oportebat, quòd portarentur à ſanis, & ſic multi ſequebantur Chriſtum, qui curatione non indigebant. *Et præcepit eis ne manifeſtum eum facerent*. Ideſt ne dicerent curationes quas ipſe faciebat per quas manifeſtaretur fama eius. *Vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam*. Ideſt & in hoc adimpletum eſt, quod dicitur Iſa. quadrageſimoſecũdo. *Ecce puer meus*. Iſta auctoritas oſtendit, quòd Chriſtus erat manſuetus, & non clamabat contra aduerſarios,
D nec quęrebat gloriam ab hominibus, ſed tacitus erat, & dicitur puer meus, ſecundùm literam 70. Interpretum: nam litera noſtra dicit: ecce ſeruus meus, & tamen idem eſt, quia puer in ſcriptura non ſolet, vt communiter ſignificare ætatem, ſed ſępe famulatum, vel ſeruitutem, ſic dicitur primo Regum vigeſimoprimo, de Dauid, & pueris eius, ideſt ſeruis ſuis qui cum illo ibant, & infra decimoquarto, audiuit Herodes famam Ieſu, & ait pueris ſuis, ideſt ſeruis ſuis, & hoc proprie ſignificat hic puer. Chriſtus autem dicitur eſſe puer vel ſeruus Dei non quantum ad perſonam, quia æqualis eſt patri, & ſpirituiſancto, ſed quantum ad naturam aſſumptam in qua minor eſt patre: Ioan. decimoquarto: & quantum ad hanc obedit patri ad Philip. ſecundo, Chriſtus factus eſt obediens patri.
E Et etiam noſter conſeruus, quia aſſumpſit formam ſeruorum: homo enim minor eſt Deo, ideo naturaliter eſt ſeruus eius: Chriſtus autem aſſumpſit naturam humanam, ideo ſeruorum formam accepit ad Philip. ſecundo, qui cum in forma Dei eſſet, exinaniuit ſeipſum formam ſerui accipiens, ideſt humiliauit ſe humanitatem ſumendo. Non tamen debet abſolute Chriſtus vocari ſeruus Dei: ita enim vocat eũ Arrius ponens filium minorem patre, ſcilicet puram creaturam, & ſic ſeruum Dei neceſſario, ita & Macedonius hæreticus ſpiritumſanctum ſeruum patris dicit: ſed illi gradus ponunt in Trinitate, quos recta fides deteſtatur.

Quid puer in ſcriptura ſolet ſignificare.

Quomodo Chriſtus dicitur puer vel ſeru⁹ Dei.

Quem elegi. Scilicet elegi eum ex omnibus: nemo enim inter homines fuit æqualis Chriſto, &

ita Isa. dixit, ꝙ exaltaretur plusquam Abraham, & q̃ omnes patres antiqui: fuit enim excellẽtior, quia fuit Deus, & homo, cęteri autem puri homines. Etiã dato, ꝙ fuisset purus homo adhuc erat melior omnib⁹, quia datus est ei spiritus, & non ad mensuram: Io. 3. & de plenitudine eius nos omnes accepimus: Io. 1. Dicitur etiam electus, idest prędestinatus, quia prędestinatus fuit esse filius Dei ad Rom. 1. Vel electus est ad illud opus ad quod nemo alius electus est, s. vt redimeret genus humanum, & pacificaret nos Deo vt ait Rabanus. Dicit autem litera nostra hic, suscipiam eum, & idem est, quia suscipere est acceptare: Malac. 1. offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, i. acceptauerit te: ea autem quę acceptamus eligimus. *Dilectus meus*. Idem est, quod praecedens, & innuitur magna excellentia Christi, scilicet quia Deus elegit eum inter omnes, & diligit illum super omnes, litera nostra dicit, electus meus, & idẽ est, quia quod eligimus supra cętera diligimus.

Ad quod opus faciundum fuit elect⁹ Christus.

In quo bene complacuit animæ meæ. Idest de illo placet mihi, vel in illo gaudeo. litera nostra dicit, complacuit sibi in illo anima mea, & idem est, non autem intelligendo, quòd Deus habeat animam, quia solum animal habet animam: Deus autem spiritus simplex est, sed est figurata locutio, ad significandum, quòd Deus valde diligit Christum: nam quando aliquid nimis diligimus dicimus, anima mea diligit hoc, & quando odimus dicimus, anima mea non est ad hoc Ierem. 7. non est anima mea ad populum istum, idest non diligo eos, & sic dicitur Luc. 3. & supra tertio, ex nomine Patris ad Christum, hic est filius meus dilectus in quo mihi cõplacui. sic dicit Remigius, quòd autem dicit animæ meæ, non ita intelligendum est, quòd Deus pater habeat animam, sed translatiue anima in Deum ascribitur, vt per eandem monstretur Dei affectus. *Ponam spiritum meum super eum*. Litera nostra dicit, dedi spiritum meum super eũ: sic enim dicitur Isa. 61. spiritus domini super me, & Christus dixit hoc de seipso intelligi Luc. 4. quando legit locum illum, scilicet hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris. Potest autem intelligi ponere spiritum super eum, quia est de substantia patris, scilicet eadem substantia spiritualis est patris, & filij; sic dicit Hieronymus, ponitur spiritussanctus super Dei verbum.

Ponere spiritũ super eũ intelligitur multipliciter.

Aliter potest intelligi, ꝙ spiritussanctus positus est super Christum, in quantum operatione spiritussancti formatum est corpus eius. sic dicit Remigius, tũc Deus pater posuit spiritum suum super eum, cũ operante spiritusancto suscepit carnem ex virgine.

Tertio accipitur hoc pro descensu spiritussancti super illum in iordane: nam descendit in columbæ specie sup. 3. & Luc. 3.

Quarto accipitur pro missione ad prædicandum, vel faciendum aliquid, quia spiritus Domini dicitur fieri super aliquem prophetam, quando mittit eum ad aliquid dicendum, & hoc consonat Christo, quia Isa. 61. dicitur: Spiritus domini super me, eo ꝙ vnxerit me dominus, ad annunciandum mansuetis misit me, & sic quãtum ad hoc, patet spiritũ Dei esse super eum in quantum missus est ad prædicandum.

Quinto potest accipi pro infusione gratię & bonorum in anima Christi, quę omnia bona dicuntur esse spiritussancti prima Corinth. 12. diuisiones gratiarũ sunt, vnus autem spiritus, & sic accipitur Isa. 11. s. egredietur virga, &c. & requiescet super eum spiritus sapientię, vbi ponuntur septem dona spiritussancti in Messia, de quo intelligitur illa auctoritas, sic etiam Io. 3. dicitur, datus est ei spiritus, & non ad mensuram, idest gratia & dona sine mensura, in istis autem duo-

F bus modis vltimis accipi debet, quia alij licet veri sint, tamen literæ non conueniunt.

Et iudicium gentibus nunciabit. Potest intelligi de extremo iudicio, quia Christus per prędicationem suã notificauit hominibus iudicium futurum, quod antea habebatur incognitum, sic dicit Augustinus 20. de ciuitate Dei, prẽnunciauit futurum, quod gẽtibus erat occultum. Secundo potest accipi de futuro iudicio executiue, scilicet iudicium nunciabit gentibus, idest iudicabit gentes, quia ipse est qui iudicaturus est sęculum in maiestate infra 24. quòd pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit facere filio Ioan. 5. & iste est verior sensus, & conuenit literę nostrę, scilicet iudicium nostrum proferet. *Non contendet*. Contendere est verbis pugnare. *Nec clamabit*. Clamare est verba inutiliter iactare cum quodam turbulento vultu & mente efferata. Et potest intelligi, quòd non cõtendebat pugna rerum nec verborum, sed siquis volebat ei malum inferre, non reddebat malum, si autem contumelia ei diceretur tacebat, prima Petri secundo, cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, & ita circa passionem fuit, quia nec re, nec verbo malum cuiquam reddidit, sed sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente obmutuit Isa. 53. Vel intelligitur de contentione & clamore cum aduersantibus doctrinæ eius, sicut nunc fuit in Pharisęis, quia licet illi iniuste eum, & discipulos eius arguerent, non clamabat contra eos, sed respondebat mansuete, & si illi vltra contenderent verbo vel opere, tacebat ipse declinans eos, & ita nunc recessit à Pharisęis calumniantibus ei.

Quo datũ est Christo iudicium sup gentes.

G

H

Nec audiet aliquis in plateis vocem eius. Litera nostra dicit, nec audietur foris vox eius, & idem est, dicitur etiam nec accipiet personam, istud tamen Matthæus allegando subticuit, quia non erat nunc ad propositum eius, intelligitur autem hoc de contentione publica, scilicet cum nullo publice contendebat. Potest etiam intelligi de responsione in iudicio coram Caipha, Herode, & Pilato, quia interdum pauca, & interdum nulla respondebat, licet de multis quęreretur infra 26. & 27. & Luc. 22. & 23.

I

Si autem objiciatur ꝙ Christus publice prędicabat in plateis, quia Io. 18. dicitur ꝙ prędicabat in templo quo omnes Iudęi conueniebant, & nunquam in occulto.

Dicendum, ꝙ intelligitur de voce clamosa vel contentiosa: vox enim prędicationis eius in plateis, & in omni loco publico audiebatur, sed vox contentiosa nec in publico, nec in secreto vnquam audita est. *Arundinem quassatam non confringet*. Litera nostra dicit calamum quassatum, & idem est, quia calamus significat arundinem: confringere enim calamum quassatum, est hominem fragilem, & impotentem destruere, q. d. Pharisęi persequebantur Christum, & poterat ipse faciliter destruere, sicut potest quis frangere calamũ quassatum, sic exponit Chrysostomus, & est sensus verus: dicitur enim calamus quassatus, quando nõ est fractus, sed est concussus, & est prope vt frangatur, confringere autem est aliquid plene frangere, quasi dicat, sicut facile est confringere arundinem postquã incipit frãgi, ita facile erat destruere aduersarios suos, sed nolebat. *Et lignum fumigans non extinguet*. Etiam intelliguntur per hoc Pharisæi, qui non emittebant flammam boni desiderij & amoris, sed fumum qui oculos affligit, quia sola verba sine fructu habebant. Alij autem per arundinem quassatam intelligunt populum Iudaicum, qui fide & pietate vacui erant, per lignum fumigans accipiunt gentiles, in quibus claritas rationis iam nulla erat, sed extincta erat per consuetu-

K

suetudinem peccandi, remanente fumo malę voluntatis, & est sensus, quòd Christus licet poterat, noluit Iudęos, nec gentiles qui eum crucifixerunt destruere, scilicet Iudęi accusando, & gentiles sententiam Pilati exequendo, & sic exponit Nicolaus: magis tamen stat pręcedens expositio, vt totum referatur ad Iudęos contra quos nunc loquitur Matthęus, sic dicit Augustinus 20. de ciuitate Dei, persecutores Iudęos qui calamo quassato, perdita integritate, & ligno fumanti amisso lumine comparati sunt, non contriuit nec extinxit, quia pepercit eis: nam nondum venerat iudicare, sed iudicari ab eis. Siquis autem vult tenere expositionem Nicolai non recuso, quia illa est etiam Rabani. *Donec eijciat ad victoriam iudicium.* Idest donec iudicet de victis omnibus: intelligitur enim de iudicio extremo, quia tunc erunt omnia Christo subdita quantum ad executionem, vt ostensum est pręcedenti c. quæst. 61. Et dicitur hoc, quia diceret aliquis, nunquid semper tolerabit eos qui insidiautur sibi, vt non confringat, nec extinguat. Et respondetur quòd non, sed hoc erit donec eijciat iudicium ad victoriam. Chrysostomus dicit, est autem victoria quando quis omnia sibi subiecit, & ita Christus in die iudicij habebit sibi omnia subiecta, prima Corinth. 15. & etiam ipsa mors erit sibi subiecta, & destruet eam, scilicet oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus eius, nouissima autem inimica destruetur mors, idest faciet Christus, quòd nulla res vltra moritura sit, & illud est mortem destruere. Et dicitur donec eijciat iudicium ad victoriam, idest ponat iudicium, s. generale ad victoriam, idest post victoriam, s. postquam omnia sibi subiecerit, siue de omnibus victoriam habuerit. Vel intelligitur donec eijciat, i. ponat iudicium ad victoriam, i. ad vindicandum se, quasi dicat, nunc omnia tolerare debet quousque faciat iudicium generale ad victoriam, idest ad vindicandum se de omnibus alijs mittendo eos in ignem ęternum, & iste sensus est verus. Alij intelligunt de victoria mortis per resurrectionem: nam in Christo iudicium factum est, quia afflixerunt eum, & occiderunt, & victoriam habuit de his pęnis sibi inflictis, quia postea, nec mors, nec pęna aliqua potuit ei dominari: & dicitur eijcere iudicium, i. expellere a se pęnas quas ei inflixerunt, & hoc ad victoriam, idest per victoriam resurrectionis, sic dicit Rabanus, donec illud iudicium, quod in eo agebatur ad victoriam perueniret, quia postquam mortem resurgendo superauit, expulso principe huius mundi, victor ad regnum rediit sedens in patris dextera: & iste etiam est bonus sensus, s. quòd Christus semper tacere debebat mala tolerando, & nulli malum inferendo vsque ad resurrectionem suam, quia post illam nihil passus est. *Et in nomine eius gentes sperabunt.* Idest gentiles, quia Christus est tota spes hominum, quia qui recte sentiunt nullum bonum nisi Christum putant, & ideo nihil nisi ipsum sperant. Vel dicitur in nomine eius sperabunt, idest confidēt saluari se per fidem nominis eius Ioan. 2. s. vt credentes vitam habeatis in nomine eius, & Actu. 4. dicitur de nomine Christi, quòd non est aliud nomē datum hominibus sub cęlo in quo oporteat nos saluos fieri.

An ista sint continuata ad præcedentia, & an facta fuerint immediate. *Quæst.* XXXIX.

QVAERETVR, an ista sint continuata ad pręcedentia, & an fuerint facta immediate.

Ad primum dicendum, quòd sic, quia Matthæus Marcus, & Lucas narrant pręcedens factum, & istud, & ponūt illud immediate post

A illud. Item quia dicitur in litera, & exeuntes Pharisęi, & sic videtur quòd istud fuit postquam exierunt de loco in quo factum est miraculum supra positum.

Ad secundum dicendum, quòd istud factum est immediate post præcedentia, quia ibi factum est miraculum, & hic dicitur quomodo illo facto exierunt Pharisæi ad faciendum consilium contra Christum propter miraculum illud, vnde nullum tempus intercidit, sed potius istud & illud sunt idem factum, sed istud est conclusio illius.

Quare Pharisæi exierunt de synagoga. *Quæst.* XL.

B QVAERETVR, quare Pharisæi exierunt de synagoga, quia dicitur hic, exeuntes consilium faciebant.

Dici potest, quòd Pharisęi conuenerant sicut & totus populus in synagogam ad orationem, & quia finitum erat tempus orationis exierunt inde. Vel quia conuenerant ad audiendum verbum Christi, ille autem iam prædicauerat, & miraculum curationis manus aridę fecerat, ideo nihil supererat, quod fieret ibi, & sic Pharisæi exierunt, sicut & reliquus populus exiuit de synagoga.

Secundo potest dici, quòd Pharisæi voluerunt tenere consilium super factis Christi, & quia non poterant intra synagogam colloqui, exierūt, & quia istud C factum valde stimulabat eos nō potuerunt sustinere, sed mox vt Christus fecit miraculum exierunt illi tenere consilium contra eum, sic dicitur Marc. 3. exeuntes autem statim Pharisęi consilium faciebant, & in hoc se turbatos ostenderunt, quia sustinere non poterant manere amplius in synagoga.

Qui erant isti qui contra Christum consilium faciebant, & quare hoc faciebant. Et quale erat illud consilium. *Quæst.* XLI.

QVAERETVR qui erant isti qui contra Christum consilium faciebant. Et quare hoc faciebant. Ad primum dicendum, quòd isti erant D Pharisæi qui Christum oderant: nam populus non aduersabatur Christo nisi suaderetur ab alio, sicut Io. 18. dicitur quòd pontifices suaserunt populo petere Barrabam, Christum autem perdere, & ita etiam Pharisęi erant aduersarij Christi, quia gratis oderant illū, & aduersabantur ei in quibus poterant, causa tacta est sup. 9. c. q. 52. isti nunc pręcipue fuerunt contra Christum. Etiam cum eis fuerunt Herodiani, vt dicitur Marc. 3. s. exeuntes autem statim Pharisęi cum Herodianis consilium faciebant, & erant isti Herodiani fauentes Pharisęis, & in multis fauebant eis cōtra Christum, & sic fuit inf. 22. quando Pharisęi voluerunt tenere Christum in sermone dicentes, si licet dare censum Cęsari: nam dicitur ibi, quòd Pharisęi, & Hero- E diani, &c. etiam nunc omnes simul consiliū fecerūt, reliqui vero de populo non conuenerunt in hoc, potius Christū diligentes, consilium aūt, qđ ꝯ Christum faciebant, erat quomodo perderent eū, i. occiderent, & non cogitabant ipsi quomodo publice occiderent Christum, quia hęc nō licebat eis, immo nec toti populo Iudęorū, quia tēpore Christi, Romani dominabantur super Iudęos, & pręsides & iudices Romanorum ferebant omnem sententiam mortis, & ideo Iudęi per seipsos non ausi sunt Christum occidere, sed principes sacerdotum, & totus populus duxerunt eū ad Pilatum, & cum ipse diceret, secūdum legem vestram iudicate eum, illi dixerunt, nobis non licet occidere quemquam Io. decimooctauo. cogitabant ergo Pharisæi contra Christum quomodo eum occulte

occiderent, & ad hoc quęrebant quis esset modus facilior.

Ad secundum dicendum, quòd Pharisęi mouebātur ad consiliandum contra Christum propter multa. Primo propter inuidiam, quia videbant, quòd excellebat in miraculis, qualia nemo vnquam fecerat, & propter hęc sequebatur eū populus, & hoc erat molestum Pharisęis, qui honorem à populo cupiebant, & cum populus vnanimiter sequeretur Christum despiciebat eos, sic dicitur Io. 11. ecce nihil proficimus, sed totus mundus post eum vadit, & quia miracula istā sperabant, q quotidie crescerent, & honor Christi augeretur, quod erat eis intolerabile, & cum hęc non crederent impediri posse nisi illum occiderent, consiliabantur quomodo occiderent illū, sic dicitur eod. c. q pontifex & Pharisęi collegerunt consilium contra Christum dicentes, iste homo multa signa facit, si dimittimus eum omnes credent in eum, & ideo cōcluserūnt ibi, expedit q vnus moriatur pro populo, i. moriatur ne turbetur populus, vt ipsi intelligebant, & quia res magis mouet quando pręsens est, quā quando cogitatur, fuerunt magis stimulati inuidia isti Pharisęi quando eis pręsentibus Christus sanauit hominē manus aridę, quam prius, & non potentes sustinere statim consilium fecerunt, sic dicit Hilarius, s. inuidia facti Pharisęos commouet, quia contuentes hominē in corpore, Deum in operibus non intelligebant, vnde ita erat cor eorum grauatum prę inuidia, quando Christus probabat, q liceret curare sabbatho, q nemo respondit quicquam, quia non poterant, nec etiā consenserunt ei, quia inuidebāt, pro quo Christus iratus est super tāta cęcitate eorum Marc. 3. s. at illi tacebant, & circūspiciens eos cum ira tristatus super cęcitatem cordis eorum dicit homini, extende manum tuam.

Secundo fuit, quia Pharisæi irascebantur Christo, q concludebat eos tacere cogēs quotiescunque contra eum, vel discipulos eius aliquid obijciebant, sicut hic bis factum est, & tamen cum ipsi honorem cuperent, & se peritos legis coram plebe ōndere vellent, moleste ferebant, q concluderentur à Christo, quasi nihil intelligerent, & maxime erat hoc, quia populus qui Christum diligebat valde gaudebat quando Christus ratione cogebat Pharisęos tacere, & applaudebant ei vt dicitur Luc. 13. s. cum hæc diceret erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuersis, quę fiebant gloriose ab eo. Tertio erat, quia non solum Christus Pharisęos conuincebat, sed etiam tanquam non intelligentes, & adhuc rudes mittebat eos ad addiscendum adęquans eos paruulis: nam dixit hic, si sciretis quid est misericordiam volo, & cętera, i. si intelligeretis scripturam quę hoc dicit non condemnaretis innocentes, sed quia nihil intelligitis, insipienter condemnatis innocentes, & iterum supra 9. dixit, euntes discite quid est misericordiam volo, &c. idest eatis ad addiscendum scripturas, quia non intelligitis eas, & tunc poteritis arguere ex illis.

Quarto erat hoc propter sabbathum, quia Pharisęi quorum tota sanctitas erat in cęremonijs, zelabant valde pro sabbatho, & quia Christus videbatur eis illud violare, & insuper ratione defendere, & nunc bis super obseruatione sabbathi eos conuicerat, non poterant ęquanimiter tolerare, ideo occidere illum volebant, ne istam angustiam quotidie pati cogerentur.

F *Quare Christus recessit de loco illo in quo erat, & sanauerat hominem. Et q Christus quandoque persequentes fugiebat, vt ostenderet bonum esse quandoque persecutores declinare. Quæst. XLII.*

QVAERETVR, quare Christus recessit de loco illo. Aliqui dicunt, q hoc fecit, quia iam ibi satis prędicauerat, nec manebat sibi aliquid agendum, ideo ire noluit ad alia loca, vt prędicaret: sic enim dixit Luc. 4. quando viri Capharnaum tenere voluerūt eum in vrbe ait enim, oportet me in alijs ciuitatibus euangelizare. Sed dicendum, q nunc non fecit pro-
G pter hoc, sed propter insidias Pharisęorum, qui cogitabant quomodo eum perderent. Quod patet in litera: nam dicitur consilium faciebāt aduersus eū quomodo eum perderent: Iesus autem sciens recessit inde, i. quia sciuit cogitationes eorum recessit. Hoc autem fecit propter multa. Primo ex charitate, s. vt auferret Pharisęis occasionem efficiendi se deteriores: erant enim mali istud malum deliberate cogitando, sed deteriores fierent quanto plus cogitarent, & exequi niterentur, hoc autem erat si inde Christus non recederet, quia Pharisęi habitabant in loco illo in quo Christus nunc erat, & eo recedente inde vidētes Pharisęi, q non posset iam sibi nocere desisterent male cogitare, & ita malitia eorum minor fieret, sic dicit
H Hieronymus, sciens eorum insidias recessit, vt Pharisęis contra se occasionem impietatis auferret. Secundo fuit, quia Christus erat verus homo, ideo volebat in se ostendere conditiones hominis: homo enim quia mala pati potest timet, & declinat, ita Christus declinare voluit inimicorum insidias, sic dicit Remigius, recessit quasi homo fugiens insidias suorum persequentium. Tertio fuit quia nondum erat locus, nec tempus patiendi, quia locus passionis erat Ierusalem Luc. 13. non capit prophetam perire extra Ierusalem, idest non est possibile quòd propheta magnus qui est Messias occidatur extra Ierusalem, nunc tamen non erat in Ierusalem. Etiam nondum erat tempus passionis, quia vno anno solum prædicaue-
I rat, & supererat sibi adhuc magnum tempus, ideo debebat abstinere à nocere volentibus, & ex hac causa sępe Iudęi volentes nocere Christo non potuerūt, vt dicitur Io. septimo, scilicet quęrebant eum apprehendere, & nemo misit in eum manus, quia nōdum venerat hora eius, & iterum Io. 8. tulerunt Iudęi lapides, vt iacerent in eum, sed ipse abscondit se & exiuit de templo, quia nondum erat hora, sic etiam Io. 10. quærebant Iudæi apprehendere Christum, & exiuit de manibus eorum, quia etiam non erat hora: cum vero fuit hora passionis eius in qua Deus dedit ministris iniquitatis potestatem nocendi ei, recedere noluit, sed potius ipse se obtulit, dixit tamen, hęc est hora vestra, & potestas tenebrarum: Luc. 22. quasi dicat, licet ante hoc velletis mihi nocere, non poteratis,
K tis, nunc vero est hora vestra, & potestas tenebrarum, idest tempus in quo datum est iniquis, quòd faciant, quod volunt, quia mali ad tenebras pertinent, quia qui male agit odit lucem Io. 3. Quarto fuit propter instructionem nostram, quia multi infirmi futuri erant inter Christianos, qui persecutores fugerent, & quia si Christus nunquam fugisset persecutores, putaretur peccatum esse fugere, voluit aliquando fugere vt nos putemus licitum esse nobis fugere quando persecutio grassatur, quando tamen fugiendum est, & quando non licet fugere, ostensum est supra 10. quæst. 112. & quæstio. 113. nunc autem, Christus recessit propter prædicta, & tamen etiam si non recessisset, non possent ei nocere Pharisęi, quia nondum venerat hora eius, ideo ipsi dicunt insipiētes qui cogitabāt quo-

modo

modo nocerent ei cui nocere non poterant, sic dicitur Luc. 6. ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad inuicem: quid nam facerent de Iesu, i. insipientes erant qui deliberabant quid facerent de eo, quasi in potestate eorum esset facere, qđ vellent.

Quare secuti sunt multi Christum recedentem, & qui erant isti. Et quòd turbæ istæ propter duo sequebantur Christum.
Quæst. XLIII.

QVAERETVR, quare nunc secuti sunt multi Christum recedentem, & qui erant isti. Dicendum, ꝙ quandiu Christus prędicauit semper sequebantur eum multi, & nunc quando manebat in loco vbi isti Pharisæi consiliabantur contra eum, erant etiã turbæ istæ cum illo audientes doctrinam eius, & recedente eo secuti sunt ipsum. Alij putant, quòd turba non erat nunc cum Christo in loco illo, sed audito miraculo manus aridę sanatę concurrerunt multi ad ipsum, & ipsi secuti sunt eum. Sed dicẽdum, quòd verius est, quòd isti multi ante hoc sequebãtur eum, & manebant cum eo in loco illo, vbi manus arida sanata est, quia dicitur hic Iesus recessit inde, & secuti sunt eum multi, & tamen si isti non essent cum eo ibi diceretur, multi venerunt ad eum, & non diceretur, s. secuti sunt eum recedentem. De istis dicẽdum est, ꝙ erant de varijs locis, quia dr̃ Marc. 3. multa turba à Galilęa, & Iudęa secuta est eum, & à Hierosolymis ab idumęa & trans iordanem, & qui circa Tyrũ, & Sidonem multitudo magna. Et ex hoc etiam patet, quòd isti nõ venerunt ad eum nunc de nouo, sed prius venerant, quia semper sequebantur eum multi. Causæ aũt multæ erant, s. sex vt ostensum est sup. c. 4. quæst. vlt. & tamen saltem propter duo nunc eum sequebãtur. Primo propter curationes ęgritudinũ quibus oẽs indigebant, sic dr̃ Io. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quę faciebat super his qui infirmabantur, & hoc etiam in litera patet, s. secuti sunt eum multi & curauit eos oẽs, s. à languoribus. Secundo propter doctrinam, admirabantur. n. in doctrina eius sup. 7. & Marc. 1. nunquam enim sic viderant loquentem quemquam Io. 7. nunquam sic locutus est homo: vertebat. n. in stuporem audientes, erant etiam verba eius bonis animis dulcia, vt nunq̃ audiendo fastidium gignerent, sed semper audire vellent Io. 6. quando Christus quæsiuit ab Apostolis, an recedere vellent, & Petrus ait, domine ad quem ibimus? verba enim vitæ ęternæ habes, idest nemo est qui loquatur verba vitæ ęternæ sicut tu, ideo ad nullum vadimus, sed tecum manemus.

Quare Christus curauit nunc omnes infirmos.
Quæst. XLIIII.

QVAERETVR, quare Christus curauit nũc oẽs: nam dr̃ in litera, ꝙ secuti sunt eũ multi, & curauit eos omnes. Dicẽdum, ꝙ istud fuit pp multa. Primo quia omnes bona fide venerant, & quidquid ab eo fideliter peteretur obtinebatur Marc. 9. si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Secundo quia isti manebant cum Christo in tribulatione: nam quando Pharisęi arguebant eum, & consilium faciebant quomodo illum perderent, secuti sunt eum isti, ideo propter hoc merebantur specialiter apud Christum.

Tertio fuit ad ostendendum potestatem suam, & quòd iniuste mouebantur contra eum Pharisęi: nam ante hoc arguerant eum ipsi Pharisęi bis, & quia propter hoc aliqui simplices dubitarẽt de doctrina Christi, cum essent Pharisęi mangnæ opinionis apud Iu-

A deos, voluit auferre dubium, & ostendere quòd Pharisęi iniuste agebant contra eum, & hoc fecit sanando omnes languentes qui oblati sunt ei: nam qui talia faciebat, quę nemo alius fecerat, necesse erat, ꝙ maior cęteris esset.

Quarto fuit ex misericordia: Christus enim miserebatur turbis sequentibus se, eo quòd cum magna difficultate sequebantur ipsum, non habentes necessaria ad vitam, ita vt interdum fame affligerentur vt infra 15. dixit misereor turbæ quia triduo me sustinent, & non habent quid manducent. Etiam non habebant domos ad hospitandum, sed iacebant super faciem agri sicut oues, supra decimo, videns Iesus

B turbas misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes sicut oues non habentes pastorem. Etiam quia ambulando laborabãt, cum Christus discurreret per multa loca, ideo ex misericordia sanabat omnes, & generaliter quandocunque bono animo ad Christũ accedebant, miserebatur eis, & sanabat omnes, sic patet supra quarto, sic etiam supra octauo, curauit omnes in Capharnaum. Considerandum, ꝙ Matthæus voluit exprimere hic istud specialiter ad tollendum dubium, quia cum Pharisæi qui erant pręcipui, & maioris opinionis inter Iudęos odissent Christum, & persequerentur, putaret aliquis, quòd reliqui de populo ita facerent, vel saltem nollent Christum audire,

C ideo dixit, & secuti sunt eum multi, vt innuat quòd non erat eadem opinio plebis circa Christum, & Pharisæorum, sed omnes de populo eum laudabant, & sequebantur, soli autem Pharisæi ex inuidia persequebantur eum, sic dicit Remigius, & secuti sunt eum multi, quia quem Pharisæi vnanimi cõsilio perdere quęrunt, turba indocta vnanimi dilectione sequitur, propter hoc etiam expressit, quòd sanauit omnes, vt non putaretur, quòd Christus offensus à Iudæis, cessaret eis facere bene: semper enim benefaciebat, & sępe cum grauius eum persequerentur, abundantius illis benefaciebat.

Quare Christus præcepit turbæ ne eum manifestum facerent.
Quæst. XLV.

D QVAERETVR, quare Christus præcepit ne eum manifestum facerent. Aliqui putant hoc intelligi de dæmonibus quia sanabat arreptitios multos, & dæmones exeuntes dicebant eum esse filium Dei: Luc. 4. & ita dicitur Marc. 3. vbi ponitur de turba ista quę secuta est Christum, quam sanauit, & sequitur; spiritus immundi cũ eum videbant procidebant ei, & clamabant dicentes: tu es filius Dei, & vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum. Alij dicunt, ꝙ hoc dicitur curatis à morbo ne manifestarent eum. Sed dicetur quomodo Christus dicebat hoc, quia cum turbæ multæ

E sequerentur eum, non poterat ipse esse occultus. Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur ne manifestarent eum, s. Pharisæis, qui consilium fecerant contra eum, non quidẽ quasi timeret eos, sed ne daretur occasio illis persequendi Christum. Sed hoc non stat, quia non põt intelligi ne manifestarent eum, s. vbi esset, q̃a cũ tanta turba eũ sequeret̃, non poterat manere occultus Pharisęis, quin scirent vbi erat. Itẽ non potest accipi de occultatione signorum, sicut aliqui volunt, i. ne dicerẽt Pharisęis istam magnam curationem, q̃ nũc Christus fecerat, ne per hoc magis stimularentur inuidia, i. cõsiliarentur contra eũ, vt Io. 11. q̃n suscitauit Christus Lazarum, q̃dam abierunt, & dixerunt Pharisęis suscitationẽ Lazari, & tunc illi collegerunt ꝯsiliũ, vt Iesum occiderent eod. c. nã ista quę fiebãt coram tanta multitudine occulta esse non poterant, maxime q̃a sępe

veniebant aliqui scribæ & Pharisęi inter turbas ad audiendum Christū, vt colligitur sup.9.& Luc.5.& hoc quia quęrebant inuenire aliquid vnde accusarent eū Marc.3.& Luc.6.ideo audiebant illum frequenter vt sic aliquid raperent de ore eius. Sed dici pōt, ꝙ ista dicebat Christus ad instructionem nostram. Primo vt qñ aliquid magnum fecerimus, gloriam hominū nō quęramus, vt dicit Rab. Secundo vt ońdat modestiā suam, s. ꝙ nō agebat aliquid propter gloriam hoīum, sed pp Deum cū taceri iuberet facta sua. Tertio quia satis notus erat per opera, & non erat opus, ꝙ quis eū sermone tolleret, sicut dicit Hilarius, his quos curauit silentium imperauit: nā salus vnicuique reddita erat sibi ipsi testis, sed iubendo silentiū teneri gloriādi de se iactantiam declinat. Aliter potest dici sicut supra dicebatur, quòd istud percipere erat quædam comminatio quam Christus faciebat dęmonibus dicentibus, tu es filius Dei vt tacerent, & forte istud est melius, quia Marc. 3. sic exprimitur vbi ponitur istud factum. Etiam quia illud erat, quod Christus taceri volebat: nam si anunciaretur quòd erat Messias, & filius Dei, impediretur per hoc passio sua, ideo iussit tacere discipulis in hoc infra 16.& 17. & Luc.9.& generaliter quandocunque dæmonia exeuntia dicebant Iesum esse Messiam, vel filium Dei, ipse increpabat ea, vt tacerent, vt patet Marc.1.& Luc.4.

Quare allegatur hic auctoritas Esaiæ.
Quæst. XLVI.

QVAERETVR, quare allegatur hic auctoritas Esaiæ. Dicendum, quòd hoc fuit, Primò quia ista est consuetudo Matth. inter cęteros Euangelistas, quòd vbicunque occurrit aliqua auctoritas veteris testamenti, faciens ad confirmationem eorum, quæ de Christo narrantur, inducit illam, & hoc, quia scripsit Euangelium Iudęis qui magnam fidē legi, & prophetis dabāt, in quibus de Messia scriptum erat; Io. quinto, scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me.

Secundò fuit, quia forte aliquis turbaretur videns aduersitates istas, quæ Christo fiebat à Pharisæis: nā cum ipse esset Dominus omnium, omnia sibi obedire debebant, & per hoc dubitaret de eo, ideo Mathęus inducit auctoritatem Esa. qua ista prędixerat, & tamē oportebat, quòd omnia, quę de Christo scripta erant implerentur: Luc.24. scilicet necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Psalmis, & prophetis de me: voluit ergo ea tolerare, licet alias potens esset destruere aduersarios suos, sed Esaias prædixerat, quòd non faceret, scilicet arundinem quassatam non confringet.

Tertiò fuit ad ostendendum excellentiam Christi, scilicet tanta fuit eius dignitas, quòd prophetæ omnia, quæ ad ipsum pertinebant prædicerent, quasi de ipso solo negocìantes.

Quartò fuit vt appareret, quòd omnia, quę Christus faciebat, per spiritumsanctum fiebant, tamen prophetæ à Deo inspirati illa prædixissent, sic dicit Chrysost, vt non turberis in his, quę fiunt in insania Pharisęorum inducit prophetam hic prædicentem: tanta enim erat prophetarum diligentia, vt nec hoc derelinquant, sed & vias eius, & trāsitus prophetent, & intentionem cum qua hoc faciebat, vt discas quoniam omnia à spiritusancto loquebatur.

F *Quomodo impleta est nunc ista auctoritas Esaiæ 42.*
Quæst. XLVII.

QVAERETVR, qūo impleta est nunc ista auctoritas: nam dr̄ in litera, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam. Dicendum, ꝙ ex expositione literę supra posita patet qūo Christo conueniat ista auctoritas, & tñ dicendum, ꝙ impleta fuit nunc quantū ad aliqua quę sup. referuntur: nam Pharisęi arguerāt Christum, & postea consiliabantur qūo eum occiderent. diceret aūt aliquis qūo Christus tolerabat hoc, non occidendo illos qui indigne illum occidere volebant. Et dr̄ hic, ꝙ non erat facturus, s. arundinē quassatam non confringet, & lignum fumigans non extinguet, quod de Pharisęis intelligitur, vt fuit sup. expositum, s. noluit extinguere eos occidendo, nec cōfringere in aliquo lędendo. Item dr̄ in litera, ꝙ Iesus recessit inde sciens, s. insidias Pharisęorum contra se. Et diceret aliquis quare recessit? Dicendum, ꝙ oportebat contendere re vel verbo cum Pharisęis, si manere vellet, & tñ hoc non erat facturus, quia dixit Esaias non contendet, nec clamabit, nec audiet aliquis in plateis vocem eius, s. contendendo. Item dr̄ in litera, ꝙ Christus curauit oēs, & pręcepit eis ne eum manifestum facerent. Diceret aliquis quare hoc faciebat? Dicendum, ꝙ faciebat nolens laudare seipsum, quia sic fuerat prędictum de eo, ꝙ non clamaret, i. laudando se. Item diceret aliquis, ꝙ non solum nunc Christus aduersitatem sustinuit à Pharisęis, sed ēt sępe alias ab eis, & ab alijs multa passus est, qūo ergo fiebat, & nūquid aliqñ de istis vindictā facturus erat? Et dr̄, quòd semper Christus passurus erat in se vel in mēbris suis vsq; ad diem iudicij, qñ subijceret sibi inimicos suos vindictam de illis sumēs, quia sic dixit Esaias, s. donec eijciat ad victoriam iudicium, i. quandiu manebat sustinens, s. non contendens, nec clamans, & nulli malū inferens, quod est arundinē quassatā non confringere, & lignum fumigans non extinguere, donec eijciat ad victoriā iudicium generale in quo se vindicabit.

Tunc oblatus est ei dæmonium habens cœcus, & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur, & videret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant. Nunquid hic est filius Dauid? Pharisęi autem audientes dixerunt: Hic non eijcit dæmones nisi in beelzebub principe dæmoniorum.

Supra 9. Luc. 11. D: pen. dist. 3. c. sunt plures. Marc. 3. Luc. 11. Marc. 3. Luc. 11.

Tunc oblatus est. Hic ponitur confutatio calumniātium Christi bonitatem, opera diuina virtute facta dæmoni attribuendo. Et primo ponitur eorum calumniatio. Secundo calumniæ confutatio, ibi. *Iesus autem sciens*.

Confutatio calumniantium Christi bonitatem.

K *An ista sint continuata ad præcedentia.* *Quæst.* XLVIII.

QVAERETVR circa primum, an sint ista continuata pręcedentibus. Aliqui dicunt, quòd non, quia præcedens factum de insidijs Pharisęorum contra Christum ponitur Luc.6. istud aūt de sanatione muti, & surdi ponitur Luc.11. Dicendū est, ꝙ sit ordo continuus, quia Mathęus ostendit hic cōtinuationem in litera, s. tunc oblatus est: eodem ergo tempore facta sunt ista & præcedentia, ꝙ tamen istud tempus fuerit magnum, vel paruū inter ista ad præcedentia, non apparet, sed satis est, ꝙ litera innuit esse ordinem continuum, sic dicit Remigius, s. ꝙ autem dicit tunc, ad superiora refertur, quādo sanato hoīe qui habebat

habebat manum aridam exiuit de ſynagoga. Siue ꝙ dicit tunc, poteſt referri ad latius, & prolixius tempus, vt ſit ſenſus tunc, ſ. quando hęc, vel illa dicebātur vel gerebantur. Circa primum dicitur. *Tunc oblatus eſt ei.* Scilicet quando exiuit de ſynagoga iam curato homine manus aridę vt ait Remigius. Vel tunc, ideſt aliquanto tempore poſt. *Dæmonium habens.* Ideſt arreptitius poſſeſſus à dęmone: nam magis proprie habetur à dęmone, quam habeat dęmonem, cum dęmon moueat membra arreptitij ad nutum. *Cæcus, & mutus.* ideſt ꝙ erat cęcus, & mutus, vltra hoc, quòd dęmonem habebat. Vel ꝙ dęmon illum cęcum, & mutum faciebat, vt infra dicetur. *Et curauit eum.* Scilicet dęmonem eijciendo. *Ita vt loqueretur & videret.* Ideſt perfecte eum curauit, quia non ſolum dęmonē eiecit, ſed ēt viſum, & auditum reddidit. *Stupebant omnes turbæ.* Scilicet quę aſtiterunt huic miraculo. *Et dicebant.* Scilicet pręadmiratione. *Nunquid hic eſt filius Dauid.* i. nunquid eſt Meſſias cum tam miranda opera faciat? *Phariſæi autem audientes.* Aſtabant enim aliqui Phariſæi etiam huic miraculo, quia raro Chriſtus prędicabat, quin aliqui Phariſęi, & ſcribæ aſtarent, quia & ſi nollent doceri, volebant ſaltem inuenire occaſionē vt eum accuſarent: Luc. ſexto, & ideo diligenter verbum eius audiebant, & iſti audierunt, quòd turbæ vocarent eum filium Dauid. *Dixerunt.* Scilicet ex inuidia, quia diſplicebat eis, quòd tanta laus daretur Ieſu. *Hic non eijcit dæmones.* Hoc dixerunt turbis Phariſæi, ideſt volentes auferre fidem ipſarum, ſcilicet non credatis, quòd iſte ſit filius Dauid propter iſta, quæ facit, quia non facit ea in virtute Dei, ſed in poteſtate dęmonum. *Niſi in beelzebub.* Nomen dęmonis eſt, & idoli, in cuius virtute iſti Chriſtum agere miracula aſſerebant. *Principe dæmoniorum.* Hoc dixerunt, quia ad hoc, quòd poſſet violenter vel ex imperio expellere alios dęmones, oportebat, quòd eſſet maior eis, & ita eum principem dęmonum vocauerunt.

An hoc miraculum ſit idem cum illo, quod habetur Luc. 11.
Quæſt. XLIX.

QVAERETVR, an iſtud miraculum, quod hic ponitur ſit idem cum illo, quod habetur Luc. 11. Aliqui dicunt, quòd non. Primo quia non eſt idem ordo: nam iſtud quod habetur immediate ante hoc, ſcilicet de curatione manus aridę habetur Luc. 6. & de ſanatione arreptitij habetur Luc. 11. interpoſitis multis.

Item quia dicitur hic, quòd iſte dęmonium habēs erat cęcus, & mutus, & tamen Luc. 11. ſolum dicitur, quod erat mutus, ſ. erat eijciens dęmonium, & illud erat mutum.

Dicēdum, ꝙ idem miraculum eſt, quod patet, quia omnia fere quę habentur hic vſque ad finem c. ponūtur ibi non ſolum ſententiæ, ſed etiā verba, & ita omnes tenent.

Ad primum dicendum, ꝙ ordo non impedit, quia licet euangeliſtę narrent eadem facta, raro tamen eodem ordine narrant. Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet poſuerit aliquid Matthæus pluſquam Lucas, nihil impedit, quia iſta eſt conſuetudo euangeliſtarum, ſ. ꝙ vnus ſuppleat id, quod alteri deeſt. Vel ſi in alio abundanter poſitū ſit interdum ſequentes minus dicūt, ſic patet in curatione manus aridę quę habetur ſupra in litera & Luc. 6. & tamen plura Matthęus ponit, quam Lucas, & ita vult Auguſt. lib. de cōcor. euang. ſcilicet hęc autem non iſto ordine, ſed poſt alia multa Lucas commemorat. & mutum dicit tantū, & nō cęcū, ſed non ex eo ꝙ aliquid tacet, de alio dicere putādus eſt: eadem. n. ſequentia etiā ipſe contexit, quę Matthęus.

A *An iſte homo erat vere cæcus, & mutus, vel dæmon faciebat eū cæcum, vel mutum. Et ꝙ dęmon dicitur mutus duobus modis. Item dæmon dupliciter poteſt facere hominem mutum. Et an poſſit loqui per mutum. Quæſt. L.*

QVAERETVR, an iſte homo erat vere cęcus, & mutus, vel dęmō faciebat eū cęcū, vel mutum. Dicendum, ꝙ Luc. 11. dr̄ erat Ieſus eijciēs dęmoniū, & illud erat mutum, & ſic dęmon, & non homo dr̄ eſſe mutus. Sed non eſt intelligendum, ꝙ dęmon poſſit eſſe mutus, qa mutus eſt cui ptās loquendi deficit, q̄ naturaliter ineſſe dēbat, dęmoni aūt cū ſit purus ſpūs poſſe loqui non competit, & ꝯñr nec mutū eſſe, quia loq ſolum eſt hn̄tis organa vocalia, & hoc eſt aīal, dę-
B mon aūt organa non habet, quia incorporeus eſt. Sed poteſt dici dęmon mutus dupliciter. Vno modo, qa hominem mutum efficit, vt ſi dęmon poſtquam cęperit hominem poſſidere teneat organa vocalia, ita vt homo nihil loquatur vſquequo dæmon deſinat ipſum poſſidere. Secundo mō dicitur dęmon mutus, qui per arreptitiū nihil loquitur, licet eum loqui non prohibeat, & iſte eſt proprior modus: ſolent enim dęmones cogere arreptitios ad loquēdum aliquid cū eos arripiunt, quod non eſt ab ipſis, ſed à dęmonibus, vt quia loquuntur aliqua ſecreta, & ardua, qui aūt nō cogit arreptitium ad loquendū, vocatur dęmon mu-
C tus, hic tñ neceſſe erat, ꝙ non ſolum eſſet dęmon mutus, ſed etiam, ꝙ homo poſſeſſus ab eo mutus eſſet, quod ēt Luc. 11. innuitur, ſ. erat eijciens dęmonium, & illud erat mutum, & cū eieciſſet dęmonium locutus eſt mutus. Sed poteſt dici, ꝙ iſte homo eſſet alias mutus, vel dęmon feciſſet eū mutū, quod dupl̄r accipitur: vno mō facere mutū eſt corrūpere organū vocale, ita vt ēt poſt eiectionem dęmonis non poſſet loqui arreptitius. Alio modo, ꝙ dęmon non corrūpens organum impediret ſemper locutionē, quandiu hominem poſſidebat. Vtroque modo dici poſſet, quòd dęmon faceret hominem mutum. Idem aūt dicendū eſt de cęco, ſ. quòd cęcum faceret, ſ. oculos frāgendo, ſiue corrumpendo, aut illos claudendo ita, vt arrepti-
D tius non illos aperiret, vt videret, & ita aliqui volunt, ꝙ dęmon iſta fecerit, ſic dicit Chryſ. miranda eſt aūt nequitia dæmonis, vtrunque ingreſſum oppilauit per quem ille erat crediturus, ſcilicet auditum, & viſum, hoc dicit, quia ille qui eſt ſurdus, naturaliter etiam eſt mutus, eo ꝙ nō poteſt addiſcere locutionem, niſi qui alios loquentes audierit. Sed dicendum, ꝙ magis eſt tenendum, ꝙ iſte erat cęcus, & mutus naturaliter, vel ex alio caſu, & non per dæmonem, quia diſtinguuntur iſta tria, ſ. oblatus eſt ei dæmonium habens cęcus, & mutus. Etiam quia dicitur curauit eum ita, vt loqueretur & videret, & ſic innuitur quòd vltra expulſionem dæmonis adhuc miraculum erat, quòd fuerit cęcus ſanatus, & mutus loqueretur. Vel ſi dicatur ꝙ dæmon corruperit organa vocis, & viſus, ita vt etiam
E eo recedente, nec videre, nec audire poſſet, idem erit ac ſi naturaliter iſta fuiſſent, vel ex alio caſu ante aduentum dæmonis.

Sed obijcietur, quia Luc. 11. ꝙ erat Ieſus eijciēs dęmoniū, & illud erat mutū: ergo ex parte dæmonis ꝑueniebat mutum eſſe, & non ex parte hominis. Item quia dr̄, & cum eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & ſic vr̄ ꝙ nihil fuit neceſſarium ad hoc, ꝙ loqueretur homo niſi dæmon eijceretur: ergo dæmon impediebat eum loqui, & non erat ipſe mutus in ſe. Dicendum ad primum, ꝙ ille homo vere in ſe mutus erat, ſed dicitur dæmonium mutum vno modo, quia forte fecerat illum mutum, & permittente Deo corruperat organa vocis, & viſus, & ſic etiam dæmone recedente, homo maneret vere mutus ef-

fectiue, & non formaliter. Alio modo erat dę-monium mutum, ideſt non loquens, ſcilicet, quia cum homo eſſet mutus, dęmon qui eum poſſidebat, non poterat loqui per eum, & iſte eſt verior ſenſus: nam per mutum non pōt dęmon loqui, quia nō poteſt facere miraculum. Sed pro hoc dicendum, ꝙ eſſe mutum accidit dupliciter. Vno modo ex aliquo vinculo linguæ, vel impedimento naturali in aliquo de organis vocalibus, & idem eſt ſi poſt natiuitatem adueniat, & iſte vocatur mutus per ſe, aut vere mutus. Alio modo accidit mutum eſſe ex ſurditate naturali, ſiquis enim à natiuitate ſurdus eſt, impoſſibile eſt, ꝙ loquatur, quia nemo poteſt formare voces articulatas, niſi in articulando fuerit edoctus, hoc autem eſt cum alios loquentes audimus, ideo naturaliter ſurdus nunquam loquitur, ſecus autem ſi ſurditas accidit poſtquam nouerit loqui, quia tunc poterit eſſe ſurdus qui non ſit mutus. Accipiendo primo modo, dęmon non poteſt loqui per mutum, quia hoc eſſet miracula facere quę dęmon non poteſt. Accipiendo ſecundo modo poteſt dęmon loqui per mutum, quia ille nullum impedimentum habet in organis vocalibus, ſed non loquitur, quia voces formare neſcit, cum nunquam addiſcere potuerit, dęmon autem ſcit formare voces, ideo ſicut loquitur in corpore aſſumpto de aere, vel per aſinam, poterit à fortiori loqui per hominem. De iſto autem arreptitio dicendum, quòd erat mutus primo modo: ideo dęmon nunquā potuit per eum loqui, & ideo quando eiecto dęmone locutus eſt, miratę ſunt turbæ.

Ad ſecundum dicendum, quòd eiecto dęmone locutus eſt mutus, non tamen ſequitur quòd dęmon impediebat vocem, ſed fuit hoc, quia Chriſtus ſimul curauit eum ab omni infirmitate, ſcilicet dęmonem eijciens, viſum & loquelam reddens, quia non operatur ſucceſſiue, licet multa operet̄, & iſtud eſt verū.

An hic fuerunt tria miracula, vel vnum in eiectione dæmonis à muto. Quæſt. LI.

QVAERETVR, an hic fuerunt tria miracula, vel vnum.

Dicendum, quòd hic non numeratur operatio ex parte Dei operantis, ſed ex parte rei factę, quia Deus in eodem inſtanti multa facit; Eccleſiaſt. decimooctauo, qui viuit in ęternum creauit omnia ſimul, ſed tot dicuntur operationes, quot ſunt res operatæ: ſi ergo curando iſtum hominem multa operata ſunt, dicentur multa miracula, iſtud autem pendet ex pręcedenti quæſtione: nam ſi diceretur vt quidam volebant, quòd iſte homo non erat vere mutus, nec cęcus, ſed dęmon impediebat eum loqui, & videre, dicetur quòd fuit vnicum miraculum, ſcilicet eiectio dęmonis, videre autem, & audire poſtea ſecuta ſunt, dęmone ceſſante impedire. Si autem dicatur quòd homo vere erat cęcus, & mutus, ſiue hoc naturaliter, ſiue à caſu euenerit, ſiue dęmon illud fecerit, neceſſe eſt, quòd ſint tria miracula, quia tres curationes diſtinctæ erant, & quia in præcedenti queſtione oſtenſum eſt, quòd homo erat vere mutus, & cęcus, dicetur quòd vere erant tria miracula, ſic dicit Hieronym. tria ergo ſimul ſigna in vno homine perpetrata ſunt, cęcus videt, mutus loquitur, poſſeſſus à dęmone liberatur.

Quare turbæ nunc ſunt admiratæ in eiectione dæmonis. Quæſt. LII.

QVAERETVR, quare turbę admiratę ſunt nūc. Dicendum, ꝙ hoc fuit, quia viderunt Chriſtum

F facientem talia qualia nunquam facta fuerant, ſic dr̄
ſup. 9. quòd admiratę ſunt turbę dicentes, nunquam
apparuit ſic in Iſrael, & hoc Chriſtus oñdere volebat,
ſ. quòd manifeſte viderent, ꝙ nemo fuerat vnquam
ei ſimilis: Io. 15. ſi non feciſſem in eis opera, quę nullus
fecit, peccatum non haberēt. Sed dicetur quō ad-
mirabantur nunc turbę, quia iam multa alia miracula
viderant, & quotidie Chriſtus miracula faciebat. Di-
ci pōt, quòd turbę quæ nunc admiratę ſunt, nulla alia
Chriſti miracula viderant, quia quotidie veniebant
multi ad Chriſtum, & alij recedebant qui aliquandiu
manſerant, & noui admirabantur de quibuslibet, de
G quibus forte non admirarentur qui videre iſta ſoliti
erat. Secundo poteſt dici, ꝙ cum quęlibet miracula
ſint ſupra vires naturæ, & non cadant ſub aliqua arte,
quōcunque illa videmus, neceſſe eſt, ꝙ admiremur,
quia admiratio eſt de eo, quod excedit facultatem no-
ſtram, tam in operando, quam in intelligendo, diffe-
runt tamen, quia qui ſępe vidiſſent Chriſtum miracu-
la facientem, minus admirarentur quam qui nunquā
viderant. Tertio poteſt dici, ꝙ hoc erat propter condi-
tionem iſtius miraculi, quia licet eſſent aliqua alia mi-
racula maiora, Iudęi tamen valde mirabantur ſuper
talibus, ſ. ꝙ aliqs qui eſſet mutus, & à dęmone poſſeſ-
ſus, curaretur, ſic patet ſup. 9. vbi cum Chriſtus curaſ-
ſet hominem mutum habentem dęmonium dici-
H tur, ꝙ miratę ſunt turbæ dicentes: nunquam apparuit
ſic in Iſrael, & hoc forte erat, quia fiebant multa mira-
cula ſimul, ſ. arreptitium ſanari, & mutum loqui, &
ideo hic magis admirarentur, quia fuerunt ſimul tria
miracula, ſ. cęcus videt, & mutus loquitur, poſſeſſus à
dęmone liberatur, vt dicit Hieronymus.

Quid voluerunt dicere vocantes Ieſum filium Dauid. Et quòd Meſſias eſt filius Dauid. Quæſt. LIII.

QVAERETVR quid voluerunt dicere vocan-
tes Ieſum filium Dauid. Aliqui dicunt, quòd
turbę hoc dixerūt, quia ita verum erat, quòd
Ieſus eſſet de ſtirpe Dauid ſupra 1. cap. Sed
non ſtat, quia hoc nihil erat: plurimi enim inter Iu-
dęos erant de ſtirpe Dauid, qui nullius honoris erant,
I & quaſi nihil plus erat dicere filium Dauid, quam di-
cere hominem, vel Iudęum. Alij dicunt, quòd ad
honorandum eum dicebatur hoc, quia nomen hono-
ris erat, vt dicit Remigius, ſic etiam dicit glo. propter
miſericordiam, & beneficia filium Dauid prædicant.
Sed hoc non ſtat, quia ſi nihil aliud ſit eſſe filium Da-
uid niſi eſſe de ſtirpe eius, parui honoris erat, eo quòd
plurimi inter Iudęos erant de ſtirpe iſta qui nullius
honoris erant. Sed dicendum, quod vocatur filius
Dauid, ideſt Meſſias, eo quòd Meſſias promiſſus fue-
rat futurus de ſemine Dauid Ieremiæ 33. ſuſcita-
bo Dauid germen iuſtum, ideſt ſuſcitabo iuſtum de
germine Dauid, iuſtus dicitur Meſſias per excellen-
tiam, & ita dicitur eod. c. ſ. hoc eſt nomen, quod voca-
bunt eum Dominus iuſtus noſter, & ita Iudęi dice-
K bant, ꝙ Meſſias de ſemine Dauid erat, Ioan. 7. ſ. nonne
ſcriptura dicit, quia de ſemine Dauid, & Bethleem ca-
ſtello vbi erat Dauid venit Chriſtus, i. Meſſias: quicun-
que ergo vocabat Ieſum filium Dauid, volebat dicere
ipſum eſſe Meſſiam, ſic patet quia inf. 21. quando in-
trauit Ieſus in Ieruſalē, dicitur ꝙ pueri dicebāt Oſan-
na filio Dauid, & Marc. 11. vbi ponitur eadem hiſto-
ria, dicitur Oſanna benedictus qui venit in nomine
Dñi, & benedictum, quod venit regnū patris noſtri
Dauid, & tñ regnū Dauid, qđ erat venturū, erat regnū
Meſſię, quia ſic prędictum fuerat: Iere. 22. ſ. ſuſcitabo
Dauid germen iuſtum, & regnabit rex & ſapiens erit,
ideſt ille iuſtus, qui ſuſcitādus erat de germine Dauid
futu-

futurus erat rex. Item patet, quòd de Meſſia loquantur turbæ, quia dixerunt nunquid hic eſt filius Dauid? & ſic dubitabant, an Ieſus eſſet ille, qui vocaretur filius Dauid. & illum volebant eſſe aliquem vnum, & non multos. & tamen ſi eſſet nomen progeniei, vel honoris, multis competeret.

Quare dicebant, quod Chriſtus erat filius Dauid. Quæſt. LIIII.

QVAERETVR quare dicebant, quòd erat filius Dauid, ideſt Meſſias.

Dicendum, quòd hoc erat propter magnitudinem miraculorum. nam de Meſſia credebatur a Iudæis, quòd eſſet iuſtior omnibus hominibus, eo quòd ſcriptura vocabat illum iuſtum abſolute. Iere. 22. ſ. hoc eſt nomen, quod vocabunt eum Dominus iuſtus noſter. & Iſaię 11. ponitur, quòd repleretur Spiritu ſancto, & de iuſtitia eius, ſ. quod iudicaret in iuſtitia, & non ſecundum auditum aurium. Etiam credebatur, quòd futurus eſſet maior in poteſtate ſpirituali omnibus hominibus, ſicut dixit Iſaias, quòd exaltaretur pluſquam Abraham, & omnes patres antiquit. iſta autem in Chriſto apparebant, quia nulla iniquitas in eo inuenta eſt. Erat etiam maioris poteſtatis omnibus hominibus, quia nemo talia fecerat qualia ipſe, ideo cum viderent hæc turbæ dicebāt eum eſſe Meſſiam. ſic dicitur Ioan. 7. Chriſtus cum venerit nunquid plura faciet quam quæ hic facit? quaſi dicat, non. ideo videtur, quod ipſe ſit Meſſias, & ita ipſi confitebantur, quòd nunquam talia facta fuerant in Iſrael ſupra 9.

Quare dixerunt de Chriſto Phariſæi in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Et quòd duo præcipua mala Phariſæi de Chriſto dicebant. Quæſt. LV.

QVAERETVR, quare dixerunt Phariſęi in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.

Dicendum, quòd turbæ dixerant Ieſum eſſe Meſſiam, & de hoc dolebant Phariſæi qui inuidebant illi. erat quippe odium Phariſęorum perſonale contra Chriſtum, & ideo etiam ſi Meſſias eſſet maximū bonum, quod Iudæi expectabant, nolebant Phariſęi, ꝙ ille eſſet Meſſias, ſed potius vellent carere Meſſia. vel quòd nūquam veniret Meſſias, quam quòd iſte eſſet Meſſias. vt ergo non daretur ei iſta laus a populo, reſtiterunt. turbę enim quæ nulla paſſione odij erga Ieſum tenebantur, recte de eo iudicabant per ſigna data in ſcriptura eum eſſe Meſſiam. Phariſęi autem ſi hoc determinate ſcire poſſent, ignorare potius eligebant, vt non cogerentur hunc hominem venerari in Meſſiam quem toto animo oderant, & quia moleſtū eis erat, quòd a turbis ei iſte honor deferretur, voluerunt hanc de eo inſurgentem fidem apud plebē mox extirpare: & qui miracula illa, ex quibus turba ad hoc credendum mouebatur, negari non poterant, quia præſentibus omnibus facta erant, voluerunt ea dęmoni aſcribere, dicentes, hic non eijcit dęmones, niſi in Beelzebub, ideſt propter iſta quæ videtis non credatis eum eſſe Meſſiam, quia non facit iſta in virtute Dei, ſed in poteſtate dæmonum. Ita etiam dolebant ſacerdotes, & Phariſęi quando viderunt pueros clamātes Oſanna filio Dauid, & dixerūt, audis quid iſti dicunt? infra 21. ideſt quare non increpas iſtos qui te vocant filium Dauid? Chriſtus autem potius approbauit dictum illorum, & non ſolum, quādo dicebatur de eo, quod erat Meſſias, ſed etiam quandocunque aliqua magna laus dicebatur de eo propter miracula, Phariſęi dicebant, quòd faciebat illa in virtutę dęmonum.

A vt patet ſupra 9. quādo eiecto dęmone, & ſanato muto, dixerunt turbæ, nunquam ſic apparuit in Iſrael, dixerunt Phariſæi, in principe dæmoniorum eijcit dæmonia.

Conſiderandum pro hoc, quòd Phariſęi duo mala de Chriſto dicebant, ſ. quòd ipſe dæmonem haberet habitantem in eo corporaliter, ſicut in alijs arreptitijs, & quòd opera Chriſti erant in virtute dæmonū. De primo patet, quia dicitur Mar. 3. Scribæ dicebant, quoniam Beelzebub habet, ideſt dęmonem habet in corpore. De ſecundo patet, quia dicitur ibi, & quia in principe dæmonum eijcit dęmonia. & hoc ſecundū magis innuitur hic, & ita intelligebant, vel ſe intelli- B gere innuebant, quòd Chriſtus nihil facere poſſet, ſed habebat aliquem dæmonem familiarem ſibi, qui hęc omnia faceret. Dicebatur tamen ipſe eijcere dæmonia inquantum eo loquente, eijciebantur per illum dęmonem qui erat familiaris. dixerunt autem, quòd faciebat hoc in principe dæmoniorum, eo quòd non poſſet aliquis dæmon cęteros eijcere de corpore, niſi potentior illis eſſet. principem ergo illum poſuerūt, & iſtum vocauerunt Beelzebub propter cauſam quę intra dicetur.

Ieſus autem ſciens cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum diuiſum contra ſe de- C ſolabitur, & omnis ciuitas, vel domus diuiſa contra ſe non ſtabit. Et ſi Sathanas Sathanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt, quomodo ergo ſtabit regnum eius? Et ſi ego in Beelzebub eijcio dęmones, filij veſtri in quo eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erūt. Si autem ego in ſpiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Aut quomodo poteſt quiſquā intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem? D Et tunc domum illius diripiet. Qui non eſt mecum contra me eſt, & qui non congregat mecum, ſpargit.

25. quęſ 2. capit. ſi ea.

Ieſus autem ſciens. Hic ponitur calumnię confutatio, ſ. quòd Chriſtus oſtendit falſum eſſe, & non habere aliquem colorem id, quod dicebant. Et oſtendit primo, quod non poterant miracula quæ faciebat attribui ſpiritui maligno. Secundo oſtendit, quòd oportebat ea attribui ſpiritui diuino ibi. *Aut facite arborem.* Prima in duas, quia primo oſtendit, quod dictum eſt per rationem. Secundo dicit iſtorum calumniantiū E damnationem ibi. *Ideo dico vobis.* Prima in quatuor ſecundum, ꝙ facit quatuor rationes ad probandum, quod dixit, quæ in litera apparent. & dicitur.

Calumniæ cōfutatio.

Ieſus autem ſciens cogitationes eorum. Scilicet Phariſęorum qui dixerant in Beelzebub eijcit dęmonia, dixit eis, ideſt Phariſęis: non quidem, quod determinate loqueretur ad eos, quia toti populo loquebatur, quia tamen iſta verba propter iſtos ſolos fuerunt dicta, dicitur loqui ad eos.

Omne regnum. Iſta eſt prima ratio in qua probat, ꝙ vnus dæmon non eijcit alium de corpore, quia omne regnum quod diuiſum eſt, pauco tempore durat, ſi tamen dęmon eijceret dæmonem, eſſet diuiſum regnum dæmonum, & ſic iam periret, tamen non perit, ergo non eſt diuiſum, & dicitur.

Omne regnum contra ſe diuiſum. Ideſt cuius habitatores inui-

inuicem pugnant, quia regnum non dicitur esse ipsa regio, sed potius vniuersitas hominum habitantium in regione. *Desolabitur*. Et peribit, s. non manentibus habitatoribus in regione.

Et omnis ciuitas. Christus inducit exemplum de omni communitate, quia in omni communitate multi sunt per quorum concordiam manet communitas. cum autem cęperit discordare, & pars insurgere in partem, peribit quęlibet communitas, & quia maxima, & potentior communitas est regnum, illam dixit perire per discordiam. deinde de ciuitate quæ minor est idem subdit. Sic dicit Chrys. nihil enim est in terra regno potentius, sed tamen per altercationem perit. quid autem dicendum est de ciuitate, vel de domo, si regnum, siue magnum, siue paruum fuerit cōtra seipsum pugnans perit?

Vel domus diuisa contra se. Domus accipitur pro habitatoribus, & non pro ædificijs, quę etiam tanto citius peribit, quanto bellum domesticū omnibus bellis grauius est, quia nulla efficacior est pestis ad nocēdum quam familiaris inimicus, vt dicit Boetius, de Conso. lib. 3. Prosa 7.

Et si Sathanas Sathanam eijcit. Idest si vnus dęmon eijcit alterum de corpore. *Aduersus se diuisus est.* Idest Sathanas est diuisus in se, & accipitur Sathanas pro omni vniuersitate dæmonum, quæ in se diuiditur, si vnus dęmon alium eijcit.

Quomodo ergo stabit regnum eius. Quasi dicat, non poterit manere, & tamen manet, ideo non eijcit dęmō dęmonem. *Et si ego.* Ista est secunda ratio ad formandum, idest probandum, s. filij vestri, idest Apostoli, vel exorzistæ, eijciunt dæmonia, sicut ego. & tamen non dicitis de illis, quòd eijciant ea in potestate dęmonum, sed in virtute Dei, ergo non debetis dicere, ꝙ ego in potestate dęmonum eijciam dæmonia, quasi dicat, manifeste apparet, quòd non loquimini secundum rationem, sed ex inuidia, quia si vnus eiicit dæmonia in virtute Dei, de cęteris qui ea eijciunt idem credi potest: nec est tenendum contrarium quousq; appareret, & non obstabat per aliquam rationem, vel signum, quòd Christus in virtute dæmonum eiiceret dæmonia. ergo iniuste dicebatur, quòd sic illa eiiceret, cum potius præsumendum esset, quòd in virtute Dei eiiciebat quousque constaret. Vnde dicitur.

Et si ego in Beelzebub. In potestate Beelzebub.

Eijcio dæmones. Idest creditis, quòd sic eiiciam dæmones.

Filij vestri in quo eijciunt. Idest in cuius potestate? quasi dicat, etiam in potestate dæmonum ea eijcient, & tamen vos hoc non creditis, ergo nec ego dicendus sum eijcere dæmonia in virtute dęmonum. filij autē Iudæorum dicuntur exorzistæ, vel Apostoli, quia vtrique dęmonia eijciebant. *Si autem ego in spiritu eijcio dæmones.* In spiritu, s. Dei. sed dicitur Lucæ 11. si in digito Dei eijcio dæmonia. & idem est, quia digitus Dei dicitur potestas eius, eo quòd digitus est organū operatiuum, & est modus loquendi scripturę. sic dixerunt magi Pharaonis, quando non potuerunt facere ciniphes, digitus Dei est hic, idest potestas Dei impedit nos Exo. octauo. quasi dicat, sicut potuimus facere maiora, idest sanguinem, & ranas, potuissemus facere minora, sed digitus, i. ptās Dei nos impedit.

Igitur peruenit in vos regnum Dei. Scilicet si creditis, ꝙ ego in virtute Dei eijcio dęmones, sequitur ꝙ regnū Dei venit in vos, idest quòd iam Messias venit, qui dicitur habere regnum Dei, quia regnum aliorum hominum, vt communiter iniquum est: Messias autē futurus erat iustus super omnes homines, ideo regnū suum esset regnū Dei, & regnum iustum. nā Esa. 11. dicitur, quòd ipse non iudicaret, secundùm auditum

F aurium sicut cęteri homines, sed iudicabit pauperes
in iustitia. Etiam vocatur regnum Dei, quia à Deo
præmissum, & prænunciatum fuerat illud regnum
esse futurum: Ierem. 23. suscitabo Dauid germen iu-
stum, idest suscitabo Messiam de germine Dauid, &
regnabit rex, idest & erit rex & regnabit, & Zacha. 9.
dicitur: exulta filia Sion, ecce rex tuus venit, & intel-
ligitur de rege Messia, vt Matthæus inducit infra 21.
Aut quomodo potest quisquam. Ista est tertia ratio in qua
ostendit se esse potentiorem diabolo, & quòd eum
alligauerit, quia non potest aliquis intrare in domum
viri fortis, & tollere omnia, quæ possidet, nisi prius
alliget fortem, & tunc poterit omnia secure tollere,
G & tamen ego aufero dæmoni vasa: ergo iam alliga-
ui eum. in ista ratione ponit Christus solam maiorē
propositionem subintelligens minorem, & conclu-
sionem. Et dicitur quòd nō potest quisquam intra-
re in domum fortis, scilicet secure. Vel debet refer-
ri ad totum, quod sequitur, scilicet intrare, & tollere
vasa, nisi prius alligauerit fortem re forti, cum præ-
supponatur fortem manere in custodiā domus suæ,
& tamen tollere, quæ possidet non potest nisi alliga-
uerit eum, quia impediet ipsum tollere illa, sic dici-
tur Luc. 11. dum fortis armatus custodit atrium suū,
in pace sunt ea, quæ possidet, idest nemo potest sibi il-
la tollere, si autem fortior illo superueniens vicerit
H eum, vniuersa arma eius auferet. sed vincere est alli-
gare, quod magis patet Marc. 3. scilicet nemo potest
vasa fortis ingressus in domum diripere nisi prius for-
tem alliget, & sic præsupponitur, quod prius domum
ingreditur, quam fortem alliget.
Et vasa eius diripere. Omnia quæ possidentur vocan-
tur vasa, est modus loquendi iudaicus, vnde organa
vocantur musica vasa Psalmi, vt patet Psalm. 70. con-
fitebor tibi in vasis Psalmi, & arma vocantur vasa bel-
li, vel vasa interfectionis, & ita de cęteris rebus posses-
sis. Et possunt accipi hic vasa pro armis, & ita de cę-
teris rebus possessis, quia Luc. 11. dicitur vniuersa ar-
ma eius auferet. *Nisi prius alligauerit fortem.* Scilicet ne
impediat eum tollere quæ vult. *Et tunc.* Scilicet post-
I quam alligauerit fortem. *Domum illius diripiet.* Idest
poterit diripere nemine impediente. *Qui non est me-
cum.* Ista est quarta ratio ad probandum, quòd Chri-
stus non agit in virtute dęmonis, & est sensus, quòd
quomodocūque aliquis agit in virtute alicuius, opor-
tet, ꝙ sit similitudo aliquā inter illos, maxime quan-
do vtrunque est agens per rationem, quia nollet vnū
concordare alteri, nisi sit inter eos similitudo aliqua,
& tamen inter Christum, & dæmonem similitudo
nulla erat, sed potius dissimilitudo, eo quòd Christus
subtrahebat homines dæmoni: nam dæmon homi-
nes in malum inducit, Christus vero à vitijs retrahe-
bat, ideo non agebat in virtute dæmonis, & sic dicit.
Qui non est mecum. Idest concordando mecum in ver-
bo, & facto, & voluntate. *Contra me est.* Idest aduersa-
K rius meus, & ita est de dæmone, quia non concordat
mihi in factis, & multo minus in voluntate faciendi,
quia & si interdum bonum agat, vel agi suadeat, sem-
per tamen propter malum finem agit, ideo agere nō
possum in virtute illius. *Et qui non congregat mecum spar-
git.* Scilicet ego venio homines ad congregandum in
vnitatem fidei, in vnitatem morum, per vnitatem le-
gis, quam toti orbi dedit infra 28. vt per hoc congre-
get eos in vnam veram beatitudinem, siquis autē est
qui opere & voluntate inquantum potest non cona-
tur ad hoc, spargit, idest diuidit ea quæ coniungenda
erant, & ille contra me est, & ita erat dæmon qui ho-
mines à fide & lege detrahere nititur: non ergo con-
cordabat Christus dæmoni ad hoc, quòd verisimile
esset, posse agere in virtute illius.

Quo-

Quomodo prima ratio Christi concludat. Et quæ sit vis eius argumenti. Et quomodo princeps mundi a Christo eiectus est foras. Et dæmones nihil propter hominem agunt cum quo familiaritatem habent: cum neminem diligant, nec seipsos.

Quæst. LVI.

QVAERETVR, circa primam rationem Christi quomodo concludit.

Aliqui dicunt, s. glo. Christus necessaria complexione, idest argumento coniunxit: vel enim Christus in virtute Dei dæmones eijcit, vel in principe demoniorum. si in virtute Dei, frustra calumniatur. si in principe dæmoniorum, regnum eius diuisum est, nec stabit, & ideo a regno eius recedant, quod innuit **B** sibi eos elegisse dum in se non credunt. Vel si sic diuisus est, imbecillior est, & perit.

Sed dicendum, quòd istorum ratio est conclusio Christi, s. quòd recederēt a regno dęmonis, quia per hoc Christus innueret Iudæos credere se esse in regno dæmonis, quod tamen non confitebantur, sed potius ipsi in detestationem Christi dicebant eum esse amicum, & familiarem dęmonibus, & in virtute illorum hoc agere. maxime quia si illa esset conclusio a Christo intenta exprimeret eam, sed non exprimit, sed potius concludit, quomodo ergo stabit regnum eius? Alia conclusio, scilicet, quòd est dæmon imbecillior factus, & perit, aliquo modo consonat verbis **C** Christi, & tamen si plus non aperiat, non videtur aliquid esse probatum.

Alij dicunt, vt Chrys. quòd si dęmon eijcit dęmonem diuisus est, & perit. si autem perit, non potest alium proijcere.

Sed hoc non multū stat, quia Christus non innuit, quòd dęmon pereat, etiam si diuidatur Sathanas, sed quòd pereat regnum eius: nā etiam si dæmones semper pugnarent, nunquam perirent, quia sunt puri spiritus, & ideo sunt immortales, sed regnum eorum perit, quod consistit in quadam ordinata, & imperturbata habitudine ipsorum, & ideo durare non potest, quòd vnus dęmon pugnet cum alio. & tamen si pugnent regnum eorum, quod habent super homines peribit. **D**

Aliqui dicūt, vt Hilarius, quòd si dęmones coacti sunt ad diuisionem suam per Christū, potentior erat ipse illis quos diuidere potuit, Sed istud magis conueniret tertiæ rationi Christi, s. quòd non potest quis intrare in domum fortis, & diripere spolia eius, nisi alligauerit fortem, potius quam isti primę, quia in isto nō fit comparatio Christi ad dæmones, sed dæmonū inter se, s. quomodo possit durare regnum dęmonū, data ista discordia inter eos. Item patet, & fortius, qa Iudæi non pręsupponebant, ꝙ Christus cogeret dęmones ad diuisionem, ita quòd cogeret principem dæmonum ad hoc, quòd eijceret dæmones alios de **E** corpore, quia tunc dicerent eum esse maiorem dæmonibus, quod non poterat esse, nisi ipse esset Deus, vel in Dei virtute operaretur. & idē erat, quod Christus per seipsum dęmones de corporibus eijceret, vel quòd cogeret dęmonem principem aliorum ad eijciendum eos, quia certum est, ꝙ Deus vtitur sępe ministerio dęmonum ad multa, sicut fuit in plagis Aegypti. Psalm. 77. misit in eos iram indignationis suæ, immissiones per Angelos malos, idest per dęmones. q dicuntur Angeli mali, vel spiritus mali primo Reg. 16. & 18. Iudęi tamen volebant, quòd Christus non ageret istà in potestate Dei, sed dęmonum, cum per hoc vellent ostendere eum non esse Messiam. ergo necesse est, ꝙ intelligerent, ꝙ ipse non cogebat principem dęmonum ad aliquid agendum, sed ꝙ agebat

A in virtute illius, s. quia habebat eum sibi familiarem, vtpote quia colebat eum, & sic ille, vt placeret Christo eijciebat alios dęmones. & ita dixerunt, ꝙ ipse Iesus possidebatur a dęmone. Mar. 3. s. dixerunt scribæ Beelzebub habet, idest dęmonem habet qui arripit eum. minorem ergo ponebant Christum quam dęmonem, & ideo non pręsupponebant Iudęi, ꝙ Christus diuiserit dæmones, vel diuidere potuerit, ad hoc, ꝙ procedat argumentum Hilarij. Alij dicunt, vt Nicolaus, ꝙ si Iesus per dæmonem eijciebat alios, sequitur ꝙ diuisio esset inter eos, & sic non posset diu stare potestas diaboli, & ex hoc sequit̄ aduentus Christi per quem potestas dęmonis erat auferenda.

Sed hoc non stat, nam licet dęmones inter se pu- **B** gnarent, non sequitur ex hoc, ꝙ Christus venturus esset, sed solum sequitur, ꝙ regnum dęmonum, nō poterat manere, quia ipsum se destrueret. Item cum dicit, ꝙ per Christum potestas dæmonum auferenda erat, licet sit verum, non cōuenit proposito suo, quia si dęmones inter se pugnant, illi destruent regnū suū, & non oportet, ꝙ aliquis auferat eis potestatem, quia ipsa per se cessabit, immo stare non poterit. Item & fortius cum dicit, ꝙ ex hoc sequatur, eum certo tp̄e venturum, vel solum, ꝙ aliqn̄ veniet Si enim inferat, ꝙ aliqn̄ veniet, hoc superuacuum erat, quia hoc ex lege, & prophetis constabat: Christum, s. esse venturū, & omnes Iudęi illum expectabant. Si autem dicatur, **C** ꝙ certo tp̄e venturus erat, nihil sequitur, quia cū fuisset pugna dęmonum, semper ex quo dęmones eijciebantur de corporibus, non videretur, ꝙ potius nunc Christus veniret, quam ꝙ venisset per sexcentos annos ante hoc, cū semper fuissent inter Iudęos aliqui exorzistę qui dęmones eijciebant. Item quia dato casu Iudęorum, non sequebatur Christum venisse, quia ipsi innuebant, ꝙ dęmones eijciebantur per principē dęmonum volentem complacere Christo. ita ergo posset ille princeps volēs complacere alicui alteri homini excludere dęmones de corporibus, & sic non sequeretur Christum venisse, sed Christus vult, ꝙ dęmon non pugnet cōtra dęmonem propter aliquem hominem. Aliter ergo dicendum, ꝙ Christus ostendit, ꝙ dęmon non eijcit dęmonem, quia si eijceret di- **D** uisus esset dęmonum exercitus, & ideo cessaret regnum dęmonum. & supplendum est, ꝙ tamen istud regnum non cessabat, quia adhuc dęmones regnabant super homines, ergo non pugnabant inter se, & sic facit argumentum cuius solam maiorem exprimunt, s. si dęmones inter se pugnant diuisum est regnum eorum, & non potest stare diu, & tn̄ semper manet, ergo non pugnant dęmones inter se. maior patet, quia regnum dęmonum est super homines, & est in hoc duplex habitudo, Vna est dęmonum inter se respectu sui principis, secundum quē ordinati manent, & in pace, vt sic fortiores sint ad nocendum ho- **E** minibus existente virtute vnita. alia est habitudo ipsorum ad homines quibus prę sunt, s. vt noceāt eis quātum possunt. & prima habitudo est propter secundā, & sublata illa auferetur secunda. Et hoc Christus dicit, s. ꝙ si sathanas diuisus est, regnum eius non stat, s. neutro modo. Non enim primo modo, quia diuisio eorum, & pugna repugnat formaliter illi ordinationi, & habitudini sm̄ quam vniuersitas dęmonum est aliquid vnum, & potest dici communitas regnatiua. Tollitur etiam secundo modo, quia dęmones concordes existentes nocere possunt hominibus, nisi per superiorem virtutem arceantur, nihilominus inferūt nocumenta aliqua, quę inferri permittuntur, & quātum ad hoc dicuntur regnare super homines. Et dr̄ dęmon princeps mundi. Ioan. 14. venit princeps huius mundi, & in mę non habet quicquam, idest dę-

mon

mon qui est princeps mundi nihil habet in Christo,
& in nullo concordat cum eo. Vel nihil habet in eo,
idest nullam potestatem, licet sit princeps mundi. &
Ioan. 12. dicitur princeps huius mundi eijcietur foras
idest dęmon priuabitur potestate quam exercebat su
per mundum, idest super homines, & quantum ad
hoc eijcietur foras. non quidem foras, idest de rerum
vniuersitate, sed foras, idest extra potestatem quam
exercebat. minor, s. ꝙ regnum dęmonum maneret
patet, quia dæmones adhuc nocebant hominibus tē-
pore Christi cum essent multi arreptitij qui a dęmo-
nibus possidebantur, & alia nocumenta inferebant.
& hoc est regnare eos super homines, quia nihil de
hominibus quęrunt, nisi illis nocere. non possent ta-
men si inter se pugnarent, quia satis esset cuilibet dæ-
moni pugnare contra alterum, vel se defendere ab
eo, & sic nemo posset eorum homines infestare. vn-
de bellum dæmonum esset summa pax hominum.
& tamen non erat pax hominibus tempore Christi,
nec vnquam fuerat quantum ad infestationes dęmo
num. ergo dæmones nunquam inter se pugnauerāt.
illa enim die qua pugnare incępissent, cessasset regnū
illorum. sic dicit Hieronymus, si sathanas pugnat cō-
tra se, & dęmon inimicus est dęmoni, deberet iā mū-
di venire consummatio. nec haberent in eo locum
aduersarię potestates, quarum inter se bellum pax ho
minis est. Et istud apertius dicit Marcus quam cęteri,
s. si sathanas consurrexerit in semetipsum dispartitus
est, & non poterit stare, sed finem habet, idest iam re-
gnum est finitum. sed non est finitum. hanc minorē
Christus probare non curauit, quia nota erat Iudæis,
s. ꝙ dæmones adhuc dominarentur hominibus, cum
essent tunc plurimi arreptitij, & sic apparet, ꝙ dęmō
non pugnat contra dæmonem, nec eijcit eum, & ꝯ-
uenienter Christus non poterat in virtute dæmonis
eijcere dęmonia, sed vel nulla eijceret, vel oportebat,
ꝙ in virtute Dei illa eijceret, sic dicitur Lucę 11. si sa-
thanas in seipsum diuisus est quomodo stabit regnū
ipsius, quia dicitis in Beelzebub eijcere me dęmonia,
quasi dicat, non bene dicitis, quia tunc non stabit re-
gnum sathanæ, & tamen stat.

Sed dicetur, ꝙ adhuc ista ratio Christi non conclu-
dit, quia poterat esse, ꝙ dęmones non pugnarent in-
ter se, & ꝙ Christus eijceret dęmonia in Beelzebub,
& hoc, ꝙ dæmones non eijcerentur inuiti de corpo-
ribus, sed sponte recederent, & tñ putarentur eijci, &
sic maneret regnum dęmonum, & tñ Christus eijce-
ret dęmonia in virtute dęmonis.

Dicendum, quòd non stat, quia ista non esset
deiectio dęmonum, sed esset collusio eorum cum
Christo. Iudæi tñ voluerunt hoc, quia dixerunt, ꝙ ip-
se eijciebat dęmones in Beelzebub, idest per potesta-
tem illius, & etiam dixerunt eum principem dæmo-
niorum, vt per hoc innuerent, ꝙ ille tanquam fortior
cęteris poterat eos expellere de corporibus. & hoc da
to sequitur bellum, s. quia alij dæmones inuiti eijcie-
bantur de corporibus per principem suum, & sic non
erat collusio, sed verum bellum. nā si dæmones spō-
te de corporibus exirent, non oporteret, ꝙ Christus
ageret in virtute principis dęmonum, nec haberet fa-
miliaritatem cum vno solo dęmone, sed cum tota dę
monum vniuersitate, & cum quolibet eorum per se,
ad hoc, ꝙ pp eum quilibet dęmon exire vellet de cor
pore, quod possideret: Iudæi tñ attribuerunt Christo
vnum dæmonem, & ꝙ in virtute illius solius ageret,
ergo bellū dabant inter dęmones. & ita miseri Phari-
sæi calumniari volebant. Sed nesciebant, quia melius
dixissent, ꝙ Iesus erat cultor oīum dęmonum, & pp
ipsum de corporibus exibant, non inuiti, sed ei place-
re volentes. istud verisimilius erat. Et tñ, nec istud stat,

F Primo quia non erat satis verisimile, ꝙ vnus hō cum
tota vniuersitate dęmonū, & cum quolibet eorum ꝑ
se familiaritatem haberet, cum sint dæmones quasi
innumerabiles. Secundo & fortius, qa non est verisi-
mile, ꝙ dæmones pp aliquem hoīem vellēt exire de
corporibus obsessorum, quia dæmones nihil agunt
pp hoīem cum quo familiaritatem habent quasi eū
diligant: neminem enim diligunt, sed totam naturā
humanā oderunt, & persequuntur, sed placent inter-
dum hoī, vt ei abundantius nocere possint quem sibi
per peccata subiecerunt. ꝙ ergo dæmon cessaret in-
terdum a malo inferendo pp aliquem hoīem, vt ei
maius malū inferre possit, verisimile est. ꝙ tñ a maio-
G ri malo cesset, vt minus malum inferat, non est possi-
bile, cum in hoc tota dęmonis solicitudo sit. si tñ Ie-
sus esset cultor dæmonum, eum solum per hoc suum
faciebant, vt ipsum solum torquere possent. Quod
aūt pp illum sponte exire vellent de corporibus om-
nium obsessorum, erat cessari a maiori malo, quod
inferre poterant, quam esset malū, qđ inferre possent
Christo ei complacendo. & sic cessarent a maiori pp
minus. qđ non est possibile, nisi vere ipsi Christum di
ligerent, & sic vellent ei complacere, qđ falsum est,
quia neminem vere diligit dęmon, nec etiā seipsum,
cum omnia in eo perturbata sint. Christus tñ non cu-
rauit pro ista parte arguere, sed solū pro alia, eo ꝙ Iu-
H dæi determinauerant se ad aliam dicentes, ꝙ in virtu-
te principis dæmonū eijciebat dęmones. Sed adhuc
dicetur, ꝙ in virtute principis illius dæmones eijcie-
bantur, & non erat bellū, quia princeps dęmonum
Christo placere volens iuberet alijs dęmonibus exire
de corporibus, & illi pp obedientiam exirent sine bel
lo, & tunc non esset collusio. Et etiam non oporte-
ret Christū familiarem esse singulis dęmonibus, sed
sufficiebat ei esse familiarem principi eorum. Dicen-
dum, ꝙ non stat. Primo quia istud non esset dęmones
eijci de corporibus, sed exire obediendo superiori. &
tñ Pharisęi dicebant, ꝙ eijciebat dæmones, & sic vole
bant, ꝙ cogerentur exire, non tñ per ipsum, sed per
principem dęmonum. Si aūt dicatur, ꝙ eijciebantur
I inquantum exibant inuiti: licet ad solum mandatum
superioris exirent, eo ꝙ resistere nō poterāt, iam bel-
lum erat cū ꝯ voluntatem eorum fieret. Secundo pa-
tet, quia non posset hoc princeps dęmonum: nam li-
cet ille in naturalibus viribus esset maior quolibet dæ-
mone, non tñ erat maior omnibus simul. si ergo ipse
vellet quemlibet de corpore eijcere, omnes insurgē-
tes in eum ipsum compescerent. & sic non posset eij-
cere quos vellet de corporibus, nec imperando, nec
realiter expellendo. Tertio patet, quia etiam si posset
imperare non faceret, quia nollet carere hac potesta-
te nocendi omnibus hominibus, vt soli Christo com-
placeret, vt dictum est.

K *An Pharisæi dixerunt hæc verba, vel solum cogitauerunt. Et quod cogitationes non cognoscuntur per aliquid exterius, sed intuendo cor. Quæst. LVII.*

QVAERETVR, an Pharisæi dixerunt verba, vel so
lum cogitauerunt istud, s. in Beelzebub eijcit
dęmonia. Aliqui dicunt, ꝙ solum cogitauerunt, quia
dr̄ hic, Iesus aūt sciens cogitationes eorū dixit, &c. &
tñ in hoc rñdet ipse ad illud in Beelzebub eijcit dæ-
monia. Luc. 11. ergo non dixerunt, sed solum cogi-
tauerunt. Item patet, quia dicit Chrys. quia valde irra-
tionabilis erat suspitio, & multitudinem timebant,
nō audebant ipsi publicare Christi accusationem, sed
in mente voluebant. Dicendum, ꝙ Pharisęi verbo di
xerūt istud. Quod patet, quia supra dr̄ Pharisęi audiē-
tes dixerunt, hic nō eijcit dęmones, nisi in Beelzebub
&

&Mar.3.dr̄, ꝙ ſcribę dicebant in principe dęmonum eijcit dæmonia. Sed aliquis dicet, ꝙ accipitur dicere mentaliter, ideſt cogitare. Sed non ſtat, quia Luc.11. Chriſtus loquens plebi dixit, ſi Sathanas diuiſus eſt, q̄uo ſtabit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub eijcere me dæmonia. nam ſi hoc non dixiſſent, ſed ſolū cogitaſſent, diceret eis Chriſtus, q̄uo cogitatis in Beelzebub eijcere me dæmonia? ſicut ſupra 9. & Mar.2. Phariſęis cogitantibus, ꝙ blaſphemaret dixit. quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Item quia dicitur in litera, ꝙ turbæ admiratę de miraculo Chriſti dixerūt. nunquid hic eſt filius Dauid? Phariſęi autem audientes dixerunt, hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub, in quo apparet, ꝙ Phariſęi volebant auferre turbis opinionem, ꝙ Ieſus eſſet Meſſias, quaſi non eijceret dæmones in virtute Dei, ſed dæmonum, & tamē ſi hoc intra ſe ſolum cogitarent, nō prodeſſet ad ſuadendum turbis, ideo oportuit, ꝙ hoc eis dicerent, vt ſic diſſuaderent Ieſum eſſe Meſſiam: verbo igitur dixerunt, & ita alias dicere ſoliti erant. Ad primum dicendum, ꝙ Ieſus ſciebat cogitationes eorū, non quidem, ꝙ hoc cogitaſſent ſolum, & non dixiſſent, ſed quia Chriſtus non audiebat verba, ſed ſciebat, quod dixerant, ideo ita iudicabat de verbis iſtis, ſicut de cogitationibus, quia ſicut cogitationes non cognoſcūtur per aliquid exterius, ſed intuēdo cor, ita Chriſtus cognoſcebat Phariſęos, ita dixiſſe, licet non audierit, quia per interiora iudicat. Aliter poteſt dici, & melius ꝙ Chriſtus ſciuit cogitationes Phariſęorum, ideſt q̄d facere cogitabant. nam ipſi dixerant turbis, ꝙ Ieſus faciebat miracula iſta virtute dæmonum, ideſt forte cogitabant alia grauiora, ſ. dicere iſtud publice turbis, vt ſic eas a Chriſto diſtraherent, ſuadendo ꝙ omnia faciebat virtute dæmonum, & quia illud poterat aliquantulum ſcandalum gignere contra Chriſtum, voluit ipſe pręoccupare omnes, ꝙ nihil agebat virtute dęmonum, ſed Dei, & ſi Phariſęi non cogitaſſent facere ſcandalum contra ipſum, non dixiſſet hæc, ſed quia ſciuit cogitationes eorum, dixit hoc turbis.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Phariſęi non audebāt publicare accuſationem, niſi forte a principio. & tamen ſtimulati inuidia publicabāt, & adhuc grauia publicare intendebant.

Quare Chriſtus reſpondit ad cogitationes Phariſæorum. Quæſt. LVIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus reſpondit ad cogitationes Phariſęorum.

Dicendum, quòd fecit hoc. Primo vt per hęc oſtēderet ſe eſſe Deum qui ſciebat quid ipſi cogitarent. nam ſcire interiora ſolius Dei eſt. ſic dicit Hiero. Phariſęi opera Dei principi dęmonum deputabant, quibus Dominus non ad dicta ſed cogitata reſpondit, vt vel ſic compellerentur credere potentiæ eius qui cordis videbat occulta.

Secundo fuit, quia Chriſtus volebat hic oſtēdere, quòd non operabatur virtute dæmonum, & inter cętera iſtud erat vnum, ſ. quòd eorum interiora cognoſcebat, quod non poterat, niſi Deus, vel cui Deus reuelaret. ſed quicquid eſſet iſtorum, non indigebat dęmonum auxilio, quia ſi Chriſtus eſſet purus homo, & tamen Dei virtute interiora agnoſceret hominū, eiuſdem quoque virtute dæmones poſſet eijcere. nā dæmon non poterat ei reuelare ſecreta cordium, cū dæmon non cognoſcat illa. ſic enim quando dixerat paralytico remittuntur tibi peccata, cogitantibus cōtra eum Phariſęis dixit, quid cogitatis mala in cordibus veſtris ſupra nono. & Marc. ſecundo. & per hoc oſtendit, ꝙ peccata remittere poterat, cum poſſet ſe-A creta cordium intelligere, quia vtrunque diuinæ poteſtatis erat. Tertio fuit, quia Chriſtus, licet reſpondit ad verba quę dixerant Phariſęi turbis, tamen reſpondit propter cogitationes, quia cogitabāt Phariſæi deteriora facere, quos pręoccupauit reſpondendo, ne iam locus eſſet eis ſuadendi populo, quòd ipſe in virtute dæmonum eijceret dæmonia, cū aſtantibus turbis probauerit hoc eſſe impoſſibile.

Quare Chriſtus redarguit dictum Phariſæorum, & quare potius nunc quam prius. Qui ex inuidia loqui arguuntur quæ non quærit quid dicat, ſed ſolum vt dicat. Quæſt. LIX.

B QVAERITVR, quare Chriſtus redarguit nunc dictum Phariſęorum. Et quare potius nunc q̄ prius, quia iterum dixerant, quòd eijceret dæmonia in principe dæmonum ſupra 9.

Ad primum dicēdum, quòd iuſtum fuit redargui illos de hoc, quia falſum dicebant, & niſi redarguerētur poſſet hoc ſuaderi turbis, & ſic diſtraherentur a Chriſti doctrina. oſtendit hoc autem Chriſtus eſſe irrationabile ex quatuor probationibus quæ habentur in litera, licet ex multis alijs idem probari poſſet. ſed hęc ſufficiebant. Dicebant enim Chriſtum non ſolū in virtute dæmonis eijcere dęmonia, ſed etiam ipſum a dæmone poſſideri Mar. tertio, ſcilicet Beelzebub C habet.

Sed hoc non ſtat: non enim poterat cū tanta manſuetudine loqui, & modeſtia qui a dęmone poſſidetur, ſed omnia per timorem agit.

Item arreptitius ſecreta cordium non cognoſcit, quia etiam dęmon illa ignorat, quæ tamen Chriſtus ſciebat, & oſtēdebat. Item licet poſſet ſuſpicari, quòd dęmones inter ſe colluderēt in exitu de corporibus, tamen ſanitates, & ſuſcitationes mortuorum, & cętera miracula quæ Chriſtus faciebat, dęmoni aſcribi nō poterant, quia in his non erat locus colluſioni. nec etiam Iudæi dixerunt vnquam, quòd faceret omnia miracula in virtute dæmonum, ſed ſolum eiicere dæ-D monia. vnde tam hic quam ſupra 9. dixerunt, quòd in Beelzebub eijciebat dæmonia, de cęteris miraculis nil dicentes, quaſi non eſſet veriſimile, quòd illa poſſet facere opere dęmonum, & tūc irrationabiliter loquebantur, quia ſi oportebat cōcedi Chriſtum in virtute Dei agere ea quæ maiora erant, cur ea quę minora erant, & etiam virtute Dei fieri poterant, dęmoni aſcribebant, non cogente aliqua cauſa ad hoc? ſic dicit Hiero. & Chryſ. & tamen, quia ex inuidia loquebantur, non conſiderabant quid dicerent, quia inuidia non quęrit quid dicat, ſed ſolum, vt dicat, ideſt vt habeat aliquid ad dicendum qualecūque illud ſit, & ſic etiam in hoc errauerūt dicentes, ꝙ Chriſtus eijceret dæmonia in Beelzebub, quia veriſimilius dixiſſent, ꝙ dęmonia non eijciebantur, ſed omnia ſponte E exibant, & ſic euaderent multa argumenta Chriſti, vt dictum eſt ſupra quæſt. 55. quia tamen quicquid dicerent, vt falſum dicturi erant, ſemper locus erat redargutioni ipſorum, quia Chriſtus inueniret contra eos alias probationes, ſi aliter ſibi calumniarentur.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Chriſtus non increpuit Phariſęos prima vice ſupra 9. & eo, ꝙ voluit eis concedere tempus, vt ex miraculis ipſius addiſcerēt, ꝙ non in Beelzebub, ſed in virtute Dei dęmonia eijciebat, quia non fuerunt emendati eandem blaſphemiam rurſus dicentes increpuit eos. Sic dicit Chryſ. ſ. ſuperius de hoc Chriſtum accuſauerant, ꝙ in Beelzebub eijceret dęmonia, ſed tunc quidem eos nō increpauit concedens eis a pluribus ſignis cognoſcere eius virtutem, ſed quia permanebant eadem dicentes,

tes,

tes, iam increpat eos. Secundo fuit, quia forte murmuratio Phariſeorum fuit tunc minor, & non nitebantur hoc ſuadere plebi, nunc vero magis blaſphemabant, & cogitabant ex hoc ſuadere populo, vt a Chriſto recederent, ideo ipſe videns cogitationes eorum, vt dicitur in litera dixit redarguendo eos, & tamen tenuit Chriſtus magnam modeſtiam in redargutione, quia licet ſciret eos qui hęc dixerant, nec illos expreſſit ex nomine, nec ſpecialiter contra eos locutus eſt, ſed toti plebi hęc dixit, innuens ꝙ non dicebat quaſi iuſtificans ſe, ſed argutores redarguens, ſed ne eorum praua colloquia bonam fidem plebis corrumperent, oſtendere voluit falſa eſſe quæ dixerant, ne plebs decepta illis aſſentiret. Sic dicit Chryſ. ſ. ipſe autem accuſationem in reſpondendo non ponit, nec diuulgat eorum nequitiam, ſolutionem autem inducit. ſtudium enim eius erat prodeſſe peccantibus, & non publicare.

An inter dæmones ſit aliquis ordo principatus. Et quomodò dæmon licet vinci poſſit, fatigari tamen non poteſt. Nec eius voluntas aliquo iure poteſt regi. Quomodo vero inter dæmones ſit principatus. Et quomodo habent regnum ſuum ſuper homines. Et quare non ſit ordo in damnatis.

Quæſt. LX.

QVAERETVR, quia dixerũt Phariſei, ꝙ Chriſtus in principe dæmonum eijciebat dæmonia. an ſit inter dęmones aliquis ordo principatus.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia dicitur Iob. 10. ꝙ in terra miſerię, & tenebrarum nullus ordo eſt, ſed ſempiternus horror. dęmones tamen in terra illa ſunt. Item vbi eſt ordo prelationis, eſt aliqua concordia, ſicut Chriſtus dixit in litera regnum in ſe diuiſum deſolabitur, vel non ſtabit, ſed dęmones ſemper ſunt diſcordes, quia omnes ſunt ſuperbi, & inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia Prou. 13. ergo nec eſt in eis ordo principatus. Item qui nõ vult ſuperiori ſubijci, nollet ſubeſſe minori, ſed Deo qui ſupernus eſt nullus dæmonũ vult eſſe ſubiectus, niſi quia cogunt, ergo nullus eorum vellet alteri ſubeſſe. Item ſi eſſet ordo prelationis inter dæmones, aut eſſet a natura, aut per violẽtiã, aut ex electione. Non primum, quia omnia naturalia manent ſemper in re quandiu ipſa eſt, & tñ ordo non manebit in dęmonibus poſt iudicium, quia tũc euacuabitur omnis principatus, & poteſtas 1. Cor. 15. Non etiam ſecundum, quia ſi violenter vnus dæmon alium ſubijcere vellet, etiam ſi minor eſſet, nunquam conſentiret ſubiectioni. nam licet vinci poteſt, fatigari tamen non poteſt, quia eſt purus ſpiritus, ideo volũtas eius ſemper reſiſteret, licet viribus ſuperioris ad aliquid cogeretur, ordo tamen requirit concordiam, quæ ſtare non poteſt, quandiu voluntas minorum repugnat maioribus, ideo impoſſibile erat conſtitui ordinem principatus per violentiam inter dæmones. Non etiam tertium, quia quilibet dęmon cum ſit ſuperbus potius vult preeſſe omnibus, quã ſubeſſe cuiquam, ideo non erit ordo inter eos per electionem. Item ordo prelationis ſemper eſt ſecũdum aliquam regulam iuris, quia ablata iuſtitia impoſſibile eſt manere aliquam communicationem, vt dicitur 8. Ethi. ſed voluntas dæmonum nullo iure regi poteſt, quia eſt omnino damnata, ergo non eſt ordo aliquis inter dæmones.

Item ſi eſſet ordo inter eos, maiores preeſſent minoribus, quod iniuſtum videtur, quia illi grauius peccauerunt, inquantum perfectiora naturalia ſuſceperunt per quæ ſtare poterant, & nõ ſteterunt, & ſic deberent grauius puniri. ſi tamen preeſſent, daretur eis magis de bono quam eis qui minus peccauerunt, cũ
dæmon pręeſt tanquam bonum iudicet, quia ſuper-
bus eſt, ergo non erit inter eos ordo.
Item ſi inter dæmones eſſet aliquis ordo prelatio-
nis, eſſet pariter in damnatis, quia vtrorumque eſt ea-
dem damnatio, & tñ non poteſt eſſe prelatio aliqua
inter dãnatos: ergo nec inter dęmones erit prelatio.
Dicendum, ꝙ nunc inter dæmones ordo principatus
eſt, quia eſt regnum inter eos, ſicut Chriſtus dixit hic,
& Luc. 11. de ſathana regnum eius quomodo ſtabit,
& tamen regnum dicit excellentiſſimum principa-
tum conſiſtentem in quadam coordinatione preſi-
dentium, & ſubiectorum ad vnum finem beatitudi-
nis politicę: ergo ſi inter dæmones regnum eſt, ma-
gnus ordo principatus eſt.
Item patet, quia infra 25. dicitur damnatis, ite cum
G diabolo, & angelis eius, & ſic ponitur vnus diabolus
tãquam princeps, & cęteri vocantur angeli eius, idest
miniſtri ſui, & ſic Apo. 12. de dracone & angelis eius
pugnantibus contra Michaelem, & angelos eius, &
ibi draco ponitur princeps omnium dæmonum.
Item patet, quia Iob 41. dicitur de Leuiathan, quòd
ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, dæmones ta-
men ſunt filij ſuperbiæ, ideſt valde ſuperbi: regem er-
go habent ſuper ſe qui dicitur Leuiathan: eſt ergo
principatus ordo.
Item patet, quia ſic Iudæi aſſerebant dicentes, in
principe dæmoniorum, dæmonia eijcit, vt patet hic
& ſupra nono. habent ergo dæmones principatus, &
ordinem.
H Pro quo conſiderandum, quòd eſſe in dęmonibus
ordinem prelationis, conuenit ex parte naturæ ſuæ,
& ex parte diuinæ ſapientię, & etiam iniquitatis pro-
prię. De primo patet, quia naturaliter ea quę ſunt ex-
cellentiora, principantur minoribus, influendo in ea
& communicando illis virtutem, & deducendo in fi-
nem ipſorum, vt patet in ordine naturali cauſarum,
& cauſatorum, à fortiori autem eſt hoc in habenti-
bus rationem, quia hoc conuenit eis, ſ. conſideratio
finis, & velle peruenire ad illum finẽ, & quia ad hoc
res non poſſunt peruenire ſine quodam ordine, faci-
lius, & perfectius in eis ordo inuenitur. Et quia dæmo-
nes non fuerunt creati ęquales in naturalibus, nec ẽt
in gratuitis ſi aliqua ſuſceperunt, cum differant ſpecie
I inter ſe, erunt quidam naturaliter potentes pręeſſe a-
lijs, ideſt habentes à natura abundantiorem perfectio-
nem, per quam ſubijcere poſſint ſibi habentes mino-
rem perfectionem naturalem, ſicut homo naturali-
ter pręeſt pecoribus, qa hẽt talia naturalia pp quę bo-
nũ eſt ẽt ipſis pecoribus ſubijci hoĩ, vt dicitur 1. Polit.
c. 3. de ſeruitute naturali, & etiã homo poteſt per ſua
naturalia ſubijcere ſibi pecora renitentia. De ſapien-
tia Dei etiam apparet, quia oĩa quę ſunt à Deo, ordi-
nata ſunt, ad Rom. 13. poteſtas tñ collata dęmonibus
ad nocẽdum hoĩbus à Deo eſt, ideo oportet, ꝙ ſit ali-
quis ordo in ea, ideſt vt diſtinguatur per gradus præ-
lationis. Patet ẽt ex iniquitate eorum: ipſi enim quia
mali ſunt, & hoſtes hominum, volunt inter ſe concor-
K dare vt magis hominibus nocere poſſint: nã ſi nullus
ordo eſſet inter dęmones parum nocere poſſent, ſi
aũt non ſolum non eſſet ordo, ſed etiam eſſet bellũ,
nihil nocerent hominibus, quia bellum eorum eſſet
ſũma pax hoĩbus, vt dicit Hier. & qa valde dęmones
inuident hoĩbus, & cupiunt nocere eis, volunt tenere
illum modũ quo magis eis nocere poſſint, iſte aũt eſt
ſi oẽs concordent in vnum finẽ ad quẽ peruenire nõ
poſſunt, niſi per quendam ordinem inter ſe obſerua-
tum, ideo dęmones inter ſe valde ordinati ſunt, quia
iſtũ ordinẽ valde elegerunt ſibi, teneret tñ in eo natu-
rę viã, quia ille qui eſt naturaliter oĩbus maior, pręeſt
oĩbus in hoc ordine, & ſic ſubſequẽter diſtinguuntur
cęteri

cęteri per principantes, & ſubiectos, ſecũdum quòd ſunt maiores, vel minores, quouſque perueniatur ad minimos dæmones qui nulli præſunt, ſed omnibus ſubditi ſunt. qui autem principantur ſunt viribus, & ingenio maiores: non tamen aſſumũtur in principes propter virium excellentiam, quia minimus dæmonum fortaſſis ſufficeret ad inferendũ tanta nocumẽta, quanta omnibus hominibus inferunt ſi permitteretur a Deo agere libere iuxta vires ſuas. ſed non permittitur quiſquã eorum plus agere quam Deus velit. aſſumuntur ergo in principes pp excellentiam ingenij, quia qui maiori ingenio pollẽt, plures fraudes inuenire ſciunt ad tentandum homines quam alij. nam quidam dęmones cõparati ad alios inſipientes ſunt, non illis ſubijciuntur, vt iuxta illorum ſententiam tentationes hominibus fiant, vt ſic efficaciores ſint. Dicunt etiam quidam minores a maioribus puniri, qñ iuxta formam ab eis traditam non pręualuerint in tẽtatione hominum, quia forte non ſatis caute egerũt. Et hoc non eſt inconueniens, quia qui principantur, ſicut ingenio maiores ſunt, ita & viribus, vnde violẽter poſſunt torquere minores, nec illi poterunt eis reſiſtere, ſicut dęmon animas torquet, nec tamen propter hoc minores dęmones a maioribus puniti recedere nollent ab obedientia eorum, quia ſi recederent turbãdo ordinem, periret principatus eorum ſuper homines. tanta autem eis nocendi cupido hominibus ineſt, ꝙ potius volunt ab alterutro mala pati, q̃ perdere principatum quem ſuper homines gerunt. Iſta autem coordinatio dæmonum vocatur regnum ipſorum, vel regnum Sathanæ, & iſtud ſemper ſtat, eo quòd dęmones propter cauſam dictam, ſemper ſibi concordant. habent autem dæmones regnum ſuper homines, quia dęmon dicitur princeps huius mũdi. Ioan. 12. princeps huius mundi, id eſt dæmon eijcietur foras, id eſt extra poteſtatẽ, & Ioan. 14. venit princeps huius mundi, id eſt dęmon, & in me non habet quicquam, id eſt nullam poteſtatem. non tamen conſtat iſtud regnum ex dęmonibus, & hominibus tanquam ex principante, & ſubiecto, quia iſtud eſt inter eos qui concordãt ad aliquem vnum finem, & eſt inter eos ordo, & tamen homines non concordant dæmonibus, ſed violenter opprimuntur ab eis, vel ſeducuntur tentando, ideo non reſultat aliqua communitas, vel communicatio ex hominibus, & dęmonibus: regnum dęmonum, quod eſt inter ipſos dęmones ordinata habitudo principãtium, & ſubiectorum, pręeſt hominibus nocendo illis, inquantum Deus illud regnum pręeſſe permittit. & ita Chriſtus dixit. ſi Sathanas in ſe diuiſus eſt, regnum eius non ſtabit, ſ. ſuper homines. nam de regno in ſeipſo non oportebat arguere, quia ſi diuiditur non eſt regnum, cum non conſiſtat ratio regni, niſi in habitudine ordinata principãtium, & ſubiectorum. Etiam patet, quia Chriſtus loquebatur Iudęis de eo, quod ipſis notum eſſe poterat, ordo autem dęmonum inter ſeipſos non poteſt cognoſci a nobis, niſi per exteriora, ſ. inquantum valde nocent nobis. quod fieri nõ poſſet, niſi omnes in hoc concordes eſſent. ſcimus ergo eos eſſe concordes, & ſic regnum illorũ ſtat ſuper nos de quo Chriſtus loquebatur. Ad primum dicendum, ꝙ inter dæmones, & damnatos nullus eſt ordo, ſ. beatitudinis, eſt tñ ordo poteſtatis. ordo namque in rebus non eſt, niſi propter aliquem finem quem ſic ordinate conſequuntur, & alias non conſequerentur, & quia finis ſimpliciter eſt beatitudo cum ſit ſummum bonum, tunc ſolum dicitur natura rationalis ordinata, qñ in beatitudinem peruenire poteſt. quicquid autem ab hoc diſtrahit, inordinationem cauſat. qui ergo non poſſunt in beatitudinem peruenire, ordinem non habent, ita eſt de dæmonibus, & damnatis, quos beatificari iam impoſſibile eſt. eſt tamen ordo poteſtatis in dęmonibus, qui potius a Deo quam ab eis eſt, inquantum ipſe cõtulit eis illa naturalia a quibus ordo ipſorum accipit, & etiam, quia ipſe vult, ꝙ ad miniſterium, quod eis concedit, ſ. exercendi bonos, & torquendi malos, ordinati ſint.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ dęmones quantum eſt ex ſeipſis nunquam concordarent, nec vellent ſubijci alicui, ſed potius quilibet pręeſſe vellet omnibus, & tamen, quia non poſſent hominibus nocere efficaciter, quod nimis deſiderant, niſi ordinati eſſent, volunt pati hanc ſeruitutem, vt ſuper homines exerceant principatum. ſi tñ dęmonibus auferretur poteſtas nocendi hominibus, non haberent inter ſe ordinem, quia iam nemo vellet alteri ſubijci, nec inter ſe vnquam concordarent. Ad tertium dicendum, ꝙ dæmones nolunt ſubijci Deo, & tñ volunt ſubijci in alterutrum eo, ꝙ non eligunt ſubijci abſolute, ſed propter finem nocendi hominibus, & quia per ſubiectionem ad Deum nocere non poſſent, ſed prodeſſe, cũ Deus nihil ad malum ordinet, refugiunt Deo ſubijci, ſed non recuſant ſubijci in alterutrum, cum ex hoc potentiores ad nocendum hominibus efficiantur, ſi tamen ordinem abſolute vellent, potius quilibet dæmon eligeret Deo ſubijci quam alteri dęmoni.

Ad quartum dicendum, ꝙ non eſt ordo ſubiectionis inter dęmones per violentiam, ſed eſt a natura, & per electionem; a natura quidem initiatiue inquantum propter perfectiora naturalia, vnus poteſt alteri pręeſſe, & hoc ſemper manet etiam poſt iudicium, quia licet ceſſet ibi actualis ordo quem tenuerunt dęmones hic ad nocendum hominibus, nunquam ceſſat diuerſitas perfectionis eorum a quibus ordo poſſet accipi. eſt etiam ordo in eis per electionem, non quaſi velint ſubijci abſolute, ſed vt fortiores ad nocẽdum ſint. Ad quintum dicẽdum, ꝙ manet adhuc inter dæmones aliquod ius, vel bonũ, quia ſicut in quolibet malo, oportet aliquid boni remanere, cum nõ totum per malum corrumpatur, quia tunc eſſet malum purum, & integrum, quod falſum eſt 4. Ethic. ca. de manſuetudine, ita etiam poteſt in actibus iniuſtitiæ aliquis ordo iuris remanere, ſicut patet in latronibus qui alios iniuſte ſpoliantes, inter ſe aliquam formam iuſtitię habent, dum ſibi inuicem fidem ſeruãt, ita in dęmonibus, licet nimis deprauati ſint, poteſt manere in eis aliquod bonum rationis, & ordinis.

Ad ſextum dicendum, ꝙ maiores qui nunc inter dæmones principantur grauius peccauerunt, & ſeuerius torquentur, & per poteſtatem quam ſuper cęteros exercent in nullo eorum pęna mitigatur, ſed potius quanto ſunt ſuperiores officio, tanto ſunt grauiori ſubiecti tormento. Sapientię 6. Potentes potenter tormenta patientur, & licet dęmones abſolute de poteſtate gaudeant, tamen non conceditur eis in premium, ſed in diuinæ ſapientiæ obſequium, & ideo nihil minus patiuntur quam alias paterentur, ſi iſtam poteſtatem non haberent, quia Deo faciente, non cedit eis exercitium poteſtatis in alleuiationem tormẽtorum, licet iniqua voluntas eorum nunquam deſinat iſtam poteſtatẽ deſiderare, & velle eam magis extendere. Ad 7. dicendum, ꝙ inter homines damnatos nõ eſt ordo principatus, ſicut inter dęmones, & hoc quia iſte ordo eſt in dęmonibus a diuina ſapientia, cõcedente eis punire dæmones: nam ſi dęmones ſciret, ꝙ nequaquam poſſent nocere hominibus, nõ aſſumpſiſſent inter ſe iſtum ordinem, hominibus autem damnatis, non competit nocere viuentibus, ſicut dæmonibus, ideo non eſt in eis ordo, & hoc propter tria.

Primo

Primo propter ęqualitatem naturalem.nam ordo
dicit inęqualitatem se habentium inuicem,vt princi-
pans, & subiectum, & quia inter animas damnatorū
non est inęqualitas naturæ, etiam si nocerent viuen-
tibus, non poterat rectè constitui inter eas ordo prin-
cipantis, & subiecti, quia principans non esset effica-
cior viribus, aut ingenio ad nocendum quam subdi-
tus, inter dæmones autem est magna inęqualitas na-
turalis.

Secūdo,quia licet Deus permittat dæmonibus no-
cere homini, non incitat eos ad hoc,sed potius coar-
ctat ne quantum volunt noceant.animæ autem dam
natorum non inuident hominibus, sicut dæmones
propter similitudinem speciei: nam licet ipsæ sint dā-
natæ non cupiūt viuentes damnari, sed potius, ꝙ dā-
nationem euitent, vt patet Luc.16. de damnato diui-
te petente ne quinque fratres sui irent in illum locū
tormentorum.dęmones autem cum sint alterius spe
ciei,& inuideant nobis,cupiunt nobis nocere.

Tertio est hoc propter ęqualitatem naturalem dā-
natorum, & viuentium.nam animæ solutæ corpori-
bus, nec maiores viribus, nec ingenio pollentiores
sunt viuentibus,& tamen ad contentandum viuētes,
oportebat eas esse ingenio maiores, & ad nocendum
oportebat esse viribus efficaciores, ideo non compe-
tit eis hoc, sed dæmonibus, & sic non est ordo inter
damnatos,sicut inter dæmones.

An vnus dæmon possit alterum eijcere de corpore, & si potest quare non vult. Et quòd magis odit homines quam alios dæmones. *Quæst. LXI.*

QVAERETVR, an vnus dęmon possit alterum
eijcere de corpore. Et si potest quare non
eijcit.

Dicendum,quòd vnus dęmon,licet nunquam eij-
ciat alterum de corpore, vt Christus hic ostendit, ta-
men non est dubium quin possit. Et patet hoc, quia
eijcere fit per vires naturales,& ideo ille qui fuerit vi-
ribus fortior,poterit alterum de corpore eijcere.nam
hoc modo inter spiritus pugna est inquantum resi-
stunt sibi per vires naturales, & vnus cogit alterum
qui minor est ad id, quod vult,ideo potest eum exclu
dere de loco, & cogere, ꝙ cesset ab actione,vt si tor-
quet hominem,quòd torquere desinat, & non solū
hoc,sed etiam vnus dęmon alterum torquere potest,
nam sicut dęmon animam torquet,inquantum natu
raliter fortior est,ita & vnus dęmon cū sit altero ma-
ior naturaliter, necesse est, quòd possit illum tor-
quere.

Item patet, quia si non posset vnus dæmon alterū
eijcere de corpore,quando Iudæi dixerūt,quòd Chri
stus in principe dęmoniorum eijciebat dęmonia, in-
duxisset istam rationem tanquam pręcipuam,s.ꝙ im
possibilia loquebantur, & tamen nunquam dixit, ꝙ
vnus non poterat alterum eijcere,sed ostendit,ꝙ non
eijciebat.ergo innuit,quòd poterat vnus alterum eij-
cere, & ita pręsupponebant Iudæi dicentes, quòd in
potestate principis dæmonum eijciebat dæmonia,id-
est,ꝙ princeps dęmonum eijciebat cęteros dęmones
de corporibus in fauorem Christi.

Ad secundum dicendum secundum quosdam, ꝙ
vnus dęmon non eijcit alium,quia diligunt se, & nō
vult vnus alteri nocere.

Sed hoc falsum est: non enim habent aliquam be-
neuolentiam inter se, ita vt vnus nolit alteri nocere,
cum tota mens eorum deprauata sit.

Sed obijcietur,quia in dęmonibus est quidā amor,
est enim in damnatis amor ad viuentes, vt dictum est
pręcedenti quæst. ergo idem esse poterit in dęmoni-
F bus,quia ita deprauata est tota mens damnatorum si-
cut dæmonum.

Dicendum, quòd nō est simile, quia dæmones nō
habent inter se aliquid, propter quod se mutuo dili-
gant: nam similitudo est causa amorum, dæmones
autem sunt dissimiles in specie, quia quilibet differt
ab altero in specie,animæ autem damnatorum perti-
nent ad eandem speciem cum viuentibus. Et quod
plus est manent in eis alia maiora motiua amoris,sci-
licet iura cognationis, & amicitiarum pręteritarum,
quia adhuc manent in eis affectiones quas traxerunt
ex corporibus. Quod patet,quia Luc. 16. ille diues
damnatus nō petiuit pro toto genere humano,ne ve-
niret in locum illum tormentorum, sed solum pro
fratribus suis,ideo licet damnati diligant viuētes, dæ-
G mones tamen se inuicem non diligunt, sed potius cū
sint superbi odissent se in alterutrum,& persequeren
tur, essentque iurgia semper inter illos, nisi aliud ob-
staret.

Dicendum igitur quòd dęmones non se diligunt,
vnus tamen non eijcit alterum,eo quòd omnes sunt
ordinati inter se, vt regnum super homines habere
possint, quia si vnus alterum impediret, periret re-
gnum eorum, sicut Christus dicit in litera. Non eij-
cit vnus alterum, quia si eijceret, vel hoc faceret,quia
diligit hominem qui torquetur, vel quia odit dęmo-
nem torquentem,& non vult,quòd ille gaudeat tor-
quendo hominem, aut quia ipsę vult torquere eum
qui ab alio torquetur. Non stat primum,quia dæmō
H non diligit quemquam hominum,sed odit summe il
lum, quia valde ei inuidet,scilicet quòd natura minor
existens, ad beatitudinem quam dæmon non habet,
peruenire potest, & perueniet, nisi impeditus per pec
cata non perueniat. Secundum non stat, quia licet
dæmones non se diligant mutuo, sed potius oderint,
magis tamen odit quilibet dæmon homines, quam
alios dæmones. Et hoc primo,quia magis conuenit
cum alijs dæmonibus,quam cum hominibus,& prę-
cipue quia vnus dæmon non inuidet alteri, quia om-
nes miseri sunt,& quanto natura maior, tanto grauio
ri tormento subiectus quisque est,hominibus autem
inuident valde dæmones,quia bonum aliquod habēt
& beati esse possunt,vnde animabus damnatis dæmo
I nes non inuident, quia nullum bonum in eis relin-
quitur cum beatę esse non possint, sed oderunt eas,
& torquent,viuentibus autem inuident dæmones,&
oderunt eos, quia beati esse possunt, ideo nunquam
vnus dæmon vult eripere hominem de potestate al-
terius dæmonis. Tertium non stat.

Primò quia multi dæmones possunt simul eundē
hominem torquere si permittantur, & vnus non im-
pedit alterū,sicut patet de homine in quo erat legio
dæmonum: Marc.5.& Luc.8.

Secundò quia dato,quòd non possent duo dæmo-
nes simul eundem hominem torquere, ad hoc tamē
vnus non eijceret alterum, quia per hoc sequeretur
bellum,& sic destrueretur regnum dæmonum, & li-
K berarentur homines de potestate eorum, vt dicit hic
Christus, & hoc quia bellum dæmonum est summa
pax hominum, vt dicit Hieronym.

Tertiò patet quia quando homo torquetur à dæ-
mone, cęteri dæmones de hoc gaudent, & satis est
eis, quòd homines per dæmones torqueantur, ideo
non multum curat vnus dæmon, quòd ipse hominē
torqueat,vel alius hoc faciat, dum tamen aliquis dæ-
mon faciat illud, licet absolute magis cupiat quilibet
dæmon per se nocere homini, vt sic satiet iniquitatē
suam pęnas inferendo, quam quòd alius hoc faciat:
nunquam ergo vnus dæmon alterum eijcit de cor-
pore, licet possit.

An

An dæmones habeant propria nomina, & an Sathanas, & Beelzebub sint nomina dæmonum. Et quod Angeli & dæmones non habent nomina propter duo. Et quot non possumus Angelis congrue propria nomina imponere, & quare. Et quibus modis hoc nomen Sathanas accipiatur. Et quid Belial, & Leuiathan, & Lucifer significent. Qō. LXII.

QVAERETVR circa nomina dæmonum, quia ponuntur hic aliqua nomina ipsorum, scilicet, Beelzebub, & Sathanas.

Aliqui dicunt, quòd dæmones habent nomina, & quædam ipsorum sunt communia, vt dęmon, & diabolus. alia vero propria, vt Lucifer, & Sathan, vel Sathanas, & Beelzebub, Leuiathan, & Belial.

Sed dicendum, quòd dęmones non habent nomina, & ratio est, quia nomina imponuntur ad notificationem: in dęmonibus autem, & Angelis non est talis notificatio: ideo nec Angeli, nec dęmones habēt nomina, & hoc propter duo. Primo, quia nomina imponuntur ad vocandum, & ideo sunt inter eos, qui vocibus vtuntur: Angeli vero, & dęmones cum sint puri spiritus, nulla nomina inter se habent, sed si aliqua sunt, nos illa imposuimus, sicut etiam brutis nomina propria, & communia imponimus.

Secundo, quia nomen inuenitur ad habendam cognitionem determinatam de re, vt sit quasi quoddā signum rei: istud autem est, quia nos cognoscimus differentias proprias rerum, siue specificas, siue indiuiduas: imponimus ergo nomina rebus, vt per ipsa notum sit, quid est illud, de quo agimus, & quia Angeli, & dęmones cognoscunt se in alterutrum perfecte per differentias, & rationes suas, nominibus nullis egent, ideo eis nomina imposita non sunt, sed nos imponimus interdum nomina aliqua eis, siue communia, vt pro nouem ordinibus Angelorum nouem nomina, & pro quibusdam ipsorum specialiter aliqua nomina, vt Raphael, Michael, licet propria nomina non possimus eis congrue imponere, cum non cognoscamus ipsos particulariter, vt sciamus cuius Angeli est hoc nomen, & cuius illud, quia tamen quidā Angeli fecerunt aliqua opera specialia, imposuimus eis specialia nomina, sicut Angelum Virginis Gabrielem, & Angelum Tobiæ Raphaelem dicimus, sed inter eos distinctionem nullam scimus, nisi quòd cōstat nobis illos duos actus per duos Angelos fuisse factos, quos Scriptura sic nominauit. De dęmonibus idem est, quia nomina non habent, nisi ea, quæ nos imponimus.

Dicendum tamen, quòd ista nomina, quæ putantur esse propria dęmonum, & alia, quæ putantur communia, non sunt determinata ad esse propria, vel communia, sed interdum accipiuntur, vt propria, & interdum, vt communia: nam diabolus putatur nomen commune, & tamen accipitur interdum, vt propriū nomen principis dæmonum. j.25. ite maledicti cum diabolo, & angelis eius, idest, cum principe dęmonū & ministris suis, qui dęmones sunt: ipsum tamen solum diabolum vocauit. sic etiam accipitur Apoc. 12. vbi draco, qui pugnauit cum Michaele, vocatur diabolus: alij autem vocantur angeli eius, & non diaboli, & tamen constat, quòd ille, qui pugnabat cum Michaele erat princeps dæmonum, cum vocentur cęteri angeli eius. Item Sathan, vel Sathanas putatur esse nomen proprium principis dęmonum, & tamē accipitur hic, vt commune, & aliquando accipitur pro quolibet dęmone, vt patet hic, & Mar. 3. si Sathanas, Sathanā eijcit. Et iterū q̄uo pōt Sathanas, Sathanam eijcere. i. vnus diabolus alterum, quasi dicat, non pōt. Aliquādo accipitur pro vniuersitate tota dęmonū, vt patet hic, & Mar. 3. & Luc. 11. s. Sathanas in seipsum

A diuisus est, idest, vniuersitas dęmonum est inter se discordans. Interdum tamen accipitur, vt proprium nomen vnius dęmonis. Sic accipiunt communiter Doctores supra 4. cap. de illo dęmone, qui tentauit Christum, quem ipse vocauit Sathan. dicunt enim ꝙ erat princeps dæmonum, & tamen etiam ibi potest accipi, vt cōe nomen omnium dęmonum, quia quilibet eorū est Sathan. i. aduersarius hominis in bono. De alijs nominibus. s. Leuiathan, & Belial, idem est, quia potius accipiuntur, vt communia. nam Belial est Hebręum, & interpretatur apostata, siue recedens, quod competit cuilibet dęmoni, quia quilibet suadet homini recedere a bono quod incępit. B Et de Leuiathā idem est, quia dicitur sinister in pace, & quilibet dęmon hoc facit. cupiunt enim dæmones pacem auferre hominibus, quia pax est quoddam bonum, cū quo omnia bona faciliter esse possunt, illo vero ablato rara bona manent, & ideo sicut boni Angeli est pacem hominibus procurare, & annunciare. Luc. 2. vbi dixit Angelus. Et in terra pax hominibus, ita & dæmon nititur oēm pacem tollere: omnis ergo dęmō dr̄ Leuiathan, & tamen interdum accipitur Leuiathan pro principe dęmonum, sicut Iob 41. vbi de Leuiathan multa dicuntur, & postea subditur, ipse est rex super omnes filios superbiæ, idest, est princeps dęmonum, C quia nullus est princeps super omnes superbos, nisi vel Deus propter generalem potestatem, vel maximus dęmonum propter imitationem, & sic ibi Leuiathan princeps dęmonum est. De Beelzebub, & Lucifero dicendum est, quòd vtimur eis tamquam proprijs nominibus dæmonum, sed de Beelzebub dicetur sequenti quæst. De Lucifero autem dicendum, quòd proprie nomen planetæ est, qui Venus dicitur, Gręci eum Hesperum vocant, nos vero propter lucis magnitudinem Luciferum appellamus, quia inter cętera Astra fulget, vt dicitur 5. Ethi. cap. 2. inde autem translatum est in Scriptura sacra, vt significaret regem Nabuchodonosor, qui erat potentissimus oīum regum sui tp̄is, excellens super cęteros, sicut Lucifer super Astra, vnde Lucifer vocatur Isa. 14. doctores tñ nostri accipiunt, vt communiter pro D dæmone, & tunc oportet accipi pro maximo dæmonum, & hoc dicitur ibi. q̄uo cecidisti de Cœlo Lucifer, qui mane oriebaris, & tamen necesse est intelligi de rege Nabuchodonosor, quia tota litera est ibi de morte ei⁹, & de cadauere eiecto de sepulchro, & de multis alijs, quæ Angelo non competunt, qui nec moritur, nec cadauer habet, nec est vlla pars literę, quę bene competat dęmoni. nam ēt illud. s. q̄uo cecidisti de Cœlo Lucifer, de Nabuchodonosor intelligitur, qui de Cœlo cecidit. i. de altitudine regiæ potestatis. Et patet, quia sequit̄, corruisti in terram, q vulnerabas gentes, quod non est verum de dęmone, sed de Nabuchodonosor, qui bella multa, & strages dedit: ideo non potest intelligi litera illa de dæmone, nisi mysticè: sed quicquid sit, iam nobis solitū est E vocare Luciferum principem dæmonum.

Quomodo Iudæi hic vocarunt Beelzebub principem dæmonum. Et de hoc nomine Beelzebub. Quæst. LXIII.

QVAERETVR quomodo dixerunt hic Iudæi in Beelzebub principe dęmoniorum. s. vocātes Beelzebub principem omnium dęmonum.

Dicēdum, quòd inter dæmones principatus est, & regnū, vt Christus innuit in litera. s. q̄uo stabit regnū eius, & ostensum est supra qō. 60. & quia regnum est principatus Monarchicus, idest, principatus vnius 8. Ethi. oportet poni vnum dęmonem, qui sit princeps omniū, & ꝯsequenter cęteri sub illo habeāt maiores

vel minores principatus, secundum differentiam naturalium in dæmonibus, quia habens perfectiora naturalia est maior princeps, vt dictum est supra qõ.60. quis tamen sit maximus dæmonum, qui princeps est, nescimus, quia nec distincte ipsos dęmones cognoscimus, cum sint substantię spirituales, quę sensu non percipiuntur, vnde scimus, quia sunt, nescimus qui, & quot tamen sint, & consequenter, nec nomina propria illis coaptare, ideo varie nominamus eos. & ita de ipso principe dæmon quidam eum vocant Luciferum, alij Sathan, alij Leuiathan. Iudæi autem vocauerunt hic eum Beelzebub, & tamen Christus ostẽdẽs quòd non erat illud nomen proprium eius, vocauit ipsum Sathanam.

Sciendum autem, quòd beelzebub nomen idoli est, & non dęmonis, quia tamen colebatur in idolis, transfertur ad significandum dęmonem, & est istud idolum quod vocabatur Bel, idest, statua Beli: nam fuit Belus rex Babylonis pater Nini regis, qui ei mortuo statuam dedicauit, vnde idolatriam originem traxisse dicunt, & sic incępit coli illud idolum apud diuersas gentes, quę secundum linguam suam varie illud nominauerunt, s. Beel, & Baal, & Beelphegor, & Beelzebub seruata semper origine nominis: nam Bel fuit prima impositio sua, Iudæi tamen illud Baal vocant, de quo sępe fit mentio in Scriptura, quia inter Iudæos colebatur. 3. Regum 16. & 18. & 4. Reg. 10. fuit autem dictus Beelphegor a monte Phegor, in quo colebatur siue Phalgalet. Etiam aliqui volunt, ꝙ dicatur Baal, quia in excelso colebatur. Beelzebub autem dr̄ de Bel, & Zebub, qui fuit vir ministrans huic idolo, siue quia Zebub interpretatur musca, & ille vir abigebat muscas de sacrificijs huius idoli, sic dicit Remigius Beelzebub ipse est Bel, & Baal, & Beelphegor. Bel fuit pater Nini regis Assyriorum. Baal dictus est, quia in excelso colebatur. Beelphegor a monte, vel loco Phegor: Zebub seruus fuit Abimelec filij Gedeonis, qui occisis septuaginta fratribus ædificauit tẽplum Baal, & constituit eum Sacerdotem in ipso ad abigendos muscas, quę ibi congregabantur propter nimium cruorem victimarũ. Zebub namque musca dr̄ Beelzebub, ergo vir muscarum interpretatur.

Causa autem quare Iudęi dixerũt ꝙ in Beelzebub eijceret Christus dęmonia, creditur a quibusdam fuisse propter contumeliam Christo inferendam: nã nihil turpius est, quàm musca: in dęmone ergo muscarum eum dęmonia eijcere asserebant, qui nihil turpius inuenientes quod ei obijcerent: sic dicit Remigius Beelzebub vir muscarum interpretatur: vnde propter spurcissimum ritum colendi, dicebant eum esse principem dęmoniorum: nihil ergo sordidius inuenientes quod Domino obijcerent, dicebant eum in Beelzebub eijcere dæmonia, & sic Remigius vult quòd Beelzebub accipiatur pro illo viro, & ꝙ illum principem dæmonum vocabant. Sed non stat, quia necesse est, ꝙ Iudęi intellexerint, quòd Christus in virtute alicuius dęmonis hoc faciebat, & non in virtute alicuius viri. Primo, quia vir ille erat mortuus, ergo non poterat dęmonia eijcere. Secũdo, quia Christus respondens verbis Iudęorum dixit, si Sathanas, Sathanan eijcit non stabit regnum eius: innuit ergo quòd Iudęi asserebant, ꝙ vnus dęmon eijciebat alium, quia aliàs non bene redargueret eos, quia non loqueretur ad propositum. Si autem dicatur, quòd Beelzebub erat ille dęmon, cui sordidus cultus muscarum exhibebatur, & hoc diceretur Christo propter contumeliam non stat. Primo, quia tunc diceretur in Beelzebub eijcit dęmones, sed non diceretur in Beelzebub principe dęmoniorum: ergo propter principatum super cęteros dæmones, & non propter sordi-

F dum cultum Beelzebub nũc vocauerunt. Secundo patet, quia Iudęi videntes Christum eijcere dęmonia volebant suadere plebi, quòd non eijciebat virtute Dei, sed dęmonum, & quia non potest quis nisi fortior sit alium eijcere, & viderent Christum eijcere quæcunque dęmonia, oportebat quòd maximus dæmon esset ille in cuius virtute ageret, vt esset verisimile quod dicebant, & ideo dixerunt in Beelzebub principe dęmoniorum, idest, quia princeps est, potest cęteros expellere. Tertio patet, quia supra nono, quando simile obiecerunt Christo dixerunt, in principe dęmoniorum eijcit dæmones, & nullius dęmonis nomen expresserunt, & sic solum voluerunt designare potestatem dęmonis, quia principem di-

G xerunt, in Beelzebub principe dęmoniorum: ergo pręcipue accederunt ad hoc, quòd esset princeps; quàm ad hoc, quòd vocaretur Beelzebub: sic tamen eum vocauerunt, quia putauerunt, quòd ipse erat princeps dęmonum.

Dicendum igitur, quòd Iudæi expresserunt Beelzebub non propter contumeliam, sed propter potestatem, quia iste erat dęmon quem maximę potestatis Iudęi esse putabant: huius origo est, quia Gentiles diuiserunt multos modos deorum: quendam enim potentissimum ponunt, scilicet, Iouem: alium vero sapientissimum omnium, scilicet, Apollinem, siue Phębum, & ideo ad ipsum recurrebant pro responsis Gentiles de magna parte orbis, ad tẽplum suum in loco Delphos, & quia responsa huius pro magna

H parte certa inueniebantur, venerabantur eum Gẽtiles super oẽs deos: nam potẽtiam Iouis non experiebantur: Sapientiam autẽ Apollinis ex ipsis rebus cõprobabant: hunc igitur principẽ deorum plurimi appellabant, sed quẽ Gentiles deorum principẽ dicũt, Iudæi dæmoniorum principem appellant, quia omnes dij gẽtium dęmonia Psalmo 95. iste aũt Apollo apud varias gẽtes varie nominabatur: vnde in terra Chanaan a Philisthinis nominabatur Beelzebub, & colebatur in magna opinione in vrbe Acharon, quia confluebant Gẽtiles de multis regionibus consulẽtes eum de omnibus dubijs: Iudæi quoque plurimi

I illuc ibant ad consulẽdum eum: vnde Ochozias rex Israel misit nũcios suos ad consulendum Beelzebub deum Acharon, an de infirmitate sua consurgeret: quarto Regum primo. propter magnam ergo famam illius, & quia Iudæi multam cognitionem de illo habebant, cum esset in terra ipsorum, putauerunt eum esse principem omnium dęmonum, quia de nullo alio dæmone, qui a gẽtibus coleretur maiora audierant quàm de Beelzebub, & ista est vera causa, quare illũ principẽ dæmonũ putauerũt, & asseruerũt, vt dicerẽt in virtute eius Christũ eijcere dęmonia.

Quomodo Christi ratio secunda procedat. Et qui exorzistæ apud Hebræos erant. Et quomodo intelligatur, ipsi iudices vestri erunt. Quæst. LXIIII.

K QVAERETVR de secunda ratione Christi, quõ procedit. Dicẽdum ꝙ apud Iudæos ẽt alij eijciebant dęmonia p̄ter Christũ, & de illis dixit: si ego in Beelzebub eijcio dęmones, filij vestri, in quo eijciũt? i. ꝙ nõ est verisimile, ꝙ dicatis. s. me eijcere dęmonia in Beelzebub, q̃a ego, & filij vestri eijcimus dęmonia in eadẽ p̃tãte, & tñ nõ cõceditis, ꝙ filij vestri eijciãt illa in Beelzebub, nec ergo debetis asserere, ꝙ ego eijciã ea in Beelzebub, sed in virtute Dei, sicut filij vr̃i: cũ nõ appareat aliqua ratio dr̃ię, quare illos in virtute Dei, & me ĩ Beelzebub dęmonia eijcere dicatis. quod aũt dr̄ filij vestri accipitur de exorzistis, vel de Apostolis: nam apud Iudæos erant

erant exorzistæ, qui instructi a Salomone dæmones eijciebant, & manserunt semper in gente illa vsque ad tempora Christi, & etiam post: nam asserit Iosephus, quòd tempore belli Romani cum Iudæis, quidam de gente Iudæorum coram Vespasiano Cæsare dæmonem de obsesso corpore expulit, in cuius rei notitiam fecit, vt dæmon de corpore egressus, vas aquæ coram positum videntibus cunctis euerteret, & sic de istis exorzistis Christus loq poterat, q erant filij Iudæorum, idest, de gente illa. Vel intelliguntur de Apostolis Christi, quibus ipse potestatem eijciendi dæmonia dederat supra 10. & iam multa eiecerant Luc. 10. quod constabat Iudæis, & tamen Iudæi non dicebant, quòd illi eijcerent dæmones in beelzebub, sed de solo Christo hoc dicebant, & tunc stat argumentum efficacius, quia Christus dederat eis potestatem eijciendi dæmones, & sic in potestate Christi faciebant: ergo si illi non eijciebant in beelzebub, nec Christus etiam non eijciebat in beelzebub. Sic dicit Hierony. filios Iudæorum, vel exorzistas gentis illius ex more signat, vel Apostolos ex eorum stirpe generatos, si exorzistas, quia ad inuocationem Dei eijciebant dæmones coarctat Pharisæos interrogatione prudenti, vt confiteantur Spiritussancti esse opus eorum, si expulsio, inquit, dæmonum Deo non dæmonibus imputatur, quare in me idem opus non eãdem habeat causam? Potest tamen magis intelligi de exorzistis, quia si Christus loqueretur de Apostolis, possent dicere Iudæi, quod etiam illi eijciebãt dæmones in beelzebub, quia detestarentur eos, sicut ipsum: exorzistas autem non detestarentur, quia fuerant semper in gẽte illa, & non erant discipuli Christi. Quòd autem dicitur filij vestri, & non dicitur, vel Apostoli prudẽter dictum est ad suadendum, quia si intelligatur de exorzistis, nominauit illos filios illorum, quia quilibet diligit filium suum, nec infamiam ei imponit, sed honorem illi optat: cum ergo Christus exorzistas vocauit filios Iudæorum, innuebat, quòd non dicerent Iudæi, quòd in beelzebub eijcerent dæmonia, quia nollent infamare filios suos, si autem accipiatur de Apostolis, vocat eos filios illorum ad captandam beneuolentiam: nam si diceret discipuli mei, in quo eijciunt dæmonia? confestim Iudæi insurgentes in odium eius dicerent, quòd etiam illi in beelzebub dæmonia eijcerent, quia illos filios eorum vocauit ad beneuolentiam incitabat, vt ipsos non infamarent. Vel dixit hoc, vt Iudæi cognoscerent, quòd illi, qui ad tantam dignitatem deducti erant, vt dæmones ad nutum eijcerent, filij eorum erant, & sic ipsi gauderent de hac dignitate, & vellent similes eis fieri, si autem si non conuerterentur essent minus excusabiles, quia filijs conuersis, conuerti noluerunt, sed potius virtutem Dei in ipsis impugnauerunt. Sic dixit Chry. non dixit discipuli mei, nec Apostoli, sed filij vestri; vt si quidem voluerint reuerti ad illorum dignitatem, multam hinc accipiant occasionem: si autem ingrati fuerint, nec inuerecundam habeant excusationem: eijciebant autem Apostoli dæmones, q acceperant potestatem ab ipso, & tamen nihil eos incusabant: non enim rebus, sed personæ Christi aduersabantur. Quod autem dr̃, ideo ipsi iudices vestri erũt, de vtrisque intelligi potest. s. de exorzistis. s. q ipsi erunt iudices vestri, idest, per ipsos iudicabitur de vobis, q falsum dicitis, cum iudicatis eos eijcere dæmonia virtute Dei, me autem in beelzebub, cum tamen non sit diuersitas inter me, & eos. Si intelligatur de Apostolis, est sensus, ipsi iudices vestri erunt, idest, per ipsos iudicabimini, quia illis credentibus, vos credere noluistis, cum potius vos credere debuissetis, qui patres estis, & illud est iudicium comparationis. s. quando vnus

A in comparatione alterius peccator iudicabitur, sic dicitur infra in litera: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & Iudæi noluerunt pœnitere Christo prædicante, qui erat maior quàm Ionas. Vel potest accipi, quòd erũt iudices per modum iurisdictionis, vt dr̃ infra 29. s. sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel: sic dicit Hiero. Iudices vestri erunt. s. exorzistæ non potestate, sed comparatione, dum illi expulsionẽ dæmonum Deo assignant, vos principi dæmoniorũ: similiter autem de Apostolis dictum est, ipsi erũt eo-

B rum iudices, quia sedebunt in duodecim solijs iudicãtes duodecim tribus Israel, & vt ait Hilarius digne ĩ illos iudices constituti sunt, quibus id dedisse potestatis Christus aduersus dæmones reperitur, quod ipse negat⬤ est habuisse.

Quomodo hoc est verum, scilicet. Si ego in Spiritu Dei eijcio dæmones: ergo peruenit in vos regnum Dei. Et quòd regnum Dei tripliciter accipitur. Et quòd poterat Christus in omnes dæmones. Quæst. LXV.

QVAERETVR quomodo est hoc verũ. s. Si ego in spiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Dicendum, q in spiritu

C Dei, vel in digito Dei dæmonia eijcere idem est, quia sicut hic dr̃ in spiritu Dei: dr̃ Luc. 11. in digito Dei. i. in virtute Dei, & dixit hoc, quia supra duabus rõnibus ostenderat, q non eijciebat dæmones virtute dæmonis: restabat ergo, q hoc faceret virtute Dei: & ideo si creditis, vel si ita est, q eijcio dæmones in virtute Dei, peruenit in vos regnum Dei, sequit q iam est regnũ Dei. Dicit. n. Hieron. q regnum Dei põt hic tripliciter accipi. s. pro seipso Christo, iuxta illud. regnũ Dei intra vos est. Secundo p vita æterna, iuxta illud. appropinquabit regnum cælorum. Et tertium regnum est sacræ Scripturæ. i. intellectus eius quod regnum auferetur a Iudæis, & tradet ĩ genti facienti iustitiã eius. j. 21. Poterat aũt intelligi his tribus modis. s. si eijcio dæmones in spiritu Dei, peruenit in vos regnum Dei. i.

D verus intellectus Scripturæ, quia si sic intelligitis, vere intelligitis: vel peruenit regnum Dei in vos. i. vita æterna, quia si creditis, q ego eijcio dæmones ipũ Dei, ex merito fidei habebitis vitam æternam. Sed melius accipitur tertio modo. s. pro ipso Christo, vel pro statu, quem ipse Christus reducturus erat. s. peruenit in vos regnum Dei. i. Messias, vel status quem Messias reducturus erat, & hoc conuenit literæ, quia dr̃ hic p-uenit in vos, quod significat præteritũ, & tñ vita æterna nondum peruenerat in eos ẽt si crederent. Item quia dr̃: igitur peruenit, & facit consequentiam, & tamen intelligendo de vita æterna, vel de intellectu Scripturæ non est consequentia ista ad propositum: maximè, quia litera in sensu isto non facit ad propositum præcedentium: intelligitur ergo de Christo, &

E est sensus, q Christus arguat sic. s. apparet ex dictis, q ego non eijcio dæmonia in virtute dæmonis: ergo eijcio in virtute Dei, si autem eijcio in virtute Dei: ergo regnum Dei iam venit, cum dæmones eijciantur per virtutem Dei, & iam regnum eorum esse non potest, quia destruuntur cum eijciantur, & tamen necesse est super homines esse aliquod regnum, vel Dei, vel dæmonis, & tñ nõ est iam regnum dæmonũ, si ego in virtute Dei eijcio illos: ergo regnũ Dei iam venit. i. Messias, vel status Messiæ: & iste est verus sensus. Alter aũt inducit Aug. lib. de quæstionibus Euangelij. i. Si ego in Beelzebub eijcio dæmones, etiam secundum vestram sententiam peruenit in vos regnũ Dei, quia regnum diaboli stare non põt quem aduer-

ſum ſe diuiſum fatemini,hoc verum eſt, attamen nõ eſt ad propoſitum literæ, quia Christus arguit hic ex hoc fundamento.ſ. ſi in ſpiritu Dei eijcio dæmones.

Sed dicetur quomodo ſtat iſtud dictum Chriſti, quia tunc ſequeretur, quòd regnum Dei multo ante hoc peruenerat: nam exorziſtę fuerant a tempore Salomonis inter Iudęos, vt vult Hieronymus, & illi dæmones eijciebant, & tamen tempore illo nõdum Chriſtus venerat. ergo per hoc, nec probatur iam venisse.

Dicendum, quòd inter Iudæos exorziſtę fuerunt: rari tamen erant, nec poterant omnia dæmonia eijcere. Vnde tamquam rem admirandam teſtatur Ioſephus ſe vidiſſe virum de gente ſua, qui coram Veſpaſiano dęmonem de obſeſſo corpore eiecerit: vnde tempore Chriſti erant plurimi arreptitij, vt patet ex diſcurſu Euangeliorũ, quod eſſe nõ poſſet niſi eſſent pauci exorziſtę inter Iudęos, vel quia illi pauca dęmonia eijcere poterant, nunc autem Chriſtus eijciebat omnia, vnde ſemel eiecit integram legionem dęmonum de eodem homine Mar.5. & Luc.8. Secundo, quia non ſolum Chriſtus dęmonia eijciebat, ſed etiã poteſtatem dabat diſcipulis ſuis eijciendi illa, & eijciebant quotquot volebant, ſupra 10. & Luc.10. Tertio quia exorziſtæ nihil agere poterant, niſi obſeruando documenta tradita a Salomone: Chriſtus autẽ nihil horum obſeruabat, nec adiurabat dæmones, ſicut exorziſtæ faciunt, ſed imperabat illis dicens, exi ab eo ſpiritus immunde: Mar.9. & de hoc mirabantur Iudęi, quia nunquam ſic fiebat ante eum, vt patet Mar.1. ſ. mirati ſunt omnes dicentes: quid nam eſt hoc? quę doctrina hęc noua? quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei. Quarto, quia non ſolum Chriſtus, & diſcipuli eius, ſed etiam alij, qui non erant diſcipuli Chriſti, inuocato nomine Ieſu eijciebant dęmonia: Luc.9. Pręceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dęmonia, qui non ſequitur te nobiſcum. iſtud autem non procedebat, niſi ex immenſa virtute Ieſu: ideo licet ex ſola eiectione dęmonum, non ſequatur veniſſe Meſſiam: tamen ex tali eiectione qualem Chriſtus faciebat, ſequebatur Meſſiam veniſſe: maxime, quia prænunciatum fuerat, quòd tempore Meſſiæ tales dæmonum eiectiones fierent: Zacha.14. Spiritum immundum auferam de terra, ideſt, pęnitus auferam quaſi iam nullus videatur manere, & ibi agitur de diebus Meſſię, hoc autem verum eſt, quia ante Chriſti aduentum erant innumerabiles arreptitij, nunc vero rariſſimi ſunt, quia Chriſtus abſtulit eis poteſtatem: Ioan.12. Nunc iudicium eſt mundi, & princeps huius mundi eijcietur foras, ideſt, nunc iudicatur de mundo ſub cuius poteſtate eſſe debeat, & princeps mundi huius, ideſt, diabolus eijcietur foras, ideſt, extra poteſtatem iam priuatus hoc principatu.

Quomodo concludat tertia ratio Chriſti. Et quomodo Chriſtus alligauit dæmonem. Quæſt. LXVI.

QVAERETVR de tertia ratione Chriſti quomodo concludit.

Dicendum, quòd Chriſtus vult oſtendere, quòd ipſe non eijcit dęmones in poteſtate alicuius dęmonis, ſed quòd eſt fortior omnibus illis, quia eijcit eos, nã nemo poteſt diripere ſpolia viri fortis, niſi quouſque vicerit eum, & alligauerit, & facit argumẽtum cuius ſolum maiorem ponit.ſ. nemo poteſt fortis ſpolia tollere, niſi quouſque alliget eum, ſed ego aufero ſpolia diaboli: ergo iam alligaui eum, ſic dicit Theophilus, fortis eſt dęmon, vaſa eius ſunt homines, in quibus recipitur, niſi ergo quis vincat prius dæmone, & alliget, quomodo vaſa eius, ideſt, dęmoniacos ab eo eripiet? ſic, & ego, qui diripio vaſa eius, ideſt, libero homines a dęmoniaca paſſione, prius alligo dęmones, & ſupero eos, quomodo ergo dicitis, ꝙ amicus dęmonum exiſtens, dæmonia eijcio? Iſta ratio poteſt induci ad id, quod præcedentes.ſ.ꝙ Chriſtus non eijciat dęmones in virtute dæmonis, quaſi non ſit hoc veriſimile, quia per hoc ſpoliat eos poteſtate ſua, & tamen nunquam poteſt, quis tollere ea, quę poſſidet vir fortis, niſi victo eo, & ligato, quia nemo permittit ſponte res ſuas diripi: Chriſtus autem diripiebat ſubiectos dęmoni, ergo non faciebat hoc fauente dæmone, ſed victo eo, & alligato, & per hoc oſtendebat ſe eſſe fortiorem, quia non poſſet alligare eum, niſi eſſet fortior quod Lucas expreſſit dicens: in pace dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea, quæ poſſidet, ſi autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius aufert Luc.11.

Aliter poteſt introduci, quòd Chriſtus probat hic ſe eijcere, & ſuperare principem dæmonum, quia de alijs dęmonibus iam ſupra oſtenderat, quòd non eijceret eos in poteſtate principis dęmonum, hic autẽ dicit, quòd oportet etiam concedi, quòd principem dęmonũ ſuperet, & liget, quia omnes arreptitij ſunt ſubiecti principi dæmonum: non ergo poſſet de poteſtate eius eripere illos, niſi alligaret ipſum principem dæmonum: vocauit autem Chriſtus hic diabolum fortem, quod poteſt intelligi comparatiue.ſ.ꝙ ſicut de manu fortis nemo poteſt tollere ſpolia, niſi alligauerit eum, ita nec poteſt eripere quiſquam arreptitios de manu dęmonis, niſi ſuperauerit eum.

Aliter poteſt intelligi, quòd ſit diabolus fortis, nõ quidem fortitudine, ſed crudelitate, quia crudele dominium exercet ſuper eos, qui ſibi ſubiecti ſunt ſemel, quod apparuit in porcis, quos legio dæmonum pręcipitauit in mare ſupra octauo, & Mar.5. & Luc.8. Chriſtus autem alligauit eum inquantum ſibi abſtulit poteſtatem, non quidem, quòd iam nequaquam poſſit hominibus nocere, quia tentat, & nocet, ſed quia magna poteſtas, quam quaſi libere exercebat in orbe, per Chriſti aduentũ coarctata eſt, & quaſi ad nihilũ redacta, & ideo dixit Chriſtus Io.12. nũc iudicium eſt mundi.ſ. tempore ſuo, & princeps huius mũdi, diabolus eijcietur foras, ideſt, extra poteſtatem quam prius exercebat. Et ita manet ligatus nunc dęmon, ideſt, tota vniuerſitas dęmonum, & tamen ſoluetur aliquando, ſcilicet, circa finem ſęculi, vel diebus antichriſti, quia tunc poterit nimis nocere, ſicut potuit ante Chriſtum: immo forte grauius, quia erunt dies illi quales non fuerunt a principio creaturæ, ſed breuiabuntur propter electos infra vigeſimo quarto. Diripuit autem Chriſtus vaſa diaboli dupliciter.ſ. arreptitios a dęmonibus liberando, vel eos, qui in infidelitate, & idolatria tenebantur ad fidem conuertendo, & Eccleſiæ vniendo, vt dicit Chryſo.

Quomodo quarta ratio Chriſti concludat. Quæſt. LXVII.

QVAERETVR circa rationem quartam Chriſti.

Et poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quòd non ſit ratio diſtincta a præcedẽtibus, ſed ſit concluſio contra Phariſæos, eo quòd ipſi impugnabant Chriſtum, & eſt ſenſus, quòd qui non eſt mecum contra me eſt, ideſt, qui non concordat mecum contra me eſt, & qui non congregat mecum ſpargit, ideſt, perdit id, quod facit, & ſic innuit, quòd Phariſæi erant in malo ſtatu quaſi perdentes omnia, quæ faciebant cum diſcordarent a Chriſto.

Aliter

Aliter potest accipi, quòd sit ista quarta ratio per se, & ita Chryso. dicit, quod posita tertia solutione ponit hic quartam, & vult dicere, quòd non est verisimile, quòd ipse potestatem acciperet a dęmone, quia dęmon erat sibi contrarius in operibus, ideo potius contra dęmonem faciebat quàm per dęmonis potestatem: sic dicit Hieron. non possunt Saluatoris opera beelzebub operibus comparari: ille cupit animas tenere captiuas, Dominus liberare, ille prædicat idola, hic vnius Dei notitiam, ille trahit ad vitia, hic reuocat ad virtutes, quomodo ergo possunt inter se habere concordiam, quorum opera sunt diuersa?

Alij dicunt, quòd intelligitur de hæreticis, & scismaticis, qui spargunt Ecclesiam quam Christus congreganit scindendo eam per varios errores.

Sed melius intelligitur, sicut dictum est supra, vt vult Hieronymus, maximè, quia non conueniret præcedentibus si Christus loqueretur hic de hæreticis.

Sed dicitur quomodo dicitur hic, qui non est mecum contra me est, quia Lucæ nono, dicitur, qui non est contra me pro nobis est.

Dicendum, quòd istud intelligitur de diabolo, qui hostis est: nam in eo quod nō concordabat Christo in intentione, habebat contrariam intentionem, sed Lucæ nono, intelligitur de homine, qui licet non sequeretur Christum continuè, sicut discipuli, cum imitabatur eum in aliquo saltem, idest, quantum in nomine eius dæmonia eijciebat: ideo dixit, qui non est contra nos, idest, iste, qui in nullo repugnat vitæ nostræ, & in aliquo consonat nobis, pro nobis est, sic dicit Chryso. si non est contrarium quod ibi dicitur: hic enim loquitur de diabolo aduersario existente. ibi autem de homine, qui in parte erat cū eis, de quo dictum erat, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia.

Ideo dico vobis omne peccatum, & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritumsanctum non remittetur ei, neque in hoc sęculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor agnoscitur. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Ideo dico vobis. Hic ponitur contra Pharisęos, qui de Christo dicebant blasphemiam, grauitas peccati ipsorum, scilicet, ꝙ non remittetur eis istud peccatum in hoc sęculo, nec in futuro, & dicitur. *Ideo dico vobis.* Scilicet, quia si dicitis, quòd in Beelzebub eijcio dęmonia.

A *Omne peccatum, & blasphemia remittetur hominibus.* Idest, remitti poterit. vocatur peccatum id quod fit, blasphemia autem id quod contra Deum dicitur, vel in præiudicium cedit eius, licet non putetur.

Spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Idest, blasphemia facta ex malitia, quæ vocatur spiritus blasphemandi, sine desiderium non remittetur: alia litera habet spiritus blasphemiæ, idest, blasphemia, quæ est contra Spiritumsanctum, & ista litera est planior.

Et quicunque dixerit verbum. Scilicet, contumeliam aliquam.

B *Contra filium hominis.* Idest, contra Christum inquantum putatur purus homo.

Remittetur ei. Idest, poterit remitti. *Qui autem dixerit contra Spiritumsanctum verbum.* Idest, dixerit blasphemiam, sic dicitur Mar. tertio qui autem blasphemauerit in Spiritumsanctum, & idem Luc. 12.

Non remittetur ei nec in hoc sæculo, nec in futuro. Idest, nunquam poterit remitti, hoc autem dicit, quia aliqua peccata sunt, quæ remittuntur post mortem, de isto autem dicitur, quòd nunquam remittetur. Potest intelligi ista litera dupliciter secundum, quòd Spiritussanctus, & filius hominis dupliciter accipiuntur. Vno modo accipitur filius hominis pro persona Christi, vt distinguitur a patre, & Spiritusancto.
C Alio modo pro seipso, vt homo est, & distinguitur a se, vt est filius Dei. Sic ēt Spiritussanctus accipit, aliqñ pro persona, & aliqñ pro tota natura diuina, qa Deus Spiritus est. Io. 4. & ēt sanctus est. Et accipiendo primo modo est sensus, quòd peccata facta contra filium, idest, contra attributa patris, & filij sunt remissibilia: pctā autem in Spiritumsanctum irremissibilia sunt, & hoc est quod communiter dicitur. Sed istud non multum conuenit ad propositum, quia Christus loquebatur hic contra Pharisęos, qui dixerant eum in beelzebub eijcere dęmonia, & tamen istud contra filium erat, idest, contra personam eius. Ideo aliter accipitur, scilicet, Spiritussanctus pro tota natura diuina, & filius hominis pro Christo quātum ad humanitatem solum, vel solum inquantum cognoscitur
D esse homo, & tunc pctm̄, vel blasphemia esset cōtra filium hominis siquis nocuisset Christo eo tempore, quo nondum agnoscebatur, sicut illi, qui dixerunt, hic est vorax, & potator vini, pręcedenti ca. ista enim fiebant contra filium hominis, quia fiebāt contra eū, qui non putabatur esse Deus. Verbum autem, vel blasphemia contra Spiritumsanctum est, quicquid dicitur ꝯdeitatem aperte, vt siquis dicat, quod Deus nō remittit pctā, vel quòd diabolus remittit peccata, ita bene sicut Deus, quia nemo dubitat quin hoc sit in præiudicium Dei: prima blasphemia remittitur, idest, non reputatur peccatum, quia si aliqui dicerent contra Christum aliquid quando ignorabant eū esse Deum, & Messiam, non peccabant per hoc, & ideo non agebant pœnitentiam, & hoc est remitti illis, sci-
E licet, quia Deus non imputabat ad pœnam tale factum: blasphemia autem contra Spiritumsanctum nunquam remittitur hic, nec in futuro; scilicet, sine pœnitentia, & tamen si pœniteat, qui blasphemauit contra Deum, remissionem habet, & ita nullum peccatum est irremissibile, de quo, quis pœnitere vult. Quod patet, quia Christus dixit ista cōtra Pharisęos, quia dixerunt, quòd in beelzebub eijceret dęmonia, & tamen certum est, quòd si de hoc pœniterent, remissionem haberēt, & tamen dicitur Mar. tertio, qui blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, quoniam dicebāt spiritū immundum habet. Debet ergo intelligi, ꝙ blasphemia dicta ꝯ Christū inquātū putabat purus homo, remit-

Litera ista dupliciter pōt intelligi, secūdū ꝙ Spiritussanctus, & filius hoīs dupliciter accipiunt.

Nullū peccatū est irremissibile de quo qs pœnitere vult.

titur,scilicet,etiam sine pœnitentia, eo quòd non reputatur peccatum, quia potest esse ex ignorantia: illa tamen, quæ erat contra Spiritumsanctum.i.ↄ deitatē non remittitur.s.sine pœnitentia, eo ꝙ illa est determinate pc̄tm̄, & vult Christus dicere Phariseis, ꝙ in alijs,quæ dicebant contra eum.i.ꝙ erat amicus pc̄torum,poterat esse,ꝙ non peccarent,quia non apparebat manifeste,ꝙ in hoc facerent cōtra Deum: dicere tñ nunc ꝙ miracula,quæ ipse faciebat,fiebant per demonem,erat manifeste pc̄tm̄,nec poterat excusari,eo ꝙ attribuebant dæmoni miracula, quæ soli Deo conueniunt, & ideo etiam si Christus fuisset purus homo, dicere ꝙ illa faciebat in virtute demonis,erat blasphemia:cū non possent fieri talia,nisi in virtute Dei.

Sed dicetur,quòd non, quia pc̄tm̄, vel blasphemia contra quemcunque dicatur malum est: ideo etiam si contra Christum, vt erat homo, & putabatur esse purus homo diceretur verbum aliquod,pc̄tm̄ esset, quia etiam si diceretur contra alium hominem esset peccatum, nec posset remitti sine pœnitentia.

Dicendum,ꝙ hic intelligitur de eo, quia erat blasphemia,& tamen non putabatur esse: nā quia Christus erat verus Deus,siquis diceret eum purum hominem blasphemia erat,& tñ, qui hoc diceret sibi antequam miracula faceret, scilicet, tu non es Deus, nec Messias, nec Propheta, & tu es minor omnibus Patriarchis, & Prophetis non peccaret,quodlibet tamē horum blasphemia erat, & talis blasphemia remittitur,idest,non imputatur a Deo, vt pc̄tm̄, & sic nec indiget pœnitentia ad hoc, quòd remittatur. Si tamen quis diceret Christo,quòd erat fur, vel adulter, quando purus homo putabatur,peccaret, & indigebat penitentia ad remissionem: & ita verbum dictū contra alios homines pc̄tm̄ est,& tamen blasphemia primo modo non est peccatum, quia procedit ex quadam rationabili ignorantia, & quia blasphemia, quæ est aperte contra Deum, non potest excusari per aliquam ignorantiam, illa nunquam remittetur, scilicet,sine pœnitentia, & illa vocatur pc̄tm̄ in Spiritumsanctum, idest, contra deitatem, quæ est Spiritussanctus,idest,purus, & bonus, & hoc modo litera est plana,scilicet. *Omne peccatum*. Scilicet,materialiter sumptum, idest, quando fit aliquid quod in se malum est, & tamen nullo modo est voluntarium,quia tunc non vocatur proprie peccatum, & istud non indiget remissione, nec pœnitentia, quia non fuit ibi culpa.

Et blasphemia. Materialiter sumpta, & hoc quando quis dicit aliquid contra Deum, ignorans, quòd contra Deum sit, vel etiam est blasphemia large dicta quælibet contumelia, vel verbum dictum contra hominem, quando non putatur esse in preiudicium eius, vt siquis putet se verum dicere, vel in defensionem iuris sui, vel non, animo iniuriandi.

Remittetur hominibus. Idest, non imputabitur eis in peccatum atque si non egissent, eo quòd omne peccatum est malum voluntarium.

Omne peccatum est malum voluntarium.

Spiritus autem blasphemiæ. Idest, voluntas blasphemandi, quia spiritus dicit animam cuius voluntas est quædam vis: & nominat maxime spiritus voluntatem,eo quòd spiritus dicit principium motus, vel operationis: voluntas autem inter potentias animæ est operatiua, quia ipse eligit, & imperat operationē reliquarum virium.

Non remittetur. Idest, reputabitur, vt peccatum,& non remittetur, scilicet, sine pœnitentia, & sic dat hic Christus regulam generalem, quod omne malum quod homo facit, siue contra Deum, siue contra proximum,& hoc in facto,vel in verbo nō reputatur peccatum, si nō est volitū aliquo mō,& intelli-

F gitur malum in facto per pc̄tm̄, & omne malum in verbo per blasphemiā:dicit etiam, ꝙ omnis blasphemia voluntaria,siue contra Deum, siue contra proximum est pc̄tm̄,& non remittitur.s.sine pœnitentia, istud autem generale dictum applicat Christus ad se in speciali,& ad Deum,vnde dicitur in litera.

Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis. Idest, qui dixerit contumeliam aliquam mihi,quoniam putat esse solum filium hominis.i.purum hominem.

Remittetur ei. Idest,non reputabitur pc̄tm̄ intelligē do,vt supra dictum est, si negaret, quis excellentiam Christi quando non erat sufficienter probata,quia in hoc nullum peccatum erat,& ideo non indigebat pęnitentia. *Qui autem dixerit contra Spiritumsanctum*. Idest, contra deitatem, quę est Spiritussanctus.i.purus, &

G bonus. *Verbum*. Idest blasphemiam, quia quicquid contra Deum dicitur,blasphemia est,inquantum derogat dignitati eius. *Non remittetur ei*. Scilicet, reputabitur,vt pc̄tm̄: & non remittetur.s.sine pęnitentia.

Nec in hoc sæculo,nec in futuro. Idest,nunquam, hoc autem dicit ad ostendendum, ꝙ pc̄tm̄ per seipsum nunquam esse desinit,nisi deleatur per pœnitētiam, ideo nulla temporis prolixitate pc̄tm̄ tollitur ei, qui non pęnitet ante mortem, quia tunc manet pc̄tm̄ ēt post mortem: sic dicitur Mar.3. non habet remissionem in æternum.i.nunquam,sed reus æterni delicti, idest, habebit in æternum reatum, qui causatus est ex delicto, licet delictum transiuit quando commissum est. dicitur autem manere reatus in æternum

H inquantum per eum est homo obligatus ad pœnam in æternum.

An sit aliquod peccatum in Spiritumsanctum. Idque dupliciter accipi. Et quod sit peccatum contra Christum. Et peccare in aliquam personam Trinitatis contingit dupliciter. Et quomodo peccatur contra attributa personæ diuinæ.

Quæst. LXVIII.

QVAERETVR propter prædicta, an sit aliquod peccatum in Spiritumsanctum.

Aliqui dicunt, quòd non, quia peccatū

I istud est illorum,quibus placet malitia propter se, sicut bonis placet bonitas, vt dicitur Senten. dist.43. malitia tamen nulli placet per se, quia nullus operatur intendens malum, vt dicit Dionysius, cum omnia bonum appetant: ergo nullus peccat in Spiritumsanctum.Item omne peccatum hominis quod prouenit ex corruptione naturę est ex infirmitate,ergo nullum pc̄tm̄ est in Spiritumsanctum. Item omne peccatum procedit ex errore, quia omnis malus est ignorans 3.Ethic. sed peccatum ex ignorantia distinguitur contra peccatum in Spiritumsanctum: ergo nullum est in Spiritumsanctum. Item, aut esset peccatum in Spiritumsanctum in homine in via, aut post viam, non post viam, quia tunc non est locus merendi, aut peccandi, sed recipiendi pro meritis, & demeritis condigna: non etiam est in statu viæ,

K quia de nullo dum est in via est desperandum, vt ait Augustinus, & tamen de peccante in Spiritumsanctum desperatur, quia vetatur orari pro eo 1.Ioan.5. scilicet,est peccatum ad mortem pro eo dico ne quis oret: ergo non est peccatum aliquod in Spiritūsanctum. Item quia fieret distinctio quantum ad essentialia in diuinis, quia peccatum est contra Deum, vt est Deus, & Dominus, & legem nobis imponens, siue positiuam, siue mentibus insitam, & hoc pertinet ad essentialia, & tamen eadem est maiestas, & deitas, & gloria, & omnia essentialia trium: ergo quodlibet peccatum est simul contra tres personas, vt sunt vnus Deus.

Dicendum,

Dicendum, quòd oportet poni peccatum in Spiritumsanctum, quia Christus illud ponit hic. Sed quid illud sit, dubium est.

Aliqui dixerunt, quòd omne peccatum quod cōmittitur ab homine post baptismum, est peccatum in Spiritumsanctū: sic tenet Origenes, vt refert Athanasius cuius assignat causam dicens, quòd sunt diuersa peccata contra tres personas inquantum offenduntur ab eis, in quibus sunt, dicit autem quòd pater est in omnibus entibus: filius autem in creaturis solis rationabilibus, sed Spiritussanctus est in solis baptizatis, ideo quicunque peccat, quandocunque peccet, peccat saltem contra patrem, & filium, quia in omnibus rationabilibus creaturis ambo sunt, & illis peccare posse competit, sed contra Spiritumsanctum soli Christiani peccant, & quandocunque peccant dicuntur peccare contra Spiritumsanctum, & ideo dicit Origenes peccata Christianorum esse irremissibilia, iuxta illud ad Hebrę. 6. Impossibile est eos, qui semel peccauerunt renouari rursus ad pœnitentiam.

Sed istud non stat. Primo, quia tollitur hic spes de remissione peccatorum, quæ est articulus fidei, & tamen remissio peccatorū non est nisi fidelibus, & fides suscipitur in baptismo, nam ibi illam profitemur, ideo post baptismum fit remissio peccatorum. Secundo, quia nō est verum, quòd soli baptizati peccent in Spiritumsanctum, quia Christus dixit hic Phariseos peccare in Spiritumsanctum: nam dixit, ideo dico vobis, &c. & sic ista verba direxit ad eos, & magis patet Mar. tertio, scilicet, qui blasphemauerit in Spiritumsanctum non habet remissionem, quoniam dicebant spiritum immundum habet. ergo istam blasphemiam Pharisęorum vocat peccatum in Spiritumsanctum: Pharisęi tamen non erant baptizati. Tertio patet, quia Origenes distinguit peccatum in Spiritumsanctum, a peccato in filium ex conditione peccantis, quia si est Christianus dicit omne peccatū eius esse in Spiritumsanctum: si autem infidelis est, dicit peccatum eius esse contra filium, & tamen Christus distinguit ista peccata ex parte eorum contra quod peccatur dicens, qui dixerit verbum in filium, & qui dixerit verbum in Spiritumsanctum: ergo nō est verum dictum Origenis. Quarto, quia præsupponit falsum, scilicet, quòd pater sit in omnibus entib⁹, filius in solis rationabilibus: Spiritussāctus in solis baptizatis. nam tres personæ sunt vna deitas indiuisa, & vna est in alia propter inseparabilitatem. Io. 14. scilicet, ego in patre, & pater in me est, a fortiori ergo vbicunq; fuerit vna psona, erūt simul tres: nō ergo est bona assignatio Origenis, quia pcedit ex errore.

Alij dicunt, scilicet, Theonostus, vt refert Athanasius, quòd peccatum in Spiritumsanctum est, ꝙ soli viri perfecti post baptismum committūt, & istud dicit vere irremissibile, peccata autem imperfectorū etiam post baptismum ponit remissibilia.

Sed etiam istud non stat, quia peccat fere in omnibus, in quibus Origenes. negat enim remissionem peccatorum in viris perfectis, quod falsum est, quia Ecclesia habet claues ad ligandum, & ad soluendum generaliter nullo excepto, scilicet, quodcunque solueris erit solutum. infra 16. & 18. & illud. s. quorum remiseritis peccata remissa erunt. Ioan. 20. Etiam quia tunc deterioris conditionis essent viri perfecti, quàm imperfecti, quod est absurdum. Etiam, quia tunc de multis viuentibus desperandum esset, scilicet, de viris perfectis si semel peccarent. Augustinus tamen dicit de nullo viuente desperandum. Item falsum supponit, quia tunc Pharisęi non potuissent peccare in Spiritumsanctum, cum nec essent baptizati, nec viri perfecti. Item, quia distinguit peccata, scilicet, in filiū,

A & Spiritumsanctum ex statu peccantium, sicut Origenes, vterque ergo errauit, & maximè, quia posuerunt aliquod peccatum vere irremissibile in homine viuente. Quod autem Apostolus dicit ad Hebræ. 6. impossibile esse renouari eos, qui ceciderunt, intelligitur de renouatione per baptismum, vt exponit Athanasius, semel namque dimittuntur peccata per baptismum, si autem postea homo peccauerit non est locus iterum sumendi baptismum ad remissionem peccatorum: hoc enim Apostolus dicit impossibile, quòd tamen renouetur per pœnitentiam sine baptismo, non est impossibile, sed facile. & hoc
B Ecclesia facit.

Dicendum ergo aliter, ꝙ peccatum in Spiritumsanctum potest esse tam in baptizatis, quàm in non baptizatis, perfectis, & imperfectis. Potest tamen accipi dupliciter, & hoc, quia peccatum in Spiritum sanctum distinguitur contra peccatum in filium hominis. Accipitur autem dupliciter filius hominis. Vno modo pro persona Christi, quæ est simul Deus & homo. Alio modo pro deitate sola, & ita Spiritussanctus accipitur vno modo pro sola deitate, & alio modo pro persona. Accipiendo primo modo filiū hominis, & Spiritumsanctum, dicitur peccatum in Spiritumsanctum omnis blasphemia, quæ est contra Deum, ita vt cognoscatur esse contra Deum, & hoc
C siue sit contra naturam deitatis absolute, siue specialiter contra aliquam personam, & sic accipitur hic in litera, quòd Pharisęi peccauerunt in Spiritumsanctum, quia dixerunt, quòd in Beelzebub Christus eijciebat dæmonia, in quo dicebant Deum esse dęmonem, quia spiritus ille, qui dęmonia eijciebat, erat deitas, quę est Spiritussanctus, & non beelzebub, qui erat spiritus immundus. Etiam virtutem diuinam, quæ soli Deo cōpetit. s. miracula facere dęmoni attribuerunt, & vocauit hic Christus solam blasphemiam in Deum peccatum in Spiritumsanctum, eo ꝙ Pharisęi ꝯ quos loquebatur, peccauerāt solum in blasphemia, & tñ quodlibet factum quod esset directe contra solum Deum, posset vocari hoc modo peccatū in Spiritumsanctum, sicut idolatria. Peccatum aūt in filium
D hominis. i. in Christum inquantum est homo, & putabāt purus homo erat quod militabat contra ipsum non cognoscendo veritatem eius, vt si dicerēt tu nō es Deus, nec Propheta, sed homo simplex, vt supra dictum est, & tunc vnum remittit. i. non reputat peccatum, & aliud non remittit. i. reputat peccatum, & nō remittit. i. sine pęnitētia, vt supra dictum est, & sensus iste ꝯuenit valde literę ad propositum Christi, & non est aliqua difficultas de irremissibilitate peccati, & tñ Doctores non sequunt cōiter hoc sensum. Accipiendo aūt Spiritumsanctum pro psona, & filiū hoīs pro psona filij, dicet peccatum in Spiritumsanctum quod vr̄ spāliter ptinere ad Spiritūsanctū, non tñ est putandum, ꝙ aliquod peccatum possit esse ꝯ vnā personā, quod non sit ꝯ aliam, quia peccatum quodcunq; est,
E ꝯ Deum est, quia offendit eum, vt est Deus, & Dñs noster: si igit peccat ꝯ filium, peccat simul ꝯtra tres psonas, quia est eadē gloria, & maiestas trium: igit est eadē offensa. Etiā quia dr̄ peccatū in filiū remitti, & pc̄m̄ in Spiritumsanctū nō remitti: non est credēdus ex hoc Spiritussāct⁹ maior filio: sic dicit Ambrosius sup Lucā. s. nunqd maior est Spiritussanctus Christo, vt in Christū peccātes veniā ꝯsequant, in Spiritūsanctū delinquētes remissionē nō mereant adipisci? Et rñdet dicēs, sed vbi vnitas ptātis est, nulla cōparationis est qō. i. quia est eadem potestas triū nullus est maior altero, sed idem pc̄m̄ est ꝯ omnes: dicitur tamen peccatum in Spiritumsanctum, vel in filium, inquantum quædam peccata licet sint contra totam

Trinitatem, specialiter tamen pertinent ad aliquam personam. Et hoc fit dupliciter, Vno modo, quia peccatur contra illam personam. Alio modo cõtra attributum illius personæ. Primo modo dicetur qs peccare contra illam personam, cõtra quam aliquid dicit, vt si dicatur pater est minor filio, vel infirmior, peccatur contra patrem: si autem dicatur filius est creatura, vel est solum ex tempore, vt dixit Arrius vel non est ante materiam, vt dixit Heluidius peccatur contra filium: si vero dicatur Spiritussanctus est patris seruus, & filij, vt dixit Macedonius, peccatur contra Spiritum sanctum, sed non accipitur hoc modo a doctoribus peccare in Spiritumsanctum, qa istud est peccatũ infidelitatis, vel heresis, quia est sentire impie de aliqua persona diuina, & tamen peccatum infidelitatis distinguitur a peccato in Spiritum sanctum, quod ponitur per se species peccati, vel genus.

Quõ a doctoribus accipitur in Spiritũ sanctum peccare.

Aliter peccatur contra attributum, & quia patri attribuitur potestas, filio sapientia, Spirituisancto bonitas, & secundum quòd peccata sunt diuersimode contra ista attributa, dicuntur esse quędam contra patrem, quędam contra filium, alia contra Spiritum sanctum: quando enim peccatur ex impotentia, vel infirmitate, peccatur contra patrem, vt qui victus aliqua passione operatur, quia passio impotentem facit, cum vero ex ignorantia peccatur est peccatum in filium, quando autem ex certa malitia peccatur est peccatum in Spiritumsanctum cui attribuitur bonitas.

Differentia istorum potest accipi ex Aristo. 5. Ethi. vbi ostendit, quòd peccatum committitur tribus modis, scilicet, ex ignorantia, ex passione, ex electione. Ex ignorantia enim peccatum committitur, quando ignoratur aliquid illorum quorum scientia a peccato impediuisset. Vnde ignorantia est ibi causa peccati, vt siquis comedit carnes in quadragesima, quia credit non esse quadragesimam, & hoc dicitur peccatum in filium. Ex passione autem peccatur quãdo ab intrinseco, vel extrinseco, quis impellitur, ita vt ratio obruatur, & impediatur rectè iudicare, vt in ira, & libidine, dolore, & timore, & hoc est peccare ex infirmitate, quia passio, quæ est infirmitas naturæ est ibi causa peccati, & hoc est peccare in patrem. Ex electione autem peccatur, quòd ex deliberatione homo peccato adhęreret non impulsus aliqua tentatione, sed quia habet inordinatum appetitum, & secũdum illam deordinationem placet sibi peccatum secundum se, & hoc est peccare ex malitia, idest, sola malitia mouente, & est peccare in Spiritumsanctum, quia tunc quicunque peccaret ex habitu peccaret in Spiritumsanctum, cum habitus peccati sit ipsa malitia, vt dicitur septimo Ethi. cap. 1. sed est certus modus agendi ex malitia, quo peccatur in Spiritumsanctum, vt dicetur sequẽti quęstione. Accipiẽdo hoc modo peccatum in Spiritum sanctum, dicitur peccatum in patrem, & in filium remissibile, scilicet, per pœnitentiam, sed peccatum in Spiritumsanctum nõ est remissibile ẽt per pœnitentiam, non quidem, quòd sit simpliciter irremissibile siquis de illo penitere velit, vt dicetur q. 71.

Sed tunc dicetur quomodo erat peccatum in Spiritumsanctum, cum dixerũt Pharisęi in beelzebub eijcit dęmonia.

Aliqui dicunt, vt Nicolaus, quòd Pharisęi, & scribę ex consideratione operum Christi, & Scripturarũ, in quibus de aduentu Christi erat tempus determinatum, cognouerunt ipsum esse Christum, quia tamen cępit vitia eorum reprehendere, conceperunt odium & inuidiam cõtra ipsum, ex quibus excęcati a prima

F notitia ceciderunt in errorem, quia talia peruertunt iudicium rectum rationis, & extunc cęperunt facta eius interpretari in malum, & primo vocauerunt eum voracem, & potatorem vini, & peccatorum amicum, pręcedenti capitu. postea autem in tantam insaniam proruperunt, quòd vocauerunt eum arreptitium, attribuentes miracula facta virtute diuina, dęmoni, & licet primum esset graue peccatum: non tamen erat nisi blasphemia contra eius humanitatem. Secundum fuit imcomparabiliter grauius, quia erat contra eius Deitatem, & talis blasphemia est peccatum in Spiritumsanctum, quia est impugnatio veritatis agnitæ.

Sed dicendum, quòd accipiendo hoc modo peccatum in filium hominis, dicitur blasphemia contra
G Christum inquantum putatur purus homo, siue esset ex parte deitatis, vt si diceretur tu non es Deus, vel Deus non habitat in te, siue ex parte humanitatis, vt si diceretur tu es vorax, & potator vini: nam ista dicerentur ei, vt purus homo crederetur, & talia dixit remissibilia: si tamen diceretur contra Christum aliqua blasphemia postquam scitur esse Deus, siue illa sit contra deitatem, vel contra humanitatem non differret, vt si nunc diceret quis quòd Christus fuit adulter, vel fur, aut auarus, quia idem esset, atque si diceret, quòd Deus est peccator, quia postquam cõstat ipsum esse Deum, omne malum, quod de eo dicitur, de Deo dicitur, quia si Christus peccaret, Deus peccaret, sed quando nõ putatur esse Deus
H potest aliqua blasphemia esse contra humanitatem eius, quæ non redundet in Deitatem, & ideo si Pharisęi. & Scribę vere cognoscerent Iesum esse Messiã, & Deum, & ex inuidia dicerent ei, quòd erat vorax & potator vini, etiam esset peccatum in Spiritumsanctum, & tamen non oportet dici, quòd Pharisęi crederent tunc, vel aliquando determinate Iesum esse Messiam, licet ipse faceret talia opera, ex quibus euidenter colligebatur: & sic licet peccarent non credendo esse Messiam, tamen supposito, quòd non crederent, illæ blasphemię, quas dicerent contra ipsum non essent peccatum in Spiritumsanctum,
I vel etiam si crederent eum esse Messiam, & tamen putarent, quòd non erat Deus, blasphemię contra ipsum non essent peccatum in Spiritumsanctum.

Dicendum ergo est, quòd vocauit hic Christus peccatum in Spiritumsanctum, hoc quod dixerunt, scilicet, in beelzebub eijcit dęmonia, quia non solum de ipso, sed etiam de quocunque alio faciente miracula, si dicerent, quòd faciebat illa virtute dęmonis erat peccatum in Spiritumsanctum, quia miraculum per quemcunque fiat, non potest esse nisi a Deo, & ita est impugnatio veritatis agnitæ, idest, quia notum erat, quòd miracula illa non poterat facere nisi virtute Dei, & quia credere nolebant, nec redarguere poterant, calumniabant̃, vt dicit Hieronymus.

Ad primum dicendum, quòd nullus vult malum sub ratione mali, sed inquantum peccatum æstima-
K tur bonum ipsi peccanti, quasi quietans appetitum corruptum, & propter hoc desideratur secundum se, idest, non propter alterum, sicut beatitudo propter se desideratur, quia est perfectio beati, & quietat ipsum.

Ad secundum dicendum, quòd omne peccatum prouenit ex corruptione naturæ, quia tamen est istud principium commune non denominatur peccatum quodlibet ab eo, sicut res non nominantur a causis primis, sed a proximis, maxime, quia sine incentiuo fomitis, qui est naturæ corruptio, quis interdum malum eligit, scilicet, ex quadã debilitate, quę est causa proxima nata ex corruptione naturę ſm quã est homo facilis ad cadendũ in peccatũ, ideo non dicitur omne

omne peccatum eſſe ex infirmitate, ſiue ex corruptio- A
ne naturę.

Ad tertium dicendum, quòd ignorantia poteſt ad peccatum ſe habere dupliciter. Vno modo, vt pręcedat. Alio modo, vt comitetur. Primo modo ignorantia eſt cauſa peccati, & cauſat inuoluntarium, vt ſiquis carnes comederit in quadrageſima, neſciens eſſe quadrageſimam, & tale vocatur peccatum propter ignorantiam, quia propter dicit cauſam, & ſic nō eſt omne peccatum ex ignorantia. Dicitur autem ignorantia comitari peccatum quando agens non ignorauit quid agebat, nec an eſſet malum, quia cum erat inclinatus ad illud iudicauit bonum eſſe ſibi eo, quòd quietatur appetitus ſuus in eo, & tunc ignorans eſt, eo quòd iudicat ſibi eſſe bonum, quod eſt ſimpli- B
citer malum. Et tamen iſta ignorantia non præceſſit electionem, ſed potius deſiderium de iſta re induxit ignorantiam faciens, quòd iudicaretur eſſe bona, & talis ignorantia eſt in quolibet peccante, de qua dicitur omnis malus eſt ignorans, & tales dicuntur peccare per ignorantiam, & nō propter ignorantiam, quòd ignorantia non præcedit tamquam præſtans cauſam peccato, & ſic non excuſatur: & tamen quando dicitur quis peccare per ignorantiam accipitur de ignorantia, quæ pręcedit, & non quæ comitatur: ideo non eſt quodlibet peccatum ex ignorantia, ſed aliquod eſt ex certa malitia, quod erit peccatum in Spiritumſanctum.

Ad quartum poteſt dici vno modo, quòd de nullo C
dum viuit deſperandum eſt, & hoc propter Deum, qui tam potens, & miſericors eſt, vt de quacunque profunditate peccatorum poſſit hominem reducere ad ſalutē. Ex parte tñ hominis in qbuſdā peccatis poſſet de eo deſperari, eo quòd quędā peccata ſunt, quæ ſecundum ſe repugnant principio remiſſionis, ſicut illa ægritudo in corporalibus eſſet incurabilis, in qua languens nullum remedium medicinę ſuſcipere vellet. Et talia ſunt omnia peccata in Spiritumſanctum, vt infra dicetur.

Aliter poteſt dici, quòd non deſperatur omnino de peccantibus in Spiritumſanctum, licet curatio eorum ſit difficilior quàm cęterorum peccatorum. Et cum dicitur, quòd vetatur pro his orari. Dici poteſt D
vno modo, quòd aliqui intelligunt de peccato, quod habet finalem impęnitentiam, quia pro tali peccato non eſt remiſſio, nec prodeſt oratio, quia ſic decedēs perit. Aliter accipitur, quòd ſit peccatum in Spiritumſanctum non dicens finalem impęnitentiam, & tamē non eſt orandum pro tali peccato, ideſt, non obligamur pro tali, quia conuerſio talium ad bonum eſt miraculoſa, ſed pro miraculis fiendis non orat quilibet, vnde licet obligemur orare pro cęteris, & pro quibuſdam expreſſe: non tamen pro talibus, quia ipſi demerentur hoc per actum ſuum. Et tamen dicendum vere, vt patet 1. Ioan. 5. ꝙ nō vetamur orare pro aliquo, ſed oſtenditur, ꝙ quędam peccata ſunt pro quibus non obligamur orare, licet non interdicamur: nam E
dicit, eſt peccatum ad mortem non pro eo dico, vt quis oret, ideſt, non obligo quemquam ad orandum pro eo, ſi autem diceret, pro eo autem dico nequis oret, interdiceretur oratio, & tamen non eſt talis forma verborum.

Ad quintum dicendum, quòd licet ſit eadem deitas trium perſonarum, & omne peccatum ſit contra omnes tres: dicuntur tamen quędam peccata ſpecialiter eſſe contra vnam perſonam, & non contra aliam, inquantum ſunt contra attributa perſonarum, vt ſupra oſtenſum eſt.

An peccatum in Spiritumſanctum ſit aliquod genus peccati determinatum. Et quòd in eo ſunt ſemper duo peccata. Et quomodo peccatū ex deliberatione dupliciter accidere poteſt. Et opponi gratiæ intelligitur dupliciter. Quæſt. LXIX.

QVAERETVR de peccato in Spiritumſanctū an ſit aliquod determinatum genus peccati, vel pertineat ad omnia peccatorum genera.

Aliqui dicunt, quòd non eſt determinatum genus peccati: ſicut enim peccatum ex certa malitia eſt in Spiritumſanctum, ita peccatum ex infirmitate eſt in patrem, & peccatum ex ignorātia eſt in filium, ſed peccatum ex infirmitate non dicit aliquod genus peccati, ſed circunſtantiam peccati, cum poſſit accidere infirmitas contra quoddam genus peccati, ergo peccatum in Spiritumſanctum etiam non erit determinatum genus peccati. Item peccare ex certa malitia, quod eſt peccatum in Spiritumſanctum, eſt peccare ex electione, vt dictum eſt præcedenti quęſtione: omnis tamen habens habitum vitij, peccat ex electione, quia in hoc diſtinguitur 7. Ethi. intemperatus ab incontinenti, quia intemperatus agit ex electione habens habitum, incontinens autem agit per paſſionem ſine habitu, quia habitus vitij eſt ipſa malitia 7. Ethi. c. 1. omnis ergo vitioſus peccat in Spiritumſanctum cū agat ex malitia, & ſic peccatum in Spiritumſanctum pertinet ad omne genus peccati, & non eſt determinatum genus. Item ſpecies peccati in Spiritūſanctū, quæ ponuntur 2. Sen. diſtin. 43. ſ. deſperatio: obſtinatio: impęnitentia, & ſic de alijs habent ſe ad omne genus peccati, quia in quolibet poteſt quis eſſe obſtinatus, & de quolibet poteſt eſſe impęnitens: ergo non eſt peccatum iſtud genus determinatum. Item peccatum in Spiritumſanctum dicitur, quod eſt contra attributum Spiritusſancti, ſed tamen quodlibet peccatū mortale repugnat gratię quę appropriatur Spirituiſancto: ergo quodlibet mortale eſt peccatum in Spiritumſanctum, & ſic nō eſt determinatū genus. Item peccatum in Spiritumſanctum eſt peccatum ad mortem, vt dicitur 2. Sen. diſtin. 43. ſed quomodolibet mortale eſt ad mortem, quia mors animæ, vt Auguſtinus dicit, eſt ſeparatio eius a Deo, a quo tamen mortale quodlibet eam ſeparat.

Dicendum, quòd peccatum in Spiritumſanctum eſt determinatum genus peccati, quia alias non diſtingueretur ab alijs generibus peccati, ſed coincideret cum quolibet peccato: Chriſtus tamē diſtinxit hic in litera peccatum in filium, a peccato in Spiritumſanctum: ergo eſt determinatū genus. Etiam quia peccatum in Spiritum eſt contra attributum Spiritusſancti, ſed attributa perſonarum diſtinguuntur ſaltem ratione, quod ſufficit ad hoc, ꝙ per ea conſtituantur diuerſa genera, vel ſpecies peccatorum: ergo erit iſtud genus diſtinctum. Etiam quia Magiſter 2. Sen. diſtin. 43. dicit de iſto peccato, ꝙ eſt quoddā genus peccati grauius cęteris. Etiā quia cętera peccata ſunt remiſſibilia, hoc autem dicitur irremiſſibile: ergo graue differt ab alijs.

Pro hoc ſciendum, ꝙ peccatum in Spiritumſanctū dicitur, ꝙ eſt ex certa malitia, vel induſtria, ſiue electione, quod idem eſt, ꝙ autē quis ex certa deliberatione actum peccati eligat non impulſus aliqua paſſione poteſt dupliciter accidere. ſ. aut per aliquid poſitiuum, ſiue vitij, ſiue virtutis inclinatur in actum vitij, vel virtutis, quia ſunt ſimiles habitibus, & naturaliter appetitur id quod eſt ſimile, & ſic habens habitū intemperantię naturaliter inclinatur ad actum huius vitij, & hoc per aliquid poſitiuum. ſ. per habitum vitij qui eſt qualitas poſitiua, ſicut habitus virtutis, & iſtę

dicitur

dicitur agere ex certa malitia, idest, ex solo habitu vitij non impulsus aliqua ignorantiam nec passione, & ille habitus est malitia 7. Ethi. c. 1. & ita malitia est aliquid pure positiuum: sed dicit malitia, quia per ipsum habitum inclinantur ad actum malum, qui dicitur malus non quantum ad id quod est, sed quantum ad rectitudinem circunstantiæ qua caret, & illa priuatio rectitudinis est malum in actu.

Alio modo ex certa deliberatione peccatum elicitur propter priuationem eius, quòd a peccato retrahebat, & hoc est quando voluntas sponte reijcit, & contemnit id per quod a peccato retrahi posset. Ex multis enim retrahi potest homo, vt dicetur sequenti quæstione. s. ex timore pœnæ æternę, & ex spe futuri præmij, & similibus. Siquis ergo contemnat præmia æterna, & pęnas æternas abijciendo cogitationem illorum a se, vt eligat delectabile secundum carnem, & fruatur eo tamquam per se bono, est peccatum ex electione, siue ex certa malitia. Accipiendo autem primo modo peccare ex malitia, non est determinatum genus peccati, sed ex circūstantia. s. peccare ex habitu, vel sine habitu. s. ex passione, vel ignorātia, & ideo tale pecca tum nō dicitur peccatum in Spiritumsanctum, & ita non est omne peccatum voluntarium, siue ex malitia peccatum in Spiritumsanctum. Accipiendo autem secundo modo peccatum ex certa malitia est determinatum genus peccati, quia genus, & species in peccato determinantur ex obiecto: ideo peccatum quod habet determinatum obiectum, est determinatum genus, vel species peccati, & istud est peccatum in Spiritumsanctum, quod ex certa malitia est, & est determinati generis, obiectum autem in peccato isto est omne illud quod a peccato retrahere poterat, & inquantum voluntas contemnit illud sponte, est peccatum in Spiritumsanctum.

Pro quo sceindum, ꝙ in peccato quolibet in Spiritumsanctum sunt semper duo peccata. Et primum eorum est proprie peccatum in Spiritumsanctum, & habet speciale obiectum. Secundum autem dicitur large peccatum in Spiritumsanctum, solum inquantum oritur a primo, vt siquis propter hoc, ꝙ contemnit pręmium futurum, & pęnas futuras, eligit fornicari, vel furari, est peccatum in Spiritumsanctum. Et primum peccatum est hic, ꝙ homo cōtemnat vitam æternam quam super omnia debet cupere, & ꝙ contemnat pęnas ętrnas quas super omnia debet timere, vt dicitur supra 10. & Lucę 12. & istud est proprie peccatum in Spiritumsanctum, quia est contra hoc obiectum determinatum quod contemnitur, & poterat a peccato retrahere. Secundum est eligere fornicari, vel furari, & istud non est determinati generis nec obiecti, sed in quocunque genere potest peccari, & non dicitur istud peccatum in Spirictumsanctum nisi inquantum oritur ex primo quod est proprie peccatum in Spiritumsanctum, quia iste, qui peccat in illa passione impulsus, non faceret hoc, nisi vel ignoraret pręmium, & pęnam futuram, vel vtrumqne contemneret.

Sciendum etiam, quòd malum agere contemnendo pęnas, & præmia futura stat dupliciter. Vno modo, ꝙ quis ista non credens esse futura, velit frui delectabili quod est in præsenti, tāquam nihil sit quod eū distrahere possit. Alio modo, quòd credat ea esse futura, & tamen contemnat illa abijciens spem, & non rem illorum a se propter amorem præsentium, & tunc incidit homo in quemlibet actum malum. Primo est peccatū in Spiritumsanctum, sed sunt ibi duo peccata quorum neutrum est in Spiritusanctum. Primum est infidelitas inquantum non creditur præmium nec pęna post vitam, & tamen peccatum infi-

F delitatis differt a peccato in Spiritumsanctū, quia infidelitas pertinet maxime ad intellectum, licet volūtas concurrat, vt compleatur ratio peccati, ipsum autem peccatum in Spiritumsanctum totaliter pertinet ad voluntatem, quę contemnit sponte, & abijcit ea quæ poterant retraherc a peccato. Aliud autem. s. fornicari, vel quodcunque malum ex pręcedenti secutum non dicitur peccatum in Spiritumsanctum, quia non est determinati generis, nec etiam oritur a peccato in Spiritumsanctum. Accipiendo secundo modo. s. quòd quis credat pęnas, & pręmia post mortem, & abijciat spem eorum a se, & ex hoc incidat in fornicationem, vel quodcūque aliud malum dicitur proprie peccatum in Spiritumsuanctum, de quo nascitur fornicatio. sic dicitur ad Ephe. 4. qui desperan-
G tes seipsos tradiderunt se impudicitię, idest, desperantes de bono futuro tradiderunt se impudicitię. s. volētes frui bono præsenti, sicut dixerunt stulti Sapientię 2. Coronemus nos rosis antequam marcescant, & nō transeat nos flos temporis nostri, & non sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra. illi tamen dixerunt hoc ex infidelitate, quia non credebant aliquid post mortem: isti autem ex desperatione bonorum, quæ credebant, & hoc est peccare in Spiritumsanctū quod habet speciale obiectum. s. id quod poterat retrahere a peccato, & contemnitur, omnibus talibus peccatur contra attributum Spiritussancti, quia ponitur impedimentum directe ipsi remissioni peccato-
H rum, quę appropriatur Spirituisancto, inquantum fit ex sola bonitate Dei, vel quia in omnibus istis directe contemnitur bonitas, quæ attribuitur Spirituisancto, vel aliquis effectus eius. s. quia contemnuntur, & abijciuntur omnia, quæ poterant distrahere a peccato, quæ tamen ex Dei bonitate data erant nobis remedia contra peccatum.

Ad primum dicendum, quòd peccatum ex infirmitate non dicit aliquomodo speciale genus, quia infirmitas, & ignorantia ex quibus procedit peccatum non sunt aliquod peccatum, sed solum pęna quæ tamen est causa peccati, & sic non constituit genus peccati, quia genus in peccatum accipitur ex obiecto, & non ex causa, & idem est in genere actus virtutis, pec-
I catum autem in Spiritumsanctum est ex industria, siue ex certa malitia, esse tamen ex industria non est genus peccati sed circunstantia: inquantum tamen illud peccatum quod est ex industria accipit speciale obiectum. s. ea quæ poterant hominem distrahere a peccando, est determinatum genus peccati, quod dicitur peccatum in Spiritumsanctum ex certa malitia. Et tamen non est verum, quòd omne peccatum ex certa malitia, sit peccatum in Spiritumsanctum, sed solum illud quod est determinatū sibi speciale obiectum. s. ea quę poterant distrahere a peccando: contra illa enim peccare, scilicet, contemnendo ea est peccare in Spiritumsanctum.

Ad tertium dicendum, ꝙ non dicitur pct̄m in Spi-
ritumsanctum illud quod fit ex contemptu eorum
K quæ a peccando distrahunt, sed ipse contemptus illorum, & sic desperatio, obstinatio, & impęnitentia sunt proprie pctā in Spiritumsanctum, quod autem ex quocunque istorum possit sequi pct̄m cuiuscunque generis non est inconueniens, quia illud quod inde oritur non est pct̄m in Spiritumsanctum, quia vt supra dictum est in quolibet peccato in Spiritumsanctum sunt duo peccata simul, & primum est proprie peccatum in Spiritumsanctum, secundum autem non, quia non est determinati generis, sed dicitur large pct̄m in Spiritumsanctum, quia oritur ex primo quod est vere pct̄m in Spiritumsanctum.

Ad quartum dicendum, quòd mortale quodlibet opponitur

opponitur gratię: Et tamen opponi gratiæ ſtat dupliciter. Primo directe,& per ſe, & hoc fit quando aliquis gratiā actualiter deſpicit, vel aliquid ad gratiam pertinens. Secundo indirecte,& ex cōſequenti.ſ.quādo quis non deſpicit gratiam, & tamen agit aliquid quod cum gratia ſtare non poteſt. Primo opponi gratię competit ſoli pctō in Spiritumſanctum, eo ꝙ illo directe contemnitur gratia, vt ſiquis eſt impęnitens, ideſt, proponens nunquam pœnitere directe cōtemnit remiſſionem pctōrum, quia proponit nunquam participare illa, vel contemnit aliquid pertinens ad gratiam, ſicut qui contemnit bona ęterna volens frui præſentibus, quia bona æterna ex gratia nobis dantur, cum per ęquiualentiam nemo poſſit illa mereri, quia non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriā, ad Roma.8. Secundo modo contemnitur gratia per quodlibet mortale non quidem directe, vellet enim homo ſi eſſet poſſibile, ꝙ manendo in mortali eſſet in gratia Dei, & daretur ſibi vita æterna, indirecte tamen contemnit gratiam, inquantum facit aliquid quòd ſcit non poſſe ſtare cum gratia, & tamen eligit illud potius quàm manere in gratia.

Ad quintum dicendum, quòd pctm̄ quodlibet mortale eſt aliquo modo ad mortem, ſed ſpecialiter pctm̄ in Spiritumſanctum: eſt enim pctm̄ mortale quantum ad aliquid ſimile morti, & quantum ad aliquid ægritudini: inquantum enim ſeparat a Deo, qui eſt vita noſtra, habet ſimilitudinem mortis, & iſtius ſeparatio dicitur mors prima: inquantum autem adhuc manet poſſibilitas redeundi ad vitam, habet ſimilitudinem ægritudinis ducentis ad mortem condemnationis, quæ eſt mors ſecunda, quę omnino ſimilitudinem mortis retinet, dum per ea homo ſeparatur a Deo in perpetuum, & ad vitam gratię non eſt poſſibilis reditus. Sicut autem in ęgritudinibus corporalibus quędam ſunt curabiles, & iſtæ dicuntur non eſſe ad mortem: aliæ autem ſunt incurabiles quantum eſt de natura morbi, & iſtę dicuntur infirmitates ad mortem, ita & in peccatis mortalibus, illa ſolum dicuntur ad mortem, quæ quantum in ſe irremiſſibilia ſunt, & iſta ſunt ſolum pctā in Spiritumſanctum, quia tamen mortale a morte dicitur neceſſe eſt, quòd omne mortale ſit ad mortem, ſed dicitur mortale, quia eſt ad mortem: non eſt tamen omne mortale ad mortem ſecundam in quantum in quolibet mortali cum ſit remiſſibile eſt reditus ad vitam gratiæ eo modo quo illud eſt remiſſibile, & quantum ad hoc pctm̄ in Spiritumſanctum dicitur ſolum ad mortem.

An recte ſpecies peccati in Spiritumſanctum aſſignentur. Et quæ dicantur ſingulæ eſſe. Et aliquid in actu virtutis, & vitij eſſe poteſt conſiderari dupliciter. Quæſt. L X X.

QVAERETVR nunc de ſpeciebus peccati in Spiritumſanctum an recte aſſignentur: ponuntur enim ſex communiter a doctoribus & 2. Sentē. diſ.43.ſ. deſperatio, præſumptio, impęnitentia, obſtinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia.

Aliqui dicunt, quòd non ſint omnia hæc pctā in Spiritumſanctum. Et primo de deſperatione: nullus enim poteſt deſperare ſi credit remiſſionem pctōrū fieri in Eccleſia: negare tamen, vel non credere remiſſionem pctōrum, eſt infidelitas: ergo deſperatio eſt ſpecies infidelitatis, & non peccati in Spiritumſanctum, quia iſta diſtinguuntur inter ſe, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione. Item patet de præſumptione idem, quia præſumptio eſt ſm quam nimis confidit de miſericordia Dei extendēdo eam valde, & tamen

A nullus poteſt eam immoderate extendere cum ſit infinita: ergo præſumptio non eſt pctm̄ in Spiritumſanctum. Item patet idem de impęnitentia, quia accidentia rei non conſtituunt ſpeciem, ſed impęnitentia eſt accidens peccati, ſicut duratio cuiuslibet rei eſt accidens eius: nam impęnitētia eſt manere in pctō vſque ad mortem: ergo impęnitentia non eſt ſpecies peccati. Item patet de obſtinatione, quia pręteritum, & futurum non faciunt differre ſpecie, quia homo, qui fuit, & nunc eſt, non differunt ſpecie, ſed impęnitentia, & obſtinatio differunt ſolum per præteritum, & futurum, quia impęnitentia eſt ex hoc, ꝙ de peccatis pręteritis proponit homo non pœnitere: obſtinatio autem eſt inquantum proponit ſemper committere

B pctm̄ quod ſemel commiſit, vel non deſiſtere ab eo: ergo impęnitentia, & obſtinatio non ſunt duæ ſpecies peccati in Spiritumſanctum. Item patet de impugnatione veritatis agnitæ, quia pctm̄ in Spiritumſanctum eſt contra attributum Spiritusſancti, ſed impugnatio veritatis agnitę eſt contra attributum filij, quia veritas appropriatur filio, qui dixit Io.14. ego ſum via veritas, & vita: ergo non eſt iſtud pctm̄ in Spiritumſanctum, ſed in filium. Item patet de inuidia, quia inuidia eſt vnum de vij. capitalibus vitijs, nec eſt grauiſſimum omnium, ſed cętera vitia capitalia non dicūtur pctm̄ in Spiritumſanctum: ergo nec inuidia. Item patet, q̄a generum oppoſitorū ſunt ſpecies diuerſę, ſed pctm̄ in Spiritumſanctū quod eſt ex certa malitia diſtingui-

C tur ex oppoſito contra pctm̄ in patrem, vel filium quod eſt ex infirmitate, vel ignorantia, & tamen deſperatio, & pręſumptio, & reliqua poſſunt accidere ex infirmitate, vel ignorantia, ſicut ex certa malitia: ergo iſtæ ita ſunt ſpecies peccati in patrem, & filium, ſicut peccati in Spiritumſanctum: ergo non debent poni ſpecies huius peccati, quia tunc non pertinerent ad genus alterum peccati, quia diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum diuerſę ſunt ſpecies, & genera, vt dicit Ariſto. in prædicamentis. Item pctm̄ in Spiritumſanctum ex electione, inquantum quis ſponte remouet omnia, quę a pctō retrahere poſſunt, ſi autem aliquod illorum maneat non eligetur pctm̄,

D & tamen non poſſunt tolli omnia retrahentia a pctō niſi per omnia ſex.ſ. enumerata.ſ. præſumptio deſperatio &c. ergo nullum iſtorum per ſe eſt ſpecies peccati in Spiritumſanctum, ſed omnia ſimul ſumpta ſunt vnum pctm̄ in Spiritumſanctum conſtituendo illud tamquam partes integrales.

Dicendum, ꝙ iſta ſex, ſunt ſex ſpecies peccati Spiritusſancti, vt patet ex multis auctoritatibus ſanctorū, de ſingulis eorum quas induxit Magiſter 2. Sent. diſt. 43. & illas omittimus. Ponitur autem primum ipſorum deſperatio, non quidem, vt prouenit ex infidelitate, quia infidelis proprie non deſperat de præmio poſt mortem, quia ſpes, & deſperatio ſunt ꝯ idē: ſpes aūt eſt de bono arduo quod tamen attingi poteſt, licet cum aliqua difficultate: deſperatio aūt eſt etiā de

E bono arduo a quo quis ſe auertit putans, non poſſe illud conſequi, forte ꝑ aliqua impedimenta ex parte ſui: vbi aūt nullum bonū eſſe creditur, nec poteſt eſſe ſpes nec deſperatio: infidelis aūt non credit bonum eſſe poſt mortem.ſ. qui eſt infidelis ꝯ hunc articulū: ideo ille nec poteſt ſperare nec deſperare: forte enim ſi crederet cōcupiſceret, & ſperaret, ſed neceſſe eſt, ꝙ deſperatio ſit in eo qui credit eſſe fęlicitatē poſt mortem. Et tn̄ deſperat de illa. quod poteſt fieri dupliciter. Vno mō, quia ſcit non poſſe haberi ſimul bona illa, & frui bonis in pręſenti, & præponit præſentia futuris, & ex hoc deſperat ex futuris ſciens, ꝙ fruēdo iſtis non eſt poſſibile peruenire ad illa, & hoc eſt deſperare.ſ. ſpem voluntarie abijcere, quia iam non ſperat illa bona,

bona, ſed aufert ſpem illorum ab animo ſuo. Alio modo fit deſperatio quando putatur, ꝙ ſunt bona poſt mortem, & tñ illa dabuntur ſolis viuentibus ſm virtutem, & quia credit quis difficile eſſe viuere ſemper ſecundum virtutem, & putat, ꝙ non poterit tota vita viuere ſm virtutem, deſperat ſe habiturum illa bona futura: in vtroque modo ſeruatur ratio deſperationis. ſ. ꝙ ſit de bono arduo ad quod putatur non poſſe perueniri. Nam de bonis futuris nemo deſperat quaſi illa oderit, ſed quia putat impoſſibile eſſe, vel difficile illa haberi. Et hoc fit vtroque modo de dictis. De primo patet, quia afficitur quis valde ad bona pręſentia, ita ꝙ in omni caſu eligit illis frui. Et quia ſi recte credit ſcit eſſe impoſſibile frui iſtis, & illis: deſperat de illis, quia ſunt bona ardua ad quæ ſibi impoſſibile eſt perueniri in caſu dato. De ſecundo patet, quia ille, qui credit difficile eſſe viuere in virtutæ, cupit bona æterna ad quę ſcit impoſſibile eſſe perueniri, niſi finiendo in virtute, quia tñ putat valde difficile eſſe permanere in virtute, deſperat de bonis illis pp difficultatem eorum. In vtroque etiam modo eſt pctm̄ in Spiritumſanctum, quia repugnatur attributo Spiritusſancti. De primo patet, quia ille præponit bona iſta ęternis, & ideo deſperat de illis, in quo repugnat bonitati Dei, quę ſola liberalitate donat nobis dona ęterna, quę nemo ſufficienter mereri poteſt: bonitas tñ eſt attributum Spiritusſancti. De ſecundo patet, quia ille repugnat gratię, quia licet homini carnali viuere ſemper in virtute ſit difficile: ex gratia tñ Dei omnia facilia ſunt, ſicut dixit Chriſtus pręcedenti capitulo. Iugũ meũ ſuaue eſt, & onus meum leue. Qui ergo propter difficultatem putat, ꝙ non poterit permanere in virtute, non confidit ſe habiturum gratiam per quam omnia leuia fiunt, & tamen Deus omni petenti dat gratiam, & affluenter quidem. Iaco. 1. Alij modi deſperationis ſunt, vt quando quis ignorans eſſe bona poſt mortem fruitur delectabili pręſenti, ſed non vocatur hęc proprie deſperatio, ſed infidelitas, vt ſupra dictum eſt. Etiã ſi quis propter grauia pctã, quę commiſit, credat, ꝙ non ſit poſſibile ſibi aſſequi vitã ęternam, quam alios credit aſſequi, vt propter hoc viuat ad libitum, dr̃ deſperare, ſed iſtud non eſt pctm̄ in Spiritumſanctum, ſed eſt pctm̄ infidelitatis, quia ſicut abſolute negare remiſſionem pctõrum eſt infidelitas, ita dicere de aliquo quandiu viuit quantumcunque grauia commiſerit, ꝙ remiſſionem habere non poteſt, eſt infidelitas, quę aliquo modo pertinet ad filiũ, quia illud eſt ex ignorantia. Alij etiam, qui ſeipſos occidunt dicuntur deſperare, ſed non eſt hoc pctm̄ in Spiritumſanctum, nec dicũtur proprie deſperare, ſed per accidens, quia iſti non abijciunt ſpem, ſed faciunt aliquid cum quo non poteſt manere ſpes, & iſtud pertinet magis ad peccatum in patrem, quia occidens ſe facit propter aliquam paſſionem, quę vrget valde eum, ſecundum quam putat ſibi vitam futuram eſſe deteriorem morte, & ideo non vult viuere, & ſic procedit hoc ex infirmitate, ideſt, inquantum non poteſt tolerare paſſionem illam occidit ſe. Et tamen peccatum ex infirmitate eſt in patrem, cui attribuitur potentia.

De pręſumptione etiam dicendum, quòd eſt peccatum in Spiritumſanctum, & accipitur præſumptio pro ſuperabundanti, & inordinata ſpe, & hoc quando quis ſperat, quòd etiam ſi peccet mortaliter haberet vitam æternam: nam ſpes recta non eſt ſine meritis, quia ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia Dei, & ex meritis noſtris, qui autem ſperat, quòd per ſolam gratiam Dei ſine meritis immo cũ demeritis poteſt habere beatitudinem, inordinate ſperat agens contra naturam ſpei. 3. Sen. diſtin. 26. &

F talis ſpes vocatur præſumptio: iſti enim ampliant valde miſericordiam. Iſtud autem eſt peccatum in Spiritumſanctum, quia repugnat attributo eius. ſ. bonitati, quia tales abutuntur ea faciẽtes Dei bonitatem iniuſtam, quę ita beatificet, ſicut bonos, vel repugnant effectui attributi eius, quia ex bonitate Deus dedit nobis remedia, per quæ retrahamur a peccando, quorum vnum eſt timor æternę pœnæ, quam iſti contẽpſerunt, ſic de Dei miſericordia pręſumendo.

Aliter accipitur pręſumptio, vt quando quis confidens valde, ideſt, inordinate de bonitate Dei non vult ſe eruere a periculo cum poſſet, expectans, quòd Deus eum eruet, vel qui ſe conſtituit in periculo ſpõte ſperans a Deo liberari, ſed iſta pręſumptio potius dicitur tentatio Dei quàm peccatum in Spiritumſan-
G ctum, quia peccata in Spiritumſanctum repugnant directe principio remiſſionis peccati. ſ. ipſi bonitati, vel gratię per quam peccata remittuntur, inquãtum quis illam impugnat, vel non vult participare ea: in peccato autem tentationis Dei abutitur quis aliqualiter Dei bonitate, & tamen non repugnat illi, vt eſt principium remiſſionis peccatorum, vnde non eſt tentatio Dei peccatum irremiſſibile, ſicut peccatum in Spiritumſanctum.

Tertium eſt impęnitentia, & accipitur vno modo prout eſt duratio peccati vſque ad mortẽ, ideſt, quòd de illo non pœnitet homo quandiu viuit, & ſic non eſt peccatum in Spiritumſanctum, immo nec eſt ali-
H quod genus peccati, ſed eſt accidens eius, ſicut duratio cuiuslibet rei eſt eius accidens: nam aliàs eſſent duo peccata in eadem ſpecie, & vnum eſſet pctm̄ in Spiritumſanctum, & aliud non, quod eſt incõueniẽs, vt ſi qui commiſit adulterium, non pęnituit, eſſet ſecundum adulterium pctm̄ in Spiritumſanctum, & non primum: impęnitentia dicit propoſitum quoddam de nunquam pęnitendo, & tunc eſt ſpeciale genus peccati, quia habet determinatum obiectum, & eſt peccatum in Spiritumſanctum, quia repugnat attributo eius. ſ. gratię remiſſionis pctõrum, quæ attribuitur Spirituiſancto, quia qui proponit nunquam pœnitere, eligit nunquam habere remiſſionem peccatorum.

I Et aliqui dicũt, vt Nicolaus, quòd iſte vellet, quòd nunquam Deus ſibi daret gratiam pęnitendi.

Et dicendum, quòd hoc verum eſt, quia quidam homines ſunt, qui iocunde fruuntur bonis huius ſęculi, & ſciunt, quòd ſi Deus eis daret gratiam pęnitendi, priuarentur fruitione bonorum præſentium, & quia illi nimis adhęrent, non ſolum non cupiunt gratiam pęnitendi, ſed etiam nolunt illam, & quòd deterius eſt timent, quòd Deus eis inuitis aliquando iſtam gratiam dabit, & ſic carebunt fruitione ſua: iſti ſunt in peſſimo ſtatu peccatorum, de quibus dicitur Iob 21. qui dixerunt recede a nobis, & non pulſes cor noſtrum ad pœnitentiam: ſcientiam viarum tuarum nolumus, ideſt, nolumus intelligere, vt bene agamus. Sed dicendum, quòd hoc facit quidem ad indi-
K gnitatem peccati: nõ eſt tamen neceſſe ad hoc, quòd impęnitentia ſit pctm̄ in Spiritumſanctum, ꝙ deſideret homo, ꝙ Deus nunquam ei det gratiam pęnitendi, quia ſatis eſt, ꝙ proponat nunquam pęnitere. Quartum eſt obſtinatio, & iſtud eſt qñ aliquis proponit firmiter manere in pctõ. Et diſtinguunt communiter obſtinatio, & impęnitentia ex duobus, quæ ſunt communiter in pctõ. ſ. delectatio, & turpitudo: inquãtũ. n. pp delectationẽ quis adhęret firmiter pctõ, ꝓponens nunquam deſiſtere ab eo, eſt obſtinatio: quantum ad turpitudinem vero, vel indecentiam operis inquantũ non vult quis dolere de opere, tãquam non fuerit turpiter, vel male factũ, ſed bene, eſt impęnitẽtia, & ideo, vt communiter

muniter impęnitentia est de præteritis peccatis, obstinatio autem de futuris, idest, quia non vult cessare a committendo, licet etiam impęnitentia possit esse de futuris, vt siquis proponat nunquam dolere pro peccatis pręteritis: nec etiam de futuris si aliqua commiserit. Aliter accipitur obstinatio prout est perseueratio vsque ad mortem in actu alicuius peccati propter delectationem eius, & tamen fuit ista perseueratio sine proposito perseuerandi, & sic nõ est aliquod genus peccati, sed circunstantia, vel accidens eius, vnde non est pctm̃ in Spiritumsanctum: accipiendo aũt obstinationem prout est propositum perseuerandi in actu peccati est pctm̃ determinatum, & est in Spiritumsanctum, quia repugnat directe gratię remissionis peccatorum: cum proponat semper perseuerare in peccato.

Quintum est impugnatio veritatis agnitæ, & non quidem cuiuslibet veritatis, sed illius solius, quæ ad fidem pertinet, & maxime quando impugnando veritatem asserimus aliquam falsitatem, quę est in derogationem diuinę perfectionis, sicut fuit in pręsenti, cum Iudęi volentes impugnare hanc veritatem agnitam. s. ꝙ operabatur in virtute Dei, asseruerunt hoc falsum. s. ꝙ operabatur in beelzebub, & ita Christus dixit istud esse peccatum in Spiritumsanctum: repugnat enim attributo Spiritussancti. s. gratię reuelationis, quia ea, quæ ad fidem pertinent per reuelationem habentur, sed Spiritussanctus est, qui reuelat mysteria, quia Spiritusancto dictante locuti sunt sancti 2. Petri 1. ideo tali veritati repugnare, est repugnare Spirituisancto, vel quia ea, quæ ad fidem pertinent sunt ad remissionem pctõrum cum per fidem saluemur Act. 5. s. fide purificans corda eorum, sed repugnare gratiæ remissionis est contradicere Spirituisancto, qui per fidem mundat nos.

Sextum est inuidia, & non accipitur inuidia pro qualibet inuidia: siquis enim inuideat proximo, quia temporaliter exaltatur, peccat quidem mortaliter, sed non peccat in Spiritumsanctum, sed inuidia charitatis alienę, vel gratiæ est pctm̃ in Spiritumsanctum, vt siquis doleat, quia proximus suus sanctus est, vel quia Deus dat ei gratiam, est peccatum in Spiritumsanctũ, quia directe contradicitur Spirituisancto, volendo ꝙ ipse ex immensa charitate non largiatur dona sua.

Aliqui tamen volunt, quòd non sit ista inuidia personę singularis, sed inuidia, quòd gratia Dei crescat in mundo, vt siquis doleret, quòd cultus Christi augeretur, & quòd multi conuertuntur ad ipsum, & sic inuidit Nicolaus.

Sed dicendum, quòd hoc pertinet ad magnitudinem istius peccati, & tamen vtrobique est peccatum in Spiritumsanctum. Primum patet, quia quando qs dolet, quòd gratia Dei crescit in orbe: videtur inuidere Deo, vt si doleret, quia Christus ab omnibus colitur: cum autem dolet quis de gratia singularis personæ, videtur inuidere homini, & tamen longe grauius est inuidere Deo, quàm homini. Secundum patet, quia licet inuideatur singulari personæ inuidetur sibi de gratia spirituali, secundum quam est remissio peccatorum, & via ad beatitudinem, quorum vtrunque est directe a Spiritusancto: ideo contradicitur hic Spirituisancto, & sic vtrobiq; est peccatum in Spm̃sctm̃.

Sufficientia autem prędictarum specierum sic habetur, quia peccatum in Spiritumsanctum proprie loquendo consistit in actu voluntatis abijcientis id per quod homo a peccato retrahitur. Contingit autem hoc dupliciter. retrahitur enim aliquis a peccato, & operatur bonũ propter se, & aliquis propter aliud. Sed propter aliud fit dupliciter. s. ad vitandum supplicia, vel ad consequendum præmia, sed neutrum pertinet ad virtuosum, qui bonum propter se operatur, & malum propter se fugit. Hęc autem duo tolluntur propter duo peccata prędictorum. s. per præsumptionem tollitur timor suppliciorum, & per desperationem tollitur spes præmiorum: aliquis autem operatur bonum propter se, & fugit malum propter se, qñ mouetur principaliter ex aliquo quod est in ipso actu virtutis, vel peccati. Hoc autem est dupliciter: aliquid enim potest considerari in actu virtutis, vel vitij dupliciter. s. vt est quoddam humanum bonum, & aliquid quod est diuinum. Si autem cõsideretur actus peccati ex parte eius quod est bonum humanum in actu, possunt esse ibi duo. s. delectatio indebita, & deformitas actus, & ex vtroque potest homo a peccato retrahi, & contra hoc sunt duę species peccati in Spiritumsanctum. s. obstinatio, & impęnitentia, quia per obstinationem aliquis adhęret firmiter delectationi peccati ac si non esset mala, sed illicita: per impęnitentiam autem non vitat deformitatem, quæ est in actu, quæ debuerat esse motiuum retrahendi a peccato, & pęnitendi. Diuinum autem in actu virtutis, quòd possit retrahere a peccato est duplex, vnum est veritas fidei quasi dirigens quomodo a peccato debeat recedi. aliud est, sicut inclinans. s. ipsa gratia per Spiritumsanctum in Ecclesiam diffusa, quæ inclinat ad non peccandum. Contra primum est impugnatio veritatis agnitę, contra secundum est inuidentia fraternę gratiæ. Alij autem distinguunt istas species sic: dicunt enim quòd pctm̃ in Spiritumsanctum opponitur specialiter gratię pęnitentiali, idest, quæ est in pęnitendo per quam fit remissio peccatorum. Ad remissionem enim peccati quędam exiguntur ex parte remittentis, quędam ex parte eius cui remittitur, & quædam ex parte eius per quod fit remissio. Ex parte remittentis concurrũt duo. s. misericordia, & iustitia. Contra primum est desperatio, & contra secundum præsumptio: ex parte eius cui remittitur requiruntur duo. s. propositum de non peccando, & dolor de commissis. Contra primum est obstinatio, & contra secundũ impęnitentia. Ex parte eius per quod sunt duo. s. fides Ecclesię, & gratia, quæ datur in sacramentis. Contra primum est impugnatio veritatis agnitę. Contra secundum est inuidentia fraternæ gratię, quomodo autem explicentur singula, singulis apparet ex supradictis de qualibet ipsarum specierum.

Ad primum dicendum, quòd aliqui desperant large loquendo, idest, non sperant remissionem peccatorum, quia non credunt illam fieri in Ecclesia. Aut nõ credunt esse bonum, vel malum post mortem propter quod sit necessaria remissio peccatorũ, & istud non est pctm̃ in Spiritumsanctum, sed infidelitatis: ille autem proprie desperat de remissione peccatorũ, & de bonis futuris, qui credens ista vera esse abijcit sponte spem istorum, vt liberius fruatur bonis huius vitę, vel quia putat difficile esse viuere secundum virtutem, quod erat necessarium ad consequendum bona futura.

Ad secundum dicendum, quòd pręsumptuosus non peccat ex hoc, ꝙ putat misericordiam Dei valde magnam esse: nam nemo sufficit æstimare quanta sit, cum infinita sit, & quantumcunque eam magnã fecerimus, adhuc maior est, sed peccat, qui iustitiam Dei contemnit credens, quòd cum peccatis sit aditus ad vitam ęternam, in quo etiam misericordię Dei derogat abutens ea ac si fuisset iniusta. Ad tertium dicendum, ꝙ sic est de impęnitentia, sicut de perseuerantia: accipitur enim dupliciter perseuerantia. Vno modo, vt est propositum perseuerandi in bono incępto vsque in finem, alio modo, vt est duratio actualis in actibus virtutũ vsque ad mortẽ. Primo est specialis

virtus,

virtus,quia habet determinatum obiectum, secundo modo non est virtus,sed est circunstantia aliarum virtutum. Ita etiam impęnitentia dicit vno modo durationem in pctō vsque ad mortem, & sic non est pctm̄,sed circunstantia quorundam pctōrum. Alio modo impęnitentia dicit propositum nunquam pœnitendi de pctō, & sic est determinatum peccatum, quod est in Spiritumsanctum. Ad quartum dicendum,ꝙ obstinatio,& impęnitentia non differunt per præteritum,& futurum,licet obstinatio semper sit de futuro,idest,propositum perseuerandi in peccato,& impęnitentia sit regulariter de præterito:tamē interdum est de futuro,vt siquis proponat nunqnam pœnitere de peccatis commissis nec de committendis, sed differunt per duo, quæ sunt in peccato.s.delectationem,& deformitatem, quia per obstinationem firmiter adhęretur delectationi tamquam bona sit,& per impęnitentiam non receditur a deformitate peccati tamquam non esset mala.

Ad quintum dicendum,ꝙ veritas, & sapientia, & similia,possunt dupliciter considerari.s.vel secundum propriam rationem,& sic attribuuntur filio,vel secūdum,ꝙ habent quandam rationem boni,quia verum est bonum intellectus, & sic appropriantur Spirituisancto,inquantum quę ad fidem pertinent per eum reuelata sunt,& inquantum per fidem peccata remittuntur,& tollens fidem aufert principium remissionis peccatorum.

Ad sextum iam dictum est,ꝙ inuidia de bonis temporalibus,licet sit pctm̄ mortale non est in Spiritumsanctum,sed inuidia gratię spiritualis: ideo non dicit inuidia simpliciter pctm̄ in Spiritumsanctum, sed inuidia fraternæ gratiæ. Ad septimum dicendum, ꝙ omnia ista possunt aliquo modo pertinere ad peccatum in patrem,& in filium, sed proprie pertinent ad pctm̄ in Spiritumsanctum. Possunt enim dupliciter accidere.Vno modo ex hoc,ꝙ voluntas per se tendit in vnumquodque istorum, vt quia aliquis non vult habere spem de futuris præmijs,aut non vult veritati agnitæ consentire,& sic de alijs: & hæc sunt species peccati in Spiritumsanctum,quia sic proprie loquendo est desperatio,vel præsumptio,& ita de alijs qn̄ voluntas per se in actum desperationis, vel præsumptionis labitur. Alio modo potest accidere desperatio, vel præsumptio, & ita de alijs ex aliquo exteriori,vt propter defectum rationis regentis, vel propter impulsum alicuius passionis,& ita accidunt per infirmitatem,vel ignorantiam, & non sunt peccata in Spiritumsanctum,sed magis peccata in patrem, & filium, quia illis magis assimilantur, vt supra fuit dictum de desperatione.

Ad octauum dicendum, ꝙ quāuis sint multa,quę a pctō retrahere possunt, sicut sunt distinctæ species peccati in Spm̄sanctum:tn̄ quodlibet illorum per se a pctō retrahit,& vnus homo retrahit per vnū, & alius per aliud,& ita econtrario ad cōmittēdū pctm̄ in Spiritūsanctū nō oportet,ꝙ oīa auferant,sed necesse est, ꝙ ablatio cuiuslibet eorū ꝯstituat vnā speciē peccati in Spm̄sanctū, sicut quodlibet eorū manens in hoīe poterat retrahere a pctō:etiā si non essent oīa simul.

An peccatum in Spiritumsanctum sit irremissibile, & propter quid. Et quòd peccatum dupliciter dicitur irremissibile.
Quæst. LXXI.

QVAERETVR an peccatum in Spiritumsanctū sit irremissibile. Aliqui dicunt,ꝙ non est irremissibile,quia remissio peccati fit per gratiam, sed vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia,ad Ro.5.idest,quanto fuerit peccatum maius, gratia re-

F missionis erit maior, sed peccatum in Spiritumsanctum est grauissimum:ergo est maxime remissibile. Item charitas est perfectior spe, & fides prior spe,sed peccatum oppositum fidei.s.infidelitas, & oppositū charitati.s.odium sunt remissibilia: ergo desperatio, quæ opponitur spei est remissibilis.

Item quatuor sunt in nobis pęnalitates ex peccato primi hominis.s.ignorantia, infirmitas, concupiscentia,& malitia:sed infirmitas, & ignorantia excusant aliqualiter peccatum,& faciunt illud remissibilius:ergo idem erit de malitia, sed peccatum in Spiritumsanctum est ex malitia certa, ergo est remissibile. Item differt homo ab Angelo, quia habet electionem vertibilem: Angelus autem immutabilem,quia

G nunquam mouetur ab eo quod semel elegit,sed peccatum in Spiritumsanctum est peccatum hominis: ergo poterit homo mutare electionem,& sic recedet a peccato, sed peccatum remittitur inquantum ab eo receditur,ergo peccatum istud est remissibile.

Item irremissibile negat potentiam remissionis, aut ergo negatur ex parte Dei remittentis, aut ex parte hominis cui remittitur:non ex parte Dei: quia nihil est quod remittere nō possit qui infinita potest:nō etiam ex potentia hominis, quia potentia ista suscipiendi remissionem consistit in libero arbitrio, idest, ꝙ possit detestari quod prius elegit, sed hoc potest homo etiam post peccatum in Spiritumsanctum: ergo nullo modo est irremissibile.

H Dicendum ꝙ Christus dixit non remitti peccatum in Spiritumsanctū,sed videre quomodo non dimittitur dependet ex modo accipiendi peccatum in Spiritumsanctum:si enim accipiatur,vt diximus in expositione literæ non remittitur.i.sine pęnitentia, & tamē pœnitenti remittitur. Et ita dicit Theophilus, & non est tunc aliqua difficultas. Accipiendo autem peccatum in Spiritumsanctum, vt accipitur communiter. Dicunt quidam, ꝙ sex species positæ præcedenti q. non sunt plene peccatum in Spiritumsanctū, nisi qn̄ adiungitur eis impęnitentia finalis.i.ꝙ maneat hō in peccato vsque ad mortem,& tunc est vere irremissibile,quia nunquam remittetur, eo ꝙ mors confirmat hominem in bono,vel in malo Ecclesiastes 11.lignū

I in quocunque loco ceciderit ibi erit, sed casus est mors:& tunc erunt quinque species peccati in Spiritumsanctum: nam impęnitentia non erit distincta ab eis,sed erit circunstantia cuiuslibet illarum.

Sed non stat,quia non differret peccatum in Spiritumsanctum ab alijs,quia quodlibet mortale, in quo homo manserit vsque ad mortem est irremissibile,& sic peccatum in patrem, & in filium esset etiam irremissibile,quod falsum est,nisi diceretur,ꝙ omne peccatum in patrem,& filium esset veniale: nam venialia post mortem remitti possunt,vt dicit Grego.4.dialo.sed falsum est,quia multa peccata in patrem, & in filium sunt mortalia. Alij dicunt,ꝙ impęnitentia, vt est duratio in peccato vsque ad mortem, non est necessaria ad hoc, ꝙ sit peccatum in Spiritumsanctum,

K sed peccatum istud eo ipso,ꝙ committitur per vnicū actum voluntatis est peccatum in Spiritumsanctum, etiam si nihil postea sequatur, & tunc impęnitentia est species distincta ab alijs, & est propositum nunquam pęnitendi,siue postea pęniteat, siue non,& isti dicunt esse irremissibile peccatum, non ꝙ non possit remitti,vel ꝙ nunquam remittatur, sed ꝙ nō habeat de se aptitudinem ad remissionem,& hoc pp tria. Primum pp cām mouentem ad peccandū, quæ est certa malitia: nam qn̄ ignorantia, vel infirmitas mouet excusatur peccatum in toto,vel in parte, quia ista causant inuoluntarium simpliciter, vel sm̄ quid:& tunc peccatum dr̄ remissibile, quia habet in se vnde

facilę

facile remittatur: peccatum autem quod est ex industria non habet rationem excusationis: ideo dr̃ irremissibile, quia ex se non est ad remittendum facile.

Secundum propter modum inclinationis voluntatis in peccatum, quia finis in operabilibus est, sicut principium indemonstrabile in speculatiuis 7. Ethi. error autem in speculatiuis circa principia difficile remoueri potest, eo ꝙ non possunt accipi aliqua magis nota per quæ error improbetur: ita etiam in practicis q̄n quis alicui peccato adheret, vt fini quasi in eo constituens suam beatitudinem, non potest tali peccato de facili remedium adhiberi, quia nihil aliud diligitur magis a peccante propter cuius consecutionem dimittat hoc in quo finem vltimum ponit, quicūque autem peccat ex electione, vel industria adheret peccato quasi per se bono, & fini: ideo tale peccatum nō de facili curatur: ideo dicitur 7. Ethi. ꝙ incontinens qui peccat ex passione, facilius curatur quàm intemperatus, qui peccat ex electione, & habitu, & hoc est peccatum esse irremissibile: s. quia voluntas difficiliter inclinabitur ad dimittendum peccatum, & tñ peccatum non dimittitur nisi q̄n ab eo receditur, sed istæ duæ causæ non solum dicunt irremissibilitatem in peccato in Spiritumsanctum, sed etiam in quolibet peccato quod fit ex electione. Tertium est speciale peccatum in Spiritumsanctum ex parte obiecti sui, quia istud peccatum est ex hoc, ꝙ voluntas repellit a se id per quod fit remissio peccatorum, vnde sicut esset ęgritudo incurabilis illa quam habens nollet suscipere medicinę remedium, vel ꝙ de se fastidit oīa remedia, ita dr̃ peccatum irremissibile quod directe repugnat spirituali medicinę: non tñ est dubium quin remitti possit, & remittatur aliquando si homo pęniteat, & tamen qui taliter peccant vix aliquando volunt pęnitere: sic dicit August. lib. de ser. do. tanta labes est huius peccati, vt deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere, & enunciare cogatur. Sic etiam dicit Beda non, ꝙ negamus eis si pęnitentiam agere possint posse dimitti a Deo, sed ꝙ credamus eum blasphemum, sicut nec ad remissionem exigentibus meritis, ita nec ad ipsos dignę pęnitentiæ fructus esse prouenturum iuxta id, excęcauit oculos eorum, vt non conuertantur, & sanem illos: ita enim oportet dici secundum modum communem accipiendi peccatum in Spiritumsanctum. Sed hoc non satisfacit literę Christi. dixit enim ꝙ non remittetur istud peccatum in hoc sęculo nec in futuro, & sic non solum posuit difficultatem, sed negauit actum, & abstulit potentiam, dicens ꝙ non remittetur quod magis exprimitur Mar. 3. s. qui blasphemauerit in Spiritumsanctū non habet remissionem in æternum, sed manet reus æterni delicti, idest, quod delictum semper manebit, ergo peccatum in Spiritumsanctum nunquam remittitur. Dicendum ergo est, sicut diximus in expositione literæ. s. ꝙ peccatum in Spiritumsanctum sit blasphemia contra Deum, de qua est notum, ꝙ sit ꝯ Deum: peccatum in filium hominis est aliquid dictū ꝯ Christum inquantum nondum cognoscebatur esse Deus. Primum est irremissibile, idest, est peccatum quod nunquā remittetur hic nec in futuro. s. sine pęnitentia, & tamen pęnitenti dimittitur. peccatum aūt in filium hoīs dimittitur. s. etiam sine pęnitentia, & hoc in illis, quæ ex ignorantia pura dicebantur ꝯ Christum, quia non reputabantur a Deo, vt peccata. Sic dicit Theophilus. s. est aūt intelligendū, ꝙ qui blasphemauerint in Spiritūsanctum, veniam nō consequentur si pęniteāt. Cum vero in carne Christi exscandalizabantur, etiam si non pęniterēt aliquid excusationis habebant, & remissionis aliquid ꝯsequebant: iste sensus

A consonat valde literæ, & tollit oīa incōuenientia. Ad primum respondendum s̄m viam communem accipiendo peccatū in Spiritumsanctum, est dicendū, ꝙ istud pct̄m pręcludit viam gratię, & ideo manēte eo, non remanet ex parte peccātis aditus ad gratiam, sed ablato eo per immensitatem diuinę misericordię potest postmodum esse abundantia gratiæ iuxta magnitudinē delicti, vt si homo valde humilietur pp magnitudinem præcedentis peccati. Ad s̄m dicendū, ꝙ desperatio, quę est ꝯ spem est irremissibilior q̄ infidelitas, & odium, quę sunt ꝯ charitatē, & fidē, quia spes directe est in aliquid, sicut in vltimū finem: nam spes est certa expectatio futurę beatitudinis 3. Sen. distin. 26. ideo remota spe tollitur finis, & sic desperatio est

B peccatum irremissibile, quia est error circa finem agibilium, sicut error principiorū in speculatiuis est insanabilis: charitas aūt non est solum de fine. i. de Deo, sed eorum, quę ad finem. s. proximorum, & sic licet peccet quis ꝯ charitatem proximi, non tñ directe peccat ꝯ charitatem Dei, vnde ex illa parte manet via ad curationē. s. ꝙ ex hoc, ꝙ homo aliqualiter diligit Deū, reducit se ad diligendum proximum, quem non diligebat, sciens ꝙ non possit placere Deo nisi diligat pximum, si aūt directe peccat ꝯ charitatem, prout est in finē erit pct̄m irremissibile, & est in Spiritūsanctū, & hoc est si quis oderit gratiam quā Deus dedit proximo per quam reconciliauit eum sibi, & istud est inuidētia fraternę gratię, quę est pct̄m in Spiritūsanctū.

C De fide etiam dicendū, ꝙ infidelitas sibi opposita potest procedere ex ignorantia, & sic est aliqualiter excusabilis, & non est pct̄m irremissibile, si aūt procedat ex certa malitia est peccatum in Spiritumsanctum. s. impugnatio veritatis agnitę, vt q̄n quis agnoscens aliquam veritatem fidei non solum non assentit, sed ēt impugnat aliam, vt alij nō credāt: hęc enim nō hoīs, sed dęmonis iniquitas est, qui cupit neminem saluari. Ad tertium potest dici vno mō, ꝙ malitia non excusat nec alleuiat, sicut infirmitas, & ignorātia eo, ꝙ nō causat inuoluntarium, sicut illæ causant. Vel potest dici aliter, ꝙ malitia, quę est pęnalitas prouemens ab Adam non est aliquis habitus vitij nec actus, sed est

D quidā defectus aīę nostrę s̄m quem faciliter inclinat in malum. s. quia nō habet perfectiones actualiter per quas immobiliter determinetur ad bonū, & ista etiā aliquo mō alleuiat pct̄m, sicut ignorantia, & infirmitas: malitia tñ ex qua peccatur in Spiritūsanctū non est pęnalitas, sed est actus malus: ideo nec alleuiat nec excusat. Ad quartū dicendū, ꝙ pct̄m potest dupliciter dici irremissibile. Vno mō ex genere suo, & sic est pct̄m in Spiritumsanctum, inquantum repugnat gratię remissionis, vt dictū est. Alio mō est pct̄m irremissibile ex parte peccantis, & sic est pct̄m mortale in quo finitur via: est irremissibile, siue sit hoīs, siue sit Angeli, sed est differentia, quia hō quādiu viuit est in via, mors aūt finit viam, & ideo oē pct̄m potest remitti homini quādiu viuit, etiam si sit pct̄m in Spiritum-

E sanctum: post mortem aūt omnia sunt irremissibilia, in Angelo aūt finitur via immediate post primā electionem: non. n. est in via nisi quādiu est indeterminatus ad aliquid eligendum, cum vero aliquid semel elegerit, iam ꝓpositū mutare non potest: ıō quodlibet pct̄m in angelo est irremissibile, eo ꝙ in quolibet est in statu. Ad quintum dicendū, ꝙ cum dr̃ peccatū in Spiritumsanctum irremissibile, non tollitur potētia nec ex parte Dei remittētis, nec ex parte hominis cui fit remissio, sed tollitur aptitudo, vel facilitas quędam. s. quia non est tam facile istud peccatum remitti, sicut cętera propter causas dictas. Alij autem volunt, ꝙ non remittitur eo, ꝙ Deus nō concurrit cum peccante ad hoc, ꝙ pęniteat, vt sic remittatur sibi, &

hoc propter peccati grauitatem. Sic dicit Hiero. hoc dicit, quia non merebitur pęnitentiam agere, vt recipiatur qui Christum intelligens principem dęmoniorum esse dicebat, & idem dicit Beda, & Augusti. vt patet supra. Et ex hoc volunt aliqui sumere, quòd licet peccatum quodlibet remitti possit, istud tamen nunquam remittitur, quia Deus nunquã mouet cor taliter peccantis ad pęnitendum.

Sed ista est minus dura sententia. s. dicere quòd nullus eorum, qui semel peccauerunt in Spiritumsanctũ saluetur aliquando, quia tunc de aliquo viuente immo de multis desperandum esset, cum plurimos contingat peccare in Spiritumsanctum.

Item quia tunc de multis alijs non peccantibus in Spiritumsanctum esset desperandum in vita, quia si propter grauitatem criminis Deus non mouet cor sic peccantis, vt aliquando pęniteat, cum multa peccata simul, quæ non sunt in Spiritumsanctum ęquiualeant in grauitate vni peccato in Spiritumsanctum immo excedant, erunt etiam irremissibilia peccata cuiuscunque hominis, qui grauissima multa commiserit, quia Deus non concurret cum eo propter grauitatem criminum quod absurdum est, quia plures essent de quibus desperandum quàm de quibus sperandum foret, non est ergo vera sententia.

Retractatio Augus. penes sententiam superiorem.

Vnde Augu. qui aliquando videbatur eam tenuisse corrigit eam in lib. retractationum, & patet 2. Sen. distin. 43. dicens, quod quidem non confirmaui: quoniam hoc putare me dixi, sed tamen addendum fuit si in hac scelerata mentis peruersitate finierit hanc vitam, quia de nullo pessimo in hac vita constituto desperandum est, nec pro illo imprudenter oratur, & ideo licet verum sit, quòd taliter peccantes merentur, quòd Deus non moueat eos vnquam ad pęnitentiam, ipse tamen ex immensa bonitate interdum illos mouet, & liberat: remitti ergo potest istud peccatum, sed dicitur irremissibile, vt supra dictum est.

An aliquis in primo actu peccandi possit peccare in Spiritum sanctum, vel oportet præsupponi alia peccata. Et quomodo pœnitentia sit modo actus, modo habitus. Quæst. LXXII.

QVAERETVR an aliquis in primo actu peccandi possit peccare in Spiritumsanctum, vel oportet præsupponi alia peccata.

Aliqui dicunt, quòd non potest esse primum, quia sicut nemo repente fit summus, vt dicit Ber. super Can. sed paulatim proficere nolle, ita nullus repente fit pessimus, & tamen peccatum in Spiritumsanctum est grauissimum, ergo nemo potest incidere in illud non pręmissis alijs.

Item dicit Grego. in Moralibus exponens illud Iob 39. s. clamorem exactoris, & cętera, quòd vitia, quæ primo mentem inuadunt cum quadam ratione hominem quasi persuadendo ad modum ducis vincunt, sed postmodum mens post diuersa vitia irrationabiliter dissipatur, sed peccatum in Spiritumsanctum est maxime a persuasione rationis recedens, cum sit valde irrationabile. ergo non potest esse primum, sed pręcedent alia.

Item dicitur 5. Ethico. quòd non est in potestate hominis, vt statim operetur iniusta, sicut iniustus facit, sed iniustus operatur iniusta delectabiliter, & ex electione, ergo non potest homo in primo actu peccare ex electione, quia est ex certa malitia. ergo non potest esse peccatum.

Item desperatio est peccatum in Spiritumsanctũ, & non potest esse primum peccatum hominis, quia præsupponit demerita, nam sicut spes ei opposita est ex meritis, ita desperatio ex demeritis, & sic non est

F primum peccatum. Item patet idem de impęnitẽtiã,
quæ est peccatum in Spiritumsanctum, & tamen pręsupponit peccata præterita, quia sicut pęnitentia dolet de commissis, ita impęnitentia non vult dolere,
ergo non potest esse primum.

Dicendum, quòd nihil impedit peccatum in Spiritumsanctum esse primum. nam cum peccata inter se sint distincta, vnum non præsupponit alterum ad sui esse, & sic poterit indifferẽter vnũ pcedere alterũ.

Sed dicendum, quòd communiter dicitur, quòd peccatum in Spiritumsanctum nunquam est primũ, quia in peccatis quorum vnum nascitur ab altero, nõ consideratur quid semper fit, sed quid in pluribus cõtingit. vnde dicitur vnum vitium simpliciter nasci ab alio tamquam a capitali, a quo vt in pluribus nascitur,
G licet interdum ex alio oriatur, sicut fraus assignatur filia auaritię, quia auari committunt plures fraudes quàm cęteri. Et tamen interdum nascitur ex luxuria, sicut se fallunt amantes, vt quidam dixit:

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum.

In vitijs aũt illud habet rõnẽ, vt primũ sit cuius obiectũ est magis appetibile, sicut dicimus de vitijs capitalibus respectu filiarũ suarũ. & ɔsequẽter illud peccatum cuius obiectum maxime recedit a ratione boni, habet causam, vt non sit primum nec capitale, sed quòd ex alio oriatur, & tale est peccatum in Spiritũsanctum, & ideo semper, vel communiter oritur ex alijs peccatis, possibile tamen est, quòd in primo actu
H peccet quis in Spiritumsanctum, & maxime in duabus speciebus vltimis. s. inuidentia gratię fraternę, & impugnatione veritatis agnitæ, & hoc est, quia istæ duæ species habent maiorem distinctionem ab alijs peccatis, quam quatuor primę, quæ pręsupponere videntur alia peccata, vt impęnitentia, & obstinatio, & ideo non cadit hõ subito in talia pctã, sed quasi per quosdã gradus. Sic dicit Origenes in Peri archon. s. non arbitror, ꝙ aliquis ex his q in summo perfectorũ gradu constiterit ad subitum euacuetur, & decidat, sed paulatim, & per partes eũ decidere necesse est. Potest tamen aliquis inspectis diuersorum hominum statibus, abijcere spem futurę glorię pp difficultatem perueniendi, & pp delectationes eorum, qui de ea
I non curant, & hæc est desperatio, & similiter firmare in hoc animum suum, vt voluntatem suam in omnibus sequatur, quod est obstinatio, & ita de alijs, & sic erunt ista prima. Vnde licet nõ sit impossibile peccatum in Spiritumsanctum esse primum, fortassis tamen non contingit in aliquo homine esse primum, quia vt communiter pctã in Spiritumsanctum sunt ex quodam contemptu, & tñ contemptus non est in principio, sed in processu peccatorum, Prouerb. 18. Impius cũ in profundũ malorũ peruenerit contemnit. Ad primũ dicendũ, ꝙ non est idẽ de profectu virtutũ, & de casu in pctm̃, quia cũ bonũ sit ex integra cã requirunt̃ multa ad actũ virtutis, & tanto plura quãto fuerit actus perfectior, malũ aũt fit ex defectibus singularibus, vnde nõ requirit̃ aliquis ordo nec pręsup-
K positio malorũ ꝑpriorũ ad hoc, ꝙ aliquis incidat in pctm̃ grauissimũ. Ad fin dicẽdũ, ꝙ Grego. assignãdo ibi originẽ communẽ vitiorũ cõsiderauit id quod, vt communiter accidit, nõ quin aliter possit accidere: sic enim naturales, & morales faciũt, ꝙ interdũ deficit vterq;, sed naturales regulę deficiũt vt in minus, morales sępius q̃ naturales. Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ pctm̃ potest esse dupliciter ex electione. Vno modo, vt sit ex habitu, qui est electiuus. Alio modo, vt sit a voluntate nuda non impulsa passione nec ignorantia, sed ex consideratione finis. Primo modo non potest quis peccare, vt primo actu, vt cum habitus non gignatur nisi ex actibus, quia iniustus operatur iniusta.

iniuſta ex electione,ideſt,ex habitu electiuo , non poteſt quilibet operari,ſicut ille,ideſt , ex habitu.

Si ſecundo modo,poteſt primum peccatum ex electione,ideſt, ex voluntate determinata non impulſa per ignorantiam nec paſſionem , & ita in primo actu poteſt quis operari iniuſta ex electione talia qualia iniuſtus,licet non ex habitu, ſicut ille:peccatum autē in Spiritumſanctum eſt ex electione,ſiue ex certa malitia,non quòd malitia ſit habitus malus, ſed actus malus, & ideo poteſt eſſe primum peccatum,ſicut malus habitus gignitur ex malis actibus factis per electionem,qui tamen a nullo habitu ſunt.

Ad quartum dicendum,quòd tam ſpes quàm deſperatio præexigunt merita, & demerita , non tamen oportet , quòd illa ſint iam in actu , ſed quòd ſint in propoſito:nam non oportet,quòd ille,qui incipit ſperare habuerit iam aliqua merita , ſed ante omnē actū bonum poteſt eſſe ſpes , cum ita ſit,quòd moueamur ad faciendum cętera bona propter ſpem vitę æternæ, & tamen nulla ſpes pręſupponit merita in futuro.ſ. quòd iſte ſperat vitam æternam ex gratia Dei , & ex meritis bonorum actuum,quos propoſuit agere , ita deſperatio præſupponit demerita in propoſito , quia qui deſperat licet nulla mala prius egerit,pręſupponit mala, quæ agere proponit in fruitione bonorum huius vitæ,propter quæ deſperat de futuris.

Ad quintum dicendum , quòd idem eſt de pœnitentia, & impœnitentia, vnde pœnitentia, vt eſt actus præſupponit ſemper aliquod peccatum , & tamen,vt eſt habitus non præſupponit aliquod peccatum ſemper,ſed ſolum dicit propoſitum pœnitendi ſi aliquando peccaret:nam pœnitentia eſt in viris iuſtis etiam ſi nunquam peccarint mortaliter , & cum ſit de virtutibus infuſis,& exiſtente charitate ſemper manet , & cum illo habitu poteſt ſtare propoſitum pœnitendi ſi aliquando peccauerit,quod propoſitum non eſt proprie actus iſtius habitus,quia actus eius eſt proprie dolere de peccato,& deinde confiteri , & ſatisfacere,& ita eſt de impœnitentia, quia quantum ad actum ſemper pręſupponit peccata præterita , & tamen quantum ad habitum , & propoſitum non præſupponit:eſt enim actus eius non pęnitere , ſcilicet,eo tempore quo pęnitere tenetur , & tamen nemo tenetur pęnitere niſi poſtquam peccauit , habitus tamen impœnitentiæ,& propoſitum ante cętera peccata eſſe poſſunt , vt ſiquis antequam peccet in aliquo graui genere peccati proponat nunquam pœnitere de peccatis quęcunque faciet , hoc autem poſſibile eſt,tamen non contingit , quia iſtud propoſitum eſt contemptus gratiæ remiſſionis, & tamen peccator non incipit a contemptu,ſed aduenit ei contemptus in proceſſu,vel in termino peccatorum Prouerb.decimooctauo.Impius cum in profundum malorum venerit,contemnit.

An peccatum Adæ, & peccatum Angeli fuerunt in Spiritumſanctum,& an irremiſſibile. Et quòd ignorantia negatiua fuit in natura integra & quomodo. Quæſt. LXXIII.

QVAERETVR an peccatum Adæ primum, & peccatum Angeli fuerunt in Spiritumſanctum. Aliqui dicunt , ꝙ peccatum Adæ fuit in Spiritumſanctum , quia non peccauit in patrem nec in filium,ergo peccauit in Spm̄ſanctum,patet quia peccatur in patrem ex infirmitate,in filium ex ignorantia,iſtę aūt ſunt quædam pęnę, quæ non fuerunt ante peccatū,ſed ſecutæ ſunt ex eo, ergo fuit pctm̄ in Spm̄ſanctum.Item pręſumptio de miſericordia Dei eſt pctm̄ in Spm̄ſanctum: ſed Adā peccans

A cans cogitauit de Dei miſericordia , vt dicit Auguſ.&
patet 2.Sen.diſtin.22 ergo fuit pctm̄ in Spm̄ſanctū.
Alij dicunt,ꝙ peccauit in filium, quia peccauit appetendo
ſcientiam,quæ attribuitur filio , & non Spirituiſancto.Itē
Adā peccauit ex ignorantia,vt dicit Augu.quia licet Adā nō
fuit ſeductus in eo,in quo mulier,tn̄ ſeductus eſt,qa credidit
veniale eſſe quod mortale erat,pctm̄ tn̄ ex ſeductione,vel
ignorātia eſt in filium:ergo peccauit in filiū. De pctō
Angeli dicūt aliqui,ꝙ fuit in Spm̄ſanctū,qa irremiſſibilitas
eſt ↄditio peccati in Spm̄ſanctū,& tn̄ pctm̄ Angeli fuit
irremiſſibile:ergo fuit in Spm̄ſanctū. Itē qa eodem genere
peccati quo tūc peccauit Angelus etiam nūc peccat,
ſed nūc peccat in Spm̄ſanctū, quia inuidet gratię ſanctorū.
vellet.n.ꝙ nulli pctā remitterent̄,nec ↄferretur
gratia, vt oēs perirēt : ergo tūc peccauit in Spm̄ſan-
B ctū.Alij dicunt ꝙ non fuit in Spm̄ſanctū,ſed in patrē,
quia peccauit appetēdo potentiā inordinate, quę attribuit̄
patri,& non Spūiſancto : ergo in prēm peccauit.Itē
pctm̄ in Spm̄ſanctū eſt ex certa malitia , & tn̄
Angelus nō potuit peccare ex certa malitia , qa malitia
eſt pęna peccati, quę nō fuit ante primū peccatū.
dicēdū,ꝙ aliqui volūt,ꝙ peccatū primū hoīs , & Angeli
nō fuiſſe in patrē,nec in filium nec in Spiritūſanctū,ſed
quodam alio mō,quia dicūt,ꝙ iſtę differentię
non ſunt peccati abſolute accepti , ſed peccati quod
ↄtingit in natura corrupta, eo ꝙ infirmitas,& ignorātia,&
malitia,ex quibus oriuntur iſta tria genera pec-
C cati,ſunt pęnæ ↄſequentes naturā corruptā per pctm̄,
quod quidem ſatis rationabiliter dr̄. Sed melius dici
poteſt,ꝙ fuerūt pctā illa in patrem , vel in filiū , vel ēt
in Spm̄ſanctū , quia ante pctm̄ iſta poterant aliqualiter
inueniri.maxime quidem ignorantia:nam infirmitas
nullo modo inueniri poterat in natura cōdita,
quæ integra erat , ita nec pctm̄ in patrem quod procedit
ex infirmitate eſſe poterat ibi. Ignorantia poterat
tn̄ inueniri aliquo modo in natura integra non
priuatiue,ſed negatiue:ignorantia tn̄ priuatiue dr̄ carentia
ſcientię ↄſiderationis actualis,vel perfectionis
luminis intellectus quę ineſſe deberent,& qa in natura
integra , nō fuit aliqua carentia , cū aſſerat̄ integra,
D non poterat ibi eſſe ignorātia priuatiue: ignorātia aūt
negatiue eſt nō habere ſciētiā , ſiue abſolute ſiue determinate.
abſolute,vt oīa bruta hn̄t ignorātiā , qa nihil
ſciūt.determinate aūt,vt homo , qui neſcit infinita,
quæ Deus ſcit,habet ignorātiā illorū,& talis ignorantia
fuit ante pctm̄,& etiā manet in vita ęterna , qa
multa ſcit Deus,quæ neſciūt Angeli, & hoīes , & iſta
ignorantia nō eſt pęna,ſed eſt qdā defectus ↄſequens
intellectū creatū inquantū creatus eſt : nā ex hoc, ꝙ
creatus,eſt limitatus , & deficit a perfecto lumine intellectus
increati.ſ.ꝙ non ſcit oīa, vel ſaltē non poteſt
ↄſiderare oīa ſimul,qa licet cōtingat plura ſimul ſcire,
nō eſt tn̄ poſſibile cōſiderare ſimul niſi vnū , & talis
ignorātia poteſt eſſe cā peccati.ſ.inquātū nō cōſiderat
oīa,quę poſſent diſtrahere eū a pctō , & pctm̄
E prouenieus ex tali ignorantia pōt dici pctm̄ in filiū.
Sic ēt potuit eſſe pctm̄ in Spm̄ſanctū , quia ꝓuenit ex
malitia,quia malitia illa non eſt aliqua pęna nec aliqs
habitus,ſed actus quidam quo voluntas ſponte abijcit
a ſe ea,per quæ poterat retrahi a peccato: nam pęna
non poterat eſſe ante omne peccatum , & ita malitia
prout eſt quædam facilitas ad cadendum in malum
prouenieus ex quodam defectu,ideſt,priuatione
bonorum aliquorum intellectus,& volūtatis,quę habuiſſet
homo ſi non peccaſſet , non poterat eſſe ante
omne peccatum : etiam habitus malus non poterat
eſſe ante peccatum , cum gignatur ex malis actibus,
ſed malitia prout eſt malus actus nō ex ignorātia nec
ex paſſione procedens, poterat eſſe in natura integra,

tegra, & per illum actum corrumperetur, & ita pctm̄ primum angeli, & hominis non potuit esse in patrē, potuit tamen esse peccatum in filium, & aliqualiter in Spiritum sanctum, prout est speciale peccatum, & determinant sibi certum obiectum, neutrum illorum fuit in Spiritum sanctum. Quod patet ex obiecto peccati vtriusque, nam tam angelus, quàm homo peccauit altitudinem propriam inordinate appetendo, & ideo quantum ad genus peccati fuit vtrunque peccatum superbiæ, quo honor, vel celsitudo aliqua inordinate appetitur, & tn̄ quantum ad circunstantiam pctī, vtrunque fuit pctm̄ in filium. s. ex ignorantia, prout dicit negationem, vt supra dictum est, inquātū vterque ignorauit. i. actualiter non considerauit ea, q̄ consideranda erant ad euitationē peccati: si. n. oīa considerassent, nunquam se determinassent ad actum malū, cū adhuc nulla esset obliquitas in voluntate eorum, quæ ad malum fieret: non. n. fuit pctm̄ eorum primum repugnantia voluntaria ad bonitatem Dei, quasi sponte abiicerent spem bonorum, quæ consequi poterant, quod esset proprie pctm̄ in Spiritum sanctum, sed fuit ex inconsideratione, vt dictum est, & sic vtrūque peccatum fuit in filium.

Ad primum dicendū, ꝙ pctm̄ Adę ex gn̄e fuit superbia, ex circunstantia fuit in filium. s. ex ignorantia nō accepta priuatiue, sed negatiue.

Ad secundum dicendum, ꝙ Adam non peccauit pctō præsumptionis, quia non cogitauit, ꝙ Deus p misericordiam satisfaceret eum manentem in pctō, sed ꝙ per misericordiam daret ei, ꝙ pęniteret, & sic liberaretur a pctō & ita dicit Aug. quod simul de misericordia. i. remissione, & pęnitentia cogitauit.

Alia duo conceduntur, quia verum est, ꝙ Adā peccauit in filium, licet primum eorum nō recte probet quia non dr̄ peccatum in filium, nec in patrē ex obiecto, sed ex causa. i. non peccat in filium, qui inordinate appetit scientiam, quæ filio attribuitur, sed qui peccat ex ignorantia, quia ignorantia est causa, quæ opponit̄ sapientiæ, quæ attribuitur filio.

Ad quintum dicendum, ꝙ peccatum Angeli non fuit in Spiritum sanctum: fuit tn̄ irremissibile nō quidem ex genere peccati, sed ex statu peccantis, nā fuit peccatum de genere superbiæ, vt dictum est, & omne tale est remissibile peccatum, cum in Spiritum sanctū est irremissibile ex genere, quia etiam manenti in via est irremissibile. Sed fuit peccatum angeli irremissibile ex statu eius, quia angelus immediate post primā electionem est in statu, cum non possit mutare propositum, & tamen omne peccatum in statu est irremissibile, sicut omne peccatum hominis post mortē, vt ostensum est præcedenti q. & tamen non sunt peccata in Spiritum sanctum omnia illa, in quibus homo moritur.

Ad sextum dicendum, ꝙ pctm̄ diaboli est nunc in Spūm sanctum, sed non primum pctm̄ eius, & tamen ex primo pctō secutum est quidquid nunc diabolus hēt in quo peccare dicatur, quia primum pctm̄ fuit actus superbiæ ad quem consecutæ sunt multæ deformitates peccatorum, vt inuidia, & odium, & similia, inter quæ est peccatum in Spiritum sanctum.

Ad septimum dicendum, ꝙ non peccauit angelus in patrę, licet appetiuit inordinate potentiā, quia non accipitur peccatum in patrem, quod fit ad attributum eius, vt ad obiectum, sed ꝙ defectus attributi. s. infirmitas sit causa peccati, & tn̄ in natura integra non potuit esse infirmitas, ideo nec peccatum hominis, nec angeli fuit in patrem.

Ad octauum dicendum, ꝙ malitia ex qua peccatū angeli fuit, & ex qua dicitur esse peccatum in Spiritū sanctum, non est habitus, nec pęna, sed est actus, & iō

F licet pctm̄ illud non fuerit in Spūm sanctum proprie, vt ostensum est, fuit tn̄ ibi malitia. i. actus malus, & potuisset esse peccatum in Spiritum sanctum.

An sit aliquod peccatum, quod in futuro remittatur. Et quòd duplex sit peccatum mortale, & veniale. Et quare peccatum mortale non dimittatur post mortem: peccatum vero veniale relaxetur. Et ꝙ in pœnitentia tria in peccatore sunt. scilicet conteri, confiteri & satisfacere, & qualia debeant esse. Qō. LXXIIII.

QVAERETVR quare dr̄ hic in litera, ꝙ pctm̄ in Spūm sanctum nō remittitur hoc in sęculo, nec
G in futuro, an sit pctm̄ aliquod, quod remittatur in futuro. Aliqui dicunt, ꝙ non: quia pctm̄ tollit̄ p pn̄iam, & tn̄ post mortem non est pn̄ia, nisi infructuosa qualem stulti faciunt in inferno: Sap. 5. Item pctm̄ remittitur per hoc, ꝙ ab eo receditur, & tn̄ post mortē nemo p̄t recedere a pctō, quia mors facit statū in hoīe, sicut electio in angelo, ergo post mortē non p̄t pctm̄ remitti. Item si posset dimitti post mortem, nemo esset cui non dimitteretur, quia acerbitas pęnarum cogeret hoīem ad pn̄iam, & sic dimitteretur pctm̄ omnibus, & nemo damnaretur ęternaliter. Item in inferno nulla est redemptio, & tn̄ si peccata possent dimitti post mortem multi redimerentur de inferno, ergo
H non dimittuntur peccata mortuis.

Dicendum, ꝙ Christus non innuit ex litera, ꝙ aliqua peccata post mortem dimittantur, sed dixit hoc ad superabundantiā, ne quis putaret, ꝙ licet nō dimitterentur ei peccata hic, ꝙ poterant dimitti post mortem, nā Christus proprie intellexit de peccato in Spiritum sanctum. i. de blasphemia aperte dicta ꝯtra deitatem, quia non remittitur hic, nec in futuro. s. ei qui non pęnituerit hic, sed pęnitenti hic dimittitur, vt supra ostensum est.

Verum est tn̄, ꝙ aliqua crimina dimittunt̄ post mortem, & p̄t accipi ex lr̄a ponderando partes, licet Christus forte hoc significare non intenderit cum dr̄, non remittet̄ in hoc sæculo, nec in futuro, si nullum pctm̄ in futurū remitteret̄, licet vt dictum est, poterat hoc
I Christus dicere non supponendo, ꝙ aliquod pctm̄ dimitteretur post mortem, sed ad tollendum errorē aliquorum, qui putarent dimitti peccata post mortem, quæ viuentibus non fuerant dimissa.

Pro hoc sciendum, ꝙ pctm̄ est duplex. s. mortale, & veniale. In mortali possunt duo præcipua considerari, s. macula, & pęna. De macula dicendum, ꝙ si viuenti non dimittitur. i. aufertur, non auferetur post mortem, sed erit reus æterni delicti, vt dicitur Mar. 3. macula autem deletur per pęnitentiam, & quia pęnitētia solum est in vita, non potest dimitti pctm̄ mortale, nisi ei qui viuens pęnituerit. Si autem accipiatur de pęna, ista est duplex. s. æterna, & temporalis: ęterna autem nunquam dimittitur post mortem, qualis est pęna inferni, & ratio est, quia semper manet macula in sic pu-
K nitis, & tamen quandiu manet macula, peccatum non potest dimitti.

Pœna autem temporalis. s. purgatoria potest dici, ꝙ diminuitur. i. soluitur, quia finitur, licet non sit ꝓprie dimittere, quia dimittere importat gratiam, & tamen in purgatorio punitur quisque tantum quantum peccauerit, vel quantum de satisfactione debita hic sibi incompletum remanserit.

De veniali dicendum absolute, ꝙ venialia dimitti possunt post mortem, non solum quantum ad pœnā, sed etiam quantum ad ipsum pctm̄, prout dicit culpā, vel maculam. Sic dicit Greg. 4. Dialo. & Augustin. in epistola ad Corint. ista autem sunt parua peccata. Sic dicit

dicit glo. datur intelligi quasdam culpas in hoc seculo, A quasdam vero in futurum relaxari, quod enim de vno negatur, de quibusdam conceditur, sed tamen hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa, vel ab ipsis agitur qui culpam qualiter debeant declinare sciũt, aut in non grauibus culpis errore ignorantiæ, quæ ẽt post mortem grauant, si non in hac vita adhuc positis minime fuerint relaxata.

Ratio differentiæ de dimissione mortaliũ, & venialium est, quia mortalia separant a Deo eo ꝙ peccans mortaliter auertit se a Deo, & conuertit se ad bonum creatum quo fruitur, & est necessaria conuersio, quia non potest quis simul frui duobus separatis; q͞a fruitio est de bono, quod putatur, vt summum, & tamen non contingit ab aliquo cogitari duo summa bona, B maxime quando ista habent aliquam oppositionem. qui ergo fruitur creatura non potest frui Deo, sed cõtemnit ipsum præponens ei creaturam, & a Deo auertitur. Siquis aut decedat in mortali moritur auersus a Deo, & q͞a mors firmat statum, ille qui morit̃ a Deo auersus, nunquam poterit cõuerti ad ipsum, & ita peccatum suum non poterit iam dimitti. Peccatum autẽ veniale non facit auersionem a Deo, sed solum conuersionem aliqualem ad creaturam, sed talis conuersio potest stare sine auersione a Deo, eo ꝙ per veniale, licet conuertatur quis ad creaturam, tamen nõ fruitur ea, quia est parua conuersio, & ad rem quę nõ acci C pitur, vt summum bonum, & talis conuersio non est a Deo prohibita per præcepta, licet sit dissuasa per cõsilia, vnde non tollit peccatum veniale charitatẽ, sed solum imminuit feruorem eius, sed qui in charitate manet, in Deo manet, & Deus in eo. 1. Io. 4. ideo licet moriatur quis in peccato veniali, non moritur auersus a Deo, ideo potest dimitti peccatum, quia non manet firmatus in aliquo, quod sit contra Deum, ideo venialia, quæ nullo modo fuerunt hic dimissa, dimittuntur post mortem, & tamen toleratur pro eis aliqua pœna purgatoria.

Ad primum dicendum, ꝙ pęnitentia est necessaria pro mortalibus, sed nõ pro venialibus, licet sit pro eis D vtilis. Vt tamen magis videatur dicendum, ꝙ in pęnitentia ex parte peccatoris sunt tria. s. conteri, confiteri, & satisfacere. Conteri autem determinate requirit̃ pro mortalibus. s. ꝙ expresse doleat de illis peccatis, siue in generali. s. ꝙ doleat se offendisse Deum qualitercũque offenderit, siue in speciali, vt si de quolibet eorum per se cogitet, & ista vocatur contritio expressa, vel actualis, & talis non est necessaria pro venialibus, ita ꝙ dimitterentur homini venialia etiam si nunquã doleat in speciali, nec in generali se peccasse venialiter, sed requiritur contritio virtualis, & ista est cõtritio interpretatiua. s. q͞n quis facit aliquem actum bonum feruenter propter Deum, nam venialia directe repugnant feruori charitatis, actus ergo charitatis feruens directe opponitur venialibus, & est ad tollendum ea, E & in virtute eius includitur displicentia de peccato veniali, quia q͞n quis facit talem actum feruẽter, impossibile est, ꝙ placerent ei venialia, si tunc de illis cogitaret, quia contradictio est velle operari feruenter propter Deum, & placere sibi de veniali, quod feruorem tollit, ideo sicut dolere de peccato est actualis, & exp͞ssa contritio, ita facere actum bonum feruenter ꝓpter Deum est virtualis contritio, & ista sufficit ad tollendum venialia, & ita est regula, ꝙ q͞n facit quis actũ bonum feruenter in charitate propter Deum, tolluntur sibi venialia quantum ad culpam, siue maculam, sicut mortalia remittuntur quantum ad maculam ꝑ actualem contritionem, ad venialia autem remittenda nõ requiritur actualis contritio, cuius ratio est, quia mortale, & veniale differunt in infinitum, cum quodlibet mortale separet a Deo, & omnia venialia etiam simul sumpta non separant a Deo, & tamen ad tollendum omnia mortalia peccata quantumcunque grauia, sufficit contritio actualis, quantumcunque parua: dumtamen sit vera, ergo nulla cõtritio actualis requiritur ad remissionem venialium.

De confessione dicendũ, ꝙ ꝓ mortalibus requirit̃ confessio si haberi potest, pro venialibus autem nunquam requiritur, licet possit haberi, sed est de ꝯsilio. Confessio.

Aliqui tamen dicunt, quòd quando quis non est conscius sibi peccatorum mortalium, tenetur confiteri venialia, vt satisfaciat legi de confitendo semel in anno.

Sed dicendum, ꝙ non est verum, quia lex de confitendo datur de solis mortalibus. Quod patet, quia dicitur, ꝙ quilibet fidelis cõfiteatur omnia peccata sua, & tamen impossibile est confiteri omnia venialia, q͞a infinita sunt, & nemo potest illa plene scire, ergo de solis mortalibus dicitur. Q͞n tamen quis non est sibi conscius mortalium, vt non videatur contemnere ecclesiam tenetur se præsentare sacerdoti, & dicere nõ sum conscius mihi alicuius mortalis, & tamen non propter hoc assero me non peccasse aliquando mortaliter, sicut dixit Apostolus 1. Corin. 4. Nihil mihi cõscius sum, sed nec in hoc iustificatus sum. i. quãquam nesciam me peccasse non puto propter hoc me esse C iustum, quia poterit esse, ꝙ peccauerim, & nesciam, & sic non ero iustus.

Sed dicet aliquis, ꝙ si præceptũ de confitendo esset solum de mortalibus, sequeretur ꝙ qui non esset sibi conscius alicuius mortalis non teneretur ad aliquid, nec ẽt ad præsentandum se sacerdoti cum lex nõ obliget, nisi in casu in quo datur.

Dicendum, ꝙ tenetur se præsentare sacerdoti propter duo. Primo, vt non videatur contemnere ecclesiam: est enim peccatum mortale præstare se talem, vt videatur eam contemnere si posset aliter facere, & tamen qui non præsentat se sacerdoti saltem semel in anno, videtur cõtemnere ecclesiam, & hoc quia licet D sit possibile aliquem manere sine peccato mortali ꝑ totum annum, tamen inspecta fragilitate humana est difficile, vnde est verisimile de quolibet homine, ꝙ in toto anno committet saltem vnum mortale, & ideo ecclesia posuit regulam generalem dicẽs omnis fidelis, &c. præsumens, ꝙ nemo esset qui in toto anno nõ peccaret saltem semel.

Secũdo, & principalius fuit, quia ecclesia voluit, ꝙ de conscientia oĩum fideliũ constaret præsidentibus ecclesiæ, vt per hoc scirẽt prouidere gregi dominico, nam licet ea quæ in confessione dicuntur, debeant occulta manere, tñ per ea quilibet sacerdos potest scire quid expediat gregi suo, non solũ in particulari quãtũ ad quemlibet, sed ẽt in communi ponendo regulas, & remedia in generali, & publice ad obuiãdũ illis peccatis quorum notitiam habuit in confessione, quia ali E ter corrumperetur faciliter totus grex per aliqua peccata occulta, vt per hæresim & similia, quia quidã ex aliis inficiuntur, & non posset prouideri, nisi q͞n pct͞m per se efficeretur publicũ, & forte iam ꝑ multitudinem peccantium esset insanabile: ad tollendum autẽ hoc non fuit conuenientior modus, q̃ ꝙ omnes fideles tenerentur semel in anno oĩa mortalia confiteri, ideo tenentur oẽs, & si aliquis est qui non sit sibi conscius peccati mortalis, tenetur se præsentare sacerdoti dicens se non esse conscium sibi mortalium, & hoc sufficit ecclesiæ, ꝙ pro hoc erit secura de eo, quod nõ fieret si non præsentaret se, ideo tenetur se præsentare, sicut si peccasset.

Satisfactio De ſatisfactione dicendum, ꝙ dupliciter accipit.ſ.p actuali ſolutione, vel pro propoſito ſatisfaciendi.

De primo modo dicendum, ꝙ non requiritur ſatisfactio etiam in peccato mortali cum ſine illa poſſit eſſe ſalus. Quod patet, qa in purgatorio fit ſatisfactio pro peccato mortali, ſi hic non fuit expleta. De propoſito ſatisfaciendi dicendum, quòd in peccatis mortalibus requiritur: nam nullum mortale remittitur ſine actuali contritione, & tamen in contritione includitur virtualiter propoſitum confitendi, & ſatisfaciẽdi: vnde ſiquis habeat expreſſe propoſitum nõ ſatisfaciendi, nec poteſt eſſe contritio, nec confeſſio valet quidquam. De peccato autem veniali dicendum, ꝙ non requiritur pro eo aliqua actualis ſatisfactio, nec etiam propoſitum ſatisfaciendi, & tamen ſi non ſatisfecerit homo hic, cogetur ſatisfacere poſt mortẽ.

Ad ſecundum dicedum, quòd a peccato veniali põt recedi poſt mortem, inquantũ per pęnam dimittitur. Et cum dicitur, ꝙ mors firmat electionem. Dicẽdũ ꝙ cum per peccatũ veniale non auertatur mens a Deo, quia non tollit charitatem, vt dictum eſt: facit mors firmiter adhęrere Deo moriẽtẽ in veniali ſi ſine mortali decedat, & ita mens licet non haberet iam diſplicentiam de peccato veniali, tolleretur illud; nã etiam in viuentibus tollitur peccatum veniale ſine contritione actuali, & hoc quantum ad culpam peccati, ſcilicet per quemlibet actum factum feruenter in charitate: a fortiori ergo poterit tolli veniale quantum ad maculam poſt mortem, maxime quia nihil impedit animam exiſtentem in purgatorio habere dolorem de peccato formatum charitate. Cum omnes animę ibi manẽtes in charitate deceſſerint, & in illa ſemper maneant, quia illa nunquam excidit 1.Corin.13.

Ad tertium dicendũ, ꝙ pecatum mortale non dimittitur poſt mortem, & ſic nullum dimittitur, ſed veniale poteſt dimitti, & ideo omnia venialia in quibus quis moritur, dimittuntur.

Ad quartum dicendum, quòd in inferno nulla eſt redemptio, eo quòd illuc ſolum itur pro peccato, quod poſt mortem nulli dimittitur, ſed pro veniali non itur ad infernum, ideo licet dimittantur omnia venialia poſt mortem, nulla fit redemptio in inferno.

Aut facite. Oſtenſo ſupra, quòd miracula facta a Chriſto non poterant attribui dęmoni: hic oſtenditur, quòd neceſſe erat attribui ea diuinę virtuti, & dicitur.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum. Vult Chriſtus increpare Iudęos, quaſi irrationabiliter locutos, quia arbor bona non poteſt facere malos fructus, nec mala arbor bonos fructus, ſed qualis eſt arbor, neceſſe eſt, quòd ſint tales fructus; in cognitione autem eſt contrarium, quia quales fuerint fructus talis eſſe arbor oſtenditur, & tamen Chriſtus faciebat bonos fructus, ſcilicet ſanabat arreptitios, ergo neceſſe erat, quòd ex bona radice iſtud procederet, & non ex poteſtate Beelzebub. Et ideo vtitur cõtra eos ratione iſta, ſcilicet oportet, quòd ponatis vnum de duobus, ſcilicet arborem eſſe malam, & fructum malum, vel arborem eſſe bonam, & fructum bonum, & non poteſtis dare medium, ſcilicet arborem eſſe malam, & fructum bonum, & tamen vos dicitis fructum meum eſſe bonum, ſcilicet ſanare arreptitios, ergo neceſſario erit arbor bona, ideſt virtus iſta faciens, & nõ erit Beelzebub. Et iſtud eſt argumentum cornutum, quia quidquid elegerimus concludit, ſic dicit Hierony. cõſtringit eos ſyllogiſmo quem gręci aphitõ vocãt: nos ineuitabilẽ poſſumus appellare, qui iterrogatos hinc inde concludit, & in vtroque premit: ſi inquit diabolus malus eſt, bona opera facere non poteſt: ſi autẽ

F bona ſunt, q̃ cernitis facta, ſequitur vt nõ ſit diabolus qui illa fecit, nec.n. fieri p̃t, vt ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur. *Aut facite.* i. ponite. *Arborem malam, & fructum eius malum.* i. neceſſe eſt, ꝙ vnũ iſtorũ ponatis. Aliqui.n. turbantur, quia dr̃ facite, nam nõ vr̃ licitum facere arborem malã, nec fructum malũ. Vñ dicit Aug. lib. de verb. do. vbi.n. ait facite arborem bonã. &c. eſt p̃ceptum ſalubre cui obedientia neceſſaria eſt. Quod autem dr̃ facite arborẽ malam non eſt p̃ceptum, vt faciatis, ſed monitio, vt caueatis, nõ eſt tñ iſte ſenſus lr̃æ, ſed ille quem poſuit Hiero.ſ. ꝙ Chriſtus nihil præcipit, ſed ſolũ arguit, & dr̃ facite.i. ponite, quaſi Chriſtus petat ab eis, ꝙ concedant alteram partẽ iſtarum, quod neceſſe eſt fieri, & patet ex litera ſequen.ſ.

G *Siquidem ex fructu arbor cognoſcitur.* Iſta eſt probatio dicti, quia dixerat ponite arborem bonam, & fructũ bonum, vel arborem malam, & fructum eſſe malũ. q.d. neceſſe eſt alterum iſtorum poni, quia arbor cognoſcitur ex fructu, & ideo ſi fructus bonus eſt arbor bona eſt, & ſi fructus malus, arbor mala, ſi tñ arbor mala poſſet facere bonum fructum, iam non cognoſceret arbor ex fructu. Aliter introducit hoc Nicolaus dicẽs, ꝙ licet miracula aliqua poſſint fieri arte magica, ſicut Simon magus faciebat ſtatuas ambulare, loqui, & ridere, vt dr̃ in itinerario Clementis, iſta tñ pertinent ad ſolam curioſitatem, facere tñ miracula ſalubria, vt curare ægros, & illuminare cæcos, ad ſolam Dei virtutẽ pertinet, talia autem Chriſtus faciebat, ergo non poterant attribui dęmoni. Dicendum, ꝙ dæmones cũ ſint

H inuidi, licet poſſint bonum facere, nunquã facerent: Chriſtus autem faciebat bona, ideo ſignũ erat, ꝙ non operabatur virtute dęmonis, & tñ nõ eſt probatio neceſſaria, quia p̃t dæmon interdum bonum facere, vt fallat, ſed argumentum neceſſarium eſt, ꝙ Chriſtus faciebat talia opera, quæ non pertinebãt ad dæmonẽ, ergo non operabatur virtute dęmonis. Et vocatur bona arbor Deus, mala arbor dæmon, boni fructus qui per ſolum Deum fieri poſſunt, mali fructus opera, q̃ facit dæmon, ſed Chriſtus faciebat bonum fructum.i. opera quæ ſolus Deus facere poterat, & dæmon etiã ſi vellet illa facere non poſſet, ergo Chriſtus non operabatur virtute dęmonis, & ſic ratio neceſſaria.

Progenies viperarum. Poſtquam oſtendit Chriſtus

I Phariſæos falſa, & irrationabilia dicere, oſtẽdit hic ex qua radice iſtud dicebant.ſ. ex inuidia, & odio, quod contra Chriſtum conceperant, & vocat eos progeniem viperarum in contumeliam quandam.ſ. quia venenum inuidiæ in corde gerebant.

Quõ poteſtis bona loqui cum ſitis mali? Non eſt intelligendum, ꝙ aliqua bona dicerent Phariſæi de quibus Chriſtus admiraretur, quia potius dicebant mala.ſ. in Beelzebub eiicit dæmonia, ſed eſt ſenſus quomodo poteſtis bona loqui, ideſt quomodo poteritis, quaſi dicat non poteritis, quia mali eſtis, & ideo non admiror, ꝙ mala loquamini, quia neceſſe eſt vos mala loqui, cum mali ſitis.

K *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Hic probat dictum.ſ. os loquitur id quod in corde eſt, maxime qñ abundanter eſt, ſiue ſit malum, ſiue bonum, & ideo cum vos habeatis ſuperabundantiam malitiæ in corde, non poteritis bona dicere.

Bonus homo de bono theſauro profert bona. Declaratio eſt dicti: eſt enim bonus, qui virtutes habet: theſaurus hominis eſt cor eius vbi ſunt omnes cogitationes, & de illo egreditur bonum, & malum infra 25. ſcilicet de corde exeunt adulteria furta, &c. & dr̃ theſaurus: quia, ſicut theſaurus ſemper eſt in abſcondito, ita quę in corde ſunt abſcondita ſunt, ita vt nemo ſciat, niſi ipſe homo, 1.Corin.2. nemo ſcit, quę ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in eo.

Et

Et malus homo de thesauro malo profert mala. Ideſt de malo corde in quo ſunt malę cogitationes profert mala,ideſt mala verba. *Dico autem vobis.* Poſtquã oſtẽdit Chriſtus peccatũ Iudęorum blaſphemando Deũ: oſtendit hic, quòd non erunt impuniti.

Omne verbum ocioſum. Arguit a minori,ſ.ſi de verbis ocioſis,quę nullum offendunt, reddemus rationem,a fortiori cogeremur reddere de blaſphemia.

Quod locuti fuerint homines. Non dixit, quod locuti fueritis, vt oſtendat iſtam eſſe generalem ſententiam, & in hoc facit eam minus ſuſpectam,quia ſi diceretur quod locuti fueritis,putaret aliquis,quòd Chriſtus ex ira dicebat iſtud Phariſæis æmulis ſuis: cum autẽ hoc dixit omnibus hominibus non erat ſuſpectum. Etiã dixit hoc, vt omnes cauerent ocioſa verba. Sic dicit Chryſoſto.non dixit, quod locuti eſtis vos: ſimul quidem omne hominum erudiens genus.

B *Reddent rationem.* Ideſt punięntur pro eo:innuit enim malum eſſe ocioſum verbum, quia alias non diceretur homo rationem redditurus:nam de actibus virtutum non dicit, quòd reddetur ratio.

In die iudicij. Scilicet in iudicio generali,quod in vna die fiet,quia ſimul totus orbis iudicabitur. Vel melius in die iudicij,ideſt die mortis cuiuslibet in qua iudiciũ ſpeciale de eo fit, & ibi tam de ocioſis,quam de pernicioſis rationem reddit.

Ex verbis enim tuis. Hic oſtendit Chriſtus, quòd etiã in verbis ſit meritum, vel demeritum,contra aliquos, qui putauerunt hoc conſiſtere in ſolis operibus, verba autem, nec ad meritum, nec demeritũ pertinere.

C *Iuſtificaberis.* Ideſt iuſtus efficieris, vel iuſtus oſtenderis,ſ.ex verbis bonis. Vel iuſtificaberis,i.abſolueris, quaſi iuſtus in iudicio Dei. *Et ex verbis tuis condemnaberis.* Ideſt ex verbis malis, & tamen nemo condemnatur,niſi pro peccato mortali,ergo malum verbum eſt peccatum mortale.

Quare Chriſtus vocauit Phariſæos progeniem viperarum. Quæſt. LXXV.

QVAERETVR quare Chriſtus vocauit Phariſæos progeniem viperarum. Dicendum primo, quia voluit eis dicere iſtam contumeliam, ſicut etiam infra in litera vocauit eos generationem adulteram, & hoc non dixit, quaſi in vindictam,quia poterat eos delere ſi voluiſſet:tamẽ non erat hoc facturus, ſicut prędixerat Iſa.& dicitur. ſupra.in litera,ſcilicet arundinem quaſſatam non confringet, ſed dicit hoc, quia ipſi peccauerant grauiter blaſphemando Deum,ſ.in Beelzebub eijcit dęmonia: ideo decuit, ꝙ cum ipſi dixiſſent falſam blaſphemiã, audirent veram contumeliam, & Chriſtus hoc poterat facere,quia iudex erat. Secundo fuit,quia hoc cõueniebat eis,dicuntur enim progenies viperarum,i.filij viperarum,ſ.ſimiles eis, quia ſicut viperę venenum in ſe habent, & mordendo effundunt illud in vulnere,ita & Phariſæi in corde habebant venenum odij,& ideo in verbis mordacibus effundebant illud, qa verba ſua inuidia plena erant. Tertio fuit,vt oſtẽderet,ꝙ erant filij malorũ patrũ, qui eos male nutrierãt, & ita male loquebãt. Sic dicit Chryſoſto.non admiror,ꝙ hoc loquimini, &c.n.male nutriti eſtis a malis ꝓgenitoribus, & mẽtẽ malã habetis. Vel põt intelligi de patribus non q̃dẽ de immediatis,ſed de alijs prioribus,q̃ occiderãt ꝓphetas, & iſti imitabant̃ eos: ſic dr̃.ĩ.23.ꝙ iſti ſunt ſocij ſuorũ patrũ, q occiderũt ꝓphetas.Et patet ꝙ iſte ſit ſenſus, quia ibi vocat Chriſtus iſtos genimina viparũ.i.imitatores illorũ,q ꝓphetas occiderũt. Et hoc dixit Stephanus Act.7.quẽ ꝓphetarũ nõ pſecuti ſunt patres veſtri, & occiderunt eos,q p̃nunciabant

A de aduentu iuſti. Quarto dicit hoc ad ſignificãdũ eos eſſe filios diaboli, q̃ ſerpens eſt Iſa.28. vbi Leuiatã vocat̃ ſerpens, & in ſerpente locutus eſt Gen.3.vnde, ſicut Chriſtus vocauit eos filios diaboli.Ioã.8.ſ.vos ex patre diabolo eſtis, ita hic vocauit eos filios viperę,i. diaboli, & quia opera Dei diabolo attribuebant,vt ait Rabanus,ſ.ꝓgenies viperarũ,i.filios,& imitatores diaboli eos appellat, qa ſcienter bonis opibus detrahebant,quod diabolicum eſt. Quinto fecit hoc ad auferendum Phariſæis ſupbiã,qa ipſi valde gloriabãtur de nobilitate ꝓgeniei,ſ. ꝙ eſſen t filij Abrahę Io.8.filij Abrahę ſumus: nulli vnq̃ ſeruiuimus: Chriſtus aũt, vt confundat eos vocat eos filios viperarũ,quę erat peſſima progenies. Et iſte etiam eſt coueniens ſenſus quia ſic Ioannes increpuit eos ne ſupbirent de ſtirpe Abrahę,ſ.videns multos Phariſęorum dixit eis ꝓgenies viperarum, &c.& ſequitur ne velitis dicere intra vos prẽm habemus Abrahã ſupra 3.c.Sic dicit Chryſo.progenies viperarũ eos dixit, quia in ꝓgenitoribus gloriabantur, vt ergo excluderet eoru m ſuperbiam ſeparauit eos a cognatione Abrahę: attribuens eis ꝓgenitores ſimilium morum.

Quomodo eſt verum, quod dicitur hic.ſ.ex abundantia cordis os loquitur. Quæſt. LXXVI.

QVAERETVR quõ eſt verũ,quod hic dr̃.ſ.ex abũdãtia cordis os loquit̃, qa interdũ quis loquit̃,q̃ in mente nõ hẽt, & aliq̃ mali bona loquunt̃, ſicut dr̃. ſ̃.7.non oĩs, qui dicit dñe dñe intrabit regnũ cęlorũ.

Dicendum, ꝙ iſtud verũ eſt ſemper, ꝙ bonus hõ bona loquit̃, quia de bono theſauro non põt mala ꝓferre,quod ſi faceret iam malus efficeret̃. de malo aũt ſecus eſt,qa licet mala,vt cõmuniter ꝓferat agens ex habitu, tñ bona dicere põt cum habeat libertatem ad oppoſita, & interdum ꝑ aliquem finem agit ꝯ conditionem habitus: regulariter tñ malus mala dicit,qa qualis vnuſquiſque eſt, talia dicit, & operatur 2.Ethi. iſta tñ regula Chriſti poteſt eſſe vera dupliciter generaliter.Vno modo intelligẽdo in caſu,in quo ipſe loq̃tur:nam de Phariſęis loquebatur, qui mala dicebant,

D & de hoc verum eſt, quòd mala,dicens eſt malus: licet non conuertatur.

Secundo poteſt intelligi non in quolibet bono, & malo, ſed in eo, qui abundanter eſt bonus, vel malus: nam qui parum malus eſt,poteſt malitiam occultare, & bona dicere, qui tamen valde malus eſt, non poteſt malitiam occultare, quia abũdantia malitiæ, quæ eſt in corde cogit linguam prorumpere in verba mala, & ita Chriſtus dixit ex abundantia cordis os loquitur, & non dixit ex corde os loquitur: in quo etiam innuitur, quòd quando quis mala loquitur,deteriora in corde habet cum abundantia ſit in corde, ſicut dicit Chryſo.cum audieritis hominem mala loquentem multo ampliorem extimes nequitiam, quam verba demonſtrent, quod enim exterius dicitur eſt

E ſupereffluentia eius, quod intus eſt:in hoc autem valde arguit Phariſæos, dicens quòd nequiores erant, quam apparebant,quia licet mala loquerentur,adhuc ipſi deteriores erant.

Quid ſit verbum ocioſum. Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR de verbo ocioſo de quo hic dicitur quid ſit.

Aliqui dicunt, quòd ſit verbum calumnioſum, & iniurioſum. Quod patet, quia Chriſtus volebat hic oſtendere, quòd Phariſæi punirentur pro malis, quę dixerant blaſphemia erat, ergo illud,& ſimilia ſunt verba ocioſa.

Item patet, quia infra dicitur ex verbis tuis condem naberis, & applicat hoc ad verba ociosa, de quibus dixerat, & tñ non condemnatur quis, nisi pro verbo malo pernicioso, vel iniurioso, ergo, idest ociosum.

Item patet, quia dicit Chrysosto. ociosum autem verbum est, quod mendax est, & quod calumniam habet.

Dicendum videtur, ꝙ verbum ociosum dicitur eẽ verbum leue, quod nulli nocet, & tamen nulli proficit, vel sine aliqua ratione, necessitate, vel vtilitate dicitur, sed superuacuum est, & ex hac ratione dr̃ ociosum. i. ꝙ nihil proficit, sicut qui ociatur nihil agit: vel est verbum pro ocio. i. ad trahendum tempus in eis, q̃bus nihil operis incumbit. & distinguitur ociosum q̃ vtile, quod bonum est, & è contra turpe, & perniciosum, quod malum est, sic dicit Grego. ociosum verbũ est, quod aut vtilitate rectitudinis, aut ratione iustę necessitatis caret, quia. s. sine vtilitate loquentis dicitur, & audientis: si commissis seriis de rebus, illis friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. cęterum qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis: hic nõ ociosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. iste est modus communis accipiendi verbum ociosum, & proprius secundum rationẽ nominis, non est tamen inconueniens accipi verbum ociosum pro pernicioso, & calumnioso. Et istud potius tenere voluit Chry. licet recitasset opinionẽ aliorum distinguentium ociosum a pernicioso, cum ait, ociosum autem verbum est, quod mendax est, quod calumniam habet, & subdidit. s. quidam autem dicũt q̃m & vanum, quale est, quod risum mouet inordinatum, vel turpe inuerecundum. Et hoc modo dicetur ꝙ verba, quæ Pharisæi dixerunt contra Christum. s. in Beelzebub, &c. erant ociosa, & ꝙ ad hoc dixit ipse de verbis ociosis, & tunc dicitur ociosum. i. sine ratione, vel contra rationem, quia ratio non mouit ad proferẽdum, sed potius est contra rationem talia dici. Vel dicitur ociosum. i. in ocio cogitatum, & hoc dicitur, vt innuatur, ꝙ est ex magna malitia, cum minus cogitatum sit ad inueniẽdum tale verbum, quod in ocio fit: quando cessantibus aliis cogitationibus locus est inueniendi malũ aliquod artificiose, quod fit nimis pungitiuum: nam multa mala docet ociositas, & ita erat verbum istud. s. in Beelzebub, &c. q̃a videbatur esse ex cogitatum valde ex malitia. & tamen iste modus accipiendi ociosum fere a nullo inuenitur, nisi a Chrysost. nam Hiero. Aug. Greg. cæteri totusque vsus ociosum alio modo vocat.

Ad primum dicendum, ꝙ dixit hic Christus de verbo ocioso non innuens, ꝙ verba, quæ dixerant Pharisæi essent ociosa, sed arguit a minore. s. de ocioso ratio redditur, a fortiori de pernicioso, & de blasphemia. Sic dicit Hiero. si ociosum verbum, quod nequaquã ædificat audientes non est absque periculo eius qui loquitur, & in die iudicii reddet vnusquisque rõnẽ sermonum suorum, quanto magis vos, qui opera sancti spiritus calumniamini, & dicitis me in Beelzebub eijcere dæmonia, redditurí estis rationem calumnię vestrę?

Ad secundum dicendum, ꝙ ibi Christus non dixit de verbis ociosis, sed de verbis, quæ dixerant Pharisæi quæ perniciosa erant, & pro talibus condemnarẽtur, quòd sunt peccatum mortale. Vel potest intelligi de ociosis, & est sensus: condemnaberis. s. ad pęnam purgatoriam, nam cuilibet veniali competit aliqua pęna purgatoria.

Ad tertium dicendum, ꝙ Chrysosto. tenuit in hoc specialem modum loquendi de verbo ocioso contra consuetudinem cæterorum.

F *An verbum ociosum sit peccatum mortale, vel veniale.*

Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR de verbo ocioso, an sit peccatum mortale, vel veniale.

Aliqui dicunt, ꝙ sit mortale, quia dicitur hic, ꝙ de oĩ verbo ocioso, quod locuti fuerint hoĩes reddent rõnem in die iudicii, & tñ in die iudicii non redditur rõ, nisi de mortalibus, quia pro venialibus sufficit pęna purgatoria, & quicunque decesserit in solis venialibus ante diem iudicii, punietur ꝓ eis in purgatorio, & post illum diẽ nulla erit pęna, nisi ęterna. ergo verbum ociosum malum est mortale, cũ

G pro eo post diẽ iudicii puniatur quis, quia hoc est ratio nem reddere, nam ratio non redditur, nisi de eis pro quibus pęna toleranda est, quia de bono opere, nemo rationem reddet.

Item patet, quia dicitur hic, ex verbis tuis condemnaberis, cum autem hoc de ociosis diceretur, ergo ociosum mortale est.

Dicendum, ꝙ verbũ ociosum qualecunque sit veniale est, si autẽ sit turpe, vel perniciosum est mortale, sic dicit Greg. qui scurrilia replicat, & aliquid ꝓfert turpitudinis, hic non ociosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. Item verbum ociosum est de illis peccatis, qui post hanc vitam remittuntur, vt dicit Augu. & hr̃. 25. di. c. qualis hinc, & tñ non dimittuntur post mortẽ

H peccata mortalia, sed sola venialia, vt ostensum est. s. q. 74. ergo verbum ociosum veniale est, vnde Aug. ẽt vocat illud de minimis peccatis, sed minima peccata, & minuta, & quotidiana sunt illa, quæ venialia dicimus; vnde non solum verbum ociosum absolute dictum est veniale, sed etiam si accipiatur ꝟm aliquas circunstantias aggrauantes, sicut est assidue loqui ociosa, vel longas narrationes ociosi sermonis trahere, sicut dicitur 3. Ethic. c. de temperantia, de illis qui in fabulis totos dies conterunt. i. expendunt, vel ratione loci, vt si in ecclesia quis ociosa verba dicat, in qua nihil fieri debet, nisi quod ad orationem pertinet, vt dicit Aug. & habetur 42. dist. c. in oratorio, & c. oratorium, quia oẽs istę grauitates, & quæcunque aliæ non indu-

I cunt verbum ociosum de specie venialis peccati, sed quantumcunque sit graue, vel qualitercunque dictũ: dum tñ nihil sit, nisi ociosum, nunq̃ per se erit, nisi veniale. Et dr̃ per se, quia forte quis in verbis ociosis expendit tp̃s illud in quo tenebatur facere aliquid vtile, & maxime si ad cultum Dei erat necessarium, tunc. n. mortale est: non quidem verbum ociosum, sed omissio operis necessarii, & amissio tp̃is, sed verbum ociosum in se quantumcunque sit assiduũ, & longũ veniale est, vt ait Aug. & hr̃ 25. di. c. qualis hinc. s. hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatꝰ risus, & c. ẽt si in ecclesia quis longa verba ociosa dicat veniale est per se, vt dicit Aug. in Omel. de igne purgatorio. &

K habetur 25. distinction. §. criminis, s. quæ autem sunt minuta peccata opus est, vt ex eis aliqua nominemus, & sequitur si se, aut in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis ociosis occupauerint: ociosum ergo verbum ꝑ se, semper est veniale, sed per accidẽs fit mortale, s. nõ ipsum, sed aliud quod cum eo fit, vt est omissio operis necessarii, vel alia similia.

Ad primum dici pt̃, ꝙ de verbo ocioso redditur rõ in die iudicii. s. in iudicio particulari, quia mox, vt quis moritur præsentatur Deo iudicandus, & ibi rationem reddit, tam de mortali, q̃ de veniali, si in mortali decedit adiudicatur igni æterno, si autem in veniali, igni purgatorio: & hoc est in iudicio reddere rationem, sic dicit Aug. & 25. distinction. capit. qualis. s. qualis hinc quísque egreditur, talis in iudicio reprę sentabit, & de illis

illis ocioſis dicit Aug. ꝙ reddetur rõ in die iudicii, eadem d. §. criminis. ſ. ſi ſe in eccleſia, aut extra eccleſiã fabulis ocioſis, de quibus in die iudicii ratio reddenda eſt, occapauerint. Aliter poteſt dici, quòd in die iudicii, ſcilicet iudicii generalis reddetur ratio de verbo ocioſo, quod eſt veniale, ab illis qui deceſſerunt in mortalibus, nam veniale non poteſt remitti ei, qui in mortali manet, vnde damnati in iudicio generali, reddent rationem de omnibus, tam mortalibus, quàm venialibus, ſed pro venialibus quidem aliquis paruus gradus debetur pęnæ, ꝓ mortalibus aũt ęterna pœna. A

Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud intelligitur de ſolis peccatis mortalibus. i. de verbis pernicioſis, quę ſũt peccatum mortale, non autem de ocioſis. Poteſt tamẽ intelligi de ocioſis, & hoc tam ad illos qui decedunt in ſolis venialibus, quam ad eos qui in mortalibus. Primi. n. condemnabuntur ex verbis ocioſis. ſ. ad pęnam purgatoriam. B

Alii aũt condemnabuntur ad pœnam ęternã, non quidem. ꝙ venialia ſint eis cauſa damnationis ęternę, ſed ꝙ in igne æterno cui adiudicantur propter mortalia, punientur ẽt pro venialibus, cum eis competat aliqua pęna, quæ nunquam illis fuit remiſſa: hæc autẽ dicta ſunt accipiendo verbum ocioſum, vt cõiter ſumitur: nam accipiendo, vt accipit Chryſ. eſt mortale, quia eſt verbum mendax, & ꝙ calumniam habet, & tunc concedenda ſunt argumenta, quia potius adiuuant illam poſitionem.

Quomodo verum eſt quod dicitur in litera, ſcilicet ex verbis tuis iuſtificaberis, &c. Quæſt. LXXIX. C

QVAERETVR quõ eſt verum, quod dicitur in litera. ſ. ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Dicendum, ꝙ non eſt dubium quantum ad iſtam partem. ſ. ex verbis tuis condemnaberis, quia malũ verbum. i. pernicioſum eſt peccatũ mortale, & pro quolibet mortali poteſt homo condemnari, & vere cõdẽnabitur, niſi pęniteat.

De verbis tamen bonis quomodo per illa iuſtificetur hoc eſt dubium, quia poteſt aliquis dicere bona verba qui malus eſt, & tamen illa non excuſant eum cum condemnetur.

Dicunt quidam, ꝙ iuſtificatur homo ex bonis verbis, ſi fuerint bonitati mentis conſona, ſic dicit Nicolaus, & tamen tunc non iuſtificatur homo ex verbis, ſed ex bonitate mentis, ſic etiam dicit Remigius: non eſt dubium, quin vnuſquiſque de verbis ſuis malis, q̃ loquitur condemnabitur, veruntamen ex bonis verbis non iuſtificatur quis, niſi ex intimo corde, & deuota intentione ea proferat. D

Dici poteſt ergo vno modo, ꝙ ex verbis bonis iuſtificatur quis, ſi proferat ea, ſicut Chriſtus dixit ſupra in litera. ſ. ex abundantia cordis os loquitur, & bonus hõ de bono theſauro profert bona, & hoc conſonat expoſitioni Remigii, & Nicolai.

Secundo poteſt dici iuſtificaberis. i. iuſtus oſtenderis, vel nominaberis, quia dixit Chriſtus ſupra in lr̃a, ſiquidem ex fructu arbor cognoſcitur, & ita ſiquis iuſta loquitur, ſignum eſt, ꝙ iuſtus eſt. Sed dicendum, ꝙ vere Chriſtus loquit̃ de iuſtificatione, q̃ fit ex ſolis verbis, per quæ ſola iuſtificabitur, & tanq̃ iuſtus abſoluet̃, & patet quia Chriſtus loquitur hic de rõne, q̃ redditur in die iudicii, & ſicut de factis reddit̃, ita & de verbis, & quia verba ſunt triplicia. ſ. bona, & mala. ſ. pernicioſa, & indifferẽtia. ſ. ocioſa, poſuit Chriſtus, ꝙ de his tribus haberetur cõſideratio in die iudicii, vnde de ocioſis dixit. de omni verbo ocioſo, quod locuti fuerint hoĩes reddent rõnem in die iudicii, & quia ocioſa in- E

terdum hñt excuſari, vt non ſit ẽt peccatum veniale, & interdum ſunt peccatum veniale: Chriſtus non cõdemnauit determinate, nec abſoluit, ſed dixit reddẽt rõnem. q. d. ſub dubio manet, an punientur pro eis, vel non, quouſque reddant rõnem, qũo illa dixerunt, vt videatur an debeant puniri, vel non: pro malis autem verbis certa manet condemnationis ſentẽtia, ideo nõ dicitur, ꝙ de eis ratio reddetur, ſed dr̃ ex verbis tuis condemnaberis. i. certum eſt, ꝙ ſic fiet: pro bonis aũt certum eſt, ꝙ non erit condemnatio, ideo dixit ex verbis tuis iuſtificaberis, & præſupponendum eſt, quòd hic dicitur de ſolo iudicio verborum, quaſi quis iudicari debeat de quolibet verbo, & facto per ſe, & de illo debet cõdemnari, vel abſolui, ac ſi nihil aliud egiſſet, nec dixiſſet: & tũc certum eſt, ꝙ ex ſolis verbis bonis, quando de illis iudicium agetur, iuſtificabitur homo, quia aut verbum bonum fuit dictum in charitate, aut nõ: ſi in charitate iuſtificabitur homo. i. dignus premio iudicabitur, ſi autem extra charitatem ſaltem iuſtificabitur. i. abſoluetur, quia nihil mereatur ex illo verbo, tamen ſaltem non condemnabitur, & hoc eſt iuſtificari.

Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis dicentes: Magiſter volumus a te ſignum videre. Qui reſpondens ait illis: Generatio mala, & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Sicut. n. fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio, cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pęnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quã Ionas hic. Regina auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam, quia venit a finibus terræ audire ſapientiã Salomonis: Et ecce plus quã Salomon hic. Cũ autem immundus ſpiritus exierit ab hoĩe, ambulat ꝑ loca arida quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meã vnde exiui. Et veniẽs inuenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitãt ibi, & fiũt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic peſſimæ.

Mar. 8. Luc. 11. Ionæ 2. Ionæ 3. Luc. 11. 3. Reg. 10. 1. Par. 9. 1. q. 1. c. ve reor. Luc. 11. De pe. d. 4. c. reuertar.

Tunc reſponderunt. Hic ponitur confutatio tentantiũ Chriſti poteſtatem, poſtquam fuerat poſita confutatio calumniãtium eius bonitatem, & diuiditur in tres partes, quia primo ponitur eorum confutatio. Secundo denunciatur eorum condemnatio, ibi. *Viri Niniuitæ.* Tertio ſubdiuiditur eorum execratio, ibi. *Cum autem immundus.* Circa primum dicitur. *Tunc.* ſ. qñ fiebant præcedentia. *Reſponderunt ei.* i. dixerunt, quia accipit̃ large rñdere pro dicere, quia iſti nihil reſpondebant Chriſto, cum non quæſiuiſſet quidquã ab eis, nec fuiſſet eis elocutus, nã iſti non ſunt illi q dixerũt. ſ.

Cõfutatio tentantiũ Chriſti poteſtatem.

in Beelzebub eiicit dæmonia, & contra quos Christus locutus fuerat præcedentia, ſed alii erant, vt patet Luc. 11. ſ. quidam eorum dicebāt in Beelzebub eijcit dæmonia, & alij tentantes ſignum quærebant, & ſunt iſti, qui hic ſignum petunt, ſed ita ſolet accipi reſpondere. i. dicere, vt patet Mar. 11, vbi dr̄ Chriſtus reſpondiſſe ficulneæ, quæ tñ nihil ei fuerat locuta. *De Scribis, & Phariſæis*. Scribæ ſunt legis doctores, & Phariſæi ſunt quaſi religioſi; & iſti ſunt qui Chriſtum pſequuntur: nam populus non perſequebatur eum, ſed potius gaudebat valde qñ ipſe rationibus conuincebat Scribas, & Phariſæos. *Dicentes magiſter volumus a te ſignum videre*. i. volumus ꝙ oſtendas nobis aliquod miraculũ, & licet non exprimatur hic tamen petierunt ſignũ de cęlo, vt patet Luc. 11. ſ. & alii tentantes eum ſignũ de cęlo quærebant. *Qui reſpondens*. ſ. volens concedere quod petebant ait illis. *Generatio mala, & adultera*. Contumelia eſt quam Chriſtus eis dixit. *Signum quærit*. Loquitur Chriſtus eis in tertia perſona, quaſi dedignatus dirigere ſermonem ad eos, ſed loquitur toti populo aſtanti de eis. *Et ſignum non dabitur ei*. ſ. ſignum, quod petit de cęlo, ſed dabatur aliquod ſignum, quod ipſi non petebant. *Niſi ſignum Ionæ prophetæ*. i. tale ſignum, quale fuit in Iona, & ſequitur. *Sicut enim fuit Ionas in ventre Ceti*. Cetus vocatur piſcis magnus, & aliquando accipitur Cetus pluraliter indeclinabile, vt Gene. 1. creauit Deus grandia Cete. i. magnos piſces, ſic dicitur Ionæ 2. præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam. *Tribus diebus, & tribus noctibus*. Sic dicitur Ionæ 2. ſ. erat Ionas in ventre piſcis, tribus diebus, & tribus noctibus. Et non ſunt accipiendi iſti dies, & noctes per ſynecdochem, ſicut tres dies, & tres noctes, quibus Chriſtus fuit in corde terræ, ſed quòd fuerint noctes, & dies integri, quia ſemper ſcriptura accipienda eſt in ſignificatione propria, niſi conſtet, ꝙ neceſſe ſit aliter accipi, quia alias tota certitudo ſcripturę periret, ſi liceret nobis ſine cauſa neceſſaria trahere verba extra propriam ſignificationem, & tamen de tribus noctibus, & diebus Ionæ non conſtat, ꝙ fuerint incompleti, ergo oportet dicere, quòd fuerunt integri. *Sic erit filius hominis*. i. ego: ſic enim ſolet ſe vocare, vt patet p̄cedenti c. & ſupra 10. non enim volebat de ſe maiora dicere, quam quiſque videre poterat, & quia omnes videbant eum eſſe hominem, ideo filium hominis ſe vocabat. quia ita erat. ſ. filius virginis, licet opera ſua eũ aliquid vltra hominem eſſe oſtenderent. *In corde terræ*. Ideſt in ſepulchro, quia intra lapidem iacuit, & dixit in corde terræ, & non in terra, vt oſtenderet ſe loqui de morte ſua, nam nunc in terra erat. i. ſuper terrã, ſed in corde terræ nemo eſt, niſi qui ſepelit̄, & ita de morte ſua expreſſe dixit. *Tribus diebus, & tribus noctibus*. Nõ fuerunt noctes, nec dies integri, vt infra dicetur.

An iſtud ſit ad præcedentia continuatum.
Quæſt. LXXX.

QVAERETVR an ſit continuatum iſtud ad præcedentia.

Aliqui dicunt, ꝙ ſic, & ēt ꝙ iſta ſunt immediate poſt illa, quia dr̄ hic, tunc reſpõderunt. ſ. tunc, vt completa ſunt præcedentia.

Alii dicunt, quòd fuit prius factum. i. antequã Chriſtus diceret omnia, quæ ſupra habentur ɔ̄ Phariſæos, ſed ꝙ ſimul fuerint iſta. ſ. dicere ĩ Beelzebub eiicit dæmonia, & ꝙ peteretur ſignum a Chriſto, quia Luc. 11. dr̄, quidam ex eis dixerunt in Beelzebub eiicit dæmonia, & alii tentantes ſignum quærebant.

Dicendum, ꝙ non poteſt tam determinate ſciri ordo iſtarum rerum, quia potuit eſſe, ꝙ ambo iſta ſimul fierent. ſ. dicere in Beelzebub, &c. & ſignum petere,

F Vel ꝙ prius dictum fuerit in Beelzebub, &c. & Chriſtus dixerit contra Phariſæos omnia quæ habentur ſupra quibus finitis Phariſæi petiuerint ſignũ, vt hic dr̄, & quidquid dicatur conuenit vtrique Euangeliſtę, & hoc propter breuitatem temporis, quia eodem tpe. i. continuato colloquiò oĩa iſta facta ſunt. Et ſi velimus tenere, ꝙ ſimul dictum eſt in Beelzebub, &c. & petitũ eſt ſignum, exponetur litera tunc reſponderunt. i. qñ alii dixerunt in Beelzebub, &c. tunc iſti petiuerunt ſignum. Si aũt velimus, ꝙ petitio ſigni fuit poſt omnia præcedentia dicetur, ꝙ qñ Luc. 11. dr̄ quidam ex eis dicebant in Beelzebub eiicit dæmonia, & alii ſignum quærebant, non dicitur hoc quaſi ambo ſimul facta ſint, quia nec hoc dicit litera, ſed ſolum ꝙ ambo facta
G fuerint, & tamen dato ꝙ ambo ſimul facta fuiſſent, oportebat ꝙ Matthęus teneret ordinē quem tenuit, quia ipſe proſequitur reſponſionem Chriſti ad vtrunque, & quia non poterat vtrunque ſimul dicere, licet a diuerſis ſimul vtrunque dictum fuerit, recitauit plene prius illud, quod dicebatur de Beelzebub: deinde adiunxit petitionem ſigni, & reſponſionem Chriſti. Lucas aũt, quia ſolum proſecutus eſt id quod dicebat de Beelzebub, & non reſpõſionem Chriſti ad petitionem ſigni, poſuit vtrunque ſimul.

Quare Phariſæi a Chriſto nunc ſignum petiuerunt. Et quòd miracula cum veneratione ſunt accipienda.
Quæſt. LXXXI.

H QVAERETVR quare iſti petiuerunt nunc ſignum a Chriſto.

Dicendum, ꝙ non petiuerunt, quaſi eēt neceſſarium ad oſtenſionem poteſtatis Chriſti, quia multa ſigna fecerat ex quibus fuerat ſufficienter oſtenſa, ſed petiuerunt hoc propter multa. Primo, qa volebant tentare eum: erant. n. increduli, & licet multa ſigna viderent nõ credebant, ſed ſemper alia cupiebant, & ſic tentabãt Chriſtum, vt ſcirent an facere poſſet, quod ipſi petebant, & ſic dr̄ Luc. 11. ſ. alii tentantes ſignum quærebant.

Secundo fuit propter curioſitatē, nã miracula erãt aliquid nouum naturam excedens, & gaudebant videndo illa, licet pp ipſa credere nollent, & hæc erat
I curioſitas. i. ſuperflua cura ſciendi, id quod non pdeſt, nam miraculum ſi non accipiatur cum veneratione, inquantum eſt a Deo, & per ipſum credatur virtus diuina inutile eſt, & potiùs eſt in contemptum Dei, & malum eſt taliter miracula quærere. Tertio fuit pp inuidiam, quia Phariſæi inuidebant Chriſto, & volebãt quõcunque moleſtare eum, & ita petebant ſignum, ſicut dicit Cyril. alii vero operibus ſtimulati liuoris aculeis petebant ab eo cęleſte videre portentũ. Quarto fuit, quia ſæpe Phariſęi cum Chriſto contendeãt verbis, & ſemper eos confundebat, petunt ergo nunc miracula in quibus non eſt verbis contendendũ. Sic dicit Chry. qa dñs ſuperius multoties verbis in verecundiã
K Phariſæorũ obſtruxerat linguã, rurſus ad opa veniũt.

Quare petierunt Phariſæi ſignum de cælo fieri.
Quæſt. LXXXII.

QVAERETVR quare petiuerunt iſtud ſignũ fieri de cęlo, nã Luc. 11. dr̄ ꝙ ſignũ de cęlo q̄rebant.

Dicendum, ꝙ hoc faciebant, primo pp curioſitatē: nam deſiderabant videre noua, & admiranda, & quia maiora, & magis grata homini ſunt ea, q̄ fiunt in natura cęleſti, q̄ quod ſit in hoĩe, iõ in cęlo ſignũ petebant: volebant. n. forte, ꝙ faceret ſtare ſolē, ſicut Ioſue fecit Ioſue 10. vel ꝙ faceret illum retrocedere, ſicut factũ eſt diebus Iſa. propter Ezechiam. 4. Reg. 2. vel quòd veniret

veniret ignis de cęlo, ſicut fecit Elias 4. Reg. 1. vel ꝙ panes de cęlo mitteret, ſicut veniebat manna de cęlo ſub Moyſe. Exod. 16. vel quòd pluuię, & tonitrua apparerent de cęlo, vt fuit factum per Samuelem 1. Re. 12. & ita de ſimilibus: ſic dicit Hiero. volumus a te ſignum videre de cęlo, ſcilicet cupiebant in morē Eliæ ignem de ſublimi venire, vel in ſimilitudinē Samuelis tempore æſtiuo, cōtra naturā loci, mugire tonitrua, coruſcare fulgura, imbres ruere, &c.

Secundo, & pręcipue fuit, quia volebant Phariſæi confundere Chriſtum, non enim viderant ipſum facientem aliquando ſignum de cęlo, licet multas curationes ęgritudinum vidiſſent, & etiam iam duos mortuos ſuſcitaſſet, ſcilicet filiam archiſynagogi, ſupra 9. & filium viduæ Lucæ 7. putabant igitur, ꝙ non poſſet facere ſignum de cœlo, & ad hoc petebant, vt ſi facere non poſſet confunderetur, ſic patet Luc. 11. ſ. alij tentantes eum ſignum de cœlo quærebant, & tamen tentare eſt velle habere experientiam de re incognita ſic dicit Cyril. ſignum de cœlo quærebant, quaſi dicerent quamuis ab homine dęmonium eieceris, non tamen hoc eſt diuinæ operationis argumentum, nondum enim vidimus aliquid prioribus miraculis ſimile. Moyſes enim traduxit populum per medium maris. Ioſue vero ſucceſſor eius ſolem retardauit in Gabaon: tu vero nihil horum oſtendiſti, quærere enim prodigia de cœlo innuit, quòd huiuſmodi cogitationibus tunc temporis afficiebantur erga Chriſtum.

Quare Scribæ, & Phariſæi potius quam alij quæſierunt hoc a Chriſto. Quæſt. LXXXIII.

QVAERETVR quare Scribę, & Phariſæi quæſierunt hoc a Chriſto potius, quam alij.

Dicendum, ꝙ iſta petitio ſigni fiebat ex quadam inuidia, vt poſſent iſti confundere Chriſtum, & tamē ſoli Scribæ, & Phariſæi oderant Chriſtum: populus autem diligebat eum, & gaudebat de omnibus, quæ faciebat, & quando rationibus confundebat Phariſæos, & Scribas gaudebat, ſic patet Luc. 13. vbi quidam princeps ſynagogæ indignatus eſt, quia Chriſtus ſabbato curabat: Chriſtus aūt reſpondens confudit eum, & dr̄ cum hoc diceret, erubeſcebāt omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuerſis, quæ glorioſe fiebant ab eo. Item Phariſæi, & Scribæ cōuenerant contra Chriſtum, vt quomodocūque calumniarent̄ ei, & quia quidam eorum, qui dixerant in Beelzebub eijcit dęmonia, fuerant a Chriſto rationibus valde redarguti: alij ſocij eorum indignati nunc petebant ſignum a Chriſto, vt ſic poſſent ibi confundere Chriſtum petentes ſignum in vindictā ſociorum ſuorum.

Quare iſti Phariſæi blande Chriſtum ſunt allocuti. Quæſt. LXXXIIII.

QVAERETVR quare iſti nunc locuti ſunt blande dicentes magr̄ volumus a te, &c. cū ſupra loquerent̄ aſpere, ſ. in Beelzebub eijcit dęmonia. Dici pōt vno mō, ꝙ hoc fecerunt timentes duram Chriſti increpationē, nā ſocij eorum, qui dixerāt in Beelzebub eijcit dæmonia, fuerant nimis increpiti: blandius ergo iſti loquunt̄, vt nō eſſet Chriſto occaſio eos arguendi.

Secundo poteſt dici, quòd hoc faciebant irridendo, non enim vocabant Chriſtum magiſtrum honorantes eum, ſed illudentes. Quod patet, quia dixerunt volumus a te ſignum videre, & tamen ſi honorarent eum humiliter poſcerent, & non dicerent volumus, quaſi oporteret Chriſtum ſequi mandatum iſtorum, ſic dicit Chryſo. verba autem eorū adulatione, & ironia ſunt plena, & prius qdē cōuitiabant̄ dæmoniacum eum vocantes, nunc adulantur vocantes eū magiſtrū.

Quare Chriſtus nunc reſpondit aſpere, cum iſti Phariſæi fuiſſent locuti blande. Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc reſpondit aſpere, cum iſti fuiſſent locuti blande: nam vocat eos generationem adulteram.

Dicendum ꝙ hoc eſt. Primo quia ipſi merebātur increpari, ſcilicet quia petebant rem iniuſtam, ideſt dari eis ſignum, quando opus non erat, & ad finem indebitum.

B Secundo fuit, quia loquebantur per ironiam. maior enim contumelia erat ꝙ Chriſtum illuderent ſub verbis honoris, quam quòd apertam cōtumeliam dicerent, ideo dure increpandi erant.

Tertio fuit, quia Chriſtus voluit oſtendere, quòd non flectebatur aliqua paſſione, ideſt non indignabat̄ propter contumeliam, nec propter laudes placabat̄, vnde grauius increpuit iſtos blande loquentes, quam eos, qui ſupra amara dixerant, ſic dicit Chryſo, & quidem cum ei conuitiabantur manſuete eis reſpondebat, cum autem adulabantur conuitioſe, demonſtrās, ꝙ vtraque paſſione erat ſuperior, & nec conuitijs in iram ducitur, nec ab adulatione mollitur.

Sed dicetur, quòd Chriſtus cum pateretur non cōminabatur, & tamen cum malediceretur non maledicebat 1. Petri 2. ergo a fortiori cum benediceretur non malediceret.

Dicendum vno modo, ꝙ Chriſtus non maledicebat benedicentibus, & tamen iſti non benedicebant, ſed illudebant, ideo increpantur. Secundo poteſt dici, quòd Chriſtus non increpauit iſtos tanquam reddēs vicem pro malo, quod ei faciebant, & hoc dicitur 1. Petri 2. ꝙ cum malediceretur non maledicebat, ſcilicet tanquam vindictam ſumens, & cum pateretur nō comminabatur, etiam tanquam retribuens in hoc, ſed dixit eis contumeliam, quia merebantur audire eam cum mali eſſent, & quia Chriſtus oſtendere volebat, ꝙ blanditijs nō ducebatur, & forte iſta fuit cauſa præcipua, quia putauerunt iſti, quòd verbis blandis Chriſtum mollirent, ipſe autem oſtendere voluit, ꝙ intelligebat cor eorum, & quòd non ducebatur aliqua paſſione, ſicut illi putabant.

Quare iſti arguuntur, quia petierunt ſignum. Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR quare iſti arguuntur, qa petierunt ſignum, & rex Achaz arguitur, quia petere noluit Iſa. 7. nam Iſa. dixit ei pete tibi ſignum a dn̄o in ꝓfundū inferni, ſiue in excelſum. ſ. & dixit Achaz non petam, ꝑp quod dixit Iſa. indignatus. Audite, ergo domus Dauid nunquid parum eſt vobis moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis, & Deo meo? & ſic innuit, ꝙ Achaz offendit Deum nolens petere ſignū.

Dicendum, ꝙ iſti peccauerunt petentes ſignū, quia ſuperuacuū erat, & malo animo petebāt, ſ. vt Chriſtū confunderent. Achaz aūt peccauit in duobus. Primo quia non obediuit Deo, nam cū Iſa. diceret ei ex parte Dei, ꝙ peteret ſignum, ēt ſi non videretur ſibi neceſſarium, vel vtile, q̄tum ad aliquid tenebat̄ petere. Secundo, quia fecit hoc Achaz ex contemptu Dei, quia ipſe bene ſciebat, ꝙ Deus poterat facere quodcunq; ſignū vellet: ipſe t̄n erat idolorū cultor, & noluit dare iſtū honorē Deo, ꝙ peteret ſignū in quo ille oñderet gloriā poteſtatis ſuę, & ad hoc poſuit excuſationē, dicens non petā, & non tentabo dn̄m, & t̄n nō erat tentare Deum, ꝙ peteret ſignū, qn̄ Deus hoc iubebat

bebat, ideo Deus valde iratus est, quia Achaz cõtemnebat eum, cum ipse offerret se ad faciendum signũ, & Achaz nollet illud petere, nec videre.

Quare Christus noluit nunc dare signum cum peteretur.
Quæst. LXXXVII.

QVAERETVR quare Christus nollet nunc dare signum cum peteretur. Dicendũ ꝙ fuit. Primo quia non erat necessarium, nec vtile: Deus.n.est agẽs ordinatissimum, & nihil agit sine ratione, quòd ergo inutile est, Deus nunq̃ facit, ita nunc erat: nã plurima signa Christus fecerat ex quibus sufficienter ostendebatur potestas eius volentibus credere, iõ superuacuũ erat nunc signa alia facere, & iuste Christus irascitur istis, quia ita nunc petebant signum a Christo, quasi nullum vnq̃ fecisset, & sic sepe faciebant Iudæi, qui increduli erant, vt Io.6.cũ Christus pauisset totã turbã miraculose dixit eis, operamini cibum, qui non perit, & illi dixerunt, quid faciemus, vt operemur opa Dei, & ille ait, hoc est opus Dei, vt credatis in eum quẽ misit ille, & illi dixerunt, quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? & sic non erubuerũt miseri petere signum, quasi Christus nullũ signũ vnquã fecisset, cum immediate ante hoc eos miraculose pauisset, de quo ipsi laudauerant eum dicentes. Hic est vere propheta, qui venturus est in mundum, &c. Secundo fuit, quia Christus sciebat istos nõ credituros, etiam si signum fieret: nam etiam signa præcedentia non fecerat propter eos, sed pp turbam, quæ credere poterat sic dicit Chryso. non, vt eos induceret signa faciebat, sciebat.n.eos lapideos esse, sed vt alios emẽdet. Tertio fuit, quia petebant signum inutile, s. signũ de celo: nam non dixerunt absolute volumus a te signum videre, sed vt dr̃ Lu.11. signum de cœlo quærebant, & tñ istud erat ad curiositatem, & non ad vtilitatem, & hoc Christus oñdit dicens, signũ nõ dabit̃ ei, nisi signũ Ione prophete. q.d. aliud signũ dabitur, sed nõ, qđ ipsi petũt, sed signum Ione. Quarto fuit, qa malo aĩo petebant, s. liuore stimulati, vt dicit Cyrillus, quia volebant confundere Christũ putantes, ꝙ non posset hoc facere, iõ indignũ erat, ꝙ eorum desiderio satisfaceret, nam etiam si aliquod signum vtile hac intentione peterent, indignum erat, quòd fieret.

Quare Christus nolebat aliquando dare signum de cœlo. Et quòd semper miracula faciebat utilia, & quæ ostendebant eum esse Messiam. *Quæst.* LXXXVIII.

QVAERETVR quare Christus nolebat aliqñ dare signũ de celo licet sæpe peteret ab eo. Dicendũ, ꝙ Christus communiter non faciebat signa de celo pp multa. Primo qa iam fecerat, nã primũ signum, quod in eo apparuit fuit de celo, s. qñ baptizatus est in Iordane, aptũ est celũ, & vox patris de celo audita est, & Spiritus Sanctus descẽdit sup eum in columbæ specie supra 3.& Lu.3. sufficiebat ergo semel fecisse, quia qui semel hoc potuit, semper illud posset. Secundo fuit, quia Christus noluit oñdere se maiorem omnibus patribus antiqs, & tñ pp illos facta fuerant miracula multa in celo, vt petente Moyse venit manna de celo. Exo.16.& petẽte Iosue sol stetit. Iosue 20.ad vocem etiã Isa. sol retrocessit 4.Reg.20.& ad preces Heliæ ignis descẽdit de celo 3.Reg.18.& 4.Re.1. Samuele aũt petente pluuiæ, & tonitrua apparuerunt 1.Reg.12.nolebat ergo Christus facere similia miracula, quia per hoc non videretur illos credere, sed faciebat ea, quæ illi nõ fecerant, s. sanare leprosos, & cæcos, & multa alia genera miraculorum. Tertio fuit, quia Christus volebat

F facere miracula vtilia, fuerunt.n.miracula a Deo, & pp hoĩes: nã Deus nõ facit miraculũ aliquod pp se, qa non est sibi necessarium, iõ oportet, ꝙ in miraculo sint duo, s. ꝙ diuinã potentiã oñdat, & ꝙ hoĩbus psiciat: sic erat suscitatio mortuorũ, & curatio ægritudinum, nam ista non poterant fieri, nisi a Deo. vnde ita sufficienter oñdebatur Deum esse eum, qui mortuos suscitabat, sicut eum, qui solem stare faciebat, insuper curationes ægritudinũ proderant hominibus: signa aũt in cœlo non pderant eis, iõ magis completa est rõ miraculi, & finis in curatione ægritudinum, q̃ in prodigijs de cœlo, & quia Christus pp salutem nostram venerat, illa miracula semper faciebat, quę ad hoĩm salutem proderant: non vero ea, quæ erant ad curiositatem, nam in talibus sufficiebat semel egisse ad ostẽ-

G dendũ potestatem: postea aũt conueniens erat facere solũ ea, quæ pertinebant ad hoĩum salutẽ. Christus tñ interdum fecit aliqua, quę viderentur ad curiositatẽ ptinere, sicut ambulare super aquas, hoc tñ semel tñ egit, qa nõ erat vtile, sicut sanare ægros, & pp hoc, qñ Christus dedit apostolis potestatem miraculorũ expressit solum ea, quæ vtilia erant, s. mortuos suscitare ægros sanare, dæmones eijcere supra 10.& Mar.6.& Luc.9. de curiosis aũt, vt ambulare super aquas, signa in cœlo oñdere potestatem eis nullam expresse dedit, & ista fuit de causis præcipuis. Quarto fuit, quia Christus noluit facere miracula, quæ negari possent

H esse miracula, & ab eo facta esse: sciebat.n. ꝙ multi calumniarentur operibus eius, sicut nunc dixerant in Beelzebub eiicit dæmonia, nullum tamen miraculũ est magis calũniabile, q̃ quod fit in cœlo, & maxime apud rudes, nam pp elongationem a nobis, & ignorantiam eorum, quæ cœlo accidunt, multi putarent ea, quæ super naturaliter fierent, posse accidere ex cã naturali, & è contrario, quod naturaliter accideret, putarent esse miraculum essetque magnus locus calumnię nolenti, iõ non faciebat miracula in cœlo, q̃ aũt fiebant in hoĩbus non erant sic calumniabilia, qa ipsa se sensui oñdebãt. Sic dicit Hie. quasi nõ possint illa calũniari, & dicere ex occultis, & varijs aeris passionibus accidisse, nã qui calũniaris ea, quę oculis vides: manu tenes: vtilitatem sentis, quid facturus es de

I his, quæ de cœlo venerint? vtique rñdebis, & magos in Aegypto multa signa fecisse de cœlo. Quinto fuit, quia ista miracula curationum specialiter oñdebant Christum esse Messiam, nam prænunciatũ fuerat Isa. 35. Deus ipse veniet, & saluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, tunc saliet, sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorũ: Christus aũt volebat se ostẽdere esse Messiam, iõ fecit talia miracula qualia prophetę prædixerant de Messia, & tamen de signis cœli nihil dixerat scriptura circa Messiam, ideo non faciebat signa de cęlo.

Quare signa de cœlo facta sunt sæpe in veteri testamento. Et quare Christus miracula noluit facere in cœlo.
Quæst. LXXXIX.

K QVAERETVR, quare Christus nõ faceret signũ de cęlo, cum signa facta sint sæpe in veteri testamento, vt dictũ est supra præcedenti.q. Dicendũ, ꝙ hoc fuit. Primo quia interdum ipsa rei necessitas hoc exigebat, sicut fuit in statione solis, nam Iosue non petiuit stare solem, vt aliquis per hoc videret Dei potentiam, sed vt esset sibi locus vindicandi se de hostibus, quod facere non potuisset, nisi sol stetisset, & fuisset vnus dies, quasi duo, Iosue 10. sic ẽt, qñ retrocessit sol factũ est, quia illud petiuit Ezechias pp quẽ Deus miraculũ faciebat Isa.38. Secũdo erat, vt esset interdũ miraculũ multũ notũ, nã miraculũ, quod fit in curatione

A ne vnius hominis, non videtur sic a multis, sicut illud, quod fit in cęlo, & quia tunc rara miracula erãt, cõueniens erat, vt in cęlo fierent. Tertio & præcipue erat, quia Deus volebat ostendere, quod ipse faciebat omnia hæc, vt sibi tota laus deberetur, & non alicui homini, & quia Deus in cælo habitare credit̃, sicut Christus sæpe vocat eũ patrem cęlestem, vel qui est in cęlis supra 5. & 6. & 7. fuit conueniens, ꝙ miracula fierent de cęlo, quasi ab ipso, & non ab hominibus venirent: Christus aũt volebat nunc ostendere, ꝙ ipse haberet potentiam, & non proueniret ei aliunde, ideo nõ cõueniebat ei facere miracula de cœlo, quia in hoc putaretur, ꝙ Deus habitans in cęlo illa faciebat, & non Christus, & propter hoc præcipue nunquã volebat facere miracula de cœlo, licet sæpe peterẽt ab eo, ꝙ B faceret, vt infra 16. & Lucæ 11. cum autem faceret miracula in terra imperando morti, & vitæ: morbo, & saluti, apparebat, ꝙ ex seipso ista faceret. Vnde Iudæi mirabantur, ꝙ imperando hoc faceret supra 8. qualis est iste, quia venti, & mare obediunt ei? Quarto fuit ẽt præcipue, quia Deus voluit facere etiam miracula aliqua tempore veteris legis, vt se potentem ostenderet, non tamen decuit tunc fieri miracula vtilia hominibus, vt curationes languorum, & suscitationes mortuorum, nisi raro, iõ debebant fieri miracula in cęlo, quæ non sunt hominibus vtilia: ꝙ aũt talia non fierent erat vel, ꝙ Iudæi non merebantur talia beneficia recipere, vel quia illud tempus non erat in quo Deus hominibus deberet benignitatem suam oñdere nimis, sic Christus innuit Luc. 4. dicens, ꝙ multæ C viduæ erant in Israel sub Elia, sed ad nullam earum missus est, sed iuit in sareptã Sydoniæ. Et multi le;psi erant in Israel tempore Elisæi, sed nemo curatus est, nisi Naaman Syrus, & ille non erat Iudæus, & sic innuit illos fuisse indignos, cum prophetæ mitterentur ad benefaciendum extraneis, & non ipsis, maxime tñ erat, quia nõdum erat tempus, vt Deus benignitatem suam nimis ostenderet hominibus, quia nondũ erat reconciliatus eis, fuit aũt recõciliatio facta post Christum, qui est mediator Dei, & hoĩm 1. Tim. 2. iõ tunc ostẽdit Deus diuitias misericordiæ suæ in nos ad Ro. 9. c. & 8. c. quia donans nobis filium suum cum illo D omnia donauit: tunc ergo curationes ægritudinũ, & suscitationes mortuorum frequẽter apparere debuerunt, & non prius, ideo prius debuerunt esse signa in cœlo, quæ non sunt vtilia hominibus, & non curationes ægritudinum, & suscitationes mortuorum, sicut tempore Christi.

Quare Christus vocauit istos generationem adulteram. Quæst. XC.

QVAERETVR quare Christus vocauit istos generationem adulteram. Dicendum, ꝙ proprie generatio adultera dr̃, quæ ex adulterio nascit̃: Christus aũt noluit hoc dicere Pharisæis, quia forte erant nati ex legitimo thoro, vel saltem non essent omnes E quibus nunc loquebatur nati ex adulterio. Item quia dato, ꝙ essent omnes adulterini fætus, non diceret eis Christus hanc contumeliam, quia virum honestũ, & grauem non decent talia verba. Item quia Christus nunquã arguebat aliquem, nisi de vitio proprio, esse tũ natum ex adulterio non est vitium prolis, sed parẽtum, iõ non argueret eos de hoc, & ita Pharisęi intellexerunt, ꝙ non vocabat eos natos ex adulterio, quia alias non sustinuissent istam cõtumeliã, quia possent rationabiliter Christum de hoc increpare, & forte tẽtarent in eum manus mittere. Dicendũ ergo, ꝙ accipit metaphorice, quia sicut adulterini fæt⁹ sunt ignobiles, & nullũ honorem hñt, Sapientiæ 4. ita Christus innuebat, ꝙ isti erant mali, & indigni honore. Et dicebat eos generationem adulteram, vt tolleret eis supbiam, quia de progenie gloriabantur. Secundo dicit hoc, quia filius debet imitari patrem, isti autem erant filij Abrahæ, sed non imitabantur eum; & sic apparebat, ꝙ non essent filij eius, sed ex adulterio generati sic dr̃ Io. 8. cum dixerunt Iudæi pater noster Abrahã est, & Christus ait, si filij Abrahæ estis opa Abrahæ facite, nunc aũt quæritis me interficere, hominẽ, qui veritatem locutus sum vobis: hoc Abrahã non fecit, & tunc ostendit cuius filij sunt dicens, vos ex p̃re diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. ita hic vocantur generatio adultera, quia non geniti sunt, s. morum imitatione ad Abrahã, quẽ p̃rem vocant, sed B a diabolo quem tacent. Tertio, vt aliqui dñt, vocantur generatio adultera, i. filii adulterãtiũ qa fornicari, vel adulterari accipitur in scriptura ꝓ cultu idolorum, & ita Iudæi, quia idola coluerant adulterabantur. Sic dicit Nico. ꝙ quia isti erant filij illorum vocabantur generatio adultera. Sed dicendum, ꝙ Christus non increpat istos, ꝙ essent filij idolatrarum, quia vt dictum est Christus neminem increpat, nisi de vitio proprio, esse autem filios idolatrarum alienum vitium est, i. parentum. Sed vocantur sic, quia erant filij idolatrarũ, & imitabantur eos in quodã alio genere idolatriæ, vel infidelitatis: nam sicut idolatra deitatem attribuit lapidi, & ligno, ita isti deitatem attribuerunt diabolo dicentes de Christo in Beelzebub eijcit dæmonia, nam C ꝙ Christus faciebat nemo poterat facere, nisi Deus: tribuere ergo illa diabolo, erat facere illum Deũ. vel erant idolatræ, quia sicut idolatra non vult credere in verum Deum, ita cum isti Christum ex operibus suis Deum esse cognoscere potuissent, in eũ credere noluerunt. Sic dicit Chryso. monstrat se esse æqualem patri, sed ei non credere generationem adulterã facit.

Quare Christus nunc dedit Pharisæis signum Ionæ, cum ipsi essent indigni illud recipere. Quæst. XCI.

QVAERETVR quare Christus nunc dedit Pharisæis signum Ionę, cum ipsi essent maleuoli, D & curiosi, & indigni signum recipere: etiã quia nullum erat nunc necessarium. Dicendum, quia Chr̃s dedit istud signũ, qa erat valde vtile, vt ĩ. dicet̃. Etiam in hoc non erat inconueniens aliquod, quia si Pharisæi malo animo petiuerunt signum, non cõsensit Christus hic voluntati ipsorum, quia ipsi petebãt signum tentantes eum Luc. 11. s. vt confunderetur si facere non posset, & tñ per istud signum Ionæ ꝓphetæ non habebant optatum, quia non experiebantur an Christus posset, vel non posset de quo ipsi du bitabant. Secundo quia si erant curiosi non competebat hoc curiositati eorum, nã curiositas sua erat, ꝙ signũ de cœlo videre cupiebant, sed nõ fuit eis datũ immo signum in terra, quod ipsi, nec videre nec audire cupiebãt. Vnde Christus dixit, generatio adultera signũ E quærit, & signum nõ dabit̃ ei, nisi signum Ionæ. q. d. non dabitur ei signum, quod petit, sed signum, qđ nõ appetit. Tertio quia indignitas Pharisæorum non obstabat ad hoc, quòd daretur eis signum istud, & hoc propter duo. Primo quia istud signum non erat propter eos, licet eis daretur. Secundo quia non erat signum de quo ipsi gauderent: sic fuit in rege Achaz, qui indignus erat recipere signum a Domino. Et etiã ipse nolebat recipere, dicens non petam, & tamen, Deus dedit ei, quia dicitur ibi propter hoc domin⁹ ipse dabit vobis signum, idest licet vos non petatis ipse dabit, & dicitur ibi. ecce virgo concipiet, ita ergo hic datum est signum, quod ipsi non petebant, nec erat ad vtilitatem eorum.

Ad

Ad quid profuit, quòd Christus daret nunc istud signum Ionæ cum ipsi hoc non petiuerunt,
Quæst. X C I I.

QVAERETVR ad quid profuit, ꝙ Christus
daret nunc istud signum dicens, sicut fuit
Ionas, & cetera, quia nemo illud petiuerat,
nec erat ad propositū eorū, qui signū de cę-
lo petebant. Dicendum, ꝙ Christus dedit istud signū
nunc non petitus, quod etiā dedisset si nullum aliud
peteretur, sic.n. dabat alia: nam dixit, sicut fuit Ionas
in ventre ceti: ita erit filius hominis in corde terrę, sic
dixit, sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita
oportet exaltari filium hominis Io. tertio, capitul. nā
in vtroque est figura actuum suorū. Et iō dixit hoc, ꝓ-
pter multa. Primo vt ostenderet, ꝙ istæ scripturæ erāt
figuræ eorum, quæ in ipso contingerent. Secundo vt
annunciaret id, quod in eo futurum erat, nam dixit, ꝙ
erit filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus in
corde terrę, per quod ostendebat mortem suam, & ꝙ
tertia die resurgeret iacens solū tribus diebus in cor-
de terrę, i. in sepulchro. Tertio fuit, vt ostenderet se
habere cognitionem futurorum, nam dixit nunc de
morte, & resurrectione sua, quod postea Iudęi factum
viderunt, & ita esset eis occasio credendi si vellent, si-
cut dixit Christus Io. 14. nunc dixi vobis anteq̄ fiat, vt
cum factum fuerit credatis. Quarto fuit, quia istud si-
gnum directe respondebat ad ea, quę petebant Pha-
risæi: nam petiuerunt signum de cęlo tentantes eum
Luc. 11. i. scire volentes: Christus aūt dedit eis signum
per quod sciri posset, ꝙ ipse poterat illud de quo iu-
dicabant Pharisæi, & dixit, sicut fuit Ionas, &c. s. per
hoc, ꝙ ipse sciebat futura, & credere debebant, ꝙ ipse
poterat dare signū de cęlo si vellet. Vel aliter, & me-
lius, dixit enim, ꝙ filius hominis erit tribus diebus in
corde terrę, quasi dicat postquam fuerit tribus diebus
in corde terrę, idest postquam mortuus fuerit, & sur-
rexerit videbitis vera esse omnia de quibus nunc du-
bitatis, quia tunc apparuit Iesum esse dominum, &
Messiam, & cępit totus mūdus credere in eum, sic.n.
dixit Christus iterum Io. 8. cap. cum Iudæi dicerent ei
aliqua, ait enim, cum exaltaueritis filium hominis tūc
videbitis, idest quando crucifixeritis me, videbitis om-
nia, quæ dico vera, quia tunc apparuit gloria Christi,
ideo conueniens fuit istud signum dari etiam si ne-
mo peteret, & vocatur signum inquātum est, vel esse
poterat probatio aliquorum de quibus dubitabant
Iudæi, & tamē. Lucæ. 12. dicitur sicut Ionas fuit signū
Niniuitis, ita erit filius hominis generationi huic, sci-
licet sicut Ionas fuit Niniuitis signum salutis, sicut eo
prædicāte Niniuitæ pęnituerant, sic Christus futurus
erat Iudæis signum salutis si eo prædicante conuer-
terentur, quia tamen recipere noluerunt fuit eis ad-
uentus Christi signum, & occasio maioris perditio-
nis, sicut dicitur infra in litera, scilicet viri Niniuitæ
surgent in iudicio cum generatione ista, & condem-
nabunt eam, idest Niniuitæ apparebunt iusti, & Iudæi
condemnati.

Quomodo est verum, quòd Christus fuit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ. Et quomodo dicitur per quadraginta horas solum fuisse mortuus, cum scriptura vocet id totum tempus tres noctes, & tres dies.
Quæst. X C I I I.

QVAERETVR quomodo est verum, ꝙ Chri-
stus fuit tribus diebus, & tribus noctibus in
corde terræ. Dicēdū, ꝙ dixit se futurū in cor-
de terræ, i. intra terrā, vt mortē suā per hoc si-
gnificaret, qa nemo est in corde terræ, nisi q sepelit. in-
F quantū tamen dixit, ꝙ esset tribus diebus innuens, ꝙ
non esset pluribus indicauit, ꝙ resurgeret tertio die,
quia sicut Ionas die tertio liberatus est de vētre piscis,
ita Christus die tertio surrexit de corde terræ: dixit au-
tem, quòd maneret tribus diebus, & tribus noctibus
ad ostendēdū veram mortem, & veram resurrectio-
nem, nā si Christus mansisset in sepulchro solū qua-
tuor, vel quinque horis, vel pauco tempore putaret,
quòd non fuisset vere mortuus, sed ex tormentis in
ecstasim factus, & quòd postea reuixerit: nō poterat
tamen tāto tempore manere in ecstasi, quia etiam si
non fuisset vere mortuus, si iaceret per triduum in se-
pulchro moreretur. cum ergo tanto tempore iacue-
rit apparuit, quòd vere mortuus fuerit, & vere surre-
G xerit, maiori autem tempore non debuit iacere in se-
pulchro, & hoc ne periret spes de resurrectione eius,
nā in hoc triduo fere in oībus fides perierat, & spes: a
fortiori, ergo fieret si longiori tempore manere debe-
ret, quia sic iret in obliuionem, & quando postea re-
surgeret non crederetur. maxime, quia sic prænūcia-
tum fuerat in scriptura de triduana morte eius, ideo
triduo fuit mortuus de quo magis dicetur infra 28. c.
Sed dicet quomodo fuit verum, quòd tribus diebus,
& tribus noctibus iacuerit in corde terræ, quia nō vi-
detur iacuisse, nisi vna die, & duabus noctibus, cū fue-
rit sepultus die parasceues ad solis occasum, & surre-
xit prima hora dominici diei.
H Aliqui computant tres dies, & tres noctes, quia di-
cunt vnam noctem fuisse illas tres horas quibus sol
obscuratus est ab hora sexta vsque ad nonam, & tres
horas sequentes a nona vsque ad solis occasum, quia
lux solis rediit vocant vnam diem, & sequentem no-
ctem, & diem sabbati alium diem, & noctem, & dein-
de tertiam noctem, quæ fuit ante dominicam, & ter-
tium diem ipsam partem dominici diei, quæ transiit
antequam Christus resurgeret. Sic.n. Augustinus re-
fert quosdam dicentes, s. quidam modum locutionis
scripturæ nescientes noctem volunt aduertere tres
illas horas a sexta vsque ad nonam quibus sol obscu-
ratus est, & diem tres horas alias, quibus iterum te-
ris est redditus, i. a nona vsque ad occasum, sequitur
enim nox futura sabbati qua cum suo die computata
I erunt iam duæ noctes, & duo dies. porro aūt post sab-
batum sequens nox diei dominici in qua tunc domi-
nus resurrexerit, erunt ergo duæ noctes, & duo dies, &
vna nox. Sed istud non stat, quia isti nolunt complere
sensum literæ ad plenum, i. ꝙ fuerint vere tres noctes,
& tres dies, sed fieri non pōt, quia dies tertius quōcū-
que computetur nunquam est integer.
Item quia computant primū diē istorū ante mortē
Christi, & tn̄ non pōt cōputari tempus istud, nisi post
mortem, quia dr̄, ꝙ iacuit in corde terræ, & tamen il-
lis tribus horis tenebrarum, i. a sexta vsque ad nonam
quas vocant primam noctē adhuc Christus viuebat,
nam hora nona expirauit, & tunc cessauerunt tene-
bræ, iō non potest sic computari. vnde Augustinus di-
cit, ꝙ isti nō sciuerunt modum locutionis scripturæ.
K Sed dicendum, ꝙ Christus iacuit tribus diebus, &
tribus noctibus, i. parte quadam istorum trium, & nō
totis tribus diebus, & tribus noctibus, ita.n. est cōsue-
tudo scripturæ dicere. Pro quo sciēdū, ꝙ Christus dr̄
fuisse mortuus per 40. horas solum, quod verum esse
videtur: nā ipse mortuus est in pascha Iudæorū, quod
semper celebratur iuxta æquinoctium vernale, idest
introitu solis in arietē, & tunc dies sunt æquales no-
ctibus, sed Christus expirauit hora nona, manebant
igitur tres horæ integræ vsque ad solis occasum: se-
quens autem nox cum die sabbati continent horas
24. & sic sunt 27. deinde accipiatur tota nox ante diē
dominicā, quæ habet horas 12. erunt 39, & vna hora
post

poſt ſolis ortum de die dominica, quando Chriſtus A ſurrexit,& ſic complentur 40.an tamen iſta hora vltima fuerit completa non apparet,quia non conſtat an Chriſtus ſurrexerit in ipſo ortu ſolis, vel aliquantulũ poſt,aut prius, ſed hoc conſtat, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam ſole, & non multũ poſt ortum ſolis,quia ante lucem ſurrexerant inf. 28. & Mar.16.& tamen iam Chriſtus ſurrexerat, ꝙ ergo ſint 40.horæ mortis domini, vel 39.ſolum nõ differt: ſolum autem hoc poni oportet, quòd mors ſua habuerit partem trium dierum, ſcilicet veneris, & ſabbati, & aliquid de die dominica quantulumcunque illud ſit: nam etiam ſi ſurrexerit Chriſtus in ipſo ortu ſolis, vel aliquantulum prius, adhuc dicetur aliqua B parte dominici diei iacuiſſe mortuus,quia dies ſecundum conſuetudinem ſcripturę, & vulgi incipit ab ipſo ortu crepuſculi matutini, quod incipit ante ortum ſolis,quaſi per horam,& quartam partem horę.

Sciendum etiam, ꝙ ſtricte accipiendo Chriſtus dr̃ iacuiſſe in corde terrę ſolum eo tempore quo fuit in ſepulchro, & quia nõ fuit ſepultus illico, vt mortuus eſt,cum nondum putaretur mortuus, erit minus tempus, q̃ 40.horarum quo iacuit in ſepulchro:nam ipſe hora nona emiſit ſpiritum, & tamen non putabatur adhuc mortuus, quia iam prope ſolis occaſum illius diei cum frangerentur crura latronibus, venerunt ad Ieſum, vt frangerent crura eius, putantes eum adhuc viuere, ſed cum mortuum inueniſſent non fregerũt, & tunc ſepultus eſt, quod erat ad ſolis occaſum. ſub- C tractis ergo tribus horis a morte vſque ad tumulationem manebũt 37.horę quibus iacuerit in ſepulchro, & tamẽ adhuc iſto modo iacuit tribus diebus in corde terrę, quia de die veneris aliquantula parte iacuit in ſepulchro, quia dies computatur vſque ad finem crepuſculi veſpertini, & illud eſt,quaſi hora,& quarta poſt ſolis occaſum, & ante id tempus ſepultus eſt,qa Iudæi nihil agerẽt die ſabbati cum illud poſſent cauere, & tamen ſabbatum incipiebat in crepuſculo veſpertino diei veneris: hoc ſuppoſito dicimus Chriſtũ iacuiſſe tribus diebus in corde terrę,ideſt partibus ſingulorum trium dierum. Sic dicit Hiero.ſcilicet non ꝙ omnes tres dies, & tres noctes in inferno fecerit, D ſed ꝙ in parte paraſceues,& dominicę,& toto die ſabbati tres dies, & tres noctes intelligantur.

Sed dicetur, ꝙ hoc põt ſtare aliqualiter quantũ ad dies,quia partes trium dierum fuerunt,& tñ non fuerunt ibi partes trium noctium: fuerunt enim duę noctes integrę de tertia autem nihil fuit. Ad hoc dicendum,ꝙ ſcriptura non computat ſic ſtricte, ꝙ oportuerit ibi eſſe partes trium noctium, ſed illud tempus totũ quo Chriſtus mortuus iacuit, vocat ſcriptura tres noctes, & tres dies. Et ratio huius eſt,qa quilibet dies habet ſuam noctem, iõ cum fuerint hic vere partes trium dierũ, etiam numerantur partes noctium, licet non fuerint partes omnium trium noctium:maxime autem,quia vt vult Augu.nox vltima pertinet ad tertium diem, quaſi iam nox pręcedat diem,& erit ſenſus, ꝙ nox ante dominicã cum parte diei dominicę E computentur vna nox, & vna dies, & pars illa diei veneris cũ nocte,quę iam pręceſſerat,vocatur alius dies. Sed hoc non multum differt, ꝙ nox precedat diẽ,vel dies noctem, quia ſi volumus ponere Chriſtum ſurrexiſſe poſt tertiam noctem ponemus primã iſtarum trium noctium ante Chriſti mortem,ſ.illam, qua cũ apoſtolis cęnauit, & captus eſt:ſi vero ponamꝰ primã noctem iſtarum incipere poſt Chriſti mortem, erit tertia ipſarum poſt Chriſti reſurrectionem:non enim poſſunt tres noctes includi in iſto tempore, ſed vna earum computatur propter conſequentiam ad ſuũ diem,i.quia dies, & nox coniungunt, & cõplent vnũ circuitum ſolis, & ita tres dies, & tres noctes accipi oportet ex modo loquendi ſcripturę. *Viri Niniuitæ.* Hic denunciatur iſtorum tentantium Chriſtũ futura condemnatio, ſcilicet ꝙ noluerunt conuerti eo prædicante, ſicut gentiles conuerſi fuerant ad prædicationem prophetæ, & dicitur. *Viri Niniuitæ.* Ideſt de vrbe Niniue,quæ erat magna ciuitas in terra Aſſyriorum, *Surgent in iudicio.* Ideſt,in die iudicij. Vel in iudicio,ideſt ad hocꝙ iudicentur, quia dicitur.

Cum generatione iſta. Ideſt ad hoc, ꝙ contendant cũ ea comparati ad eam, & dicitur cũ generatione iſta,i. cum hominibus iſtis. *Et condemnabunt eam.* i.oſtendẽt condemnabilem, eo ꝙ fuerunt meliores Niniuitę, q̃ Iudæi. *Quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.* Prędicante Iona, nam ieiunauerunt, & induerunt ſe ſacco, & ſederunt in cinere, & clamauerunt ad Deum homines,& iumenta Ionę 3, *Et ecce pluſquam Ionas hic.* Ideſt illi audierunt Ionam, qui erat paruę auctoritatis,vos autem non vultis audire me, qui ſum maior, quã Ionas. Et poteſt accipi hic,vt aduerbium,ſcilicet pluſquam Iona hic,i.hic eſt vobiſcum aliquis maior, quam Ionas. Vel poteſt accipi,vt pronomẽ,ſ.hic,i.hic, qui vobis loquitur maior eſt, quam Ionas. Hiero.tñ dicit hic aduerbium loci non pronomen intelligas,& tamen vterque ſenſus conuenit literę.

Regina auſtri. Iſtud eſt ſecundum exemplũ in quo etiam Iudæi oſtenduntur condemnabiles.eſt Regina auſtri, Regina Saba,quę venit ad Salomonem.

Surget in iudicio cum generatione iſta. Ideſt contendet cum hominibus iſtis per comparationem bonitatis ſuæ, & malitiæ iſtorum. *Et condemnabit eam.* i.condẽnabilem oſtendet, quando fuerit comparata Iudæis.

Quia venit a finibus terræ. Ideſt de terra multum longinqua. *Audire ſapientiam Salomonis.* Ad nihil enim venit, niſi vt inſtrueretur a Salomone de quibuſdam in quibus dubitabat, & videret an vera eſſent, quæ de ipſo dicebantur,ſic dicitur 3.Reg.10.& 2.Paralip.9.ꝙ Regina Saba audita fama Salomonis venit tentare eum in ænigmatibus. *Et ecce pluſquam Salomon hic.* Ideſt & tamen hic,i.iſte,qui vobis loquitur,eſt maior Salomone, & ſic potius deberetis eum audire.

Quare ponitur exemplum hic Niniuitarum. Et quòd dies pro anno interdum in ſcriptura accipitur.
Queſt. XCIIII.

QVAERETVR quare ponitur hic exemplũ Niniuitarum. Dicendum ꝙ ponitur. Primo occaſione præcedentium, nam fuerat ſupra dictũ,ꝙ ſicut Ionas fuit tribus diebus in ventre ceti,ſic erit filius hominis tribus diebus in corde terræ, ideo hic applicat exemplum Niniuitarum quibus Ionas prædicauit. Secundo fuit ad oſtendendã condemnationem Iudæorum,quia viri Niniuitę,qui gentiles erant cõuerſi ſunt prædicante Iona, ille tñ erat ſimplex propheta, & qui nõ deſiderabat eorum ſalutẽ, ſed potius doluit, quia poſt 40.dies ciuitas nõ ſubuerſa eſt Io.4.ego aũt, qui ſum maior Iona prædico vobis, & non vultis cõuerti,ideo cõdemnabimini grauiter. Tertio fuit,quia magna ſimilitudo fuit inter factum Niniuitarum, & Iudæorum, nam Ionas prædicauit Niniuitis vrbem poſt 40.dies ſubuertendam, & quia penituerunt non ſubuerſa eſt: Ionæ 4.ita Chriſtus prædicauit Iudæis, q non conuerſi ſunt, ſed eum occiderunt,ideo quaſi poſt 40.annos a Romanis deleti ſunt vrbe ſubuerſa, & Iudæis pereuntibus, & diſperſis, & ſic 40.dies Niniue fuerunt ſignum iſtorum 40.annorum fere ad ſubuerſionem Iudæorum, quia dies pro anno interdum in ſcriptura accipitur, vt Ezec.3.diem pro anno dabo tibi,& ſic dicitur Lucæ 12.ſicut Ionas fuit ſignũ Niniuitis,

Niniuitis,ita erit filius hominis generationi isti:Chri- F
stus tamen magis tetigit comparationem Niniuitarũ
ad Iudęos,quia illi pęnituerunt,& isti non:in quo erat
magna grauitas, & contemptus Dei sic dicit Hiero.
Ionas secũdum 70.interpretes triduo prędicauit, ego
tanto tempore ,ille Assyrijs gẽti incredulę,ego Iudęis
populo Dei.ille voce locutus est simplici nihil signo-
rum faciens, ego tanta faciens , Beelzebub calumniã
sustineo.

Quæ est ista Regina Austri, de qua hic loquitur. Quæst. XCV.

QVAERETVR quę est ista Regina Austri de G
qua hic dicitur. Dicendũ est Regina Saba,
quę ad Salomonem venit 3.Reg.10.& 2.
Paralipome.9. Sed obijciet, q̃a illa vocatur
Regina Saba:ista aũt Regina Austri.Dicendũ ꝙ eadẽ
Regina est , quia illa Regina venit ad Salomonem,&
etiam ista,& non legitur de aliqua alia Regina in tota
scriptura,quę venerit ad Salomonem: Christus tamẽ
non diceret aliud , nisi quod scriptum erat , quia aliàs
non esset probatio contra Iudæos : nescirent enim an
Christus verum diceret , sed vocatur ibi Regina Sa-
ba,quia regnabat in terra Saba : hic autem vocat̃ Re-
gina Austri,i.quę habebat regnum in parte australi re
spectu Ierusalem,s.in terra Aethiopũ , quę meridiana
est ad Ierusalem . Sic dicit Hiero.ista est Regina Saba H
de qua in Regum volumine, & in Paralip.legimus,
quę per tantas difficultates, gente sua, & imperio de-
relictis , venit in Iudæam sapientiam audire Salomo-
nis,& ei multa munera obtulit . de ista Regina dicitur
ꝙ venit a finibus terræ : non quidem, quòd vere esset
in fine terræ habitabilis, sed quia regnum suum mul-
tum distabat a Ierusalem , & hoc dicitur ad maiorem
condemnationem Iudæorum , quia illa venit de terra
longinqua , & Iudæi noluerunt audire Christum ,
qui inter eos erat. De ista Regina an fuerit de regno il-
lo de quo erat Regina Aethiopũ cuius eunuchus ve-
nit in Ierusalem ad templum, & baptizatus est a Phi-
lippo Actu.8.& multa alia dictum est 3.Reg.10.& 2.
Paralipo.9. I

Ad quid positum fuit hoc exemplum de Regina Saba. Quæst. XCVI.

QVAERETVR ad quid fuit positum exem-
plum de ista Regina . Dicendũ, ꝙ hoc fuit.
Primo ad arguendum grauius Iudæos,quia
dum plures extranei ostenduntur fuisse di-
ligentes nimium circa salutem suam , quam Iudæi ꝯ-
temnebant , apparet ipsos fuisse damnabiliores , ideo
licet posuisset factum Niniuitarum,addidit exemplũ
Reginę austri.Secundo quia ostendebatur adhuc ma-
ior diligentia in Regina austri , quam in Niniuitis,q̃a
Niniuitæ venientem ad se Ionam susceperunt , Regi- K
na vero austri non recepit, sed adiuit Salomonem per
longa terrarum spacia,& multa viarum incommoda,
quod & Christus tetigit dicens , ꝙ venit a finibus ter-
ræ, quod etiam contra Iudæos erat , qui Christum ad
se venientem non susceperũt , cum illa Salomonem,
qui longe minor erat , magno cum labore quæsierit.
Tertio , quia adhuc maius erat, quod Regina fecit,q̃
quod Niniuitæ fecerunt, quia pro minoribus rebus
illa plus laborauit . Niniuitę enim pro vita sua Ionam
p̃dicantem audierunt, crediderũt.n.verũ esse , qđ ille
dicebat, ideo conuersi sunt , vt non perirent . Regina
autem non agebat de cõseruanda vita , sed vt instrue-
retur in quibusdam dubijs tantos labores subijt . sic
dicitur in litera venit audire sapientiam Salomonis,
quasi dicat ad nihil aliud,nisi vt audiret , in quo sunt
Iudæi condemnabiles , quia Christum, qui non de la-
pidibus , & lignis disputabat , sed de fide , & moribus
prædicantem, per quæ nõ vita temporalis, quæ mors
quędam est,sed ipsa vita æterna haberi poterat,& cõ-
temnendo ipsum incurrebatur in mortem, recipere
noluerunt . Sic dicit Chryso.scilicet non autem hic
stat dominus,sed & aliam denunciationem adiungit,
dicens Regina austri, &c.istud plus fuit , quam prius:
Ionas enim ad illos iuit, Regina vero austri non expe-
ctauit Salomonem ad ipsam ire , sed ad eum accessit,
& mulier,& barbara:& tantum remota non mortem
formidans , sola cupidine verborum sapientum . ibi
ergo mulier aduenit.hic ego veni:& ipsa quidem a fi-
nibus terræ surrexit:ego autem ciuitates,& castra cir-
cueo,& illa de arboribus , & lignis disputauit,ego au-
tem de ineffabilibus mysterijs.

Quomodo dicitur, quòd Niniuitæ, & Regina austri condemnabunt Iudæos in iudicio. Et quòd iudicium quinque modis accipitur. Quæst. XCVII.

QVAERETVR quomodo dicitur, ꝙ Nini-
uitæ , & Regina austri condemnabunt Iu-
dæos in iudicio, quia condemnare est iudi-
care,quod est iurisdictionis , & tamen Ni-
niuitæ, & Regina austri nõ habebunt iurisdictionem
H aliquam in die iudicii.

Dicendum, ꝙ iudicium potest accipi quincuplici-
ter,scilicet auctoritatis, potestatis, & honoris, appro-
bationis, & comparationis. Primũ est solius Trinita-
tis cuius est tota auctoritas iudicandi viuos , & mor-
tuos,quia omnes sui sunt , & hoc modo Christus in-
quantum homo non habebit iudicium auctoritatis,
quia inquantum homo quidquid habuit recepit, vt
minor : auctoritas tamen est in dante , in Christo aũt
homine est , vt in recipiente infra 28.c.data est mihi
omnis potestas in cœlo, & in terra.tota autem Trini-
tas est vnus iudex per auctoritatẽ, sicut est vnus Deus,
& vnus dominus , & licet filius quidquid habet a pa-
tre receperit,& Spiritus Sanctus ab vtroque,& sic est
I in solo patre auctoritas , hoc tamen est respectu esse
naturalis, quia quidquid vna persona recipit ab alia a
qua emanat , tamen respectu creaturarum non reci-
pit vna persona aliquid ab alia , nam non dat pater fi-
lio potestatem super creaturas : sed sicut pater a nullo
accepit, quòd esset dominus creaturarũ, ita nec filius,
nec Spiritus Sanctus , & ideo omnes tres sunt vnum
principium , & vnus creator omnium creaturarum,
vt recta fides confitetur.auctoritas ergo iudicandi est
in tota Trinitate æqualiter, non tanquam in tribus iu-
dicibus,sed velut in vno.Secundum iudicium est po-
testatis , & istud erit in Christo homine inquantum
ipse homo est , ipse enim ex commissa sibi potestate
iudicabit seculum , quia pater non iudicat quem-
K quam , sed omne iudicium dedit filio facere Io.5.sci-
licet , vt sicut ipse in humanitate ad hominib⁹ iudica-
tus est , ita in humanitate omnes homines iudicet, iõ
dicitur infra 19.cum sederit filius hominis in sede
maiestatis suæ , & infra 24.& 25.dicitur,quòd ipse iu-
dicabit , dicens venite benedicti , & ite maledicti, isto
modo nemo iudicabit , nisi Christus,quia hæc digni-
tas ei soli cõpetit, qui est simul Deus, & homo, quod
nemo alius habet . Tertium est iudicium dignitatis,
vel honoris,quod est sedere in solio excelso, & com-
petit paucis viris sanctissimis,scilicet Apostolis, vt dici-
tur infra 19.cum sederit filius hominis in sede maie-
statis suæ , sedebitis , & vos super 12.sedes iudicantes,
non quidem iudicantes , idest sententiam ferentes,
sed iudicantes , idest quasi assessores existentes , quia
assessorem

aſſeſſorem fieri quendam ſpecialem honorem dicit. Quartum iudicium eſt approbationis, & collaudationis, & iſtud pertinet ad omnes electos, vt dr̄ Sap.3. de omnibus ſanctis, ꝙ iudicabunt nationes. i. approbabūt iudicium datū a Deo ſuper nationes. Quintum eſt iudicium comparationis, & iſtud eſt qn̄ in comparatione vnius iudicatur alius malus, vel bonus, & iſtud iudicium, tam malis, quàm bonis competit, dr̄. n. vnus malus iudicare alterum ſi per comparationem ad ipſum alius iudicatur magis malus, ita etiam bonus iudicat bonum. hoc modo accipitur hic, ꝙ Niniuitæ, & Regina Auſtri iudicabunt Iudæos. i. quia in comparatione ad ipſos Iudæi erunt valde mali, & condemnabiles, quia multa iſti fecerūt pro ſalute, & virtute, quæ Iudæi facere contempſerunt. Ex hoc tamen non innuitur, ꝙ Niniuitæ, & Regina Auſtri ſaluabuntur, vel peribunt, quia tam boni, quàm mali poſſunt hoc iudicare: de malis patet præcedenti cap. vbi dicit Chriſtus de Tyro, & Sidone, & terra Sodomorum, ꝙ ſi factæ fuiſſent in eis virtutes, quæ factæ ſunt in Capharnaū penitentiam egiſſent, & ſequitur ꝙ tolerabilius erit eis in die iudicii, quam vrbi Capharnaum, & ſic Tyrij, & Sodonitæ condemnant ibi Iudæos iudicio comparationis & tamen Tyrij, & Sodomitæ damnati ſunt, vt ibi innuitur, cum dicatur tolerabilius erit eis, & ſic innuitur, ꝙ pœnam tolerabunt, licet minorem, quā Iudæi, & tamen poſt diem iudicii, nemo tolerabit penam, niſi damnati, ita igitur poterant eſſe iſti mali, & condemnare Iudæos, tanquam deteriores, Chriſtus tn̄ non innuit hic, ꝙ mali ſint Niniuitæ, & Regina Auſtri, cum potius eos videat̄ laudare. *Cum aūt immundus.* Hic ponitur Iudæorum exccecatio, & poſſeſſio a demone, quia cum Chriſtum recipere noluerint crediti ſunt diabolo qui poſſideret eos, & ponitur exemplum de homine liberato a demone, ad quem demon iterū reuertitur, quia grauius illum cruciat, quam prius, & dicitur. *Cum autem immundus ſpiritus.* i. demon qui ſpiritus eſt. i. ſubſtantia ſpiritualis non habens corpus vnitum. Licet aliqui putauerint demones eē corporeos habentes corpora de aere, vt dicit Apuleius Platonicus, ſed falſum eſt. Dicitur immundus, non quidem natura, ſed moribus, quia in ſubſtantia pure ſpirituali impuritas nulla eſſe poteſt, ſed immunda vult, & homines ad immunditiam mouet, vt ſic eos cadere faciat a naturali dignitate, & obliget ad penam eternā. Vel dicitur immundus ad differentiam angelorū honorum, qui ſunt ſpiritus puri, in quibus nulla eſt iniquitas. *Exierit ab homine.* i. coactus fuerit exire, quia demō nunquam ſpōte vellet exire, quia cupit nocere homini, & vellet ſemper manere in eo, vt ſic torquere poſſet, ſic innuit Chriſtus ſupra in litera. oſtendens ꝙ dæmon non eiicit dæmonem de corpore, ſed ipſe cogebat eos exire. Et dicitur ab homine, quia per exemplū vnius hominis liberati a demone ſignificat Chriſtus populum Iudaicum, quia dicitur infra in litera, ſic erit generationi huic peſſimæ. *Ambulat per loca arida.* i. nō intrat in aliquod corpus, ſed per montes, & ſaltus ambulat. *Quærens requiem.* Dæmon non poteſt quieſcere, quia in æternum cruciabitur, & quocunque vadat infernum ſuum ſecum portat, & de hac quiete non accipitur hic, quia dæmon non quærit quietem ab illo cruciatu, cum ſciat impoſſibile eſſe, ꝙ ceſſet, ſed quærit quietem ſuæ malæ voluntatis, eſt enim inuidus, & deſiderat nocere homini, & quando nocere pōt quieſcit aliqualiter, ſicut iratus quieſcit cum retribuerit penam. 4. Ethicor. cap. de manſuetudine, & quia iſtam quietem dæmon poteſt habere permittēte Deo, quærit eam, ideſt inquirit ſi eſt aliquis cui Deus permittat nocere. *Et non inuenit.* Ideſt non inuenit aliquem hominem, vel res humanas, quibus nocere poſſit. *Tunc*

A *dicit.* Ideſt cogitat intra ſe. *Reuertar in domum meam vnde exiui.* Ideſt ad hominem illum de quo eiectus eſt, qui vocatur domus eius, quia dæmon habitabat in eo nō tanquam locatum in loco, quia ſpiritualia non locantur, & tamen dæmon ſpiritus purus eſt: nec etiam habitat, vt forma in materia, quia ſic ſola anima eſt in homine, quæ eſt forma eius, cum ipſa ſit pars ſpeciei: demon autem non componitur cum aliqua re, quia cōtinet in ſe perfectam rationem ſpeciei, & ideo dicitur ſubſtantia ſeparata. i. quæ non habet materiam partē ſui, nec eſt componibilis cum materia, ſed habitat dæmon in corpore, vt motor in mobili, quia inlātum eſt dæmon in corpore, inquantum facit aliquid in eo torquendo illud, vel aliàs mouendo. *Et veniens.* i. tentans
B intrare in corpus, de quo eiectus fuerat. *Inuenit eam vacantem.* i. ocioſam, vel vacuam. ſ. non habentem hoſpitem, & ideo ipſe poteſt intrare, quia ſi ab alio hoſpite poſſideretur non poſſet dæmon rurſus intrare, tūc autem homo eſt vacans, quando ceſſat ab eo diuina ꝓtectio ſubtrahendo angelos cuſtodes, quia tunc eſt locus dæmoni ad torquendum hominem, & poſſidendum eum. *Scopis mundatam.* Figurata locutio eſt, & ꝑtinet ad domum, quæ ſcopis mundatur. & accipitur de corpore hominis, quia cum dæmon ſit ſpiritus immundus reddit domum immundam vbi eſt, & ita arreptitius per hoc immundus videtur: recedente autē dæmone immunditia recedit cum ipſo. *Et ornatam.* Etiam ad domum pertinet, quæ ornatur ex appoſitis,
C ita corpus humanum ornatum eſt, quando in ſua dignitate naturali manet, dæmon autem quando poſſidet hominem, facit eum cadere a naturali dignitate, quia cogit eum inſanire, & ſpumare, & cadere, & multa inhoneſta pati, & facere, quæ diminuunt dignitatē hominis, inquantum omnia ſua ratione quadam regi debent, vt nihil turpe, indecens, & varium in eis appareat: tunc. ſ. quando videt, ꝙ domus illa eſt vacans, nā non moueretur dæmon ad redeundum ad domum ſi ab alio hoſpite eam habitari cerneret, ſed quia vacat vult ipſe eam habitare. *Vadit & aſſumit alios ſeptem ſpiritus ſecum.* Poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ ſolus dæmon redeat, qui prius ibi fuerat, & tamen dicū-
D tur redire ſeptem, quia iſte demon nunc rediens grauius torquet, quam prius, ita vt videantur ſeptem dæmones ibi eſſe qui hominem torqueant.

Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ vere redit dæmō ille cum aliis, & omnes intrant in hominem illum, nam multi dæmones poſſunt eſſe ſimul in eodem homine, vt patet Mar. 5. & Luc. 8. de homine in quo erat legio dæmonum. Et dicitur, ꝙ vnus aſſumit alios ſecū, quia vnus dæmon non inuidet alteri, ꝙ ſit in corpore illo, in quo ipſe eſt. ratio eſt, quia vnus dæmon nō impedit alium, ſed omnes ſimul poſſunt torquere eundem hominem, & quia dæmon inuidet valde homini, vellet inferre ei grauia mala per ſe, vel per alium, qa ſaturatur in malis ipſius hominis, & ideo quilibet dæmon vellet potius, ꝙ omnes dæmones eſſent in vno
E homine, quam ꝙ ipſe ſolus eſſet ibi. *Nequiores ſe.* i. grauius torquentes. omnes enim dæmones mali ſunt, qa in peccato, quod ſemel commiſerunt obſtinati manent, ſunt tn̄ quidam peiores aliis, quia licet oēs peccauerint eodem genere peccati. ſ. in ſuperbia, quāto tn̄ quidam erant aliis excellentiores natura, fuit peccatū eorum grauius peccato aliorum, & tanto durius puniuntur: hic tamen nō vocantur ſic nequiores, ſed ab effectu. i. ꝙ peiora faciunt, & eſt etiam generale, quod quanto dæmones ſunt natura maiores, tanto ſunt peiores circa hoīes, quia quilibet demon eſt totaliter ꝑ pctm̄ deprauatus, ideo oēs vires ſuas in malum cōuertit, quanto ergo fuerit in natura ſuperior, tanto erit in nocendo potentior. vnde ſunt iſti perſpicaciores intel-

lectu

lectui? & sic facilius tentando superant, quia sciunt
inuenire modos quosdam quibus persuadeāt homi-
nibus, quos alij dęmones natura minores excogitare
nesciunt. etiam sunt illi viribus fortiores: ideo grauio
ra mala inferre possunt si permittantur, & ita dæmo-
nes superiores vocantur nequiores alijs, idest, quia
magis nocent hominibus, & sic vocantur dæmones
pessimi illi, qui manentes in arreptitijs grauia faciūt:
sic dicitur Act. 19. insiliens homo in eis, qui habebat
dæmonium pessimum, dominatus est amborum, &
hoc dicitur, quia ille arreptitius erat ferox nimis, ita
vt duos homines vulneraret, & spoliaret, & in fugam
compelleret. *Et intrantes habitant ibi*. Scilicet, omnes
septem, & octauus, qui omnes septem secum ducit:
quod autem dicitur de septem dęmonibus, noluit
Christus innuere, quòd semper ille dæmon rediens
ducat septem secum, sed quòd ducit multos alios,
sed est modus loquendi Scripturæ ponentis numerū
certum pro incerto, iuxta illud Num. 14. tentauerunt
me per decem vices, idest, sępe, quia non erat certus
numerus tentationum. Et ponitur iste numerus,
quia per septem solet significari vniuersitas rerum, &
sic est iste numerus aptior ad signandum quamcun-
que multitudinem quàm quilibet alius: vnde omnia
dæmonia, vel quodcunque signantur per septem:
sic dicit Luc. cap. 8. quòd de Maria Magdalena Chri-
stus eiecerat septem dæmonia.
Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Idest,
grauius in hac secunda vice torquetur homo a dęmo
nibus quàm in prima vice, eo quòd nunc plures sunt,
& maior eis nunc potestas a Deo conceditur quàm
in prima vice, eo quòd graue fuit peccatum propter
quod hominem a dęmone liberatum rursus dęmoni
tradit. Sic dicit Chryso. quòd dæmoniaci cum libe-
rati fuerint ab infirmitate, si desidiores efficiantur
grauiorum attrahunt aduersus se phantasiam.
Sic erit generationi huic pessimæ. Idest, sicut fit dæmo
niaco liberato si rursus tradatur dæmoni, quòd gra-
uius torquetur, ita genti Iudæorum, scilicet, illis,
qui Christo calumniabantur, & conuerti nolebant,
quia traditi sunt dęmoni grauius quàm a principio
antequam Deum cognoscerent.

Quomodo dicitur, quòd dæmon egressus de corpore ambulat per loca arida, quomodo hoc sit verum. Quæst. XCVIII.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd dæ
mon egressus de corpore ambulat per lo-
ca arida.
Dicendum, quòd quādo dæmon eijcitur
virtute Dei de corpore non habet potestatem eundi
in aliquem locum, nisi quo mittitur: vnde aliquādo
dęmon de corpore eiectus mittitur in abyssum, sicut
Luc. 8. legio dęmonum eiecta de homine rogauit
Christum ne mitteret eos in abyssum, & si hanc gra-
tiam Deus facit Dæmoni eiecto, assignat ei regimē,
vel locum vbi maneat: sic innuitur Mar. 5. vbi dęmo
nes eiecti de homine rogauerunt Christum ne expel-
leret eos de regione illa, & quia vt communiter dæ-
moni eiecto de homine non datur immediate pote-
stas nocendi alteri homini, nec rebus hominum, dici
tur dęmon ambulare per loca arida, idest, per loca de-
serta vbi nihil virens est quod possit hominibus pro-
desse. Et dicitur hoc, quia dęmones eiecti de homini
bus si non possunt nocere eis, saltem vellent nocere
rebus eorum: sicut supra 8. & Mar. 5. dęmones eiecti
de homine petieruñt mitti se in porcos, quo cōcesso
illi impetu facto pręcipitauerunt porcos in mare, &
occiderunt eos: si autem non conceditur nocere ani
malibus hominum saltem vellent nocere arboribus,
F & alijs rebus possessis ab homine, vel quæ possunt eis
esse vtiles: nam interdum datur illis potestas nocendi
istis rebus Apocal. 7. Clamauit voce magna quatuor
angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari dicēs
nolite nocere terrę, & mari, nec arboribus. quādo au-
tem dæmoni non conceditur nocere alicui rei perti-
nenti hominibus, tunc dicitur esse in locis aridis, qa
spiritus non est proprie in loco, vt supra dictum est,
sed solum per operationem. Quando ergo non po-
test operari malum in loco vbi noceat homini, neces-
se est eum in locis aridis esse, quia sola loca arida sunt,
de quibus nullas vtilitas homini prouenire potest, &
quicquid dæmon ibi faciat non potest nocere homi-
ni, ita igitur quandocunque dæmon eiectus de ho-
G mine non permittitur nocere alicui homini, nec re-
bus humanis, dicitur necessario esse, vel ambulare p
loca arida: etiam si sit in medio alicuius populi, quia
non dicitur ibi esse, cum non possit ibi operari, & ta-
men aliquando dæmones eiecti de hominibus reali-
ter expelluntur de illa regione, vt nulli possint noce-
re ibi, sed eant ad aliam, & interdum expellūtur ex-
tra omnes regiones, & sunt in locis desertis vbi nullis
nocere possint, sic dicitur Tobiæ 8. s. tunc Raphael
Angelus apprehendit dæmonium, & alligauit eum
in desertum superioris Aegypti.

Quomodo scit dæmon se non inuenire requiem. Et quomodo
H *permittatur nocere hominibus, quorum vexatione quiescit.*
Et quando potest hominem inuadere. Quæst. XCIX.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd dę-
mon eiectus quęrit requiem, & non inue-
nit, quomodo enim scit se non inuenire?
Dicendum, quòd dæmon, vt dictum est
supra, quęrit requiem, idest, quęrit inuenire aliquē cui
nocere possit, quia ista est requies sua: non potest ta-
men dęmon nocere homini, nisi permittatur a Deo: &
ideo quærit, quis est ille, cui nocere permittitur, &
quousque inueniat aliquem non habet requiem, sed
in hoc est duplex modus loquendi.
Aliqui dicunt, ꝙ Deus innuit dęmoni cui nocere
I debeat non quidem voce exprimendo verbo, sed
interius iudicando, sicut spiritus loquitur spiritui, ita
dicitur Iob 1. ꝙ Deus dixit ad Sathan: ecce vniuer-
sa, quæ habet Iob: in manu tua sunt, idest, do tibi po-
testatem super ea: tantum in eum non extendas ma-
num tuam Iob 2. dixit Deus ad Sathā: ecce in manu
tua est Iob: verumtamē animam illius serua. i. do tibi
potestatem affligendi eum, sed non occidendi.
Sed dicendum, ꝙ non stat, quia tunc dęmon non
ageret ex permissione diuina, sed ex mandato, si non
moueretur ad agendum, nisi qñ Deus ei innueret, &
tñ falsum est, quia dęmones agunt ex permissione, &
non ex pręcepto, quia agere ex præcepto pertinet ad
bonos Angelos, qui habent voluntatem rectissimā,
K & nulli nocere volunt nisi cum eis iubetur: dæmo-
nes autem cum habeant deprauatam voluntatem, &
nimis desiderent nocere, non expectant, quòd Deus
eis iubeat, sed potius ipsi petunt a Deo, quòd per-
mittat eis nocere alicui, vt supra 8. & Mar. 5. dæmo-
nes orauerunt Christum, vt concederet eis intrare
in porcos, & ita dicitur dæmon incitare Deum con-
tra nos. s. vt det ei potestatem nocendi nobis, sic ipse
dixit Iob 2. ad Sathan tu commouisti me aduersus
Iob, vt affligerem eum.
Aliter ergo dicēdum, ꝙ dęmō nō expectat a Deo
mādatū de nocendo, sed ipse quęrit si sit aliquis cui p-
mittat nocere, & hoc est si sit quisquam destitutus di-
uino auxilio, qa illi poterit nocere. Et hoc pōt duplici-
ter fieri. Vno modo, quòd cum dæmon inuideat
toti

toti naturæ humanæ, indifferenter vellet nocere cuicunque homini, & tentat hoc facere. Et tamen in eis, qui a Deo custodiuntur, sentit se dæmon prohiberi, & nihil potest contra illos facere, & hoc modo scit non permitti se a Deo nocere illis. Alio modo, & melius potest fieri, quòd dæmon cognoscat qui sunt illi homines, quibus nocere permittitur, quia Deus custodit homines per Angelos, quos eis assignauit: dæmon autem cognoscit Angelos bonos, & cum videt illos assistere hominibus scit se esse prohibitum nocere eis, ideo non tentat nocere: si autem inueniat interdum hominem destitutum ab Angelo custode, illum statim inuadit, & vexat, quia ille est cui nocere permittitur, quia aliàs non destituisset eum Deus custodia Angeli. Et ista est veritas, & propter hoc dæmones quærunt per omnes homines, si quem inueniant destitutum ab Angelo custode, & ob hoc semper circueunt, nec habent aliam occupationem dæmones, qui inter nos manent, nisi circuire, vt inueniant quis est ab Angelo destitutus, vel debiliter custoditus propter demerita sua, sic dicitur 1. Petri 5. Aduersarius vester diabolus circuit quærens quem deuoret, & ideo quandocunque Deus dicebat ad Sathan: Vnde venis? ille dicebat circuiui terram, & perambulaui eam, Iob 1. & 2. Quasi nihil aliud faceret, & ita dicitur hic ambulat per loca arida quærens: illud ambulare est circuire, & requies sua est vexatio nostra, sicut bellum suum est quies nostra, vt dicit Hierony. Et etiam ex hoc apparet, quòd Deus non innuit dæmoni, vt noceat homini, quia tunc dæmon non circuiret quærens quem deuoret, sed expectaret quid Deus ei iuberet. Item apparet, quòd dæmon non tentat nocere cuicunque quousque prohibeatur, sed considerat qs destitutus sit adiutorio, & illum inuadit, quia dicitur in litera, & veniens inuenit eam vacantem, tunc vadit, & assumit, &c. scilicet, dæmon non assumit socios qui veniunt secum ad habitandum in domo priori, quousque videat eam vacantem, idest, a nullo habitatam, & hoc est hominem nō custodiri ab Angelo, sed destitutum esse, sicut domus, quę a nullo habitatur. Sed obijcietur, quòd tunc non esset mensura aliqua certa in malo quod dæmones inferrent hominibus: nam homo destitutus auxilio Angelico cum natura sit minor dæmone, non poterit se defendere a dæmone: nam non est potestas sub cœlo, quæ comparetur ei, Iob 41. Et ita noceret dæmon homini, quantum vellet, quod falsum est, quia quantumcunque dæmon inuaderet, illico occideret. Dicendum, quòd licet dæmon non inuadat, nisi eum quem destitutum inuenit, non potest nocere quantum vult, nititur enim dæmon nocere sine termino, scilicet, ad perdendum hominem, & cum sentit se illico reprimi a Deo, non per præceptum, sed per effectum, scilicet, quia coercet dæmonem ne nocere possit plusquam ipse vult, vt omnia maneant sub certa regula prouidentiæ. Et hoc Deus potest per seipsum facere, sed verius est, quòd per Angelos facit, quia sicut Angelus custos arcet dæmones, vt nequaquam tangant hominem, quando Deus eum custodiri vult. ita & quando vult eum deseri, ipsi arcent dæmones ne noceant quantum volunt, sed quantum Deus permittit, quòd si omnino deseruerint hominem dæmones illico eum perderent. Sciendum tamen, quòd dæmones ita multi sunt, & tam soliciti, quod nemo est, qui ab Angelo deseratur, quem dæmon illico non inuadat; quia etiam hoc pertinet ad diuinam prouidentiam: si enim secus esset, daretur quod interdum desereretur homo ab Angelo, & dæmon non noceret ei, in quo frustraretur prouidentia Dei, cum ad hoc Deus faciat hominem deseri, vt pu-

A niatur, necesse est ergo, quòd qui deseritur, illico a dæmone inuadatur, & ita nihil erit sine ordine, nec in hoc est dæmonibus magna occupatio, aut fastidium, quia nimis hoc cupiunt cum nos grauiter oderint, & rursus sunt substantiæ infatigabiles, cum sint puri spiritus, & velocis naturæ, vt subito hic, & mox in Oriente esse possint, potissime quia tantus est eorum exercitus, vt vbique vbi homines cōsiderantur multi eorum ad tentandū, & nocendum semper esse possunt.

Quid Christus voluit innuere per verba quæ dixit de spiritu immundo exeunte de homine. Et quid sibi volunt loca arida, & humida. Quæst. C.

B QVAERETVR quid Christus voluit innuere per hæc verba quæ dixit de immūdo spiritu exeunte de homine. Aliqui dicunt, quòd innuitur differentia operum Christi, & dæmonis, scilicet, quia Christus vult polluta mundare, vt omnia munda sint, dæmon autem vult munda, & ornata polluere, quia dicitur in litera, quòd inueniens domū mundatam, & ornatam intrat in eam. Sic dicit Beda, si posset simpliciter intelligi Dominum hæc ad distinctionem suorum, & Sathanæ operum adiunxisse, scilicet, quòd ipse semper polluta mundare, Sathanas autem grauioribus sordibus contaminare festinet. Sed non est iste sensus literæ, quia tūc deberet coniungi ista litera illi, vbi supra Christus ostendebat, quòd non eij-
C ciebat dæmones in potestate Beelzebub adducens ad hoc cōtrarietatem operum suorum, & dæmonis. Secundo, & efficacius, quia Christus dixit in litera, sic erit generationi huic pessimę, ergo de Iudęis oportet intelligi, & non de comparatione operum Christi, & dæmonis. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de hæreticis, qui aliquando fuerunt Gentiles, & conuersi sunt ad Christum, & postea efficiuntur hæretici; quia dæmon possidebat eos, quando erant Gentiles, & exeunt de eis per baptismū, & qn̄ efficiuntur hæretici plures & grauiores dæmones eos possident, q̃ prius: qa melius illis fuerat viā Dn̄i nō agnoscere, q̃ post agnitam retroire. Sic Hiero. refert dicēs: qdā istū locū de hæreticis dictū putāt, ꝙ immundus spiritus qui in eis ante habitaue-
D rat, qn̄ Gentiles erant ad cōfessionē veræ fidei eijciat: postea vero cum se ad hæresim transtulerint simulatisq; virtutibus ornauerint domum suā, tunc alijs septem nequā spiritibus adiūctis reuertatur ad eos diabolus, & habitet in illis, fiantq; nouissima eorum peiora prioribus. multo quidā peiori conditione hæretici, q̃ Gentiles sunt, quia in illis est spes fidei, in istis aūt pugna discordiæ, sed istū sensum abijcit Hiero. qa nō est ad propositū dictorum superiorum Christi, nec inferiorum. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de quolibet conuerso ad fidem, q postea se peccatis immiscet, qa diabolus, qui eiectus fuerat ab eo redijt ad ipsum. Sic dicit Rabanus: homo enim quilibet ad fidem cōuersus a quo diabolus per baptismū eijcitur, qui eiectus inde
E loca arida peragrat, idest, corda fideliū: loca enim arida, vt ait Greg. sunt corda iustorum, quæ per disciplinæ fortitudinē ab omni carnalis concupiscentiæ humore siccantur, loca vero humētia sunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis cōcupiscentiæ, quia replet fluidas facit. in his ergo aridis iustorū mentibus diabolus requiem inuenire nō potest, ideo redit ad priorem domum suam, i. ad hominem conuersum ad Christum, qui incipit ad vitia declinare, & inuenit domū istā vacantē. vt dicit Rabanus, i. a bonis actibus per neglигētiā cessantē, & scopis mundatā, i. a vitijs primis p baptismū ornatā, i. simulatis virtutibus p hypocrisim: & tūc habitat iste dæmon cū alijs septē in hoīe, i. vniuersitas vitiorū designata per septem, &

sunt grauiores dęmones isti, quàm prior, quia iste ho-
mo, quando Gentilis erat, aperte malus erat, nunc ve-
ro etiam malus est, & se bonum simulat, & tamen si-
mulata sanctitas, duplex est iniquitas. Istum sensum
tenet Augustinus dicens, per hæc verba signat Do-
minus quosdam ita credituros, vt non possint ferre
laborem continentiæ, & ad sæculum redituri sint, id-
est, ad vitia sæcularia, & prosequitur sic totam literã.
Iste sensus licet videatur plaudere, non est sensus lite-
ræ, quia etiam non est ad propositum præcedentium
verborum, nec sequentiũ. Item quia Christus ostẽdit
hoc Iudæis se dixisse, cũ in fine ait, sic erit generationi
huic pessimæ, i. illis, quibus loquebatur. Sic etiã dicit
Cyrillus, quid enim hoc exemplũ expectet ad Iudæos
Matthæus expressit, sic erit generationi huic pessi-
mæ. Sed dicendum, quòd litera est intelligenda de
homine liberato a dæmone, ad quem postea propter
demerita sua dæmon redire permittitur, quia grauius
ei nocet, vt dictum fuit in expositione literæ, & sic
futurum erat Iudæis, quia dicitur sic erit generatio-
ni huic pessimæ, si tamen non deberet intelligi lite-
ra de homine sic liberato, non diceret Christus sic
erit generationi huic. Et ideo de homine intelligi-
tur, & tamen innuitur, quòd sic Iudæis accidet. Sic ex-
ponunt Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus, &
Cyrillus. Dicit enim Hieronymus, spiritus immun-
dus exijt a Iudæis, quando acceperunt legem, quia
prius idola coluerant in Aegypto. Expulsus autem
a Iudæis redijt dæmon ad Gentiles, qui dicuntur loca
arida. Dicit enim Remigius loca arida appellat cor-
da Gentilium ab omni humore salutarium aquarũ,
idest, sanctarum scripturarum, & spiritualium dono-
rum aliena, & non inuenit ibi dæmon requiem, quia
vt ait Remigius putabat diabolus posse habere re-
quiem perpetuam in populo Gentili, scilicet, vt ab eis
semper coleretur, quia tamen Christo venienti Gen-
tilitas credidit: iam locum in eis diabolus non inue-
nit, vt dicit Hierony. & ideo dicit reuertar ad domum
meam, idest, ad Iudæos quos ante dimiseram, hoc
enim fuit, quando Christum recipere noluerunt, sed
occiderunt, quia tunc diabolus plene dominatus est
eorum. Dicitur inuenit eam vacantem, idest, vacuam
hospite, quia Christum quem recipere debuerant nõ
habebãt: quia ille dixerat, surgite recedamus hinc, &
ideo præsidijs Dei, & Angelorum Iudæi carebant, sed
erant ornati superfluis obseruationibus legis, & mun
dati a cultu idolatriæ, quia tamen ista nihil eis prode-
rant, quia vacantes erant, idest, Christum hospitem
non habebant, diabolus habitat in eis plene illos pos-
sidendo: Et dicitur assumere alios septem secum, per
quos signatur vniuersitas dæmonum, qui omnes ha-
bitant in cordibus Iudæorum. Vel, vt ait Hierony. si-
gnantur dæmones subintrantes, propter absentiam
Spiritussancti, quia vbi ille non habitat, necesse est, vt
diabolus maneat, & quia Spiritussanctus septem do-
na habet, Isaię 11. Cum recesserit Spiritussanctus, sub-
intrãt cor hominis omnia mala opposita donis eius,
quæ intelliguntur per totidem dæmones, quot sunt
dona Spiritussancti. & sunt isti dæmones nequiores,
quia vt ait Hierony. multo enim maiore dæmonum
numero possidentur blasphemãtes in synagogis suis
Christum Iesum, quàm in Aegypto possessi fuerant
ante legis notitiam. Vel potest intelligi, vt ait Chry-
sost. quòd dæmones sunt nequiores, idest, grauiores
poenæ Iudæis inferuntur pro peccatis vltimis, quàm
pro primis: nã expulit Deus dæmonem de cordibus
Iudæorum per Prophetas hortando illos, vt ad ipsum
conuerterentur, deinde per seipsum expulit illis præ-
dicando, & quia Prophetas occiderũt, & postea Chri-
stum, grauiora fuerunt, quæ a Vespasiano, & Tito pro

F morte Christi passi sunt, quàm quę prius pro occisio-
ne Prophetarum in Babylone, & sub Antiocho pa-
tiebantur. Dicit tamen Cyrillus, q̃ dæmon expul-
sus fuit in Aegypto de Iudęis qñ occiderunt agnũ in
figura Christi, & liniti sunt sanguine eius, & sic euita-
uerũt destructorẽ. sententia, s. Hieronymi, & Chryso.
conuenientes sunt, & maxime expositio Hierony. &
sic Christus in hac litera voluit ostendere, q̃ Iudæi p
maiori parte ex aduentu suo nullã vtilitatem habue-
runt, quia cum non suscepissent eum excęcati sunt, &
grauius a dæmonibus possidentur, quàm si nunquam
eis Christus prædicasset, nec legem habuissent.

Adhuc eo loquente ad turbas: ecce mater Mat. 3. Luc. 8.
G eius, & fratres stabant foris quærentes loqui
ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, &
fratres tui foris stant quærentes te. At ipse re-
spondens dicẽti sibi ait: Quæ est mater mea,
& qui sunt fratres mei? Et extendens ma-
num in discipulos suos dixit: Ecce mater
mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit
voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse
meus frater, soror, & mater est.

Adhuc eo loquente. Hic ponitur vltimo confutatio
insidiantiũ infirmitati naturæ assumptæ, scilicet, quia
H dum prædicaret insidiabantur ei quidam volentes
eum turbare annunciando aduentum cognatorum
suorum, qui attinebant ei ex parte carnis infirmæ,
& dicitur. *Adhuc eo loquente.* Idest, Dum Christus
prædicabat ea, quæ habentur supra in litera. *Ad tur-*
bas. Licet enim contra Pharisæos loqueretur, sermo-
nem tamen non dirigebat ad eos, sed ad turbas, quia
multæ astabant. *Ecce mater eius, & fratres.* Idest, Cogna-
tos, quia fratres nullos habuit. *Stabant foris.* Idest, Extra
domum, quia Christus prædicabat in domo quadam
tunc, vt dicitur sequenti cap. s. In illo die exiens de do-
mo &c. *Quærentes loqui ei.* Idest, Venerant ad loquen-
dum sibi. *Dixit autem ei quidam.* s. Christo, hic q hoc di-
xerat erat de astantibus, & non de cognatis Christi, &
I annũciauit aduentum illorum. *Ecce mater tua, & fratres*
tui. Ipsi enim miserãt istũ ad Christũ: quia dr̃ Mar. 3. &
veniũt mater eius, & fratres, & foris stãtes miserũt ad
eum vocãtes eum, & hoc erat, quia ipsi non poterant
intrare propter turbam, Lucę 8. Venerunt ad illũ ma-
ter, & fratres eius, & non poterant adire eum præ tur-
ba. *Foris sunt quærentes te.* Idest, Volentes loqui tibi: nõ
enim quærebant cum scirent vbi esset. *At ipse respon-*
dens dicenti. In hoc innuitur, quòd ista verba, quæ erant
aliqualiter aspera, non dirigebantur ad matrem, & co-
gnatos, sed ad dicentem, eo quòd videbatur malo ani-
mo quæsisse, & dixisse hæc Christo. *At ille quæ est mater*
mea, & qui sunt fratres mei. q.d. Non putes, quòd illi qui
quærunt me, sint mater, & fratres speciali modo, quia
K mihi magis sunt mater, & fratres isti, quibus prædico.
Et extendens manum in discipulos. Nõ intelligitur de solis
Apostolis, & discipulis, qui eũ familiariter seqbant, li-
cet de oĩbus q audiebant verba eius, sic innuit Mar. 3. s.
sedebat circa eum turba, & circunspiciens eos, qui in
circuitu eius sedebant ait: Ecce mater mea, & fratres.
ergo de tota turba, quæ in circuitu erat hoc dixit, &
non de solis discipulis. *Ecce mater mea, & fratres mei.*
q.d. Tu vis, quòd dimittam verbũ inceptum propter
matrem, & fratres superuenientes, & bene diceres si illi
soli essent mater, & fratres, & tñ habeo hic matrem,
& fratres, s. istos, qbus loquor. Nõ oportet ergo, q̃ di-
mittã istos pp illos. *Quicunque. n. fecerit voluntatem patris*
mei. Probat dictũ, s. q̃ assistẽtes essent sibi mr̃, & frẽs, &

hoc

hoc quia ille eſt mater, & fratres Chriſti, qui facit voluntatem Dei, ideſt, ſequitur legem eius. *Qui in cœlis eſt.* Nõ habebat Chriſtus niſi vnum patrem, ſ. Deum, quia tamen Iudæi putabant Ioſeph eſſe patrem eius, Lucæ 3. ne crederetur de illo loqui dixit, qui in cœlis eſt, vt videatur ꝙ de Deo loquitur. *Ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Satis apparet, ꝙ loquitur de quadam ſpirituali attinentia, & cognatione: nã non poteſt vna perſona ad alteram, ſimul eſſe frater, ſoror, & mater: dixit autem Chriſtus hic de ſororibus, licet de eis ſupra non fiat mentio, quia forte ipſę veniebant etiam nunc ad Chriſtum, & tamen intelligũtur nomine fratrum, quia in eodem gradu ſunt ſolo ſexu differẽtes.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. *Quæſt.* CI.

QVAERETVR an iſta ſint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia iſta ponuntur Luc. 8. poſt parabolas, q̃ habentur ſequenti cap. Dicendum, ꝙ ſunt continuata, & ꝙ facta ſunt immediate poſt præcedentia, immo dum illa fierent, qa dicit in litera, adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, ideſt, dum loqueretur ea quę habentur ſupra. Item quia Mar. 3. ponitur etiam hoc eo ordine quo hic, ſ. poſt illa verba, quæ Chriſtus dixit contra Phariſæos de Beelzebub. Ad ordinem Lu. dicendum, ꝙ ipſe mutauit ordinem, ſic enim fit, vt cõmuniter, quòd multis Euangeliſtis narrantibus eandem rem, quidã tenent ordinem naturalem, & quidam non. Sic dicit Auguſt. lib. de concor. Euan. ſ. hoc ſine dubio conſequenter geſtum intelligere debemus, præmiſit enim cum ad hoc narrandum tranſiret, adhuc eo loquente ad turbas, quid eſt adhuc, niſi quando illud loquebatur. nam & Mar. poſt illud, quod de blaſphemia Spiritus ſancti retulerat dixit, & veniunt mater eius, & fratres. Lucas enim non huius rei geſtæ ordinem tenuit, ſed præoccupauit hoc, & recordatum ante narrauit.

An Maria habuit alios filios, qui eſſent fratres Chriſti. *Quæſt.* CII.

QVAERETVR cum dicatur hic, ecce mater tua, & fratres, & Chriſtus ſit filius Marię, an illa habuit alios filios, qui eſſent fratres Chriſti? Aliqui dicunt, ꝙ ſic, cum Euangeliſta hic fratres nominet. Et iſti dicunt dupliciter, quidam dicunt, ꝙ Chriſtus genitus eſt ex Maria, & Ioſeph, ſicut Cherintus hæreticus, & tunc poterat Chriſtus habere fratres ex patre, & matre. Sed iſti inſaniunt cum ſupra dicatur 1. cap. ꝙ inuenta eſt Maria habens in vtero de Spiritu ſancto. Et Angelus dixit, quod ex ea natum eſt de Spiritu ſancto, i. non de viro, & allegatur ibi dictum Iſaię, ecce virgo cõcipiet, vt innuatur, ꝙ Chriſtus manente matris virginitate, conceptus, & natus eſt. Item dicitur ibi Ioſeph accepit Mariam coniugem ſuã, & nõ cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum, & vocauit nomen eius Ieſum, ergo ſaltem neceſſe eſt dici vſq; ad Chriſti natiuitatem Mariam ſemper manſiſſe virginem. Alij dicunt, ſ. Heluidius hæreticus, vt refert Hierony. lib. contra Heluidium, ꝙ Maria ante Chriſti natiuitatem ſemp fuit virgo, ſed eo nato cognita eſt a Ioſeph, etenim filios habuit, qui vocantur fratres Domini, & probat hoc, quia ſupra cap. 1. dicitur, Anteq̃ conuenirent inuenta eſt habens in vtero de Spiritu ſancto, ergo vr̃ ꝙ poſtea conuenerint. Itẽ quia dr̃ eodẽ cap. Ioſeph accepit Mariã coniugem ſuã, & nõ cognoſcebat eã donec peperit, ergo innuitur, ꝙ poſtea cognouerit. Item qa dr̃ ibi donec peperit filiũ ſuũ primogenitũ, ergo poſt illũ alios habuit. Itẽ qa hic nominat fratres Dñi, ſed ſiue ſint ex parte matris apparet,

A quòd Maria fuerit cognita. Sic dicit Hierony. lib. contra Heluidium, ſ. huic Heluidij vna propoſitio ſumitur, ꝙ fratres Dñi in Euangelio nominantur; vnde inquit fratres Dñi dicti ſunt, qui non erant fratres. Sed etiam hec inſania eſt: nam virgo Chriſtum peperit, & poſtea ſemper in virginitate manſit, vt eſt ſuppoſitio fidei, de quo magis dictum eſt ſupra cap. 1. q. 50. Et ad iſta etiam argumenta Heluidij, ibi reſponſum eſt: nõ ergo habuit Chriſtus fratres aliquos, nec ex parte patris, quoniam patrem non habuit in terris, nec etiam ex parte matris, quia illa ſemper in virginitate mãſit, ſed noĩant fratres more ſcripturæ illi q cognati ſunt.

B *Qui erant iſti fratres, & quomodo dicitur Chriſtus habere fratres. Et quòd fratres affectu dicuntur dupliciter.* *Quæſt.* CIII.

QVAERETVR qui erant iſti fratres, vel quomodo dicitur Chriſtus habere fratres. Aliquí dicunt, ꝙ ſicut Chriſtus non erat filius Ioſeph, & tamen putabatur filius eius, Luc. 3. Ita ẽt iſti nõ erant fratres Chriſti, & tamen putabantur eſſe fratres eius, & tñ tunc oportet, ꝙ ponerentur eſſe filij Ioſeph: nã ſi eſſent filij Mariæ vere eſſent fratres eius: ſin autem eſſent filij Ioſeph nõ eſſent fratres Chriſti, ſed putarent̃, ſicut putabat̃ Ioſeph pater Chriſti, & ita multi tenent ꝙ iſti fuerunt filij Ioſeph ex alia vxore, vt refert Beda. Et tñ Hieron. improbat hanc poſitionem dicens, qui-
C dam vero fratres Domini ex alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur ſequentes deliramenta apocriphorum, quandam geſtam mulierem confingentes, & tamen hanc poſitionem tenet aliqualiter Aug. lib. de quæſtionibus Euangelij, ſ. ex cognatione Ioſeph dici potuerunt fratres eius, ab his qui illum patrem Domini arbitrabantur. Aliter tamen tenetur communiter, & verius, ſ. ꝙ iſti erant fratres, ideſt, cognati Chriſti ex parte matris, ſ. filij ſororum Mariæ, & potiſſime illius Mariæ, quæ vocatur Maria Iacobi, Marci 16. & Lucæ 24. Ideſt, Mater Iacobi, ſiue Maria Cleophæ, ideſt, vxor Cleophæ, Ioan. 19. Quæ tamen fuerat vxor Alphæi prius, cuius filij fuerunt iſti, qui vocantur fratres Domini. Sic dicit Hierony. Nos autem fratres Domi-
D ni, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris ſororis Mariæ materteræ Domini filios intelligimus, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris, & Ioſeph. Fratres autem conſobrinos dici omnis ſcriptura demonſtrat, iſti autem fratres erant Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas, ſequenti cap. & Marci 6. Illi tamen ſunt filij Mariæ Iacobi, quæ eſt ſoror Virginis. Cum autem obijcit Heluidius fratres habuiſſe Chriſtum. Dicit Hierony. quòd quatuor modis in ſcripturis fratres dicuntur, ſcilicet, natura, gente, cognatione, affectu. Natura, vt Eſau, & Iacob. Gente, vt omnes Iudæi fratres dicuntur, Deuteronom. 15. & 17. Scilicet, Non poteris conſtituere ſuper te regem, qui non ſit frater tuus. Cognatione, vt qui ſunt de eadem familia, vt Gen. 13.
E Dixit Abraham ad Loth: Non ſit rixa inter te, & me, quoniam fratres ſumus. Affectu dicuntur fratres dupliciter, ſcilicet, in ſpeciali, & generali. In ſpeciali, vt omnes Chriſtiani dicuntur fratres, infra 23. Omnes vos fratres eſtis. Generali, vt omnes homines ex vno patre primo nati pari germanitate coniunguntur. Dicit aũt, ꝙ nõ dicuntur fratres Dñi natura, quia oportebat tunc exprimi patrem, vel matrem, & tamen ſcriptura nõ dixit eos filios Ioſeph, nec Mariæ. Non ẽt dicunt̃ fratres gente, qa abſurdum eſt, ꝙ pauci ex Iudæis vocent̃ fratres, cũ oẽs Iudæi qui ibi erant fratres poterant appellari, nec ẽt dicuntur fratres affectu ſpeciali, qa tũc potius Apoſtoli fratres dicerent̃, idẽ ẽt affectu cõmuni, qa ſic oẽs homines fratres erant ei, ideo ſtul-

tum erat quosdam solum fratres nominare. Restat ergo, vt dicantur fratres cognatione, idest, quia erant de eadem familia, s. filij sororis matris suæ, vt dictū est.

Quare nunc fratres Christi, & mater ad eum venerunt. Quæst. CIIII.

QVAERETVR, quare nunc mater, & fratres Christi venerunt ad eum. Aliqui dicunt, ꝙ denunciatum fuerat illis Christum incidisse in furorem, & veniebant vt compaterentur ei, sic dicit Theophilus, s. quia propinqui Domini venerant tenere eū, tanquam in furiam versum, mater eius amoris compassione detenta, venit ad eū; istud aūt dicunt, quia Mar. 3. vbi istud ponitur paulo ante, ꝙ conueniebat turba ad Christum, ita vt non posset nec manducare panem, ipse autē exiuit ad illos, & cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim in furorem versus est. Sed hoc parum valet, quia discipuli non dixerunt illud quasi vere putarent Christum a mente alienatum, sed locuti sunt in amaritudine animæ suæ, quia ipsi adhuc infirmi, & carnales erant, & non permittebantur comedere propter turbas, nunc vero cū Christus discumbere vellet, cōuenit iterū turba, & ipse relicta intentione ciborum exiuit, vt pdicaret eis, in quo discipuli nimis indignati, & iram continere non valentes, dixerunt, ecce in furorē versus est, & exierūt tenere eum, Christus tñ non ostendit in se aliqd furoris, ita vt ad matrē, & cognatos fama peruolaret de furore eius, vt peruenirent cōpati ei. Aliter pōt dici, & melius, ꝙ Christus ppter opus pdicationis nō manebat in patria sua, sed discurrebat per varia loca, & quia cognati sui q vocant̄ hic fratres, & ēt mater manebāt in Nazareth quasi semp, vt innuit̄ seq. cap. & Mar. 6. s. & sorores eius nonne oēs apud nos sunt? ex desiderio ergo videndi eum, qa forte iam diu non viderant venerunt, vt viderent. Sic dicit Titus derelictis cognatis carnalibus Dominus insistebat doctrinæ paternæ, qa vero desiderabatur propter absentiam veniunt ad eū. Sic etiam dicit Chrysost. s. ex hoc manifestum fit, ꝙ non semper cum eo erant fratres eius, & mater, quia vero dilectus erat, ad eum propter reuerentiam, & affectum veniunt de foris expectantes. Aliter potest dici, ꝙ veniebant forte ad conferendum cum eo de aliquibus pertinētibus ad rem familiarem ipsorum, sed hoc non videtur, quia Christus omnia hæc contempserat, & contemnere docebat, cum ipse nō habebat vbi declinaret caput suum, supra 8. & Lucæ 9. Ideo de negocijs rei familiaris nihil cum eo tractaretur.

Quare fratres Christi, & mater foris stabant eo prædicante. Quæst. CV.

QVAERETVR, quare fratres Domini, & mater foris stabant eo prædicante. Dicendū, ꝙ Christus nunc in quadam domo prædicabat, & eo prædicante venerunt fratres eius, nec tamen intrauerunt domum. Et dicunt aliqui, ꝙ fuit hoc, quia contemnebatur verbum eius. Nam dicitur Ioan. 9. ꝙ fratres sui non credebant in eum: cui conuenit quod hic dr̄, ꝙ eum quærebant de foris expectantes. Alij dicūt, ꝙ hoc faciebant ex superbia, voluerunt enim gloriari forte de cognatione Christi, & ideo non se miscuerunt turbæ ad audiendū verbum, sed per se foris manserunt quasi aliquid essent, & possent a cæteris conspici, & cognosci, quòd fratres Domini erant. Sic dicit Chrysost. vide fratrum eius elationem: cū enim deceret eos ingredi, & audire, cum turba foris eum expectant. Sed quid de matre, quæ libenter filij verba audiret credens in eum, nec superbiens, quòd ma-**F** ter eius esset? Dicendum, ꝙ ipsa libenter se miscuisset turbæ, vt filij verba audiret, quia tamē veniebat in comitatu fratrū Domini, oportebat ꝙ eis, quia viri erāt obediret, non recedens ab eis, vt suam teneret honestatem, cum ergo illi foris manerent, ipsa quoque foris stetit. Item quia licet ætate matrona esset, virgo tamen verecunda erat, & cum turba sederet in circuitu Christi loquentis, vt dicitur Mar. 3. forte erubuit turbæ sedenti se immiscere, ne attentorum ad verbum Christi turbaret quietem. Aliter pōt dici de fratribus Christi, ꝙ foris manserunt, quia non potuerunt accedere ad eum propter turbā. Sic dr̄ Luc. 8. Venerunt ad illū mater, & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba. Dici tñ pōt, vt vult Chrysost. ꝙ ipsi aliquali-**G** ter contemnebant verbum Dñi: vel propter supbiam foris manebant: nam licet turba obstabat eis, ne accederent ad loquendum Christo, non obstabat tamen, vt audirent verbum predicantis, maxime cum ipsi fecerint eum tunc vocari, quando prædicabat, vt patet Mar. 3. Vnde culpam aliquam effugere non possunt.

Quare iste dixit Christo, quòd mater, & fratres eum quærebant. Quæst. CVI.

QVAERETVR de isto qui nunc dixit Christo, ꝙ quærebant eum mater, & fratres, quare sic dixit. Aliqui dicūt, ꝙ quidam ex inuidia volentes Christum contemptibilem oñdere ex cōditio-**H** ne parentū, quasi de pauperibus natus esset dixit, ecce mater tua, & fratres tui, q.d. Vide quantum vales qui tales fratres, & matrem habes. Sic dicit Theophilus, s. quidā hoc sic intelligunt, ꝙ Christo docente quidam inuidentes subsannantes eum sup doctrina eius dixerunt, mater tua, & fratres tui stant foris volentes te videre, tanquam per hoc eum ignobilem demonstrarent. Alij dicūt, ꝙ quidam dolētes, ꝙ Christus sic doceret, & volentes eum impedire dixerunt: ecce mater tua, &c. quasi p hoc cessatum esset. Tertio potest dici, ꝙ quidam fecerunt hoc, vt ponerēt Christum in perplexitate, vt si pp cognatos cessaret a pdicatione, accusaret quasi pponens carnalia spiritualibus: si vero non cessaret videret matrem contemnere pmittens eam, **I** & fratres manere foris expectātes: tales enim sæpe ppositiones ei faciebāt, vt eum quasi pplexum tenerēt, sicut qñ petiuerunt an darēt census Cæsari, infra 22. & qñ obtulerunt ei adulterā petentes quid facerent, Ioā. 8. sic dicit Hiero. vr̄ mihi iste q nunciat non fortuito, & simpliciter nunciare, sed insidias intendere vtrū spirituali operi carnē, & sanguinē præferat. Quarto potest dici, ꝙ iste dixit hoc Christo, quia fratres eius rogauerant, vt diceret: sic patet Mar. 3. s. Et venit mater eius, & fratres, & foris stantes miserunt ad eum vocātes eum. Sed dicendum, ꝙ vtrunq; esse potuit, s. ꝙ fratres Christi rogarent istū, vt vocaret Christū, & ꝙ ipse hoc libenter acceperit quasi causam inueniens ad calumniandum Christo, & turbandum eum, quod ali-**K** qualiter innuitur ex verbis Christi ad istum aspere dictis, quod non fecisset, nisi iste peccasset in aliquo.

Quare cognati Christi fecerunt, quòd vocaretur tunc cum possent expectare. Quæst. CVII.

QVAERETVR quare cognati Christi fecerunt, ꝙ vocaretur tunc, quādo prædicabat cum possent expectare vsque ad finem ibi. Dici potest, ꝙ fecerunt ex contemptu: nam despiciebant eum, nec enim volebant credere in ipsum, Ioan. 7. Cū tamen multi in eum crederent, & propter hoc intrare noluerāt, vt dicit Chrysost. Ita quasi despicientes prædicationē eius non curauerūt, ꝙ illam interrūperent.

Sed

Sed hoc non ſatis ſtat, quia licet non crederent in eum, & deſpicerent eũ in corde ſuo, publice tamen non deſpicerent illum, maxime in verbo prædicationis, in quo ipſe habebat honorem magnum apud plebem, & honor eius vndecunque veniret, redundabat in fratres ſuos. Secundo poteſt dici, & melius, ꝙ hoc fecerũt ex inani gloria, quia ſi expectarent finem verbi, vt tunc loquerentur, iam turba receſsiſſet, & nemo eos agnoſceret, voluerunt autem nũc Chriſtum prædicantem vocare, vt omnes qui aſtabant cõuerterent oculos in eos, & viderentur aliquid eſſe in conſpectu totius plebis, & fęlices iudicarentur, ꝙ tãti viri fratres eſſe meruerant. Tertio erat propter ſuperbiam, vt viderentur ipſi Chriſto maiores, & imperare ei, cum dicatur Mar. 3. Quòd ſtantes foris miſerunt ad eum vocantes eum. De his dicit Chryſoſt. Vide fratrum eius elationem, cũ enim deceret eos ingredi, & audire cũ turba, vel ſi hoc nollent expectarent finem ſermonis, & tunc eum adirent, extra eum vocant, & coram omnibus hoc faciunt ſuperfluũ honoris amorem oſtendentes, & monſtrare volentes, ꝙ cum omni poteſtate Chriſto aliquid iniungunt. Quarto põt dici, ꝙ fecerũt hoc ex quadam cõfidentia: putabant enim, ꝙ propter honorem matris, & deſiderium ipſorum quos forte diu non viderat, audito noĩe eorum illico ceſſaret. Sic dicit Titus, ſ. Putabant aũt fratres eius, ꝙ cum eorum audiret præſentiam, dimitteret populũ reueritus maternum nomen, & flexus amore materno. Sed etiam ſi fecerint hac intentione, non excuſantur a culpa: imprudenter enim diuinum ſermonem interrumpere volebant, cum eis poſtea locus eſſet adeundi Chriſtũ. Etiam quia dato, ꝙ nõ prædicaret, ſed quidquid aliud eſſet ꝙ ad totam plebem ageret, ob reuerentiam tantæ multitudinis finem rei expectare debuiſſent, ne ſe toto populo ſimul maiores, & honorabiliores oſtenderent, ſi vellent, ꝙ Chriſtus interrupto ſermone ad plebem eis ſolis in re non neceſſaria loqueretur, vnde Chriſtus tanq̃ imprudenti petitioni non aſſenſit. Sed obijcietur, quia mater erat cum fratribus, & de omnibus dicitur ꝙ quærebant eum, & ꝙ miſerunt vocare eum, Mar. 3. Dicendum, ꝙ mater non iuſſit eum vocari, ſed fratres, ſed dr̃ de oĩbus ſimul, quia verum eſt, ꝙ omnes ad Chriſtũ veniebant, & manebant foras: ipſa tñ prohibere nõ potuit, quod illi faciebant, qui viri erant. Vel forte, vt non contenderet permiſit eis ad libitũ agere, vnde ipſa non peccauit, nec quicquam temere egit, illi vero in aliquo peccauerunt, & imprudenter egerunt. Sic dicit Aug. lib. de natura, & gratia, ſ. ſed quicquid dicatur de fratribus Dñi, de ſancta Virgine Maria propter honorem Chriſti nullam prorſus cum de peccatis agitur habere volo queſtionem, inde ſcimus, ꝙ ei plus gratiæ coliatum fuerit ad vincendũ ex omni parte peccatum, ꝙ concipere, & parere meruit eum quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.

Quomodo dicitur hic, quòd fratres Chriſti quærebant eum, cum eſſent cum ipſo. *Quæſt.* CVIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ fratres Chriſti quærebãt eum, quia ipſi erant cum eo aſſidue, erãt enim fratres eius Iacobus, & Iudas, vt dicitur ſequenti cap. & Mar. 6. & tamen iſti erant Apoſtoli, quia iſte Iacobus eſt, qui vocatur Iacobus minor, Mar. 15. & fuit Apoſtolus qui vocatur Iacobus Alphei, ſupra 10. Iudas autem fuit frater eius, & ideo vocatur Iudas Iacobi, ideſt, frater Iacobi, Lucæ 6. & etiam iſte erat Apoſtolus, eodem cap. & Act. 1. Et tamen Apoſtoli ſemper erant cum Chriſto, vel mittebat eos ad prædicandum, non ergo venirent nunc cum matre eius ad videndum ipſum.

A Dicendum, quòd multi dicebantur fratres Domini, ſpecialiter tamen quatuor, ſcilicet, Iacobus, & Ioſeph, Iudas, & Simon, vt patet ſequenti cap. & Mar. 6. Duo autem eorum, ideſt, Iacobus, & Iudas erant ſemper cũ Chriſto, quia erant Apoſtoli. Alij autem duo, ſ. Simon, & Ioſeph poterant nunc venire cum Virgine, & forte aliqui alij, quia alios conſobrinos habebat Chriſtus, ſ. Iacobum, & Ioannem filios Zebedæi, & alterius Mariæ ſororis matris Domini, & forte etiam alios, de quibus expreſſe non fit mentio, ꝙ eſſent fratres Domini, ſicut nec filij Zebedæi vocantur fratres Chriſti, licet attinerent ei in eodem gradu in quo illi quatuor qui vocantur fratres eius, ſequenti cap. & Mar. 6. & multi ita poterant venire, qui dicerentur
B fratres Chriſti, venirent forte etiam ſorores, quia licet hic de ſolis fratribus dicatur, Chriſtus tamen dixit, ipſe eſt frater meus, & ſoror, & mater, in quo innuit, quòd mater, & frater, & ſorores veniebant.

Ad quid Matthæus introduxit de matre, & cæteris venientibus ad Chriſtum. *Quæſt.* CIX.

QVAERETVR ad quid Matthæus introduxit de matre, & fratribus Chriſti venientibus nunc ad eum. Dicendum, quòd omnia, quæ ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ad Rom. 15. & ita eſt iſtud. Prodeſt autem ad doctrinam in duobus. Primo inquantum Matthæus tacite ar-
C guit fratres Chriſti, quòd imprudenter voluerunt interrumpere ſermonem eius, cum ait, Adhuc eo loquente ad turbas, q.d. Tũc quando loquebatur, nondum completo verbo vocabant eum. In quo oſtendit quòd imprudenter agebant, quia nihil vtilius agi poterat, quàm quod tunc Chriſtus exercebat, indecens ergo erat interrumpi vtilia pro rebus paruis, præſertim cum vtriſque locus eſſet. Sic dicit Chryſoſt. Euangeliſta oſtendit hoc ipſum obſcure inſinuans cum dicit, adhuc eo loquente, ac ſi diceret nunquid non erat tempus? ad quid autem loqui volebant? Si pro dogmatibus veritatis, publice, atque cunctis audientibus proponere debebant, vt communiter omnibus fierent vtilitati: ſi autem de alijs ſibi ipſis pertinenti-
D bus non oportebat ita feſtinanter vocare, vnde manifeſtum eſt, quòd ex vanagloria hoc faciebant, & ſic inſtruit nos Matthæus in hoc arguendos eſſe, qui humana colloquia diuinis præponunt. Secundo prodeſt ad oſtendendum Chriſti virtutem, & hoc fuit præcipuum, qui ita ſe habuit moderate, vt carnis, & ſanguinis eum affectio non moueret, vt interruptum ſermonem non interrumperet.

Quare Chriſtus reſpondit aſpere vocanti eum pro matre, & pro fratribus eum exquirentibus. *Quæſt.* CX.

E QVAERETVR quare Chriſtus reſpondit aſpere vocanti eum. Nam dixit ei: quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres? ideſt, quare dicis mihi de matre, & de fratribus? potuiſſet enim blandius dicere, ſcilicet, ſuſtine modicum, & ibo. Dici poteſt, ꝙ dixit hoc Chriſtus pungens iſtum vocantem, quia iniquo animo eum vocauerat, ſ. volens eũ ignobilem oſtendere, vt dicit Theophilus, ſiue quia inſidians hoc dixit, vt ait Hiero. & ſic potius eum arguit, quàm ad vocationem reſponderit. Si aũt dicat, ꝙ iſte nõ egit iniquo animo, ſed ſolũ exoratus a Chriſti fratribus, vt eũ vocaret. Dicetur, ꝙ adhuc imprudenter egit, qa nõ debuerat eũ vocare quouſq; verbum finiret: nam vr̃ ꝙ iſte importune, & alte ad Chriſtũ clamauerit dicens, ecce mater tua, quia non poterat accede-

ře ad Christum: nam iste esset aliquis de extremis inter auditores, maxime a Christo distantibus, cum fratres Christi qui foris erant dixerint ei, quòd vocarent illum, & tamen ipsi non poterant adire eum præ turba, Lucæ 8. Ergo nec iste posset: clamaret igitur ad Christum dicens, ecce mater tua, & talis clamosa interruptio sermonis erat nimis reprehensibilis, quia imprudenter fiebat, debuit ergo aliqualiter pungi. Tertio fecit Christus hoc propter seipsum, quia non erat decens, quòd ipse nunc vocatus exiret, ideo debuit non solum non exire, sed etiam vocantem increpare. Quia si tacuisset, & nõ exiret, nesciretur quid melius esset, vt ergo aperte ostenderet multo excellẽtius esse audire verbum Christi, & prædicare, quàm colloqui matri, & fratribus, arguit vocantem quasi illicite agentem. Sic dicit Chrysost. Considera quale erat astante ei toto populo, & ab ore eius pendente, iam inchoata doctrina eum foras extrahere: ob hoc, & Dominus quasi increpando respondit.

Quare dixit Christus quæ est mater mea, &c. Quæst. CXI.

QVAERETVR quare dixit Christus quæ est mater mea, & qui sunt fratres? Aliqui dicũt, quòd per hoc negauit Christus se habere fratres, nullos enim habebat, vt ostensum est supra quæst. 13. Sed dicendum, ꝙ non stat, quia verum erat, ꝙ Iudæi hoc dicebãt: nam non vocabant istos fratres eius, quasi ex eodem patre, vel matre genitos, sed quia cognati eius erant, secundum consuetudinem scripturę, & hoc verum erat. Item quia tũc etiam negaret matrem, quia dixit quę est mater mea? & tñ illã nõ negat, erat enim vera mater eius. Aliqui dicunt, ꝙ negat eam matrem, sicut Marchion, & Manichæus hæretici, qui dixerunt Christum habere corpus phantasticum, nec fuisse verũ hominem, & cõsequenter nec matrẽ habere poterat. Vnde dicũt, ꝙ Maria Christũ nõ peperit, sed eum fortuitu reperit, & sic vt filiũ accepit. Sic dicit Hieron. nõ ergo iuxta Marchionẽ, & Manichæũ matrẽ negauit, vt natus de phantasmate putaretur, qa ille q eã in cruce agnouit nõ negaret eã nunc. sic dicit Ambro. & Hilarius nõ negatur hic mater, quæ de cruce agnoscitur. Etiã quia si eã negare voluisset potius aliàs q̃ nunc negaret eã, s. qñ improperabatur sibi propter eam, & fratres, seq. cap. & Mar. 6. s. Vnde huic sapientia, & virtutes? nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dr̃ Maria? & tñ tunc non negauit eam esse matrem, ergo nec nunc negaret, sic dicit Chrysost. Si negare vellet matrem, tũc vtiq; negasset, qñ Iudæi exprobrabant ei de matre. Dici potest ergo vno modo, ꝙ Christus nec matrem, nec fratres negauit, & tñ aliqualiter aspere locutus est, qa fratres sui meruerãt, s. qa contemnebãt eũ, & intrare noluerãt ad sermonẽ eius. Sic dicit Chrysost. s. alter Euangelista dixit, ꝙ fratres eius nondũ credebant in eũ, cui cõuenit quod hic dr̃, ꝙ eũ quærebãt de foris expectantes, & s̃m eandẽ intentionẽ Dñs eorũ, non sicut propinquorũ meminit, vel quia propter inanẽ gloriam, & supbiam eũ dũ prædicaret vocauerant. Sed dicetur quid de matre, quia nihil in his peccauerat? non debuerat enim ipsa obiurgari. Dici põt, ꝙ etiam si propter hoc solũ Christus rñdisset aspere, qa fratres sui illud merebantur, adhuc matrem nõ excepisset, quia aliàs oporteret, ꝙ ad eam exiret, quia nõ peccauerat, & fratres desereret, qui superbi erant; sed hoc fuisset grauius scandalũ matrem a fratribus separare, iõ de vtrisq; similiter loquitur. Secundo dici põt, & melius, ꝙ Christus nõ dixit ista verba aspera ꝓpter matrẽ, & fratres, sed ꝓpter vocantẽ q vel malo animo, vel imprudenter vocauerat: vnde nõ dr̃, ꝙ ipse dixit q̃

F est mater mea? sed dr̃ rñdens dicenti ait, q̃ est mater mea, &c. q.d. pp dicẽtẽ ista dixit, & nõ intendens increpare frẽs. Tertio põt dici, ꝙ hoc dixit Christus, ẽt si nõ intenderet increpare fratres, nec vocantem, quia oñdere volebat, ꝙ matri, & fratribus ẽt nõ peccãtibus præponendus erat Dei cultus, & spũalis cognatio, vnde est sensus q̃ est mater mea, & fratres, i. nũqd de matre, & de fratribus curandum est, vt propter eos bona spiritualia negligantur? q.d. non. Sic dicit Chrysost. s. hoc non dixit matrem, aut fratres omnino reprobando, sed ostendens, ꝙ sup omnem cognationem temporalem oportet propriam animam præhonorare, & tamen verum est, ꝙ Christus in his verbis potius vocantem, quàm fratres arguit. Sic dicit Hieron. Dominus non,
G ꝙ matrem negaret, & fratres exire contempsit, sed ꝙ responderet insidianti. Sic & Chrysost. dixit, scilicet, non dixit vade, dic ei quòd non est mater mea, sed ad eum qui nũciauerat, extendit sermonem.

Quare Christus nunc non exiuit ad matrem, & fratres eum quærentes. Quæst. CXII.

QVAERETVR quare Christus nunc non exiuit ad matrem, & fratres. Dicendũ, ꝙ fuit primo, quia indecens erat, ꝙ minora bona maioribus præponeret: nam caro, & sanguis nihil prodest, Ioan. 6. Verbum autem Dei saluare potest animas nostras, ideo nihil ei præponendum erat. Sic dicit Iacobus: su-
H scipite insitum verbum, quod saluare põt aĩas vestras, Iaco. 1. Præsertim aũt Christus qui erat regula morũ hoc facere debuit: nã & si mater eius honoranda erat super omnes matres, pater tamen honorabilior erat, cuius opa erant p̃dicare verbũ eius. Sic enim Christus dixit Lucæ 2. Cũ esset puer annorũ duodecim dicente matre, fili qd fecisti nobis sic? nã & ego, & pater tuus dolentes q̃rebamus te. Et ille ait qd me q̃rebatis? nesciebatis, ꝙ in his, q̃ patris mei sunt, oportet me esse. Sic dicit Hiero. & Beda, s. rogatus ab officio verbi non egreditur, nõ maternæ refutans obsequium pietatis, sed paternis se mysterijs amplius, quàm maternis debere monstrat affectibus: nec iniuriose fratres contemnit, sed opus spirituale carnis cognationi præfe-
I rens religiosiorem cordiũ copulam docet esse, q̃ corporis. Secundo fuit propter honorem populi, quia etiam si Christus loqueretur de rebus sęcularibus, si tota plebs attenderet, indignum erat, quòd adueniẽte matre aut fratribus tota hæc multitudo inexpleto verbo desereretur. Sic dicit Chry. Considera quale erat astante ei toto populo, & ab ore eius pendente, iam inchoata doctrina eum foras extrahere.

Tertio fuit, quia nullius necessitatis erat quod mater, & fratres quærebant: nam volebant videre eum, & alloqui, cũ diu forte non vidissent, sed huic locus erat expleto verbo, ideo interrumpendum non fuit.

Quomodo hoc quod hic dicitur sit verum, scilicet, qui fecerit
K *voluntatem patris mei. Et quomodo qui credit in Christum est mater eius. Et quomodo fidelis est frater Christi. Et quòd illud dictum redundat in honorem Beatæ Virginis. Quæst. CXIII.*

QVAERETVR quare dixit Christus, q facit volũtatẽ patris mei, hic mater, & frater, & soror est, & quomodo est hoc verum. Dicendũ, ꝙ ista necesse est spũaliter intelligi cũ eadẽ psona ponat matrem, frater, & soror. Vocant aũt fratres Christi oẽs, q faciunt volũtatẽ Dei, qa fratrib⁹ cõpetit esse cohęredes eiusdẽ hęreditatis, q tñ faciunt voluntatẽ Dei sunt cohęredes Christi ad Rom. 8. s. hæredes Dei cohęredes aũt Christi: ergo sunt fratres eius, & ita ipse vocat fratres,

tres, Luc. 24. Ite & dicite fratribus meis, ſoror autem A
eadem ratione qua frater dicitur, quia in eodem gradu
ſunt ſolo ſexu differentes, in Chriſto tamen nō eſt
differentia ſexus, quia ibi non eſt maſculus, nec fęmina,
Iudæus, nec Gentilis, ad Coloſſ. 3. Idem ergo eſt in
Chriſto frater, & ſoror. Dicitur autem qui credit in
Chriſtum eſſe mater eius, quia ſicut mater formatū
puerperium habet in vtero, ita & in cordibus noſtris
formatur Chriſtus per fidem, ad Galat. 4. ſ. donec formet
in vobis Chriſtus. Vel dicitur fidelis frater Chriſti,
aut ſoror in eum credēdo, mater autem illum prædicando,
quia qui prædicat format Chriſtum in cordibus
proximorum, ad Galat. 4. Filioli mei quos iterū
parturio, donec formetur in vobis Chriſtus, ſic dicit
Gregor. qui enim Chriſti frater, vel ſoror eſt credēdo B
efficitur mater prædicando, quaſi enim parit Dominum,
quem cordi audiētis infundit, & mater eius efficitur,
ſi per eius vocem amor Domini in proximi
mente generatur. Dixit autem Chriſtus hoc propter
multa. Primo vt doceat nos non confidere in nobilitate
carnis, ſed in ſola nobilitate virtutis, quia nulla eſt
maior nobilitas, quàm attinere Chriſto, qui Deus eſt
in gradu propinquiſſimo, nullus aūt eſt propinquior
quam eſſe matrem, vel fratrem; ſed qui audit, & facit
verba Dei, eſt frater, & mater Chriſti, ideo hęc nobilitas
valde deſiderāda eſt. Sic dicit Chryſoſt. Docet
nos in nulla cognatione confidentes, virtutem non
negligere, ſi enim matri nihil prodeſt matrē eſſe, niſi
virtus adeſſet, quis vtique alius per cognationem ſaluabitur? C
Secundo fuit ad complendum deſiderium
multorum, multæ enim fœminæ putabant Mariam
Beatiſſimam, quia Chriſtum pepererat, & optabant
ſimiliter mater fieri, vt dicitur Lucæ 11. Beatus venter,
qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti, vt autem oſtēdat
omnibus fœminis, immo etiam viris hanc poſſe
peruenire felicitatem dixit, quòd quicūque facit voluntatē
Dei, eſt mater, & frater Chriſti. Sic dicit Chryſoſt.
Multæ mulieres ſanctificauerunt Beatam Virginem,
& optauerunt tales fieri matres, quid eſt igitur,
quod prohibeat? ecce latam nobis conſtituit viam, &
licet non mulieribus ſolum, ſed etiam viris fieri matrem
Chriſti. Tertio fuit etiā ad laudem matris Chriſti,
ſicut enim ipſa erat vera mater eius ſecundum carnem, D
quod nulli alteri accidit, ita & ipſa ſuper omnē
creaturā fuit ſpiritualiter mater Chriſti, faciendo voluntatem
Dei, quia nihil inter creaturas ſanctius virgine
inuentum eſt. Vtriuſque ergo maternitatis honor
erat ſibi in altera ſibi ſoli, & altera ſupra omnes.
Sic dicit Chryſoſt. non negans matrem hoc dicit, ſed
oſtendens, quòd nō ſolum eſt digna honore propter
hoc quod genuit Chriſtum, ſed etiam propter omnem
aliam virtutem; & licet fuerit magni honoris,
quia Chriſtum peperit, maioris tamen fuit, quia in
eum credidit. Sic dicit Auguſtinus, & Bernardus, fęlicior
Maria ſuſcipiendo fidem, quàm concipiendo
carnem Chriſti. Quarto fuit ad reddendum rationem
dicti ſui, & iſta fuit præcipua cauſa: nam dixerat vocās
eum, ecce mater tua, & fratres. Teneri ergo videbatur E
Chriſtus exire ad matrem, & fratres, niſi aliud tūc
fecerit, quod matri, & fratribus præferendum eſſet,
& ad hoc dixit: ecce mater mea, & fratres mei: nam
nihil videtur inter gradus attinentię cui maior amor,
& honor debeatur, quàm matri, & conſequenter fratribus,
oportuit ergo, quòd eſſent tanquam mater, &
fratres iſti propter quos Chriſtus nunc ceſſabat exire
ad matrem tuam, & fratres, & ſic dixit: ecce mater
mea, & fratres, ideſt, hic habeo matrem, & fratres,
quid ergo oportet exire ad eos, qui foris? potiſſime
quia iſti plures ſunt, quam illi, & quilibet iſtorum eſt
mater, & frater.

C A P. X I I I.

In illo die exiens Ieſus de domo, ſedebat ſecus mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt nauiculam aſcendens ſederet, & omnis turba ſtabat in litore, & locutus eſt eis multa in parabolis dicens: Ecce exijt qui ſeminat ſeminare. Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres, & comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petroſa, vbi non habebāt terram multam, & continuo exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æſtuauerunt, & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia autem ceciderunt in ſpinas, & creuerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea. Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. Qui habet aures audiendi audiat.

Mar. 4. Luc. 8.
Luc. 8.

In *illo die.* Deſcripta fuit in præcedentibus promulgatio Euangelij facta manifeſte. Hic ſubditur promulgatio eiuſdem facta parabolice. Et diuiditur in duas partes, qa primo ponitur parabolica promulgatio. Secundo huius prædicationis per miracula cōfirmatio, ſequenti cap. Prima in duas, quia primo ponitur Chriſti prædicātis multiplex documentum. Secundo populi audientis impedimentum ibi. *Et factum eſt cum conſummaſſet.* Prima in duas, quia primo præponitur quædam introductio. Secundo ipſa parabolica prædicatio ibi. *Ecce exijt.*

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. I.

Quaeretur circa primum, an iſta ſint continuata ad precedentia. Aliqui dicunt, ꝙ non, qa Lucæ 8. ponūtur iſtæ parabolæ, & poſt illas ponitur de matre, & fratribus veniētibus ad eum, quod habetur præcedenti cap. & ſic videtur ordo eſſe mutatus. Dicendum, ꝙ hic eſt ordo cōtinuus: nam ipſum ordinem quem tenet hic Matthæus, tenuit Mar. poſt aduentum matris, & fratrum Chriſti ſubijciens iſtas parabolas, Mar. 3. & 4. Item patet efficacius, quia dicitur in litera: in illa die exiens Ieſus de domo, neceſſe eſt ergo iſtud factum fuiſſe eodem die quo facta ſunt ea q̄ habētur ſupra immediate, ſ. aduētus matris, & fratrū Chriſti. Sic dicit Aug. de cōcor. Euan. ſ. cū dicit in illo die ſatis iudicat hoc cōſequēter geſtū poſt p̄miſſa, aut nō multa interponi potuiſſe, niſi forte dies more ſcripturarum tempus ſignificet. Sic dicit Beda, patet hanc doctrinam Domini ad mare eadem die qua ſuperiorem in domo celebratū eſſe ſermonem, terminato enim primo ſermone, continuo ſubiunxit Matthæus dicens: in illo die exiens, &c. Ad ordinem Beati Lucæ dicendum, ꝙ eſt ibi ordo mutatus, quia prius fuit aduentus matris, & fratrum Chriſti, quàm prædicatio iſtarum parabolarum. Sic dicit Aug. vbi ſupra, ſ. Lucas enim huius rei geſtæ ordinē nō tenuit, ſed p̄occupauit hoc, & recordatū ante narrauit. Circa primū

dicitur. *In illo die.* Scilicet, In quo mater, & fratres venerunt ad eum, vt præced. cap. *Exiens Iesus de domo,* Prædicauerat enim ipsa die intra domum circunstante sibi multa turba: vnde dicitur præcedenti cap. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, & fratres astabant foris quærentes loqui ei, idest, extra domum in qua prædicabat turbis. *Sedebat secus mare.* Scilicet, Exiuit de domo, & de ciuitate, & sedebat iuxta litus maris, quia ista ciuitas in qua erat nunc, erat iuxta mare, scilicet, Galilææ, siue Tyberiadis, quod vocatur hic mare absolute, eo quòd iuxta alia maria Christus nunquam stabat, licet enim mare Mediterraneum tangat terram Iudæorum in toto latere Occidentali, Numeri 34. Christus tamen nunquam ibat ad illud mare, sed quandocunque dicitur, quòd ipse erat in mari, vel iuxta mare, semper intelligitur de mari Galilææ, vt ostensum est, 8. cap. quæst. 93. & ibi de nominibus huius maris, & causis eorum, & etiam aliorum marium, de quibus in scriptura fit mentio, dictum est. *Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ.* Cupiebant enim audire verbum eius, & sciebant quòd ad hoc exierat de domo, vt prædicaret, ideo accesserunt ad eum. *Ita vt in nauiculam ascendens sederet.* Quia erant turbæ multæ ascendit in nauiculam, & sedens loquebatur de nauicula ad turbas, & dicitur de nauicula, quia erat parua nauis, scilicet, piscatorum: non enim erat illud mare, sed lacus, vel stagnum, & ideo non erant ibi magnæ naues onerariæ ad portandas merces, sed sole nauiculæ piscatorum. *Et omnis turba stabat in litore.* Nulli enim intrauerunt cū ipso in nauiculam, ne viderentur alijs præferri, sed tota turba stabat in litore, idest, sedebat, quia cum in longum verba extenderet, non est verisimile, quòd pedibus starent, sed sederent auditores. Etiā quia sic melius possent videre faciem eius, quàm si omnes starent. Etiam quia ista erat consuetudo audientium eum prædicantem: nam ipsa die quādo venerunt mater, & fratres Christi ad eum ipso prædicante, sedebat turba circa eum, sic dicitur Mar. 3. Veniunt mater, & fratres eius, & sedebat circa eum turba. *Et locutus est eis.* Scilicet, Turbis. *Multa in parabolis.* Scilicet, Omnes septem parabolas, quæ habentur hic prædicauit eis tunc, & forte plures alias, q̄ scriptę nō sunt.

Quare Christus exiuit de domo, *Quæst. II.*

QVAERETVR quare Christus exiuit de domo. Dicendum primo, quòd fecit hoc propter turbas, quia multi volebant eum audire, & nō poterāt capi in domo. Nam ipsa die prædicauerat in domo, & forte non poterāt omnes ibi capi, vt audirent: voluit ergo exire extra vrbem, vt possent omnes audire, & hoc innuitur in litera, scilicet, exiens de domo sedebat secus mare, & congregatæ sunt ad eum turbæ multæ. Sic dicit Hieron. scilicet, considerandum, quòd populus domum Iesu non poterat intrare, nec esse ibi, nisi Apostoli audiebant mysteria, ideo egreditur de domo sua, & sedet iuxta mare, vt congregentur ad eum turbæ multæ, & audiant in litore, quæ intus non merebantur audire.

Secundo vt quidam dicunt fuit hoc propter matrem, & fratres Christi: nam voluit loqui eis, & ad hoc exiuit de domo, & vrbe. Sic dicit Chrysost. scilicet, postquàm increpauerat eum, qui matris, & fratrum præsentiam nunciauit, fecit quòd illi cupiebant, scilicet, exijt domum primum sanans ægritudinem vanę gloriæ fratrum. Tertium decentem honorem exhibens matri, scilicet, non exiuit propter eos, sed propter illam. Sic etiam dicit Theophilus licet matrem Dominus superius negligere videretur, tamen reueretur eam, propter eam namq; egreditur circa mare,

F *Quare Christus illo die circa mare exiuit, potius quàm alio die.* *Quæst. III.*

QVAERETVR quare illo die exiuit potius quàm alio. Dicunt aliqui quòd propter matrem, & fratres fecit: nam venerant ad eum, & non debebat detinere eos quin loqueretur eis ipsa die, ideo illo die exiuit ad mare. Dicendum, quòd hoc nō multum stat, quia nō est verisimile quin Christus loqueretur matri, & fratribus antequam exiret ad mare, qa quando venerunt non potuit eis loqui, quia prædicabat: finito tamen verbo non est dubium quin loqueretur eis: nō ergo exiret domum, vt eis loqueretur, nisi fortę præsupponatur q mox, vt Christus cessauit p̄-
G dicarę in domo exiuit ad mare, sed hoc non est verisimile, quia quando venerūt mater, & fratres, Christus prædicabat, & postea ad mare fecit longum sermonē dicens parabolas, quæ habentur hic: inter istas ergo duas prædicationes intercideret aliqua quies, vt sumeret cibum, vel similia, & tūc matri, & fratribus loqueretur, & non oporteret ad hoc exire ad mare. Præsertim, quia Hiero. dicit, q exiuit vt turbæ, quę non poterāt audire eum intra domum, foris audirent. Dicetur ergo, q Christus exiuit illo die foris, quia intentio sua tota, & occupatio erat prædicare: quandocunq; ergo dispositio occurrebat, prædicabat, & quia nunc contigit turbas multas esse, quæ audire vellent, exiuit foras in die illo. Nam quandocūque turbæ peterent verbū,
H prædicabat eis. Vnde interdum cum vellet discumbere si turba ad eum conueniret exibat, & prędicabat, vt patet Mar. 3. Ita vt interdum nec manducandi spatiū haberet, quod ipse sponte faciebat: nam aliqn̄ cū esset hora ciborum sedere volebat, sciēs aliquos venturos ad se, vt prædicaret eis, sicut Ioan. 4. Suadentibus ei discipulis mādu care noluit dicens, Ego cibū habeo mānducare quem vos nescitis, & hoc dixit, qa expectabat Samaritanos ad se venturos, q statim venerūt, eo. cap.

Quare Christus exiuit ad mare. *Quæst. IIII.*

QVAERETVR quare Christus exiuit ad mare. Dicendum primo, q forte fuit hoc, quia locus in quo erat situs erat iuxta mare, & tamen no-
I luit Christus exire foras, vt turbæ audirent eum, ideo iuxta mare exiuit. Secundo fuit, quia Christus nolebat prędicare de nauicula, vt dicetur infra quæst. 6. Ad hoc autem oportuit, vt in mari prędicaret sedentibus turbis in litore. Tertio forte fuit propter causam mysticam, vt per locum docendi auditorum cōditionem ostenderet, s. q amari animo, & instabiles erant, sicut mare. Sic dicit Hierony. s. cępit aūt docere ad mare, vt locus docendi indicet auditores amaros fuisse, & instabiles: ista videtur esse causa mystica, & nō literalis, quia tamen Christus omnia ista in parabolis locutus est, potuit causa loci figuralis accipi.

K *Quomodo turbæ ad Christum veniebant.* *Quæst. V.*

QVAERETVR de istis turbis, quæ nunc ad Christum congregatæ sunt, quomodo veniebant. Dicendum, quòd semper sequebantur Christum turbæ multæ tam propter signa, quæ faciebat super infirmos, Ioā. 6. Quàm propter nouitatem doctrinæ, supra 7. & Mar. 1. & propter dulcedinem verborū eius, Ioā. 6. Et propter multas alias causas: & forte ista turba manebat cum eo in ciuitate tunc, & quia ipso die prædicante eo in domo, nō potuerant omnes audire illum, exiuit ad mare, & omnes turbæ, quæ sequebantur eum foris egressum, conuenerunt ad illum.

Aliter

Aliter poteſt dici, quòd nunc plures turbæ conuenerunt ad ipſum quã fuerant cum eo ipſa die in ciuitate. Nam turbæ quæ veniebant ad eum non poterant eum ſemper ſequi, ſed ibant, & redibant, Mar.6. Scilicet, erant enim, qui veniebant, & redibant multi, & nec manducandi ſpatium habebant: audiebant ergo ipſum per duos vel tres dies, vel plures, & tunc recedebant: ſic dicitur infra 15. Miſereor turbæ, quia triduo me ſuſtinent, nec habent quid manducent: ſi dimiſero eos ieiunos deficient in via, & ſic innuitur, quòd tres dies cum Chriſto manſerant, & volebant iam recedere, cum dicat Chriſtus ſi dimiſero eos deficient in via, & hoc modo quibuſdam venientibus, & alijs recedentibus, manebant ſemper turbæ cum Chriſto: nunc igitur potuit eſſe, quòd conueniſſent iſto die multę turbæ, quæ prius nõ fuerant cum Chriſto: ideo licet prius prædicaſſet in domo, voluit nũc propter eas egredi ad mare, & ſic innuitur Lucæ 8. vbi ponuntur iſtę parabolæ, & dicitur cum plurimę turbę conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad eum dixit: exit qui ſeminat &c.

Quare Chriſtus aſcendit nauiculam ad prædicandum. Quæſt. VI.

QVAERETVR quare Chriſtus aſcendit nauiculam ad prædicandum. Dicendũ propter multitudinem turbarum, ſcilicet, vt eum melius audirent, cum eſſet in loco excelſiori, & ita fieret ſi ipſe eſſet in nauicula, & turbæ in litore, ſic dicitur in litera, congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam aſcendens ſederet, quaſi dicat propter hoc aſcendit in nauiculam, quia turbæ multæ erant. Secundo fuit, & præcipue, vt non irruerent in eum, quia quando multi conueniebant irruebant in eum, vt tangerent ipſum, & ſanarentur a languoribus, Luc. 6. omnis turba quærebat tangere eũ, quia virtus exibat de illo, & ſanabat omnes. Etiam quia multi erãt q vt melius audirent irruebant in ipſum, vt ſic propinquiores fierent Luc. 5. Scilicet, factum eſt cum turbæ irruerent in eum, vt audirẽt verbũ Dei, cum autem intraret nauiculam nemo poſſet appropinquare ei propter mare, & poſſent omnes audire, & ita fecit eodem cap. nam petiuit vnam nauiculam, ſcilicet, Petri, & ſedens docebat turbas de nauicula, & ita fecit hic, & iſta eſt vera cauſa.

Tertio fuit vt auditores reſpicerent Chriſtum in vultu, ſi enim in terra ſederet circunſtaret eum turba, nunc vero cum eſſent omnes in litore, & ipſe in naui, omnes habebant eum ante faciem. Sic dicit Chry. non ſine cauſa hoc factum eſſe oportet intelligi, ſed vt poſt ſe neminem dimitteret, ſed omnes auditores ante faciem haberet.

An Chriſtus locutus eſt nunc omnia in parabolis, vel aliqua plane. Quæſt. VII.

QVAERETVR an Chriſtus locutus fuit nunc omnia in parabolis, vel loquebatur aliqua plane. Aliqui dicunt, quòd omnia dixit in parabolis, quia infra in litera quando dixerunt diſcipuli Chriſto quare in parabolis loqueris? dixit vt audientes non intelligant, ſi tamen loqueretur aliqua plane, intelligerent illa: ergo omnia in parabolis dicebat. Item quia prædicauit Chriſtus ea, quæ habentur hic, & tamen hic non habentur niſi parabolæ. Item patet, quia Mar. 3. Vbi ponuntur iſtę parabolæ dicitur, talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, ſine parabola autem non loquebatur. Item patet, quia ſi cum iſtis parabolis loqueretur Chriſtus aliqua
A plane, maxime iſtud eſſet expoſitio parabolarũ, quia nihil eſſet magis neceſſarium, & tamen non exponebat parabolas turbis, ſed diſcipulis ſeorſum quando erat in domo infra in litera, & Mar.4. ergo non dicebat aliqua plane turbis.

Aliqui dicunt, quòd non prædicabat omnia in parabolis, ſed quædam, quia dicitur in litera, & locutus eſt eis multa in parabolis: ergo non omnia, idem Mar.4. Scilicet, docebat illos in parabolis multa.

Dicendum, quòd aut quæritur de iſto ſermone Chriſti ſpecialiter, aut de cæteris in modo ſuo communi prædicandi. Si quæratur de alijs, dicendũ quòd Chriſtus multa loquebatur plane: nam in illo magno ſermone quem Chriſtus fecit in monte ſupra 5. & 6.
B & 7. fere nihil in parabolis dixit, niſi accipiatur parabola large, vt illud: vos eſtis ſal terræ, & illud, nemo accendit lucernam. Si autem quæratur de iſto ſermone ſpecialiter ſatis poteſt teneri, quòd ſolas parabolas dixerit, vel quòd interſeruerit aliqua plana cum parabolis. Et cum dicitur, quòd locutus eſt multa in parabolis, non tollitur quin omnia, quæ nunc dixit in parabolis dixerit, ſed dicitur, quòd dixit multa, eo quòd iſte ſermo fuerit longus. Potius tamen videtur, quòd Chriſtus etiam nunc non dixerit omnia in parabolis, ſed multa plane dixerit, quia aliàs populus non intelligens faſtidiret cum ſine fructu manerent, licet ergo propter aliquam cauſam multa in parabolis dicta ſint quæ non intelligebantur, multa
C etiam plane dixerat, quæ intelligerentur. Sic dicit Hiero. notandum, quòd non omnia locutus ſit eis in parabolis, ſed multa: ſi enim dixiſſet cuncta in parabolis abſque emolumento populi receſſiſſent; perſpicua miſcentur obſcuris, vt per ea, quæ intelligunt prouocentur ad eorum doctrinã qui non intelligunt.

Ad primum dicendum, quòd loquebatur Chriſtus in parabolis, vt audientes non intelligerent, & ideo illa quæ volebat obſcura manere parabolice dicebat, quia tamen non omnia volebat abſcondi, loquebatur multa plane.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſolæ parabolæ ponuntur hic, licet non ſolas parabolas Chriſtus dixerit, Euãgeliſtæ tamen parabolas ſolas huius ſermonis
D ſcripſerunt, quia alia quæ tunc Chriſtus dixit plane non erant tam neceſſaria, vt ſcriberentur. Vel forte iam alibi ſcripta erant: quia veriſimile eſt, quòd eadẽ vel ſimilia prædicaret ſæpe, quia non oportebat ſemper noua dici: nam nec doctrina morum, nec fidei tam longa eſt, vt ſemper dicendum maneat, & nunquam priora repetantur. Etiam quia propter turbas de nouo venientes oportebat multa repetere. Sed præcipue dicendum, quòd iſtæ parabolæ erant maioris ponderis quàm cętera, quæ Chriſtus dixit plane. Quod patet, quia ideo voluit hæc occultare. Vnde dixit vobis eſt datum noſſe myſterium regni Dei: cęteris autem in parabolis, Lucæ 8. q. d. Magnum myſterium latebat in iſtis parabolis, ideo tanquam præci-
E pua ſcripta ſunt omiſſis omnibus plane dictis.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus non loquebatur ſine parabola, ideſt, conſueuerat in ſermonibus ponere aliquam parabolam ſemper, non tamen dicitur nihil loquebatur niſi parabolam, & ſic cum parabolis multa plana ponere ſolitus erat.

Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus licet dixerit multa plana cum iſtis parabolis, tamen iſtas parabolas non expoſuit turbis, quia latebant hic aliqua myſteria, quæ Chriſtus nolebat intelligi ab auditoribus, ſaltem ab omnibus, ſic infra in litera cum Chriſtus interrogatur quare in parabolis loquitur, dixit, quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non datum, oportuit ergo parabolas ſine

expoſitione

expoſitione manere, licet alia multa populo plane dicerentur. *Ecce exijt*. Hic ponitur ipſa prædicatio parabolica, & diuiditur in duas partes. Primo ipſæ parabolæ deſcribuntur, in quibus vt aliqui volunt totus ſtatus, & decurſus Eccleſiæ militantis includitur. Secundo intentio principalis concluditur ibi. *Intellexiſtis hæc omnia*. Prima diuiditur in 7. partes iuxta ſeptem parabolas 2. ibi. *Aliam parabolam*. 3. ibi. *Aliam parabolam*. 4. ibi. *Aliam parabolam locutus eſt*. quinta ibi. *Simile eſt regnum cœlorum*. Sexta ibi. *Iterum ſimile eſt*. Prima in duas, quia primo parabola ponitur. Secundo eius ſententia petitur ibi. *Et accedentes diſcipuli*. Prima parabola eſt de ſemine proiecto, & ponuntur quatuor eius partes, quarum tres perierunt, & vna fecit fructum, & dicitur. *Ecce exijt*. De Chriſto intelligitur, quia ipſe eſt, qui exijt ad prædicandum.

Qui ſeminat. Ideſt, Qui prædicat, quia ſemen eſt verbum Dei Luc. 8. ſeminat enim, qui verbum Dei prædicat, quia ſicut ſemen abſconditur, & naſcitur, ita verbum manet occultum in corde, & poſtea naſcitur in opere. *Seminare*. Videtur eſſe inculcatio ſermonis: exijt qui ſeminat ſeminare.

Sed poteſt dici, quòd eſt modus loquendi hebraicus in quo ſic verba repetuntur, vt illud expectans expectaui Dominum cum ſufficeret dici expectaui Dominum. Vel poteſt dici, quòd non ponatur hic ſuperflue, quia ſeminator non exijt ſemper ad ſeminandum, ſed interdum ad arandum, & alia faciendum. Sic dicit Chry. cum audieris exijt, qui ſeminat, vt ſeminet, non extimes eſſe identitatem ſermonis, egreditur enim multoties, qui ſeminat ad aliā rem, vel vt ſcindat terram, vel vt malas incidat herbas, vel vt ſpinas euellat, vel vt quandam aliam diligentiam adibeat, hic autem ad ſeminandum exiuit.

Seminare ſemen ſuum. Ideſt, Verbum prædicationis, quia ſemen eſt verbum Dei, vt dictum eſt. *Et dum ſeminat*. Grana ſpargendo. *Quædam ceciderunt*. Ideſt, Quædam ſemina vel grana. *Secus viam*. Ideſt, Iuxta viam vel in via. *Et venerunt volucres*. Per volucres dæmones ſignantur, quia ſicut volucres ſemina in terra iacta comedunt ne naſcantur, ita dæmon rapit verbū de corde hominis, vt bonum non operetur. *Et comederunt ea*. Scilicet, inuenerunt grana non operta eſſe a terra, & comederunt ea. *Alia autem*. Ideſt, Alia grana, vel ſemina; & iſta eſt ſecunda pars ſeminis. *Ceciderunt in petroſa*. Ideſt, In locis vbi multi lapides erāt, & ſic non erat terra conueniens ad ferendum fructum.

Semē eſt Dei verbum.

Vbi non habebant terram multam. Iſta fuit cauſa, vt perirent ſemina; quia paucitas terræ non potuit ea defendere a calore Solis, & ſic exaruerunt, & differt a primo ſemine quod ſecus viam cecidit, quia illud nullam terram habuit, ſcilicet, quia non fuit terra arata poſt ſeminationem, ideo manſerunt grana patentia ſuper terram. Hæc autem terram habuerunt, & ideo volucres non potuerunt comedere ſemina, quia tamē paucam terram habuerunt exſiccata ſunt. *Et continuo exorta ſunt*. Scilicet, Pauco tempore poſt ſeminationem. Nam cætera ſemina manent aliquāto tempore ſub terra, & quanto iaciuntur profundius in terra tanto tardius naſcuntur. *Quia non habebant altitudinem terræ*. Iſta fuit cauſa, vt cito naſcerentur, & dicitur altitudo ipſa profunditas, ſcilicet, non erant in profunditate terræ, ſed circa ſuperficiem, & dicitur Mar. 4. Cecidit ſuper petroſa vbi non habuit terrā multam, & idem eſt quia vbi pauca terra eſt, non poteſt eſſe altitudo terræ, & ſubditur ibi ſtatim exortum eſt, quia non habebat altitudinem terræ.

Sole autem orto æſtuauerunt. Ideſt, Nimis calefacta ſunt. Nam cum haberent paucam terram, calor ſolis penetrauit valde ad ea. *Et quia non habebant radicem*

F *aruerunt*. Ideſt, Nondum fecerant radicem quando aruerunt, vel ſi fecerant, perijt illa radix, quia erat proxima ſuperficiei terræ. *Alia autem*. Scilicet, Semina, & iſta eſt tertia pars ſeminis. *Ceciderunt in ſpinas*. Scilicet, Super ſpinas, nondum enim terra erat arata quando ſeminatum eſt, & ſic ſpinæ erant ibi, & cum araretur poſt ſeminationem ipſę ſpinæ ſimul cū granis ſub terra iacuerunt, & vocantur hic ſpinæ omnes herbæ noxiæ quæ ſeminata impediunt. *Et creuerunt ſpinæ*. Scilicet, Simul cum ſemine, vel pluſquàm illud. *Et ſuffocauerunt ea*. Scilicet, Semina, quia non potuerunt ſemina ſimul cum ſpinis aſcendere. Et poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, quòd tam ſpinæ quàm ſemina exorta ſunt, & tamen ſpinæ ma-
G gis creuerunt, & ſic ſuffocauerunt ſemina quorum germina infra manebant.

Alio modo, quòd naſcentibus ſpinis ſemina non potuiſſent naſci, quia ſpinæ abſtulerunt virtutem ſeminis, ſic videtur innui Mar. 4. Scilicet, aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocauerunt illud, & fructum non dedit.

Sed melius intelligitur primo modo, ſcilicet, quòd ſpinæ, & etiam ſemina naſcerentur, & tamen ſpinæ magis creuerunt, & dilatauerunt ſe quàm ſemina, nam tenuerūt germina ſeminis ſub ſe, & hoc eſt ſuffocare illa, quia nec aere nec ſole libere fruebantur, ſic dicit Luc. 8. Cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud, quod autem dicitur Mar. 4. Et non dedit fructum, non eſt ſenſus, quòd non
H ortum fuerit, ſed quòd non peruenit ad fructum ſuffocantibus illud ſpinis. Vel quia ſi aliquis paucus fructus erat, ille non potuit colligi præ multitudine multarum ſpinarum, & idem eſt fructum non eſſe, vel colligi non poſſe, quia fructus non dicitur niſi inquātum homines illo fruuntur, ideſt, veſcuntur. *Alia autem ceciderunt in terram bonam*. Iſta eſt quarta pars ſeminis, quæ ſola profuit, & hoc, quia cecidit in terram bonam, ſcilicet, vbi erat terra multa, & non impedita ſpinis. *Et dabant fructum*. Ideſt, Dederunt omnia ſemina, quæ in terram bonam ceciderunt. *Aliud centeſimum*. Semina quæ ceciderunt in terram bonam ſubdiuiduntur in tria, non quidem ex conditione ſeminis, quia vnum erat quod per totam terram ſpar-
I gebatur, ſed ex conditione terræ, quia licet iſta tota 4. terra dicatur bona, quædam partes eius erant meliores alijs, ideo non fuit fructus æqualis, ſed alicubi centuplum, i. centum menſuræ pro vna menſura ſeminis. *Aliud ſexageſimum: aliud triceſimum*. Ideſt, Et alia pars terræ dedit ſexaginta menſuras pro vna, & alia dedit ſolum triginta, quælibet tamen erat laudabilis, quia dare fructum triceſimum abundans eſt. *Qui habet aures audiendi audiat*. Ideſt, Qui poteſt intelligere intelligat, quaſi dicat nō intelligetis omnes hæc, & quando Chriſtus dixit hoc verbum, clamauit altius quàm prius, vt incitaret auditores Luc. 8. ſ. hæc dicens clamabat, qui habet aures &c.

K *Quis eſt iſte ſeminator, & quomodo exijt. Quæſt. VIII.*

QVAERETVR quis eſt iſte ſeminator, & quomodo exijt. Dicendum quòd iſte eſt Chriſtus qui ſeminauit in populis ſanam doctrinā, quæ proficit ad fructum vitæ æternæ. Sic dicit Hiero. ſator iſte, qui ſeminat ſignificatur eſſe filius Dei, & patris in populis ſeminare ſermonem. Dicitur aūt exiuiſſe, vel ſecundū, ꝙ homo vel ſecundū, ꝙ Deus. Secundum ꝙ homo exibat, qa de loco in locum mouebatur, & dicitur exijſſe, quia forte hodie in domo prædicauerat, nunc autem exiuit ad mare. Sic dicit Hiero. intus erat domi verſabatur, loquebatur diſcipulis ſacramenta:

ta: exijt ergo de domo ſua, vt ſeminaret in turbis. A
Vel poteſt dici, quòd quotidie exibat, quia etiam ſi in domo prædicaret, tamen etiam exibat ad turbas quantumcunque conueniebant ad eum. Vel dicitur exirent: aliqui volunt, quia relicta Iudęa per Apoſtolos ad gentes tranſiuit, vt dicit Rabanus. Sed iſtud eſt myſticum, quia Chriſtus tunc non exiuit, ſed Apoſtoli, quia ipſe ſemper prædicauit Iudęis nunquam egreſſus de terra Iudęorum. Apoſtoli autem poſt mortem eius per totum orbem ſe extenderunt. Vel dicitur exijt, ideſt, prædicare cępit: iſte eſt enim modus loquendi ſcripturæ, quòd quandocunque ille qui prius nihil agebat, incipit aliquid agere, dicitur egredi, i. dicitur Exo. 2. Scilicet egreſſus eſt vir de domo Leui, & accepit vxorem, & tamen ad accipiendũ B
vxorem non oportebat egredi, ſed quia prius non accipiebat, & tunc accipit dicitur egreſſus, quia aliunde egreſſus fuerat: & ſic quandocunque dicitur aliquis egredi, & non exprimitur vnde egreditur, accipitur egredi, ideſt, agere, & ſic dicitur intrare, & exire tota hominis operatio: ſic dicitur Act. 1. oportet, vt ex his qui congregati ſunt nobiſcum in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus Ieſus &c. ideſt, toto tempore quando fuit inter nos conuerſatus quaſi totum quod Chriſtus fecit non ſit niſi intrare, & exire. Sic etiam Nu. 27. Ad verbum eius egredietur ipſe, & omnes filij Iſrael, i. qdquid ille mãdauerit facient filij Iſrael, & illud totum erat exire, & intrare, ita in Chriſto exire fuit prædicare incipere cũ C
prius non prædicaret. Si autem accipiatur ſecundũ, quod Deus non poterat exire localiter, cum vbique ſit, cum aliquod nouum ſibi aduenire nõ poſſit, quia nihil ſibi accidere poteſt, cũ quidquid in eo eſt æternum ſit, ſed exiuit circa nos aliquid nouum faciẽdo, & carnem aſſumendo, quæ prius aſſumpta non erat. Sic dicit Chry. vnde exijt qui vbique præſens eſt? ſed qualiter exijt non loco, ſed incarnatione propinquior nobis factus per habitum carnis, quia enim nos intrare non poteramus peccatis noſtris prohibentibus nobis ingreſſum, ipſe ad nos egreditur.

Quare verbum Dei vocatur ſemen. Quæſt. IX.

QVAERETVR de iſto ſemine, quare verbum D
Dei vocatur ſemen. Dicendum, quòd propter ſimilitudinem. Nam hæc omnia parabolæ ſunt: ſicut dicitur Luc. 8. Scilicet, dixit per ſimilitudinem exijt, qui ſeminat &c. Et primo, quia ſicut ſemen eſt origo fructus, & ex paucis granis magnæ ſegetes creſcunt, ita ex paucis verbis Dei ſequuntur plurima opera bona, quia vnicum verbum bonũ eſt ſufficiens ad regulandum totam vitam, vt illud quod dixit Chriſtus ſupra 7. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, facite illis, & ſequitur ibi. Hæc eſt lex, & Prophetæ, ideſt, in hac ſtat tota lex, ſic etiam Eccle. 12. time dominum, & recede a malo, hoc eſt omnis homo, ideſt, in hoc ſtat tota vita humana, & hanc proprietatem ſeminis, & verbi E
Chriſtus innuit in litera, ſ. ꝙ illud quod cecidit in terram bonam, fecit fructum centeſimum.

Secundo, quia ſemen ad hoc, quòd proficiat occultatur in terra, & verbum Dei, ita quòd proſit occultari debet in corde, propter hoc illud ſemen quod cecidit in via, & non potuit operiri terra deuoratum erat ab auibus: ſic & verbũ Dei quod antequã abſcondatur in corde rapitur a dęmone, nõ facit fructum, ſic dicitur in litera infra, & Luc. 8. Venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum. Tertio quia ſemen ad hoc, quod proſit moritur Ioan. 12. niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit ipſum ſolum manet, ſi autem moriatur multum fructum affert: ſic & verbum Dei in corde moritur inquantum ibi iacet abſconditum, & tamen manet in animo, vt poſtea exeat in operationem. Vel dicitur mortuum, ideſt, mortificans, quia niſi verbum Dei mortificauerit praua deſideria cordis noſtri, nunquam fructum bonum proferet, ſi autem mortificat illa, proferet fructum copioſum.

Quare dicitur in litera ſeminare ſemen ſuum. Et quomodo Chriſtus proprium ſemen ſeminauit, & non alienum. Quæſt. X.

QVAERETVR, quare dicitur hic ſeminare ſemen ſuum. Dicendum, quòd iſte ſator erat Chriſtus. Ipſe autem nihil alienum habuit, ſed propria ſeminauit. Moyſes autem, & Prophetæ non ſua, ſed aliena dixerunt, quia a Deo mittebantur, & hoc erat laus eorum, quòd non propria, ſed aliena dicerent. Vnde in confuſionem falſorum prophetarum dicitur Ezech. 13. Veniebant, & ego non mittebam eos. Sic Apoſtoli non ſua, ſed quæ Chriſti erant ſeminauerunt, quia non aliud docuerũt quàm quod Chriſtus iuſſit infra 28. Docete omnes gentes ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. Chriſtus autem nihil alienum dixit, quia non accepit ab alio cum ipſe Deus ſit, & ſic ſemen ſuum ſeminauit. Sic dicit Titus ſeminauit ſemen ſuum, non enim accepit verbum quaſi mutuatum, cum ipſe naturaliter ſit verbum diuinum, non eſt igitur ſuum propriũ ſemen Pauli, vel Ioannis, ſed habent cum acceperint: Chriſtus autem habet proprium ſemẽ proferens doctrinam ex ſua natura, & ideo Iudęi mirabantur quomodo literas ſciret, cum non didiciſſet eas Ioan. 7.

Sed obijcietur, quia Chriſtus dixit ibidem mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me, ergo non erat ſemen ſuum, quod ſeminauit. Dicendũ, quòd doctrina Chriſti ſua erat, ideſt, non erat ſuſcepta ab aliquo extraneo: nam licet filius naſcendo acceperit omnia a patre, vt dicit Hilarius, & ſic ſuſceperit ſapientiam, bonitatem, & cętera, quæ dicunt in Deo perfectionem, non tamen accepit quaſi ab aliquo extraneo ſeparato ab eo, quia ſicut ipſe dixit, ego, & pater vnum ſumus, & ego in patre, & pater in me eſt Io. 14. Suum ergo erat quod prædicabat etiã ſi a patre acceperat: ſecus autem de alijs qui ſuſceperũt tanquã ab extraneo id, quod non eſt in natura eorum, ſicut diſcipuli a magiſtro. Nam illi nõ ſeminant, quod ſuũ eſt, ſed quod alienũ, licet qñ dixit Chriſtus mea doctrina non eſt mea, locutus eſt ſecundum humanitatem, putabant enim Iudæi eum eſſe purum hominem, & ſic dixit mea doctrina non eſt mea, ideſt, non accepi a meipſo, quaſi dicat, vos miramini, quòd literas ſcio cum non didicerim, ſed non miremini, quia non accepi a meipſo doctrinam iſtam, ſed ab eo qui miſit me, ideſt, non eſt iſta doctrina ex humanitate, ſed a Deo, & tamen licet Chriſtus inquantum Deus diceret, quòd accepit a patre verum diceret, tamen non tollit hoc quin doctrina ſit ſua, cum pater non ſit alienus ab eo, & ſeparatus.

Quomodo iſtæ quatuor differentiæ ſeminis ſe habeant. Quæſt. XI.

QVAERETVR de iſtis quatuor differentijs ſeminis quomodo ſe habent. Aliqui putant, quod fuerint diuerſæ ſeminationes, & diuerſa loca in quibus ſeminatum eſt, cum hic ponantur quatuor partes ſeminis. Sed dicendũ, ꝙ non ſtat, ſed oportet, ꝙ fuerit vnica ſeminatio, quia dicitur exijt, qui

qui seminat, & dum seminat aliud cecidit &c. & sic innuitur, quòd in eadem seminatione cecidit quædã pars seminis super viam, & aliud in petrosa &c.

Secundo patet, quia dicitur aliud cecidit, in quo videtur, quòd a casu fuit, quòd semen iaceretur in talem vel talem partem, & tamen si fuissent quatuor seminationes sicut sunt quatuor partes seminis, nõ esset a casu, sed ab intentione seminantis qui in talem terram, vel talem seminaret.

Tertio patet, quia si essent quatuor seminationes, oporteret, quòd quælibet terra istarum per se seminaretur, & ita quædam seminatio esset quæ solum fieret in via, & alia quæ solum fieret super spinas, nemo tamen tam insipiens esset, quòd super solam viam, vel super solas spinas, vel super solam terram seminaret. G

Sed dicendum, quòd fuit vnica seminatio, & vnica terra, & tamen quædam pars agri illius lapides habebat, & quædam pars spinas: ideo semina ibi iacta dicũtur cecidisse super spinas, & in petrosa, cecidit etiam quædam pars in via, quia ager ille erat circa viam, & ad hoc, quòd totus seminaretur, ceciderunt quædã grana in via, & tunc proprie dicitur ceciderunt, scilicet, a casu, quia non intendebat sator iacere semina in via, cum sciret hoc esse inutile, alia autem pars agri erat terra bona, & illa fecit fructum, quia nec habuit spinas nec petras.

Quare dicitur, quod semen cadens in via a volucribus comestum est. Quæst. XII. H

QVAERETVR quare dicitur, quòd semẽ cadens secus viam a volucribus comestum est. Aliqui dicunt, quòd ratio fuit, quia volucres magis ambulant in via quàm alibi. Sed falsum est, quia volucres cum propter solum cibum moueantur, ibi ambulant vbi cibum inuenire possunt, qui magis inuenitur in agris quàm in via, cum via nihil germinet.

Sed dicitur, quòd comestũ est, quod erat secus viã, scilicet, quia nõ mansit opertum terra, volucres enim comedunt omnia grana super terram inuenta, quod autem secus viam erat non fuit opertum, quia non aratum est super illud, ideo illud solum comederunt volucres, & hoc quia accipitur hic secus viam, idest, in via, licet enim secus significet iuxta, tamen hic non intelligitur iuxta viam, sed in via: nam dicitur Luc. 8. Cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres comederunt illud, idest, quia conculcatum est, & non fuit aratum super illud, volucres illud inuenerunt, & comederunt. Et potest intelligi secus viam, idest, iuxta, vt ponatur proprie sicut dicitur Mar. 4. Dum seminat aliud cecidit circa viam, & est sensus, quòd aliqua pars erat inter viam, & agrum, quæ nec arabatur nec via erat, sed forte erat limes, & grana, quæ ibi ceciderunt comesta sunt, quia iacebant in superficie nõ arata. Vel potest accipi, quòd pars agri circa viam arata erat, & semina operta fuerunt, viatores tamen conculcantes partem terræ aratæ iuxta viam excusserant semina, & sic aues inuenerunt ea, & comederunt. Et hoc potest intelligi Luc. 8. Scilicet, cecidit secus viam, & conculcatum est, aues autem istæ quæ semina comedunt sunt dæmones, vt infra dicetur.

Quomodo semen seminatum est super petrosa. Et ex quo oritur semen in terra proiectum. Quæst. XIII.

QVAERETVR quomodo seminatum est super petrosa. Aliqui dicunt, quòd sator non intendebat iacere semina super petram, & tamen ceciderunt aliqua super petram, & manserunt ibi, quia dicitur Luc. 8. Aliud cecidit super petram. Sed

F non stat, quia etiam si caderent aliqua grana super petras, postea cum araretur motis petris grana operirentur, & sic non manerent super petram.

Sed forte dicetur, quòd etiam motis petris accidit aliqua grana super petris manere. Vel quia fuerunt in agro aliquæ magnæ petræ, quæ ab aratro non sunt motæ. Sed non stat. Primo quia si semina aliqua manerent supra petram nudam, illa a volucribus comederentur, & tamen non comesta sunt, quia solum quod cecidit secus viam deuoratum est.

Secundo patet, quia si super petra maneret non posset nasci, sed arescerct, & tamen natum est, quia dicitur Luc. 8. Cecidit supra petram, & natum aruit, idest, prius natũ est, quia dicitur Luc. 8. Et postea aruit.

G Tertio patet, quia dicitur in litera: alia ceciderunt in petrosa vbi non habebãt terram multam, & idem Mar. 4. Et sic terram habebant: ergo non erant super terram nudam.

Dicendum ergo, quòd cecidit semen super petrosam, idest, super aliqua loca quæ habebant lapides magnos immobiles, scilicet, super lapidicinas, & erat pauca terra super lapides. grana autem operta fuerunt terra, sed quia erant circa lapides non potuerunt germinare, quia pauca terra erat a qua traheretur humor nutrimentalis, & propter hoc dicitur ceciderũt in petrosa, vbi non habebant terram multam, scilicet, supra se versus cœlum, nec infra se inter se, & lapides. Et dicitur continuo exorta sunt, quia non

H habebant altitudinem terræ, pauca enim terra fuit causa cito nascendi, oritur enim semen proiectum in terra ex calore, & humore proportionate se habentibus, & ideo si sit semen in superficie terræ non opertum nunquam nascetur, sed desiccabitur, quia habet calorem, sed non humorem, si autem ponatur semen in magna profunditate terræ ad quam non perueniat sufficienter virtus solis, consumetur semen, sed nunquam nascetur, si autem sit sub terra in magna profunditate, ad quam tamen virtus solis proueniat sufficienter nascetur quidem, sed tarde, si autem sit sub terra, & tamen circa superficiem eius nascetur cito quia sol illico aget propter facilem penetrationem, & tamen non poterit diu conseruari,

Ex quo oritur semen in terra proiectum.

I quia tamen terra æstuauerit, calefiet immoderate semen illud, & desiccata radice peribit. Est etiam alia causa, vt semen super petram non possit diu manere, scilicet, quia conseruatur semen factum planta contra solis calorem per humorem nutrimentalem, cuius etiam si magnam partem sol cõsumpserit semper multum maneat. Hoc autem fit per magnitudinem radicum pertingentium ad multam terram, a qua humorem attrahant, quando autem semina iaciuntur super lapidem existentem sub terra, licet supra se terram habeant non possunt tamen radices extendere propter petram, & sic oportet, quòd talia semina cito pereant etiam si petra sit in profunditate terræ, quia terra superior non proficit ad radices agendum, sed solum inferior, & hoc est non habere radi-

K cem, idest, habere paruam, quæ non sufficiat attrahere humorem ad producendum fructum. Si tamẽ petra sit circa superficiem terræ arescunt semina propter duo, scilicet, propter calorem solis magni circa superficiem terræ, & propter defectum radicum, quæ sunt super petram, & vtranque causam tetigit hic Christus dicens, ceciderunt in petrosam vbi non habebant terram multam, scilicet, super se, quia illæ petræ erant iuxta superficiem terræ, & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ, idest, quia non habebant multam terram supra se, & ista est prima causa. Cum autem dicitur sole autem orto æstuauerunt, i. valde calefacta sunt ad idem pertinet, cum

cum vero sequitur, & quia non habebant radicem aruerunt, pertinet ad secundam causam, scilicet, quia supra petram non poterat radices extendere, & sic paucum humorem attrahere posset, & ita fieret planta breuis, & quando iam nullus esset humor, qui attraheretur, necesse erat plantam per se desiccari etiã sole non æstuante. Idem intelligendum est si petræ istæ sint mobiles, vt quia quando terra arabatur, accidit manere grana aliqua super petram circa superficiem terræ. Quod autem dicitur de semine cadente in spinis potest dupliciter accipi.

Vno modo, quòd seminabatur super terram non aratã in qua erant natæ aliquæ spinæ saltem in aliqua parte eius, & iacto semine cum araretur spinæ opertæ fuerant terra, & rursus natæ sunt, sicut & ipsa semina, & tamen suffocauerunt ea, quia creuerunt plusquam semina. Vel suffocauerunt, idest, tenuerunt ea sub se infra se, vt si accidit grana in conuersione terræ per aratrũ cadere sub congerie spinarum densarum, quia tunc non poterunt nasci semina sicut si caderent sub magnis lapidibus, & istud erat suffocare.

Alio modo potest accipi, quòd non erant aliquæ spinæ natæ in terra quando seminata est, & tamen erat ibi semen spinarum, ideo arata terra germinauerunt tam spinæ quàm semina, sed spinæ magis creuerunt, ideo suffocauerunt semina. Sed primus modus est melior, quia in litera dicitur, alia ceciderunt in spinas. Et sic iam erant spinæ quando semina iacta sunt. De semine iacto in terram bonã dicitur, quòd fecit fructum, & est intelligendum, quòd totus ager seminatus vocatur terra bona, præter partes illas, quæ erant impeditæ, scilicet, partes spinosæ, & petrosæ, & illæ, quæ iuxta viam erat, & dicitur de ista terra Mar. 4. Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem, & crescentem. Hoc dicitur ad differentiam aliarum triuḿ partium terræ, nam prima, scilicet, secus viam, nullum fructum dedit, quia semen a volucribus deuoratum est, ista autem dabat fructum. Secundum semen, quod fuit super petrosa dedit quidem fructum, quia illico ortum est, vt patet in litera, sed non fructum ascendentem, quia illico aruit sole æstuante. Tertium semen, scilicet, quod fuit super spinis fructum quidem dedit, quia natum est, & fuit iste fructus ascendens, quia spinæ, & semen simul exorta sunt, & tamen non dedit fructum crescentem, quia spinæ cum magis creuissent suffocauerunt semen, terra autẽ bona, quæ nullum habuit impedimentum dedit fructum bonum crescentem, & ascendentem.

Quòd autem dicitur, quòd dedit fructũ aliud centesimum &c. intelligunt aliqui, quòd fuerant diuersi agri in quorum vno semen daret centuplum, in alio sexagesimum, in alio tricesimũ, quia in eodem agro non videtur posse esse tantam diuersitatem.

Sed dicendum, quòd eadem terra est in qua ceciderunt istæ quatuor partes seminis, & facile est hanc diuersitatem fieri in eodem agro, quia sicut in diuersis agris poterat hoc fieri propter inequalem virtutẽ terræ, ita & in eodem agro sunt interdum partes inæquales virtute in quibus hoc potest accidere.

Sed tũc dicetur quomodo poterat cognosci, quòd vnum semẽ daret centuplum, & aliud sexagesimum si est idem ager. Dicendum, quòd poterat sciri secundum æqualitatem partium agri, quia ager æqualiter seminatur vbique: si ergo in vna parte agri considerata mensura seminis iacti nascitur centuplum, & in alia respectu eiusdem mensuræ nascatur sexagesimũ, cum sit æqualis pars agri, apparebit differẽtia, scilicet, quanta sit proportio fructuum cuiuslibet partis agri ad semen ibi iactum.

A *Quare dixit Christus hic, qui habet aures audiendi audiat. Et quòd res dupliciter sunt arduæ.* *Quæst. XIIII.*

QVAERETVR quare dixit Christus hic, qui habet aures audiendi audiat. Dicendum, quòd propter duo. Primum ad reddendos attentos auditores, quia talis locutio incitat, & non solum verba ipsa ex suo sensu incitabant, sed etiam ex modo proferendi Christi, quia ista dixit voce alta Luc. 8. Scilicet, hæc dicens clamabat, qui habet aures &c.

Secundo fuit ad ostendẽdum obscurum esse quod dicebatur, quia in rebus planis sufficit qualitercũque audire, in rebus autem arduis necesse est attente audire cum etiam vix intelliguntur, ideo Christus habebat modum specialem incitandi in rebus arduis. B

Sunt autem res dupliciter arduæ, scilicet, ad intelligendum vel ad agendum. In rebus duris ad intelligendum Christus dicit, qui habet aures &c. idest, qui potest intelligere intelligat, quia accipitur audire large pro intelligere: sic patet supra 11. Vbi cum Christus dixisset de Ioanne, quòd erat Elias, quia istud erat difficile ad intelligendũ dixit, qui habet aures audiendi &c. idest, non intelligetis omnes quomodo Ioannes est Elias, & tamen intelligat, qui potest: ita hic, quia ista parabola est obscura, & Christus sciebat, quòd præsentes non intelligebant eam dixit, qui habet aures &c. idest, intelligite si potestis, & ita sepe in Apoc. quando aliqua obscura dicuntur additur, qui habet C aures &c. idest, qui potest intelligere visionem istam intelligat Apoc. 2. & 3. In rebus arduis Christus ad agendum solet dicere, qui potest capere capiat, sic infra 19. Cum Christus loqueretur de inseparabilitate matrimonij, & Petrus diceret si ita est causa hominis cum vxore sua non expedit homini nubere: Christus dixit non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datũ est, qui potest capere capiat.

Aliqui autem dicunt, quòd per hæc verba, scilicet, qui habet aures, innuitur semper occultus, vel spiritualis sensus. Et tamen dicendum, ꝙ proprie sunt ad incitandum audientem circa ardua dicta. Sic dicit Hiero. prouocamur autem ad dictorũ intelligentiã: D quoties his sermonibus cõmouemur, s. q habet aures.

Quomodo differat aurea ab aureola in patria. Et qualiter homines in patria assimuntur ad ordines Angelorum. Et quomodo beatitudo sit præmium essentiale. Et quæ sit beatitudinis substantia, seu præmium essentiale. Et quod sit præmium accidentale, & quomodo habeatur. Et de gradibus beatorum. Et quomodo opus habet rationem meriti ex duobus. *Quæst. XV.*

QVAERETVR propter ea, quæ dicuntur in litera de fructu centesimo, & sexagesimo, q sunt isti fructus, & quia fructus, & aureola, & aurea siue præmium essentiale quantum ad aliquid videntur coincidere, vel similari, videndum est de eis quo- E modo differãt, quia de præmio essentiali quod est beatitudo dictum fuit satis supra 5. cap. Nunc non est dicendum nisi quomodo differat a fructibus, & aureola, & vt melius intelligatur, Est primo dubium quomodo differat, vel an differat præmium essentiale, i. aurea ab aureola. Aliqui dicunt, ꝙ non differunt, quia aurea est ipsa beatitudo. Est autem beatitudo status omnium bonorũ aggregatione perfectus, vt ait Boe. de consolat. lib. 3. prosa 2. includit ergo omne bonum quod habetur in vita æterna, & consequenter aureola includitur in ipso præmio essentiali, & nõ addit aliquid aliud. Item qui seruant consilia, & præcepta magis præmiantur quàm seruantes sola præcepta, & non videntur differre nisi per maius, & minus præmium,

mium, sed magis, & minus non variant speciem, aureola tamen dicit præmium debitum operibus perfectis sicut sunt opera consiliorum, ergo non addit aliquid distinctum ab aurea, sed est maior, & minor aurea. Item videtur, quòd non sit aliquod præmium in patria præter auream, sed præmium respondet merito: radix autem merendi est charitas, & tamen charitati respondet aurea, ergo nullum præmium est præter auream. Item homines in patria assumuntur ad ordines Angelorum, quia erunt sicut Angeli Dei infra 22. Immo æquales Angelis Luc. 20. Et tamen in Angelis omnia sunt communia, quia vt dicit Hiero. licet quædam sint data quibusdam excellenter, nihil tamen ibi possidetur singulariter, omnia enim sunt in eis quodammodo æqualiter, quia licet alij alijs sublimius possideant, omnes tamen illa habent, ergo non erit in hominibus diuersitas præmij, sed aurea est præmium essentiale, ergo aureola est aliquod præmium distinctum ab illo. Item si aureola esset præmium distinctum ab aurea deberet esse excellentius, quia datur pro excellentioribus operibus, scilicet, cōsiliorum, aurea autem pro operibus præceptorum, & tunc non vocaretur aureola quod importat diminutionem.

Dicendum, quòd aureola dicit præmium distinctum, & superadditum ad præmium essentiale quod est aurea, & accipiunt hoc doctores ex modo loquendi scripturæ: nam Exo. 25. Super illo verbo facies coronam auream, & super illam alteram coronam aureolam, dicit Glo. ad hanc coronam aureolam pertinet canticum nouum, quod virgines tantū coram agno concinunt.

Ex quo apparet, quòd aureola sit quædam corona quibusdam specialiter data, aurea vero omnibus beatis detur. Conuenit hoc etiam ex ratione victoriæ, quia vbi victoria sequitur ad pugnam, debetur corona, 2. Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit, & tamen sunt speciales modi pugnandi aliqui, ergo debetur illis specialis corona victoriæ, & ista dicitur aureola. Pro hoc sciendum, quòd totum bonum hominis in patria est beatitudo, & ista dicitur præmium essentiale. Quædam autem bona patriæ, quæ non pertinent ad beatitudinem dicuntur accidentale præmium. Putant aliqui ista differre, quia præmium essentiale omnibus competit, accidentale autem solum quibusdam, & quia quodam essentiale est reperitur in omnibus in quibus est essentia præmium quod in omnibus inuenitur, essentiale dici putant. Accidentalia autem non sunt eadem in omnibus sed variantur, eo quòd accidunt, illud ergo præmium quod solis quibusdam datur accidentale vocari putant. Sed non stat, quia tunc quilibet beatus haberet præmium accidentale, quia essentiale præmiū est beatitudo, quæ omnibus beatis competit, & quibusdam in ea accidit magis, & alijs minus habere, & nemo beatus est, qui beatus esse non potest, etiam si subtraheretur sibi aliquis gradus illius boni quod habet: ergo quilibet habet aliquid accidentale, & consequenter quilibet beatus haberet aureolam quæ est præmium accidentale, & præter eam non dicimus aliquod præmium accidentale. Sed falsum est, quia aureola paucis competit, ergo nō dicitur sic, i. ex hac ratione essentiale aut accidentale præmium. Dicendum ergo aliter, ꝙ totum bonū hominis est ipsa beatitudo, quæ est vltimus finis, & est ista in sola Dei visione, quia nihil aliud potest ipsum hominem beatificare, quidquid etiam aliud sequatur ex ista visione pertinet ad beatitudinem, & sic sunt dotes animæ, & corporis. Est ergo videre Deum substantia beatitudinis, & quia beatitudo est præmium, dicitur præmium

F essentiale, vel substantiale, & tunc non pertinet ad visionem diuinam, i. omnes gradus participandi istā visionem sunt præmium essentiale, non quidem, ꝙ sint essentia beatitudinis, s. ad visionē Dei, quæcūque ergo perfectio erit in beatis in videndo Deum magis vel minus, i. ipse modus diuersus participandi Deo viso, & quæcunq; perfectio secuta ex hac visione, dicitur præmium essentiale, & ita verum est, ꝙ præmium essentiale non est æquale in omnibus beatis. Dicitur autem accidentale præmium bonum aliquomodo quod habebunt quidam beati, quod non est in vidēdo Deum, nec sequitur ex ipsa visione, s. ꝙ nec est visio Dei, nec delectatio secuta ex visione, nec perfectio aliqua redundans in corpore ex anima vidente

G Deum, quod dicitur propter dotes corporis, quæ etiam ad præmium essentiale pertinent, & ideo dotes tam animæ quàm corporis erunt in hominibus beatis, licet inæqualiter sicut ipsa visio est inæqualis, & tamen præmium accidentale, i. aureola non est in omnibus, est ergo istud præmium accidentale honor quidam vel gloria materialiter, vel potius gaudiū quoddam animæ de quibusdam bonis habentibus specialē rationem difficultatis, & perfectionis, & non gaudet beatus de illis inquantum per ea vnitur Deo, vel meruit vniri ei, quia hoc iam pertinet ad præmium essentiale, sed solum gaudet de illis inquantum sunt talia bona, & per illa habet quendam specialem honorem quem ceteri non habent. Et ita præmium essentiale

H est visio Dei, & gaudium de eo inquantum homo illi coniungitur. Præmium autē accidentale est de bono creato gaudere, s. de quodam speciali bono: non tamen aliquis per hoc beatus fruitur bono creato, quia solo Deo, vt obiecto fruuntur beati; gaudent tamen de illo bono creato inquantū est quædam perfectio, quia omne bonum perficit habentem ex aliqua parte. Ex hoc autem apparet, quòd præmium essentiale minimum omnium bonorum est maius omnibus præmijs accidentalibus omnium beatorum, idest, minima aurea est maior omnibus aureolis, quia sicut bonum increatum est maius in infinitum omnibus bonis creatis simul sumptis, ita gaudium de bono increato in quolibet capiēte ipsum bonum increatum,

I necesse est, quòd sit maius omnibus gaudijs simul sumptis, quæ sunt de bono creato. Dicitur autem de eo, qui capit illud bonum propter nos, qui nondum Deum capimus, & ideo sępe magis gaudemus de bonis creatis quàm de Deo, quilibet tamen beatus capit Deum, quia vnitur sibi per essentiam ipsum videndo, ita vt essentia diuina vniatur intellectui eius sicut species intelligibilis intellectui nostro, vt ostensum est supra 5. cap. q. 40. Ergo necesse est, ꝙ quilibet beatus gaudeat improportionabiliter plus de Dei visione quàm de omnibus bonis creatis, quæ excogitari possunt, inquantum illud magis perficit ipsum quā omnia bona creata, & ita si gaudia omnium beatorū de bonis creatis conuenirent in vnum hominem, nō

K essent illud tantum gaudium quantum est gaudium videntis Deum clare siue per essentiam, etiam in minimo gradu huius visionis, qui sit possibilis. Ista autem pręmia accipiunt nomina per metaphoram, scilicet, quòd vtraque corona dicitur, essentiale tamen dicitur aurea, accidentale tamen dicitur aureola. Dicitur autem vtrunque corona. Primo ex similitudine coronę materialis, nam illa solis victoribus in pugna datur 2. Timo. 2. non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Et iterum bonum certamen certaui, cursum consummaui: ideo reposita est mihi corona. & quia ad vtrumque pręmiū pręcedit pugna & victoria, vtrūque corona dicitur. De essentiali præmio patet, quia illud vocatur regnum Dei, idest, beatitudo, & tamen

men ad istud non peruenitur nisi per grauem pugnã Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, & in his requiritur victoria, scilicet, perseuerare in substinendo, quia aliàs non est salus supra 10. Qui perseuerauerit vsque in finẽ saluus erit. De primo accidentali patet, quia istud requirit non quamlibet, sed specialem, & difficillimam pugnam qualis est in martyribus, & in virginibus, & doctoribus, his enim solis aureola datur, recte ergo corona dicitur.

Secundo propter dignitatem, quia corona datur Regibus tanquam proprium eis, & est ista summa dignitas inter seculares, vt ergo ostendatur illud bonum quod datur in patria esse summum, dicitur vtrũque corona, licet non sit vtrunque æquale: nã etiam præmium accidentale quod est gaudium de bono creato, erit maius in patria quàm hic omnia gaudia humana: maxime quia omnes beati dicuntur reges quia regnabunt cum Christo, vt dicitur Apoc. 5. coronam ergo habent.

Tertio conuenit hoc ex figura coronæ, quæ est circulus signans rem perfectam, & quia beati vniuntur summo bono, idest, Deo qui extra se nihil habet, sed omne bonum claudit in se, coronam habent beati, hac tamen ratione melius dicitur corona præmium essentiale quàm accidentale, quia per præmium accidentale non refertur homo ad Deum, sed ad bonũ creatum, quia tamen nemo habet accidentale præmium nisi qui beatus est, etiam ipsum vocabitur corona. Dicitur tamen essentiale præmium aurea, accidentale vero aureola, & vtrunque ab auro dicitur, quod fit ad ostendendum dignitatem, quia aurum est optimum inter metalla, & vti auro est summæ dignitatis, pertinet enim ad reges: hæc autem dignitas est in beatis. Dicitur tamen accidentale præmium aureola diminutiue, quia minus est quàm aurea, quæ est præmium essentiale, vt ostensum est: differunt tamen ista duo præmia, quia accidentale est superadditum ad essentiale, & tamen non est in omnibus habentibus essentiale.

Sed dicetur quomodo potest addi aliquid ad præmium essentiale quod est beatitudo, quia ipsa includit omne bonum. Dicendum, quòd præmio essentiali potest aliquid addi dupliciter. Vno modo ex cõditione naturæ quæ præmiatur, sicut supra beatitudinem animæ in qua perfecte reperitur beatitudo, additur gloria corporis. Vnde interdum ipsa gloria corporis dicitur aureola inquantum est minor quã gloria animæ, quæ potest dici aurea: nam super illud Exo. 25. Scilicet, facies alteram coronam aureolam, dicit Glo. q. in fine, aureola superponitur, quia in scriptura dicitur, quod beatis sublimior gloria in receptione corporis seruetur. Sed non accipimus sic aureolam communiter, eo quòd aureola est præmium accidentale, sed solis quibusdam datur, gloria tamen corporis ad præmium essentiale pertinet, quia datur omnibus beatis.

Alio modo additur ipsi præmio essentiali ex ratione operis meritorij, habet enim opus rationem meriti ex duobus ex quibus habet rationem bonitatis, scilicet, ex radice, & ex instrumento. Radix enim est ipsa charitas, quæ refert quodlibet opus in Deum, tam ipsi charitati, & cuilibet operi, vt est a charitate competit Deus, vt præmium, quia ipsum datur pro operatione quod per operationem desideratur haberi, sed per solam charitatem in operationibus in Deũ tenditur, ergo sola charitas est cui Deus in præmium competit, & sic ipsa sola est radix merendi, & ei competit præmium essentiale, idest, aurea. Aliud est ipsum instrumentum, & hoc est ipsum genus opera-

A tionis consideratum in seipso, quod est considerare quantum ad habitum elicientem, & circunstantias debitas, & finem proximum actus, sicut est abstinere a venereis est ex habitu temperantiæ, & est secundum circunstantias debitas, idest, a qua oportet abstinere, & quando, & qualiter &c. Est etiam finis proximus, scilicet, perfectio quædam cõsecuta ex abstinere, quæ non excedit genus virtutis moralis, & quantum ad hæc tria consideratur actus in genere suo, scilicet, quia non reducitur ad aliquam virtutem imperantem, scilicet, ad charitatem, vel ad iustitiam legalem: nam vtraque imperat huic actui, scilicet, abstinere abstrahendo illud de conditione sui generis, quia charitas iubet abstinere propter Deum, iusti-

B tia autem legalis, vt non noceatur proximo, vt patet 5. Ethi. cap. 1. Et nõ est finis proprius abstinere a venereis aliquis istorum inquantum est ab habitu temperantiæ, ideo charitas habet se ad rationem merendi generaliter, vt radix, actus vero bonus quantum ad naturam sui generis habet se, vt instrumentum, sicut enim operi bono inquantum est ex radice charitatis competit præmium essentiale, quia charitas dirigit omnia in Deum, ita ipsi actui quantum ad bonitatem sui generis competit, quoddam aliud præmium, & quia nullus actus habet Deum pro fine nisi inquantum est a charitate, erit illud præmium quod competit actui propter bonitatem sui generis aliud quàm Deus, scilicet, bonum aliquod creatum, & istud di-

C citur præmium accidentale siue aureola. Licet tamẽ quilibet actus virtutis habeat quãdam bonitatem sui generis nõ competit præmium accidentale, quod dicitur aureola pro quolibet actu virtutis, sed solũ pro illis quæ habent excellentem rationem victoriæ propter difficultatem pugnæ, vt est in martyribus, virginibus, & doctoribus, vt infra dicetur, quia tamen aureola est gaudium de isto bono creato, idest, inquãtum isti actus multum excellentes conferunt homini tunc quendam honorem, præmium autem essentiale est de bono increato: necesse est, quòd differant, & ideo præmium accidentale est superadditum essentiali.

Ad primum dicendum, quòd beatitudo dicit ag-

D gregationem omnium bonorum, scilicet, omnium illorum, quæ sunt necessaria ad perfectam operationem, vere enim beatitudo non est aggregatio multorum bonorum, sed est in vno bono quod in se omnia aggregat, idest, continet eminenter, & sufficienter, & istud est Deus, visio ergo eius est beatitudo: perfecte ergo ipsum videre est essentia beatitudinis, & tunc verum est, quòd quæcunque bona, quæ minus sunt quàm videre Deum, perfecte non possunt constituere beatum, ipsa autem visio beatum facit, & dicitur cõtinere omne bonum, quia perfectio vnit hominem ipsi summo bono, non tamen tollitur quin modi vnionis possint esse inæquales, & ideo vnus erit beatior altero, omnes tamen erunt beati, a fortiori

E autem dicetur de bonis, quæ sunt extra illud summũ bonum, quòd sine illis possit quis esse beatus, & ita est aureola, quæ dicit gaudium de bono creato, & illud non est beatitudo, nec aliquid beatitudinis, facit tamen illam eligibiliorẽ, sic dicitur 1. Ethi. de beatitudine politica, quòd quibusdam additis est eligibilior, & tamen sine illis esse potest, sicut est corporis pulchritudo, & nobilitas generis, & similia, ita igitur beatitudo aureola est eligibilior, & tamen sine illa adhuc esset beatitudo, quia reddit hominem nullo indigentem, nec indiget aureola in patria ille, qui non habet eam, quia desideraret si indigeret, nihil tamen desiderat, qui summo bono fruitur ad nutum, idest, quantum ipse vult.

Ad secundum dicendum, quòd aureola, & aurea non solum differunt per magis, & minus, sed etiam specie differunt, & dicendum, quòd ille, qui seruat consilia, & præcepta, cęteris paribus plus meretur, quàm ille qui seruat præcepta solum, secundũ quòd ratio meriti consideratur in operibus ex ipso genere operum, non tamen meretur magis semper secundum, quòd consideratur ratio meriti ex radice charitatis. Et dicitur cęteri paribus, idest, quòd tot opera fecerit vnus seruando præcepta sicut alius, & insuper seruauerit consilia, quia aliàs secus est, vt si aliquis per vnum annum seruet consilia, & præcepta, & alius per sexaginta seruet præcepta solum etiam ex genere actus plus iste meruit, quia valde plures actus fecit. si tamen consideretur meritum ex radice charitatis, interdum, qui seruat plura præcepta, meretur plus quã ille qui seruat consilia, & præcepta etiam tempore æquali inquãtum iste potuit ex maiori charitate agere, licet vt communiter sit contrarium, scilicet, quòd seruans consilia, & præcepta agit ex maiori charitate cum faciat opera duriora, & tamen vt dicit Grego. probatio dilectionis, exhibitio est operis, & ideo non vocatur aureola præmium essentiale quando est magis intensum, cum contingat nõ habentes aureolam maius habere præmiũ. Nõ ergo dicit aureola augmẽtum præmij, sed gaudium solum illud quod habetur de bono creato: inquantum ergo est excellens, siue ergo habens aureolam habeat maius præmium essentiale, siue æquale siue minus quàm ille, qui non habet aureola non differt, cum aureola dicat aliquid superadditum ad præmium essentiale.

Ad tertium dicendum, quòd licet radix cuiuslibet meriti sit charitas, actus tamen bonus in genere suo est quasi instrumentum merendi, & tamen ad effectũ consequendum in aliqua re non solum requiritur debita dispositio in primo mouente, quæ est bonitas radicis, sed etiam recta dispositio in instrumento, quia in effectu consequitur aliquid ex parte primi principij, & aliquid ex parte instrumenti, sed quod est ex parte primi principij est præcipuum, & ideo meritum operis inquantum est ex radice charitatis, quæ est primum mouens, habet præmium essentiale quod dicitur aurea, meritum vero ex parte dispositionis instrumenti habet præmium minus, & illud vocatur accidentale, & illud est aureola, & necesse est istud præmium distingui ab essentiale, cum ipsa bonitas instrumenti addat aliquid ad bonitatem radicis, & sic erunt duo præmia distincta.

Sed dicetur, quòd cum in omni actu meritorio vltra radicem charitatis ex qua fit, etiam bonitas operis ex genere suo exigatur, erit præmium accidẽtale pro quolibet opere bono, & tamen istud pręmiũ non cõpetit omnibus, quia non habent omnes beati aureolam, ergo nõ assignatur bene præmium accidentale.

Dicendum, quòd pro quolibet opere bono inquãtum est bonum ex genere suo est in beatis gaudium quoddam de illo bono, & istud non pertinet ad præmium essentiale, quia illud dicit gaudium de bono increato, sed ad præmium accidentale, & ita rari sunt beati, qui non habeant præmium accidentale, quod dicitur propter illos, qui ex solo merito vnicę conuersionis, vel propter sacramẽtum fidei saluati sunt. De primo patet in illis, qui semper mali fuerunt, & in fine vitæ per vnicũ actum contritionis conuersi ad Deũ saluati sunt, quia illis non potest correspõdere aliquid superadditum ad præmium essentiale.

De secundo patet, vt in paruulis, q mox vt baptizati sunt decesserunt, illis enim nihil potest inesse nisi præmium substantiale propter charitatem eis infusam cũ nullum actum egerint. cęteri autem, qui aliquandiu

F recte viuentes beatitudinem assecuti sunt, necessario
habebunt aliquod præmium vltra essentiale, cum fe-
cerint multos actus bonos ex genere, & tamen dicen-
dum, quòd non vocatur aliquod præmium acciden-
tale aureola, sed solum illud quod competit pro acti-
bus perfectis habentibus rationem excellentis victo-
riæ, in reliquis autem erit quoddam præmium acci-
dentale, idest, gaudium de bonis operibus inquãtum
sunt bona, & conferunt quendam honorem, istud
tamen præmium est innominatum, quia soli acciden-
tali præmio excellenti datur nomen aureolæ.

Ad quartum dicendum, quòd Angelis omnia bo-
na insunt similiter, idest, quidquid bonum est in vno
est in alio, licet excellentius in vno quàm in alio, &
G ideo solum differt beatitudo eorum per maius, & mi-
nus, in hominibus autem non est sic, quia beatitudo,
idest, præmium essentiale differt in eis per maius, &
minus, & insuper differunt specie præmia ipsorum
inquantum vnus habet præmium essentiale solum
alius vero essentiale, & accidentale. Ratio differen-
tiæ est, quia omnes Angeli eodem genere actus me-
ruerunt suam beatitudinem, idest, omnes per vnicum
actum, s. in hoc, quòd se conuerterunt ad Deum, &
ideo nullum præmiũ speciale inuenitur in vno quod
non inuenitur in alio, sed solum essentiale præmium
est in omnibus, licet illud est inæqualiter secundum
quòd se inæqualiter conuerterunt, quia quanto aliqui
erant superiores, tanto intensius se conuerterunt, &
H magis meruerunt magisque præmiati sunt. Homines
autem diuersis generibus actuum merentur beatitu-
dinem, ideo possunt in quibusdam esse specialia præ-
mia, quæ non sunt in alijs, licet etiam in beatis erit
quædam communitas bonorum, scilicet, inquantum
quilibet ex perfecta charitate gaudebit de bonis alio-
rum bona ipsorum quasi propria reputans, hæc tamẽ
non pertinet ad præmium accidentale quod aureola
dicitur, & aliud de alterius aureola gaudere, nam co-
rona victoriæ solis victoribus datur, & non congau-
dentibus victoriæ, & sic ista communitas bonorum
non tollit diuersitatem præmiorum secundum spe-
ciem in beatis.

Ad quintum dicendum, quòd præmium acciden-
I tale aureola dicitur, quia minus est quam præmium
essentiale quod dicitur aurea, cum essentiale præmiũ
sit gaudium de bono increato quod est finis. Acci-
dentale vero est gaudium de ipsa bonitate actus, quæ
est aliquid creatum, & erat ad finem, & ideo quod-
libet præmium essentiale quantumcunque paruum
est maius maximo præmio accidentali, immo omni-
bus præmijs accidentalibus omnium beatorum. Et
sic minimum præmium essentiale vocatur aurea, &
p̃mium accidentale ẽt maximum nõ dr̃ nisi aureola.

An beatitudo aureolæ, & fructus differant. Et quid sit fructus spiritualis. Et quomodo multiplicatio fructus ex semine prouenit ex duobus. Quæst. XVI.

K QVAERETVR nunc de beatitudine aureolæ, &
fructus, scilicet, an differant. Aliqui dicunt,
quòd non, quia eidem merito respon-
det aureola, & fructus centesimus, scilicet, virginita-
ti, vt dicit hic Glo. ergo aureola, idem est quod fru-
ctus. Item dicit Augu. lib. de virginitate, quòd cen-
tesimus fructus debetur martyri, & idem debetur
virgini: ergo fructus est quoddam præmium compe-
tens martyribus, & virginibus, & tamen virgini, &
martyri debetur aureola, ergo aureola, & fructus
idem sunt, Item in patria non est nisi duplex præ-
mium, scilicet, essentiale, & accidentale quod essen-
tiali superadditur, sed præmium additum essentiali
dicitur

dicitur aureola, quia Exodi vigesimoquinto. dicitur A quòd super coronam auream ponatur aureola: fructus ergo cum sit prȩmium quoddam, vel erit essentiale, vel accidentale. non tamen est essentiale, quia tunc fructus deberetur omnibus beatis. ergo est accidentale,& sic erit aureola.

Dicendum, quòd aureola, & fructus non sunt idē, quia quæ non sunt eiusdem diuisionis, non sunt eiusdem rationis. Et tamen aureola, & fructus non similiter diuiduntur, quia aureola diuiditur in aureolam virginum, martyrum, & doctorum. Fructus autem diuiditur in fructum coniugatorum, & viduarum, & virginum. ergo fructus, & aureola non sunt idem.

Item si essent idē cuicunque deberetur fructus deberetur aureola, sed falsum est, quia coniugatis, & vi- B duis fructus debetur, sed non aureola, ergo non sunt idem. Dicendum, quòd differunt. Ad hoc aūt sciendum quid sit fructus. Et dicendum, quòd sicut aurea, & aureola sunt quædam prȩmia beatorum, scilicet, essentiale,& accidentale, & per metaphoram dicuntur coronæ,& vna aurea,& alia aureola, vt dictum est prȩceden. quæst. ita fructus prȩmium quoddam dicit beatorum, quòd per metaphoram fructus dicitur: nā fructus secundum originem suam in terræ nascentibus inuenitur, & transumitur ad significandū quoddam prȩmium, ea tamen quæ per metaphoram dicūtur, possunt varie accipi secundum adaptationem ad diuersas partes, & proprietates rei de qua fit transum- C ptio. Cum autem fructus dicatur proprie de terræ nascentibus in rebus corporalibus, secundum diuersas conditiones quæ in fructibus corporalibus inueniri possunt, diuersimode poterit accipi fructus spiritualis. Habet enim fructus corporalis dulcedinem quandam, quæ reficit hominem secundum quòd in eius vsum venit,& est vltimum, ad quod operatio naturȩ peruenit, quia licet ex arbore fiat fructus, ex fructu nihil fit, quod natura agat. & est etiam id, quod expectatur ex agricultura per seminationem, vel per alios modos. secundum ergo quamlibet istarum proprietatum fructus corporalis potest transumi, vt dicatur aliquid fructus spiritualiter,& quia istȩ sunt variȩ proprietates, poterunt spiritualiter fructus accipi multum varie. Si ergo accipiatur fructus spiritualiter pro D eo, quod reficit,& id quod expectatur vltimū, Deus est fructus noster. & hoc modo dicimur solo Deo frui, quia frui ad fructum pertinet: solus enim ipse reficit tanquam vltimum, & ita est fruitio perfecta in patria, & imperfecta in via, & sic fruitio vocatur dos animæ quæ dicitur perfecta fruitio. Hic autem non accipitur sic fructus: de isto enim fructu, & fruitione dictum est supra quinto capitu. Si autem accipiatur fructus spiritualiter pro eo, quòd mentem solum reficit, licet non sit vltimus finis sic virtutes dicuntur fructus inquantum mentem reficiunt sincera delectatione, vt dicit Ambro. sic accipitur fructus ad Ga- E lat. quinto, scilicet fructus spiritus est gaudium.& isto modo etiam non accipitur hic fructus, sed de istis fructibus dicetur eod. cap.

Tertio modo potest fructus sumi, vt est quoddam bonum, vel commodum quod ex labore agriculturȩ expectatur, & sic dicetur fructus illud prȩmiū, quod homo consequitur ex labore quo in hac vita laborat, & sic omne prȩmium quod habebitur in patria, siue aurea, siue aureola, vel quodlibet aliud dicitur fructus, inquantum nullum prȩminm habebitur sine laboribus huius vitæ: nam non coronabitur, nisi qui legitime certauerit secundo Timot. secundo. sic accipitur fructus ad Roman. sexto, scilicet habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam ȩternā, idest fructus omnium laborum vestrorum consistit in quadam sanctificatione, idest statu sanctitatis vitæ æternæ,& sic non accipitur hic fructus. Quarto modo accipitur fructus, vt est id, quod habetur ex semine, vt insurgit ex seminatione, & ita Christus loquitur hic dicens, ꝙ semen iactum in terram bonam dedit fructum. Aliud quidam centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. ista autem multiplicatio fructus ex semine prouenit ex duobus, scilicet ex bonitate terræ, & virtute seminis, vt si terra habeat bonam pinguedinem nutrimentalem copiosam, & virtus seminis sit multum conuersiua, vt possit conuertere multos humores in naturam suā, & ita erit multus fructus. semē autem spiritualiter est verbum Dei Luc. 8. & istud bonum semen est, nec est defectus in fructu ex parte huius seminis, sed ex parte terrȩ quæ est cor nostrum eod. c. sicut ergo vt ex semine nascatur fructus, virtus seminis conuertit multū de humore terrȩ in speciem suam, ita cum semen, quod est verbum Dei sit spirituale, ad hoc, ꝙ faciat in nobis fructum, oportet ꝙ conuertat nos in naturam suam, idest in quādam spiritualitatem: fit autem homo spiritualis recedendo a cōditione carnis. quanto ergo magis a carne receditur, & in spiritualitatem acceditur, tanto est maior fructus verbi Dei in nobis, & sic nihil aliud est iste fructus, nisi quædam spiritualitas causata in homine ꝓp verbum Dei, qui autem maxime spirituales fiunt omnino a carne recedendo fructum centesimum ferunt, qui autem minus aliqualiter fructum sexagesimum, qui autem adhuc minus fructū tricesimum, vt infra dicetur. Hoc supposito apparet, ꝙ fructus,& aurea,& aureola differunt. Est enim aurea gaudium de bono increato. Aureola autem gaudium, quod habetur de operibus perfectis factis a nobis inquantum habent quandam excellentiam specialem, fructus autem consistit in gaudio, quòd habetur de ipsa dispositione operantis, quæ est quȩdam spiritualitas eius in quam ascendit ꝓp semen verbi Dei. Et ita fructus potest significare meritum,& prȩmiū, meritum quidem si accipiatur fructus pro spiritualitate quam homo hic consequitur retrahendo se a ꝯditione carnis propter verbum Dei. prȩmium autem si accipiatur pro illo gaudio quod habebunt beati de spiritualitate quam hic consecuti sunt ex verbo Dei. Dotes etiam condiuiduntur aureæ,& aureolæ,& fructibus, de dotibus autem dicetur infra 17. capitu. vbi agetur de transfiguratione. Aliqui dicunt, quòd differt aureola a fructu, quia aureola debetur pugnanti 2. Tim. 2. non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. fructus autem debetur laboranti, iuxta illud Sap. 4. bonorum laborum gloriosus est fructus. Sed non stat, quia cum in eodem opere sit labor,& pugna, nec differant ista, nisi ratione, s. quia labor est in opere inquantum est difficile. pugna vero inquantum aliquis in eo aduersatur, non differrent fructus, & aureola, nisi ratione: sed falsum est, quia realiter differunt, ꝗa quibusdam competit fructus quibus non competit aureola, s. viduis,& coniugatis,& aliquibus competit aureola,& non fructus, s. martyribus,& doctoribus: nam possunt esse martyres, & doctores qui fructum non habeant, vt si non vixerint continenter,& tamē finientes vitam in charitate habuerunt aureolas de martyrio,& doctrina, solis autem virginibus competit simul aureola,& fructus. Alij dicunt, ꝙ aurea respicit conuersionem ad Deum. Aureola autem,& fructus consistunt in his quæ sunt ad finem, ita tamen, quòd fructus principalius respicit voluntatem. Aureola autem magis respicit corpus.

Sed non stat, quia ex eodem opere prouenit præmium corporis, & animæ: cum premiū corporis dependeat ab anima per quandā redundantiā, & sic nō

differrent aureola, & fructus, niſi ratione ſolum, & tamen falſum eſt, quia quibuſdam competit fructus quibus non aureola, & è contrario, vt dictum eſt, ideo tenendum eſt, quod fuit ſupra dictum.

Ad primum dicendũ, quòd non eſt inconueniens eidem operi competere diuerſa prẹmia ex diuerſis q̃ ſunt in ipſo opere, & ita virginitati tria prẹmia competunt, ſcilicet aurea: inquantum virginitas obſeruatur propter Deum imperante hoc charitate, & aureola inquãtum virginitas eſt quoddam opus perfectionis habens perfectionem victoriæ excellentis, & fructus inquantum per virginitatem homo tranſit in quandam ſpiritualitatem recedens a carnalitate.

Ad ſecundum dicendum, quòd fructus proprie ſumptus, vt hic accipitur, non eſt aliquod præmium commune virginitati, & martyrio, ſed ſolum tribus gradibus continentiæ, ſcilicet coniugali, viduali, virginali. Quando autem dicit Auguſtin. fructum centeſimum competere martyribus, large accipit fructum, inquantum quælibet remuneratio fructus dicitur, & hoc modo fructus centeſimus eſt quoddam præmium, quod generaliter debetur cuilibet operi perfectionis.

Ad tertium dicendum, quòd fructus non eſt aureola, & licet aureola ſit prẹmium accidentale ſuperadditum eſſentiali, non tamen omne prẹmium accidentale eſt aureola, ſed ſolum prẹmium de operibus illis in quibus non maxime conformatur Chriſto ſecundum perfectam victoriam. Et ideo adhuc præter aureolam manet duplex prẹmium accidentale. Vnum quod eſt innominatum, ſcilicet gaudium de quolibet opere bono per quod meruerunt ſancti beatitudinem inquãtum illud eſt bonum in ſuo genere, licet non habeat rationem excellentis victoriæ, & hoc modo, vt dictum eſt prẹcedenti quæſt. rari ſunt beati qui non habeant prẹmium accidentale. Aliud eſt quod fructus dicitur, & eſt gaudium de qualibet ſpiritualitate ſecundum quam ſancti retraxerunt ſe hic ab operibus carnis, & tamen quando abſolute dicimus prẹmium accidentale, ſolemus ſolum intelligere de aureola, quia eſt magis nominata.

Cui virtuti debeatur fructus. Et ad quid Deus reſpiciat in nobis operantibus. Et quæ ſit delectationis venereæ noxa. Et continentiæ quæ ſit potentia.

Quæſt. XVII.

QVAERETVR cui debeatur fructus. Dicendum quod debetur virtuti continentiæ, & quia continentia, ideſt abſtinentia a venereis, habet tres gradus, ſcilicet coniugalem, vidualem, virginalem, ideo ſunt tres fructus, vt dicetur ſeq. quæſt.

Aliqui tamen dicunt, quòd fructus non debetur ſoli continentiæ, quia prima Corinth. decimoquinto. ſuper illo verbo. alia claritas ſolis, dicit glo. quòd claritati ſolis illorum dignitas comparatur qui centeſimũ fructum habent, lunari autem qui ſexageſimum, ſtellis qui triceſimum, ſed illa diuerſitas claritatum, vt vult Apoſtolus ſignificat omnem differentiam beatitudinis quẹ erit in ſanctis. ergo fructus omnibus beatis debetur, & non ſoli continentiæ.

Item fructus dicitur a fruitione, ſed fruitio pertinet ad prẹmium eſſentiale, quod omnibus beatis datur, & per quamlibet virtutem acquiritur. ergo omnibus virtutibus competunt fructus.

Item fructus debetur labori maiori Sapientiẹ quarto. bonorum operum glorioſus eſt fructus, ſed maior eſt labor in fortitudine quam in temperantia, vel continentia, ergo fructus potius competunt forti-

F tudini quam continentiæ, vel ſaltem non ſoli continentiæ.

Item difficilius eſt non excedere modum in cibis qui ſunt neceſſarij ad vitam, quam in venereis, ſine quibus vita poteſt conſeruari, quia tanto natura inclinat fortius, & intẽſius ad aliquid, quanto eſt magis ſibi neceſſariũ. ergo maior eſt labor parcimoniẹ quẹ eſt contra cibos, quam continentiæ quẹ eſt in venereis, & ſic parcimoniẹ fructus competunt.

Item fructus dicit refectionem, ſed refectio prẹcipue eſt in fine, cum ergo virtutes theologicæ finem habeant pro obiecto, ſcilicet Deum, videtur quòd eis

G maxime competant fructus.

Dicendum, quòd fructus aſſignantut ſoli continẽtiæ iuxta ſanctos doctores, & vt dicit glo. hic; & ſic ſecundum differentiam trium graduum continẽtiẹ, vt dictum eſt aſſignantur tres fructus, ſcilicet centeſimus, ſexageſimus, & triceſimus. Ratio huius eſt quia vt dictum eſt prẹcedenti quæſt. fructus eſt gaudium quoddam, ſiue prẹmium beatorum de quadã ſpiritualitate, ſecundum quam tranſiuerunt a carnali vita in quendam ſtatum ſpiritualem, illi ergo virtuti competunt fructus quæ maxime liberat hominem a ſubiectione carnis. Hẹc autem eſt continentia, ſiue temperantia inquantum reſpicit venerea, & hoc ſiue ſit habitus, ſiue ſolum diſpoſitio, quia in hoc non dif-

H ferunt dum tamen debite abſtineatur a venereis, eo quòd Deus non reſpicit in nobis habitum, ſed intentionem operis, & ipſum opus, & hoc quantum ad habitus morales, qui ſecundum ſe non ſunt meritorij, ſecus autem de habitu charitatis, quia ſine illo non eſſet meritum, in operibus tamen virtutum moraliũ non differt quantum ad quantitatem meriti agere ex habitu, vel ſine habitu ſi opus eſt bonum ex genere, & intentio recta. nominamus tamen hic generaliter continentiam id per quod abſtinemus a venereis, ſiue ſit habitus, ſiue diſpoſitio, & huic fructus competunt, quia ipſa maxime liberat a ſubiectione carnis. nã per delectationes venereas anima maxime ſubijcitur carni, ita vt in actu venereo ſpiritus prophetiẹ non

I tãgat corda prophetarum, vt dicit Hieronym. in alijs tamen actibus quantumcunque eſſet anima impedita, ſpiritus prophetiæ tangebat corda prophetarum, & hoc eſt, quia non poteſt tangi anima ſi omnino eſt carni immerſa, ita autem eſt in venereis, quod patet, quia in nullo actu tollitur omnino intelligere, niſi in venereis. ſic enim dicitur ſeptimo Ethicorum capitul. decimoquinto, quòd in delectatione venerea impoſſibile eſt intelligere quicquam, ſola tamen continentia liberat a venereis quæ maxime animam mergunt, ideo continentia facit hominem maxime ſpiritualem. ſoli igitur continentiẹ fructus attribuuntur, quia fructus eſt quædam ſpiritualitas ſecundum quam a carne recedit, vt dictum eſt.

Dicendum, quòd illa glo. accipit large fructum in-

K quantum quælibet remuneratio fructus dicitur, & hoc fuit propter quandam adaptationem, ſcilicet, quia ſicut fructus ponuntur tres, ſcilicet centeſimus, ſexageſimus, & triceſimus, ita Apoſtolus, poſuit ibi tria, ſcilicet Solem, & Lunam, & ſtellas. Etiam quia ſicut fructus ſunt inter ſe inæquales, ita eſt quædam proportio ſaltem larga inẹqualitatis inter Solem Lunam, & Stellas, ideo glo. illa adaptauit eis tres fructus, ſed non accipitur fructus proprie.

Ad ſecundum dicendum, quòd fruitio accipitur ex fructu prout fructus eſt vltimum, quod expectatur. Hic tamen fructus accipitur prout naſcitur ex ſemine, & ſic non pertinet fructus ad præmium eſſentiale, ſed ad quandam ſpiritualitatem quæ eſt recedendo a carne, & iſta ſoli continentiæ competit.

Ad

Ad tertium dicendum, quòd non accipitur hic fructus, vt prouenit ex labore, inquantum labor dicit fatigationem, & difficultatem, ſed inquantum per laborem ſemina fructificant, & ita ſegetes natę in agris dicuntur labores noſtri, quia pro eis laborauimus. Vel quia per laborem, & ſolicitudinem noſtram natæ ſunt. Hic autem accipitur fructus prout naſcitur ex ſemine per laborem noſtrum, ideſt inquantum per laborem in ſpiritualitatem quandam ex ſemine verbi Dei tranſimus. Hoc autem competit continentiæ, ſed non fortitudini, quia fortitudo non liberat hominem a ſubiectione carnis, vt eum ſpiritualem faciat, ſed liberat a timore exteriorum terribilium. continētia autem liberat a ſeruitute carnis. ipſi ergo fructus competunt, & non fortitudini.

Ad quartum dicendum, quòd licet delectationes venereæ ſint minus neceſſariæ quam delectationes quæ ſunt in cibis, tamen ſunt magis vehementes, & per eas magis ſubijcitur anima in ſeruitutem carnis quam per delectationem ciborum. Et ſic difficilius eſt illis reſiſtere. Ideo continentiæ quæ reſiſtit illis debentur fructus potius quam parcimoniæ quæ eſt in cibis.

Ad quintum dicendum, quòd non accipitur hic fructus prout eſt finis, quia tunc eſt prēmium eſſentiale, & ſic magis competit fructus charitati quam continentiæ, ſed fructus accipitur pro ſpiritualitate quæ eſt a carnalitate recedendo, & hoc magis competit continentię quam charitati, vel alijs theologicis virtutibus.

An tres fructus aſſignentur conuenienter tribus partibus continentiæ. Et quomodo verbum Dei quibuſdam magis quibuſdam minus prodeſt. Et quomodo eorum fructuum ratio ſecundum numeros aſſignatur. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR, an tres fructus aſſignentur conuenienter tribus partibus continentię.

Aliqui dicunt, quòd non: quia ad Gala. 5. ponuntur fructus duodecim, ſcilicet gaudium pax, &c. ergo non debent poni ſoli tres.

Item fructus dicit aliquod prēmium ſpeciale, præmium tamen quod aſſignatur virginibus, viduis, & coniugatis non eſt ſpeciale, quia omnes ſaluandi continentur ſub aliquo horum trium, cum nullus ſaluetur carens continentia, & tamen continentia diuiditur ſufficienter per iſtos tres gradus. ergo inconuenienter aſſignantur iſti tres fructus iſtis tribus gradibus continentiæ.

Item ſicut viduitas excedit continentiam coniugalem, ita virginitas viduitatem. Et tamen iſti tres fructus non ſe habent ſimiliter, quia non ſe habet ſexagenarius ad triceſimum, ſicut centenarius ad ſexagenarium ſecundum aliquod genus proportionis. Non quidem ſecundum arithmeticam, quia ſexagenarius excedit trigenarium in triginta, centenarius autem excedit ſexagenarium in quadraginta. Nec etiam ſecundum proportionem geometricam, quia ſexagenarius eſt duplus ad trigenarium, & tamen centenarius non eſt duplus ad ſexagenarium, ſed eſt ſuperpartiens tertias, quia continet totum, & duas tertias eius, ergo non conuenienter aſſignantur iſti fructus.

Dicendum, quòd per iſtam differentiam trium fructuum, Chriſtus voluit oſtendere non ſolum tręs gradus continentiæ, ſicut doctores aſſignant, ſed voluit oſtendere, quòd verbum Dei non prodeſt omnibus quibus prędicatur, & poſuit tres modos hominum

A quibus non prodeſt, quod deſignauit per ſemen cadens ſecus viam, & in ſpinas, & ſupra petram. alijs autem prodeſt, & iſti faciunt fructum boni operis, non tamen prodeſt omnibus ęqualiter, quia non ſunt corda omnium ęqualiter diſpoſita, & ſecundum variam diſpoſitionem, ſiue ex parte gratiæ, ſiue ex bona aptitudine naturali fiunt differētię infinitę in hoc, quòd magis, vel minus verbum Dei quibuſdam quam alijs proſit, & quia infinita non poſſunt numero, nec ſermone notificari, poſuit Chriſtus tres differentias fructuum, non tanquam ſint ſolum tres, ſed quia iſtæ ſunt exemplum ad intelligendum infinitas. nec etiā eſt neceſſe, quòd ita ſe habeant homines in proportione fructificationis, ſicut iſti numeri, ſed poſuit eos

B ad placitum, quia quicunque numeri ponerentur nō inducerent aliquam certam proportionem exceſſus fructificationis. Simile eſt de gradibus beatitudinis. nam non ſunt omnes ſancti ęquales in beatitudine. volens autem ſcriptura aſſignare differentiam eorum dixit, ſicut differt ſtella a ſtella in claritate, ſic erit in reſurrectione mortuorum 1. Corint. decimoquinto capitu. & ſubditur amplius differentia, ſcilicet alia eſt claritas ſolis, alia lunę, alia claritas ſtellarum, & ita voluit differre beatos, ſicut differunt iſta corpora: manifeſtum eſt tamen, quòd plures modi differentię erunt inter beatos quam tres qui deſignantur per illa

C tria. Etiam non erit talis omnino proportio beatitudinis ſanctorum, qualis eſt proportio claritatis iſtorū corporum, & tamen ſcriptura voluit ponere aliquem modum differentię, vt per illum intelligamus omnes gradus differentiæ beatorum qui tot eſſe poſſunt quot ſunt beati, ita nunc Chriſtus per iſtos tres gradus ſanctificationis deſignat omnes gradus ſanctificationis ſeminis verbi Dei in cordib⁹ noſtris: quotquot illi ſint, etiam ſi infiniti ſint, & habeant ſe ſecundum quemcunque gradum proportionis, Mat. poſuit iſtos ad ſignificandum magnum fructum quem verbum Dei facit in corde bono. nam proferre fructum centeſimum, vel ſexageſimum eſt admirandum, verbum tamen Dei magis fructificat in corde

D bono, quam ſit in terra bona proferre fructum centeſimum, & iſta eſt veritas.

Aliqui tamen volunt, quòd Chriſtus hoc dixit loquens per ſimilitudinem ad fructum terræ, ſcilicet in terra Chanaan aliquæ terræ bonæ proferunt fructum triceſimum, aliæ ſexageſimum, aliæ centeſimum.

Sed non ſtat, quia quòd proferret fructum ſexageſimum erat quaſi miraculum in terra Chanaan. quod patet Geneſ. vigeſimoſexto. nam dicitur, quòd Iſaac ſeminauit in terra Chanaan, & inuenit in ipſo anno centuplum, & dicitur ibi, quòd Philiſthini admirati ſunt, & Rex Gerarę venit ad eum dicens, vidimus tecum eſſe Dominum, ideo diximus ſit fœdus inter nos, & ſic non erat in terra illa conſuetum,

E quòd proferret terra aliquando fructum centuplum.

Si tamen velimus dicere, quòd licet eſſet admirandum, tamen aliquando fiebat, poterit ſtare, & hoc videtur etiam ſatis rationabile, ſcilicet, quòd Chriſtus poſuit fructū maximum quem aliquando terra proferebat in regione Chanaan, ideo vltra centeſimum fructum nihil poſuit, quia nunquam inueniebatur, quòd proferret vltra centeſimum fructum. Et hoc etiam videtur verū, & non loquitur Chriſtus ſpecialiter de fructu alicuius virtutis, quia ſemen, qđ hic facit fructum eſt verbū Dei. illud tñ non mouet ſolum ad aliquam vnam virtutem, ſed ad oēs, quia nulla virtus eſt, immo nullū bonū, quod hic non ſuadeatur in ſacra ſcriptura, & nullū malum, quod nō prohibeatur.

nam etiam quinto Ethic. capit. primo. dicitur, quòd lex præcipit actum omnium virtutum. in qualibet ergo erit fructus tricesimus, & sexagesimus, & centesimus secundum, quòd in eodem genere virtutis quidam faciunt opera multum excellentiora alijs, & sic omni virtuti competunt isti tres fructus, inquantum per istos innuitur omnis differentia excessuum in magis, & minus in quolibet genere virtutis. Doctores tamen assignant specialiter fructus virtuti continentiæ soli, propter causam dictam præcedenti quæst. scilicet, quia ista facit hominem magis spiritualem liberando a subiectione carnis, & reducendo hominem in quandam spiritualitatem, ideo secundum diuersos gradus continentiæ sunt diuersi fructus. Sunt enim tres gradus continentiæ, s. virginalis, vidualis, & coniugalis. & ita sunt tres fructus.

Tres gradus continentiæ.

Vel potest aliter dici, quòd continentia facit spiritualitatem in homine quæ dicitur fructus, & secundum varietatem spiritualitatis, differũt fructus. Quędam enim est spiritualitas necessaria, & quædam superabundans. necessaria quidem est quãtum ad hoc, quòd rectitudo spiritus ex delectatione carnis non peruertitur, & ad hoc quilibet obligatur. nam rectitudo rationis non peruertitur per delectationem carnis, nisi quando est illicita. spiritualitas ergo quæ tollit peruersionem est coniugatorum, quia licet venereis vtantur, licite tamen vtuntur, & ideo non peruertitur rectitudo rationis. Spiritualitas superabundans dicitur per quam homo a delectationibus carnis omnino se subtrahit. Sed hoc fit dupliciter, scilicet, vel respectu cuiuslibet temporis, scilicet præsentis, præteriti, & futuri, & hęc est spiritualitas virginum, vel secũdum aliquod tempus, scilicet præsens, & futurum, & hæc est continentia viduarum, & vtraque est superabundans cum liceat cuilibet nubere prima Corint. septimo. seruantibus ergo cõtinentiam coniugalem datur fructus tricesimus. pro viduali autem sexagesimus. pro virginali autem centesimus.

Ad hoc assignant aliqui rationẽ ex habitudine numerorum. trigenarius enim fit ex ductu sui in denarium. trinarius autem est numerus omnis rei, vt dicitur primo de cęlo, & mundo primo cap. scilicet. quia in qualibet re est principium, medium, & finis, & in quolibet corpore sunt tria, scilicet longum, latum, & profundum, & sic ternarius continet perfectionem omnibus rebus conuenienter, & sic trigenarius numerus recte coniugatis assignatur quibus supra obseruationem decalogi quæ est necessaria, & signatur per denarium, non additur aliqua perfectio, nisi communis, sine qua non potest esse salus, scilicet abstinere ab illicito coitu. Senarius autem ex cuius ductu in se denarium surgit sexagenarius, habet perfectionem ex partibus, cum constet ex omnibus partibus suis aggregatis, s. vnitate, binario, & ternario, & ipse est primus omnium qui ex partibus aggregatis surgit, & cõuenit viduitati in qua inuenitur perfecta abstractio a delectab. libus carnis, quantum ad omnes circunstantias quæ sunt partes virtuosi actus, scilicet, quia nullo tempore, & nullo loco, & nullo modo venereis vtitur, quod non fit in coniugali cõtinentia, quia aliquo tempore, & cum aliqua persona, s. cum coniuge venerea licite exercet. Centesimus autem fructus respõdet virginitati, quia denarius ex cuius ductu in seipsum surgit centenarius, est limes numerorum, idest extremitas, & finis, & sic virginitas tenet summitatẽ spiritualitatis, quia nihil vltra eam est de spiritualitate. habet enim centenarius qui est quadratus numerus perfectionem ex figura. est enim figura quadrata perfecta, quia habet ęqualitatem ex omni parte, cum sint omnia latera eius ęqualia. vnde competit virginitati

F in qua quantum ad omne tempus incorruptio æqualiter inuenitur. Aliam enim rationem assignat Beda, scilicet ex figura literarum numeri, & ex habitudine digitorum, scilicet pollicis, & indicis, sed est magis aliena, ideo omittitur.

Non est tamen putandum, quòd isti tres gradus continentiæ se habeant omnino in tali proportione sicut isti numeri, quia tunc appareret, quòd castitas vidualis esset solum dupla in merito ad coniugalem, quod non videtur esse verum, quia seruare continentiam coniugalem nullius, vel paruę videtur difficultatis, cum liceat venereis vti ad mitigationem fomitis, vidualis autem castitas difficultatem magnam habet, cum nullis vtatur venereis: forte ergo plus quam decupli meriti est ad coniugalem. Etiam virginalis castitas hoc modo non esset dupli meriti ad vidualem, G sicut nec centum ad sexaginta. & tamen videtur plus quam dupla, cum summę difficultatis sit virginitatẽ perpetuam obseruare, quia vt dicit Hieronym, quòd in carne viuere & pręter carnem, angelicum est, & non humanum, & sic dicit, quòd virginitas par est angelis: non ergo talis proportio istorum numerorum.

Secundo patet, quia non est semper æqualis fructus viduitatis, nec virginitatis, sed differt, secundùm quòd à maiori, vel minori tempore obseruatur. vnde interdum obseruatio viduitatis est maioris meriti, quam obseruatio virginitatis, vt si vna sit breuis, & alia diuturna. Etiam omnes viduitates, & virginitates non sunt inter se æquales inquantum sunt breuiores, & diuturniores, & inquantum tentatio cui resistitur est minor vel maior, & tamen proportio istorum numerorum semper est eadem: ergo non se habent isti tres gradus continentiæ sicut isti tres numeri, & tamen coaptantur eis aliqualiter, scilicet quia maior est viduitas coniugio, & virginitas viduitate, licet non in eadem proportione in qua isti nunc.

H

Ad primum dicendum, quòd ad Galat. quinto, accipiuntur fructus pro eo quod reficit, licet non sit finis, & ita virtutes dicuntur fructus, quia mentem sincera delectatione reficiunt. Hic autem fructus accipitur pro quadam spiritualitate quę est abstrahendo à carnalitate quę soli continentiæ competit, & quia habet solum tres gradus, dicuntur esse tres fructus tantum.

I

Ad secundum dicendum, quòd argumentum de numero non multum vrget, cum dictum sit, quòd isti tres fructus non habent se omnino in eadem proportione in qua isti numeri. Qui tamen vult attendere ad numeros, dicet quòd distinctio fructuum magis accipitur secundùm species, vel figuras numerorum, quam secundùm quantitates eorum, vt supra dictum est, tamen etiam quantum ad excessum quantitatis assignant aliqui rationem, scilicet quòd coniugatus abstinet solum à non sua. vidua vero abstinet à suo, & à non suo, & sic est ibi quasi quædam ratio dupli, sicut sexagenarius est duplus ad trigenarium, centenarius vero supra sexagenarium addit quadragesimũ, qui consurgit ex ductu quaternarij in denarium, quaternarius autem est primus numerus quadratus, & sic competit talis additio virginitati, quæ supra perfectionem viduitatis perpetuam incorruptionem adiungit, rectius tamen est non multum attendere ad istos numeros propter causam dictam. Dicto iam de fructibus, nunc redeundum est ad aureolas de quibus fuerat inceptum, & quia aureola dari dicitur virgini, martyri, & doctori,

K

An

An virginitati debeatur aureola, & cui virginitati debeatur. secundum ne eius materiale, an propositum continendi. Et quæ sint illa tria quæ virgines infestant, viduas non. Et de Aureola virginis Mariæ. Et quare virginitati non deberetur aureola si homo nunquam peccasset.

Quæst. XIX.

EST primo dubium, an virginitati debeatur aureola. Aliqui dicũt, quòd non, quia vbi est maior difficultas operis, debetur maius pręmium saltem ex genere actus, sed maiorem difficultatem patiuntur viduæ abstinendo a venereis quam virgines. ergo debetur magis aureola viduis quam virginibus, & tamen non debetur viduis, ergo nec virginibus. patet dictum, quia Hieronym. loquens de laude viduarum dicit, quanto maior est difficultas ex parte quadam a voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est præmium, & Aristotel. libro de Animalibus dicit, quòd iuuenes corruptæ magis appetunt coitum propter memoriam delectationis pręteritę.

Item si deberetur aureola virginitati, vbi esset perfectissima virginitas inueniretur maxime aureola, sed in virgine Maria est perfectissima virginitas. nam virgo virginum nominatur: & tamen ei non debetur aureola, cum aureola sit gaudium de operibus perfectis quæ habent rationem excellentis victoriæ, sed Maria nullam pugnam sustinuit continendo, quia fuit ablata, vel omnino extincta in ea corruptio fomitis, ergo virginitati non debetur aureola.

Item illi quod non est secundum se laudabile, non debetur pręmium excellens, sed virginitatem seruare non fuisset laudabile in statu innocentię, cum tunc esset homini pręceptum, crescite, & multiplicamini, & replete terram. Genes. primo. Etiam tempore Moysi steriles erant in opprobrium: ergo virginitas non est s̃m se laudabilis, & sic nõ debetur ei aureola.

Item non videtur idem pręmium debitum virginitati seruatæ, & virginitati amissæ, sed pro virginitate amissa debetur quandoque aureola, vt si mulier inuita prostituatur a tyranno pro confessiione nominis Christi, ergo non debetur aureola pro virginitate seruata.

Item pro eo, quod inest homini a natura nullum debetur pręmium, virginitas tamen cuilibet homini tam bono quam malo innascitur, ergo non debetur ei aureola.

Item, sicut se habet viduitas ad fructum sexagesimum, ita se habet virginitas ad centesimum, & ad aureolam, sed non debetur cuilibet viduæ fructus sexagesimus, sed soli vouenti viduitatem, vt quidam dicunt. ergo nec cuilibet virginitati debetur aureola, sed soli virginitati ex voto seruatæ.

Item pręmium non debetur operi necessario, cũ omne meritum sit voluntarium, sed quidam sunt virgines ex necessitate, vt frigidi, & eunuchi, ergo non debetur semper aureola virginitati.

Dicendum, quòd virginitati aureola debetur, quia Exodi vigesimoquinto capit. super illo verbo. facies alteram coronam aureolam dicit glo. ad hanc coronam pertinet canticum nouum, quod virgines coram agno concinunt, scilicet qui sequuntur agnum quocunque ierit, ergo pręmium, quod debetur virginitati dicitur aureola.

Item dicitur Isa. 56. hęc dicit Dominus eunuchis, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filijs, & filiabus: nomen sempiternũ dabo eis. quod non peribit, & tamen eunuchi vocantur virgines qui se castrauerunt propter regnum cœlorum intra decimonono, & per illud innuitur quædam gloria excellens super cęteros, & hãc nos voca-

A mus aureolam. Et patet hoc ex ratione aureolæ, quia ipsa est quoddam gaudium de operibus perfectis habentibus excellentem rationem victoriæ, & tamen virginitas dicit pugnam grauissimam, & consequenter excellentem victoriam, quia vt ait Augustin. libro de agone Christiano. inter certamina Christianorũ bella castitatis sunt duriora, & est quotidianum bellum, quia caro cõcupiscit aduersus spiritum. ad Gala. 5. ergo debetur virginitati aureola. In hoc autem nemo dubitat, sed cui virginitati debeatur est dubium.

Aliqui autem dicunt aureolam deberi actui virginitatis, idest quicunque de saluandis seruauerit virginitatem vsque ad mortem habebit aureolam. nam
B damnati etiam si virginitatem seruauerint aureolam non habent, cum non habeant pręmium essentiale.

Sed etiam hoc non est verum, quia aliqui volentes nubere manentes in virginitate decedunt, sed de his certum est, quòd aureolam non habebunt, quia nihil prodest integritas carnis, vt ait Hieron. si mente quis nupserit.

Alij ergo dicunt, quòd aureola debetur non actui, sed statui virginitatis, scilicet, quòd soli virgines mereantur aureolam qui in statu virginitatis perpetuo seruandæ se posuerunt, vt si cum essent virgines vouerunt castitatem perpetuam.

Sed etiam hoc non stat, quia potest quis ęquali vo-
C luntate seruare virginitatem non vouendo eam, sicut alius vouendo.

Aliter ergo dicendum, quòd meritum debetur actui virtutis imperato a charitate, & hoc meritum respectu præmij accidentalis competit actui virtutis ex genere suo, etiam non referendo ad charitatem. Aureola autem est pręmium accidentale, ideo competit virginitati seruatæ ex genere virtutis. omnis tamen virtus est habitus electiuus, & ideo virginitas nõ pertinet ad virtutem, nisi inquantum quis eligit carnis incorruptionem, & etiam mentis in perpetuum obseruare. nam carnis integritas, & incorruptio, materiale est ad virginitatem, vt pertinet ad virtutem, sed propositum de conseruando perpetuo istam inte-
D gritatem facit virginitatem pertinere ad virtutem, in illis ergo potest esse aureola virginitatis qui propositum habuerunt.

Pro quo sciendum, quòd aureola virginitatis non datur, nisi ei qui in virginitate decedit. Sed istorum quidam sunt qui propositum continendi, aut nubendi habere non possunt, sicut paruuli qui omnes moriuntur in virginitate, & istis non datur aureola proprie dicta tunc, quia proprie virgines non sunt, sed solum materialiter, tum quia aureola est de operibus perfectis in quibus reperitur ratio excellentis victorię. in paruulis tamen, nec pugna, nec victoria est continendo, cum nondum fomes in eis stimulos habeat. Potest tamen large dici, quòd habebunt aureo-
E lam sumendo aureolam pro quocunque gaudio, qđ in patria habebunt beati super gaudium essentiale. Nam non est dubium quin de incorruptione carnis gaudebunt, quia est quædam perfectio, licet nunquã habuerint intentionem obseruandi eam, sicut paruuli qui moriuntur in innocentia, gaudebunt de innocentia, licet nũquam opportunitatem habuerint peccandi. Si autem tales sunt qui possunt proponere cõtinere, vel nubere, aut proposuerunt nubere, vel non, Si proponant nubere, & in hoc desiderio decedant, licet in charitate moriantur, & integri corpore, aureolam non habebunt, quia non sunt proprie virgines. Si autem habuerunt desideriũ seruandi virginitatem, aut fuit aliquando interruptum aut non. Si non fuit interruptũ, habebunt proprie aureolam, & non differt, an isti tota vita hoc propositum habuerint, aut

ſolum aliquanto tempore, ita q̃ poſtquam propoſuerint non interruperint propoſitum. Nam etiam ſi quis tota vita habuerit propoſitum nubendi, & poſtea mutata voluntate, vel vouens virginitatem viuat ſolum per vnam diem, habebit aureolam, quia deceſſit in obſeruatione virginitatis proprie dictæ, & tamen non erit tam excellens aureola iſtius, ſicut eius qui tota vita manſit in propoſito virginitatis. vnde ſicut iſti differunt quantum ad pręmium eſſentiale, ita etiam ſunt inęquales quantum ad accidentale, quia non eſt ęquale opus quantum ad genus virtutis ſuæ obſeruatio virginitatis per vnam diem, ſicut per totam vitam. Si autem propoſitum fuit interruptum aut reintegratum eſt, aut non. Si non eſt reintegratum non habebitur aureola, quia non deceſſit iſte in obſeruatione virginitatis, qui vſque ad mortem propoſitum non tenuit, ſed iam de nuptijs cogitauerat, licet iſte habebit quoddam gaudium de incorruptione carnis non perdita, ſed iſtud non dicitur aureola proprie. Si autem eſt reintegratum propoſitum, putant quidam, quòd non habeatur aureola, quia ipſa debetur pro virginitate ſemper ſeruata. qui tamen recidit a propoſito, perdidit virginitatem, cum magis ſit virginitas in mente quam in carne, ſed virginitas perdita non reſtauratur, ergo nec aureola habebitur, vt iſti volunt.

Sed dicendum, quòd poteſt reintegrari propoſitũ, quia ſiquis mutauit propoſitum de ſeruando virginitatem, aut realiter expertus eſt venerea, aut non. Si eſt expertus non reſtauratur virginitas, cum ſemel perierit tota, ideſt mentis, & carnis integritas, & hoc ſiue ſponte, ſiue coacte, aut per violentiam. Nam ſi mulier habuit propoſitum nubendi, & omnino ab aliquo violenter defloretur, perit virginitas, quia ipſa perdiderat, immo abiecerat integritatem mentis, & poſtea coacta eſt perdere integritatem carnis. licet igitur habeat poſtea voluntatem ſeruandi virginitatem, & ſine culpa fuerit deflorata, virgo non erit, nec aureolam merebitur, etiam ſi per totam vitam abſtinuerit a venereis. Secus autem ſi habens firmum propoſitum ſeruãdi virginitatem fuerit ab aliquo deflorata violenter, quia cum non perdiderit integritatem mentis, virgo dicetur, & aureolam habebit, ſi vero integritas carnis ſemper manſit, ſed interruptum eſt propoſitum ſeruandi virginitatem, poterit reintegrari. vnde ſi ante mortem reſumat propoſitum primum, & ſic moriatur dicetur vere decedere in virginitate, & aureolam habebit. Et cum dicitur, quòd virginitas perdita non reſtauratur, verum eſt de virginitate carnis, & tamen integritas mentis poteſt plene reſtaurari, ſi manſerit carnis integritas, ideo aureola non peribit, licet non erit tantę dignitatis, ſicut aureola illius quæ nunquam propoſitum virginitatis mutauit.

Ad primum dicendum, quòd virgini datur aureola, & non viduæ, & tamen in abſtinendo a venereis aliquo modo ſuſtinent maiorem pœnam virgines, quam viduæ, & aliquo modo viduæ quam virgines. Tria enim valde infeſtant virgines quæ viduas non tangunt.

Primum eſt deſiderium experiendi rem inexpertam, & hoc procedit quaſi ex quadam curioſitate, ex qua fit, vt homo libentius videat, & magis videre cupiat id, quod nunquam vidit, quam quod videre ſolitus eſt, & iſta eſt grauis tentatio quę magis procedit ex cogitatione quam ex carnis ſtimulo.

Secundum eſt falſa cogitatio: virgo enim inexperta delectationem veneream, æſtimat multo maiorẽ illam eſſe quam ſecundum veritatem ſit, & non poteſt ſibi ratione perſuaderi contrarium, cum nunquã

F ſit experta. Ratio huius eſt vehemens inclinatio naturę, ideſt ardens concupiſcentia ex qua iudicatur illud, ad quod talis concupiſcentia mouet eſſe magnæ fruitionis, quod in ceteris ſenſibus experimur quia maior eſt delectatio in ſentiendo aliquid quam fuerit deſiderium ſentiendi, in veneris autem econtrario accidit, quia cum concupiſcentia eſt grauiſsima, fruitio autem breuis eſt, nec reſpondet magnitudini deſiderij.

Ratio huius fuit naturæ ingenium, quia ſi ad venerea non dediſſet concupiſcentiam tam grauiter excitantem, nullum animal illis vteretur, præſertim homo qui in eis ſua ſentit incommoda: appoſuit ergo ſingulis perfectis animalibus hanc vehementem & vrgentiſsimam concupiſcentiam, reducentem
G omne animal in ſeruitutem poteſtatis naturæ.

Tertium eſt inexperientia, & inconſideratio incõmodorum: virgo enim neſcit, quę incommoda conſequantur vtrunque venereis vtentem, & ideo non retrahitur: nam ſi forte illa cognoſceret aperte, & cõſideraret, nimis retraheretur à deſiderio venereorum, & eſſet hoc ſibi magnum adiutorium contra tentationem. Iſta tria non infeſtant viduas.

De primo patet, quia illa curioſitas eſt circa inexperta, viduæ tamen iam expertæ ſunt.

De ſecundo patet, quia licet ſit vehemens concupiſcentia, vidua tamen ſcit illam eſſe fallacem, quia non ſequitur tanta fruitio quanta ſecutura innuitur ex tam ardenti naturæ deſiderio: poteſt ergo cauere
H fallaciam, quam iam nouit, vnde poterit ſenſualitati ex experientia perſuadere.

De tertio patet, quia incommoda venereorũ iam vidua vſu didicit, ideo ex his retrahi poteſt: hæc ergo triplex pugna ſolius virginitatis eſt, in viduis tamen eſt vnum, quod non eſt in virginibus, ſcilicet rememoratio præteritę delectationis, quæ nimis vrget, vnde inter præcipua documenta ſeruandi continentiam, eſt non cogitare pręteritas venereorum delectationes, nec tempora, nec loca, nec modos, & ita de cęteris circunſtantijs. ſicut dicit Ouidius lib. de remedio amoris, ſcilicet.

Et loca ſæpe nocent, fugito loca conſcia veſtri
Concubitus, cauſas mille doloris habent.

I Hoc autem virgines non cruciat, quia nihil veneri expertæ ſunt cuius cogitatio eas pungat. Quid tamen iſtorum magis vrgeat, ſcilicet iſtud ſolum, vel illa tria per ſe quæ virgines affligunt, non eſt facile dicere, immo nec poteſt dari vna ſententia in hoc, ſed ſecundùm variam diſpoſitionem hominum, quidam magis mouentur ex vno, quam ex alio, & ita accidit maiorem interdum eſſe viduis difficultatem ad continendum, quam virginibus, & interdum econtrario, & tamen ſimpliciter maior videtur pugna virginum. & quidquid ſit in hoc certũ eſt, quòd perfectior eſt victoria virginum, quã viduarum, quia pulcherrimum genus victorię eſt nunquam hoſti ſuccubuiſſe. Corona autem non debetur pugnę, ſed victo-
K rię, vnde ſiquis grauiorem pugnam ſuſtineat, etiam ſi non vincatur dumtamen non vincat, non datur ei corona, alteri vero faciliorem pugnam agenti ſi vincat corona redditur: licet ergo interdum viduæ grauiorem, quam virgines pugnam egerint, quia tamen virgines ſemper vicerunt, viduę autem ſuccubuerũt, interdum non datur viduæ aureola, ſed virgini. De alijs vero, quæ communia ſunt virgini, & viduæ inferendo eis difficultatem continendi, vt pœna grauis, quæ reſoluit ſpiritum, & mutat totum corpus nolentis conſentire deſiderio venereorum, & apprehenſio formæ mouentis ad fruitionem, & ſimilia, & quibus iacemus non eſt hic dicendum, q̃ quan-

quantum ad hoc non comparantur virgo, & vidua cum vtrique sint communia.

Ad secundum dicendum, quòd circa aureolā matris Christi duplex est opinio. Quidam dicunt, quòd ipsa pro virginitatis pręmio non habet aureolam inquantum respicit pugnam, & victoriam. habet tamē aliquid maius aureola propter perfectissimum propositum seruandi virginitatem.

Alij autem dicunt, quòd habet excellentissimam aureolam etiam sub ratione propria aureolæ, quia licet ipsa pugnam non senserit, pugnam tamen carnis aliqualiter habuit, sed ex vehementia virtutis, ita habuit carnem subditam, quòd ista pugna insensibilis ei erat.

Sed hoc non stat, quia si dicatur proprie pugna insensibilis, idest quia nunquam eam sensit in multum, nec in paruum, non potest dici pugna, quia vbi nō est sensus aduersitatis non est resistentia aliqua quæ requiritur ad rationem pugnę.

Si autem dicatur, quòd sensit pugnam, & tamen non multum turbabat eam propter magnitudinem virtutis. non est conueniens, quòd beata Virgo, siue ponatur sine originali concepta, siue in originali cōcepta, & mox sanctificata, creditur ab omnibus, quòd ita fuerit in ea fomes extinctus, quòd nulla manserit inclinatio illius propter perfectam sanctificationem. vnde non recte, nec pie dicitur fuisse aliquam pugnā a carne in virgine, cum talis pugna non sit, nisi ex inclinatione fomitis, & tētatio quæ est a carne sine peccato esse non potest, vt patet per glo. 2. Corinth. 12. super illo verbo. datus est mihi stimulus carnis meę, vt ostensum est supra 4. c. quęst. 68. non ergo fuit pugna in ea.

Sed dicendum, quòd virgo Maria vere habuit aureolam secundum propriam rationem, vt datur pro excellenti victoria, quia licet non habuerit pugnam a carne, habuit tamen, vel habere potuit pugnam de carne, scilicet, quòd Sathan tentaret eā de opere carnis, quia licet non poterat esse in ea aliquis stimulus, vel inclinatio aut desiderium ad venerea, diabolus poterat ei suggerere immittēdo grauissimas cogitationes de venereis, illis autem perfecte resistere pugna erat de conseruanda virginitate, nec est inconuenıēs, aut contra honorem virginis eam a dæmone de venereis fuisse tentatam, cum Christus a Sathan de idolatria quæ est pessimum vitiorum, tentatus fuerit supra capit. quarto.

Ad tertium dicendum, quòd nunc debetur aureola virginitati, licet non deberetur si homo nunquam peccasset, quia aureola nō debetur virginitati, nisi inquantum addit quandam excellentiā super alios gradus continentię. si autem non peccasset Adam, virginitas nullam perfectionem addidisset supra coniugalem continentiam, quia tunc fuissent nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus nulla existente concupiscentię fęditate. nam nunc virginitas habet quandā perfectionem, quia vitat omnem veneream delectationem, quę esse non potest sine quadam fęditate, & ardore concupiscentiæ, & suffocatione rationis. in statu autem innocentiæ nihil istorum fuisset, ideo nullā perfectionem habuisset virginitas vltra actum coniugalem, immo melior, & honorabilior esset actus coniugalis quam virginitas, quia per illum proles gigneretur sine vllo incommodo, virginitas autem sterilis esset, ideo non competeret tunc pręmium virginitati, maxime quia aureola dicit gaudium de victoria excellenti, & tamen tunc nulla esset pugna in continendo, quia pugna est nunc propter inclinationem fomitis dati nobis in pęnam, qui non fuisset in statu innocentiæ. Non esset ergo tunc aureola virginitatis,

A sed potius mortaliter peccaret volens virginitatem seruare, quia Deus pręceperat dicens: crescite & multiplicamini. Genes. primo. quod fuit dictum in statu innocentiæ, vt patet ibidem, quia innocentia perijt. Genes. tertio. nunc autem mutata conditione naturæ humanæ, est virginitas nimis laudabilis quæ tunc in nullo honore fuisset, & redditur pro ea excellens pręmium, quod dicitur aureola.

Dicunt tamen aliqui, quòd tempore legis Moysi saltem ipsis Iudęis non daretur aureola pro virginitate seruata, quia tunc cultus Dei multiplicandus erat per carnalem propagationem, scilicet, vt augeretur aliter populus a quo solus Deus colebatū specialiter. vnde non erat tunc laudabile omnino a venereis abB stinere, nec tali proposito redderetur speciale pręmium, nisi procederet ex diuino instinctu, sicut creditur de Ieremia, & Helia, quorum coniugia non leguntur. Sed de hoc, an verum sit, dicetur infra decimonono, vel vigesimoquinto cap. vbi de virginitate agetur. De gentilibus tamen colentibus Deum tēpore legis Moysi, non est dubium quin aureolam seruatæ virginitatis reciperent si propter Deum illam seruarent.

Ad quartum dicendum, quòd si aliqua violenter corrumpitur, aut prius habuit firmum propositum obseruandi virginitatem, aut non. Si non habuit saltē quando corrupta est, sed intendebat nubere, virginiC tas perijt, licet sine culpa eius, & quamuis postea proponat perpetuo abstinere, & ita faciat, non habebit aureolam virginitatis. Si autem antequam defloraretur firmum habebat propositum virginitatis, non perit aureola, licet pereat carnis integritas, quia virginitas magis est mentis quam corporis, & hoc si semper maneat in proposito virginitatis, quod si mutauerit perit omnino virginitas.

Sed quid si sit deflorata postea mutet aliquando propositum virginitatis. si ante mortem resumat propositum virginitatis, an habebit aureolam?

Aliqui dicunt, quòd non: quia in ista fęmina perijt integritas carnis. si ergo pereat integritas mentis, iam nihil manet de virginitate, & sic non poterit reintegrari cum tota iam perierit.

D Dicendum, quòd prædicta fęmina habebit aureolam. nam quando deflorata est non perdidit aureolā, si tunc tenebat firmiter virginitatis propositum. postea tamen si mutet propositum virginitatis non corrumpitur nisi mente, sed corruptio mētis semper potest reparari quandocunque mutetur propositum, ideo poterit reparari, vt cum non perdiderit aureolam quando deflorata est, quòd postea si redeat ad propositum perpetuo continendi, manebit sibi aureola.

E Cum autem dicitur, quòd in ista fęmina perijt tam integritas carnis quam mentis, ergo non potest restaurari.

Dicendum, quòd verum est quando ambo simul pereunt, aliàs autem non perijt virginitas, & illud fit dupliciter.

Vno modo si mulier sponte cognoscitur. Secundo si violenter, & tamen habebat tunc propositum nubendi alicui, quia in eodem instanti sunt ista duo, scilicet, perire carnis integritatem, & mentis. Hic autem non est sic, quia quando mulier violenter cognita est, manebat ei propositum virginitatis in quo saluabatur vera virginitas, quando autē postea mutabit propositum nō erat violatio carnis, quia illa violatio quæ præcesserat nō abstulit virginitatē, iō est iam quasi non fuerit, cum nihil operata fuerit. nunc aūt violatio nulla fuit, & tamen sola mutatio ꝓpositi non tollit virginitatem, quin possit reparari, ideo

ideo ſi reſumit propoſitum ante mortem manet ſibi aureola.

Ad quintum dicendum, quòd virginitas innaſcitur nobis a natura quantum ad id, quod eſt materiale in ea, ſ. integritas carnis, & tamen quantum ad id, quod eſt formale, & perfectum, a quo ipſa habet rationem virtutis, & meriti, ſ. propoſitum perpetuo abſtinendi, non ineſt a natura, ſed a diuino munere homini prouenit, vt dixit Chriſtus infra decimonono, ſ. non omnes hoc capiunt, ſed quibus datum eſt, ſcilicet a Deo.

Ad ſextum dicendum, quòd non competit cuilibet viduæ fructus ſexageſimus, ſed illi ſoli quę habet propoſitum virginitatis, & non differt, an habeat propoſitum ſine voto, vel cum voto, quia ad rationem actus virtutis ſufficit electio quæ eſt in propoſito ſine voto, ſicut cum voto. de virginitate idem eſt, quia ſufficit propoſitum, & nõ requiritur votum, qui autem nec votum emiſit, nec propoſitum habet, licet virginitatẽ obſeruet, aureolam non habebit, vt ſi volentẽ nubere, ante nuptias contingat decedere, & vocatur nubere quicunque actus venereus qualitercunque fiat. Vel ſi forte quis erat dubius, an nuberet, vel virginitatem ſeruaret, & dubitantem de his mors abſtulit, etiam aureolam non habebit, licet erit ei aliquale gaudium in patria de integritate non perdita.

Ad ſeptimum dicendum, quòd frigidi, & eunuchi qui coire nequeunt, ſi voluntatem habeant ſeruandi perpetuo incorruptionem, etiam ſi aliquando eis potentia coeundi adueniat, virgines ſunt, & aureolã habebunt, quia faciunt de neceſſitate virtutem. ſi tamẽ non habent propoſitum iſtud, ſed nubere vellent ſi poſſent, licet materialiter virgines ſint, aureolam tamen non habebunt. Sic dicit Aug. lib. de ſancta Virginitate, ſ. quibus ipſum virile mẽbrum debilitatur, vt generare non poſſint, vt ſunt eunuchi, ſufficit cum Chriſtiani ſint, & Dei pręcepta cuſtodiunt, eo tamen propoſito ſunt, vt coniuges ſi poſſent haberent conjugatis fidelibus abdicari, & ita qui omnino ex neceſſitate abſtinet, aureolam non habet.

An martyribus debeatur aureola. Et tria ſunt genera martyrum. Et ſecundum quid operi debeatur aureola. Et victoriæ pugnæque perfectio de exterioribus conſideratur ex duobus. Demum eſſentia martyrij explicatur, & eius conditiones, in quo ſit, & circa quæ cenſeatur verſari.

Quæſt. XX.

QVAERETVR, an martyribus debeatur aureola. Aliqui dicunt, quòd non: quia aureola datur pro operibus ſupererogationis: nam Exodi 25. ſuper illo verbo aliam coronam aureolam: dicit Beda. de eorum pręmio poteſt recte intelligi qui generalia mandata ſpontanee vitæ perfectioris electione tranſcendunt. mori tamen pro confeſſione fidei interdum eſt neceſſitatis, & non ſupererogationis. iuxta illud ad Rom. 10. corde creditur ad iuſtitiam, ore autẽ confeſſio fit ad ſalutem, ideſt ad habendum ſalutem neceſſe eſt interdum confiteri, quod corde creditur, & tamen quod eſt ad ſalutem, eſt ſimpliciter neceſſarium, ergo confeſſio fidei interdum eſt neceſſaria, & tunc martyrium non erit aliquid ſupererogationis, & conſequenter non reſpondebit ſibi aureola ſemper.

Item quia, vt ait Gregori. tanto magis ſunt ſeruitia grata, quanto ſunt magis libera, ſed martyrium quaſi nihil habet de libertate, cum ſit pœna ab alio violenter inflicta, ergo martyrio non reſpondet aureola quæ ſoli excellenti merito debetur.

Item martyrium non ſolum conſiſtit in exteriori
F paſſione mortis, ſed etiam in interiori voluntate. Vnde diſtinguit Bernardus tria genera martyrum, ſ. voluntate, & non neceſſitate, vt Ioannes Euangeliſta. voluntate, & neceſſitate, vt Stephanus. neceſſitate & non voluntate, vt Innocentes. ſi ergo martyrio debetur aureola, magis debetur martyrio voluntatis quã martyrio exteriori, cum martyrium ex voluntate p̃cedat, & tamen non conceditur in hoc martyrio aureola, ergo nec martyrio exteriori dabitur aureola.

Item afflictio mentis eſt maior quam afflictio corporis quæ eſt per dolores, quia illa eſt per interiores
G animæ paſſiones. vnde interior afflictio, martyrium quoddã eſt, vt dicit Hiero. in Sermone de aſſumptione, ſ. recte Dei genitrix virgo, & martyr fuit, quamuis in pace vitam finierit. vnde dicitur tuam ipſius animã pertranſiuit gladius, ſ. dolor de morte filij, & tamen interiori dolori aureola non reſpondet, ergo nec exteriori martyrio.

Item pęnitentia eſt quoddam martyrium. vnde dicit Grego. quãuis occaſio perſecutionis deſit, habet tamen pax noſtra martyrium ſuum, quia ſi carnis colla ferro non ſubijcimus, ſpirituali tamen gladio carnalia in mente trucidamus. pęnitentiæ autem quæ in exterioribus operibus conſiſtit, non debetur aureola, ergo nec etiam exteriori martyrio.

H Item illicito operi non debetur aureola, ſed illicitũ eſt ſeipſum occidere, vt oſtendit Augu. 1. de ciuitate Dei. quorundam tamen martyria in eccleſia celebrata ſunt qui ſibi manus iniecerunt tyrannorum rabiẽ fugientes, vt patet in Eccleſiaſtica hiſtoria de quibuſdam apud Alexandriam, ergo non debetur ſemper martyrio aureola.

Item contingit hominem aliquãdo vulnerari pro fide, & poſtmodum aliquo tempore ſuperuiuere; hunc enim conſtat martyrem eſſe, & tamen non cõſtat, quòd ei debeatur aureola, quia non durauit pugna vſque ad mortem, ergo non debetur ſemper martyrio aureola.

Item quidam magis affliguntur in amiſſione rerũ
I temporalium, quam in afflictione proprij corporis. quod patet, quia multas afflictiones ſuſtinent, vt diuitias congregent. ſi ergo propter Chriſtum eis temporalia auferantur, videtur quòd ſint martyres, non tamen habebunt aureolam, ergo non competit omni martyri aureola.

Item martyr videtur eſſe ſolus ille qui pro fide occiditur. dicit enim Iſidorus martyr gręce, latine teſtis dicitur, quia propter Chriſtum paſſiones, & martyriũ ſuſtinuit, & vſque ad mortem pro veritate certauit, ſed aliquę alię virtutes ſunt excellentiores fide, vt iuſtitia, charitas 1. Corinth. 13. & tamen etiam charitati non debetur aureola, ergo nec fidei, & ſic nec martyrio, quod propter fidem eſt.

Item ſicut veritas fidei eſt a Deo, ita etiam quęcũ-
K que alia veritas, quia vt ait Ambroſ. omne verum a quocunque dicatur, a Spiritu ſancto eſt. ſi ergo ſuſtinenti mortem pro veritate fidei deberetur aureola, etiam deberetur ſuſtinenti mortem pro quacunque alia veritate, quod falſum eſt, ergo nec pro veritate fidei.

Item bonum commune eſt melius, & diuinius bono particulari 1. Ethic. c. 1. ſed ſi aliquis pro conſeruatione reipublicæ moriatur in bello iuſto, non debetur ei aureola: ergo ſi occidatur pro obſeruatione fidei proprię ne illam perdat, non habebit aureolam, & tamen eſt martyr.

Item omne meritum prouenit ex libero arbitrio, ſed quorundam martyria celebrantur in eccleſia qui vſum liberi arbitrij non habuerũt, ſ. Innocentes: ergo

non

non habuerunt aureolam, quæ eſt quoddam pręmiũ reſpondens merito, & ita non competit omni martyrio aureola.

Dicendum, quòd martyribus aureola datur. Quod patet qa virgini datur aureola, ſed eſt maius eſſe martyrem, quam eſſe virginem, vt dicit Auguſtinus lib. de ſancta virginitate, ſcilicet nemo quantum puto auſus fuit pręferre virginitatem martyrio: ergo martyri debetur aureola: datur enim aureola pro operibus perfectis habentibus rationem excellentis victoriæ, ſecundùm quam homo valde cõformetur Chriſto, hoc autem eſt in martyrio, quia ibi eſt pugna grauiſſima, & conſequenter excellens victoria: ſicut enim quædam eſt pugna ſpiritus contra interiores concupiſcentias, ad Gala. 5. caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ita eſt quædam pugna homini contra paſſiones ab extra illatas, vnde ſicut perfectiſſimæ victoriæ qua de concupiſcentijs carnis triumphatur quæ eſt virginitas, debetur ſpecialis corona quæ dicitur aureola, ita etiam perfectiſſimæ victoriæ quæ habetur de exteriori impugnatione debetur aureola.

Perfectiſſima autem victoria de exterioribus conſideratur ex duobus.

Primò ex paſſionis magnitudine, quia quanto eſt hoſtis fortior, tanto victoria eſt excellentior, inter omnes autem paſſiones ab extra illatas mors eſt maxima, quia ipſa eſt vltimum terribilium tertio Eth. cap. de fortitudine, ſicut inter paſſiones interiores præcipuę & vehementiores ſunt concupiſcentiæ venereorum, & ideo quando quis obtinet victoriam de morte, & de alijs, quæ ordinantur ad mortem perfectiſſime vincit.

Secundò conſideratur perfectio victoriæ ex cauſa pugnæ, ſcilicet quando pro cauſa honeſtiſſima pugnatur quę eſt Chriſtus, & hæc duo in martyrio inueniũtur, quia martyrium dicitur mors ſuſcepta propter Deum, quia martyrem facit non pęna ſed cauſa, ideſt cauſa moriẽdi, quia aliàs latrones affixi patibulis martyres dicerentur: ſicut ergo virginitati pro Chriſto ſeruatæ in qua eſt perfectiſſima victoria concupiſcentiæ venereorũ, debetur aureola, & martyrio ita quod eſt mors pro Chriſto ſuſcepta in qua perfecte vincuntur paſſiones ab extra illatæ, aureola debebitur.

Ad primum dicendum, quòd aureola datur pro opere perfecto etiam ſi non ſit ſupererogationis, ſuſtinere autem mortem propter Chriſtum quantum eſt de ſe, eſt opus ſupererogationis, quia non tenetur quilibet fidem ſuam confiteri coram perſecutore ſẽper, ſed quando de fide interrogatur, & oportet eam negare vel confiteri, multi tamen martyres ſe ſponte obtulerunt, & in illis fuit martyrium opus ſupererogationis. Et tamen etiam ſiquis deprehenſus cogatur fidem confiteri perfecte aureolam habet, licet tũc martyrium non ſit ſupererogationis, ſed neceſſitatis, quia aureola non debetur operi inquantum eſt ſupererogationis, ſed inquantum habet perfectionem: manente ergo hac perfectione, etiam ſi non ſit opus ſupererogationis aureola debetur, & tamẽ martyrium non eſt opus minus perfectum quando eſt neceſſitatis, quam quando eſt ſupererogationis: ergo vtrique debetur aureola.

Ad ſecundum dicendum, quòd omne martyrium proprie dictum eſt voluntarium, cum ſit mors pro Chriſto ſuſcepta, quòd autem ab extra inferatur non facit illud eſſe inuoluntarium, vnde nec debetur martyrio præmium, ſecundùm quòd ab extra infligitur, ſed ſecundùm, quòd voluntarie ſuſtinetur, quia non inuenitur niſi per ea quæ ſunt in nobis, & quanto aliquis ſuſtinet id, quod eſt difficile & magis notum vo-

A luntati repugnare, tanto voluntas, quæ propter Chriſtum id ſuſtinet, oſtenditur firmius fixa in Chriſto, & ideo excellentius præmium ei debetur. Eſt autẽ martyrium voluntarium quomodocunque inferatur, ſed interdum eſt magis, vel minus voluntarium, & fit ſic tripliciter.

Primo quãdo quis optans pro Chriſti nomine mori non requiſitus offert ſe perſecutori, & iſtud eſt voluntarium abſolute.

Secundo vt ſiquis nollet mori & ſe occultat, deprehenſus tamen eligit potius omnia terribilia ſuſtinere, quam Chriſtum negare, & iſtud eſt voluntariũ conditionatum, vel mixtum.

Tertio vt ſi infideles oderint aliquem fidelem, vt-
B pote ſi multos de ipſis conuertit ad Chriſtum, & propter hoc illum occidant, nec liberari poſſit etiam ſi velit negare, Chriſtũ martyr eſt, & ipſa paſſio eſt ſimpliciter neceſſaria, & tamen iſte aureolam habebit, quia pro Chriſto occiditur, & iſta mors eſt voluntaria quantum ad iſtam, inquantum illud pro quo ẽt eam tolerat, fuit voluntarium, & tunc ei non diſplicet egiſſe id pro quo occiditur.

Ad tertium dicendum, quòd martyrium perfectũ non conſiſtit in ſola voluntate, ſed opus requiritur, quia non eſt tam fixa in Chriſto mens eius qui martyrium deſiderat, ſicut eius qui actu tolerat. Nam in
C actibus in quibus reperitur multum de delectatione, vel de difficultate, ipſi actus exteriores addunt ad rationem meriti, vel demeriti ſupra actum voluntatis, quando ſolus eſt, ſecundùm quod ipſa voluntas intẽſius mouetur ad bonum, vel malum quando fiunt tales actus exterius. De delectatione patet, vt in venereis: nam voluntas mouetur propter delectationem, quia tamen vehementior eſt, quando eſt in actu quã quando eſt ſolum in deſiderio vel propoſito, neceſſe eſt voluntatem magis adhęrere illi delectationi, & quia tendendo in delectationem illam voluntas deordinatur, neceſſe eſt, quòd quando experietur actu illam delectationẽ magis deordinetur, & conſequenter magis peccat quis quando actu fornicatur, quam
D quando fornicari deliberat: ſunt enim iſta duo peccata, & tamen voluntas magis deordinatur in ſecundo, quam in primo, quia augetur voluntas in actu. Idem eſt in actibus difficilibus, quia eligere tolerare aliquid difficile eſt durum voluntati, & non eliget illud niſi ſit nimis firmata in amore eius propter quod malum tolerat, & tamen difficilius eſt perſiſtere voluntatem in hac electione quando malum actualiter infligitur, cum illud non poterit facere ſine maiori firmitate quam prius habebat, cum ſolum hoc tolerare eligeret, & ita eſt in martyrio, quia firmior volũtas requiritur ad tolerandum martyrium actu, quam ad eligendum illud tolerare, & quia ex vehementiori motu voluntatis in Deum eſt maius meritum, ma-
E gis meretur regulariter martyrium ſuſtinens, quam ſolum illud eligens, etiam ſi ad illud ſuſtinendum ſe omnino diſpoſuerit, etiam quia præter hoc tolerat quandam difficultatem, quam non habet qui martyrium ſolum eligit.

Poteſt tamen interdum magis mereri qui ſolum illud eligit, quam qui eligit, & ſuſtinet, eo ꝙ ex maiori, & ardentiori charitate poteſt quis martyrium eligere quam alius illud ſuſtinere, ideſt quòd charitas, qua ipſe eligit ſuſtinere martyrium ſit maior, & iſte actus eligendi ſit ardentior & magis firmans eligentem in Chriſto, quam ſit illa charitas quã habet alius quando actu martyrium tolerat, & per quam ſufficiẽter firmatur in Chriſto vt propter eum poſſet iſta dura tolerare, & tunc cum charitas ſit radix meriti reſpectu præmij eſſentialis, & iſte habeat perfectiorem

actum

actum charitatis martyrium eligendo, quam alius illud sustinēdo, necesse est, quòd magis mereatur iste martyrium eligendo, quam ille illud sustinendo, & tamen eligenti solum martyrium non debetur aureola, toleranti autem debetur, quia aureola est pręmiū accidentale, & non meremur illud ex radice charitatis, sed ex conditione actus habentis difficultatē quādam & excellentem victoriam; sed hoc nō est in eligente martyrium, quia ille nondum pugnat, charitas autem non prodest ad aureolam, quia solum est ad præmium essentiale.

Ad quartum dicendum, quòd in toleratione interiorum passionum non est martyrium, quia dolores exteriores sunt maiores interioribus: sicut enim delectationes tactus circa quas temperantia est, maxime sunt inter omnes delectationes interiores, & exteriores, ita dolores tactus omnibus alijs doloribus sunt maiores, & ideo illi difficultati quæ est in sustinēdo dolores tactus, pręcipue quæ sunt in verberibus, & similibus debetur aureola, magis quam difficultati quæ est in sustinēdo interiores dolores, pro quibus solis non dicitur aliquis proprie martyr nisi per similitudinem, & sic Hieronym. dicit Mariam esse martyrem.

Ad quintum dicendum, quòd pęnitentia non est martyrium, quia martyrium est mors pro Christo suscepta, pęnitentia autem non est mors, nec consistit in his, quæ ad mortem inferendam ordinantur, cum pęnitentia sit ad carnem macerandam, vel domandam, martyrium autem ad carnem occidēdam, nisi pęnitentia mensuram excesserit, & tunc culpanda est, dicitur tamen martyrium propter similitudinē afflictionis, & excedit martyrium passionis diuturnitate, exceditur tamen ab eo doloris intensione, & est excessus simpliciter, vnde pœnitentiæ aureola nō cōpetit, sed martyrio.

Ad sextum dicendum, quòd martyrium nunquā est illicitum, sed laudabile, inferre autem sibi ipsi manus occidendo, vel mutilando generaliter est illicitū, in aliquo tamen casu licet, scilicet si diuino instinctu fiat de quo dictum est supra capitulo quinto, quæstione 112.

Ad septimum dicendū, quòd siquis pro fide Christi vulneretur, siue ad mortem, siue non, dumtamen inde non moriatur, sed prorsus curetur, licet multum meruerit, martyr tamen non est, nec aureolam habebit, cum martyrium sit mors pro Christo suscepta, si autem ex vulnere confestim moritur, martyr est, si vero ad mortem percutitur, & tamen non moritur statim, sed post aliquot dies, dumtamen ex vulnere moriatur martyr est, & aureolam habebit, sic fuit de beata Cecilia quę gladio percussa per triduum vixit, v de ipsa ait, triduanas à domino poposci inducias, vt domum meam Ecclesiam consecrarem. Ita etiam fuit de multis martyribus qui susceptis vulneribus nō statim, sed post aliquot dies in carceribus mortui sūt, siquis autem vulnus mortale non accipiat, & tamen exinde incurrat mortem, martyr dicitur, & aureolam habere creditur.

Quidam tamen dicunt, quòd si per negligentiam incurrat propriam mortem ex vulnere, quod nō erat mortale, non est martyr.

Sed dicendum, quod etiam si per aliqualem negligentiā mortuus est qui aliàs non erat ex vulnere moriturus martyr est, quia ista negligentia non deduxisset eum ad mortem nisi præsupposito vulnere, quod pro fide acceptum est, & ita vulnus pro Christo illatū fuit ei prima occasio mortis, & ideo martyr est iste, & aureolam non amittit propter negligentiam prædictam, nisi talis fuisset negligentia quæ culpam mor-

F talem inducat, quia ita aufert auream, & aureolam,
& sic necesse est, quòd vel damnetur vel aureolam
habeat. Si vero ex vulnere mortali suscepto non mo-
ritur aliquo casu accidente, vel vulnera mortalia non
suscepit, & tamen carcerem sustinens moritur, mar-
tyr est, & aureolam habet. Ita enim fuit de quibusdā
vt de Marcello, & de Ioanne Papa, & de Eusebio: nā
Ioannes, & Eusebius vulnera susceperunt, sed carce-
rem diu sustinentes famis inedia, vel alijs angustijs
mortui sunt, eorum tamen martyria celebrat Eccle-
sia. Ad martyrium enim non requiritur determina-
tum genus mortis, sed solum, quòd pro Christo mo-
riatur aliquid sustinens, ita quòd ista toleratio duret
G vsque ad mortem, vel ex malis toleratis mors sequa-
tur.

Ad octauum dicendum, quòd non est martyr ille
cui temporalia auferuntur propter Christum: sicut
enim temperantia non est circa delectationes in pe-
cunijs, vel honoribus, sed in delectationibus tactus
quasi præcipuis, ita etiam fortitudo est circa pericula
mortis sicut circa præcipua tertio Eth. cap. de fortitu-
dine, ideo soli illi passioni quæ irrogatur circa corpus
ex qua mors sequitur debetur aureola. Si autem quis
propter Christum diuitias, famam, honorem, vel si-
milia amittat, non est propter hoc martyr nec aureo-
lam habebit, quia nō potest quis plus amare res suas
H quam corpus suum nisi inordinate amet. Amor ta-
men inordinatus non adiuuat ad merendum aureo-
lam, sed potius facit ad perdendum præmium sub-
stantiale, cum inordinatus amor sit peccatum, natu-
raliter tamen non potest æquari dolor de amissione
rerum, dolori de occisione corporis, ideo martyrio
debetur aureola, sed non amissioni rerum propter
Christum.

Ad nonum dicendum, quòd ad martyrium non
solum est causa sufficiens confessio, sed requiritur vir-
tus aliqua infusa, quæ habeat pro fine Christu̅ quęc-
libet enim virtus in facto suo facit nos testes Christi
in quantum opera quę Christus facit per nos, sunt te-
stimonium bonitatis Christi, cum homo non possit
I sine Christo bonum facere: Io. 15. sine me nihil pote-
stis facere, idest nihil boni: ideo non solum siquis pro
confessione fidei moriatur, sed etiam pro quacunque
alia virtute quā propter Christum seruat, vel ut in vi-
tium oppositum non incurrat, martyr est, & ita beata
Agnes pro seruanda virginitate potius, quam pro ser-
uanda confessione fidei occisa est, licet confessio fi-
dei fuerit adducta vt color ad ipsam occidendum, ita
siquis occidatur quia non vult consentire alicui vitio
ne per illum Christum offendat, vere martyr est, &
aureolam habet.

Ad decimum dicendum, quòd veritas fidei magis
pertinet ad Christum, quā cęterę veritates, quia per-
tinet ad ipsum, vt ad finem, & vt ad obiectum, quia fi-
des tota de Christo est, cęterę veritates non pertinēt
K ad Christum tanquam ad obiectum, sed ad res illas de
quibus aliquid confirmatur vel negatur, sed possunt
pertinere ad Christum, vt ad finem, scilicet si propter
Christum velit quis dicere veritatem. Et ideo nullius
veritatis confessio ex parte materię vel obiecti est cau-
sa sufficiens ad martyrium, scilicet vt non dicatur ali-
quid falsum de Christo, aliæ tamen veritates possunt
esse sufficiens causa martyrij, vt siquis potius occidi
eligat, quam falsum dicere, vt Christū non offendat:
nam tunc aureolam martyrij habebit.

Ad vndecimum dicendum, quòd moriens in bel-
lo iusto pro bono publico non est martyr ex hoc solū
quòd pro republica moritur, sicut est martyr qui pro
Christo moritur, quia bonum increatum excedit bo-
num creatum quodcunque. Vndę quicunque finis

creatus

creatus, siue sit bonum publicum, siue priuatum, nō potest tantam bonitatem præstare actui quantam finis increatus præstat, & ideo siquis pro republica moritur non referens hoc ad Christum, licet sit in charitate non habebit aureolam, sed si moriatur pro republica inquantum in hoc tollit Christum principaliter cuius cultus est conseruatio boni publici martyr erit, & aureolam habebit, vt si defenderet patriam ab impugnatione hostium qui Christi fidem nituntur corrumpere, martyr erit.

Ad duodecimum dicendum, quòd quidam volũt Innocentes fuisse vere martyres, non solum opere, sed etiam voluntate. Dicunt enim, quòd virtute diuina acceleratus fuit in eis vsus rationis, sicut asserũt fuisse in Ioanne Baptista dum adhuc esset in vtero, & ita fuit in eis voluntas moriendi pro Christo.

Sed hoc non est satis recte dictum, quia non est ponendum miraculum sine necessitate, nemo tamē vrget nos Innocentes habuisse miraculose vsum rationis, ideo non est ponendum.

Alij ergo dicunt, quòd Innocentes fuerunt martyres necessitate & non voluntate, & sic vult Bernar. distinguens tria genera martyrum, vt dictum est, & tũc Innocentes non habent perfectam rationem martyrij, sed aliquam participationem eius, scilicet, quòd pro Christo passi sunt, & ita non habent aureolam, secundùm perfectam rationem aureolæ, scilicet quia gaudent se in obsequium Christi fuisse occisos, sicut paruuli morientes cum carnis integritate ante annos discretionis, licet non habeant perfectam aureolam virginitatis, gaudent tamen aliqualiter de integritate carnis, quæ in eis mansit.

An doctoribus debeatur aureola. Et quibus doctoribus maxime debeatur. Quæst. XXI.

QVAERETVR, an doctoribus debeatur aureola. Aliqui dicunt, quòd non, quia omne præmium patriæ respondet alicui virtuti, prædicare tamen, vel docere nō est actus alicuius virtutis: ergo doctrinæ, vel prædicationi aureola non competit.

Item docere & prędicare ex studio competit, & ex doctrina, ea tamen per quę meremur aliquid pro futuro statu non sunt acquisita humano studio, sed infusa, quia naturalibus, & acquisitis non meremur: ergo per prędicationem, & doctrinam non habetur aureola.

Item exaltatio in futuro habetur per humiliationem huius vitæ: Luc. 14. scilicet qui se humiliat exaltabitur: in docendo tamen, & prędicando non est humiliatio, sed potius superbiæ occasio, vnde dicit glo. Matth. 4. quod diabolus multos decepit honore magisterij inflatos: ergo prædicationi non debetur aureola.

Dicēdum, quòd aureola debetur doctoribus, quia ad Eph. 1. super illo verbo, quæ sit eminens, &c. dicit glo. quoddam crementum habebũt sancti doctores vltra illud quod alij communiter habebunt, istud autem vocatur aureola.

Item Canticorum 8. super illo verbo. vinea mea coram me est. dicit glo. ostendit, quòd singularis premij modum doctoribus eius disponit, & sic doctores habebunt speciale pręmium, quod est aureola.

Etiam patet hoc ex ratione aureolę quæ dicit perfectissimam rationem victoriæ in qua homo confirmatur Christo, & sicut per martyrium, & virginitatē perfectissimam victoriam quis habet de carne & mũdo, ita etiam victoriam perfectissimam contra diabolum obtinet, quando quis non solum diabolo in pu-

A gna non succumbit, sed etiam eum expellit, & non solum à se sed etiam ab alijs. hoc autem fit per prædicationem, & doctrinam, ideo prędicationi & doctrinæ debetur aureola sicut virginitati & martyrio.

Aliqui autem putant, quòd solis prælatis debeatur aureola, quia eis competit ex officio prædicare, & docere.

Sed falsum est, quia aureola debetur omnibus actu prædicantibus, & docentibus, prælatis autem si actu doceant, aureola dabitur, aliàs tamen propter officiũ solum non dabitur eis, quia corona non debetur statui sed actui pugnandi, iuxta illud 2. Tim. 2. non coronabitur nisi qui legitime certauerit.

Sciendum etiam, quòd non debetur cuilibet do-
B ctrinæ aureola, sed illis solum, quę est de pertinentibus ad salutem, ista autem est doctrina sacræ scripturæ, quia obseruatio eius est necessaria ad salutem, & ita dicitur Dan. 12. qui erudierint plurimos ad iustitiā fulgebunt sicut stellæ ad perpetuas æternitates, per quod præmium aureolę designatur, erudire tamen ad iustitiam est erudire hominem in illo per quod iustus fit, & ista est doctrina sacræ scripturæ, quia obseruatores suos iustos reddit, docere autem hoc pertinet ad aureolam, quia hic est quædam pugna excellens, & arma huius pugnæ sunt spiritualia, scilicet testimonia sacræ scripturæ 2. Corinth. 10. arma militię nostrę
C non sunt carnalia, sed spiritualia potentia Deo, idest habentia potestatem, secũdùm Deum ad destructionem munitionum, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, idest doctrina sacrę scripturæ proficit ad hoc, vt per eam resisti possit omnibus impugnãtibus Christum, & omnis intellectus cogatur subijci Christo per istā manifestam veritatem, quam sacra scriptura ostendit: hic ergo docere est spiritualiter militare pro quo debetur corona excellens, quę aureola dicitur.

Ad primum dicendum, quòd prędicare & docere sunt actus alicuius virtutis, s. sapientiæ tanquam dirigentis, vel charitatis tanquam imperantis, vel miseri-
D cordię specialiter hoc respicientis, quia docere est subuenire defectui proximi qui est ignorãtia, sed alienis defectibus subuenire ad misericordiam pertinet, vnde docere ponitur inter opera misericordię spiritualia, vt ostensum est sup. 5. c. q. 26.

Ad secundum dicendum, ꝙ licet scientia ad prędicandum, & docendum ex doctrina & studio, vt communiter habeatur, vsus tamen doctrinę ex voluntate procedit, quę informatur per charitatem à Deo infusam, & sic actus iste potest esse meritorius, non per ea quę homo naturaliter habet, vel acquisiuit, sed per ea quę Dominus sibi infudit.

Ad tertium dicendum, ꝙ exaltatio hominis in hac vita non diminuit prēmiũ vitæ futurę, nisi ei qui hanc exaltationem ad propriam gloriam quęrit. Qui autē
E istam exaltationem ad vtilitatem aliorum conuertit, ex ea sibi mercedem acquirit: nam non poterit vtiliter docere quis, nisi status doctoris haberet aliquam excellentiam super eos qui docentur propter venerationem eius, quod docetur, ne sacra doctrina sit contemptibilis.

An Christus habeat aliquam aureolam, eive competat. Quæst. XXII.

QVAERETVR, an Christus habeat aliquam aureolam. Aliqui dicunt, quòd sic, quia aureola debetur virginitati, martyrio, & doctrinę, sed in Christo fuerunt hæc perfectissime: ergo Christo debetur aureola.

Item

Item quod est perfectissimum in rebus humanis
Christo est attribuendum, sed aureola debetur meri-
tis excellentissimis: ergo in Christo est aureola.

Item dicit Cyprianus, quòd imaginem Dei virgi-
nitas portat: virginitatis ergo exemplar in Deo est,
& sic videtur quòd Christo etiam inquantũ est Deus
aureola competat.

Dicendum vt aliqui volunt, quòd in Christo est
aureola, secundùm propriam rationem aureolę, quia
in eo fuit pugna, & excellens victoria, & istud dicit
proprie ratio aureolæ.

Aliter dicendum, & melius, quòd quamuis Chri-
sto competat aurea siue corona, secũdùm rationem
suam, non tamen competit ei aureola, quia aureola
cum sit diminutiuum importat aliquid paruum, vel
aliquid quod secundùm partem habetur, & non se-
cundùm totam sui plenitudinem possidetur. Illis er-
go competit aureolam habere in quibus est aliqua
participatio, idest pars perfectæ victoriæ, per imita-
tionem ad illum in quo inuenitur plenissima victo-
ria, & quia in Christo inuenitur perfectissima victo-
ria per quam omnes alij qui vincunt cõstituuntur vi-
ctores, s. inquantum recipiunt aliquid de bonitate il-
lius victorię: Io. 16. confidite ego vici mudum, idest
quia ego vici, vos poteritis vincere, quia ego dabo vo-
bis, quòd vincatis, cũ ego vincere potuerim, & Apoc.
quinto. dicitur vincit leo de tribu Iuda: Christo ergo
non competit habere aureolam, sed aliquid valde ex-
cellens, vnde omnes aureolę originem, & excellen-
tiam accipiant, sicut dicitur Apoc.3. sicut & ego vici,
& sedi cum patre meo in throno eius, s. qui vicit dabo
ei sedere mecum in throno meo sicut, & ego sedeo
cum patre meo. Et sic illud quod Christus habet non
est aureola, secundùm propriam rationem, sed exce-
dens omnem aureolam: nam aureola est gaudium de
conformitate ad Christum propter excellentem vi-
ctoriam, nullus tamen sibi ipsi conformatur nec si-
milatur, vt dicit Hilarius: ergo nõ est aureola proprie
in Christo, sed aliquid maius omnibus aureolis, quod
est alterius rationis.

Ad primum dicendum, quòd Christus fuit verissi-
me virgo, martyr, & doctor, sed prę mium correspon
dens istis in Christo nõ habet aliquam notabilẽ quã-
titatem in comparatione ad magnitudinem prę mij
essentialis, ideo non dicitur aureola, cum in nobis
aureola dicat aliquid excellens aliquo modo connu-
merabile contra prę mium essentiale, licet nunquam
sit ęquale illi, vt ostensum sup.q.16.

Ad secundum dicẽdum, quòd licet aureola debea-
tur operi perfectissimo quoad nos, tamen inquãtum
aureola diminutiue dicitur, significat quandam parti-
cipationem perfectę victorię per imitationem ad il-
lum in quo plenissime inuenitur, & quia in Christo
nihil inuenitur participatiue, sed perfectissime cum
sit datus ei spiritus, & non ad mensuram: Io.3. & non
solum aliarum perfectionum, sed etiam diuinitatis
plenitudo habitat in eo corporaliter. ad Collo.2. non
habet ipse aureolam, quę diminutionem dicit, sed
quandam ineffabilem plenitudinem, & de illa pleni-
tudine nos omnes accipimus: Io.1.

Ad tertium dicẽdum, quod licet virginitas habeat
aliquo modo exemplar in Deo, non tamen est illud
exemplar eiusdem rationis, quia tunc Deus esset vir-
go sicut habens virginitatem virgo est, sed falsum
est, sed incorruptio naturæ quę est in Deo quam imi-
tatur virginitas faciens in homine incorruptionem
mentis, & corporis, longe est alterius rationis.

F *An in Angelis sit aureola. Et quomodo virginitas dicatur vi-
ta Angelica. Quæst. XXIII.*

QVAERETVR, an in Angelis sit aureola. Ali-
qui dicunt, quòd sic, quia Hieronym. loquẽs
de virginitate dicit, & pręter carnem viuere
potius est vita Angelica, quam humana. &
1.Corinth.7. dicit glo. quòd virginitas est portio An-
gelica, & tamen virginitati debetur aureola: ergo etiã
Angelis debetur.

Item nobilior est incorruptio spiritus, quã carnis,
sed in Angelis inuenitur mentis incorruptio, quia nũ-
G quam peccauerunt: ergo potius debetur eis aureola,
quam hominibus carne incorruptis, qui aliàs tamen
sępe peccauerunt.

Item doctrinę debetur aureola, Angeli tamen do-
cent nos purgando, perficiendo, & illuminando, vt di-
cit Dion. ergo Angelis debetur saltẽ aureola doctorũ.

Dicendum, ꝙ non competit Angelis aureola, quia
nõ coronabitur nisi qui legitime certauerit 2. Tim.
2. in Angelis tamen nulla pugna est.

Item quia aureola non debetur actibus qui non exer-
centur per corpus: actus .n. mentis non sufficit ad au-
reolam. vnde amantibus virginitatem, martyrium, &
doctrinam, si exterius non adsit carnis integritas, &
mors pro Christo suscepta, & actualis doctrina, aureo-
H la nunquam dabitur: Angeli tamen cum sint incor-
porei nihil istorum habere possunt, ideo nec aureo-
lam habebunt.

Item quia aureola proprie dicta rñdet cuidam me-
rito excellentissimę operationis, & perfectę, illa vero
quę in homine ad perfectionem meriti pertinẽt, sunt
Angelis connaturalia, vel pertinent ad communem
statum eorum, siue ad prę mium, sicut de virginitate.
Nam incorruptio carnis est in homine quędam per-
fectio: in Angelo autem incorruptio natura est. Etiã
incorruptio mentis ad cõem statum Angelorũ non
pertinet, quia ex conditione beatitudinis mens eorũ
corrumpi non potest. Martyrem quoq; esse homini
est perfectio: Angelo tamen non, excellentior quip-
I pe est natura Angeli, quam vt martyr esse possit. Do-
cere quoq; Angelorum non est ad meritum ipsorũ,
sed ad gloriam, & cõem statum ipsorũ pertinet, nec
est hoc in illis aliqua difficultas sicut in nobis, ideo pp
illa per quę hominibus dantur aureolę non dantũ An-
gelis, quia ista pertinent in homine ad meritũ, in An-
gelis vero ad naturam, & statum communem.

Ad primum dicendum, ꝙ virginitas dicitur esse vi-
ta Angelica inquantum virgines per gratiam imitan-
tur id, quod Angeli hñt per naturam: non est.n. alicu-
ius virtutis ipsi Angelo, ꝙ omnino abstineat à delecta-
tionibus carnis, cum illas habere nequeat, quia incor-
poreus est. Aliqui tamen putant dęmones qui eiusdẽ
naturę sunt in venereis delectari, vt patet in incubis, &
succubis: nam quidã dęmones, vt ait Aug.15. de ciu.
K Dei, fęminas improba libidine vexant.

Sed dicendum, ꝙ impossibile est dæmones in ve-
nereis delectari, cum ista sint penitus extra naturam
eorum, ista tamen exercent, vt homines fallant, & per
hoc ad malum inducant, vt si aliter non possunt, hoc
modo saltem eos libidinibus maculent. Quòd tamen
dęmon ex iniquitate mentis suę damnatæ vellet ex-
periri delectabile venereum, quod scit sibi natura im-
possibile, non est inconueniens, quia nihil mali esse
potest, quod mens deprauata velle non possit.

Ad secundum dicendum, quòd perpetua incorru-
ptio mentis in nobis pertinet ad prę mium accidẽta-
le, cum saluari possit etiam ille qui sępe mente cor-
ruptus est, in Angelis autẽ incorruptio perpetua, est
de necessitate salutis, quia si Angelus semel peccat,
reparari

reparati non poteſt. Ad tertium dicēdum, quòd illi A actus, ſecundùm quos Angeli nos docent non pertinent ad laborem, & difficultatem, ſed ad gloriam, & communem ſtatum ipſorum, ideo per eos aureolam non habent, quę datur pro ſola excellenti victoria.

An aureola detur corpori, vel animæ. Et quomodo vtrique præmium datur. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR, an aureola detur corpori, vel animæ. Aliqui dicunt, ꝙ ſit in corpore, quia pręmium eſſentiale potius pertinet ad animam, q̃ accidentale, cum ſit eſſentiale reſpectu boni increati, accidentale vero in bono increato, vt dictum eſt ſup. q. 15. dotes tñ quę ad pręmium eſſentiale pertinent, B non ſolum ſunt in anima, ſed etiam in corpore: ergo aureola quę pertinet ad pręmium accidentale non ſolum erit in anima, ſed etiam in corpore.

Item peccato quod exercetur per corpus rñdet pęna in anima, & corpore: ergo & merito, quod exercetur per corpus debetur pręmiũ in anima, & in corpore, meritum tñ aureolę per corpus exercetur, quia (vt dictum eſt) pręced. q. ꝙ aureola non cõpetit actui qui per corpus non exercetur: ergo aureola corpori debetur.

Item in corporibus martyrum apparebit quædam pulchritudo virtutis in ipſis cicatricibus, vt dicit Aug. 22. de ciu. Dei, neſcis qũo ſic afficimur amore marty- C rum bonorum, vt verius in illo regno in eorum corporibus videre cicatrices vulnerum velimus, quas pro Chriſti nomine pertulerunt, & fortaſſe videbimus: non .n. erit deformitas in eis, ſed dignitas quędam, quamuis in corpore nõ corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit: ergo videtur ꝙ aureola martyrum erit in corpore, & eadem ratione aureola virginum, & doctorum.

Dicēdum, quòd aureola erit in anima, quia animæ exiſtentes modo in patria aureolas habent, tñ non habent corpora: ergo proprium ſubiectum aureolę nõ eſt corpus, ſed anima.

Item quia omne meritum ab anima eſt: ergo omne pręmium erit in anima. Et patet quia aureola proprie eſt quoddam gaudium beatorum de illis bonis D de quibus aureola debetur, gaudium tamen non eſt in corpore, ſed in anima. De hoc tamen bono, quod eſt aureola redundat aliquid in corpus, quia ſicut ex gaudio eſſentialis pręmij, quod eſt aurea redũdat quidam decor in corpore, qui eſt gloria corporis, ita ex gaudio aureolę reſultat quidam decor in corpore, & ſic aureola principaliter & tanquam in ſubiecto eſt in anima, & tamen per quandam redundantiam fulget in carne. Ad primum dicendum, quòd aureola non eſt in corpore principaliter, & vt in ſubiecto proprio, ſed per redundãtiam, vt dictum eſt, & ita eſt, quod de dotibus corporis obijcitur, quia dotes corporis non E ſunt ipſa beatitudo, nec pars eius, ſed ſunt quędam redundantia facta in corpus ex plenitudine beatitudinis animæ. Ad ſecundum dicendum, quòd licet actus in quo eſt meritum per corpus exerceatur, non eſt meritum corporis, ſed animę, quia corpus eſt, vt organũ neſciens quid per illud agatur. Anima vero eſt principale agẽs cuius eſt totum bonum, quod eſt in actu: corpori ergo non debetur aliquod pręmium, nec in totum, nec in partem tanquam illud aliquid meruerit, & totum præmium eſt animę, in corpore tamẽ eſt aliquid pręmij non tanquam aliquid meruerit, ſed quia naturaliter eſt animę vnitum, cum ſit pars ſpeciei, & non poteſt anima habere aliquod excellens bonum, quin aliquid eius redundet in corpus ſaltem ęquiuoce, quia non poteſt eſſe aliquod bonum vnius rõnis, A quod ſit in corpore, & in anima tanquam in duobus ſubiectis, quia omnia accidentia corporis ſunt corporalia, accidentalia autem animæ ſunt incorporalia, & idem etiam eſt in malis quorum anima patitur: nam fit naturaliter redundantia ab ea in corpus. Ad tertiũ dicēdum, quòd tam in martyribus, quam virginibus, quam doctoribus erit quidam decor in corpore, illa tamen pulchritudo quę apparebit in cicatricibus martyrum non erit aureola, ſed aliquid redundans ab aureola, quia multi martyres aureolam habebunt, qui tamen cicatrices nullas habebunt, ſicut qui ſubmerſi in aquis occiſi ſunt, & qui fame, & labore carceris confecti deceſſerunt.

B *An conuenienter aſſignentur iſtæ tres aureolæ virginum, martyrum, & doctorum, vel debent plures eſſe. Et quòd tres ſunt pugnæ priuilegiatæ contra carnem, mundum, & dæmones: earumque præcipuus actus quis ſit in ſingulis. Quæſt. XXV.*

QVAERETVR, an conuenienter aſſignẽtur iſtę tres aureolę virginum, martyrum, & doctorũ, vel an debeant eſſe plures. Aliqui dicunt, quòd plures eſſe debeant, quia aureola martyrum rñdet virtuti fortitudinis. Aureola virginum virtuti temperantię. Aureola doctorum virtuti prudentię: ergo videtur quòd debeat poni quarta aureola quę rñdeat virtuti iuſti- C tię. Item quia 2. Tim. 2. dicitur repoſita eſt mihi corona iuſtitię, & tamen aureola eſt iſta corona: ergo iuſtitiæ datur quędam aureola. Item Exod. 25. dicit glo. ꝙ corona aurea datur cum per Euangelium his qui mãdata cuſtodiunt vita æterna promittitur infra 19. ſi vis ingredi ad vitã ſerua mandata, huic aureola ſuperponitur cum dicitur eod. cap. ſi vis eſſe perfectus vade & vende, &c. quod ad paupertatem voluntariam pertinet: ergo paupertati datur aureola. Item per votum obedientię homo ſe totaliter ſubijcit: ergo in voto obedientię conſiſtit perfectio, & ſic vr̃ quod aureola ei competat, cum illa detur pro operibus perfectis. Itẽ prę ter virginitatem, martyrium, & doctrinã ſunt multa alia opera ſupererogationis de quibus hõ gaudebit D in futuro: ergo multę alię aureolę ſunt prçter iſtas cũ ſit aureola gaudium de opere perfecto. Item ſicut aliquis diuulgat fidem prędicando, & docendo, ita ẽt ſacram ſcripturam exponendo, & libellos in eius adiutorium cõpilando: ergo dẽtur ei aureola. Dicēdum, ꝙ aureola eſt quoddam gaudium ſpũale, & priuilegiatum, excellenti victorię, & priuilegiatę rñdens, ideo ſolis victorijs priuilegiatis dabitur. Iſtę aũt ſunt tres, ideo ſolum ſunt tres aureolę. Tres .n. pugnę ſolum ſunt, ſ. contra carnem, & contra exteriora, & contra dæmonem. In pugna aũt contra carnem ille obtinet victoriam perfectiſſimam qui à delectationibus venereis, quę ſunt prçcipuę inter delectationes carnis omnino E abſtinet, & ideo virginitati, quæ hoc facit debetur aureola. viduę vero & coniugati contra carnem pugnant, & ſuperant, non tamen eſt perfectiſſima victoria, cum non omnino abſtinuerint à venereis contra, quę pugnatur: debetur ergo coniugatis pro hac victoria fructus triceſimus, & viduis fructus ſexageſimus. Aureola tamen quę eſt aliquid valde excellens eis non datur, ſed ſolis virginibus, quę venerea prorſus abiecerunt. In pugna quæ eſt contra mundum, & famem, & contra exteriora illa eſt maxima victoria, cum reſiſtentes mundo vſq; ad mortem ſuſtinemus, qui autem pro Chriſto temporalium amiſſionẽ ſuſtinent magnam quidem gloriam habent. Qui vero in corpore moleſtias tolerant, maiorem habent aureolam, tamen non ſuſcipiunt, quia ad victoriam maximam huius generis non perueniunt, ſcilicet vſq; ad mor-

mortem decertare: solis ergo martyribus huius pugnæ datur aureola quę secunda est. In pugna autem qua contra diabolum pugnatur illa est pręcipua victoria, cum quis hostem non solum à se, sed etiã de cordibus aliorum remouet, quod fit per doctrinam, & prędicationem, & ideo doctoribus, & prędicatoribus tertia debetur aureola.

Alij distinguunt tres aureolas, secundùm tres vires animæ quantum ad actus earum pręcipuos, vt cuilibet vna aureola respondeat. Pręcipuus enim actus ipsius vis rationalis est non solum fidem habere, sed ẽt fidei veritatem in alios diffundere, & huic actui competit aureola doctorum. Actus pręcipuus vis irascibilis est propter Christum mortem contemnere & sustinere, & huic actui debetur aureola martyrum. Actus pręcipuus vis concupiscibilis est à delectationibus venereis, quę in hoc genere maximę sunt, omnino abstinere, & huic debetur aureola virginum, & ad idem redit, quod pręcedens assignatio.

Alij distinguunt aureolas pęnes modum conformitatis ad Christum, cum aureola sit gaudiũ de opere perfecto, secundùm quod conformamur Christo, ipse autem fuit mediator Dei, & hominum 1. Tim. 2. fuit ergo doctor inquantum veritatem, quam à patre accepit mundo manifestauit: Io. 7. mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Fuit martyr inquantũ à mundo ad quem mittebatur, persecutionẽ, & mortem sustinuit, quia in propria veniens à suis receptus non est: Io. 1. Fuit autem virgo inquantum vtramq; integritatem, i. mẽtis & carnis in seipso seruauit, ideo doctores, martyres, & virgines perfectissime Christũ imitantur, & sic eis debentur aureolæ. Sciendum etiã, quòd causa pręcipua quare sacri doctores istas tres aureolas assignãt fuit, quia pro his tribus actibus in scriptura inuenitur specialis laus, & excellentia pertinens ad futurum sęculum, quę pro alijs actibus non inuenitur ita specialis. De virginitate patet Isa. 56. scilicet hęc dicit Dominus eunuchis, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs, & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. dicuntur tamen eunuchi ipsi virgines, quia se eunuchizauerunt, idest castrauerunt propter regnum cęlorum, vt Christus dicit inf. 19. de hoc etiam Apoc. 14. dicitur & nemo poterat dicere canticum nisi illi, & sequitur, hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit. dicere autem istud canticum istos solos, & sequi agnum, ostendit excellentem gloriam eorum, quam nos aureolam vocamus, & quia ista aureola est gaudiũ de operibus in quibus perfecte Christo conformantur, dicitur quòd sequũtur agnũ quocunque ierit. De martyribus etiam qui aureolam habent dicitur quòd sequuntur agnum, & quòd agnus regit illos, & deducit illos ad vitæ fontes aquarum: Apoc. 7. & dicitur de eis, quòd datę sunt eis singulæ stolę albæ: Apoc. 6. per quas ostenditur specialis gloria quam habent de martyrio suo, & hanc dicimus aureolam, & dicitur de eis, quòd agnus qui in medio throni est regit eos, & habitat super illos: Apoc. 7. De doctoribus etiam inuenitur specialis gloria, quia Daniel. 12. dicitur, qui docti fuerint fulgebunt sicut splẽdor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellę in perpetuas ęternitates, iste autem fulgor est specialis gratia, quę dicitur aureola. Vnde debetur pręmium duplex doctori, scilicet essentiale, quod est vita æterna, & accidentale, idest aureola. De primo patet Ecclesiast. 24. qui me illucidant vitam æternam habebunt, & loquitur ibi sacra scriptura doctoribus qui eam illucidant. De secundo patet supra, scilicet qui erudiunt multos ad iustitiam, &c. Et istud duplex

F pręmium doctorum posuit Paulus 1. Tim. 5. scilicet qui bene pręsunt duplici honore digni habentur, maxime qui in verbo & doctrina laborant, isti autẽ sunt doctores qui verbo & doctrina laborant, i. prędicant, & docent: istę ergo tres aureolę assignantur. Ad primum dicendum, quòd iustitię non competit aureola, eo quòd datur pro operibus excellentis victoriæ, iustitia tamen non dicit aliquam pugnam. Vel potest dici, quòd iustitia vt accipitur in sacra scriptura est virtus generalis, & circuit omnem virtutem: non ergo potest deberi ei aliqua specialis aureola. Tamen quod dicebatur aureolam doctorũ dari prudentiæ falsum est, quia prudentia dirigit moralia, sed non speculatiua, doctor tamen pręcipue prędicat, quę ad speculatiua pertinet, ideo docere est actus sapientiæ tanquam habitus dirigentis. Vel est à charitate tanquam imperantis propter finem suum. Vel est specialiter à misericordia tanquam à respiciente defectũ proximi cui vult prouidere, & illa est ignorantia quę tollitur per doctrinam. Ad secundum dicendum, quòd non vocatur corona iustitię aureola data pro actibus iustitiæ, idest iuste data, quia datẽ homini pro bonis operibus, & est ipsum pręmium essentiale, quod nemo sine meritis habet. Vnde dicitur ibi, quam reddet mihi iustus iudex, idest illa erit corona iustitię, quia Deus illam iuste dabit pro operibus bonis. Ad tertium dicendum,

H quòd paupertati non debetur aureola, quia licet sit paupertas voluntaria opus perfectionis, non tamen tenet supremum locũ in aliquo genere pugnæ, quia amor rerum possidendarum qui opponitur voluntariæ paupertati non impugnat tam grauiter mentem sicut concupiscentia carnis, & dolor illatus in corpore ex persecutione exteriori. Aureola tamen debetur pro excellenti victoria: ergo non debetur aureola paupertati, sed debetur ei iudiciaria potestas infra 19. scilicet vos qui reliquistis omnia sedebitis super duodecim sedes iudicantes, & hoc ratione humiliationis, quia qui omnia despicit voluntarie pauper effectus, contemptibilis est in hoc sęculo, & pro hoc contemptu debetur quidam specialis honor, i. iudi-

I ciaria potestas in futuro. Ad glo. autem allegatam dicendum, quòd large accipit aureolã, scilicet pro quolibet pręmio quod datur merito excellenti, & ita omnibus actibus consiliorum debetur aureola, sed non est aureola proprie dicta. Ad quartum dicendum pro voto obedientię non debetur aureola, quia aut accipitur perfectio huius actus ex genere suo vt pertinet ad latriam, aut ex rebus ad quas per votum se obligat quis. Primo modo non debetur aureola voto obedientię, quia non dicit aliquam difficultatem, nec pugnam, & tamen requiritur ad aureolam. Si secundo modo cum per votum obediẽtię non determinetur quis ad aliquem vnum specialem actum nõ debetur vna aureola, sed plurimę, ideo nulla debetur nisi forte sub voto obedientię caderet saltem implicite aliquis

K de illis tribus actibus pro quibus aureola non datur, quia tunc daretur aureola non inquantum fit per votum obedientię, sed inquantum est actus talis determinati generis. Ad quintum dicendum, quòd licet de quolibet opere supererogationis sit aliquod speciale gaudium in futuro, quod pertineat ad pręmium accidentale, tamen non debetur pro quolibet aureola, quę solum est in illis tribus actibus supradictis. Ad textum dicendum, quòd exponentibus sacram scripturam, & quoscunque huiusmodi libellos conficientibus debetur aureola, sed ista nõ differt ab aureola doctorum, quia talia scribere quidam modus docendi est.

At

An omnes tres aureolæ sint æquales, vel sit aliqua maior alijs. In quo singularum examinatur comparatio ad inuicem. Quæst. XXVI.

QVAERETVR, an omnes tres aureolę sint æquales, vel sit aliqua maior alijs. Aliqui dicunt, quòd aureola virginum sit maior, quia de virginibus dicitur Apoc. 14. quòd sequuntur agnum quocunque ierit. Et etiam, quòd cantant canticum nouum, quod nemo alius poterat cantare: ergo virgines sunt excellentiores omnibus in aureola. Item Cyprianus dicit de virginibus, quòd sunt portio illustrior gregis Christi: ergo eis maior aureola debetur. Alij dicunt, quòd sit maxima aureola martyrum, quia dicit Cyprianus non omnes virgines coniugatas excedũt, sed hæ specialiter quæ in tormẽtis passionis, virginitate insuper custodita coęquãtur martyribus coniugatis: & sic martyrium dat virginitati præeminentiam super alios status: ergo martyrio debetur maior aureola, quam virginitati.

Alij dicunt, quòd etiam aureola doctorum sit maxima, quia Ecclesia militans est ad similitudinem Ecclesiæ triumphantis, sed in Ecclesia militante maximus honor debetur doctoribus primo Tim. 5. scilicet qui bene pręsunt pręsbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant verbo & doctrina: ergo ita erit in Ecclesia triumphantę, scilicet quòd eis aureola dignissima debeatur.

Dicendum, quòd non sunt ęquales istę tres aureolę: nam ea pro quibus dantur non sunt æqualia: ergo nec ipsę erunt æquales.

Excellentia tamen vnius super alteram potest dupliciter attendi. Primo modo ex parte pugnæ, scilicet quòd illa sit potior aureola quę grauiori pugnæ debetur, & tunc aureola martyrum videtur esse maior alijs, licet alijs videtur maior aureola virginum, asserentibus grauiorem esse pugnam virginitatis pugna martyrij: & tamen vere pugna martyrij est grauior, & secundùm seipsam fortior & vehemẽtius affligẽs, sed pugna carnis est periculosior, quia est diuturnior & vicinior nobis, scilicet intra nos manens. Et tamen absolute maior est pugna martyrum, & consequenter maior aureola.

Secundo potest cõsiderari ex parte eorum de quibus est pugna: & tunc aureola doctorum est maxima omnium, quia ista pugna est contra intelligibilia. pugna autem virginitatis, & martyrij est circa passiones sensibiles. Illa tamen excellentia quę attenditur ex parte pugnę est essentialior aureolę, quam illa quę est ex parte eorum de quibus est pugna, eo quòd aureola datur pro victoria excellenti, victoria tamen excellentior dicitur ex parte ipsius pugnæ, quam ex parte ipsorum de quibus est pugna, & quia grauissima pugna est martyrij cum sit vsque ad mortem, cum sit vltimum terribilium, erit aureola martyrum simpliciter maxima, ideo dicitur supra quinto. in glo. quòd in octaua beatitudine quę ad martyres pertinet, scilicet beati qui persecutionem patiuntur &c. & in connumeratione sanctorum, martyres doctoribus, & virginibus præordinantur, post istam est aureola virginũ quorum etiam grauis pugna est, minima autem omnium est aureola doctorum, quia pugna illorum est minus difficilis, licet ipsa ex se sit dignior, idest de rebus dignioribus. illud autem est comparando aureolas quantum ad genus earum, quę est comparatio per se. Secundum autem si comparentur per accidens, quia poterit minima esse maxima, & ecõtrario, vt siquis pro Christo leui morte confectus est, & tamen aliquis vsque ad senectutem virginitatem seruauit, acerrimas carnis sustinens tentationes. Nam tunc virginitatis au-

A reola maior videbitur. sic etiam siquis per totam vitã docendo nimium laborauit, & multos ad fidem Christi conuertit, & alius assumpto proposito virginitatis per mensem, vel per annum solum vixit, non est dubium quin maior erit tunc doctoris, quam virginis aureola, & sic quantum ad varias circunstantias potest interdum vna esse maior & interdum alia.

Ad primum dicendum, quòd non est maxima aureola virginum: nam quòd ipsi sequantur agnũ quocunque ierit, non est simpliciter virgines esse maiores cęteris beatis, sed quòd in hac conditione puritatis nemo perfecte conformetur Christo nisi ipse. Quòd etiam dr̃ ꝙ cantant canticum nouum, quod nemo

B potest cantare, est sensus, quòd gaudium, & iubilationem de carnis integritate seruata ipsi soli habent inter beatos, & cęteri beati nõ possunt de hoc gaudere.

Ad secundum dicendum, quòd virgines sunt illustrior portio gregis, quando virginitas concurrit cum martyrio, quia vt dicit Cyprianus virgines non excedunt omnes coniugatas, nisi quando cum tormentis passionis etiam virginitatem seruauerunt. Et tunc verum est eo quòd concurrunt duę magnæ aureolæ, si tamen vna alteri comparetur, maior est aureola martyrum. Aliter potest etiam dici, quòd aureola virginũ est illustrior, i. pulchrior, nõ tamen est melior nec dignior. Nam virginitas dicit quandam magnam puritatem, s. ab omni macula carnalis fęditatis immunẽ

C esse, quod est maxima pulchritudo, & tamen maius est martyrem esse, quam virginem: sicut in rebus possessis à nobis, quędam sunt alijs pulchriores, licet non sint illis meliores.

Ad tertium est concedendum, quòd vere aureola martyrij est simpliciter maior.

Ad quartum dicendum, ꝙ aureola doctorum est dignior alijs, quia est de rebus dignioribus, ipsa tamen nec est maior, nec melior alijs. Cum autem dr̃, quòd doctores sunt maiores in Ecclesia militanti alijs, dicendum, ꝙ hoc est verum propter ea quę docent, nõ tamen sequitur, quòd meritum docẽdi sit maius meritis omnium aliorum operum, ita etiam pręlati sunt in Ecclesia cęteris maiores: & tamen etiam si boni sunt, non est dubium quin martyres sint meliores, &

D maioris dignitatis futuri in vita æterna.

An aureola in seipsa possit esse maior in vno, quam in alio. Et quomodo ad eius magnitudinem sit necessaria charitas. Quæst. XXVII.

QVAERETVR de qualibet aureola in seipsa, an possit esse maior in vno, quam in alio, vt in duobus martyribus, vel virginibus. Aliqui dicunt, quòd non sit maior in vno, quam in alio, quia ea, quę fiunt in termino non intenduntur nec remittuntur, & tamen aureolę debentur in operibus, quæ sunt in termino perfectionis: ergo non intenditur nec remittitur, & sic est in omnibus ęqualis.

E Item virginitas non suscipit magis, & minus cum dicat priuationem, s. incorruptionem mentis, & carnis, priuationes tamen, & negationes non intenduntur nec remittuntur, ergo pręmium virginitatis, s. aureola non intenditur nec remittitur. Dicendum, quòd aureola non est æqualiter in omnibus: nam sicut tres aureolæ specie differentes non sunt ęquales inter se, vt dictum est pręcedenti quęst. ita nec aureolę eiusdẽ speciei sunt ęquales in omnibus in quibus sunt: nam aureola est gaudium de victoria excellenti, & tamen victoriæ non sunt ęquales: ergo nec poterunt esse ęquales aureolę: nam aliàs non corresponderet præmium merito, quia pro inæqualibus meritis darentur ęqualia pręmia, vt patet in differentia martyrij magni,

&

&c parui. Etiam in virginitate seruata longo tempore vel pauco. Etiam in habente paruas concupiscentias, vel grauissimas. Sic etiam de doctoribus, quia quidã pauca, & alij multa docuerunt, etiam an parum, vel multum laborauerint, & an breui, vel longo tempore, & an multum doctrina, & ita de alijs conditionibus doctrinæ. Potest autem vna aureola eiusdem speciei esse maior altera dupliciter. Vno modo ex parte radicis. Alio modo ex parte operis: contingit enim aliquos duos esse quorũ vnus ex minori charitate maius tormentum martyrij sustineat, quam alius, vel magis p̃dicationi instet, aut magis à delectationibus carnis recedat: intensio ergo meriti, quę attenditur pęnes radicem, idest charitatem non respondet magnitudini aureolę, sed pertinet ad pręmium essentiale, quia aliàs aliquis, qui non patitur pro Christo, aureolam martyrij haberet maiorem quibusdam martyribus, quia vt ostensum est supra quæst. 22. aliquis eligendo martyrium non potest magis mereri, quam alius illud sustinendo. meritum autẽ ex genere actus est, quod pertinet ad aureolam, idest quòd ille actus qui est perfectior in natura sua, etiam si ex minima charitate fiat, pertinet magis ad aureolam, quam alius aliquantulum minus perfectus, etiam si fiat ex maxima charitate, quia aliàs non differrent pręmium essentiale & accidentale. Qui ergo maiores pęnas martyrij pertulit, maiorem habebit aureolam, etiam si ex minori charitate sustinuerit. Sic etiam seruans virginitatem longiori tempore, & grauiores sustinens concupiscentias. idem de doctore vt supra dictum est, & tamen, licet ad magnitudinem aureolæ nihil faciat magna, vel parua charitas, est tamen necessaria charitas. Vnde siquis omnes actus pro quibus debetur aureola fecerit sine charitate, nulla ei dabitur aureola, vt siquis doceat tota vita propter inanem gloriam, & in morte doleat, quòd propter inanem gloriam fecerit, licet habebit vitam æternam, quia in charitate decedit, aureolam tamen doctrinæ non habebit, eo quòd nullum actum fecit in charitate, vel saltem non faciebat hoc propter Christum, etiam si in charitate esset, cum aliquando charitas stet cum inani gloria, si tamen prædicasset, vel docuisset semper propter inanem gloriam, & tandem dolens de hoc faceret saltem paucos actus doctrinæ propter Christum, haberet aureolam, vt ostensum est supra sexto capitulo quæst. 13. de virginibus, & martyribus non potest hoc esse, & potissime de martyribus, quia etiam si martyr à principio propter inanem gloriam tolerat necesse est, quòd ante mortem redeat ad Christum dolens de hoc: nam si non dolet, nec auream, nec aureolam habebit, sed peribit quia doluit pro causa iniusta, si autem dolet necesse est, quòd habeat aureolam, cum post ipsum dolorem sequatur mors, quæ martyrium perficit. De virginibus dicendum, ꝙ si solum propter inanem gloriam virginitatem seruauerint, & non doluerint de hoc, poterunt vitam æternam habere, quia ista inanis gloria potest esse peccatum veniale: aureolam tamen non habebunt. si autem doluerint habebunt aureolam, quia post istum dolorem adhuc continuatur conseruatio virginitatis, quia illa durat vsque ad mortem, & istud paucum tẽpus recuperat aureolam, licet non possit resarcire damna pręteriti tẽporis quantum ad pręmium substantiale, nec quantum ad accidentale: nam fuisset maior aureola, & etiam maius pręmium essentiale, si toto pręcedẽti tempore ꝑ Christum virginitatem seruasset. Ad primum dicendũ, ꝙ merita quibus debentur aureolę, non attingunt ad terminum perfectionis simpliciter, sed s̃m speciẽ illius actus, sicut ignis est subtilissimum oĩm elementorum, & tñ vnus ignis est subtilior alio; ita licet non

F possit esse aliqua aureola perfectior, quam martyrij,
tamen aureola vnius martyris erit maior aureola alte-
rius. sic etiam nulla potest esse excellentior victoria
circa carnem, quam virginitas, & consequenter nec
maior aureola, & tamen aureola vnius virginis erit
maior alia. Ad secundum dicendum, ꝙ vna virginitas
non potest esse maior alia quantum ad essentiam vir-
ginitatis, quę est integritas omnimoda mentis, & car-
nis, & tamen potest esse maior, idest maiori tempore
conseruata, & contra fortiores concupiscentias, istæ
tamen circunstantię dant magnam perfectionẽ actui
in genere suo, & ita pro vna virginitate debetur ma-
ior aureola, quam pro alia.

Et accedentes discipuli dixerunt ei. Qua- Marc. 4. Luc. 8.
G re in parabolis loqueris eis? Qui respondens
ait illis: Quia vobis datum est nosse myste- Luc. 8. Marc. 4.
rium regni cœlorum: illis autem non est Isa. 6.
datum. Qui enim habet, dabitur ei, & Marc. 4. Luc. 8.
abundabit: qui autem non habet, & quod Ioan. 12.
habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis Act. 28. Luc. 19.
loquor eis, quia videntes non vident, &
audientes non audiunt neque intelligunt,
& adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicen-
H tis. Auditu audietis, & non intelligetis,
& videntes videbitis, & non videbitis.
Incrassatum est enim cor populi huius, &
auribus grauiter audierunt: & oculos suos
clauserunt, ne quando videant oculis, &
auribus audiant, & corde intelligant, &
conuertantur & sanem eos. Vestri autem
beati oculi, quia vident, & aures vestræ,
quia audiunt. Amen quippe dico vobis,
quia multi Prophetæ, & iusti cupierunt Marc. 4. Luc. 8.
I videre, quæ videtis, & non viderunt, &
audire, quæ auditis, & non audierunt.
Vos ergo audite parabolam seminantis.
Omnis qui audit verbum regni, & non in-
telligit, venit malus, & rapit, quod semi-
natum est in corde eius, hic est qui secus
viam seminatus est. Qui autem super pe-
trosa seminatus est, hic est qui verbum au-
dit, & continuo cum gaudio accepit illud,
non habet autem in se radicem, sed est tem-
K poralis. Facta autem tribulatione, & perse-
cutione propter verbum continuo scandali-
zat. Qui aũt seminatus est in spinis, hic est q̃
verbũ Dei audit, & solicitudo sęculi istius, &
fallacia diuitiarũ suffocat verbũ, & sine fru-
ctu efficitur. Qui vero in terram bonam se-
minatus est, hic est qui audit verbum, & in-
telligit, & fructum affert, & facit aliud qui-
dem centesimum, aliud autem sexagesi-
mum, aliud vero tricesimum.

Et

Et accedentes. Hic quæritur huius parabolæ intellectus,& diuiditur in duo.quia Primo quęritur. Et secundo intellectus aperitur ibi. *vos ergo audite*. Circa primum dr̄. *Et accedentes discipuli*. Quando Christus prędicabat nemo ad eum accedebat: nūc vero postquam prędicauit discipuli accedere potuerunt. *Dixerunt ei quare in parabolis loqueris eis*. Erat quasi modus querelę,ꝙ populus non intelligebat ea quę Christus dicebat. ideo dixerunt, ꝙ non deberet loqui in parabolis,sed plane. *Qui respondens ait, quia vobis datum est*. Quasi dicat,vobis loquor aperte, illis autem in parabolis,quia vobis datum est,idest, concessum a Deo intelligere secreta,istis autem non:ideo oportet sibi loqui obscure,vt non intelligant. *Nosse mysteria regni cœlorum*. Idest,secreta sacrę Scripturę, quę vocatur re- B gnum cęlorum. Vel dr̄ regnū cęlorum Ecclesia militans, idest, totus status noui testamenti in toto decursu suo,vt aliqui volunt. *Illis autem non est datum*. Idest,turbis quàm Pharisęis non est datum scire ista mysteria. *Qui enim habet dabitur ei*. Ista est causa quare non dabit̄ Pharisęis,& turbis intellectus secretorū.s. quia non habebant fidem, & deuotionem ad Christum:discipuli autem habebant fidem licet nondum firmam.habebant etiam deuotionem, quia sequebātur eum relictis omnibus,sicut dr̄.j̄.19.ecce nos reliquimus oīa,& secuti sumus te. eis ergo.s.habentibus fidem, & deuotionem dabitur.s.cognitio secretorū. *Abundabit*. Idest,abundanter habebit:nam Christus aperuit Apostolis post passionem intellectum scri- C pturarum Luc.24.s.aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas,& hoc abundanter datum est, quia nō solum intellexerunt ad sufficientiam, sed etiā ad plenitudinem,& insuper processus Ecclesię illis reuelatus est,& hoc etiam fuit ad abundantiam. Vel potest dici abundabit,idest,habebit quantū sufficit,quia ille, qui habet,& cui aliquid datur non habet ad copiam: sed solum habet dispositionem ad habendum, & si nihil sibi vltra daretur indigeret, cum vero datur aliquid abundat,idest,habet quantum sufficiens est, & ita Apostoli habebāt fidem, & deuotionem, sed hęc non sufficiebant,quia nondum intelligebant scripturas,nec secreta aliqua status noui testamenti, quæ scire erat eis conueniens,cum autem datū est ipsis hęc D intelligere abundauerunt,idest,habuerunt quantum fuit eis conueniens. *Qui autem non habet*. Scilicet,fidē nec deuotionem. *Et quod habet auferetur ab eo*. Idest, sensus scriptutarum,vel status earum auferetur a Iudęis,quia non habuerunt fidem nec deuotionem in Christum:non enim est iustum alicui non habenti auferri quod habet si intelligeretur de his,quę possidentur:sed intelligitur de rebus spiritualibus quas Deus homini dat,vt proficiat per eas,quod si non vult,meretur illas amittere. *Ideo in parabolis loquor eis*. Scilicet,quia non habenti auferendum est,& ipsi fidem habere nolūt,ideo auferetur ab eis intellectus scripturarum,vel cognitio secretorum,vt j̄.dicetur, & quia si ita plane dicerentur intelligerēt illa, oporte loqui E in parabolis, vt non intelligant. *Quia videntes non vident*. Quia Mar.4.dr̄,vt videntes videant,& est litera apertior.i.ideo dr̄ eis in parabolis,vt non intelligant, & hoc est,vt videant,& non videant, idest, videant ea quę exterius fiunt,& non videant ea.quæ interius occultantur.Et sic etiam videtur,& audientes audiant, & non intelligant,idest,audiant verba parabolarum, & non intelligant sensum earum. & sic Marcus designat causam finalem,idest,ad quid Christus loquitur in parabolis, & tamen Mathęus designat hic causam promeritoriam,scilicet, Christus loquitur Phariseis in parabolis, quia ipsi meruerunt.& hoc quia videntes non vident, idest, videbant Christi opera,

A & non videbant, scilicet, videre nolebant ea diuinitus esse facta, cum tamen ex eis manifeste hoc appareret, sed illa dęmoni attribuebant dicentes, in Beelzebub eijcit dęmonia. ideo meruerunt, vt iam non reuelarentur eis secreta aliqua.

Quō intelligitur audientes nō audiūt nec intelligūt.

Et audientes non audiunt nec intelligunt. Potest intelligi per modum causæ finalis, scilicet, vt audientes audiant, & non intelligant, sicut dixit Marcus, & tamen melius continuat cum sensu præcedenti, vt dicat causam promeritoriam, scilicet, & audientes non audiunt, idest, quia non audiunt, idest, non assentiunt verbis Christi: nec intelligunt: nec intelligere volunt eorum sensum rectum, oportet quòd loquatur eis in parabolis, vt nihil intelligant, B scilicet, Christus ostendit Iudęis opera bona miraculorum, quæ deitatem ostendebant, & non viderunt, idest, noluerunt videre, quòd ista essent a Deo, & dixit eis verba bona dando sacram doctrinam ad complementum legis Moysi, & Prophetarum, & non audierunt nec intellexerunt, idest, noluerunt assentire isti doctrinæ, nec intelligere veritatem eius, sed inquantum poterant trahebant verba Christi ad prauum sensum, vt sic scandalizarent populum: ideo iuste meruerunt, quòd iam mysteria dicerentur eis in parabolis, & sic nec possent intelligere, vt proficerent, nec vt in prauum sensum subtraherent, quia quod pro nullo modo intelligitur,nec intelligi creditur,a nullo redarguitur.

C *Vt adimpleatur in eis prophetia Isaiæ*. Non accipitur. vt.prout dicit causam finalem, sed dicit consecutionem: nam non ideo Christus ista fecit, vt impleretur dictum Isaia, sed potius ideo Isaia ista prædixit, quia sic futurum erat tempore Christi, sed est sensus, vt adimpleretur, idest, sic completum est. nam quando locutus est Christus in parabolis, impletum fuit dictum Isa.quia tunc Iudæi audiebāt, & non intelligebant,& habetur Isa.6.licet aliqualiter discordet litera ab ista, sed idem est sensus:nam raro Christus aut Euangelistę allegant Scripturam veteris legis secundum omnia verba sua.

Dicentis. auditu audietis, & non intelligetis. Potest ista D litera dupliciter accipi.Vno modo de parabolis Christi.s.ꝙ audient,& non intelligent,& sic vr̄ auditu audietis,idest,tempus erit in quo multa audietis,& non intelligetis.s.quia in parabolis dicentur.*Et videntes videbitis, & non videbitis*. Idest,videbitis ea quę exterius fiunt,& non intelligetis ea quę interius latent, vel videbitis.i.humanitatem Christi,& nō intelligetis eius deitatem,& tunc litera ista significat pęnam Iudęorum.s.ꝙ taliter aliqua viderent, & audirent, ꝙ illa nō possent intelligere. Aliter potest accipi,ꝙ ostendatur hic culpa eorum.s.ꝙ noluerunt intelligere ea, quę intelligere poterant, & istum sensum magis sequitur Mathęus.s.auditu audietis.i.aliquādo audietis verba Christi,& noletis intelligere ea in bono sensu, sed deprauabitis ipsa,& vidētes videbitis.i.videbitis eius ope E ra,quæ testantur deitatē, & nō videbitis.i.noletis intelligere a Deo esse facta. *Incrassatum est enim cor populi huius*. Est metaphora.s.q̄a intellectus pinguis nō puenit ad intelligēdū subtilia, & excelsa, & ita cor Iudęorū dicebat̄ incrassatū, q̄a nō poterant intelligere ea quæ plana erāt,& ad salutē eorū ptinebāt. Vel dr̄ cor incrassatū, q̄a sicut crassitudo multiplicata circa cor extinguit vitā corporalē, sic & malitia Iudęorū extinxit in eis vitā spūalē,& signat malitia p crassitudinē cordis. Psal.72.pdijt quasi ex adipe iniq̄tas eorū. *Et auribus grauiter audierunt*. Idest.habuerunt aures graues.i.indispositas ad audiendum, & significatur per omnia hęc indispositio in Iudęis a recipiendum doctrinam Christi. Nam ad doctrinā requirunt sensus

exteriores, & præcipue visus, & auditus. Visus quidem, quia valde proficit ad scientiam, eo quòd plurimas rerum differentias nobis ostendit, vt dicitur primo Metaph. & propter hoc eū super cęteros diligimus. Auditus etiam est necessarius, quia auditus est ianua intellectus, & post hoc est necessarius actus intellectus cui seruiunt sensus exteriores ministrando species rerum, per quas intellectus intelligat: cum autem hæc tria fuerint impedita, cognitio non habetur de rebus, & vt ostendatur, quòd Iudæi non erant cogituri veram Christi doctrinam. ponuntur impedita ista in eis tria. s. cor, aures, & oculi. Et de hoc dicitur quòd incrassatum est cor populi, cum crassitudo cordis, idest, intellectus impediat intelligere, & etiam crassa substantia cerebri impedit subtilem intellectionem. Aures dicuntur graues. i. surdæ, vt audire non possint. *Et oculos suos clauserunt.* Non clauserunt oculos corporales, nam Christum viderunt: sed oculos cordis clauserunt, sed sicut claudēs oculos nihil videt, quia videre non vult, ita & Iudęi clauserunt oculos mentis nolendo iudicare bene de Christo, per ea quę de ipso videbant. *Ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant.* Idest, istud accidit eis, vt nō viderent, nec intelligerent, & ita non possent conuerti. *Et conuertantur, & sanem eos.* Idest, si conuerterentur ad rectam doctrinam sanarem eos. s. dimittendo eis peccata sua; & quia ipsi demerentur dimitti sibi peccata non conuertentur: tñ conuerterentur si audirent, & intelligerēt: sic dr̄ Mar. 4. audientes audiant, & non intelligant, ne qñ conuertantur, & dimittant eis peccata.

Auctoritas Isa. declaratur, vt iacet in tex.

Ista litera habetur aliter Isa. 6. s. audite audientes, & nolite intelligere, & non est sensus, ꝙ sit præceptum, vel admonitio, quia Deus non suadet hoī malum, sed est p̄nunciatio futurorum. s. audite, & nolite intelligere. i. audietis, & intelligere non poteritis, quia in parabolis vobis dicetur. Vel nolite intelligere, idest, noletis, scilicet, ita erit, quòd aliq̄ñ audietis doctrinam Christi, & noletis intelligere illam licet possitis, sed deprauabitis: & ideo Matthæus clarius dixit. s. auditu audietis, & non intelligetis, & sequitur videte visionem, & nolite cognoscere. i. videbitis Christum, & non cognoscetis, vel videbitis, & noletis cognoscere, licet ex operibus suis satis posset cognosci. excęca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: videtur enim Isa. orare Deum, vt auferat Iudæis intellectum quod est excęcare, aggrauare, & claudere, & tñ non orat, quia hoc esset ꝯ charitatem, sed debet intelligi per modum pronunciationis. s. excęcabis, aggrauabis, & claudes, idest, permittes excęcari, aggrauari, & claudi. Vel excęcabis, idest, proferens verba obscura in parabolis, quę intelligere non poterunt, ac si haberent cor excęcatum, & ideo Matthæus apertiꝰ dixit. s. incrassatum est cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt. i. Deus nō excęcauit eos, sed ipsi se excęcauerunt: in cęteris autē eadem sunt verba Isa. & Matthæi.

Vestri autem oculi beati, qui vident. Ostensa excęcatione Iudęorum pp eorum incredulitatem hic ostendit Christus Apostolorum illuminationem pp eorum fidem, & deuotionem eis a Deo datas, & dicit: vestri autem beati oculi, qui vident. s. oculi Iudæorum maledicti sunt, quia videre noluerunt, sed vestri sunt beati, quia videtis. & non intelligitur de visione corporali, quia Iudęi quoque videbant Christū, & oderant eum. Ioan. 15. s. nunc autem viderunt, & oderūt me, & patrem meum, & hoc non fuit eis ad beatitudinem, sed potius ad maiorem miseriam, sicut Christꝰ dixit eis Ioan. 9. si cęci essetis nō haberetis peccatum, nunc vero, quia dicitis videmus, peccatum vestrū manet, sed quia Apostoli spiritualiter Christum viderūt

F in eum credendo beati sunt: & accipitur beatitudo in specie, quia per fidem nemo est beatus, sed per claram visionem patriæ: & tamen per fidem meremur illam beatitudinem.

Et aures vestræ, quia audiunt. Idest, audiunt & assentiunt doctrinæ meæ, & per hoc beatæ sunt, idest, ad beatitudinem conferunt, quia sine fide impossibile est placere Deo ad Hebræ. 11. & tamen fides ex auditu est: ad Roma. 11. ideo aures quæ verbum suscipiūt per quod saluamur, conferunt ad beatitudinem. Iudæi autem audiebant, sed non assentiebant, sicut supra dicitur. Audientes non audiunt, & ideo aures eorum infœlices erant, quia ad æternam miseriam erant eis instrumenta. Nam si non audiuissent non

G erant digni pœna: licet non crederent.

Amen quippe dico vobis. Idest, in veritate, vel firmiter, & est interdum modus iurandi, vt dicit extra de iureiurando. cap. & si Christus. *Quia multi Prophetæ, & iusti.* Idest, multi iusti, qui non fuerunt Prophetę, & tamen erant Deo acceptabiles, in quo Christus ostendit dignitatem Apostolorum, quia ipsi meruerunt conspicere, ꝙ patres antiqui cupierant, & non fuerat eis datum, & ideo oculos eorum beatos vocat.

Cupierunt videre, quę videtis. Idest, videre me pręsentialiter, sicut vos videtis. *Et non viderunt.* Scilicet, qa iam mortui sunt. *Et audire, quæ auditis.* Idest, audire verba de ore meo. Vel audire doctrinam noui testamenti. Nam sciebant, ꝙ alia lex danda erat, quia sic prædictum fuerat Iere. 31. s. ecce dies venient, & fe-

H riam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum, nō sm pactum, ꝙ pepigi cum patribus vestris. dabo legē meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribā eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & propitiabor iniquitatibus eorum. ipsi tamen non sciebant qualis esset ista lex futura, & ideo desiderabant audire eam tamquam valde bonam.

Et non audierunt. Scilicet, ante tempora Christi mortui sunt, & tamen nihil prius prædicatum est de nouo testamento, sed solum de lege Moysi: postquā autem Ioannes baptizauit Christum, cœpit prædicari doctrina noui testamenti: Lucæ 16. scilicet, lex, &

I Prophetæ vsque ad Ioannem prophetauerunt: ex eo enim regnum Dei euangelizatur, idest, lex Moysi, & Prophetæ durauerunt vsque ad Ioannem, & prædicabantur vsque ad tempus eius, scilicet, sola lex, & Prophetæ, quia nulla alia doctrina tunc erat, quę prędicari posset, sed ex eo, idest, ex tempore Ioannis euangelizatur, idest, prædicatur regnum Dei, idest, doctrina noui testamenti, quia licet postea prædicaretur lex Moysi, & Prophetæ in synagogis Iudæorum per singula sabbatha, Actuum 14. & 15. tamen iam non sola lex, & Prophetæ prædicabantur, sicut prius, sed potius lex Christi prędicabatur: ergo qui ante Christi tempora abierunt, nihil potuerunt audire de doctrina noui testamenti.

Vos ergo. Ostenso, quòd Iudæis non debuerunt declarari secreta noui testamenti, sed discipulis: ape-

K ruit hic Christus intellectum parabolæ eis dicens.

Vos ergo audite parabolam. Idest, quia sic est, quòd Iudæi non merentur ista intelligere. Audite vos, qui digni estis intelligere hæc.

Seminantis. licet multas parabolas Christus hic prędicauerit: tamen istam solam eis nunc declarauit: de alijs autem infra tangit aliquid.

Omnis qui audit verbum regni. Idest, verbum doctrinæ noui testamenti, quod vocatur regnum, eo quòd per istam doctrinam peruenitur ad regnum Dei, idest, ad vitam æternam, quia qui non crediderit doctrinam istam, saluari non poterit, infra 28. & Mar. 16.

Et non

Et non intelligit. Ideſt, ſi non intelligit non pōt iudicari in corde eius: Chriſtũs.n.in parabola ſeminantis poſuit quatuor partes ſeminis, quarũ ſola quarta fructum dedit, & quia prima eſt de ſemine cadente ſecus viam: dicit, ꝙ iſtud eſt, qñ quis audit verbum Dei, & diabolus tollit illud confeſtim de corde eius. Nam ſicut ſemen in via non poteſt operiri terra, & ideo aues illico illud deuorant: ita quidam ſunt quibus Sathan mox aufert verbum de corde, vt illud audierint, ita vt nullas poſſit radices facere, nec fructum mittere: ſic dicitur Mar.4.& Luc.8. ſed Matthæus addidit hic, ſcilicet, & non intelligit, & verum eſt, quòd ſi quis audit verbum, & nõ intelligit: poteſt illud mox cadere de mente eius, quia quandiu verbum non intelligitur, impoſſibile eſt, quòd fructum faciat, ſicut quandiu ſemen eſt in ſuperficie terræ non opertum. Et tamen ſiue audiens intelligat, ſiue non: ſi diabolus tollit illico verbum de corde hominis, eſt ſicut ſemen quod circa viam cadit, quia mox ab auibus deuoratur. *Venit malus*. Ideſt, diabolus qui per excellentiam malus eſt. *Et rapit quod ſeminatum eſt in corde eius*. Ideſt, tollit verbum de corde hominis: vt dicitur Mar. 4.& Luc.8. & dicitur quod ſeminatum eſt in corde, quia ſicut materiale ſemen in terram iacitur, & fructum facit, ita verbum Dei eſt ſemen ſpirituale quod fructificat in corde noſtro, cogitationes ſanctas, & bona deſideria immittẽdo, quę ſuns radices quędam ex quibus foris manifeſtatur fructus boni operis.

Hic eſt qui ſeminatus eſt iuxtam viam. Ideſt, homo cui diabolus aufert verbum Dei de corde eſt ſecus viam, ideſt, eſt ſicut ſemẽ quod iuxta viam cadit, quia confeſtim capitur ab auibus.

Qui autem ſupra petroſa ſeminatus eſt. Iſta eſt ſecunda pars ſeminis quod cecidit ſuper terram, & dicitur homo ſeminatus intelligendo, vt ſupra. Nam ſemen eſt quod ſeminatur proprie. Et tamen homo dicitur ſeminatus, eo ꝙ in eo ſeminatur verbum Dei, ſicut terra dicitur ſeminata, quia in ea materiale ſemen iacitur. *Hic eſt qui verbum audit*. Scilicet, & intelligit.

Continuo tamen gaudio ſuſcipit id. Ideſt, ſtatim vt audit recipit in corde verbum, & gaudet, quia iudicat illud eſſe bonum, & incipit operari per illud, & differt iſte a præcedenti, quia in illo verbum Dei non manet, ſed diabolus tollit illud de corde eius mox, vt ipſum ſuſceperit, & ita non poteſt per illud aliquando operari: iſte ſuſcepit, & aliquãdo operatur, ſed poſtea perit in eo verbum. *Non habet autem in ſe radicem*. Scilicet, ſicut ſemen ſupra petram non poteſt facere radices, quia terram non habet, vel paruas radices agit, quia pauca terra eſt ſuper lapidem, & ideo cito perijt. ita homo, qui radices non habet, licet cum gaudio ſuſcipiat verbum Dei, non manet in eo diu. *Sed eſt temporalis*. Ideſt, pauco tempore conſeruans verbum, & operans per illud. ſic dr̄ Luc.8. ꝙ ad tempus credunt, & in tẽpore tentationis recedunt. *Facta autem tribulatione, & perſecutione propter verbum*. Iſtud eſt, qñ aliqui conuertuntur ad Chriſtum, & infideles incipiunt eos perſequi, vt Chriſtum deſerant, quæ vocatur tribulatio.ſ.inquantum in ſe ꝯfliguntur, & perſecutio inquã tum ab alijs infertur. Alias intelligitur, qñ quis recte vult viuere ad veritatẽ Euãgelij, & alij, qui mali ſunt, licet non ſunt infideles, perſequunt̃ eum, quia diſſimilis eſt operibus eorum, & talis perſecutionem patitur ꝑꝑ iuſtitiam.i. ꝑꝑ iuſtam vitam, vt dicitur ſupra 5.cap. beati qui perſecutionem patiuntur ꝑꝑ iuſtitiam.

Continuo ſcandalizatur. Scilicet, non pōt tolerare aliquanto tpe tribulationem ꝑꝑ infirmitatem fidei, & ideo potius abijcit verbum Dei, q̃ tribulationem ſuſtineat. *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis*. Iſta eſt tertia pars ſeminis, quæ ſuper ſpinas cecidit. *Et dicitur, qui ſeminatus eſt*. Scilicet, hõ in cuius corde, ita ſe habet verbum Dei, ſicut ſemen cadens inter ſpinas. *Hic eſt, qui verbum Dei audit*. Scilicet, & ſuſcipit illud in corde, & tñ non fructificat in aliquo opere bono, vel deſiderio, qã ſolicitudo ſęculi impedit. *Et ſolicitudo ſæculi iſtius*. Scilicet, deſiderium, & cura de acquirendo bona huius ſęculi, ſ. honores, diuitias, potẽtias, famã, & cętera bona fortunę. *Et fallacia diuitiarum*. Ideſt, diuitiæ iã acquiſitę, quia fallunt hominem, & vtrobiq; impedit̃ verbum Dei. Nam ſicut magnitudo ſolicitudinum ad acquirendum tollit cogitationem de rebus ad Deum pertinentibus, ita delectatio in bonis iſtis poſtquam acqſita ſunt impedit aliquid ad cogitare, & per diuitias intelliguntur hic omnia bona fortunæ, quia diuitiæ cõtinent oĩa in virtute.ſ. honorem, poteſtatem, & ſimilia, quia pecunię oĩa obediunt: Eccleſ.10. Et dr̄ fallacia diuitiarum, quia oĩa bona hui⁹ ſęculi fallacia ſunt, quia quandam ſpẽm bonitatis oſtendẽtia, nullã tñ in ſe habent, ſed ſequaces ſuos veris miſerijs replent, & a vero bono ſeparant, ſed Luc.8. addit̃.ſ.a ſolicitudini bus, & diuitijs, & voluptatibus euntes. nam voluntas eſt bonum hoĩs, & eſt vltra bona fortunę, ſed noĩe diuitiarum intelligi poſſunt, quia diuites delitijs fruunt̃, ſed Mar.4. dr̄ ęrũna ſęculi, & deceptio diuitiarum, & reliqua concupiſcentię dr̄ ęrũna, ſolicitudo, vt dixit hic Matthęus, quia ęrũna eſt miſeria, & ita ſolicitudo ſęculi cor affligens hoĩes miſeros facit: reliqua cõcupiſcentiæ dixit.i. voluptates, quas Lucas expreſſit, & Matthęus hic tacuit. *Suffocat verbum*. Sicut ſpinę capientes ſub ſe ſemen bonum ſuffocant illud, vt creſcere non poſſit, ita ſolicitudines ſęculi extingunt verbũ Dei, quia licet, quis bono aĩo verbum Dei audiat, ſi magnis ſolicitudinibus ſęculi eſt impletus, vel voluptatib⁹ vacat, extinguitur verbum Dei in eo, quia præ multitudine ſolicitudinum ſęculi cogitare non pōt de verbo Dei, & ſic perit, quod eſt ſuffocari. *Qui vero in terram bonam ſeminatus eſt*. Iſta eſt quarta pars ſeminis, quæ fructum protulit, & dr̄ ſeminatus.ſ. homo in terram bonam.i. ꝙ cor ſuum eſt ad ſuſcipiendum ſemen verbum Dei, ſicut terra bona ad ſuſcipiendum materiale ſemen. *Hic eſt qui audit verbum*. Scilicet, bono aĩo, & ſuſcipit illud. *Et intelligit*. Qñcunq; enim quis bono aĩo verbum audiat: ſi non intelligit non pōt proferre fructum. *Et fructum affert*. Scilicet, boni deſiderij & boni operis. *Et facit aliud quidem centeſimum*. Ideſt, q̃dam recipiens ſemen.i. verbum facit fructum maximũ, qui eſt fructus cẽteſimus. *Aliud autẽ ſexageſſimum*. Ideſt, aliud ſemẽ receptũ in corde alio facit fructum magnum, ſed minorem, qui dr̄ ſexageſimus. *Aliud vero triceſimum*. Iſtud eſt ſemen faciens fructum minimi gradus: non tñ eſt hic differentia ex parte ſeminis, ſed ex parte cordis, quia idem ſemen.i. verbũ prędicatur diuerſis, & tñ illo audito quidam faciunt minorem fructũ, alij vero maiorem ꝑꝑ diſpoſitionem hominis, & ita dr̄ Luc.8. Quod autem in terram bonam: hi ſunt, qui in corde bono, & optimo audiẽtes verbum &c. & ſic dixit cor bonum, & cor optimũ: ꝑ hoc ſignans omnes differẽtias cordis poſſibiles, quia omnes illę ſunt medię inter bonum, & optimum.

Bona huius ſęculi fallacia ſunt.

An ſint plures ſenſus eiuſdem literæ, & quot ſunt ſenſus in ſacra ſcriptura. Et quòd in veteri teſtamento proprie eſt allegoricus ſenſus Et quòd prima diuiſio ſenſus ſcripturæ eſt in literalem, & myſticum: & de his duobus plura diſſeruntur. Et quomodo ad literalem cæteri ſenſus reducantur: Item metaphoricus, & parabolicus. *Quæſt. XXVIII.*

QVAERETVR propter parabolas, quas hic Chriſtus ponit, circa ſenſum ſacræ Scripturæ, an ſint plures ſenſus eiuſdem literæ, & quot ſunt.

Dicendum, ꝙ aſſignantur, & cõiter quatuor ſen-
ſus.ſ.hiſtoricus, ſiue literalis, allegoricus, tropologi-
cus,anagogicus. Aliqui tn̄ dicunt, ꝙ non ſint plures
ſenſus eiuſdem ſcripturę, quia iſta pluralitas tolleret
certitudinem,& pareret ꝯfuſionē, & auferret robur
arguendi,quia multa argumenta deficiunt ꝑꝑ multi-
plicitatem,ſicut in æquiuocatione,& amphibolia: er
go non erunt multi ſenſus eiuſdem ſcripturę. Alij di
cunt,ꝙ ſint quatuor ſenſus, ſed non iſti nominati, qa
Aug.lib.de vtilitate credendi dicit,ꝙ ſcriptura ſacra,q̄
eſt vetus teſtm̄ quatuor ſenſus habet.ſ.hiſtoriam ana
logiam,ethimologiam, & allegoriam, qui diſcordāt
ab iſtis quatuor. Alij dicunt, ꝙ ſint plures q̄ quatuor
ſenſus,quia præter iſtos eſt ſenſus parabolicus,qui nō
eſt aliquis dictorum. Dicendum, ꝙ ſacra ſcriptura
multos ſenſus habet,vt dicit Grego.15.Moralium iſta
eſt excellentia ſacræ ſcripturæ ſuper oēs ſcientias hu-
manas,quia in illis ſolæ voces ſignant:in ſacra aūt ſcri
ptura tam voces q̄ res ſignatę aliquid ſignant, & iſti
ſunt quatuor ſenſus iam dicti: plures aūt non recipit
ſcriptura.Pro quo ſciendum, ꝙ non ſunt iſti quatuor
ſenſus,in qualibet parte ſcripturæ ſacrę,ſed in ſolo ve
teri teſtō,vt dicit Aug.lib.de vtilitate credendi. Et rō
eſt,quia ſaltē ſenſus allegoricus nō eſt in nouo teſtō,
eo ꝙ allegoria eſt qn̄cunq; ex rebus ſignatis accipitur
aliqua vlterior ſignificatio de eis,quę credēda ſunt de
Chr̄o,vel circa eum:in nouo tn̄ teſtō quicquid dr̄ de
Chr̄o eſt,& aperte dr̄,ideo allegoria nulla eſſe pōt,qa
quod allegoria eſſe deberet,eſt ibi ſenſus literalis. ſed
in veteri teſtō eſt proprie allegoria, quia ex rebus ibi
ſignificatis accipitur adhuc aliqua ſignificatio circa
Chriſtum,& ea quæ ad ipſum pertinent, & ita in vete
ri teſtō cum oīa in figura ꝯtingerent.1.Cor.10. & lex
contineat vmbram futurorum bonorum ad Hebræ.
10.poterat ibi eſſe allegoria, vt per res ibi ſignatas ſi-
gnificaret aliquid de Chriſto. Etiam non eſt putādū,
ꝙ in qualibet parte veteris teſtamenti poſſent inueni
ri quatuor ſenſus,ſed in quibuſdam ſolum.Nam q̄dā
aliæ ſunt,in quibus vnicus tm̄.i.literalis inueniri pōt,
ſic eſt de libris ſapientialibus,vt de prouerbijs,& ēt de
libris prophetalibus pro magna parte. in illis aūt ſolis
poſſent inueniri quatuor ſenſus,qui hiſtoriam narrāt,
aut cęremonias aliquas deſcribunt: ſunt aūt iſti qua-
tuor ſenſus non quidem immediate ipſius literæ, ſed
vnicus eſt,quem litera ſignat: tres aūt reliqui nō ſunt
ſenſus immediate ipſius ſcripturę,ſed ſenſus accepti a
rebus ſignatis per ſcripturam, & ideo primus dr̄ lite-
ralis,quia eſt ille ſolus,quē litera facit: cęteri aūt ſunt
ſpirituales,quia ſunt ſignati per ſpiritum literæ, & nō
per literam,i.per ſenſum, quem litera continebat.

Sciendum etiam ꝙ iſti quatuor ſenſus ſic nominā
tur.ſ.literalis, allegoricus, tropologicus, anagogicus.

Dr̄ primus literalis, quia eſt ille,quem litera facit,
& ēt vr̄ hiſtoricus,quia per illum ſignatur nuda hiſto
ria quam ſcriptura refert, accipiendo hiſtoriam large
pro omni quod ſignificatur immediate per literam
ſcripturę,ſed non illud quod auctor ſignificare voluit
quod dr̄ ꝑꝑ parabolas, & metaphoras, quia id quod
ſignificatur ibi in cortice literę non eſt ſenſus litera-
lis,vt cum dr̄ oculi Dn̄i ſuper iuſtos, & aures eius in
preces eorum,quia non eſt ſenſus,ꝙ oculi Dn̄i ſint ſu
per iuſtos, quia ſenſus literalis ſemper eſt verus, & tn̄
falſum eſt,ꝙ Deus habeat oculos, vel aures, ideo non
eſt iſte ſenſus literalis,ſed eſt ſenſus parabolicus:litera
lis aūt ſenſus eſt hic,ꝙ Deus ſemper habet curam de
bonis,vt benefaciat eis,& facit id quod ipſi orant ac ſi
haberet oculos,& eos ſemper reſpiceret, & haberet
aures,vt orōnes eorum audiret. Ex hoc aūt ſequit̄, ꝙ
interdum eadem ſcriptura habet duos ſenſus litera-
les,& hoc,quia vtrunq; eorū intendit per ipſam lite-

F ram ſignificare auctor eius, iuxta illud Exo.12.vbi de
agno Paſchali dr̄,os nō comminuetis ex eo: nam in-
telligitur ad literam de agno Paſchali,quem Iudęi co
medebant:nā ita obligabant̄ ſeruare.ſ.ꝙ os nō frange
rent.etiam ad literam intelligitur de Chriſto patien-
te.ſ.ꝙ in morte ſua non confringerentur aliqua oſſa
eius.Quod patet Io.19.vbi dr̄,ꝙ milites fregerunt cru
ra latronum:ad Ieſum aūt cum veniſſent, non frege-
runt crura eius:& dr̄ ibi,hoc aūt factum eſt, vt imple-
retur ſcriptura,quæ dicit,os non comminuetis ex eo,
& tn̄ ſcriptura non pōt impleri,niſi in ſenſu,quem fa-
cit,& iſte eſt ſolus ſenſus literalis, & ideo ad literam
intelligitur illud de Chriſto, & non ſm allegoriam,
quia in ſenſu allegorico nulla ſcriptura complet̄,vt j.
G dicetur,& ita intelligit̄ illud quod dixit Deus 2.Reg.7.
& 1.Paralipo.22.ſ.ego ero ei in patrē,& ipſe erit mihi
in filium,quod ad literam intelligitur de Salomone,
de quo ſcriptura loquitur ibi, & ēt de Chriſto intelli-
git̄ ad literam,ſicut illud allegat Apoſt.ad Hebrę.1.&
tn̄ ſi intelligeretur de Chriſto in ſenſu allegorico,nō
induceretur in probationem, quia ſenſus myſtici nō
probant: Sic dicit Diony.quod Theologia myſtica
non arguit: raro tn̄ litera habet duos ſenſus literales,
ſed vt cōiter habet vnicum.Secundus eſt allegoricus,
ideſt,alienus,& hoc eſt,qn̄ per res ſignatas volumus
vlterius ſignificare aliquid de his,quę credenda ſunt,
quę pertinent ad Chriſtum,vel ad nouum teſtm̄.Ter
tius eſt tropologicus,ſiue moralis, & hoc eſt, qn̄ per
res ſignificatas per ſcripturam,volumus adhuc ſigni-
H ficare aliquid quod pertinet ad mores dirigendos,&
dr̄ tropologicus.i.ſermo conuerſus.ſ.quia ꝯuertit̄ ſer-
mo ad nos.i.ad mores noſtros. Quartus eſt anagogi-
cus.ſ.qn̄ per res ſignatas in ſcriptura nolumus vlteri⁹
ſignificare aliquid quod pertinet ad ſtatum vitæ futu
ræ,& dr̄ anagogicus.i.ſurſum ducens.ſ.ad cœleſtia:de
his pōt haberi exemplū in vno nomine, vel hiſtoria.
De primo,vt iſtud nomen Ieruſalem in ſenſu hiſtori
co ſignat vrbem illam, quæ fuit Metropolis terræ Iu-
dæorum, Allegorice ſignat Eccleſiam militantē,quæ
eſt Ieruſalem.i.viſio pacis,quia fideles ſunt in ea vniti
in vinculo pacis.Tropologice ſignat animam viri bo-
I ni,quia ibi eſt pax Dei ad Philip.4.& pax Dei,quę exu
perat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra. Ana-
gogice Ieruſalem eſt vita æterna ad Galat.4. Ieruſa-
lem, quæ ſurſum eſt, libera eſt, mater noſtra. licet
ibi Ieruſalem in ſenſu literali ſignat vitam æternam.

De ſecundo patet, vt primo Regum decimoſepti-
mo, dicitur quomodo Dauid occidit Goliath Phili-
ſthęum: literaliter autem ſignatur occiſio illius gi-
gantis. Allegorice tamen ablatio poteſtatis dęmo-
nium facta per mortem Chriſti: Dauid enim Chri-
ſtus eſt, Goliath autem dæmon; nam ſicut Dauid oc
cidit Goliath gladio ipſius, ita Chriſtus dæmonem
expulit de poteſtate, per illam partem, per quam
ipſe eam vſurpauerat: nam dæmon tunc poteſtatem
accepit in homines, quando eos peccare induxit,
K quod in ligno factum eſt, ita & Chriſtus in ligno mo
riens diaboli poteſtatem excluſit, & ſic dicitur,vt qui
in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Tro-
pologice ſignat bellum quod quilibet gerit contra
vitia, quando illa mortificat in carne ſua, quia qui
Chriſti ſunt carnem ſuam crucifigunt cum concupi-
ſcentijs,& vitijs:ad Galat.5. Anagogice ſignificat vi-
ctoria quam Chriſtus faciet de morte in die Iudicij
deſtruēdo eam.i.faciendo ꝙ iam in nulla re ſit mors:
quia poſt diem Iudicij nihil iam morieт̄: prima Cor.
15.vbi cum agitur de reſurrectione dr̄:nouiſſima om
nium deſtruetur mors. ita in alijs partibus ſcripturæ
facile eſt applicare iſtos quatuor ſenſus.ſ.vbi recipi
poſſunt, quia non recipit eos quælibet Scriptura,
vt dictum

vt dictum est supra: Vnde de hoc est versus, scilicet: A
Litera gesta docet, quid credas allegoria:
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.
Sciendum etiam ꝙ isti quatuor dicuntur esse sen-
sus scripturę, quia mediate, vel immediate per eam si-
gnificantur: immediate quidem solus literalis: media-
te aũt alij tres, & in hoc differunt inter se, quia litera
solum habet vnum sensum, quem immediate signat,
nec intendit aliquem alium, & iste dicitur literalis, cę
teri aũt mediate signantur per literam, & tñ immedia
te signantur per res signatos per literam. Nam si ipsa
litera haberet istos quatuor sensus, semper illos habe-
ret, quod falsum est, etiam oẽs vocarentur literales
sensus literæ, & intenti ab auctore literę, vnicus tñ eo-
rum dr̃ literalis, quia illum solum litera intendit: cęte- B
ri aũt non sunt sensus literæ, sed rerum signatarum ꝑ
literam, & ideo sensus cęteri dicuntur mystici, vel spe
ciales. i. non ipsius literę, & ob hoc sensus scripturę pri
ma diuisione diuiditur in literalem, & mysticum, &
rursus mysticus diuiditur in tres. s. allegoricum, tropo
logicum, anagogicum. Dicendum etiam ꝙ sensus
mystici non sunt determinati: literalis aũt semper est
determinatus: nam non est in potestate nr̃a eidem li-
terę dare quẽcunq; sensum voluerimus, sed necesse
est illum solum accipere, quem litera facit: mystici au
tem possunt circa eandem scripturam variari iuxta
voluntatem nr̃am, vt in exemplo dato põt allegorice
per mortem Goliath signari ablatio potestatis diabo-
li per passionem Christi, vel victoria, quam Christus C
de morte habuit in resurrectione destruendo mortẽ,
quia mors ei vltra non dñabitur ad Rom. 6. & non est
maior causa, quare significet̃ vnum istorum q̃ alterũ,
& ita tropologia, & anagogia sensus circa quamlibet
scripturam possunt multiplicari, & variari. Ratio di-
uersitatis est, quia sensus literalis est ex litera elicitus:
mysticus aũt est non elicitus, sed applicitus, & quia ap
plicare est in voluntate nr̃a, dum tñ maneat aliqualis
appropriatio, pñt libere variare sensus mystici: litera
tñ vnica est, & vnico modo se habens: ideo non põt
ex ea elici, nisi vnicus sensus. Si aũt obijciat̃, ꝙ interdũ
sunt duo literales eiusdem literæ, vt s̃. dictum est. Di-
cendum, ꝙ hoc nunquam fit ex ꝯditione literę, quæ
sm̃ se determinate se habet ad signandum vnum, nisi D
eẽt aliqua multiplicitas ęquiuocationis, amphiboliæ,
compositionis, & diuisionis, sed prouenit ab auctore
literæ, qui plura voluit per eandem literam significa-
ri: tñ nunquam possumus intelligere per eandem li-
teram solam duos sensus, nisi hoc aliunde constaret,
sicut in illo Exo. 12. s. os non comminuetis ex eo, quia
si illa litera esset sola diceremꝰ sensum literalem eius
esse solum de agno Paschali, quia tñ Io. 19. allegat̃ ibi
illud pro Christo: constat ꝙ habeat ista litera duos
sensus: siue ergo sit vnicus sensus literalis, siue inter-
dum duo, semper est sensus determinatus. s. sicut ex li
tera põt haberi, & non aliter. Sciendum etiam ꝙ scri
ptura nunquam dicit verum, nec falsum in sensibus
mysticis, sed solum in literali. Ratio est, quia dicitur E
propositio falsa, qñ nõ est ita, sicut ipsa esse significat,
ꝙ ergo per literam non significatur, non facit propo
sitionem veram, nec falsam, sed sensus mystici non
sunt sensus scripturæ, sed rerum significatarum per
scripturam, vt dictum est, ideo non est scriptura vera,
nec falsa in sensu mystico. Ex hoc etiam sequitur
quod supra dicebatur. s. quòd eadem scriptura habeat
varios sensus mysticos: nam ita conuenit vnus, sicut
alius licet inter se sint disparati, sicut supra dicebatur
de passione, & resurrectione Christi intelligi allego-
rice occisio Goliath, & vterque satis conuenit illi rei,
& tamen passio Christi, & resurrectio, & victoria su-
per diabolum, & victoria super mortem multum in-
ter se differunt: si tamen scriptura esset vera, vel fal-
sa in sensu mystico, non haberet nisi vnum mysticũ
vnius generis, scilicet, vnicum tropologicum, &
vnicum allegoricum, & vnicum anagogicum, quia
si plures haberet cũ vnus discordaret ab altero, si esset
scriptura vera in vno sensu, esset falsa in altero, & ta-
men sacra scriptura non potest esse falsa; cum ergo
habeat multos sensus mysticos discordantes, oportet
dici, quòd secundum illos non dicatur vera, nec fal-
sa: ergo secundum solum sensum literalem iudica-
tur veritas, vel falsitas.

Ex hoc etiam patet, quòd scriptura nunquam dici
tur compleri in sensu mystico, idest, complendo il-
lud quod mystice per eam significatur, sed solum
completur in sensu literali. Quia tunc dicitur com-
pleri scriptura quando fit id quod per eam significa-
tur, & tamen sensus mystici non significantur ꝑ scri
pturam, sed per res signatas per scripturam: ergo non
potest compleri in sensu mystico, sed in literali, quem
ipsa significat. Item quia scriptura, quando impletur
verificatur, si autem nunquam compleretur esset fal
sa, & tamen in sensu mystico scriptura nunquam est
vera, nec falsa, vt ostensum est: ergo in sensu mystico
nunquam impletur, nec dicitur non impleri. Et ex
hoc patet, ꝙ illa litera. s. os non comminuetis ex eo,
intelligitur de Christo in sensu literali, quia dicit̃ Ioã.
19. facta sunt hæc, vt scriptura impleretur &c. Item
quia si in sensu mystico posset scriptura impleri, tolle
retur omnis certitudo scripturarum, quia cum quęli-
bet scriptura recipiat tot allegorias, vel tot tropolo-
gias quot ei voluerimus applicare, nesciremus quan-
do esset impleta, quia licet esset impleta in quibusdã
sensibus, quos nos applicaremus, cum adhuc præter
illos essent alij applicabiles, esset nobis dubium quan
do esset impleta: immo nunquam putaremus eam
esse impletam, cum semper esset possibile applicari
aliquem sensum mysticum, qui nondum esset appli-
citus. Item quia diceretur eadem scriptura semper es-
se impleta, & semper non impleta, quia omnes my-
stici sensus sunt ęquales. s. quia nõ est maior ratio, qua
re significetur vnus quàm alius, sed solum pendet ex
applicatione nostra, diceretur æqualiter de qualibet
scriptura, quòd erat impleta, & non impleta, quia in
quibusdam sensibus esset impleta, & in alijs non: nõ
ergo impletur scriptura nisi in sensu literali, qui vni-
cus, & determinatus est, & ibi non est contradictio,
nec incertitudo, nec aliquod inconueniens. Sed obij-
cietur, quia interdum eiusdem literę sunt duo sensus
literales, vt dictum est, & tunc erit dubium quomo-
do impleatur.

Dicendum, quòd etiam tunc non est aliquod in-
conueniens, quia illi sensus sunt determinati: cum de
illis constet ex litera, & ita potest sciri quando scriptu
ra nullo modo est completa, vel qñ est impleta in al-
tero tm̃, vel qñ in vtroque, & dicendum est, ꝙ talis
scriptura aliquo modo erat cõpleta. s. in aliquo sensu,
& aliquo modo nõ completa, sicut illa. s. os non com
minuetis ex eo. Nã intelligẽdo de agno Paschali quo
libet anno implebat̃ a Iudęis, intelligẽdo aũt de Chri
sto nũquam fuit impleta, nisi in passione sua, sed sem-
per expectabatur implenda. & quia scriptura non põt
habere duos sensus literales ęqualiter principales, tũc
dicitur impleri quando pręcipuus eorum verificat̃,
& quia pręcipuus sensus erat de morte Christi dici-
tur simpliciter tunc impleta illa scriptura Io. 19. scili-
cet, facta sunt hæc, vt adimpleretur scriptura: os nõ
comminuetis ex eo, & sic Christus dixit, quòd vene-
rat implere legem, & Prophetas. i. ꝙ implerentur in
eo supra 5. cap. & Luc. 24. dixit: qñ necesse est imple
ri omnia, q̃ scripta sunt in lege, & Prophetis de me.

Sed ex hoc accipiunt aliqui occasionem erroris pu
tantes, quòd cęremonię veteris testamenti, & omnia
figuralia, quę ibi erant intelligantur de Christo ad li-
teram, eo ꝙ erant figura futurorum bonorum ad He
bræ. 10. & quia omnia in figura contingebant Iudęis,
1. Cor. 10. Et tamen non stat, quia tunc induceretur
confusio in sensibus sacræ scripturę, quia tamen cęre
moniæ, & figuræ veteris testamenti, varie possent ap-
plicari ad Christum, vt patet supra in exemplo dato
de morte Goliath, nunquam essemus certi, quis esset
sensus scripturæ, quod est inconueniens. Ideo dicen-
dum, ꝙ licet generaliter ea, quæ erant in veteri testa-
mento significent ea, quæ sunt in nouo, nō significat
tamen ea in sensu literali, sed in mystico, scilicet, in al
legorico, sic patet ad Gala. 4. vbi Paulus dicit: scimus
quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de an-
cilla, & alium de libera, quæ sunt duo testamenta, &
dicitur ibi, quæ sunt per allegoriam dicta, idest, signifi
cari duo testamenta per duas vxores Abrahæ est alle-
goria, & non sensus literalis. ita ergo est de cęteris fi-
guris, & cęremonijs veteris testamenti, quia quicqd
significent de Christo, vel de statu noui testamenti si-
gnant allegorice, & non literaliter, & hoc est quod
Apostolus dicit ad Hebrę. 10. legem continere vmbrā
futurorum bonorum, idest, continet ea velut in vm-
bra, & non expresse, & tamen sensus literalis expresse
habetur ex litera. Sic etiam intelligitur omnia in figu
ra contingebant illis, scilicet, ea, quę fiebant erant fi-
gura futurorum bonorum in nouo testamento, &
istud pertinet ad sensum mysticum, quia vt supra di-
ctum est, sensus literalis est, qui immediate per literā
significatur: mystici autem sensus non significantur ꝑ
literam, sed per res gestas signatas per literā: ergo ea,
quæ in figura contingebant, mystice significabant fu
tura, & non literaliter.

Ad hoc autem ꝙ sensus sit literalis requiritur, ꝙ
possit haberi determinate, & non confuse, & ꝙ habea
tur ex litera aliqua, & propter hoc, scilicet, illud, os
nō comminuetis ex eo, literaliter de Christo accipi-
mus, quia aliqua litera. s. Ioan. 19. hoc expressit. De cę
remonijs autem, & figuris veteris testamenti scimus
generaliter, ꝙ significabant aliquid futurū circa Chri
stum, & in nouo testamento, quia tamen nulla litera
scripturę exprimit, quid per quamlibet cęremoniam,
vel figuram veteris testamenti intelligatur de eis, quę
pertinent ad Christum, & ad nouum testamentum:
dicentur hęc omnia significari allegorice: literaliter
autem solum significabitur ipsa obseruatio cęremo-
nialis, sicut a Iudæis seruabatur.

Dicendum etiam ꝙ sensus mystici nihil probant,
idest, intelligendo scripturam in sensu mystico, non
assumitur ex ea efficax argumentum ad aliquid pro-
bandum, vel impugnandum.

Et ratio est, quia arguens intendit deducere verū,
vel falsum, & intantum habet firmitatem aliqua ra-
tio inquantum constat eam procedere ex veris, & ta-
men in sensibus mysticis non dicitur aliqua scriptura
vel vera, vel falsa, vt supra ostensum, ideo non potest
argui in sensu mystico. Item quia argumentatio fit ad
ostendendum aliquid esse, vel non esse, de quo prius
dubitabatur, & tamen semper probatio procedit ex
notiori, quia necesse est præmissas esse notiores con-
clusione. 1. Poster. sensus tamen mystici sunt incerti,
quia non potest constare, quare iste sit potius sensus
scripturæ quàm ille, ideo quòd sequeretur ex sensu
mystico, esset adhuc minus certum, & sic non est
iste sensus ad probandum, cum probatio semper ve-
lit deducere aliquid certum. Item quia tunc ex ea-
dem scriptura possent probari opposita: nam eadem
scriptura potest habere oppositos, vel disparatos sen-

F sus mysticos, vt supra ostensum est, & tamen ex di-
sparatis sequuntur disparata, & ex oppositis oppoi-
ta quod est inconueniens: ex solo ergo sensu literali
sumitur probatio ad argumentum, quia ille determi
natus est mystici autem sensus, nec arguunt, nec pro
bant, vt dicit Diony. quòd mystica Theolog. non ar-
guit, idest, diuina scriptura in sensu mystico non fa-
cit probationem.

Sciendum etiam quòd aliquando sensus mysticus
efficitur literalis, scilicet, quia allegoricus est litera-
lis, & hoc est, quia secundum ea, quæ dicuntur
est allegoria, vel anagogia, & tamen quantum ad
scripturam illam, quę hoc refert, est sensus literalis:
de allegoria patet ad Gala. quarto, scilicet, scimus, quo
G niam Abraham duos filios habuit vnum de ancilla,
& vnum de libera, quæ sunt per allegoriam dicta: hoc
enim sunt duo testamenta &c. & sic per duas vxores
Abrahę duo testamenta assignari allegoria est, & ta-
men in litera illa est sensus literalis cum nullum aliū
sensum habeat illa litera: si igitur Genes. decimosex-
to, & vigesimoprimo, vbi agitur de duabus vxoribus,
& duobus filijs Abrahę exponeret scripturam de duo
bus testamentis esset allegoria, quia sensus literalis
est ibi de ipsis vxoribus Abrahæ, Agar, & Sarra, &
tamen ad Gala. quarto, intelligere ꝑ istas duas vxores
duo testamenta est sensus literalis, sed dicit Paulus
esse allegoriam, scilicet, respectu illius scripturæ,
H quæ loquitur de his duabus vxoribus, scilicet, Gene.
decimosexto, & vigesimoprimo.

Quomodo sensus allegoricus est literalis.

Quod autem anagogicus sit literalis, patet ad Gala.
quarto: cum dicitur illa, quæ sursum est Ierusalem
libera est, & tamen literaliter Ierusalem significat
vrbem, ibi autem accipitur pro vita æterna, & ita est
anagogia, & tamen respectu illius scripturæ est sen-
sus literalis. Raro tamen istud fit, quòd sensus tran-
seat in alium, & tamen etiam quando transit non fit
confusio sensuum, vt dictum est, cum respectu vnius
scripturę sit vnus sensus, & respectu alterius sit alius.
Causa autem istorum quatuor sensuum est, quia quę
libet scriptura habet vnum sensum proprium, qui di-
citur literalis: cęteri autem sunt appliciti, scilicet, my
I stici, & sunt tres secundū ꝙ considerantur tria. s. quod
agendum est, quod credendum est, quod sperandum
est. Primus est tropologia. Secundus est allegoria. Ter
tius est anagogia, vel distinguunt isti sensus penes ha-
bitudinem scripturarum quarum sunt. nam vt dicit
Diony. nouum testm̄ est medium inter vetus testm̄,
& vitam æternam: nam sicut ea, quę in veteri erāt ap-
tius, & abundantius exhibita sunt in nouo, ita & ea, q̄
vult creduntur, & sperantur clare videbuntur, & ha-
bebuntur in patria. inquantum ergo vetus testamen-
tum comparatur ad nouum accipitur sensus allegori
cus, quia allegoria nunquam est, nisi in scripturis ve-
teris testamenti, inquantum per res ibi gestas signifi-
cabatur aliquid in Christo futurum, vel in nouo testa
K mento. Inquantum vero ambo testamenta compa-
rantur ad vitam æternam ad quam ordinantur, acci-
pitur sensus anagogicus, & rursus inquantum Chri-
stus est caput nostrum, & actio sua est instructio no-
stra, accipitū tropologia, prout ea, quæ de Christo di
cuntur conuertuntur ad dirigēdos mores nostros, &
ita sunt quatuor sensus. Ex hoc aūt sequit̄, ꝙ in veteri
testamento pōt scriptura habere quatuor sensus, vt su
pra ostensum est: in nouo aūt testamēto solū pōt ha-
bere tres. s. literalē tropologicū, anagogicū, & hoc nō
vbiq;, sed vbi solū narrant̄ historię, vel ponunt̄ figurę,
sicut in Euāgelijs, & Actibus Apostolorū, & Apoc. in
Epistolis aūt Pauli, & Canonicis non habet̄, nisi vni-
cus sensus. s. literalis, nisi interdum inserantur aliquæ
historiæ propter quas possint esse tres sensus. De

Et sensus anagogicus.

Quare sint quatuor sensus.

De ſenſu autem parabolico, & metaphorico, aliq dicunt, quòd ſit quintus ſenſus, quia non coincidit cū aliquo prædictorum. Alij autem volunt eum reducere ad literalem. Sed dicendum, ꝙ ſenſus parabolicus non eſt proprie aliquis ſenſus Scripturæ, quia quilibet ſenſus ſcripturæ poteſt habere aliquam veritatem, & tamen parabolicus, & metaphoricus nunquam ſunt veri, ſed potius ſi accipiantur metaphorę, vt iacent ſemper faciunt falſum ſenſum: vt cum dicitur oculi Domini ſuper iuſtos, nam Deus oculos non haber.

Dicendum ergo, ꝙ parabolicus, & metaphoricus non eſt aliquis ſenſus ſcripturæ, quia nec eſt intentus ab auctore ſcripturę, vt literalis, nec eſt nobis applicitus, vt myſtici, ſed eſt quoddam velamentum ſenſus literalis, ideo dici debet, ꝙ vel non iudicabitur ſenſus, vel debet reduci ad literalem, non quidem ꝙ ipſe ſit literalis, ſed ꝙ ad literalem ordinatur. ſ. ad velandum eum, vel decorandum, vel propter alias cauſas; ſi autē interdum illum vocemus ſenſum ſcripturæ diſtinctū ab alijs large dictum eſt: ſolemus tamen in pluribus eum cōnumerare, ita vt ſint quinque ſenſus in ſcriptura, licet non ſint quinque ſenſus ſcripturę.

Ad primum dicendum, ꝙ multiplicitas ſenſuum non parit confuſionem in ſcriptura, quia hoc eſſet ſi eidem literæ ſcripturæ iſti quatuor ſenſus aſſignarentur, ſicut eſt multiplicitas ęquiuocationis amphibolię, compoſitionis, & diuiſionis: & tamen vnicus eſt ſenſus literalis ſcripturę, reliqui aūt non ſunt ſenſus ſcripturę, ſed rerum ſignatarum per ſcripturam, vt ſupra dictum eſt, & ſi ſcriptura interdum habeat duos ſenſus literales, non ſequitur confuſio, vt ſupra declaratum eſt. Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſti quatuor ſenſus, quos ponit Aug. reducuntur ad quatuor ſupra dictos: nam tres eorum. ſ. hiſtoria, ethimologia, analogia pertinent ad ſenſum literalem. quartus aūt eorū, ſcilicet, allegoria continet tres myſticos. ſ. tropologicum, allegoricum, anagogicum, diſtinguuntur aūt in literali illi tres. ſ. hiſtoria inquantum aliquid geſtū narratur ſimpliciter. Ethimologia vero inquantum rei geſtę ratio redditur, vt infra 19. quando Chriſtus expreſſit cauſam cur Moyſes permiſit libellū repudij. Analogia quando vna ſcriptura alteri conformis eſſe oſtenditur, vt quando Chriſtus, vel Euangeliſtę allegant aliquid de veteri teſtamento in concordiam eorum, quæ in nouo facta ſunt. Et hæc omnia pertinent ad ſenſum literalem, inquantum quodlibet iſtorum determinate ſignatur per literam, & non ſignantur in eadem litera, ſed in diuerſis partibus, ſecundum ꝙ ſcriptura habet triplicem modum procedēdi. ſ. interdum narrando, interdum narratorum cauſam reddēdo: interdum vero concordantias allegando. Per allegoricum aūt intellexit Aug. tres myſticos, quia dicitur allegoricus quaſi alienus ſenſus, & ſic omnes myſtici ſunt alieni, quia vnicus eſt proprius. ſ. literalis. cęteri vero alieni, ſcilicet, myſtici, qui non habentur ex litera, ſed ex rebus ſignatis per literam, ſecundum ꝙ nos varie applicamus. Et tamen conuenientior modus diſtinguendi eſt, vt tres myſtici ponantur, & vnus literalis, vt communiter nominamus, quàm quòd tres literales, & vnus myſticus, vt poſuit Auguſtinus, & tamen ad idem redeunt, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quòd ſenſus parabolicus non eſt diſtinctus a quatuor dictis, eo quòd ille incidit in literalem, vt ſupra dictum eſt, ſed communius nos non connumeramus eum alijs, & vocamus quintum ſenſum, de his autem ſenſibus, & multis, quæ ad eos pertinent magis late diximus Ioſue quadrageſimoprimo cap. a quæſt. vigeſima per multas quęſtiones, & ibi vide.

A *An ſacra Scriptura parabolis vti debeat. Et in quo parabola, & metaphora inter ſe differunt. Et quare eis vtatur ſcriptura, & quomodo.* *Quæſt.* XXIX.

QVAERETVR propter parabolas, quæ ponuntur hic, an ſacra Scriptura debeat vti parabolis, & metaphoris.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ſacra Scriptura, quæ eſt excellentiſſima inter omnes ſcientias, non debet ſibi aſſumere id quod inducitur in plenitudine ſcientię infimę, & tamen poetica ſcientia vtitur metaphoris ad decorem ſuum, quia aliàs con-
B temneretur: ergo ſacra Scriptura non debet illis vti. Item declarare ſacram ſcripturam eſt magni meriti: Eccleſiaſt. vigeſimoquarto, ſcilicet, qui illucidant me vitam æternam habebunt: metapho. tamen & parabolæ occultant potius intellectum ſcripturę: ergo non eſt conueniens, vt ſcriptura vtatur illis. Item metaphoræ cum ſint quędam tranſumptiones, fiunt propter ſimilitudinem rei, quæ tranſumitur ad rem ad quam tranſumitur, & tamen quanto aliqua creatura excellentior eſt, tanto eſt Deo ſimilior, ideo cum aliquid ad Deum tranſumitur potius deberet fieri trāſumptio de creaturis excellentibus quàm de infimis, & tamen vt communiter fit in infimis, vt in lapide,
C leone, arbore, & ita de cęteris non eſt conueniens metaphora.

Dicendum, quòd in ſcriptura eſt conueniens metaphora, & parabola, quia dicitur Oſee duodecimo, ego viſionem multiplicaui, & in manu prophetarū aſſimilatus ſum, ideſt, per ſimilitudines, quas prophetæ loquebantur dedi me hominibus intelligendum, illud eſt metaphoris vti.

Dicendum tamen pro hoc, quòd parabola, & metaphora differunt, quia metaphora eſt quædam tranſumptio quando loquendo de aliqua re aſcribimus ei proprietates alterius rei, inquantum eſt aliqua ſimilitudo inter illas res, ſicut dicitur aliquis occidi in ore gladij, vel quòd lingua ignis deuorat ſtipulam. nam nec gladius habet os, nec ignis linguam, ſed eſt
D aliqua ſimilitudo, ſcilicet, quia ignis deuorat, ideſt, cōſumit, & gladius etiam conſumit, ſicut habens linguam, & os deuorat aliquid. Sic etiam dicitur Deus habere oculos ſuper iuſtos, & aures ad preces eorum, ſcilicet, quia ita benefacit eis, & facit quod petunt, ſicut ſi eos ſemper videret, & audiret. Parabola autem eſt quando volumus de vna re loqui, & illam non exprimentes aliam exprimimus per quam nolumus illam intelligi, ſicut hic in parabola ſeminantis nolebat Chriſtus intelligere de materiali ſemine, quia nihil ei illud attinebat, ſed de verbo Dei ſuſcepto in cordibus hominum: nihil tamen de verbo exprimens ſemen ſolum expreſſit, & ideo in parabola ſemper eſt comparatio, & ſimilitudo: in metaphoris autē eſt ſimilitudo, ſed nō cōparatio, qa cōparatio ſemp ẽſt
E inter ſeparata, & tñ in metaphoris ſemper exprimitur id, de quo loqui volumus, & attribuitur ei aliena proprietas propter ſimilitudinem, & ſic in metaphoris vnica locutio eſt, in qua ponitur id quod tranſumitur, & ad quod fit tranſumptio: in vnico autem non eſt comparatio: in parabola autem ſunt duæ locutiones, ſcilicet, vna, in qua non exprimitur res, de qua loqui volumus, ſed id per quod eam volumus intelligere, & alia, in qua plane exprimitur ipſa res, de qua volumus loqui, & illa eſt expoſitio parabolæ, vt patet hic in parabola ſeminantis, & expoſitione eius, & licet interdum expoſitio parabolæ non exprimatur, refertur adhuc parabola ad illam tamquam ad tacitam exiſtentem: ſic dicit Hieronymus parabola eſt rerum natura diſcrepantium ſub

aliqua similitudine facta comparatio: Græco enim vocabulo dicitur similitudo, quando illud quod intelligi nolumus per comparationes aliquas indicamus. Ratio autem quare in Scriptura sit vsus conueniens metaphoræ, & parabolæ, est primo ratione diuinæ sublimitatis, quia sacra Scriptura de Deo loquitur, & tamen si volumus Deum intelligere secundum suam proprietatem est impossibile, quia nulla vox, quæ eum sicuti est designare possit, quia Deus est sine tempore, & sine qualitate: voces tamen nostræ sine tempore non significant, & sine qualitate aliqua, vel conditione subiecti, quia verba cum tempore signant: nomina autem, vel pronomina, vel signant qualitatem rei, idest, formam, vel rem subiectam illi qualitati, quorum nihil Deo competit, & sic nihil diuinum per nostras voces significari potest proprie, & quantum ad hoc dicitur Deus ineffabilis: oportet igitur si aliquid de Deo loqui debemus, quòd improprie, & figurate loquamur, & sic per ea, quæ sunt nobis cognita loquimur de Deo, vt sic aliquid etiam si largissime intelligamus: metaphoræ ergo aliquę sunt necessarię in sacra Scriptura: sic enim dicit Dionys. quòd impossibile est aliter lucere nobis diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumuelatum, idest, non intelligemus aliquid de Deo, nisi sub quibusdam velamentis sacris, idest, sacrę Scripturæ, quæ sunt metaphoræ.

Secundo fit hoc specialiter propter rudes: nam intellectus sacræ Scripturę, saltem quantum ad aliquid est omnibus necessarius, quia in sacra Scriptura est salus nostra, & vita æterna. Ioan quinto: rudes tamen non possunt intelligere nisi sensibilia: ideo non potuit eis dari cognitio aliqua de Deo, nisi per illa, & hoc est vti metaphoris, quæ licet non tribuant apertam notitiam de re: tribuunt tamen aliqualem, & hoc sufficit ad hoc, quòd sint magnæ vtilitatis.

Ad primum dicendum, quòd sacra Scriptura non vtitur metaphoris ea ratione, qua ars poetica, quia ars poetica cum sit de rebus, quæ de se fere nullam habent dignitatem, nisi decorarētur quibusdam circumpositis, contemneretur, sicut est in fœmina turpis vultus, quæ alienos sibi fucos apponit: sacra autem Scriptura non quærit dignitatem ex adiunctis, vel circumpositis, sed potius tanta est dignitas sua ex parte subiecti, quòd non potest a nobis capi, nec capietur, nisi sit aliquid per quod quasi a sua sublimitate descendat ad nostram infirmitatem, & hoc est vti metaphoris, quia per istas intelligimus aliquid de excelsis, quæ forte non intelligeremus si sine metaphoris dicerentur. Poetica ergo metaphoris vtitur, quia est omnium minima: sacra autem Scriptura vtitur illis, quia est omnium maxima: poetica etiam vtitur illis, vt ornetur: sacra autem Scriptura, vt intelligatur.

Ad secundum dicendum, quòd metaphorę non occultant veritatem Scripturæ cum planum sit Scripturam nolle taliter significare qualiter cortex metaphoræ signat: etiam quia quod in vno loco Scripturæ metaphorice habetur in alio plane dicitur, & sic metaphora iuuat ad intellectum, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd Scriptura potius facit metaphoram de Deo in rebus infimis, quàm in supremis propter tria, vt dicit Dionys. Primo ad tollendum erroris occasionem: nam si fieret metaphora in rebus supremis, cum quidam inter illas, & Deū nesciant differentiam, sicut illi, qui Solem, & Lunam, & gyrum stellarum Deos posuerunt decepti

F pulchritudine eorum Sapien. 14. putarent; quòd non
dicebatur illud de Deo metaphorice, sed vere: cu au-
tem fit metaphora in rebus infimis, nemo putat talia
de Deo dici secundum veritatem, sed secundum at-
tributionem. Secundo propter illos, qui contem-
nunt, vel fastidiunt sacram Scripturam, vt magis eis
ipsa veritas occultetur. Tertio propter intellectum
rudium: nam si fierent metaphoræ in rebus summis,
cum etiam illæ sint parum notæ rudibus, nec intelli-
gerent metaphoram, nec rem signatam per eam:
res autem infimas intelligunt, quia cadunt sub quo-
tidiano sensu, & experientia, ideo in istis debet fie-
ri metaphora.

G *An Christus semper cum prædicabat loquebatur in metaphoris. Quæst. XXX.*

QVAERETVR an Christus loquebatur sem-
per in metaphoris cum prędicabat.
Aliqui dicunt, quòd non, quia dicitur hic,
quòd Christus locutus est multa turbis in pa
rabolis: si tamen sibi consuetum esset hoc, non dice
retur hic tamquam aliquid nouum, quòd in parabo
lis docebat. Item si Christus prędicaret semper in
parabolis, discipuli non dicerent nunc, quare in pa
rabolis loqueris, quia a principio dixissent ei, vel si
tunc non dixissent etiam nunc non dicerent, cum
hoc esset consuetum, & tandem quęsierūt hoc nūc,
& Christus eis respondit, ergo non loquebatur sem
H per in parabolis, sed solum nunc.

Dicendum, quòd aut quęritur an totum quod prę
dicabat semper erat parabola, aut an in qualibet præ
dicatione vtebatur aliqua parabola. Si primo modo
non est verum, quòd semper loqueretur in parabo-
lis, quia multa apparent in Euangelijs, quæ plane si-
ne parabolis, & metaphoris dicta sunt. Si accipia-
tur secundo modo dicendum, quòd Christus sem-
per loquebatur in parabolis, idest, in qualibet prędi-
catione dicebat aliquam parabolam, sed interdum
plures, & interdum pauciores, sicut ei videbatur, &
tamen sine parabola nunquam sermonem facere cō
I sueuerat: sic dicitur Mar. 4. talibus multis parabolis
loquebatur eis verbum: sine parabola autem non lo-
quebatur eis, & non dicitur, quòd omnia, quæ di-
cebat erant parabolę, sed consuetus erat nunquam
facere locutionem quin interponeret aliquam para-
bolam; sic innuitur Ioan. 16. cum dixerunt discipuli
Christo cum essent in cęna: ecce palam loqueris, &
prouerbium nullum dicis, idest, parabolam: ergo
videtur, quòd Christus consuetus erat ante hoc lo-
qui in parabolis: hoc enim videbatur sibi esse vtile
turbę audienti, vt infra dicetur.

Ad primum dicendum, quòd dicitur de Christo
nunc, quòd in parabolis multa docuit, non quidem
quasi ante hoc parabolis non vsus fuerit, sed quia
nunc in vno sermone plures parabolas dixit, quàm
aliàs solitus erat dicere. Vel forte, quia aliàs ex-
K ponebat parabolas, nunc vero non exposuit illas
plebi.

Ad secundum dicendum, quòd ante hoc licet
Christus diceret aliqua in parabolis, discipuli non di-
xerunt ei, quare in parabolis loqueris, scilicet, quia
paucæ erant parabolæ, vel quia illas exponebat, ita
vt potius plane quàm parabolice loqui videretur:
nunc autem dixit multa in parabolis, & ideo conquerebantur discipuli de parabolis, & maxime, quia
illas non exposuerat populo.

*Vbi,& quomodo discipuli quæsiuerunt a Christo exposi-
tionem huius parabolæ. Quæst. XXXI.*

QVAERETVR vbi, & quomodo discipuli
quæsierunt a Christo expositionem istius
parabolæ.
Aliqui dicunt,quòd discipuli accesserũt
ad Christum quando prædicabat, & quæsierunt de
ista parabola,& hoc fecerunt mox,vt ipse dixit istam
parabolam antequam procederet ad alias, quod ex
duobus colligunt.Primo quia in litera dicitur, & ac-
cedentes discipuli dixerunt &c. Secundo quia post
parabolam ponitur mox quæstio discipulorum antę
alias parabolas,& tamen alię dictæ sunt in eodem ser-
mone,vel saltem aliquæ earum, ideo antequam pro-
cederet ad alias quæsierunt expositionem istius.
Sed non stat.Primum quia quando Christus nunc
prædicabat,non poterant discipuli accedere ad eum,
quia ipse erat in naui, tota autem turba stabat in lito-
re,vt patet supra in litera. Secundo patet,quia etiam
si ponatur hic expositio istius parabolę immediate
post eam,non sequitur, quòd antequam procederet
Christus ad cęteras parabolas dixerit istam expositio
nem:nam etiam si multo tempore post sermonem
istum Christus diceret istam expositionem adiunge-
ret eam Mat.suę parabolę tenens ordinem artificia-
lem,& non naturalem,quia exponens, & exponibile
debent esse simul, vt videatur, quòd vnum exponi-
tur per alterum.
Alij dicunt, quòd discipuli fuerunt in naui cum
Christo prædicante, & ideo quando prædicabat po-
tuerunt accedere ad eum, & quæsierunt expositio-
nem parabolę:sic dicit Hiero. Quærendum est quo-
modo accedant tunc ad eum cum Iesus in naui sede-
bat,nisi forte intelligi detur, quòd dudum cum ipso
nauem conscenderint,& ibi stantes super interpreta-
tione parabolæ sciscitat sint, hoc tamen non diffinit
Hiero. Posset tamen aliqualiter dici:quòd discipuli
fuerint in naui, cum de sola turba dicatur supra in
litera, quòd omnis turba stabat in litore, & nomine
turbæ non intelliguntur necessario discipuli.
Sed melius dicitur, quòd etiam discipuli manse-
rint in litore cum turba. Nam non erat aliqua causa
quare intrarent cum eo in nauem. maxime quia de
solo Christo dicitur supra in litera, quòd ascendens
in nauiculam sedebat. Item quia dato,quòd fuissent
discipuli cum Christo in naui, non est verisimile,
quòd antequam finiret loqui ad turbas quęrerent ali
quid ab eo,& si illi quęrerent, ipse non responderet,
quia non cessaret loqui ad turbas,intendente in eum
tota multitudine, vt seorsum loqueretur discipulis,
sicut nec voluit cessare a pręducatione, vt loqueretur
matri,& fratribus, quando venerunt ad ipsum supra
pręcedenti capitu.
Dicendum ergo, quòd non quæsierunt hoc quo-
usque Christus cessauit loqui ad turbas,& tamen po-
nitur quæstio eorum immediate post parabolam, vt
ex primo coniungatur suæ parabolæ, vt supra di-
ctum est.
Aliqui autem dicunt, quòd quæsierunt discipuli a
Christo istud,postquam redijt in domum quęsierunt
ab eo de parabola zizaniorum.
Sed dicendum videtur,quòd hoc quęsierunt post-
quam cessauit loqui,& turbę recesserunt,& manebat
Christus solus. ante tamen quàm veniret ad domũ:
nam dicitur Mar.4.cum esset singularis interrogaue-
runt eum,idest,cum esset solus, non autem videtur,
quod erat adhuc in domo:nam cum de parabola zi-
zaniorum dicatur specialiter infra in litera,quòd quę
sierunt discipuli a Christo postquam venit in domũ,
A videtur de alijs negari.s.ꝙ non quęsierunt de eis in
domo,& tamen de ista quęsierunt, ergo videtur,ꝙ
fuit antequam veniret in domum. Sic dicit Chry.di-
scipuli discere cupientes sciunt quando interrogare
oporteat:non enim coram omnibus hoc faciunt, &
hoc ostendit Matthęus,cũ dicit,& accedentes. Mar-
cus autem manifestius demonstrans dicit,quòd sin-
gulariter accesserunt.

*Quare discipuli interrogauerunt nunc Christum.
Quæst. XXXII.*

QVAERETVR, quare discipuli interrogaue-
runt nunc Christum.Dicendum,quòd vole-
B bant.s.erudiri,& conquerebantur de occul-
tatione parabolarum. nam erat obscura pa-
rabola ista, & ideo voluerunt audire quid significaret.
Etiam dolebant,quòd populus audiret, & non intel-
ligeret.primum tacuit Matthęus, & exprimunt illud
Mar.& Lucas,quia Mar.4.dicitur cum esset singula-
ris interrogauerunt eum parabolam,idest, expositio-
nem parabolę,& Lucę 8.dicitur.interrogabant eum,
quæ esset hæc parabola. secũdum expressit Matthęus
cum dicitur hic,quòd dixerunt discipuli quare in pa-
rabolis loqueris eis,idest, inutiliter facis, quia non in-
telligunt te.Sed dicetur quare discipuli dixerunt qua-
rę in parabolis loqueris eis, & non dixerunt simplici-
ter quarę in parabolis loqueris. Aliqui dicunt, quòd
C ex magna charitate dolentes, quòd populus non in-
telligẽs parabolas maneret sine fructu sic dicit Chry-
so.consideranda est discipulorum rectitudo, qualiter
multam pro alijs habent curam,& prius,quæ aliorum
sunt quærunt, & non quę ipsorum. Sed dicendum,
quòd Apostoli dixerunt hoc, quia ipsi sciebant, quòd
Christus declararet eis parabolas in secreto, quia ita
facere solitus erat,& ideo pro eis non differebat,quia
Christus non exponebat populo parabolas, & ita soli
populo videbatur parabolice locutus. Vel forte iam
discipuli quęsierant a Christo expositionem parabo-
lę,licet nondum eam exposuerit, & ideo pro solo po-
pulo locuti sunt, quia eis iam Christus videbatur de
D parabola satisfacturus,voluit autem Christus,quòd di
scipuli sic quęrerent,vt esset ei occasio ostendendi Iu
dęorum iniquitatem, propter quam non palam,sed
in parabolis erat eis verbum proponendum.

*Quare Christus parabolis nunc vtebatur, quæ quidem
conferunt ad duo. Quæst. XXXIII.*

QVAERETVR quare Christus parabolis vte-
batur nunc.
Dicendum, quòd Christus semper vteba-
tur aliquibus parabolis, quia sine parabola ni-
hil loquebatur Mar.4.licet nunc plures parabolas di-
xerit quàm aliàs. Et erant parabolæ primo ad manife-
standum aliquid, quia vt dictum est supra quæst.28.
E metaphoræ proficiunt ad instruendos rudes, qui ali-
ter diuina intelligere nequeunt. Sic dicit Hiero.Lo-
quitur turbis in parabolis more prouidentię suæ, vt
qui cęlestia capere non poterant, per similitudines
terrenas audita percipere potuissent.Secundo prodest
parabola ad hoc,quòd res magis memorię infigatur,
inquantum per magis sensibilia manifestatur. Sic di-
cit Chryso. erigit enim parabola audientium men-
tem, vt manifestiorem sermonem faceret res visui
ostendens,& ampliorem memoriam imponat.
Sed dicendum, quòd nunc Christus non fuit prę-
cipue locutus in parabolis nisi ad occultandum ea
quæ dicebat,quia cum dixerunt discipuli,quare in pa-
rabolis loqueris.dixit, quia non est illis datum nosse

mysteria regni cęlorum, idest, vt non intelligant secreta, quæ tamen intelligerent si sine parabolis eis loquerer. Etiam dicitur in litera: ideo in parabolis loquor, quia videntes non vident, & dicitur Mar. 4. vt videntes non videant, & audientes non intelligant. erat ergo ad occultandum mysteria, Quod etiam patet, quia parabolę ita obscurę erãt, ꝙ discipuli non intelligebant eas, & coacti sunt expositionem petere.

Sed dicetur quomodo parabola potest esse ad instruendum rudes, cum ipsa sit ad occultandum secreta?

Dicendum, quòd parabola non potest ista duo simul facere, quia sunt opposita, quia vtraque facit diuersimode: parabola enim quando ponitur sine expositione est ad occultandum, & ita erat hic: cum vero adiungitur ei expositio est ad magis manifestandum quàm si veritas nuda sine parabolis referatur.

Quare modo in parabolis Christus loquitur, & non in sermone illo magno quem egit in monte.
Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR, quare modo in parabolis loquitur, & non in sermone illo magno quem egit in monte supra 5. & 6. & septimo capitu.

Dici potest, quòd etiam ibi aliquas parabolas dixit, licet non sint scriptę, quia Christus nunquam sine parabola loquebatur Mar. 4. non tamen fuerunt scripta omnia, quæ ipse dixit, & fecit Io. 20. & 21. hic autem parabolę scriptæ fuerunt, quia fortè erant vtiliores, & magis necessarię sacrę scripturę. Aliter potest dici, ꝙ ibi, vel nulla parabola dicta est, vel paucę. & hoc, quia Christus nunc parabolis vsus est ad se occultandum, tunc aũt nõ erat opus, ꝙ se occultaret. Et primo, quia ibi erant forte viri solum indocti quibus satis erat verba plane dicta intelligere. Hic autem erant viri docti. s. scribę, & Pharisęi, qui intelligerent si sine parabolis loqueretur. Sic dicit Chryso. in monte non ita fecit: non enim per parabolas sermonem contexit: tunc enim turbę solę erant plebs incomposita. hic autem, & scribę, & Pharisęi. Secundo, & præcipue, quia Christus nunc voluit ista occultare Iudęis propter peccata eorum, quia sępe audierant doctrinam eius, & non recipiebant, & miracula eius videntes interpretabantur in malum: ideo non meruerunt clare audire Christi doctrinam. sic ipse dixit supra in litera. ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vidẽt, & audientes non audiunt nec intelligunt, idest, intelligere noluerunt doctrinam bonam quam sępe eis prædicaui, vt dictum est in expositione literę, & tamẽ sermo factus in monte fuit circa principium prædicationis Christi, & tunc Iudęi nondum meruerant, quia nec doctrinam Christi abiecerant: nec miracula eius fuerant male interpretati: ideo nihil tunc occultabat. Tertio, & præcipue fuit propter excellentiam istorum, quæ Christus nunc prędicauit: nam in monte non p̄dicauit nisi pręcepta, quę dirigunt vitam hominis, & illa est doctrina necessaria, quæ nulli etiam peccatori subtrahenda est, hic autem non prędicauit Christus doctrinam moralem, sed quædam mysteria concernentia statum Ecclesiæ, quæ scire non est de necessitate salutis: ideo non oportuit, quòd toti plebi ista dicerentur, quia talia reuelari non expedit nisi perfectis, & hoc Christus innuit dicens, vobis datum est nosse mysteria regni cęlorum. illis autem non est datum. Et ista est ratio magis principalis. Apostoli enim futuri erant principes Ecclesię: ideo nullum secretũ ad Ecclesiam pertinens eos latere debebat, quia vel nulli hæc reuelanda erant, vel eis pręcipue, & istud

F cõuenit magis quàm pręcedens ratio, quia licet multi de audientibus essent indigni audire doctrinã Christi, quia eam contempserant, & miracula male interpretabantur. s. Pharisęi, & scribę: tamen multa turba erat, quæ deuote Christum audiebat, & non demerebatur sibi occultari doctrinam, potissime cum nunc turba multa de ciuitatibus confluxisset, quando Christus dixit istas parabolas Lu. 8. Item, quia tunc post hæc Christus semper loqueretur in parabolis, si doctrinam suam occultare intenderet propter demerita Iudęorum, & tamen non fecit, quia post hoc ita loquebatur aperte sicut prius, nec legitur aliquãdo tot parabolas dixisse, & ita occulte fuisse locutum: non ergo fuit præcipue ista occultatio parabolica propter Iudęorum demeritum, sed quia ista, quę dicebantur

G secreta erant, quę non licebat reuelari turbis etiam si non peccauissent circa Christi doctrinam.

Quare tot parabolas simul dixit nunc Christus.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR, quare tot parabolas simul dixit nunc Christus. Aliqui dicũt, ꝙ hoc fiebat propter diuersitatem auditorum, quia parabola delectat audientem, non tamen delectantur omnes in eodem genere loquendi: ideo pro varietate auditorum multas dixit parabolas. Sic Hiero. turba non vnius sententię, sed diuersarum in sin-

H gulis voluntatum. Vnde loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias voluntates diuersas reciperent disciplinas. Sed hoc staret si turba intelligeret quid per parabolas significaretur, & tamen non intelligebant, ideo non caperent in hoc iocunditatem nisi forte delectarentur in solo verbo.

Aliter potest dici, ꝙ ideo dixit tot parabolas, quia ad signanda diuersa mysteria erant necessarię diuersę parabolę: quia vt infra dicetur, quęlibet parabola significat vnum statũ Ecclesię, vel si omnes significent absolute ipsum statum noui testamenti signant illum iuxta diuersas proprietates, quę ei conueniunt, & iõ fuerunt multę parabolę, quia Christus multa significare intendebat.

I *An omnes istæ parabolæ fuerunt dictæ in eodem sermone, vel in diuersis.* *Quæst.* XXXVI.

QVAERETVR an omnes istę parabolę fuerunt dictę in eodem sermone, vel in diuersis. Aliqui dicunt, ꝙ in diuersis, quia hic seriatim ponitur hic, & Mar. 4. & Lu. 8. ponitur solum parabola seminãtis, & illico subiunguntur aliqua, quę Christus fecerit, ergo solum prima parabola dicta fuit in hoc sermone. Item quia postquam Christus dixit hanc parabolam seminantis, discipuli quęsierunt expositionem eius, vt patet supra in litera, & tamen qñ quęsierunt erat Christus singularis, idest, solus. Mar. 4. ergo iam cessauerat prædicare istam. ergo primam solam dixit in hoc sermone. Item patet,

K quia infra in litera post quartam parabolam subditur. hæc omnia locutus est Iesus in parabolis. ergo videt, ꝙ saltem vsque ad locum illum extendi potuit sermo ad plus, & reliquę tres parabolę sequentes nõ fuerũt in eodem sermone. Item patet, quia post quartam parabolam dr̃ tunc dimissis turbis venit in domũ. ergo nõ potuit vltra quartã parabolã s̃mo extendi. Dicendũ, ꝙ oẽs istę parabolę dictę sunt in eodẽ s̃mone. nã dr̃. s̃. in litera, & locutus est eis multa in parabolis. Itẽ quia infra in litera post oẽs parabolas dr̃, & factũ est cũ ꝯsummasset Iesus parabolas istas transijt inde. ergo nõ recessit de-
ge vsquequo cõpleuit oẽs septẽ parabolas

deloco, in quo incęperat eas dicere: ergo idem fuit A
sermo,quia non maneret Christus in loco in quo prę
dicauerat expleto sermone,eo ꝙ in nauicula prędica-
uerat.s̃.in litera: ideo finito sermone, & turba rece-
dente,ipse quoque redijt in domū. Ad primū dicēdū,
ꝙ licet Lucas posuerit vnicam parabolam,nō sequit̄,
ꝙ in hoc s̄mone vnicā dixerit,quia tunc etiam seque-
retur,ꝙ vnicā Christus dixerit in illo sermone,& alijs
cum Lucas solā parabolā seminantis describat. non
est enim standum ei,qui pauciora dicit,sed ei qui plu-
ra. Ad s̄m dicendū,ꝙ qn̄ discipuli quæsierūt a Christo
expositionem parabolę seminantis,sermo erat iam fi-
nitus,& tn̄ non quæsierunt de ea mox,vt illā dixit,sed
Mat.posuit expositionem immediate post parabolā,
vt sic appareat cuius sit expositio,licet infra expositio
nem parabolę zizaniorum non posuerit immediate
post ipsam parabolā.non enim poterat recte dici, ꝙ B
in hoc sermone sola parabola seminantis dicta fuerit,
cum.s̃.dicat̄ in litera,ꝙ Christus loquebatur multa in
parabolis. Ad tertium dicendū, ꝙ Mattheus non di-
cit illud quasi solas præcedentes parabolas Christus
in eodem sermone dixerit,sed quia volebat disconti-
nuare eas,interponendo expositionem parabolę zi-
zaniorum posuit illum articulum quasi iam alia s̄nīa
inciperet. Ad quartū dicēdū,ꝙ illud tunc, non refert̄
ad pręcedentes parabolas,quasi mox,vt illę dictę fue-
rint redierit Christus in domū, sed refertur ad tēpus,
in quo dicebantur oēs istę parabolę.s.ꝙ qn̄ illę dictæ
sint finito sermone Christus redijt in domum, & illa C
interpositio expositionis parabolę zizaniorū, nō im-
pedit,quia ex cā facta est: nā licet s̄m ordinem conue
nientē debuerat poni illa expositio immediate post
parabolam zizaniorū, & hoc quātū ad ordinē artifi-
ciaiē, vel in fine oīm quātū ad naturalē ordinē, Mat-
theus non curauit: nā ordinē naturalē tenere voluit,
vt post parabolas subiungeret quo Christus iuit, vt vi
deret̄ esse continuatio,quod non fieret si interpone
retur ibi expositio parabolę zizaniorum.

Quid voluit Christus per istas parabolas significare. Quæst. XXXVII.

QVAERETVR quid voluit Christus significare D
per istas parabolas. Aliqui dicūt,ꝙ ꝯtinet̄ hic to
tus decursus Ecclesię per septem status a prædicatio-
ne Christi vsque ad finē sęculi signatos per istas septē
parabolas,quod satis est verisimile,qa dr̄ hic vobis da-
tū est nosse mysteria regni cęlorū.i.ꝙ in parabolis istis
ꝯtinebant̄ secreta regni cęlorū,quod vocat̄ aliqn̄ Ec-
clesia militans,vt dicit Grego. & pp hoc non fuerūt
ista declarata turbis,qa nō merebant̄ audire statū Ec-
clesię,& decursum, vnde dr̄,illis aūt non est datum.
Etiā quia fere in oībus parabolis dr̄ simile est regnū
cęlorum.& sic apparet,ꝙ de conditionibus Ecclesię
militantis,quę dr̄ regnum cęlorū hic agit̄,& credit̄,ꝙ
in istis septem parabolis signant̄ septē status succedē-
tes sibi in Ecclesia vsque ad finē sęculi, eo ꝙ vltima E
parabola est de fine sęculi.s.simile est regnū cęlorū sa
genę missę in mare &c.& alię signant status singu-
los. Et tunc ista prima signat statū Ecclesię incipientis
sub Christo a principio prędicationis eius vsque ad
mortē suam,quia totū illud tēpus fuit ad prędicādū,
& in illo aliqui receperūt verbū eius,alij nō licet mul-
ti audierint ipsum: pauciores eorū crediderūt, & ad
hoc dr̄ ꝙ exijt qui seminat.i.Christus incępit prędi-
care seminādo verbū Dei in cordibus hoīm,& qa plu
rimi non receperūt eū,dicit fuisse quatuor partes se-
minis,& vnicā earū fecisse fructū, vt innuatur, ꝙ vix
quarta pars eorū q audierūt verbū Christi crediderūt
in eū. Et ēt per hoc instruit̄ prędicator, ꝙ licet videat

verba sua non recipi ab oībus, si tn̄ ab aliquibus reci-
piunt̄ non cesset a prędicatione,cū Christus, qui fuit
summus prędicatorum vix conuerterit quartā partē
eorum quibus prędicauit,& hoc mō possunt applica
ri cęterę parabolę diuersis statibus Ecclesię,vt de qua
libet loco suo dicet̄. Aliter potest dici,ꝙ etiam si non
significent̄ per septē parabolas septē status Ecclesię si-
bi tpe succedentes,signabit̄ saltē in qualibet parabola
ipsa Ecclesia quātū ad aliquā conditionem suā, cum
dicat̄ in pluribus earum simile est regnū cęlorū.i.Ec-
clesia militās: nam saltem parabola zizaniorum non
potest intelligi de regno cęlorū, nisi vt est Ecclesia
militans,qa in expositione eius dixit Christus mittet
filius hoīs Angelos suos,& colligēt de regno eius oīa
scandala,in quo verbo dicit Grego.ꝙ regnū cęlorū
pręsentis tpis Ecclesia dr̄; quia in illo beatitudinis re-
gno vbi pax summa est,inueniri scādala non poterūt,
quę colligant̄: ita ēt cęteræ parabolę,de Ecclesia mili-
tante intelligunt̄,sed ponunt̄ plures ad designandum
eam secundum varias conditiones eius, quę etiam
possunt competere ei pro eodem tempore.

Quomodo dicitur hic.quòd habenti dabitur, & non habenti auferetur, & an hoc sit verum. Et quomodo a diuersis exponitur: item quomodo intelligatur, auferri Iudæis intellectum scripturæ. Quæst. XXXVIII.

QVAERETVR quō dr̄ hic,ꝙ habenti dabitur, &
non habenti auferet̄. Dicēdū,ꝙ non intelligit̄
de rebus possessis,quia hr̄e aliquid de illis non
est meritorium ad plus habendū,sed accipitur de bo-
nis spiritualibus; quę pertinēt aliquo mō ad meritū,
quia tūc habenti illa dabunt̄ plura pro illis. Et ita est
sensus, ꝙ siquis habet desiderium recipiendi bona
spiritualia, & apponit conatū suū ad hoc, Deus addit
ei spiritualia,quæ petit,non habenti aūt desideriū nec
conatū,nihil dat. Sic dicit Chryso.cū aliquis deside-
riū habuerit.s.studiū,dabunt̄ ei vniuersa, quę a Deo
sunt.cum aūt his vacuus fuerit, & quæ ad se pertinēt
non inferat,nec quę a Deo sunt ei dant̄. Sic ēt intelli-
git̄,ꝙ habenti desideriū intelligendi sacrā scripturam,
& laborantiad hoc dabit̄ fructus intellectus, nolenti
aūt laborare nihil dat; sed aufert̄ potius si aliquid ha-
bebat naturali igenio. Sic dicit Remigius,q habet stu
dium legendi dabit̄ ei facultas intelligendi,q aūt non
habet legendi studiū, hoc quod per bonū naturę ha-
bere vr̄ auferet̄ ab eo. Vel potest intelligi de virtuti-
bus,quia habens virtutem meretur eam habere ma-
iorem,sicut dicit Augu.de charitate, ꝙ charitas ha-
bita meret̄ augeri,& aucta perfici meret̄. Potest aūt
accipi de Apostolis magis ad propositū.s.ꝙ habenti
fidem,& deuotionem in Christū dabitur vlterior co-
gnitio de eo,& reuelabunt̄ ei mysteria scripturę, non
habenti aūt fidē de Christo,aufert̄ ēt bonum intelle-
ctus si aliquod habebat. Sic dicit Hiero. Apostolis in
Christo credentibus concedit̄: Iudæis vero,qui nō co-
gnouerūt,ēt siquid per naturam possident tollit̄. Vel
potest intelligi,ꝙ discipulis credentibus in Christum
datū est quod non habebant.s.reuelatio secretorum:
Iudęis aūt,qui non habebant.s.fidem Christi, ablatū
est,ꝙ habebāt.i.lex vel intellectus legis, vt Chr̄s dixit
j.21.auferet̄ vobis regnū cęlorū,& dabit̄ genti faciē-
ti iustitiam eius. Sic dicit Hilarius, fidem Iudęi nō ha-
bentes,legem quoque quam habuerunt perdiderūt,
& ideo perfectum fides Euangelica habet donum,
quia suscepta fructibus nouis ditat,repudiata vero ēt
veteris substantię opes detrahit. Aliter potest dici,ꝙ
habens dr̄ ille,qui per dona sibi data fructū facit: non
habēs vero,qui per dona collata nullum fructum red
dit, & tunc habenti datur, idest, facienti fructum
dantur

dantur plura dona in quibus possit fructificare,& non facienti fructum aufertur donum,quod habet,sic patet.j.25.& Luc.20.de illo,qui habuit quinque talenta,& lucratus est alia quinque:datum est ꝙ esset super quinque ciuitates:ei vero, qui vnum habuit, & nihil lucratus est,iubet Dominus auferri talentum, & dari ei,qui decem habebat, & ibi cōcludit Christus omni habenti dabitur,ei autem,qui non habet, & quod vr̄ habere auferetur ab eo,ita ergo hic Iudæis fuerat data lex,in qua nullum fructum fecerunt:ideo debuit eis auferri:sic patet.j.21.de vinea locata agricolis,qui fructum non dederunt,quia dominus eius locauit eam alijs agricolis,qui darent fructum tpe suo, & ibi subditur,auferetur vobis regnum cęlorum, & dabit̄ genti facienti iustitiam eius.i.vobis datum erat regnū cęlorum.s.lex,& non fructificastis habendo eam:iō auferetur a vobis, & dabitur genti facienti iustitiam eius.i.quę facit fructum iustitię habendo illā. Aufert̄ autem Iudęis lex.i.intellectus legis, non ꝙ Deus vere illis auferat aliquem habitum intelligendi, sed quia non concurrit in eis ad recte intelligendum, & tn̄ sine eo nihil intelligere possumus,& iusta pęna est.s.vt illi,qui recte intelligere potentes intelligere noluerunt,sed veram Christi doctrinam peruerterūt, & miracula eius male interpretati sunt, postea bonum sibi necessarium intelligere non possent Deo non concurrente cum eis, & hoc est auferri eis intellectum scripturę.s.quia Deus aliās concurrebat cum eis, & postea non concurrit,& sic aufert eis non, ꝙ ipsi habebant,sed quod ipse eis dare solebat, quia auferri vr̄ quod dandum erat si non datur:sic.n.ad Rom.1.dicit Apostolus de Gentilibus habentibus cognitionē de Deo eum colere noluerunt:ideo tradidit illos Deus in reprobum sensum.i.permisit eos errare,vt bonum agere nesciant,qui prius cum scirent bonum facere noluerunt: sic etiam datum regnum cęlorum.i.lex genti facienti iustitiam eius.i.genti quę cum habuit verum intellectum legis operabatur per eam. Iste est sensus verus,& tn̄ adhuc in pręsenti Christus non loquebatur determinate de ablatione intellectus legis, quia de illo fuit locutus.j.21.sed locutus est nunc de subtractione sanæ doctrinæ,q̄ Iudęis facta est. Quod patet,quia quęrentibus discipulis a Christo quare in parabolis loqueris eis: dixit ipse, qui habet dabitur ei, qui non habet auferetur ab eo, & ante hoc dixerat,vobis datum est nosse mysteria,illis aūt non, & sic istud auferri, non fuit nisi subtrahi reuelationem mysteriorū,& est sensus, ꝙ discipuli habebant.s. fructum ex verbis Christi,quia credebant, & operabant̄ iuxta mandata eius,Iudęi aūt non habebāt fructū, qa non solum non proficiebāt ex verbis Christi,sed etiā conabant̄ peruertere doctrinā eius,ideo discipulis habentibus fructum ex verbo dabitur.s.amplior doctrina,& reuelatio mysteriorum,inquantū dr̄.vobis datū est nosse mysteria regni cęlorū:Iudæis aūt non habētibus prędictum fructū auferet̄.i.non dabit̄ reuelatio mysteriorū inquātū dr̄,illis aūt non est datum,& hoc est auferri.s.quia aliās dandum erat si ipsi non demeruissent hoc sibi dari, & ideo hic solum refertur ad hoc,ꝙ Iudæis non debuerunt reuelari mysteria, sed dici eis parabolice,discipulis autem palam.

Ad quid Christus dixit istas parabolas cum nollet eas intelligi. Et quòd plurima eorum,quæ Christus prædicauit, plus nunc proficiunt quàm cū ipse tunc prædicabat. Quæst. XXXIX.

QVAERETVR ad quid Christus dixit istas parabolas, cum nollet eas intelligi, & sic erant inutiles, sicut dr̄ 1.Corin.14.ꝙ siquis loquitur,& non intelligit: mens eius sine fructu est. Dicendum,ꝙ pp multa. Primo pp ipsos Iu-
F dæos quibus occultabatur doctrina sana in his parabolis,& erat eis occasio quærendi sensum earum, &
tunc Christus reuelaret,quia per hoc mererentur intelligere cum desiderium haberent intelligendi,& co
natum apponerent,& tn̄ licet multi audirent istas pa-
rabolas,nemo quæsiuit a Christo intellectum earum
nisi discipuli,in quo apparet q̄tum erat frigida mens
eorum circa Christi doctrinam, cum non curarent
an intelligerent,vel non,ac si nihil istud esset. Secun-
do fuit pp discipulos, quia illis datum erat cognosce-
re ista mysteria,si tn̄ parabolę istę non dicerentur,nū-
quam illa cognoscerent. Tertio fuit,vt scirent disci-
puli pp quid Iudæis occultabatur doctrina Christi.s.
quia non fecerant fructum per illam:nam si non di-
xisset illas parabolas non quæsiuissent discipuli quare
G Christus in parabolis loqueretur, vt ergo ipsi quære-
rent dixit illas,& tunc respondit,ꝙ quia non habebāt
fructum ex doctrina Christi,auferebatur nunc ab eis,
idest,non dabatur sensus mysteriorum. Hoc aūt scire
vtile erat. Quarto fuit etiam pp aliquos ipsorum Iu-
dæorum, quia licet tunc non proficerent ex verbis
Christi postea conuersi sunt, & tunc intellexerunt
parabolas, quia credentibus datus est intellectus scri-
pturarum.Quinto,& pręcipue pp nos, & pp totā Ec-
clesiam:nam plurimam eorum,quæ Christus prędi-
cauit plus nunc proficiunt toti Ecclesiæ q̄ tunc profe-
cerint quando dicebantur,& quia per istas parabolas
signantur nobis aliqua mysteria,quæ scire nobis vti-
le est,Christus voluit eas dicere, etiam si quando di-
H cebantur,non intelligerentur.

Quomodo dicitur hic, ideo in parabolis loquor, quia videntes non vident, & quomodo exponendum sit. Quæst. XL.

QVAERETVR qūo dr̄ hic, ideo in parabolis
loquor,quia videntes non vident. Dicen-
dum,ꝙ datur cā quare Christus in parabo-
lis,& non palam locutus est nunc Iudæis,
sed ista cā varie ponitur a Matthæo, & Marco:nam
hic dr̄, quia videntes non vident, & significatur cā
I promeritoria.s.Iudęi meruerunt,vt Christus eis palā
non loqueretur,& hoc, quia videntes non vident.i.
vident miracula,quæ facio,& non vident.i.videre no
lunt qūo a Deo sunt, & audientes non audiunt.i.au-
diunt doctrinā meam, & tn̄ nolunt eam intelligere
nec recipere.Sic dicit Chry.viderūt dęmones exeun-
tes, & dixerunt in Beelzebub eijcit dęmonia. Audie-
runt,ꝙ ad Deum attrahebat,& dicunt,non est hic hō
a Deo:quia ergo ɔ̄tria his, quæ videbant, & quę audie
bant enunciabāt,pp hoc ipsum videre, & audire eis
aufert:vnde a principio non eis parabolice loqueba-
tur,sed cum multa certitudine,quia aūt audita, & vi-
sa peruerterunt,iam in parabolis loquitur. Mar.aūt
expressit hic cām finalem dicens,oīa fiunt, vt viden-
tes videant,& non videant, & audientes audiant, &
non intelligant, & pp hoc loquor in parabolis, quia
K volo,ꝙ non intelligant,& tn̄ si plane loquerer intel-
ligerēt.Dicendū aūt est,ꝙ vtranque cām Christus vo
luit ostendere,quia vna sine altera non sufficit: nā ēt
si Iudæi demeruissent,non loqueretur eis Christus in
parabolis,nisi vellet,ꝙ non intelligerent, & ēt nollet
ipse,ꝙ non intelligerēt nisi demeruissent, quia Deus
non infligit pęnam maxime in subtractione bonorū
spiritualium nisi pp demeritum. Sed dicetur qūo dr̄.
j.in litera,& non intelligāt ne qn̄ conuertātur, & di-
mittantur eis peccata,quia etiam si mali essent Iudęi,
Deus non haberet intentionem,ꝙ non conuerteren-
tur,vt nunc dimitteret eis peccata, quia si hoc inten-
deret necesse erat damnari Iudęos:etiam quia vr̄ esse
falsum,

falſum,quia Deus non deſiderat condemnationem A
alicuius:nam oĩa diligit, & nihil odit eorum, quę fe-
cit.Sapien.12.Etiam ipſe mortem non fecit,nec lętatꝰ
in perditione viuorum. Sapien.primo.Dicendum,ꝙ
iſta debent accipi,vt ibi.vt non dicat ſemper cauſam
finalem,ſed aliquando conſecutionem.ſ.Chriſtus lo-
cutus eſt in parabolis,vt audientes non intelligant, &
q̃n ſequitur ne q̃n conuertantur:non eſt ſenſus, ꝙ iō
in parabolis locutus eſt Chriſtus, vt nunquam con-
uerterentur,ſed eſt ſenſus,ꝙ ex quo loquebatur in pa-
rabolis,& non intelligebant eum,non conuertebant̄,
& conſequenter peccata non dimittebãtur eis.Chri-
ſtus tñ directe voluit,ꝙ Iudęi nõ intelligerent parabo
lam,ꝙ tñ non conuerterentur,hoc ipſe non intende-
bat, nec ad iſtum finē faciebat, & tñ ſequebatur vnũ B
ex altero.Sed dicetur,ꝙ cum ex nõ intelligere ſequat̄
non conuerti,& non dimitti peccata, & Chriſtus no-
lebat,ꝙ Iudæi intelligerent:faciebat, ꝙ non conuer-
terentur. Dicendum,ꝙ non faciebat directe,ꝙ non
conuerterentur:ſubtrahebat eis tñ id per quod con-
uerti poterunt,& non eſt inconueniens, quia ſicut
Deus directe aufert homini vitam æternam pro pec-
cato,ita & interdum aufert ea, per quę homo poſſet
habere vitam ęternam,& iſta ſunt rectum iudicium,
& bonum deſiderium circa agenda, ſine quibus non
poteſt eſſe ſalus:interdum tñ Deus propter grauia de-
licta non concurrit cum homine ad hoc,ꝙ habeat re-
ctum iudicium nec bonum deſiderium, & ex hoc ſe-
quitur,ꝙ homo nunquam conuertetur ſed damnabi C
tur,& tñ Deus non vult ibi directe damnationem ho
minis,licet ſciat illam ſequi ex ſubtractione ipſorum,
per quę eſt ſalus.Sed adhuc obijcietur, ꝙ Deus dire-
cte faciat ad damnationem hoĩs imponens ei neceſ-
ſitatem male agendi,quia dr̄ Io.12.propterea non po
terant credere,quia dixit Iſa.excęcauit oculos eorum,
vt non videant oculis,& non intelligant corde,& cõ-
uertantur,& ſic non poterant bene agere, quia Deus
excęcabat eos.Dicendum,ꝙ Iudęi non poterant cre-
dere:non quidem quaſi Deus auferret eis liberum ar-
bitrium,vel neceſſitatem imponeret agendi malum,
ſed quia bonum non poteſt quis agere ſine Dei adiu-
torio Io.15.ſine me nihil poteſtis facere. Deus tñ non
cõcurrebat cum Iudęis propter eorum demerita: iō D
credere non poterant, licet Deus nullam neceſſitatē
ad non credendum eis imponeret. Alij dicũt,ꝙ Deus
directe voluit excęcare quoſdam Iudęorum, vt non
intelligerent,& mali fierent, & ipſum crucifigerent,
poſtea vero cognita culpa conuerterentur. Sic dicit
Aug.lib.de quæſtionibus Euangelij.ſ.non abſurde di
cimus quoſdam Iudęorum fuiſſe ſanabiles, ſed tanto
tumore ſuperbię periclitatos,vt eis expedierit primo
non credere,& ad hoc fuiſſe cęcatos,vt non intellige
rent Dñm loquentē parabolas,quibus non intellictis
non crederent in eum:non credentes aũt cũ cęteris
deſperatis crucifigerent eum,ita & poſt eius reſurre-
ctione.n.conuerterentur,q̃n iam de reatu mortis am
plius humiliati diligerent,a quo ſibi tantum ſcelus di- E
miſſum eſſe gauderent,q̃m tanta eorum ſuperbia ta-
li humiliatione erat deijcienda. Et iſte ſenſus poteſt
colligi ex verbis Ioannis.ſ.excęcauit oculos eorum,vt
non videant oculis,& non intelligant corde, & con-
uertantur.q.d.iō excęcãtur nunc,vt aliq̃n ꝯuertant̄,&
hoc eſt poſtquam malũ fecerint ſemel excęcati. Iſte
ſenſus poteſt ſtare,quia Ioannes dixit affirmatiue, &
conuertantur,& tñ ſi ponantur negatiue nõ ſtabit,&
tñ oportet intelligi negatiue.ita.n.dr̄ Mar.4.ne q̃n cõ-
uertantur &c.Patet ēt,quia Ioannes allegat Iſa.& tñ
Iſa.6.vbi hoc ponitur neceſſe eſt accipi negatiue.ſ.ne
forte videant oculis ſuis,& conuertantur.i.hoc fit, vt
non videant,& nõ conuertãtur, quia ſi viderent con-

A uerterentur,ideo magis ſtat ſenſus præcedens. Et tñ
etiam ſi teneatur ſenſus Auguſtini non eſt ſenſus, ꝙ
Deus excęcauerit Iudęos faciendo,ꝙ non poſſent cre
dere in Chriſtum,quia tunc Deus directe vellet pec-
catum,& cooperaretur ad illud,cum Iudęi peccaue-
rint non credendo, & Chriſtũ occidēdo. Sed eſt ſen-
ſus,ꝙ propter demerita ſua non concurrit cum eis,vt
crederent,& ſic non credentes Chriſtum occiderũt,
directe tñ voluit Deus, ꝙ ex hoc malo ſequeretur
quoddam bonum, ſcilicet, ꝙ iſti ex culpa ad Deum
humiliores redirent.

Quomodo dictum eſt diſcipulis: veſtri autem oculi beati. an hoc ſit verum, quia Chriſtus corporaliter ab eis B
videbatur. Quæſt. XLI.

QVAERETVR quomodo dictum eſt diſcipulis.
veſtri aũt oculi beati.Dicendum,ꝙ non poteſt
intelligi de ſola viſione,& auditu corporis, quia etiã
Iudęi Chriſtum audiebant, & videbant eum: non tñ
erant oculi eorum beati,ſed infęlices. Aliqui ergo di-
cunt, ꝙ vocantur hic oculi ſpirituales.i.fides qua in
Chriſtum creditur,& aures ſpirituales quibus doctri-
nę Chriſti aſſentitur.Sic dicit Hiero.mihi vident̄ ocu-
li illi beati,qui Chriſti poſſunt agnoſcere ſacramēta,
& ille beatæ aures de quibus Iſa.dicit Dñs appoſuit
mihi aurem,& ego non ꝯdico. Sed hoc etiam non
ſufficit,quia tunc Prophetarum oculi beati eſſent, qa
C iſta de Chriſto crediderunt antequam fierent, & tñ
non dicuntur beati,cum Chriſtus ponat hic differē-
tiam dicens,multi Prophetæ cupierũt videre, quę vi-
detis,& nõ viderũt:ergo nõ intelligitur de viſione per
fidem.Dicendum,ꝙ intelligitur de vtraque viſione
ſimul.ſ.ꝙ Chriſtus corporaliter videretur,& crederet̄
eſſe verꝰ Deus:erat.n.quędã beatitudo videre hoĩem
illum,qui ſciebatur Deus eſſe,in quo totum bonum
nr̄m poſitum eſſe cognoſceremus, & ſic Chriſtũ in
carnem videre,q̃n Chriſtus eſſe putabatur, quædam
pars beatitudinis erat: iō poſt eius aſcēſionē diſcipuli
valde deſiderabant videre Chriſtum recordati dulciſ
ſimę conuerſationis eius,& affligebantur, quia nõ vi-
D debant:ſic ipſe prędixit eis Luc.17.ſ.ait ad diſcipulos,
venient dies q̃n deſidereris videre vnum diem filij
hoĩs,& non videbitis.& qa diſcipuli credebant Chri-
ſtum eſſe filium Dei.j̃.16.tu es Chriſtus filius Dei vi-
ui,& videbant eum corporaliter erant beati,non qui-
dem illa beatitudine,quę eſt in p̃ria, ſed quadam alia
iocunditate,quæ minor eſt illa, ſuperat tamen omne
gaudium huius vitæ.

Quomodo eſt verum, quôd multi Prophetæ, & iuſti cupierunt videre, quæ Apoſtoli videbant. Quæſt. XLII.

QVAERETVR qũo eſt verum,ꝙ multi Prophe-
tę,& iuſti cupierunt videre,quæ Apoſtoli vide-
E bant,& non viderunt,& tñ q̃tum ad viſionē fi-
dei,quę magis beatificat q̃ corporalis viderũt eũ, ſic
ipẽ dixit de Abrahã Io.8. pr̄ vr̄ exultauit,vt videret diē
meũ:vidit,& gauiſus eſt.Dicũt ergo,ꝙ aliqui Prophe-
tę,& iuſti cognouerũt myſteria Chriſti,& alij nõ&
iō non dr̄ hic Prophetę cupierũt videre, & nõ vide-
rũt,ſed multi Prophetę.ſ.qa alij viderũt. Sic dicit Hie-
ro.vr̄ huic loco illud eſſe ꝯriũ quod alibi dr̄: Abrahã
cupiuit diem meum videre,& vidit,& lętatus eſt. Nõ
aũt dixit oẽs Prophetę, & iuſti cupierũt videre quæ
videtis:ſed multi.inter multos.n.poteſt fieri,vt alij vi-
derint alij non viderint, & ſicut de Abraham dr̄, ita
fuit ēt de Iſa.qui vidit gloriam Chriſti: ſic dr̄ Io.12.ſ.
hoc dixit Iſa.quando vidit gloriam eius,& locutus eſt
de

de eo.idem etiam de Michea, & multis alijs. Sic dicit Rabanus.ſ.Iſa.quoque,& Micheas, & multi alij Prophetę viderunt gloriam Domini, qui ēt proptere a videntes appellati ſunt. Dicēdum tñ melius,ꝙ Prophetæ non viderunt, quę viderunt Apoſtoli.ſ.non viderunt ipſum corporaliter, & tunc illa viſio per fidem non faciebat eos beatos: ſicut.n.fides quę habetur in pręſenti differt a viſione glorię,ita fides Prophetarũ a viſione Apoſtolorum: ſicut ergo nos beati nõ ſumus, ſed beatitudinē expectamus,qui aũt in patria manent beati ſunt,ita & prophetæ beati non erant, ſed beatitudinem deſiderabant.qa videre cupiebant. Apoſtoli aũt beati erant,quia videbant. Et patet,quia dr̄ hic, ꝙ cupierunt videre,quæ videtis,& non viderunt, & audire,quæ auditis.& tñ in fide non diſtinguitur videre, & audire,ſed poteſt vocari fides viſio quædam obſcura.ſ.in ęnigmate: ergo oportet accipi de corporali viſione vbi videre,& audire diſtinguũtur: ſic tenet Hiero.nam poſt præcedentem expoſitionem ſubdit aliã quam dicit eſſe meliorem.ſ.inter multos fieri poteſt, vt alij videãt,alij non videant, licet in hoc periculoſa ſit interpretatio, vt inter ſanctorum merita diſcretionem q̃libet facere videamur.ſ.quantum ad fidem de Chriſto habitam: ergo Abraham vidit in ænigmate non vidit in ſpecie: vos aũt in pręſentiarum tenetis,& habetis Dñm veſtrum, & ad voluntatem interrogatis,& conueſcimini ei.in hoc aũt Chriſtus oſtendit Apoſtolos fuiſſe excellentiores oĩbus Iudęis, nõ ſolũ malis,ſed ēt bonis, cũ ipſi dicant beati, & ꝙ Prophetę,& iuſti Iudęorum non fuerunt beati, ſed cupierũt habere,quę iſti habent. Sic dicit Chryſo.ſ.in hoc non ſolum malis,ſed & his,qui boni fuerũt eos pręponit: & enim antiquis iuſtis beatiores eos dicit, quia non ſolum,quę Iudęi non viderant hi vident, ſed & quæ iuſti,& Prophetæ cupierũt videre,& non viderũt, ſed Luc.10.dr̄ multi Prophetę,& reges voluerunt videre &c,eſt intelligendum hic.ꝙ iuſti,qui dicuntur hic erant reges ſaltem aliqui eorum, & illi cupierunt videre Meſſiam,qui iam a Prophetis prænũciatus erat.

Quare in iſta parabola ſeminantis Chriſtus poſuit quatuor differentias terræ in quas ſemen cecidit. Et quòd eſt impedimentum duplex quare credentes non operentur ſecundum fidem. Quæſt. XLIII.

QVAERETVR, quare in iſta parabola ſeminantis Chriſtus poſuit quatuor dr̄ias terræ in quas ſemē cecidit. Dicēdũ,ꝙ hoc fuit cõueniens tam ex parte parabolę, q̃ ex parte rei ſignatę per parabolã. De primo patet, qa Chriſtus voluit artificioſe exprimere oēs beatitudines ſeminis iacti in terra. ſemē aũt aliqñ fructificat,& aliqñ nõ. fructificat aũt ſolum qñ cadit in terrã bonã nõ impeditã fructificare,& iõ Chriſtus vnam tm̃ partem ſeminis dixit feciſſe fructũ: ſi aũt nõ fructificat,vel hoc eſt, qa non habet terrã in qua fructificet, vel qa habet illam non conuenientem. Si primo modo,ſic eſt de ſemine quod cecidit iuxta viam.ſ.in terrã non aratam,& non potuit operiri,vel ſi opertum eſt fuit illico excuſſum de terra pedibus conculcãtiũ illud, & ita aues veniẽtes illud comederũt. Si ſecũdo mõ, aut impedĩt terra pp paucitatẽ virtutis,aut pp ꝯriũ agẽs. Si primo mõ, ſic eſt de ſemine cadẽte ſuper petroſa, qa dr̄.ſ.in litera,ꝙ non habuit multã terrã.ſ.a parte ſuperiori, & a parte inferiori habebat petrã ꝯiunctã, tñ non potuit agere radices,& in ardore ſolis emarcuit. Si ſecundo mõ, ſic eſt de ſemine quod cecidit inter ſpinas: nã ibi terra multa erat, & fructificare potens: ſpinę tñ ſuffocauerũt ſemen bonũ. Et ſub iſtis differentijs includitur oē impedimentum non fructificandi ex parte ter-

F ræ. Sed obijcietur,quia interdum impeditur terra fructificare pp defectum pluuiarum,& nõ cadit ſub aliqua dr̄ia iſtarum: ēt terra bona non fructificat. Dicendum,ꝙ verum eſt. Chriſtus tñ noluit hic ponere niſi illos modos quibus impeditur fructus ex parte terrę, & ideo ſemen quod cecidit in terrã bonã, quæ nullũ impedimentum habuit,generaliter dicit feciſſe fructum. Et rõ huius eſt, quia Chriſtus introducit iſtam parabolam pp verbum Dei,quod in quibuſdam hominibus fructificat,& in alijs non, & hoc nunquã eſt ex defectu cęleſtis gr̄ę,quia hoc non eſſet hoĩ imputabile,ſed ex aliqua prauitate hoĩs ex qua parte comparatur terrę ſuſcipienti ſemen, & non fructificanti: iõ tetigit ſolum illos modos quibus terra non fructificat pp impedimentum proprium omiſſo defectu
G pluuiarum. Secundo Chriſtus poſuit quatuor partes ſeminis pp rem ſignatam per parabolam: nam verbũ Dei in quibuſdam audientibus fructificat,in alijs non. neceſſe eſt aũt,ꝙ oẽs fructificantes ex verbo ſuſcepto habeant bonũ cor: qualitercũque ergo illud ſit, ſiue in plus, ſiue in minus comparant̄ oẽs terrę bonę, nã ſub vnica parte ſeminis cadentis in terram bonã Chriſtus comprehendit oẽs iſtos, qui aũt non fructificant impediuntur varie, & iſtos Chriſtus comprehendit in tribus differentijs terrę. Sic dicit Chryſo.ſ.de ſides ſuſceperunt verbum,& perdiderunt,diuites illud ſuffocauerunt: molles aũt illud perdiderũt. Sed apertius dicendum eſt,ꝙ quidam audientes verbum non fru-
H ctificant,qa non credũt. Alij aũt licet credant impediuntur fructificare. de primis eſt impoſſibile,ꝙ fructificent,quia verbum non creditum non poteſt mouere aĩum ad aliquid,& iſti comparant̄ ſemini cadenti iuxta viam, quia licet terra ſit bona,impoſſibile eſt ibi fructum gigni cum ſemen nõ operiatur terra, vel excutiatur pedibus tranſeuntium,& ita dr̄ Luc.8.ꝙ ſemen cadens iuxta viã ſunt illi de quorũ cordibus diabolus tollit verbũ ne credentes ſalui fiãt.i.vt non credant,& nõ ſaluentur,ſiue aũt non credant,qa non intelligunt,ſiue pp aliam cauſam nõ differt,vt cõiter tñ qui non credit putat non eſſe verũ,quod dr̄, & iõ nõ credit,& ſic dixit Matthęus,qui audit verbum,& non intelligit.i.non intelligit,eſſe verum, & iõ non credit,hic aũt diabolus tollit verbum de corde hoĩs, & in alijs differentijs terrę, qa
I aues ſemē de terra,& non in alijs differentijs terrę, qa verbum quod nõ creditur mox cadit ab animo nr̄o, quia aĩus non curat de eo quod verum eſſe nõ putat, & ita diabolus tollit verbũ, cęteri aũt, qui credũt ēt ſi non operent̄, verbũ in aĩo retinent cum credant illud eſſe verũ,& ſic de ſola prima parte ſeminis dr̄,ꝙ aues comederunt illud,& ēt,ꝙ diabolus rapit verbũ. In ſpinis aũt,& ſ̃.petram manet,licet fructũ non gignet,qa iſti ſunt,qui credunt,& non operantur, quia tñ verbũ creditum mouet aĩum neceſſe eſt, ꝙ credens operet̄ niſi impediatur. Eſt aũt duplex impedimentum, vnũ eſt pp timorem,aliud eſt pp amorem,quia ex illis paſſionibus oriunt̄ cęteræ. Propter timorem.n.impediũtur,qui credũt,& tñ ſi aduerſitas inſurgat recidũt a fide,vel ceſſant ab operatione,vt aduerſa non tolerent,
K & hoc eſt ſemen quod cecidit ſuper petroſa: nam dr̄, ꝙ iſti,qui audientes ſunt verbum, & cum gaudio ſuſcipiunt: non habent tñ radicem, ſed facta tribulatione pp verbum ſtatim ſcãdalizantur, & iõ Chryſoſto. vocauit iſtos molles.i.delicatos non potentes aduerſa tolerare. Per amorem aũt impediuntur illi, qui propter aliqua bona huius vitę ceſſant ab opere doctrinę Chriſti, & quia ea quæ amantur in ſęculo ſunt diuitiæ,honor, poteſtas, fama, delitiæ carnis, circa quę habenda,& retinenda poſtquam habentur eſt neceſſaria magna ſolicitudo,dicuntur iſti ſemen cadẽs ſuper ſpinas,quia vt dicit̄ Luc.8.iſti poſtquã verbum audierunt

audierunt a solicitudinibus,& diuitijs, & voluptati- A
bus vitę suffocantur,& non referunt fructum,& quia non sunt plures modi in generali quibus homo audiens verbū non fructificet,posuit Christus solū tres partes seminis nō fructificātes, & vnā fructificantē.

Quomodo differunt istæ quatuor partes seminis inter se. Et quomodo possit accipi suffocatio. Qō. XLIIII.

QVAERETVR qūo differunt istę quatuor partes seminis inter se. Dicendū,ꝙ prima differt ab alijs, quia semen eius non fuit opertum terra,vel si fuit opertum fuit excussum de terra pedibus conculcantium,ita vt non posset fructū ferre,quia in terra non manebat,sed super terram. In B
alijs aūt mansit semen intra terram. Item quia semē primę partis deuoratum est,sed semen aliarum partium non fuit deuoratum: ideo ista pars fuit deterior cęteris.i.magis indisposita ad fructificandum. Secunda pars differt a prima per id quod dictum est. Nam semen fuit receptum in terra,& non fuit deuoratum. Differt a tertia,& quarta,quia hic fuit pauca terra eo, ꝙ cecidit semen sup petrosa,& non potuit agere nisi paruas radices, & Sole ęstuante cito aruit. In alijs aūt terra multa erat,& radices magnę fieri poterāt, & tñ tertia pars seminis cum oīa alia haberet.s.terrā bonā, & multam,hoc solum nocuit,ꝙ semen a spinis suffocatum est,vnde in secunda parte non fuit directe impedimentum fructificandi,sed defectus virtutis, quia C
multus humor erat cum esset terra profunda. Sed qd magis nocuit ad fructificandum? Dicendū, ꝙ suffocatio potest dupliciter accipi. Vno modo, ꝙ semen intra terram suffocatum fuerit a spinis, ita ꝙ nunquam ortū fuerit,& tunc deterius se habuit quod seminatum est inter spinas q̃ s.petram, quia quod.s.petram cecidit germinauit,& cito natum est,sed postea aruit Sole æstuante,quod vero inter spinas cecidit nunquā ortum est. Alio modo accipitur suffocatio.s.ꝙ semen germinauerit,& tñ spinę magis crescentes suffocauerunt illud.i.intra se occultauerūt. Et tunc poterat dubitari quid se habuerit deterius:s.ꝙ supra petram, vel quod inter spinas cecidit. Et tñ simpliciter, ꝙ deterius fuit id quod cecidit inter spinas. Quarta pars seminis D
in nullo impedita est,quia habuit terram bonā.i.terram multam vbi nec petrę nec spinę erant,& iō fecit fructum. In re signata per parabolam idem ordo est, quia illi,qui non credunt deterius se habēt q̃ cęteri.i. minus dispositi ad fructificādū, licet cęteris paribus pctm̄ grauius reputatur in credente q̃ in nō credēte, quia nō credens est quasi nesciens,& tñ sciens seruus voluntatē Dñi,& nō faciens, plagis vapulabit multis, seruus aūt nesciēs volūtatē Dñi, & iō nō faciēs,plagis vapulabit paucis Luc.12. Qui aūt credūt,& pp persecutionē cessant operari dispositi sunt ad operādū, qa aliqñ operant̄,& solū cessant in aduersitate,sed q non credūt nunq̃ operant̄,isti ēt melius se hñt q̃ illi,qui pp amorē sęculi nō operant̄: nā magis impedient̄ amatores sęculi operari bonū q̃ timētes psecutionem,eo ꝙ bona,q̄ amant possūt quotidie occurrūt, psecutio aūt tēporanea est, & trāsit,q vero nullo istorū impediuntur semp fructificāt,sicut semē cadēs in terrā bonam. E

Quare vocatur hic diabolus malus absolute. Et quomodo eo nihil sit deterius. Quæst. XLV.

QVAERETVR, quare vocatur hic diabolus malus absolute.s.venit malus, & rapit &c. Nam Mar.4. dr̄ venit Sathanas, & Luc.8. dr̄ venit diabolus. Aliqui dicunt,ꝙ diabolus dr̄ malus,quia simpliciter malus est,& istud conuenit Pythagoricis,& Manichęis,qui posuerūt per se coordinationem malorum,sicut coordinationem bonorum,& tunc sicut caput oīum bonorum est per se bonum,& purum bonum,ita caput oīum malorum esset per se malum,& purum malum, & tale vocaretur malum absolute. Sed istud est impossibile,quia malū non est aliqua natura,sed est defectus boni in habente aliquam bonitatem, vbi aūt nullum bonū est, nec etiam malum esse potest. Et tñ purum malum nihil habet de bono: ergo non est possibile esse purum malum,& sic diabolus non potest esse totaliter malus. Sed dr̄ absolute malus,quia est excellenter malus: nihil.n.est deterius diabolo: quāto aliqua natura melior est si pręuaricatur, tanto deterior efficitur, & quia Angeli sunt excellentiores oībus creaturis, si Angelus fiat malus,erit peior oī creatura, dęmon aūt est Angelus malus: iō dęmones absolute mali vocantur. mali hoīes aūt minorem habent malitiam: ideo nullus homo vocatur malus absolute. Secundo quia dęmon non solum malus est,sed ēt in malo firmatus: non.n. potest iam bonus effici, quilibet tñ homo quantumcunque malus potest effici bonus. Tertio quia dęmō non solum est malus,sed ēt cęteros nititur malos efficere,nec aliam occupationem habet nisi, vt omnes homines faciat malos, & pp hoc specialiter vocatur malus absolute: nam dr̄ hic, ꝙ venit malus, & rapit qđ seminatū est, & hoc est velle facere hoīes malos.

Quare dæmones vocantur volucres cæli. Qō. XLVI.

QVAERETVR, quare hic dęmones vocant̄ volucres cęli. Dicendum primo, ꝙ est propter similitudinem operis,quia sicut volucres deuorant semen,ita vt non possit terra germinare, ita & dęmones tollunt verbum bonū de corde hoīum,vt non possint fructum boni operis reddere,vt dr̄ Luc.8. Secundo propter superbiam, qa sicut volucres alta conscendunt cum dicantur volucres cęli,ita & dęmones superbi sunt,& patres superborum Iob 41. vbi dr̄ de Leuiathan, quòd ipse est rex super oēs filios superbię. Tertio propter locum habitationis,quia sicut aues morantur in aere,ita & dęmones in aere caliginoso morantur, & sic vocantur potestates aereę,& principes tenebrarum, habitantes in cęlestibus.i.in aere ad Ephe 6. Quarto propter excellentiam,& subtilitatem naturę, quia sicut aues sunt subtilioris naturę q̃ cętera animalia, ita & dęmones sunt natura subtiliores cęteris creaturis,sicut Beda ait recte dęmones volucres cęli dicuntur, siue quia cęlestis spiritualisque naturæ sunt,siue qa in aere habitāt.

Quomodo dęmon potest rapere verbum de corde hominis, cum nihil possit in intellectu aut in voluntate nostra, nec etiam Angelus bonus. Quæst. XLVII.

QVAERETVR quomodo dęmon potest rapere verbum de corde hominis.

Dicendum,quòd dęmon nihil potest rapere de intellectu aut de voluntate nostra, quia operatio dęmonis non potest pertingere directe vsque ad substantiam animæ nostrę, nec etiam Angelus bonus, quia solus Deus, qui animæ nostræ illabitur,& in ea vere est,potest in ea operari, & ideo si etiam Deus permitteret dęmoni facere quod potest,non posset tollere aliquid de intellectu nostro, nec de voluntate,nec etiam scit quid est in intellectu aut in voluntate nostra vt ostensum est supra octauo cap. quęstione decimaseptima,potest tamen dęmon operari supra phantasmata,quia phantasia dicit organum corporale, & quia totum intelligere nostrum

dependet

dependet ex phantasmate, vt dicitur tertio de anima, eo quod intellectus noster non habet in se formas, per quas intelligat, sed per sensum accipit a rebus. Cum possit dæmon turbare phantasiam destruẽdo phantasmata, vel faciendo ea inepta ad vsum intellectus, poterit auferre omnem intellectionem nostram, sicut apparet in omnibus ægritudinibus, in quibus turbatur cerebrum: nam tollitur omne intelligere, vel non recte intelligitur: hoc modo dæmones possunt auferre verbum de corde credentium, destruendo omnia phantasmata rerum auditarum, sed Deus non permittit sic dæmonibus operari, quia sic efficerent omnes homines insanos, & amentes, & euacuaretur prouidentia Dei, & tamen sicut Deus non permittit dæmonibus nocere hominibus quantum volunt corporaliter, ita nec permittit lędere phantasiam eorum, & ideo etiam sic non possunt dęmones tollere verbum de corde hominis, sed tollunt impediendo hominem credere, scilicet, suggerendo ei diuersa, vt non credat, sicut ad certa peccata dæmon tentat hominem, vel offerendo ei alia de quibus cogitet, vt sic obliuiscatur verbum quod debet credere. Quomodocunque autem suadente dæmone homo non credit eis, quæ prædicantur, dicetur diabolus rapere verbum de corde eius, & hoc maxime est, quando dæmon reddit hominem indeuotum, vt non attendat ad ea, quæ prædicantur. Sic dicit Remigius: sunt nonnulli, qui verbum Dei nulla cordis deuotione suscipiunt, & ideo semen verbi Dei quod in eorum cordibus seminatur, dæmones quasi semen viæ tritæ subito auferunt.

Quare Christus loquens de terra bona posuit tres gradus fructuum. Quæst. XLVIII.

QVAERETVR, quare Christus loquens de terra bona posuit tres gradus fructuum, scilicet, tricesimum, sexagesimum, centesimum.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad similitudinem terræ malæ, sic dicit Hieronym. ideo notandum, quòd sicut in terra mala tres fuerunt diuersitates, scilicet, petrosa, secus viam, & spinosa loca: sic in terra bona trina diuersitas est tricesimi, sexagesimi, & centesimi fructus.

Alij dicunt, quòd hoc fuit ad ostendendum merita sanctorum, scilicet, quòd quidam sancti in die iudicij pro meritis suis liberabunt centum homines de pœna, alij liberabunt sexaginta, alij triginta.

Quod falsum est, quia nemo liberabitur, nisi suis meritis in die iudicij: vnde Augustinus improbat istam positionem vigesimoprimo de ciuit. Dei.

Alij dicunt, quòd fructus tricesimus est in illis, qui fidem Trinitatis prædicant: sexagesimus est in commendatione operum perfectorum, idest, consiliorum: centenarius est, quando vita æterna promittitur.

Alij dicunt, quòd fructus tricesimus est, quando ex verbo Dei audito, bonam cognitionem gignimus: sexagesimus autem quando bonam locutionem: centesimus vero quando bonam operationẽ. Et ista duo dicit Remigius.

Alij dicunt, quòd centesimus fructus debetur martyribus: sexagesimus autem virginibus: tricesimus vero coniugatis. Sic dicit August. lib. de quæstionibus Euangelij, & tamen tunc non differunt fructus ab aureolis, quia fructus non est martyrum, sed aureola, & ideo non tenetur hoc communiter.

Alij dicunt, quòd centesimus fructus est virgi-

F num: sexagesimns viduarum: tricesimus coniugatorum, vt dicit Hieronym. & ita tenetur communiter.

Dicendum tamen est, quòd per istos tres fructus Christus signare voluit omnes differentias fructificãtium per verbum susceptum. Nam omnis terra bona fructificat suscepto semine, ita & verbum Dei susceptum in corde bono, reddit fructum boni operis, & tamen sicut non omnes terræ bonæ æqualiter fructificant, ita nec boni viri æqualiter operantur, sed quidam magis, alij vero minus iuxta dispositionem cordis sui: illę autem diuersitates sunt infinitæ. Christus tamen designauit illas per tres gradus fructuum, & licet soleat communiter applicari ad tres

G fructus, scilicet, virginum, viduarum, & coniugatorum, tamen Christus vere intellexit de omnibus, qui ex suscepto verbo reddunt fructum boni operis: nam in hac parabola comprehendere voluit omnes, qui audiunt verbum Dei tam fructificantes, quàm non fructificantes. Sicut ergo per tres gradus terræ malæ, scilicet, iuxta viam, & petrolæ, & spinosæ comprehendere voluit omnes, qui per susceptum verbum non fructificant, ita per tres fructus terrę bonæ voluit ostendere omnes gradus bene operantium. Sic dicit Hierony. vt patet supra.

Aliam parabolam proposuit illis dicens: Simile factum est regnum cœlorum homi-

H ni, qui seminauit bonum semẽ in agro suo. Cum autem dormirent homines venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt. Cum autem creuisset herba, & fructum fecisset: tunc apparuerunt, & zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias dixerunt ei: Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimi-

I cus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis imus, & colligimus ea? Et ait: Non. Ne forte colligentes zizania eradicetis simul, & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus. Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum cœlorum grano sinapis quod accipiens homo se-

K minauit in agro suo, quod minimum quidem est omnibus seminibus. Cum autem creuerit maius est omnibus oleribus, & fit arbor ita vt volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis. Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

Mar. 4. De elec. c. licet de vi tanda.

24. q. 3. c. notandum.

Mar. 4. Luc. 13.

Luc. 13.

Aliam

Aliam parabolam. Hic ponitur secunda parabola, scilicet zizaniorum, quæ in eodem sermone dicta est, & dicitur. *Aliam parabolam.* Idest sequentem, quia parabola seminantis fuit prima omnium. *Proposuit illis.* Scilicet turbis, quia omnes istæ parabolæ fuerunt dictæ eisdem turbis, & in eodem sermone, vt dictum est supra, & etiam aliam dixit quam subticuit hic Mattheus, & expressit illam Marc. s. de semine germinante herbam, & postea spicam, & deinde frumentum plenum Mar 4.

Dicens simile factum est. Idest simile est, vel assimilatum est, & melius dicitur assimilatum est, quam simile est, quia similitudo est inter ea, quæ vere sunt similia, & tamen nos facimus inter ea aliquam comparationem sicut hic, & ita est in omnibus parabolis, sic enim dixit Hieronymus, ꝙ parabola est rerum natura discrepantium sub aliqua similitudine facta comparatio. *Regnum cælorum.* i. ecclesia militans, quia in vita æterna, quæ in cęlo est zizania seminari non possunt, nec colligi, sicut dicit Hieron. ꝙ sępe ecclesia pręsentis temporis regnum cęlorum dicitur, quia in illo regno beatitudinis, vbi pax summa est, scandala inueniri non poterunt, quæ colligantur.

Homini qui seminauit bonum semen in agro suo. i. purũ triticum non habens zizania, nec aliquod semen malũ admixtum, & dicitur, ꝙ est simile homini non quidẽ soli homini seminanti, sed potius agro in quo seminatur. Vel melius omnibus his simul sumptis. s. homini agro, semini, zizaniis, & cæteris, quæ dicuntur.

Cum autem dormierent homines. s. serui illius qui fecerat seminari bonum semen in agro suo. q. d. ꝙ vigilantibus istis non potuisset vnicus homo superseminare zizania. Vel dicitur cum dormirent homines. i. omnes homines. s. media nocte, quia inimicus iste non auderet publice hoc facere, ne quis videret, & nunciaret domino agri. *Venit inimicus eius.* Quia enim inimicus erat, nocere voluit, & ideo superseminauit malum semẽ, vt periret bonum semen, sicut in pręcedenti parabola semen, quod cecidit inter spinas suffocatum est. *Et superseminauit zizania.* Genus seminis est, quod aliqualiter similatur tritico, multum tamẽ differt in virtute, & potius corrumpit triticum quando ei admiscetur. *In medio tritici.* i. inter triticum. s. quia triticum erat iam seminatum, & super illud seminata sunt zizania, ita vt separari non possent ab alterutro. *Et abijt.* Idest recessit postquam seminauit zizania, vt nesciretur qd egisset. *Cum autem creuisset herba.* i. triticum, quia prius nascitur in modum herbæ, & deinde formatur spica, postea vero fit plenum frumentum, vt dicitur Mar. 4.

Et fructum fecisset. s. formando grana spicarum, quia illa sunt fructus seminis. *Tunc apparuerunt zizania.* s. in formatione granorum, nam quando herba sola apparebat non distinguebatur triticum a zizaniis, sed quando formata sunt grana apparuit quid esset triticum, & quid zizania, nam herba tritici, & zizaniorum est similis, sed grana sunt dissimilia. *Accedentes autem serui patrisfamilias.* s. domini istius agri. *Dixerunt ei, domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo?* Ex admiratione hoc dicunt, nam ipsi sciebant, ꝙ bonum semen. i. purum triticum fuerat in agro seminatum. *Vnde ergo habet zizania.* q. d. mirum est quomodo posset habere zizania quorum semen non fuit positum in agro. *Et ait illis: inimicus homo hoc fecit.* i. non miremini, quia homo qui erat inimicus meus, volens destruere, quod seminaueram, superseminauit zizania. *Serui autem dixerunt ei: vis imus & colligimus ea.* Idest vis, ꝙ eamus, & tollamus omnia zizania de agro, & maneat purum triticum. *Et ait non, ne forte colligentes zizania.* Poterant colligi zizania, quia distincta apparebant a tritico, sed noluit, ꝙ colligerentur.

A *Eradicetis simul cum eis, & triticum.* Idest licet agnoscãtur zizania, non poterunt eradicari quin etiam eradicetur triticum propter similitudinem radicum, & potius debuerunt permitti zizania, quam ꝙ periret triticum. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Idest maneant simul vsque ad tempus messis. *Et in tempore messis dicam messoribus, colligite primum zizania.* Tũc enim zizania colligenda, idest eradicanda erant antequam triticum, & licet eradicetur aliquid de tritico cum eis non nocebat, quia cum agnosceret poterat separari; secus aũt ante messem, quia si eradicaretur triticũ cũ zizaniis cum nondum esset maturum, periret. *Et alligate ea in fasciculis ad comburendum.* Zizania. n. sunt inutilia, quia corrumpunt bonum semen, ideo non erant seruanda ad aliquem vsum, sed comburenda ne misceri possent tritico, aut alteri semini, quia corrumperent
B illud. *Triticum autem congregate in horreum meum.* s. postquam fuerit depuratum a zizaniis.

Ad quid inducta est ista parabola zizaniorum. Et quòd duplex est status ecclesiæ. hic dicitur ager in quo verbum Dei est seminatum. Quæst. XLIX.

Qvaeretvr de ista parabola ad quid inducta est. Dicendum ꝙ Christus exposuit eã in litera, & innuitur in ea secundus status ecclesiæ. Fuit. n. primus status Christo præ-
C dicante, & Apostolis, quod ostenditur in præcedenti parabola seminantis: nam totum illud fuit tẽpus plantandi fidem per prædicationẽ, & qdã eã receperũt, & alij non, vt innuitur per quatuor partes seminis in p̃cedenti parabola. Dolens aũt diabolus fidẽ bene firmatam in cordibus fidelium, & ꝙ non posset auferri, voluit admiscere errorem, & sic suscitauit hęreticos, qui sunt, quasi semen malum, vt per hoc turbaretur fides apud fideles, & iste fuit secundus status ecclesię; qa immediate post apostolos surrexerunt hr̃tici immo viuentibus quibusdam apostolis surrexerunt aliqui hęretici, sicut viuente Ioanne surrexerunt Cherinthiani: contra quos scripsit Euangelium, vt dicit Hie-
D ro. supra in prologo, qui incipit plures fuisse, & sic regnum cęlorum, idest ecclesia est similis homini, qui seminat bonum semen in agro suo: nam homo Christus est seminator iste, vt dicitur infra in litera, s. qui seminat bonum semen est filius hominis: ager autem est mundus, quia doctrina Christi toti mundo proposita est infra 28. docete omnes gentes. Vel ager est ecclesia, quia ex istis, qui credunt, efficitur ecclesia. Bonũ semen est recta doctrina sine errore, quam tenent catholici, vt dicitur infra in litera: bonum semen sunt filij regni, idest homines boni, qui pertinẽt ad regnum cęlorum: inimicus homo est dęmon, qui inuidẽs cultoribus Christi, & etiam ipsi Christo voluit admiscere errores ĩ doctrina Christi: ipse seminauit zizania, idest errores cõtra doctrinam Christi, vt praue illa intelli-
E geretur. Vel zizania sunt filij nequam, idest homines mali, vt dr̃ infra in lr̃a, quia per errores in fide deprauati sunt: iste aũt inimicus hõ venit dum dormirent homines, i. nõn aduertentibus hominibus, quia errores introducuntur a principio nemine aduertente, qa si aduerterent hoĩes nunq̃ errori locus esset. Vel dr̃ cum dormirent, i. postquã dormierunt, s. somno mortis homines, i. apostoli, quia post mortem eorũ surrexerunt varię hęreses. Vel dum dormirent, i. ne gligẽter attenderent hoĩes, i. pręlati, quia cum non attendunt oues suas est locus hęresi, & varijs erroribus, vt insurgant. Sic dicit Augu. cum dormirent, i. negligẽtius agerent prępositi ecclesię, aut dormitionẽ mortis acciperent apostoli, venit diabolus, & sup̃seminauit

eos quos malos filios Dominus vocat, cum autẽ creuisset herba apparuerũt zizania.i.hæreses, a principio non apparent, quia error putatur esse veritas, sed cum creuerint iam apparent. Vel intelligitur de hæreticis, qui vt ait Chrysostom. a principio occultant seipsos, cum autem multam acceperint libertatem, palam in verbis venenum infundunt, & viribus contra fideles vtuntur, tunc autem serui patrisfamilias, idest patres antiqui, qui fuerunt in ecclesia primitiua admirantes hæresim insurgentem accedunt ad patremfamilias.i. ad Christum.s.per orationem, quia ad Deum affectibus appropinquamus. i. quærunt quomodo zizania nata sunt.i.quomodo potuerunt nasci hæreses, cum sana doctrina Christi sine errore fuerit prædicata toti orbi, & ille dixit inimicus homo hoc fecit, idest diabolus, qui inimicus est Dei, & etiam hominum, quia toto animo cupit ei nocere. Sic dicit Chrysostom. inimicus vocatur propter iacturam, quam infert hominibus, vexantur enim diaboli aduersus nos, principium autem vexationis factum est non ab inimicitia quæ est ad nos, sed quæ est ad Deum, & dicũt. *Vis imus, & colligimus ea.* i. vis, ꝙ istos hæreticos quos diabolus seminauit colligamus separãdo a tritico.i.a communitate ecclesiæ per excommunicationem, & tandem exterminando eos de terra per mortem, quæ inferatur per iudices seculares? & ille ait. *Non, ne forte colligentes zizania eradicetis cum eis triticum.* Idest, quòd non oportet malos totaliter tollere de medio bonorũ, quia volendo destruere malos, destruentur etiam boni, sed vtrique manere debent vsque ad messem, idest vsque ad finem sæculi simul, & tunc separabuntur mali de medio iustorum, & ligabuntur ad fasciculos ad comburendum.i.ibunt ad ignem æternum, vbi semper ardebunt, infra 25. quia ignis eorum non extinguetur, & vermis non morietur Isa. 66. triticum autem congregatur in horreum, i. boni reperiuntur in vita ęterna, sicut dicitur supra 3. ꝙ Christus mundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili.i.igne inferni.

Aliam parabolam. Hic ponitur tertia parabola, posuit enim Christus multas parabolas, quia vt ait Hieron. ipse est, sicut diues paterfamilias inuitatos diuersis reficiens cibis, vt vnusquisque secundum naturam sui stomachi varia alimenta susciperet. *Proposuit eis.* s. turbis, quia eædem turbæ audierunt omnes istas parabolas. *Dicens simile est regnum cœlorum.* i. assimilatum est, quia ista est assimilatio parabolica, & ita dicit Deus Oseæ 12. ego visionem multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum.i.prophetæ dederunt multas assimilationes de me per quas me traderent hominibus cognoscendum. Et dicitur regnum cœlorum ecclesia militans, vel doctrina sacræ scripturæ.

Grano sinapis. Hoc dicit propter paruitatem, quod cum paruum sit, crescit in magnam arborem.

Quod accipiens homo. Non intelligitur de vnico grano sed de multis, quia nemo vnicum granum seminaret, sed more scripturæ accipitur vnum pro multis, sicut Exod. 8. dicitur, quòd venit musca grauissima.i. multitudo muscarum, & hoc forte, quia idem est de vno grano, & de multis, quia quodlibet eorum germinare potest. *Quod minimum est omnibus seminibus.* s. in quantitate, sed in virtute maius est cum crescat in magnam arborem, & propter paruitatem Christus volens ostendere, quòd quantumcunque sit parua fides sufficit ad obtinendum omnia dixit, infra 17. si habueritis fidẽ, sicut granum sinapis, s. quantumcunque paruam, quia non potest esse minor in quantitate, quam granum sinapi. *Cum autem creuerit.* i. crescendo peruenerit ad maximam quantitatem suam. *Maius est omnibus oleribus.* i. omnibus herbis, & recte dixit oleribus ad diffe-

F rentiam arborum. Quia arbores maiores sunt, sed nõ olera. sunt enim olera herbæ, quæ stipitem tenerum habent non ligneum, sicut arbores. *Et fit arbor.* i. magnum olus quasi arbor: non quidem in natura, sed in similitudine magnitudinis. *Ita vt volucres cœli veniant & habitent in ramis eius.* Hoc ostendit magnitudinem eius, scilicet, quia volucres cœli possunt habitare in ramis eius. Vel habitare in ramis, idest sub ramis, idest facere nidos. Vel melius habitare, idest sustentari aliqualiter sedentes in ramis eius. Vel habitare in ramis, idest sub ramis, scilicet in vmbra, quia propter magnitudinem suam facit vmbram in qua aues cęli interdũ habitant, & hoc exprimitur Mar. 4. s. facit magnos ramos, ita vt possint sub vmbra eius aues cęli habitare,

G & iste sensus magis conuenit veritati, nisi forte in terra Chanaan, in qua Christus loquebatur, arbor sinapis maior efficitur, ita vt in ramis eius volucres nidos facere possint.

Olera quæ sint.

Quid voluit Christus per istam parabolam zizaniorum significare. Et quomodo sacræ scripturæ doctrina dici possit regnum cœlorum, atque etiam ipsi doctores illius. Et quid sit granum sinapis.

Quæst. L.

QVAERETVR quid voluit Christus significare per istam parabolam.

Dicendum vno modo, quòd ista respondet duabus præcedentibus parabolis, quia

H dictum fuerat, ꝙ regnum cœlorum est, sicut semen, quod seminatur, cuius solum quarta pars fructum dedit, & præcedenti parabola dictum est quomodo bonum semen per zizania aliqualiter corruptum est, iõ putaret aliquis, ꝙ pauci manerent in regno cœlorum, Christus ostendit, ꝙ isti pauci sunt magni in virtute, quia sunt sicut granum sinapis, quod paruũ est, & postea crescit in magnam arborẽ. Sic dicit Chrys. s. quia dñs dixerat, ꝙ de semine tres partes pereunt, & saluatᷓ vna, & in ipsa rursus, quę saluatur, multa efficitur iactura per zizania, quæ seminantur, ne dicerent qui ergo erunt, & quanti fideles? consequenter hunc timorem aufert per parabolam sinapis.

Aliter põt dici, ꝙ in hac parabola 3. ostẽditur tertius

I status ecclesiæ sequens post præcedentem. s. post hęreses insurgentes designatas in præcedenti parabola, quia contra illas hæreses dominus suscitauit in ecclesia doctores sanctos & peritos, qui possent per rationem, & scripturam hæreticos conuincere: isti doctores, licet a principio fuerint humiles, & abiecti, postea tamẽ Deo agente fuerunt exaltati, & magnis principibus valde chari, sicut beatus Siluester Constantino, & beatus Ambrosius Theodosio, vt sic vtroque gladio ecclesia ab hæreticis purgaretur, scilicet spirituali, gladio, idest ratione, & scriptura quantum ad illos qui doctrinam sanam vellent recipere, & gladio materiali. s. per potestatem secularem, quantum ad alios qui indurati in errore rationi non assentirẽt, & iõ introducitᷓ para-

K bola de grano sinapis, & dr̃ regnum cęlorum hic ipsa ecclesia militãs, & ista est, sicut granum sinapis, quod a principio est paruum, & postea crescit in arborem. s. quia ecclesia a principio pauca membra habuit cum pauci crederent, & totus orbis esset infidelium. postea vero per totum orbem dilatata est, ita vt ab ortu solis vsque ad occasum iam offeratᷓ in nomine Christi sacrificium mundum, vt dicitur Malac. 1. Vel dicitᷓ regnum cęlorum doctrina sacræ scripturæ, quia pducit ad regnum cęlorum, quia qui eã non tenuerit condemnabitur Mar. 16. Sic dicit Hier. regnũ cęlorũ prędicatio euangelii est, & notitia scripturarum, quæ ducit ad vitam, de qua dr̃ Iudæis, auferetur a vobis regnũ Dei,

Dei, & hoc modo fides etiam vocatur granum ſinapis, vt dicitur infra 16.ſ.ſi habueritis fidē, ſicut granū ſinapis, ad fauorem fidei pertinet eo, ꝙ dicatur venena expellere, & tunc verum eſt, ꝙ doctrina ſacræ ſcripturæ eſt, ſicut granum ſinapis, quia ſicut illud eſt minus omnibus ſeminibus, ita iſta doctrina in modum certitudinis prima facie videbatur eſſe minor omnibus doctrinis humanis, quia illæ dicūt res veriſimiles, iſta autem res difficiles creditu, & longe ab omni intellectu, ſ. hominem crucifixum eſſe Deum. Etiā cęteræ habent aliquos eloquentiæ flores, iſta autem exēpla quæſitis coloribus non vtitur. Sic dicit Hierony. Prędicatio euangelii minima eſt omnibus diſciplinis. Ad primam quippe doctrinam, fidem non habet veritatis hominem Deum, mortuum Chriſtum, & ſcādalum crucis prædicans. Confer hāc doctrinam libris philoſophorum, & ſplēdori eloquentiæ, compoſitioni ſermonum, & videbis quanto minus ſit cæteris ſeminibus ſemen Euangelii. & tamen iſta doctrina ſacræ ſcripturæ creuit in magnam arborem ſupra oīa olera. i. ſuper oēs doctrinas philoſophorum, quia iam nulla doctrina auctoritatis eſt, ſed oēs humanę doctrinæ ſacris literis, & Chriſti doctrinæ caput ſubmittūt, & ita in hac arbore aues habitant, quia humana ingenia credentiū in ea quieſcunt, quia cęteras doctrinas humanas ꝑꝑ eam quærunt, & cū ad ipſam ꝑuenerint in ea quieſcunt, quia nihil eſt quo vltra tendat, ſed ibi habitant, quia habitatio firmam quietem notat.

Aliter accipitur regnū cęlorū pro doctoribus ſacrę ſcripturæ, quia ipſi ſunt pars præcipua regni cęlorū. i. eccleſiæ, & iſti ſunt granum ſinapi, quia a principio fuerunt parui. i. abiecti, ſed poſtea agente Deo creuerunt in magnas arbores exaltati apud principes ſeculares, ita vt Satrapæ huius ſæculi, qui ſunt ſicut aues cęli ꝑꝑ celſitudinem poteſtatis quieſcebant in ramis eorum. i. regebantur ꝯſilio ipſorum, & ſic iuxta eorum monita ꝑ ꝑtātē principis hr̄tici, qui nolebant ꝯſentire ſacræ doctrinæ exterminabantur de terra.

Aliter poteſt accipi granum ſinapi, pro Chr̄o, ſic enim comparat ſe grano frumenti. Io. 12. ſ. niſi granū frumenti cadens in terram mortuum fuerit ipſum ſolum manet, ſi autem moritur magnum fructum affert, ita etiam Chriſtus fuit granum a principio ꝑꝑ paruitatem, quia humiliatus eſt vſque ad mortē, ſed poſtea creuit in magnā arborē, quia dn̄atur a mari, vſque ad mare, & vſque ad terminos orbis terræ Pſal. 71. & data eſt ſibi poteſtas in cęlo, & in terra. ī. 28. & hoc, qa ipſe per ſanguinem ſuum acquiſiuit ſibi oēs gentes, vt eſſet dn̄s earum Actu. 20. Sic dicit Grego. 19. mora. Chriſtus eſt granum ſinapi, qui in horto ſepulturæ plantatus, arbor magna ſurrexit, granum namque fuit cum moreretur, arbor cum reſurgeret, granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam maieſtatis. Hilarius quoque dicit Chriſtum eſſe granum ſinapi, quod per mortem ſeminatum eſt, & in terra ſepultum, & vltra mēſuram omnium olerū creuit, & vniuerſam prophetarum gloriā excellit, & in ramis eius aues cęli, i. Apoſtoli habitant, quia vmbra eius totam terram operuit, & etiam montes Pſal. 79. ideo omnes gentes ſub vmbra eius viuunt Threno. quarto, in peccatis noſtris captus eſt Chriſtus dominus, ſub vmbra eius viuemus inter gentes.

An iſta parabola ſit continuata ad præcedentia.
Quæſt. LI.

QVAERETVR an iſta parabola ſit continuata ad præcedentes.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Luc. 8. ponitur ſermo factus ad turbas in parabolis, & tamen iſta parabola de grano ſinapi ponitur Lucæ, capitulo 13.

Dicendum, quòd iſta eſt continuata cum pręcedētibus, quia in eodem ſermone omnes iſtæ dictæ ſunt, nam infra in litera dicitur, cum conſummaſſet Ieſus iſtas parabolas tranſiit inde, & ſic in loco in quo Chriſtus cępit dicere iſtas parabolas manſit quouſque conſummauit eas. ergo ordo continuus eſt inter iſtam, & præcedentes.

Ad Lucam poteſt dici vno modo, quòd ipſe non tenuit ordinem naturalem, ſed artificialem, quod ſæpe faciunt Euangeliſtæ, cum quidam ab aliis in ordine diſcrepent.

Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ etiam Lucas tenuit ibi ordinem rectum, ſcilicet quia Chriſtus bis, aut pluries dixit iſtam parabolam, ſcilicet ſemel hic ad turbas, & iterum cum loqueretur contra archiſynagogū prohibētem ſanare ſabbato ægros Luc. 13. Matthęus autem poſuit eam hic cum cęteris parabolis, quia omnes in eodem ſermone dictæ ſunt, maxime quia ipſe tacuit de archiſynagogo, de quo Lucas meminit. Lucas vero ponens ſermonem ad turbas factum in parabolis, ſolam parabolam ſeminantis ibi expreſſit Lucę octauo, cæteras vero tacens aliis locis expreſſit in quibus a Chriſto fuerunt repetitæ, ſcilicet quando contra archiſynagogum locutus eſt Luc. 13. nam ibi duas parabolas, ſcilicet de ſinapi, & de fermento poſuit.

Aliam parabolam.

Hic ponitur quarta parabola, quæ in eodem ſermone poſita eſt; multas enim parabolas Chriſtus ſimul dixit, quia per hoc magis alliciebat audientes, nam vt ait Hieron. turba non vnius ſententiæ, ſed diuerſarum in ſingulis voluntatum, vnde loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias voluntates diuerſas reciperent diſciplinas.

Locutus eſt eis. Ideſt eiſdem turbis, quia omnes iſtas ſeptem parabolas in eodem ſermone Chriſtus dixit.

Simile eſt regnum cœlorum. i. aſſimilatum eſt eo, ꝙ eſt aſſimilatio parabolica rerum nō eiuſdem generis, ſed natura diſcrepantium, vt dicit Hiero.

Fermentum quod acceptum mulier abſcondit. i. quod accepit, & abſcondit, & dr̄ abſcondi, quia cum fermentum reſpectu maſſæ ſit valde paruum, ponitur intra maſſam, & fermentat eam, & cum ſit occultum operat̄.

In farinæ ſatis tribus. i. fermentum abſconditum, vel poſitum fuit in tribus ſatis. i. menſuris farinæ, eſt enim ſatum, vt ait Hierony. & Beda genus menſuræ iuxta morem prouinciæ Palęſtinæ, vnum & dimidium modium capiens, & ſic tria ſata farinæ faciunt aliqualem maſſam. Sic enim dixit Abraham ad Sarram qn̄ venerunt angeli quos voluit inuitare, cum non haberet panes Gene. 18. ſ. accelera tria ſata farinæ cōmiſce & fac ſubcinericios panes. Quid ſit ſatum.

Donec fermentatum eſt totum. i. manſit fermentum abſconditum in maſſa trium ſatorū farinæ, donec tota maſſa fermētata eſt, & ſic vult innuere, ꝙ licet fermētum paucū fuerit, fermētauit totam maſſam, ſicut dr̄ 1. Cor. 5. modicum fermentum totam maſſam corrūpit, ideſt alterat fermentando, & interdum corrumpit deteriorando, ſi vltra proportionem fuerit aliquid plus de fermento in maſſa.

An iſta parabola fermenti abſconditi ſit continuata ad præcedentes. Quæſt. LII.

QVAERETVR an iſta parabola ſit cōtinuata ad præcedentes.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia ſermo dictus in parabolis ad turbas hr̄ Luc. 8. & tn̄ iſta parabola de fermento habetur Luc. 13.

Dicendum, quòd non eſt dubiū quin iſta parabola ſit

sit continuata ad præcedentem, quia sicut hic ponit, iuxta præcedentem, ita etiam Luc. 13. ambæ ponuntur simul, & sic inter illas ordo continuus est, & tamē an ista sint continuata cum omnibus præcedentibus est idem dubium, quod de præcedenti parabola, etiā cum ambas simul Lucas posuerit extra sermonem factum ad turbas in parabolis, & tamen idem dicendū est, quòd istæ duę parabolæ bis dictæ sunt.s.in sermone ad turbas, & postea contra archisynagogum, & sic tam Matthæus, quam Lucas circa eas rectum ordinē tenuerunt, vt dictum est præcedenti q. licet nō posuerint eas in eodem loco.

Quid Christus voluit ostendere per istam parabolam fermenti absconditi. Et cur tria sata dicantur non plura.
Quæst. LIII.

QVAERETVR quid Christus voluit ostendere per istam parabolam.

Dici potest, ꝙ ista inducitur ad idem ad quod præcedens. Quod patet ex similitudine effectus, nam dicebatur supra de grano sinapi, quod cum esset paruum crescebat in magnam arborem, hic autem dr̄ de fermento, quod cum sit paucum positum in magnā massam totam fermentat, & vtrunque significat ecclesiam, vel doctrinam Christi, quæ cum esset a principio parua, creuit postea in immensum. Sic dicit Chrys.s. ad illud ostendendum dn̄s apponit parabolā de fermento. q. d. sicut fermentum multam farinam transmutat in suam virtutem, ita & vos totum mūdū transmutabitis, & certum est, ꝙ Christus in his duab⁹ parabolis ostendit doctrinæ suæ dilatationem, quia Luc. 13. dixit illas contra archisynagogum, & hoc qn̄ vidit, ꝙ aduersarii sui confundebantur ex verbis eius, & populus gaudens accipiebat doctrinam ipsius, vt patet ibidem. Sic dicit ibi glo.s. erubescentibus aduersariis, & populo gaudente de his, quæ gloriose fiebant a Christo, profectum euangelii consequenter sub quibusdam similitudinibus manifestat.i. sub duabus parabolis.s. de sinapi, & fermento, quæ ponuntur ibidem.

Aliter potest dici, ꝙ in hac parabola ostendit quartus status ecclesiæ, qui secutus est post precedentem, quia in præcedenti parabola ostensa est exaltatio doctorum sacræ scripturæ apud principes seculares, hic autem ostenditur qūo per eosdem principes fidei veritatem amantes, data est licentia dictis doctoribus ampliandi ecclesiam per totum orbem Imperio Romano subiecto, & hoc tam prædicando fidem, quàm ecclesias in singulis locis construendas, & hoc fuit postquam hæretici confutati sunt, quia liberata ecclesia de impedimentis hæreticorum, statim nimis crescebat donec per totum orbem extenderetur, licet esset a principio parua, sicut modicum fermētū in massa positum totam massam fermentauit. Et potest per fermentum signari dilectio, vt ait Augu. eo ꝙ fermētescere facit, & excitat, mulierē autem dicit sapientiā, farinæ sata tria sunt illa tria, quæ ad charitatem pertinent.s. ex toto corde, ex tota anima, & tota mente, infra 22. Vel dicit, ꝙ intelliguntur illi tres fructus, s. centesimus, sexagesimus, tricesimus. Vel tria genera hominum.s. Noe, Daniel, & Iob, dicit autem donec fermentaretur totum, quia vt ait Rabanus, charitas in nostra mente recondita, eousque crescere dēt donec totam mentem in sui perfectionem committet, quia hic quidem inchoatur, sed in futuro perficitur.

Alij dicunt, vt Hiero. ꝙ mulier ista, quæ fermentū accipit, est prædicatio apostolica, vel ecclesia diuersis gentibus congregata, hęc fermentum tollit.i. intelligentiam scripturarum, & abscondit illud in tribus satis farinę.i. facit, ꝙ corpus, & anima sensitiua, & spi-

F ritus.i. pars rationalis, quæ sunt tria in vnum redacta non discrepent.s. iste est fructus sacræ scripturæ, vt homo per verbum eius subiiciat carnem, & aīam sensitiuam cum suis affectibus spiritui, vt totus homo efficiatur spiritualis, sicut dicitur ad Ro. 7. spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

Aliter etiam accipitur, vt vult Hieron. & Theophilus, ꝙ ista tria sata sint tria; quæ Plato dixit esse in anima.s. rationale, irascibile, & concupiscibile, fermentū aūt, & doctrina Christi fermentat ista tria.i. dirigit ea, ita vt in ratione possideamus prudentiam, in ira odiū contra vitia, in cupiditate desiderium virtutū. Vel fermentantur ista tria.i. diriguntur, ita ꝙ nullum eorum peccet in opere suo.

G Alii dicunt, quòd fermentum est doctrina Christi, quæ in tribus satis ponitur.i. in fide Patris, & Filii, & Spiritus sancti, in quibus est principium credēdi cum in nomine trium personarum baptizemur, & sic fermentatur totum.i. tota fides perficitur. Sic dicit Eusebius, sed hanc expositionem non approbat Hieronymus.

Alii dicunt, vt August. lib. de verbis Domini, ꝙ tria sata farinæ sunt genus humanum, quod de tribus filiis Noe est reparatum. mulier autem quæ abscondit fermentum est sapientia Dei, quæ posuit fidem in cordibus omnium gentium. Sed hoc non approbat Hilarius dicens, quamquam ad trium gentium vocatio-
H nem ex Sem, Cham, & Iaphet tres mensuras farinæ esse referendas sensisse multos memini, sed nescio an hoc ita opinari ratio permittat, cum & si omniū gentium vocatio sit, in his tamen Christus non abscōsus sit, sed ostensus, & in tanta infideliū multitudine non fermentatum est totum.

Alii dicunt, vt Hilarius, ꝙ fermentum Christus est, quod absconsum fuit in tribus mensuris farinæ.i. lege prophetis, & euangelio, & ipse oīa vnum fecit, q a qđ lex constituit, prophetæ nunciauerunt esse futurū, in euangelio oñditur esse impletum. Hęc oīa vera sunt, & bene coaptātur, quia facile est in parabolis multos sensus applicare, sicut facimus in sensibus mysticis, & tñ sensus Christi in hoc vr̄ esse, ꝙ significet dilatationem doctrinæ suæ per totū orbē, quæ a principio par-
I ua fuit.i. in paucis discipulis in Iudæa, sed postea per totum orbem se extendit, sicut fermentum, qđ in quantitate paruum est, sed in virtute valde magnum, cum se extendat per totam massam in qua abscōditur. Qđ autem dicitur de tribus satis farinæ potest intelligi de tribus partibus orbis, Asia, Aphrica, & Europa per quas Christi doctrina suscepta est, vt vult August. licet Hilarius repugnet eo, ꝙ non fuerunt omnes istę gentes fermentatæ.i. ad fidem conuersæ, & tamen dicitur in litera donec fermentaretur totum. Ideo pōt dici melius, ꝙ per tria sata farinæ Christus innuit omnes gentes, quę ad fidē conuersę fuerunt, & ponit certum numerum pro incerto, quia non differebat dicere tria sata, vel quinque sata. Sic dicit Chryso. tria sata
K hic pro multis posuit, hunc.n. numerum determinatum pro multitudine indeterminata accepit. Causa tñ vera quare Christus dixit tria sata, & non plura fuit, quia licet per parabolas aliud innuatur, quam exprimitur, tamen in ipsis parabolis veritas quædam, aut verisimilitudo esse debet, & quia terra Chanaā in qua Christus loquebatur erat frequentior vsus mulieribus fermentare tria sata, quam plura, vel pauciora, sic dicitur Genesi, 18. quòd dixit Abraham ad Sarrā accelera tria sata farinæ: commisce.i. fac massam de tribus satis farinæ: interdū tamen maior, aut minor massa fiebat, Christus tamen locutus est de eo, quod cōmunis erat.

Hæc

Hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas, & ſine parabolis non loquebatur eis, vt impleretur, quod dictum erat per prophetam dicentem. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita a cõſtitutione mundi. tunc dimiſſis turbis venit in domũ, & acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicẽtes: Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui reſpondens ait. Qui ſeminat bonum ſemen eſt filius hominis, ager autem eſt mundus: Bonum vero ſemen, hi ſunt filii regni, zizania autem filii ſunt nequam. Inimicus autẽ qui ſeminauit ea eſt diabolus. Meſſis vero conſummatio ſæculi eſt. Meſſores autem angeli ſunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dẽtium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.

Hæc omnia. Poſitis ſupra quibuſdam parabolis hic redditur ratio illarum, & diuiditur in duo. Quia primo ponitur dicta ratio. Secundo ſubditur eiuſdem parabolæ ſuprapoſitæ interpretatio, ibi. *Tunc dimiſſis turbis*. Circa primum redditur ratio quare Chriſtus in parabolis loqueretur, & dicitur. *Hæc omnia*. ſ. quæ ſupra poſita ſunt, & etiam quæ habentur infra. *Locutus eſt Ieſus in parabolis*. Ideſt obſcure, ſicut hic referuntur non exponens illas plebi. *Ad turbas*. Ideſt ad illas turbas, q. bus incepit loqui iuxta mare ſedẽs in nauicula ſupra in litera: nam ad illas dixit omnes iſtas ſeptem parabolas in eodem ſermone. *Sine parabolis non loquebatur eis*. Ideſt nunquam erat ſolitus loqui ad plebem quin aliquam parabolam illis diceret, & dicitur eis. i. turbis. ſ. quia eis ſolis loquebatur in parabolis, quando autem diſcipulis ſeorſum loquebatur, non in parabolis, ſed palam loquebãtur, & hoc quia illis erat datum noſſe myſterium regni Dei, & non turbis, vt dicitur ſupra in litera, & Luc. 8. Vel etiam ſi ſimul turbis, & diſcipulis proponeret iſtas parabolas, ſolis turbis videbat̃ loqui in parabolis, & non diſcipulis, eo ꝙ diſcipulis ſeorſum omnia exponebat, & nõ turbis, vt dr̃ Mar. 4. *Vt impleretur*. Iſta eſt cauſa. ſ. quòd factum eſt hoc, vt impleretur prophetia, & tamen vt, non dicit hic cauſam finalem, ſed quandam conſequentiam, quia non loquebatur Chriſtus in parabolis ad iſtum finẽ, vt impleretur prophetia, ſed potius ideo propheta prænũciauit hoc, quia ſic futurum erat, ꝙ Chriſtus in parabolis loqueretur. *Quod dictum eſt per prophetam*. Scilicet Dauid. Qui excellenter vocatur propheta, & habetur P.a. 77. *Dicentem aperiam in parabolis os meum*. i. aperiam os meum ad loquendum, & dicam parabolam. *Eructabo*. i. loquar, quia eructare eſt de vẽtre aliquid emittere, & ſic verbum noſtrum interius conceptum per os emittitur. *Abſcondita a conſtitutione mundi*. i. loquar aliqua, quæ fuerunt abſcondita a conſtitutione mundi, ideſt antequam fuerũt reuelata, vſque nunc, & ita

A fuit in Chriſto, quia ipſe reuelauit, q̃ nunquã in lege, nec prophetis fuerant reuelata. ſed litera Pſalmi dicit, loquar propoſitiones ab initio, ſed ad idẽ redit, quia propoſitio accipit̃ ibi pro aliquo occulto, ſicut ſunt parabolæ, & ita dicit alia litera loquar ęnigmata antiqua.

Quare dicitur hic hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis. Quæſt. LIIII.

QVAERETVR quare dicitur hic, hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc eſt, quia Chriſtus iſta ſola dixit in parabolis. Sed falſum eſt, quia etiam alias parabolas dixit, vt patet infra in litera, vbi ponũtur tres parabolæ, & infra 25. & in aliis locis Euangeliorum ponuntur parabolæ.

B Aliqui dicunt, ꝙ Chriſtus multas parabolas præter iſtas dixit, & tñ in iſto ſermone ſolum iſtas dixit. Sed falſum eſt, quia ẽt tres parabolas ſequẽtes dixit in eodem ſermone, quia infra in litera poſt ipſas dr̃, cum cõſummaſſet Ieſus parabolas iſtas tranſiit inde, & ſic in eodem loco, in quo cępit parabolas dicere mãſit, quouſque finiuit illas omnes.

Sed dicendum, ꝙ hoc dixit Matthæus faciẽdo quãdam interpoſitionem, eo ꝙ nolebat ſubiungere expoſitionem parabolæ zizaniorum: illam autem non dixit Chriſtus turbis, ſed diſcipulis ſeorſum, & quia ſi nullam interpoſitionem faciendo ſubiungeret illam C expoſitionem, putaretur ꝙ etiam illam Chriſtus dixiſſet turbis, dixit: hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas. q. d. omnia præcedentia in parabolis locutus eſt Ieſus ad turbas, & tamen ſequentẽ expoſitionem zizaniorum nõ dixit ad turbas, ſed diſcipulis ſuis in ſecreto illam dixit. ſ. cum eſſet in domo, vt dr̃ infra in litera, & iſta eſt veritas.

Quomodo eſt verum, quòd Chriſtus ſine parabolis non loquebatur. Quæſt. LV.

QVAERETVR quomodo eſt verum, ꝙ Chriſtus ſine parabolis non loquebatur, vt hic D dicitur: nam interdum palam loquebatur, vt patet ſupra 5. 6. & 7. c. vbi omnia aperte dicuntur. Sic etiam dicit Hieronymus, quòd non omnia locutus eſt Chriſtus in parabolis, ſed multa: ſi. n. dixiſſet cuncta in parabolis abſque emolumento populi receſſiſſent. perſpicua ergo miſcet obſcuris, vt per ea quæ intelligunt prouocentur ad eorum notitiam, quæ non intelligunt.

Dicendum, ꝙ Chriſtus non loquebatur omnia in parabolis, ſed aliqua ſolum. Quod tamen hic dicitur ſine parabolis non loquebatur.

Dicũt quidam intelligi de hoc ſermone in quo ſine parabolis non eſt locutus: in aliis tñ ſine parabolis non loquebatur. Sic dicit Chryſ. ſ. quamuis ẽt multa ſine parabolis turbis dixerit, ſed tñ tunc nihil. Sed hoc E non ſtat, quia tunc diceret̃ hic, & ſine parabolis nõ eſt locutus, & tñ dr̃ non loquebatur, quod ſignificat conſuetudinem, ergo innuit, ꝙ aliis temporibus non ſolebat loqui ſine parabolis. Item quia ſi Chriſtus nunc ſolum in parabolis locutus fuiſſet, & voluiſſet hoc Matthæus ſignificare, ſufficeret illud, quod dixit. ſ. hęc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas, & tñ ſubiũxit, & ſine parabolis non loquebatur, ergo voluit innuere, ꝙ non ſolum nunc, ſed ẽt alias in parabolis loquebatur. Quod magis aperitur Marc. 4. nam poſitis ibi tribus parabolis ſubiungit̃: talibus multis parabolis loquebat̃ eis verbũ, prout poterant audire, ſine parabola aũt non loquebatur eis, & ſic pariter iſtas parabolas ſolebat, & alias multas parabolas dicere.

Dicēdū, ꝙ Christus in quolibet sermone, vt cōiter ponebat aliquam parabolam, licet oīa alia clare diceret, & istę parabolę erant interdum ad occultandum aliqua mysteria, & interdum ad incitādum populum, qui in parabolis delectabatur, quas aliqualiter intelligere poterat: sic dr̄ Mar.4.s.talibus multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire, idest intelligere: hoc tñ fuit speciale, quia plures parabolas nunc Christus dixit, quam in alijs sermonibus dicere solitus erat, & tamen in illis semper dicebat aliquas parabolas: si autem interdum totum sermonum planum sine parabola diceret, raro fiebat, & sic verū est, quòd sine parabolis nunquam loquebatur. Sic dicit Augu.lib.de quæstionibus euangelij, scilicet hoc dr̄ non, quia nihil proprie locutus est, idest clare, sed quia nullum fere sermonem explicauit, nisi non per parabolam aliquid significauerit quamuis in eo aliqua ꝓprie dixerit, ita vt sępe inueniatur totus sermo eius parabolis explicatus: totus autē proprie dictus nullus inueniatur.

Quare allegauit hic Matthæus dictum Psalmi, quia videtur non esse ad propositum.
Quæst. LVI.

QVAERETVR quare allegauit hic Matthæus dictum Psalmi.

Dicendum, ꝙ hoc fuit primo ꝑꝑ ꝯsuetudinem suam, quia Matthæus consueuit vbicunque inuenerit auctoritatē aliquam veteris testamenti consonam dictis, aut factis Christi allegare illam, & ideo hic allegauit. Secundo, quia Christus locutus fuerat multa in parabolis, & quia putaret aliqs, ꝙ Christus introducebat nouum modum docendi, ostendit, ꝙ prænunciatum fuerat de eo.s.ꝙ in parabolis loqueretur, & ista omnia facit Matthæus propter Iudæos quibus scribebat istud euangelium, qa illi magnam fidem tribuunt scripturis sacris, ideo ex illis ostēdit Iesum esse Messiam, cum fere omnia facti eius, & dicta prænunciata fuerint in sacra scriptura. Sic dicit Chrys.post præmissas parabolas ne aliquis opinaretᷣ, ꝙ Christus noua introduceret, inducit Euāgelista ꝓphetam etiam hunc prædicentem doctrinæ modū.

Quomodo allegat hic Matthæus istud dictum Psalmi, quia non videtur esse ad propositum.
Quæst. LVII.

QVAERETVR qūo allegat hic Matthæus, istud dictum Psalmi, quia non videtur esse ad propositum, nam non intelligiᷣt de Christo, sed de propheta qui loquebatur, & non intelligiᷣt de parabolis Christi, sed de historijs rerū gestarum antiquarum.

Dicendum, ꝙ ibi loquitur propheta Asaph cuius est ille Psalmus de rebus gestis mirabiliter a Deo in fauorem populi Iudaici, a principio electionis eius, & iō præponit istud exordium dicēs loquar propositiones ab initio.i.verba rerum gestarum a principio electionis huius populi a Deo, & sequitur: quanta audiuimus & cognouimus ea.i.loquar omnia, quæ nos vidimus, & oīa quæ audiuimus a patribus nostris, Vñ dr̄ ibi de mansione Israelitarum in Aegypto, & de miraculis ibi a Deo factis ad liberationem populi.

Sed dicendum, vt ostensum est supra q.28.ꝙ interdum eadē scriptura habet duos sensus literales, quorum vtrunque intendit Spiritus sanctus, qui dictauit illa verba, & ita fuit hic: est enim vnus sensus literalis de propheta qui narrabat res gestas a Deo in populo Hebræorū, & istum ꝯtinet aperte litera. Alius est de

F Christo, ꝙ loqueretur parabolas secretas, quæ manserant absconditæ a principio sęculi, & tunc est sensus loquar propositiones ab initio.i.propositiones abscōditas a principio sæculi.s.quę nunquam fuerunt declaratæ, & hunc sensum expressit Matthæus dicens, eructabo abscondita a constitutione mundi.

Alii dicunt, ꝙ intelligitur, ꝙ Christus exposuit mysteria, quæ erant abscondita a principio sæculi.s.quòd exitus de Aegypto, & omnia signa ibi facta, quæ narrātur Psal.77.fuerunt quædam figura futurorum, quę in Christo cōpleta sunt, & ipsę ea declarauit, & qa semper fuerunt abscondita, quousque per Christū declarata sunt, dicebatur ipse loqui parabolas, vel absconditaab initio. Sic dicit Hieronym. Quod enim ex persona domini dr̄, aperiam in parabolis os meum, &c.

G considerandum attentius describi egressum Israelis ex Aegypto, & omnia signa narrari, quæ in Exodi cōtinentur historia, ex quo intelligimus vniuersa illa, q̄ ibi scripta sunt parabolice sentienda, & includere abscondita sacramenta, hæc enim saluator editurum se esse promittit dicens: aperiam in parabolis os meum.

Sed magis videtur, quod supra dictum est, quia iste sensus non agit ad propositum, quia non vult hic ostēdere, ꝙ per exitum Israelis de Aegypto, & cętera miracula signaretur aliquid ad Christum pertinens, sed vult ostendere, quòd Christus locuturus erat in parabolis, & sic quando dicitur aperiam in parabolis os

H meum, non solum debet intelligi de Asaph narrante miracula facta in Aegypto, sed de Christo, qui promitit se in parabolis locuturum. Et patet, quòd intelligatur principium illius Psalmi potius de eo, quam de Asaph, quia dicitur attendite popule meus legē meā, & tamen Asaph, nec populum habebat, nec legem vnquam dederat. Etiam quando dicitur aperiam in parabolis os meum, potius intelligitur de Christo, quā de Asaph, quia Asaph nullas parabolas ibi dixit, sed puram rerum gestarum narrauit historiam: Quod vero sequitur.s.loquar propositiones ab initio, tā Christo, quā Asaph conuenire potest, nam Asaph dixit propositiones ab initio.i.historiam gestorum ab initio populi Iudaici. Christus autem loquitur propositiones ab

I initio, idest absconditas ab initio, scilicet, quia nullus vnquam eas reuelauit, & etiam Christus nunc parabolice eas dixit.

Quomodo dicitur hic, quod dictum est per prophetam, quia alij libri non sic habent.
Quæst. LVIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd dictum est per prophetam, quia alii libri habent, quod dictum est per Isaiam prophetam. Sic dixit Hiero. legi in nonnullis codicibus in eo loco, vbi nos posuimus, & vulgata editio habet, vt impleretur, quod dictum est per prophetā,

K ibi scriptum esse per Isa.prophetam.

Sed dicendum, quòd falsum est, quia ista litera est Psalm. septuagesimiseptimi, & sic vult Hieronym. in Isa.autem non inuenitur hoc, ideo Porphyrius reperiens illam literam in quibusdam codicibus accusauit Matthæum, quasi insipientem: credens quòd sic Matthęus scripsisset. Sic dicit Remigius, scilicet Porphyrius obiecit fidelibus, Euangelista vester tantæ insipientiæ fuit, vt quod reperitur in Psalmis ipse deputauerit Isaiæ.

Aliqui ergo putant, quòd ista litera, quę communiter haberi solebat, a viris prudentibus emendata fuerit, vt auferretur nomen Isa. Hieronym. tamen dicit, & est verisimilius, s. ꝙ Matt. expresserit nomē Asaph prophetæ, scriptor tñ primus ignorans nomen Asaph vel

vel aliquis de consequentibus scriptoribus abstulit il- A
lud, & posuit nomen Isa. quod magis vulgatum erat,
& ita per errorem librariorum longo tempore man-
sisse in quibusdam codicibus, quousque a prudenti-
bus emendatum est, ita vt iam, nec nomen Asaph, nec
Isa. habeatur, sed dicitur, quod dictū est per prophetā
dicentem, i. per Asaph, quia Asaph cuius est ille Psal.
& etiam omnes scriptores Psalmorum fuerunt pro-
phetæ, vt Hiero. asserit. *Tunc dimissis.* Hic ponit̄ cuiusdā
parabolę interpretatio, s. parabolę zizaniorum, & dr̄.
Tunc. Scilicet completo sermone in quo dixit omnes
septem parabolas, s. quatuor præcedentes, & sequen-
tes tres. *Dimissis turbis.* s. finito sermone, quandiu. n.
prædicabat turbæ erant cum eo: expleto autem verbo
recedebant turbę. *Venit in domum.* Prędicauerat. n. in
litore maris manentibus turbis, & ipse existens in na-
uicula, vt patet supra in litera, & dicit̄ in illo die exiēs B
de domo sedebat secus mare: nūc vero finito sermo-
ne in domum reuertitur. *Et accesserunt ad eum discipuli
eius.* Quandiu enim fuit cum turbis nihil quæsierunt
ab eo, quando autem in domo fuit quæsierunt eo, ꝙ
sciebant, ꝙ ipse nollet turbas audire expositionē pa-
rabolarum. *Dicentes edissere nobis.* Idest declara.

Parabolam zizaniorum agri. Idest zizaniorum, quæ
super seminata sunt in agro habente triticum.

Qui respondens ait. Concessit aūt Christus, quod pe-
tebant, quia supra dixerat, ꝙ eis datum erat nosse my-
steria regni Dei, i. aperte intelligere, cæteris autem
in parabolis. *Qui seminat bonum semen.* Semen est ver- C
bum Dei. Lucę 8. quod seminatur in corde hominis,
sicut semen materiale in agro, & dicitur bonum se-
men, quia Christi doctrina nullum cōtinet errorem,
nec iniquitatem, sed dirigit hominem in bonū Psal.
18. lex domini immaculata conuertens animas, s. a vi-
tijs in virtutem, & Psal. 10. dicitur eloquia domini
eloquia casta, idest pura, argentum depuratū in igne.

Qui seminat est filius hominis. Idest Christus se enim
vocat filium hominis, quia vere filius hominis est, li-
cet sit aliquid vltra hominem, s. Deus. cum tñ non ex-
pediret, ꝙ semper, & publice se Deum vocaret: voca-
bat se filium hominis, quia per hoc nullū scandaliza-
bat, & nulla secreta pandebat per quorum apertionē
impediretur, vel acceleraretur passio sua. Istud semen D
Christus seminauit, quia ipse fuit, qui tradidit totam
doctrinam noui testamenti. Petrus autem, & Paulus,
& cęteri nihil a se prædicauerunt, sed quod Christus
eos docuerat.

Ager est mundus. Hoc dicitur, quia doctrina Christi
toti mundo proposita est Mar. 16. ite per vniuersum
orbem, & prædicate euangelium meum omni crea-
turę, & non est, sicut de lege Moysi, quæ soli populo
iudaico data est, ideo in laudem eius dicitur Psal. 147.
non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non ma-
nifestauit eis, i. nulli alteri nationi Deus dedit legem,
& iudicia, nisi Iudæis. Sic etiam dicitur Deutero. 4. ꝙ
non est alia natio, quæ haberet legem, & iudicia, sicut
Iudæi, ideo tempore illo ager seminis diuini erat sola E
Iudæa Psal. 74. s. Notus in Iudæa Deus, nunc aūt totus
mundus est ager diuini verbi, quia a solis ortu vsque
ad occasum magnum est nomen Christi in omnibus
gentibus Mala. 1.

Bonum vero semen hi sunt filij regni. i. filij Dei, qui per-
tinent ad vitam æternam, quia aliqñ participes erunt
in regno Dei, & non intelligitur de his, qui sunt fi-
lij regni secundum pręsentem iustitiam, sed solum se-
cundum certam Dei pręscientiam, eo ꝙ Christus di-
uidit hic oēs hoīes in duo, s. in filios regni, & in ziza-
nia, & dicit zizania cremanda esse in camino ignis, fi-
lios aūt regni vocat iustos, qui fulgebunt, sicut sol in
regno patris eorum, vt dicitur infra in litera, & tñ, qui
sunt filij regni secundum pręsentem iustitiam, nunq̄ erunt in regno Dei, quia iam essent filij regni secūdū firmam pręscientiā, ergo intelligitur de filijs regni, i. de solis prędestinatis, semen tñ bonum est verbū Dei Luc. 8. hic aūt dr̄, ꝙ semē bonū sunt filij regni, & vtrūque est verum: nam proprie semē est verbū, quod in corde seminatur, & q̄a hñtes sanā doctrinā, & sequētes eam per hoc efficiuntur boni possunt ēt ipsi vocari bonum semen, quia vt ait Aristo. nihil differt loqui de habitu, & de hñti habitum, i. de iustitia, vel de iusto.

Zizania autem filij sunt nequam. i. hoīes mali, qui vocātur filij, quia ēt si mali sint tñ q̄tum ad ipsum bonū naturę, quod habent filij Dei sunt, & sic Deus ēt vocat filios suos ipsos malos Isa. 1. filios enutriui, & exaltaui, & ipsi conspuerunt me, & tñ qui spreuerunt Deum mali sunt 1. Reg. 2. qui contemnunt me erunt ignobiles. Vel dicunt filij neq̄. i. homines mali, ita ꝙ filius sit nomen absolutum, vt significet solum hoīem. Sic dicit cantic. 2. sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios, i. inter homines oēs, quia ibi non agitur spāliter de filijs alicuius, quia tunc exprimeretur nomen pr̄is eorum. Sic ēt dicitur Prouer. 31. de muliere forti, s. multę filię congregauerunt diuitias, i. multę fęminę: tu vero supergressa es vniuersas, dicuntur aūt zizania errores hæreticorum, Christus tñ ipsos homines vocauit zizania, s. quia prauam doctrinam habent. *Inimicus autem, qui seminauit ea.* i. zizania super seminando ea in agro vbi erat triticum seminatū. *Est diabolus.* Iste est inimicus Dei, & hoīum, sed magis est inimicus Dei q̄ hoīum: immo non est inimicus hoīum, nisi ꝑ Deū, vt dicit Chrysostomo. — *Mali filii qui sint.*

Messis vero consummatio sæculi est. Messis significat duo s. segetes, quæ metunt. & ipsum tempus metendi. De primo patet supra 10. & Luc. 10. s. Messis quidē multa est operarij vero pauci, rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. De secundo patet Iosue 4. s. nonne dicitis, ꝙ adhuc quatuor menses sunt, & messis venit, i. tempus metendi, hic aūt accipitur pro tempore metendi, & sic proprie messis est ꝯsummatio seculi, quia sicut tempus metendi est consummatio segetis, ita consummatio seculi est finis vitæ nostræ super terram, & sic accipitur supra in litera sinite vtraque crescere vsque ad messem, i. vsque ad tempus metendi. Et patet, quia sequitur ibi, s. in tempore messis dicam messoribus, &c. — *Messis duo significat.*

Messores autem angeli sunt. Quia, sicut messores tollūt segetes de agris, & recondunt eas in locis suis, sic & angeli erunt executores diuinæ iustitiæ, vt bonos, & malos separent, & ponunt illos in locis sibi deputatis per diuinā iustitiam. *Sicut ergo zizania colliguntur.* Hic applicat Christus parabolam de similitudine messorū ad angelos. Nā pater familias tp̄e messis dixit messoribus, quòd colligerent zizania: s. eradicando ea.

Et igni comburuntur. Iussit enim ea ligari in fasciculos, & comburi ne alicui bono semini permisceri possent grana eius, & illud corrumperet.

Sic erit in consummatione sæculi. Idest in die iudicii, tūc enim est finis sæculi, quia post illum diem nulla dies erit, nec nox. Sæculum autem vocatur tempus istud, quod per motum cęli efficitur, & in diem & noctem distinguitur, & dum hæc series temporum continuat manet etiam corruptibilium rerum alteratio, & successio, & hæc duo simul. s. tempus & motus proprie sæculum efficiunt. Hæc duo cessabunt in die iudicii, ideo tunc erit consummatio sæculi, interdū tñ sæculū stricte accipitur pro tempore determinato. s. pro cētū annis. Hic tñ accipitur primo modo. *Mittet filius hominis angelos suos.* Erunt angeli executores in die iudicii, & ideo Christus mittet eos ad exequendum oīa, quæ mysterialiter fieri debent, & ꝑ hoc tēpus ondit se esse — *Sæculum quid sit.*

Deum, quia dicit ſe dominum angelorum,& tamen nemo eſt angelorum dominus, niſi Deus. Etiam dixit ſupra, quòd ipſe eſt pater familias, qui ſeminauit bonũm ſemen in agro ſuo. Hic autẽ dicit, quòd ager eſt mundus: innuit ergo quòd mundus eſt eius,& ſic ipſe eſt Deus, quia mundus non eſt, niſi Dei Pſal. 23. ſ. domini eſt terra,& plenitudo eius: orbis terrarum,& vniuerſi, qui habitant in eo. Sic dicit hic, glo. ſcilicet cum autem ſit ſic, qui ſeminat agrum ſuum, manifeſtum eſt, quòd pręſens mundus eſt eius: licet ipſe dixerit, quòd regnum ſuum non eſt de hoc mundo Ioan. 18.

Et colligent de regno eius omnia ſcandala. Scandala ſunt iniquitates, vel homines mali, qui colligentur, ideſt congregabuntur, vt iam non ſint diſperſi inter bonos, ſed ſimul ſint, vt ligari poſſint in faſciculos, & mitti in ignem, ſicut zizania. regnum autem Chriſti vocatur hic eccleſia militans: nam in regno cœlorum nulla poterunt eſſe ſcandala, quæ colligantur. Sic dicit Auguſti. 2. de ciui. Dei. ſcilicet nunquid de regno illo vbi nulla ſunt ſcandala? de regno, ergo iſto, quod eſt hic, ſcilicet eccleſia colligentur. Vel poteſt intelligi de regno, ideſt de vita ęterna, non quòd aliquando ibi ſcandala fuerint, quæ colligi poſſint, ſed colligentur ne ibi eſſe poſſint, ſcilicet ne illuc introeant, iuxta illud tolletur impius ne videat gloriam Dei. Sic dicit Chryſoſto. Poteſt intelligi de regno cęleſtis eccleſię, & tũc oſtenditur hic duplex pęna, ſcilicet quòd excidunt a gloria in hoc, quòd dicit, & colligent de regno eius omnia ſcandala, ſcilicet ne ſcandala in regnum eius intrent. Sed melius dicitur quòd regnum Dei ſunt ipſi homines: cum etiam ipſi ſint templum Dei 1. Corin. 3. templum ſanctum Dei eſt, quod eſtis vos. cum ergo mali tolluntur de medio bonorum, in quibus Deus regnat, dicuntur tolli de regno Dei, & tunc ſoli boni ſunt regnum Dei Apo. 5. vbi beati dicunt: feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & 1. Petri 2. dicitur: vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, & gens ſancta: nunc ergo mali in regno ſunt Dei: licet ipſi non ſint regnum Dei, ſed cum a bonis fuerint ſeparati, nec regnum Dei erunt, nec in regno Dei manebunt.

Aliqui putant regnum Dei vocari iſtum mundum in quo ſunt tam boni, quam mali, & in die iudicij mali de mundo tollentur, vt mittantur in gehennam. Sed iſtud non ſtat, quia etiam boni tunc colligerentur de regno Dei, quia non manebunt in mundo iſto, ſed in vita ęterna: ſi accipiatur mundus ſtricte pro ſuperficie terrę in qua homines habitant: ſi aut accipiatur pro tota rerum vniuerſitate, tam boni, quam mali manebunt in mundo, quia infernus de vniuerſitate rerum eſt. pręcedens ergo ſenſus eſt melior.

Et eos, qui faciunt iniquitatem. Idem videtur eſſe ſcandalum, & faciens iniquitatem, quia vtrunque ſignificat homines malos, & tamen eſt ſententię duplicatio

Aliter dicit Hiero, ſcilicet quòd voluit Chriſtus diſtinguere inter hęreticos, & ſciſmaticos, vt per eos, qui faciunt ſcandala intelligantur hęretici: per eos vero, qui faciunt iniquitates, intelligantur ſciſmatici.

Alij dicunt, vt vult glo. quòd per ſcandala intelliguntur illi, qui prębent proximo occaſionem peccandi. Per facientes iniquitatem intelliguntur quicſique peccantes.

Sed poteſt dici, & forte melius, quòd per ſcandala intelliguntur omnia peccata. Per faciẽtes iniquitates, intelliguntur omnes peccatores, vnde dicũtur colligi omnia ſcandala, ideſt tolletur iam locus peccãdi, quia poſt diem iudicij, iã nemo peccabit, & etiam ipſi, qui peccatores fuerunt tollentur, vt nõ ſint in regno Dei. Et iſte eſt conueniens ſenſus, vel primus, ſed tũc pec-

F cata vocantur ſcandala reſpectu proximi, & reſpectu illorum, qui commiſerunt vocantur iniquitates, quia peccatum nocet facienti, & etiam proximo nocere poteſt: dicitur autem, qui faciunt iniquitatem, & non qui fecerunt, quia qui fecerunt malum, & conuerſi ſunt filij regni ſunt, & cum electis computabuntur, ſed illi, qui de iniquitate non ſunt conuerſi puniętur, Sic dicit Rabanus: obſerua, quòd dicit eos, qui faciũt iniquitatatem nõ, qui fecerunt, quia non, qui conuerſi ſunt ad pęnitentiam, ſed ſolum, qui permanent in peccatis ęternis cruciatibus mancipandi ſunt: non tamen eſt intelligendum, quòd tunc actualiter faciant iniquitatem, quando tolluntur de medio bonorum, quia tunc, nec peccabunt, nec peccare poterunt, quia hoc erit poſt reſurrectionem, & tamen poſt mortem ne-
G mo peccat, ſed dicuntur facientes iniquitatem, ideſt in iniquitate facta permanentes, quia per mortem fit confirmatio ſtatus in homine. Vnde qui in peccato deceſſerunt, manent in ęternum in peccato. Qui vero in charitate, manent in ęternum in charitate.

Et mittent eos in caminum ignis. Ideſt in ignem inferni cui adiudicabuntur: infra 25. ite maledicti in ignem ęternum.

Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. In hoc demõſtratur pęna acerrima, quam damnati ſuſtinebunt. Oſtenditur etiam vera reſurrectio corporum, quia fletus, & ſtridor dentium in anima ſeparata eſſe non poſſunt, & quia forte aliquis putaret, quòd corpora reſurgentiũ eſſent impatibilia, & ſic etiam ſi in inferno eſſent ni-
H hil paterentur, dixit Chriſtus, quòd erit ibi fletus, & ſtridor dentium: in quibus, vt ait Remigius, duplex pęna deſignatur, ſcilicet magni frigoris, & caloris, qa ſtridor dentium ex frigore prouenit: fletus autem ex fumo, & per hoc deſignantur omnia genera pęnarum quę ſunt in inferno, ſcilicet ab extra: ſecus de pęna intrinſeca, quę eſt remorſus conſcientię Iſa. 66. vermis eorum non morietur, ideſt remorſus ille ſemper durabit: de fletu, & ſtridore dentium quomodo in inferno eſſe poſſit, & an ſit etiam in dęmonibus declaratũ eſt ſatis ſupra 8. c. q. 38. de pęnis autem inferni magis in ſpeciali dicetur infra 25. c.

Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol. Poſtquam poſuit ſtatum malorum, qui mittuntur in caminum ignis: ponitur
I ſtatus bonorum, & vocãtur iuſti omnes boni: nõ quidem a iuſtitia, quę eſt virtus particularis, ſcilicet commutatiua, & diſtributiua 5. Ethi. c. 3. quia iſta non perficit hominem, vt per iſtam ſolam ſit bonus ſimpliciter, ſed a iuſtitia, quę eſt virtus generalis, & dicitur iuſtitia legalis, quę eſt illa, ſecundum quam ſeruat quis totam legem, & ſic, qui obſeruat totam legem Chriſti ſimpliciter iuſtus eſt. Vel dicuntur iuſti a iuſtificatione generali, & iſta eſt, quę fit in effuſione gratię per quam tollitur omnis macula præcedentis culpæ, & omnes virtutes gratuitę ſimul infunduntur, quæ ſimpliciter hominem iuſtificant, quia tunc nihil deeſt homini ad perfectam bonitatem formalem, eo quòd omnes ſpecies virtutum habet, quia omnes infundũ-
K tur cum gratia, & ab iſta proprie vocantur iuſti, qui ſunt in vita ęterna, quia ibi ſunt aliqui, qui nunquam legẽ Chriſti ſeruauerunt: ſicut paruuli, qui mox baptizati defuncti ſunt, & tamẽ illi iuſti ſunt, ideſt iuſtificati per fidem ad Rom. 5. iuſtficati ex fide pacem habeamus: & alij, qui ſemper egerunt contra legem Chriſti, & in ipſo mortis articulo conuerſi per gratiam infuſam liberati ſunt, & ita manent iuſti in patria. Quòd autem dicitur, fulgebunt ſicut ſol, oſtenditur perfectio beatorum, quę erit ex dotibus inter quas eſt vna ipſa claritas ex parte corporis, ſed de dotibus dicetur infra 17. cap. quòd autem dicitur, ſicut ſol, vt dicit Chryſo. non eſt putandum, quòd ita, ſicut ſol ſolum fulgeant, quia

plus

plus fulgebunt, ſed quia in corporibus nihil ſole luci-
dius inuenitur: Chriſtus autem ex cognitis nobis
vtitur exemplis, & recte quidem ſancti fulgebūt poſt
finem ſeculi, quia etiam fulſerunt: nam nunc fulgent,
vt ait Remigius in exemplum aliorum ſupra 5.c. ſci-
licet luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant
bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrum: tūc
autem fulgebunt, ſicut ſol ad laudandum Deum.
In regno patris eorum. ideſt in vita æterna, quę eſt re-
gnum Dei. Luc. 22. vt edatis, & bibatis ſuper menſam
meam in regno meo.
Qui habet aures audiendi audiat. Dicit Rabanus, ideſt
qui habet intellectum intelligat, quia myſtice hęc
omnia intelligenda ſunt: nemo tamen putet iſta para-
bolice dicta, quia hic eſt expoſitio parabolæ, & non B
parabola: ſunt tamen verba quibus Chriſtus vtitur ad
reddendum aliquem attentum, & hoc facit, quando
dicit aliquid difficile intelligi, & quia parabolę ſunt
difficiles ad intelligendum, ſolet Chriſtus dicere poſt
parabolas, qui habet aures audiendi audiat, vt patet in
parabola ſeminantis ſupra in litera, & Lucę 8. Interdū
etiam quędam, quę non dicūtur parabolicè, ſunt ob-
ſcura, ideo etiam in illis Chriſtus dicit, qui habet au-
res audiendi audiat, vt patet ſupra 11. cap. cum dixit
de Ioanne, quòd ipſe eſt Elias, qui venturus eſt, adiun-
xit, qui habet aures, &c. & tamen ibi non erat para-
bola; ita hic non eſt parabola, ſed nuda veritas, quia
tamen Chriſtus loquitur de ſtatu beatorum, & dam-
natorū poſt reſurrectionem, q̄ non patent ad ſenſum
erat difficile hominibus, qui ſola ſenſibilia intellige- C
bant, videre quomodo iſtud eſſet, ideo reddidit eos
attentos, vt eleuarentur ſuper ſenſum dicens, qui ha-
bet aures, &c. ideſt, qui poteſt intelligere intelligat, qa
difficile eſt plane cogitare nobis adhuc in via manen-
tibus, qui nihil iſtorum vidimus.

Quare Matthæus poſuit hic iſtam expoſitionem parabolæ.
Quæſt. LIX.

QVAERETVR quare Matthęus poſuit hic
iſtam expoſitionem parabolæ.
Aliqui dicunt, quòd ſequitur in hoc
ordinem rei geſtę, quia poſtquam Chriſtus
dixit pręcedentes parabolas ceſſauit prædicare, & ve-
niens in domum expoſuit diſcipulis iſtam parabolā
zizaniorum, & ideo Matthęus poſuit expoſitionem
loco ſuo, ſic patet, quia dicitur in litera, tunc dimiſſis
turbis venit in domum, &c.
Sed dicendum, quòd non ſtat, quia neceſſe eſt dici,
quòd Chriſtus in ſermone iſto dixerit omnes ſeptem
parabolas, ſcilicet quatuor præcedētes, & tres ſequē-
tes, quia infra in litera poſt omnes parabolas dicitur:
cum conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas, tranſijt in-
de, & ſic non receſſit de loco in quo incepit dicere
parabolas quouſque compleuit omnes ſeptem, & ſic
in vno ſermone dictę ſunt: ergo quod dicitur hic, ſci-
licet tunc dimiſſis turbis venit in domum, non eſt in-
telligendum, quòd fuerit immediate poſt quatuor
parabolas pręcedentes, ſed poſt omnes ſeptem. Idem
innuit Aug. lib. de cōcordantijs euange. ſcilicet quòd
omnes parabolæ in eodem ſermone dictę ſint. Item
patet, quia ſi tres ſequentes pertinerent ad alium ſer-
monem, poneretur in principio earum aliquid per
quod innueretur eas pertinere ad aliud tempus, ſed
nihil ponitur. Sed abſolute incipitur immediate poſt
iſtam expoſitionem parabolę, ſcilicet ſimile eſt regnū
cęlorum theſauro, &c. ergo iſtę, ſcilicet parabolę ſi-
mul fuerunt dictę cum pręcedētibus, & ſic Matthęus
interponendo iſtam expoſitionem non tenuit ordi-
nem rei geſtę, quia tunc debuiſſet poni poſt omnes
A ſeptem parabolas, quia illis dictis venit Chriſtus in
domum, & tunc acceſſerunt diſcipuli, & quęſierunt
expoſitionem parabolę zizaniorū. Nec etiam tenuit
ordinem artificialem, quia tunc poſuiſſet iſtam expo-
ſitionem immediate poſt ſuam parabolam, ſcilicet
zizaniorum, quę fuit ſecunda, ſicut expoſitionem pa-
rabolę ſeminantis poſuit immediate poſt iſtam para-
bolam, vt patet ſupra in litera, & tamen hic non fe-
cit: non tamen oportet ſemper rationem reddi de
obſeruatione ordinis, quia ſi veritas rerum geſtarum
non ſeruetur in ordine narrandi, ſępe nihil differt.

Quare Chriſtus ſolum expoſuit iſtas duas parabolas, & non alias quinque. *Quæſt.* LX.

QVAERETVR quare Chriſtus ſolum expoſuit
iſtas duas parabolas, ſcilicet ſeminantis, & zi-
zaniorum cum ſeptem parabolas dixerit, &
quare diſcipuli non quęſierunt, niſi expoſi-
tionem iſtarum duarum.
Dicendum, quòd Chriſtus omnes parabolas expo-
ſuit diſcipulis. Quod patet Mar. 4. ſcilicet talibus mul-
tis parabolis loquebatur eis verbum, ſine parabola au-
tem non loquebatur eis: ſeorſum autem diſcipulis
ſuis diſſerebat omnia, ergo nulla parabola erat, quam
Chriſtus diſcipulis non expoſuerit. Item patet, quia
ſupra in litera dicitur, vobis datum eſt noſſe myſteriū
regni Dei: cęteris autem in parabolis, & tamē in om-
nibus parabolis continebantur quædam myſteria ab-
ſcondita, ergo neceſſe erat, quòd vel diſcipuli per ſe-
ipſos parabolas intelligerent, vel Chriſtus illis eas ex-
poneret, & tamen multę parabolę erant obſcurę pluſ-
quam parabola ſeminantis, quia Mar. 4. dixit Chriſtus
diſcipulis quærentibus expoſitionem parabolę ſemi-
nantis, ſcilicet neſcitis parabolam hanc, & quomodo
omnes parabolas cognoſcetis, ergo non expoſuit iſtas
duas ſolas, ſed etiam alias. Et patet hoc magis, quia
poſt oēs iſtas parabolas dixit Chriſtus diſcipulis, intel-
lexiſtis hæc omnia: dicunt ei: etiam, ideſt vere intelli-
gimus, ergo omnes parabolas Chriſtus eis expoſuit.
Aliqui autem dicunt, quòd iſtas duas ſolas parabo-
D las Chriſtus expoſuit, & iſtas exponi ſolum diſcipuli
petiuerunt, eo quòd cęteras per ſe diſcipuli intellige-
re potuerunt, & ad hoc poteſt referri illud verbum,
ſcilicet intellexiſtis hæc omnia, ideſt nunquid intelli-
gitis omnes parabolas?
Sed melius dicitur, quòd omnes parabolas Chri-
ſtus expoſuerit, quia dicitur Mar. 4. ſeorſum autem
diſſerebat illis omnia, ergo nulla parabola manebat
inexpoſita. Item quia non eſt verum, quòd iſtæ duæ
ſolę fuerint expoſitę, quia etiam ſeptima parabola de
ſagena fuit expoſita infra in litera, ſcilicet ſic erit in cō-
ſummatione ſeculi: exibunt angeli, & ſeparabūt ma-
los, &c.
Dicendum ergo, quòd diſcipuli petiuerunt omnes
parabolas ſibi exponi, & Chriſtus eis expoſuit. Mat-
E thæus tamē ſolum voluit ponere expoſitionem triū,
ſcilicet ſeminantis, & zizaniorum, & ſagenę, & quia
exponebat Chriſtus parabolas petētibus diſcipulis, in-
troducit eos Matthæus expoſitionem petentes. Ra-
tio autem quare iſtarum trium ſolum poſuit expoſi-
tionem fuit, quia iſtę erant difficiliores: ſaltem para-
bola ſeminantis, & zizaniorum, & hoc, quia iſtę ha-
bent multas partes, quas non poſſet quilibet applica-
re faciliter ad aliquid: reliquæ autem ſunt paruæ, & ex
iſtis expoſitis, ſolent illæ intelligi: licet interdum ali-
quas parabolas multum obſcuras, quas tamen Chri-
ſtus diſcipulis expoſuit, reliquit Matthæus inexpoſi-
tas, vt eſt parabola decem virginum infra 25. quæ
difficilis eſt. Sic dicit Augu. de eadem, ſcilicet inter
parabolas

parabolas a domino dictas, solet quærentes multum F
mouere ista, quæ de decem virginibus posita est, sed de ea dicetur loco suo.

Quæ sint ista zizania, quæ super seminata sunt in agro. Et quòd Deus neminem ad malum mouet. Quæst. LXI.

QVAERETVR quę sunt ista zizania, quę super seminata fuerunt in agro.

Dicendum, quòd aliqui volunt esse hæreticos. Alij autem schismaticos. Alij vero quoscunque peccatores Sic dicit Aug. recte quæritur vtrum heretici sint, aut male viuētes catholici. Sed quod dicit eos in medio tritici seminatos, videntur illi significari, q vnius G
communionis sunt, scilicet catholici peccatores, qui communicant cum bonis: hęretici autem catholicis non communicant, quia tamen agrum ipsum non ecclesiam, sed hūc mundum interpretatus est, bene intelliguntur hęretici, quia in hoc mundo permiscētur bonis. De catholicis autem peccatoribus dicit, ꝙ illi, qui in eadem fide mali sunt, palea potius, quam zizania dicuntur, quia palea fundamentum habet cū frumento radicēque communem: de schismaticis dicit, ꝙ schismatici vīr spicis corruptis similiores, vel paleis aristarum fractis, vel scissis, & de segete abiectis.

Dicendum tamen, quòd zizania dicuntur omnes peccatores in quocūque genere peccati. Quod patet H
quia ipse dixit zizania sunt filij nequā, idest homines mali, & tamen quilibet peccator malus est. Item quia Christus diuisit oēs hoīes in duo. s. i triticū, & zizania, & p triticū intelligit iustos, q fulgebunt in regno Dei per zizania autem, quę comburunt intelligit illos, qui mittuntur in caminum ignis, & tamen omnes peccatores mittentur in infernum. Psal. 9. scilicet cōuertantur omnes peccatores in infernum, ita necesse est accipi, & verum est, quòd diabolus seminauit istos, quia licet Deus hominem creauerit, diabolus tamen fecit eū peccatorem, quia diabolo suggerēte homo peccat. Deus autem neminem ad malum mouet, qa ipse malorum tentator non est Iaco. 1. sed fecit hominem rectum Ecclesiastes 7. homo autem immiscuit se peccatis diabolo suggerente, nam per inuidiā dia- I
boli peccatum introiuit in orbem terrarum. Sapientię 1. Et ita tenet Augustin. scilicet in hac parabola, sicut Dominus in expositione concludit non quędam, sed omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem zizaniorum nomine significasse intelligitur, quia tamē mali non introducuntur hic solum, vt in se mali sunt, sed pręcipue, vt inquantum alijs nocēt, vt conformet parabolę zizania dicuntur, nam zizania, ideo super seminata sunt, vt periret totum triticum admixtis sibi zizanijs, & quia ipsi, qui maxime nocent ecclesię Dei sunt heretici, qui nituntur corrumpere fidei veritatē in qua tota fundatur ecclesia: Christus pręcipue voluit in ista parabola hæreticos designare, licet de omnibus peccatoribus intelligatur, & ita conuenit ista parabola ad designandum secundum statum ec- K
clesię, qui fuit insurgentibus hęreticis, & ideo communiter ab Augustino, & Chrysostomo, & cæteris exponitur parabola de hęreticis, quod quidem bene fit dum tamen non negetur per zizania intelligi omnes peccatores.

Quomodo diabolus vocatur inimicus homo cum non sit homo. Et quòd inimicitia diaboli præcipua est contra Deum. Quæst. LXII.

QVAERETVR quomodo diabolus vocatā hic inimicus homo cum non sit homo.

Dici pōt vno modo, quòd vocatur homo more scripturæ, quæ ipsum vocare hominem solita est. Sic dicit Hiero. diabolus præterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desijt, & in 9. Psal. dictum est de eo exurge domine nō confortetur homo, i. diabolus.

Secundo pōt dici, & melius, ꝙ in sacra scriptura quælibet persona vocatur homo, & si sit purus spiritus, sicut pater in diuinis non est homo cum solus filius carnem assumpserit, & tamen Christus vocauit eum hominem Io 8. s. & si ego iudico iudicium meū verum est, quia solus nō sum, sed ego, & qui misit me pater, & in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est, & sic se, & patrem dixit esse duos homines, i. duas personas, quia vnicus homo erat, s. Christus. Tertio pōt dici, & adhuc melius, ꝙ diabolus non vocatur hic homo, sed solum inimicus, sed tñ dr̃ hic inimicus homo pro illo, qui in agro seminauit zizania: nam ista parabola sic fuit ad literam, s. ꝙ in agro cuiusdam seminato alius inimicus eius seminauit zizania: ille aūt erat homo, & iō dominus agri dixit: inimicus homo hoc fecit, i. hō, q erat inimicus meus, & iō in parabola dr̃: inimicus hō; in expositione autem eius non dr̃ inimicus homo, sed solum inimicus, s. inimicus, qui seminauit ea est diabolus, ipse autem est inimicus pp malam voluntatem, & propter malum, quod realiter infert, quia hominibus nocet, & tñ inimicitia sua præcipua est ꝯ Deum a quo sentit se puniri, & sic nititur distrahere homines a cultu eius, & inducere eos ad hoc, vt offendant ipsum, ꝯ homines aūt inimiciciam exercet pp Deū, s. inquantum malum, quod eis infertur vr̃ redundare in dedecus Dei, cuius sunt homines quædam possessio, sicut malum illatum pecoribus præcipue vr̃ infligi dominis eorum, & nititur diabolus subijcere sibi hominem, vt ipse dñetur ei, & nō Deus, & ēt pp hoc inuidet homini, vt Deus non communicet bonū suum homini beatificādo ipsum, in quo est quædam gloria Dei, s. quia perficit opera sua. Sic dicit Chry. vexatio diaboli aduersus nos est, principium aūt vexationis est factum non ab inimicitia eius, quæ est ad nos, sed ab inimicitia, quæ est ad Deum, ideo super seminauit zizania, i. induxit hæreticos, vt totum agrum ecclesiæ corrumperent.

Pater in diuinis homo vocari potest.

Inimicitia diaboli præcipua est contra Deum.

An hæretici sint tolerandi, vel de ecclesia eijciēdi, & occidendi. Et de eorum duplici pœna. Quæst. LXIII.

QVAERETVR cū hic dicatā, sinite vtraque crescere, i. zizania, & triticum, & p zizania intelliguntur hæretici, an sint tolerandi, vel eijciendi de ecclesia, & occidendi. Aliqui dicunt, ꝙ debent tolerari, dicit enim Apostolus 2. Tim. 3. seruum Dei oportet mansuetum esse cum modestia corripientem eos, q resistunt veritati, neqn̄ det illis Deus pęnitentiam ad cognoscendum veritatem, & resipiscant. sed si hęretici non tolerantur, sed occiduntur, aufertur eis facultas pęnitendi, ergo tolerandi sunt. Item illud, quod est necessarium in ecclesia, tolerandum est, & tñ hæreses sunt necessariæ, quia 1. Corin. 11. dr̃ oportet hæreses esse, vt qui probati sunt manifesti fiant in nobis, ergo non sunt occidendi hæretici. Item supra in litera dominus agri vetuit eradicari zizania, dicens sinite crescere vtraque vsque ad messem, & tñ per zizania signātur hęretici, per messem aūt cōsummatio seculi: vere Christus dixit: ergo hæretici permittendi sunt viuere vsque ad consummationem seculi, & sic tenemur eos tolerare. Dicendum ꝙ hæretici aliqñ sunt tolerandi, & aliqñ non. Pro quo sciendum, ꝙ circa hæreticos duo sunt consideranda, vnum ex parte ipsorum, aliud ex parte ecclesię. Ex parte autem ipsorum
cit

Notandum ꝙ circa hæreticos duo consideranda ...

est peccatum per quod meruerunt non solum ab ecclesia per excõicationem separari, sed ẽt p mortem a mundo excludi, quia multo grauius est ęternã, q̃ tẽporalẽ lędere maiestatem,& tñ,qui committit crimẽ lesę maiestatis, statim occidit̃, ergo hęreticus potius meretur occidi: extra de hęreticis c.vergentis. Etiam multo grauius peccant corruptores fidei per q̃ est vita aĩę. Nam iustus ex fide viuit ad Ro.1.q̃ falsatores monetę per q̃ temporali vitę subuenit̃, & tñ falsarij monetę, & cęteri malefactores statim per principes seculares occiduntur, iõ a fortiori hęretici postquam ꝯuicti sunt de hęresi, merebantur immediate occidi.

Ex parte aũt ecclesię ꝯsiderat̃ misericordia ad errãtium conuersionem, & iõ ecclesia non statim condemnat hęreticũ ad mortẽ, sed post pęnitentiã,& ſm correptionem ecclesia iudicat eũ condemnandũ, qa putat eum esse subuersum, & incorrigibilẽ. sic dr̃ ad Titum 3.hęreticum hoĩem post primam, & secundã correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. Et tñ in hoc est duplex pęna:vna est spiritualis, vt excõicare hęreticos, & condemnare dicta eorũ, & ꝯgregationes, & synodos. Alia est corpalis,s. occisio. Circa primam non est difficultas, nec scandalum ex parte ecclesię, quia faciliter põt ista facere: cũ nec oporteat ad hoc bellũ mouere. Etiam non est nocumentũ ex parte hęreticorum, quia per excõicationẽ istã, & damnationẽ dictorũ suorũ non pręcludit̃ eis via ad salutẽ, sicut si occiderent̃, quia iam pęnitere non possent, sed potius ista excõicatio est eis quędam pęna medicinalis, & occasio ad hoc, ꝙ redeant ad salutẽ,& pp hoc ecclesia quoslibet hęreticos excõicat: immo iam sunt excõicati a iure, extra de hær.excõic. Quantũ vero ad pęnam corporalẽ.i.occisionẽ,& priuationẽ bonorũ,& similia, ecclesia nõ ita faciliter pcedit, sed aut hæretici sunt tales ꝯ quos non pt̃ procedi sine magno scandalo, vt quia multi sunt, vel quia multos hñt fautores. Vel pt̃ procedi contra eos sine scandalo. Si primo mõ ecclesia cessat procedere. Si secundo mõ procedit, & tũc postquam quis de hęresi conuictus est, si non vult ab ea discedere tradit eũ ecclesia iudici sęculari ad mortẽ: licet ecclesia occidi nõ iubeat: si vero ab errore discedit remittitur ei, & recipit eum ecclesia, si vero postea relabitur ẽt si velit redire ad fidẽ, ecclesia suscipit eum, vt moriatur in gremio fidelium, & tñ tradit eum iudici sęculari, quia timet̃ de inconstantia sua,s.ꝙ iam semper eẽt infirmus in fide, & posset alios inficere, & hoc est, ꝙ apostolus dicit ad Titum 3.s.hęreticum hoĩem post primam,& secundam correptionẽ deuita: sciens quia subuersus est,qui hmõi est. Ad primum dicendũ,ꝙ ad modestiã ecclesię ptinet, ꝙ hęreticum primo, & secundo corripiat: si aũt postea relabitur habet̃ p subuerso,& iõ licite occidit̃, nec expectat̃ iam illius firma ꝯuersio, sed potius timet̃, ꝙ alios inficiet. Ad secundũ dicẽdũ vno mõ, ꝙ apostolus dixit hoc per modũ prænũciationis, & non p modũ pcepti,s.quia, ita futurum erat, ꝙ hæretici in ecclesia essent, non tñ pp hoc oportet, ꝙ tolerent̃, quia ita prænunciant̃, quæ mala sunt, sed non oportet tolerari mala facientes. Cũ aũt dr̃ hæreticos esse vtiles ecclesię, sicut dixit apostolus,s.qui probati sunt manifesti fiant. Dicendũ ꝙ ista vtilitas est per accidens præter intentionẽ hæreticorum quorũ intẽtio est corrumpere veritatem fidei: bonũ aũt sequitur ex virtute fidelium, qui eorum prauis doctrinis resistũt, & tñ in rebus attendendum est, quod est per se, & nõ quod est p accidens, iõ cum hæretici nocere intendãt ecclesię non debet eos ecclesia sustinere. Ad tertium dicendũ vno mõ, ꝙ hæretici non semp eradicantur, licet non tolerent̃, quia ecclesia pcedit ꝯ eos p excõicationem solã interdum,& aliqñ p pęnam corpo-

A ralem. Excõicatio tñ nõ est eradicatio, vt dr̃ 24.q.4.c. aliud est, si tñ pcedit ecclesia vlterius tradendo hæreticum curię seculari, per quod eum eradicat, non est ꝯ Christi pręceptum, quia tunc ipse vetuit hæreticos eradicari, qñ eorũ eradicatio est periculosa fidelibus s.ne cum zizanijs eradicetur triticũ, si aũt non est periculum in eradicatione eius permittit illã Christus: immo pcipit cum dicat, ꝙ in tpe messis eradicentur zizania.s.quia tunc eorum eradicatio non est periculosa tritico,& iõ qñ non põt puniri hæreticus, nisi ecclesia moueat bellũ, cũ sit bellum periculosum cessat potius ecclesia pcedere. Sic dicit Chry.hoc dicit dñs prohibens occisiones fieri, nec.n.oportet interficere hæreticum, quia prælium inexpiabile in orbem terra- B rum induceretur,& iõ dicit ne eradicetis simul cũ eis triticum,i.si moueritis arma, & occideritis hæreticos, necesse est multos sanctorum occidi: non ergo detinere hæreticos, & abscindere eorũ liberã pbationẽ, & synodos, & studia dissoluere prohibet, sed interficere,& occidere.

An peccatores, qui non sunt hæretici sint ab ecclesia tolerandi. Et quomodo, & quatenus. Et vocalis increpatio malorum quomodo sit facienda. *Quæst.* LXIIII.

QVAERETVR de alijs peccatoribus, q non sunt hæretici, an ab ecclesia tolerãdi sint. Aliq dicũt, ꝙ non, quia in veteri testõ Deus imponens pęnas p C delictis dicit, auferte malum de medio vr̃i. Deut.17. & 22.ergo ecclesia debet auferre malos de medio, & non tolerare eos. Dicendũ ꝙ toleratio malorum, aut consideratur quãtũ ad Dei iudicium,s.an expediat, ꝙ ipse malos toleret, vel quãtum ad iudicium ecclesię. Si primo mõ, dicunt aliqui, ꝙ mali non deberent tolerari a Deo, quia ab hominibus solent tolerari mali pp duo,s.vel quia non cognoscuntur, vel quia sine piculo bonorũ nõ pñt puniri, Deus aũt vere cognoscit malos vbicunque sint. Prouer.15.s.in omni loco oculi dñi contemplantur bonos,& malos. Etiam sine periculo aliquo bonorũ põt malos perdere, iõ vr̃, ꝙ nullum malũ tolerare deberet. Dicendũ ꝙ expedit, ꝙ D Deus malos toleret. Primo quia aliàs oporteret, quòd Deus simul occideret oẽs hoĩes, quia nemo est, qui interdum non peccet 3.Re.8.nõ est hõ, qui faciat bonum,& non peccet. Secundo pp spẽ ꝯuersionis, quia aliqui sunt, qui licet longo tpe peccent, aliqñ futuri sunt boni, qui si mox, vt peccant occiderent̃, nunquã boni fierent, iõ Deus differt pęnã, vt qñ boni effecti fuerint misereatur eorũ Isa.30.s.iõ expectat vos Deus vt misereatur vr̃i,& hoc Christus voluit cum dixit ne forte colligentes zizania eradicetis simul triticum,i. aliqui sunt, qui nunc zizania sunt, & tñ futuri sunt triticum, quod futuri erant si eis parceret̃. Sic exponit Aug.iõ mali a Deo tolerandi sunt. Sed quidam dicũt hoc intelligi de malis, qui aliqñ futuri sunt boni. Aliqui tñ sunt mali, qui nunq̃ ꝯuertentur, isti ergo non E deberent tolerari, cũ Deus nunq̃ nouerit illos emendandos. Dicendum ꝙ illi sunt a Deo tolerandi. Primo, vt ostdat diuitias misericordię suę,s.ꝙ illos sustinet ex immensitate misericordiæ, licet ipsi sint indigni misericordia. Secundo pp bonos, vt eos exerceãt, quia aliqui boni fiũt pp pęnam, quæ a malis infertur, sicut ergo Deus hic permittit homines a dęmonibus tentari, & vexari, ita & permittit bonos a malis exerceri, si.n.nemo malus esset, nullus vnq̃ martyr fuisset, & clarissimis virtutibus defuisset locus. Tertio, vt boni considerando iniquitates malorum nitantur in bonum, vt illis siles nõ sint: magna ẽt Dei laus, & multæ aliæ vtilitates ex toleratione malorum pueniũt, eẽnt n.hoĩes, quasi ex necessitate boni si scirent, ꝙ mox, vt peccarent

peccarent

peccarent occiderentur. De hoc dicit Aug. li. de quę-
stio. euāg. boni tñ, qui adhuc infirmi sunt, opus hñt in
quibusdam malorum admixtione, siue vt p eos exer-
ceantur, siue vt eorum comparatione magna illis ex-
hortatio fiat, vt nitanē ad melius: aut forte simul era-
dicatur triticum cum auferuntur zizania, quia multi
primo zizania sunt, & postea triticum fiunt, qui si nō
patienter cum mali sunt tolerarentur, ad laudabilem
mutationem nō perueniunt. Itaque si euulsi fuissent
simul eradicatur triticū, quod futuri essent si eis par-
ceretē, iō dicit non esse tales auferendos de hac vita, ne
cum malos conantur interficere, bonos interficiant,
quot futuri sunt, aut bonis obsit quibus, & inuitis vti-
les sunt, sed tunc optime hoc fiet, cum iam in fine nō
restat, vel tempus commutandę vitę, vel proficiendi
ad veritatem ex occasione, ac comparatione alieni
erroris, & iō dicit dñs sinite vtraque crescere vsque
ad messem. i. bonos, & malos simul manere vsque ad
tempus, in quo mali sine bonorum damno possint
auferri de medio eorum, & hoc erit in die iudicij, qa
tunc generaliter separabit Deus bonos a malis, sicut
pastor separat oues ab hędis, vt patet. ĩ. 25. Si aūt cōsi-
deratur q̃tum ad tolerationem ecclesiæ: dicendum, ꝙ
etiā si ecclesia nollet tolerare malos: tolerari necesse
erat, quia non pōt cognoscere oēs malos. Etiā dato, ꝙ
cognosceret non posset omnes auferre pp multitudi-
nem, & iō dicendum, ꝙ aut ecclesia cognoscit ma-
los, aut non: si non cognoscit, non oportet, ꝙ multū
inquirat, qui sunt mali ad hoc, ꝙ eos puniat, quia q̃dā
melius latent, quam ꝙ publicentur. Et hoc verum est,
nisi in quibusdam peccatis, q̄ quanto sunt magis oc-
culta, tanto sunt periculosiora, vt est hæresis, quia hæ-
retici occulte pñt inficere totum gregem dñicum, &
pp hoc ecclesia dedit specialiter in crimine hæresis
inquisitores per oēs prouincias, vt solicite inuigilent
circa eradicandas hæreses. Si aūt mali sunt cogniti,
aut sunt mala grauia, aut leuia, in leuibus aūt ecclesia
non exercet vltionem: & ita est de hæresi, quia licet
sit graue crimen, si tñ nondum est firmata, vt siquis
errat, & non vult peruertere alios, & si admoneatur
corrigit seipsum, non punitur corporaliter, nec ēt ex-
cōicatur. Sic dicit Aug. vbi supra, s. nec tñ ꝯñs est, vt
oīs hęreticus, vel scismaticus ab ecclesia corporali-
ter separetur, multos enim portat ecclesia, quia nō ita
defendunt falsitatem snīę suę, vt intentā multitudinē
faciant, quod si fecerint tunc pelluntur, si aūt pecca-
uerit quis, & corrigi pōt exterminandus nō est, ne sic
auferatur locus pnīę. Qđ ēt in hęresi verū est, vt dicit
Hiero. s. datur. n. locus pnīę, & mouemur ne cito am-
putemus fratrē, quia fieri pōt, vt ille, qui hodie noxie
dānatus est ex dogmate cras resipiscat, & defendere
incipiat veritatem. Si aūt sunt maiora pc̄tā, i. oīa illa ꝓ
quibus de iure pęna aliqua debetē, aūt pōt sine pericu-
lo, & scandalo bonorum pęna illa infligi, aut non. Si
pōt debet infligi. Si non pōt, debet supersederi, & ex-
pectari tempus in quo possit sine periculo infligi, vel
diuinum expectari iudicium, quia aliàs ecclesia volēs
eradicare zizania eradicaret simul triticū, quod Chri-
stus vetuit. Sic dicit Aug. ꝯ epistolam Parminiani, s. cū
quisque Christianorum intus in ecclesia constituto-
rum in aliquo tali pc̄tō fuerit depręhensus, vt anathe-
mate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculū scisma-
ticis non hr̄, alias timetur cum dilectione non ad era-
dicandum, sed ad corrigendum. Quòd si se nō agno-
uerit, nec pęnitendo correxerit, ipse foris exiet, & per
propriam voluntatem ab ecclesię cōione dirimetur.
Vñ dñs cum dixisset sinite vtraque crescere vsque ad
messem, subiunxit cām, dicens ne forte cum vultis
colligere zizania, eradicetis simul triticum, vbi satis
oñdit cum metus iste non subest, sed omnino de fru-

F mentorum stabilitate certa securitas manet, i. qñ ita
cuiusque crimen notum est, & omnibus execrabile:
apparet, vt vel nullos ꝓrsus, vel non tales habeat de-
fensores per quos schisma possit contingere, nō dor-
miat seueritas discliplinę: cum vero ijsdem moribus
plurimos occupauerit, nihil aliud restat bonis, quam
dolor, & gemitus, sic igitur misericorditer corripiat
hō, quod pōt, quod aūt non pōt patienter ferat, & ex
dilectione gemat ac lugeat donec ille desuper emen-
det, & corrigatur, aut vsque ad messem differat eradi-
care zizania, & paleam ventilare. Ista intelliguntur de
pęna criminum, secus aūt est de obiurgatione seu vo-
cali increpatione, quia pręlatus, vel prædicator pōt in
sermone generali redarguere peccantes, & maxime
G si aliqua occasio acciderit, s. plaga aliqua inflicta a Deo
quæ ꝓ criminibus accidisse putanda est, & tunc præ-
latus grauiter pōt pc̄tā obiurgare peccatoribus non
expressis, asserens, ꝙ pp illa crimina Deus illam vl-
tionem exposcat, si vero talis occasio non acciderit
adhuc pōt obiurgari pc̄tm̄ nō expressis peccatoribus,
quia sic magis dolebunt, & intra se erubescent pc̄tō-
res, q̃ ꝙ obiurgantem impugnent. Sic dicit Aug. vbi
supra, s. turba aūt iniquorum cum facultas est in po-
pulis ꝓmendi sermonem, generali obiurgatione fe-
rienda est, & maxime si occasionem ac opportunita-
tem p̄buerit aliquod desuper Domini flagellum, quo
eis appareat ꝓ suis demeritis vapulare: tunc. n. aures
humiles p̄bet emendari sermone calamitas audito-
rum, & facilius in gemitum ꝯfitendi, q̃ in murmura
H resistendi afflicta corda cōpellit, quamquā & si nulla
calamitas tribulationis p̄mat cum facultas detur, vti-
liter corripitur in multitudine multitudo, nam sicut
separata sęuire, sic in ipsa congregatione obiurgata
gemere consueuit. Ad argumentum in ꝯ̃rium dicen-
dum, ꝙ mali auferendi sunt de medio, qñ cognoscū-
tur, & sine scādalo fieri pōt, & sic Deus loquitur 17.
& 22. Cum vero non cognoscuntur mali, vel sine pe-
riculo bonorum puniri non pñt cessandum est, ne si-
mul triticum eradicetē, vt hic dr̄. Sic dicit Hiero. s. vr
hoc esse ꝯ̃rium illi præcepto. Auferte malum de me-
dio vestri, si. n. ꝓhibetē eradicatio, & vsque ad messem
tenenda est patientia, qūo eijciendi sunt quidam de
medio nostrū? & rñdet, s. sed inter triticum, & ziza-
I nia, quod nos appellamus lolium, quādiu herba est, &
ne dum calamus, vel ad spicā grandis similitudo est, &
in discernendo nulla, aut valde difficilis facultas: præ-
monet ergo Dñs ne vbi quid ambiguū est cito sniām
proferamus, sed Deo iudici referuemus, vt cum dies
iudicij venerit, ille non suspitionem criminis, sed ma-
nifestum reatum de sanctorum cętu eijciat.

Simile est regnum cęlorum thesauro ab-
scondito in agro, quem qui inuenit hō ab-
scondit, & prę gaudio illius vadit, & vendit
vniuersa, quæ habet, & emit agrum illū. Itē
K simile est regnum cœlorum homini nego-
ciatori: quærenti bonas margaritas. Inuenta
aūt vna preciosa margarita, abijt, & vendi-
dit oīa, q̄ habuit, & emit eam. Iterum simile 25. q. 7. c. 24. q. 1. c. quisquis.
est regnum cœlorum sagenæ missæ in ma-
re, & ex omni genere piscium congreganti.
Quam cum impleta esset, educentes, &
secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa Infr. 22. 35
sua, malos aūt foras miserunt. Sic erit in con-
summatione seculi. Exibunt angeli, & sepa-
rabunt

rabunt malos de medio iustorũ, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus, & stridor dentium. Intellexistis hæc oĩa. Dicũt ei. Etiam: ait illis. Iõ oĩs scriba doctus in regno cęlorũ, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera.

Simile est. Hic ponitur quinta parabola, quæ est dicta ẽt in eodem sermone, & dr̃. *Simile est regnum cælorum.* i. ecclesia militans, vel ea, quę pertinent ad statum eius. *Thesauro abscondito in agro.* Dicit in agro, i. in terra quæ possidetur ab aliquo, & hoc, quia subiungit, ꝙ inueniens emit agrum illum: si tñ̃ esset locus publicus, qui nullius personæ priuatę est, nec posset emi, nec oporteret ad hoc, ꝙ extraheretur inde thesaurus.

Quem, qui inuenit homo abscondit. i. qui inuenit locum thesauri in agro alieno, quia non põt illum statim tollere inde: magis abscõdit, vt a nullo inueniri possit quousque ipse emat agrum, & possit inde libere thesaurum effodere. *Et præ gaudio illius.* s. thesauri inuenti: posset hic dici prę desiderio illius, quia desiderium est rebus nondum hĩtis quas hr̃e cupimus: gaudium est de rebus iam possessis quibus ad votum frui possumus: iste aũt, qui thesaurum inuenit: licet nondum illum hẽat libere quousque agrum emat, quia tñ̃ facile est illum hr̃e, & quod prope est inesse vr̃: gaudet de illo, quasi de iam possesso, & jõ potius Christus dixit p̃ gaudio illius, q̃ prę desiderio. *Vadit, & vendit vniuersa, quæ habet.* Non est intelligendum, ꝙ inueniens thesaurum semper vendat oĩa, quæ habet, vt emat agrum illum, quia qui diues est, non est opus, ꝙ aliquid vendat, vt emere possit agrum, sed ad oñ̃dendum magnũ desiderium hñ̃di thesaurum inuẽtum dicit Christus: vadit, & vendit vniuersa. q. d. ꝙ si aliter non põt hr̃e agrum, nisi vendat vniuersa, vendet illa, vt solũ agrũ liceat possidere. *Et emit agrum illum.* s. vt liceat sibi thesaurum inde extrahere libere, quod non liceret quãdiu ager ab alio possidetur.

Quid per istam parabolam thesauri ostendere voluit Christus: vbi declaratur, qui sit iste thesaurus absconditus, & quid significat abscondere thesaurum in agro.

Quæst. LXV.

QVAERETVR quid Christus voluit per istã parabolam oñ̃dere. Aliqui dñ̃t, ꝙ per thesaurũ in agro absconditum signatur prędicatio euangelij, & Christus ostenderat supra in parabola sinapis, & fermenti virtutẽ istius prædicationis in magnum crescendo. Hic oñ̃dit preciositatem eius comparando eã thesauro, & margaritis. Sic dicit Chry. parabolę, quas Christus supra posuerat de fermento, & sinapi ad virtutem euangelicę prędicationis referuntur, qm̃ superabit orbem terrarum: nunc aũt, vt preciositatem, & magnificentiam eiusdem oñ̃deret, proponit parabolam de thesauro, & margarita. Et dr̃ hic regnum cœlorum ipsa ecclesia militans, vel prędicatio euangelij, quę in ecclesia militanti est: dr̃ aũt ista prędicatio thesaurus absconditus in agro, non quidem, quasi prędicatio abscondita sit, quia per totum orbem prędicatũ est ad Ro. 11. s. in oẽm terram exiuit sonus eorum, & ita Christus dixit supra 10. c. quod dico in tenebris dicite in lumine, sed ꝑꝑ thesaurum, quia thesaurus debet esse absconditus: & in hoc non similatur prędicatio euangelij thesauro, sed solum q̃tum ad id, s. ꝙ qui inuenit thesaurũ vendit oĩa, quæ habet, vt emat agrũ, ita, & qui inuenit verum precium euangelicę prędicationis oĩa dimittit, vt illam solã teneat, nec portet, ꝙ

A singulę partes parabolarum applicentur rebus signatis, sed satis est, ꝙ aliquę earum applicentur. Alię vero sunt, vel ꝑꝑ ornatum parabolę, vel vt verisimile videatur, nam de thesauro parabola poni non posset, nisi absconditus diceret. Aliter põt dici, ꝙ ager est iste mundus, sicut Christus dixit supra in litera, & thesaurus, i. prędicatio euangelica est in agro, i. in mundo, quia ꝑ totum orbem Christus euangelium prædicari iussit. Mar. 16. & licet vox euangelij nullis gentibus fuerit occulta, quia in oẽm terram exiuit sonus eorum: pluribus tñ̃ hominibus mansit occultum precium euangelicę prædicationis, & ẽt vsque hodie manet, quia sicut ager in quo thesaurus est ab omnibus palam vr̃:
B nemo tñ̃ scit thesaurum ibi latere, nisi ille, qui inuenit, ita licet oẽs gentes audierint euangelium, non tñ̃ crederent oẽs euangelio, ad Ro. 10. sed despiciunt illud, eo ꝙ nesciunt precium eius, s. quia non putãt verum esse, quod prædicatur, sed potius quibusdam ipsa prędicatio erat scandalum, alijs vero videbatur esse stultitia 1. Cor. 1. s. nos prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, gentibus aũt stultitiam. iõ vere abscondita est in agro. i. in mundo prædicatio euangelij, quia precium, i. veritas eius nescitur ab omnibus. Et iste est melior sensus. Et dr̃ quẽ, qui inuenit hõ abscondit, i. diligenter obseruat. Nam sciẽs veritatem euangelicam non occultat illam, vt alij eã nesciant, sed potius diuulgat illam, cum Christus per
C totum orbem prędicari iusserit. Et ille, qui abscondit talentum sibi traditum redarguitur. j. 25. sed quia illa, quę diligenter seruare volumus ne pereant abscondimus, cum euangelicam veritatem diligenter seruare velit ille, qui eam inuenerit, ne ab illa cadat, cum melius sit viam dñi non agnoscere, q̃ post agnitam retroire 2. Pet. 2. dr̃ abscondere eam. Sic dicit Hie. q aũt abscondit non de inuidia facit, sed more seruantis, & nolentis perdere abscondit in corde, ꝙ prę scius prætulit facultatibus. Quod aũt dr̃ vadit, & vendit vniuersa, quę habet. innuitur, ꝙ qui veritatem euangelicam tenere vult, omnia debet dimittere, non quidem oĩa, quę possidet, quia vendere oĩa, quæ quis possidet, &
D Christum sic sequi perfectionis est, & non necessitatis infra 19. s. vendit vniuersa, quæ habet, quia sicut in venditione fit commutatio rei pro precio, ita q euangelicam veritatem suscipit oẽs priores errores mutat deserẽs illos, vt puram euangelij veritatem sequatur. Vel vendit vniuersa, i. oẽs affectus, quia cum Christus doceat hoĩem viuere ꝟm legem spũs, & non ꝟm desideria carnis, sed potius crucifigere carnem cum vitijs, & concupiscentijs ad Ro. 8. & ad Gala. 5. oportet oĩa vendere, i. nullum affectum carnalem nobis reseruare quem sequi velimus, sed oẽs legi Christi subijcere. Et dr̃ hic, ꝙ p̃ gaudio illius vadit, eo ꝙ siquis agnoscat veritatem promissorum in euãgelio, despicit oĩa terrena volens hr̃e cęlestia. Sic dicit Greg. in homi. Si
E consideremus, quę, & q̃ta sunt, quæ nobis promittũtur in cęlis: vilescunt aĩo oĩa, quæ hñ̃r in terris. Vel refertur hoc ad operationem, s. quia ille, qui sequitur veritatem euangelij, ẽt si difficilia subeat, cum gaudio agit, quia ad virtuosum ꝑtinet delectabiliter exercere virtutis opus 2. Ethi. cum sit signum generati habitus, delectationẽ aduenire operibus, sic. n. dr̃ Act. 5. ꝙ ibant apostoli gaudentes a conspectu consilij, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Quare in parabola dicitur prę gaudio.

Sed sciendũ, ꝙ de isto thesauro dr̃, ꝙ inuenit, s. sine difficultatę reperit, & tñ̃ inuentus non possidet statim, sed oportet prius oĩa vendere, eo ꝙ inuenire ꝑdicationẽ euãgelicã facile est cũ vbiq; pdicetur. Et ẽt credere non est difficile, qa Deus apit corda hoĩum quorũ vult donãs eis spm̃ credendi, & tñ̃ seq postea doctrinã euãgelicã est difficile, qa oportet ad hoc cõprimere

primere oẽs affectus nostros subijciendo carnẽ spũi, F & hoc est oĩa vendere anteq̃ istum thesaurum possideamus. Sic dicit Hilarius: hic quidem thesaurus gratis inuenitur: euangeliorũ.n.p̃dicatio in absoluto, i. in manifesto est, sed vtendi, & possidendi huius thesauri cũ agro prãs nõ põt eẽ sine precio, quia cęlestes diuitię non sine damno seculi possidentur. Alij dñt, ꝙ thesaurus absc̃õditus est desideriũ bonorũ cęlestiũ: ager aũt est ipse labor virtuosus sine quo nõ hñr bona cęlestia: debet aũt abscondi ne ꝑꝑ inanem gł̃iam bona opa fiant. Sic dicit Grego. in hom. thesaurus in agro absconditus, est cęleste desiderium: ager vero in quo thesaurus absc̃õdit est disciplina studijs cælestis quẽ, s. thesaurum, s. cũ inuenit hõ abscondit, in p̃nti.n. vita, quasi in via sumus qua ad patriam pergimus. Maligni G aũt spũs iter nr̃m, quasi q̃dam latrunculi obsident: deprædari, ergo desiderat, i. deprædationẽ pati, q thesaurum publice in via portat. Hoc aũt dico non, vt ꝓximi nr̃i opa nr̃a nõ videant, sed vt per hoc, quod agimus laudes exterius nõ quęramus: agrũ ꝑfecto venditis oĩbus comparat, q carnis voluptatibus renũciãs, cuncta sua desideria ꝑ cęlestis disciplinæ custodiã calcat. Alij dñt, ꝙ thesaurus absc̃õditus est ipse Christus, quia deitas eius in carne latuit. Ager aũt est ipsa caro occultans diuinũ verbũ, vel potius sacra Scriptura in qua occulte ꝯtinet notitia de Christo, q aũt ꝑ studiũ sacrę Scripturę notitiam de Christo habet, ꝑ dulcedine huius cognitionis cęteras comparationes deserit, vt huic studio mancipet, & hoc est oĩa vendere, vt agrũ possideat. Sic dicit Hie. Thesaurus iste ĩ quo sunt oẽs thesauri sapię, & sciẽ absconditi, aut Deus verbũ est, qui in carne Christus vr̃ absconditus, aut sanctæ scripturę in quibus reposita est notitia saluatoris. De hoc aũt Aug. ait. hunc thesaurum dixit in agro absc̃õditũ, s. duo testamenta in ecclesia, q̃ cum quis ex parte intellectus attigerit, sentit illic magna latere, & vadit, & vendit oĩa sua, & emit illum, i. ꝯtemptu temporalium cõparat sibi ocium, vt sit diues cognitione Dei. Alij dñt, ꝙ in ista parabola signatur quintus status ecclesię, s. quia postq̃ expulsis hęreticis fuit diuulgata fides in orbem terrarum per prædicationẽ sc̃tõrũ: multi viri valentes, & piti in doctrinis Philosophorũ, conuersi ad fidẽ Christi inceperunt se exercere, & suam sciam conuertere ad vtilitatẽ, & regimen aĩarũ, sicut fuit Aug. & alij prelati, & viri docti tpe suo, & tunc thesaurus absconditus in agro vocatur præmiũ cęleste: ager in quo absconditur est exercitatio in docendo, & faciendo alia ad regimen aĩarũ, iste aũt ager, i. ista occupatio regiminis aĩarũ emit vẽditis omnibus ꝑꝑ thesaurum ibi latentem, eo ꝙ ꝑꝑ desideriũ regni cęlestis isti prælati, & viri docti dimissis oĩbus fere, q̃ ad curã rei familiaris ꝑtinebant, soli desiderio, & studio ꝑficiendi proximis in regimine animarum vacabant: oẽs istę expõnes sunt conuenientes, sed prima est magis literalis.

Thesaurus inuentus sub terra cuius sit. *Quæst.* LXVI.

QVAERETVR cũ dicat, ꝙ ille, qui inuenit thesaurum in agro emit agrũ, in quo inuenitur, ꝙ non posset aliter habere thesaurũ, est dubium de thesauro inuento cuius sit. Dicendũ, ꝙ eorũ, quæ inueniuntur quędã sunt, quæ nunq̃ fuerunt alicuius, idest actualiter ab aliquo possessa, sicut sunt lapilli inuenti in litore maris, & gemmę inuentę in capitibus pisciũ, vel minerę metallorum inuentę in visceribus terrę, & talia primo occupanti conceduntur, quia ꝑ occupationem transeunt in dominium, cũ nullius vnq̃ fuerint. Alia sunt, quæ fuerunt alicuius, & tñ iã nullius sunt, quia ꝓ derelicto habenẽ, & talia etiã primo occupanti conceduntur, q̃n tñ hẽantur pro derelicto, & q̃n nõ, & quę sunt signa ad hæc dictum est. s. 6. q. 42. Alia sunt, quæ ꝓ derelicto non hñr, & ista q̃n inueniũt non efficiuntur inuenientis, sed restituenda sunt, de quo ibidem dictum est. De thesauris autẽ dicendũ, ꝙ quo thesauri absc̃õditi in terra alicuius fuerunt, etiã non ponebantur absconditi, vt ꝓ derelicto habeant, sed potius, vt melius seruent, iõ non efficiuntur inuenientis absolute, quasi pro derelicto hẽantur. Sed dicendũ, ꝙ aut sunt thesauri a longissimo tpe absc̃õditi, aut a pauco tpe, de quo põt haberi coniectura ex loco, & circunstantijs eius, & ex ipso thesauro, s. an sint ibi nocua vel vetera, vt si sit ibi moneta incognita, vel vasa talis figurę qualia nostra non vidit ętas, arguendum est antiquissimum esse thesaurum: si a ꝯ̃rio arguendum est eũ esse a paruo tpe absconditus, ita vt puretur supesse dñum eius, vel eos, qui de iure succedere debent, non efficitur thesaurus ipsius inueniẽtis q̃tũ ad aliq̃d, sed iuvel etiam dñi agri si in alieno agro infossus sit, sed iudicabitur de illo, sicut de re inuenta super terram, ꝙ restituatur, immo potius, quã de re aliàs inuenta, quia de illa põt credi interdũ, ꝙ habeatur ꝓ derelicto, sed nunq̃ de thesauro, quia qui abscondit voluit eum diligẽter obseruare. cum ergo, nec pro derelicto habeat nec dño careat non potest effici inuenientis, sed integre restituere tenetur, fiet ergo de illo, sicut de cæteris rebus inuentis, vt dictum est supra 6. c. q. 42. Si aũt H sit thesaurus antiquus, cuius verisimiliter credat non superesse dñm, nec aliquos ad quos de iure succedere pertineat, quia dato, s. ꝙ supersint in decima, vel duodecima generatione, non põt tñ sciri, qui illi sint, vel an fuerint regionis illius, vel alterius, debet thesaurus iste effici totus inuentoris, sicut res, quæ in nullius bonis est, quia licet iste thesaurus aliq̃n haberet dñm, iã non habet dñm, & idem iuris est ac quasi dñm nunq̃ habuisset, vt efficeretur totus inuentoris. Iura tñ humana ad scandala tollenda aliter disposuerunt, s. ꝙ si quis thesaurum inuenit in prędio, siue loco proprio, aut in alieno. Si in proprio statim efficitur ipsius inuentoris. Si autẽ in alieno, aut ille est locus priuatus, scilicet alicuius personę priuatę, vel est publicus, siue sacer. Si est locus priuatus, aut ille, qui inuenit a casu in- I uenit, vel, quia studio quęrebat putans esse ibi thesaurum. Si a casu inuenit dimidius fit inuentoris, & dimidius domini agri, siue loci. Si vero studiose quęsiuit, & inuenit eum in agro alieno, totus thesaurus efficitur domini agri. Si autem locus est sacer, vel religiosus, & inuenit thesaurum quis fortuito ibi, totus est inuentoris, vt Instit. de rerum diui. in §. thesaurus, Et C. de thesauris, lib. 10. l. 9. & idem dicit gloss. 14. q. 5. c. si quid inuenisti. talis autem lex erat tempore Christi, & ideo ille, qui thesaurum inueniebat in agro alieno emebat agrum, vt posset totum thesaurum pro se libere habere, & ad hoc vendebat vniuersa, quæ habebat, vt posset agrum emere pro precio thesauri.

K

An thesaurizare sit peccatum. Et an liceat parentibus pro filijs thesaurizare aliqua. *Quæst.* LXVII.

QVAERETVR an thesaurizare si pctm̃. Dicẽdũ est, ꝙ hic sunt duo. Primum est an possit aliquis thesaurum facere. Secundũ est an liceat abscõdere illum. Circa primum dicendum, ꝙ thesaurus accipitur iuxta nomẽ suum ꝓ auro deposito, vnde dr̃ thesaurus, i. positio auri, sed inde accipit ꝑ extẽsionẽ, vt quãlibet pecuniã congestam, & repositam thesaurũ appellemus cuiusque metalli sit. Duo aũt importat thesaurus, s. multitudinem, & repositionem. Nam si pauca pecunia sit reposita thesaurus non appellabit, ẽt si multa pecunia cõgesta sit, & tñ ad vsum, & quotidianas

tidianas expēsas assumatur non dr̄ thesaurus, quia nō
est reposita. De primo patet, quia Iob. 38. dr̄ nunquid
ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis
aspexisti, s. quia niuis, & grandinis in loco suo copia
magna congesta est. De secundo patet, quia dr̄ Psal.
32. congregans, sicut in vtre aquas maris, & ponens
in thesauris abyssos, i. abyssi, quę sunt profunditates
aquarum sunt velut in thesauris, eo ꝙ sunt custoditæ
in profundis, & Psal. 134. qui producit ventos de the-
sauris suis, i. Deus ducit ventos de latibulis occultis, s.
de locis cauernosis in quibus gignuntur: ad quę loca
hoīes non accedunt, & sic sunt loca illa, quasi thesau-
ri absconditi. Et quia ea, quę diligenter absconduntur
ad aliquem finem reseruantur: requiritur ēt ad rōnē
thesauri, ꝙ ad aliquid conseruetur, sicut dr̄ Iob 38. nū-
quid ingressus es thesauros niuis, & cętera, & sequit̄,
quę reseruaui in tēpore hostis in die pugnæ belli. Hoc
mō proprie, & stricte thesaurus dr̄ copia auri conge-
sti, aut pecunię alicubi repositę ad aliquem finem re-
seruatę: interdū tn̄ thesaurum vocamus pecuniam
quantumcunque repositam ēt si pauca sit. Vn̄ quid-
quid habent parentes, & non expendunt, sed reseruāt
ꝓ filijs dr̄ thesaurus 2. Cor. 13. s. parentes debent the-
saurizare filijs, & non filij parentibus, i. parentes debēt
aliquid reseruare in quo filij succedant eis morienti-
bus. His suppositis dicendū, ꝙ si sumatur thesaurus
large pro quacunque pecunia reposita, quę non ex-
penditur ēt si pauca sit: liticum est thesaurizare, cum
licitum sit parentibus ꝯgregare aliqua in quibus filij
succedant: immo est debitum quoddā naturale, quia
sicut parētes tenent̄ alere filios necessitate naturę, qn̄
paruuli sunt ne pereant, ita & cum fuerint adulti te-
nentur eis prouidere in aliquo, cum non possint ꝑ se
oīa ad sufficientiam hr̄e, nisi aliquid ab alijs accepe-
rint, & ita dr̄ 2. Cor. 13. nec filij debent thesaurizare
parentibus, sed parentes filijs, ergo parētes debēt the-
saurizare filiis, & sic tenentur, quia debere debitū di-
cit, quod aūt debetur, necesse soluendum est: non tn̄
est tale debitū quale illud quo tenent̄ ad alendū eos,
qn̄ paruuli sunt. An tn̄, vt filiis thesaurizet teneat̄ pa-
ter manere in seculo, & impediatur aliquo tp̄e ingre-
di religionem, sicut impediretur nutrimento filiorū
paruulorum declaratum est supra 8. c. q. 68. Etiā licitū
est thesaurizare reseruando aliquid, quod non est ne
cessarium ad vsus quotidianos, pro necessitatibus, q̄
occurrere pn̄t extraordinarie: nam non est necesse, ꝙ
hō solum illa habeat, quę ei necessaria sunt, ꝑ quoti-
diana sustentatione considerata conditione status sui,
sed vltra aliquid reseruare licet. Si aūt accipiatur the-
saurus pro magna copia auri, aut congestę pecunię, q̄
magna sit, non solum absolute, sed ēt ratione status
personę. Dicendū est, ꝙ aut congeritur thesaurus ille,
vt quis prę diuitiarum magnitudine potentior effe-
ctus cęteros subijcere sibi possit, aut ob aliam causam.
Si primo mō non licet thesaurizare, quia mortale est,
quia non solum magnas diuitias, sed paruas ad hunc
finem possidere velle mortale est, & prohibet̄ Deut.
17. s. non habebit rex vxores plurimas, quę alliciant
aīum eius, nec argenti, & auri, immensa pondera.
si ergo regi, qui potentior, & gloriosior esse debet, nō
licet thesaurizare, vt superbiat: a fortiori, nec cæteris
licebit. Et patet, ꝙ vetatur thesaurizare ad istum finē,
quia immediate hoc dr̄. non multiplicabit sibi equos,
nec reducet populū in Aegyptum equitatus nume-
ro subleuatus. Si aūt ob aliam causam. idest propter
necessitates, quæ in futurum euenire possunt, aut
est illa magnitudo secundum conditionem personę
thesaurizantis, idest quia non excedit statum eius, aut
excedit. Si non excedit non vr̄ esse pc̄m̄, saltē non est
mortale, licet interdum posset esse veniale, & hoc, ni-

A si vt conseruet thesaurum illum cesset interdū a sub-
uentione pauperum in casu, in quo eis obligetur sub-
uenire. Si aūt vltra conditionem status sui, & necessi-
tatū, quæ verisimiliter pręsumi pn̄t thesaurizare vult,
pertinet ad auaritiam, tn̄ non est pc̄m̄ mortale, nisi, vt
istum thesaurum congreget velit acquirere iniuste,
vel retinere, qn̄ tenetur pauperibus subuenire, & iste
proprie peccat per super abundantiam solicitudinis
de crastino supra 6. c. Ad secundum dubium dicen-
dum, ꝙ determinatio huius dependet a pręcedenti: nā
thesaurum terrę infodere non est, nisi ad conseruan-
dum illum, conseruare autem pecuniam non est illi-
citum, nisi qn̄ fuit illicitum illam congregare, & idē
B per prædicta apparebit, qn̄ fodere thesaurū terrę pec-
catum sit. Aliqui autem putant semper hoc esse pec-
catum, quia thesaurus sic infossus perit, quod est in-
conueniens. Dicendum ꝙ hoc est per accidens, quia
qui thesaurum terrę infodit, non iō infodit, vt peri-
ret, sed vt saluaretur, & tanto magis illud saluare vo-
luit quanto magis occultauit, quia vero illo moriētē
maneret thesaurus absconditus, & periret, per accidēs
fuit, iō non redditur ex hoc actus occultantis illicitus,
cum hoc non intenderit, sed potius contrarium. An
vero thesauri aliqui sint terrę infossi, qui custodiant̄
a dæmonibus quibus fuerint commissi, & cætera, quę
circa hoc communiter astrui solent, libro nostro de
natura dæmonum, vel de incitatione dicetur: si autē
C aliquis thesaurus sic terrę obruatur semper illicitum
est, s. ꝙ in operibus nostris dęmones præsides habea-
mus, quod sine expressis pactis non fit. *Iterum simile.* Positio 7. parabolæ, & eius expositio.
Hic ponitur septima, & vltima parabola istarum, quę
videtur ostendere statum finalem ecclesiæ, s. in fine
seculi in extremo iudicio, & dr̄. *Simile est regnum cælo-
rum.* i. status ecclesię militantis. *Sagenæ missæ in mare.* Sa-
gena genus retis est, quod magnam piscium copiam
capiat, sic dicit̄ Abacuc primo, s. propter hoc immo-
labit sagenę suę, quia in ea incrassata est pars eius, i. ꝑ
eam accepit multitudinem piscium, vel diuitiarum
quibus incrassatus est. *Et ex omni genere piscium congre-
ganti.* Idest suscipienti, quia indifferenter sagena susci-
pit non distinguens pisces quos capiat. *Quam cum im-
D pleta esset educentes.* Non enim prius sagena trahitur ad
litus, quam piscatores putent eam plenam, vel non
posse aliquid vltra prendere. *Et secus litus sedentes.* i.
iuxta litus: secus accipitur interdum pro aliter, & in-
terdum pro iuxta, sicut supra in litera dicitur, ꝙ semē
aliud cecidit secus viā, i. iuxta viam, & Psal. 1. dr̄ quod
plantatum est secus decursus aquarum, i. iuxta decur-
sus, iuxta litus pisces eliguntur, ne cogantur piscato-
res laborare foris rete trahentes, etiam vt pisces ma-
los quos abijciunt in mare proijciant.

Elegerunt bonos in vasa sua. Idest posuerunt in suis re-
positorijs. *Malos autem foras miserunt.* Idest extra sage-
nam, & etiam in vasis suis illos non receperunt. *Sic
E erit in consummatione sæculi.* Hic applicat Christus para-
bolam istam ad propositum exponens eā, scilicet ꝙ
sic erit de hominibus bonis, & malis in fine seculi, si-
cut de piscibus collectis in reti. *Exibunt angeli.* Ipsi sunt
administratorij spiritus ad Heb. 1. & ideo facit quid-
quid Deus iubet Psal. 102. scilicet benedicite domino
omnes angeli, potentes virtute ad faciendum vocem
sermonum eius, & iterum, qui facitis voluntatē eius.

Et separabunt malos de medio iustorum. Hoc erit post
sententiam datam in generali iudicio, quia ante hoc
non erunt penitus separati.

Et mittent eos in caminum ignis. Idest in flammā ge-
hennę. *Ibi erit fletus, & stridor dentium.* Idest per istas
duas pęnas signantur omnes pęnę inferni, vt dictum
est supra 8. capi. q. 37. & q. 38. & dicetur magis de his
infra 25. cap.

Quid

Quid Christus intenderit per istam parabolam sagenæ, & ad quid ponit eam. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR circa hoc quid Christus intēderit per istam parabolam, & ad quid ponit eam. Quidam dicunt, quòd ista venit ad supplementum cęterarum, nam in pręcedentibus ondērat veritatem fidei, & pręḋicationis apostolicę & vigorem eius, hic autem agit de virtute morum, vt nō putemus per solam fidem sine ope posse saluari, quia fides sine opibus mortua est Iac.2. Sic dicit Chry. sup Mat. s. postquam per prædictas parabolas euangelicas prædicationem commendauerat, vt non confidamus in prædicatione solum, nec fidem solam nobis extimemus sufficere ad salutem, aliā parabolā subdit dicens, simile est regnum cęlorum sagenę, &c.

Sed dicendum, ꝙ licet hęc vera sint: tñ hic dubitādum non est de sensu parabolę, cum Christus illā exposuerit, & debet intelligi de vltimo statu ecclesię, immo de fine ecclesię, cuius finis est ipsa consummatio sęculi, & hoc, quia post legē noui testī nullū tempus erit, iō necesse est, ꝙ consummatio eius sit ipsum iudicium, & vniuersalis resurrectio. Et dr̄ regnū cęlorū ecclesia militans, nā ꝓ triumphanti non pōt accipi quia illa solos bonos habet, & qui semel ibi fuerit nūquam foris mittetur, & tñ de ista sagena multoties mittuntur. Sic Grego. dicit in homi. ꝙ sępe in sacris scripturis regnū cęlorum pn̄tis tpis ecclesia dr̄. ista ecclesia dr̄ sagena, quia sagena in mare mittitur a piscatoribus, & piscibus impletur, mare aūt pn̄s sęculū est in quo quotidiana actionū nr̄arum fluctuosa turbatio est, & ecclesia militans solum est in hoc sęculo, sicut sagena in solo mari pisces colligit, & non in litore: piscatores sunt pręḋicatores, iō Christus qn̄ primos pręḋicatores vocauit dixit, faciam vos fieri piscatores hoīum supra 4.c. & sic pōt ēt sagena non solum ecclesia, sed ipsa prædicatio euangelica dici, quia sicut sagena ex multis filis sibi intextis contexitur, ita euangelica pręḋicatio testimoniis vtriusque testī inuicem se ꝯhentibus, & concatenantibus complectitur, nā sacra scriptura est, sicut rota in medio rotę Ezechi. 1. Sic dicit Hiero. super Mat. s. impletur Iere. Vaticiniū, s. ego mittam ad vos piscatores multos, & piscabuntur vos, postquam audierunt Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioānes sequimini me, faciā vos fieri piscatores hoīum contexuerant sibi ex nouo, & veteri testō sagenam euangelicorum dogmatum, & miserunt eā in mare huius sęculi, quę vsque hodie in medijs fluctibus tenditur, capiens de salsis, & amaris gurgitibus quidquid inciderit, i. bonos, & malos, & hoc Christus innuit. j. in litera, dicens omnis scriba doctus in regno cęlorū, idest in nouo testō, vel in ecclesia militanti, similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera, i. probationes ex nouo, & veteri testō, vt cōiter solet exponi. Etiam sicut sagena pisces non discernit, sed pisces indifferenter capit, ita pręḋicator indifferēter bonis, & malis verbum Dei proponit, nec est in potestate sua quis illo verbo capiatur, sed quem Deus in rete introduxerit ille capietur. Sic dicit Chryso. sup Mat. s. nam sicut qui retia iactat in aquā nescit quos pisces comprehensurus est, sic & doctor, qn̄ diuini sermonis retia super populum iactat, nescit qui sunt accessuri ad Deum, sed quoscunque Deus excitauerit illi adhęrent eius doctrinæ. Si aūt accipiatur ista sagena pro ecclesia militanti, ēt verū, ꝙ piscatoribus committitur, quia pastoribus, & pręlatis, qui sunt piscatores commisit Deus totam hanc ecclesiā regēdā Act. 20. s. attendite vniuerso gregi in quo Spiritus Sanctus posuit vos episcopus regere ecclesiam Dei, q̄ acquisiuit Deus sanguine suo: intra hanc sagenā pisces multi colliguntur, quia doctrinę euangelicę multi credide-

Quare ecclesia militans sagenæ assimiletur.

F runt, ēt plures, q̄ saluandi, vt dr̄ Psal. 39. s. annunciaui,
& locutus sum, i. annunciaui verbum euangelicę prę-
dicationis, & multiplicati sunt super numerū, i. super
numerum saluandorum, quia maior est numerus cre-
dentium, q̄ electorum, & quia super multitudinem
arenę maris crescunt credenres Psal. 138. s. dinumera-
bo eos super arenam, & multiplicabuntur, oēs tñ sic
numerati non saluantur, quia multi sunt vocati, pau-
ci vero electi. j. 20. & tñ quisquis saluari dēt, necesse
est, ꝙ intra istam sagenam sit, quia sicut nemo ad li-
tus trahitur, nec in vasa piscatorum reponitur, nisi
qui sagenam intrauerit, ita nemo saluabitur, qui intra
ecclesiam repertus non fuerit. De hoc dicit Grego.
in hom. sancta ecclesia sagenę comparatur, quia &
G piscatoribus est commissa, & per eā quisque ad ęter-
num regnum a pn̄tis sęculi fluctibus trahitur, ne ęter-
nę mortis profundo mergatur. quę ex omni genere
piscium congregat, quia ad peccatorū veniam sapiē-
tes, & fatuos, liberos, & seruos, diuites, & pauperes,
fortes, & infirmos vocat. Dr̄ aūt, quā cum impleta eēt
educentes, quia ecclesia vniuersalis militans in sęcu-
lo hoc manere permittitur quousque impleta sit, i.
compleatur numerus electorum, non. n. fraudabitur
superna Ierusalem mr̄ nostra numero ciuium quem
pręfiniuit inscrutabile Dei consilium: quo impleto
ecclesia nō manebit: nam eclesia simul bonos, & ma-
los continet: mali autem propter seipsos non con-
H seruantur, quia non sunt, nisi vt mittantur in caminū
ignis, sed ideo reseruantur, quia bonis admixti sunt,
& eis necessarij, vel vtiles sunt, vt patet in parabola zi-
zaniorum. s̄. in lr̄a. Completo, ergo numero bonorū
cum non sit necesse, vel vtile eos manere hic: necesse
est, ꝙ si ecclesia maneret, ꝙ ꝑꝑ solos malos maneret,
sed Deus nihil agit ꝑꝑ solos malos, ergo necesse est, ꝙ
completo numero electorum, finiat̄ eccl̄ia vl̄is mili-
tans, & sit pariter cōsummatio sęculi. Sic dr̄ ad Ephe.
4. vbi apl̄s ponit oēs partes ecclęsie ministeriales, quæ
integrant, & regunt ecclesiam, s. quosdā quidem de-
dit apostolos, alios euangelistas, &c. & sequit̄ donec
occurramus in uirum perfectum: in mensuram pleni-
tudinis Christi, i. durabit iste ordo ecclesiasticus quo-
usque occurramus in virum perfectum, i. compleat̄
I corpus Christi mysticū, quod est congregatio oīum
electorum sub capite suo Christo, hoc ergo est sage-
nā manere in fluctib', i. eccl̄iā militā: ē in pn̄ti sęcu-
quousq; impleat̄, s. nūerus electorū. Quòd aūt sagena
ad litus trahit̄, est ecclesiā venire ad ꝯsummationē sę-
culi, quia iam nemo intrat in sagenā, q̄a nulꝰ vltra in-
trat in eccl̄iā, ibi aūt piscatores eligunt bonos in vasa,
malos foras mittuut, q̄a in eccl̄ia tā boni, q̄ mali sub
vnitate fidei, & sacrorū cōione manebūt, sed boni in
vase recondunt̄, i. in ęterna beatitudine recipiunt: ma-
li vero mittunt̄ foras, i. non recipiunt̄ interiꝰ: nā nunq̄
erūt intra ad hoc, ꝙ possint foras mitti, & tñ scriptu-
ra accipit ꝓ eodē foras mitti, & nō recipi interius, siue
foris manere, vt patet Luc. 13. s. ꝯtendite intrare per
K angustā portā, q̄a multi quęrent intrare, & nō pote-
rūt: cū aūt intrauerit pr̄ familias, & clauserit ostiū, in-
cipietis foris stare, & pulsare, dn̄e a ꝑi nobis, & rn̄dens
dicet nescio vos, & sequit̄. ibi erit fletꝰ, & stridor den-
tiū cū videritis Abraā, Isaac, Iacob, & oēs ꝓphetas ī re-
gno Dei, vos aūt foras expelli. & sic prius dixit, q̄ nō
aꝑiret̄ eis ostiū, & postea dixit, ꝙ foras mitterent̄, q̄ua-
si idē sit vtrūq;. De hoc Greg. in hom. dicit: sagena tūc
vl̄r implet̄, cū in fine suo hūani gn̄is summa ꝯcludit̄,
sicut. n. mare scl̄m, ita finē scl̄i signat litus maris, in
quo, s. fine boni pisces in vasis eligūtur: mali ꝓjciūtur
foras, q̄a electus quisq; in tabernacula ęterna recipit̄,
& ęterni regni luce perdita ad exteriores tenebras re-
ꝓbi retrahunt̄: nūc. n. malos bonos, q̄a quasi ꝑmixtos
pisces fidei

piſces fidei ſagena cōtinet, ſed litus indicat q̄d ſagena A
Eccleſię detrahebat. Sciendū tñ, ꝙ nō manet eadem omnino ſimilitudo ſagenæ ad Eccleſiam, quia piſcatores piſces bonos a malis ſecernunt in litore, qui eos in ſagena ſua ceperunt in ęquore, nunc vero prædicatores diuini verbi in Eccleſia piſces capiunt, quia homines piſcantur, ſupra 4. & Luc. 5. & tamen nō ſecernent ipſi malos a bonis in litore, ſed potius erunt de numero ſecernendorum, quia Angeli hoc facient, vt patet in litera, ſ. exibūt Angeli, & ſeparabunt, &c. Ratio huius eſt, quia in hac vita quidam homines ſunt miniſtri Dei reſpectu aliorum, ſicut ipſe ordinauit principatum in Eccleſia quoſdam quidem dans Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſtores, & Doctores ad cōſummationem miniſterij, 1. ad B
Corinth. 12. & ad Epheſ. 4. Poſt iſtud autem ſæculum alijs miniſtris Deus vtitur, cum iam non ſit neceſſarium miniſterium hoīs alteri homini, & conuenientiores miniſtri ſunt ad hoc Angeli, q̄ homines, q̄a homines ſunt ipſi, qui diſcernentur, ſiue boni, ſiue mali, ſicut de Angelis ante facta eſt diſcretio, quia in ſui principio boni ſteterunt, mali vero ceciderunt, & poſtea nulla mutatio facta eſt ſtatus in eis.

In quo differt iſta parabola ab illa tritici, & zizaniorum. Quæſt. LXIX.

QVAERETVR in quo differt iſta parabola a parabola tritici, & zizaniorum. Nam magna ſi- C
militudo eſt in eis, quia ſicut ibi triticum, & zizania ſimul manent in agro, ita hic in ſagena boni, & mali piſces ſimul manent. Secundo, quia ſicut ibi tempore meſſis ſeparantur zizania a tritico, ita hic in litore ſecernuntur boni a malis. Tertio, quia ſicut ibi horreum ſuſcipit triticum, & zizania foras manent, & cremantur, ita hic boni piſces reponuntur in vaſis, mali autem foras mittuntur. Quarto, quia vtrobique ponit Chriſtus de Angelis ſuis, quòd ſegregabunt bonos a malis, & mali mittentur in caminum ignis vbi erit fletus, & ſtridor dentium, & in alijs parabolis non ponit hoc, vnde nō reperitur inter aliquas duas aliarū tanta ſimilitudo, ſicut inter duas. Dicendū, ꝙ eſt ſimilitudo inter iſtas parabolas in modo, & tamē differūt D
in fine ſuo, quia per parabolā zizaniorū licet oēs mali ſignificari poſſint, tñ præcipue ſignantur hæretici, & ob hoc zizania ſunt, quia ab alijs diſcrepant: nam ſicut triticum, & zizania aliquam ſimilitudinem habent a principio, q̄n ſunt herbæ, vt dicit Hiero. poſtea in formatione ſpicarū diſtinguuntur, ita hæretici intra Eccleſiā ſe occultant ſub velamine vnitatis fidei, poſtea tñ ꝑ erronea dogmata ſua a Catholicorū Eccleſia ſe diſcretos eſſe oſtēdunt. & ſic ponitur ibi principaliter pena hæreticorum, & ſchiſmaticorum: hic aūt agitur de iniquitate operis, ſ. quia licet rectitudo fidei teneatur, nō ſufficit ad vitā æternā, niſi q̄ſq; bonus piſcis eſſe voluerit, & iō hic non ponitur alia diuerſitas piſciū, niſi ꝙ quidā boni, & alij mali erant, intra eandem tñ E
ſagenam vtriq; continebantur. Sic dicit Chryſ. ſuper Matth. ſ. quid aūt diſtat iſta parabola a parabola zizaniorū, & hic quidem, & illic ſaluantur: hic autem pereūt, ſed illic quidem propter prauorum dogmatum hęreſim, hic aūt ꝓpter vitę neq̄tiā propter quā quāuis in piſcatione capti, i. cognitione Dei fruentes nō pñt ſaluari. Aliter pōt dici, ꝙ ēt ſi vtraq; parabola intelligatur de oībus malis, differt iſta ab illa, quia iſta ponitur contra malos q̄ ſolum mali ſunt, alios tamen non perturbāt, illa autem ponitur contra malos, quorum malum eſt principium, quòd bonos infeſtant, & diuerſa quidem pœna iſtorum eſt ſaltem in magnitudine. Et hoc patet, quia hic dicitur de piſcibus bonis,

& malis, qui intra eandem ſagenam ſunt, & nulla aduerſitas fieri ponitur his ab illis, in parabola enim zizaniorum non dixit Chriſtus triticum bonum eſt, & triticum malum, ſed triticum, & zizania: nam non ſolum zizania non proſunt, ſed quod deterius eſt tritici ſinceritatem corrumpūt, & agrū in quo ſunt lędunt, & ideo diligenter ſegregantur. Et hoc aliqualiter patet, quia in expoſitione parabolæ zizaniorum, dixit Chriſtus, mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, ſcandalum autem dicit offenſionem, & aliquid nociuum: hic autē nihil de ſcandalis dicitur, ſed ſolum de bonis, & malis, ſcilicet, quòd ſeparabunt Angeli malos de medio iuſtorum, ideo conueniens fuit poni iſtas duas parabolas diſtinctas.

Quomodo dicitur, quòd exibunt Angeli, & ſeparabunt malos, quia infra dicitur, quòd Chriſtus ſeparabit eos. Et quæ Deus per ſeipſum, & quæ per miniſtros ſuos faciat. Et quòd in die iudicij duplex erit ſeparatio. Quæſt. LXX.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ exibunt Angeli, & ſeparabunt malos, & c. q̄a infra 25. dr̄ ꝙ Chriſtus illos ſeparabit, ſ. ſedebit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę, & congregabuntur ante eum oēs gentes, & ſeparabit eos, ſicut paſtor ſegregat oues ab hędis. Dicendum eſt, ꝙ Angeli realiter faciēt iſtā ſeparationem, q̄a ita dr̄ hic, & ſupra in litera, & tñ Chriſtus dicetur eā facere, q̄a imperabit illā fieri, ſicut dr̄ ꝙ Salomon ædificauit, vel fundauit templum Dñi, 3. Reg. 6. Ideſt, Aedificari iuſſit operariis. Pro quo ſciēdum, ꝙ aliqua ſunt q̄ ſolum ꝑ Deum fieri poſſunt, eo ꝙ exigunt infinitā poteſtatem, ſicut creare ſæculum, ſuſcitare mortuos, iuſtificare impiū, & gn̄aliter quodcunq; miraculū facere, cū oīa exigāt infinitā ptātē, ſed illa nō pōt cōicare creaturæ, q̄a cōicaretur ei eē Deū, iō q̄n talia dr̄ Deus facere, tenendum eſt, ꝙ ꝑ ſeipſum agit. Alia aūt ſūt q̄ ꝑ alios fieri pñt, vt cōſeruare hoīes a ptāte dæmonū, eripere a periculis, mouere de loco ad locū, apparere, loqui, reuelare ſecreta, & ſimilia, & de talibus dicendum eſt, ꝙ Deus non facit illa per ſe, ſed per miniſtros, quia ad dignitatem magni Domini ſpectat multos habere miniſtros, qui faciant quod ipſe vult, ne cogatur per ſe omnia facere, quia tunc non diſtingueretur ſeruus a Domino, & ſubditus a principante: nemo aūt plures miniſtros habet q̄ Deus, Dan. 7. ſ. Millia millium miniſtrabant ei, immo non eſt numerus eorū, Iob 25. ſ. Nūq̄d eſt numerus militū eius, i. miniſtrorū q̄ militāt ei, i. miniſtrāt, & iſti faciūt quod ipſe iubet, Pſal. 102. ſ. Benedicite Dño oēs Angeli eius, potentes virtute; facientes verbum illius, ſic autē eſt ſegregare malos de medio iuſtorū, & ponere eos in camino ignis: iō non facit hoc Deus ꝑ ſe, ſed iubet, & quātū ad hoc facere dr̄, quia eſt principium a quo eſt motus, ſic interdū ꝙ exibunt Angeli, ſ. mādante Chriſto, ſic dr̄ ſupra in lr̄a, mittet filius hoīs Angelos ſuos, & colligent de regno eius oīa ſcādala. Sic dicit Chryſ. ſup Mat. Exibunt Angeli, &c. quāuis alibi dicat, ꝙ ipſe ſegregabit eos, ſicut ſeparat paſtor oues, ſed hic Angelos hoc facere dicit, ſicut in parabola zizaniorum, ſ. ꝑ imperiū, ſicut ibi, immo eadem ſeparatio erit iſta, & illa, quia vtraq; eſt ipſa diſcretio malorum a bonis in finali iudicio. Aliter poteſt dici, ꝙ duplex ſeparatio erit in iudicio bonorum a malis, vna erit ante iudiciū qua ſcilicet boni ſtatuentur ad dextram, & mali ad ſiniſtram, vt ibi iudicentur, alia erit cum finito iudicio colligentur boni ad vitam æternam, & mali ad gehennam. Primam faciet Chriſtus ꝑ ſe per ſolam volūtatē iubēs. Secūda fiet executiue ꝑ Angelos, & de vtraque patet, ī. 25. Nā de prima dr̄ ꝙ ſedebit filius hoīs in

ſede maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſegregabit eos, ſicut paſtor ſegregat oues ab hędis: & poſtea ſequitur ibi diſceptatio iudicialis, ſcilicet, quid Chriſtus dicet bonis, & quid malis, & poſtea cōpleto iudicio ſequitur ſeparatio alia, ſ. ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitā æternam. De iſta ſecunda ſeparatione non dicitur ibi per quem fiet, & iſta eſt de qua dicitur, quòd fiet per Angelos, quia idem eſt quod ibi dicitur, ibunt in ſupplicium æternum, & quod hic dicitur, ſ. mittent eos in caminum ignis, & tamen non eſt inconueniens vtranque ſeparationem fieri executiue per Angelos, imperatiue autem per Chriſtum, vt dictum eſt præcedenti ſolutione.

Qui ſunt iſti Angeli, qui ſeparabunt malos de medio iuſtorum. Quæſt. LXXI.

QVAERETVR qui Angeli ſunt iſti qui ſeparabunt malos de medio iuſtorum. Aliqui dicūt, ꝙ erit ſeparatio iſta ad hoc, ꝙ ſingulis detur locus debitus, & quia tam bonis, q̃ malis locus aſſignandus eſt, dicunt ꝙ Angeli boni portabunt bonos ad vitam æternam. Angeli autem mali portabunt malos, quia ad ipſos pertinet eſſe miniſtros pęnarum, qa mali illos habebunt in pœnis tortores, quos in peccatis habuerunt incentores, & tñ Angeli boni nō tentant hominem ad malum, ſed Angeli mali, quorum officium eſt tentare: vnde tentatores vocantur ſupra 4. ſ. Et accedens tentator: nihil aliud enim occupationis habēt, niſi quærere quomodo nos deuorent, 1. Pet. 5. ſ. Aduerſarius veſter diabolus circuit quærens quem deuoret, ergo mali Angeli cruciabūt ibi peccatores. Etiam quia non competit dignitati Angelorum bonorum, ꝙ ipſi ſint miniſtri in pęnis damnatorum, ſed excellentior adminiſtratio eis competere debet. Sed dicendum, ꝙ nō ſtat, de bonis enim an poſt iudicium ab Angelis bonis portentur ad locum beatitudinis dicetur infra 73. q. De malis aūt dicendum, ꝙ non ſeparabūtur a bonis in myſterio malorum Angelorū, ſed bonorū: nā dr̄ in litera, exibunt Angeli, & ſeparabunt malos. Dæmones tñ nō vocanł in ſacra ſcriptura Angeli abſolute, ſed Angeli mali, vel ſpiritus nequam, vt Pſal. 77. ſ. Miſit in eos irā indignationis ſuæ, immiſſiones p̱ Angelos malos, & 1. Pet. 16. & 18. dicuntur ſpiritus mali, vel nequam, & tamen hic vocantur Angeli abſolute, Angeli ergo boni ſunt. Item qa ſupra in lr̄a dr̄, mittet filius hoīs Angelos ſuos, & tñ dęmones nō vocarentur Angeli Dei, ēt ſi vocarenł Angeli abſolute. De Angelis malis dicendū, ꝙ non pertinet ad eos punire damnatos poſt diē iudicij, ſed hic nobis in via deputati ſunt Angeli mali ad exercitiū noſtrū tentando, & vexando, & nocendo, & iō ēt in inferno ipſi aīas damnatorū interim torquent, & de hoc intelligił illud, ſ. ꝙ eoſdem habebunt in pęnā tortores, quos habuerūt in culpa incentores. Poſt diem aūt iudicij ceſſat oīs miniſtratio dæmonū, vnde ipſi nō torquebunt aīas, ſed ipſi torquebūł, ſicut & damnati, & nō torq̄bunł ab Angelis bonis, ſed Deus ſuccendet, i. iubebit, ꝙ maneat incenſus ignis ille inferni in æternum, & damnati alligati illi igni torquebūł ſemper manentes, quia tamen poſt iudicium reducendi ſunt ad gehennam ad quam ipſi ſponte non ibunt, neceſſe eſt, ꝙ ab aliquo portenł, & qa Angeli mali in animo hn̄t miniſtrationē ſup damnatos, portabunt eos Angeli boni, & relinquent in pęnis, vbi nullo tortore poſtea indigebunt, ſed diuina iuſtitia ſuccendet ignem, vt dictum eſt, nunc tamen ante diem iudicij cum competat dæmonibus torquere malos, ipſi quoque portant animas eorum ad gehennam.

F *Quomodo dicitur hic quòd Angelus Domini ſeparabit malos de medio iuſtorum, quia tunc non erunt mali cum iuſtis mixti, ſed ſeparati ab eis. Quæſt. LXXII.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ Angelus Dn̄i ſeparabit malos de medio iuſtorum, qa qn̄ fiet extremum iudicium, nō erunt mali inter iuſtos ad hoc ꝙ ſeparari poſſint de medio eorū, ſed iuſti erūt a dextris, mali autem a ſiniſtris, infra 25. ſ. ſegregabit eos, ſicut ſegregat paſtor oues ab hędis, & oues quidem conſtituet a dextris, hędos aūt a ſiniſtris, & ibi dr̄ quid loquitur his qui a dextris ſunt, & qd his qui ſunt a ſiniſtris. Dicendum, ꝙ iſta ſeparatio non refertur ad id, quod fiet poſt iudicium, ſed ad id,
G quod fiet ante iudicium: nam ante generalem reſurrectionem mali mixti ſunt bonis, nec pn̄t vnq̃ penitus diſcerni, in reſurrectione autem incipient diſcerni: nā poſt iudicium erunt penitus ſeparati, quia mali in gehenna, boni vero in vita æterna erūt, in iudicio autem diſcerni incipient, ſ. quia boni erunt a dextris, mali autē a ſiniſtris, infra 25. Etiā boni erunt ſurſum, i. in aere, mali vero deorſum in terra, 1. ad Theſſ. 4. ſ. Rapiemur obuiam Chriſto in aera, & ibi cum Dn̄o erimus. Angeli autem dicuntur ſeparare malos de medio iuſtorum, quia (vt quibuſdam placet) talis ſeparatio vtraq; fiet p̱ Angelos: dato tñ ꝙ prima iſtarū fiat voce Chriſti ſolum, & ſine Angelorū miniſterio, eſt verū ꝙ Angeli ſeparabunt malos de medio iuſtorū, quia ſepara-
H tio ab eis incipiet: nā vſq; ad mortē mali ſimul cū bonis manēt, & ēt in morte ſepulti ſimul iacent, & quia reſurrectio quantum ad cōgregationem cineris corporū defunctorū dr̄ futura miniſterio Angelico, ipſi incipient ſeparare malos a bonis, & conſummabunt ſeparationē hanc, qn̄ mittent eos in caminum ignis. Si aūt dicatur, ꝙ refertur hoc ad extremam ſeparationem, ſolū quia dr̄, ꝙ ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminū ignis. Dicendum, ꝙ ſeparant malos de medio iuſtorum, nō tanq̃ eſſent in medio iuſtorū, ſed vt nō ſint amplius in medio iuſtorum, ſicut prius erant, qa iſte eſt modus loquēdi ſcripturæ, ſicut dr̄ ſupra in lr̄a, ſ. malos aūt foras miſerūt, i. nō receperūt interius, & ſimile Luc. 13. dr̄ de malis, ꝙ
I videbunt bonos diſcumbere in regno Dei, ſe autē foras mitti, & tamen non poterunt foras expelli, quia nunq̃ intus erunt, ſed dicitur expelli, i. nō recipi intus.

Quare non dicitur de gloria bonorum, & quomodo portabuntur. Quæſt. LXXIII.

QVAERETVR cum dicatur hic de ſeparatione malorū, & bonorū, & ponitur pęna malorū, & ꝙ mittētur p̱ Angelos in caminū ignis, quare nō dr̄ de gloria bonorum, & qūo portabunł. Dici pōt vno modo, ꝙ hoc fuit quia Chriſtus poſuit ſupra, ſimilē oīno parabolā de zizanijs, & ibi de vtriſq; dixerat, ſ. ꝙ eos q faciēt iniqtatē mittent in caminū ignis
K vbi erit fletus, & ſeqtur: Tunc fulgebūt iuſti, ſicut Sol in regno pr̄is eorū, iō nō repetiuit hic Chriſtus: principalius. n. intēdebat hic innuere pęnā malorū, q̃ gloriā bonorū, qa magis hoīes impfecti extrahuntur a malis timore pœnarū, q̃ deſiderio gloriæ acqrendæ, magis ergo inſiſtit cōminationi pœnarū. Sic dicit Chry. ſup Matth. ſ. Ne audientes qm̄ malos foras miſerunt æſtiment hanc pœnā nō eſſe periculoſam, p̱ expoſitionē eius grauitatē oñdit dicens, ſic erit in cōſummatione ſęculi, &c. Tertio, qa de malis dr̄ hic, quomodo p̱ Angelos mittenł in caminū ignis, & ſeparabuntur a bonis: boni tñ nō ſeparabūtur miniſterio Angelorū, ſed p̱ ſeipſos ibūt ad gloriā ſuæ beatitudinis. Rō diſſimilitudinis eſt pp̱ duo. Primo, qa mali inuolūtarie ibūt ad loca

A loca pœnarum, & oportet, ꝙ trahantur. Secũdo, quia
corpora eorum ſunt grauia, & nõ poterunt velociter
ire ad loca gehennæ, ſi per ſe eundũ eſſet, ideo ab An-
gelis, qui potentis, & velocis naturæ ſunt portabũtur.
De bonis autẽ ſecus erit: nam ipſi voluntarie ibunt ad
loca ſua, eo ꝙ ad gaudium vadunt ad quod nemo in-
uitus vadit. Secundo, quia facile eſt eis ſubito ire, quo
voluerint ꝓpter dotem agilitatis, ita vt facilius ſit eis
moueri, q̃ igni ſurſum, & ideo nullo adiutore egebũt,
vt ad loca beatitudinis vadãt, & hoc innuitur 1. Theſ-
ſal. 4. vbi dicitur, ꝙ boni ibunt in iudicio cum Domi-
no in aere, quod non poterit fieri ſine dote agilitatis,
ideo licet mali ab Angelis portabũtur ad loca ſua, nõ
erit neceſſe, ꝙ boni ab aliquibus portentur: vnde non
oportuit de eis hic quicquã dici ſicut de malis. *Intelle-*
B *xiſtis.* Hic ponitur concluſio intenta in omnibus iſtis
parabolis: nam ideo Chriſtus iſta loquebatur, vt Apo-
ſtoli illa intelligerent, ideo dixit. *Intellexiſtis hæc omnia.*
Ideſt, Omnes iſtas parabolas. *Dicunt ei etiam.* Ideſt, Ita,
hoc autem ſolis Apoſtolis dicitur.. *Ait illis, Ideo*
omnis ſcriba doctus. Ideſt, Omnis Doctor literatus, & in-
ſtructus: nam ſcribam Hebræi vocãt ſapientem, ſicut
expreſſe ſapientes magos vocant. *In regno cælorum.* Id-
eſt, In Eccleſia militanti, & maxime in nouo Teſta-
mento. *Similis eſt homini patrifamilias.* Scilicet, Quantũ
ad hoc ꝙ profert noua, & vetera. *Qui profert de theſau-*
ro ſuo noua, & vetera. Ideſt, Paterfamilias cui incumbit
cura alendæ familiæ debet habere aliquid repoſitum
ad ſuſtentationem, & illud vocatur theſaurus, & in il-
C lo ſunt noua, & vetera, ideſt, moneta noua, & vetus, qa
theſaurus copiam quãdam dicit, & ideo ibi debet eſſe
de nouis, & veteribus, ita qui plene doctus eſt, debet
de theſauro cordis ſui proferre noua, & vetera, & hoc
dixit propter multitudinem parabolarum, ſ. non ſuf-
ficiebat dici vnicam parabolam, nec vnicam intelli-
gi, ſed multas dici, & intelligi, qa qui doctus eſt debet
ſcire, & dicere noua, & vetera, i. de omni genere rerũ.

Quare Chriſtus quæſiuit hic intellexiſtis hæc omnia.
Quæſt. LXXIIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus quæſiuit hic in-
tellexiſtis hęc omnia. Dicendum, ꝙ omnes pa-
D rabolas ſupra poſitas Chriſtus diſcipulis,
& toti multitudini proponebat, nunc vero recedente
turba, vt ait Chryſo. Chriſtus iſta ſolis diſcipulis dixit:
nam non quæreret Chriſtus a turbis, an intelligerent
hæc omnia cum ipſe nollet, quod hæc oĩa intellige-
rent, vt patet ſupra in litera, ſ. vt videntes non videant.
Etiam patet, quia reſpõderunt iſti, quod intelligebãt
hæc oĩa, & tñ turbæ non intelligebant hæc. Sic dicit
Hierony. ſuper Mat. ſ. ad Apoſtolos enim proprie ſer-
mo eſt, quos non vult audire tm̃, vt populum, ſed in-
telligere, vt magiſtros futuros. Aliqui autem dicunt,
quod quæſiuit, an intelligerent, quia Chriſtus dixerat
eis ſeptem parabolas, & quaſdam earum expoſuerat,
alias autem non, vt ergo appareret an intelligerent
E eas quas nõ expoſuerat, quæſiuit an intelligerent hæc
omnia, ideſt, an maneret aliqua parabola non intelle-
cta. Iſtud aliqualiter videtur veriſimile, quia quarũdã
parabolarum expoſitio apparet in litera, aliarum autẽ
non, & tñ dicendum, quòd Chriſtus oẽs parabolas ex-
poſuit Apoſtolis, qa Mar. 4. dicitur, quòd talibus mul-
tis parabolis loquebatur illis verbum, prout poterant
audire, ſeorſum autẽ diſcipulis ſuis diſſerebat omnia,
ergo etiã iſtas parabolas omnes in ſecreto exponeret.
Sed dicendũ, quòd dixit propter duo. Primo, vt oſten-
deretur, an etiã ipſarũ expoſitionem intelligerent, qa
quidã adhuc ita rudes erant, quòd ẽt expoſitas res nõ
intelligebãt, & iõ q̃rit ab eis, an ſatisfactũ fuerit intel-

A lectui eorum per expoſitionem iſtarum parabolarũ.
Secũdo, & principalius dixit hoc Chriſtus ad inferen
dum concluſionem, quæ in litera habetur: nam cum
eo quærente, an intellexiſſent omnia, dixiſſent Apo-
ſtoli, quòd intelligebant, ſubintulit Chriſtus, ideo om
nis ſcriba doctus in regno cęlorum, &c. q. d. Tales vos
eſſe oportet, vt non ſolum vnam, vel aliquam iſtarum
parabolarum intelligatis, ſed etiam omnes, quia om-
nis ſcriba doctus debet proferre de theſauro ſuo no-
ua, & vetera, ideſt, rerum varietates.

Quæ ſunt iſta noua, & vetera, quæ debet proferre ſcriba doctus. Quæſt. LXXV.

B QVAERETVR quæ ſunt iſta noua, & vetera, quę
debet proferre ſcriba doctus. Dicitur cõiter, ꝙ
intelligitur ſcientia noui, & veteris Teſtamen
ti, in quo docti eſſe debent, q̃ ſapientes vocari volunt.
Et ſic dicit Nic. ꝙ ob hoc Epiſcopi, q̃ ſunt ſucceſſores
Apoſtolorũ debent habere notitiã vtriuſq; teſtamen-
ti, in cuius ſignũ portant mitram in capite cũ duplici
cornu. Idem vult Aug. lib. de q̃ſt. Euã. dicens, ꝙ iſta pa
rabola exponit illã parabolã de theſauro abſcõdito in
agro, & dicit noĩe theſauri ſacrã ſcripturã intelligi, il-
le autẽ profert de theſauro ſuo noua, & vetera, q̃ ſcri-
pturas veteris teſtamenti ſub parabolis, & ænigmati-
bus cõtentas intelligere, & explicare nouit, ſicut nũc
Matt. parabolas iſtas expoſuit, accipiens formã expo-
C nendi ab iſtis parabolis quas Chriſtus expoſuit, & di-
cit, ꝙ in hoc Chriſtus innuit, ea q̃ de ipſo in veteri te-
ſtamento dicta erãt parabolis eſſe operta: nam ſi ea q̃
nunc ipſe loq̃batur parabolę erant, & expoſitione in-
digebant, a fortiori ea q̃ longe ante eum de ipſo dicta
fuerant eſſent parabolis, & ęnigmatibus plena, iõ vult
Aug. ꝙ Chriſtus illũ vocat ſcribã hic doctũ q̃ ſciuerit
parabolas, & obſcuritates veteris teſtamẽti exponere
in alio ſenſu, q̃ appareat, & iõ dicit, ꝙ Iudæi, qa ad lite-
ræ corticem oĩa intelligere volunt, ſapientes eſſe no-
luerunt. Eundem ſenſum quaſi faciunt Hieron. Hila.
& Greg. ſed Hiero. vult, ꝙ Apoſtoli ſapiẽtes ſunt, quia
noua, & vetera ꝓferunt, ſ. ea q̃ de nouo teſtamento ꝓ-
ferunt ꝓbant auctoritatibus veteribus ꝓphetarũ cum
D ait, eijciẽtes de theſauro doctrinarũ ſuarũ noua, & ve-
tera, vt quicquid de Euãgelio p̃dicabant legibus, & ꝓ-
phetarũ vocibus cõprobarẽt: vnde ſponſa dicit in Cã-
tico Canticorũ: noua cũ veteribus fratruelis meus ſer
uaui tibi. Aliter ẽt exponit Greg. dicens, ꝙ p̃ noua in-
telligunt̃ ea, q̃ pertinent ad grauitatẽ pœnę, q̃ antiqua
eſt homini, & innuit, ꝙ p̃dicator doctus eſt, q̃ ſcit p̃di-
care de pœna, & gloria, quia ita Chriſtus prius poſuit
de ſuauitate glorię in parabola de theſauro, & marga
rita, deinde de pęna gehẽnę in parabola ſagenę cũ ait,
ille in ſancta Eccleſia doctus p̃dicator eſt, qui & noua
ſcit ꝓferre de ſuauitate regni, & vetuſta dicere de ter-
rore ſupplicij, vt vel pęnę terreant quos p̃mia non in-
uitant. Dicendũ tñ, quòd licet iſti ſenſus videantur cõ
E uenientes, & maxime ſenſus Hiero. tñ alius vr̃ conue-
nientior, ſ. ꝙ nõ loquat̃ Chriſtus hic de nouo, & vete-
ri teſtamento. Et patet. Primo, quia qñ Chriſtus dixit
noua, & vetera manifeſtũ eſt, ꝙ ad literã nõ põt intel-
ligi de nouo, nec de veteri teſtamento, quia Chriſtus
loquit̃ ibi de p̃ſefamilias, q̃ hẽt curã familiæ, & iõ hẽt
theſaurũ ad ſuſtentatiõnẽ, & de illo ꝓfert noua, & ve-
tera, i. monetã nouã, & veterẽ, iõ licet ſcriba doctus in
regno cęlorũ dẽat ſimilis eſſe patrifamilias in aliquo,
nõ eſt neceſſe ꝙ ꝓferat noua, & vetera, ſed ꝙ ſicut qñ
paterfamilias hẽt theſaurũ, de quo ꝓferat noua, & ve-
tera, theſaurus ille eſt copioſus, ita ſcriba doctus de-
bet eſſe copioſus in his, quæ ad ſcientiã ſuã pertinent:
an illa vere ſint noua, vel vetera, vel aliquid aliud non

colligitur de parabola iſta, ſiue ex verbis Chriſti. Secundo, quia ſi Chriſtus loqueretur nobis, vel de nobis qui nunc ſumus, ſtaret ipſe ſenſus cõuenientior, quia nobis eſt neceſſaria ſapientia noui, & veteris Teſtamenti, & ille ſapiens vere eſt in Eccleſia, qui in ſenſu vtriuſque copioſus eſt, & tamen Chriſtus loquebatur de Apoſtolis, vel de ſeipſo nunc, quia ipſe eſt qui varietatem iſtarum parabolarum protulerat, in quo ſimilis erat patrifamilias proferenti noua, & vetera de theſauro ſuo. Vel Apoſtoli, qui intelligebant varietatem iſtarum parabolarum, erant docti ſcribæ, quia in theſauro pectoris ſui multa habebãt, cum multa poſſent intelligere, & tamen Chriſtus, & diſcipuli non proferebant teſtimonia de nouo, & veteri Teſtamento, eo ꝙ ſcriptura noui Teſtamenti tunc nulla erat, quãdo iſta dicebantur, vnde nec poterat allegari. Tertio, & præcipue, quia Chriſtus intulit hoc ex præcedentibus, velut cõcluſionem: nam cum quæreret an intellexiſſent parabolas, & illi dicerent, ꝙ intelligebãt ait: ideo omnis ſcriba doctus, &c. & ſic videtur ꝙ intelligẽdo parabolas iſtas proferebant de theſauro ſuo noua, & vetera. Dicendum ergo videtur, ꝙ Chriſtus nihil aliud voluit ſignificare per hoc, ꝙ eſt proferre noua, & vetera, niſi copiam intelligentiæ, ſcilicet, ꝙ ipſe protulerat multas parabolas differentes ſenſu, & modo locutionis, quæ non poterant proferri, niſi ex abundantia ſapientię cordis ſui, & talis debet eſſe quilibet doctus in Eccleſia, qui varia ſciat dicere, & docere, & non ſolum circa vnum genus rei. Etiam diſcipuli cum iam intelligerent omnes iſtas parabolas docti erant, quia varietates rerum intelligebãt. Et ſic eſt ſenſus verborum Chriſti, ideo omnis ſcriba, &c. ideſt, quia dicitis, ꝙ intelligitis hæc omnia quæ dixi vobis, dico vobis, ꝙ talis debet eſſe omnis, qui ſapiens in Eccleſia eſſe debet quales vos nunc eſtis, ſcilicet, vt ſciat de theſauro proferre noua, & vetera, intelligendo varia, & docendo. Quòd autem iſta copia doctrinæ ſit potius in ſcriptura noui, & veteris Teſtamenti, quàm in alijs doctrinis verum eſt, quia iſtæ ſunt ſacræ literæ, & tamen non ſolum requiritur eruditio in his, ſed etiam in ſæcularibus literis, ſine quibus non poteſt quis copioſe, immo nec mediocriter inſtructus eſſe in diuinis literis. Sed ſuppoſito, ꝙ intelligeretur de nouo, & veteri Teſtamento, quomodo ſtaret, quia tunc Abraham, & Moyſes, & Prophetæ non dicerentur ſcribæ docti, quia non potuerunt noua proferre, quia nondum erant. Dicendum, quòd exponendo, vt nunc expoſitum eſt, nulla eſt difficultas, quia iſti habuerunt plenam cognitionem de omnibus, quæ neceſſaria erant ad ſalutem tempore ſuo, non ſolum ad hoc ꝙ ipſi ſcirent, ſed etiam ad hoc ꝙ alios poſſent inſtruere, & hoc ſufficit ad eſſe ſcribam doctum, non tamen eſt eadem ſapiẽtia omnium temporum, & ideo licet nobis ad eſſe doctos ſcribas ſit neceſſaria ſcientia vtriuſque teſtamenti, non erat tunc neceſſaria. Si tamen ſupponatur, ꝙ noua, & vetera ſint ſcientia noui, & veteris Teſtamenti. Dicendum, ꝙ Chriſtus non loquebatur de præcedentibus, ſed ſolum de illis, qui tunc erant, quibus neceſſarium erat, ſic eſſe doctos ſcribas: vnde dicit Gregor. ſed ſi per nouum, & vetus quod dicitur vtrunq; teſtamẽtum accipiatur, Abrahã doctũ fuiſſe negamus, qui & ſi noui, & veteris Teſtamenti facta nouit, verba tamen minime nunciauit. Moyſem quoq; docto patrifamilias comparare non poſſumus, quia, & ſi vetus Teſtamentum docuit, noui tamen dicta non protulit. & reſpondet dicens, ſed in eo quod hic dicitur intelligi valet, quia non de his, qui fuerant, ſed de his, qui in Eccleſia eſſe poterant loquitur, prædicamenta vocibus, & moribus loquuntur.

F *Quare Chriſtus dixit hic noua, & vetera mutato ordine. Quæſt. LXXVI.*

QVAERETVR cum vetera ſint ante noua, quare Chriſtus dixit hic noua, & vetera, mutato ordine. Dici poteſt, ꝙ mutatio ordinis circa iſta nihil differre facit, & ſine vllo myſterio etiã talia fiunt, quia non eſt neceſſe, ꝙ eo ordine loquamur de rebus, qualem in eſſendo habuerunt ſecundũ tempus. Aliter dicit Auguſt. 2. de Ciuitate Dei, ꝙ dixit ad oſtendendum dignitatem noui Teſtamenti ſuper vetus, ſ. non dixit vetera, & noua, quod vtique dixiſſet, niſi maluiſſet meritorũ ordinẽ ſeruare, q̃ tẽporũ. Aliter põt dici, & magis ad propoſitum literæ, ſ. ꝙ
G quando Chriſtus dixit noua, & vetera locutus eſt de theſauro patrisfamilias, in quo eſt moneta vetus, & noua, & quia noua abundant magis, q̃ vetus, prõptius eſt de theſauro patrisfamilias noua, q̃ vetera proferre, quod ergo communius frequẽtius, & promptius eſt prius nominauit, & iſta videtur eſſe ratio literalis.

Qui vocantur ſcribæ docti, & quare. Et qui ſit ſcriba. Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR qui vocantur hic ſcribæ docti, & quare. Dicendum, quòd loquitur hic Chriſtus Apoſtolis, vt vult Hierony. ideo eos ſcribas appellauit, quia intellexerant omnia, quæ Chriſtus dixe-
H rat. Aliqui enim volunt, ꝙ diſcipuli vocantur ſcribæ a ſcribendo, quia erant notarij Chriſti ſcribentes dicta, & geſta eius. Sed non ſtat, quia hoc ſolum Euãgeliſtis cõpeteret, de quibus tm̃ erant tunc p̄ſentes, ſ. Ioãnes, & Matthæus, Chriſtus tñ oĩbus diſcipulis loquitur, & non ſolum illis, ſed etiam multis alijs, quia dixit, ideo omnis ſcriba doctus, &c. Hierony. tamen vocat eos ſcribas, ideſt, notarios Chriſti metaph. dicens Apoſtoli inſtructi dicuntur ſcribæ, quaſi notarij Saluatoris, qui verba illius, & præcepta ſignabant in tabulis carnalibus cordis, & tunc omnibus diſcipulis, & etiam nobis competit eſſe ſcribas. Sed dicendum, quòd diſcipuli vocantur hic ſcribæ, ideſt, ſapientes, iuxta modum loquendi Hebraicum, vbi ſapientes vocantur
I ſcribæ, ſicut apud Perſas ſapientes dicuntur magi, apud Græcos vero Philoſophi, & ita ſæpe dicitur de ſcribis, & Phariſæis, in Euangelijs, & ſcribæ dicuntur ibi Doctores legis. Quod patet, quia vbi ſupra 9. dicitur de ſcribis, qui murmurauerunt contra Chriſtũ, dicitur Lucæ 5. de legis Doctoribus quaſi idem ſit. Et patet, quia iſti ſcribæ ſunt, qui publice docebant Iudæos, infra 23. ſcilicet, ſuper cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſæi, quodcunque dixerint vobis facite, & de dubijs legis etiam quæritur ab eis, vt Herodes quando quæſiuit de loco natiuitatis Meſſiæ, q̃ſiuit a ſcribis, & ſacerdotibus, ſupra 2. cap. Sed in hoc differt, quia ſapiens poteſt vocari, qui eſt intelligens circa quodcunque genus rei, qui autẽ circa ſacrã ſcri-
K pturã docti ſunt ſoli ſcribæ nominantur, & ita Chriſtus dicit, ꝙ habet ſcribas, ſic dicitur infra 23. cap. ſ. Ecce ego mitto ad vos Prophetas ſapiẽtes, & ſcribas, & tñ iſti erant diſcipuli quos Chriſtus mittebat ad p̄dicandũ Iudæis. Ita exponit Hierony. ibidem dicens, ꝙ ſapientes ſunt, qui ſciunt, qñ debent proferre ſermonem, quod ad prudentiã pertinet. Scribæ autem ſunt in lege doctiſſimi, & licet nunc qñ Chriſtus loquebatur hæc, non erant Apoſtoli docti in lege, fuerunt poſtea inſpirante Spiritusancto abundantiſſime eruditi. nunc igitur ſcribæ appellati ſunt, i. ſapientes, quia varietatem parabolarum intelligebant, & ita dicit Hilarius, diſcipulis enim locutus eſt quos ſcribas propter ſcientiã nuncupat, eo ꝙ intellexerunt ea q̃ ille ꝓtulit.

Et

Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas tranſijt inde, & veniens in patriam ſuam docebat eos in ſynagogis eorum, ita vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic ſapientia, & virtutes? Nonne hic eſt fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas, & ſorores eius? nonne omnes apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo. Ieſus autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

Et factum. Poſtquam deſcripſit Matthæus Chriſti multiplex documentum, hic deſcribit populi doctrinam eius recipere nolentis impedimentum, ſcilicet, compatriotarū, qui non recipiebant doctrinam eius, ſed potius ſcandalizabantur in eo, & dicitur. *Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas*. Scilicet, Iſtas ſeptem, & expoſitionem eccleſiæ ad diſcipulos, vt ſupra habetur. *Tranſijt inde*. Ideſt, De loco in quo prædicauerat parabolas iſtas, & diſſeruerat eas diſcipulis. *Et venit in patriam ſuam*. Scilicet, In Nazareth, quæ erat ciuitas Chriſti. *Et docebat eos*. Ideſt, Compatriotas ſuos: nam ad hoc Chriſtus venerat, vt prædicaret, Lucæ 4. Ideo vbicunque erat, nolebat otioſus eſſe, ſed prædicabat. *In ſynagogis eorum*. Ibi erat locus publicus quo omnes conueniebant, & dicitur in ſynagogis, quia forte in vrbe Nazareth erant multæ ſynagogæ, & in omnibus docebat. Vel accipitur hic patria Chriſti non pro ſola vrbe Nazareth, ſed etiam pro toto territorio vrbis, in quo erant aliquæ villæ paruæ, & etiam in illis prædicabat in ſynagogis eorum: nam non dedignabatur Chriſtus prædicare paruis locis, vt patet Marci 1. Vbi cum Chriſtus exiuiſſet de Capharnaum dixit diſcipulis: Eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem, ideſt, vt etiam ibi prædicem, ſicut prædicaui in vrbe magna Capharnaum, & hoc eſt magis conſonum literæ, quia nō dicitur hic, quòd venit Chriſtus in ciuitatem ſuam, ſicut dicitur ſupra 9. ſed venit in patriam ſuam. Ciuitas enim vnum locum deſignat, ſed patria non ſolum poteſt ſignare locum originis, ſed etiam circumuicina loca, quæ ad locum originis pertinent, vel habent ſimilitudinem tā quam cum illo in conuerſatione, & reliquo apparatu vitæ. *Ita vt admirarentur*. Scilicet, Propter hoc quòd literas non didicerat. *Et dicerent*. Scilicet, Præ admiratione. *Vnde huic ſapientia hæc*. Quam prædicat. *Et virtutes*. Ideſt, Miracula quæ facit, ſic dicitur Mar. 6. Et virtutes tales, quæ efficiuntur per manus eius. *Nonne hic eſt fabri filius*. Ideſt, Ioſeph qui erat faber lignarius, & ſic dicitur Lucæ 4. & Ioan. 6. Nonne hic eſt filius Ioſeph, q.d. Nos agnoſcimus totam conuerſationem eius, & cognationem: mirum eſt quomodo potuerit iſta habere, quia nos neſcimus vnde habeat: nam nemo cognatorum ſuorum talis eſt. *Nonne mater eius dicitur Maria*. q.d. Maria eſt mater eius, quam nos nouimus, & in hoc verum dicebāt, ſed neſciebant quomodo illa eſſet mater eius. De Ioſeph autem errabant: nam non erat pater eius, ſed putabatur eſſe, Lucæ 3. ſcilicet, vt putabatur filius Ioſeph. *Et fratres eius Iacobus*. Scilicet, Iacobus minor, ſiue Alphæi. *Et Ioſeph, & Simon, & Iudas*. Qui ſint iſti dice-

A tur infra quæſt. 85. & dicuntur fratres Chriſti, ideſt, cognati. *Sorores eius nonne omnes apud nos ſunt*. q.d. Omnes ſunt hic nobiſcum, ita dicitur Mar. 6. Nonne ſorores eius hic nobiſcum ſunt, & dicitur omnes ſorores, & non dicitur omnes fratres, quia ſorores cum eſſent fęminæ non diſcurrebant extra prouinciam, ſed manebant omnes in Nazareth. Fratres autem qui erant viri, licet noti eſſent omnes a Nazarenis, nō tamen erāt omnes in Nazareth, ſed aliqui cum Chriſto diſcurrebāt, alij forte extra regionē peregrinabantur vbi vtile ſibi eſſe putabant, ſicut dicitur de Leuita de Bethlehem, Iudicum 17. ꝙ peregrinari voluit vbicunq; commodum reperiſſet. *Vnde ergo huic omnia iſta*. q.d. Neſcimus vnde habere poſſit, cum nos bene cognoſcamus cognatos, & conuerſationem eius. *Et ſic ſcandalizabantur in eo*. Ideſt, Accipiebant occaſionem errandi ex his quæ in eo videbant, quia cū non putarent iſta a Deo proueniſſe, & neſciebāt quomodo aliter habuiſſet, putabant ꝙ habuiſſet a dæmonibus. *Ieſus autem dixit eis*. Videns, ꝙ iniuſte ſcandalizabantur, arguit eos dicens. *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua*. q.d. Quia originem meam, & conuerſationem meam priſtinam noſtis, cum ſitis compatriotæ mei, non honoratis me, ſed vbiq; extra patriam meam honorem habeo, & hoc quia Propheta in nullo loco eſt ſine honore, niſi in patria ſua, & dr̄ hoc tam de Propheta, q̄ de quocunque ſapiente, vel excellente in aliqua probitate, propter quam mereatur honorem, qa vbicūq; ſit extra patriā ſuā, quia eſt ignotus, non conſideratur in eo cognatio, ſed probitas q̄ eū clarū reddit. In patria aūt ſua cōſiderat̄ cognatio, & forte illa minor eſt, q̄ ꝓbitas, ideo nō honorant eum propter probitatem, ſed cōtemnunt propter cognationē, ſed Luc. 4. dr̄, Nemo acceptus eſt Propheta in patria ſua, & Io. 4. dr̄ Propheta non habet honorem in patria ſua, & ad idem redit. *Et in domo ſua*. Non accipitur hic domus pro habitatione, ſed pro cognatione, ſ. quia inter cognatos eſt ꝓpheta magis ſine honore, eo ꝙ ipſi magis cognoſcūt illum, q̄ cæteri, & ob hoc magis contemnunt, quia ex conditione cognationis putant ſe ęquales ei, probitatem aūt eius non conſiderant, & ſic minus, q̄ cęteri eū honorāt, immo inuident, quia ille æqualis eis cognatione ſit, & maior probitatę, & honore, & ita dicitur D de cognatis Chriſti, Ioan. 7. Quòd nec fratres eius credebant in eū, & hoc poſtq̄ multa miracula fecerat, & tn̄ tunc diſcipulos habebat, 4. cap. & illi credebant in eū, Ioā. 2. & illi erant extranei, & ſic magis honorabatur ab extraneis, q̄ a ſuis. Et accipit̄ domus, ſicut Pſal. 117. vbi dr̄, domus Iacob, & domus Aaron, & domus Leui, ideſt, cognatio deſcendens ab illo capite, ſed Marci 6. dicitur, in domo ſua, & in cognatione ſua, quia magis voluit explicare, & tūc cognatio dicit cōſanguinitatem magis in generali, domus autem conſanguinitatem magis in ſpeciali, & ideo domus includitur ſub cognatione. Iſta eſt enim diuiſio, qa tribus eſt cognatio magis generalis, deinde familia ſub tri- E bu, & ideo diuiditur tribus per familias, & familia poſtea per domos, & tamē cognatio ſolet accipi pro familia, & ſic cognatio eſt magis, q̄ domus, & eſt minus q̄ tribus, ſic patet Ioſue 7. ſcilicet, Accedetis mane ſinguli per tribus veſtras, & quācumque tribum ſors inuenerit accedet per cognationes ſuas, & cognatio ꝑ domos, & domus per viros. Matthæus autem nominauit primum, & vltimum, i. patriam, & domum, & ſubticuit medium, ſ. cognationem. Mar. autē oīa tria expreſſit. *Et non fecit ibi virtutes multas*. Ideſt, Non fecit multa miracula in Nazareth, aliqua tamen fecit, vt patet Marci 6. *Propter incredulitatem eorum*. Scilicet, Quia credere nolebant, & tamen qui petit fieri miraculum credere debet, Marci 9. & Iacobi 1.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR an ista sint continuata ad præce-
dentia, idest, prædicatio ista Christi in patria
sua, an fuit immediate post prædicationẽ
& dispositionem parabolarũ. Aliqui dicũt, ꝙ nõ, quia
Mattheus, & Lucas post istas parabolas ponunt aliud,
s. Marcus ponit trãsfretationem ad terrã Gerasenorũ,
quæ habetur supra 8. Lucas tñ põnit aduentũ matris,
& fratrũ, qui habetur præcedenti cap. Idem tenet Au
gust. lib. de concor. Euãg. dicens a superiori sermone
parabolarũ istarũ sic transit, vt nõ ostendat consequẽ-
tis ordinis necessitatem, præsertim quia Mar. ab istis
parabolis nõ in quod Matthæus, sed in aliud tendens
in quod & Lucas, ita contexuit narrationem, vt cre-
dibilius ostendatur hoc esse potius consequenter ge-
stum, quod ipsi duo continuãter adiungunt de naui,
s. in qua dormiebat Iesus, & de miraculo expulsorum
dæmoniorum, quæ Matthæus supra recolens inter-
posuit. Alij dicunt, ꝙ sit ista litera continuata ad præ-
cedẽtem, quia dicitur supra in litera, & factum est cũ
consummasset Iesus parabolas istas, trãsijt inde, & ve-
niens in patriã suã docebat, &c. & sic vr̃ vt mox, ꝙ fini-
tæ sunt parabolæ, venit in patriam suam. Item patet,
quia Chrysost. super Matthæum continuat istud ad
præcedentia tãquam immediate factum dicens, post
parabolas quas Dominus ad populum est locutus, &
quas soli Apostoli intelligunt, transijt in patriam suã,
vt ibi apertius doceat. Dicendum est, quòd quilibet
Euangelistarum est hic singularis, quia nemo cum
alio concordatur, ideo ex hoc nihil probatur, scilicet,
quòd putetur tali ordine esse gestum, quia tali ordi-
ne ipsi illud conscripserunt, sed debet attendi ex cir-
cunstantijs literæ. Lucas autem post istas parabolas
subiunxit dicens, nemo accendit lucernam, &c. & po-
stea subdit, quòd ad Christum venerint mater eius,
& fratres, & deinde de nauicula, & ex modo loquen-
di non apparet ibi aliqua cõtinuatio, sed quelibet sen-
tentia est soluta. Est igitur inter Mar. & Matth. diffe-
rentia, quia vterq; ponit aliqua signa continuationis:
nam hoc dicitur cum consummasset Iesus parabolas
istas trãsijt inde, & veniens in patriam, &c. Matthæus
autem eodem cap. dixit, & ait illis in die illa cum sero
factum esset transeamus econtra, & tunc transfreta-
uerunt. Dicendum ergo est, ꝙ ista litera est conti-
nuata ad præcedentem, & tamen ista quæ dicuntur
hic non fuerunt facta immediate post præcedentia.
Primum patet, quia hic dicitur, quòd cum consum-
masset parabolas istas trãsijt inde, & venit in patriam
suam: ergo necesse est, quòd prius consummauerit
parabolas, quam venerit in patriam suam, & eundem
ordinem tenuit Marcus, quia Mar. 4. ponuntur quo-
modo venerint in patriam suam, quod habetur hic.
Secundum patet, quia Mar. 4. finitis parabolis dicitur,
& ait illis in die illa cum sero factum esset, transea-
mus econtra, idest, vltra stagnum, quia istas parabolas
Christus dicebat iuxta mare, vt patet supra in princi-
pio cap. Ergo necesse est, quòd illa die qua dictæ sunt
parabolæ, fuerit transfretatio, qua transijt in terram
Gerasenorum, & sic illa fuit antequam Christus ve-
niret in patriam suam, quod hic dicitur, & sic patet,
quòd licet hic sit ordo continuus, idest, non sit antici-
patio, tamen non fuerunt immediate ea quæ sequun-
tur post præcedentia, & hoc satis consonat literæ, quia
dicitur hic, quòd factum est cum cõsummasset para-
bolas istas transijt inde, scilicet, immediate transijt, id-
est, eadem die, quando transfretauit in terram Gera-
senorum, vt dicitur Mar. 4. Et cum sequitur veniens
in patriam suam docebat, non innuitur, quòd mox vt
F transijt inde venerit in patriam suam, sed interposita
est transfretatio in terram Gerasenorum suorum, &
aliqua alia, & ista est veritas, & concordat literæ.

Quæ est ista patria Christi in quam nunc venit.
Quæst. LXXIX.

QVAERETVR quæ est ista patria Christi in quã
nunc venit. Aliqui dicunt, ꝙ est Capharnaum,
quia patria Christi, & ciuitas eius idem
sunt, & tamen multi vocant Capharnaum ciuitatem
Christi, vt dictum est supra 9. cap. circa principium, er-
go erit Capharnaum patria eius. Sed dicendum, ꝙ nõ
stat, quia ibi ostensum est, ꝙ Capharnaũ nõ esset ciui-
G tas Christi. Itẽ qa in hac patria Christi erant cognati
eius, cũ dicat hic, & Mar. 6. Nonne oẽs sorores eius hic
nobiscum sunt, & tñ in Capharnaum nõ erat cogna-
tio Christi, sed in Nazareth. Item patet, qa hic Chri-
stus nõ honoratus est, & tñ in Capharnaum valde ho-
norabatur Christus, quia Centurio valde honorauit
ibi eũ, supra 8. & Luc. 7. Et tota ciuitas confluebat ad
eũ: eratq; ad ianuã domus eius tota ciuitas expectans,
Mar. 1. Etiã qñ exiuit latenter diluculo de Capharnaũ
exeuntes ciues quærebant eum per agros, & cum in-
uenissent volebãt eum reducere in Capharnaum: ip-
se autem noluit dicens, ꝙ oportet me, & alijs ciuitati-
bus prædicare, Luc. 4. & Mar. 1. Item ꝙ Capharnaum,
& patria Christi distinguuntur in scriptura, quia Lu-
H cæ 4. dicitur, Quãta audiuimus facta in Capharnaum
fac & nunc in patria tua: ergo non est Capharnaum
patria Christi. Alij dicunt, ꝙ patria Christi est Beth-
lehem, qa patria dicitur locus originis, quia patria di-
citur a patre, s. quia principium essendi præstat, sicut
pater, & tamen Christus natus est in Bethlehem, sup.
2. cap. ideo patria eius illa erat. Sed dicendũ, ꝙ nõ stat,
quia in patria Christi de qua hic dr̃, erãnt cognati eius
oẽs, vt patet in litera, & tñ in Bethlehem non erat co-
gnatio Christi, sed in Nazareth, quia Maria, & Ioseph
non nominabantur in Bethleem, nec habebãt ibi do-
mum, aut cognatos aliquos, vel notos. Nam qñ vene-
runt illuc manserunt in diuersorio, quia alibi hospitiũ
non habebant, Lucæ 2. Habuissent tamen hospitium
I alibi si esset ibi cognatio ipsorum, sed quasi a casu na-
tus est Christus in Bethlehem, s. quia ex imperiali edi-
cto oẽs ibant ad ciuitates, de quibus erat eorum anti-
qua pgenies, & quia Ioseph erat de domo Dauid iuit
ad profitendũ in Bethlehem cum Maria cõiuge sua,
& accidit ꝙ pareret ibi Lucæ 2. Non ergo erat Beth-
lehem patria Christi. Dicendũ ergo, ꝙ Nazareth vo-
catur hic patria Christi. Primo, quia ibi erat cognatio
Christi de qua hic dicitur. Secundo, quia Christus ibi
habitabat, & nõ in Bethlehem: nam mox vt Christus
die quadragesimo post natiuitatem suã præsentatus
est in templo, redierunt parentes eius in Nazareth, &
non in Bethlehem, vt patet Lucæ 2. s. Reuersi sunt in
Galilæã in ciuitatem suam Nazareth. Tertio, qa qñ de
K Aegypto redijt Virgo cum puero benedictissimo Ie-
su non redijt in Bethlehem, sed in Nazareth, supra
2. cap. Quarto patet, quia quando ascendebãt in tem-
plum secundum cõsuetudinem diei festi redibant in
Nazareth, vt patet Lucæ 2. Quinto patet, qa Christus
vocatus est Nazarenus, & non Bethlehemites, supra
2. cap. & tñ ista sunt noĩa patriæ, ergo patria sua erat
Nazareth, & non Bethlehem, & Iudæi non putant cũ
esse vllo modo de Bethlehem, sed de Nazareth, ideo
multi eorũ non credebãt, ꝙ ipse esset Messias, vt patet
Ioã. 1. quando dixit Philippus ad Nathanael, inueni-
mus Messiam, s. Iesum filium Ioseph a Nazareth, &
dixit Nathanael, a Nazareth põt esse aliqd boni, i. nun
quid Messias põt nasci de Nazareth? & ideo dixerunt

Pharisæi contra Nicodemum qui fauebat Christo, Ioan. 7. Nunquid & tu Galilęus es? scrutare scripturas, & vide qa Propheta Galilæus non insurgit, & eodem cap. Cum quidam dicerent, ꝙ Iesus esset Christus, nōne scriptura dicit, quia de semine Dauid, & de Bethlehem castello venit Christus: ergo nemo putabat patriam Christi esse Bethlehem, & tamē putaretur si ibi solitus esset habitare, vel haberet ibi cognationem. Sexto patet, qa Luc. 4. dicitur, ꝙ Iesus nutritus est in Nazareth, i. ibi conuersatus toto tempore vsquequo cępit prædicare. Septimo patet, quia Luc. 4. dr̄, ꝙ Christus venit in Nazareth, & dixerunt ei Nazareni, quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua: ergo Nazareth erat patria sua, & ciuitas sua. Octauo patet, quia idem dicit Chrysost. super Matthęum, scilicet, patriam eius hic Nazareth vocat, non enim fecit ibi virtutes multas, sed in Capharnaum multa fecit signa.

Quare Christus docebat in synagogis nunc. Quæst. LXXX.

Qvaeretvr quare Christus docebat nunc in synagogis. Dicendum, ꝙ propter multa. Primo propter vtilitatem cōmunem, quia Christus venerat omnes docere, ideo volebat, ꝙ oēs audirent, & sic quærere debebat locū cōmunem, & tamē synagoga erat locus cōmunis, quo oēs conueniebant ad orationem, sicut dr̄ supra 6. ꝙ hypocritæ amāt orare stantes in synagogis, vt videātur, ideo in synagogis prædicabat. Secundo, quia synagoga erat locus deputatus ad prædicandū, & legendū libros sacros. Nā post lectionem librorum legis, siquis erat vir sapiens, qui prædicare posset, prædicabat: sic patet Actuum 13. vbi cum Paulus, & Barnabas in quadam ciuitate Pamphilię sabbato intrassent in synagogam, dicitur ꝙ post lectionem legis, & Prophetarum, principes synagogæ miserunt ad eos dicentes: Viri fratres siquis in vobis est sermo exhortationis ad plebem dicite, & tūc Paulus surgens prædicauit, eodem cap. Tertio, quia cōueniebat hoc proposito Christi: nam ipse volebat ostendere se esse Messiam promissum in scripturis, licet non aperte diceret, vt patet Ioan. 5. scilicet, Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, quia ipsę testimonium perhibent de me, & quia in synagogis legebantur libri sacrę scripturæ, scilicet, legis, & Prophetarum, Actuum 13. vbi dicitur, ꝙ sabbato in synagogis pòst lectionem legis, & Prophetarum rogauerunt Paulum, ꝙ prædicaret: ergo erat valde ad propositum Christi, ꝙ lectiones legis, & Prophetarū lectas in synagoga immediate ipse posset applicare ad se, sicut semel fecit Luc. 4. Cum enim ingressus esset sabbato in synagogam, traditus est illi liber ad legendum, & legit illum locum Isaiæ, scilicet, Spiritus Domini super me, & cum plicuisset librū dixit, hodie cōpleta est scriptura hæc in auribus vestris: ita poterat dicere de alijs scripturis, quę legerentur in synagoga, ꝙ complebantur in eo. Quarto fuit, vt redderet Iudęos inexcusabiles: nam si non loqueretur, & publice, multi possent se excusare, ꝙ non audissent eū loquentem, sicut ipse dixit Ioā. 15. Si non venissem, & non locutus fuissem, peccatum non haberent: nunc autem viderunt, & oderunt me, & patrem meum. & tamen synagoga erat locus publicus, ideo ibi prædicabat. Quinto, quia hoc fuit conueniens tempori illi, quo nunc Christus prædicauit: nam erat sabbatum, quando prædicauit nunc in patria sua, Marci 6. scilicet, Abijt in patriam suam, & facto sabbato cępit prędicare in synagoga. Sexto fuit, vt tolleret suspicionem doctrinæ suæ, ne quis putaret, quod errores in-

A troducere niteretur, quod fieret si occulte, vel in locis priuatis prædicaret, ideo semper in publico prædicabat, scilicet, in templo, vel in synagogis, quo omnes Iudæi conueniebant: sic ipse dixit Ioan. 18. Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in templo, & in synagoga quo omnes Iudæi conueniebant, in occulto autem locutus sum nihil. & ista fuit causa præcipua, & prima, scilicet, vt omnes eum audirent. Sic dicit Remigius, scilicet, in synagogis autem docebat, vbi plurimi conueniebant, quia propter multorum salutem de cœlis descenderat ad terram.

Quare admirabantur Nazareni de doctrina Christi. Et quòd ipse vsque ad tricesimum annum ministrauit parentibus opere manuali.
B *Quæst. LXXXI.*

Qvaeretvr quare admirabātur Nazareni de doctrina Christi. Dicendū, ꝙ hoc erat propter multa. Primo, quia docebat cum literas nō didicisset, fuerat enim Iesus a tenera ætate conuersatus semp in Nazareth vsq; ad annum tricesimū vitæ suę, qn̄ cępit p̄dicare, & viderant, ꝙ nunquā literas didicerat, sed vt dr̄ Luc. 2. Erat subditus parentibus suis, ministrabat eis opere manuali ad sustentationem vitę, & sicut Ioseph q putabatur pater eius, erat faber lignarius, forte ipse in eodem officio adiuuaret, vt sic pauperem vitam sustentarent parentes eius: mirabantur ergo ꝙ homo qui literas nō didicerat, legeret, & pru-
C denter, sapienterque prædicaret, sicut Iudæi mirabantur de circumstantia, & responsis Ioānis, & Petri, comperto ꝙ essent viri idiotę, & sine literis, Actuum 4. Secundo admirabantur de excellentia doctrinę suę, quia non solum Christus prędicabat, sed etiam talia prædicabat, qualia nullus vnquam dixerat: sic patet Ioan. 7. Vbi ministri Iudæorum dixerunt de Christo, nunquā sic locutus est homo, & Petrus dixit, Dn̄e ad quē ibimus? verba enim vitę æternæ habes, Ioā. 6 Idest, Verba dulcia, q̄ lętificant hominem, sicut vita ęterna. Tertio admirati sunt de modo doctrinæ, quia docebat, sicut habens potestatem, non quidem sicut Doctor legem exponens, sed sicut legislator legē tribuens, & de hoc omnes Iudæi admirabantur, supra 7. capit. s. Et mira-
D bantur turbæ super doctrina eius, erat enim docens, sicut potestatem habens, & nō sicut Scribæ eorum, & Pharisæi, & Mar. 1. dicitur, quæ nā doctrina noua hæc est quæ in potestate imperat? Nazareni tamen p̄cipue admirabant̄, qa docebat, q literas nunquam didicerat.

Quomodo dixerunt Nazareni, vnde habuit sapientiam, & virtutes: nam virtus videri non potest. Et quid ea sit. Quæst. LXXXII.

Qvaeretvr quomodo dixerūt Nazareni vnde habuit sapientiam, & virtutes: nam virtus videri non potest, quia est habitus electiuus, & pertinet ad animā, est enim bona qualitas eius, vt Au-
E gustinus dicit. Dicendū, ꝙ virtus a viribus nomen accipit, est enim virtus corporis robur, & ita dicimus virtutē portatiuam, vel virtutē motiuā, i. vires: vnde tunc virtus nihil est, nisi q̄dā naturalis potentia ad aliquid agendū excellenter, quia virtus dicit vltimū de potentia, & qm̄ sicut in corpore sunt istæ vires, vel qualitates ad agendū, ita & aīa qualitates bonas habet, quibus excellēter se habet in opus, vt non erret. & ita omnes habitus morales directiuos circa medium consistentes vocamus virtutes, qa p eos aīa efficitur potēs, ad bene operandum, sicut corpus per vires naturales, & tn̄ ptinent ad aliam speciem qualitatis, qa vires naturales, i. virtutes sunt in secūda specie qualitatis, quia sunt habitus, & qm̄ res facta accipit nomen interdū a

primo agente, sicut principium operatiuum vocatur virtus, ita res facta vocatur virtus, & ita quia miracula sunt facta a magna potestate, scilicet, infinita, vocantur virtutes: sic dicitur Christus facere virtutes multas, vel paucas, vt patet supra in litera, & Marci 6. Sic etiam dicitur Psal. 117. Dextera Domini exaltauit me: dextera Domini fecit virtutem, idest, miracula, & sicut accipit effectus nomen a principio actiuo, vel factiuo, ita & substantia agens, ideo quidam spiritus qui deputati sunt, vt opera fortia faciant vocantur virtutes, & ita vnus ordo Angelorum vocatur Virtutum, quia per spiritus illius ordinis admiranda Deus inter nos facit: hic autem acceperūt Nazareni virtutes pro operibus factis per virtutem, idest, per potestatem factiuam magnam, & sic virtus est miraculum, talia autem videntur, ideo potuerunt loqui Nazareni de istis virtutibus, sic dicitur Mar. 6. Vnde habuit sapientiam, & virtutes tales, quæ efficiuntur per manus eius?

Quare Nazareni dixerunt, quòd Christus erat filius fabri. Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR quare dixerunt Nazareni, quòd Christus erat filius fabri. Dicendum, quòd verum dixerunt: nam erat filius Dei qui fabricatus est auroram, & Solem, Psal. 72. Etiam ipse faber est mundi. Sic dicit Augustinus in sermone natiuitatis: est plane pater Christi faber Deus, qui totius mundi opera fabricatus est, arcam Noe disposuit, tabernaculum Moysi ordinauit, arcam testamenti instituit: fabrum dixerim, qui mentem rigidam explanat, & cogitationes subtiliter excidit. Idem Hilarius, scilicet, fabri erat filius ferrum igne vincentis, &c. Iudæi tamen non dixerunt eum hac intentione filium fabri, sed vt assererent eum filium Ioseph, qui faber lignorum erat, & ita ipsi putabant, quia erat Maria coniux eius, & credebant ex eorum concubitu Christum generatum: nam sine semine quemquam conceptum, nec audierant vnquam, nec credebant, & quantum ad hoc licet fallerentur, tamen non peccabant Christum esse putantes filium Ioseph, peccauerunt tamen iniquo animo hæc dicentes. Et dicebant hoc propter duo. Primo ad ostendendum, quòd Christus erat eis notus, & ipsi sciebant totam conuersationem eius, & cognationem, & tamen nunquam literas didicerat, q.d. Nos cognoscimus bene hunc, quia scimus, quòd ipse est fabri filius, & Mariæ, & fratres eius sunt tales, & tales, & sorores eius sunt nobiscum, & tamen nos scimus, quòd nunquam literas didicit: quomodo ergo tantam sapientiam habere potest? Secundo dicebant hoc, & principaliter quasi in contumeliam Christi, quòd esset de humili genere: nam licet ipse de genere regio descenderet, scilicet, de semine Dauid, erant tamen omnes cognati eius pauperes, & ex hoc erant contemptibiles, & ideo mirabantur, & dedignabātur, quòd in homine de tam humili loco, & genere procreato tanta sapientia, & potestas efficiendorum miraculorum inueniretur. Et hoc patet, quia si principaliter intenderent Nazareni dicere, quòd ipsi nouerant conuersationem Iesu, dixissent quòd literas non didicerat, & tamen non tam diligenter de cognatione eius loquerentur exprimentes nomina parentum, & fratrum. Voluerunt ergo contemnere eum de humilitate cognationis suæ: in hoc autem valde errabant Iudæi, quia constat plurimos de humili loco natos in magnam ingenij claritatem fuisse sortitos, inde summo honore præditos, immo ob hoc potius Iudæi Christum laudare, & honorare debuissent, quòd homo de humili plebe natus ad tantam probitatem, & ingenij gloriam peruenerit. Sic

F dicit Chrysost. super Matthæum, per omnia erant Iudæi insensati vilipendentes eum ab eo, qui putabatur esse pater, quamuis multa horum exempla habentes in antiquis temporibus, & patrum ignobilium nobiles videntes filios, etenim Dauid cuiusdam agricolæ Iesse fuit filius, & Amos cuiusdam pastoris, & ipse pastor: oportebat enim propter hoc maxime eum honorare, qui a talibus existens talia loquebatur.

Quomodo Christus poterat habere fratres, & sorores. Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo Christus poterat habere fratres, & sorores, quia tunc necesse erat
G Mariam cognitā esse ab aliquo, siue a Ioseph, siue ab alio, ad hoc quòd fratres Christo pareret, vel omnes de Spiritusancto nascerētur, quod absurdum est, quia solius Christi priuilegium est hoc. Aliqui dicunt, quòd Iudæi errant circa fratres Christi, sicut circa patrem: nam putabāt Ioseph esse patrem eius, qui tamen nō erat, ita & istos credebant esse fratres cum non essent. Ita dicit Hierony. super Matthæum, s. cum autem errent in patre, non est mirandum, ꝙ errent in filijs. Christus ergo fratres nullos habuit, quia Maria semper fuit virgo. Sed dicūt hic aliqui, ꝙ istos hic nominatos dicebant Iudæi fratres Christi, qui erant filij Ioseph ex alia vxore, & cum crederent Christum filiū Ioseph, credebant istos esse fratres Christi ex parte pa-
H tris. Et istam positionem tangit Aug. lib. de q̄st. Euāg. Sed positio cōmunis est, ꝙ essent isti cognati Christi filij alicuius de sororibus Mariæ matris eius, & sic Iudæi non errarent putantes eos esse fratres Christi, sed eos fratres vocabant more scripturæ, quæ cognatos vocat fratres, & erāt filij Mariæ sororis matris Domini, quæ vocatur Maria Iacobi, i. mater Iacobi minoris, & iste est Iacobus Alphei, i. filius Alphei, qa ipsa fuit prius vxor Alphei, deinde fuit vxor Cleophæ, ideo cū Mar. 16. vocetur Maria Iacobi, i. mater Iacobi vocatur Ioā. 19. Maria Cleophæ, i. vxor Cleophæ, quia fuit vxor Cleophæ post mortem Alphei, cuius filius erat Iacobus, qui dr̄ Iacobus Alphæi. Hoc tenet Hierony. super Matthęum dicens: Quidam vero fratres Domi-
I ni de alia vxore Ioseph filios suspicātur, sequentes deliramenta apocriphorum, & quandam Escham mulierculam confingentes. Nos aūt fratres Dn̄i nō filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, Mariæ materteræ Dn̄i filios intelligimus, quæ esse dr̄ mater Iacobi minoris, & Ioseph, quos fratres Dn̄i appellatos legimus, fratres aūt consobrinos dici oīs scriptura demonstrat. Et iterū dicit Hierony. Fratres Dn̄i hic appellantur filij materteræ eius Mariæ, & hæc est mater Iacobi minoris, & Ioseph, i. Maria Cleophæ vxor Alphæi, & est dicta hæc Maria mater Iacobi minoris. De hoc ēt Aug. lib. de quęstio. Euā. dicit: Mirum est dictos esse fratres Dn̄i ex materno genere quoscūq; cognatos, cum ēt ex cognatione Ioseph dici potuerint fratres eius ab
K eis, qui eum patrem Dn̄i arbitrabantur esse. Sed hoc vltimum communiter non tenetur, s. ꝙ fuerint filij Ioseph ex alia vxore, nec Augustinus hoc asserit, sed recitat quid alij dixerint: magis tamē tenet, quòd fuerint cognati ex materno genere, quod tenet Hieron.

Qui fuerunt hi qui nominantur hic fratres Domini. Quæst. LXXXV.

QVAERETVR qui fuerint isti, qui nominantur hic fratres Domini. Dicendum, ꝙ aliqui putāt istū esse Iacobū Apostolū, Zebedęi filiū, fuit. n. filius Marię sororis mr̄is Dn̄i. Sed nō stat, qa iste Iacobus erat frater Ioānis, ambo. n. erāt filij Zebedęi, q vocati

cati sunt a Christo de naui, supra 4. & Mar. 1. cap. & tunc poneretur hic Ioannes tanquam frater Domini sicut Iacobus, potissime quia Ioannes magis fuit Christo familiaris quàm Iacobus, & tamen non ponitur.

Sed dicendum, quòd iste est Iacobus Alphei filius alterius sororis matris Domini, & Alphei, & vocatur Iacobus Alphei, idest, Alphei filius supra 10. Et fuit vnus de Apostolis, & hunc Paulus vocat specialiter fratrē Domini, ad Gala. 2. Fuit enim ipse primus Episcopus Ierusalem, & vocatur etiam Iacobus minor, non quidem sanctitate, & merito, cum non videatur impar, præsertim quia pro excellentia vitæ Iacobus iustus appellatus est, sed tempore. Nam fuit alius Iacobus, scilicet, Zebedei prior tempore ad Apostolatū siue discipulatum assumptus, ideo iste minor dicitur. Sic dicit Hierony. super Mattheum, scilicet, fratres Domini hic appellantur filij materteræ eius Mariæ: & hæc est mater Iacobi, & Ioseph Maria Cleophe vxor Alphæi, & hæc dicta est Maria Iacobi minoris. De Ioseph quis fuerit dubium est, constat enim, quòd non fuit aliquis de Apostolis, quia nemo eorum sic vocatur, sed erat vnus de discipulis Domini: ille, scilicet, qui competitor Matthiæ fuit in Apostolatu. Nam ipsum, & Matthiam statuerūt Apostoli, quādo posuerunt sortes, Actu. 1. Et vocatur ibi Ioseph qui etiam dicitur Barsabas. Et patet, quòd iste fuerit, quia ibidem dicitur, quòd ille Ioseph cognominatur iustus, & tamen Iacobus frater eius etiam cognominabatur iustus, scilicet, Iacobus minor, ideo apparet, quòd ambobus istud cognomen competeret, & sic fuit ille Iacobus iustus illius Ioseph iusti frater, & est iste de quo hic, qui est frater Iacobi. De Simone aliqui dicunt, quòd iste fuit Apostolus, qui dicitur Simon supra 10.

Sed falsum est, quia ille erat Simon Chananeus eodem cap. idest, de Chananico Galilææ, vt dicit Hiero. iste autem Ioseph erat de Nazareth, cum tota cognatio Christi esset de Nazareth, vt nunc dixerunt Nazareni, ergo non est ille Simon, & sic non apparet quis fuerit iste Simon.

Sed forte fuit aliquis de discipulis Christi, licet non esset Apostolus sicut frater eius Ioseph. De Iuda aliqui putant, quòd fuerit ille proditor qui tradidit Dominum. Sed falsum est, quia ille non fuit de cognatione Domini, sed de quodam vico Galilææ nomen cuius erat Scarioth, ideo scariothes dictus est: & tamē iste Iudas erat Nazarenus, cum esset de cognatione Domini. Dicendum ergo, quòd iste Iudas fuit Apostolus, qui vocatur alio nomine Thadeus, vt patet supra 10. & Mar. 3. Et vocatur Iudas Iacobi, idest, frater Iacobi Luc. 6. & Actu. 1. Scilicet, frater istius Iacobi minoris: nam Iacobus Zebedæi non legitur habuisse alium fratrem nisi Ioannem, qui simul a Christo vocati sunt supra 4. & Marci primo, & iste Iudas fuit quem Christus misit ad Abagarum regem Edesenū, cum Epistola sua, vt refert Hiero. lib. de illustribus viris, & historia Ecclesiastica, iste est Apostolus ille cuius festum cum Simone Apostolo celebratur, & Simonis, & Iudæ.

Quare Nazareni scandalizabantur in Christo, cum nemo de agnatione Christi fuerit Propheta, nec vir literatus.

Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR quare Nazareni scandalizabantur in Christo. Dicendum, quòd proueniebat ex inuidia, & contemptu, quia videbant aliquid in Christo de quo admirabantur, sed iudicare bonum de hoc inuidia non permittebat, ideo scandalizabantur. Christus enim literas non didicerat,

A & sciebat illas, etiam potestatem miraculorum exercendorum habebat, quod manifeste attribuendum erat Deo, sicut opera aliorum Prophetarum Deo attribuebantur: quia tamen si a Deo collata essent hæc, esset Christus valde venerabilis cui Deus tanta bona contulisset, & hunc honorem nolebant ei dare Nazareni, ne viderentur minores eo: nam agnoscebant agnationem eius, quòd omnes de illa erant pauperes, & parui honoris inter Nazarenos, & inter eos nemo fuerat Propheta, nec vir literatus, ideo contemnebāt eos, & nunc molestum eis erat honorare Christū tāquam maiorem, non ergo volebant iudicare hæc a Deo collata. & quia si a Deo non erant, non poterant esse nisi a dæmone, non quidem vere, sed per quandam
B apparentiam, sicut pseudoprophetæ facient signa fallacia, ideo volebant dæmoni attribuere, & hoc erat scandalizari, idest, habere occasionem male iudicandi, scilicet, quòd sicut pharisei inuidentes Christo dicebāt, quòd in Beelzebub eijciebat dæmonia supra 9. & 12. Ita isti dicerent, sed nondum dicebant, quia forte erubescebant, quia opera sua erant manifesta, & sic pendebant sub ambiguo quid de eo crederent, & tamen iniuste agebant, quia cum manifeste appareret talia nō posse esse a dæmone, sed a Deo, solum debebant Deo attribuere, & venerari illa tanquā diuina dona. Sic dicit Hilarius, inhonoratur Dominus a suis, & tanquam docendi prudentia, & operandi virtus admirationem commoueret, non tamen credunt
C hoc in nomine Domini fieri, & paternæ artis quodā opprobrio lacessunt: inter hæc ergo magnifica, quæ agebat, corporis eius contemplatione commouebantur. Sed dicetur quomodo Nazareni nunc scandalizabantur in Christo, quia iterum fuerat ipse in synagoga eorum in Nazareth, & non scandalizabantur, sed omnes perhibebant ei testimonium Luc. 4. Idest, dicebant, quòd vera, & bona erant omnia, quæ faciebat, & laudabant eum, & tamen Christus nunc dixerat de se aliquid, quod pertinebat ad laudem suam, scilicet, quòd scriptura, quæ lecta erat, completa erat in auribus eorum.

Dici potest vno modo, quòd inuidia Nazarenorū adhuc egerat comparando ad ea quæ iam nunc ege-
D rat, & quanto magis crescerent signa eius magis accendebatur inuidia, sicut fuit de Pharisæis: nam a principio non persequebantur Christum cum pauca fecisset signa, cum vero signa eius valde crescerent dixerunt, quid facimus, quia homo iste multa signa facit? si dimittimus eum sic, totus mundus credet in eum, & tunc dixerunt, quòd expediebat, quòd moreretur. Ioan. 11. Ita nunc Nazareni valde inuidentes Christo propter magnas virtutes eius, scandalizabantur in eo, quod non fecerant a principio.

Aliter, & melius dicendum, quòd etiam in prima vice Nazareni fuerāt valde scandalizati contra Christum, & ante omnia cæperunt ei obijcere conditionem generis, scilicet, quòd erat de pauperibus paren-
E tibus: nam cum legisset coram omnibus in synagoga & perhiberent ei testimonium dixerunt, nonne hic est filius Ioseph: potest talia facere? & hoc erat principium scandali, quia non procedebat ista admiratio ex bono, sed ex contemptu, & quadam inuidia, licet adhuc leui, sed eadem die creuit magis scandalum Nazarenorum contra ipsum, cum enim peterent, quòd faceret ibi miracula sicut in Capharnaum, & ipse non faceret subijciens causam, indignati contra ipsum tenuerunt eum portantes ad supercilium montis, vt inde eum præcipitarent, sed ipse exiuit de manibus eorum. Luc. 4. Erat igitur iam concepta indignatio, & inuidia contra ipsum ex illo tempore, nunc autem cum iterum redijt in Nazareth, manebat eadem

dem radix indignationis, ideo scandalizabantur in eo vt hic dicitur.

Quare Christus se vocauit hic Prophetam. Quæst. LXXXVII.

QVAERETVR quare Christus se vocauit hic Prophetam: nam dicendo non est Propheta sine honore &c. & loqueretur de seipso vocabat se Prophetam. Dicendum, quod hoc fuit propter multa. Primo quia sic eum vocabant Iudæi infra 16. Scilicet, quem dicunt homines esse filium hominis? & sequitur. Alij Ioannem Baptistam. Alij Ieremiam Alii Eliam. Alij vnū ex Prophetis. volebat ergo concordare modo loquendi eorum se Prophetam appellans. Secundo quia ipse volebat ostendere se non solum Prophetam, sed per excellentiā Prophetam esse, s. messiam, & hoc, quia Messias erat futurus summus Prophetarum, & Moyses illum Prophetam vocauerat, Deut. 18. s. Prophetam suscitabo vobis de fratribus vestris, ipsum sicut me audietis. Et etiam quidā Iudæorum credebant Iesum esse hunc Prophetam dicentes, nunquid iste est filius Dauid, i. Messias præcedenti cap. & Ioan. 7. dixerunt quidā nunquid iste est Christus, i. Messias. Alij vero eū Prophetam magnū vocant Luc. 7. s. Propheta magnus surrexit in nobis, & visitauit Dominus plebem suam. Sic dicit Remigius. Prophetam seipsum appellat, quia Moyses manifeste eum dicit Prophetam cū ait: suscitabit Deus de fratribus vestris. Tertio fuit hoc, quia Prophetæ solent vocari prædicatores, eo quod annunciant de futuris, s. de beatitudine, & miseria futuris, & quia Christus prædicator erat, et si nihil aliud esset, Prophetam poterat large se appellare. Quarto fuit, quia Christus voluit facere vnam propositionem vniuersalem de homine alicuius probitatis; s. quod in nulla regione minorē honorem habet quàm in patria sua, & istud est generale circa quodcunque genus probitatis pro quo mereatur homo honorem, & quia Prophetam esse est quædam probitas, s. Dñi Dei quæ reddit hominem clarum, & gloriosum, posuit exemplum in hoc, sicut ponere poterat in quocunque alio genere probitatis, & tamen potius posuit in Propheta, quia nihil ei magis videbatur conuenire quantum ad ea, quæ foris de eo apparebant quàm esse Prophetam, quia Prophetæ a Deo instruuntur, ita ipse cum literas non didicisset literas sciebat, & prædicabat, & miracula faciebat, quod aliqui Prophetarum egerunt.

Quomodo est verum, quòd non est Propheta sine honore nisi in patria sua. Quæst. LXXXVIII.

QVOMODO est verum, quòd non est Propheta sine honore nisi in patria sua? Dicendum, quòd verum est, quòd in nullo loco Propheta habet minorem honorem quàm in patria sua, quod patuit in Christo, qui erat caput Prophetarum, & etiam in alijs Prophetis. Nam Esaias, & Ieremias, & ceteri Prophetæ apud exteras nationes fuerunt in magno honore, Iudæi autem persequebantur eos. Sic dixit Stephanus Actu. 7. quem Prophetarum non persecuti sunt patres vestri, & occiderunt eos qui prænunciabant de aduentu iusti? & sic dixit Christus Iudæis infra 23. Patres vestri occiderunt Prophetas, & vos monumenta eorum ædificatis. Ieremiam quidē Iudæi lapidauerunt in Aegypto, sed Aegyptij eum in magno honore post mortem tenuerunt, & Alexander ossa eius in Alexandriam transtulit, idem in ceteris Prophetis actum est. Sic dixit Remigius hoc sciēdum, quòd non solum Christus, qui est caput omniū

F Prophetarum, sed etiam Ieremias, Daniel, & ceteri minores Prophetæ maioris honoris, & dignitatis fuerunt apud exteros, quàm apud suos. De Christo autē manifeste hoc fuit, quia qui magis extranei erant, eum venerabantur: nam viuentem Iudæi illum persequebantur: exteri aūt venerabantur, sicut rex Abagarus, qui ciuitatem regni sui ei tradebat illum quasi simul regem constituens secum, vt patet in Ecclesiastica historia, & per Hieronymum lib. de illustribus viris: nunc aūt post eius mortem, & resurrectionem mundus eum colit, Iudæi aūt illum oderunt. sic & intra terram Iudęorum illum magis honorabant, qui magis distabāt a regione eius: nā in Capharnaum honorabatur, & in Nazareth de qua erat oriūdus nō honorabatur.
G Aliqui aūt intelligunt, quod loqueretur hic Christus de honoratiōe mortis suæ, i. supplicio crucis quod in regione, & gente sua pertulit. Sic dicit Hilarius, s. in honorabilem Ecclesiam, Prophetam in patria sua respondet, quia in Iudæa esset vsque ad crucis sententiā condemnandus, hoc verum est, & tn̄ litera ista magis proprie intelligitur de differentia vrbis Nazareth ab alijs locis Iudæorum, quia in nullo habuit minorem honorem quàm in Nazareth de quo oriundus erat. Ratio aūt quare Propheta, vel quilibet habens probitatem aliquam est minoris honoris in patria sua quā alibi, est primo, quia cognoscitur conditio generis, & cōtingit homines humili genere de plebe natos magis clarere probitatibus, extra aūt patriam eorum vbi
H cognatio eorum ignota est, sola probitas cognoscitur, & virtus quæ videtur, compatriotæ aūt humilitatem generis contemplantes, virtutis magnitudinem non attendunt, sicut in Christo Nazareni non attēdebant magnifica, quæ agebat, sed quod filius fabri esset, credebatur. Secundo fit, quia compatriotæ agnouerunt hominem in tenera ætate, puerum quidem nullius adhuc virtutis nec honoris quādo eis minor merito, & dignitate erat: ideo talem eum semper considerare volebant, & sic contemnunt, exteri autem, qui virum primo agnoscebant, talem eū venerantur qualem primo agnouerunt. Sic dicit Hieronymus ciues non cōsiderant præsentia viri opera, sed fragilis recordantur infantiæ, quasi non ipsi per eosdem ætatum
I gradus ad maturam ætatem venerint. Tertio fit ex inuidia, quia inuidus non honorat, sed denigrat, & detrahit, & tamē potius ciues ciuibus inuident quàm extraneis, sic dicit Hiero. prope modum enim naturale est semper ciues ciuibus inuidere, inuidia autē est tristitia de aliena excellentia, vt est proprij boni diminutiua: bonū aūt absentiū nō diminuit bona nostra, quia non confertur eis, ideo non inuidemus eis: bona aūt præsentium cōferuntur bonis nostris, & ex comparatione excellentiæ eorum ostenditur paruum esse bonum nostrum, & hoc est illud diminui, & ob hoc illi, qui sunt eiusdem artis, vel officij mutuo se inuident, qui vero diuersorum non inuident 8. Ethi.

Ciues ciuibus inuidere, natur. est.

K *Quare dicitur, quòd Christus non fecit multas virtutes propter incredulitatem. Et quòd Christus poterat facere miracula credentibus, sicut incredulis: tamen incredulis non decebat. Quæst. LXXXIX.*

QVAERETVR quare dicitur, quòd Christus nō fecit multas virtutes propter incredulitatem, & an poterat facere, & an fecit aliquam. Dicendum, quod aliquas virtutes fecit Iesus nunc in Nazareth, s. quod aliquos lāguentes impositis manibus curauit. Mar. 6. Et tamen istæ fuerunt paucæ respectu virtutū quas in alijs locis faciebat, sicut in Capharnaū: nā cū occidisset Sol, attulerunt ei oēs male habentes varijs languoribus detētos, & oēs curauit supra 8. & Mar. 1.

Et

Et Lucæ 4. Et sic nullus languens tunc mansit in vrbe, & ita ipsi Nazareni ante hoc iterum Christo dixerant quanta audiuimus a te facta in Capharnaum, fac & nunc in patria. Luc. 4. Cum autem dicitur an poterat facere virtutes non obstante incredulitate. Dicendum, quòd nō est dubium quin poterat, quia operatio miraculi pēdet ex diuina potestate, sed Deus nō indiget in operatiōe sua adiutorio nostro, immo nec potest quisquam concurrere cum Deo in aliquā operationem, vt opus nostrum aut vires aliquid conferāt diuinæ operationi: ita ergo Deus potest facere nobis miracula incredulis existentibus sicut credentibus, alioquin bona nostra Deo conferrent, & mala nostra nocerent ei, & vtrunque falsum est: nam si prodessent ei bona nostra indigeret illis, sed non indiget. Psal. 15. bonorum nostrorum non indiges, & Iob. 35. Si peccaueris quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? porro si iuste egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? homini, qui similis tui est nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua, & sic incredulitas nostra non impedit diuina miracula.

Sed obijcietur, quia Mar. 6. Dicitur, & non poterat virtutes multas agere propter incredulitatem eorum. Dicendum, quòd non tollitur simpliciter potestas faciendi miracula, quia si poterat aliqua facere eis manentibus incredulis, poterat facere quęcunque vellet, quia æqualis potestatis est facere posse vnum miraculum, & facere omnia, cum vnum requirat potestatem infinitam, & non sufficiat minor, & omnia miracula simul sumpta nō requirunt maiorem potestatem quàm infinitam, sed dicitur non poterat, quia non decebat, quòd illis existentibus incredulis Christus faceret plura miracula quàm faciebat. Cum autē quæritur quare non faciebat multas virtutes propter eorū incredulitatem. Dicendum primo, quòd hoc est propter demerita eorum, quia dignum erat, quòd illi qui scandalizabantur propter bona, quæ videbāt, nulla bona alia viderent, cum, & ipsa manifeste diuina opera Deo attribuere noluerint, sed scandalizabātur in operante quasi dæmone adiutore in his vterentur. Secundo quia Deus vult, ꝙ quādo miracula fieri debent in fauorem aliquorum, ꝙ illi credant, si tales sunt, qui fidem propriam habere possunt: isti autem non credebant, ideo impedimentum ponebant, vt miracula nō fierēt. Sic dicit Theophilus in miraculis necessaria est fides operantis, & recipientis, quæ ibi deficiebat: ideo non acceptabat Iesus ibi signa facere.

Tertio fuit ad eorum vtilitatem, quia præuiderat Christus eorum duritiem non superandā miraculis, & quia quanto plura miracula fierent tanto eorum incredulitas esset magis increpabilis; noluit multa signa facere, sic dicit Hiero. non quòd incredulis illis facere non potuerit virtutes multas, sed quia ne multas faciens virtutes ciues incredulos condemnaret. Sic etiam dicit Teophilus. non acceptabat virtutes facere quasi ipse impotens, sed quia ipsi infideles: ergo ibi non operatur virtutes, parcens eis ne maiori repræhensione digni essent factis miraculis non credentes.

Quomodo Christus facere voluit virtutes aliquas in Nazareth non credentibus Nazarenis. Et quomodo Fides in miraculorum operatione dupliciter proficit.

Quæst. XC.

QVAERETVR quomodo Christus facere voluit virtutes aliquas in Nazareth non credentibus Nazarenis. Dici potest vno modo, quòd Deus facit interdum virtutes ad vtilitatem, & inter-

A dum ad solam ostensionē gloriæ suæ. Primo modo requiritur fides ad operationem miraculi. Secundo modo fit etiam sine fide. Proficit enim fides dupliciter in operatione miraculorum, scilicet, ad hoc, ꝙ quis illa pro se fieri impetret, & ad hoc, ꝙ per se illa faciat. De primo patet Mar. 9. Pater habens filium arreptitium dixit, si quid potes adiuua nos, misertus nostri, & Christus dixit si potes credere omnia possibilia sunt credenti, idest, potes recipere quod petis, si potes credere, ꝙ possum facere, & ꝙ potes impetrare, & tūc ille ait: credo Domine, adiuua incredulitatem meā, idest, ego credo: attamen si aliquid deest fidei meæ ita vt ex hac parte vocetur incredulitas, adiuua illam, scilicet supplendo, ꝙ fidei meæ deest. Idem patet de

B duobus cæcis supra 9. Et quasi pluraliter Christus petebat fidem ab eis pro quibus miracula facturus erat. De secundo patet, quia infra 17. & Luc. 17. Et infra 21. Dicitur, quòd siquis habuerit fidem sicut granum sinapi, si dixeritis monti huic transi, transibit, & nihil impossibile erit vobis. & ista fides debet esse firma, ita ꝙ petens miraculum fieri nihil hęsitet, idest, firmiter confidat, ꝙ Deus concedet, idest, quòd ipse petit infra 21. Si quid orantes petieritis, & non hęsitaueritis fiet vobis, & Iaco. 1. cap. postulet autem in fide nihil hęsitans, qui autem hęsitat similis est fluctui maris, qui a vento circunfertur, non æstimet autem homo ille, ꝙ accipiat aliquid a Deo: hoc enim modo fides semper in miraculis est necessaria. Cum autem miracula nō

C fiunt ad vtilitatem hominum, sed ad manifestationē gloriæ Dei totaliter non exigitur fides, sed nobis non credentibus Deus facit miracula, immo aliquando nobis inuitis Deus facit miracula, sicut quando Isaias dixit regi Achaz, pete tibi signum a Domino Deo tuo, siue in profundum inferni &c. & Achaz petere noluit, & ob hoc dixit Isa. ꝙ Achaz erat molestus Deo, Isa. 7. hoc autem erat, quia Deus volebat facere miraculum tunc ad ostensionē gloriæ suæ, & Achaz nolebat illud. Vnde subditur, propter hoc ipse Dñs dabit vobis signum, i. quia vos non vultis petere, ipse se ingeret, & dabit vobis illud etiam vobis nolentibus recipere, & ita nunc si enim Nazareni miracula nulla viderent, haberent aliqualē excusationem, s. quia mi-

D racula non vidissent. Ostendit ergo Christus eis aliqua etiam ad ostendēdam potestatem suam, quia si Nazarenis incredulis Christus miracula nulla faceret, putaretur, ꝙ incredulitas eorum euacuabat potestatem Christi quod erat inconueniens. Secundo fuit, vt Christus ostenderet benignitatem suam, s. quia benefaciebat etiam illis, qui contemnebant eum: nam isti Nazareni scandalizabantur dicentes, nunquid nō est iste filius Ioseph, & eum vilipendebant, ipse tamen sicut mansuete respondit, ita in operibus clementem se exhibuit benefaciens eis quosdam infirmos eorum curans, sic dicit Chry. intuere mansuetudinem eius, conuitiatus est, sed cum multa mansuetudine respondit. Tertio fuit, quia forte isti quos miraculose nunc

E Christus sanabat credebant: nam inter multos infideles potuerunt aliqui fideles inueniri, & illos curaret. reliqua autem multitudo erat incredula, & illis non faceret Christus miracula. Sed dicetur cū Nazareni mirarentur ex miraculis Christi, quare non faciebat multas virtutes, quia ex hoc gloriam maiorem acquirebat. Dicendum, quòd Christus non veniebat quærere gloriam propriam, s. vt ab hominibus laudaretur. Io. 8. ego gloriam meam non quæro, sed vtilitatē vestram, & quia licet Nazareni mirarentur de Christi gestis, non tñ erant credituri, etiā si multa signa fierent, & quia quanto plura signa fierent, tāto essent repræhensibiliores, qui non crediderant, noluit miracula multa facere, licet ex hoc laudem multam acquireret.

reret. Sic dicit Hiero. ſi autẽ admiratio eis aduenie-
bat ex miraculis, quare nõ multas virtutes fecit? & re-
ſpondet, quia nõ ad oſtentationem ſuam reſpiciebat,
ſed ad ea, quæ aliis erant vtilia, hoc igitur non proue-
niente deſpexit quod erat ſuiipſius, vt non pœnã eis
augeat: cum ergo vel pauca eis fecit ſigna, ideo fe-
cit, vt non dicant ſi vtique facta eſſent ſigna nos cre-
didiſſemus.

CAP. XIIII.

IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Ieſu, & ait pueris ſuis. Hic eſt Ioannes Baptiſta, ipſe ſurrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & poſuit in carcerem, propter Herodiadem vxorem fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: non licet tibi habere eam. Et volens illum occidere timuit populum, quia ſicut Prophetam eum habebant. Die autem natalis Herodis, ſaltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus eſt ei dare quodcunque poſtulaſſet ab eo. At illa præmonita a matre ſua, da mihi inquit in diſco caput Ioannis Baptiſtæ. Et contriſtatus eſt rex. Propter iuramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant iuſſit dari. Miſitque, & decollauit Ioannem in carcere. Et allatum eſt caput eius in diſco, & datum eſt puellæ, & illa attulit matri ſuæ. Et accedentes diſcipuli eius tulerunt corpus eius, & ſepelierunt illud, & venientes nunciauerunt Ieſu.

Mar. 6. Luc. 9. Mar. 6. Luc. 3.

36. diſt. c. vna.

22. q. 4. c. eſt etiã, & c. vnuſquiſque, & cap. actione.

Mar. 6.

Promulgationis cõfirmatio, ac eiuſdẽ diuiſio.

In illo tempore. Poſuit in præcedentibus Mattheus parabolicam euangelij promulgationem. hic ſubdit dictæ promulgationis confirmationẽ, & hoc ex duobus. Primo ex fama nominis. Secundo ex eius miraculis, ibi. *Quod cum audiſſet Ieſus*. Prima in duas, quia primo ponit famam Chriſti, ſecundo ex hoc quaſi incidentaliter narrat mortem Ioannis Baptiſtæ, ibi. *Herodes enim*.

An iſta ſint ad præcedentia continuata. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum: an hic ſit ordo continuus ad præcedentia, vel ſit mutatio aliqua. Aliqui dicunt, quòd non ſit hic ordo rectus, quia Mar. 6. poſt prædictam narrationem geſtorum Dñi in Nazareth ſequitur de poteſtate tradita duodecim diſcipulis, quæ habetur ſupra 10. Et quomodo ad prædicandũ miſſi ſunt, & tunc ſequitur quomodo Herodes audiuit famam Chriſti, & ponitur tota hiſtoria iſta Ioannis. Item patet fortius, quia Marcus, & Lucas conueniunt in ordine narrationis: nam ſicut Marcus poſt poteſtatem traditã Apoſtolis ſubiũxit de morte Ioannis Baptiſtæ: ita Luc. 9. Poſt eãdem

F poteſtatem Apoſtolorũ idem ſubnectitur, illis ergo
potius ſtandum videtur. Dicendum videtur, quòd
hic ſit ordo continuus, quia dicit hic Matthęus in illo
tempore audiuit Herodes, ſ. in tempore quo fiebant
ea, quæ ſupra habentur, & illa ſunt de manſione, &
geſtis Chriſti in Nazareth. Et dicendum, quòd in
narratione Matthęi concordant hic ambo ordines, ſ.
naturalis, & artificialis. De naturali patet, quia dici-
tur hic in illo tempore, quod oſtendit continuationẽ
rerum geſtarum, ſecundum tempus. De artificiali
patet, quia ſupra dixerat Matthęus, quòd Nazareni
ſcandalizabantur in Chriſto non habentes bonam
opinionem de illo, hic declarat quam opinionem ha-
bebat Herodes de illo, & cæteri. Sic continuat Glo. di-
G cens, quia ſupra Euangeliſta oſtenderat quomodo
phariſæi miracula Chriſti calumniabantur, conciues
autem eius hæc admirantes, Chriſtum tamen con-
temnebant, refert nunc quam opinionem ex auditis
miraculis Herodes de Chriſto conceperat. Ad Mar.
dicendum, ꝙ non obſtat, quia non eſt neceſſe, ꝙ qui-
libet euangeliſta eo ordine res narret quo geſtæ ſunt:
cum inter ſe varient, & ideo non facit vnus probatio-
nem contra alium. Cum autem dicitur, ꝙ Marcus, &
Lucas concordant inter ſe, & diſcordant a Matthęo
dicendum, ꝙ hoc facit aliqualem præſumptionem, &
ideo cæteris paribus magis ſtaretur duobus concor-
dantibus in ordine quàm vni diſcordanti ab eis, & ta-
men hic ex circunſtantijs literę Matthęi colligitur, ꝙ
H ipſe tenuerit ordinem rerum geſtarum, & non illi, cũ
dicat Matthęus in illo tempore, & Mar. & Lucas non
dicunt aliquid propter quod neceſſe ſit credi, ꝙ talis
ordo rerum geſtarum fuerit: ideo dicendum, ꝙ Lucas
& Mar. concordant, quia ambo tenere voluerunt or-
dinem artificialem: nam hic agitur de fama nominis
Chriſti quomodo diuulgata eſt, ita vt Herodes audi-
ret de geſtis eius. & quia hoc maxime fuit, quando
dimittebat diſcipulos ad prædicandum, & faciendum
miracula per totam terram Iudæorum, ideo poſtquã
poſuerunt quomodo Chriſtus mittebat diſcipulos ad
prædicandum, ſubiunxerunt de Herode, ꝙ audiuit fa-
mam Chriſti. Matthęus autem tenuit præcipue hic
ordinem rerum geſtarum: ideo dixit in illo tempore.
I Sed non eſt intelligendum ſtricte, ꝙ ipſo tempore, i.
die, vel hora quando Ieſus erat in Nazareth fierent,
quæ dicuntur hic, ſed tunc. Et idem tenet Auguſti-
nus lib. de cõcor. euan. dicens. dixit autem Matthęus
in illo tempore, non in illo die, vel ipſa hora: nã Mar-
cus hoc quidem ex eodem modo dixit, ſed nõ eodem
ordine, ſed poſtquàm diſcipulos ad prædicandum mi-
ſit: nulla tamen facta neceſſitate qua hoc cõſequen-
ter geſtum eſſe intelligere cogeremur. Lucas etiam
eundem ordinem narrandi quem Marcus tenuit, nec
ipſe tamen rerum geſtarum eundem ordinem credi
cogit. Sciendum tamen, ꝙ hæc de continuatione di-
cta intelligi debent quantum ad hoc, ꝙ Herodes au-
dierit famam Chriſti: nã quãtũ ad mortem Ioannis nõ
K eſt nunc continuatio, quia illa hiſtoria nõ introduci-
tur hic principaliter, vt dicetur infra q. 8. circa primũ
dicitur. *In illo tempore*. Scilicet, Quando Chriſtus erat
in Nazareth, vel paulopoſt, quia non debet accipi ſtri-
cte quod dicitur, vt dicit Auguſtinus lib. de concor.
euan. ſ. dixit Matthęus in illo tempore, non in illo die
vel ipſa hora. *Audiuit Herodes*. Iſte erat dominus Gali-
lææ, qui Ioannem Baptiſtam decollauerat infra in li-
tera, & Mar. 6. *Tetrarcha*. Ideſt, Princeps quartę par-
tis regni Iudęorum, quod per tetrarchas diuiſum erat
Luc. 3. *Famam Ieſu*. Scilicet, De miraculis eius, & præ-
dicatione, & præcipue de magnitudine miraculorũ,
ſicut ipſe dixit infra in litera, ſcilicet, virtutes operan-
tur in eo, ideſt, miracula faciunt in poteſtate eius.

Et

Et ait pueris suis. Ideſt, ſeruitoribus, modus loquen-
di Hebraicus eſt etiam vulgaris, ꝙ omnes ſeruitores
cuiuſcunque ætatis vocantur pueri: aliquando vocan-
tur pueri, i. filij, vt Iſa. 7. ego, & pueri quos donauit
mihi Dominus, i. filij mei, & tamen communiter pro
ſeruitore accipitur, & ita viri robuſti vocantur interdũ
pueri, vt 2. Reg. 2. Surgant pueri, & ludant, & ſurre-
xerunt, & occiderunt ſe mutuo viri fortiſſimi, ita vt
vocaretur ager ille robuſtorũ. *Hic eſt Ioannes Baptiſta*.
Ideſt, Iſte de quo ego tantam famam audio eſt Ioan-
nes Baptiſta, quia nemo alius talia faceret. *Ipſe ſurre-
xit a mortuis*. Herodes occiderat Ioannem: ideo ad
hoc, ꝙ eſſet iſte, q hæc faciebat oportebat, ꝙ reſurge-
ret. *Et ideo virtutes operantur in eo*. Ideſt, Quia ſurrexit
operantur nunc alij virtutes, i. miracula in eo, i. pote-
ſtate eius vel in nomine eius, quia putabat Herodes, ꝙ
omnia iſta miracula, quæ faciebant diſcipuli Chriſti,
fierent in poteſtate Ioannis reſurgentis a mortuis.

Quare dixit Matthæus hic in illo tempore. Quæſt. II.

QVAERETVR quare dixit Matthæus in illo tẽ-
pore. Dicendũ primo, ꝙ fuit ad oſtendendum
conſequentem ordinem rerum geſtarum: nã
quia tunc factum eſt hoc quãdo ea, quæ ſupra dicun-
tur de Nazarenis, voluit hoc Matthæus oſtendere di-
cens in illo tempore. Secundo fuit ad oſtendendum
negligentiam Herodis, & eum eſſe increpabilem, qui
tam negligens fuerat, ꝙ vſque ad tempus iſtud de fa-
ctis Chriſti nihil audiuerat, quia non erat curioſus cir-
ca talia, ſed potius cõtemnebat ea, quia alia prius hoc
audire, & ſcire potuiſſet. Sicut dicit Chry. ſuper Mat.
ſ. non abſque cauſa tempus euangeliſtæ deſignant,
ſed vt diſcas tyranni ſuperbiam, & negligentiam: nec
enim a principio didicit ea, quæ erant de Chriſto, ſed
poſt plurimum tempus: ſic & multi, q in poteſtatibus
ſunt multa elatione circundati huiuſmodi tarde addi
ſcunt, quia non multum horum faciunt curam.

*Quis fuit iſte Herodes, & quomodo potuit audire famam mira-
culorum Chriſti: cum Herodes mortuus fuerit Chriſto exi-
ſtente puero. Et quòd multi fuerunt qui dicti ſunt
Herodes. Quæſt. III.*

QVAERETVR quis fuit iſte Herodes, & quo-
modo potuit audire famam miraculorũ Chri-
ſti, qa videtur, ꝙ longe ante hoc Herodes de-
functus eſſet: nam quando Herodes occiderat Inno-
centes, Ieſus puer portatus eſt in Aegyptum, manſit-
que ibi vſque ad obitum Herodis, & tunc Angelus
iuſſit reducere puerum, & matrem eius in terram Iſ-
rael, quia defuncti erant, qui quærebãt animam pueri
ſupra 2. cap. ergo cũ eſſet puer Ieſus mortuus eſt He-
rodes, etiam antequam rediret ex Aegypto: non
ergo potuit audire famam miraculorum eius, quia
Chriſtus non fecit miracula quouſque prædicare cę-
pit, & hoc poſt baptiſmum, & erat tunc annorum tri-
ginta. Luc. 3. Dicendum, ꝙ non eſt idem Herodes, il-
le, & iſte: fuerunt enim multi, qui Herodes dicti ſunt.
Primus fuit Herodes filius Antipatri, qui primus de
alienigenis regnauit inter Iudæos, & iſte ſolet vocari
Herodes Aſcalonita, quia antiquæ quædam hiſtoriæ
ferũt patrem eius Antipatrum in Aſcalone vrbe Phi-
liſthinorum cuiuſdã templi idolorũ fuiſſe ædituum,
& iſte Herodes mortuus eſt cum adhuc eſſet puer Ie-
ſus. Alius fuit Herodes filius iſtius, qui fuit tetrarcha
Galilęę, & ſolent vocare eum Herodem Antipatri, &
hic eſt de quo hic dicitur, & Mar. 6. & Luc. 9. Iſte eſt,
qui Ioannem Baptiſtam occidit, & ad quem tempore
paſſionis Ieſus a Pilato remiſſus eſt, quia erat de Gali-

A lęa, vt patet Lu. 23. & de iſtis duobus ſolum faciunt
mentionẽ euangeliſtæ. Tertius fuit Herodes Agrip-
pa rex Iudæorũ poſt Chriſti mortem, qui occidit Ia-
cobũ Zebedæi, & tenuit Petrum, vt occideret Actu.
12. Et ille miſerabiliter mortuus eodem cap. iſti tres
ſunt Herodes de quibus ſcriptura recolit, & iſte de
quo hic dicitur, eſt ſecundus qui fuit filius primi He-
rodis, & potuit videre miracula Chriſti, quia vixit vſ-
que poſt mortem Chriſti: nam Chriſtus ipſo die quo
occiſus eſt præſentatus fuit Herodi iſti. Luc. 22.

*Cur dicatur Herodes Tetrarcha. Et quòd Herodes Aſcalonita
fuit primus de alienigenis, qui factus eſt Rex Iudæorum.
Et a quo terra Iudæorum fuit diuiſa in quatuor
Tetrarchias. Quæſt. IIII.*

B QVAERETVR cur dicatur hic, ꝙ erat Herodes
tetrarcha. Dicendum, ꝙ tetrarcha idem eſt,
ꝙ quartæ partis princeps, & quia regnum
gẽtis Iudæorum quod prius erat vnicum diuiſum eſt
in quatuor partes, vocatur quælibet pars tetrarchia, &
princeps illius vocatur tetrarcha, præter principem
Iudææ, qui vocatur præſes prouinciæ, vel procurator,
& non tetrarcha. Pro quo ſciendum, ꝙ tota gens Iu-
dæorum quando cępit primo habere regem, fuit ſi-
mul tota ſub vno rege, ſ. Saule 1. Reg. 11. & 12. Et tũc
erat proprie regnum principatus Iudæorũ, quo mor-
tuo, filius eius Isboſeth vnctus eſt in regem pro patre
C 2. Reg. 2. Et tunc tribus Iuda cepit Dauid in dominũ,
& illum vnxit in regem eodẽ cap. & ſic q̃q̃ eſſet prin-
cipatus diuiſus, vterque tñ principatus erat regalis, de-
inde mortuo Isboſeth redijt totus principatus ad Da-
uid, qui vnctus eſt in regem ſuper totum Iſrael 2. Re.
5. Et tunc fuit magis proprie regnum quod eſt prin-
cipatus monarchicus 8. Ethi. & ſic durauit ſub Dauid,
& filio eius Salomone, ſed mortuo Salomone diuiſũ
eſt regnum, quia duæ tribus, ſ. Iuda, & Beniamin mã-
ſerunt cum Roboam filio Salomonis, & decẽ tribus
trãſierunt ad Ieroboam 3. Reg. 12. & ſic fuit vterque
principatus regalis, & durauit ſic longo tempore, vo-
cabaturque regnum Roboam, & ſucceſſorum eius,
regnum Iſrael, quia fere illuc confluxerat totus Iſrael,
D & durauit iſta diuiſio quouſque rex Iſrael Oſææ filius
Ella, & decem tribus ſubiectæ ei trãslatæ ſunt in Aſſy-
rios 4. Reg. 17. Et tunc deſijt eſſe regnum Iſrael, mã-
ſitque ſolum regnum Iuda in terra Hebræorum, poſt
aliquanto tempore vſq; ad captiuitatem Babylonis,
& tunc etiam deſijt regnum Iuda eſſe regnum, quia
Iudæorum plurimi tranſlati ſunt in Babylonem, cęte-
ri vero fugerunt in Aegyptum timore Chaldæorum
occiſo Godolia 4. Reg. 25. & Iere. 42. Et tunc manſit
terra Iudæorum deſerta nullo habitante per ſeptua-
ginta annos 2. Paralip. 36. Poſt reditum de Babylone
fuit apud Iudæos totã gens ſemper ſub vnitate princi-
patus, ſed erat princeps ſummus ſacerdos de quo late
oſtenſum eſt ſupra 2. cap. q. vlti. & hoc durauit vſque
E ad filios Ioannis Hircani, qui ſibi coronam regalem
impoſuerunt, q erant de ſtirpe Machabęorũ, fuerũtq;
aliqui reges de ſtirpe eorum vſq; ad Ariſtobolum, &
Ircanum: qui de regno contendentes regnum perdi-
derunt, ſecutaq; ſunt mala plurima in gente Iudæorũ,
& tunc viuente Hircano, qui rex, & ſummus ſacerdos
fuerat Herodis Antipatri filius quẽ Aſcalonitam ap-
pellamus, concedentibus Romanis rex Iudæorũ fa-
ctus eſt, & iſte fuit primus de alienigenis, qui fuit rex
Iudæorum, & ibi ceſſauit principatus Iudæorum, ſ.
ablatum eſt ſceptrum de Iuda, & dux de femore, quia
venit tunc ille qui mittendus erat, ſ. Chriſtus, qui na-
tus eſt in diebus Herodis ſupra 2. cap. & ſub hoc tota
gens Iudæorum fuit ſub vno principatu regali, & in-
telligitur

telligitur de illis, qui red ierant de Babylone: nam decem tribus, quæ in Assyrios translatæ fuerant, nunquã postea redierunt, sed manent ibi vsq; ad præsentem diem. Mortuo isto Herode successit Archelaus filius eius in regno, vt patet supra 2. cap. & iste cum regnasset decem annis relegatus est in Vienã vrbem Galliæ ibiq; obijt, per cuius exitum Octauianus Augustus diuisit terram Iudæorum in quatuor partes, nolens, ꝙ iam esset regnum, vt ait Remigius, & tradidit tres partes filijs Herodis, vnam vero commisit Pilato, de quo magis dictum est supra 2. cap. q. vlti. & ideo quilibet principatus istorum vocabatur tetrarchia, & princeps vocabatur tetrarcha, & nunc tempore Christi erat iste modus principatus in gẽte Iudæorum, & iste Herodes erat vnus de tetrarchis: ideo vocatur hic tetrarcha, patet Luc. 3. Vbi ponuntur nomina tetrarchiarum, & tetrarcharum, s. anno quintodecimo Tyberij Cæsaris procurante Pontio Pilato Iudæam: tetrarcha autem Galilææ Herode. Philippo autem fratre eius tetrarcha Itureę, & Trachonitidis regionis. Lisania autem Abilinę tetrarcha. &c.

An erat tetrarcha iste Herodes, vel rex. Quæst. V.

QVAERETVR de isto Herode an erat tetrarcha vel rex. Aliqui dicunt, ꝙ erat rex, quia Mar. 6. dicitur audiuit Herodes rex. Dicunt aliqui, ꝙ non fuit ille de quo Marcus loquitur, sed alius, quia multi Herodes in scriptura referuntur. Dicendum, ꝙ non stat, quia necesse est. ꝙ sit idem de quo dicitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. Quia vnicus fuit Herodes, q Ioannem Baptistam occidit, & tamẽ omnes tres euãgelistæ referunt de isto, qui occidit Ioannem.

Alij ergo dicunt, quòd idem Herodes est, & fuit tetrarcha, & etiam rex. nam erat tetrarcha, quia erat princeps quartę partis regni, vel gentis Iudæorum. fuit aũt rex, quia super terram illã imposuerat sibi regium diadema, sicut diuiso regno Iudæorum a principio in duas partes in vtraque rex fuit, ita & nunc diuiso in quatuor partes poterat esse rex in qualibet parte, quia paruitas regionis, vel districtus nihil impedit ad esse regem, cum in terra Chananæorum quam Iudæi occupauerunt erant plures quàm quadraginta reges, ipsi enim occiderunt de eis plures quàm triginta reges Iosue 12. cap. poterant ergo nunc esse quatuor regeș, vbi quondam plures quàm quadraginta fuerant. Dicendum, quòd non erat iste Herodes rex, quia Romani non permittebant hoc: nam eo ipso, quòd regnum diuiserunt, noluerunt, quòd nemo esset rex, sed tetrarchę. Etiam quia si iste Herodes fuisset rex, cum hæc sit maior dignitas, quàm esse tetrarcham, licet vtrunque simul haberet, nominaret eum potius scriptura regem quàm tetrarchã, & tamẽ potius nominatur tetrarcha, quia solus Mar. nominauit eum regem. Matthæus autem, & Lucas eum tetrarcham dixerunt, quia Luc. 9. Dicitur audiuit Herodes tetrarcha. &c. Sed dicendum, quòd Marcus vocauit Herodem regem forte propter honorem paterni nominis, quia pater suus rex fuerat, s. Herodes Ascalonita. Vel forte propter affectum, quia iste Herodes affectabat regnum, & loquebat̃ de seipso sicut de rege. Vnde qñ promisit puellę saltãti dare quidquid peteret, dixit ẽt si dimidium regni mei petieris Mar. 6. Sic dicit Theophilus, s. tetrarchã hunc Matthæus nominat atq; Lucas tanq̃ principantẽ sup quartã partẽ regni patris sui. Romani enim post mortem patris regnum in quatuor partes diuiserunt. Mar. autem eum regem vocat aut patris consuetudine, aut quia hoc voto eius, idest, Herodis cõgruum existebat.

F *An Herodes asseruerit Ioannem Baptistam a mortuis resurrexisse. Quæst. VI.*

QVAERETVR an Herodes asseruerit, ꝙ Ioannes Baptista a mortuis resurrexerit. Aliqui dicũt, ꝙ non asseruit, sed audiuit hoc a quibusdam, & dubitabat quomodo esse posset, quia ipse decollauerat Ioannem Baptistam: sic dicitur Luc. 9. Ioannem ego decollaui, quis est iste de quo audio talia? Alij dicunt, quòd Herodes asserebat surrexisse Ioannem, quia dicitur hic, quòd Herodes dixit pueris suis, hic est Ioannes Baptista ipse surrexit, ideo virtutes operantur in illo, & Mar. 6. dicitur, Herodes dicebat Ioannes Baptista resurrexit a mortuis.

G Dicendum, quòd ordo fuit in hoc, quòd Herodes audiuit a principio famam Iesu de miraculis, quæ faciebat, & non cognouerat personam, quia nunquam viderat eum, nec vidit vsque ad diem in quo Christus occisus est, quia tunc remissus est ad eum, & gauisus est valde Herodes, vt videret illum. Luc. 23. capitu. & ideo quærebat Herodes quis erat iste, qui talia faciebat, & de quo talia audiebat, & quia pueri, idest, serui Herodis non agnouerant etiam Christum dubitabant, quis esset, & varie diffiniebant, ideo quidam dicebant, quòd Ioannes Baptista surrexerat a mortuis. Alij dicebant Elias surrexit. Alij vero dicebant vnus de Prophetis antiquis apparuit. & sic erant variæ sententiæ, tandem autem visa est verisimilior sententia

H asserentium, quòd Ioannes resurrexerat a mortuis, & hanc tenuit Herodes in fine, ideo ipse vltimo asseruit Ioannem surrexisse, & ita Lucas refert dubitationem quæ fuit a principio. Matthæus vero, & Mar. referunt sententiam quam vltimo tenuit. Et patet, quia Luc. 9. Dicitur, audiuit Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hęsitabat, eo quòd dicebatur a quibusdam, quia Ioannes surrexit a mortuis, a quibusdam vero, quia Elias surrexit, ab alijs vero, quia vnus de Prophetis apparuit, & ait Herodes. Ioannem ego decollaui, quis est iste de quo audio talia? quomodo autẽ post hæc Herodes declinauerit in sententiam aliorum, s. ꝙ Ioannes surrexit a mortuis tacuit Lucas, & expresserunt hoc Mar. & Matthæus, qui tamen

I dubitationem Herodis tacuerunt, & sic ex omnibus tribus simul resultat vna plena narratio, quia vnus supplet alium. Sic dicit Augustinus lib. de concor. euañ. s. Lucas dicit. Ioannem ego decollaui, quis est iste de quo audio talia? quia igitur hęsitantem Lucas cõmmemorauit Herodem: intelligẽdum est aut post hanc hęsitationem confirmasse in animo suo, quòd ab alijs dicebatur, cum dixit pueris suis sicut hic Matthæus narrat, hoc est Ioannes Baptista. &c. Aut ita pronuncianda sunt hæc verba, vt hęsitantem adhuc indicent: vtroque enim modo pronunciari potest, vt aut firmatum eum ex aliorum verbis accipiamus, aut adhuc hęsitãtem sicut Lucas commemorauit, & tamen præcedens sententia Augusti. verior, & magis

K literæ, & rationi congruens.

Quomodo Herodes gentilis, vel infidelis credidit esse resurrectionem a mortuis, cum Iudæi hoc nondum crederent. Quæst. VII.

QVAERETVR circa aliquos quomodo Herodes gentilis, vel infidelis credidit esse resurrectionem a mortuis, cum Iudæi, qui se religiosos esse putabant hoc nondum crederent: nam erant opiniones inter eos asserentibus Saducæis nõ esse resurrectionem, nec spiritum, nec Angelum infra 23. & Act. 23. Pharisæis vero vtraq; asserentibus. quid tñ verum esset, nõdum certum habebatur, quia si haberetur

tur, non permitteretur tam pernicioſa hæreſis, ſcilicet, negantium reſurrectionem, & tamen ſemper dubitabatur in hoc, & contendebant Saduceį cum Phariſæis, vt innuitur infra 23. & Actu. 23.

Aliqui dicunt, quòd gentiles promptiores ſunt ad credendum quàm Iudæi, ideo credidit Herodes. Sic innuit Rabanus dicens. quanta eſt Iudæorum inuidia ex loco iſto docemur. Ioannem a mortuis potuiſſe reſurgere nullo atteſtante, Herodes alienigena pronunciauit. Iudæi vero Chriſtum quem Prophetæ eorum prædixerant, non ſurrexiſſe, ſed furtim ablatum eſſe credere maluerunt, in quo innuebatur, quòd promptior eſt animus gentium ad credendum quàm Iudæorum. Sed dicendum, quòd Herodes iſte non erat gentilis, ſed Iudæus, erat tamen alienigena, ideſt, nō de ſtirpe Iudæorum, ſed Idumęorum vel Arabū, nam auus eius Antipater Idumęus fuiſſe refertur, fuit tamen in ritu Iudaico, & fide, & poſtea filij eius Iudæi nati ſunt, & non Iudæi facti. vnde & Herodes Aſcalonita pater huius Herodis de quo dicitur in Iudaiſmo natus eſt, & conſequenter iſte Herodes: ideo debet computari, vt Iudæus, & non gentilis, vel alienigena. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ non apparet ex hoc gentiles fuiſſe promptiores ad credendum reſurrectionem quàm Iudæos: nam Herodes iſte non fuit primus qui credidit reſurrexiſſe Ioannem, ſed pueri ſui hoc aſſerebant, & ipſe dubitabat quomodo fieri potuiſſet, vt patet Luc. 9. Sed tandem ab alijs perſuaſus eſt, & aſſeruit Ioannem ſurrexiſſe, vt patet præcedenti q. & tamen pueri Herodis erant Iudæi, quia ipſe dominabatur in terra Iudæorum, ideo non crediderunt gentiles priuſquàm Iudæi etiam ſi Herodes fuiſſet gentilis.

Aliter etiam dici poteſt, & melius, quòd Iudæi non erant increduli circa reſurrectionem, ideſt, quòd aliquis reſurgeret, quia planum erat, quòd Elias ſuſcitauerat vnum mortuum 3. Regum 17. Eliſęus autē ſuſcitauit duos 4. Regum 4. & 13. Et de hoc Iudæi dubitare nō poterant, qui libros ſacræ ſcripturę tenebant. Et ſi dicas, quòd Saducæi non recipiebāt omnes libros ſacræ ſcripturæ, ideo nō credebant reſurrectionem. Dicendum, quòd non poterant dubitare de illa, quia Chriſtus ſuſcitauit tres mortuos, quod notum fuit omnibus Iudæis, ſ. filiam Archiſynagogi ſupra 9. Et filium viduæ in Navm. Luc. 7. Et Lazarū. Ioan. 11. & tamen poſt hæc adhuc negabant Saducęi reſurrectionem. Ideo dicendum, ꝙ non dubitabant Iudæi de ſuſcitatione mortuorum qua aliquis ſuſcitatur ad iſtam vitam mortalem, ſed de reſurrectione generali, qua omnes homines aſſeruntur ſuſcitandi, vt poſtea maneant immortales in alio modo vitæ: nā hoc aliquid maius eſt, & qa de hoc nullum exemplū apparuerat, erat dubium inter Iudæos de reſurrectione, aſſerentibus Saducæis non eſſe reſurrectionem. Et patet hoc efficacius, quia Saducæi de tali reſurrectione arguebāt contra Chriſtum infra 22. Inducentes de muliere, quæ ſeptem viros habuit cuius eorum eſſet vxor in reſurrectione, & Chriſtus dixit, ꝙ in reſurrectione nec nubent nec nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei, ſ. non accipientes vxores, nec habentes actus iſtos, quos habuerunt in hac vita corruptibili, ſed ſicut Angeli Dei ſunt puri ſpiritus, qui nullis harum rerum indigent, nec vtuntur, ita homines in ſtatu reſurrectionis erunt effecti ſpirituales quantum ad ſtatum, licet non quantum ad naturam, ideo nullis harum rerum indigebunt, qui autem nunc reſurgunt omnibus his indigent: nam vxores accipiunt ad Hebræ. 11. ſ. acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos, i. vxores acceperunt viros, qui mortui iam erant, vt iterum eſſent viri earum, quia reſurrexerunt. Etiam cibis, & potibus indigent, & vtuntur eis: nam

A Lazarus ſuſcitatus comedit, & bibit cū Dño poſt reſurrectionem. Ioan. 11. & hoc, quia iſtis non donatur immortalitas, ſed ſolum reſumunt vitam talem qualem prius habebant, & de horum ſuſcitatione nemo Iudæorum dubitabat quin aliqñ facta eſſet, & fieri poſſet. talis aūt fuit ſuſcitatio q̃ de Ioanne nunc Herodes credebat: iō nulla difficultas erat Herodi, & alijs Iudęis credere, ꝙ Ioannes potuiſſet reſurgere a mortuis.

Quare Herodes auditis factis Chriſti dixit, quòd Ioannes ſurrexit a mortuis. Quæſt. VIII.

QVAERETVR quare Herodes auditis factis Chriſti dixit, ꝙ Ioannes ſurrexit a mortuis. Aliqui
B dicunt, ꝙ non oportet reddi cauſam de hoc, qa Herodes dixit hoc ex errore, & tamen non tenemur cauſam reddere alieni erroris. Sic dicit Hiero. ſuper Matthæum, quidam Eccleſiaſticorum quærunt interpretum quare Herodes iſta ſit ſuſpicatus, vt putet Ioannem a mortuis ſurrexiſſe quaſi alieni erroris nobis ſit reddenda ratio. Sed dicendum, ꝙ licet Herodes deceptus eſt putans, ꝙ Ioannes ſurrexiſſet: tamen motiuum aliquod habebat ad credendum hoc, putabat enim, quòd talia qualia nunc de Chriſto dicebātur, nemo facere poſſet niſi Ioannes. Et patet hoc, qa dixit Ioannes Baptiſta ſurrexit a mortuis: ideo virtutes operantur in eo. Sed dicetur quomodo potuit credere Herodes, quòd Ioannes ſurrexiſſet a mortuis, &
C faceret hoc, quia Ioannes viuens nullum miraculum fecit. Ioan. 10. ſ. Ioannes quidem nullum ſignum fecit, quomodo ergo nunc faceret? Dicendum, quòd Herodes, & cæteri Iudæi putabant, quòd Sancti poſt reſurrectionem ſuam maioris poteſtatis futuri ſunt q̃ viuentes fuerant, ideo licet viuens miraculū non egiſſet, poterat poſt reſurrectionem: & in hoc nō errabat Herodes, quia multo fortiores erunt Sancti ſuſceptis dotibus gloriæ tam animæ q̃ corporis q̃ hic fuerunt. Sic dicit Rabanus bene aūt de reſurrectionis virtute oēs ſenſerunt, quòd maioris potentiæ ſunt Sancti futuri cum a mortuis reſurrexerint, q̃ fuerunt cū adhuc carnis infirmitate grauarentur.

D *Quare Herodes non credidit, quòd aliquis Propheta de nouo venerat in mundum. Quæſt. IX.*

SED dicetur quare Herodes nō credidit, quòd aliquis Propheta de nouo venerat in mundum, qui iſta faceret, vt non oporteret poni Ioannem reſurrexiſſe, quia miracula non ſunt ponenda ſine neceſſitate, quòd enim natus eſſet vnus Propheta per quem Deus hæc faceret, miraculū erat, iō potius credere debebat, quòd aliquis Propheta natus erat, qui hoc faceret. Nam Prophetæ viuentes miracula faciebant ſaltem aliqui eorum, vt Elias, & Eliſæus, q mortuos ſuſcitauerunt. Dicendum, quòd hoc forte fuit propter duo. Primo quia iam Iudæi non habebāt ali-
E quos Prophetas, & diu erat, quòd nullus eorum apparuerat, ideo nec crederet Herodes, quòd iſte Propheta naſceretur. Secundo, & melius propter magnitudinem operis, quia licet crederetur, quòd aliquis Propheta naſceretur, non putabant, quòd talia facere poſſet niſi a mortuis quis reſurgeret, eo ꝙ reſurgētes maioris efficaciæ credebant q̃ viuentes. Quod patet, quia Ioannes viuens nullum miraculum fecerat, & nunc reſurgens credebatur omnia hæc facere, q̃ de Chriſto dicebantur. Item patet efficacius, quia Luc. 9. Vbi Herodes audiens opera Chriſti miratus eſt, & quærebat quis eſſet, & ponuntur multorum opiniones de eo, & tñ nemo aſſeruit iſtum eſſe niſi aliquem reſurgentem a mortuis: nam dicitur audiuit Herodes

tetrarcha

tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, idest, a Christo, & hesitabat, eo ꝙ dicebatur a quibusdam, ꝙ Ioannes Baptista surrexit a mortuis: a quibusdam autem, quia Elias apparuit, alijs vero, quia vnus de Prophetis antiquis surrexit, & nullus posuit esse Christum aliquem nunc natum, sed resurgentem, vel redeuntem de alio seculo, sicut Eliam quem viuere credebant in paradiso. Sed dicẽdum, ꝙ licet istud esset motiuum aliquale Herodis, & tamen fallebatur ipse, & pueri sui, quia aliquis de viuentibus sperabatur futurus a Iudæis, qui hæc omnia faceret, s. Messias, qui maior omnibus hominibus futurus erat, & credebatur, vnde quando Iudæi quidam viderunt Iesum hic tam magnifica agentem dixerunt, nunquid iste est filius Dauid? supra 12. Alij autem dixerunt, nunquid iste est Christus? Ioã. 7. Et ibidem dicitur, Christus cũ venerit nunquid plura signa faciet, quàm quæ hic facit? & ita rectius putare debuisset Herodes ꝙ qui hoc faciebat erat Messias, q̃ ꝙ erat Ioannes resurgens. & tamen forte nõ erat circa hoc valde instructus, quæ ad sacram religionem pertinebant, sed potius negligebat ea, vt ait Chry. ideo fuit sibi occasio errandi dicendo, ꝙ Ioannes surrexisset, & tamen hoc erat magna laus Christi, s. ꝙ de ipso crederet Herodes, ꝙ talis erat, ꝙ nullus viuentium talia facere poterat qualia ipse faciebat, sed oportebat aliquem a mortuis resurgere, & ideo euangelistæ introduxerunt istud tanquam altissimum testimoniũ de factis Christi: ideo tres Euangelistæ hoc retulerunt, quod non faciunt nisi in eis quę valde necessaria sunt ad ostensionem gestorum Christi.

Cur Herodes potius credidit, quòd resurrexisset Ioannes quàm aliquis de alijs: cum Ioannes nullum miraculum fecisset. Quæst. X.

QVAERETVR, cum multi ꝓphetæ essent mortui, qui miracula fecerant, & Ioannes non fecerat miraculum aliquod, cur potius credidit Herodes, quòd surrexisset Ioannes quàm aliquis de alijs. Dicendum, quòd licet omnes crederent, quòd iste, qui hęc faciebat, erat aliquis resurgens a mortuis. Luc. 9. tamẽ non concordauerunt omnes in eodem, sed quidam dicebant Eliam: alij Ioannem: alij vnum de antiquis Prophetis eodem cap. alij dicebant esse Ieremiam infra 16. Et tamen vltimo magis creditum est esse Ioannem quàm aliquem alium. Ratio est, quia Ioannes habebatur maioris reputationis, quàm omnes isti, eo quòd fuerat sanctior, quia nunquam inter Iudæos aliquis tantæ abstinentiæ visus est, ita vt Iudæi illum crederent esse Messiam. Luc. 3. & Ioã. 1. Sed ipse negauit hoc, & tamen de nullo priorum putatum est, quòd esset Messias. Item quia Christus testificatus fuerat de eo, quòd inter natos mulierum non surrexerat maior Ioanne Baptista supra 11. Herodes etiam specialiter habebat Ioannem in magna opinione, & eo audito libenter multa faciebat. Mar. 6. Ideo potius credidit de Ioanne. Et cum dicitur, quòd Elias, & alij Prophetæ fecerant miracula, & non Ioannes. dicendum quòd Herodes, & Iudæi putabant, quòd Sancti quando resurgerent non resurgerent in eadem virtute in qua viuentes fuerant, sed in valde maiori, & quòd ista virtus daretur eis secundum conditionem meritorum vitæ, & quia Ioannes credebatur sanctior omnibus Prophetis præcedentibus, quod verum erat, cum Christus dixerat, quòd inter natos mulierum non surrexerat maior Ioanne Baptista, creditum est, quòd Ioannes surrexerat potius quàm aliquis aliorum prophetarum.

F *Quomodo poterat Herodes credere, quòd iste, qui hæc miracula faciebat erat Ioannes. Et quòd Sanctorum corpora resurgentium possunt se aliter habere quàm prius, scilicet, figuram mutando. Quæst. XI.*

QVAERETVR quomodo poterat Herodes credere, quòd iste, qui faciebat hæc miracula erat Ioannes Baptista: nam viuente Ioanne Baptista viuebat Iesus, eratque ei dissimilis moribus, quia Ioãnes erat valde abstinens semper ieiunans immo plusq̃ ieiunans, s. non manducans. Iesus autem manducabat sicut cæteri homines supra 11. Scilicet, venit Ioannes non manducans nec bibens, & dicunt, quia dæmonium habet, venit autem filius hominis

G manducans, & bibẽs, & dicũt, Ecce homo vorax. Etiã Iudæi cognoscebãt Iesum distinctum a Ioanne, quia Ioannes ostenderat Iesum Iudæis dicens, ecce agnus Dei. Ioan. 1. Dicendum, ꝙ Herodes credidit, ꝙ Ioannes surrexerat in corpore quod prius habebat, & tamen potuit hoc credere, quia non viderat Iesum: nã si agnouisset Iesum, & Ioannem simul viuentes, & modum viuendi vtriusque non potuisset hoc putare, quia tamen non viderat Iesum, forte putabat, ꝙ talis figuræ, & staturæ erat sicut Ioannes, & eiusdem modi viuendi: vnde non potuit Herodes longo tempore manere in hac opinione, quia etiam non videndo Iesum cum informaretur de vita Christi, & cæteris accidentibus eius videret manifeste, ꝙ non erat Ioannes,

H sed poterat manere dubium an esset Elias, vel Ieremias, aut alius de Prophetis antiquis: licet corporis figura, & statura differret in Iesu, & Ioanne, nihil impediebat credi Iesum esse Ioannem resurgentem, quia Sancti resurgentes poterant corpora aliàs habere figurata quàm prius fuerant, cum resoluta fuerint in cineres, & de nouo fabricentur de eadem materia: ideo qualemcunq; figurã induere possunt, & constat, ꝙ in multis resurgentibus figura. & statura mutabitur, quia fuerunt turpes facie, & tota corporis habitudine, & quidã valde parui, alij in portionitate magni.

Quare dixit Herodes, ideo virtutes operantur in Ioanne. Quæst. XII.

I QVAERETVR quare dixit Herodes iõ virtutes operantur in eo. Aliqui dicũt, ꝙ putauit Herodes, ꝙ Ioannes surrexerat, & tñ ꝙ nõ apparebat, sed in virtute eius alij faciebant miracula, & ita crederet Iesum non esse Ioannẽ, sed Iesum in virtute Ioannis operari, & tunc non erit aliquod inconueniens, s. quõ poterat Iesus esse Ioannes. Sed dicendum, ꝙ non stat, quia Herodes putauit, ꝙ iste, q faciebat miracula ista erat Ioannes, qa dr̃ in litera: Audiuit Herodes famam Iesu, & ait pueris suis, hic est Ioãnes Baptista ipse surrexit a mortuis. Ideo dicendũ, ꝙ putauit Herodes Iesum esse Ioannem, & dixit iõ virtutes operant̃ in eo, s. nõ solum ipse operat̃ virtutes, sed alij

K ꝑ eum: nã Apostoli quos Christus ꝑ varia loca ad prædicandũ misit, faciebant miracula, quia erat ad hoc eis tradita potestas a Christo supra 10. cap. & audiuit tũc Herodes famam Christi, & dixit, ꝙ oẽs isti Apostoli Christi faciebant miracula, aliàs virtutes in Ioannem, q surrexerat a mortuis. Et patet hoc, quia Mar. 6. & Luc. 9. ponit̃ potestas tradita Apostolis, & quõ ad prędicandũ missi sunt, & tunc sequitur, ꝙ audierit Herodes famam Iesu, quasi ꝑ ea q̃ Apostoli faciebãt audiret famã Iesu: non tñ est intelligendũ, ꝙ mox, vt Christus misit Apostolos ad prædicãdũ audiuit Herodes famã Christi: iõ Matthæus, q magis secutus fuit hic ordinẽ rerum gestarũ, non posuit hic istam famam Iesu apud Herodem mox post Apostolorum missionem ad prædicandum,

dicandum, ſed multis interpoſitis, q̃a poſuit illã s̃.10. A
Dicũt aũt quidã virtutes op̃antur in eo.i.in noĩe eius.
Sed falſum eſt, q̃a Apoſtoli, qñ op̃abant̃ nõ exprime
bant nomen Ioan.ſed Ieſu: Marc.16.in noĩe meo dæ-
monia eijcient. Et ẽt extranei qui non erant diſcipuli
Chriſti faciebant miracula in noĩe Ieſu, Luc.9.ſ. vidi-
mus quendã in noĩe tuo eijcientẽ dæmonia, qui non
ſequit̃ te nobiſcum. Dicendũ igit̃, ꝙ dixit Herodes, ꝙ
virtutes op̃ant̃ in illo.i.in p̃tãte eius, & verũ erat, ꝙ in
p̃tãte Ieſu op̃abant̃ diſcipuli eius, & tñ putauit Hero-
des, ꝙ Ieſus erat Ioannes reſurgens, ideo dixit, ꝙ in eo
op̃abantur virtutes, & dixit ideo virtutes, &c.q.d.qñ
Ioannes viuebat non ſolũ diſcipuli eius, ſed ẽt nec ipſe
fecit miracula aliqua Io.10.c.quia tñ nunc ſurrexit eſt
maioris p̃tãtis, ideo non ſolum ipſe op̃atur miracula, B
ſed ẽt alij in p̃tãte eius. *Herodes enim.* Quia ſupra facta
eſt mentio de morte Ioannis, hic incidentaliter oſtẽ-
dit Matthęus modum mortis, & diuidit̃ in duo, quia
primo oſtendit mortis eius cauſam. Secũdo modum,
& ordinem, ibi. *Die autem Natalis.* Circa primum dici-
tur. *Herodes enim tenuit Ioannem.* Ideſt poſuit in vincu-
lis, vel tenuit, i. apprehendit eum, quia ſequitur. *Et alli-
gauit eum.* Scilicet in vinculis. *Et poſuit in carcerem.* In
quo manſit longo tempore, ne ſic infeſtaret Herodẽ
ſuper matrimonio, vel potius adulterio cum Hero-
diade. *Propter Herodiadem.* Poteſt dupliciter intelligi,
Vno modo propter Herodiadem, i. ſuadente illa He-
rodi, ꝙ Ioannem alligaret. Nam oderat eum, cum po C
ſtea petierit caput eius. Alio modo propter Herodia-
dem, i. quia Ioannes arguebat Herodem ſuper Hero-
diadem, quam tenebat, & non potens ſuſtinere iſtas
redargutiones, tenuit eum in vinculis, ne eum mole-
ſtaret. *Vxorem fratris ſui.* Scilicet Philippi, vt dicitur
Marc.6. quia Herodes, & Philippus erant fratres am-
bo filij illius magni Herodis, & primi Aſcalonitę, ſub
quo Chriſtus natus eſt, qui occidit Innocentes, & am
bo erant tetrarchę, quia Herodes iſte erat tetrarcha
Galilæę, Philippus autem erat tetrarcha ithureę, &
traconitidis regionis: Luc.3. *Dicebat enim illi Ioannes.*
Scilicet Herodi, qui illum præcipue reprehendebat,
Non licet tibi habere eam. Ideſt retinere, quia non eſt vxor
tua, ſed fratris tui Philippi. *Et volens eum occidere.* Hoc
volebat incitatus ab Herodiade, quam diligebat. *Ti-* D
muit populum. Scilicet ne inſurgerent contra eum,
& ſubditur cauſa, ſcilicet *Quia ſicut prophetam eum habe-
bant.* Ideſt in honore prophetę putantes à Deo miſ-
ſum, & libenter ſe opponerent cõtra quemlibet pro-
pter illum.

Quare Matthæus inducit iſtam hiſtoriam hic de morte Ioannis. Et quòd ſola neceſſaria, vel vtilia ad naturam humanam ab Euangeliſtis ſcribuntur. Quæſt. XIII.

QVAERETVR, quare Matthęus inducit hic iſtã
hiſtoriam de morte Ioãnis, quia videtur eſſe ex- E
tra materiam Euang. nam intentio Euangeliſtarum
eſt narrare geſta Chriſti, ideo vr̃ hic ſuperuacue addi-
ta. Dicendum, ꝙ intentio Euangeliſtarum eſt enarra-
re geſta, & dicta Chriſti, non q̃dẽ oĩa, ſed ſolum ea, q̃
ad ſalutem nr̃am pertinent: nã multa fecit Xp̃s ex ꝯ-
ditione humanitatis, vt comedere & bibere, & loqui
q̃ non erant neceſſaria ad ſalutẽ nr̃am, iõ p̃ ſinglã nõ
fuerunt enarrata: mãducare, n. & bibere ad veritatem
humanę naturę p̃tinet, cũ ipſe reſurgẽs ad oñdẽdum,
ꝙ verus hõ erat comederit: Luc.24. & ideo q̃a tã an-
te mortẽ, q̃ poſt mortem, neceſſe erat oñdi de eo ꝙ
erat verus hõ, & ideo vtroq; t̃pe oñdunt Euangeliſtę
ꝙ manducauerit, & biberit, quid tñ quotidie mandu-
caret, aut biberet, aut quoties, aut qũo, quia non erat
neceſſarium ad ſalutẽ nr̃am ſubticuerunt Euangeli-
ſtę, ſola illa, q̃ ad ſalutẽ nr̃am expectabant referentes,
licet quædam non tñ oĩa, q̃a & ſi oĩa miracula Chriſti
conferebant ad confirmationem fidei, & tota prędi-
catio eius ad moralem inſtructionem, tamen nec ſcri
buntur omnia miracula, nec referuntur omnes ſer-
mones ſui, ſic dicitur Io.20. multa quidem, & alia fe-
cit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quę in
libro hoc ſcripta non ſunt, ſed hæc ſcripta ſunt, vt cre-
datis, quia Ieſus eſt filius Dei, & credentes vitam ha-
beatis in nomine eius. ſola igitur illa ſcribuntur, quæ
vel neceſſaria erant, vel valde vtilia ad ſalutem no-
ſtram, mors autem Ioannis, & quęcunque ad eum
pertinentia, abſolute non ſunt materia Euangeliſta-
rum, vnde quantumcunque eſſet Ioannes ſanctiſſi-
mus nihil de eo ageretur. quia tamen interdum enar-
ratio hiſtoriarum exterarum eſt pars geſtorum Chri-
ſti, enarrantur illę, non quidem inquantum ſunt tales
hiſtorię, ſed inquantum pertinent ad Chriſti hiſtoriã,
vt partes eius, ſic patet de Herode, & Pilato, & Cai-
pha, & Phariſęis, de quibus multa narrantur ab Euan-
geliſtis, & licet omnes iſti mali eſſent, inquantum tñ
geſta Chriſti, non poterant plene referri niſi de iſtis
multa dicerentur, ita tñ dicuntur inquantum ſunt ſo-
lum neceſſaria ad explicandũ Chr̃i hiſtoriã, ſ. quia iſti
aliq̃d egerunt, vel dixerunt ꝯ Chr̃m, vel pro eo: inquã-
tum vero facta eorum, non attinent ad Chriſti hiſto-
riam ſubticentur, & ita fuit de Ioanne Baptiſta: nam
geſta eius multum attinent ad Chriſti hiſtoriam: Ioã-
nes attamen non venit propter aliud à Deo miſſus,
niſi vt oſtenderet Chriſtum Iudęis, & diſponeret eos
ad ſuſcipiendum illum: Io.1. hic eſt de quo vobis di-
xi, & ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſ-
rael, propterea ego veni in aqua baptizans. & quia ne-
ceſſarium erat, ꝙ Ioannes eſſet magnæ auctoritatis ad
hoc, ꝙ teſtimonium eius, quod de Chriſto perhibe-
bat eſſet firmum, fuit datum Ioanni, ꝙ eſſet excellen-
tior omnibus patribus antiquis ſup.11. inter natos mu
lierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Etiã opor
tuit, ꝙ Ioannes qui perhibebat teſtimonium iſtud a-
gnoſceretur tanquam vir maximę auctoritatis, & ad
hoc oportebat, ꝙ Euangeliſtæ qui ſcripſerant teſti-
monium, quod Ioannes de Chriſto perhibuerat, ſcri-
berent quoque excellentiam vitæ Ioannis, & ideo
omnes Euangeliſtæ tetigerunt de vita Ioannis, vt pa-
tet ſup.3.& 11.& Marc.1. & Luc.1. & 3. & Ioan.1. &
3. nam hoc ſcribere erat ſcribere vitam Chriſti. Et nõ
eſt verum, vt aliqui putant, ꝙ vita Ioannis deſcripta
eſt propter ſanctitatẽ ſuam, quia nemo fuit ſanctior
eo ſup.11. quia mater Chriſti ſanctior fuit, & tñ de ea
pauca ſcripta ſunt, de Ioanne autem multa: nam de
ea ſola illa ſcripta ſunt, quæ ad Chriſtum pertinebãt,
ſ. quomodo eum concepit, & peperit: Lucę 1. & ſe-
cundo, & pręſentauit in templo, & fugit, cum illo in
Aegyptũ ſup.1. & ſecundo, & in paſſione ſua aſtitit ei:
Io.19. cętera autem vitæ ſuę, licet miris virtutibus ple
na ſint, vt quam ſpiritusſanctus perfuderat, non refe-
runtur ab Euangeliſtis, Mors autem Ioannis ab Euan
geliſtis exprimitur pro neceſſitate factorum Chriſti,
quia oportebat ſcribi hic, quomodo Herodes audiuit
famam Chriſti, vt videatur in qua reputatione erat Ie-
ſus apud Herodem, & quia iſte dixit iſte eſt Ioannes
ipſe ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in
illo, oportet dici, quòd Ioannes mortuus fuerat, & vt
videretur quomodo mortuus eſt, oportuit poni cau-
ſam, & modum mortis. Secundo fuit ad oſtenſio-
nem veritatis verborum Chriſti: ipſe enim dixit ſup,
11. de Ioanne, quid exiſtis videre in deſertum arun-
dinem vento agitatam, quaſi dicat, non: in quo innue-
bat Ioannem eſſe virum magnæ conſtantię.

Et patet hoc in morte ſua, quia arguebat regem

adulterum,& potius voluit mortem tolerare arguendo,quam blandiendo magnis honoribus extolli. Tertio fuit ad ostensionem sanctitatis Ioannis, quia quanto Ioannes esset maioris auctoritatis, tanto esset firmius testimonium,quod de Christo perhiberet,ideo sicut ad ostendendum sanctitatem suam erat necesse describi vitam eius admirabilem, ita fuit conueniens describi mortem gloriosam pro veritatis prędicatione arguendo Herodis vitia. Quarto prodest ad exemplum posterorum,vt sciamus quales nos esse oporter, vt pro veritatis defensione mortem gloriosam subire non formidemus,sed rationes præcedentes sunt magis prȩcipuȩ.

An istud de morte Ioannis sit ad præcedentia continuatum. Et quo tempore decollatus fuerit. *Quæst. XIIII.*

QVAERETVR, an istud de morte Ioannis sit cõtinuatum ad prȩcedentia. Dicendum,ꝙ hic est ordo artificialis:nam manifestum est prius fuisse mortem Ioannis, quam Herodes diceret Ioannes surrexit à mortuis, & tamen, quia hoc fuit introductum propter illud vt ostensum est præcedenti q. est mutatio ordinis. Sed dicetur an sit hoc saltem continuatum ad præcedentia de eis, quæ Nazareni dicebant de Christo præced. capit. Dicendum,ꝙ circa incarcerationem,& mortem Ioannis nemo Euangelistarum seruauit ordinem rei gestȩ, sed tenuit ordinem artificialem, quia non narratur ista historia de principali intentione,sed propter ea quȩ ad Christum pertinẽt, ideo ibi vbi conuenire magis visum est cuilibet Euãgelistarum, illam interseruit.Sic dicit glo. s. quia vero dixerat de opinione & incarceratione Ioannis cum nihil de morte dixisset, ideo reuertitur & narrat qualiter obierit.Sic etiam dicit Chrysost.s. & hanc historiã Euangelista non principaliter inducit, quia totum studium fuit ei dicere de Christo, & nihil aliud nisi ad hoc conferre deberet, & ob hoc non tenent omnes Euangelistæ eundem ordinem narrandi de Ioanne, sed vt cuilibet visum est. Nam Lucas dixit de alligatione & incarceratione Ioannis antequam explicaret Christum ab eo baptizatum esse,& de hoc manifestũ est,ꝙ est anticipatio; nam postquam Ioannes incarceratus fuit,nec baptizauit,nec predicauit, quia in carcere occisus est, infra in litera & Marc. 6. & tñ Ioannes baptizauit Iesum sup. 3. & Luc. 3. ergo prius baptizauit eum,quam incarceraretur, & sic Lucas nõ tenuit ordinem rectum, sed Mattheus, & Ioannes tenuerũt eum, quia sup. 3. ponitur de baptismo Christi à Ioanne baptizato & sup. 4. ponitur de incarceratione Ioannis,& sic Io. 1. ponitur ꝙ Iesus à Ioanne fuerit baptizatus,& ostensus populo,& Io. 3. ponitur qñ Ioãnes baptizabat antequam incarceraretur,& paulopost incarceratus est, de morte autem Ioannis non potest colligi ex Euangelistis quo tpe fuerit, quia illa introducitur non de intentione principali, & ideo non introducitur ab omnibus eodem loco: nam Lucas, & Mattheus posuerunt illam mox post ptãtem Apostolis traditam, & missionem ad p̄dicandum Marc.6.& Luc. 9. Mattheus aũt posuit eam hic post p̄dicationẽ Dñi in Nazareth. Vnde nescitur quo tpe vitæ Christi Ioannes decollatus fuerit, & tñ si Hier. credimus nõdum anno integro prędicauerat Christus, qñ decollatus est Ioannes:vt ait.n. Hier. super Matth. eo tpe quo Ioannes decollatus est erat Dñs triginta annorum, & tñ qñ Christus baptizatus est erat incipiens annorum triginta: Luc. 3. i. in principio anni tricesimi, quia non effluxerant de anno illo nisi tredecim dies, quot sunt à Natale Dñi vsq; ad Epiphaniam,quia eodem die reuolutis annis vigintinouem baptizatus est Christus

F quo magi eum adorauerunt, vt Ecclesia cantat, & tñ
Christus non p̄dicauit vsq; post baptismũ:nam statim
vt baptizatus est descendit in desertum, & mansit ibi
40. diebus ieiunans Marc. 1. & qñ descendit incępit p̄-
dicare per Galilęam Luc. 4. & supra 4. c. & sic de anno
tricesimo ętatis Christi, duo menses ad minus transi-
rent antequam p̄dicare inciperet, & ideo qñ Christus
finiret annum tricesimum nondum prędicasset decẽ
mensibus integris. si igit anno tricesimo Christi de-
collatus est Ioãnes, necesse est, ꝙ nondũ vno anno in-
tegro Christus p̄dicasset, nisi dicat̄, ꝙ Xp̄s non erat tri
ginta annorũ quousq; compleret tricesimũ iuxta cõ-
G suetudinẽ quorundã, qui annũ inceptum nõ cõputãt
quousque expletus fuerit, & ideo ẽt supposito, ꝙ ve-
rum dicat Hieronym. nescietur pręcise quo tempore
Christi Ioannes decollatus fuerit, vel quæ gesta Chri-
sti erant, quando Ioannes decollatus est.

Quare Herodes Ioannem incarcerauit. *Quæst. XV.*

QVAERETVR, quare Herodes incarcerauit Ioã
nem. Dicendum, ꝙ occasio fuit, quia arguebat
eum super illicitis nuptijs. Sed est dubium, an volue-
rit hoc facere, vel suggerente Herodiade hoc fecerit.
Aliqui dñt, ꝙ fecerit suggerẽte illa, quia Herodes ho-
norabat Ioannem reputans eum virum sanctũ, & au-
dito eo multa libenter faciebat Marc. 6. Herodias aũt
insidiabatur Ioannem ad mortem eo. c. ideo vr̄, ꝙ sua-
H dente ipsa factum fuerit, quod pōt haberi ex hac lite-
ra, s. posuit eum in carcerem propter Herodiadem, i.
quia Herodias hoc fieri rogauerat. Vel propter Hero-
diadem, i. quia Ioannes accusauerat Herodem super
Herodiadis illicitis nuptijs. Dici pōt, ꝙ Herodes fecit
hoc sponte, ẽt non suggerente Herodiade propter se-
ipsum, s. quia Ioannes arguebat eum pro vxore sua, &
pro hoc eum punire voluit, & tñ occidere eum non
audebat propter populum, qui eum tenebat, vt pro-
phetam sup. in litera, ideo voluit saltẽ incarcerare eũ,
quod facere poterat. Secundo quia dato, ꝙ non hẽret
animum vindictȩ Herodes contra Ioannẽ, tñ vt eua-
deret vexationem eius voluit eum incarcerare: nam
Ioannes prędicans arguebat publice Herodem, de illi-
I citis nuptijs, nunc vero clausus carcere prędicare non
poterat, & sic cessaret arguere Herodem. Et forte ista
fuit causa pręcipua: nam Herodes sciebat Ioannem
virum sanctum, & audito eo multa libenter faciebat:
Marc. 6. ideo licet argueret eum, non cogitabat Hero
des ipsum occidere, sed impedire ne posset eum ar-
guere, quod fieret incarcerando illum, ideo ipsum in-
carcerauit. Hoc patet, qa cũ Herodes occidit Ioanẽ
petente Herodiade, contristatus est: Marc. 6. s. quia vo
luisset libenter non occidere ipsum, sed putauit turpe
esse regi promissa iuramenta nõ cõplere. Tertio quia
forte Herodes voluit castigare Ioannem per pęnam
carceris, vt desisteret ab argutione eius, & sic intẽde-
ret longo carceris labore eum affligere, vt sic cũ co-
K geret ab ista redargutione recedere, & tunc eum sol-
ueret. Quarto potest dici, ꝙ faciebat in fauorem Ioan
nis: nam Herodias oderat Ioannem, & insidiabatur
eum ad mortem: Herodes autem custodiebat eum:
Marc. 6. idest custodiebat eum, ne Herodias illum oc-
cideret, vt dicit glo. & ad magis seruandum posuit cũ
in carcere, quia ibi nemo auderet nocere Ioanni nisi
iubente Herode. Quinto fuit forte ad satisfaciendũ
Herodiadi, quia illa oderat Ioannem, & non poterat
ei nocere nisi per manum Herodis, & peteret ab eo,
quòd illum occideret, ipse autem nollet, quia venera-
batur Ioannem, & custodiebat eum: ad satisfaciendũ
ergo Herodiadi incarcerauit Ioannem, vt sic illa satu-
raretur in pęnis Ioannis, & teneret eum sic lõgo tem-
pore, & ista etiam est verisimilis expositio. Quo-

Quomodo ausus est Herodes Ioannem incarcerare. Quæst. XVI.

QVAERETVR, qũo ausus est Herodes incarcerare Ioannẽ, quia erat Ioannes magnę opinionis apud populum qui eum, vt prophetã hẽbat, & veniebant oẽs ad eum, vt baptizarent in iordane supra 3. & Marc. 1. debuit ergo timere, ꝙ pp̃ls insurgeret in eum pp Ioannẽ: nam sup. in lr̃a dr̃, ꝙ timuit occidere eum pp ppl̃m: ergo ẽt timere debet incarcerare eum. Dicendum, ꝙ Herodes, non timuit incarcerare Ioannẽ pp duo, quia non est ęquale de morte & de incarceratione, quia pro paruo malo incarcerationis non moueretur pp̃ls facili ꝯ Dñm suum, sicut pro malo magno occisionis. Secundo & pręcipue, quia si Ioanne incarcerato populus turbaret & moleste hoc ferret, solueret illũ statim Herodes, & sic placaret turbationem populi, si aũt Ioannẽ occideret non esset malum remediabile, & sic non posset placare populum contra se insurgentẽ, ideo licet vellet occidere Ioannẽ nõ ausus est propter populum, sed incarcerauit eum.

Quid erat hoc propter quod Ioannes arguebat Herodem. Et quomodo committitur incęstus, & adulterium. Et quæ fuerit Herodias. Quæst. XVII.

QVAERETVR quid erat hoc pp quod Ioannes arguebat Herodem. Dicendum, ꝙ erant illicitæ nuptiæ, quia Herodias, q̃ nũc Herodes tenebat in vxorem, fuerat vxor Philippi fratris Herodis huius, & nõ licebat Herodi hr̃e illam viuente Philippo: mortuo n. fratre maiore poterant minores accipere vxorẽ illius, q̃n non dimiserat liberos, immo cogebant: Deut. 25. Alioquin discalciabantur, & expuebãt in faciẽ eorum, & vocabãt domus discalciati domus illius q nolebat eam accipere eo. c. viuente aũt fratre nõ licebat alteri fratri accipere vxorem illius. Sed nunquid poterat hr̃e Herodes istam Herodiadem repudiante eam Philippo priori viro: nam q̃n vir repudiabat vxorẽ, licebat ei nubere cui vellet accepto libello repudij in manu sua: Deut. 24. ideo repudiata à fratre posset trãsire ad alterum fratrem. Dicendum, ꝙ non poterat, quia inter fratrem ad vxorem fratris sui erat talis gradus affinitatis qui scd̃m legem erat illicitus: Leuit. 18. nisi in casu speciali, s. mortuo fratre, q̃n frater suscitare volebat semen defuncti, quia tunc iudicabatur iste eadem persona cum mortuo, alias nõ licebat, & ideo à fortiori si frater repudiaret vxorem, non licebat alteri fratri illam accipere obstante affinitate prędicta, ita nunc ẽt si Philippus repudiaret Herodiadem, non liceret Herodi hr̃e illam, & tñ dicendum, ꝙ non repudiauit eam, sed eo inuito accepit eã Herodes, & tenebat, ideo manebat sp̃ illicitus coitus. Et patet quia Ioãnes dicebat Herodi, non licet tibi hr̃e vxorem fratris tui, & tñ si repudiasset illam, iam non esset vxor eius: ergo non erat repudiata, sed violenter inuito Philippo accepta. Et dicẽdum, ꝙ Herodes duo crimina cõmittebat, s. adulterium, & incęstum. adulterium quidem, quia alienam vxorem tenebat, incęstum aũt qa erat ei coniuncta gradu affinitatis prohibito: Ioannes aũt dixit, non licet tibi hẽre vxorem fratris tui Marc. 6. in quo vtrunque crimen tangitur. adulterium quidem cum dixit vxorem, quia eo ipso, ꝙ erat vxor alterius, erat cum ea adulterium, incęstus autem inquantum dixit fratris tui. Circa istam Herodiadem dicũt quidam, ꝙ Herodias fuit filia Aristoboli filij magni Herodis, & fuit soror Herodis Agrippę qui occidit Iacobum, & iste Herodes de quo hic dicitur Antipas fuit frater Aristoboli ex patre sicut dicit Iosephus, & historia Scholast. hæc Herodias fuit cõiuncta matri-

A monialiter Philippo fratri Herodis, quia hoc erat licitum secundum legem: Herodes autem amauit eam amore illicito, & ideo eam fraudulẽter abstulit fratri suo, de voluntate tamen Herodiadis, & hoc erat illicitum, ꝙ frater teneret vxorem fratris, & ideo Ioannes arguebat Herodem. Alij dicunt aliter, s. Hier. & Beda, s. quòd Herodias fuerit filia regis Arabum tradita in vxorem Philippo, cum ait Hier. vetus narrat historia Philippum Herodis maioris filium huius autem Herodis fratrem duxisse Herodiadem vxorem filiam Arethę regis Arabum, postea vero exortis inter socerum, & generum quibusdam simultatibus, socerum tulisse filiam suã, & in dolorem prioris mariti Herodis inimici eius nuptijs copulasse. Istud videtur esse verisimilius, quam pręcedens dictum, & B tamen non affert quidquid horum fuerit, cum constet, quòd Herodes habebat vxorem fratris sui viuentis in vxorem, quod illicitum erat, & Ioannes illud redarguit.

Quomodo Herodes volebat occidere Ioannem, quia videtur potius oppositum. Quæst. XVIII.

QVAERETVR, quomodo Herodes volebat occidere Ioannem, vt hic dicitur, quia potius videtur quod volebat eum saluum esse, quia Marc. 6. dicitur quòd Herodias insidiabatur Ioanni, vt occideret C eum, nec poterat, Herodes autem custodiebat eum sciens eum virum iustum, & sanctum, idest custodiebat eum, ne posset Herodias ei nocere, vt dicit glos.

Dici potest vno modo, quòd Herodes sępe redargutus à Ioanne de illicitis nuptijs oderat Ioannem, & eum occidere voluit, & tamen non ausus est propter populum, ideo incarcerauit eum saltem, vt sic eum puniret aliqualiter.

Aliter potest dici, & forte melius, quòd Herodes, licet redargutus esset sępe à Ioanne, non ita oderat eum, quod vellet eum occidere, sciens eum virum sanctum, & iustum, sed potius cum videret, quod Herodias volebat eũ occidere, & insidiabatur ei, ad hoc custodiebat eum, ne illa nocere posset illi Marc. sexto, & tamen cum Herodias sępe apud Herodem oraret D pro morte Ioannis, flexus ille vxoris blanditijs concepit animum occidendi Ioannem posthabita sanctitatis reuerentia, timor tamen populi eum prohibuit, quia timuit, quòd populus insurgeret in eum propter Ioannem: tenebat ergo eum in carcere nihil ei amplius nocens.

Quomodo populus habebat Ioannem, vt prophetam. Et illius mortis, quæ fuerit occasio. Quæst. XIX.

QVAERETVR, qũo populus hẽbat Ioannem, vt prophetam. Dicendũ, ꝙ populus tenebat eum E esse vere prophetã, & sequebãt eum, vt prophetam, sed & ꝓphetarũ maximum, s. Messiã eum credebant: nã miserunt ad q̃rendũ ab eo an esset Christus, i. Messias Io. 1. & hoc nõ q̃rerent nisi qa pp admiranda opa eius à toto populo crederẽt esse Messias: nam cum baptizaret populum in iordane, confluentibus ad eũ oĩbus Iudęis, putabat populus eum esse Messiã: Luc. 3. sed ipse dixit, ꝙ non erat Messias: Io. 1. & Act. 13. sed licet hoc negasset, saltem propheta credebatur: sic. n. de eo Christus dixerat supra 11. quid existis videre in deserto? prophetam? dico vobis, & plusquam prophetam, & ob hoc non solum nemo audebat nocere Ioanni, sed nec etiam loqui contra facta aut dicta eius, sicut inf. 21. q̃n Christus q̃siuit à sacerdotibus, & senibus de baptismo Ioan. an de cęlo eẽt, vel ex hoĩbus, i. a Deo datꝰ, vel volũtate humana introductus, & illi

non ausi sunt dicere, ꝙ erāt ex hoībus timentes populum, quia Ioannem, vt prophetam habebant .i. credebant eum esse prophetā, & à Deo missum esse ad baptizandum, & hoc verum erat, & ēt ipse expresserat: Io. 1. dicens, qui misit me baptizare in aqua, ille mihi, &c. & Luc. 3. dr̄: factum est verbū Dn̄i super Io. filiū Zach. Herodes ergo ēt timebat populū, qui Ioannē, vt prophetam hēbat, & licet sciret eum virū sanctū, magis abstrahebatur à cęde eius timore, q̄ reuerentia sanctitatis, sed pręualuit mulieris illicitus amor, & timor repellit, reuerentia & sanctitas ɔtemnunt. Sic dicit Hier. seditionem qdem verebat̄ populi pp Ioannē à quo sciebat in Iordane turbas plurimas baptizatas, sed amore vincebat̄ vxoris, ob cuius ardorē ēt Dei p̄cepta neglexerat. Sic ēt dicit glo. timor .n. Dei corrigit, timor hoīum differt, sed voluntatē non aufert, vñ & auidiores reddit ad crimen quos aliqñ suspendit à crimine. *Die autem.* Hic ponitur modus, & ordo mortis Ioannis, quæ per conuiuium procurata est, & dicitur. *Die autem Natalis Herodis.* Vocatur dies Natalis dies ille anniuersariæ circunuolutionis quo aliquis natus est, & hunc solennizabat Herodes. *Saltauit filia Herodiadis.* Idest tripudiauit, intelligendum est, quòd fecit Herodes cęnam magnam die Natalis sui omnibus principibus, & tribunis, & primis Galilææ, & cum essent in conuiuio intrauit puella hæc, & saltauit iuxta consuetudinem puellarum ibi coram Herode, & simul discumbentibus Marc. 6. & dicitur filia Herodiadis. Vnde nescitur etiam, an esset filia Herodis, vel forte erat filia Herodiadis, & non Herodis, quam Herodias pepererat de alio viro, scilicet Philippo cuius fuit prius vxor, & postquam transiuit ad Herodem tenebat secum filiam suam, & hoc est satis verisimile. *In medio.* Scilicet coram omnibus, s. coram Herode, & omnibus discumbentibus, qui adhuc sedebant in cōuiuio, & ipsa introiuit domum conuiuij Marc. 6. *Et placuit Herodi.* Scilicet saltatio eius, quia solennizabat valde istud tripudium festiuitatem Natalis sui, etiam placuit saltatio puellę simul discumbentibus Marc. 6. quia forte puella erat decora nimis, & instructa fuerat nimis in saltatione, ita vt admirarentur qui simul discumbebant. *Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare, quodcunque postulasset ab eo.* Idest dixit Herodes puellę pete à me, quod vis: quia ego iuro tibi, quod quidquid petieris dabo, etiam si dimidium regni mei petieris, vt dicitur Marc. 6. *At illa præmonita à matre sua.* Idest mater sua instruxerat eā quid peteret, quia aliàs puella non auderet petere caput Ioannis. *Da mihi inquit caput Ioannis Baptistæ.* Idest da mihi immediate illud, & non recedam de hoc loco quousque illud mihi des. sic dicitur Marc. texto. volo vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ, & ita factum est, quia mansit ibi puella coram Herode, & discumbentibus quousque spiculator attulit caput Ioannis in disco, & tradidit illud puellę saltatrici. *Et contristatus est rex.* Scilicet quia petierat puella rem tam crudelem. an tamen fuerit vere tristatus, vel tristati vultum effinxerit dicetur inf. *Propter iusiurandum autem, & eos qui pariter accumbebant iussit dari.* Idest licet tristaretur Herodes de petitione puellę, quia tamen iurauerat dare, quodcunque peteret, & erat turpe regi fidem iuratam infringere, iussit dari, & ēt propter discumbentes, s. quia illi erant principes, & magni viri, & erubuit reuocare, qđ eis videntibus promiserat. *Misitq;* Scilicet spiculatorē. *Et decollauit Ioannem in carcere.* Erat adhuc Ioānes in carcere, & Herodes festum agebat: iussit ergo illico eum in carcere decollari. vocatur autem hic Herodes rex qui prius vocabatur tetrarcha, & vere tetrarcha erat, & non rex, vocatur tamen interdum rex propter caussam positam sup. q. 5. *Et allatum est caput eius in disco.* Di-

F scus genus vasis est, & ita puella petierat dicēs. volo
vt protinus des mihi caput Io. B. ponēs in disco Marc.
6. *Et datum est puellæ.* s. vt rex videretur complere pro-
missum suum. *Et tulit matri suæ.* Quia hoc illa nimium
optauerat. *Et accedentes discipuli eius.* s. Ioannis: habebat
enim Ioannes discipulos multos, qui nondum eum
deseruerant, & illum mortuum honorauerunt. *Tule-*
runt corpus eius. s. de carcere vbi Ioannes fuerat decol-
latus, caput autem tollere non potuerunt, quia Hero-
diadi datum erat. *Et venientes nunciauerunt Iesu.* Scilicet
discipuli Ioannis postquam sepelierunt corpus Ioan-
nis, venerunt ad Iesum, & nunciauerunt ei quid fecis-
G set Herodes.

Quis erat dies Natalis Herodis. Et improbatur dierum Nata-
litiorum celebritas: & quomodo rectius celebrarentur: &
quòd Ecclesia solum trium dies Natales merito celebrat.
Quæst. XX.

QVAERETVR de die Natalis Herodis quid erat.
Dicendum, ꝙ dies Natalis est ille quo quis na-
scitur, postea ille qui per anniuersariā circunuolutio-
nem succedit, & solent illis diebus aliquid festiuitatis
plusquam cęteris diebus agere, eo quòd dies ille ori-
go ad hanc lucem fuit eis. Etiam Natales suos solent
vocare reges, & magni principes ipsos dies introniza-
H tionum, vel coronationum suarum, quia sicut per na-
tiuitatē incipiunt in hoc sęculo esse homines, ita per
intronizationem, vel coronationem incipiunt esse
reges. istam consuetudinem Ecclesia non approbat,
licet non prohibeat: est enim hoc hominum, qui in
terrenis nimium delectantur, & bonum suum hic re-
putant: si enim rectius saperent, potius festum morien-
tium agerent: dies enim mortis fidelem absoluit de
luteo carcere, & huius corporis miserijs offerens bea-
tę æternitati, & ob hoc etiam obitus istorum, & non
Natales solennizat, quia Natales fuerunt omnino in-
troitus quidem ad miseriam, obitus autem fuerunt
introitus ad gloriam. Vnde & sanctorum obitus Na-
talitia celebrantur, quia tunc moriuntur sęculo, & vi-
I uere incipiunt Deo quodam alio excellentioris vitæ
genere: Natales autem dies sanctorum Ecclesia nun-
quam celebrat nisi in tribus, scilicet Christo, & Virgi-
ne, & Ioanne: & in his quidem non quia nati sunt, sed
quia diuinitus nati sunt. De Iesu autem benedictissi-
mo enarrare diuinum aliquid superuacuum est, cum
tota vita & singulæ operationes eius diuinum aliquid
sint, quia ipse verus Deus erat: sed pręter hoc Natalis
eius colitur, quia sicut conceptio eius diuina extitit,
scilicet quòd virgo sine viro, & sine semine concipe-
ret, ita & natiuitas admirabilis, quòd integris manen-
tibus virgineis claustris, Saluator noster ad hanc lu-
cem prodierit, quod in nulla fęminarum vnquam fit:
nam & si contingeret interdum fęminam semine iu-
scepto, non tamen corruptis claustris concipere, pa-
K rere tamen sine violentia, & iniuria integritatis non
contingit, quod in virgine beatissima actum non est.
Amplius aūt colendus fuit nostri Saluatoris Natalis,
quia Angeli hoc suaserunt gaudere tunc admonētes
tam verbo, quam exemplo suo nos incitantes: nam
sub ipsa natiuitatis Dominicę hora Angelus Dñi ap-
paruit pastoribus apud Bethlehem dicens, annuncio
vobis gaudium magnum, quia natus est hodie Sal-
uator mundi, & subito facta est cum Angelo, mul-
titudo cœlestis exercitus clamantium, & dicen-
tium, gloria in excelsis Deo Luc. secundo, & in ter-
ra pax hominibus. Natalis autem virginis sub ea-
dem ratione colendus infertur, quia per eam to-
tum nobis bonum aduenit; sic enim Ecclesia in lau-
dem Natalis eius canit, per quam salus mundi
credenti-

credentibus apparuit. Natalis aut Io. Baptiſtæ, ideo celebratꝰ, quia multis diuinis miraculis inclytus reddiꝰ, de quibus Luc. 1. vnde ibidem Gabriel Angelus dixit de Ioanne, ꝙ in natiuitate eius multi gaudebunt. cęterum nullius alterius ſancti Natalem diem colimus, quia in eis diuinum aliquid apparuiſſe non conſtat, & ſi conſtat non fuit tamen tantæ excellentiæ, & auctoritatis, vt Natalem diem eis tradere deberemus. Alia eſt pręcipua ratio quare iſtorum trium ſolum Natalis dies Eccleſia agat: Eccleſia enim feſtum nō celebrat niſi de ſanctitate, cęterorum tamē natiuitas in peccatis eſt, qm̃ in originali de vteris maternis effunduntꝰ, de iſtis aūt tribus conſtat, ꝙ ſine peccato nati ſunt. De Chriſto ſuperuacuum eſt dici, qui peccatū nō habuit, nec hēre potuit, cum ipſe ſit verus Deꝰ noſter ſanctificans nos. De virgine & ſi dubiū apud multos ſit, an in originali peccato concepta fuerit, nemo tñ vnquā dubitauit, an in originali fuiſſet nata, quia qui aſſerunt eam in originali conceptam, confeſtim dicunt eam fuiſſe purgatam, ſiue ſanctificatam in vtero: natiuitas ergo virginis ſanctitatis plena fuit, & ob hoc, licet q-dam arguerit eos, qui conceptionis virginis feſtum agebant velut de peccato feſtum agentes, nemo tamen feſtum natiuitatis impediuit. De Ioanne Baptiſta communiter aſſeritur, ꝙ licet in originali conceptus fuerit, tñ ĩ utero ſanctificatus eſt, ideo eius natiuitas cum ſanctificatione eſt, ita vt celebrari poſſit, in cęteris aūt viris ſanctis, licet exitus ſit in plena ſanctificatione, introitus tñ in mundum cum peccato originali eſt, ideo Natalis eorum dies non agiꝰ, ſed obitus celebratur. Quòd ergo nos dies noſtros Natales cum quadam feſtiuitate agamus laudabile nō eſt, niſi hanc feſtiuitatem in Dei laudem vertamus, gratias ei agentes, ꝙ nos in hanc cōem lucem educere dignatus eſt, petentes vt in illam lucem, quam inhabitat, nos deducat per ſuas ſemitas, quia nihil nobis naſci profuit, niſi beatificandi ſimus. ſicut dicit Gregorius, ꝙ nihil profuit naſci, niſi redimi profuiſſet: hoc modo laudabile eſt Natalem diem noſtrum ſub ſpiritualibus feſtum, & exultationem agere: ſic enim Deus Iudęis neomeniarum ſeu calendarum feſta agere iuſſit, ideſt celebrare primam diem cuiuſlibet mēſis in innouatione Lunæ, quod ſignificat neomenia Num. 20. & tunc ei ſacrificia offerebant, quaſi gratias agentes de ſua gubernatione, quam facit in nobis per varias temporū viciſſitudines: nam motus Solis, & Lunæ cauſant nobis maximam temporum alterationem, ſic dicitur: Gen. 1. ꝙ iſta duo luminaria poſita ſunt, vt ſint nobis in ſigna, & tempora, dies, & annos.

Quare Herodes nunc celebrauit diem ſui Natalis. Et quòd duo reperiuntur in ſacra ſcriptura Natales dies celebraſſe. Quæſt. XXI.

QVAERETVR, quare Herodes nunc celebrauit Natalis ſui diem. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fecit, vt ſic eſſet quędam occaſio occidendi Ioannem. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia ſi Herodes non eſſet ſolitus celebrare diem Natalis ſui, & nunc celebraret, quando Ioannem occidit, appareret manifeſta ſuſpitionis cauſa. Ideo dicendum, ꝙ Herodes, qui princeps erat, ſolitus erat quolibet anno diē Natalis ſui ad gloriam ſuam celebrare, & ita nunc celebrauit, & tunc accidit, ꝙ Ioannem Baptiſtam decollari iuberet, & ſic innuitur Marc. 6. ſ. cum dies opportunus accidiſſet: Herodes Natalis ſui cęnam fecit, ideſt cum accidiſſet dies opportunus, ideſt in quo oportebat Herodē iuxta conſuetudinem ſuam feſtum agere. Sciēdum aūt, ꝙ in ſacra ſcriptura non reperiuntur niſi duo qui Natalium ſuorū feſta agerent, ſ. Herodes iſte, & Pharao

A rex Aegypti, & ſicut vterque circa vanitatem honoris curioſus extitit, ita & in ipſo Natali die cruentum feſtum celebrauit: nam Herodes Ioannem occidit: Pharao aūt principem piſtorum ſuſpendit: Geneſ. 40. Sic dicit Hier. ſuper Matthęum, nullum inuenimus alium obſeruaſſe diem Natalis ſui, niſi Herodem, & Pharaonem, vt quorū erat par impietas, eſſet vna ſolennitas. Sic ēt dicit Beda ſoli mortalium Herodes, & Pharao leguntur diem Natalis ſui feſtiuis gaudijs celebraſſe, ſed vterque rex infauſto auſpicio feſtiuitatē ſuam ſanguine fędauit, verum Herodes tanto maiore impietate, quanto ſanctum, & innocentem doctorem veritatis occidit, & hoc pro voto, & petitione
B ſaltatricis.

Quare Herodiades Ioannem occidere cupiebat. Quæſt. XXII.

QVAERETVR de Herodiade, quare cupiebat occidere Ioannē: nimis enim hoc optauit: nam à principio cum Ioannes argueret Herodem deſiderabat illa occidere Ioānem, & inſidiabatur ei ad mortem: Marc. 6. ſ. Herodias autem inſidiabatur Ioanni, & volebat occidere eum, nec poterat, & poſtea ipſa inſtruxit puellam, vt peteret caput Ioannis in diſco. Dicendum, ꝙ hoc fe-
C cit. Primo quia offenſa erat nimis à Ioanne: nam illa fęlicem ſe tali coniugio reputabat: Ioannes autem adulteram, & inceſtuoſam oſtendebat, quod magnæ ignominię erat. Secundo quia Ioannes conabatur eā priuare viro ſuo: nam ideo Ioannes arguebat Herodem, vt illam repelleret, quam illicite tenebat dicens, non licet tibi habere illam, ſupra in litera, & hoc erat ei durum. Tertio & præcipue quia Herodes, qui tenebat nunc Herodiadem in vxorem, erat nunc inimicus Philippo fratri ſuo cui abſtulerat Herodiadē, timebat autem Herodias, quòd crebris Ioannis redargutionibus pulſatus Herodes Philippo fratri ſuo reconciliaretur, & ei Herodiadem reſtitueret, illa autem tunc timebat vitæ ſuæ apud Philippum, quia ſpō-
D te ab illo receſſerat, ideo reduci ad eum formidabat. Etiam quia honorabiliorem ſe Herodias apud Herodem, quam apud Philippum reputabat: erat namque Herodes potentior, & forte ardentius amabat eam, quam Philippus amabat; quod innuitur cum ob ardorem eius timorem populi abiecerit, & ſanctitatis reuerentiam contempſerit: vt ergo timoris cauſam ſibi auferret, voluit Ioannem occidere. Sic dicit Hieronym. ſuper Matthęum: Herodias enim timens, ne Herodes aliquando reſipiſceret, vel Philippo fratri ſuo amicus fieret atque illicitæ nuptię repudio ſoluerentur, monet filiam, vt in ipſo ſtatim conuiuio caput Ioannis poſtulet.

Cur Ioannes arguebat Herodem, de illicitis nuptijs, & non Herodiadem. Quæſt. XXIII.
E

QVAERETVR cur Ioannes arguebat Herodem, de illicitis nuptijs, & non Herodiadem.

Aliqui dicunt, quòd Herodias, non peccabat in his illicitis nuptijs, quia inuita tenebatur per potentiam Herodis, ideo non arguitur ipſa, ſed Herodes.

Sed non ſtat, quia Herodias voluntarie manebat cum Herode, & ob hoc procurabat mortem Ioannis, vt nuptiæ non ſoluerentur, vt dicit Hieronym. peccabat ergo ipſa grauiter ſicut Herodes. Alij dicunt, ꝙ redarguit Herodē, & nō Herodiadē, quia iſtę nuptię erant illicitę per legem Dei datam Iudęis: He-

rodes aũt erat Iudeus, ideo arguendus erat, ꝙ ꝯ legem ageret. De Herodiade aũt cũ esset gentilis, i. filia Arethę regis Arabię, vt dicit Hier. & Beda dicit, ꝙ nõ erat apud eam illicitum talibus nuptijs copulari, & ideo non arguebat eam. Sed dicendum, ꝙ hoc non stat, qa ẽt si Herodias de gentilitate nata esset, necesse erat, ꝙ vel ad ritum Iudęorũ conuersa esset, qa aliàs non posset eã accipere in vxorẽ vir Iudęus, & tñ Philippus acceperat eam, & legitime tenuerat, cum Ioannes vocaret eã vxorẽ eius: ergo non manebat iã in ritu gentilitatis, sed in Iudaico, & sic obligaretur ipsa ad seruãdũ legẽ Moysi sicut Iudęi, & ideo peccaret in hoc ꝯiugio illicito. Aliter ergo dicendũ, ꝙ Herodes, & Herodias peccabãt, & tñ Ioãnes solũ Herodẽ arguebat, qa principalior erat, & arguẽdo ipsum arguebat ẽt Herodiadẽ, qa idẽ erat crimen amborum, & principaliter fiebat hoc, quia Ioannes arguebat istas nuptias illicitas ad hoc, ꝙ dissoluerent, & tñ dissoluere illas erat in potestate Herodis, & non Herodiadis. Nã vir põt repudiare vxorem ex quacũque cã scd̃m legem Moysi, fęmina aũt nunq̃ põt repudiare virum, ideo Ioannes arguebat Herodẽ quasi hortans eũ repudiare Herodiadem, ipsa aũt Herodias non poterat repudiare Herodem, & si aliàs vellet recedere non permitteret Herodes, iõ non expediebat, ꝙ Ioannes argueret Herodiadẽ, sed solum Herodẽ, licet & Herodias peccaret. Sic dicit Chrys. sup Matth. s. non tñ loquitur vxori, sed viro eius qm̃ principalior hic erat. Aliam ẽt pręcedentem opinionem tangit Chrys. dicens forsan. n. legem Iudęorum tenebat, & ideo Ioannes eum ab adulterio prohibuit, & tamen in hoc non manet, ideo dixit forsan, sed quod nunc dictum fuit, verum est.

An Herodes vere voluit occidere Ioannem, & procurauit mortem ipsius. Et qui ordo in eius occisione fuerit seruatus.
Quæst. XXIIII.

QVAERETVR circa mortem Ioannis Baptistæ, an Herodes vere voluit occidere Ioannẽ, & procurauit hoc, vel fecit dolens, & solum pp iuramentũ, & verecundiã simul discũbentiũ. Aliqui dñt, ꝙ Herodes nolebat occidere Ioannẽ, sed potius ꝓhibebat: nã Marc. 6. dr̃ ꝙ Herodias insidiabat̃ Ioanni volens occidere eum, nec poterat, & sequitur: Herodes aũt custodiebat eum, i. custodiebat, ne Herodias illum occideret, vt dicit ibi glo. Scd̃o patet quia dr̃ Marc. 6. Herodes custodiebat Ioannẽ sciens eum virũ sanctum, & iustum, & eo audito libenter multa faciebat: ergo nõ desiderabat mortẽ eius, sed potius salutẽ. Tertio patet quia qñ puella saltans petijt caput Ioannis dr̃ Marc. 6. & sup. in litera contristatus est rex. si tñ cuperet mortẽ eius non contristaret̃, sed gauderet: ergo dolebat de morte eius, quia tristabatur. Quarto patet, quia Herodes volebat negare quod ꝓmiserat saltatrici, sed dr̃ sup. in litera & Marc. 6 ꝙ pp iusiurandũ, & simul discũbentes iussit dari illi caput Ioannis: ergo si non interuenisset iuramentũ, & pñtia discũbentium coram qbus iuratã fidẽ infringere erubescebat, non dedisset puellę saltatrici, & tñ si cupiebat daret ẽt nullo horũ impellente: ergo nolebat ipse mortẽ Ioãnis. Alij dñt, ꝙ Herodes voluit occidere Ioannẽ, & ipse inquisiuit modum ad occidẽdum eum, & patet. Primo quia dr̃ sup. in litera, & volẽs eũ occidere timuit populũ, quia sicut prophetam eũ hẽbant: ergo voluntas erat ei occidẽdi Ioannẽ, sed solus timor eum distrahebat. Scd̃o patet quia si Herodes non intendisset occidere Ioannẽ, non occidisset eũ pp iuramentũ, quia iuramentũ illud non tenebat, immo peccatum erat tale iuramentũ adimplere, & tñ impleuit illico concedendo caput Ioannis saltatrici quasi nihil ꝯcederet: ergo voluit hoc

F facere, & cogitauit. Dicendũ, ꝙ circa hoc opinioni locus est qbusdã asserẽtibus, ꝙ voluerit Herodes mortẽ Ioannis, & ita ait Hier. & Beda. Alijs vero tenentib⁹, ꝙ de ea doluerit, quod aliqualiter tenere vr̃ Chrys. super Matth. Sed magis vr̃ dicendum, ꝙ Herodes voluerit occidere Ioannẽ, & ꝙ timens populũ quęsierit aliquẽ modũ coloratum ad occidendũ, vt sic vitare posset populi turbationem ꝯ se, & hoc, quia non vr̃ posse rñderi ad illud quod dr̃ sup. in litera, s. & volens occidere eũ timuit populum. Et tũc dicẽt ꝙ ordo rei fuit iste, s. ꝙ cum Ioannes accusaret sępe Herodẽ de illicito coniugio, Herodias dolore stimulata cupiebat occidere Ioannem, & tñ non poterat, quia Herodes hoc
G fieri prohibebat, vt dr̃ Marc. 6. s. Herodias insidiabatur ei volens occidere illum, nec poterat: Herodes autẽ custodiebat eum, & adhuc bonus animus manebat Herodi ad Ioannem, & quia dr̃ eod. c. ꝙ Herodes custodiebat Ioan. sciens eum virum sanctum, & iustum, & eo audito multa libenter faciebat, & tamen ad instantiam Herodiadis, vt ei satisfaceret, vel ob aliam cãm, vt dictum est sup. q. 15. incarcerauit Ioannem, & adhuc manebat bono animo erga eum, & tñ quotidianis precibus solicitationibus blandicijsque Herodiadis flexus Herodes consensit, vt Ioannem occideret, & tñ à principio retrahebatur timore populi, qui tenebat eum, vt prophetã: postea tñ magis flexus He-
H rodes ab vxore, quia libidinosus, & mollis erat, contempsit aliqualiter timorẽ, & inquisiuit modũ quendam aliqualiter coloratum ad occidendum Ioannẽ, non quidem, ꝙ per hoc Ioanni aliqua culpa imponeretur, vt cõsideretur iuste decollatus, sed vt innueretur Herodes hoc non voluisse, sed quadam necessitate iuramenti tractum, & ẽt vt non esset populo tanta occasio ad insurgendum ꝯ Herodem, habuit secum principes, & maiores Galilaę quasi in crimine consortes, vt eosdem hẽret ꝯ populum pro se defensores: nam puella cui saltanti Herodes caput Ioannis concessit, nõ solum Herodi, sed ẽt omnibus principibus simul discumbentibus saltando placuerat, & ob hoc Herodes pollicitus fuerat dare ei quidqd peteret, illa vero
I tunc caput Ioãnis postulauit. Hoc supposito dicendũ ad primũ argumentũ, ꝙ Herodias primo oderat Ioãnẽ, & tunc nondũ Herodes oderat eũ, sed potius custodiebat ꝯ Herodiadem, ne occideret eum, & tñ tandem emollitus solicitationibus Herodiadis elegit Ioãnẽ occidere. Ad scd̃m dicẽdum, ꝙ ẽ hoc erat à principio antequam Herodes conciperet animum occidendi Ioannem: t ã cũ nondũ ira, & libido turbassent animum eius recte iudicabat, i. ꝙ Ioannes erat vir iustus, & sanctus, & eo audito multa faciebat, & tũc nõ consentiret occidi Ioannem, cũ tñ crebris solicitationibus arderet, & libido ei suaderet agendum, ꝙ vxor decreuerat, deposuit rectam opinionem, quã de Ioanne habebat, vt saltem de ea non consideraret in particulari, sicut facit incontinens, quando errat 7. Eth. c.
K quinto, & tunc cogitauit quomodo Ioannem occideret, & ipse & Herodias inuenerunt istum modum. Ad tertium dicendum, quòd licet Herodes vere gauderet de morte Ioannis, finxit tamen se dolere, vt honestaret factum suum, quia nefas erat virum sanctum velle sponte occidere, & ad hoc visus est tristari. Sic dicit Hier. & Beda. Alij autem qui tenent, ꝙ non cogitauerit Herodes occidere Ioannem dicũt, ꝙ vere doluit videns, ꝙ iuramentum suum vergebat in peiorẽ exitum. Sic dicit Chrysost. s. quia ergo sciuit, ꝙ ex eius petitione malum eueniebat tristatus est. Ad quartum dicendum, ꝙ Herodes intendebat occidere Ioannẽ ẽt si nihil iurasset, nec aliqui pñtes fuissent, tamen voluit hoc facere ad colorem, vt videretur ex quadam necessitate agens, & sic innuit, ꝙ solũ cõcesserat hoc pro-

propter iuramentum,& pp assistentes, aliter non cō- A
cessurus, & tñ ēt si nō interuenissent ista,occidere in-
tendebat Ioannē: ipse tñ Herodes forte dixit puellæ,
ꝙ non cōcederet ei quod promiserat,quia malū erat,
& tñ concedebat pp iuramentum,& pręsentes, & ita
referunt Euangelistę,ac si ista intentione egisset,licet
non intēderet hoc. Siquis aūt defendere vellet,quòd
Herodes non intendebat occidere Ioannē, tenebit p̄-
dictas rōnes,& rñdebit ad rōnes oppositas. Ad primā
dici poterit, ꝙ Herodes forte motus indignatione oc
cidere voluit Ioannē, & tñ postea considerans eū vi-
rum iustum, & sanctum nolebat eū occidere,sed po-
tius custodiebat eū, ne occideret aliàs ab Herodiade,
vnde dr̄ Marc.6. vnde nunc non intendebat occidere B
eum, sed propter iuramentum, & assistentes occidit
eum. Ad secundum dicendum, ꝙ Herodis iuramen-
tum, non obligabat, sed potius peccatū erat illud ob-
seruare, & tñ Herodes, qui nesciebat vim iuramenti
putauit se obligari, & ideo occidit illum de quo ma-
gis dicetur inf. q. 32. vtraq; ergo pars hoc modo susti-
neri posset, sed verius est, ꝙ Herodes cupierit occide-
re Ioannem, & omnia ista per quandam fictionem fa
cta fuerint,& hoc communius tenetur,vt per Hier.&
Bedam tenetur, & idem tenet Nicolaus.

Quare ista filia Herodiadis saltauit. Quæst. XXV.

QVAERETVR, quare ista filia Herodiadis salta-
uit. Dicendum, ꝙ quantum ad exteriora pate- C
bat ista puella saltabat ad solennizandum festum: He-
rodes enim festum solenne agere volebat die Natalis
sui. Nam ad hoc conuocauerat principes,& primos
Galilææ,vt cęnarent cum illo,saltatio autem, & cātus
conferunt lętitiam sęcularibus qui in his sensibilibus
capiunt voluptates, fit tamen hoc maxime in conui-
uio cum addatur iocunditas iocunditati: Eccl.49. me-
moria Iosiæ sicut musica in conuiuio vini, idest sicut
est dulcis musica in conuiuio quādo homines bibūt,
& lętantur,ita erat memoria Iosiæ dulcis,& patet; qa
dicitur ibi memoria Iosię sicut mel in ore dulcorabi-
tur: & quia omnis iocunditas conuiuij facit apparatū
quendam,& solennitatem,fuit conueniens cantus,&
saltatio in conuiuio hoc. Secundo erat hoc specialiter D
ad honorem pp puellam saltantem: nam quilibet sal-
tans iocunditatem facit,sed non solennizat festum,ꝙ
aūt hęc virgo regia nunc saltaret,erat magni honoris,
ideo potius illa,quam alia debuit saltare. Tertio fuit
ex industria Herodiadis matris eius, quia illa faciebat
omnia hęc, vt caput Ioannis obtineret petente puel-
la,erat aūt puella petitura, quod Herodias iuberet, &
quia nō cōfidebat,ꝙ forte alia petere vellet,hoc sum-
misit filiam suam,vt saltaret. Quarto & pręcipue fuit,
vt esset magis occasio obtinendi, quod ipsa petebat.
Nam si mulier aliqua minoris gradus saltaret,aut He-
rodes ei nihil promitteret, aut si promitteret parū il-
lud esset,& sic non cōcederetur caput Ioannis, quod
pro magno habebat. Hęc aūt puella filia reginæ erat, E
& forte ēt filia Herodis, ideo dignitas ei⁹ exposcebat
aliquod magnum sibi cōcedi, & sic Herodes iurauit,
ꝙ daret ei quidquid peteret, ēt si dimidium regni pe-
teret: Marc.6. si aūt alteri saltatrici dignitatis minoris
Herodes polliceretur quidquid peteret, ēt dimidium
regni si illud peteret,videretur ficte fieri, & ex inten-
tione, vt peteretur caput Ioannis, & postquam esset
petitum appareret fraus, ideo subintroducta fuit hæc
virgo regia, vt huic possent tanta promitti sine suspi-
tione, vel cum minori suspitione, quam si alia mulier
saltaret, istam tñ saltationem arguunt doctores tan-
quam non conuenientem honestati puellę, nec He-
rodis grauitati: puellę.n.virgines,vt pudicę sint occul-

tari debent,non virorum adstare conspectibus. Hæc
vero publice se ludis dabat non regiam virginem,sed
theatralem constituens. Etiam quia domus Herodis
non erat soluenda his ludis,sed cum maiori grauitate
coram rege agendum erat. Sic dicit Remigius: cōsue-
tudo est non solum diuitum, sed & pauperum mulie-
rum,ita pudice filias suas nutrire,vt vix ab extraneis vi
deantur. Hęc autem impudica mulier impudice filiā
suam nutriuit,quam non docuit pudorem, sed salta-
tionem,nec minus reprehendendus est Herodes, qui
oblitus est domum suam esse aulam regiam, quam
pręd icta mulier fecerat theatrum.

Quomodo puella ista saltans tantum placuit Herodi,vt dimidiū regni sui polliceretur si illa peteret. Quæst. XXVI.

QVAERETVR, qūo puella ista saltans tm̄ placuit
Herodi, vt dimidiū regni sui polliceret̄ si peteret
illa. Aliqui dn̄t, ꝙ puella non saltauit tā excellenter,vt
Herodes ei hoc promittere vellet, sed Herodes vole-
bat hr̄e occasionē ad mortē Ioānis,ideo finxit sibi hāc
puellā placuisse, vt magna ei dēret ꝓmittere,& sic eēt
illi locus petendi caput Ioānis, & hoc ēt si puella non
bñ saltaret. Dicendū, ꝙ licet Herodes hic aliqd finge-
ret, nō tñ fuit penitus fictū, qa tūc soli Herodi puella
placeret q hęc fingebat,& tñ placuit puella saltās etiā
oīb⁹ simul discūbentibus, Mar.6. ergo puella docte sal
tabat. Scd̄o dicēdū,& melius,ꝙ ista puella placuit He
rodi,qa excellēter saltabat,& hoc verisile ē,qa mr̄ sua
C Herodias sūmittebat eā,vt saltatio sua placeret Hero
di,& oībus discūbentibus,verisile est, ꝙ tm̄ placuisset
Herodi saltatio eius, ꝙ ꝓmitteret ei dare quidquid pe
teret,& si eēt dimidiū regni, hoc tñ nō ꝯtingeret nisi
valde eēt docta in saltatione, iō ex excellētia saltandi
placuit Herodi,vel placere potuit, & hoc docuerat eā
mr̄ eius,vt sic obtineret, qđ volebat. Sic dicit Remi-
gius: impudica mulier impudice filiā suam nutriuit,q̄
nō docuit pudorē,sed saltationē. Et Chrys. dicit,hic du
plex est puellę accusatio,& qm̄ saltauit, & qm̄ Hero-
di ita placuit, vt occisionē ita peteret in mercedē. Ter
tio p̄t dici, ꝙ nō sufficiebat puellę instructio in saltan-
do,vt tā placere posset Herodi,& oībus discūbētibus,
sed sathanas mouebat eā,vt magis placeret Herodi,&
D excellētius saltaret,q̄ aliqua mulier agere posset: sicut
.n. sathā locutus est p serpētē ad fallēdū Euā,ita & sal-
taret sathā in puella,vt mortē Io. ꝯsūmaret. Sic dicit
Theoph. s. dū ꝯuiuat̄ sathanas p puellā saltat, & iusiu-
rādū pficit̄ sceleratū. Hoc aūt dęmoni facile erat, ipse
qppe mouet mēbra arreptitiorū qūo vult tā in loquē
do,q̄ in opando, ita igit̄ totū corpus puellę tā propor-
tionate exurgere poterat, vt nulla vnq̄ meli⁹ saltasset.

Quare Herodes cum iuramento pollicitus est dare saltatrici qđ-cunq; postulasset. Et iuramentum ad quid ordinatum sit. Quæst. XXVII.

QVAERETVR, quare Herodes cum iuramento
pollicitus est dare saltatrici quodcunq; postulas-
E set. Dicendū, ꝙ pendet hoc ex dictis sup. q. 24. s. an He-
rodes intendebat occidere Ioannē, vel nō. Si non in-
tendebat: dicendū, ꝙ puella ita docte saltauit, ꝙ Hero-
des immenso gaudio repletus effrenate locutus est,
non tenens modū in verbis. Nam satis erat, ꝙ pollice-
retur aliquid determinate dare, vel ꝙ absolute polli-
ceretur & non iuraret, quia iuramentum est in subsi-
dium cum alteri non credit̄ dicēti. sicut Christus dicit
sup. 5. c. qđ amplius est à malo est, i. qđ est vltra verbū
simplex ē à malo pęnæ ei⁹ q credere tard⁹ ē,& nō vult
nisi iuret̄. Vel à malo culpę eius q indiscrete iurat, qñ
nō est opus,& tñ hō cū summa iocunditate repletur,
nec sufficienter attendit quid dicat, nec quid agat, iō
aliqua excessiue agit,& ita esset hic. Si autē Herodes

cogitauerat occidere Ioãnem. dicendum quòd iurauit ex industria, vt sic esset sibi occasio occidendi Ioãnem: nam si non iuraret, cum postea puella peteret illicitum, puellę nõ concederet, prestito tñ semel iuramento putabat ligatus ita vt non posset resilire, & sic videret ideo Ioannẽ occidere, qa ex iuramẽto facere tenebat. Hoc aũt verius est, cum teneatur, ꝙ Herodes cogitauerit Ioannẽ occidere, vt dictũ est sup. q. 24. & hoc tenet Hier. sup Mattheũ dicens: ego non excuso Herodẽ, ꝙ inuitus, & nolens ꝑp iusiurãdũ homicidiũ fecerit, qui ad hoc forte iurauerat, vt futurę occisionis machinas prępararet. Et idem dicit Beda.

Quare pollicitus est Herodes dare quidquid postulasset. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR, quare pollicitus est Herodes dare quidquid postulasset: ẽt si peteret dimidiã partem regni. Dicendũ sicut pręced. q. ꝙ si Herodes non cogitauerat de morte Ioannis, promisit hoc ex abundantia iocunditatis, s. quia tñ placuit ei saltatio puellę ꝙ gaudio superabundans excessit in verbis; nã sufficiebat, ꝙ Herodes aliquid expresse puellę daret, vel dare polliceretur, vel si occasionem petendi ei concedere volebat, satis erat, ꝙ diceret ei pete, quod vis, & quidquid petieris obtinebis, & nõ exprimeret de dimidio regni, & tunc in generalitate concessionis solũ intelligebatur id, quod honestum erat Herodi dare, & puellę recipere, vnde si illa pretextu illius concessionis peteret totum regnum, vel dimidium eius, vel aliquid simile, non erat daturus Herodes, ꝙ vero expressit hoc, s. ẽt si dimidium regni petieris, fuit vltra temperatum modũ loquendi, vnde si sine dolore ista faciebat Herodes, erat valde incautus talia promittens, q̃ iuste vel honeste seruari nõ poterant si peterent. sicut fuit in iuramento, quia iurabat facere quidquid puella peteret. Sic dicit Chrys. sup Matth. s. vide autem qualiter crudelis, & qualiter mollis ẽ Herodes: seipsum .n. obnoxium iuramento fecit, illam aũt petitionis dñam constituit. Si autẽ Herodes cogitauerat de morte Io. ideo sic dicit, vt occasio esset ad mortem eius: nam si Herodes aliquid determinate polliceretur puellę, aut polliceretur caput Ioannis aut non. Si ei polliceretur, appareret manifeste eius iniquitas quã ipse tñ occultare volebat, quia si sic volebat, non oportebat aliquid puellę promittere, nec incitare eam ad petendum. Si aũt polliceretur aliquid aliud determinate, nõ esset postea locus puellę ad petendum aliud, & sic frustraret intentio Herodiadis, & Herodis, ideo oportuit, quòd polliceret Herodes indeterminate occasionem petẽdi puellę relinquens, & tunc ipsa posset petere caput Ioannis, dixit tamen Herodes etiam si dimidium regni mei petieris ad ostendendum, quòd puella valde placuisset, & quòd intendebat ei magna conferre: nã si hoc non exprimeretur, putaretur velle dare puellæ aliquid paruum, & postea quando peteret caput Ioannis esset locus ad repellendum eã, quasi Herodes non intenderit ei dare tam magnam rem, cum autem dixerit etiam si dimidium regni mei petieris, innuebat, quòd nihil erat quantumcunque magnum, quòd illa peteret, quod non concederet Herodes, & ideo cum peteret caput Ioannis, non posset eam repellere, quia maius erat si dimidium regni peteret saltem in oculis Herodis, & tamen illud dare promiserat si peteretur, & sic multum artificiose ista particula adiecta est. Ex his autem colligitur, quòd hæc omnia, quæ Herodes ostendebat exterius fictitia erant: nam si de morte Ioannis non cogitasset, etiam si nimis ei placuisset saltatrix, non promisisset ei dare quidquid illa peteret, sed aliquid ei determinate daret, quod satis esset dan-

F ti, & recipienti, considerato statu vtriusque, & saltatione pro qua dabatur, quia pro tali re leuis merces sufficiebat. Et maxime addit suspitionem, quia dixit etiam si dimidium regni mei petieris.

Primò quia non erat verisimile, quòd saltatrici dimidium regni dari deberet, ideo ad alium finem dicebatur.

Secundò quia per hoc, quòd Herodes hoc exprimebat, incitabat eam ad petendum, & si non esset certus de puella quid petitura esset, valde indiscrete esset dictum, quia posset puella dimidium regni petere, cum Herodes hoc exprimeret, & teneretur illud dare quia iurauerat, & sic verisimile est, quòd
G Herodes hoc exprimeret, vt teneretur illud dare: & etiam verisimile est, quòd Herodes non diceret hoc nisi concordasset prius cum puella quid peteret, & ita omnia ista erant colores quidam ad inducendum mortem Ioannis.

Quomodo puella petiuit caput Ioannis. Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quomodo puella petiuit caput Ioannis, quia non erat hoc conueniens præmium saltationis.

Dicendum, quòd mater, scilicet Hero-
H dias sciebat, quòd Herodes polliceretur puellæ dare aliquid, & dixit ei, quòd nihil peteret nisi caput Ioannis, & ita fecit sicut dicitur hic, scilicet at illa pręmonita à matre sua da mihi inquit caput Ioannis.

Sed obijcietur, quòd non pręmonuerat eam mater, quia dicitur Marc. sexto, quòd iurauit Herodes quidquid petieris dabo, etiam si dimidium regni mei petieris, & sequitur, quæ cum exisset dixit matri suæ quid peram, at illa dixit caput Io. Baptistæ, cumque introisset statim, cum festinatione ad regem petiuit dicens: volo vt protinus des mihi caput Ioannis in disco, & sic apparet, quòd quando puella saltauit nesciebat quid petitura esset, & ideo quando Herodes iurauit dare quidquid illa peteret, nesciens quid pete-
I ret, exiuit de loco discumbẽtium vadens ad matrem, quæ alibi manebat, & petiuit ab ea quid peteret, & illa dixit, quòd peteret caput Io. tunc puella redijt ad aulam in qua manebat Herodes, & petiuit caput Io. Dicendum, quòd hoc verum est: nam Marc. tetigit, & aperuit totum ordinem rei: Matthęus autem breuiter fuit locutus tangens solum conclusionem facti, & tamen vterque verum dicit. Itaque cum dicitur hic, ꝙ puella pręmonita à matre petiuit hoc, non est sensus, ꝙ pręmonita fuerit antequam tripudiaret, sed antequam peteret: nam licet non fuisset pręmonita antequam intraret ad tripudiandum, tamen quando petere debuit noluit quicquam petere, quousq; exiuit, & cõsuluit matrem, vt refert Marc. & hoc fuit, quòd pręmonita peteret, sed Matthęus ita hoc enarrat tan-
K quam nihil interciderit, & ita putaret nihil intercidisse nisi hoc Marc. exprimeret. Hoc aũt est, quod valde vr̃ ostendere, ꝙ Herodes nihil cogitauerat pro nunc de morte Io. immo nec Herodias, quia si concordatum fuisset inter Herodem, & Herodiadem, ꝙ hoc modo Ioannis caput peteretur qñ puella intraret ad saltandum, iam intraret instructa quid peteret, & tñ non erat instructa, sed oportuit, ꝙ intraret ad matrẽ consultura eam quid peteret: ergo nihil erat concordatũ pro tunc. Dicendum vr̃, ꝙ hoc nõ tollit suspitionẽ: nã hoc factũ cũ esset nephariũ nõ poterat oĩno iustificari, vt putaret recte factũ: conatus est ergo Herodes transferre à se culpã huius criminis in Herodiadem, quia melius erat ipsam erubescere, q̃ regem, etiã qa sic aliqualiter placaret populus, ꝯsiderans nõ fuisse

pręci-

precipuam iniquitatem in Herode, & ad hoc habitus fuit totus iste processus qui aliqualiter alleuiaret culpam Herodis, ostendens eum non cogitare super hoc facto, sed propter iuramētum, vt simul discumbentes ad faciendum quasi coactum, & quia si puella mox peteret caput Ioan. non consulens matrem, appareret, ꝙ mater iam pręmonuerat eam super hoc, vel ipse Herodes, & dato, quòd mater pręmonuisset, appareret quòd ipsa sciebat, quòd Herodes daturus erat puellæ, ꝙ peteret, quod vellet, & sic innueretur, quòd ipsa sciebat, quid Herodes facere intenderet, & factum esset inter eos concordatum, ideo vt non putaretur hoc contra Herodem, factum est, quòd puella non esset pręmonita, & nihil de hoc esset concordatum, sed subito ipsi Herodiadi venerat in mentem hoc petere habita opportunitate, & promissione Herodis.

Quare puella dixit da mihi hic caput Ioannis. Quæst. XXX.

QVAERETVR, quare puella dixit da mihi hic caput Ioannis.

Dicendum, quòd puella voluit dari sibi immediate id, quod petebat antequam recederet de loco illo, ideo dixit da mihi hic, idest antequam recedam de hoc loco caput Io. & Mar. 6. dicitur volo, vt protinus des mihi caput Io. idest immediate antequam diuertam ad alia. hoc aūt petiuit Herodias, quia timuit, ꝙ licet Herodes concederet sibi caput Io. si immediate non daret illud nō daret postea, quia si sciretur, quòd rex promiserat caput Io. cum populus diligeret valde Io. intercederet ad regem ne hoc fieret, & si rex non concederet, violenter ei Io. auferrent, & sic non haberetur votum Herodiadis. Etiā promissum istud erat nefarium, & si Herodes cogitaret super eo forte non compleret, quia occurreret sibi hoc esse nefandissimum scelus, ideo oportebat, quòd non esset sibi locus cogitandi super hoc, ne reuocaret promissum, sed mox, vt concederet traderet illud executioni. Sic dicit Hiero. super Mat. Herodias enim timens ne aliquando Herodes resipisceret, vel Philippo fratri amicus fieret, atque illicitæ nuptiæ repudio soluerentur, monet filiam, vt in ipso statim conuiuio caput Io. postulet.

Quomodo dicitur, quòd contristatus est Herodes, & an veram tristitiam habuit. Quæst. XXXI.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd contristatus est Herodes, & an veram tristitiam habuit.

Dicendum, quòd pendet hoc ex dictis supra quęst. 24. an Herodes cogitauerit de morte Io. vel non. Illi qui dicunt, quod non cogitauerat, dicunt quòd vere tristatus est, & non est dubium, quia vt dicitur Mar. 6. Herodes sciebat Io. virum sanctum, & iustum, & eo audito multa libenter faciebat, quando autem promisit puellæ dare quicquid peteret, bona fide agebat nihil mali suspicatus, quia non erat verisimile, quòd saltatrix aliquid tale peteret, quia non erat hoc conueniens precium saltationis, sed quòd peteret aliquid, quod ad ornatum muliebrem, vel valorem pertineret, cum autem vidit rem tam nefariam peti, se autē obligatum credens ex iuramento, doluit quòd in talem casum venisset, & ita vere cōtristatus est. Sic dicit Chrys. super Mat. quia igitur sciuit, quòd ex eius petitione malum eueniebat tristatum se ostēdit: virtus enim etiam apud malos admiratione, & laudibus digna est.

Alij dicunt, quòd non contristatus est vere Herodes de hoc, sed potius gaudebat, finxit tamen se tristari ne appareret, quòd ipse de morte Io. cogitauerat, & istam viam coloratam adinuenerat. Sed obijcietur, ꝙ Euang. testantur, ꝙ Herodes tristatus fuerit: nam hic dicitur, & contristatus est rex. & idē dicitur Mar. 6. capitul.

Dicendum, quòd cōsuetudo scripturarum est ponere quasi asserendo in narrationibus non solum id, quod vere gestum est, sed etiam id, quod ab omnibus putabatur sic esse, vel id quod verisimile est, & ratio iudicat illud potius esse quā oppositum. sicut Ioseph in sacra Scriptura vocatur pater Christi absolute non quidem, quòd pater esset, cum ad Christum nihil attineret ipse, sed sola Maria, sed quia ab omnibus putabatur filius Ioseph Luc. 3. vt putabatur filius Ioseph. & non solum illi qui nesciebant veritatem, s. populus vocabant Iesum filium Ioseph, sicut dixerunt Nazareni, nonne iste est filius Ioseph? Luc. 4. & pręced. ca. & Mar. 6. sed etiam virgo Maria quæ sciebat Iesum non pertinere ad Ioseph, vocauit eum filium Ioseph dicens: ego & pater tuus dolentes quęrebamus te Luc. 2. idest ego, & Ioseph. De secundo patet, vt Deuterono. 22. s. si vir reperierit puellam in agro quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus, puella nihil patietur mali, nec est rea mortis, quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, & animam eius occidit, ita & puella perpessa est. & sic presupponit ibi lex, quòd quandocunque puella in agro cognoscitur, violenter cognoscitur, & asserit, quòd vir consurrexit contra eam, & tamen potest esse, quòd in agro puella sponte cognita sit, immo quòd ad hoc exiret in agrum, vt ibi cognosceretur, & non vult illa lex, quòd quandocunque cōstaret puellam violēter cognitam in agro, deberet solus vir pati, quia etiam si in vrbe constaret puellam violēter cognitam, solus vir pateretur, ideo intelligitur, quòd quandocunque in agro mulier cognosceretur, quòd solus vir occideretur, quia pręsupponit lex, quòd violenter cognita est, quia hoc verisimilius est quam volens, licet potuerit voluntarie cognosci. Nunc autem est primus casus istorum. nam Herodes ostendit vultum tristati, ita quod ab omnibus putaretur vere dolere, licet ergo non vere doluerit asseruerunt Euang. quòd tristatus fuerit, quia ita omnes circunstantes putauerunt, Euangelistæ tamen sciebant veritatem, quia per spiritum sanctum scribebant, & non tanquam simplices narratores rerū gestarum, vt ostensum est supra in Prologo auctoris quæstio. 19. & tamen licet scirent, quòd non vere tristatus est, scripserunt quòd tristatus est, quia sic omnibus circunstantibus visum est. Sic fuit de virgine quæ sciebat Iesum non esse filium Ioseph, quia tamen ab omnibus putabatur filius Ioseph, ipsa vocauit eum filium Ioseph Lucæ secundo. ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Sic dicit Hiero. super Mat. consuetudinis scripturarum est, vt opinionem multorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur. sicut Ioseph ab ipsa quoque Maria apellabatur pater Iesu. ita & nunc Herodes dicitur contristatus, quia hoc discumbentes putabant, dissimulator enim mentis suæ, & artifex homicidij tristitiam ferebat in facie, cum lętitiā haberet in mente, & ideo dicit Beda hoc autem verisimilius est quā oppositum. Nam si Herodes de occisione Io. tristaretur, non occideret eum.

An

An istud iuramentum obligabat Herodem. Et quòd iuramentum incertum quod postea vergit in deteriorem exitum non est complendum, nec obligat: similiter nec votum. Quæst. XXXII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ Herodes propter iusiurandum iussit dari caput Ioannis puellę, vel noluit eam contristari, vt dicitur Mar.6. & an istud iuramentum ligabat Herodem ad occidendum Ioannem.

Dicendum, quòd non obligabat immo peccabat complendo hoc: iuramentum enim quod est a principio illicitum, vt si iuretur aliquid, quod malum est, s. occidere hominem, vel fornicari, non obligat, immo qui iurauit peccauit iurando, & postea peccat cōplendo, vnde tenetur non complere illud. Etiam iuramentum, quod a principio est incertum, & postea apparet, quòd vergit in deteriorem exitum, nunquā est complendum, nec obligat si inceperit apparere, quòd vergit in malum, & ita erat hic, quia quando Herodes iurauit dare puellæ quicquid peteret, erat dubium iuramētum istud. cum vero illa petijt caput Io. apparebat vergere in deteriorem exitum, ideo non erat seruandum: & tamen iuramentum etiā a principio fuit incautum propter sui generalitatem, quia poterant multi casus particulares includi quos teneri illicitum esset, sicut postea apparuit. Sic enim dicit Isidorus, & habetur 22. quæst. 4. c. in malis, s. in malis promissis rescinde fidem, impia est promissio quæ scelere adimpletur, illud non est seruandum sacramentū quo malum incaute promittitur, vnde Herodes non excusatur de occisione Io. propter iuramētum istud, & hoc propter duo. Primo quia circa talia illicita iuramentum non obligat, quia eadem ratione si puella peteret, quòd Herodes seipsum occideret, vel caput proprium ei daret, teneretur ad illud. Secundo quia Herodes, ideo iurasse creditur, vt colorem haberet occidendi Io. Sic dicit Hieron. super Matt. ego autem non excuso Herodem, quia inuitus, & nolēs propter iuramentum homicidium fecerit, qui ad hoc forte iurauit, vt futuræ occisionis machinas præpararet. Alioquin si ob iusiurandum fecisse se dicit, si patris si matris postulasset interitum, facturus fuerat, an nō. quod ergo in se repudiaturus fuit, cōtemnere debuit in propheta.

Sed dicetur nunquid Herodes putabat se obligatum per hoc iuramentum ad occidendum Ioannē?

Dicunt quidam, ꝙ non putauit se obligari, sed potius ipse iurauit, vt videretur habere colorem ad occidendum.

Sed dicendum, quòd non stat, quia etiam si Herodes cogitasset de morte Ioannis, & vellet eā hoc ordine efficere, putaret tamen, quòd per iuramentum obligatio aliqua erat ad occidēdum Ioannem. Nam si constaret tunc, quòd iuramentum illud Herodis ad nihil obligabat, sicut nunc constat, cum non sit inuētum, vt sit vinculum iniquitatis, extra de iureiurando c. quanto. postquam Herodes iurasset, & puella peteret caput Ioannis, non esset ei color aliquis ad dandum caput Io. propter iuramentum, & tamē hic, & Mar.6. dicitur Herodes contristatus est, & tamen propter iuramentum iussit dari caput puellę, ergo necesse est, quòd vel vere Herodes putauerit se hoc iuramento obligatum, vel ostenderit coram alijs, ꝙ obligatus erat, vt sic prętextu iuramenti haberet colorem ad occisionem Ioannis, & tamen non posset hoc Herodes fingere, nisi ab alijs putaretur communiter tale iuramētum obligatorium, ergo necesse est dici, quòd Herodes, & communiter alij astantes credebant, quod iuramentum istud obligabat. Hoc au-

F tem est, quia omnes antiqui in veteri testamento etiā viri iusti sciebant pauca de obligatione iuramentorū, & votorum: erat enim illa ętas rudis. quòd patet in iuramento Iosue qui erat vir sanctus: iurauit enim non occidere Gabaonitas, & non tenebat iuramentum, quia erat contra legem Dei quæ iubebat, quòd omnes Chananæi occiderētur in ore gladij, & quòd sub nullo pacto, vel conditione permitterentur viuere Deuter.20. Etiam Gabaonitæ per mendacium extorserāt iuramentum a Iosue, quia Iosue quæsiuit ab eis, an essent de populis Chananęorum quorum terram Deus eis promiserat, quia cum illis non poterant

G fędus pacis inire, & dixerunt Gabaonitę, quòd non: sed quòd erant de terra longinqua. Iosue 9. cap. vnde ex duplici capite non tenebat iuramentum, & potissime tanquam factum contra legem Dei, & tamē Iudæi, & principes Iudæorum putauerunt se obligatos illo iuramento, & licet populus qui hoc non iurauerat vellet occidere Gabaonitas non permiserunt, eo quòd iurauerant eis in nomine Domini. Simile fuit in voto Iephte Galaditis iudicis Israel. nam votum, & iuramentum similem obligationem causant, & ideo sicut non tenet votum quādo vouētur illicita, ita nec iuramentum si illicitum iuretur, & tamen Iephte vouit incaute, s. occidere, & immolare Domino quicquid ei primum occurreret de domo sua reuertenti

H cum victoria, occurrit autem vnica filia eius, & tunc doluit nimis Iephte, quia nullos alios liberos habebat, illaque erat tota spes posteritatis eius, & putauit se obligatum ad illam occidendum, & dixit decepisti me filia mi, & ipsa decepta es, aperui os meum, & nō potero aliud facere. Iudic. 11. ca. idest, quia semel emisi votum meum de ore meo non possum iam mutare, sed cogor illud soluere, & ita executus est, quia indulto puellę spacio, vt lugeret virginitatem suam cū sodalibus suis super montes Israel, redijt ad patrem, & iugulauit eam eod. c. a fortiori, ergo credere poterat Herodes, & astantes se obligari ad mortem Ioannis ex iuramento illo, cum ex simili sic generaliter prolato crediderit Iephte se obligatum ad occidendū

I filiam suam, & illam occiderit. Et sic videtur dicendum, quòd Herodes cogitauerat de morte Io. & vt videretur de quadam necessitate Ioannem occidere, voluit iurare, quòd puellæ daret quicquid peteret, vt postea illa petente caput Ioannis videretur manifeste teneri ad illud dandum, hoc tamen fuit propter ruditatem gentis illius sęculi, quæ nimis circa talia indocta erat, & non mirum, vt illi qui de ipso fine præcipuo nostro, idest de beatitudine quæ est post resurrectionem generalem, dubitabant quibusdam asserentibus esse resurrectionem, alijs vero negantibus, infra 22. & Actu.23. dubitarent de his quæ ad finem sunt, idest de pręceptis vitæ, & de intellectu illorum.

Ad quid Herodes voluit in conuiuio habere principes Galileæ.
K *Et eadem causa voluit rex Assuerus magnum facere conuiuium. Quæst. XXXIII.*

QVAERETVR ad quid Herodes voluit in conuiuio isto habere principes, s. omnes tribunos, & principes, & primos Galilęę. Mar.6.

Dicendum, quòd quantum ad ea quæ foris apparebant fecit hoc ad solēnizandum festum Natalis sui. celebrabat enim Herodes diem hunc, quia volebat illum esse valde solennem, voluit facere conuiuiū magnum, quia ista est vna de solennitatibus magnis quas homines sęculares reputant, s. facere magna conuiuia. sic enim ostendunt gloriam, & magnificentiam suam, ita fuit de illo amplissimo memorandoque cōuiuio regis Assueri, Hester. 1. s. tertio anno imperij sui fecit

fecit magnum conuiuium cunctis principibus, & A pueris ſuis fortiſſimis Medorum, & Perſarum, inclytis, & pręfectis prouinciarum coram ſe, vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, ad magnitudinem atque iactantiam potentię ſuæ multo tempore, ſ. centum, & octoginta diebus, cumque implerentur dies conuiuij inuitauit omnem populum qui inuentus eſt in Suſis a maximo vſque ad minimum ſeptem diebus. Secūdo fuit, quia Herodes nō inceperit nunc de nouo celebrare diem natalis ſui, ſed ante hoc erat ſolitus celebrare, vt dictum eſt ſupra quæſt. 21. & tunc inuitabat principes, & primos Galilęę ad ſolēnizandum feſtū, ideo etiam nunc inuitaret eoſdem ne videretur aliqd facere ſpecialiter, quod ſuſpitionem cauſaret, maxime ſi in iſto conuiuio occideretur Io, & non vocaret B Herodes principes illos quos inuitare ſolitus erat die Natalis ſui, putaretur quòd ideo Herodes non vocauerat principes, quia cogitauerat occidere Ioannem, & tamen Herodes volebat potius fugere hanc ſuſpitionem, transferens totum crimen in Herodiadem, ideo conuocauit principes iſtos. Tertio fuit, quia inuitatio iſtorum principum, proderat ad id, quod volebat facere Herodes. nam volebat occidere Ioannem, & tamen timebat populum ſupra in litera: voluit ergo principes iſtos ſecum in adiutorium habere contra populū, & hoc, quia puella ſaltatrix petitura erat caput Ioan. Herodes autem promitteret ei dare quicquid peteret, quia placitura erat in ſaltatione ſua ei, & C diſcumbentibus, ideo cum caput daretur Io. in mercedem ſolacij pręſtiti ſimul diſcumbentibus, incumbebat eis aliqualiter, vt ipſi Herodē in hoc facto adiuuarent, ſi populus cōtra eum inſurgeret. Quarto fuit, vt Herodes magis videretur neceſſitate inductus ad concedendum caput Io. quia promiſerat puellæ dare quicquid peteret, & turpe videbatur regem coram tantis principibus promiſſa mentiri.

Quare dicitur, quòd Herodes propter ſimul diſcumbentes iuſſit caput Io. dari. *Quæſt.* XXXIIII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd Herodes propter ſimul diſcumbentes iuſſit dari caput Io. Dicendum, quòd ſecundum illos qui putant Herodem non cogitaſſe de morte Ioannis, quòd Herodes D quando audiuit puellam petere caput Ioannis doluit, & nollet ſponte promiſſionem tenere ſuam, ſed propter iuramētum quo ſe ligari putabat, & propter verecundiam aſtantium fecit. nam etiam ſi rem valde damnoſam ſibi promiſiſſet Herodes coram iſtis, erubeſceret coram eis illam irritare. vnde ſi promiſiſſet hoc puellę nō pręſentibus iſtis ſignificatur, quòd non eſſet completurus, ſed propter verecūdiam præſentiæ eorum complebat, & tamē in hoc adhuc erat Herodes increpabilis, quia ſi erubeſcebat coram iſtis ꝓmiſſa infringere, potius erubeſcere debuiſſet, ꝙ coram eis tam infandū ſcelus explebat. Sic dicit Chryſ. E ſuper Mat. Si autem teſtes deierationis formidauit habere Herodes, multo magis timuiſſe decebat tam iniquę occiſionis tantos habere teſtes. Magis tamen dicendum eſt, quòd Herodes quæſiuit hic occaſionē, vt videretur habere neceſſitatem aliquam occidendi Ioannem. nam ſicut iurauit, vt non liceret ſibi reſiliri iuxta iudicium eorum qui de iuramento male ſentiebant, ita & iſtos principes habere voluit pręſentes, vt propter eorum pręſentiam videretur ſibi turpe eſſe contrarium agere eius, quod promiſerat. Sic dicit Hier. ſuper Matt. ſcelus excuſat iuramento, vt ſub occaſione pietatis ipſius fieret. Quod autē ſubijcit propter eos qui pariter diſcumbebant, vult omnes ſceleris ſui eſſe conſortes, vt in luxurioſo conuiuio cruentæ epulæ deferrentur. Hoc etiam valde ſuſpitionem iſtam auget, quia Herodes iurauerat puellæ dare quicquid peteret. dato ergo, quòd teneret iuramentum iſtud, poterat Herodes non dare caput Ioannis, ſ. quia quando puella petiuit caput Ioānis, poterat Herodes rogare eam, vt non peteret caput Io. ſed aliquid aliud, & forte puella condeſcenderet, & tunc etiam ſi iuramentum tenuiſſet nō infringebatur, quia dabatˉ puellæ id, quod determinate petebat, ſi autem ipſa non conſentiret recedere a petitione illa, teneretur Herodes dare caput Ioannis ſi iuramentum tenuiſſet, & tamen mox, vt puella petiuit, conceſſit caput Ioannis, non rogans ſaltem eam, quòd a tali petitione deſiſteret, quia erat iniqua, ſed vel fuit iniquus, vel valde mollis qui puellam cōtriſtare noluit. ſicut dicitur Mar. 6. propter iuſiurandum, & ſimul diſcumbentes noluit eam contriſtari. erat autem contriſtatio quam facere debebat Herodes, quòd obiurgaret puellam, quia rē tam ſceleſtam petiuerat, & moneret eam a tali petitione deſiſtere, aliam honeſtiorem petitionem faciēdo. noluit tamen aliquid iſtorum facere, ſed mox conceſſit, quod tam inique petebatur, ideo valde ſuſpectum ſe in hoc reddit, tali petitioni tam cito aſſentiendo.

Quomodo Herodes auſus eſt occidere Ioannem. Et quomodo interdum paſſiones animi ſibi inuicem repugnant. *Quæſt.* XXXV.

QVAERETVR quomodo Herodes auſus eſt occidere Ioannem. nam ſupra in litera dicitur, ꝙ Herodes voluit occidere Ioannem, ſed timebat populum. nunc etiam timere debuit, vt non auderet occidere eum. Et quomodo populus non inſurrexit cōtra Herodem occiſo Ioan.

Dicēdum ad primum, quòd Herodes a principio timuit occidere Ioan. quando adhuc recte iudicabat non turbato animo eius omnino, & tamen quotidianis ſolicitationibus, & blanditijs Herodiadis, flexus eſt ad hoc, quòd timorem excluderet. eſt enim hæc conditio paſſionum, quòd interdum per accidens ſibi repugnant, ſ. quia non poſſumus habere, quod per vnam deſideratur, niſi abijciamus alteram. vt ſiquis habeat iram, & amorem, & non poſſit frui amato, niſi remittat deſiderium vindictæ, ſi fuerit maior amor quam ira, ceſſabit ira, vt amato fruamur, ſi autem fuerit maior ira quam amor, peribit amor, vt vindictam ſumamus. Sic dicit Seneca tragędia 4. carmine quod incipit. diua non miti. cedunt irę cum iuſſit amor. De ira, quòd vincat amorem patet in Medea quæ ꝓprios filios diligebat, quia tamen oderat acerrime Iaſonem virum ſuum, quia accipiebat aliam vxorem ea deſerta, occidit proprios filios ſibi, & Iaſoni communes, vt ſic ſaltem de Iaſone ſumeret vltionem. vt patet in tragędia quæ dicitur Medea, ita nunc in Herode pugnatum eſt. nam a principio prçualebat timor ſuper amorem, ideo non occidebat Ioannem timēs populū. poſtea vero crebris ſolicitationibus Herodiadis delinitus, excluſit timorem, quia amor incāduerat. Secundo fuit, quia ante hoc Herodes non inuenerat modum quo tutum ſe putaret contra populum, ideo timebat occidere Ioannem, nunc vero credidit, quòd iſte modus eum tutum redderet, ideo auſus eſt eum occidere. nam iurauit puellæ dare quicquid illa peteret, & illa petijt caput Ioannis, & ſic iuxta opinionem Iudæorum, quia tunc rudes erant, & neſciebant quomodo obligaret iuramentum, putabatur Herodes obligatus ad occidendum Ioannem. ideo populus non inſurgeret contra ipſum. Tertio fuit, quia habuit ſecum Herodes huius rei defenſores ipſos

ipſos principes qui ſecum in conuiuio fuerant. Nam puella ſaltans placuit Herodi, & ſimul diſcumbentibus,& in mercedem ſaltationis quæ omnibus placuerat, pollicitus eſt Herodes dare quicquid peteret, & illa petijt caput Ioannis, ad quod dandum videbatur obligatus ſecundum opinionem illorum,vigore iuramenti, & quia pro mercede ſaltationis quæ omnibus ſimul placuerat caput Ioannis datum eſt,erat cauſa communis principibus, vt ipſum Herodem ſuper hoc defenderent,& ſic putauit Herodes ſe tutum, ēt occidendo Ioānem. Quarto fuit, quia Herodes prius timebat ſcandalum. nunc autem nō timebat,& hoc forte, quia Deus permiſerat cor eius dilatari ad confidendum, vt ſequeretur mors Ioannis, quam Deus ad aliquid boni ordinabat, ſic fuit de paſſione Chriſti. nam princeps ſacerdotum,& cęteri qui de illa tractabant, timuerunt a principio occidere Chriſtum in die feſto dicentes,non in die feſto, ne forte tumultus fieret in populo infra 26. & tamen poſtea in die feſto occiſus fuit Chriſtus, ſ. die prima azimorum, & tamen non attenderunt Iudæi ad illud ſcandalum, ad quod prius attendebant, mutato corde eorum ad aliam ſententiam.

Quomodo populus non in ſurrexit contra Hero. occiſo. Ioan. propter tantum ſcelus, cum tamen eſſent Iudæi ad ſeditionem prompti propter religionem obſeruandam.
Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR, quomodo populus non inſurrexit contra Herodem occiſo Ioanne propter tantum ſcelus.

Aliqui dicunt,quòd fauor populi erga Ioannem iā ceſſauerat, quia vulgus eſt valde mobile,& cum Ioānes prędicauerat diligebant eum, & ſequebantur, cū vero incarceratus eſt ceſſauit fauor, & amor populi, ideo non inſurrexerunt contra Herodem.

Dicendum,quòd non ſtat. primo,quia poſtquam Ioan.fuit in carcere adhuc populus diligebat eum, & ſciebat Herodes fauorem populi pęnes Ioannem; iō non audebat occidere eum ſupra in litera. Secundo & pręcipuè, quia etiam aliquanto tempore poſt mortem Ioānis adhuc durabat fauor populi erga Ioānem.Nam infra 21. quando Chriſtus quæſiuit a ſacerdotibus,& Phariſęis.Nunquid baptiſmum Ioan. erat de cęlo,vel ab hominibus,dicitur quòd non auſi ſunt reſpondere,dicentes intra ſe, quod ſi dicerent eſſe de cęlo,diceret Chriſtus,quare non ſuſceperunt illud.ſi dicerent, quòd erat ab hominibus timebant populū, quia Ioannem,vt prophetam habebant,& idem Mar. 11.ſi ergo poſt mortem Ioannis tātus amor, & fauor populi erat erga eum, quòd non auderet quiſquam dicere contra doctrinam eius, a fortiori eſſet fauor populi contra illos qui inſurgerent in perſonam illius.non ergo ceſſauerat fauor ad hoc, quòd contra Herodem inſurgere poſſent.

Sed dicendum, quòd populus non ſurrexit contra Herodem pro morte Ioannis propter multa. Primo quia Herodes erat dominus Galilęę eratque potens, eſſet ergo magna ſeditio,quòd ſubditi contra Dominum inſurgerent. Hanc autem ſeditionem Iudæi facere metuebant, quia Herodes magnus,ſ. Aſcalonita pater huius Herodis ſępe grauiter punierat Iudæos facientes ſeditionem. erant quippe Iudęi ad ſeditionem prompti, maxime pro libertate, aut pro his quæ ad legem pertinebant obſeruandā, vt refert Ioſephus in libris Antiquitatum,& in libris de bello Iudaico, & quod maius eſt Romani tunc domini erant Iudæorum qui valde vetabant ſeditiones fieri, metuentes pro eas perdere principatum, ideo valde vendicabant in

F ſeditioſos, & quia Herodes tenebat tetrarchiam Galilęę, & dominium Romanorum, eſſet rebellis contra Romanos quicunque cōtra Herodem ſeditionē ageret. timebat ergo populus inſurgere in Herodem. Secundo fuit, quia Herodes habebat exterius quendā colorem apparentem,ſ.quòd egiſſet hoc quaſi neceſſitate compulſus. iurauerat enim puellæ ſaltatrici dare quicquid illa peteret,quæ petijt caput Ioannis. putabatur autem,quòd iuramentum illud obligaret, cū Iudæi eſſent circa hoc rudes, vt dictū eſt ſupra quęſt. 32.ideo crederent Iudæi, quòd obligatus fuerat Herodes hoc facere, & licet peccaſſet iurando, tamen quod implere tenebatur, & ex hoc aliqualiter placarēt animus populi contra Herodem. Tertio fuit,quia forte principes tribuum,& primi Galilęę qui cum Herode
G epulabantur, quando occiſus eſt Ioānes placarent animos populariura, eo quòd cauſa etiam erat eorum, vt dictum eſt ſupra quæſt.33. & 34. Quarto quia forte populus timuit inſurgere contra Herodem, quia nō ſolum inſurgebant cōtra eum, ſed etiam contra omnes principes,& tribunos, & primos Galilęę qui interfuerant conuiuio eiuſdem Herodis,in quo datum eſt caput Ioannis in mercedem ſaltationis, eratque eis ex hoc cauſa communis cum Hero. vt illam defenderent, cum pro ſolatio eis pręſtito ſaltationis in conuiuio datum eſt caput Ioan.cum vero ipſi pro hac cauſa ſe opponerent, non manebat, niſi rude vulgus, ſine principe,& tales nihil boni facere poſſunt, & ſi aliqd attentent in ipſo exordio deficiunt, quoniam caput
H non habent,nec manet eorum propoſitum,niſi quouſque ira velox ferbuerit, & iſta forte eſſet de cauſis potiſſimis. Quinto fuit,quia Deus tenuit populi cor, vt non inſurgerent contra Herodem: nam Deus cōcitat non iratos ad iram, & placat iratos incutiendo eis timorem, vt non audeant aliquid facere. ſic patet Geneſ. 34.cap.de Iacob, quando filij eius occiderunt Sichimitas Gen. 34. nam omnes ciuitates Chananęorum per circuitum voluerunt inſurgere, & delere domum Iacob, ſed Deus incuſſit eis timorem, vt hoc non facerent Gen. 35.ſ.cumque profecti eſſent terror Domini inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & nō ſunt auſi perſequi recedentes, ita hic Deus tenuit corda Iudæorum ne inſurgerent in Herodem, quando
I Ioan. incarcerauit,& quando occidit, eo quod Deus volebat, quod Ioan. moreretur ne fieret ſimultas in populo propter Chriſtum,& Ioannem,vt dicit Chryſ.& dicetur infra quæſt.40.

Quare Herodes occidi iuſſit Ioannem in carcere: in quo notas modum occidendi viros bonos communiter obſeruari ſolitum. *Quæſt.* XXXVII.

QVAERETVR quare Hero. occidi iuſſit Ioan. in carcere. Dicendum, quod pp multa. Primo quia ex virtute iuramenti quo eum teneri Iudęi putabant,& ipſe putabat ſe teneri,vel innuebat teneri,obligabatur ad dandum caput Ioan.ſtatim puellę,
K quia pollicitus eſt dare quicquid illa peteret, quod nō ſolum intelligitur de re petita, ſed etiam de omnibus qualitatibus petitionis, vt quantum ad tempus, & locum, & cęteras circunſtantias rei petitę, puella tū petiuit, quod daretur ſibi ſtatim cap.Io.ideo ſi iuramentum tenebat,immediate dare tenebatur.Patet hoc, quia dr hic, quod puella pręmonita a matre ſua dixit,da mihi hic in diſco cap.Io.ideſt antequam recedam de loco iſto. quod erat immediate dare, quod magis exprimitur Mar.6.volo,vt protinus des mihi cap.Io. in diſco, id eſt ſtatim des,& tū ſi vellet educere de carcere, vel facere aliquā alium proceſſum,non poſſet dare ſtatim, ſicut promiſerat,ergo decollauit eum in carcere. Secundo

cundo fuit, quia ſi Io. deberet decollari extra carcerē, A publicè hoc fieret, & tunc oportebat exprimi aliquā cauſam quare hoc fiebat, & tamen contra Io. qui ſanctiſſimus erat nulla cauſa erat, niſi ꝙ oderat eum Herod. & Herodias propter veritatem prędicationis, iō in carcere decollatus eſt. Dicendum tamen, ꝙ ſi nihil aliud obſtaret niſi hoc, decollatus fuiſſet extra carcerem facto proceſſu contra eū in forma iuris, quia licet nullum crimen eſſet in Io. poſſent apponi plurima, & probari per falſos teſtes, ſicut eſt ſtylꝰ communis contra viros bonos ad hoc, ꝙ occidantur, & hoc eſt antiquiſſimum. ſic patet de Naboth quem Iezabel nequiſſima regina iuſſit occidi, faciens, ꝙ inſurgerent teſtes contra eum qui dicerent, ꝙ malum dixe- B rat regi, & ita per nimiam falſitatem vir ſanctus lapidatus eſt 3. Reg. 21. Sic etiam falſi teſtes contra Chriſtum iniuſte introducti ſunt infra 26. & Marc. 14. Sic etiā cōtra Stephanum falſi teſtes dati ſunt, vt lapidaretur. Act. 7. poſſet ergo hoc modo Io. cōuinci iudicialiter per falſos teſtes de criminibus pro quibus mortis toleraret ſententiam, ſed nō fuit opportunum propter id, quod ſequitur, & ꝑꝑ id, quod dictum eſt. Tertio & pręcipue fuit propter timorem populi, quia cum populus diligeret Ioan. ſi videret, ꝙ ferebatur ad mortē, raperet eum populus etiam de manu Herodis, & tūc grauius argueret Herodem, & ſeditio fieret, voluit ergo Herodes eum occidere, ita vt nemo de populo ſcire poſſet, & hoc fuit potiſſimum. occiſo autem Ioan. quia iam erat malum irremediabile, populus non cu- C rauit inſurgere.

Quare populus non inſurgebat in Herodiadem. cum inſurgere in Herodem non auderet. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR dato, ꝙ populus non inſurgeret in Herodem, quare non inſurgebat in Herodiadem, quia Herodes aliqualiter occultauerat crimen ſuum, quod ex neceſſitate iuramenti fecerat, Herodias tamen aperte oſtendit, ꝙ voluit Io. occidi, ideo contra eam manebat inſultus.

Aliqui dicunt, quòd non conſtabat populo de facto Herodiadis: dicendum quòd in hoc nullum dubium erat. nam Herodes pollicitus eſt ſaltatrici quic- D quid peteret dare, & vt dicitur Mar. 6. puella nihil auſa eſt petere quouſque exiens in loco in quo diſcumbebat Herodes cum principibus, introiuit ad matrem ſuam dicens, quid petam? & illa ait nil petas, niſi caput Ioan. & tunc puella ingreſſa coram omnibus petiuit caput Ioan. Baptiſtæ: ergo apparebat, ꝙ mater ei iuſſerat hoc petere. Secundo patet, quia quādo datum eſt caput Io. puellæ in diſco, illa attulit, & dedit matri ſuæ ſupra in litera. & Mar. 6. ergo apparet, ꝙ ipſa iuſſerat hoc peti. Dicendum, quòd crimē Herodiadis toti populo conſtitit, & tamen non fecerunt ſeditionem cō tra eam, quia ipſa erat vxor Herodis cuius defenſio, & honor pertinebat ad virum, quia vir, & vxor ſunt vna caro prim. 1. Cor. 6. ideo eſſet hoc inſurgere cōtra E Herodem, & tñ ꝯ eum inſurgere non audebat populus ꝑꝑ ea quæ dicta ſunt pręced. quæſt. ergo nec auſi ſunt ꝯ Herodiadem inſurgere, & ſic manſit mors Io. impunita pro tunc, Iudæorum tñ plurimi qui putabant Io. eſſe virum ſanctiſſimum crediderunt, ꝙ deſtructio gentis Iudæorum facta a Romanis fuit propter peccatum occiſionis Io. Bapt. vt ait Ioſephus 18. lib. Antiq. tamen in hoc errauerunt, quia fuit hæc deſtructio facta pro morte Chriſti, & quia noluerunt agnoſcere ſaluatorem ſuum, ſicut dicit Luc. 19. ꝙ videns Ieſus ciuitatem fleuit ſuper illam dicens, non relinquetur in te lapis ſuper lapidem, eo ꝙ non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

A *Quare Herodes iuſſit quòd caput Ioan. ferretur ad conuiuium: quale facinus, & a Romano quodam duce perpetratum narratur. Quæſt. XXXIX.*

QVAERETVR quare Herod. iuſſit, quòd caput Ioan. ferretur ad conuiuium. nam coram diſcūbētibus allatū eſt. ferale quidem ſpectaculum, vt regię dapes humano ſanguine fędarentur adhibito.

Dicendum, ꝙ hoc non fecit Herodes tanquam ꝓ voluntate, quaſi gauderet inſpecto capite Io. truncato, ſed quia puella ſic petierat: dixit enim da mihi hic caput Ioan. idest fac ad me manentem hic antequam de hoc loco recedam afferri caput Ioan. Herodes aūt B voluit obſeruare impium iuramentum ad vnguem, ideo fecit afferri, puella autem petiuit, vt daretur ſibi ibi. Primo vt cito daretur, quia ſi ea manente ibi daretur ſibi caput, non poterat hoc in longum differri, & hoc faciebat ne Herodes poſſet habere locum cogitandi de hac iniquiſſima iuſſione, vel aliqui in ꝯriū intercederent, & reuocaretur impium mandatum.

Secundo, quia ſi Herodes diceret puellæ, mando, ꝙ detur tibi caput Ioan. in carcere, forte miniſtri non ita cito exequerentur, & oporteret ꝙ puella recurreret ad Herodem ſuper hoc conqueſta, cum autem peteret, ꝙ daretur ſibi caput Io. coram Herode, iuſſit Herodes, ꝙ afferretur coram ſe, & tunc miniſtri non tardarent in executione, & ſic puella citius haberet, quod petebat, & euitarentur circuitus. Dicendum ta C men, ꝙ Herodes fuit valde inurbanus qui ſolenni cōuiuio ſanguinem humanū adhibuit, & potiſſime viri iuſtiſſimi, in cuius tam iniqua occiſione nemo, niſi impius poſſet a lachrymis temperare: & dato, ꝙ aliàs Io. eſſet vir reus mortis, propter hoc, ꝙ humanum caput in conuiuio truncatum afferebat, magna pęna plectendus erat. ſic fuit de Flamminio duce Romanorū qui ad petitionem meretriculæ apud eum in conuiuio ſedentis, quæ aſſerebat ſe nunquam vidiſſe hominem decollatum, fecit quendam decollari, qui aliàs reus erat mortis. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. legimus in Romana hiſtoria Flamminium ducem Romanorum, ꝙ accubanti iuxta ſe meretriculę quę nunquam vidiſſe ſe diceret hominem decollatum, aſſenſus ſit, D vt reus quidem capitalis criminis in conuiuio truncaretur, a Cenſoribus pulſum curia, ꝙ epulas ſanguini miſcuerit, & mortem quamuis noxij hominis in alterius delitias pręſtiterit, vt libido, & homicidium pariter miſcerentur: quanto ſceleratior erat Herodes, & Herodias, & puella quæ ſaltauit, quæ in mercedem ſaltationis caput prophetæ poſtulat. &c.

Quare Deus permiſit ſic Ioannem virum iuſtiſſimum mori. Et quòd Deus permittit viros bonos ſeueris cruciatibus, & humili morte interdum perire propter duo. Quæſt. XL.

QVAERETVR quare permiſit ſic Deus Ioannē virū ſanctiſſimum pro tam impia cauſa mori, E vt quaſi pro nihilo mors ſua haberetur, & puellæ ſaltanti caput eius in mercedem traderetur.

Dicendum, ꝙ virum bonum occidi iniuſte a peſſimis non eſt admirandum, quia talis eſt occiſio omnium bonorum: iuſtus enim a iuſto non occiditur, ſed ab impio. Etiam iuſtus non poteſt, niſi iniuſte occidi. nam ſi iuſte occideretur iam non eſſet iuſtus: ꝙ vero morte abiecta iuſtus occidatur, hoc pertinet ad prauitatem impiorum, qui quanto grauius potuerint bonos cōculcare cupiunt: ſic enim impij conſilium facientes aduerſus iuſtum dixerūt, Morte turpiſſima condemnemus eum. Sapient. 2. & tamen de morte Ioannis non eſt magna querela, quòd morte humili punitus ſit. nam turpiſſime mortem paſſus eſt Chriſtus,

ſtus.decollari enim honeſtum genus ſupplicij eſt, cru cifigi autem inhoneſtum, & maxime apud Iudæos. nam Deus dixit Deut.21. maledictus homo qui pendet in ligno, & ſic Apoſtolus dicit, quòd voluit Chriſtus pro nobis effici maledictum. Sed de Ioanne eſt, quòd queramur, quia quaſi pro nihilo occiſus eſt, ſ. ſaltanti puellę in mercedē datus eſt; ridentibus enim & conuiuantibus aliis Ioannes occiditur, eiuſque truncatum caput, quaſi pulchrum ſpectaculum ad regias epulas introducitur.

Dicendum, quòd licet impii contemptibiliter Ioānem occiderint, ipſe tamen pro ardua cauſa occiſus eſt, ſcilicet legis, & veritatis defenſione, accuſans enim Herodiadis, & Herodis illicitas nuptias occiditur.

Sed dicendum, quòd Deus permittit viros bonos ſeueris cruciatibus, & morte humili interdum perire propter duo. Primo quia quanto eos hic magis humiliauerit, tanto abundantius in futura beatitudine coronabit, miſeretur ergo Deus hic ei quē valde punierit benefacientem. Secundo ſic ad exemplum rationum diſcamus quam acrius Deus in futuro vbi locus pęnarum eſt, ipſos impios cruciabit, cum hic eos quos diligit tam dure premat: hoc enim in Ioanne experimur.

Aliqui autem putant, quòd Ioan. commiſerat aliqua peccata ſaltem leuia, pro quibus Deus voluit, ꝙ hic talem ſuſtineret cruciatum, vt in futuro nihil ſibi tolerandum ſupereſſet.

Sed non ſtat, quia Ioan. ſanctiſſimus fuit in vtero, ideo nunquam peccauit mortaliter, & etiam creditur communiter, quòd nec venialiter peccauerit, ſicut ecclesia cantat de eo, ſ. ne leui ſaltem maculare poſſes famine vitam, ideſt nec etiam peccaret venialiter in verbo leui. Item dato, quòd Ioan. peccaſſet ſępe venialiter, immo etiam mortaliter, tanta erat auſteritas vitę eius, quòd nihil ſatisfactionis exigeretur vltra id, quod ipſe faciebat.

Ideo dicendū, quòd iſta mors fuit propter illa duo predicta. De hoc Gregorius 4. Mora. dicit nō ſine grauiſſima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ ſpiritu intra matris viſcera impletus, quo inter natos mulierum maior nemo ſurrexit, ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ ſaltatu capite truncatur, & vir tantæ ſeueritatis pro riſu turpium moritur. nunquid nam credimus aliquid fuiſſe, quod in eius vita illa deſpecta mors tergeret? & oſtendit, quòd non. dicens: ſed quando ille in cibo peccauit, qui locuſtas ſolum, & mel ſiluestre comedit? num & in conuerſatione ſua offendere potuit qui de eremo non receſſit? & reſpondet dicens, ſed iccirco Deus ſuos ſic premit in infimis, quia habet quomodo remuneret in ſummis. hinc ergo vnuſquiſque colligat quid illi ſunt paſſuri quos repellit, ſi ſic cruciat quos amat. Tertia cauſa addi poteſt quæ eſt communis. Deus enim vult bonos multa pati pro gloria Dei: nam ſicut qui cęcus natus eſt, non ideo ſic natus eſt quaſi quia hoc meruiſſet, ſed vt gloria Dei manifeſtaretur in illo Io.9. etiam viri iuſti occidentur, & varios patientur cruciatus, vt gloria Dei in illis manifeſtetur: cum enim ſancti moriuntur pro defenſione legis Dei, oſtenditur illa bona eſſe. nam in moralibus magis mouent opera quā verba, vt colligitur 10. Ethic. in principio, vnde ſiquis laudat aliquam legiſlationum, vel viuendi formam, non ideo conſtat, nec pręſumptionem magnam facit, ꝙ bona ſit, ſi vero ſe exponat pro ea ad aſpera, pręſumptionem magnam cauſat, quòd bona ſit: nam laudare aliquid facile eſt cum verba nihil conſtent, labores autem tolerare durum eſt. nec aliquis ſponte labores ſubit, cum omnis homo delectationem naturaliter

In moralibus magis mouent opera quam verba.

F cupiat, & quia nihil eſt, quod magis deſideretur, & diligatur quam vita, quæ eſt fundamentum cęterarum perfectionum, ſiquis vitam contemnit pro aliqua re, manifeſte oſtendit, quòd illam rem ſummę bonam putet, & ita cum viri ſancti pro defenſione legis Dei mortem, & ſupplicia tolerarent, manifeſtum reddebant toti ſęculo teſtimonium, quòd legem Dei omnibus rebus meliorem putabāt, & hæc erat gloria magna Dei, ideo volebat Deus, quod pro defenſione legis viri ſancti acerrima paterentur, quod etiam in Ioanne fuit, qui pro defenſione legis Dei de nuptijs a nequiſſimo Herode occiſus eſt.

G *An Ioannes fuerit martyr per hanc mortem Et qui dici debeant martyres. Et quæ veritas ad martyrium ſit ſufficiens. Eaque triplex eſſe dicitur, & triplex etiam martyrum gradus.*

Quæſt. XLI.

QVAERETVR, an Ioan. Baptiſta fuit martyr per hanc mortem.

Aliqui dicunt, quòd non, quia martyrem facit non pęna, ſed cauſa, eſt autem cauſa quæ facit aliquem martyrem velle pro Chriſto pati, & tamen Io. nihil pro Chriſto paſſus eſt, ergo non fuit martyr. Secundo, quia Ioannes non paſſus fuit ſponte, ſed ab Herode violenter occiſus ſuggerente Herodiade.

H Dicendum, quòd Ioannes martyr fuit, quia nihil ei defuit de ratione martyrij. vnde eccleſia ei martyrij ſui feſtum facit, diem decollationis eius celebrans, martyrem enim vt communiter dicitur facit mors, ꝓ Chriſto tolerata, vbi autem mors non intercidit, martyrium non eſt etiam ſi ſit cruciatus, ſed tales dicuntur confeſſores qui in ſupplicijs veritatem confiteri non deſinunt. Et ita dicitur in vita beatæ Cecilię de Vrbano Papa, quòd iam tertio confeſſor extiterat, ideſt ter fuerat paſſus ſupplicia pro confeſſione nominis Chriſti, qui autem moritur, martyr dici poteſt. Etiam requiritur, ꝙ pro Chriſto toleretur, quod non eſt, ita ſtricte accipiendum, quia tunc in veteri teſtamento nulli fuiſſent martyres, cū ibi nemo pro Chriſto pateretur, quia nondum Chriſtus natus fuerat, &

I tamen martyres fuerunt in veteri teſtamento quos Apoſtolus recitat in Catalogo ſanctorum ad Hebr. 11. qui ſecti ſunt; lapidati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt. Etiam aliquos de martyribus veteris teſtamenti eccleſia nunc colit, vt eſt feſtum Machabæorum in principio Auguſti, qui fuerunt ſeptem fratres cum vna matre occiſi 2. Macha.7. nam qui pro Deo occiditur martyr eſt, iſti tamen pro Deo occidebantur cum pro defenſione legis eius paterentur, & vere qui pro veritate occiditur, pro Chriſto occiditur, quia ipſe veritas eſt. ſic enim ipſe ait Ioan.14. ego ſum via veritas, & vita. ſic autem Ioannes pro veritate legis mortuus eſt. Nam ſicut ſeptem fratres Machabæi occidi ſe permiſerunt, vt non cogerentur contra legem

K manducare carnem ſuillam 2. Macha.7. ita Ioannes occiſus eſt, quia nō patiebatur quantum in ſe erat Herodis, & Herodiadis illicitas nuptias. pro Chriſto ergo Ioannes occiſus dici poteſt, & pro veritate, & ſic martyr eſt. Sic dicit Gregorius in Regiſt. lib.12. pro qua re, ſcilicet pro reprehenſione ad Herodem facta, etiam Ioannes Baptiſta capite truncatus eſt, & ſancto martyrio coronatus. Cui non eſt dictum, vt Chriſtum negaret, nec pro Chriſti confeſſione occiſus eſt, ſed quia idem dominus noſter Ieſus Chriſtus dixerat. Ego ſum veritas, quia pro veritate occiſus eſt Ioannes, pro Chriſto ſanguinem fudit.

Sciendum tamen eſt, quòd non eſt omnis veritas ad martyrium ſufficiens. quòd enim homo cucurrerit verum eſt, & tamē pro huius veritatis defenſione

ſola,

sola, siquis morti se exponat non est martyr, sed insi- A
piens: talem enim veritatem, & si negare non licet, quia mentiri est, & peccatum, tamen defendere eam non oportet, quia nullius vtilitatis, aut dignitatis est. illa enim veritas pro qua quis martyr efficitur talis est, quòd eius defensionem nobis deserere non licet, & ideo cum aliter defendi non potest, necesse est animã pro illa ponere: & in tali veritate non solum agere cõtra illam illicitum est, sed etiam permittere, quòd qs cõtra eam agat si talis est ad quem defensio expectat, & ista est veritas de qua dicitur extra de regulis iuris c. qui scandalizauerit, quòd vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur. ergo peccatũ est illam relinquere. Est autem ista triplex veritas quę B
pertinet ad mores, scilicet veritas vitæ, veritas iustitię, veritas disciplinæ. Veritas vitæ dicitur, quando quis sic viuit, vt in lege diuina viuere iubetur. Nam veritas consistit in conformitate signi ad signatum. quando ergo conformatur vita nostra legi diuinæ quæ est signum directiuum actionum nostrarum, dicimur tenere veritatem vitæ, & ita accipit Apostolus ad Gala. 2. dicens, quòd Cephas non ambulabat ad veritatem Euangelij, idest non seruabat Euangelium. ista veritas semper est necessaria, & quicunque moritur pro hac veritate martyr est. Hoc autem quando aliquis potius vult mori quam committere quodcũque de peccatis mortalibus martyr est, & ita erant martyres omnes qui moriebantur, ne cogerentur negare Christũ. Sic etiam fuerunt martyres septem fratres Machabęi C
& Eleazarus, qui vt non cogerentur manducare carnes procinas, quod eis esset peccatum mortale cum esset contra legem eorum, se occidi passi sunt. Veritas iustitię pertinet ad iudicem, qui distribuere debet pęnas, & pręmia secundum legem. Etiam ista veritas potest dupliciter peruerti. vno modo contrafaciendo, alio modo illam non exequendo, sed differendo, vel nunquam exequendo.

Accipiendo primo modo redit veritas iustitiæ in veritatem vitæ, quia contra veritatem vitæ agit qui male distribuit, s. dando pęnam iustis, aut pręmium impijs, & ideo hoc non licet, & sic si aliquis iudex occideretur, quia nollet absoluere impium qui secundum legem impius est, erit martyr, quia pro veritate D
isto modo moritur, & ista veritas nunquam potest relinqui, cum redeat in veritatem vitæ.

Accipiendo secundo modo vocatur proprie veritas iustitiæ, & tunc regulariter tenenda est, & tamen interdum pro scandalo deferi potest, scilicet differendo executionem iustitiæ ad tempus, vt sine scandalo fieri posset, & non solum non est malum, sed potius est laudabile, & ad prudentiã pertinet. interdũ enim executio iustitiæ omnino deferitur quantum ad aliquem casum specialem, in quo si iudex vellet punire malos, sequeretur graue scandalum viris bonis. tunc enim cessandum est a ministratione iustitię in casu illo, sicut dicitur pręcedenti capitul. de zizanijs quę crescunt cum tritico, quia non debent eradicari vsque ad messem, ne simul triticum pereat. messis autem est tempus, quando sine præiudicio tritici potest eradicari zizania, & hoc, quòd quousque scandalum cesset nõ puniatur malum. si autem aliquod malum sit, quod nunquam potest puniri sine scandalo, nunquã debet puniri, & ista cessatio licita est. Tertia est veritas disciplinæ, & ista pertinet ad pręlatos, siue quantum ad doctrinam, siue quantum ad correctionem vitiorum, & ab ista non est cessandum regulariter. Nam tenetur pręlatus docere, & si dubitauerit prędicare verbum doctrinæ, est reus sanguinis, vt innuitur Actu. 20. vbi Apostolus Ephesijs dicit, mundus sum a sanguine omnium vestrum, quia non subterfugi quo minus annũciarem vobis omne consilium Dei. & si cui dicatur, quòd non prędicet verbum Christi, & non ɔsentiens moriatur martyr est, sic est de Apostolis quibus Iudæi iusserunt non prędicare in nomine Christi, & illi dixerunt, quòd obediri oportet Deo magis quam hominibus, & iterum nõ possumus quę audiuimus non loqui, & pro hoc flagellabantur a Iudæis Actu. quarto, & quinto. ab hac veritate doctrinæ nunquam cessandum est quando est verbum Dei necessarium, etiam si prędicatori mors promineat. Si autem non est valde necessarium verbum Dei etiam si sit vtile, potest ad tempus cessare prelatus, vel prædicator a doctrina, vt euitet scandalum. etiam ad hanc veritatem disciplinæ pertinet redargutio, & punitio vitiorum, & fit vtrunque per prelatum, per prædicatorem autem sola redargutio, & ab hac etiam cessandum non est propter scandalum, nisi ad tempus aliquod. Vel etiam si prædicator, & maxime prælatus videat sibi mortem imminere redarguendo vitia, si cessatio a redargutione facit ię videri licitam, & præstat occasionem alijs delinquẽdi in similibus, non debet tacere, & si pro tali redargutione occidatur, martyr est, quia pro veritate disciplinæ occiditur, sic occisus est nunc Ioan. Baptista, s. quia Herodis, & Herodiadis illicitas nuptias redarguebat.

Ad primum dicendum, quòd mori pro Christo facit martyrem, sed non est stricte sumendum, quòd solum moriatur pro confessione nominis Christi, sed quòd moriatur pro quacunque veritate cuius defensio est necessaria, idest, vt non incidat in peccatũ mortale, vt declaratum est supra de tribus veritatibus.

Ad secundum dicendum, quòd Ioannes Bapt. fuit proprie martyr, & fuit sponte passus. Pro quo sciendum, quòd triplex est gradus martyriũ. Quidam sunt absolute voluntarij, vt illi qui ad augmentum meriti, offerunt se persecutori fidei, vt pro Christo occidantur, & potius volunt, quòd occidantur, quam quòd supersint, & iste est perfectior gradus. Alij sunt voluntarij mixti, scilicet qui absolute mori nolunt, & tamen potius volunt occidi, quam peccatum committere, sicut illi qui inuenti a persecutoribus, & non se offerentes potius volebant occidi quam Christum negare, & ita fuit de Ioanne qui non elegerat occidi ab Herode, potius tamen volebat occidi ab eo, quam eius, & Herodiadis illicitas tacendo nuptias approbare. Alij sunt qui nullo modo sunt voluntarij, & tamen occiduntur pro causa Dei, sine aliquo crimine. sic fuit de Innocẽtibus occisis pro Christo in Bethlehem, & finibus eius, quorum martyria colit ecclesia. sic etiam fuit de paruulis quos suspendebant gentiles iussu Antiochi, quia circuncisi inueniebantur 1. Machabęorum primo: isti tamen non dicuntur ita proprie martyres, sicut primi, & secundi, quia non reperiuntur omnes conditiones in eis ad martyrium requisitæ.

E

Quare puella attulit caput Ioannis matri suæ.
Quæst. XLII.

QVAERETVR quare puella attulit caput Io. matri suæ.

Dicendum, quòd fuit. Primo quia mater iusserat ei illud petere, ideo illud ei obtulit. Secundo, quia forte mater iusserat ei afferre illud, vt quia forte muliebri odio concitata in Ioannem volebat vlcisci videndo coram se truncatum caput, quod eã toties offenderat. Sic dicit Hieron. super Mat. quòd Herodias caput Io. postulauit, vt haberet in potestate sua linguam quę illicitas nuptias arguebat. Tertio quia forte Herodias voluit certificata esse

de

de morte Ioan.& nulli credere volebat, nisi ipsa vide- F
ret, ideo caput sibi afferri voluit.

Quomodo est verum, quòd Ioannes discipulos haberet nunc post mortem cum non prædicaret.
Quæst. XLIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, ꝙ discipuli Io. tulerunt corpus eius, quomodo est verum, ꝙ Ioan. discipulos haberet nunc: nam dum prędicaret discipulos habebat, nunc vero cum esset in carcere, nec baptizabat, nec prędicabat, ideo discipulos non haberet.

Dicendum, quòd Io. discipulos habebat nunc, vt G
dicitur hic, & Marc. sexto. Pro quo sciendum, quòd cum Ioan. esset tā sanctissimę vitę, ita vt populus crederet eum esse Messiam: Luc. 3. & Ioan. 1. & Actu. 13. quando cępit prędicare conueniebant ad eum Iudęi de tota terra Iudęorum, & audiebant verbum eius, baptizabanturque in iordane confitentes peccata sua sup. 3. & Marc. 1. & istorum quidam adhęrebant ei familiarius manentes cum eo, & isti vocabantur discipuli eius, istos autem Ioannes erudiebat specialius tam in orationibus, quam ieiunijs. De orationibus patet Lucę 11. vbi dixerunt discipuli Christo, doce nos orare sicut Ioannes docuit discipulos orare: de ieiunijs patet, quia discipuli Ioan. faciebant speciali- H
ter ieiunia, ideo ipsi quadam die arguerunt discipulos Christi, quia non ieiunabant sicut ipsi, & Pharisæi supra nono, & Marc. secundo, & de vtroq; simul ponitur: Luc. quinto, quòd discipuli Io. frequenter ieiunant, & obseruationes faciunt, idest orationes, de istis discipulis habebat Ioan. multos, quando prædicabat, & aliqui eorum facti fuerunt discipuli Christi: nam Andreas fuerat discipulus Ioan. ipse enim fuit vnus de duobus discipulis Ioan. qui secuti sunt Iesum, quando Ioan. ostendit eum, dicens: ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi: Ioan. 1. deinde cum Christus haberet discipulos, adhuc habebat Ioan. multos discipulos, & incipiebant isti inuidere Christo, quia plures baptizabantur ab eo, quam à Ioanne, Ioan. I
tertio, scilicet dixerunt discipuli Ioan. Rabbi ille qui erat tecum trans iordanem, cui & tu testimonium perhibuisti ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum, & propter istam inuidiam discipulorum Ioan. & Pharisæorum cum eis Christus recessit de Iudęa in Galilęam: Ioan. quarto, isti autem discipuli Ioan. inuidebant semper discipulis Christi, & sociabantur Pharisęis, ideo Pharisæi adiuuabant eos contra discipulos Christi, & econtrario, vnde quando Christus cępit habere plures discipulos, quam Ioannes, non murmurabant soli discipuli Ioannis de hoc, sed etiam Pharisæi Ioan. quarto, scilicet vt audiuit Iesus, quòd audierunt Pharisæi, quòd Iesus plures discipulos facit, & plures baptizat, quam Ioan. dimisit Iudęam, & transiuit in Galilęam. isti discipuli Ioannis postea viuente K
Ioanne arguerunt discipulos Christi, quòd non ieiunarent sicut ipsi, & Pharisæi supra nono, & Marc. secundo Luc. quinto, capto autem Ioanne, non desierunt adhuc esse discipuli eius, sed manebant multi quorum, quidam etiam in carcere positum non deseruerunt. Sic patet de illis duobus discipulis quos Ioannes in vinculis positus misit ad Christum, dicēs: tu es qui venturus es supra vndecimo, & Luc. septimo, manebant autem discipuli cum Ioanne, & audiebant doctrinam eius, quia in carcere non impediebatur docere, licet non posset publice prædicare, aliquibus tamen qui astabant, prædicabat, & propter hoc discipuli non deserebant eum. Vel quia forte volebant ei nunc necessaria præstare obsequia, quia in carcere positus multis indigebat, & maxime adessent ei
quasi pro consolatione, quia cum esset afflictus in vin
culis egebat aliorum collocutione, & si non egeret
ea, tamen esset vir perfectus sibi sufficiens, vt qui sem
per eremiticam vitam duxerat, ipsorum tamen debi-
tum obsequium erat, quòd magistro suo coniecto
in vinculis astarent saltem pro honore, ne reputaretur
vir miserabilis nullius boni quem omnes despicerēt,
isti autem videntes Ioannem occisum potuerunt cor
pus eius ferre, & nunciare Iesu, quod factum erat.

Quomodo discipuli Ioannis tulerunt eius corpus. Cuius caput est hodie Romæ in Ecclesia sancti Syluestri.
Quæst. XLIIII.

QVAERETVR quomodo discipuli tulerunt
corpus Ioannis.
Dicendum, quòd Ioānes in carcere de-
collatus est, vt patet vt supra in litera, &
Marc. sexto. caput eius fuit allatū Herodiadi, corpus
autem truncatum mansit in carcere: discipuli ergo
Ioannis qui eius adhuc viuentis curam agebant, acce
perunt truncum corpus, nemine prohibente, quia
solum caput Herodias voluerat, & sepelierunt illud,
caput autem non habuerunt, quia Herodias illud te-
nebat, sed forte postea illud discipulis Ioan. concede-
rēt, quia ad nihil erat sibi vtile, cum semel saturasset
iram suam videndo illud truncatum, & cruentum
caput, & tunc possent etiam caput recondere disci-
puli Io. sed quomodo fuerit translatum caput Ioan.
Baptistę aut in Franciam, aut in Italiam venerit, vbi
hodie reseruari asseritur non patet, fuit autem Ioan.
incarceratus in castello Galilæę, quod Macherunta
dicitur vt asserit Iosephus 18. Antiquitatum, ibi de-
collatus est, sed corpus eius inde translatum est à di-
scipulis in vrbem Samarię ibique sepultum. Sic dicit
Rabanus, scilicet narrat Iosephus vinctum Io. in ca-
stellum Macherunta adductum ibique truncatum.
Ecclesiastica vero narrat historia, sepultum eum in
Sebaste vrbe palęstinorum, quæ quondam Samaria
dicta est. De corpore Io. aliqui asserunt fuisse ignibus
traditū totumque exustum, sed superfuisse digitum
illum qui flammarum vires, non sentiret, quo Ioan.
Christum monstrauerat dicens, ecce agnus Dei, ecce
qui tollit peccata mundi: Io. 1. sed de hoc nihil ad nos
quidquid illud fuerit.

Quare nunc discipuli Ioannis venerunt illico ad Iesum nunciantes ei quid de Ioanne factum est.
Quæst. XLV.

QVAERETVR, quare nunc discipuli Io. ve-
nerunt illico ad Iesum nunciantes ei quid
de Ioan. factum erat. Dici potest, quòd
propter multa.
Primò vt instruerent Christum sibi cauere: nam
Io, occisus fuerat, & quia Iesus poterat similia timere
notificarunt sibi hoc. Et hoc patet, quia mox vt hoc
dictum est, recessit Iesus de loco in quo erat, ad locū
desertum infra in litera.
Secundò fuit forte quia Io. fuerat valde amicus Ie-
su, cum ipse vocauerit Iesum sponsum, se autem ami-
cum sponsi: Io. 3. & Iesus valde eum diligebat perhi-
bens de eo testimonium turbis, quòd non surrexerat
maior Io. inter natos mulierum sup. 11. ideo conue-
niens erat, vt mors Io. notificaretur Iesu.
Tertiò, fuit, quia dum Io, viuebat, isti habebant ma-
gistrum, nunc vero orbati magistro, nullum hēbant
ad quem recurrerent nisi ad Iesum, qui erat doctor
morum sicut Io. ideo familiares ei effici voluerunt, &

adhuc

adhuc habuerunt occasionem. s. vt annunciarēt ei qd factum erat de Ioanne. Et hoc erat verisimile, quia Iesus erat valde excellentior ēt in cōspectu plebis q̃ fuerat Io. pp miracula multa, q̃ faciebat, & Io. nullū fecerat, Io. 10. iō multo plures discipuli veniebāt ad eū q̃ ad Io. vt patet Io. c. 8. isti nunc igitur vellēt venire ad eū. Quarto fuit, quia forte Io. ostenderat eis antequā occideretur veniendum esse ad Iesum, quia forte fuerunt isti, qui nunc venerunt illi duo, quos ante hoc Io. miserat ad Iesum dum maneret in vinculis quęrens per eos: tu es, qui venturus es, supra 11. & per hoc Ioan. ostēderet discipulis suis, ꝙ Iessus esset Messias, vt ibidem declaratū est: cognito ergo discipuli illi, ꝙ Iesus esset Messias ad illum venerunt, quia Messias erat tota expectatio Iudæorum. De his dicit Hier. sup Matth. intende autem qualiter discipuli Ioan. iam magis familiares facti sunt Iesu. ipsi enim fuerunt, qui annunciauerunt ei quod factum est de Ioan. & enim vniuersos dimittentes ad Iesum confugiunt, & ita paulatim post calamitatem, & responsionem a Christo dispensatam directi sunt, & ita credendum est, quòd istos susceperit nūc Iesus in numero discipulorum suorum.

Quod cum audisset Iesus secessit inde in nauicula in locum desertum seorsum. Et cū audissent turbæ secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum.

Quod cum audisset. Hic ponitur confirmatio doctrinæ Christi, suprapositę ex miraculis, & hoc quadrupliciter. Primo ex sanatione languoris multiplicis. Secūdo ex multiplicatione panis ibi. *Vespere autem facto*. Tertio ex calcatione maris. ibi. *Et statim compulit*. Quarto in curatione subita languidorum ad tactū suę vestis. ibi. *Et cum transfretassent*. Circa primum dicitur. *Quod cum audisset Iesus*. Scilicet, ꝙ Ioannes occisus fuerat ab Herode, & hoc audiuit a discipulis Ioannis, qui ei annunciauerunt hoc, supra in litera. *Secessit inde in nauicula*. Quando audiuit hoc Iesus erat in aliquo oppido, iuxta mare, & ideo ascendit nauiculam, & transfretauit. & licet dicatur de Christo solo intelligendum ēt est, ꝙ discipuli eius trāsfretauerint cum eo, quia illi semper sequebantur eum quocūque iret, quia necessarium erat ei testimoniū illorū, & ad quid proderat ostēsum est, s. 8. c. q. 73. *In locum desertum seorsum*. Idest, recessit in locum desertum, qui erat separatus a conuersatione hominum. Vel dicitur seorsum. i. solus cum discipulis sine turbis. Nam turbæ semper eum sequi solebant. nunc vero declinauit eas. Et patet hoc, quia si noluisset designare, ꝙ locus ad quem secesserat Iesus, erat semotus ab humana conuersatione, satis erat dixisse in locum desertum. cum ergo addidit seorsum, necesse est, quòd aliud voluerit innuere, & hoc est, ꝙ non ibat comitatus turbis. hoc etiam patet, quia immediate subditur de turbis, quòd cum audissent recessum eius secuti sunt illum pedestres. ad ostendendam ergo quòd tunc non iuerunt cum illo, sed postea dicitur ꝙ ibat seorsum. *Et cum audissent turbæ*. Scilicet, q̃ sequebantur eū communiter. Nam iam propter magnitudinem miraculorum non poterat solus esse: licet quocunque iret sequelam magnā habebat. *Secutæ sunt eum pedestres*. Dr̄ hoc vt innuatur, ꝙ non iuerunt cum Chr̄o in nauiculam, sed pedestres circuierunt stagnum illud, & iuerunt ad locum, in quo Chr̄s erat. *De ciuitatibus*. Idest, de ciuitatibus, quæ erant per circuitu n. mox enim, vt in conuicinis oppidis auditū est, ꝙ recessisset Iesus de loco, in quo erat: secutę sunt

A eum turbæ multæ de ciuitatibus illis conuicinis. *Et exiens vidit turbam multam*. Potest intelligi, ꝙ exiuit de naui, vel de aliquo loco occulto, ad quem turbæ accedere non audebant, aut nesciebant. *Et misertus est eis*. Principium benefaciendi est misereri, & sic quando vidit turbas sanauit languidos, quos portabant. & hoc magnum beneficium eis præstitit. *Et curauit languidos eorum*. Ferebant enim multos languentes varijs languoribus ad Iesum, & omnes sanauit.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. XLVI.

QVAERETVR an ista sint continuata ad pręcedentia. Aliqui dicunt, quòd sic, eo ꝙ litera sic expressit, & non est recedendum ab
B ordine literæ sine necessitate, & tamen hic nulla necessitas apparet aliud dicendi.

Dicendum, quòd supra narrauit Matth. duo. s. mortem Ioannis. & quòd Herodes auditis miraculis Christi dixerit, Ioannes, quem ego decollaui surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Si compararetur ad mortem Ioannis, de qua immediate ante hoc fuit dictum. Dicendum, ꝙ est continuatio literæ, quia mox, vt Ioannes occisus est discipuli eius venerunt, & nunciauerunt Iesu, vt dictum est supra in litera. hic autem dr̄, ꝙ cum audisset Iesus, secessit in nauicula in desertum locum, idest, immediate, vt audiuit hoc recessit. ergo continuatio est. Si aūt compare-
C tur ad id, quod Matthæus primo retulit de resurrectione Ioannis: non est litera continuata, quia prius audiuit Iesus mortem Ioan. & recessit in desertum locū, q̃ Herodes audiuit famam Iesu: & diceret, ꝙ Ioannes surrexit a mortuis. cum necesse sit, ꝙ illud fuerit aliquanto tempore post mortem Ioan. Sic dicit Augu. lib. de concor. Euangeliorum. s. hoc autem continuo post Ioannis passionem Euang. factum esse commemorat. Vnde post hæc facta sunt illa, quæ primo narrata sunt, quibus motus Herodes dixit. hic est Ioannes. illa enim posteriora debent intelligi, quæ ad Herodē pertulit fama, vt moueretur, & hęsitaret, quis nā iste esse posset, de quo audiret talia: cum Ioannem occi-
D disset ipse.

Quare Christus audita occisione Ioannis secessit. Et differentia inter mortem timere, & cauere mortem. Et quando eam cauere oporteat. Quæst. XLVII.

QVAERETVR, quare Christ⁹ audita occisione Ioan. secessit. Aliqui dicunt, ꝙ timore mortis fecit hoc, quia Christus erat verus homo, & habens passiones humanas, & potissime istas. s. timorē, dolorem, tristitiam. Nam instante hora passionis suæ valde timuit, & ideo orauit dicens: Pater si possibile est transeat a me calix iste, infra 26. cap.

Dicendum, ꝙ Christus non timebat nunc mortē, quia timor est expectatio mali futuri: ideo necesse est
E ꝙ ad hoc, ꝙ quis timeat sciat sibi mala euentura, vel suspicetur, aut dubitet de illis an euenient. Cum aūt quis certus est, ꝙ nullum ei eueniet: impossibile est ꝙ timeat. Chr̄s tn̄ sciebat, ꝙ nunc non erat moriturus. & ēt ꝙ Herodes nō erat occisurus eum, quia ipse nouerat, quis & qñ, & vbi occisurus erat eū: ideo non poterat timere nunc esse occidendū ab Herode. Et patet hoc, quia qñ quidā Pharisæi dixerūt iterū Chr̄o, ꝙ fugeret, qa Herodes volebat illum occidere, dixit ꝙ nō poterat eū occidere, qa necesse erat ꝙ faceret pri⁹ oīa miracula, ꝓ qb⁹ venerat, & legislationē suā pfecte pdicaret, & tūc occideret. verūtn̄ nō ī Galilęa vbi tūc erat ipse, & ēt Herodes, sed in Ierusalē: Luc. 13. tn̄ dr̄, ipsa die accesserunt qdā Pharisęorū ad Iesum dicentes ei:

exi,& vade hinc,quia Herodes vult te occidere.& ait eis Iesus: ite & dicite vulpi illi: ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie,& cras, & tertia die consumor. veruntamen hodie, & cras oportet me, & sequenti ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Ierusalem, quasi dicat,etiam si ipse conetur me occidere nunc in Galilæa,non est possibile,sed necessarium est hoc consumari hoc ordine.

Dicendum autem,ꝙ Christus recessit nūc ꝑꝑ multa. Primo non tanquam mortem timens, sed tāquā cauens.multum enim inter hoc differt. Nam timere mortem est,quando certa mors expectat,vel dubia suspitione tenemur. cauere aūt mortem est tollere occasiones mortis. Primum non erat nunc in Iesu, qa ipse sciebat,quòd nunc non erat moriturus. nec etiā in loco illo,sed in Ierusalem,vt dictum est. Secundū autem erat,quia Iesus manens in Galilæa in aliquo loco circa oppidum vbi nunc erat Herodes, præstabat occasionem quandam Herodi, vt posset eum occidere.nam forte Herodias timeret, quòd sicut Ioannes accusabat nuptias eius,& Herodis, ita & Iesus accusaret,& sic vellet,quòd ille etiam occideretur; recessit ergo de regione illa auferens istam occasionem. Secundo,vt non turbaretur ordo ab eo impositus:voluerat enim ꝙ occideretur in Ierusalem aliquanto tēpore post hoc:si aūt poneret se in manibus Herodis, vel non fugeret eas:daret occasionem, vt turbaretur ordo. Tertio,vt auferret occasionem peccandi Herodiadi,& Herodi & ministris eorū.s.si haberēt opportunitatem tenendi,& incarcerandi eum,sicut Ioānem, conarentur ad hoc, & sic licet non possent efficere quod vellent,saltem peccarent hoc volendo, & procurando.cum vero Iesus elongatus esset inde, ita vt Herodes non posset eum tenere, non curaret quęrere eum,sicut dixit Dauid quando persequebatur eū Saul,ꝙ volebat fugere in terram Philisthinorum, vt desperaret Saul posse capere eum,& cessaret quęrere, & persequi.1.Reg.27.& tamen auferre proximo occasionem peccādi pertinet ad charitatem:ideo Christus voluit recedere,vt auferret locum peccandi Herodi,& Herodiadi. Quarto fuit, vt instruat nos quid agere debeamus, quia non est prudens consilium se persecutori exponere,sed semper vitandus est, & fugiendum est,qñ sine præiudicio legis Dei, & honore eius fuga esse pōt:& sic Christus consuluit supra 10. c.dicens,qñ persecuti vos fuerint in vna ciuitate,fugite ad aliam.qñ tñ liceat in persecutione fugere,& qñ non,& quibus necesse sit,& sustinere, vel se ostendere declaratum est,supra 10.c.q.112.& actiones Christi fuerunt nobis forma,& regula viarum nostrarum, etiam si nunc non esset necessarium Christo fugere, vel secedere,voluit recedere,vt nos fugere, vel declinare caute,& cum honore persecutores ostenderet. vnde non dicitur hic,quòd Christus fugit, sed quòd secessit,quia fugere est timentis,& est aperta timoris ostensio. recedere autem est cauentis prudenter ne malum euenire possit. Quinto fuit,vt non cogeretur Christus manifeste ostendere nunc deitatem suam. si enim maneret Christus in Galilęa sub dominio Herodis, & in terra propinqua vbi posset Herodes eum faciliter tenere,& Herodes vellet hoc facere,necesse erat,ꝙ aut hoc fieret,& sic turbaretur ordo ab eo institutus,aut non permitteret hoc fieri: & tunc necesse erat,ꝙ Christus miraculose se contra Herodē defenderet. Hoc tñ ostendere non volebat, quia forte erat tunc superuacuum,ideo recessit, vt non oporteret se miraculose,sed humanit⁹ defendere, vt innuat quòd nunquam homo se totaliter debet ponere in manib⁹ Dei,nisi qñ ipse nihil facere pōt:alias autem semꝑ conabitur opere humano aliquid agere. Sexto fuit ad

F dandam spem fidelibus, & probandum fidem eorū, scilicet,ꝙ licet Deus permittat eos incidere in aduersitates, debent sperare fœlicem exitum in illis. nam Christus nunc in aduersitate positus recessit, & sic euasit manus Herodis. De his dicit Hierony. super Matth.non autem secedit in locum desertum (vt q̄dam arbitrantur) timore mortis, sed parcens inimicis suis,ne homicidium homicidio iungerent, vel in diem Paschæ suum interitum differens, in quo propter sacramentum immolandus est agnus, & postes credentium sanguine dispergendi. Siue ideo recessit, vt nobis præberet exemplum temeritatis vitandę vltro se tradentium, quia non omnes eadem constantia perseuerant in tormentis, qua se torquendos
G offerunt. ob hanc, & in alio loco præcipit, cum persecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. vndę eleganter quoque Euangelista non dicit fugit in locum desertum, sed secessit, vt persecutores vitauerit magis quàm timuerit. Potest etiam dici aliam ob causam, scilicet, quod audito Ioannis interitu secessisset in desertum locum, vt credentium probaret fidem.

Quare Christus non recessit immediate, vt Ioannes occisus est, sed expectauit quousque sibi annunciaretur. Quæst. XLVIII.

H QVAERETVR cum Iesus vellet recedere de loco,in quo erat mortuo Ioanne,quare nō recessit immediate,vt Ioannes occisus est, sed expectauit quousque sibi annunciaretur.nam antequam annunciaretur,ipse sciebat,& nō oportebat expectare annunciationem.

Aliqui dicunt,ꝙ verum est,& tñ facit hoc ad occultandum Deitatem suam.nam si antequam annunciaretur ei recederet,apparebat,ꝙ sciebat absentia,& sic erat Deus,ideo expectauit annunciari sibi. Sic dicit Chrys.super Matth.Pleraque enim volebat humano more peragere cum nondum tempus postularet, vt deitatem suam manifeste reuelaret. qua de re discipulis quoq; dicebat ne vlli dicerent, quia ipse esset Christus:post resurrectionem.n.suam hoc manifestari volebat.& paulo post. Sed cuius rei gratia non ante re-
I cessit,quam de interempto Ioanne nuncium acceperit,præsertim cum omnia,quæ fiunt, antequam nuncientur non ignoraret,per omnia videlicet ostendēs incarnationis veritatem. Ideo non solum aspectu,sed re ipsa,& opere hominem se credi volebat, &c.

Sed dicendum, ꝙ non stat.Primo,quia non est verum,ꝙ Christus non volebat denudare suam deitatē. nam licet nollet verbo dicere ꝙ erat Deus, aut Messias:& ēt ꝙ volebat,ꝙ discipuli sui hoc non dicerent vsq; post mortem eius, quod ipse in morte sua publice dixit,vt ostensum est supra 9.c. qō.17. tñ Deum se ostendere volebat per opera omnia,namq; miracula eius ipsum Deum ostendebant, sicut ipse ad ostendendum,ꝙ haberet ptātē remittendi pctā,q̄ soli Deo
K competit,induxit sanationē paralytici dicēs, vt scias, quia filius hoīs potestatē habet in terra dimittēdi peccata,dixit paralytico surge,& tolle lectū tuum, supra 9.c.nūc vero licet ostēderet se scire absentia, & ꝑ hoc ꝯstaret se esse Deum:non repugnabat hoc proposito eius,quia tales ostensiones de se facere volebat, sed non dicere verbo ego sum Deus, vel Messias. Secundo patet, quia Christus palam ostendebat se scire secreta cordium, vt quando Pharisæis, & Scribis incipientibus intra se cogitare, quòd Christus blasphemaret, dixit Iesus: quid cogitatis mala in cordibus vestris? supra 9. & Marc.2. & Lucæ quinto: ideo etiam vellet ostendere nūc,quòd ipse sciebat quādo

Ioannes

Ioannes occisus est nullo nunciante. Tertio patet,
& efficacius, quia etiam si ostenderet, quod sciebat quando Ioannes occisus est, antequã sibi annũciaret: non ostendebat se esse Deum, quia ea, quæ fiunt, & quæ præterita sunt dæmones sciunt, & a fortiori Angeli boni, & dæmon hic existens subito scire potest id quod fit in capite Orientis apud extremos Indos. Etiam poterat hoc prophetice scire: ideo non ostendebat hoc eum esse Deum: cognoscere tamen secretas cogitationes, statim vt esse incipiunt, solius Dei est. nam nec dæmones, neque Angeli boni hoc sciunt: cum non illabantur animæ: licet solus Deus animæ illabatur, & ipse solus hoc nouit: ideò cognoscendo cogitationes Pharisæorum, & Scribarum ostendit se Deum esse, supra nono, & tamen etiam si nunc ostendisset populo, quòd sciebat de morte Ioãnis sine annunciante, non probabat se esse Deum.

Dicendum, quòd Christus ideo expectabat annũciantem, vt ostenderet, quòd propter hoc de loco illo recedebat. Christus enim non recessit nunc de loco isto propter se, sed propter instructionem nostrã. nam non timebat nunc mortem, sed sciebat non se occidendum ibi nec tunc, vt dicitur Luc. decimotertio, vt dictum est præcedenti quæstione. Et si dicas, quòd saltem cauere debebat occasiones mortis.

Dicendum, quòd non recessit specialiter nunc de illo loco, vt caueret occasiones, quia si hoc principaliter intenderet, poterat ipse antequam occideretur Ioannes, recedere de loco illo, & sic magis vitaret occasiones, vel nunquam veniret in locum illum cum ipse sciret Ioannem occidendum, & quando erat occidendus. recessit ergo propter instructionem nostram, vt nobis exemplum recedendi, & declinandi persecutores daret. oportebat ergo quòd nos scirem⁹ quòd recedebat declinans persecutorem, & tamen si Christus recessisset antequam annunciaretur ei Ioannem esse mortuum, nemo sciret, quòd recedebat declinans persecutorem, & sic non haberetur exemplum aliquod ex hoc: ideo debuit expectare quousque nunciaretur sibi mors Ioannis. Et ista etiam fuit causa quare statim vt Christus audiuit mortem Ioannis recessit, vt dicitur supra in litera, scilicet, quòd cum audisset secessit inde. quia si post annunciationem istam maneret ibi aliquanto tempore, non appareret postea, quòd propter hoc recedebat, sed putaretur, quòd propter aliam causam.

Quæ causa erat, vt Iesus timere posset Herodem, vel cauere deberet eum. Quæst. XLIX.

QVAERETVR quę causa erat, vt Iesus timere posset Herodem, vel cauere deberet eum. nam non recederet nunc declinans Herodem, nisi aliquid mali euenire posset non declinando illum.

Aliqui dicunt, quòd hoc erat, quia Herodes oderat Christum, & volebat eum occidere: ideo timuit, sic dicitur Luc. decimotertio cap. quòd quidam Pharisęorum dixerunt Christo, exi hinc, quia Herodes vult te occidere. & Christus innuit, quòd illi verum dicerent. vel saltem non negauit illud dicens. ite & dicite vulpi illi &c. & tamen si Herodes non concepisset malum animum contra eum, non vocaret eũ Christus vulpem. Maxime, quia Christus dixit ibi, quòd dicerent Herodi: non capit Prophetam perire extra Ierusalem, in quo innuit, quòd Herodes non poterat tunc eum occidere, quia Propheta, idest, ipse, qui erat Propheta per excellentiam, scilicet, Messias non poterat perire, idest, occidi, nisi in Ierusalem, si tamen Herodes nihil considerasset de o ccisio-

A ne Christi, frustra erat ei respondere hoc, immo erat impertinens: ergo Herodes hoc cogitauerat, de quo magis dicetur quid sit verum Luc. 13. & ita Christus recederet propter hoc. Dicendum, quòd dato quòd Herodes aliquando cogitauerit de morte Christi, nõ erat nunc, sed multo post fuit. Quod patet, quia Herodes nondum nouerat Christum, sed post mortem Ioannis aliquanto tempore audiuit famam eius, & tunc dixit Ioannem ego decollaui, & ipse surrexit a mortuis, supra in litera, & Mar. 6. cap. & Luc. 9. non ergo poterat odisse illum, quem nondum nouerat. Secundo patet, quia quando Herodes primo audiuit famam Iesu quod fuit aliquanto tempore post mortẽ Ioannis desiderabat videre eum. Luc. 9. ergo nõdum

B oderat eum, & sic non recedebat Iesus tamquam Herodes odisset eum, & persequeretur ad mortem.

Dicendum, quòd Iesus habebat causam nunc recedendi audita morte Ioannis. Primo, quia forte sicut Ioannes arguebat illicitas Herodis nuptias, ita & Iesus illas arguebat, & tamen Ioannes in conspectu Herodis venerat. Quod patet, quia quando Herodes audiuit famam Iesu, non cognoscebat eum, sed putabat quòd Ioannes surrexisset a mortuis, supra in litera. & Mar. 6. & ideo desiderabat videre eum: Luc. 9. populus autem sciebat, quòd Iesus arguebat nuptias Herodis: ideo licet ante mortem Ioannis non esset causa Iesu fugiendi de terra, in qua eum posset capere Herodes, tamen mortuo illo fuit causa recedendi ne eadem tentaret contra eum facere Herodes, quę

C fecerat in Ioannẽ, vt quia forte aliquis referret Herodiadi, quòd etiam Iesus arguebat illicitas nuptias ei⁹, & Herodis. Secundo, quia dato quòd Herodias nesciret, quòd Iesus aliquid de nuptijs eius loqueretur: putaret, quòd cum esset prædicator famosus valde arguens sceleratos, quòd etiam ipse arguere vellet dictum coniugium: ideo eum quoque occidere vellet ne vltra timeret vllum increpantem. Tertio & principaliter, quia Iesus diligebat valde Ioannem, & laudabat eum super omnes homines, dicens, quòd nõ surrexit maior eo inter natos mulierum supra 11. ideo verisimile erat, quòd nunc occiso Ioanne, quòd Ie-

D sus in prędicationibus suis valde argueret factũ istud, & concitaret animos popularium contra Herodem. Herodes autem timebat valde populum. nam a principio occidere voluerat Ioannem, & timuit populũ, & ideo non occidit eum, supra in litera. valde ergo cauere vellet concitationem populi, & quia verisimile erat, quòd Iesus prædicans in fauorem Ioannis concitaret plebem contra Herodem, vellet forte Herodes tenere immediate Iesum, & occidere ne esset locus concitandi populum, & quia si maneret Iesus in terra, in qua manebat quando Ioannes occisus est, forte in breui haberet Herodes notitiam de illo, & conaretur ad eum tenendum: hæc fuit causa recedendi illico de terra illa.

E *Quare Christus recessit in locum desertum audita morte Ioannis. Et quòd prædicatores debent quandoque turbam declinare, vt vacare possint literis sacris, & orationibus. Quæst. L.*

QVAERETVR, quare Christus recessit nunc in locum desertum.

Aliqui dicunt, quòd fecit hoc, quia ille erat locus tutus: nam fugiebat, vt declinaret manus Herodis: iuit ergo in desertum vbi nihil sibi nocere poterat Herodes. Secundo potest dici, quod fecit ad quietẽ quãdã. nã cũ sibi nũc recedere expediret, voluit recedere ad locũ quietis cuiusdam. frequẽ-

tabant enim turbæ aspectum Christi, & importune ei aderant, & requirebant eum, ita vt interdum nõ haberet spacium manducandi: ideo vt modicam recreationem habere posset, recessit in desertum vbi turbæ eum non tam importune inquietarent. sic patet Mar. 1. cap. ita vt iam ibi non auderēt intrare domum, sed manebāt in agris. Tertio & pręcipue fiebat hoc propter discipulos, quia Christus poterat tolerare quantum vellet de labore, & manere sine cibo, & potu, & sapore quanto tempore vellet, eo quòd erat Dominus naturæ suæ: discipuli autem non. ideo pro eis in hac parte magis solicitus erat quàm pro seipso, & qa aliquando Christus valde volebat vacare operibus spiritualibus: discipuli, qui adhuc carnales, & infirmi erāt valde anxiebantur, sicut Mar. tertio capit. semel turba multa veniebat ad Iesum, ita vt manducandi spacium non haberet, & cum sedisset ad mensam superuenit rursus turba ad ianuam, & ipse exiuit, vt loqueretur eis, quod cum vidissent discipuli exierunt tenere eū, dicentes quoniam in furorem versus est, id est, iste homo non habet discretionem, qui non vult comedere, neque bibere, sed prædicare omni tempore. Quarto fuit ad dandum exemplum prædicatoribus non cõuersandi semper cum turba, sed aliquando diuertendi ab ea, & maxime ad locum semotum vbi a nemine impediantur, & ibi vacare possit lectioni, vel orationi. & ita Christus quandocunque poterat diuertere commode a turba, recedebat, & ibat in deserta loca, vel in montes, vt oraret. sic dicitur infra, in litera. dimissa turba ascendit solus in montem orare. & Luc. sexto: factum est in diebus illis exijt in montem orare, & erat pernoctans in orationem Dei.

Sed dicendum quinto, quòd præcipuum fuit hic ad sumendum quandam quietem, quia quotidianis prędicationibus, & inquietationibus turbarum erat valde afflictus tam ipse, quàm discipuli sui. sic patet Mar. 6. vbi posita decollatione Ioannis, sicut habetur hic, dicitur, quòd dixit Christus discipulis suis: venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. erant enim qui veniebant, & redibant multi, & nec manducandi spacium habebat, & ascendentes naues abierunt in desertum locum seorsum. Et patet, quòd litera illa sit eadem cum ista, quia sequitur ibi immediate, turbæ viderunt eos abeuntes, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & ista eadem litera posita est hic & supra: etiam ponitur ibi, quòd exiens de naui vidit turbas, & misertus est eorum, sicut hic dicitur. & etiam immediate sequitur de panibus, sicut hic: ergo nunc Christus recessit in desertum locum pręcipue, vt requiescere posset illic cum discipulis suis paululum, vt dicitur Mar. sexto, & potius fuit propter quietem discipulorum quàm Christi. vnde non dicitur requiescamus paululum, sed requiescite paululum, eodem capitulo. Sexto potest dici, quòd fuit, vt ostenderetur affectio turbarum erga Christum: sequebantur enim Christum turbæ: & non solum in vrbibus vbi poterant habere necessaria ad vitam, sed etiam in desertis vbi nihil inuenire poterant, sequebantur eum exponentes se omnibus laboribus, dum tamen audirent verbum eius, & possint offerre ei languidos suos. hoc autem erat ad magnam laudem Christi; ideo Euangelistæ nimis diligenter hoc exprimere curauerunt. Septimo fuit, & etiam præcipue propter miraculum de saturatione turbarum, quod facere intendebat. nam si iuisset ad locum habitatum, inueniret ibi turba cibos. & non esset necessitas ad faciendum illud miraculum.

F *Quæ turbæ erant istæ, quæ secutæ sunt Christum de ciuitatibus. Quæst. L I.*

QVAERETVR quę turbæ erant istę, quæ secutę sunt Christum de ciuitatibus. Dicendum, ꝙ semper sequebantur turbę multæ Christum pp multas causas, de quibus s̃. c. 4. q. 127. Et pręcipue pp sanationes languidorum Io. 6. sequebaṫ eum turba multa, quia viderant signa, q̃ faciebat super his, qui infirmabanṫ, qa tñ nemo poterat semper sequi Iesum, nisi discipuli eius, qui cõtinue erant cum eo; cęteri ibant, & redibant. nam ibant quidam, & manebant aliquot diebus cum Iesu, & redibant postea in domum suam. sic dr̄ Mar. 6. capit. erant
G enim qui veniebant, & redibant multi. s. ad Iesum. manebant autem per tres, vel quatuor dies cum illo: & tunc reuertebantur infra 15. misereor super turbam, quia triduo me sustinent, nec habent quid manducent. & interim superueniebant multi alij de nouo ita vt semper esset turba multa cū Iesu. Nunc ergo quando audiuit Christus mortem Ioannis vbicunque ille esset, essent turbæ multæ cum eo, & quia ipse voluit recedere ad requiescendum paululū noluit dicere turbis, ꝙ recedebat, & tñ cum recessit scientes hoc turbæ secutæ sunt eum. Et sic pōt dici, ꝙ istę turbæ, quæ nunc eum secutæ sunt in desertum, erant illæ, q̃ sequebātur eum prius antequam recederet de loco, in quo audiuit mortem Ioannis. Sed dicetur ꝯ, quia di-
H citur hic, ꝙ secutę sunt eum turbæ de ciuitatibus: turbę tñ quæ sequebantur eum cum illo erant in loco, in quo ipse erat, & nõ in ciuitatibus alijs, quia aliàs nõ possent audire verbum eius. Dici pōt, ꝙ conuenerāt nunc turbæ multæ ad Iesum, & forte in loco illo, in quo ipse tunc manebat non erat eis locus opportunꝰ, nec habebant copiam ciborum; ideo dispergebanṫ p oppida propinqua, & vicos, vt ibi necessaria inuenirent. sic iterum cū turbæ non haberent escas dixerūt discipuli Iesu, dimitte turbas, vt euntes in proximas villas, & vicos emāt sibi escas, infra in litera, & Mar. 6. Aliter tñ potest dici, & melius, ꝙ istæ turbæ non erāt solæ illæ, quæ sequebantur Christum ante, sed illæ, q̃ morabantur in oppidis, iuxta mare, quæ erant coniuncta huic loco, in quo nunc Christus audiuit mortem
I Ioannis. Et quando Iesus, & discipuli sui ascenderūt nauiculam illi, qui habitabant in locis vicinis mari, viderunt eos nauigantes, & tunc de omnibus illis locis, de quibus viderunt Christum secuti sunt eum multi, & hoc innuitur Mar. 6. ca. scilicet, & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc.

Sed dicetur quomodo de oĩbus ciuitatibus potuerunt illuc concurrere. Dicendum, ꝙ in sacra Scriptura, & in modo loquendi vulgari non accipiuntur ista signa vniuersalia stricte, sicut apud Dialecticos, quòd vniuersaliter distribuant, sed pro multum, & ita verū est, ꝙ de omnibus ciuitatibus concurrerunt nunc ad Iesum. Aliter potest dici, ꝙ de omnibus ciuitatibus,
K scilicet, quæ erant apud mare coniunctę loco, de quo Christus recedebat, concurrerunt aliqui ad eum.

Sed dicetur omnes illæ ciuitates non poterant sequi Christum, quia non viderent Christum abeūtem nisi pauci.

Dicendum quòd aliqui viderunt Christum abeuntem, & nunciauerunt cęteris, & ita de omnibus ciuitatibus propinquis concurrerunt ad Christum. sic dicitur Mar. sexto, scilicet, viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc.

Quare dicitur, quòd turbæ pedestres concurrerunt ad Christum de ciuitatibus. Et quòd rari diuites Christum sequebantur. Quæst. L I I.

A

QVAERETVR quare dr̄, ꝙ turbæ pedestres concurrerunt ad Christum de ciuitatibus. Dici potest vno modo, ꝙ hoc ponitur ad ostendendum feruorem turbarum circa Christum, quia nullum laborem recusabant dum tñ illum audirent prędicantem, & iō cū aliter nō potuerunt secuti sunt eum pedestres. Sic dicit Hiero. super Matth. secutę sunt aūt eum pedestres, non in iumentis, non in vehiculis, sed proprio labore pedum; vt ardorem mentis ostenderent. Ostenditur autem hic feruor turbarum ad Christum in multis: primo ex conditione loci, quia non solum in vrbibus vbi omnia necessaria habent eum sequuntur, sed ēt in deserto vbi nihil habent eū quęrunt ēt si fames toleranda sit. Secundo, quia ēt si Christus vellet turbas declinare, illæ sequebantur eum. nam hic secreto dixit Iesus discipulis ꝙ ascenderent in nauiculam, & recederent, & tñ qñ turbæ hoc cognouerunt secuti sunt eum. sic dicit̄ Mar. 6. & viderunt eos abeuntes, & cognouerūt multi, & de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc. Tertio ex multitudine concurrentium, & quot poterant sequebantur eum. vnde dr̄, ꝙ pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & qa ostendere ardorem populi erga Christum erat magna laus eius, diligenter Euangelista hoc descripsit, & ambo. i. Matthę. & Mar. hoc expresserunt. Secundo quantum ad principale dr̄, ꝙ veniebant pedestres ad ostendendum, ꝗ erant illi, qui sequebantur Chr̄m. s. pauperes, qui non poterāt habere vehicula. diuites aūt rari sequebantur eum dediti voluptatibus, & diuitijs. Tertio potest dici, ꝙ hoc fiebat ꝑꝑ multitudinem sequentium Christum: tanta enim erat multitudo sequentium Chr̄m, ꝙ nauiculę eis non sufficiebant. Quarto pōt dici, ꝙ ibant pedestres turbæ, quia non erant necesse eis nauiculæ cum non esset transfretandum, & ista est ratio pręcipua, quia aliàs dato ꝙ non possent omnes habere nauiculas, irent tñ aliqui eorum in nauiculis piscatorijs, quia multæ earum erant in illo litore, & tñ nemo ibat in naui, nisi Christus, & discipuli sui, cęteri autem pedestres ibant. nam generaliter dr̄, quòd turbæ secutę sunt eum pedestres, & ambo Euangelistæ hoc expresserunt, & sic ideo fecerunt, quia nauiculæ non erant eis necesse.

B

C

D

Quomodo turbæ poterant venire ad Iesum pedestres etiam cum ipse iret in nauiculam, & turbæ pedestres. Quæst. L I I I.

QVAERETVR qūo turbæ poterant venire ad Iesum pedestres cum recederent de loco illo, de quo ipse, & de alijs locis ꝯiunctis ei in eodem litore, & Christus iret in nauicula. Dicendum, ꝙ Christus non transibat mare, licet intraret in mare, sed in eodem litore exiuit ad locū desertum, de quo exierat, & ita Christo eunte per aquā poterant turbę ire via terrestri per litus, iuxta aquam. vnde non dr̄ hic, ꝙ Christus nunc transfretauit, sed ꝙ ascēdit in nauiculam, & recessit in locum desertum. Et ista fuit causa quare turbæ non ascenderunt nauiculā. s. quia viderunt, ꝙ Iesus non declinabat ad aliud litus maris, sed iuxta illud litus, de quo recesserat nauigabat. Sic dicit Beda: dū enim eos pedestres venisse dr̄, ostenditur, ꝙ non in aliam maris, siue Iordanis ripam nauigio peruenerunt discipuli cum Dño, sed proxima eiusdem regionis loca adierunt quando, & indigenæ pedestres poterant peruenire.

E

De quo loco Dominus exibat quando vidit istam turbam multam. Et consuetudo Christi quando ad orandum ibat erat quòd solus iret. Quæst. L I I I I.

QVAERETVR qūo dicitur, & exiens vidit turbā multam. de quo enim loco Dñs exibat qñ vidit istam turbam multam. Aliqui dicunt, ꝙ Christus transiuit in locum desertum nauigio, & intrauit ad interiora deserti ad orandum, & illuc turbę non accesserunt, sed manebant in aliquo loco planiori: cum autem Christus completa oratione redijt ad discipulos, inuenit eos, & turbas multas, & tunc dicitur exiuisse, scilicet, de interioribus deserti, ad quæ intrauerat. sic enim erat consuetudo Christi, ꝙ quando ad orandum ibat solus iret, infra in litera, scilicet, & dimissa turba ascendit in montem solus orare, & quando sic orabat non accedebat turba ad eum, sed expectabat in aliquo loco planiori, & capaciori. sic patet Luc. 6. factum est in diebus illis exijt in mōtē orare, & erat pernoctans in oratione Dei: & cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & sic apparet, quòd non erant cum illo quando orabat, & sequitur, & descendit cum illis, & stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis: ita ergo posset esse nunc, quòd exiret de loco, in quo oraret, ad turbam existentem in loco planiori.

Sed dicendum, quòd non stat, quia nunc dicitur exiuisse, scilicet, de naui ad turbam manentem in litore. sic patet Mar. 6. cap. vbi ponitur ista litera, & dicitur. & exiens de naui vidit multam turbam Iesus. Sed dicetur quomodo poterat exire Iesus de naui ad turbam, quia turba sequebatur Christum, & ibat via terrestri: Christus autem nauigabat: necesse est autem, quòd Christus prius exiret: & cum maneret in aliquo certo loco iret turba ad eum, quia aliàs nescirent quo ituri erant. Dicunt quidam quòd Christus ibat per mare, & turbæ per littus, & turbæ tardius ibant quàm Iesus, & tamen cum ipse de mari videret iam multas turbas procedere per littus, conuertit nauiculam ad littus, & sic exijt ad turbas, quæ erant in littore. Sed hoc non videtur, quia dicitur Mar. 6. quòd turbæ præuenerunt Iesum, & tamen pręuentio non est nisi respectu loci certi, ad quęm turbæ irent.

Dicendum, quòd quando Christus intrauit nauiculam, voluit ire ad locum desertum ad quiescendum paululum, vt dicitur hic, & Mar. 6. turbæ autem sciebant, quis erat locus, quo Dominus tendebat, & hoc forte, quia Christus iuerat ad p̄dicandum ad locum illum, & turbæ ibi manserant: ideo nunc turbæ recto itinere per littus iuerunt in locum illum, & quia Christus nauigabat in pelago ad aliqualem quietem, sicut dixerat discipulis requiescite paululum, moratus est in mari longa hora, ita vt turbæ potuerint de omnibus oppidis vicinis congregari ad locum illum, in quo solitus erat prædicare Iesus, & manserunt ibi expectantes: quando ergo Christus iuit ad eos, dicitur exiuisse de naui ad illos, quia ipsi iam manebant in loco illo. sic dicitur Mar. 6. & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, idest, præuenerunt Christum, & discipulos eius, & sequitur. & exiens de naui vidit multam turbam Iesus, & ista fuit vera causa, quare omnes turbę iuerunt pedestres, scilicet, quia sciebant locum, quo ibat Iesus, & ad illum non oportebat transire aliquam aquam: Christus autem nauigio vectus est.

Quare Christus iuit nauigando: turbæ vero pedestri itinere. Quæst. LV.

SED quæretur cum turba iuerit via terrestri, & citius quàm Christus, quare ipse iuit nauigando.

Dicendum, quòd fuit hoc. Primo forte ad euitandum occasionem periculi: Iesus enim nunc audita morte Ioannis recessit de loco, in quo erat quasi declinaturus inducias, vel periculum, & tamen si iret via terrestri forte in ciuitatibus, vel locis intermedijs erat occasio periculi, & iusti timoris: ideo voluit ire ꝑ mare. Secundo fuit qa Christus volebat auferre laborem itineris, nam erat forte longa itineratio vsque ad locum desertum ad quem Christus ibat: ipse autē itinerando fatigabat, quia verus homo erat, & passibilis. sic dicitur Ioan. 4. quòd Christus semel ex itinere fatigatus sedit ad fontem: ergo vt nunc non fatigaretur vltra debitū, voluit nauigare. Tertio fuit, qa Christus principaliter nunc recedebat de loco, in quo erat ad quiescendum modicum, sicut dicitur Mar. 6. venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. & quia quando Christus exiret ad litus non erat quieturus voluit saltem in mari quiescere. nam mox vt exiuit ad littus excepit eum turba, quæ erat eum expectans, & quiescere non potuit: cum ergo sciret, ꝙ nō posset ibi habere quietem, voluit quiescere in mari manendo ibi aliquantulum, & discurrendo per varias partes stagni. Quod patet, quia postquam Christus recessit sciuerunt turbæ, quòd nauigauerat, & ipsę de omnibus ciuitatibus exiuerunt, & ꝯcurrerūt in locum, in quem Christus ibat, & præcesserunt eum, vt dicitur Mar. 6 ergo oportet, quod aliquanto tempore moraretur ipse in pelago: & tunc capiebat quietem. Et per hoc pōt rn̄deri ad dubium quod oritur ex verbis Mar. 6. vbi dixit Christus venite seorsum in desertum locum, & requiescite paululum. nam quando venerunt illuc non requieuerunt, quia excepit eos turba, & fuerunt occupati, sicut esse solebant, & sic non videtur esse frustrata voluntas Christi, quia & si non requieuerunt in deserto loco ad quem ibant, requieuerunt tamen eundo, scilicet, quandiu nūc mā-serunt in pelago. Quarto fuit ad euitandam collocutionem turbarum in via, quia si via terrestri Christus illuc venisset, non solum laborasset itinerando, sed etiam quia turbæ accederent ad eum, & semper peterent. quod erat alterum genus magnæ fatigationis, & attędiationis quod nimis hebetat spiritum: in mari autem nemo eum inquietabat, quia cum solis discipulis suis ibat.

Quid profuit iste Domini recessus de loco, in quo erat, quia propter hoc non declinabat manus Herodis. Qō. LVI.

QVAERETVR quid profuit iste recessus domini de loco, in quo erat. nam recedebat ad declinandum manus Herodis: ad quod oportebat, ꝙ vel Christus iret in locum occultum, ita vt Herodes nesciret de eo, sicut quando fugit in Aegyptum metu Herodis patris huius, nam per noctem fugit supra secundo capit. & nesciuit Herodes, quo iuerat: vel quòd iret in terram longinquam, in qua nihil posset ei nocere Herodes: vtrunque enim fecit quando recessit in occisione Innocentum. nam clam, & per noctem fugit, & ad terram longinquam, scilicet, in Aegyptum, vbi nihil poterat Herodes supra secundo cap. Nunc autem recessit ad locum satis propinquum, quia recessit ad quendam locum coniunctum mari Galileę ad quem turbæ statim pedestres venerunt: mare autem Galilex valde paruum

F est, quia non est nisi quoddam stagnum, vt ostensum est supra 8. cap. q. 93. ideo non se elongabat sufficienter. Etiam non recedebat clam, sed palam: cum omnes de ciuitatibus propinquis sciuerint quando recessit, & secutę sunt eum turbæ multæ.

Dicendum, ꝙ non erat nunc Christo necessarium nisi ire ad locum, in quo Herodes ei non posset nocere, quòd autem maneret ibi occulte, vel palam si Herodes nocere non poterat non differebat, & quia sic fuit in ista nauigatione, ꝙ transiuit ad locum, in quo non timebat Herodem, fuit cōueniens suus recessus, non enim habebat Herodes potestatem aliquam sup locum illum, ad quem Christus transibat. Quod autē dicitur de fuga eius in Aegyptum, non est simile.

G Primo ex differentia potestatis Herodis huius, & patris sui: nam Herodes, qui occidit Innocentes a facie cuius Christus fugit, erat rex Iudęorum, & in tota terra Iudæorum exercebat potestatem: ideo ad hoc, ꝙ Christus tunc fugiens esset securus oporteret, ꝙ exiret de terra tota Iudęorum, & sic fugit in Aegyptum, iste autem Herodes, qui occidit Ioannem, non erat rex, sed Tetrarcha. i. dominus quartę partis terræ Iudæorum, & ideo fugiendo ad alias partes terræ Iudęorum erat Christus securus. maxime quia Philippus frater hui⁹ Herodis erat Tetrarcha Trachonitidis regionis, & Itureę Luc. 3. erat autem Philippus inimicus Herodis propter Herodiadem, quæ erat mulier Philippi, & nunc tenebat eam Herodes, supra in litera, &

H Mar. 6. ideo illi, quos oderat Herodes, poterant conueniens refugium habere in terra Philippi, quæ erat coniuncta terrę Herodis, & maxime in ista causa, pro qua Christus recedebat de terra Herodis. s. propter occisionē Ioannis, & tamen Ioannes fouebat causam Philippi dicens Herodiadem reddendam Philippo, & Herodi non licere tenere illam: Christus autem eandem fouebat causam: ideo in terra Philippi poterat esse nimis securus, & tamen mutando paruam terram poterat transire de Tetrachia Herodis in Tetrarchiam Philippi, vel Lisaniæ, qui erat alius Tetrarcha Lucæ tertio, vel in terram Iudęæ, quam procurabat Pontius Pilatus Lucæ tertio, quia ibi etiam securus esse posset, eò quòd Pilatus erat inimicus huius Herodis Lucæ vigesimotertio: ergo non oporte-

I bat esse nunc longam fugam Christi ad fugiendum de manibus Herodis.

Secundo differt iste casus ab illo, qui fuit in morte Innocentum. nam erat ille multum præiudicialis, quia Herodes credidit natum esse regem Iudæorum, per quem spoliaretur regno: ideo nihil sibi magis animo infixum erat quàm occidere illum, propter quod & occidit multos paruulos, & in Bethleē, & in finibus eius supra secundo cap. & si audiret illū puerum manere in extremo orbis, illuc mitteret, vt occideret eum, & maneret securus animus suus: ideo oportuit, quòd non solum extra terram Iudæorum Christus tunc recederet, sed etiam occulte recederet ita vt nesciretur quo iuerat, & sic factum est supra

K secundo cap. Nunc vero non erat Herodi tam grauis causa persequendi Christum, quia non erat nisi propter Ioannem, inquatum putaretur ꝙ Christus foueret causam Ioannis, vt dictum est supra q. 49. Cū ergo Christus recederet de terra Herodis, & non concitaret gentem eius contra eum, quiesceret Herodes, & non curaret amplius persequi Christum: vnde nō recessit nunc Christus de terra Herodis nisi ad tempus, quia postea redijt. nam Luc. 13. quando dixerunt Pharisęi exi hinc, quia Herodes quęrit te interficere: erat Iesus in terra Herodis, quia aliàs eum non posset occidere Herodes.

Quare

Quare Christus videns turbam misertus est eorum: Et in Deo quid sit misereri. Et quòd turbarum quinque erant miseriæ. Quæst. LVII. A

QVAERETVR, quare Christus videns turbam misertus est eorum.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo propter laborem quem tolerauerant veniẽdo ad eum: nam pedestres venerant oẽs de ciuitatib⁹, vt patet suprà in litera. Secundo propter dispositionẽ, in qua vidit eos manere. erant namq; iacẽtes in terra, & fatigati, sicut oues non habentes custodes, sed expectabant misericordiam ab aliquo, qui possit misereri: sic dicitur Mar. 6. cap. ꝙ videns turbam misertus est super eos. erant. n. sicut oues non habentes pastorem. B Tertio propter defectum, & laborem famis, quam sustinere incipiebant. nam postea dedit eis escas ibidem cum non haberent quid manducarent, vt patet infra in litera, & Mar. 6. nam famelicis Christus miseretur sequẽ. c. misereor super turbam, quia triduo me sustinent, nec habent quid manducent. Quarto misertus est eorum propter ignorantiam eorum. nam veritatẽ de his, quę ad salutem spũalem spectant, scire volebant, nec sciebãt: & ista est magna miseria: ideo de his talibus miserijs magna est habenda misericordia. Quinta miseria erat ægritudinum, quia turbæ istæ attulerant multos ægros, & isti etiam iacebant sup terram, & talium miserebatur Christus, quia infirmitas est magna miseria maxime, quia istos solebant turbæ proijcere ante pedes Iesu, vt patet sequenti cap. C

Sciendum autem ꝙ misereri dicitur de Deo, & de nobis. in nobis misereri est compati alienę miserię, in Deo autem, in quo nec passio, neque compassio vlla esse potest, nihil aliud est misereri nisi miseriam releuare dãdo misero id, quod indiget, vt sic miser esse desinat: Christus autem erat Deus, & homo: ideo vtroque modo miserebatur: nam affligebatur in corde suo compatiens miserijs nostris, & etiam illas releuabat, hic autem turbis misertus est, & earum miserias abstulit. Prima miseria erat laboris itineris, & ab ista liberabantur ex solatio verbi Christi, ita vt nihil viderentur laborasse si audirent eum, & colloquerentur. D Secunda erat, quòd iacebant, sicut oues sine pastore, & hanc ipse releuabat accipiens turbas, & congregans ad se, sicut oues ad pastorem: ipse enim est pastor noster. 1. Pet. 1. scilicet, conuersi estis ad pastorẽ, & Episcopum animarum vestrarum, scilicet, ad Christum, nec solum est pastor, sed pastorũ princeps. 1. Pe. 5. scilicet, vt cum venerit princeps pastorum percipiatis immarcessibilem gloriæ coronam: ipse enim ad se oues suas congregat cum loquitur ad Ierusalem dicens: quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos sub alas, & noluisti, infra 23. cap. Vnde & in die iudicij hoc officium non deseret: ipse enim faciet congregari coram se omnes gentes, & separabit eas, sicut pastor separat oues ab hædis; infra vigesimoquinto, & hoc quia ipse solus est pastor bonus, & nos sumus oues eius Ioan. decimo cap. Tertia miseria erat famis, & ipsam Christus ipsa die abstulit, quia cum Apostoli mitterent turbas ad quærendum escas, Christus prouidit illis de esca mirabiliter infra in litera, & Mar. 6. Quarta miseria erat ignorantię verbi Dei, & hanc sustulit, quia mox, vt exiuit de naui cępit docere turbas Mar. 6. scilicet, exiens de naui vidit multam turbam, & misertus est super eam, quia erant, sicut oues non habentes pastorem, & cępit docere eos multa. Quinta miseria erat infirmitatum, & hanc Christus abstulit sanando omnes eorum infirmos, scilicet, & curauit languidos eorum.

Quare Christus sanauit nunc ægros, quos turbæ attulerant ad ipsum. Quæst. LVIII.

QVAERETVR, quare Christ⁹ sanauit nũc ęgros, quos turbæ attulerant.

Dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ Deus concedat aliquid nobis non requiritur nisi quod illud petamus, & quòd cum fide petamus nihil hęsitantes infra 21. & Iaco. 1. & tamen istæ turbę petebant inquantum languentes ponebant ante Iesum. nam non est maius petere, ꝗ̃ sic realiter petere. Etiam cum fide petebant, quia attulerũt infirmos de lõginquo cum labore magno, quos non tulissent nisi crederent esse sanandos: ideo curauit eos omnes. maxime autem quia istæ turbę erant deuotę valde ad Iesum: cum sequerẽtur eum magno cum labore pedestres de ciuitatibus suis venientes, vt dicitur supra in litera: ideo in remunerationem deuotionis istius hic decebat haberi aliquod premium, vel saltem irritamentum ad continuandum hanc deuotionem. Sic dicit Chrysostomus, scilicet, propter hoc statim retributionem acceperunt, quia dicitur, ꝙ sanauit languidos eorum, & si multa erat affectio eorum, quia ciuitates dimittebant, & ipsum diligenter quærebant, sed tamen quæ ab ipso fiebant omnis studij super excedunt retributionem: ideoque causam talis curationis misericordiam ponit: est autem magna misericordia ꝙ oẽs curat, & fidem non expetit.

C Vespere autem accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus, & hora iam præterijt, dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Iesus autem dixit eis. Non habent necesse ire, date illis vos manducare. Responderunt ei. Non habemus hic, nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis. Afferte mihi illos huc. Mar. 9. Luc. 9. Ioan. 6. D Et cum iussisset turbam discumbere supra fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cęlum benedixit, & fregit, & dedit discipulis suis panes, discipuli autem dederunt turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis.

Vespere autem. Hic ponitur secundum miraculum in multiplicatione panum, & dicitur. Miraculũ secundũ in multiplicatione panum.

E *Vespere autem facto.* Venit enim Iesus ad locum illum desertum, in quo eum turba expectabat: cum adhuc superesset magna pars diei, & mansit cum eis docendo eos multa Mar. 6. & sanauit languidos eorũ supra in litera: interim venit dies ad vesperum inclinato Sole, & tunc dixerunt ista discipuli.

Accesserunt ad eum discipuli eius. Non tollitur per hoc quin ante hoc apud ipsum starent, sed non accedebant ad loquendum id, quod nunc dixerunt, sed nunc nouiter ad hoc accesserunt, quia hoc nunc nouiter fecerunt dicentes.

Desertus est locus. Hoc verum est, quia sic Christus dixerat quando ascenderunt nauiculam, venite

ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſil-lum, & ſupra in litera dicitur, quòd ſeceſſit Ieſus in nauicula in deſertum locum.

Et hora iam præterijt. Scilicet, hora manducandi, & hic non habent quid manducent: ideo tempus eſt, vt eant ad quærendum eſcas.

Dimitte turbas. Ideſt, expedi illas dando eis licentiam eundi, quia non ibunt, niſi tu licentiam dederis.

Vt euntes in caſtella. Vocantur caſtella loca parua murata, quæ potius fortalitia, quàm loca habitationũ ſunt, & ſolent accipi pro paruis locis, & tamen interdum vocantur caſtella magnæ vrbes: vt Ieruſalem vocatur caſtellum infra 21. ſcilicet, ite in caſtellũ quod contra vos eſt, & tamen erat Ieruſalem ampliſſima ciuitas Metropolis quidem totius terræ Iudæorum, & hoc magis aperte dicitur Mar. 6. ſcilicet, vt euntes in proximas villas, & vicos, & vtrunque ſignificat parua loca: licet villa, & vicus ſecundum conſuetudinem Scripturę vocentur loca parua non murata, ſed in hoc non differt an iſta loca, ad quæ ituri erant eẽnt murata, vel non.

Emant ſibi eſcas. Ideſt, quilibet pro ſeipſo, cum hic non habeant eas neque ſecum attulerint.

Ieſus autem dixit eis. Ideſt, diſcipulis, qui hęc dixerãt.

Non habent neceſſe ire. Quaſi dicat, hic poſſunt habere eſcas: ideo non eſt neceſſe, quòd vadant.

Date vos illis manducare. Ideſt, magis honeſtum eſt, quòd vos detis eis eſcas, ex quo tenuimus eos hic in loco deſerto quàm ꝙ nunc tali hora mittamus eos famelicos.

Reſponderunt ei non habemus hic, niſi quinque panes. Quaſi dicat, honeſtum eſſet dare eis eſcas, ſed non poſſumus, ſcilicet, quia nõ habemus hic, niſi quinq; panes.

Et duos piſces. Et hoc minus erat. *Qui ait eis afferte illos mihi huc.* Quaſi dicat, iſti ſufficiunt ad cibum totius turbæ. *Et cum iuſſiſſet turbam diſcumbere.* Quaſi vellet conuiuium dare turbis iuſſit, ꝙ omnes diſcumberent. *Super fœnum.* Erat enim locus ille fœnum habens, & ideo erat conueniens ſeſſio in loco molli, & dicitur Mar. 6. ſuper viride fœnum, quia erant loca illa virentia, & ideo erant grata ad ſedendum ibi.

Et acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus. Scilicet, acceptis in manibus ſuis, vel poſuit coram ſe.

Aſpiciens in Cœlum. Hoc erat ad eleuandam mentem in Deum. *Benedixit, & fregit.* Prius benedixit q̃ fregit, vt per benedictionem videretur transfuſa virtus multiplicationis, vt panis creſceret: fregit autem quia turbæ multæ erant, & panes pauci erant: ideo neceſſe erat frangi panes, quæ autem fuerunt verba iſtius benedictionis nullus Euangeliſtarum expreſſit.

Et dedit diſcipulis ſuis. Ipſos enim ſolos fecit adminiſtratores huius conuiuij, & totam turbam fecit diſcũbere. *Panes.* Scilicet, fractos, & ſubintelligendum eſt etiam de piſcibus, quia illi diuiſi fuerunt in partes minutiſſimas, vt poſſent coram eis apponi, & ſic dicitur Mar. 6. cap. fregit panes, & dedit diſcipulis ſuis, vt ponerent ante eos, & duos piſces diuiſit omnibus.

Diſcipuli autem turbis. Ideſt, panes fractos, & piſces minutos, ſicut a Domino acceperunt, appoſuerunt turbis diſcumbentibus ſuper viride fœnum.

Et manducauerunt omnes. Ideſt, viri, & fœminæ, & paruuli, quia ad omnes perueniebant partes panum, & piſcium. *Et ſaturati ſunt.* Quantum ſufficiebat comedit vnuſquiſque, ita vt nihil vltra cuperent neque caperent. *Et tulerunt reliquias.* Scilicet, non comedit turba totum quod appoſitum eſt, ſed manſerunt reliquiæ tam de piſcibus, q̃ de panibus. *Duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Hoc erat admirandum, quia oẽs quinq; panes, & duo piſces in vno cophino caperent: nunc vero reliquię duodecim cophinos replebant, &

F dr̃ fragmentorum, quia nihil ibi integrum fuit tam in piſcibus, q̃ in panibus: cum Chriſtus totum fregerit antequam apponeretur. *Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum.* Vocantur hic viri: non q̃dem illi ſoli, qui ad hanc ætatem virilitatis peruenerint, quæ vltra 25. annos ad minus incipit, ſed quilibet homo, qui non eſt puer, vt qui matrimonio iungunt̃ vir vocatur. *Exceptis mulieribus, & paruulis.* Mulieres enim nunquam ponuntur in numero: paruuli etiam ad numerum non tranſeunt quouſque ſint viri, & de iſtis forte eſſent vltra alia quinque millia, quia mulieres ſolent frequentare opera iſta deuotionis.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. LIX.

G QVAERETVR an ſint iſta continuata ad prę cedentia.

Dicendum, ꝙ ſic, quia Matthęus, & Marcus, qui hoc vniformiter narrant, ponunt hoc immediate poſt pręcedentia. Secundo patet, & efficacius, quia iſtud fuit eodem die, quo pręcedentia: nam ſupra dicitur, ꝙ turba congregata fuit in loco deſerto, ad quem Chriſtus nauigaturus erat, & quando Chriſtus exiuit de naui inuenit turbas in loco, & mox cępit docere eas. Mar. 6. & curauit infirmos eorum, ſupra in litera, & tunc ſequitur, ꝙ veſpere facto dixerunt diſcipuli Chriſto, quòd dimitteret turbas, & tunc dedit eis eſcas: ergo eadem die factum eſt, &

H nihil fuit intermedium.

An ſaturatio iſta turbarum fuerit vna, & eadem, vel fuerint plures cum a multis Euangeliſtis narretur. Quæſt. LX.

QVAERETVR circa hanc miraculoſam ſaturationem turbarum cum narretur a multis Euangeliſtis, & ab eodem Euangeliſta in diuerſis locis an ſit eadem, vel fuerunt plures ſaturationes.

Dicendum, ꝙ ſaturatio turbarum a Chriſto ponit̃ ab omnibus Euangeliſtis, & ponitur hic, & ſeq. cap. & Mar. 6. & 8. & Luc. 9. & Io. 6. & dicendum eſt, ꝙ non eſt eadem ſaturatio, quę vbique ponitur. Et primo, q̃a

I licet eandem rem interdum omnes Euãgeliſtæ enarrent, ſicut patet de morte, & reſurrectione Chriſti: tñ idem Euangeliſta nunquam refert bis, aut pluries eãdem hiſtoriam. vnde etiam ſi videatur ſimilitudo aliqua eſſe, tñ non eſt eadem hiſtoria: & tñ Matthæus bis poſuit de ſaturatione turbarum. ſ. hic, & ſequ. c. & Marcus ẽt bis. ſ. Mar. 6. & 8. ergo neceſſe eſt illas fuiſſe duas ſaturationes. Secundo patet, quia inter iſtam, & eam, quæ habentur ſequenti c. ſunt differentię multę, vt j. oſtendetur. q. 62. ideo neceſſe eſt dici, ꝙ non ſit eadem ſaturatio. Tertio patet, quia Chriſtus fecit mentionem ſaltem de duabus ſaturationibus diſtinguens eas, infra 16. dicens: non recordamini quinq; panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſum-

K pſiſtis, neque ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? oportet ergo dici, ꝙ non eſt eadem ſaturatio turbarum, quę vbique narratur, ſed ſunt ſaltem duæ.

Cum duæ ſint factæ ſaturationes quomodo cognoſceretur, quis Euangeliſta narrat vnam, & quis aliam, & vbi. Quæſt. LXI.

QVAERETVR cum ſaturationes factę a Chriſto ſint ſaltem duę, quomodo cognoſcetur quis Euangeliſta narrat vnam, & quis aliã, & vbi? Dicendum, ꝙ cũ nunquã idẽ Euãgeliſta bis narret eandem

eādē historiā necesse est, ꝙ illæ saturationes, quæ ponuntur ab eodem Euangelista distinguantur inter se, & quia Matthæus ponit hic saturationem, & sequēti cap. & Marcus ponit saturationem Mar. sexto, & 8. c. etiam necesse est, quòd illæ duę distinguātur inter se.

Et dicendum, quòd prima saturatio est, quę ponitur hic, & Mar. 6. & secunda est, quę ponitur. seq. c. & Mar. 8. Et patet hoc ex ordine quoniam Christus ponit inter eas infra 16. s. non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis, & septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis?

Ex hoc ergo sequitur, quòd prima saturatio istarū ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. & Io. 6. secunda autem saturatio ponitur seq. cap. & Mar. 8. De secunda saturatione non est aliqua difficultas, quia sicut Matthęus narrat seq. cap. de quatuor millibus virorum, & septē panibus, & septem sportis, ita & Marcus ponit eadem non discrepans Mar. 8.

De prima saturatione est aliqualis difficultas, quæ ponitur a quatuor, & manifestum est, quòd eadem est, quæ ponitur hic, & Mar. 6. quia eadem narratio in nullo differens est hic, & ibi. Etiā eadē ponitur Lu. 9. quia idem narratur in sententia, & fere in verbis, & tamen de Ioanne est dubium an sit eadem, quæ ponitur Io. 6. & quæ ponitur hic.

Dicendum autem, quòd illa non potest dici, quòd fuerit secunda saturatio, quæ ponitur hic seq. cap. & Mar. 8. quia illa fuit de septē panibus, & quatuor millibus hominum, & Io. 6. dicitur de quinque panibus, & quinque millibus hominum. De prima est dubium, quia cum illa habet aliquam concordiam, & aliquam discordiam.

Aliqui enim dicunt, quòd non sit eadem saturatio, quia differunt in ratione loci, in quo fuerunt: nam ista facta est citra mare Galileæ, & illa, quæ ponitur Io. 6. fuit trans mare Galileę eodem cap. patet illud, q̄a Iesus ascendit nauiculam, & ibant. turbę autem secutę sunt eum pedestres, & pręuenerunt eum ad locū, vt patet Mar. 6. & supra in litera, & tamen si trans mare esset locus ille, non potuisset Christum turba sequi nauigando. Sic dicit Beda: dum enim eos pedestres venisse dicitur, ostenditur quia non in aliam maris, siue Iordanis ripam nauigio peruenerunt discipuli cū Dño, sed proxima eiusdem regionis loca adierunt quando, & indigenę pedestres poterant præuenire.

Secundo, quia dicitur Io. 6. quòd subijt Iesus montem, & erat ibi cum discipulis suis, & tamen hic, & Mar. 6. & Lucę 9. innuitur, quòd fuerit in aliquo loco plano non cum discipulis solis, sed cum turba, quia mox, vt exiuit de naui excepit eum turba Mar. 6.

Tertio quia dicitur Io. 6. cum subleuasset oculos Iesus vidit, quòd multitudo magna venit ad eum, & sic innuitur, quòd erat Iesus iam cum discipulis suis in monte, & vidit turbam ad se venientem, & tamen hic fuit econtrario, quia prius venit turba ad locum, quàm Iesus: nam dicitur Mar. 6. quòd multi pedestres de ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, & exiens de naui vidit turbam multam: ergo non est eadem saturatio.

Quarto quia hic, & Mar. 6. Christus non quęsiuit, sed Apostoli locuti sunt Christo, quòd dimitteret turbas, & tamen Io. 6. Christus quæsiuit a discipulis dicens, vnde ememus panes, vt manducent hi?

Alij dicūt, ꝙ est eadē saturatio, q̄a est similis illi: nā fuerūt hic quinq; panes, & duo pisces, & quinq; millia hoīum, & super fuerunt duodecim cophini, & idem Mar. 6. & eadem ponuntur Ioan. 6: ideo eadem saturatio est. Dicendum, ꝙ satis poterat teneri, quod fuerunt tres saturationes factę a Christo: vna quam narrent Mattheus: Marcus, & Lucas. s. hic in litera, & Mar. 6. & Lucę 9. & alia, quę narratur a Matthęo, & Marco sequenti cap. & Mar. 8. & tertia quam narret Ioannes solus Io. 6. & non est inconueniens, ꝙ sint aliquę similitudines inter illam quam ponit Ioannes ad alias, quia multę similitudines non probant identitatem, & vna similitudo probat non identitatem, & tamen est aliqua dissimilitudo, vt ostensum est: ideo poterat dici, quòd illa quam Ioannes narrat, non ponatur ab alijs Euāgelistis, & sic sint tres saturationes.

Dicendum tamen rationabilius, ꝙ sint duę tantum saturationes, & ꝙ illa, quæ ponitur Io. 6. sit prima earum, & sit ista, quę ponitur hic, & Mar. 6. Et hoc primo, quia sic tenetur communiter, ꝙ sint tantum duæ saturationes, & ꝙ illa quam ponit Ioannes sit ea quā ponit hic Matthęus, & Mar. sexto.

Secundo, quia sic tenet Augu. libro de concor. Euang. & dissoluit ibi aliquas difficultates circa hoc. Sic etiam tenet Eusebius Cęsariensis in canonibus suis Euangeliorum ponens hoc, ꝙ Matthęus hic, & Marc. 6. & Io. 6. habetur sub eadē assignatione quòd idem sit. Tertio, & efficacius, quia Christus non fecit mentionem nisi de duabus saturationibus. s. de quinque panibus, & de septem. ĩ. 16. & ꝙ hoc bis factum sit, & tamen si tres saturationes fecisset narrauisset ibi illas, quia intentio sua erat ibi arguere Apostolos de infidelitate circa panes, quasi non posset Christus dare eis panes etiam si cibos non emissent, & ad hoc ostendit magnitudinem potentię suę in saturando turbas, & refert istas duas saturationes dicens, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & septem panum in quatuor millia hominum. si autem aliam saturationem fecisset, narraret eam ad magis ostendendam potentiam, & tamen non narrat aliam: ergo non fecerat, & ibi tenendum est.

Ad rationes in contrarium respondebitur infra, quia pro qualibet earum mouebitur infra vnum dubium.

In quo differunt istæ duæ saturationes. Quæst. LXII.

QVAERETVR cum ponantur duæ saturationes distinctæ. s. hic, & seq. c. & Mar. 6. & octauo. in quo differunt. Dicendum, ꝙ primo differunt ex loco, quia licet vtraque fuerit facta circa mare Galileę, & in loco deserto, tū ista prima facta est iuxta littus in loco humili vbi erat fęnum viride, vt dicitur Mar. 6. & secunda facta est in monte sequen. capitu.

Secundo, quia in ista prima saturatione Christus locutus est ad discipulos, & illi ad ipsum quis modus teneretur in pascendo turbam. In secunda autem nulla collocutio est circa hoc. Et ratio est, quia in prima saturatione cum discipuli nūquam talia vidissent, oportuit eos prius instrui multis verbis, vt ordinatus processus haberetur ad miraculum: in secunda autem, quia iam primam viderant, non erat opus, ꝙ informarentur: ideo Christus absolute incępit dicere misereor super turba sequen. capitu.

Tertio ex tempore quo turba Christum sustinebat. nam turba illa quam Christus secundo pauit, mā serat cum Christo per tres dies sequenti capitu. s. misereor super turbam, quia triduo me sustinent. turba autem ista nō sustinuerat Christum per aliquos dies, sed ipso die quo venerunt pauit eos. nam quando exiuit de naui incępit docere, & docuit eos multa. Mar. sexto, & inter hęc declinabat dies: ideo vespere facto, vt dicitur supra in litera dixerunt discipuli Christo, quòd dimitteret turbas, & sic in eadem die erat.

Quarto differūt ex numero panum, quia in prima saturatione

saturatione fuerunt quinque panes, vt patet hic, & Mar.6. In secunda autem fuerunt septem panes. sequent. capitu. & Mar. octauo.

Quinto differunt ex numero manducantium, quia in prima vice fuerunt quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis, vt patet hic, & Mar. sexto. In secunda autem quatuor millia, vt patet sequen. ca. & Mar. 8. Sexto differunt ex quantitate reliquiarum, quia in prima vice fuerunt duodecim cophini, vt patet hic, & Ioan. 6. In secunda autem septem sportæ sequen. capitu. & Mar. octauo.

Septimo differunt ex fine miraculi, quia in prima saturatione illa completa mansit expediendo turbas, & interim discipuli ascenderunt nauiculam: Christus autem transiuit peditās super aquas. in litera, & Ioannis 6. In secunda vice dimisit turbas expleta saturatione, & statim ascendit nauiculam sequenti capitu. & Mar. octauo: ideo omnino distinctę sunt istæ duæ saturationes.

An hoc miraculum fuerit factum circa initium prædicationis Christi vel circa finem. Et quando ieiunium Christi inchoatum est. Quæst. LXIII.

QVAERETVR de tempore quo factum est istud miraculum non quidem de tempore, idest, de hora, & die quando factum est, quia de hoc dicetur sequenti quæstio. sed de tempore Christi an circa principium prædicationis suæ, vel circa finem.

Dicendum, quòd non apparet hic, quia non est cōsuetudo Euangelistarum maxime Matthęi, Marci, & Luc. annotare tempora rerum a Christo gestarum respectu ætatis suæ, vel tempore prædicationis. Ioannes autem, & si non multum insistat in hoc, tamen aliquid ex eius dictis colligitur. Et dicendum, quod fuit fere anno vno ante mortem Christi quasi in principio anni tricesimi secundi ętatis Christi. Quod patet, quia fuit istud miraculū factū paucis diebus ante Pascha Iudęorum quod accidit in Martio Io. 6. cap. s. erat autem proximum Pascha dies festus Iudęorum, & sequitur cum subleuasset oculos Iesus, vidit turbā multam, & statim ponitur quomodo pauit eos. prædicta patent, quia Christus passus est in anno suo tricesimo tertio inchoata die tertia Aprilis, & transierant de anno illo omnes dies, qui sunt a natiuitate Christi vsque ad tertiam Aprilis. s. dies centum, & decem, vel vndecim, vt plene, & aperte probatū est in nro defensorio triū cōclusionū parte secunda. Et hoc modo necesse erat, quòd esset nunc principium anni tricesimi secundi Christi. nam fuit factum hoc prope Pascha Iudæorum, vt dicitur Io. 6. & tamen Pascha Iudæorum solet esse, vel ad finem Martij, vel principium Aprilis aut quasi, & ita essent saltem duo menses elapsi de anno illo tricesimo secundo Christi computando a die natalis eius. Quòd autem fuerit iste tricesimus secundus annus, & non prius nec posterius patet, quia Christus cępit prædicare post baptismum suum, & ieiunium. nam descendens de monte vbi ieiunauerat incępit prædicare per Galileam super 4. & Lucę. 4. & hoc fuit in principio tricesimi anni sui: nam Lucę 3. dicitur, quòd quando Iesus baptizatus est erat incipiens annorum triginta, idest, incipiebat tricesimum annum, & de illo fluxerant solum dies tredecim, quia die Epiphaniæ reuolutis annis viginti nouem baptizatus est: sic cantat Ecclesia dicens in quadam antiphona, quod eadem die reges apparuerunt, & Christus baptizatus est, & vertit aquam in vinum. Ideo a Christi baptismo, & principio prædicationis eius oportuit, quòd transiret Pascha quater. s. primum Pascha anni

F tricesimi, quia erat Iesus incipiens annum tricesimū quando baptizatus fuit, & baptizatus est die Epiphaniæ. s. sexta Ianuarij, & statim, vt ascendit de aqua iuit in desertum ad ieiunandum, vt patet Mar. 1. & colligitur Lucæ 4. & supra 4. coniungendo finem tertij c. Ieiunium ergo Christi inchoatum est sexta Ianuarij, & durauit 40. diebus supra 4. cap. Ideo necesse est, quod finiretur die quintadecima, vel sextadecima Februarij, & sic erat postea Pascha Iudæorum in Martio: ergo iam cępisset Christus prędicare ante Pascha anni sui tricesimi, cum statim, vt descendit de monte de ieiunio iuerit per Galilęam, & cęperit prædicare Lucę 4. Secundum Pascha erat anni tricesimi primi Christi. Tertium Pascha erat anni tricesimi secundi.

G Quartum Pascha erat anni tricesimi tertij, quod fuit, & vltimum vitæ suæ, quia in Pascha Iudæorum occisus est. s. primo die azymorum, idest, die quintadecima mensis eorum. Ioannes autem ponit istud quadruplex Pascha, & illorum est tertium istud, in quo saturauit turbam, ergo erat Pascha anni sui tricesimi secūdi, patet antecedens, quia Io. 2. ponitur primum Pascha Io. 5. ponitur 2. Pascha, & Io. 6. ponitur 3. Pascha, & Io. 12. ponitur aliud, & ibi ponuntur prępararoria ad mortem suam, quæ fuit in principio anni tricesimi tertij. s. in Pascha Iudęorum, ideo non potuit hoc miraculum dici factum nisi in principio anni tricesimi secundi Christi: nam saltem necesse est, quod vno anno post hoc Christus superuixerit, cum hoc prope Pascha factum fuerit Io. 6. & in alio Pascha post hæc, de

H quo Io. 12. agitur de præparatorijs ad mortē Christi.

Qua hora diei erat quando Christus saturauit turbas istas, & quam temporis partem signat in scriptura vesper, vel vesperum. Et quo tempore incipiat obseruatio festorum veteris legis, & noui testamenti. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR qua hora diei erat quādo Christus saturauit turbas istas. Aliqui dicunt, quod erat ad Solis occasum, sic dicit Nicolaus, & colligit hoc ex litera ista. s. vespere autē facto: & vesper, vel vespere solet accipi pro fine diei: vnde ait. ex hoc apparet deuotio populi ad Christum, quia

I neque propter noctem imminentē recedebant ab eo. Sed dicendum, quòd non stat, sed quòd erat nunc hora aliquanta post meridiem. Pro quo sciendum, quod turbæ cito venerunt ad locum in quem Christus de naui descensurus erat ante meridiem magna hora, & tamen Christus moratus est docendo eos multa, & curando ęgritudines eorum, sicut dicitur Mar. 6. exiēs de naui cępit docere eos multa, & sic erat iam aliquantulum post meridiem, vnde hora manducandi transierat; & ob hoc Apostoli accesserunt ad Christum dicentes, quòd dimitteret eos, & hoc colligitur ex circunstantijs literæ.

Primo quia Apostoli dixerunt, & hora iam transijt, idest, hora manducandi: nam propter hoc de mā-

K ducatione agebant, quia transierat iam hora manducandi, est autem hora manducandi sanis meridies, vel pauloante secundum conditionem regionum, & hominum, ideo meridies transierat.

Secundo patet, & efficacius, quia Lucæ 9. vbi ponitur istud miraculum dicitur, dies autem cęperat declinare, sed tunc dies incipit declinare quando Sol incipit descendere a contactu circuli meridiani: ergo statim post meridiem incipit dies declinare: ergo paulopost meridiem hoc accidit: nam si diceretur, dies autem declinauerat, posset intelligi, quòd erat circa solis occasum, sed dicitur, dies autem cęperat declinare, sed non finierat declinationem: ergo meridies erat, & tunc stat conuenienter, quod transierat hora. s. manducandi.

manducandi. Ad illud, quòd dicitur de opinione Nicolai non est curandum cum repugnet scripturæ. Ad aliud vero.s.quia supra in litera dicitur, vespere autem facto, dicendũ ꝙ illud non significabat ibi tempus extremum diei, sed partem diei, quę est immediate post meridiem. Pro quo sciendum ꝙ istę dictiones, vesper, & vespere, & vespera, & vesperum, licet aliqui velint assignare differentiam inter illas, tamen non tenent generaliter, sed solent accipi indifferenter pro eodem. Nam vesper, & vesperum ponuntur pro eodem Leu.23.s.a vespere vsque in vesperum celebrabitis sabbatha vestra, & tamen quomodocũque incipiat obseruatio festi, siue a quocunque tempore necesse est, ꝙ sit obseruatio de pũcto in punctũ, cum debeat obseruari vnus dies, ergo vbi incipit vesperũ incipit vesper: nam vespere est ibi ablatio huius dictionis vesper. Quòd etiam vespere, & vesperum pro eodem accipiantur patet, quia Exodi 12. dicitur, ꝙ immolabitur phase ad vesperum, & Deut.16.dicit̃, ꝙ immolabitur phase vesperi, & est ibi vesperi ablatiuꝰ huius nominis vespere, & sic vesperum vesperi. & vespere pro eodem accipiuntur, quia vbi dicitur Leui. 23. a vespere in vesperã celebrabitis sabbatha vestra, dicitur secundum iura extra de ferijs cap. quoniam a vespere in vesperam celebrabitis sabbatha, & dicit illud esse idem cum illo quo habetur Leu.23. quia in dicto cap. quoniam. dicitur licet scriptum sit a vespere in vespera &c. ergo vespera, & vespere, & vesperũ, & vesper indifferenter assumuntur pro eodem in scripturis, nec est magna vis facienda inter illa cum nobis occurrerint in scripturis.

Nunc autem videndum est pro quo accipiantur, idest quam partem temporis assignent.

Et dicendum, ꝙ non est in hoc certitudo, sed aliquando accipiuntur pro prima parte diei, aliquando pro illa parte diei, quę est immediate post solis declinationem; idest, post meridiem immediate, & aliquando pro Solis occasu, aliquando pro tempore, quod est immediate post Solis occasum, vel per noctem, & aliquando pro tota nocte.

De primo patet 'J.28.s.vespere aũt sabbathi, quę lucescit in prima sabbathi venit Maria &c.i. Maria venit ad monumentum vespere sabbathi.i.in vespere sabbathi, quia ponitur ibi genitiuus ꝓ ablatiuo, & tñ accipit̃ ibi vespera sabbathi pro prima parte diei primę sabbathi, idest, diei Dominicę. Quod patet, quia dicitur Mar.16. valde mane vna sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam Sole, & sic necesse est, quòd accipiatur ibi vespera pro parte diei, quę est aliquantulum ante Solis ortum.s.crepusculum matutinum quo tempore mulieres recesserunt de Ierusalem, vt venirent ad monumentum, cum dicatur Mar.16. ꝙ venerunt valde mane vna sabbathorum, vel pro principio diei immediate post Solis ortum, quo tempore mulieres accesserunt ad monumentum, sicut dicitur Mar.16. orto iam Sole.

De secundo patet, quia Ecclesia vocat horam nonę vespere, vt patet in hymno.s.largire clarum vespere, & dicitur de hora nonæ, & tamen secundum consuetudinem Ecclesiæ totum tempus quod est immediate post meridiem ad nonam pertinet, & sic totum illud vocatur vespere, & ita accipitur h.c. nam vbi dicit hic Matthæus, vespere autem facto, dicitur Luc.9. dies autem cęperat declinare, idest, incipiebat declinare, & tamen dies incipit declinare immediate post punctum meridiei: ergo statim post meridiem est vesper, vel vespere, & ita accipitur etiam Luc.24.s.ad uesperascit, & inclinata est iam dies: quia ita accipitur aduesperascere, sicut vesper, vel vespera, & tamen ibi necessario debet accipi aduesperascere pro parte diei,

A quæ est inter meridiem, & Solis occasum, & magis prope meridiem quàm prope Solis occasum, quod patet, quia illi discipuli loquebantur cum Christo de hora comedendi, quia ipsi manserunt in Emaus ad manducandum, & Iesus quasi peregrinus finxit se lõgius ire quasi nolens ibi manere ad manducandum, & illi volentes eum cogere dixerunt: mane nobiscũ quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies, idest, est post meridiem aliquantulum. Nam non potest accipi pro hora tarda circa Solis occasum, quia eodẽ cap. dicitur, ꝙ illi duo discipuli mox, vt cognouerunt in fractione panis Christum recumbentem cum eis,
B surrexerunt, & venerunt ipsa die in Ierusalem, & tamen Ierusalem distabat 60.stadijs a loco, in quo nũc erãt. eod. cap. quæ faciunt quatuor leucas: ergo necesse est, ꝙ magna pars adhuc superesset diei, & sic quando discipuli dixerunt Christo aduesperascit, & inclinata est dies, erat aliquantulum post Meridiem, & ideo discubuerunt illi discipuli ad manducandum in Emaus, & Christum secum discumbere coegerunt, & ita vespera, & aduesperascere accipitur ibi pro parte diei, quæ est immediate post Meridiem, & aliquantulum durat, & vocamus illud tempus nonam.

De tertio patet ex communi modo loquendi, & ita scriptura communius accipit. quod patet, quia Exodi
C 12. dicitur, quòd Phase immolabitur 14. die ad vesperam, & Leui.23. dicitur, quòd quartadecima die mensis Phase Domini est, idest, immolatur phase, & tamẽ phase immolabatur ad Solis Occasum, idest, in ipso Solis occasu, vel quasi, quia Scriptura non accipit rẽ, & temporis determinationem ita stricte, sicut Astrologus, qui considerat punctum casus, & ortus. Et patet hoc Deuteron.16.s.non poteris immolare Phase in qualibet vrbium tuarum, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus immolabis phase vesperi ad Solis occasum. & iste est communior modus accipiẽdi in Scriptura.

Ex hoc autem apparet consequenter, siue incidentaliter, quo tempore debeat incipere obseruatio festorum, & dico, ꝙ secundum consuetudinem, & legem veteris testamenti incipiebat obseruatio in ipso
D Solis occasu, & finiebatur in alio Solis occasu. Quod patet, quia omnia festa Iudæorum incipiebant obseruari eodem puncto temporis, & finiebantur in eodem, quia de omnibus dedit legem generalem Deus. Leui.23. posuit enim in ipso cap. omnia festa, quæ obseruare debebant Iudęi dicens in principio. Hæ sunt ferię Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis, & postea nominantur ibi omnes cum cęremonijs suis, & post omnes subiũgitur tempus, quo incipit obseruatio cuiuslibet.s.a vespere in vesperum celebrabitis sabbatha vestra: ergo cuiuslibet obseruatio incipiebat in vespere, vel vespero quod idẽ est, & tamen obseruatio phase incipiebat in ipso occasu Solis. Deuteronom.16. vt dictum est: ergo omnes festi-
E uitates incipiebant obseruari in occasu Solis, & ita obseruat consuetudo Iudęorum generaliter nunc quantum ad celebrationẽ sabbathorũ q̃ aliorum festorũ.

In nouo autem testo non accipitur sic stricte obseruatio festorum quãtum ad principia, & fines, sed standum est consuetudini qñ incipiant, & qñ finiant, vt patet extra de ferijs cap. qm. & dicit̃, ꝙ non est in omnibus festiuitatibus eadem consuetudo, vel terminus obseruationis, quia quidam citius incipiunt, & tardius terminãtur ꝑ magnitudinẽ festiuitatũ. In alijs autem econtrario fit eod. cap. & ideo non est insistendum circa terminos obseruationum tunc, sed solum, quòd teneatur consuetudo locorum, vel regionum.

Quare

Quare tanto tempore Christus tenuit turbam sine cibo. Quæst. LXV.

QVAERETVR, quare tanto tempore Christus tenuit turbam sine cibo.s.vsque ad vesperum,idest,aliquantulum post Solis declinationem,siue Meridiem. nam iam hora prandendi transierat:sic enim dixerunt discipuli hora iam præterijt.

Dicendum,quòd fuit primo ad approbandum patientiam.s.quia etjam si transisset hora ciborum, & grauarentur fame. Sic dicit Chrysosto.turbarum fidem ostendit,quòd Dominum etiam famem patientes expectabant vsque ad vesperam.

G Secundo fuit ad laudem Christi.s.ad ostendedum quanta deuotio erat populi erga eum, quia etiam si grauarentur fame sustinebāt,& libenter audiebant illum loquentem,quia hoc erat eis dulcius quàm epulari. vnde non petiuerunt ipsi licentiam a Christo eundi ad quærendum cibos,sed discipuli hoc dixerūt, & ita videtur, quòd adhuc æquo animo manebant omnes turbæ audientes eum,etiam si plura vellet loqui,quod ad magnam Christi laudem pertinet, & ita dixit Petrus Christo quando Christus dixerat ei, & alijs Apostolis,an ipsi quoque vellēt recedere.Io.6.s. Domine ad quem ibimus:verba enim vitę æternę habes,idest,verba tua sunt dulcia,sicut vita æterna: ideo nemo alius est ad quem melius possimus ire q̃ ad te. Tertio fuit ad introductionem huius miraculi. volebat enim Christus saturare turbas,& ante hoc illud pro tunc facere intenderat: ideo quęsiuit omnes circunstantias debitas, vt ex eis colligeretur quasi quędam necessitas faciendi hoc miraculum, & sic quæsiuit prius locum.nam iuit in locum desertum, quia si essent turbę in loco populoso vbi cibi haberi possent, nulla esset occasio faciendi miraculum istud. Etiam quæsiuit tempus:nam si ad locum illum desertum venirent turbę illæ diluculo,& breuiter prędicaret,& dimitteret eas,non esset occasio saturandi illas, quia hora restabat eis sufficiens,vt ante tempus ciborum possent redire ad castella,& villas proprias,& haberēt escas,nec dificerent in villa præ lassitudine,& defectu ciborum:nunc tñ tantum moratus fuerat Iesus prædicando, ꝙ erat post Meridiem, & transierat hora comedendi,vt dicitur hic in litera. ideo si non statim prouideretur turbis grauarentur fame. redire autem tunc ad loca aliqua,vt escas emerent difficile erat, qa antequam illuc peruenirent,esset forte occasus Solis, & deficerent prę lassitudine,& defectu cibi,potissime vbi paruuli,& mulieres erant,& sic fuit magna occasio ad hoc,ꝙ Christus prouideret eis si poterat,& ista fuit causa præcipua,& vera.

Quarto fuit,vt aliqui dicunt,quia Christus expectabat,quòd aliquis loquereē ei super hac re, quia Christus vult facere miracula rogatus, & tñ hoc licet posset stare, non est pręcipuum: dicetur sequenti q.sed causa vera,& pręcipua est tertia,quę assignata est.

Quomodo potest stare hæc Euangelistarum discordia hic. Quæst. LXVI.

QVAERETVR quomodo pōt stare qa Euāgelistę discordant hic.nam hic dr̄, ꝙ discipuli accesserunt ad Iesum dicentes, vt dimitteret turbas,& tunc ipse rñdit, & tñ Io. 6.ponitur, quòd Christus locutus est prius, & ipse quæsiuit quomodo pascerentur turbæ.Dicendum,ꝙ Mat.Mar.& Luc. dicunt discipulos accessisse ad Iesum,& vniformiter narrāt.Ioannes autē dicit, quòd Christus locutus est Philippo.

F Dicendum, quòd vtrūque verum est, sed vnum est,vt suppletio alterius,fuit autem ordo rei,quòd tar dante Domino in prędicatione discipuli videntes, ꝙ hora erat manducandi,& turbæ iam grauarentur,accesserunt ad Christum,& dixerunt, dimitte illos, vt euntes in castella emant sibi escas, quia desertus locus est,& hora iam pręterijt,& Iesus dixit non habēt necesse ire,date vos manducare illis, & illi dixerunt, quòd non poterant,& tunc isti tres Euangelisę subticuissent aliquid quod dixit Ioannes, quia cum dixit Iesus discipulis,date vos illis manducare, conuertit se specialiter ad Philippum,& dixit. vnde ememus panes,vt manducent hi, & Philippus ait, ducentorum denariorum panes non sufficient eis, vt vnusquisque

G modicum quid accipiat, & tunc Andreas frater Petri ait.est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos,& duos pisces,sed hæc quid inter tantos? Et tunc Christus dixit,facite homines discumbere.& sic ex omnibus dictis Euangelistarum simul sumptis,colligitur vna plena narratio, & etiam supplendum est in ea,quòd postquam Philippus dixit, ducentorum denariorum &c.Christus dixit discipulis. quot panes habetis?& tunc respondit Andreas, vt dictum est,& hoc colligitur Mar.6.s.dixit eis Iesus. quot panes habetis?ite & videte, & cum cognouissent dicunt ei, quinque panes,& duos pisces. Sic enim dicit Augu. lib.de concor.Euangeli.

Potest autem mouere quis dubium, si Dominus

H secundum narrationē Ioannis prospectis turbis quęsiuit a Philippo vnde escę illis dari possent,quomodo sit verum quod Matthęus hic narrat prius dixisse Domino discipulos,vt dimitteret turbas quo possent alimenta quærere de proximis locis.

Intelligitur ergo post hæc verba Dominum inspexisse multitudinem,& dixisse Philippo, quod Ioannes memorat.Matthęus autem, & alij prętermiserunt.& ideo in talibus quęstionibus neminem moueri oportet, cum ab aliquo Euangelistarum dicitur, quod ab alio prętermittitur. Et tamen non est intelligendum totaliter secundum, quòd dicit Augu.s. quòd omnia, quæ Matthęus hic dicit,fuerunt prius dicta,& postea illa, quæ Ioannes narrat, quia dicitur,

I quòd dixerunt discipuli. non habemus nisi quinque panes,& duos pisces,& tamen post hoc non quęreret Christus a Philippo:vnde ememus panes,vt manducent hi. vt dicit Ioan.& postea dixit Andreas. est puer vnus hic &c.quia non repeteret ille quod iam dictum fuerat, ideo est intelligendum, quòd omnia ista,quę dixit hic Mat.& Mar.& Luc.fuerunt priora eis,quę narrat Ioan.& maxime ista, quæ narrat Mat. pręter vltimam responsionem Apostolorum, scilicet,non habemus nisi quinque panes.

Quare Apostoli accesserunt nunc ad Christum,vt dimitteret turbas. Quæst LXVII.

K QVAERETVR, quare Apostoli accesserunt nūc ad Christum,vt dimitteret turbas.

Dicendum, quòd fuit. Primo quia Deus mouit corda eorum, vt hoc facerent, quia Christus volebat facere hoc miraculum, & tamen non vult miracula facere nisi rogatus,ne res suę nobis accipiētibus vilescant,& ideo mouit corda discipulorum, vt loquerentur,& sic esset occasio, vel ordo procedendi ad miraculum. Sic dicit Chrysosto. cibaturus quidem eos Dominus expectat rogari, non quasi exultans,& insiliens prior ad miracula,sed rogatus.

Secundo fuit,quia discipuli miserebantur turbarū, nam erat iam tempus escarum:immo iam hora prætererat,vt dr̄ in litera. ideo rogauerūt eum, vt dimitteret

feret eos ire ad escam, ne fame grauarentur, Sic dicit Theophilus. vide iam quõ discipuli Christi circa hominum amorem proficiunt: turbarum enim miserti accedunt ad Christum, & pro eis intercedũt. Tertio fuit, quia Christo prędicante morabantur turbę vltra horam escarum, & sic ad Christum pertinebat aut illis de cibo prouidere, aut mittere illos ad loca in quibus prouiderent sibi, & quia putauerunt discipuli, quòd Christus forte raptus ardore prędicationis, non considerabat, quę hora esset, expectabat ad eos prouidere, quòd turbis prouideretur, ideo accesserunt ad Iesum, & sic in hoc volebant se exonerare labore prouidendi eis, vt turbę non haberent causam querelę contra Christum, vel contra eos si nimis vltra horam eos tenerent, & postea eis non prouiderent, sed remitteret tempore quo sibi prouidere non possent. Quarto fuit, quia discipuli putabant, quòd licet turbæ grauarentur fame manentes vltra horam sine cibo, nemo ex eis auderet loqui ad Iesum propter reuerentiam, vel ob aliam causam: ideo ipsi, qui erant magis familiares Christo accedere voluerunt.

Quinto fuit propter seipsos, quia ipsi etiam volebant manducare cum hora transisset, & non poterãt quandiu Iesus manebat prædicans, & ꝙ forte erubescebãt ei dicere, ꝙ cessaret a prędicatione, vt manducaret, voluerunt hoc honestius dicere sumpta occasione ex charitate, & misericordia turbarum. s. quia hora erat, vt mitterentur ad sumendum cibum, & ita aliquando faciebant. nam cum semel manducare vellent, & turbis venientibus Christus vellet adhuc loqui illis, exierunt tenere eum dicentes, ꝙ in furorem versus est. Mar. 3. cap. nunc autem honestius locuti sunt & tamen quocunque modo loquerentur, Christus sustinebat defectus eorum. nam etiam quando exierunt tenere eum dicentes versum esse in furorẽ, non restitit illis, sed reuersus est domum cum illis, vt colligitur Mar. 3. cap.

Quare nunc non accessit ad Christum aliquis de turbis, vt peteret licentiam a Christo, vt prandere possent. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR, quare nunc non accessit ad Christum aliquis de turba. cum iam trasisset hora prandendi, & fame grauarentur, dicens quòd daret eis licentiam eundi ad quærendum cibos.

Aliqui dicunt, quòd turbę expectabãt, quòd Christus eas pasceret, ideo nihil dicebant, sed sustinebant Christum agere quidquid vellet.

Sed dicendum, quòd non stat, quia turbæ nihil tale viderant vnquam Christum agentem: ideo non erat eis vlla causa hoc expectandi, secus autem in secunda vice, quia cum iam vidissent iterum eum pascentem, habita opportunitate ad hoc ex conditione loci, & temporis poterant istud expectare.

Secundo patet, quia discipuli non confidebant neque cogitabant hoc. ergo a fortiori turbæ non sperarent illud: potius enim confidebãt de miraculis Christi discipuli eius q̃ extranei, ipsi tñ non sperabant hoc cum dixerint Christo, dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. ergo turbæ non sperabant hoc. Dicendum, ꝙ nemo de turba hoc petebat a Christo, licet non crederent se ab eo cibandos. Primo propter venerationem, quia in tanta veneratione, & reuerentia tenebant turbæ Christum, vt etiam si paterentur famem non auderent ei dicere verbum. Secundo ne offenderent ipsum. nam Christo prędicante siquis interrumperet verbũ eius maxime petens, ꝙ cessaret, vt illi irent ad quærendum escas, qui audiebant, erat quodammodo contemnere verbum prędicantis, vel non

A debite illud venerari, & per hoc putare poterant, ꝙ Christus offenderetur, & nollet amplius prædicare eis, neque languentes eorum sanare: immo nemo loqui sibi in hac re auderet. Tertio & præcipue pp dulcedinem verbi; erat enim tanta dulcedo verbi Iesu, ꝙ etiam siquis diebus noctibusque audiret, nollet ad alia diuertere, & hoc, quia noua, & inaudita de regno cęlorum prędicabat. Etiam quod maius erat, quia erat potentia in verbis eius. poterat. n. loquendo consolari hominem, & conseruare sine cibo. Si enim Moyses in consortio diuini sermonis mansit bis quadraginta diebus. Deut. 9. & nõ grauabatur, sed potius
B induerat facies eius quędam diuinum fulgorem ex isto consortio diuini sermonis. Exo. 34. poterat Christus, qui ipsemet Deus erat sic hominem consolari, & loquendo sine cibo seruare. De hoc dicit Chryso. ideo autem nullus de turba accedit: venerabantur. n. eum abundanter, & nec famis sensum accipiebant, amore instante. Quarto fuit, quia turbę sciebant Iesum esse virum prudentissimum, & scientem quid eis necesse eẽt, & iõ, ꝙ ipse mitteret illos ad quęrẽdũ cibos, vel disponeret aliter, vt eis bene esset, & ipsi nolebant præuenire dispositionem eius.

C *Quomodo discipuli nunc accesserunt ad Christum, & quid faciebat Christus cum accesserunt ad eum. discipuli. Quæst. LXIX.*

QVAERETVR quomodo discipuli nunc accesserunt ad Christum, & quid faciebat Christus cum accesserunt ad eum discipuli. Aliqui dicunt, ꝙ Christus erat nunc orans postquam prędicauerat, & qñ orabat sequestratus erat ab oĩbus, & manebat solus, vt dr̃. ĩ. in litera. ascendit in monten solus orare, & qñ erant cum eo aliqui si volebat orare elongabat se modicum ab eis, sicut dr̃ Luc. 22. ꝙ Iesus accepit secũ Petrum, & Ioannem, & Iacobum seorsum, & locutus est eis, & deinde auulsus est ab eis quantum est iactus lapidis, & orauit, ita nunc poterat esse elongatus a turbis, & discipulis, vt accederent ad eum discipuli, & hæc dicerent. Sed dicendum, ꝙ non stat, sed oportet
D dici, ꝙ Christus prędicabat nunc qñ accesserunt discipuli. nam si esset iam sermo expletus ad plebem, & Christus oraret, nullum esset impedimẽtum quin turbæ recedere possent ad quęrendum escas.

Secundo quia discipuli dixerunt Christo, dimitte turbas; ergo ipse tenebat eas. & tñ si oraret finito iam sermone non teneret turbas: ergo adhuc prędicabat. Tertio patet, quia Christus nunquam solebat post prædicationem orare quousq; expediret a se turbas, vt nemo posset eum impedire: sic dr̃. ĩ. in litera, ꝙ dimissa turba ascendit in montem solus orare: ergo nunc non manebat turba cum eo orante, sed prædicabat. Quarto patet, & efficacius, quia Mar. 6. apparet, ꝙ nunc prædicabat, quia dicitur exiens de naui vidit turbam multam, & cępit docere eos multa, & cum
E hora multa fieret accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, desertus est locus &c. ergo hora multa, idest, tarda fuerat cum maneret Iesus docendo turbas multa de regno Dei, & idem innuitur Luc. 9. ergo prędicabat nunc Iesus, & discipuli sui erant magis propinqui ei quàm cęteri, quia ita solebant sedere iuxta eum quando prędicabat vt patet supra quinto, & tamen non accedebant ad eum, vt seruaretur Christo sua dignitas, & vt ab omnibus turbis melius conspici, & discerni posset, erant quippe multi audientes eum. s. forte plus quàm decem millia hominum, nam omnes isti, qui manducauerunt erant audientes eum, & tamen manducantes erant viri quinque millia: exceptis mulieribus, & paruulis, qui peruenirent forte plus quàm ad alia quinque millia. ad hoc autem, quòd ab

omnibus

omnibus istis conspici posset necesse erat, quòd per se esset, & forte in loco eminentiori, & tunc cum sermo traheretur in longum, possent discipuli accedere propinquius, vt loquerentur ei familiariter, vt nec turbæ audirent de quibus agebatur. Vel dato, quòd discipuli essent ante propinqui Christo secundum locum, & tunc non magis propinquarent, quia tamen ante hoc nihil ei loquebantur, & nunc loquuntur, dicuntur nunc accedere ad loquendum.

Quis locus erat iste desertus quis locus item sit Bethsaida. Quæst. LXX.

QVAERETVR cum discipuli nunc dixerint Christo desertus est locus, quis locus erat iste desertus.

G Dicendum, quòd Christus quando voluit ascendere in nauiculam dixit discipulis, venite in desertum locum, & requiescite pusillum. Marc. sexto, & supra in litera, & ita nunc quando exiuit de naui stetit in loco isto deserto, & ibi docebat turbam. & dicitur Luc. nono, quòd iste locus desertus erat Bethsaida.

Sed quomodo potest stare, quia Bethsaida erat ciuitas quædam in Galileæ, de qua erat Andreas Apostolus. sic dicitur Ioan. primo, scilicet, erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andreæ, & Petri.

H Dici potest vno modo, quòd Bethsaida est nomen æquiuocum ad ciuitatem, & ad desertum, & Luc. nono, accipitur pro deserto, & non pro ciuitate.

Aliter potest dici, quòd accipitur Bethsaida pro illa ciuitate Andreæ, & Petri, & vocatur istud desertum Bethsaida, idest, pertinens ad vrbem Bethsaidæ, vt quia est iuxta vrbem, & est de territorio illius, & potest esse ibi Bethsaida in genitiuo, ita quòd sit indeclinabile, & hoc est verisimile, quia ista saturatio turbæ fuit nunc iuxta mare Galileæ, vt patet hic, & Ioan. sexto, & tamen Bethsaida est etiam iuxta mare Galileæ, vt patet hic: ideo istud desertum forte pertinet ad Bethsaidam, & vocatur
I desertum: non quidem, quòd sit aliqua latissima regio non habens habitatorem, sicut sunt deserta Arabiæ, per quæ transierunt Iudæi veniendo de Aegypto, vel magnum desertum quod interiacet terræ Philisthinorum, & Aegypto, sed erat desertus locus, idest, erat campus vbi non erat habitatio aliqua: nec forte ad vnam aut duas leucas, & tamen non multum inde distabat loca habitata. Quod patet, quia discipuli dixerunt Christo, dimitte turbas, vt euntes in villas proximas, & castella emant sibi escas, & tamen transierat iam Meridies, vt dicitur Luc. nono, quòd dies cœperat declinare, & poterant adhuc turbæ ire ad loca proxima pro cibis, ergo non distabant inde loca proxima vltra duas, vel
K tres leucas, & forte proximior omnibus locis erat Bethsaida, ideo dicebatur istud desertum Bethsaida, idest, illius vrbis. Sic tenet Beda dicens super Lucam. est enim Bethsaida in Galileæ ciuitas Andreæ, & Petri, & Philippi Apostolorum iuxta stagnum Genesareth. Siquis velit dicere, quòd Bethsaida accipiatur pro aliquo deserto quod vocetur Bethsaida, & non pertineat ad aliam ciuitatem. non est insistendum, quia manifestum est, quòd Bethsaida est nomen æquiuocum. Quòd etiam interdum accipitur pro piscina probatica, quę erat in Ierusalem iuxta templum in qua lanabantur ægroti. Ioan. quinto, erat Ierosolymis probatica piscina, quę cognominatur Hebraicæ Bethsaida quinque porticus habens.

F *Quomodo Euangelistæ videntur repugnare de loco huius miraculi saturationis turbarum, & quod mare sit illud Galilææ, quod etiam dicitur stagnum Genesareth, & mare Tiberiadis. Quæst. LXXI.*

QVAERETVR quomodo potest stare, quia Euangelistę videntur repugnare de loco huius miraculi, quia hic, & Marc. sexto innuitur, quòd iste locus erat citra mare Galileæ, quia quando Christus ascendit nauiculam non transfretauit, sed rediji ad idem litus de quo exierat. Quod patet, quia turbæ de ciuitatibus ipsis secutę sunt eum pedestres, & peruenerunt ad locum antequam ipsi, & tamen si transfretaret ad aliud li-
G tus maris, non possent turbæ pedestres ire ad locum in quem ipse ibat. Sic dicit Beda, scilicet, quia dicitur eos pedesteres venire: ostenditur, quia non in aliam maris, siue Iordanis ripam nauigio peruenerint discipuli cum Domino, sed proxima eiusdem regionis loca adierunt, quando & indigenæ pedestres poterant peruenire, & tamen Ioan. sexto innuitur, quòd hoc miraculum factum est trans mare Galileæ, scilicet, post hæc abijt Iesus trans mare Galileæ quod est Tiberiadis.

Dicendum, quòd mare Galileæ est quædam magna lacus per quam transit Iordanis, & stagnantur ibi aquę eius, & postea transeunt, & diclinant versus Iericho, & vsque ad mare mortuum. sed ibi
H non se extendit mare istud Galileæ, siue stagnum Genesareth. habet ergo duo latera, vel litora vnum Occidentale versus Ierusalem, & aliud Orientale versus terram duarum tribuum, & dimidiæ, & terram Ammonitarum, & terram Gerasenorum, ad quam Christus transfretauit supra octauo capitu. quando sanauit arreptitios, & ab vno litore in aliud non transitur nisi nauigio. nunc autem licet Christus nauigauerit non transfretauit, quia de eodem litore, de quo ipse exiuit exierunt turbę, quæ secutæ sunt eum, & tamen venerunt pedestres, vt patet in litera, & Marc. sexto, & tamen potest vtrunque litus dici trans mare, quia citra, & vltra, vel trans sunt termini relatiui, qui dicunt positionem, & quilibet locus potest dici citra, & vltra ad aliud, & aliud sumptus, sicut eadem columna est dextra, & sinistra, vni quidem est dextra, & alteri sinistra, & ita illud latus maris Galileæ, in quo nunc Christus erat, & de quo turbæ exierunt, vocatur trans mare forte respectu regionis illius, de qua ante hoc mentionem Ioannes fecit, & in qua Christus fuerat.

Aliter potest dici, & melius, quòd vnum latus ipsius maris vocabatur tans mare absolute, idest, generaliter. aliud citra mare. latus enim Orientale vocabatur trans mare, vel vltra mare, & hoc erat propter Ierusalem, quę erat ad partem Occidentalem illius maris, ideo quidquid vltra illud mare erat, vocabatur absolute vltra, vel trans mare. &
K ita vocatur absolute trans Iordanem. Isaia nono, & supra quarto, scilicet, trans Iordanem Galileæ gentium, & ita Euangelistę nominant trans Iordanem quidquid est ad Orientem Iordanis. sic etiam trans mare id quod erat ad Orientalem partem eius. Et hæc est veritas, quia Ioan. sexto, vbi dicitur, quòd hoc factum est trans mare Galileæ, dicitur, quòd veniendo de loco illo in Capharnaum oportet nauigare trasfretando, & tamen Capharnaum est iuxta istud mare Galileæ ad Occidentalem partem eius.

Quomodo

Quomodo poteſt ſtare, quòd turba præuenit Chriſtum ad locum ad quem ibat: cum Ioan. 6. dicatur oppoſitum Et quòd conſuetudo Euangeliſtarum eſt quædam dimittere, quæ alij exprimunt.

Quæſt. LXXII.

QVAERETVR etiam quomodo poteſt ſtare, quia hic dicitur, quòd quando exiuit Ieſus de naui excepit eum turba, quod magis innuitur Mar. 6. ſ. quòd turbę pręuenerunt Ieſum ad locum ad quem ibat, & quando exiuit de naui vidit turbam multam, & tamen Io. 6. innuitur, quòd Ieſus erat in terra quando venerunt turbæ, quia dicitur. ſubijt ergo Ieſus montem, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis, & ſequitur, cũ ſubleuaſſet oculos vidit, quòd multitudo magna venit ad eum, & ita innuitur, quòd ipſe prius erat in loco quàm turba.

Dicendum, quòd nunc turba iuit in locum antequam Ieſus, eo quòd turba ſciebat locum, & Ieſus moratus eſt aliquantulum in mari ſolatium, vel quietem neceſſariam ſumendo pro ſe, & diſcipulis ſuis. ſic dicitur Mar. 6. quòd turbæ de ciuitatibus ſecutę ſunt pedeſtres, & præuenerunt eos, ideſt, Ieſum, & diſcipulos eius, & ſequitur, & exiens de naui vidit turbam multam, & docebat eos. Et tamen iſta eſt conſuetudo Euangeliſtarum, quòd quædam dimittant, quæ alij exprimunt, & vt quibuſdam tacitis fiat conueniens narratio oportet eam formare, ſeruata tamen veritate rerum, ita vt interdum videatur vnus Euangeliſta dicere contraria alteri, & non contradicit. ſic patet in ſuſcitatione puellę a Chriſto ſuſcitatę. nam ſupra 9. dicitur, quòd pater puellæ dixit: Domine filia mea modo defuncta eſt: vade, & pone manum tuam ſuper eam, & viuet, & Mar. 5. dicitur, quòd dixit: Domine filia mea eſt in extremis: vade & pone manum tuam &c. Et tamen hęc diuerſitas eſt, quia Mar. voluit narrare totam ſeriem rei. ſ. quòd acceſſerit pater puellę ad Chriſtum, & rogauit pro puella, quæ erat in extremis, quòd veniret Chriſtus, & ſanaret eam, & interim puella defuncta eſt, & venerunt nuncij ad patrem puellę ſtatim, & iam Chriſtus ibat ad ſuſcitandum eam, licet nondum putaretur mortua. & illi nũcij dixerunt ad patrem puellę, filia tua defuncta eſt, quid adhuc vexas magiſtrum? & Chriſtus dixit. noli timere, ſed tantum crede, & ſalua erit, & tunc Chriſtus iuit, & ſuſcitauit eam. Matthęus autem voluit eſſe breuis omittendo omnia hæc, ſolum ponens ſuſcitationem puellæ, & quia ſi introduceret patrem dicẽtem: Domine filia mea eſt in extremis, oportebat enarrari omnia intermedia tacitis alijs; incępit hiſtoriam ex illo loco poſtquam nuncij dixerant puellam mortuam, quaſi tunc pater petere inciperet, & tamẽ ſi tunc inciperet non peteret pro ſanatione, ſed pro ſuſcitatione, ideo introduxit eum dicentem: Domine filia mea modo defuncta eſt. ita in multis alijs. Ita nunc voluit Ioannes omittere multa, quæ alij dixerunt, ideo aliter ordinauit formam narrationis. nam Matthęus Marcus, & Lucas referunt quomodo aſcẽdente Ieſu in nauiculam videntes illum turbæ, & cognoſcentes exierunt de ciuitatibus, & ſecutę ſunt cum pedeſtres, & pręuenerunt eum ad locum ad quẽ ibat, & tunc exiens vidit turbam congregatam in litore, & cępit prædicare, & ſanare ęgros. & deinde cum protogaretur in longum ſermo ita, vt tranſiret hora ciborum, acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum, vt dimitteret turbas ire ad quærendum eſcas. hæc omnia voluit Ioannes ſubticere, ſolum introducens Ieſum loquentem diſcipulis de ſaturatione turbarum, ideſt, quomodo prouideretur turbis de cibo, & ad hoc oportuit, quòd aliter formaret narrationem.

A nam non poterat dicere, quòd exiens Ieſus de naui vidit turbam congregatam, cum de nauigatione nihil dixiſſet, ſed dixit, quòd ſedebat, & vidit turbam multam, quæ venit ad eum, & hoc verum eſt, quia turba venit, ideſt, venerat iam, quia venit eſt præteritum, & tamen, quòd Ieſus reſpiceret turbam non eſt principiũ hiſtorię huius, ſed id quod alij Euangeliſtæ referunt, & tamen artificioſe valde dixit Ioannes, cum ſubleuaſſet Ieſus oculos vidit multitudinem, ſiue quia multitudo magna venit ad eum, dicit Philippo, vnde ememus panes? nam Matthęus, Marcus, & Lucas introducunt diſcipulos prius lo-
B quentes ad Ieſum, quòd dimitteret turbas, & ad hoc non oportebat, quòd ipſe reſpiceret turbas, ſed quòd diſcipuli aſpicerent eas, & tamen Ioannes introducit Ieſum loquentem ad Philippum, quaſi ipſe prius locutus fuerit, non quidem aſſerens hoc, ſed tacens reliquas partes hiſtorię: ideo oportuit ad hoc, quòd diceretur Ieſus ſubleuaſſe oculos, & vidiſſe turbam, vt per hoc innuatur, quòd fuit ſolicitus de paſcendo turbas, quia ſubleuatis oculis viderat multitudinem earum, & tamen manifeſtum eſt, quòd non illico, vt Ieſus vidit turbam dixit Philippo, vnde ememus panes? quia Ieſus vidit turbas quando exiuit de naui, & cępit illico docere eas, & ſanare languidos earum, & durauit longa hora hęc prędicatio antequam di-
C ſcipuli loquerentur ad Ieſum de cibando turbam. Marc. ſexto, ſcilicet, & exiens de naui vidit turbam multam, & cępit docere eos multa, & cum hora multa fieret, acceſſerunt diſcipuli eius dicentes. deſertus eſt locus &c. Ioannes tamen ita retulit, ac ſi poſtquam Chriſtus vidit turbas nihil egiſſet niſi de cibis illarum loqui, quia dicitur, quòd videns, quòd multitudo magna veniſſet ad eum dixit ad Philippum. vnde ememus panes, &c. Quòd autem dicitur, quòd ſubijt Ieſus in montem, non eſt ſenſus, quòd aſcenderit in aliquem montem antequam turbę venirent, ſed mons eſt hic locus ille, in quo Ieſus inuenit turbam, & prędicauit, & pauit eos, & quia magnitudo magna erat, occupabat magnum terræ ſpacium, cuius partes quędam alijs emi-
D nentiores erant, & illę vocantur mons. manifeſtum eſt autem, quòd in tali loco Chriſtus eſſet, quia cum prædicaſſet tantæ multitudini ad hoc, quòd conſpiceretur ab omnibus, & liberius audiretur vox eius, oportebat, quòd ipſe eſſet in loco excelſiori quàm illi, ſicut eſt ſolitum prædicantibus, & docentibus. Et quia diſcipuli Chriſti, ſicut erant ei magis familiares quàm cęteri, ita erant loco propinquiores quàm reliqua turba, erant etiam ipſi in illa parte eminenti, licet Chriſtus in eminentiori, ideo dicitur Chriſtus ſubijſſe montem cum diſcipulis ſuis. Et hoc etiam artificioſe ſolus Ioannes dixit, quia ipſe introduxit Chriſtum reſpicientem totam turbam ad hoc, quòd ſolici-
E tus eſſet de ſaturatione illorum, & quia tanta multitudo non poterat diſtincte videri niſi ab eo, qui eſſet in loco eminentiori quàm illi poſuit duo. vnum eſt, quòd Ieſus erat in monte cum diſcipulis ſuis: aliud, eſt quòd ſubleuauit oculos, quod cęteri Euangeliſtæ tacuerunt, & pertinet ad artificioſam narrationem Ioannis, qui rem hanc decurtate retulit, omittens quæ alij dixerant. iſtud enim eſt, quod magnas ambiguitates lectoribus parit, niſi valde caute attendant, quòd quidam decurtant alij ſupplent, & quilibet tenet formam ſibi conuenientem narrandi quaſi plene referat.

Cum

Cum dicitur hic, & hora iam præterijt, quæ sit ista hora. Quæst. LXXIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, & hora iam prę terijt, quæ hora sit ista.

Dicit Nicolaus, quòd sit ista hora reuertendi ad loca de quibus exierant, quasi dicat, locus est desertus, & non possunt redire ad loca de quibus venerunt, qa hora transijt. dimitte ergo illos ire in loca proxima ad quærendum escas. Sed dicendum, quòd accipitur hic hora pro hora comedendi. Quod patet, quia erat iam plus quàm Merides, cum dicatur Lucæ 9. dies autem cęperat declinare. s. Sol a Meridiano circulo, quod est statim post Meridiem, & tamen ad Meridiem, vel ante est hora comedendi, ideo de hora manducandi dicebant. Et patet ex contextu literæ, qa discipuli loquuntur ibi de cibis, dicentes ꝙ turbæ dimittantur ire ad quęrendum escas: ergo cum hora absolute ponatur debet intelligi de hora vescendi, qa aliàs nō bene sequeretur, ꝙ ex quo hora præterierat, deberet Christus dimittere turbas ad quærendum cibos. Tertio patet, quia expositio Nicolai non est multum ad propositum: nam etiam si hora recedendi ad loca propinqua non transisset, si iam erat hora prandendi, vel appropinquabat, debebat mitti ad quærendum escas, & ideo superuacue diceretur hora præterijt. Quarto quia non stat, quia dicitur hic, & hora iam pręterijt, in quo ponitur hora communis omnibus, idest, quòd omnibus pręterierat, & tamen si acciperetur pro hora reuertendi non pręterijsset omnibus, quia quidam illorum essent de ciuitatibus propinquis, idest, de locis proximioribus illi deserto: ergo sicut poterant ire ad loca proxima, poterant ire ad vrbes suas, & tamen exponendo iuxta Nicolaum debet intelligi, quòd mittantur ad loca proxima, quia transit hora. s. reuertendi in sua, ergo non transierat hora reuertendi, vel eundi ad proxima, quia aliàs non potius deberent dimitti in hæc quàm in illa, & tamen loca proxima erant loca quorundam illorum: ergo non præterierat illis hora, & tamen omnibus pręterierat hora, quia absolute dicitur, & hora iam præterijt: ergo intelligitur de hora manducandi, & ideo prouidendum erat eis dimittendo ipsos ire ad proxima loca.

Quomodo istæ turbæ incurrerunt in hanc necessitatem, vt necesse esset eis, vt cibarentur a Christo. Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR quomodo istę turbę incurrerunt in hanc necessitatem, vt necesse esset eis, vt cibarentur a Christo.

Aliqui putant, quòd tandiu manserant iam cum Christo, & ideo deficiebat eis cibus, sicut sequenti cap. de turba quam saturauit Christus dicitur, misereor super turba, quia triduo me sustinent, & si dimisero eos in via deficient.

Dicendum, quòd non stat, quia ipso die venerant isti. nam postquam venerunt vsquequo discipuli dixerunt Christo, ꝙ dimitteret eos, non fecit Christus nisi prędicare eis, & sanare infirmos eorum, vt patet Mar. 6. s. exiens de naui vidit turbam multam, & docebat eos multa, & sequitur. cum hora multa fieret accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, desertus est locus, & hora pręterijt, dimitte turbas, & sic non transierat dies integer ex quo discipuli ad Christum venerant, sed solum venerant ante Meridiem, & ipse prędicando tenuit turbas vsque post Meridiem, non ergo defecit cibus ex hac causa. Alij dicunt, ꝙ defecit, quia veniebant turbę ad Christum, & putauerūt eum

F inuenire in aliquo loco habitato, sicut aliàs solebat manere, & ibi inuenirent escas, ideo de locis illis de quibus veniebant non tulerunt secum cibos, nunc vero cum Christus maneret in deserto non inuenerunt ibi aliquid, ideo oportuit, ꝙ remitterentur ad quærendum escas, vel Christus eos pasceret.

Sed hoc etiam non stat, quia turbę sciebant, ꝙ Iesus ibat in locum illum desertum. nam ipse nauigauit, vt iret illuc, & turbę concurrerunt pedestres de ciuitatibus, & præuenerunt Christum illuc euntem, vt dicitur Mar. 6. & qñ ipse exiuit de naui inuenit turbas in loco, & cępit docere eas eo. cap. non ergo ignorabant locum ad quem ibant.

Dicendum igitur, ꝙ causa huius necessitatis fuit,
G quia turba sciebat locum, ad quem nūc Christus ibat esse desertum, & tamen esse prope castella, & villas, ita ꝙ si Christus non moraretur prędicando, nisi sicut solitus erat, possent competenti hora redire ad loca proxima, vt ibi manducarent, & ideo noluerunt secum onera ciborum portare. Christus aūt moratus est prædicando, vltra solitum, ita vt iam declinaret dies, & sic erat iam hora tarda ad redeundum in loca proxima pro cibis, & ita fuit occasio, vt Christus, qui tenuerat turbam in sermone, & impediuerat a quærendo cibos daret ei cibos. Et hoc patet, quia discipuli non accesserunt ad Iesum ad hoc, ꝙ dimitteret turbas, nisi quando erat hora tarda. nam dixerunt. hora iam pręterijt, & sic videt̄, ꝙ si nō fuisset sermo Chri-
H sti tam longus, non fuerat necesse, ꝙ discipuli accederent ad eum, vt dimitteret eas, sed ipsę poterant ire in loca proxima ad cibos quęrendos, quia adhuc hora competens ad hoc eis superesset.

Quare discipuli accedentes ad Christum non petiuerunt, quòd cibaret turbas, sed quòd dimitteret eas. Quæst. LXXV.

QVAERETVR, quare discipuli accedentes ad Christum non petiuerunt, ꝙ cibaret turbas, sed ꝙ dimitteret eas. nam poterat cibare eas, & ipsi conuenienter hoc petere poterant.

Dicendum, ꝙ nihil tale cogitare poterāt, eo quòd
I nunquam viderant Christum similia facientem, quia ista fuit prima saturatio turbarum, ideo non occurrebat in mentem talia a Christo petere.

Sed dicetur, ꝙ Iudæi sciebant alia miracula similia facta. nam Deus pauit cęlitus Iudęos in deserto 40. annis dando Manna. Exo. 16. & Deut. 8. etiam Angelus Dñi attulit Eliæ panem subcinericium, & vas aquæ in deserto Bersabeę, vt ambularet in fortitudine cibi illius 3. Reg. 19. cap. etiam tempore famis magnæ pauit Deus Eliam apud torrentem Carith mittendo ei quotidie panem, & carnes 3. Reg. 17. cap. ideo sic poterant nunc putare de Christo, cum viderent eum alia miracula facere, quòd posset facere istud.

Dicendum, quòd forte discipuli Christi non putauerunt esse tātam necessitatem, vt oporteret vti hoc
K miraculo ad saturandum turbas, quia erant loca aliqua proxima ad q̄ possent ire ꝓ cibis, sicut ipsi dixerant. s. dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Sed melius dicendum est, ꝙ faciebant hoc ex quadam imperfectione fidei, quia adhuc non sufficienter de Christo sentiebant, quę oportebat, vel decebat sentire. Quod apparet, quia etiam postquam Christus dixit discipulis vos date illis manducare, nescierunt redire nisi ad modum humanum dicentes. non habemus nisi quinque panes, & Philippus a Christo super hoc interrogatus dixit, ducentorum denariorum panes non sufficient eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat. Ioan. sexto, & alij discipuli dixerunt, euntes emamus ducentis

denarijs

denarijs panes, & demus eis, Marci 6. Et tamẽ si aliquid fidei haberent de potestate Christi circa hoc, dicente Christo eis: Vos date illis manducare, dicere debuissent, nos non possumus, sed tu posses si vis saturare eos: erat ergo infidelitas, idest, imperfectio quædam fidei discipulorum. Quod magis patet, quia non solum hac vice, cum primo Christus saturauit turbas, sic dubitauerunt, sed etiam in secunda vice, cum iam iterum Christus pauisset turbam, adhuc dubitauerunt, & infidelitatem quandam ostenderunt, vt patet sequenti capitu. & Marci octauo: nam dixit Christus, Misereor super turbam, quia triduo me sustinent, & non habent quid manducent, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Et dicunt discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus tantam turbam? Ista iam erat incredulitas multum increpabilis, & ita Christus arguit eos, infra decimosexto, super defectu panis quem non portauerunt in via, scilicet, quid cogitatis inter vos modicę fidei, quia panes non habetis: nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis, & septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis, quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis? Erat ergo infidelitas, siue imperfectio quædam fidei Apostolorum, quòd non petiuerint nunc a Christo, quòd saturaret turbas. Sic dicit Chrysost. super Matthæum, scilicet, nec discipuli accedentes dicunt ciba eos, ad hoc enim imperfectius erant dispositi, sed dicunt desertus est locus.

Quare discipuli non dixerunt de seipsis, vt Christus dimitteret eos ad quærendum cibos. Et quòd erat consuetudo discipulis Christi secum ferre in itinere panes. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR cum discipuli dixerint de turbis, quòd dimitteret eas ad quærendum cibos, quia locus ille desertus erat, quare non dixerunt de seipsis, quia etiam ipsi cibis egebant cum essent in deserto.

Dici potest, quòd discipuli nunc loquendo non solum agebant causam turbarum, sed etiam suam, & forte potius suam, quia erat hora manducandi elapsa, & ipsi volebant manducare, nec poterant Christo prædicante, ideo dixerunt, quòd turbas dimitteret, ita cum vellent turbas dimitti, vt irent ad proxima loca pro cibis, forte ipsi volebant ire pro cibis euntibus turbis, & afferrent illos Christo in deserto, vt manducaret, quia sic aliquando faciebant, vt quando transiuit Iesus apud locum Samariæ, mansit foris apud fontem lassus, & discipuli intrauerunt vrbem pro cibis, & attulerunt eos Christo sedenti ad fontem, Ioan. 4.

Aliter potest dici, & melius, quòd discipuli nihil dixerunt de se, sed de turbis, quia pro se, & Christo panes habebant, scilicet, quinque panes, & duos pisces. Quod patet in litera, quia quando Christus dixit: date vos illis manducare, dixerunt: non habemus nisi quinque panes, & Marci 6. dicitur, quòd Christus dixit illis, quot panes habetis? & illi dixerunt, quinque panes. Et hoc quia consuetudo erat discipulis Christi, quando de aliquo loco exibant cum Christo, portare secum panes ad viam, & si aliquando obliuiscebantur accipere illos, timebant se arguendos a Christo, sic patet infra decimosexto, scilicet, cum venissent discipuli Iesu trans fretum obliti sunt accipere panes, & tunc Christus dixit eis in via. Intuemini, & cauete a fermento Pharisæorum,

A & Saducæorum, & illi cogitabant intra se, quòd hoc eis Christus diceret, quia panes non acceperant, & sic apparet, quòd aliàs consuetum erat eis panes tollere in via, maxime autem nunc haberent, quia quando Christus recedere voluit de loco in quo manebat, præmonuit eos dicens: venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum, Marci 6. & supra in litera, & sic ipsi scientes, quòd in desertum ituri erant, pararent sibi necessaria, & ita cum turbis deficeret cibus, non deficiebat discipulis, sic fuit in alia vice, quando Christus saturauit turbas: nam cibus defecerat turbis, & discipuli habebant cibos, & Christus dixit eis, quot panes habetis? & illi dixerunt, septem, & paucos pisciculos, sequenti cap. & Marci 8.
B ideo discipuli pro solis turbis nunc petiuerunt, quòd dimitterentur ire ad quærendum cibos.

Quare discipuli dixerunt nunc Christo, quòd dimitteret turbas ad quærendum cibos, quia nesciebant an secum cibos attulissent. Quæst. LXXVII.

QVAERETVR, quare discipuli dixerunt nunc Christo, quòd dimitteret turbas ad quærendum cibos: nam forte turbæ attulerant secum necessaria pro illa vice, & oportebat hoc primum discuti, antequàm mitterentur turbæ ad cibos quærendos.

Dicendum, quòd præsupponendum est, quòd di-
C scipuli sciebant, quod turbæ non habebant cibos: nam nõ oportet omnia scribi, sed supponuntur quædam tanquàm manifesta, satis enim constat, quòd discipuli non essent tam insipientes, quòd accederent ad Christum prædicantem, interrumpendo verbum eius, rogantes quòd dimitteret turbas ad quærendum cibos, tanquàm illos non haberent, nisi certificati essent, quòd illos non habebant. Hoc autem poterant scire discipuli ex confessione turbarum: nam cum Christus loquebatur ad quosdam, vel sanabat illos, poterant discipuli loqui multis de turba, & inde scirent, quòd non attulerant secum cibos. Vel forte nihil interrogantes scire hoc poterant ex apparatu turbarum, quia ad hoc quòd tanta turba cibos necessa-
D rios afferret, necesse erat aliquem apparatum manifestari, & tamen videbant totam turbam expeditam quasi nihil secum ferentem, ideo apparebat, quod cibos non habebant: alijs etiam modis hoc constare poterat, ideo petiuerunt, quòd dimitterentur turbæ ire ad quærendum cibos.

Quare discipuli dixerunt desertus est locus. Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR, quare dixerunt discipuli desertus est locus. Dicendum, quòd discipuli volebant concludere, quòd Christus cessaret a prædicatione, & dimitteret turbas ire pro cibis, &
E ad hoc dixerunt desertus est locus, & hora iam præterijt, quasi iam est hora manducandi, immo iam transiuit, & locus est desertus in quo nihil possunt inuenire, dimitte ergo eos ad loca ire, in quibus inueniant.

Et dicitur hoc primo ad ostendendum necessitatem missionis, quasi dicat, si hic possent cibi inueniri, non oportebat quòd turbam dimitteres, sed quòd tecum manerent, & tamen locus est desertus, in quo nihil inuenitur, ideo expedit quòd dimittas eos.

Secundo ad ostendendum necessitatem finiendi sermonem. Christus enim extẽderat sermonem suũ vltra solitũ, & Apostoli orant dicẽtes, desertus est locus, q. d. si locus esset habitatus in quo turbæ possent

habere necessaria, poteras quantum velles extendere sermonem etiam si hora transiuisset, quia citò turbæ poterant habere cibos expleto sermone: nunc tamen quia locus desertus est, oportet ꝙ eant ad alia loca ad quærendum cibos, & quia ad hoc nimis tarda hora est, expedit quòd iam sermonem finias.

Tertio fuit ad exonerandum se a cura pascendi turbam, q.d. licet vltra horam moratæ sint hic turbæ, & non habeant cibos, & honestum esset nos prouidere illis, quia tu illos detinuisti, tamen nō possumus, quia desertus est locus, & non est vnde cito possimus colligere tantos cibos, & reportare pro hac multitudine, ideo tu dimitte illos, vt citius eant, & quærant, & non oportebit eis redire huc cum cibis.

Quarto referunt Euangelistæ hoc dictum, vt nos instruamur de qualitate loci, vt sciamus, quòd miraculum factum fuerit: nam si Christus pauisset turbas istas in aliquo loco habitato, vel iuxta illum, posset dici, quòd non miraculose pauerat, sed cibos secrete fecerat adduci de loco illo: nunc vero cum dicatur, quòd locus desertus erat, tollitur ista suspitio, & constat verum esse miraculum. Sic dicit Chrysost. super Matth. propter hoc autem, & in desertum eos ducit, vt sine omni suspitione sit hoc miraculum, & nullus existimet de castello aliquo prope existenti inferri aliquid ad mensam, sed quamuis locus desertus sit, tamen qui nutrit orbem terrarum adest, & si hora iam præterijt vt dicunt, tamen qui non erat horæ suppositus loquebatur.

Ad quid Christus voluit loci, ac temporis opportunitatem quærere ad miraculum hoc saturationis turbarum. Quæst. LXXIX.

QVAERETVR cum Christus voluerit istud miraculum saturationis turbarum facere quærens ad hoc opportunitatem loci, & temporis, ad quid illud voluit: nam quæsiuit opportunitatem loci, quia duxit turbas in desertum locum, vbi nihil possent habere. Etiam quæsiuit tempus tenens eas diutius, quàm solitus erat in sermone, ne maneret turbis hora competens ad eundum in loca proxima pro cibis. Dicendum, quòd Christus voluit ostendere potestatem suam per omnia genera miraculorum: nam sicut ostenditur magnitudo potestatis ex magnitudine rei factæ etiam si sit vnica, ita ostenditur in varietate rerum factarum. Christus autem hoc duplici modo ostendebat potestatem suam: nam quodlibet opus miraculorum Christi ostēdebat infinitam potestatem eius, quia miraculum non potest fieri, nisi ab infinita potentia. Etiam ostendebat potestatem in varietate rerum, quia nullum genus rei erat in quo miracula non faceret, scilicet, in terra, in mari, in hominibus, in dæmonibus, & ita in omni genere creaturæ, & quia saturare turbam miraculose, erat vnum genus miraculi, voluit etiam in hoc ostendere potentiam suam. Secundo, & magis specialiter fuit ad ostendendum se Deum esse: nam Deus in veteri Testamento miraculose pauerat Iudæos in deserto quadraginta annis, nunc autem ipse pascebat turbas, vt Christus ostenderet se esse illum Deum qui quoque Iudæos pauerat, & sic dicit Ioan.6. quòd Moyses non dederat Iudæis panem de cœlo, sed pater suus, q.d. ꝙ ita ipse nunc daret panem miraculose, & ita viderent eandem potentiam nunc esse eius, qui cibabat eos, & illius qui dederat eis manna in deserto. Sic dicit Chrysost. quòd enim videbatur Iudæis in eremo esse miraculum, cum dicerent, Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto populo suo? & per opera Christus ostendit, & propter hoc ducit eos in desertum.

F *An fuit conueniens, quòd nunc Christus faceret istud miraculum saturationis turbarum. Quæst. LXXX.*

QVAERETVR an fuit conueniens, quòd nunc Christus faceret istud miraculum saturationis turbarum: nam miraculum non debet poni sine necessitate, idest, quādo non potest aliter prouideri, ideo oportet hic ostendi talem necessitatem, vt cōuenienter miraculum factum dicatur. Aliqui dicunt, quòd non fuit causa sufficiens faciendi miraculum, quia poterat turbis prouideri sine miraculo: nam poterant ire ad loca proxima, & ibi inuenirent escas: sic dixerunt discipuli, dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Dicendum, quòd fuit conueniens
G causa faciendi, eo quòd erat defectus ciborum, nec erat competens modus quærendi illos: nam nec erat locus, neque tempus: non quidem locus, quia desertus erat locus, sicut dixerunt discipuli, desertus est locus, tempus etiam non erat conueniens, quia iam præterierat hora manducandi, sicut dixerunt discipuli, scilicet, & hora præterijt, & dato quòd vellent ire ad loca viciniora, esset hora tardissima. Ideo dicendum, quòd si accipiatur hic necessitas faciendi miraculum istud saturationis, ita quòd illo non facto necesse esset fame perire turbam totam, non erat necessarium fieri illud, quia poterat turba euadere etiam, sed cum difficultate, sicut dixerunt discipuli, scilicet, quòd irent in proxima loca, & inde eme-
H rent escas. Accipiendo tamen necessitatem ita, vt non facto miraculo male se haberet turba, verum est, quòd erat necessarium fieri: nam hora iam transierat manducandi, & loca non erant multum propinqua illi deserto, & sic antequàm illuc peruenirent affligerentur valde fame, & laxarentur, sicut Christus dixit in secunda saturatione turbarum, sequenti cap. & Marci 8. Si dimisero eos ieiunos, deficient in via, & vt non deficerent pauit eos, maxime quia hic erant mulieres, & paruuli, vt patet supra in litera, & illi valde deficerent, sustinendo famem, & laborem itineris tam longa hora, & forte aliqui perirent, ideo necessitas quædam erat prouidendi eis. Item necessitas erat honestatis, quia si Christus non intenderet
I prouidere eis, imprudenter egisse videretur detinendo turbam in sermone tanto tempore vltra solitum, quòd non esset eis locus quærendi cibos, vt ergo non videretur egisse imprudenter, debuit eis prouidere, & ita fuit: nam si Christus non intendisset eis prouidere multo ante finiuisset sermonem, vt hora congrua mitteret turbas ad quærendam refectionem. Ad dictum discipulorum dicendum, quod illud non erat sufficiens remedium ad euitandum omne inconueniens, vt ostensum est supra. Erat tamen minus malum remedium, quod haberi poterat, & erat remedium eorum, quibus nihil aliud posse fieri videbatur, & tamen pro eo qui posset aliter prouidere, non erat conueniens remedium, & sic Chri-
K stus aliter prouidit.

Quomodo Euangelistæ inter se circa hoc discordant, & quomodo concordentur. Quæst. LXXXI.

QVAERETVR quomodo stat, quia Euangelistæ videntur discordare: nam Matthæus, Marcus, & Lucas dicunt, quòd locutus est Christus ad discipulos dicens, vnde haberēt panes pro ista multitudine, vt colligitur Mar.6. & tamen Ioan.6. dicitur, ꝙ Christus locutus fuerit Philippo dicens: vnde ememus panes, vt manducent hi? Item quia Matt. Mar. & Luc. dicunt, ꝙ discipuli dixerunt, ꝙ non habebant nisi quinque panes, & Ioan.6. dicitur, quòd Andreas hoc dixit,

dixit,ſcilicet,eſt puer vnus hic qui habet quinque panes. Dicendum, ꝙ veritas fuit,ꝙ Apoſtoli acceſſerũt ad Chriſtum prædicantem, vt dimitteret turbas, & tunc Chriſtus dixit omnibus diſcipulis, vt darent illis manducare, & tunc illis forte non reſpondentibus, vel dicentibus, ꝙ non poſſent, dixit Chriſtus Philippo,vnde ememus panes, vt manducent hi? Ioan.6. & Philippus dixit, ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat,& tunc Chriſtus dixit quot panes habetis? & Andreas reſpondit: eſt puer vnus hic qui habet quinque panes,&c. Diſcordia autem etiam videtur quòd Ioannes dixit Philippum, & Andream locutos, alij Euangeliſtæ dixerunt diſcipulos locutos.

Dicendum, ꝙ veritas eſt, ꝙ Philippus locutus eſt, & poſtea Andreas,ſicut dictũ eſt, & tamen alij Euangeliſtæ dicunt locutos fuiſſe diſcipulos, quod verum eſt, quia quando vnus de diſcipulis loquitur, dicuntur loqui diſcipuli,maxime quia Chriſtus ita interrogabat vnum, ac ſi interrogaret omnes, cum omnes eſſent preſentes,& quilibet illorum reſpondebat nomine omnium, quia omnes aſtabant, ſed non poterant omnes ſimul loqui ne turbaretur, & confunderetur locutio, & ita ſi vnus reſpondeat vice communitatis alicuius,communitas reſpondere dicitur. Sic dicit Aug.lib.de concor.Euãg. ſcilicet, hoc Philippus apud Ioannem reſpondit, ſed Marcus a diſcipulis reſponſum eſſe commemorat, volens intelligi hoc ex ore cæterorum Philippum reſpondiſſe, quamquam & pluralem numerum pro ſingulari vſitatiſſime ponere potuerit, quod autem Andreas apud Ioannem de quinque panibus, & duobus piſcibus ſuggeſſit, hoc cæteri Euangeliſtæ pluralem numerum pro ſingulare ponentes, ex diſcipulorum perſona retulerũt.

Quomodo quidam Euangeliſtæ exprimunt, quæ alij non dixerunt, & in his quæ omnes expreſſerunt, non eſt eadem ſententia. Quæſt. LXXXII.

QVAERETVR quomodo poteſt ſtare, quia hic dicitur, quòd quando Chriſtus dixit diſcipulis,quòd darent ipſi turbis ad manducandum. Reſponderunt, non habemus niſi quinque panes, & duos piſces, & Lucæ nono dicitur, Non eſt nobis niſi quinque panes, & duo piſces, niſi forte nos eamus, & emamus denarijs ducentis panes, & dabimus eis manducare,nunquid ſufficiunt eis? & dicit eis Ieſus, quot panes habetis? ite, & videte, & cum cognouiſſent dicunt ei,quinque,& duos piſces.

Dicendum, quòd hic eſt duplex difficultas. Vna quia quidam Euangeliſtæ exprimunt quædam quæ alij non dixerunt, quæ videntur mutare veritatem narrationis. Secunda,quia in ipſis etiam quæ omnes expreſſerunt,non concordant in verbis, ita vt aliqualiter mutari ſententia videatur.

De primo dicendum, quòd non eſt nouum, quòd vnus Euangeliſta exprimat quod alius tacuerat,quod in præceden.queſt.vidimus abundanter,& ſic mutuo ſe ſuppleant, vnde quando quilibet Euangeliſtarum loquitur ita accipienda ſunt verba ſua, vt non credamus nihil amplius fuiſſe, niſi quod ipſe dixit, ſed ꝙ potuit aliquid omitti,quod ſuppleuerit alius, & cum in alio ſuppletum viderimus, neceſſe eſt intelligi in priori fuiſſe omiſſum. Sed hoc eſt,quod lectores fallit,& turbat,niſi caute attendant,quia quilibet Euangeliſtarum ita artificioſe ſuam narrationem contexit, & format, quòd nihil illi deeſſe videatur, ſed hoc ad loquentis, vel ſcribentis ingenium pertinet, & non tollit rerum veritatem. Nunc autem inter Euangeliſtas nemo plura expreſſit in ſentẽtia, quàm Mar-

A cus: nam quòd Chriſtus dixerit diſcipulis,quot panes habetis; ite & perquirite, & quòd hoc cognito venerint ad reſpondendum, nemo niſi Marcus expreſſit, & totum quod Ioannes dixit de locutione Chriſti ad Philippum, & de Andrea poſtea loquente Marcus expreſſit, niſi quòd in verbis differt, quia id quod Ioannes a Philippo, vel Andrea dictum poſuit, Marcus ad diſcipulos dixit pertinere, vt dictum fuit præceden.quæſt.quod vero Lucas poſuit,ſcilicet,niſi nos eamus, & emamus in hanc omnem turbam eſcas, etiam Marcus expreſſit dicens,ſi euntes emamus denarijs ducentis panes, ſed differt in modo loquendi. Matthæus autem hic pluſquàm omnes tacuit aſſerens ſolum dictum a diſcipulis, quòd haberent quin-
B que panes. Auguſt.autem dicit etiam omnes iſtas ſententias comprehendi in verbis Lucæ: nam inquantum dicit, non ſunt nobis niſi quinque panes, incluſit ſententiam Andreę dicentis,Ioan.6. Eſt puer vnus qui habet quinque panes,&c. Inquantum vero dixit, niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas, incluſit duas ſententias, ſ. vnam Philippi qua dixit, ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat, & aliã Andreæ,quia cum dixiſſet: Eſt puer vnus hic,&c. ſubdidit,ſed hæc quid ſunt inter tantos?vnde Auguſt. lib. de concor. Euang. ait. In quibus verbis Lucas in vnam ſententiam conſtruxit reſponſionem Philippi dicentis, ducentorum denariorum panes non ſuf-
C ficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat, & reſponſionem Andreæ dicentis, eſt puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos piſces, vt narrat Ioannes. Quòd enim Lucas ait: non ſunt nobis niſi quinque panes, & duo piſces: ad Andreæ retulit reſponſionem. Quod vero adiunxit, niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas, videtur ad reſponſionem Philippi pertinere, niſi quòd de ducentis denarijs tacuit, quamquam ex ipſius Andreæ ſentẽtia hic poſſet intelligi, cum enim dixiſſet: eſt puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos,& duos piſces,adiunxit, ſed hæc quid ſunt inter tantos? hoc eſt dicere, niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas.

D De ſecundo, ſcilicet,de varietate verborum in his, in quibus communiter expreſſerunt,eſt dicendum,ꝙ difficile eſt eandem ſententiam a multis ſub eiſdem omnino verbis proferri, immo ſub eodem modo cõcipiendi aſſumi, & ideo cum de hac re omnes loquerentur varijs verbis ipſam veritatem omnes protulerunt:nam aliter hoc concepit Marcus,cum ait: ſi euntes emamus denarijs ducentis panes, & dabimus eis manducare,nunquid ſufficiunt eis? Lucas vero aliter ait, ſcilicet, non ſunt nobis niſi quinque panes, niſi forte nos eamus, & emamus in hãc omnem turbam eſcas,ſed iſta verborum varietas non nocet, neque ad eam attendendum eſt, cum de rerum veritate conſtet. Sic enim Auguſt.lib.de concor.Euang. cum po-
E ſuiſſet concordiam in hac parte, vt ſupra dictum eſt, ſubiunxit, ex qua varietate verborum rerum autem ſententiarumque concordia ſcitis, apparet ſalubriter nos doceri,nihil quærendum in verbis,niſi loquẽtium veritatem,cui demonſtrandę inuigilare debent omnes veridici narratores, cum de homine, vel de Angelo, vel de Deo aliquid narrant.

Sed tunc dicetur,quæ verba iſtorum dicta fuerunt? quia non eſt poſſibile, quòd omnia verba Euangeliſtarum fuerint dicta in hac collocutione Chriſti, & diſcipulorum ſuper ſaturatione turbarum.

Dicendum, quòd non eſt poſſibile omnia fuiſſe dicta, quia in eadem re, & ſententia varia verba, & varium modum concipiendi ſententiam poſue-

runt diuersi Euangelistæ, vt ostensum est præceden-
ti quæstio. Sed videtur dicendum, quòd quantum ad
ea, quæ Ioan. expressit de Philippo, & Andrea, talia
fuerunt verba, qualia ipse expressit, & ideo quantum
ad illam partem cæteri Euangelistæ reducuntur ad
eum, & tamen Ioan. non plene expressit rem istam,
quia aliqua interciderant, antequàm Christus loque-
retur Philippo, quæ alij Euangelistæ expresserunt,
& etiam postquàm introducitur loquens, aliquid di-
ctum fuit, quod Ioan. tacuit, scilicet, id quod dici-
tur Marci 6. quòd Christus dixerit discipulis quot pa-
nes habetis? ite, & perquirite, vel videte, & illi iue-
runt ad videndum. Ob hoc ergo dicendum, quòd
nemo Euangelistarum expressit totaliter formam
verborum Christi, & discipulorum hic, & forte ne-
mo illorum expressit aliquid de verbis omnino for-
malibus huius collocutionis, & tamen nihil differt
in hoc, cum sola rei veritas attendenda sit.

An isti panes quinque erant discipulorum, vel alterius. Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR circa panes istos quinque, quia
dicitur hic, non habemus nisi quinque pa-
nes, & Ioan. 6. dixit Andreas, est puer
vnus hic qui habet quinque panes: cuius erant isti
panes an discipulorum, vel alicuius alterius.

Dicendum, quòd erant discipulorum Christi. Pri-
mo, quia quando Christus dixit discipulis: Date vos
illis manducare, dixerunt discipuli, non habemus
nisi quinque panes, & duos pisces, ergo sui erant,
quia aliàs panes istos habere non dicerentur.

Secundo, quia Christus dixerat, Date vos illis man-
ducare, & tamen discipuli non poterant dare turbis
ad manducandum, quia tunc non dicerentur ipsi
aliquid dare turbis, sed turbæ comederent quod
suum erat.

Tertio patet, quia Marci 6. dicitur, quòd Christus
dixit discipulis, quot panes habetis? ite & videte, &
cum cognouissent dicunt ei, quinque panes, & duos
pisces: Cum ergo quæreret ab eis Christus quot pa-
nes ipsi habebant, & ipsi dicerent quinque, videretur
quòd sui erant.

Quarto, quia Lucæ nono, quando Christus dixit
discipulis, Date vos illis manducare, dixerunt: non
est nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces, er-
go ipsi habebant hoc.

Quinto patet, quia discipuli Christi semper porta-
bant panem, & necessaria in via, & nunquàm cessa-
bant portare, nisi interdum obliuiscerentur, & tunc
putabant se increpabiles: sic patet infra decimosex-
to, scilicet, Cum venissent discipuli eius trans fretum
obliti sunt panes accipere, hic autem non obliti sunt,
quia Iesus præmonuerat eos, quòd ituri erant in lo-
cum desertum, Marci 6. & supra in litera, ideo panes
portarent, & sic isti quinque panes sui essent.

Sexto, quia etiam aliàs discipuli Christi indiguis-
sent cibis in deserto, sicut turbę, & tunc non dicerent
Christo, dimitte turbas, vt euntes in castella emant si-
bi escas, sed eamus iam in castella, & quæramus om-
nes cibum, & tamen petiuerunt pro turbis, & non
pro seipsis, ideo videtur, quòd habebant isti cibos, &
erant isti quinque panes, cum dicatur Lucæ 9. Non
est nobis plus, nisi quinque panes, & duo pisces.

Cum autem dicitur Ioan. 6. Est puer vnus hic: Di-
cendum, quòd erant isti panes discipulorum Chri-
sti, & ille puer erat aliquis de discipulis Christi, &
non vocatur puer ætate, sed ministerio, quia modus
loquendi scripturæ est, quia omnes ministri, vel ser-
uitores alicuius vocentur pueri eius, sic dicitur supra
F in litera, quòd dixit Herodes pueris suis, idest, seruis
suis, vt ibi expositum est.

Quomodo discipuli Christi tam paucos panes habebant cum tot essent. Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo discipuli Christi tam
paucos panes habebant cum essent tot, quia
non erat eis sufficiens cibus.

Aliqui dicunt, quòd hoc erat propter vitam auste-
ram, quam tenebat Christus, & discipuli: nam non
vacabant cibis, sed spiritualibus rebus, ideo paucis
erant contenti. Sic dicit Chrysost. addiscimus autem
in hoc discipulorum philosophiam, qualiter contem
G psérant escam, duodecim enim quinque panes habe-
bant, & duos pisces, contemptibilia enim eis erant
corporalia, & a spiritualibus possidebantur.

Sed hoc non multum stat. Primo, quia discipuli
Christi non habebant vitam ieiunantium, sed come-
dentium, & bibentium iuxta vitam mediocrem alio-
rum hominum, sic Christus dixit de seipso: Venit fi-
lius hominis manducans, & bibens, supra 11. Et sic
discipuli manducabant, & bibebant, non obseruan-
tes ieiunia, vnde increpabantur a Pharisæis, & disci-
pulis Ioannis Baptistæ, quare non ieiunarent, & Chri-
stus dixit, quòd non possunt filij sponsi ieiunare quã-
diu sponsus cum eis est, supra 9. & Marci 2. & Lu-
cæ 5. Secundo, quia dato, quòd discipuli Christi ha-
H berent vitam magnorum ieiuniorum, saltem stoma-
chum pane replerent ad saturitatem, quia oportebat
vitam sustentare, ideo non abstinerent a pane, quia
ieiunans cauere debet delitias ciborum, sed non sa-
turitatem ad sustentationem naturæ, ideo non ha-
berent paucos, quasi vellent habere vitam valde con-
tinentem, vel abstinentem a cibis.

Aliter potest dici, quòd habebant solum quinque
panes, quia discipuli Christi pauci erant tunc, & suf-
ficiebant eis isti panes.

Quòd autem dicit Chrysost. quòd erant duode-
cim, dicendum, quòd multo plures erant, quia illi
duodecim erant Apostoli, & præter illos habebat
multam turbam discipulorum: nam designauit etiã
I alios septuagintaduos discipulos post Apostolos, Lu-
cæ 10. cap. & tamen non erant semper cum Christo.
De Apostolis patet, quia illos mittebat ad prædican-
dum, supra 10. & Lucæ 9. & sic interdum plurimi il-
lorum erant absentes. De septuagintaduobus disci-
pulis patet, quia illos etiam mittebat ad prædican-
dum binos ante faciem suam in omnem locum, quo
ipse venturus erat, Lucæ 10. & sic poterat esse nunc
quòd pauci tam de discipulis, quàm de Apostolis es-
sent cum Christo, ita vt sufficerent eis isti panes.

Tertio potest dici, quòd isti quinque panes suffi-
ciebant eis etiam si essent plures, quàm duodecim,
quia forte erant panes magni secundum consuetudi-
nem regionis, sicut in quibusdam regionibus ita sunt
K panes magnæ quantitatis, quòd vnus sufficiet homi-
ni plusquàm quindecim dies, & hoc est valde veri-
simile.

Quarto potest dici, quòd isti quinque panes forte
non sufficiebant pro discipulis Christi, & tamen nũc
non habebant plures, quia fortassis non sumpserant
victualia sufficientia, quando intrauerunt nauicu-
lam, & hoc quia forte in mari morati sunt plusquàm
credebatur, & sic quando exierunt in terram ad tur-
bas, supererat paucus victus, & ita interdum accide-
bat discipulis, quòd deficerent eis victualia, ita vt co-
gerentur manducare herbas, sicut quando sabbato
esurientes vellebant spicas, supra 12. cap.

Quare

Quare nunc diſcipuli ferebant piſces, & non alium cibum. Et quando ſit a Beato Petro inſtituta Quadrageſima. Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR quare nunc diſcipuli ferebant piſces potius, quàm alium cibum. Aliqui dicũt, ꝙ hoc erat, quia Quadrageſima erat tunc, & motiuum eorum eſt, quia iſta legũtur ab Eccleſia in Quadrageſima. Sed dicendum, ꝙ iſta eſt inſania: nam Quadrageſima non fuit a Chriſto inſtituta, ſed a Petro poſt Chriſti mortem longo tempore: nam licet Chriſtus eam ſemel ieiunauit in deſerto, tamen ieiunandam nõ inſtituit, nec poſtea ipſe, nec diſcipuli ſui eo viuente eam ieiunauerunt. Motiuum autem iſtorum eſt ridiculũ, & puerile, ſ. quia Eccleſia legit hæc in Quadrageſima: nam verum eſt, ꝙ hoc miraculum factum eſt eo tempore, quo Quadrageſima noſtra accidere ſolet: nam Ioã. 6. dicitur prope erat Paſcha dies feſtus Iudæorum, qñ Chriſtus pauit turbam, & tñ Paſcha Iudæorum accidit in Quadrageſima noſtra, ideo verum eſt, ꝙ accidit iſtud miraculum circa Quadrageſimam noſtrã, & tñ tunc nõ erat Quadrageſima, quia nõdum fuerat inſtituta. Similis inſipientia eſt eorum qui introduxerunt piſces in cęna Dñi cum diſcipulis diſcumbentis, & tñ motiuum horum eſt, ꝙ hoc fuit die iouis cęnæ, qui dies eſt in Quadrageſima. Sed hoc nihil eſt, quia conſtat Dñm, & diſcipulos eius tũc mãducaſſe agnum paſchalem ſm legẽ. Alij dicunt, ꝙ licet non eſſet tunc Quadrageſima, tñ diſcipuli Chriſti, quia tenebant vitam abſtinentium a cibis, vtebantur potius piſcibus, quàm carnibus. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia diſcipuli Chriſti non ieiunabant quandiu manebant cum Chriſto, vt dictum eſt præcedenti quæſt. & intelligitur de ieiunijs ſupererogationis, ſecus de ieiunijs neceſſarijs, quia omnia ieiunia inſtituta apud Iudæos obſeruabant, quæ autẽ ſunt illa oſtenſum eſt ſupra 6. cap. q. 134. Dicendum autem, ꝙ piſcibus vtebantur diſcipuli Chriſti, vt cõmuniter: nam ſicut in hac ſaturatione turbarum, inuenti ſunt apud eos duo piſces, & quinque panes, ita & in alia vice habuerunt ſeptem panes, & paucos piſciculos, ſequenti cap. & Marc. 8. Et hoc erat propter tria. Primo, quia melius aptantur piſces ad viam, quàm carnes, vt ſi ponantur piſces in pane. Secundo, & præcipue propter communitatem cibi: nam piſces erant communiores in terra illa, quàm carnes, quia erant iuxta mare: nam nunc Chriſtus iuxta mare Galilææ erat, quando iſtud fecit, Ioan. 6. & de mari ipſe exiuerat, Marci 6. & ſupra in litera, & ita in alia vice, quando ſaturauit turbas etiam erat iuxta mare, ideo poſtquàm ſaturauit eos, ſtatim aſcendit nauiculam ſequenti cap. & Marci 8. Ideo communius ibi, & promptius cibos de piſcibus, quàm de carnibus haberent. Tertio, quia piſces in regione illa erant cibus pauperum propter ſuam communitatem. Chriſtus autem, & diſcipuli ſui erant pauperes, ideo vtebantur cibis pauperum potius piſcibus, quàm carnibus.

Quare diſcipuli tam paucos piſces habuerunt. Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR, quare diſcipuli tam paucos piſces habuerunt, ſ. duos tantum. Aliqui dicunt, quod fuit hoc, quia parcè delitijs vtebantur: nam ieiunantes, ſiue abſtinentes ſuſtentare naturam debent, & ventrem groſſo cibo replere, tamen lautiora conuiuia marinarum beluarum eis facere non licet, vt ait Greg. & diſtinct. 4. in Decretis, cap. deniq;, & ideo licet vterentur diſcipuli pane ad ſaturitatem, tamen non piſcibus, ideo duos tantum piſces habue-

A runt, & etiam in alia ſaturatione turbarum dicitur, ꝙ habebant diſcipuli ſeptem panes, & paucos piſciculos, ſequẽ. cap. & Mar. 8. Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia diſcipuli non tenebant vitam ieiunantium, ſed manducãtium, vt dictum eſt ſupra quæſt. 85. Ideo ex hac parte non abſtinerent ab aliquo genere cibi, nec etiam a quantitate eius. Secundo, quia abſtinentes, vel ieiunantes abſtinent a precioſis cibis, & delicatis, & tamen nullus cibus groſſior, & communior in litore maris reputatur, quàm piſces, & nunc diſcipuli erant in litore maris, Ioan. 6. Ergo non reputarent piſces cibum precioſum, vt propter ieiunium vellent abſtinere a piſcibus ſaltem ſecundũ quantitatem. Sed dicendum, ꝙ habuerunt ſolum duos piſces, quia forte

B erant valde magni, ita vt ſufficerent toti familiæ Chriſti, ſicut de quinque panibus dictum eſt. Secundo, quia forte acciderat præter intentionem diſcipulorum diminutum fuiſſe victum eorum, ita vt non ſufficeret, & ita contingit ꝙ paucos piſces haberent. Tertio poteſt dici, & melius, ꝙ paucos piſces diſcipuli ſemper portabant, quia nõ volebant rebus inutilibus ſe onerare: nihil enim facilius in litore maris ambulantes habere poterant, quàm piſces, & ideo paucos ſemper ſecum portabant, & ſic etiam in ſecunda ſaturatione dicitur ſeq. cap. & Mar. 8. ꝙ paucos piſciculos habebant. Quarto, quia præcipuus cibus eſt panis, ideo de illo oportet haberi copiam ad abundantiam, quia eſt neceſſarius. Cæteri autem cibi ſunt ad bene

C eſſe, ideo de illis non eſt tanta cura, ſic dr̃ Eccleſiaſtici 29. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & veſtimentũ, & domus protegẽs turpitudinem, & ſic nullus cibus poſitus eſt ibi eſſe neceſſarius, niſi panis. De piſcibus ergo nõ erat tanta cura diſcipulis, ꝙ haberent illos ad copiam, vel non, dum tamen haberent panis ſufficientiam ſemper paucos piſces portabant.

Quare Chriſtus iuſſit ad ſe afferri panes. Quæſt. LXXXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus iuſſit ad ſe afferri panes. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia ſic oportebat ad hoc, quòd miraculum

D fieret, quòd ipſe tangeret panes. Dicendum, quòd ſicut Chriſtus poterat facere miracula tangendo aliquid, ita & non tangendo, ſicut patet in ſeruo Centurionis, quem abſentem ſanauit, ſupra 8. & Luc. 7. & in filio Reguli, Ioã. 4. & in filia mulieris Chananeæ, infra 15. Ita ergo non tangendo panes poterat multiplicare illos faciendo hoc miraculum: & ſic tangentibus ſolis diſcipulis poterat fieri, & tamen non fieret miraculum virtute diſcipulorum tangentium, ſed Chriſti non tangentis. Secundo patet, quia Chriſtus miſit diſcipulos ad prædicandum, & ſanandum ægros, & illi impoſitis manibus ſanabãt multos, ſupra 10. & Lucæ 9. & vngebant oleo multos, & ſanabant, Marci 6. Ibi enim Chriſtus non tangebat, ſed diſcipuli, & fie-

E bat miraculum, ita ergo fieri poſſet hic.

Dicendum, quòd æqualiter poterat miraculum iſtud fieri Chriſto tangente panes, vel non tangente, voluit tamen ipſe tangere, & quòd afferrentur ad eũ panes. Primo ad maiorem oſtenſionem miraculi, quia cum panes ponerentur coram Chriſto, præſentibus diſcipulis, & multiplicarentur, nemo poterat negare quod factum fuerat: ſi autem non fuiſſent allati Chriſto panes, & in manibus diſcipulorum fuiſſent multiplicati, poſſet quis dicere, quòd ſecreto tenebãt ipſi multos panes, & illos diuidebant inter turbas, & ita non erat miraculum.

Secundo fuit ad oſtendendum, quòd iſtud miraculum erat ab eo: nam ſi frangentibus diſcipulis pa-

nes, & Christo non tangente illos fieret ista multiplicatio, putaret quis quòd hoc fiebat virtute discipulorum, vel saltem non fiebat virtute Christi, quia Iudæi erant rudes, & non credebant virtutem posse deriuari, vel fieri actionem aliquam sine corporali contactu, voluit ergo per se agere. Et hoc fuit, quia istud miraculum nunc Christus nouiter egit, & ideo oportet, quòd ab eo videretur habuisse originem. Alia vero miracula concedebat discipulis facere, idest, quòd loquentibus, vel tangentibus illis aliquam rem fierent miracula, eo quòd talia sæpe ipse per se egerat, & sic apparet manifeste etiam quantum ad rudes, quòd in illis Christus dedisset potestatem discipulis, quia prior ipse egerat: miraculum autem saturationis turbarum ante hoc nunquàm factum fuerat, & si nunc discipuli illud agerent saltem quantum ad rudes, non constaret, quòd in hoc potestatem a Christo accepissent, ideo fuit conueniens, quòd istud ipse per se faceret, & ad hoc voluit, quòd panes afferrentur ei,

Quare Christus dixit discipulis quot panes habetis, Quæst. LXXXVIII.

QVÆRETVR quare Christus dixit discipulis, quot panes habetis: nam cum intenderet facere istud miraculum poterat dicere: afferte huc panes, ipse namque sciebat quot panes, & pisces erant. Dicendum, quòd istud miraculum saturationis turbarum erat magnum, & magnæ opinionis apud Iudæos propter tria. Primo, quia in hoc ostendebatur quædam similitudo potestatis ad Deum, qui pauerat Iudæos in deserto quadraginta annis, Exodi decimosexto, & Deuteronom. 8. In alijs autem miraculis, quia non erat talis similitudo ad miracula facta a Deo, non erat tanta opinio de eis. Secundo, quia istud erat insolitum, & nunc nouum, quia nunquam Christus simile egerat: & ob hoc voluit istud miraculum manifestari, ita quòd nemo posset dubitare de illo, nec quantum ad hoc, an factum esset, nec etiam de magnitudine eius. Erat autem magnitudo miraculi in paucitate materiæ, quia quanto esset paucior materia, de qua Christus tantam multitudinem saturaret, esset maius miraculum, ideo non solum voluit Christus sciri, quòd ipse saturabat turbam, sed etiam de quot panibus eam saturabat, & vt non possit dubitari quot erant, scilicet, quinque, fit magna collocutio super hoc, vt ita omnibus discipulis notum esset, & ab eis confessum, quod non erant, nisi quinque panes, & ideo prius Christus dixit: Date vos illis manducare, vt ex hoc cogerentur discipuli considerare paucitatem panum quos habebant, & appareret, quòd non poterant turbam pascere: etiam postea dixit Philippo: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Ioan. 6. Et ille ait: ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat, & tunc Christus dixit quot panes habetis? Lucæ 9. & Mar. 6. Et hoc vt ipsi confiterentur quot panes erant, & non posset hoc negari. Et quia si discipuli confiterentur esse quinque, posset aliquis dicere, quod forte non bene respexerunt, quia erant multo plures, fuit maior diligentia circa hoc: nam Christus dixit discipulis, quot panes habetis? ite, & videte, & cum cognouissent dicunt ei, quinque, Marci 6. Et ita manifeste apparebat, quod soli quinque panes fuerunt, de quibus totum hoc miraculum factum est. Tertio fuit, vt quia ista collocutio de numero panũ intercesserat Christo, & discipuls scriberent eam sic Euangelistæ, vt non solum eis qui tunc erant, sed etiam nobis magnitudo miraculi innotesceret. Si autem F non fuisset talis collocutio, non scriberent Euangelistæ, & sic non esset nobis notum de magnitudine istius miraculi.

Quare Christus iussit hominibus discumbere, Quæst. LXXXIX.

QVÆRETVR quare Christus iussit discumbere hominibus. Dicendum, quòd discumbere est iacendo manducare secundum antiquum morem, nunc enim sedentes manducamus, tunc enim iacentes: ideo tunc in lectis siue triclinijs erat locus ciborum, vt patet 1. Regum 9. & tamen triclinium lectus est, iussit ergo Christus, i. vt iacerent G modo consueto. Et hoc primo, quia volebat dare eis prandium sufficiens, ideo noluit mutare consuetudinem comedendi. Secundo, & principalius fuit, vt magis appareret miraculum: nam si non sederet, vel iaceret turba, sed staret, esset confusa, & non appareret distincte quid apponebatur, & quid supererat, & tamen hoc pertinebat ad magnitudinem miraculi, ideo fecit, quòd sederent. Tertio fuit, vt eis possit ministrari: nam per manus discipulorum eis dandus erat cibus, quia si staret tota multitudo nesciretur cui dabatur, oportuit, quòd sederent, & ita etiam fuit causa, quòd sederent per cõtubernia, i. per centenos, vel quinquagenos, vt dr̃ Mar. 6. & Lucæ 9. Quarto fuit, & etiã præcipue propter reliquias ciborum, quia voluit Christus H ostendere magnitudinem istius miraculi, non solum in magnitudine manducantium, & paucitate ponentium, sed etiam in magnitudine reliquiarum: nam superfuerunt duodecim cophini, vt dicitur supra in litera: non poterant tamen colligi istæ reliquiæ, si turbæ stanti daretur cibus in manu, ideo debuerunt sedere, & poni cibus in mensa, & quòd quisque comederet quantum volebat, & manerent ibi reliquiæ: necesse erat ergo, quòd sederent, siue discumberent.

Quare fecit Christus turbam discumbere, antequàm panes frangeret. Quæst. XC.

I QVÆRETVR quare fecit eos discumbere, antequàm panes frangeret, & multiplicaret. Dicendum, quòd fuit primo ad hoc quòd posset ministrari turbę cibus: nã discipuli ministraturi erant, & non poterant ministrare, nisi turba ordinate discũberet, ideo ante omnia debuerunt discumbere. Secũdo, quia licet cibus non esset paratus, quando discumbebant inuitati, erat tamen facile parari, q̃a inter manus comedentium parabatur, & inter manus portantium, & ideo nihil supererat, nisi q̃ discũberẽt. Si autẽ aliter cibus parandus esset, oporteret multo prius cibum esse paratum, q̃ iuberetur turba discumbere, tamen Deo ita facile est vocare homines ad cibum nõ paratum, sicut ad paratum, ideo iussit turbæ discumbere. Sic dicit Chrysost. nondum enim apparentibus K panibus iussit eos discumbere, vt discas, quia non entia, vt entia ei subsistunt, sicut Paulus ait, qui vocat ea, quæ non sunt, tanquàm ea quæ sunt.

An in conuiuio isto fuerit vinum a Christo datum. Et quæ vere sint ad vitam sustentandam necessaria. Et quòd aquæ conuersio in vinum in Chana Galilææ fuit quodammodo necessaria. Quæst. XCI.

QVÆRETVR, cum in conuiuio isto Christus pauerit turbas de quinque panibus, & duobus piscibus, an etiã dederit vinum. Aliqui dicunt, q̃ sic, quia opera Dei sunt perfecta, Deuter. 32. Et tñ sicut est homini necessarius cibus, ita ẽt est necessa-

rius

rius potus, immo facilius contingit mori pro defectu potus, q̃ cibi, iō daret eis potum vini. Secūdo patet, qa iam Christus similia miracula facere solitus erat, ipse quippe ante aquā verterat in vinū in Chana Galilææ, Ioan. 2. Dicendū, ꝙ Christus solū dedit in hoc cōuiuio panē, & pisces: nā si dedisset hic vinum, aut hoc fuisset cōuertendo aliquā aquā in vinū, aut faciendo vinum de nouo: vtroq; autem modo esset istud miraculum ita magnum, sicut pascere turbā de quinq; panibus, & duobus piscibus, & ideo sicut istud oēs Euangelistę expresserunt multum diligenter, saltem aliquis eorū expressisset de vino dato, & tñ nemo dixit, ideo vr̃ ꝙ non datum fuit. Ratio aūt huius est, qa miracula solū fiunt vbi humana potentia non sufficit, & nō pōt homo sibi aliter prouidere, & sic fiūt in necessarijs: ergo vbi non est necessitas, non fit miraculū. Deus igitur ꝑ miraculū ita confert necessaria, ꝙ non dat superflua, sed vinū non erat hic necessariū, eo ꝙ vinū non ponitur inter ea, quæ sunt necessaria vitæ humanæ, sed solā panis, & aqua, & vestimentū, Ecclesiastici 29. Ergo vinū nō dedit. Et hoc patet, quia Deus bis fecit miraculū Iudæis in deserto ad dandum aquas cum non haberent, s. Exodi 17. in Raphidim, & Numeri 20. in Cadesbarne ad aquas cōtradictionis. Etiam panes dedit Deus in deserto, s. manna, & tamen vinum nunquàm dedit, nec biberunt illud Iudæi, quandiu manserunt in deserto, ita vt appareat ex scriptura, ideo nec nunc datum est vinum, non enim erat necessarium, quia in loco illo essent aliqui fontes, & de illis poterat bibere turba. Si autem non fuisset ibi aqua, Christus dedisset aquā eis miraculose, sed vinum non dedisset. Ad primum dicendum, ꝙ opera Dei perfecta sunt, & ideo quidquid necessarium est dat, & quia homini est necessarius cibus, & potus, confert illum, ideo si hic vtrunque deficeret, vtrunque Christus contulisset, & tamen quia aqua habebatur, & cibus deficiebat, de solo cibo prouidit. Cum autem dicitur de operū Dei perfectione, dicendū ꝙ illa sunt perfecta ad sufficientiam, sed non est necesse, ꝙ sint perfecta ad superabundantiam; & quia conuiuium sufficiens est vbi cibus, & potus est, licet abundātius sit vbi vinum, quàm vbi aqua est, quia tamen aqua sufficit, Deus non dat vinum in conuiuio miraculose. Ad secundum dicendum, ꝙ conuersio aquæ in vinum in nuptijs fuit quodammodo necessaria, hic autem non, quia festiuitas nuptiarum ad solum honorem matrimonij est, ideo id quod est de honore consueto, dicitur esse necessarium in nuptijs, & quia copia vini est de consuetudine nuptiarum, & iudicantur nuptiæ inopes, & ignobiles vbi vinum deest, erat de substantia honoris nuptiarum, quòd vinum non deesset, & quia vinum non habebant, fuit necessaria conuersio aquæ in vinum, Ioan. 2. Hic autem non agebatur de honore impendendo turbis, sed de earum sustentatione ne deficerent fame in hoc loco deserto, ideo solum prouideri oportuit in eo, quod erat necessarium ad sustentationem, & tamen ad hoc sufficiebat cibus, & aqua, ideo vinum non fuit datum.

Quare in hoc conuiuio Christus dedit pisces, vel dando pisces, cur non dedit vinum. Et quòd Deus nunquam voluit vinum miraculose dare ad sustentationem.

Quæst. XCII.

QVAERETVR quare in hoc conuiuio Christus dedit pisces, vel dando pisces, cur non dedit vinum: nam aut quærebatur sola sustentatio, aut opulentia, & suauitas conuiuij: si sola necessitas sustentationis, non oportebat dari pisces, sed panis sufficiebat cum aqua, Ecclesiastici 29. Initium vitæ

A hominis, panis, & aqua. Si autem opulentia, & suauitas, requirebatur vinum quod suauiter bibitur, & lætificat bibentem, Psal. 103. Vinum lætificat cor hominis. Dicendum, quòd fuit conueniens dari pisces, & non dari vinum. Primo, quia pisces dati sunt hic, eo quòd habebantur, vinum autem non habebatur. Si autem pisces non haberentur, sufficeret panis, & aqua, & non dedisset eos Christus; Christus autem voluit facere multum cibum de pauco cibo, quem discipuli habebant, & quia illi dixerunt, quòd habebant quinque panes, & duos pisces, multiplicauit vtrunque, & dedit saturitatem tam piscium, quàm panis: si autem non fuissent tunc pisces, sed habuissent discipuli solos panes, non dedis-
B set Christus turbis, nisi solos panes, licet etiam potuisset dare pisces, nunc tamen habebant discipuli duos pisces, qui non sufficerent tantæ multitudini, & sic manerent inutiles, quia non comederentur tempore huius necessitatis, vel si aliquis comederet de eis esset locus inuidendi, cum quibusdam esset cibus opulentior, quàm alijs, & delicatior, quod non expediebat. Si autem habuissent discipuli nunc panes, & non pisces, multiplicasset Christus solos panes, quia ad necessitatem simpliciter sufficiebant panes, sic patet in deserto quando Deus dabat Iudæis cibos miraculose: nam solum manna dabat, quod erat loco panis, & ita vocatur panis in scriptura, Exodi 16. Mane saturabimini panibus, & Psal.
C 77. Vocatur panis Angelorum, scilicet, panem Angelorum manducauit homo. Erat namque album manna in modum farinæ, & formabantur de eo tortulæ, sicut panes de farina, Numeri 11.

Secundo non stat comparatio, quia licet nec pisces, nec vinum sint simpliciter de necessitate sustentationis, tamen magis necessarium iudicant homines habere aliquos cibos cum pane, quàm habere vinum: nam si vinum consideretur solum vt potus, est magis necessarium vinum, quàm pisces, & carnes, & tamen tunc aqua supplet nomen, & locum vini, quia potus est. Si autem consideretur vinum, vt est vinum, idest, quia suaue, & confortans, magis sunt necessarij cibi, quàm vinum: potius enim homines
D eligunt habere in cibo panem, & carnes, vel pisces, & aquam, quam habere panem, & vinum solum, & ita Christus præbuit panem, & pisces, cum iam aquam haberent in loco, & non dedit vinum.

Tertio, quia etiam in miraculosis cibationibus magis Deus prouidet homini de carnibus, & piscibus, quàm de vino: nam Deus legitur aliquando dedisse Iudæis carnes in deserto, scilicet, Exodi 16. quando dedit manna a principio: nam dixit Moyses. Vespere dabit vobis Dominus carnes, & mane comedetis panes in saturitate, & tunc in vespere ascendit coturnix, & operuit castra, & de illis comederunt ad saturitatem. Iterum etiam Deus dedit Iudæis carnes in deserto in sepulchris concupi-
E scentiæ: nam fecit ascendere coturnices, & habuit populus cibos de illis vsque ad mensem, & plus, Numeri vndecimo. Et tamen nunquàm dedit vinum in deserto, sic etiam cum Deus voluit pascere miraculose Eliam Prophetam tempore famis, dicitur quòd corui mandato Dei ferebant ei panem, & carnes mane, & iterum panem, & carnes vespere, 3. Regum decimoseptimo. Tamen vinum nunquàm ferebant, sed dicitur ibi quòd bibebat de torrente. Et intantum Deus nunquàm voluit miraculose dare vinum, licet posset, quòd desiccato torrente Carith Deus non misit vltra panem, & carnes Eliæ, per coruos, sed recessit inde iubens, quòd iret ad viduam Sareptanam, quę eum pasceret, & tñ si Deus a principio

non daret Eliæ vinum, quia habebat aquam de torrente, saltem postquàm desiccatus est torrens, poterat mittere ei panem, & carnes, & vinum, & tamen noluit, quia potius misit eum inde non dans ei vltra carnes neque panem, ergo Deus noluit vnquā vinum miraculose dare ad sustentationem.

Quarto quia homines magis volunt carnes, vel pisces cum pane, & aqua, quàm panem, & vinum solum, & potius conqueruntur pro defectu carnium, & piscium, quàm pro defectu vini existente aqua, sic patet de Iudæis in deserto, quia semel conquesti sunt valde pro defectu carnium, & piscium, & aliorum ciborum, Nume. 11. Vbi populus sedebat flens, & dicebat, quis dabit nobis ad vescendum carnes, recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, cepe, & allia: anima nostra arida est, nihilque vident oculi nostri, nisi man. & tamen nunquā leguntur petiuisse vinum, nec conquesti pro illo, & conquerebantur pro porris, cepis, & allijs, & cucumeribus: ergo potius volebant quoscunque cibos alios cum pane, & vt non esset sicca comestio, cum aqua, quàm panem, & vinum solum. Et sic Christus potius dedit turbis pisces, quàm vinum.

An Christus dedit turbis apparamenta mensæ, cum dedit eis cibum. Quæst. XCIII.

QVAERETVR an Christus nunc dedit istis apparamenta mensæ, s. mappas, & gausape, cæteraque huiusmodi. Dicendum ꝙ non, quia discipuli Christi non habebant talia, maxime pro tanta multitudine, & discumbente in tot partibus: nam iussi sunt discumbere per contubernia, per centenos, & quinquagenos, Marci 6. & Lucæ 9. Ideo oportebat, quòd Christus miraculose mappas, & reliqua vtensilia mensæ produceret, & tamen non decebat, quia miracula non fiunt, nisi pro necessitate. ista autem apparamenta mensarum non sunt simpliciter necessaria, sed solum ad decorem, & honestatem, propter consuetudinem humanam. Christus autem prouidebat hic necessitati turbarum, ideo talia non produxit, sed super planum cibus iste positus est, maxime quia apparatus mensæ, & vasorum, fit pro rebus liquidis, & humidis, quæ non possunt contineri, nisi in vasis, quia effundentur, vel si non effunduntur contrahunt immunditiam, quæ autem arida sunt, vt panis non effunduntur, nec immunditiam contrahunt, & tamen in isto cōuiuio nihil liquidum ministratum est, quia non fuit datum vinum, neque brodia, aut confectiones aliquæ humidæ, sed panes, & pisces, qui aridi erant cum portarentur in via, ideo non erat opus apparamenta, & vtensilia mensæ habere, licet fuisset pulchrum, & honestius, & tamen talibus necessitatibus non subuenitur per miraculum, sed illæ quæ sunt simpliciter necessitates.

Quare fit hic mentio de fœno. Et quòd iacentes comedere erat antiqua consuetudo. Quæst. XCIIII.

QVAERETVR, quare fit mentio hic de feno: nam dicitur quòd discubuerunt super fenum. Dicendum, quòd necesse est, quòd ad aliquem finem ponatur, quia aliàs non exprimeretur: maxime quia tres Euangelistæ hoc expresserunt, hic enim dicitur, quòd iussit turbam discumbere supra fœnum, & Marci 6. dicitur, quòd fecerunt accumbere omnes supra viride fenum, & Ioan. 6. dicitur, quòd erat fenum multum in loco. Et dicendum, quòd hoc fuit tactum. Primo ad ostendendum locum conue-

F nientem discumbendi: nam secundum consuetudinem antiquam homines comedebant iacentes. Sic dicit Alchinus ad literam, homines discumbere dicimus iacendo comedere more antiquo, & tamē si esset terra dura, non esset conueniens locus, tum quia iacerent in duro, tum quia polluerentur vestes puluere, ideo dicitur, ꝙ iacebant super fœnum, & vt videatur, ꝙ molliter cubabant, dicitur Ioan. 6. ꝙ erat fœnū multum in loco. Secundo, & principaliter fuit propter supplementum apparatus mensæ: nam non habebant mappas, & gausape hic, & alia mensæ apparamenta, vt dictum est præcedenti quæstio. & quia panis, & pisces fracti, & comminuti non ponerentur honeste super puluerem, vel pauimentum, ostenditur
G quòd erant ibi herbæ mundæ, super quas poneretur, quia fœnum multum erat in loco, Ioan. 6. Et sic nihil pulueris esse posset, quia cum iacerent homines super fœnum, complanarent illud, & quia multum erat, redderet quandam superficiem planam, & gratam. Et quia adhuc existente fœno si illud esset siccum frangeretur, vel aliquæ immunditiæ ex eo resultarent, & commiscerentur cibo, Marcus qui diligentius solet ista annotare, dixit quòd erat fœnum viride, & accubuit turba supra fœnum viride. Et vt videatur, ꝙ fęnum poterat esse viride ex qualitate temporis, exprimitur conditio temporis, Ioan. 6. Quia dicitur, erat autem proximū Pascha dies festus Iudæorum, & tamen Pascha Iudęorum est in Martio, quando in terra illa est omnis herba virens, & alta, & ideo
H scriptura vocat illum mensem in quo est Pascha mensem nouorum, vel primitiuorum, Deuteronom. 16. & Leuitici 23. & Exodi 12. & 13. Sic dicit Theophilus, erat fœnum in loco, idest, herba viridis. Erat enim Pascha, quod in primo mense veris perficiebatur, & ita esset cibus super fœnum viride complanatum, quod reddebat locum mensæ, sic patet Marci 6. vbi dicitur, quòd viri discubuerunt super viride fœnum, & apposuerunt ante eos panes, & pisces, scilicet, super fœnum, sicut ipsi iacebant in fœno. Ista mensa aliqualiter honesta erat, licet non esset alicuius apparatus, & ideo vilis, vel despecta dici potest a nobis, qui apparatibus mensarum vtimur. Sic dicit Chrysosto.
I Discamus autem hic qui voluptati attendimus, quæ comedebant mirabiles illi viri, & magni, & quantitatem eorum, quæ inferebantur, & vilitatem mensæ. Tertio fuit hoc dictum propter reliquias ciborum, quia iussit Christus colligi fragmenta, quæ superauerant ne perirent, & tamen non poterant colligi, nisi reseruarentur, vel manerent in aliquo loco mundo, quando ea collegerunt, ideo dicitur, quòd erat fœnum viride in quo comederunt, & ibi manserunt reliquiæ quæ collectæ sunt.

Quare Christus accipiens panem aspexit in cœlum. Quæst. XCV.

K QVAERETVR, quare Christus accipiens panes, aspexit in cœlum. Dicendum, quòd in vtraque saturatione turbarum, Christus aspexit in cœlum, & benedixit. De prima omnes Euangelistæ hoc expresserunt, vt patet hic, & Marci sexto, & Lucæ nono, & Ioan. sexto. De secunda non curauerunt tam aperte exprimere Euangelistæ, solum enim dixerunt, quòd benedixit, & fregit, vt patet sequenti cap. & Marci 8. Satis tamen præsuponendum est, quod sicut in prima aspexerit in cęlū, ita in secunda, cum etiam exprimatur, ꝙ benedixerit, & fregerit, sicut in prima, sed quia nō erat necessariū idem semper repetere quasi præsupponeretur, nō repetiuerūt illud. Aspexit aūt in cœlum propter multa. Primo

Primo vt ostendatur, quòd miraculum istud a Deo venit, sicut enim, quòd Israelitæ in deserto pasti fuerint, prouenit eis a Deo, qui dedit illis mãna de cœlo Exo. 16. & Deuter. 8. Ita & nunc licet panis, qui frangebatur in terra esset de cœlo, expectabatur miraculum multiplicationis, & quia Deus in cœlis habitare putatur a populo, aspexit Christus in cœlum. Secundo fuit, quia Christus in hoc miraculo voluit se ostēdere æqualem Deo patri: nam & ipse Deus erat, & ab illo erat, & vt videretur ab illo procedere, sicut omnia habuerat ab eo per generationem: ita nunc ostendit, quòd ab illo sit virtus huius miraculi. Sic dicit Chryso. quare aspexit in cœlum, & benedixit, oportebat nãque credi de eo quoniam a patre est; & quoniam ei æqualis est, æqualitatem autem ostendit cũ poterat omnia facere: a patre autem esse se monstrabat per hoc, quòd ad ipsum referens faciebat inuocans eum ad ea, quæ fiebant. Tertio fuit ad exemplum, scilicet, vt nos expectemus sustentationem nostram quæ est per cibum, a Deo habere: nam ab eo panis quotidianus petēdus est supra 6. Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie, & ad ostendendũ istud desiderium debemus oculos nostros ad Deum dirigere quasi ab eo suscepturi quod petimus, & cum in omnibus debeamus oculos nostros attollere ad Deũ Psalmos 122. Scilicet, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri, potissime tamen in petitione cibi corporalis: ideo dicitur Psal. 144. oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escas illis in tempore opportuno, & quia Deus ad quem respicimus est in cœlis supra 5. & 6. cap. debemus oculos in cœlum erigere Psal. 122. Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cœlis.

Quare Christus aliquando facturus miracula aspicit in cœlum, & aliquando non aspiciebat. Sic aliquando inuocabat Deum, aliquando non: & quomodo ostendebat se a Deo esse, vel Deum esse: Vnde in suis miraculis tria intendebat. Et multa propter astantes faciebat, quæ necessaria non erant.

Quæst. XCVI.

QVAERETVR quare Christus aliquando facturus miracula aspicit in cœlum quasi petens aliquid a patre, interdum autem nõ aspicit, sed cum potestate loquitur, & facit quasi nihil ab alio suscipiens. Dicendum, quòd Christus erat Deus, & ex hoc æqualis patri, & volebat se ostendere equalem illi, vt non crederetur esse minor siue creatura sicut aliqui heretici, idest, Arriani putauerunt, & ideo volebat interdum operari in potestate nihil petens nec in cœlum inspiciens quasi nõ egeat alieno, & extrinseco adiutorio ad faciendum miracula, cum sit naturale ei posse facere miracula. Rursus autem Christus erat Deus a patre genitus, & quidquid habet per generationem, & processionem ab illo habet, per quam omnia quæ habet pater, communicata sunt filio, & ideo vt ostendat se a patre esse, & ab illo habere, quæ habet non quidem de nouo accipiens, sed per generationem æternam habens, aspicit in cœlum, vel patrē inuocat quasi ab illo veniat. Sic dicit Chry. oportebat credi quoniam a patre est, & quoniam ei æqualis est, æqualitatem autem demonstrabat cum poterat omnia facere, a patre autem se monstrabat esse per hoc, quòd ad ipsum referens omnia faciebat inuocans eum ad ea, quæ fiebant, & ideo vt vtrunque ostēdat nunc quidem cum potestate, nunc autem orans miracula facit. Sed tunc est dubium quare potius in istis quàm in illis Christus eleuabat oculos in cœlum vel orabat. Aliqui dicunt, quòd Christus tenebat hanc regulam, quòd in magnis miraculis, vt ostenderet plenitudinē potestatis suæ faciebat ex imperio, & non inuocans Deum. In paruis autem miraculis Deum inuocabat, vt per hoc ostenderet se ab illo esse, idest, se esse filium Dei patris, & quia si in minimis non inuocaret Deum, nec aspiceret in cœlum, in maximis autem aspiceret, & inuocaret, putaretur, quòd ad ista minora haberet potestatem, ideo neminem inuocaret: ad maiora autem non posset nisi ab alio adiutus, ideo faciebat e contrario, quia in maximis non inuocabat quasi nemine extrinseco indigeret, in minoribus autem inuocabat, & tunc non erat suspitio, quòd ex impotentia ageret, cum in maioribus nõ egeret adiutore, & ostendebat se a Deo esse, quia illũ inuocabat, & ad illum respiciebat. Sic dicit Chryso. super Mat. scilicet, considerandum, quòd in minoribus quidem respicit in cœlum, in maioribus autem cum potestate omnia facit, quando enim peccata dimisit, mortuos suscitauit, mare refrenauit, occulta cordium redarguit, oculos condidit cæci nati quę solius Dei sunt, nequaquam videtur orans: quando autem panes multiplicari fecit, quod his omnibus minus est, tunc respexit in cœlum, quoniam, & in minoribus non aliunde virtutem habet quàm a patre.

Sed obijcietur, quòd etiam in maximis orabat, & aspiciebat in cœlum: nam suscitare mortuos erat de maximis, & tamen quando suscitauit Lazarum quatriduanum eleuatis oculis in cœlum orauit Ioan. 11. Scilicet, Iesus autem eleuans sursum oculos dixit, pater gratias ago tibi quoniam audiuisti me.

Dicendum, quòd verum est, ꝙ vt communiter in magnis miraculis Christus non inuocabat Deum neque aspiciebat in cœlũ. Pro quo sciendum, ꝙ Christus in miraculis suis tria intendebat, scilicet, ostendere se esse Deũ, & ꝙ erat a Deo, & opera sua a Deo proueniebant, & per opera sua nos instruere in moribus: præcipuum autem erat, quòd ipse esset Deus: nam siquis de Christo crederet semel, quòd esset Deus, vel æqualis Deo in potestate, facile erat credi, quòd esset filius Dei: nam maxime difficultatis erat posse credi Deum esse eum qui homo verus erat, & ita videbatur. Et ob hoc per opera sua istud maxime persuadere voluit, & si interdum accideret, quod hæc tria non possent ex eodem facto persuaderi, sed potius vbi vnum ostenderetur infirmaretur alterum, volebat Christus potius ostendere se esse Deum quàm cætera, & quia non poterat ostendere se esse Deum nisi per maximam potestatem quam ex seipso haberet, & non ex altero, cũ Deus sit maximæ potestatis, & non habeat aliũ priorem a quo accipiat, faciebat Christus miracula maximę potestatis, & non inuocabat Deum. & sic licet nõ ostenderet per hoc se esse a Deo, ostendebat tamen se vel esse Deum, vel Deo æqualem. & hoc ante omnia voluit ostendere, quia hoc supposito, qdquid vellet posset de ipso faciliter credi, ad hoc autem erant duę necessaria. Primum erat, quòd prima miracula, quæ Christus faceret, non faceret inuocando aliquem, sed ex imperio. Secundo, quòd postea, vt communiter in omnibus miraculis maximis non operaretur inuocando, sed ex potestate. De primo patet, quia si a principio Christus faceret miracula inuocando, putaretur quòd non erat ipse Deus, sed Deum inuocabat, qui miracula faceret sicut Prophetæ faciebant, & si hoc semel de ipso crederetur: postea esset difficile persuaderi, quòd faceret miracula ex propria potestate, & ideo Christus a principio omnia miracula faciebat sine inuocatione, vt patet in conuersione aquæ in vinum: nam illud fuit primum signum, quod fecit coram discipulis suis Ioan. 2 & tñ ibi non inuocauit Deũ, & ita in sanatione leprosi supra 8. Et in alijs q̃ a principio

pio faciebat supra 4. Vbi multa miracula fecit curando multitudinem languentium. Secundum etiam patet, scilicet, quòd maxima miracula non faciebat inuocando Deum a principio miraculorum, siue in processu, vel fine, non inuocabat in maximis miraculis, vt putaretur, quòd in seipso haberet maximā potestatem, & non oporteret ab extrinseco illam petere, & quia istud erat de præcipua intentione Christi, vt communiter in omnibus miraculis suis hoc inuenitur, quòd sine inuocatione facit. Hoc autem probato, vel persuaso, quia facile erat quæcūque alia persuaderi, non indigebat Christus multis miraculis ad ostendendum illa, & ideo licet ad ostendendum se esse a patre, & ab illo recepisse esse, & omnem virtutem per generationem, necesse essèt, quòd faceret aliqua miracula inuocando patrem: tamen pauca fuerunt necessaria: ideo raro sic miracula fecit, sicut nūc, & in suscitatione Lazari Ioann. 11. In alijs vero quasi nunquam, & per hoc etiam simul nos instruebat a Deo debere expectare bona nostra, cum ipse, qui filius Dei esset, a Deo patre petebat exaudiri. Si autem Christus principaliter intēderet in miraculis suis eruditionem nostram, deberet omnia facere orando, vt instrueret nos in omnibus a Deo opem petere, & ad ipsum recurrere, & tamen in paucis hoc fecit, quia principalius ostēdere volebat se habere in seipso maximam potestatem nō susceptam ab extrinseco, quod ostendere nunquam potuisset, si omnia miracula faceret Deum inuocans.

Etiam si principaliter intenderet se a Deo exiuisse, & ab eo habere potestatem in omnibus miraculis ostenderet hoc, scilicet, omnia faciens inuocando patrem, & tamen non faciebat omnia, ergo vt communiter faciebat sine inuocatione, quia principaliter volebat ostendere se habere potestatē in seipso. Quod autem ostenderet se esse a Deo, vel nos instrueret per miracula, minus principale erat: ideo raro inuocando Deum faciebat miracula. Cum autem dicitur de suscitatione Lazari, quæ fuit de maximis miraculis.

Dicendum vno modo, quòd Christus in hoc genere miraculi fecerat alia sine inuocatione per quæ apparebat, quòd ille in seipso haberet potestatem, & non reciperet de nouo ab aliquo extrinseco: nam suscitauerat filiam Archisynagogi supra 9. & Mar. 5. Et Luc. 8. Et non inuocauerat ibi Deum, sed solum tenuit puellam per manum, & dixit, puella tibi dico surge: ita iterum etiam suscitauit coram toto populo filium viduæ in Naym, qui ferebatur ad sepeliendum dicens, adolescens tibi dico surge Luc. 7. Et ideo licet nunc inuocaret patrem in suscitatione ista, non causaretur suspitio contra eum, quòd indiguisset auxilio alieno, cum alia duo æqualia egisset, in quibus neminem inuocasset. Si tamen istud fuisset primum miraculum suscitationis, Christus nullo modo inuocasset patrem.

Secundo potest dici, quòd Christus egit nunc principaliter propter astantes, quia Christus cognoscebat corda hominum, & sciebat quomodo, & quid opus esset eis, sicut dicitur Ioan. 2. Ipse enim sciebat quid erat in homine, & quia quando suscitauit Lazarum erant aliqui præsentes, qui dubitabant valde de Christo an a Deo venisset, voluit ostēndere, quòd a Deo venerat, & ad hoc petiuit a patre se exaudiri. Quòd autem hac intentione faceret patet Ioan. 11. Vbi ponitur istud miraculum cum dicitur: Iesus autem eleuans sursum oculos dixit: pater gratias ago tibi, quoniam audiuisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti. hoc autem rationabile fuit pro tunc fieri, quia pauloante hoc multi de

F Christo dubitauerant, aut dubitare se ostenderant an
esset a Deo, vt Ioan. 9. Dixerunt Pharisæi non est hic
homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Et quia
nunc quando suscitauit Lazarum erant præsentes ali-
qui Pharisæorum, vel discipuli, aut amici eorum, ad
euitandum illam calumniam quam Christo obijcie-
bant, voluit ostendere, quòd a Deo erat, & ad hoc
orauit ad patrem, patet Ioan. 11. Scilicet, multi ex
Iudæis, qui venerant ad Mariam, & viderant, quæ
fecit, scilicet, quòd suscitauit Lazarum, crediderunt
in eum, quidam autem ex ipsis abierūt ad Phariseos,
& dixerūt eis, quæ fecit Iesus: propter istos ergo Chri-
stus orauit ad patrem, & ita Christus sępe faciebat ali-
qua propter astantes, quæ aliàs non erant necessaria,
G sic patet Ioan. 12. Quando astantibus multis Iudæo-
rum, & gentilium Christus orauit dicens, pater cla-
rifica nomen tuum, & tunc venit vox de cœlo dicens,
clarificaui, & iterum clarificabo, turba enim, quæ
astabat, & audiebat, dicebat tonitruum factum esse:
alij vero dicebant, Angelus ei locutus est, & sequitur,
respondit Iesus, & dixit eis: non propter me hæc vox
venit, sed propter vos. Quòd autem oculos erexit in
cœlum quando panes multiplicauit, fuit præcipue
ad ostendendum, quòd nos a Deo petere debeamus
sustentationem temporalem, & ab ipso, & non aliun-
de ipsam expectare. Sic dicit Chrysosto. erudit nos
non prius tangere mensam donec gratias egerimus
ei, qui cibum dat nobis, propter hoc, & in cœlum
H respicit. Et quia nullum miraculum est in quo ma-
gis possemus doceri gratias agere pro sustentatione
temporali, & illam a Deo expectare quàm in hoc,
voluit Christus specialiter in hoc gratias agere, &
oculos in cœlum erigere, & ob hoc omnes Euange-
listæ tetigerunt, quòd Christus aspexit in cœlum,
quando panes accepit. Sic dicit Chrysosto. aliorum
enim signorum multa exempla habebant.

Quare Christus benedixit panes quando fregit. Et quòd mensa est semper benedicenda exemplo Christi.
Quæst. XCVII.

I QVAERETVR quare Christus benedixit panes
quando fregit. Dici potest vno modo, quòd
per istam benedictionem data est pani virtus
aliqua, scilicet, vt multiplicaretur: sicut enim ad ver-
ba consecrationis panis transit in corpus Christi, &
ideo verba illa proferuntur, vt fiat illa conuersio: ita
Christus nunc forte dixit ista, quia dicendo confere-
bat virtutem pani, non quidem virtutem aliquam
actiuam pani per quam multiplicaretur panis, quia
talis actiua virtus non est nisi diuina, & non est alicui
rei communicabilis, sed contulit Christus pani quod
multiplicaretur, per verba quidem illud designando,
sed per seipsum efficiendo.

Secundo fuit, quia ista benedictio fuit per modum
orationis, & voluit coram turba orare, vt videret tur-
K ba, quòd a Deo istud veniebat, vt tolleretur suspi-
tio. Sic dicit Chrysostomus, adhuc quia turba mul-
ta erat præsens, & oportebat eis suaderi, quòd se-
cundum voluntatem Dei aduenerat, & ideo cum oc-
culte aliquod miraculum faciebat non orabat, sed
coram multis orabat, vt crederent, quòd non esset
Deo contrarius.

Tertio fuit ad tribuendum exemplum, vt nos Deo
gratias agamus pro corporali cibo, & cum ad men-
sam accedimus, benedicamus Deum, & propter hoc
potius in isto miraculo benedixit, & gratias egit quàm
in alijs, non enim inuenitur in aliquo benedixisse ni-
si in hoc: nam si aliquando facturus miraculum gra-
tias egit, vel orauit sicut in suscitatione Lazari Ioan-
nis

nis 11. tamen nunquam benedixisse in miraculis inuenitur, nunc autem benedixit, vt per hoc ostendat nobis, quòd Deum benedicere debemus quando cibos sumimus. Sic dicit Cyrillus hoc dispensatiue pro nobis fecit, vt discamus vt in principio mensæ cum frangere debemus panem debemus Deo offerre, & elicere super ipsum benedictionem supernam.

Quarto fuit, quia per benedictionem eleuatur desiderium nostrum in Deum cum benedicimus, & quia in sustentatione temporali debemus habere oculum ad ipsum, scilicet, vt expectemus ab eo illam recipere, & non ab alio: conueniens fuit, quòd benediceret, & etiam sic nos benedicamus. Sic dicit Theophilus, intuetur autem cœlos, vt nos instrueret a Deo petere escam, & nō a diabolo, sic etiam faciunt illi, qui alienis iniuste laboribus nutriuntur.

Quis fuit modus benedicendi quem Christus fecit super panes. Et quod in verbis demonstratiuis significantibus aliquid esse, vel fieri non est gratiarum actio. Quæst. XCVIII.

QVAERETVR quæ fuerunt verba benedictionis istius Christi, vel quis fuit modus benedicendi. Aliqui dicunt, quod fuit modus benedictionis per demonstrationem, scilicet, quod illa verba ostenderent aliquid fieri in pane illo, & piscibus, sicut est in verbis consecrationis, scilicet, Hoc est corpus meum. Et patet hoc, quia etiam ibi Christus dicitur benedixisse infra 26. scilicet, cœnantibus illis accepit Iesus panem, & benedixit, & fregit, & ait: hoc est corpus meum.

Aliter potest dici, & melius, quòd ista benedictio fuit solum quædam gratiarum actio Deo facta, quia dabat saturitatem panis hominibus, vel quia audiebat Christum in hoc miraculo, sicut in suscitatione Lazari dixit, pater gratias ago tibi, quia audiuisti me. Et hoc patet, quia Ioan. 6. Vbi ponitur hoc miraculum dicitur, accepit panes Iesus, & cum gratias egisset distribuit, ergo illa benedictio nihil aliud erat quã quædam gratiarum actio.

Sed obijcietur, quia etiam benedictio in verbis demonstratiuis significantibus aliquid fieri vocatur gratiarum actio, sic vocatur infra 26. & Mar. 14. In consecratione super calicem cum dicitur, & accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens, hic est calix, & sic forma consecrationis vocatur hic gratiarum actio.

Dicendum, quòd proprie in verbis demonstratiuis significantibus aliquid esse, vel fieri non est gratiarum actio: vnde quando Christus dicitur gratias egisse, non constat determinate an illa gratiarum actio fuerit in illis verbis consecrationis, quæ exprimunt euangelistæ, vel in aliquibus alijs, quæ subticent, & ideo hic potius credendum est, quod sit proprie gratiarum actio pro beneficio sustentationis humanæ, vel propter miraculi quod Christus nunc faciebat, & quo humanitas sua honorabatur concedente tota deitate, quam quod sint aliqua verba demonstratiua.

Secundo patet, quia non erat conueniens, aut necessarium nunc proferri aliqua verba demonstratiua, quia illa sunt verba ad efficiendum, quia Christus non efficit aliquid mediante verbo, sed per voluntatem suam omnipotētem, & diuinam. Quod autem in consecratione corporis, & sanguinis sui protulerit verba demonstratiua, non fuit hoc quasi illa forma consecrandi esset sibi necessaria, cum sine verbis posset consecrare tacendo, sicut, & nunc quotidie facit in consecrationibus nostris, sed protulit illa verba, vt

A daret ea nobis in formam consecrandi, cum sine verbo sacerdos nihil consecret, & eo proferente verba summus sacerdos, idest, Christus effectum causat conuertendo panem, & vinum, vt dicit Eusebius Emissenus, & quarto Sententiarum, distinctione nona, & tamen nunc volebat nobis Christus dare exemplum sic faciendi, cum nos multiplicare panes nunquam deberemus, ergo non protulit verba demonstratiua, quæ non erant ad exēplū, sed verba ptinentia ad gratiarū actiones, quæ essent nobis in exemplum agendi gratias cum manducaremus.

Quare benedictio mensæ sit facienda, & qui tenentur ad illam. Et post salutem animæ nihil est magis necessarium, quàm vitæ sustentatio. Quæst. XCIX.

B QVAERETVR de benedictione mensæ quare sit facienda, & qui teneantur ad illam. Dicendum, quòd mensa benedicenda est. Primo quia pro sustentatione corporali, quæ in mensa apponitur. Christus præcepto suasit ad Deum orandum esse, & non semel quidem, sed quotidie, & quoties cibum sumimus, toties pro hoc ad Deum oremus, supra 6. & Luc. 11. Scilicet, panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & per ly hodie significatur omne tempus in quo cibus corporalis nobis necessarius est, quia toties illum a Deo expectare, & petere debemus.

C Secundo quia Christus hoc exemplo suo agēdum esse admonuit: nam ipse quoties cibum sumeret, gratias agebat, vt colligitur in hac vice. Ioan. 6. Et ita in alijs vicibus, hoc autem non propter se faciebat, quia ipsemet erat qui dat escam omni carni, Psal. 135. Sed vt nos exemplo suo ad hoc traheret, quia tota actio sua erat instructio nostra.

Tertio quia sacri Doctores ex exemplo Christi nobis hoc agendum suadent. Sic dicit Theophilus, intuetur autem Christus cœlum, vt nos instrueret a Deo patre escā, & non a diabolo petendum: sicut faciunt illi, qui iniuste alienis laboribus nutriuntur. Sic etiam dicit Cyrillus, hoc dispensatiue pro nobis facit, vt discamus, quod & in principio mensæ quando frā-

D gere debemus panem debemus Deo offerre, & elicere super ipsum benedictionem supernam. Sic etiam dicit Chry. hic orat gratias agens, vt ostendat eos, qui comestionem incipiunt, gratias agere oportere Deo.

Quarto propter nimiam necessitatem, quia nihil magis nobis necessarium est hic manentibus quàm cibus, & potus, cum per ista conseruetur vita nostra, & quia quanto aliqua res est nobis magis necessaria, tanto magis pro ea orare debemus, cum post salutem animæ nihil sit magis necessarium quàm sustentatio corporalis, erit multum pro ea orandum, & ita Christus in oratione sua in qua posuit numerum rerum petendarum, & ordinem earum, post petitio-

E nes spirituales immediate subiunxit de corporali sustentatione dicens, panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

Quinto propter nimium periculum, quia res istæ, quæ nobis ad sustentationem corporis tribuuntur, sunt in magno periculo, eo quod per pluuias, & calores moderatos producit terra omnia hæc, & aduentus, & casus pluuiarum non proueniunt ex necessitate sicut ortus, & occasus solis, sed magis ex quodam beneficio, licet natura ad hoc aliquid conferat, & interdum subtrahuntur nobis propter iniquitates, & sequitur fames, quod ergo euadamus istud periculum valde orandum est.

Sexto quia quanto aliquid est magis gratuite donatum, tanto maiores gratiarum actiones pro eo exhibendæ

hibendæ sunt, & tamen casus pluuiarum per quem sustentamur, scilicet, quia terra producit cibos, est ex gratuito dono Dei sine meritis nostris: immo etiã si nos demereamur, sic patet supra 5. Scilicet, quod Deus facit oriri solem suum super bonos, & malos, & pluit super iustos, & peccatores: & per hoc Deus maxime tradit notitiam nobis de seipso, scilicet, quia tale beneficium nutritionis semper nobis dat, sic patet Actuum decimoquarto. Vbi Apostolus ostendit, quòd Deus dedit cognitionem de seipso omnibus gentibus, & in omni tempore dicens, nos mortales sumus annunciantes vobis conuerti ab his vanis ad Deum viuum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi in vias suas, & quia non sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens de cœlo dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & letitia corda vestra.

Septimo, vt non efficiamur indigni hac sustentatione temporali: nam licet Deus ex liberalitate concedat istud tam bonis quàm malis, tamen interdum subtrahit nobis hoc cum mali sumus affligens nos fame, & cum conuertimur donat omnia abundanter, sic patet Leuiti. 26. Vbi Israelitis bonis dicit Deus, si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet semen suum, & pomis arbores replebũtur, & apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in terra vestra, comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proijcietis. De malis autem Israelitis, dicitur eodem capitu. si non audieritis me neque audieritis omnia mandata mea, & spreueritis leges meas, visitabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras, frustra feretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur, dabo vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam, consumetur incassum labor vester, & terra non proferet germen, neque arbores poma præbebunt. sic etiam Deuteronom. 28. Vbi benedictiones ponuntur custodientibus legem, & maledictiones transgressoribus. Dicitur de bonis: aperiet Dominus Thesaurum suum optimum cœlum, vt pluuiam tribuat terræ tuæ tempore suo. De malis autem dicitur eodem capitu. mittet Dominus super te famem, & esuriem, fit cœlum quod supra te est æneum, & terra quam calcas ferrea, det Dominus imbrem terræ puluerem, & de cœlo descendat super te cinis, donec conteraris. Et ita propter peccata populorum intantum Deus percussit terras fame siccitate, & sterilitate, quòd inhabitabiles factæ sunt Psal. 106. Scilicet, posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim, terram fructiferam in salsuginem a malitia inhabitantium in ea. e contrario autem pro bonis facit Deus, quòd terræ, quæ malæ erant bonæ reddantur, vt patet ibidem, scilicet, posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Vt ergo non efficiamur indigni hac temporali sustentatione laborandum est, & quia nihil magis efficit hominem indignum beneficijs quàm ingratitudo susceptorum: ideo agendum est ne ingrati simus, hoc autem efficitur per gratiarum actiones, ideo reddendæ sunt gratiarum actiones, quæ fit in benedictione mensæ, ideo mensa benedicenda est.

F *Mensa quando benedicenda est, & quomodo, secundum Christi morem. Quæst. C.*

QVAERETVR de ipso modo benedictionis mẽsæ. Dicendum, quòd mensa benedicenda est ante cibum, & post cibum sumptum. Primo patet hoc ratione: nam sicut in oratione sunt quædam votiuæ, & quædam ad gratiarum actiones, idest, quædam sunt quas facimus quando volumus aliquid obtinere, & vocantur votiuæ: aliquæ sunt quas facimus postquam obtinuimus quod petebamus, & vocantur ad gratiarum actiones. Ita in mensa antequam sumatur cibus est oratio quasi votiua, vt sicut quando petimus panem nostrum quotidia-
G num da nobis hodie. Sumpto autem cibo est oratio ad gratiarum actiones: vtraque tamen potest vocari ad gratiarum actiones: nam quando ad mensam sedimus, iam a Deo cibum obtinuimus, & tamen quomodocunque vocetur oratio illa vtroque tempore orandum est. Secundo, & principaliter patet, quia exemplo Christi ad hoc incitamur: nam tam ante cibum, quàm post orabat.

De primo patet Ioannis sexto, & hic, & Marci sexto & Lucæ nono. Omnes enim dicunt, quòd nunc quando Christus accepit panes benedixit aspiciens in cœlum, & ista benedictio fuit gratiarum actio, sicut dicitur Ioannis sexto. Accepit panes, & cum gratias egisset distribuit: & vocatur illa benedictio
H gratiarum actio. De benedictione post cœnam patet, quia infra vigesimosexto dicitur, & hymno dicto exierunt in montem olieti, & est ibi hymnus benedictio mensæ, quia fit ibi mentio de eis, quæ Christus fecerat in mensa, & tunc sequitur quomodo surrexit a mensa, scilicet, hymno dicto, i. benedictione dicta, & etiam fit ibi mentio de benedictione ante mensam, quia quando Christus accepit panem, & vinum dicitur, quòd benedixit, & quòd gratias egit, & quòd dedit discipulis ad manducandum.

De modo benedictionis dicendum, quòd Christus docuit, quòd esset gratiarum actio, vt dicitur Ioannis sexto, & infra vigesimosexto, quia tamen non est idem modus concipiendi gratias omnibus
I hominibus, non datur idem modus benedicendi, sed cuilibet sicut in mentem venit, & quoniam per benedictionem istam eleuamus cor nostrum ad Deum a quo corporalis cibus petitur, & expectatur, quidam cõsueuerunt incipere ab illo versu in quo ostenditur expectatio nostra a Deo pendens Psal 144. Oculi hominum in te sperãt domine. in quo nominatur desiderium, & spes, & quia spes non confundit sequitur ibi quomodo Deus prouidet, scilicet, & tu das illis escam in tempore opportuno, & quia istud prouenit ex diuina largitate, sequitur ibi aperis tu manum tuam, & quoniam Deo aperiente manum necesse est magnam prouenire abundantiam sequitur, & imples omne animal benedictione, idest, com-
K plemento sustentationis, sic dicitur Psal. 103. Omnia a te expectant, vt des illis escam in tempore, dante te illis colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente autem te faciem tuam turbabuntur; auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum conuertentur.

Alij autem volunt in oratione, & gratiarum actione ostendere Dei largitatem, qua dat nobis sufficientiam, vt comedamus, & non esuriamus, & dicunt illum versum Psalmo vigesimoprimo, Scilicet, edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum. sed quomodocunque Deus laudetur non differt, dum tamen laudetur: ideo quocunque modo quis voluerit, licet ei formare gratiarum actiones.

Qui

Qui tenentur ad gratiarum actiones in mensa. Et quòd laicis non est diffinitum quando gratias agere debeant pro cibo: ideo quando volunt, agere possunt. Et ad quid teneantur clerici. Quæst. C I.

QVAERETVR qui tenentur ad gratiarum actiones in mensa. Dicendum, quòd si accipiatur absolute teneri ad gratiarum actiones pro cibo, nemo est, qui non teneatur ad eas, quia omnis homo recipit hoc beneficium, & quilibet potest agere aliquas gratiarum actiones: ideo quilibet tenetur.

Et tamen quo tempore teneatur, scilicet, an teneatur quotidie in quolibet cibo, ante cibum, & post cibum agere gratiarum actiones.

Dicendum, quòd non est generale, quia determinatio temporalis orandi, vel laudandi Deum, aut gratias agendi non prouenit de iure naturæ, sicut prouenit ipsum orare, vel laudare, aut gratias agere, ideo vel manebit indeterminatum, vel proueniet determinatio ex præcepto legis Dei, vel Ecclesiasticæ: non quidem ex lege Dei, quæ nulla tempora assignauit ad gratias agendum pro cibis, nec etiam ex lege Ecclesiastica, quæ etiam non diffinit aliquid generaliter.

Ideo dicendum, quòd quantum ad laicos non est diffinitum, quando gratias agant pro cibo: ideo quòd aliquando agant in generali, vel in particulari sufficit, nec obligantur expresse ad aliquem modum benedictionis mensæ. De clericis autem dicendum, scilicet, de illis, qui sunt in ordine sacro, quòd magis obligantur ad benedictionem mensæ.

Et tamen considerandum, quòd aut clerici comedunt collegialiter, vt religiosi, vel canonici regulares, & isti tenentur indistincte ad benedictionem mensæ quandocunque sedent, & surgunt, etiam si non comedunt regulariter in communi: si aliquando faciant conuiuia, ita vt multi clerici conueniant tenentur ad benedictionem mensæ sedendo, & surgendo, in Decretis distinctio. 44. capitu. conuiuia siue capitu. quando autem; scilicet, quando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis prior illorum ante mēsam versum incipiat, & cibum benedicat, & tunc secundum ordinem sedeat alter alteri honorem præbentes, & per vices cibum, & potum benedicant, & post refectionē similiter hymnum dicant ad exemplum Domini, sicut in cœna fecisse legitur.

Si autem clerici non comedant simul, sed quilibet priuate, non tenentur expresse ad benedictionem, & tamen pro honestate, & reuerentia sacerdotalis gradus facere illud debent. Tunc vero cum ad conuiuium venerint non solum benedicere mensam tenentur, sed etiam aliquis coram eis legere tenetur aliquid de sacra scriptura, eodem capitu. conuiuia, scilicet, aliquis de eorum clericis aliquid de sacra scriptura legat, & capitu. pro reuerentia, 100. distinctio. dicitur pro reuerentia Dei, & sacerdotum ad vniuersa constituit Sancta synodus, vt quia solent crebro mensis ociosę fabulę interponi, in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. clerici autem etiam presbyteri qn̄ priuatim comedunt, non obligantur facere, quòd aliquis coram eis legat, etiam si hoc possint facere, vt si clericos ad hoc habeant.

Quare Christus fregit panes. Quæst. C II.

QVAERETVR quare Christus fregit panes. Dicendum, quòd fuit primo ex quadam necessita-
A te: nam pauci erant panes, scilicet, quinque & comedentes erant forte plusquàm decem millia: ideo non poterant panes integri ad eos peruenire.

Secundo fuit, vt per fractionem istam miraculum fieret: nam cum Christus panes frangebat, multiplicabatur, crescebatque panis, & licet non esset virtus ista in tactu eius, tamen fiebat eo tangente, ideo conueniens fuit, quòd frangeret panes.

Tertio fuit, vt ostendatur, quòd miraculum istud proprie pertinet ad Christum: nam poterat fieri miraculum etiam Christo non tangente panes cum illos frangerent discipuli, quia tamen aliqui putarent tunc miraculum factum non esse a Christo, sed ab Apostolis: voluit ipse panes frangere. De hoc dicit
B Hieronymus super Mat. frangente autem Domino seminarium fuit ciborum, si enim fuissent integri non in frusta discerpti, neque diuisi in multiplicem segetem, tantam multitudinem alere non poterant.

De modo faciendi hoc miraculum, scilicet, quomodo panes fuerunt multiplicati: Licet multipliciter fieri potuit. Quæst. C III.

QVAERETVR de modo faciendi istud miraculum. Dicendum, quòd fieri poterat miraculum multipliciter, scilicet, per creationem, per conuersionem, per multiplicationem, per rarefactionem. De primo, vt quòd Deus crearet præ-
C ter fragmenta illorum panum alia fragmenta, quæ nullo modo pertinerent ad illos panes, nec fuissent pars illorum, nec aliquid continuum cum eis.

De secundo, vt quòd Deus conuerteret aliquam materiam in panem: nam quælibet materia est in potentia obedientiali ad Deum, vt de illa faciat quod voluerit, & cum natura per successiones alterationum suarum possit conuertere quamcunque rem in panem, poterit Deus subito illud agere, & ita Christus poterat aerem aut quamcunque aliam materiam subito in panem conuertere de quo turba aleretur.

De tertio patet, vt quòd non addendo materiam aliquam Deus faceret illos panes in seipsos crescere ad tantam magnitudinem, quòd turbam saturaret.
D Et istum modum non capit natura, quia quandocunque aliquid fit maioris quantitatis, aut fit per iuxta positionem, aut per conuersionem, vel intus susceptionem, & in vtroque recipitur aliquid extraneum, quantum Deus autem potest facere aliquid maioris quantitatis quàm prius non addendo quantitatem aliquam nouam, sicut potest de nihilo creare nouam quantitatem, & rem quantam, sed in hoc differt, quia creatio est nullo præsupposito quando neque res præexistebat, neque etiam quantitas rei, quia erat iam: ideo non vocamus eam creationem, sed vocamus multiplicationem, quæ est per modum creationis, scilicet, quòd res quæ erat accipit, quòd sit sub maiori quantitate, & illa quantitas incipit esse
E de eo quod non erat.

De quarto patet in natura, quia aliquid manens sub eadem quantitate nulla exteriori suscepta, idest, nihil addendo nec intus suscipiendo efficiatur sub maiori loco, quod fit in rebus, quæ liquefiunt, & subtiliantur per calorem: nam nihil de quantitate accipiunt, & tamen maiorem locum occupant, ita fit in olla bulliente, quia supercrescit ibi humor nullo addito.

De primo modo dicendum, quòd ille non fuit: nam si hic fuissent creata fragmenta panum non oportebat frangi istos panes, quia sicut creabantur fragmenta, ita poterant creari panes integri, & apponi toti turbæ, & non frangerentur aliqui panes,

sed

ſed omnes apponerentur integri, & tamen falſum eſt, quia Chriſtus fregit omnes iſtos panes, & piſces, ergo non fuit hoc factum per creationem.

Secundo patet, quia ſi crearet Deus noua fragmenta, quæ non eſſent partes illorum panum quos Chriſtus frangebat, non eſſet verum, quòd de quinque panibus ſatiaſſet Chriſtus quinque millia virorum, quia forte eſſent plures quàm mille panes.

Quartus etiam modus non ſtat, quia quando aliquid per rarefactionem accipit maiorem locum, non habet maiorem quantitatem, ſed ſolum ſubtiliatur ad hoc, quòd poſſit plus occupare; & tunc non ſtaret hoc.

Primo quia ſi quinque panes nullo addito per ſolam rarefactionem deberent ad tantam magnitudinem peruenire, vt poſſent diuidi in tot partes, & apponi coram tanta multitudine, neceſſe erat, quòd eſſet tanta ſubtiliatio materiæ, quòd perueniret ad raritatem aeream, & forte ad maiorem, & hoc non ſtat, quia iam non poſſent fragmenta illa habere figuram panis, ſicut aër manens in ſua raritate, non poteſt oſtendere talem figuram, quæ eſt corporum denſorum.

Secundo quia ex hoc ipſo appareret, quòd iſta non erat res vera; ſed phantaſtica: nam nullius ponderis eſſent omnia illa fragmenta: nam omnia ſimul collecta etiam cum duodecim cophinis, quæ ſuperfuerunt, non eſſent maioris ponderis quàm quinque panes, cum nihil plus de materia nec de quantitate eſſet in iſtis omnibus fragmentis quàm in quinque panibus fractis, & tamen miraculum iſtud verum apparuit, quia hoc eſt quod ipſe maxime cauebat, ſcilicet, quòd poſſet aliquis calumniari facta eius: ideo erant iſta fragmenta tanti ponderis, ſicut alia fragmēta æqualis magnitudinis de vero pane.

Tertio patet, & adhuc efficacius, quia ſi per rarefactionem fuiſſet hoc factum, non potuiſſent iſti quinque panes ſic fracti ſatiare quindecim homines: nam cibi ſatiant inquantum præſtant aliquid ſtomacho in quo agant decoquendo, vt ſit ſufficiens reſtauratiuum per conuerſionem, ſed ſubiectum conuerſionis eſt materia: vbi autem parum eſt de materia, parum eſt, quòd conuertatur, & nutriat, & quia ſi eſſent rarefacti panes iſti, nihil plus de materia eſſet ſub omnibus fragmentis quàm ſub quinque panibus, nihil plus nutrirent, & ſatiarent vera ſaturitate quàm quinque panes, & tamen tota multitudo turbarum ſaturata eſt vera ſaturitate. Dicitur proprie propter quoſdam cibos, qui ſumpti in parua quantitate impediunt ſtomachum, & tollunt pro tunc appetitum cibi, ſed illico deſideratur plus de cibo, cum id quod ſumptum eſt parum nutriat, ergo non erat hic rarefactio, ſed erat tanta materia, & quantitas panis quanta ſub alijs fragmentis æqualis magnitudinis de vero pane eſſe ſolet.

Manent ergo ſecundus, & tertius modus, ideſt, per conuerſionem alterius materiæ in panem, vel per multiplicationem, vtrique modus iſtorum ſatis eſt conueniens, quia non patitur iſta inconuenientia: nam ſiue fiat multiplicatio, ſiue conuerſio erit verum, quòd ſoli quinque panes ſunt de quibus Chriſtus ſatiauit iſtam multitudinem. Etiam vtroque eſt iſte panis ſiue fragmentum tantę denſitatis, & quantitatis, & materiæ, & nutritionis ſicut reliqui veri panes, & ita comedentes nullam differentiam ſentire poterant inter iſtum panem, & reliquos veros panes, niſi forte, quia iſte erat melior, & ſapidior panis.

Auguſtinus autem ſuper Ioannem videtur tenere, quòd per conuerſionem alterius materiæ in panem factum eſt hoc dicens: vnde enim multiplicat de pau-

F cis granis ſegetes inde in manibus eius multiplicauit quinque panes, & tamen conſtat, quòd cum ex paucis granis ſegetes multiplicantur fit hoc per conuerſionem exterioris materiæ, ſcilicet, humidi terrei in panem, ergo ita etiam fuit hic. Omnes tamen Doctores vocant iſtud multiplicationem ſicut, & ipſe Augu. & tamen multiplicatio ſignat ibi augmentationem per quam res accipit maiorem quantitatem, & poteſt fieri per conuerſionem alterius materiæ in panem, vel per augmentum in ſeipſo nulla facta conuerſione, neque iuxta poſitione, aut intus receptione, nec etiam rarefactione, ſed eſt talis multiplicatio per modum creationis; vt ſupra dictum eſt.

Et ita dicunt, quòd de coſta Adæ formata fuit Eua:
G non quidem addendo ad extrinſecum, quia tunc fœmina non eſſet totaliter ſumpta de viro, ſed multiplicando illam paruam quantitatem, vt eſſet maior.

Sed dicendum, quòd talis multiplicatio nihil eſt neque eſt intelligibilis: ideo neque fuit in coſta Adæ: neque in formatione Euę, neque in fractione panum de quo magis dicetur Mar. 6. Sed fuit hoc totum per conuerſionem alterius materiæ in panes, vel fragmēta, ſed iſta conuerſio ſolet vocari multiplicatio.

An iſta multiplicatio panum fiebat in manibus Chriſti, vel in manibus diſcipulorum, vel in manibus turbarum. Quæſt. CIIII.

H QVAERETVR cum iſtud miraculum fieret per multiplicationem panum, ideſt, acceptionem maioris quantitatis modo dicto, & panis accipiebat quantitatem iſtam quando frangebatur, vel portabatur, vbi fiebat iſta multiplicatio, an in manibus Chriſti primo frangentis, an in manibus diſcipulorum apponentium panes turbis, an in manibus turbarum rurſus frangentium, & comedentium?

Aliqui dicunt, quòd ſolum fiebat illud in manibus Chriſti, quia iſta multiplicatio erat miraculum, & tamen miraculum a nullo fiebat niſi a Chriſto, ergo in ſolis manibus eius multiplicabatur.

Dicendum etiam, quòd hoc non impedit, pote-
I rat enim in omnium manibus hoc fieri, & non erat inconueniens, quia vbicunque fieret non erat miraculum niſi a Chriſto, eo quòd alij frangentes rurſus iſta fragmenta, vel apponentes ea, non habebant virtutem aliquam qua iſta multiplicatio fieret, ſed ſolus Chriſtus hoc habebat: immo quod plus eſt cæteri non intelligebant quomodo hoc fieret: ita eſt in ſuſcitatione mortuorum, quia interdum Apoſtolis loquentibus, & tangentibus mortuos ſuſcitabantur illi, & tamen Apoſtoli non ſuſcitabant eos, ſed ſolus Deus, quia nemo poteſt facere miracula niſi ſolus Deus.

Dicendum autem, quòd poſitio communis Doctorum eſt, quòd iſta augmentatio fiebat tam in ma-
K nibus Chriſti frangentis panes, quàm in manibus diſcipulorum portantium, quàm in manibus turbarum rurſus frangentium. Hoc fuit conueniens.

Primo quia ſi non fieret multiplicatio in manibus diſcipulorum nec turbarũ, ſed tota in manibus Chriſti eſſet magna occupatio, cum ipſe tot fractiones de panibus facere deberet quot fuerunt fragmenta, quæ omnes turbæ comederunt, & poſtea ſuperfuerunt, ſed in hoc eſſet longa temporis occupatio: ideo melius erat, quòd ipſo pauca fragmenta dante, fierent poſtea multo plura.

Secundo quia hoc Chriſtus humanitus faciebat: nam licet multiplicatio panum diuinitus fieret, ipſa tamen fractio fiebat humanitus a Chriſto, frangere autem

autem toties laborioſum erat: ideo euitaret Chriſtus illum laborem, cum poſſet aliter melius fieri.

Tertio quia aliter melius poterat innoteſcere poteſtas eius, & tamen melius poterat notificari ſi multiplicatio fieret in manibus omnium: ſic ergo factum est: nam ſi ſolus Chriſtus frangens multiplicaret, viderent hoc miraculum ſoli diſcipuli, qui videbant Chriſtum frangere panes: turbæ autem nihil videbāt, quia iam diſcumbebant quādo Chriſtus panes frangebat: ideo miraculum non viderent: ſic ergo conuenienter fieret, quòd Chriſto frangente panes creſcerent plura fragmenta, ita vt qui pauca acceperat apponenda antequā apponeret inueniret plurima, ita vt vix illa portare poſſet, & ſic ipſi adhuc magis admirarentur, cum & in manibus ſuis creſcerent panes, & rurſus cum apponerent turbę, & illi ederent creſcebant fragmenta inter manus frangentium, vt cum multum comediſſent tot fragmenta poſtea inuenirent ſicut prius fuerant, & hoc turbæ videntes admirarentur, quòd ipſis videntibus panes creſcerent in manibus eorum.

Quarto quia iſtud pertinebat ad eminentem abundantiam poteſtatis Chriſti, vt non ſolum in manibus eius creſcerent, ſed etiam concederet, quòd creſcerēt in manibus aliorum, quia hoc erat facere miraculum in abſentia, cum id quod ipſe non tangeret multiplicaretur per virtutem eius.

Quinto quia hoc proderat ad auferēdum laborem diſcipulorum apponentium cibos: nam ſi in manibus turbarum cibus non creſceret: oportebat, quòd totū quod turbæ comederent, & quod ſupereſſet apponerent diſcipuli; & quia erat nimia multitudo oportebat ſępe ire, & redire ad Chriſtum. Si autem cibus creſceret in manibus turbarum ſufficeret ire non faciendo multas appoſitiones.

Sexto quia etiam hoc conueniebat bonæ diſpoſitioni diſcumbentium: nam ſi totus cibus apponi deberet tantæ multitudini per manus paucorum diſcipulorum Chriſti, oporteret quibuſdam comedentibus alios diu expectare, quod non erat conueniens: ideo melius erat, quòd ſemel ſpargendo pauca fragmenta per ipſos diſcumbentes ipſa creſcerent in manibus eorum, & ſic poterat ſimul omnibus prouideri non expectantibus quibuſdam dum alij comederent, ergo in manibus Chriſti, & diſcipulorum, & etiam turbarum creſcebat panis, & multiplicabantur fragmenta.

De manibus Chriſti dicit Augu. ſuper Ioannem: vnde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicauit quinque panes; poteſtas enim erat in manibus Chriſti, panes autem illi quinque quaſi ſemina erant non quidem terræ mandata, ſed ab eo, qui terram fecerat multiplicata. Sic etiam dicit Hiero. ſuper Matt. Frangente autem Domino ſeminarium fit ciborum. Si enim manſiſſent integri, & nō in fruſta diſcerpti, neque diuiſi in multiplicem ſegetem, tantam multitudinem alere non poterant. De manibus diſcipulorum, quòd in eis creſceret panis patet, quia dicit Greg. Niſſenus quibus nec cœlum fluebat manna, nec tellus iuxta ſui naturam producens frumentum, eorum ſatisfaciebat egeſtati, ſed ex ineffabilibus horreis diuinæ potentiæ beneficium affluebat, panis paratur factus in manibus miniſtrantium, nec non per ſaturitatem edentium augmentatur, eſum etiam piſcium eorum neceſſitati non adminiſtrabat mare, ſed ille, qui mari piſcium genus inſeruit. vbi Gregorius tetigit multiplicationem tam in manibus Chriſti quàm diſcipulorum quàm turbarum factam. Quod vero in manibus comedentium multiplicaretur patet quia ait Ambro. ſuper Lucam: non exiguo, ſed multiplicato cibo populum li-

quet eſſe ſatiatum, videns incompræhenſibili quodā rigatu inter diuidentium manus quas non fregerant multiplicare particulas, & intacta frangentium digitis ſua ſponte fragmenta ſurripere. Poterat autem multiplicatio in manibus comedentium dupliciter fieri, vno modo, ꝙ fragmentum illud quod manu apprehenderēt licet comederent nō minueretur comedendo ac ſi nihil comederetur de eo, & ita erat de oleo in lecytho viduæ Sareptanæ, & farina in hydria eius ad præſentiam Eliæ, quia licet comederēt quotidie nō minuebatur 3. Reg. 17. donec Dominus pluit, & dedit ſegetes terræ, quia tūc cępit decreſcere. Alio modo, ꝙ per fractionem creſceret, vt cum quis diuideret vnum fragmentum panis procederēt inde duo, vel tria æqualia primo, vel maiora, & vtrumque modum tangunt ſancti Doctores, ſcilicet, Ambroſius ſup Lucam, & Hilarius, & tamen quomodocunque fieret, videbāt turbæ panem multiplicatum in manibus ſuis, & tamen neſciebant, ideſt, non intelligebāt quomodo multiplicaretur, & etiam licet viderēt eū multiplicatū, i. poſtq̄ multiplicatus erat, tñ nō videbant qñ multiplicabatur. Hoc aūt poteſt fieri dupliciter. Vno modo, quia res in inſtanti fit, & in inſtanti non eſt ſucceſſio, quæ comprehendi poſſit, ſed eſt factum eſſe, quod eſt quaſi terminus motus, etiā quia nullus ſenſus percipit in inſtanti, ſed in quadam parua ſucceſſione cum immutetur organum, & immutatio corporalis non poſſit eſſe in inſtanti. Alio modo, vt quia alia res ita ſucceſſiue fit, & per pauca ſiue parua augmenta, ꝙ ſiquis ſemper aſpiciat nunquam videbit rem augeri, & tamē poſt aliquantulum tempus videbit rem auctam: ita eſt in terræ naſcentibus, ſic dicitur Mar. 4. Sic eſt regnum Dei quemadmodum ſi homo iaceat ſementem in terram, & exurgat nocte ac die, & ſemē germinet, & creſcat dum neſcit ille. Hic autem erat primus modus: nam fiebat iſta multiplicatio diuina virtute, & ideo in inſtanti fiebat, & ſic neſciebant neque videbant turbæ quando fiebat, ſed videbant illud poſtquàm erat factum, de hoc dicit Hilarius 3. libro de Trinitate, quinque panes offeruntur turbæ, & franguntur, ſurrepunt in frangentium manibus quędam fragmentorum procreationes, non imminuitur inde quòd perfringitur, & tamen perfringentis manum fragmenta occupant, nō ſenſus non viſus profectum tam conſpicabilis operationis aſſequitur, eſt quòd nō erat, videtur quòd non intelligitur, ſolùm ſupereſt, vt Deus poſſe omnia credatur.

Quare Chriſtus non ſaturauit turbam, deducendo panes de alio loco ſubito, vt eos turbæ apponeret. Et quòd maxime Chriſtus intendebat ne miracula ſua in dubium verti poſſent. Quæſt. CV.

QVAERETVR quare Chriſtus non ſatiauit turbam deducendo panes de alio loco ſubito, vt eos turbæ apponeret. Dicendum, quòd hoc facile erat fieri dupliciter, ſiue per creationem, ſiue per motum aſportationis.

De primo, vt quòd Deus crearet ſubito mille panes, & mille piſces aut multo plures de quibus turba iſta paſceretur: vel faceret, quòd de alia regione adducerentur vbicunque eſſent, ſed non fuit ſic factum, primo quia ſi tot panes integri, & piſces apponerentur turbæ, ſiue eſſent de nouo creati ſiue aliūde aſportati, turbæ non viderent manifeſte miraculum: nam putarent, quòd Chriſtus fecerat hæc aſportari de aliquo alio loco, & ad hoc ſe prius parauerat intendens paſcere plebem in deſerto, & tamen Chriſtus intendebat maxime circa hoc, ſcilicet, vt miracula ſua non poſſint verti in dubium, an eſſent vera miracula: ideo

ideo noluit illo modo facere, sed voluit frangere panes, & sic fractos apponere turbæ: nam non erat verisimile, quòd fragmenta sic aliunde apportarentur, sed paucos panes quos habebat frangebat, vt possent apponi coram tota turba: nam si aliunde panes ad copiam asportari fecisset, honestius illos integros quàm fragmenta apponeret, & verisimilius erat, quòd illos vellet integros apponere propter paucitatem, ergo panum apparebat manifeste, quòd frangebat illos, & ita magis sine suspitione fiebat miraculum,

Secundo quia si panes integros Christus creasset, vel aliunde asserri fecisset, apponerentur sic integri coram turbis quot eis sufficerent, & nulla immutatio fieret in panibus augmentationis, vel multiplicationis, quia sine hac sufficiebant ad cibum turbæ, & ita miraculum factum esset antequam panis apponeretur turbis, & illæ non viderent miraculum fieri, nunc vero cum per fractionem factum est miraculum, crescebat panis in manibus Christi, & discipulorum, & turbarum, vt ostensum est præcedenti quæstione, & videbant turbæ manifeste ipsum miraculum, quia cum comederent non deficiebat panis, sed procedebant plura fragmenta de ipsis fractionibus quas ipsi faciebant, ideo iste erat conueniens modus manifestandi miraculum, & non quòd panes apponerentur integri.

Tertio quia siue panes essent creati de nouo a Christo, siue aliunde asportati miraculose, si integri apponerentur, turbæ putarent aliunde allatos, quia non suspicarentur eos a Christo nunc nouiter creatos, quia hoc erat aperte credere ipsum esse Deum, ad quod nemo de turbis erat dispositus, cum nec adhuc discipuli sui hoc crederent firmiter, & ideo putarent eos allatos, & quia non erat propinquus locus, vt faciliter modo humano possent portari, putaretur quòd modo magico venerant. nam non est dubium magos talia posse facere, & sepe facere non solum ad apparentiam, sed etiam ad veritatem ministrantibus eis dæmonibus. vnde & quidam terebrando arbores vnum vnde voluerunt asportant, si Deus illud portari non vetet demones realiter coercendo, quod & de cibis simile est, nec potest negari nisi quis ad pauca aduerterit. Christus autem volebat maxime a se tollere tales suspitiones, quæ a quibusdam de eo habebantur: nā dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eijciebat dæmonia supra 9. & 12. cap. & Luc. 11. Ita ergo credi posset, quòd cibos dæmonibus ministrantibus nunc attulisset turbæ, non ergo attulit panes integros, neque creauit.

Quarto vt aliqui dicunt fuit ad confutandum errorem futurorum hæreticorum, scilicet, Manichei, & Marchionis, qui dicebant creaturas corporales esse malas, & a malo Deo factas, & sic si Christus nollet nunc miraculose pascere turbam de panibus præexistentibus, sed aliquos de nouo crearet, fouerentur isti in suo errore, dicentes, quòd ideo non pauerat de panibus præexistentibus, quia noluit facere miraculum in rebus malis, scilicet, creaturis corporalibus, cum vero panes præexistentes multiplicauit, eliditur error eorum, quia per hoc creaturas corporales approbauit, & ad operationem suam diuinam aptas esse ostendit. Sic dicit Chrysosto. propter quid non facit panes ex nihilo quibus turbas pascat, & respondet, vt scilicet, obstruat Marchionis, & Manichei os qui creaturas alienant a Deo, & per opera doceat, quoniam omnia, quæ videntur eius opera, & creationes sunt, & vt ostendant quoniam ipse est, qui fructus tradidit, qui dixit a principio, germinet terra herbam virentem, nec enim hoc minus illo est, multiplicat quoque pisces ad ostendendum, quòd

F tam mari quàm aridæ dominabatur. Quinto fuit, quia impedirentur valde discipuli ministrando turbæ, quia totum apponere debebāt, quòd turba comederet, nunc vero cum fragmenta panum crescerent in manibus turbarum pauca apponendo erat sufficiētia, vt dictum est præcedenti quæstione.

Sexto quia cogerentur turbæ diu expectare: nam soli discipuli hic ministrabant, & omnes turbæ discumbebant, si autem totum cibum ad sufficientiam discipuli apponere deberent, dum quibusdam apponerent esurirent alij expectando, quod non fiebat fragmentis panum crescentibus in manibus comedentium, vt dictum est præcedenti quæstione: ideo non fuit conueniens panes de nouo creari neque ab extra efferri.

G

Quare miraculum de panibus in saturatione turbæ non factum est per multiplicationem ita quòd quilibet panis efficeretur magnæ quantitatis. Quæst. CVI.

QVAERETVR dato, quòd non fieret hoc per panes creatos nouiter aut ab extra subintroductos, quare non fiebat per multiplicationem, ita quòd quilibet panum efficeretur tantæ quantitatis, vt concisis illis in fragmenta daretur sufficiens cibus populo.

Dicendum, quòd non fuit conueniens. Primo propter deformitatem: nam si tantum crescerent illi H panes magnum spatium occuparēt, scilicet, magnam aream, cum ex illis cibus fieret sufficiens plusquàm pro decem millibus comedentibus, nunc vero cum panes crescebant per fractionem, nulla sequebatur deformitas, quia nullus accipiebat maiorem quantitatem quàm prius habuerat quantum ad extensionem, ideo erat conuenientius.

Secundo quia esset difficultas magna in frangendo minutatim tam magnos panes. Tertio quia nimis Christus occuparetur frangendo, & tardaret, quia hoc humanitus fiebat, & ideo longo tempore egebat vt totos panes comminueret, cum autem frangebat paruos panes, & ipsa fragmenta postea in manibus discipulorum, & deinde comedentium crescebant, I parum sibi immorandum erat.

Quarto quia etiam discipuli nimis fatigarentur, & tardarent apponendo panem turbis, quia ipsi appositi erant quod turba comederet, & quia turba multa esset, nimis immorandum erat.

Quinto quia etiam turbis graue hoc erat, quia non prouideretur eis bene, eo quòd propter paucitatem ministrantium, & multitudinem discumbētium erat longa administratio, & dum quibusdam prouideretur, esurirent cæteri, cum vero panis cresceret in manibus comedentium, erat breuis administratio, quæ cito fieret, ideo non cogerentur quidam alijs manducantibus expectare. Sexto & præcipue fuit, vt magis miraculum innotesceret: nam si panes crescerent K ad tantam multitudinem, vt sufficerent ad pascendum turbas, non multiplicarentur quando frangerentur, quia iam multiplicati essent sufficienter, & sic turbæ non viderent miraculum: nam nunc sicut Christus faciebat crescebat panis in manibus Christi frangentis, & postea in manibus discipulorum apponentium, & tandem in manibus manducantium, & sic videbant discipuli in manibus suis fieri miraculum, & turbæ etiam in manibus suis, quod valde conueniebat ad manifestationem rei, & laudem Christi: ideo iste modus fuit conuenientior cæteris, & non quòd panes quando integri essent, crescerent ad tantam quantitatem.

Si nunc Christus non habuisset panes, nec pisces istos, & occurrisset ista turba quomodo fecisset. Et quòd ad sustentandum multa Deus fecit res aliunde apportando. Quæst. CVII.

QVAERETVR si Christus non habuisset nunc panes, nec pisces, sicut habuit, & occurrisset ista turba famelica in deserto, quid fecisset.

Dicendum, ꝙ Christus pasceret turbam creãdo de nouo panes, vel aliunde adducendo, nam vtrunque Deus facere consueuerat. Creatio.n.est qñ res non est nec haberi potest: sic.n.Deus a principio creauit res, quia ante hoc non erant, nec aliter incipere poterant, nisi ipse creasset, & ita fuit in cibando plebem, nã qñ Israelitas pauit in deserto non adducebat mãna de alia regione, in qua illud esset, sed per conuersionem quãdam alicuius materiæ naturalis in talem cibum, vel ꝑ creationem esse quotidie de nouo incipiebat: & tamẽ siue esset creatio, siue conuersio ex pręiacente materia in aliquid: constat ꝙ non poterat fieri pure naturaliter ꝑꝑ multa, quæ apparebant in ipso manna, de quibus magis dictum est Exod.16. & Deut.8. de asportatione patet, quia sic sępe Deus faciebat in veteri testamento, vt patet qñ Deus dedit prima vice manna, nã mane dedit manna, & in vespere dedit coturnices, ipsas tñ coturnices non creauit de nouo, sed fecit venire de locis vicinis mari rubro Exo.16. Iterum ẽt cum populus desideraret carnes, & fleret præ illis in sepulchris concupiscentiæ, ventus egressus a Domino arripuit coturnices apud mare rubrum, & transtulit eas in castra, & impellente vento cadebant in circuitu castrorum, & populus accipiebat eas, & manducabat Num.11. Sic etiam fuit tempore Eliæ, nam panem, & carnes portabant ei quotidie bis corui, scilicet mane, & vespere, tertio Regum 17. Etiam quando Elias fugiebat a facie Iezabel reginæ, eratque in deserto Bersabee, angelus attulit ei panem subcinericium, & vas aquæ, tertio Regum 19. Sic etiam Danieli factum est existenti in lacu leonum, nam angelus Domini portauit Abacuc prophetam per capillum verticis cum cibis quos messoribus suis parauerat, & dedit eos Danieli in Babylone Dan.c.14.

Est dicendum tamẽ, ꝙ siue per creationem, siue ꝑ asportationem aliunde hoc faceret: nõ apponeret eos integros turbis, quia manerent inconuenientia, quę supra tacta sunt, ideo paucos panes crearet, vel aliunde afferret, & illos publice Apostolis propositos frangeret: multiplicans eos in manibus suis, & faciens ꝙ multiplicarentur in manibus discipulorum, & postea comedentium, sicut nunc factum est, & ita miraculum appareret, & non esset suspectum, & tamen cõueniẽtius fuit pro Christo, ꝙ panes aliqui pręexisterẽt quos multiplicaret, ne dubitaretur vnde attulerat panes illos quos multiplicabat, & ita in vtraque saturatione turbæ Christus quęsiuit a discipulis quot panes haberent, vt patet hic, & Marc.6. & sequenti capitulo, & Marc. 8.

Aliqui autem dicunt, ꝙ si Christus crearet cibos, vel aliunde afferret non existentibus aliis, ꝙ illos faceret cadere in medio discumbentium, vt comederent, sicut fecit Deus, ꝙ manna, quod mittebat de cęlo, caderet in circuitu castrorum, & coturnices Et Exo. 16. & Nume.11.

Dicendum, quòd nõ faceret, quia esset suspectum miraculum: nam de Deo mittente manna, quia sciebatur esse Deus omnipotens nihil suspicabantur Iudæi quidquid ille vellet facere, & qũocunque faceret: de Christo autem non constabat eis, ꝙ erat Deus, neque hoc credebant, ideo si taliter cibos afferri faceret, putaretur, ꝙ ministrantibus dęmonibus hoc faciebat, & sic esset suspectum miraculum, ideo non faceret sic, sed frangendo, & multiplicando, & apponendo turbæ, vt dictum est.

Quomodo differt saturatio ista ab illa, quam Deus fecit Eliæ in torrente Zarith Et quod miracula solum fiunt, quando aliter non potest humanitus prouideri. Quæst. CVIII.

QVAERETVR de comparatione saturationis istius ad illam, quã Deus faciebat Elię in torrente Zarith mittens ei quotidie bis coruos, vt darent panem, & carnes, tertio Regum decimoseptimo.

Dicendum, quòd ista primo differt ab illa, quia in illa erant panis, & carnes: hic autem panis, & pisces.

Secundo, quia illa fiebat quotidie bis iuxta necessitatem pastus Eliæ, ista autem nunc semel tantum facta est, & iterum simul facta est interiecto aliquanto tempore seq.c.& Mar.6.

Ratio huius est, quia miracula diuina sunt in subuẽtionem inopiæ nostræ.s. ꝙ vbi deficit humana potentia incipit diuina subuenire ne tollatur ordo a rebus, & ideo solum fiunt miracula, quando aliter nõ potest humanitus prouideri, & quia nunc turba erat in deserto loco vbi cibos habere non poterat, fuit conueniens, quòd Christus miraculose prouideret de cibo, post hoc vero immediate fuerunt in locis habitatis, vbi cibos habere poterant, ideo non erat necesse, ꝙ eis miraculose prouideretur, & ita non fuit prouisum. Elias autem manens apud torrentem Zarith erat semper in necessitate famis, quia aliter non poterat ei prouideri, nisi Deus prouideret. & maxime, quia Deus iusserat ei, quòd maneret ibi dicens ego pręcepi coruis, quòd pascant te, tertio Regum decimoseptimo, ideo quotidie prouidebatur ei, vsque ad exsiccationẽ torrentis: nam tunc cum non haberet vnde biberet, & corui non portarent potum: iussit Deus, ꝙ iret ad viduam Sareptanam, vt eum pasceret.

Tertio, quia ibi erat creatio ciborum de nouo, vel asportatio aliunde: hic ergo erat multiplicatio ciborum præexistentium, idest panum factorum ab homine. Et ratio est, quia in loco vbi manebat Elias, non erat cibus, ideo necesse erat, quòd cibus pro eo, aut de nouo crearetur, aut aliunde portaretur: hic autem erat cibus humanitus factus, scilicet quinque panes, & duo pisces, & tamen non sufficiebant pro tanta multitudine, ideo conueniens modus erat, ꝙ cibus ille multiplicaretur.

Quarto differebat, quia in cibo turbarum nunc superfuerunt reliquiæ, quę plures fuerunt, quam panis materia de qua saturata est multitudo.s.duodecim cophini, in cibo autem Eliæ non leguntur superfuisse reliquiæ, immo non supererant. Quod patet, quia si superfuissent reliquiæ in mane reseruarentur ad vesperum ne perirent, & tunc non portaretur cibus ad vesperum, & tamen tam in mane, quam in vespere corui portabant panem, & carnes, tertio Regum 17. ergo nihil supererat, quia non dimitteret illud Deus, quòd periret, sicut nunc dixit, colligite fragmenta, quæ superauerunt ne pereant Ioann. capitulo sexto. Ratio huius erat, quia Elię dabatur cibus ad necessitatẽ solum: turbis autem datus est ad necessitatem, & ad miraculi ostensionem, necessitas autem Eliæ subleuabatur per hoc, quia daretur ei cibus ad abundantiam, ideo superesse reliquias non oportebat: turbis autem dabatur cibus ad ostensionem miraculi pręcipue, nam licet finis immediatus erat prouidere fami turbarũ, tñ finis vltimus, & pręcipuus erat, ꝙ ostẽderet Christi potestas,

testas, ideo Christus venire voluit turbas in hūc locū, vt esurirent, & oporteret, quòd ipse eis prouideret, & sic potestas sua manifestaretur.

Quare nunc non dedit populo Christus panem, & carnes, Quæst. CIX.

SED dicetur quare nunc nō dedit populo Christus panem, & carnes. Dicendum ꝙ Deus solitus erat dare panem, & carnes, & nunquam pisces: nam dedit manna, & coturnices Exod. 16. in principio introitus Israelitarum in desertum. Deinde in progressu eorum iterum in sepulchris cōcupiscentię dedit panes manna, & carnes, idest coturnices Nu. 11. pisces aūt nunquā Deus dedit miraculose, licet populus illos desiderasset Nu. 11. dicens: recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis: anima nostra arida est, nihilque vident oculi nostri, nisi man, idest manna. Christus aūt dedit pisces non tanq̄ illos potius vellet dare, q̄ carnes, sed qa Christus voluit facere miraculosam saturationem non adducendo cibos ab extra, sed pascendo de illis quos habebat illos multiplicando, & qa occurrit ibi inueniri 5. panes dedit Christus pisces. Si autem habuissent discipuli panem, & carnes, multiplicasset carnes, & dedisset carnes, & non pisces, in quocunque genere carnium essent, siue de pecoribus, siue de volucribus, & tamen vtraque vice contigit inueniri panem, & pisces apud Christi discipulos, & non carnes, vt patet hic, & sequ. capi. & Mar. 6. & 8. & ideo vtraque saturatio de piscibus facta est: si autem Christus saturasset turbas non cibis quos haberet, sed creatis de nouo, vel aliunde adductis, non daret Christus pisces, sed carnes, vel illud, quod sapidius turbis esset ad maiorem ostētionem, & memoriam miraculi istius.

Sciendum tamen, ꝙ licet Deus apud torrentem Zarith pauerit Eliam dando ei panem, & carnes, non pascebat eum semper sic: nam in deserto Bersabee panem subcinericium ei dedit, & solam aquam 3. Regum 19.

Quod mirac. fuit maius an istud, vel saturatio Eliæ apud torrentem. Quæst. CX.

SED dicetur, quod miraculum fuit maius nunquid istud, vel saturatio Elię?

Dicendum, quòd vt declaratum est supra 9. capi. q. 18. si miracula attendantur quantum ad potestatem facientis, vnum non est maius alio, qa omnia procedunt ex infinita potestate, & ad nullum requiritur plusquam infinita potentia, & in nullo sufficit minus, quam infinita, considerando autem quantum ad alia, quę sunt in miraculis potest vnum esse, vel dici maius alio quanto plura accidunt in vno miraculo, quam in alio, quę ad rationem miraculi pertinent. Et tunc dicendū quòd aut cibus datus Elię creabatur de nouo, aut portabatur aliunde. Si portabatur aliunde erat minus, quam istud, quia portare cibos potest fieri sine miraculo, s. per solum motū localem: angeli enim cibos istos portarent, & tamen angeli nullum miraculum verum faciunt, sed solus Deus: multiplicari autem panes, sicut hic factum est miraculum est, ergo in infinitum maius, quam saturatio Elię si fieret per portationem ciborum aliunde. Si autem dicatur, quòd ille panis, & carnes, quę dabantur Eliæ erant per creationem, erat verum miraculum, & tunc posset dici illud maius miraculum, idest pluries factum, & tamen comparando vnam vicem ad vnam, maius miraculum fuit istius saturationis: nam multiplicare sic panes non erat minus,

F quam creare, vt dicit Chrysostom. quòd Christus de panibus multiplicatis pauit turbas, vt ostendat, quòd ipse est qui fructus tradit, qui dicit a principio germinet terra herbam virentem, nec enim hoc minus illo est, & præter hoc fuerunt illi multum saturati, scilicet plusquam decem millia. ibi autem solus Elias. etiam in illo miraculo saturationis nihil supererat de allato cibo: hic autem plus supererat, quam a principio fuerat cibus.

De comparatione istius saturationis ad aliam qua saturabat dominus Eliam in domo viduæ Sareptanæ, quomodo differunt. Quæst. CXI.

G QVAERETVR de comparatione istius saturationis ad aliam qua saturabat dominus Eliam in domo viduæ Sareptanæ. 3. Reg. 17.

Dicendum, ꝙ illa magis conuenit cum ista, quam præcedens, & tamen differt in aliquo. Primo, quia hic pascebatur multitudo turbarum, ibi autē solus Elias, & vidua Sareptana, & filius eius: non enim habebat vidua aliam familiam, nisi filium. Quod patet, eo. c. nam qñ dixit Elias ad viduam, ꝙ daret ei modicum panis, dixit illa, ꝙ non habebat, nisi modicum farinę, & olei, & ibat, vt faceret inde modicum panis sibi, & filio suo vt comederēt, & morerentur, & sic videtur, ꝙ nullus alius esset in domo.

H Secundo, quia nunc pascebatur turba pane, & piscibus, Elias vero pane, & oleo, quia Deus dixerat, ꝙ non deficeret farina in hydria viduæ, nec oleum in lecytho eius, quousque cessaret fames, eo. c.

Tertio, quia illud de Elia durauit longo tempore. saturatio autem turbarum semel tantum nunc facta est. Ratio fuit, quia Elias, & vidua semper fuerunt in necessitate quousque cessauit fames, & ideo Deus pascebat eos continuato miraculo. turbæ autem nō fuerunt in necessitate famis, nisi nunc quando erant in loco deserto, ideo nunc semel tantum pastę sunt, & sic etiam cessante famis tempore cessauit miraculum lecythi, & hydriæ, & cęperunt minui naturaliter ꝑ extractionem quotidianam.

Quarto fuit, quia licet tam hic, quam ibi fuerit quę-

I dam multiplicatio, quia panes hic multiplicari sunt, & pisces: ibi farina, & oleum. crescebāt tñ diuersimode, quia ibi qñ oleum extrahebatur de lecytho crescebat vt videretur nihil inde eductū, & ita de farina hydrię, vt nunc autem multiplicabatur panis per fractionem, cum quędam fragmenta tollerentur, alia in manibus succrescerent, vt dicit Ambro. & Hilarius, sed satis est magna similitudo.

Quinto, quia in ista saturatione turbarum fuerunt reliquiæ plures, quam cibus principalis, oleo aūt & farinæ non poterant ibi dari reliquiæ, quia manebant in eadem quantitate semper quousque cessauit fames. Sed dicetur, qđ istorum fuit maius miraculum?

Dicendum, ꝙ vtrunque fuit verum miraculū, quia

K per multiplicationē, vel conuersionem alterius materiæ factum est, & tamen vr̄ miraculum saturationis turbarum maius, quia factum est ad plures. i. multi saturati sunt. In saturatione Eliæ solum ipse, & vidua, & viduę filius pascebantur, quia non habebat vidua aliā familiam, vt dictum est.

Secundo, quia minori materia respectu tantæ multitudinis facta est saturatio, quam fuerit farina, & oleū hydrię, & lecythi comparatiue.

Tertio, quia fuit maior quantitas reliquiarum in saturatione turbarum, quam cibus principalis, & tamē in saturatione Eliæ non considerantur reliquiæ, sed solum mansit hydria, & lecythus sine diminutione, quandiu durauit fames,

De comparatione istius saturationis ad illam, quam habuit Elias in deserto Bersabee quomodo differunt.
Quæst. CXII.

QVAERETVR de comparatione istius saturationis ad illam, quam habuit Elias in deserto Bersabee, scilicet de pane subcinericio 3.Re. 19. in quo differunt. Dicendum ꝙ differunt. Primo quia hic panes, & pisces dati sunt, ibi autem panis subcinericius. Secundo, quia ibi potus datus est, scilicet vas aquę, quod inuenit Elias ad caput suum: hic autē nullus potus datus est. Ratio differentiæ est, quia ibi Elias erat in loco in quo, nec erat cibus, nec potus, iō vtroque indiguit, hic aūt turba licet esset in loco deserto in quo non erat cibus: erat tamē ibi potus aquę, & sic solus cibus ministratus est. Tertio quia ibi solus Elias pastus est, hic autem plusquam decem millia. Quarto quia hic panis multiplicatus est, vt de paucis panibus saturarentur turbę multę: ibi autem nō fuit multiplicatus subcinericius, quia ille sufficiebat pro tunc ad cibum Elię. Quinto quia saturitas ex cibo illo durauit in Elia per 40. dies, scilicet vsque ad montem Oreb: nam dixit illi angelus surge, & ambula, grandis enim tibi restat via, & surrexit, & ambulauit Elias in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40. noctibus vsque ad montem Dei Oreb 3. Regum 19. saturitas tamen ista turbarum non durauit tanto tempore, sed esurierunt post hoc, quando fuit tempus opportunum, sicut fiebat in alijs cibationibus. Ratio est, quia Deus vult prouidere necessitati humanę, & qa Elias ambulaturus erat 40. diebus non inueniens cibum, oportebat, ꝙ singulis diebus sibi Deus prouideret, sicut prouidebat, qn̄ erat ad torrentem Zarith mittens panem, & carnes quotidie mane, & vespere 3. Re.17. & sicut quando erat cum vidua Sareptana: nā quotidie comedebat de hydria, & lecytho eodem c. vel daret ei vnum cibum pro multis diebus: fecit autem hoc, quòd ambularet in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40. noctibus: turbis autem non erat nunc necesse pasci pro longo tempore, quia ipso die poterant ire ad loca in quibus cibos inuenirent, sicut dixerunt discipuli supra in litera, & Mar. 6. desertus est locus, & hora pręterijt: dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas.

Quod fuit maius miraculum an istud de saturatione turbarum vel illud Eliæ in domo viduæ. Et quòd robur corporis in nobis est per cibum: Deus tamen potest conferre cibo virtutem, vt nutriat per multos dies.
Quæst. CXIII.

SED dicetur quod fuit maius miraculum. Dicēdum, ꝙ aut panis, & aqua quibus Elias pastus est de nouo creata sunt, aut angelus ille asportauit de aliquo loco. Si asportata sunt, non fuit miraculum, quia illud sola virtute angelica fieri potuit, sicut quando portauit angelus domini Abacuc cum cibis de Iudęa in Babylonem ad lacum leonis vbi erat Daniel: Dan. 14. & tamen angelus nō potest facere miracula, quia sola diuina virtus sufficit ad faciendum miracula: hic autem pascendo turbas fuit verum miraculum, cum panis multiplicatus fuerit, quod solus Deus facere potest, ideo istud erat maius illo. Si autem panis, & aqua creata sunt, fuit miraculum, quia creatio a solo Deo est, & ex hac parte ęquale est aliquid creare, & illud multiplicare, sicut nunc multiplicatum est, vt dicit Chrysost. Et tamen hoc dato videtur esse maius miraculum istius saturationis turbarum, Primo quia illic solus Elias saturatus est: hic autem plusquam decem millia hominum vi-
A rorum, & mulierum. Secundo quia panes, & pisces in saturatione turbarum multiplicati sunt cum frangerentur: cibus autem Elię non multiplicatus est ad maiorem quantitatem, quam ei fuerit appositus. Et ratio est, quia sub tanta quantitate sufficiebat ei, vt pro tunc pasceretur, & tamen ad hoc, quòd cibus apponeretur turbis non sufficiebant quinque panes, nisi ad maiorem quantitatem perducerentur, ideo facta est ibi multiplicatio.

Tertio quia in saturatione turbarum supfuerunt reliquię in maiori quātitate, quam fuisset cibus principalis. In cibo tamen Elię nihil superfuit, sed totum comedit. Ratio differentię est, quia Deus volebat in
B saturatione Elię solum prouidere necessitati eius: ad hoc autem sufficiebat, quòd tantum de cibo ei daret quantum comedere posset, & non erat necesse superesse reliquias. In saturatione autem turbarum præcipuum erat, quòd ostenderetur virtus Christi, ideo nō solum prouidit necessitati turbarum dando quantū eis sufficiebat, sed etiam fecit superesse reliquias maioris quantitatis, quam fuisset principalis cibus.

Sed obijcietur, quòd fuerit maius miraculum saturatio Elię: nam ille ambulauit in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40. noctibus 3. Regum 19. turbę autem a Christo pastę post paucum tempus esurierunt, scilicet ipso die, vt dictum est.

Dici potest vno modo, quòd ista fortitudo Elię ad
C ambulandum 40. diebus, & 40. noctibus non fuit ex cibo illo nullo alio addito, sed est sensus, quòd postquam comedit cibum illum vsque ad 40. dies non comedit alium, & tamen ambulauit fortis, & quia fortitudo, idest robur corporis est in nobis per cibum: dicitur ambulasse Elias in fortitudine cibi illius, quia nullum alium comedit, & tamen fortitudo erat in eo a Deo, sicut Moyses nullum talem cibum comedit, & tamen mansit in monte Sinai bis diebus 40. cum Deo, nec comedens, nec bibens Exo. 34. & Deutero. 9. & hoc erat propter consortium sermonis domini, sed sicut dabat Moysi virtutem consortium sermonis sui, ita dare posset Elię ambulanti ad pręceptum
D eius, quia sancti, qui sperant in domino mutabūt fortitudinem, ambulabunt, & non deficient Isa. 40. capitu.

Alio modo potest dici, quòd proueniret hoc ex cibo quem comederat Elias, scilicet quòd tāta fuisset virtus illius, quòd nutriret pro 40. diebus, & roboraret non permittens corpus resolui, ita vt famescerent, aut lassaretur, & licet in cibis communibus non sit talis virtus, potest Deus conferre illam cuicunque cibo voluerit, & non erit illa virtus infinita, sed naturalis, sic est de ligno vitę, quod erat in Paradiso: nam si homines assuescerent comedere de illo efficerentur immortales Gen. 3. & tamen maius est virtute cibi effici aliquando immortalem, quam per vnicam
E comestionem durare robur in homine quadraginta diebus sine alio cibo, & ita non esset hoc maius, quā multiplicatio panum, quam nunc fecit Christus, quia multiplicatio erat miraculum, illud autem sine miraculo fieri potest.

Quæ differentia est inter istam cibationem, & illam, quam Elisæus fecit. *Quæst.* CXIIII.

QVAERETVR, quę differentia sit inter istā cibationem, & illam, quę habetur quarto Regum 4. c. qua Eliseus saturauit multos viros de paucis panibus.

Dicendū, ꝙ aliquod miraculum videtur ibi fuisse, scilicet quòd de viginti panibus ordeaceis, & paucis panibus primitiarū, & frumēto nouo, quod tulit q̄dã in

in pera sua, saturati sunt centum viri, & iste cibus non sufficeret aliàs pro centum viris, nam eodem cap. dicitur, quòd cum diceret Eliseus dispensatori, quòd apponeret coram populo, dixit ille, quantum est hoc, vt apponam coram centum viris? & dixit Eliseus: hæc dicit dominus comedent, & supererit, & superfuit iuxta verbum domini: ergo miraculum fuit. Et quantum ad hoc conuenit cum illo, quòd de pauco cibo multi saturarentur, sed multum differunt. Primo, quia hic per fractionem multiplicabatur panis: ibi autem non apparet quomodo multiplicaretur, vel saturaret. posset tamen satis dici, quòd frangentibus eis panem fiebat aliquanta multiplicatio. Secundo, quia in saturatione turbarum factum est miraculum tripliciter, scilicet in fractione panis facta a Christo, & in portatione Apostolorum, & in fractione facta a turbis, nã vtrobique fiebat multiplicatio, vt ostensum est, supra quęstione 105. In saturatione autem facta per Eliseum licet fuerit multiplicatio fuit vnica. s. quando comedẽtes frangebãt panes: nam nec Eliseus fregit panes, nec dispensator, sed integros illos apposuit comedẽtibus, vt dicitur, quarto Regum, capitulo quarto, quia cum dicatur, quòd dispensator recepit illos viginti panes ordaceos, & panes primitiarum, & frumentum nouũ: dicitur quòd dixit ei Eliseus, quòd apponeret coram populo, & ille apposuit, & sic vnicum miraculum erat ibi: hic autem tria. Tertio, quia ibi fuerunt multi panes, scilicet viginti panes ordeacei, & panes aliquot primitiarum, & frumentum nouum in grano, quod fuerat portatum in pera: hic autem fuerunt pauci panes, scilicet quinque. Quarto, quia Christus dedit turbis panes, & pisces: ibi autem Eliseus solos panes dedit populo. Quinto, quia illi erant pauci comedentes, scilicet centum viri, vt dixit dispensator Elisei, scilicet quantum est hoc, vt apponam coram centum viris? hic autem fuerunt plusquam decem millia, quia fuerunt soli viri quinque millia pręter paruulos, & mulieres. Sexto, quia fuerunt hic multæ reliquiæ, scilicet cophini duodecim, supra in litera: in cibatione autẽ Elisei aliquid superfuit, & tamen parum fuit, quòd scriptura non expressit quantitatem illius, nam dicitur, quarto Regum quarto, hęc dicit dominus, comedent & supererit, & sequitur, quòd comederunt, & superfuit iuxta verbum domini. Sed dicetur, quod fuit maius miraculum?

Dicendum, quòd saturatio turbarum. Primo, quia hic erant tria miracula, idest tres multiplicationes, scilicet in manibus Christi: in manibus discipulorum, & in manibus turbarum, vt ostensum est, supra quęstio. 105. In saturatione Elisei fuit vnicum miraculum, scilicet, quia multiplicabatur panis solum, quando turbæ illum frangebant, vt dictum est præcedenti quæstione. Secundo, quia in saturatione Elisei fuit multus cibus, scilicet viginti panes ordeacei, & aliquot panes primitiarum, & frumentum nouum, quod attulerat vir quidam Eliseo in pera sua: hic autem fuerunt solum quinque panes, & duo pisces. Tertio, quia comedentes tempore Elisei fuerunt pauci, scilicet centum viri, vt patet quarto Regum, capitulo quarto, scilicet quantum est hoc, vt apponam coram centum viris? comedentes autem hic fuerunt multi, scilicet quinq; millia virorum præter mulieres, & paruulos. Quarto differunt quantum ad reliquias ciborum, quia nunc superfuerunt cophini 12. & tamen in saturatione facta per Eliseum licet quid superfuerat, parũ erat, ideo scriptura non nominauit quantitatem reliquiarũ, sed dixit comedent, & supererit, & comederũt, & superfuit iuxta verbum Domini.

F *De comparatione istius saturationis ad multiplicationem olei factam per Elisæum pro muliere vidua, & quomodo conueniunt, & differunt.*

Quæst. CXV.

QVAERETVR de comparatione istius saturationis ad multiplicationem olei factam per Eliseum pro muliere vidua.

Dicendum, quòd aliqua similitudo est inter hæc:
nam vtrobique factum est miraculum per multipli-
cationem, siue esset per conuersionem alicuius exte-
rioris materiæ in oleum, vel panem, siue augmenta-
tionem a Deo factam sine alia conuersione, vel appo
sitione materię. Differunt tamen. Primo, quia fuit illa
G multiplicatio olei vnum miraculum continuum, nã
augmentatio illa olei ex quo cępit semper processit,
quousque cessauit, nam crescebat oleum in lecytho,
& infundebãt inde in alia vasa, & semper creuit quo-
usque filii nullum vas habuerunt, quod matri offer-
rent, & dicitur, quòd tunc stetit oleum, quarto Regũ
quarto capitulo; hic autem fuerunt tria miracula, siue
tres multiplicationes, quia panes multiplicabãtur in
manibus Christi, & postea in manibus discipulorum:
deinde in manibus comedentium, vt ostensum est su
pra quæstione 105. Secundo, quia in oleo facta est mi-
nor multiplicatio, quam in pane, quia in pane facta est
tanta multiplicatio de quinq; panibus, ꝙ saturati sunt
comedentes, plusquam decem millia, tam de viris, q̃
mulieribus, quam paruulis.

H Ex hoc apparet, quòd maius fuit miraculum istius
multiplicationis panis, & piscium, quam multiplica-
tio olei, & hoc decens erat, quòd illa miracula, quæ
per Christum fierent, maiora essent, quam illa, quę fie
bant per prophetas. Sic dicit Chrys. vide quanta est ser
ui, & domini differentia: nam prophetę quasi ex men
sura habentes gratiã miracula faciebant, Christus au-
tem absoluta virtute faciens cum multa superabundã
tia omnia operabatur.

Quomodo differunt istæ saturationes, & illa quam faciebat Deus dando Israelitis manna.

Quæst. CXVI.

I QVAERETVR de differentia istius saturationis ad illam, quam faciebat Deus dando Israelitis manna.

Dicendum, quòd differunt. Primo, quia
licet vtrobique esset miraculum; tamen vtrobique
illud erat per creationem, vel conuersionem alicuius
materiæ naturalis in manna. istud autem erat per mul
tiplicationem, vt communiter asseritur, licet siquis
dicat, quòd fuit etiam saturatio turbarum per cõuer-
sionem alicuius exterioris materiæ in pane, non est
insistendum, immo & hoc est verum, & aliter non
potest intelligi multiplicatio. Secundo, quia saturatio
ista semel tantum facta est, illa autem de manna fie-
bat quotidie, & durauit per quadraginta annos Exo.
K decimosexto, & Deuteronom. octauo, & descende-
bat quotidie manna in circuitu castrorum Exod. deci-
mosexto.

Ratio differentiæ quantũ ad primum est, quia crea
tio fit quandocunque res aliter non potest incipere
esse, nisi per creationem, & quia in deserto non pote-
rant Iudęi aliter habere cibum, dabat eis Deus per cõ-
uersionem, vel creationem quandam alienę materię:
hic autem Christus habebat aliquos panes, & pisces:
ideo nõ fuit opus, ꝙ de nouo crearet cibũ, sed ꝙ istũ
quẽ habebat multiplicaret. De secundo est rõ, q̄a De⁹
ꝓuidet necessitati, & q̄a turbę a Chr̃o pastę nõ fuerũt
in necessitate, nisi illa die, q̄a ĩmediate potuerũt ire ad
loca

loca in quibus haberent cibos, ſemel tantum pro tūc A
Chriſtus hoc fecit. Iudęi tamen fuerunt in neceſſitate in deſerto per quadraginta annos, cum non poſſent aliunde habere cibos, ideo quotidie Deus eis prouidebat. cum autem ceſſauit illa neceſſitas. ſ. quia comederunt de panibus terrę Chanaan tranſito Iordane, ceſſauit manna illud, vt patet Ioſue 5. ideo in illis quadraginta annis, quotidie Deus mittębat manna, pręterquam in ſabbato: nam non inueniebatur illo die in agro, ſed feria ſexta colligebatur duplum. ſ. pro ipſo die & ſabbato Exod. 16. cap. Tertio differebat, quia manna non erat ſolidus cibus, vnde liquefiebat quotidie ad ſolem, poſtquam ceſſabat populus colligere de eo. Exod. 16. capitu. hic autem erant panes, & piſces ſoli- B
dus cibus. Quarto, quia manna ſi reſeruaretur ſcatuiebat vermibus ſequenti die Exod. capitul. decimoſexto, panis autem iſte non. ideo reliquiæ reſeruatæ fuerunt.

Quod fuit maius miraculum an dare manna Iſraelitis, vel paſcere turbam. Et quando Chriſtus aliquid miraculoſe operabatur illud erat melius, quam naturaliter eſſe ſoleret. Quæſt. CXVII.

SED quæretur, quod eorum fuit maius miraculum.

Dicendum, quòd vtrobique miraculum erat, nam manna, aut fiebat per creationem, aut per aliquā operationem mirabilem conuerſionis. Quidam tamen C
putant, quòd poſſit fieri illa per angelos de aliqua materia naturali, vt verteretur in manna, quod aliàs naturaliter non fieret, & tunc non eſſet miraculum, quia id quod per angelos fieri poteſt non eſt miraculum, cum ſolus Deus miracula faciat, & tamen multa alia erant in manna, quæ non poterant eſſe ſine miraculo. de quibus dictum eſt Exod. 16. Dato tamen, quòd ſit miraculum in manna, eſt maius miracolum hic, qa ibi erat vnum miraculum. ſ. quando formabatur, ſiue per creationem, ſiue alias. hic autem erant tria, quia multiplicationes tres fiebant panum, & piſcium. ſ. in manibus Chriſti, & Apoſtolorum, & comedentium. Secundo, quia in manna non erat aliqua multiplicatio pluraliter, poſtquam cadebat ſuper faciem agri, D
ſed manebat in ſua quantitate, ideo iubebatur, quòd quilibet acciperet vnum gomor de eo pro vno die Exod. 16. panes autem hic multiplicabantur, quia cū haberet aliquis parū de pane in manu frangendo creſcebat in plus. Verum eſt tamen, quòd manna aliquando videbatur multiplicari, & minui: nam cū pręceptum eſſet, quòd pro ſingulis capitibus acciperetur vnum gomor de manna, ſiquis plus acciperet in agro non inueniebat etiam vnum gomor Exo. 16. Sed hoc fuit a principio, quando Deus voluit compeſcere auaritiam Iudęorum, nam iuſſerat accipi gomor per ſingula capita pro die, quidam vero volentes largius cibari, quaſi poſſet eis deficere accipiebant multo maiorem quantitatem, & fecit Deus, quòd illi non inuenirent, niſi gomor, etiam ſi accepiſſent viginti gomor: & ſi quis non aduertens accepiſſet minus, quam gomor inueniebat in domo gomor plenum, & hac occaſione non contendebant Iudęi ſuper collectione magna, quod aliàs feciſſent ſi ille qui plus colligeret plus inueniret.

Aliqui dicunt, ꝙ eſſet maius miraculum in māna, quia illud vertebatur ad quemcunque ſaporem homo vellet, vt patet Sapiē. 16. quod non vr̄ fuiſſe in iſtis panibus, de quibus comederunt turbæ.

Dicendum, ꝙ manna in ſe habet vnum ſaporem determinatum, & erat ſapor panis confecti cum oleo Num. 11. ſ. faciebat populus ex manna tortulas ſapo-

A ris, quaſi panis oleati, & non erat iſte ſapor communiter gratus Iudæis, nam conquerebantur dicētes. anima noſtra arida eſt, nihilque vident oculi noſtri, niſi man. Numer. vndecimo, & ideo mouebat plurimos Iudęorum ad nauſeam cibus iſte. Nume. 21. nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leuiſſimo: bonis autem viris ex Dei gratia vertebatur manna ad ſaporē quemcunque vellent, vt innuitur Sapien. capitulo decimoſexto, & ſic non erat ipſe ſapor ipſius māna, ſed Deus illud dabat. & tamen etiam hoc ad quoddam miraculum pertinebat. De panibus, & piſcibus nunc dicendum, ꝙ non apparet qualis ſaporis eſſent, ſed veriſimile eſt, ꝙ eſſent optimi, vt oſtenderetur magnitudo
B Chriſti in hoc, & ſic manna non excederet in ſapore, & delectamento iſtos panes, & piſces. Et communiter aſſeritur, & eſt veriſimile, quòd quando Chriſtus aliquid per miraculum faciebat, illud erat melius, quā aliàs naturaliter eſſe ſoleret, vt ſi ſanaret aliquem hominem de aliquo morbo, ille reddebatur ſanior, quā fuiſſet priuſquam incideret in morbum illum. ita etiā ſi Chriſtus miraculum faceret in cibis, eſſent illi cibi meliores aliis cibis ſimilibus, qui ſecundum naturam ſunt, vt patet in vino, quādo conuertit Chriſtus aquā in vinum, fuit illud vinum melius alio vino, quod cōmuniter haberi ſolet ſaltem in regione illa, quod patet Ioann. capitulo ſecundo, nam quando architriclinus bibit aquam vinum factū, miratus eſt vnde illud vinum eſſet, & laudauit illud, eodem capitulo, ita &
C nunc iſti panes, & piſces eſſent ſalubriores, & ſapidiores aliis panibus, & piſcibus, qui naturaliter habebantur, vel conficiebantur, & ſic ex hac parte non eſſet minus miraculum iſtius cibationis turbarum, quam miraculum de manna. Item quia in ſaturatione turbarum ſuperfuit plus de reliquiis, quam fuerat cibus principalis, quod non fiebat in manna, quia ibi nullæ erant reliquiæ, immo ſi aliquid ſeruabatur, vel ſupererat ſcaturiebat vermibus Exod. 16. fuit ergo maius iſtud miraculum, quam in manna, & eſt conueniens, ꝙ miracula noui teſtamenti ſint maiora miraculis veteris teſtamenti.

D *An ſaturatio turbarum fuerit maius miraculum, quam ſaturatio Iſraelitarum in deſerto de coturnicibus. Et quomodo ex uenicbant ad caſtra. Quæſt. CXVIII.*

QVAERETVR de ſaturationis iſtius comparatione turbarum ad ſaturationum Iudęorum in deſerto de coturnicibus.

Dicendum, quòd bis leguntur Iudęi ſaturati coturnicibus. Primo quando datum eſt manna a principio: nam dixit eis Moyſes, dabit vobis dominus veſpere carnes edere, & mane panes in ſaturitate Exod. 16. & iſtæ carnes erant coturnices, nam dicitur. eo. c. veſpere aſcendens coturnix operuit caſtra, & de illis coturnicibus tunc ſaturati ſunt. Secundo qn̄ erant in man-
E ſione, quæ dicitur ſepulchra concupiſcentiæ, vbi populus flebat deſiderio carnium, & Deus dedit eis coturnices Nume. 11. & hoc fuit ad tantam ſaturitatē, ꝙ cibus exibat per nares eorum. eo. c.

Dicendum tamen, quòd illa ſaturatio fuit minor iſta, quia iſtud fuit miraculum cum panis non poſſet multiplicari ſine miraculo: aduentus autem coturnicum ſine miraculo eſſe poterat, quia ſicut ipſę ſponte volant, ita ſponte venire poterant in caſtra, nam non fuerunt iſtę coturnices de nouo creatæ, vt Iudęi ſaturarentur illis, ſed adductæ ſunt de trans mare rubrum Numer. capitulo vndecimo. ſ. ventus autem egrediens a Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimiſit in caſtra. hoc autem poterant angeli facere

cere etiam Deo nihil operāte ſpecialiter, ideo minus eſt quolibet alio miraculo, & tamen ad veritatē Deus mouit vētum forte miniſterio angelorum, de quo dictum eſt Nume. 11. & ventus tulit coturnices, ita ꝙ ipſę non poterant ſe continere contra impetum venti, & ille ventus ceſſabat. iuxta caſtra Iudæorum, ideo coturnices laſſatæ cadebant iuxta caſtra, non potentes iam volare, & capiebant de eis Iudæi, quotquot volebant, eo. cap. & quia illę coturnices veniebant, quaſi de parte aquilonari reſpectu caſtrorum Iudęorū, mouebat eas ventus aquilonaris, vel aphricus coniunctus ei, ſic dicitur Pſalm. 77. tranſtulit auſtrum de cęlo, induxit in virtute ſua aphricum, & pluit ſicut puluerem carnes, & ſicut arenam maris volatilia pennata. licet ergo non fuerit aduentus coturnicum pure naturalis, ſed Deo faciente: tamen non fuit pure miraculum, ita vt ęquipararetur veris miraculis, ſicut fuit iſta multiplicatio panis, & piſcium.

In quo conſiſtit iſtud miraculum ſaturationis turbarum. Quæſt. CXIX.

QVAERETVR, in quo conſiſtit iſtud miraculū ſaturationis turbarum.

Dicendum, ꝙ conſiſtit. Primo in hoc, ꝙ panis multiplicaretur: nam ꝙ panis acciperet ſubito maiorem quantitatem, ſiue hoc fieret ꝑ multiplicationem non addita aliqua quantitate, ſiue per cōuerſionem alicuius materię extrinſecę in panē, erat miraculum, quia natura neutrum eorū poteſt, ita ergo 4. Reg. 4. vbi fuit aliqualis multiplicatio panis facta, licet pauca fuerit, ponitur pro miraculo, nam dicitur: hęc dicit dominus comedent, & ſupererit: quaſi a domino factum fuerit. Secundo, quia non ſolum fuit multiplicatio, ſed valde magna, quod probat paruitas, vel paucitas cibi, & multitudo comedentium, nam erant quinque panes, & duo piſces, & comedentes erant pluſquam decem millia: talis ſaturatio non poterat eſſe, niſi ſupernaturalis, nam 4. Reg. 4. vbi de 20. panibus ordeacis, & aliquot panibus primitiarū, & pauco frumento ſatiati ſunt centum viri, computatur tanquam miraculum: a fortiori nunc de quinque panibus ſaturata tanta multitudine. Tertio, quia iſta multiplicatio ſæpe pro eadem vice facta eſt, ſcilicet ter ſemel in manibus Chriſti, poſtea in manibus diſcipulorum portantium: deinde in manibus comedentium, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 105. Quarto patet ex reliquiis: nam non ſolum fuerunt reliquiæ de cibo iſto, ſed etiam reliquiæ fuerunt plures, quam fuerat principalis cibus, nam totus cibus fuerat duo piſces, & quinque panes, & reliquię fuerunt duodecim cophini, & tamen quinque panes, & duo piſces in vno cophino caperentur, nec implerent eum.

Quod fuit maius miraculum iſtud, vel ſaturatio in ſecunda vice, quæ habetur ſequenti capitulo. Quæſt. CXX.

QVAERETVR quod fuit maius miraculum iſtud, vel ſaturatio in ſecunda vice.

Dicendum, ꝙ quantum ad poteſtatē facientis æqualia miracula fuerunt, nam idē erat vtrobique faciens, & non requirebatur maior poteſtas ad vnum, quàm ad aliud, quia ad vtrunque reqrebatur potentia infinita, & tamen quantum ad rem factam eſt maior ſaturatio prima, quam ſecunda. Primo, quia in prima ſaturatione fuerūt quinque panes, & in ſecunda ſeptem, ſequenti capitulo, & infra decimoſexto, & Marc. capitulo octauo, Secundo, quia fuit maior numerus comedentium in prima, quàm

F in ſecunda, quia in prima fuerunt quinque millia virorum, in ſecunda autem quatuor millia ſequenti c. & tamen vtraque fuit ſolum ad tempus. i. ſemel facta: eo ꝙ quando Chriſtus fecit iſtas ſaturationes accidebat turbas eſſe in loco, in quo non poterant pro tunc cibos habere, & tamen poterāt ipſo die, vel ſaltem ſequenti habere illos, ideo ſolum ſemel paſcebat, qñ. ſ. erant in neceſſitate.

Quare Chriſtus dedit diſcipulis panes ad apponendum turbis. Et quæ miniſteria erant illa, quæ Chriſtus venit miniſtrare. Quæſt. CXXI.

G QVAERETVR quare Chriſtus dedit diſcipulis panes ad apponendum turbis.

Dicendum, quòd fuit. Primo, quia Chriſtus frangebat panes, & multiplicabat, quod erat poteſtatis, apponere autem ante turbas erat miniſtrationis, ideo non pertinebat ad eum, ſed ad diſcipulos. Sed obiicietur, ꝙ ad Chriſtum pertinebat potius iſta miniſtratio, quia ipſe dixerat, non veni miniſtrari, ſed miniſtrare. Et illud, ego in medio veſtrum ſum, quaſi qui miniſtrat, & qm̄ exemplum humilitatis pręſtare volebat, ipſe potius debuit miniſtrare.

Dicendum, quòd non debuit Chriſtus nunc miniſtrare, tum quia non poterat: nam humanitus agendo
H cum ſolus eſſet, non poterat apponere cibos ante omnes turbas cum eſſent manducantes plurimi, & diſtincti per contubernia, oportebat ergo eſſe multos miniſtros, tum quia indecens erat, quòd Apoſtolis, & omnibus diſcipulis Chriſti quieſcentibus ipſe ſolus miniſtraret, talem ergo abſurditatem non paſſus eſt, & potiſſime coram turbis. Cum autem dicitur, quòd veniebat miniſtrare, verum eſt quantum ad miniſteria illa, quæ per alios fieri non poterant, ſicut fuit miniſterium noſtræ redemptionis, in quo in multis laboribus laborauit prędicando, itinerando, ieiunando, mortem ſuſtinendo, & ad hanc miniſtrationem venerat, & nō ad hoc, quòd miniſtraretur ei, quia ſi vellet, quòd miniſtraretur ei, ideſt ſeruiretur ſufficiebat,
I quòd maneret in ſua maieſtate non aſſumpta infirmitate noſtræ carnis, nam forma noſtra eſt forma ſerui: cum ergo formam noſtram acceperit, neceſſe eſt, quòd ad ſeruiendum venerit, ſicut dixit Apoſtolus, quòd exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiēs ad Philippenſes capitulo ſecundo, & tamen ſeruitus ſua illa ſola fuit, ſcilicet quidquid ad redemptionem pertinebat.

Ad ſecundam dicendum, quòd ad dandum exemplum humilitatis, non oportebat, quòd Chriſtus in omnibus miniſtraret, & diſcipuli ſui quieſcerent, quia hoc non eſſet dare formam humilitatis, ſed turbare totum ordinem rationis, ſed ad hoc ſufficiebat, quòd aliquando miniſtraret, nam per vnam miniſtrationem, vel paucas poterat ſufficienter dare exemplum
K humiliationis, ſic fecit. nam lauit ſemel pedes diſcipulorum, ſcilicet die cœnæ, Ioann. decimotertio, & tunc dixit vos vocatis me magiſter, & domine, & bene dicitis, ſum etenim, quemadmodum ergo ego magiſter, & Dominus laui pedes veſtros, ita & vos debetis alter alterius lauare pedes, & ſequitur, exemplū enim dedi vobis, vt quemadmodū ego feci, ita & vos faciatis: non ergo decebat, ꝙ nunc ipſe miniſtraret, ſed diſcipuli. Secundo, quia cū Chriſtus miniſtrare non poſſet, nec deberet nunc, ſed alii, non erant aliqui ad quos magis hoc ſpectaret, quam ad diſcipulos eius, ꝓp familiaritatem ad ipſum, & quia illis melius, ꝗ cæteris poterat imperare. Tertio fuit ad honorādū diſcipulos: nam cum ipſi apponerent cibos coram turbis mira-

miraculose multiplicatos, constituebat eos honorabiles coram turbis, quia administratio super aliquos reddit administratorem honorabilem.

Quarto fuit ad magis certificandum eos de miraculo: nam cum ipsi viderent Christum frangentem panes, & postea eos fractos manibus suis tractarent apponendo turbis, non poterãt dubitare de eo, quod factum erat. Sic dicit Chrysost. quia discipuli dederunt panes turbis, scilicet in quo non solum eos honorauit, sed voluit, vt hoc miraculo facto non increduli fiant, nec obliuiscantur eius cum preterierit manibus ipsis testantibus. Sic etiam dicit Theophilus, s. dat autem discipulis panem apponendũ turbis, vt tractando panem nõ dubium illis miraculum videatur.

Quare Christus voluit, quòd superessent reliquiæ in hoc miraculo saturationis turbarum. Et quòd in cibationibus veteris testamenti miraculosis nihil supererat: in nouo autem plusquam fuerat appositum. Quæst. CXXII.

QVAERETVR, quare Christus voluit, quòd superessent reliquiæ in hoc miraculo: nam poterat esse miraculum saturationis, & quòd non superessent reliquiæ.

Dicendum, quòd fuit primo ad plenitudinem refectionis: nam non solum Christus pascere voluit turbas, sed etiam saturare, & tamen non iudicatur saturatio, quando nihil in mensa superest, quia videntur adhuc homines plura comesturi, ideo oportebat aliquas superesse reliquias saltem paucas.

Secundo vt turbis esset occasio comedendi quantum vellent vsque ad saturitatem: nam erubescit homo, ita auide comedere, quòd nihil in mensa relinquat, & ideo si turbæ viderent paucum esse cibum, & quòd nihil superesset si vellent comedere ad saturitatem, non saturarentur, vt aliquid superesset, & tamen Christus volebat eos saturare, quia hoc erat de necessitate miraculi istius: nam dare ad comedendũ quinque millibus viris de quinque panibus, non erat miraculum si diuiderentur panes in partes minutissimas, saturare tamen erat miraculum: ad hoc ergo, quòd esset hic miraculum, oportebat, quòd Christus saturaret istam multitudinem, non poterat tamen saturare nisi essent reliquiæ aliquę, ideo necesse fuit superesse reliquias.

Tertio ad probãdum miraculum postquam factũ erat: nam aliqui, qui non viderant poterant hoc negare, & tunc poterant eis ostendi reliquię panum, & piscium, quę faciebant aliqualem probationem.

Quarto erat ad tollendum dubium etiam eis, qui viderant, quia poterat aliquis dicere, ꝙ illa non fuerat vera saturatio, sed ꝙ pro illo tempore sic visum fuerat præsentibus, ꝙ saturabantur: cum autem manerẽt reliquię illius saturationis, non poterat dici, ꝙ erat phãtasia, sed veritas rerum. De hoc dicit Chrysosto. superabundare fecit, non panes, sed fragmenta, vt absentes discant, quod factum est, & vt nullus id, quod factum est æstimet phantasiam: propter hoc etiam ex subiecta materia miraculum fecit.

Quinto fecit ad differentiam saturationum, quæ fiebant in veteri testamento: nam Deus pauerat populum manna, & tamẽ ibi nihil supererat, sed siquid superesset scaturiebat vermibus Exod. 16. Elias etiam pascebatur pane & carnibus apud torrentem Carith, sed nihil ibi supererat 3. Reg. 17. ipse quoque, & vidua de hydria, & lecytho pascebantur, sed reliquiæ nullæ erant eod. capit. Sic dicit Theophilus: Moyses enim etsi manna dabat, iuxta vniuscuiusque necessitatem illud largiebatur, superfluum vero vermibus scatuiebat: Elias ẽt viduã pascens quantũ ei sufficiens erat, tribuebat: Iesus vero tanquam dominus superabundanter operatur.

Quare tantæ reliquiæ superfuerunt in cibatione turbarum, videlicet duodecim cophini. Et quòd Christus in omnibus operibus suis magnam excellentiam super cæteros homines ostendit. Quæst. CXXIII.

QVAERETVR quare tantæ reliquię superfuerũt, nam licet ad miraculi istius veritatem requirerentur reliquiæ aliquæ, tamen non erant necessarie in tanta quantitate. s. vt essent duodecim cophini.

Dicendum, ꝙ fuit ad ostendendum magnitudinẽ miraculi, nam non solum tanta multitudo saturata est, sed etiam reliquiarum quantitas fuit maior, quam cibus principalis, quia totus cibus fuerat quinque panes, & reliquiæ erant duodecim cophini. Secundo fuit ad hoc, ꝙ dignum esset de his reliquijs memoriã agi, & quãtitatẽ earum nominari expresse, nam si paruæ fuissent reliquiæ, non poneretur nominatim earũ quantitas, sicut 4. Reg. 4. quando comederunt cẽtum viri de 20. panibus ordeaceis dicitur, ꝙ superfuit, quia tamen parum fuit, non exprimitur quantum fuit. Tertio fuit ad ostendendum excellentiam Christi super prophetas, nam quando Heliseus saturauit cẽtum viros ꝑdictos de viginti panibus ordeaceis, & aliquot panibus primitiarum, & frumento superfuit aliquid: debuit ergo nunc maius aliquid superesse, & ita superfuit plusquam de cibo fuerat. Sic dicit Theophilus: superabundantis. n. virtutis erat non solum tot homines pascere, sed etiam tantam superabundantiam relinquere fragmentorum: decebat. n. ꝙ Christus in oĩbus operibus suis magnam excellentiam super cæteros hoĩes ostenderet, vt non dubitaretur ipsum maiorem esse cęteris, sic ipse dixit Io. 15. Si non fecissem, q̃ nemo alius fecit, pctm̃ non haberent: & hoc bene videbant Iudæi, ideo videntes eum tam admiranda facere dicebant, nunquid hic est filius Dauid, supra 12. cap, vel nunquid hic est Christus Io. 7.

Quare Christus specialiter fecit superesse duodecim cophinos fragmentorum, & non plures neque pauciores. Vnde in numero reliquiarum duo magna ostensa sunt. Quæst. CXXIIII.

QVAERETVR quare Christus specialiter fecit superesse 12. cophinos fragmentorum.

Dici potest vno modo, ꝙ hoc nõ fuit factũ spãliter ad aliquam causam, sed fuit accidentalr̃, nã licet intentio Christi esset, ꝙ superessent multę reliquiæ, nõ intẽdebat spãliter, ꝙ 12. cophini superessent: sciebat tñ ꝙ tot superarent, quia non poterant superare in aliquo numero quin ipse hoc preuidisset.

Aliter ꝑt dici, & melius, ꝙ Christus fecit supabundare 12. cophinos, iuxta nu. 12. Apłorum, vt quilibet haberet cophinum suũ, præsupponitur. n. ꝙ isti 12. ministrauerant apponendo panem turbis, & ipsi ablaturi erant reliquias, & sic quilibet eorum colligebat reliquias in vno cophino, ideo 12. cophini superfuerunt. Sic dicit Hiero. super Matt. vnusquisque Apostolorũ de reliquijs saluatoris implet cophinum suum. Sic ẽt Chrys. ait pp hoc, & 12. cophinos superabundare fecit, vt Iudas portaret cophinũ suũ. Et dicendũ, ꝙ in numero reliquiarum duo magna oñsa sunt. Primum est magnitudo ptãtis, quia fecit plures eẽ reliquias, q̃ fuerat quantitas principalis cibi. Scdm̃ est altitudo sapię, quia ita instituit, vt sicut erant 12. ministri in mẽsa turbarum, superessent 12. cophini, & nihil plus, nec aliqd deesset, vt sic omnia ordinate fieri viderentur.

Sic dicit Chrys. ego autem non solū admiror multitudinem panum, quę facta est, sed & certitudinem superfluorum, quia nec plus, nec minus fecit superfluum esse, sed tantum quantum volebat, scilicet duodecim cophinos secundū numerum duodecim Apostolorum. Sic etiam dicit Theophilus duodecim cophini superabundant, vt quolibet Apostolorum vnū cophinum super humerum apportante, ineffabile miraculum videatur. Et ita si Christus voluisset facere superabundare mille cophinos fecisset, vel si quatuor cophinos solum, fecisset etiam quantum voluisset determinate.

Quare Christus fecit reliquias esse fragmentorum, & non panum, ita quòd essent panes integri. Quæst. CXXV.

QVAERETVR quare fecit reliquias esse fragmētorum, & non panum, nam poterat si voluisset facere, vt panes integri residui essent.

Dicendum ꝙ fuit hoc. Primo, quia sine nouo miraculo fieri non poterat, nam discipuli non apposuerunt turbis aliquos panes integros, sed fragmenta, cū omnes quinque panes Christus fregisset, ideo ad hoc ꝙ superessent panes integri necesse erat, ꝙ fieret miraculum nouum. s. formando integrum panē de fragmentis, vel de noua materia panes formādo, aut creādo, & hoc non erat necessarium nūc cum turbæ iam essent pastæ. Etiam ad huius miraculi ostensionē sufficiebat fragmenta superesse, miracula tamen sine necessitate fieri non debent, ideo non fuerunt residui panes integri. Secundo, & principaliter fuit, quia repugnaret valde ostensioni miraculi, nam Christus principaliter fecit superesse reliquias, vt per eas ostenderetur miraculum de saturatione turbarum, & quia turbis non fuerant appositi aliqui panes integri, sed fragmenta, cum quis videret collectos esse panes integros videret, ꝙ isti non erant reliquiæ de cibo apposito turbis, & sic non ostenderetur conuenienter miraculum, quod Christus ostendere volebat, immo quod plus est, ex hoc redderetur suspectum miraculum precedens, nam ex fragmentis colligi panes integros nō erat verum, sed phantasticum. i. per apparentiam, & ita posset dici, ꝙ cibatio tubarum non fuerat vera, sed per apparentiam. Item poterat dici, quòd cum isti integri panes superessent post saturationem turbarum a fortiori ante saturationem earum essent isti integri, & consequenter non esset verum, ꝙ de quinque solis panibus saturatę sunt turbę, sed tot fuerint panes quot sufficerent ad saturationem, cum & nunc aliqui de illis integri superessent, nam si paucitas fuisset panum, non mansissent isti integri, sed diuiderentur, sicut cæteri: non ergo debuerunt panes integri colligi in reliquiis, sicut dicit Chrysosto. quòd Christus superabundare fecit non quidem integros panes, sed fragmenta panum.

Vnde habuerunt cophinos discipuli ad colligendum in eis fragmenta & potissime tot cophinos: cum ipsi Apostoli, quando sine Christo ibant non possent sacculum, neque peram portare, sed cum Christo portabant, qui legem non imponebat sibi, sed alijs. Quæst. CXXVI.

QVAERETVR cum superfuerint hic duodecim cophini fragmentorū, vnde habuerunt cophinos discipuli ad colligendum in eis fragmenta, & potissime tot cophinos: nam in deserto erant, vbi nihil istorum habere poterant, nam ista sunt vasa domestica.

Dici potest vno modo, ꝙ cophinus est nomen va-
F sis, & etiam mensurę. s. quia quilibet cophinus est de-
terminata mensura, & sic dato, ꝙ non habeatur illud
vas, si haberetur tanta quantitas panis, quanta replet
vnum cophinū, dr̄ superesse vnus cophinus, & ita su-
peressent duodecim cophini, licet nullum vas eēt ibi,
quod cophinus diceretur, & tunc non oportebit po-
ni aliquid, quod non esset in deserto.

Sed melius dicendum videtur, ꝙ ibi erant veri co-
phini, idest illa vasa, quæ sunt ad conseruandum pa-
nem, & colligendum de mensa. quod patet quia Chri-
stus iussit hic fragmenta colligi ne perirent Io. 6. ideo
necesse erat, ꝙ ibi esset aliquid in quo illa fragmenta
colligerent, & conseruarent, quia alias perirēt disper-
sa per agros, & tn̄ collegerunt, & conseruauerunt, vt
G Christus dixit: ergo vasa repositoria habebant, & ista
dicuntur cophini.

Sed tunc dicetur quomodo habebant istos cophi-
nos in deserto, vbi nullus habitator erat. Aliqui dicūt,
quia fuit hoc per miraculum, quia Christus fecit illa
miraculose aliunde portari, vel de nouo ea creauit, qa
talia vasa creare potuit, qui alias res creauit.

Sed non vr̄ stare. Primo, quia istud redderet mira-
culum aliqualiter suspectum, quia de foris adduci pu-
taretur a quibusdam, ꝙ fieret dęmonum ministerio,
& ita forte putaretur de panibus, & fragmentis acci-
disse, & etiam si de nouo crearet illos cophinos, cum
Iudæi nondum crederent, ꝙ Christus aliquid creare
H posset, quia hoc solius Dei erat, putarent phantastice
factum, & opere dæmonum cophinos aliunde addu-
ctos, & sic maneret eadem suspitio. Secundo. quia si-
ue Christus cophinos crearet, siue de foris adduceret
erat miraculum, & hoc non tacerent Euangelistæ cū
diligenter expresserint miraculum de saturatione tur
barum, nemo tamen illud tetigit, ideo nō factum est
miraculose.

Dicendum ergo, ꝙ cophini illi erant in deserto, qa
habebant eos discipuli Christi, vel turbæ, nam cophi-
nus est repositorium panis, sicut cassidile, & portant il-
lum homines in via ad aliquid reponendū, & ita nūc
haberent, & ita reponerent panes: nam si cophinus
sit vas ligneum, aut de virgulis factum, erat maior dif-
I ficultas quomodo in deserto haberi potest, & tamen
potest vocari cophinus repositorium vas de panno fa
ctum, quod cassidile vocamus, & tamen viatores pe-
dites solent cassidilia secum ferre ob varia necessaria
reponenda. Et maxime patet, quia necesse erat, quòd
discipuli Christi aliquem cophinum, siue cassidile fer
rent, quia ipsi portauerant secum in deserto illos quq;
panes, & duos pisces, ergo aliquod repositorium habe
bant in quo portabant, & sicut vnum repositoriū ha-
bebant, poterant habere multa, cum interdū necesse
esset eis multos cibos portare.

Sed obiicietur, ꝙ discipuli Christi non portarēt co-
phinos secum. i. vasa aliqua repositoria, quia non lice-
bat eis portare in via peram, neque sacculū. s̄. 10. c. &
K Luc. 9. & 10. & tn̄ cophini qui sunt vasa reportoria no
mine perę, vel sacculi intelliguntur.

Dicendum, quòd necesse est poni, quòd nunc di-
scipuli Christi tulerint secum sacculum, aut peram,
nam portabant panes, & pisces longe, quæ non pote-
rant portari, nisi in quibusdam reportoriis: ergo habe
bant reportoria aliqua, quæ sunt pera, sacculus, cassidi
le, vel cophinus.

Ad argumentum dicendum, ꝙ discipulis Chr̄i, qn̄
soli irent. i. sine Christo non licebat portare aliquid il-
lorum, nam illam legem dedit eis Christus, qn̄ mitte-
bat eos dispersos ad p̄dicandū, & tn̄ qn̄ ibant cū eo in
via portabant omnia hęc, quia tunc non videbantur
illi portare, sed Christus cui obsequium pręstabant in
hoc: ipse tamen Christus non imponebat legem sibi
ipsi,

ipsi, sed alijs, ideo apostoli, & cęteri discipuli, quando ibant cum eo nō tenebantur ad illam legem, nec obseruabant eam. Quod patet, quia supra 10. & Lucę 9. & 10. prohibentur discipuli Christi portare pecuniā in via, in zonis, idest hr̄e marsupia cum aliquibus pecunijs, & tamē Christus portabat pecuniā in via, quia habebat dispensatorem ferentem, qui pecuniā Christi tenebat, & inde emebat cibos: erat. n. Iudas hn̄s loculos Christi Io. 12. & 14. & ideo dr̄ Io. 14. q̄ qn̄ Christus misit Iudam de cęna dicens, quod facis fac citius: putauerunt discumbentes, quòd cum Iudas loculos Christi haberet, dixisset Christus ei, vade, & éme nobis necessaria ad diem festum. Item apostoli, & alij discipuli prohibebantur portare in via aliquos cibos reconditos, & etiam panem Mar. 6. scilicet præcepit eis, vt nihil tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, nec panem, nec in zona æs, & tamen nunc discipuli portabant panes, & pisces in via, quia de illis saturata est turba. Et etiam in alia vice ipsi portabant septem panes, & paucos pisciculos, de quibus turbæ comederunt sequenti c. & Mar. 8. immo semper portabant cibos in via, & si aliquando obliuiscerentur portare credebant se increpabiles infra 16. vbi dicit, quòd obliti sunt portare panes, & putauerunt postea, quòd Christus eos redarguebat, quando dixit, cauetē a fermento Pharisæorum, ergo consuetum erat eis cibum ferre, & ita non obseruabant discipuli manentes cum Christo illam legem, quā eis tradiderat, quia illa obligabat eos, quando irent sine Christo. poterāt ergo nunc ferre cophinos, peram, & sacculum, & sic isti duodecim cophini forte erant sui, quia portarent duodecim canistra. Vel poterant aliquos de ipsis cophinis commodatos accipere a turba, quia multi de turba portarent sacculos secum in via, nam licet accideret, quòd pro tunc non habuerunt panem, nec alios cibos, tamen sacculos retinebant, in quibus prius talia portabant. Sic dicitur primo Reg. 9. quando locutus est Saul ad puerum suum cum irent ad quærēdas asinas, dicēs defecit panis in cistartijs nostris, idest in sacculis, & ita aliqui de turba sacculos vacuos commodarent discipulis, in quibus colligerent ista fragmenta.

Sed melius putatur, quòd fuerint cophini ipsorum discipulorum Christi.

Quare fragmenta, quæ colliguntur non dantur turbis, sed discipulis. *Quæst.* CXXVII.

QVAERETVR quare fragmenta, quæ colliguntur non dantur turbis, sed discipulis, nā iussit Christus discipulis illa colligere, & conseruare, & tamen si turbis vellet dare, non iuberet illa colligi, sed cum turbæ discumberent expleta refectione iuberet eis tollere, quod superat, & sic tolleret quilibet, quod ante se erat, iussit tamen colligi, ergo non voluit, quòd turbæ reciperent fragmenta ista.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo ad ostensionem miraculi, quia vt ostensum est supra. q. 125. & q. 126. fuit necessarium, quòd superessent reliquiæ, & etiam in magna quantitate ad hoc, quod probaretur miraculum, & tamen si non colligerentur reliquiæ, sed darentur turbis discumbentibus non constaret de reliquijs, quia quilibet tolleret, quod ante se erat, & sic nō manerent reliquiæ ad probationem miraculi, & tamen probatio miraculi fieri debebat potius per Christi discipulos, quam per aliquos alios, cum per ipsos potius pertineret diuulgare Christi doctrinam, quam ad alios, & ostendere, quod fecisset miraculū, si tamē reliquiæ non colligerentur, sed turbæ discumbentes

A illas tulissent, non haberent discipuli vnde probassent accidisse istud miraculum, ideo isti debuerunt reseruare reliquias. Secundo ad magis confirmādum corda discipulorum, expediebat enim, q̄ discipuli essent magis certi de hoc miraculo, quam cæteri, quia ipsi futuri erant doctores, & annunciaturi omnia miracula Christi, dubitatio autem in docente est valde nociua, & non in addiscente, ideo ipsi valde certificandi erant de hoc. Et ob hoc Christus dedit eis plures experientias in hoc facto quam turbis, nam turbæ solū videbant fragmenta apponi eis, & crescere in manibus eorum dum comederent, & frangerēt, discipuli aūt viderunt primo, q̄ Christus frangeret istos panes quos ipsi in via tulerant, & tenebant, & quomodo in manibus Christi crescerent per fractionem, deinde ipsi portabant istos panes apponendos turbis, & dum portarent videbant eos in manibus suis crescere. Et tertio cum appositi essent, turbæ videbant, q̄ in manibus turbarum crescebant, vt ostensum est supra q. 105. Quarto viderunt eos, & tractauerunt, quando ipsi comederunt, nam etiam ipsi de fragmentis illis comederunt cum in hoc deserto nihil aliud comederint, nec habebant, nisi illos quinque panes, & duos pisces quos Christus fregit in partes. Quinto experti sunt veritatem postea reliquias colligendo, & seruando, & per hoc valde certificarentur, nam sicut Christus concessit discipulis, q̄ apponerent fragmēta turbis, vt magis hoc videntes, minus de hoc miraculo dubitarent, vt dicit Chrysost. & dictum est supra. q. 123. ita, & nunc ad eandem confirmationem voluit, q̄ colligerent reliquias horum panum, & conseruarent, vt sic frequentatis experientiis nullum dubium manere posset apud ipsos, qui huius miraculi prædicatores futuri erant. Sic dicit Chrysostomus, scilicet sed quare non dedit turbis fragmenta portanda, sed discipulis, & respondet, scilicet quoniam hos maxime erudire volebat, qui orbis terrarum debebant esse magistri. Secundo fuit ad necessitatem discipulorum Christi, nam discipuli Christi, & ipse Christus cibum sumpturi erant in deserto hoc, sed nullius aliud erat, nisi fragmenta, quæ Christus fecit de illis panibus, & piscibus, ideo de illis comedere deberent discipuli, & quia forte dum comedebant turbæ, non comederūt discipuli cum ministrarent eis apponendo cibos, comederent postea saturatis turbis, & sic de reliquiis illorum comederent, & ad hoc oportebat, quòd discipuli colligerent reliquias, & non turbæ, quia si turbæ portassent reliquias, non haberent discipuli quid comederent. Licet posset dici, quòd quando Christus frangebat panes, & pisces dans discipulis, reseruauit aliqua fragmenta, quæ non allata sunt turbis, & de illis comederent Christus, & discipuli, dum turbæ mādućabant & postquā discipuli cessarent eis apponere cibos. Sed in hoc quid fuerit non differt, constat. n. q̄ Christus, & discipuli sui ibi comederint, cum ad hoc panes afferrent, vt comederent. Tertio fuit ad ostendendum magnitudinem miraculi, nam sicut saturatio ostēsa est per hoc, quòd quid superfuit, ita magnitudo miraculi ostendenda erat per hoc, quòd de pauco cibo superessent tantę reliquiæ plures, scilicet quā fuerat cibus, scilicet duodecim cophini, & tamen nō poterat hoc sciri, nisi discipuli hæc colligerent, & reseruarent reliquias, ideo illi, & non turbæ colligere debuerunt. Nam si turbis discumbentibus permitteretur portare reliquias, posset quidem constare, q̄ aliquæ reliquiæ superfuissent per confessionem turbarū, licet ostendi postea nō possent, quia singuli forte comederent paruas reliquias quas inde tollerent, & tamen quantæ fuissent reliquiæ nullo modo potuisset constare, si turbis permitteretur portare illas, quia tūc

discipuli non colligerent reliquias, sed quilibet discū-
bens tolleret id quod coram se inueniret, & ita igno-
raretur mensura reliquiarum, quia non fuerant col-
lectę: nunc vero cum collectę fuerunt, & impleuerūt
duodecim cophinos, apparebat quantę fuissent, & sic
tam turbis pręsentibus, quam eis, qui interfuisse
non poterant, constaret magnitudo miraculi, & aliàs
etiam ipsi discipuli nescirent magnitudinem ipsius,
quia non constaret eis de magnitudine reliquiarum.
Quarto fuit, vt aliqui dicunt, quia turbę non merebā-
tur portare istas reliquias, ideo non dedit illis, sed di-
scipulis. Sic dicit Chrysosto. accipiens autem fragmē-
ta dedit discipulis, & non turbis, quę adhuc imper-
fectius dispositę erant, quam discipuli. & præceden-
tes causę meliores sunt.

Quare expressus est numerus manducantium in hac turba. Et quòd mulieres solent valde ad nouitates concurrere, & facilius ad deuotionem mouentur. Quæst. CXXVIII.

QVAERETVR quare expressus est numerus
manducantium.
Dicendum, quòd fuit necessarium ex-
primi ad ostēdendum eē miraculum. Duo
enim necessaria erant simul ad hoc, quòd esset istud
miraculum, scilicet paucitas cibi, & multitudo turba-
rum, quia aliàs, vel ex pauco cibo paruā saturari mul-
titudinem, vel ex multo multam turbam, ad mirandū
non erat, ideo vtrunque sub numero certo exprimi
debuit, & ita expressum est, scilicet quòd erant quin-
que panes, & duo pisces, & quòd erant quinque mi-
lia virorum comedentium, & ob hoc omnes euan-
gelistæ diligenter expresserunt vtrunque numerum,
vt patet hic, & Mar. 6. & & Lucę 9. & Io. 6. quod non
facerent, nisi fuisset necessarium exprimi. Patet hoc
etiam, quia in alia saturatione expressus est numerus
panum, & cibatorum hominum, scilicet quatuor mil
lium, sequenti c. & Mar. 8. & tamen fuerunt plures
comedentes, scilicet feminæ, & paruuli quorum nu-
merus non exprimitur, vt dicitur in litera, & illi essent
plures forte, quam viri, quia mulieres concurrere val-
de solent ad nouitates, & facilius moueri ad deuotio-
nem, & prædicationem, & ita forte essent plusquam
decem millia comedentium, fuit autem, quasi cor-
respondens numerus cibi, & cibatorum, vt de quin-
que panibus quinque millia pascerētur. Sic dicit Hie-
rony. iuxta numerum autem panum, & comedentiū
virorum quinque millium multitudo est. Sed dicet,
quòd ad ostensionem miraculi oportebat etiam no-
minate exprimi quantitatem panum, & pisciū, quia
multum in hoc differt, quia quarundam regionum
panes, ita magni sunt, vt panis vnus sufficiat homini
ad viginti dies, vel quasi, & aliarum regionum, ita par
ui, quòd duo, aut tres non sufficiant ad vnum pastū.
Dicendum, quòd aliquid in hoc differt, & tamen
non fuit expressa magnitudo panum neque piscium
propter tria. Primo, quia quantæcunque magnitudi-
nis essent isti panes, aut pisces, erat semper miraculū
propter multitudinem comedentium: nam pro vno
pane erant duo millia comedentium, nullius tamen
regionis panis est, qui centum comedentes simul pa-
scat, potissime quia superfuerunt duodecim cophini,
qui continerent maiorem quantitatem, quam quin-
que panes etiam si magni essent. Secundo quia istud
miraculum fiebat in terra in qua constabat de magni-
tudine panum, quia consuetudo communis habebat
panes certę quantitatis, & sic non oportebat magni-
tudinis mēsuram exprimi, & ista fuit causa præcipua.
Tertio quia discipuli portabant istos panes, & pisces

F in via, constat tamen, quòd ipsi non poterant porta-
re tantum cibum, vt sufficeret decem millibus come-
dentium, & superessent duodecim cophini, quia satis
erat eis posse per viam portare plenos duodecim co-
phinos, ideo non oportuit quantitatē mensuræ isto-
rum exprimi, nobis tamen satis constat, quòd isti pa-
nes non erant magni, quia non sufficeret vnus eorū
quatuor viris ad pastum, quod patet 4. Reg. 4. capitu-
lo, vbi quidam vir attulit Elisæo viginti panes ordea-
ceos, & aliquot panes primitiarum, & frumentum
nouum in pera, & dixit Elisæus dispensatori, quòd ap-
poneret populo comedendum, ipse autem dixit quā-
tum est hoc, vt apponam coram centum viris ad pa-
stum? & ponitur ibi pro miraculo, quòd comederūt,
& superfuit, ergo non sufficiebat vnus panis quatuor,
G vel quinque viris ad pastum de panibus regionis ip-
sius, & ita non fuit necesse quantitatem piscium, nec
panum exprimi.

Quare ponitur numerus solum virorum, & non mulierum. Sicut in veteri testamento mulieres neque numerabantur. Quæst. CXXIX.

QVAERETVR quare ponitur numerus solum vi-
rorum, & non mulierum.
Aliqui dicunt, quòd fuit hoc, quia non
pertinebat ad rationem miraculi, nec ad suam magni-
tudinem exprimi fęminas, sed solum viros.
Sed non stat, quia ita fœminæ comedebant, sicut
H viri, & ideo miraculum erat pasci multitudinem fœ-
minarum etiam si solæ essent de pauco cibo.
Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, vt consonaret nume-
rus comedentium cum numero panum, sicut dicit
Hierony. scilicet iuxta numerum autem quinque pa-
num, & comedentium virorum quinque millium
multitudo est.
Sed ista consonantia non est de necessitate, quia si
essent septem millia virorum, & quinque panes, ex-
primerentur septem millia, & non solum quinque
millia, sic patet ī alia saturatione turbarum vbi fuerūt
septem panes, & tamen solum ponuntur quatuor mil
lia virorum sequenti cap. & Mar. 8.
Dicendum autem, ꝙ hoc factum est, quia euange-
I lista erat iudex, & seruabat consuetudinem legis in
scribendo, nam secundum legem Moysi nunquam
ponebantur mulieres sub numero, sed soli viri, vnde
vbicunque inuenitur aliqua numeratio in veteri te-
stamento soli viri numerantur, sic dicitur Numeri
primo, tolle summam filiorum Israel generis mascu-
lini, &c. Sic dicit Theophilus, scilicet soli viri nu-
merantur ab euangelista, quia legalem consuetudinē
sequebatur, & quia omnes euangelistæ erant Iudæi,
omnes quatuor expresserunt de quatuor millibus vi-
rorum, & tacuerunt de numero fęminarum.

Qui viri erant isti, qui numerabantur. Quæst. CXXX.

K QVAERETVR qui viri erant isti, qui numera-
bantur.
Aliqui dicunt, ꝙ accipitur vir non, vt est nomē æta-
tis, nec coniugii, sed vt est nomen sexus, & sic omnes
masculi vocantur viri, vt distinguuntur viri contra
fęminas.
Sed dicendum, ꝙ non stat, quia tunc etiam paruuli
includerentur nomine virorum, & tamen paruuli
excluduntur hic, quia dictur supra in litera. mandu-
cantium autem fuit numerus quinque millium viro-
rum exceptis mulieribus, & paruulis.
Dicendum ergo, quòd vir significat ætatem, non
tamen

tamen ſecundum ſtrictam ſignificationẽ ætatis, quia tunc adoleſcentes, & iuuenes, & ſenes, & decrepiti non intelligerentur nomine virorũ, & ita pauci eſſent viri, & oporteret exprimi alios numeros de adoleſcẽtibus, iuuenibus, ſenibus, & decrepitis, quod non fit. accipitur ergo hic vir, ſecundum conſuetudinem legis Moyſi: nam ſicut propter conſuetudinem legis tenendam non ponitur numerus mulierum, ſed virorum, ita & in viris tenebitur conſuetudo legis: vocat autem lex Moyſi viros omnes maſculos, qui ſunt a viceſimo anno, & vltra: Numeri primo c. & poſtea quantęcũque ętatis ſit, etiam ſi decrepitę vocatur vir. Et ita hic omnes, qui eſſent vltra viginti annos computantur in numero quinque millium, qui aũt erant infra annum viceſimum intelligũtur nomine paruulorum, & illi non includuntur in numero quinque millium, cũ dicat̃ exceptis paruulis, & mulieribus. lex aũt compũtat iſtos, quia iſti dicebãtur tranſire ad numerum, & iubebat, ꝙ quicunque compleret annum viceſimum ad hoc, ꝙ tranſiret ad numerum, i. eſſet vnus de illis, qui numeraretur in populo, ſolueret dimidium ſiclum pro Sanctuario dñi. Exo. 30. & de iſtis, qui iam tranſierant ad numerum erant iſta quinque millia virorum. Alii autẽ dicunt, ꝙ ẽt fiebat propter honorem: viri. n. hñr in honore potius, q̃ fęminę, ꝗ vir eſt caput fęminę. 1. Cor. 11. & puer nondum eſt vir. Sic dicit Theophilus. ſoli viri numerant̃, quia euãgeliſta legalem conſuetudinem ſequebatur, & enim Moyſes a viginti annis, & ſupra populum enumerauit, nulla mẽtione de mulieribus facta, innuens, quòd omne, quod virile eſt, & iuuenile dignum & honorabile eſt apud Deum. prima tamen cauſa eſt melior, & illa eſt vera.

Et ſtatim compulit diſcipulos aſcẽdere in nauiculam, & pręcedere eũ trãs fretũ donec dimitteret turbas. Et dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere aũt facto, ſolus erat ibi. Nauicula aũt in medio mari iactabatur fluctibus. Erat enim contrarius vẽtus. Quarta autẽ vigilia noctis venit ad eos ambulans ſupra mare. Et videntes eũ ſupra mare ambulantem, turbati ſunt dicentes, ꝗ phantaſma eſt. Et pręe timore clamauerunt. Statimq; Ieſus locutus eſt eis, dicẽs habete fiduciam. Ego ſum, nolite timere. Reſpondẽs autem Petrus: dixit. Domine ſi tu es, iube me venire ad te ſuper aquas. At ipſe ait. Veni. Et deſcendens Petrus de nauicula ambulabat ſuper aquam, vt veniret ad Ieſum. Vidẽs verò ventum validum timuit. Et cum cępiſſet mergi, clamauit dicens. Domine ſaluum me fac. Et cõtinuo Ieſus extendens manum apprehendit eum, & ait illi. Modicę fidei quare dubitaſti? Et cum aſcendiſſet in nauiculã ceſſauit ventus. Qui autem in nauicula erãt, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes, Verè filius Dei es.

Et ſtatim compulit. Hic ponitur tertiũ miraculũ de calcatione maris, ſcilicet ꝗ ambulauit Ieſus ſiccis pe-

A dibus ſupra aquas maris, & dicitur. *Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos.* Scilicet mox, vt collectę fuerunt reliquiæ fragmentorum iuſſit Ieſus diſcipulis nauigare, erant enim iuxta mare, & nauiculam habebant, ideo poterant ſtatim nauigare, & dicitur, ꝙ compulit illos, ſcilicet quia cum magna celeritate agere iuſſit tanquam cogeret agere nõ permittens illos morari.

Aſcendere nauiculam. Scilicet in illam in qua venerant. *Et præcedere eum.* ſ. oſtendit, ꝙ nolebat ire in nauicula illa, ſed ꝙ poſtea iret, ideo ꝙ ipſi non expectarent eum, ſed pręcederent nauigando. *Trans fretum.* Ideſt vltra fretum ad aliam partem freti, quia nũc erat Chriſtus ex vna parte maris galilęæ, & trãſiret ad aliã.

B *Donec dimitteret turbas.* Ideſt dum expediebat eas, & nõ accipit̃ donec pro vſque, ſed pro dum, quia nõ eſt ſenſus, quòd illi præcederent quouſque Chriſtus dimitteret turbas, & poſtea non præcederent, ſed quòd interim, ꝙ turbas dimittebat, non morarentur ipſi manentes cum eo, ſed nauigarent præcedentes eum.

Et dimiſſa turba. Ideſt expeditus a turba, quia loquebatur aliqua turbis, quando recedebat, & hoc erat expedire, vel dimittere. *Aſcendit in montem.* Qui erat ꝓpinquius loco in quo turbam pauerat. *Solus.* Nam ad orandum non egebat ſocietate, etiam dicitur ſolus, quia quando aſcendit, nemo erat qui poſſet cum eo aſcendere, cum diſcipuli iam receſſiſſent in nauicula, turbæ etiam iam expeditæ erant a Chriſto, nemo C ergo cum eo aſcendere poterat. *Orare.* i. ad orandũ: nam quando Chriſtus vacabat ſolus ibat ad orandũ.

Veſpere autem facto. i. ſolis occaſu præterito, accipiebatur enim ſupra veſpere aũt facto, i. incipiente declinare ſole, quod erat immediate poſt meridiem, hic aũt accipitur pro principio noctis vñ dr̃ Mar. 6. & cum ſero eſſet, & Io. 6. magis declaratur, ſ. ꝙ tenebræ iam factæ erant, quando mare vento magno flante ſurgebat. *Solus erat ibi.* i. ſolus manebat adhuc Chriſtus in monte orando, qñ cępit nox, & erant tenebræ, quia diu orauerat. *Nauicula autem in medio mari iactabatur.* i. nauicula in qua erant diſcipuli iactabatur, i. violenter huc, & illuc a ventis impellebatur, ſic dicit Virgilius D de Aenea, primo Aeneidos. multũ ille terris iactatus, & alto, & dicitur in medio maris, i. intra mare, ſ. non iuxta litora. *Fluctibus.* Quia fluctus intumuerant propter ventum, ſic dicitur Io. 6. mare autem vento magno flante exurgebat. *Quarta autem vigilia noctis venit ad eos.* Licet incępiſſent iactari fluctibus diſcipuli a principio noctis nõ venit Ieſus ad eos vſque ad quartam vigiliam, ſed permiſit eos toto hoc tempore laborare remigando, & ſuſtinendo timorem, & dicitur quarta vigilia, ideſt quarta pars, & vltima noctis diuidendo noctem in quatuor vigilias, vel partes.

Ambulans ſupra mare. Ideſt pedibus ambulans ſupra aquas, & non mergebatur. *Et videntes eum ſupra mare ambulantem.* Scilicet acceſſit prope nauem, ideo licet E nox eſſet, & tenebræ, viderunt quomodo ambulabat ſuper aquas. *Turbati ſunt.* Ideſt timuerunt, quia nihil tale vnquam viderant. *Dicentes, quòd phantaſma eſt.* i. apparitio dæmonum, ſ. non eſt verus homo, ꝗ homo mergeretur, ſed eſt dæmon, licet appareat in hominis figura cum nõ mergatur, quia phantaſma eſt id, quod habet ſolam apparentiam, & non habet aliquam exiſtẽtiam de eo, quod putatur. *Et præ timore clamauerunt.* Quaſi petentes auxilium a Deo contra phantaſma, quod putabant ſibi nociturum. *Statimque.* ſ. qñ vidit Ieſus magnum timorem eorũ: noluit enim eos magis affligere, quia non poterant illud tolerare. *Ieſus locutus eſt eis.* Erat enim iuxta nauiculam, & ita videre eum, & vocem illius audire poterant. *Dicens habete fiduciam.* Ideſt non timeatis malum aliquod, quia nullum eſt periculum. *Ego ſum.* Ideſt non eſt phantaſma

aliquod,

aliquod,vt vos putatis, sed ego sum,scilicet ille cuius
vocem vos cognoscitis,& quem vox esse indicat.

Respondens autem Petrus. Iste fuit confidentior, quia
forte cęteri nondum erant soluti a timore. *Ait domine
si tu es.* Idest si tu es ille quem vox indicat,& es domi-
nus noster. *Iube me venire ad te super aquas.* Idest da mi-
hi potestatem ambulandi super aquas: nam si tu iu-
bes, ꝙ veniam potero ambulare super aquas. *At ipse
ait veni.* Concessit ei, quod petebat. *Et descendens Pe-
trus de nauicula.* Erat nauis altior, quam aqua, quia su-
pereminebat ceruical nauis aquis, & ideo dicitur de-
scendisse de naui in aquam. *Ambulabat super aquas,vt
veniret ad Iesum.* Cum exibat de naui ambulabat ver-
sus Iesum, quia volebat adhęrere ei: nam Iesus non
erat coniunctus naui. *Videns autem ventum validum ve-
nientem.* Scilicet antequam perueniret ad Iesum ve-
niebat ventus fortis contra Petrum. *Timuit.* Scilicet
ꝙ ventus mergeret eum inuestiendo aquis. *Et cum
incepisset mergi.* Prius enim tenebat pedes super aquas,
sicut super terram solidam: tunc autem cępit mergi
in aquis vadens versus profundum. *Clamauit.* Prę ti-
more. *Dicens domine saluum me fac.* Idest libera me ne
moriar in aquis: credebat enim, ꝙ poterat eum libe-
rare de aquis, cum ad præceptum eius potuisset am-
bulare ante hoc super aquas. *Et continuo.* Idest imme-
diate vt clamauit, antequam penitus mergeretur.

Extendens Iesus manum apprehendit eum. Erat enim iā
circa Iesum,quando cępit mergi,ideo extendens ma-
num Iesus potuit pertingere ad eum. *Et ait illi.* Scili-
cet increpādo scilicet. *Modicæ fidei quare dubitasti.* Qua-
si dicat propter modicam fidem, quam habuisti mer
gebaris: non enim debuerat dubitare, sed confidere,
ꝙ etiam si ventus validus insurgeret, non posset tibi
nocere,cum ego iussissem,ꝙ venires ad me.

Et cum ascendisset in nauiculam. Postquam Petrum li-
berauit de aquis, quia iam fecerat totum, quod vole-
bat,intrauit in nauem nolens amplius miraculo vti.

Cessauit ventus. Quia ante hoc erat ventus contra-
rius discipulis, & laborantes nimium in remigando
modicum processerant: nunc vero intrante Iesu in
nauem cessauit ventus, ideo statim accesserunt ad lo-
cum ad quem ibant. *Qui autem in nauicula erant.* s.disci-
puli, & alij, qui cum eis ibi erant. *Venerunt,& adoraue-
runt eum.* Scilicet procidentes ad pedes eius.

Dicentes vere filius Dei es. Quasi dicat per hoc co-
gnoscimus,ꝙ sis filius Dei, quia non posses hęc face-
re, nisi esses filius Dei.

*An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. CXXXI.*

QVAERETVR de eis, quę dicta sunt de am-
bulatione Christi super aquas an sint con-
tinuata ad pręcedentia. Aliqui dn̄t,ꝙ non,
quia Luc.9. postquam ponitur miraculum
de saturatione turbarum, ponitur qūo Christus quæ-
siuit a discipulis dicens, quem me dicunt esse hoīes.

Dicendum, ꝙ ista sunt continuata ad pręcedētia,
quia eadem die facta sunt nullo interposito alio. Et
patet, quia expleta saturatione turbarum dicitur in li-
tera, & statim compulit Iesus discipulos ire trans fre-
tum,i.statim,vt collegerunt reliquias fragmentorum
coram turbis discumbentibus: est aūt processus, ꝙ die
hac Christus nauigans venit in locum desertū,& iā
turba erat expectans eū iuxta litus, & exiens de naui-
cula sanauit infirmos eorum quos portabant, & præ-
dicauit diu, ita vt iam transisset meridies, & declinare
inciperet sol, & tunc dixerunt discipuli,ꝙ dimitteret
turbas ire ad quęrendum cibos per loca vicina, & ille
fecit eos discumbere, & fractis panibus saturauit tur-

F bas,& tunc collegerunt discipuli reliquias.Interim.n.
dies procedebat, & finito isto conuiuio statim com-
pulit Iesus discipulos ascendere nauiculam,& nauiga-
re ꝯ Capharnaum:ipse vero manebat expediēdo tur-
bas,& nodum occubuerat sol:cum vero expediuisset
Iesus turbas,ascendit montē ad orandū solus,& man-
sit ibi toto ipso die:nā iam prope erat occasus solis,&
mansit ēt quasi tota nocte,quasi ad matutinum,qn̄ dr̄
esse quarta vigilia noctis, & tunc venit ad discipulos:
nam tota nocte laborauerunt remigando,quia fuerat
sibi ventus ꝯrius, & ita nihil intercidit inter ista duo,
sed est continuus ordo. Ad argumentū dicendum,ꝙ
processus Lucę non probat non esse hic ordinem ꝯ-
tinuum cum ipse solus sit, & teneant istum ordinem
G Matthęus,Marcus,& Ioan.Maxime,quia si solus esset
Matthęus ꝯ tres staretur ei, eo ꝙ ostēdit in litera sua,ꝙ
iste fuerat ordo rerum gestarū: cū dicat,& statim cō-
pulit, & idem dr̄ Mar.6.c.Luc.aūt nō potuit hic te-
nere ordinem continuum, eo ꝙ ipse tacuit istud mi-
raculum de ambulatione Christi super aquas,alii au-
tem tres expresserunt illud.

*Quomodo verum est, quod Iesus statim coegit discipulos naui-
gare. Quæst. CXXXII.*

QVAERETVR qūo verū est, ꝙ Iesus statim coe-
git discipulos nauigare, qa Io.6.vbi ponit istud
H factum,dr̄ ꝙ Iesus sciens,ꝙ turbę venturę erant,vt ra-
perent eum, & facerent regem,ascendit in montē so-
lus,vt aūt sero factū est descenderunt discipuli eius ad
mare,ergo prius ascendit Iesus in montem,q̃ discipu-
li recederent. Dicendum ꝙ mox,vt finita est saturatio
turbarum, & collectę fuerunt reliquię, coegit Iesus
ascendere nauiculam, anteq̃ ascenderet montem ad
orandum. Quod patet,quia dr̄ hic,& statim coegit di-
scipulos suos ascendere nauiculā. Etiā apparet,quia si
prius ipse ascenderet in montē, quasi recederent di-
scipuli in nauicula, non recederent donec ipse redi-
ret de monte,sed expectarent eū:ipse ergo prius expe-
diuit eos, deinde ascendit in montē. Quòd aūt dr̄ Io.
6.prius de fuga dn̄i in montē, dicendū ꝙ Ioannes in-
tendebat declarare qūo Christus vitauerit applausum
I populi,quod alij euangelistę tacuerant, & quia turbæ
discumbentes adhuc cogitabant qūo eum raperent,
& facerent regem, subdit immediate post cibos tur-
barum qūo Iesus ascenderit in montem fugiens, &
omisit dicere,ꝙ dixisset discipulis,ꝙ nauigarent,nam
si non dixisset eis, ꝙ ascenderent nauiculam anteq̃ ip-
se ascenderet in montem,certū est,ꝙ ipsi non recede-
rent de loco, & tn̄ constat, ꝙ nauigauerunt anteq̃ ip-
se descenderet de monte; quia aliàs ipse non iret sup
aquas,sed in nauicula,ergo antequā ascēderet in mō-
tē iusserat eis recedere,sed Ioannes illud tacuit. Quòd
vero dr̄ Ioā.6.vt aūt sero factum descenderunt disci-
puli eius ad mare,non significat,ꝙ post saturationem
turbarum aliquanto tp̄e nauigare cęperunt, sed sta-
K tim nauigantes cęperunt sero nauigare,nam qn̄ turbę
cęperunt discumbere erat post meridiem, nam dies
cęperat declinare Lucę 9. cū autem manducarent,
& tollerentur reliquię, transiret magna pars diei ver-
sus solis occasum, ideo quandocunque nunc discipu-
li nauigare tunc inciperent,dicebantur sero nauiga-
re,quia totum tempus post meridiem sero dicitur.

Vel potest dici, quòd illud sero non refertur ad tē-
pus quo discipuli intrauerunt nauiculam, sed ad tem-
pus quo fuit principium venti contra discipulos:quia
hoc fuit cum tenebræ essent in sero, & quia Ioannes
illud vult narrare, incipit sero, quasi eo tempore cę-
perint discipuli nauigare, quando tempestas cępit, &
tamen prius cęperunt, sicut supra 9. Matt. introducit
archi-

archiſynagogum dicentem, Domine filia mea modo defuncta eſt, & tamen non dixit defuncta eſt, ſed eſt in extremis, vt dicitur Mar. 5. quia tamen Matthæus voluit ſubticere multa, quæ fuerunt ante mortem puellę, introducit patrem eius loquentem, quaſi poſt mortem puellæ loqui cęperit, vt ibidem declaratum eſt, & ſic tenet Augu.

Quare Chriſtus ſtatim fecit, ꝙ diſcipuli nauigarent collectis reliquijs ciborum. Quæſt. CXXXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus ſtatim fecit, ꝙ diſcipuli nauigarent collectis reliquijs ciborum.

Dicendum primo, quia Chriſtus habebat omnes actiones ſuas ordinatiſſimas, & tamen vna de moderationibus neceſſarijs eſt ordinare tempus, ne aliquid de illo in vanum expendamus, & quia iam Chriſtus finierat in loco illo quidquid facturus erat, quantum ad diſcipulos ſuos voluit, ꝙ ſtatim recederent. Secundo quia Chriſtus volebat declinare turbas ne eum reciperent, & facerent regem Ioan. 6. ante, ergo quam venirent turbę voluit ipſe fugere in montem, vt ibi oraret, & lateret: & ſi aſcenderet antequam iuberet diſcipulis ſuis nauigare, expectarent eum diſcipuli vſquequo rediret, & tamen ipſe nolebat, ꝙ ipſum expectarent, ſed ꝙ nauigarent, vt eſſet ei occaſio ambulandi ſuper aquas, ideo mox, vt diſcipuli reliquias collegerunt fecit, quòd nauigarent. Sed non ſtat, quia turbę non cogitauerunt de rapiendo Chriſtum quãdo diſcumbebant, ſed poſtea cum iam dimiſiſſet eas loquendo illis, & tunc latuit in monte, vt oſtendetur infra. q. 142. ſed ideo ſtatim miſit, vt turbę viderent, ꝙ Chriſtus non ibat cum diſcipulis in nauicula, nã mox, vt turbæ comederunt, Chriſtus illas expediuit, & ſi adhuc manerent diſcipuli cum Chriſto neſcirẽt turbæ an Chriſtus ibat poſtea ĩ nauicula, vel quõ, immo putarent, ꝙ ibat in nauicula, ſicut venerat, & ſic ignorarẽt miraculum de ambulatione Domini ſup aquas, & tamen ipſe voluit, quòd non lateret. Ideo oportuit, quòd dum ipſe expediret turbas nauigarent diſcipuli videntibus turbis, ꝙ non ibat cum eis Ieſus, & cum non eſſet ibi alia nauicula, niſi in qua venerat Chriſtus cum diſcipulis, apparuerat manifeſte, ꝙ Chriſtus trãſierat ſine nauicula, cum tranſierat, ita cito, ſicut diſcipuli. Et iſta fuit vera, & totalis cã huius ſicut patet Io. 6. cum dicitur turba, quę ſtabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi, niſi vna, & quòd non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus, ſed ſoli diſcipuli eius abiiſſent, ideo ſubditur ibi, ꝙ turbæ quęſierunt poſtea a Chriſto cum vidiſſent eum ex alia parte maris, rabbi quando huc veniſti? & ſic arguebant, ꝙ ſine nauicula tranſierat mare, & hoc, quia viderũt, quòd diſcipuli ſoli in nauem intrauerant.

Quæ compulſio fuit iſta, quæ compulit diſcipulos Chriſti nauiculam aſcendere. Quæſt. CXXXIIII.

QVARE dicitur hic, ꝙ compulit eos aſcendere nauiculam, & quæ compulſio fuit iſta?

Dicendum, ꝙ non fuit compulſio abſoluta, quaſi manibus teneret eos, & in nauiculã mitteret, quia non erat opus tali compulſione, cum diſcipuli in omnibus obedirent Chriſto: ideo licet iſta verba videantur ſignificare violentiam, quia dicĩt hic, & ſtatim compulit diſcipulos, & Mar. 6. dicitur & ſtatim coegit diſcipulos, debet intelligi de coactione pręceptiua, quia præceptum Chriſti erat illis coactio, eo ꝙ non licebat illis vllatenus contraire. Sed dr̃ compellere dupliciter. Vno modo, quia Chriſtus præcipiendo multum vrgebat, non ſinens eos aliqualiter ibi morari, ſed cum feſtinatione agere, & quia nunc cibos ſumere expleuerant, & volebant ſaltem aliquãtulum manere in loco cum Chriſto, & turbis, & Chriſtus volebat, ꝙ non morarentur, nec ad punctũ, ſed ſtatim recederent, vrgebat eos plus agere, quam vellent, & iſtud erat cogere, vel compellere. Secundo, & præcipue, quia per hoc, ꝙ Chriſtus iubebat diſcipulis præcedere eum trans fretum, iubebat ire ſine eo, ipſi tamen nullatenus ab eo recedere volebant, ideo erat eis graue, ꝙ ſine eo irent, & quantum ad hoc quaſi coacti recedebant. Sic dicit Hierony. ſuper Matth. ſ. quo ſermone oſtenditur inuitos eos a domino receſſiſſe: dum amore præceptoris, nec ad punctum quidem tẽporis ab eo volunt ſeparari. Tertio, vt aliqui dicũt fuit, quia diſcipuli ſolicitabant Dominum, quomodo ipſe veniret, & vt non multum eum inquietarent in hac quæſtione coegit cito eos nauigare. Sic dicit Chryſoſtom. ſ. coegit autem diſcipulos, quia non de facili poterant ab eo ſeparari hoc quidem: tum propter nimiũ affectum quem ad eum habebant, tum quia ſolicitabant, qualiter ad eum venirent. i. neſciebant an cito, vel tarde, & an in naui aliqua, vel quomodo. Quarto, vt quidam dicunt, quia timebant diſcipuli, quòd ſine Chriſto in mari paterentur naufragium, & hoc ſatis veriſimile eſt: non quidem, ꝙ determinate crederent diſcipuli nunc ſe paſſuros naufragium, quia non erat eis aliqua cauſa credendi, ſed ſciebant, ꝙ poterant illud pati, & ſi accideret tempeſtas abſente Chriſto neſcirent ad quem refugerẽt, quia alia vice cum fuit tẽpeſtas Chriſto dormiente ſuſcitauerunt eum, & ceſſauit tempeſtas, ſupra 8. nunc vero non haberẽt ad quẽ confugerent, & poſſent perire. Sic dicit Hieron. recte autem quaſi inuiti, & retractantes Apoſtoli a domino receſſerunt, ne illo abſente naufragia ſuſtinerent, & hoc eſt valde veriſimile, & propter eandem cauſam Chriſtus voluit, vt diſcipuli ſoli irent, vt addiſcerẽt mẽliora de ipſo credere: nam per illud, quod viderant, ſupra 8. ſciebant, ꝙ Chriſtus præſens poterat liberare eos a tempeſtate maris, & tamen abſentem nondum credebant hoc poſſe, ideo fecit, ꝙ eo abſente eſſent in periculo, vt ipſe veniret ad ſubueniendum, & ſic ſcirent, quòd ipſe abſens ſciebat mala, quę patimur, & poterat in illis prouidere, & ita factum eſt.

Ad quem locum nunc ibant diſcipuli Chriſti nauigando. Et quòd Bethſaida in terra Iudæorum erat duplex, de qua, & in q. 138. Quæſt. CXXXV.

QVAERETVR ad quem locum nunc ibant diſcipuli Chriſti nauigãdo: nam cum Chriſtus mitteret eos iubens, ꝙ præcederent, oportebat ꝙ diceret eis quo irent, quia alias neſcirent quo nauigarent.

Dicendum, ꝙ iuſſit eis ire Bethſaidam, ſic dicitur Mar. 6. coegit diſcipulos aſcendere nauem, vt pręcederent eum trans fretum ad Bethſaidam. Sed obijcietur, ꝙ non iuerint in Bethſaidam, quia nunc, quando turbę paſtę ſunt erant in Bethſaida Chriſtus, & diſcipuli, ideo non poſſent nunc nauigare ad Bethſaidam patet, quia Luc. 9. qñ Ieſus nauigabat cum diſcipulis ad locũ deſertũ in quo pauit turbas: dr̃ ꝙ aſſumptis diſcipulis ſeceſſit ſeorſum in deſertum locũ, qui eſt Bethſaida, & ibi ſequitur quomodo turbas pauit.

Dici poteſt vno modo, quòd Bethſaida accipitur aliquando pro ciuitate quadã Galilæę, & aliquãdo ꝑ territorio adiacẽte illi, quod ad eam pertinet, & Chriſtus ſaturauit turbas in Bethſaida, ideſt in loco deſerto pertinente ad vrbem Bethſaida, & inde diſcipuli nauigauerunt, vt venirent in ipſam ciuitatem Bethſaidã. Sic dicit Beda, ſcilicet merito autem mouet quomodo Marcus dicat peracto miraculo panum, diſcipulos

pulos

pulos venisse trans fretum ad Bethsaidam, cum videatur dicere Lucas, ꝙ in locis Bethsaidę factum fuerit miraculum illud, nisi forte intelligamus, quòd Lucas ait in desertum locum, qui est Bethsaida, non ipsius intima ciuitatis, sed loca deserti ad eam pertinentis esse designata. Mar. autem dicit, vt præcederent eum ad Bethsaidam, vbi ipsa ciuitas notatur, & hoc cócordat positioni communiori, quam supra posuimus, s. quòd locus desertus Bethsaida sit territorium vrbis Bethsaidę.

Sed est difficultas, q̃a iubet Christus discipulis trásfretare, & sic Bethsaida erat ex alia parte maris, ideo non videtur quomodo Bethsaida ex alia parte maris consistens haberet territorium ex parte ista.

Hoc tamē possibile est, quia illud mare erat paruū, & facile remigabile, & transfretabile, quia vere erat stagnum quoddam, & non mare, & ita poterat ex aliqua parte maris aliquam partem territorij habere. Verisimilius tamen est ꝙ non sit eadem Bethsaida, ideo posset dici dupliciter. Vno modo, ꝙ in terra Iudęorū, s. in ipsa Galilæa est duplex Bethsaida, quia interdum multa loca habent idem nomen, sicut Bethlehem est nomē ciuitatis in qua Christus natus est, & pertinet ad sortem Iudę supra 2. & Micheę 5. & est alia ciuitas Bethlehem ciuitas in sorte Zabulō Iosuę 19. c. sic etiam Assor est nomen ciuitatis, & inueniunt tres ciuitates, quarum quęlibet dicitur Assor in sorte Iudę Iosue 15. ita poterat esse de Bethsaida, ꝙ esset duplex, & vna esset ad vnam partem maris, & alia ad aliā partem, & in vna Christus pauit turbas, idest iuxta illā ad aliam autem misit nunc discipulos suos.

Secundo potest dici, ꝙ Bethsaida vnica ciuitas est, & tamen accipitur dupliciter. Vno modo, vt est nomen ciuitatis, & est ciuitas de qua erāt Petrus, & Andreas, & Philippus Ioan. 1. Alio modo accipitur pro deserto quodam, quod Bethsaida appellatur. Bethsaida, vt est desertum fuit locus in quo Christus pauit turbas sic innuitur Lucę 9. scilicet assumptis secum discipulis suis secessit seorsum in desertum locū, qui est Bethsaida: Bethsaida autem, quę est ciuitas, est ea ad quam nunc discipuli nauigauerunt.

Sed obijcietur, ꝙ quocunque modo accipiat̄ Bethsaida, non nauigauerint discipuli in Bethsaidam, sed in Capharnaum, nisi idem sit Bethsaida, & Capharnaū, quia interdum idem locus multa nomina habet, sicut Bethlehem vocatur Bethlehē, & Ephrata. Gen. 35. & Ierusalē multa nomina habet, ita & nunc est de Bethsaida. Sed dicendum, quòd non est verisimile, quia talis modus loquendi non inuenitur apud doctores sacræ Scripturæ: neque putatur alicubi accipi Bethsaida pro Capharnaum, sed accipiuntur tanquam distincta loca, quia Capharnaum erat ciuitas insignis, & metropolis Galilęę. Bethsaida autem erat paruus locus, scilicet vicus quidam, vt ait Hierony. licet Ioan. 1. ciuitas vocetur more loquendi scripturę, etiam apparet ex descriptione situs terrę Sanctę non esse eundem locum Bethsaidam, & Capharnaum.

Alii dicunt, quod Christus iussit discipulis ire ad Bethsaidam, & tamen postquam ipse ambulans super aquas intrauit in nauem cum illis fecit, quòd nauis iret in Capharnaum. Et hoc quidem potest stare, & tamen non videtur aliqua causa quare Christus iusserit discipulis ire in Bethsaidam, si non erant illuc ituri, nec ipse hoc volebat, sed in Capharnaum.

Aliter ergo dicendum, quòd Bethsaida est iuxta Capharnaum, & veniendo in Bethsaidam veniebatur in Capharnaum, quia Capharnaum dicitur de loco, & de territorio, & quia Bethsaida est in territorio Capharnaum, dicitur venisse in Capharnaum, qui in Bethsaidam venit. maxime quia, quando quis nauiF gans applicat ad aliquem locum, dicitur venisse ad illum locum, cuius ille portus, vel territorium est, etiā si locus ille insignis inde distet aliquantulum.

Quomodo dicitur hic, quòd iussit discipulis Christus præcedere eum trans mare. Quæst. CXXXVI.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd iussit discipulis Christus præcedere eum trans fretum, idest trans mare: nam videtur, ꝙ non poterant ire trans mare, eo ꝙ iam erant trans mare: nam locus ille in quo Christus erat, quando saturauit turbas, erat trans mare Ioan. 6. scilicet abijt Iesus trās mare Galilęę, & sequebatur eum multitudo magna, G & sequitur quomodo pauit turbas, ergo trans mare erant nunc discipuli.

Aliqui dicunt, quòd trans mare erāt, & nunc discipuli dicuntur trans fretum, quia manserunt in litore eodem nauigantes.

Sed non stat, quia necesse est dici, ꝙ discipuli transierint mare: cum dicatur hic, ꝙ iussit Christus discipulis præcedere eum trans fretum, idest vltra fretum, ergo respectu illius loci in quo nunc erat Iesus ista iubens, oportebat quòd discipuli transirent mare. Itē quia Ioan. 6. dicitur quomodo turbę videntes postea Christum trans mare mirati sunt, & dixerunt ei, Rabbi quomodo huc venisti? & hoc dixerunt, quia videH rāt, ꝙ non ascenderat in nauim cum discipulis suis, & tamen si non transfretassent discipuli, nihil esset admirandum, quòd venisset sine naui, ergo transfretauerunt ad aliam partem maris.

Dicendum, ꝙ Iesus erat trans mare nunc, quando turbas pauit, & quādo iussit discipulis nauigare, iussit, ꝙ transirent mare, & vtrunque dicit̄ trans mare, q̃a trans dicitur relatiue, sicut citra, & vltra, & vtrunque litus maris potest vocari citra, & vltra, sicut idem latus vnius columnæ potest vocari dextrū. & sinistrū, secundū, ꝙ comparatur ad hominem, qui est iuxta columnā. Et patet hoc Ioā, 6. vbi Ioannes vocat vnūque litus maris trans mare: nam cum loquit̄ de loco in quo Christus pauit turbas, dicit abijt Iesus trās maI re Galilęę, & quando postea de ipso loco discipuli recedunt dicit, quòd cum ascendissent nauem venerunt trans mare in Capharnaum.

Quid putabant discipuli de Christo cum ipse iussit eos transfretare, & non iret cum eis: quomodo transiret Christus mare. Quæst. CXXXVII.

QVAERETVR qñ Christus iussit discipulis, ꝙ præcederent eū trans fretum, & non ascendebat cum eis in nauiculam quid putabant de eo qūo transiuit mare: nam ipse dixit se illuc venturum quo ipsi ibāt, cum dixerit, quòd præcederent eum.

K Aliqui dicunt, quòd discipuli credebant, quòd vēturus erat super aquas, quia non indigebat naui cum posset mirabiliter omnia facere.

Sed dicendū, ꝙ non stat. Primo quia discipuli erant adhuc dispositi imperfecte circa Christum, & non confidebant de ipso, quòd posset facere aliqua miracula, nisi talia qualia iam vidissent eum fecisse, immo & interdum non putabant, quòd posset facere talia qualia iam fecerat, vel dubitabant de hoc, sicut nunc saturauit turbas, & tamen postea in secunda vice dubitabant quomodo posset saturare turbam in deserto sequenti capit. Marc. 8. ante hoc tamen non viderant Christum ambulantem super aquas, ideo non crederent sic eum ambulaturum. Secundo patet, quia si hoc credidissent discipuli expectarent Christum transiturum

transiturum super aquas, & quando postea veniret ad eos super mare agnoscerent eum, & non timerēt, & tamen non agnouerunt eum, sed putauerunt esse phantasma, & timuerunt valde atque clamauerunt, vt patet supra in litera, ideo non putabant eum sic transiturum. Tertio patet, quia etiam Petrus, qui cęteris confidentior erat, non credebat, quòd Iesus esset ille, qui venerat super aquas, etiam postquam locutus est eis, dicens habete fiduciam, tunc dixit domine si tu es iube me venire ad te super aquas, ergo non suspicati fuerant, ꝙ sic venturus esset.

Alii ergo dicunt, quòd crediderunt discipuli, quòd Iesus veniret in aliqua alia nauicula de manentibus in loco vbi Christus pauit turbas.

Sed dicendum, quòd non stat, quia nulla alia nauis ibi erat, eo ꝙ locus erat desertus, & turbę, quę illuc venerant, omnes venerant pedestres supra in litera, & Mar.6. ideo non erat ibi alia nauis. Et patet hoc clarius Io.6. quia dicitur, quòd non erat alia nauicula, nisi vna in loco in quo Christus turbas pauerat, & quòd turbę viderunt, quòd Iesus non intrauit in illam cum discipulis, ideo dixerunt turbę Christo, quomodo huc venisti? idest quomodo potuisti transfretare sine naui.

Alij autem dicunt, quòd discipuli putauerunt, ꝙ Iesus trāsfretaret in aliqua nauicula alicuius loci propinqui: nam erat ciuitas Tyberias circa locū in quo Christus pauerat turbas, & ibi erant multę nauiculę, & in aliqua earum poterat Christus transfretare. Et hoc est verisimilius, quia Io.6. vbi ponit̄ iste recessus discipulorum dicitur, quòd non erat in loco in quo Christus pauerat turbas, nisi vna nauicula, in quam ascenderunt discipuli, & tamen sequenti die superuenerunt alię nauiculę a Tyberiade, quę iuxta locū vbi pastę sunt turbę erat, & non inuenientes Christum, nec discipulos in loco vbi pauerat turbas, venerunt Capharnaum quęrentes eum ascendentes nauiculas suas: in aliqua ergo illarum putare poterant discipuli, quod ascenderet Iesus.

An istud, quod habetur hic de nauigatione discipulorum sit idem cum illo, quod habetur Io.6. Et quare magna ostenditur difficultas in dictis Euangelistarum. Et vbi sita sit Bethsaida. Quæst. CXXXVIII.

QVAERETVR an istud, quod habetur hic de nauigatione discipulorum sit idem cum illo, quod habetur Io.6.

Aliqui dicunt, quòd non, quia hic, & Mar.6. dicitur quòd Christus compulit discipulos ascendere nauiculam, & præcedere eum, & tamē Io.6. videtur, ꝙ discipuli sponte ascenderint nauem, quia dr̄, vt sero factum est descenderunt discipuli eius ad mare, & cum ascendissent nauem, &c. Secundo quia discordant in tempore, quia hic, & Mar.6. dicitur, ꝙ statim compulit Iesus discipulos suos pręcedere eū, scilicet mox, vt abstulerunt reliquias comedentiū, & tñ Ioan.6. dr̄, vt autem sero factum est descenderunt discipuli eius ad mare, ergo non est idē recessus. Tertio patet hic, & Mar.6. dicitur quomodo Christus intrauit in nauem cum discipulis, & tñ Io.6. dr̄, ꝙ discipuli voluerunt eum recipere in nauem, & nō ostēditur, ꝙ acceperint, in quo magis innuitur, quòd non acceperint, ergo non est idem factum. Quarto quia hic, & Mar.6. dicitur quomodo Petrus iubente domino ambulauerit super aquas, & tamen Ioan. sexto nihil de hoc dicitur, & sic videtur factum differens. Quinto, quia Christus iussit hic, quòd discipuli irent in Bethsaidā, vt patet Mar.6. & tamen Ioan.6. dicitur quod venerunt in Capharnaum. Sexto, quia hic, &

A Mar.6. dicitur postquam exierunt de naui Christus, & discipuli, quòd intrauerunt in terram Genesareth, & tamen Ioan.6. innuitur, ꝙ venerint in Capharnaum, & ibi eum turbę venientes a Tyberiade inuenerunt.

Dicendum, quòd diuersitas est in hoc, quidam enim volunt, ꝙ non fuerit eadem nauigatio, quam ponunt Matthæus, & Marcus, & quam ponit Ioannes. Et sic tenet Chrysostomus allegans causas dicēs: mihi autem videtur hoc signum aliud ab eo, quod apud Matthæum positum est, tunc enim non eum susceperunt, nunc autem persuasi sunt statim suscipere, & tunc quidem adhuc tempestas permanebat velut concutiens nauem, nunc autem cum voce tran-
B quillitas aduenit: multoties enim eadem facit signa, vt facile susceptibilia fiant. Alii dicunt, quòd sit eadē nauigatio, & sic tenet Augustinus lib. de concor. euāgeli. & sic tenetur cōiter. Et patet amplius hoc, quia si dicatur alia nauigatio ista, quę habetur Ioan.6. oportet etiam dici, ꝙ sit alia saturatio turbarum ea, quæ habetur hic, & Marci sexto, ab ea, quæ habetur Ioan.6. Quod patet, quia nauigatio vtrobique facta est eadem die qua facta est saturatio: nam hic, & Mar.6. posita saturatione turbæ, & collectione reliquiarū dr̄, & statim compulit eos ascendere nauiculam, & præcedere eum: etiam nauigatio de qua Io.6. fuit eadem die qua saturatio de qua ibi, nam dicitur, ꝙ finita saturatione Iesus fugit in montem ne turbæ venirent, & raperent eum, & constituerent regem, & sic
C fuit hoc dum adhuc turbæ iacerent super faciē agri in viridi fęno, & sequitur, ꝙ vt sero factum est discipuli ascenderunt nauem, ergo eadem die nauigauerunt. cum ergo eadem die fuerit nauigatio, & saturatio turbarum, si ista nauigatio de qua hic, & Mar.6. nō est illa de qua Io.6. necesse est, ꝙ fuerint in diuersis diebus, & cum nauigatio, & saturatio vtrobique fuerit eodem die sequitur, ꝙ non sit eadem saturatio turbarum ista, & illa de qua Io.6. & tamen tenetur communiter, quòd sit eadem saturatio, quia nemo ponit turbas a Christo saturatas, nisi bis, sicut ipse ponit infra 16. & ostensum est supra q.61. ergo dicetur, ꝙ ista nauigatio etiam fuit eadem, licet in modo referendi varie se habeant euangelistæ, sicut, & in aliis multis sit:
D nā de filia archisynagogi suscitata valde differt. Matthæus supra 9. ab eo, quod Mar.5. & Lucæ 8. cap. posuit, sic etiam de arreptitijs sanatis supra 8. & Mar.5. & Lucæ 8. rara namque sunt in quibus euangelistæ per omnia concordent.

Ad primum dicendum, quòd euangelistæ quidam volunt specialiter narrare quædam de quibus alii nō curant, cum autem Ioannes dicit, quòd discipuli nauem ascenderunt, verum est, & tamen nō totum expressit, sed subintelligendum est, quòd Matthæus, & Marcus expresserunt, s. ꝙ Christus coegit eos ascendere vrgendo, vt cum festinatione agerent, & tamen hoc non sine causa, & artificio factum est: nam Matthæus, & Marcus nō enarrāt fugam domini in mon-
E tem post saturationem turbarum, sed introducunt Christum loquentem ad discipulos, ideo expresserūt id, quod factum est, scilicet quòd coegit eos ascendere nauiculam, & postea ipse ascendit in mōtem. Ioānes autem introducit Christum fugientem a turbis mox, vt collectæ sunt reliquiæ ciborum, & nauigationem apostolorum expressit postquam Christus ascēderat in montem, & tamen postquam ascendit in montem non descendit, sed manebat ibi solus orans etiam per noctem, vt patet hic, & Mar.6. & Io.6. ideo non poterat Ioannes introducere Christum cogentem discipulos transfretare, cum supponeret ex modo locutionis suæ iam eum esse in monte, ideo dixit eos nauigasse, quasi sponte nauigauerint, scilicet non introdu-

introducens aliquem cogentem eos nauigare: licet F
hoc non negauerit, nec contrarium asseruerit, & propter
istos artificiosos modos loquendi quos tenet q-
libet euangelistarum, necesse est oriri difficultates
multas ad eos, qui non satis diligenter aduertunt.

Ad istud respondet aliter Nicolaus super Ioānem, scilicet quòd Christus præcepit discipulis parare se ad transfretandum, & interim illis ignorantibus ascendit in montem orare, & ipsi expectauerunt eū vsque ad vesperam, & tunc videntes, ꝙ non veniret, crediderunt ipsum aliter transisse: propter quod ascenderunt nauem propria voluntate, vt quærerent ipsum, & sic non est contradictio, quia quod Christus præceperat, vt dicit Matthæus postea ipso absente propria voluntate executi sunt.

G Sed dicendum, ꝙ non stat. Primo quia litera ostendit, ꝙ discipuli præsente Christo ascenderint nauiculam, nam dr̄ hic, & statim compulit Iesus discipulos ascendere nauiculam, & idem Mar. 6. hoc autem nō importat solum imperium, sed etiam executionem, scilicet ꝙ præceperit, ꝙ fecerit, ꝙ ascenderet realiter in nauem. Secundo patet, & efficacius, quia discipuli recesserunt ascendendo nauiculam, qn̄ turbæ nondū recesserant a Christo, & tamen Christus non ascendit in montem quousque recessissent turbæ ab eo, nō est ergo verum, ꝙ postquam Christus ascēdit in mōtem, manserunt expectando eum discipuli vsque ad sero, & tunc nauigauerunt. Primum patet, quia Io. 6. dicitur turba, quæ erat trans mare vidit, ꝙ nauicula

H alia non erat ibi, nisi vna, & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauem, sed soli discipuli eius abiissent. Secundum patet, quia dicitur hic, & Mar. 6. ꝙ Iesus dimissa turba ascendit in montem, idest postquam expediuit turbas a se: non ergo ascendit Iesus in montem antequam ascenderent discipuli in nauiculam. Idem patet per Augu. li. de concor. euan. dicētem, nec illud aduersum est, quod Matthæus prius dixit eum iussisse discipulos ascendere in nauiculam: demum dimissis turbis ascendisse in montem solus orare. Ioannes vero prius eum fugisse commemorat solum in monte: ac deinde, vt autem sero factum est inquit descenderunt discipuli eius ad mare, & cum ascendissent nauim, & c. quis enim non videat hæc re-

I capitulando Ioannem postea dixisse factum a discipulis, quòd iam discipulis Iesus iusserat antequā ascēderet in montem? & sic non est verum, ꝙ post ascensum domini in montem recesserint discipuli, quia tūc non esset recapitulatio, quod Ioannes dixit, sed rectus ordo. Ad secundum dicendum, ꝙ non discordant in tempore, quia verum est, ꝙ statim, scilicet statim, vt collegerunt reliquias fragmētorum coegit eos Iesus ascendere nauem, & tamen illud statim erat sero respectu diei in quo factum est: nam antequam Iesus iuberet turbis discumbere, erat vespere, vt dicitur supra in litera, idest transierat aliqua pars diei post meridiem, & postea dum fierent omnia, quæ ad pastum turbarum facta supra enarrantur transiret magna ho-

K ra, & ita cum discipuli post omnia hæc nauigarēt esset iam sero, ideo non est inconueniens, quoniam esset iuxta horam vesperorum: nam tale tempus vocamus sero.

Aliter potest dici, quòd accipiatur sero pro occasu solis, aut post, & tunc dicit Ioannes, quòd vt sero factum est ascenderunt nauiculam, eo quòd ipse vult solum enarrare aduersitatem, quam habuerunt in mari: illa autem cæpit in sero iuxta noctem, ideo ab illo tempore incipit, & tamen primum stat sine calumnia.

Ad tertium dicendum, quòd Ioannes non negat Christum receptum in naui, sed non exprimit, cum solum dicat, quòd voluerunt eum recipere, ideo recurrendum est ad ea, quæ Marcus, & Matthæus expresserunt, quia locus ab auctoritate negatiue non tenet. Et vtrunque stat: nam semel voluerunt discipuli recipere Christum in naui, & ipse noluit, sed postquam cognouerunt eum, & fiebat propinquus naui voluerunt eum recipere, & tamen tunc non intrauit, sed Petrus petiuit venire ad eum super aquas. Primū tacuerunt Matthæus, & Marcus, expressit aliud Ioannes. Quòd vero post ambulationem Petri super aquas intrauit Christus in nauem, expresserunt Matthæus, & Marcus, & tacuit illud Ioannes. Sic tenet Nicolaus, & recte dictum est.

Et tamen melius vr̄ dicendum, vt prius, scilicet, ꝙ id quod dixit Ioannes, quòd voluerunt eum recipere in naui, fuit illud, quod dicitur hic, quòd illum receperunt, & tamen Ioannes non expressit totum. Et patet, quia hic dicitur, & Mar. sexto, quòd mox, vt intrauit Christus in nauem cessauit ventus, & Io. sexto, postquam dicitur, quòd voluerūt recipere eum in naui sequitur, & statim fuit nauis ad terram, ad quam ibat, & hoc idem est, quòd cessasse ventum.

Ad quartum dicendum, quòd illud nihil mouet, quia vnus Euangelista subticet, quod in alio plene narratum est, & sic patet in eodem facto: nam nemo dubitat eandem saturationem turbarum, & nauigationem discipulorum esse eam, quæ ponitur hic, & Mar. sexto, quin, quasi eadem verba vtrobiq; ponuntur, & tamen Mar. sexto, nihil ponitur de ambulatio-

H ne Petri super aquas, ita Ioannes subticuit hic istam ambulationem, licet sit eadem narratio Matthæi, & Ioannis.

Ad quintum dici posset secūdum quosdam, quòd Christus iusserat discipulis ire Bethsaidam, & illuc ipsi nauigabant, & tamen postquam ipse introiuit in nauem ambulans super aquas fecit, quòd veniret nauis in Capharnaum. Sed dicendum, quòd non stat, quia cum non appareat aliqua mutatio facta, & constet, quòd Christus iusserit discipulis ire ad Bethsaidam, tenendum est, ꝙ illuc iuerint. Secundo patet, & efficacius, quia Io. 6. dicitur, quòd quando discipuli voluerunt recipere Christum intra nauim, fuit statim nauis ad terram ad quam ibat, ergo videtur, quòd ad

I illam terram appulerunt tunc discipuli Iesu intrante in nauem, ad quam prius ibāt, idest ad quam conabātur ire nauigando, & tamen ipsi non irent, nisi ad illā, quam eis præceperat Iesus, & ipse dixerat, quòd irent in Bethsaidam, ergo illuc iuerunt, & appulit ibi nauicula.

Aliter ergo dicendum, scilicet quòd venerunt in Bethsaidam, & in Capharnaum, quia Capharnaum erat ciuitas magna in Galilæa habens territorium magnum in litore illius maris Galilææ, & veniendo ad partem aliquam illius territorii dicebatur nauis venire in Capharnaum, & quia in illo territorio est Bethsaida, veniendo in vrbem Bethsaidam veniebat nauis in Capharnaum.

K Alii volūt, quòd discipuli volebant venire in Bethsaidam, & tamen impellente vento coacti sunt venire in Capharnaum, sed ibi non steterunt, nec intrauerunt in portum, quia non erat ille locus ad quem miserat eos Christus, ideo retraxerunt se ad mare, & fluctuabantur, & tunc Christus venit, & cum intrauit in nauem iuerunt in Bethsaidam. Sed non stat, quia hoc ponitur absolute, quia putant Capharnaum valde distare a Bethsaida, ideo quia appulsi Capharnaum non steterunt ibi, & tamen falsum est, quia Bethsaida vix distat vna leuca a Capharnaum, vt patet in libro de situ terræ Sanctæ Marini veneti, & fratris Brocardi Theutonici.

Ad

Ad sextum dicendum, quòd ista non opponuntur quòd Capharnaum, & Bethsaida sunt nomina propria locorum: Genesar, vel Genesareth, est nomen regionis Galilææ, quæ est in circuitu maris Galilææ, & ab illo mari nominatur: nam illud mare vocatur mare Genesareth Lucæ quinto, & in illa regione est Bethsaida, & Capharnaum, ideo veniẽdo in Capharnaum, vel Bethsaidam, veniebatur in terram Genesareth, & dato, quòd terra Genesareth non nominetur à mari, sed ab alio loco, etiam includitur Capharnaum, & Bethsaida in terra Genesareth. Quod patet, quia Marc. sexto. dicitur quòd iussit discipulis ire nauigando in Bethsaidam, & Io. sexto. dicitur quòd nauis eorum fuit statim ad terram ad quam ibant: ergo venit in Bethsaidam, & tamen Marc. sexto. dicitur quòd venit in terram Genesareth: ergo Bethsaida, & terra Genesareth idem sunt. & ita tenendum est, quòd eadem sit nauigatio discipulorum, quæ ponitur hic, & Ioan. 6.

Ad argumenta Chrysostomi qui tenet oppositũ, responsum est in prædictis. Et cum ipse dicit, quòd quando Christus locutus est hic discipulis adhuc manebat tempestas concutiens nauim, nũc autem cum voce tranquillitas aduenit.

Dicendum, quòd non differt factum, & tamen Ioannes tacuit multa, quæ Mattheus, & Marc. expresserunt, ideo non dixit, quomodo adhuc concutiebatur nauis Christo incipiente loqui, necdum cessauit tempestas, & tamen non innuit, sed causa erroris prouenit ex breuitate locutionis.

Quid erat turbas dimittere, & quare Christus dimittebat. Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR cum dicatur hic Christus dimittere turbas, quid erat dimittere illas, & quare dimittebat.

Aliqui dicunt, quòd dimittere est recedere: nam nunc erat cum turbis, quando pauit eas; non tamen fuit semper postea cum illis: ergo aliquando dimissit illas, idest recessit ab eis.

Sed dicendum, quòd non accipitur hoc modo, quia tunc frustra esset dici de dimissione turbarum cum manifestum sit, quòd dimittebat eas, idest recedebat ab eis, quia hoc modo etiam discipuli dimittebant turbas ascendendo in nauiculam, & tamen non dicuntur dimittere turbas.

Item quia dicitur hic coegit discipulos ascendere nauem, & præcedere eum donec dimitteret turbas: ergo dimittere turbas aliquid facere erat.

Dicendum, quòd accipitur dimittere, idest expedire, quia cum turbæ conuenissent ad Christum, non debebant recedere ab eo insalutato, vel sine licentia petita, quia habebant eum, vt magistrum, & vt Dominum qui nunc pauerat eos, istam autem expeditionem semper Christus expectabat, quandocunque turba conueniebat ad eum, quia aliàs inurbani illi essent si aliter ab eo recederent, & ipse incommunicabilis videretur si nollet attendere eis, quando sic se volebant expedire ab eo, & quando recedebant forte petebant benedictionẽ eius, aut tangebant eum, vel cõmendabant se gratiæ illius. Sic patet infra 19. de paruulis qui offerebantur Christo, vt imponeret eis manus, & oraret super eos, discipuli autem prohibebant accedere volentes, Christus autem dixit, nolite eos prohibere: talium enim est regnum cælorum, & imposuit eis manus. ita forte multi de turba volebãt tangere eum, quando recedebant, ideo omnia hæc Christus expectabat, & sustinebat, vt condescenderet eis, & moueret amplius eos ad deuotionem, & A hoc erat eos dimittere, idest expedire à se. Et forte quando dimittebat eos benedicebat illis. Sic dicit Chrysostom. dimittit quidem populum cum benedictione, & aliquibus curationibus. Etiam credendum est, quòd daret eis aliqua breuia monimenta bene viuendi, quando recederent, vt illa magis mentibus eorum imprimerentur, sicut sancti patres, quando per mortem recedebant cõmendabant filijs, & cognatis, & subditis monita salutis: sic enim Iacob moriturus prædixit filijs suis, quæ ventura erant: Genesis quadragesimonono. Moyses quoque moriturus benedixit omnibus tribubus Israel multa ibi declarans de vita eorum Deut. trigesimotertio. Samuel etiam moriturus populo congregato dedit monita, primo B Reg. 12. & quia aliqui qui semel audiebant verbum Christi forte nunquam amplius audituri erant, cõmendabat eis monita aliqua, quæ firmiter retinerẽt, & hoc faciebat in expeditione, maxime autem nunc cum turbas pauerat, vellent turbæ se cõmendare ei propter maiorem reuerentiam, quam ei debebant, ideo oportebat, quòd turbas dimitteret, idest expediret à se, & sic in vtraque saturatione fit mentio quomodo Christus turbas expediuerit. De secundo patet sequenti cap. & Marc. 8.

Quomodo potest stare quod hic dicitur de turbarum dimissione. Et quare Christus in montem ascendit. & quanto tempore C *mansit in eo. Et quòd positus in angustia debet orare. Quæst. CXL.*

QVAERETVR, quomodo potest stare, quod hic dicitur de dimissione turbarum. Nam Io. 6. dicitur, quòd Iesus sciens, quòd venturi essent, vt raperent eum, & facerent regem fugit in montem: non ergo poterat dimittere, idest expedire turbas loquendo cum eis si fugerat ab eis occultando se vt non raperent eum: nam si loqueretur cũ eis dimittendo illos, tunc possent eum rapere.

Dicendum, quòd ista est vna de maximis causis quare aliqui putant non esse eandem saturationem turbarum istam, & illam quæ ponitur Ioan. sexto. D quia ibi non apparet, quòd turbas dimiserit, & tamen ostensum fuit sup. q. 140. ꝙ sit eadem saturatio turbarum, & nauigatio discipulorum. Alij dicunt, ꝙ Christus dimisit turbas, i. recessit ab eis, & tunc stat vtrunq;: nam per hoc, ꝙ fugit, ne teneretur à turbis dimisit turbas, i. recessit ab eis. Sed non stat, vt oñsum est præced. q. nam dimittere turbas est loquendo expedire eas à se. Secundo patet, & efficacius, quia etiã siquis diceret non esse eandem saturationem, quæ ponitur hic, & Io. 6. adhuc necesse est dici, quòd in illa saturatione Christus dimiserit turbas loquendo cum eis, & non latendo, & fugiendo, quia si Christus tunc non expediuisset turbas, sed latuisset, debebat sic fieri, E quòd completa saturatione turbarum, & collectis fragmentis, cogeret statim Iesus discipulos ascendere nauem, & interim turbis adhuc discumbentibus super fænum, Christus clam ascenderet in montibus non videntibus turbis, & tñ non fuit factum sic, quia tunc turbæ nescirent, an Iesus recessisset cum discipulis in nauiculam, si non viderent discipulos ascendere nauem, & tamen turbæ viderunt, quòd Iesus non ascenderat cum discipulis in nauiculam, quia dicitur Ioan. sexto. turba, quæ stabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauem, sed soli discipuli eius abijssent: ergo quando recesserunt discipuli, turbæ videbant eos, & videbant Iesum, & sic non erant discumbentes tunc, vt eis non aduertentibus posset Iesus fugere in montem. Ideo necesse est dici,

quòd turba post recessum discipulorum colloquendo expedita fuerit à Iesu, & hoc est, quod hic dicitur, scilicet coegit eos ascendere nauiculam, & præcedere eum donec dimitteret turbas: ergo postquam recesserunt discipuli, manebat Christus occupatus in dimissione, scilicet expeditione turbarum.

Alij ergo dicunt, quòd completa saturatione turbarum, & collectione fragmentorum, Christus iussit discipulis statim nauigare, dum adhuc turbæ manerent discumbentes super fęnum, & tunc Christus nō videntibus turbis fugit in montem, ne turbæ eum raperent, & facerent regem. post aliquantulum tamen descendit de monte, & allocutus est turbas, & expediuit eas à se, & hoc dicunt, quia Ioan. sexto. post collectionem fragmentorum statim subditur quomodo fugerit in montem, ne turbę eum raperent, & postea ponitur de recessu discipulorum nauigando. Dicendum, quòd non stat.

Primo quia tunc turbæ non viderent, quando recesserunt discipuli in naui, an Christus ibat cum eis, & tamen viderunt, quòd non ibat, vt ostensum est sup.

Secundo quia tunc nihil proderat, quòd Christus latuisset in monte fugiens turbas si postea descendebat ad illas, quia tunc poterant eum rapere, quod ipse volebat vitare.

Tertio quia postquam Christus ascendit in montē non descendit, sed manebat ibi orans, quia dicitur supra in litera, quòd ascendit Iesus in montem orare solus, vespere autem facto solus erat ibi, nauicula autē in medio maris iactabatur fluctibus: non ergo descendit Christus de monte, sed semper mansit in oratione, quousque fuit quarta vigilia noctis, quando iuit ad discipulos laborantes in mari: ergo non descendit ad expediendum turbas postquam ascendit in montem.

Quarto patet quia quando Christus fugit ascendit in montem, Ioan. sexto, & tamen non ascendit in montem quousque dimisit turbas supra in litera, & Marc. sexto, scilicet & dimissa turba ascendit in montem, ergo non iuit prius ad latendum fugiens turbas, quam se expediret ab eis.

Dicendum ergo, quòd Christus in hac saturatione turbarum fugit turbas, ne eum raperent in regem, & tamen non fugit quousque eas expediuit à se. Et fuit ordo iste, quòd finita saturatione, & collectis reliquijs fragmentorum, iussit Christus discipulis ascendere nauem, & ascenderunt, & interim turbę, quæ iam pastæ fuerant, venerunt ad Iesum, vt se expedirent ab eo, & ipse expediuit eas, & quando ipsę veniebant ad Christum viderunt quomodo discipuli iubente Christo ascenderunt nauiculam, & manebat ipse tūc cum turbis: Ioan. sexto, & postquam expediuit turbas, intrauit cogitatio in corda turbarum, vt venirent, & raperent Christum qui solus manebat, & constituerent eum regem super se, & tunc Christus subtraxit se ab eis, & ascendit in montem tam ad latendum, ne eum turbæ raperent, quam ad orandum, & mansit in monte toto illo die cuius non magna pars supererat, & nocte sequenti solus orans vsque ad quartam vigiliam noctis, quando ambulans super aquas venit ad discipulos, & fecit cessare tempestatem, vt colligitur supra in litera, & Marc. 6. & tunc non est aliquod inconueniens, quia non ponetur Christus bis ascendisse in montem, & hoc consonat literę tam hic, & Marc. 6. & Io. 6. Solum hoc supponendum est, quòd turbæ non cogitauerunt de rapiendo Christum, quando comedebant, sed quando recesserunt à Christo iam ab eo expeditę, & tunc ipse ascendit in montem: expressit Ioannes, quòd fecerat propter turbas, ne eū raperent: Matthęus autem, & Marcus dixerūt, quòd

F ad orandum, & vtrunque verum erat, quia vtrunque
fecit in ascensu illo, & vnum non repugnat alteri, im-
mo adiuuat illud, quia quando quis in angustia est,
tunc orare debet, vt Deus eum liberet. Sic dicit Aug.
libro de concor. Euang. scilicet. Nec illud repugnat,
quod Matthęus dicit ascendit in montem solus ora-
re: Ioannes autem cum cognouisset inquit, quia ven-
turi essent, vt facerent eum regē fugit iterum in mon
tem ipse solus: nec enim causa orandi contraria est
causę fugiendi, quandoquidē, & hinc Dominus trās-
figurans in se corpus humilitatis nostræ, vt conforme
faceret corpori gloriæ suæ, per id quoque docebat
hanc esse nobis magnam causam orandi, quando est
causa fugiendi.

G *Quare Christus nunc dimissis turbis iuit ad orandum. Et quòd integris noctibus in oratione pernoctabat.*

Quæst. CXLI.

Qvaeretvr, quare nunc Christus dimis-
sis turbis iuit ad orandum. Dicendum, ꝙ
fuit primo quia Christus nolebat aliquod
tempus frustra expendere, & quia ipse mi-
serat iam discipulos, & non erat venturus ad eos vs-
que ad quartam vigiliam noctis, sicut factum est, etiā
turbas dimiserat expeditus ab eis, non habebat quid
facere, ideo ascendit ad orandum, vt sic tempus istud
in aliquo bono expenderet: est enim valde attenden-
dum ad hoc, quòd totum tempus nobis concessum
H à Deo in aliquo bono expendamus: nam Deus no-
bis mensuras vitæ concedit: ipse enim constituit ter-
minos vitæ nostrę qui non prętereunt: Iob 14. & non
sine causa nobis tantam, vel tantam vitam concedit,
ideo totam tenemur diligenter in bonis operibus ex-
pendere ad Galat. sexto. dum tempus habemus ope-
remur bonum, idest dum durat tempus, quod nobis
ad viuendum datum est, & nō solum Christus in hoc
tempore vitæ suæ mortalis debite expendit, sed etiam
nobis ocij occasiones aufert.

Secundo vt per hoc inducat nos exemplo ad id,
quod verbo agendum suasit: dixit enim quòd opor-
tet orare, & nunquam deficere Luc. 18. ideo ipse ora-
bat indeficienter quandocunque vacabat ei tempus:
I nam etiam noctibus integris in oratione pernoctasse
legitur vt Lucę sexto, scilicet factum est in diebus il-
lis exijt orare, & erat pernoctans in oratione Dei, idest
tota nocte manens in oratione. Et patet quia sequi-
tur ibi, & cum dies factus esset vocauit discipulos,
quasi dicat, per totam noctem orauit, & quando fa-
ctus est dies vocauit discipulos. Sic etiam fuit nunc,
quia ascendit in montem orare solus, & mansit ibi so
lus toto illo die, & nocte sequenti vsque ad quartam
vigiliam, quia tunc venit ad discipulos laborantes in
mari, vt patet supra in litera, & sic durauit in oratione
plusquam duodecim horis, s. tribus vigilijs noctis, quę
faciunt nouem horas integras, & tota parte residua
diei, & quadam parte quartæ vigiliæ, hoc autem Chri
K stus habebat speciale, quod nemo nostrum habet, vt
infra dicetur. Tertio fuit, vt instruat predicatorem,
quòd postquam prędicauerit ad orationem recurrat
gratias agens Deo siquid boni per verbum suum a-
ctum est, quia à nobis non potest bonum aliquod es-
se, sed siquid est nos sumus ministri, Deus autē actor
est, & ipsi gratias agendum est, siquid per nos efficit,
quia quod per nos efficit per quoslibet alios etiam in-
sipientissimos, & ineptissimos facere poterat, cum
autē per nos efficit reddit nos illustres communicā-
do nobis aliquid de perfectionibus suis, ideo pro illo
gratias agere tenemur.

Quo-

Quomodo Christus orare poterat, cum ipse esset Deus ad quem pertinet orari, & non orare. Et quòd Christus est noster aduocatus, & nunc orat in cælo pro nobis offerens merita passionis suæ toti Deitati. *Quæst.* CXLII.

QVAERETVR, quomodo Christus poterat orare, quia erat Deus, & tñ Deus non orat, sed oratur ad ipsum. Dicendum, ꝙ Christus, licet esset vnica persona, quia tñ duplicem naturã habuit, gerebat conditionem duarum personarum, & inde aliquid faciebat sicut Deus, & aliquid sicut homo, sicut Deus miracula faciebat, sicut homo timebat, & fugiebat, & humiliabatur & minor patre erat Io. 14. pater maior me est, & gloriam patris, & nõ suã quęrebat Io. 8. & obediebat ei in omnib⁹ ad Philip. 2. B
& factus est obediens patri vsq; ad mortem. Et quantum ad hoc orare poterat, & orabat, quia orare pertinet ad minorem, sed Christus inquantum homo erat minor patre: ergo poterat orare ad ipsum, etiam quia orare est ad exauditionem, & tamen Christus exaudiebatur, ideo orare poterat, Io. 11. scilicet pater gratias ago tibi, quia audisti me, ego autem sciebã, quòd semper me audis. Item quia oratio fit ad impetrandũ, & tamen Christus impetrabat, & certus erat, quòd impetraret infra 26. an putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum, idest immediate vt orauero, concedet quidquid orauero: hoc autem erat propter Christi reuerentiam: sic dicitur ad Hebr. 5. C
scilicet in diebus carnis suę preces, & supplicationes cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia, ideo nunc Christus orabat. Maxime quia ad aduocatum pertinet petere, & tamẽ Christus est aduocatus noster, ideo orat pro nobis, & sic non solum quando Christus erat hic orabat, sed etiam nunc in cęlo inquantum est homo potest orare, & orat pro nobis offerens merita passionis suæ toti Deitati, sic dicitur 1. Ioan. 2. Siquis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nunc ergo viuens à fortiori orabat tam pro nobis, quã pro se, quia sicut Christus meruit hic viuens aliqua pro se per actus suos, ita poterat per orationes sicut per alios act⁹ D
bonos mereri, & tamen tam oratio, quam cętera opera sua valde magis proderant nobis, quam ipsi inquãtum erat homo, quia ipse non sumpsit carnem propter se, idest vt faceret vnum hominem gloriosum, sed vt omnes homines redimeret, & tamen quandocunque orabat non orabat, nisi vt homo. Sic dicit Hier. super Matth. scilicet quòd autem ascendit solus orare non ad eum referas, qui de quinque panibus quinque millia hominum saciauit, sed ad eum qui audita morte Ioannis secessit in solitudinem, non quòd personam Domini separemus, sed quòd opera eius inter Deum, & hominem diuisa sunt. E

Quare Christus ad orandum in montem ascendit. Et quid significet in monte orare. *Quæst.* CXLIII.

QVAERETVR, quare ascendit ad orandum in montem. Dicendum, quòd propter multa. Primo quia Christus non solum ibat nunc ad orandum, sed etiam vt fugeret, & euaderet turbas, quia volebant eum rapere, vt facerent regem Io. 6. & ad vtrunque simul ibat, vt dicit Aug. libro de conc. Euang. & tamen ad latendum, & euadendum manus turbarum conuenientior locus erat mons, q̃ plana, ideo in montem iuit. Secundo quia locus orandi est solitudo: ita enim Christus suasit orandum sup. 6. s. tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum, & A
clauso ostio ora patrem tuum, & tamen mons est locus magis solitarius, quam plana. ideo ibi erat locus orationis. Tertio est hoc propter significationem, vt sic tradat exemplum: nam orare in monte est animũ ab infimis euocare, & totum in Deum colligere: talẽ enim orationem Deus audit: qui. n. pro rebus infimis petit non orat in monte, ẽt si montem ascenderit, & talis oratio raro est digna exauditione. Sic dicit Beda, non aũt omnis qui orat ascendit in montem, sed qui bene orat qui Deum orando quęrit, qui vero de diuitijs aut honore sęculi, aut inimici morte obsecrat, ipse in infimis iacens viles ad Deum preces mittet. Et tñ duę causæ primæ sunt potiores. De primo dicit Beda, quare aũt Dñs dimisso populo oraturus in montem ascendit Ioannes declarat dicens: Iesus ergo cum cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem. De secundo dicit Chrys. propter hoc ad desertum vadit, & ibi pernoctat erudiens nos in oratione tranquillitatem quęrere, & à tempore, & à loco.

Quare Christus solus ascendit in montem ad orandum. Et quòd fructus orationis magnus est si attente fiat. Vnde melius est in occulto, vel remoto loco orare, quam alijs præsentibus. *Quæst.* CXLIIII.

QVAERETVR, quare Christus solus ascendit in montẽ ad orandum. Dicendum, ꝙ primo fuit, quia nullus erat qui tunc posset esse cum eo: nã discipulos iam miserat in nauicula, turbas ẽt dimiserat anteq̃ ascenderet in montẽ: nemo ergo erat qui cum eo posset ascendere. Scd̃o fuit, quia oratio requirit totalẽ solitudinem ad hoc, ꝙ bene oret: nã magnus fructus or̃onis est in hoc, ꝙ attente fiat, non est aũt attenta, qñ ad alia diuertimus, & tñ si aliqui sint nobis pręsentes faciunt nos dimittere cogitationẽ ab eo in quo intendebamus, ideo oratio attentissima debet fieri solitaria. Tertio quia qui vult deuote orare, interdum ex feruore orationis, & deuotionis rapitur in aliquas voces inconsideratas, & iubilos, & exteriores motus quos irriderent qui præsentes essent, nisi eundem paterentur deuotionis feruorem: vt ergo liberius sit homini effluere in deuotionem, & ea quæ à Deo donantur specialiter nõ irrideantur ab hominibus, melius est in occulto, vel remoto loco orare, quam alijs præsentibus. sic Christus dixit supra sexto, quòd qui orare vult intret cubiculum suum, & claudat ostiũ, scilicet, ne aliquis videre possit, nec subito introire qui impediat inchoatam orationem. Quarto ad tollendum inanem gloriam insurgentem, quia insidiatur inanis gloria bonis operationibus ad hoc, ꝙ pereãt, & ideo Christus in singulis generibus bonorũ operũ suasit cauẽdam esse inanem gloriam tam in ieiunio, q̃ oratione, q̃ in eleemosyna sup. 6. & quia nos fragiles sumus, & facile est insurgere nobis inanem gloriam, quæ destruat fructum boni operis nostri, suasit Chr̃s, ꝙ caueremus cõspectũ hoĩum in quolibet bono opere od. c. s. in ieiunio, s. vngendo caput quasi non ieiunaremus. In eleemosyna, ꝙ occulte detur ita, quòd non canamus tubam ante nos, & nesciat dextra quid agat sinistra. In oratione autem, quòd intremus cubiculum, & quia æquale est intrare cubiculum, vel manere in monte sine socio, fuit conueniens locus orandi in monte. Istę tres causæ vltimæ sunt principaliores, quam prima: nam etiam si Christus habuisset discipulos pręsentes recessisset ab eis ad hoc, quòd oraret sic patet Luc. 22. vbi assumpsit secum Christus Petrum, Iacobum, & Ioannẽ, vt secretius loqueret̃, & tñ quando orare voluit, auulsus est ab eis quantum ia-

ctus est lapidis. Ita dicit Chrysost. super illo verbo, ꝙ ascendit solus, scilicet in quo nos docet, quia solitudo bona est cum nos Deum interpellare oporteat.

Quare Christus nunc recessit à turba cum ascendit in montem. Ex quo non debemus quærere gloriam ex operibus nostris, sed totum in Deum vertere.
Quæst. CXLV.

QVAERETVR, quare Christus nunc recessit à turba. Dicendũ, ꝙ primo quia timuit turbam: sciebat enim quòd si non lateret ventura erat turba ad rapiendum eum, vt regem faceret Io. 6. sed hoc cauere voluit, quia non expediebat, ideo non solum recessit, sed etiam fugit eo. c. Secundo quia Christus volebat orare, & tñ orare à solitario melius fit, vt dictum est preced. q. ideo debuit turbam declinare cum etiã à discipulis declinaret, quando oraturus erat Luc. 22. Sic dicit Theophilus, dimissa turba ascendit orare: requiem enim & silentium oratio exigit. Tertio quia expediebat turbæ recedere: nam venerat ista non quidem vt semper manerent cum Christo sicut discipuli eius, sed vt audirent verbum eius, & sanaret languidos ipsorum, hoc autem iam obtinuerant supra in litera, & Lucæ nono, ideo non erat eis iam manendum cum Christo, sed redeundum in domũ suam, & ista fuit causa potissima: nam non dicitur Christus recessisse à turbis, sed dimisisse eas, idest expediuisse à se dando eis licentiam recedendi. Quarto fuit, vt fugiat applausum populi, & fauorem: nam nunc videntes turbæ ea quę Iesus fecerat pascendo eas, voluerunt eum regem facere, ipse vero non solum non consensit, sed etiam fugit, ne fieret Io. 6. & ita erudit nos non quęrere gloriam hominum quando magna egerimus: nam ipse ex virtute propria magna agens gloriam non quærebat, à fortiori nos qui ex nobis nihil operamur, neque cogitare sufficimus, sed sufficientia nostra ex Deo est, non debemus quęrere gloriam ex operibus nostris, sed totum in Deum vertere, & ita Christus quando faciebat aliqua magnalia coram turbis recedebat illico à turbis, vt videretur non quærere humanam gloriam, quia ad hoc inter turbas manere debebat.

Sic dicit Chrysostomus: Considerandum autem, quòd cum Dominus magna operatur dimittit turbas: docens nos nusquam gloriam multitudinis persequi, neque attendere multitudinem. Quinto fuit ad ostendendum, quòd prædicatori, & doctori, nec est semper tenenda conuersatio cum turbis, neque semper fugienda. sicut Christus aliquando manebat cum turbis, scilicet cum prædicaret, & curaret languentes, postea vero à turbis recedebat.

Sic dicit Chrysostom. doctorem non debere commisceri turbis continue, neque fugere multitudinẽ semper, sed alterutrum vtiliter facere.

Quomodo Christus orabat tam longo tempore, & quid orabat. Sed quòd crebro ab hominibus orandum est, quia non possunt in oratione diu permanere.
Quæst. CXLVI.

QVAERETVR, quomodo Christus orabat tam longo tempore, & quid orabat: nam per duodecim horas, vel plus mansit orans: ascendit enim in montem mox, vt dimisit turbas, & nondum erat occasus solis, neque forte tempus vesperorum, & mansit ibi tota ipsa parte residua diei. sic dicitur supra in litera, ascendit Iesus in montem orare solus. vespere autem facto solus erat ibi. etiam mansit tota nocte sequenti vsque ad quar-

F tam vigiliam, & sic transierant tres vigilię noctis, quę
faciunt nouem horas, quando intrauit in mare ad li-
berandum discipulos: fuit ergo duodecim horis, vel
amplius orando.
Dicendum, quòd de Christo non erat sicut de alijs
hominibus: nam licet esset verus homo, erat tamen
Deus, & ideo erat Dominus naturæ suę, quia poterat
confortare naturam suam supra conditionem huma
nam, ita quòd toleraret plures labores, quam homo
posset tolerare, & posset debilitare eam quãtum vel-
let, & sic poterat mori cito, vel tarde ex multis plagis
vel paucis, & sic ipse dixit, quòd potestatem habebat
ponendi animam suam, vel sumendi eam, idest mo-
G riendi, quando vellet, & resurgendi, quando vellet
Io. decimo, & ita apparuit in ieiunio: nam quadra-
ginta diebus continuis sine cibo mansit in deserto,
supra quarto, & Lucæ quarto, & tamen nullus ho-
minum hoc posset, nec etiam decem diebus. ita quã-
tum ad orationem erat, quia licet nullus homo pos-
sit diu manere orans, poterat Christus manere: ora-
tio enim attentionem exigit, vt fructuosa sit, nos vero
licet possimus alicui operi manuali diu vacare, tenere
tamen cor attentum circa aliquam vnam rem (ma-
xime si est pure spiritualis) quin diuertat ad aliam nõ
possumus, & ideo orare diu non possumus, & sic cre-
bro orare nobis bonum est, diu tamen in eadem ora-
H tione permanere non est facile.
De Christo secus erat, quia poterat cor suum te-
nere attentum circa quamcunque rem vellet, etiam
si esset corporalis: nam erat Dominus naturæ suæ,
ideo poterat supra omnes vires suas, vt illas verteret
quocunque vellet, maxime autem circa Deum: nam
anima sua quantum ad vires rationales, idest intelle-
ctum, & voluntatem semper erat intenta Deo, nec
cessabat ista attentio diebus neque noctibus, eo quòd
Christus erat comprehensor, & fruitio animæ suæ nõ
poterat interrumpi cum esset beata: facile ergo nũc
erat Christo orare per duodecim horas, immo per
duos annos: sic enim solitus erat interdum integris
noctibus orare: Lucæ sexto, scilicet factum est in die-
I bus illis exijt orare in montem, & erat pernoctans in
oratione Dei, idest tota nocte manens orando ad
Deum, & aliquando videtur, quòd Christus per mul
tos dies simul orabat, sicut quando ieiunauit quadra-
ginta diebus: nam tunc nihil faciebat cum esset so-
lus in deserto: non enim veniebat quisquam ad eum,
sed cum solis bestijs erat. sic dicitur Marc. primo. erat
cum bestijs, & Angeli ministrabant ei, non esset ta-
men ociosus, quia ociositas vitium est, & vitiorum
origo, quia multa mala docuit ociositas, ideo oporte
bat, quòd alicui spirituali vacaret, & sic esset orãs pro
magna parte illius temporis.

Cum tanto tempore continuate oraret Christus, quid dicebat orans. Et quam ob causam diu permanebat in oratione.
K *Quæst. CXLVII.*

QVAERETVR cum tanto tempore continua-
te oraret Christus, quid orabat, idest quid di-
cebat orans. Dicendum, quòd non apparet,
quid oraret, quia ipse nõ tradidit nobis aliam
formam orandi nisi illam, scilicet pater noster, &c.
supra sexto capit. & non apparet, an iste ipsam oratio-
nem diceret: non enim cõueniebat ei pro se ista ora-
tio, quia ibi petitur remissio peccatorum, & tamen
ipse in nullo peccauerat, prima Pet. 2. sed quia mem-
bra corporis sui mystici, idest fideles peccant, poterat
nomine eorum orationem dicere.
Dupliciter autem potest in hoc dici. Vno modo,
quòd Christus nunc non orabat petens aliquid, sed
oratio

oratio sua erat contemplari: nam anima sua quãtum ad vires rationales, idest intellectum, & voluntatem semper vacabat diuinę contemplationi fruendo, sicut actus beatorum, idest illa eorum visio nũquam interrumpitur, ita cum anima Christi hic manens esset vere beata, nunquam cessabat ab illa contemplatione, & tamen adhuc intendebat istis actibus humanis loquendo, docendo, conuersando cum hominibus, & in his occupatis potentijs inferioribus non fieret redundantia illius beatitudinis virium superiorũ in eas, cum autem Christus se totum traderet contemplationi, cessans ab omnibus exterioribus actibus, nõ est dubium quin oẽs potentię suæ inferiores participarẽt quodammodo illius beatitudinis, & talis vocatio esset magnum solatium Christo, & per talem orationem non affligeretur diu manendo in illa, sed quanto diutius maneret, tanto magis consolaretur, & hoc est credendum, ꝙ Christus egerit in illis quadraginta diebus quibus ieiunauit, & sic ieiunium non affligeret eum, & ita ẽt qñ Christus manebat ita longo tpe orans, credendum est, ꝙ oratio sua erat ista contemplatio, & sic ẽr nos possumus prolixas orationes facere dicentes pauca verba, habentes tñ longas meditationes, vt dicit Chrys. & Aug. & ostensum est sup. 6. c. q. 97. Alio modo põt dici, ꝙ Christus orabat dicens, aliqua verba, & non multa, & tñ dicebat illa sępe sicut Lucæ 22. orauit Christus dicens, pater si possibile est, etiam & post pusillum orauit iterum eundem sermonem ita hic. Primum tñ verisimilius est, quia frustra videretur manere tanto tpe repetendo semper eadẽ verba, quia ẽr qñ Christus dixit bis pater si possibile est non dixit continue, sed cum semel dixisset, iterum post pusillum dixit eũdem sermonem, maxime quia tunc nõ imminebat aliquid pro quo specialiter Christus orare deberet, ita instanter, sicut tunc orauit, vt liberaretur de illa hora.

An ista tempestas naturalis fuerit, vel voluntate Christi supernaturaliter suscitata. Quæst. CXLVIII.

QVAERETVR de ista tempestate, quę concutiebat in mari nauiculam discipulorum, an fuerit naturalis, vel voluntate Christi supernaturaliter suscitata. Dicendum, quòd ista tempestas fuit commotio magna fluctuum propter ventum validum: Ioan. 6. scilicet mare autem vento magno flante exurgebat, & ob hoc erant discipuli in periculo submersionis, & rursus erat eis difficultas, quia ventus erat eis contrarius, & non poterant procedere contra locum ad quẽ volebant nisi remigando, & adhuc sic cum magno labore vix proficiebant in aliquo, sic dicitur sup. in litera, nauicula iactabatur in medio maris fluctibus: erat enim ventus contrarius, & Marc. 6. dicitur, vidẽs eos laborantes in remigando: erat enim ventus contrarius. Poterat autem vtroque modo tempestas hęc accidere: nam naturaliter, vt quotidie fit in mari tempestas, miraculose etiam accidere potest, quia mare obedit Deo Psal. 148. spiritus procellarum, quę faciũt verbum eius, idest fortes procellę, quę sunt in mari, scilicet impetus ventorum faciunt, quod Deus iubet, & sicut Deo iubẽte cessant tempestates, ita eo iubente insurgunt, sicut Ionæ primo. concitauit Deus tẽpestatem, vt projceretur Ionas in mari, & ita Psalm. 106. dicitur de vento, & tempestate maris quomodo surgit, & cessat Deo iubente, vt ostensum est supra 8. cap. quæst. 74. & quia nunquam est ponenda sine necessitate miraculi operatio, cum non appareat necessitas ponendi istam tempestatem euenisse supernaturaliter, potest dici, quòd venerit naturaliter. Dici tamen potest, quòd venerit supernaturaliter,

A & est satis verisimile, quia Christus volebat nunc in mari experiri constantiam discipulorum, & adiuuare eos veniendo ad ipsos super aquas: ad hoc ergo suscitauit ventum tempestuosum in mari, & tamen siue dicatur, quòd tempestas venerit naturaliter, siue supernaturaliter, est dicendum, quòd Christus nouerat tempestatem illam tunc futuram, & mittebat discipulos ad sustinendũ eam, & ipse erat illos liberaturus.

Quare Christus permisit, quòd discipuli in mari nauigarent, & laborarent tempestate. Et quòd patientia sine aduersis non fit. Quæst. CXLIX.

B QVAERETVR, quare Christus fecit, vel permisit, quòd discipuli in mari nauigarent, & laborarent tempestate. Dicendum, quòd fuit, Primo ad ostendendum, quòd omne bonum quod habebant, ab ipso habebant, & ideo eo absente mala inueniebant eos, à quibus non poterant liberari nisi per Christi pręsentiam, & etiam instruxit eos de se nõ confidere tanquam à se nullum bonum haberent. Sic dicit Hier. Domino quidem in montis supercilio cõmorante statim ventus contrarius oritur, & turbat mare, & periclitantur Apostoli, & tandiũ imminens naufragium sustinuerunt quandiu Iesus veniat. Secundo fuit, vt Christus erudiat discipulos ad patientiam: nam patientia sine aduersis nõ fit, C vt huic virtuti sicut cęteris aptentur, quia erat eis plurimum necessaria, exercitat eos per aduersa. Sic dicit Theophilus, permisit autem Dominus periclitari discipulos, vt fierẽt patientes. Tertio fuit, vt doceat eos habere bonam spem: nam qui in angustijs non potest liberari nisi per Deum, clamat & inuocat eum, & quia non impetrat nisi qui confidit, Iac. 1. instruitur homo ad confidendum, & sic homo Deo familiarior efficitur. Quarto fuit, & pręcipue, vt esset sibi causa ambulandi super aquas, videntibus discipulis: nam si discipuli nõ periclitarentur in mari, nõ esset vlla cã Christo veniendi super aquas ad illos, quia posset trãsire mare eis non videntibus, & tamen volebat Christus ostendere potestatem suam in ambulando super D aquas sicut, & in alijs rebus, & non esset sibi occasio faciendi hoc coram discipulis si non periclitarentur, ideo voluit, quòd periclitarentur, idest constituerentur in periculo. discipuli autem forte periculum istud maris timuerãt, ideo sine Christo recedere noluerãt, & sic dicitur quòd coegit eos ascendere nauem.

Ad quid nunc Christus rursus exercitat discipulos in periculo maris. Quæst. CL.

QVAERETVR ad quid nunc Christus rursus exercet discipulos in periculo maris, quia iam exercuerat eos supra octauo capitulo.

E Dicendum, quòd præter illud miraculum ibi factum fuit conueniens istud fieri, quia istud differt ab illo in multis.

Primo quia ibi Christus erat cum eis, hic autem non erat.

Secundo quia ibi Christus in naui manens ostendit potentiam suam imperando ventis, & mari, hic autem ostendit potentiam ambulando super aquas maris. Tertio quia ibi discipulos à periculo solum liberauit, sed in nullo ostendit eorum potestatis suæ magnitudinem, nunc vero ostendit, quia non solum ipse super aquas ambulauit, sed etiam Petrum ambulare fecit. Quarto quia Christus hic volebat erudire discipulos ad maiorem gradum virtutis: nam tunc docuit eos confidere ipso præsente,

ſente, increpans illos, quòd timuiſſent perire manente eo in mari, nunc vero inſtruit, quòd vbique confidendum eſt etiam eo abſente corporaliter, cum nunquam poſſit totaliter eſſe abſens. Sic dicit Chryſoſtom. rurſus autem diſcipuli tempeſtatem ſuſtinent, ſicut & prius, ſed tunc quidem habentes eum in nauigio hæc paſſi ſunt, nunc autem ſoli exiſtentes: paulatim enim eos ad maiora ducit, & ad ferendum omnia veriſimiliter inſtruit.

Quinto differt, quia in prima liberatione cito eos liberauit: nam habebant eum ſecum in naui, licet dormientem: ſuſcitauerunt ergo eum, & liberauit illos: nunc vero diu ſuſtinuerunt periculum, ſcilicet vſque ad quartam noctis vigiliam incipiendo ab ipſo noctis principio.

Quæ eſt quarta vigilia de qua hic dicitur, quòd Chriſtus venit ad diſcipulos quarta vigilia. Et ſtationes, & vigiliæ militares, quæ & quot ſunt. Quæſt. CLI.

QVAERETVR, quæ eſt quarta vigilia de qua hic dicitur, quòd Chriſtus venit ad diſcipulos quarta vigilia.

Dicendum, quòd nox diuiditur ſecundum conſuetudinem bellantium in vigilias: nam cum caſtra manent in campo ſemper vigilant aliqui propter metum incurſus hoſtilis, & vigiliā noctis in quatuor partes diuidunt illaſque quatuor vigilias vocant, & ſunt iſtæ vigiliç çquales, ſ. quçlibet eſt trium horarum accipiendo de horis inequalibus, ſm quas diuidunt Aſtrologi quemlibet diem artificialem, quantumcūque paruum in duodecim horas, & quantumcunque magnum ēt in duodecim ſolum, & idem de nocte, & ſic quarta vigilia eſt quarta, & vltima pars noctis parū ante lucem. Sic dicit Hieronymus: ſtationes enim, & vigiliæ militares in terna horarum ſpacia diuiduntur, ideſt quælibet vigilia, vel ſtatio habet tres horas, & ſequitur, quando ergo dicit quarta vigilia noctis veniſſe ad eos Dominum, oſtendit nocte tota periclitatos. Sic etiam dicit Chryſoſt. accepit autem conſuetudinem iſtam loquendi Euangeliſta ex modo militari, quia forte talis conſuetudo erat inter vulgares Iudços nominare noctem diſtinctam per vigilias, quod ab armatis caſtris traxerant. Sic Chryſ. dicit quatuor vigilias noctis dicit ſacra ſcriptura vnamquamque diuidens in tres horas, vnde quartam vigiliam dicit, quæ eſt poſt horam nonam, ſcilicet in hora decima, vel poſteriori hora. Sciendum, quòd diſtinguuntur iſtæ vigiliç per nomina.

Prima vigilia dicitur conticinium, à conticendo dicta, quia tacere ibi incipiunt, & in hac omnes ſimul vigilant.

Secunda intempeſtum, quç durat vſque ad mediā noctem, & dicitur intempeſtum quaſi nō ſit tempus, eo quòd non eſt tempus ad aliquid faciendum, ſed ad quieſcendum.

Tertia dicitur gallicinium, quia incipit à cantu gallorum, ideſt à media nocte.

Quarta dicitur ante lucanū, quaſi ante lucem, quia iſta cōtinuatur vſque ad lucem: & dicit hiſtoria Scholaſtica, quòd in prima vigilia omnes communiter vigilant, in ſecunda adoleſcentes, in tertia viri, in quarta ſenes. Chriſtus autem, ſecundùm cōſuetudinem regionis etiam, quando loquebatur de nocte, diuidebat eam per vigilias, vt Luc. 12. ſcilicet & ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia venerit beati ſunt ſerui illi. Interdum etiam vocat vigilias iſtas quatuor alijs nominibus, ſcilicet ſero, mediam noctem, gallicantum, mane: Marc. 13. ſ. vigilate ergo quia neſcitis quando Dominus veſter veniat, ſero, an media no-

F cte, an gallicantu, an mane. Et dicitur ſero prima vigilia noctis, quç incipit à ſolis occaſu vſque ad tertiā horam noctis perueniens. Media nox vocatur ſecunda vigilia, quç finitur in media nocte. Gallicantus eſt tertia vigilia, quæ incipit in media nocte in cantu gallorum, & finitur tribus horis poſt mediam noctem. Mane vocatur quarta vigilia, quç finitur in ortu ſolis. & nominātur ſecunda, & quarta vigilia à finibus ſuis, & prima, & tertia à principijs. Quòd autem Chriſtus venerit ad diſcipulos periclitantes in mari quarta vigilia, nō apparet determinate, qua hora venerit, cum illa vigilia tres horas contineat, & iam incçperat quarta vigilia, quando venerat, ideo vt dicit Chryſoſt. poterat eſſe decima hora noctis, vel vndecima, vel vltima.

G

Quare Chriſtus non ſtatim diſcipulis ſuccurrit, ſed diu moratus eſt ipſos relinquens in tempeſtate laborantes. Et quæ ſit miraculorum conditio, & opportunitas illa faciendi. Et quare ſit diu ſperandum in ope diuina. Quæſt. CLII.

QVAERETVR cum Chriſtus viderit tanto tempore laborātes diſcipulos in tempeſtate, quare non ſtatim ſuccurrit, ſed diu moratus eſt: nam cçpit ventus in principio noctis, vt innuitur Io. 6. ſcilicet tenebrç iam factæ erant, ideſt iam cçperat nox, & non venerat ad eos Ieſus: mare autē vento magno flante exurgebat, venit tamen Ieſus quarta vigilia noctis, & ſic de nocte tranſierant ad minus nouem horç quç ſunt tres vigiliæ, quia tunc noctes erāt
H æquales diebus aut aliquanto maiores, quia erat ante Paſcha Iudçorum, quod eſt in Martio, vt patet Ioan. ſexto cap. Dicendum, quòd fecit hoc.

Primo vt aſſuefaceret diſcipulos ad patientiam, nō eſt autem patientia, vbi non eſt aliquanta aduerſitas, & tamen ſi illico, vt cçpit tempeſtas contra diſcipulos liberaſſet eos, nihil paterētur, ideo debuit eos aliquā diu pati permittere, vt ſic ad ſuſtinendū inſtruerētur.

Secundo vt videretur diſcipulis, ꝙ miraculoſe liberabantur: nam tanta eſt liberatio quantum eſt periculum de quo aliquis liberatur, & tamen ſi mox, vt diſcipuli cçperunt periclitari liberarentur, quia periculum fuiſſet paruum, parua eſſet liberatio: Chriſtus autem
I vult, ꝙ miracula ſua teneātur in magno honore ſicut iuſtum eſt, ideo nō ſtatim liberauit, ſed tarde. De hoc, & de primo dicit Theophilus, permiſit autem Dominus periclitari diſcipulos, vt fierent patientes: vnde nō ſtatim eis aſtitit, ſed per totam noctem periclitari permiſit, vt doceret eos patienter expectare, & non ſtatim à principio in tribulationibus expectare ſubſidiū.

Tertio fuit ad hoc, quòd oſtenderetur vere eſſe miraculum: nam ſi Chriſtus mox, vt cçperunt tribulari aſtitiſſet, neſciretur an illa erat tempeſtas, quæ per ſe ceſſaret, quia tempeſtas, ſicut per ſe naturaliter inſurgit, ita per ſe reſidere ſolita eſt, & ſi iſta mox reſediſſet, putaretur quòd ipſa ex eo, quòd paruam cauſam habebat mox reſidebat, & ſic non erat miraculum,
K quòd ceſſaret: cum vero nūc tota nocte duraſſet, iam forte deſperabant diſcipuli de vita, & conſtabat, quòd per ſeipſos liberari non poterant, ideo cum Chriſtus eos liberauit, apparuit, quòd erat verum miraculum: ita eſt enim conditio miraculorum, quòd tunc fiunt, quando humana poteſtas non ſufficit.

Quarto fuit, vt diſcipuli magis mererentur liberari habentes diuturniorem ſpem: nam quanto magis perſeueraret periculum, tanto magis ipſi perſeuerarent orando, vt liberarentur, & ſic magis mererentur, & firmius impetrarent, eſſetque decens, quòd Deus taliter orantes exaudiret. Quinto fuit, vt miraculum iſtud maneret magis in memoria diſcipulorum:

lorum: nam quanto aliquid magis desideratur, & ad illud laboriosius conamur, dulcius illo obtento fruimur, nō ergo statim assistit, vt diu optarent, & sic postea magis huius facti recordarentur. Sic dicit Chrysost. scilicet tota autem nocte dimittit eos fluctuari, erigens eorum cor post timorem in maius desideriū sui eos mittens, & in memoriam continuam, & propter hoc non statim eis astitit. Sexto fuit, vt magis sit nobis charum donum Dei: nam solent accipientes contemnere ea, quę nullo cum labore faciliter obtinent, dona autem Dei sunt magni pendenda, quia in se magna sunt qualiacūq; sint, & quia à magno sunt, ideo vult ea tarde dare vt non contemnantur, & ista est vna de causis pręcipuis, & Deus nobis prodest: nā si cito daret, quod petimus contemneremus, & contemnendo efficeremur indigni recipere alia dona, vel mereremur iam suscepta perdere: vt ergo non demereamur tarde dat, quia sic suscepta non contemnuntur. Sic scripsit Sanctus Grisogonus ad Anastasiam, quia Deus, ideo beneficium suū extremitatibus protrahit, vt nō sit nobis vile quod pręstat. Septimo fuit, vt doceat nos esse longanimes, sperando diu à Deo: est enim paruitas spei eius qui mox vt petens non obtinet, desperans autem obtenturum, Deus autē vult, ꝙ multum confidamus de bonitate eius, s. quòd etiā si non statim det, ꝙ confidamus, quòd aliquando dabit si nobis accipere expedit, & hoc proprie pertinet ad perfectionem patientię esse longanimem, idest lōgianimi qui in longum expectet, & non statim desperat, sic dicitur ad Rom. 15. vt per patientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus, i. vt spes sit cū patientia, & consolatione. dicitur autem esse spes cū patientia, quando quis malum sustinet, & sperat, & cū non statim liberatur, sed patitur, & ipsemet consolationem, quęrit per exempla sanctorum virorū quos sacra scriptura similia passos refert. de hoc dicit Theophilus, non statim discipulis periclitantibus Christus astitit, sed per totam noctem periclitari permisit, vt doceret nos patienter expectare & non à principio in tribulationibus sperare subsidium. Sic etiā dicit Chrysost. tota nocte discipulos periclitatos erudiens eos, non cito solutionem inquirere aduenientium malorum, sed ferre ea, quę contingunt viriliter, sed non est sensus, quòd non debeamus cito, quęrere liberari à periculis, quia quanto citius ad Deum recurrimus melius est, sed quòd etiam si statim non liberemur, non debemus conqueri.

Quomodo Christus potuit ambulare super aquas, non mersus. Et quòd triplici de causa potuit ambulare. Et poterat vti dotibus corporis gloriosi, licet eas non habebat in corpore.

Quæst. CLIII.

QVAERETVR, quomodo Christus potuit ambulare super aquas, non mersus. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, quia corpus Christi nō erat alicuius grauitatis, sicut corpora aerea, eo ꝙ non erat vere corpus humanum, sed phantasticū, sicut Manichęus, & alij hęretici tenuerunt. Sed hoc non stat, quia corpus Christi erat verum corpus ossa, & carnes de natura humana habens, sic ipse dixit, quā do Apostoli putauerunt eum esse spiritum post resurrectionem, s. spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere Luc. 24. nam cum de Maria Virgine vere natus sit, necesse est, ꝙ veram carnem habuerit. Item patet, ꝙ non ex hac causa potuerat ambulare super aquas: nam de Petro constat, ꝙ veram carnem habebat, & tamen super aquas Christo iubente ambulauit. Sic dicit Hier. qui putant Domini corpus, ideo non esse verum, quia super molles aquas, quasi mol-

A le, & aereum incesserit, respondeant quomodo ambulauit Petrus quem vtique verum hominem non negabunt; Sic etiam Beda, & Rabanus dicunt, scilicet scripsit Theodorus, scilicet hęreticus pondus non habuisse Dominum, sed carnem, sed absque pondere super mare ambulasse. sed fides catholica pondus secundum carnem eum habere pradicat: & ait enim Dionysius, ignoramus qualiter non infusis pedibus, idest non mersis in aquam corporale corpus habentibus, & materiale onus, deambulat in humidam, & instabilem aquam. Dicendum ergo quòd Christus pondus corporale habuit, & tamen ambulare super aquas potuit tripliciter. Vno modo, quòd potestas diuina sustentaret corporis grauitatem, & transiret super vndas non premens, sed calcans eas. Et ita factum
B est de ipsomet Christo bis, scilicet quando diabolus assumpsit eum de deserto, & constituit supra pinnaculum templi, & iterum cum de pinnaculo eum tollens constituit supra montem excelsum, supra quarto capit. & Luc. quarto. nam tunc necesse est, quòd per aerem eum portauerit, quia aliter non poterat eū constituere supra pinnaculum. hoc enim & factum est de Abacuc propheta, quem Angelus Domini per capillum capitis transtulit de Iudęa in Chaldęam, scilicet in Babylone, & iterum reduxit in Iudęam: Dan. 14. & sic tam Angeli boni, quam mali hoc possunt, immo grauius est hoc, quam super aquas ambulare,
C quia isti super aerem ambulabant, & tamen aer rarius elementum est, minus tolerans pondus, cum super aquam homines natare saltem possint nulla alia re adhibita, & magna onera nauium in aqua sustinent, sed in aere nihil horum, etiam generaliter dicitur de viris bonis Psalm. 90. Angelis suis Deus mandauit de te, & in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Secundo potuit hoc fieri, ꝙ Deus daret pro illo tempore aquis quandam vim sustinendi, scilicet illis partibus aquæ super quas Christus transibat: nam sicut naturali rigore per frigus aquę liquidę indurantur, ita vt omnia pondera tolerēt, ita & à fortiori volente Deo aquæ non gelidæ illud robur accipient ad tempus, & tunc non solum corpus Christi, sed etiam quęcunque alia corpora grauia
D poterant transire super illas partes aquæ super quas Christus transibat. Tertio poterat hoc fieri per dotem agilitatis, quam Christus ad tempus indueret: sunt enim quatuor dotes corporis gloriosi, scilicet impassibilitas, siue incorruptibilitas, agibilitas, subtilitas, & claritas, & istę non sunt nisi in corpore glorificato, anima autē Christi, licet ab instanti conceptionis, idest creationis eius fuerit beata, integre tamen corpus eius, non erat glorificatum, ideo dotes nō habebat in corpore, poterat tamen quando vellet vti his dotibus: dote enim impassibilitatis, vel incorruptibilitatis vsus est, quando ieiunauit quadraginta diebus,
E & noctibus: est enim naturale corpori humano continuo resolui, & ideo periret si tanto tempore maneat sine cibo, Christus autem nihil lędebatur, neque resoluebatur tanto tempore sine cibo manens, sicut sancti post resurrectionem manebunt in æternum, sine cibo. Dote agilitatis vsus est nunc super aquas ambulando, ac si nullius ponderis corpus eius esset, ad agilitatis dotem pertinet, quòd corpora sanctorum cum nunc fuerint hic, subito possint esse vbi voluerint, etiam, quod nullius grauitatis esse videantur, ideo omnia elementa tam aqua, quam aer illa sustinere possint. Dote claritatis vsus est in transfiguratione, quia resplenduit vultus eius, sicut sol, & vestimenta eius facta sunt, sicut nix, infra decimoseptimo, & Lucæ nono, Dote autem subtilitatis vsus est, quando exiuit de vtero virginis clau-

ſo, ſalua integritate eius: pertinet enim ad illam ſubtilitatis dotem, quòd nihil obſtet corpori glorificato ad tranſeundum, & quòd ſine ruptione corporum fiet penetratio dimenſionum: & ita omnibus dotibus reperitur Chriſtus aliquando vſus dum viueret, & tamen non ſemper, ſed raro & ad paruum tempus. Quis autem iſtorum trium modorum fuerit, non apparet determinate, cum quilibet eorum eſſe potuerit. maxime quia Dionyſius illud ſub dubio ponit, vt dicit Rabanus, & Beda, ſcilicet ignoramus qualiter non infuſis pedibus, ideſt non merſis in aquam, corporale pondus habentibus, & materiale onus deambulat in humidam, & inſtabilem aquam, & tamen communius tenetur, quòd tertio modo acciderit, ſcilicet, quòd Chriſtus dote agilitatis hic vſus fuerit, quia cum alijs dotibus interdum vſus reperiatur, rationabilius eſt dici nunc eum hac dote vſum fuiſſe, quam aliter.

Et ſciendum tamen, quòd quando communiter dicimus, quòd Chriſtus ad tempus dotibus vtebatur, non eſt ſenſus, quòd pro illo tempore, vel momento dotem aliquam vere haberet, quæ eſſet aliqua qualitas in eo manens, à qua velut à forma procederet ille actus, quia dotes non ſunt niſi corporis glorioſi, & tamen corpus Chriſti nunquam fuit glorioſum, quãdiu vixit. Vnde & in transfiguratione, licet habuit Chriſtus claritatem glorioſam, non habuit corpus glorioſum, vt dicetur infra 17. cap. quæſt. 32. ſed dicitur vſus fuiſſe dotibus, ideſt habuiſſe aliquem actũ ſimilem actui dotis, non tamen erat actus dotis, ſed ſupernaturaliter ille actus fiebat, & ita accipietẽ quãdocunque doctores dicunt Chriſtum dotibus vſum fuiſſe, & ita melius ponerentur hic duo modi quibus hoc fieret, quam tres, licet tertius poſſet tolerari, quia poſſibilis eſt, ſed non tenetur, nec eſt omnino veriſimilis.

Quare Chriſtus voluit ambulare ſuper aquas. Et quòd diſcipuli interdum videntes Chriſtum miracula facientem, non cognoſcebant illa. *Quæſt.* CLIIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus voluit ambulare ſuper aquas.

Dicendum, quòd fuit. Primo ad ſubueniendum diſcipulis: nam laborabant tota nocte remigando, erantq. in periculo graui: voluit ergo ſubuenire eis, & ſic venit ſuper aquas ad liberandum eos, cum nauiculam non haberet.

Sed obijcietur quòd Chriſtus poterat liberare eos manens in monte orando, ideo nõ oportebat ad hoc venire ſuper aquas.

Dicendum, quòd poterat, tamen diſcipuli non putarent ſe ab eo liberari ſi ſic eos liberaret, ideo etiam ſi nihil intendit niſi liberare eos de tempeſtate hac, vt tamen eis innoteſceret iſtud miraculum, debuit ad eos venire ſuper aquas: Chriſtus enim pauliſper vt ait Chryſoſt. diſcipulos ad maiora trahebat: à principio enim quãdo liberabat diſcipulos in mari pręſens erat eis, dormiebat tamen, & quia putabãt, quòd ſic non poſſet eos liberare, ſuſcitauerunt eum ſupra 8. c. & ſic erant diſcipuli in primo & minimo gradu credendi de poteſtate Chriſti, ſcilicet quòd pręſens, & vigilans poterat eos liberare: proximus huic gradus erat, quòd abſens ſciret labores eorum, & venire poſſet ad liberandum eos, & ita nunc fecit. Quòd vero abſens manens poſſet eos liberare fortaſſis nondum credebant, quia iſte maior gradus erat, ideo venire voluit ad eos ſuper aquas, vt pauliſper ad maiora eos trahat.

Sed obijcietẽ quòd diſcipuli crederent, quòd Chri-

F ſtus etiam abſens poſſet eos liberare, quia ſciebant, ꝙ
abſens ſanauerat ſeruum centurionis ſupra 8. & filiũ
Reguli: Ioan. quarto. ita poſſet eos liberare.

Dicendum, quòd non conſtat, an confiderent diſcipuli Chriſtum hoc poſſe facere, quia ſępe aliqua eum facere videbant, & poſtea quomodo talia facere poſſet dubitabant, ſicut cum prima vice ſaturaſſet turbas, vt patet hic, & Marc. 6. & poſtea vellet ſecunda vice ſaturare, dubitauerunt quomodo poſſet ſequenti cap. & Marc. 8. Etiam interdũ videbant Chriſtum facientem aliqua miracula, & excęcatum erat cor eorum, & non intelligebant, quòd miraculum
G faceret ſicut fuit nunc, quando ſaturauit turbam: nã per multas experientias, & ſigna oſtenderat Chriſtus diſcipulis iſtud miraculum, ita vt dubitare nõ poſſent de illo, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 129. & tamen adhuc poſt iſta non intellexerant miraculum, de panibus, vt patet Marc. 6. ſcilicet non enim intellexerant de panibus: erat enim cor illorum obcęcatum, ideo forte nunc non confiderent, quòd Chriſtus abſens poterat eos liberare.

Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi confiderent diſcipuli, quòd hoc Chriſtus poſſet, tamen ſi fieret, quòd liberarẽtur eo abſente, non ſcirent, an ipſe liberauerat eos, vel quomodo liberabantur, ideo vt miraculũ non maneret ſub dubio debuit venire ad eos. Et ratio huius eſt, quia ſi diſcipuli laborantes in mari inuo-
H caſſent Chriſtum, licet abſentem, vt eos in aduerſitate hac liberaret, ſi liberarentur illico, etiam eo nõ veniente, putarent per illum liberari, & tamen non inuocabant eum, licet eſſent in periculo, ideo licet liberarentur non putarent ſe ab eo liberari, & ſic venire debuit. Et tamen veritas eſt, quòd diſcipuli, non confidebant, quòd Chriſtus poſſet eos liberare abſens, immo etiam ſi pręſens eſſet dubitabant, an poſſet liberare, immo & poſtquam veniens ad eos ſuper aquas, & liberauit ipſos, mirati ſunt, quomodo poterat liberare, quia hoc non confidebant de ipſo, quòd facere poſſet, vt patet Marc. 6. ſcilicet, & aſcendit ad illos in nauem, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupebant, non enim intellexerant de panibus: erat
I enim cor illorum obcęcatum, & ſic neceſſe erat ad hoc, quòd diſcipuli putarent ſe à Chriſto miraculoſe liberari, quòd Chriſtus veniret ad liberandum eos ſuper aquas, cum vix ſic crederent eum hoc poſſe.

Secundo quantum ad principale fuit, vt Chriſtus oſtenderet ſe generalem Deum, ſcilicet, quòd ſicut erat potens in terra faciendo curationes, liberando homines ægritudinibus, ita oſtenderetur potens in mari, liberando ibi homines à periculo.

Tertio fuit, & pręcipue vt oſtenderet Chriſtus, ꝙ poterat ambulare ſuper aquas: nam volebat Chriſtus oſtendere ſuam poteſtatem in omni genere rerum, in quo poteſtas eſt aliquid facere, & quoniam ambulare ſuper aquas non merſus, magnæ poteſtatis eſt, &
K nondum Chriſtus hoc oſtenderat, voluit nunc oſtendere ambulans ſuper aquas. ſic dicit Glo. Dominus quidem in miraculo panum, quòd eſſet conditor rerum oſtendit, nunc autẽ in ambulando ſuper vndas, quòd haberet corpus ab omni peccatorum grauedine liberum edocuit, & in placando ventos vndarumque rabiem ſedando, quòd elementis dominaretur monſtrauit.

Quarto fuit ad confirmationem, & declarationem miraculi de panibus: nam diſcipuli, licet viderant adhuc habebant cor excęcatum, & non intellexerant, quomodo Chriſtus fecerat miraculum de panibus, & mirabantur, an talia facere poſſet, nunc vero ambulando ſuper aquas, & placando ventos, & mare, confirmabat pręcedentia, ſcilicet, quòd non erat mirandum,

randum, ꝙ panes, & pisces multiplicasset, qui ventis poterat imperare, & super aquas ambulare, sic patet Marc. 6. scilicet ascendit in nauem, & cessauit vētus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum.

Quinto fuit ad ostendendum in se vsum dotis agilitatis: nam Christus voluit nobis hic positus ostendere imaginem futurę glorię, & quia gloria æterna est in duobus, scilicet in anima, & corpore: gloria autem animæ apparere non potest sicut, & ipsa anima videtur, voluit ostendere gloriam corporis: est autem gloria corporis in dotibus eius, quæ quatuor sunt, scilicet impassibilitas, subtilitas, agilitas, claritas: voluit ergo Christus hic manens ostendere nobis imaginem futuræ glorię, & ad hoc vsus aliquando his dotibus, nō quidem omnibus simul, sed aliquando vna, & aliquādo alia: nam subtilitate vsus est in nascendo cum exiuit de vtero. claritate in transfigurando se. incorruptibilitate, vel impassibilitate in ieiunando quadraginta diebus. agibilitate autem nunc ambulando super aquas maris. vti autem illis fuit conueniens, quia per ea quæ in Christo videbantur aliquādo, habemus spē futuræ gloriæ, quæ reuelabitur in nobis.

Quare discipuli videntes nunc Christum ambulantem super aquas turbati sunt, & timuerunt.
Quæst. CLV.

QVAERETVR, quare discipuli nunc videntes Christum ambulantem super aquas turbati sunt, & timuerunt.

Nam videtur quòd non debebant timere, quia putare poterant, quòd erat Christus. Etiam quia alia similia miracula facta sunt in veteri testamento, vt quando diuisum est mare Rubrum: Exod. 14. & quando diuisus est iordanis Iosue 3. & quando Eliseus rursus pallio Eliæ diuisit Iordanem, & transiuit quarto Reg. 2. cap.

Dicendum, quòd timuerunt. Primo quia non putabant esse Iesum: nam non putabant, quòd talia posset facere, & non solum antequam eum agnoscerent, sed etiam postquam agnouerunt, & placauerat mare & ventum, & introiuerat in nauiculā cum eis, adhuc non credebant penitus, & distincte, quòd ipse ista miracula faceret, sed potius stupebant Marc. 6. scilicet ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus, & plus intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus, erat enim cor eorum obcęcatum, idest si intellexissent, quomodo Christus erat potens, qui potuerat pascere turbam de paucis panibus non mirarētur, quod quælibet alia miracula facere posset, & sic posset ambulare supra mare, & tamen quia non intellexerunt illud miraculum de panibus, mirabantur nunc, quòd potuisset super aquas ambulare, & hoc, quia cor eorum excęcatum erat: nam si non esset excęcatum, non dubitarent in tam magnis, & tam apertis miraculis.

Secundo quia dato, quòd discipuli crederēt, quòd Christus poterat ambulare super aquas, non tamen putarent, quòd erat iste qui veniebat, quia nunquam cum hoc facientem viderunt, & sic timerent.

Tertio quia si Christus ille esset, crederent discipuli, quòd veniret ad eos, & intraret nauim, & tamen transiuit iuxta nauim, & voluit præterire eos, Marc. sexto, scilicet quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare, & volebat præterire eos, ideo timuerunt.

Quarto quia si Christus esset veniens ad eos loqueretur illis statim, & tamen ambulabat eis videntibus super mare, & nihil loquebatur neque locutus est quousque ipsi clamauerunt præ timore, ideo valde hoc turbabat eos, vt Iesum non cognoscerent, & tunc irent.

Quare discipuli dixerunt de Christo phantasma est. Et quare phantasmata dicantur esse spiritus.
Quæst. CLVI.

QVAERETVR, quare discipuli dixerunt de Christo phantasma est. Dicendū, quòd phantasma est nomen gręcum, & significat apparitionem, vel visionem, & sic quandoq; aliquid solam apparentiam rei habet, & non existētiam eius, quod videtur dicitur phantasma, sicut dicitur phantasia organum vbi imagines rerum reseruantur, quæ solam rerum effigiem habent, & non substantiā, vel naturam, & quia non putabant aliquem verum hominem ambulare posse super aquas, propter corporis grauitatem, crediderunt quod non erat homo, sed aliquid, quod videbat homo, & ita erat proprie phantasma. Et quia tales apparitiones, cum sint actus quidam, & non possint fieri nisi à substantia rationabili, quæ hęc effigiare sciat, & tales sunt substantię pure spirituales, quæ corpus nullum habent, dicuntur talia phantasmata esse spiritus, & ideo pro eodem accipitur in scriptura apparere spiritum, vel phantasma esse: nam hic discipuli putauerunt Christum ambulantem super aquas esse phantasma, & post resurrectionem videntes eum putauerunt se videre spiritum, Lucę 24. scilicet conturbati vero, & conterriti putabant se spiritum videre, & Christus dixit palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere, & hoc discipuli pręsupponebant: nam si spiritus carnem, & ossa haberet, non posset ambulare super aquas, sicut nec homo, ideo phantasma, siue spiritus non habet carnem, nec ossa, sed solam exteriorem effigiem, & lineamenta corporis, & de aere corpus illud format, aer tamen est leuior aqua, ideo corpora aerea talia sine miraculo possunt esse super aquas, non mersa, sicut etiam sunt nubes, & ob hoc non mirabantur discipuli, quòd phantasma posset ambulare super aquas, sed de homine, quòd hoc posset non credebant.

Ex hoc loco Hieronymus arguit contra Marchionem, & Manichęum, quòd Christi corpus non sit phantasticum, quia dicit Euangelista, quòd discipuli putauerunt, quòd erat phantasma, & Christus hanc intentionem eorum increpans tanquam erroneam dicit: habete fiduciam, ego sum, idest non est phantasma, vt vos putatis, sed ego sum, & ait: si iuxta Marchionem, & Manichęum Dominus noster non est natus ex Virgine, sed visus in phantasmate, quomodo nunc Apostoli timent, ne phantasma videant? quasi dicat, vere phantasma viderēt, si ille phantasma esset.

Quare discipuli timuerunt si phantasma erat, quod videbant.
Quæst. CLVII.

QVAERETVR, quare timuerunt discipuli si phantasma erat, quod videbant.

Dicendum, quòd phantasma, & spiritus pro eodem accipitur, vt ostensum est præcedenti quæstio. & quia spirituales istæ substantiæ nunquam apparent nisi ad aliquid agendum, & potestas earum magna est, quia non est potestas sub cœlo, quæ comparetur eis Iob 41. & homines nesciūt, an ad bonum, vel ad malum faciendum appareant, timēt homines, quòd potius ad malum, quia facilius est deteriora suspicari, & sic discipuli videntes, quòd phātasma esse putabant, timuerunt, quòd erat aliquis dæ-

mon

mon veniens ad submergendum nauem, ideo turbati sunt: sic enim Luc. 24. quando viderunt Christum post resurrectionem putantes se spiritũ videre, conterriti sunt, & turbati, & hoc, quia timebant, quòd eis noceret in aliquo, quia timor non est nisi de malo.

Quare discipuli clamauerunt ex timore videntes phantasma. Quæst. CLVIII.

QVAERETVR, quare discipuli clamauerunt ex timore videntes phantasma.

Dicunt quidam, quòd hoc fecerunt, quia clamauerunt petentes Christi auxilium: nam licet non putarent eum quem videbant esse Christum, sed phantasma, tamen ad Christum clamabant, vbicunque esset, quòd eos adiuuaret.

Dicendum, quòd non stat, quia non putabant discipuli, quòd Christus absens sciret eorum pericula nunc, nec posset succurrere: nam etiam si præsens esset, putabant, quòd non posset succurrere: nam postquam fuit in naui cum eis, & placauerat ventos, obstupuerunt, quomodo hoc facere potuisset, quia non intelligebant miracula eius Marc. 6. scilicet & ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerũt de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum, non ergo clamauerunt ad Christum.

Alij dicunt, quòd clamabant ad Deum, quia constituti in periculo maris Deum inuocant Psal. 106. scilicet ascendunt in cœlos, & descendunt vsq; in abyssos, & anima eorum in malis tabescebat, & sequitur, & clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos, scilicet posuit procellas in auram, & siluerunt fluctus eius. Sic etiam Ionas cum deuoratus esset à pisce, de ventre piscis clamauit: Ionæ 2.

Sed etiam hoc non stat, quia si ad Deum clamassent exprimeretur hic, quòd clamassent orando, & quid orabant, & tamen non exprimitur, sed potius innuitur, quòd confusum quendam clamorem emiserunt, & quòd ille clamor non erat nisi ex timore: timor enim quando est magnus cogit homines ad clamandum, etiam si ille clamor nihil eis prosit, quia nõ possunt se continere: sicut ille qui acerrimos dolores patitur clamat, & clamor ad nihil profit. hoc litera dicit, scilicet & prę timore clamauerunt, idest vrgente eos timore, & non alia causa, & dicitur, clamauerunt, & non orauerunt neque locuti sunt, quia clamor est vox confusa, & incerta, & talem isti emiserunt. Sic dicit Hieronym. scilicet confusus enim clamor, & incerta vox magni timoris indicium est.

Quare Christus est mox locutus, vt discipuli locuti sunt, & non prius. Quæst. CLIX.

QVAERETVR, quare Christus est mox locutus, vt discipuli locuti sunt, & non prius.

Dicendum, quòd ante hoc Christus nunquam voluit loqui, quia per locutionem eius cessaturus erat timor discipulorum, & fluctuatio, nolebat autem illico eos liberare de angustia, sed diu pati propter multa, vt ostensum est supra quæst. 151. nunc vero afflictio discipulorum ad tantam magnitudinem peruenerat, quod eam tolerare amplius non poterant.

Quòd patet, quia clamauerunt prę timore, ideo noluit, quòd amplius affligerentur, sed locutus est statim: est enim conditio tentationum, quę nobis fiunt Deo permittente, quia vt dicitur 1. Corinth. 10. Deus fidelis est, qui non permittit tentari suos vltra id, quod

F possunt, sed facit cum tentatione prouentum, vt sustinere possint.

Secundo fuit, vt verbum suum, conueniret eis, quia ipse volebat dicere sicut dixit, cõfidite, ego sum, sed hoc non conuenienter diceretur, nisi appareret in eis timor & ignorantia, ideo expectauit quousque ipsi loquerentur clamando: nam ille clamor ostendit, quòd timebant, & quòd nesciebant quis erat ille qui apparebat, & sic ipse dixit, quòd confiderent non timentes, quia nõ erat phantasma, quod ipsi putabãt.

Tertio fuit, vt aliqui volunt ad ostendẽdum, quòd Deus non exaudit nisi oremus, & sic Christus non locutus est quousque illi clamauerunt.

G Quarto fuit, vt magis gauderent quanto diutius sustinuissent istum timorem de consolatione aduenienti. Sic dicit Chrysost. scilicet Christus non prius se reuelauit discipulis donec clamauerunt: quãto enim magis afficiebantur timore, tanto magis lętati sunt in eius pręsentia, & tamen causa præcipua fuit prima, quia si prius locutus fuisset, prius cessaret timor discipulorum, & tamen volebat Christus, quòd aliquandiu timor duraret propter causas expressas sup. quæst. 151. ideo non fuit à principio locutus. Sic dicit Chrysost. statim autem in voce cognouerunt eum, & timor solutus est.

H *Quare Christus incussit discipulis maiorem timorem, cum veniret ad eos liberandos. Quæst. CLX.*

QVAERETVR cum Christus veniret nunc in quarta vigilia noctis ad liberandum discipulos de tempestate, & timore, quare eis incussit maiorem timorem: nam magis affligebantur nunc videntes phantasma, quod non loquebatur, quam prius patiẽtes fluctuationem maris.

Dicendum primo secundùm quosdam, quòd hoc factum est, secundùm conditionem Dei, quia quando Deus vult liberare aliquos de angustijs, tunc apponit aliquam acriorem angustiam, vt sic dulcior sit liberatio, quam ipse facit. Sic dicit Theophilus, vide

I autem quoniam cum Christus debebat eorum pericula compescere, tunc maiorem eis incutit timorẽ, sed statim per vocem confortauit eos. Sic etiam dicit Chrysost. semper enim Dominus facit, cum soluturus est mala, aliqua terribilia, & difficilia inducit.

Secundo fit hoc, vt sit locus magis merendi per maiores afflictiones. Sic dicit Chrysost. quia enim non est longo tempore tentari, cum finiẽdi sunt agones sanctorum, tunc volens eos amplius lucrari, auget eorum certamina.

Sed dicendum, quòd istę sunt causę generales, & non conueniunt specialiter in proposito, sed fuit necessarium istud ex necessitate miraculi: nam Christus voluit ostendere discipulis, q ambulabat super aquas, sed non posset hoc fieri nisi appareret ambulans super

K mare, ideo apparuit. Quòd vero ex hoc turbarentur, & timerent discipuli, non fuit de pręcipua intentione Christi, sed magis per accidens: nam ex hoc, quòd apparuit super aquas, quod de homine credere non poterant, timuerunt & potissime quia erat per noctem: nam erat quarta vigilia noctis, & nox & tenebra tanto maiorem timorem incutiunt, quanto res, quę timetur minus cognosci potest, & per consequens putatur deterior, & sic magis timetur.

Secundo potest dici, quòd Christus voluit nunc incutere timorem istum discipulis, vt Petro esset occasio petendi venire ad Christum super aquas, & sic fieret etiam miraculum illud: nam Petrus videtur petiuisse quasi ad certificationem dicens: Domine si tu es iube me venire ad tę super aquas: conueniens

ergo

ergo fuit hunc terrorem incuti illis Christo nunc apparente, & ad hoc nox contulit aliquid: nam si per diem fuisset, forte non tantum turbarentur, quia cognoscerent Christũ, & non putarent esse phantasma.

Quare Christus per noctem apparuit super mare discipulis. Et quòd ideo Christus diu moratus est ad liberandum discipulos in mari laborantes, vt diutius affligerentur magisque mererentur sustinendo. *Quæst.* CLXI.

QVAERETVR, quare Christus per noctem apparuit super mare discipulis.

Dici potest primo, quòd hoc fuit per accidens: nam quandocunque essent discipuli in mari laborantes post diuturnam afflictionem appareret eis Christus ad liberãdum eos, siue esset nox, siue dies. Quòd autem nunc esset nox fuit per accidens, quia discipuli sero recesserant à Christo de loco in quo turbas pauerat, & ipse diu in oratione mansit, & sic accidit, quòd quando venit ad eos erat quarta vigilia noctis. Si autem recessissent in ortu solis ab eo, forte veniret ad illos ante occasum solis. Quòd autem tam diu moraretur fuit, vt discipuli diutius affligerentur: nam aliàs cum longe ante solis occasum recessissent discipuli nauigantes à Christo, potuisset Christus venire ad eos ante occasum solis, & tamen tunc, vel nihil, vel parum de aduersitate maris tolerassent, eo quòd mare cępit exurgere vento magno flante quando tenebræ erant, vt colligitur Io. 6. oportuit ergo quòd aliquanta parte noctis Christus expectaret antequam veniret, & sic venit in quarta vigilia noctis.

Secundo dicunt aliqui, quòd fuit ad hoc, quòd timerent discipuli, quia si per diem appareret cognoscerent eum, & non timerent, & consequenter non putarent esse phantasma, nec clamarent.

Sed obijcietur, quia etiam si per diem appareret, timerent, quia ambulabat super mare (quod de vero homine non crederent) & sic putarent eum esse phãtasma, sic patet in resurrectione: nam apparuit discipulis congregatis per diem, & tamen timuerunt, & putauerunt illum esse spiritum, idest phantasma: Luc. 24. & tamen ibi agnoscebant lineamenta corporis eius, quæ omnino talia erant qualia lineamẽta corporis Iesu, & poterant ipsi visu hoc distinguere: nã Christus dixit eis, spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere: ergo eum distincte videbant, & tamen timebant putantes esse phantasma: ergo etiã nunc. Ratio est, quia ibi ex eo, quòd intrauerat ianuis clausis, putabant eum spiritum, idest non habentem corpus solidum cui obstent cętera corpora, ita nunc eo, quòd ambulabat super aquas, putarẽt, quòd non erat verus homo, licet lineamenta corporis eius essent talia sicut lineamenta Iesu.

Dicendum, quòd etiam si per diem veniret super aquas, putarent eum phantasma, & timerent, & tamẽ non tantum timerent, sicut per noctem. Et hoc, quia quanto aliquid minus cognoscitur, tanto magis timeri potest si concipitur sub ratione mali, & quia per diẽ magis Christus agnosci poterat super vndas, quam per noctem, minus timeretur.

Item quia nox de se est ad inferendum timorem propter tenebras: nam putantur plura mala maiora latere, quam appareant, dies autem omnia reuelat.

Tertio tamen dicendum, quòd licet per diẽ Christus ambulans super aquas timeretur, tamen potius per noctem debuit apparere. Primo quia ipse voluit aliqualem timorem discipulis incutere, & ad hoc voluit appropinquare naui, & tunc discipuli timuerunt nimis putantes, quòd nauem vellet euertere, & cum esset nox non cognoscebant eum, ideo erat eis occa-

A sio pleni timoris. Si vero per diem appareret, aut nõ tantum appropinquaret naui, aut agnosceretur: si nõ appropinquaret non multum timeretur. Si vero appropinquaret agnosceretur, & sic semper minus timeretur: per noctem ergo apparere debuit, vt magis timeretur.

Secundo fuit, vt non daret de se tantam causam suspicandi, quòd phantasma esset: si enim per diem venisset super aquas oportebat, quòd à lõgissime Christus veniret ambulans super aquas: nam si subito eum viderent apud nauem, cum prius non vidissent super aquas, putassent semper esse phantasma, quod appare-

B bat, & disparebat, & durum esset eis aliud persuaderi, & tamen super totas aquas pedibus ambulare superuacuum erat. cum autem per noctem veniret nõ erat opus, quòd ambularet à longe super aquas, quia etiam si apud nauem cępisset ambulare super aquas, cum propter tenebras, non possent discipuli aliquid à longe distinguere, putarent, quòd super totum mare venisset sic peditando, licet ipsi non vidissent, & sic nõ putarent tam probabiliter, quòd phantasma erat.

Quare Christus dixit discipulis habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Et quòd Deo esse proprie competit alijs vero minime. *Quæst.* CLXII.

C QVAERETVR de verbis Christi respondentis, quare ista dixit, scilicet habete fiduciã, ego sum, nolite timere.

Dicendum, quòd Christus locutus est, sicut conueniebat discipulis audire. erant enim constituti discipuli in maximo timore, quoniam iam tolerare non poterant, nam præ timore clamare coacti fuerant: voluit ergo de hoc timore eos liberare, & quia per clamorem suum ostenderant se desperare de salute, vel modicum sperare, dixit eis, habete fiduciam, scilicet, quòd euadetis periculum, quòd autem dixit ego sum, fuit ad tollendum causam timoris, scilicet, ideo timebant, quia putabant phantasma esse id, quod videbant: dixit ergo Christus ego sum, idest

D non est phantasma, sed ego, scilicet magister vester, & ad hanc vocem cognouerunt discipuli Christum, & amplius non timuerunt saltem non sicut prius, sic dicit Chrysost. scilicet statim autem in voce cognouerunt eum, & timor solutus est.

Alij dicunt, quòd Christus dixit ego sum, non exprimendo aliquid aliud, vt ostenderet se esse Deum, qui sic ad Moysem locutus fuerat: nam cum quęreret Moyses à Deo de nomine suo: Exod. tertio. dixit ego sum, qui sum, & iterum, qui est misit me ad vos, idest ego sum, cui esse competit proprie, quia alij, licet videantur esse non sunt, quia pereunt, vel quòd permaneant non ex se, sed ex me habent, ego autem sum, qui sum, idest solus ego sum, qui vere sum, & non expressit quid esset, sed per esse se notificare vo-

E luit tãquam istud sit ei proprium epithetum, siue cõnotatum: Christus autem dixit nunc, ego sum, ideo putant, quod voluerit se designare sub eadem proprietate essendi, sicut Deus quia nõ addidit quid esset.

Et tamen non est ista conueniens expositio, quia quando Christus dixit ego sum, voluit absolute ponere esse, sed intelligitur ego sum, scilicet ille quem vox ista designat. nam vox sua nota erat discipulis, ideo sic loquendo idem erat, ac si diceret, ego sum Iesus magister vester.

Sic dicit Hier. scilicet, quòd autem dicit ego sum, nec subiungit quis sit, vel ex voce sibi nota poterant eum intelligere, qui per obscuras noctis tenebras loquebatur, vel ipsum etiam scire poterant, quoniam locutum esse ad Moysem nouerant, hæc dices filijs

Israel,

Israel, qui est misit me ad vos. Quod autem dixit nolite timere, ad pręcedentem sententiam pertinet, q̄ repetitur ad magis confirmandum discipulos timentes: nam idem est dici habete fiduciam, & nolite timere, & tamen ista est conditio passionatorum, quòd easdem sententias crebro repetant per exaggerationes, eo ꝙ desiderijs, vel affectibus suis semel dicendo non satisfaciant, sic & siquis viro passionato loquatur non sufficit, ꝙ ei semel dicat sententiam, sed oportet repetere, vt imprimat, & suadeat, & quia discipuli erant hic timore conterriti, ad fortificandum, & placandum eos, non sufficit dici habete fiduciam, sed & additum est, nolite timere, & ita etiam expressit Marcus dicens, confidite nolite timere, ego sum, Marc. 6.

An quando Christus locutus est, cognouerunt eum discipuli. Quæst. CLXIII.

QVAERETVR, an quando Christus locutus est, cognouerunt eum discipuli. Dicendum, quòd sic. Primo quia ante hoc Christus non loquebatur, volens, quòd discipuli manerent in timore, nunc vero cum locutus est, voluit eos liberare à timore, & tamen non liberasset si non cognoscerent eum: ergo cognouerunt, quia alias Christus non consequeretur hic effectum quē intendebat, quod est inconueniens. Secundo quia Christus dixit discipulis ego sum, quasi per vocem eum agnoscerēt: ergo oportet dici, quòd agnoscebant, quia aliàs daret alia signa per quę ipsum agnoscerent, vel non diceret hęc si non sufficiebant ad eum notificandum. Tertio patet, quia si discipuli non cognoscerent Christum per verba ista, nunquam cessaret timor eorum, & tamen cessauit: ergo cognouerunt eum, nam antequam loqueretur valde timebant, postquam vero locutus est non legitur quòd timuerunt, sed potius colligitur ex circunstantijs literę, quòd cessauerunt timere: ergo agnouerunt eum. Quarto patet, quia dicit Chrysost. statim autem in voce cognouerunt eum, & timor solutus est. Sed obijcitur ꝙ non cognoscebant, quia Petrus qui confidētior cęteris erat, adhuc post Christi locutionem dubitauit, an ipse erat Christus, quia dixit, sī in litera, si tu es iube me venire ad te: ergo à fortiori alij dubitabant, vel non cognoscebant. Secundo quia Marc. 6. dicitur quòd adhuc postquam Christus nauem ascenderat cum eis erat cor eorū obcęcatum: ergo à fortiori non cognouerunt eum, quando locutus est, quia tunc nōdum nauem ascenderat. Dicendum, quòd discipuli cognouerunt Christum per vocem, quando eis locutus est. & ideo cessauit timor vt dictum est. Ad primū dicendum, quòd Petrus ex voce agnouit Christum, licet dixerit Domine si tu es: quod patet, quia dixit iube me venire ad te super aquas, & tamen si Petrus dubitaret, & adhuc, an esset phantasma, vel Christus, ꝙ iuberet ei venire, non diceret super aquas, quia non erat Petro securum descendere in mari ad mandatū alicuius nisi esset Christus: nam si phantasma esset ad nocendum veniret, potissime quia illud phantasma (vt ipsi prius credebant) dixit discipulis ego sum, quasi esset Christus, si autem ipsi crederent adhuc, quòd erat phantasma, vel dubitarent, constaret, quòd ad nocendum veniebat, cum mentiretur se esse Christum, & ideo magis cauerent, & tamen mox, vt dixit Petro: veni. descendit Petrus in aquam nihil moratus: ergo non dubitabat esse Christum. Quòd autem dixit, si tu es, potest dici, quòd non accepit ibi ly si, pro conditionali, quia aliquando ponuntur dictiones aliquæ ex superabundanti, vt illud, mulier si suscepto semine masculū pepererit: Leu. 12. nam suppositum erat, ꝙ mulier non erat conceptura nisi suscepto semine, nec

F ista lex voluit excipere aliquam mulierem, licet vere
aliqua mulier, idest Domina nostra sine semine cōce-
perit, de quo dictum est Leu. 12. Vel potest dici, quòd
accipitur si pro quia vt sępe accipitur apud auctores,
iuxta illud Catonis si Deus est animus, idest quia De⁹
est, vt animus, vt dicunt carmina, & est sensus, si tu es
iube me venire ad te, idest quia tu es, & potes me deducere super aquas, iube me venire ad te. Tertio potest dici, quòd ly si, importet dubitationem, licet Petrus non dubitaret: est enim conditio eorum, qui subito transeunt de vna passione magna in aliam oppositam, quòd licet transierint ad oppositum non possint illud faciliter exprimere, vel vultu prorsus ostendere, sic fuit de discipulis, quando Christus apparuit eis congregatis primo post resurrectionem:
G nam timuerunt putantes esse spiritum: Lucæ vigesimoquarto. & tunc Christus eis dixit, palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, & tunc illi, licet non palpauerint agnouerunt esse Christum, & tamen tanta fuit abundantia gaudij subitanei post magnum dolorem, & timorem, quòd non videbantur credere, & tamen credebant, quia si non crederent non gauderēt: sic enim dicitur, scilicet adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, & sic non erat proprie incredulitas, sed gaudium.

Sic etiam fuit de Iacob, quando dictum est ei post multos dolores de morte æstimata Ioseph filij sui, Ioseph filius tuus viuit, & ipse dominatur in tota ter-
H ra Aegypti: Genesis quadragesimoquinto. dicitur, quòd quasi de somno euigilans non credebat: ita nūc fuerat magna tristitia discipulorum, & timor nimius viso Christo per tenebras noctis quem phantasma putabant, cum autem Christus locutus fuit, & cognouerunt eum, secutum est immensum gaudiū. & quia subito hoc fuit, licet Petrus crederet illum esse Christum, non potuit exprimere sub certitudine, sed sub dubitatione, quia cor suum adhuc in motu erat propter subitam mutationem de oppositis factam.

Ad secundum dicendum, quòd cor discipulorum non erat excęcatum ad cognoscendum Christum esse qui loquebatur postquam intrauit in nauem, sed erat excęcatum ad cognoscendum miracula, quę fa-
I ciebat, quia non cognoscebant, quomodo hoc miraculum faceret, sed potius turbabantur, & stupebant, quòd potuisset hoc facere.

Etiam excęcati erant, quia miraculum, quod ipsa die de panibus egerat, & ostenderat eis veritatem illius in tot experientijs non cognouerunt, nec sciebāt quomodo fecisset illud, & haberet potentiam ad faciendum, sic dicitur: Marc. 6. ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum excęcatum.

Quomodo per vocem potuerunt nunc discipuli Christum cognoscere, quia non erat sufficiens signum. Et quòd spiritus assu-
K *mens aereum corpus potest cuiuscunque corporis figuram, & vocem effigiare. Et quare discipulis euntibus in Emaus non se cognosci Christus permisit. Quæst. CLXIIII.*

QVAERETVR, quomodo per vocem potuerunt nunc discipuli cognoscere Christū, quia non videbatur istud signum sufficiens: nam aliàs eum per vocem non cognoscebant, sed alijs signis opus fuit. Patet primo Luc. 24. & Marc. 16. de duobus discipulis euntibus in Emaus ipso die resurrectionis, & Christus iuit cum eis per magnam partem viæ declarans scripturas, & colloquens eis, & tñ nunquam eum loquentē agnouerunt, & postea in

in fractione panis cognouerunt eum eodem cap. Iterum etiam cum apparuit diſcipulis eodem die congregatis in Ieruſalem: nam dixit illis pax vobis, & illi non cognouerunt eum, ſed potius turbati, & conterriti putabant ſe ſpiritum, ideſt phantaſma videre eodem cap. & ſic loquela non notificabat Chriſtum, ſed oportuit, quòd alia ſigna ibi daret: nam dixit palpate & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet ſicut me videtis habere, & aliud ſignum addidit, quia petiuit cibos, & comedit coram eis eodem cap.

Aliqui dicunt, quòd hic Chriſtus expreſſit multa verba, & ideo cognouerunt eum, & poſt reſurrectionem pauca dicens, non agnitus eſt.

Dicendum, quòd non ſtat, quia multo plura locutus eſt poſt reſurrectionem, quam nunc: nam per totā viam locutus eſt, cum diſcipulis euntibus in Emaus: nam dicitur, quòd incipiens à Moyſe interpretabatur eis omnes ſcripturas, quę de ipſo erant, ſed hęc longo tempore egebant, ideo multa locutus eſt, & diu, hic autem pauca. In ſecunda autem vice plura locutus eſt, quam nunc; immo & eadem verba locutus eſt, quia hic dixit. habete fiduciam, ego ſum, nolite timere, vt patet ſupra in litera, & Lucæ 24. quando ſtetit in medio diſcipulorum dixit pax vobis, ego ſum, nolite timere, vt patet ſupra in litera, & Luc. 24. & ſic videtur, quòd non ſuffecerint verba ad notificandū Chriſtum hic.

Dicendum, quòd per verba hic Chriſtus agnitus eſt: nam vox Chriſti erat nota diſcipulis ex quotidiano vſu, & ita mox loquentem agnouerunt, vnde dixit ego ſum, ideſt ſum ille quem iſta vox me eſſe iudicat, ideo agnoſcite me. Sic dicit Hieronymus. Quòd autem dixit ego ſum, nec ſubiunxit quis ſit. ex voce ſibi nota poterant eum intelligere qui per obſcuras noctis tenebras loquebatur.

Ad primū dici poteſt vno modo, quòd licet Chriſtus multa locutus fuerit illis diſcipulis, non cognouerunt eum in voce, quia forte Chriſtus mutauerat vocem: nam ſicut in Chriſto videbatur mutata tunc effigies, vt dicitur Marc. 16. ſcilicet poſt hæc autem duobus ex his ambulantibus in via oſtenſus eſt, in alia effigie euntibus in villam, ita & vox mutari poterat, quia non ſolum Chriſtus, ſed etiam quodlibet corpus glorificatum poteſt mutare vocem, & ſic licet Chriſtus multa nunc loqueretur non agnoſceretur in voce, ſed agnitus eſt in fractione panis, quia non mutauerat iſtam conſuetudinem.

Secundo poteſt dici, quòd non mutauerat Chriſtus vocem, & tamen tenebatur cor diſcipulorum, ne agnoſceret Chriſtum in voce. Quòd patet, quia Luc. 24. dicitur de iſtis duobus diſcipulis, quia oculi eorū tenebantur ne eum agnoſcerent, quaſi dicat, poterāt diſcipuli cognoſcere Chriſtum ex figura corporis, quæ eis nota erat, & tamen non agnouerunt, quia tenebantur oculi eorum, ideſt Deus tenebat grauatos oculos eorum, ne ex figura corporis eum agnoſcerēt, ita & tenerentur aures eorum, & mens, ne vocem ſibi toties, immo quotidie notam nunc agnoſcerent. Ratio huius habetur immediate.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus nunc locutus eſt, ſicut conſueuerat apparens diſcipulis, & dixit etiam, ſcilicet verba conſueta, ſcilicet pax vobis, ego ſum nolite timere, & tamen ex verbis iſtis non cognouerunt eum, quia Chriſtus tenebat eos, ne ſic eum agnoſcerent.

Vel dato, quòd agnoſcerent illam eſſe vocē Chriſti, putarent, quòd phantaſma hoc facere poterat: nā ſicut potuit effigiare phantaſma figurā corporis Chriſti, ita poterat effigiare conditionem vocis, vnde incertum ſignum erat, & faciebat Chriſtus, quòd eſ-

A ſent nunc diſcipuli duri ad credendum, vt oſtenderet ipſe ſigna per quę conuinceretur vere reſurrectio ſua: nam ſi videntes eius effigiem, & vocem notam audientes crederent illum eſſe, non daret Chriſtus alia ſigna, quia ſuperuacuum eſſet illa dari cum nihil notificarent, & tamen non erant ſufficientia ſigna vox, & effigies, quia phantaſma, ideſt ſpiritus aſſumēs corpus de aere poteſt effigiare cuiuſcunque figuram, & vocem quoque, quod quotidie experimur in arreptitijs quos conſtat à dæmonibus arripi, & non ingredi animas hominum in corpora aliorum hominum, vt oſtenſum eſt ſup. octauo cap. quæſt. 124. & ſic illi dæmones mentiuntur ſe animas hominum eſſe, & tamen effigiant omnino voces eorum quorum ſe di-
B cunt animas eſſe: phantaſma ergo vtrunque facit, & ſic non eſſet ſufficiens ſignum reſurrectionis per figuram corporis, & vocem. Et ſic patet, quia quando diſcipuli putauerunt eſſe Chriſtum ſpiritum, ideſt phantaſma apparens, non dixit ipſe ad diſſoluendum hoc videte figuram corporis mei, & attēdite vocem meā, ſed dixit palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Etiā vt firmius reſurrectionis veritas probaretur, voluit, quòd adhuc diſcipuli eſſent aliqualiter dubij, vel adhuc admirantes hoc dicto, vt opus eſſet aliud ſignū dari, & ita dedit ſignum, quia manducauit coram eis, & tamē hoc erat verum ſignum viuentis, & ob hoc Chriſtus iube-
C bat dari manducare eis quos ſuſcitabat, vt patet de puella ſuſcitata ſupra nono capit. Sic etiam in apparitione Chriſti coram duobus diſcipulis euntibus in Emaus, ſi illi cognouiſſent eum in figura corporis, vel in voce, erant duo inconuenientia.

Primum quia mox, vt Chriſtus agnoſceretur ab eis recederet ſicut poſtea factum eſt: nam mox, vt cognouerunt eum in fractione panis euanuit ab oculis eorum Luc. 24. & tunc Chriſtus non inſtrueret diſcipulos per ſcripturas: nam interpretatus eſt eis à Moyſe incipiens omnes ſcripturas, quæ de ipſo erant eodem capitu. & hoc fuit valde vtile eo, quòd Iudęi dabant magnam fidem ſcripturis ſacris: Io. quinto, ſcilicet ſcripturas ſcrutamini, quia vos putatis in eis vitam
D æternam habere, quia ipſę ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me, & ſic cum Chriſtus ex ſcripturis probaret veritatem geſtorum ſuorum, facilius crederent.

Item quia vnum dubiū, ſiue error erat in diſcipulis, quia non poterat tolli niſi auctoritate ſcripturarum: putabant enim, quòd Meſſias non erat moriturus, ſic dicitur: Ioan. 12. nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum, quomodo tu dicis, quòd oportet exaltare filium hominis, & ſic licet Ieſus oſtenderet ſe nunc reſurgentem, non crederetur eſſe Meſſias, ideo ad oſtendendum eos errare, oportuit ex ſcri-
E pturis aſſumi teſtimonia oſtendentia, quòd Meſſias occidendus erat, vnde ait oportuit Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam eodem capit. & tamen ſi ſtatim agnouerant eum in voce, vel figura corporis non fuerat iſta locutio, ideo tenebātur oculi eorum, ne eum agnoſcerent, & aures, ne verba Chriſti eſſe dijudicarent.

Secundum fuit, quia tolleretur alia probatio multum conueniens, & familiaris diſcipulis: nam cognouerunt Dominum in fractione panis: Luc. 24. & ſi cognouiſſent prius in figura aut voce non veniretur ad fractionem panis, quæ fuit diſcipulis ſignum valde manifeſtum, ideo non agnouerunt eum prius. Quomodo autem fractio panis probaret veritatem reſurrectionis dicetur: Luc. 24. & ita in reſurrectione Chriſtus voluit, quòd non cognoſceretur per ſolam vocē, nunc autem per ſolam vocem cognoſci voluit, quia

ipsa sufficienter pro nunc ostendebat. Ratio diuersitatis est, quia postquam Christus resurgens ostendit se discipulis, non mãsit cum eis, sed euanescebat, ideo si ex sola voce, & figura agnosceretur, poterat postea verti in dubium cum Christus euanuisset, an ille qui apparuerat, fuerat vere Christus, an phantasma: nunc autem quando Christus apparuit ambulans super aquas, mox vt plene agnitus est, intrauit in nauem cũ discipulis, & mansit semper cum eis, & tunc manifeste apparebat, quòd ille qui super aquas ambulauerat non erat phantasma, sed Christus, ideo quodcunque signum sufficiebat ad hoc, quòd ostenderet Christus nunc se esse, & ita per vocem, quæ eis nota erat, illico crediderunt eum esse Christum, & ita ipse credi voluit, ne opus esset alijs argumentis.

Alia ratio diuersitatis fuit, quia difficilius erat credi aliquem qui mortuus erat surrexisse, saltem in respectu discipulorum qui nesciebant adhuc distinguere de æqualitate, vel inæqualitate miraculorum, quam aliquem viuentem ambulare super aquas, & ideo fortioribus prolationibus indiguit.

Quare Petrus nunc ante omnes locutus est. Et quòd Petrus omnibus discipulis Christi in cunctis confidentior fuit. Et nullus discipulorum erat, ita paratus ad moriendum pro Iesu sicut Petrus. Quæst. CLXV.

Qvaeretvr, quare Petrus nunc ante omnes locutus est: nam cęteris tacentibus ipse loquitur. Aliqui dicunt, quòd hoc fecit propter dignitatem, quia ipse caput, & vertex collegij Apostolorum est, & ideo vbique primus loquitur.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo quia non seruabatur inter discipulos Christi in loquendo semper iste ordo, sed aliquando loquebatur vnus de minoribus non loquentibus maioribus: Io. 6. in saturatione turbarum dixit Andreas, est puer vnus hic. etiam & non sequitur Petrus, & alicubi Ioannes, & Iacobus loquuntur & non Petrus, vt Luc. 9.

Secundo quia istud tenet aliqualiter quando aliquis actus est gerendus nomine collegij, prætendit ille qui est caput, quia ille gerit vices collegij, & tamen quando personæ collegij agunt actus priuatos nõ ponitur nec consideratur aliquis ordo, & ita si Christus aliquid quæreret ab omnibus Apostolis, & aliquis deberet nomine omnium respondere, debebat esse ille pręcipuus eorum, quia actus erat nomine collegij, & ita hic Petrus non locutus est aliquid quod ad omnes pertineret, sed ad se solum, scilicet vt ambularet super mare, ideo quantum ad hoc non locutus est prior, quia erat excellentior.

Tertio patet, quia si esset iste actus collegialiter faciendus, non ideo præcederet, quia erat excellentior, sed forte quia nemo aliorum erat aptus ad loquendum: non ergo seruatus fuit ordo quantum adhoc.

Alij dicunt, quòd non constat, an Petrus prior omnibus locutus est, & tamen scriptura ponit de eo solo, quia introducit petitionem suam, scilicet quòd ambularet super aquas, cęteri autem, licet aliquid dixerint etiam ante Petrum, quia tamen illud non pertinebat ad miraculum, quod scriptura narrare deberet non descriptum est, sed solum de Petro. hoc quidem satis rationabile est.

Dicendum tamẽ verisimilius, quòd ante Petrum nemo locutus est. Causa fuit, quia ipse locutus erat confidentior cęteris: nam cęteri erant adhuc territi, & vix poterant quicquam loqui. Petrus autem sumpta confidentia locutus est: ipse enim est qui in omnibus confidentior cęteris inuenitur. Nam tempore

F passionis ipse dixit Christo. Domine si percutiemus
gladio, & ipse euaginato gladio amputauit auriculam
serui principis sacerdotum inf. 26. c. ipse etiam confi-
dentius ad Christum loquitur dicens, & si omnes scã-
dalizati fuerint, ego non te negabo, & si oportuerit
me tecum mori eod. cap. & licet ex humana fragili-
tate postea negauerit, tamen nullus tam dispositus
erat ad moriendum pro Iesu sicut Petrus, ita & hic,
licet timuisset sicut alij, tamen citius, quam alij resum
psit vires, & ita locutus est ante cęteros.

Sic dicit Hieronym. in omnibus autem locis ardẽ-
tissime fidei inuenitur Petrus, eodem igitur fidei ar-
dore quo semper, eodem quoque nunc tacentibus
G cęteris credit se posse facere voluntatem magistri.

Quare Petrus petiuit à Christo, quòd ambulare iuberetur super aquas, & an peccauit in hoc. Quæst. CLXVI.

Qvaeretvr, quare Petrus à Christo, quòd
ambulare iuberetur super aquas petiuit, &
an peccauit in hoc. Aliqui dicunt, quòd
fecit hoc ex animo volendi certificari de
dubio: nam dubitabat, an vere esset Christus qui am
bulabat super aquas, & voluit per hoc scire. Et patet
quia dixit. Domine si tu es, iube me venire ad te.

Sed dicendum, quòd non erat iste conueniens mo
H dus certificandi: nam si esset phantasma cum dixis-
set se Christum esse, habebat animum fallendi, & sic
diceret Petro, quòd ambularet super aquas ad hoc, q
submergeretur, & sic Petrus committeret se manife-
sto periculo mortis, si sic velit experiri, an erat Chri-
stus.

Secundo patet, quia Petrus non dubitabat de illo
qui apparebat, an esset Christus: nam si dubitaret nõ
posset ambulare super aquas, quia sine fide non po-
test impetrari à Deo miraculum Iac. 1. qui hęsitat si-
milis est fluctui maris qui à vento circunfertur. non
æstimet autem homo ille, quòd aliquid à Deo acci-
piat: & apparet magis, quia quando venit ventus ma-
gnus, ambulante Petro super aquas, & ille timuit, cę-
I pit mergi, & hoc erat, quia (vt dixit Christus) fuit tũc
Petrus modicę fidei, & dubitauit: ergo quando de-
scendit de nauicula non erat modicę fidei, quia alias
tunc fuisset submersus: ergo non petiuit hoc à Chri-
sto ad certificandum se an Christus esset, si hoc firmi-
ter credebat. Alij dicunt, quòd Petrus fecit hoc pro-
pter inanem gloriam, & ostentationem, scilicet quia
voluit gloriosus super cęteros videri, quòd ipse cum
magistro suo ambularet super aquas. Sed dicendum,
quòd non stat, quia si ad hũc solum finem petiuisset,
Christus non concederet, quia Deus non facit mira-
cula fauendo vitijs nostris, & tamen fecit eum ambu
lare miraculose super aquam: ergo non petiuit ad
hunc finem, & ita tenet Hieronym. quòd nõ fuit de-
siderium ostentationis. Dici ergo potest vno modo,
K quòd fecit Petrus hoc, quia Christus posuit in corde
eius, quòd peteret istud: nam ad laudem Christi istud
pertinebat vt infra dicetur, & tamen Christus non cõ
uenienter iuberet Petro ambulare super aquas nisi eo
petente, ideo mouit eum ad petendum. Aliter potest
dici, quòd Petrus fecit hoc ex magno amore Christi:
nam tanto ardore ad eum afficiebatur, quòd nolebat
saltem ad horam esse sine illo, & quia forte putabat,
quòd aliquanto tempore ambulaturus erat Iesus su-
per aquas, petiuit quòd posset ad eum venire, ideo nõ
petiuit dicens iube me ambulare super aquas, sed iu-
be me venire ad te super aquas: hæc enim consuetu-
do Petri erat, quòd ad Christum cito venire vellet,
quandocunque poterat.

An

An peccauit Petrus petendo ſuper aquas ambulare, Quæſt. CLXVII.

QVAERETVR, an peccauit Petrus petendo ambulare ſuper aquas. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia petebat operationem miraculi ſine neceſſitate, & tamẽ hoc illicitum eſt; quia ad curioſitatem pertinet, ideo peccaret. Secũdo quia ob hoc vr̃ Petrus incępiſſe mergi, quia peccauerat, & ſic peccatum eſt, quia petebat, quod illicitum erat. Alij dicunt, ꝙ non peccauit, quia ſi peccaret petendo Deus non concederet illud, & tñ conceſſit, ideo non peccauit. Dicendum, ꝙ hoc pendet ex præced. q. nam ex intentione petentis efficitur, ꝙ petitio ſit iuſta, vel iniuſta, qñ ipſa res in ſe non eſt abſolute mala; & ita erat hic, quia ambulare ſuper aquas, non eſt malum, ſed eſt excedẽs naturam noſtrã, & ideo ex ſola intentione patebat, ꝙ bonum, vel malum eſſet: Petrus autem non petiuit hoc ad inanem gloriam, vt dictum eſt præced. q. ſed ex amore quo nolebat abſens eſſe à Chriſto, ſaltem ad modicum tempus, ideo non fuit illicita cauſa petendi, ſed laudabilis. ſi autem fuiſſet cauſa oſtentationis, non conceſſiſſet Chriſtus, ſicut qñ duo fratres Iacobus, & Ioannes petiuerunt à Chriſto, vt vnus eorum ſederet ad dexterã illius & alius ad ſiniſtram in regno eius infra 20. nam Chriſtus non conceſſit, cum ſolum mundanum honorem peterẽt, & ob hoc cęteri de eis indignati ſunt eod. c. nunc vero non indignati fuerunt alij ꝯ Petrũ, & ſic vr̃, quòd non petebat hoc ad honorem. Ad primum dicendum, ꝙ licet non eſſet neceſſitas eripiendi hominem ab anguſtia, erat tñ feruor charitatis, quę impellebat ad petendum, ideo non erat illicitum, nec curioſum, ſed laudabile. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Petrus incępit mergi, non quidem quaſi peccaſſet petendo, quia tunc, vel Chriſtus non conceſſiſſet; vel mox vt de nauicula deſcẽdit ſubmergeretur, & tamẽ non ſubmerſus eſt tunc, ideo non peccauerat petendo, ſed peccauit aliqualiter, vel defecit, quãdo timuit validum ventum, ideo tunc mergi cępit.

Quomodo Petrus auſus eſt nunc petere iſtud à Chriſto, & ad verbum eius ambulare ſuper aquas. In quo oſtenditur quòd Petrus in omnibus fidei ardentiſſimæ inueniebatur. Quæſt. CLXVIII.

QVAERETVR, quomodo Petrus auſus eſt nunc petere iſtud à Chriſto, & ad verbum eius ambulare ſuper aquas: nam difficile erat, ꝙ homo grauis ſuper mare ambularet, cum nunquam Petrus ante hoc talia fieri audierat. Dicendum, ꝙ Petrus petiuit hoc ex magna fide: fuit.n. fides Petri hic plena ex omni parte. Primo quidem circa Chriſtum, ſ. ꝙ ille erat qui ambulabat ſuper aquas, in quo forte alij non erãt tam certificati. Secundo habebat claram fidem circa Chriſtum, ꝙ ipſe poſſet ambulare ſuper aquas: nam cęteri, licet viderent eum ſic ambulantem non plene credebant, quia ſtupebant qũo hoc poſſet, eratq; excęcatum cor eorum, cor autem Petri non erat circa hoc excęcatum ſicut cęterorum. de quo Marc. 6. Tertio habebat fidem, ꝙ non ſolum ipſe poterat ambulare ſuper aquas, ſed ꝙ ẽt tanta erat poteſtas ſua, ꝙ poſſet quem vellet deducere ſuper aquas, & hoc erat magnum: nam Chriſtum ſuper aquas ambulare Petrus videbat, & ſic recte de hoc ſentire poterat, neminem tñ ad imperium eius viderat adhuc ambulantem ſuper aquas: credere ergo hoc magnum erat, & in hoc fuit valde laudabilis fides Petri ſicut fides Centurionis qui nullum vidit ſanari à Chriſto in abſentia, & tñ credidit, ꝙ facere poſſet ſup. 8. c. Quarto fuit confidentia magna de bonitate Chriſti: nam dato, ꝙ poſſet ille

A deducere illęſos homines ſuper aquas, ꝙ Chriſto iubente non formidaret deſcendere in mare ad ambulandum ſuper aquas, quaſi ad hoc ſolitus eſſet magna confidentia erat, & tñ intrepide illud egit, ideo confidens valde erat, & ideo nimium ſuper cęteros laudabilis erat quippe feruentior ad Chriſtum, ideo confidentior & cõſtantior erat. Sic dicit Hier. in oĩbus aũt locis ardentiſſimę fidei inuenit Petrus, eodẽ igitur fidei ardore quo ſemper, nunc quoq; tacentibus cęteris, credidit ſe poſſe facere per voluntatem magr̃i, qđ non poterat per naturam; & ideo verba fidei locutus eſt: nam cum ait, iube me venire ad te ſuper aquas, expreſſit quid credebat, ſ. ſi tu iuſſeris immediate ego po- B tero ire, & non eſt opus niſi ꝙ iubeas, & non ores, nec ꝙ quid aliud facias. Sic dicit Hier. iube me, &c. q. d. tu præcipe & illico ſolidabuntur. vnde & leue fiet corpus, quod per ſe graue eſt; & ſic agnouit hic Petrus, & diſtinxit infirmitatem humanam, & Chriſti poteſtatẽ excelſam. Sic dicit Aug. libr. de Verbis Dñi, ſ. non. n. poſſum hoc in me, ſed in te: agnouit Petrus quid ſibi eſſet à ſe, & quid ab illo cuius voluntate ſe credidit poſſe, ꝙ nulla humana infirmitas poſſet. Sic etiã dicit Chryſ. vide quantus eſt feruor, quanta fides. non dixit ora, & deprecare, ſed iube: non enim ſolum credidit, quoniam poteſt ipſe ambulare ſuper mare, ſed quoniam poteſt, & alios inducere.

C *Quare alij Apoſtoli non petierunt à Chriſto ambulare ſuper aquas ſicut Petrus. Qui vix per modicum tempus à Chriſto poterat abeſſe. Quæſt. CLXIX.*

QVAERETVR, quare alij Apoſtoli, aut alij eorũ nõ petierunt à Chriſto ambulare ſup aquas, ſicut Petrus. Dicendum, ꝙ hoc fuit propter paucitatẽ fidei, & confidentię: non. n. põt aliquod miraculũ obtineri ſine fide Iac. 1. & ꝙ illa ſit ſine hęſitatione, & tñ diſcipuli non ſolũ hęſitabant, ſed ẽt valde dubitabant, eratq; cor eorum valde excęcatũ circa id, quod Chriſtus nunc faciebat. vnde non ſolum antequam Petrus peteret ambulare, ſed ẽt poſtquam ambulauerat cũm Chriſto ſuper mare videntibus eis, & redierat ad na- D uem, & Chriſtus introierat in illam: ſtupebant diſcipuli intraſſe, qui ſtupor infidelitatis cuiuſdam eſt, ſ. q a non poterant intelligere qũo homo poſſet talia facere: ſic dr̃ Marc. 6. aſcendit ad illos Ieſus in nauem, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupebant: non. n. intellexerant de panibus: erat. n. cor eorum obcęcatum, & ſic non peterent à Chriſto, ꝙ ambularent ſuper aquas, cum ſuper hoc multum dubitarent, & non crederent, ꝙ poſſet eos incolumes deducere ſuper aquas: Petrus aũt, quia magnã fidem hẽbat petiuit hoc, vt oñſum eſt pręced. q. Secundo fuit ex ſpãli feruore quem Petrus hẽbat ad Ieſum: nam nolebat ſine eo manere ſaltem ad modicum tp̃s, ideo petiuit ire ad eum ſuper aquas (vt dicit Chryſ.) cęteri autem nõ erant tam ardentes ad Chriſtum, ideo non erat eis tã- E ta ſolicitudo eundi ad Chriſtum: tantus aũt erat ardor Petri eundi cito ad Chriſtum, ꝙ ad tollendum parui tp̃is moras exponebat ſe periculo, vt cito veniret, ſic patet Io. 21. vbi cum poſt reſurrectionem Chriſti Petrus, & alij diſcipuli eſſent in naui piſcando, & apparuiſſet Chriſtus ambulans in litore, dixit Ioannes Dñs eſt: Petrus aũt cum audiſſet, quia Dñs eſt exiuit de nauicula, & natando venit ad Chriſtum, cęteri aũt nauigio vecti venerunt, diſtabant tñ à litore quaſi ducentis cubitis eod. c. & hoc fecit Petrus, vt veniret citius, q̃ illi qui in nauigio veniebant trahentes piſcium capturam, nemo autem aliorum natare voluit, vt ad Ieſum veniret niſi Petrus, ita & nunc ipſe ſolus petiuit venire ſuper aquas ad eum. Tertio fuit, quia Chriſtus

non

non dedit hoc in corda aliorum discipulorum: noluit enim quòd tota multitudo discipulorum ambularet super aquas, quia ad hoc, quòd Petrum voluit Christus ambulare super aquas sufficiebat, quòd ipse solus ambularet, ideo non dedit hoc desiderium cordibus aliorum, nec confidentiam ad illud petendum.

Quare nunc Petrus petiuit ambulare super aquas, & non iuit natando sicut alia vice. Quæst. CLXX.

QVAERETVR, quare nunc Petrus petiuit ambulare super aquas, & non iuit natando ad Christum, sicut alia vice in eodem mari Galilæę natando venit ad ipsum: Io. 21.

Dici potest vno modo, quòd tunc Petrus venit natando, quia licet voluisset petere à Christo, quòd ambularet super aquas, non poterat petere, quia Christus distabat ab eo plusquam ducentis cubitis: nam nauicula erat tunc intra mare quasi ducentis cubitis eodē cap. Christus autem erat in litore, ideo distabat à nauicula plusquam ducentis cubitis, & sic non erat in promptum, vt loqui posset ad Christum, nunc autem erat Christus iuxta nauem, vt patet supra in litera, & Marc. 6. ideo poterat Petrus loqui Chr̄o. ex quo apparet, quòd iam Christus locutus fuerat ad discipulos manentes in naui, scilicet habete fiduciam, ego sum, nolite timere.

Secundo fuit, quia quando Petrus vidit Christum Io. 21. erat Christus extra mare, scilicet in litore, nunc autem erat super aquas maris, & vsque ad litus poterat Petrus natando peruenire, ideo petiuit, quòd ambularet super aquas, nunc vero super ambulabat in aquis, & nesciebat Petrus quanto tempore ibi moraretur, & ita non posset Petrus natando sequi Iesum ambulantem, ideo petiuit, quòd permitteretur, & iuberetur ire super aquas.

Tertio & principaliter fuit, quia Petrus volebat venire ad Iesum, vt esset cum eo, & loqueretur sibi, & tamen cū Iesus esset stans, & ambulans super aquas, si Petrus natando veniret, non posset stare cum Iesu, & comitari eum, & loqui, ideo oportuit, quòd peteret ambulare super aquas. quod vero dicitur Ioan. 21. erat existente Iesu in litore, & postquam Petrus veniret natando ad litus poterat esse cum Iesu, & loqui, ideo ibi non petiuit, quòd ambularet super aquas, sed natauit cū hoc facere posset, & ista est causa pręcipua.

Quarto fuit, quia Christus non dedit tunc Petro in mentem illud petere sicut nunc. ratio est, quia nunc incitauit eum ad petendum, eo quòd ad honorem Christi pertinebat, quòd faceret ambulare Petrum, vel aliquem super aquas, & quia semel faciendo ostēderat sufficienter potestatem ad hoc, nō expediebat, quòd postea faceret, nunc autem fecit, quia nūquam ante hoc fecerat.

Quare Christus iussit Petro venire ad se super aquas. Et quòd nihil est impossibile habenti fidem. Et quòd voluit Christus ostendere quoddam initium futuræ gloriæ per dotes corporis quibus quandoque vsus est. Quæst. CLXXI.

QVAERETVR, quare Christus iussit Petro venire ad se super aquas. Dicendū, ꝙ primo fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis suæ: tantæ.n. potestatis erat Christus, ꝙ non solum ipse ambulare super aquas posset, sed ēt ducere super aquas quos vellet: voluit ergo aliquem secum ducere, & ille fuit Petrus qui hoc petiuit. Secundo fuit, vt non appareret impotens: rogauerat .n. Petrus Chr̄m ex magno ardore, ꝙ faceret eum venire super aquas ad se, si aūt non concederet, videretur impotens ad

F hoc, vt ergo non appareat impotens iussit, ꝙ veniret.
Tertio fuit, vt ostenderet verum esse, quod prędicabat:
ipse.n. docebat discipulos confidere in eis, quę pete-
rent, & ꝙ si hērent fidem sicut granum sinapis, nihil
eis esset impossibile inf. 17. & 21. possent.n. transplāta-
re arbores de terra super vndas maris ad solum impe-
rium, & hoc maius est, q̃ ꝙ hō ambulet super aquas
maris, ideo possent ambulare ipsi super aquas, si confi
denter aggrederent̄ illud, & ducere alios super aquas,
quanto magis, ꝙ ipsi petendo à Christo ambulare su-
per aquas possint illud facere, ideo Christus cōcessit.
Quarto fuit ad ostendendum in nobis veritatem futurę
glorię, i. ꝙ nunc esset quędam imago illius: nam quia
G dotes corporis pertinent ad futuram gloriā, vt quod-
dam initium illius glorię Chr̄s ostenderet nobis hic ma-
nentibus, voluit vti his dotibus aliqñ videntibus disci
pulis suis, vel aliquibus eorum, sic fuit de transfigura-
tione inf. 17. vbi ostēdit Christus dotem claritatis, hic
aūt ostēdit dotem agilitatis ambulando super aquas, &
quia non solum corpus suum glorificādum erat, sed ēt
corpora nr̄a, q̄ dēnt fieri conformia corpori eius, vo-
luit ēt in aliquo de nobis ostēdere quandam similitudinē
illius glorię, qđ in Petro fecit dando ei, ꝙ ambularet
super aquas. Quinto & principaliter fuit ad tollendā
suspitionem de miraculo isto quātū ad discipulos: nā
discipuli timuerant dixeruntq. phātasma est, eo ꝙ nō
H putabāt, ꝙ hō posset ambulare super aquas: fecit ergo
ꝙ ēt Petrus ambularet coram eis super aquas ad solū
imperium eius, & tñ de Petro ablata erat suspitio, quia
erat inter eos, & sciebant, ꝙ non erat phantasma, cre-
derent ergo ꝙ Iesus ēt non erat phātasma. Sexto fuit
ad tollendum suspitionem discipulis de mō faciendi:
nam dato, ꝙ crederent, ꝙ ille erat Iesus qui ambula-
bat super aquas, putarēt forte, ꝙ arte dæmonum hoc
faceret: nam manserat die pręcedenti, & tota nocte
in mōte solus, & ibi posset secrete dęmonibus collo-
qui ad hoc, ꝙ ista magice faceret: de Petro aūt consta
bat, ꝙ ignarus, & piscator erat, nihil horum sciens,
ideo non putaretur, quòd magice hoc faceret. Et si
dicatur, quòd Christus illum magice mouebat super
I aquas, non erat verisimile, quia ad hoc, quòd hoc fa-
ceret, oportebat pręmitti aliquas cęremonias, cū ma-
gicum nihil fiat nisi pręmissis quibusdam, & tamen
mox vt Petrus petiuit, quòd veniret ad Iesum super
aquas dixit Christus veni, & venit nullo alio facto: er-
go non erat verisimile, quòd magice fieret, hoc autē
totum necessarium erat ad hoc, quòd discipuli recte
sentirēt de miraculo isto: nam etiam his omnibus fa-
ctis dubitabant aliqualiter: nam dicitur, quòd erat cor
eorum excęcatum: Marc. 6. c. Septimo fuit, & adhuc
principalius ad tollendum dubium de cordibus no-
stris, quia quidam hęretici ex hoc occasionem sume-
bant: volebat .n. Christus ad ostendendam potestatē
suam ambulare super aquas, & quia non poterat sic
ambulare nisi corpore suo existente leui pro tunc, ita
K quòd non premeret aquas, ita putauerūt aliqui, quòd
Christus non habuit verum corpus humanum, cum
omnia illa sint pōderosa, sed quòd habuit corpus ae-
reum, quod non premit aquas, sed naturaliter est sup
illas, & ex hoc inferebant, ꝙ Chr̄s non esset natus de
virgine, nec verus hō, qđ erat euacuare totā fidē. Sic
.n. Manichęus, & Marchiō tenuerunt, vt ait Hier. Xp̄s
aūt voluit hoc excludere, & ideo fecit, ꝙ Petrus ambu
laret cum eo super aquas: nā de Petro notū erat, quòd
erat verus hō, corpus graue hn̄s, iō sicut ille ambula-
bat, poterat Chr̄s à fortiori hn̄s verum corpus huma-
num ambulare super aquas. Sic dicit Hier. s. qui putāt
Dn̄i corpus, ideo non esse verum, quia super molles
aquas quasi molle, & aereū incesserit, rn̄deāt qūo am-
bulauit Petrus quem vtiq; verū hominē nō negabūt.

Quo-

Quomodo potuit Petrus ambulare super aquas. Et an manerent illæ in sua natura. *Quæst. CLXXII.*

QVAERETVR quomodo potuit Petrus ambulare super aquas.

Dicendum, quòd vt dictum est supra questio. 155. poterat hoc fieri tripliciter. Vno modo, quòd Deus alleuiaret eum sustinendo eum super aquas. s. ꝙ quandocũque corpus Petri graue maneret, sicut prius, & aquæ molles non potentes corpora ponderosa sustinere, teneretur Petrus super aquas, quia Deus illum tenebat, sicut & in aere aliquis tenetur, quod est minoris sustinentiæ, vt patet de Abacuc portato ab Angelo de Iudęa in Chaldæam, vt daret cibos Danieli. Dani. 14. poterat ergo a fortiori teneri Petrus super aquas. Secundo esse poterat per aquarum indurationem, non quidem vbique, sed in illis solis partibus quas Petrus premebat & tunc non solum eum, sed etiam quẽcunque alium hominem sustinere possent, dato quòd non ambularet ibi iubente Christo, sed sponte sua. Tertio fieri poterat per vsum dotis agilitatis. nam beatorum corpora omnia erunt agilia, ita vt nihil impediat eos ambulare super aquas, & super ventos propter eorum leuitatem: poterat autem concedi Petro ad tempus vsus istius dotis, & sic posset super aquas ambulare, licet aquæ non solidarentur. Istos modos tangit Hiero, dicens iube me venire ad te super aquas, quasi dicat, tu pręcipe, & illico solidarentur. vnde & leue fiet corpus quod per se graue est. Sed dicendum videtur, quòd primus modus est verisimilior pro pręsenti: nam si aquę p̃ quas Petrus transibat solidabantur, etiam si dubitaret non submergeretur, quia per aquas induratas quilibet potest procedere etiam sine fide, & peccator, & tamen mox vt dubitauit cępit mergi. ergo non erant aquæ solidatę. Secundo, quia ambulante Petro super aquas mouebantur aquæ, & fluctuabant, & ideo q̃n ventus validus surrexit timuit, & t̃n si Petrus sensisset sub pedibus suis aquas solidatas non timeret ventum, nec etiam illę fluctuarent. ergo non erant solidatę. De tertio modo etiam dicendum, quòd non est satis verisimilis, quia ꝙ Christus vteretur dotibus q̃n vellet naturale erat sibi, cum ipse esset vere beatus quãdiu hic manebat, & dotes corporis sunt oĩm beatorũ ideo vti illis liberum ei erat: Petrus aũt erat mortalis nondum beatus: ideo non est satis verisimile, quòd daretur sibi vsus dotis alicuius, quia tunc oportebat, quòd ipse haberet illã agilitatem in se, quod repugnabat satis grauitati corporis sui: nõ est t̃n impossibile, ꝙ daretur ei adhuc viuenti in hac vita vsus alicuius dotis ad tẽpus. non est tamen concedendum, cum sint alij modi per quos soiuetur hoc, qui magis conueniunt sacrę Scripturæ: cum reperiamus similia exẽpla, scilicet, quòd sit primus modus, ita quòd corpus Petri maneret graue sine vsu alicuius dotis, & tamen Deus illud sustentaret non solidando etiam aquas. Item patet quia si per vsum dotis agilitatis hoc fieret, oporteret quòd bis concederetur ei iste vsus, scilicet, semel quando cępit descendere de naui, & ambulare super aquas, & iterum postquam desijt mergi: nam cum cępit mergi non vtebatur dote agilitatis. & sic melius dicetur, quod Petrus in se, sicut grauis erat, ita semper grauis manebat, & ideo quandiu sustentabatur a Deo ambulabat super aquas, cum vero sustentari desinebat incipiebat mergi.

Ad secundum Hiero. dicendum, quòd verum est, sicut ipse dicit, quòd poterat Christus aquas solidare, vel corpus Petri quod graue erat leue reddere, & tamen neutrum eorum fecit, sed sustẽtabat illum super aquas. Et patet hoc, quia non oportebat ambo simul

A fieri cum alterum sufficeret: nam si corpus Petri fieret leue non erat necesse aquas solidari, vel si aquæ solidarentur, non erat necesse leue fieri corpus Petri: & ideo non loquitur Hier. de eo quod factum est, sed de eo quod fieri posse credidit.

Aliter etiam dici potest, quòd etiam si hæc fierent non vteretur Petrus dote agilitatis, quia cum dicitur, & leue fiet corpus quod per se graue est: non accipitur formaliter, sed effectiue, scilicet, non efficietur corpus in seipso leue, ita vt non habeat grauitatem, sed alleuiabitur, idest, quòd quamuis graue maneat, non premet aquas tangẽdo eas ac si esset leue, & hoc quia Deus illud sustinebit.

B *Quare Petrus videns ventum validum timuit, ita vt inciperet mergi.* *Quæst. CLXXIII.*

QVAERETVR, quare Petrus videns ventum validum timuit, ita vt inciperet mergi.

Dicendum putant quidam ꝙ Petrus rationabiliter timuit, quia cum prius ambularet super aquas, nunc mergi incipiebar.

Sed non stat, quia submersio non fuit causa timoris, sed potius fuit timor causa submersionis: nam dicitur in litera, ꝙ videns ventum validum timuit, & sic ventus fuit sibi causa timendi, & tunc cępit mergi & clamauit. Secundo patet hoc, quia si Petrus rationabiliter timuisset, non argueretur a Christo quasi irrationabiliter timens, & tamen arguitur cum dixerit
C ei modicę fidei, quare dubitasti? ergo non timuit postquam cępit mergi. Tertio patet, quia infidelitas quędam, vel defectus fidei fuit causa, vt submergi inciperet Petrus: cum Christus vocet eum modicę fidei, & tamen si postquam inciperet mergi timeret, non esset aliqua infidelitas: ideo non timuit quasi incępisset prius mergi.

Sed dicendum, quòd Petrus ambulabat super aquas, & videns subito ventum validum venientem timuit, & incępit dubitare an posset ambulare super aquas nunc. accidit autem iste timor ex fragilitate humana: nam Petrus magnam fidem habuerat Respon. Doct.
D quando petiuit a Christo, quòd ambularet super aquas, vt ostensum est, supra quæst. 170. & illa fides non fuit ei a seipso, sed a Deo: nam corda cęterorum erant excęcata, vt non solum tunc, sed etiam postquam Christus intrauit in nauem stuperent non bene aduertentes ad miraculum, vt dicitur Mar. sexto, quòd ergo solus Petrus tam bene sensisset, a Christo sibi collocatum erat: nunc vero infirmitati suæ relictus timere cępit.

Quare Petrus non cœpit timere illico, vt exiuit de naui intrans in aquam, sed postea. *Quæst. CLXXIIII.*

QVAERETVR, quare Petrus non cœpit timere
E statim, vt exiuit de naui intrans in aquã, sed postea: nam dicitur, ꝙ iam ambulabat sup aquas, vt veniret ad Iesum q̃n cępit timere, & t̃n potius timere debuisset q̃n incipiebat ambulare cum nũquã hoc tentasset, postquam vero aquę cęperant eum sustinere debuisset esse securus. Dici põt primo, ꝙ hoc fuit, quia tunc cępit esse causa timendi, & non prius. nam tunc timuit videns ventum validum surgere, & iste non surrexit q̃n ipse cępit ambulare super aquas, sed postea, quia cępit mare tranquillum cessante prius p̃cella, & plani fluctus sub pedibus erant: & ideo non timebat. nunc veniente vento valido putauit, quòd non posset stare pedibus, sed cogeretur cadere, & insuper fluctus tollerentur in altũ, & operirent eũ, & sic

timere cępit,& si ista accidissent Petro,mox vt exiuit de naui magis timuisset.Secundo,& principaliter fuit quia Christus voluit,ꝙ tunc,& non prius Petrus dubitare inciperet:nam si prius dubitaret,& timeret prius mergeretur,quia mox vt timuit,cępit mergi,& tamē si mox vt exiret de naui inciperet mergi,putaret hoc euenire ex Christi impotentia, qui non posset eum sufficienter sustentare in fluctibus:ideo noluit, ꝙ tūc mergeretur, sed postea cum aliquantulum ambulasset:nam tunc manifeste appareret, ꝙ proueniebat ex timore, & infidelitate Petri, & non ex impotētia Christi:cū ante hoc eū fecisset faciliter,& secure ambulare super aquas,& ideo Christus noluit, ꝙ ventus validus,quem Petrus timuit,veniret,qñ ipse exiuit de naui,sed qñ iam aliquantulum ambulauerat.

Quare Christus permisit quòd submergeretur Petrus. Et quid nos per hoc docemur. Et quòd Deus non solum nobis credentibus facit miracula, sed dat etiam fidem qua miracula obtineamus.
Quæst. CLXXV.

QVAERETVR cum Christus miraculose faceret Petrum ambulare super aquas, quare permisit,quòd submergeretur.

Dicendum quòd primo fuit, quia Petrus dubitauit.nam Christus in hoc veram ostendebat doctrinā suam:dixerat enim ꝙ quicquid peteremus si haberemus fidem obtineremus.j.17.& Lu.17.ita ꝙ non hæsitaremus.j.21.nam qui hęsitat nihil accipit a Deo ēt si postulet.Iac.1.vtraque ergo partem Chrs verā ostēdebat.primam ostenderat:nam ex eo ꝙ Petrus fidem habens petiuerat ambulare super aquas, & cōcessum fuit ei,vt patet s̄.nunc vero fidem illam perdebat, iō oportebat,ꝙ perderet id quod obtinuerat. Secundo fuit,vt de hoc doctrinam omnibus discipulis traderet vt confidere addiscerent:ideo.n.cum Petrus dubitās, & timens mergi cępit,Christus arguit eū corā omnibus dicens:modicę fidei,quare dubitasti? & ista redargutio proderat,quia erat in facto.& tñ non potuisset, ita conuenienter fieri, nisi Petrus ex paucitate fidei mergi permitteretur: ideo permissus est mergi. Tertio factum est, vt erudiatur homo non aspirare ad ea, quæ maiora sunt eo:nam licet Petrus bono animo petiuerit ambulare super aquas,scilicet, ex ardore, quo cupiebat non separari a Christo saltem ad modicum tempus:tamen hoc quod petiuit erat extra vires humanas:ideo licet Christus ei concesserit, quia bono animo petiuerat:ostendebat tamen rursus, quòd talia appetenda non erant,quia nobis maiora erant, & hoc vt nō assuesceret Petrꝰ,vel aliqs alius talia petere, & hoc bene Petrus tenuit.nam nunquam postea petiuit ambulare super aquas, quia licet semel voluit ꝑ mare venire ad Christum existētem in litore, non petiuit ab eo quòd cōcederet sibi ambulare sup aquas, sed ipse natando illuc iuit Ioan.21. Quarto fuit, quia Christus voluit ostendere, quòd totum hoc miraculum erat ab eo:cum autem viderent discipuli ambulantem Petrum super aquas inoffense, putarent eum virum magnæ sanctitatis, & ideo ista promereri, & quanto magis ex meritis Petri putaretur miraculum ei esse debitum,tanto minus esset Christo attribuendum,vel liberaliter concessum, cum ergo permisit Christus Petrum timere,& submergi, ostendit tantā esse Petri fragilitatem,quòd etiam fidem sibi datam retinere per seipsum non potuit, sed ex paucitate fidei timere cępit, cum tamen iam ex Dei beneficio securus,& incolumis aliquātulum super mare ambulasset,& sic apparet,ꝙ totum est ex Christi bonitate, & potestate,quod ex meritis aūt Petri nihil est, qui tā

F timidus fuit,vt nunc submergeretur. Quinto fuit ad
ostendendum,ꝙ non solum miracula ipsa Deus facit
nobis credentibus,sed etiam ipsam fidem per quam
miracula fieri obtinemus,Deus nobis dat, ita vt totū
ab eo proueniat,a nobis aūt nihil. Quod patet, quia si
fides esset ab homine cum Petrus tātam fidem a prin
cipio habuisset,vt ostensum est,supra q.170.a fortiori
eam retineret postquā cęperat ambulare sup aquas,
& tamen non tenuit,sed timuit: ergo videtur ꝙ non
habebat fidem a seipso,sed a Deo. & qñ voluit quòd
illam teneret erat constans:cum aūt illum sibiipsi re-
liquit mox timuit,& dubitauit,& mergi cępit. Sexto
fuit,vt appareret differentia inter Christum,& Petrū;
nam si Petrus ambularet inoffensus super aquas, nec
cępisset vnquam mergi: non appareret differētia ma
G gna inter ambulationē Christi,& Petri,& aliqui sim-
plices putarēt ꝙ Petrus virtute propria ambulauerat
super aquas, vel ꝙ facile erat super aquas ambulare:
cum vero Christus inoffense ambulauit Petrus autē
mergi cępit,apparuit differētia vnius ab altero. & fuit
valde conueniēs istam differētiam ostendi. Septimo
fuit ad tollendum Petro occasionē superbiēdi. nam si
Petrus inoffense sup aquas ambulasset, postea ex hu-
mana fragilitate insurgere ei elatio, quòd solus de
Christi discipulis sup mare ambulasset: ista autē ela-
tio esset periculosa nimis,& in se peccatum erat: ideo
voluit illam Christus vitare: ita etiam vitabat in mul-
tis alijs ipsis discipulis occasionē gloriandi, vt Luc.10.
H dicitur,quòd veniebant discipuli gaudentes ad Chri-
stum dicētes. Domine etiam dæmonia in nomine
tuo subijciuntur nobis,& Christus ait, nolite in hoc
gaudere,quòd spiritus vobis subijciuntur, sed potius
in hoc gaudete,quia nomina vestra scripta sunt in cœ
lo.ita & nunc voluit auferre Petro occasionē gloriandi,
di,& abstulit illam de facto, quia permisit illum sub-
mergi,in quo apparuit Petri fragilitas:nam a Christo
redargutus est, quòd modicę fidei esset: ideo de hoc
gloriari non poterat,quia nihil habebat, de quo glo-
riaretur, sed de quo erubesceret. Octauo fuit ad
hoc, quòd Christi miraculum maius esset:nam si Pe
trus ambulasset super aquas,& non fuisset mersus, ap
pareret Christi miraculum in hoc,ꝙ Petrum faceret
ambulare sup aquas, nunc vero miraculum apparuit
I in hoc ꝙ eum sup aquas deduxit, & in hoc, ꝙ postea
submergi incipientē ex paucitate fidei suę erexit, &
ambulare fecit,sicut prius,ita vt iam non submergere
tur. Nono fuit, & principaliter ad tollendam inuidiam
aliorum discipulorum: nam si Petrus ex magnitudi-
ne fidei ambulasset super aquas cum Domino nostro
sus(quod nulli eorum datum fuerat) reputantes hoc
esse magnam excellentiam,inuiderent illi,& indigna
rentur. nam si quando duo fratres.s.Ioannes, & Ia-
cobus petierunt sedere ad dextram, & sinistram
Christi, ex hoc solo, quòd petierunt, etiam si eis
non fuerit concessum, indignati fuerunt omnes alij
Apostoli.j.20.a fortiori nunc si realiter soli Petro tan
ta dignitas tribueretur quòd ambularet super aquas
K inoffensus inuiderent cęteri, & indignarentur: Chri-
stus tamen tollere voluit occasionem ad similia:
ideo permisit Petrum mergi ex paucitate fidei, vt sic
non appareret meritum, vel excellentia aliqua eius,
quod solus cum Christo super aquas ambulauerit,
sed redargutio a Christo facta, scilicet, quòd modicę
fidei esset. Sic dicit Chry.s.Petrus autē quod maiꝰ est
superans.s.vndas maris a minori turbatur.s.a vētu im-
pulsu: talis est enim natura humana, vt multoties in
magnis recte se habens, in minoribus reprehenda-
tur. hoc autem quod Petrus timuit,differentiam de-
monstrabat discipuli,& Magistri, sed & alios discipu-
los mitigabat.si enim in duobus fratribus sedentibus ad
dextram,

dextram, & ſiniſtram moleſtati ſunt: multomagis hic moleſtati fuiſſent, nondū.n. erant ſpiritu pleni: poſtea vero ſpirituales effecti vbique Petro primatū concedunt, & in cautionibus eum præmittūt. Decimo fuit ad inſtructionem Petri, & vt fides eius augeretur: cautiorque fieret: quando enim alicui omnia proſpere ſuccedunt efficitur elatus, & incautus, putans, quòd ſemꝑ ſibi eueniet, & ideo cauere non curat pericula, & eſt iſta inconſiderata ꝯfidentia maiorum malorū. Et ſic dicit Greg. de Petro, ꝙ Petrus poſt Chriſti negationem cautior, & humilior effectus eſt, ita & nūc cū ex paucitate fidei non ſucceſſiſſet proſpere quod agebat, caueret circa cętera, vt firmius teneret fidem. Sic dicit Hiero. paululum Petrus relinquitur tentationi, vt augeatur fides, & intelligat ſe non facilitate poſtulationis, ſed potentia Domini conſeruatum.

Quare Petrus ſubmerſus eſt etiam cum dubitare cœpit. Et quòd quædam miracula fiunt in inſtanti quædam ſucceſſiue. Et quid in vtriſque requiratur.
Quæſt. CLXXVI.

QVAERETVR, quare Petrus ſubmerſus eſt etiā ſi dubitauerit. nam fides neceſſaria eſt ad obtinēdum fieri miraculum, non aūt poſtquā miraculum factum eſt, quia ēt ſi tunc pereat fides manet id quod per miraculum impetratū eſt: apparet qa Deꝰ dedit ſcientiam Salomoni miraculoſe. 2. Reg. 3. & 2. Paral. 1. c. & erat tunc bonꝰ, vt patet ibidem, poſtea aūt malus effectus eſt, & tñ non perdidit ſcientiam. ita eſt in oībus gratijs gratis datis, & donis Dei, quia licet malus efficiatū, qui ſuſcepit, non priuatū illis. Sic. n. oēs miniſtri Eccleſiæ per ſolā Dei operationem recipiūt characterem ordinis in aīa, per quem ꝯſtituunt̄ in gradu excellentiori q̄ ſit quilibet non ordinatus, & tñ qñ peccant non aufert eis characterem licet poſſet auferre. & tñ hic iam Petrus obtinuerat fieri miraculum: cum ambularet iam ſuper aquas maris, ideo ēt ſi fides non maneret ei, non oportebat, ꝙ mergeretur. Dicendum ꝙ ad hoc, ꝙ miraculum fiat eſt fides neceſſaria tāquā diſpoſitio in eo pro quo fit miraculum. i. qui obtinet illud fieri. cum finitum eſt miraculum, ēt ſi relinquatū effectus miraculi, non eſt fides neceſſaria, & etiam ſi pereat non perit effectus miraculi. Et tñ ſciendum, ꝙ quædam miracula fiunt in inſtanti, ita ꝙ tota in inſtanti fiunt, & nihil illorum poſtea agendum manet. Alia vero fiūt in ſucceſſione quadam. ſ. ꝙ illud miraculum durat aliquandiu. De primis, vt ſuſcitare mortuos, ſanare cęcos, & ſimilia. Alia ſunt in ſucceſſione, vt victoria belli miraculoſe data, quia non fit in inſtanti victoria, ſed ſucceſſiue, etiam ſi Deo agente fiat, vt patet qñ Deus tpe Ioſue pugnauit ꝯ Chananæos mittens lapides grandinis de cœlo. nam illud non factum eſt ſubito, ſed dum fugerent Chananæi de Bethoron ex deſcenſu vrbis Bethoron vſque ad vrbem Azecha. Ioſue 10. ca. ſic etiam eadem die dedit Deus aliam victoriam miraculoſam Iudæis, quæ durauit quaſi ſpatio vnius diei. nam petiuit Ioſue, ꝙ Sol ſtaret quouſq; vindicaret ſe de inimicis ſuis, & dicitur, ꝙ ſtetit immobilis quaſi ſpatio vnius diei, quia non feſtinauit occumbere. eod. ca. ſic etiam retroceſſio Solis per decem lineas fuit miraculoſa. 4. Reg. 20. & Iſa. 38. & tñ facta eſt per ſucceſſionem, ſicut Sol mouetur ſucceſſiue. De miraculis quæ ſubito fiunt, ſolum oportet fidem haberi a petente antequam fiant: cum vero facta ſunt etiam ſi maneat effectus eorum, non eſt neceſſaria fides. vt ſi per fidem alicuius impetrata eſt ſuſcitatio alicuius mortui, vel illuminatio cęcorum: ēt ſi ille poſtea fidem perdat, non morietur, qui ſuſcitatus eſt, nec oculos, aut viſum amittet, qui illumi-

A natus eſt. In miraculis autem, quæ fiunt in ſucceſſione, requiritur, ꝙ fides petentis duret non ſolum quādo miraculū fieri incipit, ſed ſemꝑ quouſque finiatur, alioquin cum fides ceſſauerit interrumpetur miraculum, & non ꝯtinuabitur vltra: ſic patet Exo. 17. de victoria quam Deus dabat Iſraelitis contra Amalecitas. nam fiebat ad preces Moyſi, & quandiu Moyſes perſeuerabat orando erectis manibus, vincebant Iudæi Amalecitas. cum vero manus laxabat, vincebantur Iudæi ab Amalecitis. & ſic non ſufficiebat ad cōtinuandam totam victoriam, quòd Moyſes a principio oraret erectis manibus in cœlum, ſed ꝙ ꝯtinuaret ſic orationem quandiu durabat pugna, quæ ſucceſſiue fiebat. Ita nunc iſtud miraculum ambulandi ſu-
B per aquas erat continuum, & ideo oportebat, quòd tam diu duraret miraculum, quandiu duraret fides Petri, & quia illa interrupta eſt incipiente Perto dubitare, interruptum eſt miraculum, quia cępit mergi, & quia poſtea redijt fides liberatus eſt de ſubmerſione, ſicut quando Moyſes rurſus eleuabat manus cadentes, Iudæi qui vincebantur, vincere incipiebant, eodem cap.

Quare Petrus cœpit mergi, & non plene merſus eſt.
Quæſt. CLXXVII.

QVAERETVR, quare Petrus cępit mergi, & nō plene merſus eſt. nam dicitur, quòd cum mergi inciperet, extendit Chriſtus manum ſuam,
C & apprehendens eum tenuit Petrum.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia ad Deum pertinet cito liberare de periculis. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia interdum permittit hominem diu periclitari antequam liberet, ſic fuit nunc in liberatione diſcipulorum nauigantium. nam parte diei prętериti, & tota nocte vſque ad quartam vigiliam laborabant remigando: erantque in periculo ſubmerſionis. & tamē Chriſtus non venit, niſi vſque ad quartam vigiliam, vt patet in litera. Alij dicunt, quòd hoc fuit, quia in periculis ſubmerſionis oportet cito occurri ne pereat, q̄ ſubmergitur. Sed dicitur, quòd etiam hoc nō ſtat,
D quia licet ſubmergeretur totus, poſſet liberari, quia non illico moreretur, immo & aliquāto tempore poterat eſſe ſub vndis. ſic dicitur de Paulo, quòd die, & nocte in profundo maris fuit. 2. Cor. 11. & inde liberatus eſt miraculoſe. Sed dicendum, quod non fuit ſubmerſus totus propter fidē, quia ſicut propter diffidentiam mergebatur, ita redeunte fide liberatus eſt. nam mox, vt cępit mergi clamauit, & iſte clamor fuit ex fide. nam dixit Domine ſaluum me fac, in quo innuebat, ꝙ Chriſtus poterat eum liberare: ideo confeſtim antequam totus mergeretur liberatus eſt. Secundo fuit, quia Chriſtus non permiſit, ꝙ totus ſubmergeretur: nam licet Petrus deficeret in fide, videbatur pertinere ad impotentiam Chriſti, quòd eo præſente ſubmergeretur Petrus: ideo cum cępiſſet mergi apprehendit eum. De hoc dicit Aug. lib. de vrbis Domini
E præſumpſit Petrus de Dño, & titubauit, vt homo, ſed rediuit ad Dñm: nunquid ergo Dñs deſeret titubātē, quem audierat in neceſſitate? Tertio fuit, quia ſatis erat ad intentionem Chriſti, ꝙ inciperet mergi Petrus etiam ſi non mergeretur totus, quia hoc fiebat ad oſtendendum infirmitatem Petri, & paucitatem fidei eius, & alia quæ dicta ſunt ſupra q. 176. & tñ iſta ita ſufficienter oſtendebantur in hoc, quòd Petrus inciperet mergi, ſicut quòd totus mergeretur. nam qui mergi incipiebat quantum ex ſeipſo erat, totus mergendus erat, niſi ei ſubueniretur. ergo non differt quantum ad oſtendendam Petri infirmitatem, ꝙ merſus totus fuerit, vel mergi cęperit.

Quare Petrus cum cœpit mergi clamauit Domine saluum me fac. Quæst. CLXXVIII.

QVAERETVR quare Petrus cum cępit mergi clamauit dicens, Domine saluum me fac. Aliqui dicunt, ꝙ iste clamor fuit ex timore, quia mergebatur, & timor cogit hominem clamare etiam si nihil aliud habeat. sic fuit de discipulis putantibus Christum esse phãtasma, supra in litera. nam dicitur, ꝙ præ timore clamauerunt.

Sed dicendum, ꝙ Petrus clamauit timens, quia malum imminebat ei. s. mors, & tamen non fuit timor sola causa impellens ad clamandum, sed potius fides. Quod patet, quia expressit verba fidei. s. Domine saluum me fac: quando autem clamor est ex solo timore, est sonus incertus non formatis vocibus significatiuis, vel sunt saltem confusę voces. Sic dicit Hier. confusus clamor, & incerta vox magni timoris indicium est. & ita fuit clamor discipulorum. vnde multum differt clamor Petri a clamore illorum. Primo, quia clamor eorum ostenditur factus ex solo timore, cum dicatur, & præ timore clamauerunt. de Petro aũt dicitur, ꝙ clamauit, sed non dicitur, ꝙ præ timore. Secundo patet, quia discipuli non leguntur aliquid determinate dixisse, sed solũ ꝙ clamauerunt, ex quo colligitͬ, ꝙ erat clamor confusus, qui ad timorem pertinet. Sic dicit Hiero. ꝙ clamor confusus est signũ magni timoris. de Petro aũt legitͬ quid clamando dixerit, & sic nõ erat talis timor qualis timor discipulorum. Tertio apparet ꝙ clamabat Petrus ex fide, quia verba fidẽ ostẽdentia dicebat. s. Dñe saluum me fac, in quo innuit ꝙ Christus eum poterat liberare. sed hoc discipuli non dixerunt: non enim credebãt ꝙ ille erat Christus, sed phantasma, & dato ꝙ putarent esse Christum, adhuc non confidebãt, ꝙ posset eos liberare. Quarto patet, ꝙ Petrus ex confidentia clamauerit, quia exauditus est; nam illico vt clamauit, tenuit Christus manum eius, & liberauit ipsum, ꝙ tñ si non peteret confidenter nõ exaudiretur. de discipulis apparet, ꝙ non clamauerint ex fide, quia mox, vt clamauerunt dixit eis Christus, habete fiduciam, ego sum nolite timere. ergo nõ habebant fiduciam ante hoc, quia aliàs Christus nõ hortaretͬ eos habere fiduciam. Petrus igitur clamauit hoc dicens, Domine saluum me fac. quia erat in periculo, & credebat se posse liberari per Christũ, & nõ alias: ideo clamauit ad ipsum. Secundo fuit, quia Christus volebat liberare Petrum, & tñ Deus vult benefacere nobis rogatus a nobis: non quidem tamquam preces nostrę eum flectãt, sed quia preces nostræ nos dignos reddunt, vel saltem aptos ad recipiendum quod petimus: mouit ergo Petrum, vt illico oraret dicens, Domine saluum me fac. Deus enim qui a principio fidẽ Petro dederat, vt peteret ambulare super aquas: dedit & nunc, vt confidenter peteret ab eo liberationem. Tertio fuit ad nostram instructionem. nam Petrus ꝓsentibus discipulis clamauit dicens: Domine saluum me fac, & Christus illico eum liberauit, vt discamus, ꝙ quando aliquid confidenter petimus, Christus apponit manum suam ad illud faciendum, & ita nos cõfidenter in omnibus petemus.

Quare Christus ad Petrum liberandum extendit manum suam & tenuit eum, cum sine tactu posset eum liberare. Quæst. CLXXIX.

QVAERETVR, quare Christus ad liberãdum Petrum extendit manum suam, & tenuit eũ: nam poterat illum liberare non tangendo ipsum. Dicendum, ꝙ poterat Chr̃s solo verbo liberare non tangendo, sicut dixerat Centurio, supra
F 8. c. immo etiam sine verbo, & tñ voluit eum tenere manu. Primo, quia erat sibi propinquus. nã circa Christum ceperat Petrus mergi. Secundo ad ostendendum desiderium Dei benefaciendi nobis: licet enim Deus non egeat bonis nostris. Psal. 15. tñ non contẽnit nos, sed diligentem prouidentiam, & solicitudinẽ de nobis agit, sicut dixit Dauid Dñs solicitus est mei. & hoc significauit extendens manũ, & tenens, quia sa tis solicite curamus ea quibus manus apponimꝰ. Tertio fuit ad ostendendũ ꝙ ipse liberabat eum. nam si Chr̃s non tangendo Petrum liberaret eum, posset putari ꝙ meritis suis forte liberabatur, vel non fuerat tale periculum, vt egeret liberatione, cum vero Christꝰ manũ apposuerit, innuebat, ꝙ tale periculũ erat hoc, a quo ipse Petrus non poterat liberari, nisi Deus ma-
G num apponeret, & in hoc Christus secutus est modũ communem quem tenebat liberandi, & curãdi ęgritudines. nam licet posset non tangendo liberare, tãgebat, & sic sanabat, vt nemo dubitaret quin ipse sanauerat, cum ad tactum eius sanatio ista fieret.

Quare Christus ad Petrum liberandum non fecit ventum validum cessare. Quæst. CLXXX.

QVAERETVR, quare Chr̃s ad liberandum Petrum non fecit cessare ventum validum: nam videbatur, ꝙ sufficeret illum placare, & sic liberaretͬ etiam non apponendo manũ. Dicendũ, ꝙ nõ di-
H xit vento Chr̃s, ꝙ cessaret, qa non proderat ad liberationem Petri. si enim periculũ Petri fuisset, ꝙ ventus validus eũ impelleret ne posset se tenere supra aquas, esset conueniẽs modus ad liberandum quod faceret cessare ventum, & tñ Petrus incipiebat mergi: ideo etiam si ventus cessaret mergeretur, nisi quis eum educeret de aquis. non ergo iussit Christus vento cessare, quia non erat opus, sed tenuit eum manu, & prohibuit ne mergeretur, eduxitque de aquis. credendum tñ est, ꝙ ventus cessauit, quia ventus ideo venit, vt Petrus timeret, & tñ iam timuerat, & cęperat mergi: ideo ventus non erat iam necessarius: potissime cum Christus iam Petrum eriperet. Secundo fuit ad ostendendum, ꝙ non fuit ventus causa, vt Petrus periclitaretur, sed paucitas fidei, & quia de Chr̃o
I fides habenda erat: ipse supplet id quod defuit in fide Petri, & ad hoc manum extendit quasi suppiens defectum infirmitatis fidei Petri. Sic dicit Chrysost. s. ideo aũt nõ iniunxit quiescere, sed extendens manũ apprehendit eum qm̃ illius fide opus erat: cum enim ea, quæ a nobis sunt defecerint, tunc ea, quæ a Deo sunt stant, vt igitur monstraret, quoniam non venti immissio, sed illius modica credulitas periculum operabatur ait, modicę fidei quare dubitasti? in quo demonstrat, quia nec ventus nocere potuisset, sed illius fides firma fuisset.

Quare Christus liberans Petrum dixit ei modicæ fidei. Quæst. CLXXXI.

K QVAERETVR, quare Christus liberans Petrũ dixit ei modicę fidei, quare dubitasti? & in quo dubitauit Petrus, & erat fides sua modica.

Dicendum, ꝙ hoc dixit. Primo ad arguendum Petrum: erat enim Petrus reprehensibilis, qui circa maiora fidem habens, in minimis dubitauerat: nam maius erat, ꝙ Petrus crederet se posse ambulare super aquas ad imperium Christi, & eo iubente non formidaret intrare in aquam, quam postquam securus super aquas ambulauerat, toleraret ventum validum nunc ventum: ideo arguerat eum. & ista erat modica oppositum: illud autem non timuerat, & timuit fides.

fide. Secundo fuit,& pręcipue ad tollendum ſuſpitionem aliquorū,quia crederet quiſquā,ꝙ Petrus ideo ſubmergi cępit,quia non potuit pro tunc illum Chrs ſuſtinere ſuper aquas.nam licet mari placato hoc potuiſſet,mari tamen turbato per ventū non poterat: vt ergo putetur,ꝙ non fuit valitudo venti cauſa periculi,ſed fidei paucitas dicit,modicę fidei, quare dubitaſti: quaſi dicat,ſi non dubitaſſes non potuiſſet ventus tibi nocere, etiam ſi eſſet validior, ſed incredulitas nocuit, ſic dicit Chryſo. Tertio fuit ad tollendū Petro occaſionē gloriandi,ſcilicet, quia in ambulatione iſta ſuper mare non habuerat aliquid, de quo gloriaretur,ſed de quo redargueretur. Quarto fuit ad placandum corda diſcipulorum ne inuiderent Petro,& indignarentur ei. nam vt dicit Chryſo.ideo Chriſtus permiſerat Petrum mergi,vt non indignarentur ei cęteri diſcipuli tamquam habenti ſpecialem gloriam, ita & redarguit eum,vt illi videntes eum redargui nō iudicarent ex hac ambulatione fuiſſe dignum aliquo honore. Quinto fuit ad inſtructionem noſtram, vt videamus,ꝙ ſi interdum ea,quæ petimus non fiūt,eſt propter paucitatem fidei noſtræ,& etiam ſi Deus cōcedere bona aliqua incipit,quę poſtea non continuat eſt propter paucitatem fidei,vel alia demerita noſtra.

Quare Petrus dubitauit, & cur dicitur, quòd fuit modicę fidei. Et quòd duo ad fidem requiruntur: quæ duplex eſſe dicitur,magna,ſcilicet,& parua. Quæſt. CLXXXII.

QVAERETVR de ſecundo quō dicitur Petro,ꝙ fuit modicę fidei,& ꝙ dubitauit.

Dicendum,ꝙ Petrus dubitauit circa ſalutem ſuam qn̄ vidit ventum validum:ipſe enim a principio antequam deſcenderet in mare credebat,ꝙ Chriſtus poterat eum deducere illęſum ſup aquas,& cōfidebat,ꝙ hoc faceret:ideo mox,vt Chriſtus dixit Petro, quòd veniret ad eum ſuper aquas, deſcendit Petrus de naui in aquam nihil dubitās: nec vero videns ventū dubitauit, ſcilicet, non diſcredidit quaſi putaret,ꝙ Chriſtus non poſſet eum defendere contra talem ventum,ſed non credidit firmiter hoc, ſicut prius, ſed putauit,ꝙ ventus ille poſſet eum ſubmergere. Et iſta dubitatio diminuit de fide,quia ad fidem duo requiruntur, ſcilicet,aliquid tenere,& illud firmiter tenere.nam ſicut qui aſſerit propoſitionem aliquam contrariam ei,quæ eſt in fide,eſt infidelis,ita ille qui dubitat de aliqua earum non firmiter illi aſſentiendo,quia dubius in fide infidelis eſt.extra de here. cap.dubius. De ſecundo dicunt aliqui, ꝙ non poteſt dici aliquis habere modicam fidem,quia quantamcūque quis habeat,ſufficit etiam ſi illa ſit parua,ſicut granum ſinapis.Dicendū vno modo, ꝙ poteſt vocari fides magna,vel parua;vt accipitur pro fide,quæ eſt virtus Theolo.a qua fideles dicimur,vel vt accipitur a fide,quæ eſt confidentia,& eſt donum.Accipiendo primo modo parua fides vocari pōt illa,qua non credūtur omnia,q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis, & ſi hoc fiat, quia credens non vult omnia, ſed quædam credere, magis proprie dicitur habere nullam fidem;quā habere modicā,ſed large dicetur modica. Magna fides eſt illa qua integre creditur quicquid de neceſſitate ſalutis eſt,& tamen in iſta fide non ſolet communiter diſtingui magnum,& paruum: in illa vero, quæ eſt fides,ideſt,confidentia diſtinguitur magna, & parua fides,& dicitur magna fides qn̄ quis tantam confidentiam de re habet,ꝙ non perdit illam propter quodcūque obſtans, & ſic dixit Chriſtus mulieri Chananeæ ſeq.cap.mulier magna eſt fides tua,ſcilicet, quia licet Chriſtus multa ei diceret, vt auerteret illam a ſe, ne ſperaret ſalutem ab eo conſequi,ſemper inſtanter pe-

A tebat: non concuti autem nec laxari fidem propter iſta impeditiua,eſt eſſe magnam fidem. Parua quidē fides eſt qn̄ quis fidem habet, & tamen non eſt tam radicata quin faciliter moueri poſſit ab illa confidentia,ſed nondum motus eſt neque vacillauit in aliquo, quia ſi vacillauit dubitans aliqualiter,iam non ſolum modicam,ſed & nullam fidem habet. Petrus autem incępit dubitare,& timere viſo vento valido:ideo magis proprie dici poterat de eo,ꝙ non haberet fidē aliquam quàm ꝙ modicę fidei eſſet,quia non eſt differentia inter habere fidem paruam,& habere nullam. nam quicunque fidem habet,ideſt,confidentiā quantacunque illa ſit,habet fidem magnam ad obtinendū quicquid petiuerit.& ſi ſufficit magna eſt,ſi non ſuffi-

B cit nulla fides eſt. ita oſtendit Chriſtus infra 17. & Lu.17.vbi petiuerūt Apoſtoli a Chriſto dicentes,Domine adauge nobis fidem tuam. & ille ait: ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic tranſi,& tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. voluit dicere non eſt neceſſe adaugere fidem, quia quātamcūque fidem habueritis,illa ſufficiet ſi aliqua eſt ad faciendum omnia quæ vultis.non enim pōt eē minor fides illa,quæ eſt vt granum ſinapis,eo ꝙ iſtud eſt minimum omnibus ſeminibus.Mar.4.& ad ſignificādam minimam fidem nominauit granū ſinapis: ideo nulla eſt,quæ non ſufficit ad omnia impetranda, quæ autem non ſufficit nulla eſt. Et ita de fide Petri nunc dicendum,ꝙ nulla erat,quia iam dubitauit,& nō ſufficiebat ad impetrandum aliquid, immo nec ad con-

C ſeruandum id quod iam impetratum erat.ergo nulla erat.Chriſtus tamen vocauit eam modicam,quia ſcriptura interdum accipit modicum pro eo quod nihil eſt,ſic dicitur ſupra 8.cap.quid timidi eſtis modicę fidei, necdum habetis fidem? & ſic modicam fidem habere,& nondum habere fidem,quod eſt nullam fidem habere pro eodem poſuit: & Luc.8. dicitur ibidem vbi eſt fides veſtra?quaſi dicat,non habetis fidē.

Quod ſit diſcrimen inter miracula quædam veteris ac noui teſtamenti, quæ in aqua facta fuerunt.

D *Quæſt. CLXXXIII.*

QVAERETVR cum hic fuerit miraculum in hoc, quòd Chriſtus ambulauerit ſuper aquas, & in veteri teſtamento fuerint aliqua miracula in tranſitu aquarum, quæ differentia ſit inter iſtud & illa.

Dicendum, quòd in veteri teſtamento fuit, Primum miraculum de tranſitu maris. Secundū fuit de tranſitu Iordanis. De primo: Exodi decimoquarto. De ſecundo: Ioſue tertio, & quarto. Tertium fuit rurſus quando Elias, & Eliſeus tranſierunt Iordanem,quarto Regum ſecundo. Quartum fuit quando Eliſeus ſolus tranſiuit Iordanem eodem capitu. Quintum fuit quando ferrum quod euaſerat de manubrio decidens in aquam natauit, vt rediret ad manubrium faciente Eliſeo, quarto Regum ſexto.

E De primo dicendum, quòd differt ab iſto, quia in illo diuiſum eſt mare rubrum, & ſteterunt aquæ a dextris,& ſiniſtris quaſi murus: Exodi decimoquarto,& ibi nullus ambulauit ſuper aquam: ideo fuit iſtud valde maius miraculum quàm illud,quia ibi erat ſolum miraculum in aquis, hic videbatur potius eſſe in ambulante,qui cū eſſet grauis tolerabat tn̄ ſuper aquas. De ſecundo idem dicendum eſt:nam aquæ diuiſę fuerunt Iordanis, & pars inferior defluxit vſque ad mare mortuum: pars autem ſuperior intumeſcebat venientibus ſuper aquis, & manſit ſic quouſque omnes Iudæi tranſierunt: illi tamen non per aquam, ſed per arentem alueum Iordanis tranſierunt,

Iosue 4. & sic non est istud simile ambulationi Christi super mare, quia nunc non diuidebatur mare, vt ipse ambularet per siccum, sed ambulabat super aquas maris fluctuantes nihil mersus. De tertio idem est. quia Iordanis diuisus est, quando tetigit Elias pallio suo aquas, & transierunt ipse, & Eliseus per siccum 4. Reg. 2. & sic non ambulauerunt super aquas. De quarto idem oīno est, nisi quia in tertio transierunt Elise᷒, & Elias per Iordanem, in quarto trāsiuit solus Elise᷒, quia iam Elias raptus fuerat in curru igneo in cęlum. eo. cap. & ipse Eliseus pallio Eliæ, quo prius diuisę fuerant, diuisit illas nunc, quia illud pallium relictum fuerat sibi. eod. cap. in nullo aūt istorum ambulauit quis super aquas. & licet tam diuisio aquarū, q̃ ambulatio super aquas sit miraculum: tñ dignior efficit, vel dr̄ ille cui ꝯceditur ambulare super aquas q̃ ille, qui ambulat per siccū diuisis aquis, quia diuidere aquas ad operationem Dei pertinet, ꝙ vero postea per siccum, qs transeat, non magis pertinet ad vnū q̃ ad aliū. nam per mare rubrū diuisum tam Hebræi q̃ iumenta eorū trāsiuerunt, & etiam Aegyptij, qui persequebantur eos transibant, nisi ꝙ postea aquæ operuerunt eos: Exodi 14. ambulare aūt super aquas vr̄ dicere excellentiam quandam in illo, qui ambulabat. i. ꝙ corpus eius hēat quandam leuitatem, vel alleuiationem supernaturalem. De quinto dicendum, ꝙ habuit aliquam similitudinem cum ambulatione Christi super aquas, quia ibi ferrū super enatauit, quod erat in profundo aquæ: hoc aūt non erat, nisi quia ab aliquo Angelo motum est, vt ascenderet ꝯ̄ naturam suam ad superficiem, & veniret ad manubriū, & sic ambulatio Christi super aquas erat miraculum inauditum apud Iudæos, quia nunquam aliquid tale audierant factū in veteri testō.

Quæ differentia fuit inter ambulationem Christi ac Petri super aquas. Quæst. CLXXXIIII.

QVAERETVR cum tam Christus q̃ etiam Petrus super aquas ambulauerint, quæ differentia fuit in ambulatione istorum.

Dicendum, ꝙ vterque calcauit vndas, & non mergebatur, & tamen differt. Primo, quia Christus poterat ambulare super aquas ex propria potestate: Petrus autem ex concessione Christi, vnde dixit ei Petrus, Domine iube me venire ad te super aquas, supra in litera. & Christus dixit ei veni, & cōfestim iuit. Secundo, quia Christus ambulauit nihil mersus: Petrus autem cępit mergi cum timuisset viso vento valido, & in hoc fuit valde minor, & fuit factum hoc specialiter, vt appareret differētia quædam inter Christum, & Petrum. Sic dicit Chrysost. scilicet, hoc autem quod Petrus timuit, differentiam demonstrauit discipuli & Magistri. Tertio, quia Christus ambulabat super aquas vtens dote agilitatis, vt dictum fuit: non tamen quòd ipsam dotem haberet. Petrus autem non vsus fuit dote aliqua, sed tenebatur diuinitus ne submergeretur in vndis: licet corpus suum esset graue.

Quare post hoc Christus in nauiculam ascendit. Et si Christus cuncta quæ fecit miraculose operatus esset non putaretur homo. Quæst. CLXXXV.

QVAERETVR, quare Christus ascendit in nauiculam post hoc. nā si cęperat ambulare super aquas, & poterat sic procedere, cur voluit nauem intrare?

Dicendum, quòd fuit hoc, primo, quia miracula non fiunt sine necessitate, & quādo nihil est, pro quo

F fiant: non fiunt. & sic Christus nunquam faciebat totum quod poterat, quia poterat semper miraculose & diuinitus viuere: nolebat tamē quia non erat op᷒, immo esset impedimentum ad id quod ipse volebat. Christus enim cum esset Deus, & homo, vtrunq; volebat de seipso ostendere: Deus autem ostendebatur per miracula: homo aūt manifestabatur in hoc, ꝙ idē patiebat̄, quod cęteri homines: si aūt semper miraculis vteretur, putaretur esse Deus solum, & non habere corpus verū: cum non apparerent in illo ea, quę hominis erant. & sic aliqñ miracula faciebat: interdū vero labores tolerabat, & defectus humanos in fatigatione, & fame, & siti: licet posset supernaturaliter ista auferre. semper ergo humanam ꝯditionem ostendebat, nisi qñ opus erat ad manifestationem deitatis ali-

G quo miraculo vti, & quia nunc finitum erat, ꝙ Chr̄s facere voluerat ambulando super aquas, cessauit ambulare super illas: ideo enim Christus ambulauerat super aquas, vt coram discipulis suis ostenderet potestatem suam, & ꝑꝑ alia, quæ dicta sunt supra q. 156. & vt Petrum secū ambulare faceret: iam aūt Petrus ad ipsum venerat super aquas, & cęperat mergi, & tenēte Christo iterū cęperat inoffense ambulare sup̄ aquas, quo facto nihil supererat Chr̄o ostendendū: ideo noluit amplius ambulare super aquas, sed statim ipse, & Petrus redierunt ad nauim. Secundo fuit ad ꝯsolationem discipulorū. nam gaudebant præsente Chr̄o, & tristabantur de absentia eius. voluit ergo esse cū eis in

H naui, vt sic ꝯsolarentur agnoscentes eū. Tertio fuit ad tollendum totū dubium de cordibus eorum: nam si fuisset Chr̄s locutus de mari, & Petrus iuisset ad eum super aquas, non erāt penitus certificati discipuli an esset Christus, vel phantasma, quia ēt qñ intrauit in nauem adhuc excęcatum erat cor eorum, vt dr̄ Marc. 6. & non intelligebant qūo Christus hoc facere posset. a fortiori ergo si non intrasset nauem, sed sup̄ aquas venisset vsque ad terram: putassent eū esse phātasma, & non esse eum, qui eis in mari loquebatur. Quarto fuit, vt faceret cessare tempestatem, quam præsentia sua tollere voluit, ideo intrare debuit in nauem postquam Petrus ad eum venerat.

I *Quare cessauit ventus intrante Christo in nauim, & quis ventus erat. Quæst. CLXXXVI.*

QVAERETVR, quare cessauit ventus intrante Christo in nauiculam, & quis ventus erat.

Dicendum, quòd Christus venerat super aquas ad liberandum discipulos, qui iactabantur, & fluctuabant, voluit autem per omnia ostendere virtutem suam. nam si ventus cessaret antequam ipse intraret in nauiculam, putaretur ꝙ forte naturaliter cessauerat, & non ad imperium eius, sicut solent tempestates quotidie in mari naturaliter insurgere, & per se ipsas residere: cum autem mox, vt ipse intrauit in na-

K uiculam ventus resederit, qui prius nauem concutiebat, apparuit manifeste, quòd fiebat propter eum, & non naturaliter. Secundo fuit ad magis confirmandum miraculum præteritum de ambulatione super aquas. nam propter illud putauerant ipsum esse phantasma; nunc placando ventos, & mare ostendit, quòd potuerit ambulare super aquas, quia si venti ei obediebant, vt eo iubente cessarent, & aquæ, vt cessarent fluctuare: obedirent etiam ei portando, & sustinendo eum non submergendo. & sic fuit conueniens ad ostendendum miraculum præteritum verum esse, quòd nunc intrante Christo in nauiculam cessaret ventus, & non prius. Quis autem ventus

ventus iste esset: dicunt aliqui, ꝙ fuit ille ventus valid⁹ A
quem vidit Petrus venientem qñ timuit, & mergi cępit. Sed secundum, ꝙ non est necesse, ꝙ fuerit ille, nec etiam est verisimile, quia cum ille venerit ad probandum fidem Petri, & non erat prius qñ Petrus descendit in mare, ita qñ ipse clamauit, & a Christo liberatus est, non oportebat ꝙ maneret ventus ille. Sed dicendum videtur, ꝙ vocatur hic ventus tota illa procella ventorum, quæ per noctem totam durauerat, in qua laborabant discipuli. & ille ventus aliqñ flabat impetuosius, & aliqñ debilius, quia non semper manet eadem vis flandi licet continuetur tempestas, & ideo qñ Petrus descendit de naui in mare nō erat magnus ventus: postea vero insurrexit maior. & etiam cessauit impetus magnus illius, sed non penitus cessauit vē-
B
tus. sicut nec qñ Petrus descendit in mare cessauerat ventus, & ideo non dicitur ꝙ vidit ventum venientē, sed ꝙ vidit vētum validum, quasi diceret, ꝙ ante hoc ventus flabat, sed non ita validus. Christo autem intrāte in nauiculam cessauit penitus tempestas, ita vt iam nec magna, nec parua esset, & ideo non dicitur, quòd cum ascendisset in nauiculam cessauit vētus validus, sed cessauit ventus absolute. q. totus ventus cessauerit, qui tempestatem faciebat.

Qui erant isti, qui erant in nauicula. Quæst. CLXXXVII.

QVAERETVR qui erant isti, qui erant in nauiculam, de quibus dicitur, quòd venerunt adorantes eum, &c.
C
Aliqui dicunt, quòd erant discipuli, qa isti sunt, qui erant in naui. nam discipulos suos coegerat Christus ascendere in nauiculam, quando turbæ volebant ab eo recedere, supra in litera. & sic non videntur ibi fuisse aliqui, qui nauiculam intrarent.

Alij dicunt, quòd non fuerunt discipuli Christi, qa si illi essent nominarentur sub nomine honoris sui, vel dignitatis. s. discipuli, vel Apostoli, & tamen nominantur absolute tamquam sint alij homines. s. qui autem in nauicula erant. Et ita videtur tenere Origenes. nam supra .8. cap. quando iterum Christus placauit mare dicitur: porro homines mirati sunt dicētes,
D
qualis est iste, quia & venti, & mare obediunt ei & dicit ibi Orige. sed qui homines mirati sunt non putes hic Apostolos signatos: nunquam enim inuenimus sine honore cognominari Domini discipulos, sed semper aut Domini discipuli nominantur, aut Apostoli: mirabantur ergo hi homines, qui cum eo nauigabant, quorum erat nauicula.

Dicendum, quòd potest accipi, quòd isti sint discipuli: aut alij, qui cum Domini discipulis nauigabant. nam constat, quòd aliqui nauigabant cum eis, & de illis potest intelligi hoc. Etiam potest accipi, ꝙ sint discipuli Christi, & non est hic negandum eos esse, sicut supra 8. nam ibi videtur ostendi maior differentia, quia dicitur, porro homines mirati sunt. hic autem dicit, qui aūt erant in nauicula. quod magis discipulis Christi conuenit. Item, quia ibi ponitur aliquid, de
E
quo erant increpandi discipuli: si illi essent, quia scilicet, dixerunt qualis est iste, quia & venti, & mare obediunt ei? hic autem ponitur factum laudabile, scilicet, quia adorauerunt Christum dicentes, vere filius Dei es. Et ideo melius videtur dicendum, quòd accipiatur pro omnibus, qui erant in nauicula: tam pro discipulis quàm pro alijs, qui non erant discipuli, & ideo dr̃, qui autē erāt in nauicula. s. oēs q in ea erāt. nō est. n. verisimile, ꝙ extraneis adorantibus Chr̃m p hoc miraculo, & dicētib⁹ vere fili⁹ Dei es, tacerēt discipuli, & nō adorarēt eū, qa p hoc viderent illū ꝯtēnere, & nō eēt verū quod cęteri de Chr̃o credebāt.

Quomodo Christus haberet nauiculam, & vnde eam habuit. Quæst. CLXXXVIII.

QVAERETVR de ista nauicula quomodo Christus haberet nauiculam, quam per multos dies in mari haberet. Aliqui dicunt, quòd ista erat nauicula alicuius discipulorum Christi. nam illi erant piscatores, & habebant nauiculas.

Dicendum, quòd non stat, quia quando discipuli adhęrebant Christo reliquebant omnia, sicut dixit Petrus, infra 19. ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. ergo nauiculam nullam habebant; quia si aliquas piscatorias nauiculas habebant, reliquerant illas. vt patet de Petro, & Andrea, supra 4. & Mar. 1. scili-
B
cet, relictis retibus, & naui secuti sunt eum. iam ergo non habebant nauiculam aliquam. Item quia discipuli sequebantur Christum quocunque iret, & sic non poterant curam aliquarum rerum habere: vnde nec nauiculas haberent, sed oportebat omnia relinqui.

Est igitur dicendum, ꝙ ista nauicula non erat discipulorum, sed aliorum Iudæorum. nam qñ Chr̃s egebat nauicula aliqua rogabat aliquem, vt ad vsum certi tp̃is illam ꝯcederet, sic patet Luc. 5. vbi cum ꝯuenissent turbæ multæ ad Christum, iuxta mare, ita vt in eum irruerent: ascendit in vnam nauiculam, q̃ erat Simonis, & rogauit eum, vt pusillum a terra reduceret, & ipse sedens in nauiculam docebat turbas de nauicula: & nunc forte rogauit aliquem audita morte Ioannis, quòd nauiculam suam sibi commodaret ad
C
eundum in locum desertum, & iuit pauitque turbas, & postea remisit discipulos in illa ad oppositum litus maris, & in illa nauicula erant discipuli, & etiam Dominus nauis, vel alij loco eius, qui reducerent nauiculam, quia forte Christus, & discipuli sui non erant iam redituri in locum illum, de quo venerat nauicula. nemo autem erat, qui rogante Christo non concederet nauiculam suam ei ad vsum aliquorum dierū, & ita cum in litera dicitur, qui autem erant in nauicula venerunt, & adorauerūt. ita intelligitur de illis, quorū erat nauicula, sicut de discipulis, quia illi admirati de hoc venerunt, & adorauerunt eum, & ita etiam qñ
D
iuit in terram Gerasenorum, quę erat vltra mare, accepit nauem precario ꝯcessam, & in illa ibāt hoīes, quorum erat nauis. & de illis dicitur supra 8. cap. porro homines mirati sunt dicentes, qualis est hic. Et dicit ibi Orige. ꝙ isti erant homines, qui cum Christo nauigabant, quorum erat nauicula; & ita sępe Christus faciebat: cū sępe esset ei nauicula necessaria, quia vt in plurimum ambulabat iuxta mare Galilęæ: potissime in exordio prædicationis suæ.

Quare isti qui erant in nauicula Christum adorauerunt, & qua adoratione. Quæst. CLXXXIX.

QVAERETVR, quare isti, qui erant in nauicula adorauerunt Christum, & qua adoratione, & an benefecerunt.
E
Ad primum dicendum, quòd fuit. Primo propter excellentiam apparentem in Christo. nam ambulauerat super aquas maris, & fecerat quòd Petrus ambularet cum eo. & postea imperauit ventis, & mari faciens cessare tempestatem quando intrauit nauiculam. hæc autem non poterat facere, nisi qui esset Deus, vel a Deo haberet potestatem hanc. ideo adorauerunt eum. Secundo fuit ad exhibendum reuerentiam, & honorem pro suscepto beneficio. nam erant in periculo, & si non liberaret eos Christus, desperabant de vita: ideo tamquam sospitatis Auctori honorem impendunt adorantes.

Ad secundum dicendum, ꝙ ista adoratio fuit latria qualis Deo exhibetur. Quod patet primo, quia pro talibus rebus impendebatur, quæ deitatem ostendebant, & qui erant in naui etiam ostendebant se agnoscere eum, vt Deum. nam dixerunt vere filius Dei est eiusdem naturæ cum patre, ergo filius Dei Deus est, & quia adoratio latrię deitati debẽt: danda erat Chr̃o, quem isti asserebãt esse filium Dei. de ista adoratione dicendum, ꝙ fuit quædam exhibitio reuerentiæ per genuflexionem, vel prostrationem ad pedes Iesu, & hoc innuitur, quia dr̃. venerunt, & adorauerunt eũ. s. prociderunt ante eũ. sic dicitur supra 2. c. de trib⁹ magis ꝙ procidentes adorauerunt Christum.

Ad tertium dicendum, ꝙ benefecerunt adorãdo: immo si nõ adorauissent essent reprehensibiles: agnoscebant. n. Chr̃m esse Deum: cum dixerint vere filius Dei es. Deo aũt competit adorari: ideo recte agebant eum adorantes. si aũt non adorarent essent reprehensibiles, quia Deum agnitum non coluerunt. sic redarguuntur sapientes Gentilium, quia cognoscẽtes Deũ non glorificauerunt eum, vt Deum, nec gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis ad Ro. 1. cap. potissime, quia nunc præstiterat istis magnum beneficium liberationis. si ergo non venerarentur eum, ingrati essent: ideo laudabiliter egerunt adorando, & illud facere tenebantur.

Quare isti, qui erant in naui dixerunt nunc Christo vere filius Dei es. Et quomodo discipuli poterant putare Deum habere filium consubstantialem sibi. Quæst. CXC.

QVAERETVR, quare isti, qui erant in naui dixerunt nunc Chr̃o, vere filius Dei es.

Aliqui dicunt, ꝙ vocauerunt eum filiũ Dei, s. valde dilectum a Deo, & sanctissimum virũ, quia sicut filius a patre diligitur, ita Christus, quia esset excellentissimus Prophetarum, & oĩum virorum sanctissimus spãliter diligeretur a Deo, & acciperet ab eo quandam dignitatem, quam nullus alius hoĩum acceperat, & ad hanc ostendendam vocabant eũ filiũ Dei. Et ita accipit Arrius hereticus qñcunq; de Christo dicit scriptura, ꝙ est filius Dei: nã nõ ꝯcedit eũ esse filium, i. de substantia patris, sed esse creaturam. & tñ ponit esse maximę dignitatis inter creaturas, & tamẽ istud est blasphemia, quia Chr̃s est filius Dei ꝯsubstantialis patri, & ipse est Deus, quia Deus erat verbũ. Io. 1. & pater, & filius vnum sunt.

De istis dicendum, ꝙ intellexerunt Chr̃m esse filium Dei, i. de Deo natum ꝯsubstãtialem ei, quia aliàs ponerẽt filium per adoptionem, & tñ dr̃ in litera. vere filius Dei es. i. non per adoptionem, vel similitudinẽ perfectionis alicuius, sed vere. i. per naturæ realitatẽ. nos. n. filij Dei sumus ad Ro. 8. & tñ per adoptionem, quia Christus dedit nobis filios Dei fieri Io. 1. s. potestatem dedit filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, de ipso aũt nõ dr̃, ꝙ filius Dei sit, sed est quod significat naturæ ꝯsubstantialitatem, & ita dixit Cẽturio de Chr̃o. vere filius Dei erat homo iste, infra 27. & ad hoc aũt persuasi sunt, qui erant in nauicula, quia viderant Chr̃m talia facientem, quæ Deitatem attestantur. s. imperare mari, & ambulare super vndas, & alijs potestatem ambulandi ꝯcedere: talia aũt ad puros homines non expectant. non. n. viderant vnquam neque audierant talia facta. nam in veteri testamento nihil tale legitur: ideo maiorem homine crediderunt eũ, qui talia faciebat, scilicet, Deum esse, vel filium Dei, quia in dignitate nulla est differentia.

Sed dicetur quomodo isti, qui erant simplices poterant talia cognoscere, vt putarent Deum habere filium consubstantialem sibi?

F Dicendum, quòd hoc putauerunt. Primo, quia ad hoc paulatim producti erant a Christo per miracula. nam quando iterum Christus mare placauerat admirati sunt dicentes, qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? supra octauo cap. & tamen nondum Deum, nec filium Dei vocauerunt: nunc vero videntes maiora miracula, scilicet, quòd non solum mare placabat, sed etiam ambulabat super aquas, & alijs ambulandi concedebat potestatem, asseruerunt maiora, scilicet, ipsum esse filium Dei. Sic dicit Chryso. vide qualiter paulatim ad id quod est excelsius vniuersos ducebat: supra enim increpuit mare: nunc autem magis virtutem suam demonstrat super mare ambulando, & alteri hoc idem faciendo, & periclitantem saluando: ideoque dicebant ei; vere

G filius Dei es, quod supra non dixerant. Secundo fuit hoc, quia licet isti essent rudes, vt ad hoc intelligendum non sufficerent, Deus illis reuelaret ad laudem sui, & hoc est præcipuum: nam ex ore infantium, & lactentium Deus perficit laudem, idest, fecit se laudari perfecte faciendo, quòd illi dicant de eo res excellentes, quas alij non intelligunt. Sic enim fuit quando intrante Christo in Ierusalem in die palmarum cantabant pueri Iudæorum Osanna filio Dauid. in quo ostendebant eum esse Messiam, qui est filius Dauid missus a Deo, infra vigesimoprimo, & Marc. vndecimo. & cum indignarentur pontifices, & Sacerdotes, & Scribæ, & dicerent Chri-

H sto, audis quid isti dicunt? quasi dicat. increpa eos. sicut dicitur Luc. decimonono, & Christus ait: nunquid legistis in Scripturis, quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem? idest, laudant Deum de rebus perfectis, & magnis: hoc autem est, quia Deus reuelat ista paruulis, qui aliàs erant rudes, & non ostendit eas doctis viris, idest, sapientibus de ingenio supra vndecimo, vbi Christus dicit: Confiteor tibi pater Domine rex cœli, & terræ, qui abscõdisti hæc a prudentibus, & sapientibus, & reuelasti ea paruulis. & ita nunc istud altissimum secretum, scilicet, Christum esse verum filium Dei, habuerunt isti simplices per Dei reuelationem, & non per doctrinam humanam. sic patet infra decimosexto, vbi cum Christus quæreret a discipulis, quem me di-

I cunt esse homines, & postea vos autem quid me esse dicitis? dixit Petrus, tu es Christus filius Dei viui, & Christus ait, beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis. ita & nunc istis paruulis, qui in naui erãt Deus reuelauit Christum esse verum filium Dei.

Quomodo discipuli Christi, qui in naui erant dixerant nunc Christo, vere filius Dei es. cum esset cor eorum obcæcatum. Et quòd ad cognoscendum Christum filium Dei esse requirebatur magni cordis illuminatio. Quæst. CXCI.

K QVAERETVR quomodo potest stare, quòd discipuli Christi, qui in naui erant dixerant nunc Christo vere filius Dei es, quando introiuit in nauem, quia quando ista miracula stupebant discipuli, & non intelligebant. ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant, non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum, & tamen ad cognoscendum esse Christum filium Dei requirebatur magna cordis illuminatio, quia ista erat altissima cognitio, ergo non potuerunt hoc dicere.

Aliqui dicunt, ꝙ discipuli erant obcęcati, & non dixerunt Christo, quòd esset filius Dei, sed illi quorum nauis

nauis erat, qui in illa veniebant cum discipulis dixerũt istud. nam litera ista non innuit, quòd discipuli illud dixerint, quia dicitur, qui autem in nauicula erãt &c. Sed dicendum, ꝙ non stat. Primo quia valde inconueniens videbatur, ꝙ extranei a Christo existentes in nauicula videntes Christi miracula adorarent eum, & dicerent esse filium Dei, & discipuli sui dubitarent de hoc, & non adorarent eum, nec dicerent esse filiũ Dei: nam valde reprehensibiles essent ex hoc. Secundo, quia Christus ostenderat discipulos suos publice esse minoris dignitatis quàm alios homines, cum alij plura cognoscerent de Christo, & magis eum colerent quàm discipuli sui, & tñ Christus seruabat honorem discipulorum suorum, potissime coram alijs, ideo non daret extraneis maiorem cognitionem, & fidem de seipso quàm discipulis, ita vt discipuli ex hoc iudicarẽtur reprehensibiles. Tertio quia ex hoc scandalizarentur, qui in nauicula erãt, & infirmarẽtur in cordibus suis circa ea quæ de Christo erant, videntes, ꝙ discipuli Christi, qui perfectius veritatem cognoscere poterant non adorarent eum, nec laudarent tamquam Deum, cum alij sic eum adorarent, quia esset suspitio, ꝙ Christus non erat vere filius Dei, cum illi hoc non cognoscerent: nec vt talem adorarent. Quarto quia nulla causa distinguendi est. s. ꝙ intelligatur id quod dixit Marcus de discipulis. s. ꝙ esset cor eorum obcęcatum, & id quod dicitur hic de alijs quorum erat nauis, quia sicut hic litera non exprimit, qui erant isti, & ideo potest referri tam ad discipulos quàm ad alios, qui in naui erant, ita & Mar. 6. litera non exprimit, qui sint illi, quia dr̃, & ascendit ad illos in naui, & cessauit ventus, & sic potest intelligi de omnibus, qui erant in naui, immo sic oportet intelligi, quia qñ Christus ascendit in nauem ad omnes, qui in naui erant ascendit, & ita dicendum, quòd non habet locum ista distinctio, sed oẽs adorauerunt nunc Christum, & dixerunt, vere filius Dei es, siue discipuli, siue alij, qui in naui erant. Ita dicit Raba. dixerunt vere filꝰ Dei es, quod quidem de nautis intelligendum est, siue de Apostolis.

Alij dicunt, ꝙ discipuli adorauerunt nunc Christũ, & dixerunt, vere filius Dei es, & non dicitur cor eorum obscuratum quasi ipsi non intellexerint eum esse filium Dei, sed erat obcęcatum, quia non intelligebant modum quo miracula faciebat.

Dicendum, ꝙ non stat, quia dicitur Mar. 6. & plus magis intra se stupebant, qui autem stupidus est nihil facit, sed manet hæsitans, & immobilis, & tamen, qui confitebantur Christum esse filium Dei, & veniebãt ad adorandum, non erant immobiles, & stupidi, ideo non stat sic. Secundo, quia dicitur eodem cap. erat. n. cor eorum obcęcatum, quod in malum sonat. s. quãdo homo non cognoscit ea, quæ necesse est ad salutẽ cognosci, vel quæ alij cognoscunt, & tamen, qui cognoscit Christum esse Deum, & adorat eum, non ignorat, quæ alij sciunt, sed potius cognoscit id quod multi nesciunt: ergo non dicitur cor talium excęcatũ. Tertio quia non est conuenienter dictum, ꝙ cor alicuius sit obcęcatum, quia ignorat modum quo Deus miracula agit, quia aut quis putat esse Deum eum quem videt facere miracula, aut non. si putat Deum esse, necesse est, quòd credant eum agere ex infinita potentia, & modus faciendi Dei est ex infinita potestate agere. si autem ignorat esse Deum, tunc vere est excæcatus: ergo non dicerentur discipuli excęcati si cognoscerent filium Dei esse Christum, quia tunc scirent modum quo miracula faciebat. Quarto, quia Deo non est aliquid difficile, ideo quòd Deus faciat quidquid voluerit nemo admiratur, & tamen discipuli stupebant quomodo Christus posset facere hæc, &

A quanto plura miracula faciebat, tanto plus illi stupebant, ergo non agnoscebant eum esse Deum, sic dicitur Mar. 6. ascendit ad illos in nauiculam, & cessauit ventus. illi autem plus magis intra se stupebant, idest, fecerat alia miracula, vt panes multiplicando, & postea super aquas ambulando, deinde Petrum etiam ambulare faciendo, & de omnibus his mirabantur, & tamen cum intrauit in nauiculam, & cessauit ventus eo intrante, adhuc plus mirabantur, & stupebant, ergo non agnoscebant eum esse Deum, & ijdem nõ intelligebant quomodo hęc facere posset, quæ ab eo facta esse videbant, & ita dicitur Mar. 6. non enim in-
B tellexerant de panibus, idest, non intelligebant quomodo potuisset multiplicare panes, & tamen si putarent eum esse filium Dei, non dubitarent quin maiora facere posset.

Dicendum ergo, quòd quando Christus intrauit in nauim, non putabant discipuli eum esse filiũ Dei, & ideo stupebant. Sic dicit Beda, stupebant quidem carnales adhuc discipuli virtutum magnitudinem, necdum tamen veritatem diuinę naturæ, & maiestatis cognoscere volebant, & ideo erat cor eorum obcæcatum. Sed dicendum, quòd licet quando Christus intrauit in nauim discipuli erant stupentes, & non agnoscentes eum esse filium Dei, neque moue-
C bantur ad eum, postea ipse aperuit diuinitus corda eorum discutiendo illam excęcationem, & stuporẽ. & tunc agnouerunt, & professi sunt illum esse vere filium Dei, & venientes adorauerunt eum, & tamen Marcus expressit primum, idest, dubitationem, & subticuit secundum, idest, adorationem. Matthęus autẽ econtrario primum tacuerat de dubitatione, adorationem autem, quæ ad Christi laudem erat expressit, & tamen istud vulgatissimum est apud Euangelistas, quòd vnus exprimat quod alius tacuit, & alius taceat quod prior expressit.

An Christus hoc miraculum scilicet, ambulare super aquas voluit turbis notum esse. Quæst. CXCII.

D Qᴠᴀᴇʀᴇᴛᴠʀ de isto miraculo ambulationis Christi super aquas, an voluit illud esse notum turbis.

Dicendum, quòd discipulis voluit notificare, quia coram illis egit illud. Aliquibus etiã alijs extraneis voluit illud notũ esse, quia in naui non erãt soli discipuli, sed etiam aliquorum nauis erat, vt dicit Raba. & ipsi viderunt hoc, & adorauerunt Christũ. De alijs autem turbis dicendum, quòd voluit Christus aliquomodo notum esse illis istud miraculum, sed noluit, quòd illud viderent. Primum patet, quia ideo fecit, quòd discipuli sui ascenderent in nauem pręsentibus turbis, & manente eo cum turbis, vt cũ non esset ibi alia nauicula, nisi illa in qua erant discipuli constaret, quòd Christus transierat mare sine nauicula, & ita cognouerunt, & ideo quando viderunt
E eum vltra mare quęsierunt quomodo transierat. Io. 6. s. turba quæ stabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quòd non introisset cum discipulis suis Iesus in nauim, sed soli discipuli abijssent, & sequitur, cum inuenissent eum trans mare dixerunt ei, Rabbi quando huc venisti? idest, quomodo potuisti venire, quia nullum tempus fuit, in quo haberes nauiculam ad trasfretãdum. Si autem Christus voluisset, quòd factum istud lateret turbas, non misisset discipulos p̃sentibus turbis sed expediuisset turbas prius, & postea mitteret discipulos, vt nescirent turbæ an iret cum illis, immo putarent, quòd ibat cũ illis, sicut venerat: voluit ergo, quòd turbę hoc scirẽt, & hoc argumentatiue. De secundo patet, quia non

fuerunt præsentes, sed per noctem coram solis discipulis, & paucis alijs, qui erant in nauicula ambulauit super aquas. si autem hoc coram turbis facere voluisset, sępe poterat ambulare super aquas maris præsentibus eis, vt quando veniebant ad audiendum verbū Christi iuxta mare, sicut Luc.5. cum intrauit Christus in nauem Petri, & inde sedens docebat turbas sedentes in litore, & præcedenti cap. quando locutus est in parabolis iuxta mare turbis, ipse ascendit in nauiculam, & turba sedebat in litore: ibi enim posset stans super aquas prædicare, sed nunquam fecit. Ratio erat, quia turbæ suspicarentur malum: nam discipuli videntes hoc putauerunt Christum esse phantasma: a fortiori ergo turbæ, quæ infirmiores erāt hoc putarent, & hoc erat magnum scandalum: nam cauerent forte ab eo putantes non esse hominem, sed dęmonem: ideo non apparuit sic coram eis, & ob hoc quando turbę quæsierunt ab eo quomodo transisset mare Ioan.6.s. sine naui. non respondit ad hoc nolens confiteri, quòd ambulasset super aquas, sed sub dissimulatione illud præteriuit, & tamen taliter hoc fecit, quòd populus posset colligere istud ab eo factum fuisse.

Quare Christus fecit hoc miraculum coram omnibus discipulis, & quibusdam alijs. Et qua dote in ambulando super aquas Christus vsus est qua ve in transfiguratione. Et hæc quid ostendebant. Quæst. CXCIII.

QVAERETVR cum Christus ambulans super aquas vsus fuerit dote agilitatis, quare fecit hoc coram omnibus discipulis, & quibusdam alijs, cum transfigurationem in qua vsus est dote claritatis, non ostendit omnibus discipulis, sed solis tribus, infra decimoseptimo, & Mar. nono, & Luc. nono.

Dicendum, quòd Christus vsus est omnibus dotibus corporis glorificati dum adhuc viueret non quidem omnibus simul, sed in diuersis temporibus. nā dote subtilitatis in nascendo vsus est, quia claustra virginis non aperuit. Dote incorruptibilitatis, vel immortalitatis vsus est in ieiunando 40. diebus. nam nō dissoluebatur corpus suum, ac si esset impassibile, cū quodlibet corpus humanum in tāto tempore dissolueretur. Dote agilitatis vsus est nunc ambulando super aquas. Dote claritatis vsus fuit in transfiguratione infra 17. in vsu subtilitatis testis nullus affuit, quia nemo egredientem ex vtero vidit: sed putatum ita eum egressum sicut cęteros. In vsu impassibilitatis nullus etiam pręsens erat, quia solus erat Christus in deserto quando ieiunabat: ideo dicitur Mar.1. cap. ꝙ erat cum bestijs. In vsu agilitatis testes habuit omnes discipulos, & quosdam alios. In vsu autem claritatis solos tres de discipulis. Ratio prima huius fuit, quia volebat Christus transfigurationem esse occultam, ambulationem autem super aquas nolebat occultari, & quia si omnes discipuli adessent non poterat res esse tacita, adhibuit tres solos quos ad secretum seruandum credebat magis idoneos, vt dicit Theophi. Patet hoc, quia post transfigurationem, dixit nemini dixeritis visionem donec filius hominis a mortuis resurgat infra 17. De hac autem ambulatione super aquas non prohibuit eam publicari, immo ipse occasionem pręstitit, vt sciretur quasi volens, quòd sciretur, & hoc, quia coram turbis fecit, quòd discipuli ascenderent nauiculam, & recederent, ex quo apparebat, quòd ipse sine nauicula transfretauit, vt dictum est præce. quæst. Huius differentię ratio fuit, quia si populus sciret Christum ambulasse super aquas nihil impediretur Christi de his, quæ facere intendebat.

F Si tamen scirent transfigurationem impediretur, ꝙ ipse volebat. nam per hoc, quòd super aquas ambulauit non iudicabant esse Deum, sed potius aliqui putabant eum esse phantasma, sicut discipuli iudicauerūt. per hoc autem, quòd transfiguratus est apparuit in eo imago futuræ glorię, quæ ostendebat illum esse Dominum glorię illius, & apparuerunt Elias, & Moyses loquentes cum eo, quasi ministrantes ei, & perhibentes ei testimonium. Si autem populus hoc cognouisset, putaret Christum esse Deum, vel saltem Messiam, & ideo nemo eum tangere vellet, & sic impediretur mysterium passionis eius, ita ipse dixit Mar.9. & Luc.9. & infra 17. quòd non dicerent aliquid de ista transfiguratione vsque post resurrectionem suam, qa oportebat eum prius flagellari, illudi, & crucifigi, qua-

G si dicat, & si sciretur transfiguratio sua non possent hæc fieri. nam transfiguratio ostendebat eum esse regem gloriæ, cum gloriæ imaginem in seipso ostenderet, & tamen si cognouissent regem gloriæ nunquā crucifixissent 1. Cor. 2. ideo debuit taceri transfiguratio, sed non ambulatio super aquas. Secunda ratio est, quia ad videndam ambulationem super aquas nemo discipulorum erat indignus, ad vidēdum autem transfigurationem rari erant digni. Primum patet, quia in ambulatione super aquas ostendebatur quędā potentia, sed non aliqua delectatio. sicut enim in quolibet miraculo potentia ostendebatur facientis. ita & in ambulatione super aquas, sed nihil aliud. nam non

H erat alicuius gaudij illud videre, sed solum cuiusdam admirationis. vnde videntes illud discipuli stupebant intra se, Mar.6. trāsfiguratio autem erat promptuariū summæ delectationis, quia sicut in vita ęterna est immensa delectatio in videndo Deum, & corpora glorificata, ita & in videndo Christum transfiguratum ad illum splendorem gloriæ fuit prægustatio quędam beatitudinis, & fuit ineffabile gaudium. ex eo patet quod dixit Petrus Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria Tabernacula: tantam enim delectationis suauitatem Petrus expertus fuerat, quòd nunq̄ inde amplius recedere voluerat, ad degustandū autem quandam inchoationem gloriæ non erant dispositi omnes discipuli Christi, sed pauci, & forte

I nemo. istos tamen tres, idest, Petrum Iacobum, & Ioānem sumpsit, vt superessent, vt post resurrectionem Christi testificari possent de ea. non enim abscondit Christus ambulationem super aquas sicut transfigurationem. Sed quandocunque dicimus, quòd Christus viuens vsus fuerit aliqua dote, non est intelligendum, quòd illam vere habuerit, sed similem vsum habuit actu dotis, quia dotes non habuit vsque post mortem, & resurrectionem suam.

Et cum transfretassent venerunt in terram Genasar. Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicunque tetigerunt, salui facti sunt. Mar. 6 Luc. 5

K

Et cum transfretassent. Hic ponitur quartum signū, scilicet, infirmorum curatio, & dicitur.

Cum transfretassent. Idest, venissent ad alteram partem freti: nam mare illud Galilęæ duo latera habebat Occidentale, & Orientale, & per medium fluebat Iordanis. nunc autem Christus transiuit ab vno latere in aliud, & hoc fuit transfretare.

Venerunt

Venerunt in terram Genesareth. Dicitur veneruut, qa Christus ibat cum discipulis. nam iam in nauiculam intrauerat, vt dicitur supra in litera, & vocatur ista terra Genesareth a mari. Vel vt alij volunt a loco quodā dicto Genesareth. Et aliqui libri habent Genesar, sed non multum differt, quia idem nomen est cum Marcus, & Lucas hoc ponant, & vnus dicat Genesar, & alius Genesareth. *Et cum cognouissent eum viri loci illius*. Idest, illius primi loci in quem introiuit egressus de naui, & dicitur cum cognouissent eum, idest, sciuissent eum esse in regione. Vel cognouissent eum, idest sciuissent quis erat. *Miserunt in vniuersam regionem illam*. Idest, denunciauerunt per totam regionē, vt omnes pararent se ad portandos infirmos ad Christum, vt sanaret eos. dicitur vniuersa regio illa tota terra, quæ erat in circuitu loci illius ad quem nunc Christus iuerat, vel iuxta illud mare Genesareth ex latere illo. *Et obtulerunt ei omnes male habentes*. Ad hoc enim per totam regionem denunciatum est, vt quilibet afferret languentes suos, & mox omnes apportati sunt. *Et rogabant eum*. Scilicet, illi qui offerebant infirmos. *Vt vel fimbriam vestimenti eius*. Idest, saltem fimbriam, quasi dicat, volebant ipsi magis tangere carnem eius, & tamen si non possent, saltem desiderabant tangere vestimentum. *Tangerent*. Idest, tangere permitterētur. *Et quincuque tetigerunt*. Scilicet, ægrotantes aut male habentes: nam sani non tangebant vestimentū Christi nisi forte ex deuotione. Infirmi autem tangebant ex necessitate, scilicet, vt sanarentur.

Salui facti sunt. Scilicet, ab omnibus generibus languorum, & malorum, quæ patiebantur. nam nullum genus mali erat quod homines paterentur de quo non sanarentur tangentes vestimentum Christi. & ideo caute dixit supra Matthęus obtulerunt ei omnes male habentes, & non dixit ęgrotos, vel languidos, quia male habens significat languidos, & debiles, & arreptitios, qui non dicuntur languentes, nec infirmi, neque debiles.

An ista sint continuata ad præcedentia. Qō. CXCIIII.

QVAERETVR an ea, quę habentur hic sint continuata ad præcedentia.

Dicendum sic, & quòd ista fuerunt immediate facta post illa. Primum patet, quia post illa supra habetur de nauigatione Christi, & discipulorum, hic aūt habetur de fine nauigationis. s. de exitu ad portū. nam dr̄, & cum transfretassent venerunt in regionē Genesareth. Sic continuat Rabanus dicens, narrauerat superius Euangelista Dominum iussisse discipulos suos ascendere in nauiculam, & præcedere eum transfretū. nunc aūt in incępta intentione perseuerās dicit quo transfretando peruenerit. Sic ēt Glo. continuat dicens, ꝙ Euangelista exposuerat periculū quod discipuli in nauigando sustinuerāt, & qūo fuerant liberati. nunc ostendit quo nauigando peruenerint. Secundum patet, quia s. in litera dictū fuit qūo Christus ascenderat in nauiculā cū discipulis, & tn̄ statim cū descendit applicuit nauis ad locū quo ibat Io. 6. s. voluerūt eum accipere in nauē, & statim fuit nauis ad terram ad quam ibat, & illud fuit ad ostendendum Christi potestatem: nam supernaturaliter mouit nauē, vt citius iret ad portum quam mouente vēto ire posset.

Quæ sit ista terra Genesareth. Et quòd in terra Iudæorum solum sunt quatuor maria. Quæst. CXCV.

QVAERETVR quæ sit ista terra Genesareth. Dicendum, ꝙ siue dicatur Genesar, siue Genesareth idem est, & est regio quędam iuxta mare Galilęæ. Quod patet, quia mox vt Christus de naui exiuit dicitur intrasse in terram Genesareth. Sed est dubiū de Genesareth quid sit, an sit nomen loci, vel maris.

Aliqui dicunt, quòd sit nomen loci, quia dicitur hic in litera, venerunt in terram Genesareth, & sequitur, & cum cognouissent eum viri loci illius, ergo Genesareth locus est.

Sed alij dicunt, quòd sit nomen maris, quia Luc. 5. dicitur, quòd erat Iesus secus stagnum Genesareth.

Dicendum, quòd vtrūque potest sustineri. Si enim dicatur Genesareth nomen loci, dicetur quòd vocatur stagnum Genesareth, non quòd sit ipsum stagnū Genesareth intransitiue. s. in recto, sed ponitur transitiue in genitiuo, idest, stagnum loci Genesareth, quia vrbs est aliqua apud stagnum, quæ dicit̄ Genesareth, & ab illa nominatur stagnum possessiue. si autem teneatur, quòd Genesareth sit nomē maris, vel stagni, & non vrbis, dicetur quòd hic dicitur, & cum cognouissent viri loci illius, idest, non loci Genesareth, sed loci primi in quem applicuit in terra Genesareth in litore illius maris.

Sed dicendum, quòd licet vtrunque possit saluari, communius tamen tenetur, quòd sit Genesareth nomen maris, & magis consonat modus loquendi scripturæ, & sic tenet Beda, & Raban.

Hoc supposito aliqui dicunt, quòd vocatur mare Gensareth corrupto nomine, idest, Cenereth, quia constat, quòd olim vocabatur mare Cenereth Num. 34. Nam sunt in terra Iudęorum solum tria maria, vel quatuor. s. mare magnū, idest, Occidentale quod Mediterraneum dicimus, mare mortuum, mare rubrū, mare Galilęæ, siue Genesareth aut Tiberiadis. & tamen Num. 34. vbi ponuntur ista maria ponitur mare Cenereth, & necesse est, quòd accipiatur ibi pro mari Galilęæ, quia non est aliud pro quo accipiatur.

Sed non est verum, quòd dicatur Cenereth, idest, Genesareth corrupto nomine, quia potius est nomē aliud separatum. nam Cenereth, vel Ceneroth fuit olim quędam ciuitas in litore illius maris Galilęæ a qua ipsum mare nomē accepit, quæ mutato nomine postea Tiberias appellata est. nā Herodes reędificauit eam, & in honorem Tiberij Imperatoris Tiberiadē appellauit, & sicut post ab illa vrbe mare sumpto nomine dicebatur mare Cenereth, ita & postea ab eadē dictum est mare Tiberiadis.

De Genesaret autem dicunt quidam, ꝙ vocetur illud mare sic a conditione stagni. s. quia ventos generat. vnde Genesareth dicitur quasi auras generet. Sic dicit Rabanus. terra Genesareth iuxta stagnum Genesareth a lacus ipsius natura nomen trahens qua crispantibus aquis de seipso excitaret auram sibi: Gręco enim vocabulo quasi generans sibi auram dicitur, & idem dicit Beda.

Alij dicunt, & melius, quòd vocetur stagnum Genesareth ab aliquo loco, vel terra cōiūcta. Primo quia alia nomina huius maris a terra, idest, prouincia circunstante, vel a coniuncto aliquo loco assumuntur, sicut vocatur mare Galilęæ a prouincia Galilęæ in qua est, vocatur mare Tiberiadis a Tiberiade ciuitate, quæ est in litore eius. dicitur mare Cenereth ab antiqua ciuitate in litore eiusdem, quæ mutato nomine nunc Tiberias dicitur. ita ergo Genesareth dicetur. Secundo, & præcipue, quia istud posset teneri si Genesareth esset nomē Latinum, vel Gręcum, aut ex Latino deriuatum, vt dicatur quasi generans auram. constat autem, ꝙ Genesareth est nomen Hebręum, quia illud mare ita vocabatur apud Iudeos, vt patet hic, & Mar. 6. & Luc. 5. vbi non potest esse talis deriuatio. s. generans auram quia ista est origo latina. ergo non vocatur Gensareth quasi auram generans

licet

licet verum est, ꝙ lacus illa auras generet ex commotione fluctuum, quod Raba. & Beda vocant crispantes vndas. Et tamen Raba. & Beda hoc tenent, sed tamen origo nominis est Hebræa, & non interpretatur generans auras: nam & ipse Raba. ait quòd & ipse Genesar interpretatur ortus principium. habet autem mare istud nomina multa. s. mare Galilçæ, mare Cenereth, mare Tiberiadis, mare Genesareth, siue stagnum, quorum nominum causę supra positę sunt. Et dicit Beda de hoc mari, stagnum Genesareth idem dicitur esse, quòd mare Galilçæ, vel mare Tiberiadis, sed mare Galilçæ ab adiacente prouincia, dicitur aũt mare Tiberiadis a proxima ciuitate. Porro Genesareth a lacus ipsius natura qua crispantibus aquis de seipso sibi excitare auras perhibet: Grçco vocabulo quasi generans sibi auras: nec enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentius auris spirantibus agitatur austri, dulcis, & ad potandum habilis, sed Hebrçæ linguæ consuetudine omnis aquarum congregatio, siue dulcium, siue salsarum mare nominatur.

De terra autem de qua habetur in litera dicendũ, quòd siue nominetur a mari, siue ab alio loco, qui dicatur Genesareth: constat quòd est iuxta stagnum illud cum Christus egressus de stagno dicitur ingressus illico in terram Genesareth.

Quæ regio est ista ad quam nunc Christus iuit.
Quæst. CXCVI.

QVAERETVR quis locus, vel regio est ista ad quam nunc Christus iuit. Aliqui dicũt, ꝙ est regio Gerasenorum ad quam Christus iterum iuerat, vbi sanauit duos arreptitios supra 8. cap. & Mar. 5.

Sed dicendum, quòd non stat: nam non est idem nomen, quia illa vocatur Gerasenorum a ciuitate nomine Gerasa. ista autem regio dicitur Genesareth. Itẽ non est satis verisimile, ꝙ Christus rediret in regionẽ illam, ꝙ Geraseni expulerant eum rogantes, vt recederet de finibus eorum. s̃. 8. cap. & ipse tamquam indignos reliquit illos. ergo non reuerteretur ad eos.

Dicendum, ꝙ Christus appulit in regionem Genesareth, & locus primus in quem intrauit, & ad quẽ nunc ibat, fuit Bethsaida. Quod patet, quia qñ Christus iussit discipulis ascendere nauiculam dixit, quòd prçcederent eum in Bethsaidam. Mar. 6. & qñ postea venit Christus ad discipulos positos in periculo maris: dixit ꝙ voluerunt eum accipere in nauem, & statim fuit nauis ad terram ad quam ibat. Io. 6. & tñ ibat in Bethsaidã: ergo illuc peruenerunt. Cum aũt dr̃, ꝙ venerunt in regionem Genesareth, dicẽdũ ꝙ tota illa regio adiacens illi mari vocatur regio Genesareth, & in quęcunque locum Christus veniret, diceret venire in regionẽ Genesareth, & quia Bethsaida erat in terra illa, veniendo in Bethsaidã, veniebatur in terrã Genesareth, & ideo qñ dr̃ in litera cum cognouissent viri loci illius intelligitur, idest, Bethsaidæ quæ fuit locus primus in quẽ Christus introiuit in regione illa.

Quare dicitur de viris loci illius in quem nunc introiuit Iesus cum cognouissent eum. Et quòd erant tres ciuitates in quibus Christus plurima fecit miracula. *Quæst.* CXCVII.

QVAERETVR, quare dicitur de viris loci illius in quem nunc introiuit Iesus, cum cognouissent eum. Aliqui dicunt, ꝙ forte Christus nunquam iuerat in regionem illam, & ita erat incognitus incolis, & tñ qñ inceperunt eum cognoscere miserunt p totam regionem, & tñ antequam cognoscerẽt mansit aliquanto tp̃e, ꝙ non confluebant ad eum incolę

F terræ. Sed non stat, quia mox, vt exiuit de naui cognitus est in regione illa. sic dicitur Mar. 6. s. cumque egressi essent de naui, continuo cognouerunt eum.

Dicendum, ergo ꝙ mox, vt venit in regionẽ agnitus est, sed potest intelligi vno modo, ꝙ cognouerũt eum, idest, cognouerunt esse in regione, & tunc præsupponitur, ꝙ viri regionis istius, prius cognoscebant Iesum. s. quia vel fuerat in regione hac faciens miracula, vel ipsi eum viderant alibi, & ideo non requirebatur nunc, quòd haberent cognitionem aliquam de persona, cum iam illam haberent, sed cognitionem de aduentu ad regionem.

Alio modo potest intelligi cum cognouissent, scilicet, per opera, quæ ibi fecit, vel per famam: nam poterat esse, quòd mox, vt exiret de naui curaret aliquos

G ægros, per quod cognita est potestas eius, sicut quando iuit in terram Gerasenorum: nam statim, vt exiuit de naui occurrerunt ei duo arreptitij supra octauo, & Marc. quinto, & illos ibi curauit, & dęmonibus missis in porcos conuenit ad eum statim tota regio Gerasenorum. Luc. septimo, vel poterat esse ista cognitio per famam, scilicet, quia audierant magnalia, quæ alibi fecerat, licet nunquam fecisset miracula in terra illa, nec ipsi vidissent eum. De hoc dicit Hiero. super Mat. cognouerunt autem eum rumore non facie, vel certe pro signorum magnitudine, quæ patrabat in populis vultu plurimis notus erat. Idem dicit Beda, & tamen primum verius est, scilicet, cognouerunt

H eum esse in regione. nam personam eius, & potestatem iam nouerant cum eum sæpe vidissent, & audissent verbum eius, & hoc consonat literæ. Marc. sexto, scilicet, & cum egressi essent de naui continuo cognouerunt eum, & tamen si de persona eius prius notitiam non haberent, non poterant statim sic abundanter eum cognoscere. Secundo, quia illico, vt scierunt eum ibi esse, miserunt per totam terram, vt afferrent male habentes, & sic necesse erat, quòd etiam illi de regione notitiam haberent de Christo, quia aliàs non afferrent male habentes, licet viri Bethsaidę Christum per aliqua miracula, quæ fecit adueniens, eum cognouissent: magna enim cognitio præsupponitur, cum Christo venienti in regionem,

I statum omnes de prouincia infirmos afferrent. Tertio patet, quia nunc iuit Iesus in Bethsaida, vt dictum est prçcedenti quęstione, & tamen ibi erat valde notus, quia nulla regio, vel ciuitas erat, in qua Christus plura miracula fecisset quàm in Capharnaum, vbi semel sanauit omnes male habentes, qui erant in vrbe, & erat tota ciuitas congregata ad ianuam Iesu. supra octauo, & Marc. primo, & Luc. quarto. Et tamen Bethsaida est iuxta Capharnaum vix ad vnam leucam, vt patet in descriptione terræ sanctę, & situ eius. ideo viri de Bethsaida sępe Christum vidissent, & miracula sępe eum facere aspexissent. Quarto, & efficacius patet, quia in ipsa ciuitate Bethsaida Christus sæpe prædicauerat, & mi-

K racula fecerat, immo inter omnes ciuitates, in quibus Christus miracula fecerat plurima, erant tres ciuitates, scilicet, Behthsaida, Capharnaum, & Corozaim. Et propter hoc magis exprobrat istis quàm alijs exprimens ex nomine istas tres supra vndecimo, scilicet, tunc cępit exprobrare ciuitates in quibus factę sunt plurimę virtutes eius, quia non egissent poenitentiam. vę tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quę factæ sunt in vobis &c. ergo iam cognoscebant viri Bethsaidæ Christum, sed nunc cognouerunt eum venisse in regionem, & statim congregauerunt ad eum male habentes,

Quare

Quare viri de Bethsaida in quam venerat nunc Iesus, mox vt cognouerunt Christum venisse, miserunt per totam regionem. Quæst. CXCVIII.

QVAERETVR, quare viri de Bethsaida in quã venerat nunc Iesus, mox vt cognouerunt venisse Christum, miserunt per totam regionem.

Dicendum, quòd hoc fuit ad notificandum omnibus aduentum Christi ad regionem, in quo apparet primo charitas virorum loci illius, quia non solum volebant ipsi curari a Christo, vel audire verbum eius, sed etiam, quòd omnes de regione communicarent eis in hoc bono. Apparet etiam eorum fides, quia crediderunt, quòd Christus sufficiebat sanare omnes, non solum eos, qui in loco illo erant, sed etiam quotquot offerrentur: ideo miserunt per totam regionẽ, vt afferrent male habentes. Sic dicit Hiero. s. & vide quanta sit fides hominum terræ Genesareth, vt non præsentium tantum salute contenti sint, sed mittunt ad alias per circuitus ciuitates. Et idem dicit Beda, & hoc erat propter multa. Primo vt afferrent ad eos ægros ad curandum ipsos. nam ista erat potissima causa quare turba copiosa sequebatur Christum vbique. sic dicitur. Io. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Et istud etiam fuit nunc præcipuum. Quod patet, quia dicitur in litera. miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, & Mar. 6. magis aperitur. s. & percurrentes vniuersam regionem cœperunt in grabatis illos, qui male habebant circunferre. Secundo, vt audirent verbum Christi, quia omnes desiderabant audire doctrinam eius, quia noua erat, & dulce erat eloquiũ Christi, sicut dixit Petrus Io. 6. Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternę habes, idest, non est alius, qui talia verba habeat, sicut tu: ideo nescimus alium ad quem eamus. Tertio fuit ad videndum vultum Christi, quia multi desiderabant videre eum saltem propter magnalia, quæ dicebantur de eo: nam sicut dicitur de Salomone 3. Reg. 4. quòd omnis terra cupiebat videre vultum Salomonis. s. propter excelllentiam suam, a fortiori desiderarent Christum videre, qui erat incomparabiliter excellentior quantum ad ea, quę faciebat, & ita Herodes desiderabat ex multis diebus videre eum, cũ audisset magnalia de eo Luc. 9. & quia non potuit eum tunc videre, mansit ei istud desiderium diebus multis. s. vsque ad diem mortis Christi, quia tunc eum vidit. Luc. 13. s. Herodes viso Iesu gauisus est valde. erat enim multo tempore cupiens videre eum, eo quòd audiret multa de illo.

Quare viri regionis Genesareth afferebant simul languentes ad Christum. Quæst. CXCIX.

QVAERETVR, quare nunc viri regionis Genesareth afferebant simul omnes languentes ad Christum.

Dicendum, quòd mox, vt cognouerunt Christum esse in loco Bethsaidæ miserunt per totam regionem illam, vt quicunque haberet male hbentes aliquos portaret illos ad Iesum, & tunc omnes, qui infirmos cuiuscunque generis habebant, portabant eos in grabatis ad locum, in quo sciebant esse Iesum. Et fuit hoc primo, quia ad regionem istam Genesareth Christus non venerat ex multis diebus, & ita erant multi male habentes, ideo quando Christus venit habuerunt multos ægros quos ei offerrent. Sic dicit Chrysosto. monstrat autem Euangelista, quòd post multum tempus ad partes illas Christus venerat, & ideo sequitur, cum cognouissent eum, miserunt

A in vniuersam regionem &c. & idem dicit Theophi. Secundo fuit ex magnitudine fidei gentis terræ Genesareth: credebant enim quòd quotquot male habentes portarentur ad Iesum sanaret. Sic dicit Hiero. vide quanta sit fides hominum terrę Genesareth: vt non pręsentium tantum salute contenti sint, sed mittat ad alias per circuitum ciuitates quo omnes currant ad medicum, vt dicit Beda. Tertio fuit, quia sciebant istam esse consuetudinem Christi. s. vt quotquot ei offerrentur simul sanaret, & ita plurimi oblati sunt supra 4. & omnes simul sanauit. sic etiam supra in litera turba manducans languentes obtulit, & sequen. cap.

B turba, quę iterum pasta est, obtulit ægros, & male habentes omnis generis, & omnes sanati sunt. viderant autem forte hoc viri Bethsaidæ. nam in vrbe Capharnaum, quę est iuxta Bethsaidam, hæc fecerat Christus cum semel ad occasum Solis adducti sunt ad eum omnes male habentes in vrbe, eratque tota ciuitas congregata apud domum eius supra 8. cap. & Mar. 1. & Luc. 4. ita ergo nunc voluerunt simul afferre languentes. Quarto fuit ex maiori fide, & reuerentia ad Christum. nam prius rogabant eum, vt iret ad domos vbi erant ægroti, & tangeret eos, & sanaret: nunc vero non reputabant dignum esse, quòd Christus iret ad domos illorum, sed ipsi afferebant languentes. vt dixit Centurio. Domine non sum dignus, vt intres

C sub tectum meum supra octauo, & Luc. septimo. Sic dicit Chrysosto. non enim similiter, vt prius ad domos eum trahebant. & tactum manifestum inquirebant, sed cum maiori fide eum alliciebant: nam obtulerunt ei male habentes. Quinto fuit, quia male habentes erant plurimi, cum Christus ex multo tempore non venisset in regionem illam, & quia longi temporis occupatio esset ipsum ire ad singulos adducebant ad eum languentes. Sexto fuit, & præcipue, quia viri regionis istius nesciebant quanto tempore ibi Christus moraturus esset, & vt antequam recederet curaret omnes male habentes afferebant eos ad illum: sic enim fuit in Capharnaum cum Christus ibi esset die quadam, & sequenti die recessurus esset, omnes male habentes de ciuitate portati fuerunt ad

D ipsum post Solis occasum. supra octauo, & Mar. primo maxime, quia putabant viri Bethsaidæ, quòd etiã si vellent rogare Christum, vt maneret aliquanto tẽpore inter eos, nollet manere postquam diffiniret recedere, sicut quando recessit de Capharnaum, & ille noluit dicens alijs ciuitatibus oportet me pręedicare, quia ad hoc missus sum Mar. primo, & Luc. quarto, & hoc fuit præcipuum.

Quare viri regionis Genesareth volebant Christi carnem tangere Et quòd Gentiles putabant, quòd Christus solo tactu infirmitates curaret. Et quid putabant Iudæi. Quæst. CC.

QVAERETVR quia dicitur hic, quòd rogabant Christum, vt vel fimbriam vestimenti eius tã-
E gerent, in quo innuitur, quòd ipsum, idest, carnem eius tangere volebant, & tamen si illud non concederetur, saltem volebant tangere fimbriam vestimenti, quare volebant tangere carnem eius.

Dicendum, quòd licet isti de Christo magna sentire inciperent, tamen nondum perfecte sentiebant: putabant enim quòd Christus sanare poterat, & tamen non putabant, quòd solo verbo posset sanare, sicut crediderat Centurio, supra octauo, & ideo Christus dixit, quòd non inuenit tantam fidem in Israel, idest, inter Iudeos, sed putabant, quòd in Christo erat quædam virtus immo abundantia virtutis, quæ per tactum deriuabatur, & hoc poterat fieri, quia vel ipse tangeret aliquos, vel ipsi eum tangerent, primũ erat

magis

magis vulgatum, & ideo a principio quando aliqui rogabant Christum, vt sanaret eos: rogabant, quòd tãgeret eos manu sua. Sic fuit de Archisynagogo dicẽ te: filia mea modo defuncta est, veni & appone manum tuam super ea supra nono cap. & ita ipse faciebat condescendens infirmitati Hebræorum: nam a principio quos sanabat tangebat, sicut leprosum in vrbe Capharnaum tetigit in loco lepre supra octauo cap. & socrum Petri febricitantem manu apprehensam surgere fecit eod. cap. & hoc idẽ putabant Gentiles, qui incipiebant habere aliquã fidem, quòd ęgritudo quandoque miraculose sanabatur, per contactũ sananda erat, sicut fuit de Naamam leproso, quem Eliseus misit, vt lauaretur in Iordane ad hoc, quòd sanaretur de lepra, & ille ait putabam, quòd egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me, quarto Regum quinto. Et non solum Iudęi putabant hoc esse ad sanandum ęgros, sed etiam si vellẽt, quòd quis sanus acciperet a Christo benedictionem aliquã rogabant, quòd imponeret manum suam super eũ, & ita erat de paruulis, quia ferebant eos ad Iesum, & rogabant, vt imponeret eis manus, & ipse imponebat infra decimonono. Secundo erat quasi in defectum, scilicet, quando non poterant omnes obtinere a Christo, quòd tangeret eos, ipsi saltem volebant tangere eum: erat autem differentia inter hos tactus quantum ad intentionem Iudęorum, qui pauca sciebant: nam quando Christus tangebat, putabant esse efficacius eo, quòd tunc fiebat de voluntate sua, & tunc ipse haberet intentionem, quòd aliquid inde sequeretur, quando autem quis tangebat Christum nihil ab eo petendo, videbatur esse minoris efficacię, quia forte ille non vellet tunc aliquid concedere. Maxime, quia aliqui eorum putabant, quòd latere posset eum an tangeretur ab isto, vel ab illo, sicut fuit de muliere fluente sanguinem, quę putauit se posse latere, & postea vidit, quòd non latuerat. Luc. octauo, & Mar. quinto, & tamen etiam istum modum tangẽdi Christum putabant esse alicuius vtilitatis, & ob hoc volebant tangere eum, & sic mulier fluens sanguine tangere voluit supra nono, & Luc. octauo, sic etiam, & omnes Iudęi, siue infirmi, siue sani essent, volebant tangere Christum Luc. 6. cap. s. omnis turba quærebat tangere eum, quia virtus exibat de illo, & sanabat omnes. ita & nunc isti de terra Genesareth, volebant tangere Christum, & rogabant ꝙ permitterentur eum tangere, quia tñ istum tactum putabant esse vtilem inquantum virtus aliqua de Christo exibat, vt ipsi putabant, vt dicitur Luc. sexto, & Christus hoc asserebat assentiens modo loquendi eorum. s. ego sensi virtutem exiuisse de me. Mar. quinto, & Luc. octauo, & quia ista virtus maxime esset in corpore, quod erat pars Christi potiusquam in vestibus, quæ erant aliquid extraneum, ideo volebant eum tãgere in carne si eis concederetur ad hoc facultas. s. vt oscularentur manus eius, vel pedes aut aliam partem corporis, & si hoc non concederetur saltem tangere volebant fimbriam vestimenti eius.

Quare viri isti rogauerunt, vt ipsi permitterentur tangere Christum, & non econtra. *Quæst. C C I.*

QVAERETVR, quare isti viri rogauerunt, vt ipsi permitterentur tangere Christum, & cur non potius rogauerunt, quòd Christus eos tangeret.

Aliqui dicunt, quòd idem erat, quia qui tangit tangitur, & fit ista actio per reactionem, & sic idem erat tangere Christum, & tangi a Christo.

F Dicendum, quòd non erat. Primo quantum ad substantiam rei, quia quandocunque tangebat Christus aliquem, tangebat eum manu in aliqua parte corporis. nam si erat languens tangebat locum languoris, vt fuit in leproso cui tetigit locum leprę supra 8. c. & si erat malum totius corporis tangebat in manu, quasi per hoc alleuiando a toto malo. sicut in febre, quæ possidebat socrum Simonis tetigit manum eius apprehendens, vt surgeret eod. cap. & Mar. 1. & Luc. 4. sic & in mortuis quorum malum erat generale. nã puellam mortuam manu apprehendit, & surgere iussit supra 9. & Luc. 8. quando autem tangebat viuẽtes, quia illud erat ad imprecandum, vel immitendo benedictionem aliquam; & benedictio venit super caput, vt dicitur Gen. 49. benedictiones patris tui fiant in capite Ioseph, & Deutero. 33. dicitur benedictio illius, qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph. ita tangebat tunc caput imponendo manum capiti. ita apparet in paruulis, qui portabantur Christo, vt imponeret eis manus, & ponebat manus super capita eorũ infra 19. Si autem quis tangeret Christum tangebat vbi poterat, & communius fieret in veste quam in carne, sicut tetigit eum mulier fluens sanguine. Secundo differebat quantum ad effectum, & hoc erat præcipuum: nam quando Christus tangeret aliquem necesse erat, quòd sequeretur effectus intentus ex illo tactu: nam cum Christus aliquem sic tangeret, semꝑ tangebat ad imprimendum aliquem effectum, &

H quia voluntati Christi nemo poterat resistere: necesse erat, quòd sequeretur effectus quem iste intendebat, quia sicut istæ orationes nostrę emissæ ad Deum interdum non consequuntur effectum, ita tactus iste, qui erat ad consequendum aliquid poterat esse, quòd interdum careret effectu, vt quia forte tangens non erat sic dispositus, vt deberet sibi dari quod cupiebat; vt si non tangebat ex fide sine hæsitatione. Iaco. 1. & infra 21. quia tales nihil obtinent: multum ergo differebat tangere Christum, & a Christo tangi.

Nicolaus dicit aliter. s. quòd isti erant viri de regione Gerasenorum, & isti cognouerant eum prius miracula facientem, & dęmones eijcientem. supra 8 ca. ideo videntes eum cognouerunt eum, & adduxerũt

I ei omnes infirmos regionis illius scientes, quòd posset eos curare, & quia non poterant prę multitudine eum tangere, rogauerunt illum, vt saltem fimbriam vestimenti illius tangerent.

Sed dicendum, quòd non stat primo: non enim erant isti viri de regione Gerasenorum, fallitur quippe Nicolaus putans eandem esse regionem propter aliqualem similitudinem nominum, sed non est, quia illa dicitur regio Gerasenorum ab vrbe nomine Gerasa, quæ est vltra mare Galilęæ versus Orientem, ista autem regio dicitur Genesareth a lacu, quę dicitur lacus, vel stagnum Genesareth, vel ab aliquo loco, qui in regione illa dicatur Genesareth, vel Genesar.

K Dicendum aliter, quòd isti petiuerunt a Christo, ꝙ permitteret se ab eis tangi, & non ꝙ ipse tangeret eos. Primo, quia non ausi sunt petere tantum beneficiũ. nam quòd Christus tangeret eos erat, ꝙ aliquid faceret circa eos imponendo manum singulis, ꝙ autem illi tangerent Christum non erat, quòd Christus aliquid ageret: ideo primum non ausi sunt petere, sed secundum tamquam esset minus. Secundum fuit, & principale, quia ęgri, & male habentes erant multi in regione illa, & si deberet Christus eis imponere manus, oporteret ꝙ cuilibet eorũ imponeret, & hoc erat magnę occupationis, & laboris: iõ petiuerunt, ꝙ ipsi ꝑmitterent eũ tãgere: nã multi poterãt eũ tãgere etiam ipso nõ aduertente, & sic nulla esset difficultas.

Quare

Quare volebant saltem tangere fimbriam vestimenti Christi. Quæst. CCII.

QVAERETVR, quare volebant ſaltem tangere fimbriam veſtimenti.

Dicendum, quòd ad hoc pręſupponendum eſt quid ſit fimbria veſtimenti, & dicendum, quòd fimbria erat quędam pars quadrata panni hyacinthini appoſita in angulis pallij, ideſt, veſtis ſuperioris quam portabant Iudęi ex neceſſitate legis Num.15. quales autem eſſent fimbriæ Iudęorũ, & quod erant, & quare portabant, & vbi; & quales erãt fimbriæ Chriſti, & quales fimbriæ Phariſęorum declaratum eſt ſupra 9.cap.quæſt.106.

Hoc ſuppoſito dicunt aliqui, ꝙ petiuerunt iſti viri, ꝙ permitterentur tangere fimbriam veſtimenti.ſ. quia multi erant, & non poterant omnes accedere ad Chriſtum, ꝙ ſaltem permitteretur eis tangere veſtimentum Chriſti, & hoc videtur aliqualiter velle Nicolaus dicens, ꝙ viri Geraſeni erant multi, & quia prę multitudine non poterant eum tangere, rogauerunt, vt ſaltem tangerent fimbriam veſtimenti eius.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia tunc non tangerẽt Chriſtum, ſed veſtimentum eius: nam qui tangit veſtimentum alicuius quando ipſe veſtitus eſt, dicitur eum tetigiſſe. Si autem tangit veſtimentum quando non eſt ille veſtitus, non dicitur tangere hominẽ, ſed ſolum veſtimentum, & tamen iſti Geraſeni tetigerunt nunc Chriſtum: ergo non petiuerunt tangere veſtimentum eius poſtquam ipſe exutus foret. Patet hoc, quia Chriſtus conceſſit id quod petiuerunt viri iſti: nam dicitur hic, quòd rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & ſequitur, & quicunque tetigerunt ſalui facti ſunt, & tamen iſti viri non tetigerunt ſolum veſtimentũ Chriſti, ſed ipſum Chriſtum, vt dicitur Mar. ſexto. ſ. & depręcabantur eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum ſalui facti ſunt. Chriſtum ergo tangebant, & ſic indutus erat veſte, quia aliàs tangentes veſtem eius non dicerentur eum tangere, ſed tangentes veſtem hominis veſtiti etiam ſi non pertingant ad carnem, dicuntur tangere hominem illum. Secundo patet, quia erat inhoneſtum, quòd Chriſtus ſe exueret, & traderet veſtem, vt Iudæi illam tangerent: nam maneret nudus, ideſt, non honeſte veſtitus. nam Chriſtus non portabat ſecum in via veſtes mutatorias, & ſic ſi exuerẽt veſte ſuperiori maneret ſeminudus, quod erat eſſe inhoneſte veſtitum, ſed Chriſtus non committeret aliquam inhoneſtatem, vt miracula operaretur, ideo non nudatus fuit tradẽs pallium. Tertio, & principalius, quia hoc erat tribuere occaſionem erroris. nam ſi veſtis Chriſti daretur turbis, vt tangerent eam, & ſanarentur; putarent turbæ aliquam virtutem manere actualiter in veſte, cum etiam non tangendo Chriſtum per tactum illius ſanarentur, quod erat inconueniens, quia Chriſtus volebat oſtendere virtutem in ſe eſſe, & non in veſte. nam etiam ſi ipſe veſtitus tangeretur in veſte, innuere volebat, quòd virtus ſanatiua non erat in veſte, ſed de ipſo procedebat. ſic fuit quando mulier fluens ſanguine tetigit veſtem Ieſu. nam ipſe ait, quis me tetigit? ego enim ſenſi virtutem exiuiſſe de me. Marc. quinto, & Luc. octauo, non ergo traderet veſtem tangendam, ſed ipſe tangeretur veſtitus. Quarto patet, quia ſi populus hoc peteret, non diceretur, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, ſed vt vel veſtimentum eius tangerent: nam ſi Chriſtus ſe exueret, & traderet veſtem ſuam populo tangendam, non differebat potius tangere fimbriam veſtimenti quàm ſummitatem eius, quia poterant tangere vbi vellent, & tamen petiuerunt, vt ſaltem concederetur eis tangere fimbriam. ergo non petebant tangere veſtem Ieſu quando ipſe nudatus eſſet, ſed quando eſſet veſtitus.

A

Dicendum igitur, quòd iſti petiuerunt tangere Chriſtum ſaltem in veſte, & ſi non in tota veſte ſaltem in quacunque parte etiam in minima, quæ eſt fimbria.

Quare iſti viri Geneſareth expreſſerunt de fimbria veſtimenti, & vnde habuerunt iſtius petitionis originem. Quæſt. CCIII.

B

QVAERETVR, quare iſti expreſſerunt de fimbria veſtimenti, & vnde habuerunt iſtius petitionis originem.

Dicendum primo, quòd viri terræ Geneſareth habebant Chriſtum in magna reuerentia, & iõ humiliabant ſe valde coram eo, & ſic ſicut non auſi ſunt petere, quòd imponeret eis manus, ſed quòd ipſi tangerent eum, & non quidem in corpore, ſed in veſte: ita non auſi petere in quacunque parte veſtis, ſed in fimbria. ita enim eſt de fimbria, quia fimbrię veſtium erant apud pauimentum lambentes terrã. nam Deus iuſſerat eas poni in extremitatibus palliorum Num.15. petentes ergo fimbriam veſtimenti tangere petebant id quod infimum erat in veſte.

C

De ſecundo dicendum, quòd iſtud venerat a muliere fluente ſanguine, quæ non audens petere à Ieſu ſanitatem propter verecundiam voluit eum tangere, & dicebat intra ſe. ſi tetigero tantum fimbriam veſtimenti eius ſalua ero. Mar.5. & Luc.8. & ſupra 9.cap. & illa tunc ſanata eſt, & hoc notificatum eſt toti populo; quia Chriſtus fecit, quòd mulier confiteretur curationem in ſe factam coram omnibus. Luc.8. acceperunt ergo multi confidentiam tangendi iam fimbriam Chriſti, vt ſanarentur. Sic dicit Chryſoſto. ſ. mulier enim, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, vniuerſos hanc ſapientiam edocuit. ſ. quòd tangendo fimbriam Chriſti ſanarentur. Sic etiam dicit Theophilus, ſcilicet, miraculum enim quod circa mulierẽ hæmorhoiſam contigerat, ad aures multorũ deuenerat, & multam fidem dabat ex qua ſanabantur.

D

Quare omnes, qui tetigerunt nunc fimbriam Chriſti ſanati ſunt. Et quòd ſupplet Deus in petente quandoque defectum fidei eius, & meretur accipere quod petit. Quæſt. CCIIII.

QVAERETVR, quare omnes, qui tetigerunt nunc fimbriam Chriſti ſanati ſunt.

Dicendum primo, quòd fuit ad oſtendendam magnitudinem poteſtatis Chriſti. nam ſi aliquos ſanaret, & aliquos non, putaretur quòd poteſtas ſua non ſuffi ciebat niſi ad ſanandum illos, & non ad plures, & hoc tollebat multum de honore eius, quia oſtendebatur non eſſe Deus ſi non poterat omnia. Secundo fuit, quia fides tangentium hoc exigebat: Chriſtus enim

E

dicebat, quòd qui poſſet credere, omnia ei poſſibilia eſſent Mar.9. & quòd qui peteret non hęſitando omnia impetraret infra 21. ſed iſti ex magna fide tangebant Chriſtum credentes, quòd non ſolum ſi tangerent carnem eius, ſed etiam ſi tangerent fimbriam veſtimenti ſanarentur, iõ ſanati ſunt oẽs. Tertio fuit ex deuotione, quia ẽt ſiquis accedat interdum non habens plenam fidem. ſ. quia aliquid ei deeſt de confidentia, ſi deuote, & humiliter ad Deum accedat, ipſe ſupplet defectum fidei eius, & tunc meretur recipere quod petit, ſicut dicitur Mar.9. de illo, qui dixit Chriſto. Domine ſiquid potes adiuua nos, miſertus noſtri, & Chriſtus ait: ſi potes credere, oĩa poſſibilia ſunt credenti. & ille ait, credo Dñe adiuua incredulitatem

tatem meam, ideſt, ſupple quod deeſt fidei meæ. & vocatur ex hac parte incredulitas: iſti autem viri humiliter ac deuote accedebant euntes ad quemcunque locum, in quo Chriſtus eſſet volendo eum tangere: ideo omnes ſanabat.

CHRONICA temporum omiſſa ex ca.2.q.vlti.hic repetenda erat: nam ibi deductę fuerunt temporum ſucceſſiones ex captiuitate Babylonis vſque ad annum 17. Chriſti, vel quaſi, ſcilicet, quando mortuus eſt Octauianus Auguſtus, & ſucceſſit Tyberius, eratque tunc Tetrarcha Galilęæ ille Herodes, de quo hic actum eſt: ideo hic continuanda erat temporum ſucceſſio, & tamen vt non diuidatur litera, apponemus iſtas enarrationes in fine Matthæi.ſ.cap.vltimo, & ibi quærantur.

CAP. XV.

Mar.7. TVNC acceſſerunt ad eum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi dicentes. Quare diſcipuli tui tranſgrediũtur traditiones ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas cum panem manducãt.

TVNC *acceſſerunt*. Deſcripſit in pręcedentibus Matthæus publicationem legis Euangelicæ inter Iudæos: nunc deſcribit eius alialem promulgationem, vel extenſionem factam ad Gentiles. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur Eccleſia gentium legitime fundata. Secundo Synagoga Iudęorum iuſte reprobata infra 21.capitu. Prima iterum in duas, quia primo fundatur Eccleſia gentium in fidei documentis. Secundo in morum pręceptis infra cap.18. Prima in tres, quia primo reprobatur ſuperſtitio Iudaica in lege. ſecundo declaratur fides Euangelica in fide ſequenti cap. Tertio confirmatur vtrunque, quia duplici teſte in Chriſti transfiguratione infra 17.cap.

Præſens capitulum diuiditur in tres partes, quia primo recedit a Iudęis confutando nunc eorum errorẽ. Secundo tranſit ad Gentiles commendando in eis fidei amorem ibi.

Et egreſſus inde. Tertio reuertitur ad Iudęos collato eis ampliori munere.ſ.curatione, & ſaturatione. ibi. *Et cum tranſiſſet*. Prima in tres. quia primo Chriſt⁹ arguit Iudęos de falſa legis expoſitione, vel de nouitatum introductione. Secundo de apparenti ſanctitate.ibi.

Hypocritæ. Tertio de vana ſuperſtitione.ibi. *Et conuocatis ad ſe*. Prima in duas, quia primo ponitur Iudęorum maligna interrogatio ad Chriſti reprehenſionem. Secundo Chriſti vera reſponſio ad eorũ cõfutationem.ibi. *Ipſe autem reſpondens*.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. 1.

QVAERETVR an ea, quæ habentur hic ſint continuata ad pręcedentia, vel ſit mutatio ordinis. Et dato, quòd ſint continuata an ſint immediate facta, vel interpoſito aliquanto tempore.

Dicendum, ꝙ ordo continuus eſt, quia prius facta ſunt ea, quę habentur præce.cap.ꝗ ea quæ habentur hic. Et patet hoc ex ordine literæ cui ſtandum eſt niſi appareat aliquid in contrarium, & tñ hic non apparet aliud in contrarium. Secundo, quia tam Marcus ꝗ Mattheus concordant in hoc ordine, quia ſicut Mattheus non interpoſuit aliquid inter iſta, & pręcedẽtia, ita, & Marcus cum dixiſſet de ſanatione tangentium fimbriam Chriſti in terra Geneſareth Mar.6.cõtinuo

F ſubiunxit quod hic habetur de Phariſęis, & ſcribis de
ſcendentibus a Ieruſalem, Mar.7.c. in principio di-
cẽs, & conueniunt ad eum Phariſęi, & quidam de ſcri
bis veniẽtes a Ieroſolimis. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ
iſta facta ſunt immediate poſt pręcedentia. i. in ipſo
tpe non interiecto alio facto quod Mat. alicubi nar-
ret: nec ẽt Mat. aliquid narrat quod inter iſta accide-
rit, ſed potius Mat. oſtendit, ꝙ nihil intercident cum
ait. tunc acceſſerunt. ſ. qñ fiebãt ſuperiora in terra Ge-
raſenorum acceſſerunt iſti Phariſęi ad arguendum
Chriſtum. Sic ẽt dicit Aug. li. de cõcor. Euan. ſ. ita aũt
conſerit Euangeliſta narrationis ſuę ordinem dicens,
tunc acceſſerunt. vt quantum ipſe tranſitus indicat
rerum ẽt conſequentium ordo ſuetur. Dicendũ tñ, ꝙ
G aliquid intercidit inter hoc, & præcedentia quod
Mat. & Mar. tacuerũt, & eſt illud quod hr̃ Io.6. Quod
patet. quia vt ibi dr̃ mox, vt Chriſtus pauit turbas in
loco deſerto, venerunt naues quędam a Tiberiade,
quæ erant iuxta locum vbi turbę paſtę fuerant, & quę
ſierunt an eſſet ibi Ieſus, & non inuenerunt eum ibi
nec diſcipulos eius. & ſic parum eſt quod inde Chri-
ſtus receſſerat, & illico manens ille transfretauerũt
ad quęrendum Ieſum in Capharnaũ, & inuenerũt eũ
trans mare. ſ. in regione Geneſareth, & quęſierunt
ab eo qñ tranſierat, & hoc fuit ſequenti die poſt ſatu-
rationem turbarum, vt innuitur eod.c. Et tunc Chri-
ſtus dixit eis, ꝙ quærebant eum, quia comederant de
panibus eius, & ibi interpoſuit multa de ſacramento
H corporis ſui, & de Manna, & oĩa, quę habentur Io.6.
illa aũt ſubticuerũt Mat. & Mar. & fuit illud in regio-
ne Geneſareth, ad quã Chriſtus transfretauerat, & ad
illam iuerũt Phariſęi, & ſcribæ de quibus hic, & tamẽ
prius vr̃ fuiſſe illud quod Io.6. narrat, quia fuit ſequẽti
die poſtquam Chriſtus transfretauit. Quod aũt hic
narrat nõ oportet, ꝙ fuerit ipſo die: nam aliquot die-
bus manſit Chriſtus in regione Geneſareth. nã diſcur
rebat ꝑ ciuitates, & villas terrę illius. Sic dr̃ Mar.6. cę-
perunt in grabatis circũferrę eos, ꝗ male habebãt vbi
audiebãt eũ eſſe, & quocunque introibat in vicos, aut
in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebãt infirmos.
& ſic dum maneret Ieſus in terra Geneſareth poterãt
deſcẽdere iſti Phariſęi, & ſcribę a Ieroſolimis. Si aũt
I obijciatur, ꝙ dr̃ hic tunc. Dicendũ, ꝙ nõ eſt ſtricte ac-
cipiendum tunc. i. in illa hora, vel die, ſed in illo tpe. ſ.
dum maneret Ieſus in terra Geneſareth ſanando lan-
guentes, de quo dicebatur pręcedenti cap. venerũt iſti
Phariſęi, & ſcribę de quibus hic dr̃: iõ tunc venerunt.
Circa primum dr̃. *Tunc*. ſ. in tpe quo erat in terra Ge-
neſareth ſanando languentes. *Acceſſerunt ad eum*. Sci-
licet, ad Chriſtum ad increpandum eum de mala eru
ditione diſcipulorum ſuorum, qui non lauabant
manus.

Ab Ieroſolimis. Ideſt, venerant iſti ſcribæ, & Phariſæi de Ieruſalem. *Scribæ, & Phariſæi*. Scribę ſunt doctores legis, qui inter Iudæos pręedicabant legem, vt dicitur infra 23. ſuper cathedram Moyſi ſederũt ſcri-
K bę, & vocatur cathedra Moyſi, in qua ſedebant, qui explanabant legem Moyſi. Phariſæi erant viri ſeparati a cęteris in quibuſdam ritibus viuendi, & etiam in opinionibus circa credenda. de ritibus Phariſęorum, & Saducęorum, & Heſenorũ, & aliarum ſectarum Iudaicarum dictum eſt late ſupra 3.cap. quęſtio. ſexageſimotertio.

Dicentes quare diſcipuli tui. Non quęrebant hoc quaſi volẽtes ſcire cauſam, ꝗa putabãt nullã poſſe rectã dari excuſationẽ, ſed quęrebãt ad redarguẽdũ, ſicut ſi quis quęrat ab alio quare adulteriũ commiſiſti. nã de hoc nulla iuſta cã dari poteſt. *Tranſgrediuntur traditiones*. Ideſt, pręcepta, vel doctrinas: dicitur enim traditio a tradẽdo, & proprie pertinet ad illa pręcepta vitæ,

Cui Scribæ, & Phariſæi eſſent.

vitæ,quæ nõ habent aliam cauſam vrgentem, niſi au- A
ctoritatem iubentis. *Seniorum.* Ideſt, Antiquorum patrum, qui hæc fieri docuerunt. *Non enim lauant manus ſuas.* Non potuerunt miſeri Phariſæi accuſare Chriſti diſcipulos, niſi ꝙ manus non lauarent, quando manducabant, quod antiqui faciendum inſtituerant. *Cum panem manducant.* Ideſt, Quemlibet cibum, eſt enim panis nomen, quod pro omni cibo accipitur, etiã ſi non ſit panis, ſed herba, vel mel, ſicut 1. Regum 14. Saul dixit: Maledictus homo, qui manducauerit panem vſq; ad veſperam, & quia Ionathas comedit modicum de melle ſolum tangens de fauo inuento in agro, in ſummitate virgæ, voluit eum occidere Saul, quaſi egiſſet contra interdictum illud, ſcilicet, Maledictus homo, qui manducauerit panem. Etiã omnes cibi, ſiue mul- B
ti, ſiue pauci ſignificantur nomine panis, ſicut 4. Regum 6. dixit Eliſæus, appone corã eis panem, & aquã, & ſequitur ibi, quòd appoſita eſt eis magna ciborum præparatio, ſic etiam dicitur Lucæ 14. Quia intrauit Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorũ ſabbato manducare panem, & tamen manifeſtum eſt, ꝙ non manducaret ſolum panem, cum eſſet inuitatus, & potiſſime a principe Phariſæorum, qui diues erat.

Quare dicitur hic, tunc acceſſerunt. Quæſt. II.

QVAERETVR quare dicitur hic, tunc acceſſerunt. Dicendum, quòd primo fuit ad cõtinuationem hiſtoriæ, quia ad elucidationem C
eorum, quæ ſcribuntur, ſolent Euangeliſtæ apponere tales annotationes temporum inter res geſtas, vt ſciatur quo ordine ſibi attineant. Secundo fuit propter illa, quæ iſti Scribæ, & Phariſæi contra Chriſtum dicebant, ſ. vt illo tempore vellent facta eius denigrare, quando ipſe magna miracula faciebat: dictum enim fuerat quomodo Chriſtus in tota terra Geneſareth ſanabat omnes male habentes ſolo tactu, ſ. quia ipſi tangebãt eum, quòd erat valde ſtupendum. tunc aũt iſti Phariſæi voluerunt arguere Chriſtum, quaſi eſſet aliquis vir vilis, & incompoſitus, abſtractus a modo communi viuendi hominum, vt per hoc contemptibilis redderetur apud plebẽ, & ideo Matthæus annotauit tempus dicẽs, tunc, ſ. cum faceret curationes ſo- D
lo tactu, de quibus præcedẽ. cap. Sic dicit Chry. ſ. Propter hoc aũt Euangeliſta hic tp̃s deſignat, vt oſtendat ineffabilem eorum nequitiã nulli cedentẽ, tũc enim venerunt qñ plurima ſigna operatus eſt, qñ infirmos ex tactu fimbriæ curauerat. Ratio horum eſt, qa Phariſæi inuidebant valde Chriſto, & ideo quanto magis extollebatur ille a populo, plus dolebant Phariſæi, & ideo tunc magis operam dabant contra ipſum. Et ob hoc, quando maxima bona faciebat, tunc peſſima faciebant, aut dicebant contra eum Phariſæi, vt per hęc extinguerent, aut decolorarent opera eius. Sic patet ſupra 9. quando dixerunt de Chriſto, ꝙ nunq̃ ſic apparuit in Iſrael, quod erat ad magnam laudem Chriſti, dixerunt Phariſęi, in Beelzebub eijcit dęmonia, & ite- E
rum ſupra 12. cum faciente eo miracula magna, turba ſtupens diceret: Nũquid hic eſt filius Dauid? ideſt, Meſſias, dixerunt Phariſæi, iſte non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub: & ita quando ſuſcitauit Lazarum quatriduanum, quod maximum miraculum reputabatur, diffinitum eſt, quòd occideretur, quia multa ſigna faciebat, & ſi dimitterent eum, totus mundus crederet in eum, Ioan. 11. Ita & nunc cum ſimul multas curationes faceret admirandas, volentes Phariſæi opera eius denigrare, & non inuenientes in quo, voluerunt eum ſaltem redarguere, quòd non bene inſtitueret diſcipulos, qui non lauabant manus cum manducabant.

Quare dicitur hic, quòd venerunt Scribæ, & Phariſæi a Ieroſolymis. Et quòd Scribæ, & Phariſæi per totam terram Iudæorum diſperſi erant docentes populum. Quæſt. III.

QVAERETVR quare dicitur hic, quòd venerunt Scribæ, & Phariſæi ab Ieroſolymis. Dicendum primo, quòd fuit ad laudem Chriſti, oſtendendo, quòd ſequebatur illũ turba etiam de regionibus longinquis: nam iſti Scribæ, & Phariſæi, qui nunc ad Chriſtum venerunt, erant de Ieroſolymis, & tamen Ieruſalem multũ diſtabat a terra Geneſareth, in qua Chriſtus nunc erat: nam erant apud Capharnaum, & Bethſaidã vbi nunc Chriſtus erat, vt oſtenſum eſt p̃cedenti cap. quæſt. 199. Et tamen Capharnaũ diſtat a Ieruſalem leucis quaſi trigintaſex, vt patet in lib. de ſitu terræ ſanctæ. Secundo fuit ad redargutionẽ iſtorũ, qa veniebãt Scribæ, & Phariſæi de loco ſancto, vbi Deus ſpecialiter colebãt, & tñ Deũ impugnabãt arguendo Chriſtũ. Sic dicit Remigius, ſ. duabus enim de cauſis reprehenduntur, & qa a Ieroſolymis venerant, i. a loco ſancto deſcenderant, & qa ſeniores populi, & legis Doctores erant, & non ad ſciendum, ſed ad reprehendendum Dñm venerãt. Tertio fuit ad oſtendendum magnitudinem iſtorum Phariſæorũ, & legis Doctorum: nam erant Phariſæi, & Scribæ, i. legis Doctores diſperſi per totam terram Iudæorũ, quia in quolibet loco erant aliqui legis Doctores, vt dicitur Lucæ 5. ſ. erant Phariſæi, & legis Doctores ſedentes, qui venerant ex omni caſtello Iudæę, & Galilææ, & Ieruſalem, quia tamen Ieruſalem erat Metropolis, vbi ſolũ erat templum, & totus cultus Dei, & conueniebant illuc Iudæi de toto orbe, erant ibi famoſiores Scribæ, & Phariſæi, & ſic nominando Scribas de Ieroſolymis, oſtenditur, quòd iſti inter Iudæos habebantur vt valde periti, qui autem diſperſi per alia loca habitabant minus periti erant. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet, quòd autem a Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi veniſſe perhibentur, ſciendum eſt, quòd per omnes tribus erãt diſſeminati, ſed qui in Metropoli habitabãt, peiores alijs erant, velut maiori fruentes honore, & maiorem ſuperbiam poſſidentes: eſſe autem iſtos Scribas maiores, vel famoſiores multum facit ad propoſitum, ſcilicet, quia illi arguebant Chriſtum in diſcipulis ſuis, & poſtea Chriſtus confutat eorũ dicta, oſtendens quòd irrationabiliter loquuntur, tanto ergo firmior erat iſta redargutio, quanto maiores erant qui arguebantur: nam ſi aliquos ſimplices Chriſtus de hoc nũc arguiſſet, dicerent aliqui, quòd ideo illos potuerat arguere, quia erant viri ſimplices neſcientes reſpondere: nam ſi fuiſſent viri periti non potuiſſet Chriſtus eos redarguere, nunc vero ſublata eſt iſta obiectio, cum Chriſtus redargueret Scribas maximos, & Phariſæos, ſcilicet, illos qui veniebant de Ieruſalem.

Quare dicitur hic, quòd Scribæ, & Phariſæi erant iſti, qui ad Chriſtum venerant. Et quòd de legibus, vel de moribus diſputare non pertinet, niſi viris peritis. Quæſt. IIII.

QVAERETVR quare dicitur hic, quòd Scribæ, & Phariſæi erant iſti, qui venerant ad Chriſtũ. Dicendum, quòd primo ponitur ad honorem Chriſti: nam Scribæ erant Doctores legis, Phariſæi erant quaſi viri religioſi in populo: erat ergo honor magnus Chriſti, quod iſti venirẽt ad audiendum doctrinam ſuam, maxime ex terra tam longinqua, quod non erat, quantum ad ſimplices ſi eum audirent. Secundo fuit ad redargutionem iſtorum, ſcilicet, quia ipſi exiſtentes magiſtri plebis in ſacra ſcriptura, & religioſi, arguere volebant eũ, qui totius vitę, & forma, & Doctor erat. Sic dicit Remigius, ſcilicet, duabus

de causis reprehenduntur, & quia a Ierosolymis venerant, i. a loco sancto, & quia seniores populi,& legis Doctores erant,& non ad sciendum,sed ad reprehendendum Dñm venerant. Tertio ad ostendendũ, qui erant isti cum quibus Christus disceptabat: nã disputare de lege, vel de moribus non pertinet, nisi peritis viris,& quia inter Iudæos ipse populus erat rudis, & solum erat sapientia aliqua in Scribis, qui sunt Doctores leges, ostenditur ꝙ isti qui cum Christo disputabant de doctrina discipulorum, erãt Scribæ,& Pharisæi, quia populus de his nesciret arguere, & sic efficitur verisimilis contentio nominatis ꝑsonis contendentibus. Quarto fuit specialiter propter cõditionem istius quæstionis, quæ introducta fuerat, s. de lotione manuũ: nã obseruationes cæremoniarum pertinẽtiũ ad exteriorẽ munditiã fiebant, vt in plurimũ a Pharisæis,qui totũ bonum esse putabant in ostendendo exteriorem apparatũ,& munditiã:de mente aũt non curabant, vt patet hic & Mar.7. Et propter hoc maxime institerunt cõtra Christum in hac quæstione, quia ad eos maxime pertinebat hoc defendere, cum in ista munditia corporis esset sanctitas sua, & ipsi essent introductores, & conseruatores harum traditionum.

Quomodo poterat esse, quòd Scribæ, & Pharisæi ad Christum venirent, vt audirent doctrinam eius cum ipsum odirent. Quæst. V.

QVAERETVR quomodo poterat esse,ꝙ Scribę, & Pharisæi venirent ad Christum: nam isti nõ diligebant eũ,sed potius oderant,ideo non venirent ad audiendũ doctrinã eius, quia in hoc ipsum honorabant. Dicendũ,ꝙ Scribæ, & Pharisæi sæpe audiebãt doctrinã Christi: nã qñ ipse sanauit paralyticũ, supra 9. Multi Scribę,& Pharisæi aderant,& ipsi cõtra Christũ murmurare cęperunt intra se, & nõ solũ nolebant eum audire, si contigerat Christum prædicare in loco,in quo ipsi erant,sed etiã de longe veniebãt ad eum audiendũ, & sequebãtur ipsum, sicut reliqua turba, & de oĩbus locis veniebant ad eũ isti Scribæ, & Pharisæi,sic dr̃ Luc.9. s. & ipse sedebat docens, & erãt sedentes Pharisæi, & legis Doctores, qui venerant ex oĩ castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem. & ita isti nunc venerãt ex Ierusalem,& dr̃ ꝙ tunc accesserunt, idest,tunc venerunt,vel tunc accesserunt, i. conuenerunt ad Christum arguendum, licet primo venissent de Ierusalem in regionem illã. De primo patet,quia multæ turbæ sequebãtur semper Christũ,& qa nõ poterant semper eædẽ turbæ seq, veniebãt & stabant aliquot diebus,s. tribus,vel quatuor, & recedebãt, & interim aliæ veniebant, & sic quibusdã venientibus, & alijs recedentibus, cõtinuo erat semꝑ turba multa cũ Christo,& ita dr̃ Mar.6. s. Erãt,q veniebãt,& redibant multi,nec manducandi qdem spatium habebãt,& sic isti Scribæ,& Pharisęi nunc nouiter accesserunt ad locũ terræ Genesareth,in quo Christus erat. De secundo patet, quia forte isti prius venerant, & audierant Christi doctrinam, habita occasione nunc accesserũt ad Christum arguendum, quod prius non fecerant.

Quare isti Scribæ,& Pharisæi veniebant ad Christum. Quæst. VI.

QVAERETVR quare isti veniebant ad Christũ. Aliqui dicunt, ꝙ veniebant animo arguendi Christum, sicut nunc arguerunt, qa inuidebãt ei,& volebãt famã eius denigrare,& facta. Sed dicendũ, ꝙ nõ stat, qa si isti venissent a Ierusalẽ ad Christũ, vt redarguerent eum super hoc in quo arguerunt, excogitassent maiorẽ redargutionem, qa leue erat hoc,

F & ridiculum in quo arguebãt discipulos eius, s. ꝙ manus non lauarent cum manducarent, ideo nõ fuit argumentum ꝑcogitatum, sed a casu data opportunitate. Secundo patet, qa ista redargutio orta est propter aliqd, quod de nouo viderunt Pharisæi,& Scribæ, s. ꝙ quidã de discipulis Christi comederunt non lotis manibus,& hoc postq̃ venerant de Ierusalem ad Christũ viderunt, sic patet Mar.7. s. & cõueniunt ad eum Pharisæi, & qdam de Scribis venientes ab Ierosolymis, & cum vidissent quosdam de discipulis eius cõmunibus manibus mãducare,&c. nõ ergo ꝑcogitauerãt hoc in Ierusalem, quasi ideo venissent de Ierusalem, vt Christum super hoc arguerent. Dicendum, ꝙ Pharisæi,& Scribæ aliqñ veniebant ad Christum bono animo, vt
G addiscerent,& viderent signa, q̃ faciebat,& interdum veniebãt animo iniquo, s. vt caperent ex ore eius verbum aliquod in quo eum accusarẽt. De primo patet, quia aliqui de Pharisæis erant viri boni, & Christi discipuli, sic fuit de Nicodemo, qui erat princeps Pharisæorum,& ipse vnus de Pharisæis, Ioan.7. s. Nunqd,& tu Galilæus es, i. sequeris doctrinã istius Galilæi,& credis in eum? & ipse veniebat ad Christum per noctẽ, vt addisceret aliquid ab eo, vt patet Ioã.3. vbi & princeps Pharisæorum vocatur. Sic etiam Gamaliel Pharisęus erat, & de principibus ipsorum, & tñ afficiebatur ad Christum,& ipse defendit colentes Christum in Ierusalem, suadens Pharisæis, & senioribus, ꝙ non persequerentur eos, Act.5. s. Surgens autẽ in cõsilio quidã
H Pharisæus noĩe Gamaliel, legis Doctor honorabilis vniuersæ plebi,&c. Et ita aliqui alii Pharisæi,& Scribę essent q bonum animum ad Christũ haberent, & isti veniebant ad audiendũ eũ, vt addiscerent,& viderent miracula, q̃ faciebat, & vt ipsi interdũ curarẽt, sic dr̃ Luc.5. Ipse sedebat docens, & erãt sedentes Pharisęi, & legis Doctores qui venerant ex omni castello Galilææ,& Iudææ, & Ierusalem, & sequitur ibi,& virtus erat Domini ad sanandum eos,& tamen non sanaret eos, si malo animo venirent, vt arguerent Christum, ergo bono animo illi veniebãt ad audiendum, & interdum quidam eorum timentes inuidiã cęterorum, non audentes venire per diem, veniebant per noctẽ, sicut fuit de Nicodemo, Ioan.3. De secundo patet, qa
I sæpe veniebant Pharisæi,& Scribę ad audiendũ Christum solum, vt caperent eum in sermone, & hoc dupliciter faciebant. Vno modo præcogitando inter se aliqua quæ quærerent, in quibus eum caperent, quasi non potentem rñdere,& ita fuit qñ adduxerunt ad eũ mulierem deprehensam in adulterio, Ioan.8. & dicit, hoc autem dicebant tentantes eum, vt possent eum accusare, sic etiam qñ cogitauerunt quærere, an esset dandus census Cæsari, infra 22. Et dicitur ꝙ Christus cognita eorum nequitia dixit: quid me tentatis hypocritæ? & tñ vtrunq; fecerunt Pharisæi, vt patet ibidẽ. De secundo patet, vt supra 12.& Lucæ 6. Quãdo Scribæ,& Pharisæi erant in synagoga sabbato nihil dicentes Christo, sed obseruabant eum an sabbato curaret,
K vt accusarent eum, & non solum quando prædicabat, sed etiam in communi locutione, vt quando comedebat, obseruabant eum Pharisæi, si aliquid diceret, vel faceret de quo eum accusarent, sicut Lucæ decimoquarto dicitur, quòd intrauit Iesus sabbato in domum cuiusdam principis Pharisæorum manducare panem, & ipsi obseruabant eum, scilicet, Pharisæi attendentes quid diceret, aut faceret, & an curaret hydropicum, qui ante eum erat, & tamen nihil dicebant ei, sed Christus interrogauit eos, an liceret sabbato curare, & curauit eum, eodem capitu. Interdum autem Pharisæi, & Scribæ non ibant determinate cum malo ánimo ad audiendum verbum Christi, & tamen occurrebãt aliqua, de qbus scandalizarentur,

lizarentur, & accusare eum vellent, vel saltem murmurarent, sic videtur fuisse quando Christus curauit paralyticum, supra 9. & Mar. 2. Erant quippe ibi Pharisæi, & Scribæ multi, audientes verbum Christi, & cum ille diceret paralytico, remittuntur tibi peccata tua, cęperunt cogitare intra se Scribæ, & Pharisæi, & dicere, hic blasphemat, & primo aspectu habebant isti motiuum ad hoc: nam constat peccata non posse remitti, nisi per Deum, & tamen de Christo nōdum credebant ipsi, quòd esset Deus. Quod autem bono animo venissent Scribæ isti, & Pharisæi, patet Lucæ 5. Vbi ponitur eadem historia, & dicitur quòd erāt sedentes Pharisæi, & legis Doctores, &c. & sequitur, & virtus Domini erat ad sanandum eos, & tamen nō sanaret, nisi bonum animum haberent ad Christum, qui sanitatem cōferebat, ergo habebant bonum animum ad eum, & tamen ibi dicitur de istis Pharisæis, & Scribis, quòd intra se cogitauerūt, q Christus blasphemauerat. De istis Pharisæis, & Scribis quo animo venerint non apparet penitus: nam constat, quòd nō veniebant de Ierusalem eo animo, vt Christum arguerent de eo in quo arguerunt, vt ostensum est, sed poterat esse, quòd venirent bono animo. Et deinde viso, quòd discipuli Christi transgrediebantur traditiones seniorum arguerent eos. Vel quòd venirent animo arguendi Christum de aliquo, & tamen non inuenerunt de quo, & arguerunt de hac re leui. Sed potius videtur, quòd non bono animo venerint, quia si bono animo venissent, non arguissent eum de hac re, de qua nemo arguendus esset, qui autem murmurauerunt intra se Christo dicente ad paralyticum dimittuntur tibi peccata tua, rationabilius egisse videntur: nam peccata remittere solius Dei erat. Quod autem aliquis homo se de hoc intromitteret, si purus homo esset, qualem putabant esse Christum, erat blasphemia.

Quare Pharisæi Christum arguerunt, & non discipulos, cum ipsi arguendi essent. *Quæst. VII.*

QVAERETVR cum discipuli Christi viderentur soli esse hic arguibiles, quare Christum arguerunt Pharisæi, & non ipsos discipulos, vt dicerent eis, quare non lotis manibus manducatis contra traditiones seniorum?

Dicendum, quòd primo hoc factum est, quia Pharisæi, & Scribæ artificiose, & diabolice arguebant ad causandum discordiam quandam inter magistrum, & discipulos: nam quando videbatur peccare magister, non accusabant eum Pharisæi loquentes ipsi, sed apud discipulos ei detrahebant, sicut quando comedebat cum publicanis, supra 9. cap. Nam dixerunt tunc Pharisæi discipulis Christi: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magister vester? quasi dicat, Turpe est, quòd talem magistrum habere velitis, qui manducet cum publicanis, & peccatoribus, quando autem videbant peccare discipulos, non arguebant eos Pharisæi, sed accusabant illos apud Christum, vt est illud, eodem cap. scilicet, Quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? & illud, supra 12. scilicet, Quare discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbatis? scilicet, vellere spicas, & iste erat modus ponendi discordiam inter discipulos, & magistrum per detractionem de vtrisque, sic dicit Chrysost. scilicet, notandum, quòd cum discipuli visi sunt spicas portare Christum alloquūtur dicentes, Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbatis. hic autē apud discipulos Christo detrahebant, scilicet, quare cum publicanis, &c. quæ omnia malignātium erant, & volentium separare a Do-

ctore corda discipulorum. Secundo, & principaliter fuit, quia Pharisæi volebant nunc Christum arguere, & cum non inuenirent aliquid, de quo eum arguerēt in persona sua, voluerūt crimen discipulorum retorquere in magistrum: nam si peccatū esset manus non lauare, quod discipuli faciebant, culpa erat magistri, q hoc videns eos non arguebat, & quasi de ista negligētia correctionis pro trāsgressione legum eum arguebant, & volebāt Pharisæi ostendere Christum esse aliquem hominem vilem, immūdum, incompositum, qui non attenderet ad ea, quæ munditiæ sunt, & contra cæterorum consuetudinem, & seniorum leges viueret, cum in discipulis suis istas immunditias nō castigaret, & ex hoc minoris opinionis reddere volebāt omnia, quæ Christus faciebat. Tertio, vt aliqui dicunt fuit hoc, quia licet ista verba essent formaliter, & expresse contra discipulos, tamen Christum pungebāt, quia ipse in eodem culpandus videbatur, si culpa erat non lotis manibus manducare, & tamen dixerūt verba contra discipulos, quia forte non ausi sunt palam eum arguere, sed satis erat, quòd ipse sciret se argui, & quòd Pharisæi hoc animo dicebant, vt eum arguerent, sic enim aliquando faciebant, vt quando accusauerūt discipulos Christi dicentes: Quare nos, & Pharisæi ieiunamus, discipuli autem tui non ieiunant? supra 9. & Marci 2. Et tamen constat, quòd etiam nec Christus tunc ieiunabat, sed manducabat cum peccatoribus, eodem cap. & tamen accusauerūt discipulos, quia accusando illos accusabant eum, qui in eodem facto participabat, & ita nunc esse poterat, quia scirēt Iesum non lotis manibus interdum manducare, & sic eum quoque in hoc accusabant. Sed dicendum, q non stat, quia Pharisæi, & Scribę non moti fuerunt, nisi propter aliquos Christi discipulos, quos viderunt non lotis manibus manducare, Marci 7. scilicet, & cum vidissent quosdam de discipulis eius, non lotis manibus manducare panem, vituperauerunt. Dicendum ergo est, sicut supra, quòd culpam discipulorum in magistrum retorquere voluerunt.

Quæ traditiones erant istæ, & qui seniores erant isti, qui has traditiones dederant. *Quæst. VIII.*

QVAERETVR cum dicatur hic de traditionibus seniorum, quæ traditiones erant istæ, & qui seniores erant isti, qui has traditiones dederant. Aliqui dicunt, quòd erant Pharisæi. Quod patet, quia dixit hic Christus: Quare & vos transgredimini mādatum Dei propter traditionem vestram? & sic cum loqueretur ad Phariseos videtur, quòd ista traditio de lotione manuum a Pharisæis fuerat introducta. Secundo patet, quia dicit Hieron. super Matth. Traditio autem Pharisaica in mensis, & in vasis abstinenda est, & tamen istæ sunt traditiones seniorum de lauando manus, & vasa, ergo Pharisæi erant isti seniores. Sed dicendum videtur, quòd non stat, quia si istæ essent traditiones Pharisæorum, non obseruarent eas, nisi Pharisæi, & Pharisæorum discipuli, & non essent alij arguendi, si non seruarent eas, & tamen Pharisæi ostendunt nunc discipulos Christi vere arguendos, quia hæc non seruabant, ergo non instituerāt eas Pharisæi. Secundo patet, quia dicitur, quare discipuli tui transgrediuntur? est autem transgredi vbi est obligatio seruandi, & ideo id quod quis transgreditur lex sibi est, & tamen Pharisęi non poterant imponere legem populo, ergo nō erant istæ traditiones Pharisęorum. Tertio patet, quia inter Iudæos erant multæ sectæ, & vnus non seruabat cæremonias alterius, & tamen oēs Iudæi obseruabant istam traditionē de lotione manuū, ergo nō erat traditio Pharisæorū, sic patet

Marci 7. scilicet, Pharisæi autem, & omnes Iudæi, nisi
crebro lauent manus, non manducant. Quarto patet,
quia ibidem innuitur, ꝙ etiam Pharisæi seruarēt istas
traditiones lauandi manus, nō tanq̃ ab eis impositas,
sed tanq̃ eos cogentes ad obseruationem: nam cum
dicitur Pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro lauent
manus, nō manducant, sequitur causa, s. tenentes tra-
ditiones seniorum. Dicendum videtur, ꝙ istæ tradi-
tiones non erant datæ a Pharisæis, sed a iudicibus ma-
ioribus populi, qui erant septuaginta, & isti habebant
potestatem iubendi, & sic totus populus videbatur
obligatus ad faciendum, quod iubebāt, & hoc modo
vr̃ stare argumentum Pharisæorum, s. ꝙ transgrede-
rentur traditiones istas discipuli Christi, & sic essent
vituperabiles, & hoc est verisimile, quia isti vocantur
seniores, & tamen illi qui populum iudicabant, erant
seniores, vt dicitur Nume. 11. Nam cum non suffice-
ret Moyses solus ad regimen populi in arduis causis,
adiunxit sibi alios septuaginta seniores, quibus dedit
spiritum prophetiæ, sicut Moysi, eodem cap. Et ideo
standum erat dictis eorum infallibiliter, tanq̃ Prophe-
tis a Deo inspiratis, de quibus declaratum est late Nu
meri 11. & Deuteron. 17. Et hoc vult Nic. hic dicens,
ꝙ a tempore Moysi de voluntate Dei constituti sunt
septuaginta senes ætate, & moribus maturi, & scien-
tia præditi ad regimen ipsius populi, & Moyses erat
super eos, ita quòd omnes simul erant septuaginta, &
vnus, & ex illo tempore statutum est, quòd tot essent
ad regimen populi ordinati, & isti dicebantur iudices
ordinarij, quia per impositionem manus institueban-
tur, vt dicitur sæpe in Glosis Hebraicis, & isti residebāt
in Ierusalem, fiebatque ad eos recursus in ambiguis,
& difficilibus quæstionibus, & eorum determinatio
habebatur pro lege firma, quam transgredi non lice-
bat, Deuteron. 17. Isti etiam statuebant aliqua quæ
pertinebant ad bonum statum populi, & in statutis
eorum erant aliqua, quæ cadebant sub præcepto, tan-
quàm necessaria, & aliqua sub monitione, vel consi-
lio, tanquàm decentia, & cuiusdam honestatis, & de
talibus erat istud, scilicet, quòd accedentes ad men-
sam lauarent manus, & ita tam populi, quàm Phari-
sæi seruabant hæc. Istud est multum verisimile, eo ꝙ
isti iudices vocantur in scriptura seniores, vt Numeri
11. & ętiam 13. & hic vocātur traditiones seniorum,
& Marci 7. Nam isti seniores manebant tēpore Chri-
sti, & ad eos pertinebat iudicare in criminalibus cau-
sis, & per sententiam eorum Christus morti adiudi-
catus est, vt patet infra 26. & Marci 14. Ad primum
dicendum, quòd illa traditio, de qua ibi Christus loq̃-
tur, quæ erat Pharisæorum, non erat de istis, scilicet,
de cæremonijs lauandi manus, & vasa, sed erat doctri-
na quædam de non honorando parentes, nisi verbo,
vt patet in litera, & ista vere erat traditio Pharisæo-
rum, & Scribarum, quia cum isti essent Doctores le-
gis, exponebant quomodo lex obseruāda esset, & in-
telligenda, & illa expositio vocabatur traditio eorū.
Ad secundum potest dici vno modo, quòd vocatur
traditio Pharisaica, i. a Pharisæis instituta, nō quidem
a Pharisæis, vt erāt quædam secta Iudæorum, sed quia
contingit aliquos de Pharisæis esse de septuaginta se-
nioribus, & illi instituerunt istas cęremonias lotionū,
& ita erant traditiones seniorum, & etiam Pharisæo-
rum. Aliter potest dici, quòd non instituerant hoc
Pharisæi, sed seniores septuaginta, dicitur tamen tra-
ditio Pharisaica, idest, de qua maxime curabant Pha-
risæi, quia plus pollere volebant Pharisæi in istis exte-
rioribus munditijs, quàm cæteri de populo, quasi per
has munditias simpliciter sancti essent, & ideo licet
Pharisæi essent minima pars Iudęorum, pręponuntur
in hac obseruatione toti populo, Mar. 7. scilicet, Pha-

F risæi autem, & omnes Iudæi, nisi crebro lauent ma-
nus non manducant, & istud est verisimilius. Et patet
etiam hoc, quia ipsi istam cęremoniam defendebant,
arguentes nunc discipulos Christi, quia non obserua-
bant eam, & nemo alius de plebe eos arguit.

Quæ traditiones erant istæ quas dicunt Pharisæi non seruare Christi discipulos. Et in quibus consistebant. Quæst. IX.

QVAERETVR quæ traditiones erant istæ, quas
dicunt Pharisæi non seruare discipulos Chri-
sti. Dicendum, quòd solum nunc de lo-
tione manuum non obseruata arguebant, traditio-
G nes tamen seniorum multæ erant. Vocantur autem
traditiones regulæ quædam morales, quæ nō habent
aliam vim obligandi, nisi auctoritatem instituentis,
scilicet, quia traditę sunt, & ideo dicuntur traditiones
a tradendo, quia ad obseruandum traduntur, sic dici-
tur Mar. 7. scilicet, & alia multa sunt quæ tradita sunt
illis obseruare. Consistebant autem traditiones istæ
interdum in solis cæremonijs, quæ nihil omnino con
ferūt ad esse spirituale, & ita erat ista lotio manuum,
& multum insistebant seniores illi circa munditiam
corporalem, ideo sępe lauari hominem instituerunt,
etiam si non tetigerit rem immundam, & non solum
hominem, sed etiam omnia vasa, quæ in vsu hominū
veniunt. exprimuntur aliquę obseruationum istarum
H Marci 7. scilicet, Pharisæi autem, & omnes Iudæi, nisi
crebro lauent manus, non manducant tenentes tradi
tiones seniorum, & a foro, nisi baptizarentur non co-
medunt, idest, si venerint de foro etiam si nihil tetige-
rint non comedunt, nisi lauentur, & sequitur, & alia
multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare baptismata
calicum, & vrceorum, & ęramentorum, & lectorum,
idest, lauant calices, & vrceos, & omnia vasa metalli-
na, & etiam lectos in quibus dormiūt, & loquitur ibi
Marcus nō quidem de sufficienti, & honesta lotione,
sed de quadam curiosa superabūdanti, & superstitio-
sa, quia Marcus scripsit illa aliqualiter notando Iu-
dæos de illis cæremonijs. Circa alia multa, quæ ad vi-
tam pertinent, tradiderunt isti seniores regulas viuen
I di cæremoniales, quia tamen de sola munditia cor-
poris nunc actum fuit contra discipulos, descripsit
Marcus solas traditiones circa lotionem, & tamen
innuit, quòd etiam circa multa alia est traditio senio-
rum similis, cum ait, & alia multa sunt, quæ tradi-
ta sunt illis obseruare. De hoc dicit Remigius, quæ
autem fuerunt traditiones, manifestat Marcus cum
ait: Pharisæi autem, & omnes Iudæi, nisi crebro la-
uent manus, & cæt.

An Pharisæi, & Scribæ peccauerunt arguentes Christi discipulos, immo Christum ipsum, cum nemo alium possit arguere, nisi de eo quod est contra legem. Quæst. X.

K QVAERETVR an isti Pharisæi, & Scribæ pecca-
uerunt arguentes nunc discipulos Christi, im-
mo, & ipsum Christum in discipulis suis, quia
ad hoc principaliter tendebant. Dicendum, ꝙ pecca-
uerunt. Primo, quia ex inuidia quadam agebant, s. vo-
lentes decolorare facta Christi, quia viderant magna
miracula eius in terra Genesareth, sicut enim supra
9. quando Pharisæi viderunt, ꝙ populus vehementer
extollebat Christum dicēs, Nunquàm sic apparuit in
Israel, dixerunt in principe dæmoniorum eijcit dæ-
monia, & quando iterum stupente turba, & dicente:
Nunqd iste est filius Dauid? sup. 12. dixerūt: Iste nō eij-
cit dæmones, nisi in Beelzebub principe dęmoniorū,
ita

ita & nunc videntes admiranda opera eius, ſcilicet, quia ſanabat omnes tangentes ſe, inuidentes voluerunt eum redarguere, & quia nõ inuenerunt aliud de quo arguerent, arguerũt ſaltem de lotione manuum non obſeruata diſcipulos eius. Secundo patet, quia Chriſtus redarguit iſtos Phariſæos, & Scribas, quia ſic arguebant, & tamen non arguerentur ab eo, niſi peccarent, ergo peccabant redarguendo. Tertio patet, quia arguebant de eo in quo non erat arguendum, ſcilicet, de lotione manuum, quia licet honeſtum ſit illas lauare, tamen cum ſine culpa iſta lotio omittatur, non eſt aliquis de ea arguendus, maxime ab eo qui nõ poteſt, niſi de vitio redarguere: nam pater filius, vel dominus ſeruum, aut generaliter quicũque miniſtrantem ſibi habet, poteſt licite de non ſeruata munditia illum arguere, & tamen extraneum a ſe penitus nemo arguere poteſt, niſi de eo quod ſimpliciter illicitum eſt, ſcilicet, contra legem factum, & ideo illi ſtulti erant Phariſæi, qui Chriſti diſcipulos de talibus arguebant. Sic dicit Hierony. Mira Phariſæorum, ſcribarumque ſtultitia Dei filium arguunt, quia traditiones, & præcepta hominum non ſeruet. Sic etiam dicit Chryſoſt. Vide autem qualiter, & a ſua interrogatione capiuntur, non enim dicunt, quare trãſgrediũtur legem Moyſi, ſed traditionem ſeniorum, & ideo Euãgeliſta ponit ſimul de veneratione, quam viri Geneſareth Chriſto impendebant, volentes tangere fimbriam veſtimẽti Chriſti, & inhonorationem quam iſti faciebant, aut facere volebant arguentes Chriſtum quaſi male ageret, taliter permittendo diſcipulos agere. Sic dicit Beda, & Rabanus, ſcilicet, homines terræ Geneſareth, qui minus docti videbantur, non ſolum ipſi veniunt, ſed & infirmos ſuos adducunt ad Dominum, vt vel fimbriam eius mereantur contingere: & vere Phariſæi, & Scribæ, qui Doctores eſſe populi debuerunt, nõ ad quærendam medelam, ſed ad mouendum quæſtionum pugnas ad Dominum concurrerunt. Sic etiam dicit Remigius, ſcilicet, duabus autem de cauſis reprehenduntur, & quia a Ieroſolymis venerant, ideſt, a loco ſancto deſcenderant, & quia ſeniores populi, & legis Doctores erant, & non ad ſciendum, ſed ad reprehendendum Dominum venerant.

An Phariſæi nunc arguerent Chriſti diſcipulos, quaſi peccantes, vel ſolum, vt non ſeruantes honeſtatem.

Quæſt. XI.

QVAERETVR, an Phariſæi nunc arguerent Chriſti diſcipulos, quaſi peccantes, vel ſolum, vt non ſeruantes honeſtatem. Aliqui dicunt, quòd arguebant neceſſario, tanquàm peccantes, quia alias non eſſet redargutio, cum nemo iuſte redarguatur, niſi quando peccat. Dicendum, quòd interdum Phariſæi, & Scribæ arguebant Chriſtum, & diſcipulos de aliquo, quod non erat peccatum: vnde non arguebant eos, tanquàm peccantes, ſed tanquàm a pfectione deuiantes, vel ad illam nõ accedentes, & interdum eos quaſi peccantes arguebant. De primo patet, quando arguerũt Chriſtum, quod comederet cum publicanis, ſupra 9. ſcilicet, quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magiſter veſter? & tamen manducare cum publicanis nõ erat peccatum, & tamen arguebãt eum, quaſi eſſet cuiuſdam imperfectionis, & contra cõditionem profeſſionis ſuæ, erat enim Chriſtus doctor perfectæ vitæ. quòd ergo ipſe cum peccatoribus comederet, nõ videbatur competere ei, licet comedere cum peccatoribus, non eſſet abſolute peccatum, ſic etiam arguerũt diſcipulos Chriſti, ſupra 9. & Marci 2. ſcilicet, quare diſcipuli tui non ieiunant, &

A nos ieiunamus frequẽter? nam ieiunare temporibus illis, non erat peccatum, quia ieiunium erat ſupererogationis, ſ. quod ſoli diſcipuli Ioãnis, & diſcipuli Phariſæorum faciebãt, Marci 2. & Lucæ 5. Et tamen, quia diſcipuli Chriſti ideo ſequebãtur Chriſtum, vt perfectiorem viam viuendi tenerent, q̃ populus, qui ſolum obligabatur ad præcepta legis, videbatur incõueniẽs, ꝙ ieiunare nollent pluſq̃ populus, cum Iudæi putarẽt ieiuniũ eſſe de operibus perfectionis, & ſic arguebant eos, non tanq̃ peccantes mortaliter, ſed tanq̃ non accedentes ad perfectionem, quæ erat eis in propoſito, & profeſſione, cũ ſe profiterentur diſcipulos Chriſti. De ſecundo, vt qñ accuſabant ſæpe Phariſæi Chriſtũ, ꝙ ſabbato curaret, Lucæ 13. & 14. & putabãt hoc eſſe

B peccatum mortale: nam dicebant non eſſe Chriſtum a Deo, qa curabat in ſabbato, Ioan. 9. ſ. Non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. De diſcipulis Chriſti patet, vt qñ arguerunt eos, ꝙ vellerent ſpicas ſabbato dicentes, quare diſcipuli tui faciunt quod nõ licet eis facere ſabbatis? Lucæ 6. Ita nunc poterat eſſe, quòd arguerent eos de aliquo, quod putaretur eſſe peccatum mortale, vel quòd crederetur non eſſe peccatum, ſed nõ faciendo illud deuiabant a via perfectionis, & tamen videtur ꝙ putarent peccatum eſſe id, de quo accuſabant diſcipulos, quia dixerunt quare tui diſcipuli tranſgrediuntur traditiones ſeniorum, & tamen tranſgredi eſt præuaricari & peccatum.

C *An licuit ſenioribus tales traditiones tradere. Et quòd apud Iudæos pertinebat ad iudices, & ad ſummum ſacerdotem diffinire in omnibus, de quibus lex non diffiniebat.*

Quæſt. XII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd diſcipuli tranſgrediebantur traditiones ſeniorum, an licuit ſenioribus tales traditiones tradere. Aliqui dicunt, quòd non, quia iſtæ obligarent per modum legis, vt putabant Phariſæi cum dicerent eſſe tranſgreſſionem cõtra illas, & tamen non licebat addere ad legem nec vnum verbum, nec minuere, Deuteronom. 4. Ergo non licebat dari tales traditiones. Item Chryſ. increpat Iudæos de hoc dicens, manife-

D ſtum eſt, quòd multa noua inducebant ſacerdotes, quamuis Moyſes dixerit, non adijcietis ad verbum, quod ego propono vobis hodie, & non auferetis ab eo, & quando oportebat eos ab obſeruationibus liberari, tunc amplioribus obligationibus eos alligauerunt, timentes ne aliquis eorum principatum auferret, & terribiliores eſſe volentes, quaſi ipſi eſſent legiſlatores. Dicendum, quòd poterant ſeniores iſti introducere traditiones has per modum legis, vel præcepti, ita vt Iudæi tenerentur obſeruare illas, & non faciebant contra legem Moyſi: nam ſi feciſſent contra legem Moyſi, manifeſte argueret eos Chriſtus duriſſime, quia illos qui vendebant, & negociabantur in atrio templi, excluſit terribiliter facto

E flagello de funiculis, Ioan. 2. Et tamen hoc non erat expreſſe in lege vetitum, ſed ſolum, quia erat contra quandam honeſtatem templi, quæ debebat eſſe domus orationis, a fortiori ergo ſi iſti facerent expreſſe contra legem addentes, vbi lex vetuiſſet addi, argueret illos Chriſtus potiſſime, quia iſtud non ſolum eſſet peccatum ipſorum inſtituẽtium, ſed etiam totius populi, qui fauebat eis permittendo talia ſtatui, & obſeruabat ea tanquàm recte ſtatuta, & tanto minus Chriſtus illud toleraret, quãto grauius, & perniciosus peccatum erat, & tamen tolerabat Chriſtus hoc, & non allegauit contra iſtas traditiones, licet ex eis fieret contra eum redargutio, ergo non fuerat illicitũ eas inſtitui, alioquin Chriſtus nunc contra Phari-

ſæos clamaſſet dicens traditiones eſſe ſacrilegas, & impios eſſe qui tradiderunt eas, & peccatores qui illas obſeruarent, & tamen nihil ex hac parte dixit, ſed aliter excuſauit diſcipulos, ergo non fuit illicitum inſtitui has traditiones, ſed potuit facere, quæ fecit, nec egit contra legem Moyſi, tanquàm eſſet pars legis illius, & datum a Deo, qui cæteras partes legis ipſius tradiderat, quia hoc erat impium, etiam non licebat aliquid tolli de lege, quod a Deo fuiſſet datum, quia iſtud adhuc erat magis nefarium, quia oſtenderet erraſſe Deum, qui aliquid de traditis ab eo deleret, vt iam non haberetur, & tamen facere alias leges municipales, quibus ſingulæ vrbes, vel tota ipſa Iudęorum communitas regeretur, quę non ſcriberentur in codice legis Dei, non erat impium, immo laudabile erat, & neceſſarium, quia licet Deus tradidiſſet leges aliquas forales, ſiue iudiciales, quibus litigiorum cauſæ dirimerentur, Exo. 21. & 22. & 23. & in libro Numerorum, & Deuteronom. tamen illę non ſufficiebant pro omnibus cauſis, cum quotidie nouæ lites orirentur, ideo oportebat leges de nouo introduci, quæ eſſent noua remedia contra lites, & iſtæ introducendæ erant, vel per totum populum, vel per eum penes quem reſidebat, aut in quem trāſlata erat poteſtas populi, ſicut erat rex, vel ſummus ſacerdos, & quia Deus prouiderat iudices ad omnes difficultates quantęcumq; orirentur, & quòd ſtaretur iudicio eorum, & non declinaretur ad dextram, nec ad ſiniſtram, Deuteronom. 17. Ad eos pertinebat diffinire in omnibus, de quibus lex diuina non diffinierat, & hoc aliquando per modum ſententiæ oblato caſu particulari, deducto in iudicium, & aliquando per modum legis generaliter diffiniendo pro omni tali caſu. Iſti autem erant ſeniores ſeptuaginta, qui manebant per ſucceſſiones, poſt inſtitutionem illam quam Deus fecerat tempore Moyſi, Nume. 11. Ideo iſti poterant condere leges ad regimen populi in eis, in quibus diuina lex non prouiderat, & eis commiſſa eſt poteſtas Deuteronomij, & ideo totus populus acceptauerat traditiones iſtas, tanquàm datas ab eis, qui iuriſdictionem ad hoc condendum habebant. Et ita dictum Chryſoſtomi non militat contra eos, quaſi egerint contra legem Moyſi, licet poſſet militare, inquantum forte introducebant multitudinem cæremoniarum ſuperuacuo hominem impedientium, & erant inutiles, cum tamen illi putarent eas ad aliquid efficaces.

Quare Phariſæi, & Scribæ redarguerunt Christi diſcipulos de non lauando manus. Et quòd Iudæi putabant munditiam exteriorem facere ad ſanctitatem. Et quare ſic putabant. Et quare lex vetus eam munditiam iuberet.

Quæſt. XIII.

QVAERETVR quare Phariſæi, & Scribæ redarguerunt Chriſti diſcipulos, de non lauando manus cum manducant. Dici poteſt vno modo, quòd iſta leuis accuſatio erat, quia tamen Phariſæi non inuenerunt aliam accuſationem pro nunc contra Chriſtum, & diſcipulos eius fecerunt iſtam, quia ex inuidia geſtorum eius volebant aliquid contra ipſum dicere quidquid illud eſſet. Secundo poteſt dici, quòd fecerunt hoc, quia putabāt aliqualem eſſe accuſationem, quaſi vere eſſent reprehenſibiles Chriſti diſcipuli, qui contra leges, ſiue traditiones ſeniorum agerent: nam totus populus Iudæorum illas ſeruabat, quaſi obligantes, eo quòd a ſenioribus traditæ erant, vt innuitur Marci 7. ſcilicet, Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebro manus lauent, non manducant tenentes traditiones ſeniorum, diſcipulos ergo

F Chriſti, tanquàm tranſgreſſores illarum traditionum putabant eſſe vere reprehenſibiles, ideo arguebant eos de hoc, ſicut argueret de quolibet alio crimine. Tertio, & principalius, quia putabant Iudæi quandam ſanctitatem conſiſtere in exteriori munditia: nam nō recte ſentiebant de ſanctitate, & puritate vitæ, ſed putabant, quòd eſſe mundum exterius, erat eſſe ſimpliciter mundum, & eſſe exterius immundum faciebat animam immundā, & ſic arguendo diſcipulos Chriſti de exteriori immunditia, arguebant eos ſimpliciter immundos, & malos. Quod autem hoc putarent patet, quia Chriſtus quando voluit excuſare ſe, & diſcipulos ſuos coram populo, & oſtendere, quòd non bene Phariſæi accuſaſſent eos ait: Audite me, & intel-

G ligite, non quod intrat in os coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem, & tamen ſi Phariſæi non putaſſent exteriorē immunditiam facere hominem interius immundū, vel ſimpliciter immundū, quaſi Chriſtus fruſtra hoc reſpondiſſet. Motiuum autem Phariſæorum ad putandum hoc, erat quia in lege imponebantur multæ exteriores lotiones, per quas tolli dicebatur immunditia, vt Leuitici 11. In omnibus immunditijs cauſatis per cōtactum fiebat lotio, & ſic ablutus dicebatur mundus fieri. idem Leuitici 15. Et non imponebat lex aliquas alias mundificationes, ideo iſtas corporales putabant eſſe veras, & ſufficientes munditias, quia has ſolas cognoſcebant, ſicut dicit Ariſtoteles ſeptimo Ethico-

H rum, circa finem, quòd aliæ ſunt delectationes potiores corporalibus, ſed propter has ſolas cognitas eſſe, has ſolas eſſe exiſtimant, ſcilicet, delectationes, ſic etiam dixit Iſa. Lauamini, & mundi eſtote, Iſa. 1. Per lotionem eritis mundi, quod ipſi de lotione corporali intelligebant. Et iſta etiam fuit cauſa, quare ſeniores Iudæorum tot cęremonias lotionum inſtituerunt tam in corpore, quàm in vaſis, vt patet Marci 7. ſcilicet, quia cum per quaſdam lotiones in lege Moyſi fieri iuſſas, homines mundificarentur a quibuſdam immunditijs, a fortiori qui pluribus alijs lotionibus vteretur efficeretur mundior, vt ergo valde mundi eſſent, volebant ſe multis implicare lotionibus, & ita ſeniores Iudæorum inſtituerant multas cæremo-

I nias ablutionum. Sic dicit Beda: Verba autem Prophetarum carnaliter accipientes, quod dictum erat lauamini, & mundi eſtote. de corpore ſolum lauando ſeruabant, & ideo ſtatuerant, non niſi lotis manibus manducandum eſſe. Sed dicendum eſt, quòd errabant valde: nam impoſſibile erat, quòd exterior lotio ablueret vitia interiora, quia corpus, & anima non communicant in materia, vt id quod lauat corpus poſſit animam lauare: nam corpus per contactum lauatur, quia fluidus humor maculas corpori concretas laxando eluit, anima autem tangi non poteſt, quia quantitatē non habet: & quia homo eſt principaliter anima, q̄ corpus, cōſiſtet neceſſario mūditia hominis magis in anima, q̄ in corpore, & tñ lotio exterior ani-

K mā non mundat, ergo exteriores lotiones quotquot fuerint non reddunt hominem mundum, ſic dr̄ Ieremiæ 2. Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es iniquitate tua: dicit Dominus. Cum autem dicitur lauamini, & mundi eſtote, Iſa. 1. Apparet manifeſte, quòd non dixit de corporali, ſed de ſpirituali lotione: nam ait, Lauamini, & mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite peruerſe agere, diſcite benefacere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam, & iſte eſt modus mundandi hominem, & dealbandi auferendo peccata, & non per lotiones exteriores: vnde ſequitur ibi Venite, & arguite me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi fuerint

rint peccata vestra, sicut coccinum, quasi nix dealba- A
buntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut la-
na alba erunt. Cum autem putabant mundari per
aquam elementalem, sicut lex dicebat aliquos mun-
dos fieri si lauarentur aquis: dicunt aliqui de nostris,
quòd intelligantur illa spiritualiter.

Sed hoc falsum est, quia Deus imposuit Iudæis il-
las ablutiones corporaliter faciendas, & obligaban-
tur ad sic faciendum, & sic obseruabant, & si vellent
solum spiritualiter custodire, peccarent, sicut si nunc
iubeatur alicui ire ad Ecclesiam, & eat illuc solum
spiritualiter, idest, per desiderium, & non realiter, pec
cat. Et tamen dicetur, quòd lex non innuebat, quòd
per istas lotiones exteriores lauaretur quis a peccato,
sed solum a corporali immunditia. Quod patet, quia B
istę lotiones fiebant a quibusdam contaminationi-
bus, quæ non erant peccatum, cum interdum inuo-
lūtarie quis pollueretur, & tamen nemo inuitus pec-
cat. Etiam quod maius est, quia interdum cogebatur
quis pollui, & merebatur per hoc quòd pollueretur,
& si nollet pollui peccabat, sicut obligatur quis sepe-
lire patrem, & matrem ex lege etiam si sit sacerdotis
filius, Leuit. 21. Et tamen sepeliendo, vel plangendo
mortuos polluitur faciens, & debet lauari aqua lu-
strationis, Numeri, 19. Sepelire autem cæteros (licet
non sit obligatio saltem communiter) est tamen lau
dabile, & ita Tobias in veteri Testamento specialiter
laudatur, quòd mortuos sepeliret, & tamen pollueba-
tur, & mundandus erat, & sic non erat lotio legalis ad C
tollendam immunditiam interiorem, sed solas cor-
poris maculas, lex autem volebat, quòd Iudæi habe-
rent istam munditiam, respectu templi Dei: nam nō
licebat alicui in certis modis immunditiarum ingre-
di Sanctuarium, quantum ad cætera autem non veta-
bat immunditiam, vt quòd quis immundus manibus
manducaret, vel conuersaretur cum alijs hominibus,
nisi forte esse contagiosa immunditia, sicut lepra, &
fluxus seminis: nam istos a cæteris segregabat ponens
extra castra. Ratio autem quare voluit respectu tem-
pli, siue Sanctuarij seruari istam munditiam, fuit ad
ostendendam Dei dignitatem, qui iudicabatur esse
in Sanctuario habitans, & quia ipse est mundissimus
non licebat alicui immundo accedere ad eius habi- D
taculum, vel tangere res eius, & quia immūditiæ istæ
corporales erant, sicut & Sanctuarium erat corpora-
le, & vasa quæ tractanda erant corporalia erant, de-
buit esse ablutio corporalis: ad sumendos autem ci-
bos, & conuersandum cum alijs hominibus Deus nō
iussit fieri aliquam lotionem, & sic isti seniores im-
pertinenter introduxerant alligando homines ad cæ-
remonias non necessarias, ad quas Deus non astrin-
xerat. Et maxime quia procedebat motiuum suum
ex errore, quasi homo interius mundaretur per istas
lotiones ad quod lex occasionem non dederat, nisi
quia ipse non bene ea intelligebat, & tamen Pharisæi
putantes exteriorem lotionem mundare hominem
interius, arguebant discipulos Christi tanquàm im- E
mundos, eo quòd istam munditiam in manducando
non seruarent.

Quomodo discipuli Christi erant reprehensibilies in hoc, quòd non lauarent manus manducaturi. Et quòd commune in scripturis accipitur pro immundo.

Quæst. XIIII.

QVAERETVR quō discipuli Christi erāt repre-
hensibiles in hoc, quòd non lauarent manus
illas manducaturi: nam honestas erat lauare
illas, & cum ipsi obseruarent omnem honestatem,
mirum est quomodo in hoc errarent.

Dici potest vno modo, quòd duplex erat mundi-
tia manuum ad manducandum. Vna quidem com-
munis, & sufficiens, quia qui manducaturus est se-
mel manus lauat, si non habeat eas omnino impollu-
tas. Alia erat superabundans, & superstitiosa, scilicet,
sæpe & multum lauare. Primam munditiam dicunt
habuisse Christi discipulos, quia erant viri bene in-
structi etiam circa exteriorem honestatem, & ideo
non erant vllo modo reprehensibiles. Secundam au-
tem non habuerant, quia non lauabant sæpe manus,
& de hac eos arguerunt Pharisæi. Quod patet, quia ar-
guerunt eos transgressores traditionum seniorum, &
tamen traditiones non solum semel, sed & pluries la-
uari manus iubebant manducaturis, Marci 7. scilicet,
Pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro manus lauent
non manducant tenentes traditiones seniorum, ita
ergo accusarent eos, quòd nō toties lauabantur quo-
ties lauari traditū erat. Et hoc tenet Remigius dicens,
reprehendebant Pharisæi discipulos Domini, non de
ista lauatione, quæ consueto more congruit, & neces-
sarijs temporibus agitur, sed de illa superflua, quæ su-
perstitiosa traditione seniorum fuerat reperta.

Sed obijcietur, quòd non stat, quia dicitur supra in
litera, non enim lauant manus suas cum panem man
ducant, & sic videtur, quòd nullo modo manus laua-
bant: vnde de non lauando manus nullo modo eos
increpabant. Sed dicetur, quòd potest intelligi non
lauant, idest, non lauant toties quoties institutum est.
Et apparet, quòd dixerunt, quòd transgrediuntur tra-
ditiones seniorum, & tamen illæ erant de lauando sæ-
pe. Etiam quia si de vna lotione, quę necessaria est lo-
qui vellent, non oporteret allegari traditiones senio-
rum, quia ad illam omnes homines inclinantur ex
quadam vitæ honestate, & munditia. Sed dicendum,
quòd non stat, quia discipuli non lauerunt nunc ma-
nus cum eos arguerent Pharisæi, sed immundis ma-
nibus manducauerunt, sic patet Marci 7. f. Et cum vi-
dissent quosdam de discipulis eius communibus, i. nō
lotis manibus manducare panem, sed commune ac-
cipitur pro immundo in scripturis, sic patet Act. 10. c.
qn̄ ostēsa sunt Petro animalia quadrupedia, reptilia,
& serpentes, & dictum est occide, & manduca, & ille
ait, Cōmune, & immundū nunq̄ intrauit in os meū,
& dictum est ad eū, quod Deus purificauit cōmune
ne dixeris, & sic cōmune est immundū, habebāt ergo
manus immundas cū tunc comederunt, i. nullo mo-
do lotas. Secundo patet, quia qn̄ Christus coram tur-
bis excusauit discipulos excludens redargutionē Pha-
risæorū ait, quod intrat per os non coinquinat homi-
nē, in litera, & est sensus: immundū quod intrat per os
non coinquinat hominē, ergo supponebatur immun
dū aliquod manducare eos, qui nō lotis manibus mā-
ducabant, quasi sordidæ manus essent, ex q̄bus aliquę
sordes cōcretę adhęrerēt cibo, & intrarent in corpus,
& t̄n adhuc non coinquinant hominē, q̄a in secessum
vadūt, vt Christus dixit infra in litera, & ita p̄supponit
ꝙ discipuli tunc comederant manibus immundis, i.
nullo modo lotis. Cū aūt dr̄, ꝙ discipuli manducarent
non lotis manibus. Dicendū, ꝙ nō erat reprehensibi-
le interdū non lotis manibus manducare, nec est pu-
tandū, ꝙ discipuli Christi nunq̄ manus lauarent man-
ducaturi, sed ꝙ accidit, ꝙ nunc qn̄ isti Pharisæi vene-
runt a Ierusalem, manducaturi quidam de discipulis
Christi manus nō lauauerant. Hoc autem potuit esse
propter tria. Primo, quia ea ad quæ homo principa-
liter non attendit, veniunt sibi interdum in obliuio-
nem, & quia discipulorum Christi totum studium
erat virtuti vacare, sicut Christus eos instruebat, il-
li solicitudini attenti, forte de lauando manus non
cogitauerunt: nam interdum alia maiora, & magis

necessaria obliuiscebantur, sicut quādo iuerunt trans fretum obliti sunt panes emere, sequenti cap. & putabant, quòd Christus postea de hoc eos argueret, eodem cap. Ita ergo, & hoc, idest, lauare manus poterant interdum obliuisci. Secundo forte, quia discipuli a Christo recte instructi quid attendendum esset, & ad quid homo conari deberet, scilicet, ad spirituale bonum, quod solum est necessarium, iuxta illud Lucæ 10. Martha solicita es, & turbaris erga plurima: porro vnum est necessarium, ad corporalia non multum attendebant, & sic nō habebant lauari pro lege, cum scirent illud non esse necessarium ad bonum spirituale, quod ipsi quærebant, nec etiam habebant pro lege non lauari, cum ad quandam munditiam, & honestatem pertineret lauare manus ante cibos, & sic interdum lauabant manus, & interdum non, sicut accidebat, quia non multum differret lauari, vel non lauari. Et hoc est valde verisimile, sic etiam dicit Chrysost. scilicet, ideo autem discipuli non lotis manibus manducabant, quia iam superflua despiciebant, ea solum quæ sunt necessaria attendentes, & nec lauari, nec nō lauari pro lege habentes, sed vt contingebat alterutrū facientes, qui enim & ipsum necessarium cibum contemnebant qualiter circa ipsum studium haberēt? Sic etiam dicit Beda, discipuli namque Domini instructi ea quæ virtutis tantum sunt operari non lotis manibus simpliciter comedebant, Pharisæi autem volentes occasionem inuenire hoc acceperunt, & nō vituperabant eos vtique, vt legis transgressores, sed quia transgrediebantur traditiones seniorum. Tertio fuit forte, quia Christus ex intentione voluit, quòd aliqui de discipulis manducarent non lotis manibus, non quod sic ipse eis facere iuberet, sed quòd fecit vt obliuiscerentur. Vel aliàs vellent pro tunc omittere, vt videntes hoc Pharisæi haberent occasionem arguendi eos, & tunc esset locus cōueniens Christo ad arguendum errorem Iudæorum, qui putabant exteriores lotiones prodesse ad munditiam animæ, & munditiam corporis facere hominem interius immundum, sicut infra in litera redarguit eos, quod errarent in hoc, dicens cæcos esse, & cæcorum duces eos, qui talia putabant, & tamen non fuisset conueniens locus Christo ad redarguendum illum errorem Pharisæorum, nisi oblato hoc casu, ideo voluit quòd accideret iste casus, vt haberet occasionē ad hoc, quia sic Deus quærit occasiones ad faciendum id, quod intenditur, sic dicitur Iudicum 14. quando Samson petijt a parentibus suis, quod darent ei vxorem vnam de terra Philisthinorum, & ipsi nolebant, & dicitur, parentes autem eius nesciebant, quod res a Domino fieret, & quæreret occasiones contra Philisthijm, scilicet, quia illa vxor Samsonis fuit occasio, vt Samson percuteret Philisthinos plaga magna sæpe, Iudicum 14. & 15. & 16. Et ita forte fuit hic, quod est satis verisimile.

Ipse autem respondens ait illis: Quare, & vos transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem, & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis quicunque dixerit patri, vel matri munus quodcunque est ex me tibi proderit, & non honorificauit patrem suum, aut matrem suam, & irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram. Hypocritæ bene prophetauit de vobis Isaias dicens; Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum.

Exo. 20. Deut. 5. Mar. 7. Isa. 29.

Ipse autem. Hic ponitur secundum, scilicet, redargutionis Pharisæorum a Christo facta confutatio, idest, ostenditur, quòd non arguerunt iuste eos, scilicet, discipulos. *Ipse autem respondens.* Idest, Licet arguerentur discipuli non responderunt illi, sed Christus. *Ait illis.* Scilicet, Scribis, & Pharisæis. *Quare vos transgredimini mandatum Dei.* Quasi dicat, Potius deberetis tacere, quàm accusare alios, quia etiam si manducare non lotis manibus, peccatum esset, maius est quod vos cōmittitis, quia isti solum transgrediuntur traditionem seniorum: vos autem trāsgredimini mandatum Dei, erat autem illud mandatum de honorando parentes, vt infra patet, & isti transgrediebantur illud, scilicet, Pharisæi, & Scribæ, exponendo inconuenienter. *Propter traditionem vestram.* Idest, Propter regulam viuendi, quam traditis: erant enim isti Doctores legis, qui exponebant legem Moysi, coram populo prædicando, vt dicitur infra 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi, idest, sederunt ad docendum, & dicitur cathedra Moysi, quia ibi docebant legem Moysi, exponendo illam: ita ergo isti exponebant legem, sicut volebant, & populus recipiebat eorum expositionem, cum non haberet alios Doctores, & si peruerse legem exponerent, faciebant legem perire, idest, non obseruari in sensu in quo Deus eam dederat, & hoc erat propter traditionem suam, idest, doctrinam, vel expositionem. *Nam Deus dixit.* Scilicet, Exodi 20. & Deuteronom. 5. quando dedit decalogum in monte Synai. *Honora patrem, & matrem.* Illud est primum mandatum secundæ tabulæ, & intelligitur de honore, qui est in subueniendo necessitatibus eorum. *Et qui maledixerit patri, vel matri.* Debebat seruari parentibus magna reuerentia, ideo ponitur pœna grauis maledicenti eis, siue esset ista maledictio in re, scilicet, percutiendo eos, siue in verbis inhonestis, & conuitijs, vel malorum imprecationibus. *Morte moriatur.* Idest, Occidatur a iudice, est modus loquendi Hebraicus per superabundantiam: nam sufficiebat dici moriatur. *Vos autem dicitis* Idest, Docetis populum tradendo istam regulam, quæ sequitur. *Quicunque dixerit patri, vel matri.* Intelligitur etiam de aliis, quibus ex quodā debito tenemur subuenire, & cereri, & tamen potissime de parētibus. *Munus quodcunque est ex me* i. quodcunque munus obtulero Deo in sacrificium, vel alias. *Tibi proderit.* i. erit pro anima tua, sicut pro anima mea. q.d. non cures petere a me aliquam temporalem subuentionem, quia melius est, ꝙ offeram Deo id quod tibi daturus erā, nam cum obtulero proderit animæ tuæ etiam si ego illud obtulero, & non tu, vt infra magis declarabitur. *Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam.* Idest sic respondendo patri, aut matri non honorificabit patrem, & matrē. s. non subueniet eis, sed dabit in sacrificiū id quod daturus erat patri, & matri, & illud erat honorare eos. *Irritum fecistis mandatum Dei.* Idest adnihilastis, scilicet faciendo illud non custodiri, iuxta intentionem Dei condentis, nam lex datur, vt custodiatur, & per eam dirigantur actiones nostræ, si autē non custodiatur nihil est, vel irrita est, & tñ siquis peruertat sensum legis, & faciat eā obseruari in alio sensu: manifestum est, ꝙ non custodit legem, ideo irritauit ille legem, quia certum est, quòd ille committit in legem, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, extra de reg. iur. lib. 6. in regula certū est,

Quare dicatur cathedra Moysi.

Quis irritat contra legem.

est, & ita isti faciebant cum exponerent mandatum illud Dei aliter quàm Deus voluerit intelligere, & a nobis intelligi, vel dabant modum quo nunquam obseruaretur cludẽdo illud, s. ꝙ daretur sacerdotibus id quod dandum erat parentibus. *Propter traditionem vestram*. Idest, Doctrinam vel expositionem, quæ dicitur a tradendo, quia illam populo obseruandam traditis.

Quare Christus respondit hic cum non redargueretur ipse Pharisæi, sed discipuli. Et quòd lex Christi nullum bonum, vel honestum impedit.

Quæst. XV.

QVAERETVR quare Christus respondit hic cũ non redargueretur ipse a Pharisæis, sed discipuli.. Aliqui dicunt, quòd Pharisæi arguebant discipulos de doctrina a Christo tradita: ideo defensio pertinebat ad Christum directius. Dicendum, quòd non stat, quia tunc sequeretur, quòd Christus tradidisset discipulis regulam de nõ lauando manus cum mãducaturi essent, sed falsum est. Primo quia hoc erat contra quandam honestatem, & munditiam humanam, & tamen per legem Christi nullum bonum, vel honestum impeditur. Secundo quia ipse sic se faceret odiosum omnibus hominibus, q hanc munditiã volunt, vt ostenderet se turpem, & immũdum valde: qui non solum munditiã corporis non seruaret, sed etiã illam per legem auferret. Tertio quia tunc directior accusatio esset Pharisæorum cõtra ipsum quàm contra discipulos, quia grauius videretur ipse agere contra traditiones seniorum, dando contrarias traditiones, vt illæ non obseruarentur quam discipuli non obseruando eas: & tamen non arguerunt eum de hoc, sed solum discipulos suos quia non lauabant manus, ergo non dederat Christus tales leges. Quarto quia Christus non dedit aliquam legem nisi de necessarijs ad salutem, ita quòd non seruata illa non esset locus ad vitam eternam, & ideo non dedit leges aliquas de rebus indifferentibus, vt satis constat, & tamen lauari aut non lauari nihil attinet ad vitam ęternam, ideo de hoc legem nullam dedit. Quinto quia si talem legem dedisset Apostolis, etiam maneret nunc pro nobis, & tamen nulla talis lex manet, ergo nunquam data est. Sexto patet, quia si Christus talem legem dedisset, & ob hoc se defenderet contra Pharisæos aliter se defendere deberet: nam tota defensio sua est ostendere, quòd nullum malum est etiam si immundis manibus quis comedat, ergo non fuit ab eo data lex de non lauando manus. Dicendum ergo aliter vno modo, quòd Christus respondit hic, quia licet redarguerentur discipuli, tamen fiebat redargutio corã eo, idest, ad eum dirigebantur verba, & non ad discipulos: ideo ipse respondere debebat. Secundo quia ista erat consuetudo Christi respondere semper pro discipulis, etiam si contra eos, & nõ contra ipsum fieret redargutio, sicut quando euellebant spicas sabbato. Nam dixerunt Pharisæi quare discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbatis? supra 12. & Mar. 2. & Luc. 2. Et ibi respondit Christus: etiam qñ dixerunt quare nos ieiunamus frequenter, discipuli aũt tui nõ ieiunant? supra 9. & Mar. 2. & Luc. 5 Nam Christus ibi rñdit, vt patet ibidem. Tertio quia forte non scirent discipuli rñdere ad ista, quæ dixerunt Pharisæi, & vt nõ vacarent, & viderent insipientes rñdit Christus. Quarto forte ista redargutio tangebat personam Christi: nã sicut nunc quidam discipulorum manducauerunt nõ lotis manibus, ita & forte aliqñ sic Christus manducabat, & Pharisæi hoc scirent, & nũc in personam discipulorum arguerent ipsum magistrum, sicut fuit quã-

A do dixerunt, quare nos ieiunamus discipuli autem tui non ieiunant? supra 9. cap. nam nõ solum non ieiunabãt discipuli, sed nec etiam Christus immo manducabat cum publicanis quando ista dicta sunt, & tamen de solis discipulis expresserunt, quia satis apparebat, ꝙ arguebant magistrum, cum ipse esset in eodem participans, i. in non ieiunando. Quinto fuit forte, & principalius, quia ista redargutio fiebat Christo nõ quantum in personam suam, sed inquantum erat magister istorum: nam ad ipsum pertinebat eos instruere, & si in aliquo peccarent, erat quædam negligentia eius, qa non bene instruebat eos: ideo ipse erat quodammodo reprehensibilis, & sic ad excusandum se pertinebat ad eũ responsio. Sexto quia forte illi discipuli Christi

B qui manibus non lotis manducauerant non erant pręsentes, ideo respondere pro illis ad Christum pertinebat.

Quare Christus dixit Pharisæis, quare vos transgredimini &c. quia hoc non erat respondere.

Quæst. XVI.

QVAERETVR cum Christus velit hic defendere discipulos aduersus accusationem Pharisæorum quare dixit, quare vos transgredimini? nã hoc non erat respondere: nam accumulare inconuenientia, non est soluere inconueniens. Dicendum primo, quòd Christus fecit hoc, quia directe respon-

C dere nolebat, ideo quæsiuit modum aliquem ad excludendum redargutionem Pharisæorum, vt magis ipsi viderentur reprehensibiles, sic etiam fecit quãdo sacerdotes, & scribæ, quęrebant a Christo in qua potestate ipse prædicaret, & faceret cætera, vt excludendo ementes, & vendentes de templo. Et Christus noluit respõdere directe, sed ait, interrogabo & ego vos aliã quæstionem, s. baptismus Ioannis de cœlo erat an ex hominibus, & non audentes respondere Iudæi dixerunt, nescimus infra 21. Et tũc Christus dixit, nec ego vobis respondeo in qua potestate hæc facio, & ita euasit quæstionem eorũ. hoc autem Christus facit quando non oportet respondere directe ad quæstionem: nam ostẽdere in qua potestate Christus hoc faciebat,

D erat ostendere se Deum, vel Messiam, & hoc nõ decebat pro tunc plus ostendi q̃ ipse quotidie per miracula ostendebat, ideo noluit directe respondere, sed conclusit arguentes, ita & nunc non respondit directe. Ratio huius fuit, quia directe respondendo aut diceret, ꝙ discipuli bene faciebant aut male, si diceret, ꝙ male accusaret discipulos, & seipsum, sicut volebant Pharisæi, si aũt diceret, ꝙ bene faciebant non lauando manus, diceret, ꝙ lauare manus malum erat, & ita cõdemnaret consuetudinem approbatam omnium hominum, quæ vere bona est, & potius laudabilis q̃ vituperabilis, & etiam accusaret traditiones seniorum datas de lauando manus, & tunc calumniarent̃ ei Iudæi, ꝙ ꝯ leges seniorum diceret, a quorum sententia non

E licebat deuiare a dextra nec a sinistra Deute. 17. Ideo non rñdit directe, sed accusauit redargutores suos de alio crimine maiori, ita vt ab ista redargutione desisterent. Sic dicit Chry non aũt dicit, ꝙ benefaciunt transgredientes, vt non det eis occasionem calumnię: nec tñ vituperat quod ab Apostolis factum est, ne approbet eorum traditiones, nec rursus accusat seniores, quia sicut iniuriatorem eũ repulissent, sed increpat eos qui aduenerant. Secundo fuit, quia isti Pharisæi erant digni increpatione, quia malo animo venerant ad arguendum discipulos Christi, s. vt obfuscarent, & denigrarent facta Christi, debuerunt ergo ipsi pati, & sic redarguti sunt de maiori crimine. Tertio & pręcipue, quia isti Pharisæi nõ erant idonei ad arguendum

Christi

Christi discipulos, quia quando quis debet alterum corrigere, vel admonere de crimine, debet esse mundior illo alio, cū dicēt ei, hypocrita eijce primo trabē de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam, quæ est in oculo fratris tui supra 7. cap. & tñ isti Pharisæi committebant grauia crimina corrumpendo intellectum legis, ad quorū comparationem non lauare manus (ēt si crimen esset) minimum erat: ideo non licebat eis corrigere discipulos Dñi: ideo exclusit Christus eos tanq̄ nō idoneos correctores proximi. Sic dicit Chry. s. Christus non excusauit, sed confestim reaccusauit, demonstrans, quoniam eum, qui magna peccat pro paruis peccatis aliorum solicitum esse non oportet. & est sensus quomodo vos accusatis discipulos meos de eo, quod non est peccatum, vel est minimum, si peccatum esset, cum tam grauia vos committatis. Sic dicit Hiero. cum vos propter traditionem hominum p̄cepta Dei negligatis, quare discipulos meos arguendos creditis, quod seniorum iussa paruipendunt, vt Dei scita custodiant.

Quare Christus non concessit, quòd discipuli sui male agebant: cum esset aliqualiter immundum non lotis manducare manibus. Et quòd malum in moribus non est nisi vitium. Quæst. XVII.

QVAERETVR quare Christus non concessit, ꝙ discipuli sui male agebant, q̄a erat aliqualiter immundum manducare non lotis manibus. Dicendū, ꝙ primo fuit, vt non assentiret iniquitati Pharisæorum: nam malo animo mouebantur, & gauderent si confiteretur Christus eos recte dixisse: iō etiā si rectum dixissent, quia tñ nō dicebant recto animo, non debuit eis assentire, sed magis repellere. Secundo fuit, vt non ostenderet seipsum, & discipulos suos reprehensibiles: nam Iudæi, & Pharisæi ad hoc conabantur, vt per hanc redargutionem appareret discipulos Christi esse immundos, qui manus non lauarent manducaturi. Christum aūt non esse conuenientem Doctorem, qui vitia in discipulis suis non emendaret, & hoc non expediebat, quia sic cætera Christi facta redderentur minoris auctoritatis in conspectu populi: iō non concessit. Tertio, & præcipue, quia nō poterat vere concedi, ꝙ discipuli malefacerent non lauando manus, quia malum in moribus non est nisi vitium, & tñ lauare manus, vel non lauare ad manducandum, nec actus est vitij, neque virtutis, sed est pure indifferens: ideo neq; concessit eos male agere, sed increpuit iuste illos, qui de rebus nullius valoris, quæ ad vitium aut virtutem non pertinent alios arguunt. Quarto, & principalius adhuc fuit, q̄a Christus noluit approbare traditiones seniorū: nā si Pharisæi dixissent Christo, quare discipuli tui cōmittunt istam immunditiam, cū non lauant manus cum manducant? forte Christus dixisset, ꝙ melius erat illas lauare, & tñ dixerunt, quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorū, non enim lauant manus cum manducant: iō si Christus concessisset, ꝙ peccabant, vel non erat bonum nō lauare, approbasset traditiones seniorū quas nolebat approbare, quia illæ erant superstitiosæ cum alligarent hominē ad superuacuas cęremonias, omittendo id quod ꝑtinebat ad salutem animæ. Sic dicit Chry. non vituperat quod ab Apostolis factum est ne approbet eorum traditiones. Quinto fuit, quia Pharisæi arguebant ex traditionibus seniorum acceptis in prauo sensu: nā putabant, ꝙ exterior munditia faceret hominem simpliciter mundum, & illa sufficeret homini, & immunditiam exteriorem reputabant simpliciter immunditiam, & sic discipulos tanq̄ immundos simpliciter arguebant, quia non lotis manibus man-
F ducabant: ideo non solum non erat concedendum
discipulos male agere in hoc, sed potius asserendi erāt
errare, q tales munditias ex hac causa frequentabant,
& ita Christus arguit eos infra in litera vocans eos cę-
cos, & duces cæcorum, & dixit quod intrat per os non
coinquinat animam: iō stultum est exteriora abluere,
vt homo sit simpliciter mundus. Sic etiam Christus
redarguit Pharisæos infra 23. dicens: væ vobis Phari-
sæis, qui mundatis quod de foris est calicis, & paropsi-
dis, intus aūt pleni estis rapina, & iniquitate, & immū-
ditia: Pharisęe cæce mūda prius quod intus est calicis,
& paropsidis, vt fiat, & illud quod de foris est mundū.

Quod præceptum erat, quod scribæ, ac Pharisæi transgrediebantur, & quomodo. Quæst. XVIII.

G QVAERETVR quod præceptum erat, ꝙ scribę, &
Pharisæi transgrediebantur, & q̄uo. Dicendū,
ꝙ istud erat præceptum de honorando paren-
tes, vt dr̄ in litera, & isti transgrediebantur illud, q̄a ipsi
non obseruabant illud, & alios docebant, vt nō obser-
uarent, & ideo erāt valde increpabiles sicut dixit Chri-
stus supra 5. cap. qui soluerit vnū de mandatis istis mi-
nimis, & docuerit homines sic facere, minimus voca-
bit̄ in regno cęlorū. Modus aūt vocatur, & erāt, quia
isti hortabant̄ homines omnia dare pro sanctuario, &
nihil ad subuentionē parentū, sed id quod parentibus
daturi erāt offerrent in tēplo, & sic nihil dabant parē-
H tibus, quod erat nō honorare eos, vt infra declarabit̄.
Sed dicet̄ q̄uo Pharisæi, & scribę hoc faciebāt: nā Chri-
stus dixit infra 23. cap. sup cathedram Moysi sederunt
scribę, & Pharisæi, quęcunq; dixerint vobis seruate, &
facite, s̄m opera aūt eorum nolite facere, & tñ ꝯ legē
Dei non licet agere, ergo isti nō exponebāt praue legē
Dei, cum quidquid ipsi dicerent obseruandum esset.
Aliqui dicunt, ꝙ illud intelligit̄ de illis, quæ scribæ, &
Pharisæi dicebāt de lege Dei, s. q̄n docuerint vos legē
Dei facite q̄dq̄d vobis dixerint, ēt si ipsi sic non faciāt.
Sed non stat cū eo. cap. fiat mentio de operibus supe-
rogationis: nam dr̄ alligant enim onera grauia, & im-
portabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito
aūt suo nolūt ea mouere. ergo debet intelligi de ope-
I ribus supererogationis, q̄ ipsi prædicabant inuenien-
tes ea de nouo, vel a senioribus inuenta annunciantes:
nam non pōt intelligi de operibus legis, quia onera le-
gis non imponebant Pharisæi humeris hominū, sed
Deus illa imposuerat. Dicendum ergo ꝙ Pharisæi, &
scribæ præuaricabātur intellectum sacræ scripturæ, vt
hic Christus dixit. Et q̄n dr̄, ꝙ omnia, quæ illi dixerint
obseruanda sunt, est subintelligendum nisi illa mani-
feste sint ꝯ sacram scripturā, & ita erat expositio ista
q̄ nunc dabant. Vel aliter intelligendum erat, ꝙ quid-
quid dicerent esset seruandum, præter ea quæ Chri-
stus de doctrina illorum arguebat, & tñ q̄n dixit illud
iam multo ante dixerat istud, s. quomodo præuarica-
bantur hic intellectum sacræ scripturæ, iō sub illa ge-
K neralitate nō erat intelligendū de hoc, & quibusdam
alijs de doctrina ipsorum Pharisæorum, quæ Christus
redarguit infra 23. cap.

Quare Pharisæi peruertere volebant intellectum huius mandati Dei. Et quòd melius est exercere opera misericordiæ ad proximum quàm offerre Deo sacrificia. Quæst. XIX.

QVAERETVR quare Pharisæi peruertere volebant intellectum huius mandati Dei. Dicendum vno modo, quod hoc faciebant, vt sanctissimi viderentur, & valde Deo dediti, cum omnia vellent ei tribuere, & sic q̄dquid boni proximo daturus

rius quis erat, hortabantur, vt Deo daret, offerens in Sanctuario, & ita ipsi faciebant: nam non benefaciebant proximis, sed sacrificia faciebant, quasi totum bonum hominis, & sanctitas eius esset in offerendo Deo sacrificia, de alijs operibus bonis ad proximum non curabant. Sic dicit Glo. super illo verbo misericordiam volo supra 9. s. faciebant aũt sępe Pharisæi sacrificia in templo, vt iusti apparerent coram populo, sed nõ exercebant opera misericordiæ in quibus probatur vera iustitia, & in hoc errabant Pharisæi, qa melius est exercere opera misericordiæ ad proximum, q̃ offerre Deo sacrificia: iõ Christus sępe accusat eos de hoc inducens illud Osææ 8. ꝯ illos, s. misericordiã volo, & non sacrificium, vt patet supra 9. & iterum supra 12. Secũdo fuit ex auaritia, quia volebant Pharisæi habere magnas diuitias, & excogitabant quomodo haberent, & procurabant sub obtentu sanctitatis per fraudes, & ita simulabant se longas orationes facere, vt popu lus daret eis pecunias, vt pro eis orarent, sic dixit Christus infra 23. s. væ vobis Pharisæi qui comeditis domos viduarum orationes longas orantes, propter hoc amplius iudicium accipietis, ita & hic volebant, ꝙ laici offerrent in templo quidquid habebant, vt ipsi haberent illud, & quia id quod quis pro se retinere vult non libenter offert, hortabantur populum, ꝙ quidquid daturi erant proximis darent Deo, q erat melior, & etiam quæ daturi erant parentibus, & tunc cum quis aliquid proposuisset dare, videns hanc doctrinam verisimilem dabat illud templo, & ita vorabant omnia Pharisæi, Sic dicit Theophilus, ꝙ Pharisæi volentes comedere omnia quæ offerebantur, instituebant filios, s. vt nihil darent parentibus, sed templo, & ob hoc Christus accusabat valde Pharisæos de auaritia, & rapina, & dolo, s. quia per istos modos illicitos volebant pecuniam acquirere infra 23. s. væ vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris est paropsidis, & calicis, intus autẽ pleni estis rapina, & iniquitate, & immunditia: rapinam autem vocauit desiderium rapiendi, quia aliàs rapina non est in animo.

Sed dicetur quomodo poterant prodesse Pharisæis, & scribis ea, quæ offerebantur Domino, quia illa pertinebant ad sacerdotes: nam quidquid Domino offertur manibus sacerdotis, ad sacerdotem pertinet Nu. 5. Non ergo ad scribas, & Pharisæos. Dicendum, quòd sacerdotes, & Leuitæ erant de certa progenie, ita quòd nulli alij poterant ministrare nisi illi: Pharisæi autẽ & Scribæ non erant de certa progenie, sed poterant esse de quacunque, quia Pharisæus dicit quandam sectam viuendi, & quilibet poterat esse de illa: vnde Pharisæi discipulos habebant, qui sequebantur, & addiscebant vitam eorum, & opiniones ipsorũ, sic dicitur Mar. 2. & Luc. 5. quòd discipuli Pharisæorum ieiunant, sic etiam Scribæ erãt viri periti in lege, & tamen de qualibet cognatione hominum poterũt esse viri periti in lege, ideo forte isti Pharisæi pro maiori parte erant sacerdotes, ad quos aliàs pertinebant, quæ offerebantur in templo, & ideo procurabant, ꝙ multa offerrentur. Vel potest dici, quòd dato, quòd Pharisæi, & Scribæ non essent sacerdotes, habebant tamen partes eorum, quę offerebantur, quia forte ipsi conueniebant cum sacerdotibus, vt darent eis partes oblationum, vt hortarentur populum ad offerendum, & sic isto modo per fraudes præuaricãdo legem Dei fallebant populum, vt multa offerrent, & ipsi ex eis ditarentur.

A *Quomodo Pharisæi, & Scribæ audebant suadere populo, quòd non subuenirent parentibus, sed offerrent potius Sanctuario cum hoc esset contra legem. Et in quibus probetur vera iustitia. Quæst. XX.*

QVAERETVR quomodo Pharisæi, & Scribæ audebant suadere populo hoc, & quomodo poterãt cum esset hoc contra legem, & in præiudicium proximorum. Dicendũ, ꝙ audebant hoc facere, quia confidebant, ꝙ falsitas sua nõ posset deprehendi ab aliquo, poterant autem hoc suadere populo. Primo quia isti erant sapientes in lege, & in istis, quæ ad legis expositionem pertinebant eis standum erat, quia non habebat populus alios ad quos recurreret.
B Secundo quia auctoritas eorum erat magna secundũ legem, s. ꝙ staretur iudicio eorum, & nõ declinaretur ad dextram nec ad sinistram Deuter. 17. Et ita etiam Christus iusserat eis dare magnã auctoritatẽ infra 23. s. super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, omnia quæcunque dixerint vobis seruate, & facite: iõ vbi non constabat populo, ꝙ Scribæ, & Pharisæi docẽdo errarent sequebantur eos. Tertio quia Pharisæi faciebant istã doctrinam aliqualiter verisimilẽ intuitu pietatis, dicẽtes ꝙ Deus est excellentior homine, ideo quod dandum est homini melius est dari Deo, q erat pater patrum. Quarto quia poterat esse ambiguum ex terminis legis ex qua dicit, honora patrem tuum, & matrem, honorare autem est reuerentiam exhibe-
C re. Et potest accipi, quòd consistat iste honor in exteriori reuerentia, vt assurgendo inclinando caput loquendo, & similibus, & non in collatione bonorum aliquorum ad sustentationem, & ita dicebant isti, ꝙ satis erat parentes honorare verbo nihil dando, sed id quod eis dandum erat, Deo daretur. Quinto suadebant hoc per opera, quia ipsi similia faciebant: nam crebro faciebant Pharisæi sacrificia in templo, sed proximis non benefaciebant in aliquo. Sic dicit Glo. supra 9. Scilicet, faciebant Pharisæi sacrificia in templo coram populo, vt iusti apparerent, sed non exercebant misericordiæ opera in quibus probatur vera iustitia, & quia in moralibus valde mouent facta, cum videret populus, quòd isti omnia offerebant in
D templo nihil dantes proximis, putabant ita bonum esse, & ita ipsi faciebant.

Quare Pharisæi potius prohibebant benefacere patri, & matri quàm cæteris, cum tamen Dijs, & parentibus non possimus æqualia retribuere. Quæst. XXI.

QVAERETVR quare Pharisæi potius prohibebant benefacere patri, & matri quàm cæteris: nam de his solum Christus loquitur hic. Dicendum, quòd Pharisæi non faciebant hoc quasi ipsi odissent omnes patres, & matres, sed propter auaritiam, scilicet, quia volebant, quòd id quod homo daturus erat parentibus, offerret Deo, vt sic perueniret ad eos, vt ostensum est supra 19. quæstione.
E Et dicendum, quòd non vetabant de solis parentibus, sed etiam de cæteris proximis, ita vt nulli impenderetur aliquid ex charitate, sed quidquid alicui hominũ dandum erat Deo offerretur. Christus tamẽ arguens contra Pharisæos, & scribas expressit de solis parentibus propter tria. Primo propter maius debitum, quia nulli obligatur quis potius quàm parentibus suis, vt dicitur 8. Ethi. Dijs, & parentibus nõ possumus æqualia retribuere: si ergo istis vetabant benefacere, vt omnia offerrentur Deo, a fortiori vetarent benefacere alijs ad quos non est tanta obligatio. Secundo quia pro istis erat expressum in lege magis quàm pro alijs, quia in præceptis decalogi exprimitur de patre,

&

& matre honorandis, & de alijs non exprimitur. cum ergo facerent contra id quod expressum erat, a fortiori facerent contra ea quæ non erant in lege scripta. Tertio fiebat, quia sub isto præcepto de honorando parentes intelligitur omnis subuentio, quæ proximis facienda est quãtum ad opera misericordiæ tam corporalia quàm spiritualia, cũ in decalogo non sit aliud præceptum de benefaciendo proximo: ideo loquendo hic de patre, & matre expressis in hoc præcepto, agebatur de omnibus alijs, quæ subintelliguntur in præcepto allegato, quod illi praue exponebant.

Quomodo dixit Christus quòd non permittebant Pharisæi honorari parentes. Et quomodo honor accipiatur in sacra scriptura. Honorumque descripta genera explicantur. Quæst. XXII.

QVAERETVR quomodo dixit Christus, quòd non permittebant Pharisæi honorari parentes: nam non auferebant reuerentiam, quæ vocatur honor: nam honor est exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis, vel excellentiæ alicuius, & tamen reuerentiam exhiberi parentibus non prohibebant Pharisæi, sed solam temporalem subuentionem. Dicendum, quòd Christus accepit hic honorem parentum pro sustentatione eorum in necessarijs, & quia hoc fieri prohibebant Pharisæi, dicitur ꝙ nõ permittebant, quòd homines honorarent parentes. quod magis exprimitur Mar. 7. Scilicet, & non permittitis quicquam facere patri suo aut matri, idest, benefacere illis.

Aliqui dicunt, quòd in scriptura sacra semper accipitur honor pro dono, vel subuentione temporali, potius quàm ceremonia reuerentię. Sic dicit Hiero. super Mar. honor in scripturis non tantum in salutationibus, & officijs deferendis, quantum in eleemosynis ac munerum oblatione sentitur: honora inquit Apostolus viduas, quæ vere viduæ sunt, hic enim honor donum intelligitur. præcepit ergo Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum considerans, vt filij honorarent etiam in vitæ necessarijs ministrandis parentes suos, idem dicit Beda.

Dicendum autem, quòd proprie honor est exhibitio reuerentiæ, sed quia non eodem modo exhibetur reuerentia omnibus quibus exhibenda est, non est idẽ honor ad omnes. Sic dicit Aristo. 9. Ethi. cap. 2. quòd non eadem debentur omnibus, sed congruẽtia, idest, cuilibet secundum conditionem suam, & statum: & postea dicit, quòd alius est honor, qui debetur patri, & matri, & alius viro sapiẽti, & virtuoso, & alius principi siue duci belli, & alius cuilibet seni, & maiori in ætate. Honor enim debitus principi, vel duci belli est obedire ei in omnibus, quæ iusserit ad bellum. Honor viri sapientis est assentire illi in omnibus, quæ diffinierit: submittendo ei opiniones nostras. Viro autem virtuoso debetur honor, ꝙ ipse sit regula actionũ nostrarum. Omni autem seni debetur honor in assurgendo ei, & inclinando caput, & similia. Patri autem, & matri debetur honor in sustentando eos, in necessarijs, vt dicit ibidem Aristo. Et in hoc concordat valde Aristo. cum sacra scriptura quasi eodem spiritu locutus: nam honorare accipitur interdum in scriptura pro inclinatione capitis, & assurrectione sicut in senibus, sic dicitur Leuiti. 19. Coram capite cano consurge, & honora personam senis. Et ita Aristot. vbi supra dicit, sed & omni seni honorem, s. dandum esse eum, qui secundum ætatem in assurrectione, & inclinatione, & talibus. Sic etiam accipitur honorare in scriptura interdum pro subuenire in temporalibus, & ita est in parentibus, vt Christus dixit hic, & Mar. 7.

F Et ita dicit Aristo. vbi supra, videtur vtique, & parentibus in nutrimento, s. dandum esse honorem in nutrimento. Dicitur autẽ ista subuentio esse honor, quia excusatur per hoc ignominia, & dedecus, est enim dedecus, ꝙ quis egeat, & cogatur mendicare, quod fieret in parentibus senibus, & impotentibus victũ quęrere nisi filij eis prouiderent, ideo prouidendo dicuntur honorare ipsos. est autem debitum parentibus nutrimẽtum quasi iure naturæ ex ratione suscepti: nam dicitur 8. Ethi. filij susceperunt a parentibus esse, & educationem, & doctrinam: ideo tenentur eis loco educationis ad educationem, vt sicut parentes aluerunt filios paruulos quando filij non poterant sibi ipsis propter paruam ętatem prouidere, ita & filij potentes effecti alant parentes impotentes factos pro-
G pter magnam ætatem, quod in ciconijs fit, quia tanto tempore nouæ ciconiæ parentes veteres alunt, quanto tempore ab eis alimenta susceperunt, vt ait Ambro. in Exameron. Dicendum autem, ꝙ parentibus non solum tenemur prouidere in cibo, sed etiã abundanter secundum conditionem suam, & nostram. Ita vt plus illis quàm nobis prouideamus, & si oporteat deficere aliqualiter in cibo, potius nobis quàm illis deficiamus. Sic dicit Aristo. vbi supra. Videbitur autem parentibus maxime alimentis filios, vt debentes, opitulari oportere, & honestius esse ijs qui causa sunt essendi, quàm sibiipsis subuenire. Valde ergo errabant, qui in nullo volebant parentibus prouidere,
H quibus magis quàm seipsos debent in ijs prouidere.

Quare Christus posuit hic, & qui maledixerit patri, & matri morte moriatur. Quæst. XXIII.

QVAERETVR quare Christus apposuit hic, & qui maledixerit patri morte moriatur: nã non videtur hoc esse ad propositum, quia Pharisæi non irritabant legem istam quasi permittentes alicui licentiam maledicendi patri aut matri, sed solum illã de honorando patrem. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit iuxta consuetudinem ipsam allegandi, quia quando allegamus textus aliquos in quibus vna particula est ad propositũ nostrum, recitamus cum illa aliquas alias
I quæ non sunt ad propositum, & ita Christus hic ponens mãdatum de patre dixit illud totum, licet prima pars solum esset ad propositum. Sed non stat, quia illud est quando sunt aliqua in eodem contextu, quia solent simul allegari, & tamen hic non est sic, qa præceptum de honorando parentes est Exo. 20. In decalogo. quod autem dicitur, qui maledixerit non est de præceptis decalogi, sed est de iudicantibus, & ponitur Exo. 21. cap. Dicendũ ergo, ꝙ Christus allegauit illud hic ad magis confundendum Pharisæos: nam maledictio est in verbis, & inducitur in argumentum q. d. qui maledicit patri in verbo peccat, & tamen ille non occiditur, ergo a fortiori, qui realiter patri maledicit, sed qui aufert patri sustẽtationem debitam, vel alicui
K alteri maledicit realiter, ergo verius est morte dignus: & tamen Pharisæi per suam falsam expositionem legis auferebant parentibus sustentationem, & docebãt alios sic facere, ergo multiplici morte digni erant, & sic volebat eos per hoc terrere. Sic dicit Chry. s. voluit aũt ostendere, ꝙ parentes essent valde honorandi per hoc, quod adiunxit, & præmium, & pœnam, sed Dñs hic præmium prætermittens quod honorantibus repromittitur, s. esse longæuum super terram, ponit id quod terribilius est, scilicet, pœnam, vt ipsos stupefaceret, & alios attraheret, vnde ait, & qui maledixerit &c. In quo demonstrat eos morte dignos esse, si enim, qui verbo dehonorat parentem, morte puniatur, multomagis vos, qui opere; & non solum dehonoratis

honoratis parentes, sed & alios hoc docetis, qui ergo nec viuere debetis, quomodo meos discipulos incusatis?

An quilibet maledicens parenti mori deberet secundum legem Moysi. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR de maledictione parentum, an quilibet maledicens parenti mori deberet s̃m legem Moysi. Dicendũ, q̃ potest accipi maledictio dupliciter, s. pro reali, aut pro vocali, dr̃ realiter maledicere, qui percutit parentem, quia non percutit aliquem nisi, vt malum, & tñ parentes fuerunt nobis principium totius boni, s. principiũ essendi 9. Ethi. ideo non possumus illos, vt malum reputare, vt eos percutiamus, quia sicut Deus nõ potest reputari a nobis malus, quia natura sua est esse bonum, ita nec parentes possunt reputari, vt malum, quia cũ Dijs æquiparantur 8. Ethi. s. Dijs, & parentibus non possumus æqualia retribuere, percutere ergo parẽtes morte dignum est, & ita dicitur Exo. 21. Qui percusserit patrẽ aut matrem morte moriatur, & non intelligitur solũ de percussione ex qua sequitur mors, sed ẽt de illa ex qua non sequitur mors, quia de alia non erat dubium, cum posita fuisset ibi lex, q̃ occidens hominẽ volens occidere deberet occidi, sed quia vulnerans quemcũque alium hominem si non sequitur inde mors non occiditur, expressum est de patre, & matre, q̃ percutiens illos occidatur, etiam si non sequatur mors, sed solum vulnus, debet tñ supponi, q̃ fuit percussio volũtaria, i. cum animo percutiendi eos, quia inuoluntariũ nec meretur nec demeretur pœnam aut laudem, nisi quatenus dans quis operam rei illicitę, tenetur etiã ex casuali malo secuto. Etiã non debet intelligi de qualibet percussione, vt siquis leuiter tangeret patrẽ aut matrem etiam animo nocendi, dum tamen inde non sequatur vulnus, aut sit factum enorme, quia percussio in scriptura pro vulnere accipitur, sic declaratũ est Exo. 21. De maledictione, quæ est in voce putant aliqui, q̃ pro ea sola non inferatur mors, quia maledicere in voce est minus quàm percutere, licet ergo pro percussione inferatur mors, non tamen pro maledictionem. Sed dicendum, q̃ non stat, quia etiam pro vocali maledictione necesse est inferri mortem, quia Exo. 21. Postquàm positum est, qui percusserit patrẽ aut matrem morte moriatur subiunctum est etiam, q maledixerit patri morte moriatur, ergo non solum pro percussione, sed etiam pro vocali maledictione debetur mors.

Sed est dicendum, quòd non pro qualibet maledictione, quia siquis ex calore iracũdiæ leuiter, & semel tãtum patri aut matri malediceret, non occidebatur, sed intelligitur de illo, qui grauius maledicit imprecando mala. vnde in Hebræo ponitur, qui maledixerit patri aut matri in Deo, & ponitur ibi nomen Dei tetragrammaton, & est sensus, qui maledixerit illis inuocando nomen Dei, vt si diceret Deus maledicat vobis, vel rogo Deum, quòd destruat vos, & maxime quando filius assuetus est ad hoc, & nõ vult desistere, quia tunc est contumax in parentes, & pro contumacia, & inobedientia ad parentes, occiditur interdum filius, vt Deute. 21. De filio contumace, & proteruo, qui monitis parentum obedire recusat, comessationibus vacat, & luxuriæ: nam occiditur, s. lapidatus a populo. Et ita Christus locutus est hic, non de percutiẽte patrem, sed de maledicente in voce quod minus esse videtur inducens contra Pharisæos: nam maledicens dehonorat realiter quòd grauius est, sed ipsi subtrahebant per doctrinam suam sustentationem parẽtibus, & docebant alios sic facere, ergo multis morti-

A bus digni erant. Sic dicit Chrysosto. vnde non erant idonei accusatores discipulorum Christi de minimo peccato, si peccatum fuisset.

Munus quodcunque est ex me tibi proderit quid significat. Quæst. XXV.

QVAERETVR circa hoc quod dicebant Pharisæi ad eludendum legem Dei, scilicet, munus quodcũque est ex me tibi proderit, quid significet. Dicendum, quòd Marcus istud expressit magis dicens corbam, idest, quòd filij dicerent parentibus corbam, & nihil vltra dicebãt, & tamen exponit q̃d hoc significet, & ponit verba, quæ ponit hic Mat-
B thæus, scilicet, hoc est munus quod tanquam est ex me tibi proderit.

Et potest intelligi vno modo, quòd quando essent parentes in necessitate, & peterent subuentionem a filijs, dicerent filij, corbam, idest, sacrificium, hoc est munus quodcunque est ex me tibi proderit, idest, non cures a me petere hoc, quia ego volo offerre in sacrificium Domini istud quod tibi daturus eram, & licet illud dem tibi proderit, idest, pro anima tua, cum tibi daturus essem illud, & magis tibi proderit cũ pro te expẽdatur ad vsus Dei quàm si tu illud in vsus tuos expenderes, & ita nihil dabant filij parentibus petentibus. Sic dicit Hiero. super Mat. prœmissam enim prouidentissimam Dei legem, volentes scribæ Pha-
C risæique subuertere, vt impietatem sub nomine pietatis inducerent, docuerunt pessimos filios suos, vt siquis ea, quæ parentibus offerenda sunt Deo vouere voluerit, qui verus est pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus, & tunc est sensus, vt dicit hic Glo. quod ego offero Deo, & mihi, & tibi proderit, & ideo non debes sumere res meas in tuos vsus: sed pati, vt Deo offeram.

Secũdo põt exponi, & magis cõuenienter ad lr̃am, & fraudẽ Pharisæorum, q̃ si filij haberent diuitias, vel sustentationem aliquam, & si patres egentes peterent auxilium dicerent filij, ecce pater id quod petis iam Deo obtuli, idest, apud me consecraui ad dandum Deo, & mihi, & tibi proderit, & ideo non debes sume-
D re res meas in tuos vsus, sed pati, vt Deo offeram, & iam non potest retractari, & tamen tibi proderit etiã si ego illud dem, & tunc licet nondum essent munera oblata, non audebant patres illa tangere putantes, quòd per hoc Deum offenderent, & filij offerebant illa, & patres fame affligebãtur nec tangerent ea, quæ filij Deo dedicata asseruerant. Sic dicit Hiero. vbi supra, scilicet, vel certe ipsi parentes, qui Deo consecrata cernebant, ne sacrilegij crimen incurrerent declinantes, egestate conficiebantur, atque ita fiebat, vt oblatio liberorum sub occasione templi, & Dei in iura cederet sacerdotum. Et tunc est sensus, vt dicit Glo. hic quicunque vestrum o iuuenes dixerit, idest, dicere poterit, vel dicet patri, & matri, o pater munus
E quod est Deo ex me iam deuotũ, tibi proderit adiuuãdo q. d. non debes sumere ne sis sacrilegij reus. Tertio modo potest accipi, quòd sit oratio defectiua indigens suppletione, & est sensus, quòd Pharisæi dicerẽt iuuenibus Iudæis, o iuuenes quicunque dixerit patri, munus quodcunque ex me est tibi proderit, idest, munus quod ego offerre volo, vel obtuli, iam proderit tibi, & ideo non petas illud, supple impleuit legem Dei, & tunc est quasi responsio Pharisæorum: nã ipsi hortabantur, quòd omnia, quæ danda erant proximis, offerrentur Deo. Et tunc diceret aliquis, quomodo ergo implebimus legem Dei, quæ dicit honora patrem: nam ex hoc tenemur ad subueniendum ei egenti. Respondent tunc Pharisæi, quicunque dixerit

rit

rit patri aut matri munus quodcũque &c. legem implet; & ideo ita impletur hoc modo sicut si patri aut matri præstarentur alimenta. Sic dicit Glo. hic potest legi per defectum, s. quicunque dixerit patri &c. subaudi faciet Dei mandatum, vel complebit legem, vel erit dignus vita æterna.

Quarto potest intelligi, quòd quando filij erant in potestate patrum, si haberent aliqua pecculia quorum proprietas, vel administratio pertineret ad parentes, sicut in profectitio, & aduentitio, & patres peterent illa a filijs, dicerent filij patribus, pater iam voui Deo dare id quod a me petis, ideo licet datum nondum sit non accipias, quia tibi proderit ad salutem, vel etiã si non esset oblatum dicebant oblatum esse, & ita licet ad parentes pertineret proprietas, vel administratio istorum peculiorum, videntes, quòd filij dicassent illa Deo in fauorem pietatis, non audebant illa tangere, & ita defraudabantur rebus suis. Sic dicit Theophilus, scilicet, volentes Pharisæi, quæ offerebantur comedere, instruebant filios, quòd cum pecculia aliqua haberent, & parentes illa peterent, responderent illis corbam, quod est donũ quod a me petis iam Domino obtuli, & ita hæc non peterent, quasi Domino oblata, & ad salutem etiam parentum proficua, & sic decipiebant filios, vt parentes non honorarẽt, & oblata ipsi deuorarent. Et sic est intelligendum in omnibus ijs expositionibus, quòd siue filij verum dicerent parentibus, siue non oblatum esse quod petebant, quòd semper illud offerrent, quia non faciebant hoc Pharisæi, vt filij sibi retinerent, sed vt offerrent, & sic fallebantur filij putantes pium esse mentiendo patres fallere, & debito sustentationis priuare, vt offerrent Deo id quod parentibus dandum erat, & deinde totum cedebat in iura sacerdotum, & Pharisæorum fraudatis patribus, & deceptis filijs perdendo pecuniã, & meritum, & insuper transgrediendo legem Dei: vnde multiplici morte digni erãt isti Pharisæi, & Scribæ. Quinto exponunt aliqui de reconciliatione pro illata iniuria, scilicet, si patri aut matri filius irrogasset iniuriam, & per hoc teneretur ad satisfactionem, siue humiliter veniam petendo honorat ipsum maiorem se reputando, quia aliàs ei se non subijceret, & istum honorem tollebant Pharisæi dicentes, quòd sufficiebat offerre Deo munus aliquod, & quòd postea non peteret veniam a parentibus, neque satisfaceret eis in aliquo. Sic dicit Chrysosto. scilicet, potest dici, quòd Pharisæi docebant iuuenes, quòd siquis pro iniuria patri aut matri illata munus offerat Deo, erit immunis; quasi Deo dans munera, quæ daturus erat patri, & debebantur ei, & hoc dicentes non permittebant patres honorari. Sexto potest exponi, quòd quando patres aliquid peterent a filijs, dicerent filij, o pater vis me compellere, vt id quod Deo daturus eram dem tibi, non potest ex hoc tibi prouenire bonum. Et tunc patres timentes permittebant, quòd filij offerrẽt muniera, ipsi vero egestate affligebantur. Sic dicit Hiero. scilicet, potest autem, & hũc breuiter habere sensum munus, quod ex me est tibi proderit, compellitis inquit filios, vt dicant parentibus suis, quodcunque donum eram oblaturus Deo in tuos consumo cibos, tibiq; prodest o pater, quasi dicat non prodest o pater, & sic illi timentes accipere quod Deo videbant mancipatum, inopem magis vellent vitam ducere quã edere de consecratis. Septimo potest exponi secundum quosdam, quòd filij in adulta ætate dicebant se non teneri parentibus ad aliquid, scilicet, quia in illa ætate filius tenetur patri in qua oblatio facta a patre prodest filio, & tamen in ætate adulta dicunt, quòd oblatio facta a patre non proderat filio, sed ipsi patri offerenti cum posset filius pro se offerre, ideo tunc dicebant,

F quòd filius non tenebatur patri. Et sic est sensus, q
filius diceret patri, munus quod ex me est, idest, quod
offers Deo pro me tibi proderit, idest, non proderit
mihi, sed tibi: ideo non obligor iam tibi ad aliquid.
Sic dicit Augustinus libro de quæstionibus euange.
scilicet, munus quodcunque ex me est tibi proderit,
idest, munus quod offers causa mei ad te pertinebit.
quibus verbis significant filij iam sibi non necesse esse
parentum pro se obligationem, quòd ad eam ætatem
peruenissent, vt possent ipsi iam offerre pro se. In hac
ergo ætate constitutos, vt possent parentibus hoc dicere:
cum hoc dixissent, negabant Pharisæi reos esse
si parentibus non præstarent honorem, & tamen ista
expositio est aliqualiter extorta. Vnde dicendum,
G quòd licet omnes istæ expositiones possint stare aliqualiter, tamen tres primæ magis conueniunt.

An sit melior eleemosyna illa, quæ fit Deo; vel illa, quæ fit homini. Et quomodo eleemosyna, & debitum inter se differunt. Et quòd debita sunt duplicia. Et quantum sit filiorum debitum erga parentes. Et quid sit Dei templum, & in illud sit nostrum debitum. Quæst. XXVI.

QVAERETVR cum hic Christus arguat Phari-
sæos, quia vertebant filios a benefaciendo pa-
rentibus, vt offerrent in templo. An sit
melior eleemosyna illa, quæ fit Deo, scilicet, ad vsus
H templi, vel ministrorum, vel illa, quæ fit homini.
Aliqui dicunt, quòd illa, quæ fit homini, quia
Christus increpat hic Pharisæos & scribas. quia hor-
tabantur filios nihil dare parentibus, sed quod eis da-
turi erant, offerrent Deo.
Dicendum, quòd inter eleemosynam, & debi-
tum differt, quia debitum est determinate obliga-
tum, & ideo in soluendo non est liberalitas, sed ne-
cessitas. Eleemosyna autem dicit liberalitatem: ideo
dicendum, quòd vbi erat aliquod debitum præpon-
derat illud debitum eleemosynæ cuicunque, siue quæ
fit Deo, siue quæ homini: vnde Pharisæi quamquam
errarent nunquam tantum errauerunt, quòd dice-
rent debita contracta ex mutuo, vel commodato,
I aut aliàs per humanos contractus posse tolli commu-
tando illa in oblationes Dei. Et ratio est, quia illa
sunt æs alienum, quæ iure repetuntur. Eleemosyna
autem peti non potest iure quasi cogatur quis elee-
mosynam facere.
Sed dicendum, quòd debita sunt duplicia, quæ-
dam determinata, scilicet, illa quæ vocantur debita
legalia, quia veniunt ex legali contractu, vt ex mu-
tuo, commodato, deposito, locato, precario, empto,
vendito, & ita de cæteris contractibus, & modis dandi
obligationem legalem, quia semper ex talibus cau-
satur determinatum debitum, & potest determina-
tum peti. Indeterminata debita sunt illa, quæ cau-
santur moraliter, vt dicitur 9. Ethico. scilicet iure na-
K turali, vt quicunque bonum alteri fecit, obligatum
eum reddit tacite ad retribuendum, & tamen illud
debitum cum non sit legale, non potest iure repeti,
nec iudex cogit inuitum ad solutionem huius debiti:
etiam est indeterminatum, quia licet naturaliter sit
debitum, non est determinatum naturaliter quãtum
debeatur, quia taxationes istæ fiunt per rationem,
idest, per actum nostrum, & non est aliquid natura-
liter diffinitum. De primo debito non est dubium
quin preferri debeat cuicunque eleemosynæ, quia
est æs alienum, & de ista etiam Pharisæi non dubi-
tauerunt, nec vnquam locuti sunt.
De secundo licet non sit tanta obligatio, idest, non
possit ita cogi ad soluendum illud sicut debitum le-
gale,

gale, tamen debitum est, & ideo dicendum, quòd cæteris paribus magis tenemur ad illud quàm ad eleemosynam, & ita est de benefaciendo parentibus, quia a patribus recipimus esse, educationem, & doctrinam pro quibus debitores sumus 8. Ethi. Et istud debitum non est determinatum, sed est tantum, quòd homo nunquam illud sufficienter soluit, sed quantumcunque soluerit semper debitor manet. Ratio est, quia bonum collatum a parentibus superexcedit ad quodlibet bonum quod nos eis possumus conferre, sic dicitur 8. Ethico. quòd Dijs, & parentibus non possumus æqualia tribuere: ideo concluditur ibid. cap. vltimo, quòd quantũcunque soluamus semper manemus debitores, & ideo filius nunquam potest abdicare patrem, & tamẽ pater potest abdicare filium eodem capitu. quantum ergo dandum est patribus non est diffinitum, sed cum sit super omnem possibilitatem nostram quantitas suscepti beneficij, quantitas debitæ retributionis erit, quòd soluamus quantum poterimus, sic dicitur 8. Ethico. capitu. vltimo, scilicet, Amicitia nanque id exposcit quod fieri potest, non id quod est pro dignitate. Neque enim in omnibus est, vt in honoribus erga Deos aut parentes: nemo, enim vnquam dignum reddere potest. In potentia autem famulans epietres esse videtur, idest, amicorum retributio exigit retribui quod est possibile retribui, & non est necesse retribui secundum dignitatem, idest, iuxta quantitatem eius quod datum est, quia istud non est possibile in omnibus, & ita dicitur esse in honoribus quos damus Dijs, & parentibus, quia nullus potest tantum dare, quantum a Dijs, & parentibus recepit, sed ille, qui in potentia, idest, iuxta potestatem suam famulatur est epietres, idest iustus, vel virtuosus, & sic sufficit agi quantum possumus. Hoc autem est considerandum iuxta conditionem nostram, & parentum, idest, pensatis eorum necessitatibus, & statu nostro: nam si paucis indigeant, etiam si magna dare possemus, non oportet illa dari etiam secundum statum nostrum, quia si quis de humili plebe, & humilibus parentibus natus propter virtutem suam, vel aliàs peruenit ad culmen potestatis magnæ, & diuitiarum, non oportet, quod tanta bona conferat parentibus ad sustentationem status eorum: ac si de nobili prosapia ortus esset, sed satis est, quòd aliquem honorem parentibus tribuat maiorem quam prius habuerunt, sed non est necesse multum extollere, hoc autem est quantum ad sustentationem non necessariam, sed honorabilem quam vocamus statum: nam quantum ad sustentationem necessariam, quæ nomine alimentorum intelligitur prouidendum est illis sufficienter etiam plus quàm nobis, vt dicitur 9. Ethico. cap. 2. Scilicet, Videbitur autem parentibus maxime alimentis filios vt debentes opitulari oportere, & honestius esse ijs, qui causa sunt essendi, quàm sibijpsis subuenire. Istud ergo debitum paternum omni eleemosynæ præponitur cæteris paribus. Quod dicitur propter eleemosynam, quæ fit existenti in extrema necessitate: nam illi potius dandum est, quàm patri, qui non est in tanta necessitate: immo potius quàm soluendum debitum, quod ex mutuo, vel alias legaliter contractum est: cum pro tali necessitate subleuanda liceat furari, vel rapere, & non teneamur restituere id quod taliter accepimus, etiam si perueniamus ad pinguiorem fortunam, & non solum pro me egente licet mihi furari, vel capere, sed etiam pro alio patiente extremam necessitatem, si aliter subuenire non possumus ei, vt declaratum est supra 6. cap. q. 50.

Sed aliàs non existente tali necessitate, potius benefaciendum est patri egenti, etiam si non sit magna

A egestas, quàm danda sit eleemosyna Deo, vel homini, & in hoc casu stat redargutio Christi contra Pharisæos, qui dicebant, quòd melius erat offerre Deo, quod daturi eramus parentibus, quàm illis dare: nam offerre Deo est pure voluntarium, dare autem parentibus subuentionem est debitum naturale: ideo potius tenemur subuenire. Et tunc cum tanta obligatio sit filio ad subueniendum patri, dubitant quidam an filius ingressus religionem possit exire claustrum sine licentia præsidentis ad subueniendum parentibus egentibus in seculo, & mouet hic illud Nicolaus, & de hoc nos late diximus supra 8. cap. quæstione 69. Est etiam aliud dubium an filius volens intrare religionem debeat cessare ab ingressu totaliter,
B vel aliquanto tempore morari, vt parentes pauperes in sęculo alat, de quo etiam diximus eodem cap. quæstione 68. Prædicta autem habent locum comparando eleemosynam ad debitum. Si autem comparetur eleemosyna ad eleemosynam, dicendum, quòd aut est extrema necessitas aut non, si est extrema, manifestum est, quòd pręponitur eleemosyna pauperis, eleemosynę Dei, idest, Ecclesiæ, & sacerdotum, cum etiam præponatur debito legali, vt dictum fuit supra, & non solum præponitur eleemosynæ faciendę Ecclesiæ, sed etiam ipsa Ecclesia tenetur interdum res suas in eleemosynam dare, & hoc ad redemptionem captiuorum pro quibus vendi possunt vasa Ecclesiæ, etiam consecrata in quibus corpus, & sanguis
C Domini consecrantur, quando aliter redimi non possunt, & etiam si pauperes fame pereant vendi possunt eadem vasa, vt ait Ambro. libro de officijs, & in Decretis 12. quæstio. capitu. aurum. Si autem non sit extrema necessitas, aut est satis magna, aut parua, si satis magna, semper præponderat eleemosyna facienda pauperibus, quia Ecclesia, idest, parietes, & ornamenta Ecclesiæ sunt propter homines, & non homines propter Ecclesiam illam, quia vera Ecclesia, quæ est sponsa Christi, ad Eph. 5. sunt homines, & non parietes, & vasa aurea 2. Corin. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, & nos sumus templum Dei, & non parietes, prima Corin. 3. & 2. Corin. 6. cap. scilicet, templum Dei sanctum est, quod estis vos, & iterum nescitis, quia cor-
D pora vestra templum sunt spiritus sancti quem habetis in vobis, & non estis vestri: de domibus autem æquiuoce, vel per analogiam dicitur, quòd sunt templa Dei, scilicet, quia fideles illuc conueniunt, qui sunt vera templa Dei: ideo magis prouidendum est pauperibus ne egeant, quàm Ecclesijs. De ministris autem Ecclesiæ si egent, est dicendum sicut de alijs pauperibus, immo plus est eis benefaciendum quàm cæteris, quia ad illos est quoddam debitum: nam qui spiritualia seminant dignum est, vt temporalia metãt 1. Corin. 10. cap. Si autem necessitas pauperum parua sit: tunc non possunt præponi Ecclesiæ, si tamen in aliquo egent alioquin regulariter melius est benefacere
E homini quàm Ecclesiæ, siue illud transeat in ius templi, siue in iura ministrorum, & tamen quando Ecclesia destructa est, vt quia corruit, vel eget reparationibus, vel ornamentis necessarijs, pium valde est pro talibus elargiri, & si non elargiamur Deus comminatur nobis sterilitatem in terræ nascentibus, & aduersitatem in omnibus negocijs nostris, vt in nullo prosperemur licet solicite laboremus. Sic dicitur Aggęi primo. Hæc dicit Dominus nunquid tempus est vobis, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus mea deserta, & nunc ponite corda vestra super vias vestras, seminastis multum, & intulistis paucum, comedistis, & non estis satiati, bibistis, & non estis inebriati, operuistis vos, & non estis calefacti, qui mercedes congregauit

gauit misit eas in saccum pertusum, respexistis ad amplius, & ecce factum est minus, & intulistis in domũ, & exufflaui illud; quã ob causam dicit Dominus, quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam, propter hoc prohibiti sunt super vos cœli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum, & vocaui siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum quæcũque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnẽ laborem hominum. Et si interdum habeamus aliqua inter manus, quæ magna videantur, Deus illa pauca facit. sic dicitur Aggæi 2. cap. cum accederetis ad aceruũ viginti modiorum, & fierent decem, & intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti: percussi vos vento vrente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum vestrarũ, & nõ fuit, qui reuerteretur ad me, & ita apparet de differentia eleemosynarum, s. Dei, & hominum. *Hypocritæ.* Hic redarguit Christus Iudæos de falsa sanctitatis simulatione, quia vt essent in reuerentia apud populum ostendebãt sanctitatem in verbis, cum tamen essent corrupti mente, & dicitur. *Hypocritæ.* Redargutio est: nam postquam ostendit, quòd non recte arguerant discipulos suos, ostendit vnde proueniebat ista redargutio, scilicet, ex eorum hypocrisi. *Bene Prophetauit de vobis Isaias.* Idest, Conuenienter iuxta conuersationem vestram, & ponitur Isa. 29. licet sub alijs verbis. *Dicens populus hic.* Scilicet, Iudæorum, vel congregatio Pharisæorum, & scribarum. *Cor autem eorum longe est a me.* Idest, Non diligunt me neque faciunt aliquid propter me. In labijs me honorãt, scilicet, orando, & prædicando legẽ meam. *Sine causa autem colunt me.* Idest, Inutiliter, scilicet, ad nullum finem: nam non consequuntur aliqd sic colentes me. *Docentes mandata, & doctrinas hominum.* Idest, Doctrinas hominũ repugnantes legi meę, sicut erat expositio quam faciebant de mandato honorandi parentes, quia per illam irritabatur lex Dei, vt dixit supra Christus irritum fecistis mãdatum Dei propter traditionem vestram. Etiam docebant mandata hominum, scilicet, principaliter, quia licet non essent contra Dei legem, cum tamen illis potius quàm legi Dei insisterent, erant reprehensibiles.

Quare Christus vocauit Pharisæos istos hypocritas. Quæst. XXVII.

QVAERETVR quare Christus vocauit istos hypocritas. Dicendum primo, quia ipse volebat allegare contra eos auctoritatem Isaię: ex qua constat eos esse hypocritas, quia verbis Deum solis honorant: ideo vocauit eos hypocritas. Secundo fuit, quia ipsi erant digni increpatione: nam iniuste arguebant discipulos Christi, qui non peccauerant in hoc de quo arguebantur: ideo pro hoc debuerunt redargui, & hoc fuit, quòd vocarentur hypocritæ.

Tertio fuit, quia vere erant hypocritæ: nam peccabant in grauibus præuaricando legem Dei per falsas expositiones, & tamen volebant se ostendere sanctos per quasdam lotiones exteriores. Quarto fuit, vt ostẽderet originem huius redargutionis: nam licet Pharisæi, & Scribæ ex inuidia arguerent Christum: tamen præcipue arguebant, vt se sanctiores ostenderent illis, sicut supra 9. cap. & Mar. 2. & Luc. 5. Dixerunt Christo, quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui nõ ieiunant? quasi dicat meliores illis sumus, quare ergo non imitantur nos? & ita hic cum Pharisæi, & Scribæ frequentarent lotiones multas, & non discipuli Christi, putauerunt se illis sanctiores, & vt hoc ostenderent coram populo dixerunt, quare discipuli

F Christi non lauant manus, & ita tangitur origo istius
redargutionis, scilicet, quòd fuit ex hypocrisi. Quin-
to fuit ad hoc, quòd Christus ostenderet Pharisæis, &
Scribis, quòd sciebat intima eorum: nam moueban-
tur ex hypocrisi, vocauit ergo eos hypocritas, vt sci-
rent, quòd sciebat quid cogitassent, & sic magis intra
se confunderentur scientes se esse deprehensos.

An liceat sic prædicatori redarguere aliquos personaliter redarguendo eorum vitia. Et in iudicio humano quid liceat. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR cum Christus vocauerit hic istos
Pharisæos hypocritas in quo eos personaliter,
& expresse redarguit. An liceat sic prædica-
G tori redarguere aliquos personaliter redarguendo vi-
tia eorum. Dicendum, quòd aut prædicator prædi-
cat, aut contendit cum aliquo, vel aliquibus pec-
catoribus in verbis: si contendit verbaliter forte ad
correctionem, & non potest aliter probare, quod
potest, vel defendere se, licet ei exprimere pecca-
tum alicuius, si est notum apud alios, & maxime
cum dicit illud ad defensionem suam. Et ita in iu-
dicio, licet litigantibus obijcere crimina, & defectus
in alterum, ad hoc, quòd non assequantur id quod ni-
tũtur assequi, vt obijcere excommunicationem, per-
iurium, symoniam, homicidium, & tamen in iudicio
licitum est allegare tã crimina publica quàm occulta,
H dum tamen allegans probet. Si autem aliàs conten-
dat quis cum aliquo in verbis ad emendationẽ illius,
non licet allegare peccatum illius, nisi quod publicũ
est, quia aliàs præuaricaretur formam correctionis fra-
ternæ. Si autem prædicet, vel doceat eo, quòd non di-
rigit sermonem specialiter ad aliquem, nõ licet expri-
mere peccata alicuius status hominum, & ipsos de il-
lo statu arguere non expresso aliquo quasi omnes sic
arguuntur, & in tali sermone nemo arguitur nisi, qui
redargutione dignus est. De Christo dicendum est, quod
istum modum tenebat, sępe enim cũ loqueretur spe-
cialiter cum aliquibus quasi disceptans exprimebat
vitia illorum, & forte, quia ipse non poterat se aliter
defendere contra illorum criminosas redargutiones,
I sic fuit de Pharisæis, & Herodianis, qui petiuerunt ab
eo an liceret dari censum Cæsari, vt caperent eum in
sermone, infra 23. Nam dixit eis, quid me tentatis hy-
pocritæ? & simile Ioannis 8. forte enim non tacuissent
nisi Christo vocãte eos hypocritas vidissent se depre-
hensos. Et ita fuit hic: nam nunc Christus non prædi-
cauit, sed disputabat, quia isti redarguebant eum, &
discipulos eius, quasi transgrederentur traditiones:
ideo Christus ad ostendendam innocentiam suam, &
discipulorum, conuenienter vocauit istos hypocritas,
& quæcunque alia vitia eorum poterat ipsis obijcere,
ita vt infirmaret eorum redargutionem, & vocando
eos hypocritas, & ostendendo probabat, quòd non
iuste redarguerant discipulos eius: ideo fuit conue-
K niens, quòd expresse eorum vitia diceret eis in fa-
ciem, quod etiam nobis licuisset. quando autem Chri
stus prædicabat, non dicebat vitia alicuius expresse,
sed vitia alicuius status, & ita prædicando multa di-
cebat contra Pharisæos, scilicet, væ vobis Pharisæi,
& Scribę hypocritæ infra 23. & Luc. 11. Si tamen pec-
cata alicuius ita essent notoria, quòd nulla tergiuer-
satione occultari, aut palliari possent, nec excusari;
non videtur inconueniens, quòd illa prædicando di-
ceret, si putaret prodesse ad correctionem illius vel
aliorum, nisi forte ex tali expressione putaretur scan-
dalum secuturum.

Quare

Quare Christus allegauit hic dictum Isaiæ. Et quibus Deo appropinquamus. Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quare Christus allegauit hic dictum Isaię.

Dicendum, quòd fuit primo ad confirmãdum id quod dixit, nam ostenderat ex operibus eorum, quòd hypocritæ erant, & vt firmius hoc pateat, inducit scripturam de hoc, & hoc est, quia Iudęi in magna auctoritate habebant scripturas, & ideo ex illis erat apud eos probatio solida contra eos, sic Christus dixit Io. 5. scrutamini scripturas, quia & vos putatis in ipsis vitam ęternam hr̃e, & ideo solet interdum allegare scripturas. Sic dicit Chrys. B monstrauerat dominus, quòd Pharisæi non erant digni accusare transgredientes mandata seniorum, cum ipsi legem Dei destruerent, rursus autem monstrat hoc ipsum, & propheta.

Secundo fuit, vt cognoscerent Pharisęi, & Scribæ malum esse sequi pręcepta hominum destruẽdo Dei legem, cum Isaias prędixerit in vanũ eos Deũ colere cum mandata hominum seruent.

Tertio fuit, vt agnoscerent peccata sua non esse leuia in conspectu Dei, cum illa multo ante tempore Isaias a Deo inspiratus prædixit. Et ponit Isaias alia verba parum distãtia ab his, quæ in sensu eadem sunt, scilicet, & dixit dominus eo, quòd appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me: cor autem eius longe est a me, & coluerunt me manda- C to hominum, & doctrinis, & propter hoc subditur ibi pœna, quòd sapientia eorum peribit. appropinquare ore, & glorificare labiis ad idem pertinet. quia tunc homo appropinquat Deo ore quando eum recte laudando meretur aliquid apud ipsum, per quod ei magis gratus efficitur, & vicinior, quia ad Deum non appropinquatur loco, sed virtute, & perfectione, & loco huius dixit hic Christus: populus iste labiis me honorat. quod vero dicitur ibi coluerunt me mãdato hominum, & doctrinis: est sensus non colunt me obseruando legem meam, quam ego obseruari iussi, sed obseruando mandata hominum, & doctrinas, quæ mihi non placent, & pro hoc Christus dixit, sine causa autem colunt me. i. inutiliter, quia licet sic D videantur me colere nihil prodest eis, quia ego non accepto talem cultum.

An dictum Isaiæ de Iudæis, vel de solis Scribis, & Pharisæis intelligitur. Quæst. XXIX.

QVAERETVR, de quo intelligitur dictum Isaiæ. an de Iudęis, vel de solis Pharisæis, & Scribis.

Aliqui dicunt, quòd de Iudęis, quia dicitur populus iste, vel hic, & Iudęorum propriè erat populus, & non Pharisæorum, qui erant aliqui de populo. Secundo, quia dicit Rabanus: pręuidit aũt Isaias simulationes Iudęorum, ꝙ in dolo pugnarent cõtra E euangelium, & ideo dixit ex persona domini, populus hic labiis me honorat.

Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de solis Pharisæis, & Scribis. nam ipsos solos nũc Christus arguebat, & nõ totum populum Iudaicum, ideo de ipsis solis intelligitur dictum.

Secundo patet, quia dicitur in litera, hypocritæ bene prophetauit de vobis Isaias: ergo de eis dictum erat.

Dicendum, quòd auctoritas, tã de populo Iudęorum, quam de Pharisęis, & Scribis intelligitur, & tamen Christus nunc solum applicuit illam ad Pharisæos, & Scribas, eo quòd de illis solis loquebatur, nam

A totum, ꝙ in auctoritate dicitur, intelligitur, & vtrique patri applicari potest.

Cum autem dicitur, quòd Pharisęi non erant populus: dicendum quòd licet ipsi per se non essent populus, quia non erant separati a reliqua plebe: tamen propter multitudinem poterant dici populus. Etiam possunt ipsi vocari populus, quia erant pars excellentior plebis, scilicet doctores populi, & quorum sententiam plebs sequebatur: sicut quod rectores faciunt dicitur facere vrbs, & ipsi dicuntur esse ciuitas.

Ad aliud dicendum, quòd ipsi pugnabant contra euangelium, quia pugnabant Scribæ, & Pharisęi: B nam populus non persequebatur, sed potius venerabatur illud.

Quomodo Pharisæi, vel Iudæi Deum ore honorabant, & non corde. Quæst. XXX.

QVAERETVR quõ Pharisęi, vel Iudęi Deum ore honorabant, & non corde.

Dicendum, quòd honor est exhibitio reuerentię, consistit autem ista reuerentiæ exhibitio in cæremoniis exterioribus: ille ergo labiis honorat qui loquendo magnalia de aliquo impendit ei reuerentiam. Et quia Iudęi sola voce Deum magnificabant: dicuntur labiis honorare. Et potest intelligi de toto populo Iudęorum respectu Christi. nam asserebant isti C cultores se esse veri Dei, & tamen Christum qui verus Deus erat, oderant. Sic dicit Remigius, scilicet Iudæorum namque populus labiis, & ore Deo appropinquare, & honorare eum videbatur, quia vnius Dei cultum se habere gloriabantur, sed corde lõge a Deo recessit, quia visis signis, & miraculis, nec deitatem eius cognoscere, nec eum suscipere voluerunt. Etiã potest intelligi respectu Christi, quia Iudæi interdum laudabant eum, & tunc nitebantur eum decipere. Sic dicit Rabanus: labiis eum honorabant, quando dicebant magister scimus, quia verax es, sed longe corde ab eo fuerunt, quando miserunt insidiatores, vt caperent eum in sermone. Vel potest accipi, quòd honor oris sit omnis honor in exteriori cæremonia D impensus. nam sicut ea, quę sunt in ore exteriora sunt respectu eorum, quæ sunt in corde, ita omnia, quæ exteriora sunt, intelliguntur nomine eorum, quę sunt in ore: & vocabitur honor oris illa cæremonia munditiæ exterioris, quam Iudæi seruabant, & quia hoc faciebant, quasi per hoc sancti essent coram Deo, dicebantur ore honorare eum, quia tamen veram mũditiam sanctitatis non habebant: dicebantur corde lõge esse a Deo. i. non habentes cum Deo aliquam similitudinem, & tamen haberent illam, si haberent virtutem in anima, per quam homo accedit ad Deum. Sic dicit Glo. commendando exteriorem munditiã eum honorabant, sed dum interiori, quę vera est, carebãt, cor eorum longe erat a Deo.

E

Quare dicitur, quod sine causa Pharisæi Deum colebant, docentes mandata, & doctrinas hominum. Et quod tripliciter in hoc Deum offendebant. Et quæ sit differentia inter doctrinam mandatum, & traditionem. Et Deus quomodo colendus. Quæst. XXXI.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ sine causa colebant Deum docentes mandata, & doctrinas hominum.

Dicendum, quòd sine causa colebant, idest inutiliter. nam accipitur hic causa pro finali, & sicut ille qui agit aliquid nullo fine p̃supposito agit sine causa;

ita ille qui agit pro aliquo fine, & non potest perueni-
re ad illum, agit sine causa, & quia isti non poterant
peruenire ad finem cōiter intentum sic colēdo Deū,
scilicet ad beatitudinem, quę est finis cultus Dei, dice-
bantur sine causa colere, non poterant autem illum
finem consequi eo, ꝙ ille finis a Deo datur eis quos
acceptat, & tamen taliter colentes eum Deus nō ac-
ceptat, ideo non dat eis finem intentum, nō placebat
autem Deo iste cultus, quia isti colentes eū docebant
doctrinas, & mandata hominum. i. nō mandata Dei,
sed hominum. Et in hoc tripliciter Deum offende-
bant. Primo, quia erant ibi doctrinæ hominum con-
trarię legi Dei, s. doctrina Pharisæorum, & Scribarum
per quam irritum fiebat mandatum Dei, quia trahe-
batur ad falsum sensum. Et dicitur doctrinas, & man-
data, quia doctrina est, quæ solum docetur, & ideo
quodcunque traditum a doctore doctrina vocat̃, siue
doctor potestatem aliquam habeat, siue non. Manda-
tum dicit potestatem. i. iurisdictionem imperatiuam.
Et quia Pharisæi, & Scribæ non habebant auctorita-
tem iubendi, sed solum erant doctores legis, id quod
ipsi tradebant populo vocabatur doctrina. Seniores
autem habebant potestatem iubendi, quia iudices
erant, & potestatem habebant constituendi leges ali-
quas, ideo traditiones suę vocantur mandata: licet
etiam vocentur traditiones, sed traditio est nomen
generale, quia dicuntur traditiones, inquantum tra-
duntur: mandata autem inquantum habent vim co-
actiuam, & obligatiuam super illos quibus dantur, &
tamen quia magis displicebat Deo expositio falsa le-
gis, quam faciebant Pharisęi, & Scribæ, primo dictū
est docentes doctrinas, deinde dicitur mandata.

Secundo non placebat Deo cultus iste, quia indu-
cebant mandata seniorum quendam errorem. nam
etiam si non peruerterent legem Dei falsę exponen-
do, tamen dabant pręcepta de multis lotionibus cor-
poris per quas se sanctificari putabāt, & placere Deo,
& tamen exterior ablutio animam nō mundat, quia
eam non tangit, & Deo non placet talis cultus, quia
vt Christus dixit Ioann. capitulo quarto: Deus spiri-
tus est, & eos qui eū adorāt oportet in spiritu adorare,
idest Deus vult coli spiritualiter, & non corporaliter,
quia nihil sibi est cum corpore, & tamen totaliter
corporaliter eum colebant, putantes hoc sufficere
non habendo cultum aliquem in anima, ideo non
placebant Deo.

Tertio, quia leges a senioribus traditas de purifica-
tionibus corporalibus in tanta veneratione habebant
sicut leges Dei, immo in maiori, quia interdum vio-
labant legem Dei, & seruabant traditiones seniorum,
sicut faciebant nunc isti Pharisęi, qui non seruabant
mandatum Dei de honorando parentes, & seruabāt
traditiones seniorum de lauando manus, & tamen si
legis seniorum bonæ essent, plus Deus debet coli per
legem ab eo datam, quam per legem datam ab homi
ne, qui non nouit voluntatem Dei, & tamen hoc to-
tum faciebant Pharisęi, & Scribæ, quia per legem
Dei seruatam efficitur quis vere bonus, & quia boni-
tas est in anima rectificantur omnes operationes ani-
mæ, esse autem vere bonum est difficile eis qui potiri
volunt bonis huius sęculi, vt honore, voluptate, & di-
uitiis, sicut Christus dixit Marco, capitulo decimo,
quòd facilius est camelum intrare per foramen acus,
quam diuitem intrare in regnum cœlorum, ideo ta-
les non possunt obseruare legem Dei. Lex autem
hominum, quia consistit in solis exterioribus cære-
moniis, potest ostendere faciliter hominem bonum,
sed non efficit. istam ergo legem poterant obserua-
re Pharisęi. nam ipsi volebant apparere iusti coram
populo, ideo exteriores cæremonias multas ostendę-

F bant, vt in purificationibus lotionum, & tamen inte-
rius erant pleni rapina, & iniquitate, & dolo, vt Chri-
stus dixit, infra vigesimotertio capitulo, erant cupidi
honoris, quia omnia opera sua faciebant, vt videren-
tur ab hominibus, eodem capitulo, & sic traditiones
seniorum valde conueniebant Pharisæis, & illas ob-
seruabant, legem autem Dei non poterant obseruare
stante supposito eorum, & hoc Christus expresserat,
inquantum dixit, populus hic labiis me honorat: cor
autem eorum lōge est a me, & tamen tota lex huma-
na consistit in labiis. i. in exterioribus cæremoniis, lex
autem Dei respicit cor, & hoc longe erat a Deo in
Pharisęis, ideo longe erant ipsi ab obseruatione legis
Dei, vnde non solum seruabant cæremonias lotionū
G a senioribus traditas, sed etiam ipsi alias obseruatio-
nes addiderant, vt ieiunia, & orationes. De ieiuniis pa-
tet, quia iactauerunt se Pharisęi, & discipuli Ioannis
Baptistę, de ieiunijs contra discipulos Christi dicen-
tes, quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem
tui non ieiunant? supra nono capitulo, & Lucę quin-
to, solebant enim Pharisæi ieiunare duobus diebus,
qualibet hebdomada Lucę decimooctauo, cum di-
xit Pharisęus quidam ieiunio bis in sabbato, idest in
hebdomada. Etiam orationes faciebant sępe, vt dici-
tur Lucę quinto, quòd discipuli Ioannis, & Pharisęo-
rum ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, &
erant istę orationes longę, infra vigesimotertio capi-
H tulo, & tamen omnia ista erant in ore. i. exterius, & ni-
hil erat in corde, quia omnia opera sua faciunt, vt vi-
deantur ab hominibus, infra 23. nam & ipsas oratio-
nes, quę maxime propter Deum esse debent cum ad
ipsum dirigantur non faciebant propter Deum, sed vt
viderentur ab hominibus, supra sexto capitu. & ideo
orabant, vt sic deciperent populum falsę sanctitatis
specie, & ab eis pecuniam multam acciperent, quod
& faciebāt: sic vt dixit Christus, infra 23. væ vobis Scri-
bæ, & Pharisęi hypocritæ, qui comeditis domos vi-
duarum longas orationes orantes: totum ergo quod
populus iste faciebat in labiis erat, & nihil in corde, &
sic non placebat Deo cultus eorum, sed colebant eū
sine causa. i. inutiliter, quia nullam mercedē pro hoc
I cultu expectare poterant ab eo.

Quid sit hypocrita. Et quæ requirantur ad hoc, quod quis sit hypocrita. Quæst. XXXII.

QVAERETVR nūc de hypocritis, quia Chri-
stus nunc vocauit hic Pharisęos hypocri-
tas, & sæpe contra hypocritas loquitur, &
primo quid sit hypocrita.

Dicendum, quòd hypocrita, vt dicit glo. supra capi-
tulo sexto, est qui simulat, quod non est, repręsenta-
tor alterius personæ. Pro quo sciendum, quòd hypo-
crita ab origine Grę̨ca descendit ab hypos, quod est
subtus, & crisis, quod est secretum, vel aurum, quasi
K subtus secretus, vel subtus habens aurum, hic autem
accipitur hypocrita, idest subtus secretus manens, vel
existens, & ideo prima acceptio nominis huius est, ꝑ
illis qui effigaibant personas in comędiis, & tragędiis
recitatas, & ad hoc sumebant habitum viri, vel fœ-
minæ, iuuenis, vel pueri, aut senis, & imponebāt
faciei velamen: ita vt possit ille videri, de quo in
comędia, aut tragędia dicebatur: & quia sub illo ha-
bitu latebat ille, qui non erat qualis videbatur, dice-
batur hypocrita, idest subtus secretus manens, sci-
licet sub illo habitu quem exterius gerebat. Et in-
terdum non appositis velamentis in vultu rubrica-
bant faciem, vel alieno fuco eam liniebant, vt illius
ętatis possint effigiare hominē cuius vellent. Sic dicit
Isidorus nomē hypocritæ tractum est a specie eorū q
in

A in spectaculis contecta facie incedunt, distinguentes vultum vario colore, vt ad personę, quam simulāt colorem perueniant, modo in specie viri, modo fœminę, vt fallant populum dum in ludis agunt. Inde autem tractum est nomen hypocritarum ad eos, qui simulant vitæ honestatem, & bonitatem cum eam nō habeant, quia isti habent intus secretum. s. in exteriori apparatu bonitatem prætendunt, sed in animo iniquitatem. Sic dicit August. si ergo hypocritæ. i. simulatores, tanquam imitatores personarum aliarum agunt partes illius, quæ non sunt, nō enim qui agit partes Agamemnonis vere ipse est, sed simulat eum, sic & in ecclesiis, & in omni vita humana qsquis se vult videri, quod non est, hypocrita est: simulat enim se iustum, & non exhibet iustitiam, quia totum fructū in laude hominum ponit.

B Sciendum tamen, ꝙ ad hoc, ꝙ quis sit hypocrita oportet, ꝙ habitum sanctę conuersationis ostendat, & illum gradum vsurpet, & non impleat, & tamen non omnis qui sic agit hypocrita est, sunt enim quidā qui habitum quidem perfectę vitæ tenent, & tamen perfectam vitam non exhibent, quam tamen vellent tenere, sed infirmitate carnis ducti vitam imperfectam sequuntur, & vitia sua occultant, & ita cum mali sint, habitus eos bonos ostendit. ipsi tamen ex hoc gloriā hominum non quærunt. Alii sunt qui sanctitatis signa foris pretēdentes sanctitatem nullam veram habent, sed ideo hęc ostendunt, vt glorientur coram hominibus. Primi non sunt hypocritæ, sed secundi. C Sic dicit Gregor. trigesimoprimo Moralium, sciendum vero est, ꝙ sunt nonnulli qui sanctitatis habitū tenēt, sed perfectionis meritum exequi non valent, quos nequaquam credendū est inter hypocritarum numerum currere, quia aliud est infirmitate, aliud est calida simulatione peccare.

De Pharisæis, & Scribis proprie dicebatur, ꝙ essent hypocritæ, quia sanctitatis habebant habitū a reliquo populo diuisi, & ideo Pharisęi. i. diuisi dicebantur, & tamen non habebant vitæ sanctitatem, & interius pleni erant rapina, & omni iniquitate, vt Christus dixit, infra 23. Et ideo dixit ibi Christus cōuenienter de eis, ꝙ erant similes sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa: D intus autem plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia, sic & vos foris apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate, & quoniam ipsi gerentes habitum sanctitatis, & non exhibentes eam in opere, quęrebāt gloriam ab hominibus, quasi vere sancti essent, dicebantur esse proprie hypocritæ. nam omnia opera sua faciebant, vt viderentur ab hominibus, infra 23. cum enim non ieiunarent interdum vultum ieiunantium ostendebant quodam fallaci pallore superinducto, supra 6. capitulo, exterminant enim facies suas, vt videātur ab hominibus ieiunantes, cum autem orarent videri volebant, ideo in plateis orabant, & synagogis, quia non Deum aspiciebant ad quem orabāt, sed homines, vt ab illis viderentur, sic dicitur supra sexto ca- E pitul. quòd hypocritæ amant orare in synagogis, vt videantur ab hominibus. Et Chrysosto. ibidem dicit hypocritas vocat qui Deum se fingentes orare, homines circunspiciebant, & non quidem solum, vt ab eis sanctitatis gloriam acciperent, sed vt terrena lucra caperent. Sic dicit Remigius, hypocrita dicitur simulator, quia aliud opere simulat, & aliud corde gestat. isti ergo bene hypocritæ dicuntur, quia sub honore Dei terrena lucra accumulare cupiebant, & hoc faciebant, vt illi qui deuoti erant videntes exteriorem sanctitatem Pharisęorum, & Scribarum multa eis largirentur, vt eos ad adorandum pro se Deum incitarent, & quia fęminę proniores sunt ad hoc, & facilius de-

A cipiunt, fallebant isti viduas, & deuorabant totā substantiam earum, sic Christus dixit. ī. 23. vę vobis Pharisęi, & Scribę hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orationes longas orantes.

An hypocrisis sit peccatum. Et quæ sint peccata hypocritæ. Et quod in peccatoribus sit quadruplex gradus. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR an hypocrisis sit peccatum. Aliqui dicunt, ꝙ nō, quia esse tabulā post naufragium non est pctm̄, sed pctō oppositum, cum pnīa, quę pctā delet vocet secunda tabula post naufragium, & tñ hypocrisis est tabula post naufragium, quia s̄m Hiero. secunda tabula post naufragium est pctm̄ abscondere, & hoc pertinet ad B hypocritā, quia vitia abscondit se bonum ondēs: ergo non est pctm̄ hypocrisis. Secundo patet, quia vitare scandalum proximorum laudabile est, & tñ nisi quis pctā sua abscondat, & se bonum ondat, scandalizabit proximos p suā prauā ꝯuersationem, ergo bñ agit abscondendo, & hoc est hypocrisis. Tertio patet, quia crudelis est qui negligit famā suā, & ideo tenet eam custodire, sed ad hoc necesse est vitia abscondi, & ostendi bonitatem ēt si non sit vere existens: ergo hypocrisis non est peccatum.

Dicendum, ꝙ hypocrita s̄m primam significationem dicit effigiatorem sub alieno vultu, vt dictū est C pręceden. q. & transfertur inde ad alios, qui cum mali sint, iusti videri volunt, & gloriam ab hominibus accipere per solam exteriorem sanctitatis effigiē, quam præferunt: vtroque modo Aristo. accipit hypocritas. De primo patet 3. Ethicorum, & 3. Rheto. vbi loquitur de hypocritis, idest repręsentationibus, quæ fiebant per istos hypocritas in tragędiis, & comędiis. De secundo patet 4. Ethicorum, quando loquitur de veritate, & iactantia, & ironia. Primo modo hypocrisis non est pctm̄, quia est officium ad placendū populo, nisi indebite exerceatur. s. ab illis, a quibus non debet, idest a clericis, vel in loco, aut in tempore indebitis, & sic de aliis circunstantiis, sic patet extra de vita, & honest. cle. cap. cum decorem, vbi arguuntur diaconi, & D presbyteri qui interdum ludos theatrales exercebant, & vocantur ludi theatrales, qui in theatro fieri solēt, & istos faciunt hypocritæ sub alienis personis, etiam iubetur, vt tales ludi, nunquam fiant in ecclesia, ne honestas domus Dei inquinetur: aliàs autem cum liceat populo delectari sine alterius præiudicio, licet tales ludos exercere, & alios esse qui alienas personas effigient. De secundo modo hypocrisis dicendum, quòd semper est peccatum, quia hypocrita semper est mēdax cum vere malus sit, & bonum se esse ostendere velit, vt glorietur, mendacium tamen peccatum est, & isto modo ponit Aristote. 4. Ethicorum, hypocrisim esse vitium oppositum veritati, quia veritatem vocat virtutem qua quis se vere habet in factis, & di- E ctis, & habitu, quia talia de se dicit, & talia ostendit, qualia vere in eo sunt, cui opponitur per superabundantiam iactator, scilicet qui iactat, idest dicit, & gloriatur de se, quæ non sunt, maiora asserens, & ad iactantiam dicit pertinere hypocrisim, licet in hoc videretur differre, quia iactator mentitur verbo dicens de se magnalia, quæ non sunt. hypocrita autem mentitur opere, & habitu, quia ostendit ex operibus exterioribus, & habitu se esse talem qualis non est. Secundo peccat hypocrita, tanquam superbus. nam appetit honorē, & per hoc distinguit ab aliis peccatoribus, qa cęteri licet peccent, & occultent pctā sua, quasi boni sint, tñ gloriam nō petunt, sed effugere infamiā quærunt. hypocrita aūt directe gloriā quęrit. Circa glo-

ſiam aũt peccat dupliciter hypocrita. primo quia ſuperabundanter peccat. ſecundo per rem inhoneſtam. De primo patet, quia appetitus glorię licet non ſit bonus: tamen non eſt illicitus ſemper, quia interdum eſt ſolum peccatum veniale, & interdum nullum peccatum eſt. quęrere tñ gloriam humanam in omnibus immoderatum eſt: cum multa agenda ſint propter gloriam Dei, & non gloriam humanam, vnde qui agit propter homines perdit mercedem operum ſuorum quantumcunque aliàs eſſent bona ſupra 6. amen dico vobis perdiderunt mercedem ſuam, & tñ hypocritę ſemper quęrunt gloriam hoïum in quocunque opere, vt dr̃ infra 23. omnia opera ſua faciũt, vt videãtur ab hominibus. Secundo peccat in gloria, quia illa per rem indebitam petit, quia gloria eſt fama clara cum laude, ſed laus non eſt, niſi de bonis: cum laus ſit ſermo explicans magnitudinem: ideo non dicit̃ quis habere gloriam niſi de factis bonis: & quod non de quibuslibet, ſed ſolum de excellentibus. Et ideo Saluſtius inuehitur contra illos, qui quęrebant gloriam per malas artes, ideſt per turpem modum viuendi, ſicut alij per virtutem. hypocrita aũt quęrit gloriam per mala opera: nam cum bonitatem nullam habeat, per ſolam falſam repręſentationem bonitatis gloriam vult, & tamen, quod falſum eſt in moribus malum eſt, ideo per malum volunt iſti gloriam: & quantum ad hoc hypocrita eſt iniuſtus. Et ita ſunt tria peccata hypocritę, ſcilicet mendacium, ſuperbia, & iniuſtitia, & in omnibus errat, ergo hypocriſis peccatum eſt.

Ad primum dicendum, ꝙ occultare peccatum non eſt vituperabile, ſed potius laudabile, niſi occultet̃ ei cui reuelare debemus, ſcilicet ſacerdoti, & hoc non eſt hypocriſis.

Pro quo ſciendum, ꝙ in peccatoribus eſt gradus quadruplex. Quidam aperte peccant, & de peccatis gloriantur, & iſti ſunt peſſimi, ſic dicitur Iſa. 1. peccatum ſuum, vt Sodoma prędicauerunt neque abſconderunt, & tales ſunt in peſſimo gradu peccatorum, & de iſtis dicitur Pro. 2. gloriantur cum malefecerint, & exultãt in rebus peſſimis, & hoc eſt, quia ſunt in profundo malorum, & ideo cõtemnunt peccata, ac ſi nihil eſſent. Prouer. 18. peccator cum in profundũ malorum venerit contemnit. ſ. peccata, non curando potius male agere, quam bene, quaſi ęqualia ſint. Secundus gradus eſt eorum qui publice peccant, & non curant peccata abſcondere, quia neminem timent, neq; erubeſcunt, ſicut dicitur Luc. 18. de iudice qui nec timebat Deum, nec reuerebatur homines: & tamẽ nõ gloriantur de vitiis ſuis, & iſti mali ſunt valde, ſed nõdum ſunt in extremo malorum, cum nondum accipiant id quod malum eſt, tanquam vere bonum, de quo ſit gloriandũ. Tertius gradus eſt eorũ, q peccant & pc̃tã occultant, vt nõ infamentur, & iſti ſunt in minimo gradu malitiæ, quia erubeſcunt, & ob hoc ſunt corrigibiles. Quartus gradus eſt eorum qui peccant & abſcondunt, & inſuper boni haberi volũt. ad quod cum bonitatẽ verã non habeant, habitũ falſum bonitatis oſtendunt, & iſti vocantur hypocritę. In primis tribus gradibus vocant̃ quidẽ pc̃tores, ſed non hypocritę, in quarto aũt hypocritę dñr. Et ita ad hypocritã tria requiruntur: primum ꝙ malus ſit, ſecundũ ꝙ bonitatem in opere exteriori, & habitu ſimulet, tertio ꝙ gloriam hoïum ex hoc intendat, ꝑ quod tertium a ſolis ceteris peccatoribus diſtinguit̃. Et ſic dicẽdũ, ꝙ occultare pc̃m̃ non eſt malum, ſed falſę ſanctitatis ſpeciem oſtendere, vt ex hoc gloria habeatur malum eſt, & hoc eſt hypocriſis.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ vitium publicare, ſiue non abſcondere ob ſcandalũ eſt pc̃m̃, & iõ tegendũ, ſed iſtud nõ eſt hypocriſis, ſed ſimulare ſanctitatẽ, vt

F inde gloria habeat̃, & tñ ſiqs non ſimulet ſanctitatẽ vitabit ſcandalum, quia ad vitandũ ſcandalũ ſolũ req ritur tegere vitiũ, quod ergo ſuperabundantius eſt. ſ. ſanctitatem ſimulare peccatum eſt.

Ad tertiũ dicendũ, ꝙ nemo dẽt famã ſuã negligere, qa peccaret negligendo, & q̃q̃ fama de bonis eſt, & infamia de malis, qlibet ẽt ſi non ſit bonus dẽt conari cuſtodire famã abſcondendo pc̃m̃ ꝑ quod infamaretur, & iſtud non eſt hypocriſis.

Sed obiiciet̃, ꝙ conſeruando famã non ſolũ debẽt vitia tegi, ſed ẽt ꝙ hõ ſe bonũ oñdat, & eſſe bonũ, & ſanctũ idem eſt, cũ ſanctitas munditiã dicat. Leu. 11. & 20. ſancti eſtote, qm̃ ego ſanctus ſum, & dicebat̃ hoc toti pplo cui non imponuntur aliquę ſupererogatio-

G nes obſeruandę, & tñ ſimulare ſanctitatẽ eſt hypocriſis, ideo qui famam ſeruare vult, oportet ꝙ hypocriſim committat, ſi bonus non eſt.

Dicendum, ꝙ duplex eſt bonitas, vna neceſſaria, & ſufficiens, alia ſuperabundans, ſiue ſupererogationis. Prima eſt neceſſaria ad conſeruandum famam. ſ. ꝙ illam hõ habeat, vel ꝙ ſimulet, quia ſi non hẽt eam, vel non vr̃ hr̃e, apparet eum eſſe pc̃tõrem. Secunda nõ eſt neceſſaria ad famã ꝯſeruandã, quia ẽt ſiquis non aſcẽdat ad maiorem ſtatũ perfectionis, q̃ exigat ſua ꝓfeſſio. i. ꝯditio vitę, vel ſtatus, non eſt vituperabilis, iõ ꝙ peccator ſimulet primam ſanctitatẽ non hñdo illam non eſt pc̃m̃, nec hypocriſis: ſi aũt ſecundam ſimulat

H peccatum eſt, & hypocrſiis ibi eſt, & ita poteſt apponi quarta proprietas hypocritę. ſ. ꝙ peccator ſit, & ſanctitatem oſtendat, & gloriam ex illa quęrat, & hoc in eis quę ſunt ſupererogationis. Et ita dicetur, ꝙ ſolum licet peccatori tegere peccata, ſed non prętendere ſanctitatem, & tamen quia qui non habet primam ſanctitatem eſt peccator, nihil aliud eſt illam ſimulare, q̃ peccata tegere, ideo non eſt hypocriſis illam ſimulare. Secunda cauſa ſanctitatis addit aliquid ſuper occultare vitia, cum ẽt ſiquis illam non habeat non ſit ideo vitioſus, propter hoc ergo illam ſimulare cum nõ hr̃, hypocriſis eſt, & peccatum.

Sed obiiciet̃, ꝙ aliqui ſunt in habitu perfectę vitæ, vt religioſi, qui etiam ſi non ſint boni ſimulant ſanctitatem ſuperogationis ad conſeruandum famam,

I & ſic erunt hypocritę, vt famã conſeruent, & ſic erit perplexitas.

Dicendũ, ꝙ debent ſimulare ſanctitatẽ ſuperabundantẽ licet non habeant, quia in eis hoc ſimulare, eſt vitium occultare, cum neceſſe eſt conſtare eos eſſe pc̃tõres, niſi appareat illos talẽ ſanctitatẽ hr̃e. Rõ eſt, qa licet iſta ſanctitas ſit ſuperogationis reſpectu aliorum, non tñ reſpectu eorũ qui ex profeſſione regulari tenentur ad illã, & ſic ad occultandũ vitia requirit̃ in eis ſimulatio iſtius ſanctitatis, & non vocabunt̃ hypocritę. Sic dicit Greg. 31. Moraliũ. Sciendũ vero eſt, ꝙ ſunt nonnulli qui ſanctitatis habitum tenent, & ꝑfectionis meritum exequi nõ valent, quos nequaquã credendum eſt inter hypocritarum numerum cur-

K rere, quia aliud eſt infirmitate, aliud calida ſimulatione peccare, quia tñ ſunt adhuc alii gradus ſuperiores ſanctitatis ad quos iſti non tenentur ex profeſſione ſi illos ſimulent, quando peccatores ſunt: hypocritæ ſunt.

An hypocriſis ſit peccatum ſpeciale, vel coincidat cum multis. Et quæ ſint duo illa extrema, inter quæ eſt veritas.
Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR de hypocritis, an hypocriſis ſit ſpeciale peccatum, vel coincidat cum multis, & non ſit in aliqua determinata ſpecie. Aliqui

Aliqui dicunt, ꝙ non eſt in ſpecie aliqua, quia peccatum ſimulationis diſtinguitur ex oppoſito contra peccatum aperte malitię, ſed aperta malitia non eſt aliqua ſpecies peccati: ergo nec hypocriſis, quæ eſt ſimulatio. Secundo, quia omne peccatum ſpeciale reperitur ſpecialiter circa aliquam materiam, & habet actus determinatos, & tamen hypocriſis non habet actus determinatos, ſed reperitur circa multa, vt in ieiunio, & oratione, & eleemoſina. ſupra 6. capitulo, & ita circa alios actus bonos: ergo non eſt ſpeciale peccatum.

Tertio, quia hypocrita, ſicut eſt mendax. i. ſimulator, ita etiam eſt ſuperbus, & iniuſtus, vt oſtenſum eſt præcedenti q. etiam eſt raptor, quia ad rapiendum, & deuorandum domos viduarum intendit, vt Chriſtus dixit, infra 23. ergo non erit in aliqua ſpecie cum dicat diuerſos habitus vitiorum.

Dicendum, ꝙ hypocriſis pertinet ad certam ſpeciem, nam ſi non pertineret ad certam ſpeciem, non condiſtingueretur contra alia vitia, & tamen condiſtinxit illam Chriſtus ꝯ aliam, infra 23. dicens Phariſæis, intus pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate: ergo dicit ſpecialem malitiam.

Item opponitur hypocriſis ſpeciali virtuti, ergo eſt ſpeciale vitium, nam hypocriſis eſt vitium ſimulationis, & ſimulatio opponitur veritati, q̃ eſt virtus moralis. 4. Ethicorum, cap. 7. & dicuntur tales iactatores, qui aliàs hypocritæ dicuntur, ideo hypocriſis ſpeciale vitium eſt.

Conſiderandum autem per hoc, ꝙ habitus directe ſunt in aliquo genere, vel ſpecie, quia aliquid ſunt. priuationes autem non ſunt in genere per ſe, cum nihil ponant, ſed ſpecificantur, ideſt reducuntur ad genus, vel ſpeciem per habitus oppoſitos quos priuant. vnde priuatio eſt generalis; quæ priuat conditionem aliquã generalem, quæ requiritur in qualibet virtute, & peccatum generale dicitur, quòd talem priuationem annexam habet, ſicut inobedientia dicitur vno modo generale peccatum, quia reperitur in omni vitio: peccatum ſpeciale eſt, quod habet priuationem annexam, quæ priuat aliquam ſpecialem conditionem virtutis: de hypocriſi ſic eſt, quia hypocriſis dicit proprie ſimulationem, quæ tollit conformitatem ſigni ad ſignificatum, quod vult veritas, ideo hypocriſis ſecundum rationem ſuam opponitur veritati, quę eſt habitus virtutis, & ſic eſt ſpeciale vitium, ſicut veritas eſt ſpecialis virtus. Sed tunc conſiderandum, ꝙ veritas duo extrema habet. ſ. eum qui de ſe plura oſtendit quã ſint, & dicitur iactator, & eum qui minora dicit abſcondens maiora. & dicitur iron, vt dicitur. 4. Ethic. c. 7. De hypocriſi patet, ꝙ non pertinet ad extremũ deficiẽs, ſ. ironicum, vel ironem, ſed ad ſuperabundans, quia hypocrita maiora vult de ſe videri, quam ſint, immo quę nullo modo ſunt ſimulat. Sed dicendum, quòd cum veritas conſiſtat, tam in dictis, quàm in factis: ita ſuperabundans oppoſitum veritati eſt in factis, & in verbis. Et iſtorum primi ſunt, qui falſa dicunt, vel fingunt. & non propter aliquem finem. Secundi ſunt qui fingũt, quia gaudent fingendo, ideſt mentiendo. Tertii ſunt qui fingunt, quia inde quærunt aliquid. Et hoc dupliciter. Quidam autem quærunt gloriam humanam, & ſunt in tertio gradu. Quarti quęrunt diuitias, vel aliquid vtile. Primi fictores vocantur vani, quia propter nullum finem agunt, ideſt non præſupponunt finem in agendo, vel non pertingunt ad illũ, & ita dicit Ariſtot. vbi ſupra, quòd iſti potius vocantur boni. quã mali. Secundi fictores vocant̃ mendaces, & iſti agunt ex habitu, & ſecundum electionem, vt dicit ibidem Ariſtot. Et patet, quia delectatio adueniens operi, eſt ſignum adgenerati habitus. 2. Ethicorum, cum ergo

A iſti delectentur in fingendo ſecundum ſe nihil inde quærentes, neceſſe eſt eos agere ex electione, & habitu, & hi vocantur mendaces ab habitu mentiendi. Tertii item iactatores, & etiam quarti, & tamen magis proprie tertii. Et differunt, quia tertii ſemper fingunt ea, quæ pertinent ad magnitudinem, & excellentiam, vt eſſe ortum claris natalibus. Quarti autem cum lucrum intendant, ſemper fingunt ea ex quibus poteſt lucrum prouenire, etiam ſi non ſint magnæ gloriæ, immo nullius: ſic dicit Ariſtotel. ibidem capitulo ſeptimo, ſcilicet qui quidẽ glorię gratia iactant, talia fingunt in quibus laus, vel fęlicitas, qui autem lucri, quorum lucrum eſt propinquius, & qui pertranſire eſt non exiſtentia. i. talia, quæ etiam ſi homo non

B habeat, poteſt homo aliquanto tempore tranſire ſimulans illa, & quod non deprehendatur mendax, & ſubdit exemplum, vt puta medicum, vel diuinatorem, vel ſapientem, propter hoc plures fingunt talia. Differũt etiam, quia tertii ſunt minus vituperabiles, quã quarti. nam gloria eſt eligibilior, quam pecunia. mentiri ergo propter gloriam minus vituperatur, quam propter pecunias. nam quanto quis pro minori peccat re, tanto arguitur magis prauus, quia a minori motiuo incitatur. Etiam quia iactator propter gloriam nulli nocet, qui autem mentitur, vt pecuniam accipiat nocet proximo, & ſic non ſolum eſt ſimulator & mendax, ſed etiam iniuſtus cum acquirat qualiter non oportet. & ſunt talia turpes quęſtus, vel turpe lucrum. vnde

C omnes tales vocantur illiberales, vel auari, ſic dicit Ariſtot. vbi ſupra. ſ. ſi autem gratia alicuius, vt gloriæ, & honoris non valde vituperabilis, vt iactator, qui autem argenti, vel quęcunque in argentum deformior. De hypocrita autem dicendum, ꝙ conuenit cum tertiis. ſ. iactatoribus: illi tñ vt communiter conſiſtunt in verbis. hypocrita aũt nõ ſimulat in verbis, ſed in factis, & habitu: volens oſtendere de ſe maiora, q̃ ſint adeo ſimulator, vel fictor eſt, & opponitur veritati eo modo quo iactator.

Ad primum dicendum, ꝙ apertum eſſe nõ dicit aliquam ſpecialem rõnem, vel modũ malitiæ. ideo ma-

D litia aperta non eſt ſpecies aliqua peccati. ſimulatio autem dicit ſpecialem rõnem peccati, cum opponat̃ ſimulatio veritati, ideo hypocriſis eſt ſpeciale peccatũ & non aperta malitia.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ hypocriſis ſpecialem materiam habet, & ideo habet determinatum actũ. & materia ſua eſt dicta, & facta, inquantum illa ſcit conformiter habere ad rem, vel fingi eſſe, & actus determinatus hypocriſis eſt ſimulare, nec habet aliquẽ alium actum. Et cum dicitur, quòd inuenitur circa multa: dicendum quòd non eſt inconueniens actum alicuius virtutis, vel vitii inueniri circa materiã aliarum virtutum, vel vitiorum, inquantum poteſt ibi inueniri ratio illius virtutis, vel vitii. Sicut magna-

E nimitas poteſt vti omnium virtutum actibus, vt dicitur, quarto Ethicorum. Ratio eſt, quia obiectum magnanimitatis eſt magnum aliquid: inquantum ergo poteſt magnanimus in actu cuiuslibet virtutis facere aliquid magnum, poteſt vti actibus omnium virtutum, quia in quolibet eorum inuenitur tunc ratio propria magnanimitatis, ita actus proprius hypocriſis, eſt ſimulare in omnibus. ergo illis in quibus contingit eſſe ſimulare poterit eſſe hypocriſis, & quia ſimulatio eſt in bono, quod quis vult ſibi aſcribere, cum non habet illud, & quælibet virtus habet actum bonum, poterit eſſe hypocriſis circa actum cuiuslibet virtutis, & quia cõmuniores actus boni ſunt illi tres quos Chriſtus poſuit ſupra 6. ſ. oratio, eleemoſina, ieiunium, circa quemlibet eorum poſuit hypocriſim, & non ſolum circa virtutes morales, ſed etiam

circa quęcunque alia, in quibus perfectio eſt, poteſt eſſe hypocriſis, vt eſſe ſapientem, & medicum, & diuinatorem, & ſimilia, ſcilicet quando quis non profitetur iſta ore, quod ad iactatorē pertinet, ſed habitu illa oſtendit, & exteriori opere ſimulat, & tamen non, ita conſueuimus iſtos vocare hypocritas, ſicut eos, qui ſimulant in moralibus actum virtutis quem non habent. Ad tertium dicendum, ꝙ licet hypocrita ſit ſuperbus, & iniuſtus: non eſt ipſa hypocriſis ſuperbia, vel iniuſtitia, ſed habitus diſtinctus, & tamen contingit denominari habētem vnum habitum ex alio habitu propter aliqua in quibus concordant. Et ita adulter eſt iniuſtus, & tamen adulterium, vel vitium adulterij nō eſt vitium iniuſtitię: cum adulterium pertineat ad intemperantiam, & eſt intemperantia in parte cōcupiſcibili iniuſti: cauſa autē in parte rationabili, ideſt in voluntate, iſta autem denominatio eſt ab aliquo accidenti: nam habitus quo iſte peccat, qui ſpecificatur per materiam eſt intemperantia, vel incontinentia, quia tamen adulter accedit ad eam, quæ non eſt ſua, & in hoc iniuriam facit ei cuius illa eſt, dicitur adulter iniuſtus, ſed iſtæ denominationes ſunt ab intrinſeco, ita quantum ad hypocriſim proprium eſt hypocriſis ſimulare, ideo ipſa eſt vere habitus ſimulatiuus. Quod autem dicatur hypocrita ſuperbus, non eſt ex natura habitus, quia actus hypocritæ non eſt ſuperbire, ſed ex motiuo, ſcilicet quod hominem ad ſimulandum mouet illud eſt ſuperbia, quia hypocrita ſimulat virtutem, quam non habet, vt inde conſequatur gloriā, ſed appetitus gloriæ inordinatus pertinet ad ſuperbiā, quam quis appetit indebitam ſibi excellentiam, & tamen finis cauſa extrinſeca eſt, & non pertinet ad naturam habitus. Dicitur autem iniuſtus, ſcilicet, quia vel appetit honorem non debitum ei, & per modos indebitos, ſcilicet per mēdacium, vel quia raptor eſt, vt quando quis iactat ſe, vt lucrēt, ſicut dicens ſe medicum, vel diuinatorem, aut ſapientem, quarto Ethicorum, capitulo ſeptimo, & ita hypocritæ per ſanctitatem, quam foris ſimulant acquirunt, ſicut dixit Chriſtus infra 23. de Phariſæis, & Scribis. ſ. væ vobis Phariſęi, & Scribę hypocritæ qui comeditis domos viduarum orantes longas orationes, & tamen quodcunque iſtorum eſt extra naturam. i. ſubſtantiam habitus hypocriſis, & etiam extra actum eius. nam ꝙ indebitus ſit ille honor quem hypocrita vult, accidentale eſt, & extraneum ad actum ſuum qui eſt ſimulare. Si aūt ſit iniuſtus. i. raptor, eſt tanquam cauſa finalis rapere, & eſt cauſa extrinſeca, & non pertinet ad ſpeciē rei, ſicut aliquis vult habere ſapientiam ꝑꝑ diuitias, & tñ ſapiētia non pertinet ad genus diuitiarum. hypocrita ergo eſt eſſentialiter ſimulator, & ſpecifice. eſt aūt denominatiue iniuſtus, vel ſuperbus, ideo vnum vitiū ſpeciale eſt hypocriſis.

An hypocriſis peccatum ſit mortale, vel veniale. Et propter quæ duo poſſit eſſe. Et quomodo venialia impediunt remiſſionem peccatorum, licet gratiam non tollant, neque charitatis habitum.

Quæſt. XXXV.

QVAERETVR an hypocriſis ſit peccatum mortale, vel veniale.

Aliqui dicunt, ꝙ ſit ſemper mortale, quia peccatum veniale, non impedit veniam de peccatis mortalibus, & tamen hypocriſis impedit remiſſionē. vt tangit Auguſtin. lib. de pœnitentia. & Magiſter. 4. ſententiarum, diſtinction. 6. ergo peccatum mortale eſt. Secundo, quia dicit Hieronymus, quòd in comparatione duorum malorum leuius eſt aperte peccare, quam ſanctitatem ſimulare, ſed aperte peccare eſt

F peccatum mortale, ergo & hypocriſis. Tertio, quia dicit Ariſtote. 9. Ethicorum, quod qui amicitiam ſimulant magis ſunt accuſandi, quam qui numiſma violāt: & tamen violare, vel falſare monetam ſemper eſt peccatum mortale, ergo & hypocriſis, ſecundum quam ſimulatur amicitia vbi non eſt. Quarto omne, quod excludit a viſione Dei eſt peccatum mortale, quia veniale non excludit ab illa, cum nec charitatem tollat, & tamē hypocriſis excludit ab illa: Iob decimotertio, non veniet in conſpectu eius omnis hypocrita. i. nullus hypocrita. Quinto, quia id quod datur hominibus in pęnam peccati mortalis eſt malum, & tamē Iob 34. dicitur qui facit regnare hominem hypocritam propter peccata populi, ergo hypocrita magnus peccator

G eſt, quia tolerare hominem peccātem venialiter, nulla pęna eſſet.

Ad hoc dicendum, quòd hypocriſis non eſt ſemper mortale, nec ſemper veniale. Et ratio eſt, quia cū hypocriſis dicat ſimulationem, & ſimulatio ſit quoddā mendacium, erit iudicare de hypocriſi, ſicut de mendacio. nam non differt a mendacio, niſi inquantum mendacium in verbo conſiſtit. hypocriſis autem eſt in rebus, & tamen vtrobique ſimulatur, quod nō eſt, ſed mendacium non eſt ſemper peccatum mortale. nam vt communiter. ſ. in iocoſis eſt veniale, in pernicioſis autem eſt mortale, dr̄ autē pernicioſum, quod in perniciem. i. damnum alicuius eſt, ita hypocriſis q̄n eſt pernicioſa pc̄tm̄ mortale eſt, alias aūt non eſt pernicioſa, q̄n hypocriſis vnius non eſt in damnū alterius.

H Et quia hypocriſis poteſt eſſe propter duo. ſ. aut ꝑꝑ lucrum, aut propter honorem, vel gloriam: eſt regula, ꝙ hypocriſis ꝑꝑ lucrum ſemper eſt peccatum mortale, q̄d eo ꝙ talis intendit lucrum acquirere ex falſa cauſa, quod eſſe nequit ſine nocumento eorum a quibus acquiritur, ideo ſiue quis realiter per talem hypocriſim acquiſierit, ſiue ſolū deſiderauerit, peccatū mortale eſt, quia ſi peccatum mortale eſt aliquid agere, mortale erit illud deſiderare. Si autem eſt hypocriſis propter gloriam, vel honorem, aut ille honor competit alteri, ſicut quando ſunt honores qui diſtribuuntur perſonis, aut nullū competitorem in eo habet, ſicut quòd quis videatur iuſtus, vel bonus ſolum, vt laudetur. Si primo modo hypocriſis eſt peccatum mortale, quia

I eſt pernicioſa, cum forte propter hypocriſim deferretur alicui honor, qui alteri competit, qui non conferretur, niſi ſe ſimulaſſet talem qualis non eſt. Si autem honor nulli alteri competere poteſt, nec præiudicatur fidei, aut eccleſiæ, ex tali hypocriſi non eſt mortale, ſed veniale ſolum, & ita Ariſtote. dixit 4. Ethicorum. cap. 7. quòd ſimulator honoris, aut gloriæ gratia, non valde vituperabilis, qui autem argenti gratia, aut quæ in argentum deformior. Iſta autem diſtinctio patet ex ſententia Chriſti, nam ſupra 6. cap. vocat hypocritas orantes, & ieiunantes, & eleemoſinam dantes ex inani gloria, & tamen ibi non dixit aliud malum de eis, niſi quòd perdebant mercedem ſuam, in quo innuit, quòd hypocriſis ibi erat peccatum veniale ioli

K lum, nam ſi eſſet mortale: non ſolum perdidiſſent illi mercedem, ſed etiam obligarentur ad pęnam ęternā. & hoc erat, quia iſti hypocritę ſolum volebant ibi videri ab hominibus. De hypocrita propter lucrum dure Chriſtus loquitur infra vigeſimotertio cap. ſcilicet vę vobis Phariſęi, & Scribę hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orantes longas orationes, propter hoc autem amplius accipietis iudicium. i. maiorē pœnam, quam cęteri ſuſtinebitis. Et ſic talis hypocriſis, non ſolum eſt peccatum mortale, ſed etiam de gradibus valde mortalibus. Si autem alii fines reperiantur hypocriſis, ſemper attendetur an ſint pernicioſi, vel non, & per hoc iudicabitur, ſicut ſiquis hypocrita

crita sit, vt simulata sanctitate sit ei locus exercendæ libidinis vbi voluerit: nam peccatum mortale est hęc hyprocrisis. A

Ad primum dicendum, ꝙ peccatum veniale non impedit remissionem peccatorum directe, quia illa fit per gratiam. nihil ergo directe impedit remissionē nisi, quod opponitur gratię habitualiter, & istud est peccatum mortale, quod non stat cum charitate: veniale autem manet cum gratia, ideo non impedit eā, & consequenter, nec remissionem peccatorum, qui est effectus eius, tollere potest directe, & tamen, quia remissio fit per gratiam, & per pęnitentiam inquantū est satisfactoria, & aliquod peccatum veniale potest impedire opus pęnitentię, ideo impedit, & remissio- B nem peccatorum, idest satisfactionem, per quam fit perfecta remissio, sicut ludus non est peccatum, scilicet ludus verbalis ad quietem, & tamen impedit satisfactionem, quia illa fit per opera dura, & afflictiua, vel contristantia, ideo quandiu vacat quis ludo, & quieti non satisfacit, & ita per accidens impeditur remissio peccatorum per ludum. a fortiori autem de quibusdam alijs venialibus grauioribus: cum etiam ludus sit interdum sine peccato veniali. venialia igitur, quamquam gratiam non tollant, neque habitum charitatis: tamen actum pęnitentię impediunt interdum, & consequenter remissionem perfectam, quæ non fit, nisi per pęnitentiam, & satisfactionem, ita potest dici de hypocrisi, quòd licet sit veniale potest impedire veniam de peccatis. C

Aliter potest dici, ꝙ intelligitur de hypocrisi, qñ est peccatum mortale, s. ꝙ illa impedit veniam de peccatis, & verum est quia quandiu quis manet in vno peccato mortali non potest habere veniam de reliquis: cum venia nunquam tribuatur, nisi integra, vt probatur 4. sen. di. 15.

Ad secundum dicendum, ꝙ dictum Hieronymi tenet verum secundum quid, & non simpliciter, quia ita est de multis peccatis, quòd vnum peccatum sit grauius alio quantum ad vnam determinatam circunstantiam, & tamen simpliciter est minus graue. Sicut siquis dixerit patri suo verba aliqua iniuriosa, & si occidat hominem extraneum, primum est grauius secundo, quātū ad circunstantiam illam, quę est offen- D disse patrem, quia sumendo generaliter grauius est offendere patrem, ꝗ extraneum, & tñ in speciali quātum ad istos duos actus simpliciter grauius est occidisse extraneum, quam dixisse patri verba aliqualiter iniuriosa, ita & in pręsenti de hypocrisi: agere enim malum aperte est minus malum generaliter sumendo, quam agere simulate inquantum simulator magis nocere potest, etiam quia simulata sanctitas duplex est iniquitas, & tamen aliqua mala fiunt aperte, quæ sunt deteriora alijs malis factis per simulationem.

Alit er potest dici, ꝙ etiam simulate malum agere, esset semper deterius, quam agere aperte malum quātum ad eandem speciem actus; tamen non sequitur, ꝙ hypocrisis sit semper peccatū mortale, vt siquis aper- E te committat venialia, scilicet mētiri iocose, vel simulate, & ita hypocrisis interdum poterit esse, ꝙ non sit mortale.

Ad tertium dicendum, ꝙ Aristo. loquitur de simulante amicitiam in pręiudicium amici, quia amicus amat, & redamatur, fallere autem amicum cui maxime benefacere debemus 8. Ethico. & fallere in re tā sacra sacrilegium est, & potissime, quia est periculosa talis simulatio, quia nulla ad nocendum efficacior pestis, quam familiaris amicus, vt ait Boetius de consola. lib. 3. prosa. 5. & tunc semper est peccatum mortale, & graue nimis, & deterius, quā falsare monetam, licet falsator monetę inquantum directe lędit totam rempublicam grauiter punitur secundum leges humanas. Ad quartum dicendum, quòd intelligitur de hypocrita, qui cum malus sit alias bonum se esse simulat propter honorem, ad istum tamen inquantum est hypocrita non pertinet, nisi simulare bonum, quod non habet, quòd vero sit in peccatis per accidens est. & quia iste non recipietur ad vitam ęternam propter peccata mortalia in quibus est, & non propter simulationem, quę potuit esse, quòd non esset mortale: nō excluditur hypocrita a vita ęterna, quia hypocrita est, sed propter id, quod in eo pręsuppositum erat.

Aliter potest intelligi, quòd hypocrisis non excludat a vita ęterna tanquam impedimentum, sed quòd non habeat vires hypocrita ad habendum vitam ęternam, & verum est, quòd quamquam opera hypocritę materialiter bona sint: inquantum sunt facta simulate propter inanem gloriam non sunt meritoria vitę ęternę, & sic hypocrita non venit in conspectum Dei, idest opera sua non deducunt illum illuc: licet etiam nō impediant illuc ire si habet alia opera bona ex quibus illuc deducatur.

Ad quintum dicendum, quòd intelligitur de hypocrita, qui simulabat se bonum, & erat valde malus. eratque illa simulatio ad acquirenda lucra humana, quia istud est mortale, & tales pręponuntur populis propter peccata eorum, vt diripiant bona ipsorum, & omne genus mali subditis inferant. aliqua tamen hypocrisis est, quę sit veniale vt quę ad solam laudem, quę sine alicuius pręiudicio haberi potest.

Et conuocatis ad se turbis, dixit eis. Audite, & intelligite. Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli eius dixerunt ei. Scis, quia Pharisęi audito hoc verbo scandalizati sunt. At ille respondens ait. Omnis plantatio, quā non plantauit pater meus cœlestis eradicabitur. Sinite illos, cęci sunt, & duces cæcorum. Cęcus autem si cęco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Respondens autem Petrus dixit ei. Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit adhuc, & vos sine intellectu estis? Non intelligitis, quia omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in secessum emittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemię, hęc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

11. q. 3. ca. interverba de voto. c. magnæ. Luc 6. Mar. 7. di. 37. §. fi. dist. 38. c. q ipsis, de re nun. c. post translationem.

Et conuocatis. Hic Christus arguit Iudęos de vana superstitione. Et diuiditur in duo, quia facit, quod dictum est in generali. Secundo explicat intentionem suam magis in speciali: ibi.

Contra Indæos de vana superstitione.

Respondens autem. Prima in duas, quia primo ponit in generali suum documentū. Secundo ponit ex hoc Pharisęorum scandalum ortum: ibi. *Tunc accedentes.*

Circa primum dicitur. *Et conuocatis ad se turbis*. i. voluit, quòd istud, quod nunc dicturus erat omnes turbę audirent. *Dixit eis audite, & intelligite.* Modus faciendi auditores attentos est, & hoc quando est dicendũ aliquid arduum, quale hic Christus volebat dicere eleuans iudicium eorum a cęremoniis. quæ sine ratione ex sola traditione consistunt. *Non quod intrat in os coinquinat hominem.* Hoc dicit contra Pharisęos, & Scribas qui arguerunt discipulos eius manducantes non lotis manibus, quasi per hoc coinquinarẽtur, & dicit, quòd non, quia id quod comeditur in os intrat, & ideo non potest hominem immundum reddere. *Sed quod procedit ex ore.* s. mala verba, & consilia, & detractiones, & mendacia, & huiusmodi. Vel dixit hic Christus ex ore. i. ex corde, sicut infra exposuit, quod ex corde exeũt adulteria, homicidia, & cætera, & tamen dixit ex ore, quia posuit de his, quæ intrant per os. ideo voluit dicere de eis, quæ exeunt per os, vt videatur, quòd in intrãdo non est contaminatio, sed est in exeundo. *Hoc coinquinat hominem.* Scilicet, quia talia multa sunt peccata mortalia.

Quare dicitur hic, & conuocatis turbis ad se. Et qui modus erat, quo Christus turbam ad se audiendum vocabat, & quõo reddebat attentos auditores.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR quare dicitur hic, & conuocatis turbis ad se.

Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur, ꝙ reuocauit eas a falsa doctrina. Et ita exponit Nicolaus, & hoc est, quia dr̃ ad se. i. ad doctrinam suam.

Sed dicendum, quòd conuocare turbas ad se est vocare illas, vt eum loquentem audiant. Et hoc fuit primo, quia Christus ante hoc non loquebatur turbis, sed Pharisęis, & Scribis, qui disceptabant cum eo sup lotione manuum ad cibum, & iste sermo non dirigebatur ad turbam, sed ad solos Scribas, & Pharisæos, q̃bus Christus nunc loquebatur. turbę autem videntes recedebant, quia non attinebat ad eas audire illud. Christus autem volens nunc dare doctrinam, quę vtilis erat turbis fecit, quòd turba recedẽs rediret ad eũ, & hoc fuit conuocare turbam. Secundo fuit, quia turba ante hoc audierat Christum, nunc autem volebat, ꝙ iterum eum audirent, ideo nunc iterũ vocauit eos. sic dicitur Mar. 6. c. s. & aduocans iterum turbam dicebat eis, audite me omnes, & intelligite. Tertio fuit, q̃a Pharisæi, quibus nunc Christus loquebatur, erant obstinati in malitia sua, & audita veritate non proficiebant, sed potius scandalizabantur, vt dicitur infra in litera, s. Pharisęi audito hoc verbo scandalizati sunt: vocauit Christus turbas, vt eis loqueretur, quia illę poterant proficere cum bono animo venissent. Sic dicit Chrysosto. accusatione ergo Pharisęorum augmentata a propheta non emendatis iam eis non loquitur, sed turbis. Quarto fuit, quia ea, quæ Christus ante loquebatur cum Pharisęis non erant valde vtilia turbæ, ideo Christus non curauit eam vocare: nunc vero daturus erat doctrinam valde necessariam, & vtilẽ, ideo vocauit turbas, & hoc erat, quia Pharisæi, & Scribæ instruxerant populum, ꝙ cibi inquinabant hominem, & non lotis manibus manducare hominem inquinabat, & ista munditia corporalis faciebat hominẽ simpliciter mundum, & populus confidens huic doctrinæ, insistebat valde huic munditiæ, quasi aliquid boni inde consequerẽtur. Christus ergo voluit liberare eos ab errore. Quinto fuit ad maiorem confusionem Iudæorum, s. vt coram toto populo erubescerent: nã inuerecunde arguerant Christi discipulos, vt iniuste eos confunderẽt. voluit ergo iuste Christus eos corã tota

F plebe confundere, vt viderent omnes errorem eorũ. Etiam fiebat hoc præcipue ad hoc, quòd populus audiens deinde hanc doctrinam a Pharisæis non crederet, quia ipse confuderat eos coram toto populo, & nescierant respondere, signum ergo erat, ꝙ falsa docuerant. & sic non vltra super hoc eis crederetur, vocauit ergo Christus turbam ad hoc. Et fuit modus. s. ꝙ erat nunc Christus in terra Genesareth, & accedebant ad eum omnes de regione portantes infirmos in grabatis, vt tangerent Christum, & sanabantur oẽs quotquot eum tangebant, vt patet præceden. cap. in fine, & Mar. 6. & tunc superuenerunt Scribæ, & Pharisęi venientes de Ierusalem, vt dicitur supra in principio literæ, & cęperunt altercari cum eo de immunditia discipulorum, qui manducabant non lotis manibus, & in-

G terim non accedebant ad Christum, quia ista quæstio non pertinebat ad eos, sed recedere incęperant, vel seorsum manebant: videns aũt Christus, ꝙ Pharisæi cõuicti non instruerentur, conuocauit iterum turbas, vt eas erudiret, sicut dictum est.

Quare Christus dixit audite me, & intelligite.
Quæst. XXXVII.

QVAERETVR, quare Christus dixit hic audite me, & intelligite.

Dicendum, ꝙ Christus nõ solet semper vti isto mo-

H do loquendi, sed introducit eum hic ad faciendum auditores attentos, quia talibus solemus nos vti: attentio autem fit quando res est valde vtilis, quæ proponitur, vel valde difficilis, nam ad valde vtile nimis attendendum est ne labatur, ad valde altum nimis est attendẽdum, vt intelligatur. Et interdum Christus vtitur talibus modis ad reddendum attentos. Et quia arduum est duplex. s. ad agendum, vt quia est opus excellentis, vel ad intelligendum, vt quia est opus puri intellectus, & est res abscondita, vtitur duobus modis reddendi attentos. Cum enim est arduum ad intelligendum dicit, qui habet aures audiendi audiat. i. qui potest intelligere intelligat, & ita dixit supra 11. cum enim dixisset de Ioãne Baptista, si vultis recipere ipse est Elias,

I qui venturus est, & quia non erat planũ intelligi, quomodo Ioannes esset Elias subiunxit, qui habet aures audiendi audiat, idest non omnes intelligent hoc, sed qui potest intelligere intelligat, sic etiam supra 13. ca. & Luc. 8. vbi ponuntur parabolæ quas Christus proposuit turbis, & quia illę erant difficiles ad intelligendum, dicitur post primam parabolam; ꝙ hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi audiat. i. intelligite si potueritis, quia clausus est sermo. Quando autem est aliquid arduum ad agendum facit attentos dicẽs, qui potest capere capiat, sic patet infra 19. cum diceret Petrus ad Christum, ꝙ melius erat homini non habere vxorem, & manere in castitate, dixit Christus, non omnes hoc capiunt, & postea concludit, qui po-

K test capere capiat. i. qui potest ascendere ad tam altam virtutẽ ascendat, quia non est hoc oĩbus imperandũ. Hic aũt id quod proponebatur erat aliqualiter arduũ ad intelligendum respectu turbę, quę aderat, quia illa erat rudis, quæ non peruenerat ad purũ intellectum, sed semper ad sensibilia: admonuit ergo ꝙ exigerent intellectum ad subtiliter intelligendum: & quia hoc, quod dicebatur erat valde vtile turbæ, & ẽt subtile, significauit Christus vtrunque reddens eos attẽtos: nã dixit audite me, & intelligite, inquantũ dicit audite significat, ꝙ est vtile, quia si non esset vtile non oportebat ad illud attendi: cum dixit, & intelligite significauit rem esse subtilem. addidit etiam alios modos faciendi attentum: nam dixit audite me omnes, vt dicit Marc. 7. quod potest dici propter vtilitatem. s. erat res tam

tam vtilis, quod quilibet deberet ad illam attendere. Etiam addidit alium modum dicens, qui habet aures audiendi audiat, & tamen hoc dixit poſt doctrinam, ſcilicet quod intrat in os non coinquinat hominem, ſed quod exit de ore. ibi ſubdidit, qui habet aures audiendi audiat. Mar. 7. & ſic Chriſtus in hoc loco vſus eſt omni modo reddendi attentos, licet Matth. multa tacuerit. Sic dicit Chryſoſt. quia turbis dogma excelſum, & multipharie plenum propoſiturus erat: nō ſimpliciter hoc enunciat, ſed ſuſceptibilem facit ſermonem, primo quidem ex honore, & ſolicitudine exhibita circa turbas, oſtendit euangeliſta dicens, & cōuocatis turbis: deinde etiam ſuſceptibilem facit ſermonem ex tempore, quia poſt mortuos ſuſcitatos poſt victoriam contra Phariſęos habitam, tunc legē proponit, vt facilius accipiant, & non ſolum turbas ſimpliciter aduocauit, ſed etiam eas attentiores facit in eo, quod dicit, audite me, & intelligite, ideſt attendite, & erigimini mente ad hoc audiendum.

Quare Chriſtus dixit nunc, non quod intrat in os coinquinat hominem. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit nunc, nō quod intrat in os coinquinat hominē.

Dicendum, quòd propter duo. Primo ad redargutionem Phariſęorum, vt videatur, quòd non iuſte arguebant diſcipulos Chriſti, & quia ipſi intendebant, quòd ſi homo manducaret pollutis manibus adhęrerent cibis ſordes manuum, & ſic cōtingeret manducari ſordes, & per illas dicebant homines pollui non ſolum corporaliter, quia hoc concedi poterat, ſed ſimpliciter, vel quātum ad animam, ideo Chriſtus redarguit eorum falſitatem. Et patet, quia ſi Phariſęi arguerent diſcipulos Chriſti, quòd manducarēt non lotis manibus, ideſt quòd per hoc facerent contra quandam vitæ honeſtatem, licet redargutio ſua eſſet inutilis tanquam de praua re facta, & non commemorabilis in iudicio morum: tamen Chriſtus non diceret Phariſęos falſum dicere, quia certum eſt, quòd honeſtius eſt lotis manibus, quam non lotis manducare, quia tamen tranſtulerunt hoc ad immunditiam ſpiritualem, vel ſimpliciter, Chriſtus redarguit, quòd falſum dicant. Et patet etiam, ꝙ Phariſæi hoc voluerunt: nam redarguere Chriſti diſcipulos de eo, quod pertinebat ad ſolam vrbanitatem, vel honeſtatem morum, erat leuis redargutio, volebant tamen Phariſæi firmiter arguere contra illos, vt magis vituperarent, ideo de munditia, quę facit ſanctitatem, & de immunditia, quę reddit hominem malum, loqui voluerunt, & ideo Chriſtus oſtendit falſum eos dixiſſe. Secundo fuit hoc ad eruditionem turbarum, quia ſciebat eas ſic inſtructas a Phariſęis, & ſcribis, & confidentes de hac doctrina frequentabāt corporales lotiones, quaſi in his conſiſteret vere ſanctitas, & non vacabant operibus bonis, quę ſpiritualiter hominem iuſtificant, ideo docuit non confidere in hac corporali munditia, tanquam non proſit ſpiritualiter, nec multum abominari immunditiam corporalem, quaſi non noceat ſpiritualiter, & hoc fuit pręcipuum, ideo voluit valde attentas eſſe turbas, dicens illis: audite, & intelligite. Iudęi non erant ſoliti intelligere, ſed ſolum audire, & obedire: nunc vero admonet eos intelligere, ideſt vt ratione diſcernāt, nam ante hoc dicebantur eis pręcepta cęremonialia legis in quibus nulla ratio apparet, cur potius ſic, quā econtrario obſeruari deberent, & ideo non intelligebant, ſed ſolum audiebant, & obediebant faciendo, quod iubebatur. Etiam quando ſeniores dabant populo traditiones, audiębat populus, & non iudicabat

A an bonę, vel non bonę eſſent, ſed ſequebantur eas, quia non erat declinandum ad dextram, nec ad ſiniſtram. Deutero. 17. Nunc autem Chriſtus admonet, quòd intelligant, ideſt iudicent an ratio capere poſſit, quòd ea, quę de foris ſuſcipiuntur in corpore, coinquinent animam.

An Chriſtus offendebat legem Moyſi dicendo, quod intrat per os, &c. quia multos cibos lex vetabat comedi. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR quomodo poteſt ſtare, quod hic Chiſtus dicit, & an offendebat legem Moy-
B ſi, nam videtur eſſe contra legem Moyſi, in qua multi cibi iudicantur immundi, & vetantur, vt Leui. 11. & 19. & Deutero. 14. & comedendo de his peccatum erat, quia contra legem fieret, & ſic peccaretur mortaliter.

Dicendū, quòd comedendo cibos lege vetitos cōtaminatur homo, & efficiebatur iniuſtus. Quòd patet, quia lex vetabat, & tamen agens contra legem prohibentem peccat mortaliter.

Item, quia ſacra Scriptura laudat illos, qui fortiter mortui ſunt, vt non cogerentur manducare carnem porcinam, & alios cibos vetitos, vt patet 1. Macha. 1. & Eleazarus ſcriba venerandus in lege ſic laudatur, quia paſſus, eſt ne manducaret 2. Machab. 6. Etiam ſe-
C ptem fratres Machabęi dura mortis genera ſuſtinuerunt, vt non manducarent carnem porcinam 2. Macha. 7. vnde, & eccleſiam ſolemnizat eorum martyria inter martyres noui teſtamenti in principio Auguſti. & tamen non toleraſſent, niſi peccatum eſſet manducare. ideo peccatum erat, & ſic hominem coinquinabat ſpiritualiter talis manducatio.

Dici autem poteſt ad auctoritatem Domini, quòd quando comedebat quis cibos lege vetitos contaminabatur: non quidem, quòd cibi manducati pertingerent ad animam ad inficiendum eam, quia in ſpirituali non fit contactus a corpore, nam contactus non fit, niſi in eis, quę communicant in materia, & quanti-
D tate: ſpiritus autem non habet materiam neque quātitatem, ideo non poteſt tangi neque infici a cibo, ſed manducans contaminatur, vel iniuſtus fit per ipſam electionem, nam inquantum eligit facere aliquid, quod eſt contra legem peccatum eſt, & deinde ipſa manducatio actus peccati eſt, & dum manducat dicitur peccare, & tamen cibus manducatus non coinquinat hominem, ideſt animam, ſed ipſe ſe coinquinat praua volendo, & agendo. Iſte modus licet verus ſit: tamen non videtur eſſe vtilis, ſed potius ſubtilis, & non eſt iſte quem Chriſtus intenderet ad turbas, quia eſt magis reſponſio dialectica, quam moralis. Quid enim differebat quantum ad turbas, quòd comedendo quis pollueretur ab ipſo cibo, vel ab electione,
E cum neceſſe eſſet pollui comedendo id, quod erat cōtra legem?

Dicendum ergo aliter, quòd Chriſtus nō locutus eſt hic generaliter de omni, quod comeditur, ſed ſolum de immundiciis non vetitis in lege in caſu propoſito in quo arguebant Phariſęi, ſcilicet comedere non lotis manibus, nam licet manducaret qs pollutis manibus, & aliquid immundum intraret in os, non inquinabat animam, quia non agebatur contra legē, & ſic non erat iſte actus malus. Patet quòd hoc Chriſtus intenderit, quia quando expoſuit poſtea, quod dixerat concluſit, non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem, & ita non dixit nullus cibus inquinat hominem, ſed non lotis manibus manducare, quia aliqui cibi erant in lege vetiti, & tamen manducare non lotis manibus non coinquinat, quia

hoc

hoc non erat vetitum lege, & ita Christus non prę-
iudicabat legi Moysi per hanc doctrinam, sed solum
destruebat redargutionem Phariseorum. Si tamen
aliquis voluerit intelligere, quòd Christus dixerit de
omnibus cibis, quòd nullus potest inquinare mentē:
accipiet, vt supra, ꝙ non inquināt ipsi cum nō possint
tangere animam, sed mala electio coinquinat.

Quare quidam cibi vocantur immundi, & communes secundum legem mosaycam, & cur prohibebantur Iudæis in cibum. Et quòd dupliciter mali intelliguntur. Et ꝙ in duobus Iudæi distinguebantur a gentibus. Et de cibis prohibitis plura disseruntur.

Quæst. XL.

SED tunc dicetur, quomodo ergo quidam cibi
vocantur immundi secundum legem. Leui.
11. & Deutero. 14. Et videtur etiam, quòd im-
mundi sunt: nam cum dicitur, quòd mala ele-
ctio de comedendo ipsos coinquinat animam, & ele-
ctio de comedendo alios cibos non inquinat: videtur
quòd isti mali sint, quia aliàs electio de comedendo
eos non esset mala.

Aliqui dicunt, quòd nullus cibus est immundus,
sed omnes sunt mūdi, & boni, quia a Deo creati sunt:
nam omnia creata ab eo bona sunt. Gen. 1. c.

Item, quia Petrus increpatur, eo quòd quosdam
cibos vocauit communes, & immundos. Actu. 10. f.
quòd Deus sanctificauit, tu ne cōmune dixeris, idest
immundum.

Item 1. ad Timo. 4. dicitur. omnis creatura Dei bo-
na est, & nihil reijciendum est, quòd cum gratiarum
actione percipitur, & ita dicunt, quòd cibus nullus est
immundus, sed vocantur aliqui immundi propter
significationem. Sic dicit Augu. contra Faustum.

Dicendum, quòd oportet concedi aliqua animalia
esse munda, & aliqua immunda, & aliquos cibos mū-
dos, & alios immūdos, sic patet Gen. 7. vbi de anima-
libus mundis iussit Deus poni septena, & septena in
arca, de immundis autem bina, & bina, & deinde in
tota lege vocat cibos mundos, & immundos, & di-
stinguit, qui sunt cibi immundi. Leui. 11. & Deute. 14.

Pro quo sciendum, quòd cibi immundi vocantur
communes in lege, vt commune accipiatur pro im-
mundo: sic enim Actu. 10. dixit Petrus. domine com-
mune, & immundum nunquam intrauit in os meū,
& accepit commune pro immundo, & hic cum di-
catur non lotis manibus manducare: dicitur Mar. 6.
communibus manibus manducare, idest non lotis:
nam, quod non est lotum est immundum, & ita
etiam in quibusdam libris habetur non lotis manibus
manducare non communicat hominem: vbi nos
habemus non coinquinat. Et ratio huius nominis
est, quia Iudęi distinguebant cibos: cęterę autem gen-
tes non distinguebant, sed comedebāt de omnibus,
quod ergo omnibus gentibus commune erat, hoc
apud Iudæos immundum erat, qui cibos distinguūt,
ideo cōmune pro immundo accipitur. Sic dicit Hie-
ro. super Matthæum. verbum communicat proprie
scripturarum est, & publico sermone non teritur,
idest non vsitatur, populus autem Iudæorū partem
Dei se esse iactitans communes cibos vocat quibus
omnes vtuntur homines, & hoc modo dicitur Mar.
7. quæ de homine procedunt illa sunt, quę communi-
cant hominem, idest coinquinant.

Considerandum vlterius, quòd cibos esse malos,
vel immundos potest dupliciter intelligi, sicut est du-
plex immunditia, scilicet naturalis, & legalis. Primo
modo nihil est malum si absolute accipiamus malū,
eo quòd omnis creatura Dei bona est. 1. Timo. 4. si

F tamen cōtrahatur ad cibum dicitur esse malus cibus,
vel immundus ille, qui vitę humanę non competit,
quia destruit eam, & ita venenosa sunt immunda,
idest inconuenientia ad cibū. Legalis immunditia est,
quòd lex iudicet aliqua esse immunda, & vetet illa in
cibum sumi, & prohibitio illa facit illa esse immunda,
& non aliqua qualitas bona, vel mala, quę in eis sit, &
ita aliqua iudicantur secundum legem immunda in
quibus vere realiter nulla est immunditia. Sic patet in
Nazaręis. siquis enim subito moreretur coram Naza-
ræo iudicabatur ille esse immundus: etiam si non tan-
geret mortuum. Nu. 6. constat tamen, quòd ibi nullā
immunditiam realem contrahebat. Sic & iam siquis
tangeret aliquid immundum dato, quòd lauaretur
G iudicabatur esse immundus vsque ad solis occasum,
& post solis occasum illico mundus erat. Leui. 11. cō-
stat tamen, quòd nulla immunditia manebat realiter
in eo, qui lotus erat, vel si manebat vsque ad solis oc-
casum, non poterat tolli per solis occasum: cum nulla
tunc realis mutatio fieret in ipso ad mundandum eū:
apparet ergo, quòd erat immunditia solum per opi-
nionem, & ista vocatur legalis immunditia. Hoc mo-
do dicendum, quòd omnes illi cibi erant immundi,
vel animalia, quę lex vetuerat in cibum sumi, & ista
immunditia non erat aliqua mala qualitas eorum, sed
solum erat legis opinio, vel prohibitio, hoc modo
multa animalia erant immūda, quia de multis vetue-
H rat lex accipi ad esum. Ratio autem prohibitionis pu-
tatur a quibusdam Primo fuisse propter solam signi-
ficationem, scilicet quia per ista animalia prohibita
tanquam immunda significantur aliqua vitia, quę ve-
re sunt immunda, & hominem immundum efficiūt.
Sic tenet Aug. lib. ꝯ Faustum Manichęū, & explicat
magis hoc, dicens ꝙ hoc fuit, ꝙ illud tempus erat in
quo non solum verbis, sed etiam signis homines eru-
diri oportebat de eis, quæ futura erant in Christo, &
quia postea reuelata sunt omnia hæc in Christo, iam
non debuerunt figurę illę obseruari cum ait: tempus
enim erat quo non tantum dictis, sed etiam factis pro-
phetari oportebat ea, quæ posteriori tempore erant
reuelanda, quibus in Christo atque per Christum re-
uelatis fide gentium onera obseruationum non sunt
I imposita: prophetiæ tamen auctoritas est commen-
data.

Sed ista non est ratio satis conueniens, quia ad si-
gnificationem multa alia vetari oportuerat, & quędā
eorum, quæ vetita fuerunt, non erat necesse vetari.
maxime, quia licet ea, quæ in veteri testamento fue-
runt haberent causam aliqualem figuralem, semper
etiam habebant aliquam causam literalem. oportet
ergo hic aliquam literalem causam dari.

Secundo ergo dicendum, quòd fuit, vt aliqui vo-
lunt, quia Deus voluit non solum prouidere populo
huic spiritualiter legem dando, per quam eum cole-
rent, sed etiam corporaliter dando modum, vt sanius
viuerent, & hoc, quia populus ille imperfectus erat,
K & habebat se ad eos, sicut ad paruulos prouidendo
eis in omnibus, sicut etiam in legibus foralibus pro-
uidit, vt patet Exo. 21. & 22. & 23. & in multis locis,
quod tamen non fecit in nouo testamento, nullam
talem legem dando, & ob hoc illos cibos vetuit, qui
communiter in aliquo sunt nociui, nam in quadru-
pedibus ea, quæ non ruminant, nec vngulam diuidūt
nō sunt sani nutrimenti, & ista Deus vetuit. Leui. 11.
& Deuterono. 14.

Tertio tamen, & principaliter fuit ad maiorem
munditiam huius populi. Christus enim vēturus erat
secundum carnem de hoc populo, ideo erat dignum,
quòd iste populus esset excellentior cęteris populis,
& distinctus ab eis, & quia excellentia simpliciter est
in

In anima, quę pręcipua hominis pars eſt, & ſecundū, quam debuit colere Deum debuit in perfectione ſpirituali excellere cęteras gentes, quia tamen erant valde imperfecti, & noui adhuc Iudæi non potentes talē perfectionem recipere, data fuit eis excellentia, & diſtinctio in eo, quod erat corporale. Et hoc fuit in duobus, ſcilicet in ritu colendi, & in corporali munditia. De ritu colendi patet, quia Deus cum ſit ſubſtantia pure ſpiritualis, cultus ſuus eſt pręcipue in eis, quę ſpiritualia ſunt, vt ait Augu. in Enchiridion, ſcilicet ſpe, fide, & charitate colitur Deus, & ita Chriſtus dixit expreſſe ibi Ioan. 4. vbi cum Samaritana mulier peteret ab eo an adorare oporteret in monte Garizim, vel in Ieruſalem: volens ipſe oſtendere, quòd ipſa diſtinctio locorum nihil faciebat ad orationem Dei, qui ſpiritualiter debet coli ait: Deus ſpiritus eſt, & eos, qui adorant eum oportet in ſpiritu adorare, ideſt ſpiritualiter, & non ſunt neceſſarię exteriores cęremonię. Et tamen Deus dedit Iudæis plurimas cęremonias ſacrificiorum, & oblationum, & ſimilium obſeruationū; & nullum modum dedit colendi ſe ſpiritualiter, quaſi illi eſſent pro tunc incapaces huius, & tamen ſaltem in hoc excedebant alios populos, quia ipſi habebant ordinatum modum colendi ipſum Deum ſuum in ſacrificijs, & aliis cęremoniis, quem non habebāt alię gentes. De ſecundo, ideſt de munditia corporali fuit hoc, quòd voluit Deus, quòd populus ille mundius viueret, quam cęteri populi, & quia immunditia corporalis, quam homo poteſt vitare, contrahitur per contactum, vetatur immunditia tactus, & quia contactus fit tam per tactum, quam per guſtum, cum guſtus ſit quidam tactus, vt dicit Ariſt. lib. de anima, efficitur homo immundus comedendo aliquid, vel contingendo illud, & ideo Deus vetuit Iudæis quædam in cibo diſtinguens quædam animalia munda, & alia immunda. Etiam in tactu vetuit tangi quædam, vt immunda, vt cadauer, & omne morticinum. Leui. 11. & ſepulchra mortuorum, & oſſa mortuorum vbicunque reperta etiam arida: Num. 19. & etiam plangere mortuum, vel intrare domum in qua erat, & non vetabat iſta tangi tanquam peccaret, qui tangebat, ſed quicunque tangeret, etiam ob cauſam neceſſariam efficiebatur immundus, & neceſſe erat, quòd lauaretur, & vſque ad ſolis occaſum manebat immundus. Leui. 11. abſtinere autem ab his immunditiis, oſtendebat quandam dignitatem corporalem, vel lauari ad emundationem ſiquis pollueretur, ideo iſta iniūcta ſunt. Et eadem ratio erat in animalibus, quę immunda vocantur ſecundum legem, quia aliquid immunditię eſt in cibo eorum, ideſt quòd non ſunt tam munda in ſe, ſicut, & cętera, & ad ſeruandum iſtam puritatem ab illis abſtinebant. Et patet, quia cuiuſcūque ſpeciei eſſet animal etiam de mundis, ſi per ſe moreretur non licebat illud manducari. Leui. 11. etiā ſi non eſſet morticinum, ſed occiſum a canibus, vel aliis beſtiis, & comediſſent aliquid de illo, nō licebat cętera comedi a Iudæis. Exo. 22. viri ſancti eritis: carnē q̄ a beſtiis fuerit p̄guſtata non comedetis, ſed proiicietis canibus. Apparet autem hoc, quòd non fiebat, niſi propter quandam dignitatem, & munditiam, ſcilicet, vt non manducaret homo de eo, quod prius beſtię guſtare inceperant. Et iſta fuit vera cauſa literalis, & præcipua diſtinguendi animalia munda, & immunda.

Quarto fuit propter cęremoniam, vt Deus implicaret Iudæos cæremonialibus obſeruationibus, vt obediendo Deo ſeruando has cæremonias mererentur, quamquam ipſę obſeruationes in ſe eſſent inutiles, & ita Adæ datum eſt mandatum in Paradiſo, vt non comederet de arbore ſcientiæ boni, & mali: A non quidem, quaſi malum eſſet comedere de fructu illius arboris, quia nullam arborem Deus malam fecerat, cuius fructus nocere poſſet homini manenti in ſtatu innocentię, ſed vt exercitaretur homo p obedientiam dato ſibi præcepto negatiuo: & ita Iudæis multa pręcepta data ſunt, & iuſſum eſt a multis abſtinere, licet illa non eſſent in ſe neceſſaria, ſed vt eſſet in quo exercitarentur per obedientiam. ſed præcedens cauſa eſt præcipua.

Ad primum dicendum, quòd omnia creata a Deo bona ſunt, & tamen non ſequitur, quòd ſint boni cibi, ſicut venenum a Deo creatum eſt, ſed non eſt bonus cibus, & conſequenter non ſequit, ꝙ ſint omnia munda, quia etiam ea, quę immunda ſunt, bona ſunt: cum quādam naturę ſuæ bonitatem, & perfectionē habeant.

B Ad ſecundum dicendum, quòd Petrus potius docetur, quam increpetur: nam ante tempus illud ſemper licuerat diſtinguere cibos Iudæis: ex nunc autem volebat Deus abſoluere eos ab illo onere, & ſic ſicut prius per ſolam prohibitionem ſuam fecerat aliquos cibos eſſe immundos, & illicitos, qui aliàs non erant illiciti, ita nunc per relaxationem ſuam abſoluēs homines ab illa lege dicebatur ſanctificare cibos, ideſt mundos illos reddere. non quidem dando eis aliquā nouam qualitatem, per quam mundi eſſent, quam prius non haberent, ſed tollendo prohibitionem per quam iudicabantur immundi.

C Ad tertium dicendum, quòd omnis creatura Dei bona eſt in genere naturæ ſuæ, & tamen nō loquitur Apoſtolus de omni creatura, ſed ſolum de cibo, cum ait, & nihil reiiciendum eſt, quod cum gratiarū actione percipitur, & ideo intelligitur de eo, quod ſolet ab hominibus aſſumi in cibum, & non eſt contra ſalutē, quia aliquæ carnes ſunt, quæ in cibum ſumptæ occidunt comedentem, vt omnia venenoſa, & illæ reiiciendæ ſunt, nec ſumi debent etiam cum gratiarum actione, ſed intelligit Apoſtolus, quòd omnis creatura, ideſt omnis cibus, qui ſolet comedi ab hominibus eſt bonus, ideſt licitus, & nihil reiiciendum eſt, ideſt non debet reſpui aliquis cibus, quaſi ſit illicitus, &
D prohibitus: cum omnis prohibitio iam ceſſauerit. Et in hoc ſignificabat Apoſtolus, ꝙ iam non manebat obligatio diſcernendi cibos, ſicut olim in veteri teſtamento.

Sed obiicietur, quòd aliquis cibus coinquinat mētem, quia, comedere de cibis conſecratis idolo peccatum eſt, quia melius eſt fame mori, quam idolothytis veſci.

Dicendum, quòd apoſtolus 1. Corint. 8. de hoc tradidit regulam, ꝙ cibi conſecrati idolo nihil virtutis conſequuntur ex illa conſecratione, eo quod idolum nihil eſt, ideſt nullius virtutis, & ideo ſiquis, ita vere credit, & comedēdo non putat ſe comedere aliquid, quod ad idolum pertineat: non peccat comedendo, quia nec illum malum eſt in ſe, neque contra cōſcię-
E tiam fit, niſi forte ſcandalizentur aliqui infirmi, ideſt qui non habent tam certam cognitionem de veritate, ſed putant idolothytum aliquid eſſe, ideſt cibos cōtrahere aliquid per talem conſecrationem factam idolo: nam tunc peccat mortaliter, qui paruulos ſcādalizat: contra quos valde inuehitur Apoſtolus ibidem, & dicit, ſi caro ſcandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum. Si autem comedēs non habet firmam cognitionem, ſed putat, ꝙ cibi cōtrahunt aliquid per conſecrationem factam ab idolo peccat comedendo, quia contra conſcientiam agit, putans ſe idolothytum comedere, & ideo quia Iudæi erant rudes, nec ſciebant veritatem huius rei, iuſſit Deus generaliter, quòd non comederent de conſe-

cratis

eratis idolo. Exo.34.immo propter hoc iussit nō māducare cum gentibus,ne darent ei cibos aliquos consecratos idolo, eodem ca. De hoc dicit Hiero.super Matthęum. opponat autem prudens lector, & dicat, si quod intrat in os non coinquinat hominem: quare idolothytis nō vescimur? Et respondet dicēs, sciendū quidem igitur, quòd ipsi cibi, & omnis Dei creatura per se munda sit,sed idolorum,& dęmonum inuocatio ea faciat immunda apud eos, scilicet qui cum cōscientia idolo idolothytum manducant,& consciētia eorum cum sit infirma polluitur, vt dicit Apostolus. Sic etiam Remigius dicit: quicunque autem tantę fidei est,vt intelligat creaturam Dei nullo modo inquinari posse, sanctificetur cibus per orationem, & verbum Dei,& comedat quidquid vult, ita tamen,ꝙ hęc licentia offendiculum non fiat infirmis, vt dicit Apostolus.

Tunc accedentes. Hic ponitur ex Christi doctrina Pharisęorum scandalum ortum,& dicitur. *Tunc accedentes*. Idest postquam Christus coram turbis cōuocatis dixit istam doctrinam,quia statim cęperunt Pharisęi scandalizari, & discipuli accedentes dixerunt illud Christo. *Dixerunt scis*. Idest scire debes vel scias.

Quòd Pharisæi audito hoc verbo. Scilicet quod intrat in os non inquinat hominem, sed quod de ore exit. *Scandalizati sunt*. Idest male de te iudicant.

At ille respondens. Scilicet non curans de scandalo illorum ait. *Omnis plantatio,quam non plantauit*. Idest nō curetis de scandalo illorum, quia propter hoc non cessabo hoc prædicare ad hoc, quòd destruam falsam eorum doctrinam qua decipiunt homines dicentes, quòd sordes corporales inquinent animam. & vocatur quęlibet doctrina plantatio quędam, quia plantatur, idest figitur, vel formatur in corde nostro, quasi dicat omnis doctina, quę non est a Deo, sed contra Deum,necesse est, quòd destruatur, & ita est de falsa doctrina ista, quia contra Deum est,ideo non est tacendum,sed clamandum contra eam,vt destruatur.

Pater meus cœlestis. Idest Deus, quia ipse docet nos omnem veritatem.

Eradicabitur. Idest eradicanda est,scilicet non debēt permittere illam homines,vt pręualeat,& crescat,sed quòd eradicetur. *Sinite illos*. Idest etiam si clament, & scandalizentur non curetis de eorum scandalo.

Cæci sunt & duces cæcorum. Idest isti Pharisæi sunt cæci, eo ꝙ non habent claram, & veram cognitionem de via salutis, vel habere nolunt, & sunt duces cæcorum, idest populi,quia erant magistri populi, cum ergo ipsi errarent,& populus sequeretur eorum doctrinam:necesse erat,ꝙ populus erraret, & ita cęci erant omnes.

Cæcus autem si cæco ducatum præstet. Idest si regat eum ducendo ipsum. *Ambo in fouea cadunt*. Quia neuter videt illam.In hoc Christus ponit inconueniens,quod erat permittendo, quòd populus haberet istos in magistros,scilicet quia errabant, & peribant propter falsam doctrinā. nā si falsa doctrina solū noceret docēti esset quidē aliqualiter tolerandum, & tamen etiam nocet audienti, & tamen hoc fit si non redarguatur publice iste error,vt possit populus audire veritatem, ideo etiam si scandalizentur Pharisæi non est curandum:dumtamen populus possit audire veritatem, vt iam non ducatur cęcus a cęco.

Ad quid accesserunt nunc discipuli ad Christum.
Quæst. XLI.

QVAERETVR ad quid accesserunt nunc discipuli ad Christum.

Dicendum, quòd fuit ad loquendum ei de scandaF lo,quod Pharisæi suscitabant, vel quomodo ipsi insi
scandalizabantur. Et potest dupliciter introduci li-
tera. Vno modo, quòd discipuli putarent,ꝙ Christus
nesciret scandalum Pharisæorum,& voluerunt ei no-
tificare illud,& tunc est sensus scis,quia Pharisæi,idest
scire debes, & tunc dixerunt hoc, vt Christus proui-
deret sibi,quasi dicerent,isti scandalizantur,ideo vide
si expedit,quòd recedas hinc. Alio modo potest intel-
ligi,quòd supponatur, quòd Christus sciebat scanda-
lum Pharisæorum,sed non curabat de illo:immo ma-
gis continuabat prędicationem suam contra errores
eorum,& tunc discipuli voluerunt Christum trahere
ad oppositum, scilicet vt cessaret loqui contra erro-
res Pharisæorum: & huic sensui magis conuenit lite-
G ra,scilicet scis,qa Pharisæi, idest bene scis, quòd Pha-
risæi audito verbo tuo scandalizati sunt, quia contra
eos dixisti, cessa ergo ab hoc, & ad hoc sunt respōsio-
nes Christi, scilicet omnis plantatio, &c. scilicet non
est tacendum, sed clamandum contra istos, quia in-
troducunt falsam doctrinam, quæ non est a Deo, &
ita tota litera introducitur, vt deductum est in exposi-
tione.

Quare nunc Pharisæi scandalizati sunt. Et quòd scandalizari dupliciter sumitur. *Quæst.* XLII.

H QVAERETVR quare nunc Pharisæi scandali-
zati sunt.
Dicendum, quòd scandalizari potest acci-
pi vno modo pro indignari. Alio modo pro
male iudicari, scilicet quando quis ex dictis,aut factis
suis dat alteri occasionem male iudicandi de se: facit
illum scandalizari de se. Si primo modo dicetur,ꝙ in-
dignati sunt Pharisæi. Primo quia Christus loqueba-
tur contra eos, quælibet enim aduersatio causat indi-
gnationem. Secundo quia Christus confudit valde
ipsos, nescierunt enim respondere ad ea, quæ ille di-
cebat, & tamen, quòd eos publice confunderet indi-
gnati sunt. Tertio quia confundebat eos in eo,in quo
ipsi maxime volebant gloriari, erant enim magistri
populi, & de isto habebant magnam gloriam intra
I 23. volunt vocari ab omnibus Rabbi. Christus autem
confudit eos in doctrina: ostendens quòd falsa do-
cebant præsente populo quem docebant, ideo erat
eis maxima confusio, & consequenter indignatio.
Quarto quia Pharisæi volebant eum in aliquo con-
fundere, & ita cęperant contra eum arguere de ma-
nibus non lotis,& quia eum ratione superare non po-
tuerunt,ad iram conuersi sunt, vt sic eum infestarent.
Sic dicit Chryso. scilicet pręmissa itaque cū audissent
Pharisæi nihil contradixerunt illi,quia eos vehemen-
ter conuicerat non arguendo solum, sed dolum eo-
rum propalando, sed scandalizati sunt Pharisæi, sed
non turbæ. Accipiendo autem scandalizari secundo
modo, dicendum ꝙ forte Pharisæi scandalizati sunt,
K idest iudicauerunt male de Christo,& hoc,quia con-
tra eorum doctrinas, & præsuppositiones loquebat,
sicut siquis contra fidem loqueretur,etiam si nos ne-
sciremus conuincere eum,scandalizaremur iudican-
tes illum esse malum virum, qui contra fidem loque-
retur,& tamen melius accipitur hic scandalizati sunt,
idest indignati.

Quare Pharisæi non commoti sunt nimis contra Christum:cum diceret, quòd nullus cibus hominem coinquinat. *Quæst.* XLIII.

QVAERETVR quomodo Pharisæi nō commoti
sunt nimis contra Christum, & non accusaue-
runt eum tanquam euersorem legis Moysi, nam di-
cendo,

cendo, quod intrat per os non coinquinat hominem, videbatur dicere, quòd nullus cibus inquinaret hominem, & sic non esset peccatum comedere quemcúnque cibum.

Aliqui dicunt, quòd voluerant Pharisęi instare cōtra Christum nunc propter hoc, & tamen nō habuerunt fauorem populi, sed Christus habebat fauorem plebis: nam veniebant tunc ad eum omnes de regione Genesareth afferentes infirmos, & sanabantur tāgentes Christum pręcedenti c. & sic non permitterent aliquid suscitari contra eum . Et hoc apparet, quia dicitur hic, quòd Pharisęi scandalizati sunt, & nō turbę, & ita dicit Chryso.

Aliter tamen, & melius dicendum est, quòd Pharisęi non accusauerunt Christum, quia apparuit, ꝙ ipse nihil loqueretur contra legem Moysi: ipse enim illā obseruabat cauens a cibis quos illa immundos vocat, & tamen si ipse redargueret illam, non obseruaret eam, ergo nō redarguebat. Secundo patet, quia potius ipse zelabat pro obseruatione illius contra Pharisęos: nam cū ipsi dixissent, quod discipuli Christi transgrediebantur traditiones seniorum: Christus dixit, quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Tertio patet, quia quando dixerunt discipuli Christo, quòd scandalizabantur Pharisęi: ait Christus, omnis plantatio, quam nō plātauit pater meus eradicabitur, & loquitur de illa falsa doctrina, quam ipse tunc impugnabat: pro qua Pharisęi indignabantur, & tamen lex Moysi a Deo plantata fuerat, quia ipse illam dedit, ideo nō locutus fuerat Christus contra legem illam, quando dixit, quod intrat in os non coinquinat animam, sed contra alias doctrinas.

Cum autem obijcitur de cibis vetitis in lege Moysi: dicendum quòd comedens eos pollueretur in anima, quia peccaret mortaliter comedendo, & tamen non polluunt cibi animam, tāquam pertingant substantiam animę, vt eam inficere possint, sed mala electio inquinat animam, & illa non intrat per os, sed in corde est, quia est de malis cogitationibus quas Christus dicit esse ab anima, & polluere hominem, vt patet infra in litera.

Aliter tamen, & melius dicitur, quòd manducare cibos a lege vetitos polluit hominem spiritualiter, quia istę immunditię sunt contra legem, & Christus non loquitur de hoc, sed solum de illis immunditijs, quę non erant in lege vetitis, & sic erat non lotis manibus manducare: nam licet immundum esset: nulla tamen lex hoc vetuerat de legibus Dei, & ideo non coinquinat hominem, sic patet infra in litera, quia quando Christus exposuit quomodo, quod intrat in os non coinquinat hominem, non dixit, quòd nullus cibus coinquinabat, sed conclusit, quòd non lotis manibus manducare non coinquinat hominem.

Cur Pharisæi nunc non insurrexerunt, contra Christum tanquam euersorem traditionum. Et quomodo non redarguebantur ex eorum traditionibus, sed ex mala illarum intelligentia. Quæst. XLIIII.

QVAERETVR cur Pharisęi nunc non insurrexerunt contra Christum, tanquam euersorē traditionum datarum a senioribus: nam ab eis traditum erat crebro lauare manus ante cibum. Mar. 7. de quo Pharisæi nunc arguebant discipulos Christi, & tamen ipse respondet, quod Pharisæi non bene arguerent: cum eos confnderit, ideo euertebat traditionem seniorum.

Item patet, quia Christus in redargutionem Pharisæorum allegauit dictum Isa. scilicet sine causa co-

A lunt me docentes doctrinas, & mandata hominum, & ista erant traditiones seniorum, & sic illas Christus impugnabat, & tamen seniores poterant cōdere statuta, quæ populus tenere obligabatur: cū Deus dixisset non esse declinandum ab eorum sententijs a dextris neque a sinistris. Deuter. 17. c. ergo erat locus Pharisæis arguendi, & accusandi Christum.

Dicendum, quòd non potuerunt Pharisęi de hoc accusare Christum, quia ipse non redarguit hic traditiones seniorum, sed redarguit Pharisæos, qui ex illis falsam intelligentiam, & doctrinam deducebant. Et patet, quia seniores docuerant sępe manus lauare ante cibos, si autem Christus vellet impugnare leges

B istas, vel impugnaret ex parte conditorum, dicens ꝙ non habuerant potestatem condendi, vel ex parte ipsarummet legum, dicens ꝙ non erant bonę, idest ꝙ malum erat crebro manus lauare, & tamē nihil istorum, dixit, sed arguit contra falsum sensum Pharisæorum, quia illi asserebant per immunditias comestas pollui animam, & econtrario per illas crebras lotiones animam simpliciter mundari, & iustificari, & hoc falsum erat, nam etiam si bonum esset, vel non malū crebro lauare manus, sicut seniores tradiderant, non sequebatur, quòd per lotionem illam mundaretur anima, quia impossibile erat, ꝙ corporale elementū pertingeret ad animam mundandam, & non erat ibi aliqua operatio spiritualis, sicut in baptismo in quo lauatur corpus exterius, & Spiritus Sanctus mundat

C animam interius. nō ergo lotio mundabat animam, & iam sordes comestę non inquinant animam, quia non pertingunt ad eam. Et hoc est, quod Christus dicebat contra Pharisæos docentes animam inquinari, & mundari propter exteriores immunditias, & lotiones. Si autem isti Pharisæi istum sensum superaddebant traditionibus seniorum, vel seniores sic putauerant, & fuerit eis ista causa imponendi tot lotiones, non apparet, sed quomodocunque fieret non apparebat Christum loqui contra traditiones seniorum, & ideo non poterant Pharisæi accusare ipsum de hoc. Alio modo potest stare responsio Christi cōtra Pharisæos, scilicet quòd traditiones seniorū, quæ datę essent per modum legum obligarent populum,

D & peccarent contrafacientes, sicut etiam nunc sępe peccat mortaliter contrarium faciens contra legem humanam ciuiliter, & tamen seniores non dederant ista documenta de crebris lotionibus, tanquam præcepta quibus obligarent populum, sed solum velut quædam monita honestatis, & munditię, & ita non obseruantes non peccarent, quia non transgrediebātur præcepta, sed consilia, quæ non obligant simpliciter. ideo non recte arguerent Pharisæi discipulos Christi tanquam peccantes transgrediendo traditiones seniorum, & per hoc immunditiam spiritualem incurrisse, & tamen pręcedens solutio magis consonat verbis literę.

E Cum autem confirmatur, quia allegauit Christus illud Isa. 29. scilicet docentes doctrinas, & mandata hominum, potest dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ accipiatur doctrina, & mandatum simul pro doctrina Pharisæorum, qui dicebant offerendum esse Deo, & non subueniendum parentibus indigentibus, & ꝙ lotiones corporis mundabant animam, & tunc nihil dicitur contra traditiones seniorum. Alio modo, ꝙ accipiatur mandatum pro traditionibus seniorum, & doctrina pro expositione falsa legis, quam docebāt Pharisæi, & tunc non est sensus, quòd redarguantur absolute, quia docebant mandata hominum, sed quia docebant ea, & propter illa transgrediebantur præcepta Dei, nam potius volebant Pharisæi tenere traditiones seniorum de crebra lotione, quam seruare

manda-

mandatum Dei de honorando parentes. Etiam erant reprehensibiles, quia dato, ꝙ non male interpretarentur legem Dei: tenebant tamen in ęquali honore pręcepta hominum cum præceptis Dei, quod erat iniustum, & hęc duo voluit tangere Isaias.

Quomodo est verum, quòd plantatio, quam non plantauit pater cœlestis eradicabitur. Et quòd omnis scientia a quocunque sit inuenta, a Deo est. Et quomodo similiter leges humanæ a gentilibus traditæ sint a Deo.
Quæst. XLV.

QVAERETVR quomodo est verum, ꝙ plātatio, quam non plantauit cęlestis pater eradicabitur. Dicunt Manichęi, ꝙ intelligitur de lege veteri, quæ non est a Deo bono, qui est pater Christi, ideo illa erat eradicanda.

Sed non stat, quia idem Deus est, qui legem dedit loquens per prophetas, & postea dedit nouum testamentum per seipsum, ad Hebrę.1. multipharie olim Deus loquens patribus in prophetis nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Etiam patet ex hoc loco falsum dicere Manichęos, quia si de lege veteri intelligeretur hoc, appareret, quòd Christus illā impugnaret, & tamen falsum est, quia immediate ante hoc arguerat Pharisęos, quia non seruabant illam, dicens quare vos trāsgredimini mādatum Dei propter traditionem vestram? & tamen illud erat mandatum veteris testamenti, erat ergo lex vetus bona, & a Deo, & non loquitur de illa Manichęus. Sic dicit Chryso. scilicet hoc autem Manichęi de lege dictum esse dicunt, sed confutant eos, quę antea dicta sunt, si enim de lege dixisset qualiter superius pro lege pugnasset dicens, quare transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? qualiter etiam prophetam deduxisset in medium, scilicet etiā Deus dixit: honora patrem, & matrem. qualiter hoc, quod in lege scriptū est non est Dei plantatio?

Dicendum ergo, ꝙ intelligitur hic plantatio pro doctrina, & dicitur plantatio non plantata a Deo, doctrina, quę non est a Deo, quia illa eradicabitur, & ita erat de falsa ista doctrina Pharisęorum qua docebant populum mundari spiritualiter per exteriores lotiones, & fieri in anima immundos per sordes susceptas ab extra: etiam illa doctrina de non subueniendo parentibus, sed omnia Deo esse offerenda, quas duas Christus aperte redarguerat de prauitate, & quia Pharisæi scandalizati erant super ista redargutione, & discipuli voluerant, quòd Christus cessaret a tali redargutione ne cōcitaret contra se Pharisæos: dixit Christus, omnis plantatio, &c. quasi dicat non tacebo, sed oportet, quòd redarguam, & clamem, quia ista doctrina non est plantata a Deo, sed potius contra Deū, & sic eradicanda est, & ista eradicatio fiet clamando contra eam, vt aperte videatur a populo, quòd falsa sit, & sic ab omnibus deseratur.

Sed dicetur si doctrina, quæ non est data a Deo debet eradicari: multę partes sacrę Scripturę tollentur, quia non sunt a Deo plantatę, sed ab homine, vt 1. Corint.3. dixit Paulus. ego plantaui: Apollo rigauit.

Dicendum, ꝙ illa plantatio a Deo facta est, & non a Paulo, sed Paulus dicitur plantasse inquantum erat exterius organum, & minister diuinę operationis, ita dixit Deus de illo, vas electionis iste mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus. Sicut ergo vas est instrumentum eius, quod in eo portatur, ita Paulus erat velut organum Dei loquentis in eo, sic ipse dicit 2.Corin.13. an experimentum quęritis eius, qui loquitur in me Christus, & ob hoc id, quod Paulus faciebat non dicebatur ipse facere, sed Deus, qui dabat

F virtutem verbo, & ita Paulus dicebatur nihil facere. Deus autem totum egisse, sic dicitur 1.Corin.3. ego plantaui Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. itaque neque, qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Sic dicit Hiero. nunquid ergo eradicabitur illa plantatio de qua Apostolus ait. ego plantaui: Apollo rigauit? sed soluitur ex eo, quod sequitur. Deus incrementum dedit. Sic autē dicetur, quòd omnes sacrę Scripturę per quemcunque scriptę sint a Deo plantatę sunt, quia non fuit sententia humana, nec ingenium, sed Deus fuit, qui scriptores ad scribendum impulit, & ipse eis quid scriberent ministrauit, sic dicitur 2.Petri 1. non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto dictante locuti sunt sancti Dei homi-
G nes, hoc modo tota sacra Scriptura scripta fuit.

Sed dicetur, quòd tunc omnes scientię humanitus inuentę eradicabuntur, quia non sunt plantatę a Deo.

Dicunt quidam, quòd verum est, quia scientię destruentur 1.Corin.13. charitas autem non excidet, sed scientię destruentur.

Sed non stat, quia ibi accipitur pro cessatione, quia non manebunt scientię quas habuimus hic in vita ęterna, eo modo saltem quo eas habebamus hic, & sic non solum scientiæ destruentur, sed etiam prophetiæ euacuabuntur eodem c. & tamen prophetiæ sunt a Deo 2.Petri 1. & plantatio, quæ a Deo est non eradicatur, ideo aliter necesse est accipi hic eradicationem.

H Ideo dicendum, ꝙ scientię non eradicantur generaliter, quæ ab hominibus inuentæ sunt, quia licet ab hominibus inuentæ sunt: Deus eis indidit ingenia, & cooperatus est, vt inuenirent, vt semper perficeretur vniuersum, & posset ipse scientiæ dator cognosci, & ita est omnis scientia a Deo instituta per quemcunque inuenta, sic Ecclesiastici 1. omnis sapientia a domino Deo est. Inquantum ergo scientia est, quia a Deo est plantata, non eradicatur, ipse quippe dat eā in corde hominis, & etiam bestijs sagacitatem, quam habent. Iob.38. quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam? immo & quidquid homines sciunt quantumcunque naturaliter illud habeāt, dicitur Deus illis reuelare ad Ro.
I 1. vbi arguit Apostolus contra eos, qui cognitionem naturaliter de Deo habebant, & non colebant eum, dicens, quod notum est Dei, manifestum est in illis: Deus enim illis manifestauit, quis autem sit iste modus manifestationis subditur statim in litera, scilicet inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt a creatura mundi, idest ab homine intellecta conspiciuntur. & tamen cognoscere aliquid de Deo per ea, quæ videntur est cognitio pure naturalis, & ista dicitur a Deo data, vel reuelata, ergo nulla sapientia est, quam homo habeat, quam Deus ei non dicatur reuelasse, quia tamē Deus est pura veritas, & bonitas, intantum est inuentio hominis a Deo inquantum in eá est verum, & bonum.
K Scientiæ, ergo speculatiuæ ab hominibus inuentæ inquantum cōtinent veritatem a Deo plantatæ sunt, & non eradicantur, sed inquantum continent aliquid falsum, sunt ab humano defectu. Sic etiam traditiones morales inquantum sunt bonæ conuenientes rectę rationi sunt a Deo, & sic leges humanæ traditæ a principibus gentilibus, si bonæ erant, dicuntur traditæ a Deo per ora principum, vt ait Augu. super Io. & in decretis di 8.c. quo iure traditiones autem morales inquantum a ratione deficiunt, non sunt a Deo plantatæ. Et tunc est verum, quòd omnis doctrina, quæ non est plantata a Deo peribit, quia tamen speculatiua doctrina non facit ad esse hominem bonum, vel malum, sed ad esse sapientem, vel insipientem, non

est

est nobis cura impugnare speculatiuas doctrinas, etiã si falsitatem contineant, moralis autem traditio facit bonum, vel malum hominem, ideo illa, quæ mala est non est permittenda, sed clamandum contra eam: ne per illam efficiantur homines mali, & hoc est eradicari illam, & ita omnis plantatio, quę non est a Deo, est contra Deum, & est eradicanda, quod proprie cõuenit falsis doctrinis Pharisæorum, quæ militabant contra Dei legem, & rationem. Sic dicit Hilarius, scilicet dicens ergo omnem plantationem, quæ non a patre sit, docet traditionem hominum eruendam: cuius fauore legis præcepta transgressi sunt. Sic etiam dicit Remigius. omnis falsa doctrina est superstitiosa obseruatio, cũ suis auctoribus permanere non potest, & quia a Deo patre non est, cum eisdem eradicabitur illa. ergo sola permanebit, quę a Deo patre est.

Quare Christus non curauit hic de scandalo Pharisæorum, sed clamabat contra eorum doctrinam. Et Bedæ regula de scandalo quomodo intelligi debeat. Et quòd bonum, & verum a quo desistere possumus est duplex. Et quòd triplex esse veritas dicitur. Et quòd Iudices, & prælati possunt dupliciter cessare ab eo, quod est officij sui. *Quæst. XLVI.*

QVAERETVR quare Christus non curauit hic de scandalo Pharisæorum, sed non obstante illo clamabat contra eorum doctrinam, quia multa toleranda sunt propter scãdalum, sicut ipsemet Christus docuit infra 17. quando petebatur tributum, & ostendit, quòd ipse liber erat, & tamen dixit, vt non scandalizemus eos vade ad mare, &c. & sequitur, quòd ibi soluit tributum, quod didragma vocabant. Maxime quia potest interdum a veritate doctrinæ cessari propter scandalum, & in pdicatio Christi ad doctrinam erat, ideo cessare posset, ne scandalizarent Pharisæi.

Dicendum, ꝙ non obstante scandalo Pharisæorũ Christus prædicauit contra eorum doctrinam, & ad hoc causam dedit, scilicet quia oportebat eradicari doctrinam eorum, quia non erat a Deo plantata, & pertinebat ad Christum ex officio suo ista dicere, iõ pro nullo scandalo debuit hoc omittere.

Pro quo sciendum, ꝙ circa scandalum est regula Bedę, ꝙ vtilius scandalum nasci permittitur, quã veritas relinquatur, sic apparet de regu. iu. in c. qui scandalizauerit. Et tamen ad veritatem huius est duplex distinctio. Prima est de scandalo, quod est duplex. Primum est scandalum paruulorum. Secundum est scãdalum Pharisæorum, vel ęmulorum. Pro primo scãdalo cessandum est interdum ab eo, quod bonum est, vel quod licet nobis facere, sic accipitur ad Roman. decimoquarto, vbi circa discretionem ciborum legalium quandiu adhuc pendebat dubium, quidam sciẽtes se non obligari legi, manducabant ad scandalum aliorum infirmorum, qui istam cognitionem nõ habebant, & putabant illicitum, tunc esse manducare communia, scilicet omnia, quæ immunda sunt, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat, id est offendendo proximum infirmum, vt ibi dicitur, sic etiam 1. Corin. 8. cum loquitur de cibis consecratis idolo dicit, quòd cum idolum nihil sit, & nõ possit effici qualitas aliqua bona, vel mala ex inuocatione dęmonis, vel idoli super cibos, quòd licet cuilibet mãducare de consecratis idolo si credat, quòd ille nihil inde consequitur, & hoc, nisi paruulos quos infirmos Apostolus vocat, ex hoc scandalizet.

Scandalum Pharisæorum, vel æmulorum dicitur, quod volunt aliqui causare ex malitia, & illud non patiuntur, sed potius agunt, & istud non habet veram rationem scandali, quia scandalum, vt dicit Hiero. est dictum, vel factum, quod alteri occasionem ruinæ

A præstat, sed tunc est alicui ruina, quando ex defectu iudicij nesciens iudicare factum alienum habet occasionem errandi ex illo, quasi malum factum sit etiam si sit bonum, sicut in duobus casibus dictis de discretione ciborum, & de manducatione idolothitorum. Vel forte est ruina, quia aliquis vere malum egit, & etiam si bene iudicetur ab aliis habent occasionem ruinæ ex malo facto illius, quod est eis malum exemplum, quando tamen quis videt factum alterius bonum esse, & non dubitat de illo, sed ex malitia vellet impedire, & ad hoc suscitat turbationem: non dicitur iste scandalum pati, sed scandalum facere. Et istud vocatur scandalum Pharisæorum, vel ęmulorum,
B quia mali, & æmuli tale scandalum suscitare solent. Et de isto est dicendum, quòd non debemus cessare a bonis propter tale scandalum, quia tunc nullum bonum faceremus, cum æmuli ad quodlibet bonum suscitarent scandalum ne fieret, si scirent, quòd propter scandalum ab eis suscitatum cessaretur, & ita Apostoli non cessabant prædicare propter scandala contra eos suscitata, sicut contra Paulum, & Bernabã in actibus Apostolorum fiebant multa scandala, sed non cessabant prædicare, vt Acto. 14. nam manebant prædicantes post scandalum suscitatum contra eos: quousque realiter eiecerunt eos de finibus suis. Sic etiam si adhuc scandalum attenderetur, nunquam fuisset prædicatum nomen Christi inter Iudæos, nam
C ipsi scandalizabantur audito hoc nomine. 1. Corin. 1. nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum: gentibus autem stultitiam. immo, & vetabant prædicari nomen istud. Act. 4. & 5. & tamen Apostoli illud Iudæis prædicabant renitentibus ipsis, vt patet ibidem. Et ita Christus fecit hic, quia istud scandalum erat suscitatum a Pharisæis: ipsi enim non potentes se ratione defendere cum agnoscerent se vere confusos, & conuictos scandalizabantur, vt ipsi prædicationem impedirent, & sic non fuit cessandum a redargutione eorum.

Secunda distinctio est, quod bonum, vel verum a quo desistere possumus est duplex. Quoddam est pu-
D re liberum, quod est in fauorem nostrum, & possumus desistere ab illo sine peccato, etiam nulla subsistente causa. Aliud est bonum necessarium, ad quod agendum obligamur semper, vel saltem aliquando. De primo dicendum, quòd semper possumus cessare ab illo propter scandalum, siue sit scandalum pusillorum, siue ęmulorum, & ita fuit de solutione tributi infra 17. nam, quòd ille, qui non est debitor soluat aliquid est renunciare priuilegio suo, & hoc non est peccatum, quia etiam sine causa aliqua, vel scandalo fieri potest, & ideo Christus non fecit difficultatem aliquam in soluendo tributum. Dicendum tamen, quòd quamuis liceat in casu cedere propter scandalum, non obligamur semper cedere, quia tunc obli-
E garemur cedere omnibus priuilegiis nostris, quãdo quidem aliqui praui scienter vellent contra nos insurgere, & ita turbarentur omnia, quod est inconueniens. Sed dicendum, quòd aut est scandalum pusillorum, aut prauorum, si pusillorum obligamur cedere priuilegio nostro, nisi forte esset valde magni præiudicii. Et ita apparet de discretione ciborum, quia ei, qui putat se non obligatum legi erat priuilegium, quòd posset comedere de omnibus, & tamen, vt non scandalizaret infirmos obligabatur abstinere quandiu in præsentia illorum esset ad Roma. decimoquarto, etiam idem in manducatione idolothytorum: nã scandalum infirmorum priuat sapientem ibi iure mãducandi, licet posset alias cum bona conscientia manducare. prima Corin. 8. Si autem sit illud bonum necessarium, solet distingui in tria propter illud verbum

Bedę

Bedę vtilius scandalum nasci permittitur, quòd est triplex veritas, scilicet vitę, & iustitię, & disciplinę. Dicunt de veritate vitæ, quòd nunquam ab ea recedendum est propter scandalum, & ista pertinet ad quemlibet: a veritate autem, quę pertinet ad iudicem, quę est iustitię, & a veritate disciplinę, quę pertinet ad prelatum, recedi potest interdum propter scandalum. Sed breuius dicendum, quòd quædam sunt simpliciter necessaria, vt ea, quę sunt de iure naturali, vel de lege diuina, & cū ad talia simpliciter obligemur, & non sit dispensatio in illis, nūquam possunt omitti propter scandalum, & talia dicuntur pertinere ad veritatem vitę. Alia sunt necessaria, sed non absolute, sicut, quòd iudex exequatur iustitiam, & quòd prælatus doceat, & puniat excessus, & tamen non sunt tan-
G tum necessaria, quin in eis interdum possit dispensari, eo quòd pendent a iure positiuo in quo potest dispensari, & sic in talibus poterit interdum propter scandalum cessari a bono, & hoc est si talia iura humana, vel communia sint dispensabilia, sic dicitur extra de regu. iur. cap. quæ scandalizauerit, in glo. scilicet ius commune quandoque est indispensabile, vt prima questione vlt. cap. & si illa, & de tali hic loquitur, & tale ius pro nullo scandalo relaxandum est, sed quando ius commune dispensabile est, propter scandalum receditur a iure, vt 50. di. cap. vt constitueretur, & prima quæstione 7. c. dispensationes, & capitu. exigunt. Et tamen circa iudices, & prelatos dicendū,
H quod possunt cessare ab eo, quòd est officii sui dupliciter. vno modo nihil faciendo. alio modo agendo contrarium. De iudice dicendum, quòd nunquam licet ei contrario modo agere, scilicet condemnare aliquem contra legem, & ideo, & propter scandalum nunquam licet, quia istud esset agere contra veritatem vitę, quę nunquam propter scandalum dimittēda est. primo modo agere licet interdum, scilicet non condemnare reum, siue differendo ad tempus, siue nunquam puniendo, cum etiam contra legem illam per quam est reus, pœna potest dispensari, vel potest tolli.

De prælato dicendum, quòd habet duo officia, scilicet docere, & corrigere delinquentes. Quantum ad primum potest ad tempus desistere propter scanda-
I lum, vt non doceat, simpliciter autem a doctrina cessare non licet propter aliquod scandalum. De correctione dicendum, quod ad tempus licet cessare a correctione quorundam, qui non possent sine magno scandalo corrigi, vel puniri, & pro hoc dicitur supra 13. in parabola zizaniorum, quòd vtraque sinantur crescere vsque ad messem: ne eradicando zizania eradicetur triticum, idest quando mali non possunt puniri, nisi inferendo magnum damnum bonis: potius cessandum est a punitione malorum, quam boni patiantur, alias autem non licet cessare, etiam propter magnam affectionem, sicut Eli, ideo periit, quia filios corrigere noluit, primo Regum secundo, & quarto,
K & extra de simo. cap. licet Eli. Nunc autem Christo non decuit, quòd cessaret propter scandalum Pharisæorum a correctione, eo quod ad veritatem vitę pertinebat illos arguere: nam illi corrumpebant legē de introducendo falsum intellectum, & alias falsas doctrinas hæreticas introducebant, scilicet quòd immunditia corporalis pollueret animam, & exterior lotio sanctificaret animam, nemo tamen debet permittere corrumpi legem: neque introduci hęreses in quantum potuerit, ideo ad Christum pertinebat non permittere falsas istas doctrinas Pharisæorum, sed clamare contra illas. Maxime quia Christus non venerat ad aliud, nisi ad docendū veritatem, & extirpandū errores Io. 15. ego ad hoc natus sum, & ad hoc
F veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. erant autem isti errores valde perniciosi, ideo pro nullo scandalo cessandum erat ab eorum redargutione, & sic licet discipuli suaderent Christo, quòd propter scandalum Pharisæorum cessaret, non curabat, sed clamabat dicens, omnis plantatio, quam nō plantauit pater meus eradicabitur, idest doctrina falsa, quæ non est a Deo, sed contra Deum, non debet sustineri, sed clamandum est contra ipsam, vt destruatur.

Quare Christus dixit discipulis sinite illos, quia cęci sunt. Quæst. XLVII.

G Quaeretur quare Christus dixit illis sinite illos, quia cęci sunt.

Dicendum, quòd in hoc suasit non esse curandum de eorum scandalo, scilicet sinite illos, quia cęci sunt, idest licet scandalizentur, & clament: non est curandum de eis, quia cęci sunt, idest errant circa veritatem sacrę doctrinę, ideo vt tollatur eorum error, non obstante ipsorum scandalo clamādum est contra eos.

Alij dicunt, quòd intelligitur de euitatione eorum quantum ad communicationem, scilicet quòd non est eis communicandum, quia errant in fide, & nolūt corrigi, sed relinquendi sunt suo arbitrio, sicut dici-
H tur ad Titum 3. hæreticum hominem post vnam, & alteram correctionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. Sic dicit Hieronymus, hoc est, quod Apostolus dicit hæreticum hominem, &c. In hunc sensum, & saluator præcipit doctores pessimos dimittendos arbitrio suo; sciens eos difficulter ad veritatem posse trahi. Sed dicendum, quòd præcedens sensus magis conuenit literæ, quia alias iuxta Hiero. esset sensus, quòd discipuli suaderent Christo adhuc magis instare contra Pharisæos ad conuincendum eos, & conuertendum, & tamen suadebant ad oppositum, scilicet ad desistendum a scandalo, ideo non est sensus, quòd Christus dixerit sinendos Pharisæos, nisi primo modo, idest non curandum de eis, etiam si scandalizarentur.

I *Respondens autem.* Hic ponitur explicatio doctrinę Christi magis in speciali, & dicitur. *Respondens autem Petrus.* Accipitur respondens, idest interrogans, quia nihil quæsiuerat Christus a Petro, sed potius Petrus incipiebat nunc a Christo petere explicationē huius sententię.

Edissere nobis parabolam istam. Idest declara istā sententiam: non enim ista proprie erat parabola, quia nō erat hic aliqua transumptio facta, sicut fit in illis parabolis, quæ habentur supra 13. c. erat tamen sententia obscura istis discipulis Christi, qui rudes erant, idō eam declarari petiuerunt. *Et ille dixit.* Increpando loquitur. *Adhuc vos sine intellectu estis.* Apparet, ꝙ non habetis intellectum aliquem, cum istam sententiam
K ita apertam non intelligatis, & dixit: adhuc, quasi dicat si hoc fuisset, quando nouiter cępistis audire doctrinam meam, non esset mirandum; sed nunc cum tanto tempore audieritis adhuc non intelligitis: istud satis est admirandum, & ita exprobrat, Io. 14. qñ discipuli non cognoscebant patrem eius, dicens tanto tēpore vobiscum sum, & non me cognouistis: Philippe qui videt me, videt & patrem meum, & hoc, quia dixerat Philippus domine ostēde nobis patrē, & sufficit nobis. *Non intelligitis.* Idest intelligere deberetis etiā nemine exponente. *Quia omne, quod in os intrat.* Idest sumitur in cibum. *In ventrem vadit.* Scilicet impurū, quod intrat per os: nam multa sumuntur, quæ nō vadunt in ventrem, sed transeunt in corporis naturam.

Et

Et in secessum emittitur. Secessus via posterior ad emit A tendum instituta a natura est, & dicitur secessus quasi seorsum cedens, scilicet, quia est via occulta, & separata a cęteris organis.

Quæ autem procedunt de ore. Idest, verba. nam saliua de ore procedit, sed non exit de corde, sed defluit de membris. *De corde exeunt.* Quia prius cogitantur, q̃ dicantur, siue bene, siue male dicantur.

Et ea coinquinant hominem. Tunc coinquinatur homo quando coinquinatur anima, quia illa est præcipua pars hominis, in qua est quasi totum esse hominis, illa ergo maculata homo dicitur factus immundus. *De corde autem exeunt cogitationes malæ.* Ponit Christus, quæ sunt illa, quæ exeunt de corde, vt videatur quæ sunt, quæ possunt inquinare cor, & intelligun- B tur omnia hæc quasi omnis actio sit per contactum tam corporalis quàm naturalis, & sic non possunt agere in animam, quæ non possunt ad eam peruenire, vel in ea esse, & tamen corporalia non perueniunt ad animam, ideo eam non possunt inquinare, ista autem quæ sequntur sunt in anima: ideo possunt inquinare illam. & ponuntur cogitationes malę ante omnia, quia in eis est exordium totius mali. nam ex praua cogitatione est praua electio, & ex illa praua operatio. *Homicidia, adulteria.* Idest, cogitatio de adulterando, & de occidendo hominem. & dicitur large exire. nam cogitationes malæ non exeunt de corde, sed sunt in corde, nisi accipiatur praua cogitatio pro re facta per malam cogitationem, sed dicuntur exire de corde, idest, originem accipere ab illo, C quod est procedere, sicut dicimus filium a patre procedere, non tamen exit ab eo tamquam sit ab eo loco separatus cum sit eiusdem naturæ, & substantiæ. Cū autem dicitur adulteria exeunt a corde, potest intelligi pro cogitatione adulterandi, & tunc non differūt ista sequentia ab eo, ꝙ dicitur exeunt cogitationes malæ, nisi quia ibi dicitur in generali, & hic explicātur istæ cogitationes quæ sint.

Aliter & melius intelligitur, ꝙ exeunt a corde ipsa homicidia exteriora, & adulteria: non quidem ꝙ aliquando fuerint in corde, sed procedunt ab eo tamquam ab origine. nam non fierent realiter nisi in cor D de cogitarentur. *Fornicationes.* Distinguitur fornicatio ab adulterio. in quo apparet, ꝙ fornicatio simplex sit peccatum mortale: cum ponatur inquinare animam. Vel vocantur fornicationes omnia genera illiciti coitus, quæ sunt vltra, vel præter adulterium, q̃a qlibet coitus talis est pc̄tm̄ mortale. *Furta.* Oē genꝰ iniustę vsurpationis vocat̄ furtū, siue sit furtū, siue rapina, siue alij modi illiciti accipiendi. *Falsa testimonia.* Qbꝰ in iudicio, vel extra iudiciū qs falsum de adulterio affirmat quod ad eiꝰ nocumētū cedit. *Blasphemiæ.* Proprie ꝯ Deū est blasphemia: & t̃n interdū accipit̄ ꝓ malis, q̄ qs dicit aduersus ꝓximū. *Hæc sunt quæ coinquinant hominem.* Scilicet, nō hęc sola, sed hęc & similia: q̄ quodlibet istorū polluit aīam. *Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.* Ista est ꝯclusio. s. licet sordes manuū nō lotarū possūt intrare in os, & in E vētrē nō inq̄nāt aīam, q̄a vadūt in secessū, iō nō lotis manibꝰ māducare nō inq̄nāt aīam, sicut putabāt Pharisęi, q accusabāt discipulos Chr̄i quasi eēnt simpliciter immūdi, eo ꝙ māducabant non lotis manibus.

Quare Petrus quæsiuit a Christo de expositione parabolæ. Quæst. XLVIII.

QVAERETVR, quare Petrus quæsiuit a Christo de expositione parabolæ. Dicendum ꝙ Petrus quæsiuit a Christo. Primo, quia in hac sententia non solum ipse dubitauit, sed etiā cęteri, & persona om- A nium quæsiuit. Vel forte alij dubitabant, & ipse non, & tamen quia ipse ꝯfidentior, & feruentior erat quęsiuit pro illis, siue pro se, & pro illis, & t̃n nomine omnium formauit petitionem dicens edissere nobis &c. Sic etiam dicit Remigius. s. quia ex persona cęterorū hoc dixit, simul cum eis a Christo reprehensus est. Secundo fuit, quia discipuli erant adhuc rudes, qui pauca intelligebant, ideo in hac sententia satis manifesta dubitabant, & sic petiuerūt declarari. Tertio fuit & pręcipue ex ꝯsuetudine locutionis Christi, solitus enim erat multa in parabolis dicere, & ita nunc Petrꝰ putauit esse parabolam, & petiuit expositionem illius sicut in cęteris parabolis. Sic dicit Remigius consueuerat Dominus parabolice loqui, & ideo Petrus cum B audisset quod intrat in os non coinquinat hominē: putauit illum parabolice esse locutum, & ideo interrogauit edissere nobis &c. Et tamen satis paruę intelligentię Petrus erat, qui audiens Christum nesciebat an plane, vel parabolice loqueret̄, & ob hoc fuit redargutus tamquam valde insipiens. Sic dicit Hieronymus. corripitur autem a Domino quare parabolice dictum putet, quod perspicue locutus est, ex quo aīaduertimꝰ vitiosum esse auditorē, q aut obscura manifeste: aut manifeste dicta obscura velit ītelligere. & idē dicit Beda.

Quare dicitur & respondens Petrus. Quæst. XLIX.

SED quęretur, quare dr̄ respondens Petrus, quia Petrus non cōcludebat in aliquo. Aliq dicūt, ꝙ C respōdit Christo, quia loquebatur Christꝰ ante hoc de Pharisæis, & Petrus respondit hic. Sed non stat. Primo, quia tunc id quod Petrus dixit esset ad propositum eorum, quæ supra dicebantur de scandalo Phariseorum, & t̃n non est. Secundo, quia ea q̄ Petrus dixit, non sunt dicta in modum responsionis, sed petitionis: cum ait: edissere nobis hanc parabolā. Dicendum ergo ꝙ non accipit̄ proprie r̃ndere prout est ad quęsita satisfacere, vel replicare, sed prout est loqui aliquid, & interdum s̄m modum loquēdi scripturæ dr̄ quis respondens qñ incipit locutio, ita ꝙ nemo ei quicquam locutus est. sic dr̄ Mar. 11. qñ Christus lo D quit̄ ad ficulneā. & r̃ndens Iesus dixit illi, iam nō amplius in æternum ex te quisquā fructū manducet. & t̃n non poterat Christus r̃ndere ficulneæ, cū illa nihil loqueret̄, sed accipitur r̃ndere. i. loqui: sic etiam accipitur infra 17. cum dr̄ de trāsfiguratione, ꝙ apparuerūt Elias, & Moyses loquentes cū Chr̄o. sequit̄ r̃ndens Petrus dixit, Dn̄e bonū est nos hic esse, & t̃n nō poterat ipse r̃ndere; cum de nullo interrogaret̄, sed r̃ndit. i. cępit loqui. ita ergo hic Petrus cępit loqui. Et maxime patet hoc, quia ista locutio Petri non continuatur cū pręcedentibus cū immediate præcedentia habita fuerunt coram turbis: istud aūt quod nunc Petrus dixit fuit cum Christus venisset in domum recedentibus turbis, Mar. 7. s. & cum introisset in domum a turba interrogabant eū discipuli eius parabolam: ergo accipit̄ r̃ndens. i. interrogans cum Mar. 7. dicatur ꝙ discipuli E interrogabant, sed est consuetudo Scripturæ, ꝙ aliqñ vocetur respondens ille, qui incipit loqui, a quo nemo quicquid quæsierat.

Quomodo dicitur hic, quòd Petrus quæsiuit a Christo istius parabolæ expositionem, quia Mar. 7. dicitur quòd discipuli quæsierunt. Quæst. L.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ Petrus quæsiuit a Christo istius parabolæ expositionē, quia Mar. 7. dicitur, ꝙ discipuli quæsierunt. s. & cum introisset in domum a turba interrogabant eum discipuli eius parabolam.

Dicendum, ꝙ Petrus quæsiuit, & non alij. Et tamen dicuntur omnes quęsiuisse, quia Petrus nomine omnium quæsiuit, & forte alij ei suggesserant, vt quęreret. & quod nomine omnum factum esse dicitur ab omnibus fieri dicitur. Et ob hoc conuenienter Matthęus expressit Petrum, vt ostenderet, ꝙ personaliter hoc quęsierit. Marcus autem dixit ab omnibus quæsitum, vt ostendat, ꝙ Petrus non pro se tantum, sed nomine omnium quęsierit, & forte ab illis rogatus, & etiam Matthæus hoc expressit; nã licet de solo Petro dicat, ꝙ quęsierit: tamen subdit ꝙ Chrs increpuerit omnes discipulos pro hac interrogatione. dicẽs adhuc, & vos sine intellectu estis. & tamen non argueret omnes nisi essent omnes participes in hac interrogatione, pro qua eos increpabat. & similis modꝰ loquendi est sępe apud Euangelistas, vt præcedẽ. cap. & Marc. 6. dicitur ꝙ Christus quæsiuit a discipulis qñ saturaturus erat turbas, quot panes habetis. & tñ Io. 6. dicitur ꝙ quęsiuit a Philippo vnde ememus panes ẽt dr̃ supra pręced. cap. & Marc. 6. & Luc. 9. ꝙ discipuli interrogati dixerunt: non habemus, nisi quinque panes, & duos pisces: tñ Io. 6. dicitur, ꝙ Andreas respõdit dicens: est puer vnus hic, qui habet quinque panes, & duos pisces: & tamen declaratum est ibi pręcedenti cap. ꝙ dicebantur respondere omnes discipuli, vel loqui Christus ad omnes, quia licet ad vnum loqueretur, & vnus responderet tamen quęrebat ab vno quasi quæreret ab omnibus, & respõdebat vnus vice omnium, & ita fuit hic factum.

Quare Christus redarguit hic discipulos suos pro inquisitione declarationis parabolæ. Quæst. LI.

QVAERETVR, quare Christus redarguit hic discipulos pro ista quæstione: nam videtur, ꝙ rem licitam egerint quęrentes quod ignorabant si de bono opere nemo increpatur.

Dicendum, ꝙ fuit hoc. Primo ad exprobrandum magnam eorum ruditatem. i. ꝙ tanto tpe cum Christo quotidie docente mansissent, & nihil adhuc didicissent; cum nec istam apertam sententiam intelligerent. & ita Io. 14. arguitur Philippꝰ, qui petiuit a Christo, ꝙ ostenderet ei patrem. i. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. & ille ait: tanto tpe vobiscũ sum, & non me cognouistis? Philippę, qui videt me videt & patrem meum, quasi dicat, in tanto tempore non cognouistis, quis ego essem: nam & si me cognouissetis pro patre non quęreretis, quia qui videt me videt & patrem meum. Secundo fuit propter abũdãtem gradum ignorantię, quia non solum non intelligebant veritatem huius sententiæ, sed etiam nesciebant an plane, vel in parabolis loqueretur, & ista erat magna ignorantia, vt siquis audiens alium loquẽtem, nesciret an in latino, vel in vulgari loqueretur, qa tũc signum erat, ꝙ nec vnum verbum intelligeret. ita & nunc nesciebant discipuli an Christus plane, vel in parabolis loqueretur: immo putabant ꝙ in parabolis loqueretur: nam dixerũt edissere nobis parabolã istã. & tñ ille plane loquebatur, & hoc Christo erat magna causa eos increpandi. Sic dicit Hieronymus. s. corripitur autem a Domino, quare parabolice dictum putet quod perspicue locutus est, ex quo animaduertimus vitiosum esse auditorem, qui aut obscura manifeste, aut manifesta dicta obscura velit intelligere. Tertio fuit & etiam principaliter, quia discipuli petebãt hoc ex quadam dubitatione scandalosa, nõ quidem quasi non intelligerent, sed quia nesciebat quomodo posset esse verum quod Christus dicebat, & hoc qa forte cum doctrina Pharisæorum non esset nunc noua, sed a multis diebus esset introducta, totus populus illã

F tenebat, & discipuli Christi antequam ad Christum
venirent etiam hoc credebant: cum ergo viderent
nunc eum prædicantem contra ea, quæ ipsi crede-
bant, scandalizati sunt, sicut & Pharisęi, & ideo cũ
aliquali suspitione doctrinæ huius quæsierunt, quo-
modo intelligeretur, & ob hoc Christus eos incre-
puit. Sic dicit Chrysostomus, scilicet, ideo Domi-
nus increpat Petrum, quia non erat ex certitudine
quod quæsierat, sed ex scandalo, quo sandalizatus
erat: turbæ enim non intellexerant quod dictũ erat:
discipuli autem scandalizati fuerant vnde a principio
quasi pro Pharisæis interrogare volebant, sed quia au
dierunt eum magna dicentem, scilicet, omnis plan-
tatio &c. repressi fuerunt. sed Petrus qui vbique fer
G uens erat, nec ita silet, & Dominus eum increpat.

Quomodo Christus ostendit, quòd ea quæ intrant in os non coinquinant hominem. Et quomodo cibus intrat in cor. Quæst. LII.

QVAERETVR quomodo Christus ostendit, quòd ea, quæ intrant in os non coinquinant hominem.

Dicendum, quòd Christus accepit inquinari ho-
minem, idest, partem eius præcipuam, quæ est anima.
nam alias solum corpus inquinando non dicitur ho-
mo inquinari eo modo, quo hic Pharisęi loqueban-
tur, quia etiam siquis non comedebat manibus non
H lotis, si tamen habet aliquando manus non lotas tunc
immundus est corporaliter, & tamen ipsi non dicunt
hominem inquinari per hoc, quòd habeat aliquan-
do manus immundas, sed per hoc, quòd manibus
non lotis manducet: ergo de immunditia, qua ani-
mà polluitur loquuntur, quasi anima, quæ intra cor-
pus est, pollui posset intrantibus immunditijs ciborũ
in corpus: non autem manentibus exterius illotis.
Christus autem vult ostendere, quòd etiam cibi im-
mundi intrantes in corpus non polluant animam, &
sic persuadet, quia si pollueren t animam, oporteret ꝙ
eam tangerent, quia infectio fit per contactum. & ta-
men non tangit cibus animam, quia vadit in vẽtrem,
& postea in secessum emittitur: ideo non potest pol-
I luere eam. Et procedit argumentum ex suppositione
Iudæorũ. putabant. n. animam in corde esse, quod aũt
vadit in stomachum, & deinde in ventrem non tan-
git cor. & tamen ipsi in corde animã putabant. Quod
patet, quia Christus loquens iuxta eorum suppositio-
nem dicit. de corde exeunt cogitationes malæ, &c. &
tamen nemo dubitat malas cogitationes ab anima
esse, sed quod in ventrem vadit non accedit ad cor.
maxime quia postquam in ventrem ista descẽderint,
emittuntur per secessum, & sic non manent in corpo
re ad hoc, ꝙ polluere iam possint. Et hoc magis ape
ruit Marcus dicens. omne extrinsecus introiens in ho
minem non potest eum coinquinare, quia non in-
troit in cor eius, sed in ventrem, & in secessum exit
K purgans omnes escas. & sic volebat innuere, quòd
si immunditiæ concretæ cibis possent intrare in cor,
possent inquinare animam, quasi intra cor sit anima,
sicut credebant Iudæi. & tamen non accedit cibus
ad cor: cum emittatur per secessum.

Sed dicetur, quòd Christus posuit hic duo ex su-
perabundanti, scilicet, escas exire, & non intrare in
cor, quia etiam si starent opposita non pollueretur ani
ma. Et patet, quia anima non potest pollui nisi per id
quod in ea est, & tamen in ipsa non potest esse cibus,
neque tangere eam, neque etiam si cibus semel rece
ptus in corpore maneret ibi semper nunquam tan-
geret animam: cum anima sit purus spiritus, & ci-
bus nunquam desinat esse de natura corporis. nun-
quam

quam ergo ſe contingent, & ita non inquinabit animam. Secundum eſt non intra cor. dicit enim quòd ex eo quòd non intrat cibus in cor, ſed in ventrem non poteſt animam, coinquinare. & tamē etiam ſi intraret in cor non coinquinaret, quia intrando nō tangerent animam cum ipſa ſit purus ſpiritus: immo cibus intrat in cor, quia cor cum ſit quoddam mēbrum corporis, neceſſe eſt ꝙ nutriatur, ſicut & cętera membra animalis nutriūtur. & hoc per intus ſuſceptionē, & iſtud ſuſceptum non eſt niſi de cibo, quia de illo nutritur animal. & ſic intrat cibus in cor. Et maxime patet, quia cor augetur, & augmentum non fit, niſi recipiendo alimentum per maiorem quantitatem, quàm depereat per reſolutionem. ergo cibus intrat in cor, & tamen non coinquinat. & ideo iſta duo dici ad oſtendendum, ꝙ aīa non polluitur per immūditias mādicatas, non erat ſimpliciter neceſſe, ſed ſolū dici, quòd cibus nullus poteſt animam tangere. & tamen fuit Chriſto neceſſe dicere iſta duo: & artificioſe locutus eſt ſic dicendo. nam vt dicitur primo Politico. argumentatio ad probandum debet procedere ex eis, quæ ſimpliciter nota, & vera ſunt, vel ex eis, quæ ſunt nota reſpondenti. Chriſtus autem arguebat nūc contra Iudæos, quibus propter ſuam ruditatem, & inſipientiam, non erant nota ea, quæ ſunt ſimpliciter vera, ſed alia putabantur, & ſupponebantur ab eis tamquam vera, quæ tamen falſa erant: ideo non debuit Chriſtus vti ſimpliciter veris, & notis, quia ex illis nihil probaret, ſed eis, quæ ſupponebant illi tamquam vera. Primum autem quod erat radix eorum erat, quia ipſi ignorabant naturam animæ. immo & aliqui eorum negauerunt eſſe ſpiritum, vt Saducęi, vt patet infra vigeſimoſecundo. & Actuum vigeſimotertio: cęteri autem, qui animam eſſe concedebant, vt Phariſæi, errabant circa naturam animæ putātes illam communicare cum corpore in natura, ita quòd anima eſſet aliquomodo corporea, ſicut illi qui dixerunt animam eſſę aerem, vel ſanguinem, vel cerebrum. vt dicitur primo de anima. & tunc credebant animam ſimiles recipere paſſiones in quibuſdam, ſicut corpus. & ſic ſicut corpus inficitur per cōtactum, & adhęrentiam rei immundæ, ita ſi cibus immundus in corpore maneret, putabant animam ex illo pollui. & ad hoc Chriſtus dixit duo, quæ illi ſupponebant. Primum, quòd non erat idem locus animæ, & ciborum, ſcilicet, quia anima in corde eſt, vel vt alij groſſius putabant ipſum cor erat anima, & tamen quia cibi non intrabant in cor, ſed in ventrē, non inquinabant animam. Et ſi dicatur, ꝙ cibus intrat in cor: dicendum quòd aliquid de cibo intrat in cor, vt dictum eſt. Chriſtus tamen non aſſumit hic ea quæ ſunt ſimpliciter vera, ſed ea quę Iudæi concedebant, & quia Iudæi neſciebant cibos aliquando ire ad cor, ſed in ſtomachum, & deinde in ventrem, arguit ſic Chriſtus quaſi cibi nequaquam intrent in cor. Secundum erat, quòd cibi non manebant in ventrem, ſed emittebantur per ſeceſſum. Et hoc dixit, quia licet cibus non iret in cor ſi ſemper maneret in corpore, putabant Iudæi fieri inde quandam corruptionem, & exhalare malum odorem, qui perueniret ad cor: & ita homo pollueretur in anima: ideo dixit, quòd non manebant cibi, ſed emittebantur per ſeceſſum, & ita non poterant inquinare animam. Ex quo patet, quòd Iudæi putabant aliquam immunditiam eſſe in homine quandiu cibi interius manent: facta autem digeſtione, & egeſtione eum mundum putabant. Sic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, cum autem Dominus dicit. omne quod intrat in os in ventrem vadit, adhuc diſcipulis ſecundum Iudaicam infirmitatem reſpondet; dicit enim ꝙ cibus

A non manet, ſed egreditur quamuis etiam ſi maneret non faceret immundum, ſed nondum hoc audire poterant, & propter hoc etiam Moyſes tanto tempore dicit eſſe immundos quanto cibus intus manet: in veſpere autem iubet lauari, & mundum eſſe: quaſi tēpus digeſtionis, & egeſtionis dimetiens.

Quomodo Chriſtus dixit omne quod intrat in os in ventrē vadit, cum multa retineantur de cibo in corpore. Et quòd mundum, & immundum non eodem modo ſumimus nos, & natura. *Quæſt. LIII.*

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit omne quod intrat in os in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. nam multa retinentur de ci-
B bo in corpore, quę non vadūt per ſeceſſum, quia aliàs nō fieret nutritio, nec augmentatio, cum nihil aliud ſit vnde fiant niſi alimentum: nam ſi totum quod ſuſcipitur emittendum eſſet: nunquam ſuſciperetur, q̄a fruſtra ſuſciperetur: natura tñ nihil fruſtra agit. Aliq̄ dicunt, ꝙ Chriſtus loquitur de ſordib' comeſtis. ſ. q̄a immundum quod ſuſcipitur per os vadit in vētrem, & deinde totum emittitur per ſeceſſum, quia natura ſeparat immundum a mundo, & ita non inquinat, q̄a non manet. Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia non eſt verum, ꝙ q̄n ſumitur aliquid immundum, ꝙ totum emittatur: nam non eſt aliquis cibus de illis, quos nos mundos vocamus, in quo non ſit aliqua impuritas quam natura repellere ſoleat, vt patet in illis,
C qui ſumunt cibos delicatiſſimos, nam etiam ibi multum vadit in ſeceſſum, etiam non eſt aliquis cibus tā immundus de illis, quos nos immundos vocamus, in quo non ſit aliquid purum, & bonum quod ſit naturæ conueniens, & illud ſumit in alimentum. Quod patet, quia etiam comedendo ſemper de talibus cibis viuit animal, & augetur, ex quo apparet ꝙ multum de cibo manet, & conuertitur in ſubſtantiam eius. nō eſt ergo verum ꝙ totum immundum vadit in ſeceſſum. Secundo, quia licet immundum natura emittat: tamē non accipitur immundum apud nos, & apud naturā eodem modo, quia nos iudicamus mundum ex aſpe-
D ctu. ſ. vbi non eſt permixtio alicuius fęditatis, quę aſpectum offendat: immundum autem ex oppoſito: natura aūt iudicat immundum id quod ad nutritionem nullatenus eſt conueniens, mundum vero quod conuenit. ideo nō emittitur totum per ſeceſſum id ꝙ nos immundum vocamus, & ſic ſi illud manens in corpore pollueret animam, neceſſe erat ꝙ tunc pollueretur q̄n ſumeretur, quia non totum emitteretur: maxime quia ſeparatio naturæ, qua ſeparatur mundum ab immundo fit per partes minutas, nam in quolibet quantumcunque nitido, & mundo, in quo nos nullam fęditatem inueniamus, inuenit natura multo de impuro, & ſeparat illud: in immundo etiam quod nos vocamus ſunt multæ partes puræ, quas natura eligit, vt dictum eſt: ideo accipiendo hoc modo non ſatisfacit. Tertio quia Chriſtus videtur hic locutus genera-
E liter: nam dixit omne quod in os intrat in ventrē vadit, & in ſeceſſum emittitur, & ideo tam de cibo mūdo quàm de īmundo loquitur. & patet apertius Mar. 7. ꝙ intelligitur de omni cibo mundo, vel immundo, ſcilicet, omne extrinſecus introiens in hominem, nō poteſt ipſum coinquinare, quia nō introit in cor eius, ſed in ventrem, & in ſeceſſum exit purgans omnes eſcas: ergo omnes iſtę purgant per ſeceſſum. i. emittūtur. Propter hoc aūt aliqui putauerūt quòd Chriſtus ex ignorantia naturalis ſcientiæ dixit hoc. cum conſtet multum de eſcis fundi per membra, & tranſire in corpus. & de hoc arguebant eum Gentiles, qui volunt calumniari dicta Euangelica, ſicut Iulianus Im-

perator Apostata, & Porphyrius, quorum studium fuit libellos quosdam condere impugnatorios dicto rum Euangelicorum. Sed Hieronymus soluit dicens, quòd omnia in secessum vadunt, quia prius esca tenera, & liquida transit per omnia membra, & postea per quosdam meatus secretos tendit in secessum cum ait: ex hac sententia quidam calumniatur, quòd dominus Physicæ disputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, & in secessum digeri: cum non statim infusæ escæ per artus, & venas, & me dullas, neruosque fundantur. Sed sciendum, quòd tenuis humor, & liquens esca cum in venis, & artubus concocta fuerit, & digesta per occultos corporis meatus, quos Græci poros vocant, ad inferiora dilabitur, & in secessum vadit. Et tamen non est hoc tenendum, vt significatur in cortice literæ Hieronymi, sed dicendum, quòd cibus transmissus in ventrem, habet quasdam partes grossas, & fœculentas non aptas ad nutritionem, & illas post separationem per decoctionem, quæ fit in stomacho, natura immittit ad intestina, & inde per secessum dilabuntur: cęterę autem subtiliores partes rursus transmissæ ad epar digeruntur, & aliquid ex eis in sperma transit tempore, quo natura potens tam in masculo, quàm in fœmina sperma gignit (vocando large sperma sanguinem fęmininum, de quo formatur fętus) reliquum vero illarum partium transmittitur ad venas, & inde per omnes artus corporis, & transit in membra, & siquid in hac vltima digestione superfluum est, emittitur per poros per sudorem, vel aliam euaporationem: non tamen dilabitur in secessum per secretos meat⁹, quia per secessum non vadit nisi materia grossa, & fęculenta. Quod apertius dixit August. lib. 83. quæstionum, scilicet, alimenta carnis corrupta, idest, amittē tia formam suam; in membrorum fabricam migrāt, & corrupta reficiunt, idest, illud quod perierat per resolutionem in aliam formam per conuenientia trāseuntia, & per vitalem motum dijudicantur quodam modo, vt ex eis in structuram huius pulchri, & visibilis corporis, quæ apta sunt assumantur. non apta vero per congruos meatus abijciantur; quorum aliquid fęculentissimum redditur terræ ad alias formas assumendas; aliud per totum corpus exhalat, idest, per poros, qui sunt in omni corpore; aliud totius anima lis latentes nęruos accipit, & inchoatur in prolem. i. per occultas venas transit per omnia membra, vt inde fiat conuersio in singula membra secundum suā exigentiam. Ideo aliqui volentes saluare dictū Christi dicunt, omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in secessum. i. aliquid de omni quod intrat in os vadit in secessum, quia nihil est tam purum in cibis, in quo natura non separet aliquam fęculentam impuritatem, & illam per secessum emittit, & ita tenet Nico. Sed non stat, quia tunc non satisfacit Christus Iudæis, quia tunc idem argumentum erit de cibo mūdo, & immundo: cum de vtroque partes aliquæ maneant, & aliquæ emittantur per secessum, & illæ, quæ manent polluent hominem. Sed dicetur, quod possit stare sic, scilicet, natura euacuat per secessum id quod immundum est, & de quolibet cibo etiam de eo, quem mundum iudicamus: ergo a fortiori euacuabit ea, quæ sunt immunda de cibo immundo, & ita non manebit aliquid sordidum quod possit inficere animam.

Dicendum, ꝙ non stat. Primo, quia licet de quolibet cibo emittat id quod inconueniens est sibi: tñ nunquam totum emittit, & tamen de cibo immundo iudicabant Iudæi nullam partem esse mundam, nec licere accipi illam in cibum: ergo quæcunque ma nentes polluerent hominem. Secundo, quia suppone-

F retur apud Iudæos aliquid manere quod conuertere-
tur in mēbra: & poneretur ꝙ conuertebatur aliquid
in substantiam cordis, & ita cibus intrabat in cor, quia
nutritio fit per intus susceptionē, sed Christus ex sup-
positione Iudæorum dixit cibum non intrare in cor.
Mar. 7. ideo non stat hoc ad satisfaciendum Iudęis, li-
cet absolute sit verum, quòd de quolibet quod intrat
in os, aliquid vadit in secessum.

Aliter ergo dicendum, ꝙ cum Christus non pro-
cedat hic ex veris simpliciter, sed ex eis, quæ vidērur
respondenti, vt dictum est, sicut putabant isti simpli
ces Iudæi, ꝙ esca suscepta in corpore non transiret
in substantiam corporis, sed ꝙ factis quibusdam alte-
rationibus tota emitteretur, ita & Christus locut⁹ est
G dicens, omne quod intrat in os vadit in secessum,
quod magis aperitur Mar. 7. scilicet. Non intrat in cor
sed in ventrem, & in secessum exit purgans omnes
escas. i. euacuans omnes escas sumptas. Et tunc stat
ratio Christi contra istos, scilicet, cibus sumptus non
manet in corpore, sed emittitur: ideo non potest co-
inquinare animam, quæ in corpore est, & tamen si
Iudæi recte de natura animæ sentirent, non fuisset op⁹
contra eos his argumentis, sed solum, ꝙ spirituale,
& corporale non se contingunt, ideo vnum non po-
test inficere aliud.

Quare Christus nominauit ista vitia, quæ in litera habentur,
& non plura. Et quid sit fornicatio, nequitia, impudicitia,
H *oculus malus, blasphemia, superbia, & stultitia.*
Quæst. *LIIII.*

QVAERETVR, quare Christus nominauit ista
vitia, quæ habentur in litera potius q̃ alia, aut nō
plura neque pauciora. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, qa
per hæc intelliguntur omnia peccata, eo ꝙ peccata
sunt ꝯ decalogum directe, vel per reductionem, & nō
est peccatum quod ad decalogum non reducatur, &
tñ per hæc accipiuntur vitia ꝯ omnia præcepta deca-
logi, quorum sunt septem ad proximum, & nominan
tur hic peccata, q̃ sunt ꝯ illa, vt adulteria, & fornicatio
nes ꝯ illud non mœchaberis, & non concupisces vxo-
rem alienam: homicidia sunt ꝯ illud non occides. fur-
ta ꝯ illud non furtum facies: falsa testimonia ꝯ illud
I non falsa testimonia dices. blasphemia ꝯ præcepta,
quæ sunt ad Deum, scilicet, non assumes nomen Dei
tui in vanum. Sic dicit Glo. ideo non fuit opus plura
nominari. Sed dicendum, ꝙ non nominauit Christ⁹
ista sola, sed etiā alia, vt patet Mar. 7. s. de corde hoīm
procedunt malę cogitationes, adulteria, fornicatio-
nes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudi
citia, oculus malus, blasphemiæ, superbia, stultitia. &
ideo oportet, ꝙ omnia hæc saltem dixerit: cum Mar
cus hæc asserat Christum dixisse. mala cogitatio po-
nitur tamquam principium omnis peccati. adulteria,
scilicet, coitus cum aliena vxore, vel qui est coniuga
tus si accedit ad non cōiugatam adulterium est. For
nicationes solent proprie vocari coitus soluti cum
K soluta, quem vocamus simplicem fornicationem.
& quando vocamus fornicationem non exprimen-
do amplius, solemus intelligere de simplici. Et ta-
men hic videtur, quòd accipiat fornicationes pro
omni illicito coitu, vel vsu membrorum genita-
lium, quia talis vsus est peccatum. Et hoc est, vt ali-
qui volunt, quia Christus dixit pluraliter fornicatio-
nes, & tamen si de sola simplici loqui voluisset sufficе
ret dici fornicationem. Sed hoc nō multum mouet,
quia etiam alia vitia ponuntur hic pluraliter, vt adul-
teria, furta, falsa testimonia, homicidia. Sed di-
cetur, quòd intelliguntur multæ species illiciti coi-
tus, vt non solum videatur Christus vetuisse adulteriū
& sim-

& simplicem fornicationem, sed etiam omnem coitum illicitum. Melius tamen est, quòd accipiatur fornicatio pro simplici sola, eo quòd postea ponitur aliud quod designat ceteros coitus illicitos, scilicet, impudicitia, & tamen in hoc non multum differt qd velimus intelligere, & tamen saltem non accipietur omnis illicitus vsus vasorum genitalium per fornicationem qui sit præter adulterium, quia tunc superuacue poneretur impudicitia: homicidia, & furta nota sunt quid sint. Auaritia accipitur pro illicita retentione, scilicet, quando quis vult retinere rem, quæ ad eũ non peruenit iusto titulo, vel quãdo quis tenet aliqd iuste, & tñ obligatur subuenire pauperi in necessitate, & non subuenit propter tenacitatem: illam tenacitatem vocamus auaritiam. Nequitia est in calumniãdo proximũ quando quis per calumniam falsa crimina opponendo, vel ex falsa causa nocet illi, aut nocere nititur. Dolus & fraus in deceptione consistunt, siue sit per verba, siue per alia exteriora ostensa. Impudicitia est omnis corruptio mentis, & corporis quantum ad libidinem, & potest hic accipi pro omni illicito vsu, vel desiderio vtendi membris genitalibus præter adulterium, & simplicem fornicationem, quæ expressa fuerunt. Oculus malus dicitur quãdo quis malo animo aspicit alterum, siue hoc ostẽdatur in aspectu, siue non, & ita hostis oculum malum habet ad hostem, quia ex ira eum, & odio respicit, aut ex inuidia. Sic etiam adulator malum oculum habere dicitur, quia non recte videndo, quæ proximi sunt blandiendo eum ad mala deducit, & ita inuidi malũ oculum dicuntur habere, vt infrã vigesimo, dixit paterfamilias, an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? & tamen nequitia oculi fuit ibi inuidia, quia inuiderunt primi, quia vltimi fierent eis æquales. Blasphemia est, qua aliquid contra honorem Dei profetimus siue attribuendo ei quod non habet. vt dicẽdo, quòd natura diuina est corporea, vel cibo vtens, aut negando quod habet, vt dicendo, quòd Deus nõ est omnipotens, neque est clementissimus. Superbia est appetitus immoderatus honoris, quo homo contra Deum extollitur, nolendo ei subijci, vel nolendo confiteri quòd ab eo aliquid recepit, aut contra proximum extollitur iniuste nocere volendo. Stultitia est qua quis non recte sentit de Deo, eo modo quo sapientia opponitur stultitiæ, vel vt opponitur prudentiæ est stultitia, qua quis non recte iudicat de agendis: & ideo praue, & inordinate agit, & sic communiter accipimus de his. Theo. & Glo.

Dicendum autem, quòd intentio Christi fuit hic ostendere, quòd nihil intrans in os inquinat hominem, sed omnia vitia, quæ exeunt de corde inquinãt illum, & quia vitium non est in corde, nisi per cogitationem, & electionẽ dicendo, quòd a corde exeũt malæ cogitationes, tanguntur omnia vitia, scilicet, quòd omnia illa inquinant animam, vel hominem, & ideo non erat necesse poni aliqua alia vitia vltra cogitationes, quia tamen Iudæi non putabant esse peccatum in animo, sed in opere exteriori, posuit peccata, vt sunt in opere, & tunc non poterant omnia poni: ideo voluit ponere ea, quæ communiora erant, idest, quæ magis veniunt in quotidianum vsum, & etiam de quibus minus dubitarent Iudæi, quòd erãt peccata. & de his dixit, quòd polluebant animam, & ita omnia alia vitia polluunt animam: cum ab anima procedunt per viam cogitationis.

Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri, & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa, clamauit dicens ei: Miserere mei Domine fili Dauid, filia mea male a dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. At illa venit, & adorauit eum dicens: Domine adiuua me. Qui respondens ait. Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit: Etiam Domine. Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus ait illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.

2.q.7.c.testes.l.19. Mar 7. Mar. 8.

Et egressus. Quia Christus supra confutauerat in Iudæis quẽdam infidelitatis errorem, hic subditur quõ illis dimissis transit ad tempus ad Gentiles commendando in eis fidei amorem. & dr̃. *Et egressus inde Iesus.* Idest, de terra Genesareth, in qua nunc erat cum Pharisęis disceptans. *Secessit in partes Tyri, & Sidonis.* Idest, iuit ad terras coniunctas illis duabus ciuitatibus. nam in Tyrum, aut Sidonem non legitur nunc intrasse.

Et ecce. Idest, statim. nam mox vt venit Christus in regionem illam: venit ad eum mulier Chananæa, vt innuitur Mar. 7. *Mulier Chananæa*. Idest, de stirpe Chananæorum. qui adhuc manebant in regione illa.

A finibus illis egressa. Idest, de prouincia Tyri, & Sidonis. *Clamauit*. Magno desiderio tenebatur pro salute filiæ. & etiam fidem magnam conceperat, quòd Christus eam sanare posset: ideo clamabat importune, vt saltem sic exaudiretur. *Dicens miserere mei*. Non petebat aliquid mulier ista pro se, sed pro filia. & tamẽ quòd illi conferretur sibi iudicabat conferri.

Domine. Reuerentiam, & subiectionem ostendit, quia non solum eum sapientem, aut Prophetam appellauit, sed Dominum. *Fili Dauid*. Idest, Messias. nam de stirpe Dauid venturus erat Messias. Ioan. 7.

Filia mea male a dæmonio vexatur. Idest, dure vexat̃. erant quippe dæmones quidam sęuiores alijs, quibus maior nocendi dabatur potestas, & illi nimis torquebant. *Qui non respondit ei verbum*. Silicet, licet multũ clamaret: non dixit ei faciam, aut recede, quia non faciam, sed permittebat eam clamare. & hoc erat mulieri ad maiorem molestiam, quia videbatur valde cõtemni. *Et accedentes discipuli*. Scilicet, ad Christũ postquam mulier nõ exaudiebatur ab ipso. *Rogabant eum.* Scilicet, ꝙ sanaret filiam illius. *Dicentes*. Dimitte illã, idest, expedi, sicut accipitur præceden. cap. & Marc. 6. ꝙ Iesus mansit dimittendo turbas, idest, expediendo eas a se, dum discipuli ascenderant nauiculam. & petebant expediri illam concedendo illi id quod petebat, quia aliàs non rogarẽt pro illa, sed ꝯ eam, maxime qa Christus respondit eis, ꝙ non erat missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, & tamen si illi peterent quod expediret eam iubendo illi recedere non respõderet Christus sic. *Quia clamat post nos*. Idest, inquietat nos veniendo post nos per viã, & inquietabit amplius. nam videntes discipuli importunitatem mulieris, & confidentiam eius in petendo, putauerunt, quòd semper sequeretur eos per viam clamãdo quousq; Christus ꝯcederet ei quod petebat. & sic affligeret

ret eos clamoribus. *Ipse autem respondens.* Scilicet, ꝙ non liceret concedere mulieri quod petebat. ait.

Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Idest, non est licitum hoc facere, quia ego non veni nisi pro ouibus, quę perierunt de domo Israel, vt reducerem, & colligerem eas ad ouile, scilicet, pro Iudæis, ista autem Chananæa est.

At illa venit. Idest, accessit prope Christum, cum enim discipuli orassent pro ea, nec obtinuissent, ipsa non destitit orare, sed tunc magis ad eum accessit, vt efficacius oraret.

Et adorauit eum. Scilicet, cecidit ad pedes eius in terram prona, vel genibus flexis, quod erat adorare.

Dicens Domine adiuua me. Idest, da mihi quod peto. & accipitur large adiuuare. nam adiutor est, qui aliquid tribuit, & non totum, vel qui ad consequẽdum aliquid concurrit, sed non confert illud. Christus autem totum collaturus erat hic, & ita mulier ab eo totum sperabat quod petebat, & tamen dixit: adiuuare, quia ista est consuetudo scripturæ, sic enim dicitur quòd Deus est nobis adiutor fortis, & Domine ad adiuuandum me festina, & non solum est hoc in negocijs, in quibus nos aliquid possumus, & cętera Deus facit, sed etiam vbi totum confertur ab extra a Deo dicitur adiuuare. sic dicitur Mar. nono, de illo, qui petens a Christo liberari filium suum a dæmone ait: Domine si quid potes adiuua nos, misertus nostri, & ita hic erat adiuuare.

Qui respondens ait. Excusabat se, vt non faceret, quasi videretur nolle concedere quod illa petebat.

Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. Grauis, & aspera responsio erat, quæ nimis irritaret cor mulieris, nisi esset fide & patientia solidatũ, quasi dicat, non petis iustum, quia sicut sumere panem, qui est necessarius pro filijs, & dare canib⁹, est iniustũ: ita virtutes, quę faciendę erant ad curationes Iudęorũ, qui filij vocantur, expendere in vtilitatem Chananęorum videbatur illicitum.

At illa dixit, etiam Domine. Idest, tu Domine dicis, quòd non est bonum dare panem filiorum canibus: & tamen bonum est aliquid de illo dare, saltem micas cadentes. ita tu potes dare mihi nũc miraculosam curationem filiæ meæ de his curationibus, quæ iam superabundant Iudęis: inter quos fecisti plurimas, & quotidie facis.

Nam & catelli. Inducit probationem per exemplũ catellorum. vocantur catelli parui canes, quia est diminutiuus de canis.

Edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum. Idest, canes aliquid edunt de mensa dominorum, non quidem de eo quem comesturi sunt domini, sed de micis cadentibus de cibo dominorum. sed Marc. 7. dicitur: nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum, idest, de reliquijs filiorum, qui vocantur pueri, quia parui sunt, sic Isa. 8. dicitur ego & pueri, quos donauit mihi dominus, idest, filij mei, & 1. Politico. c. primo. vocantur pueri, & puerorum pueri. i. filij, & filij filiorum. i. nepotes in cõmunicatione homogalatarum, & istud dictum est magis ad propositum. s. ꝙ non comedunt canes panem filiorum, sed de micis, quę cadunt de pane filiorum sub mensa.

Tunc respondens Iesus. Scilicet, quando ista mulier respondit catellos edere de micis, quia iam non videbat ꝙ posset esse maior fides, neque patientia, neque humilitas. *Ait illi o mulier magna est fides tua.* Idest, quia tãta est fides tua, non potest negari tibi quod petis.

Fiat tibi sicut vis. Idest, sanetur filia tua, sicut tu petis.

Et sanata est filia eius. Idest, liberata a dęmone, a quo dure vexabatur. *Ex illa hora.* Idest, ex hora, qua Chrs dixit fiat tibi, sicut vis, vt ostendatur ꝙ Christus subito

F operabatur, eo ꝙ Deus erat, & non egebat longis temporis successionibus, sicut naturalia agentia, vnde cũ mater redijt in domum, inuenit puellam iacentem supra lectum, & dęmonium exiuisse.

Quæ sint istæ duæ vrbes, scilicet, Tyrus, & Sidon, & earum situs. *Quæst. LV.*

QVAERETVR quę sint istę duę vrbes, de quib⁹ hic dicitur, scilicet, Tyrus, & Sidon.

Dicendum ꝙ sunt duę vrbes in terra Phęnicis, & ideo mulier ista, quæ hic vocatur Chananęa; vocatur Syrophęnissa Mar. 7. idest, de terra Phęnicis, & sunt in terra, quę data est Iudęis in sortem: data fuit enim eis tota terra Chanaan, & eam sorte diuiserunt: vnde Tyrus, & Sidon sunt in sorte tribus Aser, vel iuxta
G illam. vnde Iosue decimonono, quando ponuntur sortes tribuum dicitur de tribu Aser, quòd sunt eius exitus vsque ad Sidonem, & vrbem munitissimam Tyrum. sunt autem istæ duę vrbes in litore maris, & maxime Tyrus: nam est in corde maris, vt dicitur Ezechi. vigesimoquinto, & hoc quia tota circundatur mari, nisi ex vna parte, qua est accessus per terram. Sidon etiam est iuxta mare, sed non est circundata freto, distat autem Sidon a Tyro per 21. leucas vel quasi, vt patet in libro de situ terre sanctæ, vt tradit Marinus venetus. Erat autem Tyrus ciuitas famosissima regni Metropo. de qua erat Hiram rex Tyri, qui erat amicus Dauid regis Iudæorum: misitque ei
H ligna ad ędificandum domum. 2. Regum quinto. Est autem tam Tyrus, quàm Sidon ad radices libani, ex parte Occidentali montis libani, scilicet, vbi libanus maxime appropinquat ad mare, & ideo Tyrij, & Sidonij cędebant omnia ligna de monte libano, quæ posita fuerunt in templo Domini, & vehebant ea per mare in ratibus vsque in Iopen, & inde serui Salomonis sumentes ea portabant in Ierusalem tertio Regum quinto, & secundo Paralipom. secundo, & ita Tyrij, & Sidonij erant boni cęsores lignorum. Sic dixit Salomon ad Hiram regem Tyri, nõ est in populo meo, qui sciat ligna cędere, sicut Sidonij. Est autem Tyrus magis propinqua Ierusalem quàm Sidon, quia Sidõ est magis Aquilonaris, quàm Tyrus per vndecim
I leucas per litora maris Mediterranei: fuit autem Tyrus semper gloriosior vrbs quàm Sidon, & potissime propter magnum conuentum mercatorum in ea: erant quippe ibi famosæ nundinę concurrentibus illuc per mare gentibus multis de cuius laudibus multa ponuntur Ezechie. vigesimoseptimo. Et de hac vrbe fuit Dido regina, quæ Carthaginem magnam in Lybiam condidit fugiens tyrannidem fratris sui occiso viro suo Sichęo, quæ vrbs septuaginta annis ante vrbem Romæ condita est: vnde habitatores Carthaginis dicuntur Tyrij, scilicet.

Vrbs antiqua fuit Tyrij tenuere coloni. *Ostia.*
Carthago Italiam contra Tyberinaque longe.

vt ait Virgil. 1. Aeneidos. fuit euersa hęc ciuitas ꝑ Alexãdrũ, qa restitit ei ꝑꝑ Dariũ regẽ Persarũ, sed postea
K habitata est. Sidõ aũt erat olim lõga ciuitas, & angusta posita in litore maris, postea vero penit⁹ dissipata est: ita vt nõ relinquatᷣ ibi nisi vnũ casale, & ꝓuincia inter media erat ad quã Chrs ibat nũc. s. q̃ erat adiacẽs Tyro & Sidoni: nec enim lõge distabat terra, in qua nũc Chrs erat a Tyro, & Sidone: erat enim in Bethsaida, quæ est apud Capharnaũ, vt declaratũ est ꝑcedẽti ca. & erat Capharnaũ citra mare Galileę ad partẽ Occidẽtalẽ ei⁹, distat ab vrbe Tyri quasi leucis 20. aut parũ ampl⁹: a Sidone aũt distat quasi leucis 25. aut parum amplius, & est intermedia Galilæa inferior, q̃ vocat Galilæa gentiũ, de qua dicitᷣ Isa. 9. & supra 4. & ita ꝑ regionem

nem illam venit vsq; ad adiacẽtia loca Tyro,& Sidoni. De his dicit Remigius, Tyrus, & Sidon ciuitates sunt Chananæorum. nã Tyrus Metropolis fuit Chananæorum. Sidon terminus eorum respiciens ad Aquilonem.

Ad quid nunc Christus iuit in partes Tyri & Sidonis. Quæst. LVI.

QVAERETVR ad quid nunc Christus iuit in partes Tyri, & Sidonis. Dicendum, ꝙ fuit. Primo propter indignitatem Iudæorum. nam Pharisæi Christo indigni erant, qui eum persequebantur,& propter veritates ab eo dictas scãdalizabantur: ideo nunc iuit ad gentes ad tempus. Sic dicit
B Hieronymus: Scribis, & Pharisæis calumniatoribus derelictis, transgreditur in partes Tyri, & Sidonis. Sic etiam dicit Theophilus, postquam de escis Dominus docuerat videns incredulos esse Iudæos, fines ingreditur gentium: Iudæis enim infidelibus, salus ad gentes conuertitur. Secundo fuit, quia Christus volebat sanare mulierem Chananæam, quę manebat in terra Tyri,& Sidonis,& si illuc Christus non iret, forte mulier nunquam veniret ad Christum, & quia bone fidei mulier erat, voluit illuc ire, vt eam sanaret. Sic dicit Hierony. Scribis,& Pharisæis calũniatoribus derelictis, transgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidoniosque curaret. Et dicendum, ꝙ licet dicatur venisse Christus nunc ad fines Tyri,& Sidonis:
C vere tamen erat iuxta Tyrum, quia curata muliere ista declinauit Christus per latus maris versus Sidonem, & inde redijt in Galilæam. sic dicitur Marc.7. vbi posito isto miraculo sequitur. & iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galileæ.

Quomodo iuit nunc ad terram Gentilium, cum ipse præceperat Apostolis ne abirent in viam gentium, & Samaritanorum. Quæst. LVII.

QVAERETVR quomodo Christus iuit nunc ad terram Gentilium, quia dixit supra 10. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis. potissime quia
D inter omnes gentes nulli erant cum quibus minus liceret communicari Iudæis, q̃ Chananæi, quia cum alijs licebat habere pacem, vel recipere eos in seruos: Chananęos autem nulla conditione pati poterant inter se viuere, scilicet, neque amicitię, neque seruitutis, Deuter. 20.& tamen isti Tyrij,& Sidonij, ad quos nũc Christus venit Chananæi erant, cum ista mulier vocetur Chananæa. Aliqui dicunt, quòd nondum data erat lex illa de non prædicando Gentilibus: ideo licebat hoc fieri. Sed non stat, quia prius ponitur illud p̃ceptum datum q̃ ista itineratio Christi ad terram Tyri,& Sidonis, quia illud est supra 10.& illud patet ex ordine Marci, quia Mar.6. ponitur missio Apostolorũ, & potestas eis data, & Mar.7. ponitur hoc de itineratione in Tyrum,& Sidonem.
E Dicendum ergo, ꝙ post illud pręceptum datũ fuit: tamen Christo non erat illicitũ hoc agere, quia Chrs non arctabatur obedire præceptis suis, quia non erat illis subditus, neque poterat subijci, quia non potest quis subijci nisi maiori: & tamen Christus non erat maior seipso: ideo non obligabatur præceptis suis, sed discipuli obligabantur quando a Christo mittebant. Secundo, quia dato ꝙ teneret Christus illo præcepto nõ videret agere ꝯ illud. nã ibi vetuerat p̃dicare Gẽtilibus. nã intrare in ciuitates Gẽtiliũ, & Samaritanorũ dum non intrarent ad prædicandum licitum erat, qa ad comedẽdũ licitũ erat illuc intrare, sicut Christ⁹ semel misit discipulos ad quendam locum Samaritanorum, vt ei ibi pararent cibos,& Samaritani noluerunt recipere Christum in vrbe Luc.9.& interdum intrabant discipuli pro cibis in vrbes Samaritanorum, vt afferrent ad iter, sicut fuit Io.4. sed prædicare Gentilibus,& Chananæis illicitum erat: Christus autem nũc non prædicauit, sed solum curauit mulierem a dæmonio, ergo non egit contra legem illam. Tertio, quia illa lex intelligebatur de publica prædicatione, & nõ de occulta,& tamen occulte poterant discipuli aliqua pauca verba dicere Chananeis, si intrarent in vrbes eorum propter aliud,& ita Christus quando nunc iuit non intendebat prædicare, sed occultus trãsire. Quod patet, quia Mar.7. dicitur, abijt in fines Tyri, & Sidonis,& ingressus domum neminem voluit scire, & tamen si intenderet prædicare omnibus se ostenderet, vnde nec curationem facere intendebat, nisi magna foret mulieris importunitas: dixerat enim non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Sic dicit Chrysosto. considerandum autem, ꝙ quando ab escarum obseruatione Iudæos eripuit: tunc & Gentilibus viam aperit, sicut Petrus prius visus est in visione hanc legem soluere, & tunc mittitur ad Cornelium. siquis autem quærat cum discipulis suis dixerit in viam gentium ne abieritis, qualiter hanc ambulat viam, ei respondet dicens primum quidem illud dicemus, quoniam non erat obnoxius præcepto quod discipulis dederat. secundo, quia nec prædicaturus abijt, vnde Marcus dicit, quoniam occultauit seipsum.

Ad quid iuit Christus in terram Tyri, & Sidonis. Eo quòd Christus sæpe relictis Iudæis ibat ad Gentiles sanans eos, & hoc in opprobrium gentis Hebraicæ credere nolentis. Quæst. LVIII.

QVAERETVR ad quid Christus iuit in terram Tyri, & Sidonis cum ibi nihil egerit. Dicendum, quòd iuit illuc, vt mulierem istam sanaret, nam etiam si nihil aliud in regione illa faceret, istud erat sufficiens, vt huius itinerationis labores Christus sumeret: sic enim fuit quando Christus nauigauit in terram Gerasenorum, quia nihil ibi egit, nisi sanare duos arreptitios, & mox reuersus, quia incolæ rogauerunt, quòd recederet non audito verbo prædicationis eius supra octauo, & Marc. quinto, & Luc. octauo, & tamen pro illo bis transfretauit mare Galilęæ. Secundo fuit ad cõmendationem magnam virtutis fidei in Gentilibus, & opprobrium Iudæorum: ipsi enim videntes magna miracula nihil credere volebant, & Gẽtiles cum nihil adhuc vidissent magna credebant. & ita Christus in eis laudat valde fidem, sic patet supra octauo, in Centurione, qui Gentilis erat, & dixit, quod solo verbo poterat Christus absentem sanare, & dicitur, quòd Christus admiratus est fidem illius, & conuersus sequentibus se dixit, amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israel. & ita etiam nunc mulieri isti Christus dixit, o mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Tertio fuit, quia non solum sanauit istam mulierem, sed etiam aliquos alios sanauit: licet Euangelistę non expresserint, quia non omnia gesta Christi exprimuntur Ioan. vigesimo. Et ita tenet Hieronymus dicens, Scribis, & Phariseis calumniatoribus derelictis transgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidoniosque curaret. Et hoc verisimile est, quia ista curatio mulieris fuit iuxta Tyrum, & inde processit in Sidonem, quæ magis distabat, & erat illa terra Chananæorum, & postea redijt in Galilæam, Mar.7. scilicet, & iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonẽ ad mare Galilææ. & tñ nõ iret

Christus frustra in Sidonē, quia facilius erat redire de Tyro in mare Galilçæ, quàm ire inde in Sidonem, & postea redire in mare Galilçæ: cum plus distaret mare Galilçæ, idest, Capharnaum, vel Bethsaida a Sidone, quàm a Tyro, vt ostensum est supra quæstio. 56. & ita aliquos curaret in regione illa, & tamen etiam si non ageret, nisi sanare filiam Chananęę, & per hoc exprobrare infidelitati Iudæorum, satis erat ad itinerationem istam. sic dicit Remigius, scilicet, iuit autem vt Tyrios Sidoniosque sanaret, siue vt filiam huius mulieris a dæmonio liberaret, quatenus per eius fidem Scribarum, & Pharisæorum nequitiam condemnaret.

An ista mulier erat Chananæa. Et quòd Syria multas sub se continet regiones. Et decem sunt Syriæ. Quæst. LIX.

QVAERETVR de muliere ista, an erat Chananęa, & quomodo poterat esse Chananæa: nam videtur, ꝙ non erat Chananæa, quia Marc. 7. dicitur, quòd erat mulier ista Syrophęnissa genere.

Dicendum ad hoc, quòd mulier vere erat Chananæa, sicut hic dicitur. & etiam erat Syrophęnissa, nec vnum alteri repugnat, sed coincidunt. dicitur enim Chananæa, quia erat de genere Chananęorum, quæ gentes tenuerunt terram Iudæorum olim, & manebant adhuc in parte eius: dicitur autem Syrophęnissa genere, idest, de Syria phęnicis.

Est enim Syria magna regio comprehendens sub se multas regiones particulares: nam in Syria est tota terra Iudæorum, & Philisthinorum, & Ammonitarum, Moabitarum, & Idumæorum, & Damascenorū, & aliæ gentes multæ. Vnde ponunt esse decē Syriæ. Prima est Syria Mesopotamiæ, & est multum Aquilonaris, in qua habitauit Abraham antequam veniret in terram Chanaan, & ibi habitabat Laban, ad quem iuit Iacob Genes. vigesimonono cap. Secunda Syria est coniuncta isti, & est magis versus Meridiē, & vocatur Syria celes, vt patet secundo Regum decimo, & vocatur Celesyria, idest, Syria celes, vt aliquā do nominatur in libro Machabæorum, & in hac est ciuitas Metropolis Antiochia. Tertia Syria est Phęnicis, de qua nunc loquimur, eo ꝙ in ea est quædam parua regio, quæ vocatur Phenicia, a nomine conditoris, qui cœpit eam habitare, scilicet, Phęnice fratre Gathan, & in hac Phęnice est ciuitas Tyrus præcipua, & Sidon, & Anteradum, & Berithum, quod vulgariter vocatur, Baruth, & Tripolis, & aliæ vrbes, & est iuxta libanum, & mare. Sunt septem aliç Syriæ tendendo semper versus Meridiem, de quibus late dictum est supra 4. capi. qō. 120. & de hac Syria erat mulier hæc, & dicta est Syrophęnissa, idest, de Syria Phęnicis, vt non intelligatur, quòd esset de aliqua aliarum nouem Syriarum, & ita mulier ista erat Syrophęnissa, idest, de Syria Phęnicis, & erat Chananæa, quia Chananæi habitabant in regione illa.

Quomodo poterat esse Chananæa mulięr ista, quia Deus iusserat omnes occidi. Et quòd omnes populi terræ promissionis, qui erant septem nominantur quandoque Chananæi in scriptura licet gens Chananæorum esset vna de illis. Qō. LX.

QVAERETVR quomodo poterat esse Chananæa mulier ista, quia Deus iusserat Israelitis, ꝙ occiderent omnes Chananeos, Deuteronom. vigesimo. Et sic videtur, quòd nullus maneret de stirpe eorum. Dicendum, quòd tota terra, quæ data fuit Iudæis erat terra Chananæorum, quorum fuerunt se-

F ptem gentes, scilicet, Amorrhęi, Iebusæi, Euçi,
Ethæi, Pherezęi, Chananæi, Gergesæi: Deuterono.
septimo, & licet vna gens istarum septem specialiter
vocentur Chananæi; tamen etiam omnes gentes se-
ptem solent vocari gens Chananæorum, & terra, in
qua habitabant vocatur tota terra Chanaan. Istas se-
ptem gentes Deus promisit Iudæis eijcere ante faciē
eorum, & Iudæi ingressi in terram eorum occide-
runt reges multos ipsorum, scilicet, triginta vnum,
vt patet Iosue duodecimo capit. & tamen manebant
adhuc aliquæ gentes, & loca Chananæorum: noluit
enim Deus ad introitum Iosue occidere omnes Cha
nanæorum populos, quia terra erat magna, & Iudæi
non possent replere eam habitando: vnde crescerent
G bestiæ in terra non existente habitatore, & esset hoc
periculum: ideo successiue, & non simul voluit dare
terram Iudęis Exodi vigesimotertio. Manserunt au-
tem post mortem Iosue multa loca Chananæorum,
quæ non fuerant Iudæis tradita, Iosue decimotertio,
& Iudicum tertio, & iubebat Deus Israelitis, quòd nō
facerent pacem cum his gentibus, neque tenerent
eas in tributarias, sed occiderent, Deuteronomij vi-
gesimo: sed Iudæi noluerunt, sed aliquos subijciebāt
in tributarios, & contra illos non pugnabant. Et quia
tpe Salomonis fuit regnum Iudæorum in flore, tunc
omnes qui residui erant de populis Chananæorum
seruierunt Salomoni sub tributo tertio Regum no-
no, & secundo Paralipom. octauo, & ita manserunt
H in pace, & tamen erant adhuc multi Chananæi: nam
Philisthini erant Chananæi: etiam Tyrij, & Sidonij
erant de stirpe Chananæorum, ideo potuerunt vsque
ad tempora Christi durare Chananæi, & manebant
pręcipue in terra Tyri, & Sidonis: nam contra istos
non pugnauit Dauid, quia Hiram rex Tyri, & Sido-
nis fuit amicus Dauid, secundo Regum quinto: fuit
etiam postea amicus Salomonis: deditque ei ligna
pro templo Domini tertio Regum quinto, & secun-
do Paralipom. secundo. Et ita manserunt Tyrij, & Si-
donij semper securi contra Iudæos. vnde tempore
Christi adhuc erant Chananæi in regione illa. & ita
erat mulier ista Chananæa, & erat Syrophęnissa, id-
est, de Syria Phęnicis, quæ est terra iuxta Tyrum, &
Sidonem.

I

Quomodo Iudæi permittebant Chananæos istos manere in terra eorum, & an peccabant non occidendo eos. Quæst. LXI.

QVAERETVR quomodo Iudæi permittebant
Chananæos istos manere in terra, & an pecca-
bant. nam Deus vetuerat eis tenere illos in
terra faciendo cum eis aliqua fœdera, sed ꝙ
occiderent illos in ore gladij. Dicendum, quòd de
eis Chananæis, vt de Philisthinis, & qui habitauerūt
in alijs partibus terrę Chanaan esset aliter dicendum,
& tamen de Chananæis, qui erant in vrbibus Ty-
ri, & Sidonis, dicendum quòd non peccabant Iu-
dæi non expellendo eos de terra: nam Dauid, qui
K erat vir sanctus pacem cum illis habuit, & etiam Sa-
lomon habuit amicitiam: nam ipsi dederunt ligna ꝓ
templo Domini. 3. Reg. 5. & 2. Paralipo. 2. & dedit eis
Salomon viginti oppida in terra Galilçæ. 3. Reg. 9. &
hoc in mercedem pro lignis, quæ dederant, & scide-
rant, portauerantque per mare pro templo Domini:
ideo sequentibus Iudæis nō solum licebat pacem ha-
bere cum Tyrijs, & Sidonijs, immo non erat licitum
bella mouere contra ipsos, nisi illi delinquerent con-
tra iura amicitiæ contractæ cum gente Iudæorum.
Secundo dicendum, quòd non solum non pecca-
rent nunc non pugnando contra Chananæos, Tyrios,
& Sidonios, sed etiam si non pugnarent contra Phi-
listhinos,

liſthi nos,& alias gẽtes relictas de Chananęis, quia illud præceptum de occidendo Chananæos fuit a principio quando Iudęi ingreſſi ſunt terram, quandiu populus ille fuit in multiplicari,& tamen poſtea quando pauci erant ita,vt nec poſſent replere terram, non obligabantur pugnare contra Chananæos, quia fruſtra pugnarent, & expellerent eos de terra,cum ipſi non poſſent illam habitare, & redacta terra in ſolitudinẽ multiplicarent̃ ꝯ eos beſtię:nã iſta fuit cauſa quare Deus noluit oẽs illas gentes ſimul anno vno expellere de terra Exo.23.c.Et hoc maxime fuit poſt reditum Iudæorum de Babylone.nam erant pauci,& manebat terra multa habitanda, & ipſi erant tamquam populus nouiter veniens ad terram: vnde iam non competebant eis leges priores,ſcilicet, pugnare contra Chananæos ad expellendum eos de terra, ſed ſatis erat illis habitare in locis in quibus habitauerant ante captionem ſeu captiuitatem Babylonis. Tertio, & principaliter,quia nunc Iudæi, & tota terra Syriæ in qua erant Chananęi,erant ſub poteſtate Romanorum, qui ibi tenebant exercitus ſuos ad cuſtodiendum regiones ſub eorum imperio ſine rebellione, vnde non licebat iam Iudęis committere bellum aliquod contra Chananęos, aut contra alias gentes ſubditas Romanis,quia efficerentur per hoc hoſtes Romanorum,& delerent eos,& ita non agebant contra legem non pugnando,vel non occidendo Chananæos,quia non poterant, & tamen licet Iudæi ſeruarent pacem ad Tyrios,& Sidonios, Chananæos non recipiebant eos ad conſortium ſuum: vnde etiam ſi Chananæi vellent conuerti ad Iudaiſmum,& exercere cęremonias Iudęorum non permittebatur eis viuere inter illos quod permitteretur alijs gentibus.

Quare dicitur hic, quòd mulier iſta erat Chananæa, cum hoc nihil faciat ad miraculi oſtenſionem. Et quòd propter Iudæorum indignitatem Chriſtus quandoque Gentilibus beneficia præſtabat, quæ & illorum maiorem excitabant fidem.

Quæſt. LXII.

QVAERETVR, quare dicitur hic,quòd mulier iſta erat Chananęa: nam dato, quòd eſſet Chananęa potuiſſet ſubticeri, & ſatis erat oſtendi miraculum liberationis filiæ eius a dęmonio.

Dicendum,quòd intentio Euangeliſtæ fuit oſtendere de iſta muliere non ſolum, quòd erat Gentilis, ſed etiam,quòd eſſet Chananęa. Primo quia voluit oſtendere, quòd Chriſtus relictis Iudęis ad tempus iuit ad Gentiles propter eorum indignitatem, quia bonis operibus eius ſcandalizabantur, & ideo quando Chriſtus receſſit de terra Geneſareth, in qua Pharisęi,& Scribæ diſceptauerant cum eo de cibis,& mũditia corporali,non ſolum dicit Scriptura, quòd inde receſſit,ſed quòd venerit in partes Tyri, & Sidonis de quibus conſtat,quòd non erant Iudęi, & vt magis videatur,quæ gentes erant iſtę dicitur, quòd mulier illa cui beneficium præſtitit Chananæa erat, quod etiam Mar.expreſſit dicens eam genere Syrophęniſſam Marc. ſeptimo: nam Syrophęnices Chananæi erant. & hoc fuit,vt oſtendatur, quòd propter indignitatem Iudæorum tranſiuit Chriſtus ad benefaciendum aliquo tempore Gentilibus. nam etiam ita fuit in veteri teſtamento,quia interdum Deus mittebat Prophetas aliquos ad benefaciendum Gentilibus,& non Iudęis, ita Chriſtus inducit loquens contra Nazarenos Lucæ quarto, ſcilicet, multę viduæ erant in Iſrael ſub Elia, & tamen ad nullam earum miſſus eſt Elias,niſi in ſareptam Sidoniæ, & multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſeo, ſed nullus eorum cu-

A ratus eſt niſi Naaman Syrus.& hoc erat,quia illi Gentiles magis merebantur diuina beneficia quàm Iſraelitæ,ita & nunc exprimitur fuiſſe Chananęam mulierem cuius filia a dęmone liberata eſt, vt videatur, quòd tanta erat Iudęorum indignitas, quòd Chananęi erant digniores ad recipiendum diuina beneficia. Secundo fuit ad oſtendendum laudem fidei gentium ſupra fidem Iudæorum.cum enim quotidie miracula multa Chriſtus Iudæis faceret, adhuc non credebant in eum, ſed dicebant quod ſignum tu facis,vt credamus tibi? Ioan. ſexto. Gentiles autem firmiter credebant,& valde affecti erant, & ideo vbicunque
B faciebat Chriſtus miracula curãdo Gentiles aliquos: ibi magis elucet fides quàm vbi Iudæi ſanabantur, & ob hoc Euangeliſtæ curant exprimere de illis, quòd ſunt Gentiles, vt appareat opprobrium Iudæorum. ſic patet ſupra octauo, quando ſanatus eſt puer Centurionis. nam Chriſtus admiratus dixit ſequentibus ſe.amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael,& ideo intulit ibi contra Iudæos, quòd multi venient ab Oriente,& Occidente, & recumbent in regno Dei cum Abraham, Iſaac, & Iacob, & filij regni huius,ideſt,Iudęi eijcientur in tenebras exteriores.ſic etiam Luc. dicimoſeptimo, quando curati ſunt decem leproſi a Chriſto, & vnus ſolus redijt ad agendum gratias, conqueſtus eſt Chriſtus dicens:
C nonne decem mundati ſunt,& nouem vbi ſunt? non fuit inuentus,qui rediret, & daret gloriam Deo niſi iſte alienigena,& ſic nouem curati a lepra, qui Iudæi erant non redierunt ad gratias agendum, quia pauca deuotio in illis erat.ille autem decimus, qui alienigena erat redijt, & hoc Chriſtus clamat ad magnum opprobrium Iudæorum.ita nunc,quia excellens fides apparuit in muliere iſta antequam videret Chriſti miraculum,exprimitur quòd Chananæa eſſet, quia Chananæi erant gentes maxime abiectæ in cõſpectu Iudæorum, & illis plura mala quàm alijs gentibus Deus inferri iuſſerat.Num.trigeſimoquarto, & tamẽ ipſi fidem habebant,& Iudæi non,& ita erat magnum opprobrium ipſorum. Sic dicit Chryſoſtomus.ſ.dicit autem Euangeliſta mulierem Chananęam, vt
D oſtẽdat virtutem præſentiæ Chriſti. Chananæi enim qui expulſi fuerant, vt non peruerterent Iudęos, hi Iudæis apparuerunt prudentiores,vt exirent a terminis ſuis,& accederent ad Chriſtum.

Quomodo Matthæus,& Marcus videntur diſcordare. Et quem ordinem tenuerit Chriſtus in ſanando filiam Chananææ.

Quæſt. LXIII.

QVAERETVR quomodo poſſit ſtare, quòd Matthęus, & Marcus videntur hic diſcordare, quia Matthæus innuit hic, quòd fuerit factum iſtud in via Chriſto itinerante, nam dicitur mulier Chananæa de finibus illis egreſſa clamauit, & cum Chriſtus ei non reſponderet, dicunt ei diſcipuli,di-
E mitte illam,quia clamat poſt nos,& ſic illi itinerabãt, & mulier ſequebatur eos a tergo clamans. Marcus autem innuit, quòd fuerit factum in domo, Marc. ſeptimo.ſ.abijt in fines Tyri,& Sidonis, & ingreſſus domum neminem voluit ſcire.& non potuit latere; mulier enim ſtatim,vt audiuit de eo cuius filia habebat ſpiritum immundum, intrauit & procidit ad pedes eius,& rogabat eum &c.Et poſtea ſequitur,quòd Chriſtus conceſſit mulieri quod petebat, ergo in domo factum eſt,

Aliqui dicunt, quòd non eſt idem factum quod Matthęus,& Mar.narrant,& ſic potuit vnum fieri in via, alterum in domo.

Sed dicendum, quòd non ſtat: neceſſe eſt enim

poni,

poni, quòd sit idem factum, quia eadem ponuntur vtrobique, ita vt nihil videatur differre. nam vtrobique est mulier de partibus Tyri, & Sidonis, & Christus iuit in partes illas, & vtrobique pro filia rogat a dæmone vexata, & vtrobique Christus dicit de pane filiorum non dando canibus: non est ergo aliqua veri similitudo, vt duo facta sint. Itē patet efficacius, quia Matthæus, & Marcus ponunt eadem præcedentia, & subsequentia ad istud miraculum, ergo necesse est esse idem. nam hic dicitur, quòd Christus disceptabat cum Pharisæis, & Scribis, & sequitur, & egressus inde secessit in partes Tyri, & Sidonis. & Mar. 7. idem ponitur. nam descripta disceptatione Christi cum Pharisæis, & Scribis sequitur, & surgens inde abijt in fines Tyri, & Sidonis. Etiam sequentia sunt eadem, G quia postea ponitur infra in litera, quòd cum transisset inde Iesus venit secus mare Galileæ, & Marc. septimo, etiam post istud miraculum sequitur, & iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ, oportet ergo dici, quòd sit idem factum.

Dicunt autē alij, quòd idem miraculum est, & tamē inchoatum est istud factum in via, & completum est in domo, quia dicitur hic, quòd mulier Chananæa de finibus illis egressa clamabat. ergo principium miraculi fuit, quòd mulier egrederetur, & ita in via incępit. Sed non stat. quia Mar. 7. dicitur, quòd Christus abijt in fines Tyri, & Sidonis, & ingressus in domum neminem voluit scire, si tamen incępisset mulier clamare post Christum in via quando iam veniret ad domum non diceretur, quòd neminem voluit scire, quia iam scitum erat a muliere, quòd ipse venerat. Secundo, quia dicitur ibi, & non potuit latere. mulier enim statim, vt audiuit de eo intrauit: ergo principiū facti fuit in hoc, quòd mulier intraret ad Christum in domum, quia dicitur, statim vt audiuit, & tamen si in via clamare cępisset, non esset verum, quòd statim, vt audiuit intrauit in domum.

Dicendum ergo, quòd ordo in miraculo fuit, ꝙ Christus venit in partes Tyri, & Sidonis, & intrauit in aliquem locum terrę illius, & antequam intraret nemo sciebat quis veniret, cum vero peruenit in locum intrauit in domum aliquam, & iussit discipulis, quòd nemini dicerent quis erat, qui venerat, & tamen non potuit occultari, & ideo cum ista mulier Chananæa audisset, quòd Iesus venerat intrauit in domum, & procidit ad pedes eius petens, quòd sanaret filiam eius, ipse vero non respondit ei verbum quandiu in domo fuit, sed exiuit, & incępit itinerare cum discipulis, & illa quoque secuta est eum, & tunc clamabat miserere mei &c. & hic incipit narratio Matthæi, priora enim omisit Matthæus, & Marcus illa expressit. sequentia vero magis aperuit Mattheus, quàm Marcus. ista enim est Euangelistarum conditio, vt quod vni deest, alius suppleat. Sic dicit Augu. li. de concordan. Euangelistarum. affert autem aliquam repugnātię quæstionem, quòd Marcus in domo dicit fuisse K Dominum cum ad illum venit mulier pro filia rogans. Matthæus autem, vt posset intelligi de domo tacuisse, eandem tamen rem commemorasse. sed quoniam dicit discipulos Domino ita suggessisse, dimitte illam, quia clamat post nos, nihil videtur aliud significare, quàm post ambulantem Dominum, mulierē istam deprecatoriam vocem misisse. intelligendum est ergo dixisse Marcum intrasse vbi erat Iesus, cum eum prædixisset fuisse in domo, sed quia Mattheus ait non respondit ei verbum. dedit agnoscere, ꝙ ambo tacuerunt, & in silentio egressum fuisse Iesum de domo illa: atque ita cętera contexuntur, quę in nullo discordant. & ita quando Matthæus dicit hic mulie-

F rem egressam de finibus, intelligendum est, quòd incipit narrare ab eo tempore quo Christus exiens de domo itinerabat, & mulier quoque egressa est de finibus illis, idest, de loco illo, in quo fuerat Iesus, & subticet id quod in domo factum est.

Quare mulier ista clamans dicebat miserere mei. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR, quare mulier clamans dicebat miserere mei.

Dicendum, quòd mulier clamabat ex importunitate, vt audiretur saltem propter clamorem: nam fuerat in domo cum Christo, & cum procidens G ad pedes eius adorasset eum petens sanari filiam, non respondit ei Christus quidquam, sed egressus est quasi, vel dedignatus eam, vel indignatus contra eam, ita vt nihil ei vellet loqui, & ideo opus erat iam mulieri, vel desistere, vel importune agere, & ideo clamabat. a principio autem cum domum intrauit non clamabat, sed procidens adorabat Christum. Mar. 7. sed illo modo non obtinuit, ideo expediuit, vt alium modū tentaret, & hoc erat, quòd clamaret. Etiam clamabat ad ostendendum magnitudinem desiderij: non enim erubescebat clamare, quia nimis cupiebat id quod petebat.

Dixit autem miserere mei. non autem, quòd peteret aliquid sibi conferri, sed filiæ, & tamen dixit mise-
H rere mei. Primo ad ostendendum dolorem, & compassionem matris pro filia: suum enim reputabat incommodum quod filia patiebatur. Secundo, vt magis Christum moueret, cum ipsa causam illam tamquam suam susciperet.

Dixit autem miserere mei ad ostendendum humilitatem petitionis. nam non petiuit aliquid quasi ex merito, sed ex sola misericordia sibi præstari. Sic dicit Glo. nihil ex merito postulat, sed solam misericordiā Dei efflagitat dicens miserere: nec dicit miserere filię meæ, sed miserere mei, quia dolor filię dolor est matris, & vt magis eum ad compassionem moueat.

I *Quare Chananæa vocauit Christum filium David. Et quòd primi qui vocauerunt Christum hoc nomine, scilicet, filium Dauid fuerunt duo cæci. Quæst. LXV.*

QVAERETVR, quare vocauit eum filiūm Dauid. Dicendum, ꝙ ad honorem hoc dixit, & ad expressionem fidei suæ. nam volebat dicere eum esse Messiam: maximum enim bonum quod Iudęi expectabant erat Messias, quia illum dicebant futurum excellentiorem omnibus hominibus in sanctitate, & potestate spirituali, & istum putabant esse filium Dauid, quia ita Scriptura dicebat vt patet Io. 7. ꝙ de semine Dauid, & de Bethlehem castello, in quo ipse, idest, Dauid erat, venit Christus. cum vero viderunt Iesum facientem tot miracula, & tam stupenda,
K putauerunt eum esse Messiam. sic dicitur Io. 7. Christus quando venerit nunquid plura signa faciet, q̃ quę hic facit? quasi dicat non, ideo apparet istum esse Messiam, & ideo illi, qui credebant eū esse Messiam vocabant eum filium Dauid. Primi autem, qui hoc nomine vocauerunt fuerunt duo cęci. s. 9. qui clamabant dicentes miserere nostri fili Dauid, & deinde aliqui vocabant eum filium Dauid, & alij Christum. de primo patet supra 12. quando multa miracula faciens eijciendo dęmones, dixerunt quidam nūquid hic est filius Dauid? De secundo patet. Io. 7. vbi dixerunt quidam, nunquid hic est Christus? & tamen ad magnum honorem vocabatur filius Dauid, & ita quando pueri Hebræorum receperunt Christū in Ierusalem

rusalem cum honore magno die ramis palmarum, dicebant osanna filio Dauid infra 21.& Mar.11. De ista muliere dicendum, quòd cum essent Chananei isti in confinibus Iudeorum,& fama Christi esset valde magna, audierat forte quomodo apud Iudæos vocabatur filius Dauid, & ideo ita ipsa vocauit eum,& maxime credendum est, quòd audisset mulier ista miraculum illud quod fecerat Christus sanando duos cecos, qui ita eum vocabant,& hoc est verisimile, quia totaliter secuta est mulier ista exemplum illorum. nam illi ibant per viam clamantes post Christũ dicentes, miserere nostri fili Dauid, supra nono cap. & ita nunc ista mulier per viam clamabat dicens, miserere mei fili Dauid.

Alij dicunt, quòd mulier hæc dicendo ista confitebatur Christum esse Deum,& hominem; nam inquãtum vocauit eum Dominum ostendit eum Deum, cum vero filium Dauid dixit, ostendit esse hominẽ. Sic dicit Glo. magna fides Chananeæ hic notatur. Deum credit vbi Dominum vocat. hominem vbi dicit filium Dauid.

Quare Chananæa dixit filia mea male a dæmonio vexatur. Quæst. LXVI.

QVAERETVR, quare dixit filia mea male a demonio vexatur.

Dici potest vno modo, quòd fuit ad magis mouendum Christum: petebat enim misericordiam,& quia misericordia est de aliena miseria, ostendit miseriam suam. scilicet, quia filia sua valde vexabatur a dæmone. Sic dicit Glo. vt magis eum ad compassionem moueat totum ei dolorem enarrat dicens, filia mea male a demone vexatur, in quo vulnera medico detegit, & magnitudinem, & qualitatem, morbi magnitudinem cum dicit male vexatur, qualitatem cum dixit a demonio.

Sed dicendum, quòd dixit male vexatur, ad notandum conditionem demonis, qui torquebat eam, quia erat seuus nimis, ideo dure eam torquebat. Pro quo sciendum, quòd licet quilibet demon sit tantæ potestatis, vt possit occidere omnes homines si non impediatur a Deo, cum non sit potestas sub celo, quæ comparetur ei. Iob quadragesimoprimo, & quilibet etiam intense odit homines,& inuidet eis, quòd inferret quot mala posset, tamen quidam multum vexant homines, alij vero parum, & hoc est, quia parum, vel multum eis nocere permittũtur,& illi quibus multum nocere permittũtur vocantur demones seui, vel pessimi, & ita dicitur supra octauo capitu. de duobus arreptitijs, quòd erant seui nimis, & illa seuitia erat contra seipsos, & contra alios. de seipsis patet, quia vnus eorum concidebat se lapidibus Marc. quinto, & Luc. septimo, & manebant in montibus habitantes in sepulchris, & non vtebantur vestimento, vt patet ibidem. de sæuitia ad alios patet supra octauo, scilicet, quòd erant ita seui, quòd nemo audebat transire per viam iuxta quam ipsi manebant, scilicet, quia inuadebant omnes. Et ita dicitur Actuum decimonono, de homine, in quo erat demonium pessimum, quòd cum adiuraretur insilijt in duos adiuratores, & dominatus est eorum, ita vt nudi, & vulnerati effugerent de manibus eius. & demonium quod possidebat illum hominem vocatur pessimum, quia erat seuum faciendo dura. ita dæmon, qui vexabat puellam istam, erat seuus, & torquebat eam crudeliter, ideo dicitur, quod male a dæmonio vexatur.

A *Quare Christus a principio noluit respondere isti mulieri. Quæst. LXVII.*

QVAERETVR, quare Christus a principio noluit respondere mulieri isti.

Dicendum, quòd non fuit ex superbia aut indignatione, quia sic non responderet postea, aut saltem nõ laudaret mulierem,& tamen respondit concedendo petitum,& fidem mulieris valde laudauit. Sed fecit hoc primo, vt non daret occasionem Iudeis contra se loquendi: nam si faciliter concederet Gentilibus quod petebant, videretur ipse voluisse benefacere
B Gentilibus æqualiter, sicut Iudeis ideo, ex multis ostẽdit, quòd non faciebat prompte, sed cum magna difficultate. Sic dicit Hieronymus: non autem de superbia Pharisaica, nec de Scribarum supercilio non respondit verbum, sed ne ipse sententiæ suæ contrarius videretur, per quam iusserat in viam gentium ne abieritis. nolebat enim occasionem calumniatoribus dare. Secundo, & præcipue fuit ad probandam patientiam, & fidem mulieris: nam si impatiens esset, cum semel petens non audiretur desisteret, cum autẽ multum,& sepe clamans non exaudiretur, neque adhuc Christus ei verbum loqueretur, apparebat quòd patiens erat,& in fide constans credens se obtenturã,
C licet in primo verbo non obtinuisset, Sic dicit Glo. differendo,& non respondendo, patientiam mulieris, & perseuerantiam nobis ostendit. Tertio fuit, vt tribueret occasionem discipulis orandi pro ea: expediebat enim quòd discipuli pro ea peterent aliquid, quia non esset occasio ad hoc: non ergo respondit a principio. Quod patet, quia mox, vt discipuli pro ea petiuerunt respondit eis,& postea mulieri respõdit. Sic dicit Glo. ideo etiam non respondit, vt discipuli pro ea rogarent, ostendens necessarias esse preces sanctorum ad impetrandum.

Quare discipuli pro muliere rogauerunt. Qõ. LXVIII.

QVAERETVR, quare discipuli rogauerunt
D pro muliere.

Dici potest vno modo, quòd non rogauerunt pro illa, sed fatigati sunt importunitate eius,& petiuerunt a Christo, quòd expediret eam faciens, ne fatigaret eos clamoribus. Et hoc patet, quia non dixerunt Domine exaudi illam, vel præsta hoc illi, sed dimitte illam, id est, abijce eam, vel expedi a nobis, vt non sequatur nos.

Sed obijcietur, quia dicitur, quòd discipuli accedentes rogabant eum.

Dici posset, quòd discipuli rogabant non quidem pro illa, sed pro sepsis, s. vt non vexarentur importunis clamoribus. vnde non dicitur, ꝙ accedentes rogabant pro ea, sed rogabant dicentes, dimitte illam, qa clamat post nos. Aliter potest dici, ꝙ discipuli vere rogauerunt pro muliere, vt sanaretur filia, & hoc facie-
E bant moti ex pietate, cum viderent eam ex tanto desiderio clamare. Sed obijcietur, quia tunc non dixissent dimitte illam, sed sana filiam eius,& tamen dixerunt dimitte illam. Secundo, quia non expresserunt in petitione aliquid quod esset ex parte mulieris, sed ex parte sua, nam dixerunt, quia clamat post nos. ergo suam vexationem redimere volebant,& ita non peterent sanitatem, sed expeditionem. Tertio, quia si pro illa rogarent magis insisterent, & tñ ad primum verbum Christi substiterunt nihil vltra dicentes. Dicendum, ꝙ conueniẽter stat, ꝙ ex misericordia moti fuerint. Et ad primum dicendum, ꝙ dixerunt dimitte illam, quod quidem ad preces eorum pertinebat. nam poterat accipi dimitte, i. expelle, & poterat accipi dimitte,

mitte, idest, expedi, sed expedire magis importat cõclusionem negociorum, quàm repulsam, & ita ipsi nunc acceperunt dimitte. Aliquis autem diceret, ꝙ non poterat accipi hic dimitte, idest, repelle, quia ad hoc non erat necesse, ꝙ discipuli aliquid rogarent. qa Christus hoc faciebat cum nihil mulieri concederet. Sed dicendum, ꝙ satis erat causa ad rogandum hoc. s. quia Christus nec concedebat neque negabat, eo ꝙ non loquebatur verbum, & quia si non loqueretur ipse, semper videbatur mulier clamatura, rogarent ꝙ dimitteret, idest, abijceret eam dicendo recede. Sed dicendum, ꝙ non accipitur dimitte sic, sed pro expedi, vt dictum est. Secundo potest dici, ꝙ discipuli dixerunt dimitte quod significat repulsionem, non ꝙ vellent eam repelli, sed ꝙ non ausi sunt directe petere, ꝙ sanaret eam. Sic dicit Chrysosto. æstimo autem discipulos ad calamitatem mulieris esse tristatos, sed tamẽ non sunt ausi dicere da ei hanc gratiam, sed dimitte eam, sicut & nos cum volumus alicui persuadere multoties contraria dicimus, & tñ magis videtur, ꝙ ipsi aperte ostenderint ex modo suo loquendi quòd petebant sanitatem pro illa.

Ad secundum dicendum, quòd caute egerunt nõ exprimentes aliquid in petitione quod se teneret ex parte mulieris, sed quòd se teneret ex parte Christi, vt sic magis efficaciter suaderent; ac si dicant tibi expedit quod concedas ei quod petit, quia si non cõcedis (vt videtur) ista mulier non cessabit clamare post nos per viam, & fatigabit importunis clamoribus: ideo concede. & hoc verisimile erat, quia mulier in domo non exaudita non cessauit, sed Christum omnino recedentem de regione, & iam in itinere constitutum sequebatur, ideo sic videbatur actura semper quousque obtineret, vel valde Christum affligeret importunitate. Ad tertium dicendum, ꝙ Apostoli non institerunt in hac petitione, quia forte non erant nimis inclinati ad hanc causam, & ideo mox, vt Christus negauit cessauerunt. Vel potius, quia putauerunt sufficientem esse Christi responsionem: ideo non curauerunt, & ita apparet, ꝙ discipuli pro muliere rogauerunt, & tamen an pro misericordia erga eam, vel pro importunitate non apparet. Sic dicit Hierony. discipuli adhuc illo tempore mysteria Domini nescientes, vel misericordia commoti rogabant pro Chananæa muliere, vel importunitate eius carere cupientes. Si autem aliquis dicat, ꝙ in his verbis discipulorũ non apparet an rogarent pro ea, vel ꝙ Christus eam abijceret. Dicendum, ꝙ non stat, quia necesse est, ꝙ dicamus discipulos pro ea rogasse, vt sanaretur filia eius, quia Christus respondit, non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. si tamen discipuli peterent, ꝙ eam abijceret, non diceret Christus hoc, quia volebat dicere, ꝙ non licebat hæc illi præstari, sed solis Iudæis, quia ad illos ipse veniebat.

Quare Christus voluit nunc rogari a discipulis. Quæst. LXIX.

QVAERETVR, quare Christus voluit nunc rogari a discipulis: nam noluit mulieri loq quousque pro ea discipuli rogauerunt.

Dicendum, vt quidam volunt, ꝙ hoc fuit ad innuendum, ꝙ Deus vult, ꝙ nos adiuuemur orationibus sanctorum, & licet exaudire disposuerit nos, vult ꝙ exaudiamur illis intercedentibus, & ita nunc fuit de muliere hac. Sic dicit Glo. s. iõ non respondit, vt discipuli pro ea rogarent, ostendens per hoc necessarias esse preces sanctorum ad aliquid impetrandum. Sed obijcietur, ꝙ nõ significetur hoc, qa Christus non exaudiuit nunc mulierem precibus di-

F scipulorum, immo repulit eos, & ipsi cessauerunt. Dicendum, ꝙ conuenienter hoc designatur, quia licet in principali petitione non fuerit exaudita precibus discipulorum mulier, tñ in aliquo exaudita est, quia antequam illi loquerentur etiam si mulier clamaret non respondebat Christus aliquid, postquam vero discipuli rogauerunt pro ea, Christus respondit. Secũdo fuit ad magis se excusandum contra calumnias Iudæorum si dicerent, ꝙ Christus præstabat Gentilib[9] beneficia sanitatum. nam dici poterat, ꝙ magna importunitate mulieris factum fuerat, ita vt iam discipuli sui pro ea rogarent. Tertio fuit ad magis humiliandum mulierem, vt esset magis locus patientiæ eius, & fidei, & humilitati. s. ꝙ non putaret propter hoc sibi

G responderi, quia clamauerat, sed quia discipuli hoc rogauerunt.

Quomodo Christus dixit non sum missus nisi ad oues Israel, cum etiam redemerit Gentiles. Et ad quid faciendum venit, & propter Iudæos ne, an propter Gentiles sit specialiter missus. Quæst. LXX.

QVAERETVR quomodo Christus dixit non sum missus nisi ad oues, quę perierunt domus Israel. nam videtur, ꝙ etiam venit propter Gentiles, quia aliàs non redemisset eos. Dicendum. ꝙ Christus venit ad multa. s. ad redimendum, ad legem dandum, ad prædicandum, &

H ad miracula faciendum. De primo dicendũ, ꝙ Christus venit ad omnes homines, quia omnes homines peccauerant, & egebant redemptione, & omnes erãt capaces illius. ideo ad omnes redimendum venit, licet ipse dixit, ꝙ sanguis suus effunderetur pro multis. ita infra 26. & Mar. 14. Et tamen intelligitur pro multis efficienter, idest, quia non profuit omnibus, sed multis, & tñ sufficienter pro omnibus missus est, quia ad redemptionem omnium sufficiebat passio sua, & ita 1. Pe. 2. dicitur generaliter, Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum. ergo non specialiter pro aliquibus, sed pro omnibus. Idem patet ad Hebrę. 13. s. ꝙ sicut hostia, quæ offerebatur pro peccato populi, cremebatur extra castra, ita Christus, vt per

I sanguinem sanctificaret populum extra portam passus est.

De secundo dicendum, quòd Christus missus est tam pro Gentilibus quàm pro Iudæis, quia legem dedit, quæ ab omnibus obseruanda erat. infra 28. & Mar. 16. s. euntes docete omnes gentes. & illud, ite per vniuersum orbem, & prædicate euangelium omni creaturæ, & qui non crediderit condemnabitur.

De tertio dicendum, ꝙ Christus missus est tam pro Gentilibus q̃ pro Iudęis: in persona sua non erat prędicaturus Gentilibus saltẽ principaliter, sed Iudæis, & tñ per discipulos suos prædicaturus erat illis, quia misit eos ad prędicadũ oĩ creaturę Mar. 16. De quarto ẽt dicendũ, ꝙ non missus est Christus principaliter ad

K Gentiles, sed ad Iudęos, & tñ aliqua minus principaliter fecit inter Gentiles, vt hic sanando mulierẽ istã & seruum Centurionis, qui Gentilis erat, vt colligitur. s̃. 8. & Luc. 7. Et iõ dicendum vno modo, ꝙ Christus non fuit missus primo Gentilibus, sed Iudęis, & deinde ad Gentiles non recipientibus eum Iudęis. Sic dicit Hiero. non aũt dicit hoc quin ad gentes missus sit, sed quia primum ad Israel missus est, vt illis nõ recipientibus Euangelium, iusta fieret ad Gentiles transmigratio.

Secundo potest dici, ꝙ Christus in persona sua non missus est nisi ad Iudęos, & tñ in ministris suis missus est ad Gentiles. Primum patet, quia Christus viuens non discurrit ad prædicandum per terram gentium, sed

ſed per terram Iudęorum,& non ſolum ipſe, ſed nec etiam diſcipuli eius viuente eo prædicauerunt Gentilibus,quia ipſe vetuit ſupra 10.cap.ſ.in viam gentium ne abieritis,& hoc, vt non videretur ipſe prædicare Gentilibus viuens,ſi diſcipuli ſui prædicarent. Secundum patet,quia poſt mortem miſit diſcipulos ad prędicandum per totum orbem Mar.16.& quia maior pars Eccleſiæ congreganda erat de Gentilibus quàm de Iudęis,pòtius fuerunt Apoſtoli prædicantes Gentilibus quàm Iudæis, & ſic magis Chriſtus venit propter Gentiles quàm propter Iudæos, & ideo ſi aliqñ iuit ad Gentiles non erat publice nec de principali intentione quaſi non iret,& hoc fuit,quia Chriſtus fuit datus doctor Iudęis, ſicut diſcipuli fuerunt dati doctores toti orbi; ſic dicitur ad Roma.15.Dico autem Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circunciſionis, ideſt prædicatorem,& doctorem inter circunciſos.i.Iudæos,& nõ inter Gentiles,ſicut Paulus vocat ſe Apoſtolum gentium,& ſe accepiſſe Euangelium in gentibus,ſicut acceperat Petrus in circunciſione,ideſt,inter Iudæos ad Gala.2.& hoc fuit ad oſtendendum,ꝙ ille erat Meſſias:nam ſi Chriſtus prædicaret Gentilibus non putarent Iudæi eſſe illum Meſſiam, cum illis eſſet promiſſus, & non Gentilibus. vnde dicitur ad Roma.15.dico autem Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circunciſionis ad confirmandas promiſſiones patrum.Etiam vt oſtenderetur,quòd Eccleſia fundabatur de gente Iudæorum. ſicut dixit Chriſtus Ioan. 4.ſalus ex Iudæis eſt. gentibus autem nihil eſt debitum cum nihil fuiſſet promiſſum,ideo Chriſtus non prædicauit illis,ſed quòd miſerit diſcipulos ad prędicandum illis ex miſericordia fuit ad Roma.dicimoquinto gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum,ideſt,Chriſtus prædicauit Iudæis, quòd erat miniſter circunciſionis ad confirmandum id quod fuerat promiſſum patribus,ideſt,Abrahæ, & Dauid. Gentibus autem nihil fuerat promiſſum, ideo nonpoſſunt honorare Deum tamquam ſeruatorem promiſſi,ſicut Iudęi cum nihil eis promiſerit,ſed per miſericordiam,ſcilicet,quia cum nihil promiſiſſet,miſericorditer tamen redemit,& doctores illis dedit. Tertio poteſt dici,& adhuc melius,quòd Chriſtus principaliter non fuit miſſus niſi ad Iudæos, & tamen minus principaliter miſſus erat etiam ad Gentiles in perſona ſua, & ideo tota ſua operatio tam prædicando quàm miracula faciendo inter Iudæos fuit: inter Gẽtiles autem quaſi nunquam fuit:nam in terra Gentilium nunquam prędicauit,quia licet nunc venerat in terram Tyri, & Sidonis vbi erant Gentiles, non prædicauit ibi, ſed curauit mulierem iſtam ad magnam importunitatem, & quam cum magnis difficultatibus ab eo impetratum eſt. Etiam apparuit,quòd quãdo Chriſtus iuit in terram iſtam, noluit, quòd manifeſtus eſſet, ſed vt intrauit in domum voluit neminem ſcire illud, Marc.ſeptimo capitu.etiam miracula non fecit multa in regione hac, quia ſi aliqua alia fecit non ſcriptum eſt. Inter Samaritanos autem, qui quaſi Gentiles reputabantur, Chriſtus nunquam fecit miracula, & tamen prædicauit ſemel in quadam ciuitate Samaritanorum Io.4.ſed hoc fuit quaſi à caſu propter mulierem Samaritanam cui dixerat Chriſtus totum quod egerat, & venerunt viri de ciuitate, & rogantes eum nimis ſuaſerunt ei manere per duos dies in ciuitate,& ibi prædicauit, ſed miracula nulla ibi egiſſe legitur. Aliquando tamen Chriſtus ſanabat Gentiles,& prædicabat eis, ſcilicet, quando erant inter Iudæos, quia tunc etiam ſi multi Gentiles peterent ab eo ſanari ſanabat eos,quia videbatur hoc agere propter Iudęos, ſic patet Luc.decimoſeptimo, quando curauit decem leproſos: nam vnus eorum

A erat alienigena. Et tamen ſi ſoli Gentiles curandi erant, volebat Chriſtus rogari ſuper hoc a Iudeis,vt non videretur ęqualiter ſe habere ad Gentiles, & ad eos,ſed quòd honoraret magis gentem ſuam,ſic fuit quando curauit ſeruum Centurionis, qui erat Gentilis:nam ſeniores Iudęorum venerunt ad rogandum Chriſtum ſuper hoc,ſcilicet, Domine dignus eſt,vt ei hoc pręſtes.diligit enim gentem noſtram: nam & Synagogam ipſe ędificauit nobis Luc.ſeptimo. Et hoc conſonat propoſito: nam dixit Chriſtus, quòd non erat miſſus niſi ad Iſrael, & quòd non erat bonũ ſumere panem filiorum,& dare canibus,& cum mu-
B lier dixit,quòd catelli comedunt de micis,quę cadũt, laudauit Chriſtus verbum eius quaſi bene diceret, & conceſſit quod petebat, & tamen mulier iſta innuit, quòd non erat bonum dare panem ita principaliter canibus,ſicut filijs, quod erat ſumere panem filiorũ, & dare canibus, & tamen quod daretur aliquid de micis cadentibus non erat inconueniens, & ita volebat dicere,quòd non deberet Chriſtus ita principaliter prædicare Gentilibus,ſicut Iudæis,vel facere miracula inter eos,& tamen,quòd de plenitudine illa quã dabat Iudęis daret aliquid paruum quaſi micam cadentem Gentilibus non erat incõueniens, & ita ipſa petebat,quod & Chriſtus conceſſit.

C Quarto poteſt dici ad tollendum omnes calumnias,& valde bene,quòd Chriſtus non erat miſſus niſi ad ſolas oues Iſrael: nec principaliter nec minus principaliter,& tamen poterat ire ad Gentiles ſi vellet,ſed non pertinebat ad onus miniſterij ſui,quaſi dicat, obligabatur Chriſtus prædicare Iudæis ſane intelligendo,ideſt,neceſſe erat,quòd prędicaret eis, & faceret miracula inter illos, quia promiſſum erat patribus, & ad verificandas promiſſiones iſtas neceſſe erat quod fieret. Et ſic dicitur, quòd Chriſtus miſſus erat ad oues Iſrael,ideſt,neceſſe erat,quòd veniret ad eas,quia promiſſus erat illis, ad Gentiles autem non erat miſſus,ideſt,non erat neceſſe,quòd iret, quia nõ fuerat promiſſus illis,ſed poterat ire ex miſericordia, ſic dicitur ad Roma.decimoquinto:dico autem Dominum Ieſum miniſtrum fuiſſe circunciſionis ad cõ-
D firmandas promiſſiones patrum,ideſt,datus eſt Chriſtus ad miniſtrandum in circunciſione,ideſt,inter circunciſos,& hoc ad cõfirmandas promiſſiones, ideſt, ad verificandas ipſas,& ſequitur,gentes autem ex miſericordia honorare Deum,ideſt, non benefecit eis quaſi ex debito promiſſionis,ſed quia miſertus eſt earum. Et ita eſt verus ſenſus non ſum miſſus &c.ideſt, non eſt officium meum ire niſi ad Iſrael:nec oportet ad alios ire,& tamen poterat ire ad gentes ex miſericordia,& ita non fecit. Nam ſi eſſet ſenſus: non ſum miſſus,ideſt,nõ licet mihi ire, vel diffinitum eſt,quòd non irem niſi ad oues, quę perierunt domus Iſrael, nullo modo prędicaſſet nec miracula feciſſet inter gentes etiam minus principaliter, ſic ergo Chriſtus ſignificauit hic,quòd non erat officium ſuum facere
E miracula inter Gentiles, & non quòd eſſet ei illicitũ illa facere,quia tunc non faceret ea, & tamen tunc immediate fecit,& iſte eſt verus ſenſus.

Quare dicitur niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.
Quæſt. LXXI.

QVAERETVR, quare dicitur niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.

Dicendum,ꝙ Chriſtus venit ad reparandum hoĩes,ſi igitur aliqui erant, qui reparatione non indigerẽt nõ venit ad vocãdũ illos, & qa egẽtes reparatione ſunt,q erãt, & pereũt dr̃ ad oues, quæ perierunt, & non debet intelligi, ꝙ aliquę oues perijſſent,

periissent,& alię non. quia Christus venit, vt peccatores saluaret, sed nemo erat, qui non peccasset, ideo nemo erat, qui Christi reparatione non indigeret, sic dicit ad Roma. 3. Apostolus. omnes peccauerunt, & omnes egent gratia Dei. sed intelligitur ad oues, quæ perierunt domus Israel, idest, ad omnes oues Israel, quę perierunt, idest, quia omnes perierunt.

Secundo potest dici, ꝙ Christus loquitur de illis, q per suam prædicationem corrigebantur, a vitijs: nam licet omnes indigerent Christi redemptione, quia saltem originale contraxerant, tñ aliqui erant iusti, q non egebant admonitione, vt a vitijs recederent, & isti non vocantur oues errantes, neque istos reuocabat Christus ad bonum, quia in bono erant, sed solos peccatores, & sic dixit ipse supra 9. & Luc. 5. non veni vocare iustos, sed peccatores ad pęnitentiam: nam licet iusti vocentur ad aliquid, idest, ad documenta noua fidei, & ad maiorem perfectionem vitę, & ad legem nouam recipiendam, & obseruandam, & ad redemptionem recipiendam, tamen ad pęnitentiam non vocantur, quia non habent, de quo eos pęnitere necesse sit.

Tertio potest dici, quòd Christus dixit hoc ad ostēdendum se esse pastorem: nam ipse est pastor animarum nostrarum 1. Pet. 2. & est pastor bonus Io. 10. cap. & ad pastorem conuenit congregare dispersas oues, & errantes, ita Christus nunc dicit, quòd venit ad oues, quę perierant, idest, quæ errabant separatæ a grege, & iste est modus suus loquendi, sic patet Luc. 15. de illo, qui habens centum oues si perdiderit vnam, relinquit nonaginta nouem in deserto, & vadit quærere vnam, quæ perierat, & ita vocatio peccatorum ad pęnitentiam per Christi doctrinam erat oues pereuntes congregare, sic dicitur eod. cap. quòd gaudiū est in cęlo super vno peccatore pęnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pęnitentia.

Quare discipuli non rogauerunt Christum efficaciter pro muliere, sed cessauerunt. Et quòd licet Christus non missus esset ad Gentiles tamen ex pietate, & misericordia eos iuuare poterat. Quæst. LXXII.

QVAERETVR, quare discipuli non rogauerunt Christum efficaciter pro muliere, sed ad primam Christi responsionem cessauerunt. Dici potest vno modo, quòd discipuli non habebant nimis fixum in animo istud factum, velut parum attinens ad eos, quia forte non mouebantur nisi pro vexatione quam mulier eis faciebat clamando, & ideo primo repulsi non curauerunt insistere. Vel forte ex quadam leui compasione moti, & quia motus erat leuis debiliter refriguit. Secundo fuit, & pręcipue propter Christi responsionem: nam dixit non sum missus &c. ex quo putauerunt forte discipuli, quòd illicitum erat hoc fieri, ideo non institerunt scientes, quòd Christus non ageret id quod malum erat, & tamen non excludebatur petitio mulieris per Christi responsionem. nam licet non esset officiū Christi prædicare Gentilibus, nec ad hoc missus esset, vt ostenssum est supra quæst. 71. tñ poterat hoc facere ex pietate & misericordia, & hoc precari ipsis liceret, & tñ forte non intellexerunt vim responsionis Christi, sicut multa alia manifestiora non intelligebant, & ita tacuerunt. Tertio, quia dato, quòd crederent non obstante responsione Christi licere curare filiam mulieris, crediderunt forte, ꝙ non erat voluntas Christi hoc facere, ideo non institerunt. Quarto, quia forte fuit voluntas Christi, quòd ipsi non peterent amplius, quia non expediebat, nam si peterent

F aut Christus concederet quod petebant, aut non. si non concederet, repelleretur totaliter mulier, quia non concederet mulieri quod eis negabat, quia hoc esset repugnare sibi. si autem concederet quod ipsi petebant, tunc nō appareret fides mulieris, quia fides, & patientia mulieris apparuit in hoc, quòd toties repulsa non destitit, & mordaciter tacta non respondit dure, sed omnia tolerauit: hæc autem ostendi expediebat, vt per hæc mereretur mulier recipere quod petebat, & esset fides, & virtus quam Christus laudare posset, sed non possent hæc apparere si Apostoli pro ea tandiu rogarent quandiu obtinerent, ideo voluit Christus, quòd discipuli desisterent rogare pro ea, & ipsa continuat preces.

G *Quare post exclusam discipulorum petitionem, accessit mulier. Quæst. LXXIII.*

QVAERETVR, quare post exclusam discipulorum petitionem accessit mulier, & adorauit Christum dicens, Domine adiuua me. Dicendum, quòd fuit, Primo, quia vidit tempus esse ad loquendum. nam ante hoc Christus nolebat loqui verbum, & ideo mulier quasi conquesta clamabat post eum, & discipulos, vadens & non accedens. non enim proderat accedere cum ipse nolebat respondere: ideo, satis erat clamare, vt importuno clamore eum fatigaret, nunc vero, quia loqui cęperat orantibus discipulis putauit, quòd etiam sibi re-
H sponderet, ideo accessit, vt loqui posset commodius. Secundo fuit, vt magis importune Christum incitaret: nam ante hoc mulier clamabat post Christum, & tamen verecundia sexus sui seruata accedere ad Christum, & discipulos non audebat, sed post eos clamabat, videns autem nunc, quòd illa importunitas non sufficeret, voluit maiori vti, & ita se ingessit accedens inter discipulos ad Iesum, sic ēt fecit, quia vidit ꝙ maiori īportunitate opus erat, cū nec discipuli petentes pro ea exaudirentur. Sic dicit Chrysost. quia mulier vidit nihil posse Apostolos, cum verecundia effecta est bona inuerecundia: antea enim nec in conspectu venire audebat, nunc autem propius accedit. Tertio fuit, vt adiuuaret dictum discipulorum: dixerāt enim
I dimitte illam qa clamat post nos, in quo innuebāt, ꝙ saltem ad redimendum vexationem propriam deberet Christus exaudire, quo intellecto voluit mulier magis importuna adhuc esse, vt sic facilius obtineret, & ita accessit ad Iesum ad quem prius in itinere non accesserat. Dicendum autem, ꝙ adorauit ad magis eū flectendum per obsequium, quia magnus honor erat adorare eum. Dixit autem Dñe adiuua me, qa designauit per hoc in ipso esse potestatem faciēdi quod petebatur, & non esse opus, ꝙ ipse ab alio peteret, vnde non dixit, Domine ora pro me, sed adiuua me. Sic dicit Chrysosto. ideo non dixit Dñe roga, vel deprecare Deum, sed Domine adiuua me: sic Deo loqui solemus dicentes, Domine ad adiuuandum me festina.

K *Qua adoratione nunc mulier Christum adorauit, & an peccauit adorando. Quæst. LXXIIII.*

QVAERETVR quali adoratione nunc mulier Christum adorauit, & an peccauit eum adorando. Dicendum, ꝙ fuit adoratio latriæ, quæ Deo debetur, quod apparet ex eis, quæ petebat, & dicebat: nam talia petebat ab eo qualia non potest quis concedere nisi Deus. s. sanare puellam a dæmone, & credebat, quòd ille illud pręstare poterat, quia non petebat, quòd ipse oraret Deum pro ea, sed quòd adiuuaret eam, idest, quòd ipse efficeret, etiam vocauerat

vocauerat eum filium Dauid, idest, Messiam & nunc Dominum vocat, & ad extremum, vt Deum adorauit. & ita (vt ait Chrysosto.) ideo non dixit roga Deũ pro me, sed adiuua me. Ad secundum dicendũ, quòd non peccauit, sed potius meruit adorando: nam adoratio Deo debetur, sed mulier hæc agnoscebat per fidem Christum esse Deum: ideo rectè faciebat adorã do, quia debita erat illi adoratio: immo peccarent illi, qui agnoscentes Christum esse Deum non adorarẽt eum, sicut ad Roma. 1. Apostolus arguit Gentiles, qui cum agnouissent Deum, non vt Deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & sequitur, quòd propter hoc tradidit eos Deus in reprobum sensum, & ita ista mulier laudatur, quia Christũ adorauit, immo per hoc vr̃ meruisse, quòd Christ⁹ ei inciperet loqui, qui prius non locutus fuerat verbũ.

Quare Christus dixit non est bonum sumere panem filiorum, & quid in hoc significauit. Et quare Gentiles canes a Christo appellantur. Quæst. LXXV.

QVAERETVR, quare Christus dixit non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus, & quid significauit in hoc. Dicendum ꝙ per filios ostendit Iudęos, & per canes omnes Gentiles, & maxime Chananæos, qui apud Iudæos habebantur magis despecti, & exosi quàm cęterę gentes, & plura mala Deus illis inferri iussit quàm alijs gẽtibus Deuteronom. 20. Et dicuntur Iudęi filij, quia nutriti sunt a Deo in cultu suo, & fecit eos hæredes nationum, & terrarum, elegitque eos de omnibus populis tamquã filios: vnde non solum filios, sed ẽt primogenitum filium vocauit Deus Israel Exo. 4. q̃n loquitur ad Pharaonem Moyses ex parte Dei. s. dimitte filium meũ primogenitum Israel, vt sacrificet mihi, alioquin ego occidam primogenitum tuum. Gentiles aũt erant, vt canes enutriti in sordibus idolatriæ comedentes carnes, & sanguinem sacrificiorũ, vt exprobrat eis Moyses in cantico Deut. 32. s. surgant, & opitulentur eis. s. dij de quorum victimis adipes comedebant, & bibebant vinum libaminum. Sic dicit Glo. filij sunt Iudæi generati, & nutriti sub cultu vnius Dei per legem, panis est Euangeliũ, & miracula, & alia, quę ad salutẽ nostram pertinẽt: non est ergo conueniens, vt a filijs auferantur, & dentur gentibus, quæ sunt canes. Sic dicit Chrysosto. canes aũt Gentiles ꝑ idolatriam dicũtur, qui esui sanguinis deditii cadaueribus mortuorum vertuntur in rabiem. Vel canes vocantur, quia erant contemptibiles. Sic dicit Theophilus: canes autem vocat Gentiles tamquam a Iudęis sceleratos reputatos: panem vero dicit benedictionem quod filijs, idest, Iudęis Deus promisit. Dixit aũt hoc Christus ad ostendendam mulieris patientiam, & humilitatem, erat quippe dura contumelia canem vocare ad quod tñ mulier nihil mordaciter respondit neque indignata est, sed humiliter confessa est se esse canẽ, & quia decebat experiri mulierem istam per omne genus virtutis, vt sic appareret quid in ea commendandum esset, fuit conueniens, quòd Christus hoc ei diceret.

Ad quid proderat istud verbum Christi in proposito suo, scilicet, non est bonum &c. Quæst. LXXVI.

SED quæretur ad quid proderat istud verbum Christi in proposito suo, quia per hoc videtur ipse velle repellere mulierem, vt non concederet quod petebat illa, & tamen non erat cõueniens ratio: nam panis filiorum non est dandus canibus, idest, illud quod filij comedere debent (si non

A habent aliud) non est dandũ canibus, & tamen si copia panis est non est inconueniens, quòd detur filijs, & quod detur canibus, & quòd neutris deest, ita erat hic, quia potestas faciendi miracula in Christo erat infinita, & ideo licet faceret miracula multa inter Gentiles, nihil deesset quod daretur Iudæis, & econtrario.

Dicendum vno modo, quòd verum est, quòd nõ concludebat ista ratio, & tamen dicebat illam Christus, vt esset locus mulieri ad respondendum, & per hoc ostenderet suam fidem: nam non poterat ad hoc respondere nisi, quòd Christus sufficienter pro omnibus habebat panem, tam pro filijs quàm pro cani-

B bus, & ideo quòd sine præiudicio filiorum poterat dare canibus etiam ad saturitatem, & tunc appareret magna fides mulieris, quæ talia de Christo arbitrabatur. Secundo, & melius dici potest, quòd Christus nõ dixit hoc ad ostendendum, quòd nihil dandum erat de pane cãnibus, sed vt ostenderet, quòd iniustum erat, ita cito prouideri canibus, sicut & filijs, & quia nunc erat tempus quo prouidebatur Iudæis, qui filij erant, adhuc non erat tempus prouidendi canibus, sed postea prouideretur eis, & istud expressit Marcus. s. sine prius saturari filios: nam est vanum sumere panem filiorum, & mittere canibus, idest, quandiu pascuntur filij non est mittendus panis canibus, sed post

C quam illi saturati fuerint, quod illis superest dandum est canibus, ita nunc Christus docebat Iudæos, & miracula faciebat inter eos, & non erat expletum tempus quo eis prædicandum erat, ideo non erat conueniens conuerti ad gentes ad pręd icandum illis, & faciendum miracula inter eas. Et ad hoc respondit mulier, & non in sensu pręcedenti dicens. nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa. s. non solum est tempus dandi panem canibus post cibum filiorũ, sed etiam dum illi pascuntur, licet non principaliter detur panis canibus, sed filijs, quia dum pascuntur filij comedunt canes de micis, quę cadunt de mensa. & tamen Matthæus subticuit hic illud quod expressit Marc. scilicet, sine prius saturare filios, & ideo non apparet quomodo verbum Christi sit ad propositum nec responsio mulieris: si enim staret sensus pręcedẽs

D non respondisset sic mulier, sed diceret, Domine tu habes sufficientem panem pro filijs, & pro canibus, ideo potes dare canibus etiam ad sufficientiam sine pręiudicio filiorum.

Quare Christus differebat sanitatem tamdiu, cum illud apud se disposuisset. Ex quo potissime docemur perseuerãdum esse in orationibus, quia aliquando exaudietur, qui statim non exauditur. Quæst. LXXVII.

QVAERETVR cum Christus disposuisset concedere mulieri quod petebat quare tãdiu differebat, & negabat excusando.

Dicendum. ꝙ primo fuit ad augmentũ

E meriti mulieris. nam quanto tardius exaudit in aliquo, in quo exauditurus est: tantomagis oramus eum ex charitate, & diuturniorem spẽ habemus ad ipsum, & tamen quandiu magis oramus, cum ex charitate faciamus magis meremur: nam tam oratio multiplicata quàm spes diuturna virtutis opera sunt, quæ tãto maiora sunt quanto magis perseuerant. Et ideo vtile est homini interdum tarde exaudiri, si aliquando exaudiendus est. Secundo, & principaliter fuit, vt mulieri esset locus dicendi ea, quæ dixit: nam ostendit in verbis fidem suam, & humilitatem, patientiam, & perseuerãtiam, quæ non potuisset ostendere si Christus illico concederet quod ipsa petebat. Tertio fuit, quia Christus volebat laudare fidem mulieris istius, vt per hoc cęteros alliceret ad habẽdum fidem,

& tamen

& tamen non potuiſſet illam conuenienter laudare
niſi apparuiſſet,& non potuiſſet apparere ſi non dif-
ferretur exauditio:ideo debuit exaudiri tarde.Quarto
fuit ad inſtruendum nos in oratione, ꝙ ſimus perſe-
uerantes,& longanimes,vt non ſtatim ceſſemus ora-
re,licet non exaudiamur,ſed perſeueremus pulſantes,
quia aliquando exaudiet,qui ſtatim non audit. Quin-
to fuit ad placandum aĩos Iudęorum, vt non videret
Chriſtus ęquales eos facere Gentilibus : nam Iudæis
mòx concedebat quod petebāt circa miraculorum
operationem:immo & ſępe eis non petentibus mira-
cula faciebat,ſicut in ſaturatione turbarum præcedē-
ti cap.& ſequenti. & in conuerſione aquæ in vinum
Io.2.& in alijs multis.Si aũt ſtatim huic mulieri con-
cederet,quod petebat,videretur eam Iudeis æquare,
iō multum diſtulit,& quaſi ex importunitate cōceſ-
ſit.Sexto fuit ad opprobrium Iudęorum, vt differen-
do exauditionem appareret fides magna mulieris
iſtius qualis non erat in Iudæis,licet illi quotidiana vi
derent miracula:iſta aũt mulier forte nullum viderat,
ſed ſolum audierat.De hoc dicit Theophilus.ideo āt
Dñs non ſtatim exaudit,ſed gratiam differt,vt oſten-
dat mulieris fidem conſtātem,& vt diſcamus non ſta
tim deficere cum oramus,ſed vt ſiſtamus donec acci-
piamus.Sic etiam dicit Chryſomus,ꝙ pp hoc aũt tar-
dauit.pręſciebat enim eam hęc dicturam,nec occulta
ri voluit tantam mulieris virtutem ſimul,& vt Iudęis
oſtenderet,ꝙ non ęqualiter eis dabat,ſed & alienige
nis ſanitatem,& vt patefacta mulieris fide magis pate-
fieret infidelitas Iudęorum.

Quare mulier dixit,nam & catelli edunt de micis,& an in hoc repugnauit verbo Chriſti.Et quando Iudæis, & Gentilibus beneficia collata ſunt abundanter.
Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR, quare mulier dixit: nam & ca-
telli edũt de micis,& an in hoc repugnauit ver-
bo Chriſti.Dicẽdũ ad primũ,ꝙ mulier oſtendere vo-
luit,ꝙ hoc miraculũ fieri eſſet conueniẽs,qa Chriſtus
dixerat nō eſt bonũ ſumere panem filiorũ, & dare ca-
nibus.quod videbatur eã excludere: ipſa aũt dicit,ꝙ
fieri pōt qa non petit ipſa,ꝙ ſumatur panis filiorũ,&
detur ei,ſed ꝙ ſicut canes comedunt micas cadentes
de menſa,ita ei non concedantur miracula,& benefi
cia ad abundantiã,ſicut Iudæis,ſed mica vna.i.iſta cu-
ratio filiæ a dęmonio.Sic dicit Theophilus.q.d.Iudęi
panem totum habent.ſ.deſcendentem de cęlo,& tua
etiam beneficia.ego autem micas poſtulo, ideſt, mo-
dicam beneficij partem. Etiam per hoc directe reſpō
dit ad id quod dixit Marcus.ſ.ſine prius ſaturare filios:
nam Chriſtus non negabat abſolute eſſe aliquando
facienda miracula, & prædicationem diffundendam
Gentilibus,ſed ꝙ non eo tempore, quo Iudęis, quia
prius ſaturandi ſunt filij, deinde panis dabitur cani-
bus,qui ſuperfuerit:ipſa autẽ dicit, ꝙ etiam dum filij
paſcuntur comedunt canes de pane:non quidem de
pane integro,ſed de micis cadentibus de menſa, &
ideo licet ipſa canis eſſet volebat habere micas,qa ha
bere licebat, ſicut cani. Secundo dixit hoc mulier,
quia putauit verbum Chriſti eſſe in fauorem eius:
nam in numero canum conſtituebat eam Chriſtus
dicens,non eſt bonum ſumere panem filiorum, & da
re canibus, & tamen canes non ſunt prorſus alieni,
ſed ſunt de familia Domini,& panis eis aliquando da-
tur: ideo mulier dixit, quòd ſaltem in numero ca-
num daretur ei panis, ideſt, non de pane integro, &
ſuper menſam, ſed de micis cadentibus ſub menſa.
Sic dicit Chryſoſtom.ipſe tamen nominauit: hæc au
tem & opus canis adiecit,ac ſi dicat.Si canis ſum non
F ſum aliena, canem me dicis, ergo nutri me, vt ca-
nem non poſſum relinquere menſam Domini mei.
Tertio fuit,vt mulier oſtenderet in hoc humilitatem
ſuam, quia non dedignabatur vocari canis a Chriſto
vt per hoc non repelleretur: nam & magis humilia-
uit, quia Chriſtus vocauit eam canem, ipſa autem
de catellis ſe dixit, & tamen catelli ſunt parui canes
minoris vtilitatis quàm magni canes, quibus vt cu-
ſtodibus gregum, vel domorum datur panis: catelli
autem qui fere nullius vtilitatis ſunt, nullo bono di-
gni ſunt, & tamen adhuc hi comedunt de micis ſub
menſa Domini, & de numero catellorum ſe conſti-
tuit: erant quippe verba Chriſti valde pungitiua, quia
duo contraria miſcebat, ſcilicet, quia Iudæos valde
G laudabat, ita vt eos filios diceret, & Chananæos val-
de deprimebat, ita vt canes appellaret, & tamen vtrũ
que ſuſtinuit æquo animo mulier. Sic dicit Chryſo-
ſto. vide mulieris prudentiam qualiter nec contradi-
cere auſa eſt, nec triſtata eſt in aliorum laudibus, nec
moleſtata eſt in proprio conuitio.

Ad ſecundum dicendum, quòd verba mulieris
in ſententia non repugnant verbis Chriſti: nam Chri
ſtus dixerat non eſt bonum ſumere panem filiorum,
& dare canibus: illa autem conceſſit hoc, & dixit,
quòd licet non daretur panis integer canibus, ſicut
filijs, & ſuper menſam, tamen concedebatur cani-
bus comedere micas panis cadentes ſub menſa, &
hoc Chriſtus non negauerat.

H Sed tunc dicetur, quòd reſponſio Chriſti non
erat ſufficiens ad elidendum mulieris petitionem.

Dicendum, quòd verum eſt, quia nec intendebat
omnino repellere, ſed concedere: intendebat tamen
differre: iſtud autem erat conuenienter dictum, quia
mulier non poterat reſpondere ad hoc niſi oſtenden-
do magnam humilitatem, & patientiam, & fidem,
& hoc Chriſtus volebat oſtendi. Ita etiam dicen-
dum eſt accipiendo verba Mar. ſeptimo, ſcilicet, ſi-
ne prius ſaturare filios. in quo Chriſtus innuere vide
batur, quòd aliquando futurum eſſet tempus quo
Gentiles velut canes comederent de pane ſaturatis
iam filijs, ſed nunc nondum erat tempus: mulier au
tem reſpondit, quòd etiam dum comedebant filij
poterant comedere canes: non quidem de pane inte
I gro, ſed de micis cadentibus: nam interdum dan-
tur canibus panes integri, vt iam ſaturatis homini-
bus, ſi ſuperſint panes integri, qui non ſint neceſſarij
dantur canibus, & tamen dum homines comedunt
non dantur canibus, niſi ea quæ cadunt, ſed hæc non
erant contraria verbis Chriſti, quia Chriſtus innuere
volebat, quòd aliquo tempore Gentilibus dandus
eſſet panis ad ſaturitatem, ſicut nunc Iudæis, ſcilicet,
quando Apoſtoli cęterique diſcipuli prædicarent per
totum orbem, & in omnibus locis facerent miracu-
la multa, ſed hoc fieret poſtquam ceſſaret prędicatio
apud Iudæos, ſicut dixerunt Paulus, & Barnabas:
Actuum decimotertio: primum vobis loqui oporte
bat de regno Dei, ſed quia indignos vos feciſtis ver-
K bo vitæ, & repuliſtis illud: ecce conuertimur ad gen
tes: ſic enim præcepit nobis Dominus. & nunc in-
nuebat, ꝙ non erat tempus faciendi miracula ad abũ-
dantiam inter Gentiles, & prædicandi quouſque ſatu
rentur filij, ideſt, Iudæi, ſed non repugnāt his verba
mulieris: nam dixit, quòd catelli edunt ſub menſa,
ſcilicet, ego non peto nunc ſaturitatem illam, & abũ-
dantiam, quæ dabitur canibus ſaturatis filijs, ſed pe-
to paruam micam beneficij: nam etiam antequam ſa
turentur filij comedunt aliquid catelli, ſcilicet, micas
cadentes ſub menſa.

Quarę

*Quare Christus dixit, O mulier magna est fides tua. Et quòd
vbicunque de fide Gentilium in Euangelium agitur, eam
Christus valde extollit, & hoc ad Iudæorum
confusionem. Quæst. LXXIX.*

QVAERETVR quare Christus dixit, O mulier
magna est fides tua. Dicendum, quòd Chri-
stus dixit hoc per modum admirationis de ma
gnitudine fidei mulieris: voluit enim laudare illam,
quia laudanda erat. Et hoc fuit. Primo ad allicien-
dum omnes ad fidem, & ideo quandocunque in ali-
quibus apparet fides, Christus laudat eam, vt in duo-
bus cæcis, supra 9. secundum fidem vestram fiat vo-
bis, & de muliere fluente sanguine, eodē cap. & Mar-
ci 5. & Lucæ 8. Christus dixit, Confide filia, fides tua
te saluam fecit. Secundo fuit ad opprobrium Iudæo-
rum: nam Iudæi qui quotidiana videbant miracula
vix aliquid credere poterant, hæc autem antequàm
miracula videret, credidit excellenter, & in fide con-
stanter permansit, non concussa iniurijs, nec dilatio-
ne fatigata. Et maxime voluit Christus ostēdere dif-
ferentiā fidei Gentilium, a fide Iudæorum, quæ quasi
infidelitas reputatur collata ad fidem Gentilium, &
ideo quandocunque de fide Gentilium agitur, Chri-
stus illam valde extollit. Sic patet supra 8. de Centu-
rione, qui erat Gentilis: nam dicitur quòd admiratus
Christus fidem illius sequentibus se dixit, non inueni
tantam fidem in Israel, & subdidit, Multi venient ab
Oriente, & Occidente, idest, de Gentilitate, & recum-
bent in regno cœlorum cum Abraham, Isaac, & Ia-
cob, filij autem regni huius eijcientur foras. Sic etiam
quando curauit Christus decem leprosos, quorum
vnus erat alienigena, & nouem Iudæi, & alienigena
solus redijt gratias agens, Christus conquestus dixit,
Nonne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? non
est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi
hic alienigena, Lucæ 17. Ita & nunc mulier hæc Cha-
nanæa erat, ideo illius fidem Christus valde extollere
voluit, dicens: O mulier magna est fides tua.

*Quare Christus solam fidem laudat, cum in muliere ista appa-
ruerunt multæ virtutes. Et quòd sine fide virtutes, vel
nullæ sunt, vel inutiles. Quæst. LXXX.*

QVAERETVR cum in muliere ista nunc appa-
ruerint virtutes multæ, quare Christus solam
fidem laudans, commemorat. Dicendum,
quòd verum est, quòd multæ virtutes in ea apparue-
rūt: nam fuit prudentia, quia in omnibus prudenter,
& sapienter respondit, vt cum dixit catellos edere de
micis. Sic dicit Theophilus, quia ergo mulier sapien-
tissime respondebat, obtinuit quod optabat. Et fuit
etiam prudentia ista in hoc, quòd sciuit se temperare
a verbis, non ostendens se tristem in aliorum laudi-
bus, neque indignatam in proprijs iniurijs. Sic dicit
Chrysost. scilicet, vide autem mulieris prudentiā qua-
liter nec contradicere ausa est, nec contristata est in
aliorum laudibus, nec molestata est in proprio conui-
cio. Etiam prudentia apparuit, quia sciuit quærere bo-
num medicum, & non recurrit ad sacrilega remedia
maleficorum. Sic dicit Origenes, vide prudentiam
fœminæ, non iuit ad homines seductores, non quæsi-
uit inanes ligaturas, sed omnes relinquens diaboli
cultus venit ad Dominum, non petiuit Iacobum,
non rogauit Ioannem, non accessit ad Petrum, su-
scipit in se causæ patrocinium, & sola cucurrit ad
Dominum. Secundo apparuit perseuerantia: nam
mulier hæc primo, vt nouit Christum venisse in lo-
cum, in quo ipsa erat, licet ille latere vellet, intrauit
ipsa, & procidit in domo ad pedes eius, Marci 7.

A Christus tamen ibi nihil respondere voluit, sed cœ-
pit itinerare de loco egressus, sed nec illa deserit, im-
mo euntem post tergum, magnis fatigat clamori-
bus, & cum nec discipulis rogantibus exaudiretur,
non destitit fatigata, sed accessit ad Dominum, &
adorauit tandiuque permansit, quousque meruit ob-
tinere. Tertio fuit in ea patientia, nam iniurijs non
concitatur, erat enim iniuria, quòd contemni vide-
retur cum Christus ei non respōderet verbum etiam
sæpe clamanti, & quod grauius fuit, quia Iudæos fi-
lios, ipsam vero canem appellauit, quod & patien-
ter sustulit, & approbauit, nec saltem tristitiam, aut
indignationem vultu ostendens. Quarto apparuit
humilitas, bis enim se humiliauit, procidens in ter-
B ram coram Christo eum adorando, primo in domo,
Marci septimo, deinde in via, vt patet hic. Etiam fuit
magna humilitas, quòd se canem esse agnouit, im-
mo & cum Christus eam canem vocasset ipsa aliquid
minus de se professa est, s. ꝙ catella esset dicens: nam
& catelli edunt de micis, & illud etiam Domine, i. ve-
rum est, ꝙ sum canis, vel catella. Quinto apparuit fi-
des: nam credidit Iesum esse Messiam cum vocaue-
rit illum filium Dauid, quod idem est. Credidit etiam
Deum esse: nam eum vt Deum adorauit, & cum non
vidisset aliqua miracula Christi, antequàm vidit, cre-
didit ꝙ posset filiam eius sanare, & postea cum nondū
videret filiam suam sanatam dicente Christo, fiat tibi
sicut vis, credidit ꝙ vere sana esset. De his dicit Hiero.
C Mira autem huius mulieris fides, patientia, & humili-
tas prædicatur, fides qua credidit sanari posse filiam
suam, patientia qua toties contempta in precibus
perseuerat, humilitas quòd se non canibus, sed ca-
tulis comparat, scio me inquit filiorum panem non
mereri, nec integros capere posse cibos, nec sedere
ad mensam cum patre, sed contenta sum reliquijs
catulorum.

Dicendum tamen, quòd licet omnes istæ virtutes
apparuerint in muliere, Christus non commemorat
nisi fidem. Primo, quia ista sola erat ad propositum:
nam dicitur quomodo mulier ista obtinuit a Chri-
sto, quod petebat, & tamen ad obtinendum miracu-
la fieri, nulla virtus sufficit, nisi fides, aliæ autem non
D prosunt, per fidem autem obtinemus quidquid peti-
mus, ita vt nihil sit nobis impossibile, Mar. 9. Si potes
credere omnia possibilia sunt credenti, idest, possibi-
lia obtineri a credente. Et hoc quando est proprie fi-
des, s. ꝙ sit sine hæsitatione, quia aliàs non obtinet q-
quam petens, Iaco. 1. s. Postulet autem in fide nihil hę
sitans, qui autem hæsitat similis est fluctui maris, qui
a vento circunfertur, nō æstimet aūt homo ille, ꝙ ac-
cipiat aliquid a Deo. & nō solū per fidem obtinemus
a Deo fieri miracula in fauorem nostrū, sed ēt obti-
nemus, ꝙ nos ipsi miracula faciamus, s. ꝙ trāsferamus
montes, vel ꝙ eradicentur arbores, & transplantētur
super fluctus maris, & ꝙ nihil sit difficile nobis face-
re, vt patet infra 17. & 21. & Lucæ 17. & quia hic agit
E quomodo ista mulier obtinuit quod petebat, nō fuit
necesse exprimi de alia virtute, nisi de fide. Secundo
fuit, quia ista erat virtus, quā Christus introducere ni-
tebatur prædicando, s. ꝙ crederetur in eum, de cæteris
aūt virtutibus non erat tanta solicitudo, & hoc maxi-
me, quia fides est fundamentū, cum sine illa impossi-
bile sit placere Deo, ad Hebr. 11. Et ita sine fide, vel
nullæ virtutes sunt, vel saltem inutiles sunt ad placen-
dū Deo, vnde directe tota prædicatio, & scriptura ge-
storum, & dictorū Christi, fuit propter fidem intro-
ducendam, & conseruandam, Ioan. 20. cap. scilicet,
Multa alia signa fecit Iesus, q̄ in hoc libro scripta non
sunt, sed hæc scripta sunt, vt credatis, quia Christus est
filius Dei, & credentes vitam habeatis, & nō tangitur

ibi quòd ſit illa ſcriptura propter aliam virtutem introducendam. Tertio fuit, quia ſola fides fuit hic propter ſe, & cætera fuerunt propter ipſam, & illa fuit quaſi imperans actibus aliarum virtutum, & ita actus omnium illarum dicebantur eſſe actus fidei, ſicut omnes actus a charitate imperatos vocamus actus charitatis, licet ſint imperati ab aliquibus virtutibus particularibus. Et patet hoc, quia ideo mulier iſta a principio iuit ad Chriſtum, quia credidit, quòd poſſet ſanare filiam eius. Ideo etiam diu perſeuerauit, quia credebat, quòd poſſet ſanari filia, & confidebat, quòd ſanaretur. Propter hoc etiam ſe humiliauit vocans ſe catellam, & tam prudenter ſe habuit, vt per hæc obtinere poſſet a Chriſto, quòd illum facere poſſe credebat, & ſe obtenturam ab eo ſi hæc faceret, confidebat. Si autem non crederet nihil iſtorum feciſſet, ideo omnes iſti actus ſunt a fide imperati, & ita melius vocantur actus fidei, quàm particularium virtutum, & iſta eſt cauſa potiſſima, quare de ſola fide mentio facta eſt a Chriſto.

Quomodo factum eſt hoc miraculum. Quæſt. LXXXI.

QVAERETVR de iſto miraculo, quomodo factum eſt. Aliqui dicunt, quòd mulier fecit illud, ſcilicet, ipſa ſanauit filiam ſuam cōcedente Chriſto. Et ita tenet Origenes in quadam homelia, quòd propter magnitudinem fidei conceſſit Chriſtus iſti mulieri non ſolum, quod petebat, ſed etiam, quòd ipſa illud faceret. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus fecit iſtud miraculum, & non mulier, nec facere potuit. Primo patet, quia non poterat ei concedi talis poteſtas: nam poteſtas faciendi miracula eſt infinita, & concedere alicui iſtam poteſtatem infinitam eſt facere ipſum eſſe Deum, ſed nulli datur eſſe Deum, qui non eſt Deus, ideo nec hæc poteſtas conceditur, & ita dicitur, ꝙ potentia creandi, nulli creaturæ pōt communicari. Secūdo patet, quia litera non ſignificat hoc, ſed potius contrarium: nam ſi Chriſtus vellet concedere mulieri poteſtatē ſanandi filiā, diceret ei, magna eſt fides tua, fac ſicut vis, & tamen dixit, fiat tibi ſicut vis: ergo non fiebat ab ipſa. Tertio, quia Mar. 7. dicitur, quando mulier dixit: nam & catelli edunt, &c. ꝙ Chriſtus ait, propter hunc ſermonem vade, exijt dæmonium a filia tua: ergo non commiſſum eſt mulieri, ꝙ ſanaret filiam, ſed ꝙ iret, & inueniret eam ſanam. Quarto, quia ſi mulieri cōmitteretur ſanare filiam, ipſa ſanaret eam, poſtquàm iret in domum, & tamen ſanata eſt puella ex ea hora, qua locutus eſt Chriſtus, vt patet ſupra in litera, & quādo venit mulier in domum inuenit iam puellam ſanatā, Mar. 7. ſcilicet, Et cum abijſſet domum ſuam, inuenit puellam iacentem ſupra lectum, & dæmonium exijſſe: ergo ipſa non ſanauit filiam, ſed Chriſtus per hoc quòd dixit, Fiat: nam oſtenditur poteſtas Dei operantis in verbo iſto. Et dicit Chryſoſt. quòd tale eſt iſtud fiat, quale illud quando dixit, Fiat firmamentum, & factum eſt: nam illa ſolius Dei operatio fuit.

Quare dicitur hic, quòd ſanata eſt mulieris filia ex illa hora. Quæſt. LXXXII.

QVAERETVR quare dicitur hic, quòd ſanata eſt mulieris filia ex illa hora, ideſt, ex hora qua locutus eſt Ieſus. Dicendum, quòd licet puella, quæ petebatur ſanari eſſet abſens, tamen mox vt Chriſtus dixit verbum, ſanata eſt, quia verbum ſuum potēs erat, i. ipſe poterat facere quidquid ſignificabat verbum ſuum eo tempore quo proferebatur, quia a
F nullo loco ipſe abſens erat. Et fuit hoc primo ad oſtē-
dendum poteſtatem infinitam, quia ſolius Dei eſt
agere in inſtanti, ſi autem poſtea fieret, non eſſet ar-
gumentum ſufficiens ad oſtēdendum eſſe Deum, &
ideo vt communiter quando aliquos ſanare volebat,
mox vt illos tangebat, vel loquebatur ad illos, ſanabā-
tur. Secundo fuit ad tollendum dubium, ſ. vt manife-
ſtaretur, an vere eſſet miraculum, quia quædam ope-
ra miraculorum fiebant, quæ etiā ſine miraculo fieri
poterant, vt ſanare a febribus, & dæmonium expelle-
re: nam febris interdum per ſe ceſſat, & dæmon agi-
tans, interdum deſinit agitare etiam nullo remedio
exteriori adhibito circa vexatum, vt ergo videretur ꝙ
talia miraculoſe fiebant, neceſſarium erat iſta ſubito
G fieri, & ita quando Chriſtus curauit ſocrum Petri a
febribus, mox vt eam tetigit, ſanata eſt, ſupra 8. &
Marci 1. & Lucę 4. Etiam quando verbo placauit ma-
re, mox vt locutus eſt, ſtetit ventus, & facta eſt trāquil
litas magna, ſupra 8. & Marci 5. & Lucę 8. Et hoc, quia
tempeſtas maris ſolet naturaliter reſidere, paulatim
in ſe conſumpta, & nunc videretur naturaliter ceſſaſ-
ſe, niſi ſubito ceſſaret, ideo ad verbum illius ceſſauit
illico mare. Ita & nunc ſi dæmoniū recederet a puel-
la, poſtquam mater rediret in domum, putaretur
quòd forte per ſe torquere deſierat, cum autem ceſ-
ſauit illico, vt Chriſtus locutus eſt, apparebat quòd
per imperium eius fiebat, & ita quando mulier redijt
in domum, inuenit puellam ſanam, iacentem ſuper
H lectum, Marci 7. Sed dicetur quomodo ſciret, quòd
illa hora, qua Chriſtus locutus eſt, ſanata eſt puella,
quia mater non erat cum puella, quando ſanata eſt,
quia puella manebat in domo, Marci 7. Mater autèm
ſecuta eſt nunc Chriſtum in via, & ibi obtinuit ab eo
curationem filiæ, vt dicitur ſupra in litera. Et etiam
Marci 7. dicitur, quòd cum abijſſet domum ſuam, in-
uenit puellam iacentem, a qua exierat dæmonium.
Dicendum, quòd potuit ſcire mater horam quæren-
do a filia, quando melius habuiſſet, & illa diceret, tali
hora ſanata ſum, & tunc mater conſiderans tempus
inueniret illam eſſe horam, qua Chriſtus dixiſſet, Fiat
tibi, ſicut vis: ſic fuit de filio Reguli, qui infirmabatur
Capharnaum: nam pater deſcenderat ad Chriſtum
I ad alium locum, vt iret in Capharnaum, & ſanaret
eius filium, dicens: Domine deſcende priuſquàm mo
riatur filius meus, & Chriſtus ait, Vade viuit filius
tuus, credidit homo, & ibat: & iam eo deſcendente,
ideſt, in via poſito ſerui eius occurrerunt, dicentes,
quòd filius eius viueret: interrogabat ergo horam ab
eis, quando melius habuiſſet, & dicunt ei, quia heri
hora ſeptima reliquit eum febris, & ſequitur: Cogno-
uit ergo pater, quia illa hora fuerat, qua dixit ei Ie-
ſus: Vade filius tuus viuit, Ioan. 4. Et ita nunc poterat
eſſe de iſta muliere, vt ſciret, quòd hora, qua locutus
eſt Chriſtus, ſanaretur filia eius.

K *Quomodo mulier deſtitit petere a Chriſto ſanitatem filiæ, cum neſciret, an filia ſua ſanata eſſet. Et in quo exceſſit fides Gentilium fidem Iudæorum. Quæſt. LXXXIII.*

QVAERETVR quomodo mulier deſtitit petere a Chriſto ſanitatem filiæ: nam cum erat in via cum eo, & dixit: Fiat tibi, ſicut vis, non erat præſens filia, vt ſanaretur, quomodo ergo mulier ceſſabat, quaſi facto negocio?

Dicendum, quòd hoc ad magnam fidem huius mulieris pertinet, vt non videns crederet: nam ſicut antequàm videret Chriſtum operari miraculum aliquod, credidit quòd poterat ſanare filiam eius, ita & nunc dicente Chriſto, quòd ſanaretur, etiam ſi mulier nō videret, credidit quòd fieret, & ideo ita receſſit

cessit secura de conspectu Christi, ac si filiam eius ipsa præsente sanasset, & hoc etiam pertinet ad magnitudinem fidei, quam Christus laudauit in muliere, Iudæi enim non credebant, nisi cum viderent, & putabant, quòd Christus non posset curare quemquam, nisi præsentem, fides autem Gentilium excessit fidem Iudæorum in hoc, quia crediderunt Christum posse curare absentes, sic fuit in Centurione, supra 8. Vnde Christus laudauit fidem illius dicens: Non inueni tantam fidem in Israel, idest, nullus ante illum crediderat, quòd posset in absentia operari, & ita mulier ista Gentilis credidit, quòd Christus absens poterat filiam suam sanare, & cum ei dixit, quòd sanaretur, nihil vltra petiuit a Christo: nam non dixit, Domine rogo te reuertere, & sana eam, sed ipsa mulier dimisso Christo redijt in domum, secura de sanitate filiæ, ac si eam sanari conspexisset. Si enim mulier rogaret Christum, vt reuerteretur, & sanaret filiam, non laudaret Christus fidem mulieris, sed potius argueret de infidelitate, sicut fuit de Regulo, cuius filius infirmabatur Capharnaum, Ioan. 4. Nam rogauit Christum dicens, quòd descenderet, & sanaret filium eius. Christus vero dixit, nisi signa, & prodigia videritis, non creditis, & noluit Christus descendere, sed dixit ei, Vade filius tuus viuit, & tunc ille credidit, & ibat, & ita puer sanatus est.

Quomodo Matthæus, & Marcus descripserunt hoc factum, cum non viderint. Et quòd quando Christus aliquos in absentia præsertim curabat, volebat, quòd venirent ad eum gratias agentes. Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo Matthæus, & Marcus descripserunt hoc factum asserentes, sanatam puellam, & in illa hora sanatam, cum non viderint. Aliqui dicunt, quòd in multis alijs factum est: nam non vidit Matthæus omnia, quæ scripsit, cum non fuerit a principio cum Christo: nam saltem ea quæ gesta sunt ante vocationem suam non vidit ipse, scripsit tamen illa, quia sufficiebat, quòd audiret ab illis, qui viderunt, ita enim Lucas scripsit dicens, se didicisse ab eis, qui viderunt omnia a principio, & ministri fuerunt sermonis, Lucæ primo, & Hieronym. in prologo dicit, quòd Lucas magis audita, quàm visa narrat, ita ergo hic esset.

Sed dicendum, quòd non stat, quia ibi licet scriptores non viderint, cognouerunt sic esse testimonio aliorum Christi discipulorum, qui interfuerunt, sicut dicitur Lucæ primo, & tamen hic nemo discipulorum vidit rem factam, immo nec etiam Christus, quia puella quæ sanata est, manebat in domo, & Christus erat in via cum discipulis. Recesserat namque de loco illo, in quo puella manebat, & non reuersus est ad puellam, sed processit itinere suo, vt colligitur Marci 7. Nam dicitur, quòd mulier abijt in domum suam, & inuenit puellam iacentem super lectum, de qua exierat dæmonium, & ita non redijt Christus ad puellam, sed mater. Christus autem continuato itinere, profectus est: nam sequitur ibi, quòd exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, & ita non vidit vnquam puellam, quam sanauit. Dicendum, quòd verum est, quòd nec Christus, nec discipuli viderunt puellam, antequàm sanaretur, neque postquàm sanata est, & tamen Christus sciebat, quòd sanauit puellam, cum vere sanauerit. discipuli autem crediderunt verbo Christi, quia viderant similia, vt in seruo Centurionis, quem absentem solo verbo sanauit, & ideo crediderunt hic, quod ipse dixit, & ita scripserunt, quòd puella sanata fuit, & quòd mater inuenit eam super lectum iacentem, & dæmonium exijsse. Aliter potest dici, quòd licet Christus non redijt ad locum, in quo erat puella, mater tamen puellæ inueniens eam sanatam, reuersa est ad Christum pergentem cępto itinere, & retulit quomodo inuenisset puellam sanatam, iacentem super lectum, & ageret gratias de sanitate recepta, & tunc discipuli agnoscerent veritatem rei, & scriberent hoc Euangelistæ: istud est satis verisimile, quia illi qui aliqua beneficia curationum a Christo recipiebant, redibant ad eum gratias agentes, de susceptis beneficijs, & si non redirent, ipse arguebat illos, & conquerebatur, hoc autem erat, quando aliquibus in absentia conferebat beneficia: nam quando præsentes sanabat, agerent ei tunc gratias, & non oporteret redire, sed quando præsens diceret, quòd sanarentur, & in absentia sanabantur, redibant gratias agentes de percepto beneficio. Sic patet Lucæ 17. de decem leprosis, petentibus a Christo curationem, quibus cum iussisset ostendere se sacerdotibus, dum irent, sanati sunt in via, & redijt vnus eorum ad Christum gratias agēs, & Christus cōquestus est dicens, Nonne decem mūdati sunt? & nouem vbi sunt? non est inuentus qui rediret, & daret laudem Deo, nisi hic alienigena. Et ita Christus volebat, quòd sanati in absentia, redirent ad gratias agendum Deo, & tamen fides istius mulieris valde fuerat laudata a Christo, ideo verisimile est, ꝙ rediret, postquàm filiam sanatam inuenit, & hoc teneri potest, licet scriptum non inueniatur, sed non differt an hoc, vel præcedens teneatur.

Quomodo Matthæus, & Marcus discordant in verbis Christi. Et quòd intentio Euangelistarum est sequi totaliter rerum gestarum veritatem, & in dictis verborum plenam sententiam, de ipsis materialibus verbis, parum curantes. Quæst. LXXXV.

QVAERETVR quomodo Matthæus, & Marcus discordant in verbis Christi: nam hic dicitur, quòd Christus dixit, O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis, & Marcus dicit, quòd Christus ait, propter hunc sermonem vade, exijt dæmonium de filia tua. Dici potest vno modo, quòd Christus vtrunque dixit in sententia, scilicet, o mulier magna est fides tua, & ideo dico tibi, quòd fiat, sicut tu vis, & vade, quia dæmonium exijt de filia tua, & ita interdum dicta Christi supplentur ex eis, quæ Euangelistæ multi dicunt, & vnus non enarrat plene dicta. Aliter potest dici, & melius, quòd Christus alterum istorum dixit in verbo, vel forte neutrum eorum, & tamen in sententia vtrunque dixit. Est enim intentio Euangelistarum sequi totaliter veritatem rerum, & in dictis sententiam plenam verborum. De ipsis autem materialibus verbis raro curant, nō enim refert, quòd istis, vel illis verbis proferatur, dum tamen idem sensus enuncietur. Ita autem erat nunc intentio eorum designare, quòd Christus propter fidem, & deuotionem mulieris, concessit ei, quod ipsa petebat, & tamen hoc non eisdem verbis enunciauerunt. Dixit enim Matthæus, Magna est fides tua, scilicet, ꝗa propter fidem concedebat Christus, quod ipsa petiuerat. Marcus autem dixit: propter hoc verbum vade, &c. idest, quia ex magna fide locuta es, dicens: nam & catelli edunt, &c. & sic vtrunque significat fidem fuisse causam obtinēdi. Quòd autem Matthæus dicit: Fiat sicut vis, expressius dixit Marcus, Vade exijt dæmonium de filia tua: nam id quod fieri volebat mulier, erat quòd dæmon exiret de filia, ideo exeunte dæmone, sicut dixit Marcus, fiebat id, quod volebat mulier, quod dixit Matthæus, & ita non discordant in sententia.

Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ. Et ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ habentes secum mutos, cęcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, & claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabant Deum Israel.

Reuersio Christi ad Iudæos.

Et cum transisset. Hic Christus reuertitur ad Iudæos, postquàm recesserat ab eis ad Tyrios, collato nunc Iudæis ampliori munere, & ideo facit nunc eis plura miracula, quàm prius. Et primo infirmos eorum curando. Secundo, & principaliter cibando eos, ibi.

Iesus autem. Circa primum dicitur. *Et cum transisset inde Iesus.* Scilicet, De terra Tyri in qua nunc fecerat miraculum liberationis puellæ a dæmonio. *Venit secus mare Galilææ.* Idest, Venit iterum ad mare Galilææ: nam quando cum Pharisæis, & Scribis disceptabat de immunditia, & cibis, erat apud mare Galilææ, quia erat in terra Genesareth, nunc autem iterum rediit ad mare Galilææ, vt prædicet in prouincia adiuncta illi mari, quod vocatur mare Galilææ, quia prouincia in qua est, dicitur Galilæa, de quo mari late dictum est, supra 8. cap. quæstio. 93. *Et ascendens in montem.* Idest, In vnum de montibus, quia multi colles sunt in regione illa. *Sedebat ibi.* Expectando turbas, quæ ad eum venturæ erant, vt eis prædicaret, & curaret infirmos eorum. *Et accesserunt ad eum turbæ multæ.* Semper enim sequebantur multi Christum, quocunque iret. *Habentes secum mutos, claudos, cæcos.* In hoc apparet quid quærebant a Christo, scilicet, quòd sanaret infirmos eorum. *Debiles.* Potest vocari debilis, idest, viribus debilitatus, sicut illi qui incipiunt conualescere de ægritudine, sed hic non accipitur sic, sed debilis, idest, debilitatus, siue orbatus, vel mutilatus, vt cui membrum aliquod deest, scilicet, quia manus abscissa est, vel oculus erutus est. Vel vt vult Hierony. dicitur debilis, idest, debiliter operans, & hoc est, quando sunt duo organa assignata eidem operationi naturaliter, sicut duo oculi ad videndum, & duo pedes ad ambulandum, si desit alterum organorum, vel non possit homo competenter se iuuare ex illo, ait enim in eo loco vbi Latinus interpres transtulit debilis, in Græco scriptum est cululois, quod non generale debilitatis, sed vnius infirmitatis nomen est, vt quando claudus dicitur, qui pede claudit vno, sic sulois appellatur, qui vnam manum debilem habet. *Et alios multos.* Scilicet, De omnibus generibus infirmitatum, noluit enim per singula enarrare Euangelista breuitatis causa. *Et proiecerunt ad pedes eius.* Idest, Posuerunt ante eum. *Et curauit eos.* Omnes simul curauit non moratus circa eos. *Ita vt turbæ mirarentur.* Viso tanto miraculo. *Videntes mutos loquentes.* Nam vt apparerent isti sanati, etiam si non esset opus loqui, loquebantur. *Claudos ambulantes.* Ad miraculi manifestationem. *Cæcos videntes.* De alijs non dixit: nam debiles supra nominauerat, & tamen supplendum est, quòd etiam illi apparuerunt, operantes firmiter, ac si non habuissent aliquod organum læsum, vel debilitatum. Etiam dixit esse multa alia genera infirmorum, de quibus non expressit, & cum omnes illi curarentur, etiam appareret in aliqua operatione, quomodo erant curati. *Et magnificabant Deum Israel.* Idest, Laudabant

F Deum pro tantis beneficijs, quæ eis per Christum præstabat.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR, an ista sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quòd sic, quia litera hoc ostendit cum dicitur. Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ, idest, postquàm transiuit locum, in quo cum Chananæa fuerat locutus venit secus mare, & ibi sanauit istos infirmos. Sed obijcietur, quia Marci 7. ponitur aliud, scilicet, curatio surdi, & muti, & dicitur quod illud factum est, G postquàm Christus recessit de loco vbi fuit cum eo Chananæa. Aliqui dicunt, quòd sit idem factum, quod enarratur hic, & quod ibi enarrat Marcus, quia vtrobique ponitur, quod Christus illud fecit, postquàm recessit de terra Tyri. Sed dicendum, quòd non stat, quia ibi sanatus est vnus, qui erat surdus, & mutus, hic autem sanati sunt multi infirmi, qui ante pedes Iesu positi sunt. Secundo patet, quia turbæ istæ, quæ attulerunt nunc ad Christum hos infirmos, sunt illæ quas pauit, vt colligitur infra in litera, & ita est continuatum istud miraculum de sanatione infirmorum, cum illo de saturatione turbarum distinctum a miraculo sanationis surdi, & muti, quasi non fuisset factum coram eisdem turbis, quia postquàm H descripsit de surdo, & muto curato, Marci 7. subiunxit Marc. 8. De saturatione turbarum dicens: In illis diebus iterum cum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quid manducarent, &c. Dicendum ergo, quòd non est idem miraculum istud, & quod ponitur Marci 7. De sanatione muti, & surdi, & tamen vtrunque factum est post recessum de terra Tyri, & tamen istud posuit solus Matthæus, & illud posuit solus Marcus, & ob hoc vterque dixit, quòd cum recessisset Christus de finibus Tyri, fecit illud miraculum, quod narrat. Sed dicendum, quòd prius factum est illud, quod Marcus narrat. Et fuit ordo, quia Christus quando recessit de finibus Tyri, venit ad mare Galilææ, & in monte quodam apud mare, I sanauit istos infirmos, de quibus hic, & dum esset in via, antequàm veniret iuxta mare, oblatus est ei surdus, & mutus, de quo Marci 7. & sanauit eum. Et hoc patet, quia hic Matthæus dicit, factum esse hoc in monte apud mare Galilææ. Marcus autem ostendit, quòd fuerit surdus, & mutus, de quo ipse loquitur, sanatus in via, quia ait, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, & adducunt ei surdum, & mutum, & sic dum transiret per medios fines Decapoleos, adduxerunt ei surdum, scilicet, in via, & ita prius illud fuit, quàm istud. Secundo patet, & efficacius, quia istud miraculum sanationis turbarum, fuit eodem tempore, quo sequens miraculum de saturatione turbarum, K cum fuerint eædem turbæ, vt innuitur infra in litera, & tamen turbæ illæ, quæ fuerunt cum Christo, quando sanauit surdum, & mutum, de quo Marci septimo, Non fuerunt eædem turbæ, nec eodem tempore congregatæ, quo turbæ, & quo tempore fuerunt illæ, quas ipse pauit, vt patet Marci octauo. Nam dicitur in diebus illis, iterum cum turba multa esset cum Iesu, & sic postea fuit saturatio illarum turbarum, & tamen sanatio istorum infirmorum, & saturatio turbarum hic fuit eodem tempore: ergo non est idem miraculum, & etiam fuit aliquanto tempore illud, quod Marcus dicit ante istud.

Quomodo stat hoc quod hic dicitur, quòd Iesus venit secus mare Galilææ cum inde transisset. Et quid sit Decapolis, & eius situs. Quæst. LXXXVII.

QVAERETVR quia dicitur hic, quòd cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galileę, quomodo stat. Dicendum, quòd prius steterat Iesus iuxta mare Galilææ, quando locutus est de immunditia corporali, & cibis contra Pharisæos, & Scribas, & inde recessit in terram Tyri, & Sidonis, & primum venit iuxta Tyrum, vbi curauit mulieris Chananeæ filiam, & inde processit versus Sidonem, sic dicitur Marci 7. & exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ. Sciendum tamen, quòd magis distat Sidon a mari Galilææ, quàm Tyrus, cum Sidon sit valde Aquilonaris, & sit extremitas terræ Chanaan, & tamen perrexit Christus cōtra Sidonem forte, quia voluit aliquos curare in regione Sidonis, sicut curauit aliquos circa Tyrum, scilicet, filiam mulieris, & licet non exprimatur, tamen credendum est, quòd aliquos curauerit ibi, quia aliàs non discurreret frustra regionem illam, maxime cum esset terra Gentilium. Sic dicit Hierony. Scribis, & Pharisæis calumniatoribus derelictis transgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidoniosq; curaret. Et sciendum, ꝙ ad redeundum de terra ista in mare Galilææ, oportebat ꝙ transiret per regionem Decapolis, sic dicitur Marci 7. Exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Est enim Decapolis terra decem ciuitatum, quæ incipit a Sidone in parte Occidentali, & terminatur in parte Orientali in mari Galilææ, & sunt ibi decem vrbes præter parua oppida, vt ostendetur, Marci 7. Et in regione illa dum Christus iret versus mare Galilææ, oblatus est ei surdus, & mutus, eodem cap.

Quare Christus ascendit nunc in montem. Et quod Christus miracula propter doctrinam faciebat, scilicet, vt crederetur quod ipse prædicabat. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR quare Christus ascendit nūc in montem. Dicendum, quòd fuit, Primo ad expectandum turbas: nā turbæ multæ veniebant ad eum, vt dicitur in litera, & quia si ipse vltra procederet, forte non peruenirent turbæ ad eum, vel fatigarentur, voluit ibi expectare, & ideo dr̃, ꝙ ascendit in montem, & sedebat ibi, i. expectabat. Secundo, quia forte volebat Christus prędicare, & ad hoc erat locus ille montis aptus, ideo in montem ascendit, ita enim fecit, q̄n sermonem lōgum fecit turbis, supra 5. Nam ascendit in montem, eodem cap. Et patet, qa dr̃, ꝙ sedebat, & tñ sedere est dispositio ad p̄dicandū, ita enim fecit qñ p̄dicauit, supra 5 nā sedebat. Sed obijcietur, ꝙ non p̄dicauit, qa hic non ponitur nisi sanatio infirmorum. Dicendum, ꝙ non est verisimile, ꝙ solum sanaret ægros, sed ēt p̄dicaret, & tñ intentio Euangelistæ fuit enarrare hic miracula Christi, & non sermonem eius, simile patet p̄cedenti cap. vbi ponitur, ꝙ cōuenit multitudo magna ad Christū in deserto, & attulerūt ei languidos multos, sanauitq; eos, & postea pauit turbas, & nihil aliud dr̃, & tñ Mar. 6. vbi ponitur illud, dr̃ ꝙ venerūt turbæ ad Christū, & sanauit languidos eorum, & docebat eos multa, & postea pauit illos, & ita omisit ibi Matth. p̄dicationem Christi. sic putandum est, ꝙ nūc tacuerit, qa similis casus fuit, s. ꝙ turbæ conuenirent, & curaret languidos earū; & deinde saturaret ipsos. Maxime, quia nō est vllatenus verisimile, ꝙ turbæ conuenirent ad Christum, & non p̄dicaret eis, qa istud est p̄cipuum, quod intendebat, i. docere tur-

A bas, vt crederēt: nam miracula propter doctrinam faciebat, s. vt crederent quod p̄dicabat, ēt saturatio corporalis minus principalis erat, q̄ p̄dicatio, sic ipse dixit Ioan. 6. vbi arguit turbā, q̄ sequebatur eū, qa comederant de panibus, & non propter doctrinā, & fidē dicēs, Operamini nō cibū qui perit, sed q permanet in vitā æternā. Tertio fuit, qa locus istius montis erat desertus, & voluit Christus habere occasionē ad pascendū turbas, ideo expectauit in monte: nā si processisset versus loca habitata, & ibi turbæ conuenirent ad eū esset locus turbis vnde possent habere cibos, & sic nō esset occasio quærendi cibum miraculose: stetit ergo in monte, vt cum esset locus desertus, nec posset aliunde habere, Christus eis cibum ex necessitate daret, & B tamen quomodocunque accipiatur, fuit istud sedere ad expectandum turbas. Sic dicit Chrysost. considerandum, quòd aliquando Dominus circuit, vt sanet infirmos, aliquando autem sedet expectans eos.

Quare nunc venerunt ad Christum turbæ multæ, & quæ erant. Et quòd in fine sæculi Iudæorum reliquiæ ad Christum conuertentur. Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR quare venerūt nunc turbæ multæ ad Christum, & quę erant. Dicunt quidam, quòd venerunt nunc multæ, quia nunc Christus veniebat, quasi nouus in terram illam: nam steterat aliquandiu in terra Tyri, & Sidonis, & tunc Iudæi C nō audiebant verbum eius, nunc vero cum redijt ex desiderio, conuenerunt multi, quia carentia præstat desiderium. Secundo (vt aliqui dicunt) fuit, qa Christus per hoc notauit habitudinem suam ad populum Iudaicum: nam Christus prius steterat in terra Genesareth, & ibi cum discipulos suos arguerent Pharisæi, & calumniarentur facta eius, recessit ad terram Tyri, & Sidonis, quæ erat terra Gentilium, nunc vero iterū reuertitur in terram Iudęorum. In quo dicunt significari, ꝙ Christus primo per se, & discipulos prędicauit, & miracula fecit inter Iudæos, & cum Christum occiderint, & discipulos eiecerint, transierunt illi ad gētes, Actuum 13. Inter quas nunc manet fides, & prędicatio Christi: circa finem autem sæculi reuertetur p̄dicatio D Christi ad Iudæos, nō quidem deserendo Ecclesiā, quæ de gentibus collecta est, sed incipiendo conuertere Iudæorum reliquias, quæ tunc conuertentur, ad Rom. 11. Cęcitas ex parte contigit in Israel, donec intraret plenitudo gentium, & sic vniuersus Israel saluus fieret, & quia in fine sæculi Deus benefaciet reliquijs Iudæorum, qui cōuertentur. Ad notandum hoc Christus, nunc reuersus ad Iudæos larga eis beneficia contulit, s. sanando infirmos, & pascendo turbas. Et ita tenet Nicolaus, & ista est causa allegorica, & non literalis. Tertio fuit, quia habebant multos ægros, quos curaret, ideo turbæ multæ cōuenerunt ad eum, ista enim erat causa præcipua, propter quam eum sequebantur, Ioan 6. Sequebatur eum multitudo ma- E gna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Etiam patet, quia ista esset intentio istorum, quia dicitur, accesserunt turbę multæ, habentes secum mutos, & claudos, &c. & proiecerunt ad pedes eius, in quo innuitur, ꝙ hoc solum erat, vel hoc erat præcipuum, pro quo veniebant, s. vt ponerent infirmos ante eum, & sanaret eos. Cum autem quæritur, quæ erant istæ turbæ multæ. Dicendū, quòd postq̄ Christus cępit agnosci in terra Iudæorum, semper sequebantur eum turbæ multæ, quia tam propter nouam doctrinā, q̄ propter miracula, & maxime super languentes, omnes desiderabant eum sequi, Ioan. 6. Et tamen multa turba, quę nūc ferebat infirmos, erat quatuor millium virorū: nā illa turba portans ægros

F est illa, quæ saturata fuit ab eo infra in litera, & tamen
illa est quatuor millia virorum, præter mulieres, &
paruulos, vt dicitur ibidē, quæ satis magna erat, quia
vbi erant quatuor millia virorum, esset forte decem
millia hominum, cōputatis mulieribus, & paruulis.

Quare turbæ istæ portauerunt nunc istos ægros ad Christum. Quæst. XC.

QVAERETVR, quare turbæ istæ portauerunt
nunc istos ægros ad Christum. Dicendum,
quòd Christus solitus erat sanare infirmos, iō
turbæ ferebant ad eum infirmos omnes suos, nullum
enim genus infirmitatis, aut debilitatis erat, de quo
G Christus nō sanaret homines, etiam nullus veniebat
ad eum quem non sanaret (si fidem habere vellet)
Mar. 9. cum dixit Christus ad illum qui offerebat ei filium
suum arreptitium, si potes credere oīa possibilia
sunt credenti, ēt discipulis potestatem dederat ad
curandum omne genus infirmitatis, supra 10. cap. &
iam turbæ solitæ erāt ferre languidos suos ad eum, &
curabat omnes: nam supra 4. in principio prædicationis
suæ venerunt ad eū languentes de diuersis regionibus,
& oēs curauit, postea ēt in vrbe Capharnaum
semel ad occasum Solis tota ciuitas conuenit ad portam
domus in qua erat Iesus, & attulerūt omnes male
habentes varijs languoribus, & sanauit omnes, supra
8. cap. & Mar. 1. & Luc. 4. & iterum quando in lo-
H co deserto conuenerunt turbæ ad Iesum, & pauit eas,
etiam sanauit languidos earum, supra præcedenti capitu.
& Marci 6. & Lucæ 9. Ideo nunc secuti consuetudinem
istam attulerunt omnes languidos ad Christum,
& forte fuerūt nunc tot languentes, quia Christus
aliquanto tempore manserat in terra Tyri, & Sidonis,
& interim congregati sunt multi languentes,
quos nunc simul attulerunt.

Quare turbæ proiecerunt nunc languidos ad pedes Christi. Quæst. XCI.

QVAERETVR quare turbæ proiecerunt nunc
languidos ad pedes Christi. Dicendum, quòd
I fuit. Primo quia isti languentes non poterant
se tenere propter languorem, ideo locati sunt
super faciem terræ forte in grabatis, vel aliàs. Secundo
fuit, quia Christus sedebat nunc, quando turbæ cōuenerunt
ad eum, vt patet supra in litera, & tamen nō
posset videre omnes languentes, cum multi essent si
starent, ideo locati sunt fusi per herbam, vt omnes videre
posset, etiam si multi essent, & ista est causa multum
verisimilis. Tertio fuit, vt distinguerentur infirmi
a sanis, turbæ enim multæ conuenerant, & omnes
stabant in circuitu Iesu, & tñ soli infirmi sanandi erāt,
& quia putabant turbæ ꝙ necesse erat, ꝙ Iesus faceret
aliquid super ipsos infirmos, vel saltem aspiceret eos,
vt posset videre qui erant infirmi, locauerunt eos in
K terra ad pedes Iesu, & omnes sani stabant, & ita apparebat
distinctio. Quarto fuit ad mouendum Christum
ad misericordiam, cum videret ita miserabiliter
iacere languentes, scilicet, fusos per agrum super terram,
sicut pecora, quia Christus solebat misereri taliter
iacentibus, sic patet supra 10. scilicet, Vidēs autem
Iesus turbas misertus est eorum, quia erant vexati, &
iacentes, sicut oues nō habentes pastorem, sic ēt præcedē.
cap. Christus vidit turbā, & misertus est, & curauit
languidos eorum, & tamen tūc vidit eos iacentes,
idest, fusos per agrum, sicut oues sine pastore, Marci
6. cap. Quinto fuit ad ostendendum fidem suam, quia
isti non petiuerunt, quòd tangeret eos Christus, nec
quòd ipsi permitterentur tangere fimbriā vestimenti

Christi, sicut viri de terra Genesareth, pręcedenti cap.
& Marci 6. Sed putauerunt, ꝙ sufficiebat poni ęgros
coram Christo, & ipse sanare poterat eos, si vellet. Sic
dicit Chrysost. Hi autem in duobus fidem suam demonstrabant,
& in ascendendo montem, & in hoc
quòd æstimabant se nullo alio indigere, nisi vt proijcerentur
ad pedes Iesu, nec etiam adhuc tangunt fimbriam
vestimenti eius, sed ad altiorem fidē ascendūt.

Quomodo curauit Christus istos languentes ante pedes suos positos. Quæst. XCII.

QVAERETVR quomodo curauit Christus istos
languentes. Dicendum, quòd poterat curare
quomodocūque vellet, quia æquale erat ei
posse, & velle, de istis autem non apparet quomodo
curauerit eos, ideo possumus tenere quem modū voluerimus,
interdum enim curabat Iesus, simpliciter
tangendo, sicut curauit leprosum in Capharnaum,
tangens locum lepræ, supra 8. & socrum Simonis apprehensam
manu, liberauit de febribus, eodem cap.
& Mar. 1. Sic etiam tetigit oculos duorū cęcorum, &
sanauit, supra 9. & manum puellæ mortuæ tetigit, eodem
cap. & Lucæ 8. Secundo modo, curabat per tactum
non simplicem, sed cum cæremoniis aliquibus,
sicut cum sanauit hominem surdum, & mutū, Marci
7. Nā misit digitos suos in auriculas eius, & expuēs
tetigit linguam eius, & suspiciens cœlum ingemuit
dicens: Ephetha, quod est adaperire, & statim apertæ
sunt aures eius, & solutum est vinculum labiorum
eius, & loquebatur recte. Sed iste modus diuiditur in
duos, quia aliquando mox factis cæremonijs sequebatur
sanitas, & aliquando non. De primo patet eodem
cap. 1. & statim apertæ sunt aures eius, & solutū
est vinculum linguæ eius. Alio modo, & est tertius
fiebant cæremoniæ, & nō sanabatur statim infirmus,
sicut Ioan. 9. De cęco nato dicitur, quòd spuit Iesus in
terram, & fecit lutum de sputo, & liniuit lutum super
oculos cęci nati, & dixit: Vade & laua in natatoria
Syloe, & lauit & venit videns. Quarto modo, curabat
per solam vocem, imperando morbo, vt recederet,
& hoc dupliciter. Vno modo præsente languente,
sicut sanauit in vrbe Capharnaum arreptitios, & in
regione Gerasenorum duos arreptitios dicens, Exi
spiritus immunde ab homine, supra 8. & Marci 5. &
Lucæ 7. Alio modo, & est quintus per vocem ad absentes,
& sic fuit de filio Reguli in Capharnaū, Ioā. 4.
& de seruo Centurionis, supra 8. & Lucæ 7. & de filia
Chananææ, supra in litera, & Marci 7. & tunc curabantur
isti mox, vt Christus loqueretur, sic fuit in omnibus
his tribus: nam de filia Chananęæ dicitur supra in
litera, ꝙ quādo Christus dixit, Fiat tibi sicut vis, sanata
est filia eius ex illa hora. De filio Reguli dr̄ Ioā. 4. ꝙ cū
quæreret pater, qua hora melius habuerat, dixerūt ei
serui, heri hora septima reliquit eum febris, & cognouit
pater, qa illa fuit hora, qua Christus dixit, Vade filius
tuus viuit: idem patet de seruo Centurionis, Lucæ
7. Sexto modo, curabat Christus sine verbo, & sine
tactu, s. quia tunc quādo sanabat, nec loquebatur, nec
tangebat, licet præcessisset verbum, sicut Lucæ 17. qñ
decem viri leprosi petiuerunt a Christo sanari, & ille
ait: Ite & ostendite vos sacerdotibus, & dum irent in
via, curati sunt. De istis infirmis, qui nunc allati sunt
Christo, nō patet quis modus curationis fuerit in eis,
quia tamen ipsi curati sunt, iacentes ante pedes eius.
Dicendum, ꝙ curauit eos verbo solo, vel tangendo
eos, quia tñ nō exprimitur tenetur cōiter, ꝙ solo verbo
sanauerit, iste enim erat facilior modus, eo ꝙ multi
erāt isti infirmi, & difficile erat oēs tangere. Secūdo,
qa Christus volebat homines semper allicere ad magis

gis credendum. Et tamen isti credebant, quòd Christus poterat eos sanare, non tangendo eos, & etiam si ipsi non tangerent eum, & ideo non petiuerunt tangere fimbriam vestimenti eius (vt dicit Chrysost.) ideo Christus consentiret intentioni eorum, sanando eos solo verbo, si autem tangere vellet, esset eis occasio minus credendi, ideo tenendum est, quòd solo verbo, sine tactu curaret, vt sic alliceret eos ad maiorem gradum fidei, & confirmaret eos in illa fide, quam ipsi habere videbantur.

Quare Christus curauit ita faciliter istos, & filiam Chananææ, cum maxima difficultate. Quæst. XCIII.

QVAERETVR quare Christus curauit ita faciliter istos cum filiam mulieris Chananeę, cum tanta difficultate præmissa sanauit, supra in litera. istos autem mox, vt ante pedes eius positi sunt, sanauit. Dicunt aliqui, quòd hoc fuit, quia erant isti melioris fidei, quàm illa. Sed falsum est, quia illa credidit filiam suam posse sanari absentem, isti autem ante pedes Christi putauerunt necesse esse poni infirmos. Item quia Christus laudauit mulierem illam de magnitudine fidei dicens: Mulier magna est fides tua, & tamen istos non laudauit de fidei magnitudine. Sed dicendum, quòd fuit primo ad confundendum infidelitatem Iudæorum, & æmulationem, quia aliqui æmulantes nitebantur denigrare facta Christi, ideo ipse volebat ostendere magnam potestatem, vt non haberent quid loquerentur. Si enim quasi cum aliquali difficultate faceret, putarent eum non posse facilius agere, vel non habere a seipso potestatem, sed aliunde expectare, cum autem ita faciliter ageret, nemo poterat quicquàm obijcere. Sic dicit Chrysost. Et mulieris quidem filiam cum multa tarditate curauit, vt eius virtutem ostenderet his, non autem quia meliores erant, sed quia vt infidelium Iudæorum ora obstrueret, confestim sanationem præbuit. Secundo fuit, vt auferretur calumniandi locus Iudæis. Si enim ita cito exaudiret Chananæam pro salute filiæ orantem, sicut Iudæos, esset eis querelæ occasio, vt ergo eos maiores ostenderet, ipsos statim, illam vero cum magna tarditate curauit.

Quare turbæ miratæ sunt de isto miraculo. Quæst. XCIIII.

QVAERETVR quare turbæ miratæ sunt. Dici potest vno modo, quòd admiratio proueniebat ex infidelitate, quia credebant quidam, quòd Christus hæc nō posset, & cum viderent, quòd ca faceret, admirabantur, & ita dicitur præcedenti capitu. De discipulis manentibus in naui, quando Christus placauit mare, quòd intra se plus stupebant, & hoc quia non intelligebant potestatem eius in faciendo miracula, non enim intellexerant quomodo fecerat miraculum de panibus, vt dicitur Marci 6. Secundo forte fiebat, quia licet non haberent infidelitatem, sed crederent, res tamen magnæ mouent hominem ad admirationem, & quia quodlibet miraculum est magnum, de quolibet admirari iuste possunt videntes. Tertio specialiter admirati sunt propter magnitudinem virtutis, quia non solum curauit nunc vnum languentem, sed multos, & hoc de quolibet genere morbi. Quarto admirabantur de modo curationis, scilicet, quia subito, & solo verbo curauit eos, quasi nihil faciens, ista duo vltima magis mouebant eos, vt innuitur in litera, scilicet, & curauit eos, ita vt mirarentur turbæ videntes, & ita mirabantur quia coram se videbant, subito omnes istos

A qui varijs languoribus tenebantur curatos. Sic dicit Chrysost. Multitudo autem eorum, qui curabantur, & facilitas sanationis eos in stuporem mittebat.

Ad quid loquebantur nunc muti, & quid loquebantur. Et quòd Christus in omnibus, quos curabat signa curationis ostendebat, vt curati agnoscerentur. Quæst. XCV.

QVAERETVR ad quid loquebantur nunc muti, & quid loquebantur. Dicendum ad primum, quòd loquebantur primo ad ostensionem miraculi: nam muti non loquuntur, vt autem appareret, quòd Christus sanasset eos, oportebat, ꝙ loquerentur, & ita licet non esset eis opus loqui aliquid loquerentur, vt ostenderent hoc, sic enim fuit
B de surdo, & muto, quem Christus sanauit, Marci 7. Nā dicitur, quòd statim solutum est vinculū linguæ eius, & loquebatur recte. Et eadem ratione cæteri qui curati sunt, vt appareret eos curatos, operabātur aliquid, scilicet, faciebant actus, qui ostendebant eos curatos: nam claudi ambulabant, & ceci videbant, & surdi audiebant. Sic enim faciebat Christus in omnibus quos curabat, ostendens signa curationis, sicut in paralytico sanato iussit tollere grabatum, & ille portabat, supra 9. & de alio paralytico Ioan. 5. Sic etiam in puella suscitata iussit ei dari cibum, postquàm coram omnibus ambulauit, vt ostenderetur vere viuens, Mar. 5. & Lucæ 8. Et ista videtur esse causa hic, quòd muti lo-
C querentur. Quod patet, quia posuit Euangelista de quolibet sanato actum ostendentem sanitatem, s. ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cęcos videntes. hoc autem isti sponte facere vellent, vt ostenderent se curatos. Secundo, quia forte Christus illud iussit: nam ipse vt ostenderet sanitates, quas efficiebat, iubebat a se sanatis facere actus, qui hoc ostenderent, sic patet de paralytico sanato supra: nam iussit ei portare grabatum, & alteri etiam paralytico sanato, Ioan. 5. Puellæ autem suscitatæ dari cibum, qui comestus probaret veram suscitationem, cęco sanato iussit respicere Marci 8. & ita his forte facere iussit, licet non appareat. Tertio potest dici, quòd muti loquebantur nunc ad
D laudandum Deum de beneficio præstito: nam si illi qui sanabantur in absentia arguuntur, si non redibant ad gratias agendum, vt patet de decem leprosis, quorum vnus tantum redijt, Lucæ 17. a fortiori qui in pręsentia sanantur, si gratias non agerent, essent ingrati nimis, & valde arguendi, ideo nunc magnificabant Deum, & ad hoc loquebantur, & sic dicitur in litera, quòd magnificabant Deum Israel, sic etiam paralyticus sanatus, supra 9. Portabat grabatum suum, & ibat in domum suam magnificans Deum, supra 5. Sed dicendum, ꝙ licet sit verisimile, ꝙ muti loquerētur ad magnificandum Deū, tñ ista locutio quā Matthæus exprimit, non vr̃ fuisse ad laudandum Deum. Primo, quia id quod adducitur, s. & magnificabant
E Deum non dicitur de mutis, sed de turbis, quę circunstabant, vt colligitur in litera. Secundo, quia cum omnes curaret, omnes deberent laudare Christum, & sic omnes loquerentur, & tamen non dicitur hic, ꝙ loquerentur nisi de mutis, ergo non loquebantur ad magnificandum. Tertio, quia ponitur cuilibet languenti actus contrarius, per quem ostendatur sanitas ei collata cum dicatur, ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cęcos videntes, ergo non posuit mutos loqui, nisi ad ostendendum, quòd erant sanati, sic enim dixit Christus discipulis Ioannis, supra 11. dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis, cęci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, & ita

posuit cuilibet actum contrarium,& ita fuit hic. Sed obijcietur,quia tunc non solum posuisset de istis, sed etiam de cæteris sanatis : nam dixit supra , debiles sanatos,& multos alios,quorum actus sanitatem ostendentes non posuit.

Dicendum,quòd de alijs multis, quos sub generali clausula collegit, sicut nec ægritudinum nomina expressit, ita nec actus sanitatum exprimere debuit. De debilibus autem dicendum , quòd non expressit actum eorum, quia non poterat explicari vno verbo , sicut in cæteris: nam debilis (vt dictum est supra) secundum Hieronymum vocatur hic, qui duas manus habens vna se non iuuat , quòd autem ille sanetur est, quòd vtraque manu recte operetur, hoc autem non potuit vno verbo Matthæus exprimere , sicut in cæteris egerat, ideo tacuit. Sic dicit Hierony. de debilibus tacuit, quia quid de contrario diceret,vno verbo non habebat.

An sanati,vel turbæ astantes magnificabant Deum. Quæst. XCVI.

QVAERETVR qui erant isti,qui magnificabant Deum,nunquid sanati,vel turbæ astantes. Aliqui dicũt, quòd sanati , quia manifestum est, quòd isti magis tenebantur, cum eis præstitum esset beneficium .

Dicendum, quòd tam sanati, quàm turbæ magnificauerunt Deum : nam sanati pro recepto beneficio magnificabant , tanquàm gratias agentes : turbæ autem magnificabant etiam pro collato beneficio . Et hoc primo, quia ad eorum petitionem sanati sunt languentes, cum turbæ portauerint languentes, & posuerint eos ante pedes Christi, supra in litera, eis ergo beneficium præstabatur. Secundo, quia dabatur beneficium toti terræ,& genti Iudæorum, sanando eos,qui erãt de gente illa,& regione. Tertio,quia in præsentia eorum hoc faciebat, & tamen magnum beneficium erat, quòd eis videntibus talia facere vellet,qualia nunquàm visa fuerãt a principio , quia pertinebat ad quandam beatitudinem talia videre, nisi videns se indignum tali visione redderet, sic dixit Christus, supra 13. discipulis, Beati oculi qui vident , quæ vos videtis, & aures, quæ audiunt, quæ vos auditis,multi iusti, & Prophetæ cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt. de his ergo quòd temporibus suis acciderunt,& eis videntibus,gratias agere debuerunt Quarto, quia talia opera videbant , qualia nemo faciebat, nisi Deus, ideo ei pro his gratias agere debebant.

Dicendum tamen , quòd hic non dicitur de sanatis, quòd laudauerint Deum , sed de turbis præsentibus, quod patet, quia dicitur, & curauit eos,ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes,cęcos vidẽtes, & magnificabant Deum, & sic dicitur, quòd turbæ admiratæ sunt , & magnificabant Deum. Si autem de sanatis acciperetur,deberet dici,videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cecos videntes , & laudantes Deum, & tamen licet Matthæus taceat, quòd sanati magnificauerunt Deum , subintelligendum est, sic enim fecit supra 9. vbi de paralytico sanato dicitur,quòd surrexit,& portans grabatum , abijt in domum suam , & non exprimitur,quòd laudaret Deum,sed de turbis dicitur: Videntes autem turbæ,timuerunt, & laudauerunt Deũ, & idem Mar.2. & tamen Lucæ 5.dicitur,quòd laudauerunt Deum,ita ergo nunc subticuit Matthæus laudes delatas a sanatis, exprimens solas quas turbæ fecerunt. Et hoc propter tria. Primo,quia forte sub laudibus turbarum voluit includere sanatos,quia illi erant

F pars turbarum. Secundo, & præcipue,quia si non exprimeretur,manifestum erat,quòd sanati gratias agerent de tanto beneficio. Tertio, quia cum ponatur, quòd turbæ magnificauerunt Deum , de quibus erat minus verisimile, quia minus eis collatum erat, manifestum esset, quòd sanati, quibus tantum collatum erat a fortiori Deum laudarent , & sic non oportuit illud exprimi,tanquàm manifeste subintellectum.

Quare dicitur , quòd turbæ magnificabant Deum Israel, & an magnificabant Christum. Quæst. XCVII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd turbæ magnificabant Deum Israel,& an magnificabant Christum. Dicendum,quòd non magni-

G ficabãt Christum, sed Deum, & hoc quia dicitur hic, ꝙ magnificabant Deum Israel, & tamen non credebãt Iudæi Christum esse Deum Israel, nec esse aliquo modo Deum, ideo eum nõ magnificabant nunc. Sed sicut quando aliqui Prophetæ in veteri Testamento miracula fecerunt, nõ credebant propter hoc eos esse Deum,sed cõcessam eis a Deo potestatem,vel Deum operari per illos,ita & nunc qui melius credebant inter Iudęos,putabant Christum esse sanctum Prophetã a Deo missum , & ideo hæc facere, sic patet Luc.7. qñ suscitauit Christus filiũ viduæ in vrbe Naym:nam turbæ videntes,magnificabant Deum dicendo, Propheta magnus surrexit in nobis,& in hoc nõ accede-

H bant Iudęi adhuc ad perfectã laudem,& dignam,non enim poterant Christum digne laudare , nisi eũ Deũ dicerent,& per se omnium istorum patratorem, non accepta ab extrinseco potestate, tamen Iudæi nõ peruenibant ad hoc , quia durum eis erat credere Christum esse Deũ quem hominem videbant,vnde Christus non adhuc indignabatur eis si non digne laudarent,dum tamen crederent eum a Deo esse, & opera ista a Deo solo esse , & non a dæmone , sicut Pharisæi dixerant supra 9. & 12: & ita laudem eorum acceptabat, & volebat eos paulatim , & per gradus quosdam perducere , vt aliquando eum Deum crederent, sed hoc non erat futurum ante mortem suam : nam hoc tunc ipse non aperiebat,nec a discipulis prædicari vo-

I lebat,vt dictum est supra 9.cap. quæst.17. & ibi quare hoc faceret. Christo autem aliquas laudes daret turba,non tamen tanquàm Deo,sed tanquàm Prophetę a Deo misso , sicut quando intrauit in ramis palmarum in Ierusalem:nam canebant pueri, Osanna filio Dauid,benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel,& benedictum, quod venit regnum Dauid patris nostri,infra 21.& Marci 11.

Quæ magnificatio erat ista , quam faciebat populus. Et quòd Deo parua non competunt cum magnus sit. Quæst. XCVIII.

QVAERETVR quæ magnificatio erat ista quam

K faciebat populus. Dicendum, quòd magnificare , & laudare idem sunt , quia laus est sermo explicans magnitudinem , & quia magnitudinis eius nõ est numerus , Psal.144. non est finis in magnificando Deum , sed possumus varie eum magnificare, secundum quòd varie Deus a nobis concipitur: nam nemo Deũ concipere põt, nisi sub rõne maximi boni, iõ cuilibet concipienti Deũ , occurrit aliqs modus magnificandi ipsum , qcquid enim boni de Deo dicamus est magnificare ipsum , qa nihil de eo dicere possumus nisi magnum, cum parua ei nõ competant qui summus est. Forte autẽ erat ista magnificatio, ꝙ dignatus fuisset talẽ potestatẽ cõcedere hoĩbus,qualẽ in Christo esse videbant , & sic magnificauerunt turbæ

bæ Deum quādo Christus curauit paralyticum supra 9. Scilicet, videntes turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus, vel poterant magnificare enarrantes ea, quæ videbāt, & dicentes nunquam talia fuisse visa, sic turbæ dixerunt supra 9. quando Christus curauit surdum, & mutum: nam videntes turbæ miratæ sunt dicentes, nunquam apparuit sic in Israel, & sic etiā Mar. 2. Dicitur ita vt admirarentur turbæ, & honorificarēt Deum dicentes, quia nunquam sic vidimus. Vel forte solum enarrando miraculum factum, & dicentes se vidisse rē admirandam. sic dicitur Luc 5. magnificabant Deū, & repleti sunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia hodie. Vel forte ista magnificatio fuit laudare Deum, quia Christum miserat ad eos quem maximū Prophetarum esse cernebant. sic dicitur Luc. 7. quando Christus suscitauit filium viduæ. accepit oēs timor, & magnificabāt Deū dicentes, qa Propheta magnus surrexit in nobis, & qa visitauit Dominus plebem suā.

Iesus autem conuocatis discipulis suis dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo: ne deficiant in via. Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? Et ait illis Iesus: Quot panes habetis? At illi dixerunt septem, & paucos pisciculos. Et præcepit turbæ, vt discumberent super terram. Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis, & discipuli dederunt populo, & comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis tulerunt septem sportas plenas. Erant autem, qui manducauerunt quatuor millia hominum, extra paruulos, & mulieres. Et dimissa turba ascendit in nauiculam, & venit in fines Magedan.

Iesus autem. Hic ponitur secundum miraculum Iudæos nunc corporaliter saturando, & dicitur. *Iesus autem conuocatis discipulis*. Scilicet, In loco in quo sanauit ægros de quibus supra, volens eos saturare, & reliquas turbas, conuocauit discipulos, & locutus est cum eis de hoc.

Dixit misereor turbæ. Idest, Isti multitudini, quæ mecum manet, & attulit ad me languidos, & fuit misericordia ista de miseria illorum, scilicet, de miseria ciborum, & fame incipiente.

Quia iam triduo perseuerant mecum. Idest, Manent mecum per tres dies, & dicitur hic perseuerant mecum, & Mar. 8. Dicitur triduo me sustinent, & idem est. *Et non habent quid manducent*. Et supplendum est, nec habent locum vnde emant, sic enim dixerunt discipuli infra in litera, vnde ergo nobis in deserto panes tantos?

Et dimittere eos ieiunos nolo. Idest, Non est decens, sed Mar. 8. Dicitur, & si dimisero eos ieiunos deficient in via, & ita potest stare sententia per modum conditionis, & tunc significat necessitatem, vel decentiam ad saturandum eos, quasi dicat, si dimisero eos ieiunos deficient in via, vt ergo non deficiāt oportet, quòd saturentur, & ita diffiniebat saturare illos, sic expressit hic Matthæus, scilicet, & dimittere eos ieiunos nolo. *Ne deficiant in via*. Idest, Ne moriantur fame, vel ne deficiant, idest, ne lassentur præ defectu virium, cum non habuerint cibos: nam antequam perueniant ad locum in quo possint cibos habere, deficient aliqui, vel periclitabuntur.

Et dicunt ei discipuli. Videntes, quòd Christus vellet eis dare cibos, & ita incumbere discipulis onus ministrandi, cum non haberent, ceperunt quasi conqueri dicentes. *Vnde ergo nobis in deserto panes tantos?* Idest, Quia hoc vis, oportet quòd demus eis panem, sed vnde poterimus habere in hoc deserto tot panes, vt sufficiant eis? erant enim in solitudine, quasi dicat, si essemus in loco habitato possemus emere escas, sed hic non. Et dixerunt panes tantos, idest, tot, quia numerus significandus est, & non quantitas continua, quasi dicat aliquos panes habere poterimus, quia septem panes habebant, vt dicitur infra in litera, & tamen non sufficiebant etiam, vt quis micam vnam acciperet, sicut dixit Philippus Ioannis 6. ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat, & Mar. 8. dicitur vnde istos poterit hic saturare panibus in solitudine? quasi dicat non videtur possibile, & est eadem sententia.

Vt saturemus turbam tantam. Scilicet, Quatuor millium virorum præter mulieres, & paruulos, vt patet infra in litera, & dicitur vnde nobis, quasi dicat nos debemus pascere ministrando turbæ, & tamen non habemus. *Et ait illis Iesus*. Vidit enim eorum infidelitatem, qui putauerunt non posse saturari turbam in solitudine: ideo ostendit nunc, quòd possint saturari.

Quot panes habetis. Solebant semper discipuli portare panes in itinere, vt colligitur sequenti cap. & ita nunc quæsiuit ab eis Christus quot panes haberent.

At illi dixerunt septem, & paucos pisciculos. Alia vice quinque habuerunt, & duos pisces præcedenti cap. & Mar. 6. & Luc. 9. & Ioannis 6. Et nunc vero septem habebant, sed piscium numerus non exprimitur.

Et præcepit turbæ, vt discumberent. Idest, Vt sederent ad epulas, quoniam iam haberent vnde possent saturare omnes. *Super terram*. Idest, Super herbam: nam esset in loco herba ad hoc, quòd discumberent, sicut in prima saturatione dicitur, quòd discubuerunt super fœnum viride: Mar. 6. Et hoc, quia erat fœnum multum in loco. Ioan. 6.

Et accipiens septem panes, & pisces. Scilicet, accepit in manibus, vt benedicente eo, & frangente crescerent in manibus eius. *Et gratias agens*. Ista erat benedictio mensæ quàm quilibet facere debet de honestate saltem, & maxime clerici de quo dictum est præcedenti cap. *Fregit*. Tam pisces quàm panes, & inde cepit miraculum multiplicationis, vt posset sufficere toti turbæ. *Et dedit discipulis suis*. Scilicet, Vt apponerent turbis discumbentibus: nam licet non exprimatur hic, credendum est, quòd discumbebant ordinati per conuiuia, per centenos, & quinquagenos, vt fuit in prima saturatione, vt dicitur Mar. 6. & Luc. 9.

Et discipuli dederunt populo. Idest, Apposuerunt turbæ discumbenti. *Et comederunt omnes*. Tam viri quam mulieres quam paruuli: nam si non comederent omnes, facile erat de septem panibus saturare aliquos de ista multitudine.

Et saturati sunt. Hoc fuit miraculum: nam omnes isti poterant comedere de septem panibus sine miraculo, & tamen saturari non poterant sine miraculo: nam si diuiderentur panes in minutissimas micas, omnes comedere possent, sed nemo saturaretur, nunc vero, quòd omnes saturarentur miraculum est.

Et quod superfuit de fragmentis. Non enim comederunt totum appositum, sed multa fragmenta superfuerunt.

fuerunt. *Tulerunt septem sportas plenas*. Sunt vasa ad tenendum panem, & forte septem panes non implerent vnam sportam, nunc vero septem sportæ superfuerunt. *Erant autem, qui manducauerant*. Ponitur numerus manducantium, vt mirabilis magnitudo ostendatur. *Quatuor millia hominum*. Idest, Virorum: nam homo omnes comprehendit, cum vero mulieres, & paruulos excludimus, melius viros quàm homines appellamus, & ita dicitur præcedenti cap. quòd manducantium fuit numerus quinque millia virorum. *Extra paruulos, & mulieres*. Ex quo apparet, quòd omnes isti comedentes forte essent plures, quàm decem millia, quia de mulieribus, & paruulis esse solebant plures quàm de viris, cum viri accipiantur a viginti annis, & supra secundum consuetudinem Iudæorum, qui alios non accipiunt ad numerum. Exo. 30. & Nume. 1. cap.

An ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia.
Quæst. XCIX.

QVAERETVR an ea, quæ habentur hic sint cõtinuata ad præcedentia. Dicendum, quòd sic, quia Matthæus ponit hæc ordine, & tamen nõ est recedendum ab ordine literæ sine causa, de qua non apparet hic. Et dicendum, quòd istud fuit factum immediate post præcedentia, immo non fuit factum istud alio tempore quàm præcedentia, quia turbæ illæ, quæ attulerant languidos ad Christum, erãt istæ, quæ saturatæ sunt: nam fuerãt triduo cum Christo, & nunc die vltimo saturauit eos, & hoc satis apparet ex modo loquendi literæ: nam nõ distinguit illud ab illo, sed tanquam continuato eodem facto loquitur: nam cum dixisset, quòd turbæ videntes mutos loquentes, & cecos videntes magnificauerunt Dominum, sequitur. Iesus autem conuocatis discipuli dixit eis: misereor turbæ. quasi nihil intermedium sit: nec etiam annectatur aliud factum, sed continuetur idem. Sic dicit Hieronymus prius Christus infirmis debilitates abstulerat, postea vero sanatis offert cibos, & sic innuit, q̃ illæ turbæ de quibus supra dicebatur, sunt illæ, quæ nunc pascuntur. Considerandum autem circa saturationem istam turbæ, quòd Christus bis saturauit turbas, & ista fuit secunda saturatio: nam prima ponitur præce. cap. & ob hoc sunt multa eadem in vtraque saturatione, vt similitudo faciendi, scilicet, per multiplicationem, & etiam differentia istius saturationis ab illa, de quibus late dictum est præcedenti cap. ideo hic non tangentur nisi aliqua dubia, quæ specialiter pertinent ad istam saturationem, cætera vero requirantur eodem cap.

Quare nunc Christus saturauit turbas secundo. quia sufficiebat illam primo saturasse. Et quòd miracula, quæ Christus faciebat ad potestatis suæ ostentationem semel illa faciebat.
Quæst. C.

QVAERETVR quare nunc Christus saturauit turbas secundo, quia iam primo saturauerat, & sufficiebat illud: nam aut faciebat ad ostendendam potestatem faciendi hoc, aut ad benefaciendum turbis. Si primo modo sufficiebat semel fieri, quia qui semel poterat facere, posset facere quoties vellet. Si secundo modo, non solum bis, sed pluries debuisset beneficium istud tribuere turbis, sicut Deus in deserto quotidie dabat manna. Exodi 16.

Dicendum, quòd quædam miracula sunt, quę sunt solum ad ostendendum potestatem facientis, alia nõ solum potestatem ostendunt, sed etiam prosunt eis in quorum fauorem fiunt. Prima non multiplicantur,

F sed semel fiunt: sic fuit in ambulatione super mare; Christus enim semel tantum super aquas ambulasse legitur præced. cap. & Mar. 6. eo quòd istud ad solam potestatem ostendendam erat. Etiam semel tantum transfiguratus est infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. Eo, q̃ non fuit transfiguratio nisi ad ostendendum potestatem Christi, & excellentiam eius, & figuram futuræ gloriæ. Secunda autem multiplicantur, vt suscitare mortuos, & sanare ęgros, & arreptitios: nam vnum arreptitium sanando ostendebat potestatem suam, & tamẽ, quia miserebatur turbis propter quas faciebat, sanabat plurimos arreptitios, & ita de omnibus generibus ęgritudinum, & ita pascere turbas erat in fauorem earum: ideo multiplicari poterant. vnde bis fa-
G ctum est. Cum autem dicitur quare ergo non faciebat sępe, dicendum quòd non debuit facere. Primo quia Christus non faciebat miracula nisi in eis, quæ non poterant aliter fieri, sicut mortui non poterant viuere nisi miraculosa suscitarentur: ideo suscitabat eos sępe, scilicet, ter, s. supra 9. & Luc. 7. & Ioannis 11. languentes etiam varijs languoribus non poterant sanari opere humano: ideo sanabat plurimos Christus quasi quotidie, cum quotidie occurreret talis necessitas, & tamen cibos poterant habere turbæ sine miraculo, quasi semper: ideo non oportebat miraculose eas pasci sępe. Secundo, quia tunc esset occasio ad tollendum deuotionem p̃dicationis, & miraculorum Christi: nam si quotidie Christus turbas pasceret, iam
H non sequerentur eum propter prædicationem: nec propter miracula, sed propter cibum. sic Christus exprobrauit turbis. Ioan. 6. cum enim saturasset eas, redierunt iterum quærendum eum, & ait, quæritis me non, quia vidistis signa, sed quia saturati estis de panibus meis, operamini ergo non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et confirmatur hoc, q̃ a licet multa miracula, & stupenda fecerit Christus coram Iudæis, vt suscitare mortuos, tamen nunquàm voluerunt eum facere regem nisi quãdo pauit eos in deserto. Ioan. 6. non ergo debuit quotidie saturare. Tertio quia esset tunc locus calumniandi cõtra fidem Christi, diceretur enim, quòd non fuerit introducta per veritatem, & magnitudinem mira-
I culorum, sed propter fauorem, scilicet, quia saturabat quotidie turbas: nam sicut illæ turbæ quas tunc saturauit, voluerunt eum facere regem: ita omnes aliæ quas saturaret facere vellent, & sic totus mundus eũ in regem, vel Deum acciperet propter cibos sine labore habendos: non ergo debuit quotidie illos dare.

Cum autem dicitur, quòd Deus quotidie dabat manna in deserto per 40. annos Exo. 16. Dicendum, quòd fuit propter necessitatem, quia non poterant Iudæi aliunde cibos habere, cum esset terra omnino sine habitatore, & in circuitu omnes gentes essent hostes eorum, vt ergo non perirent, quotidie eis manna cęlitus dabat, cum tamen fuerunt extra illam necessitatem, cessauit dare manna, vt quando transie-
K runt Iordanem, & cœperunt comedere de panibus terræ Chanaan, non viderunt vltra manna, Iosue 5. cibos autem non necessarios non dabat quotidie, sed aliquando sicut carnes: nam bis solum legitur dedisse coturnices, semel a principio deserti. Exo. 16. Et iterum in sepulchris concupiscentiæ. Numeri 11. nunc autem non erat turbis necessarium quotidie pasci: ideo non pascebantur quotidie.

Dicendum tamen, quòd fuit conueniens, quòd Christus pasceret turbas plusquàm semel. Primo ad ostendendum potestatem excellentius: nam Elisæus semel pauit cẽtum viros de viginti panibus, quod reputatum est miraculum 4. Reg. 4. cap. ideo, vt Christus videretur maior Elisæo, non solum pastus turbarum

rum ab eo factus fuit excellentior, sed etiam pluries A
præscitus, idest, saltem bis. Secundo, & præcipue fuit
propter necessitatē occurrentem, volebat enim Chri-
stus tunc prouidere turbæ quando in necessitate con-
stituta erat, & tamen contingit, quòd bis esset in ne-
cessitate in loco deserto in quo nō poterat habere ci-
bos: ideo bis pauit turbas. Sciendum tamen, quòd
causa immediata pascendi turbas erat fames, & ne-
cessitas, & tamen causa remota fuit, vt Christus suffi-
cienter, & abundanter ostenderet potestatem suam,
& ideo ipse procurauit occasionem ad faciendū hoc,
scilicet, deducens turbas ad locum desertum.

Quare discipuli nunc non sunt locuti pro turbis sicut in altera saturatione. Quest. CI. B

QVAERETVR quare discipuli non locuti sunt
nunc ꝑ turbis sicut in prima saturatione. Ali-
qui dicunt, quòd nunc non suberat tanta cau-
sa saturandi turbas sicut tunc, quia non erat tanta ne-
cessitas, cum possent sine miraculo cibari.
Sed dicendum, quòd ista responsio est frustra eo,
quòd nec in prima nec in secūda vice saturationis pe-
tiuerunt discipuli, quòd saturarentur turbæ, immo nō
putabant, quòd hoc fieri posset: ideo non petebant:
nam prima vice non petiuerunt, quòd Christus satu-
raret turbas, sed quòd dimitteret eas ire ad loca proxi-
ma, vt emerent escas præcedenti cap. & Mar. 6.
Dicendum igitur, quòd tunc petiuerunt aliquid, & C
nunc nihil, quia tunc non petiuerunt, quòd saturaret
turbas, sed quòd permitteret eas ire ad quærendum
escas ad loca proxima: nam Christus prædicauit tunc
diu, ita vt vltra meridiem sermo extenderetur: sic di-
citur Mar. 6 Quòd videns turbas misertus est, & dó-
cebat eas multa, & dicitur, quòd vespere facto acces-
serunt discipuli ad Christum dicentes. desertus est lo-
cus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in
proximos vicos emant escas, præcedēti cap. nunc au-
tem Christus non tenebat eos vltra tempus, ideo non
accesserunt ad rogandum aliquid pro turbis.

Quare Christus conuocauit nunc discipulos, & locutus est eis. Quæst. CII. D

QVAERETVR quare Christus cōuocauit nunc
discipulos, & locutus est eis. Dicunt, aliqui
quòd hoc fuit. Primo ad præstandum
exemplum nobis, quòd magistri nō dedignentur col-
loqui discipulis, & capere cum eis rerum agendarum
consilium, quia ipse nunc tractauit cum discipulis de
saturatione turbarum. Sic dicit Hieronymus, con-
uocat discipulos, & quod facturus est, cum eis loqui-
tur, hoc autem facit, vt magistris exemplum tribuat
cum minoribus atque discipulis communicandi con-
silia. Secundo fuit, vt ostendat per collocutionem
magnitudinem miraculi futuri: nam cum ipse loque-
retur de saturatione, & discipuli ostenderent impossi- E
bilitatem, vel difficultatem ad hoc, & postea Christus
turbas saturaret, appareret magnitudo potestatis: si
autem prius non colloqueretur de hoc: non viderent
ita magnitudinem miraculi: ideo locutus est. Sic di-
cit Hieronymus, scilicet, vel vt ex collocutione intel-
ligant signi magnitudinem.
Sed dicendum, quòd causa vera fuit, quia Christus
volebat nunc saturare turbas, & ministrari debebat
cibus per Apostolos de panibus quos ipsi habebant:
ideo necesse erat, quòd Christus, & Apostoli collo-
querentur de his, & sic oportebat, quòd aut Apostoli
prius ad Christum loquerentur de his, vel Christus ad
Apostolos, sed discipuli nihil loquebātur ex quo Chri-
stus acciperet occasionem introducendi hanc satura-
tionem: ideo oporteret, quòd ipse conuocaret eos, &
colloqueretur: nam in prima saturatione, quia Chri-
stus diu morabatur prædicans, discipuli accedentes
ad eum dixerunt, desertus est locus, & hora præterijt,
dimitte turbas, vt euntes in proximos vicos emant si-
bi escas, præcedenti cap. & tunc Christus dixit non
habent necesse ire, sed vos date illis manducare, nunc
autem nō loquebantur quicquam discipuli: ideo vo-
cauit eos Christus, & dixit quid intenderet.

Quare Christus dixit misereor, quia iam triduo sustinent me. Et quomodo ea verba exponantur. Item miseria quid sit. Et quare dixit, nolo ieiunos dimittere. Quæst. CIII.

QVAERETVR quare Christus dixit misereor,
quia iam triduo mecum perseuerant. Dicen-
dum, quòd Christus voluit ponere hic causas
quare turbas alere volebat, & ait misereor turbæ, &
dixit misereor, quia misericordia est de aliena mise-
ria: est autem miseria quicunque defectus cuiusmodi
est famis, & ita isti erant in defectu ciborum: ideo
miserendum eis erat, quasi dicat, nolo eis dare cibum
ad ostendendam potestatem meam, vel solum ad
placendum eis, vel vt delectabiliter pascantur, sed
quia sunt in necessitate, & misereor eis. Vel potest
dici misereor eis, quasi dicat ipsi non petunt panes,
sed erubescunt, nec ego dare volo tanquam petenti-
bus, sed quia misereor illis etiam si ipsi non petant,
cum petere non audeant. Sic dicit Chrysosto. turbæ
enim cum ad sanationem venissent non audebant pe-
tere panes. vnde ipse amator hominum, & omnium
curam gerens etiam nō petentibus dat, propter quod
dicit, misereor turbæ.
Cum autem dicitur, quòd triduo perseuerant me-
cum. Potest vno modo intelligi, quòd sit causa mi-
serendi, scilicet, tam deuotæ sunt istæ turbæ ad me,
quòd triduo perseuerant mecum: ideo dignum est, vt
illis miserear. Secundo potest accipi, quòd ostendat
verisimilitudinem necessitatis, quia diceret aliquis
cur isti non portabant secum panes in via, vt come-
derent, vel quòd forte portabant, & non erant eis ne-
cessarij alij quos Christus daret: ideo dicit, quòd tri-
duo perseuerant mecum, scilicet, licet secum panes
tulerint, quia tamē triduo perseuerauerunt mecum,
comederunt quidquid portabant: ideo nunc egent,
& sic decens est, quòd ego subueniā. Sic dicit Chryso.
scilicet, ne autem dicatur quoniam venientes viaticū
portauerunt, dicit quoniam triduo me sustinent, nec
habent quid manducent, & si enim quando venerāt
cibos habebant, tamen iam consumpti erant, & pro-
pter hoc non in prima, & secunda die hoc fecit, sed
in tertia quādo iam omnia consumpta erant, vt prius
ipsi in necessitate constituti cum ampliori desiderio
susciperent, & hoc magis declarat Marcus dicens,
quidam enim eorum de longe venerunt Mar. 8. Sci-
licet, quia venerunt de longe licet habuerint cibos
quando venerunt, tamen postea defuerunt illis per
longitudinem viæ. Quòd autem dixit, & dimittere
eos ieiunos nolo ne deficiant in via, dixit ad respon-
dendum obiectioni discipulorum, poterant enim di-
cere, quòd ad hoc hora erat conueniens, vt ire possent
ad loca in quibus emerent cibos: nam in prima satu-
ratione erat hora tarda, & tamen dicebant Apostoli,
quòd dimitterentur ire turbæ ad quærendum escas ad
loca proxima præcedenti cap. s. desertus est locus, &
hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in proxi-
ma loca emant sibi escas, a fortiori ergo nunc quādo
non transierat hora dicerent, quòd dimitterentur ire
ad

ad loca proxima pro cibis. Christus autem dicit, quòd non est conueniens, quia si dimittuntur ieiuni deficient in via, scilicet, deficient viribus, ita vt ambulare non possint, ideo decebat, quòd eis daret cibos.

Ad quid Christus volebat facere discipulis istas suasiones. Quæst. CIIII.

QVAERETVR ad quid Christus volebat facere discipulis istas suasiones, quia miraculum ipse facturus erat, & non illi, non ergo erat ei opus, nisi quòd iuberet discipulis, quòd afferrent panes, & ipse iuberet turbæ discumbere sicut postea fecit. Dicendum, quòd fecit hoc. Primo quia voluit ostendere, quòd istud miraculum non faciebat ex sola voluntate, sed ex necessitate quadam, quia erat vrgens inopia, quæ aliter non poterat subleuari: nam vt dictum est supra quæstione 102. Christus non saturabat quotidie, vel sępe turbas, vt non sequerentur eum propter hoc solum, & ideo solum faciebat quando vrgebat necessitas, ita ergo nunc cum facturus esset voluit ostendere, quòd causa vrgens faciendi erat. Secundo fuit ad ostendendam infidelitatem discipulorum: nam discipuli cum vidissent, quòd de quinque panibus saturauerat iterum maiorem multitudinem, quàm nunc, adhuc non credebant, quòd saturare nunc posset turbam sicut postea patuit, & si non petens ab eis consilium frangeret panes, & distribueret turbæ discumbenti, non appareret in aliquo infidelitas discipulorum: voluit ergo eis dicere, quòd darent cibos turbæ, & tunc ipsi dixerunt, quòd non posset quis tantam multitudinem saturare panibus in deserto, vt ergo diceret discipulis, quòd saturarent turbam, oportuit quòd prius ostenderet causas vrgentes ad hoc faciendum: nam aliàs dicerent discipuli non est necesse saturari turbam, & non dicerent vnde nobis in deserto tantos panes? ideo debuit eis exprimere istas causas saturationis turbarum.

Etiam fuit hoc, vt quantomagis discuteretur istud factum inter Christum, & Apostolos, tantomagis imprimeretur memoriæ eorum, & minus dubitarent de miraculo. Sic dicit Chrysosto. cum autem nolit eos ieiunos dimittere: ideo tamen non statim signum facit, vt ex hac interrogatione, & responsione attentiores discipulos faciat, & fidem suam ostendat.

Quomodo nunc discipuli dubitauerunt cum primam turbæ saturationem vidissent. Et quomodo eorum incredulitas aliquando erga Christum nobis prosit. Quæst. CV.

QVAERETVR cum Christus iam fecisset aliud miraculũ maius, scilicet, quòd saturauit quinque millia virorum de quinque panibus, & viderant hoc discipuli, quomodo nunc dubitauerunt dicentes: vnde nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? Aliqui dicunt, quòd loquebantur de seipsis, scilicet, quòd ipsi non poterant saturare turbam tantam in deserto, quia ipsi non poterant agere nisi naturaliter, & tamen de Christo non negant quin posset facere. Et patet, quia dixerunt vnde nobis panes tantos? Sed non stat, quia non esset hoc ad propositum: nam si turbæ saturandæ erant siue naturaliter, siue supernaturaliter: Christus illud facturus erat, & non discipuli. De supernaturali saturatione patet, quia solus Christus miracula faciebat. De naturali etiam, s. per panes emptos patet, quia illi panes erant de pecunia Christi, & non discipulorum, qa discipuli nihil habebant: Christus autem habebat pecunias ad expẽsas viarum, quas commiserat dispensa-

F tori suo, s. Iudæ, qui loculos eius habebat Ioan. 12. & 13. Et ille inde emebat omnia necessaria pro Christo, & Apostolis. Ioan. 13. & ideo etiam si naturaliter, & sine miraculo pascere debuissent turbæ, nõ pascerent eas discipuli, sed Christus. Secundo patet, quia Christus aperte designauit hic, ꝙ ipse volebat saturare turbas, & non imponebat onus discipulis: nam dixit misereor turbæ, quia triduo me sustinent, & dimittere, eos ieiunos nolo. ergo ipse volebat dare cibos. Cum autem obiicitur, quia dr̃ vnde nobis in deserto panes tantos? Dicendum, ꝙ non locuti fuerunt discipuli de seipsis solis, sed adiũcto Christo, quia omnes faciebant vnum collegium, & hoc, quia ille daturus erat cibos, & ipsi ministraturi. Dicendum igitur, quòd
G discipuli locuti fuerunt tam pro se, quàm pro Christo: nam putauerunt, ꝙ etiam Christus non posset saturare turbas illas in deserto. Et cum obiicitur, quòd similia iam viderant. Dicendum vno modo, ꝙ corda discipulorum erant turbata, & imperfecte disposita, s. ꝙ non intelligebant miracula Christi, licet viderent, quia putabant, ꝙ nõ posset illa facere, & cum fieri videbant stupebant, & tamen nõ credebant propter hoc determinate, ꝙ posset postea similia facere. Sic patet Mar. 6. quando post primã saturationem turbarum venit Christus super mare ambulans ad discipulos, qui periclitabantur propter tempestatem, & placauit mare, intrauitque cũ eis in nauem dr̃, ꝙ illi autẽ plus magis stupebant, & subditur causa, nondũ enim
H intellexerant de panibus, erat enim excæcatum cor eorum, & sic non putabant, ꝙ Christus posset placare mare, quia cor eorum excæcatum erat, & non intelligebant, quomodo Christus facere poterat miracula: nam si recte aspexissent ad miraculum quod fecerat saturando turbas, non dubitarent quin posset placare mare, & quæcunque alia vellet, qui talia potuerat, & tamen, quia cor suum erat obcæcatum, & non poterant concipere, ꝙ Christus haberet potestatem ad saturandum turbas, licet iam illas saturasset, non poterant credere, ꝙ alia miracula postea facere posset, & quando illa fieri videbant stupebant, quomodo fieri potuissent. Et ita nunc cum esset cor discipulorum excæcatum circa miraculum primæ saturationis, quia
I non intelligebant quomodo Christus illud facere potuisset, a fortiori dubitarent circa, id quod nondum factum erat, & putabant, ꝙ non posset facere aliquam saturationem talem. Secundo potest dici, ꝙ proueniebat hoc nõ ex obcæcatione cordis, sed ex quadam infirmitate fidei, vt quando quis impetrauit aliquid a Deo, & postea circa aliud minus, vel æquale formidat, quia talis est conditio humanæ mentis, vt ait Chryso. vt patet in Petro: nam credidit, ꝙ iubente Domino potuit ambulare super aquas, quod nunquam fecerat, & confidenter descendit de nauicula, ambulauitque super aquas, & tamẽ postea videns validum ventum timuit, & propter infidelitatem mergi cępit præcedenti cap. Ita & nunc discipuli licet aliud miraculũ
K maius vidissent, adhuc mens eorum erat tam infirma, ꝙ non putabant, ꝙ posset aliud simile facere, & non solum post primã saturationem dubitabant de secunda, sed etiam post secundam dubitabãt de alia an posset illam, sic patet sequenti cap. quando obliti sunt discipuli sumere panes pro via, & cum Christus diceret, cauete a fermento Pharisæorum, illi dixerunt, qa nos panes nõ accipimus, iõ increpat nos, & tũc Christus arguit eos de infidelitate dicens, qd cogitatis modicę fidei, quia panes non accepimus? nondum intelligitis neq; recordamini quinq; panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis, neque septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? & ita adhuc tunc dubitabant, an

Christus

Christus deficientibus panibus posset cibare in deserto turbam paucorum discipulorum, qui bis saturauerat turbas copiosas hominum. Tertio potest dici, quod discipuli permissi sunt cadere in istam infidelitatem, & loqui verba non credentium, vt nobis miraculi tolleretur suspitio. Sicut dicit Gregorius de Thoma, quod plus nobis Thomæ incredulitas ad credēdum profuit quàm fides Apostolorū, quia dum iste dubitauit tetigit,& sic certificatus est,& de cordibus nostris vulnera dubitationis abstulit, discipuli autem, quod facilius, & sine tactu crediderunt,nobis dubium reliquerunt, quia dici poterat adhuc,quòd ille, qui apparuit fuerat phantasma: ita nunc si Christo dicente, quod volebat pascere turbam,discipuli credidissent, & dicerent fiat, non esset occasio, vt Christus quęreret quot panes habebant, sed frangeret,& distribueret turbis,& ita possemus credere, quòd forte discipuli habebant copiam panum, vel ex aliquo castello vicino attulerunt, cum autem dubitauerunt hoc posse fieri, fuit occasio, vt Christus diceret quot panes habebant, & constaret de miraculo: nam quia ipsi viderunt rem difficilem, vel impossibilem, vt eis videbatur dixerunt, vnde nobis panes tantos in deserto, vt saturemus turbam tantam? & ita ostenderunt se non habere copiam panum dixerunt,vnde nobis panes tantos? Secundo ostenderunt, quòd non erat locus, vnde illos habere possent: nam dixerunt, vnde nobis in deserto panes tantos? & cum ipsi non crediderunt posse fieri, & postea referatur factum, constat, quòd fuerit miraculum: maxime quia ex hoc fuit occasio, vt quæreret Christus de numero panum, & responderunt, quòd habebant septem, & sic patet miraculum. De hoc dicit Chrysostomus, ipsi quidem infirma cogitatione dixerunt, vnde nobis panes tantos? per hoc tamen miraculum futurum insuspicabile faciente, ne aliquis suspicaretur, quod ab aliquo propinquo castello accepti sunt cibi, propter hoc miraculum istud in solitudine fit multum a castellis distante.

Quare Christus quæsiuit a discipulis quot panes habetis. Quæst. CVI.

Qvaeretvr quare Christus quæsiuit a discipulis quot panes habetis. Dicendum, quòd primo fuit ad reducendum eos in memoriam præteritorum, vt sic crederent antequam viderent: nam iterum de quinque panibus turbam saturauerat, & quæsiuit tunc a discipulis quot panes habetis? & illi dicunt quinque, præcedenti capitu. & Mar. 6. per istum ergo modum similem quęrendi recordari poterant eius, quod tunc factum fuerat, & ita crederent. Sic dicit Chrysostomus, ipse autem Christus, vt discipulorum mentes erigat, eos interrogat, vt ex modo interrogationis commemoret eorum, quæ prius sunt facta dicens, quot panes habetis?

Secundo fuit, vt per hoc constaret ipsismet de miraculo: nam cum quæsiti responderent septem tantum panes habere, & postea inde saturarentur turbæ, non poterant dubitare de miraculo. Si autem non quæreret, forte putaret aliquis eorum, quòd fuerant multo plures, & sic dubitarent de miraculo, vel de magnitudine miraculi, & ideo in prima vice non solum quæsiuit, quot panes habebant, sed etiam dixit, ite, & perquirite. Mar. sexto, Scilicet, diligenter, & sine errore cognoscite quot panes habetis.

Tertio fuit, & præcipue propter nos: nam si non quæsiuisset Christus quot panes habebant, non scripsissent hoc Euangelistæ. Et tamen ad sciendum,quod fuit saturatio illa miraculosa, oportebat sciri quot

A panes fuissent, quanta multitudo comedentium, vt hinc colligeretur miraculum esse.

Quare non ponitur hic numerus piscium sicut panum. Quæst. CVII.

Qvaeretvr quare non ponitur hic numerus piscium sicut panum. Dicendum, quòd in hoc conuenit ista saturatio cum illa, quia in vtraque fuerunt panes, & pisces, cur autem pisces vtrobique fuerint præcedenti capitu. declaratum est, scilicet, quia tales cibos soliti erant discipuli ferre secum, & non carnes, quia pisces erant ibi cibus pauperum.

B Aliqui autem dicunt, quòd non positus est numerus piscium,eo quod non pertinebant pisces ad miraculum: nam miraculum fuit in pascendo turbam, & tamen pastus erat in pane,& non in piscibus: ideo panum numerus designatus est,& non piscium.

Sed dicendum, quod non stat, quia licet panis sit præcipuus cibus,tamen deficiente pane, vel in parua quantitate existente suppleri potest cibus ex piscibus, vel carnibus,vel aliunde,vnde de solis piscibus si multi fuissent, potuisset tota multitudo saturari. Secundo & præcipue patet, quia in præcedenti saturatione ponitur numerus piscium, scilicet, quòd fuerint duo pisces præcedenti cap. & Mar. 6. & Luc. 9. Ita ergo hic poni debuisset. Dicendum,quòd fuit,quia pisces isti

C erant valde parui, & qui non merebantur sub numero piscium designari: nam pisces primæ saturationis magni erant, & ideo duo dicti sunt, isti autem parui erant: ita vt forte viginti de eis non æquiualerent vni pisci. Et hoc patet, quia dicitur in litera septem panes,& paucos pisciculos,& idem Mar. 8.

Quare nunc superfuerunt septem sportæ, prius autem duodecim cophini,& quid sunt sportæ. Et in quo duarum saturationum vna maior fuerit altera. Quæst. CVIII.

Qvaeretvr quare nunc superfuerunt septē sportæ: prius autem superfuerant duodecim

D cophini, & quid sunt sportæ. Dicunt aliqui,quod sportæ,& cophini idem sunt,& idem est superfuisse septem sportas,& septem cophinos.

Sed dicendum,quòd nō stat, quia tunc cum a multis scribatur ista historia, aliquis eorum acciperet vnū pro altero si idem sunt, & tamen nemo accepit, sed in prima saturatione omnes dicunt superfuisse duodecim cophinos, & nemo dicit duodecim sportas, sic patet præcedenti cap. & Mar. 6. & Luc. 9. & Ioan. 6. Secundo patet,quia in ista secunda saturatione quā soli Matthæus, & Mar. describunt. ambo dixerunt sportas, & nemo dixit cophinos, vt patet hic, & Mar. 8. Tertio patet,& efficacius,quia quando postea Christus comparauit istas duas saturationes seq. cap. dixit:

E non recordamini quinque panum in quinque millia hominum,& quot cophinos sumpsistis,& septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis: ideo dicendum,quòd non sunt idem sporta,& cophinus.

Alij dicunt,quòd non sunt idem, & tamen sporta est valde maior, quàm cophinus. Et ita tanta est capacitas septem sportarum sicut duodecim cophinorum. Dicendum, quod de magnitudine aut figura cophinorum, & sportarum nobis non constat, quia vasa illa quotidie variantur,& tamen non est necesse, quòd fuerit tanta capacitas septem sportarum sicut duodecim cophinorum, quia hoc esset ad volendum ponere æquales istas duas saturationes, & tamen non

sunt

ſunt æquales, quia prima habuit plures comedentes, F
ſcilicet, quinque millia. Secunda vero quatuor millia. Item in prima fuerunt quinque panes, in ſecunda vero ſeptem, quamquã ergo reliquiæ eſſent æquales, non eſſet æquale miraculum, nõ ergo fuit iſta cauſa. Sed dicendum, ꝙ iſta duo miracula fuerunt inæqualia, quia Chriſtus voluit, quòd primũ eſſet maius. Quòd tamen hic fuerũt ſeptẽ ſportæ poteſt eſſe cauſa, quia Chriſtus voluit iſtud miraculũ omnino eſſe diſtinctum ab alio: nã voluit, ꝙ ſcirentur a Chriſto factæ duæ ſaturationes turbarũ, neſciretur aũt eſſe duas, niſi in multis diſtinguerentur, per quæ appareret eſſe diſtinctas. Et ad hoc voluit eſſe diſtinctionem primo in numero panum, quia nunc ſeptem, & prius quinque. Secundo in numero comedentium, quia tunc G
quinque millia, nunc quatuor millia, licet quantum ad hoc non poteſt haberi determinatio, quia hic, & ibi computãtur viri ſoli exceptis mulieribus, & paruulis, & poterat eſſe, ꝙ in quatuor millibus virorũ eſſent nunc plures comedentes propter mulieres, & paruulos, quàm prius fuerant, & tamen ſaltem ex numero oſtenditur illa fuiſſe maior, & diſtinguuntur. Tertio quia hic reliquiæ fuerunt in ſportis, & ibi fuerunt in cophinis: vnde licet nunc potuiſſent haberi cophini ad colligendas reliquias, voluit Chriſtus, ꝙ eſſent ſportæ, vt ſic per omnia appareret diſtinctio. Quarto in numero reliquiarum, quia ibi duodecim cophini, hic ſeptem ſportæ. Quinto quia ibi fuerunt duo piſces, hic aũt parui piſciculi, & ita cum in nullo conueniant apparet multum diſtinctas eſſe ſaturationes, & ita nemo poterat dubitare an eſſet vna ſaturatio, vel duæ. Et fuit hoc conueniens, quia cum idem factum ponatur a multis Euangeliſtis, putatur ſępe idem eſſe multa, & è contrario multa eſſe vnum, vnde ſi fuiſſent per omnia ſimiles iſtæ ſaturationes, plurimi putarent eas eſſe vnam eandemque, & ſic fuit intentio Chriſti eas omnino diſtinguere. Sic dicit Chriſoſto. quare autem minores ſunt reliquiæ in hoc miraculo, quàm in primo, & ſi non tot fuerint, qui comederint, & reſpondet, aut igitur hoc eſt, quia ſportæ cophinis maiores erant, aut vt ex diuerſitate rememorentur, & illius, & huius miraculi.

Quare ſpecialiter fecit, quòd ſupereſſent ſeptem ſportæ. Et quòd in hoc vno facto duo Chriſtus fecit miracula. *Quæſt.* CIX.

QVAERETVR quare ſpecialiter fecit, ꝙ ſupereſſent ſeptem ſportæ. Aliqui dicunt, quòd fuit hoc, quaſi a caſu, ſcilicet, quia fecit Ieſus, quòd comedentibus ſupereſſet cibus, & accidit, quòd ille impleret ſeptem ſportas. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia cum hæc miraculoſe a Chriſto fierent, oportebat, quòd cum determinata intentione fierẽt, & ad aliquem finem. Ideo dicendum, ꝙ fecit ad oſtendẽdum magnitudinem ſcientiæ ſuæ: itaque non ſolum faciebat quidquid volebat, ſed etiam omnia cum de- K
terminata ratione volebat, vnde ſicut in prima ſaturatione fecit ſupereſſe duodecim cophinos, vt cuilibet Apoſtolo reſponderet vnus cophinus, ita & nunc fecit ſupereſſe ſeptem ſportas iuxta numerum ſeptem panum quos turbæ diſtribuit, ſcilicet, quòd panes ſeptem totam turbam ſaturauerunt, & inſuper quilibet vnam ſportam impleuit de reliquijs ſuis cũ reliquijs piſcium. Sic dicit Chryſoſto. quòd fecit eſſe diuerſitatem in hoc miraculo, & in illo, vt ex diuerſitate rememorentur miraculi huius, & illius, & propter hoc tunc quidem fecit cophinos reliquiarum numero æquales diſcipulis, nunc aũt æquales numero ſportas panibus, hoc aũt valde conueniens erat, vt in vno facto duo miracula oſtenderet, vnum ꝙ turbam multam de pauco cibo paſceret, & ſupereſſet aliud, quia numerus fragmentorũ eſſet tantus quantũ ipſe vellet, ſ. vt licet turbæ parum, vel multum comederent, non turbaretũ numerus, & quantitas fragmentorũ, ſed determinate tantũ ſupereſſet quantũ ipſe ſupereſſe volebat, quod valde admirandũ eſt, ſicut qñ paralyticũ curauit, non ſolũ oſtendit ſe potentẽ, quia curauit, ſed ẽt omnia ſcientẽ, quia tacitas cordium murmurationes agnouit ſupra 9. & Mar. 2. Et ita dicit Chry. ego aũt non ſolũ admiror multitudinem panum, q̃ facta eſt, i. fragmentorũ, ſed & certitudinẽ ſuperfluorũ, quia nec plus, nec minus fecit eſſe ſuperfluum, ſed tantum quantum volebat, ſ. duodecim cophinos ſecundũ numerũ duodecim Apoſtolorum. *Et dimiſſa turba.* Hic ponitur miraculi conſummatio, ſ. qũo paſtis turbis receſſit Chriſtus de loco, & dicit. *Et dimiſſa turba.* Ideſt, Expediens ſe ab illa facta ſaturatione. *Aſcendit in nauiculam.* Erat enim iuxta mare Galilææ nunc quãdo turbam ſaturauit, ſic dr̃ ſupra in litera, ſ. *Cum tranſiſſet.* Inde Ieſus venit ſecus mare Galilææ. *Et venit in fines Magedan.* Ideſt, Terræ Magedan, ſed Mar. 8. Dicitur venit in partes Dalmanuta, quod idem eſt.

Quare Chriſtus dimiſit nunc turbas. Ex quo ſæculi applauſum, & laudes edocemur fugere. *Quæſt.* CX.

QVAERETVR quare Chriſtus dimiſit nunc turbas. Dicendum, quòd primo fuit, quia nihil H
amplius cum eis facturus erat, Chriſtus enim erat multa facturus, & tempus non erat ei multum: ideo nihil inutiliter elabi ſinebat, ſed totum tempus vtiliter diſpenſabat, nunc autem cũ turbis finierat qd quid acturus erat: nam prædicauerat eis, & pauerat, & ſanauerat languidos earum, nihil autẽ ſupererat: ideo abijt dimiſſa turba, i. expediens ſe ab illa, quid autem eſſet iſta dimiſſio turbarum declaratum eſt præcedenti cap. q. 141. Secũdo fuit, vt exemplum præbeat prędicanti non ſemper morari cum turbis, nec ſemper abſentem eſſe, ſed quandiu docere, aut aliquid agere debuerit ad turbas maneat, ſtatim autem recedat, ſicut, & nunc facit Chriſtus. Tertio fuit ad vitandum I
applauſum populi, quia cum ſatiaſſet nunc turbã laudarent eum omnes, & adularentur, vt ſic ſemper facere vellet, & tñ fugiẽdæ ſunt laudes ſeculi: ideo mox, vt fecit hæc dimiſit turbã, ſic dr̃ Mar. 8. Et ſtatim, aſcendẽs nauim venit in partes Dalmanuta. Quarto fuit, vt non eſſet occaſio turbæ manendi apud eum expectãdo ſimiles refectiones: nam erat ibi locus deſertus in quo non poterat haberi cibus, ſicut dixerunt diſcipuli ſupra in litera, vnde nobis in deſerto tantos panes? Si autẽ amplius ibi maneret, adueniret iterum hora neceſſaria refectionis, & cum non poſſent habere aliunde eſcas, neceſſe erat, ꝙ ipſe daret ſupnaturaliter, ſed nõ expediebat, ꝙ aſſuefaceret turbas ad hoc, ideo ſtatim receſſit, vt non peterent vltra ab eo refectionem, nec eſſet ei occaſio illam præſtandi, & ita in prima ſaturatione fecit, quia ſtatim dimiſit turbam præcedenti capitu. Sic dicit Chryſoſtomus, ſicut poſt miraculum quinque panum dominus turbas dimiſit, ita & nunc.

Quare turbæ non nitebantur nunc facere Chriſtum regem ſicut in prima ſaturatione. *Quæſt.* CXI.

QVAERETVR quare turbæ nõ nitebantur nunc facere Chriſtum regem ſicut in prima ſaturatione: nam dicitur Ioannis ſexto, quòd ſciens Ieſus, quòd venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent regem, fugit ſolus in montem. Aliqui

Aliqui dicunt, quia turbæ ſciebant, quòd intentio (A) Chriſti non erat principari in ſęculo: ideo non curauerunt eum regem facere.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia etiam in prima vice non videbant in eo deſiderium aliquod principandi, ſed potius nimiam humilitatem, & tamen voluerunt eum regem facere.

Item quia turbæ nõ intendebant facere Chriſtum regem quaſi de voluntate eius, ſed etiam nolentem, dum tamen poſſent eum habere in Dominum, & eos quotidie cibaret, quia dicitur Ioan. 6. quòd venturi erant, vt raperent eum, & conſtituerent regem.

Dicendum ergo, quòd nunc turbæ hoc cogitauerunt, ſicut & tunc, vel ſaltem cogitare potuerunt, & tamẽ Chriſtus voluit eis præſtare occaſionem aggre- (B) diendi quod cogitabant: ideo ſtatim receſſit, & iſta fuit cauſa potiſſima quare ſtatim receſſerit: nam dicitur Mar. 8. Et ſtatim aſcendens nauem. Sic etiam dicit Theophi. poſtquàm Dominus operatus eſt miraculum panum, ſtatim in alium ſeceſſit locum, ne propter hoc caperent eum turbæ, & facerent regem.

Quare Chriſtus nunc aſcendit nauiculam. Et a turbis, vt declinaret, quis modus eſſet ei conueniens. Quæſt. CXII.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc aſcendit nauiculam. Dicendum, quòd primo fuit, quia forte transfretaturus erat: nam nunc erat (C) iuxta mare Galilææ, & forte tranſire volebat in latus oppoſitum, & ita nauicula indigebat. Secundo fuit ad releuãdos labores itineris, fatigabatur Chriſtus itinerando, ſicut dicitur Ioan. 4. quòd Chriſtus fatigatus ex itinere ſedit, iuxta fontem vbi cũ eo Samaritana locuta eſt: ideo licet non eſſet tunc transfretãdum, ſed manendum ex eadem parte litoris, vellet nauigare, vt itinerationem pedeſtrem excuſaret. Tertio fuit, & præcipue, vt poſſet recedere a turbis: nam erat nunc Chriſtus cum turbis in terra in loco vbi eas pauerat, ſi ipſe vellet recedere via pedeſtri de loco ipſo, ſequerentur eum turbæ, & non poſſet ab illis recedere, & tamen volebat eas dimittere, vt non expectarent ab eo amplius miraculoſe paſci: ideo aſcẽdit nauiculam: (D) nam illi non habebant naues: ideo non poſſent ſequi ipſum, & ita ab eis conuenienter recedere poſſet. Sic dicit Chryſoſto. ſicut poſt miraculum quinque panum Dominus turbas dimiſit, ita & nunc, nec autem pedibus recedit, ſed nauigio, ne turbæ eum ſequantur, & iſte erat conueniens modus Chriſto declinandi turbas, ſiue vellet totaliter ab eis recedere, ſiue paululum diſiungi. Interdum enim volebat Chriſtus manere apud turbas, & tamen, quòd non tangerent eum, & quia illæ irruebant in eum, aſcendebat nauiculam, ſic fuit Luc. 5. Scilicet, factum eſt autem cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth, & vidit duas naues, & accedens ad vnam nauem, quæ erat Simo- (E) nis, rogauit, vt puſillum reduceret a terra, & ſedens docebat de nauicula turbas, ſic etiam ſupra 13. capitu. quando multę turbæ conuenerunt ad eum iuxta mare, ipſe aſcendit vnam nauiculam, & de nauicula ſedens docebat turbas manentes in litore, interdum autem volebat Chriſtus penitus recedere a turbis declinando eas, & tunc ſi erat ſecus mare, aſcendebat nauiculam aliquam, & turbæ non potentes intrare in nauiculam dimittebant eum, ſic patet ſupra 8. Vbi videns Ieſus multas turbas iuxta ſe, iuſſit diſcipulis ire trans fretum, & ita declinauit illas, ſic fuit hic, quia turbæ non habebant nauiculas: ideo non potuerunt eum ſequi.

Sed dicetur quare turbæ non ſecutæ ſunt hic Chriſtum pedeſtres: nam iterum Chriſtus aſcendit in nauiculam cum diſcipulis, & turbæ ſecutæ ſunt eum pedeſtres de ciuitatibus, præcedenti cap. & Mar. 8.

Dicendum, quòd fuit primo, quia forte neſciebant quo ibat Chriſtus, tunc enim ſciebant, quòd ibant in deſertum locum Bethſaida: ideo pedeſtres ſecutæ ſunt, & præuenerunt eum. Mar. ſexto: nunc vero non dixit eis locum quo ibat: ideo ſequi eum non potuerunt. Hoc eſt veriſimile, quia tunc Chriſtus volebat congregare turbas ad ſe, quia volebat prædicare eis, & paſcere illas in deſerto Bethſaida: ideo vel dixit illis quo ibat, vel fecit taliter, vt ſciretur, & ita eum ſecutæ ſunt, nunc vero non intendebat ad ſe congregare turbas, ſed potius declinare eas, ideo non diceret eis quo ibat, & ita turbæ non poſſent eum ſequi.

Secundo quia forte regio illa ad quam nunc Chriſtus ibat erat longe diſtans, quia erat regio Dalmanuta, vel Magedan, ad quem peruenire poterat nauigio, erat tamen diſtans a mari Galilææ, ſcilicet, quòd nauigaret per illud mare, deinde aſcenderet per Iordanem, & veniret in regionem illam, & ita turbæ iſtæ non poſſent ſequi eum tam longe abeuntem.

Quare Chriſtus nunc aſcendit nauiculam cum poſſet ſine nauigio tranſire ſicut ſupra fecit. Quæſt. CXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc aſcendit nauiculam: nam poterat ſine nauicula tranſire, ſicut iam fecerat præcedenti capitu. & videtur conueniens, quòd egiſſet, quia ibi mox, vt turbas ſaturauit ambulauit ſuper aquas, eodem capitu. & Mar. ſexto, & tamen nunc ſaturauit turbam: ideo videbatur conueniens, quòd etiam ambularet ſuper aquas.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia miracula ſunt duplicia. Quædam ſunt ad ſolam oſtenſionem poteſtatis. Alia vero ſunt tam ad oſtenſionem poteſtatis, quàm ad vtilitatem eorum pro quibus fiunt. Prima miracula nunquam replicantur, ſed ſemel tantum fiunt, quia ſemel facta ſufficienter oſtendunt poteſtatem facientis, & ita fuit de transfiguratione: ideo Chriſtus ſemel tantum transfiguratus eſt infra 17. Secunda replicantur, & tanto magis replicantur quanto magis ſunt neceſſaria, vel vtilia, & ita eſt ſanare ægros, curare arreptitios, ſuſcitare mortuos, ambulare autem ſuper aquas eſt de primis, ideo ſemel tantum Chriſtus illud fecit.

Secundo fuit, quia tunc Chriſtus fecit quaſi ex quadam neceſſitate, manſerat enim Chriſtus in terra expediendo turbas quando diſcipuli aſcenderunt nauẽ, & cum in nauigando laborarent eſſetque eis ventus contrarius, & tempeſtas, erant in periculo, venit ergo ad eos Chriſtus ſuper aquas ambulans, vt eos liberaret. Si autem non accidiſſet eis periculum, forte non veniſſet ad eos, ſed tranſiſſet ad oppoſitam partẽ maris, non videntibus eum ambulare ſuper aquas, nunc autem Chriſtus aſcendit cum eis, id eſt, receſſit quãdo ipſi receſſerunt: ideo nulla erat cauſa ambulãdi ſuper aquas. Cum autem dicitur, quòd Chriſtus poterat ſine nauicula transfretare concedendum eſt, & tamẽ Chriſtus non faciebat omnia, quæ poterat, neque decebat, quia tunc tota vita ſua eſſet miraculoſa, immo miraculum quoddam, quod eſſet cõtra intentionem Chriſti: nam ſic non putaretur verus homo, quia nihil humanum appareret in eo, ſi omnia miraculoſe faceret ſicut poterat, ſcilicet, viuendo ſine cibo, & potu, & ita de alijs.

Quomodo dicitur hic, quòd dimissa turba venit in fines Magedan, quia Mar. dicit quòd venit in fines Dalmanuta. Et quis Iordanis dicatur ortus. Quæst. CXIIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd dimissa turba venit Christus in fines Magedan: nam Mar. 8. dicitur, ꝙ venit in fines Dalmanuta. Aliqui dicunt, quòd Magedan, & Dalmanuta sunt diuersæ regiones, & in ambas venit Christus successiue, licet in quam prius venerit non apparet, & descripsit vnam Matthæus, & aliam Marcus, sicut sępe fit, vt quod vnus dicit, alius omittat.

Sed dicendum, quòd non stat, sed oportet poni, quòd sit idem locus, qui ab vtroque Euangelista ponitur: nam dicitur hic, quòd venit Iesus in fines Magedan, & accesserunt ad eum Pharisæi, & Saducæi tentantes eum, & Mar. 8. Dicitur, quòd venit in fines Dalmanuta, & exierunt Pharisæi, & cęperunt conquerere cum eo. cum ergo ambo Euangelistæ narrent idē factum, scilicet, disceptationem Domini cum Pharisæis, necesse est, quòd idem locus fuerit vbi hoc factū est, & sic idem est Dalmanuta, & Magedan.

Secundo patet, quia dicitur, quòd ascendit in nauiculā, & venit in fines Magedan, & ita terra Magedan est portus ad quem peruenit Christus in nauicula, & tamen locus in quo Christus nunc nauigans exiuit de nauicula nō potuit esse nisi vnus, & ille ponitur a Marco Dalmanuta, ergo non sunt duo loca ad quæ Christus peruenerit successiue.

Dicendum igitur, quòd idem locus est siue regio Magedan, & Dalmanuta, & tamen vocatur varijs nominibus, sicut consuetum est, quòd idem locus sępe habeat multa nomina, vt Bethlehem vocat Bethlehē, & Ephrata: & Ierusalem multa nomina habet, & vnus Euangelista expressit vnum, & alius alterum. Et patet hoc magis, quia etiam aliqui libri Marci habent Magedan, & non Dalmanuta. Sic dicit Austu. lib. de cōcor. Euang, scilicet, Matthæus dicit in fines Magedan. Marcus vero Dalmanuta, non autem dubitatum est eundem locum esse sub vtroque nomine: nam plerique codices nō habent etiam secundum Marcum nisi Magedan. De ista regione Magedan non apparet qd sit, dicit tamen Rabanus, ꝙ Magedan est regio apud Gerasam. Gerasa autem regio est nominata a ciuitate, nam dicitur regio Gerasenorum, & ciuitas a qua appellatur dicitur Gerasa, & in istam regionem venit Christus, & sanauit arreptitios supra 8. cap. Nicolaus dicit, quòd ista est regio in qua occisus est rex Iosias pugnans contra Pharaonem 4. Reg. 23. Sed hoc non constat, quia ibi vocatur campus Magedo, & nō Magedan, & idem secundo Paralipomenon 35. Et est ibi Magedo ciuitas a qua nominatur regio adiacens campus Magedo. Sed an sit Magedo, & Magedan idem non apparet, quia interdum mutatur, vel additur litera in nominibus proprijs, & ita vocatur locus ille Magedon Zacha. 12. Scilicet, erat magnus planctus in Ierusalem sicut plāctus Adadremmon in campo Magedon, & tamen ibi agitur de planctu facto pro rege Iosia occiso in campo Magedo, super quo fuit valde magnus planctus. secundo Paralipomenon 35. cap. & tamen Magedon non inuenitur alibi nominari. Alij autem dicunt, quòd Magedan sit fons magnus, a quo dicuntur fluere aquæ Iordanis, & regio ab illo nominatur magedan, quæ ei circunstat, & iste fons vocatur a Iosepho phiala, & a Sarracenis vocatur medan, idest, aqua dan, quia Sarraceni me aquas dicunt, & paleæ missæ in isto fonte reperiuntur postea in dan fonte, qui est pars Iordanis, & ita a phiala est ortus Iordanis. Est autem fons iste non longe a ciuitate Sueta iuxta quam est pyramis Beati Iob, idest,

F sepulchrum eius, & hunc locum vocat Marcus Dalmanuta, & Matthæus Magedan, vt referunt frater Brocardus Theutonicus, & Marinus Venetus libris suis de situ terræ sanctæ, & sic explicit 15. cap.

CAP. XVI.

ET accesserunt ad eum Pharisæi, & Saducæi tentantes, & rogauerunt eum, vt signum de cœlis ostenderet eis. At ille respondens ait il- Mar.8. Ioan.6. Luc.12.
G lis: Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum est enim cœlum. Et mane: hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli iudicare nostis, signa autem temporum non potestis. Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Ionæ 1. Mar.8.
Et relictis illis abijt.

ET accesserunt. Matthæus in præcedentibus introducit Christum reprobantem errorem Iudæorum in lege, hic introducit eum docentem fun- Introductio Christi docentis fundationé ecclesiæ gétiū in fide.
H dationem Ecclesiæ gentium in fide. Et diuiditur in tria, quia Primo aperitur incarnationis mysterium, ibi. *Venit autem Iesus in partes*. Secundo ponitur redemptionis pretium, ibi. *Tunc dicit Iesus discipulis*. Tertio ponitur imitationis exemplum ibi. *Et cum venissent discipuli eius*. Prima in duas, quia primo mysterium incarnationis aperitur. Secundo accipitur ex hac doctrina Pharisæorum non solum, vt erronea, sed etiam sicut curiosa, & inutilis excluditur, ibi.

An ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, vel sit ordo mutatus. Quæst. I.

QVAERETVR circa primum an ea, quæ haben-
I tur hic sint continuata ad præcedentia, vel sit ordo mutatus. Dicendum, quòd est ordo cōtinuus. Quod patet. Primo ex ordine literæ a quo sine causa non est recedendum. Secundo quia Matthæus, & Mar. concordant in hoc: nam mox post saturationem turbarum dicunt Christum venisse in terrā Magedan, vel Dalmanuta, & ibi disceptasse cū Pharisæis. Tertio quia satis ostenditur ex litera, cum prior sit nauigatio quàm ad portum peruentio, & tñ præcecap. dicitur quomodo nauiculam ascenderit, hic autē dr̄ quo peruenerit, & quid ibi egerit: iō ordo cōtinuatus est. Ex hoc ēt apparet, ꝙ fuerunt ista facta immediate post præcedentia non interposito alio quod ab Euangelistis narretur: nam dr̄ supra, ꝙ Christus dimis-
K sa turba ascenderit nauiculam, & venerit in terram magedan, hic aūt ponit̄ quid immediate egerit in terra illa: nám mox, vt exiens de naui intrauit in regionē illam, venerunt ad eum Pharisæi quærents signū de cęlo, vt hic dr̄: nam dr̄ Mar. 8. ꝙ venit in partes dalmanuta, i. magedan, & exierunt Pharisæi, & cęperūt cōquerere cū eo quęrentes ab illo signū de cęlo, & sic mox exierunt ad eum, & istud fuit primum quod ibi egit, quia dicitur, ꝙ cęperunt conquerere cū eo. Circa primum dr̄. *Et accesserunt ad eum Pharisæi*. Erant enim in oı̄bus regionibus Iudæorum Pharisæi, & Saducæi, quia istæ sunt duæ sectæ viuendi inter Iudæos, & vbicunque Iudæi erant, inueniebantur aliqui istorum, & Saducæi secta est contraria positioni, & moribus

moribus Pharisęorum, de vtraq; tamen, & etiam de secta Esenorum dictum est satis sup. 3. cap. quæst. 63. *Tentantes*. Cum enim signum de cęlo peterent tentatio erat, quia non petebant ad aliquam necessitatē, vel vtilitatem. *Et rogantes eum, vt signum de cælo ostenderet*. Scilicet faciendo stare solem, vel retrocedere sicut aliàs factum erat. *At ille respondens*. Scilicet declinans eorum petitionem. *Ait illis*. Ponitur modus declinandi increpando eos. *Facto vespere dicitis serenum erit*. Ponit aliqua signa in cęlo per quæ cognoscebant Iudæi de conditione futuri temporis, scilicet, an esset pluuiosum, & tenebrosum, vel serenum, & hoc est, quia facto vespere si appareat rubor ex parte occidentali designat sequenti die futuram serenitatem aeris. *Rubicundum est enim cælum*. Idest quia videtis rubicundum cœlum iudicatis serenitatem. *Et mane*. Idest in mane scitis iudicare pro die ipso: nam si rutilat cęlum est signum tempestatis, vel ventorum, & pluuiarum. *Hodie tempestas erit*. Idest dicitis hodie erit tempestas, & ita fit. *Rutilat enim triste cælum*. Rutilare est splendorem ruboris prætendere, & tunc dicitur triste cęlum, quia tristitiam ostendit aspicientibus: nam est turbida rutilatio illa, etiam dicitur triste ab effectu, scilicet, quia tristes homines facit propter tempora non grata, quæ sequuntur rutilante cęlo. *Faciem ergo cæli dijudicare nostis*. Idest scitis per ea, quæ apparent in facie cęli, idest in aere iudicare euentus futuros in qualitate temporis sereni, vel pluuiosi, & dicitur dijudicare, idest distinguere, quia iuxta variam apparentiam cęli iudicatur aliud, & aliud, & vocatur facies cęli ipse aer: nam istę impressiones in aere fiunt, & non in cęlo, sed apparet nobis, quòd sit cęlum, quia nescimus distinguere vulgariter de cęlo, & de aere. *Signa autem temporum non potestis*. Idest non potestis iudicare quid sit euenturum in quolibet tempore de bono, & malo quantum ad negocia hominum per aliqua signa cęli. *Generatio mala, & adultera signum quærit*. Est exprobratio, quam Christus faciebat Pharisæis, & Saducæis, quia quęrebant signum de cęlo. *Et signum non dabitur ei*. Scilicet signum, quod petit. *Nisi signum Ionæ prophetæ*. Fuit signum Ionæ, quòd fuit tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, ita futurus erat Christus tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, & hoc idem dixit alijs Pharisæis quærētibus signum de cęlo supra 12. capit. *Et relictis illis abijt*. Indignans Christus abijt: vidit enim, quòd isti nolebant addiscere neque proficere, sed tentare, ideo noluit eis condescendere, sed potius spreuit eos, & abijt ad alium locum.

Sciendum autem, quòd ista litera potest dupliciter introduci.

Vno modo, quòd Pharisęi, & Saducæi, isti essent vacantes astrologię, & alijs mathematicis, & volebant per hæc iudicare de aduentu Messiæ, quantum ad tempus, sicut astrologi nituntur dicere per astrorum considerationem principia, & durationes sectarum futurarum, & qualitates earum. Et tunc Christus redarguens eorum studium, quasi inutile dixit, quòd non poterant per hoc peruenire ad talem cognitionem, & ad hoc dicit, quòd per cęlum iudicari potest de quibusdam accidentibus temporum quantum ad turbidum, pluuiosum, serenum, siccum, humidum, sanum, ęgrum, & ita de cęteris, & tamen de eis, quæ aduenient hominibus, quę non sunt accidentia temporum, sed hominum, vt habere felicitatem, vel aduersitatem, pacem, vel bellum, aduenire sectas bonas, vel malas, & quando euenirent, non poterat sciri per faciem, aut signa cęli. Et tunc litera est legenda plane, & per modum affirmationis, scilicet facto vespere dicitis serenum erit cras, quia rubicundū

A est cęlum. Et in aurora si appareat rutilans dicitis tempestas erit, & ita fit, quasi dicat. hæc iudicare potestis per faciem cęli, quia pure naturaliter hæc accidunt, & tamen iudicare signa temporum, idest quando veniet Messias, vel talis, aut talis secta, non potestis iudicare per cęlum, quia ista pendent ex arbitrio Dei, siue hominum quantum ad quædam, & ita cum non subsint hęc dispositioni cęlesti, non cognoscuntur ex signis cęli, & ita superuacue nitimini tempus aduentus Messiæ iudicare per signa cęli. Et ita introducit Nicolaus istam literam.

Secundo modo potest introduci, quòd sit redargutio Pharisęorum, quia quærebant signum de cęlo à Christo, vt appareret, an ipse esset Messias, vel non, B & ipse redarguit eos, quasi superuacue petant, quia ad sciendum, an ipse erat Messias, non oportebat fieri signum aliquod de cęlo, quia tot miracula Christus faciebat quotidie, quòd non erat necesse alia miracula, siue de cęlo, siue de terra fieri ad ostendendum eum esse Messiam, sed ipsimet per seipsos videntes alia Christi signa poterant hoc cognoscere, & si hoc aduertere vellent diligenter iam cognoscerent. Et ideo arguit eos, quòd circa alia parui valoris quærunt solicite signa, vt videant veritatem illorum, & circa hoc, quod erat summe necessarium, & in quo pendebat tota salus hominis, non curabant aduertere ad signa illa per quæ cognoscere certissime poterant. Et C tunc introducitur litera, scilicet facto vespere dicitis serenum erit; quasi dicat, quòd sit cras serenum, vel hodie tempestas cognoscitis per ista signa cęli ad quę diligenter aduertitis, & tamen, quòd sit serenum, vel tempestas parum differt quantum ad vos, signa autem temporum non potestis, idest deberetis posse cognoscere signa temporum, scilicet signa temporis aduentus Messiæ: ergo reprehensibiles estis qui ad ista non aduertitis, & sic arguuntur Lucæ duodecimo, vt infra dicetur, & iste est verus sensus literæ, & ideo tunc litera non legitur plane affirmatiue, sed quasi interrogatiue, & increpatorie, vt dictum est.

D *Quare Christus venit in istam terram Magedan, cum nihil ibi fecerit. Et quòd Deus non exaudit eos qui curiosa petunt.*
Quæst. II.

QVAERETVR quare Christus venit in istam terram Magedan: nam ibi nihil fecit: nam mox vt intrauit in eam, cęperunt Pharisæi conquerere cum eo petentes signum de cęlo, ille autem non dedit, sed dimissis illis abijt inde, vt dicitur in litera, & Marc. 8.

Aliqui dicunt, quòd Christus non venit in regionē istam propter eam, sed quia erat ei via ad aliam regionem ad quam iturus erat, & sic etiam si nihil in ea faceret, E conuenienter veniebat ad eam.

Sed non stat, quia tunc, licet Christus veniret in eā non describeret hoc Euangelista, si nihil Christus hic egit, sicut manifestum est, quòd quando Christus ibat per vias, per multas vrbes, & vicos transibat: Euangelistæ tamen non nominant, nisi loca illa in quibus aliquid egit, quod memoria dignum sit, nobisque necessarium, aut valde vtile, & tamen ambo, idest Matthęus, & Marcus hoc expresserunt: ergo aliquid fecit Christus in regione ista, & non venit in illam Christus inquantum solum erat sibi via ad aliā regionem ad quam ibat.

Aliqui dicunt, quòd Christus fecit aliquid in regione illa, scilicet sanauit forte aliquos languentes, vel prædicauit, & tamen non exprimitur, sicut multa alia facta eius tacentur, & propter hoc venit in regio-

regionem illam. Sed non stat, quia si ea, quę tacentur, fuissent Christo causa veniēdi in regionem istam, exprimerent ea Euangelistæ, cum dixerint, ꝙ Christus venerit in regionem, quia aliàs imperite scriberēt dicentes eum venisse, & subticentes causam quare venerit. Dicendum, ꝙ siue aliquid aliud præter ea, quæ scribuntur fecit Christus in regione ista, siue non, tamen sufficiens causa fuit sibi veniendi in regionem istam id, quod hic exprimitur, s. vt à Pharisæis interrogatus repelleret eos. Et est hoc primo ad ostendendū conditionem Pharisęorum, & Saducęorum, quia ita dispositi erant, vt cum multa signa vidissent adhuc non essent contenti, sed alia peterent, s. signa de cęlo, vt per hoc quis iudicet quando audierit, ꝙ Pharisæi, qui contra Christum in omnibus erant, non recte mouerentur. Secundo ad ostendendum, ꝙ Pharisæi circa parua, & inutilia soliciti erant, s. quādo serenum esset, & quando tempestas, & circa illud, quod magnum, & necessarium erat, s. de aduentu Messiæ, cum possent habere sufficientia signa ad illud cognoscendum, nō attendebant. & hoc innuitur cum dicitur faciem ergo cęli diiudicare nostis, signa autem temporum non potestis. Tertio ad ostendendum, quòd displicet Deo infidelis curiositas, vel infidelitas curiosa, & ꝙ talibus non condescendit, & hoc innuitur Marc. 8. quia dicitur ꝙ Iesus ingemiscēs spiritu ait, quid generatio ista signum quęrit? & tamen ingemiscere signum est interioris doloris. Quarto ad ostendendum, ꝙ Deus nō exaudit eos, qui curiosa petunt: nam si isti petiuissent, ꝙ sanaret aliquem languidum, vel suscitaret mortuū, quia istud erat vtile, faceret illud Christus, & tamen ostendere signum de cęlo erat solum ad curiositatē, ideo non exaudiuit eos, sed dimissis illis abijt, vt dicitur in litera, & quia hic traduntur nobis magna documenta ex isto facto Pharisæorum, etiam si nihil aliud facturus esset ibi Christus, fuit sufficiens causa eundi illuc cum ipse intenderet nos instruere.

Quomodo nunc Saducæi, & Pharisæi conuenerunt ad tentandum Christum, cum inter se discordarent.
Quæst. III.

QVAERETVR quomodo nunc Saducæi, & Pharisæi conuenerunt ad tentādum Christum: nam isti ita inter se discordabant, ꝙ siquis aduersaretur vni placeret alijs: sicut fuit in Paulo Act. 23. Dicendum, ꝙ Saducæi, & Pharisæi erant moribus, & fide discordes: nam Pharisęi putant resurrectionem futuram, & animam esse, & Angelum, Saducæi autem negāt animas, & Angelos, & resurrectionem infra 22. & magis Act. 23. De quibus magis declaratum est sup. 3. c. q. 63. & quando quis tenebat sectam Saducęorum, omnes Saducęi adiuuabant eum contra Pharisęos, & econtra, & tamen si esset quis qui neutram positionē teneret, sed vtrique aduersaretur, insurgebant contra eum tam Pharisæi, quam Saducæi. De primo patet, vt in Paulo Act. 23. nam omnes Iudæi conuenerant contra ipsum vnanimiter tam Pharisæi, quam Saducæi, quasi contra euersorem legis Moysi, & tunc ipse, vt diuideret Iudæos dixit, viri fratres ego Pharisæus sum, & Pharisęorum filius, de spe, & resurrectione ego iudicor. & facta est dissensio magna inter Pharisęos, & Saducęos, & soluta est multitudo. Et tunc nō solum Pharisęi destiterunt persequi Paulum, sed etiā cęperunt eum defendere, quia surgētes quidam Pharisęorum pugnabant dicentes, nihil mali inuenimus in homine isto, quid si spiritus locutus est ei, aut Angelus? eod. cap.

De secundo patet in eodem facto Pauli: nam antequam Paulus diceret se Pharisęum, pugnabant cōtra

F eum omnes tam Pharisęi, quam Saducęi, sed postquam dixit se filium Pharisæorum soluta est multitudo, quia facta est dissensio inter Pharisæos, & Saducæos. Circa Christum ita erat, quia ipse non vocabat se Saducęum neque Pharisæum, sed potius vtrosque impugnabat in aliquo, ideo vtrique persequebantur eum, sed magis Pharisæi, quam Saducęi, eo ꝙ plura Christus cōtra Pharisęos loquebatur. Etiam directius repugnabat illis vita, & prędicatio Christi, quia ipsi volebant se sanctos ostendere cum essent mali, & à populo nimis honorari volebant, quod non faciebāt Saducæi: vtriq; ergo contra Christū erant, & aliquādo simul conueniebant ad persequendum eum, sicut nunc, quia simul tentauerunt eum petentes signum de cęlo, interdum autem postquam quidam desiste-
G bant subsequebantur alij, quasi adiuuantes eos. sic patet inf. 22. vbi Saducæi loquentes Christo contra doctrinam resurrectionis ab eo conuicti sunt, & sequit, ꝙ Pharisæi videntes, ꝙ Christus silentium imposuisset Saducęis, conuenerunt in vnum, & interrogauit vnus ex eis, &c, & ita erant Pharisæi aspicientes, an Saducæi superarent Christum, & cum viderent illos à Christo superatos, ipsi congregati sunt, vt fortius cōtra Christum arguerent. Sic dicit ibidem Hier. Pharisæi enim, & Saducęi, qui inter se contrarij sunt ad tentandum Iesum pari mente consentiunt.

Quare dicitur, quòd Pharisæi, & Saducæi accesserunt tentantes, & in quo tentabant Christum. *Quæst. IIII.*

H

QVAERETVR, quare dicitur, quòd Pharisæi, & Saducæi accesserunt tentantes, & in quo tentabant Christum. Dicendum, quòd hoc, primo dicitur, quia tentare est quandocunque experimētum capere volumus de re, & quia Pharisæi non petebant nunc signū nisi vt viderent, an Christus illud facere posset, & non quasi esset vtile, vel necessarium, dicuntur tentare, & ob hoc tale signum petunt quale nunquam facere solitus erat.

Secundo potest dici, quòd tentabant, quia scire volebāt, an vellet istam gloriam accipere, quòd aliquod de cęlo signum ostenderet.

Tertio quia per hoc scire forte volebant, an esset
I Messias: nam si illud faceret, putarent eum Messiam: alijs enim signis non credebant.

Quod signum de cælo erat istud quod petebant Saducæi, & Pharisæi *Quæst. V.*

QVAERETVR, quod signum de cęlo erat istud, quod petebant? Dicendum, quòd vocantur quædam signa de cęlo, & quædam de terra, vel de profundo, sicut Isa. septimo. pete tibi signum à Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. signum in cęlo fit in creaturis cęlestibus, signum in terra, vt in hominibus, vel alijs rebus.

K De primo vt statio solis, vel retrocessio, & similia, vel aliæ mutationes stellarum, sicut olim fuerant, vt sub Iosue, quòd sol staret: Iosue decimo capitulo, & tempore Ezechię, quòd sol retrocederet quarto Regum vigesimo, & Isa. trigesimooctauo, vel quòd mitteret lapides grandinis magnos, sicut sub Iosue decimo capitulo, vel daret tonitrua, & pluuias temporibus non consuetis, vt orante Samuele primo Regū duodecimo. capitulo, & super Philisthinos fecit Deus fragorem magnum de cęlo. primo Regum septimo.

Sic dicit Theophilus, quærunt signum de celo, s. vt Solem, & Lunam sisterent, grandinē peterent, aerem muta-

mutaret. Secundo poteſt dici, ꝙ petebant ſignum de A
cęlo, ideſt ꝙ plueret manna: nam ſaturatio turbarum,
quam fecerat, erat de terra, pluere autem manna erat
de cęlo, & ideo vocatur panis de cęlo. Sic dicit Beda,
& Remigius, ſ. quod autem ſignum poſtularent Ioan
nes manifeſtat: refert enim poſt refectionem de quin
que panibus turbam acceſſiſſe ad Dominum, & di-
xiſſe, quod ſignum facis, vt videamus, & credamus ti-
bi? patres noſtri in deſerto manna comederunt, ſicut
ſcriptum eſt panem de cęlo dedit eis manducare, id-
eoq. & hi dicunt oſtende nobis ſignum de cęlo, ideſt
fac vt vno, vel duobus diebus pluat manna, & totus
populus paſcatur, ſicut multo tempore factum eſt in
deſerto. Dicendum autem, ꝙ poterat eſſe, quòd iſtud
ſignum peterent nunc, & tamen non eſt ſenſus, quòd B
iſtud ſit illud quod Ioannis 6. dicitur de turba peten-
te à Chriſto ſignum, quia illud fuit ſequenti die poſt
primam ſaturationem, iſtud autem fuit in terra Ma-
gedan, quę inde diſtat.

Quare Phariſæi ſignum de cælo petebant. Et quæ miracula fecerunt antiqui prophetæ de cælo. Quæſt. VI.

QVAERETVR, quare petebant Phariſæi ſignũ
de cęlo. Dicendum, ꝙ erat. Primo forte ad cu-
rioſitatem, quia erat delectabile videre ſolem
ſtare, vel retrocedere, aut ignem de cęlo veni-
re, vel mugire tonitrua, & gaudent homines his cu- C
rioſitatibus. Secundo quia forte putabant, ꝙ non po-
terat Chriſtus illud facere: nam viderant ſępe eum
miracula circa alias creaturas facientem, ſed non cir-
ca cęleſtem naturam, ideo putabant, ꝙ non poterat,
& hoc experiri volebant. Tertio quia forte putabant,
ꝙ non poterat circa cęleſtem naturam facere miracu
la, & volebant ſic petendo eum confundere, ſ. quia
aut ipſe confiteretur ſe non poſſe, & ita illi inſultarẽt
ei, aut tentaret facere, & non poſſet, & ſic irriderent
eum. Quarto quia Phariſæi forte putabant, ꝙ miracu-
la, quę Chriſtus faciebat poterant fieri in poteſtate dę
monum, & ideo per ea non conſtabat, an à Deo erat
Chriſtus, miracula autem in cęlo non poterant fieri
niſi à Deo, ideo per illa agnoſcerent de eo vnde eſſet.
Sic dicit Theophilus, quęrunt ſignum de cęlo, vt So- D
lem, & Lunam ſtare: credebãt enim, ꝙ de cęlo ſigna
facere non poterat, ſed ꝙ in Beelzebub ſigna ſolum
faciebat in terra. Quinto vt viderẽt, an Chriſtus eſſet,
vt vnus de antiquis prophetis, quia plurimi illorũ ſi-
gna de cęlo fecerunt, vt Moyſes dando manna Exod.
16. ſ. Deus eo petente, ſiue manente populo ſub eius
gubernatione. Ioſue fecit ſtare ſolẽ, & deſcendere la-
pides grandinis de cęlo in deſcenſu Bethoron vſque
Azecha, Ioſue 10. Samuel fecit audiri tonitrua, & plu-
uias contra conſuetudinem regionis in diebus meſſis
1. Reg. 12. Elias fecit deſcendere bis ignem de cęlo
ſuper quinquagenarios 4. Reg. 1. & ſemel ſupra ſacri- E
ficium in monte Carmeli 3. Reg. 15. Eliſeus fecit ap-
parere currus igneos, & equos igneos, qui erat cęleſtis
exercitus 4. Reg. 6. Iſaias fecit retrocedere ſolem tem
pore Ezechiæ 4. Reg. 20. c. in Chriſto ergo videre vo-
lebant, an aliquid ſimile faceret, vt videretur vnus de
antiquis prophetis.

Quid volebant Phariſæi ſcire per hoc ſignum de cælo, quod petebant. Quæſt. VII.

QVAERETVR quid volebant Phariſæi ſcire per
hoc ſignũ de cęlo, quod petebant. Dicẽdum, ꝙ
volebant pręcipuę ad ſciendum, an ipſe erat Meſſias,
vel quando erat aduentus Meſſiæ. Et tunc introducũt
quidam literam dicentes, ꝙ erant Iudæi quidam ſoli-
citi circa aſtrologiã, & artes mathematicas per quas
de futuris euentibus intelliguntur prędicere, & ita de
exordijs, & qualitatibus legiſlationum, & ſectarum,
& ideo per ſignum aliquod cęli volebant ſcire aduẽ-
tum Meſſię quando eſſet, & tunc poſſent quęrere à
Chriſto tanquam à magiſtro valde perito, ꝙ doceret
eos aliquam viam aſtrologicam per quam ipſi, ſecun-
dùm ſigna cęli ſcirent iudicare de aduentu Meſſię, &
tunc Chriſtus dicit, quòd non eſt poſſibile, quia ſcire
an erit ſerenum, vel tempeſtas contingit per ſigna cę-
li, vt quia rubicundum eſt, vel quia rutilat cęlum, ſed
ſigna temporum ſciri non poſſunt, ideſt quid erit in
tali tempore de bono, & malo, vel quãdo talis res erit
non poteſt iudicari determinate per ſigna cęli, & ita
Chriſtus doceret eos, quòd non poſſet ſciri, quod pe-
tebant per modum quem ipſi volebant, & ita intro-
ducit Nicolaus literam. Sed non ſtat, quia tunc non
peterent à Chriſto miraculum, ſed ſolum eruditionẽ
in arte mathematica, vt per ſigna cęli de temporibus
iudicarent, & tamen neceſſe eſt dici, quòd peterent
ab eo miraculum fieri, quia dicitur Marc. 8. ꝙ ſignum
de cęlo quęrebant ab eo. Secundo patet quia dicitur
in litera, generatio iſta adultera ſignum quęrit. Ter-
tio quia ſi illo modo litera introduceretur, ſufficien-
ter Chriſtus reſpondiſſet cum oſtenderet, ꝙ per ſigna
cęli, non poterat ſciri aduentus Meſſię, nec aliquid ta-
lium, ſed ſolum ea, quę à naturali neceſſitate depen-
dent, vt ſerenitas, & tẽpeſtas, & huiuſmodi, & tamen
innuit, ꝙ non ſatisfecit intentioni eorum, cum ait, ge-
neratio mala ſignum quęrit, & ſignum non dabitur
ei, & receſſit ab eis, quaſi indignans: ergo non pete-
bant Phariſęi à Chriſto doceri in arte mathematica
ad cognoſcendum aduentum Meſſiæ, ſed ſignum,
ideſt miraculum aliquod fieri ab eo petebant in cęle-
ſtibus. Dicendum ergo aliter, ſcilicet quòd Phariſæi
petebant à Chriſto ſignum de cęlo fieri, vt per illud
agnoſcerent, an eſſet Meſſias, Chriſtus autem noluit,
quaſi ſuperuacuum eſſet fieri, quia multa alia erant
per quę ipſi cognoſcere poterant eum eſſe Meſſiam,
ſi ad hoc vellent aduertere, & ideo non dat ſignum,
ſed redarguit eos exprobrando, quòd non cognoue-
rint iam cum cognoſcere potuerint, ſed aduertere
non curant, cum ad alia parua, & inutilia aduertant.
Et dicit ita, facto veſpere dicitis ſerenum erit: rubi-
cundum enim eſt cęlum, ideſt curatis aduertere quan
do erit ſerenum, & quando tempeſtas, quæ ad vos mi
nus attinent, & tamen ad hoc inquiſiuiſtis ſigna con-
uenientia per quæ inueniantur: ergo reprehenſibi-
les eſtis, quia ſigna temporum non poteſtis dijudica-
re: nam ita poſſetis habere ſigna certa, & determina-
ta ad ſciendum, an ſit nunc tempus Meſſiæ, & quis
ille ſit ſicut ad ſciendum iſta, & ita legitur litera per
modum reprehenſionis, ſic patet Lucæ duodecimo.
capitulo, ſcilicet cum videritis nubem orientem ab
occaſu ſtatim dicitis Nimbus venit, & ita ſit, & cum
auſtrum flantem dicitis, quia æſtas erit, & fit. hypo-
critæ faciem cęli, & terræ noſtis probare, hoc au-
tem tempus quomodo non probatis? quid autem,
& à vobiſipſis non iudicatis, quod iuſtum eſt? ideſt
ſicut inueniſtis ſigna ad cognoſcendum pluuiam, &
æſtum, quare non iudicatis quale ſit iſtud tempus,
ideſt, quòd ſit tempus redemptionis veſtræ. Et
quia aliquis diceret, quòd non erant tam periti ho-
mines, vt inuenirent probationes ad hoc, dicit Chri-
ſtus, ex vobiſipſis iudicate, quòd iuſtum eſt, ideſt per
ea, quę vos videtis fieri iudicare poteritis ſine alia pro-
batione quale ſit tempus iſtud, & talem probationẽ
Chriſtus dedit Ioanni Baptiſtæ quęrenti per diſcipu-
los: tu es qui venturus es, an alium expectamus? ſcili-
cet dicite Ioanni, quæ vidiſtis, claudi ambulant, cęci

vident,&c.ideſt per iſta poteſt intelligere,an ego ſim ille qui venturus eſt,an alius debeat expectari. Et iſte eſt verus ſenſus literę, & ideo licet peterent Phariſæi ſignum propter cauſas poſitas pręced. quæſt. vel propter aliquam earum, tamen finis ad quem petebant erat ſcire,an erat Meſſias ipſe, vel alius.

Quomodo eſt verum, quòd facto veſpere ſi rubicundum eſt cœlum erit craſtinus ſerenus dies. Et quare ſi mane rutilat erit dies tempeſtuoſus, & ventoſus. & aliæ quædam aeris prædictiones exponuntur. Quæſt. VIII.

QVAERETVR quomodo eſt verum, quòd facto veſpere ſi rubicundum eſt cęlum erit craſtinus ſerenus dies, & ſi rutilat in mane erit dies tempeſtuoſus, ideſt pluuioſus, vel ventoſus,& vnde hoc. Dicendū,quòd Chriſtus vſus eſt contra Phariſęos quibuſdam ſignis communibus ad dijudicandum conditionem temporis,quę ſunt,vt communiter certa, & poſuit iſta duo, & ſimilia duo alia poſuit Luc.12. ſcilicet cum videritis auſtrum flantem dicitis,quia venit ęſtas. Ratio primi eſt,quia rubor qui apparet ad veſperum in aere ſignat deſiccationem aeris, & ideo materia groſſa vaporum, quæ in aquam vertibilis erat eſt iam deſiccata, ita vt inflammetur, quod eſt rubefieri, & ita non eſt proxime diſpoſita, vt pluuia ex illa fiat, & ſic eſt ſignum propinquum ſerenitatis. Ratio ſecundi eſt,quia quando cęlum mane rutilat eſt materia inſpiſſata, quia non poteſt color ille eſſe niſi in materia inſpiſſata, & non eſt illa deſiccata, quia non eſt rubea ſicut nubes rubeę, quæ apparent occidente Sole, ſed eſt materia turbida aliqualiter, & aliqualiter rubea, & ita eſt materia irregularis, quę calore Solis ſoluta ſtillat in pluuias quantum ad partem turbidam, & groſſam, vel ſoluitur in ventos quantum ad partem aliqualiter deſiccatam, & rutilantem, vel propter humidam materiam circunſtantem totum ſimul vertitur in pluuias, & ita fit tempeſtas, quia tempeſtas nō ſolum dicit pluuias, ſed etiam ventos impetuoſos cum aqua. Ratio autem aliorum duorum, ſcilicet nubis ſurgentis ab occaſu,& auſtri flantis pertinet ad id, quod habetur Lucę duodecimo. Et tamen dicendum, quòd de nube ſurgente ratio eſt, quia pluuia fit de materia vaporū humidorum,vel humefactorum, & ingroſſatorum, nubes autem eſt corpus groſſum ex vaporibus taliter humidis, & ingroſſatis: ideo quando nubes,ſic ſurgebat erat ſignum, quòd pluuia cito ventura erat, quia id,quod in nubes ingroſſatum erat cito erat in pluuias ſoluendum. Et dicitur de nube oriente, vel aſcendente ab occaſu,ideſt de mari, quia totum mare Mediterraneum eſt ab occidentali parte terrę Iudęorum Num.trigeſimoquarto, ſcilicet plaga occidentalis à mari magno incipiet,& ipſo fine claudetur. De mari autem eleuantur exhalationes humidę, quę quandocunque ingroſſantur ſoluuntur in pluuias,ideo ſurgente nube ab occaſu,vel ex parte maris (quod idem eſt) erat ſignum pluuiæ ſtatim futurę in terra Iudæorum, & ſic etiam dixit Elias, quando orabat Deum pro pluuia occiſis ſacerdotibus Baal tertio Regum decimooctauo.nam aſcendit in montem Carmelum, & cępit orare, dixitque puero ſuo, reſpice contra mare, qui cum contemplatus eſſet ait, non eſt quicquam, & dixit ei Elias, reuertere ſeptem vicibus, in ſeptima autem vice ecce nubecula parua, quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari, & tunc dixit Elias ad Acab, iunge currum tuum, & deſcende ne occupet te pluuia, cumque ſe verterent huc atque illuc cęli contenebrati ſunt, & nubes, & ventus, & facta eſt pluuia magna, & ſic ſignum pluuiarum futu-

F rarum in terra Iudæorum ſumebatur per nubes aſcēdentes ab occaſu, ſiue de mari, quod idem eſt.

Ratio autem quarti, ſcilicet, quòd videntes auſtrū flantem dicunt ęſtas erit eſt,quia auſter eſt ventus calidus, & ſiccus, & ideo quando ille flat omnia deſiccat.Sed ſciendum,quòd flatus ventorum aliquando deſiccat, vel humectat,non ſecundùm conditionem venti, ſed ſecundùm conditionem regionum ſuper quas tranſit, vel de quibus colligitur materia eius, quod videmus, quia quidam ventus eſt in aliqua regione valde pluuioſus, & in alia nunquam facit pluuias, & ita eſt de auſtro: nam auſter fere in tota Europa eſt pluuioſus, ideo poetę latini, qui deſcribunt rerum conditionem iuxta proprietatem terræ ſuæ, ſcilicet Europæ,vocant auſtrum pluuioſum, & iſtud

G eſt epithetum ſuum.

Sic dicit Ouidius primo Metamorphoſeos, pluuioque madeſcit ab auſtro, ideſt ab auſtro pluuioſo, & Virgilius primo Aeneidos dicit auſtrum, quem ipſe Africum vocat, ideſt de Africa venientem creberrimum procellis, ideſt aquis venientibus cum impetu ventorum, & tamen in terra Iudæorum auſter eſt valde deſiccans.

Ratio diuerſitatis eſt, quia auſter ad hoc, quòd trāſeat in totam regionem Europę,quam nos tenemus, neceſſe eſt, quòd tranſeat ſuper mare Mediterraneū, & inde trahitur multa materia, quę conuertitur in ventum, & ideo propter humiditatem vertitur in pluuias. Etiam quia ipſe ventus propter cauſam di-

H ctam eſt humidus, & aliqualiter calidus propter regionem meridianam de qua venit, & ſic nubes humectat, & ſoluit, & hoc eſt, quod requiritur ad diſtillationem pluuiarum. In regione autem Iudęorum fit econtrario, quia ad hoc, quòd auſter veniat in illam, tranſiturus eſt per ſolas regiones calidas, & ſiccas, ſcilicet per deſerta Africę, & non tranſit ſuper aliqua maria, & ita cum perflauerit regionem totam deſiccat, & hoc eſt eſſe æſtatem, & ſic accipiuntur cauſæ horum accidentiū, & ſignorum pro qualitatibus temporalibus.

Quare Chriſtus poſuit exemplum de his per quæ Iudæi de ſerenitate, & tempeſtate iudicabant. Et quo-
I *modo in primo Chriſti aduentu ſerenitas fuit. In ſecundo autem erit tempeſtas. Quæſt. IX.*

QVAERETVR, quare Chriſtus poſuit exemplū de his,ſ. dicitis ſerenum eſt; rubicundū eſt enim cęlum. Aliqui dicūt,ꝙ Chriſtus deſignauit hic duos aduentus ſuos.Primum in carne,& tunc ſerenum eſt, .i. tempus miſericordię eſt, & hoc, quia rubicundum eſt cęlum,ſ.rubricatum ſanguine Chriſti,& mors eius eſt cauſa miſericordię, quia pater tradidit cum propitiationem pro peccatis noſtris. In ſecundo aduētu tēpeſtas eſt,quia qn̄ ſecundo veniet ad iudicandum erit calamitas,& męror,& hoc,quia rutilat triſte cęlum,i.

K apparebunt tunc triſtia ſigna futurę pęnæ pro impijs. Sic dicit Aug.lib.de quæſt.Euang.ſ. poteſt intelligi,ꝙ Dn̄s dicit, ſ. facto veſpere dicitis ſerenum erit: rubicundum eſt enim cęlum, i. ſanguine paſſionis Chriſti. primo aduentu indulgentia peccatorum datur, & mane hodie eſt tempeſtas: rubet enim cum triſtitia cęlum,illud eſt,qđ in ſecundo aduentu igne pręcedēte venturus eſt. Alij dicunt,ꝙ per cęlū rutilans intelligitur paſſio Apoſtolorum, & eſt ſenſus:ſi Deus illis bonis non parcit,ſed permittit eos affligi, quanto minus parcet malis? Sic dicit Gloſ. rutilat triſte cœlum, ideſt patiuntur Apoſtoli poſt reſurrectionem, poſt quos ſcire poteſtis, quia cùm non parco meis bonis

bonis quin patiantur, non parcam alijs in futuro. Sed dicendum, quòd istę sunt expositiones mysticę in sensu allegorico: nam in sensu literali (quem quærimus) necesse est intelligi de signis pluuiarum, & serenitatis, quæ sumuntur ex consideratione cęli, vt expositum est præcedenti quæstione, & supra septimo. Sic dicit Hieronymus, scilicet sensus autem manifestus est, quòd ex elementorum ordine, & consonantia possunt, & sereni, & pluuiosi dies pręnosci. Sic etiam dicit Chrys. sicut ergo in cęlo aliud quidem est signum serenitatis, aliud pluuię, ita & in me putare oportet.

Quare Christus non dedit nunc Pharisæis signum, quod petebant. Et quòd Deus non seruit curiosis desiderijs nostris. Et quòd duplex sit aduentus Christi, & vterque signa habet. Item quæ signa Messias esset facturus. Quæst. X.

QVAERETVR, quare Christus non dedit nunc Pharisęis signum, quod petebant. Dicendum, quòd primo fuit, quia tentantes quęrebant, & tamen signa non dantur nisi ob aliquã necessitatem, vel vtilitatem magnam, cum Deus nõ seruiat curiosis desiderijs nostris, & ita nullus, qui ex curiositate aliquid petit, credat vnquam se obtinere posse, quod petit, licet illud nimis desideret. Sic patet de Herode, qui audiens famã miraculorum Christi desiderauit valde videre eum, Lucę nono, & non potuit, deinde in ipsa die mortis suæ cum Christus ei remitteretur à Pilato, gauisus est valde Herodes cupiens videre aliquod de signis, quæ faciebat Christus Lucæ vigesimotertio, scilicet Herodes autem viso Iesu gauisus est valde: erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quòd audierat multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri, sed quia Herodes ex sola curiositate hoc volebat, scilicet vt delectaretur in nouitate rerum quas videret, noluit Christus aliquid facere, immo neque dignatus est ei loqui.

Secundo fuit, quia isti erant viri pessimi, qui non merebantur videre signum aliquod de cęlo: nam putabant, quòd Christus nõn posset illud facere, & ideo ad confundendum illum petebant, & sic minus obtinere debuerunt, quam si ex sola curiositate peterẽt, quia curiosi vani sunt, sed non mali, isti autem pessimi erant, qui Christum confundere cupiebant, bonis autem dedit Christus signum de cœlo, scilicet omnibus discipulis, & credentibus in eum, quando viderunt eum ascendentem in cęlum, & duos Angelos in albis loquentes ad se Act. primo capitulo. Sic dicit Beda, non erat dandum cęleste signum generationi tentantium Dominum, cęterum generationi quærentium Dominum signum de cęlo ostẽdit, quando cernentibus Apostolis ascendit in cęlum.

Tertio fuit, quia tempus Christi viuentis in carne, non erat ad ostendendum signa cęli: fuit enim duplex Christi aduentus, & vterque signa sua habere debuit: nam aduentus in carne signa habuit in sanatione ęgritudinum, & in similibus, quę pertinent ad mansuetudinẽ, eo quòd nunc venit, vt medicus curaturus vulnera nostra Isa. 53. liuore eius sanati sumus. Et etiam ex illa auctoritate ostendit Matthæus, quòd Christus sanaturus erat nunc omnes ægritudines, supra octauo capit. scilicet omnes male habentes curauit, vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. In secundo aduentu apparebit, vt rex & potens, ideo competit sibi, quòd tunc signa de cęlo ostendat. ita dicitur infra 24. quòd apparebit signũ filij hominis, & veniet in nubibus cęli, cum potestate

A magna, & maiestate. Sic dicit Beda, ideo autem eos Dominus non exaudit, quia aliud est tempus signorum cęlestium, scilicet tempus aduentus secundi, cum virtutes cęlorum mouebuntur, & Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Tempore autem primi aduentus non fiunt talia, sed omnia mansuetudine plena. Sic etiam dicit Chrysostomus: sicut enim in cęlo aliud est signum serenitatis, & aliud pluuię, ita & in me putare oportet: nunc enim scilicet in primo aduentu his signis, quę in terra sunt opus est, quæ autem in cęlo sunt conseruantur tempori secundi aduentus, nunc sicut medicus veni, tunc sicut iudex adero. propter hoc nunc occultus veni, tunc autem cum multa diuulgatione, quando virtutes cę-

B lorum mouebuntur, sed non est nunc tempus horũ signorum, veni mori, & quæ abiecta sunt pati.

Quarto fuit, & pręcipue quia nullum signum erat nunc necessarium, nec de cęlo, nec de terra ad ostendendum hoc, quod quęrebant Pharisæi, scilicet, an Iesus esset Messias: nam quotidie signa multa pręcedebant, ex quibus sufficienter hoc colligebatur, qui autem plura peteret, infidelis erat. Et istud tetigit Christus, dicens, scilicet vespere facto serenum erit, &cet. quasi dicat, ad sciendum serenitatem, & tempestatem temporis, quæ sunt accidentia, non multum vobis necessaria inquiritis, conuenientia signa, & signa temporum non potestis inquirere, idest non

C curatis inquirere signa per quæ cognoscatis, quod sit tempus Messiæ, vel quale sit tempus istud, cum tamen possetis inuenire, quia ex vobisipsis possetis hoc scire, quod apertius dixit Christus Lucę duodecimo, scilicet cum videritis nubem surgentem ab occasu dicitis, quòd nimbus venit, idest pluuia, & ita fit, & cum videritis austrum flantem dicitis ęstas est. hypocritę faciem terræ, & cęli nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis, quid autem, & cur ex vobisipsis non iudicatis, quod iustum est? quasi dicat, possetis si velletis, & ideo estis reprehensibiles, & sic non egebant aliquo signo cęlesti.

Quinto fuit, quia hoc erat in pręiudicum omniũ miraculorum Christi præteritorum: nam ita isti petebant nunc signum de cęlo à Christo, ad sciendum,

D an erat Messias, ac si nullum vnquam miraculum fecisset per quod hoc probari posset, ideo noluit facere aliud vt innueret, quòd ex præcedentibus sufficienter probatur, & ista erat conditio Iudęorum, quòd cum multa miracula coram eis facta essent, ita essent increduli, ac si nullum miraculum vidissent, sic patet Ioan. sexto. de turba, quam pauit Christus miraculose: nam dixit eis, quòd operarentur cibum, qui non perit, & illi dixerunt, quid faciemus, vt operemur opera Dei? & Christus ait hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille, & dixerunt illi: quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus, &

E sic cum tamen multa signa vidissent, & præcedenti die pasti essent, ita nunc inuerecunde petiuerunt signum videre, quasi nullum vnquam vidissent, vnde Christus non dedit eis signum, ita nec nunc signum dedit. Sic dicit Remigius, admiranda quippe est cęcitas Pharisęorum, & Saducęorum: sic enim postulabãt signum de cęlo, quasi ea non essent signa, quę facere videbatur.

Sexto fuit, quia Pharisęi, non petebant conueniens signum ad id, quod volebant: nam scire volebant, an esset Iesus Messias, sed hoc non erat ostendendum per signa cęli, sed per curationes ægritudinum, scilicet sanationem surdorum, claudorum, cęcorum, mortuorum, & huiusmodi Isa. 35. scilicet Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cęcorum, & aures surdorum patebunt, tunc saliet sicut

ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum: talia
ergo ſigna petere debuerunt qualia prophetę prędi-
xerant futura in aduentu Meſſiæ, & non ſignum de
cęlo, quod non prænunciatum erat futurum ab eo,
& ideo quando Ioannes, quæſiuit à Ieſu per diſcipu-
los ſuos: tu es qui venturus es, an alium expectamus?
non oſtendit ſignum de cęlo Chriſtus, ſed illa, quæ
Iſaias prædixerat, & ait diſcipulis Ioannis, ite & dicite
Ioanni, quę vidiſtis, cęci vident, claudi ambulant, le-
proſi mundantur, &c. ſup. 11. & per hęc Chriſtus con-
uenienter credebat oſtendere ſe eſſe Meſſiam, & nō
per ſigna cęli, ideo etiam ſi bono modo petierāt Pha
riſæi ſignum de cęlo ad ſciendum, an Ieſus eſſet Meſ-
ſias, non debuiſſet hoc dari, ſed alia, quę dicta ſunt: nul
lum tamen dedit, quia non meruerunt videre illud, vt
dictum eſt.

An peccauerunt Phariſæi petentes ſignum de cœlo à Chriſto. Et quomodo à Deo petere ſigna quandoque ſit licitum, quandoque non. Quæſt. XI.

QVAERETVR, an peccauerunt Phariſæi pe-
tentes ſignum de cęlo à Chriſto. Aliqui di-
cunt, ꝙ non, quia Ezechias petiuit ſigna de
cęlo, ſ. ꝙ ſol retrocederet decē lineis quar-
to Reg. 20. & non peccauit, ſed conceſſit ei Deus. Itē
Ioſue petiuit ſignum de cęlo: nam petiuit ſtare ſolē,
& ſtetit Ioſue 10. c. Item non ſolum licet petere talia
ſigna, ſed etiam Deus incitat hominem ad petendū
illa Iſa. 7. cum dixit Iſaias ad Achaz regē pete ſignū
à Domino Deo tuo, ſiue in profundum inferni, ſiue
in excelſum ſup. Dicendum, ꝙ peccauerunt. Quod
patet primo, quia Chriſtus exprobrauit eis dicens. ge-
neratio mala, & adultera ſignum quærit, & tñ non dr
alicui iuſte verbum contumelioſum qualia iſta erant
niſi peccauerit: ergo illi peccauerant. Secundo quia
Chriſtus dixit, ꝙ non concederetur eis, quod petebāt,
& hoc cum quadam aſperitate ſermonis, ſ. ſignum
quęrit, & ſignum non dabitur ei: ergo male agebant
petendo, quia alias concederet eis, aut blande oſten-
deret eos decipi, & non debere talia petere. Tertio
quia Chriſtus audiens petitionem eorum ingemuit:
Marc. 8. ſ. & ingemiſcens ſpiritu ait, quid generatio
iſta ſignum quærit, & tñ gemitus non erat niſi pro
malo, quod illi faciebant, quia ſi bene facerent non
gemeret, ſed lętaretur ſicut dicit Beda: ergo peccabāt.
Quarto quia audita quæſtione Chriſtus indignans re-
liquit eos, & abijt ſupra in litera, ergo peccabant, quia
alias nō indignaretur eis. Quinto patet quia prauum
erat motiuum eorum ad quærendum: volebāt enim
confundere Chriſtum, & omnia alia motiua eorum,
aut mala erant, aut vana, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt.
6. ideo peccabant. Ad primum dicendum, quòd non
peccauit Ezechias petendo ſignum, nec eſt ſimile
primo, & pręcipue quia Ezechias nullum ſignum pe-
tiuit, ſed Deus ſibi obtulit quid vellet, an quòd ſol re-
trocederet, vel quòd tranſiret, & ipſe elegit, quòd re-
trocederet, iſti autem petiuerunt, quod non offereba
tur eis. Secundo quia Ezechias habuit iuſtam cauſam
non ſolum ad eligēdum ſignum oblatum, ſed etiam
ad petēdum, quia erat ad mortem, & dixit ſibi Iſaias,
quòd die tertio aſcenderet ſanus ad templum, & dixit
Ezechias, quod erit ſignum, quòd Dominus me ſa-
nabit, quarto Reg. 20. & Iſa. 38. & tunc obtulit Iſaias
optionem ſigni, & ſic erat hic cauſa iuſta dubitandi,
& petendi ſignum à propheta, quia magna promitte-
bat, & tamen nullum ſignum dederat, nemo tamen
cogebatur credere prophetis niſi ſigna darent, vt in-
nuitur Deut. 13. & 18. capit. ſed in Chriſto multa ſi-
gna pręceſſerant, quia quotidie miracula faciebat,

F ideo non erat cauſa vlla petendi nunc ſignum de cę-
lo, nec aliquid aliud. Ad ſecundum dicendum, quòd
Ioſue non petiuit ſtationem ſolis tanquam ſignum
ad oſtendendum, ſed ad efficiendum: miracula enim
inquantum ſunt ſigna ſolum ſunt ad oſtendendum
aliquid, & probandum, & ita Ezechias elegit retro-
ceſſionem ſolis, non tanquam aliquid in eo iſta re-
troceſſiò efficeret, ſed quia certificabat eum de futu-
ra ſanitate. Et ſigna aliquando ſunt licita, & aliquan-
do illicita, cum proueniat interdum illa peti ex infi-
delitate, miracula autem quando ſunt ad efficiendū,
non petuntur illicite ſi ſunt neceſſaria, & ita Ioſue pe-
tiuit ſtare ſolem, vt locus eſſet Iudæis vindicandi ſe
de inimicis, quod non contingeret, ſi ſole occum-
bente fugerent Chananæi, & receptarent ſe in locis
G munitis, Ioſue 10. capit. ideo conceſſum eſt. hic autē
petebatur miraculum de cęlo, non ad aliquid efficien
dum, ſed ſolum ad probandum, & ideo vocatur ſi-
gnum, ſcilicet rogantes eum, vt ſignum de cęlo oſtē-
deret, & tamen non erat neceſſarium, ſed ex curio-
ſitate, & malitia petebatur, ideo non licuit peti. Ad
tertium dicendum, quia Deus non incitat ad peten-
dum iſta ſigna quaſi ſit per ſe bonum iſta fieri, & peti,
ſed quia interdum ad gloriam Dei pertinet oſtende-
re aliquod miraculum in ſignum aliquorum futuro-
rum, & vult tunc, quòd petatur ſignum, & ita fuit tē-
pore Achaz regis. Etiam & pręcipue, quia Deus non
incitat generaliter ad petendum talia ſigna, quaſi cui-
libet ſit bonum talia petere, ſed incitauit Achaz, quia
H volebat dare tunc ſignum de aduentu Meſſiæ, ſicut
& poſtea dedit etiam non petente Achaz, & ideo eis
quibus Deus non ſuadet iſta petere, non licet ea pe-
tere tanquam bona, ſed ſolum tanquam neceſſaria, ſi
interdum non poſſint habere, quod volunt niſi per
miraculum.

An Phariſæi peccabant nunc tentantes Chriſtum ſuper petitione ſigni. Et quid tentare ſit. Quæſt. XII.

QVAERETVR, an Phariſæi peccabant nūc
tentantes Chriſtum ſuper petitione ſigni.
Aliqui dicunt, quòd non, quia potius inter-
I dum illi, qui nolunt tentare Dominum pe
tendo ſignum peccant. ſicut fuit de rege Achaz Iſa.
7. nam ſuadente ei Iſaia ſignum petere ait, non petā,
& non tentabo Dominum, & tamen ibi in nolendò
petere peccauit: nam dixit Iſaias: audite ergo domus
Dauid nunquid parum eſt vobis moleſtos eſſe homi-
nibus, quia moleſti eſtis, & Deo meo? propter hoc
dabit vobis Dominus ipſe ſignum, ideſt quia vos non
vultis petere, ipſe dabit vobis non petentibus.
Dicendum, quòd peccauerunt, primo quia tenta-
re Deum de ſe malum eſt, quia tentans dubitat de po
teſtate eius, quem tentat, & ob hoc vetitum eſt tenta-
re Deum ſupra quarto, non tentabis Dominum Deū
tuum.
K Secundo quia tentatio Phariſæorum hic ad Chri-
ſtum, non fuit niſi in petendo ſignum, & tamen petē-
do ſignum peccauerunt, vt oſtenſum eſt pręced. q.
ergo peccauerunt tentando eum. Tertio quia quan-
docunque tentant Phariſæi Chriſtū ipſe increpat eos,
quaſi male agentes, vt infra 22. quando petiuerunt,
an liceret dari cenſum Cęſari, & ait Chriſtus, quid
me tentatis hypocritæ? & tamen vocare hypocritam
eſt conuitium, quod iuſte non poteſt dici niſi pec-
canti: ergo peccat tentans Chriſtum. Ad arg. dicen-
dum, ꝙ Achaz, non peccauit, quia noluit tētare, quia
potius ex hoc laudaretē, ſed qa noluit obedire Deo iu-
bendo ei, ꝙ ſignū peteret, & cū ipſe dixit, nō petam,
&

& non tentabo Dñm, mentitus est, quia non cessabat à petitione signi, vt non tentaret Deum, sed hoc dicebat ad excusandum, vel ad colorandum iniquitatem suam: erat enim vir pessimus, nolens dare honorē Deo vero, sed idolis, quæ colebat, quia si peteret à Deo signum sicut Deus iubebat, & Deus illud faceret, appareret gloria Dei in hoc: sed noluit petere, vt nō honoraret Deum, & vt videret̄ religiose agere dixit, quòd nolebat petere, vt non tentaret Deum, & tamen non tentabat Deum petendo signum, quia tentare est, quando experimentum de re quæritur, vt siquis ad experiendum, an Deus possit facere aliquid de quo ipse dubitat, vel an velit facere illud non existens in necessitate aliqua petit signum tentat, qui autem iussus à Deo petere petit, non tentat, sed obedit, ideo Achaz non tentaret Deum petendo signū, sed coleret. secus de istis, quia Christus, non iubebat eis petere signum, sed ipsi petiuerunt illud cum non esset necessarium neque expediens, ideo proprie tentabant Christum, & peccauerunt.

Quomodo dicitur hic. ꝙ dabitur istis signum Ionæ, quia Mar. 8. dicitur quòd non dabitur signum. Quæst. XIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ dabitur istis signū Ionæ, quia Marc. 8. dicitur quòd nō dabitur signum. & ostēditur ibi, quòd nullum signum datum fuerit, quia dr̄ quòd Christus dimittēs eos ascendit in nauim, & abijt. Dicendum, ꝙ Pharisęis nunc, non fuit datum signum, quia ipsi petebant signum de cęlo, & illud nō fuit datū, ēt nullum aliud signū datum est, qđ ipsi viderent, quia non merebant̄ illud recipere, sed dedit illis signum Ionæ, & illud quidem non explicuit hic, sed explicuit sup. 12. s. sicut Ionas iacuit tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, ita filius hominis erit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, sed istud non fuit signum, quod nunc viderent Pharisęi cum fuerit completū in Christi morte, & resurrectione, & ita dicitur ꝙ non fuerit eis signum datum. Sic dicit Aug. lib. de conc. Euang. scilicet, non autem moueat, ꝙ Marcus non dicit responsum esse quęrētibus signum de cęlo idem, quòd Matthęus de Iona, sed ait Dominum, respondisse signum, non dabitur ei. Intelligendum est enim quale petebant, hoc est de cęlo, sed aliud signum datum est, sed non illud.

Quare Christus relictis illis Pharisæis abijt mox trans fretum. Quæst. XIIII.

QVAERETVR, quare Christus relictis illis Pharisæis abijt: nam mox ascendit in nauiculam, & iuit trans fretum, vt dicitur Marc. 8. Dicendum, quòd fuit. quia vidit Christus, ꝙ in regione illa nō erat profecturos in aliquo, sed satis fuit ei, ꝙ ostenderit infidelitatem, & iniquitatem Pharisęorum tentantium eū, & petentium signū de cęlo, vnde nec prędicauit per regionem illam, nec curauit ęgros, sed mox redijt in nauiculam, & recessit inde: exeunti namque de nauicula Dño in terrā Magedan occurrerunt Pharisęi isti, sicut dicitur Marc. 8. quòd venit nauigās in fines Dalmanuta, siue Magedan, & exierunt Pharisæi, scilicet ad eum, & cęperunt conquerere cum eo quærentes ab illo signum de cęlo, & ipse tunc dixit, quòd non daretur eis exprobrans eis, vt patet hic, & mox ascendit nauiculam, & recessit. sic dicitur Marc. 8. scilicet quid generatio ista signum quęrit, & dimittens eos ascendens iterum nauim abijt trans fretum: sic enim fecit in regione Gerasenorum sup. octauo. nam mox vt accessit ad litus occurrerunt ei arreptitij: Marc. 5. & curauit eos ibi, & misit dęmonum legionē in por-

A cos, & dum ibi maneret, venerunt viri de regione, & rogauerunt eum, vt recederet de regione illa, & ipse statim ascendens nauim recessit Marc. quinto, & Lucæ octauo, & supra 8. & sic non pręd icauit in regione illa, nec aliquid aliud fecit, sed solum stans in litore sanauit arreptitios, & ita nunc in litore stetit, & redijt illico ad nauem, & transfretauit. Causa recedendi fuit, quia vidit Christus, quòd non erat in aliquo profecturus hominibus regionis illius. Sic dicit Theophilus, dimittit quidem Dominus Pharisęos quasi incorrectos: nam vbi spes correctionis est, ibi immorandum est, vbi vero malum est incorrigibile, inde est recedendum. Et ob hoc non dicitur hic, sicut solet dici alias quādocunque Dominus expedit turbas, B quia ibi dicitur, quòd dimittit turbas, vt patet præcedenti c. & Marc. 6. nunc vero non dicit, ꝙ dimisit eos, sed ꝙ reliquit quasi nihil boni eis pręstitisset. Sic dicit Rabanus, relictis illis abijt, idest relicta generatione mala Iudæorum abijt trans fretum, & sequitur. nota quòd non sic in alijs locis legitur dimissis turbis abijt, sed quia infidelitatis error insolentium animos detinebat, dicitur quòd eos reliquit. Quare autem Christus non dedit nunc Pharisæis aliquod signum quod ipsi viderent etiam si non daret signū de cęlo, quod illi petebant, ostensum est sup. 12. c. q. 87. Quare autē noluit dare signum de cęlo, cum in veteri testamento sępe facta sunt signa de cęlo dictum est 12. c. q. 88. C quare Christus vocauit nunc Pharisæos generationē malam, & adulteram, & quid per hoc signabat ostensum est eodem cap. quæst. 89. & quæst. 85. quare Christus dedit istis signum Ionę Prophetæ cum essent mali, & non mererentur signum eod. capit. q. 90. ad quid autem proderat signum Ionæ nunc datum à Christo, cum Pharisæi non viderent illud, & quòd ad multa profuit eodem cap. quæst. 91.

Et cū venissent discipuli eius trās fretum, obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini, & cauete à fermento Pharisęorū, & Saducęorū. At illi cogitabant intra se dicen- Marc. 8. Luc. 2.
D tes: Quia panes non accepimus. Sciens autē Iesus dixit eis: Quid cogitatis inter vos modicę fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis neque recordamini quinque panū, & quinq; millia hoīum, & quot cophinos sumpsistis? Neque septem panum, & quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis, cauete à fermento Pha-
E risæorum, et Saducæorū. Tunc intellexerūt, quia nō dixerit cauendū à fermēto panum, sed à doctrina Pharisæorum, et Saducæorū.

Et cum venissent. Hic ostendit Christus doctrinam Pharisæorum vitandam à discipulis, & sequacibus suis, non solum tanquam inutilē, sed tanquam malā, & periculosam, quasi fermētum corruptum, & dr̄. *Et cum venissent discipuli eius trans fretum.* Potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd quando venerunt discipuli Christi trans fretum, idest in regionē Magedan, quę erat trans fretum, obliti sunt ibi accipere panes pro via. Alio modo, quòd quando venerunt trans fretum, idest de regione Magedan transierunt vltra fretum, obliti sunt panes accipere, siue in regione de qua veniebant, siue in alia, ad quam ibant. Et Ostendit Christus doctrinam Pharisæorum vitandam.

iſte ſenſus eſt verior, quia terra Magedan citra fretũ eſt, & cum inde receſſit Chriſtus transfretauit. ſic dicitur Marc. octauo, & dimittens eos aſcendens iterũ nauim abijt trans fretum. *Obliti ſunt panes accipere.* Erat enim conſuetudo eis accipere panes pro via, & nunc non acceperunt ex obliuione. Et accipitur panis pro toto cibo: nam non ſolum portabant panes in via, ſed etiam alios cibos, & vt communiter portabant piſces, vt patet ſupra decimoquarto,& præcedenti capit. *Qui dixit illis.* Scilicet poſtquam receſſerunt de loco in quo panes accipere debuerant. *Intuemini.* Ideſt diligenter aſpicite. *Et cauete à fermento Phariſæorum, & Saducæorum.* Ideſt à doctrina iſtorum, vt non ſequamini eam, quia corrumpit bonos mores, ſicut modicum fermentum totam maſſam corrumpit. *At illi cogitabant intra ſe.* Chriſtus dixerat hoc per metaphoram, vocans doctrinam iſtorum fermentũ, & ipſi non intelligentes quid intenderet, cogitabant quod vere loqueretur de fermento panis. *Dicentes quia panes non accepimus.* Ideſt hoc dicit nobis increpando nos,quia panes non accepimus, quaſi diſcipuli præſupponant, quod Chriſtus iam ſciebat, quòd obliti fuerant panes ſumere, & in his verbis tacite arguebat eos,ꝙ obliti fuiſſent panes ſumere,& inſtruebat eos quos panes dêrent cauere: vel aliter dicentes, quia panes non accepimus, ideſt bene euenit nobis nunc, & bene cauimus ab eis, quia nullum panem accepimus ab eis, & ita reputabant obliuionem in bonum ſibi eueniſſe. *Sciens autem Ieſus.* Scilicet, quòd iſta intra ſe cogitarent. *Dixit eis, quid cogitatis inter vos modicæ fidei.* Ideſt male cogitatis, quia iſta cogitatio pertinet ad modicam fidem: nam ſi fidem haberetis non cogitatis ſic. *Quia panes non habetis.* Ideſt non debetis anguſtiari, quia non habetis panes, nec debetis putare, quòd ego vos increpem quaſi panes obliti fueritis ſumere, quia hoc parum nocet, cum ego poſſim vobis dare cibum etiam non habentibus panem. *Nondum intelligitis neque recordamini.* Reducit eis ad memoriam duo miracula, quæ fecerat ſaturando turbam, & dicit, quod ſi ad illa aduerterent, non affligerentur etiam ſi panis deeſſet, nec putarent, quod ipſe eos argueret, quia obliti fuiſſent panes ſumere, cum leue eſſet ſibi prouidere circa talia. Et dixit iſta duo, quia ex defectu alterius eorum prouenıebat, quòd nunc iſta cogitarent, quia aut non recordabantur duplicis ſaturationis turbarum,aut ſi recordabantur non intelligebant. Non intelligere erat, quòd dato, quòd recordarentur Chriſtum feciſſe iſtas duas ſaturationes, putarent quòd nunc non poſſet ſimiliter facere, quaſi non feciſſet ea ex poteſtate ſua: nam ſi recte intelligerent, quomodo facta fuerant illa, ſcirent, quòd in Chriſto erat poteſtas ad ſaturandum homines quandocunque vellet. Non recordari erat, vt ſi forte non cogitabant nunc de illis ſaturationibus, & ob hoc non habebant aliquid ex quo arguerent Chriſtum poſſe dare illis cibum,quando non haberent. *Quinque panum in quinque millia hominum.* Ideſt quinque panum diſtributorum in quinque millia hominum, ideſt virorum: nam iſti erant exceptis mulieribus,& paruulis ſupra decimoquarto. cap. *Et quot cophinos ſumpſiſtis.* Ideſt quot cophinos reliquiarum, ſcilicet duodecim. dicit hoc ad oſtendendum magnitudinem miraculi, quia non ſolum comederunt, ſed etiam ſuperfuit pluſquã fuerat cibus principalis. *Neque ſeptem panum in quatuor millia hominum.* Ideſt diſtributorum in quatuor millia hominũ, ideſt virorum exceptis paruulis, & mulieribus præcedenti capit.& Marc. octauo. *Et quot ſportas ſumpſiſtis.* Scilicet ſeptem ſportas de reliquijs præcedenti capit. de piſcibus non fit mentio,licet vtrobique piſces fue-

F runt. *Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis cauete à fermento Phariſæorum.* Ideſt intelligere debueratis conſideratis his, quòd non loquebar vobis de pane, ſed de doctrina, quia de pane parum differebat, quòd non accepiſtis illum,quia etiam ſi non haberetis panem,ego poſſim vobis prouidere, cum bis prouiderim turbis. *Tunc intellexerunt.* Scilicet quando Chriſtus eos arguit. *Quòd non dixerat cauendum à fermento panum.* Ideſt à pane multum, vel parum fermentato. *Sed à doctrina Phariſæorum, & Saducæorum.* Quæ eſt velut fermentum corrumpens per metaphoram.

An iſta ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. XV.

G QVAERETVR, an iſta ſint cõtinuata ad præcedentia. Dicendum, quòd ſic,quia ſupra dicebatur quid egiſſet Chriſtus antequam transfretaret, hic autem dicitur quid egit poſtquam transfretauit: nam quando fuerunt diſcipuli in regione Magedan erant citra fretrum,& inde tranſierunt vltra fretum Marc. octauo, ſcilicet, & dimittens eos aſcendens iterum nauim abijt trans fretum, & quando fuerũt vltra fretum locutus eſt Chriſtus de fermento, vt dicitur ſupra in litera, ſcilicet, & cum veniſſent diſcipuli eius trans fretum obliti ſunt panes ſumere, & etiam non fuit aliquid intermediũ, quia mox vt tranſierunt locum in quo obliti fuerant panes accipere, ſcilicet citra fretum, dixit Chriſtus
H hæc, vt eſſet occaſio diſcipulis cogitandi iſtud: nam ſi non diceret immediate, venirent interim in alium locum in quo panes acciperent, & ſic non eſſet iam diſcipulis occaſio cogitandi hoc, cum panes haberẽt fuit ergo hoc factum immediate poſt præcedentia.

Ad quid dicitur hic, quòd diſcipuli obliti ſunt accipere panes. Et quòd diſcipuli Chriſti in via non ſolum panes erant ſoliti portare, ſed etiam aliqua pulmenta abſtinentibus conuenientia. *Quæſt. XVI.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic. & ad quid quòd diſcipuli obliti ſunt accipere panes,& quomodo obliti ſunt. Dicendum,
I quòd cõſuetudo erat diſcipulis portare ſecum panes in via,vt quia aliquando tranſibant per loca in quibus non poterant habere panem, vel præcipue,quia interdum volebat Chriſtus manere in deſerto aliquot diebus cum diſcipulis, & non erat tunc locus, vnde panes acciperent, ideo quando exibant de locis habitatis portabant panes pro via.Et ideo etiam ſi panes turbæ non haberent, ſemper habebant diſcipuli Chriſti panes, vt in prima ſaturatione, apud turbas nullus panis inuẽtus eſt, & diſcipuli Chriſti quinque panes tunc habebant ſup.14.& Marc.6.& Luc.9. & in ſecunda ſaturatione turbę etiam non habebant cibos, & apud diſcipulos inuenti ſunt ſeptem panes præced.c.& Marc.8.Et cum dicitur, quòd obliti ſunt
K accipere panes,nõ intelligitur ſolum de panibus, ſed etiam de alijs cibis,quia aliqua pulmenta ſecum ferebant, quę faciliter portari poſſent, & quæ conuenirẽt hominibus abſtinentibus, vel non guloſis,neque delitioſe viuentibus,ſed pauperibus,& quia cibus cõmunior regionis illius, & minoris valoris erãt piſces, eo quòd illa regio tota erat adiacens mari Galilæę: piſces ergo portare conſueuerant, & ita in vtraque ſaturatione turbarum dicitur, quòd diſcipuli,portabant panes, & piſces: nam in prima, portabant quinque panes,& duos piſces ſup.14. & Io.6. in ſecunda habebãt ſeptem panes, & paucos piſces præced. c. & Marc. 8. carnes aũt,vel alia pulmenta,non leguntur portaſſe,& iſtę

iste est cibus quo communius vescebantur: nam etiã post resurrectionem cum Christus eis apparens vellet ostendere veritatem resurrectionis suę, petiuit si haberent aliquid ad manducandum, & obtulerunt ei partem piscis assi: Luc, 24. Nunc igitur omnes cibos quos accepturi erant obliti sunt accipere. Sed dicet quòd discipuli, non portabant cibos in via, quia Christus vetuerat eis portare peram, & sacculum in via supra 10. & Marc. 6. & Luc. 9. & 10. & tamen vetãdo peram, & sacculum vetatur panis, quia sacculus, & pera, non sunt nisi ad portandum cibos. Etiam quia Marc. 6. expresse vetatur portatio panis, scilicet non peram, non panem. Dicendum, quòd illa lex data est discipulis, quando irent per viam, ad prædicandum, scilicet quando mittebat eos, non fuit autem data ipsimet Christo, quia non condebat legem pro se, sed pro alijs, & ideo ipse faciebat, quòd panem portarent, quãdo cum illo ibant. Sic etiam non licebat discipulis portare in via aurum, vel argentum, neque monetam aliquam supra 10. & Marc. 6. & tamen Christus portabat pecuniam in via, quia Iudas erat dispensator eius, & loculos portabat, Ioan. 12. & de illis pecunijs emebat omnia necessaria ad sumptus Io. 13.

Quare discipuli obliti sunt panes sumere.
Quæst. XVII.

QVAERETVR, quare discipuli obliti sunt panes sumere. Dicendum, quòd primo fuit, quia forte ad alia attenti de hoc non considerauerunt, & in hoc est quędam laus eorum, qui tam paruam curam agebant de delitijs, vt nec etiam necessaria ad vitam interdum intenderent. Sic dicit Remigius, animaduertendum est quantum alieni essent ab appetitu delitiarum, cum tam paruam haberent de necessarijs curam, vt etiam obliti essent panes accipere, sine quibus humana fragilitas subsistere non potest, & quando secum ista portabant, non ad copiam, sed magis ad parcitatem ferebant. Ita laudat eos Chrysost. dicens, admirare aliam sapientiam in discipulis qualiter ventrem superabant, non multam mensæ curam facientes: in eremo enim existentes, & per tres dies ibi morantes solum septem panes ibi habebant.

Secundo forte ex voluntate Dei voluit specialiter Christus, quòd nunc obliuiscerentur discipuli panes sumere, vt sic Christus eos doceret, & eorum infidelitatem argueret, & sic efficeret meliores: nam si panes haberent, quando Christus dixit cauete à fermento Pharisęorum, non cogitarent intra se dicentes, quia panes non accepimus, & conuenienter Christus, non redargueret eorum infidelitatem per quod fierẽt meliores. Sic dicit Theoph. dispensatiue etiam panes accipere discipuli sunt obliti, vt reprehensi à Christo fierent meliores, & ad virtutis Christi notitiam peruenirent. Tertio fuit, quia recesserunt de regione illa: nã mox vt Christus descendens de naui intrauit in terrã Magedan, exierunt ad eum Pharisęi, & Saducęi incipientes conquerere cum eo, & statim illis relictis ascẽdit in nauem, & iuit trans fretum Marc. 8. & ita cum non discurrissent discipuli per loca fuit eis occasio obliuiscendi cibos accipere. Quarto fuit, vt aliqui volũt, quia tantum erat desiderium discipulis manendi cũ Christo, quòd nolebant saltem ad punctum separari ab eo, & ita obliti sunt accipere panes. Sic dicit Remigius, scilicet tanto enim magistri amore detinebantur, vt nec etiam ad punctum vellent ab eo recedere. Sic ẽt dicit Beda, s. iudiciũ est quasi modicã carnis curã haberent in reliquis quibus ipsa reficiendi corporis intentione Dominici comitatus mente excesserat.

A *Quomodo poterat esse, quòd discipuli non haberent nunc panes.*
Quæst. XVIII.

QVAERETVR quõ poterat esse, ꝙ discipuli non haberent nunc panes, quia immediate ante hoc acceperant septem sportas plenas de fragmentis pręced. c. quando turba saturata est, & ista fragmenta acceperunt discipuli, & statim ascendentes nauiculam venerunt in fines Magedan, vt patet hic, & Marc. 8. ergo non poterant eis panes nunc deesse. Aliqui dicunt, ꝙ discipuli panes habebant, sed obliti sunt eos portare, & ita deerat panis. Sic dicit Hier. quõ autem panes non habebant, qui statim impletis septem spor-
B tis ascenderunt nauiculam, & venerunt in fines Magedan? ibi audiunt nauigantes, ꝙ cauere debent à fermento Pharisęorum? & rñdet, sed scriptura testatur, ꝙ obliti sunt eos secum tollere. Et idem dicit Beda. Sed dicendum, ꝙ non est satis verisimile, ꝙ discipuli obliti fuerint panes illos, i. fragmenta, quæ collegerãt secum tollere, quia collegerant septẽ sportas plenas, & statim ascenderunt nauim Marc. 8. ideo non est satis verisimile, ꝙ obliuiscerentur. Secũdo & efficacius, quia si obliuiscerentur discipuli secum portare istos panes, i. fragmenta non haberent quid manducarent antequam venirent in regionem Magedan: nam locus in quo Christus turbas saturauerat erat desertus, vt patet pręced. c. quia alias non fuisset occasio saturã-
C di eas miraculose, & ita non poterant discipuli inde panes accipere nisi prius illos secum ducerent, & tñ ante hoc non tulerãt nisi septem panes, quia Christus dixit eis, quot panes habetis, & illi dixerunt septem, & illos Christus fregit, & distribuit turbæ pręced. cap. ideo non poterant aliquos panes, nec particulas panis hr̃e discipuli nisi tollerent secum de fragmentis illis; & tñ non defuit eis panis antequam recederẽt de terra Magedan: ergo portabant nunc secum fragmenta aliqua, quę superfuerant. Tertio patet, quia adhuc, qñ recesserunt de terra Magedan panem aliquem habebant Marc. 8. quia habebant vnum panem: ergo nõ agitur de obliuione fragmentorum panis in loco saturationis turbarum. Dicendum igitur, ꝙ hic dr̃ de pa-
D nibus quos accepturi erant in terra Magedan ad quã iuerant, qñ inde transfretauerunt. Quod patet primo quia tunc Christus dixit discipulis cauendum esse à fermento, qñ discipuli caruerunt panibus, & tñ non dixit hoc antequam recederent de terra Magedan, sed mox vt recessit de terra Magedan dr̃ ꝙ hoc dixit. Etiam quia hic, & Marc. 8. dr̃ ꝙ ascendens Christus in nauiculam venit in terram Magedan, quõ disceptauit cum Pharisęis, & tũc sequitur, & obliti sunt panes in loco saturationis turbarum, sed in terra Magedan, quia alias mox vt ascenderunt in nauiculam diceret, ꝙ obliti sunt panes accipere, & tñ non dr̃ ꝙ postquam venerunt in terram Magedan: ergo ibi obliti sunt. Secundo quia non põt hoc intelligi de fragmentis, quæ habuerant in loco saturationis turbarum, eo ꝙ hic dr̃
E obliti sunt accipere panes, & tñ si de illis diceretur nõ diceretur sic, sed obliti sunt tollere fragmẽta, quia nõ erant panes, sed fragmenta. Tertio quia necesse est, ꝙ post illa habuerint aliquos panes discipuli: nam Mar. 8. dr̃ ꝙ obliti sunt panes sumere, & non habebant nisi vnum panem secum in naui, & tñ inter fragmenta illa nullus panis erat, sed oĩa fragmenta, quia Christus fregerat illos septem panes: ergo post illa fragmenta habuerũt alibi aliquos panes de quibus supererat vnus quando obliti sunt panes accipere in terra Magedan: ergo de panibus quos accepturi erãt in terra Magedan ad transfretandum, & non acceperunt dr̃ hic, ꝙ obliti sunt illos accipere. De fragmentis septẽ sportarum, dicẽdum vno modo, ꝙ si discipuli portassent

secum

fecum fufficiebant eis ad aliquot dies, & tñ non portauerunt, quia licet ipfi collegerunt fragmenta, ne perirent, & vt manifeftaretur miraculi magnitudo, tñ poftea dederunt turbis referuatis fibi paucis fragmentis, vt ad ftatim haberent cibum, & ita poft parum indiguerũt cibis. Aliter põt dici, ꝙ omnes feptem fportas fragmentorum tulerunt fecum difcipuli, & tamẽ nauigando morati funt aliquot diebus, quia non ftatim peruenerunt ad terram Magedan in qua obliti funt panes fumere, & ita potuit interim tota illa multitudo fragmentorum cõfumi à difcipulis, & ab alijs manentibus cum eis in naui quorum erat nauicula, & ita cum venirent in terram Magedan, vel prius opꝰ erat eis panes accipere, & obliti funt accipere, fed primum vř verifimilius. Qũo aũt qñ difcipuli obliti sũt panes accipere, habebant fecum vnum panem in naui? Vř dicendum, ꝙ cum difcipuli dimiferint fragmẽta feptem fportarum per turbas referuatis fibi paucis de quibus ftatim comederent, cito confumpta funt illa, & oportuit illos accipere panes antequam peruenirent in terram Magedan: nam licet non fiat mẽtio, ꝙ poft iftam fecundam faturationem turbarũ Chriftus venerit in alium locum nifi in terram Magedan, fubintelligendum eft, ꝙ venerit in aliã, & tamen fcriptura non enarrat omnia loca per quę Chriftus tranfiuit, fed fola illa in quibus fecit aliquid quod fcripto, & memoria dignum fit, & fic tranfiuit per aliqua loca in quibus difcipuli acceperunt panes, ficut accipere foliti erant, & qñ venerunt in terra Magedan fupererat ille panis, & ibi iterum panes accepturi erant, fed obliti funt, & ita quando obliti funt non habebant fecum nifi vnum panem, vt dř Marc. 8. & neceffe eft, ꝙ iftum panem, & aliquos alios acceperint in aliquo loco inter locum faturationis turbarum, & terram Magedan, de quo loco nulla mentio fiat in fcriptura. Qđ patet, quia illum panem non tulerunt de loco faturationis turbarum, quia ibi non habuerunt nifi fragmẽta, quando recefferũt, quia folos feptem panes habuerant, & illos Chriftus diuiferat turbis, & ita nullus integer panis fupererat. Etiam non acceperunt illum in terra Magedan, quia ibi nullos panes acceperunt, fed obliti funt illos accipere, ideo in aliquo loco intermedio qui tacetur, difcipuli acceperunt panes, & fupererat eis ille vnus, quando venerunt in terrã Magedan.

Ad quid Euangeliftæ defcripferunt hoc de difcipulis oblitis panes accipere. Et quòd beneficiorum immemores valdę reprehenfibiles funt. Quæft. XIX.

SED quæretur ad quid Euangeliftæ defcripferunt hoc de difcipulis oblitis accipere panes. Dicendum, ꝙ ad doctrinam nřam prodeft. Primo vt videamus qũo difcipuli Chrifti non erubefcunt defectus fuos confiteri. Nam Matthæus qui fcripfit hęc vnus de iftis, erat qui obliti funt panes accipere, & modicę fidei erant circa Chriftum, dubitantes, an poffet eos nunc faturare, cum panes non haberent. Sic dicit Chryfoft. admirare aũt in Apoftolis veritatis amorem, qualiter ipfi fcribentes, non occultant fuos ẽt magnos defectus. Secundo fuit ad oñdendum, ꝙ funt valde reprehenfibiles, qui non recordantur fufceptorum beneficiorum: nã dixit eis Chriftus, non recordamini quinq; panum in quinq; millia hominum, &c. & fuerat hoc pauloante, ideo erat magna redargutio. Sic dicit Chryf. non eft aũt quantalibet accufatio, i. parua, parum ante tali figno facto confeftim obliuifci. Tertio ad oftendendum, ꝙ funt valde increpabiles, qui paucam fidem habent, cum viderint aliqua admirãda. fic erat de difcipulis, qui bis viderant Chriftum faturantem turbas miraculofe, &

F ipfi quoque pafti fuerant, & nunc non habẽtes panes affligebantur quafi fame perituri effent. Quarto fuit ad oftendendum, ꝙ verba Chrifti rationabiliter intelligenda effent: nã fiquis attenderet ea, quæ fupra Chriftus ageret, appareret, ꝙ non loquebatur de panis fermento, fed de doctrina, vel conuerfatione, & tamen difcipuli groffe confiderantes de pane intellexerunt, & fuper hoc arguuntur.

Quare Chriftus dixit difcipulis attendite à fermento Pharifæorum. Et quòd nemo nouit fecreta cordium nifi Deus. Quæft. XX.

G QVAERETVR, quare Chriftus dixit difcipulis,
attendite à fermento Pharifęorum, &c. Dicẽ-
dum, ꝙ hoc fuit. Primo quia in hoc erudiebat
eos cauere doctrinam malam Pharifæorum,
& Saducęorum, de qua infra dicetur. & hoc erat vti-
le. Secundo vt per hoc habita occafione oftenderet
aliud magnum miraculum, f. quòd nouerat cogita-
tiones hominum fecretas: nam quando dixit cauete
à fermento, illi cogitabant intra fe dicentes, quia pa-
nes non accepimus, & Chriftus dixit eis, quid cogita-
tis inter vos modicę fidei, quia panes non habetis? &
ita ipfi viderunt, ꝙ Chriftus fciebat cogitationes, & in
hoc oftendebat fe Deum effe, quia nemo nouit fecre-
H ta cordium nifi Deus, fcrutans corda, & renes Pfal. 7.
Et hoc etiam voluit oftendere Chriftus, femel Iudęis
quando curauit paralyticum: nam cogitantibus illis
intra fe, ꝙ Chriftus blafphemaret, ait ille, quid cogita-
tis mala in cordibus veftris? fup. 9. & Marc. 2. c. Et vtile
erat tale miraculum oftendi, vt per hoc maiora fem-
per de Chrifto cognofcerent, Chriftus tñ non facie-
bat miracula, nifi habita occafione, & non ingerens
fe ad faciendum illa, ideo conueniens fuit illud dici,
vt ad hoc miraculum effet occafio. Tertio vt melio-
res eos redderet arguendo ipfos de modica fide: nam
fi ille hoc non diceret, & ipfi non refponderent, iftud
non effet ei occafio ad arguendum ipfos de modica fi-
fide: nam tunc accidit eis ifte timor qui ex modica fi-
I de venit, quando dixit de fermento. ficut dixit Theo.
ex difpenfatione diuina factum eft, vt difcipuli panes
accipere obliuifcerentur, vt à Dño correcti meliores
fierent, ita & dixit ifta, vt effet occafio ad eos arguen-
dum, & fic redderet meliores. Quarto fuit, vt eis fina-
deret parum de cibo curandum effe. Nam quando il-
li cogitabant, ꝙ argueret eos de defectu panum ait, nõ
intelligitis, &c. quafi dicat, verba, quę ego dico vobis
important aliquod myfterium, & rem magnam, & ta-
men non habere panes, non erat difficultas, quia non
exiftentibus panibus poteram vos faturare ficut bis fa-
turaui turbas, ideo fubdit, quare non intelligitis, quod
non de pane dixi vobis? Sic dicit Chryf. hoc tacit, vt
folicitudinem efcarum ab eis abijciat.

K *Quare Chriftus non dixit, quod dicit hic præcedenti capite in faturatione fecunda turbarum. Quæft. XXI.*

QVAERETVR cum Chriftus per hoc vellet du-
cere difcipulos ad effe folicitos de fpirituali-
bus, & parum aduertere ad panes corporales,
quare non dixit hoc pręced. capit. in faturatio-
ne fecunda turbarum, quia tunc poterat eos conue-
nienter arguere, cum dixerint vnde nobis in deferto
panes tantos, vt faturemus turbam tantam? & fic erãt
tunc modicę fidei ficut nunc, vt poffent redargui. Di-
cendum, ꝙ Chriftus non redarguit eos ibi, & redar-
guit nunc. Primo vt non videretur Chriftus fe inge-
rere ad facienda miracula, fi eos increparet, quòd nõ
habebant fidem, quòd poffet facere hęc, quia quafi
allicie-

alliciebat eos, vt fidem haberent, & ista fieri vellent, quasi facile erat illa fieri. Secundo quia erat ibi Christus coram turbis, sed secrete eos arguebat, vt & ipsi correcti proficerent, & apud turbas reprehensibiles, & minus honorabiles non apparerent. Tertio fuit, quia nunc fuit Christo maior occasio arguendi illos, quam tunc, quia nunc viderant duas saturationes turbarum: quòd ergo dubitarent erat modica fides valde. tunc vero vnicam adhuc viderunt saturationem, ideo magis reprehensibiles nunc erant. Quarto quia maius erat in quo tunc confidere deberent, quã nũc: nam volebat tunc Christus saturare turbam quatuor millium hominum exceptis paruulis, & mulieribus. Nunc vero soli discipuli saturandi erant. si miraculũ fieri oporteret. ideo facilius poterant confidere, quòd posset eos saturare, quam turbas: magis ergo increpabiles erant, si in hoc non confiderent, quã si non confiderent turbas posse pasci, ideo potius nunc redargutisunt. Sic dicit Chrys. sed quare non arguit eos cũ dixerunt vnde nobis in solitudine panes tantos? & respondet, sed ideo tunc non reprehendit eos, vt non videretur se ingerere ad signa facienda, sed & nolebat ante turbas eos increpare, tunc etiam rationabilior hęc accusatio fuit, quando iam duplici miraculo de panibus facto tales erant, vt adhuc de escis dubitarẽt.

Quare Christus dixit nunc cauendum à fermento Pharisæorum, quam alio tempore. Quæst. XXII.

SED quæretur dato, quòd non vellet Christus increpare discipulos, quando saturauit turbas, quare potius dixit nunc cauendum à fermento Phariseorum, quam alio tpe, quia poterat hoc multo post illam saturationem, vel ante hoc dicere, cum ista doctrina quocunq; tempore dicta proficeret. Dicendum, ꝙ fuit primo vt esset occasio Apostolis dubitandi in verbo Christi, & non intelligendi, .s. quia nunc non habebant panes: obliti enim fuerãt panes accipere, quando recesserunt de terra Magedã, vt venirent trans fretum, vt dr̃ supra in litera, si autem Christus diceret istud quando discipuli haberent panes, non haberent causam sic intelligendi, & conuenienter nõ appareret in eis modica fides de qua Christus eos arguere volebat, ideo tunc solũ Christus hoc dicere debuit, quando discipuli panes nõ accepissent. Et ista est causa pręcipue, ideo in litera exprimitur, & Marc. 8. ꝙ cum venissent trans fretum obliti sunt accipere panes, quasi hoc fuerit aliqua causa ad hoc, ꝙ ista nunc dicerentur, vt sic intelligi possent, in alijs aũt locis semper accipiebant panes, & forte nũquam obliti fuerant nisi nunc, ideo istud dixit Christus. Secundo fuit, quia Christus loquebatur nunc contra Pharisæos, & Saduceos dicens. cauete à fermento Phariseorum, & Saduceorum, ideo conueniens erat, quòd tunc loqueretur ista quando conuersatio aliqua esset ei cum Phariseis, & Saduceis, & hoc fuerat nunc in terra Magedan, ideo nunc dixit, & non prius. Et hoc proderat ad vtrunque sensum verborum, siue ad sensum falsum, quem acceperũt discipuli, siue ad sensum verum in quo Christus loquebatur: nam putabant discipuli dictum esse de panibus fermentatis, & quia Christus loquitur de fermento Pharisæorum, oportebat, quòd conuersatus esset Christus pauloante hoc cum Phariseis, qua si ex hoc ꝓuenisset ei, quòd istud diceret, quòd aliter in mente non veniret, etiam ad verum intellectum Christi: nam loquebatur ipse de doctrina Pharisæorum, quòd cauendum esset ab ea, & tamen nescirent discipuli, quæ doctrina esset ista à qua cauẽdum esset, nec videretur, vnde Christo prouenisset istud nunc dicere nisi cũ Pharisæis esset conuersatus, & ideo cum nunc in terra Magedan disceptasset cum eis, & reliquisset eos tanquam malignos, fuit occasio ad dicendum cauete à doctrina eorum.

Dicendum autem, quòd ad hoc, quòd conuenienter Christus nunc istud vel aliquando diceret, oportebat ista duo concurrere, scilicet, quòd panes, non haberent discipuli, & quòd cum Pharisæis ante hoc disceptasset, & eos repulisset, quia vnum sine altero non sufficeret, vt dictum est, & ideo volente Christo dispensatiue actum est, quòd quando venerunt in terra Magedan obliuiscerentur ibi potius discipuli panes sumere, quam alibi, vt ista duo concurrerent, & posset Christus conuenienter dicere istud discipulis, vt illi possent male intelligere, & à Christo redargui vtiliter.

Quomodo doctrina Pharisæorum vocatur hic fermentum. Et quòd fermentum multipliciter accipitur. Quæst. XXIII.

QVAERETVR, quomodo doctrina Pharisæorum vocatur hic fermentum: nam accipitur fermentum in malum, & tamen solet accipi in bonum. sicut supra 13. de tribus satis fermentatis.

Dicendum, quòd quando accipiuntur voces, secundùm propriam significationem, non contingit variare in sensu, & tamen quando accipiuntur translatiue, vel secundùm metaphoram, possunt accipi multipliciter, secundùm quòd variè cõtingit aliquid trãsferri, secundùm diuersas proprietates eiusdem rei: ita enim fermentum, secundùm sensum literalem vna res, & determinata est, accipiendo autem per metaphoram, quia sunt proprietates varię fermenti, potest diuersimode fermentum accipi, sicut leo, secundùm sensum literalem est animal, & tamen per metaphoram aliquando accipitur pro Christo, vt Apoc. 5. vicit leo de tribu Iuda, & vocatur leo propter constantiam in aggrediendo ardua, & sustinendo, sicut dicitur Prouerb. 30. leo fortissimus bestiarum ad nullius eorum pauebit occursum. Etiam leo crudelis est, quia lacerat, & ideo aliquando diabolus vocatur leo primo Petr. quinto, scilicet aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit. Et ita fermentum habet calorem intrinsecum, etiam habet vim transmutandi, & corrumpendi.

Quantum ad primum accipitur aliquando pro ardore fidei, & ita accipitur supra decimotertio, quòd mulier abscondit fermentum in satis tribus, donec fermentaretur totum.

Quantum ad secundum doctrina mala vocatur fermentum, quia valde corrumpit: nam sicut fermentum existens paruum in quãtitate alterat totam massam, & corrumpit eam si superabundanter ponatur, ita & parua hęresis inficit totam sanam doctrinam, sic dicitur prima Corinth. quinto. modicum fermentum totam massam corrumpit, & quantum ad hoc magis vocatur fermentum mala doctrina, quam bona, quia doctrina bona, si pauca sit adiuncta multæ doctrinæ malæ non permutat eam, vt faciat hominẽ bonum, doctrina autem mala parua multæ doctrinæ bonæ permixta, totum inficit, & hominem malum reddit, & hoc, quia vt ait Dionysius bonum fit solum ex integra causa, malum vero ex defectibus singularibus, & ideo siquis vnicam hæresim teneat, etiam si tota alia doctrina sua sana sit, erit hæreticus, & non econtrario: sic ergo erit fermentum mala doctrina Ecclesiastica, quia valde alterat, & corrumpit. Sic dicit Hieronymus: fermentum enim hanc habet vim, vt si farinę mixtum fuerit, quod parũ videbatur crescat

crescat in maius, & ad saporem suum vniuersam cō-
spersionem trahat, ita & doctrina hęretica, si vel mo-
dicam scintillam in tui pectus in breui flamma con-
crescet ingens, & totam hominis positionem ad se
trahet.

Quid sit fermentum Pharisæorum, & Saducæorum.
Et quæ erat eorum mala doctrina.
Quæst. XXIIII.

QVAERETVR quid sit fermentum Pharisæorum, & Saducæorum. Aliqui dicunt, quòd fermentum istud est lex Moysi, quia si seruaretur iam corrumperet Euangelium, & non prodesset Euangelium cum illa seruatum, sic dicitur ad Galat. quinto, si circuncidimini Christus nihil vobis prodest. Et ita videtur dicere Hilarius, scilicet in quo admonentur Apostoli, non admisceri Iudęorum doctrinæ, quia legis opera in effectum fidei, & pręfigurationem rerum consequentium constituta sunt, & in quorum tempora atque ætatem veritas contigisset, nihil vltra in veritatis similitudine positum arbitrentur, ne doctrina Pharisæorum Christum nesciēs effectum veritatis Euangelicę rumperet. Sic etiam dicit Hieronym. qui enim cauet Pharisæorum, & Saducæorum legis atque literę pręcepta non seruat, & traditiones hominum negligit, vt faciat Dei mandata. hoc est enim fermentum de quo dicit Apostolus, modicum fermentum totam massam corrumpit. Sed dicendum, quòd non stat.

Primo quia tunc Christus expresse vetaret legem Moysi custodiendam esse, quod falsum est, cum ipse eam tota vita seruauerit. Etiam quia tunc non esset dubium, an post Christi mortem seruanda esset, & tamen erat dubium, cum super legalium obseruatione fuerit magnum dubium in Ecclesia quibusdam seruantibus, & alijs non. ad Rom. 14. quousque per Ecclesiam in concilio Apostolorum diffinitum est Act. 15. ergo Christus non vetuit illam seruari. ergo non vocauit illam nunc fermentum.

Secundo quia tunc non diceret, cauete à fermento Pharisęorum, & Saducæorum specialiter, vel à fermento Herodis, vt dicitur Marc. 8. sed diceretur à fermento Iudęorum: nam omnes Iudæi seruabant legem: ergo non vocauit fermentum legem Moysi: esset enim alias contradictio in verbis Christi, ipse quippe dixit infra 23. super cathedram Moysi, idest in qua docetur lex Moysi sederunt scribę, & Pharisæi, quodcunque dixerint vobis facite. & ita ibi approbauit obseruationem legis: non ergo vocaret eam nunc fermentum, vt diceret ab ea cauendum.

Tertio quia Lucę 12. ponitur hoc, & dicitur, quòd fermentum Pharisæorum est hypocrisis: ergo non est lex Moysi fermentum.

Sed dicendum, quòd Hilarius, & Hieronymus vocauerunt legem Moysi fermentum, nō quidem quasi Christus vocauerit eam tunc fermentum quādo hoc dixit, sed quia nunc fermentum est: nam nunc obseruatio illius corrumperet obseruationem Euangelij, quia Christus non prodesset circuncidenti se, & obseruanti legem, ad Galat. quinto, & tamen tempore Christi non erat hoc, quia licebat obseruari legem, immo necessarium erat, cum nondum esset alia data, & promulgata per quam illa cessaret, postea autem cum cessauit effecta est mortifera obseruantibus, & ideo nunc est fermentum, sed non erat fermentum quando Christus hoc dixit, ideo de hac non est locutus: Hilarius tamen & Hieronymus loquuntur de eo, quod nunc est ad instruendum nos in moribus, ideo legem Moysi obseruatam nunc vocant fermentum.

F Considerandum autem, ꝙ fermentum vocat hic
prauam doctrinam, quę consistit tam in verbis, quam
in conuersatione, cum per exteriora doceatur quis
in moralibus, ideo illorum dicitur fermentum, qui
prauam doctrinā verbo, vel opere aut exemplo osten
dunt, & quia sic erat de Pharisęis, & Saducęis, & He-
rode omnium istorum trium dicitur esse fermētum,
Matthęus tamen Saducęos, & Pharisęos solos nomi-
nat: Marcus vero Pharisæos, & Herodem: Lucas au-
tem 12. cap. solos Pharisęos. Sic dicit Chrys. scilicet
Matthæus dicit à fermēto Pharisęorum, & Saducęo-
rum. Marcus vero Pharisæorum, & Herodis: Lucas
vero solum Pharisæorum: tres ergo Pharisęos nomi-
G nant, quasi principales: Matthæus vero, & Marcus si-
bi secundarios diuiserunt. de fermento Herodis, non
dicetur hic, sed Marc. 8. De fermento Pharisęorum, &
Saducęorum dicendum, ꝙ fermentum doctrina est,
cum dicatur in litera, ꝙ tunc intellexerunt, quòd nō
dixerat cauendum à fermento, sed à doctrina: doctri-
na enim Saducæorum mala erat: nam spiritus esse ne-
gant, & Angelos, & resurrectionem infra 22. & Act.
23. & ista est doctrina perniciosa auferens totum bo-
num hominis, cum totum bonum nostrum sit, post
mortem, & erat valde contraria ista doctrina doctri-
nę Christi, qui euangelizabat vitam æternā, quæ post
mortem est, & ideo ipse redarguit semel Saducæos
H dicens: erratis nescientes scripturas neque virtutem
Dei infra 22. & Lucæ 20. & hoc fermentum totaliter
cauendum erat. De Pharisæis dicendum, quòd doctri
na eorum quantum ad aliquid erat bona: nam ipsi re-
surrectionem, & Angelos, & spiritus concedunt Act.
23. & ideo quantum ad hoc, non erat doctrina eorum
fugienda, sed ista non vocatur doctrina eorum, quia
hic non vocatur doctrina eorum, nisi illa, quę proprie
ipsorum erat, & tamen resurrectionem esse, & Ange
los, & spiritus, totius sacrę scripturæ doctrina erat, &
non ipsorum Pharisæorum, vnde quando Christus
arguit contra positionem Saducæorum soluendo eo-
rum dicta ait, erratis non intelligentes scripturas in-
fra 22. & Luc. 20. & sic sacræ scripturæ continent de
I hoc, & non est propria doctrina Pharisęorum, sed fer
mentum Pharisæorum erat doctrina propria ipsorū,
& hoc erat, quòd leges Seniorum tam stricte serua-
rentur, quòd diuinis legibus pręponerentur, & quòd
in exteriori munditia sanctitas esset de interiori nihil
curando, & quòd cibus intrans in corpus coinquinat
animam, vt innuitur præcedenti capitulo, quę omnia
falsa sunt, vt ibidem ostensum est. Etiam doctrina
sua ex opere, idest quę colligebatur ex opere ipsorum
erat honorem humanum ambire, omnia propter lau
des humanas efficere, desiderare primos accubitus in
cęnis, & primas cathedras in synagogis, & vocari ab
omnibus rabbi, vt Christus dixit de eis, vt infra vige-
simotertio. Etiam doctrina eorum erat malos esse,
& bonos videri, quod ad hypocrisim pertinet, quam
K Christus valde arguit in Pharisæis eodem capitulo,
& istud est proprie fermentum Pharisæorum, sic di-
citur Lucæ duodecimo. attendite, & cauete à fer-
mento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

Sic dicit Beda fermentum Pharisæorum est, decre
ta legis diuinæ traditionibus hominum postponere,
legem verbis prædicare, & impugnare factis, Domi-
num tentare, doctrinæ eius, aut operibus non crede-
re, ab his omnibus cauendum erat, & dixit hoc Chri-
stus, quia discipuli erant aliqualiter inclinati ad do-
ctrinam Pharisæorum, qui inter Iudæos velut reli-
giosi reputabantur.

Sic dicit Chrysostomus, quia vero discipuli circa
obseruationes Iudaicas adhuc repellunt, ideo Domi-
nus vehementer eos increpat, & quia doctrina, &

vita

vita Pharisęorum magis acceptabatur inter Iudæos, magis suaderi oportebat cauendum esse à fermento Pharisęorum, quam Saducæorum, & ita Lucę 12. dicitur de solis Pharisęis attendite, & cauete à fermento Pharisęorum, quasi ipsi pręcipui essent in hoc fermento, & Marc. octauo. dicitur de fermento Pharisęorum, & Herodis, & non dicitur quicquam de fermento Saducæorum, Matthęus tamen posuit hic de fermento Saducęorum, & ita Christus dixit eo, quòd Pharisęi, & Saducæi simul tentauerant eum nunc in terra Magedan supra in litera.

Quare Christus dixit cauete à fermento, & non dixit à doctrina. Quæst. XXV.

QVAERETVR, quare Christus dixit cauete à fermento, & non dixit à doctrina, cum potuisset aperte dicere.

Dicendum primo, quòd hoc dixit ad ostendendum proprietatem huius doctrinę, scilicet, quia erat sicut fermentum, quia sicut modicum fermentum totam massam corrumpit, ita & doctrina Pharisęorum, & Saducęorum, quia mala erat, inficeret omnem doctrinam bonam cui adiungeretur, & hoc non signaretur si simpliciter diceretur cauete à doctrina Pharisęorum, & Saducæorum.

Secundo fuit, & pręcipue, vt esset discipulis occasio dubitandi, & non intelligendi, vt sic errarent circa panes, & esset Christo locus arguendi eos: nam habebant discipuli paucam fidem circa hoc de quo Christus volebat eos arguere, & tamen non existente causa nolebat eos arguere, ideo voluit, quòd præcederet causa, & ista fuit pauca fides dubitando circa panes, & tamen si Christus aperte dixisset eis cauete à doctrina Pharisęorum, non esset locus discipulis errandi, ideo dixit attendite à fermento, quia hoc poterat intelligi de pane, secũdùm sensum communem, & poterat de doctrina accipi, & ipsi de panibus acceperunt, & ita iuste redarguti sunt. Sic dicit Chrysost. quare non dixit attendite à doctrina Pharisęorum manifeste respondet, quia vult commemorare ea, quę facta sunt, scilicet de multiplicatione panum: etenim nouerat eos esse oblitos, simpliciter autem eos de hoc incusare non videtur rationem habere, occasione autem ab eis accepta eos increpare susceptibilem faciebat incusationem, & ideo quę cogitauerant discipuli, Euangelista deducit in medium.

Quid est, quòd discipuli cogitabant intra se dicentes, quia panes non accepimus. Quæst. XXVI.

QVAERETVR quid est dicere, quòd discipuli cogitabant intra se dicentes, quia panes nõ accepimus.

Aliqui dicunt, quòd discipuli putauerũt Christum loqui de fermento, idest de pane fermentato quem vendebant Pharisęi, & Saducęi, & ideo dixerunt intra se, bene fuit nobis, quia panes non accepimus, quasi dicat, si accepissemus forte esset de pane fermentato, quoniam ille vetuit, & ita exponit Nicolaus.

Secundo intelligitur, quòd dixerunt, quia panes nõ accepimus, idest in verbo isto arguit nos indirecte, quia non accepimus panes, pręsupponendo, quòd Christus sciret, quòd non acceperant panes in loco, & ideo de negligentia eos accusans, sic indirecte loqueretur, & iste est sensus verus. Primus autem sensus non stat.

Primo quia tunc non esset ad propositum redargutio Christi: nam dixit eis, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, &c. idest sicut ego potui bis saturare tantam turbam miraculose, possem à fortiori saturare vos, qui pauci estis, & non accipiendo in primo sensu, non esset hoc ad propositum.

Secundo quia vocauit eos modicę fidei, & tamen propter hoc, quòd dicerent bene fuisse, quòd non acceperant panes à Pharisęis, non erant modicę fidei, ideo necesse est intelligi, quod ipsi cogitabãt se argui à Christo, quia non habebant panes, & hoc erat eos esse modicę fidei, quia cum Christus posset sine panibus saturare homines, non accusaret eos nimis, etiam si panes obliti essent, cum posset aliter prouidere.

Tertio patet, quia Marc. 8. dicitur, quòd panes obliti sunt sumere, & non habebant nisi vnum panem in naui, & tamẽ si intelligeretur vno modo frustra erat dici, quòd non habebant nisi vnum panem, ideo voluit innuere, quòd discipuli cogitabant se redargui, quia panes non habebant, & hoc ostendit, quia obliti fuerant sumere panes, & non habebant nisi vnum panem, quasi dicat, licet obliti fuissent panes sumere in terra Magedan, si tamen panes ex alio loco tulissent, qui eis nunc sufficerent, non putarent se redargui pro defectu panum, & tamen, quia non sumpserant panes nunc, nec ex alio loco secum tulerant, quia vnicum habebant, putauerunt se super hoc redargui.

Quare Christus dixit nunc discipulos modicæ fidei. Et quòd in fide duo sunt, scilicet credere, & confidere, & non est confidere sine credere. Et quòd minima fides, quæ haberi potest sufficit ad omnia miracula facienda. Quæst. XXVII.

QVAERETVR, quare Christus dixit nunc discipulos modicę fidei. Dicendum, ꝙ hęc est exprobratio, quia non confidebant in quibus oportebat, accipitur autem hic fides pro confidentia. Et in hac duo sunt, s. credere, & confidere, & non est secundum sine primo: nam qui non credit de aliquo, ꝙ possit facere aliquid, nunquam confidet, ꝙ illud faciat. erat autem modica fides discipulorũ, quia credere debuissent, ꝙ cum Christus bis saturasset turbam miraculose, posset eos nunc saturare non habendo panes, & magis accipĩt hic modica fides, vt negat primum, quam secundum: nam si supponerent, quòd Christus posset nunc saturare eos nõ habentes panes, confiderent, ꝙ vellet, cum ipsi putauerint, ꝙ Christus argueret eos in his verbis, quia panes non portauerãt, ac si ipse affligeretur de hoc tanquam ad eum attineret prouidere si posset, ideo si crederent, ꝙ posset facere confiderent, ꝙ vellet facere. dicitur autem hic modica fides, i. nulla fides: nam si fidem aliquam haberẽt quantacunque illa esset sufficeret. sic Christus innuit seq. capit. quando discipulis petentibus ab eo adauge nobis fidem ille ait, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic transi, & transibit, & sic innuit non esse necesse adaugeri fidem, quia quantacunque sit si aliqua est sufficit, etiam si minima sit: nam granum sinapis est minimum omnibus seminibus supra 13. & Marc. 14. & ita per fidem ęqualem grano sinapis voluit designare minimam fidem, quę haberi posset, illam tamen dixit sufficere ad faciendum omnia miracula: si ergo fides est parua non est, quia nulla est quantumcunque parua, quæ ad omnia non sufficiat, & si fides nõ sufficiat, nec parua, nec magna est, sed nulla, & tamen fides discipulorum nunc, non sufficiebat ad obtinendum, ꝙ alerentur, ideo nulla fides erat, & tamen Christus vocat modicam accipiẽs modicam pro nulla, & ita accipitur sup. 8. vbi Christus dixit quid timidi estis modicę fidei? & tamen Marc. 5. dicitur

dicitur quid timidi estis modicę fidei, necdum habe-
tis fidem? & ita pro eodem accepit esse modicę fidei,
& nondum habere fidem, & ita dicitur Luc.8. vbi est
fides vestra? quasi dicat, vel nullam fidem habetis, vel
non habetis eam hic, & tamen si fidem haberent se-
cum haberent illam, quia non poterant alibi eam re-
ponere, ergo nullam fidem habebant, & tamen voca
bat eos tunc modicę fidei, & ita fuit hic. Potest tamē
dici, ꝙ erant modicę fidei, idest paucę fidei, s. quòd in
paucis fidem habebant: nam respectu vnius rei non
potest haberi fides modica, quia si fides habetur de il-
la quantacunque habeatur sufficit, vt dictum est, &
tamē respectu diuersarum rerum potest quis habere
fidem circa vnam rem, & non circa aliam, vt sicut si-
quis credidisset de Christo, ꝙ poterat exercere genus
vnum miraculi, & ꝙ circa cętera non erat potens, &
tunc vocabitur modicę fidei: nam fidem habet circa
aliquid, & tamen non circa oīa in quibus deberet fi-
des haberi, & ita fuit nunc de discipulis: nam ipsi cre-
debant de Christo, quòd poterat facere aliqua mira-
cula, & tamen de saturatione non credebant, ideo re-
cte dicuntur modicę fidei.

*Quare non confidebant discipuli, quòd posset Christus eos satu-
rare. Quæst. XXVIII.*

QVAERETVR, quare non confidebant disci-
puli, ꝙ posset eos saturare, cum bis saturasset
turbas. Aliqui dicunt, ꝙ fuit, quia putabant, ꝙ
Christus posset de pauco cibo facere multum
cibum, & tamen vbi nullus cibus esset non posset fa-
cere miraculum, & tamen nunc, non habebāt cibos,
quia vt dicitur supra in litera obliti fuerant panes ac-
cipere: Motiuum autem esse poterat, quia Christus
in duabus saturationibus turbarum semper petiuit,
quot panes haberent, & illos fregit, & diuisit turbæ
sup. 14. & præced. c. Dicendum, quòd non stat. Primo
quia falsum præsupponunt: nam habebant nunc di-
scipuli saltem vnum panem Marc. 8. s. obliti sunt pa-
nes sumere, & nisi vnum panem in naui secum non
habebant, posset igitur illum multiplicare, vt suffice-
ret paucis discipulis, sicut multiplicauerat quinque, vt
sufficerent quinque millibus virorum. Secundo quia
non erat ista causa dubitationis verisimilis: nam qui
poterat de quinque panibus facere tot fragmenta nō
adiuncta aliqua exteriori materia, poterat facere pa-
nes quotcunque vellet, non existentibus panibus de
quibus fierent. Maxime quia istud iam factum fue-
rat tempore Eliæ, quando ipse pascebatur à coruis
apud torrentem Carith ferentibus ei quotidie panē,
& carnes mane, & vespere tertio Reg. 17. & quando
datus est sibi subcinericius panis in deserto Bersabeę
tertio Reg. 19. nam ibi ex non existente cibo fiebat
cibus: ita ergo potuisset Christus facere, qui multipli-
cabat miraculose cibos existentes: & tamen hoc non
fecerat primo, vt non esset miraculum suspectum: nā
si de foris portaretur cibus, aliqui crederent, quòd
opere dæmonum fieret, & sic dicerēt, quòd Christus
in Beelzebub dæmoniorum hoc faceret, sicut dixe-
runt supra nono, & duodecimo cap. dæmonia eijcie-
bat in Beelzebub, hoc autem voluit ipse valde caue-
re. Tertio quia posset aliquis credere, quòd cibos il-
los modo humano habuisset de alio loco prius clam
portatos, nunc vero cum oblatis sibi quinque pani-
bus, fieret in manibus eius tantus cibus qui sufficeret
plusquam decem millibus comedentibus, non pote-
rat esse suspectum miraculum. Quarto & præcipue,
vt distincte videri posset magnitudo miraculi: nam
si de foris cibus duceretur, quantuscunque ille esset
non conspicerent vulgares, qui ad pauca aduertunt,

F & pauca intelligere sufficiunt, in quo cōsisteret istud
miraculum, & quantum esset, nunc vero quando vi-
derunt, quòd de quinque panibus creuit in manibus
Christi tantus cibus, qui sufficeret plusquam decem
millibus comedentium, & superessent duodecim co-
phini pleni, apparebat manifeste quantum esset mira-
culum. Dicendum igitur, quòd non erat ista discipu-
lis causa diffidendi, sed erat altera duarum, s. quia vel
nihil considerabant de rebus pręteritis tanquam ob-
liti illarum, vel quia non intelligebant illas. De primo
vt si non recordarentur nunc discipuli illarum duarū
saturationum factarum à Christo: nam licet eo tem-
pore quo illas fecerat, vel quando recordarentur ea-
G rum manifeste putarent, quòd posset Christus simi-
lia facere quandocunque vellet, tamen nunc, quia nō
recordabantur earum, non habebant aliquid vnde pu
tarent, quòd posset hoc facere. De secundo vt si recor
darentur, & tamen non intelligerent, quomodo Chri
stus potuisset facere illas saturationes, aut quomodo
factæ essent, & tunc non arguerent, quòd posset face-
re aliam. Et ista motiua tetigit Christus pro eorum
diffidentia, vel modica fide dicens, nondum intelligi-
tis, neque recordamini quinque panum, &c. quasi di-
cat, quia non intelligitis, vel nō recordamini, ideo in-
cidit vobis ista fidei paucitas.

H *Quare Christus dixit nondum intelligitis. Cum tamen nun-
quam Christus in sensu mystico locutus sit.
Quæst. XXIX.*

QVAERETVR, quare Christus dixit nōdum
intelligitis. Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de
mysterio panum, s. ꝙ per quinque panes, &
duos pisces, & quinque millia hominum
volebat Christus innuere aliquod mysterium, & illud
nondum intelligebant discipuli: nam sicut per fermē-
tum intelligitur falsa doctrina Pharisęorum, ita per
istos panes poterat intelligi aliquid, quod ad Christū
pertineret. Sic dicit Hier. s. per hoc autem, quod dicit
quare non intelligitis, &c. per occasionem docet eis
I quid significarent quinq; panes, & septem millia ho-
minum, & quatuor millia qui pasti sunt in eremo: si
.n. fermentum Pharisęorum, & Saducęorum nō cor-
poralem panē, sed traditiones peruersas, & hęretica
significat dogmata, quare cibi quibus nutritus est po-
pulus Dei, non veram doctrinam integramq́; signi-
ficent? & idem dicit Beda. Sed dicendum, ꝙ licet pa
nes, & omnia illa possent aliquid significare in sensu
mystico, tñ Christus non inducit ad hoc. Primo quia
Christus non adducit aliquid in sensu mystico: nam li
cet interdum loquatur aliquid in parabolis, in sensu
tñ mystico nunquam loquitur. Ratio drīæ est, quia
sensus mysticus semper supponit sensum literalem:
necesse est enim, ꝙ quælibet scriptura habeat vnum
sensum literalem qui est verus sensus illius, & super il
K lum possunt fundari mystici, & ita mysticus nunquā
est pręcipuus, & tamē sensus quem Christus facit est
pręcipuus literę, quia litera nihil aliud significat, nisi
quòd ipse eam significare voluit: ergo non est mysti-
cus, sed literalis. Et cum dicitur de fermento Phari-
sæorum, quòd significat falsam doctrinam, concedē-
dum est, & tamen ille est sensus literalis, licet sit me-
taphoricus, & ideo non significat ibi fermentum, se-
cundum literam id quo pasta fermentatur, ita nunc si
per panes, & comedentium numerum vellet Chri-
stus aliquid designari, esset ille sensus literalis, & tunc
non signaretur, quod vere fuerint quinque panes de
quibus tanta multitudo saturata est, & tamē illud fuit
in veritate: ergo ille est sensus literalis, quem Christus
facit, & non quòd significetur aliqua sana doctrina
per

per panes, & comedentes. Secundo patet,& efficacius, quia tunc nō esset ista litera ad propositum Christi: nam ipse arguit hic discipulos paucę fidei,quia nō confidebant, ꝙ posset nunc saturare eos,sicut bis saturauerat multitudinem,& dicit. non intelligitis neque recordamini, idest si intelligeretis quomodo saturaui multitudinem, non dubitaretis nūc, ꝙ possem vos saturare,quia tamen non intelligitis dubitatis. Si autē intelligatur in sensu mystico non est ad propositum, quia dato, ꝙ non intelligerent quid significarent panes in sensu mystico, si intelligerent, ꝙ Christus saturauerat turbā de paucis panibus, non dubitarent nūc se posse saturari. Et etiam dato,ꝙ intelligerent quid significarent illi panes, si non intelligerēt, ꝙ Christus potestatem habuerat saturandi turbas, non confiderent nunc se saturandos, ideo non potest sic intelligi. Et dicendum, ꝙ Hieronymus, & Beda non voluerūt tangere sensum literalem huius literę, sed mysticum qui nunc ex illa potest accipi. Dicēdum autem,quòd Christus dixit nondum intelligitis, idest non intelligitis,quomodo ego de paucis panibus saturaui multitudinem, & quomodo habui potestatem ad hoc: nā si hoc intelligeretis, non dubitaretis nunc, vt dicetur sequenti quæstione. Sic dicit Theophilus, s. ipsi autem discipuli de fermento panum dixisse Dominū putauerunt. hoc autē dicebant, quasi non intelligentes Christi virtutem, quia poterat panes facere ex non ente.

Quomodò poterat esse, quòd discipuli non intelligerent, nec recordarentur de miraculo. Quæst. XXX.

QVAERETVR, quare Christus dixit, non intelligitis neque recordamini, & quomodo poterat esse, ꝙ non intelligerent neque recordarentur. Ad primum dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ discipuli confiderent nunc de Christo, ꝙ posset saturare eos,non existētibus cibis, necesse erat, quòd recordarentur,& intelligerent. Si autem alterum eorum deficeret,non poterant confidere: nam quòd saturaret eos sine panibus, erat miraculum, & hoc non confiderent discipuli de Christo, nisi viderent aliquid vnde esset eis motiuum ad cōfidendum. hoc autem erat,ꝙ Christus bis saturasset tantam multitudinem miraculose. Si autem discipuli non recordarentur istarum saturationum, non haberent vnde confiderent,ꝙ Christus hoc posset,si autem recordarentur facti, non intelligerent tamen, ꝙ Christus habuisset potestatem ad illud faciendum, non confiderent,quòd nunc posset facere, ideo conuenienter increpantur nunc, quòd ideo modicę fidei fuerūt,quia non recordabantur præteritorum, nec intelligebant illa. De secundo est dubium, quomodo poterant discipuli non recordari huius miraculi saturationis turbarum, quia statim ante hoc factum fuerat, ideo de memoria non poterat excidisse, quia quasi pendebat coram sensibus. Dici potest vno modo, quod discipuli recordabantur huius facti, sed non intelligebant quomodo Christus facere potuisset, ideo non confidebant, & quia talis recordatio erat prorsus inutilis, ac si non recordarentur,ideo dixit non intelligitis neque recordamini. Secundo potest dici,quod vere recordabantur discipuli,sed dicitur neque recordamini ad faciendum argumētationem solidam: nam quòd discipuli non confiderent se posse saturari prouenie bat ex altero duorum, scilicet vel quia non recordabantur præteritorum, vel quia non intelligebant illa, & tunc ponitur neque pro vel, scilicet nondum intelligitis neque recordamini, idest vel non intelligitis, vel non recordamini, & tamen recordabantur, sed

A non intelligebant. Et hunc sensum videtur Marcus sequi, qui non posuit recordari,sed solum intelligere, scilicet nondum cognoscitis, neque intelligitis, idest licet recordemini non intelligitis. Tertio potest dici, & melius,quòd discipuli non recordabantur, nō quidem,quòd excidisset penitus res ista de memoria eorum, sed quia non cogitabant de ea actualiter quādo incidit sibi ista paucitas fidei,sicut est de incontinentibus,vt dicitur 7. Ethic. 5. c.nam scit incontinēs, quòd malum est fornicari, & non perdit istam cognitionē, quia si perderet transiret in contrariam opinionem, scilicet, quòd putaret bonum esse fornicari, & tunc ex electione prosequeretur, & esset intemperatus, & Quis dicatur incontinens, s̄m Arist.

B non incontinens: manet ergo sibi semper ista opinio, quòd sit malum fornicari, & tamen insurgente passione retinet istam opinionem, secundum habitum, sed non cogitat de illa,& ita dicitur incontinens sciēs, secundum habitum,sed non secundùm actum.sic in præsenti, licet nō excidisset à memoria discipulorum miraculum de duplici saturatione turbarum, tamen quando Christus dixit eis,cauendum à fermēto Pharisæorum, non occurrit ipsis actualiter cogitare de istis saturationibus,& ita non recordabantur,s. actualiter,sed retinebant speciem rerum præteritarum,per quam possent conuertere se ad cogitandum de illis, quando vellent,& quia nō occurrit eis cogitare actualiter,ꝙ talia Christus fecisset, nō occurrit aliquid per quod arguerent, ꝙ ipse posset eos nunc saturare. Et

C istud est melius, vt sic stet litera Matthæi, quæ dixit, nondum intelligitis neque recordamini, ita ꝙ Christus vtrunque dixerit, & ita etiam vult Marcus: nam licet à principio non dicat,nisi intelligitis,s.nondum cognoscitis neque intelligitis,&c.tamen circa finem redargutionis ait, non recordamini quando quinq; panes fregi,&c.Sed dicetur quomodo poterat esse,ꝙ non intelligerent discipuli miraculum? Dicendum,ꝙ non debet accipi, quòd non intelligerent rem fuisse factam, quia sciebant rem fuisse factam, cum interfuissent,& viderent,quòd turbę realiter fuerant pastę de panibus quinque, & superfuerant cophini duodecim,sed non intelligebant,s. virtutem facientis, idest

D quòd quamquam Christus istud bis fecisset, non intelligebant, quòd in Christo esset potestas ad faciendum hoc,& ideo nesciebant vnde hoc fieret,& quomodo,& propter hoc,non confiderent modo, quòd posset similia facere,quia forte nesciebant,an per virtutem suam hoc fecisset, vel lateret ibi aliqua alia virtus faciens hoc. Sic dicit Theophilus,scilicet hoc autem dicebant,quasi non intelligentes Christi virtutē, quòd poterat panes facere ex non ente. Sic etiam dicit Glo.super illo verbo,nondum intelligitis,quasi dicat, neque mysterium intelligitis, neque virtutem in memoria retinetis. Sed dicetur quomodo poterant discipuli non intelligere id, quod factum erat cum tā manifeste fieret coram eis? Dicēdum,quòd hoc erat, quia cor suum erat execçatum: erant enim homines

E rudes,qui iudicio suo ad pauca pertingebant,& Christus non eleuabat cor eorum ad intelligendum ista qualiter intelligi,& accipi deberent,& ideo manebāt obtenebrati. sic dicitur Marc.6.quantum ad primam saturationem turbarum, scilicet ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum, idest quando Christus ambulauit in mari super aquas, & eo intrante in nauem cessauit tempestas, obstupuerunt nimis quomodo hoc fieret, & istud fuit, quia non intellexerant de panibus, idest miraculum, quod pauloante hoc fecerat saturando turbas, quasi dicat, si de panibus intellexissent,non stuperent, quòd posset ambulare super aquas,

aquas, & placare ventos, & tamen quia non intellexerant quomodo factum fuerat illud, an per virtutem eius, vel per aliquam aliam latentem virtutem, obstupuerunt, quòd potuisset placare mare, & etiam tunc dubitauerunt, an virtute eius hoc fieret, vel per aliquam aliam virtutem ignotam illis, & subditur causa, scilicet erat enim cor eorũ obcęcatum, idest propter hoc non intelligebant, quia alias planum erat ista intelligere. Sic etiam in saturatione secunda mansit obcęcatum cor discipulorum nescientium quomodo hoc fieret, & ideo non confidebant, quòd posset Christus similia postea facere. sic dicitur Marc. 8. nondum cognoscitis, neque intelligitis, adhuc cęcatum habetis cor vestrum: oculos habentes non videtis, & aures habentes non auditis. Quare autem permittebat Christus, manere sic corda eorum excęcata dicetur Marc. 6. vel 8.

Quomodo discipuli intellexerunt Christum loqui de doctrina Pharisæorum. *Quæst.* XXXI.

QVAERETVR quomodo discipuli tandem intellexerunt, quòd Christus loqueretur de doctrina Pharisæorum: nam ipse non dixit, quòd intelligeretur de doctrina. Dicendum, quòd Christus non dixit fermentum accipi pro doctrina, & tamen arguendo primum sensum, quem ipsi conceperant, reduxit eos, vt ipsi per se intelligerẽt veritatem: nam fermentum, aut caperetur, secũdùm literam, aut secundùm metaphoram, secundùm literam signabat id quo pasta fermentatur, & tamen hunc sensum Christus arguit dicens, quòd non de panibus loqueretur: restabat ergo, quòd in sensu metapho. intelligeretur, & tunc nihil occurrebat, quod magis posset accipi, quã doctrina, eo quòd Christus parum ante hoc disceptauerat cum Phariseis, & Saducæis, & damnauerat eorum doctrinam pręcedenti capit. & eorum conuersationem supra in litera, scilicet, quia in hoc se exercebant, vt Christum tentarent: nihil ergo occurrere potuit magis propinquũ, quòd deberet significare fermentum, quam doctrinam, de qua parum ante hoc loquebatur Christus, Sic dicit Chrysost. vt autem addiscas quantum profecerit in discipulis increpatio Christi, & qualiter eorum mentem erexit dormientem, audi quid Euangelista dixit, tunc intellexerunt, quòd non diceret cauendum à fermento Pharisæorum, sed à doctrina Pharisæorum, & Saducęorum, quamuis eo hoc non interpretante.

Quando Christus hoc dixit, quid Apostoli dicebant. *Quæst.* XXXII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? quando Christus hoc dicebat, quid Apostoli dicebant.

Dici posset, quòd licet discipuli, non cogitassent actualiter de saturationibus istis, quando Christus dixit eis cauendum esse à fermento Pharisæorum, tamen non exciderat penitus de memoria, vt dictum est supra quæstione trigesima, & ideo cum ista dicerentur à Christo, ipsi erubescerent, & erubescentes tacerent, quia verecundia tacitum hominem reddit.

Dicendum tamen, quòd discipuli, licet erubescerent confitebantur humiliter defectus suos, & Christo quærente ab eis de numero panum, ipsi respondebant: cum enim dixit, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? & dicunt ei duodecim. non recordamini septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? & dicunt ei septem, vt patet Marc. octauo, licet hoc Matthæus tacuerit.

Dicendum autem hoc dixisse Christum, vt ipsi confiterentur per se magnitudinem miraculi: nam si non expectaret eorum responsionem, sicut per se nominabat numerum panum, & comedentium, ita nominaret numerum cophinorum, & sportarum, sed tacuit dicens, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis, & ipsi videntes tunc, quod optaret ab eis per hoc responsionem, dicebãt numerum cophinorum,
G & sportarum.

Causa huius fuit, primo vt sicut peccauerant obliuiscendo, ita punirentur tolerando hanc verecundiã, quòd confiterent ore proprio delictum: nam licet confusio magna sit, quòd quis cogatur audire delictum suum ab alio, & non possit abscondere neque excusare, tamen maior est, si publicè cogitur illud cõfiteri ore suo, & ita nunc discipuli confitebantur de numero sportarum, & cophinorum.

Secundo quia magnitudo miraculi in hoc consistebat: nam quòd essent soli quinque panes, & saturatis de eis quinque millibus virorũ superessent duodecim cophini, erat admirandum: ipsi ergo qui illud
H obliti fuerant confitebantur illud, in quo eius magnitudo consistebat.

Tertio & præcipue, vt iam non obliuiscantur miraculi, neque possint negare aut dubitare de virtute eius, cum Christo increpante eos super hoc ipsi ad ignominiam suam confitebantur numerum sportarum, & cophinorum.

Quare Christus hic non expressit de piscibus, cum in vtraque fuerint pisces. *Quæst.* XXXIII.

QVAERETVR quare Christus hic non expressit de piscibus: nam in vtraq; saturatione fuerunt pisces, s. in prima fuerunt duo pisces sup. pręcd. c.
I 14. in secunda fuerũt pauci pisciculi.
Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, quia pisces non pertinent ad miracula ista, sed soli panes. Dicendum, ꝙ non stat. Primo quia tunc non fieret mentio de eis, qñ facta sunt miracula ista, & tñ in vtroq; exprimitur de piscibus, ideo non est ista causa subticendi eos hic. Secũdo quia sicut Christus miraculose multiplicauit panes, ita miraculose multiplicauit pisces, benedicẽs vtrosque, & frangens, vt patet Marc. 6. & 8. ergo vtriq; pertinent ad miraculum. Tertio quia pisces ad cibũ pertinent, sicut panes: nam miraculum fuit hic, ꝙ de paucis cibis saturaretur tanta multitudo, & tñ pisces saturare poterãt, sicut panes: & si multi pisces essent, etiã si essẽt soli quinq; panes posset saturari turba, sine miraculo, ideo ꝙ essent pisces pauci, vel multi ad mira-
K culum pertinebat. Alij dicunt aliter, s. ꝙ Christus etiã nominatim de piscibus dixit hic. Et tñ Matthęus subticuit de eis, quia multa tacet. Dicẽdũ, ꝙ non vr̃ verisimile, quia si Matthęus taceret saltem Marc. exprimeret, qui narrat idem factũ, & solet supplere, quę Matthęus tacet, cum in eodẽ facto suppleuit multa, q̃ non ponit Matth. vt patet Marc. 8. & tñ Marc. non dixit. Ideo vr̃ dicendum, ꝙ Christus non dixerit de piscibus nunc, & vr̃ esse causa, quia Christus nõ notificabat discipulis istud factũ de nouo, quasi nunq̃ illud vidissent neque audissent, sed solum reducebat eos ad cogitandum ea, quę ipsi sciebant, & tamen ad hoc sufficiebat qualitercunque dicere: nam paucis expressis cętera sciebant discipuli, nec erat opus illa exprimi, & hæc est vera causa.

Venit autem Ieſus in partes Cęſareæ Philippi, & interrogabat diſcipulos ſuos dicēs. Quem dicũt homines eſſe filium hominis? At illi dixerunt, Alii Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij vero Ieremiam, aut vnum ex prophetis. Dicit illis Ieſus. Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Reſpondens autem Ieſus dixit ei. Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis nō reuelauit tibi, ſed pr̄ meus qui in cęlis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram erit ligatum, & in cęlis, & quodcũque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum, & in cęlis.

[Oſtendit Chriſtus ſe humanæ ſalutis precium.] *Venit autem Ieſus.* Hic oſtēdit Ieſus ſe eſſe humanæ ſalutis precium. Et duo facit, quia primo oſtendit ſe Dei, & hominum mediatorem. Secundo oſtendit ſe hominum redemptorem per ſuam paſſionem, ibi. *Exinde cœpit Ieſus.* Prima in duas, quia primo ponitur diſcipulorum conſolatio. Secundo poteſtatis collatio, ibi. *Reſpondens autem Ieſus.*

Circa primum dicitur. *Venit autem Ieſus.* Scilicet poſtquam venit trans fretum, de quo ſupra mentio fiebat. *In partes Cæſareæ Philippi.* Vt dicetur infra quæſtione trigeſimaquinta, & non dicitur, quòd venerit in Cæſaream, ſed in partes Cæſareæ, ideſt in loca aliqua regionis illius, ſic dicitur Marcus, cap. octauo, ſcilicet, & ingreſſus eſt Ieſus, & diſcipuli eius in caſtella Cæſareæ Philippi. *Et interrogabat diſcipulos ſuos.* Non interrogabat quaſi ignoraret, ſed vt eorum confeſſio circa hoc appareret. *Quem dicunt homines eſſe filium hominis.* Ideſt quem dicunt me eſſe homines, ſciebat enim, quòd varię opiniones erant de eo vulgares, & volebat audire a diſcipulis quid ipſi audirent dici de ipſo. *At illi dixerunt.* Scilicet omnes diſcipuli hoc reſponderunt, vel aliqui eorum pro omnibus, & in hoc omnes conuenerunt eo, quòd iſta vulgata erāt apud omnes, & non diſcordabat in hoc ſententia vnius ab alio. *Ioannem Baptiſtam.* Ideſt quidam dicunt te eſſe Ioannem Baptiſtam, & ſurrexiſſe a mortuis, ſicut putauit Herodes ſupra decimoquarto capitulo, & Lucæ 9. *Alij Ieremiam.* Etiam reſurgētem, quia Ieremias a longo iam tempore obierat. *Alij vnum ex prophetis.* Ideſt non exprimunt determinatum nomen, ſed dicunt, quòd vnus de prophetis antiquis ſis, & ita nemo de Ieſu arbitrabatur minus quam eſſe prophetam. *Dixit illis Ieſus.* Poſtquam recitauerant illi alienas ſententias, voluit ſcire quid illi de ipſo tenerent. *Vos autem quem me eſſe dicitis.* Ideſt nunquid putatis eſſe talē, qualem vulgus aſſerit, vel quid creditis? *Reſpondens Simon Petrus.* Supra omnes reſponderant cum opiniones vulgarium recitauerunt. hic autem ſolus Petrus loquitur, & vocatur Simon Petrus, quia Simon eſt nomen ſuum primum, & proprium. Petrus autem a Chriſto poſtea vocatus eſt. *Dixit, tu es Chriſtus filius Dei viui.* Aperte vero, & perfecte Petrus de Chriſto profeſſus eſt naturam, & dignitatem eius aperiens. vocauit enim Meſſiam, inquantum dixit Chriſtus, & oſtēdit eum eſſe Deum, inquātum dixit, quòd erat filius

A Dei viui, ideſt veri, nam filius Dei non poteſt eſſe, niſi Deus, quia generatio vniuocationem facit, & ita Petrus dixit eum eſſe Deum, & hominem. *Reſpondens autem Ieſus.* Poſtquam Petrus plene, & digne de Chriſto profeſſus fuerat, reſpondet Chriſtus retribuendo ei p illa confeſſione. *Dixit ei beatus es.* Ideſt eris, quia dum viuitur nemo beatus eſt, niſi Chriſtus qui ſimul erat viator, & comprehenſor, vel dicitur beatus in ſpe certa. *Simon Bariona.* Ideſt Simon fili Ioannis, ſicut enim ſupra eum vocauerat Simonem Petrum, ita & hic vocat eum Simonē Bariona. *Quia caro & ſanguis non reuelauit.* Oſtendit hic Chriſtus teſtimonium Petri eſſe verum ex reuelante: nam cum variæ eſſent opiniones de Ieſu, crederet aliquis, quòd iſta ita eēt dubia, ſicut cæteræ, ideo dicit, quòd vera eſt, quia Petrus neſcit hoc per doctrinam humanam, ſed per Dei reuelationem. & vocatur caro, & ſanguis homo, quia ex carne,
B & ſanguine conſtat. *Sed pater meus qui in cœlis eſt.* Ideſt Deus quem tu confeſſus es eſſe patrem meum, reuelauit tibi hoc, quod tu de me profeſſus es, & ſemper dicit, qui in cęlis eſt, vt nemo putet eum loqui de patre carnali, quia aliqui credebant eſſe filium Ioſeph, & iſtam opinionem excludit, inquantum dicit patrē ſuum eſſe in cęlis. *Et ego dico tibi.* ſ. quia tu de me talia confeſſus es. *Quia tu es Petrus.* Ideſt iam non es Simon, ſed es Petrus, quod ſignificat firmitatem, & principalitatem. *Et ſuper hanc petram.* Ideſt ſuper te qui es petra (vt aliqui volunt) vel ſuper hanc petram, ideſt
C ſuper meipſum qui ſum petra. *Aedificabo eccleſiam meam.* Ideſt fundabo eccleſiam, vt tota eccleſia pendeat ſuper firmitatem huius petræ, & ſit immobilis, ſicut iſta petra eſt immobilis. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Ideſt licet infernus pugnet contra eccleſiam non præualebit, & vocantur hæretici, vel infideles portæ inferi, quia licet impugnetur eccleſia, nunquam ſuccumbet. *Et tibi dabo claues regni cœlorum.* Ideſt poteſtatem regni cęlorum ligandi, & ſoluendi, per quas aperitur aditus vitæ æternæ. *Et quodcunque ligaueris ſuper terram.* Ideſt tu manens in terram. q. d. licet manes in terra non putes te non habere poteſtatē ſpiritualem, quia quidquid tu facis hic, acceptatur in
D cęlo, tanquam ſi ibi fieret. Vel dicitur ligaueris ſuper terram, ideſt de eis qui ſunt ſuper terram, nā qui ſunt extra terram, vt in cęlo, vel in inferno non ſunt de iuriſdictione eccleſiæ, ideo eccleſia non poteſt ſoluere, neque ligare, ſed ſolus Deus poteſt ſuper illos.

Et quodcunque ſolueris. Ius ligandi, & ſoluendi Deus par eſſe voluit, vt ait Ambro. ideo ſicut quidquid ligat eccleſia ligatum eſt, ita quidquid ſoluit ſolutum eſt, & approbatur in cęlis, tanquam recte factum.

An ea quæ habentur hic ſint continuata ad præcedentia, & ſint immediate poſt illa.
Quæſt. XXXIIII.

E QVAERETVR an ea, quæ habētur hic ſint continuata ad præcedentia, & ſint immediate facta poſt illa. Aliqui dicunt, ꝙ non eſt rectus ordo, q̃a Luc. 9. immediate poſt primam ſaturationem turbarum dicitur, ꝙ cum eſſet Ieſus in quodam loco orās acceſſerunt ad eum diſcipuli ſui, & interrogauit eos, quem dicunt homines eſſe filium hominis. Item quia Mar. 8. vbi ponitur iſtud factum, ponitur aliud ante illud: ſ. de illuminatione cęci.

Dicendum, quòd hic eſt rectus ordo. ſ. quòd iſtud fuit factum poſt præcedentia, & tamen non fuit factum immediate poſt illa, ſed Marcus tenuit in hoc ordinem, & expreſſit oīa, nam cum Chriſtus veniſſet in fines Magedan diſceptauit ibi cũ Phariſæis, & relictis eis tranſiit vltra fretum, & tunc venit Bethſai-

dam,& in regione illa sanauit cęcum Marc.8. & inde venit in partes Cęsareę Philippi,& tunc quęsiuit a discipulis,quod habetur hic.

Ad primum dicēdum, quòd Lucas multa horum tacuit,nam ea quæ facta sunt inter primam saturationem turbarum, & hanc interrogationem tacuit, ideo nihil interposuit, sed post illam saturationem subiunxit hoc. Cum autem dicitur, quòd factum est hoc dum esset in loco quodam orans. Dicendum, ꝙ verum est, vt infra dicetur.

Ad secundum concedendum est,ꝙ licet hic sit ordo continuus.i.sint ista post præcedentia,tamen non sunt ista immediate post illa, sed illuminatio cęci fuit intermedia,vt patet Mar.8.

Quæ est ista Cæsarea,vbi venit Christus. Et quo nomine olim vocata & quo nunc a nobis. Et vnde sit ortus Iordanis. Quæst. XXXV.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd venit Iesus in partes Cęsareę Philippi, quæ sit ista Cęsarea.

Dicendum, ꝙ est ciuitas in sorte Nephthalim,tenuerunt tamen eam filii Dan, & vocabatur ista ciuitas ab antiquo Lais,est enim circa libanum.s. ad pedem montis libani. est autem a Sidone distans fere vndecim leucis, a Ierusalem autem quasi quinquaginta duabus, sed Ierusalem est australis, ista autem est multum aquilonaris. s. quasi in extremitate terræ Chanaan, nam terminus illius terræ ab aquilone est libanus, vt patet Numer. 34. & tamen ista ciuitas est ad radices libani, olim enim Lais dicebatur Iudicum,capitulo decimooctauo, & quando postea occupauerunt eam filii Dan eiectis inde Gentilibus, vocauerunt eam Lesendam ex nomine patris sui Dan, eodem capitulo,quasi Laisdan. aliquando tamen vocatur absolute Dan, vt quando dicitur cognouit vniuersus Israel a Dan,vsque Bersabee: ponuntur autem istę duę ciuitates, tanquam extremitates terræ Chanaan.s.Dan ex parte aquilonari, & Bersabee ex parte australi, ita enim mansit nomen ciuitatis.s.Dan vsq; ad tempora Philippi filii Herodis, qui fuit tetrarcha traconithidis,& ituree regionis,est autem ciuitas ista in prouincia traconithidis. Philippus ergo qui præerat illi mutauit nomen illius: ędificauitque eam gloriosam ciuitatem faciens, & in honore Tyberii, qui tunc Romæ imperabat eam Cęsaream appellauit, & ex nomine suo dixit eam Cęsaream Philippi.i.a Philippo conditam, a Gręcis autem ciuitas hæc paneas appellatur,sed hodie omnia hæc nomina abierunt, & balenas nominatur. Dicebatur autem Cęsarea Philippi ad differentiam alterius Cęsareę,quæ dicitur Cęsarea Palestinæ,quia est in terra Palestinorū,& est iuxta mare, quam pater suus Herodes magnus in honorē Octauiani Cęsaris ædificauit eam Cęsaream appellās cum prius turris Stratonis diceretur,& est ista in litore maris,alia vero non,& est ista magis australis,& distat a Cęsarea Philippi, quasi per leucas quadraginta, & istius Cęsareæ Palestinę fuit episcopus Eusebius Cęsariensis,qui canones Euangeliorum ab Amonio excogitatos edidit,& distat ista Cæsarea a Ierusalē,quasi per vigintiquinque leucas. Ad portam vero Cęsareę Philippi oritur fluuius Iordanis. Sunt enim duo fontes.s.Ior & Dan ad radices montis libani,qui ad portas ciuitatis huius concurrunt ex nominibus suis Iordanem fluuium efficientes,nam & nomina,& aquas miscent,licet Iosephus non dicat esse hūc verum ortum Iordanis, sed in fonte qui phiala dicitur, sed de hoc non est ad pręsens.

F *Quare Christus quæsiuit hæc a discipulis cum essent in Cæsarea. Quæst. XXXVI.*

QVAERETVR quare Christus quęsiuit hęc a discipulis cum essent in terra Cęsareæ Philippi.

Aliqui dicūt,ꝙ hoc fuit,quia Christus voluit quærere a discipulis confessionem suam,& ne hanc exprimere timerent longe eos a Iudęis abduxit. Sic dicit Chrys. in hac.n.Cęsarea discipulos interrogauit lōge eos a Iudæis abducens, vt ab oī timore exuti libere dicant,quæ hēbant in mente. Sic ēt dicit Theophilus.s. postquam eduxit longe a Iudęis discipulos, tunc de se ipso interrogat, vt non timentes Iudęos respondeant veritatem. Motiuum aūt eorum est,quia noīatur hic regio in qua facta est interrogatio. s. in regione Cæsa-
G reę Philippi,quasi aliquid adiuuet ad illā interrogationē esse in tali regione. Secundo, quia illa regio est in extremitate terræ Iudęorū.nā vt dictū est pced. c. ista Cęsarea est terminus aquilonaris terræ Chanaan.

Sed dicendum,ꝙ hoc non est multum verisimile. Primo,quia nō erant discipuli extra terrā Iudęorū,qn̄ Christus ista quærebat,nā Cęsarea Philippi ad Iudæos pertinebat.Secundo,quia ista confessio de Chrō fieri poterat in quacunque terra Iudęorum, nam nō facta est ista corā Iudæis,sed inter discipulos,& Christū, & sic non oportebat trahi discipulos Christi extra terrā Iudæorum ad istam confessionem faciendam.

Aliqui aūt dicunt, ꝙ hoc fuit, quia nunc Christus interrogauit discipulos, & aperuit mysterium suæ in-
H carnationis,quādo professus est Petrus,quid de Christo crederet, & quia in fide ista fundatur ecclesia, & Christus etiam promittit hic fundationem ecclesiæ dicens,& super hanc petram ędificabo ecclesiā meā, & tn̄ ecclesia fundatur in fide gentium: fuit cōueniēs ꝙ ista interrogatio fieret in terra Gētilium, & ita erat de Cæsarea Philippi,quia regio adiacens illi erat Gentilium,& ita tenet Nicolaus.

Sed hoc etiam non multum videtur, nam licet ecclesia fundata fuerit,& dilatata per eos qui crediderūt de gentibus, tamen ipsa exordium habuit in fide Iudæorum.i.in discipulis qui fuerunt Iudæi,& ab eis totum bonum cępit,& salus: sic dicit Christus Io.4. salus ex Iudæis est, & ideo ad significandum fundatio-
I nem ecclesiæ non oportuit, ꝙ deducerentur discipuli ad terram Gentilium, vt ibi facerent professionem istam.Cum autem dicitur,ꝙ nominatur hic Cęsarea, quasi aliquid conferat ad ea quæ dicuntur.

Dicendum, ꝙ non confert, sed Euangelistæ soliti sunt,vt in plurimum nominare loca, in quibus Christus aliquid faciebat, vt ꝙ sanauit paralyticum in Capharnaum,supra 9. & Marc.2. & ibi leprosum, & socrum Petri, supra 9. ꝙ vinum de aqua fecit in chana Galilęę,& ꝙ crediderint in eum discipuli, Ioann.2.& ꝙ sanauerit surdum, & mutum in regione Decapoleos. Marc.7.& ꝙ saturauerit turbas in deserto Bethsaida. Marc.6.& tamen manifestum est,ꝙ ista loca ni-
K hil conferunt ad ista,quæ facta sunt, sed solū referuntur iuxta conditionem scribentium historias ad magis certificandum de re.s.ꝙ non solum factam rem dicant,sed etiam vbi & quando facta est. tempus autē rerum factarum raro Euangelistæ exprimunt, & tamen aliquando exprimunt,sicut supra 2. dicitur, ꝙ in diebus Herodis regis venerunt Magi ab oriente, & natus est Christus,etiam Luc. 3. ponitur quo tempore,& sub quibus principibus cęperit prędicare Ioann. Baptista,& eod.cap.dicitur, ꝙ Christus baptizatus est quando erat incipiens annorum triginta, loca tamen vt communiter nominant Euangelistæ, quando miracula, vel alias res factas referunt, ideo etiam nunc Cęsarea Philippi nominata est.

In

In quo loco fuit facta hæc interrogatio an in domo, vel in via. Quæst. XXXVII.

QVAERETVR nunc magis in speciali de loco, vbi fuit facta ista interrogatio. nam dicitur hic, ꝙ venit Iesus in partes Cęsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos, est dubium an in domo, vel in via ambulans hoc interrogauerit.

Aliqui dicunt, ꝙ manens in domo, quia Luc. 9. dicitur, & factum est cum esset solus orans, erant cum illo discipuli eius, & interrogauit illos dicens quē me dicunt esse turbę?

Sed obiicietur, ꝙ fuerit facta ambulando in via ista interrogatio, quia dr̄ Mar. 8. & ingressus est Iesus, & discipuli eius in castella Cęsareæ Philippi, & in via interrogabat discipulos eius.

Aliqui dicunt, ꝙ bis hoc Christus quæsiuit semel in via, & semel in domo cum esset orans, & vnum retulit Marcus, aliud vero Lucas.

Sed non stat. Primo, quia eadem verba interrogationis ponunt Marcus, & Lucas, ideo non est verisimile, ꝙ sit diuersa interrogatio. Secundo, & efficacius, quia nō est vllo modo verisimile, ꝙ ista Christus bis interrogauerit responsionem eorum petēs, vt appareret quid ipsi profitebantur de Christo, & quid turbæ de illo dicebant, sed hoc semel factum sufficiebat, quia res de qua professi fuerant eadem semper manebat, ideo non quæreret, nisi semel.

Sed dicendum, ꝙ est eadem interrogatio, quā Lucas, & Marcus refert, & tñ dr̄ ꝙ erat orans Lucæ 9. & ꝙ erat in via Mar. 8. Dicendum, ꝙ non discordāt hæc quia in via poterat Christus orare. immo ibi erat locus conueniens ad orandum, quia nemo eum impediret existentem extra vrbes, & concursus hominū. Sic dicit Augu. lib. de concor. euang. ſ. pōt aūt, & illud mouere, ꝙ Lucas dominum interrogasse discipulos suos quem illum dicerent hoīes, tunc dicit cum esset solus orans, & adessent, & ipsi Christo. Marcus in via dicit eos ab eodem interrogatos, sed hoc eum mouet, qui nunquam orauit in via. Sed dicetur nunquid quæsiuit ista ambulans in via, vel manens?

Dicendum, ꝙ licet Christus in via esset: tamen nō ambulabat cum ista quæreret, sed manebat orās. Primo, quia cū ponat orans melius dr̄ stans, q̄ ambulās. Secundo, quia lr̄a Luc. 9. oñdit eum manentem cum ait, & factū est cum esset factus solus orans, erāt cum illo, & discipuli eius, & sic manebant. ſ. quia cū Christus progrederet̄ in via diuertit ad aliquē locū de itinere, & ibi orabat, & discipuli sui manebant ibi cū orarēt, & tñ Marcus dicit, ꝙ erat in via. i. non erat in vrbe aliqua, vel oppido, sed egressus, & itinerans: & tamē quando orare voluit stetit in loco aliquo nō in itinere, sed seorsum.

Quare Christus interrogauit discipulos, quem dicerent eum turbæ cum ipse hoc sciret. Et quomodo vtile nobis fuit scire in qua reputatione hominum Christus haberetur dum viueret. Item vtile hominibus est scire quid alij de ipsis sentiant. Quæst. XXXVIII.

QVAERETVR quare Christus interrogauit discipulos quem dicerent eum turbæ: nam ipse sciebat quem eum esse dicerent.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia Christus volebat quærere a discipulis quid de eo sentirent, vt appareret fides eorū, & tamen absolute, & sine occasione hanc quæstionem facere non videbatur conueniens, ideo voluit, quò i traheret occasionem ex alia, & ideo quęsiuit quid dicerent turbæ de eo, vt sic esset locus quęrendi, quid ipsi sentirent. Secundo fuit, vt ostenderet iudicia turbarum non esse vera, cum tantum variarēt & postea ipse approbaret sententiā Petri. Tertio fuit, vt esset locus Euangelistis scribendi hoc per quod cōstaret nobis in qua reputatione Christus habitus fuerit dum viueret. Et ista etiam est causa pręcipua: nam si Christus non interrogasset hoc, non scriberēt Euāgelistæ illud, & tamen vtile valde nobis erat scire in qua reputatione habebatur, quia hoc confirmat facta sua. ſ. quia non haberetur in tali opinione, nisi talia opera, & miracula exerceret, qualia nullus de viuētibus posset exercere, vnde eum vnum de prophetis mortuis esse volebant, & propter istam causam posuit Matthęus, supra decimoquarto capitulo, quod Herodes audiuit famam Christi, & mirabatur quis esset, & putabat, quòd Ioānes Baptista surrexerat a mortuis. Quarto fuit ad nos instruendum, vt nos quæramus quid de nobis homines sentiunt, nam licet non debeamus sequi aliorum dicta, sed conscientiæ veritatem, quia hęc est gloria nostra testimoniū conscientiæ nostræ, secundo Corinthiorum, capitulo primo, tamen vtile est, quòd sciamus quid alii de nobis sentiunt. Et hoc vt si forte aliquid de nobis male sentiūt, quod fortassis nō est verum, auferamus illis occasionem talia cogitandi, & si aliquid boni est, quod in nobis laudant in illo proficere sciamus, & pertinet hoc magis ad prælatos quorum vita tota debet esse exemplaris, quia vt dicitur supra 5. capit. vos estis lux huius mundi, & lucerna non debet poni sub modio, sed super candelabrum, & ita episcopi, & omnes prælati ecclesiæ, & ēt dñi tēporales debent quęrere a seruis suis quid de illis hoīes sentiant, vt iuxta hoc vitā emēdēt. Sic dicit Origenes: interrogabat Iesus discipulos, vt ex Apostolorum responsionibus nos discamus diuersas opiniones fuisse apud Iudęos de Christo, & vt nos semper scrutemur qualis opinio sit apud hoīes de nobis, vt siquid male dicitur de nobis, occasiones illius pręcidamus, siquid autē boni eius occasiones augeamus. Sed & discipuli episcoporum Apostolorum instruuntur exemplo, vt qualescunque opiniones audierint foris de episcopis suis referant eis.

Quare Christus dicit quem dicunt homines. Et quomodo omnes opiniones, quæ de Christo eo viuente habebantur, erant in laudem eius. Quæst. XXXIX.

QVAERETVR quare dixit quem dicunt homines.

Dici potest vno modo, quòd dicitur quē dicunt homines. i. turbæ, & dixit hoc ad excludendum Pharisęos, & Saducęos, & Scribas: nam isti ęmulabantur ei, & non poterant bona referre. iam enim testimonium suum ipsi protulerant dicentes. In Beelzebub principe dęmoniorum dęmonia eiicit supra 9. & 12. cap, & conabantur quantum poterant obscurare facta Christi, fatuum ergo erat talium testimonium quærere, sed aliorum, qui circa Christum indifferentes erant.

Sed etiam dicendum, ꝙ turbarum iudiciū non erat requirendum circa Christum, quia nesciebant dicere verum de illo.

Dicendum, quòd si non perfecte, tamen saltem sine prauitate de eo testimonium ferrent, sed Pharisæi qui erant pleni iniquitate, non poterant, nisi mala dicere, quia ex abundantia cordis os loquitur, supra 12. capitulo, & Luc. 6. Sic dicit Chrysosto. non autem dicit quem me dicunt esse Scribæ, & Pharisæi, sed quem me dicunt homines, plebis mentē, quę ad mala inflexa nō erat inuestigans, & si enim multo humilior.

lior.i.minor, quam oportebat eorum de Christo es- F
set opinio, sed tamen a nequitia libera erat. Pharisæorum aūt opinio de Christo erat plena multa malitia, Secundo, vt alii dicunt dixit quem dicunt homines, ad ostendendum cōditionem responsionis. s. ista, quę responderunt Apostoli ostendebant, ꝙ illi qui ea dicebant erant homines, & nihil aliud, quam homines, quia de Christo, nihil nisi humanum sentiebant, qui autem de Christo deitatem iudicant aliquid supra hominem sunt, quia caro, & sanguis non reuelat eis, sed p̄r cęlestis. Sic dicit Hier. pulchre interrogat quē dn̄t hoīes esse filium hoīs, quia qui de filio hoīs loquunt̄ hoīes sunt, qui vero diuinitatem eius intelligunt non hoīes, sed dii appellantur, iste tamen modus dicendi magis est mysticus, quam literalis.

Tertio potest dici, & melius, quòd dixit quem dn̄t hoīes.i.oēs hoīes. voluit.n. Christus audire a discipulis oēs opiniones, quæ de ipso erant, & si quæreret specialiter de aliquo statu, vel conditione hominum, q̄d de eo sentirent referretur solum opinio illorum, & quia opiniones omnes, quæ de Christo habebantur erant in laudem eius, voluit ꝙ oēs referrentur, & tn̄ non referrentur omnes si specialiter Christus quęreret de aliquo statu hoīum, quid de eo sentiret, iō quęsiuit de omnibus hominibus, quid de eo sentiret, & hoc consonat literæ, & responsioni Apostolorū, quia retulerunt varias opiniones. s. alii Ioannem Baptistā, alii Ieremiam, &c.

Quarto pōt dici, & ēt valde conuenienter, ꝙ dixit quem me dicunt homines. i. quem me dicunt alii eē, distinxit.n. omnes hoīes in duos. s. in discipulos suos, & in extraneos. omnes autem extraneos sub nomine hominum inclusit. discipulos autem per se nominauit, & vt ostendat, ꝙ nunc non quærebat, quid ipsi sentirent de eo, sed quid sentirent extranei dixit, quem dicunt hoīes, &c.i. quid sentiunt omnes extranei de me. Et patet hoc, quia postquam quæsiuit quē dicunt homines, &c. & responsum est, subiunxit dicens, vos autem quem me esse dicitis? & sic nomine hominū inclusit omnes qui non erant discipuli sui.

Quare dixit quem dicunt filium hominis esse.
Quæst. XL.

QVAERETVR, quare dixit quem dicunt filium hominis esse.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc dixit ne de se iactanter loqui videretur: nam hic quærebat sententias populi de se in quibus laudandus erat, vt ergo non videretur istam laudem petere: locutus est de se, tāquam de extraneo vocans se, filium hominis. Sic dicit Hieronymus, scilicet non etiam dixit quem me dicunt esse homines, sed quem dicunt esse filium hominis, ne iactanter de se quærere videretur.

Sed hoc nō multum stat, quia maior laus erat sibi danda in sn̄ia Apostolorum de eo, quam in sn̄ia turbarum. Et tamen qn̄ quęsiuit quid sentirēt Apostoli ait, vos autem quem me esse dicitis.

Dicendum ergo videtur, quòd magis hoc fecit ex consuetudine sua, quia solet se vocare filium hominis, vt supra 9. vt sciatis, quia filius hominis potestatē habet, & supra 11. venit filius hoīs manducans, & bibens, & supra 12. qui peccauerit, vel dixerit verbum in filium hominis, & ita vt communiter. ita ergo hic, quia tamen turpe est in eodem contextu eandem dictionem sæpe repetere, cum dixisset quem dicunt homines esse filium hominis subdit. vos autem quem me esse dicitis, & tamen si ab eis solis quæreret, aut primo ab eis diceret, vos quem dicitis esse filium hominis.

An conueniens erat accipi hanc confessionem, vel sententiam turbarum de Christo. Et quod totum, quod populi de Christo confitebantur erat in laudem eius.
Quæst. XLI.

QVAERETVR an conueniens erat accipi hic cōfessionem, vel sententiam turbarū de Christo.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia non sentiebant aliquid dignum de Christo: nam putabant eum esse solū hominem, cum tamen esset Deus.

Dicendum, ꝙ conueniens fuit quæri sententiā populi: nam licet populus non sentiret adhuc digna de Christo, tamen sentiebat aliquid, quod ad laudē eius pertinebat: nam dicebant eum aliis hominibus excel- G
lentiorem, supra 9. nunquam sic apparuit in Israel, & vocabant ipsum prophetam magnū. Luc.7. propheta magnus surrexit in nobis, & omnes sententiæ populi de eo ad laudem erant. Quod patet in eis, quæ narrantur hic, quia nulla earum minorem faciebat eū propheta, qualescunque autem laudes Christi haberi a Iudæis bonum erat, ideo conueniens fuit quæri de omnibus sententiis populi. Sic dicit Chrysost. plebis mentem, quæ ad mala inflexa non erat dominus inuestigat, & si enim multo humilior, quam oportebat eorum erat de Christo opinio, tamen a nequitia libera erat. Secundo fuit, vt ex hoc nos sciremus, qualis erat opinio de Christo, dum viueret. s. quia nemo de
H eo opinabatur, nisi ea, quæ ad laudem pertinerent. & hoc valde confirmat ea, quæ de eo leguntur. s. non est admirādum, ꝙ Christus egerit ea, quæ de ipso scripta sunt cum talis apud omnes de eo opinio haberetur. Tertio ponuntur ista ad confusionem Iudęorum qui illum occiderunt. nam quæcunque opinio de illo teneretur, faciebat eum prophetam sanctum, sed illicitum erat talem occidi, sed potius assentire ei in omnibus, ideo ex opinionibus suis de eo apparet illos fuisse valde culpabiles. & hoc erat potissimum. Quarto fuit, vt confessio discipulorum verisimilis videretur: nam si sola confessio eorum poneretur, cum esset ad magnam laudem Christi, esset suspecta, quia dicerent quòd hoc illi dixerant in fauorem magistri sui, & nō
I erant idonei testes: ponitur ergo simul confessio populi, quæ tota erat ad laudem Christi, vt visis laudibus quas totus populus (licet varie) de Christo profitebatur, non esset difficile credi maiora esse, quæ discipuli scire possent, qui magis cum domino conuersabantur. Quinto fuit, vt videatur confessio discipulorum differens a professione plebis: nam si solum discipulorum poneretur confessio, putaretur quòd illā acceperant discipuli ex his, quæ in vulgo audierant, & ita non esse solidam confessionem, ideo posuit vtranque confessionem, vt videatur, quòd vna non pendet ex alia.

K *Quare Christus prius quæsiuit quid vulgus de eo sentiret, quam discipuli. Et quod ideo Christus prius quæsiuit quid de eo populi sentirent, vt discipuli postea de eo aliquid maius confiterentur. Quæst. XLII.*

QVAERETVR quare Christus prius quæsiuit quid vulgus de eo sentiret, quam discipuli. Dicendum, quòd fuit. Primo, quia Christus introduxit interrogationē de sententia populi, tanquam occasionem ad petendū q̄d sentirent discipuli: pręponi ergo debuit. Et fuit occasio in hoc, cum.n. Christus quæsiuisset de sn̄ia populi, si rn̄deretur vna oīum sn̄ia non oportuisset vltra peti quid discipuli sentirent, quia verisile erat eos idem sentire, q̄d totus populus concorditer sentiebat, q̄a tn̄ populi erat tam discors sententia, ipsa res videbat exigere,

gere, vt ab eis peteretur, quid ipsi sentirent, an approbarent aliquam de sententiis populi, vel aliquam aliã tenerent. Secundo fuit, quia sententia discipulorum erat futura ad maiorem laudem Christi, quã snĩa populorum, debuerũt ergo pręmitti snĩæ populi, in quibus laudabatur Christus, sed minus, vt sic quasi gradatim ad maiorem laudem, quæ verbis Apostolorũ exprimenda erat veniretur, nã si prius peteret snĩa Apostolorum, superuacuũ erat postea peti snĩas vulgi, quę aliquid minus exprimerent. Sic dicit Chrys. sciens quãdo interrogat, quia decebat, vt discipuli, quãque eũ melius laudarent, q̃ turbæ. Tertio fuit, vt confessio discipulorum videretur rationabilis, & verisimilis. si.n. nõ posita expresse turbarum confessione, vel non pręcedente poneretur confessio discipulorum, diceret aliquis, ꝙ ex fauore ad magistrum suum hoc profiterentur, & non quasi res ab eo gestæ talem professionem B mererentur: ponitur ergo turbarum confessio: & licet sit varia, tñ in qualibet earũ laudatĩ Chr̃s. nõ ergo erat mirandum, ꝙ discipuli, qui Christum specialius nouerant, hoc de eo profiterentur: cum turbę talia dicerent. Quarto fuit, vt videatur confessio discipulorũ differens a sententijs plebis, & hoc, vt non putet quis sententiam eorum acceptam ex opinione vulgi, sed ex Dei reuelatione: nam licet confessio populi multum iuuet discipulorũ confessionẽ verisimilẽ eã reddens: tñ non consonat ei penitus, ideo fuit conueniens, vt poneretur vtraque sententia, scilicet plebis, & discipulorũ: nam si sola sententia Apostolorum C poneretur putaretur, ꝙ illud dixerunt secuti forte opinionem plebis, & ita ferrent testimonium ex auditis, & nõ ex expertis, & visis, & tamẽ sententia plebis sępe est fallax, ideo ostendit vtranque opinionem pręponens opinionem populi, vt appareat sententia Apostolorũ nõ esse sumptã ex snĩa populi, sed ex origine alia: cum multum differat ab illa. Sic dicit Beda. pulchre Dominus fidem discipulorũ exploraturus prius turbarum sententiam interrogauit: ne illorum confessio non veritatis agnitione probata, sed vulgi videatur opinio, nec firmata, nec cõperta credere, sed instar Herodis de auditis hęsitare putẽtur. Quinto fuit quia licet confessio populi fuit ad laudem Christi, D quia tamen imperfecta erat, reijcienda erat: cõfessio autem discipulorum erat acceptanda, & ob hoc debuerunt pręponi sententię populi, vt illis exclusis sentẽtia discipulorum, quę vera erat teneretur. Et iste est modus in disciplinis, quia tradẽtes scientiam si enarrare volunt varias positiones, primo ponunt illas, quę reijciendę sunt, & vltimo subiungunt illam, quę tenenda est. Sic dicit Cyrillus; vide interrogationis elegantiam, dirigit enim prius eos ad extrinsecas laudes, vt eis euulsis veram opinionem generet, vnde cum dixissent discipuli plebis opinionem, eorum sententiam interrogat cum dicitur: vos autem quem me esse dicitis?

Quare discipuli tam varias sententias retulerunt. Tamen nulla opinio, quam populi de Christo habebant faciebat eum minorem propheta. E *Quæst. XLIII.*

QVAERETVR quare discipuli retulerunt tã varias snĩas. Dicendũ, ꝙ hoc fuit, quia Christus voluit, ꝙ dicerentur omnes sententię, quę de eo erant: nam ait: quem dicunt homines esse filium hominis? & nomine hominum cõprehendit omnes pręter ipsos discipulos, de quibus dicitur: vos autem quem me esse dicitis? Et conueniens fuit, quòd omnium turbarum sententię ponerentur. Primo quia omnes erant ad laudem Christi: nulla enim eum minorem propheta faciebat, & ta-A men conueniens erat omnes laudes Christi a populo delatas scribi, ideo debuerunt poni omnes sententię populi, non videbantur autem plures esse, quam istę, ideo non potuerunt plures referri. Secundo, & pręcipue, quia si non ponerentur opiniones omniũ de Christo: diceret aliquis, quòd non erat ista cõfessio sufficiens, quia licet quidam hoc dicerent, aliorum positio erat multum diuersa: ponuntur ergo omniũ positiones, vt videatur, quòd licet particulariter non conuenirent: omnes tamen in hoc conueniebant, quòd Christum valde laudabant, & magna de ipso confitebantur.

Sed dicetur, quare non ponitur hic sententia Pharisęorum, & Scribarum, & Saducęorum de Christo? non enim tenebant ipsi aliquid eorum, quę dicuntur hic, sed asserebant, ꝙ in Beelzebub dęmonia eijceret B supra 9. & 12. c. Dicendum ꝙ illi non poterãt recipi conuenienter in testes, quia manifeste constabat illos esse ęmulos, & malignos: cum aperta Christi miracula detestarentur, & quanto ille maiora faciebat, tanto illi deteriora de eo dicebant, & nitebantur grauius ei nocere. non ergo positum fuit illorum testimoniũ: illi quidem non solum non dicerent eum esse ꝓphetam, sed etiam, nec esse a Deo, vt dicĩt Ioan. 9. nõ est hic homo a Deo, qui sabbatũ non custodit, sed dicebant eum possideri a dęmonio. Io. 5. nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es, & dęmoniũ habes? & Mar. 3. dixerunt Beelzebub habet, & in potestate dę-C monis dicebãt miracula facere, saltẽ expulsiones dęmonum supra 9. & 12. solius ergo turbę, quę indifferens erat testimonia expressa sunt. Sic dicit Chryso. plebis mentẽ inuestigat, q̃ ad mala inflexa non erat, & si enim multo humilior, quam oportebat eorũ opinio erat de Christo, sed tamen a nequitia libera erat. Pharisęorum autem opinio de Christo erat plena multa malitia.

Quomodo potuerunt de Christo putare, quod erat Ioannes Baptista cum ille mortuus esset. Et quod videtur huiusmodi error ortum ab Herode habuisse.
Quæst. XLIIII.

D QVAERETVR qũo potuerunt de Christo putare, ꝙ erat Ioã Baptista, quia ille mortuus erat cum eum decollauerit Herodes supra 14.

Dicendum, ꝙ putabant eum surrexisse a mortuis, & ita nunc miracula facere. Sed hoc qũo poterat credi, quia Io. Baptista, & Christus concurrerunt? nam Ioannes ostẽdit Christum coram populo Io. 1. dicẽs: ecce agnus Dei, ecce qui tollit pc̃tã mundi. Etiã ambo eodẽ tẽpore baptizauerunt, ita vt Ioanne baptizãte ante, plures discipulos iam Christus faceret, quàm Ioannes. Io. 3. & de hoc discipuli ęmularenĩ Christo eo. c. & audito hoc, ꝙ Pharisęi simul murmurarent dicentes, ꝙ plures discipulos faceret Iesus, q̃ Ioannes recessit de Iudęa in Galilęam. Io. 4. Et etiam manens E Ioannes in carcere misit discipulos ad Iesum interrogans per illos. tu es, qui venturus es? an alium expectamus? supra 11. & factum est coram turbis multis eod. c. & Lucę 7. iõ nõ poterat aliquis credere, ꝙ Iesus esset Ioannes resurgens, quia ambo simul magno tẽpore superuixerunt pręsentibus eis, qui nunc erant.

Dicendum, ꝙ siquis diligenter Ioannẽ, & Christũ agnouisset: non posset errare circa hoc, sed ista opinio habuit ortum ex errore eorum, qui Ioannẽ, & Christum nõ agnouerunt simul viuentes. Vñ habuit ortũ ab Herode: ille enim audiens famã Iesu dixit: Ioannes Baptista surrexit a mortuis. Et iterum audiens Herodes famam Iesu ait pueris suis: hic est Ioannes Baptista supra decimoquarto, & hoc fuit, quia Hero-

des agnoscebat Ioannem, sed non Iesum, nunquam enim eum viderat, & cupiebat illum videre Lucæ 9. & tamen nunquam vidit illum, vsque ad diem quo occisus est, quia tūc Herodi pręsentatus est Luc. vigesimotertio, & dicitur, quòd Herodes erat cupidus videre eum ex multis diebus. Secundo errabat Herodes, quia famam Christi non audiuit, vsque post mortem Ioannis, & ita fuit sibi causa putandi, φ Ioannes surrexisset, qui tñ cognouerant simul Ioannem, & Iesum viuentes non putabant Iesum esse Ioannem Baptistā, & ita fuit ista opinio Herodis, & aliorū q ignotum habuerant Iesum ante mortem Ioannis.

Cur potius populi putabant Iesum esse Ioannem, quam aliquem alium. Quæst. XLV.

G

QVAERETVR dato, φ potuisset credi Iesum esse Ioannem ab eis qui non nouerant ambos viuētes, cur putabant esse Ioannem, & cur potius quā aliquem alium.

Aliqui dicunt, φ fuit hoc propter similitudinē officii, s. quia baptizabat, sicut Ioannes. Sic dicit Historia Scholastica.

Sed hoc non stat, nam Christus non baptizabat, sed discipuli eius, vt dicitur Ioan. 4.

Item quia dato, φ putaretur baptizare, non magis crederetur de eo, quòd erat Ioannes Baptista, quam de aliquo discipulorum eius cum illi baptizarēt. Tertio, & pręcipue patet, quia hoc esset præsupponendo, quòd illi qui putauerunt eum Ioannem Baptistā scirent, quòd baptizabat, & agnoscerent conuersationem eius, sed potius fuit econtrario, nam ista opinio orta est ab Herode, vt dicit Origenes, & colligitur s̃. 14. & Mar. sexto, & tamen ille non agnoscebat eum, sed solum audiuit miracula eius, de quibus expauit, vt colligitur Marc. sexto, non ergo vocauit eum Baptistam, quia baptizabat, quia hoc Herodes nesciebat, sed audierat solum signa, quæ faciebat, nam si audiret, quòd baptizaret de hoc non admiraretur, quia leue erat cuilibet baptizare, & tamen Ioannem Baptistam vocauit eum, quia audiuit illa magnalia de eo. ergo non quia baptizabat.

I Dicendum ergo, φ vera causa fuit magnitudo miraculorum Christi, nam talia audierat Herodes de Christo, φ non putauit, φ aliquis hominum illa facere posset, nisi Ioannes, ideo putauit, φ surrexisset Ioannes, sic dicitur Luc. 9. Ioannem ego decollaui, quis est de quo talia audio? q.d. decollato Ioanne ego nescio quis talia facere possit, ideo credo, quod sit ipse, & surrexit a mortuis.

Quomodo Herodes, & cæteri, qui tenebant hanc positionem putabant Christum esse Ioannem Baptistam, cum Ioannes nullum fecisset miraculum. Quæst. XLVI.

K QVAERETVR quomodo Herodes, & cęteri qui tenebant hanc positionem putabant Christum esse Ioannem Baptistam, nam admirabantur de multitudine, & magnitudine miraculorū Christi: tamen Ioannes nullum miraculum fecerat, Io. 10. s. Ioannes quidem nullum signum fecit: melius ergo putarent, quòd esset Eliseus qui multa miracula fecerat, nam præter Moysen videtur Eliseus esse maior omnibus prophetis in miraculis. immo & multi putabant eum fuisse maiorem Moyse in miraculis, quia mortuos suscitauit duos, quod Moyses non fecit, quarto Regū quarto, & 13.

Dicendum, quòd licet Ioannes viuens nullum miraculum fecerit: tamē resurgens putabatur miracula

F multa facturus, nam putauerunt antiqui, φ oēs sancti post resurrectionem erunt multo potentiores, quam cum viuerent. Sic dicit Rabanus: bene autē de resurrectionis virtute oēs senserunt, φ maioris potentię sunt sancti futuri cum a mortuis resurrexerint, quam fuere cum adhuc carnis infirmitate grauarentur: potētia autem sanctorum futura post resurrectionem accipiebatur ex meritis vitę, & non ex proportione potestatis, quam viuentes habuerunt, & quia inter homines nullus putabatur sanctior Ioanne, credebāt φ post resurrectionem nullus faceret tanta miracula, sicut Ioannes, & quia Iesus tanta miracula faciebat, putatum est, φ ille esset Ioannes Baptista resurgens: de hoc dictum est supra 14. c. q. 8. & 9.

Quare ponitur prius de Ioanne, quam de alijs. Quæst. XLVII.

QVAERETVR quare ponitur prius de Ioāne quam de aliis. s. alii Ioannem Baptistam.

Aliqui dicunt, φ in his nō oportet cām reddi. Nā de ordine non est magna q̄stio potissime, vbi est ordinatio in rebus per accidens, & ita est hic. Sed dicendum, φ aliqua est causa ordinis hic, & prima videtur, quia forte ista opinio erat communior, & ponebatur, tanq̃ verisimilior, sicut. n. Herodes credidit Iesum esse Ioannem resurgentē. s̃. 14.

H & Mar. 6. ita & multi alii crediderunt, & iō ponīt prima. Sic dicit Theophi. multi namque putabant, φ Ioannes a mortuis surrexisset, sicut & Herodes credebat, & post resurrectionē suam miracula ꝑpetrasset. Secundo ꝑꝑ dignitatē personæ: erat. n. melior Ioānes oībus noīatis, ideo opinio de eo pręposita est. Et hoc ēt est verisimile, quia talis videtur esse hic ordo in oībus nominatis: nam Ioannes erat cęteris melior eo, φ inter natos mulierum non surrexerat maior Ioanne Baptista. s̃. 11. & postea ponitur Elias, & ille pręcedit Ieremiam, quia Elias videbatur excellentior, tam in austeritate vitæ, quia vitam heremiticam tenuerat, & ēt in operatione miraculorum, quia ipse primū inter prophetas mortuum suscitauit. 3, Reg. 17. & post Ieremiam ponuntur prophetæ sine nomine, & istud

I est satis verisimile.

Quare putabant aliqui, quod Iesus esset Elias. Et quod Iudæi eiusmodi opinionem habebant de quocunque homine quem alijs excellere videbant. Quæst. XLVIII.

QVAERETVR quare putabant aliqui, φ Iesus esset Elias.

Aliqui dicunt, φ Christus baptizabat, & ita dicunt per vnum de prophetis significari Eliseum, ac si exprimatur Elias, & Eliseus, & causa est, quia Christus baptizabat, & isti duo pręfigurauerunt baptismum per transitum Iordanis. nam transierunt Iordanem aperiendo aquas. 4. Reg. 2. c. Sic tenet

K Historia Scholastica.

Sed non stat. Primo, quia tunc oportebat, quòd Iudęi intelligerent, quod per illum transitum Iordanis pręfigurabatur baptismus Christi, sed falsum est, quia istud pertinet ad sensum mysticum. Iudęi autē nihil putabant significari per transitum Iordanis, sed solū esse rem gestam. Secundo, quia ēt si aliquid significatet, ille transitus erat leuis assimilatio ad hoc, φ putaretur per hoc Christus eē Elias. Tertio, quia ꝑ baptismū non magis arguebāt de Christo, φ esset Elias, q̃ φ esset aliquis de prophetis, quia officiū baptizādi omnibus prophetis competere poterat, sic patet Io. 1. qñ nuncii Iudęorum solicite quæsierunt a Ioanne, quare bapti-

baptizaret dicentes, ſi tu nō es Chriſtus, neque Elias, neque propheta, cur baptizas? & ita non erat ſpecialis coniectura ad putandum, ꝙ eſſet Elias per hoc, ꝙ baptizabat.

Alii ergo dicunt, ꝙ vocauerunt eum Eliam propter feruorem zeli, fuit enim feruidus valde Elias cōtra cultores Baal, & occidit quadringentos prophetas Baal. 3. Reg. 18. ita Chriſtus erat feruens: nam funiculo facto, quaſi flagello excluſit ementes, & vendētes de templo Io. 2. dicens domus mea, domus orationis vocabitur, & vos feciſtis eam ſpeluncam latronum, & hoc tenet Nicolaus.

Sed iſta parua ſimilitudo eſt, ideo dicendum, ꝙ nō fuit hæc cauſa, ſed quia putabatur Elias venturus, & quotidie expectabatur a Iudæis: dixerat enim Deus, ꝙ mitteret Eliam, vt conuerteret corda patrū ad filios. Malach. 4. & putabant eum venturū ad tempus Meſſię, ideo qn̄ Chriſtus dixit diſcipulis transfiguratus añ eos, ꝙ nemini dicerent viſionem, quouſque filius hominis reſurgeret a mortuis, dixerunt illi, quid ergo Scribę dicunt, quia oportet Eliam venire primum, & ob hoc ēt Iudęi qn̄ videbant aliquem virum excellētem putabant, ꝙ ille eſſet Elias, aut Meſſias, quia iſti expectabantur quotidie, & ideo Iudęi videntes Ioannem Baptiſtam, tam excellentis vitę, quæſierūt ab eo, an eſſet Chriſtus, & cum dixiſſet, ꝙ non, quæſierūt an eſſet Elias. Ioā. 1. ita ergo cum Chriſtus faceret tā admiranda, poterat de eo cogitari, ꝙ ipſe erat Elias qui venturus erat: immo conſideratis operibus ſuis nihil magis de eo cogitandum erat, q̄ ꝙ eſſet Meſſias, aut Elias, potiuſquam Ioannes Baptiſta, licet forte illa poſitio plures haberet ſectatores.

Sed dicetur ſi Elias crederetur eſſe Ieſus, quomodo poterat hoc putari?

Dicendum, ꝙ Elias raptus eſt in curru igneo in cęlum. 4. Re. 2. & manet in Paradiſo terreſtri, nā Enoch manet in Paradiſo terreſtri. Eccleſiaſtic. 44. & tamen Enoch, & Elias ſimul eſſe feruntur, & reſeruatur viuens, vt veniat temporibus ſuis. Eccleſiaſt. 48. & ideo iſte non reſurget, vt veniat. Si tamen quis crederet, ꝙ Elias mortuus erat poterat credere, ꝙ reſurgeret, qa ita putauit Herodes, ꝙ Ioannes ſurrexerat a mortuis, & miracula faceret, ſupra 14. & Mar. 6. Sic dicit Origenes. ſ. alii Eliam. ſ. æſtimantes, ꝙ aut ſecundam natiuitatem ſuſcepit Elias, aut ex eo tempore in corpore viuens in tempore apparuit illo, & magis tn̄ crederetur, ꝙ viuebat, & mittebatur nunc. quia ita ſcriptura innuit eum viuentem.

Quare putabatur a quibuſdam, quòd eſſet Chriſtus Ieremias. Qui fuit præcipuus interceſſor apud Deum pro Iudæis, qui ſumunt ſanctificationem pro apparatu, & deſtinatione.

Quæſt. XLIX.

QVAERETVR, quare putabatur a quibuſdam, ꝙ eſſet Ieremias.

Aliqui dicunt, ꝙ non oportet dari cauſa in erroribus oīum, nec ad hoc aſtringimur. Sic dicit Hier. ſ. turbę potuerunt errare in Elia, & Ieremia, queādmodū Herodes errauit in Ioanne, vnde miror quoſdā interpretes cauſam errorum inquirere ſingulorum.

Dicendū tn̄, ꝙ licet errantes nō habuerunt cām ad errandum, quia ſi cām haberent non eſſet error: tn̄ habuerunt ſaltē aliqua motiua colorata, & illa inquirimus. Aliqui aūt dicunt, ꝙ fuit hoc, quia Ieremias ſanctificatus creditur in vtero, ſicut Chriſtus eſt ſanctus ex vtero. Sic tenet Hiſt. Scholaſt.

Dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia Iudęi non credunt Ieremiam ſanctificatum in vtero, quia quod dr̄

A Iere. 1. antequam exires de vulua ſanctificaui te: non accipiunt Iudęi pro ſanctificatione, quæ eſt emundatio a pctō originali, quod in vtero contrahitur, ſed ꝓ apparatu, vel deſtinatione. ſ. antequam exires de vulua ſanctificaui te. i. apparaui te ad mittendum te, ſicut dicitur Ioſue 3. ſanctificamini in diem tertiū. i. eſtote parati. Secundo, quia tunc præſupponeretur, ꝙ Iudæi iſti ſciebant Chriſtum ſanctum ex vtero, & tunc iſti cognoſcerent eum eſſe Deum, & hominem, & confeſſio iſtorum eſſet, ſicut confeſſio diſcipulorū. Tertio, quia aut iſti putarent Chriſtum eſſe natū de muliere, aut non: ſi non putarent eum eſſe natū neſcirēt eum ſanctificatum, vel ſanctum natum ex vtero, &
B ſic nulla rō eſſet comparandi eum Ieremiæ, ſi aūt putarent eum de muliere nunc natum, ſcirent eum nō eſſe Ieremiam, quia Ieremias nō poterat de nouo naſci, cum ſemel natus eſſet, & mortuus, ſed reſurgeret a mortuis, ideo non ſtat.

Alii dn̄t, ꝙ putauerunt eum Ieremiam ꝑꝑ patientiam in aduerſitatibus: multa. n. iniuſte pertulit Ieremias a Iudęis, quia eis vera prædicabat ex parte Dei, vt patet ex diſcurſu libri ſui, ita & de Chriſto erat. Sic tenet Nicolaus.

Sed iſta leuis aſſimilatio eſt, quia oēs alii prophetę paſſi ſunt multa, & occidebantur vera prædicantes, & rari ſine tali paſſione euaſerunt, vt dixit B. Stephanus. Act. 7. ſ. quem prophetarum nō perſecuti ſunt patres
C veſtri, & occidebant eos qui pręnunciabant de aduentu iuſti? cuilibet ergo prophetæ quantū ad hoc Chriſtus poterat comparari.

Alii dicunt, ꝙ putauerūt eum eſſe Ieremiam, quia Deus conſtituit illum prophetam in gentibus Iere. 1. ſcilicet prophetam in gentibus dedi te. Sic dicit Origenes. alii Ieremias quem dominus in gentibus prophetam conſtituit non intelligentes, quoniam Ieremias typus fuit Chriſti.

Sed non ſtat, quia tunc deberet conſtare, ꝙ Ieſus eſſet propheta datus in gentibus, ſed falſum eſt, qa potius conſtabat ꝯrium, nam ipſe non ꝑdicabat gentilibus, & vetuerat diſcipulis ire in viam gentium, & in-
D troire in ciuitates Samaritanorum, ſupra 10.

Sed dicendum, ꝙ cauſa fuit, quia Iudęi ſpālem ſpē habebant in Ieremiam, tū quia erat ꝑcipuus interceſſor, & orator apud Deū ꝓ Iudęis, & vrbe Ieruſalē, tū quia ipſe veniebat ad confortandum eos, qn̄ erant in aduerſitate, & dabat arma ꝯ hoſtes, ſic patet, & Mach. 15. vnde Iudę Machabęo pugnaturo ꝯ Nicanorē apparuit Onias ſacerdos, & Ieremias, & dixit Onias de Ieremia, hic eſt fratrum amator, & populi, hic eſt qui multum orat pro populo, & vniuerſa ciuitate Ieremias propheta Dei: extendit autem Ieremias dextrā, & dedit gladium aureum Iudę Machabęo dicēs: accipe ſanctum gladium, munus a Deo, in quo deiicies aduerſarios populi mei Iſrael: ita Iudęi poterāt expe-
E ctare Ieremiam venturum ſpecialiter ad ſubueniēdū eis in aliqua tribulatione.

Quis erat vnus de prophetis quem putabant Ieſum eſſe. Et quod nullus prophetarum veteris teſtamenti, tot tantaq; miracula patrauit, ſicut Eliſæus.

Quæſt. L.

QVAERETVR quis erat vnus de prophetis quē putabant eſſe Ieſum.

Aliqui dicunt, ꝙ ille erat Eliſęus. Sic tenet Hiſtoria Schol. & dicit hoc eſſe, quia Elias, & Eliſęus tranſierunt Iordanem, in quo deſignabatur baptiſmus, & quia Chriſtus baptizabat, putabant eum Eliſęum. Sed dicendum, ꝙ iſtud motiuum nullum eſt, vt oſtēſum eſt, ſupra q. 49. cum de Elia diceretur.

Sed dicendum, ꝙ si putaretur esse Elisęus, melius esset hoc propter operationem miraculorum, quam propter aliquid aliud, quia nullus prophetarum veteris testamenti tot, & tanta miracula patrauit, duos qp pe mortuos suscitauit.4.Reg.4.& 13. & multa alia, de quibus.4.Reg.4.c.2.vsque 13.& Eccle.48. c. Christus autem iam duos mortuos suscitauerat, sicut Elisæus, s.filiam archisynagogi, supra 9.cap. & filium viduę in Naym.Luc.7. Lazarum autem nōdum suscitauerat, quia paucis diebus ante mortem suam illum suscitauit, vt colligitur.Io.11.in cæteris etiam miraculis magis Christus similabatur Elisęo, quam cæteris, licet eum incomparabiliter Christus excederet, quia fecit opera, quæ nemo alius fecit. Io.15. ideo putari poterat Elisęus.

Sed dicendum, ꝙ non accipitur hic pro Elisęo, qa tunc exprimeretur si de illo diceretur, sicut cęteri nominatim exprimuntur, sed accipit̄ generaliter ꝓ propheta quocunque. s. ꝙ putabant eū esse prophetā qcunque esset ille, & hoc quia opera sua talia erant, vt eum ostenderent prophetam, & tamen ipsi eum nesciebant nominare. Sed obiicietur, ꝙ Mar.8.dr̄ alii vero, quasi vnum de prophetis, & sic non putabant eū prophetam, sed prophetis similem.

Dicendum, ꝙ putabant eum vere esse prophetam, & tn̄ dr̄ quasi vnum de prophetis, quia quasi nō dicit solam similitudinem, sed interdum dicit identitatē, vt Io.1. vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre, & tamen ille erat vere vnigenitus, sed dr̄ quasi vnigeniti ad ostendendum, ꝙ totum, quod apparere debebat in vnigenito vero ad hoc, ꝙ putaretur vnigenitus, apparuit in illo, ita Christus putabat̄, quasi vnus de prophetis, quia omnia, quę requirebantur ad esse prophetam apparebant in eo.

Qui prophetæ erant isti de quorum numero censebatur Christus an viui, vel mortui. Quæst. LI.

QVAERETVR de istis prophetis cum dicitur, aut vnum ex prophetis, qui prophetæ erant isti, an viuentes, vel mortui.

Dicendum, ꝙ intelligitur de prophetis mortuis. Primo patet ex eis quorum nomina expresse ponuntur, quia omnes illi mortui erant, siue erant in alio sęculo. scilicet, Ioannes, Elias, Ieremias. Secundo patet, quia dicitur, aut vnum ex prophetis, & sic ponit̄ vnus de numero existentium, propheta enim existentem nominat, ideo non potest vocari vnus de ꝓphetis, nisi qui aliqñ fuerit propheta, aliter.n. deberet dici, ꝙ erat Ioannes, aut Elias, aut Ieremias, aut propheta, cum aūt dixit, aut vnum de prophetis, loquitur de prophetis redactis sub certo numero, & tn̄ prophetæ futuri non sunt sub certo numero, quia nesciebatur quot, aut qui futuri erant, & an aliqui futuri erant, ideo non p̄t dici vnus de prophetis, nisi vnus de prophetis, qui fuerunt, quia illi sub certo numero, & noīe sunt. Tertio patet, & efficacius, quia expresse dr̄ Luc.9. de prophetis mortuis. s. a quibusdam dicebatur, ꝙ Ioannes surrexit a mortuis, ab aliis, quia Elias apparuit, ab aliis autem, quia vnus de prophetis antiquis surrexit, ideo non p̄t intelligi de viuentibus. Quarto, quia hoc cōpetebat motiuo Iudęorum, ideo namque nominauerāt illos prophetas mortuos, s. Ioannem, & Ieremiam, quia putabant sanctos post resurrectionem futuros potentiores (vt ait Rabanus) & quia Christus talia faciebat, qualia nemo viuens fecerat, putauerunt ꝙ nō posset ipse esse aliquis propheta nouiter natus, sed aliquis de mortuis qui resurrexit. ita ergo illi prophetæ, qui sine nomine ponuntur, oportet ꝙ intelligantur

F de mortuis, vt putetur tantas virtutes per aliquē eorum posse exerceri.

Quare discipulin on dixerunt hic de Christo, quod alij dicerent eum Messiam. Et quod Christum esse Messiam, nunquam eo viuente ab aliqua parte populi firmiter creditum est. Et quomodo moti fuerunt a Deo pueri, qui clamauerunt, Osanna. Quæst. LII.

QVAERETVR, quare discipuli non dixerunt hic,
ꝙ alii dicerent eum Messiam. Nam aliqui hoc
dicebant, vt supra 12. nunquid hic est filius Dauid. Et
Io.7. nunquid hic est Chr̄s. Etiam Luc.7. dr̄ propheta
G magnus surrexit in nobis, & visitauit dominus plebē
suam. Et Io.6. dicitur, ꝙ dixerunt, quādo saturauit tur-
bas, hic est vere propheta qui venturus est in mundū,
& tamen ille est Messias.
Dicendum, ꝙ nō fuit posita talis sn̄ia inter opinio-
nes plebis. Primo, quia opiniones plebis, licet aliquid
laudis Christi ꝯtinerent, tn̄ verę non erant, iō repulsæ
sunt, & sola positio discipulorū accepta est, si aūt po-
neretur ista inter opiniones plebis ēt putaretur repel-
li, & esse paruę auctoritatis, iō non fuit posita. Secūdo
quia discipuli posituri erant ꝯfessionē suam, q̄ maio-
rem laudē contineret, & q̄ reciperetur, & tn̄ approbā-
da erat hæc sn̄ia. s. ꝙ Iesus esset Messias, iō non debuit
poni inter sn̄ias plebis, quia ēt si aliqui de plebe senti-
rent, id quod discipuli sentiebant, & credebāt de Chri
H sto, non erat decens poni inter opiniones plebis sen-
tentiam discipulorum, quia tunc putaret̄, ꝙ talis erat
discipulorum sn̄ia, qualis opinio plebis. i. tam leuis, &
incerta, & sine fundamento, & non ex alia origine, &
ita fieret minus verisimilis: ꝑ se igitur a solis discipulis
posita est. Tertio, & pręcipue fuit, quia illa nō fuit de
opinionibus plebis, nam hic ponunt̄ illę opiniones, q̄
firmiter tenebant̄ apud populares. quasi sn̄iæ, licet fal
sę essent: Iesum aūt esse Messiam, nunq̄ firmiter cre-
ditum est ab aliqua parte populi, ideo nō meruit, ne-
que potuit poni inter opiniones plebis. Et patet hoc
de eo, quod dr̄ supra 12. qn̄ Christus fecit miracula
magna: nam dixerunt quidam, nunquid hic est filius
Dauid, i. Messias, & sic sub dubio locuti sunt, & nō di-
I xerunt determinate, hic est filius Dauid. i. Messias. De
eo, quod dr̄. Io. 7. nunquid hic est Christus idē est, qa
non dixerunt determinate, sed sub dubio, & mouebā-
tur ad hoc ex quibusdā apparentiis. s. quia miracula
magna faciebat, & non videbat̄, ꝙ aliquis posset veni-
re q maiora faceret. eo. c. s. Christus cū venerit, nunqd
maiora faciet, q̄ q̄ hic facit? & tn̄ non erat opinio ista
perseuerans apud aliquos. De eo, quod dr̄ Luc.7. pōt
dici, ꝙ non apparet manifeste, an loquant̄ ibi de Mes-
sia, quia pōt intelligi de Elia, vel quocunque alio pro-
pheta mortuo, qui resurgeret: nam sanctos in resurre-
ctione maioris potestatis futuros credebant, vt supra
dictum est, & ideo Iesum putabāt esse aliquē prophe-
tam de mortuis, vt dictum est pręced. q.
K Alio modo dicendum, ꝙ intelligebant de Messia,
& tamen non fuit illa confessio permanens, ideo non
fuit posita inter sententias plebis.
De eo autem, quod dicitur. Io.6. dicendum, ꝙ pos-
set intelligi, ꝙ illi accipiebant pro Elia, nam Elias ven-
turus erat, & Iudęi quotidie eum expectabant, sicut di-
xerunt discipuli Christo, sequen. c. quomodo Scribæ
dicunt, ꝙ oportet Eliam venire primum, & ita puta-
bant illum forte esse Iesum, sicut nunc quidam dixe-
runt eum esse Eliam.
Alio modo pōt dici, & melius, ꝙ de Messia loque-
bantur, & tamen non fuit ista opinio manens, nā ipsi
q dixerūt hoc nihil credebāt sequēti die circa Iesum,
sed

ſed potius petebant ſignum ab eo ad hoc, quòd crederent ei, vt patet Io.6. nam cum veniſſent ſequenti die ad Chriſtum dixit ille: quęritis me non, quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis: operamini, ergo non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitā ęternam. Et dixerũt quid faciemus, vt operemur opera Dei? & Chriſtus ait hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille, & illi dixerũt, quod ergo tu facis ſignũ, vt videamus, & credamus? & ita licet pręcedenti die dixiſſent eſſe eum vere prophetam venturum in mundum, non manſit eis iſta opinio ſaltem per duos dies, ideo non debuit poni inter opiniones populi, quia iſti non credebant hoc: licet illud dicerent.

Sed obiicietur, quòd ab aliquibus firmiter crederetur: nam mulier Chananæa credidit, & magnam fidem habuit, ſicut Chriſtus laudat eam o mulier magna eſt fides tua pręcedenti cap. & tamen illa dixit miſerere mei fili Dauid, ſed filius Dauid eſt Meſſias.

Dicendum, quòd etiam ſi iſta mulier hoc vere crediderit, & etiam, quòd eſſet Deus, non ponitur hic inter opiniones plebis, quia hic ponuntur opiniones Iudæorum de Chriſto: mulier autem illa Chananæa erat. Secundo quia etiam ſi ponerentur opiniones gẽtilium non debuit hoc poni pro opinione aliqua, eo quòd mulier illa ſola erat, & non cõſtituebat opinionem narrandam.

Sed obiicietur, quia duo cæci dixerunt Chriſto fili Dauid miſerere noſtri ſupra 9. capitu. & tamen illi Iudæi erant.

Dicendum, ꝙ hoc non cõſtituit opinionem, quia licet illi vere crederent, ſic Chriſtus dixit eis ſecundũ fidem veſtram fiat vobis, tamen non fuit confeſſio perſeuerans, quia non audierunt diſcipuli forte talia dici poſtea ab aliis, & tamen id, quod ponitur tanquã plebis opinio oportet, quòd a multis de plene teneretur, & perſeueranter aſſereretur: iſti autem duo opinionem non conſtituebant.

Sed adhuc obiicietur, quia Chriſtus a tota turba puerorum Iudęorũ vocatus eſt filius Dauid die ramis palmarum, quando receptus eſt in Ieruſalem, infra 21. & Mar. 11. & cum ſacerdotes, & ſcribę ſuaderent Ieſu, quòd increparet illos ſic clamantes dixit, quòd non faceret, quia illa erat bona laus, & ita a plurimis dictum eſt hoc.

Dicendum, quòd illud nondum acciderat, quando Chriſtus quæſiuit a diſcipulis quem dicunt eum homines, & ideo etiam ſi poſſet illud conſtituere opinionem vnam plebis, non ponitur hic.

Aliter poſſet dici, quòd etiam illud ſi pręceſſiſſet conſtitueret opinionem populi, quia non erat ſententia manens, ſed Deus mouerat pro tunc corda puerorum Iudæorum ad laudandum Chriſtum, & poſt illud immediate ceſſarent ab illa cõfeſſione, ſicut eſt in propheta quandiu manet actualis illuſtratio, quia tunc tangitur cor eius, & prædicit aliqua: poſtea autem ceſſat. Sic Chriſtus dixit reſpondens ſcribis, & ſacerdotibus ſuadentibus, quòd increparet pueros: non legiſtis; quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem. Et apparet magis, quòd a Deo mouerentur pro tunc, quia dixit Chriſtus ſi iſti tacuerint lapides clamabunt, Lucę decimonono, ideſt quia Deus facit hoc non poſſunt iſti tacere, nam ſi iſti tacerent, etiam lapides cogerentur clamare, & ita non erat iſta confeſſio manens ad hoc, quòd conſtitueret vnam de opinionibus plebis, & ſic diſcipuli non poſuerunt iſtam cum cęteris opinionibus plebis, & iſta eſt cauſa propria.

A *Quare non eſt creditum communiter, vel ſaltem a multis, quòd Chriſtus eſſet Meſſias: cum Ioannes Baptiſta licet nullum miraculum feciſſet, tamen credebatur communiter, quòd eſſet Meſſias. Et quòd Chriſtus omnia fecit, per quæ conſtabat ſufficienter eum eſſe Meſſiam, aliter Iudæi eſſent ſine culpa nõ credendo. Quæſt. LIII.*

QVAERETVR cum Chriſtus faceret opera tam excellentia, propter quę tales opiniones erant de eo, quare non creditum eſt communiter, vel ſaltem a multis, ꝙ eſſet Meſſias, ita vt vna de opinionibus plebis eſſet eũ eſſe Meſſiam, ſicut eſſe Ioannem, vel Eliam, vel Ieremiã. Maxime, quia Ioannes Baptiſta fuit tempore Chriſti, & non fecit miraculum aliquod Io.10. ſcilicet Ioannes quidem nullum ſignum fecit, & tamen credebatur communiter, quòd eſſet Meſſias B Lucę 3. ſcilicet exiſtimante populo, & cogitantibus hominibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus, & ipſe negauit illud eodem c. & Act. 13. ſcilicet quem me putatis eſſe non ſum ego, & tamen Iudęi miſerũt nuncios ad eum dicentes, an eſſet Chriſtus. Ioan. 1. & ipſe negauit. Ieſus autem e contrario multa miracula faciebat per quę rationabiliter credi poterat eum eſſe Chriſtum, & præter hoc Ioannes teſtimonium perhibebat, quòd ille eſſet Chriſtus Ioan. 1. ſcilicet ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, & tamẽ cum his omnibus nunquam populus credidit eo viuente, ꝙ C eſſet Meſſias, nec etiam a plurimis firmiter putatum eſt. Dicendum quòd fuit hoc, Primo propter aduerſitatem Phariſæorum, & ſcribarum contra Chriſtum erant enim Phariſæi, & ſcribæ doctores plebis, & ſequebatur eos totus populus in omnibus, quæ docebant, ipſi tamen valde aduerſabantur Chriſto dicentes eum non eſſe a Deo Ioan. 9. ſcilicet non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit, & operari in poteſtate dęmonum ſupra 9. & 12. ſcilicet in Beelzebub dęmonia eiicit, quod faciebant propter multa de quibus dictum eſt ſupra 9. cap. q. 52. ideo valde populus diſtrahebatur credere id, quod credendum erat de Ieſu. de Ioanne non fuit ſic ſaltem a principio: nam D Phariſæi, & ſcribæ non aduerſabantur ei, ſed potius multi Phariſæorum ibant, & audientes doctrinã eius baptizabantur ab eo in Iordane ſupra 3. cap. ideo credebatur de Ioanne, quòd eſſet Meſſias. Secundo fuit, & præcipue, quia Deus non concurrebat cum Iudæis mouens animos eorum ad credendum hoc, & ideo licet viderent ſigna multa manebat cor eorum obtenebratum, & non credebant iſtud factum eſſe, quia ſi Iudæi credidiſſent Ieſum eſſe Meſſiam ante mortẽ nunquam illum occidiſſent, & tamen mors ſua erat neceſſaria ad ſalutem noſtram, quia ad hoc venerat, ideo non concurrit cum eis, vt hoc crederent. Et patet hoc, quia quando diſcipuli confeſſi ſunt infra in litera Ieſum eſſe Chriſtum: dixit eis, quòd nemini dicerent, quia oportebat eum multa pati, & reprobari a E ſenioribus, & idem Mar. 9. & Lucę 9. quaſi diceret ſi iſta publicarentur impediretur paſſio ſua, quam ipſe toleraturus erat conſilio ſeniorum, ideo non erat hoc publicandum, & ob hoc licet Chriſtus faceret omnia per quæ conſtare poſſet eum eſſe Meſſiam, & Ioannes de illo teſtimonium perhibuiſſet, non credebant Iudæi, ſed manebant ſemper ſub dubio, vnde dicebãt ſub dubio, nunquid hic eſt Chriſtus Ioan. 7. & nunquid hic eſt filius Dauid ſupra 12. cap. & etiam interdum ab ipſo Chriſto quærebant, vt Io. 10. quando Iudęi in porticu Salomonis circundederunt eum dicẽtes quouſque tollis animas noſtras? ſi tu es Chriſtus dic nobis palam, & ille ait loquor vobis, & non creditis, opera quæ ęgo facio in nomine patris mei teſtimonium

monium perhibent de me, & tamen cum hęc diceret adhuc non credebant, sed magis scandalizabãtur, quia filium Dei se faciebat Iesus. Et hoc erat, quia ob tenebratum erat cor illorum ad Roma. 11. cęcitas cõtigit in Israel donec intraret plenitudo gentium, hoc etiam interdum accidebat discipulis Christi, quòd videntes miracula Christi nihil crederent, sed potius turbarentur: sic patet Mar. 6. scilicet, & ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum, & sic discipuli, qui viderant dominum pauisse turbas non intellexerant quomodo miraculum illud fecisset, quia non putabant in eo esse potestatem ad hoc, & ideo stupebant, quando viderunt, quòd placauerat ventos, & hoc totum erat, quia cor eorum obcęcatum erat, ita vt miracula manifesta non cognoscerent, & hoc quia Deus non concurrebat cum eis ad hoc. A fortiori ergo in Iudæis esset ista obcęcatio propter causam dictam, & tamen Christus omnia faciebat per quę sufficienter constare posset eum esse Messiam, quia si hæc occultaret, essent omnino Iudæi sine culpa si non crederẽt, vel si eum occiderent, sed respectu Ioannis non fuerunt obcæcati Iudæi, ideo ex leui causa mouebantur ad credendum, quòd ipse esset Messias, & ista est causa prę cipua.

F

G

Quare Christus quæsiuit ab Apostolis quid de eo sentirent, quia ipse hoc sciebat. Et similiter Deus scit quid nos acturi sumus, tamen vult, quòd actualiter illud operemur, & coram eo mereamur. Quæst. LIIII. H

QVAERETVR quare Christus quæsiuit ab Apostolis quid de eo sentirẽt, quia ipse nouerat quid de eo sentirent, quia vt dicitur Io. 2. ipse enim sciebat quid esset in homine, & non erat opus, quòd quis testimonium ei perhiberet.

Dicendum, quòd primo fuit propter nos, vt nos sciremus quid discipuli tunc de Christo credebant, sic enim de turbis erat: nam Christus etiam nouerat quid turbę de eo dicerent, sed interrogauit, vt scribẽtibus hęc euangelistis nos sciremus qualis opinio de eo tunc haberetur, & ita opus fuit, vt nos sciremus quid discipuli sui de illo crederent, ideo quęsiuit, vt sic scriberetur, & sciretur. Secundo fuit, vt per hoc mererentur Apostoli, & Christus daret eis prẽmium. Quòd patet, quia pro confessione hac, quam fecit Petrus concessit ei Christus bona magna, vt patet in litera, & ita de nobis est, quia Deus scit quid acturi simus, & tamen vult, quòd actualiter aliquid operetur, vt per illud mereamur coram eo. Sic dicit Rabanus non autem, quasi nesciens sententiam de se discipulorum interrogat, vel extraneorum, sed ideo discipulos quid de se sentiant interrogat, vt confessionem rectę fidei digna mercede remuneret. Tertio fuit, vt ipsos discipulos confirmet in eo, quod credebant, quia forte leuiter mentibus quorundam hoc inhęserat, & Christus per collaudationem sententię Petri confirmaret animos discipulorum, vt hoc firmius crederẽt. Quarto fuit propter nos, vt nos ex sententia Christi sciamus quid de eo credere debeamus: nam Petrus cõfessus est hic Iesum esse Christum, idest Messiam, & filium Dei, & Iesus istam sententiam laudauit, dicens eam esse a Deo reuelatam, & non per doctrinã humanam, neque per aliquam leuitatem introductã, & ita iam nos scimus ex ore Christi, quòd hoc de eo credere debemus, tanquam Deo illud reuelante, & hoc fuit præcipuum.

Quare Christus dixit quem me esse dicitis. Quæst. LIIII.

QVAERETVR quare Christus dixit quem me esse dicunt, vel quem me esse dicitis?

Dicendum, quòd Christus ex modo interrogationis suę trahebat discipulos ad id quod respondere deberent, quasi dicat non solum putetis me esse id quod videtis, quia aliud est præter id, quod videtur, & innuebat, quòd plus de eo credebatur, quam apparebat, & ita plus credendum erat, & ab omnibus supponebat aliud credi, quam appareret, & tamẽ quid determinate teneri deberet quęrebat: cum peteret, quem dicunt eum esse. Sic dicit Hilarius, scilicet dicendo ergo quem dicunt homines esse filium hominis, significauit prẽter id, quod in se videbatur esse aliud sentiendum, erat enim hominis filius, quod igitur de se opinandi iudicium desiderabat non illud arbitramur, quod sępe confessus est, sed occultum erat de quo quęrebatur, in quod se credentium fides debebat extendere.

Quare dicitur vos autem quem me esse dicitis. Quæst. LV.

QVAERETVR quare dicitur vos autem quem me esse dicitis.

Dicendum, quòd hoc dixit, vt eos a turbis traheret, & per hoc innuebat quid respondere deberent, scilicet non eadem, quæ turbæ tenebant, scilicet vos autem quem me esse dicitis, idest hæc sunt, quæ populus tenet, & tamen vos non debitis hoc tenere, sed altiora, cum de me maiora cognoscatis. Sic dicit Chryso. scilicet, quia vere discipuli opinionem turbæ recitauerant, euocat eos per secundam interrogationem ad opinandum aliquid maius de ipso, & ideo dicit: vos autem quem me esse dicitis? vos inquam, qui simul mecum estis semperque maiora signa vidistis, non oportet vos in opinionem conuenire cum turbis, & propter hoc non a principio prædicationis eos interrogauit, sed postquam signa multa fecit, & multa locutus est eis de sua deitate. Sic etiam dicit Cyrillus: vos quem me esse dicitis, o quam præcipuum illud, vos: excepit eos ab aliis, vt eorum vitent opiniones, quasi dicat vos, qui censura mea vocati estis ad Apostolatum testes miraculorum meorum quem esse dicitis?

Alij autem dicunt, quòd fuit ad ostendendam dignitatem Apostolorum, quia illi non erant, vt homines, sed vt dii, qui aliquid de Christi deitate sentiebãt, & ideo turbas vocauit homines, quia de Christo solũ sentiebant esse hominem, istos autem, quia plus humanitate de Christo sentiebant non vocauit homines, sed a cęteris segregando dixit vos. Sic dixit Hierony. quia ex textu sermonis Apostoli nequaquam homines, sed dii appellantur, cum enim dixisset quẽ dicunt homines esse filiũ hominis subiecit, vos autẽ quẽ me esse dicitis, quasi dicat illi, qui homines sunt humana opinantur, vos qui dij estis, quem me esse existimatis?

I

K

Quare Christo interrogante nunc quem dicerent ipsum Apostoli respondit solus Petrus. In quo ostenditur, quod vnica est fides Ecclesiæ. Quæst. LVI.

QVAERETVR quare Christo interrogante nũc quem dicerent ipsum Apostoli respondit solus Petrus, cum prius interrogante eo quid turbę crederẽt responderint omnes discipuli, vt patet in

in litera. Dicendum, quòd solus Petrus nunc respondit, quia ita omnes scribunt manifeste, vt patet hic, & Mar. 8. & Lucę 9. Et dicunt quidam fuisse, quia cum Christus ab omnibus quęreret, omnes respondere volebant: Petrus tamen, qui vbique feruentior est, & magis affectus ad Christũ pręuenit omnes respondẽdo, & sic solus respondit. Sic dicit Cyrillus: pręuenit autem Petrus cęteros: fitque os totius collegii: eructatque diuini amoris eloquia, profertque fidei confessionem. Secundo dicunt alii, quòd Petrus respondit solus, quia totius collegii Apostolorum nomine respondit, & cum ipse esset pręcipuus pertinuit potius ad eum respondere, quam ad cęteros. Sic dicit Hiero. quando vero dominus de plebis opinione interrogat omnes respondent, sed omnibus discipulis interrogatis Petrus, tanquam os Apostolorum, & caput pro omnibus respondet. Tertio potest dici, ꝙ quęsito de opinione plebis omnes responderunt, eo quod nemo dubitabat quid respondendum esset: cũ planum esset quid populus de Christo sentiret: interrogati autem de propria sententia fuerunt tardi respondendo, & forte, quia timuerunt, quòd discordarent in respondendo, & nolebant redargui a Christo, sicut solitus erat arguere eos in similibus erroribus, vt supra in litera, quando intra se dicebant, quia panes non accepimus. Etiam quia volebant caute respondere, ideo morabantur, & tunc, quia Petrus erat cæteris feruentior respondit. Quarto factum est, quia forte Christus tenuit corda discipulorum cęterorum, vt non responderent, sed solus Petrus responderet, quia fides catholica vna est vbicunque, & apud quoscunque sit, ideo conueniens fuit confessionem eius per vnũ fieri: licet esset illa fides multorũ. Quinto, quia cum Petrus esset futurus pastor, & populus debet tenere talem fidem qualem pastor confitetur, & Petrus futurus erat vniuersalis pastor: voluit Christus, quòd confessio fidei esset per Petrum solum, vt innuatur, quòd talis fides tenenda est qualem prędicat Romana sedes, quæ est caput, & mater ecclesiarũ cui Petrus pręfuit. Sexto fuit ad ostendendum vnitatem ecclesię, quia fides est ecclesię, quæ nunquam deficit, & illa est vnica, licet sit dispersa per totum orbem, ideo ad designandam istam vnitatem debuit cõfessio fieri per vnum. Septimo fuit ad pręmium non diuidendũ. Christus enim pro ista confessione daturus erat pręmium, sicut apparet in Petro, cui dixit ista quæ habentur in litera, si autem omnes confiterentur hoc, vel nulli Christus daret pręmium, vel daret omnibus, & tamen non decebat dari omnibus, quia dabat hic claues regni cęlorum, quę a principio non debuerunt multis simul promitti, sed vni, ideo debuit vnus confiteri, vt illi vni posset dari, vel promitti istud præmium, quod in primo factum est.

An Petrus respondit pro omnibus, vel pro se solo. cum Christus ad solum Petrum se dirigit eum laudando de confessione.

Quæst. LVII.

QVAERETVR an Petrus respondit pro omnibus vel pro se solo.

Dicunt quidam, quòd pro se solo: nam si pro omnibus loqueretur, omnes hoc approbarent, vel loquerentur, sicut quando interrogati sunt quem dicerent homines esse filium hominis omnes respõderunt. Secundo & efficacius, quia tunc vere dirigeret sermonum suum ad omnes laudando responsionem istam tanquam omnium, & tamen ad solum Petrum se dirigit. Et primo quantum ad originem sciẽdi, quia dixit caro, & sanguis non reuelauit tibi, & tamen si omnium esset responsio diceret Christus caro, & sanguinis non reuelauit vobis. Secundo, quia Petrum solum laudat, dicens Beatus es Simon Bariona, si tamen omniũ esset responsio diceret: beati estis. Tertio, quia dedit ei soli aliam excellentiam, dicens tu es Petrus, quod designat principalitatem, & quasi pastorem eum facit. Quarto, quia ei soli expresse hic claues promittit.

A

Alii dicunt, quòd Petrus pro omnibus respondit. Et patet primo, quia si non respondisset pro omnibus quilibet responderet postea pro se, cum Christus quęsiuisset ab omnibus, & sententias omnium vellet habere, dicens vos autem quem me esse dicitis? Secundo, quia ita tenetur communius a doctoribus antiquis. Sic enim dicit Chry. Petrus tãquam os Apostolorum, & caput pro omnibus respondet. Cyrillus etiã dicit: præuenit Petrus cęteros: fitque os totius collegii, nisi pro omnibus responderet, ergo pro omnibus respondit.

B

Dicendum, quòd hic potest dubitari de duobus. Primum est an id, quod Petrus respondit crederent cęteri, & illud responsuri essent si oporteret respondere. Secundum est dato, quòd esset eadem fides omniũ, an Petrus pro se solo hoc dixerit, vel quasi gerens vicem omnium.

De primo dicendum, quòd necesse est dici omnes tenuisse eandem confessionem, quam Petrus, & si singulatim Christus vota eorum scrutaretur, vel peteret: idem singuli responderent. Et patet primo, quia Christus petiuerat confessionem eorum dicens, vos autẽ, &c. si ergo alii viderent, quòd confessio sua non erat eadem, quę Petri, diceret quilibet pro se, quid sentiret, vt si forte Petrus argueretur, tanquam non bene sentiens, non arguerentur ipsi. Secũdo, quia Christus sciebat mentes singulorum, & si sciret, quòd sententia aliorum discordaret a sententia Petri peteret ab eis quid sentirent, & non petiuit, ideo sciuit, qnòd idem tenebant cęteri. Tertio & pręcipue, quia dicitur infra in litera, & Mar. 8. & Lucę 9. quòd comminatus est discipulis, ne cui dicerent, quòd ipse esset Christus: ergo omnes illi credebant, quòd ille erat Christus, & ista erat confessio Petri, ergo omnium illorum fuit etiam sententia eadem, quæ Petri, quia aliàs frustra esset comminari eis, ne cui dicerent, nam si non crederent, non dicerent alicui. Quarto si non esset confessio Petri eadem, quæ aliorum, argueret Christus illos valde, quasi incredulos, quia aliquando valde increpabat eos pro paucitate fidei, sicut fuit in panibus præcedenti cap. & in mari supra 8. a fortiori autẽ eos increparet nunc si circa id, quod erat potissimum, & in quo tota fides consistebat, essent infideles, & tamen neminem nunc increpuit, ergo sententia omniũ fuit eadem, quæ Petri.

C

D

De secundo dicendum, ꝙ determinate non cõstat an nomine omnium Petrus responderit, vnde videtur magis conuenire literę, quòd Petrus pro se solo respondit, quia aliàs oportebat, ꝙ cęteri committerẽt sibi potestatem loquendi, quod non apparet. Secundo, quia tunc saltem in modo loquendi ostenderet, ꝙ nomine multorum loqueretur, & tamen non facit, sic enim interdum facit, vt Ioan. 6. quando propter durum sermonem Christi multi de discipulis eius abierunt, dixit Christus ad duodecim, nũquid, & vos vultis abire, & tunc Petrus nomine omnium dixit: domine ad quem ibimus? verba enim vitę ęternę habes, & tamen hic non expressit, quòd pro multis loqueretur, ideo videtur, ꝙ pro se solo locutus est. Tertio, & pręcipue, qnia si Petrus loqueretur nomine omnium, ista confessio esset omnium, & non magis Petri, quam cęterorum, & sic non magis mereretur Petrus cõfitendo, quam cęteri, immo maius esset

E

meritum

meritum aliorum simul, quam solius Petri, quia quilibet aliorum mereret ex hac confessione, & tunc prçmium daretur omnibus, vel nulli, & tamen soli Petro datur, vt patet in litera: nam aliis nihil Christus dicit, vt supra dictum est; ergo pro seipso loquebatur Petrus. Quarto ex origine confessionis, quia quando Christus dixit, ꝙ ista confessio non procedebat ex humana doctrina; dixit Christus Petro, caro & sanguis non reuelabit tibi, sed pater meus, si tamen non esset ista confessio solius Petri, sed nomine omnium, quasi ex commissione, & concordia votorum confiteretur, non diceret Christus, caro & sanguis non reuelauit tibi, sed non reuelauit vobis, ergo pro se solo Petrus locutus est.

Dicendum videtur, ꝙ Petrus pro se solo nunc respondet, nam quia Petrus erat feruentior vbique, & ad Christum magis affectus, quam cæteri, cum Christus quçreret quid illi sentirent de eo, prçuenit Petrus cçteros, & dixit quid sentiebat, cçteri vero videntes, ꝙ Petrus dixerat id, quod illi dicturi erant, tacuerunt, & per taciturnitatem approbauerunt confessionē eius, & id interdū Petrus facere solitus erat; vt patet infra 26. & Mar. 14. cum dixerat Christus omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, & Petrus ait ante omnes, & si omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor, ibi enim ante cçteros locutus est, & ꝓ se solo, licet verbum Christi de omnibus prolatum erat, & postea, quando ipse dixit si oportuerit me tecum mori non te negabo, sequitur, similiter & omnes discipuli dixerunt, ita ergo hic ex feruore fidei ante omnes, & pro se solo locutus est.

Cum vero dixit Cyrillus prçuenit Petrus cæteros fitque os totius collegij. Dicendum, quòd fuit os totius collegij non quidem loquendo pro omnibus, sed loquendo id, quod omnes locuturi erant, quia accidit eandem esse sententiam Petri, & cçterorum.

Cum autem dicit Chry. quòd Petrus tanquam os Apostolorum, & caput pro omnibus respondet, accipiendum est, sicut supra, scilicet quòd est os omniū, idest ore suo expressit sententiam, quam omnes expressuri erant, & quam omnes tenebant corde, & quilibet eam proferret si a quolibet de hoc sigillatim peteretur. Dicitur autem, quòd respondet pro omnibus, idest illud, quod omnes responsuri essent si respōderent. Etiam respondet pro omnibus, quia abstulit omnibus necessitatem respondendi, nam si ille hoc non respondisset, oporteret, quòd aliquis aliorum responderet sententiam omnium, vel quilibet sigillatim exprimeret.

Quare dixit Petrus tu es Christus filius Dei viui. Et quòd Christus est vita nata de uita, sicut lumen de lumine. Quæst. LVIII.

QVAERETVR quare dixit Petrus tu es Christus filius Dei viui.

Dicendum, quòd Petrus in breui sermone voluit colligere quidquid de Christo credendum erat. Duo autem in eo erant in quibus cætera includuntur, scilicet esse Deum, & esse hominem. Quantum ad primum vocauit cū filium Dei, nam filius Dei necessario est Deus, quia generatio vnionem facit in natura. Cum autem dixit eum hominem, voluit eum ostendere excellentissimum omnium, & ad hoc vocauit eum Christum, idest mediatorē Dei, & hominum, siue Messiam per quem omnes homines habent accessum ad Deum, vnde sicut Christus inquantum Deus, vel filius Dei est bonum nostrum, idest finis, ita inquantum est Messias est bonum, quod nos deducit in finem, cum per sanguinem eius solum

F habeamus accessum ad Deum. Sed cur dicitur filius Dei viui, quia si filius Dei est, necesse est, quòd sit Deus viuus?

Dicendum, quòd hoc dicitur. Primo ad imitandū modum loquendi scripturç, quia Deus dicit de se, viuo ego dicit dominus, & ita etiam iurantes dicebāt, viuit dominus, & viuit anima tua 3. Regum 17. & 4. Regum 4. & iste modus iurandi erat communis in veteri testamento. Et sic Ieremias ponit hoc tanquam formam communem iurandi Iere. 4. iurabunt viuit dominus in iudicio, iustitia, & veritate, & extra de iureiuran. cap. & si Christus. Secūdo dicebatur Deus viuus per excellentiam, quia ipse magis proprie viuit, quam cçtera, quia esse est viuere, & tamen Deus solus

G proprie est, ideo ipse solus proprie viuit, vnde sicut Deus de se solo, vel absolute, & per excellentiam prçdicat esse Exo. 3. scilicet, est q misit me ad vos, & ego sum, qui sum, ita Christus se vitam absolute appellauit Ioan. 14. ego sum via, veritas, & vita, & tamē Christus est vita nata de vita, sicut lumen de lumine. Sic dicit Origenes, filius Dei viui, scilicet qui per prophetas dixerat, viuo ego dicit dominus, & ideo dicebatur viuus secundum superexcellentiam qua supereminet omnibus habentibus vitam, quoniam solus habet immortalitatem, & est fons vitç, quod proprie dicitur Deus pater, vita autem est, quasi de fonte procedens, quç dixit ego sum vita. Tertio & magis proprie dicitur Dei viui ad differentiam deorum gentilium

H quos ipsi vocabant Deos, tamen illi non erant dii viui, quia aut nunquam vixerant, sicut erat de simulachris, quæ vocant ipsi gentiles deos, vel si vixerunt, vt homines, scilicet Saturnus, & Iuppiter, & Apollo, iam mortui erant, Deus autem verus est semper viuens, & huius est filius Christus. Sic dicit Hiero. Deum etiam viuum appellat ad comparationem eorum deorum, qui putabantur dii, sed mortui sunt. Saturnum dico Iouem, Venerem, & Herculem, & cçtera idolorum portenta.

An discipuli ante hoc cognoscerent Iesum esse Christum, & filium Dei. Et quòd quidquid illi de Christo ante resurrectionem crediderunt, totum debiliter crediderunt, cum post mortem etiam perdiderint fidem quā de eo habebant. Quæst. LIX.

I QVAERETVR an discipuli ante hoc cognoscerent Iesum esse Christum, & esse filium Dei.

Aliqui dicunt, quòd sic, nam ante Christus, siue Messias a discipulis appellatus est, sic patet Ioan. 1. vbi Andreas, quando recessit a Christo prima vice qua eum vidit, inueniens Petrum fratrem suum dixit ei inuenimus Messiam, sic etiam dixit Philippus ad Nathanael eodem cap. quem scripsit Moyses in lege, & prophetæ inuenimus Iesum filiū Ioseph a Nazareth. Item quia ab aliis agnoscebāt, vt Messias, ergo a fortiori discipuli eius crederent eum esse Messiam. Patet de duobus cçcis, qui dixerunt miserere nostri fili

K Dauid supra 9. cap. & tamen filius Dauid, & Messias idem sunt. Et mulier Chananęa dixit, miserere mei fili Dauid præcedenti capi. Item quia turbç confessç fuerunt eum esse Messiam. Ioan. 6. scilicet hic est vere propheta, qui venturus est in mundum, & hoc fuit in prima saturatione, & tamen istud fuit post primā, & secundam saturationem, vt patet ex ordine literç, ideo discipuli iam credebant eum esse prophetam, qui venturus erat in mundum, & iste erat Messias. Itē iam turbç in suscitatione adolescentis filii viduæ in Naym dixerant, propheta magnus surrexit in nobis. Lucç 7. & tamen propheta magnus erat Messias, qui erat simpliciter magnus. ęrgo discipuli hoc nouerāt. Item

Item quia Ioan.2. in primo miraculo, quod Chriſtus fecit coram diſcipulis conuertendo aquam in vinū: dicitur, ꝙ crediderunt in eum diſcipuli eius, ergo ſaltem putarent eſſe Meſſiam.

De ſecundo, ſcilicet ꝙ crederent eſſe Deum patet, quia multo ante hoc in ipſo principio ↄuerſionis diſcipulorū ad Chriſtum, qñ vocauit Philippū, & Nathanael: dixit Nathanael Chr̄o: Rabbi tu es filius Dei tu es rex Iſrael, Io.1. vbi vocat eū eſſe Meſſiā, & Deū: nam rex Iſrael erat Meſſias, cum eſſet filius Dauid de quo fuerat pręnunciatum Iere.23. ꝙ regnaret in domo Dauid ſuꝑ thronū eius. Etiā eū filiū Dei vocauit, & ſic non erat noua fides iſta, q̄ nunc ↄfeſſus eſt Chriſtus in diſcipulis. Item patet, quia qñ Chriſtus pacauit mare, & introiuit in nauem: veniētes, qui in naui erāt dixerunt, vere filius Dei es, & adorauerunt eū. ſ.14.c. & diſcipuli erant ibi, & oſtenſum eſt, ꝙ ipſi erant, qui hoc dixerant cum alijs extraneis, qui ibi erant, ergo non cognouerunt nunc nouiter, ꝙ filius Dei eſſet Chriſtus. Aliqui dñt, ꝙ non habebant diſcipuli iſtam fidē ante hoc. Primo patet, quia non peteret Chriſtus ab eis nunc quid ſentirent de eo: nā ſi multo añ hoc crederent appareret ex verbis eorū, & factis, & non eſſet opus nouā confeſſionē nunc ab eis expetere. Secundo quia innuitur, ꝙ nunc iſtud acceperint ꝑ reuelationē, nā dixit Chriſtus Petro Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis nō reuelauit tibi, ſed pater meus, ergo vr̄, ꝙ ante hoc non credebāt, quia nūc nō eſſet opus nunc reuelari. Dicendū putant aliqui, ꝙ diſcipuli nūc nouiter cognouerūt Ieſum ſaltē eſſe filiū Dei, ēt ſi añ hoc cognoſcerent eſſe Meſſiā. Et cū dr̄, ꝙ ante hoc vocauerūt eū filiū Dei, dñt, ꝙ vocāt eū filiū per adoptionem, tanq̄ vnū de multis filijs, & nō, tanq̄ ſit de ſubſtātia Dei patris. Sic dicit Chryſoſtomus, nimirum autem ſi non confeſſus eſſet Petrus Chriſtum proprie ex patre natum, non eſſet hic reuelatione opus, nec ęſtimare Chriſtum vnum ex multis filiis adoptius beatitudine dignum eſſet, nam, & ante hoc, qui erant in naui dixerunt, vere filius Dei eſt hic, ſed & Nathanael dixit, Rabbi tu es filius Dei, non tamen beati dicti ſunt, quia non talem confeſſi ſunt filiationem qualem Petrus, ſed vnum ex multis eum exiſtimabant, non vere filium, vel, & ſi principium quidem ex multis, non tamen de ſubſtantia patris.

Alii dicunt, quòd diſcipuli ante hoc credebant Ieſum eſſe Chriſtum, & eſſe filium Dei, & tñ non cognoſcebant, nunc autem cognouerunt, & hoc quia cognoſcere dicit gradū ſuper credere, quia cognoſcere eſt clare videre. Credere aūt eſt in ęnigmate. 1. Cor. 13. & ita credere eſt via ad cognitionem talem, vnde nolenti credere nō permittitur intelligere, Iſa.7. ſi nō credideritis, non intelligetis.

Vel aliter dicunt, ꝙ diſcipuli ante hoc de Chriſto cognoſcebant minora, nunc vero maiora receperūt per reuelationem a Deo. Sic dicit Origenes, ſ. eſt autē hoc loco, quęrendum vtrum cum prius diſcipuli mitterentur, iam cognoſcebant, ꝙ ipſe erat Chriſtus. Et reſpondit, dicens vide ſi potes, quoniam credere Ieſum eſſe Chriſtum minus eſt, q̄ cognoſcere, vt diſcamus, ꝙ qñ mittebantur ad prædicandum credebant quidem Ieſum eſſe Chriſtum, poſtea autem proficiētes cognouerunt etiam. Aut ita eſt reſpondendum, vt dicamus, quoniam tunc quidem Apoſtoli initia cognitionis habebant, & exigua cognoſcebant de illo, poſtea autē profecerūt in agnitione ipſius, vt poſſent capere ſcientiam Chriſti reuelatam a patre, ſicut Petrus, qui beatificatur. Dicendum, quòd niſi aliquid obſtaret ſatis teneri poſſet, quòd diſcipuli ſecundum tempora profecerint per gradus cognitionis, ita quòd ante hoc licet cognoſcerent aliqua de Chriſto, nun-

A quam cognouerint vere eum eſſe filium Dei de ſubſtantia patris vſque nunc, ſicut tenet Chry. Sed melius videtur dicendum, quòd etiam ante hoc agnouerant eum eſſe filium Dei verum, & tamen neque fuit illa cognitio permanens, nec iſta, ſed omnes variatæ ſunt, quia nullius rei fides manſit firma in diſcipulis vſque poſt Chriſti mortem.

Motiua autem Chryſoſtomi, & aliorum tenentiū, quòd nunc nouiter crediderint non ſunt ſolida. Primum erat, vt dictum eſt ſupra, ſcilicet quia nunc petiuit ab eis Chriſtus nouam confeſſionem, & tamen ſi ante hoc crediderunt, oſtenderent factis, & verbis, & non oporteret pandi nouam confeſſionem.

B Dicendum, ꝙ ante hęc credebant ei, tamen fuit neceſſe, & conueniens, ꝙ peteretur ab eis. Et hoc, vt maneret firmior fides cum ipſi ore proprio confeſſi eſſent, nam erubeſcerent poſtea variare ab iſta confeſſione. Secundò vt per Chriſti approbationem confirmaretur, nam Chriſtus dixit Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui eſt in cęlis, & ſic ſi aliquis ſcrupulus dubietatis eis de hac re manebat, nunc auferretur, & firmior certiorque maneret cognitio. Tertio fuit propter nos, vt ex verbis Chriſti conſtaret nobis quid credere deberemus, etiam cum Chriſtus nō diceret hoc, niſi habita occaſione ex confeſſione diſcipulorum. Quarto fuit, vt nos determinate videremus quid tene-

C rent de Chriſto diſcipuli, nam licet ex præcedentibus quę ſcripſerunt euangeliſtę aliquid appareret, tamen non ita determinate conſtabat, nunc vero aperta cōfeſſio fuit Chriſto petente ab eis, & ſic cognoſcimus quid illi crederent, & ſic licet multo ante hoc crederent debuit aliquando peti confeſſio, & non fuit confeſſio petita a principio, ſed multo tempore poſtquā manebant diſcipuli cum Chriſto, & viderant miracula ab eo facta, vt dicit Chry. & hoc quia ſi a principio iſta confiterentur, viderentur ex quadam leuitate confiteri, quaſi non pręceſsiſſet ſufficiens cauſa huius confeſsionis, cum autem viderant multa eius miracula, veriſimile erat, ꝙ per longam experientiam tē-

D porum, & multa Chriſti facta, certificati erāt de hoc, quod confitebantur.

Ad ſecundum motiuum dicendum, ꝙ Apoſtolos credere Chriſtum eſſe filium Dei viui per reuelationem Dei habitum eſt, & quandocunque illud credere cęperunt habuerunt per reuelationem. Et cum dicitur, quòd nunc reuelatum eſt, dicendum, quòd falſum eſt, non enim hoc dicit litera, ſed ſolum, quòd caro, & ſanguis non reuelauit hoc Petro, & ita etiam ſi per biennium ante habuiſſet iſtam fidem, non habebat humana traditione, ſed diuina reuelatione, qa talia non poterat homo per ſe cognoſcere.

Cum autem dicit Chry. quòd ante hoc, quādo vocabant eum filium Dei, quòd erat accipiendum filiū

E per adoptionem, non eſt ſatis veriſimile, nā dixit Nathanael, Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Iſrael, & Chriſtus laudauit hanc confeſſionem, quaſi per miraculū acquiſitam dicens, quia dixi tibi, vidi te ſub ficu credis, & ita magis videtur hoc, quam dicere Chriſtum eſſe filium Dei adoptiuum, quia hoc cuilibet credenti competit. Ioan.1. & ad Roma.8.

Cum vero dicit Chryſo. quòd quando exiſtentes in naui dixerunt, quòd Chriſtus erat filius Dei, acceperunt de filio adoptiuo, non eſt veriſimile. Primo quia dicitur ibi vere filius Dei es, & illa adiectio vere notat, quòd non ſit filius Dei ſolum, ſicut cęteri iuſti, ſed quodam alio modo, ſcilicet per identitatem ſubſtantię. Secundo quia illi venerunt, & adorauerunt eum, quæ adoratio Deo tribuitur, ideo eum Deum fatebantur, ſi autem dicerent eum filium Dei, & non

adorarent,

adorarent, posset intelligi, quòd acciperent de filio adoptiuo, quia tamen eum adorauerunt videtur, ꝙ de naturali senserint filiatione. Tertio, qua alii doctores tenẽt, quòd illud accipiatur de naturali filiatione. Sic dicit Hierony. scilicet si ergo ad vnum signum trãquillitate maris reddita, quę post nimias procellas interdum etiam casu fieri solet, nautę atque vectores vere filium Dei confitentur: cur Arrius ipsum in ecclesia prędicat puram creaturam, & tamen si esset filius Dei per adoptionẽ esset pura creatura, ideo asserit Hiero. quòd nautę filium Dei consubstantialem patri vocauerunt. De confessione Nathanael idẽ est, quòd de confessione Petri: nam sicut Petrus dixit hic Iesum esse Christum, & filium Dei, & ita dixit Nathanael, scilicet tu es filius Dei. tu es rex Israel, i. Messias, vel Christus.

Aliud motiuum esse poterat ad putandum, quòd discipuli ante hęc non agnoscebant Christum esse filium Dei, scilicet quia sępe dubitabant de potestate eius, & errabant circa illam, vt patet supra in litera, & precedenti cap.

Dicendum, ꝙ hoc nihil facit: nam quidquid crediderunt discipuli de Christo ante resurrectionem suã totum fuit debiliter creditum, ideo faciliter mouebantur ab eo, ꝙ crediderant, ita ꝙ apparet in omnibus miraculis, quę videbant, quia statim efficiebantur nõ credẽtes, vt cum vidissent saturationem primam turbarum debuerant credere, ꝙ Christus posset eodem modo facere omnia miracula, quę vellet, sicut, & illud: tamen ipsa die per noctem cum ambulasset super mare, & placasset ventum mirabantur, & intra se stupebant, Mar. 6. & dicitur. nondum enim intellexerant de panibus, & ita post duas saturationes adhuc non credebant, ꝙ Christus ipsos saturare posset sine panibus existentes, supra in litera: pro quo Christus eos ibi valde increpuit, & tamen nunc licet ista confessio fuerit per Dei reuelationem non manserunt in ea firmi, quia per Christi mortem perdiderunt illam. Lucę 24. scilicet nos autem sperabamus, ꝙ ipse redempturus esset Israel, & ita innuunt, ꝙ iam illam spem perdiderant. Etiam ante Christi mortem sępe arguebantur ab eo, tanquam increduli post hoc, vt patet sequenti cap. quando non potuerunt expellere dęmonem, & Christus dixit, ꝙ hoc acciderat propter incredulitatem suam, & ait o generatio praua, & incredula quandiu vobiscum ero, & quousque vos patiar? ergo non mansit in eis fides firma, licet habuerint eã per reuelationem, vsque post mortem Christi, & ita licet discipuli faciliter mouerẽtur ab omnibus, quę ante hoc credebant, non sequitur inde, ꝙ non habuerint illã per reuelationem. Et ita videtur, ꝙ istud, quod nunc confessus fuit Petrus, non fuit nunc nouiter reuelatum, sed ante hoc credebant illud discipuli.

Quare Christus dixit bona Petro nunc, & an aliquid meruit, & quare non dixit illud alijs Apostolis, qui idem credebant. Et ꝙ in confessione Christi ideo me remur, quia in ea quædam est difficultas.
Quæst. LX.

QVAERETVR quare Christus dixit bona Petro nũc post confessionẽ istã. Et an aliquid meruit, & cur non dixit hoc cęteris, qui idem credebant. Dicendũ ad primũ, ꝙ hoc fuit ad ostendendum, ꝙ confessio fidei sit laudabilis, & Deus pro illa nobis retribuat, & non solũ dat bonũ aliquod pro fide, sed ẽt maxima bona, s. beatitudo, iõ dixit Christus Petro. Beatus es Simon Bariona. Secundo vt nos alliciamur ad cõfessionẽ fidei, vt nec timeamus, nec erubescamus Christũ cõfiteri, quia idẽ nobis retribuet,

F quòd Petro, sic dixit supra Christus 10. c. oĩs qui confitebitur me corã hominibus: ꝯfitebor ego eũ corã prẽ meo, & Lu. 9. dr̃, qui me erubuerit, & sermones meos hunc filius hoĩs erubescet cũ venerit in maiestate sua, & pr̃is, & sanctorũ angelorũ. Cum aũt quęrit an Petrus meruit ꝑ hanc confessionẽ. dicendũ, ꝙ sic, nã cõfessio fidei est salutaris, i. proficit ad salutẽ aĩę. ad Ro. 10. corde creditur ad iustitiã, ore aũt confessio fit ad salutẽ. Secundo patet, quia Christus retribuit hic Petro pro hac confessione, & tamen non retribueret si non mereret. Sic dicit Hilarius, dignũ aũt confessio Petri pręmium consecuta est, quia Dei filiũ in hoĩe vidisset, vnde dicitur respondens Christus dixit: Beatus es. Sic etiã dicit Hiero. reddit enim Christus Apostolo vicem pro testimonio de se. Petrus enim dixit. G tu es Christus filius Dei viui. Christus aũt dixit tu es Simon Bariona. Sed dicetur quomodo merebatur Petrus confitendo hoc, cum Deus ei illud reuelaret?

Dicendum, ꝙ reuelatio sufficit ad hoc, ꝙ aliquid credatur, confessio iñ aliquid est vltra fidem, & illa est ex nobis, ideo per illam meremur: maxime quia in confessione Christi est quędam difficultas, scilicet interdum timoris, vt quando timore infidelium non audemus Christum confiteri, interdum verecundię, vt quia aliqua credimus, quæ apud aliquas gentes, tanquam stulta reputantur, & potissime a principio, sic H patet prima Corin. 1. nos prędicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: confiteri aũt non obstante verecundia, & timore meritorium est, & ideo econtrario, qui erubescit cõfiteri peccat Luc. 9. qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet.

Cum autem quęritur cur cęteris Apostolis, & discipulis non dicta fuerunt ista, cum ipsi crederent id, quod Petrus.

Dici potest vno modo, ꝙ Petrus meruit aliquid, quod non meruerũt cęteri Apostoli, nam cęteri crediderunt, sed non confessi sunt nunc. Petrus autem credidit, & confessus est, & tamen pro confessione debetur speciale pręmium vltra pręmium fidei, sic dr̃ ad Ro. 10. c. corde creditur ad iustitiam, ore autem fit I confessio ad salutem, i. sicut per fidem cordis iustificatur homo iustificatione generali, quę est per infusionem omnium virtutum gratuitarum, ita per confessionem fidei factam ore fit salus, idest habetur quidam gradus præmii, quod spectat ad salutem animę. Secundo potest dici, ꝙ cęteri Apostoli meruerunt credendo, sicut & Petrus, & pręmium eis redditur, quia tamen hic solus Petrus locutus est, respondit ei soli Christus dirigendo verba ad eum, & tamẽ verba, quæ Petro dantur pro hac fide, dantur etiam aliis cũ eadem sit fides omnium. Et potissime, quia quædam hic dicuntur, quę non debuerunt dici a principio in persona multorum, scilicet collatio clauium, sed in vnius persona ad significandum ecclesię vnitatem in K qua sola clauium vsus debitus est.

Quare Christus dixit Petro Beatus es, & quomodo erat Beatus cũ adhuc viueret. Et quòd tripliciter vocantur Beati.
Quæst. LXI.

QVAERETVR quare Christus hic dixit Petro Beatus es. Et quomodo est verum, quòd erat beatus, nam videtur, quòd non erat beatus cum adhuc viueret.

Dicendum ad primum, quòd Christus voluit hic laudare Petrum pro hac confessione fidei, & dixit beatus es, idest benedictus, qui talia confessus es.

Alio modo accipiendo propriè beatum, & vocat eum

eum beatū, quia pro confeſſione fidei debetur ęterna beatitudo, & quia nunc Petrus confeſſus fuerat ſidem, dicit eum beatum. A

Ad ſecundum dicendum, ꝙ vocat eum beatū in ſpe, non enim erat beatus, quia adhuc moriturus erat, & multas toleraturus miſerias, ſed ſpem beatitudinis habebat, ſicut dicitur ad Ro.8. ſpe ſalui facti ſumus, ideſt non ſumus actualiter ſalui, ſed in ſpe. Et ita vocari poſſunt beati omnes, qui nituntur venire ad beatitudinem, & expectant illam.

Secundo vocatur aliquis beatus propter proximā appropinquationem ad beatitudinem, & ita vocātur beatitudines illę ſeptem, de quibus ſupra 5.eod.c. quia ſunt actus donorum, vel perfectiſſimarū virtutum, vt oſtenſum eſt ibi.q.82. & ita per eas vocantur beati habentes illos actus, quia proximi ſunt beatitudini, ideſt per nullos actus, magis appropinquant ad beatitudinem, B quam per iſtos, eo quòd iſti ſunt actus perfectiſſimi magis abſtrahentes hominem a ſęculo, & vniētes futuro bono. Tertio vocatur aliquis beatus ex certitudine beatitudinis futurę, vt ſi alicui reuelatum ſit, ꝙ habebit vitam ęternam certiſſime, & iſto modo vocatur Petrus Beatus: nam per hoc Chriſtus reuelauit ei, ꝙ habiturus eſſet beatitudinem, & ita iam de illa dubitare non poterat, & hoc fuit magnum donū: nam beatum eſſe aliis duobus modis pręcedentibus multis aliis competit, & non erat ſpeciale donum.

Quare vocatur hic Petrus Simon Bariona, & quid ſit Bariona. Quæſt LXII. C

QVAERETVR quare vocatur hic Petrus Simon Bariona. Et quid ſit Bariona. Dicēdum ꝙ Petrus habet ſex nomina, ſcilicet Simon, & Petrus, & Cephas, & Simon Ioannis, & Simon Bariona, & Simō Petrus, de quibus omnibus, & originibus, vel cauſis eorum dictum eſt ſupra 10.c.q.30. ſed de hoc nomine Simon Bariona manſit hic dicendum. Et eſt nomen compoſitum ex pluribus, quia Simon eſt primum nomen Petri, & huic adiungit Bariona.

Dicunt aūt aliqui, ꝙ Bariona dicatur, i. filius colūbę, quia Bar filius eſt: Iona eſt columba, & vocatus eſt Petrus nunc filius columbę, quia a columba, ideſt a D Spiritu Sancto accepit confeſſionem iſtam, quam expreſſit. Sic dicit Hierony. ſcilicet ergo ex confeſſione ſortitur vocabulum, ꝙ reuelationem ex Spiritu Sancto habeat, cuius, & filius appellandus ſit, ſiquidē Bariona in lingua noſtra ſonat filius columbę.

Sed dicendum, ꝙ hoc nō multum ſtat. Primo, quia tunc acciperetur Bariona, vt nomen commune, & non relinqueretur in Hebręo idiomate, ſed transferretur in Gręcum, & poſtea in Latinum, & tamē trāslatores relinquerunt in Hebręo, ideo acceperūt illud, tanquam nomen proprium. Secundo, quia hoc videtur pertinere ad ſenſum myſticum, quòd vocetur Petrus filius columbę, ideſt Spiritus Sancti, & tamē Chriſtus non vtitur hic talibus ſenſibus, ſed literalibus: potiſſime, quia hoc aduerſaretur huic loco. nā ſicut myſtice E diceretur Petrus filius columbę, ideſt Spiritus Sancti, ita & putaretur, ꝙ Chriſtus diceretur metaphorice filius Dei viui, & non ſecundum ſubſtantiā vel naturam.

Dicendum ergo, quòd vocatur hic Petrus Bariona, ideſt filius Ioannis. nam pater Petri vocabatur Ioānam, vel Ioanna, & ita Petrus Bariona, ideſt filius Ioāna dicebatur, ſic patet Ioann.1. quando Chriſtus intuitus Petrū dixit ei: tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas, & propter hoc aliquando vocatur Petrus Simon Ioanna, vel Simon Ioannis, quod idem eſt, vt patet Ioan.21. Simon Ioannis diligis me, & ita Chriſtus vocauit hic Petrum in Hebręo Barioanna, ideſt filius Ioanna, & tamen tranſlator detraxit vnam ſyllabam, & corrupit nomen, dicens Bariona. Et iſta eſt veritas, & ita refert Hier. ſcilicet alii accipiunt ſimpliciter, quòd Simon, ideſt Petrus filius ſit Ioannis iuxta alterius loci interrogationem Simon Ioannis diligis me, & volunt ſcriptorum vitio deprauatū, vt pro Barioanna, ideſt filio Ioannis Bariona ſcriptum ſit vna detracta ſyllaba. Et hoc valde conuenit in pręſenti, ſcilicet vt ſicut Petrus erat realiter, & naturaliter filius Ioannam, ita Chriſtus erat naturaliter filius Dei patris de ſubſtantia eius. Ita dicit Chryſo. ſcilicet vanum autem eſſet dicere tu es filius Ionę, vel Ioāna, niſi vt oſtendat, quia ita naturaliter eſt Chriſtus filius Dei, ſicut Petrus filius Ionę, eiuſdemque ſubſtantiæ cum eo, qui genuit.

Quare dixit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus. Et cur homo vocetur in ſcriptura caro, & ſanguis. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus.

Dicēdum, quòd hoc fuit. Primo ad oſtēdendum certitudinem iſtius confeſſionis, quia putaret aliquis, quòd forte hoc non erat verum, ſed Petrus ex quadam leuitate, vel doctrina hominum acceperat illud, talia autem poſſunt decipere, ideo nō ſunt firmę auctoritatis, vt autem appareat, quòd iſtud erat verum infallibile: dixit Chriſtus, quòd iſtud habitum fuerat per reuelationem Dei, & non per doctrinam hominum, qui vocantur caro, & ſanguis. Et hoc fuit ad hoc, ꝙ nos firmiter huic confeſſioni adhęreamus. Secundo fuit ad accuſationem quandam Phariſęorum, & Saducęorum, a quorum fermento, ideſt doctrina Chriſtus ſupra in litera dixerat cauendum, & quia aliquis putaret, quòd forte hoc eſſet de doctrina illa, Chriſtus excludit illud dicens, caro, & ſanguis nō reuelauit tibi, & vocatur homo caro, & ſanguis quando in homine non eſt aliquid diuinum, ſed totum pure humanum, quod eſt a carne, & ſanguine, & ita ſemper caro, & ſanguis accipiuntur in mala ſignificatione, ſic dicit Apoſtolus: caro, & ſanguis regnū Dei nō poſſidebunt, ideſt homo, qui ſolum mouetur per carnem, & ſanguinem, nunquam habebit regnum Dei, quia deſideria carnis aduerſantur ſpiritui. ad Gala.5. ſic etiam Apoſtolus innuens, ꝙ non acquieuit deſiderio humano, ſed diuinę voluntati ait: continuo nō acquieui carni, & ſanguini, ideſt cognatis meis, vel Iudęis. ad Gala. primo. Sic dicit Hierony. quòd autem dicit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, apoſtolicę narrationi comparat, in qua ait, continuo nō acquieui carni, & ſanguini, carnem, & ſanguinem Iudæos ſignans, vt hic quoque ſub alio ſenſu demonſtretur, quòd non ei per doctrinam Phariſæorum, ſed per Dei gratiam Chriſtus Dei filius reuelatus ſit. Tertio poteſt intelligi dictum ad laudem confeſſionis Chriſti, quòd fuerit ſublimis, ſcilicet non confeſſus eſt Petrus id, quod vidit, ſed id, quod pure intelligibile erat: nam in Chriſto non videbatur, niſi caro, & ſanguis, ideſt aliquid humanum, & tamen Petrus aliquid ſupra hominem eum eſſe confeſſus eſt. Sic dicit Hilarius: Beatus Petrus hic vltra humanos oculos intendiſſe, & vidiſſe laudatus eſt, non id, quod ex carne, & ſanguine eſt contuens: ſed Dei filium cęleſtis patris reuelatione conſpiciens: dignuſque iudicatus eſt, vt primus agnoſceret, quia diuinitas eſſet in Chriſto.

Quomodo dicitur hic, quòd Petrus hoc habuit per reuelationem, quia per multa miracula, quæ Christus faciebat poterat cognóscere ipsum esse hominē, & Deum. Vnde quidquid de Deo naturali ingenio cognoscimus dici potest a Deo reuelatum. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR quō dicitur hic, ꝙ Petrus hoc habuit per reuelationem: nam potuit hoc habere per sufficientem probationem, faciebat enim Christus tot, & talia miracula, ꝙ sufficienter ostendebant eum filium Dei, ideo non erat opus, ꝙ reuelatio fieret ad notificandum hoc.

Aliqui dicunt, quòd dicitur hoc habitum reuelationem eo, quòd quidquid de Deo cognoscimus, etiā si naturali ingenio ad illud peruenire possimus, dicitur a Deo nobis reuelatum, vel ostensum, aut manifestatum ad Roma. 1. vbi Apostolus loquitur contra gentiles, qui naturaliter cognoscebant esse Deum vnum, & tamen illum non colebant dicens, quod notum est Dei, manifestum est illis. Deus enim illis manifestauit, & tamen ibi dicitur de attributis, quæ naturali cognitione de Deo agnoscuntur, vt esse Deū vnum, & ęternū, & similia. a fortiori, ergo hoc, quod non erat notum per cognitionem humanam, sed per miracula, diceretur a Deo reuelatum, & hoc modo omnis cognitio, & scientia est a Deo Ecclesiastici 1. omnis sapientia a domino Deo est.

Secundo potest dici, quòd dicitur hoc reuelatum, quia cognitio, quam homo recipit a Deo, & non aliter dicitur esse per reuelationem, & quia cognitio hæc non fuit habita per naturale ingenium, nec per doctrinam ab homine susceptam, sed per miracula diuinitus facta, dicitur esse reuelatum hoc a Deo, & sic dicitur caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, idest non habuisti cognitionem istam per opera hominū, scilicet doctrinā eorū, sed per opus Dei. Tertio potest dici, quòd fuit p reuelationem, quia ex miraculo non deducebatur sufficienter cognitio ad hoc, nam plus hic creditum fuit, quā miracula ostenderent: nam miracula ostendebant Christū esse Deū, quòd tamen esset filius Dei non apparebat ex miraculis, quia potestas eadem est omnium diuinarum personarum, vnde ex miraculis apparet deitas, sed nō trinitas, & ita, quòd filius esse crederetur per reuelationem erat, & propter hoc dixit Christus Petro, ꝙ pater hoc ei reuelauerat, vt per hoc ostenderet patrē a se distinctum, & se esse filiū, sicut credebat Petrus, & confitebatur. Quarto pōt dici, ꝙ pater reuelauit hoc, idest aperuit cor Petri ad credendū: nā licet miracula sufficerent ad oñsionē veritatis huius: tñ sępe corda humana visis miraculis non mouebant ad credendū, sicut patet in Iudęis, qui videntes oīa miracula Christi non credebant, sed ex his ad eū psequendū incitabant Io. 11. quid facimus, qa hō iste multa signa facit? si dimittimus eū sic, totus mundus credet in eū, sic ēt, & in discipulis Chri sępe faciebat: nā erat cor eorū obcęcatum, & cū fierent miracula non credebāt, vt cum saturauit turbas coram discipulis non crediderunt pp hoc miraculū, sed sequēti nocte cū vidissent Christū ambulantē sup mare, & placantē aquas, & vētū mirati sunt. Mar. 6. f. & ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebāt: nō. n. intellexerant de panibus: erat. n. cor eorū obcęcatū. & sic miracula nihil pderāt ad credendū cū eēnt corda illorū obcęcata. Quòd aūt tolleret illa excęcatio, vt visis miraculis crederēt fuit reuelare, & sic licet p miracula hoc cognosci poterat: tñ p reuelationē habitum est. Et isti duo modi vltimi sunt melius assignati, & magis congruentes literę.

F *Quomodo dicitur hic, quòd pater reuelauit Christum Petro, & an ista reuelatio ei soli facta sit. Quæ verbo diuino maxime competit. Quæst. LXV.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ pater reuelauit Christum Petro, & an ei soli competat ista reuelatio.

Dicendum, ꝙ reuelare aliquid non competit vni personę sine alia: nam actus notionales competunt, & denominant distincte personas: actus autem essentiales omnibus simul competunt, & quia omne, quod ad extra fit pertinet ad actus essentiales: competit simul tribus, sicut enim vna persona non creat, nec iustificat sine alia, ita nec reuelat aliquid sine alia, ideo
G cum aliquid Petro reuelaretur necesse fuit, ꝙ tota trinitas simul reuelauerit.

Aliqui dicunt, ꝙ licet tribus personis hoc competat: tamen dicitur de patre, quia ei competit specialius per attributionem, sicut quędam attribuuntur vni personę, quę non attribuuntur alteri, & hoc attribuitur patri, qa est ipse origo, & fons totius deitatis, idest personarum.

Sed dicendū, ꝙ non stat, quia ex ratione attributi magis competit reuelare aliquid filio, q̃ patri, quia filius est sapientia imago, & ars, & in his aliquid manifestatur, & potissime, quia filius verbum est, & verbū est manifestatiuum, sicut. n. verbum vocale manife-
H stat mentale, & ipsum concipientem, ita & filio, qui est verbum competit tota diuina notificatio, & non patri. Secundo, quia ita dicitur supra 11. nemo nouit patrem, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare, ergo nò solum filius reuelat, vel notificat omnia, quę sunt extra deitatem, sed etiam ipsum patrem manifestat: ei ergo potius conuenit ex attributione reuelare, q̃ patri. Dici ergo potest vno modo, ꝙ accipiatur hic pater essentialiter, & tunc tota deitas est pater, sicut dicimus pater noster, qui es in cęlis: nam non dicit hoc de sola persona patris, sed de omnibus tribus, & licet non sit verum, ꝙ tota deitas sit pater Christi: cū Christus sit persona diuina, quę est filius solius patris: tñ accipiendo Christum solum inquantum est homo:
I cum sit minor tota deitate, potest dici, ꝙ tota deitas sit quasi pater eius, & ita accipitur Io. 14. vado ad patrē, & pater maior me est, & tamen non solum pater erat maior Christo inquantum homo, sed ēt Spiritus Sāctus, & tunc dicetur pater meus reuelauit tibi, idest tota deitas. Secundo pōt dici, ꝙ accipiatur pater pro persona, & licet omnes tres personę simul aliquid reuelent: tñ dr̄ hic de solo patre, vt ostendatur distinctio patris, & filii: nam si diceret Deus tibi reuelauit: innueret, ꝙ vel ipse non erat Deus, vel reuelabat ipse hoc de seipso, & vtrunque erat inconueniens: nam erat Deus, & volebat credi de seipso, ꝙ erat Deus: secundum etiam, quia notificatio rei non est a seipsa, sed ab alia: cum notificatio fiat semper per notiora. cū
K aūt dixit pater meus reuelauit: ostendit se esse Deum, cum esset filius Dei, & esse distinctum personaliter, quia dixit se filium. Secundo quantum ad hoc, & pręcipue fuit, vt confirmet confessionem Petri. dixerat enim Petrus: tu es Christus filius Dei. Christus aūt, dicens pater meus reuelauit tibi dixit se filium esse: cū a patre reuelaretur Petro, & sic confirmabat cōfessionem Petri. Sed dicetur, quare ergo non nominatur Spiritus Sanctus, quia ille est ēt persona distincta, & ille est cui magis attribuitur reuelare aliquid? nam Spiritus Sanctus dicitur reuelare aliquid prophetis, sic dicitur, secunda Petri primo, nō enim aliquando volūtate humana allata est pphetia, sed Spiritu Sancto dictante locuti sunt Sancti Dei homines, i. pphetę: etiā de prophetis dicitur, spiritus domini super me.

Dicendum,

Dicendum, ꝙ licet nulla reuelatio fiat sine Spiri-
tusancto, quia est beatus essentialis competens tribus
personis: tamen non nominatur Spiritus sanctus,
quia hic intendit Christus ostendere se esse filium
Dei, & conuenienter vult ostendere patrem in diui
nis distinctum esse a se, sed non dicitur pater, nisi ad
filium, & filius nisi ad patrem, ideo ad ostendēdum
Christum esse filium oportuit nominari patrem tan-
quam distinctum ab eo: Spiritussanctus quamquam
sit distinctus a patre, & filio, tamen non constituitur
pater, nec filius per relationes, vel relatiuas proprie-
tates ad Spiritum sanctum: vnde nominando Spiri-
tumsanctum in diuinis non constat ibi esse patrem,
aut filium, nominando autem filium constat esse pa
trem, & filium, aut nominando patrem constat esse
filium, & patrem: ideo non fuit conueniens hic no-
minare, nisi patrem reuelantem, vt ostendatur distin
ctio patris, & filij quam Christus intendit, de Spiri-
tusancto aliquid dici superuacuum fuit. Nisi forte
vellet Christus aperte ostendere totum mysterium
Trinitatis. sed nondum erat tempus ad hoc, sed vsq;
post resurrectionem Christi, quando mittens disci-
pulos ad prædicandum per orbem in forma baptis-
mi, expressit eis mysterium Trinitatis, & nomina
personarum. nunc vero nondum erat tempus: ideo
satis fuit patrem nominari, vt de filio constaret: sic
patet supra vndecimo, vbi supra Christus de se, & de
patre loquitur, subticens de spiritu, scilicet, omnia
tradita sunt mihi a patre meo, & nemo nouit filium,
nisi pater, nec patrem quis nouit nisi filius, & cui vo
luerit filius reuelare. & ita pater reuelat filiū cui vult,
& filius patrem cui vult, & de Spiritu sancto nihil agi
tur, quia non facit ad distinctionem patris, & filij ne-
que cognitionem ipsorum.

Quomodo Christus dixit tu es Petrus, & an hoc nomen Petrus fuit a Christo Petro impositum. Et qua Christus lingua vtebatur.

Quæst. LXVI.

QVABRETVR quomodo Christus dixit hic tu
es Petrus. & an primo vocauit hic Petrum dās
ei hoc nomen.
Et sunt in hoc duo dubia. Primo an Chri
stus imposuerit ei hoc nomen. Secundum an nunc
ei imposuerit, vel ante hoc.
De primo dicendum, quòd Christus non impo-
suit istud nomen Petro. nec competebat ei antequā
veniret ad Christum: nam nomina quibus Iudæi vte
bantur erant Hebræa, vel Syra. Hebræa quidem, quia
idioma suum pręcipuum, in quo sunt literę, & Scri-
pturæ sacrę, est Hebręum, & iuxta illud nomina ali-
qua imponebant. Syra autem nomina imponebant
iuxta conditionem vulgaris idiomatis. nam terra Iu
dæorum est pars Syriæ, & vulgare idioma regionis il
lius non erat Hebræum, sed Syrum, & iuxta illud im
ponebant sibi nomina: cum etiam illo vterentur in
communi locutione. & tale nomen est Bartholo-
męus. nam non est Hebræum. Petrus tamen est par
tim Latinum, & partim Græcum: ideo non fuit hoc
nomen Petri, quia in regione sua, scilicet, Galilæa,
de qua erat, non erat vsus Gręcorum, aut Latinorum
nominum, sed solum Hebraicorum, & Syrorum.
Sic dicit Remigius, fuerunt nonnulli, qui in hoc no-
mine Gręco, atque Latino quod est Petrus quæren-
tes linguę Hebraicę interpretationem, dixerunt, ꝙ
intepretatur agnoscens, vel discalcians, sed qui hæc di
cunt duabus detinentur contrarietatibus. & ita con-
cludit, ꝙ non est Hebręum nomen nec Syrum. Ap-
paret etiam ꝙ Christus non imposuerit istud nomen

A Petro, quia licet Christus nosset omnem linguam,
cum ipse omnes condidisset: non tamen vtebatur,
nisi Hebrea, vel Syra, eo ꝙ istarum duarum linguarū
erat vsus in regione sua, in qua conuersabatur, & ita
aliquādo reperimus eum locutum Hebraicę. vt illud,
heli heli lamazabatani, infra vigesimoseptimo. &
Mar. decimoquinto: & illud, tabitha cumi, idest, puel-
la surge, vel ambula. Mar. quinto: aliquando Syriace,
vt illud non potestis seruire mammonę, & Deo, su-
pra sexto: nam mammona nomen Syrum est, & nō
Hebręum, vt dicit Hierony. scilicet, mammona ser-
mone Syriaco diuitiæ interpretantur: Petrus autem
nec Syrum est, nec Hebręum: ideo non imposuit il-
lud Christus.
B Secundo patet, quia Petrus est interpretatio cuius-
dam nominis impositi Simoni a Christo. ergo non
est nomen a Christo impositum. nam interpretatio,
& id quod interpretatur non differunt tamquam di-
uersa nomina, vel orationes, sed solum, vt in diuer-
sis idiomatibus nomina idem significantia, vt nomen
hominis in latino, & vulgari non est diuersum no-
men, quia idem omnino significat. Et patet hoc, qa
Io. 1. dixit Christus Petro, tu vocaberis Cephas quod
est interpretatum Petrus. & ita apparent duo, scilicet,
ꝙ Petrus non est aliud nomen quàm Cephas, & ꝙ
Petrus sit nomen Latinum. Primum patet, quia
vnum est interpretatio alterius. Secundum, quia
translator semper interpretatur nomina peregrinæ
linguę per linguam, in quā transfert; quia aliàs nihil
C esset interpretari, sed Euangelia versa sunt in lati-
num: ideo Petrus quod est interpretatio nomen la-
tinum est.
Sed obijcietur, ꝙ Christus imposuerit istud no-
men Petrus, vel protulerit illud, quia supra in litera
dicitur tu es Petrus.
Dicendum, ꝙ Christus nunquam istud nomen
Petrus ore suo protulit, sed protulit aliud æquiualēs
in significando: loco cuius translator Latinus, & Græ
cus dixit Petrus, & illud est nomen Cephas. quod &
patet Ioan. primo: tu vocaberis Cephas, quod est in-
terpretatum Petrus. & ita multa alia nomina inter-
D pretatur scriptor eod. cap. s. Rabbi quod dicitur Magi
ster, & Messias, qui dicitur Christus: nunc igitur Chri
stus dixit Petro: tu es Cephas, & super hanc petrā ędi-
ficabo Ecclesiam. & ita Matthęus scripsit: translator
tamen nolens hic ponere nomen peregrinę linguæ:
dixit tu es Petrus. Et ratio huius fuit, vt viderentur
sibi alludere nomina, & sententiæ. nam dixit tu es
Petrus, & super hanc petram ædificabo. nam Pe-
trus a petra dicitur, & aliquid simile petræ, idest, la-
pidi significat. si autem diceretur tu es Cephas, & su
per hanc petram ædificabo Ecclesiam. non videretur
quomodo alludebat nomen nomini. & ista fuit cau-
sa vera, quòd non poneretur Cephas. nam aliqui so-
lent relinquere translatores nomina aliena non ex-
posita, vt quando illa sunt propria, vel quasi propria,
scilicet, pro proprijs posita. sicut hic Cephas. est enim Cephas quid significat.
E Cephas nomen non quidem Hebræum, sed Syrum,
& significat firmitatem, vel fortitudinem, aut prin
cipalitatem fundamenti, quæ omnia lapidi, vel pe-
træ competunt: ideo non fuit aliquod nomen quod
secundum formam Latinam, vel Græcam pone-
retur loco Cephas, velut proprium quàm hoc no-
men Petrus quod a petra deriuatum est. & ita di-
citur Ioannis primo: Cephas quod interpretatur
Petrus.
De secundo dicendum erat, ꝙ cessat soluto primo
dubio. nam si Christus numquam imposuit istud no
men Petrus, non est quęrendum qn̄ imposuerit, quia
tn̄ Petrus ponitur in latino loco alterius nois. s. cum

ſint conſignificantia, vel homonomina. quando impoſitum eſt nomen Cephas dicetur impoſitum nomen Petrus.

Et ideo eſt tunc dubium quando Chriſtus impoſuit Petro hoc nomen Cephas. Aliqui putant, ꝙ nunc, quia dicitur tu es Petrus, ſiue tu es Cephas.

Sed dicendum, quòd non, ſed vocatus fuit Cephas ex prima die, qua venit ad Chriſtum: cum nõdum eſſet diſcipulus Chriſti: Ioan. primo: nam vt ibi dicitur Andreas frater Petri venit prius ad Chriſtum, quàm Petrus, & videns poſtea fratrem ſuum dixit ei inuenimus Meſſiam. & duxit eum ad illum. & Chriſtus eum intuitus dixit: tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas quod eſt interpretatum Petrus. ex illo ergo tempore vocatus eſt Cephas, & non fuit nunc nouiter impoſitum nomen. Sic dicit Auguſt. lib. de concord. Euang. ſcilicet, nullus tamen arbitretur, quòd Petrus hic nomen acceperit: non enim accepit hoc nomen niſi vbi Ioannes commemorat ei dictum eſſe: tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus.

Sed dicetur, quòd ante hoc non vocabatur Cephas, quia non inuenimus eum ſic communiter nominari.

Dicendum, quòd verum eſt, & cauſa fuit, quia Cephas ſignificat quandam excellentiam, vel perfectionem, quia dicitur Cephas, ideſt, firmus, vel ſtabilis, & quaſi fundamentum aliorum. & tamen per ea, quæ Petrus vſque nunc egerat, nondum meruerat tali nomine vocari, quia nihil excellens egerat: nunc vero egit aliquid excellens, quia ſolus ante cęteros confeſſus eſt totum quod de Chriſto credendũ erat: ideo cum Chriſtus eum laudaret beatum appellans, ita etiam dixit, quòd erat Cephas, ideſt, firmus, vel immobilis, & fundamentum. vnde iſte fuit primus locus, in quo meruit vocari Cephas: nec ante hoc Chriſtus dixit ei aliquando tu es Petrus, vel tu es Cephas. & ita caute dictum eſt, nam quando iſtud nomen fuit a Chriſto impoſitum: Ioan. primo: non dixit Chriſtus tu es Cephas, ſed vocaberis Cephas, ideſt, nunc non vocaris Cephas, ſed aliquando competet tibi, quòd voceris Cephas, quia competit res ſignata per hoc nomen. nunc autem non dicitur, tu vocaberis Petrus, ſed tu es Petrus, ſiue Cephas, quaſi nunc primo meruerit hoc nomine vocari: licet ante hoc ſic vocatus ſit, ideſt, impoſitum fuit nomen, vt aliquando ei competeret, quia tamen nondum competebat, nunquam ſic vocatus eſt ante hoc, ſcilicet, quòd Chriſtus eum ſic vocauerit. nam Euangeliſtæ per anticipationem vocant eum Petrum ante hoc, ſed non inuenitur alicubi ante hoc, ꝙ Chriſtus ad eum loquens vocet eum Petrus, vel Cephas.

Quæ ſit petra iſta ſuper qua Chriſtus ædificabit Eccleſiam ſuam. Et quòd fides Petri dupliciter accipitur. Et in qua ſignificatione conuenientius hic ſumatur petra. *Quæſt. LXVII.*

QVAERETVR cum Chriſtus dicit ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quæ ſit petra iſta.

Aliqui dicunt, quòd ſit Petrus, ſcilicet, quòd ſuper illum fuit ædificata Eccleſia, ideſt, ipſe fuerit fundamentum Eccleſiæ. vnde ei datę ſunt claues, quæ ſunt Eccleſiæ. Sic dicit Hieronymus, ſecundum autem metaphoram petrę recte dicitur ei ædificabo Eccleſiam meam ſuper te.

Sed dicendum, ꝙ accipiendo proprie fundari, vel ædificari Eccleſiam, non eſt verum, quòd ſuper

F Petrum ſit ædificata. nam id ſuper quo ædificatur eſt fundamentum, & ſic Petrus diceret fundamentum Eccleſiæ. ſed falſum eſt: quia ſolus Chriſtus eſt fundamentum 1. Corint. 3. ſcilicet, fundamentum enim aliud nemo ponere poteſt præter quod poſitum eſt quod eſt Chriſtus Ieſus. Etiam ipſe ſolus eſt caput Eccleſiæ: nos autem omnes ſumus membra, vt colligitur. 1. Corint. 12. & ad Epheſ. 4. Petrus ergo membrum eſt, & non caput Eccleſiæ, nec fundamentum. Secundo patet, quia cum Eccleſia immortalis maneat, quia portæ inferi non præualent aduerſus eam, vt patet in litera, neceſſe eſt, quòd fundamentum ſuum ſit magis immortale, & tamen Petrus non fuit ſimpliciter immortalis in ſe nec in ſucceſſoribus Petri. De Petro patet, quia poſt hæc dicta negeuit Dominum ter, in quo ſathanas præualuit contra ipſum, & ſic iam portæ inferi præualerent contra Eccleſiam, cum præualuerint contra fundamentum euertendo illud, & tamen nunquam præualuerunt contra Eccleſiam: ergo non erat fundamentum Petrus Eccleſiæ, De ſucceſſoribus Petri patet, quia multi eorum etiam canonice intrantes prolapſi ſunt in hęreſim. & alij in cultum idolorum, & poſſunt per Eccleſiam deponi, & condemnari quando inueniuntur a fide deuij, vt in Decretis 40. diſtinct. capitu. ſi Papa. ergo Eccleſia non errat, & Papa errat, & tamen ſi Papa eſſet fundamentum

H Eccleſiæ neceſſe erat illo deficiente interire Eccleſiam, & non deficit, ſed potius errantem Papam corrigit, & punit, vel reducit ad veritatem: ergo non eſt Papa fundamentum Eccleſiæ, ſed Eccleſia eſt fundamentum Papæ, & mater eius.

Papa põt Eccleſiam, ideſt, Concilium deponi & cõdemnari, hoc intellige ſi eſt hęreticus, vel ſi poſt correctionem fraternam ſit icorrigibilis aliàs nõ: vide in defenſorio Auctoris par. 2.

Sed obijcietur, quòd Petrus ſit fundamentum, & quòd nunquam deficiat, quia Chriſtus dixit Luc. vigeſimoſecundo: ego orabo pro te ne deficiat fides tua. & tamen Chriſtus exauditus eſt pro ſua reuerentia ad Hebræ. quinto: ergo fides Petri nunquam deficit, pro qua Chriſtus orauit ne deficeret.

Dicendum, quòd fides Petri deficit: nam ipſa nocte, qua Chriſtus hoc dixit: antequam gallus bis cãtaret negauit Petrus ter Chriſtum, Mar. decimoquarto. & Luc. 21.

I Sed dicendum, quòd fides Petri accipitur dupliciter. Vno modo pro fide perſonali, ideſt, quam ipſe tenebat ſpecialiter inquantum erat vna perſona credens, vel vnum membrum Eccleſiæ.

Alio modo pro fide, quam confeſſus eſt Petrus, quæ erat fides communis Eccleſiæ. Primo modo deficit fides Petri: nam in paſſione Chriſti omnes diſcipuli Chriſti perdiderunt fidem quantum ad aliquid. ſic Chriſtus dixit omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. & iſtud erat ſcandalum in corde, ſcilicet, quòd propter ea, quæ videbant eum pati, putauerunt falſum eſſe quod prius de eo crediderant, ſcilicet, quòd eſſet Chriſtus, & filius Dei. & quia Petrus putabat, quòd nunquam perderet iſtam

K fidem dixit, & ſi omnes ſcandalizati fuerint, ego non ſcandalizabor, infra vigeſimoſexto, ideſt, non perdam fidem. & Chriſtus ait: antequam gallus cantet ter me negabis: vnde vt appareret, quòd Chriſtus non locutus fuiſſet de fide perſonaliter Petri quando dixit orabo ne deficiat fides tua, permiſit, quòd immediate illa deficeret negando eum ipſa nocte.

Alia autem fides Petri, ideſt, quam ipſe confeſſus eſt nunquam deficit, nec deficere poteſt. Petrus enim ante omnes confeſſus fuit Ieſum eſſe Chriſtum, & filium Dei. hæc enim fides nunquam deficit, quia ex die, qua primum plantata eſt ſemper manſit, nam licet Petrus, & cęteri Apoſtoli eam in paſſione perdiderint: nõ perijt omnino, quia mãſit fides in Virgine, quæ

ne, quæ nunquam illam perdidit. & tamen fides hæc vocatur fides Petri, quia ipse eam ante cęteros confessus est. & ista fides Petri nunquam deficit, sed fides ꝑsonalis eius deficit, idest, ipse Petrus deficit in fide. & ita non potest Petrus esse fundamentum Ecclesiæ ꝓprie, cum fides eius deficiat. Si autem quis velit accipere fundamentum large pro aliqua eminentia Petri super alios Apostolos, non est nunc per singula discutiendum. nam de comparatione eius ad alios Apostolos, & partes Ecclesiæ dicetur latius in libro nostro de origine, & distinctione iurisdictionum.

Alij autem dicunt, & melius, quòd petra super quam fundatur Ecclesia est Christus, scilicet, super hanc petram, idest, super petram quam confessus es ædificabitur Ecclesia. nam Petrus non erat petra, sed Petrus. hic autem dicitur, quòd Ecclesia ædificabitur super petram hanc, idest, super istam quam vides, quia petra erat Christus. 1. Corin. 10. Et istam expositionem sæpe tenet Augustinus. & tamen postea in libro retract. vtramque ponit: permittens lectori electionem dicens dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quòd in illo tamquam in petra ædificata sit Ecclesia, sed scio postea me sępissime sic exposuisse quod a Domino dictum est. tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, vt super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens: tu es Christus filius Dei viui. ac si Petrus ab hac petra appellatus personam Ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ædificatur. non enim dictum est illi: tu es petra, sed tu es Petrus. petra autem erat Christus quem confessus Simon, sicut ei tota Ecclesia confitetur dictus est Petrus. harum duarum sentētiarum, quæ sit probabilior eligat lector. hoc tamen dicit Augustinus, vt non videatur supra contradicere quasi vtraque sit sustentabilis sententia. & tamen ipse secundam tenet. Quod patet ex propositis verbis eius. nam primam dicit se tenuisse in quodam loco. secundam autem dicit sępissime posuisse. & sic istam tenet ipse. & est verior.

Alij dicunt, & adhuc melius, quòd petra non accipitur hic pro Petro, nec pro Christo, sed pro confessione fidei quam Petrus fecit: Ecclesia enim in fide fundatur, & fides vocatur petra, quia solida manet. nam postquam cœpit fides semper mansit, & hoc, quia Christus orauit, vt nunquam deficeret fides Ecclesiæ. Et ita Christus dixit Petro: super hanc petram, idest, super hanc petram confessionis tuæ, quia tu dixisti tu es filius Dei viui, & tu es Christus. & ista fides manebit semper in Ecclesia, & super eam fundatur Ecclesia, quia fundamentum venientium ad Ecclesiam est fides. & inde etiam est fundamentum & principium totius boni operis, quia sine fide impossibile est placere Deo. ad Hebrę. vndecimo. Et hoc est conueniētius dictum quàm quod accipiatur pro ipso Christo: nam tunc ipse ędificaret super seipsum, & non est conuenienter dictum, quòd Ecclesiam super se ędificaret, quia tunc non ædificaret ipse, sed alius super eum. Secundo, quia dicit Ecclesiam meam, & tamen si ipse esset fundamentum non diceretur Ecclesia eius: potius ipse esset aliquid Ecclesiæ. cum autem accipitur petra pro fide, quę est de Christo conuenienter ipse super illam ædificat tāquam super aliquid suum. & etiam Ecclesia super fidem ædificata est aliquid Christi. Et ita exponit Chrysost. dicens. super hanc petram, idest, in hac fide, & confessione ædificabo Ecclesiam meam. hic enim ostendit multos iam credituros, quod Petrus confessus fuerat, scilicet, Ecclesia est multitudo, & quia multitudo, quæ Christo subiecta fuit, cœpit ex confessione hac, scilicet, crediderunt Iesum esse Christum, & filium Dei, & ob hoc adhæserunt, & se sponte illi subiecerunt. & ista multitudo accedens ad Christum est Ecclesia, quæ non accederet nisi crederet hoc quod nunc Petrus confessus est: ideo super hanc petram, idest, super hanc radicem, vel fundamentum Ecclesia ædificatur. Et iste est verus sensus literæ. & est metaphora. sicut enim in ædificijs ad hoc, quòd firma sint debent esse fundata supra petram, & non super arenam supra septimo, & Luc. sexto, & tunc quamquam veniant flumina, & venti perflent, manet domus stabilis, quia est supra firmam petram. ita Ecclesia, quæ est congregatio, est quasi aliquid ædificatum, & manet semper. vt ergo ostendatur firmiter mansura Ecclesia, vocatur illud super quod fundata est petra per metaphoram: licet in veritate sit fides de Christo, quia Ecclesia, quæ est ipsi homines, non potest super petram ædificari.

Ad quid Petrus vocatur hic Petrus, & Cephas, si supra eum non ædificatur Ecclesia, sicut supra petram. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR ad quid ergo Petrus vocatur hic Petrus, vel Cephas, si super eum velut supra petram non ædificatur Ecclesia?

Dicendum ꝙ non fundatur Ecclesia supra Petrum, quia tunc diceretur tu es Petrus, & super hanc petram, vel super te ædificabo. & tamen dixit eum Petrum, & non petram. & ędificatio est supra petram: ideo non est supra Petrum. Sed dicendum, ꝙ vocatur Petrus propter duo. Primo, vt ostendatur laus Petri. s. ꝙ ista fides ab eo cœpit publice enunciari. vocatur enim ista fides petra, quia super eam fundatur Ecclesia, vt dictum est præcedenti quęstione. & quia cœpit a Petro confessio eius fuit conueniens ipsum vocari Petrum a petra confessionis suæ. sicut sępe viri clari, qui egerunt aliqua magnifica gesta accipiunt nomina ex illis, vt maneat memoria gestorum in laudem ex nominibus eorum. sic enim Scipio Aphricanus dictus est, quia Aphricanos pugna subiecit. ita & Simon Apostolus confessus est ante omnes fidem, quod fuit magnæ laudis, & excellentiæ. fides tamen ista vocatur petra ratione suprapositа: ideo ex actu confessionis ad laudem nomen accepit, vt Petrus diceretur. & ista est pręcipua causa. & ita Christus ait: tu es Petrus, idest, tu es ille, a quo petra fidei per confessionem enunciata, & publicata est. Secundo, vt ostendatur ex hoc, quòd Christus dabat Petro quoddam nomē officij, principatus pręlationis. fuit enim vniuersalis Episcopus, & conuenienter hoc designatum est vocando eum Petrum. nam in fide quam Christus vocat petrā omnes, qui sub Christo sunt conueniunt. ille ergo qui præest omnibus manentibus sub hac petra fidei Christi conuenienter dicetur Petrus, sed Simon primus Apostolus constitutus est vniuersalis Episcopus, & maximus oīm Ep̄orū: īō ipse ꝯueniēter Petrus dictus est. Sic dicit Chry. sup̄ hāc petrā. i. in fide, & ꝯfessione ędificabo Ecclesiā meā. hinc iā ostēdit multos credituros, ꝙ Petrꝰ ꝯfessus fuerat, & erigit eiꝰ sensū, & pastorē eū facit.

An inferus habeat portas, & quæ sint istæ portæ. Et quomodo intelligantur, quòd sint æternales, & propter quid. Quæst. LXIX.

QVAERETVR de portis inferi, de quibus hic dr̄. an inferus habeat portas, & quæ sunt istę portæ.

Dicendum ad primum ꝙ inferus nullas portas habet. non enim sunt ei necesse, quia infernus est aliquid sub terra, & illic vadunt animæ damnatorū, &

purgandorum. & tamen ad recipiendum animas alicubi non sunt necesse portæ, quia spiritus nihil occupat: cum nullius quantitatis sit, & ideo nec via, nec porta, nec locus eis necessarius est. aliquando autem damnati in corporibus manebunt apud inferos, sed nec tunc sunt necesse portę, quia non est necesse, quòd damnati distendantur loco, & detur tanta vacuitas, idest, carentia corporis solidi in quanta capiantur omnes quotquot damnandi sunt: possunt enim esse non occupando locum, nec existente vacuitate aliqua, aut existente valde parua. de quo tamen magis dicetur infra vigesimoquinto cap. vbi agetur de pœnis inferni. Sed accipiūtur portæ secundum modum loquendi vulgarem, quia scriptua vult condescendere modo intelligendi simplicium. non enim possent intelligere quomodo animæ intrarent ad inferos, nisi dicerentur inferi habere portas. & ita scriptura loqtur vocans portas mortis portas inferni: Psalm. 9. qui exaltas me de portis mortis: & Psalm. 23. dicitur, attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. & accipitur de inferno, ad quem Christus intrauit, qui portas habere dicitur, & ita cœlum dicitur habere portas: sic dicitur Psalm. 77. ianuas cœli aperuit. & sic consueuimus dicere apertam esse ianuam vitæ æternæ, vel clausam esse ianuam. & non solum ianuas, sed etiam feras, & vectes, & claues habere dicitur cœlum. sic Christus innuit dicens supra in litera. tibi dabo claues regni cęlorum. Sed dicendum, quòd hæc non sunt sic vera, sed ad condescendendū parū intelligentibus. sic dicitur, vt per hæc ea, quæ vera sunt accipiantur. Portæ inferni dicuntur ea per quę in infernum tenditur quasi aliquid necesse sit poni ad intrandum in infernum, sed non est necesse. & vocantur portæ æternales, idest in æternum manentes clausę ad hoc, quòd nemo exeat. vnde ponuntur semper apertę ad hoc, quòd sit continuus introitus, vt dicit Virgilius sexto Aeneidos, scilicet.

Tros Anchisiade facilis descensus Auerni.
Noctes atque dies patet atri ianua ditis.

Idest, semper per diem & noctem est aperta ianua inferni. dicitur autem semper clausa ianua ad hoc, quòd nunquam quisquam exeat, & ideo vocantur æternales portæ, idest, quæ in æternum non aperiuntur ad emittendum inde quemquam, & ad designandum istam difficultatem exeundi. inde vocātur portę ęreę, vt dicit Ecclesia. qui portas æreas confregisti, & visitasti infernum. ita licet in cœlo non sint portę: dicitur habere portas, quia animæ illuc introeunt, & aliquando introibunt beati corpora habentes, & dicūtur portę clausę quando est impossibilitas illuc introeundi, dicitur aperta ianua, quando est facile illuc intrare, & quia ante Christi mortem nemo potuit intrare in vitam æternam, dicebatur ianua cœli clausa; post mortem autem Christi, quia promptum est cuilibet viuēti secundum legem Christi illuc intrare, dicitur porta aperta.

Quæ sunt quæ dicuntur hic portæ inferi. Et quomodo peccatum, passiones, & homines mali sunt portæ inferi. Quæst. LXX.

QVAERETVR de secundo, scilicet, quæ sint quæ dicuntur hic portæ inferi, & quomodo non præualent aduersus Ecclesiam.

Dicendum, quòd non accipitur pro aliquibus portis, quę vere sint in inferno, quia nullę tales sunt, vt ostensum est pręcedenti quęst. Secundo, quia dato, ꝙ essent aliquæ portæ in inferno non acciperet hic de illis, quia dicitur, quòd portę inferi non præ-

F ualebunt aduersus Ecclesiam, ergo sunt istæ portæ aliquid tale, quod aliàs posset pręualere contra Ecclesiam, nisi ex Christi gratia concederetur Ecclesiæ, ꝙ non præualerēt aduersus eam. & tamen portis non inest aliqua qualitas actiua: ideo necesse est, ꝙ accipiātur portę pro aliquo animato quod possit pugnare, & pręualere.

Dicendum ergo, quòd portę accipiuntur per metaphoram, quia sicut per portam intratur in domum, ita id quod ad inferos ducit porta inferi dicitur. & quia ad infernum trahitur homo immediate per peccatū, & mediate per passiones, quibus ad peccandum allicimur, & magis mediate per homines malos, qui nos ad hos mouent: omnia hæc tria portæ inferi appellari possunt, & quia mali impellentes nos ad malū sunt
G tam homines mali q̃ dęmones, vtrunq; possunt portę inferi appellari. De his dicit Hiero. ego portas inferi vitia reor atque peccata, vel certe hęreticorum dogmata, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum.

Sic etiam Origenes dicit: sed singulę spirituales nequitię in cęlestibus portę sunt inferorum, quibus contrariantur portę iustitię. Dicendum tamen ꝙ magis proprie accipitur hic pro prauis hominibus principibus huius sęculi, qui non præualebunt contra Ecclesiam, vt dicetur seq. qō. Sic dicit Raba. portę quoque inferi, & tormenta sunt, & blandimenta persecutorū.

H *Quare dicitur, quòd portæ inferi non præualebunt aduersus Ecclesiam, & quid est hoc. Et quomodo verum sit quòd illa omni tempore sit sancta. Quæst. LXXI.*

QVAERETVR quid est hoc quod dicitur, quòd portæ inferi non præualebunt aduersus Ecclesiam. & quare hoc dicitur.

Dicendum, quòd hoc fuit propter duo. nam licet portæ inferi accipiantur multipliciter, vt dictum est præcedenti quæstione: tamen in proposito accipiuntur præcipue pro dæmonibus, & pro tyrannis huius sęculi. Primum est, quia Christus promittit hic, quòd Ecclesia sua, quæ fundatur super confessione fidei nunquam fraude dæmonum deseret hanc confessionem: nec decidet in peccatum aliquod, sed ma-
I nebit semper munda, & immaculata: licet enim multi de Ecclesia peccent, nunquam tamen tota Ecclesia peccat, sed manent plurimi, qui non peccant, ita quòd omni tempore sit verum Ecclesiam esse sanctam. si tamen tota Ecclesia peccaret non esset sancta: ideo nunquam tota peccat. & hoc est, quòd non præualeant contra eam portæ inferi, idest, dæmones, qui deducunt animas ad inferos: nam si aliquando tota Ecclesia peccaret, iam portæ inferi præualerent contra eam, & ita hic Christus concedit Ecclesiæ suæ securitatem, scilicet, quòd nunquam ab eo auertetur per peccatum. Secundum est, quod Christus concedit Ecclesiæ perpetuam in fide per mansionem. & hoc est præcipuum quod intendit
K Christus: nam nūc dixerat, quòd super hanc petram confessionis fidei ædificaret Ecclesiam. putaret autē aliquis quòd ista confessio pauco tempore duraret, quia principes sęculi persequerentur confitentes Iesum esse Deum, sicut fecerunt, & metu pœnarum cessaret confessio. Christus autem dicit, quod nullus poterit facere cessare cōfessionem istā etiā si multum persequatur Ecclesiam, quia in omnibus his persecutionibus Ecclesia superabit. & hoc est, quòd portæ inferi non pręualeant aduersus Ecclesiam, idest, tyranni, qui persecutores erant confitentiū Christum nunquam possent efficere, ꝙ cessaret fidei confessio, quod erat pręualere contra Ecclesiam. & sunt isti tyranni portę inferi, quia ꝯsentientes eis deducunt

ad

ad inferos. & non ſolum ipſi vadunt, ſed etiam alios ire cogunt. Dici autem, quòd portæ inferi non prę ualerent contra Eccleſiam proderat ad tria. Primo ad ſciendum, quòd Eccleſia ſemper duratura ſit. eſt enim valde vtile ſcire, ꝙ Eccleſia ſemper manebit in vigore ſuo, & pertinet hoc ad magnam laudem Chriſti cuius ipſa eſt. Secundo ad oſtendendum manifeſte, quòd Eccleſia, & fides ſuper quam fundatur ſint a Deo: nam ſi eſſent humano conſilio, & voluntate introducta ceſſaret. ſic etiam dixit Gamaliel Phariſęus ſuadens alijs Phariſęis non perſequi diſcipulos Chriſti prædicantes nomen eius poſt mortem Actuum 5 diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc aut opus diſſoluetur, ſi vero ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere eos, ne forte & Deo repugnare videamini. cum ergo confeſſio nominis Chriſti permaneat ſemper inter tot anguſtias non diminuta, ſed creſcens: apparet manifeſte quòd a Deo ſit. Tertio ad confortationem eorũ quos contigerit perſecutionem pati pro confeſſione nominis Chriſti. cum enim ſciant, ꝙ omnes Tyranni huius mundi non poſſunt facere ceſſare confeſſionẽ nominis Chriſti, roborabũtur animo ſuo, vt audeant conſtanter fidem profiteri expectantes ſibi a Chriſto auxilium affuturum. nam aliter non erat poſſibile cõtra voluntatem omnium principum ſęculi manere fidem. Fides ſpecialiter non roboraret confitentes eã. Intelligendum etiam ꝙ promittit hic Chriſtus ſecuritatem contra hęreticos. ſ. ꝙ licet illi multis verſutijs & argumentis conentur fidei ſynceritatem corrumpere, ſemper illa integra manebit. vnde neque fides peribit, neque ipſa Eccleſia, quę ſuper fidem fundata eſt. Sic dicit Glo. portę inferi non præualebunt aduerſus eam. i. non ſeparabunt eam a charitate mea, & fide. Sic etiam dicit Origenes. (Hom. 1. in 16. Matt.) Vtrum petræ non præualebunt, in qua ædificat Chriſtus Eccleſiam; aut ei Eccleſiæ non præualebunt quam ædificat ſupra petrã? non exprimit manifeſte. Tamen manifeſtum eſt; quia nec aduerſus petram illam ſuper quam ædificatur Eccleſia: nec aduerſus Eccleſiam, quæ ædificatur ſuper huiuſmodi petram, præualebunt portæ inferorũ, ideſt, tyranni aut hęretici. Sic etiam dicit Cyrillus in libro theſaurorum: ſecundum autem hanc promiſſionem Domini Eccleſia Apoſtolica Petri ab omni ſeductione, & hęretica circunuentione immaculata manet.

An ſint claues aliquæ in Eccleſia & quid ſint. Et quòd tripliciter dicuntur claues regni cælorum. Et quid præciſe impediat ingreſſum in vitam æternam. Et quis potiſſime illuc introire prohibeatur. Et quòd claues cælorum, & inferni non ſunt idem.

Quæſt. LXXII.

QVAERETVR nunc de clauibus regni cœlorũ, de quibus hic dicitũ. & licet circa hoc ſint multę difficultates, non quęreretur, niſi de eis quã tum ad ſe de clauibus; nam prout ſunt Petri, & an ſit excellentia aliqua eius ad cęteros in clauibus non dicetur nunc. ſed in libro noſtro de origine, & diſtinctione iuriſdictionum latiſſime dictum eſt. Et eſt primũ dubium: an ſint claues aliquę in Eccleſia, & quid ſint.

Aliqui dicunt, quòd non ſunt claues aliquæ: nam claues regni cœlorum eſſent ad aperiendum illud, & tamen ſemper eſt apertum Apo. quarto: vidi, & ecce in cęlo oſtium apertum. ergo nullæ ſunt claues regni cœlorum. Item clauis eſt ad claudendum, & aperiendum, ſed nemo poteſt claudere, & aperire, niſi Chrs: Apo. 3. aperit, & nemo claudit. claudit, & nemo aperit. Item ſi aliquę claues ſunt regni cœlorum habe-

A ret etiam claues inferni, quia cuicunque clauditur cęlum aperitur infernus, & cui aperitur cœlum clauditur infernus. Sed Eccleſia non dicitur habere claues inferni: ergo nec habet claues regni cœlorum.

Dicendum, quòd Eccleſia, ideſt, miniſtri eius habent claues regni cœlorum, vt Chriſtus dixit hic. Et ſciendum, quòd regnum cœlorum accipitur quinque modis, vt oſtenſum eſt ſupra decimo cap. quęſt. 52. & hic non dicitur, in quo modo accipitur, & tamen dicendum, quòd non poteſt accipi, niſi in vno duorum modorum, ſcilicet, aut pro Eccleſia militãte quam ſcriptura interdum regnum cœlorum vocat, aut pro cœlo ſiue vita æterna: vtroque enim modo ſunt claues. nam dicuntur claues regni cœlorum, B ideſt, vitæ æternæ, quia per eas tollitur impedimentum eundi ad vitam æternam quod eſt aperire, vel non tollitur quod eſt claudere.

Dicuntur autem claues regni cœlorum, ideſt, Eccleſiæ militantis. Vno modo, ideſt, quia in ſola Eccleſia militanti ſunt, extra Eccleſiam autem non ſunt claues: infideles enim non habent clauem aliquam. nam neque eſt eis poſſibilitas eundi ad vitam æternam: hæretici autem, & ſchiſmatici quandiu manent pręciſi ab Eccleſia publice: licet habeant claues quantum ad eſſentiam: cum non differant a charactere ordinis, & ordines veri ſunt in hæreticis, & ſchiſmaticis, tamen quantum ad vſum non habent eas, ſed illas de manibus ſuis perdiderunt. non enim poſſunt aliquem ligare, nec ſoluere, quia ſoluere C eſt remittere peccata, ſed peccatorum remiſſio non fit ſine gratia, quam tamen non poſſunt habere hęretici cum ſint extra Eccleſiam, ergo non habent vſum clauium. Etiam quia vſus clauium ſemper eſt ſuper determinatam materiam. & tamen hæretici nullam materiam habent, quia nemo eſt ſubiectus hæreticis. eo enim quo ab Eccleſia receſſerunt caruerunt omni iuriſdictione, & ita claues intra Eccleſiam ſolam manent, & ita vocantur claues regni cœlorum, quia ſoli miniſtri iſtius regni illas habent. Secundo, quia vſus harum clauium ſolum manet quandiu manſerit regnum cœlorum, ideſt, D Eccleſia militans. nam poſt conſummationem ſęculi, quando erit ſola Eccleſia triumphans non erit vſus clauium, quia nemo abſoluetur, nec ligabitur, ſed qui ligati manent, in æternum erunt ligati, qui vero abſoluti ſunt nunquam amplius ligabuntur, licet claues quantum ad eſſentiam manebunt: nam cum clauis quantum ad eſſentiam coincidat cum charactere, & omnes characteres maneant etiam poſt mortem, quia character eſt impreſſus indelebiliter in anima: manebunt claues quantum ad eſſentiam, quando non fuerit Eccleſia militans: & tamen non manebunt quantum ad vſum. Tertio dicuntur claues regni cœlorum, ideſt, Eccleſiæ militantis, quia non ſolum proſunt quantum ad ſoluere, & ligare reſpectu vitæ æternæ, ſed etiã quantum ad aliqua, quæ ſunt Eccleſiæ militantis. E vt in excommunicatione, cuius effectus eſt priuare communione fidelium, & participatione ſacramentorum: vtrunque tamen eſt reſpectu huius vitæ. nam in futuro nulla erunt ſacramenta, & etiam nulla erit talis communio fidelium quali priuamur hic in pœnam. & ita claues ſunt hic regni cœlorum, ideſt, vitæ æternæ, & etiam regni cœlorum, ideſt, Eccleſiæ militantis. His ſuppoſitis dicendum, quòd in Eccleſia ſunt claues accipiendo per metaphoram: nam in corporalibus clauis eſt inſtrumentum, quo ſera clauditur, & aperitur, ita & in ſpiritualibus illud, quo tollitur difficultas intrandi in vitam æternam dicitur clauis: nam cęlum proprie neque portas habet

habet neque seras, ideo neque clauibus indiget, sed quia sunt quædam impedimenta perueniendi ad vitam æternam, vocantur illa seræ, quibus clauditur vita æterna: illud igitur quo talia impedimenta tolluntur dicitur clauis, & quia nihil aliud impedit ingressum ad vitam æternam, nisi peccatum, quia nō est manus Domini abbreuiata, vt saluare non possit, sed iniquitates nostræ diuiserunt inter nos, & Deum nostrum Isa. quinquagesimonono: illud ergo quo ab extra tolluntur peccata dicitur clauis, & dicitur ab extra, quia ex parte hominis requiritur dolor de peccatis, sine quo non fit remissio peccatorum, & illo existente fit remissio. & tamen ille dolor, & quęcunque actiones aliæ satisfactorię ex parte nostra non vocantur claues, licet istæ agant ad remissionem peccati tam ad maculam quàm ad pœnam. Et ratio est, quia clauis dicit potestatem, & iurisdictionem: ideo nominat aliquid ab extra. in quo autem sit ista clauis dicetur sequenti quæst.

Ad primum dicendum, ꝙ ostium cœli quantum ad se semper est nunc apertum, & tamen dicitur clausum isti homini, vel illi inquantum ex seipso impeditur illuc ire. Pro quo sciendum, ꝙ clausio ostij cœli nominat impossibilitatem illuc intrandi: ista difficultas immo impossibilitas fuit semper ante Christi mortem, quia nemo iustus, aut iniustus potuit illuc ingredi, quia nondum eramus reconciliati toti beatę Trinitati: neque satisfactum pro offensa, quę ei irrogata fuerat. vnde tunc simpliciter erat clausum ostium cęli. per mortem autem Christi fuit apertum ostium quod iam nunquam clauditur, quia soluto precio redemptionis nostræ quilibet potest confestim moriēs illuc euolare, nisi ipse sibimet impedimentum tribuat. & hoc est per peccatū per quod homo sibimet claudit regnum cœlorum. & sic quantum ad impedimentum totius naturę humanę erat clausum añ mortem Christi: nunc vero est apertum semper, quia nō prohibetur homo intrare, nisi qui seipsum impedit, & hoc est per quodlibet mortale. s. tam per actuale, quàm per originale: ideo ad tollendum impedimentum istud est necessarium sacramentum baptismi per quod tollitur veniale, & claues per quas tolluntur actualia.

Ad secundum dicendum, ꝙ solus Christus habet claues eminenter: ministri tamen Ecclesię habent illas ministerialiter, vt dicetur sequenti quæst.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ non intelligitur de clauibus ad remissionem peccatorum, sed de clausione lymbi, & apertione cœli, ante Christum enim lymbus sanctorum Patrum erat apertus, quia ibant illuc omnes sancti, qui decedebant nullum satisfactionis onus habentes, & manentes in charitate: post mortem autem Christi clausus est locus ille, quia iam nemo illuc vadit, & hoc est, quia locus ille non erat ad manendum, sed ad detinendos sanctos eo tempore quo non poterant ire ad vitam ęternam. & quia post mortem Christi confestim pōt quilibet euolare illuc qui non sit ex seipso impeditus: nō est iam locus lymbi ad aliquem vsum. & ita Chrs per mortem clausit illum, & nemo pōt illum aperire. i. faciendo, ꝙ illuc vadant aliqui, & detineantur ibi. aperuit autem Chrs cęlum. s. tollendo generale impedimentum respectu totius naturę humanæ, quia ante mortem eius nemo illuc ibat, & nemo claudit, i. pōt claudere, scilicet, nemo pōt inducere generale impedimentum intrandi in regnum cœlorum, sicut prius erat: nam licet quilibet posset seipsum impedire ne illuc eat, tamen respectu omnium nemo pōt ponere impedimētum.

Ad tertium dicendum, vt quidam volunt, ꝙ tam clauem inferni quàm regni cœlorum habet Ecclesia,
F quia aperiendo vnum claudit aliud, & tamen nominauit Chrs a digniori. Aliter pōt dici, ꝙ non habet Ecclesia clauem inferni, sed solum regni cœlorum. nam licet actus clauis sit aperire, & claudere: tamen claues in Ecclesia sunt pręcipue ad aperiendum. & tamen Ecclesia non aperit infernum, quia non erat actus iste alicuius excellentiæ, sed aperit regnum cœlorum: ideo non dicitur habere clauem inferni.

Aliter & melius dicendum, ꝙ Ecclesia non habet clauem inferni, sed solum cœli. Et ratio est, quia clauis inferni est potestas, qua infernus clauditur, & aperitur accipiēdo in bonum non, ꝙ aperiatur, vt homo illuc introeat, sed aperitur, vt de illo exeat. & claudit, vt postquam exierit non possit introire in illum. hoc
G autem est per collationem gratiæ quam Ecclesia nō confert realiter, & effectiue, sed solus Deus licet ad gratiæ collationem aliquid operetur Ecclesia ministerialiter: ideo non habet Ecclesia clauem inferni. Patet hoc, quia infernus aperitur homini quando de peccato exit, quo tenebatur obligatus ad infernum; & istud exire est per collationem gratiæ, & dolorem cordis, quæ præcedunt omnem actum clauis: ideo clauis Ecclesiæ non aperit infernum. claudi autem infernum est facere, quòd homo nunquam possit in illum introire. & hoc est, ꝙ non peccet vltra mortaliter, quia per quodlibet mortale obligatur statim ad infernum: hoc autem non fit sine gratia sustentante quam sacerdos non tribuit, & non sufficit ad hoc q̄-
H dam, vel quælibet gratia, sed magna, quæ est quasi gratia confirmationis. nam multi in gratia sunt, qui postea incidunt in mortale, per quod eis aperitur infernus, sed nullam gratiam dat sacerdos effectiue: ideo claues inferni non habet Ecclesia, sed solus De⁹ illas sibi retinuit, qui solus gratiam effectiue confert. clauem autem regni cœlorum habet Ecclesia, quia potest dimittere peccata quantum ad reatum pœnæ. & tamen manente obligatione ad pœnam etiam si sit ablata macula non est introitus in regnum cœlorum: ideo Ecclesia magis potest habere clauem regni cœlorum quàm inferni. Item non sunt idem claues inferni, & regni cœlorum. nam aperire infer-
I num, & regnum cœlorum non est idem, eo quòd aperitur infernus quando remittitur homini peccatum quantum ad maculam, & tamen non statim est apertum ei cœlum quousque dimittatur ei pœna.

Quis habet claues regni cœlorum. Et quomodo clauis Christi sit excellentior claue ministrorum Ecclesiæ. Quæst. LXXIII.

QVAERETVR de clauibus, in quo sunt, id est, quis habet eas.

Dicendum, quòd vt dictum est præcedēti quęstione, clauis nominat potestatem quandam, qua tollitur peccatum per quod impeditur intrare in vitam æternam. impedit autem pecca-
K tum, siue quantum ad maculam, siue quantum ad reatum pœnæ. nam quandiu manet macula, non solum homo non potest intrare in vitam æternam, sed est determinate obligatus ad mortem æternam. per reatum etiam pœnæ impeditur homo, quia licet ille, qui solum reatum pœnæ habet non sit obligatus ad pœnam æternam: tamen non potest habere vitam æternam quandiu sic manserit. & sic est impeditus: ille ergo habebit claues istas, qui potest liberare hominem a macula peccati, vel a reatu pœnæ.

Ex quo sequitur, quòd potestas ista clauium est in Deo, vt est Trinitas, & in Christo homine, & in ministris Ecclesiæ.

De Deo

De Deo patet, quia ipse tollit maculam, & remittere potest reatum pęnę. & hoc directe. & ob hoc clauis ista est in Trinitate beata per auctoritatem, vel (vt quidam dicunt, & idem est) est clauis auctoritatis in Trinitate, & dicitur per auctoritatem .i. per originē. s. quia est ista potestas in Deo, & ille a nullo eam accipit, sed potius ipse eam communicat omnibus habētibus illam aliquo modo. & hoc est habere per auctoritatem. Ratio huius est, quia quicquid peccatur cōtra Deum committitur, qui est suprem⁹, & verus Dominus omnis creaturæ, & tradidit ei legem, in qua quicunque præuaricatur ipsum offendit, & ad ipsum directe pertinet retinere offensam illam, aut remittere. sicut ad quemlibet hominem directe pertinet dimittere debitum quod ei debetur.

B Est autem in Christo homine clauis, quia ipse realiter aperuit regnum cœlorum quod prius toti naturæ humanæ clausum erat, & nunc est semper apertum, & ideo dicitur habere clauem excellentiæ. Et dicitur clauis excellentiæ non respectu deitatis, sed respectu ministrorum Ecclesiæ, quia non habent eā ministri Ecclesiæ, sicut Christus. Est autem gradus, quia sicut perfectius habet tota Trinitas clauē quàm Christus inquātum homo: ita perfectius habet Christus homo clauem quàm ministri Ecclesiæ.

Primum patet, quia Trinitas habet clauem quàm libere. potest enim donare homini peccata, & ideo p solam liberalitatem posset homini remittere tam maculam quàm pęnam debitam nihil faciente homine, neque alio pro eo. Christus autem inquantum homo non habet potestatem a se, sed a Deo: ideo clauis sua non est auctoritatis.

C Secūdo, quia Christus homo per passionem suam potuit soluere precium redemptionis nostræ tolerando, & merendo, & satisfaciendo pro omnibus peccatis pro quibus nos non poteramus satisfacere, & tñ sine passione per solam voluntatem humanam non poterat liberare nos a peccatis, quia Christus inquantum homo minor est Deo, sicut ipse dixit pater maior me est. Ioan. 14. hoc enim solius Dei est. Etiam quia peccata nostra non sunt contra Christum inquātum est homo, sed contra deitatem, eo ꝙ Christus, vt homo non est naturaliter dominus noster, sed per collationem totius deitatis, infra vigesimooctauo, data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. & hoc fuit, quia hæc meruit per actus suos, scilicet, per mortem: Actuum vigesimo: attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. si tamen sua esset naturaliter, non acquireret eam p sanguinem, quia quod meum est ex vna causa, ex altera meum fieri non potest, nisi desierit esse meum. extra de fide instrumentorum, capitu. inter dilectos. ideo nec peccata committebantur contra Christum, vt est homo, neque ad ipsum pertinet directe illa remittere quasi contra se commissa. Et ita clauis Trinitatis, iuxta illa duo vocatur proprie clauis auctoritatis, & clauis potestatis. in Christo autem homine non est clauis auctoritatis, neque potestatis proprie, quia non potest per solam volūtatem peccata remittere, sed est clauis meriti.

D Secundum est ꝙ clauis Christi est valde excellentior claue ministrorum Ecclesiæ. Primo, quia solus Christus aperuit regnum cœlorum quod toti naturæ humanæ clausum erat. sacerdotes autem agunt aliqd ad aperiendum regnum cœlorum isti homini, sed non ad aperiendum toti naturæ humanæ. & hæc est magna excellentia, & quantum ad hoc ipse solus habet clauem Apo. 3. aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Secundo, quia remissio peccato-

A rum nostrorum vere dependet a Christo per modū meriti. nam quicquid nobis de peccatis dimittitur, totum & multo amplius meruit Christus nobis remitti. & sic quando absoluimur accipimus realiter aliquid de eo quod est Christi, idest, de meritis passionis eius. sacerdotes autem non communicant nobis quicquam de meritis. nam nec sufficerent ad hoc, ꝙ remitterentur nobis aliqua peccata, & ita differunt Christus, & sacerdotes tamquam dans de suo, & dās de alieno. communicantur enim nobis bona Christi per sacerdotes, sed ipsi de suis nihil nobis dant, sed potius etiam ipsi accipiunt de bonis Christi, sicut & nos, quia indigent illis cum sint circundati infirmitate, sicut & nos. & ista est magna excellentia clauis Christi super clauem ministrorum. Tertio, quia nō solum Christus, vt homo potest peccata remittere, sed etiam potuit sacramenta instituere per quæ remitterentur peccata nostra, quod pertinet ad superabundantem, & superfluentem gratiam eius: cum datus sit ei spiritus, & non ad mensuram. Ioan. 3. acceperunt sacramēta hæc efficaciā a passione Christi. & ita solet dici, quòd de latere Christi dormientis in Cruce, sacramenta fluxerunt, in quibus Ecclesia ædificatur. & hoc est, quia fluxit sanguis, & aqua de latere eius. Ioan. 19. & sunt sacramenta hęc instituta a Christo homine, & in nomine eius conferuntur: nullus autem minister Ecclesiæ potest sacramenta instituere, immo tota Ecclesia non potest de nouo sacramētum aliquod instituere, in quo gratia conferatur ex ipso opere operato, sed vtendo his sacramentis faciunt aliquid ministri ad remissionem peccatorum. & hęc est magna excellentia Christi super ministros. Quarto: quia Christus poterat conferre effectum sacramenti sine sacramento, ministri autem nihil possunt sine sacramento. Primum patet, quia Christus poterat mundare aliquem sine baptismo a peccato, sicut si baptizaretur, & poterat liberare a peccatis sine sacramento pœnitentiæ, dum tamen doleret de illis. poterat enim sibi remittere satisfactionem, quia ipse satisfacturus erat pro omnibus, & in signum huius quando remittebat peccata non imponebat ei pœnitentiam, vt Ioan. 8. dixit mulieri deprehensę in adulterio vade, & amplius noli peccare: ministri autem non possunt. Et hoc est secundum. nam non est maior potestas ministrorum quàm est efficacia sacramētorum: cum autem ipsi applicant sacramenta, sequitur effectus tantus quanta est virtus quam Deus contulit sacramentis, & quanta est dispositio suscipientis: non collatis autem sacramentis nihil possunt facere ministri ad remissionem peccatorum inquātum conferunt sacramenta. s. sacramentum pœnitentię, in quo est vsus clauium. est autem vere clauis ista in eis, quia per absolutionem sacerdotalem, & totū ipsum sacramentum pœnitentiæ remittitur pœna debita p peccatis, vel tota, vel aliquid eius. & nemo alius potest hoc: cum nemo sit minister huius sacramenti, nisi ipsi: ideo habent claues. & tamen vocantur istę

E claues ministeriales. i. isti nihil conferunt de suo, neque datur nobis aliquid meritis eorum, sed inquantum dispensant nobis sacramenta, & conferunt nobis ipsa sacramenta quantum conferre possunt, dicuntur ipsi agere ad remissionem peccatorum, sicut applicans ignem agit ad combustionem ligni. De his clauibus nunc quæritur, vt sunt ministeriales: non autē de claue totius Trinitatis, neque de claue Christi, vt homo est, & hoc, quia de solis istis locutus est Christus quando dixit, tibi dabo claues regni cœlorum; cum Petrus esset minister futurus in Ecclesia.

Quid sit clauis Ecclesiæ, & in quo sit velut in subiecto. Et quòd principale agens ad hominis salutem est Deus. Et quid sit proprie character: & quomodo differt a claue. vbi declarantur partes definitionis clauium. Et quis sit earum actus. Item quomodo Ecclesia orat pro peccatoribus.

Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR quid sit clauis Ecclesię, & in quo sit velut in subiecto.

Dicendum, ꝙ clauis, vt dicit Hieron. super Matthęum, & habetur 4. Senten. dist. 18. est potestas spiritualis ligandi, & soluendi, qua Ecclesiasticus iudex dignos recipit, & indignos excludere debet a regno. & est diffinitio data de tertia claue. s. ministrorũ. nam de claue Trinitatis, & Christi hominis nihil nũc dicitur. Aliqui dicunt, ꝙ non conuenienter diffiniatur, quia potestas spiritualis data in ordinatione est character: clauis tñ videtur distingui a charactere, qa per characterem comparatur homo ad Deum, siue ad corpus Christi verum, per claues autem ad subditos. Item non debet poni in hac diffinitione Ecclesiasticus iudex, quia non est Ecclesiasticus iudex, nisi q iurisdictionem habet, & iurisdictio nõ datur simul cũ ordine: claues tamen conferuntur in collatione ordinis: ergo non debet fieri mentio de Ecclesiastico iudice, sed potius deberet dici de Sacerdote. Item videtur ꝙ non bene dicatur, ꝙ per clauem recipiuntur digni ad regum, quia ad illud quod quis ex seipso habet nõ indiget aliqua potestate actiua, vt reducatur ad illud, & tamẽ eo ipso, quo quis est dignus vita æterna, recipitur ad illam si migrat: huic ergo non est necessaria clauis ad hoc, quod recipiatur in regno. Item videt non conuenienter poni, quòd indignos excludit a regno, quia Ecclesia orat pro peccatoribns, vt perueniant ad vitam æternam: ergo non excludit illos, sed quantum in se est introducit illos. Item videtur, ꝙ claues non sint ministrorum Ecclesiæ, sed solius Dei, quia in omnibus agentibus ordinatis vltimus finis ꝑtinet ad principalem agentem, & non ad agens instrumentale, & tamen principale agens ad salutem hominis est Deus: ergo ad ipsum solum pertinebit habere claues, quibus homo introducatur ad regnum, qa regnum æternum est finis vltimus, qui intenditur a nobis. vel si homo habet claues tamquam agens instrumentale. non pertinebit ad ipsum recipere ad regnum, sed ad Deum, & ita non debet dici, ꝙ per clauem recipitur homo ad regnum.

Dicendum ꝙ ista diffinitio clauium conuenienter data est, quia ponuntur ibi omnia, quæ requiruntur ad perfectam rationem diffinitiuam alicuius potẽtię, actiuę, vel potestatis. Pro quo sciendum, ꝙ clauis est quædam potestas, quæ datur in ordinatione, & realiter non differt a charactere sacerdotali, sed secundũ rationem. character autem est qualitas impressa animę indelebiliter in ea manens: ideo & claues sunt in anima radicatę, & sicut character sacerdotalis nunquam potest perire etiam in degradato, ita & claues nunquam pereunt, licet vsus earum non sit propter non existere materiam semper. & non sunt character & clauis duę res, sed vna numero. & tamen vocatur character, & clauis ad aliud, & aliud. dicit enim character figuram siue configurationem. vnde non est quęlibet figura in corporalibus character, sed illa, qua cõfiguratur recipiens imprimenti, vel conferenti. & ob hoc figura manens in cera ex impressione sigilli vocatur proprie character, quia secundum illam cera est configurata sigillo. & ita character relatiue dicit vt non solum sit figura, sed configuratio: figura autem absoluta, vt qualitas resultans ex terminatione lineamentorum cuiuslibet rei figura quidem dicitur,

F sed non character, quia non est configuratio. ita cha
racter est potestas spiritualis, qua configuratur anima
hominis Deo imprimenti, & ideo per illam potesta
tem refertur ad solum Deum quasi ei configuratus,
& ita qui baptizantur recipiunt characterem, quia
manet ex baptismo aliquid in anima ipsorum, quo iã
configurati sunt Christo. sic dicit Apostolus ad Gala.
3. cap. quotquot in Christo baptizati estis Christum
induistis, idest, imaginem eius, vel configurationẽ
acceperunt. In confirmatione etiam confertur chara
cter, quia ascribimur militiæ Christi, & per hoc spe-
cialiter configuramur ei iam portantes eius insignia:
sicut ascripti militiæ alicuius principis portãt insignia
illius. in omnibus etiam ordinibus conferuntur cha-
G racteres, quia ordo supremus, idest, sacerdotalis est
ad conficiendum corpus Domini. per potestatem er
go conficiendi cum ordinetur Sacerdos solum ad
corpus Christi, configuratur ipsi Christo, & quia ipse
confert potestatem hanc? est homo vere configura-
tus ei, & ita ista potestas vocatur character. Et quia
cęteri ordines subordinãtur ordini Sacerdotali, quia
subministrant ei, sunt subordinati corpori Christi ve
ro, & ita per potestatem in eis datam configuratur
homo Christo ad quem ordinatur, & a quo accipit
potestatem ordinis, & propter istam causam licet in
ordinatione episcopali conferatur Episcopo potestas
quædam indelebiliter manens, sicut manent omnes
potestates ordinum, non dicitur Episcopalis potestas
H character, neque vocamus proprie episcopatum ordi-
nem, neque etiam sacramentum, sicut de quolibet
alio ordine dicimus. Et ratio est, quia Episcopus ꝑ
potestatem quam recipit in consecratione sua nõ cõ-
figuratur Christo, sed subditis, scilicet, quia potestas
episcopalis non est ad corpus Christi verum: cum
istam totam iam plene sacerdos habeat, sed ordina-
tur ad corpus Christi mysticum, idest, ad subditos,
vt possit facere aliqua, quæ prosunt Ecclesiæ, & non
possunt illa Sacerdotes. per hoc ergo differt chara-
cter a claue, quia clauis cum sit potestas ligandi, &
soluendi est respectu subditorum, qui ligantur, &
soluuntur, & tamen per talem potestatem non con-
figuratur homo Deo, quia non est directe ad illum:
I ideo clauis non vocatur character, quia cum vtrun-
que dicat relationem ad aliquid, non dicunt ad idem
sed ad diuersa. & tamen fundamentaliter idem sunt,
quia ista potestas secundum quam configuratur Sa-
cerdos Christo, est eadem realiter cum ea, quæ respi-
cit subditos sibi. Et non est inconuenies, quia per
eandem potentiam actiuam, potest quis referri ad
diuersa, & competent sibi diuersi actus. sicut appa-
ret de igne eadem virtus numero est per quam cale-
facit, & per quem liquefacit, scilicet, calor, sed dif-
fert ratione, quia calefacere est causa liquefactionis
quando talis est materia, quæ potest liquefieri, & ita
per eandem virtutem calefacit, & liquefacit. & ita
non est inconueniens, quòd eadẽ sit potestas respe-
K ctu duorum actuum, quando vnus est causa alterius.
ita omnis remissio, & gratia, quæ in nobis est descẽ-
dit a capite nostro quod est Christus, ideo eadem po-
testas erit, qua Sacerdos poterit conficere, & absol-
uere, cum vnum sit causa alterius, sclicet, conficere
est causa absolutionis cum ambo descendant a capite
nostro Christo in nos, & ipsum cõficere sit ad ipsum,
& absoluere sit ad membra Christi. etiam quia ab-
soluere, & ligare est dispositiuum ad suscipiendum
corpus Christi: relatio autem ad diuersa non im-
pedit identitatem potestatis. & ita character Sa-
cerdotalis, quo potest Sacerdos conficere, & cla-
uis sunt eadem potestas numero secundum essentiã.

Hoc supposito dicendum, quòd ista diffinitio clauis

uis eſt conuenienter data, quia clauis eſt poteſtas quædam abſoluendi,& ligandi,& quia potentiæ iuxta Ariſtotelem 2.de anima diffiniuntur, & cognoſcuntur per actus,oportet quòd clauis per actum,vel vſum ſuum diffiniatur,& quia accipit ſpeciem ab obiecto neceſſe eſt etiam, quòd obiectum exprimatur,& quoniam poteſtas ſpiritualis a Deo data ordinata eſt, quia omne quòd a Deo eſt ordinatum eſt ad Ro.13.oportet,quòd exprimatur modus agendi per quem conſtet potentiam eſſe ordinatam. hæc autem ponuntur in diffinitione hac:& quoniam omnis poteſtas eſt in ſubiecto aliquo,etiam exprimitur ſubiectū. Et quia,vt diffinitio ſit conueniens debet poni genus rei diffinitę,& genus ad clauem eſt poteſtas, cum per clauem ſit Sacerdos potens aliquid agere quod aliàs non poſſet,dicitur primo,quòd clauis eſt poteſtas. Et quia iſta poteſtas non eſt naturaliter inſurgens,nec eſt in aliqua parte corporis, ſed in anima, & a Deo impreſſa dicitur ſpiritualis. Subiectum tangitur inquantum dicitur iudex Eccleſiaſticus,ideſt,Sacerdos,quia iſti ſoli clauem habent, cum clauis non differat a charactere Sacerdotali,vt dictum eſt. Actus ponitur inquantum dicitur recipit,& excludit,& hoc eſt ligare, & ſoluere.nam recipere ad regnum eſt ſoluere,excludere a regno eſt ligare. & habet iſtos duos actus clauis ſpiritualis,ſicut clauis corporalis claudit,& aperit. Modus agendi tangitur inquantum dicitur dignus, & indignus.nam poteſtas clauis non poteſt abſolute aperire cęlum,quia iam illud apertum eſt per Chriſti paſſionem:nec etiam poteſt claudere, quia poſtquā Chriſtus aperuit nunquam poterit claudi Apoſto.3. claudit,& nemo aperit: aperit & nemo claudit.ideo non aperit niſi penſata idoneitate eorum quibus aperiendum eſt, nec claudit niſi ſecundum idoneitatem eorum quibus claudendum eſt. & ad hoc dicitur,ꝙ recipit dignos,& excludit indignos. Tangitur etiam obiectum actus inquantum dicitur a regno: nam regnum eſt quod aperitur, & quod clauditur, & ita in iſta diffinitione tanguntur omnia per quæ conuenienter,& ſufficienter notificatur eſſe clauis, & conditio eius. Ad primum dicendum, ꝙ clauis confertur in ordinatione Sacerdotis, ſicut poteſtas conficiendi, quia vtraque eſt eadem ſecundum eſſentiam.ſ.ipſe character.& tamen poteſtas conficiendi vocatur character,& non poteſtas ligandi,& ſoluēdi propter cauſam ſuprapoſitam, ſed differūt ſecundum rationem, quia referuntur ad aliud,& aliud.

Ad ſecundum dicendum eſt, ꝙ claues dantur in ordinatione Sacerdotis, quia oīs poteſtas ſpiritualis datur cum quadam conſecratione,& conſecratio nō fit niſi in ordinatione.ideo clauis,quæ eſt poteſtas ſpiritualis in ordine datur:iuriſdictio aūt non datur in ordinatione,ſed tunc qñ datur materia.i.plebs ſubdita, & ideo ſi clauis ſolum diffiniretur per eſſentiam ſuā non poneretur iudex in diffinitione, quia cum clauis ordinatur ad actum diffinitur per actum ſuum, & qa actus requirit materiam, & agens ponitur vtrunque ſubiectum, agens inquantum dicitur iudex Eccleſiaſticus:materia inquantum dicitur dignos, & indignos.ante aūt q̃ habeat Sacerdos materiam ſubditā claues quidem habet ſed nō poteſt illas exercere,quia non habet materiam,& ita eſt Sacerdos ſimplex,& talis non vocatur iudex Eccleſiaſticus.

Ad tertium dicendum, ꝙ poteſt quis eſſe dupliciter dignus aliqua re. Vno modo, quòd habeat iam ius habendi rem illam.

Alio modo, quòd inſit ei quædam ꝯgruitas ad habendum. Primo modo dignus habet cęlum per ſe ipſum:nec indiget aliquo diſpoſitiuo. Secundo modo indignus nondū habet cęlum, ſed per actum claA uis diſponitur, & perficitur, vt illud habeat.

Aliter poteſt dici, & quaſi redit ad idem, quòd dignus vocatur hic non,qui iam dignus eſt, ſed qui dignus effici vult indignus eſt,qui nec dignus eſt,nec dignus effici vult.Et hoc eſt verum, quia quando quis, eſt in peccato non eſt dignus vita ęterna,ſed per hoc, quòd ſe vult ſubijcere actui clauium vult effici dignus:nam claues efficiunt eum dignum, cum per actum clauium remittantur peccata,quo facto ſtatim eſt homo dignus, & tamen non prouenit dignitas tāquam aliquis iam ſit dignus effectus, & tunc claues aperiant ei vitam ęternam, quia talis apertio non fit B per claues,ſed facta eſt per mortem Chriſti, ſed cum cęlum apertum ſit,quilibet dignus poteſt illuc introire. Actus ergo clauis eſt non quidem dignis aperire regnum,ſed dignos facere, vt eis aperiatur regnum, vel vt in regnum, quod iam apertum eſt,intrare poſſint: excludere autem indignos eſt non quidem indignos reddere aliquos, vt recipi non poſſint, ſed non diſponere eos, qui clauibus ſe ſubdere nolunt, vel oſtendere,quòd non poſſunt tales ingredi in vitā æternam cum nolint ſe ſubdere clauibus, per quarum actum ſolum poteſt homo diſponi hic, vt intret in regnum cęlorum.

Ad quartum dicendum, quòd iudex Eccleſiaſti-
C cus excludit indignos,& tamen Eccleſia orat pro indignis:Eccleſia enim habet ſe ad modum Dei,& maxime quantum ad miſericordiam, quia dicitur ſupra quinto:eſtote miſericordes,ſicut & pater veſter cęleſtis miſericors eſt.Deus autem vult omnes homines ſaluos fieri,& neminem vult perire, primo Timo.ſecundo,& tamen damnat ęternaliter malos.ita Eccleſia orat pro peccatoribus, & tamen malos excludit a regno, ſed Eccleſia directe orat pro peccatoribus,vt boni fiant per actum clauium, & ſic poſſint ad regnū peruenire. cum autem ipſi boni effici nolunt,neque clauibus ſubdi, Eccleſia excludit eos a regno per actum clauium, non quidem impedimentum aliquod apponendo ne illuc eant, ſed non dando remedium, vt illuc peruenire poſſint, vel oſtendendo, quòd nunquam illuc ibunt, cum noluerint clauibus
D ſe ſubijcere per quas erat via eundi, ſicut medicus prænoſticat mortem languenti, qui non vult curari. & tunc nihil eſt ligare niſi oſtendere ligatum. Primo modo ligare idem eſt, quòd non ſoluere,vel excludere idem eſt, quòd non adiuuare ad hoc quòd recipiatur. Sicut Deus dicitur obdurare hominem non quidem apponendo aliquam malitiam, ſed non tribuendo gratiam per quam auferatur malitia.

Ad quintum concedendum eſt, quòd aperire regnum proprie Dei eſt, qui ſine meritis confert nobis beatitudinem. nam nemo illam ſufficienter mereri poteſt, & ſiue accipiatur aperire ſimpliciter, quod eſt aperire omnibus hominibus, ſiue aperire huic homini,a Deo eſt: nam cœlum
E ſimpliciter aperuit Chriſtus per paſſionem ſuam, vt dictum eſt præcedenti queſtione: aperire autem huic homini, quòd realiter illud recipiat, & introeat in illud, ſolius Dei eſt: Sacerdos autem per claues non poteſt immediate ſuper regnum quaſi ipſe realiter illud peccatori aperiat, ſed poteſt ſuper ſacramenta quibus mediantibus peruenit homo ad regnum: nam nemo poteſt illa tribuere niſi Sacerdos.

An

An sint tantum duæ claues Ecclesiæ, vel plures aut pauciores. Et quòd duo sunt necessaria ei, qui debet exercere aliquem actum in moralibus, vel spiritualibus. Et qui sint ipsi clauium actus, & potestas. Quæst. LXXV.

QVAERETVR de clauibus quot sunt, & quia solet dici, quòd duæ. s. scientia discernendi, & potestas ligandi, & soluendi, est dubium an sint tot.

Aliqui dicunt, quòd sit vnica. nam clauis est ad aperiendum seram, sed vnica est sera. s. peccatum. ergo est vnica clauis. Si enim multiplicarentur claues aut hoc esset iuxta numerum, aut iuxta species peccatorum. sed vtroque modo essent valde plures quàm duæ, & tamen non sunt: ergo etiam non sunt duæ, quia non erunt nisi ad tollendum peccatum secũdum, quod est peccatum, & tamen ratio omnium peccatorum est vna, ergo clauis debet esse vna ac si esset vnicum peccatum numero.

Item si claues essent duæ hoc esset ponendo scientiam discernendi tamquam clauem, sed non videtur verum, quia claues dantur in ordinatione, & tamen scientia non datur homini in ordinatione, sed qui insipiens prius erat, manet insipiens, ergo non est clauis. Item, quia si esset clauis competeret omnibus ordinatis in Sacerdotium, qui dicuntur habere claues, & tamen non competit, cum plurimi eorum careãt discernendi scientia.

Item, quia soli Sacerdotes habent claues, sicut soli habent characterem Sacerdotalem, & tamen alij nõ Sacerdotes habent scientiam discernendi: ergo non est clauis. & ita erit vnica clauis, scilicet, potestas ligandi, & soluendi.

Item, quia potestas quam habet Sacerdos supra corpus Christi mysticum, pendet a potestate quam habet supra corpus Christi verum, & tñ potestas conficiendi, quę est ad corpus Christi verum, est vnica. ergo clauis, quæ est potestas supra corpus Christi mysticum erit vnica.

Alij dicunt, quòd sint plures quàm duæ claues, quia ad actum hominis, sicut requiritur scientia, & potestas: ita etiam requiritur voluntas, & tamen scientia discernendi, & potestas ponuntur claues. ergo etiam voluntas absoluendi erit clauis. Item tota Trinitas peccata remittit, sed Sacerdos per claues est minister remissionis: ergo debet configurari trinitati, & sic habebit tres claues. Dicendum, quòd claues sunt solæ duę, quæ nominatę sunt. Pro quo sciendum, quòd sicut in naturalibus si solum petatur actus sufficit esse potentiam, a qua fit, & non est necessarium aliud principium. si autem petatur, quòd actus sit bene se habẽs in genere suo, necesse est vltra potentiam poni alterũ principium, scilicet, habitum, vel rectitudinem aliquam naturalem potentię. Ita & in moralibus, vel spiritualibus si solum petatur, quòd fiat actus exigitur sola potestas, si autem exigimus actum esse rectum, requiritur alterum principium, scilicet, scientia dirigẽs, & ideo in moralibus, vel spiritualibus in omni actu, qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo sunt necessaria ei, qui debet exercere actum, scilicet, iudicium de idoneitate recipientis, & executio actus, & ideo etiam in actu iustitię per quem redditur alicui id quo est dignus, oportet primo esse iudicium quo discernatur an iste sit dignus eo, quod dandum est ei, & deinde sit realis executio iubẽdo, vel dãdo ei quod dandum est. Et ad vtrunque istorum requiritur potestas: nam sicut non potest quis realiter dare nisi quod habet, ita nec potest iudicare, qui potestatem non habet, cum iudicium reddatur in inuitum, & ideo vim coactiuã dicit iudicium; sicut enim in spe-

F culatiuis iudicium fit per virtutem primorum prin-
cipiorum quibus resisti non potest in intelligendo,
& ideo iudicium est necessarium, ita & in practicis iu-
dicium fit per vim, vel auctoritatem imperatiuam
existentem in iudicãte. De clauibus ita est, cum enim
actus clauis præexigat idoneitatẽ in recipiente, quia
excludit indignos, & recipit dignos: iudex Ecclesiasti-
cus per clauem indiget auctu discretionis quo idonei
tatem, vel indignitatem iudicet, & ipso actu receptio
nis, vel expulsionis. ad vtrunque autem requiritur au-
ctoritas, vel potestas, quia non poterit discernere ad-
hibendo coactionem, ille qui auctoritatem discernẽ-
di non habet. Et secundum hoc distinguuntur duæ
claues quarum vna pertinet ad iudicandum quis sit
G dignus, vel indignus, & alia ad absoluendum, vel ligã-
dum, recipiendum, vel excludendum ipsos dignos,
vel indignos, & vtraque est potestas quædam: nam
scientia discernendi non nominat solum habitum,
sed potestatem, vel auctoritatem discernendi vltra
quam est ipsa potestas ligandi, & soluendi. Simile pa-
tet in iudicibus foralibus, quia in causa est cognosce-
re, & est diffinire, & vnum distinguitur ab alio: cum
possit delegari vnum sine altero, sicut cum alicui de-
legatur tota cognitio causæ citra sententiam diffiniti-
uam, & reseruat sibi delegans diffinitionem nego-
tij, & tamen ista cognitio potestatem, & auctoritatẽ
dicit, quia aliàs posset ille, qui aliàs nulli iurisdictioni
potest, discutere quamlibet causam citra diffinitio-
H nem quod falsum est, quia cõmissione indiget per
quam auctoritas conceditur: etiam quia ista cogni-
tio dicit aliquos actus potestatis. nam ille cui sic co-
gnitio causę delegata est, potest citare partes, & co-
gere eas iudicio sistere. Ita ergo cum in spiritualibus
sit quoddam iudicium, erit ibi discretio, vel discussio,
quæ dicat potestatem, & diffinitio vltra illam. Et quia
actus istarum duarum clauium est in sacramento pę
nitentię, apparebit sic distinctio earum, scilicet, quòd
sicut in foralibus delegata alicui cognitione causę ci-
tra sententiam diffinitiuam, habet potestatem per
hoc secundum quam est iudex competens, vt possit
partes citare, & compellere iudicio sistere, & discute-
re, & interloqui. Ita in foro pęnitentię Sacerdos per Quõ sacerdos in foro
scientiam discretionis, quæ est auctoritas, vel pote- penitentiæ
I stas descernendi, est competens iudex coram quo est cõpetẽs iudex.
homo reuelet conscientiam suam, & compellat con-
fitentes venire ad confitendum ea compulsione quã
iura curatis Sacerdotibus concedunt, & tamen non
sunt alij homines competentes iudices ad audien-
dum, & discutiendum conscientias peccatorum, &
peccarent si intromitterent se de hoc quantumcun-
que essent sancti, vel sapientes, & tamen sicut ille, qui
omnia hæc potest in foralibus per cõmissam sibi au-
ctoritatem adhuc non potest diffinire in causa, sed
est necessaria ad hoc alia potestas, ita vltra potestatẽ,
qua quis legitime audire conscientiam alterius, & dis-
cutere potest, quæ dicitur scientia discernendi, requi
ritur alia potestas ad absoluendum quos inuenerit ad
K hoc aptos, quod est diffinire in hoc foro, & istud est
potestas ligandi, & soluendi, quæ est secunda clauis, &
ita distinguunt istę duę claues & ambæ sunt potestas.
Considerandum tñ quod vere non sunt istę duæ claues
tamquam duæ potestates separatę. nam potestas cla-
uis est eadem essentialiter cum charactere Sacerdota
li, vt dictum est pręcedenti quæst. & tamen character
Sacerdotalis est vnicus, & nihil aliud dat in ordine Sa-
cerdotali: ideo claues non possunt esse duę potestates
separatæ: minus enim differt vna clauis ab altera quã cla
uis a potestate conficiendi, quæ dr character, & tamẽ
clauis, & potestas conficiendi sunt eadem potestas, &
essentia numero. ergo a fortiori istæ duæ claues sunt
eadem

eadem potestas numero in esse, & eadem auctoritas. differunt tamen ex comparatione ad actus, quia sunt duo actus quorum vnus alterum præsupponit. s. soluere præsupponit discernere, & cum ambo competant Sacerdoti ex officio, competent per eandem potestatem.

Ad primum dicendum, quòd claues non multiplicantur iuxta multiplicationem peccatorum in numero neque peccatorum in specie, sed sunt ad pecca tum sub ratione peccati, ideo non sunt plures claues pro multis peccatis quàm pro vnico. vnde etiam si esset vnicum peccatum numero requirerentur duę claues, eo quòd actus vnius clauis præsupponit actum alterius. Et cum dicitur, quòd ad vnam seram aperiendam est vnica clauis.

Dicendum, quòd verum est immediate, & tamen non est inconueniens, quòd sit vna clauis immediate, & aliæ mediate, & dispositiue. ita vnica clauis est. s. secunda qua immediate aperitur sera peccati, idest, potestas ligandi, & soluendi. actus tamē primæ clauis. s. scientiæ discernendi præsupponitur, quia non poterit quis per clauem potestatis soluere, & ligare idonee, nisi per clauem discretionis iudicauerit discernendo, qui sunt digni, &, qui indigni.

Ad secundum dicendum, ꝙ circa clauem scientiæ quidam dicunt, ꝙ non est determinate clauis, sicut clauis potestatis: vnde non datur omnibus Sacerdotibus in ordinatione: clauis autem potestatis datur omnibus. vnde dicit Magister. 4 Senten. distin. 16. quòd Sacerdotes, qui ante ordinationem suam scientiam non habent, neque post ordinationem: non recipiūt clauem scientiæ in ordinatione, sed solam clauem potestatis: qui vero ante Sacerdotium scientia discernendi prædit i sunt, licet habeant discretionem nō est in eis clauis, quia non valent per eam aperire neque claudere. ideo cum promouentur in sacerdotium clauem discretionis recte dicuntur accipere, quia ante habita discretio augetur, & fit in eis clauis, vt ea valeant vti ad aperiendum, & claudendum.

Sed hoc non stat inquantum dr̄, ꝙ ante habita discretio augetur. Primo, quia si hoc fieret augeretur in quolibet, qui aliquam scientiam habet quando promoueret, & ita in aliquo saltem appareret illud augmentum, & tn̄ in nullo apparet, quia neminem videmus discretiorem illico, vt ordinatus est quàm immediate ante hoc. ergo non augetur discretio. Secūdo, quia scientia, vel discretio est gratia gratis data, & est de donis Spiritussancti, quę dātur libere, quia Spiritussanctus diuidit illa vnicuique prout vult 1. Corint. 12. & tn̄ si daretur in ordinatione cuicunque habēti scientiam: esset iam necesse dari scientiam, & tamen non datur nisi pure libere: nec habet eam a Deo quicunque vult, sed qui petit confidenter Iaco. 1. si quis indiget sapientia, petat a Deo. ergo non datur nec augetur in ordinatione. Tertio, quia si in habentibus augeretur daretur non habentibus, quia æquale miraculū est subito alicui augere scientiam quā habet ei, quod est de nouo dare, & tamen non habentibus non datur in sua consecratione. ergo non augetur in ordinatione, vt supponit Magister. Alij dicunt quasi concorditer cum opinione Magistri. i. ꝙ scientia, vt est habitus acquisitus, vel infusus dr̄ hic clauis, & tn̄ non est clauis principalis, sed dicitur clauis in ordine ad aliam clauem. s. potestatem, & ideo quando est sine illa nō dicitur clauis, sicut in viro laico literato, aut qui non est Sacerdos. Et dicunt, quòd quando Sacerdos non habet scientiam infusam neque acquisitam, non habet clauem scientiæ, si tamen habet naturalem industriam qua iudicare possit, dicunt quòd habet clauiculam. Dicunt etiam, quòd vir literatus, qui non est

A Sacerdos non habet clauem, & quando promouetur licet non accipiat scientiam de nouo, quia illam habebat, tamen scientia illa accipit, quòd sit clauis quod prius non habebat, & hoc etiam dicit Magister dist. 19. Sed hoc etiam non stat. Primo, quia non est conuenienter dictum, quòd scientia infusa, vel prius acquisita sit clauis, quia clauis est aliquid sacramentale, & tamen infusum prius, vel acquisitum non est sacramentale, ideo non pertinet ad claues. Secundo, quia dicunt, quòd quibusdam dantur duæ claues, & quibusdam vnica, & tamen Chr̄s promisit Petro duas claues, & non illi soli, sed in hoc significata est pote-

B stas ministrorum Ecclesię, cuilibet ergo eorum dantur duę claues in ordinatione, siue sit sapiens, siue insipiens, quia aliàs non posset aperire regnum cęlorum cum Chr̄s præsupposuerit claues esse necessarias ad hoc. Aliter ergo dicendum, quòd clauis scientiæ non est scientia acquisita neque infusa, sed est potestas discutiendi causas in foro conscientiæ audiendo peccata, & quærendo conscientiam pc̄toris, & ista pōt esse sine scientia discernendi. Et interdum scientia discernendi est sine ista potestate. De primo patet, vt in Sacerdote insipiente, qui potestatem habet quidem audiendi confessionem, sed nescit discernere absoluendos, & ligandos. De secundo, vt in laico, vel non Sa-

C cerdote, qui scientiam habeat quomodo debeat tractari forus pęnitentię, & sicut in foralibus est potestas audiendi, & discutiendi causam, & est potestas diffiniendi vltra potestatem audiendi, ita in foro conscientiæ est potestas discernendi, idest, audiendi pc̄tā, & quęrendi conscientiam pc̄toris quam vocamus clauem scientiæ, siue scientiam discernendi, & vltra hoc est potestas absoluendi, & ligandi eos quos per clauem scientię iudicauerit esse ad hoc dignos: quia tamen exercitium clauis discretionis, idest, iudicare quis sit dignus, non potest conuenienter fieri sine scientia acquisita, vel infusa præcedente, ideo clauis scientię non potest accipi sine pc̄tō in ordinatione, nisi pręcedat scientia in accipiente. scientia tamen potest haberi sine claue scientię, sicut in foralibus po-

D test habere potestatem cognoscendi, qui scientiam non habet, peccat tamen, qui vult effici iudex non habens iurisperitiam competentem pro discussione causarum, quæ ad eum peruenire possunt aut perueniunt. Hoc supposito tolluntur inconuenientia. Cum enim dicitur, quòd claues dantur in ordinatione, concedatur. & cum sequitur, quòd non datur scientia in ordine.

Dicendum, quòd scientia, quæ est habitus infusus in intellectu non datur in ordine, sed datur scienta, quę est potestas cognoscendi, & inquirendi consciētiam peccatoris, & ista est clauis, & non habitus scientiæ acquisitus, vel infusus.

Ad aliud dicendum, quòd est clauis, & competit omnibus ordinatis, & cum dicitur, quòd multi ordi-

E nati carent scientia discernendi, dicendum quòd verum est accipiendo pro peritia discernendi, quæ est acquisita, vel infusa, secus accipiendo pro potestate discutiendi, quia nullus Sacerdos caret illa sciētia discernendi. Ad aliud dicendum, quòd soli Sacerdotes habent claues vt ĩ. dicetur. q. 87. & cum dr̄, ꝙ laici aliqui habent scientiam discernendi. dicendum, ꝙ verum est accipiendo scientiam pro habitu acquisito ad iudicandū in foro spirituali conscientiæ, & tn̄ non est illa scientia clauis, sed solum scientia, vt est potestas ad discernendum iudicialiter de pc̄toris conscientia, quę potestas datur in sola ordinatione. Ad tertium principale dicendū, ꝙ potestas conficiendi est vnica, quia ordinatur ad vnicum actum. s. ad cōficere. claues autem ordinantur ad duos actus, ideo potestas clauis multiplicatur,

multiplicatur, vt dicamus esse duas claues, licet quantum ad essentiam sunt vna potestas numero.

Sed dicetur quare ergo non multiplicantur, vt dicantur tres, quia sunt tres actus eiusdem potestatis. s. conficere, & discutere. & ligare, vel soluere? Dicendũ, quòd ea, quæ sunt eiusdem generis, & differunt spẽ, vel numero multiplicantur, & connumerantur inter se, quę autem sunt diuersorum generum non connumerantur neque multiplicantur, potestas autem conficiendi, & potestas clauium sunt ad actus diuersorũ generum, ideo non ponit in numerum potestas conficiendi super potestatem clauium, vt dicantur esse tres. potestas autem clauium est eiusdem generis, iõ cum differunt actus connumerantur inter se, & ponunt in numerum, vt dicamus esse duas claues, & tñ quantum ad essentiam potestatis eadem potestas numero est ad conficiendum, & ad duos actus clauium. Ad eos, qui dicebant esse tres claues quarum esset vna voluntas soluendi. Dicendum, quòd potestas clauium datur homini in ordinatione, & datur a Deo: Deus autem non dat homini nisi ea, quæ aliàs homo non habet: nec per seipsum habere potest, cum Deus omnia ordinatissime dat, ideo necesse est, quòd det potestatem discutiendi, & potestatem soluendi, & ligandi in spiritualibus, quæ aliàs homo non haberet, velle autem ligare, & soluere liberum est, quia omnis actus voluntatis est liber, ideo non debuit dari aliqua clauis pro voluntate. Ad secundum huius partis dicẽdum, quòd Sacerdos per claues est minister remissionis, quæ fit per totam Trinitatem, & tamen Trinitas vno, & eodem modo pctã remittit: nec sunt tres remissiones peccati, sicut sunt tres personę, sed vnica, quia eadem remissione qua remittit vna persona remittunt cęterę, & omnes tres personæ sunt vnus remissor peccatorum, sicut sunt vnus creator, & vnus Dominus, quia in personis non multiplicantur actus nisi notionales: non autem essentiales qualis est iste: non ergo debent esse tres claues ad representationẽ trium personarum, sed potius ad hoc deberent esse, vel sufficeret vnica clauis, quia vnica remissio fit a tota Trinitate, sicut si esset vnica clauis.

Secundo potest dici, quòd etiam si essent distinctæ remissiones trium personarum, & sumerentur claues in Sacerdote pęnes attributa personalia, non essent nisi duæ claues, quia attributum spiritussancti est voluntas, & tamen ex parte voluntatis nulla clauis poni debet: ergo solę duæ claues essent, quæ se tenerent ex parte attributorum personalium sed ex parte actuũ, vt ostensum est.

Quid est illud, in quo soluitur quis, & ligatur per claues. Et ad quæ se extendat actus clauium. Et qui sit ille actus. Et quòd triplex est in sacramento sanctificatio. Et in quo sit tota virtus sacramenti pœnitentiæ. Et quid importent apud doctores culpa pęna, reatus &c. Et in quo conueniant sacramenta baptismi, & pœnitentiæ. Et actus clauium ad quid faciat. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR, nũc de effectu clauium, & quia actus, vel vsus earum est soluere aut ligare aut recipere ad regnum, vel excludere, & non soluitur quis nisi ab aliquo, nec ligatur nisi in aliquo, est dubium quid est illud, in quo soluitur quis, & ligatur per claues. Dicendum, quòd actus clauium est super materiam. Et ista est duplex. s. mediata, & immediata. materia mediata est ipse homo, qui absoluitur, & ligatur. materia immediata est peccatum, de quo homo absoluitur, vel in quo ligatur. Circa materiam primo modo non est nunc dubium, sed postea dicetur. Sed est dubium circa peccatum, hoc tamen concorditer

F ab omnibus conceditur, quòd claues super peccatum habeant vsum suum soluendo, & ligando, quia tamẽ peccatum multa dicit, & non est eadem ratio de omnibus illis, est dubium, a quo illorum absoluimur, vel in quo ligamur. Sunt enim hæc in peccato saltem in peccato commissionis. s. actus peccati, culpa, macula, offensa, reatus, pronitas ad malum, derelicta ex peccato, tenebra, pęna. de quibus quid sit singulum ipsorũ, & a quo fit absolutio, & a quo non, late diximus in libro nostro, qui dicitur defensorium trium conclusionum parte prima. Nunc autem dicendum, quòd claues non habent vsum suum super primum, idest, actũ peccati, quia ille transit quando fit, ideo cum non maneat non possunt claues aliquid super illum. Necquã

G super culpam, quia licet culpa sit id a quo peccatum denominatur, est tamen aliquid quod transiuit cum actu. nam culpa nominat priuationem, vel carentiam debitę rectitudinis in actu, & carentia, quia est accidens priuatiuum non manet nisi manente subiecto, in quo est priuatio, & illud est actus peccati, sicut cęcitas non manet nisi manente oculo, & homine, iõ actus clauium non se extendit ad culpam stricte acceptam, non quidem ex defectu clauium, sed quando venit vsus clauium iam culpa esse cessauit cum ipso actu: ideo nec macula tollitur, neque remittitur, neque deletur, neque quis ab ea absoluitur per vsus clauium. De pronitate etiam ad malum relicta ex actu peccati, siue sit habitus, siue dispositio.

H Dicendum, quòd claues nihil faciunt ad illam tollendam. Quod apparet, quia post actum clauium adhuc manet, sicut siquis assuetus sit ad vnum genus peccati, licet doleat, & confiteatur, adhuc manet sibi inclinatio ad illud peccatum, & tamen claues iam habuerunt effectum suum in isto, & non tollitur illa pronitas per actum clauium, quia sicut naturaliter genita est ex actu, quia quilibet actus est generatiuus habitus sui generis 2. Ethicorum. ita per contrarios actus tolletur sine actu clauium, & tamen claues non sunt datæ a Deo nisi pro eis, quæ homo naturaliter facere non sufficit, ideo ad hoc non oportuit extendi actum clauium.

Manent autem quinque. s. macula, reatus, offensa, tenebra, pęna, & de his est dubium an ad ea se extendatur actus clauium.

I Et dicendum, quòd aut quæritur generaliter de actu clauium, idest, an aliquis actus clauium se extendat ad ista, aut quæritur specialiter de absolutione.

Si primo modo dicendum, quòd super hæc omnia transit aliquis actus clauium. nam pertinet ad clauem remittere, vel dimittere, tollere, mundare, purgare, delere, & similia, & nullum est illorum quinque de quo non prędicetur proprie aliquid istorum. nam de macula proprie dicimus, quòd deletur. de offensa dicimus, quòd remittitur, vel dimittitur. de tenebra dicimus, quòd tollitur, vel purgatur. de pęna, quòd dimittitur. de reatu autem omnia hęc possunt dici, proprie q̃a tolliẽ remittiẽ deleẽ purgatur, & ita de alijs. Si

K secundo modo. s. quantũ ad absolutionem. dicendũ, ꝙ licet absoluere quantũ ad rem nihil aliud sit quàm remittere vel delere, tñ quantum ad rõnem differt ab eis, quia absoluere dicit rationem vinculi, idest, obligationem. i. auferre nexũ, vel ligaturam: ideo non dicitẽ nisi de eo quod vinculum importat, & tamen inter omnia, quę peccatũ dicit nihil est quod dicat vinculũ, nisi reatus, q idem est, ꝙ obligatio, ideo solus reatus est, a quo homo absoluit. cętera aũt dimittunẽ, vel tolluntur aut delenẽ, sed non absoluit homo ab eis. Omnia autem quinque prędicta licet tollantur, aut dimittanẽ, vel deleanẽ, non constat adhuc an per clauem Sacerdotalem hoc fiat, vel forte per solum Deum,

Deum, cum quædam Deus solus faciat in quibus nõ interuenit aliquis actus Sacerdotalis, sicut dare gratiam, & ideo est dubium, super quod, aut quæ illorũ habet vim clauis Sacerdotalis.

Sciendum autem pro hoc, quòd licet hæc quinque sint inter se distincta: tamen doctores, vt communiter omnia reducunt ad duo. s. ad maculam, & pęnam, quàmquam interdum distinguant hæc. Et alij loquentes minus proprie accipientes large culpã includunt sub nomine culpę maculam, offensam, tenebram, reatum, & ipsam culpam proprie dictam nõ accipiunt, quia cum illa transierit nullus actus remissionis transit super illam, & ideo quando quærunt an clauis se extendat ad remissionem culpæ possunt intelligi ista quatuor dicta. nam pęnam nunquam intelligunt sub nomine culpę. Et ita est nunc dubium an actus clauium se extendat ad aliquid istorum, quæ illi culpam vocant.

Aliqui autem dicunt, quòd extendit se clauis ad hæc, quia Christus dixit discipulis Io. 20. quorum remiseritis peccata remissa erunt, & non intelligitur de sola manifestatione remissionis factæ per Deum, sed de aliquali effectu, quia aliàs Sacerdos noui testamenti non haberet maiorem potestatem quàm Sacerdos legalis, qui immundos quidem a lepra non mundabat, sed cum mundati erant illos mundatos ostendebat Leui. 13. & 14. quod falsum est. ergo aliquid facit Sacerdos Euangelicus in remissione peccati realiter, & ita remittit aliquid istorum.

Item in pęnitentijs datur gratia ad remissionem peccati, sed minister pęnitentię est Sacerdos ex vi clauium. ergo agit ad gratiæ collationem, & tamen gratia opponitur peccato non quidem ex parte pęnę, sed ex partæ maculę, vel culpę. ergo claues agunt ad maculam, vel ad alia, quæ nomine culpę intelligi solent. Item maiorem virtutem recipit Sacerdos in sua consecratione quàm aqua baptismi in sua sanctificatione, sed aqua baptismi hanc vim accipit, vt corpus tangat, & cor abluat. vt dicit Augu. ergo a fortiori Sacerdos in sua consecratione accipiet hanc potestatem, vt possit mundare cor per claues, & hoc est posse super maculam, vel alia, quæ accipiuntur nomine culpę. ergo claues ad ista agunt.

Alij dicunt, quòd claues non sufficiunt ad hoc, qa sic extenderent se ad interiorem mundationem cum ista sint interiora. & tamen, vt dicit Magister 4. Sentẽ. distin. 5. hanc potestatem nõ contulit Deus ministro, quòd cooperaretur ei ad interiorem emundationẽ, ergo claues non se extendunt ad maculam, vel culpã. Item, quia peccatum non remittitur nisi per Spiritũsanctum. & tamen nullus homo potest dare Spiritũsanctum, vt ostenditur 1. Sen. distin. 14. ergo nemo potest remittere peccata quod est delere maculam, vel culpam, vt isti volunt.

Dicendum, quòd claues Ecclesiæ prosunt aliqualiter ad auferendum maculam, siue vt aliqui dicunt culpam accipiendo eam large, vt supradictum est. Et patet, quia baptismus prodest ad remissionem peccati tollendo maculam, siue culpam originalem, vt isti dicunt, & tamen eadem vis est sacramẽti pęnitentię, & baptismi. ergo etiam pęnitentia proderit ad delendum maculam, & tamen tota vis sacramenti pęnitentię est ex clauibus. ergo claues agunt ad remissionem peccati quantum ad maculam. Vt autem videatur quod sit eaden virtus pęnitentię, & baptismi.

Sciendum secundum Hugonem li. de sacramẽtis, quòd sacramenta ex sanctificatione inuisibilem gratiam continent, idest, propter sanctificationem, quæ in eis est conferunt gratiam inuisibilem, illud ergo, in quo est sanctificatio sacramenti confert ad gratiam,

A sanctificatio autem in sacramento est tripliciter: quandoque est ex parte ministri, & materię simul. sicut in confirmatione, & in Eucharistia. nam non est quilibet minister horum sacramentorum, sed solus ille, qui habet specialem sanctificationem. s. Episcopus, & Sacerdos. Etiam materia est vtrobique sanctificata aliquando ex parte solius materię, sicut in baptismo cuiuslibet quilibet potest esse minister, & tamen ipsa aqua sanctificatur, sicut dixit Hugo. quòd baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata, aliquando autem est sanctificatio in solo ministro, sicut in sacramento pęnitentię. nam materia non est sanctificata,
B sed potius mala. s. peccatum. Et ideo sicut in baptismo tota virtus sacramẽti est ex parte materię. s. quòd immergatur quis in aquam cum verbis consuetis, qa sanctificatio est ex parte solius materię, ita in sacramẽto pęnitentię tota vis consistit ex parte ministri, vnde eodem modo se habet potestas clauium in Sacerdote ad effectum sacramenti pęnitentię, sicut se habet virtus, quæ est in aqua baptismi ad effectum sacramẽti baptismi. Conueniunt etiam sacramentum pęnitẽtię, & baptismi in effectu, quia ambo ordinantur directe contra peccatum, idest, maculam. Vel vt aliqui dicunt contra culpam large sumendo, & hoc non est in alijs sacramentis, & sic sicut baptismalis sanctifica-
C tio, quæ tenet se ex parte maculæ sufficit ad delendũ peccatum quantum ad maculam, ita sanctificatio pęnitentialis, quæ se tenet tota ex parte ministri sufficiet ad delendum maculam, & hoc erit per claues, cum nulla sit potestas Sacerdotalis in sacramento pęnitentię nisi per claues: differunt tamen, quia in baptismo, vt communiter non requiritur actus aliquis ex parte suscipientis, ideo putatur tota efficacia remissionis peccati esse ex parte sacramenti. In sacramento autẽ pęnitentię requiritur actus pęnitentis, & sic putatur efficacia esse ex actibus pęnitentis, & non ex virtute clauium, & tamen non est propter hoc minoris efficaciæ sacramentum pęnitentię auferendo peccatum quàm baptismus. Sed differentia stat in hoc, quia sacramentum pęnitentię cum habeat actus pęnitentis tamquam materiales, non potest dari nisi adultis, in
D quibus semper requiritur præparatio ad suscipiendũ effectum sacramentorum quorũcunque. Et non est putandum, quòd pœnitentia ideo requirit dispositionem in pęnitente, quia est tale sacramentum, & baptismus non requirit illam, quia etiam baptismus requirit præparationem in suscipientibus si sunt adulti, quia tamen pœnitentes semper sunt adulti, semper requiritur in eis præparatio. baptismus autem interdum paruulis, & interdum adultis datur, quando autem datur paruulis aut alijs carentibus vsu rationis per solum sacramentum sine præparatione aliqua datur remissio peccatorum. Si autem detur adultis ratione vtentibus requiritur etiam ad baptismum præparatio quædam, per quam tollatur fictio, quia nemo potest nouam vitam inchoare nisi
E eum veteris pęnituerit. Sic dicit Augustin. lib. de pęnitentia. omnis qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cum accedit ad sacramentum fidelium, idest, baptismum, nisi pęniteat eum veteris vitę nouã non potest inchoare. Hæc autem pręparatio quandoque præcedit sufficiens ad gratiæ perceptionem ante receptionem baptismi, & tamen non est, ideo tunc baptismus minoris est efficaciæ quàm cum cõfertur paruulis in quibus nulla est nec esse potest pręparatio: ita ergo est de pęnitentia, quòd licet ad remissionem maculæ, siue culpę large loquendo pręcedat pręparatio ex parte pęnitentis: non tollitur quin per sacramentum, idest, per virtutem clauium macula tollatur. Pro quo sciendum, quòd baptismus quando

confertur adultis, ita quòd sit eis vtilis, est semper eis necessaria præparatio. Sed fit dupliciter. Vno modo, quòd præcedat realiter dispositio baptismum, & tũc gratia remissionis peccatorum recipitur ante baptismum, sed non ante desiderium recipiendi baptismũ. Alio modo preparatio, & baptismus simul sunt tempore, sicut cum quis nunquam cogitauerat baptizari: aut saltem nunquam deliberauerat, & aliquis eum non aduertentem baptizet in forma Ecclesiæ: si tunc quando actualiter baptizatur consentiat, est vtilis baptismus, & ille consensus est præparatio, quia aliàs accederet ficte si non esset ibi preparatio, & tamen tũc gratia remissionis peccatorum datur simul cum baptismo, & videtur dari per baptismum, & non per preparationem cum non precessit: ita etiam est de penitentia. nam licet necesse sit, quòd penitens ante susceptum sacramentum cogitet de penitendo, & deliberet, cum sit istud sacramentum in actibus penitentis, & ita debeat præcedere tempore præparatio, quod non fit in baptismo, tamen interdum præcedit preparatio sufficiens, & interdum præcedit, sed non sufficiens, & fit sufficiens tunc quando actualiter recipitur sacramentum, & ita tunc datur remissio peccatorum per actum clauium, quia non precedit illum preparatio. Actus ergo clauium facit ad deletionem maculæ, vel offense, aut tenebræ, aut reatus dupliciter. s. vt in voto existens, vel vt in actu se exercens. De primo, vt quando præcedit sufficiens dispositio, siue præparatio, quia tunc ante sacramenti susceptionem actualem remittitur peccatum, sed non ante propositum actuale, vel virtuale recipiendi, & ita desideriũ potiendi effectu clauium facit ad remissionem peccatorum, sicut desiderium percipiendi baptismum in adulto facit plenam remissionem peccatorum ante susceptum baptismum.

De secundo, vt quando quis proposuit confiteri, & tamen non fuit perfecte dispositus, scilicet, quia non habebat plenam intentionem recedendi de peccatis: interdum in ipsa confessione, & absolutione sacramẽtali plene disponitur, quia datur ei plena detestatio peccatorum cum qua infunditur gratia, & hoc fit merito clauium, & ita claues faciunt hic remissionem peccatorum, quam præparatio precedens non sufficeret facere, & semper ita fieret quandocunque non esset perfecta præparatio nisi quis expresse ponat obicem, idest, proponat non recedere de peccatis, quia tunc claues non auferunt peccatum, quia claues voluntatem non cogunt, sed perficiunt. quando igitur fuerit insufficiens præparatio, scilicet, ex negligentia, vel ex inaduertentia, tunc semper in sacramẽti perceptione virtute clauium perficitur, & fit remissio peccatorum virtute clauium.

Sed dicendum, quòd claues non faciunt ad deletionem maculæ, vel aliorum principaliter, idest, vt principale agens, quia ad hoc non sufficit aliquod sacramentum, sed soli Deo competit, qui peccata remittit, sed agunt claues, vt instrumentum, non quidem, vt instrumẽtum pertingens ad animam cuius est peccatum, quod deletur, sicut est conditio omniũ instrumentorum proprie sumendo instrumentum, quia etiam hoc nullum sacramentum facit, cum solus Deus per actionem suam attingat animam nostram, qui ei illabitur, sed faciunt claues dispositiue in virtute Dei, & ita baptismus, & cetera sacramenta. vnde baptismus agit ad remissionem peccati, vt organum inanimatum, Sacerdos autem per virtutem clauium confert ad remissionem peccati, vt organum animatum, sicut est seruus, & propter hoc Sacerdos vocatur minister.

Aliqui autem putant, quòd claues solum ordinã-

F tur ad remissionem pene, & non maculæ, siue culpæ, vt alij dicunt large, & motiuum suum est, quia semper ad hoc, quòd percipiatur effectus clauium requiritur præcedens præparatio per quam tolluntur peccata. nam per contritionem, quæ precedit actum clauium tolluntur sufficienter peccata.

Dicendum, quòd faciat actus clauium ad deletionem maculæ, & offense, & tenebre, & reatus, siue culpæ, large sumpte. Primo patet, quia si nihil faceret ad delendum maculam, non requireretur propositum actuale neque virtuale potiendi effectu clauium, & tamen requiritur, quia licet ante realem perceptionem sacramenti penitentie possit deleri peccatum, nunquam tamen ante desiderium actuale, vel habituale confitendi, & habendi Sacerdotalem absolutionem, & tamen si nihil faceret ad remissionem peccati illa absolutio non requireretur, quòd procederet,

G sicut est de alijs sacramentis. nam licet omnia sacramenta proficiant ad collationem gratie, non exigitur propositum recipiendi illa ad hoc, quòd tollatur peccatum, sed hoc solum requiritur in baptismo, & penitenria sine quorum actuali receptione, vel desiderio recipiendi, non possunt tolli peccata, & hoc est, quia cetera sacramenta prosunt ad remissionem peccatorum quantum ad maculam, & cetera, quæ manẽt de peccato. Secundo, quia si claues Sacerdotales non facerent ad remissionem peccatorum quantum ad maculam, non magis prodesset propo-

H nere cõfiteri ad hoc, quòd peccatum tolleretur postquam quis doluit, quàm proponere comedere, vel bibere, sed falsum est, quia istud propositum est necessarium saltem virtualiter, ergo claues aliquid faciunt ad remissionem peccati quantum ad maculam. Aliquis forte dicet, quòd nihil faciunt claues ad tollendum maculam, quia tamen præceptum est confiteri: non potest dimitti peccatum quantum ad maculam, nisi proponat quis confiteri.

Sed dicendum, quòd hoc volumus. nam si præceptum est ista fieri ad delendum peccatum, necesse est, quòd aliquo modo faciat sacramentum penitentie ad delendum peccatum, quia aliàs non preciperetur hoc fieri quàm sumi alia sacramenta, vel aliquid aliud fieri, & tamen ad delendum maculam peccati

I solum iubetur accipi baptismus, & penitentia, ergo ista conferunt ad deletionem hanc, quia aliàs hoc Christus non iussisset fieri. Cum autem dicitur, quòd claues non delent maculam peccati, concedendum est, quòd ipse non delerent realiter quasi pertingant ad animam, vt realiter illi gratiam conferant, quod est delere maculam, quia hoc solius Dei est, vt dictũ fuit, nec aliqua sacramenta taliter operantur, sed operantur dispositiue, & hoc est, quòd non dimittatur macula sine actuali vsu clauium, vel desiderio potiendi effectu clauium. Ita enim est de consecratione Eucharistiæ. nam non est intelligendum, quòd illa verba quomodocunque conuertant panem in corpus Domini verum, sed quando illa verba profe-

K runtur a Sacerdote cum intentione consecrandi, tunc Christus conuertit panem in corpus suum, & quòd hoc semper fiat dictis sic illis verbis, & nunquam aliàs est virtus sacramenti, ita ergo, quòd licet claues non deleant realiter pc̃tm̃ si sine illis non deletur modo assignato, dicunt claues facere ad deletionem maculæ.

Ad delẽdã maculam peccati solum iussus est accipi baptismus & peniten tia.

Ad motiuum istorum dicendum, quòd præparatio, quæ exigitur nõ tollit effectum clauium propter duo. Primo, quia ista preparatio non fit specialiter ex ratione sacramenti pœnitentiæ, sed quia datur sacramentum istud adultis, & in omni sacramento quod percipitur ab adultis requiritur preparatio. vnde si baptismus

ptiſmus ſolis adultis daretur, ſicut pęnitentia ſemper requireretur pręparatio ad ſuſcipiendum baptiſmũ, vt oſtenſum eſt ſupra. Secundo, quia pręparatio, quę pręcedit ad pęnitentiam includit ipſum vſum clauiũ, quia eſt deteſtatio peccati cum actuali, vel habituali propoſito potiendi effectu clauium, hoc ergo magis adiuuat effectum, & virtutem clauium, vnde ſi eſſet præparatio, in qua non eſſet propoſitum actuale neque virtuale, aut habituale potiendi effectu clauium: illa nihil valet ad remiſſionem peccatorum, aliquid ergo faciunt claues ad remiſſionem peccati quantum ad maculam, & tenebram, & reatum pęnę ęternę, ſiue ad culpam large ſumendo.

[…]omini ſa[…]cramento quod per[…]cipitur ab […]tis re[…]mittitur p[…]paratio.

Ad primum dicendum, quòd Sacerdotes noui teſtamenti per claues remittunt peccata, ſed hoc varie accipitur: vnde Magiſter 4. Senten. diſt. 18. poſt multa, quæ de hoc narrat ait, quòd Sacerdotibus commiſſa eſt poteſtas remittendi peccata, non vt propria virtute remittant, quia hoc proprie Dei eſt, ſed vt operationem Dei remittentis oſtendant. Sed iſta oſtenſio poteſt tripliciter accipi. Vno modo, quòd oſtendant eã non quidem pręſentem, ſed promittant futuram ſine hoc, quòd operentur aliquid ad ipſam, & ſic ſacramẽta veteris legis oſtendebant futuram Dei operationẽ, & Sacerdotes legales oſtendebant, & nihil efficiebant. Alio modo, vt oſtendant remiſſionem peccatorim in pręſenti, & tamen ad ea nihil operentur, & ita quidam dicunt, quòd ſacramenta nouę legis ſignificant collationem gratiæ quam Deus dat quando ſacramenta miniſtrantur, ſine hoc quod in ſacramentis ſit aliqua virtus operans aliquo modo ad gratiam, & tunc diceretur, quòd poteſtas clauis ſolum oſtendit diuinam operationem ſecundum quam remittit peccatum delendo maculam, vel culpam large dictã, & nihil faceret ad illam. Tertio modo, quòd oſtendant Sacerdotes diuinam operationem præſentem in remiſſione peccati, & ad illam aliquid diſpoſitiue, ſiue inſtrumentaliter operentur. Et iſta eſt vera poſitio, quæ communiter tenetur. nam aliter non differrent in poteſtate, & dignitate Sacerdotes noui a legalibus, cum vtrique ſolum oſtenderent nihil efficientes, & quia proportionaliter loqui oportet de clauibus, & de Sacerdotibus, qui ſunt miniſtri clauium, & operantur per eas, ſicut dicimus, quòd claues agunt ad tollendum maculam, vel peccatum, ita dicimus, quòd Sacerdotes tollunt peccatum, vel delent maculam diſpoſitiue.

Si autem dicatur, quòd claues non agunt ad delendum maculam, quia ante vſum clauium deleta eſt per contritionem.

Dicendum, quòd non impedit hoc, quia in contritione includitur actus clauium. ſ. propoſitum potiendi actu clauium, & ita non eſt verum, quòd ante vſum clauium ſaltem in propoſito exiſtentem deleatur macula.

Ad ſecundum dicendum, quòd in ſacramento pęnitentiæ datur gratia, non quidem quaſi ipſum ſacramentum gratiã illam cauſet, vel Deus operetur per ſacramentum tamquam per inſtrumentum motum conferendo gratiam, quia nullum ſacramentum tale eſt, vt ſit inſtrumentum Dei, qui inſtrumento nõ vtitur: nec etiam inſtrumentum hoĩs ad gratiam conferendã, quia tunc oportebat, ꝙ realiter pertingeret ad animam quod falſum eſt, ſed diſpoſitiue agit ad collationem gratię, & eo modo agit ad tollendum maculam, ſiue remittendum peccatum, quod idem eſt.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ maiorem ſanctificationẽ recipit Sacerdos q̃ aqua baptiſmalis, quia Sacerdos eſt rationalis, & tñ neque Sacerdos neque aqua baptiſmi habet poteſtatem directe conferendi gratiam, vel tol-

A lendi pctm̃, ſed agunt diſpoſitiue ad hoc, vt dictum eſt. Alię duę rationes in oppoſitum probabant, ꝙ Sacerdos non poſſet per claues tollere maculam concedendum eſt directe. ſ. ꝙ pertingat ad animam conferendo ei gratiam quod eſt tollere maculam, & tamen diſpoſitiue aliquid facit ad hoc Sacerdos per claues, vt fuit dictum.

An virtus clauium ſe extendat ad pœnam, quæ eſt in peccato. Et quòd per regenerationem baptiſmalem ſuſcipit homo eſſe ſimpliciter in eſſe ſpirituali. Et quomodo qui confitetur habet tripliciter remiſſionem pęnæ; vnde meritum eſt duplex ſe ſubijci clauibus Eccleſiæ. Et quomodo virtute clauium Sacerdos quid agit ad pœnam æternam, Et quantum per eas remittatur, & quando. Extremaq; vnctio quando reiterari non poteſt. B *Quæſt. LXXVII.*

QVAERETVR circa pęnam, quæ etiam erat in peccato, ideſt, debebat pro peccato, an virtus clauium ſe extendat ad illam. Aliqui dicũt, ꝙ non, quia pęna debita pro peccato poteſt eſſe temporalis, vel æterna, ſed neutrum tollit Sacerdos per claues, ergo non tollunt claues aliquam pęnam. Patet quia ęterna pęna non tollitur per claues, ſed per Deum in contritione, temporalis autem non tollitur, quia poſt abſolutionem Sacerdotalem manet pctõr obligatus ad pęnam temporalem, ergo nulla pęna tollitur. C Item quia Sacerdos non poteſt præiudicare diuinę iuſtitię, & tñ ſm diuinã iuſtitiam pro quolibet peccato eſt taxata certa pęna, ergo non poteſt Sacerdos diminuere de ea. Item quilibet ſubijciẽs ſe clauibus, & participans effectu ipſarum, & qui paruum pctm̃ commiſit non eſt minus ſuſceptiuus effectus clauium quàm qui magnum pctm̃ commiſit. ſi ergo per claues Sacerdotales dimittatur aliquid de pęna debita pro pctõ, magis poſſibile erit eſſe aliquod pctm̃ ita paruum cui nihil plus debeatur de pęna quàm quantum remiſſum eſt de illo magno, & tunc cum iſte, qui commiſit illud pctm̃ paruum abſolueretur a Sacerdote, remitteretur ſibi tota pęna debita pro ſuo pctõ, & ſic maneret aliquod pctm̃ omnino impunitum quod eſt inconueniens. D Item tota temporalis pęna debita pro pctõ eſt vnius rationis, ſi ergo per primam abſolutionem Sacerdotalem aliquid de ea dimittitur, per ſecundam etiam dimittetur aliquid cum non ſit clauis minus efficax ſecundo quàm primo, & ideo toties poterit multiplicari abſolutio, ꝙ non manebit aliquid de pęna debita pro peccato, & ſic manebit peccatum aliquod impunitũ quod eſt inconueniens.

Dicendum, quòd Sacerdos per claues poteſt dimittere aliquid de pęna temporali debita pro peccato: nam habet Sacerdos clauem ligandi, & ſoluendi, & tantum poteſt ſoluere quantum ligare, quia vt ait Ambroſius Dominus par ligandi ius, & ſoluendi eſſe voluit, poteſt tamen Sacerdos obligare peccatorem E ad pęnam temporalem determinate ad quam alias ſpecialiter non erat obligatus: ergo poterit dimittere ei aliquam pęnam temporalem. Item Sacerdos non poteſt directe remittere peccatum quantum ad maculã, vel offenſam, tenebram, ſiue culpam large ſumptam, vt dictum eſt præcedenti quæſtione nec etiam quantum ad pęnam mortis æternę quam ſolus Deus efficienter remittit. non ergo manet de peccato niſi pęna temporalis, de qua ſi peccatori nihil per Sacerdotem dimittitur non remittit vllo modo Sacerdos pctm̃, & tñ Chriſtus dixit, ꝙ Sacerdotes dimittunt pctm̃, ergo dimittunt aliquid de pęna temporali. Pro quo ſciendũ, ꝙ cum pęnĩę ſacramentũ ſemꝑ pręparationẽ pręcedentẽ exigat, ſi pręparatio illa ſufficiens

ſit;

fit: realiter aufertur macula peccati, siue culpa large sumendo antequàm sit vsus clauium. Et ideo regulariter idem iudicium est de effectu clauium, qui actualiter causatur, & qui iam habet contritionem, sicut de effectu baptismi in adulto, qui desiderauerat iam baptizari, & per istud desiderium consecutus fuerat gratiam, & remissionem pctōrum: nam iste licet per desideriū baptismi a macula peccati fuerit liberatus, per baptismum postea actualiter susceptum augetur in eo gratia, & pęna oīno tollitur, & fit particeps passionis Christi in sacramento. Similiter, qui ante confessionem habet contritionem de pctō gratiam accipit, & remissionem pctōrum quantum ad maculam, quæ deletur, & reatum mortis ęternę, qui tollitur. nā ista simul tolluntur: postea verò cum actualiter se subijcit clauibus, merito clauium augetur gratia iam collata in contritione, & reatus pęnę temporalis tollitur, qui manserat post deletionem maculæ. Sed in hoc differt inter baptismum tunc, & pęnitentiam, qa per baptismum actualiter susceptum tota pęna dimittitur, per effectum autem clauium non tollitur tota pęna temporalis manens. Ratio differentiæ est, quia per baptismum fit homo nouus ita, vt nihil de priori statu in eo maneat, sed non per pęnitentiam. est enim baptismus regeneratio quædam Ioan. 3. oportet nos renasci denuo ex aqua, & Spiritusancto, & configuratē homo in baptismo totaliter passioni Christi: ideo totum eius effectum percipit, & quia passio Christi sufficit ad delendum omnem pęnam tollitur tota pęna temporalis, quia non debet alicui imputari ad pęnam nisi quod ipsemet fecit, & tñ baptizatus est penitus alter homo, cum per generationem accipiat esse simpliciter. nam sicut in esse naturali accipit homo esse simpliciter per generationem, & incipit esse, qui ante non erat, ita per regenerationenem baptismalem suscipit homo esse simpliciter in esse spirituali: pctā ergo, quæ præcesserunt ante baptismum non dicūtur esse istius hominis, & consequenter non debet manere reatus aliquis ad pęnam pro illis peccatis, cum censeatur iste homo non egisse illa pctā. Per pęnitentiam autem non mutatur homo in aliam vitam, quia pęnitentia non est regeneratio, sed ęgritudinis curatio, iō ex virtute clauium, quæ operantur in sacramento pęnitentię, non tollitur tota pęna pctō debita, sed pars eius pęnę ad quam manserat peccator obligatus post remissionem peccati per contritionem.

Aliqui autem putant, ꝙ ista pęna, quę dimittitur est propter verecundiam, & pęnam quam tolerat cōfitendo pctā. Sed falsum est, quia tunc non esset remittere aliquid de pęna, sed commutare, cum tanta pęna auferatur pro tanta. Item, quia tunc nulla efficacia esset in sacramento pęnitentię ex opere operato. i. ex vi sacramenti, quia etiam per quælibet opera bona non sacramentalia facta in charitate tollitur pars quędam pęnę alias debitę pro peccatis, cum oīs actus meritorius sit aliquo modo satisfactorius, & tñ differunt sacramenta a non sacramentalibus, quia sacramenta ex opere operato vltra dispositionem suscipientis aliquid conferunt, sacramentalia autem non conferunt nisi ex opere operante. i. tanta est efficacia operis quāta est bonitas dispositionis ex parte operantis, ideo necesse est, ꝙ vltra id quod meretur quis per pęnam verecundiæ quam sponte tolerat in confitendo, fit aliqua remissio pęnę virtute clauium sacramentalium cum tota virtus sacramenti pęnitentiæ sit ex parte clauium, vt dictū est præcedenti. q. Item quia aliàs sacramentum pęnitentię non esset datum in alleuiationē, sed in pęnā, & onus, si per illud ex virtute sua nihil remitteretur de pęna, nec differret in aliquo a sacralibus legis veteris. Dicēdū ergo, ꝙ in hoc, ꝙ quis confi-

Qui confitetur tripliciter habet remissioné pęnæ.

F tetur tripliciter habet remissionē pęnę. primo satisfa-
ctorie. secundo meritorie. tertio sacramentaliter. Pri-
mū est, quia confitendo pctā tolerat magnam confu-
sionem, quæ est grauis pęna, & ista satisfacit pro alia
pęna saltem commutando pęnam pro pęna. Secūdū
est, quia pctōr sponte subijcit se clauibus Ecclesiæ. &
in hoc est duplex meritum. s. fidei, & obedientię. fidei
quidem, qa credit, ꝙ sacramentum istud est alicuius
efficacię, & si tñ per fidem placemus Deo ad Heb. 11,
& ita est meritoria, & consequenter satisfactoria, quia
nullum opus potest esse meritorium quin aliqualiter
sit satisfactorium. Secundum est obedire, quia Eccle-
sia iubet confiteri, & Christus hoc prius iussit, obedi-
re autem meritorium est, cum sit melior obedientia
G q̃ victimæ. 1. Reg. 15. & sic ex vtroque erit satisfactio
pro aliqua pęna. Tertiū est, ꝙ sacrm pęnitentię cū sit
sacramentū noui testamenti ex se habet virtutē aliq̄,
& ideo vltra meritum personale actuū nostrorum ne
cesse est, ꝙ nobis aliquid conferat, & tñ effectus suus
magis est directe ad pęnam q̃ ad maculam. ergo ne-
cesse est, ꝙ virtute clauium vltra oīa prędicta fiat ali-
qua remissio pęnę, & ista est remissio sacramentalis.
Et iō dicēdū, ꝙ siquis de pctō doluit proponens con-
fiteri, siue realiter, siue virtualiter, & nondum perue-
niens ad confessionem moriatur. s. quia Sacerdotem
habere non potuit, caret illa remissione pęnę, quę fie-
ret sibi in sacramento, si illud actualiter perciperet, &
non solum hoc immo etiam siquis dolens de pecca-
H to cęperit confiteri, & expleta confessione ante Sa-
cerdotalem absolutionem moriatur: non percipit re-
missionem, quæ fit virtute clauium, quæ erat sacramē
talis, sed solum illam, quæ est meritoria, & satisfacto-
ria, scilicet, propter verecundiam, & obediētiam, & fi
dem. Et non obstat, quòd ex sola impossibilitate veti
tus fuerit potiri effectu clauium, & illum nimis desi-
derauerit, quia aliud est optare sacramentum, &
aliud realiter percipere: fructum ergo quendam, qui
debetur bene desiderantibus percipiet iste, sed fructū,
qui prouenit ex reali perceptione, non suscipiet, vt
dictum est.

Ad primum dicendum, quòd etiam ad pęnam
æternam remittendam agit Sacerdos aliquo modo
virtute clauium: nam macula, & pęna æterna simul
I dimittuntur, cum impossibile sit manere vnum sine
altero, & tamen Sacerdos agit per claues ad tollen-
dam maculam aliquo modo, vt ostensum est præce-
denti quæstione: ergo aget etiam ad tollendum pę-
nam æternam. De pęna tēporali dicendum, quòd ad
tollendam eam magis directe agunt claues, quia per
solam virtutem clauium sine merito confitentis, id-
est vltra meritum illius remittitur aliquid de pęna
temporalis. Et cum dicitur, quòd manet post absolu-
tionem ligatus confitens ad pęnam.

Dicendum, quòd manet ligatus ad aliquam sed
non ad tantam, quanta manebat post contritionem
dimissa pęna ęterna ante realem confessionem, &
absolutionē. Ad fm dicēdū, ꝙ pro quolibet pctō fm
K diuinam iustitiam est pęna taxata, quæ illi debeatur
absolute, & Sacerdos non potest pręiudicare diuinæ
iustitiæ: nā licet remittat aliqd de pęna taxata a Deo
virtute clauiū nō prępiudicatur diuinę iustitię, qa ipse
Deus, qui taxauit cuilibet peccato certam pœnam
concessit per claues sacramentales tolli aliquid de
pœna debita illis: vtrunque ergo est per legem Dei,
& ita non repugnat. secus si voluntate humana, &
institutione introducta esset remissio per claues, quia
tunc nihil posset tolli de pœna taxata per Deum. Et
etiam ista remissio est aliàs iusta, quia non est absolu-
ta remissio, sed commutatio, quia Christus homo
offert toti Trinitati pœnam, & merita passionis suæ
pro

Subijcere se clauib' Ecclesiæ est duplex meritum.

pro debito pœnarum noſtrarum, & plus eſt quod ipſe pro nobis offert, quàm quòd nobis remittitur. Ad hoc communiter ſolet dici, quòd nunquàm per abſolutionem ſacerdotalem remittitur tota pœna debita peccato, ſiue ſit magna, ſiue parua, ſed oportet ꝙ maneat aliqua pœna ſatisfactoria, per quam præſtetur medicina contra peccatum, & ideo quamuis virtute clauium in abſolutione dimittatur pœna aliquanta de ea quæ debetur pro quodam magno peccato, non oportet quòd tāta quantitas debeat dimitti de quolibet alio peccato, quia aliter peccatum aliquod maneret ſine pęna. Ideo dicunt, ꝙ virtute abſolutionis non dimittitur æqualiter de pœna cuiuslibet peccati, ſed proportionaliter, vt ſi alicuius peccati magni pars ſeptima pœnæ temporalis tollatur per abſolutionem, tollatur etiam pars ſeptima de pœna parui peccati, & tamen ſeptima, & ſeptima non ſunt æquales magnitudine, ſed forte eſt vna centuplo maiora alia. Alij autem dicunt, quòd non eſt incōueniens interdum alicuius peccati totam pœnam tolli per claues ſacerdotales: nam non videtur ſatisfactum rationi huic, ſcilicet, quòd non eſt minus ſuſceptiuus virtutis ſacramenti, qui paruum peccatum commiſit, quam qui magnum. Et cum dicitur, quòd claues non habent æqualem efficaciam reſpectu cuiuslibet peccati, ſed ſecundum proportionem magnitudinis peccati. Nō videtur ſatis rationabile, quia aut fiet iſta remiſſio ſecundum aliam virtutem clauium, non cōſiderata diſpoſitione recipientis, aut conſideratur diſpoſitio. Si primo modo cum claues abſolute maneant ſemper æquales in quolibet habente eas, æqualiter remittetur per eas vno tempore, ſicut & alio, quia tantum remittitur per claues, quantum remitti poteſt, ſicut virtutes naturales, quæ non aguntur imperio noſtro, tantum agunt, quantum poſſunt, vt nutritiua, & vegetatiua, & tamen per claues non remittimus, quantum volumus, nec eſt in noſtra poteſtate aliquando paucum, & aliquādo multum remittere, ideo ſemper per illas remittetur, quantum remitti poteſt. Si autem reſpiciatur diſpoſitio recipientis, interdum qui minus peccauit, magis ſe ſubijcit clauibus, quàm qui magis peccauit, & ita maior quantitas pœnæ dimittetur de peccato paruo per claues, quàm de peccato magno. Hæc autem vera ſunt, niſi forte dicatur, quòd non reſpicitur poteſtas clauium in ſe, neque diſpoſitio ſubijcientis ſe eis, ſed voluntas Dei, ſcilicet, quòd tantum remittitur de quolibet peccato, quantum Deus vult. Hoc non habet ſatis de apparentia: nam cum Deus ſit agens per intellectum, teneret eum modum in remiſſione quem magis conſonat rationi, & tunc illi magis remitteret per claues, qui magis eſſet diſpoſitus, ideſt, qui magis ſe ſubijceret clauibus. Item quia dicere, quòd virtute clauium non remittatur æqualiter de quantitate pœnæ in eis, qui æqualiter ſunt diſpoſiti, ſed ſecundum proportionem magnitudinis peccatorum, nullam habet apparentiam, quia in omnibus actibus noſtris meritorijs, & ſatisfactorijs, nunquàm conſideratur æqualitas proportionis, ſed quantitatis, vnde ſi duo agant actus æqualiter meritorios, & æqualiter diſpoſiti exiſtentes, & ex æquali voluntate, omnino æqualia merentur, ita ergo videtur dicendum, quod cum clauis ſacerdotalis in eodem ſacerdote ſit eadem numero, & duo homines æqualiter ſe ſubijciant clauibus illis, quòd æqualiter percipiant remiſſionem peccatorum ſuorum. Motiuum autem eorum non videtur ſufficiens: nam etiam ſi per claues dimittatur interdum tota pœna alicuius peccati, non manet illud impunitum omnino, quia licet non puniatur iſte homo pro illo fuit punitus Chriſtus, qui pro omnibus peccatis noſtris pepēdit, & recom-

A pensat pœnas ſuas cum pęnis debitis pro peccatis noſtris. Item quia non eſt verum ſimpliciter, quòd maneat impunitum, etiam quantum ad iſtum cui remittitur, quia non fit remiſſio per claues, niſi in abſolutione ſacerdotali, & tamen ad iſtam præcedit confeſſio, ſed in confeſſione cuiuslibet peccati eſt pœna quædam confitentis, ſcilicet, verecundia. ergo iam in aliquo punitus eſt iſte pro illo peccato, & nō erit omnino impunitum. Item cum tota pœna ſit eiuſdem rationis in peccato, ſi eſſet inconueniens tolli interdum totam pœnam alicuius peccati per claues, vt non maneret homo impunitus, eſſet inconueniens tolli aliquam partem pœnæ, quia quantum ad illam maneret homo impunitus, & tamen non eſt incon-

B ueniens immo eſt neceſſe, cum dicamus per claues dimitti aliquam partem pœnæ peccati, ergo non erit inconueniens interdum dimitti totam pęnam. Item videretur hoc valde militare contra indulgentiarum confeſſionem: nam communiter tenetur, quòd indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, & tamen Eccleſia cōcedit interdum indulgentiam plenariam, ſiue remiſſionem omnium peccatorum, ergo ſi tantum valet, quantum ſonat, remittetur tota pœna debita in purgatorio pro quolibet peccato eorum, quæ quis confeſſus eſt, & ita non erit inconueniens remitti totam pœnam debitam alicui peccato per claues ſacerdotales, licet de valore indulgentiarum alibi certius determinabitur cum communis quæſtio Docto-

C rum fit. Dicendum, quòd per claues ſacerdotales certum eſt dimitti aliquam pœnam peccatorum, cum effectus clauium ſit præcipue contra pœnam, vt oſtenſum eſt, tum quia aliàs daretur ſacramentum pœnitentiæ, cuius efficacia conſiſtit in clauibus, quaſi inutile, niſi pœna remitteretur aliqua, tum quia tota Eccleſia aſſerit hoc, cuius aſſertionibus ſtandum eſt neceſſario, quia ad fidem pertinent, ſed quanta ſit iſta pœna quæ remittitur, & quis ſit modus remittendi in diuerſis hominibus, & quantum ad diuerſos miniſtros non eſt certum, cum nec ratio hæc ſufficienter conuincat, nec Eccleſia vnquàm de hoc doctrinam, aut aſſertionem aliquam communem tradiderit. Et propter hoc ſunt multa dubia circa iſtud.

D Primum eſt cum idem homo in eadem confeſsione confitetur diuerſa peccata inæqualia, an de quolibet eorum tollatur aliqua pars pœnæ debitæ, vel fiat quędam accumulatio pœnæ, vt ſcilicet, ex pœnis particularibus omnium reſultet, vel colligatur quædam pœna magna, quæ ſit pœna omnium peccatorum, & de illa remittatur quædam pars in abſolutione ſacerdotali, & tunc illa non erat potius debita iſti peccato, quàm illi, ſed eſt pars totius pœnæ debitæ. Secundum eſt, dato quòd remitteretur pars quædam de pœna cuiuslibet peccati, an remittatur tantum de paruo peccato, ſicut de magno. Tertium eſt in eodem homine, reſpectu duarum confeſsionum, & in vna confeſſus eſt magna peccata, & alia vice confeſ-

E ſus eſt parua peccata, an tantum remittatur de pœna in vna abſolutione, ſicut in alia, cum clauis ſit vtrobique eadem. Quartum eſt in diuerſis hominibus, qui confitentur peccata æqualia eidem ſacerdoti, & ſunt æqualiter diſpoſiti ad ſuſcipiendum effectum clauium, an remittatur æquale de pœna, & ita poſſunt eſſe multa alia dubia. Dicendum, quòd ad hæc dubia, & ſimilia nihil certum poſſumus reſpōdere, cum Deus non notificauerit nobis quantus, & qualis ſit effectus clauium. Et hoc quidem, quia non erat nobis conueniēs, i. neceſſariū, & forte, quia nō erat poſsibile tradi doctrinā, vt ſi forte ſm cōditionem peccatorū remittat̃ de quolibet certū qd, & qa peccata variantur in infinitū, non poſſet ſciri per certitudinem do-

ctrinæ quantum remittebatur, non ergo fuit nobis de hoc tradita doctrina; nec etiam de effectu determinato cæterorum sacramentorum. De hoc autem dubio quod tangitur in argumento dicendum, quòd ratio ostendit aliqualiter non esse inconueniens, quòd per claues interdum dimittatur tota pœna alicui peccato debita, vt ostendit secunda opinio. Prima tamen opinio videtur magis conuenire ei, quod præsupponit Ecclesia: nam si virtus clauium esset determinata ad certum effectum, & ad illum producendum regulariter se haberet, ita contingeret ad vtrumlibet post sacerdotalem absolutionem, manere peccatorem liberum ab omni pœna; sicut manere obligatum ad aliquam, cum sæpe cōtingeret minorem pœnam debitam esse peccatis, quàm sit illa ad quam tollendam sufficeret virtus clauium, & tamen Ecclesia presupponit, ꝙ post absolutionem sacerdotalē manet homo adhuc obligatus ad aliquam pœnam temporalē, siue purgatoriam, ergo non est determinatus effectus clauium in quantitate, ita ꝙ semper remittatur æquale per claues. Et hoc satis vr̄ tenendum, licet illud motiuum, s. vt non remaneat aliquod peccatum impunitū non sit sufficiens ad hoc, sed est aliqd aliud quod ignoramus, cum nesciamus conditionem, vel modum remissionis in actu clauium, & ideo siue cuiuslibet peccati tollatur aliqua pars pœnæ, siue ex omnibus pęnis partialibus collectis, efficiatur vna pœna totalis, & illius tollatur quædam pars. Dicendum vr̄, ꝙ non tollatur semper æquale etiam in dispositis æqualiter; sed tollitur, vel secundum proportionem, vel secundum quendam aliū modum, quem nos ignoramus. Si tamen quis asserat esse determinatam quantitatem pęnæ, quæ tollatur per effectum clauium, licet illa sit nobis occulta, & existentibus multis, vel paucis, magnis, vel paruis delictis semper tollatur æqualis pęna, & sic ꝙ interdum per claues tollatur tota pœna debita pro peccato, licet nō sit nobis manifestum, quanta est ista pœna, quę tollitur, non est resistendum, quia rationabilis satis positio est. Ad quartum aliqui dicunt, quòd in prima absolutione, facta virtute clauium dimittitur tota pœna; quæ dimitti potest de peccatis in confessione expressis, & ideo in secunda, & tertia, & cæteris absolutionibus nihil dimittitur de pœna debita peccato. Dicunt tamen, quòd vtiles sunt omnes sequentes absolutiones. Primo ad maiorem certitudinem. Secundo ad instructionem, quia qui confitetur, instruitur a confessore, & quanto pluries confitetur, tanto pluries, & magis instruetur. Tertio ad maiorem humiliationem, quia humiliatur qui turpitudinem suam detegit. Quarto propter intercessionem sacerdotis, quia quoties quis confitetur ei, orat pro confitente. Quinto propter meritum verecundiæ, confitendo vltra hoc quòd se humiliauit, subijciens se clauibus sacerdotalibus. Sed dicendum, quòd non stat, quia omnes istæ causæ, quatuor vltimæ nihil faciunt ad hoc, quia sufficiebat ad hoc quòd quis confiteretur, & non absolueretur: nam ibi potest instrui etiam si non absoluatur, & humiliatur sacerdoti subijciendo se ei, & intercedet pro eo sacerdos, auditis peccatis illius, etiam si non absoluat, & etiam erit meritum verecundiæ in confitendo, & tamen quandocunque iteratur confessio, iteratur propter absolutionem, ergo non fit propter illas causas. Secundo, quia si propter istas causas iteraretur confessio, sufficeret confiteri laico, cum omnia hæc possint concurrere in laico, & tamen nemo iterat confessionem coram laico, sed coram sacerdote: nam confiteri laico non contingit, nisi in necessitate, quando non potest haberi sacerdos, illa autem necessitas est respectu primæ confessionis, quia secunda, & sequentes non sunt

F necessariæ, sed sola prima: ergo non iteratur confessio propter illam causam. Si autem dicatur, quòd iteratur confessio propter incertitudinem primæ absolutionis, & ideo est ibi necessaria secunda absolutio ad tollendum incertitudinem. Dicendum, quòd interdum nulla est causa dubitandi de prima absolutione, & confitemur sæpe eadem peccata. Secundo, quia si propter incertitudinem fieret, sicut dubitatur de prima absolutione, ita posset dubitari de secunda, & tertia, & reliquis, & ita semper teneremur eadem peccata in confessione repetere propter dubium, quod falsum est, ideo non est ista causa reiterationis, confessionis, & absolutionis. Item fundamentum istorum non videtur stare, scilicet, quòd claues in prima
G absolutione operatæ sunt quidquid poterant, quia tunc nullo modo iteraretur absolutio eorundem peccatorum, sicut durante eodem morbo, non iteratur sacramentum extremæ vnctionis, quia quidquid operari poterat, semel operatum est in eodem morbo, & tamen iteratur absolutio super eadem peccata, ergo non fuit propter incertitudinem. Alij dicunt, quòd iteratio absolutionis non tollit aliquid de pœna, quia per primam solam aufertur, quod erat auferendum, & præcipue quia postquàm quis confessus semel, absolutus est de peccatis, si confiteatur rursus eadem, non sunt illa iam materia sacramenti pœnitentiæ, quia materia huius est peccatum, & tamen ea quæ quis semel confessus est, iam non sunt peccatum, er-
H go non sunt materia pœnitentiæ, & ita de illis non erit pœnitentialis absolutio possibilis. Dicendum, quòd non stat, quia adhuc manet aliquid super quod directe cadit absolutio: nam si sacramentum penitentiæ directe ordinaretur ad maculam, siue culpam peccati large sumptam, cum penitus deleta sit macula in prima pœnitentia, non posset prodesse secunda pœnitentia, vel absolutio in peccatis, & tamen claues sacramentales magis directe agunt ad pœnam, quàm ad maculam, siue culpam large dictam, & tamen ista pœna manet adhuc post primam absolutionem, ergo conuenienter potest quis absolui secundo, & tertio de eisdem peccatis, & manebit semper aliquid de quo possit absolui. Secundo quia si facta remissione
I peccatorum, idest, quando non manent peccata, non esset conueniens absolutio sacramentalis, cum per contritionem peccata tollantur, nunquàm esset necessaria confessio, neque absolutio sacramentalis, & ita sacramentum pęnitentiæ penitus euacuaretur, ergo postq̃ cessauerūt esse peccata, dum tamen maneat aliquid de eis, est vtilis sacramentalis absolutio, & tū post primam absolutionem manet aliquid de peccato, i. aliquid de pœna, ergo adhuc est vtilis absolutio. Alij dicunt, ꝙ per secundam absolutionem, & sequētes tollitur aliquid de pœna peccati, quia in secunda absolutione, virtute clauium cōfertur augmentū gratiæ, & quanto maior gratia recipitur, tanto minus de impuritate peccati manet, & ideo minor pœna pur-
K gans debetur, vnde & in prima absolutione plus, vel minus alicui dimittitur vi clauiū, secundum ꝙ se plus ad gratiam disponit, & potest esse tanta dispositio, ꝙ etiam ex vi contritionis tota pęna tollatur. Et dicunt, ꝙ ideo non est inconueniens si per frequentem confessionem tollatur tota pœna peccati, vt peccatum maneat omnino impunitum, pro quo pœna passionis Christi satisfecit, & ita non manet absolute impunitum, licet quantum ad istum hominem maneat impunitum, & sic tenet Sanctus Tho. 4. Sentent. dist. 18. & ista est rationabilior positio, quia alias non videretur quare iteraretur absolutio in eisdem peccatis. Si tamen quis teneat oppositum, non est nimis insistendum.

An

An poſſit ſacerdos ligare per claues. Et quid ſit ligare in culpa. Præterea quòd modi ſunt quatuor ligandi, & ſoluendi. Item quomodo ſacerdos virtute clauium habeat ligandi virtutem, & impediat hominem intrare in vitam æternam. Et a quo virtus clauium dependeat. Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR vlterius circa actum clauium cū ſoluere, & ligare ſit actus clauium, an poſſit ſacerdos ligare per claues. Aliqui dicunt, quòd non, quia virtutes ſacramentales ordinantur contra peccatum, vt medicina eius, ligare autem non eſt medicina peccati, ſed aggrauatio eius, ergo non poteſt ſacerdos ligare per claues, cum ſit clauis vis ſacramentalis. Item quia ſicut ſoluere eſt aperire vitam æternam, tollendo impedimentum, ita ligare eſt claudere ponendo impedimentum, ſed impedimentum eſt peccatum, quod non poteſt poni, niſi a peccatore, ergo ſacerdos non poteſt ligare. Item claues, & omnia ſacramenta habent efficaciam a paſſione Chriſti, & tamen non eſt effectus paſſionis Chriſti ligare nos, ſed ſoluere, ergo non poteſt ſacerdos ligare per claues. Dicendum, quòd clauis ita ſe habet ad ligandum, ſicut ad ſoluendum. Et patet, quia claues a Chriſto deſcenderunt, & tamen ipſe in cōceſſione earum de vtroque actu mentionem egit, ſupra in litera, ſcilicet, quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris, & infra 18. cap. Cum iterum de clauibus loquitur dixit, Quemcunque ſolueritis, & quemcunque ligaueritis. Item poteſtas rationalis habet ſe ad oppoſita, & potentiæ naturales ſunt determinatę ad vnum, ſed clauis eſt poteſtas rationalis, quia habet adiunctam diſcretionem, ideſt, vna de clauibus eſt poteſtas diſcernendi, quæ exigit ſecum habitum ſcientiæ infuſæ, vel acquiſitæ, ideo poterit ad oppoſita, ſed poteſt ad ſoluere, poterit ergo ad ligare. Pro quo ſciendum, quòd cum Deus remittat peccata, & ſacerdos per claues remittat peccata, operatio ſacerdotis in vſu clauium erit conformis operationi Dei, quia miniſter illius eſt: in peccato autem licet ſint multa, vt oſtendimus ſupra quæſtio. 77. tamen reducuntur omnia ad duo ex modo loquendi communi, quia quidquid eſt in peccato, vel importatur nomine peccati, vel nomine culpæ, præter ipſam pœnā q̄ vocatur large culpa. Deus autem poteſt in vtrumque, & tamen in culpam poteſt directe ad tollendum, vel remittendum, ad ligandum autem indirecte, in pœna autem tam ſoluere, quàm ligare poteſt directe. Primum patet de culpa: nam remittere culpam, ideſt, maculam culpæ, vt dicit Magiſter 4. Sentent. diſtinct. 18. Poteſt Deus directe, quia eius actio pertingit ad animam in collatione gratiæ, tanquàm principalis agentis, & hoc eſt remittere, vel delere, aut abſoluere, ligare autem in culpa non poteſt directe, ſed indirecte: nam directe ligare in culpa non eſt, niſi ponere culpam, ideſt, maculam in anima, hoc autem Deus non facit, ſed peccator, ſed indirecte Deus ligat in culpa, dum gratiam non largitur, per quam auferatur macula, vel tenebra animæ, & hoc eſt quod vocamus obdurare: nam ſi Deus vellet dare gratiam, tolleretur macula animæ, & dum ille gratiam nō dat, manet macula, & tamen Deus non fecit maculam, quia ipſe non abſtulit gratiam, quæ præexiſtebat in anima, per quam eſt maculata, & indirecte ligat in culpa: maxime, quia ꝙ Deus non largiatur gratiam ad tollendum maculā non eſt quaſi nolit gratiā dare, ſed quia homo ponit obicem ad recipiendum eam. De ſecundo, ideſt, pœna dicendum, ꝙ directe poteſt tam ad ſoluendum, quàm ligādum, quia Deus directe infligit pęnam, cum ſit aliqd poſitiuum, & non ſit ſecundum ſe malum, & ita dicitur Amos 3. Si eſt malum in ciuitate, quòd Dominus A non fecerit, ideſt, nullum eſt, ſcilicet, malum pœnæ quod a Deo non infligatur. Etiam directe abſoluit, vel remittit pœnam, quia parcit interdum homini ne toleret pœnam ad quam tenebatur. Sic etiam ſacerdos poteſt aliquo modo virtute clauium tam in culpam large ſumptam, quàm in pœnam. De culpa patet, quia ſacerdos nō vt principale agens, ſed vt inſtrumentum habet aliquam operationem ordinatam ad remiſſionem culpæ large ſumptæ, vt oſtenſum eſt ſupra queſt. 77. Ad ligandum autem in culpa non habet operationem directam, ſed multum indirectam, ſ. inquantum non ſoluunt eos, quos ſoluere aliàs debebant, vel inquantum oſtendunt eos non eſſe ſolutos a Deo, ſed potius condemnatos, cum in peccato maneant. B Quantum ad pœnam habent actionem tam ligando, quàm ſoluendo, ſoluit quidem ſacerdos, inquantum virtute clauium dimittit aliquid de pœna, quam tenebatur temporaliter tolerare peccator poſt contritionem, & eſt iſta pure ex virtute ſacramenti, & nō propter verecundiam, quam tolerat pœnitens confitendo, nec propter fidem quam habet de virtute ſacramenti, nec propter obedientiam, qua ſe ſubijcit clauibus ſacerdotalibus, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtio. Ligare autem ad pœnam poteſt ſacerdos: nam ſicut abſoluit a quadam parte pœnæ temporalis, ita ligat ad reliquam pęnam remanentem. Et hoc dupliciter. Vno modo conſiderando quantitatem pęnæ in communi, & tunc non ligat, niſi inquantum C non ſoluit, ſed oſtendit ligatum ad aliquam pœnam, ſcilicet, ad totam illam a qua non abſoluit, & iſta pœna non eſt nota ſacerdoti quanta ſit, quia ipſe non imponit eam, ſed erat aliàs debita pro peccato: & inquātum ſacerdos abſtulit aliquid de ea virtute clauium, & non abſtulit totam dicitur ligare in tota pœna reſidua, ſed vere non ligat. Alio modo ligat conſiderando pœnam determinate, ſcilicet, hanc, vel illam, & ita directe, & vere ligat imponendo pœnitentiam. Sed Magiſter quarto Sentent. diſtinct. 18. ponit alios modos ligandi, & ſoluēdi, ſcilicet, ſoluere, ideſt, ſolutum oſtendere: ligare, ideſt, oſtendere ligatum. Secundus modus eſt ligare, ideſt, obligare ad pœnam, imponendo pœnitentiam: ſoluere, ideſt, dimittere aliquid de D pœnitentia impoſita. Tertius modus eſt ſoluere, i. ad ſacramentorum communionem purgatos per pœnā admittere: ligare eſt ad ſacramenti perceptionem nō admittere, tanquàm adhuc in peccato ligatos manentes. Quartus modus ligandi, & ſoluendi eſt per excommunicationem, ligare quidem excommunicando, ſoluere autem ab excommunicatione liberando. Sed dicendum de quarto modo, quòd licet non ſit actus clauis dependet tamen a claue. Patet primum, quia excommunicare poſſunt non habentes clauem, ſoli autem ſacerdotes habent claues, & tamen aliqui non ſacerdotes habent poteſtatem excommunicandi. Secūdum patet, quia extra Eccleſiam nemo poteſt excommunicare, vnde ſæculares poteſtates non ex- E communicant quemquam. Item quia excommunicatio eſt priuatio participationis ſacramentorū, ſ. collatio ſacramentorum pertinet ad ſolos viros eccleſiaſticos directe quorum eſt clauis, ideo poteſtas excommunicandi pendet ex claue. Item quia cum data eſt Petro, vel Eccleſiæ poteſtas ligandi, & ſoluendi, ſimul data eſt poteſtas excommunicandi, quia aliàs oportuiſſet, quòd eſſet alia collatio poteſtatis, & tamen non fuit, ſed neceſſe eſt dici datam eſſe Eccleſiæ hanc poteſtatem, quia aliàs non haberet eam Eccleſia ſpecialiter, ſed etiam haberent eam principes ſæculares, quod falſum eſt, & tamen non eſt poteſtas clauis cum competat non habentibus clauem, ergo data eſt conſequenter ad poteſtatem clauium,

Poteſtas excōmunicādi ex claue pēdet.

tanquàm aliquid annexum, vel accessorium. Tertius modus modicum differt a quarto, quia admittere ad communicationem sacramentorum non est aliquis actus sacerdotis distinctus ab alijs actibus suis, excludere autem a communione sacramentorum non fit, nisi per excommunicationem, quia nulli alteri denegantur sacramenta, si publice petat. Primus autem, & secundus modus ligandi, & soluẽdi pertinent proprie ad clauem, & sunt in sacramento penitentię, vt supra oñdimus. Ad primũ est dicẽdũ, ꝙ ligare ad pęnã quod fit in foro pnīę nõ aggrauat, sed potius est medela cõtra peccatũ, qa ꝑ pœnã curatur debitũ peccati, & melius est suscipere hic a sacerdote iniũctã pęnã ꝓ peccato, q̃ totã relinquere pro futuro sæculo, qa minor pœna satisfacit hic ꝓ maiori, quã qs toleraturus esset in purgatorio, eo ꝙ pęna hic sponte tolerat̃, iõ non solũ est satisfactoria, sed ẽt meritoria: in purgatorio aũt nõ est mereri, neq; proprie satisfacere, sed solũ soluere, iõ gratia fit homini, ꝙ imponat̃ ei pœna ꝓ peccato in sacramẽto pnīæ, & quãto maior imponit̃, tãto maior gratia ei fit, quia tãto magis alleuiat̃ a pęna futura. Ad secundũ dicendũ, ꝙ sacerdos ligat, & ligãdo obstaculũ ponit. Et cũ dr̃, ꝙ solũ peccatũ est obstaculũ. Dicendũ, ꝙ ẽt pęna peccati est obstaculũ, qa quandiu qs manet obligatus ad aliquã pœnã, ẽt si non sit in peccato nõ habebit vitã æternã, & ponit sacerdos istud obstaculũ, i. positũ oñdit, qa absoluendo a quadã parte pœne, ostẽdit hominẽ manere ligatũ ad aliã pęnam residuam, q̃ pęna impedit eũ intrare in vitã æternam, vel ponit pœnã determinatam peccatori, quam quousq; soluet hic, vel in futuro non habebit vitam æternam, nõ tñ est ista pęna, quã sacerdos imponit aliqua pęna vltra eam ad quã tenebatur alias peccator ex taxatione diuinæ iustitiæ, qa tunc claues sacramentales nõ alleuiarent, sed aggrauarent, sed ista pęna determinatur a sacerdote, & cõmutatur pro alia parte pœnę eius ad quam tenebatur peccator ex taxatione Dei, & adhuc ista equalet pęnę maiori propter auctoritatem clauiũ, & qa sponte toleratur. Ad tertium dicendũ vno modo, ꝙ virtus clauium pendet a passione Christi, & ab illa est directe virtus soluẽdi, virtus autem ligandi nõ est ab ea directe, & ideo nec sacerdos per claues directe ligat, sed ligare dicitur, quantum ad pęnam residuam quam non tollit, & hoc etiam a passione Christi prouenit, cuius virtute deriuata per claues, tollitur illa pęna, quæ remittitur confitentibus, & non tota, iõ passio Christi dicitur ligare ad reliquam pęnam, quæ eius virtute nõ remittitur. Aliter potest dici, ꝙ etiam virtus ligandi ad pœnam directe descendit a passione Christi: nam sacerdos directe ligat ad pęnam, inquantum imponit determinatam pœnam confitentibus, ita & passio Christi obligat nos ad pœnam propter imitationem, sic dicitur 1. Petri 2. Christus passus est pro nobis, relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, scilicet, vt patiamur aliquid, sicut ipse.

An sacerdos habeat facultatem vtendi actu potestatis clauium ad suum arbitrium, vel teneatur ad certum modum. Et quòd in culpam potest indirecte dupliciter. Et quãtum a pœna absoluere censeatur. Et quantum potest relinquere de pœna. Et quod tenetur semper imponere aliquam pœnitentiam, sed non contra voluntatem pœnitentis, in eiusque arbitrio est quantam, & qualem imponat, & quod sit eius arbitrium in pœnitentiæ impositione, & quæ discretio in ligando, & soluendo. Item causæ ob quas Ecclesia pro quolibet mortali septennem instituit pœnitentiam. Quæst. LXXIX.

QVAERETVR vlterius circa modum actus potestatis clauium, s. sacerdos habet potestatem soluendi, & ligandi per claues, an habeat fa-

F cultatem vtendi ad arbitrium suum, vel teneatur ad
certum modum. Aliqui dicũt, ꝙ penitus pro arbi-
trio potest sacerdos imponere pęnitentiam, & vti cla-
uibus, quia dicit Hierony. & Leo Papa, & habetur de
pęnitent. distinct. 1. cap. mensuram, & 26. quæst. 7. cap.
tempora pęnitudinis mensuram temporis in agendo
pęnitentiam, non satis aperte præfigunt canones pro
vnoquoque crimine, vt de singulis dicant qualiter
vnumquodque sit emendandum, sed magis arbitrio
sacerdotis intelligentis relinquendum statuerunt. Itẽ
quantumcunque aliquis sacerdos remittat de pœna
debita peccatori, laudabiliter agit, ergo agendo pro
arbitrio remittendo quantumcunque voluerit, bene
agit. Patet, quia Lucæ 14. Dominus laudauit villicum
G iniquitatis, ꝙ prudenter egisset, & illa prudentia fuit,
ꝙ de rebus Domini sui multa remisit debitoribus ad
voluntatem suam, & tamen Deus est magis miseri-
cors, q̃ Dominus temporalis quicunque, ergo lauda-
bit ministros Ecclesiæ, si de pœna quam homo debet
pro peccato, multum remittant. Item actio Christi
instruit nos, sed ipse quibusdam pęnitentibus nullam
pœnam imposuit; sicut mulieri deprehensæ in adul-
terio cui dixit: Vade & amplius noli peccare, & para-
lytico dixit: Remittuntur tibi peccata tua, supra 9. cap.
& non imposuit ei pœnitentiam vllam, ergo etiam
minister Christi poterit pro arbitrio parum, vel mul-
tum de pęna relinquere, vel totam pęnam interdum
auferre. Alij dicunt, ꝙ non potest agere ad arbitrium,
H sed tenetur sequi regulam aliquam. Sic dicit Gregor.
& habetur de pęnit. distinct. 5. cap. falsas, s. falsas pœni-
tentias dicimus, quæ non secundũ auctoritatem San-
ctorum Patrũ pro qualitate criminum imponuntur,
ergo non est in arbitrio sacerdotis, sed debet sequi ita
tuta Sanctorum Patrum. Item ad actum clauium re-
quiritur discretio cum sit vna clauis scientia discernẽ-
di, & tamen si sacerdos sequi posset volũtatem suam,
vel imponendo pęnam, vel remittendo non esset ne-
cessaria discretio, quia nunq̃ posset accidere indiscre-
tio, vbi solius voluntatis actus requiritur, ergo nõ põt
sacerdos pro arbitrio suo agere, sed secundũ aliquam
certam formam. Dicendum, ꝙ actus clauium est sol-
uere, & ligare, esset aũt libertas sacerdotum in vsu cla
I uium, si tantum soluerent, & ligarent, quantum vel-
lent. Pro quo sciendum, ꝙ actus clauis se extendit ad
culpam, vt dictum est supra quæst. 77. & ad pœnam vt
dictum est supra quæst. 78. Ad culpam quidem large
sumptam, i. maculam. De primo, s. de culpa. Dicendũ
ꝙ non est vllo modo in arbitrio sacerdotis, quantum
soluat, & liget. Et ratio est, quia culpa, i. macula, vel
tenebra, aut reatus mortis æternæ, aut offensa Dei, aut
totaliter manent, aut totaliter tolluntur, manere au-
tem ex parte est impossibile, ideo vel totaliter absol-
uetur peccator ab his, vel totaliter manebit in eis li-
gatus, & ita non erit libertas clauis circa culpam lar-
ge dictam, sed determinatus modus agendi. Secundo
patet, quantum ad soluere, vel remittere: nam vt ostẽ-
K sum est supra quæst. 77. ꝙ sacerdos per claues non po-
test directe in culpam, i. maculam cum ipse non per-
tingat per actum suum ad animam dando gratiam,
sed indirecte potest, s. vt disponens. Et hoc est dupli-
ter. Vno modo, prout actus clauiũ est in proposito, s.
ꝙ peccator dolet de peccato, & proponit confiteri, &
absolui, & tũc remittitur peccatum, quantum ad ma-
culam, siue culpam large sumptam, & ita clauiũ vsus,
vt est in proposito facit ad remissionem culpæ, siue
peccati, quod aliàs nõ remitteretur, & quantũ ad hoc
planum est, ꝙ sacerdos nullũ habet arbitriũ, qa licet
claues hic aliquid agant, non tamen vt earum actus
est a sacerdote exercitus, sed vt est a peccatore conce-
ptus, & propositus. Alio modo prosunt claues, vt
est

eſt earum actus exercitus, ſcilicet, quando quis ante confeſſionem non erat ſufficienter diſpoſitus, ſcilicet, quia contritio non præceſſerat talis, qualis requiritur ad remiſſionem peccati, non ponit tamen peccator obicem: nam tunc ſemper merito ſacramenti, ſcilicet, confeſſionis, & abſolutionis ſacerdotalis perficitur illa contritio, ita ꝙ ſit talis, vt fiat remiſſio peccatorum, & tunc claues actualiter agunt ad deletionem maculæ, vel culpæ large ſumptæ, ſed non eſt in poteſtate ſacerdotis, quantum agant, immo nec ipſe ſcit quantum agant, ſed ſolum applicat vſum earum, & ille prodeſt tantum, quantum Deus vult, ſicut qui applicat ignem lignis habet in poteſtate applicare, vel non applicare, quòd tamen ignis poſtea exurat quantum, non eſt in poteſtate ſua, immo neſcit quantum exuret, non eſt ergo arbitrium quantum ad hoc. Si autem accipiatur quantum ad ligare in culpa, non habet ſacerdos per claues actionem directam, ſed ſolum ligat, i. non abſoluit, vel ligat, i. ligatum oſtendit, & tamen ad hoc non eſt arbitrium ſacerdotis; quia non poteſt ipſe ligatos oſtendere, niſi eos, de quibus conſtat ꝙ nolunt ſubijci clauibus, ſi autem alios ligatos oſtenderet, erraret, & nihil faceret. Etiam ligare, i. non abſoluere, non competit, niſi pro eis, qui nolunt a ſacerdotibus ligari, & abſolui nolentes cõfiteri peccata, quia ſiquis vult confiteri vere, oportet ꝙ ſacerdos illum abſoluat, quantum ergo ad culpam non habet ſacerdos arbitrium ligando, vel ſoluendo, licet liget, & ſoluat. De pœna dicendum, ꝙ duplex pœna conſiderari poteſt pro peccato, poſtquàm remiſſum eſt peccatum per contritionem. Vna eſt, quæ taxatur quantum ad diuinam iuſtitiam pro quolibet peccato, de qua nos neſcimus, nec ſcire poſſumus quanta ſit, cum varietur infinitis modis per magnum, & paruum. Alia eſt quam ſacerdos imponit pœnitenti, & hæc eſt determinata. De prima dicendum, ꝙ ſacerdos ſoluit, & ligat circa illam, & tamen non eſt in arbitrio eius, quantum ſoluat, vel liget. Primum patet, quia ſacerdos ſoluit circa hanc pęnam, quia virtute clauium tollitur de pœna illa, quæ manebat ſecundum Dei taxationem deleto peccato per contritionem, etiam ligat circa hanc pœnam, ideſt, ligatum oſtendit, vel ligat, i. non abſoluit: nam ſoluit a quadam parte pœnæ, & non a tota pœna, & in illa a qua non abſoluit, dicitur ligare, vel ligatum oſtendere in illa. Secundum eſt ꝙ non eſt in poteſtate ſacerdotis, quantum tollat de illa pœna, ſed ſolum ſacerdos applicat vſum clauium ad confitentem, & illæ proficiunt ei, quantum prodeſſe poſſunt, vel quantum Deus vult, ꝙ proſint. Et hoc apparet primo, quia ſacerdos neſcit quanta ſit illa pęna, ſecundo & præcipue, quia non nominat quãtitatem determinatam. Et iſta eſt vera cauſa: nam etiã ſi ſacerdos neſciret quanta eſſet illa pœna, ad quam manet ſecundum Dei iuſtitiam obligatus peccator, poſſet nominare aliquam partem eius ſecũdum proportionem, vt ꝙ diceret, abſoluo te a quarta, vel quinta parte pœnæ tibi debitæ in purgatorio, ſecundum diuinam iuſtitiã, vel nominaret partem aliquam ſecundum quantitatem, ſ. abſoluo te ab vno anno, vel menſe pęnæ purgatoriæ, & tamen nihil nominat, ſed ſimpliciter dicit, abſoluo te, iõ innuit Eccleſia, ꝙ non eſt in poteſtate ſacerdotis abſoluere a tanta, vel tanta parte pœnę, ſed ſolum tantum abſoluit, quantũ Deus abſolui vult per claues, quarũ quantitatem in effectu nos neſcimus. Hoc autem intelligendum eſt de abſolutione quotidiana ſacramentali, ſecus autem de conceſſione indulgentiarum, quia illę nominant certam quantitatem, ſiue ſecundum proportionem, ſiue ſm magnitudinem, & tamen hoc an ſit de pœnitentijs iniunctis a iure, vel ſit de pęnis a Deo taxatis pro pur-

Duplex pœna pro peccato, poſt remiſſionẽ per cõtritionẽ cõſiderari poteſt.

A gatorio, & dato ꝙ accipiatur de pęna a Deo taxata, an tanta pars pœnæ tollatur per indulgentias, quanta nominatur, dicẽt alibi, quando de indulgentijs agemus, & ita non eſt in arbitrio ſacerdotis, quãtum tollat de pœna taxata a Deo, ſed tm̃ tollit, quantum Deus vult tolli, quod ẽt ſacerdos ignorat. Quantum ad ligationem ad iſtã pœnã etiã non habet ſacerdos arbitrium: nã ligare quantum ad hãc pęnã nihil eſt, niſi ligatum oſtendere, vel non abſoluere ab illa cum abſoluat ab aliqua parte pęnæ: cum ergo non ſit in arbitrio ſacerdotis quantam pęnã per claues tollat, nec erit in arbitrio eius quantam relinquat a qua non abſoluat, & in qua liget. Secunda pęna eſt illa, quam ſacerdos imponit pęnitenti, & in hac ſunt duo. Vnum eſt imponere,

B vel non imponere aliquam pęnitentiam pęnitenti. Aliud eſt imponere tantam, vel tantam. Quantum ad primum dicendum, ꝙ nõ eſt in arbitrio ſacerdotis imponere, vel non imponere, ſed tenetur imponere pęnitentiam aliquam, quia ſacerdos operatur in vſu clauium, ſicut inſtrumẽtum, & miniſter Dei, nullum autem inſtrumentum habet efficacem actum, niſi ſecundum ꝙ mouetur ab agente principali. Ideo Dionyſius in fine Eccleſiaſticæ Hierarchiæ dicit, ꝙ ſacerdotibus vtendum eſt virtutibus hierarchicis, quomodo diuinitas eos mouet, in cuius ſignum ſupra in litera ante poteſtatem Petro datam fit mentio de reuelatione deitatis ei facta, quaſi ita clauibus vti deberet quomodo deitas vtendum vellet, & doceret, & Ioan.

C 20. Ante poteſtatem datã Apoſtolis remittendi peccata, & retinendi quod eſt ſoluere, & ligare, ponitur de dono Spiritusſancti conceſſo Apoſtolis, qa dicitur, Accipite Spiritusſanctum, & quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, & quorũ retinueritis, retenta erũt, & tamen Spiritusſanctus eſt quo mouentur homines qui ſunt filij Dei, ad Rom. 8. Qui ſpiritu Dei aguntur hi filij Dei ſunt. Si autem ſacerdos præſumeret abuti poteſtate clauium, nolens iniungere pęnitentiam aliquam, peccaret mortaliter, & recederet a diuino ordine, & præter hoc, vt dicit Dionyſius non conſequeretur effectum. Quod intelligunt quidam, i. non remitteretur pœna aliqua virtute clauium. Dicendum tamen, ꝙ ſi ſacerdos ex obliuione, aut inaduertentia

D omiſit pœnitentiam imponere, nec peccat mortaliter, neq; minuitur effectus clauium. Si autem ſciẽter omiſit pœnitentiam imponere, & tamen pœnitens erat diſpoſitus ſubire quancunq; pœnitentiam, quæ imponeretur, putant quidam ꝙ effectus clauium nõ minuatur cum iſte ſe ſubiecerit, quantum in ſe fuit, & ille eum abſoluerit, ideo conſecutus eſt remiſſionẽ pœnæ virtute clauium. Verum eſt tamen, ꝙ non ita plene, ſicut ſi pœnitentia ei imponeretur, & ita ſacerdos non habet arbitrium ad imponendum, vel non imponendum, ſed tenetur aliquam pęnitentiam imponere. Secũdum erat circa hoc, ꝙ eſt imponere tantam, vel tantam, aut talem, vel talem. Et dicendum, ꝙ in hoc ſolo eſt arbitrium ſacerdotis. Pro quo ſciendũ,

E quòd antiqui canones ſtatuerant pœnas pro ſingulis peccatis, licet non omnino diſtincte, impoſuerunt enim pro quolibet mortali ſeptem annorũ pęnitentiã. Sed interdum qñ alicuius criminis grauitas expoſcit, maiorem pęnitentiã imponũt, 33. q. 2. cap. hoc ipſum, & cap hoc quãquã, & 22. q. 1. cap. prædicãdũ. Sed quare ſeptennis pęnitentia poſita ſit? Dicunt qdam, ꝙ hoc eſt, quia tanta pęna debetur homini in purgatorio pro peccato mortali, quod iam deletũ eſt per contritionem, & manet obligatio quædam ad pęnam. Dicendum, ꝙ non ſtat, primo qa Eccleſia neſcit quãta pęna debeatur in purgatorio pro peccatis, vt ponat ſeptennem pęnitentiã. Secũdo, qa pro quolibet mortali ponit ſeptennem pœnitentiam regulariter, & ta-

men magnitudo peccatorum mortalium non est æqualis: nam cum differant specie necesse est, quòd sit differens grauitas eorum magnitudine, vnde etiam si non consideretur aliqua specialis grauitas in eis, sed quodlibet mortale solum secundum speciem suam, necesse est quòd vnum sit maius altero, & tamen pœna, quæ taxatur a Deo est commensurata peccato, idest, nec plus, neque minus, ideo maior pœna in purgatorio erit pro vno mortali, quàm pro alio secundū speciem. Tertio, quia considerato peccato mortali in eadem specie non sunt æqualia duo mortalia, immo vix potest contingere, quòd aliqua duo peccata sint omnino æqualia, quia vel ex maiori affectu peccantis, vel ex alijs circunstantijs erit maior grauitas vnius, quàm alterius, & ita maior pęna in purgatorio. Quarto, quia dato quòd contingat duo mortalia esse ęqualia, vel etiam si essent omnia æqualia, non manet semper æquale debitum pœnæ post deletum peccatum per contritionem, quia tanta potest esse contritio, quòd auferatur totum debitum pœnæ, a fortiori ergo per inæqualitatem contritionis auferretur interdum plus, & interdum minus de pœna debita in purgatorio: non ergo est imponenda septennis pœnitentia propter hoc. Quinto, quia dato, quòd posset contritio semper esse æqualis, & maneret æqualis pœna post deletum peccatum per contritionem, adhuc nō erat imponenda omnibus æqualiter pœnitentia septennis, quia vnus homo magis punitur, & magis satisfacit in pœnitentia septenni, quàm alius in pœnitentia decem annorum, & multa sunt huiusmodi motiua: non ergo imposuit ecclesia septennem pœnitentiam, pro peccato mortali, quasi tanta pœna in purgatorio deberetur. Dicendum ergo, quòd non fit propter hoc, sed Ecclesia vidēs, quod fructuosius hic pœna toleratur, quàm in futuro, cum hic sponte toleretur, voluit pœnitentibus pro peccatis magnam pęnam iniungere, vt modicum agēdum pro futuro relinqueretur, minorem tamē imponere voluit, quàm crederet post vitam esse futuram, quia maiorem ponere superuacuum erat, & ad hoc posuit septennem pœnitentiam pro mortali. Quod tamen potius poneret septennem, quàm maiorem, aut minorem non fuit causa quasi ista magis accederet ad æqualitatem pœnæ, quæ debetur in purgatorio, quàm aliqua alia, sed fuerunt causæ aliquæ mysticæ, vel figurales. Prima fuit in similitudinem Mariæ sororis Aaron, quæ peccauit murmurando contra Moysem, & percussa est lepra, cumque orasset pro ea Moyses, vt sanaretur iussit Deus, quòd septē diebus maneret extra castra, & postea reuerteretur, Numeri 12. & ista est expressa pœna peccatis, quæ manet post absolutionem sacerdotalem adhuc a Deo taxata: nam sicut Moyses qui erat quasi sacerdos cum esset prælatus in spiritualibus orauit, vt dimitteretur pœna data Mariæ pro peccato, & post illius orationem relicta est a Deo pœna septem dierum, ita postquàm sacerdos in absolutione orat pro remissione peccatorum pœnitentis, adhuc relinquitur pro quolibet peccato septem annorum pœna, quia peccatum Mariæ vnicum fuit, & accipitur annus pro die, sicut solet accipi in scriptura, vt Ezechi. 3. Diem pro anno dabo tibi, & istam causam præcipuam assignat Isidorus, & habetur 33. quæst. 2. cap. hoc ipsum, vbi dicitur quòd sit pro quolibet peccato pœnitentia septennis. Secunda est, quia Dauid fuit a Deo increpitus pro adulterio, & homicidio, & vnius hebdomadę, idest, septem dierum ieiunium expleuit ad emundationē delicti, vt dicitur eodem cap. Tertia est quantum ad principium emundandi: nam peccata remittuntur per Spiritumsanctum, Ioan. 20. Sed Spiritussancti sunt septem dona, Isaiæ 11. Ideo in

Annus pro die in scriptura accipi solet.

F reuerentiam huius septem annis pro quolibet pecca-
to mortali ieiunatur. Et aliæ sunt similes causæ mysti-
cę regulariter, ergo pro quolibet mortali canones an-
tiqui septennē pœnitentiam imposuerunt, & tamen
quia vnum crimen interdum est altero grauius, de-
bet imponi asperior pœnitētia in quibusdam, quàm
in alijs, & sic patet in periurio, adulterio, & homici-
dio, quia pro quolibet eorum debet imponi septen-
nis pœnitentia, vt colligitur 22. quæst. 1. cap. prædican-
dum, asperior tamen pro adulterio ponitur, & homi-
cidio, quàm pro periurio, & durior pro homicidio,
quàm pro adulterio, vt patet 23. quæst. 2. cap. si quod,
& in allegato cap. prędicandum, in Glo. Sed ab ista re-
gula excipiuntur aliqui casus, in quibus propter pec-
G cantis dignitatem, vel criminum enormitatem impo
nitur maior pœnitentia, & aliquando ex varijs causis
ponitur minor: nam presbyter si fecerit fornicationē
debet agere pœnitentiam decem annorum, & est
aspera pœnitentia secundum formam, quæ traditur.
82. distinct. cap. presbyter, quod magis intelligitur de
adulterio, vel incestu, quàm de simplici fornicatione,
presbyter autem si cognoscat filiam suam spiritualē,
quam baptizauit, vel de sacro fonte leuauit, aut in cō-
firmatione tenuit, vel quæ sibi confessa est, si fuerit
delictum manifestum debet pœnitentiā agere duo-
decim annorum. Si autem fuerit Episcopus debet pę-
nitentiam agere quindecim annis: ipsa vero mulier
debet omnia derelinquere, & res suas pauperibus tra-
H dere, & in monasterio vsque ad mortem Deo seruire,
30. quæstio. 1. cap. siquis sacerdos. Siquis autem co-
gnouerit monialem agat pœnitentiam decem anno-
rum, & ipsa monialis totidem. 27. quæstio. 1. cap. de-
uotam, & cap. de filia. In coitu autem sodomitico, vel
pecorali, & similibus, debet esse valde grauis pœni-
tentia, 33. quæst. 1. cap. hoc ipsum. nam sodomiticum
vitium deterius est, quàm matrem cognoscere, vt ait
August. lib. de adulterinis coniugijs, immo & cogno-
scere fœminam extra vas debitum, quod sodomiti-
cum est, deterius est, quàm matrem cognoscere, vt
ait Aug. ibidem, & 32. quæst. 2. cap. adulterij malum.
qui autem matrem occidit, decem annis pœnitet fa-
tis aspere iuxta formam datam, 33. quæst. 2. cap. lato-
I rem. Qui autem occidit vxorem, adhuc grauius pœ-
nitere debet, quàm qui occidit matrem, vt patet 32.
quæstio. 2. cap. admonere, & ex hoc dixit Lyuguicius,
& aliqui quòd grauius est occidere vxorem, quàm
matrem, iuxta illam regulam quis dubitat sceleratius
esse commissum, quod est grauius vindicatū, 34. q. 1.
cap. non afferamus. Dicendum tamen, quod multo gra-
uius est matrem occidere, iura tamen maiorem pœ-
nitentiam imposuerunt vxoricidæ, quam matricidæ, vt
retrahantur homines a delicto, eo quod facilius quis fle-
ctitur ad occidēdum vxorem, quam matrem. Sic etiam in
multis alijs criminibus posuerunt iura grauiores pœ-
nitentias septennio quod longum esset prosequi. In
quibusdā aūt peccatis interdum minor septennio pœ-
K nitentia imponitur, vt est qn̄ sacerdos aliqd per negli-
gentiam cōmittit circa species sacramēti: nā si de san-
guine aliqd distillauerit sup tabulā, dēt lambi tabula,
& radi. Si aūt sup terrā dēt ēt lambi, si pōt, & terra tota
in circuitu dēt radi, & cremari, vt cōuertat in cineres,
& recondent cineres iuxta altare, idē fiet de rasura ta-
bulę, & sacerdos pęnitebit 40. diebus. Si aūt sup altare
stilla sanguinis sacramēti ceciderit, i. nō sup linteami-
na, sed sup aliquā partē altaris nudā, & maxime si sup
arā nudā forte sorbeat sacerdos stillā, & tribus diebus
pęniteat, vel super altare, i. sup linteū, dū tn̄ nō trāsfusa
fuerit stilla vltra primū linteū, erit pnīa pcedēs. Si autē
stilla puenerit ad secūdū linteū, quatuor diebus pęni-
teat, si aūt ad tertium linteū, nouem diebus pęniteat.
Si

Si autem peruenerit vsque ad quartum linteum, viginti diebus pœniteat, & linteamina tacta a stilla abluantur ter, scilicet, in loco vbi cecidit stilla solum, & aqua omnium ablutionum suscipiatur in calice, & iuxta altare recondatur. Et patent omnia hæc de consecrat. distinct. 2. cap. si per negligentiam. Idem etiam circa euomētes eucharistiam: nam siquis laicus propter ebrietatem, aut voracitatem nō potens continere species sacramentales euomuerit eas, quadraginta diebus debet pęnitere. Si autem clerici, vel monachi fuerint, seu diaconi, & presbyteri, septuaginta diebus pęnitere debent, de consecratio. distinctio. 2. cap. siquis per ebrietatem. Hæc autem exemplorum causa posita sunt, vt videatur quomodo canones antiqui imposuerint quasi pro singulis delictis determinatas pœnitentias.

Dicendū tamen, ꝙ circa hoc nō est necessariū stare canonibus antiquis, sed mensura pœnitentiæ agendæ tam quantum ad tempus pęnitendi, quàm ad asperitatem pœnitentiæ in arbitrio sacerdotū constituitur, vt dicit Leo Papa, & Hierony. Et ratio huius est, quia pęnæ satisfactoriæ imponuntur, vt medicinæ, & sicut medicinæ determinatæ in arte, non omnibus competunt, sed variādæ sunt pro conditione eorum, quibus dantur, ita pęnitentiæ moderandæ sunt, iuxta sacerdotis arbitrium diuino instinctu regulatū. Et sicut medicus interdum prudenter facit, non dando medicinā efficacem, quę ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturæ maius periculum oriatur, ita sacerdos diuino instinctu regulatus nō semper totam pęnam, quæ secundum ius vni peccato debetur iniungit, ne infirmus aliquid ex magnitudine pœnæ desperet, & a pœnitentia totaliter recedat. Et istud arbitriū potest dupliciter intelligi. Vno modo arbitriū, idest, iudicium, scilicet, quòd quātum iudicauerit sacerdos debere imponi pœnitenti de pœna, & quia licet esset regulare imponi septennem pœnitentiam, interdum tamen propter deuotionem, & contritionis magnitudinem meretur quis minorem pęnam, debet iudicare sacerdos arbitrādo iuxta signa, quæ viderit quantū cuilibet videatur. Et ita videtur intelligi dictum Leonis Papæ, 26. quæstio. 7. cap. tempora, scilicet, tempora pœnitudinis, habita moderatione constituenda sunt tuo iudicio, prout conuersorum animos prospexeris esse deuotos. Et idem colligitur de pœnitent. distin. 1. cap. mensuram, scilicet, arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt, quia apud Dominum nō tam valet mensura temporis, quàm doloris, nec abstinentia tantum ciborum quantum mortificatio vitiorum: & sic innuitur, quòd aliquis propter magnitudinem doloris in contritione delet multum de pœna, & non debet poni sibi pœnitentia tanti tēporis quanta erat alteri imponenda, & ad hoc discernendum est ipsius sacerdotis intelligentis arbitrium. Alio modo potest intelligi arbitrium, idest, volūtas, scilicet, quòd quantum sacerdos voluerit, tantum imponet de pœnitentia, siue multum, siue paucum, dum tamen non imponat grauiorem pęnam, q̄ a iure sit imposita. Aliqui dicunt, ꝙ arbitrium non accipitur pro voluntate, immo ꝙ nec habet sacerdos potestatem imponendi tantam, vel tantam pœnitentiam moderando illam, nisi quando iura non exprimunt determinatam pœnitentiam. Sic tenet Glo. de pęnit. dist. 1. cap. mensurā super parte arbitrio dicens. hoc verum est cum pœna non est expressa, quia cum pena expressa est illam debet imponere, ar. extra de offic. deleg. cap. de causis, & de pęnit. dist. 5. cap. falsas. ex causa tamen potest aggrauare, & mitigare, ar. 50. dist. cap. de his. Dicendum, ꝙ hoc verum erat secundum tempora antiqua, quando non erant pœnitentiæ redactæ ad arbitrium: nam

A tunc erat regula, ꝙ quandocunq; inueniretur quantitas pęnitentiæ determinata a iure imponeretur illa, nisi expresse appareret aliqua causa propter quā deberet mitigari, vel aggrauari, qn̄ autem non erat diffinita pœnitentia a iure, erat in arbitrio, idest, iudicio prudentis sacerdotis, vt considerato dolore pęnitentis, & alijs circunstantijs imponeret maiorem, vel minorē, sicut dignum reputaret, & illud tunc non erat arbitrium, i. volūtas, sed arbitrium, i. iudicium procedens a discretione iudicis vbi ius deest, & tamen seruando conformitatem ad ius, eo modo quo iudici videatur. Et hoc expresse vult Hierony. in allegato cap. mensuram. nam causam arbitrij sacerdotalis non posuit, nisi ꝙ interdum canones non præfigūt pœnitentias pro B singulis criminibus, & ꝙ tunc in arbitrio intelligentis sacerdotis relinquat, sed quando a iure est expressa pęnitentia, non dicit esse aliquod arbitriū, cum ait, Mensuram autem temporis in agenda pęnitentia, ideo nō satis aperte præfigūt canones pro vnoquoque crimine, vt de singulis dicatur qualiter vnumquodq; emēdandum sit, sed magis in arbitrio sacerdotis intelligētis relinquendum statuitur, quia apud Dominum nō tantum valet mensura temporis, q̄ doloris, propter quod tempora pęnitentiæ pro fide, & conuersatione pęnitentiū abbreuianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda existimant, tamen pro quibusdam culpis modi pęnitentiæ sunt impositi, & sic innuit, ꝙ canones nō statuerunt tempora pęnitentiæ in omnibus C culpis, ideo ibi est locus arbitrio, in quibusdam tamē sunt impositi modi, idest, quantitates pœnitentiæ, & ibi nihil est arbitrandum, quia tūc iuxta rationem supra tactam a Hieronymo in nullo casu expressissent iura quantitatem pœnitentiæ imponendę. Ista autem vera sunt secundum tempora antiqua, quando pęnitentiæ non erant redactæ ad arbitrium. Nunc autem omnes sunt redactæ ad arbitrium, vt colligitur de pęniten. & remissio. cap. quæsitum, & cap. Deus, & cap. officij, ideo siue in eis quæ a iure statuta sunt, siue quæ non sunt statuta, habet locum arbitrium sacerdotis. Et dicendum quòd arbitrium accipitur pro voluntate, & tamen non pro voluntate absoluta, sed regulata ratione, ista autem ratio non respicit ad hoc, quòd D confessor velit arbitrari, quantum debeatur isti homini de pęnitentia, considerata contritione eius, & cæteris circunstantijs, quia hoc esset redire ad antiqua tempora, quando locum habebant pęnitentiæ præfixæ a iure, sed arbitrium prudentis sacerdotis debet ad hoc tendere, vt consideret quantum expedit saluti pęnitentis imponi, vt dicitur extra de pęnitentia, & remissione, cap. Deus qui Ecclesiam. hoc autem est, quòd cuilibet pęnitenti melius est penitentiam hic agere, quàm in futuro, quia pęna sponte tolerata est meritoria, & satisfactoria, & non pęna futuri sæculi, & ideo si pęnitens esset tam deuotus, & constans, de quo putaretur, quòd vellet magnam pœnitentiam agere, & vult eam suscipere, E expedit saluti illius, quòd sibi imponatur. Si tamen sacerdos videt peccantem esse fragilem, & inconstantem ad tolerandum magnam pœnitentiam, & non vult suscipere eam, vel si subijt eam post non vult manere in eadem, expedit saluti pœnitentis paruam pœnitentiam iniungi. Et ideo consilium est, quòd sacerdos exponat confitenti, quòd pro peccatis suis magnam pœnam merebatur. Proponat autem ei aliquam pœnitentiam agendam, & si viderit eum promptum ad subeundum illam, imponat eam illi. Si autem non fuerit ad hoc promptus non imponat, ita quòd semper sacerdos imponat pœnitentiam de voluntate pęnitentis, & nunquàm contra voluntatem eius, & tamen secundum antiquos

canones nunquàm erat aſpiciendum ad voluntatem pœnitentis, ſed vbi non erat diffinitum a iure, reſpiciebatur conditio delicti, & cæteræ circunſtantiæ, vt ſecundum illas videretur quãtum mereretur quiſque ſibi imponi, & ita intelligitur cap. tempora pœnitudinis,26. quæſt.7. cum ſex cap.ſequentibus, nunc non reſpicitur ad hoc, ſi tamen ſacerdos nihil conſiderans, imponit pœnitentiam quæcunque ſibi occurrit animo, non bene agit, quia deberet conſiderare quid ſaluti pœnitentis magis expediret, nihilominus tamen pœnitens liberatus eſt, & non peccat recipiens minorem pœnitẽtiam,vel minus vtilem, quàm alias ſuſcipere poſſet. Ad primum dicendum, quòd in arbitrio ſacerdotis, relinquitur impoſitio pœnitentiæ, nõ ſolum quando canones non præfixerunt pœnitentiam,vt in eodem cap. Menſuram dicit Hieronymus,ſed etiam quando præfixa eſt, & tamen debet habere conſiderationem ſacerdos, quid expediat ſaluti pœnitentis, alias nõ bene agit, non tamen eſt neceſſe quòd ſemper in hoc peccet mortaliter, quia nõ eſt omnis negligentia, aut inconſideratio peccatum mortale. Ad ſecundum dicendum,quòd villicus nõ laudatur ſimpliciter, immo potius vituperabilis erat, quia furatus eſt rem domini ſui, dando eam debitoribus,quia idem erat remittere, quòd donare, cum debitum eſſet liquidum, ſed laudatur quòd prudenter, ideſt, aſtute egerit, quia prouidit ſibi, vt quando egeret,haberet ad quem recurreret.quęlibet autem prudentia,vel aſtutia laudabilis eſt, licet opus factum per aſtutiam ſæpe eſt vituperabile, & ita in ſacerdotibus prudenter agere in remiſſione pœnarum, imponendo pœnitentiam laudabile eſt, agere autem omnino ſecundum voluntatem non eſt agere prudenter,ideo non eſt laudabile. Ad tertium dicendum, quòd non oportet Chriſtum imitari in omnibus operibus ſuis: nam ſicut quædam ſunt in quibus imitari non poſſumus etiam ſi velimus, vt facere miracula quæ ille faciebat, ita quædam ſunt in quibus imitari non licet, quamuis poſſimus, & ita eſt hic: nam ipſe poterat pęnitentem dimittere,non impoſita aliqua pęna,ſacerdotibus autem non licet. Ratio huius eſt,quia Chriſtus habuit clauem excellentiæ,vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio.77. Et ideo poterat conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento: ſacerdotes autem habent ſolum clauem ſacramentalem, ideo non poſſunt remittere peccata, nec efficere aliquod opus ſacramenti ſine ſacramento. Et ob hoc Chriſtus non ſolum poterat peccata remittere, nõ imponendo pœnitentiam, ſed etiam non audiendo confeſſionem, ſic patet in muliere deprehenſa in adulterio,Ioan.8. Quia illa nihil cõfeſſa eſt,& tamen Chriſtus remiſit ei peccatum. Quod magis apparet in paralytico,cuius peccata non erant manifeſta,& tamen antequàm quicquam diceret, dixit Chriſtus ei remittuntur tibi peccata tua, ſupra 9. & ſic nec confeſſus eſt ille, nec quicquam pęnitentiæ agendę ei impoſitum eſt.Sacerdos autem non poteſt abſoluere niſi confitentem,quia aliàs non eſſet ſacramentalis abſolutio, ita non debet abſoluere niſi pœnitentiam imponendo, & peccat ſacerdos qui pęnitentiam non imponit, quando autem peccator nõ confeſſus eſt, non poteſt abſoluere eum, quia confeſſio debet præcedere abſolutionem. Si abſoluat de facto,abſolutio nõ valet,& peccat mortaliter abſoluendo. Si quis autem ſit in articulo neceſſitatis, & voce, confiteri non poſſit, oſtendat autem ſigna contritionis, debet haberi tanquàm ſuſcipiens ſacramentum, & tamen abſolui nõ debet, quia nihil apparet de quo eum ſacerdos abſoluere poſſit,maxime quia eſt contra formam abſolutionis, in qua dicitur de peccatis confeſſis,& oblitis. Ad argumentum etiam in cõtra-
F rium reſpondendum. Ad primum dicunt quidam,ꝙ
falſa pœnitentia eſt,quando non imponitur ſecundũ
taxationem factam a iure, & ita tenet Gloſ.de pœnit.
diſtinct.1.cap.menſuram. Et dicendum,ꝙ verum eſt,
quòd ſecundum antiqua tempora,quando nondum
erant pœnitentiæ totaliter redactæ ad arbitrium, non
licebat ſacerdoti imponere minorem pœnitentiam,
quam eſſet a iure, & tamen adhuc tunc non vocaba-
tur illa falſa pęnitẽtia, ſed dicitur falſa pęnitentia illa,
in qua de vno peccato agitur pęnitentia, & non de
alio, vel quando ſacerdos abſoluit peccatorem ma-
nentem in peccato, in quo prius erat, quaſi vere, &
fructuoſe poſſit pęnitere, manendo in illo peccato.
Vel quia forte ſacerdotes non iudicant quædam eſſe
G peccata, quæ tamen ſunt peccata, & manentibus in
illis imponunt pęnitentiam, quaſi nõ manentibus in
peccato: nam tunc quæcunque pęnitentia eſt falſa
quam agunt,quia nihil prodeſt.Sic dicit Innocentius
Papa,de pęniten.diſtinctio.5.cap.fratres noſtros,ſcili-
cet,Fratres noſtros Epiſcopos, & presbyteros admo-
nemus ne falſis pęnitentijs laicorũ animas decipiant,
& ſequitur, falſam autem pęnitentiam eſſe conſtat,
cum pluribus ſpretis, de vno ſolo pęnitentia agitur,
aut cum ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio.
Falſa eſt etiam pęnitentia cum pęnitens, ab officio
curiali, vel negociali non recedit, quod ſine peccatis
agi, nullatenus præualet, aut ſi odium in corde geſſẽ-
rit, aut ſi offenſo cuilibet non ſatisfaciat, aut ſi offen-
H denti offenſus non indulgeat,aut ſi arma quis contra
iuſtitiam gerat. In talibus autem manenti ſi pęniten-
tia imponitur,eſt pęnitentia falſa, & imponitur cõtra
auctoritatem Sanctorum Patrum,quia Sancti Patres
declarauerunt, non poſſe agi pęnitentiam ab eo, qui
in aliquo peccato manet. Et idem Gregor. intelligit
in allegato cap.falſas. nam cum dixit:falſas pęnitẽtias
dicimus, quæ non ſecundum auctoritatem Sanctorũ
Patrum pro qualitate criminum imponuntur, ſubiũ-
xit,ideoq; miles, vel negociator, vel alicui officio de-
ditus,quòd ſine peccato exerceri non poſſit, ſi culpis
grauioribus irretitus ad pęnitentiam venerit, vel qui
bona alterius iniúſte detiñet, vel qui odium in corde
gerat, recognoſcat ſe veram pęnitentiam, niſi nego-
I cium relinquat, & officium deſerat, peragere nõ poſ-
ſe,& tamen opponitur vera pęnitentia falſæ pęniten-
tiæ, vnde Gregor. non poſuit ibi exemplum aliquod
falſæ pęnitentiæ, eo quòd minor ſit quàm canones
ſtatuerint, ſed quia in peccato manet, qui illam agit,
iſta ergo eſt ſola falſa pęnitentia:pęnitẽtia autem quę
minor eſt, quàm canones ſtatuerint antiquitus, non
erat falſa, ſed erat indebite poſita, nunc vero nec eſt
falſa, nec indebite poſita cum omnes pęnitentiæ ad
arbitrium redactæ ſint.Ad ſecundum dicendum vno
modo, quòd licet eſſet prorſus in voluntate ſacerdo-
tis imponere hanc, vel illam pęnitentiam, tamen re-
quirebatur ſemper diſcretio, vt ſciat diſtinguere pec-
catum a peccato, & ſciat quid eſt peccatum, & quid
K non, cum interdũ ſacerdotes putent aliquid eſſe pec-
catum quod non eſt,& econtrario. Etiam diſcretio
eſt neceſſaria,vt ſciat quos poteſt ligare,& ſoluere, &
in quibus caſibus. Etiam vt circa ea,in quibus tene-
tur vnus proximus alteri,in quibus non eſt arbitrium
ſacerdotis, ſciat quando eſt neceſſaria reſtitutio, &
quanta, & ita circa multa alia eſt neceſſaria diſcretio
præter taxationem pęnitentiarum. Aliter poteſt dici,
quòd etiam circa impoſitionem pęnitentiæ requiri-
tur diſcretio ſacerdotis taxando, vt dicit Hierony. de
pęniten.diſtinct.1. cap.menſuram, & de pęnitẽ. & re-
miſſio. cap.Deus, cap.officij. non tamen quaſi tenea-
tur imponere tantam pęnam arbitrãdo, ad quantam
putauerit teneri peccator, ſed diſcretio requiritur, vt
taxet

Ab eo pęnitentia agi non põt, qui in aliquo manet peccato, & ſi agitur falſa eſt.

taxet tantam, & talem penitentiam, quantam putat **A** expedire saluti penitentis, vt supra declaratum est.

Quid remittitur alicui per pœnitentiam minorem quam iura statuunt, & errata peccatoris merentur, & an per talem pœnitentiam iniunctam tollatur tota pœna peccatorum. Et quando sacerdos non potest dispensare circa pœnam purgatoriam. Quæst. LXXX.

QVAERETVR occasione præcedentium de remissione pœnę, quæ fit per claues, & impositionem pœnitentiæ, si interdum imponatur alicui minor pœna q̃ a iure statuta est, vel quàm peccata sua mereantur qd remittatur per illam pœnitentiã, & an tota pœna peccatorum tollatur per illam pę- **B** nitentiam iniunctam.

Aliqui dicunt, quòd siue sacerdos imponat magnam pœnitentiam siue paruam, liberatur peccator a tota pœna futuri sęculi, expleta pęnitentia, quæ imponitur per sacerdotem. Et mouet istud dubiũ Glo. de peniten. di. 1. cap. mensuram, dicens si sacerdos minorem pœnam arbitratus est, quàm debeatur, si dispensandi animo hoc facit, sufficit illa licet modica ad delendum peccatum. Si autem sacerdos per errorem minorem pœnam arbitratus est putans esse sufficiẽtem, & pęnitens credebat sacerdotem esse peritũ, sufficit illa minor pœna ad peccatum delendum, & omnem pœnam alterius vitæ, dummodo pęnitens, qui eam recipit maiorem recipere paratus esset si sibi **C** imponeretur Archidiac. eadem distinctione, capitu. quoniam pęnitet. Si autem credebat sacerdotem esse imperitum in culpa est, nec releuabitur per hanc solam pœnitentiam, & idem iuris est, si ad alium iuit non suum iudicem, cum suus sacerdos esset peritus, quia eo casu in culpa fuit. Si autem suus sacerdos nõ erat peritus, & ideo iuit ad alium, quia hoc sibi licet, de pœnit. distinctione 5. cap. placuit, & ille male est arbitratus, idem est, vt in proprio sacerdote faciente animo dispensandi.

Dicendum, quòd inquantum dicitur, quòd per pœnam quàm imponit sacerdos, etiã si sit minor, tollatur tota pœna futuri temporis, falsum dicitur. Et presupponit Glo. illa quòd quando imponitur pecca- **D** tori tota pœna imposita a iure pro peccato, liberatur a tota pœna purgatoria. Et etiam dicit, quòd sacerdos potest dispensare in pœna illa, vt si sciat, quòd imponit minorem pœnã quàm sit debita, & faciat hoc animo dispensandi, sufficit illa modica ad delendum peccatum, idest, ad delendum totam pœnam debitã pro peccato: nam peccatum quantum ad maculam, vel culpam large sumptam iam deletum est ante absolutionem, & impositionem pœnitentiæ. Etiam dicit, quòd si per errorem sacerdos arbitratus est minorem pœnam, quàm esset debita, & pęnitens erat paratus suscipere maiorem si imponeretur, liberatur a tota pœna futuri sęculi.

Primum est falsum, scilicet, quòd pœna a iure im- **E** posita pro peccatis æquiualeat pœnæ purgatoriæ, & tollat eam: nam Ecclesia nescit quanta est pœna, quę debetur pro peccato in purgatorio: nec est illa pœna vna pro omnibus peccatis, sed ꝓ quolibet alia, & alia, Vnde nec Ecclesia imposuit septennem pœnitentiã pro quolibet mortali, quasi tãta precise sit pœna, quæ debetur illi peccato in purgatorio, quia hoc est impossibile, vt ostensum est præcedenti quæstione, nec Ecclesia imponit septennem pœnitentiam quasi credat istam sufficere præcise, sed propter aliquas causas mysticas, de quibus dictum est præcedenti quæstione, secundum etiam est falsum, quia dependet a præcedenti, scilicet, quia præsupponitur, quòd si tanta pœna poneretur arbitrarie quantã ius arbitraretur, quòd tolleretur tota pœna futura.

Secundo, & irrationabilius dicit, quòd potest dispensare sacerdos circa pœnam futuram, idest, quòd ponendo scienter minorem pœnam quàm debeatur, aufert totam pœnam futuram, si fuit intentio sua dispensandi: nam tunc efficacia clauis penderet a volũtate sacerdotis, & tamen hoc non videtur esse verum, quia clauis tantum prodest quãtum prodesse potest, vel quantum prodesse illam Deus vult, non autẽ quãtum vult quilibet sacerdos vtens claue. Item tunc q̃libet absolutio sacramentalis esset plenaria indulgentia: nam sacerdotes sciunt, quòd pœnitentiæ quas imponunt non sufficiunt pro peccatis, & ideo iuxta dictum Glo. videntur dispensare in reliqua parte pœnę, & ita liberabitur pęnitens a tota pęna purgatoria, sed indulgentia plenaria nihil plus facit secundum opinionem illam, quæ latissimam efficaciam tribuit indulgentijs, ergo esset quęlibet absolutio sacramentalis plenaria, quod falsum est. Item esset maior absolutio simplicis sacerdotis quàm plenaria remissio data a summo Pontifice: nam in omnibus literis harum remissionum dicitur, de omnibus peccatis de quibus fuerit quis corde contritus, & ore confessus, & tamen in sacramentali absolutione facta a simplici sacerdote dicitur de peccatis confessis, & oblitis, si ergo sacerdos habens voluntatem dispensandi imponendo paruam pœnam, tolleret totã pœnam futuri sęculi omnium peccatorum de quibus absoluit, multo abundãtior erit absolutio simplicis sacerdotis quàm illa, quæ fit a summo Pontifice in concessionibus indulgentiæ plenariæ. Item si absolutio sacerdotis volentis dispẽsare ad hoc sufficeret, frustra concederetur aliquando indulgentia plenaria, quod hęreticum est, cum Ecclesia supponat istas concessiones ad aliquid prodesse. Item apparet manifeste istud esse cõtra intentionem Ecclesiæ: nam indulgentiæ plenariæ non ordinantur ad maculam siue culpam large dictam, quia ista plęne tollitur per confessionem, & absolutionem cuiuslibet sacerdotis; sed ordinatur contra pœnam: ideo grosse loquentes vocant istas indulgentias plenarias, vel remissiones omnium peccatorum absolutionem a culpa, & a pœna, qui tamen increpantur a iure in clementina prima de priuil. & in clementina abusionibus de pœnitentia, & remissione, & ita indulgentia plenaria est absolui a toto reatu pœnę purgatoriæ, & tamen in literis harum concessionum concedit Papa ei cui datur ista indulgentia, quòd possit eligere confessorem, qui possit eum plenarię absoluere, vel concedere remissionem omnium peccatorum, ergo videtur, quòd sacerdos simplex non poterat istud facere nisi concederetur, quia aliàs frustra erat concessio quam facit Papa, ergo præsupponit Ecclesia, quòd sacerdos simplex etiam si velit imponendo paruam pęnitentiam liberare hominem a tota pęna purgatoria, non possit. Item patet, quia hoc dato fere nulli irent ad purgatorium: nam sacerdotes imponunt paruas pœnitentias cum sciant maiores esse debitas pœnas, & sic videntur dispensare: ideo qui impleuit pęnitentiam sic a sacerdote iniunctam, quantũcunque parua sit non tenebitur ad aliquam pœnam purgatoriam, & ita facile esset omnes morientes euolare in cęlum, & tamen falsum est, quia communiter supponitur, ꝙ expleta pœnitentia hic iniuncta a sacerdote, adhuc manet homini multum expiandum in purgatorio, ergo sacerdos imponens paruam pœnitentiam non liberat hominem a tota pœna purgatoria neque potest dispensare in illa.

Dicendum ergo, quòd sacerdos in absolutione sacramentali quotidiana non potest dispensare circa pęnam

nam

nam purgatoriam, neque est in potestate sua, quòd tanta aut tanta tollatur, sed per claues tollitur quantã Deus vult tolli, & nescit sacerdos quanta tollitur, per pœnitentiam autem impositam tollitur per modum recompensationis pœna æquiualens purgatoria, aut aliquid plus, cum sit ista sponte tolerata, & illa non: quod autem residuum est, quòd interdum valde multum est, manet in purgatorio expiandum, vel hic per opera satisfactoria sponte facta explendum. Et ijs consonat Hostien. in summa, titulo de pœnitentia, vbi tradit formam absoluendi dicens, quòd sacerdos dicat confitenti, charissime tu commisisti tot, & talia peccata, & pro quolibet deberes sic pęnitere, sed forte vita tua ad hoc agendum non extenderetur, iniungo tamen tibi talem pęnitentiam pro omnibus, & concedo tibi, quòd quocunque ieris remissiones prælatorum tibi factæ prosint, & omnia bona, quæ feceris, & mala, quæ pro Deo toleraueris iniungo tibi in pęnitentiam, & postea dicit, & si quid purgandum remanserit, in purgatorio purgetur iuxta misericordem voluntatem Iesu Christi. Quòd autem dicit Glo. allegata de dispensatione, quam facit sacerdos in pęna, potest esse verum in pęna imposita a iure, sed non in pęna taxata a Deo: nam si delictum habeat pęnam a iure determinatam, & sacerdos illam sciens ponat minorem, dispensat per hoc in illa, quia sunt redactæ pęnitentiæ ad arbitrium. Si autem non sit pęna a iure præfixa, & tamen sacerdos consideratis circunstantijs delicti scit magnam pęnam debitam, & imponit minorem, hoc ipso dispensat. Et tamen ista dispensatio non se extendit ad aliud, nisi quòd pęnitens non male agat tolerando minorem pęnam pro delicto, quàm de iure teneatur, & quòd non sit obligatus dum viuit tantam pęnitentiam agere, sed non prodest ad hoc, quòd pęna æquiualens pęnæ impositæ a iure in purgatorio tollatur sustinendo paruam, quæ imponitur. Vt siquis commisit homicidium, vel periurium, tenetur de iure ad septẽnem pęnitentiam, si autem sacerdos imponat pęnitentiam vnius diei per hoc dispensat in iure, ita quòd iste pęnitens non tenetur ad pęnitentiam septennem, & tamen si per septennem pęnitentiam tolleretur tota pęna debita in purgatorio pro homicidio, vel periurio, non tolleretur per pęnam vnius diei, quàm imposuit sacerdos, sed solum tantum tolleretur proportionaliter, quantum est vnus dies ad septem annos, & ita quanto minorem pęnitentiam imponit sacerdos confitenti, tanto deterius est confitenti: nisi forte, quia imposita maiori pęnitentia non posset aut nollet illam tolerare. Prædicta vera sunt de vsu clauium in absolutione quotidiana sacerdotali, in qua non exprimitur pars aliqua, aut quantitas determinata remissionis, sed simpliciter sacerdos absoluit, quia ibi non prodest clauis ad voluntatem sacerdotis. Secus autem in concessionibus indulgentiarum in quibus exprimitur quantum prodesse debeant, vt quia dicitur plenaria remissio, vel dicitur quarta aut quinta pars peccatorum, idest, pęnæ debitæ pro peccatis, vel duo aut tres anni, aut septem dies, & ita de alijs concessionibus: nam solet dici, quòd istæ indulgentiæ tantum prosint quantum sonant, & quòd intelligatur quantum ad pęnam purgatoriam, licet de hoc magis dicetur, cum agetur de concessionibus indulgentiarum.

F *An sacerdotes veteris testamenti claues haberent. Atque illæ quem ordinem consequantur, & character quid sit. Quæst. LXXXI.*

QVAERETVR nunc circa habentes claues, & est dubium an sacerdotes veteris testamenti haberent claues. Aliqui dicunt, quòd sic, quia clauis consequitur ordinem sacerdotalem, & tamen in veteri testamento erat ordo: nam dicebantur illi sacerdotes, ergo claues habebant. Item claues sunt duæ, scilicet, scientia discernendi, & potentia iudicandi, & tamen sacerdotes veteri testamenti poterant vtrunque, ergo claues habebant. Patet hoc, quia habebant scientiam discernendi inter sanguinem, &
G sanguinem, leprã, & lepram, causam, & causam, Deuteronom. 17. Etiàm habebant potestatem iudicandi, quia ipsi iudicabant in causis arduis, scilicet, summus sacerdos, & 70. Seniores eodem cap. & ipsi repellebant immundos, & recipiebant mundos Le. 13. & 14. Quod est recipe dignos, & excludere indignos quod facit minister Ecclesiasticus per claues, vt dicit Hiero. ergo habebant illi claues. Item sacerdotes legales habebãt potestatem aliquam super populum, & non erat illa pure temporalis, quia sic nõ differret potestas sacerdotalis a regali, quod falsum est, & tamẽ potestas spiritualis est potestas clauis, ergo sacerdotes veteres habuerunt claues.

Dicendum, quòd aliqui voluerunt in veteri testa-
H mento fuisse claues apud sacerdotes, quia erat eis potestas aliqua super peccata, scilicet, imponere pęnam pro peccatis ad remissionem ipsorum, vt colligitur Leuit. 5. Et hoc pertinet ad clauem: nam per actum clauis soluit sacerdos peccatorem a quadam pęna, & obligat eum ad alterã quam temporaliter imponit, ergo erant claues in illis sacerdotibus. Sed dicunt, quòd fuerunt in sacerdotibus illis incompletæ, nunc autem per Christum completæ sunt in sacerdotibus noui testamenti.

Sed dicendum, quòd non stat: nam Apostolus ad Hebræ. 9. vbi comparat, & præfert sacerdotium Christi, sacerdotio veteris testamenti, dicit quòd Christus est pontifex futurorum bonorum, qui per proprium
I sanguinẽ introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta, sacerdotium autem vetus solum introducebat in templum manufactum per sanguinem taurorum, & hircorum, & sic innuit Apostolus, quòd potestas sacerdotij legalis non se extendebat ad cęlestia exhibenda, sed solum signanda, vt dicitur ad Hebræ. 10. Vmbram futurorum bonorum lex habet nõ ipsam imaginem, idest, conferre non potuit res quod est habere imaginem, sed significauit illas, quod est vmbram habere, & tamen claues non sunt ad figurãdum, sed ad efficiendum: ideo non fuerunt claues in veteri Testamento. Item claues sunt ad aperiendum regnum cęleste, quia per clauem recipiuntur illuc digni, & tñ ante Christi passionem nemini aperta fuit
K ianua vitæ ęternę, ergo nec fuit clauis, quia poneretur omnino superuacua. Item quia sacramentalia veteris legis gratiam non conferebãt, & tamen sine gratia nõ est introitus ad vitam ęternam, qui est effectus clauium, ergo sacerdos legalis qui taliũ sacramentorum minister erat, clauem non habebat. Cum autẽ dicebatur, ꝙ habebant potestatem imponendi pęnã pro peccato, ergo habebant potestatem clauium, dicendum, ꝙ si nihil aliud sit, non ostendit clauem: nã legislator, & iudex, qui est minister legis humanæ imponunt pęnam pro peccatis, sed clauem non habent, sed oportet addi, ꝙ per clauem imponitur pęna in remissionem peccatorum, sicut confitemur fieri per sacerdotes nostros in absolutione sacramentali, sacer-
dotes

dotes aũt legales pęnam quidem imponebãt, vel exequebantur super peccantes pęnam a lege impositam, & tamen illa non erat ad remissionem peccatorum: nam istæ pęnæ erant, quòd cogerent laicos peccantes offerre sacrificia. Leui. 5. & Nu. 5. Et tamen sacrificia legalia non poterant tollere peccatum ad Hebræ. 10. Scilicet, impossibile est per sanguinem taurorum, & hircorum auferri peccata: ideo clauis nõ erat ibi. Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ clauis consequitur ordinem sacerdotalem proprie sumptum, non est aũt ordo vbi non est character: ideo licet sacerdotium fuerit in veteri testamento, & ẽt inter gentiles, neutrũ fuit proprie dictum sacerdotium, quia in neutro fuit character cũ sit character potestas spiritualis ſm quã configuratur recipiens ei, a quo impressa est potestas, & tñ ista impressio potestatis non fuit in aliquo illorũ sacerdotiorum, cũ neque ibi fuerit actus ad quem reqreretur aliqua potestas spiritualis, cũ actus esset pure corporalis. Etiam dato, ꝙ esset ibi potestas aliqua, non configuraretur minister Christo secundum illam, & hoc propter imperfectionem vmbratilem illius potestatis. Etiam quia non ordinabatur ad Christum: nam in nouo testamẽto potestas Episcopalis acquisita per consecrationem, licet sit indelebilis non est character, eo quòd secundũ illam non configuratur Episcopus Christo, quia non ordinatur ad Christum siue ad corpus eius verum, sed ad plebem, quæ est corpus Christi mysticum, sed multo minus ordinatur sacerdos legalis ad Christum, ergo non habuit characterem. Et ita licet in veteri testamento essent sacerdotes, tñ nõ fuit ordo sacerdotij, clauis aũt consequitur ordinẽ sacerdotij: ideo non fuerunt claues in sacerdotibus legalibus. Ad secundum dicendum, quòd sacerdotes legales habuerunt potestatem discernendi inter lepram, & lepram, sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, Deute. 17. Et potestatem iudicandi, & exequendi, sed ista potestas non erat nisi, vt arcerent indignos a tabernaculo manufacto, & admitterent dignos ad illud ad quod non requirebatur potestas aliqua spiritualis diuinitus impressa, aut communicata: ideo non erat tunc clauis aliqua, nunc autem est potestas spiritualis in sacerdotibus per quam recipiant hominem ad regnum Ecclesiæ: ideo nunc est clauis. Ad tertiũ dicendum, quòd habebat sacerdos legalis potestatẽ super populum, quæ non erat pure tẽporalis sicut regia potestas, nec pure spiritualis sicut potestas ministrorum noui testamenti, sed potestas erat quidem ad corporalia ordinata in cultum Dei cęremonialem, scilicet, ad purgandum homines legaliter immundos ꝑ legales cæremonias, vt apti essent introire in tabernaculum manufactum, & ad expellendum eos, qui legaliter immundi erant a sanctuario. Et si essent naturaliter, idest realiter immundi immunditia contagiosa aut fęda, eijciebant a castris, idest, de conuersatione aliorum hominum, sicut excludebant leprosos, & fluentes semine, aut sanguine extra tempora menstruorum. Leui. 13. & non erat regia nec alicuius laici, ad hoc tamen claues non erant necessariæ.

An in Christo sit clauis. Et quid sit clauis sacramentalis, & quomodo potestas clauium qualitas quædam est, earumque virtus in nobis est, sicut virtus instrumentalis, item quòd sacramenta potius disponunt ad gratiam, quam causa conferant.

Quæst. LXXXII.

QVAERETVR an in Christo sit clauis. Aliqui dicunt, quòd non, quia clauis cõsequitur characterem ordinis, vt dictum est præcedẽti quæstione. Christus tamen characterem non habuit, cum potius ipse imprimat nobis characterem, & per

A configurationem ad ipsum dicimur habere characterem, quia illa potestas spiritualis qua ei configuramur vocatur character, & tamen idem non potest sibiipsi configurari, ergo non habet Christus characterem, & consequenter neque clauem. Item vt ostensum est supra q. 73. Christus habet in sacramentis potestatem excellentiæ, s. quia effectum sacramentalem sine sacramẽto conferre potest, sed clauis est potestas sacramentalis, i. id quo sacerdos confert illud quod sacramentaliter conferri potest, ergo non fuit necessaria in Christo, cũ habeat superiorem potestatem, & ita esset superuacua, qa nunq̃ Christus tali potestate vteretur. superuacuum tamen non est ponendum, quia recedit ab ordine, omnia tamẽ, quæ a Deo sunt ordinata sunt,
B ad Rom. 13. ergo Christus non habet claues. Dicendum, ꝙ Christus habet clauem, quæ est spiritualis potestas ad recipiendum dignos aperiendo eis vitã æternam, & excludendum indignos, & tamen non est ista clauis sacramentalis, sed maior clauis, quæ vocatur clauis excellentiæ, de qua dicitur Apoc. 3. habet clauẽ Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Pro quo sciendum, ꝙ qñ agens operatur per instrumentum virtus agendi est in per se agente, & in instrumento, quia non est actio nisi vbi est virtus agendi, & tamen tam instrumentum, quã principale agens dicitur agere, ergo in vtroque est agendi virtus, & tamen sicut per se agens, & instrumentum differunt, quia per se agens non recipit virtutem ab alio, instru-
C mentum autẽ recipit per actualem influxum inquantum mouetur ab agente per se, ita & per se agens dicitur proprie agere, instrumentum autem non dicitur agere, nisi inquãtum agitur, idest, mouetur: vnde perfectius valde est virtus agendi in per se agente, quàm in instrumento. Ita de clauibus est: nam virtus clauiũ, quæ in nobis est, est virtus instrumentalis: nam sacerdos, & sacramenta non agunt per se ad remissionem peccatorum tanquam principale agens, immo nec tanquam instrumentum propter dictum quod attingat ipsum passum, quia neque sacerdos tãquam principale agens aut sacramentum confert gratiam, cum hoc sit solius Dei, neque sacramentũ motum a Deo, vt instrumentum eius attingit animam cui gratia cõ-
D fertur: ideo sacramenta sunt potius dispositiua ad gratiam, quã instrumẽta gratiæ proprie loquendo. clauis ergo qua sacerdos operatur in sacramento pęnitentię erit clauis instrumenti, i. virtus instrumentalis, & non principalis agentis, virtus autem ad conferẽdum gratiam, & remittendum peccata, quod est operari nostram salutem, est in Christo, tanquàm in per se agente: nam in eo, vt est Deus, est ista virtus per auctoritatem, vt autem est homo est in eo per meritum, quia meritis passionis suæ aperta est nobis vita æterna, & datur omnis gratia, & quoniam clauis de ratione sua solum dicit potestatem claudendi, & aperiendi, quòd autem quis aperiat, vt per se agens, vel vt instrumentum aut dispositiuum, est extra rationem clauis, ideo
E tam in Christo, quàm in nobis oportet poni clauem, immo & in Deo clauis est, sed differt, quia clauis nostra est sacramentalis, clauis autem Christi, aut Dei non est sacramentalis. Dicitur autem clauis sacramẽtalis illa qua quis confert effectum spiritualem per sacramentum, & tamen Christus sine sacramentis confert effectum sacramentalem, ideo non est clauis sua sacramentalis, sed maior sacramentali, & ideo vocatur clauis excellentiæ. In quo autem differat clauis Christi a sacramentali, & in quo excellat eam, & in quo clauis auctoritatis, quæ est in tota trinitate excedat clauem sacramentalem, quæ est Christi, vt est homo, declaratum est supra q. 73. clauis autem nostra sacramentalis est, quia solum possumus conferre spiritualem

tualem

tualem effectum mediante sacramento. Et etiam est instrumentalis, quia non est actio remittendi peccatum a nobis principaliter, sed a Deo. Ad primum dicendum, ꝙ clauis non solum consequitur characterē, immo est realiter ipse character, vt ostensum est supra quæstione 77. & tamen clauis est aliquid absolutum, cum nominet qualitatem, i. potestatem, quæ reducitur ad secundam speciem qualitatis, & licet large posset dici relatiua, tamen ſm rationē suam non est relatiua: nam est virtus actiua, character autē quantum ad substantiam est ipsamet virtus actiua, & tñ ratio characteris est superaddita, & ita est ratio relatiua, quia character dicit configurationē, & ista ratio configurationis consequitur potestatē illam conficiendi sacerdotalem, & illa eadē potestas numero est potestas clauiū, vt ostensum est eadem q. quia tñ potestas conficiendi est prior dignitate, & ratione, cū secundum hanc proprie quis dicatur sacerdos, dr̃ potestas clauiū ſm quā respicit sacerdos subditos consequi potestatē characteris tanq̃ priorem, quod tñ illa potestas sit characteris, i. configurans hominem Christo est ꝑ accidens ad substantiam, potestatis ipsius, quia nō est character nisi inquantum est potestas ab alio impressa configurās hominem ei a quo impressa est, in Christo aūt est ipsa potestas non tñ tanquā ab alio impressa, vel deriuata, sed tanquā in per se agente, & vt principalis forma: iō cessat ibi ratio characteris, & ita in Christo potestas clauium consequitur potestatē quandam, quæ in nobis vocatur character, sed in ipso non vocatur nec est character propter causam dictam. Ad ſm dicendum, ꝙ de ratione clauis non est esse sacramentalem: nam licet clauis nostra sit sacramentalis, quia est instrumētalis, clauis tamen Christi, quia est, vt potestas per se agentis nō est sacramentalis, sed principalis, & ita habebit clauem, licet non omnino similem nostræ, sed excellentiorem.

An soli sacerdotes habeant claues, vel etiam alij non ordinati. Et quòd ordo de necessitate exigit sexum virilem, fœminæ autem quare non possunt ordinem recipere. Nec vnus character esse potest simul in multis. Et quare potestas excommunicandi non est clauium potestas. Eaque potestas non potest fœminis competere. Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR an soli sacerdotes habeant claues, vel etiā alij non ordinati habeant claues. Aliq dicunt, ꝙ multi præter sacerdotes clauem habent: nam dicit Isidorus, ꝙ ostiarij inter bonos, & malos habent iudiciū, dignos recipiunt, & indignos reijciunt, sed iste est actus clauis, vt ostensum est supra q. 73. ergo ostiarij claues habent. Item videtur, ꝙ reges etiam habeant claues, quia sacerdotes claues accipiūt, dum ꝑ vnctionem suam accipiunt diuinitus potestatē super populum, & tñ etiam reges dum per vnctionem sanctificantur, accipiunt diuinitus potestatem super populum fidelem; ergo non habent soli sacerdotes clauem, sed etiam reges. Item videt̃, ꝙ aliquæ congregationes habeant claues, & sic non soli sacerdotes, sacerdotium enim est ordo vni personæ singulari conueniens, sed clauem aliq̃n videtur habere tota vna cōgregatio, quia capitula possunt interdum ferre sentētiam excommunicationis, quod pertinet ad claues; nō ergo soli sacerdotes habent potestatem clauium, sed etiam aliquæ multitudines. Item mulier non est susceptiua ordinis sacerdotalis, immo nullius ordinis, ꝗa ordo exigit de necessitate sacramenti sexum virilem, & tñ mulieres aliquæ videntur habere clauem, sicut Abbatissæ, quæ spiritualem potestatem in subditos exercent, ergo non habent soli sacerdotes clauem.

Dicendum, ꝙ clauem proprie sumptam soli sacer-

F dotes habent. Sic enim dicit Ambro. hoc ius ligandi,
& soluendi solis sacerdotibus concessum est. Sed di-
cendum, ꝙ clauis accipitur aliquando proprie, & ali-
quando large. Primo modo clauis est, quæ cœlum
aperit, idest, quæ immediate est ad aperiendum illud,
tollendo particularius impedimēta illuc eundi, quod
fit tollendo peccata, etiā si hoc fiat instrumentaliter,
vel dispositiue, & talis clauis cum sit eadem in substā-
tia cum charactere, quæ est potestas conficiendi, vt
ostensum est supra q. 73. & character est vnius perso-
nę, idest, nō potest esse character aliquis simul in mul-
tis, sed in vno, & ille solus est sacerdos, sequitur quòd
clauis hoc modo solius sacerdotis est, soli quippe sa-
cerdotes in populo constituuntur medij inter populū,
G & Deum quantum ad ea, quæ Dei sunt, vt offerant
dona, & sacrificia pro peccatis, ad Hebræ. 5. Secundo
modo clauis est potestas quædam qua homines diri-
guntur in cœlum, vel in Deum, sed non immediate,
& hæc est per quam homines diriguntur immediate
ad Ecclesiam militantem, & postea mediāte illa diri-
guntur ad vitam æternā, vnde sicut clauis primo mo-
do dicta se habet ad vitam æternam, ita clauis se habet
secundo modo ad Ecclesiam militantem, vt admitta-
tur homo ad illam, vel excludatur ab ea, & hæc est po-
testas excommunicandi, & ab excommunicatione
absoluendi, & potestas in foro causarum: nam per ex-
communicationem excluditur quis a participatione
sacramentorum; quæ solum sunt in Ecclesia militan-
H ti, & a communicationē fidelium, & ista non est pro-
prie clauis, sed aliquid dependens a claue, vel conse-
quenter datum cum claue: nam quando Petro colla-
ta est potestas clauium, collata fuit etiam potestas ex-
communicandi, vt ostensum est supra q. 73. Et tamen
non est actus alicuius illarum duarum clauium, quæ ei
datæ sunt, sed fuit aliquid quasi annexum, vel accesso-
rium ad potestatem plenissimam clauium, & vocatur
large potestas clauium, hanc autem potestatem non
soli sacerdotes habent, sed etiam aliqui non sacerdo-
tes, scilicet, illi qui iurisdictionē Ecclesiasticam habēt
siue ordinarie, siue ex commissione, quorum plurimi
non sunt sacerdotes. Et etiam non competit omni-
bus sacerdotibus ista clauis, si tñ esset potestas clauis
I proprie dictę, competeret omnibus sacerdotibus, sal-
tem omnibus curatis, quibus competit vsus clauium,
ergo large vocatur clauis. Ad primum dicendū, quòd
sicut officium ostiariorum est corporale, ita clauis sua
est materialis, scilicet, qua claudunt, & aperiunt tem-
plum manufactum, actus autem sacerdotum est spiri-
tualis: ideo clauis sua est spiritualis qua aperiunt tem-
plum non manufactum, i. cęlum. Habent etiā ostiarij
iudicium recipiendi, & excludendi a templo, non qui-
dem a templo cęlesti, sed ab isto materiali, & tamē ad-
huc iudicium de ijs, qui ad hoc templum recipiendi
sunt aut excludendi non habent ostiarij a seipsis, sed a
sacerdotibus, & maioribus ministris accipiunt, s. vt il-
los excludant quos isti excludendos iudicauerint, &
K ita admittunt quos illi recipiendos censent, vnde non
proprie competet eis iudicium, sed executio rei iudi-
catę a sacerdotibus, & alijs superioribus ministris. Ad
secundum dicendum, ꝙ reges siue qui vnguntur, siue
non vncti nō habent claues, quia nullam potestatem
spiritualem habent reges, & tamen clauis est potestas
spiritualis ad aperiendum regnum cœlorum: ideo in
vnctione nō accipiunt clauem, neque potestatem ali-
quam spiritualem, cum in solis temporalibus pręsint,
quia tamen etiam temporalia nō sunt nisi a Deo, sub
cuius prouidentia omnia cōsistunt, & ob hoc ordina-
ta sunt, quia omnia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, ad
Ro. 13. signatur in vnctione regum, quòd a Deo po-
testatē legitime in tēporalibus accipiunt, sicut accepe-
runt

runt sacerdotes per vnctionem suam potestatem in spiritualibus, vt per hoc reges legitime quasi ex quadam commissione super populum fidelem sub Christo regnent.

Ad tertium dicendum, quòd aut loquimur de potestate ordinis aut de potestate iurisdictionis, potestas ordinis, quæ est proprie clauis non est nisi vnius, idest, sacerdotis. De potestate iurisdictionis dicẽdum est, sicut de potestate in politicis, est enim aliquando tota potestas in vno, sicut in principatu monarchico, siue regali siue tyrannico, quandoque autem est potestas diuisa, vt non sit tota in vno, sed partita in plurimos constitutos in diuersis officijs, sicut aristocratijs, oligarchijs, democratijs, & thimocratijs, vt patet 8. Ethico. & 3. Politicorum, sic & iurisdictio in spiritualibus interdum consistit in vno sicut in Episcopo, vel sacerdote alio, interdum autem vna tota in multis sicut in capitulo Ecclesiæ, vel aliquo collegio simili, & tũc totum capitulum habet clauem iurisdictionis, licet non singuli de capitulo, & tamen non esset ille vnus ordo numero, sed tot essent ordines quot essent supposita, vel partes capituli.

Ad quartum dicendum, quòd mulier non potest habere clauem proprie dictam neque large. De prima patet, qui illa est clauis ordinis, & tamen mulier ordinem recipere non potest, qui exigit sexum virilem, & hoc, quia non potest reperiri naturaliter ratio significationis sacramenti ordinis in fœmina, sed potius naturaliter sibi repugnat, scilicet præesse, cum Apostolus dicat, mulierem autem docere non permitto, neque dominari in virum 1. Timoth. 2. & 1. Corin. 14. & tamen docere, & præesse sunt necessaria sacramento ordinis, non ergo potest mulier habere claues, ita redarguuntur Abbatissæ quædam extra de pœnitentia, & remissio. capitu. noua quædam, quia benedicebant moniales, & audiebant confessiones in criminibus sacramentaliter, & Euangelium publice prædicabant, & concluditur ibi, quòd claues non traditæ fuerunt bene virgini, sed Apostolis, & sic nullus actus clauis neque ordinis potest competere Abbatissæ, nec alicui fœminę.

De claue iurisdictionis excommunicãdo dicẽdum, quòd etiam non potest competere mulieri, quia cui non potest competere clauis ordinis, etiam non potest competere spiritualis clauis iurisdictionis, potest autem competere fœminis potestas in temporalibus, quia interdum fœmina prudentior est viro, & tamen fœminas præesse viris etiam temporaliter non est regulare, sed extra ordinarium, & est quædam corruptio recti principatus. Sic dicit Aristoteles 8. Ethico. quòd corruptio ciuilitatis est cum ad fœminam dominium pertinet, interdum tamen propter periculũ, & alias necessitates toleratur, quòd fœminæ præsint, & ita est de abbatissis, quæ habent quandam potestatem super alias moniales corripiendo eas circa spiritualia, quod est simile vsui clauium, licet non sit vsus clauium, & tamen hoc toleratur, & statuitur propter periculum cohabitationis virorum cũ religiosis mulieribus, claues igitur non habent.

An sancti homines, qui non sunt sacerdotes habeant claues. Et quòd in actu clauium principale agens est solus Deus, qui habet auctoritatem dimittendi peccata. Et quòd Sacerdos, licet non sit in gratia, tamen potest agere ad gratiæ collationem. Et quòd Deus solus nobis benedicit, bona conferendo.

Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR an sancti homines, qui non sunt sacerdotes habeant claues. Aliqui dicunt, quòd sic, quia absoluere, & ligare, quæ

A habet actus clauium habẽt efficaciã a passione Christi, & tamen viri sancti maxime conformantur passioni Christi, qui per patientiam, & alias virtutes Christum passum imitãtur, ergo videtur, ꝙ sancti viri, licet non sint sacerdotes, possint soluere, & ligare. Item ꝗ maior est potest benedicere minorem ad Hebræ. 7. sine vlla contradictione quod minus est a maiori benedicitur, & tñ in spiritualibus vt ait Augu. hoc est esse maius quod esse melius, ergo viri sancti, qui meliores sunt alijs, possunt benedicere alijs absoluendo, & ligãdo. Dicendum, ꝙ soli sacerdotes ligant, & soluunt, quia cuius est potestas eius est actus, vt ait Aristo. libro de somno, & vigilia, & tñ potestas ligandi, & soluendi, quæ est clauis, est solius sacerdotis, ergo ligare, & sol-

B uere solius sacerdotis erit. Item patet, quia si sancti homines nõ sacerdotes ligarent, & soluerent, aut hoc facerent tanquam agens principale, aut tanquam instrumentum, & tamen neutro modo faciunt, ergo nõ ligant, & soluunt. Patet hoc, quia principale agens inducit in effectum siue in passum similitudinem suã: agens autem instrumentale non inducit similitudinem suam, sed agentis principalis, ex hoc, ergo constituitur aliquod principale agens, quia habet formã quam transfundere possit, vel imprimere, agens autem instrumentale per hoc constituitur, quòd non habet formam quam possit transfundere, sed applicatur a principali agente ad effectum inducendum in actu, ergo clauium cum effectus quidam vel forma

C deducatur ponitur principale agens, & instrumẽtale: principale agens est solus Christus, quia ipse, vt Deus habent auctoritatem remittendi peccata, vt autem est homo meruit per actum suum, quòd dimitterentur, & ideo ipse per se potest in actum clauium, quia habet in seipso aliquid per quod possit peccata dimittere, scilicet, potestatem, & meritum. Nullus autem homo potest in actu clauium operari, vt principale agens, quia nec ipse potest gratiam per se dare, nec ex actu proprio mereri, vt alteri detur sufficienter gratia per quam remittantur peccata: ideo si aliquis homo agit per claues ad remissionem peccatorum, non potest agere nisi instrumentaliter, & tñ instrumẽtum non habet formam quã transfundat in passum: ideo

D ille, qui instrumentaliter agit ad remissionem peccatorum non assimilat sibi recipientem, nec recipiens hunc effectum imitatur in aliquo ipsum vtentẽ clauibus instrumentaliter, sed solum Christum. Ideo sacerdos quantumcunque malus potest absoluere, & ligare agendo instrumentaliter ad collationem gratiæ. Viri autem Sancti non sacerdotes quantumcunque Sancti sint, nõ possunt absoluere, & ligare agendo ad collationem gratiæ. Primum patet, quia si sacerdos in absoluendo ageret, vt principale agens non posset absoluere quenquam a peccato si ipse esset in peccato, neque posset ipse conferre gratiam si non esset ipse in gratia, & tamen agit, vt instrumentũ, & instrumentum non habet formam quã transfundat, sed solum

Sacerdos quãtumcũq; malus, põt absoluere, & ligare a peccato.

E applicatur ab agente principali ad effectum producẽdum, & non oportet, ꝙ effectus assimiletur instrumẽto: iõ licet sacerdos non sit in gratia, põt absoluendo agere ad collationem gratiæ. Ex hoc apparet error illorũ, qui credunt veritatem sacramentorũ non posse dari nisi ab ijs, qui mundi sunt, & non fieri absolutionem a peccatis nisi per eum, qui a peccatis sit liber. isti enim non solum contra rectam fidem errant, sed etiã contra rectam, & veram doctrinam naturalem ignorantes quid sit agere, & quid sit conditio agentium, Secundum patet, quia viri Sancti si agerent absoluendo ad remissionem peccatorũ, & collationem gratiæ aut agerent, vt principale agens, aut vt instrumentum, non primo modo, quia hoc soli Christo competit, vt

ostensum

ostensum est, non etiam secundo modo, quia tunc es-
set aliqua proportio inter viros Sanctos, & Deum se-
cundum quam agerent instrumentaliter, vel disposi-
tiue, & istud est in sacerdotibus inquantum habent
claues, sed viri Sancti nõ sacerdotes nõ habent claues:
ideo non est ista proportio. Item quia instrumentum
nunquam assimilatur effectui secundum formã, sed
secundum proportionem, & tñ si viri Sancti possent
absoluere agendo ad remissionem peccatorum, hoc
esset inquantum ipsi sanctificarent alios sicut ipsi san-
cti sunt. Et tamẽ iam essent, vt agens principale quod
transfundit formã in passum assimilans illud sibi, ergo
viri Sancti non sacerdotes non possunt absoluere, &
ligare. Ad primum dicendum, ꝙ quãuis viri Sancti
magis conformentur passioni Christi s̃m formam, nõ
tñ imitantur eum s̃m proportionem plusquàm sacer-
dotes mali: ideo sacerdos malus est instrumentũ Chri
sti in absoluendo, siue cooperatur Christo, & non vir
Sanctus non sacerdos. Pro quo sciendum, ꝙ vt dictũ
est supra agens principale inducit similitudinẽ in pas-
sum, sed instrumentum non assimilatur passo secun-
dum formam, sed sicut est similitudo inter instrumẽ-
tale agens, & passum secundum proportionem, ita est
similitudo inter agens principale, & instrumentum
secundum proportionem. Primũ patet, quia agens
principale transfundit effectui talem formam qualẽ
habet in natura sua, vt in intellectu est agens per intel-
lectum. De primo patet, vt quando homo gignit ho-
minem, quia est similitudo formæ in natura. De se-
cundo, vt cum artifex producit domum, quia talem
formam deducit exterius qualem habet in intellectu.
Instrumentum autem non assimilat hic sibi rem fa-
ctam, quia non habent instrumenta quibus fabrica-
tur domus talem formam in substantia, vel natura sua
qualem domus, nec etiam in intellectu cum nõ sint
agentia per intellectum: ideo non est similitudo eo-
rum ad effectum in forma, quia tamen omnis actio
tendit ad similitudinem, cum in principio actionis
sit dissimilitudo, in fine autem sit similitudo, necessa-
rium est, quòd instrumẽtum cum pertineat ad actio-
nem, & attingat ipsum passum, habeat aliquam simi-
litudinem ad ipsum, ista tamen non est similitudo se-
cundum formam, sed secundum proportionem, ista
enim similitudo prodest magis ad actionem, & con-
seruationem interdum, quàm similitudo secundum
formam, sicut aer, & cibus, & locus agunt ad cõserua-
tionem hominis, & non assimilantur ei secundum
formam, homo assimilatur alteri homini secundum
formam, & nõ agit aliquid ad conseruationem illius.
Dicitur autem similitudo secundum proportionem
inter instrumentum, & effectum, quòd tale sit instru-
mentum, quòd mediante illo possit produci forma
effectus, sicut instrumenta quibus fabricatur domus,
licet non sint similia domui secundum formam, sunt
ei similia secundum proportionem, idest, talis figuræ
sunt, quòd cum eis fabricando potest produci forma
domus, & sicut inter instrumentum, & effectum est
similitudo proportionis, scilicet, quòd per illud potest
fieri, ita inter instrumentum, & principale agens est si-
militudo proportionis, scilicet, quòd tale sit instrumẽ-
tum, quòd moueri possit ab agente ad operationem.
Et ad hoc magis prodest similitudo in proportione,
quàm in forma: nam si essent aliqua instrumenta fer-
rea habentia figuram humanam non posset fabricare
homo domum mediantibus illis, sicut mediante do-
labro, & martello. Vel si esset instrumentum paruũ
ferreum simile domui in figura non posset mediãte
illo fabricari domus: ideo sicut inter agens, & instru-
mentum non requiritur similitudo s̃m formam, sed
potius impedit, & sufficit similitudo in proportione,

Similitudo secũdũ proportionẽ quid sit.

F ita inter instrumentum, & effectum: ideo licet sacer-
dos malus non sit similis Deo s̃m formam, i. non ha-
beat bonitatem, vel sanctitatem aliq̃ sicut Deus habet
omnem bonitatem, est conueniens instrumentum,
vt mediante illo tanq̃ dispositiuo Deus iustificet pec-
catores, & tunc peccator iustificatus efficitur similis
Deo, sacerdos tñ, qui est instrumentũ, nec est similis
Deo, neq; peccatori iam iustificato s̃m formam, i. bo-
nitatem, vel gratiam, quæ est forma, quæ deducitur in
ista operatione, vel absolutione, sed est sacerdos simi-
lis Deo, & peccatori iustificato s̃m proportionem, &
hoc quantum ad claues sacramentales, quia per illas
est talis, vt dispositiue agere possit in peccatorem, di-
sponendo eũ ad gratiam per sacramẽtum, & est talis,
G vt Deus illo mediante operetur, s. præsupposito illo
tanq̃ dispositiuo. Et ideo dicendum, ꝙ sacerdotes ma-
li magis imitantur Christum passum q̃ viri Sancti non
sacerdotes, s. quia apti sunt, vt sint instrumẽta diffun-
dendi virtutem passionis eius in peccatores absoluẽ-
do a peccatis, ad quod non sunt apti viri Sancti non sa-
cerdotes, licet sint similiores Christo s̃m formam, &
tñ talis similitudo nõ prodest ad actionem instrumẽ-
talem. Ad secundum dicendum, ꝙ benedicere acci-
pitur dupliciter, s. bona dicere, vel bona dare. Primo
modo quilibet potest benedicere alteri, siue maior
minorem, siue minor maiorẽ, & ita Iacob benedixit
Pharaoni regi. Gene. 47. & nos benedicimus Deo, vt
illud, benedic anima mea domino, & illud, benedici-
H te dominum oẽs serui Domini, & omnia benedicunt
Deo, vt illud, Benedicite omnia opera Domini Do-
mino. Secundo modo non potest quis benedicere
alteri nisi maior minori, cũ benedicere sit bona pręsta-
re, & ita accepit Apostolus, ꝙ minus a maiori benedi-
citur. Et tunc stat dupliciter, quia aut accipitur bene-
dicere pro ipsa collatione boni, aut pro adiutorio ad
suscipiendum illud bonum. Primo solus Deus bene-
dicit, vel Christus homo: nam accipimus hic collatio-
nem boni, s. gratiæ, & remissiones peccatorum, & ista
vel dabitur ab aliquo vt eam realiter conferente, aut
vt eam per actum proprium sufficienter illam prome-
rente. Primo modo solus Deus, qui est Trinitas po-
test benedicere dando gratiam, quia infinitæ potesta-
I tis est iustificare.

Benedicere dupliciter sumi potest.

Secundo modo solus Christus inquantum homo
benedicit, quia ipse meruit in infinitũ per actus suos
propter spiritum sine mensura quem recepit, & præ-
cipue, quia erat simul Deus, & homo, nullus autẽ ho-
minum potest alteri sufficienter gratiã, vel remissio-
nem peccatorum mereri. Si accipiatur benedicere, i.
adiuuare ad collationem boni, & hoc fit dupliciter,
vno modo merendo per proprium actum, alio modo
benedictionẽ Dei instrumentaliter applicando. Pri-
mo modo quilibet vir iustus põt benedicere alteri ꝑ
actum proprium merendo, & hoc non est mereri suf-
ficienter alteri gratiã, quia soli Christo ista excellentia
competit, sed ꝙ per actum meritorium homo flectat
K Deum eo modo, quo Deus precibus, vel operibus no-
stris flectitur, vt benefaciat alteri, s. mouendo cor ho-
minis, vt disponat̃ ad gratiam de nouo recipiendũ, vel
gratiã habitã augendo, & ita de alijs bonis, & hoc mo-
do requirit̃ semꝑ maioritas in eo, qui ꝓ altero meret̃,
& benedicit ei sic, & licet non exigatur maioritas sim-
pliciter, saltem maioritas quantũ ad illud in quo vnus
obtinet pro alio, sicut interdum vnus homo est perfe-
ctior altero in multis bonis spiritualibus, ita vt absolu-
te possit dici melior eo, & tamen alius est melior isto
in aliquo vno dono spirituali, & licet iste simpliciter
minor sit, tamen potest obtinere pro alio, quantum
ad istud donum in quo maior eo est, scilicet, vt Deus
perficiat illum in isto dono, & ita ista benedictio re-
quirit

quirit semper maioritatem meriti, vel simpliciter, vel quantum ad aliquid. Secunda benedictio fit per ministros Ecclesiæ, qui absoluunt peccatores, & absoluunt eis partes pœnæ debitæ, & hoc non est merendo per proprium actum, cum possit hoc fieri per peccatores, sed benedictionem Christi instrumẽtaliter applicando: nam Christus pro nobis patiens sufficienter satisfecit nõ solum ad tollendum omnem maculam siue culpam large sumptam, sed etiam ad tollendam omnem pœnam, sed non potest prodesse nobis meritum passionis suæ, nisi quatenus applicatur nobis per sacramenta, & huiusmodi sunt instrumenta sacerdotes per clauem: ideo ipsi benedicunt, & ad hanc benedictionem requiritur maioritas, non quidem meriti, vel sanctitatis, cum nihil mereãtur hic per proprium actum, sed maioritas ordinis, & ita est in quolibet sacerdote respectu confitentis.

An mali sacerdotes vsum clauium habeant. Et quomodo Sacerdos vtens claue iustus esse debet de necessitate præcepti. Nec Deus potest fraudari propter malos ministros. Et quomodo ecclesia sit vna. Quæst. LXXXV.

QVAERETVR an mali sacerdotes vsum clauiũ habeant. Aliqui dicunt, quòd non, quia vsus clauium non fit nisi ab habentibus spiritum Sanctum: nam Ioan. 20. quando Apostolis data est potestas ligãdi, & soluendi, permittitur collatio spiritussancti, s. accipite spiritum Sanctum, & quorũ remiseritis peccata &c. & tñ mali sacerdotes nõ habent spiritum sanctum, ergo non habent vsum clauium. Item contra rationem prouidentiæ est, ꝙ quis cõmittat dispositionem rerum suarum hosti suo, & tñ bona Dei sunt spiritualia, s. gratia, & gloria, & hostes Dei sunt omnes mali, ergo nõ committet eis dispensationem istorum, & tñ per vsum clauium dispensãt ista, quia aperitur regnum cęlorũ, & gratia confertur, ergo non habet vsum clauium malus sacerdos. Item dicit Augustinus libro de Baptismo paruulorũ, ꝙ sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos, ipsam, vero gratiam non nisi per seipsum facit, aut per ipsius membra columbæ, sed vsus clauium est remissio peccatorum, sed mali non sunt membra columbæ, idest, spiritus sancti, ergo non habent vsum clauium. Item vsus clauium fit per quandam intercessionem sacerdotis, & tñ intercessio mali sacerdotis nullam habet efficaciam, quia vt ait Greg. & habetur 49. di. §. ecce, a quibusdum is, qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, ergo non habet sacerdos malus vsum clauium. Dicendum, ꝙ tam boni, q̃ mali habent vsum clauium: nam si mali non haberent vsum clauium, tolleretur omnis certitudo, & securitas conscientiæ, cũ enim nemo de alio sit certus an sit in statu salutis, nesciret ille, qui absolutur an esset absolutus, & a quocũque absolueret semper maneret sibi scrupulus, & ita teneretur iterũ confiteri propter dubium, cum dubitaret an esset absolutus, & in 2. & 3. & in omnibus confessionibus idem dubium maneret, & sic esset homo perplexus, quia teneturhomo quærere securitatem conscientiæ, & nũquam posset eam habere, & multa inconuenientia huiusmodi sequerentur. Item in vsu clauium absoluendo a peccatis, & in collatione gratiæ sacerdos nõ agit, vt per se agens, sed vt instrumentum, & tñ inter instrumentum, & rem productam, vel ipsum passum ñon oportet, ꝙ sit similitudo in forma, immo non est, sed solum in proportione, & inter agens principale, & instrumentum etiam est solum similitudo secundum proportionem, vt ostensum est præcedenti quæ-

A stione: ideo licet per vsum clauium peccator iustificetur, non est necesse, quòd sacerdos vtens claue, qui instrumentaliter agit sit iustus, verum est tamen, quòd de necessitate præcepti, & honestatis debet esse iustus ille per quem alij iustificantur, & ideo si in peccato mortali existens sacramentum pęnitentię ministrat, vel alia sacramenta, peccat mortaliter pręter baptismum in articulo necessitatis.

Ad primum dici potest vno modo, quòd Christus dicens accipite spiritumsanctum, ostendit, quòd vsus clauium sine dono spiritussancti debite nõ exercetur, non quidem, quòd non fiat: nam fit, & tamen indebite fit ex parte vtentis claue, & tamen, qui subijcit se effectui clauium plene illum suscipit, nõ obstante ini-
B quitate ministri. Aliter potest dici, ꝙ quando Christus dixit accipite spiritumsanctum, non innuit gratiã gratificantem, nec aliud donum quod pertineret ad perfectionem vitæ, sed donum gratis datum quod est potestas ligandi, & soluendi: nam omnia dona attribuuntur spirituisancto, quia ipse principale donum in quo omnia nobis donans, & quia potestas ligandi, & soluendi est donũ nobis a Deo concessum, sicut Christus dixit hic Petro, tibi dabo claues regni cœlorũ, qñ istam potestatẽ dedit Apostolis dixit eis accipite spiritum sanctum, ac si diceret accipite potestatem soluendi, & ligandi, & hoc videtur verius, & magis conuenire literæ illi: nam dixit accipite spiritumsanctum, & quorum remiseritis peccata, in quo innuitur, ꝙ remit-
C tere peccata sit actus eius quod est spiritumsanctum suscipere, vel spiritussancti suscepti; ergo accipere spiritum sanctum erat accipere aliquam potestatem, & illa erat potestas remittendi peccata, quæ est clauis.

Ad secundum dicendum, ꝙ nõ est simile de homine committente Thesaurum suum hosti, & Deo cõmittente potestatem spiritualium rerum malis, quia homo quilibet potest defraudari in dispensatione rerum suarum: ideo non est tutum, nec prudentię opus committere ipsas hosti, Deus autem non potest fraudari, neque violentiam pati propter malos administratores, q̃a licet ipsi mali sint, nihil possunt de rebus Dei dispensare male, & contra Dei beneplacitum, eo ꝙ in absolutione sacramẽtali per claues Deus est prin-
D cipale agens, & sacerdos est minister, vnde non confertur ibi quantum vult minister, sed quantum vult Deus, & ita non differt quantum ad statum rerũ Dei, ꝙ administrentur per bonum, vel per malum, quia nihil de eis male administrari potest nec perire, sed ipse solus minister male se habet ministrando, & peccat, permittit tñ Deus quędam mala, quia ex ijs scit, & põt bona elicere, & sic non effugiunt prouidentiam Dei, & redeunt in bonum. Ad tertiũ põt dici vno modo, ꝙ Augu. vocat sacramenta gratiæ omnia sacramenta gratiam aũt vocat ipsam gratiam, vel remissionẽ peccatorũ qñ datur sine actione sacramentali, & tunc est sensus, ꝙ mali homines possunt esse ministri sacramẽtorum gratiæ, i. dare sacramenta in q̃bus gratia cõfer-
E tur, & tñ non possunt esse ministri, vel mediatores impetrando nobis gratiam ꝑ propriũ actũ illã merendo, & adiuuando nos ad illã habendũ, quia hoc soli boni possunt, q̃ vocant membra columbæ, & sic accipitur sacramentum gratiæ non ꝑ solo sacramento, sed pro sacramento cũ effectu suo, quia aliàs solum diceret, ꝙ sacramentũ dat Deus per malos, dixit tñ sacramentũ gratiæ, & iõ sacramentũ, & gratiã simul cũ sacramẽto signauit dari per malos, sed gratiam, quæ est sine sacramento dat Deus per se, i. non oratus ab aliquo, vel nullo merẽte, vel per membra columbæ; i. pp merita aliquorum bonorũ dat ipsis vel alijs gratiã. Secũdo põt intelligi, ꝙ sacramentũ accipiatur pro solo sacramẽto in quo gratia nõ recipitur, & gratia accipiatur pro gratia

tia collata per sacramentum,& tunc membra columbæ vocantur oẽs, qui intra Ecclesiã manent, siue boni siue mali: nam Ecclesia est vna per vinculum pacis q̃ a spiritu Sancto est, quæ vocat̃ columba. oẽs ergo, qui in hac veritate Ecclesiæ manent membra colũbæ appellant̃, mali aũt vocantur, ꝗ non sunt membra colũbæ, s. hæretici, excommunicati, schismatici,& cæteri, qui ab Ecclesia præcisi sunt,& per istos dant̃ sacramenta, sed non gratia, quia percipiens ab eis sacramenta non recipit gratiam, sed potius peccat mortaliter, nisi in sacramento Baptismi, qñ est in extrema necessitate, ꝑ membra aũt columbæ, i. permanentes intra Ecclesiam siue boni siue mali sint, confertur gratia, s. sacramenta cũ gratia,& vtrunq; est verũ, sed primum est melius. Ad quartum dicẽdum, ꝙ in absolutione nõ solum est intercessio, sed ẽt actus potestatis clauis: nã si sola intercessio esset, qlibet posset absoluere,& nõ requireretur clauis ad absoluendum, licet ergo intercessio mali sacerdotis nullo modo prosit, tñ vsus potestatis suæ, qui est vsus clauis prodest. Aliter põt dici, ꝙ ẽt intercessio sacerdotis mali prodest; aliqñ enim intercedit sacerdos, vt persona priuata,& aliqñ nomine ecclesiæ, i. gerens personam Ecclesiæ. Primo modo intercessio sua non est efficax, quia ipse nõ est Deo acceptus. Secũdo modo est efficax intercessio, sicut si esset a bono ministro, ita aũt est in absolutione sacramentali, qa ibi agit, vt Ecclesia auctoritate concessa a Christo: iõ intercessio sua semper est efficax intercessio nisi suscipiens sit ineptus recipere, qa intercessio ista habet vim ex merito Christi,& non sacerdotis. Dicendum, tñ ꝙ intercessio mali sacerdotis qñcunque fit pro populo subiecto siue nomine Ecclesiæ, siue vt persona priuata intercedat, semper prodest in aliquo, pro extraneis autem non prodest quando sacerdos malus fuerit.

An hæretici, & schismatici vsum clauium habeant. Et quomodo in ijsdem tollitur. Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR an hæretici, & schismatici, excõmunicati,& degradati, depositi,& suspensi vsũ clauium habeant. Aliqui dicunt, ꝙ sic, sicut enim potestas conficiendi est potestas ordinis, ita & potestas clauium,& tñ nõ possunt prædicti priuari vsu conficiendi, quia si de facto cõficiant confectum est, licet conficiendo peccent, ergo nec poterunt priuari potestate nec vsu clauium. Item omnis potestas spiritualis actiua in eo, qui habet vsum liberi arbitrij, exit in actum quando vult; sed in prædictis manet potestas clauium, quia est potestas ordinis, & isti non perdunt ordinem propter prædicta, quia aliàs oporteret reordinari quando redeunt ad Ecclesiam quod falsum est, etiam potestas clauiũ est actiua, & spiritualis, vt ostensum est supra q. 78. ergo qñcunque voluerunt prædicti exibunt in actum, & ita habent vsum clauium. Item spiritualis gratia magis impeditur per peccatum quàm per pœnam: nam cum peccato non stat gratia, cum pęna aũt stat gratia, licet non stet gloria: sed excommunicatio, suspensio, depositio, degradatio sunt quædam pęnæ solũ, & ꝑꝑ culpam siue maculam peccati non amittit sacerdos vsum clauium, vt ostensum est præcedenti q. ergo a fortiori propter ista non amittet illam. Dicendum, ꝙ in omnibus istis manet potestas clauiũ quantũ ad essentiã. Quod patet, quia si aliqñ redeant ad vnitatem Ecclesiæ, nõ datur eis de nouo potestas clauiũ, quia hoc esset eos rursus ordinare, vsum tñ clauium isti non habent, & hoc ex defectu materiæ, cũ enim vsus clauium prælationẽ requirat in vtente respectu eius in q̃ vtitur, materia ꝓpria in q̃ exercetur vsus clauium est homo subditus,& quia subiectio,& prælatio istorum ad hunc, vel illum

F non insurgit naturaliter, neque ex Christi ordinatio-
ne,sed ex Ecclesiæ ordinatione,ideo per Ecclesiæ prę-
latos põt alicui subtrahi ille,q erat ei subditus, Eccle-
sia tñ priuat hæreticos,& schismaticos, suspensos, de-
positos,& degradatos subditis simpliciter, vel quantũ
ad aliquid in quo suspenditur quis: iõ hæretici, schis-
matici, & degradati nullos omnino subditos habent,
& ideo neminem absoluere possunt. Sed dicetur, ꝙ
verum est, ꝙ hæretici non habent subditos aliquos, q
sint Catholici, & schismaticus Episcopus non habet
subditos, qui intra Ecclesiã sint, & tñ hæreticus Epi-
scopus poterit habere subditos hæreticos, q ei subesse
volunt,& non Catholicos,& schismaticus Episcopus
habebit subditos schismaticos,& saltem quantum ad
G illos habebunt vsum clauium cum subditos habeant.
Dicendum, ꝙ hæretici, & schismatici a nullo possunt
absolui quandiu tales sunt: nam neque possunt absol-
ui a prælato hæretico, aut schismatico, neque a Ca-
tholico, neque a manente intra vnitatem ecclesię. De
Catholico prælato patet, quia licet ille posset absolue-
re quoscunque, tamen hæretici,& schismatici quan-
diu sic manere volunt, absolui non possunt, quia sunt
in peccato mortali, neque etiam a prælato hæretico,
aut schismatico, tum quia illi absolui non possunt (vt
dictũ est) tum quia isti neminem absoluere possunt.
Et cum dicitur, quòd habent subditos falsum est:
nam ista subiectio non est de iure naturali, neque ex
Christi institutione, neque ex propria voluntate,
H quia sicut in iure humano consensus priuatorum iu-
risdictionem non tribuit ei, qui nulli iurisdictioni prę-
est, ita & a fortiori in iure diuino, vel Ecclesiastico nõ
potest quis per voluntatem suam facere aliquem prę-
latum suum, ita quòd ex hoc ille legitime suscipiat
potestatem faciendi super istum ea, quę facit prælatus
super subditum, sed ista prælatio, & subiectio consti-
tuitur per solius Ecclesiæ ordinationem, quæ potest
super omnia sicut dixit Apostolus 1. Corin. 6. an nesci-
tis, quòd Angelos iudicabimus, quanto magis secula-
ria? Ecclesia tamen priuat hæreticos, & schismaticos,
& degradatos omni prælatione, iõ nemo potest ma-
nere subditus eorum etiam si velit. Et cum dicitur,
quod hæretici, & schismatici volunt subesse talibus
I prælatis. Dicendum, quòd non constituitur inde iu-
risdictio, tum quia Ecclesia constituit illos ineptos ad
prælaturam, vt nemo eis possit subesse, ergo licet velit
quis effici, vel manere subditus illis non põt, tum quia
super oẽs hæreticos, & schismaticos Ecclesia habet
potestatem, licet enim de facto se subtrahant Eccle-
siæ, tñ de iure subiecti manẽt, & potest Ecclesia subij-
cere eos cui voluerit, & ideo licet hæretici sint potest
eos subtrahere cui voluerit, & subdere cui voluerit,
& tamen subtrahit eos potestati hereticorum,& schis-
maticorum prælatorum, ergo non sunt illis subditi,&
ita illi non habebunt vsum clauium propter defectũ
materiæ. Ad primum dicendum, quòd tam potestas
conficiendi, quàm clauis manet in omnibus ijs,& ta-
K men vsus conficiendi non potest tolli, vsus autem cla-
uium potest tolli non quidem quasi vsus conficiendi
indelebilius adhęreat ordinato quàm clauis vsus, sed
quia vterque exigit materiam; & nõ potest priuari sa-
cerdos materia conficiendi, potest autem priuari ma-
teria vsus clauium, materia enim conficiendi est pa-
nis triticeus, qui vbique haberi potest, neque Eccle-
sia hunc potest tollere prædictis, ideo illi possunt con-
ficere quãdocũque voluerint, materia autem vsus cla-
uium est homo subditus: & quia licet homo vbiq; ha-
beri possit vbiq; tñ hõ subditus non põt hr̃i ab istis, cũ
subiectio oĩs,& prælatio in spũalibus cõstituat̃ ꝑ eccle-
siã, q̃ priuat istos omni prælatione, & subditos liberat
subiectione eorũ, non possunt isti aliquando inueni-
re

re materiam aliquam, quandiu sic manent, ergo impossibile est, quòd sic manentes aliquem absoluant, aut ligent.

Ad secundum concedendum est simpliciter, quòd potestas actiua spiritualis potest exire in actum, quandocunque voluerit si materiam habeat: vbi tamē materia deest, impossibile est exire in actum, & ita est in proposito.

Ad tertium dicendum, ꝙ si peccatum, & pęna cōsiderentur quantum ad oppositionem, quam habent ad effectum spiritualem, magis impedit culpa, quam pęna, quia tamen quædam pęnę sunt, quibus annexa est priuatio materiæ per accidens impedietur ibi effectus potestatis spiritualis, non enim, quia iste pęnam habet caret vsu clauium, sed quia accidit cum illa pęna esse carentiam materię, quæ fit per priuationē factam ab ecclesia. vñ interdum ista materię carētia magis consequitur culpam, quam pęnam, sicut hęretici, & schismatici carent vsu clauiũ pp hæresim, & schisma, & tñ hæresis, & schisma culpę sunt, & non pęnę, qñ aũt sunt culpę, aut pęnę, quas non comitatur carētia materiæ, non priuatur quis vsu clauiũ propter culpam, nec propter pœnam.

An sacerdos possit extendere vsum clauis quem habet super quemlibet hominem. Et quod duplex est potestas in absolutione sacramentali. Et quare in Ecclesia facta est iurisdictionum distinctio.

Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR nunc circa eos super quos exercetur potestas clauium. Et est dubium an sacerdos possit exercere vsum clauis, quā habet super quemlibet hominem.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia potestas clauium descendit ab illa concessione facta Apostolis. Io. 20. s. accipite spiritum, & quorum remiseritis peccata remissa erunt, cum ergo non expresserit ibi specialiter de aliquibus, sed generaliter de omnibus. s. quorum remiseritis. i. quorumcunque, vr̄ ꝙ supra quemlibet hominē possit sacerdos quilibet exercere vsum clauium. Item clauis spiritualis dicitur ad similitudinem clauis corporalis, sed clauis corporalis, quæ aperit vnam seram aperit omnes similes, & tamen peccatum in omnibus hominibus est eiusdem rationis, vtpote superbia, vel auaritia, aut fornicatio. ergo quicunque potest absoluere vnum hominem a fornicatione poterit omnes homines a fornicatione absoluere, & ita de omnibus aliis peccatis, ergo quilibet sacerdos poterit absoluere omnes homines. Item sacerdos noui testamenti est excellentior sacerdote veteris testamenti, & tamen in veteri testamento quilibet sacerdos poterat discernere de lepra, apud quoscunque homines, vt colligitur Leuitic. decimotertio capitulo, ergo poterit in nouo testamento quilibet sacerdos absoluere omnes homines.

Dicendum, ꝙ non potest, quilibet sacerdos indistincte in omnes homines exercere vsum clauis suæ, quia sequeretur confusio, iudicium enim spirituale debet esse ordinatius, quam iudicium temporale, sed in temporali iudicio non potest quilibet iudex iudicare quemlibet hominē, vt non sequatur incōueniens, a fortiori ergo in iudicio spirituali. Pro quo sciendũ, ꝙ necesse est poni aliquem iudicem in spiritualibus communem omnibus, & sub illo poni alios iudices, quorum quilibet non præsit omnibus, sed aliquibus. Sicut enim est in arte medicandi ponuntur pręcepta generalia artis medicinę, quæ sunt ad omnes hoīes. & vltra illa ponuntur medici, qui applicent illa particularius singulis hominibus, sicut eis expedierit. Ita & in principatu politico. nam præter illum qui leges condit qui indifferenter se habet ad omnes, & ille vnus est, ponuntur multi iudices, qui leges conditas applicent variis causis, sicut exegerit conditio causarum. In cœlestibus eodem modo sub ordine potestatum quę præsunt indifferēter omnibus hominibus, ponũtur principatus qui specialiter præsunt prouinciis singulis, & sub his ponuntur angeli qui singulis hominibus specialiter in custodiam deputantur. Ita in ecclesia militanti esse debet, cum enim illa sit vnum corpus, necesse est poni vnum qui generaliter pręsit omnibus, & sub illo alii sint habentes potestatem distinctam super alios, & nemo illorum omnibus pręsit, & quia vsus clauium exigit materiam super quam exerceatur, & dicit prelationem in exercente, erit materia propria exercentis clauem ille qui subditus est ei, qui ergo habet in ecclesia vniuersalem prelationem potest vti claue indifferenter in quoscunque, qui autem non pręest omnibus, non potest super omnes exercere vsum clauium, sed solum super illos, qui sibi in partem solicitudinis, & subiectionis dati sunt, excepto articulo necessitatis, quia tunc quilibet pręest toti mundo, quia ecclesia, quę diuisit principatus dans singulis sacerdotibus, & prælatis distinctos subditos, voluit indistinctos esse in illo articulo, & quēlibet sacerdotem tunc pręesse omnibus hominibus, ideo sine aliqua noua concessione potestatis poterit claue vti indifferenter in omnes homines.

Ad primum quidam dicunt, ꝙ in absolutione sacramentali duplex potestas requiritur. s. ordinis, & iurisdictionis. Prima potestas est ęqualiter in omnibus sacerdotibus, sed non secunda, & ideo dicunt, ꝙ quādo Christus dedit Apostolis omnibus cōiter potestatem remittendi peccata, intelligitur de potestate, quę cōsequitur ordinem, vnde & sacerdotibus quādo ordinantur dñr illa verba, sed Petro dedit singulariter potestatem remittendi peccata hic in litera, vt intelligatur, ꝙ ipse prę aliis habet potestatem iurisdictionis, potestas autem ordinis quantum de se est extendit se ad oēs homines soluendos, ideo dixit Christus quorũ remiseritis peccata. i. quorumcunque, & tamen dicũt, ꝙ hoc Christus innuebat intelligendum pręsupposita potestate collata Petro, secundum cuius ordinationem distinguerentur subditi præ cęteris.

Dicendum, ꝙ ista solutio supponit multa dubia, & difficultates, de quibus hic non est dicendum, quia de potestate Petri, quę est, & qñ data est, & qūo se habet ad cęteros proposuimus dicere in libro nostro de origine, & distinctione iurisdictionum. isti aũt pręsupponunt bis collatam esse potestatem remittēdi peccata. Alii tamen dicunt, & forte melius, ꝙ vnica fuit collatio potestatis, & quando nunc Christus dixit Petro tibi dabo, &c. ꝙ nihil dederit, sed solum promiserit dare, ꝙ ipsa verba indicant, quia non dixit accipe claues regni cęlorum, sicut postea dixit accipite Spiritũ sanctum. Io. 20. sed tibi dabo, ideo dicunt, ꝙ tunc promissę fuerunt Petro claues, sed non datæ fuerunt. postea autem datę fuerunt non quidem ei soli, sed communiter cum aliis, quando Christus dixit accipite Spiritum sanctum, de quo tamen dicetur magis vbi supra. Etiam dicunt, ꝙ Christus per hęc verba tibi dabo, &c. voluerit ꝙ Petrus esset maior omnibus Apostolis iurisdictione.

Dicendum, ꝙ verum est, ꝙ successores Petri, sunt maiores potestate oībus episcopis, & p̄latis ecclesię, & tamen an hoc signare voluerit Christus in his verbis, & an tempore Petri sic fuerit, ꝙ ipse maior esset iurisdictione oībus aliis, & distingueret eis subditos quibus pręesse deberent, magnũ dubium est, de quo nunc non dicetur, sed vbi supra.

Aliter poteſt dici, ꝙ Chriſtus nihil tradidit in lege ſua de cæremonialibus, neque de foralibus. in lege.n. veteri, quia loquebatur populo rudi, qui faciliter errarent, niſi circa oĩa inſtruerẽtur, dedit Deus leges multũ particulares, & circa 𝔖ctus, & omnia foralia. in nouo autem teſtõ cum daretur lex populo perfectiori, non tradidit Chriſtus aliquid de iſtis particularibus. diſtinguere autem populos per ſubiectionem, & prelationem pertinebat ad particularia, ideo Chriſtus nõ curabat de illo, & ita hic non diſtinxit iuriſdictionem Apoſtolorum, ſed omnibus tradidit eandem poteſtatem remittendi peccata, & vbicunque eſſet quilibet eorum poſſet remittere peccata. Quod autem poſtea diſtinctæ fuerint iuriſdictiones ab ipſis Apoſtolis, & ſucceſſoribus Apoſtolorum, factum eſt dictante Spiritu ſancto, vt eccleſia melius, & ordinatius regeretur. Chriſtus tamen inter eos dr̃iam iuriſdictionum non fecit, ſed poteſtatem remittendi peccata omnibus tribuit, ſicut & nunc quilibet ſacerdos in articulo neceſſitatis habet iuriſdictionem ſuper omnes homines, & quantum ad omnes caſus.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſic eſt de claui ſp̃uali, ſicut de corporali, clauis enim corporalis non poteſt aperire, niſi propriam ſeram. i. eam quæ habet ſimilitudinem ad ipſam, ita clauis ſpiritualis propriam ſerã aperit, & illa eſt materia propria, quæ ſubiicitur clauibus. ſ. ſubditus in quem eſt iuriſdictio, ideo ſolum illum poteſt quis abſoluere auctoritate clauium q ſubditus ſibi eſt.

Ad tertium dicendum, ꝙ in eccleſia eſt diſtincta iuriſdictio, vt tollatur confuſio, & omnia aptius gubernentur. alias enim ſicut poteſtas ordinis eſt eadem in omnibus ſacerdotibus, ita vſus clauium eſſet idem, & indiſtincta iuriſdictio, quia tamen ſunt variæ regiones & populi, conueniens fuit diſtingui iuriſdictiones, & ita non haberet quilibet vſum clauium ſuper omnes, in veteri autem teſtamento non erat neceſſaria iuriſdictionum diſtinctio, quia erat vnicus populus, & gẽs, & vnicum templum, in quo conueniebant omnes Iudei, ideo eum poſſent conuenienter gubernari exiſtẽte vnitate iuriſdictionis, non debuit dari diſtinctio: immo fuit valde conueniens eſſe identitatẽ iuriſdictionũ, vt ſic crederetur eſſe vnus, & idem Deus cui omnes illi miniſtrabant. eadem enim fuit cauſa de templo. voluit enim eſſe Deus vnicum locum in quo ſacrificia ſibi fierent, ne ſi in pluribus locis hoc fieret plures dii eſſe putarentur.

An ſacerdos ſemper poſſit exercere vſum clauium ſuper ſubditos eius. Et quòd materia actus clauium duplex eſt. Et ꝙ poteſtas ordinis datur immediate a Deo. Et quomodo epiſcopus eſt immediatus prælatus omnium de ſuo epiſcopatu. Papa autem quare non omnium hominum. Et quinque caſus exponuntur, in quibus curator animarum debet remittere ſubditum ad ſuperiorem. Item in quibus caſibus irregularitas committatur. Denique agitur de abſolutione excommunicati & de Euchariſtiæ ſuſceptione in comparatione abſolutionis. Quæſt. LXXXVII.

QVAERETVR an ſacerdos ſemper poſſit exercere vſum clauium ſuper ſubditos ſuos.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia vt ait Auguſt. nullus debet ſacerdotis officio vti, niſi immunis ſit ab eis, quę ĩ aliis iudicat, & tamen interdum ſacerdos eſt in peccato, ſicut ſubditi. etiam in eodem genere peccati: immo & interdum eſt particeps in eodem vitio numero, ſicut quando ſacerdos cognouit carnaliter ſubditam ſibi mulierem, ergo videtur, quòd nõ poſſit ſemper vti in ſubditos clauibus. Item per vſum clauium purgatur homo ab omnibus defectibus, ſed interdũ

F peccatis eſt annexa excommunicatio, vel irregularitas a quibus non poteſt abſoluere ſimplex ſacerdos. ergo non poteſt ſemper vti clauibus ſuper ſubditos, ſaltem quando tales defectus habuerint. Item ſacerdotium noui teſtamenti fuit figuratum per ſacerdotium veteris teſtamenti, ſed ibi non poterant minores ſacerdotes de omnibus iudicare, ſed fiebat recurſus ad ſuperiorem ſacerdotem, & ſeniores in arduis negociis. Deut.17. ergo quando grauia peccata occurrerint in ſubditis, non poterit ſacerdos ſimplex abſoluere illos.

Alii dicunt, ꝙ poſſit ſacerdos vti clauibus in ſubditos ſemper, & quantum ad omnia. Quia cui committitur, quod maius eſt, committitur quod minus eſt, G potiſſime quando vnum ſubordinatur alteri, & tamẽ abſolutio a peccatis omnibus ordinatur ad euchariſtiam, vt digne poſſit ſumi. 1.Cor.11. probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & probatio iſta erat ꝑ hoc, ꝙ conſcientia purgetur ab omni crimine ꝑ abſolutionem ſacerdotalem, & tñ cuilibet ſacerdoti commiſſum eſt dare oĩbus ſubditis ſuis euchariſtiam. ergo competit ei quod minus eſt, ſ. abſoluere eos ab oĩbus peccatis. Item gratia quantumcunque parua ſit tollit oĩa peccata, quia nulla gratia ſtat cum pc̃tõ aliquo. & tñ ſacerdos miniſtrat ſacr̃a in quibus cõfertur gratia. ergo ſacerdos poteſt abſoluere ab omnibus peccatis, quia alias gratia non dabitur.

H Dicendum, ꝙ cum poteſtas ordinis in oĩbus ſacerdotibus ſit eadem, quantum eſt de poteſtate ordinis, quilibet ſacerdos poſſet abſoluere quoſcũque hoĩes, & de quibuſcunqne peccatis: actus tñ clauiũ requirit materiam. Et iſta materia eſt duplex. ſ. hõ & peccatũ hoĩs. eſt.n. hõ qui abſoluitur, & ligatur, pc̃m̃ aũt eſt in quo hõ ligatur, vel de quo abſoluitur, materia tñ propria clauium non hr̃, niſi ꝑ iuriſdictionem, cũ requirat prelationem in exercente vſum clauium: poteſtas autem ordinis datur homini immediate a Deo. poteſtas autem iuriſdictionis vr̃ deſcendere a ſuperioribus in inferiores, & quia iuriſdictio eſt reſpectu materiæ, ſicut ſuperior determinat inferiori materiam, quæ eſt homo. ſ. quos hoĩes habeat ſubditos, ita determinat ei materiam, quæ eſt peccatum. ſ. de quibus peccatis abſoluat. *Poteſtas ordinis datur immediate a Deo.*

I Et quoniam iſtæ ſunt duæ materiæ diſtinctæ, reſpectu eiuſdem actus concurrentes, põt ſuperior arctare inferiores circa vnam non arctando circa aliam, & quia cum poteſtas ordinis ſit ęqualis in oĩbus ſacerdotibus, ſicut ſi ſuperior non diſtingueret iuriſdictiones dando quoſdam ſubditos vni, & alios alteri, poſſet quilibet exercere actum clauis ſuper omnes homines, ita ſi non arctauerit ſuperior inferiores retinendo ſibi abſolutionem quorundam peccatorum, pertinebat ad quemlibet ſacerdotem abſoluere in omnibus peccatis, & propter hoc in quibuſdã regionibus ſacerdotes ſimplices ſunt minoris poteſtatis quam in aliis, quia prelati illarum terrarum plura cõſueuerunt ſibi retinere.

K Sed obiicietur, ꝙ tunc quando quis ordinaretur in ſacerdotem, cum detur ſibi poteſtas ordinis, niſi exp̃ſſe inhiberetur vſus clauium, vel arctaretur quantum ad determinatam materiam, poſſet abſoluere oẽs, & quantum ad omnia peccata, & tamẽ falſum eſt, quia ordinatus in ſacerdotem neminem poteſt abſoluere, & de nullo peccato, niſi ſibi expreſſe committatur: ergo non limitatur iuriſdictio per hoc, quia ſuperiores arctant inferiores.

Dicendũ, ꝙ quilibet ep̃s habet immediatã iuriſdictionem ſuper omnes de epiſcopatu ſuo in ſpiritualibus, & quando ordinat aliquos in ſacerdotes, accipit eos in adiutores, quia ipſe ſolus non poteſt ſufficere omnibus ſubditis: ipſe autem cum ſit prælatus imme-

immediatus oĩum de epãtu suo, iurisdictionem totã sibi retinet, tam quantum ad subditos, ita ꝙ illi sunt subditi eius, & non alterius, quã ẽt ad peccata. s. ꝙ ipse absoluere possit de peccatis eorum, & non alius, nisi ergo expresse committat semper sibi retinet. Et ideo licet ordinet aliquem in sacerdotem non habet ille aliquam iurisdictionem, nec quantum ad subditos, neque quantum ad peccata, & ideo non est opus, ꝙ inhibeat ei exercere iurisdictionem, quia hoc esset si actualiter consequeretur iurisdictionem, nã tunc posset illa vti quousque inhiberetur, & tñ nullam consequitur cum totam sibi retineat episcopus eo, ꝙ est p̃latus immediatus omnium de suo episcopatu, ideo ad hoc, ꝙ aliquam iurisdictionem, & vsum clauiũ habeat ordinatus necesse est, ꝙ committatur sibi ꝑ episcopum cuius est tota iurisdictio, & qui illam sibi totã retinet, & ideo sicut quot subditos ei commiserit eps tot habet, ita in quot peccatis concesserit ei absoluere, in tot absoluet, & non plus. Et propter hoc quando committitur alicui sacerdoti cura animarum dant̃ ei casus, in quibus possit absoluere. i. dicitur ei, ꝙ possit absoluere in omnibus, præterquam in tali, & tali, & tunc potest episcopus reseruare quos voluerit, & respectu cuiusdam sacerdotis potest reseruare multos, & respectu alterius pauciores, sicut ei placuerit, & viderit expedire, & hoc totum est, quia eps est prælatus immediatus omnium de suo episcopatu, nam si non esset immediatus prælatus, sed esset alia iurisdictio sub sua, ille qui assumeretur ad illam iurisdictionem ordinariam eo ipso, ꝙ assumeretur posset vti claue, etiam si non fieret sibi expressa concessio, dum tamen non fieret sibi expressa inhibitio vsus clauium. Sic est de episcopis respectu Papæ, nam licet Papa sit vniuersalis prælatus non tamen est prælatus proprie immediatus omnium hominum, accipiendo immediatum prælatum. i. ꝙ non habeat sub se alios prelatos directe subiectos, licet sit immediatus prælatus. i. potens vti claue immediate super quemlibet hominẽ, ideo non se hẽt oĩno Papa ad oẽs hoĩes fideles, sicut episcopus ad omnes de suo episcopatu, quia episcopus sub se nullos habet habentes ordinariam iurisdictionem. sed curati omnes sunt commissarii, & sic tota iurisdictio est episcopi immediate, & si nollet ponere curatos, sed ipse administraret licite faceret, si sufficeret ad hoc. Papa autem habet sub se alios habentes iurisdictionem ordinariam, ideo eps eo ipso, ꝙ consecratur hẽt vsum clauis plenũ, & non indiget episcopali commissione aliqua, sed ipso iure hẽt vsum clauis plenum, nisi expresse sibi interdicat̃, vel arctetur a Papa: qui aũt ordinantur in sacerdotiũ ab epõ nõ sortiuntur illico iurisdictionẽ aliquam, vñ si non cõmittatur eis specialiter non poterunt vti claue, immo ẽt si detur alicui cura aĩarũ ab epo. i. determinent̃ sibi certi subditi, si non dat̃ ei potestas vtendi claue in tali, & tali casu, non poterit vti, eo ꝙ totũ hoc venit ex commissione, & nihil est ordinariũ, si tñ committatur alicui cura aĩarum, & dicat̃ ꝙ cõmittuntur ei oĩa, quę solent cõmitti aliis curatis, quantũ ad vsum clauium poterit generaliter absoluere in oĩbus, nisi in quinq; casibus, in quibus debet remittere subditum ad superiorem, & sunt isti casus multũ generales, quia sub quolibet eorũ cõprehenduntur multi alii. Primus est, qñ est aliquod delictum ꝑ ꝙ quod imponenda est pęnitẽtia solennis, nam illam pęnitentiam imponere ad solum episcopum pertinet: non enim imponitur, nisi ꝑ delictis horrendis, & scandalosis nimium, & publicis vt dicunt Aug. & Ambrosius, & Origenes, & de hoc Magister. 4. sen. distin. 14. Scire enim pro quo peccato sit imponenda pœnitentia solennis ad quẽlibet sacerdotem pertinet: illam tñ imponere pertinet ad solũ

A epm, eo ꝙ pnĩa solennis non est sacr̃alis, sed magis, quasi fori contentiosi, ideo dicit Ambr. solennis pnĩa est, quæ fit extra ecclesiam in manifesto in cilicio, & cinere. sacerdotes autem simplices non habent iurisdictionem fori exterioris, vel contentiosi, ideo ipsi nõ imponunt solennem pęnitentiam, sed remittere debent pęnitentem ad epm qui illam imponit, & pro arbitrio terminum præfigit.

Secundus casus est in excõicatis a quocunque iudice, vel a iure. Nã sicut excõicatus non p̃t exercere vsũ clauium, ita nec super eum exerceri potest, sed remittendus est ad superiorem, vt infra dicetur.

Tertius est qñcunq; inuenit̃ ꝯcta irregularitas. nam non p̃t ab illa absoluere sacerdos simplex, sunt autem multa pc̃tã in quibus committitur irregularitas, cũ ẽt sępissime sine pc̃tõ committatur, & in illis, qui vult B absolui, debet remitti ad superiorem.

Quartus est quantum ad incendiarios ecclesiarum.

Quintus est propter consuetudinem. s. quando in aliquo episcopatu est consuetudo remitti maiora crimina ad superiorẽ, non poterit simplex sacerdos absoluere ab illis, quia consuetudo in istis multum iuris tribuit, vel aufert.

Ad primum dicendum, ꝙ auctoritas Augu. intelligitur de congruitate. i. ꝙ ad hoc, ꝙ digne sacerdos vtatur claue absoluendo non debet esse in peccatis illis, de quib[9] alios absoluit, quia peccat ministrãdo sacr̃m istud in pc̃tõ mortali, & tñ effectus clauium non est C minor ab eo qui est in pc̃tõ mortali, quam ab eo qui est in charitate, dum tamen non sit alias suspensus, vel priuatus iurisdictione.

Sciendum tñ, ꝙ qñ sacerdos absoluens est in pc̃tõ, aut est in tali peccato, in quali subditus, aut non. si in dissimili, licet sit increpabilis, & peccet ministrando, non tamen est maxime increpabilis. si autem sit in simili peccato, est magis increpabilis, & tamen neutro modo impeditur absoluere, nec est inconueniens aliquod absoluendo, nisi ex parte ipsiusmet sacerdotis, qui indigne vtitur claue, ex parte autem absoluti, nec est inconueniens, neque scandalum. Si autem sit in eodem peccato, sicut in casu dato. s. ꝙ cognouit sub-D ditam suam. Dicendum, ꝙ non debet ipse audire confessionem illius, sed remittere eam ad alium. & ipsa non deberet confiteri ei, etiam si ipse vellet, sed confiteri alteri si posset de iure, vel petere licentiam ab eo confitendi alteri, & si ille licentiam denegaret, deberet recurrere ad superiorem, & non confiteri illi, quia nec est honestum, neque tutum. Primo propter periculum incidendi, iterum in simile peccatum, scilicet, quòd sacerdos solicitabit mulierem. Secundo, quia erit occasio minus merendi, nam cum ambo sint conscii minus verecundabitur mulier confiteri illi, quam confiteri alteri. & tamen verecundia est magna pars satisfactionis, cum sit valde pœnalis. quantum ergo detrahitur magnitudini verecundiæ tãtum E tollitur de fructu pnĩę. Tertio, quia apud eos qui talia scirent videret̃ sacr̃m pnĩę delusorium. s. ꝙ idẽ peccabat, & a pc̃tõ absoluebat. si tñ absolueret sacerdos in tali casu, absolutio vera est, quia non est ille suspensus ab vsu clauium quantum ad illam mulierem. Ad secundum dicendum, ꝙ in sacro pnĩę purgatur homo ab omnibus defectibus culpę, idest ab omnibus maculis pc̃tõrum, non tñ ab omni reatu pęnę, siue pęnę futurę, siue pęnę p̃ñtis sęculi, & hmõi est pęna irregularitatis, & pęna excommunicationis. Sed non est idem iudiciũ de vtroque. irregularitas enim in multis casibus committitur, scilicet in homicidio, in bigamia, in celebratione quando quis est excommunicatus, vel suspensus, & in similibus: & interdum tamen committitur irregularitas sine pc̃tõ, vt in bigamia, qæ

potest quis transire ad secundas nuptias, vel accipere corruptam in vxorem, & non est peccatum, cũ tamẽ sit in bigamia: idem in iudice occidente malefactorẽ, & in aduocato in criminali, & in tabellione conscribente sententiam. nam irregulares sunt, & tamen nõ peccãt. interdum irregularitas ꝯhitur cum pctõ, sicut in homicida voluntario iniusto, & in eo qui excommunicatus scienter celebrauit. De irregularitate primo mõ non est ad propositum, quia in confessione materia est pctm̃. vbi autem nullum pctm̃ est, nullo mõ pertinet ad sacrm̃ pniæ. Si autem consequat̃ irregularitas pctm̃. dicendum ꝙ non sunt necessario connexa. vnde põt quis absolui ab vno non absolutus ab alio, vt siquis committens homicidium voluntarium incurrit irregularitatem, potest absolui ab homicidio non absolutus ab irregularitate, quod fiet per minores sacerdotes, aut saltem per episcopos: potest tamen liberari ab irregularitate hac non absolutus ab homicidio, vt si non doluit de peccato, neque confessus est, & tamen obtinuit a Papa dispensationem super homicidio.

Dicendum ergo, ꝙ cum vnum possit tolli sine altero, aut ille qui per pctm̃ incidit in irregularitatem, aut vult absolui ab vtroque, aut non curat de irregularitate, vtpote si vult manere in statu laicali. Si secundo modo absoluet eum sacerdos ab homicidio, & nõ remittet eum ad aliquem pro dispensatione super irregularitate, neque oportet, ꝙ ipse vadat pro dispensatione, quia manere in irregularitate non est esse in peccato mortali. Si autem vult primo modo:

Dicendum, ꝙ sacerdos absoluet eum a pctõ, non oportet, ꝙ eum remittat ad superiorẽ, quia sacerdos nunquam remittit ad superiorem, nisi qñ ipse non p̃t absoluere a pctõ, & tñ hic põt absoluere supponẽdo, ꝙ possit absoluere in homicidio, ideo non est necesse ꝙ remittat peccatorem ad superiorem, sed ipse si vult dispensationem circa irregularitatem adibit superiorem. In excommunicatione autem secus est, quia semper debet remitti. Et ratio est, quia sicut excommunicatus non habet vsum clauium, eo ꝙ est priuatus oĩ vsu iurisdictionis. i. suspensus ab illa, quandiu manet excommunicatus, ita super excõicatum nemo potest exercere vsum clauium, quandiu sic manserit, eo ꝙ p̄ excommunicationem eiicitur de ecclesia, & priuat̃ participatione sacrorum, ideo absolutio sacralis non potest fieri super ipsum, sed oportet prius absolui ab excõicatione per quam reducitur ad ecclesiã, & tunc confitebitur, & absoluetur. pro absolutione aũt ab excõmunicatione debet semper sacerdos simplex remittere confitentem ad superiorem. i. ad eum qui absoluere possit. nã ad simplicem sacerdotem non p̄tinet absoluere ab aliqua excõicatione. nam excõicatio aut est lata ab hoĩe, aut a iure. si a iure nunquam potest sacerdos simplex absoluere, sed Papa, vel episcopus. si ab homine: non potest absoluere, nisi qui tulit eã, vel superior, ideo semper pro absolutione ab excommunicatione remittendus est.

Et tunc sciendum, ꝙ aut sacerdos sciuit illum excõmunicatum antequam confiteretur, aut post. Si ante: debet eum remittere ad iudicẽ pro absolutione, antequam audiat confessionem eius, & postea audiet confitentem. Si vero sciuit post confessionem. i. in ipsa confessione, nõ debet eum absoluere, sed remittere ad absoluendum ab excommunicatione, & cũ redierit iterum confitebitur, quia confessio prior nõ est pars sacri, cum fuerit facta ab excõicato. Si vero contingat, ꝙ post confessionem, & absolutionem sacralẽ comperiat illum esse excõicatum, remittet eum absoluendum ab excõicatione, & tunc iterabitur confessio, & absolutio ex causa dicta.

F Ad tertium dicendum, ꝙ illud intelligitur de causis foralibus, quia inter Iudæos nullum erat iudicium fori conscientiæ, & in illis foralibus, siue essent causæ ciuiles, siue criminales, si dubitaretur a iudicibus minoribus qui Leuitæ erant, vel sacerdotes, vel alii de populo, remittebatur causa ad summum sacerdotem & seniores qui præerant domui iudicii, & quantum ad hoc est aliqua similitudo prælatorum ad simplices sacerdotes, quia illi reseruant sibi absolutionẽ in causis arduis, in quibus ad eos recurritur, vt supra dictum est, & ideo in talibus sacerdos simplex remittet confitentem ad superiorem.

Ad primum argumentum alterius partis dici põt vno modo, ꝙ non est maius dare eucharistiam, quam

G absoluere ab oĩbus peccatis, quia licet res sacri in eucharistia. i. Christus sit melior, quam absolutio sacralis, nobis tñ melius, & fructuosius est absolui a peccatis, q̃ suscipere eucharistiam, sicut maioris efficaciæ est sacrm̃ baptismi, quam sacrm̃ eucharistiæ, ideo non est inconueniens, ꝙ alicui committatur dare eucharistiam alteri, cui non committatur absoluere illum ab omnibus peccatis.

Item qđ presupponitur falsum est. s. ꝙ absolutio a peccatis ordinetur ad eucharistię susceptionem, nam licet verum sit, ꝙ ad hoc, ꝙ quis digne sumat eucharistiam debet esse mũdus ab omni pctõ per absolutionem sacerdotalem, tamen absolutio a peccatis præcipue ordinatur ad vitam æternam habendam. nam nõ perueniтur illuc, nisi puris mentibus, quę purę fieri

H non possunt, nisi per sacramentum pęnitentiæ.

Aliter potest dici, & planius, ꝙ licet melius, & maius sit id quod datur in eucharistia, quã in absolutione a peccatis, tamen maiorem discretionem requirit absolutio, quam dispensatio sacramenti eucharistiæ, & maiora inconuenientia sequerentur, si cuilibet cõmitteret̃ collatio eius absoluendo, quam dispensatio eucharistię, ideo licet cuilibet curato comperat dispẽsare subditis eucharistiam, non competit ei absoluere eos ab omnibus peccatis.

Ad secundum dicendum, ꝙ in oĩbus sacris gr̃a cõfertur. s. in quibusdã de nouo, vt in baptismo, & pnĩa. In aliis vero prȩexistẽs augetur, sicut in cæteris sacramentis. Et cum dr̃, ꝙ per quamlibet gratiam tollũtur

I oĩa peccata, verum est, & tñ nulla gratia datur manente pctõ aliquo, & quia quandiu quis non absoluitur a peccatis manet in illis, non est inconueniens, ꝙ sacerdos simplex non possit absoluere a quibusdam peccatis, & tamen per sacramenta ab eo ministrata gratia conferatur, sed non conferretur, quandiu iste non fuerit absolutus de peccatis ab eo, a quo de iure absolui potest.

An sacerdos minor possit vti claue in superiorem suum. Et quod Pontifex non potest seipsum absoluere, sed absoluitur a subdito. Quæst. LXXXVIII.

K QVAERETVR an sacerdos minor possit vti claue in superiorem suum.

Dicunt quidam ꝙ non, quia vsus clauium exigit iurisdictionem in vtente, & propriam materiã in quam exerceatur, sed materia propria est subditus, præced. q. & q. 88. ergo in superiorem non poterit inferior vti claue, quia ille non est ei subditus, nec habet iurisdictionem in eum.

Item ecclesia militans imitatur triumphantem in ordine, & gubernatione, & tamen in angelica hierarchia, nunquam inferior angelus purgat, perficit, aut illuminat superiorem, ergo in ecclesiastica hierarchia, nunquam inferior vtet claue sacrali in superiorẽ, quia

clauis

clauis purgat, & illuminat. nam purgat a peccato, & illuminat instruendo qualiter cauenda sint de cętero.

Item iudicium ecclesiæ est magis ordinatum, quã sęculare, & magis forus conscientiæ, quam forus exterior ecclesiæ, & tñ in exteriori foro inferior nunq̃ potest excommunicare, neque absoluere superiorẽ, ergo neque in foro conscientiæ.

Dicendum, ꝙ proprie accipiendo inferiorẽ, nunq̃ inferior absoluit superiorem, & tñ ille qui alias erat inferior factus superior in aliquo casu absoluit superiorem. i. eũ qui alias est superior, & in illo efficit̃ inferior, & hoc necesse est fieri, quia illi qui sunt superiores in ecclesia, sunt circundati infirmitate, & peccare pñt, non pñt tñ liberari a peccatis, nisi per sacr̃m pnĩę, cuius efficacia consistit in absolutione, & tñ idem nõ p̃t absoluere seipsum: ergo necesse est, ꝙ absoluat̃ ab alio, & sic a minori absoluetur.

Item quia simile est de susceptione eucharistiæ, & absolutione sacrali, & tñ prælatus suscipit eucharistiã de manu inferioris. ergo etiam ab inferiori poterit absolui sacraliter, nam remissio peccatorum est, quędam dispositio, vel præparatio conueniens ad suscipiendum eucharistiam digne. Causa prædictorum est, quia clauis est potestas quædam, quæ de se indifferens est ad omnes, & quilibet potest per eam absolui, nec deficit aliquid, nisi iurisdictio. s. vt sit subditus ille, qui debet suscipere effectum clauium, & tñ prælatus potest effici subditus: ergo poterit clauis inferioris super eum, nam prælatio, & subiectio per ordinationẽ ecclesiæ introducta est. ipsa ergo ecclesia, quæ constituit istum prælatum, & illos subditos, constituit istum pp necessitatem subditum inferiorũ in casu. s. inquantum ipse peccator est indigens effectu clauium, ideo sicut auctoritate ecclesiæ prelatus exercet ordinarie iurisdictionem super inferiores in foro pnĩæ, ita & inferior, quem prelatus elegerit, exercet in eum vsum clauium, tanquam in subditum.

Ad primum ꝓcedendũ, ꝙ vsus clauium, nunquam est, nisi super propriam materiam, quę est homo subditus, & tñ prælatus efficitur subditus, nam licet eps inquantum eps sit maior simplici sacerdote, tamẽ inquantum peccator indigens effectu sacri, est minor quocunque sacerdote potente exercere vsum clauiũ. Sicut est de medico peritissimo si ægrotat, & inualescente ægritudine seipsum curare, neque considerare potest, & curatur per alium medicum minus peritũ, nam ille inquantum medicus maior est eo qui curat ipsum, tamen inquantum ęger indigens aliena curatione minor est quocunque medico quantumcũque imperito, & sic a quocunque curari potest, tanquam a maiori.

Ad secundum dicendum, ꝙ non est omnino simile de angelica hierarchia, & ecclesiastica, quia status angelorum non potest peruerti, neque potest accidere aliquis defectus in eis, ideo ille qui semel est superior in angelis semper est superior, quia nullus defect⁹ ei accidere potest, s̃m quem efficiatur inferior, & sic maiores, nunquam purgantur, perficiuntur, & illuminantur ab inferioribus. In hoĩbus autem in quibus cõsistit ecclesiastica hierarchia accidit defectus s̃m quẽ superiores interdum indigeant adiuuari ab inferioribus, ideo qui prelatus est potest effici subditus, & exercebitur super eum effectus clauium.

Ad tertium dicendum, ꝙ verum est. ꝙ iudiciũ fori conscientiæ est magis ordinatum, quam iudiciũ exterius, & tñ iudicium exterius est quantum ad hoĩes, iudicium autem fori conscientiæ, quantum ad Deum, apud Deum aũt quilibet redditur minor per peccatũ quocunque non peccante, vel considerato, vt non est peccans, & ideo in foro conscientiæ efficitur quilibet

A prælatus, vt est peccator minor quocunque sacerdote qui consideratur, vt sacerdos, & non vt peccator, & ꝑ illum iudicabitur. Apud hoĩes aũt non redditur hõ per peccatum minor quocunque non peccante, quãdocunque peccauerit, ideo non subiicitur p̃latus peccator subditis suis. Et est causa, quia absolutio a peccatis non est necessaria in foro hoĩum, sed in foro Dei, & quia idem non potest seipsum absoluere, & prælatus maximus nõ habet aliquem superiorem, necesse est, ꝙ absoluatur per subditos quibus in casu illo subijcitur, quia minor oĩbus illis est inquantum peccator est. Et ob hoc sicut in exteriori iudicio, nemo p̃t seipsum excõicare, ita non põt committere alicui, ꝙ ipsum excõicet, cum non sit ibi necessitas se subiiciẽdi

B alteri. in foro aũt pnĩæ, quia prælatus peccãs efficitur minor quolibet sacerdote, vt est sacerdos: põt illi committere potestatem absoluendi ipsum, quia ipse non posset seipsum absoluere. Alia etiam causa est, quare potest superior committere inferiori potestatem absoluendi ipsum, & non potestatem excommunicãdi ipsum, quia potestas clauis in absoluendo dicit ordinẽ & iurisdictionem, dicit tamen principaliter ordinem: potestas autem excõicandi dicit solam iurisdictionẽ. potestas autem ordinis est ęqualis in omnibus, ideo interdum inferior potest absoluere superiorem cui est ęqualis in ordinis potestate. iurisdictio autem non est ęqualis, ideo inferior nunquam potest excommunicare superiorem.

C

An vsus clauis possit exerceri super mortuos, tam beatos, quam damnatos, & in purgatorio existentes. Item quomodo vnius bonum opus alteri prodesse potest.

Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR an vsus clauis possit exerceri super mortuos.

Dicendum, quòd vsus clauis potest considerari in duobus, scilicet in absoluendo a peccatis, & ligando, & in concedendo indulgentias ad alleuiationem pęnarum.

Quantum ad primum dicendum, ꝙ non prodest mortuis vsus clauium, neque potest quis de viuentibus exercere super eos vsum clauium, quia aut est de

D mortuis existentibus apud inferos, aut in vita æterna, aut in purgatorio, sed super nullos eorum potest exerceri vsus clauium. De existentibus apud inferos, patet quia effectus clauium est remittere peccata. Ioan. 20. quorum remiseritis peccata remittuntur eis. remissio autem peccatorum efficit liberationem a pęnis, & tamen q in inferno sunt, nũquam liberabuntur a pœna, quia in inferno redemptio non est. ergo vsus clauium non prodest eis. De existentibus in vita æterna, patet quia vsus clauium est absoluere, & ligare, neutrum tamen potest fieri super istos. nam absoluere, aut erit a peccato. i. a macula sine culpa, large sumpta, aut erit a reatu pęnę: neutrum tamen istorum est in vita æter-

E na, quia decedẽtes in macula peccati in inferno sunt, cum moriantur in mortali pęnę. Etiam reatus non manet, quia quandiu quis reus est alicuius pęnę non recipitur ad vitam ęternam, ideo non possunt absolui. Ligari etiam non possunt, quia ligat sacerdos per claues ad pœnam, siue ad pęnam quam imponit, siue ad pœnam a qua non absoluit, vt declaratum est supra quæstion. 81. & tamen illis nulla pœna manet, vt dictum est. Etiam ad nullam obligari possunt cum iam fœlices sint, ergo non potest quis super eos exercere vsum clauium.

Alia ratio cõis est, tam damnatis, quàm beatis, quia vsus clauium est aliquid sacrale, & potestas clauiũ est potestas sacralis, vt ostensum est supra 77. sacramẽta,

tamen solum dantur existẽtibus in via, & ideo eucharistia ad quam ordinantur cætera sacramenta vocatur viaticum, extra de pœnitentia, & remissione, capitulo quòd in te, a fortiori ergo cætera sacramenta non dabuntur, nisi existentibus in via. damnati tamen & beati sunt extra viam. s. in termino, ideo claues non possunt eis proficere.

De existentibus in purgatorio dicendum ẽt ꝙ non possunt eis prodesse claues absoluendo, & ligando. Primo, quia claues habent exercitium super viatores: existentes tñ in purgatorio licet non sint proprie in termino: magis tñ sunt in termino, quam in via. nam ad viam pertinet currere. est autem currere proficere quoddam, sed manentes in purgatorio iam non proficiunt, quia non possunt mereri, quod tamen habẽt omnes maculas hic. Secunda conditio viæ est incertitudo de exitu, & fine sine termino. existentes tamen in purgatorio determinati sunt ad vitam ęternã, quã infallibiliter habebunt, ideo non exercetur super eos clauis. Secundo, & pręcipue, quia vsus clauium solũ exercetur super viuentes, quandiu manent apud nos, ita enim expressit Christus in collatione clauium de signis efficaciam earum. s. quodcunque solueris sup terram erit solutum, & in cęlis, & quodcunque ligaueris super terrã &c. existentes tamen in purgatorio nõ sunt super terram, sed sub terra qui non pertinent ad cõicationem nostram, ideo non põt super eos exerceri vsus clauium. Tertio, quia vsus clauium est in absoluendo a peccatis eos qui confitentᷣ, qui tñ sunt in purgatorio iam non confitentur, ideo neque pñt absolui. Quarto, quia absolutis imponitur aliqua pñia agẽda, & tenetur semper confessor imponere pñiam aliquã, vt ostensum est. s̃, q. 81. & tñ existentibus in purgatorio nulla pñia imponi põt, nec illi possunt eam pagere, ergo nec põt super eos exerceri vsus clauiũ. Quinto, quia absolutis imponitur satisfactio, quæ fit p opera meritoria, neque põt quis satisfacere, nisi merẽdo, & ideo qui in pc̃tõ mortali sunt, qui mereri non pñt, etiam non possunt satisfacere, & tamen existentes in purgatorio non possunt mereri, sed solum pęnã tolerare, ergo neque proderit clauis quidquam absoluendo eos. Sexto, quia sacr̃m pñiæ introductum fuit pp peccata mortalia; ista. n. tenemur ꝯfiteri, eo ꝙ venialia non separant nos a Deo: existentes tamen in purgatorio constat nõ esse in mortali, sed in charitate, ergo non est vsus clauium super eos in absoluendo a peccatis.

Sed obiicietur quid si aliquis mortuus apparet in corpore assumpto, & confiteri vellet sacerdoti, an absoluere deberet eum, & an prodesset ei vsus clauium.

Dicendum, ꝙ hoc non est faciliter cõcedendum: mortui, n, non desiderant confiteri, neque petunt vnquam cõfessorem. Et ratio est, quia aut mortuus erit in vita æterna, aut in inferno, aut in purgatorio. Si primo modo non est eis necessaria. Si secundo mõ non est eis vtilis, quia non possunt liberari de pęna, etiam quia confessio non prodest, nisi ei qui dolet de pc̃tõ, & tamen damnati non possunt dolere de pc̃tõ, inquãtum per illud offenderunt Deum, quia iste esset actus formatus gratia, & esset meritorius. Si tertio mõ non est confessio necessaria, quia confessio tunc est necessaria, quando aliter non potest peccatũ deleri, & hoc est quantum ad peccata mortalia, & tamen existẽtes in purgatorio non sunt in mortali, ideo non est eis cõfessio necessaria. Etiam quia non põt esse eis meritoria. nam post vitam nemo potest mereri. Et huius signum est, quia interdum apparent animæ defunctorum, quæ igne purgatorio detinentur, & manifestant aliqua onera in quibus decesserunt. s. quia detinebant aliena, vel quia offenderunt proximos in aliquo, pro

F quo est necessaria restitutio, vel satisfactio actualis, & iubent, vel petunt, vt in his satisfiat, & tamen non petunt aliquando cõfessores, quia licet ista onera eis manebant quando decesserunt, tamen in peccato nullo decesserunt, quia de. omnibus mortalibus doluerunt, siue in generali, siue in particulari, sicut eis occurrit, & ita iam non manebat peccatum aliquod, licet manerent onera satisfactionis, confessio ergo sacramentalis istis non est vtilis.

Si autem dicatur, ꝙ interdum animę solutæ corporibus petiuerint absolui, & confiteri, non est verisimile, sed magis erit fabula, quam quisquã sibi cõfingat. Si tñ hoc concedere vellimus: dicemus ꝙ nõ petunt confessionem, aut sacramentalem absolutionem, tan
G quam necessaria sit, aut aliqualiter vtilis eis, sed ad vtilitatem nostram: multa. n. Deus concedit fieri in morientibus, quæ ad solam vtilitatem nostram sunt, aut saltem præcipue ad hoc, vt ꝙ nobis appareãt, & ꝙ notificent magnitudinem cruciatus sui, vt per hos nos timore emendemur. Sic esse poterat, ꝙ quis de mortuis peteret absolutionem, & confessionem, vt nos agnoscamus quantæ vtilitatis sit confessio, & sacramẽtalis absolutio. Sic enim factum refert dialogorum lib. 2. Gregor. de moniali, quam excõmunicauit beatus Benedictus, & contigit eam excommunicatam decedere, cum autem in missarum quotidiana celebratione nutrix monialis defunctæ offerret pro ea mu
H nera ad altare: clamante diacono omnes excommunicati exeant foris, videbat de sepulchro dictę monialis eam egredientem exire ecclesiam. Quod cum pluries factum esset, consultus pater Benedictus dixit factum esse, quia excommunicata decesserat, quam cũ absoluisset, nunquam de cætero egredi visa est clamãte diacono, vt excommunicati foris exeant. Manifestum est tamen, ꝙ huic moniali absolutio ab excommunicatione non erat necessaria, nam ipsa licet excõmunicata decesserat, erat in purgatorio, quia forte immemor excommunicationis erat, vel decedens de ea doluit, & absolutionem petere nequiuit, & ideo non obstante excommunicatione illa itura erat ad vitam æternam, cum esset in purgatorio, ideo non proderat
I sibi absolutio ad habendum vitam æternam. Etiam nõ poterat prodesse ad aliquid aliud, nam excommunicatio est sententia qua priuatur quis participatione sacramentorum, & cõione fidelium, sed mortui non pñt participare in sacr̃is, quia nullum sacr̃m recipiũt. Etiam quia non sunt eis vtilia, vt dictum est. Etiã non cõicant cum fidelibus in eis, quæ homines cõicant: cum non sint inter nos, ideo non obest eis excõicatio, neque habet locum quantum ad eos, sed solum proprie quantum ad viuentes. Et si obiiciatur, ꝙ aliq post mortem excommunicantur; vt illi qui comperiuntur decessisse in hæresi. Dicendum, ꝙ non fit, tanquam possit obesse talis excõicatio, quia tales damnati sunt: damnatis aũt nihil potest nocere amplius ex
K cõicatio, neque aliquid factum ab ecclesia, cum ipsi iam recipiant pęnam suam taxatam, sed fit hoc ad terrorem, vt videatur, quam graue fuerit delictum illud, pro quo ẽt defuncti excõicantur. Etiam fit, vt nemo perdat orationẽ, quam pro illis facit. nã cum quis defunctus ab ecclesia excõicatur interdicitur oĩbus orare pro illo. Si autem dicatur, ꝙ obest excõicatio mortuis ẽt manentibus in purgatorio, quia orationes ecclesiæ non prosunt eis per quas alias poterant adiuuari ad faciliorem liberationem de pęna.

Dicendum, ꝙ idem est de iuste excõicatis, manentibus tamen in purgatorio, quod de iniuste excõicatis viuentibus, nam viuentes excommunicati iniuste cũ sint in charitate non priuantur fructu bonorum operum totius ecclesiæ. Potest autem bonum opus vnius dupli-

dupliciter prodesse alteri. vno modo ex colligantia, quę est per charitatem. alio mō ex intentione facientis, qui vult, ꝙ opus suum bonum prosit alteri. Primo modo opera bona cuiuscunque hominis boni prosunt cuicunque alteri manenti in charitate, ēt si iste non intendat hoc, neque agnoscat illum, & quia iniuste excommunicatus non est in pc̄tō mortali prosunt ei oīa suffragia ecclesię. Secundo mō opa bona ecclesię non prosunt iniuste excommunicatis inquātum ecclesia orationes suas dirigens in Deū nō intēdit participare fructum earum excommunicatis, & ideo licet suffragia ecclesię prosint iniuste excoicato: magis tñ prodessent si non esset excōicatus, & idē est de excōicatis iuste manentibus in purgatorio: nā illi in charitate manent: licet excommunicati decesserūt, quia forte immemores erant excōicationis, vel non potuerunt absolutionem obtinere, aut petere morte pręoccupati. de excōicatione tñ doluerunt, & ideo omnia suffragia ecclesię proderunt eis primo modo: licet magis prodessent si non essent excōicati. Et tñ dicendum, ꝙ non ideo mulier ista excōicata apparuit egrediēs de sepulchro, vt absolueretur, & prodessent sibi suffragia, quia tunc fuisset facta aliqua ostensio ex verbis, aut factis eius ad hoc, sed nihil fuit.

Dicendum ergo, ꝙ non fuit illud pp ipsam mulierem, vt aliquid ei prodesset absolui, sed ad ostendendum quantę sit efficacię sententia excōicationis, & vt nō contemnatā nobis, cū & ipsi mortui excōicati cogantur exire de ecclesia. Et apparet, ꝙ hoc fiebat solum ad ostendendum nobis aliquid, & non, ꝙ in veritate sic esset: nam etiam si excommunicatio vires teneat super defunctos, tamen non cogeret eos exire de sepulchris: nam anima defuncti non erat in sepulchro, ideo non egrederetur de sepulchro. Secūdo, quia si excommunicatio posset mortuos de ecclesia abiicere, postquam abiiceret non possent redire quandiu manerent excommunicati, & tamen monialis ista sępe visa est egredi de sepulchro, ergo non fiebat hoc in veritate, sed ad ostēsionem. Tertio, quia si excommunicatio posset abijcere defunctos de ecclesia semper teneret eos foris, & nunquam intrassent in illam post mortem: cū excommunicati decesserint, & sic, nunquam ista monialis posset egredi de ecclesia, quia non potuisset post mortem intrare in illā, & tamen sępe intrauit, & exiuit, & manebat diu in ea, ergo non erat in veritate, sed ad ostensionem pro nobis. Quarto, quia sententia excommunicationis, nunquam incipit hr̄e vires de nouo, nisi qñ ꝓfert, & ita non compelleretur mulier defuncta egredi de sepulchro tunc, qñ diaconus, vel minister dicebant, ꝙ excōicati exirent, quia tunc non proferebatur excōicatio, ideo vel semper prius foris staret, vel non exiret tunc, quia non resumebat tunc vires aliquas excōicatio quibus cogeretur mulier tunc exire, & prius non.

Dicendum ergo, quòd omnia hęc ad manifestationem facta sunt, & ideo primum fuit, ꝙ illa mulier excommunicata erat, quę de ecclesia exibat: nā si non videretur egredi de sepulcho nesciretur an erat mulier illa, quæ excommunicata decesserat, ideo oportuit, ꝙ videretur inde exire. Secundum fuit, vt posset sępe egredi: nam si semel tantum egrederetur, non esset forte causa dubitandi, & inquirendi patrem Benedictum, quia tamen totiens exire visa est, fuit sufficiens causa inquirendi de hoc quid esset, & inueniendi veritatem. Tertium fuit, quia si non esset aliquando similitudo illa mulieris defunctę intra ecclesiam, nunquam videretur exire, & sic non posset ostendi, quod Deus ostendere volebat, scilicet quòd propter excommunicationem abiiciantur homines de ecclesię cōsortio. Quartum fuit, quia si alio tempore egre-

A deretur: nesciretur cur hoc fieret, cum autem clamāte ministro illa exiret, apparebat, quòd egrediebatur propter excommunicationem, & ita non fuit ista apparitio, vt ista mulier absolueretur, quasi ei esset vtilis absolutio, sed vt ostenderetur nobis quantum excommunicatio timenda foret, quę apud plurimos contemnitur. Sic etiam diebus nostris visum est, quidam enim excommunicatus decesserat dolens tamen de peccatis, sed rapiente morte neque absolui potuit neque absolutionem petere, hic enim quendam de cognatione sua superstitem habebat, qui ei viuente, sicut, & sanguine propinquus, ita & affectione, & familiaritate charus erat, vir quidem hominibus simplex, sed Deo charus pecoris custos. Huic sępe cognatus defunctus de caligine aeris propinqui alloqui solitus erat: crebro eum admonens dięcesanum petere, & ei iam defuncto a vinculo excommu- *Nota historiam.*

B nicationis quo tenebatur absolutionem obtinere, quem licet viuens non videret, alloquio tamen, & cęteris ostensionibus erat sibi notissimus, tandem vir ille simplex dięcesanum clamans adiit, vt cognatum suum absolueret, & cartam obtulit in qua ei absolutionem de scriptura traderet, quod prælatus simplicitati suę condescendens egit, quo facto defunctus laudauit cognati sui opus, neque cętero eū allocutus, quem prius crebris, & importunis petitionibus infestabat. quę omnia manifestum est propter nos solos fieri, vt discamus ecclesię potestatem timere, & vene-

C rari: quam multi contemnunt. claues igitur sacerdotales super defunctos in purgatorio manentes nullum vsum habent soluendo, & ligando.

An concessio indulgentiarum existentibus in purgatorio prosit. & plura de eis disseruntur. Et quod ecclesia vniuersalis non fallit, neque fallitur circa ea, quæ sunt fidei.

Quæst. XC.

SI autem quęratur de secundo, scilicet de concessione indulgentiarum, quæ a potestate clauis descendunt an existentibus in purgatorio prosit.

D Dicendum, ꝙ aut queritur an mortuis possint directe concedi indulgentię: aut an indulgentię concessę viuentibus possint mortuis prodesse.

Circa primum dicendum, quòd defunctis directe nullæ indulgentiæ concedi possunt, & dicuntur directe concedi, quando eis conceduntur non facta mentione de viuentibus, neque pro aliquo opere facto a viuentibus, & ita non possunt concedi. Primo ex defectu iurisdictionis, concessio indulgentiarum est actus iurisdictionis: & iurisdictio ecclesię non se extendit directe ad mortuos, & dixi directe, quia indirecte bene se extendit, sicut aliquos excommunicat ecclesia post mortem, tamen excommunicare pure est actus iurisdictionis, sed indirecte exercetur iu-

E risdictio super illos, quia per istam excōicationē non priuantur ipsi cōsortio nostro quo priuati sunt, quia damnati sunt, sed ptiuant nos consortio eorū. s. quia interdicit nobis orare pro illis, sicut ecclesia excōicat Iudęos: non quidem, quòd hęc sententia directe teneat, & alliget Iudęos, & paganos, qui extra ecclesiā sunt, sed alligat nos quòd non communicemus cum eis. Quòd autem non se extendant claues ecclesię ad defunctos, patet in concessione, vel promissione earum: vbi ipsarum efficacia ostenditur, scilicet quodcunq; ligaueris super terrā, &c. defuncti tñ non sunt sup terrā. Secūdo qa ꝯcessio indulgētiarū nō fit sine aliqua cā, vñ semp imponit aliquod opus ei cui ꝯcedit indulgētia, & debet eē tale op⁹, ꝙ redūdet in honorē,

& cultum Dei, aut in vtilitatem ecclesiæ. mortuis tamen nullum opus imponitur, neque imponi potest, ideo non potest eis concedi directe indulgentia.

Si autem quęratur an indulgentię viuis concessæ prosint mortuis.

Dicendum, quòd aut quęritur quantum ad ipsum, quod conceditur per indulgentias, s. quòd illud proueniat mortuis, aut quantum ad fructum operis eius qui exequitur, quod iubetur, vel imponitur per concedentem indulgentias.

Si quantum ad secundum non est dubium quin prosint mortuis indulgentiæ, sed non proprie dicitur illis indulgentia prodesse, sed opus bonum obtinentis indulgentiam.

Vt si sit indulgentię forma, quòd vadens peregrinando ad talem ecclesiam habeat centum dies indulgentiæ, & aliquis vadit illuc pro anima alicuius defuncti: non obtinebit defunctus illos centum dies indulgentiæ, sed viuens, qui vadit: defunctus tamen habebit aliquam alleuiationē ex opere bono istius, inquantum iste voluit transferre in eum opus suum bonum. Sicut si quis det eleemosinam pro defuncto, aut oret, vel ieiunet, non est dubium quin prosit eis, licet pro his actibus non sit concessa aliqua indulgentia, ita igitur peregrinando ad ecclesiam, in qua sunt indulgētiæ, alleuiabitur in aliquo defunctus pro quo fit: sicut alleuiaretur etiam si peregrinantibus ad illam ecclesiam nulla esset indulgentia, quia non poterat tolli, quin esset actus meritorius, & satisfactorius.

Si quantum ad primum dicendum, quòd attendenda est forma concessionis indulgentiarum, quandoque enim taliter conceditur indulgentia, quòd mortuis proficere non potest, quia repugnant eis conditiones concessionis: interdum autem non repugnant. Primo modo non prosunt indulgentię defunctis, scilicet, quòd applicetur eis id quod per indulgentias conceditur, vt si concedatur, quòd visitans limina alicuius ecclesiæ habeat centum dies indulgentiæ, visitare limina non potest mortuus, quia non competit ei peregrinari, ideo illos centum dies indulgentiæ non potest habere defunctus, quia per se non potest acquirere. Etiam viuens, qui visitat limina illius ecclesiæ non potest transferre in mortuum istam indulgentiam. nam cum indulgentia ista sit concessa ab ecclesia, non potest prodesse alicui, nisi secundum intentionem ecclesiæ, & tamen iuxta conditiones appositas non prodest talis indulgentia, nisi viuenti: ergo non potest viuens transferre vtilitatem illius in defunctos.

Ex hoc autem patet falli eos, qui morientes statuunt, quòd aliquis pro eis eat ad sanctum Iacobum tempore indulgentiæ, quasi per hoc ipsis proueniat illa remissio plenaria peccatorum. nam illa concessio fit eis qui visitant limina beati Iacobi, vt absoluantur plenarie de omnibus peccatis, de quibus corde contriti, & ore cōfessi fuerint, mortui autem neque possunt visitare limina beati Iacobi, vt absoluantur plenarie de omnibus peccatis, neque confiteri, ideo non potest quis in eos transferre illam indulgentiam. Verum est tamen, quòd prodest eis illud opus nō quasi ibi sint indulgentiæ, sed quia pro animabus suis iubēt fieri aliquod opus bonum, sed remissionem plenariā obtinebit ille qui pro alio iuerit si confiteatur, & doleat de peccatis. Vnde circa tales peregrinationes melius erat morientibus, aut quibuscunque aliis largiri expensas illas in alia opera pia, quam mittere peregrinantes ad loca vbi sunt indulgentiæ, cum fraudentur circa intentionem suam principalem. s. quia non obtinent indulgentiam concessam euntibus ad loca il-

F la. Si autem forma talis sit, vt possit extendi ad mor-
tuos: obtinebunt ipsi indulgentias (vt plurimi asse-
runt) per actus viuentium, vt si concedatur sic. quicū-
que fecerit tale opus, ipse vel pater eius, aut quicun-
que cognatorum suorum in purgatorio detentorū,
quem ipse elegerit, habebit tantum de indulgentia.
Et dicunt, quòd causa huius est, quia nulla ratio est,
quare ecclesia possit transferre merita communia,
quibus innituntur indulgentiæ in viuos, & non in
mortuos, & sic tenet Albertus, & beatus Thom. de
Aquino, & quidam alii.
Aliqui dicunt, quòd non possit hoc stare. Primo,
quia tunc Papa posset liberare omnes qui sunt in pur-
gatorio, quod non videtur conueniens, quia sic eua-
G cuaret ordinem punitionis a Deo institutę. Secundo,
quia sic dirigerentur indulgentię ad defunctos, & ta-
men ecclesia non exercet super defunctos opus ali-
quod iurisdictionis.
Dici potest, quòd in casu dato possint indulgentię
prodesse defunctis, quamquā aliqua difficultas sub-
appareat, & tamen propter ecclesię consuetudinem,
quæ non errat, videtur hoc concedendum: nam eccle
sia quando facit prędicare crucem, consueuit dicere,
quòd quilibet cruce signatus indulgentiam habeat
pro seipso, & pro duobus aliis, vel tribus, & quando-
que pro decem animabus, tam viuorum, quā defun-
ctorum: ecclesia tamen falleret hic nos, vel fallere-
H tur, & vtrunque est inconueniens, falleretur enim ip-
sa si crederet, quod proderant mortuis indulgentię,
& non prodessent: falleret autem nos si ipsa sciret, ꝙ
non prodessent mortuis indulgentię, & prędicarent
nobis, quod proderant: ecclesia tamē vniuersalis, nec
fallit, neque fallitur circa ea, quę sunt fidei, licet eccle
sia, idest iudex particularis ecclesiæ sæpe fallat, & fal-
latur, vt extra de senten. excommunic. c. a nobis, ergo
mortuis prodest indulgentia concessa in cruce signa-
tis, & tamen indulgentiæ istæ nō dantur mortuis, sed
viuentibus, & pro actibus viuentium, quia ille qui cru
ce signatur obtinet indulgentiam pro se, & aliis, tam
mortuis, quam viuis.
Ad primum dicendum, quòd Papa non potest li-
berare pro suo arbitrio omnes existentes in purgato-
I rio, quia hoc esset si super illos directam iurisdictionē
exerceret, & tamen non exercet iurisdictionem sup
eos directe, sed super viuos, & ideo nō concedit mor-
tuis illas indulgentias, sed viuis, & etiam pro actibus
virorum, facit tamen hanc gratiam viuis, ꝙ ipsi pos-
sint transferre has indulgentias in quos voluerint, tā
in viuos, quam in defunctos. Etiam tales indulgen-
tiæ, nunquam possunt concedi sine causa rationabili,
vt oēs doctores fatentur, & tn̄ non occurrit in prom-
ptum talis causa, s̄m quam fructus indulgentiarū con
cessarum viuentibus possit extendi ad omnes existē-
tes in purgatorio, cum quotidie tot animæ defuncto-
rum illuc descendant, ideo non est in arbitrio Papæ
euacuare purgatorium.
K Ad secundum dicendum, quòd indulgentiam nō
dirigit ecclesia in defunctum, ita quòd Papa dicat vo
lo, quòd talis aīa, quæ est in purgatorio liberetur in-
de, vel quatuor animæ exeant nunc de purgatorio,
quia iste esset directus vsus iurisdictionis. hoc autem
dicunt non posse facere ecclesiam, tum quia non ha-
bet iurisdictionem, nisi super viuentes, tum quia ne-
cesse est ad obtinendum indulgentias facere illud, ꝑ
quo dantur indulgentiæ, quia nunquam indulgentię
concedi possunt sine aliqua iusta causa. & tamen de-
functi non possunt facere id quod imponitur in con-
cessione indulgentiarum. Etiam quia eis directe nihil
potest ecclesia imponere agendum, ideo non potest
eis concedi indulgentia, sed conceditur viuis a quibus
inter-

interdum redundat in eos, si forma concessionis hoc exprimat. de indulgentiis hoc per accidens occasione absolutionis sacramentalis tactum est: de eis alibi. s. in libro nostro de indulgentiis, & potestate Papæ latissime dictum est.

Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Exinde cepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati a senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

Tunc præcepit. Supraposita est confessio veræ fidei: hic autem imponitur occultatio illius ad tempus occasione Iudaicæ perfidiæ, & dicitur.

Tunc præcepit. Scilicet quando Petrus dixit Christo. tu es Christus filius Dei viui. *Discipulis suis.* Scilicet omnibus, qui aderant: nam Petrus coram omnibus illis hoc confessus est, ideo oportuit, quòd omnibus silētium imponeretur: ne quis hoc publicaret. Ex hoc apparet, quòd licet solus Petrus hanc confessionem protulerit: tamen ista erat omnium discipulorum, scilicet quòd omnes idem confiterentur si a quolibet eorum sigillatim peteretur confessio, vel expectasset illam Christus, quia aliàs si alii discipuli non crederēt hoc, sed solus Petrus, non esset necessarium imponere illis, quòd tacerent: nam non dicerent illum esse Christum si non crederent, & tamen imposuit, ergo omnes confitebantur id, quod Petrus, licet non expressissent ore.

Vt nemini dicerent. Voluit hoc manere occultum aliquanto tempore, ideo interim tacere debebant.

Quia ipse est Iesus Christus. Idest quod tacerent eum esse Christum: nam quòd esset Iesus non oportebat taceri, quia hoc erat nomē eius apud omnes notum, ita enim eum vocabant, quòd tamen esset Christus erat ignotum, & hoc taceri præcepit: Iesus enim nomen personale ex quo multi vocabantur. Christus autem nomen dignitatis erat, scilicet Messias, & hoc ignotum erat.

Et exinde cæpit. Scilicet postquam confessi sunt eū esse Christum: cæpit ostendere, quòd passurus erat pro nobis.

Ostendere discipulis suis. Idest prædicare eis, vel docere. *Quòd oporteret eum ire in Hierosolynam.* Ibi. n. passurus erat. nam nunc non erat in Ierusalem, & ideo passio sua erat expectanda quousque iret in Ierusalem.

Et multa pati. Scilicet condemnari: flagellari: conspui: nudari: crucifigi, & occidi. *A senioribus.* Ponuntur isti omnes, quia isti fuerunt actores, & iudices, & consiliatores in morte eius. & vocantur seniores illi 70. qui constituti erant, vt iudices summi in domo cōsilii, & iudicii. & isti sunt, qui per successiones descenderunt semper ab illis senioribus, quos elegit Moyses in adiutores regiminis, & Deus constituit illos super totum populum simul cum Moyse. & mortuo aliquo istorum subrogabatur alius, & ita semper factū est, & durabat iurisdictio ista seniorum vsque ad Christum, vt dictum est supra 15. cap. q. 8. & erant isti cum summo sacerdote in Ierusalem, & ad istos deuoluebantur omnes magnæ causæ, quæ erant inter Iudæos, nec licebat declinare ad dextram, neque ad sinistram a sententia eorum, & isti seniores fuerunt in condēnatione Christi. Luc. 22. scilicet cum factus esset dies seniores plebis conuenerunt, & principes sacerdotū, & scribæ, & duxerunt Christum in concilium suum,

A dicentes, si tu es Christus dic nobis, & omnes condēnauerunt eum esse reum mortis. Marc. 14.

Et scribis. Isti erant doctores legis, qui etiam valde insistebant contra Christum, quasi ipse esset euersor legis, cum ipse illos acriter argueret de hypocrisi, & rapacitate, auaritia, & multis vitiis infra 23.

Et principibus sacerdotum. Proprie loquendo vnus erat princeps sacerdotum, idest summus sacerdos, & tamen multi vocantur summi sacerdotes, vel principes sacerdotum apud euangelistas. vt dictum est supra 2. c. q. 26. & dicetur Lucæ 3. c. isti erant præcipui, qui fuerunt in morte domini. nam ipsi fuerunt maiores principatu inter Iudæos, & maxime persequebā-

B tur Christum, nam quando primum diffinitum est debere Christum occidi, Caiphas, qui erat princeps sacerdotum hoc consilium dedit. Io. 11. & ipsi principes tradiderunt Christum Pilato. Ioan. 18. gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi.

Et occidi, Scilicet postquam multa pateretur. *Et tertia die resurgere.* Scilicet tertia die a morte sua, quod ad consolationem discipulorum dictum est.

Quomodo Christus iussit discipulis tacere, quòd ipse esset Christus, cum iussisset eis, quòd prædicarent ipsum esse Christum. Quæst. XCI.

C QVAERETVR quomodo Christus iussit nūc discipulis tacere, quòd ipse esset Christus, cum ante hoc misisset eos ad prædicandum, & sic diuulgare debebant eum.

Aliqui dicunt, quòd ante hoc nunciauerunt eum esse Christum, idest Messiam, sed non nunciauerunt esse Iesum Christum, idest Messiam, & saluatorem, nam esse Christum dicit dignitatem, esse Iesum dicit saluatorem, ipse autem non vetuit nunc dici, quòd erat Christus, sed quòd erat Iesus Christus. Sic dicit Hierony. scilicet cum supra mittens discipulos ad prædicandum iusserit eis, quòd annunciarent aduentum suum, videtur esse contrarium, quod hic præcipit ne se dicant Iesum esse Christum, & respondit dicens, mihi videtur aliud esse Christum prædicare aliud Iesum Christum, & Christus commune dignitatis est

D nomen, Iesus proprium vocabulum saluatoris.

Sed dicendum, quòd non stat, quia Christus vetuit annunciari id, quod nunc Petrus confessus fuerat de eo, & tamen Petrus confessus est eum Christum esse filium Dei viui, & non dixit aliquid de Iesu. ergo non vetuit taceri, nisi ipsum esse Christum filium Dei viui. Quòd autem Iesus esset, non erat aliquid speciale, quia plurimi apud Iudæos hoc nomine vocabantur, Etiam non erat aliquid, quod occultari posset, quia istud erat commune nomen eius, ideo non iussit hoc occultari, cum sic communiter ab omnibus vocaretur. Quòd autem dicitur, quòd iussit tacere, quòd ipse esset Iesus Christus. non est sensus, quòd tacere iusserit eum esse Iesum, sed tacere, quòd ipse, qui Iesus vo-

E cabatur, esset Christus.

Alii dicūt, quòd quādo discipuli a principio missi sunt ad prædicandum, non missi sunt dicere, quòd ipse erat Messias, sed ꝙ erat quidam Sanctus Propheta, & hoc non iussi sunt, nunc tacere discipuli, sed iussi sunt tacere ipsum esse Christum, idest Messiā, quod ante hoc non prædicauerant, sic tenet Origenes, & Nicolaus.

Alii dicunt, quòd a principio prædicatum fuit de illo, ꝙ Messias esset, & tamē cito ab illa prædicatione Apostoli tacuerunt, & sic māsit occultum vsque post Christi mortem.

Alii dicunt, quòd Christus mandauit discipulis, quando misit eos ad prædicandum, ꝙ annunciarent

eum

eum esse Christum, non quidem tunc, sed post mortem suam, nunc autem ante mortem taceri iussit, & sic intelligenda est ibi recapitulatio. Sic dicit Origenes de his tribus, scilicet tunc quidem de eo leuiter annunciabant, quasi de magno, & mirabili viro, Christum autem esse eum nondum annunciabant. Qui autem vult Christum, etiam prius prędicatum esse ab Apostolis: dicit quoniam leuiter pręmittere voluit eos mentionem nominis sui, vt interim facto silentio prędicationis huius, hoc ipsum, quod leuiter de Christo auditum fuerat, digeratur in sensibus auditorum. Aut ita soluenda est quęstio, vt videantur ea, quę superius de annunciando Christo sunt dicta, non ad tempus pertinere, quod fuit ante Christi resurrectionem, sed ad tempora post futura.

Dicendum, ꝙ quęstio ista fundatur super falsa existimatione, nam Christus non misit discipulos ad annunciandum se esse Christum, neque vt annunciarēt Messiam venisse, quia hoc nullus locus euangelicus asserit, sed solum annunciabant regnum cœlorum, sic enim Christus dixit supra 10. euntes dicite appropinquauit regnum cœlorum, & consequenter annūciabant quis miserat illos, scilicet Iesus Nazarenus propheta magnus, vir potens opere, & sermone Lucæ 24. non tamen dicebant eum esse Messiam, quia necdum ipsi plene hoc nouerant. Cum autem dicit Hierony. quòd annunciabant aduentum eius, non est intelligendū, quòd annunciarent venisse Messiā, sed annunciabant venturum Iesum ad loca, ad quæ ipsi ibant, & hoc faciebant 72. discipuli quos Christus mittebat binos ante faciem suam in omnem locum, & ciuitatem quo ipse esset venturus. Lucę 10. quantum ad hoc prima trium positionum quas ponit Origenes, satis consonat veritati, & illam tenet Nicolaus.

Tertia non stat. primo, quia non est verisimile, ꝙ Christus a principio iusserit discipulis prędicare, quòd erat Christus, quia si hoc prædicassent conuenissent ad eum Iudæorum plurimi, & cum tot miracula faceret facile crederetur, & ita impediretur passio sua, & ita innuitur hic, quia cum dixit, quòd tacerent hoc addidit cām, scilicet Christus multa passurus erat, & supplendum est, quòd si diceretur, ꝙ erat Christus impediretur passio sua. Secundo, quia si istud prædicassent discipuli Iudeis, multi eorum crederent illum esse Messiam, & quando Christus quæsiuit a discipulis quem dicerent eum turbę, & ponerentur opiniones omnium, poneretur, quòd aliqui dicerent eum Christum, & tamen non ponitur hic inter ea, quę populus credebat de Christo, ergo populus non audierat prędicari illum esse Christum. Tertio, quia si Christus misisset discipulos ad prędicandum hoc, saltem ipsi certi essent, quia ille esset Christus, & tunc non quęreret ab eis Christus nunc quid crederent de eo, nam multo tempore postquam miserat eos ad prædicandum quęsiuit ab eis, vos autem quem me esse dicitis? & Petrus confessus est eum esse Christum, si tamen ille misisset eos ad prędicandum esse Christū, certum est, quòd non quęreret ab eis quid crederent de illo, quia ipse dixisset quid credituri essent, ergo non miserat eos ad prædicandum hoc. Quarto patet, quia si Christus iussisset prius prædicari se esse Christum, nulla causa esset, quare nunc taceri iuberet, & tamen iussit, ergo non fuerat prius hoc prædicatum de eo.

Sed dicendum, quòd ante hoc ignotum erat apud discipulos per omnimodam certitudinem eum esse Christum, licet aliquo modo forte scirent, ideo tacebant, nunc autem, quia hoc sciuerunt, oportuit, quòd iuberetur eis tacere, quia alias publicarent illud.

Quarta opinio non est conueniens. Pimo, quia fal-
F sum supponit, scilicet quòd Christus dixerit discipulis, quod prædicarēt Christum eum esse, vt ostensum est. Secundo, quia si illis diceret se esse Christum, quādo misit eos ad prędicandum, diceret eis hoc pro illo tempore quo mittebat ipsos ad prędicādum instruēs quid prædicare deberent, nam non erat satis verisimile, quòd quando misit eos ad prędicādum ante mortem suā a principio diceret eis quid prędicaturi essent post resurrectionem, sed solum ea, quæ pro eo tempore prędicaturi essent, sic patet supra 10. vbi primo misit eos ad prędicandum, & docuit eos vbi deberent prædicare, scilicet non in vrbibus Samaritanorum neque gentilium, & quid deberent prædicare, scilicet appropinquabit regnum cœlorum, sed infra 28. vbi
G ponitur, quòd miserit eos ad prædicandum post resurrectionem dicitur, quòd miserit ad prędicandum ad omnes gentes, scilicet docete omnes gentes. Etiā dixit quid deberent prædicare, scilicet quòd baptizarentur in nomine patris, &c. & idem Mar. 16. ergo nō diceret nunc quid prędicaturi essent secūda vice post mortem suam. Tertio, quia tunc supponeretur, quòd Christus iam reuelasset eis se esse passurum, & quod ipsi post mortem eius prædicaturi essent, sed falsum est, quia tunc non increparet Petrus Christum, quādo dixit, ꝙ passurus esset, sicut nunc fecit infra in litera, ergo nesciebant hoc. Quarto, quia si hoc eis prius reuelasset, non ignorarent quid esset Christū esse passurum, & tamen ignorabant hoc, erat enim verbū absconditum, & velatum ab eis. Lucę 9. ergo non reue-
H lauerat hoc Christus discipulis ante hoc, nec miserat eos ad prædicandum, dicens eis, ꝙ esset Christus, sed nunc nouiter cognitum fuit per certitudinē Christo loquente ad eos. dicendum est ergo, sicut supra.

Quare Christus dixit discipulis, quòd tacerent nunc ipsum esse Christum. Quæst. XCII.

QVAERETVR quare Christus dixit discipulis, quòd tacerent ipsum esse Christum, & quare nunc dixit hoc.

Dicendum, quòd primo fuit, quia nunc nouiter occurrebat causa dicendi hoc, nā ante istud, etiam si discipuli suspicarentur Iesum esse Christum,
I tamen non cognouerant per omnimodam certitudinem, quia nunquam Christus hoc asseruerat, nunc autem Petro confitente hoc, Christus illud verum esse asseruit dicens, quòd pater suus illud reuelauerat ei, & ita certificati vellent prædicare ipsum esse Christum, quia ad magnam laudem eius pertinebat, ideo nunc inhibuit, & non ante hoc. Secundo, quia dato, ꝙ discipuli ante hoc crederent Iesum esse Christum, & essent de hoc certificati, cum Christus non dixisset eis neque petiuisset ab illis confessionem, forte putarent, quòd vellent rem tacitam manere, nunc vero cum quęsiuisset ab eis quid crederent de ipso, & ipse approbasset eorum fidem, putarent, quòd volebat rē
K istam publicare, & prędicarent illud, ideo nunc iussit, quòd tacerent, & hoc est quare nunc potius, quam aliàs taceri iussit.

Cum autem quæritur quare iussit taceri. Dicendū, quòd fuit primo, vt non impediretur passio sua. Christus enim venerat nos redimere per mortem suam, & tamen si agnosceretur esse Messias, nunquam regem glorię crucifixissent, ideo debuit occultari hoc, & ita iussit taceri, quia tamen si penitus Christus subtraheret cognitionem suam Iudæis, non multum peccarent occidentes eum, & nihil peccarent non recipiendo eum, de quo non poterat constare an esset Messias, debuit se talem ostendere eis, vt agnoscere possent eum Messiam, & ideo talia, & tanta miracula fecit

fecit qualia ante eum nemo fecerat, & per quędam verba circumloquendo ostendebat se esse Messiam, licet aperte non diceret, vt patet Ioan. 5. & 10. & propter hoc non erant excusabiles iudęi non recipiendo eum. Ioan. 5. si non venissem, & opera non fecissem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et ista fuit causa pręcipua, quod apparet, quia mox, vt dixit eis, quòd nemini dicerent, subiunxit causam, scilicet cępit eis ostendere, quòd oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati. Secundo fuit propter scandalum, & periculum in fide: nam si Christus semel pędicaretur esse Messias, & a quibusdam crederetur, & postea occideretur: cum oporteret eum occidi pro nobis infirmi scandalizarentur, qui putabant Messiã non moriturum, sed temporaliter regnaturũ, & ideo quando rursus pędicaretur eum esse Messiam difficulter crederetur, melius ergo fuit, quòd nunquam

B pędicaretur eum esse Messiam vsque post mortem & resurrectionem, quia iam cum nihil ignominiosum passurus esset, poterat conuenienter pędicari de eo, quòd Messias esset, & Deus. Sic dicit Hiero. nõ prodest Christum publice pędicare, & eius populis vulgare maiestatem, quem post paululum flagellatũ visuri sunt, & crucifixum. Sic etiã dicit Chryso. quod enim semel radicatum est, & deinde euulsum: si iterũ plantetur difficile retinebitur apud multos, quod autem, postquam infixum est semel mansit immortale facile prouehitur ad augmentum. istud scandalum esset apud infirmos, qui veritatem scripturarum non

C sciebant: nam ita fuit de discipulis Christi duobus. Lu. 24. scilicet nos autem sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel, scilicet dum viuebat: nunc autem, quia mortuus est non speramus hoc. a fortiori autem Iudęi hoc putarent, & ita scandalizarentur valde de morte eius, essentque nimis difficiles ad reducendũ in fidem, quam semel perdidissent.

Quare Christus dixit, quòd nemini dicerent eum esse Christum, & subiecit se esse filium Dei.
Quæst. XCIII.

D QVAERETVR quare Christus dixit, quòd nemini dicerẽt eum esse Christum, & subticuit de alio, scilicet se esse filium Dei.

Aliqui dicunt, quòd Christus concessit Apostolis, quòd dicerent eum esse filium Dei viui, sed non esse Christum, ideo dixit, quòd nemini dicęrent, quòd ipse erat Iesus Christus.

Dicendum, quòd non stat; nam Christus vetuit se pędicari Christum esse ab Apostolis propter scandalum, & inconueniens, quod inde sequebatur, & tamẽ maius inconueniens, & scandalum erat si dicerent eũ esse filium Dei, quia esse Messiam non erat incredibile: nam Messias futurus erat verus homo, & ideo si Iesus, vel aliquis alius vocaret se Messiam, non admi-

E rarentur Iudęi neque turbarentur, sed inquirerent an verum erat. Si autem vocaret se Deũ, vel filium Dei putabant Iudęi esse blasphemiam. Io. 10. & Mar. 14. scilicet ecce nunc audistis blasphemiam, & illud, de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu homo cum sis, filium Dei te facis. non ergo concederet hoc Christus illis pędicare.

Dicendum igitur, quòd totum, quod Petrus nunc confessus est iussit taceri Christus. voluit enim totaliter manere nunc ignotus, idest, ꝙ nec verbo suo neque Apostolorum voluit illud manifestari, licet opera sua illud ostenderent, vt colligitur Mar. 8. scilicet, & comminatus est eis ne cui dicerent de illo, & tamen dicere eum filium Dei erat manifestare ipsum, ideo hoc etiam taceri voluit.

A Et potest dici primo, ꝙ Christus, sicut dixit discipulis ne cui dicerent eum esse Christum, ita dixit eis ne cui dicerent eum esse filium Dei, & tamen Matth. illud tacuit, sicut multa alia tacet. Sic etiam patet, quia Mar. in hoc breuius locutus est. Mar. 8. & Lucę adhuc breuius Lucę 9. Tertio potest dici, ꝙ Christus non expressit, ꝙ tacerent eum esse filium Dei, eo ꝙ satis innuebatur ex verbis suis, ꝙ hoc vellet: nam si taceri iubebat se esse Christum, quod minus erat, a fortiori iuberet taceri se esse Deum, ꝙ erat maius, & magis scandalosum erat illud audiri, & ita vtrunque tacuerunt discipuli.

Quomodo Christus vetuit hic discipulis dicere se esse Christum, & filium Dei, quando autem ipsemet hoc dixit.
Quæst. XCIIII.

QVAERETVR quomodo Christus vetuit hoc discipulis dicere se esse Christum, & filiũ Dei: nam vtrunque ipse de se dixit: nam ipse vocauit se Messiam. Ioan. 4. quando Samaritana mulier dixit scio, quia Messias venit, qui dicitur Christus. dixit ille, ego sum, qui loquor tecum. Etiam vocauit se filium Dei. Ioan. 9. quando cęco sanato dixit: tu credis in filium Dei? & ille ait: quis est domine, vt credam in eũ? & Christus ait, vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est, & tunc ille credidit, & adorauit eum. Etiã vtrũque simul de se confessus est coram Iudęis Marc. 14. nã summus sacerdos interrogauit eum, dicens: tu es Christus filius Dei benedicti? & ille dixit: ego sum.

Aliqui dicunt, ꝙ non est inconueniens, ꝙ Christus aliqua de se diceret, quę dicere discipulis vetaret, sic enim multa illis facere vetabat, quę ipse faciebat, sicut vetuit illis portare peram, aut sacculum, & panem, & cibos in via supra 10. & Mar. 6. & tamen discipuli semper portabant, quando erant cum Christo panes: immo si quando obliuiscerentur portare illos, credebãt se arguendos ab eo, sicut supra in litera. Sic etiam vetabat illis portare aurum, & argentum, & pecuniam quamcunque supra 10. & Mar. 6. & Lucę 9. & 10. & tamen ipse portabat pecuniam, quia Iudas, qui erat dispensator eius portabat loculos ipsius Ioan. capitulo duodecimo, & de pecuniis quas ibi recondebat, emebat omnia necessaria ad cibos pro Christo, & discipulis. Ioan. 13.

Dicendum, ꝙ hoc verum est, sed non sufficit: nam licet non sit inconueniens fieri: tamen non apparet causa aliqua quare fiat: Christus tamen hoc fieri iussit qui nihil frustra iubet, ideo necesse erat propter aliquam fieri causam. Secundo, & pręcipue non stat, qa eadem causa est nunc in Christo, & discipulis: nam Christus vetuit discipulis dicere hoc propter scandalum, quod sequeretur audito hoc, vt ostensum est supra. q. 92. & tamen si Christus illud diceret, esset idem scandalum, ideo nec ipse dicere debuit. oportet ergo assignari aliquam causam quare Christus hoc dixerit, & discipulis dicere vetuerit: nam ita est causa magna diuersitatis de illis, quę Christus pręcepit discipulis ne facerent, & ipse faciebat illa.

Dicendum ergo, ꝙ Christus aliquando dixit quãdo non pręiudicabat intentioni suę qua illud taceri iusserat: nam principaliter iusserat taceri, vt non impediretur passio sua si hoc audiretur. dixit autem ipse talibus, ꝙ ipsis scientibus nihil impediretur, sicut fuit de Samaritana: nam illa non erat de populo Israel, neque conuersabatur cum Israelitis, vt dicitur Ioan. 4. Samaritani non coutuntur Iudęis, & ita ipsa mirata est de Christo, ꝙ cum esset Iudæus peteret ab illa bibere eodem cap. & ita etiam si multi Samaritani hæc scirent, non impediretur passio Christi, quæ per Iudæos

dæos tractanda, & concludenda erat: cùm Samaritani
non conuersarentur cum Iudęis. De cęco sanato di-
cendum, ꝙ ille erat deuotus Christo, quia eum sana-
uerat, & taceret quidquid videret illum velle taceri, &
ideo cum secrete ei dixerit se filium Dei, tacuit ille, &
nihil erat periculi.

Sed obiicietur, quia interdum Christus dixit hoc
manifeste, & coram Iudęis, vt quando summus sacer-
dos quęsiuit, dicens. tu es Christus filius Dei benedi-
cti, & ille ait: ego sum. Mar. 14.

Dicendum, quòd Christus dixit hoc, quando scie-
bat, quòd non impediebatur passio sua dicendo hoc,
sciebat enim tunc taliter dispositos Iudęos efferatos
mente sitientes sanguinem eius, quod etiā si se Deū
diceret, & miraculis ostenderet: non crederent neque
cessarent, sed potius irritarentur ad nocendum ei, sic
patet Lucę 22. vbi est eadem sententia, scilicet quòd
quęrentibus Iudęis a Christo. si tu es Christus dic no-
bis ait. si vobis dixero non credetis mihi, & si interro-
gauero vos non respondetis mihi, neq; dimittetis me,
& ita factum est, ideo potuit tunc conuenienter, &
sine periculo dici, immo fuit valde opportunū, quòd
tunc Christus manifeste diceret, vt essent Iudęi incre-
pabiles, qui eum publice clamantem se esse Messiā,
& filium Dei, & ante hoc facientem miracula per
quę sufficienter hoc constaret, occiderūt. ante passio-
nem tamen suam instantem, Christus nunquam
hoc manifeste dixit, quia nondum erant Iudæi, ita
male dispositi contra eum, & forte si audirent verbū
hoc, & audiretur a populo, impediretur passio Chri-
sti, & hoc, quia nōdum esset diffinita apud illos passio
Christi: nam ipsa diffinita fuit post suscitationem La-
zari. videntes enim Pharisęi, & pontifices, quod fece-
rat, congregato consilio dixerunt. quid facimus, quia
homo iste multa signa facit? & tunc diffinierunt oc-
cidere eum. Ioan. 11. & dicitur ibi, quòd ex die illo co-
gitauerunt, vt interficerent eum. post illum, ergo diē
etiam si Christus hoc diceret Iudęis, non cessarent ab
iniqua cogitatione. Si autem prius diceret forte cessa-
rent eum persequi, ideo instante passione dixit, &
non ante.

An discipuli possent dicere alicui Christum esse Christum, & esse Deum. Quæst. XCV.

QVAERETVR cum Christus dixit se esse
Christum, & esse Deum aliquibus post istā
prohibitionem: an discipuli possent hoc
dicere alicui.

Aliqui dicunt, quòd sic: nam hoc vetitum fuerat,
vt non impediretur passio Christi. impediretur autē
si publice hoc prędicaretur, vel multis diceretur,
quod tamen aliquibus paucis in secreto diceretur nō
impediebat passionē, & ideo posset illis dici, sic enim
Christus non prędicabat istud, & tamen quibusdam
in secreto dicebat.

Dicendum, quòd non licebat discipulis alicui di-
cere istud, neque publice, neque in secreto. Quod pa-
tet, quia dicitur in litera, precepit discipulis, vt nemi-
ni dicerent, & Mar. 8. dicitur, & comminatus est eis
ne cui dicerent de illo. Ratio huius est, quia Christus
sciebat omnia, sicut dicitur Ioan. 18. Iesus autē sciens
omnia, quę ventura erant super eum, &c. & ideo scie-
bat cui reuelatum hoc poterat pręstare impedimen-
tum, & cui non, & ita poterat reuelare hoc secure
quibus vellet, quia certum erat, quòd illi quibus dice-
ret, non impedirent passionem illius per se, neque
per alios occasione huius, neque perueniret istud
verbum ab eis ad alios, qui impedirent illam. Disci-
puli autem nesciebant quibus reuelando nocerent,

F vel prodessent, & ideo vetitum est eis absolute nemi-
ni dicere, quia forte dicere poterant alicui in secreto
apud quem putarent manere tacitum, & ille diuulga-
ret, vel ab eo proueniret ad tales, qui passionem im-
pedirent, ideo nemini dicere eis licuit publice, neque
secrete.

Quanto tempore hoc tacere Apostoli debebant ne dicerent eum esse Christum. Quæst. XCVI.

QVAERETVR quanto tempore hoc tacere de-
bebant.

Aliqui dicunt, ꝙ hic fuit facta prohibitio absolute
G non limitato tēpore, ideo extendebatur ad semper,
scilicet, quòd nunquam hoc reuelarent.

Dicendum, ꝙ non stat, quia tunc non publicarent
illud per orbem postea, & tamen prædicauerunt per
totum mundum eum esse Christum filium Dei, ergo
non extendebatur ad semper.

Dici potest vno modo, quòd ista prohibitio ex for-
ma sua cum esset data absolute sine pręfinitione tem-
poris extendabatur ad omne tempus, ita ꝙ nunquam
discipulis liceret illud publicare, nisi postea prohibi-
tio ista reuocaretur, & tamen, quando post resurre-
ctionem suam Christus misit eos prędicare in omnē
terram, dixit eis quid prædicarent infra 28. & Mar.
H 16. & tunc ostendit, quòd prædicarent eū Christum,
& filium Dei, & quòd oporteret credi in eum.

Aliter potest dici, & melius, quòd ex ista prohibi-
tione non fuit eis perpetuum silentium impositum,
sed solum vsque post mortem Christi, & hoc Chri-
stus expressit prefigens eis terminum illum, & tamē
Matth. subticuit, sicut alia tacet breuitatis causa. simi-
le patet sequenti cap. vbi de transfiguratione taceri
iussit, dicens. nemini dixeritis visionem quousque fi-
lius hominis a mortuis resurgat. Secundo, quòd
forte non expressit Christus aliquod tempus, & ta-
men ex re ipsa intelligebatur quanto tempore taceri
deberet: nam tacebatur propter periculum, scilicet vt
non impediretur passio Christi, & tamen eo iā passo
non poterat passio impediri, ideo liceret postea dice-
I re illud, sicut transfiguratio vsque ad illud tempus ta-
cita est, vt non impediret passionem, & mox licuit
reuelari. Sic dicit Hierony. tunc me prædicate cum
ista passus fuero. quia non prodest Christum publice
prædicare, & maiestatem eius populis vulgare quem
post paululum crucifixum visuri sunt, & flagellatū.

Quare Christus nunc cæpit ostendere discipulis, quòd oportebat eum pati. Quæst. XCVII.

QVAERETVR quare Christus nunc cępit ostē-
dere discipulis, quòd oportebat eum pati, &
quia dicitur, quòd exinde cępit, quare potius nunc cę-
pit, quam alio tempore.

K Ad primum dicendum, quòd Christus hoc no-
luit predicere ad ostendendum, quòd sciebat omnia,
quę futura erant super eum, sicut dicitur Ioan. 18. nā
si non prædixisset de passione putaretur, quòd ipse
nesciebat malum, quod euenturum erat, & hoc val-
de derogaret fidei, quæ habetur de eo. nam appareret
non esse Deum eum, qui nesciret futura, & potissime
futura, quæ ventura erant super eum, sic dicitur Isa.
41. annunciate nobis, quæ ventura sunt in futurum, &
dicemus, quia dii estis vos, & talem experientiā de se-
ipso dabat Christus ad hoc, ꝙ crederet in eū, s. ꝙ fu-
tura reuelabat. & maxime illa, q̄ euentura erant disci-
pulis suis. Io. 14. hoc dico vobis, anteq̄ fiat, vt cū factū
fuerit credatis. Secundo fuit ad ōndendum, ꝙ sponte
patiebatur;

patiebatur: nam si eo nesciēte accideret mors ipsius nō posset prouidere, vt illam euitaret, si tñ multo tpe prius illam sciret, & prędiceret, posset illam euitare: maxime, quia sciebat, & prędixerat locū, in quo passurus erat, s. Ierusalem, vt patet hic, & seq. c. & extra illū, nunq̃ occideretur. posset aūt recedere de terra Iudęorum, vel nunq̃ intrare in Ierusalem, & ita non occideretur, ergo sponte occisus est, quod ad maximam eius laudem pertinebat, vt dr̄ Isa. 52. oblatus est, quia ipse voluit. Tertio fuit pp discipulos: ipse. n. debuit docere eos de passione sua, vt auferret eorū errorem: nam crederent, ꝙ Messias non passurus esset, sed in magna gloria temporali mansurus, ideo instruxit eos de passione sua. Quarto, vt disponeret animos suos ad ęquanimiter tolerandum mortem magistri sui, nam si non prędixisset eis, frangerentur corda eorū tam tristi, & insperato euentu, & penitus discederent, nam & nunc cum crebro ante mortem suam prędixisset illis de morte, & passione, perdiderunt spē de resurrectione, & de omnibus, quę de ipso audierant. a fortiori, ergo perderent si non pręnunciaretur eis de morte, & resurrectione. patet Lucę 24. de illis duobus discipulis, qui dixerūt, nos aūt sperabamus, ꝙ ipse redempturus esset Israel. Quinto, quia forte discipuli non crederent eum passurum, nisi ipse prędiceret. Sic dicit Ambro. super Luc. fortasse aūt, quia sciebat dñs difficile mysterium passionis, & resurrectionis ēt discipulos crediturus, ipse voluit suę passionis esse, & resurrectionis assertor. Et sciendum, ꝙ nō solum dixit se passurum, sed ēt qualiter passurus erat, vt dr̄ in lr̄a. Ad secundum dicendum, ꝙ nunc potius, q̃ alias Christus cępit hoc dicere, nam ante mortē suā sępe hoc dixit, vt patet seq. c. & Mar. 9. & Luc. 9. & etiā sępe post hoc, ita vt, & ipsi Iudęi audirent interdum, quod diceret se occidendum, & surrecturum, sicut dixerunt Iudęi Pilato: recordati sumus, quia seductor iste adhuc viuens, dixit post tres dies resurgam infra 27. & tñ ante hoc, nunq̃ dixerat quidq̃ de passione, neque de resurrectione, nam dr̄ hic. exinde cępit Iesus ostendere discipulis suis. Etiam dicendum, ꝙ hoc fuit, quia nunc certificauerat eos se esse Messiam, & esse filium Dei, & iō fuit conuenientius nunc, q̃ alio tpe dici. Primo, quia tolleret errorem ipsorum: nam ex eo, ꝙ erat filius Dei crederent discipuli, ꝙ non solū non esset occidendus, immo ꝙ nunquam esset moriturus, ēt ex eo, ꝙ Messias erat, putarent, ꝙ nunquam occideretur. reputabant. n. tanquam inconueniens, ꝙ Messias occideretur, vñ sic arguerūt Iudęi ꝯ Christū, qñ dixit. oportet exaltari filium hoīs. s. nos audiuimus ex lege, ꝙ Christus manet in ęternum, & qūo tu dicis oportet exaltari filium hoīs, quis est iste filius hoīs? Io. 12. c. ita, & discipuli crederent, ideo oportuit nunc auferri eis istum errorem oñdendo, ꝙ filius Dei, qui Messias erat, occidendus esset. Secundo, vt oñderet fructum mortis suę. nam Christus cum sponte moreretur non permitteret se occidi, neque subiret mortem, nisi magna vtilitas sequeretur ex morte eius. hęc autem erat redemptio omnium peccatorum, & tamen non poterat pro peccatis hominum satisfacere, nisi qui Deus esset, sicut nemo illa remittere posset, nisi esset Deus, vt dixerunt Iudęi supra capitulo secundo, & Marcus secundo capitulo, ideo cum ostendisset supra se esse Messiam, & filium Dei, quod sufficiebat ad posse redimere, subdidit immediate de morte per quam redempturus esset nos, & ita fuit locus conueniens ad dicendum: nam si ante hoc dixisset se moriturum, nesciretur quis fructus mortis suę esset, ideo vsque nunc tacere de illa debuit.

A *Quomodo Christus dixit hic, quòd oportebat eum multa pati, & occidi. cum eius passio ex parte sui fuit voluntaria. Quæst. XCVIII.*

QVAERETVR quomodo dixit hic Christus ꝙ oportebat eū ire Ierosolymam, & multa pati, & occidi, quia oportet importat necessitatem, & tñ solemus dicere, ꝙ Christus sponte passus est. Aliqui dñt, ꝙ sponte passus est, & tamen hic accipitur oportet pro expedit, vel conuenit, aut decet, sicut interdum in locutione nostra fit. Dicendum, ꝙ nō stat, sed accipitur oportet, vt importat necessitatem, vnde quandocunque de passione sua Christus loquitur, ponit oporter, sic patet Luc. 24. nonne oportuit hęc Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? & apparet apertius eo. c. nam dr̄ hęc
B sunt verba, quę locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & Psalmis de me, & subditur, aperuit eis sensum, vt intelligerent scripturas, & dixit quoniam sic scriptum est, sic oportebat Christū pati, & resurgere. accipitur ergo oportet, idest necesse est.

Dicendum, ꝙ passio Christi fuit voluntaria, & non necessaria tam ex parte Christi patientis, quā ex parte Iudæorum occidentium eum. De ipso patet, quia sciebat mortem suam in Ierusalem agendam, & non alibi. sic enim ipse dixit Luc. 13. non capit prophetam
C perire extra Ierusalem, i. non est possibile principem prophetarum, idest Messiam extra Ierusalem occidi. poterat autem ipse, nunquam ire in Ierusalem, aut recedere de tota terra Iudæorum, & ita posset mortem effugere, verū scriptura de eo prædixerat Isa. 53. oblatus est, quia ipse voluit, ergo non coactus. Etiam eod. ca. dicitur, si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longęuum, & sic ponitur conditionalis ad oñdendum, ꝙ poterat non ponere. Etiam, quia ponere libertatem dicit, ipse quoque Christus hoc de se testatus est. Io. 10. c. ego pono animam meam, & iterum sumo eam, nemo tollit eam a me, sed ego pono a meipso eam. ergo penitus voluntarium fuit ei mo-
D ri. Sic ēt testatur Apostolus, dicens Christum passum esse ex humilitate, & obediētia, ad Phi. 2. Christus factus est pro nobis obediens patri vsque ad mortem, quod tñ ex obediētia fit liberum est, ideo mors Christi quantum ad ipsum fuit prorsus libera. Ex parte etiā Iudæorum fuit libera, nam ipsi consiliati sunt de morte, & diffinierunt de ea. Io. 11. & poterant non diffinire, sed credere Christo si voluissent, sed sola inuidia stimulabat eos, & honoris desiderium, videntes se ꝯtemni Christo faciente tot miracula: sed inuidia, & odium, & ambitio, & similia voluntaria sunt cū sint vitia, ergo non fuit necessaria illatio mortis.

Item si cogerentur Christum occidere nihil peccarent, & tamen grauiter peccauerunt, cum propter hoc destructa fuerit Ierusalem, sicut eam Christus de-
E fleuit. Luc. 19. ergo non fuit necessaria, sed voluntaria, maxime, quia ipsi Iudæi, qui mortem hanc procurabant, instabant, vt non impedirentur in executione eius infra 26. & 27. fuit ergo voluntaria.

Dicendum, ꝙ passio Christi potest vocari voluntaria, & ēt necessaria. voluntaria quidem mō iam dicto. necessaria aūt inquantū Deus volebat illam, & statuebat sic fieri, fuerat. n. prænunciatum per ꝓphetas, & in lege, ꝙ Christus pateretur, & tamen sacra Scriptura nō pt̄ eē falsa, iō oportebat, ꝙ sic fieret, sicut in scriptura erat prenunciatum, & tamen Christus, qui passus est, non passus est ex necessitate, sed ex volūtate, quia ipse, q passus est, fecit prædici a ꝓphetis, ꝙ ipse passurus erat, neque iō patiebat ipse, qa sic prenūciatū

erat,

erat, sed potius e contrario, ideo sic prenunciatũ erat, quia sic F
ipse voluerat prænunciari, qui statuerat ab eterno sic
mori, qui hoc voluit prenunciari, quia tamen scriptũ
erat, & non poterat esse verum, nisi sic fieret, oportebat sic fieri ad hoc, ꝙ verum esset. Et ista erat necessitas inuariabilitatis, sed non necessitas coactionis, & ita omnia diuina sunt necessaria, quia apud Deũ nulla est variatio, neque vertibilitas, & tamen apud Deum est maxima libertas.

Quare Christus dixit, quòd oportebat eum ire Ierosolymam. Et quõ quandoque dum fugimus mortem incurrimus in eam. Quæst. XCIX.

G
QVAERETVR quare Christus dixit, ꝙ oportebat eum ire Ierosolymam, & multa pati. Dicendum, ꝙ dixit Ierosolyma, quia erat ille locus passionis: ibi.n.passus est, & sicut diffinitum erat eũ debere pati, ita erat diffinitũ, ꝙ pateretur in Ierusalem, vñ non erat possibile, ꝙ extra locũ illum occideretur Christus. sic dicitur Luc.13. non capit prophetam perire extra Ierusalẽ, i. non est possibile, ꝙ Messias, qui est propheta per excellentiã occidatur extra Ierusalem. Et voluit hoc dicere, primo ad tollendum timorem discipulis: nam cum nunc prænunciaret mortem illis, putarent, ꝙ immediate istud consummandum esset, & timerent: hunc timorem eis abstulit dicens, ꝙ non occideretur extra Ierusalẽ, & sic quandiu erant extra Ierusalem liberi ab omni timore esse poterant, & hoc bene aduerterunt discipuli Christi: nam quandiu manebant post hoc extra Ierusalẽ non timebant, qñ vero appropinquabãt loco illi timebant. Sic patet Io.11. qñ vocatus est Iesus ad Lazarum languentem: nam erat tunc extra Iordanem distans a Ierusalem. Si aũt iret ad sanandum, vel suscitandum Lazarum appropinquaret Ierosolymis, scilicet vadens in Bethaniam, que est iuxta Ierusalem vbi erat Lazarus, & ideo dixerunt discipuli, ꝙ non iret illuc, & cum ipse ire vellet dixit Thomas: eamus nos, & moriamur cum illo.

Secundo fuit, quia Christus non solum dixit discipulis mortem suam, sed etiam voluit exponere particulariter omnia, scilicet vbi pateretur, & a quibus, & ideo dixit, quòd in Ierusalem hoc fieret. Et hoc patet, quia etiam tetigit in litera a quibus hoc pateretur.

Tertio fuit ad ostendendum, quòd ipse sciebat omnia, cum non solum sciret se occidendum, sed etiam vbi occidendus esset, scilicet in Ierusalem.

Quarto fuit, vt ostenderet istam mortem esse magis voluntariam, nam si sciret, quòd occidendus erat, & tamen nesciret vbi, non posset cauere mortem fugiendo, quia nesciret a quo loco fugiendum esset, sed forte volens fugere ab vno loco vbi mortem sibi verisimilius timeret, incideret in illum in quo mors vere sibi euentura erat. Sic dicit Seneca tragedia quarta, que dicitur Oedipus Metro quinto, quòd incipit fatis agimur credite fatis, scilicet, Et multis ipsum timuisse nocet, multi ad fatum venere suum, dum fata timent. cum autem Christus sciret locũ in quo passurus esset, & non alibi, poterat fugere longe a regione illa, & ita non occideretur, & tamen ipse ibat ad locum illum sponte, ideo apparebat, quòd sponte occidi voluit, & ad hoc magis ostendendum non solum illuc ire voluit, sed etiam dixit, quòd ad moriendum ibat, vt Luce 18. ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia, que dicta sunt de filio hominis per prophetas. Christus autem valde voluit ostendere mortem suam esse spontaneam, tum vt sibi nimis teneremur, tum vt ostenderet se esse Deum, qui a nullo cogi poterat, iõ dixit de loco mortis suæ.

Quare dixit, quòd oportebat multa pati a senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum. Quæst. C.

QVAERETVR quare dixit, ꝙ oportebat multa pati a senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum.

Dicendum, ꝙ hoc fuit primo, quia voluit Christus ostendere omnes circunstantias mortis sue, & ad hoc non solum dixit, ꝙ occidendus erat, sed ẽt a quibus tractanda, & concludenda erat mors sua, & nominauit scribas, & seniores, & principes sacerdotum, quia isti fuerunt, qui consilium egerunt de morte Christi, & tractauerunt eam, & duxerunt Christum ad Pilatũ, & suaserunt plebi, vt peteret liberari Barrabam Iesum vero crucifigi. Ioan.18. & 19. nihil autem particularius dici poterat, quam nominare omnia genera personarum, que in hoc operam darẽt. Secundo fuit ad ostẽdendum se omnia scire, cum & personas a quibus occidendus erat, prediceret. Tertio fuit ad ostendendum se valde spontaneum subiisse mortẽ, cũ sciret a quibus occidendus esset, nam poterat taliter se habere ad istos, ꝙ diligerent eum, & non procurarẽt mortem eius, & tamen noluit. Quarto fuit ad ostendẽdũ magnitudinem virtutis sue, sciebat enim se occidendum ab istis, & tñ non solum non placabat, & conciliabat eos sibi, vt eum non persequerentur, sed etiam

H
pũgebat eos valde arguens vitia eorum. nullos enim acrius arguebat, quam istos, & non curabat ẽt si scandalizarentur contra ipsum, sicut prece.c. qñ Christus multa contra Phariseos, & scribas locutus est, dixerunt discipuli, scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt, & Christus non curauit de scandalo eorum, dicens. sinite illos, quia ceci sunt, & duces cecorũ. Quinto fuit ad nos instruendum non tacere veritatem necessariam, ẽt si sciamus mortem nobis inferendam, cum Christus, qui prædicator erat noluerit tacere vitia Pharisæorum, & Scribarum, & Pontificum, licet sciret se ab eis occidendum, & posset eos placare tacendo si vellet.

I
Quare non fit hic mentio de Pharisæis cum ipsi fuerint in obitu Christi præcipui. Et quos soleant Euangelistæ intelligere nomine Pharisæorum, & Scribarum. Quæst. CI.

QVAERETVR quare non fit hic mentio de Pharisæis cũ ipsi fuerint precipui in morte Christi. Aliqui dñt, ꝙ non interuenerunt ipsi in hoc, quia non expressit hic Christus de illis.

Dicendum, ꝙ Pharisæi tractauerunt mortẽ Christi cum ceteris, qui nominantur hic, immo ipsi fuerũt de precipuis, quia in cõsilio quo diffinita est mors Christi soli Pontifices, & Pharisæi nominantur. Ioan. 11. scilicet collegerunt Pontifices, & Pharisei consilium aduersus Iesum.

K
Aliqui ergo dñt, ꝙ Christus loquens nunc discipulis nominauit ẽt Phariseos, & tñ Matth. subticuit de eis, sicut multa alia tacent Euangeliste. Dicendum, ꝙ licet sepe multa taceant, tñ in presenti non est verisimile, ꝙ tacuerit, quia vt communiter, qñ multi Euangeliste eandem rem enarrãt, si vnus omisit aliquid ĩ eã, alius supplet quod huic defuit, & tñ hoc enarratur a tribus, & oẽs ponunt eadẽ verba nihil addendo, neque minuendo, ergo non est verisimile, ꝙ Christus aliquid dixerit hic, quod tacuerit Matth. patet hoc Mar.8. & Luc.9. Dicẽdũ ergo, ꝙ licet Pharisæi tractauerunt mortem Christi ipse nõ nominauit eos hic, eo ꝙ intelliguntur noĩe Scribarũ. Primo pp similitudinem officii, nam Scribe dñt, qui sunt

ſunt in lege doctiſſimi, & quibus interpretandi legē, & prædicandi competebat officium, & ita Scribæ vocant legis doctores, nam illi qui ſupra 9. vocant Scribę, vocantur Luc. 5. legis doctores. Phariſæi tamē habebant officium eorum, quia ſicut Scribæ interpretabātur legem, & prædicabant, ita & Phariſæi infra 23. ſ. ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite.

Item Phariſæi, & Scribæ valde cōcordabant inter ſe, & ideo ipſi ſimul ſępe arguebant ꝯ Chriſtum, ſicut pręceden. c. Phariſæi, & Scribæ accuſabant diſcipulos Chriſti, ꝙ non lotis manibus manducarent, & ob hoc nomine Scribarū ſolent intelligi Phariſæi apud Euāgeliſtas, & noīe Phariſæorū intelliguntur Scribæ: ſic B patet. ſ. 9. vbi in curatione paralytici, dr̄ ꝙ Scribæ murmurabant intra ſe, & tñ nō ſoli Scribæ murmurabāt, ſed ēt Phariſęi. Luc. 5. econtrario autem noīe Phariſæorum intelliguntur Scribæ, ſicut ſupra 9. dr̄ ꝙ Phariſæi accuſabant Chriſtum dicentes, quare cū publicanis manducat magiſter veſter, & tñ tam Phariſæi, quàm Scribæ hoc dixerunt, vt patet Mar. 2. & ita nūc licet ſoli Scribæ nominent, intelliguntur etiam Phariſæi, qui & ipſi vocantur Scribæ, quia multi eorū erāt in lege docti, & prædicabant.

Quare Chriſtus dixit hic, quod tertia die reſurgeret, Quæſt. CII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit hic, ꝙ tertia die reſurgeret.

Dicendum, ꝙ primo fuit ad lętificandos animos diſcipulorum, nam prænunciando illis mortem ſuam nimis contriſtabat eos, & q̄a mors omnia finit, vt non viderentur omnino perdidiſſe eū per mortem, dixit ꝙ tertia die reſurgeret, & ita dolor de morte pauco tempure duraret. Secundo fuit, quia magis oportuit prænunciari de reſurrectione, quā de morte. nam mors ab omnibus nota fuit, cum omnibus videntibus paſſus fuerit, reſurrectio tñ non fuit omnibus nota, ſed ſolum quibuſdam. Act. 10. c. hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtū fieri non oī populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo nobis qui manducauimus, & bibimus cum illo poſt reſurrectionem ſuam, & ideo magis reſurrectio ꝑnuncianda fuit, q̄ mors: immo non vr̄ mors præcipue pręnunciata, niſi ꝑꝑ reſurrectionem, quia volebat Chriſtus pręnunciare reſurrectionem ſuam, & tñ non poterat reſurgere, niſi moreretur, ideo prædixit ſe moriturum, & deinde reſurrecturum die tertia. Tertio, quia moriChriſtum non erat miraculum, immo erat naturale, & lex erat, ſicut innuitur ad Hebr. 9. ꝙ mortuus eſt, ſm̄ ꝙ ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, reſurgere aūt erat miraculū, ſicut dicit Apl's, ꝙ Chriſtus mortuus eſt ex infirmitate nr̄a, ꝙ autē viuit Deo. i. ex ꝑtāte Dei, debuit ergo reſurrectio ꝑdici, & ob hoc q̄ncunque Chriſtus de morte ſua loquebat̄, ēt addebat reſurrectionem, ſic dr̄ Luc. 18. ecce aſcendimus Ieroſolymam, &c. & concluditur poſtq̄ flagellauerint occident eum, & tertia die reſurget,

Et aſſumens eum Petrus cępit increpare illū dicens: Abſit a te dn̄e, non erit tibi hoc. Qui conuerſus dixit Petro: Vade poſt me Sathanas ſcandalum es mihi, quia nō ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum.

Et aſſumens eum Petrus. Sup̄a poſita eſt mortis, & reſurrectionis Chriſti prænunciatio, hic aūt ſubdit ſubA ſecuta ex hoc increpatio. nam Petrus increpuit Chriſtum, quia dicebat ſe occidendū, & dr̄. *Et aſſumens eum.* Ideſt ſeorſum, vel ad partem ſumens, hoc dr̄, q̄a Chriſtus locutus fuerat oīa prædicta coram oībus diſcipulis: Petrus aūt volens eū increpare non increpuit corā tota turba diſcipulorum, ſed ſeorſum. *Cœpit increpare.* Verba increpatoria ſunt ea, q̄ ſequunt̄. & licet in eis loquatur, tanq̄ minor ad maiorem, tñ repugnauit verbis Chriſti, tanquam non bene dictis, & ꝙ nō eēt hoc audiendum. *Abſit a te domine* i. nūquam hoc tibi eueniat, ꝙ tu occidaris, ſicut dixiſti. *Non erit tibi hoc.* i. non eueniet tibi hoc malū, quod ꝑnūciaſti. *Qui conuerſus.* ſ. ad Petrum. hoc dr̄, quia Chriſtus volens efficacius arguere Petrum de ſua temeritate conuertit ſe ad eū, vt directe ipſum reſpiceret, & durius increparet, & per hoc, ꝙ Chriſtus ad eū ſe conuertebat videret Petrus, ꝙ dure arguere eū vellet. *Dixit Petro.* Ei ſoli locutus eſt, quia ipſe ſolus eū arguerat. Etiam quia tunc ſolus Petrus cum eo erat, nā q̄n Petrus voluit Chriſtū arguere accepit eum ſeorſum, & ita ſeorſum Chr̄s rn̄dit nunc Petro, vt aliqui volunt, vt. ꝟ. q. 115, dicetur q̄d ſit verum in hoc. *Vade poſt me Sathanas.* i. nō increpes, quaſi male agentem, quia ego ſcio quid dico, & tu es inſipiens, iō nō arguas me, ſed ſequere me in eis, q̄ dico, & facio. & vocat eū Sathanā. i. aduerſariū, quia aduerſabatur ei in hoc, quod dixerat. *Scandalum mihi es.* i. impedimentū ꝑſtas ad faciendum ea, q̄ ego facturus ſum, cum vis, ꝙ nō moriar. *Quia non ſapis, quæ Dei ſunt,* C *ſed ea quæ hominum.* i. tu aduerſaris mihi, q̄a inſipiens es. nam non ſapis ea, q̄ Dei ſunt. i. q̄ Deus ſtatuit, & hoc q̄dē nō eſt mirandum, nec iō inſipiens es, ſed q̄a cum ſis talis vis emendare ea, q̄ diuinitus ſunt dicta, tāquā maledicta ſint, & hoc ſm̄ humanā ſapīam. i. iudicādo bonū eſſe id q̄d hoīes bonū iudicant, & nō q̄d Deus.

ciationem mortis, & reſurrectionis Chriſti.

Quare Petrus nunc Chriſtum increpabat. Quæſt. CIII.

QVAERETVR, quare Petrus nunc increpabat Chr̄m. Dicēdū, ꝙ ꝑt vno mō intelligi, ꝙ Petrus crederet eē incōueniens, ꝙ Chr̄s moreret, nā ipſe cōfeſſus fuerat ſupra eū eē Chr̄m, & filiū Dei, & ex vtra D que parte repugnabat ſibi mors. nā Deus immortalis eſt, ēt inquantum Meſſias, quia Iudęi putabāt, ꝙ Meſſias non moreretur. Io. 11. cum ergo Chriſtus dixit, oportet exaltari filium hoīs, dixit turba. nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus in ęternū manet, qūo tu dicis, quia oportet exaltari filium hoīs? quis eſt iſte fili⁹ hoīs? ſic dicit Orig. adhuc initia eorū, q̄ oſtēdebant dicens Petrus indigna hoc filio Dei viui arbitrabatur, Sic ēt dicit Hiero. quia poſt confeſſionem ſuam, & ꝑmium ſaluatoris, quod audierat non vult deſtrui confeſſionem ſuam, nec putat poſſe fieri, vt filius Dei occidatur, aſſumit eum, & increpat. Secundo ꝑt dici, ꝙ Petrus putauit, ꝙ forte Chriſtus dicebat hoc ex cōie E ctura aliqua, videbat. n. ꝙ ſeniores, & pontifices Phariſæi, & Scribæ perſequebantur eum, & ipſe non deſinebat eos arguere, veriſimile ergo erat, ꝙ eum occidere vellent, & ita Chriſtus mō humano poterat cōiectura vtens dicere ſe ab iſtis occidendum, & tūc Petrus vult auertere timorem iſtum dicens, abſit nō erit tibi hoc. i. non timeas, quia nihil tale tibi accidet quale formidas. Tertio poteſt intelligi, ꝙ Petrus putaret Chriſtum iſta dicere, ſicut virum ſapientem per aliquam artem, vel genus cogitationis inuenientem, quid ſibi futurum ſit, ſicut ſolent aſtrologi dicere, & quoniam talia ſæpiſſime falſa ſunt, & qui his animum applicant affliguntur ſuperuacuo timore eorum forte, quæ non euenient, voluit Petrus hunc timorem Chriſto tollere dicens. non erit tibi hoc, ideſt non co-

gites talia, quia non est verum, quòd talia eueniant, neque debes hoc cogitare.

Quomodo ausus est Petrus increpare Christum quem Dei filiū confessus erat. Quæst. CIIII.

QVAERETVR quō ausus est Petrus increpare Christum quē Dei filiū esse ꝯfessus erat. Dicendum, ꝙ quędā increpatio est qua quis acriter alterum verbis pungit, & hoc est semper maioris ad minorē, eo ꝙ talis increpatio aufert reuerentiam, q̄ inferiores debent maioribus: tali aūt non est vsus Petrus. Alia est, q̄ reuerentiā seruat, & magis obsecratio, q̄ increpatio est, & ita minores se hn̄t ad maiores, qn̄ maiores volunt aliquid mali facere, aut faciunt, quia non vtuntur aduersus eos mordacibus verbis, sed solū indicant eis, ꝙ malū faciunt, & orant ne faciant, sic accipitur. 1. Tim. 5. seniorem ne increpueris, sed obsecra, vt patrem. s. ēt si malefecerit, vel facturus videatur. Et ita ēt dr̄ 1. Eth. c. vlt. s. ꝙ aūt suadetur aliqualiter a rōne irrationabile nunciat, & suasio, & oīs increpatio, & deprecatio, & sic ponit tres modos, quibus mali admonent a malo desistere, qđ fecerunt, vel vt non faciant. nam vocat ibi irrōnale pars passionalis, q̄ ad malū flectit, & qn̄ rō admonet eā non agere illud malū in qđ tendit dr̄ vti ad eā suasione, aut increpatione, vel depcatione. Suasio. n. est ęqualis ad ęqualem. Deprecatio minoris ad maiorem. Increpatio est maioris ad minorē, & ponuntur ista tria, quia aliqn̄ quis recedit a malo suasus ab ęquali, aliqn̄ increpitus a maiori, aliqn̄ autē rogatus a minore, & illa deprecatio vocatur large increpatio, nam non potest tunc etiam minor suaderi maiori, nisi dicat ei, ꝙ malum agit, & postea rogat, ꝙ ab illo desistat, inquantum tn̄ dicit ei malum, qđ agit increpat, & ita Petrus voluit hic increpare Christum, nam putabat non bene dictum esse, ꝙ ipse esset occidendus, & tn̄ vsus est ad eum talibus verbis, qualibus ad dn̄m dicens: absit a te dn̄e, non erit tibi hoc. Aliqui autem dicunt: ꝙ Petrus ausus est increpare, quia non solum reuerentialiter, quasi non offendendo, sed etiā acriter interdum increpabant discipuli Christū, sicut Marc. 3. qn̄ volente eo sedere ad mensam superuenit turba, & ipse exiuit loqui turbę, & non comedebat, nam discipuli tunc exierunt tenere eum, & dixerunt, ꝙ in furorem versus erat: ista tn̄ erat dura increpatio, immo extrema, ꝙ vocaretur furiosus qui doctor veritatis erat, & ꝙ exirent, & inijcerent manus in eū, tanquam in furiosum actu furentem.

Dicendum, ꝙ verum est illam fuisse duram increpationem, sed illam fecerunt discipuli, qn̄ adhuc erāt rudes, & ignorabant Christum, nunc autem cognouerant eum. nam Petrus confessus fuerat eum esse filiū Dei viui, & eadem erat confessio omnium si Christ⁹ ab eis quæsiuisset, vt ostensum est supra q. 59. ideo nō auderent eum nunc sic increpare. Quod satis apparet in Petro, qui paucis verbis vsurus contra eum, noluit coram aliis discipulis hoc dicere, sed seorsum eū accepit, & tn̄ Mar. 3. publice arguerunt discipuli Christū videntibus Iudæis, vnde ex hoc occasionem præstiterunt aliis murmurandi etiam de Christo, nam cū dixissent discipuli, ꝙ in furorem versus erat, dixerūt Scribæ, qui ibi erant, Beelzebub habet. i. diabolum habet in corpore qui cogit eum furere.

Dicendum ergo, vt supra, ꝙ Petrus ausus est increpare Chrm̄, quia putauit istam increpationē eē leuissimā quali poterat seruus ad dn̄m vti, qn̄ aliquid indebite ageret, & quia Petrus supponebat, ꝙ Christus non bene diceret, ꝙ moriturus erat affirmans, ideo putauit iustum esse eum increpare.

F

An Petrus peccauerit nunc increpando Christum. Cum scandalizans alium peccet. Quæst. CV.

QVAERETVR an Petrus peccauit nunc increpādo Christum. Aliqui dicunt, ꝙ peccauit, & grauiter quidem, & hoc, quia Christus eum versa vice valde increpuit, sed non fecisset, nisi ille peccaret, & inde increpuit vocando Sathan, & tn̄ Sathan est dęmon pessimus, valde ergo peccabat, qui Sathan dici merebat. Secundo, quia qui scandalizat alium peccat, infra 18. quia melius est, ꝙ suspendatur ei mola asinaria, & demergatur in mari, quam ꝙ proximum scandalizet, & tamen Petrus scandalizabat Christum, nam dixit ei G Christus scandalum mihi es. ergo peccauit.

Dicendum, ꝙ Petrus peccauit scandalizando Christum, quia alias non fuisset ipse increpitus, neque iuberetur desistere ab increpatione, & sequi Christū. Primo, quia putauit Petrus Christum posse errare, vt increpari eum opus esset, Petrus. n. putauit, ꝙ vere nunc Christus errauerat istud dicendo. s. vel quia falsum dicebat, vel quia non prudenter loqueretur, vtrunque aūt nefas erat sentire de eo, qui verus Deus erat qualē Petrus esse Christum, confessus erat. Secundo peccauit, quia aliqualiter irreuerenter se habuit ad Christū resistendo verbis eius. s. non erit tibi hoc, & licet non esset hic talis irreuerentia, qualem commiserāt discipuli ꝯ Christum, qn̄ exiuerunt tenere eum. Mar. 3. tn̄ aliqualis erat irreuerentia, & tn̄ magis fuit pc̄m̄ Petri H in insipientia, q̄ in irreuerentia. Quod patet, quia Christus increpans Petrum dixit non sapis ea, q̄ Dei sunt, sed q̄ hoīum. i. iō facis hoc, quia insipiens es circa diuina, & insipienter agis arguendo ea, quæ ignoras. Cum aūt dr̄, ꝙ fuit magnum pc̄m̄ Petri negandum est, quia istud pc̄m̄ insurrexit ex amore. & ignorātia. Ex amore quidem, quia valde diligebat Christum, & doluit, ꝙ Christus talia de seipso diceret. Ex ignorantia autem, quia putabat Petrus, ꝙ Christus non diceret ista, quasi a Deo statuta quòd fieri oporterent, sed alio modo, ita vt erraret dicendo.

Ad primum dicendum, ꝙ non vocatur Petrus Sathan, quasi esset graue pc̄m̄ suum, sicut Sathanæ, sed quia aliquo modo aduersabatur Christo, & nō est ista I mala significatio, vt dicetur infra q. 116.

Ad secundum dicendum, ꝙ scandalizare aliquem est peccatum, & hoc quando fit ex industria, vel contemptu. Petrus tamen nihil mali voluit sponte facere, sed bonum respiciens arguebat Christum. i. desiderās honorem Christi, vt dictum est supra, etiam nō scandalizauit Christum, vt dicetur infra q. 118.

Quare Petrus increpuit Christum potius, quam alius de discipulis. Quæst. CVI.

QVAERETVR quare Petrus increpuit Christū, potius quam alius de discipulis. Dicendū, ꝙ fuit primo, quia Petrus erat audacior cæteris erga Christum, cæteri enim doluerūt de eo, quod K Christus dixerat se moriturum, & tamen nemo eum increpare ausus est, neque inquirere cur hoc diceret. Petrus autem confidentia quadam qua erga Christū vtebatur, ausus est eum increpare. Secundo potest dici, ꝙ forte cæteri Apostoli id facturi erant, & tamē Petrus præuenit eos. Si tamen Petrus aliquantulum moraretur non increpans Christum aliquis forte de aliis eum increparet, fuit tamen Petrus præuolans. Sic. n. fuit in confessione de illo, nam quæsiuit Christus ab oībus discipulis vos autem quem me esse dicitis? & cū omnes responsuri essent præoccupauit Petrus respōdere, ꝓ seipso, id quod cæteri responsuri erant, vt dicit Chry.

Chry. & Ciril. & ostensum est sup. q 59. Tertio potest dici, q fuit hoc ex nimio amore, quia inter omnes discipulos Petrus Christum amabat ardentius, & ideo magis dolebat de malo eius, & quoniam hoc, quod Christus dicebat de morte sua, Petro, & ceteris incōueniens videbatur, Petrus cum magis amaret magis doluit, & ita ipse solus increpuit eum. Sic dicit Hier. scilicet sepe enim diximus nimij ardoris, amorisque, quàm maximi fuisse Petrum in Dominum Saluatorem. Quarto potest dici, quòd fuit hoc propter confessionem, quam Petrus fecerat propter quam magis ad ipsum, quā ad ceteros pertinebat arguere Christum: ipse enim Petrus confessus fuerat Iesum esse Christum filium Dei viui alijs tacentibus, & promissum fuerat ei præmium pro hac confessione, & tamē hoc, quod Christus nunc de morte sua dixit, videbatur illi repugnare: nam Deus non moritur neque filius Dei, cum verus Deus sit, etiā si moreretur, putabat Petrus, quòd non posset ei præmium, quod prędixerat tribuere, qa mortui nihil possunt nobis tribuere iuxta vulgarium, & rudium existimationem, ideo restitit increpando eum, quasi non essent hæc bene dicta. Aliqui dicunt, quòd Petrus Christum increpuit nō quidem, quasi solus ageret, sed nomine omnium: nam de confessione Petri idem factum asserit Ciril. & Chrys. quòd Petrus responderet Christo pro omnibus, ita nunc forte increpuit Christum pro omnibus. Dicendum, quòd non stat, quia si vice omnium increparet Christum faceret hoc coram omnibus, vt omnes illud facere viderentur, & tamen volens eum increpare assumpsit seorsum volēs hanc increpationem occultam esse alijs: ergo non arguebat nomine aliorum, sed suiipsius. Secundo quia si Petrus ab ombus suggestus Christum argueret, Christus increpans denuo Petrum pro hac imprudēti redargutione omnes increparet, & tamen ad solum Petrū direxit verba vocando eum sathan, & insipientem: ergo solus Petrus eum arguit, & non egit nomine aliorum. Dicendum ergo est, sicut supra.

Quare dicitur, quòd Petrus assumpsit eum, quando sumpsit increpare. Quæst. CVII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd Petrus assūpsit eum, quando sumpsit increpare. Aliqui dicunt, quòd dicitur assumpsit, scilicet in affectum, vt exponit Hier. & hoc, quia ex nimio affectu quem ad Christum gerebat increpuit eum. Aliter & melius dicendum, quòd assumpsit eum, idest seorsum accepit, & hoc magis tenet Hier. quam præcedentem expositionem, & hoc magis expressit Marc. dicens. & apprehēdens eum Petrus cępit increpare eum Marc. 8. quòd tamen apprehenderet eum Petrus erat, quòd solus ille eum acciperet, & hoc verum est. Et tunc dicunt aliqui, quòd hoc fuit, vt Petrus teneret formam correctionis euangelicę, scilicet si peccauerit in te frater tuus corripe eū inter te, & ipsum solum, & quia nunc Petrus incipiebat Christum increpare, vt dicitur in litera, quòd cępit eum increpare, non debuit eum coram alijs arguere, sed solum manentem. Dicendum, quòd non stat, quia ista forma euangelicę correctionis nondum data fuerat discipulis à Christo, sed post aliquanto tempore data est infra 18. c. Est ergo dicendum, q egit Petrus ex reuerentia, quam hēbat ad Christum: erat. n. magister, & ideo putauit inhonestum esse eum presentibus illis arguere, quia sic apud ceteros contemneret magister qui à discipulo arguebat, & hoc, quia Petrus putabat se iustissime Christum arguere, & notum esse, q esset iusta redargutio, & ita q Christus valde appareret de-

A spicabilis, si coram discipulis suis argueret, ideo seorsum eum arguit, sic dicit Hier. separatim eū ducit, nę presentibus ceteris condiscipulis magrm videatur arguere.

Secundo fuit, quia iterum discipuli publice Chrm arguerant qn exierunt tenere eum dicentes, qm in furorem versus est Marc. 3. & agnouerunt postea illud indebite factum, ideo nunc Petrus seorsum arguit. Aliqui dicūt, q hoc fuit, quia Petrus timuit, quòd forte Christus eum redargueret, quia sic eum increpabat, & vt ceteri non viderent, q ipse argueretur à Christo voluit absentibus illis increpare Chrm. Sed dicendū q non stat, quia hoc esset si Petrus non confideret se fouere iustam cām Chrm arguendo, & tn credebat
B iustissimam esse redargutionem: nā non auderet aliter magrm suum increpare nisi iustissime adhoc moueretur, & putaret manifestum esse, q increpatione dignus erat, & tunc non crederet, q Christus ei increpationem pro increpatione redderet, sed aut se excusaret, aut taceret, ideo dicendum est, vt sup. dictū fuit.

Quomodo Petrus potuit nunc errare. Quæst. CVIII.

QVAERETVR quomodo Petrus potuit nunc errare: nam increpatio Petri processit ex quodam errore: putauit enim, quòd Christus er-
C raret in verbis, quæ dixerat, scilicet, vel quia illa vera non erant, vel quia imprudenter dicta essent, & tamē Christus non poterat errare, quia Deus erat verus potissime cum immediate ante hoc confessus fuerit eum esse filium Dei, & tamen filius Dei non errat.

Dici potest vno modo, quòd Petrus errauit, quia hæc sibi reuelata non erant: nam si erraret circa hoc, quod confessus fuerat, scilicet rursus negans esse Christum, vel filium Dei eum quem ante hoc talem confessus fuerat, mirandum esset, & tamen errauit circa passionem Christi, & mortem de qua reuelatum ei non fuerat.

Sic dicit Chrysostomus, scilicet, quid est autem hoc, quòd Petrus, qui reuelatione patris potitus erat,
D sic velociter cecidit, & instabilis est effectus? sed dicimus non esse mirum, si hoc ignorauit, qui de passione reuelationem non acceperat: quod enim Christus filius Dei viui esset reuelatione didicerat, mysterium vero crucis, & resurrectionis nondum fuerat ei reuelatum.

Sed obijcietur quia dato, quòd non reuelata esset mors Christi illi, non debuit putare Christum esse dignum redargutione: nam & si mortem Christi nesciret, quia non fuerat ei reuelata, hoc saltem nescire non poterat Christum esse vnquam redargutione dignum, cum reuelatione didicisset eum filium Dei esse, qui errare non potest.

Dicendum, quòd verum est, & ideo Petrus fuit
E valde imprudens Christum arguendo, & fuit quædam temeritas, non quæ insurgeret ex contemptu, sed ex turbatione, & indeliberatione: cum enim audiuit ea, quæ sibi displicebant, & inconuenientia videbantur, non considerauit, an errare posset ille quē filium Dei credebat, sed turbato, & feruenti animo eum redarguit.

Sic dicit Chrysostomus, vt enim discas, quòd nec illa, quæ de Christo confessus fuerat ex se locutus est, vide qualiter in eis, quæ non sunt reuelata ei turbationem patiatur: humana enim & terrestri cogitatione, quæ sunt Christi considerans, æstimabat turpe, & indignum esse ei, quod pateretur. Alij dicunt, quòd dixit hoc Petrus,

quia oblitus erat Iesum esse filium Dei: nam licet aliqua sciamus habitualiter, quia non occurrit nobis actualiter illa cogitare, erramus ex defectu eorum, sicut fit in incontinentibus qui secundùm habitum quidem sciunt turpe esse fornicari, & tñ actualiter non considerant, sed considerantes delectabile bonum iudicant, vt dr 7. Eth. c.5. ita licet Petrus immediate ante hoc confessus fuisset Iesum esse Christum, & filiũ Dei, tamen nunc oblitus erat, i. nõ cogitabat de hoc, & ex defectu huius cogitationis errauit: sic. n. fuit sup. in litera, quando Christus dixit discipulis de fermento Pharisæorum, & illi putauerunt, ꝙ de panibus loqueretur, angustiabantur intra se, quia panes non acceperant, & hoc erat, quia non considerabant de duabus saturationibus turbarum, quas Christus pauloante hoc egerat: nam si considerassent actualiter nõ turbarent credentes, quòd non habendo panes possent saturari: sic enim Christus arguit eos ibi dicens, non intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? &c. Sic dicit Orig. adhuc initia eorum, quæ ostendebantur dicens Petrus indigna hæc filio Dei arbitrabatur, & quasi oblitus, quòd filius Dei viui, nihil dignum increpatione facit, cœpit eum increpare. Sed dicetur quomodo Petrus erat oblitus Christum esse filium Dei, cum ex hoc potius, quòd cogitabat eum filium Dei esse, putabat inconueniens, immo impossibile esse, quòd moreretur, sic dicit Hier. quia non putat posse fieri, vt filius Dei occidatur, assumit eum, & cœpit increpare. Dicendum, quòd non erat Petrus vere oblitus huius, vnde nec habitualiter, neq. actualiter desierat cogitare de hoc, sed veritas est, quòd Petrus cogitabat nunc Iesum esse filium Dei, ex quo sequebatur, quòd non poterat dignus effici redargutione, Petrus autem nesciuit vti hoc medio arguendi, quod & nobis pauca scientibus circa singulas artes quotidie accidit, quòd oblatis medijs nesciamus ex illis syllogizare, & ita nunc Petrus ex hoc medio, quod erat Iesum esse filium Dei sciuit arguere, quòd non posset mori, sed nesciuit concludere, quòd nõ posset esse dignus reprehensione, & ideo licet non esset Petrus oblitus Christum esse filium Dei, erat quasi oblitus, scilicet, quòd sicut si vere oblitus esset eum esse filium Dei, siue secundùm habitum, siue actualiter, non posset aliquid inferre ex illo medio, ita cum nũc Petrus nesciret concludere id, quod concludendum erat dicebatur oblitus, qa nihil plus ei proderat aliud medium, quam si vere illud oblitus esset, & ideo Origenes non dicit Petrum oblitum huius, sed quasi oblitum, & ista est veritas.

Quid voluit Petrus dicere cum ait, absit à te Domine non erit tibi hoc. *Quæst.* CIX.

Qvaeretvr quid voluit Petrus dicere cum ait, absit à te Domine non erit tibi hoc. Dici potest vno modo, quòd Petrus solum negauit per hæc possibilitatem eorum, quæ Christus dixerat: nam Petrus credens Christum esse filium Dei putabat, quòd non poterat mori, & tunc est sensus absit à te Domine, idest absit talia putare, quia nõ est hoc possibile fieri: non erit tibi hoc, idest non est possibile, quòd eueniat id, quod dixisti. Aliter & melius dici potest, quòd Petrus sciebat Christum esse hominem, quod manifeste ostendebatur, & credebat esse Deũ, quod interius latebat, & ideo licet sciret, quòd ipse quantum ad diuinam naturam non poterat mori, sciebat quòd quantum ad infirmitatem assumptæ carnis mori poterat, & ideo non asseruit falsum, & impossibile esse, quòd Christus dixerat, sed putauit

F non esse bonum, quòd illud fieret, & ob hoc rogabat Christum, quòd nõ faceret illud, idest nollet ista subire, ostendebatur quippe ex verbis eius, quòd istã mortem sponte subiret, & ita posset eam euitare, ideo Petrus rogauit, vt eam euitaret dicens, absit à te Domine, idest Domine rogo te, quòd absit à te, idest non permittas tibi tanta mala euenire, non erit tibi hoc, idest fac, quod nõ eueniat tibi hoc, & istud magis innuitur Marc. 8. scilicet propitius esto tibi, idest miserere tibi, vt non eueniat tibi hoc, ita dicit Hier. absit à te Domine, vel vt melius habet in Greco propitius sis tibi Domine, non erit tibi hoc, quasi necessariam haberet propitiationem. & potest intelligi, quòd Petrus respondeat ad fundamentum verborum Christi: dixerat enim, quòd oportebat eum multa pati à senioribus, &c. in quo innuebat ista præordinata à Deo, &

G ideo deberi compleri, Petrus autem dicit propitius esto tibi, idest licet ista statueris vt Deus, potes mutare, quia Deus es: sis ergo propitius tibi, idest misereaaris tibi, vt non patiaris talia mala, & dicitur non erit tibi hoc, quod Petrus dixit ex quadam confidentia, sicut quando quis incipit rogare alterum, & deinde confidens, quòd ille faciet quicquid ipse vult, loquit per modum imperij, cum à principio loqueretur rogando, & ita nunc Petrus primo dixit propitius sis tibi, idest rogo te, quòd non subeas istam mortem, sed miserearis tibi, cum possis te liberare ab ista morte, & deinde sumpta confidentia dicit, non erit tibi hoc, i.

H non credas, quòd sic fiet, quia non permittam ego & socij mei, quòd hoc patiaris, ideo non erit tibi hoc. Tertio potest intelligi, quòd Petrus dissuaderet Christo timere hæc, scilicet, quòd Petrus crederet Christum prænunciasse ista mala, quasi ex quadam coniectura humana, vel quia per aliquam scientiam iudicabat hoc futurum, & quia talia iudicia sæpe solent falsa esse, & timor eorum est inanis, dixit Petrus dissuadẽdo Christo timere, scilicet absit à te Domine, idest tu times hæc, sed absit, quòd talia mala tibi eueniant, ideo non timeas, deinde vt magis confortet eum ait, non erit tibi hoc, idest non timeas, quia certe non euenient talia qualia prænosticas, & hoc aliqualiter consonat literæ Marc. 8. propitius esto tibi: nam non

I erit hoc. & ita ponitur tanquam affirmatiuum, & redditiuum causæ, quòd non debeat timere, quia timor est vanus, cum hoc non sit ita futurum.

Quare dicitur, conuersus dixit Petro. *Quæst.* CX.

Qvaeretvr quare dicitur, conuersus dixit Petro. Dicendum, quòd in hoc designatur habitudo Christi redarguentis Petrum: nam quãdo Petrus increpabat Christum, nõ aduertebat Christus Petrum, quasi parum curaret de verbis Petri, quando autem voluit Petrum increpare conuertit vultum ad Petrum, & circa hoc aliqui dicunt, quòd fuit ad innuendum, quòd Petrum solum redarguit

K non videntibus alijs, scilicet conuersus dixit Petro, idest conuersus est ad Petrum. Sed dicẽdum videtur quòd Christus non arguit Petrum seorsum, sed præsentibus alijs, vt colligitur Marc. 8. scilicet qui conuersus videns discipulos suos comminatus est Petro dicens, vade retro me: cum ergo dicat, quòd videns discipulos locutus est Petro innuit, quòd præsentibus illis locutus est Petro, scilicet, quia quando illi simul erant: nam præsentes erant, sed tunc quando illos vidit locutus est Petro: alias enim superuacuum erat dici, quòd videns discipulos locutus est Petro, sed diceretur, quòd videns Petrum locutus est ei: redarguit ergo eum coram discipulis. Sed dicitur, quòd conuersus est, Primo ad innuendum, quòd non statim, vt Petrus

Petrus locutus est respondit ei Christus, sed sustinuit aliquantulum, & postea locutus, & hoc forte egit, vt non putaret Petrus se redargui a Christo quasi reddēte vicem pro redargutione, quod ad iratos pertinet. nam si hæc faceret non sustineret aliquantulum, sed statim responderet, quia ira nō sustinet moram, quia est acuta, & est sicut ministri veloces, & preuolantes, vt dicitur 7. Ethi. ca. 8. vnde peccatum suum est in velocitate, quia aliàs plene auscultaret rationē, & in nullo peccaret. sed ꝙ crederet se redargui, quia redargutione dignus erat cum temerarie magistrum suū increpasset loquentem veritatem. Secundo fuit ad ostēdendum Petro acrimoniam redargutionis, vt ita Petrus intelligeret se dure redargui cū Christus conuerteretur ad eum, idest totus intenderet in ipsum. Tertio fuit, & precipue ad ostendendum, ꝙ solum Petrū arguebat. nam licet coram omnibus discipulis Christus redargutionem istam faceret, non redarguebat aliquem, nisi Petrum, & ideo ipsum solum directius respiciebat: ceteri enim non peccauerant in hoc, cum solus Petrus eum redarguisset. ipse ergo solus redarguēdus erat. Sed dicetur, quare solus Petrus, idest solitarie manens non redarguitur, sed postea coram alijs cum ipse Christum seorsum arguisset.

Dicendum, ꝙ vterque seruauit, ꝙ iustum videbat: Petrus enim vere putabat Christum dignum redargutione, quia tamen magister suus erat propter reuerentiam eius voluit eū seorsum arguere, Christus autem Petrum increpuit, vt doceret, & non vindicando redargutionem in se factam, & quia ista doctrina erat etiam alijs discipulis conueniens voluit eum corā alijs arguere, vt vnum increpando omnes doceret, ne de cetero aliquis auderet ipsum arguere nesciens quid diceret.

Quare Christus vocauit hic Petrum Sathanam. Et in Hebræo quid ea vox notet. *Quæst.* CXI.

QVAERETVR, quare Christus vocauit hic Petrum Sathanam. Aliqui dicūt, ꝙ fuit hoc, quia peccatum Petri fuit magnum, sicut Sathane. Dicendum, ꝙ non stat, quia peccatum Petri non fuit valde magnum: fuit enim ex ignorantia, Sathanas autem, & Angeli eius peccauerunt ex præsumptione, & superbia, & apparet hoc, quia Christus redarguit Petrum, & mox destitit neq; respondit verbum dure increpitus, si tñ malo aīo Petrus arguisset Christum, cum ab illo postea grauiter redargueretur responderet aliqd durum, & tñ prorsus tacuit velut ignorantiam, & temeritatem priorem confessus. Alij dicunt, ꝙ vocauit eum Sathanam, idest a Sathana deceptum: nam Sathan impellit hominem ad peccandum in quocunq; genere peccati, licet accidat peccata aliqua fieri particularia quæ non fiant impellente demone, vt ostensum est supra 4. c. q. 67. & quia nunc peccauit Petrus, videtur ꝙ a Sathan instigatus est, ideo & eius nomen accepit. sic dicit Hila. sciens enim dominus diabolicæ artis instructum ait, vade retro me Sathana. Alij dicunt, ꝙ vocatur Sathanas, quia volebat eadem quæ Sathanas. nā quilibet vocatur filius eius cuius opera imitatur, sic Christus dixit Iudæis Io. 8. si filij Abrahe estis opera Abrahe facite, nunc autē queritis me interficere hoīem qui veritatem locutus sum vobis quam audiui a Deo, hoc Abraham non fecit, & subdit, vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere, ille homicida erat. Sathanas autem volebat, ꝙ Christus non moreretur, vt non redimeretur genus humanum, hoc autē Petrus suadebat, licet diuersa intentione, ideo Sathanas dictus est ex similitudine operū, sic dicit Theo. dominus namque volens ostendere, ꝙ

A propter salutem hominū debebat eius passio fieri, & ꝙ solus Sathanas Christum pati nolebat, vt genus nō saluaretur humanum, Petrum Sathanam vocauit eo, ꝙ saperet ea que sunt Sathane nolens Christum pati, sed aduersans eidem. Sed dicendum, & melius, ꝙ Petrus non vocatur hic Sathanas, vt Sathanas est nomē demonis, sed nomen commune aduersatoris. Sathan in Hebreo proprie designat aduersariū, & quia demones aduersantur nobis ad omne bonum, vocantur Sathan. vnde Sathanas, vel Sathan non est, vt aliqui putant nomen propriū vnius demonis, sicut Beelzebub, sed est nomen appellatiuum, sicut diabolus, sic patet Mar. 3. qūo potest Sathanas Sathan eijcere? idest vnus demon eijcere alium de corpore humano. & aliquando accipitur Sathan pro tota congregatione dæmonum Mar. 3. & Luc. 11. si Sathanas in seipsum diuisus

B est quomodo stabit regnum eius? idest si tota congregatio dæmonum est inter se diuisa: ita Sathan accipitur, vt nomen commune dæmonum, interdum tamē pro cōsuetudine nostra accipitur pro vno speciale demone quem ceterorum principē putamus. & ita diabolus est nomen commune pro omnibus demonibus, & tamen interdum accipitur pro vno speciali demone qui est princeps omnium sic patet infra 25. ite maledicti in ignem eternum cum diabolo, & Angelis eius, idest principe demonum, & omnibus dæmonibus ei subiectis. Nunc autem dicendum, quòd Petrus non vocatur Sathan inquantum Sathan accipi-

C tur pro dæmone, scilicet, quòd nec ipse est sathan secundum essentiam, neque ab eo nomen accipit propter aliquam causam, vel similitudinem, sed dicitur Sathan, idest aduersarius iuxta illud 3. Reg. 5. c. nō est nunc Sathan neque occursus malus, idest non habemus aliquem aduersarium neque aliquam calamitatem, aut angustiam: non erat enim conueniens, quòd Petrus post tantas laudes quantas a Christo susceperat, vocaretur immediate Sathan. Sic dicit Hilarius. non enim conuenit existimare Petro Sathane nomē, & offensionem scandali deputari post illa indulte beatitudinis, & potestatis tanta preconia, & confirmatur hoc, quia Petrus non dixit hoc malo animo, sed affe-

D ctu amantis. nam Petrus nunc Christum redarguens bonum ei volebat, scilicet, vt non moreretur, quod quilibet debet desiderare amico. nam amici desiderant sibi inuicem maxima bonorum, scilicet esse, & viuere 8. Ethic. sed solum errauit, quia putauit bonum esse Christo, qđ non erat, & hoc fuit, qa iudicio humano iudicauit, & non diuino. Sic Christus innuit cū ait non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Si tamen Petrus prorsus malo animo loqueretur non diceret Christus eum insipientem, & tamen de insipiētia increpuit dicens, non sapis: sed malitia opponitur insipientiæ, quia qui peccat ex malitia non peccat ex insipientia, ideo non peccauit ex malitia, & rursus nō fuit prorsus insipiens, quia tunc quantum ad omne iu-

E dicium erraret, & tamen Christus innuit, quòd quantum ad aliquod iudicium recte dicebat, cū inquit nō sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum, quasi dicat, quantum ad iudicium hominis bene suades, & tamē Deus aliud longe distans sapit, & iudicat bonum esse. Amabat ergo Petrus, & errauit, quia non facta erat reuelatio sibi, de hoc etiam, quia nondum erat confirmatus qui errare non posset. Si enim beatitudo illa quam Christus Petro promisit ei tradita esset, non potuisset errare, nondum tamen tradita erat. Sic dicit Hieronymus, sed mihi error apostolicus de pietatis affectu veniens, nunquam incentiuum videbitur diaboli. prudens ergo lector consideret Petro illam beatitudinem atque potestatem in futuro promissam non in presenti datā, quā si statim

dedisset ei nunquam in eo praue confessionis error inuenisset locum. De secundo patet, quia sathan accipitur, vt nomen commune pro aduersario, vt dictū est, non est sathan, neque occursus malus, & Petrus dicitur hic sathan, idest aduersans Christo, quia verbis eius resistebat: ille enim dixerat se moriturum, Petrus autem suadebat, quòd non moreretur, sic dicit Chrysost. ideo quia contraria loqueris voluntati meę debes aduersarius appellari: Sathanas enim debet interpretari aduersarius, siue contrarius, non tamen vt plerique putant eadem Sathanas, & Petrus sententia condemnantur.

Quare Christus dixit Petro vade post me. Quæst. CXII.

QVAERETVR quare dixit vade post me. Dici potest vno modo, quòd est modus increpandi contemnendo, scilicet tu intromittis te de his, quæ nescis, & quæ ad te nō pertinent, non cures de his, sed vade post me, idest non sit tibi curę de alio nisi quòd vadas post me, & non cogites quid mihi expediat, quia de hoc tu nihil scire potes. Aliter & melius, dicitur vade post me, idest sequere me per exemplum, scilicet tu resistis mihi, vt non moriar: ego dico tibi, quòd non facias hoc, sed potius sequere me concedendo, & acquiescendo dictis meis, & me exemplo operum sequendo, quia sicut ego morior, ita & te mori oportet, & ita accipitur Ioan. 21, quando Christus dixit Petro sequere me: nā intelligitur de sequela per mortis imitationem, vt ibi exponitur, & ita etiam Petrus accepit, vnde cum Petrus dixisset ibi Christo ostendens Ioannem, hic autē quid? idest nunquid iste sequitur te, & Christus dicit, quid ad te, tu me sequere, exijt sermo inter fratres, quòd discipulus ille non moritur, & hoc non fuit nisi quia per sequelam accipiebant mortem, & in hoc est differentia locutionis Christi ad Petrum, & ad dæmonem, licet vtrunque vocauerit sathan: nam dæmoni dixit vade Sathanas, Petro autem dixit vade retro me, idest sequere me, sic dicit Chrysost. dæmoni autem ipsum tentanti non ait vade post me, sed Petro dicit vade post me, & sequere me: voluntarię passionis meę consilio non resistas, & ita apparet, quòd non est eadem sententia sathanę, & Petri, quia cum dixit dæmoni vade sathan, & nihil addidit, subintelligendum est, quòd in infernum eum miserit, quia ille est locus quem demones timent, & ad quē orāt se non mitti, vt dicitur Luc. 8. quòd dæmonia rogauerunt Christum, ne imperaret eis ire in abyssum, Petro autem cum dicit vade post aperte notat, quòd debeat eum imitari, sic ait Chrysost. non tamen vt plerique putant eadem Sathanas, & Petrus sententia cōdemnantur: Petro enim dicitur vade retro me Sathanas, idest sequere me, qui contrarius es volūtati meę, ille audit vade Sathanas, & non dicitur retro ei, vt subaudiatur in ignem æternum.

Quomodo Christus dixit Petro, scandalum enim mihi es. Quæst. CXIII.

QVAERETVR quomodo Petro dixit Christus, scandalum enim mihi es: nam non videtur quomodo Petrus posset scandalum facere Christo. Dicendum, quòd nullum scandalum poterat esse Christo, & non solum illi, sed etiam nec viris bonis perfectis Psal. 18. pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum, & apparet hoc, quia scandalum est duplex, scilicet actiuum, & passiuum. Scandalum actiuum est dictum

F aut factum alicuius minus rectum prębens alteri occasionem ruinæ, idest occasionem peccandi male agendo, loquendo vel cogitando. Scandalum passiuū est ruina secuta in aliquo ex scandalo actiuo, sed in Christo neutrum esse poterat: nam primo modo scādalum esset in Christo, si ipse scandalizaret aliquem præstando ei occasionem peccandi, quam Christus nulli pręstitit, & maxime nunc scandalum passiuum in Christo esse nō potuit, quia tunc peccaret ipse prębente ei occasionem, sed nunquam peccauit, neque peccare potuit: ergo non accipitur hic proprie scandalum, sed large pro impedimento, scilicet quia etiā si Christus multa diceret, & totus mundus in contrarium ageret, non posset Christus flecti à sentētia quā

G tenebat de sponte moriendo, quia tū Petrus quantū in se erat impediebat mortem Christi occasionem ei tribuens non moriendi, & recedendi à bono, dicitur esse scandalū Christo, sic dicit Orig. quare dixit Christus ad Petrum scandalum mihi es cum in Psal. dicatur, pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum? sed rñdendum est, quoniam non solū Iesus non scandalizatur, sed neque omnis homo qui in dilectione Dei perfectus est, sed quantum ad se qui tale aliquid agit, vel loquitur scandalum est alteri, licet ille inscandalizabilis sit.

Quare Christus dixit Petro non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum: Cum homo iudicat bonum esse viuere, & mortem esse malum. Quæst. CXIIII.

H QVAERETVR quare Christus dixit Petro non sapis, quę Dei sunt, sed quę hominum. Dicendum, ꝙ Christus in hoc voluit alleuiare peccatum Petri, & ad hoc ostendit in quo peccauerat: putarent.n. aliqui peccatum Petri valde magnum, tum quia pręsumpsit magistrum suum redarguere, tum quia Christus vocauit eum sathanam, tum quia scandalum sibi esse ex illo dixit: vt ergo non culparetur Petrus plus debito, voluit ostendere quale fuit peccatum eius, & quia grauissimum genus peccatorum est ex malitia facere, ostendit Christus, ꝙ Petrus non peccasset ex malitia, sed ex ignorantia dicens, non sapis, i. insipientia mouit te, & insipienter loqueris, & quia insipien-

I tē esse in eo qui vertex erat Apostolorum, & potissime cui tantam laudem Christus ascripserat promittens beatitudinem, & claues regni cęlorum, erat magnum vitium, & nimis vituperabile, ōndit Christus, ꝙ Petrus non fuit valde insipiens, sed solum ignorauit diuinam dispositionem, & ob hoc errauit, nō erat aūt admirandum ignorare dispositionē diuinā, qñ nō reuelatā, & ideo dixit non sapis, q̄ Dei sunt, sed quę hominū, i. quia ignoras diuinā dispōnem, & iudicas, fm humanum iudicium erras. sapere, q̄ Dei sunt, erat sapere, ꝙ Deus pro salute nr̄a disposuerat, ꝙ Christus moreretē, & hoc non sapiebat Petrus, sed sapiebat, quę sunt hoīum, i. iudicabat, fm, ꝙ homo: iudicat.n. homo bonum esse viuere, & mortem esse malam, iō ab-

K solute mortē fugit, sic dr̄ 8. Eth. ꝙ amicus optat amico maxima bonorum, vt esse, & viuere: Petrus ergo volendo pro Christo, quòd non moreretur, volebat bonum, & recte sapiebat, quia hō non pōt aliud bonū maius iudicare, si autem sit aliud maius bonum, quā viuere, hoc non est secundùm hoīem, sed fm Deum, vel dr̄ sapere, quę homo, i. habere affectum carnalem, qa caro fugit oēm laborem in sensu, sic dicit Chrys. non sapis, quę Dei sunt, i. meę voluntatis, & p̄ris est, vt pro hominum salute moriar, tu tuam tm̄ consideras voluntatem, non vis granum tritici in terram cadere, vt multum afferat fructum: sic etiam dicit Theophilus, quæ hominum sunt dicit Petrum sapere, quia

quia secundùm affectiones carnales quodammodo sapiebat: volebat enim Petrus, quòd sibi ipsi Christus præstaret requiem, & non crucifigeretur.

Tunc Iesus dixit discipulis suis. Siquis vult post me venire abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animã suam saluam facere, perdet eam. Qui aũt perdiderit animam suam propter me, inueniet eã. Quid enim prodest homini si mundũ vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationẽ pro anima sua? Filius enim hominis vẽturus est in gloria patris sui, cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique, secundùm opera eius. Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filiũ hominis venientem in regno suo.

Tunc Iesus. Hic ponit Christus suę imitationis exemplum, & diuiditur in duo, quia primo facit, quod dictum est proponendo exemplum suę imitationis. Secundo promittit ex hoc gloriã suæ resurrectionis ibi. *Filius enim hominis.* Circa primum dicitur. *Tunc Iesus dixit* .s. finita increpatione Petri subdit ista, non solum ostendens, ꝙ non debemus eum impedire circa suam passionem. sed etiam, ꝙ eum in hoc imitari deberemus. *Discipulis suis.* Non dixit solis discipulis, sed turbis, & discipulis Marc. 8. *Siquis vult post me venire.* i. sequi: nã non est ire post illum sequi eum gressu pedum, quia hoc nihil erat, sed sequi eum quadam morum imitatione, & ad hoc exposuit quid facturus esset, qui vellet eum sequi. *Abneget semetipsum.* i. desideria sua non sequendo illa, quia hęc abnegare, est seipsum abnegare, & quasi contra naturam viuere. *Et tollat crucem suã.* i. portet quotidie secum mortificationem carnis suæ mortificando in se vitia, siue carnem peccati, vt Apostolus loquitur: vel tollat crucem, i. sit paratus subire crucem si oportuerit. *Et sequatur me.* i. & tunc sequetur me, vel & sequatur me, i. imitetur sic me, quia ego ẽt crucem meam porto. *Qui enim voluerit animam suam saluam facere.* Dat causam prędictorum: erat enim durũ crucem ferre, & seipsum abnegare, & ideo rari hoc facere vellent, ponit aũt ꝙ sit hoc necessarium ad salutem, quia non potest quis animam suam saluare, nisi hoc fecerit, & dr̃ saluare animã, qui habet illam in vita æterna. *Perdet eam.* i. oportet, ꝙ exponat perditioni subijciendo vitam suam multis laboribus. *Qui autem perdiderit animam suam.* i. qui sponte illam laboribus pro Christo subiecerit, quod est perdere eam quãtum ad præsentem vitam. *Propter me.* Recte subditur pp me, quia aliqui vitam perdunt, i. labores tota vita sustinẽt, non tñ propter Deum, sed pro criminibus, quæ commiserunt puniuntur legaliter: nam hoc non est ad laudem, sic dr̃ 1. Pet. 4. nemo vestrum patiatur, quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. si aũt vt Christianus non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine. aliqui ẽt vt diuitias, aut honores, vel cętera huius sęculi assequantur, laboriosam semper vitam hñtes perdunt eam, & tñ non inueniẽt aĩam, nec saluam facient illam. *Inueniet eam* .s. in vita ęterna, vbi dr̃ inueniri, quia res nõ inuenitur nisi prius perdita fuerit, & quia qui habituri sunt gloriam prius

A moriuntur, dñr postea vitam inuenire: vel perdunt hic prius vitam dum eam laboribus subijciunt, quia hoc est viuere ac si non viuant, & post talem vitã perditam veram vitam inueniunt. *Quid prodest homini.* Hic rñdetur ad aliud dubium, quod oritur ex sñia pręcedenti: diceret.n. aliquis dato, ꝙ verum sit, ꝙ qui vult perdere hic vitam ducẽdo eam in laboribus, inueniat postea aliam vitam, tñ magis volo vitam, quã habeo, quam vitam, quam spero, quia modicum differt vitã dare pro vita, & quia istud dubium fundatur in hoc, quasi puteĩ vita pręsens esse similis futurę, & ideo modicum differre habere vnã, vel aliam, dicit Christus, ꝙ nulla comparatio est vitę pręsentis, q̃ est vita corporis ad futuram vitam, quę est aĩę, quia magis valet vita aĩæ futura, q̃ iste mundus totus, sic dr̃ hic. *Quid prodest*

B *homini.* q.d. nihil prodest, quia ea, quæ habentur hic cito pereunt, & non lętificant animam. *Si vniuersum mundum lucretur.* Accipitur mundus pro tota terra habitabili in qua homines sunt: nam de mundo, vt est rerũ vniuersitas non loquitur, quia hõ non põt lucrari mũdum hunc, sed mundum hunc terrenum põt quis lucrari, vt sic efficiaĩ monarcha, & posuit hoc Christus, quia ista est maxima felicitas, quam terreni existimãt: nam potentem esse iudicant felicem esse, nulla tamẽ est maior potestas, neq; diuitiarũ copia, q̃ lucrari vniuersum mundum, hoc tñ dicit non prodesse si anima pereat, sicut.n. mortuo homini nihil prodest quidqd

C possederit etiam si monarcha extiterit, ita perdendo animã nihil prodest cętera lucrari. *Animæ vero suæ detrimentum patiatur.* i. patiatur dãnum aĩæ suæ. vocatur detrimentum diminutio: cum.n. quis perdit aliquid dr̃ pati detrimentum, quia res eius diminuũtur, & ita siquis perdat animam dr̃ pati detrimentum aĩæ, i. dãnũ, vel diminutionem, quasi anima sit vna de rebus, quæ ab homine possidentur. *Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua.* i. non põt dari aliqua commutatio, q.d. homo interdum sponte sustinet perditionẽ vniꝰ rei, quia per hoc lucratur aliam ęquiualẽtem, vel maiorem, qñ tñ res non recipit æstimationẽ, neque ęquiualentiam non põt habere ęstimationem, & ita est de

D anima, siue accipiatur pro spiritu, siue pro vita nihil æquale est eis, & tamen magis proprie dicitur accipiẽdo pro spiritu, quia adhuc vita pręsens potest pro futura commutari, & ista perdita potest illa haberi, anima tamen si perit nihil est, quod habere possimus.

Quare Christus ista dixit hic, & nunc. *Quæst.* CXV.

QVAERETVR quare Christus ista dixit hic, & nunc. Dicendum, quod potest tripliciter introduci litera ista pro nunc. Primo vt abundanter Christus Petrum increpet. Nã Petrus dessuadebat ei mortem tolerare, quę pro nobis erat, Christus autem dicit, quod ad hoc, quòd animã

E saluam faciamus, non solum nõ debemus Christum impedire à morte, quam tolerare pro nobis vult, sed etiam debemus eum imitari, vt similiter moriamur si oporteat pro eo mori. Sic dicit Chryś. postquam Petrus dixerat propitius esto tibi, & audiuit vade retro me Sathanas, non fuit Dominus hac sola increpatione contentus, sed ex superabundantia voluit ostendere inconuenientiam dictorum à Petro, & fructum suæ passionis, scilicet siquis vult post me venire, ac si diceret tu mihi dicis propitius esto tibi: ego autem dico tibi, quoniam non solum me prohibere a passione nocumentum est, sed nec saluari poteris, nisi patiaris, & moriaris, & vitæ abrenuncies semper.

Secundo potest intelligi, quòd sit doctrina tollens dubium pręcedentium, quia supra Christus increpãs Petrũ dixit, vade post me Sathanas in quo admone-

bat desistere ab increpatione Christi, & magis sequi eũ, siue ire post ipsum, & quia nesciremus quid erat ire post Christum, ipse aperit hoc quõ fiat dicens. si qs vult post me venire abneget, &c. & hoc valde est cõueniẽs. Tertio põt intelligi, ꝙ Christus positurus erat aliqñ doctrinam istam de sequendo eum, & de modo sequendi, & vtilitate sequentium, quia erat necessaria doctrina, & quia in præsenti fuit magis conueniens, q̃ alibi ꝑꝑ similitudinem precedentium, & sequentiũ posuit eã hic: nam supra posuerat dictum Petro vade post me, & huic simile est quõ nos post Christum eamus: ẽt consonat sequẽti litere, vbi ponĩt transfiguratio, quę fuit oñsio futurę gloriæ, q̃ dabitur sequentibꝰ Chrm: nam ibi inuenient aĩas quas dicit hic Christus, ꝙ inuenient. Sed obijcietur, ꝙ superuacue istud ponatur hic: nam sup. 10. c. ponitur, s. qui non accipit crucẽ suam, &c. Dicendũ putant quidam, ꝙ Chr̃s sępe hoc dixit, ideo Mattheus, & ceteri sępe ponunt. Dicendũ, ꝙ non stat: nam verũ est, ꝙ multa erant, q̃ sępe Chr̃s dicebat: nã Chr̃s p̃dicabat in varijs locis, & multo tp̃e, non est aũt verisile, ꝙ semper noua predicaret, quia p̃dicabat in diuersis locis, & illi qui nunquam audierãt eum prędicantem, indigebant sententijs eis quas alibi prędicauerat, & ita opus erat, ꝙ repeteret ẽt quantum ad illos, qui continue eum audiebant, sicut erant discipuli sui, quia non poterant sufficienter oĩa capere semel tm̃ audientes, & tñ licet Christus sępe repeteret, quę dixerat: Euangelistæ nunquam repetunt, sed postquam Euangelista semel vnam descripsit sententiam, nunquam illam repetit, hic aũt vr̃ repetita sñia, quia ibi tacta est, quia non explicuit eam Chr̃s ad plenum, aut Euangelista non extendit eam hic, aut latius eam describit. Secundo & pręcipue, quia ibi fuit necesse poni, vt esset confirmatio superiorũ, q̃ dicebant, s. ꝙ Apostoli, non deberent timere prędicare ꝑꝑ labores temporales: nam oportebat crucem suam portare. hic aũt ponitur, vt conclusio ex pręcedentibus velut declarans illa quõ debeamus Christum sequi, & etiam occasione subsequentium, vt introducantur ea quę dicuntur de trãsfiguratione: nam hæc dicta sunt tunc, vt Chr̃s ostenderet se transfiguratum discipulis.

Quare dicitur hic tunc dixit Iesus discipulis suis.
Quæst. CXVI.

QVAERETVR quare dicitur hic, tunc dixit Iesus discipulis suis. Aliqui dicunt, ꝙ hoc est, quia pręcedentia dixerat Christus contra Petrum, & ei soli loquebatur, quia eũ redarguebat, nunc autẽ finita increpatione Petri loquitur oĩbus discipulis, & ideo supra dicebatur conuersus dixit Petro, quasi ei soli loqueretur, hic autem dicitur tunc dixit discipulis. Dicendum, ꝙ falsum est, quia ea, quæ supra habẽtur dixit Christus coram oĩbus discipulis, vt oñsum est sup. q. 115. & tñ verum est, ꝙ soli Petro loquebatur, quia illa erant verba redargutionis, & tñ solus Petrus peccauerat increpando Christum, ideo solus ipse redarguitur, coram discipulis tamen redarguitur, nunc autem Christus dirigit verba sua ad omnes, quia ista verba licet possit esse superabundans redargutio, vt ostensum est pręced. quæst. tamen etiam sunt doctrina quædam de sequendo Christũ per exẽplum, & ideo hic direxit verbum ad discipulos, & nõ solis discipulis, sed etiã turbis loquitur, vt patet Marc. 8. s. & conuocata turba, cum discipulis eius dixit eis, si quis vult post me sequi abneget, & cęt. & dixit Christus, hoc etiam coram turbis, quia ista doctrina erat omnibus necessaria: dicitur enim quomodo anima saluanda sit, & tamen cuilibet est necessarium saluare animam: turbis etiam proposuit, cum autem Pe-

F trum increparet fecit hoc coram solis discipulis, quia in hoc ostendebatur verecundia Petri, & tamen Christus seruabat hunc honorem discipulis suis, ꝙ non increpabat eos coram turbis, sed seorsum, vt non contemnerentur à turbis, nisi forte arguere publice esset ad Christi honorem, sicut quando publice peccabãt discipuli, vt sequenti cap. quando non potuerunt saluare arreptitium, quod ex paucitate fidei proueniebat, & de hoc quæsierunt ipsi à Christo coram turba, & ne quis putaret, quòd forte defectus aliquis esset in doctrina Christi, ꝙ discipuli sui non potuissent illud facere increpuit eos publice, ꝙ acciderat hoc propter infidelitatem eorum, idest quia non confidebãt se impetraturos quando petebant. coram discipulis tamen Petrum increpuit, quia hoc fuit conueniens ad
G eruditionem aliorum discipulorum, vt ostensum est supra quæst. 115. Mattheus tamen tacuit hic de turba.

Quomodo quis potest se abnegare.
Quæst. CXVII.

QVAERETVR cum dicatur hic, ꝙ abneget seipsum, qui Christum sequitur, quõ potest quis se abnegare? Dicendum, ꝙ abnegare est quãdo quis negat se quicquam alteri debere, illum quippe abnegamus cui profitemur nos nihil debere sic accipit Arist. 8. Ethic. c. vlt. s. quòd debens non potest abnegare, sed qui nihil debet, & subdit, ꝙ ideo non est possibile filio abnegare patrem, patri autem possibile est abnegare
H filium, quia filius semper est debitor patri, pater autẽ non est debitor filio adulto ad aliquid. Et ita si accipiatur stricte abnegare seipsum, est quòd nihil homo debeat sibiipsi, & hoc non licet, quia tunc nihil procuraret homo pro seipso, & periret, sed homo abnegat seipsum, quando desiderijs suis, non teneri ad satisfaciendum profitetur, & realiter non prouidet illis: nã pręcipuum quod est in homine est voluntas. sicut in vrbe pręcipuum est imperans, qui autem voluntati suæ, idest desiderijs ex carne, & omnibus, quę contra Christi legem sunt, resistit, abnegat voluntatem dicens, non debere illam impleri, & tunc homo seipsum abnegat, quia non desinit adiuuare alterum, sed seipsum, & recte seipsum negat, quia id, quod ipse
I est negat: talis enim homo est per conditionem naturæ lapsę, quòd necesse sit hęc carnalia, & temporalia immoderate concupiscere, in his autem cum possit quis non satisfacere sibiipsi est se abnegare, idest dicere, quòd non habet aliqua talia desideria, vel non tenetur ad aliquid illis tanquam non essent sua, sed aliena. sic dicit Greg. in Homel. abneget semetipsum, qa nisi quis à semetipso deficiat ad eum, qui supra se est non appropinquat, sed si nosipsos relinquimus quo ibimus extra nos? vel quis est qui vadit si se deserit? sed aliud sumus per peccatum lapsi, aliud per naturam conditi: tunc ergo nosmetipsos relinquimus, & abnegamus, cum vitamus, quod per vetustatem fuimus, & ad hoc nitimur, quod per nouitatem vo-
K camur.

Et idem Gregor. super Ezech. ait semetipsum etiam abnegat quicunque mutatur ad meliora, & incipit esse, quod non erat, & desinit esse, quod erat, per hoc etiam Christus hortatur ad tolerandum omnia mala verbera, scilicet, & carceres, & mortis quęcunque genera, & ita hæc sustinere, quasi non sustineamus, nec nobis talia mala infligantur, sed extraneis à nobis: nam qui negat alium, etiam si videat eum pati non curat, ita ille seipsum abnegat qui, licet pati oporteat pro Christo, non vult liberare se ab his passionibus, quasi non teneatur sibi ad aliquid, nisi seipsum agnoscat. sic dicit Chrys.

Filius semper est debitor patri.

Chryſ. qui negat alium, vel fratrem, vel famulum, vel quęcunque, & ſi flagellatum viderit, & quodcunque patientem non aſſiſtit nõ adiuuat, ita vult corpori nr̃o nos non ignoſcere, vt & ſi flagellauerint, vel quodcũque aliud fecerint corpori noſtro non parcamus: hoc enim eſt parcere, ſicut patres non ignoſcunt filijs, cũ magiſtris eos tradentes iuſſerint, vt non parcant.

Quid ſit tollere crucem, & qualiter crucem ferre iubeamur. Et quis erat modus puniendi malefactores apud Iudæos. Quæſt. CXVIII.

QVAERETVR quid ſit tollere crucem, & qualiter crucem ferre iubeamur. Dicẽdum, quòd crux proprie ſignificat lignum in quo affigebãtur latrones ad mortem, quę crux à cruciatu dr̃, & ita in opprobrium Dñs noſter cruci adiudicatus eſt. hic aũt non debet accipi portare crucem, i. lignum illud, quia nullius vtilitatis eſt illud portare. Sic Greg. ait non hoc dicit, vt trabem ſuper humeros apponamus.

Item quia dicitur, & tollat crucem ſuam, & ſic innuitur, ꝙ iſta crux aliquid noſtrum eſt, quod non ꝑtinet ad trabem ligneam. Sed eſt dicendum, ꝙ eſt locutio per metaphoram: crux.n. hic crucem ligneam ſignificat, ſed ex modo locutionis metaphorice oñditur, ꝙ non pro ea, ſed pro aliquo, quod toleramus accipiendum ſit, & deſignat Chriſtus, ꝙ ſi volumus vitam ęternam habere, debemus crucẽ nobiſcum portare, i. eſſe parati ad mortem vbique, & quocunque tp̃e tolerandam, ſi expediat pro Chriſti honore. Et poſuit Chriſtus conueniens exemplum de cruce: ſolebant.n. apud antiquos criminoſi crucibus affigi, cruces aũt iſtę non erant fixę in aliquo loco, ſicut furcas affixas videmus, & cuilibet occidendo crux parabat̃, & conſuetudo erat, ꝙ ipſe cruci adiudicatus crucẽ humeris tolleret vſque ad locum ſupplicij, & ibi in ea configebatur.

Sic enim de Chriſto factum eſt, quia exijt baiulans ſibi crucem in eum, qui dicitur Caluarię locus Ioan. 19. ſed poſtea cum pręlaſſitudine impotens ferre eſſet, angariauerunt Simonem quendam cireneum, vt tolleret crucem Ieſu Luc. 23. non erat aũt aliquis magis propinquus morti, quam cum ipſemet crucẽ ſuã portabat, & ad deſignandum iſtam magnam promptitudinem ad moriendum, q̃ pro Chriſto in animo nr̃o habere debemus, dixit, ꝙ tolleremus cruces, i. ita eſſemus animo diſpoſiti ad mortem ſubeundũ, ſicut ſi iam actualiter crucem portaremus in qua deberemus configi, & non potuit poni exemplum conueniẽtius iuxta conditionem illius tp̃is. Et hoc magis innuitur Luc. 14. cum dr̃ qui non baiulat crucem ſuam, & tñ baiulare motum localem portationis deſignat, & ideo de illa loquebatur, erat tñ metaph. & intelligenda erat pręparatio ad mortem per crucis baiulationẽ, põt aũt accipi quinque modis tollere crucem nr̃am, & omnes nobis conueniunt, quos expoſuimus ſupra decimo. cap. quęſt. 142. & tamen iſte eſt omnibus melior, & magis conſonans literę.

Quomodo ſit verum, quòd qui vult animam ſuam ſaluam facere perdet eam. Quæſt. CXIX.

QVAERETVR quõo ſit verum, ꝙ qui vult animã ſuam ſaluã facere perdet eam, quia vr̃ potius econtrario. Dicendum, ꝙ anima accipit vno modo pro ipſo homine toto, iuxta vulgarem conſuetudinem, vt dicimus duas animas duos hoĩes, ſic Leu. 2. anima, quę obtulerit ſacrificium, i. homo qui obtulerit, & ſeptuaginta animę dñr egreſſę de fe-

A more Iacob intraſſe ĩ Aegyptum Gen. 46. & Exod. 1. ſic & Gen. 12. animas quas fecerant in Aran, i. ſeruos, & ancillas quos emerant dum manerent in Aran. Secundo accipitur pro vita Pſal. 118. anima mea in manibus meis ſemper, ideſt vita mea ſemper eſt in periculo, quia habeo eam in manibus, & 1. Reg. 22. ſiquis quęſierit animam meam, quęret & animam tuam, ideſt qui voluerit me occidere volet occidere te. Tertio pro ſpiritu, & ita vulgariter, & in communi vſu accipimus, & ita Leuit. 17. anima carnis in ſanguine eſt. Non poteſt hic accipi anima primo modo, quia tunc perdere animam eſſet perdere ſeipſum, & tamen non eſt proprie dictum, quòd quis ſeipſum perdat, vel inueniat, quia aliud eſt, quod perditur aliud inuenitur,

B quam ipſe inueniens, ideo anima debet accipi, vt aliquid hominis, non autem pro ipſo homine, & tunc poterit accipi, aut pro vita, aut pro ſpiritu. Dicendum tamen quòd melius pro vita, quam pro ſpiritu accipitur, vt oſtenſum eſt ſupra 10. cap. quæſt. 143. Et tunc dicendum, quòd perdere accipitur dupliciter. vno modo pro amittere, alio modo pro deſtruere, & ſecundùm hoc eſt duplex ſenſus. Primo modo qui animam, ideſt vitam ſaluat hic, ideſt conſeruat nolens pati malum aliquod, ſed frui voluptatibus, perdet eam, ſcilicet in futuro amittet, quia non inueniet eam pro gloria, ſed pro gehenna. Secundo modo qui vult animam ſuam ſaluam facere, ideſt ſaluare in futuro, per-

C det eam, ideſt neceſſe eſt, quòd perdat eam in preſenti: qui enim ſponte labores tolerant, dicuntur animã deſtruere, ideſt vitam, quia moriuntur in laboribus, & vterque ſenſus redit ad idem, ſcilicet, quòd non poteſt haberi vtrobique iocunditas, ſed neceſſe eſt, aut hic, aut ibi iocunditate carere.

Sic dicit Origenes, qui voluerit, &c. quod dupliciter intelligi poteſt. primum ſic ſiquis amator vitæ præſentis parcit animæ ſuæ timens mori, & putans animam ſuam per hanc mortem perire. iſte volens animam ſuam ſaluare perdet illam, alienam eam faciens à vita æterna.

Siquis autem contemnens vitam præſentem vſ-

D que ad mortem pro veritate certauerit, perdet quidem animam ſuam quantum ad vitam præſentem, ſed quoniam propter Chriſtum perdidit eam magis eam ſaluam faciet in vitam æternam. alio modo ſic ſiquis intelligit, quæ ſit vera ſalus, & acquirere eam vult ad ſalutem animę ſuę, iſte abnegans ſemetipſum perdit quantum ad voluptates carnales animam ſuã propter Chriſtum, & perdens animam ſuam hoc modo ſaluat eam per opera pietatis, de his dictum eſt ſupra 10. cap. q. 143.

Quare Chriſtus dixit: quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur. Quæſt. CXX.

E

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit: quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, &c.

Dicendum, quòd hoc ad tollendum argumentum, quod poſſet ſuboriri ex præcedentibus: nam dixerat, quòd qui perdit animam ſuam in hac vita, vel mundo inuenit aliam vitam in futuro, & econtrario, & ita videbatur dari commutatio vitæ pro vita, & quia magis mouent pręſentia, quam futura, tum quia certiora ſunt, tum quia iſta habent eſſe, & ideo mouent: futura autem parum habent de eſſe, cum non habeant eſſe niſi in intellectu, vel in cauſis, quod ad nos nihil pertinet, quę autem exterius ſunt fortiter mouent, quæ autem ſolum cogitantur parũ mouẽt, ſicut eſt dñia magna videre bella, & cala-

mitates principum, & vrbium, vel audire illa recita-
ri in tragędijs, vt dicit Arist. primo Ethic. capitulo,
15. & ideo magis vellent homines perdere vitam in
futuro, & habere in pręsenti, quam perdere in pręsen
ti; & habere in futuro, si solum commutaretur vita
pro vita: ad hoc ergo ostendit, quòd non datur vita ꝑ
vita, sed bonum illud, quod in futuro expectatur est
valde maius, quam quod in præsenti est. Et etiam in
futuro simpliciter perditur vita, nisi perdatur hic, &
tamen hic non perditur vita, quando quis ponit vitā
pro Christo, vel tollit crucem suam, sed solum abdi-
cat à se bona temporalia, vel voluptates huius sęculi,
& inuenit postea vitam, & tamē omnia, quæ hic per-
duntur, parua sunt collata ad animā, ideo potius per-
dere debemus hic bona hęc, quam animam in futu-
ro, quia nullū ęquiualēs pro anima dari potest, & hoc
est, qđ Christus dicit qđ prodest homini. Et potest ac-
cipi anima tam pro spiritu, quam pro vita, si pro vita
est sensus quid prodest homini lucrari totum mun-
dum, si vitam perdat? quia ei mortuo nihil prodest to-
tus mundus, quem lucratus fuerit, ita non prodest ali
quid, quod homo acquirat hic multa bona, & volu-
ptatibus fruatur, si in futuro non viuet, cum hęc parua
sint. Si autem accipiatur pro spiritu manifestius est,
quia nihil prodest omnia lucrari, si animam perdide-
rimus, cum illa sit preciosior omnibus rebus, & vtro-
que modo verum est, de commutatione: nam pro
vita non potest dari aliqua commutatio: melior est
enim vita temporalis, quam omnia temporalia, etiā
quam totus mundus, cum mortuo nihil ista prosint,
& tamen vita sine his est aliquid valde delectabile, &
desiderabile: accipiendo pro anima manifestius est,
quia nihil, nec temporale, neque spirituale potest cō-
mutari pro anima: nam pro vita nostra, licet non pos-
sit commutari aliquid temporale, commutatur ta-
men bonum æternum, & ideo bene exponitur ista vi
ta pro æterna, & tamen animę nulla commutatio est,
quia si anima pereat nihil prodest homini, immo etiā
Deus nō prodest ei qui animam perdidit, sed melius
esset ei si natus non fuisset infra vigesimosexto. Sic
dicit Chrysost. diuitias si perdideris poteris dare diui-
tias alias ad eas redimendas, animam autem perdens
non poteris animam aliquam dare, sed neque aliquid
aliud. quid autem mirabile & si in anima hoc contin-
git, etenim in corpore hoc videtur contingere: & si
enim decem millia diademata corpori insanabiliter
ęgroto circumposueris non curatur. Aliter potest in-
telligi, quod dicitur quid prodest homini, &c. scilicet
quòd non putet quis temporalem vitam tantum va-
lere, sicut futuram: nam non solum hęc, sed etiam to-
tus mundus si addatur ei non ęquiualet saluti animæ.
Sic dicit Chrysostom. quia dixerat. Qui vult animam
suam saluam facere, perdet eam, & quicunque perdet
saluabit, & salutem, & perditionem in vtroque collo
cauit; ne quis, & hanc perditionem illi æqualem pu-
tet, & salutem saluti similem, &c. subiūgit, quid pro-
dest homini, &cęt. Vides salutem hanc indecenter
comparatam perditionem esse, immo perditione
omni peiorem, quia nullo remedio sanari, nullo pręę-
mio amplius redimi potest: non ergo dicas, animam
suam eum seruasse, qui hæc pericula euasit. Nam
si orbem quoque terrarum lucratus fuerit, quid hinc
illa perdita lucrabitur? Dic oro, quid lucraberis, si
dum seruos tuos magnificis dapibus deliciose viuere
videas, tu extremo inediæ malo debilitatus iaceas?
An forte quia Dominus es, lucrari te quicquam di-
ces? Nequaquam, &c. *Filius enim hominis.* Hic poni-
tur secundum in quo promittit gloriam futuræ resur
rectionis per similitudinem ad gloriam, quam osten-
dit in sua transfiguratione, & dicitur. *Filius enim ho-*
F *minis.* Idest ego: sic enim solet se vocare, vt patet su- Promissio
pra nono, & duodecimo. *Venturus est in gloria.* Idest gloriæ fu-
in apparatu glorioso: hoc enim erit in die iudicij infra turæ resur
vigesimoquinto. *Patris sui.* Idest in gloria Dei, siue rectionis Christi.
qualem habet Deus, qui est pater eius, cum Angelis
suis, idest comitantibus eum Angelis: nam præcedēt
eum Angeli, & stabunt sibi velut ministrantes. *Et*
tunc reddet vnicuique. Idest retribuet ex quo innuitur,
quòd omnes iudicabuntur, & cuilibet retribuetur bo
num, vel malum. *Secundùm opera eius.* Idest sicut o-
pera eius promeruerint. Ex quo apparet, quòd non
erit fauor. & secundùm opera quantum ad qualita-
tem, & non quantitatem: nam qualia opera erunt ta-
lis erit retributio: vnde pro bonis bonum, pro malis
vero pęna retribuetur, in quantitate tamen non erit
G sic, quia bonis plus datur, quam meruerint, quia non
sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram
gloriam, quæ reuelabitur in nobis, ad Rom. octauo.
malis autem iuxta quantitatem demeriti datur. *A-*
men dico vobis. Idest in veritate, & est modus certifi-
candi, ponit autem Christus hoc, vt innuat, quòd
non solum in futuro videbunt gloriam, quam in se
habebunt singuli boni, sed etiam in præsenti ostende-
rent eam aliquibus. *Sunt quidam de hic stantibus.* Idest
non omnes, sed aliqui videbunt gloriam, quam nunc
ostendere volo, scilicet Petrus, Ioannes, & Iacobus.
Qui non gustabunt mortem. Idest antequam moriantur,
dicitur quis gustare mortem, idest tolerare, quasi eā
bibat, & sic Christus loquitur infra vigesimosexto. ad
H Petrum. calicem quem dedit mihi pater non vis, vt
bibam illum? idest non vis, quòd tolerem mortem,
quam pater diffiniuit, quòd tolerarem? & sic dici-
mur bibere panes inquantum origines earum sunt
ab extra, sic dicit Virg. primo Aeneid.

Infelix Dido longum bibebat amorem.

Idest recipiebat, quasi biberet illum. *Donec videant fi-*
lium hominis. Idest me. *Venientem in regno suo.* Idest
venientem, vel stantem in tali apparatu in quali fu-
turus est in regno suo post resurrectionem suam.

Ad quid introduxit Christus hic istud, scilicet filius hominis, &c. Quæst. CXXI.

I QVAERETVR ad quid introduxit Christus hic
istud, scilicet filius hominis, &cęt. Dicendum,
quòd primo fuit ad consolandum discipulos,
& alios auditores suos: proposuerat enim
Christus dura, scilicet, quòd animam suam homo
perderet hic, & quia nemo sponte mala subit, nisi bo-
na expectet, cum omnis operans intendat bonum pri
mo Ethic. posuit bona, quæ expectanda erant, scili-
cet, quòd filius hominis retribueret vnicuique iuxta
opera sua, & sic, qui posuissent hic animā suam, in-
uenirent postea retributionem sufficientē, & ita con-
fortarentur ad hæc subeundum. Secundo fuit hoc ad
tollendum dubium pręcedentiū: dixerat enim Chri-
stus supra, quòd qui perderet hic animam inueniret
K eam, & qui vellet eā saluam facere perderet eam, du-
bitaretur autem quādo illud esset aut qūo fieret, ideo
Christus declarat, quando fieret, & quomodo dicens,
filius autem hominis venturus est, idest ipse veniet ad
iudicandum, & retribuet vnicuique iuxta opera sua,
& illa retributio erit, quòd mali perdant animas, boni
autem inueniant eas, & ita modus faciendi hoc erit
per iudiciariam retributionem, quam Christus faciet,
tempus autem faciendi hoc erit, quando iudicabitur
sęculum. Et ista est causa magis ad literam apta, & pa-
tet quia dicitur, & tunc reddet vnicuique, secundùm
opera sua, idest tunc erit tempus inueniendi animam,
vel perdendi pro eis, quæ hic gessimus.

Quare

Quare vocatur hic Christus filius hominis.
Quæst. CXXII.

QVAERETVR quare vocatur hic Christus filius hominis. Dicendum, quòd sic sępe vocare se solet, quia vere erat filius hominis, scilicet virginis naturam humanam veram assumēs, & interdum quasi sine vlla causa speciali vocat se filium hominis solū, quia verum erat, interdum autem solet hoc facere ad reddendam ambiguam locutionem: nam si diceret ego, manifestum est, de quo loqueretur: cum autem dicit filius hominis, videtur loqui de alio, & fit oratio ambigua, & hoc facit interdum quando vult, quòd sit locus dubitandi ex verbis eius, sic patet Io. 12. nam Christus iam dixerat oportet exaltari filium hominis, & dicit ibi, quòd turba dixit, nos audiuimus ex lege, quòd Christus in ęternum manet, quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis, quis est iste filius hominis? Secundo fiebat hoc ad humiliandum se: nā si diceret ego faciam tale, vel tale, videretur se laudare, cum autem dicat filius hominis faciet talia euitat inanem gloriam, tum quia videtur loqui de alio, & non de seipso cum loquatur in tertia persona, tum quia etiam si loquatur de seipso, cum vocet se filium hominis, non vult sibi maiorem gloriam ascribere, quam esse filium hominis, cum non dicat de se maiora, & ob hoc, quando Christus aliqua magna dicturus est de se, vocat se filium hominis, vt tunc inanem gloriam vitare videatur: nam circa parua non est gloriari, sed circa magna, & ita dicit Greg. super Ezech. quòd quando Deus reuelabat magna Ezechieli vocabat eum filium hominis, vt patet Ezech. primo, & secundo, scilicet, vt magnitudo reuelationum non extolleret eum primo Corinth. duodecimo. capitulo. Tertio fiebat ad tollendum dubium: nam quando Christus faciebat magnalia putarent aliqui, quòd nō erat verus homo, sed erat Deus apparens in humana effigie, sicut dixerunt turbæ viso miraculo curationis claudi facto per Paulum, & Barnabam: nam clamauerunt lycaonice dicentes, dij similes facti hominum venerunt ad nos Actu. decimoquarto, ideo quando Christus faciebat magna vocabat se filium hominis, vt non putaretur solus spiritus esse. Quarto fiebat ad honorem naturæ humanę: nam erat magnus honor naturæ humanæ, quòd talia fierent per eam, vel ab eo qui homo erat: nam licet natura humana non haberet vires ad hoc, erat tamen eadem persona, quæ erat homo faciens hæc, & ideo etiam hominem vocabat se in istis magnis, vt supra nono, vt sciatis, quòd filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata, & infra vigesimosexto. videbitis filium hominis venientem in nubibus cęli, & sedentem à dextris virtutis Dei. & ita hic cum ageret de iudicio in quo in magna gloria apparitur9 erat, vocat se filium hominis, & ita etiam vocat se infra vigesimoquarto, vbi idem ponitur de aduentu ad iudicium, videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli, cum virtute magna, omnes autem istæ causæ competunt hic præter primam: nam nunc Christus noluit reddere locutionem ambiguam, cum potius ista dixerit, vt declararet ea, quæ supra dubia erant.

Quare dixit venturus est in gloria patris sui.
Quæst. CXXIII.

QVAERETVR quare dixit venturus est in gloria patris sui.

Dicendum, quòd primo dicitur sic ad reddendum verisimile id, quod dicitur: nam dare vnicuique iuxta opera sua, erat opus magnæ potestatis, & verisimi-

A lius erat, quòd illud faceret ille qui magnam potestatem haberet, quam qui esset infirmus, sicut nos: nam Christus quando dixit hæc apparebat in infirmitate nostra, & videbatur, quòd non posset hoc facere, ideo dixit venturus est in gloria, quasi dicat, non est admirandum, quòd tunc istud posset, quia veniet tūc in gloria magna, & potestate, & ita dicitur infra 24. videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli, cum virtute magna, & maiestate.

Secundo ad tollendum dubium, quia diceret aliquis, si tu hoc facturus es, quare non facis nunc cum iam veneris ad nos? & videtur respōdere ad hoc, quòd non est nunc tempus faciendi istud, quia tunc est tem-
B pus apparendi in infirmitate, & paupertate ad patiendum magis, quam ad retribuendum, erit autem magis aliud tempus in quo erit locus glorię, & potestatis, & tunc fiet istud, & sic iudicat, quòd duo sunt aduentus eius vnus in humilitate, vt iudicetur, & alius in potestate, vt iudicet, & retribuat, quasi dicat, nunc non est tempus faciendi hoc, sed aliud erit tempus. Sic dicit Origenes nunc quidem filius hominis venit, sed non in gloria: non enim decebat eum in gloria constitutum peccata nostra portare, sed tunc veniet in gloria.

Tertio & quasi ad idem, quia diceret aliquis, quomodo iste dabit nobis vitam pro vita, quam perdiderimus, & felicitatem, cum ipse talis nūc sit qualis nos?
C & ideo dicit, cum venerit in gloria, scilicet tūc veniet in gloria, & ideo poterit gloriosos reddere eos, qui digni fuerint.

Dicitur autem in gloria patris sui, ad ostendēdum hoc verisimile, quia aliquis diceret, quomodo poterit iste talis apparere, vt gloriam alijs dare possit, quia homo est sicut nos, & non videtur vnde talem gloriam habere possit? dicitur ergo in gloria patris sui, idest non habeat istam gloriam suam, idest inquantum homo est, habebit tamen eam à patre suo, idest à Deo qui est pater eius, & potest talem gloriam dare ei.

Secundo vt per hoc innuat se habere patrem Deū:
D nam si homo solum esse putaretur, non posset pater suus aliquid tam excellens ei dare, vt posset glorificare homines reddens eis iuxta opera sua, quia tamen Dominus est pater suus, potest dare hoc illi.

Tertio vt ostendat se esse eiusdem substantię, cum patre: nam non dicit hic venturus est in tali gloria, sicut pater, sed in gloria patris, scilicet in gloria eadem in qua est pater, sed non potest esse eadem gloria, nisi sit eadem maiestas, bonitas, & essentia, & cętera sint vnum, ideo eadem est essentia patris, & filij. Sic dicit Chrysostom. non dixit in tali gloria in qua est pater, ne alteritatem gloriæ suspiceris, sed ait in gloria patris, vt eadem gloria ostendatur. Si autem gloria vna est, manifestum est, quòd substantia vna est, & gloriā patris vocat hic Christus gloriam Deitatis, sed quandocunque Deum nominare vult patrem appel-
E lat: nam totius Deitatis eadem gloria est, & natura, vocatur autem gloria quidam excellens apparatus, qui reddit notum eum cuius est, & excelsum esse manifestat, & ideo gloria, quasi clara à claritate dicitur, & hanc solemus vocare maiestatem, sicut reges dicuntur habere maiestatem, quia in magno apparatu ostenduntur, vnde Christus pro eodem accipit maiestatem, & gloriam. Quod patet, quia sicut hic se venturum ad iudicium dicit in gloria, ita infra 24. vbi de aduentu ad iudicium agit, dicit se venturum in maiestate, scilicet videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli, cum virtute magna, & maiestate.

Quare dicitur venturus cum Angelis suis. Quæst. CXXIIII.

QVAERETVR quare dicitur venturus cum Angelis suis. Dicendum, quòd hoc est. Primo ad ostendendum potestatem suã: manifeste.n. se Deum dicit, cum dicat se habere Angelos: nam Angeli, nõ sunt subditi, nisi Deo, homini aũt non subduntur Angeli, sed potius homo Angelis Psal.8. minuisti eum paulominus ab Angelis gloria. & vt istam potestatem aperte oñdat non dixit solum venturus est, cum Angelis, sed cum Angelis suis, i. qui ei subditi sunt. Secundo fuit ad ostendendũ verisimilius id, quod supra dixerat de redditione vnicuique iuxta opera sua: nam non videretur qũo ipse facere posset, & ipse ostendit, ꝙ poterit, quia tantæ potestatis est, ꝙ Angelos habet subiectos: ergo à fortiori de hominibus faciet, quod volet. Tertio ponitur ad declarandum id, quod immediate dixerat, s. venturus est in gloria patris sui, & quia nesciretur, quę gloria esset ista aperit quid sit: est enim gloria apparatus excellens, quem maiestatem appellamus qualis est in principibus terrenis, sed in illis pręcipuum, quod ad gloriam eorum facit, est multitudo comitantium, & assistentium, vt dicitur Prou. 14. in multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia est principis, ideo oñdit, ꝙ gloria sua erat, quia habebat multitudinem Angelorum assistentium: nam si gloria principis est multitudinem populi assistentis habere, quanto fuerint subditi excellentiores tanto princeps erit dignior, & tñ nulla creatura maior est spiritibus Angelicis: Christus ergo qui habebat Angelos assistentes sibi erit excelsior omnibus principibus: ita enim Deus oñdit maiestatem suam, quia habet Angelos assistentes, & ministrantes ei Dan.7. Quarto ponitur propter executionẽ iudicij: nam dixerat, quòd reddet vnicuique iuxta opera sua, ista autem retributio erit in gloria, & in pęna, & vtrunque erit à Christo diffinitiue, executio tñ non fiet ab eo saltem quantum ad pęnalia, sed habet ministros; ideo propter multa ministeria, quę Angeli exhibebunt Christo in iudicio dicitur, ꝙ Christus veniet cum Angelis suis. Erũt enim quędam ministeria ad iudicium conuocando, quia Angeli canent tuba vocando ad iudicium infra 24. s. & mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos à quatuor ventis, & à summis cęlorum, alia ministeria erunt expleto iudicio tradendo sententiam executioni quantum ad dãnatos mittendo eos in gehennã sup. 13. exibunt Angeli, & congregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. quid tamẽ facient Angeli in iudicio magis dicetur infra 24. Quinto ponitur propter testimoniũ de bonis, & malis nostris, vt gloriemur de bonis nostris, vel confundamur de malis: tanto enim laus alicuius maior est, quanto coram excellentioribus turpia nostra pandũtur, sed nulla creatura est excellentior Angelis, ideo illi inducuntur tãquam testes bonorum, vel malorum nostrorum in die iudicij, vt sic magis, vel gloriemur, vel confundamur, sic dicit Luc.9. qui me erubuerint, & sermones meos hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum, & conuenienter ponuntur hic Angeli, cum agatur de aduentu ad iudicium, quia vbicunque agitur de iudicio introducuntur Angeli, sic patet infra 24. & primo Thess. 4. & ita Dan. 7. cum describatur apparatus iudicij, subditur de Angelis, millia millium ministrabant, & decies centena millia assistebant ei.

F *Quare Christus dixit sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, &c. Quæst. CXXV.*

QVAERETVR quare Christ⁹ dixit sunt qui-
dam de hic stantibus, qui non gustabunt
mortem, &c. Dicendum, quòd primo fuit
ad ostendendum gloriam suam in carne:
nã in futuro sęculo apparitura erat gloria eius in car-
ne glorificata, quę iam videretur caro diuina, sed ibi
non erit admirandum aliquid tale ostendere, quia to-
tum, quod in illo sęculo erit, diuinum, & gloriosum
erit, nunc autem dum erat in vita mortali voluit ostẽ-
dere aliquid illius gloriæ, vt non putaretur omnino
G infirmus, & hoc fuit transfigurando se, vt autem esset
occasio ad illud faciendum dixit hæc verba, scilicet
sunt quidam. Secundo & pręcipue fuit ad certifican-
dum de eis, quæ dixerat: nam supra dixerat, quòd ani-
mam perdere deberemus pro eo, & vt hoc vellemus
facere dixit, quòd ipse redderet vnicuique iuxta ope-
ra sua, vt vero hoc fieret verisimilius dixit, quòd istud
esset quando ipse veniret ad iudicandum in gloria pa-
tris sui, & cum multitudine Angelorum, hoc autem
forte non crederetur, quia videntes Christum paupe-
rem, & infirmum non putarent, quòd ipse talia pos-
set, ideo voluit ostendere, quòd talia poterat osten-
dendo hic in corpore suo talem gloriam qualem di-
H cebat se habiturum cum veniret ad iudicandum, &
quoniam illi qui mentiri volunt pollicendo aliquid
differunt rem in longinquum, dixit Christus, quòd
istam gloriam non solum viderent post mortẽ, quan-
do regulariter datur hominibus, sed etiam viderent
eam viuentes. Sic dicit Hieronym. poterat autem
Apostolorum tacita cogitatio istius modi scãdalum
sustinere occisionem, & mortem nunc dicis esse ven-
turam, quòd autem promittis te affuturum in gloria
differs in tempora longa: pręuidens ergo occultorũ
cognitor quid possent obijcere pręsentem timorem
pręsenti compensat pręmio dicens: sunt quidam de
hic stantibus, qui non gustabunt mortem. Tertio põt
dici, ꝙ fuit ad satisfaciendum eorum desiderio: nam
I dato, ꝙ crederent Christum posse venire in tali glo-
ria qualem dixerat, cum alia magna fecisset ex quib⁹
hoc ostendi poterat posse facere, tñ desiderarent ni-
mium experiri qualis illa esset. hoc autẽ desiderium
Christus compleuit in eis ostendens illis hic aliquã
degustationem huius glorię. sic dicit Chrys. volẽs er-
go monstrare qualis est illa gloria in qua postea ventu
rus est, eis in pręsenti vita reuelauit, sicut eis possibile
erat discere, vt nec in Dñi morte iam doleant. Quarto
fuit ad valde confortandum, & alliciendum: nam bo
num prout est in intellectu parum mouet eo, ꝙ solũ
habet esse spirituale, & intelligibile, vt aũt est in sensu
valde mouet, & est pręsens, & habet plenum esse rea-
le, ita nunc licet crederent firmiter discipuli talẽ glo-
riam futurã esse bonis qualem Christus pędicebat,
K parum tñ mouerentur ad cupiendum illam, si aũt se-
mel degustassent aliquid eius nihil posset eos turbare
à prosecutione eius. hoc enim est, quod nobis valde
obest, credimus quidem firmiter magnum esse bonũ
post mortem quale scriptura refert, & maius quidẽ,
quam ingenio aliquo comprehendi possit, & tñ quia
nihil tale videmus parum afficimur ad illud, & debili-
ter mouemur, ideo quęcunque bona transitoria obla
ta in sensu faciliter nobis desiderium illius boni excu
tiunt, & in se toto sibi conuertunt, quod nequaquam
fieret, si aliquid degustassemus illius beatitudinis, &
pp hoc Paulus, qui raptus viderat archana verba, quæ
non licet homini loqui, degustans exordia quędam
cęlestis beatitudinis 2. Corinth. 12. nullo modo moue
ri poterat à desiderio eius, qđ viderat dicens, ad Ro.8.

Certus sum, quòd neque mors, neq; vita, neque Angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neq; fortitudo, neque altitudo, neque sublimitas, neque profundũ, neque creatura aliqua poterit nos separare à charitate Dei. discipuli autẽ Christi multa passuri erant ad fundandum Christi doctrinam per totum orbem, ideo oportet valde radicatos esse in amore illius beatitudinis, vt neque metus, neque amor posset eos diuellere, ideo fuit conueniens ostendi eis imaginem gloriæ futuræ, & degustationem quandam eius, vt sic solidati nullis possent aduersitatibus superari.

Quod regnum erat istud in quod Christus venturus erat, &c. Quæst. CXXVI.

QVAERETVR, quod regnum erat istud in quod Christus venturus erat, & viderent eum venientem discipuli sui. Aliqui dicũt, ꝙ est Ecclesia, quia præsentis temporis Ecclesia regnum cęlorũ dr̃, vt dicit Greg. in Homel. & in isto regno Christus venit, cum dedit pacem, & firmitudinem Ecclesię suæ iam multiplicatę, & hoc viderunt quidam de discipulis Christi, quia aliqui eorũ tãdiu vixerunt, ꝙ Ecclesia erat iam valde multiplicata qñ ipsi obierunt, ita fuit de Ioanne Euangelista, qui longo tpe vixit. sic etiam fuit de Simone Chananęo Episcopo Ierusalẽ, qui cẽtum, & viginti annorũ erat cum in Ierusalem crucifixus est. sic dicit Greg. regnũ Dei præsens Ecclesia vocatur, & quia nonnulli ex discipulis eius vsque adeo in corpore victuri erãt, vt Ecclesiam Dei constructam conspicerent, & ꝯ mundi huius gloriam erectam consolatio promissione, nũc dr̃ sunt quidam, &c. Sed dicendum, ꝙ hoc non stat. Primo quia tunc non esset hoc ad propositum præcedẽtium scriptura faciat cum ad hoc Christus locutus fuerat: nam sup. dixerat, ꝙ venturus erat in gloria patris cum Angelis suis. hic autem dicit in regno suo, qđ idem vr̃, & sic vnum inducitur in confirmationem alterius, & tamen sic accipiendo nihil facit ad præcedẽtia. Secundo quia in prędictis vr̃ promittere consolationem aliquam discipulis, quibus hic mala pati suadebat, & tamen videre aliquando Ecclesiam multiplicatam non erat aliquod notabile gaudium, maxime, quia nemo Apostolorum vidit Ecclesiam, nisi in magnis angustijs, quia tempore omnium ipsorũ fuerunt persecutiones graues in Ecclesia, vt apparet de Ioãne, qui lõgęuus fuit: nam in insulam relegatus est, de Simone Chananęo idem fuit: nam crucifixus fuit. Tertio quia dicitur videbunt filium hominis venientem in regno suo, & tamen videre multiplicationem Ecclesiæ, non fuit videre Christum venientem in regno suo, quia Christum non viderũt, sed poterat melius dici, ꝙ videbant venire regnũ filij hominis. Quarto quia ante hoc viderent alia, quę magis pertinerent ad regnum Christi, & gloriam eius, q̃ multiplicari credentes, s. videre Christum resurgentẽ, & videre ascendentem in cęlum: ergo non intelligitur de his. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de Ioanne Euangelista: nam ipse vidit filium hominis venientem in regno suo, idest venit Christus ad eum, sicut dicitur Io. 21. sic eum volo manere donec veniam: sed hoc minus videtur, q̃ pręcedens. Primo quia Ioannes, vnicus fuit, & tñ qui visuri erant, quod hic dicitur multi erant, s. sunt quidã de hic stantibus. Secundo quia nihil erat hoc ad propositum, vt ostendunt rationes positę contra pręcedentem positionem. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de resurrectione Christi, & ascensione: nam post resurrectionem eum viderunt, & ascendere etiam intuebantur ascendentẽ, quia tunc Christus erat in gloria sua,

A idest apparens in forma gloriosa, & hoc erat venire in regno suo. Sed non stat, quia Christus promisit hoc specialiter quibusdam, & non oĩbus, quia dr̃ sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, & tñ Christum resurgentem, i. post resurrectionem, & ascendentem oẽs Apostoli viderunt, ideo non intelligitur de hoc. Sed dicendũ, ꝙ intelligitur hoc de trãsfiguratione, q̃ facta est post paucos dies, & hoc conuenit valde literę. Primo quia hoc satisfacit dubio, quod aliquis hr̃e poterat: nam cũ Christus diceret, ꝙ venturus erat in gloria, cum Angelis, & redderet vnicuiq; iuxta opera sua, dubitaretur, an posset illud facere. hoc autem oñdit Christus nunc in transfiguratione ostẽ-
B dendo imaginem futurę glorię, vt manifeste videret, ꝙ qui talia in corpore suo faciebat, posset in gloria venire qñ vellet, & corporibus nostris similem dare gloriam. Secundo quia hoc factũ est, paucis diebus postquam dixit, s. sex diebus, vt dr̃ seq. c. & ita vr̃ esse ad ꝓpositum pręcedentium. Tertio quia Euangelistę subiungunt trãsfigurationem immediate post ista dicta, vt patet hic, & seq. c. & Marc. 8. & 9. & Luc. 9. in quo innuitur, ꝙ id, quod ibi ꝓmittitur, est id, quod ibi subiungitur. Quarto quia sicut Christus dixit sunt quidã, &c. ita fuerunt: nam tres discipuli eius interfuerũt, vt patet seq. c. sic dicit Remigius, & Theoph. s. ꝙ hic dr̃ impletum est in tribus discipulis, quibus Dñs transfiguratus in monte gaudia ęterna repromissionis oñ-
C dit, qui viderunt eum in regno suo venientem, i. in ea claritate fulgentem in qua peracto iudicio videbitur ab oĩbus sanctis. Sciendum autem, ꝙ idem est hic regnum Christi, & gloria eius: nam vtrunq; pro eodem se accepisse innuit: dixerat enim sup. filius hominis vẽturus est in gloria patris sui. hic autem dicit donec videant filium hominis venientem in regno suo, & tñ istud est oñsio illius, ideo debet esse tale hoc quale illud, quia aliàs non sufficienter probaretur vnum per alterum, vt dictum est, & dr̃ Christus venire in regno suo, i. in tali apparatu in quali erit in regno suo: nam licet Christus nunc regnet, quia Ecclesia est regnum eius, tñ ostensio regni eius, non est in hoc mundo, sed in futuro, sic ipse dixit corã Pilato, Io. 18. regnũ meũ
D non est de hoc mundo, i. licet nunc manens hic rex sim, & regnum habeam, tñ manens hic non ostendã hoĩbus statum, vel habitum regalem, sed ista ostensio erit in futuro, vbi in æternum regnabitur. Et istud regnum Christi cępit immediate post resurrectionem glorificato corpore eius, sed magis apparebit post diẽ iudicij qñ oĩa erunt subdita Christo quantum ad effectum, vt oñsum est sup. 11. c. q. 61. nam tunc dicet regnare, & tradere regnum Deo patri 1. Corinth. 15. & quoniam in tali apparatu quantum ad habitudinẽ corporis sui, Christus nunc transfiguratus apparuit, in quali tunc erit, dicitur venire in regno, idest in apparatu regni sui, sed Marc. 8. dicitur donec videant regnum Dei venientis in virtute, idest donec videant gloriam resurgentium quantum ad imaginem, & il-
E la gloria erit regnum Dei, quia quando surrexerint beati in tali effigie dicetur regnare Deus in illis, & dicitur in virtute, idest potestate, quia talis ostensio glorię in corpore non fit sine infinita potestate, quia nemo mortalium talem habitum corporis sui facere potest, sed Luc. nono. dicitur donec videant regnũ Dei, & idem est, quia videndo gloriam corporis Christi videbant regnum Dei. Aliqua alia dubia erant circa ista verba Christi hic dicta, & tamen ponentur sequenti capitulo. cum ibi agatur de transfiguratione ad quam prędicta verba pertinent.

Regnum Christi, & gloria ei⁹ sunt idem.

CAP.

C A P. XVII.

E T post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in mon-
Marc. 9. Luc. 9. tem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius, sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.

E *T post dies.* Posita est in precedentibus à Mattheo Ecclesię in fide gentium fundatio. hic consequenter subditur fundationis cõfirmatio. Et in duo diuiditur. Primo.n. declarat regulam futurę resurrectionis. Secundo ponit efficaciã suę passionis. Est aũt ordo mutatus quantum ad tempus, sed non quantum ad rõnem: nam licet sit prior tpe passio, quam resurrectio futura in nobis, non tñ ordinatur passio Christi, nisi ad nostram resurrectionem, i. vt resurgentes gloriam habeamus, immo preponi debet, sicut sermo de fine precedit sermonẽ de his, quę ad finem, & hoc ibi. *Conuenientibus autem.* Prima in duas, quia primo ostenditur gloria futurę resurrectionis. Secundo ex hoc inducitur solutio duplicis questionis ibi. *Interrogauerunt discipuli.* Prima in tres, quia primo ad declarationem futurę resurrectionis describitur Christi transfiguratio. Secundo subditur huius transfigurationis testificatio ibi. *Et ecce apparuerunt.* Tertio circa hoc ponitur discipulorum instructio ibi. *Descendentibus illis.*

An ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia.
Quæst. I.

Q VAERETVR an ea, quę habentur hic sint continuata ad precedẽtia. Et an sint immediate facta, vel interposito aliquanto tpe. Dicendum ad primum, ꝙ continuatio est. Quod patet primo quia supra ꝓmiserat Christus glorię suę oñsionem per transfigurationem, hic aũt illã presentem exhibet, ideo ordo est continuus. Secũdo quia oẽs Euangelistę concordant in hoc: nam sicut Mattheus nihil interposuit inter hęc & promissionẽ, quę habetur preced.c. ita & Mar. 8. ponitur in fine ista promissio, & Marc. 9. in principio ponitur transfiguratio.

Idem apparet Luc. 9. vbi vtrunque ponitur, & nihil interponitur: nam soli tres hoc scripserunt. Ad secundum dicẽdum, ꝙ paruum tp̃s intercidit inter hęc, & precedentia, s. dies sex, vt dr̃ hic in litera, s. & post dies sex, & idem dr̃ Marc. 9. tempore aũt intermedio non scribunt Euangelistę aliquid, quod Christus egerit, licet verum est, ꝙ predicaret, quia istud erat officiũ suum continuum, tñ Euangelistę non describunt oĩa quę Christus prædicauit, & ideo inter precedentia, & hęc nihil interposuerunt, sed est ordo continuus, vnde dicitur. *Et post dies sex.* s. computando à die promissionis exclusiue, s. ꝙ inter promissionem, quę habẽt preced. c. & transfigurationem, quę hic ponitur interciderunt dies sex. *Assumpsit Iesus*. i. accepit secum, & non est talis significatio, cum dicitur. filius Dei assumpsit naturam humanam: nam illam assumpsit, idest ad se sumpsit ad vnitatem personæ, & suppositi, vt nõ sit per aliam subsistentiam, quam per subsistentiam filij Dei, istos autem discipulos non assumpsit sic, sed vocauit, vt cum eo venirent, ideo primo modo est assumere, i. ad se sumere, secũdo modo assumere, idest

F secum sumere. *Petrum.* Primum Apostolum. *Et Iacobum.* s. filium Zebedei. *Ioannem fratrem eius.* s. Ioannem
Euangelistã: ambo enim fratres erant, & simul erant
cum patre suo Zebedeo in naui, quando à Christo
vocati sunt ad discipulatum sup. 4. & Marc. 1. c. *Et duxit*
illos. Quia ipsi sequebantur eum euntem quocunq;
veller nihil quęrentes quo irent. *In montem excelsum.*
iste est mons Tabor. *Seorsum.* Idest non erãt presentes
alij discipuli, neque quisquam hominum. *Et transfiguratus est.* s. mutatam ostendendo claritatem corporis
eius. Vel talem ostendendo qualis non solebat esse.
Ante eos. i. eis videntibus. vt consolarentur talia viden-
do, & in hoc complebat promissionem, quã fecerat
G præced. c. *Et resplenduit facies eius.* Ibi ostensa fuit preci-
pua gloria in fulgore illo beatitudinis cęlestis. *Sicut*
Sol. Fuit enim excellens valde fulgor ille, ita vt nõ pos-
set quis maiorem existimare aliquem fulgorem cor-
porum quorumcunq;. *Vestimenta autem eius.* s. superio-
ra: nam de inferioribus, an fuerint immutata ad hãc
imaginem glorię non apparet, & forte non factum
est. *Facta sunt alba sicut nix.* Idest etiã apparuit magnus
fulgor in vestibus, sicut est albedo niuis, idest candor
quia non solum est alba, sed etiam candens, & nitens.

Quomodo dicitur hic, & post sex dies assumpsit eos,
H *quia Luc. dicit post dies octo.*
Quæst. II.

Q VAERETVR quomodo dicitur hic, & post
sex dies assumpsit eos, cum Luc. 9. capit. di-
catur, quòd erat post dies 8. Dicendum
primo quòd ista diuersitas prouenit ex mo
do computandi inclusiue, & exclusiue: nã Mattheus,
& Marcus computant exclusiue, ideo ambo dicunt
post sex dies, vt patet hic, & Marc. 9. Lucas autem cõ-
putat inclusiue, ideo ponit dies octo. veritas autẽ est,
quòd computãdo diem in quo Christus dixit ea, quæ
habentur præcedenti cap. promittendo transfigura-
tionem suam, & illum diem, quo transfiguratus est
I sunt dies octo, & omnes hos dies inclusit Lucas, ideo
dixit dies octo. Mattheus autem, & Marc. non com-
putant diem promissionis, neque transfigurationis;
ideo dixerunt post dies sex computando solum dies
intermedios. Sic dicit Hieronym. quęritur quomodo
post dies sex assumpserit eos, cum Lucas Euangelista
octonarium numerum ponat. Sed facilis est respon-
sio, quia hic medij ponuntur dies, ibi primus additur,
& extremus. Et idem dicit Chrysostom. & Damas.
& hoc tenetur communiter.

Secundo potest dici, quòd fuerint solum dies sex
sicut Mattheus, & Marcus consonant, qui precisum
numerum affirmando posuerunt. Quòd autem Lu
cas 8. dies dicit, non ponit eos precise, quasi tot deter-
minate fuerint, sed sine taxatione, & præcisione: nam
K dicitur Lucæ nono. factum est autem post hæc verba
fere dies octo. & ita satis hoc modo stat, & tamen
præcedens solutio communiter assignatur, & tamen
ista videtur forte solidior: nam si dies octo essent pre-
cise computando primum, & extremum, cur Lu-
cas diceret fere dies octo? quia fere non præscindit
numerum, sed incertam rem dimittit, & quia sex
sunt iuxta octo, satis videtur, quòd fuerint sex solum,
& ideo Matthæus, & Marcus ponunt determinate,
quòd fuerint sex: Lucas autem posuit fere, quia o-
stendit se non expressisse precisum numerum.

Quare

Quare potius post sex dies, vel octo Christus voluit transfigurari. In quo fit omnium ætatum descriptio siue computatio: & post quas decursas ætates erit generalis mortuorum resurrectio. *Quæst.* III.

QVAERETVR quare poti⁹ post sex dies, vel octo quam alio tpe hoc fecit. Dicunt quidam, quòd fuit propter conuenientiam rei, quę ostendebatur: nã Christus nunc ostendit gloriam resurrectionis, s. qualiter resurgent hoïes die iudicij, & quia resurrectionis gloria erit in octaua ętate, vel post sextam, vt alij computant, factum est post sex dies, vel in octauo die. Sic dicit Rabanus: merito post sex dies gloriam illam oñdit, quia post sex ętates futura est resurrectio. Aetates autem sic computantur, prima ab orbe condito vsq; ad Noe intrantem in arcam, vel exeuntem de ea. Secunda à diluuio vsq; ad Abraham. Tertia ab Abrahã vsq; ad Dauid. Quarta à Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis. Quinta à transmigratione vsque ad Christum. Sexta à Christo nato vsq; ad finem sęculi. Et hęc est descriptio sex ætatum, quę currunt per tpa viuentium, & vocantur proprie ætates. Qui aũt octo ętates assignant, dant alias duas quantum ad statum mortuorum, & dicunt septimam ætatem totum tp̃s quo aïæ manent solutę corporibus, & tunc durat septima ętas à die quo occisus est Abel, qui fuit primus homo moriens, vsq; ad diem iudicij, qñ erit generalis resurrectio, quia oẽs tũc resurgent, & erit octaua ętas. Alij dicunt incipere septimam ætatem ab ascensione Dñi, quia ponunt septimam ætatem non quidem statum omnium animarum à corporibus solutarum, sed quietem animarum beatarum solutarum à corporibus, & ideo nõ potuit incipere ista ætas ante Christi passionem, quia ante eam nulli erat aditus ad vitã æternam, vbi est felicitas. Et dicunt aliqui incipere ab ascensione Dñi eo, ꝙ oẽs animę beatorum tunc cum Christo ascenderunt. Et tñ melius dr̃, ꝙ à die passionis Dñi cęperit, quia mox vt Christus passus est cępit beatitudo aïarum descendente aïa eius ad inferos vñ dixit ipse latroni pendenti, hodie mecum eris in Paradiso Luc. 23. Octaua aũt ætas est post resurrectionem generalem, & illa nullum finem habet. sed magis ꝓprie dicimus sex ætates, q̃ octo. Primo quia ętates sũt tpa in quibus discurrit, & mensuratur vita, & successio viuentium, ideo pro statu defunctorum ætas non ponitur, sed perpetuitas. Secundo quia ętates inter se differunt, quia alias non connumerarentur, & tamen septima ętas coincidit cum oĩbus ętatibus, accipiendo eam pro statu omnium aïarum à corporibus solutarum quandiu sic manent: nam in qualibet ætate est mori, & viuere, accipiendo pro statu beatarum aïarũ à corporibus solutarũ currit septima cum sexta, quia simul quasi cęperunt. Tertio quia ætas dicit discursum quendam, & tñ octaua ætas dicit quandam ęternitatem, quia non erit ibi aliqua alteritas, neque variatio, sed idem sp esse totum simul ad modum æternitatis cui nihil nouitatis aduenit, neque discedit aliquid eius, quod semel pręsens est. De ętatibus viuentium magis dixim⁹ sup. 2. c. q. 3. supposito tñ ꝙ sint sex ętates, vel octo, dicemus, ꝙ fuit transfiguratio post sex dies à promissione, quia post sex ętates decursas erit generalis resurrectio, quam pręfigurauit transfiguratio, & verum est, ꝙ immediate post sex ætates erit resurrectio: nam sexta ætas extenditur vsq; ad finem sęculi ad mortem vltimi hoïs, & tñ semper erunt aliqui hoïes super terram vsq; ad ipsum diem iudicij: in quo erit generalis resurrectio: ergo immediate post sextã ætatem decursam erit gloria in corporibus, quã trãsfiguratio pręfigurat. Si aũt accipiamus octo dies, ſm Lucam, est transfiguratio in octauo qui est extremus,

Aetates ... q ... poni ...

A vt dicit Hier. & innuit, ꝙ in ipsa octaua ætate erit resurrectio, & gloria beatorum, immo in hoc incipiet octaua ætas. Secundo vt aliqui dicunt fuit post sex dies, quia in sex diebus creatus est totus mundus sensibilis, & septimo die quieuit Deus ab omni opere, ꝑ quod designatur quies beatorum, talis aũt erit quies resurgentium. Sic dicit Origines, in sex diebus perfecti numeri factus est visibilis mundus, qui transcendit oẽs mundi res, põt ascendere super montem excelsũ, & gloriam aspicere verbi Dei. Sed dicendum, ꝙ istæ causę sunt mysticę assumptę ex rõnibus numerorũ, & non pertinent talia ad veritatem historicam, sunt aũt hic duo, s. ꝙ non statim post promissionem Christus fuerit transfiguratus, sed aliquanto tpe post, ſm ꝙ fuerit illud tp̃s sex dierum. De primo est causa, vt dicetur seq. quæst. De secundo dicendum, ꝙ non est aliqua cã determinata quare potius fuerunt sex dies, q̃ plures, vel pauciores, quia taxationes numerorum non habent cãm, sed sunt ad placitũ: forte enim diebus intermedijs Christus occupatus erat circa alia, ita vt non vacaret sibi discedere ab alijs discipulis, & turba, vt se ostenderet istis secrete transfiguratum.

B

Quare Christus non transfigurauit se statim, vt dixit præcedentia verba. *Quæst.* IIII.

QVAERETVR quare Christus non trãsfigurauit se statim, vt dixit pręcedentia verba, cum facere posset quandocunque vellet. Dicendum vt aliqui volunt, ꝙ fuit, quia promissio Christi oñdebat, ꝙ non statim hoc futurum erat, sed post aliquot dies, quia dixit sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant: ergo non statim transfigurãdus erat. Sed dicendum, ꝙ hoc est petere principium, qa tunc dicetur quare Christus dixit verba ostendentia, ꝙ post aliquantum tp̃s hoc fieret, & non statim, cum posset illud facere statim. Secundo põt dici, ꝙ fuit, vt hoc tpe intermedio pararent se illi qui visuri erãt hãc rem altissimã, vt deuotius viderent: erat paratio, quòd maiori desiderio afficerentur expectantes. Tertio põt dici, ꝙ fuit ad tollendum inuidiam: nam si hoc faceret statim separaret istos tres discipulos quibus oñsio facta est, à cęteris, & ideo cęteri putarent se despici, & inuiderent. Sic dicit Chrysost. de his duobus, ideo autem non confestim facta promissione sursum eos ducit, sed post dies sex, vt reliqui discipuli nihil patiantur humanum, idest aliquem inuidię motum, vel vt horum dierum spacio vehementiori concupiscentia repleti qui assumẽdi erant solicita mente accederent. Quarto fuit ad ostendendum magnitudinem rei huius: solet enim Deus nobis orantibus differre concessionem eorum, quæ petimus, ne paruo quæsita labore Dei dona vilescant, ita nunc cum valde magnũ esset hoc, quod ostendendum erat, noluit Christus illico, vt promisit ostendere, vt videretur res maior, & in magna reuerentia esset, & hoc per desiderium, quia interim cum non ostendebatur desideraretur, & tunc cum desiderata occurreret esset in maiori reuerentia, quod non accideret si illico ostenderetur. Quinto & præcipue fuit, quia Christus nolebat ostendere hoc omnibus quibus nunc loquebatur, sed paucis, cum dixerit sunt quidam de hic stantibus. Si autem statim, vt dixit vellet ostendere, aut recederet de loco in quo dixerat, aut non, si non recederet viderẽt hoc omnes discipuli, & etiam turbæ, quia nunc erant discipuli, & turba cum Christo, quando hæc locutus est, vt patet Marc. octauo. si autem recederet inde, dicens, quòd ibat ad ostendendum gloriam regni sui quibusdam quos secum assumeret, inuiderent cęteri putantes se despici, & vtrunque erat inconueniens,

C

D

E

ideo

ideo ad vitandum vtrunque debuit nō statim, sed post aliquot dies hoc ostendere, & ita fuit post sex dies, siue octauo die.

Quare Christus non determinauit certum tempus, quo transfiguraretur. Quæst. V.

QVAERETVR, quare Christus non determinauit certum tempus quo hoc faceret: quia magis sic certificaret. nam Christus dicebat hęc, vt ostenderet se habere potestatem qua posset reddere vnicuique iuxta opera sua: ostendens in se gloriam quā daturus erat electis, & tamen quanto magis certificaret de hoc, magis procederet probatio sua: ideo debuit, vt videtur designare certum diem ad faciendum hoc.

G Dicendum, quòd si Christus vellet ostendere se transfiguratum omnibus, aut quibuscūque videre volentibus, designasset certum diem quo conuenirent ad videndum qui vellent, & tamen voluit paucis ostēdere hoc quos nondum designauerat, sed ipse assumpturus erat eos secum, quando se transfigurare vellet, sicut postea fecit, ideo non oportuit designare, nam si designaret sequeretur inconueniens.

Primo, quia omnes expectarent illum diem putantes quòd forte ostenderetur eis illa res mirabilis, nam cum Christus non designasset, qui erant qui visuri erant hoc, quilibet putaret, quòd forte ipse esset de illis qui hoc visuri erant: maxime quia omnes Apostoli Domini putarent verisimiliter, quòd eis hoc ostenderetur, non obstāte, quòd diceretur sunt quidam: nam hoc dixit Christus turbis, & discipulis simul Mar. 8. & ita crederent discipuli, quòd turbas excluderet Christus ab hac visione, sed non aliquem eorum. essent ergo omnes expectantes vsque ad illum diem, & si tunc non ostenderetur omnibus, sed aliquos eorum separaret Christus a cæteris, illi putarent se despici qui hoc non viderent, & cęteris esse minores, & ita inuiderent illis, quod Christus voluit euitare.

Secundo, quia si assignaretur certus dies, & omnes illi qui hanc promissionem audierant, non viderent eum transfiguratum putarent, quòd non ostendisset aliquid, & ita verba sua haberentur, vt non impleta, & vacua, nunc autem cum nō designasset tempus, poterat semper expectari istud, & nunquam crederentur verba Christi falsa, licet nō appareret illud, quod promiserat.

Cum Christus esset in breui transfigurandus, quare dixit qui non gustabunt mortem. Quæst. VI.

QVAERETVR cum Christus ostensurus esset istud in breui, scilicet post sex dies cur dixit qui non gustabunt mortem, in quo videbatur longi temporis dare inducias.

Dicendum, quòd si Christus ostendisset post paucum tempus istud esse futurum, etiam si non diffiniret diem sequerentur inconueniētia, vt si diceret antequam transeant duo anni hoc fiet, vel similia. nam tunc sequeretur inuidia, quia elapso illo tempore illi qui non vidissent hoc, putarent forte aliis esse ostensum, & non sibi, & per hoc se contemni credentes inuiderent, vel si nescirent quibus inuidere deberēt, saltem indignarentur contra Christum qui alijs ostendisset illud, & non eis.

Secundo, quia alij qui elapso tempore non viderēt illud, neque audirent impletum esse, putarent quòd non factum fuerat, & ita verba Christi haberentur, vt inania.

Tertio & pręcipue, quia quando Christus dixit, ꝙ viderent eum venientem in regno suo, non explicuit

F quid illud esset, vel quomodo veniret, & forte aliqui crederent, quòd esset status regalis quem Christus habiturus esset temporaliter, nam putabant Iudæi, quòd Messias temporaliter regnaturus esset in terra iudęorum, & reducturus iudęos de omnibus gentibus in quibus erant dispersi, vt esset regnum eorum gloriosum, sicut aliquando fuerat. Quod patet, quia etiā post Christi resurrectionem cum ascensurus esset in cęlis, aliqui de discipulis suis credebant hoc, vnde quæsierūt ab eo, Domine si in tempore hoc restitues regnū Israel: Act. 1. a fortiori ergo nunc crederēt ipsi, & potissime turbę quę aderant, quando hoc promisit, & tamē si inciperet semel Christus regnare temporaliter, non debebat cessare regnum eius, sed regnare in ęternum, ideo maneret semper idem status, & tū quādiu Christus vixit, nunquam hoc in eo apparuit, quia non regnauit temporaliter, ideo si constitueret certum tēpus siue moreretur ante illud, siue non, putarent astantes, ꝙ non impleuisset promissum, quia nunquam apparuit in eo tale regnum, vt ita videntur sensisse illi duo discipuli eūtes in Emaus die resurrectionis Christi: dixerunt enim nos sperabamus, ꝙ ipse redempturus esset Israel, & forte acceperant hanc spem ex hoc verbo, scilicet, donec videāt filium hominis venientē in regno suo. Si autem non assignaretur tempus in ꝓpinquo, non posset hoc putari, ideo debuit assignare quasi in longinquum.

Quarto, quia etiam si nō putarent Christum taliter regnaturum, intelligerent saltem de aliqua excellētia

H spirituali, quam postquam acciperet verisimile erat, ꝙ non deponeret eam, & tamen nullum talem statū Christus habuit dum viueret. nam in transfiguratione solum apparuit illa imago gloriæ ad breue tēpus quasi ad punctum, & postea apparuit Christus in infirmitate carnis in qua semper apparuerat, ideo putaretur ab his qui non vidissent hoc, quòd non fuisset impletum verbum eius. Taliter ergo debuit loqui, quòd nūquam sciretur, an impletum esset verbum vel non, & posset semper sperari, ita fuit dicendo qui non gustabunt, nam semper hoc expectari poterat quandiu superstites erant aliqui eorum qui nunc aderant; & ita nunquam poterat quis istorum putare verbum Christi falsum esse, licet impletum non videret, caute ergo sic locutus est.

I

Ad quid Christus dixit istam promissionem de transfiguratione coram omnibus si non esset completurus eam omnibus videntibus. Quæst. VII.

QVAERETVR ad quid dixit istam promissionem coram omnibus cum nō esset completurus eā omnibus videntibus: sufficiebat enim, ꝙ diceret illis quibus hoc ostensurus erat.

Dicendū, quòd fuit primo, quia licet Christus non esset hoc ostensurus omnibus, tamē quilibet poterat de seipso credere, quòd ei ostenderetur eo, ꝙ ipse dixit, sunt quidam de hic stantibus, & quilibet poterat

K credere se futurum esse de illis quibusdam: & ita omnes sub expectatione huius visionis interim confortarentur ad tolerandum fortia, & dura: nam dixerat supra Christus, quòd ponerent animam suam, & perderent eam hic, vt inuenirent in futuro, quia ipse retributurus erat eis. & ad ostendendum, quòd posset retribuere, dixit quòd antequam morerentur viderent eum venientem in regno suo. volebat tamen omnibus qui aderant perdere hic animas suas, vt saluarent eas, persuadere. ideo erat necesse, vt omnibus notificaretur ista ostensio eius venientis in regno suo, scilicet, quòd vel omnibus realiter ostenderetur, vel omnibus notificaretur futura, & hic taliter factū est, vt quilibet

bet putaret, ꝙ visurus esset istud, & ita quilibet cōfortaretur ad ponendū aīam suā, quod non fieret nisi oībus prędicerēt istud ōndendum. Scđo & pręcipue, vt ista transfiguratio qñ prædicarerēt esset verisimilis: nā occultata est transfiguratio qñ facta est, & postea vsq; ad resurrectionē eius inf. in litera, & tūc prędicata est: nā sicut Christus iussit eā prius taceri, ita iussit postea diuulgari. Si tñ Christus non prædixisset hoc anteq̄ fieret, & prædicarerēt post eius mortem, putarēt ꝙ confictum esset ab his qui illud prædicabant, cum Chrs illud nunq̄ dixisset, nec eo viuente annunciatū fuisset: voluit ergo publice hoc dicere corā discipulis, & turbis, vt licet non viderent illud oēs qui audiebant qñ audirent illud prædicari, postea crederent verisimile esse, aut saltem non putarent confictum, cum ipse viuens dixisset: sic fuit de resurrectione Chri: nā hāc nemo fieri vidit, & postq̄ facta est pauci viderunt Chrm surrexisse conferendo ad totā multitudinē Iudæorū, & tñ Chrs publice dixerat, ꝙ surrecturus erat à mortuis, sicut Iudęi dixerunt Pilato, recordati sumus, quia seductor iste adhuc viuens dixit post tres dies resurgā: iube ergo custodiri sepulchrum inf. 27. & qñ postea auditum est, ꝙ surrexisset, fuit credibilius verbum, si aūt nunq̄ illud viuens dixisset, licet postea resurgeret, nunquam crederetur, nisi omni populo manifestaretur, & ista fuit præcipua causa: sic enim Christus quædam alia prædicebat, vt quando facta essent crederentur, Ioan. 14. hoc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

Quare Christus non ostendit transfigurationem suam omnibus discipulis. Quæst. VIII.

QVAERETVR quare Chrs non ōndit transfigurationem suam omnibus discipulis. Aliqui dñt, ꝙ non erant oēs digni videre eam: nā inter eos erat Iudas, qui saltem erat indignus. Dicit enim Damasc. ꝙ oēs Apostoli erant digni videre illā præter Iudam. Sed tunc dicetur, ꝙ Dñs ōnderet eam omnibus, & non Iudæ. Rñdet Damasc. ꝙ esset occasio, vt Iudas efficeretur deterior, cum videret cęteris ostēdi visionem hanc, & se solum excludi, & ita esset ei feruentior aīus ad tradendum Chrm cum ait, cur non oēs, sed aliqui vocati sunt ad hanc visionem? vnus quidē erat qui solus indignus erat hac visione Deitatis, s. Iudas, fm illud, tollatur impius, ne videat gloriā Dei: si solus ergo fuisset omissus, tanquam inuidus ad maiorē esset malitiam prouocatus, proinde Dñs proditori tollit proditionis occasionem, cum dimisit inferius reliquam Apostolorum congregationem. Sed dicendum, ꝙ non stat, quia poterat sine scandalo ostendi hoc cęteris Apostolis excluso Iuda: erat enim Iudas dispensator Christi, qui loculos eius habebat, hunc autem solitus erat ipse mittere ante se ad aliqua loca, vt emeret necessaria, manebatq. tunc ipse cum cęteris Apostolis, vt Io. 13. quando dixit Christus Iudæ sedenti ad mensam, quod facis fac citius, & surrexit ipse de mensa vadens ad principes sacerdotum acceptu rus ab eis cohortem, vt caperet Iesum, & tamen nemo sciuit ad quid Iudas iret, sed dr̄ eo. c. ꝙ putauerūt, quòd Chrs diceret ei vade, & eme, quæ nobis necessaria sunt ad diem festum. Sic ergo tunc recessit Iudas relinquens Chrm, cum omnibus discipulis, quasi iret ad opa officij sui, ita alias solitus erat facere, & sic posset Christus se omnibus ostendere trāsfiguratum absente Iuda, & non putaret ille se excludi, cum ipse recederet ad opera officij sui. Secūdo quia si ex hac causa cessasset omnibus ostendere se, non esset necesse, quòd solos tres reciperet secum, sed posset medietatem eorum, aut plures assumere relictis cęteris, & cū

A eis Iuda, & tunc non scandalizaretur, quia non putaret se despici, cum multi idem paterentur: non ergo fuit ista causa. Dicendum ergo quòd hoc fuit. Primo quia ista erat res altissima, s. degustare primordia quędā futuræ beatitudinis, ad hoc autem non erant omnes Apostoli dispositi, ideo eos solos qui magis dispositi erant, assumpsit. Secundo quia, licet Christus ea, quæ necessaria erant ad fidem, & rectam cōuersationem, & perfectionem vitæ spiritualis omnibus æqualiter, & sufficienter in communi traderet, ea tamen quæ pertinebant ad dona gratis data, non erāt in omnibus eadem, sed quilibet habet à Deo proprium donum, vt dicitur 1. Corinth. 7. ostendere autem homini imaginem futurę gloriæ pertinet ad dona gratis

B data, ideo eis hoc ostendit quos capaciores donorum suorum effecerat, cęteris relictis. Tertio fuit, quia Christus voluit, quòd ista visio taceretur eo viuente: nam dixit infra in litera, nemini dixeritis hanc visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat, si tamē hoc ostenderetur omnibus discipulis forte non maneret occultum, quia sciebat multos eorum adhuc imperfectos esse, & difficiles ad seruandum secretum, vt securius maneret verbum in abscondito reuelauit illud paucis. Sed objicietur, quòd debuisset istud omnibus ostendi, quia transfiguratio fiebat ad dandam quandam certitudinem de statu resurgentium, & ostendendam gloriam corporis Christi, & potestatē eius, ad reddendum vnicuique iuxta opera sua, certificatio

C tamen de omnibus his erat necessaria omnibus discipulis. ideo cum Christus non esset personarum acceptor infra 22. scilicet nō respicis personam hominis, omnibus Apostolis debuerat hoc ostendere. Dicendum, quòd non debuit ostendere omnibus propter causas datas, & potissime, vt res maneret occulta: nā si respiciatur ad vtilitatem, quæ prouenire poterat ex ostensione transfigurationis, non solum discipulis, sed etiam turbis omnibus debuerat hoc ostendi, vt omnes essent certi de futura gloria, & desiderarent illam, esset tamen inconueniens omnibus ostendere, cum deberet tacitum esse, & hoc ex causis, quæ dicētur infra 106. ideo non fuit ostensa transfiguratio turbis, neque etiam omnibus discipulis, sed voluit Chri-

D stus, quòd omnes discipuli, & turbæ audirent futurā esse hanc ostensionem, sed non omnes viderēt, sicut quædam sciri volumus, quæ videri tamen non volumus, sicut Tullius dixit de actu coniugali, quòd omnia honesta videri volunt, hoc solum honestum, cū sciri velit, videri non vult. & profuit hoc, quia postea quando prædicatum est, quod factum esset, omnes crediderunt esse factum, cum audissent à Christo illud esse futurum.

Quare Christus nunc ostendens transfiguratum se noluit præsentes esse omnes discipulos. Et quòd duplex bonum três Apostoli senserunt in transfiguratione. Quæst. IX.

E QVAERETVR quare Christus nunc ostendens transfiguratum se noluit præsentes esse omnes discipulos, cum quando ambulauit super aquas fuerunt omnes præsentes in naui supra 14. & Marc. 6. immo etiam alij præter discipulos eius, scilicet illi quorum nauis erat, & tamen eadem ratio est hic, & ibi, quia transfigurari Christum fuit vti dote claritatis, quæ est vna de dotibus corporis beati: nam nihil aliud extraneum apparuit hic in corpore Christi, nisi claritas. est autē alia dos agilitas qua ipse vsus est ambulando super aquas, & tamen ostendit se ambulantem super aquas omnibus discipulis: ergo etiā transfiguratum se debuisset omnibus ostendere. Dicendum, quòd non est simile, primo, quia licet ambæ sint

ſint dotes, tamen vna eſt excellentior alia, & quidam ſunt digni videre actum vnius, qui non ſunt digni videre actum alterius. Secundo & præcipue, quia oſtendere claritatem qualis fuit in transfiguratione, erat oſtendere aliqua deguſtamenta futuræ beatitudinis, oſtendere autem actum agilitatis non pertinebat ad aliquid gloriæ. Quod patet: nam quando Chriſtus ambulauit ſuper aquas, diſcipuli non delectati ſunt, ſed potius timuerunt, & clamauerunt ſupra 14. non erat aliud videre Chriſtum ambulātem ſuper aquas, quam videre eum facientem, quodlibet aliud miraculum, immo minus hoc erat, quia non putauerunt hoc eſſe miraculum, ſed credebant Chriſtum eſſe phantaſma ſupra 14. capit. & Marc. ſexto, & dato, quòd agnoſcerent eum eſſe Chriſtum, qui ambulabat ſuper aquas, non experirentur in hoc aliquid gaudij, quia non erat hoc aliquid delectabile, ſed ſolum aliquid admirandum: videre autem Chriſtum transfiguratum erat ſummum delectabile eorum, quæ homo concipere poteſt, immo maius erat, quam poſſit quiſquam concipere, quia pertinet ad delectationem beatitudinis futuræ. ſic patet ex verbis Petri dicentis infra in litera, Domine bonum eſt nos hic eſſe: nunquam enim in hac mortali anguſtia talem dulcedinem ſenſerat rudis ille piſcator, neque talem aliquam poſſe eſſe putabat: deſiderauit ergo nimiū ibi manere.

Erat enim ibi duplex bonum. Vnum quòd in præſenti fruebantur quodam bono futuræ vitæ admirati, & gaudentes de corporis Chriſti excellentia. Secundum erat, quòd immenſam ſpem, & ardentiſſimum deſiderium de habendo aliquando illud, quod tam delectabile ſemel viderant, vtrunque autem in ſe excellens erat, & maxime ipſa maieſtas corporis Chriſti, & vocis auditæ, ſicut magnificat ea beatus Petrus ſecunda Petr. primo, ſcilicet non enim indoctas fabulas ſecuti notam fecimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis: accipiens enim à Deo patre honorem, & gloriam, voce lapſa ad eum à magnifica gloria, hic eſt filius meus, &c. valde ergo excellentius erat iſtud, quam ambulare ſuper aquas, ideo illud omnibus oſtendi poterat, etiam quibuſdam de turba, iſtud autem neque omnibus diſcipulis oſtenſum eſt. Tertio fuit, quia quando Chriſtus ambulauit ſuper aquas, venit ad liberandum diſcipulos, qui iactabantur in mari, erant autem omnes ſimul in nauicula, ideo neceſſe erat, quòd omnes eum viderent ambulantem ſuper aquas, vel nemo videret, nunc autem potuit oſtendi transfiguratio quibuſdam, & non omnibus cum non eſſet illa ad liberandum eos de aliquo periculo, ideo non fuit ſimile. Et tamen præcedens ratio eſt efficacior, quia etiam ſi potuiſſet Chriſtus oſtendere ſe ambulantem ſuper aquas, quibuſdam diſcipulis, & non omnibus, oſtendiſſet ſe omnibus, cum nihil periculi, vel inconuenientis erat oſtenden do hoc omnibus, ſicut erat de transfiguratione.

Quare Chriſtus priuſquam ſe transfiguratum oſtenderet tribus diſcipulis dixit ſunt quidam de hic ſtantibus, qui mortem non guſtabunt. Et quòd ad futuram beatitudinem duo pertinent. ſcilicet perfectio animæ, & corporis.
Quæſt. X.

QVAERETVR quando Chriſtus voluit oſtendere, quòd quibuſdam ſe transfiguratum manifeſtaret, quare dixit ſunt quidam, de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem.

Dicendum, quòd primo fuit ad dandum ſpem in

F longinquum, vt nemo de illis, qui audierunt promiſſionem iſtam, poſſet putare verbum Chriſti eſſe inane, licet non videret illud impletum, vt dictum eſt ſupra quæſt. 6.

Secundo fuit ad oſtendendum conditionem viſionis huius: nam id, quod Chriſtus oſtenſurus erat eſt tale, quod non cernitur niſi ab eis, qui ſemel mortem guſtauerunt, in iſtis tamen ex priuilegio factum eſt, quòd non guſtata morte hoc viderent, oſtendebat nunc Chriſtus imaginem futuræ gloriæ. Ad futuram autem beatitudinem duo pertinent, ſcilicet perfectio animæ, quæ eſt in Dei viſione, & quædam perfectio corporis, quæ eſt per redundantiam animæ in corpus.

G Primum non oſtenditur homini in vita: Exodi trigeſimotertio. non videbit me homo, & viuet, ideſt quandiu homo vixerit, non poterit me videre clare, quod eſt videre, quid ego ſum, ſiue videre Deū per eſſentiam, licet aliquas ſimilitudines Dei poſſit homo hic videre, ideſt aliquas ſpecies creatas repreſentantes Deum, ſed non repreſentant illæ ſic Deū, ſicut ſpecies lapidis ſignificat lapidem, quia ſic clare cognoſceretur Deus, cum ſpecies talis exprimat cōditionem rei cuius eſt, quia eſt ſpecies vniuoca, Deus autem ſpecies non habet, ſed creare poteſt varias ſimilitudines, quæ æquiuoce eum repreſentent, ſicut effectus cauſam: nam tales non oſtendūt de re quid eſt, ſed quòd ſit, ſicut fumus manifeſtat

H ignem non quidem, quòd per fumum cognoſcamus qualis ſit ignis, ſed cognoſcimus, quòd ſit ignis, cum non poſſit eſſe fumus ſine igne, & tales ſunt omnes ſimilitudines per quas Deum agnoſcere poſſumus quandiu viuimus, ſiue naturaliter, ſiue per reuelationem, ideo nunquam ſcimus quid Deus ſit, aut qualis ſit, ſed ſcimus, quòd eſt, & ita dicit Dionyſius, quòd cum aliquis Deum vidiſſe putauerit non vidit Deum, ſed aliquid Dei, ideſt ſimilitudines iſtas æquiuocas.

Secundum eſt gloria corporis, quam vocamus dotes, non videtur ab homine in præſenti, ſed in futuro, quia tempus habendi gloriam non eſt dum maremus hic, ſed in futuro, & ideo ſicut quandiu quis

I viuit non videt ea, quæ pertinent ad gloriam animę nec licet contemplari Deum clare, ita nec gloriam corporis, ſed oportet prius mori, & ideo Chriſtus, quando oſtenſurus erat diſcipulis iſtam gloriam corporis ſui, innuit ſe feciſſe contra ſtatus huius vitæ cōditionem dicens, ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, in quo oſtendit duo.

Primum eſt, quòd viſio huius claritatis pertinet ad gloriam futuram, vnde dixit venientem in regno ſuo, quaſi dicat, oſtendenda claritas iſta erat in regno cœlorum, quod erat regnum ſuum: nam regnum Chriſti, non eſt de hac vita, ſed de futura, ſicut ipſe dixit Pilato, Ioan. decimooctauo. regnum meū,

K non eſt de hoc mundo.

Secundum eſt, quòd videre talem claritatem eſt contra conditionem viuentis hic, ſed quòd pertinet ad eos, qui ſemel mortui ſunt cum dixit, ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, &cæt. quaſi dicat ad hoc, quòd viderent iſtud oportebat, quòd guſtarent prius mortem, & tamen ego faciam, quòd non guſtata morte poſſint illud videre, & hoc erat priuilegium ſpecialiſſimum, & ideo etiam non debuit multis concedi.

Quare

Quare Christus assumpsit tres discipulos ad transfigurationem, & non plures, neque pauciores. Quæst. XI.

QVAERETVR, quare Christus assumpsit tres discipulos ad ostendendum eis transfigurationem, & non plures neque pauciores.

Dicunt aliqui, quòd hoc fuit. Primo ad ostendēdum gentes eligendas ad videndum gloriam futurā, quę per hanc transfigurationem monstrabatur: nam de origine omnium trium filiorum Noe fuerunt aliqui, qui ad beatitudinem reciperentur, quia non est acceptor personarum Deus, sed in omni gente, qui facit iustitiam acceptus est illi, Actuum decimo. Sic dicit Hilarius, in tribus autem assumptis de triū origine, Sem, Cham, & Iaphet, futura electio populi ostenditur. Secundo (vt alij putant) fuit ad ostendum, quòd multi sunt vocati pauci tamē de multis eliguntur. Tertio, quia dicunt designari per tres fidem Trinitatis, sine qua non potest, quis recipi ad videndum gloriam beatorū q̄ in hac transfiguratione ostēditur. Sic dicit Rabanus tres solum secum discipulos duxit, quia multi sunt vocati, pauci vero electi. Vel quia qui nunc fidem Trinitatis incorrupta mente seruant, tunc æterna eius visione lætantur.

Sed dicendum, quòd istæ sunt causæ mysticæ, & non literales, & si velimus assumere causas congruētes ex materijs ita poteramus dicere, quòd deberent esse quatuor, vel quinque, aut in quocunque numero alio, quia rari numeri sunt, in quibus non possumus assignare aliquas causas applicationum.

Dicēdum igitur, quòd tres solum Christus voluit adesse, quia Christus volebat istud negocium taceri, & aliquando publicari. nam tunc taceri volebat, cum dixerit infra in litera, nemini dixeritis visionem quousque filius hominis a mortuis resurgat. volebat etiam aliquando sciri, scilicet, postquam resurgeret, quia nihil Christus egit vnquam coram aliquibus eo animo, vt prorsus taceretur, sed vt publicaretur, vel tunc, vel aliquando. tot ergo, & talibus Christus hoc ostendere debebat, vt occultari posset, & publicari: si enim absolute voluisset sciri, fecisset coram omnibus discipulis, & forte coram tota turba. Si autem taceri prorsus vellet nulli, vel vni tantum ostenderet, vt autem vtrunque commode fieri posset, accepit solum tres, nam tres pauci erant, ita vt eis scientibus non videretur scire multitudo, & possent faciliter secreto seruare. Rursus autem tres sufficiebant ad testimonium: nam post resurrectionem prædicandum hoc erat, sicut Christus iussit: si tamen vnus tantum se vidisse testaretur, fortassis non crederetur ei: cum autem tres hoc testabantur erat plenum testimonium, quia Deuterono. decimonono: dicitur, quòd in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, idest, testificatio de quocunque facto: poterant autem duo soli hoc testificari, & tamen cum lex dixerit in ore duorum, vel trium, innuit, quòd licet regulare esset duos sufficere, tamen interdum ꝓpter causarum magnitudinem tres exigebantur, vt plenissimum, & sine suspitione testimonium redderetur. Erat autem ista causa valde ardua, scilicet, testimonium reddere de his, quæ naturam excedunt, & conditionem status huius vitæ: ideo debuit maximus numerus testium a lege datus adhiberi, scilicet, vt essent tres. & ista fuit causa vera literalis. Sic dicit Damascenus, assumit autem tres, vt in duobus, vel tribus stet omne verbum.

A *Quare Christus potius assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem, quàm alios de Apostolis. Et quale esset priuilegium Petri inter cæteros Apostolos. Et quæ excellentia inter Apostolos fuerit Ioannis Euang. & Iacobi. Quæst. XII.*

QVAERETVR dato, quòd deberent esse tres, quare potius fuerunt isti, qui nominantur in litera, quàm alij de Apostolis Christi.

Dicendum, quòd ista erat res altissima ad quam videndam Christus nunc istos assumpsit, cum esset quædam degustatio futuræ beatitudinis: illos ergo
B solos assumere voluit, qui meritis maiores forte erant, hoc autem Christus nouerat: ideo istos elegit. Sic dicit Chrysostom. ideo autem hos tres assūpsit, quoniam alijs potiores erant. Secundo fuit, quia volebat occultam manere rem istam: cum dixerit nemini dixeritis visionem, infra in litera. ideo debuerunt assumi illi, qui constantiores essent ad seruandum secretum. Si enim Spiritussanctus iam datus esset Apostolis: cum ille compleuisset eos omni perfectione spiritualium charismatum, poterat ad hoc accipi quicunque illorum, quia nemo eorum peccare poterat, & omnes erant constantes non solum ad secretum seruandum, sed etiam ad mortem subeundam: nunc autem nondum dato Spiritusancto erant adhuc imperfecti, & quidam eorum erant
C aptiores ad secreti commissionem quàm alij, hos autem Christus sciebat esse istos tres: ideo istos elegit. Sic dicit Theophilus solos tres istos assumpsit tamquam discipulorum vertices, & potentes miraculum occultare: non enim volebat ipsum ante tempus pluribus reuelare. Tertio fuit, quia Christus elegerat istos tres quasi tres Apostolorum vertices, & volebat eos sic haberi post mortem suā: ideo viuens ostēdit in eis aliquam excellentiam, vt post mortem eius velut præcipui tenerentur, cum tales eos Christus haberi voluisset. Et ita Theophilus vbi supra, vocat eos tres Apostolorum vertices, idest, capita, vel pręcipuos.
D Quarto fuit, vt per hoc cęteros, qui minus perfecti erant alliceret anhelare ad maiorem perfectionem, vt mererentur tales reputari quales isti tres: vnde non solum hic, sed & quandocunq; Christus aliquid specialiter facturus erat, ꝙ nolebat ab omnibus sciri, istos tres secū adhibebat in testes, sic patet in suscitatione puellę, supra 9. sic etiam fuit in passione. nā assumptis his tribus recessit a cęteris, & cępit corā eis pauere, & tedere, & męstus esse, dicēs tristis est anima mea, Mar. 14. ita ergo hic fuit. Quinto fuit propter specialia merita ipsorum: nam in excellentijs personalibus, & priuilegijs cęteros anteibant. De Petro patet: nam data est ei pręcipua cura Dominici gregis. Ioan. 21. s. pasce oues meas. Secundo, quia ei soli facta est promissio clauium regni cœlorum præcedenti cap. tibi dabo claues regni cœlorum, licet non ei soli, sed
E omnibus datæ fuerint, & tamen promitti potius in persona eius quàm alicuius aliorum excellentia quędam fuit. Tertio, quia Petrus cęteros in amore Christi excedebat, vt enim dicit Hiero. Petrus vbique cęteris ardentior est: & ideo ipse præuenit cęteros confitendo quis esset Iesus pręcedenti cap. ipse etiam solus ad eum veniens super aquas, supra 14. & iterum cum apparuisset Christus in litore post resurrectionē suā, & discipuli essent in mari in nauicula, solus Petrus moras non sustinens natando venit ad eum, vt citius perueniret, cęteri vero nauigio vecti venerunt. Ioannis vigesimoprimo: vnde Christus signauit, ꝙ Petrus eum inter cęteros specialiter amaret. eod. cap. dicens

Petre amas me? & ille tu scis Domine, quia amo te, & animam meam pono pro te.

De Ioanne dicēdum, ꝙ cęteros priuilegio hoc excessit, ꝙ ei Christus matrem commendauit faciens eum filium Virginis: Ioan.19. Mulier ecce filius tuus, & ad illum dixit, ecce mater tua. & non fuit hoc, vt aliqui volunt propter solum gradum propinquę cognationis: nam eodem gradu attinebat Iacobus Virgini, quo Ioannes: cum ambo fratres essent: prætulit ergo Christus Ioannē cęteris quantum ad hoc. Secundo quantū ad amorem spālem, quia nullū discipulorum Christus tantum amauit quantum Ioannem: vnde de eo per excellentiam dicitur: Ioan.21. videns autem Petrus discipulum quem diligebat Iesus, ac si hunc solum amaret: omnes tamen amabat, sed quia hunc specialius diligebat dicitur absolute, ꝙ diligebat eum. Tertio fuit priuilegium Virginitatis, nam Ioannem constat fuisse virginem: de cęteris autem Apostolis Christi creditur, quòd vxores habuerint, vel saltem non apparet de virginitate seruata: & ideo huic dicunt matrem virginem custodiendam traditam. Quarto fuit magnitudo reuelationū: nam cęteris Euangelistis Ioannes altius intonuit, velut is cui altiora reuelata erant.

De Iacobo dicendum, quòd excessit cęteros priuilegio martyrij: ipse enim ante omnes martyrio laureatus est: cum adhuc manerent Apostoli in Iudęa nondum dispersi per orbem, Actuum 12. De his dicit Theophilus assumit autem tres vertices Apostolorū Petrum tamquam confitentem, & diligentem; Ioannem tamquam dilectum, Iacobum tamquam alciuotum, & Theologum. in tantum enim grauis erat Iudæis, vt Herodes volens Iudęis placere ipsum occideret. De his etiam Damascenus ait: Petrum quidem assumit volens testimonium quod testatus fuerat ei ostendere per patris testimonium confirmari, & quasi præsidem futurum totius Ecclesiæ, sed Iacobum assumpsit tamquam moriturum pro Christo ante omnes discipulos: Ioannem vero tamquam Theologię purissimum organum, vt visa gloria filij, quæ non subiacet tempori, resonet illud in principio erat verbum, &c.

Aliqui volunt hoc fuisse propter affectum cognationis, scilicet, quia Iacobus, & Ioannes erant cognati Christi: ideo hos assumpsit.

Sed non est causa hęc: nam tunc de Petro nihil dici posset cum non esset de cognatione Christi. Et si dicatur ꝙ accepit Petrum cum his duobus, quia nullum alium cognatum ibi habebat quem acciperet. falsum est, quia tunc acciperet Petrum quasi minorē illis, & in defectum, & tamen accepit, vt primum, & maiorem: nam Petrus vbique maior, & primus est, & ita scriptura eum primum nominauit. Secundo, quia habebat Christus hic alios cognatos: nam Iacobus Alphei erat ei cognatus in eodem gradu, in quo Iacobus Zebedei, & Ioannes: nam iste vocatur frater Domini ad Galat.1. & supra decimotertio: Nazareni vocauerunt hunc fratrem Christi, vt ostensum est ibidem, & tamen illum non vocauit nunc, nec solitus erat vocare ad secreta quando vocabat istos tres, supra nono, & Lucæ vigesimosecundo: ergo non fecit propter cognationem, sed propter causas supradictas.

Alij dicunt, & sexto, quòd hoc fuit propter ordinem vocationis ad discipulatum, quia dicunt, quòd isti ante cęteros vocati sunt a Christo.

Sed falsum est, quia tunc Andreas frater Petri vocatus fuisset ante omnes ad hoc, quia ipse fuit cum Christo ante omnes discipulos: Ioan.1. & deinde venit Petrus, quia ipse duxit Petrum ad Christum co.

F cap. Si autem intelligas non de illo aduentu, sed de vocatione, qua Christus vocauit discipulos ad se. Adhuc dicendum, ꝙ Andreas præcedere debuisset Iacobum, & Ioannem, quia Petrus, & Andreas simul vocati sunt manentes in eadem nauicula, & eadem hora Christum secuti sunt supra quarto, & Mar. primo cap. postea autem vocati sunt Iacobus, & Ioānes, qui erant in alia nauicula in eodem litore eodem cap. & tamen non ponitur Andreas: ergo non fuit ista causa, sed illæ, quæ supra ponuntur. Sciendum autem quòd sicut Christus istos tres habebat pręcipuos separando a cęteris, vt viderent, & audirent secreta ei⁹, ita ostendebat eis maiora amoris signa, & ipsi quoque ex his facti erant cofidentiores erga Iesum.

G De Petro patet, qui vt ait Hieronymus vbiq; feruētior est, & super aquas cum Christo solus ambulauit, & iterum ad eum solus natando venit, vt dictum est supra. & quando sanauit Christus mulierem fluentem sanguine, & quæsiuit a turba, quis me tetigit? Petrus ante omnes respondit, præceptor turbæ te comprimunt Luc. octauo, & in passione quando Christus dixit, omnes vos scandalum patiemini in me: Petrus confidentius cęteris locutus est dicens, & si omnes scandalizati fuerint, ego nunquam scandalizabor. & si oportuerit me mori tecum non te negabo. etiam ipse pro Christo exemit gladium, & amputauit auriculam seruo Pontificis, infra vigesimosexto, & parum ante hoc cum Christus

H diceret se passurum in Ierusalem, solus Petrus ex quadam confidentia ausus est eum increpare dicens absit a te Domine præcedenti cap. De Ioanne, & Iacobo patet, quia propter hoc, & iura propinquę cognationis ausi sunt ipsi cum matre sua petere a Christo, vt concederetur eis sedere vni ad dexteram, & alteri ad sinistram, infra vigesimo, de quo cęteri decē indignati sunt, si tamen non sentirent aliqua signa magnæ familiaritatis in Christo, non petiuissent ista, quia crederent se repellendos, Christus tamen ostendebat magna signa familiaritatis, ita vt cęteri interdum scandalizarentur, sicut quando misit Petrum ad mare, vt educto auro de ventre piscis solueret tri-

I butum pro se, & Christo. infra in litera. nam sequēti cap. in principio statim sequitur quomodo discipuli inter se conquirebant quis eorum maior esset, & licet istis tribus maiorem fauorem familiaritatis ostenderet, quàm cęteris: tamen adhuc inter eos erat differentia, quia non æqualiter ostendebat omnibus familiaritatem, vt dicetur infra q.84.

Quis fuit iste Iacobus, qui cum Christo fuit in transfiguratione. Quæst. XIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd Petrus, Ioannes, & Iacobus, assumpti sunt ad hoc, quis fuit iste Iacobus: nam duo Iacobi erāt inter Apostolos Christi, scilicet,

K filius Zebedęi, & filius Alphei, qui aliter dicuntur Iacobus maior, & minor.

Aliqui dicunt, quòd iste fuit Iacobus Alphei, quia isti tres, scilicet, Petrus, Ioannes, & Iacobus Alphei erant præcipui inter Apostolos, & velut columnæ eorum. ad Galat. primo capi. cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi inter gentes, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse: dexteras dederunt mihi, & Barnabę societatis: constat tamen, quòd iste Iacobus erat Alphei, scilicet, ille qui constitutus est primus Episcopus Ierusalem post mortem Christi, vt colligitur ibi, & Act. 15. & ita testantur omnes Doctores, & historię, vt expresse vult Hieronymus in libro de illustribus viris.

ergo ille fuit, qui nunc vocatus est, quia tres præcipuos, vel vertices Apostolorum vocauit nunc Christus, vt dicit Chrysosto. & Theophilus. Secundo patet, quia Ambrosius super Lucam, & Augustinus super Epistolam ad Gala. videntur dicere, ꝙ Iacobus, qui nunc fuit in transfiguratione fuit Iacobus, qui primus post Christum rexit Ecclesiam Ierosolimitanam, & ille non fuit Iacobus Zebedei, sed Iacobus Alphei.

A

Sed dicendum, ꝙ non stat, sed iste Iacobus, qui fuit in transfiguratione fuit filius Zebedei, idest, Iacobus maior. iste enim est, qui vocatus est a Christo quandocunque tres segregabantur: ter enim fuerunt (vt legitur) isti tres segregati a cęteris, scilicet, in suscitatione puellæ, & transfiguratione, & in passione, & omnibus his vicibus vocatus est Iacobus Zebedei frater Ioannis ad secretum, & nunquam Iacobus Alphei. De prima vice patet Mar. 5. c. & non admisit quē quam sequi se nisi Petrum, & Iacobum, & Ioan. fratrē Iacobi, & tamen Iacobus, qui erat frater Ioannis erat Iacobus Zebedei, supra 4. & 10. cap. ideo Iacobus Zebedei fuit ibi assumptus. De assumptione trium in passione patet, infra 26. c. assumpto Petro, & duobus filijs Zebedei cœpit contristari, & męstus esse. & Mar. 14. vbi ponitur eadem sententia dicitur, assumpsit Petrum, & Ioannem, & Iacobum secum. & sic Iacobus, & Ioannes erant hic filij Zebedei, & non Alphei: ideo non est dubitandum quin iste Iacobus fuerit Iacobus Zebedei, & non est ille, qui rexit Ecclesiam Ierosolimitanam post Christum, sed ille, qui occisus est ab Herode Actuum 12. c. occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. & ille est, qui venit prædicaturus in Hispaniam, vbi & sepultus manet. Idem tenet Theophilus dicens, quòd iste Iacobus, qui nunc assumptus est ad videndum transfigurationem in tantum grauis erat Iudæis, vt Herodes volens Iudæis placere ipsum occiderit. Sic etiam dicit Damascenus reddens causam istorum trium assumptorum ad videndum transfigurationem, scilicet, Iacobum assūpsit tamquam moriturum pro Christo ante omnes discipulos. & tamen ille, qui mortuus est ante omnes fuit Iacobus Zebedei. vt dicitur Actuum 12. c. occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio. ideo non erat Iacobus Alphei.

B

C

D

Ad primum dicendum, quòd præcipui Apostoli assumpti sunt ad videndum transfigurationem, & iste Iacobus erat Iacobus Zebedei: ille autem Iacobus, de quo ad Gala. 2. erat Iacobus Alphei. vt dictum est, ille erat columna simul cum Petro, & Ioanne.

Dicendum ergo quòd viuente Christo isti tres erant præcipui, scilicet, Petrus, & duo filij Zebedei: & ideo istos quasi præcipuos accepit. mortuo autem Christo Iacobus Alphei factus est de præcipuis: non quidem simpliciter, sed inquantum factus est Episcopus Ierusalem, & quia manebant omnes Apostoli in regione illa, erant quodammodo subditi ei. vnde non solum erat vnus de præcipuis, qui videbantur esse columnæ, sed erat maior omnibus, & maior Petro. non quidem inquātum Apostolus, sed inquantum Episcopus Ierusalem. vnde in Cōcilio Ierosolimitano quod fecerunt Apostoli, & tota Ecclesia, non protulit Petrus diffinitionem Ecclesię, sed Iacobus solus locutus est diffinitiue velut totius Ecclesiæ organum. & quolibet de assistentibus maior Actuum 15. sed hoc nondum sortitus fuerat Iacobus Alphei quando facta est transfiguratio, neque Christo viuente: ideo non assumptus est ipse ad hanc transfigurationem, sed alius Iacobus. s. Zebedei, qui nunc de tribus præcipuis vnus habebatur.

E

Ad secundum dicendum, quòd Ambrosius, & Augustinus non loquuntur asserendo, sed aliorum opinionem referendo. & tamen si loquerentur asserendo non esset curandum de eorum dictis: cum expresse dicerent contra textum sacrę scripturæ: cuius est sacra, & inuiolabilis auctoritas. cęteris autem credimus inquantum aliquid probant. Siquis autem melius dicere inuenitur, illum sequimur. Sic dicit Augustinus in Epistola contra Vincentium Donatistam, & habetur in Decretis dist. 9. cap. ego solis. & ita tenet hic Nicolaus.

Quare Christus promittens discipulis, & turbæ quòd aliqui viderent eum venientem in regno suo, non expressit nomina illorum. *Quæst. XIIII.*

QVAERETVR, quare Christus promittens discipulis, & turbę, ꝙ aliqui viderent eum venientem in regno suo. & dixit sunt quidam, cur non expressit nomina illorum, & numerum.

Dicendum, quòd fuit ad auferendam omnem prauam cogitationem, & passionem iniquam de cordibus discipulorum. si enim nominasset aliquos cęteri viderēt se despici, & malo animo respicerent Christum. Secundo, quia recedere vellent ab eo. nam videntes, quòd illos tres accipiebat ad secreta, & gloriam regni sui illis ostendebat, & non cęteris, putarent, quòd cęteri nullam partem in eo habebant, & ideo recederent ab ipso. Sic etiam vndecim tribus Israel videntes, quòd Dauid plus honorabat tribum Iuda quàm cęteras, recesserunt ab eo. dixerunt enim quæ pars nobis in Dauid, & quæ hæreditas in filio Isai. reuertere Israel in Tabernacula tua, secundo Regum decimonono: & vigesimo: & sic multi discipulorum recesserunt a Christo, solum quia verba eius videbantur eis difficilia, quando dixit, quòd daret eis carnem suam ad manducandum: Ioannis sexto: a fortiori recederent videntes, quòd despiceret eos, & nullam partem in eo fauoris, aut familiaritatis habebant. Tertio, quia dato, quòd manerent, saltem inuiderent alijs, quos Christus ad tantam familiaritatem vocabat, sicut indignati sunt cōtra duos fratres, quos viderunt petere sedere ad dexteram, & sinistram, infra vigesimo: omnes autem hos scrupulos, qui contra charitatem sunt, Christus voluit eliminare de medio tollens occasiones eorum: ideo non nominauit aliquos. Sic dicit Chrysostom. propter hoc autem non prædicit nomina eorum, qui ascensuri erant in montem, quia reliqui valde concupiscerent sequi exemplum illius gloriæ, & grauiter tulissent velut despecti. Quarto fuit, quia cęteri quos Christus non nominaret ascensuros ad videndum gloriam regni sui cupientes nimis hanc rem videre, importune orarent ad Christum, quòd eos quoque permitteret hoc videre, sicut Moyses valde rogabat Deum, vt permitteret ei intrare in terram Chanaan vltra Iordanem: Deuteronom. 4. & Christus non haberet colorem repellendi eos, & si repelleret grauarentur nimis, ne ergo orarent, non nominauit aliquos, vt sic tolleretur inconueniens.

Quare Christus saltem non expressit numerum istorum, qui hoc visuri erant. *Quæst. XV.*

QVAERETVR, quare saltem non expressit numerum istorum, qui hoc visuri erant: nam expresso numero, vt dicerēt tres de hic manentib⁹, &c. non sequeretur inconueniens, quia non esset locus inuidendi, cum non nominarentur personæ.

 Dicendum,

Dicendum, ꝙ erat inconueniens. Primo, quia si diceretur, quòd tres soli hoc viderent, poterat argui satis verisimiliter, qui essent illi tres, scilicet, illi, qui iterum soli cum eo intrauerant ad suscitationem puellæ: Mar. quinto, & Luc. octauo, & quos familiarius tractabat, qui erant isti tres, qui nominantur hic. Secundo, quia dato, quòd non argueretur specialiter de istis tribus: saltem putaretur verisimiliter, quòd illi, qui erant familiariores Christo assumerentur ad hoc, & ita cęteri inuiderent eis, & maneret id quod prius si nominarentur personæ. Tertio, quia dato, quòd non haberet Christus aliquos specialiter familiares sibi, de quibus tribus putaretur, quòd essent assumendi: tamen cum multi adessent quando hoc dictum est, scirent, quòd non essent recipiendi ad hoc omnes, & illi, qui minus familiares Christo essent, manifeste putarent de seipsis ꝙ non essent assumendi, quia in tam paruo numero non assumerentur ipsi, qui ad Christum parum pertinebant, & tunc dato quòd non inuiderent aliquibus quia nescirent, qui eligendi erant, tamen saltem indignarentur contra Christum, qui omnibus despectis ad solos tres se determinabat, & illi, qui putarent se non pertinere ad istos tres, recederent a Christo tanquam nullam partem in eo habentes: ideo sicut non nominauit personas, ita neque numerum expressit.

Sed dicetur, quòd etiam manet inconueniens in dicto Christi, dixit enim. sunt quidam de hic stantibus, & ita innuebat, quòd non omnes viderent hoc.

Dicendum, ꝙ non est inconueniens. Primo, quia licet dicat sunt quidam, non negauit, ꝙ omnes hoc videre possent: interdum enim vtimur figura liptote, cum pauca dicimus, & maiora significamus, & ita poterant omnes assistentes illud forte videre, quia per verba Christi non excludebantur. Secundo & melius, quia dicendo sunt quidam de hic stantibus. sub hoc sermone putaretur, ꝙ omnes Apostoli, & discipuli includerentur, & sic tollerentur inconuenientia. Patet hoc, quia quando Christus dixit hoc, astabant discipuli, & turbæ Mar. octauo, & quia in comparatione turbæ erant discipuli pauci, putaretur, ꝙ omnes discipuli intelligerentur dicendo sunt quidam: nam ipsi erant familiares Christo respectu turbarum, cum dedisset eis omnibus potestatem prędicandi, & miracula faciendi, supra decimo, & Luc. nono, & decimo. Si autem soli discipuli astarent quando Christus ista dixit, appareret quòd non assumendi essent omnes, & tunc esset occasio inuidiæ, & recessus, quia tamen turbæ simul aderant putarent omnes discipulos se assumendos ad hoc, quòd autem turbæ putarent se non assumendas, non erat inconueniens aliquod, quia illę non solebant assumi ad aliquam familiaritatem Christi. Et etiam, quòd recederent, non erat inconueniens; nam etiam non solebant assidue sequi Christum, sed soli discipuli eum continue sequebantur. Tertio, & adhuc magis præcipue, quia verba ista Christi erant ita caute dicta, quia nemo de astantibus, siue de populo, siue de discipulis putare poterat se repelli per hoc. nam putabant, ꝙ ista ostensio regni esset aduentus Christi ad regnandum temporaliter, sicut credebant futurum esse de Messia, & quia dixit Christus, qui non gustabunt mortem, signauit ex modo loquendi promissionem differri in longinquum, licet hoc nõ intenderet, cum post sex dies impleuerit, & quia regnum temporale Messiæ quale Iudæi futurum esse putabant, oportebat esse palam, & omnes tunc viuentes inter Iudæos illud viderent, crediderunt, ꝙ

F omnes, qui vsque ad illud tempus viuerent, illud viderent, & tamen quia putabant promissionem differri in longinquum, cum dixerit non gustabunt mortem, putabant ꝙ multi eorum interim morerentur, & illi non viderent Christum venientem in regno suo. cęteri tamen qui residui essent vsque ad tempus illud, viderent eum venientem in regno suo, & ita nullus putaret hoc modo se repelli ab ista promissione, vnde nec quisquam alteri inuideret, nec contra Christum indignaretur. & ita non sequebatur inconueniens ex verbis suis, quia fuerunt valde caute dicta.

Quomodo discipuli potuerunt inconuenientia euitare,
G *quòd ipsi non inuiderent alijs assumptis cum Christo.*
Quæst. XVI.

QVAERETVR cum Christus assumpserit tres discipulos post sex dies, & transfiguratus fuerit ante eos. quomodo potuerunt euitari inconuenientia. nam sic cęteri inuiderent eis tamquam constitutis in maiori gradu a Christo quàm cęteri. etiam indignarentur cęteri Christo tamquam despecti ab eo.

Dicendum, quòd non fuit aliquod inconueniens, eo quòd cęteri discipuli nescierunt quan- H do Christus transfigurauit se coram his tribus, neque an se transfigurauerit, sed mansit hoc ignotum illis. si enim cęteri agnouissent, quòd Christus transfiguratus esset coram istis, sequerentur omnia inconuenientia supra assignata, & tamen nescierunt. Modus autem fuit, quia Christus in verbis promissionis suæ non ostendit aliquid per quod agnoscerent tempus, quo res deberet fieri, qui audiebant, sed potius ex modo loquendi dedit eis spem in longinquum dicens; sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem. & ita nemo suspicari poterat, quòd ita in breui compleretur promissio. Et rursus quando discipuli tres I iuerunt cum Christo in montem post dies sex, non sciuerunt cęteri, quòd iret ad transfigurandum se. Etiam postquam venerunt, non reuelauerunt illi alijs hoc esse factum. nam Christus hoc vetuit dicens in litera, nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat. & ita alij nescierunt vnquam hoc factum esse quandiu Christus vixit, & ita neque fuit occasio inuidendi illis tribus, neque indignandi contra Christum quasi eos despexisset.

Sed dicetur quomodo non scierunt rem factam esse, cum Christus iuisset cum tribus solis in montem exelsum post promissionem istam factam, vt patet in litera?

Dici potest vno modo, ꝙ alij non viderunt quando Christus iuerit, neque quãdo redierit, & hoc quia K Christus solebat mittere discipulos ad prædicandum aliquando paucos, & aliquando multos, quia ad hoc dederat eis potestatem supra decimo, & Luc. 9. & ita interdum manebant pauci cum eo: forte ergo nunc miserat omnes alios præter istos tres, & tunc ascendit cum illis in montem, & transfiguratus est. cęteri autẽ quando redierunt nullam causam suspicandi habuerunt, quia sic solebat mittere omnes, & interdum mittebat illos tres, & manebant aliqui de alijs cũ eo. sicut Petrum, & Ioannem misit Ierosolimam pro asina, Luc. 19. & manebant tunc cęteri cum eo.

Dicendum, ꝙ quamuis hoc est verisimile non est verum, quia necesse est dici, ꝙ qñ nunc Chrs cum tribus Apostolis ascendit in montẽ, alij manerẽt simul, sed

ſed non iuerunt cum eo: immo omnes ipſos cum turba ſimul dimiſit. Quod patet, quia Marc.9. dicitur, quod quando Chriſtus deſcēdit de mōte, inuenit turbas conquerentes cum diſcipulis ſuis, & quòd obtulerant eis arreptitium, & curare non potuerant.

Sed dicetur quomodo ergo non ſuſpicati ſunt aliquid cęteri diſcipuli videntes, quòd Chriſtus recederet cum illis tribus, vt putarent, ꝙ ibat ad oſtendendum eis quod promiſerat?

Dicendum, quòd non ſuſpicati ſunt, quia ſolebat Chriſtus ſe à turbis, & diſcipulis ſuis interdum ſequeſtrare orationis cauſa. ſicut Lucæ nono dicitur, ꝙ aſcendit in montem, & erat pernoctans in oratione Dei, & cum factum eſt mane vocauit ad ſe diſcipulos ſuos, & ita ſupra decimoquarto: manebat ipſe ſolus orans in monte per totam noctem, & partem diei præcedentis, dum diſcipuli nauigabant. ſic diſcipuli nunc cęteri crederent, ꝙ Chriſtus ibat ad orandum in monte aliquo, & licet viderent eum aſcendere in montem cum diſcipulis, non curarent neque ſuſpicarentur quicquam, quaſi illos acciperet ad comitandum eum vſque ad locum orationis.

Quomodo cęteri diſcipuli poſt Chriſti reditum de transfiguratione non quæſierunt, an facta eſſet transfiguratio. Quæſt. XVII.

SED quæretur quomodo cęteri diſcipuli poſt reditum Chriſti, & iſtorum de transfiguratione facta non quæſierunt de illa an facta eſſet, aut non ſuſpicati ſunt quicquam.

Dicendum, ꝙ nihil quæſierunt, & ita manſit eis iſta res occulta, ita vt non ſolum neſcierint, quę fuit illa gloria, quam Chriſtus illis tribus oſtendit, ſed etiā an aliquid eis oſtenderit. Et hoc fuit. Primo, quia promiſſio Chriſti videbatur facta ad longum tempꝰ: cum dixerit ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, & ideo non putabant hoc accidere vſque ad longum tempus, vndè non fuit eis aliqua cauſa ſuſpicandi tam in breui, ſcilicet, poſt ſex dies: nam tanto tempore poſt promiſſionem facta eſt transfiguratio, vt dicitur in litera. Etiam inde vſque ad mortem Chriſti non tranſiuit, niſi quaſi annus, & dimidius, vel minus: ideo non fuit cauſa ſuſpicandi, & quærendi aliquid de his. Secundo, quia non putabant, ꝙ illa oſtenſio regni Chriſti talis futura eſſet, ſed credebāt, quòd erat aliquid quod omnibus palam eſſet tunc viuentibus: nam credebatur, vt communiter, ꝙ loqueretur de regno temporali Meſſiæ, ſicut Iudæi putabant colligendo totam diſperſionem Iudęorum in terram ſuam, & regnando ibi in magna poteſtate temporali, & hoc quando fieret non poterat latere eos, qui ſuperſtites eſſent, & tale adhuc expectabant diſcipuli ſui. quod apparet, quia duo eorum.i. Iacobus, & Ioannes cum matre rogauerunt Chriſtum, vt permitteret eis ſedere vni quidem ad dexteram, alteri vero ad ſiniſtram in regno ſuo, infra vigeſimo capit. & vſque ad paſſionem eius ſemper hanc tenuerunt ſpem: moriente autem illo deſperauerunt: Lu. vigeſimoquarto. ſ. nos autem ſperabamus, ꝙ ipſe redempturus eſſet Iſrael, ideſt, dum viueret ſperabamus. non ergo putabant poſſe fieri rem hanc in abſcondito, ſed ꝙ omnes tunc viuentes illam viderent: ideo nihil ſuſpicabantur de eis, quæ Chriſtus occulte faciebat. Tertio, quia dato, ꝙ aliqui rectius iudicātes putarent iſtud regnum Chriſti eſſe aliquid ſpirituale, tamen crederent ſaltem, quod non erat raptim tranſiens, & occulte oſtendendum, ſed aliquid diu manens quandiu Chriſtus maneret, poſtquam regnare

A inciperet. nam iſte modus loquendi oſtendebat, ꝙ Chriſtus nondum acceperat regnum, ſed aliquando regnaturus eſſet, & tamen regnum quod acciperet qualecunque eſſet, non erat cito terminandum, ſed regnaturus eſſet quandiu viueret, potiſſime, quia Meſſias putabatur ſemper manſurus: Ioannis duodecimo: ideo poſtquam inciperet regnum Meſſiæ non poſſet occultari, & ita nulla ratio ſuſpicandi erat an aliquibus oſtenderetur, & alijs non, & ſic nihil quęſierūt diſcipuli alij ab illis, qui fuerant cum Chriſto de transfiguratione quaſi nihil ſuſpicati.

Quis fuit iſte mons Tabor vbi transfiguratus eſt Chriſtus, & quare in monte facta fuit transfiguratio. Quæſt. XVIII.

B

QVAERETVR de monte iſto, in quo Chriſtus transfiguratus eſt, quis fuerit, & cur in monte. Dici ſolet, quòd in monte Tabor transfiguratus eſt: ille eſt enim talis mons qualem Scriptura hic dicit, ſcilicet, mons excelſus, & ille eſt in terra Galilæę, in qua nunc Chriſtus manebat, quando transfiguratus eſt, & vocat eum montem ſanctum Petrus dicens, hanc vocem nos audiuimus cum eſſemus cum eo in monte ſancto. 2. Pet. 1. De hoc monte dicit frater Brocardus Theutonicus in libro ſuo de ſitu terræ ſanctæ, quòd de Nazareth ad duas leucas verſus Orientem eſt mons Tabor vbi transfiguratus

C eſt Dominus: vbi oſtenduntur hodie ruinæ trium tabernaculorum, ſiue clauſtrorum ſecundum deſiderium beati Petri conſtruendorum. ſunt ibi maximę ruinæ palatiorum, & turrium, & ædificiorum regalium, in quibus nunc latitant Leones, & beſtiæ aliæ ſylueſtres. difficilē aſcenſum habet mons iſte, & eſt altus valde, & eſt aptus pro caſtro conſtruendo.

Cum autem quæritur, quare in monte transfiguratus eſt: dicunt quidam, quòd fuit ad oſtendēdum ꝙ illi quibus oſtenderetur vera gloria cuius ibi imago monſtrata eſt, debent eleuari a terrenis deſiderijs, & totaliter aſcendere in altitudinem ſpiritus, quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Sic dicit

D Remigius, oſtenſurus Dominus gloriam ſuæ claritatis diſcipulis duxit eos in montem, in quo docet, ꝙ neceſſe eſt omnibus, qui Deum contemplari deſiderant, vt non in infimis voluptatibus iaceant, ſed amore ſupernorum ſemper ad cœleſtia erigantur. Secundo fuit ad oſtendendum locum gloriæ, qui nunc oſtendebatur. nam transfiguratio fuit oſtenſio quædam gloriæ futurorum, & quia gloria non erit quādiu homines manebunt in terra, ſed cum guſtata morte erunt in cœlo: ideo in montem aſcendit, vt in excelſis oſtendat eſſe locum gloriæ. Sic dicit Chryſoſtom. non autem in domo ſuam gloriam demonſtrat, ſed in montem excelſum illos aſſumit: quoniam montis ſublimitas cōueniens erat ad gloriæ ſublimitatem oſtendendam. Sic etiam dicit Remigius, ſcilicet, & oſtendat diſcipulis quatenus gloriam diuinæ claritatis non in huius ſęculi profundo

E quærant, ſed in cœleſtis beatitudinis regno.

Tertio fuit, & præcipue, quia nunc Chriſtus orabat quando transfiguratus eſt, & cum in oratione aliquandiu manſiſſet immutatus eſt vultus eius ſic dicitur: Lucæ nono: aſcendit in montem, vt oraret, & facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera. & ita ibat præcipue ad orandum, & ex conſequenti volebat oſtendere ſe transfiguratum. Secūdum patet, quia Chriſtus in montibus orare ſolebat, ſupra decimoquarto: aſcendit ſolus in montem orare, & Luc. ſexto: exijt in montem orare, & erat pernoctās in oratione Dei. Quarto fuit ad hoc, quòd oc-

culte istud fieret. dixerat enim Christus, quòd qui-
dam hoc viderēt. idest, non omnes facta visione iussit
tacere, infra in litera; ideo debuit fieri in loco vbi
nemo videret, nisi illi, quos Christus elegerat, & ta-
lis erat mōs iste excelsus, in quem ascendit Christus,
& sunt istæ duę causæ vltimæ literales. aliæ vero sunt
morales.

Quare dicitur, quòd duxit eos seorsum,
Quæst. XIX.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd duxit eos
seorsum.
Dicendum, quòd hoc dicitur, vt innua-
tur, quòd his solis ostensa est visio; nam non
erant cum alijs, sed soli.
Sed obijcietur, quia ad hoc sufficiebat dici, quòd
assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem. nam no-
minando istos expresse intelligebatur, quòd non fue
runt alij assumpti ad istam visionem. Secundo, quia
dicitur, quòd assumpsit eos in montem, per quod
innuitur, quòd a cęteris separabantur, qui manebāt
cum turbis, vt colligitur in litera. Tertio, quia dici
tur Marc. nono, quòd duxit illos in montem excel-
sum solos. & ita aliud est seorsum ire, aliud solos ire.
ergo cum dicitur seorsum non innuitur, quòd isti
iuerint sine cęteris, sed aliquid aliud, ne ista coin-
cidant.
Dicendum, quòd Euangelista voluit ostendere,
quòd trāsfiguratio valde occulte facta est; nam Chri-
stus dixit, nemini dixeritis visionem, & ad hoc ex-
cludi debebant tam discipuli Christi, quàm cęteri
extranei. Propter primum dicitur, quòd assumpsit
Petrum, Iacobum, & Ioannem in montem. &
Marc. adiecit solos. Propter secundum dicitur seor-
sum: nam in monte illo poterant esse aliqui, scilicet,
pastores, qui viderent transfigurationem, vt autem
nemo illam videre posset, dicitur, quòd accepit eos
seorsum, idest, in loco secreto montis illius, in quo
nemo erat. Ita dicit Theophilus seorsum autem eos
ducit, quia debebat eis mysteria reuelare.

An Christus transfiguratus est. Et quomodo Sathanas se trans-
figurat: Et quare anima humana requirit corpus de-
terminatæ quantitatis, & determinatæ
figuræ. Quæst. XX.

QVAERETVR an Christus transfiguratus est.
Aliqui dicunt, quòd non: quia in Christo
non est aliqua falsitas: cum ipse sit pura veritas Ioan.
decimoquarto, ego sum via, veritas, & vita. transfi-
guratio autem dicit aliquid falsum, vt secunda Co-
rint. vndecimo; Sathanas transfigurat se in Ange-
lum lucis, idest, ostendit se Angelum lucis, & non
est. ergo non transfiguratus est. Item transfigurari
est in diuersas figuras mutari, quod non conuenit ve
ro corpori, sed phantastico. corpus tamen Christi
verum erat, & non phantasticum. ergo non fuit
Christus transfiguratus. Item aut Christus vere trāsf-
figuratus est, aut falsè. non vere, quia tunc muta-
ret lineamenta, & quantitatem; cum figura sit ter-
minatio quantitatis, & mutaretur aliquid de verita-
te corporis Christi, non etiam falsè, quia in Christo
non est falsitas, ergo non transfiguratus est.
Dicendum, quòd transfiguratus fuit, nam hoc
Matthęus testatur hic, scilicet, transfiguratus est an-
te eos. & Mar. nono; dicitur transfiguratus est co-
ram ipsis. & Lucæ nono; dicitur facta est species vul
tus eius altera. Dicendum etiam, quòd vere transfi-
guratus est, quia si non vere transfiguratus est, non
F fuit transfiguratus, quia esse, & vere esse idem sunt.
sicut non est homo, qui non est verus homo, & ta-
men Euangelistæ dicunt Christum transfiguratum.
ergo vere transfiguratus est.
Ad primum dici potest, quòd transfigurari dicit
aliquam veritatem, non quidem oportet, quòd di-
cat veritatem rei, sed veritatem figuræ. & ita Satha-
nas transfigurat se in Angelum lucis, idest, accipit
figuram, siue similitudinem Angeli lucis licet non
sit Angelus lucis, & illam figuram accipere perti-
net ad veritatem transfigurationis, licet non ad ve-
ritatem entitatis illius rei, in quam se transfigu-
rat.
Aliter potest dici, quòd transfigurari contingit
G vere, & falsè. sicut circa quæcunque alia contingit
verum, & falsum. Sathanas autem falsè transfigu-
rat se, quia aliud se vult ostendere quàm sit. Chri-
stus autem vere se transfigurauit, quia id quod per
transfigurationem ostendebat, scilicet, claritatem
illam, tale quid erat quale ille ostendebat.
Ad secundum dicendum, quòd mutari secun-
dum figuram, quę est de quarta specie qualitatis
competitit corpori phantastico, quia illud cum sit
de substantia molli non terminata naturaliter, vel fa-
ciliter ad alterum permutabili, potest mutare figuras:
vt si aliquando sit quadratum statim fiat sphericum,
vel piramidale: corpora autem vera, quæ solida sunt
H habent naturalem terminationem, a qua non sunt
faciliter permutabilia. corpus autem Christi erat ve
rum: ideo non fuit transfiguratum quantum ad fi-
guram istam, sed alio modo, vt dicetur sequenti qō.
& solutione.
Ad tertium dicendum, quòd Christus vere trans-
figuratus est: non tamen, quòd vere mutaretur figu
ra, quæ est terminatio lineamentorum, quia tunc
mutaretur conditio speciei humanę: nam non ma-
neret corpus Christi sub figura corporis humani, sed
alterius corporis: anima humana non potest esse in
corpore cuiuslibet quantitatis magnæ, aut paruę, ne-
que cuiuslibet conditionis, vel quantitatis. non enim
potest manere in corpore cuiuslibet quantitatis pro-
I pter magnitudinem eius. sicut si esset corpus ma-
gnum, sicut vna magna turris: non enim posset ani
ma humana illud mouere, neque vegetare propter
paruitatem potentiæ operatiuę. & ita illud cum non
vegetaretur non viueret, & consequenter non esset
humanum. Etiam non potest manere anima sub
quantitate quantumcunque parua, vt si esset quan-
titas vnius pulicis, vel formicæ, quia multitudo or-
ganorum necessariorum ad vegetationem, & ope-
rationem humanam non posset figurari in tam par-
ua quantitate. & dato, quòd posset figurari in quan-
titate aliquanto maiori, non posset anima operari
per illa organa propter defectum organorum par-
uorum, & paruas vires habentium. sicut autem non
manet anima humana sub corpore cuiuslibet quan-
K titatis, ita nec sub corpore cuiuscunque figuræ, sed
solum determinatæ qualem habet homo, fit enim
operatio humana per organa, & illa sunt figuræ de-
terminatæ. & si fuerint alterius figuræ non fiet ope-
ratio per illa, sicut manifeste apparet in instrumentis
artificum, & apparet in manibus, quæ sunt orga-
na operatiua per excellentiam, nam si essent qua-
dratæ, vel rotundæ non habentes digitos diuisos,
non prodessent ad aliquam de operationibus huma-
nis. & ita est de mutatione figuræ cęterorum orga-
norum. Si autem mutetur figura corporis muta-
buntur figuræ organorum: cum illa sint partes cor-
poris. & tunc anima non poterit operari, & consequē
ter non manebit in illo corpore; cū anima non possit
esse

esse vbi non potest operari. non ergo poterat Christus transfigurari mutando figuram, q̄ est terminatio quantitatis, sed transfiguratur per mutationem splēdoris, vt dicetur sequenti cap.

Quid sit transfigurari. Et quomodo figura sumitur multipliciter. Et quomodo Christus transfiguratus est.
Quæst. XXI.

QVAERETVR quid sit transfigurari. Dicendum, quòd trāsfigurari est figuram mutare, secundum ergo, quòd figura multipliciter accipitur, ita transfigurari accipitur multipliciter. Primo modo accipitur figura ꝓ qualitate resultante ex terminatione lineamentorum, vel cōcursu linearum, aut clausione superficierum. & ita figura consideratur in superficie corporis, & est de quarta specie qualitatis, quæ vocatur forma, vel circa aliquid constans figura. & isto modo non potest aliquid figurari, nisi multa lineamenta. vt si erat quadratum, ꝙ fiat rotundum, aut alterius lineamenti. vel si erat planum, fiat curuum. aut si erat concauum, fiat conuexum. Secundo modo figura accipitur ꝓ habitudine eorum, quæ exterius apparent in homine, siue sit dispositio in corpore, siue in vestibus, siue in vtroque. & hoc modo dicitur aliquid transfigurari quando mutatur color eius, vel aliquę qualitates de his, quæ apparere possunt, non facta mutatione aliqua in quantitate, neque in lineamentis. sic etiam trāsfiguratur aliquis quando mutat vestes, & accipit aliquas distantes omnino in figura, & colore, & tota dispositione a prioribus, quia tunc homo non cognoscitur, sed putatur esse alius, sicut si vere figuram mutasset. Tertio modo figura accipitur pro quacunque dispositione, vel habitudine, non quidem in corpore neque in vestibus, sed in actibus exterioribus, secundum quos homo agnoscitur esse talis, vel talis, quia sicut corporis figura manifestat hominem faciens ad eius cognitionem, ita & modus operationum quantum ad exteriora manifestat hominem, & ideo vocatur figura, & tunc transfiguratur ille, qui imitatur operationes alterius, vt videatur esse ille, vel similis ei. 2. Corint. vndecimo. Sathanas transfigurat se in angelum lucis, idest, tales exercet foris operationes quales angelus bonus, vt putetur angelus bonus. Primo modo Christus non transfiguratus est, quia semper tenuit quantitatem corporis sui, & figuram corporis humani, ita vt ex figura sua solita agnosci posset, quòd ipsemet erat, nisi aliud nouiter accidens impedisset. Tertio etiam modo non fuit mutatus, quia ipse non mutauit quicquam de operationibus suis prioribus imitando aliquem. Sed secundo modo transfiguratus est, quia fuit facta quædam mutatio in eo tam ex parte corporis quàm ex parte vestiū, nam color vultus eius apparuit nitidior, & videbantur exire radij de facie eius, sicut de corpore Solis, vestes quoque eius immutatę sunt, non quidem in figura sua, sed in colore, sicut vultus eius, vt dicitur infra in litera resplenduit facies eius, sicut Sol, & vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix. & istud dicitur transfigurari quasi aliam haberet figuram: Luc. nono: scilicet, facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens. & tamen non fuit vere mutatus vultus eius ad aliam figuram, sed ad aliam quantitatem lucis, vel fulgoris. & vocauit Lucas istam mutationem alterationem speciei, scilicet, facta est dum oraret species vultus eius altera: tales etiam mutationes quantumcunque leues vocantur in scriptura mutationes figurarum, vel speciei, siue effigierum: sic dicitur Mar. decimosex- A to: scilicet, posthæc duobus ex eis ambulantibus apparuit, & ostensus est in alia effigie euntibus in villam: & tamen non fuit ibi mutatio aliqua vultus, sed solum, quia videbatur Christus discipulis esse quidam peregrinus, & ita loquebantur cum eo quasi cū quodam peregrino.

B

C

D

E

Ad quid Christus transfiguratus est. Et quòd transfiguratus est, vt alliceret sequentes se ad dura sustinendum. nam per tribulationes, & crucem peruenitur ad regnum cœlorum. Et quomodo Christi deitas ostendebatur in transfiguratione sua. *Quæst.* XXII.

QVAERETVR ad quid Christus transfiguratus est.

B Dicunt aliqui, quòd fuit hic primo ad ostendendum, quòd ipse poterat reddere vnicuique mercedem, vel pœnam pro opere suo. dixerat enim pręcedenti capituli, quòd filius hominis venturus est in gloria patris sui, & tunc reddet vnicuique iuxta opera sua. vt ergo videretur, quòd poterat hoc facere, ostendit se mutatum ad imaginem gloriæ. Secundo, & præcipue fuit ad ostendendum qualem gloriam dabit bonis. nam ipse dixerat, quòd daret vnicuique iuxta opera sua, & quia nesciebatur quale bonum erat quod in præmium dandum erat bonis: voluit ostendere illud in corpore suo, vt per gloriam quam in ipso viderent, agnoscerent qualis futura erat gloria ipsorum, & ostenderet Christus qualis C esset status resurgentium. Tertio, & quantum ad idem fuit ad alliciendum homines ad tolerandum dura pro seipso. dixerat enim, quòd deberet homo perdere animam suam, vt inueniret eam, præcedenti capitulo: talia autem, quæ dura sunt nemo sponte subit, nisi exinde maiora bona futura credat, quàm fuerint mala, quæ pertulit, aut perferre debet: ideo voluit Christus ostendere quantum gaudium erat in statu beatorum, & ita cognosci hoc debebat a discipulis, quia erat finis, & cum propter finem omnia agantur, debet ille notior esse eis, quæ ad finem, quia illo ignorato errabitur in omnibus, quæ ad viam per D tinent, sicut sagittator non poterit recte iacere, nisi signum habuerit quod respiciat: vnde Thomas dixit Christo: Ioannis decimoquarto: Domine nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire? & hoc maxime est, quando via difficilis, & laboriosa est, & est finis iocundus. Christus autem per labores peruenit ad gloriam suam: non quidem ad gloriam animæ, quia illam semper habuit ab instanti conceptionis suæ, sed ad gloriam corporis quam ex merito habuit. Luc. vigesimoquarto: oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. ad hanc gloriam docet Christus discipulos venire per viam tribulationum, per quam ipse venit: Actuum decimoquarto: per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum: & ideo vt ad gloriam illam perueniendi sufficienter viam ostenderet, & E incitatiuum veniendi daret, conueniens fuit, vt discipulis suis gloriam claritatis suæ ostenderet, & hoc est Christum transfigurari: cum nos sibi configurare debeat; ad Philippen. tertio: reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Sic etiam Beda dicit. pia prouisione factum est, vt per contemplationem semper manentis gaudij ad breue tempus demonstratam fortius aduersa toleraret. Quarto fuit ad ostendendam potestatem dandi gloriam pro bonis, & hoc est de præcipuis: nam dixerat ponendam esse animam, & quia hoc durum erat, vt vellent homines illud subire promisit, quòd daret eis iuxta opera

ſua, & quia dubitarent an hoc facere poſſet oſtendit illud in ſeipſo; talem gloriam in corpore ſuo apparere faciens, qualis in omnibus electis futura eſt: nam in ſeipſo poterat oſtendere talem gloriam corporis, cum prius non habuiſſet illam: poſſet eodem modo in alijs oſtendere, & ita facere promiſit, quia dicitur ad Phi.3. quòd reformabit corpus humilitatis noſtrę configuratũ corpori claritatis ſuæ, i. corpus noſtrũ eſt nunc humile, ideſt, ſubiectum, vel humiliatum ſub paſſionibus, & in reſurrectione configurabit illud prius corpori claritatis ſuæ, ideſt, ſicut corpus ſuum habet claritatem gloriæ, ita communicabit corporibus noſtris. Et iſtæ cauſæ quaſi venientes ex eadem radice tanguntur pręcedenti capitu. cum dixit Chriſtus, qui voluerit animam ſuam ſaluam facere perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet illam, & ſequitur: filius enim hominis venturus eſt in gloria patris ſui, & reddet vnicuique iuxta opera ſua. & deinde dicitur ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videãt filium hominis venientem in regno ſuo. & ideo poſt ſex dies. (vt dicitur hic in litera) oſtendit gloriam iſtam transfigurando ſe. Quinto fuit ad oſtendendum gloriam humanitatis ſuæ: nam pertinebat ad gloriam eius, quòd fulgeret vultus eius, ſicut Sol: nam non poterat eſſe maior corporis pulchritudo, & honor. Sexto fuit ad conſolationem iſtorum trium diſcipulorum, quos Chriſtus ſingulariter diligebat: voluit enim eis oſtendere quandam parte glorię ſuę, ſicut amicis pandimus ſecreta noſtra, & in hoc valde conſolati ſunt. nam Petrus dixit Domine bonum eſt nos hic eſſe, infra in litera. Septimo fuit ad maiorẽ actoritatem dandam verbis ſuis, & geſtis. nam cum iſti diſcipuli viderent eum transfiguratum ad imaginem gloriæ venerarentur eum magis de cętero, tanquam eſſet in eo aliquid maius quàm prius crediderant. Quod autem ad iſtam intentionem facta fuerit transfiguratio patet, quia vox patris, quæ audita eſt dixit, hic eſt filius meus dilectus ipſum audite, ideſt, ad hoc transfigurabatur, vt diſcipuli eum ſic videntes magis crederent, & audirent, ideſt, obedirẽt ei in omnibus, quæ diceret. Octauo fuit ad probandum deitatem ſuam. Nam Chriſtus multis modis vſus eſt ad probandum deitatem, ſicut multa alia genera miraculorum ad hoc fecit. ita & iſtud voluit facere ex quo tripliciter oſtendebatur Chriſti deitas. Primo, quia potuit corpus ſuum transfigurare ad ſtatum beatorum quod nullus homo facere poteſt. Secundo ex teſtimonio Dei. nam vox patris audita eſt in nube dicens, hic eſt filius meus dilectus. Tertio ex præſentia Moyſi, & Elię, qui apparuerunt loquẽtes cum ipſo in litera, & Mar. nono: & tamen nemo potuiſſet eos adducere, niſi eſſet Deus. maxime quia aſtiterunt ei tamquam Domino, & ita diſcipuli pręſentes agnouerunt illum eſſe Dominum eorum ex modis loquendi eorum ad Chriſtum, & ideo dixit faciamus hic tria Tabernacula tibi vnum, Moyſi vnum, & tamen ſi agnouiſſet, vel putaſſet aliquem illorum maiorem Chriſto, præponeret eum in locutione dicens. Moyſi vnum, tibi vnum. Omnes iſtę rationes ſunt conuenientes: & tamen pręcipua eſt, quòd fecerit ad oſtendendum qualis futura erat gloria reſurgentium, & quòd ipſe talem gloriam dare poſſet, pro qua homines deberent ſponte hic animas ſuas ponere.

F *Ad quid Chriſtus transfiguratus eſt, vt oſtenderet quòd habebat poteſtatem dandi vnicuique gloriam pro bonis operibus cum per quodlibet aliud miraculum hoc facere poſſet ſine transfiguratione. Et quòd Chriſtus voluit per transfigurationem oſtendere ſe habere poteſtatem dandi gloriam.*

Quæſt. XXIII.

QVAERETVR etiam ad quid Chriſtus tranſfiguratus eſt, vt oſtenderet, quòd poteſtatem habebat dandi gloriam vnicuique pro operibus bonis. nam per quodcunq; aliud miraculum quod faceret, oſtenderetur iſtud, eo ꝙ quodlibet miraculum oſtendebat infinitam poteſtatem, & diuinam operationem, & per quodlibet in-
G ducitur Deus in teſtimonium, ſi miraculum ad hoc fiat, vt per illud aliquid probetur, ſicut Deuterono. decimotertio, & decimooctauo, quando Propheta aliquid prædicebat ad hoc, quòd crederetur ei, quòd verum diceret, oſtendebat aliquod miraculum, & tunc certum erat, quòd dixerat, & ita tunc.

Dicendum, quòd verum eſt, quòd ſi Chriſtus diceret, quòd ipſe venturus erat in gloria patris ſui, & daret vnicuique iuxta opera ſua, & in teſtimonium horum faceret aliquod miraculum, vt ſuſcitare mortuum, vel ſanare cęcum, ſufficienter probatum erat ꝙ hoc facturus eſſet, quia operatio miraculi eſt diuina, & ſic quando miraculum inducitur in teſtimo-
H nium alicuius rei: Deus eſt teſtis illius rei: ipſe tamen non poteſt eſſe teſtis falſitatis, quia fidelis eſt, & ipſum negare non poteſt, ſecunda Timot. ſecundo. ergo neceſſe eſt taliter ſe habere rem, qualiter dictum de ea eſt. ſine transfiguratione igitur Chriſtus potuiſſet oſtendere, ꝙ daturus erat gloriam bonis: voluit tamen hoc facere propter duo. Primo, quia non fuit ſola cauſa transfigurationis oſtenſio poteſtatis, ſed & multæ aliæ, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſt. & licet ad oſtenſionem poteſtatis ſufficeret quodlibet aliud miraculum ſine transfiguratione: tamen pro alijs motiuis non ſufficeret aliquid, niſi transfiguraretur, ſcilicet, non poſſet oſtendere imaginem gloriæ, niſi ſe transfigurando, nec etiam alliceret ad toleran-
I dum labores, niſi ſic, & ita de alijs mortuis. Secundo, & præcipue, quia quando demonſtratur quælibet veritas per miraculum, eſt oſtenſio æquiuoca, quia eſt probatio alterius generis, & indirecta, licet ſit neceſſaria, ſicut ſi quælibet veritas probaretur per Dei auctoritatem, vt quando quæreretur de qualibet re dubia an taliter, vel taliter ſe haberet, & Deus diceret hoc eſt verum, vel illud, nihil vltra oſtendendo, iſta eſt probatio indirecta, & per medium quod eſt extra genus rei. & dicitur probatio indirecta, quia non procedit directe ad oſtendendum qualiter ſe res habeat, ſed ſolum ex accidenti, ſcilicet, Deus dicit taliter ſe habere iſtam rem, & Deus non poteſt mentiri: ergo res taliter ſe habet, dicitur probatio extra genus rei, quia eadẽ probatio eſt, ſic pro omni re
K de qua dubitatur. & tamen non ſunt omnia dubitabilia eiuſdem generis conſiderationis: ergo probantur res per medium extra genus, & propter hoc licet iſta probatio ſit neceſſaria, tamen non eſt aperta, quia per eãdem non notificatur aliquid intellectui de modo rei: ideo licet iſtam probationem accipiat per modum fidei: tamen deſiderat pleniorem probationem, & illa eſt probatio per medium eiuſdem generis, & quia nunc agebatur de probatione finis, qui debet eſſe notiſſimus, oportuit, quòd non daretur probatio alterius generis, ſcilicet, miraculum quodcunque, ſed probatio eiuſdem generis, ideſt, oſtenſio rei. Hoc apparet, quia finis omnium operationum eſt fœlicitas, primo Ethicorum. hanc enim

enim ponimus in statu futuri soeculi: nam si aliqua bona sunt post mortem, necesse est, quòd illa maiora sint quàm bona huius vitę, cum iam in illis non sit alteratio, sed perpetua mansio, ista autem quotidie pereunt, & per mortem terminantur. solum ergo manet dubium an sint bona aliqua post mortem, & quia nulla bona erunt hominum post mortem nisi resurgant, oportet præsupponi, quòd resurgant, & tunc, quòd ostendatur quales erunt post resurrectionum, & quia istud est finis omnium actionum in moralibus, debet esse notissimum, sicut principia in speculatius sunt notiora conclusionibus, quia ita se habet finis in actionibus, sicut principium in speculatiuis septimo Ethico. ideo sicut principia in speculatiuis sunt maxime nota, & per se nota euidentissima cognitione, quæ vocatur visio, idest, simplex intuitus intellectus sine aliqua deductione, ita iste articulus de statu, & qualitate resurgentium, qui ponitur, vt finis, debuit esse notus certissima cognitione, & ista non est per auditum, sed per visum, quia visus maxime certificat, ideo debuit ostendere Christus veritatem huius rei ad oculum, quod fuit in transfiguratione. nam ista est probatio eiusdem generis, quæ satisfacit omnino intellectui, & non fuit sufficiens probatio per aliud miraculum quodcunque, licet pro ostensione quarunlibet aliarum veritatum, quæ non sunt de ipso sine sufficeret quodcunque miraculum, eo quòd pro talibus veritatibus non erat necessaria tam aperta probatio, sed sufficeret, quòd esset qualiscunque, idest, etiam indirecta, dum tamen esset necessaria.

Quomodo verum est, quod hic dicitur, scilicet, quòd transfiguratio facta est ad ostendendam gloriam resurgentium, eo quòd articulus resurrectionis apud Iudæos problematicus erat. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR occasione præcedentium, cum dictum sit, quòd transfiguratio facta est præcipue ad ostendendum gloriam resurgentium, & veritatem articuli de resurrectione, quomodo sit verum, quia videtur, quòd sine transfiguratione ista poterat patere veritas resurrectionis per suscitationes mortuorum, quas Christus egerat.

Dicendum, quòd fuit valde necessarium haberi certitudinem de resurrectione mortuorum, & conditione resurgentium, eo quòd istud erat tamquam finis omnium actionum moralium, vt dictum est præcedenti quæstione, & talia debent esse notissima. Rursus autem inter Iudæos erat magna dubitatio de hoc: ideo propter vtrunque, scilicet, vt esset res multum certa, & vt tolleretur ambiguitas Iudæorum, Christus valde debuit instare ad probandum gloriam resurgentium quod fecit ostensiue per transfigurationem. Patet assumptum. nam non erat articulus resurrectionis determinatus apud Iudæos, licet ex lege, & Prophetis sequi poterat, & ob hoc inter Iudæos erant duæ sectę contrariæ, scilicet, quædam Pharisęorum, quæ asserebant generalem resurrectionem, & gloriam, & aliam Saducęorum, qui negabant resurrectionem, & Angelos, & spiritus infra vigesimosecundo, & Actuum vigesimotertio, scilicet, Saducęi dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum. Pharisęi autem vtrunque confitentur. si tamen articulus de resurrectione fuisset determinatus apud Iudæos, non permitterent viuere Saducęi tamquam manifesti hæretici, & tamen licebat cuique esse de opinione Saducęorum, sicut de opinione Pharisęorum, & populus non condemnabat magis istos quàm illos, ergo non erat deter-

A minatus iste articulus, sed erat problema neutrum, vt ponit Iosephus lib. secundo de bello Iudaico, & decimotertio, & decimooctauo. Antiqui. oportebat ergo nimis manifestari veritatem resurrectionis.

Dicunt tamen aliqui, quòd etiam hoc supposito non oportebat esse transfigurationem, quia poterat sufficienter probari resurrectio per eos quos Christus suscitabat.

Aliqui dicunt, quòd neminem adhuc Christus suscitauerat, sed postea suscitauit.

Dicendum, quòd falsum est. quia Christus suscitauerat iam saltem duos mortuos. s. puellam Archisy-

B nagogi, & filium viduæ in vrbe Naim. Et patet hoc ex ordine quem tenent omnes Euangelistæ referendo hæc. nam supra 9. ponitur de suscitatione puellæ, & tamen prędecenti cap. & hic ponitur de transfiguratione. & Mar. 5. ponitur de puella suscitata. & Mar. 9. de transfiguratione. idem Luc. 8. ponitur de puella, & Luc. 9. de transfiguratione. de filio viduæ ponitur Luc. 7. & de transfiguratione Luc. 9. & per hos poterat patere articulus resurrectionis sufficienter probatus. Item dato, quòd Christus ante hoc nullum mortuum suscitasset, erat suscitaturus tres, quia tot legimus ab eo suscitatos antequam pateretur, & per istos poterat sufficienter probari articulus resurrectionis.

C Dicendum, quòd non probabatur articulus resurrectionis per suscitationes mortuorum a Christo factas, quia dubitatio erat de resurrectione generali, sicut asserebatur. s. an futura esset aliquando resurrectio generalis. Et ratio dubitandi est propter statum resurgentium, quia si esset resurrectio generalis asseritur, quòd suscitati nunquam morientur, & quòd habebunt aliquam specialem gloriam pro bonis operibus, vel pęnā pro demeritis. illi tamen, qui suscitabātur a Christo nihil plus habebant de bono, vel de malo quàm cęteri homines, sed resurgebant iterum morituri, ideo per suscitationes istas non constabat de resurrectione generali, neque de statu resurgentium.

Patet autem, quòd nihil constaret per istas suscitationes quas Christus faciebat, quia si per eas probaretur generalis resurrectio, & status resurgentium quā-

D tum ad gloriam, vel pęnam, cum Christus coram toto populo, idest, sciente toto populo Iudæorum suscitasset tres mortuos, cessaret omnino opinio Saducęorum negantium resurrectionem. sed non cessauit, nec etiam alij Iudæi increpabant eos tamquam perfidos, quia post Christi mortem durabat adhuc Saducęorum opinio, Actu. 23. & Christo viuente postquam ipse duos mortuos suscitauerat, arguebāt contra eum Saducęi, quòd non esset possibilis resurrectio deducendo ad inconueniens infra 22. ergo nō constabat ex suscitationibus factis. Item, quia Christus respondens Saducęis arguentibus ad tollendum resurrectionem, non probat resurrectionęm esse per suscitationes ab eo factas, sed per quasdam rationes,

E & argumenta. Argumentum tamen maximum, & euidentissimum est ab experientia in rebus, quę cadunt sub experientia, & tamen non arguebat de ista experientia: ergo videtur, quòd ista experientia nihil concludebat de eo de quo dubitabatur circa resurrectionem, ideo Christus ad ostēdendum statum resurgentium assumpsit probationem ex transfiguratione, quia in illa ostendit in corpore suo dotes quasdam gloriæ quas beati habituri sunt in resurrectione. Et apparet, quòd hoc intenderit, quia cum dixit præcedenti cap. filius hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & reddet vnicuique iuxta opera sua. subdidit: sunt quidam de hic stātibus, qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo: & sic innuit, quòd illa gloria

gloria in qua apparuit in transfiguratione, est talis qualis illa in qua veniet cum Angelis, & qualis illa quam dabit bonis pro operibus suis.

An Christus transfiguratus fuit sæpe, vel semel tantum. sicut sæpe miracula faciebat. Et an transfiguratus dicatur appa rens discipulis euntibus in Emaus. Et quare eum non cognouerunt. Quæst. XXV.

QVAERETVR an Christus trnsfiguratus fuit sępe, vel semel tantum.

Aliqui dicunt, quòd sępe, quia ita faciebat Christus circa alia miracula. Christus enim miracula faciebat ad ostensionem potestatis suæ, & cum vnum miraculum sufficienter ostenderet potestatem, non erat contentus vno miraculo, sed multa faciebat, sicut multos mortuos suscitabat, & sępe arreptitios sanabat, & ita de cęteris, de transfiguratione ergo ita esset, quia erat ad ostendendum futuram gloriam resurgentium, ideo vt apertius ostenderetur sæpe fieret.

Dicendum, quòd transfiguratus est Christus semel tantum, neque sunt ponendæ multę transfigurationes. Primo, quia vna sufficit, quia tam potestas facientis quàm similitudo gloriæ, quæ ostenditur sufficienter manifestatur per vnam transfigurationem, ideo non oportet poni multas. Secundo, quia non est ponenda pluralitas sine necessitate, sed scriptura non cogit nos ponere multas transfigurationes, cum de vnica legatur solum: ergo non debent poni multæ.

Ad rationem in contratium dicendum, quòd de alijs miraculis Christi cogimur ponere ea multiplicata, eo quòd scriptura ponit multa, & tamen transfigurationem vnicam ponit, ideo non oportet poni multas. Ratio etiam non vrget, quia circa alia miracula fuit conueniens multiplicationes fieri: non autē circa ttansfigurationem. Primo, quia alia miracula non solum fiebant ad ostensionem potestatis Christi, sed etiam ad vtilitatem populi, quia miserebatur Christus afflictis, & sanabat eos Mar. sexto, ideo licet Christus suscitando vnum mortuum, vel vnum cęcum illuminando sufficienter probasset suam potestatem, postea tamen occurrentibus alijs, qui deuote supplicarent talia miracula fieri, misertus Christus illorum faciebat ea. transfiguratio autem non erat miraculum quod fieret ad vtilitatem alicuius directe, sed ad ostensionem potestatis Christi, & glorię resugentium, sed hæc sufficienter ostendebantur semel facto miraculo transfigurationis, ideo non oportebat multiplicari. Secundo, quia fiebant miracula ad magis manifestandum, interdū vt populus per plura manuduceretur ad credendum, qui non crederet per vnū, licet ita probet vnum, sicut multa, & potissime, quia semper veniebant aliqui nouiter ad audiendum doctrinam Christi, & egebant confirmari per miracula, vt ergo etiam isti miracula viderent, repetebat Christus talia miracula sua qualia prius fecerat. de transfiguratione autem non fuit sic, quia non fuit ostensa alicui de populo, sed solis tribus Apostolis, & pręceptum est eis ne cuiquam dicerent quousque Christus resurgeret. ergo non erat opus multiplicari, quia tunc deberet coram eis solis multiplicari, & hoc superuacuum esset, cum per vnicam transfigurationem sufficienter ostensa esset eis gloria resurgentium, ad hoc, quòd post Christi mortem testarentur eum fuisse transfiguratum ad imaginem gloriæ, & sic Christus semel tantum transfiguratus est.

Sed obijcietur, quòd Christus transfiguratus fue-

F rit saltem bis, quia transfigurari est mutare figuram, vel effigiem. & tamen Christus iterum post hoc mutauit effigiem, quia dicitur Marc. decimosexto, post hoc duobus ex eis ambulantibus apparuit, & ostensus est in alia effigie euntibus in villam, ergo saltem bis transfiguratus est.

Dicendum, quòd Christus semel tantum transfiguratus est, nec concedit Ecclesia plures transfigurationes. Et cum dicitur Christus post resurrectionem apparuisse in alia effigie. dicendum, quòd non transfiguratus est: neque scriptura hoc dicit, sicut nunc asserit eum transfiguratum hic, & Marc. nono.

Ratio differentię est, quia ista transfiguratio, id est, figuræ mutatio facta nunc coram tribus Apo-
G stolis fuit vera. Mutatio autem facta coram duobus discipulis post resurrectionem non fuit vera mutatio. Primum patet, quia licet in ista transfiguratione non fuerit mutata figura prout figura dicit lineamentorum terminationem, fuit tamen aliquid vere mutatum in eo quod nos figuram vocamus vulgariter loquentes, sicut scriptura solet loqui. nam vere mutatus est color eius in vultu, quia apparuit color eius nitidius, & exibant radij de vultu eius, sicut de corpore Solis, quod nunquam prius in Christo fuerat, neque postea vnquam fuit ante mortem eius. Et quod dicitur mutatus color non est intelligendum quasi vere ablatus esset color, qui præexiste-
H bat, sed quòd aduenerit quidam nitor, qui nunquam prius fuerat manente colore suo, qui erat in superficie, sicut prius. in vestibus quoque fuit candor quidam, ita in Moyse fuerat, qui cornutam radijs faciem habuit ex consortio sermonis Domini: Exo. trigesimoquarto. Secundum apparet, scilicet, quòd non fuit vera transfiguratio aut mutatio effigiei coram duobus discipulis facta, quia tunc non fuit mutatio aliqua facta in Christo, sed in oculis discipulorum, quia videbatur eis, quòd homo quem videbant, erat peregrinus, & extraneus quem nunquam vidissent, nihil tamen amplius erat in Christo quàm semper esse consueuerat, ita quòd si ipsi per visum recte iudicarent, sicut consueuerant, non dubitassent quin ille esset Christus, sed Deus
I non permittebat eis recte cognoscere, sicut patet Luc. vigesimoquarto, scilicet, dum fabularentur, & secum quęrerent, ipse Iesus appropinquans ibat cum illis, oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent. istud autem fiebat a Deo, qui oculos eorum tenebat, non permittendo, quòd recte iudicarent per visum, sicut aliàs recte iudicare consueuerant. Et hoc erat propter demerita eorum, scilicet, quia erant aliquo modo increduli, vel tardi ad credendum, & hoc, quia non crediderant illis, qui testabantur se vidisse Dominum resurgentem, potissime cum ipse ante mortem prędixisset se tertia die surrecturum, pręcedenti capitu. & Marc. octauo. Quòd autem ista esset causa patet Luc. vi
K gesimoquarto, quia Christus adhuc eis incognitus dicebat illis, o stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetę, & ob hanc causam increpuit Christus vndecim Apostolos, quia non crediderant eum surrexisse testantibus alijs Marc. decimosexto, scilicet, nouissime recumbentibus vndecim apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum resurrexisse non crediderant. Et hoc tenet Gregori⁹ in Homelia Paschali, scilicet, nihil simplex veritas per duplicitatem fecit, sed talis in eorum oculis apparuit qualis in eorum mentibus fuit idest, nihil egit dupliciter, idest, falsè: sed quia in

in mentibus istorum discipulorum Christus non erat secundum fidem, in oculis eorum noluit apparere tamquam Christus, sed tamquam peregrinus, idest, homo extraneus, & incognitus? vt sicut fides resurrectionis erat peregrina, idest, extranea a mentibus eorum, ita ipse appareret in oculis eorum extraneus a Iesu, licet Iesus nihil mutasset de corpore suo, neque de habitu. Et patet hoc manifeste, quia quando Christus voluit, quòd cognoscerent eum isti duo discipuli nihil mutatum est in corpore Iesu, neque in habitu eius, sed in oculis eorum, qui prius tenebantur, ne eum agnoscerent, & tunc Deus abstulit impedimenta de oculis eorum, & agnouerunt illum Luc. vigesimoquarto, scilicet, factum est dum recumberet cum illis accepit panem, & benedixit, & fregit, & porrigebat illis, & aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: nihil proderat, quòd aperirentur oculi eorum ad cognoscendum ipsum, sed quòd mutaretur, vel desineret esse id quod mutatum fuerat in eis per quod non cognoscebant eum, & tamen non fuit mutatio nisi in oculis eorum cum dicatur, quòd aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. ergo non erat aliqua transfiguratio neque mutatio effigiei per quã eum non cognoscerent, sed solum erat mutatio in oculis eorum, qui nouiter teneri cęperant ne eum agnoscerent, cum prius non tenerentur, & sic ista non fuit transfiguratio nec vocatur sic, cum transfiguratio dicat aliquid in ipso trãsfigurato. & ibi nihil erat in Christo. Sic enim fuit de exercitu Syriorum quos miserat Benadab rex Syriæ ad tenendum Eliseum, & cum venerunt in vrbem Dothaim, in qua ipse erat, posuit Deus impedimenta in oculis eorum ne agnoscerent Eliseum quem prius agnoscebant, neque agnoscerent terram, & vrbes, quæ prius erant sibi notissimæ. exiuit autem Eliseus ad eos dicens, ego ostendam vobis virum, & deduxit eos in vrbem Samariæ vbi erat rex Israel hostis eorum, & ipsi nesciebant quo ibant, aut quis duceret eos, nec tamen timebant aliquid, quia putabant se ire per aliam regionem quam cognoscebant, cum autem fuerunt in medio vrbis Samarię, dicitur quòd aperti sunt oculi eorum, & viderunt se esse in platea Samariæ, & timuerunt, quarto Regum sexto: constat autem, quòd ibi nihil erat exterius aut in regione aut in Eliseo quod falleret eos, sed in oculis eorum erat quod eos fallebat cum dicatur, quòd aperti sunt oculi eorum. ita autem hic dicitur, quòd aperti sunt oculi eorum, & agnouerunt illum. ergo nulla mutatio erat exterius, sed solum in oculis istorum duorum discipulorum, nunc autem quando Christus transfiguratus dicitur coram tribus Apostolis, fuit vere aliqua mutatio in Christo tam in vestibus quàm in facie, ideo dicitur nunc vere transfiguratus, & non alio tempore.

Quare Christus non dedit nunc alicui discipulo suo vti dote claritatis, sicut dedit vni eorum, quòd super aquas ambularet.
Quæst. XXVI.

QVAERETVR cum Christus nunc transfiguratus visus sit dote gloriæ, scilicet, claritate, & ambulans super aquas visus fuerit dote agilitatis, quare non dedit nunc alicui discipulo suo vti dote ista claritatis, sicut tunc dedit vni eorum, quòd ambularet super aquas supra decimoquarto cap.

Dicendum, quòd fuit. Primo, quia istam transfigurationem Christus ostendit discipulis ad complendum promissum quod supra fecerat, scilicet,

A sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, & ita non promiserat eis nisi, ꝙ ostenderet eis gloriam regni sui, sed hoc faciebat ostendendo se eis transfiguratum, ideo solum se transfigurauit. Secundo fuit, quia Petrus petiuit a Christo, quòd concederet ei ambulare super aquas veniendo ad se supra decimoquarto, & illa fuit causa potissima concedendi ei, quòd ambularet super aquas, hic autem nihil petiuit horum, ideo non datum est ei, neque alteri transfigurari. Tertio fuit, quia quòd Christus transfiguraretur fuit coram tri-

B bus discipulis, qui nihil de eius transfiguratione dubitabant cum manifeste eum conspicerent transfiguratum, ambulare autem super aquas fuit coram discipulis dubitantibus an ipse esset. nam timuerunt, & dicebant, quòd phantasma erat supra decimoquarto capitu. & Marc. sexto. Et Petrus etiam dubitans dixit; Domine si tu es iube me venire ad te super aquas. ideo vt tolleretur istud dubium voluit Christus, quòd ambularet Petrus cum eo super aquas: nam de Petro non poterat credi, quòd esset phantasma, ideo cum eum super aquas ambulantem viderent crederent, quòd Christus verus homo existens poterat super aquas ambulare. Quarto fuit, & præcipue ambulare super aquas Petri non

C fuit actus dotis alicuius, & tamen transfigurari actus dotis erat, sed Petro nondum competebat actus alicuius dotis cum dotes non haberet, ideo nec debuit transfigurari. Patet hoc, quia Petrus non ambulauit super aquas tamquam habens dotem agilitatis, sed quia subleuabatur diuina virtute super aquas, vt ostensum est supra decimoquarto capitu. quæstione 174. claritas autem transfigurationis Christi fuit dos gloriæ, & ita si esset in Petro haberet actum dotis. Petrus tamen nunquam viuens dotes habuit, quia dotes sunt quædam beatitudo corporis causata per refluentiam ex beatitudine animæ, ideo non sunt dotes corporis nisi vbi est beatitudo animæ, anima autem Christi fuit beata ab instanti creationis suæ, ideo poterat ipse in corpore suo ha- *Quid dotes corporis, & vbi sint.*

D bere actus dotium quandocunque vellet. Petrus autem non fuit beatus dum viueret, ideo non habuit dotem claritatis nec actum alicuius dotis. Quinto fuit, quia magis fuit conueniens Petro, quòd videret Christum transfiguratum, & ipse non transfiguraretur, neque aliquis de alijs, quàm quòd transfiguraretur. nam si aliquis eorum deberet transfigurari, aut hoc esset dando ei veram dotem claritatis procedente a beatitudine animæ, aut quòd daretur quidam nitor ei in vultu, & vestibus diuinitus, qui non esset actus dotis, neque prodiret a beatitudine animæ. Primo modo non erat danda claritas, cum Petrus, & alij discipuli nondum essent beati, sed post mortem futuri erant, etiam

E quia transfiguratio non erat ad dandum gloriam discipulis, sed ad ostendendum eis imaginem gloriæ futuræ: ideo non debebant ipsi transfigurari, vt haberent dotes beatitudinis, sed vt viderent Christum eas habere.

Secundo modo non debebat dari claritas, quia illa tunc esset in solo corpore, & non præstaret aliquam beatitudinem animæ, & ita non multum gauderent talem claritatem habendo, cum animam suam sentirent in eo statu, in quo prius, & sic non bene iudicarent de gloria, quia putarent illam talem solum futuram qualem nunc habebant, & tamen illa erat futura multo incomparabiliter maior, ideo non debuit aliquis eorum transfigurari. videntes autem Christum transfiguratum melius iudicabant

bant de gloria futura, & magis alliciebantur ad eam. nam ex sola visione claritatis eius tam intense letificati sunt, sed inter habere in se, & videre in alio est differentia immensa, ideo putaret Petrus, & alij discipuli, quòd esset gloria infinita quando ipsi talem gloriam in se haberent qualem nunc Christum habere videbant, & ita melius iudicarent, ideo conuenientius erat, quòd viderent Christum transfiguratum, quàm quòd ipsi transfigurarentur. Sexto erat, quia Christus nolebat deponere discipulos de aliquo gradu honoris quem eis semel daret, si igitur semel daret eis vere in corpore suo nitorem gloriæ, erat inconueniens eis illum auferre reddendo eos inglorios, secus autem de seipso, quia ipse beatitudinem semper tenebat in anima licet foris eam non ostenderet. de ambulatione super aquas secus erat, quia non fuit illud aliquod accidens, vel perfectio vere existens in corpore Petri, sed solum supportabatur a Deo ne ambulando mergeretur, finita autem ambulatione nihil perdidit quod habuisset, perderet tamen aliquid si semel haberet nitorem glorię, qui esset vere aliqua qualitas inexistens Petro, vel alijs, ideo non debuerunt transfigurari.

An conuenienter fuit ostensa imago gloriæ in transfiguratione. Et quare corpori beatitudo dari non potest: & quomodo animæ discipulorum gloria poterat ostendi. Quæst. XXVII.

QVAERETVR an conuenienter ostensa fuit imago gloriæ in transfiguratione.

Aliqui dicunt, quòd non, quia oportebat ostendere gloriam interiorem. nam maior est gloria animæ quàm corporis, & tamen de gloria animę nihil ostensum est.

Dicendum, quòd beatitudo vere est in anima, quia ipsum obiectum beatitudinis Deus est, qui est spiritus Io. quarto, ideo in spiritu erit beatitudo, qui conuenit cum Deo. Etiam quia cum beatitudo sit maxima perfectio hominis, erit in parte perfectissima eius, quæ est anima.

Et dicendum, quòd ista beatitudo consistit in clara Dei visione, cum id quo anima perfectius Deo vniri possit est ipsum clare videre, idest, cognoscere non argumentando, sed intuendo eo modo quo prima principia speculatiua cognoscuntur, & quia ista beatitudo est spiritualis, non potest communicari vniuoce corpori, quia tunc, sicut anima videt Deum, ita & homo oculis corporeis Deum videret quod nō est possibile. nam oculus non intelligit quod est Deum videre, quia aliter ipse videri non potest, cum non sit corpus, quia tamen corpus est vnitum animę tamquam pars speciei ex vnione naturali fit quędam redundantia bonorum animę in corpus, quia tamen non est talis modus naturæ corporis, sicut animæ, non possunt deriuari bona animę in corpus vniuoce, sed ęquiuocè, & ista redundantia vocatur gloria corporis, & vocamus eam dotes corporis de quibus infra dicetur, quæ sunt quatuor, scilicet, claritas, agilitas, subtilitas, impassibilitas, nunc autem ostendit Christus in transfiguratione sua dotem claritatis, quæ pertinet ad gloriam corporis, & fuit sufficienter hoc ostendisse. nam hoc lętificauit animos discipulorum ita, vt cuperent ibi semper manere, cum Petrus dixerit Domine bonum est nos hic esse.

Cum autem dicitur, quòd debuit ostendi gloria animæ.

Dicendum, quòd incomparabiliter est illa maior quàm gloria corporis, cum gloria corporis ęquiuocè

F deriuetur a gloria animæ, & tamen non ostensa est gloria animæ, quia non poterat ostendi, quia id quod anima in se habet, vel patitur, non cadit sub sensu. nam Christus semper fuit beatus, & continue erat beatus quantum ad animam, & tamen discipuli nō videbant illam beatitudinem, ideo quando promisit eis, quòd viderent filium hominis venientem in regno suo, promisit quòd ostenderet corporalem aliquam gloriam, & ista fuit claritas corporis Christi, gloriam autem animæ Christi non poterant videre nisi intelligendo. Et hoc poterat dupliciter fieri.

Vno modo, quòd eis daretur beatitudo animæ videndo Deum clare, per quam beatitudinem iudicarent qualis esset beatitudo Christi, quia talis esset beatitudo Christi qualis sua. Alio modo, quòd re-

G uelaretur eis, quòd anima Christi beata erat videndo diuinam essentiam. Primum non poterat stare, quia homo non est beatus dum viuit Exo. trigesimotertio nón videbit me homo, & viuet. maxime, quia per beatitudinem liberarentur ab omni miseria, & sic iam non essent mortales. Christus tamen hortabatur eos ponere animam pro eo, ideo non poterat hoc modo ostendi eis beatitudo animæ Christi. Secundum eis notificari non proderat, quia sic non lętificarent mentem eorum: nam nos scimus animam Christi fuisse beatam quandiu in mundo fuit, & tamen hoc non pręstat nobis aliquam iocunditatem, videre autem claritatem corporis Christi in

H transfiguratione, lętificauit valde animam discipulorum, ideo conuenientius fuit sic ostendere claritatem corporis quàm modo præcedenti ostendere gloriam animæ, & ita Christus volens ostendere discipulis imaginem gloriæ beatorum solam corporis sui gloriam ostendit.

Quare Christus nunc volens ostendere imaginem futuræ gloriæ non ostendit omnes in se dotes, vel quare potius ostendit claritatem quàm alias dotes Et quòd quandiu vixit omnibus dotibus corporis glorificati vsus est. Et quòd dotium nulla est, quæ afferat in sui contemplatione aliquod gaudium nisi claritas. Quæst. XXVIII.

I QVAERETVR cum ad gloriam corporis pertineant quatuor dotes quare Christus nunc volens ostendere imaginem futuræ gloriæ non ostendit omnes in se, vel quare potius claritatem quàm alias dotes.

Dicendum, quòd quandiu vixit inter homines semper fuit viator, & comprehensor Christus, ideo sicut semper habebat beatitudinem animę poterat semper habere beatitudinem corporis, siue dotes eius, quæ vt dictum est præcedenti quæstione causantur ex quadam redundantia beatitudinis animæ in corpus, vt dicit Augu. in Epistola ad Dioscorum, quòd tam potentis naturę est anima in vita æterna, quòd ex eius excellenti beatitudine immortalitas redundabit in corpore. poterat ergo Christus quandiu

K viuebat habere istas dotes, non quasi ex miraculo, sed quia consequebantur eum quasi naturaliter existente beatitudine animæ suæ, sed noluit eas semper habere, quia non conueniebat. ipse enim venerat, vt nos redimeret per mortem, & dolores, & tamen vna de dotibus est impassibilitas, quam si semper habuisset, non potuisset nos redimere modo quo redemit, ideo quandiu Christus fuit inter nos regulariter non habuit dotem aliquam corporis, & tamē assumebat eam, vel aliquam earum quando volebat. vnde dicit Hugo de san. Victo. quòd Christus omnibus dotibus vsus est, scilicet, subtilitate in exitu de vtero, & quando transiuit per ianuas clausas. agilitate

litate ambulando super aquas supra decimoquarto: claritate in transfiguratione: impassibilitate in confectione. nam asserit corpus Christi traditum fuisse impassibile discipulis in sacramento, & tamen, vt omnes doctores tenent verum est, quòd corpus Christi sub sacramento existens erat passibile, quia erat illud idem quod extra sacramentum erat, & tamen in sacramento erat impassibile, extra sacramentum erat passibiliter: cum ergo omnibus alijs tribus dotibus vsus fuerit aliàs, volebat nunc vti quarta dote, scilicet claritate, vt sic compleret vsum omnium dotium. Hoc autem concedendum est, quòd omnibus quatuor dotibus vsus fuerit viuens, & tamen nõ proprie vsus fuit impassibilitate in confectione, sed potius (vt alij volunt) quando ieiunauit quadraginta diebus, nam non affligebatur ieiunans, neque alterabatur aliquid de corpore eius quasi esset immortalis. Alij autem dicunt, quòd impassibilitate vsus est quãdo Iudęi voluerunt eum præcipitare, & exiuit de manibus eorum, Luc. quarto, & quando lapidare voluerunt Ioan. octauo. Secundo fuit, quia Christus nõ transfiguratus est ad habendum in se veritatem gloriæ corporis, sed ad ostendendum imaginem glorię, ad ostensionem autem istam sufficiebat claritas, licet ad veram corporis gloriam non sufficiebat claritas, cum manere possint cum illa multi defectus corporis: ideo satis fuit nunc ostendere claritatem. Tertio fuit, & pręcipue, quia aliæ dotes, licet sint qualitates quædam corporis, tamen non percipiuntur ex seipsis, sed solum ex actu, vel passione secundum eas. claritas autem secundum seipsam percipitur sine aliquo actu, vel passione, cum sit aliquid foris manens extensum in superficie corporis, quod secundum visum percipi potest. Impassibilitas enim est quædam qualitas similis naturali potentię, de secunda specie qualitatis, & non potest sentiri aliquo sensu, actus etiam eius non sentitur, sed argumentatiue percipitur. Subtilitas etiam apparere non poterat, quia quędam qualitas quasi naturalis potentia est: etiam actus eius non sentitur, quia consistit actus eius in penetrãdo, ita quòd corpora densa nõ obuiẽt sibi, & istum actum non poterant videre Apostoli, sed colligere ipsum argumẽtatiue, quia corpus quod penetrat non videtur quando penetrat, sed antequã penetret, & postquam penetrauerit, & ita potest argui, quòd penetrauerit si transiuerit ad aliam partem: non põt tamen videri quõ penetrauerit. Agilitas etiã quantum ad seipsam ostendi non poterat, quia est qualitas quędam quasi naturalis potentia, & actus suus est transire subito de loco ad locum, & ambulare per aerem, vel aquam non obstante grauitate corporis. Si autem Christus se subito transferre vellet de loco illo, in quo nunc erat cum Apostolis ad aliũ locum, non viderent quomodo se transtulisset neque ad quem locum, cum subito se subtraheret ab oculis eorum. Claritas autem erat dos, quæ per seipsam videri poterat, cum sit visibile notissimum quod non solum videtur, sed facit etiam cętera videri: ideo non fuit dos, quę ita posset videri, sicut claritas. Verum est autem, quòd actus agilitatis quantũ ad aliquid videri poterat, vt si vellet ambulare super aquas, vel per aerem, quia lente ambulando ita, vt videretur, adhuc esset manifestus actus agilitatis, idest, leuitatis cuiusdam corporis, ita quòd pondere non premitur, vt descendere, sed sustinetur etiam in leuissimis elementis, & tamen non fuit nunc conueniens iste actus propter sequentia, & præcedentia.

Quarto fuit, quia volebat Christus nunc certificare discipulos de gloria resurgentium: ideo debuit hoc ostendere per aliquid, de quo non dubitaretur,

A quia probatio rei debet esse per se nota, quia aliàs ibitur in infinitum in probationibus, & tamen si Christus voluisset ostendere gloriam corporis sui per alias dotes potuisset dubitari de hoc, sic patet, quia ostendit in corpore suo dotem agilitatis ambulando super aquas. nam dicitur, quòd discipuli videntes eum ambulantem super aquas turbati sunt, & clamore magno dixerunt phantasma est supra decimoquarto, & licet Christus diceret eis nolite timere ego sum, adhuc non credebant. nam Petrus dixit post hoc Christo: Domine si tu es iube me venire ad te super aquas eodem capitu. Ita etiam quando Christus ostendit in

B se actum dotis agilitatis transeundo per quęcunque obstantia, scilicet, intrando per ianuas clausas post resurrectionem, turbati sunt discipuli existimantes se spiritũ videre, & licet dixisset eis, videte manus mea, & pedes meos, dicitur ꝙ adhuc non credebant: Lucæ vigesimoquarto. Similiter est de immortalitate. non ergo fuit conueniens, ꝙ per aliquam istarum Christus ostenderet nunc gloriam corporis sui, cum autem ostenderet eis claritatem corporis sui non erat aliquid, de quo possent dubitare, quia clare eum videbant sibi esse præsentem, & non euanescebat ab oculis eorum, neque subito adueniebat, sed quietus manebat, ita vt possent contemplari quid erat, id ꝙ

C Christus habebat, & an ista res vere fieret, vel ficte: ideo iste modus erat conueniens. Quinto fuit, & etiam præcipue, quia licet omnes dotes pertineant ad beatitudinẽ, nulla earum est, quę afferat aliquod gaudium in sui contemplatione nisi claritatem. nam impassibilem esse est aliquid excellens in se, & tamẽ, quòd aliquis videat actum impassibilitatis alterius, scilicet, quòd non lędatur a corporibus nociuis, non est aliquid multum iocundum, potest autem intellectus arguere hoc esse aliquid magnum, & tamen in videndo hoc non poterit esse aliquod magnum gaudium. idem de agilitate. videre enim ꝙ aliquis ambulet super aquas, vel volet per aerem non est aliquid lętum, licet sit aliquid mirabile, & idem est de actu subtilitatis in penetrando obstantia corpora.

D Christus nõ voluit reddere solum discipulos admiratos de gloria corporis sui, sed potius voluit eos cõsolari, & tamen videndo corpus humanum in tanta claritate, sicut Sol, vel in maiori, ita tamen, quòd illa non offenderet intuentium oculos, esset inextimabile gaudium: istam ergo solam nunc Christus ostendere debuit, & fuit causa potissima. Sexto fuit, & etiam præcipue, quia Christus volebat nunc ostendere imaginem glorię futurę, gloria autem futura est aliquid magnum: ideo debuit ostendi per id quod maximum erat, si autem omnes actus dotium potuissent simul manifestari in corpore Christi: fuisset istud excellentius, & tamen non poterat hoc fieri, vt ostensum est supra: ideo debuit ostendi dos illa, quæ maior erat, & excellentius ostendebat, de qua

E admirarentur nimium, & gauderent, essetque omnino supra conditionem corporis humani, vt possint ipsi reputare esse aliquam beatitudinem in hoc. tale autem erat videre claritatem tam excellentem in corpore Christi: ideo debuit nunc ostendere eis dotem claritatis: nam si actum alicuius alterius ostẽderet: non reputarent ex hoc esse in gloria patris sui, quæ pertinet ad aliud sęculum nam Christus ostenderat eis dotem agilitatis quando ambulauit super aquas, & licet a principio putarent eum esse phantasma, postea cognouerunt eum esse verum Iesum supra decimoquarto, & Marc. sexto, & tamen non putauerunt per hoc se vidisse aliquam gloriam futuri sęculi: Christus etiam non innuit, quòd vidissent tunc aliquid de gloria futura, & tamen nunc

antequam

antequam transfiguraretur, dixit quòd aliqui de aſtãtibus viderent eum venientem in gloria patris ſui antequam guſtarent mortem: ergo innuit, quòd per dotem agilitatis, & per alias dotes non poterat oſtendi gloria reſurgentium, ſed ſolum per claritatem: iõ neceſſe fuit, quòd in transfiguratione vteretur dote claritatis potius quàm alijs ad oſtendendum imaginem futurę glorię, & iſta eſt cauſa cęteris efficacior.

Quare cum Chriſtus vſus eſt alijs dotibus, & non claritate, non dicitur transfiguratus, & an tunc debet ſic dici. Quæſt. XXIX.

QVAERETVR cum nunc Chriſtus vtens dote claritatis dicitur transfiguratus, quare cum aliàs vteretur alijs dotibus non dicitur transfiguratus, vel an debet dici transfiguratus.

Dicendum, quòd Chriſtus non eſt concedendus transfiguratus niſi ſemel, quia ſcriptura non concedit niſi ſemel transfigurationem. De alijs autem vicibus quibus vſus eſt dotibus: dicendum quòd non fuit tunc transfiguratus. Ratio eſt, quia transfigurari eſt figuram mutare: ideo ſolum dicetur quis transfigurari ſecundum ea quæ ad figuram pertinent. figura autem proprie eſt ipſa terminatio quantitatis, ſiue lineamentorum per quam maxime cognoſcitur res, & inde dicitur figura omne accidens inexiſtens rei quantum ad ſuperficiem per quod cognoſci poteſt, ſic autem eſt color, qui ſuperficiei coextenſus eſt, & quia in vſu claritatis mutatus eſt color, ideſt, ſuperfuſa eſt cuti eius noua lux, quæ nunquam prius inextiterat. dicitur tunc transfiguratus cum color, vel nitor ille figura large vocetur, cęterę autem dotes, & vſus earum non ſunt figuræ, quia non dicunt aliquid abſolute manens in homine quod in eo videri poſſit, & per quod diſtingui poſſit ab alijs quantum ad cognitionem ſenſitiuam: ſed ipſę dotes ſunt quædam qualitates inuiſibiles, & vſus earum eſt actus, vel paſſio, & non eſt aliquid manens in ſuperficie rei, nec aliquid per quod res cognoſcatur: ideo non pertinent ad figuram, & conſequenter per actus illos non dicitur quis transfigurari, ſicut non transfiguratur ille, qui currere incipit, & prius non currebat. claritas autem pertinet ad figuram, ſiue ſpeciem, ideſt, per vſum huius dotis dictus fuit Chriſtus transfigurari quaſi nouam vultus habitudinem accepiſſet, ſic dicitur Luc. 9. facta eſt ſpecies vultus eius altera.

Aliæ dotes gloriæ præter claritatem figuræ dici nõ poſsũt.

An lux illa per quam fuit Chriſti transfiguratio fuit vera, vel imaginaria. Et quòd in ſacra Scriptura nullum ſit mendacium. Quæſt. XXX.

QVAERETVR cum transfiguratio Chriſti fuerit per quandam lucem nouam in eo apparentem, quæ prius non fuerat: an illa lux fuit vera, vel imaginaria, quæ non eſſet realiter in corpore Chriſti.

Aliqui dicunt, quòd non fuit vera, quia dicitur aliquid transfigurari in illud quod vere non eſt aut vere non habet ſecunda Corin. vndecimo: nam & ſathanas transfigurat ſe in Angelum lucis, & tamen Chriſtus dicitur transfiguratus quantum ad lucem. ergo non habuit illam vere. Item ſuper illo verbo ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem. dicit Glo. Luc. nono, & eſt Bedę, quòd regnum Dei vocat glorificationem corporis in imaginaria repreſentatione futuræ beatitudinis, ſed quod eſt imaginarium non eſt verum, ergo Chriſtus non habebat vere illã claritatem. Item opacũ, & lucidum repugnãt, ſed corpus Chriſti erat vere opacum, quandiu inter

F nos vixit. ergo impoſſibile erat, quòd eſſet lucidum, & ita non habuit vere lucem. Item claritas ſenſibilis maxima corrumpit ſenſum, quia eſt excellens ſenſibile, & tamen claritas Chriſti in transfiguratione dicitur fuiſſe maxime, quia dicitur in litera, quòd reſplẽduit facies eius, ſicut Sol. Et Hieron. dicit; Deus non potuit in hac vita aliquid tam clarum facere, & tamẽ oculi Apoſtolorum non lęſi fuerunt videndo claritatem illam, ſed potius gaudebant: ergo videtur, quòd non fuit vera claritas, ſed imaginaria.

Dicendum, quòd claritas transfigurationis fuit claritas vera ſenſu perceptibilis in corpore Chriſti vere exiſtens ad oſtenſionem claritatis quam promiſerat in ſanctis poſt reſurrectionem eſſe futuram. nam
G dicitur, tunc fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno patris mei ſupra decimotertio capitu. Et patet, quòd vere fuit claritas, quia non eſt claritas ſi non ſit vera claritas, ſicut non eſt homo, qui non eſt vere homo, & tamen Euangeliſtę dicunt fuiſſe vultum Chriſti fulgẽtem, ſicut Sol: ergo vere fuit in corpore Chriſti aliquis talis fulgor, alioquin tolleretur omnis veritas ſacrę Scripturę, & certitudo: nam ſicut dicitur hic, ꝙ reſplenduit vultus Chriſti, ita dicitur, quòd natus eſt, & paſſus eſt, & reſurrexit: ſi igitur dicimus, quòd nõ habuit verum fulgorem, ſed imaginarium, ita dicetur, quòd non vere paſſus eſt, neque reſurrexit: neque ambulauit ſuper aquas, ſed omnia imaginarie facta ſunt, & ita tolletur tota fides. nam vt dicit Augu.
H in Epiſtola ad Hieronymum. & in Decretis diſtinct. nona cap. ſi ad ſacras. ſi in ſacra Scriptura concedimus eſſe aliqua mendacia ſaltem officioſa, non manebit aliqua auctoritas in tota ſacra Scriptura, quia de reliquis partibus eius idem iudicari poterit, vel in dubiũ verti: ita ſi aliquid dicamus factum eſſe non vere, ſed imaginarie quod ſacra Scriptura teſtatur eſſe factum, de cęteris, quæ ipſa teſtatur idem dici poterit, & ita euacuabitur tota auctoritas ſacræ ſcripturę: quo nihil periculoſius: ergo cum ſimpliciter teſtetur Scriptura reſplenduiſſe vultum Chriſti, ſicut Sol, concedendum eſt, quòd fuit in vultu eius aliqua magna claritas, quæ erat, ſicut ſolaris.

Ad primum dici poteſt vnomodo, quòd quidquid ſe transfigurat vere ſe transfigurat, quia transfigurare
I eſt figuram mutare, & non ſubſtantiam, & ita ſathanas vere ſe transfigurat in Angelum lucis, quia licet non tranſeat in ſubſtantiam Angeli lucis neque in totalem operationem, oſtendit tamen eius ſimilitudinem, quia ceſſat agere talia qualia dęmon, & agit talia qualia Angelus lucis ſaltem ad tempus, & illud eſt mutare figuram ſuam, & acccipere figuram alterius.

Alio modo poteſt dici, quòd transfigurare contingit verè, & falsè. vere transfigurari eſt quando res talis eſt qualis oſtenditur eſſe per exteriorem diſpoſitionem quam figuram vocamus, & ita ſiquis oſtẽdat ſe candentem, & ſic transfigurauit ſe vere ad candorem. Falſa trãsfiguratio eſt quando non eſt talis res
K qualem eam eſſe oſtendit exterior diſpoſitio, & ita ſathanas falsè ſe transfigurat in Angelum lucis, quia diſpoſitio ſua oſtendit eum eſſe Angelum lucis, & non eſt. Chriſtus autem transfiguratus eſt, quia apparuit nunc habens alium colorem quàm habere ſolitus erat, & ita vere fuit cum iſte fulgor ad tempus ſibi aduenerit, & prius nunquam eum habuit, neque poſtea quandiu vixit.

Ad ſecundum dicendum, quòd lux transfigurationis Chriſti fuit imaginaria, quia imaginarium dicitur ab imagine, vel ab imaginatione. Secundo modo imaginarium eſt quod per ſolam imaginationem ſubſiſtit, ſicut ſunt ficta, vel actus rationis, & ita diſtinguitur

ſtinguitur imaginarium contra verum. Primo modo imaginarium dicitur, ideſt, repręſentatiuum. ſ. qa vna res eſt imago alterius, & ita res vera eſt imaginaria, quia eſt imago, ideſt, expreſſe aliud ſignificans. ſic enim filius in diuinis eſt imago patris, qui tamen vere eſt, & ſic lux transfigurationis Chriſti fuit imaginaria, ideſt, repręſentatiua, ſiue imago lucis futuræ beatitudinis.

Ad tertium dicendum, quòd corpus Chriſti vere fuit in ſe opacum, ideſt, non diaphanum, vel tranſparens, nec etiam ſolidum emittens radios, ſicut ſunt corpora ſtellarum, ſed fuit, ſicut opaca, quæ ſupficiē politam habent, & ideo lucem quandam habent, & iſta lux corporis Chriſti fuit aliquid diuinitus communicatum ei, vt infra dicetur.

Ad quartum dicendum, ꝙ claritas transfigurationis fuit excellentiſſimum ſenſibile, & tñ non corrupit oculos Apoſtolorum, quia erat illa ſimilis claritati corporis glorioſi, quæ viſum non corrumpit, ſed demulcet. vnde Apoca. 21. claritas gloriæ comparatur claritati iaſpidis, quæ viſum non lędit, ſed mulcet, & delectat. hoc autem fit, quia illa claritas eſt alterius generis quàm iſta claritas naturalis. peruenit enim ex claritate ſpirituali animæ, quæ quidem non corrumpit proportionem oculi animę, ſed magis confortat. Cum autem dicit Hieron. ꝙ non poſſet Deus in hac vita facere aliquid tam clarum intelligendum eſt, ꝙ nullum corpus poterat naturaliter eſſe tale, & quantumcunque concurreret Deus cum cauſis naturalib⁹ ad productionē alicuius corporis tàm lucidi non poterat tam clarum produci, & hoc, quia repugnat conditioni rerũ. nã in eis, quæ ſpecie differunt impoſſibile eſt, ꝙ indiuiduũ ſpeciei minoris (quantũcunque perficiatur) accedat ad perfectionem indiuidui ſpeciei ſuperioris, ita aũt naturale, & ſupernaturale differunt pluſquam ſpecie. claritas huius vitæ eſt naturalis. claritas autem beatorum eſt ſupernaturalis: ideo impoſſibile eſt æqualem eſſe aliquam naturalem lucem illi luci beatorum, talis autem erat lux, quæ apparuit in corpore Chriſti: ideo recte dixit Hierony. ꝙ non poterat Deus façere aliquid tam clarum in hac vita, ideſt in corporibus naturalibus, quæ videmus dum hic viuimus, poterat tamen maiorem lucem facere quàm eam, quę erat in corpore Chriſti. ſ. aliam ſupernaturalem lucem maiorem illa, quia illa non erat effectus infinitus, & forte maior eſt illa, quę nunc apparet in vita æterna in corpore Chriſti.

An lux transfigurationis fuerit glorioſa. Et quomodo Chriſtus viuens habuit dotes corporis glorioſi. Et quomodo fuit claritas in transfiguratione Chriſti, & quomodo erit in beatis glorificatis. *Quæſt.* XXXI.

QVAERETVR an lux transfigurationis fuit glorioſa. Aliqui dicunt, quòd non, quia dicit Beda ſuper illo verbo ſupra in litera ſi transfiguratus eſt in corpore mortali oſtendit non quidem immortalitatem, ſed claritatem ſimilē futurę immortalitati, ſed claritas glorioſa, eſt claritas corporis immortalis, cum corpus Chriſti non fuerit immortale. ergo claritas illa transfigurationis non fuit glorioſa. Item idem non poteſt eſſe ſubiectum pęnalitatis, & gloriæ, ſed corpus Chriſti erat ſubiectũ pęnalitatibus: ergo non poterat in eo eſſe claritas glorioſa. Item conditio corporis glorioſi non ſolum eſt etiam agilitas, & impaſſibilitas, ſed & ſubtilitas. Si ergo aſſumpſiſſet claritatem glorioſam, aſſumpſiſſet omnes alias conditiones glorię, ſed non aſſumpſit pro tunc. ergo non fuit illa claritas glorię. Item claritas glorioſa non percipitur ab oculo non glorifica-

A to: quia ſicut claritas naturalis ab oculo naturali percipitur, ita claritas glorioſa ab oculo glorificato, & oculus non glorificatus non habet proportionem, vt pati poſſit a claritate glorioſa: Apoſtoli enim nondũ erant glorificati, & viderunt claritatē transfigurationis. ergo non fuit illa glorioſa. Item claritas glorioſa non eſt naturalis corporis, ſicut gloria non eſt alicui naturalis, ſed collata. & tamen claritas transfigurationis fuit naturalis corpori Chriſti, vt innuit Hilarius, & Glo. hic in litera dicit: ſpeciem quam habebat per naturam oſtendit, non amittens carnem quam aſſumpſerat voluntate: ergo claritas illa non fuit glorioſa.

B Item claritas transfigurationis non ſolum fuit in corpore Chriſti, ſed etiam in veſtibus, & tamen veſtes nõ poſſunt glorificari: ergo non fuit illa claritas glorioſa, quę fuit in corpore Chriſti transfigurati.

Dicēdũ, ꝙ vt dicit Hugo de ſan. Victo. Chriſtus adhuc viuens in corpore paſſibili omnes dotes corporis glorificati habuit. ſ. ſubtilitatem naſcendo exeundo de vtero virginis illęſis clauſtris, agilitatem ambulando ſuper aquas, claritatem in trãsfiguratione. impaſſibilitatem in cęna quando corpus ſuum viuens ad comedendum diſcipulis dedit ſine hoc, quòd videretur, & lęderetur. non tamen eſt intelligendum, ꝙ Chriſtus habuit dotes in corpore ſuo realiter tãquã

C qualitates inhærentes, & immanentes ei abſolute, qa tunc cũ impaſſibilitas realiter eſſet in corpore Chriſti, eſſet ipſe vere immortalis, & non potens lędi aut dolere. ſed falſum eſt, quia patiebatur, & mortuus eſt. Ideo dicendum, ꝙ habuit Chriſtus dotes virtualiter, vel potentialiter, ſed non realiter. nam dotes dicunt gloriam corporis, & gloria corporis reſultat ex gloria animę per quandam redundantiam, ſed Chriſtus habebat perfectam gloriam animę: ideo habebat illud ex quo reſultaret gloria corporis, ſiue dotes, quia non requirebatur aliquod aliud principium ad cauſandum iſtam gloriam corporis niſi gloria animi, & hoc eſt potentialiter, vel virtualiter habere dotes, realiter tamen non habebat Chriſtus dotes, quia illę ſunt quędam qualitates corpori immanentes, quę deriuatę fuerunt ex gloria animę, & ſi illę vere fuiſſent

D in corpore Chriſti, fuiſſet Chriſtus vere immortalis, & impaſſibilis, & ita non poſſet vnquam pati niſi deponeret dotem illam, & eſſet miraculum in Chriſto poſſe pati, & lędi: non pati autem eſſet naturale quod falſum eſt: quia omn[illegible] doctores concedunt corpus Chriſti mortale, & pa[illegible]ile fuiſſe.

Sed tunc eſt dubium, cum Chriſtus haberet veram gloriam animę ex qua reſultat gloria corporis, ideſt, dotes, quomodo non habebat dotes.

Dici poteſt vno modo, quòd anima Chriſti inquantum erat aliquid non alligatum quantum ad ea ſecundum quæ anima rationalis excedit materiam, erit glorificata plene: inquantum tamen erat alligata organis, & erat forma corporis, erat adhuc paſſibilis, cum eſſet paſſibile corpus cuius erat forma. nam ſi

E anima Chriſti inquantum erat forma corporis eſſet impaſſibilis, neceſſe eſt, quòd corpus eius eſſet impaſſibile, & tamen erat paſſibile, & quia immediata redundantia animæ in corpus fit ex hoc, quòd anima eſt forma corporis, cum anima, vt forma corporis adhuc eſſet paſſibilis non poterat refundere impaſſibilitatem in corpus, & ita de alijs dotibus, & ſic erat tunc naturale Chriſto poſſe pati, & lędi, & fatigari: non lędi autem a nociuis oportebat, quòd accideret ei ex miraculo, & non per qualitatem abſolutam immanentem corpori, vel per aliquid quod anima talis manens poſſet refundere in corpus, & hoc ſentit beatus Tho. de Aquino. 3. Sen. diſtinct. 16.

Alij dicunt, quòd gloria animę non redundauit

in

in corpus Christi a principio conceptionis ex quadā dispensatione diuina, idest, ex quodam miraculo, vt per hoc in corpore passibili redemptionis nostræ expleret mysterium: nec tamen per hoc ablata est potestas animę Christi deriuandi gloriam suam ad corpus, & hoc fecit quantum ad claritatem in transfiguratione. sic dicit idem beatus Tho. 3. parte suę summę. Sed tunc obijcietur, ꝙ tota vita Christi fuit quoddam miraculum continuum. nam si naturale erat animę Christi vt sic glorificatę, deriuare gloriam suā in corpus ex dispositione diuina, idest, miraculo quodam fiebat, vt non deriuaretur cum tota vita manserit non deriuando, fuit tota vita Christi miraculum quoddam, & suspensa erat anima Christi ab actione sua naturali: quod non est satis conuenienter dictum, cum nemo tale miraculum asserat. Dicendum igitur, ꝙ corpus Christi non habebat dotem aliquam realiter immanentem sibi dum vixit: nec etiam anima poterat deriuare quasi naturaliter dotes in corpus, sicut deriuatur gloria beatorum in corpus. Ratio drię est, quia in beatis est anima ſm oēm modum impassibilis. s. quantū ad id, in quo non est alligata organis, idest, quantū ad partē rationalē, & quantū ad id, in quo est alligata, vt quantū ad vires vegetatiuas, & sensitiuas, & tunc ſm oēm modū est impassibilis, & conuenienter inquātū est forma corporis est impassibilis, & tunc sequitur, ꝙ corpus sit impassibile, qa accipit naturaliter influxum perfectionis a forma, & ita in beatis posse aliquid pati esset miraculum: non pati autē est naturale quantū ad conditionē animę, vt sic glorificatę, anima aūt Christi viuentis inter nos erat glorificata, & consequenter impassibilis inquantū non est alligata corpori. s. quātū ad partē rationalem, erat tñ passibilis quantum ad id, in quo corpori erat alligata. s. quantum ad vegetatiuum, & sensitiuum, & cōsequenter inquantum erat forma corporis erat passibilis: ideo naturale erat corpori Christi posse lędi, qa non erat beatificatum, sicut corpora beatorum, & ita non solum Christus patiebatur naturaliter, sed etiam anima sua ex sola voluntate non poterat deriuare impassibilitatem in corpus quasi ex redundantia eius, sed requirebatur operatio Dei, quia anima Christi non poterat facere miracula, quia erat pura creatura, & tamen, quòd viuens dotibus vteretur miraculum fuit: ideo non erat quasi ex voluntate animę volentis redundare in corpus dotem suam, sed quia diuinitus fiebat, & ita fuit quandocunque aliquo actu dotis Christus vsus est, vt quando de vtero exiuit, vel super aquas ambulauit, & ita de cęteris. Sic dicit Dionysius Epistola 4. ad Gaium. s. super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis, & hoc monstrat virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis materialium, & terrenorum pedum sustinens grauitatem, & tamen post resurrectionem omnibus his vsus est sine miraculo aliquo, sicut intrare per clausas portas. nam si ante mortem intrasset per clausas portas miraculum esset: post resurrectionem autem non erat miraculum, sed naturale, quòd dotibus vteretur, quia anima Christi erat penitus glorificata: ideo iam naturaliter refundebat dotes in corpus.

Cum autem dicit beatus Tho. vult, quòd ex miraculo fieret quod a principio conceptionis Christi nō redundauerit gloria animæ in corpus: non est intelligendum, ꝙ poterat semper refluere, & reflueret nisi miraculosè suspenderetur ab actione illa, sed est sensus, quòd cum Deus creans animam Christi beatificauit eam, & ipsa sit indiuisibilis, totam beatificaturus erat, quòd tamen beatificauerit eam quantum ad partem rationalem secundum quam est absoluta de corpore, & organis, & non inquantum est alligata

F secundum vegetatiuum, & sensitiuum, & inquantum est forma corporis, fuit dispensatio Dei, idest, specialis voluntas eius, & hoc, vt anima Christi secundum aliquid esset semper beata, & impassibilis, & secundum aliud posset pati, & corpus quod informabat, esset passibile, vt sic expleret mysterium nostræ redemptionis: & sic eam beatificare quantum ad aliquid, & non quantum ad totum, fuit dispēsatio, idest, specialis voluntas, vel miraculum, aut operatio Dei. Quòd tamen anima Christi sic disposita in sua infusione non refunderet gloriam in corpus, non erat miraculum, immo esset miraculum, quòd posset refundere: licet constituere eam talem, quòd non posset refundere, vel quòd non refunderet forte fuerit
G miraculum, sicut anima miraculosè creatur, & tamē operationes suas non exercet postea supernaturaliter aut miraculosè, sed pure naturaliter. Et ista est intentio eiusdem beati Tho. sic patet ibidem ex verbis suis cum ait, quòd in corpore glorioso non est miraculosum fulgere, & tñ in corpore Christi in transfiguratione fuit deriuatus fulgor a deitate, & ille fulgor fuit miraculosus, sicut hoc ipsum, quòd super vndas ambulauit. Est ergo veritas, quòd in corpore Christi quandiu vixit, non fuerunt dotes, vt dos nominat quandam qualitatem manentem, & formaliter inhærentem corpori, sed quandocunque habebat actum alicuius dotis miraculosè hoc faciebat. Quando autem dicimus, quòd Christus habuit dotes vi-
H uens, sicut dicit Hugo de San. Vict. licet non semper habuit actum earum, intelligendum est, quòd habuit eas virtualiter cum haberet gloriam animę ex qua dotes resultant: nunquam tamen fuerunt realiter illę qualitates in corpore vsque post resurrectionē eius. Et quando dicimus, quòd vti dotibus in Christo non erat miraculosum, intelligitur quia fiebat hoc ad voluntatem suam, non quidem iuxta humanam, sed iuxta diuinam, & quia ipsemet Christus, qui erat homo erat Deus, & inquantum Deus poterat omnia naturaliter facere cum nihil excedat potestatem eius: nihil quod in eo fieret dicimus miraculosè factum, qa ipse facere volebat, qui sine alterius adiutorio facere poterat, & ita dicimus interdum, quòd Christus ambulauerit super aquas miraculum erat, quia Petrus
I non poterat hoc facere, sed a Christo illud recipiebat, quòd super aquas sustentaretur. Et sic etiā dicimus, quòd ambulare Christum super aquas fuit actus dotis, quia licet non haberet realiter dotem agilitatis, habebat eam virtualiter, & poterat miraculosè habere actum illius. Petrus autem ambulando super aquas non habuit actum dotis, quia neque habebat dotem realiter neque virtualiter.

De claritate transfigurationis. Dicendum, quòd non fuit dos in Christo, neque refluxit naturaliter ex gloria animę, sed cum anima Christi inquantum erat forma corporis erat passibilis, & ideo non poterat influere impassibilitatem in corpus, ita cum non esset gloriosa non poterat refundere cęteras dotes: nam
K dos non refluit nisi ab anima glorificata, & tñ inquātum est forma corporis nullo modo est glorificata: iō nullam dotem corporis influere potest, quia si posset vnam influere oēs influeret: in beatis aūt, quia animā habent ex omni parte glorificatā fulgor deriuatur naturaliter ab anima in corpus, & est claritas, sicut quædam qualitas, siue forma manens, & afficiens, idest, informans corpus quantum ad superficiem suam: ideo fulgere corporaliter non est miraculosum in corpore glorioso, sed ad corpus Christi in transfiguratione claritas deriuata est a diuinitate, & anima eius: non quidem per modum qualitatis manentis, & afficientis corpus, sed magis per modum passionis transeuntis.

ſeuntis, ſicut quando aer illuminatur a Sole, & ita fulgor corporis Chriſti fuit tunc miraculoſus, & talis fulgor (etiam ſi ſemper fuiſſet in corpore Chriſti) nunquàm diceretur habuiſſe dotem, eo quòd nunquàm erat, vt aliquid immanens corpori, & ipſum afficiens, ſed vt quædam paſſio, quæ conſiſtebat in fieri. Dicendum tamen, quòd claritas corporis Chriſti transfigurati, fuit claritas glorioſa, vel claritas gloriæ, non tamen fuit claritas corporis glorioſi, vel glorificati, & ob hoc erat miraculum talem claritatem eſſe tunc in corpore Chriſti: nam ſi eſſet corpus glorificatum, haberet iam dotes, & non eſſet miraculum. Quòd tamen non eſſet glorificatum, & haberet claritatem gloriæ, erat miraculum: fuit autem iſte fulgor eiuſdem generis, cum illo fulgore, qui eſt in corporibus beatorum, licet aliqualiter minus perfectus, ſicut charitas viæ eſt eiuſdem rationis cum charitate patriæ, ſed non eſt ita perfecta. Sed dicetur cum iſta claritas eſſet gloriæ, quomodo non reddebat corpus glorioſum, vel glorificatum? Dici poteſt vno modo, quòd ad glorificationem corporis non requirebatur ſola claritas, ſed etiam aliæ dotes: Chriſtus autem non habebat nunc niſi claritatem, ideo non erat corpus eius glorificatum. Secundo dicendum, & melius, quòd claritas iſta non erat in eo dos, & ideo etiam ſi omnes aliæ dotes eſſent nunc in Chriſto eo modo quo claritas, non eſſet corpus eius glorificatum, quia dotes ſunt gloria corporis, & ipſum glorificatum reddunt per hoc, quòd ipſum informant, & tamen non erant iſtæ dotes in corpore, cum dos nominet qualitatem quandam immanentem corpori, & informantem ipſum, nunc autem claritas non erat qualitas immanens corpori Chriſti, ſed per modum paſſionis erat in corpore Deo actualiter influente in corpus, ſicut lux aeris, quando illuminatur a Sole non eſt aliqua qualitas, vel forma inhærens aeri, ſed eſt aliquid receptum in eo dum Sol actualiter illuſtrat illum, & hoc non facit corpus glorioſum, ſed reddit illud ſimile glorioſo, poſt reſurrectionem autem fuit corpus Chriſti vere glorioſum, quia fuerunt in eo vere dotes immanentes, eo quòd anima eius totaliter glorificata refundebat in corpus iſtas perfectiones, tanquàm formas immanentes, quæ reddebant corpus vere glorioſum.

Ad primum dicendum, quòd ex illo verbo Glo. non negatur fuiſſe claritatem Chriſti claritatem gloriæ, ſed fuiſſe claritatem corporis glorioſi, cum dicit: in corpore mortali oſtendit non immortalitatem, ſed claritatem ſimilem futuræ immortalitati, dicitur ſimilis claritas futuræ immortalitati, id eſt, claritas eiuſdem generis, & ita erat claritas gloriæ. Quod autem dicitur, quòd non oſtendit immortalitatem, eſt ſenſus, quòd non habuit corpus Chriſti pro tunc immortalitatem, ſed talem claritatem qualem corpora immortalia, ſed corpora immortalia habent claritatem gloriæ, ideo glorioſam claritatem habuit corpus Chriſti, non tamen fuit corpus glorioſum, quia tunc haberet veram immortalitatem cum glorioſa ſint immortalia, & iſta claritas a Deo erat miraculoſe, & partim ab anima, quæ glorioſa erat, licet non penitus glorioſa. Poſſet tamen dici, vt quidam volunt, quòd ſicut diſpenſatiue, id eſt, Deo ſpecialiter volente factum eſt, vt anima Chriſti eſſet glorioſa, & non reflueret anima eius in corpus, ita fieri poterat, quòd reflueret quantum ad claritatem, & non quantum ad impaſſibilitatem, & hoc verum eſt, & tamen tunc non eſſet miraculum, quòd Chriſtus nunc habuerit claritatem glorioſam, cum anima naturaliter reflueret illam: nam ſicut anima inquantum eſt ab-

A ſoluta a corpore erat glorificata, & inquantum erat forma corporis, non erat glorificata, ita poterat communicari animæ, inquantum erat forma corporis, ꝙ eſſet glorioſa, quantum ad aliquid, & non quantum ad omnia, & ita influeret in corpus naturaliter claritatem glorioſam, & non poſſet refundere impaſſibilitatem, & alias dotes, eſſet tamen tunc illa claritas transfigurationis ſine miraculo, immo potius eſſet miraculum, quòd anima non ſemper refunderet claritatem, quod falſum eſt, cum Dionyſius dicat iſtum fulgorem fuiſſe miraculoſum, ergo dicendum, ꝙ a deitate cauſatus fuit iſte fulgor miraculoſe, & anima nõ ſufficiebat ad illum influendum in corpus. Ad ſecundum concedendum, ꝙ corpus Chriſti non fuit ſimul glorioſum, & pœnalitatibus ſubiectum, & ſic qñ trãsfiguratus eſt Chriſtus, ſubiectum erat corpus eius pœnalitatibus, & nõ erat glorioſum: fuit tamen in eo claritas gloriæ miraculoſe, licet ipſum non eſſet glorioſum, qa hoc nõ eſt incõueniens, vt ſupra oſtẽſum eſt. Ad tertiũ dicendũ, ꝙ ſi corpus Chriſti debuiſſet eẽ glorioſum in trãsfiguratione, nõ ſolũ debebat habere dotem claritatis, ſed ẽt oẽs alias, nõ fuit tñ glorioſum, ſed cõmunicata eſt ſibi talis claritas, qualis eſt in beatis ꝑ modũ actus, vel paſſionis, & nõ ꝑ modũ habitus, & ita poterat cõicari actus cuiuslibet dotis ꝑ ſe, cũ ipſam dotem nõ haberet, vel actum omniũ dotiũ, & tñ neq; per hoc eſſet glorificatum corpus illud, ideo nõ fuit neceſſe nunc eſſe niſi claritatẽ, ſicut quando ambulauit ſuper vndas, non habuit niſi actum agilitatis.

C Ad quartum dicendum, ꝙ claritas beatorum cum ſit vera claritas ſenſibilis, licet nõ ſit naturalis, poteſt ſentiri, & videri ab oculo nõ glorificato, ſicut claritas naturalis. Ad quintum poteſt dici. Vno modo claritas illa naturalis corpori, quia illud corpus erat ordinatũ ad illam habendam. Vel melius vocatur naturalis propter animam, quia anima huius corporis erat glorificata, & ex gloria animæ prouenit gloria corporis in beatis. Aliter tamen, & melius adhuc dicebatur naturalis propter deitatem: nã homo iſte Deus erat, & poterat facere quidquid vellet, & quia id quod prouenit rei a ſeipſa non vocatur miraculoſum, ſed naturale, vocatur lux illa naturalis, & tamen magis

D proprie dicitur, quòd erat miraculoſa. Ad ſextum dicendum, quòd iſte fulgor erat gloriæ, & tamen poterat eſſe in veſtibus: nam ſi fulgor iſte eſſet glorificans id in quo eſſet, non poſſet eſſe in veſtibus, quæ non poſſunt eſſe glorificatæ, & tamen licet eſſet fulgor gloriæ, non reddebat corpus glorioſum, ideo non erat inconueniens, quòd eſſet etiam in veſtibus. Aliter poteſt dici, quòd iſte fulgor proprie erat in corpore, & tamen inde redundabat in veſtes illuſtrans eas.

Quale fuit corpus Chriſti in transfiguratione, an fuit corpus materiale, vel ſpirituale. Et an eius claritas fuit eiuſdem rationis cum claritate gloriæ. Quæſt. XXXII.

E QVAERETVR de corpore Chriſti, quale fuit in transfiguratione. Aliqui dicunt, quòd fuit corpus ſpirituale, quia corpus materiale non poterat talem claritatem habere.

Dicendum, quòd non ſtat, quia ſi accipiatur ſpirituale, id eſt, de naturali ſpirituali includit contradictionem: nam ſi corpus erat, ſpirituale non erat, cum ſpirituale idem ſit, quòd ſpiritus, & corpus, & ſpiritus condiſtinguuntur. Si autem accipiatur ſpirituale, id eſt, habens aliquid de conditione ſpiritus, ſcilicet, ablatis paſſionibus, & imperfectionibus materialibus, eſt verum, quòd corpora beatorum erunt ſpiritualia, 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale, & tamẽ etiam hoc modo

non erat corpus Christi in transfiguratione spirituale, quia fuit ibi mortale, sicut prius fuerat, & tale postea mansit, cum in illo corpore Christus passus sit, erat etiã graue, & habebat alias imperfectiones materiales, ideo nullo modo fuit spirituale in transfiguratione. Alii dicunt, quòd fuit corpus Christi aereum in transfiguratione, & hoc dicunt, quòd talia corpora possunt multum illustrari, vt fulgeant, sicut sunt corpora nubium, corpus autem humanum, quod opacum est, talem fulgorem non habet. Dicendum, quòd isti valde desipiunt: nam corpus Christi ante transfigurationem erat verum corpus humanum sumptum de Virgine, si autem in transfiguratione esset aereum, iam non esset corpus, quod prius habuerat, & sic non esset verus Christus, sed quidam alius. Secundo, quia tunc Christus non esset verus homo; nam requiritur verum corpus ad veritatem humanitatis, corpus autem aereum non potest esse pars hominis, ideo non habuit aereum corpus, sed carneum. Dicendum igitur, q corpus Christi fuit tale in transfiguratione, quale prius, & idem in substantia. vera enim caro sumpta de Virgine fuit ibi, & non aliquid aliud nouum, etiam nihil mutatum est, quantum ad accidentia corporis: nam eadem magnitudo fuit, & eadem figura, & fuit mortale, & passibile, sicut prius, & graue, & obtusum, & cæteræ eius qualitates, color quoque idem mãsit, & etiam corporis opacitas, quia non fuit factum transparens corpus Christi in transfiguratione: solus enim splendor superadditus est, qui prius non erat in corpore, sed de eo quod prius fuerat, nihil mutatum est. Hoc autem fuit, vt per istam claritatem corporis ostẽderet imaginem futuræ gloriæ. Sic dicit Hierony. qualis enim futurus est tempore iudicandi, talis apparuit Apostolis. nemo autem putet eum pristinam formam, & faciem perdidisse, vel amisisse corporis veritatem, & assumpsisse corpus spirituale, vel aereum, sed quomodo transfiguratus sit Euangelista demonstrans, ait: Resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt sicut nix, vbi autem splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. certe transformatus est Dominus in eã gloriã, qua venturus est postea in regno suo. Et transformatio splendorem addidit, faciem non subtraxit: esto corpus spirituale fuerit, num & vestimenta mutata sunt? quæ intantum fuere candida, vt alius Euangelista dixerit, qualia fullo super terram non potest facere: huiusmodi autem corporale est, & tactui subiacet, non spirituale, & aereum, quod illudat oculis, & tantum in phantasmate aspiciatur. Sic etiam dicit Theophilus, transfigurationem autem oportet intelligere non figuræ immutationem, sed quia manente, vt prius erat figura appositio facta est cuiusdã inenarrabilis claritatis. Idem Beda dicit, transfiguratus Saluator non substantiam veræ carnis, sed gloriam futuræ, vel suæ, vel nostræ resurrectionis ostendit, qui qualis tunc discipulis apparuit, talis post iudicium cũctis apparebit electis. Et ratio huius est, quia Christus nunc transfiguratus est, vt ostenderet imaginem gloriæ futuræ in nobis, & tamen in electis non mutabitur aliquid de veritate corporis, sed solum addentur perfectiones gloriæ, ideo ita nunc in Christo nihil ablatum est, sed solus splendor appositus est. Sic dicit Chrysost. scilicet, neque ergo decet aliquam figuræ transmutationem in regno Dei esse futuram, aut circa ipsum Saluatorem, aut circa ipsos, qui assimilabuntur ei, sed appositionem claritatis, & ista claritas non fuit data corpori Christi, tanquam ei immanens, sed solum, vt immutaret illud ad horam, sicut passio, & ideo vt dictum est præceden. quæst. non fuit dos, quia

F illa non fuit qualitas habitualiter manens, fuit tamen claritas gloriæ, idest, eiusdem rationis cum claritate gloriæ, scilicet, eadem in essentia, sed non in modo: nam non erit alterius naturæ claritas beatorum, erit tamen alterius modi, quia illa manebit habitualiter velut forma afficiens, ista autem fuit solum, vt passio transiens, vel illustratio quædam. Talis est differentia huius claritatis ad claritatem beatorum, qualis est visionis beatorum ad visionem Pauli in raptu, fuit enim visio eiusdem rationis, quia vtraque fuit clara visio diuinæ essentiæ, visio tamen beatorum fuit habitualiter manens, visio autem Pauli fuit raptim transiens, & ideo non fuit beatificatus per illam visionem, sicut beatificantur electi per visionem
G immanentem.

De comparatione fulgoris, qui apparuit in vultu Moysi ad Christi claritatem transfigurati, & quomodo hi fulgores conueniant, & differunt. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR de comparatione fulgoris, qui apparuit in vultu Moysi ad claritatem Christi transfigurati. Dicendum, quòd in facie Moysi apparuit magnus fulgor, quando descendit de monte secunda vice portans secundas tabulas legis, & fuit splendor ad modum radiorum exeuntium de vultu, & ideo dicebatur facies eius cornuta, Exodi 34. Idest, cornua lucis egrediebantur de ea, & tan-
H tus fuit fulgor, quòd non poterant Iudæi sustinere, sed operiebat Moyses vultum suum, si quando locuturus esset ad eos, eodem cap. Ex hoc aliqui dicunt, quòd maior fuit fulgor vultus Moysi, quàm vultus Christi: nam fulgorem Moysi non poterant intueri Iudæi, claritatem autem vultus Christi intuebãtur discipuli sine aliqua offensione oculorum, vt patet hic. Dicendũ, q fulgor vultus Christi fuit valde maior, q̃ Moysi, quia manifestũ est, q oĩa debuerunt esse excellentiora in Christo, q̃ in Moyse. Item claritas Christi transfigurati fuit claritas gloriæ, claritas Moysi non fuit gloriæ: nam Christus iam erat beatus in anima, ideo conuenienter poterat accidere ei aliquis actus beatitudinis corporalis, quæ ab anima deriuatur, Moy-
I ses aũt non erat beatus in anima, iõ non debuit beatitudo corporis pũenire beatitudinẽ animæ, vnde claritas vultus Moysi habuit aliquam similitudinem cũ claritate gloriæ, sed æquiuocam, sicut fides habet similitudinem quandam cum visione patriæ, sed nõ sunt eiusdem generis, claritas aũt trãsfigurationis Christi fuit eiusdem generis cũ claritate beatorũ, & ob hoc claritas Christi licet esset valde maior claritate Moysi, non offendebat oculos, sed demulcebat, quia non erat claritas naturalis, quæ quando est excellens corrumpit sensum, claritas autem vultus Moysi non erat gloriosa, sed erat de conditione claritatis naturalis, idest, multum cum ea conueniens, & ob hoc cum esset magna, offendebat vultum aspicientium: claritas
K enim transfigurationis Christi, quanto maior esset, tanto magis delectaret aspicientes, claritas aũt Moysi, quanto maior esset, tanto magis terreret, & minus videri posset, quia vna fuit gloriosa, & alia non. Tertio fuit propter significationem, vel finem repræsentationis, quia claritas Moysi repræsentabat magnitudinem Dei, qui erat terribilis, & volebat se Iudæis, vt terribilem ostendere. fuerat enim caussata ex consortio sermonis Dei, Exodi 34. Ideo debuit esse fulgor ille terribilis, vt sic non auderent Israelitæ accedere ad Moysen, & timerent Deum putantes eum valde terribilem, ex cuius colloquij consortio Moyses fulgorem talem induerat. Christus autem per fulgorem suum figurabat claritatem beatorum, quæ erit tota

tota iocunda, & nihil terroris ibi erit, ideo debuit esse illa valde demulcens. Sed dicetur, quare data non fuit Moysi claritas gloriæ, sicut Christo. Dicendum, quòd fuit. Primò, quia non erat conueniens: nam licet ista claritas non glorificaret corpus, erat tamen claritas qualis est illa, qua glorificantur corpora beatorum, beatitudo autem corporis prouenit ex beatitudine animæ, ideo in Christo cuius erat iam anima beata ab instanti suæ infusionis conuenienter esse poterat aliqua conditio, vel passio corporis beati: Moyses autem nondum habebat animam beatam, ideo inconueniens erat, quòd ea quæ pertinent ad corporis beatitudinem, præcederent beatitudinem animæ, & ita claritas sua non fuit gloriæ. Secundo fuit, quia claritas Christi fuit ad ostendendum imaginem gloriæ beatorum, imago autem valde expresse repræsentat, iō debet eiusdem generis esse cū re cuius est imago, & sic claritas illa debuit esse eiusdem naturæ cum claritate gloriæ, quia aliàs nō repræsentaret eam perfecte, sed multum confuse, sicut fides repræsentat claram visionem, quæ est repræsentatio in æquiuoco, claritas autem vultus Moysi non fuit ad ostēdendum imaginem futuræ gloriæ, ideo non oportuit, quòd esset claritas gloriosa, sed esset similis naturali, & sic est maior claritas Christi transfigurati, quàm Moysi, & ista est prima differentia.

De alijs differentijs, quæ inter Christi, & Moysi fulgorem erant. Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR de alijs differentijs. Et dicendum quòd fuit alia, quantum ad originem: nam Moyses accepit claritatem ex consortio diuini sermonis, Exodi 34. Christus autem non habuit ex consortio sermonis Dei, sed ex miraculo, ipse enim Deus erat, & nunquam cum Deo loquebatur, nisi ad seipsum loqueretur, sed ex voluntate sua miraculose fulgorem illum induit ad tempus. Deus enim istum fulgorem Moysi dederat ad ostendendum excellentiam sui ipsius, vt Iudæi non videntes Deum, cogitarent qualis ille esset, cum Moyses qui cum eo loquebatur talem fulgorem induerat. Secundo ad reuerentiam legis, quia nunc ferebat Moyses tabulas legis ad populum, & multa alia mandata, vt autem crederetur lex illa valde excellens, & ita obseruaretur, dedit Deus tantum honorem latori, & ministro eius, vt fulgeret vultus illius, claritas autem Christi quare fuerit supra dictum est. Tertia differentia est, quia claritas Christi mansit solum ad horam, claritas autem Moysi mansit (vt quidam volunt) vsque ad mortem, vel saltem aliquanto tempore. Quid autem horum fuerit, declaratum fuit Exodi 34. & tamen saltem necesse est dici, ꝙ aliquanto tempore manserit: nam dicitur eodem cap. ꝙ videntes filij Israel faciem Moysi esse cornutam, timuerunt accedere, ille autem posuit velamen super faciem suam, quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo auferebat, donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel, omnia quæ fuerāt imperata, qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos, & ita innuitur, ꝙ sæpe videbant Israelitæ faciem Moysi cornutam, & ideo sæpe operiebat eam loquēs ad illos, Christus autem solum habuit claritatem istam, quādo ad horam transfiguratus est, ante hoc enim nunquam illam habuerat, neque postea habuit. Ratio differentiæ fuit, quia Iudæi, quibus Deus per fulgorem vultus Moysi ostendebat excellentiam suam, & reuerentiam legis, erant valde increduli, indigentes crebris admonitionibus, & signis, si autem semel tantum apparuisset claritas

A in vultu Moysi, putassent euenisse ab aliquo accidenti, & non a Deo, ostensa fuit ergo sæpe, vt appareret manifeste, quòd a Deo fieret claritas illa, vnde quandocunque egrediebatur de tabernaculo vbi locutus fuerat cum Deo, videbant eum Israelitæ egredientem facie cornuta, quasi Deus dedisset cornua illa lucis in colloquio cum eo. Christus autem accepit nunc claritatem in trāsfiguratione ad ostendendum istis tribus discipulis imaginem futuræ gloriæ, & tamen illa sufficienter ostendebatur semel ostendendo claritatem hanc, ideo semel tantum transfiguratus est. Dicet aliquis, quòd fuerit maioris dignitatis fulgor Moysi, quàm Christi, quia maiori tempore durauit. Dicendum, quòd non est verum, quia

B diuturnitas durationis non pertinet ad perfectionem rei, cum sit aliquid extrinsecum, ita dicitur 1. Ethicorum, cap 8. quod non est melius, quod est diuturnius, eo quod est vnius diei, idest, quod durat per vnam diem, vnde manifestum est, quòd homo durans per annum, perfectior est, quàm lapides, & omnia elementa, quæ in æternum durant, cum igitur claritas Christi fuerit claritas gloriæ, & non claritas Moysi, licet claritas Moysi fuerit diuturnior, non fuit perfectior, quia eadem ratione argueretur, quòd quælibet naturalis claritas fuerit perfectior claritate Christi transfigurati, quod falsum est. Quarta differentia est, quia Moyses quando accepit fulgorem illum non sensit, neque sciuit se recepisse, Christus autem sci-

C uit: nam ideo recepit fulgorem, quia ipse illum fecit. Primum patet, quia quando Moyses descendit de monte, dicitur quòd nesciebat quòd cornuta esset facies eius ex consortio sermonis Domini. Secundum patet, quia Christus ex industria tulit secum discipulos in montem, vt ostenderet eis claritatem vultus sui, transfigurando se. Ratio differentiæ fuit, quia Christus ipsemet erat, qui fulgorem in vultu recipiebat, & qui illum miraculose causabat, ideo non poterat ignorare, quod recipiebat. Moyses autem recepit fulgorem, & non petiuit eum, neque Deus dixit ei quòd daret illum, ideo ignorare potuit, an illum haberet. Causa autem quare Deus permisit, quòd ignoraret, fuit primo propter populum:

D nam si Moyses sciret cornutam esse faciem suam, & quòd non posset populus sustinere lucem illam, poneret velamen antequàm accederet ad eos, & hoc erat inconueniens, quia esset aliqua suspicio contra Moysem, si a principio descensus viderent vultum eius velatum. cum autem viderunt prius fulgentem, & postea posuit velamen propter populum, iam non erat suspicio. Item, quia si a principio poneret velamen, nunquàm viderent aperte fulgorem vultus eius, & ita non timerent, & mirarentur: hoc tamen erat, quod Deus volebat, scilicet, Iudæis se ostendere terribilem, & legem esse reuerendam per magnitudinem fulgoris: ergo non debuit ponere velamen, & consequenter non debuit prius scire vul-

E tum suum esse cornutum radijs. Secundo, & præcipue fuit ad ostendendum, quòd illud lumen non erat gloriosum, neque tribuebat aliquam iocunditatem animæ, aut excellentiam supra id, quod prius habebat: nam si lumen istud superueniens tribuisset aliquam iocunditatem animæ Moysi, aut saltem aliquam permutationem ad meliora fecisset in ea, sentiret illud Moyses, quia paruum bonum est, quod adueniens non sentitur, & maxime de bonis pertinentibus ad fœlicitatem, quæ maiora sunt, & non permittunt secum ignorantiam: nam vt ait Boetius de Consolatione, libro secundo, prosa 41. Fœlicitas non potest stare cum ignorantiæ cæcitate, & ita Moyses sentiret tantum bonum sibi adueniens,

& sciret quæ claritas erat in vultu eius, & tamen Moyses potuit ignorare claritatem vultus sui. ergo non lætificabat animum, neque conferebat ei aliquam aliam perfectionem, & ita non erit claritas gloriæ, claritas autem Christi fuit claritas gloriæ, vnde ipsos videntes intantum lætificauit, quòd nunquàm inde recedere voluissent, vnde dixit Petrus, Domine bonũ est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, infra in litera. Quinta differentia fuit, quia Christi vultus fulsit, & etiam vestes. in Moyse autem non fulsit, nisi vultus, & ideo quando loquebatur ad populum, solum vultum operiebat, Exodi 34. Ratio differentiæ est, quia Christus volebat ostendere, quòd totum corpus suum erat fulgidum, & quia non apparebat nisi vultus, voluit quòd vestes fulgerent quasi ille fulgor prodiret a carne, quæ latebat, in Moyse autem non erat necesse hoc ostendi, quia ipse non ostendebat figuram gloriæ futuræ, quando totum corpus lucebit, sed solum reuerentiam quandam legis, quam ferebat, & excellentiam Dei ex consortio sermonis cuius vultus eius fulgorem acceperat, ad quod sufficiebat, quòd in facię fulgeret. Sexta differentia est, quia ex modo loquendi scripturæ, ostenditur quòd fuerit maior fulgor Christi: nam de eo dicitur, quòd resplẽduit facies eius sicut Sol, & vestimenta eius sicut nix. De Moyse autem solum dicitur, quòd erat cornuta facies eius radijs, sed non dicitur quantum fulgebat ex quo ostenditur, quòd non fuerit magnus collatus ad fulgorem Christi.

In quo differebat claritas, quæ fuit in vultu Virginis a conceptu vsque ad partum ab hac claritate Christi transfigurati. Quæst. XXXV.

QVAERVNT aliqui de claritate, quæ fuit in vultu Virginis a conceptu vsque ad partum, qualiter differebat ab hac claritate Christi transfigurati. Dicendum, quòd isti præsupponunt rem dubiam, volunt enim, ꝙ ex tempore quo Virgo concepit Christum, tantus fuit fulgor in vultu eius vsq; ad partum, ꝙ vix poterat videri vultus illius, & ita dicunt ꝙ etiam Ioseph, qui morabatur cum ea domestice, nõ poterat agnoscere vultum illius, & ita exponunt illud supra 1. cap. Ioseph accepit Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, i. non agnoscebat eam in vultu accipiendo cognoscere pro agnoscere, & ita exponit ibi quædam Glo. ordinaria. Sed dicendum, ꝙ hoc an fuerit dubium est, quia non constat ex aliquo loco autentico, cui necesse sit fidem adhiberi, constat enim, ꝙ textus ille supra 1. cap. nõ intelligitur, vt ipsi exponũt, quia ibi accipitur cognoscere pro carnali tactu, & talis est consuetudo scripturę, maxime quando de viro, & fœmina dicitur. vnde Matthæus voluit ibi ostendere Mariam semper fuisse Virginem vsque ad diem quo Christum peperit. Quod patet ex auctoritate Isaiæ 7. c. Ecce Virgo, &c. quam ibi inducit, & sic dicit, ꝙ Ioseph non cognoscebat, i. non tangebat eam carnaliter, licet habuisset, & haberet eam semper in domo secum, & tamen dato, ꝙ ex illo loco non probetur poterat esse verum, sed non constat ideo eadem facilitate contemnitur qua recipitur, immo verisimilius est non fuisse, q̃ fuisse, de quo magis dictum est supra 1. cap. in expositione literæ statim post quæstio. 44. Si tamen daretur, ꝙ talis claritas fuisset in vultu Virginis. Dicendum, ꝙ illa fuisset de cõditione claritatis Moysi, idest, non esset claritas gloriæ, quia gloria corporis nunquàm datur ante gloriam animæ, cum gloria corporis causetur per refluxum ab anima in corpus, & tamen Virgo viuens nõ habuit animam glorificatam,

F hoc enim sola anima Christi habuit, ideó nõ daretur
ei claritas gloriosa, sed esset claritas de conditione naturalis claritatis. Et apparet, quia vt isti supponunt Ioseph non poterat intueri vultum illius, & ideo non agnoscebat eam, ita autem erat de claritate Moysi, quia non poterant Iudæi intueri vultum eius, nisi posito velamine, Exodi 34 & 2. Corinth. 3. & tamen illa erat naturalis, & ideo cum esset excellens inferebat passionem oculis, claritas autem transfigurati Christi demulcebat animos, & oculos intuentium discipulorum, quia erat claritas gloriosa. Si autem claritas talis esset in Virgine, causa esset ad ostendendum dignitatem eius, quem in vtero gestabat, & ideo solum duraret a conceptione eius vsque ad partum: non est
G satis verisimile sic accidisse.

Quare lux magna apparuit in facie Christi transfigurati. Quæst. XXXVI.

QVAERETVR cum in Christo transfigurato apparuerit lux magna, quare illa apparuit in facie: nam dicitur in litera, resplenduit facies eius. Dicendum, ꝙ hoc fuit. Primo, quia Christus voluit ostendere hic imaginem futuræ gloriæ, & non poterat ostendi gloria animę, quæ erat præcipua cum illa non sit sensibilis, voluit ergo Christus ostendere imaginem gloriæ corporis, & tamen in corpore pars præcipua est facies, quæ magis ostendit omnia officia
H animæ, cum ibi sint omnes sensus, ideo maxime debuit ostendi in facie. Secundo, & præcipue fuit, quia ostendenda erat gloria corporis Christi, & tamen de corpore Christi nihil nudum apparebat nisi facies, ideo dicitur de gloria faciei in luce. iusti autem in vita æterna, quia vestes nullas habebunt, sed erunt nudi, non dicuntur specialiter fulgere in vultu, sed totum corpus eorum fulgebit, ideo dicuntur absolute fulgere non expressa aliqua parte corporis, sic Christus dixit supra 13. tunc fulgebunt iusti, sicut Sol in regno patris eorum. Et apparet, quòd ista fuerit intentio Euangelistæ: nam post lucem vultus dixit de luce cæterarum partium, & quia illæ velatæ erant non nominauit eas, sed vestimenta, scilicet, resplen-
I duit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt sicut nix.

Quare Marcus de solo vestium candore expressit, cum Matthæus tam de faciei luce, quàm vestium dixerit. Quæst. XXXVII.

SED quæretur cum expresserit hic Matthæus tam de luce faciei, quàm vestium, quare Marcus de solo candore vestimentorum expressit dicens, transfiguratus est coram ipsis, & vestimenta eius facta sunt splendentia, & candida. Aliqui dicunt, quòd Marcus expressit quod maius erat omittens, quod erat minus. Sed dicendum, quòd non stat, quia cer-
K tum est, quòd maior esset splendor vultus, quàm vestimentorum, quia vultus dignior erat, quàm vestimenta, & vestimenta non haberent fulgorem, nisi propter corpus, & facies erat pars melior corporis, iõ ibi præcipuus fulgor appareret, quam in vestibus. Secundo, & efficacius, quia litera hoc indicat, dicitur enim hic, quòd resplenduit facies eius, sicut Sol, vestimẽta autem eius facta sunt sicut nix, & tamen maior est claritas Solis, quàm niuis: nõ ergo omisit propter hoc, quia tunc potius tacuisset de candore vestium, & exprimeret de claritate vultus. Sed dicendum, ꝙ Marcus tacuit de claritate vultus, quia sufficienter videbatur exprimi fulgor vultus, per transfigurationem: nam cum transfiguratio ista nihil aliud fuerit,

fuerit, nisi mutatio lucis, scilicet, quia addita est Christo quædam lux insolita, sufficienter ostendebatur ꝙ vultus eius fulgorem habuit per hoc quod dicitur, ꝙ Christus trāsfiguratus est, & ita dicitur Mar. 9. Transfiguratus est coram ipsis, & vestimēta eius facta sunt splendētia candida. Et si dicatur quare ergo expressit Marcus de candore vestimētorum? Dicendum, quòd factum est ad tollendum dubium: nam si Christus nudus fuisset, quando transfiguratus est ad indicandum istam claritatem, non diceretur nisi quòd transfiguratus est, idest, mutauit lucem vultus, scilicet, assumpto nouo fulgore, quem prius nunquàm habuerat, quia tamen habuit vestes, & esset dubium an fuit fulgor aliquis in vestibus, vel fuit in solo corpore, dicitur quòd vestimenta facta sunt candida, crederet enim quis verisimiliter quòd in vestibus nullus fulgor appariturus esset, cum hic ostenderetur imago futuræ gloriæ beatorum, ipsi tamen in vita æterna non habituri sunt vestes, exprimitur ergo de vestibus, quòd erant candentia. De vultu autem etiam si non exprimeretur, manifestum erat, quòd si vestimenta fulgebant, quòd vultus magis fulgeret, & istum modum loquendi tenuit Luc. quia per transfigurationem significauit fulgorem vultus: nam dicitur Lucæ 9. Facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens, fieri tamen speciem alteram est transfigurari, & ita tam Marcus, quàm Lucas dixerunt transfigurationem pro immutatione claritatis in vultu. Matthæus autem voluit hic magis exprimere, & dixit transfiguratus est ante eos, & resplenduit facies eius, sicut Sol: nam transfigurationem accepit pro tota immutatione facta in Christo, siue in vultu, siue in vestibus, & vt exponeret magis quomodo facta est ista immutatio, vel transfiguratio dixit, resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt, sicut nix.

Quare lux quæ apparuit in facie Christi transfigurati, non comparatur luci aliarum rerum non cœlestium. Et cur Deus igni comparatur. Et quare Angeli vocantur ignes. Quæst. XXXVIII.

QVAERETVR cum in vultu Christi fuerit quædam magna lux in transfiguratione, quæ dicitur fuisse sicut Sol, & ita comparatur illa lux luci corporum cœlestium, quare non comparatur luci aliarum rerum non cœlestium, cum multa non cœlestia sint nimis lucida. Dicendum, quòd claritas corporis Christi transfigurati, non fuit claritas naturalis, sed gloriosa, licet non fuerit corporis glorificati, vt dictum est supra quæstio. 32. Ideo non erat eiusdem generis, cum aliqua claritate corporum cœlestium, vel elementorum, aut elementatorum, sed alterius generis, quia tamen nobis, quibus ista referuntur non possumus intelligere, nisi per simile eorum, quæ vidimus, cum media cognoscendi debeant semper esse notioria, & quia ea quæ similiora sunt, conuenientius ostendunt eo quòd fit probatio per causam magis vniuocam, debuit ponere lucem alicuius corporis, quod valde similaretur luci gloriæ. Sed tunc dicunt quidam, quòd debuerat poni de fulgore ignis. Primo, quia ignis habet lucem maximam inter elementa, & inde participatur lux in elementatis. Secundo, quia gloria ista corporum, quæ in quadam luce consistit a Deo donabitur, ille tamen igni comparatur, Deuteron. 4. Deus tuus ignis consumens. Tertio, quia etiam Angeli, qui beati sunt, & conciues beatorum assimilantur igni, Psal. 103. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem, & idem ad Hebr. Dicendum tamen, quòd

A non debuit dici, quòd fulgeret facies Christi, sicut ignis. Primo, quia claritas est dos corporis beatorum, ignis autem licet sit fulgens, non tamen est clarus cum habeat semper quandam fumositatem admixtam, quę reddit ipsum cuiusdam coloris rufi, vel declinantis ad medios colores, in Sole autem est vere claritas, ideo non debuit dici de igne. Secundo, quia claritas quæ est dos beatorum, non solum est fulgor, sed etiam est valde lætificans cum ad gloriam pertineat, & magnitudo sua semper inducit maiorem iocunditatem, qualis nunc fuit in fulgore vultus Christi, quia discipuli gauisi sunt valde, & voluerant ibi semper manere, vt Petrus dixit: hoc autem non est in igne cum potius splendor magnus ignis inducat tre-

B morem quendam, & horrorem, ideo non debuit dici de igne, lux autem Solis horrorem non habet, sed delectationem: nam licet lux Solis propter magnitudinem turbet oculos, & non possit directe aspici, tamen delectabile est videre illam. Ecclesiastes 11. scilicet, Dulce lumen, & delectabile est oculis hominum videre Solem. Tertio, quia corpora beatorum habebunt bonum non permixtum malo, quia iam non erit ibi luctus, neque clamor, neque vllus dolor, neque affliget eos æstus, Apocal. 7. Solis autem claritas est huiusmodi, qa non est nociua nocumento sensibili: ignis aūt, & si multas vtilitates habeat, tñ habet magnam vim nocēdi, ideo melius cōparatur claritas beatorū claritati corporū cœlestiū, q̄ habēt vim profi-

C ciendi, & non nocendi, & ita non debuit dici de igne. Aliqui ergo dicūt, ꝙ licet nō debuit cōparari illa claritas igni, debuit saltem cōparari alicui corpori lucido elementato, qa multa sunt valde lucida, sicut corpora gemmarū, & nitor harū rerū non est nociuus, sicut ignis. Dicendum, ꝙ non cōuenit. Primo, quia lux istorum corporum est valde deficiens, cum non auferat tenebras, claritas autē beatorum est valde magna, ideo non debuit comparari, nisi corpori magnę lucis. Secundo, qa beatitudo æterna est maximū omnium bonorū, & omnia bona, quæ sunt ibi, sunt in summo, ideo oportet, ꝙ illa sint quasi principiū omniū bonorū, qa in quolibet genere id quod principiū est maxi-

D mū est, debuit ergo claritas gloriæ, q̄ excellentissima est assimilari ei, quod est principiū luminis, & nō illi quod recipit lumen ab altero: cū ergo mixta non habeant lumen a se, sed inquantū participāt aliqd de natura ignis, non debuit claritas gloriæ illis cōparari, sed magis corpori, ꝙ hēat claritatē a seipso, & ex hac parte poterat ille fulgor cōparari igni, quia ignis a seipso fulgorē hēt, & tñ non conuenit propter causas supra positas, & sic nulli elemento, aut elementato debuit cōparari ista claritas corporis Christi. Tertio, quia cū ista claritas sit corporum beatorum, quę in cœlo manebunt, debuit comparari claritati corporū cœlestiū potius, q̄ aliorum, & ista fuit causa potissima, sic enim scriptura semper comparat claritatem beatorum claritati corporum cęlestium, & nunquàm elementorū,

E neque elementatorum, sic dixit Christus, supra 13. tunc fulgebunt iusti, sicut Sol in regno patris eorum, & 1. Corinth. 15. Sicut stella differt a stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum, & ad ostendendum differentiam claritatis beatorum, secundum differentiā gloriæ eorum dr̄ eodem cap. ꝙ alia est claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas stellarū, sic ēt Daniel. 12. cap. cū ponitur de beatitudine æterna dicitur, qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Ad primum dicendum, quòd licet lux ignis sit maior inter elementa, & sit origo lucis in corporibus elementatis, tamen minor est lux eius luce corporum cœlestiū. Secundo, qa lux corpo-

rum cœlestium nullum incommodum habet tam sensibile, sicut ignis. Tertio, quia lux ista cui comparatur lux beatorum debet esse excellẽtissima, & ideo debet habere rationem originis, ignis autem etsi respectu elementorum corporum, habeat rationem originis in luce, tamen simpliciter non habet rationem originis, sed lux habet originem a cœlestibus, vnde & lux ignis a cœlesti luce principium habet, ideo magis debuit comparari luci corporum cœlestium. Ad secundum dicendum, quòd Deus comparatur ibi igni, non quantum ad virtutem illuminandi, sed quantum ad vim comburendi, & destruendi, vnde dicitur, Deus tuus ignis consumens, idest, incinerans, & deuastans, & quantum ad hoc magis conueniebat, quòd Deus vocaretur ignis, quam ꝙ Deus vocaretur Sol, quia volebat Deus se ostendere terribilem, vt semper eum timerent, vt apparet ex effectu ibi secuto: nam cum audirentur voces magnæ Dei, quas populus tolerare non poterat, clamauerunt magno terrore concussi, quòd Deus non loqueretur eis, Deuteronom. quinto, & Exodi vigesimo, & omnia, quæ ibi erant, scilicet, ignis ardens vsque ad cœlum, & caligo, & fumus erant ad incutiendum terrorem Iudæis, ad Hebræ. 12. Sol autem, & corpora cœlestia non incutiunt pauorem, sed potius lumine suo demulcent, & delectant, Ecclesiastes vndecimo. Ideo pro tunc conueniebat Deum vocari ignem, & non Solem, claritas autem beatorum est delectans, & non turbans, neque nocens, ideo debuit vocari claritas quasi Sol. Ad tertium dicendum, quòd Angeli vocantur ignis vrens, & non Sol, vel stellæ, & hoc ad designandum facilitatem motus, in corporibus enim nullum est velocius ad motum, quàm ignis, eo quòd est leuissimum. Etiam quia est magis spirituale, cum habeat minus de materia, in Angelis autem debuit ostendi facilitas motus, idest, operationis, eo quòd ponuntur esse ministri Dei. perfectio autem ministri est velociter exequi, quod imperatur, ideo dicti sunt ignis, idest, veloces, sicut ignis, & hoc valde conuenit, quia non vocauit eos scriptura ignem, quãdo dixit eos Angelos, sed quando vocauit ministros, scilicet, qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem, & tamen idem sunt Angeli, & ministri. Sol autem, & cætera corpora cœlestia, licet quantum ad veritatem sint multum velocia in motu, tamen quantum ad sensum sunt tardi motus, & ideo quantum ad velocitatem motus debuerunt Angeli comparari igni. Alia causa, & forte potissima fuit, quia scriptura comparans spiritualia corporalibus, tenet talem ordinem in corporibus ad quæ fit comparatio, qualis est inter spiritualia, quæ comparantur, & quia sunt aliqua spiritualia meliora Angelis, scilicet, personæ diuinæ noluit scriptura comparare Angelos optimis corporibus naturæ, scilicet, Soli, & stellis, sed comparauit alijs minoribus corporibus, perfectis tamen, scilicet, igni, quia si Angeli compararentur Soli, putaretur forte, quòd sicut nullum corpus erat Sole excellentius, ita neque spiritus aliquis esset Angelis melior. Et istam rationem tangit Apostolus, ad Hebræ. 1. cap. vbi inducit istum versum, & comparat ibi filium Dei ad Angelos, ostẽdens quòd valde melior illis sit, & hoc probat ex meliori nominatione, quam facit scriptura de illo, quàm de Angelis, cum ait, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius, idest, melius præ illis nomen hæreditauit, & postea applicat quid scriptura dicat de vtrisque, scilicet, ad Angelos quidem dicit, qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Ad filium autem thronus tuus Deus, &c. & tamen si vocasset Angelos solum, nõ maneret aliquid in corpo-

F ribus excellentius, quod nominari posset, ideo ad ostendendum magnam differentiam filij, & Angelorum caute scriptura vocauit Angelos ignem, & non Solem, de gloria hominum ad gloriam Dei non est vlla dubitatio comparationis, ideo potuit vocari fulgor Solis, vel corporum cœlestium, & non est vllum inconueniens.

Quare lux corporum glorificatorum potius Soli, quàm luci alterius corporis comparatur. Et quare beatorum gloria inæqualis erit. Et quomodo claritas Christi corporis alios beatos glorificabit.
Quæst. XXXIX.

G QVAERETVR dato quòd deberet comparari lux corporum glorificatorum luce cœlesti, & non elementali, quare potius Soli, quàm luci alterius corporis, cum ibi omnia corpora habeãt lucem. Aliqui dicunt, quòd non debuerunt comparari in claritate Soli, sed stellis beati, & consequenter Christus transfiguratus, qui per transfiguratione͂ ostẽdit gloriam beatorum, debuit dici habuisse fulgentem faciem, sicut stellæ, & non sicut Sol. Patet, quia Daniel. 12. vbi ponitur de præmio beatorum dicitur, qui docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti, qui aũt erudierint multos ad iustitiam, quasi stellæ in perpetuas æternitates: vocatur aũt firmamentũ ipsum cœlum, quod minus fulget, q̃ stellæ, & maxime H beatis datur ibi fulgere, vt stellæ: nam dicitur, qui erudierint multos, & tamen gradus superior est ibi erudire, q̃ solum esse doctum, & datur istis solum fulgor firmamenti, ergo nulli dabitur fulgor Solis. Item patet, quia 1. Corinth. 15. vbi ponitur gloria resurgentium, de fulgore stellarum fit mentio, & nõ de Sole, scilicet, sicut stella differt a stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Dicendum, ꝙ dictum fuit, ꝙ fulgor faciei Christi fuit sicut Sol, & non stellarum, vel Lunæ. Primo ad significandum magnitudinem claritatis beatorum, quia illa claritas beatorum erit tanta, ꝙ non possit aliquis mortalis sufficienter illam admirari, ideo comparatur illi rei, quam nos in claritate maximam possumus inuenire, scilicet, Solis. Se- I cundo, quia cætera corpora cœlestia, licet lumen habeant, est illud tamen defectuosum respectu Solis, & sine illo non sufficienter excludunt tenebras, & tamẽ in corporibus beatorum non permittetur aliqua obscuritas, quia iam nullus defectus erit, ideo non comparantur alijs corporibus, sed Soli. Tertio, & præcipue, quia licet significetur in transfiguratione imago gloriæ futuræ in beatis, ostensio tamen ista fuit facta in corpore Christi, quod etiam beatificandum erat, & quia gloria corporis Christi erat futura valde excellens, debuit comparari claritas eius in transfiguratione claritati Solis, & si quid esset lucidius, & ita Deus dicitur habere oculos clariores Sole, Ecclesiastici 23. Oculi Domini multo lucidiores Sole. Quar- K to, quia non solum claritas, & decor corporis Christi erit ad gloriam corporis eius, sed etiam ad glorificandum quodammodo alios beatos, quia sicut beatitudo animæ omnium beatorum erit in visione deitatis, ita aliqua pars beatitudinis corporalis erit in videndo claritatem, & decorem corporis Christi, vt sicut eius deitas nos beatificat, ita & humanitas quodammodo beatificet, & tñ ad hoc requiritur valde pfecta claritas, sicut in qualibet forma reqritur valde maior perfectio ad agendum, q̃ ad informandum, sicut aliqua caliditas sufficit ad reddẽdum subiectum calidum, quæ non sufficit ad calefaciendũ, idest, vt habens illam possit alterum calefacere: ergo debuit esse valde perfecta claritas corporis Christi, & sic debuit comparari

comparari corpori clariſſimo, ideſt, Soli. De hoc patet, quia dicit Auguſt. ſuper Ioannem ſuper illud Ioã. 10. ſcilicet, Ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, quòd beatitudo ſanctorum, quantum ad animã erit interius ingrediendo, i. in Chriſti deitate, & quædam beatitudo ſua, quantum ad corpus erit egrediendo exterius, i. videndo Chriſti humanitatem. Quinto, quia in reſurrectione corpora oĩum beatorum erunt clara, & non manebit in eis aliqua obſcuritas, & tamẽ ſecundum differentiam meriti in beatis erit differentia tam in gloria animæ, q̃ corporis, ideo claritas erit inæqualis, & ob hoc corpora quorundam comparantur claritati Solis, alia Lunæ, alia ſtellarum, 1. Cor. 15. ſ. Sicut differt ſtella a ſtella in claritate, ita & in reſurrectione mortuorum, quia alia erit claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas ſtellarum, ergo ille beatus, qui habuerit maximam claritatem, comparabitur claritati Solis: cõſtat tamen quòd maxima claritas erit in corpore Chriſti, ergo comparabitur claritati Solis, & tamen in transfiguratione fuit claritas in Chriſti corpore, quæ oſtendebat claritatem poſtea in eo futuram, ergo non debuit comparari alteri corpori, niſi Soli. Sexto, quia dato quòd claritas corporis Chriſti non oſtenderet nunc claritatem, quæ futura eſt in Chriſti corpore, ſed in beatis, non debuit comparari, niſi claritati Solis, quia ipſe Chriſtus dixit, quòd corpora beatorum fulgerent, ſicut Sol, & dixit hoc generaliter de omnibus beatis, ſupra 13. ſcilicet, tunc fulgebunt iuſti, ſicut Sol in regno patris eorum. Cauſa tamen præcipua fuit, quia iſta claritas oſtendebat gloriam corporis futuram in vita æterna, quando ipſe eſſet in regno ſuo, & maieſtate: nam dixit ipſe ſupra precedenti cap. ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, & tamen iſte aduentus in regno ſuo fuit oſtenſio claritatis, in transfiguratione ergo debuit comparari Soli, vt exprimeretur magnitudo gloriæ corporis Chriſti. Ad primum dicendum, quòd omnes beati habebunt magnam claritatem in vita æterna, inæqualem tamen, quia ſicut erit inæqualis gloria animarum, ita & gloria corporum, quæ conſiſtit in claritate, & alijs dotibus, minima tamen claritas beati cuiuſcunque erit maior claritate omnium corporum naturalium, ſcriptura autem vtrumque oſtendit circa claritatem beatorum. Et ideo cum vult oſtendere primum, ſcilicet, claritatis eorum magnitudinem, vocat omnes abſolute fulgentes, ſicut Sol, vt dixit Chriſtus ſupra 13. Fulgebunt iuſti, ſicut Sol in regno patris eorum, non ſicut Sol, ideſt, præciſe tantum quantum Sol, ſed quia nihil lucidius Sole inuentum eſt cui comparentur, & tamen magis fulgebũt, quàm Sol. Quando vult oſtendere ſecundum, nominat diuerſa corpora lucentia inæqualiter, vt ſecundum differentiam eorum cognoſcatur aliqua proportio differentiæ claritatis beatorum, & tunc nõ differt, quòd nominentur corpora parũ lucida, vel multum lucida, dum tamen inæqualiter luceant, quia nõ eſt ſenſus, ꝙ ſit æqualitas proportionis arithmeticæ beatorum ad beatos, ſicut corporum ad corpora, nec ita dicitur Dani. 12. quòd quidam fulgebunt, ſicut firmamentum, & alij ſicut ſtellæ: nam ſicut quælibet ſtella lucet plus quàm firmamentum, ita illi qui docti ſunt, & erudiunt alios fulgebunt plus q̃ illi qui ſolum docti ſunt, & tamen nõ determinatur certa magnitudo exceſſus iſtorum ad illos, potiſſime qa nõ fulgent oẽs ſtellæ æqualiter, & tñ ponũtur omnes in vno gradu, quia ſolum intendit ſcriptura oſtẽdere exceſſum. Ad ſecundum dicendum, ꝙ claritas beatorum nõ ſolum comparatur claritati ſtellarũ, ſed ẽt claritati Solis, ſicut Chriſtus cõparauit, ſupra 13. cap. Sed quando vult ſcriptura oſtendere inæqualitatem claritatis huius, comparat beatos Stellis, quia inter eas eſt differẽtia, prima Cor. 15. ſicut differt Stella a Stella in claritate, ſic erit in reſurrectione, & tamen etiam ibi comparantur beati Soli, quia dicitur eodẽ cap. alia eſt claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas ſtellarum: ita ergo aliqui beati ponuntur fulgere ſicut Sol, nec dicuntur fulgere ſicut Stellæ, quaſi ſplendor eorum non perueniat ad æqualitatem Solis, ſed quia intenditur aſſignari differentia claritatis, quæ aſſignari non poterit, ſi omnes comparentur Soli.

Quomodo dicitur, quòd reſplenduit facies Chriſti ſicut Sol, cum incomparabiliter eam exceſſerit. Et quòd ſcriptura non poteſt aſſignare determinate qualis futura ſit claritas corporis Chriſti, & Beatorum. Quæſt. XL.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd reſplenduit facies Chriſti, ſicut Sol: videtur enim inconueniẽter dictum: nã gloria corporis Chriſti erit incomparabiliter maior quàm gloria cuiuslibet beati, & tamẽ beati habebunt fulgorem Solis ſupra 13. Scilicet, fulgebunt iuſti ſicut Sol. ergo non debuit dici de Chriſto, quòd fulſerit ſicut Sol cum diceretur hoc de beatis, vel ſi de Chriſto hoc concedendũ erat, non erat concedendum de beatis. Dici põt vno modo, ꝙ licet ſit inæqualis claritas Chriſti, & beatorum, tamen conueniens fuit, ꝙ diceretur hic claritas Chriſti claritas Solis, quia Chriſtus transfiguratus voluit oſtendere imaginem gloriæ beatorum potius, q̃ propriam gloriam, cum dixiſſet præcedenti cap. quòd daret vnicuique ſecundum opera ſua, & voluit oſtendere quid illud eſſet, & fuit gloria illa deſignata ꝑ claritatem Solis, quæ competit beatis, Chriſto aũt quantum ad ſeipſum competit aliquid excellẽtius, & lucidius Sole, Eccleſiaſtici 23. Oculi Domini multo lucidiores Sole. Secundo dicendũ, & melius, ꝙ ſcriptura intendit nobis oſtendere conditionem gloriæ beatorum, quantum ad claritatem corporum. Illa aũt claritas nõ erit eiuſdem generis cũ claritate alicuius corporis eorum, quæ videmus, quia iſta eſt claritas naturalis, illa autem erit glorioſa, & ſupernaturalis, & ideo cum non ſit ſimilitudo vniuocationis, non põt determinate dici claritas beatorũ erit talis, ſicut iſtius corporis, vel illius, ſed eſt comparatio, & oſtenſio quædam in æquiuoco, ſed vtrunque poteſt fieri. Scriptura tamen vult oſtendere nobis duo de claritate beatorum, ſcilicet, magnitudinem, & differentiam, hoc enim generale eſt, quòd omnium beatorum eſt magna claritas, & ad hoc oſtẽdendum dicitur, quòd omnes beati fulgebunt, ſicut Sol in regno patris eorum, ſupra 13. quia ſecundũ veritatem quilibet beatus habebit maiorem claritatem, q̃ Sol, quia differunt genere, & quæ differũt genere, vel ſpecie nunq̃ poſſunt eſſe æqualia in ꝑfectione, & quia glorioſa excellentiora ſunt naturalibus, ſicut ſpiritualia corporalibus, ſicut quilibet equus eſt ꝑfectior oĩbus capris, & arietibus, ita claritas cuiuslibet beati erit ꝑfectior claritate omnium corporum naturalium, & conſequenter maior claritate Solis, ideo Chriſtus volens oſtẽdere magnitudinem claritatis beatorũ, dixit generaliter de omnibus, ꝙ fulgebunt ſicut Sol, ſupra 13. cap. Interdũ aũt vult deſignare ſcriptura inæqualitatem claritatis beatorum, & tunc comparat diuerſos beatos diuerſis corporibus luminoſis, & ita dicitur 1. Corinth. 15. Sicut differt ſtella a ſtella in claritate, ſic erit in reſurrectione mortuorum, quia alia erit claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas ſtellarum. Sciendum tamen, quòd neque magnitudo, neque inæqualitas claritatis oſtenditur perfecte per comparationes quas facit ſcriptura,

ſcriptura, & hoc propter duo, ſcilicet, propter æquiuocationem claritatis beatorum, & claritatis corporum naturalium, ſecundo propter paucitatem corporum differentium in claritate, quibus comparantur beati. De primo patet, quia ſcire poſſumus, quòd claritas beatorum erit maior Solis, ſed neſcimus quãtum excedet eam ex ratione generis ſui, ſicut ſcimus quòd intellectus eſt perfectior ſenſu, neſcimus tamẽ determinate dicere, quantum excedit intellectus ſenſum, quia perfectio habet ſe ęquiuoce ad perfectionẽ intellectus, & ſenſus. De ſecundo patet, quia inter beatos erit magna, & multiplex differentia claritatis, ſecundum differentiam meritorum, & tamen Apoſtolus non poſuit, niſi triplicem ſtatum differentiæ, vnde nominauit tria corpora, ſcilicet, Solem, & Lunam, & Stellas. Et Dani. 12. ponitur duplex ſtatus differentiæ, quia ſolum dicuntur quidam fulgere, vt ſtellæ, alij vero vt firmamentum, & hoc fuit quia paucæ differentiæ corporum inueniuntur, quibus comparentur beati in claritate. Cum autem dicitur, quòd gloria corporis Chriſti eſt maior, quàm beatorum, ideo quòd non debuerant omnes comparari claritati Solis. Dicendum vt ſupra, quòd ſcriptura non poteſt aſſignare determinate qualis futura erit claritas corporis Chriſti, neque qualis claritas beatorum, poterat tamen aliquo modo oſtendere, vel magnitudinem claritatis vtrorumque, vel inæqualitatem, voluit autem oſtendere magnitudinem, & quia corpus Chriſti, & beatorum ſunt inæqualia in claritate, tamen quia vtraque excedunt claritatem Solis, dixit ſcriptura de vtriſque, quòd fulgebunt, ſicut Sol. De corporibus beatorum ſupra 13. & de corpore Chriſti hic in litera, ideſt, quòd ſaltẽ fulgebunt, ſicut Sol, licet plus fulgeant, & magnitudinem gloriæ beatorum, quia tunc cum non ſint æquales omnes beati, non dixiſſet, quòd fulgebunt omnes, ſicut Sol, & tamen de omnibus hoc dixit generaliter: ergo non voluit aſſignare inæqualitatem, vel præciſam magnitudinem communem, qua omnes excedunt fulgorem Solis: nam aliàs diſtingueret, ſicut Apoſtolus diſtinxit, prima Corinth. 15. Voluit autem potius hic oſtendere ſcriptura magnitudinem claritatis omnium beatorum, quàm differentiam eorum, quia magis erat occultum de magnitudine: nam nemo dubitare poteſt quin maior ſit claritas corporis Chriſti, quàm beatorum, & tamen an futura ſit claritas beatorum maior claritate Solis eſſet dubium, niſi illud ſcriptura diffiniret, ideo dictum eſt de omnibus beatis, quòd fulgebunt, ſicut Sol. Item ſcriptura voluit illud dicere, quia certius dici poterat: nam ſi vellet ponere differentiam inter claritatem corporis Chriſti, & beatorum, diceret, quòd ſe habent, ſicut claritas Solis, & Lunæ, & ſtellarum, ſicut dicitur 1. Corin. 15. Vel ſicut fulgor ſtellarum ad fulgorem firmamenti, Daniel. 12. Et tamen magis excedit claritas corporis Chriſti claritatem beatorum, quàm ſolis claritas excedat, vel Lunam, vel aſtra, aut ſtellæ excedant firmamenti fulgorem, & ita non poterat hic dicere rem omnino veram, ſed ſimilitudinem quandam, dicendo tamen, quòd omnia corpora beatorum tam Chriſti, quàm aliorum fulgebunt ſicut Sol, ideſt, plus quàm Sol, verum dicitur abſolute, quia licet non poſſit a nobis determinari quantitas exceſſus, tamen verum eſt, quòd omnia excedunt Solem, ideo conuenientius fuit dici, quòd omnia fulgebunt, ſicut Sol, quàm aliquid aliud dici. Sic dicit Remigius. Si autem facies Domini reſplenduit ſicut Sol, & Sancti ſicut Sol fulgebunt, nunquid erit æqualis claritas Domini, & ſeruorum? nequaquam, ſed nihil lucidius inuenitur Sole, idcirco ad manifeſtandum exemplum F futuræ reſurrectionis, & facies Domini reſplenduit, & iuſti fulgere dicuntur ſicut Sol.

Quare veſtimenta Chriſti apparuerunt candentia in transfiguratione. Et quòd in æterna vita corpora hominum nullis veſtibus operientur. Quæſt. XLI.

QVAERETVR quare veſtimenta Chriſti apparuerunt candentia in transfiguratione. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad deſignandum gloriam Sanctorum, quia ſicut claritas faciei Chriſti repræſentat gloriam futuram corporis Chriſti, ita ſplendor veſtimentorum ſignat gloriam corporum Sanctorum. Vnde dicit Gregorius 32. Moralium, G quòd veſtimenta Chriſti facta ſunt ſplendentia, quia in ſupernæ claritatis culmine Sancti omnes ei luce iuſtitiæ fulgentes adhærebunt, veſtium enim nomine iuſtos quos ſibi adiunget, ſignat ſecundum illud Iſaiæ 49. His omnibus velut ornamento veſtieris. Sed dicendum, quòd iſta eſt cauſa myſtica, & non literalis. Et patet, quia tunc claritas beatorum diceretur claritas niuis, & claritas Chriſti Solis, & tamen Chriſtus dixerat, quòd fulgebunt iuſti ſicut Sol, ſupra 13. cap. Ergo non comparãtur iuſti candori veſtium, ſed ſplendori faciei, per quem tam Chriſti claritas, quàm beatorum futura deſignatur, licet illa inæqualis ſit, vt dictum eſt præcedenti quæſt. Dicendum ergo, quòd ponitur hic de candore veſtium ad oſtẽdendum gloH riam corporis Chriſti. Et primo, quia cum totum corpus eius eſſet velatum, & veſtitum præter faciem, ſi non appareret fulgor in veſtibus in ſola facie apparuiſſet, & iſta non eſſet imago perfectæ gloriæ: nam gloria vndique perficit hominem, ſi autem in ſola facie apparuiſſet, putaretur futura eſſe gloria in facie ſola, ideo in veſtibus fuit, vt oſtenderetur, quòd non ſola facies, quæ nuda erat, ſed etiam totum corpus, quod tegebatur lumine ſplendens erat. Et hoc conueniens erat ad ſignificationem, quia in vita æterna corpora beatorum nullis veſtibus operientur, ſed tota erunt nuda, ideo ſicut nunc facies Chriſti fulgens erat, ita oportebat, quòd cæteræ corporis partes fulgerent, quia magis erat in illis neceſſarius fulgor ad I decorandum faciem, ideo totum corpus lumine tegendum erat quaſi quodam veſtimento, ſic dicitur Pſal. 133. Amictus lumine, ſicut veſtimento, & quia ſi in veſtibus non eſſet candor, non deſignaretur fulgorem eſſe futurum, niſi in facie, debuit quoque in veſtibus apparere. Secundo fuit ad oſtendendum magnitudinem illius fulgoris, ſ. quia non ſolum corpus in ſe lucidum erat, ſed tanta erat lucis fortitudo, quòd partes corporis luminoſi, quæ veſtibus tegebantur, non obſtantibus veſtibus fulgorem ſuum mittebant. Tertio fiebat ad oſtendendum quandam redundantiam gloriæ, ſicut enim ſe habet anima ad corpus, ita ſe habet corpus ad veſtes, gloria enim, ideſt, beatitudo directe eſt in anima, cum beatitudo ſit in viden K do, & ſola anima videat Deum, & tamen de bono animæ refluit aliquid in corpus, per quod ipſum corpus glorificatur, ita ex corpore aliquid refluebat in veſtes, vt haberent veſtes quendam candorem, qualem nullæ veſtes habere poſſunt naturaliter, & quantum ad hoc fuit ſpeciale in Chriſto: nam in beatis non erunt veſtes, in quas corporibus refluat fulgor aliquis, ſi tamen aliquas veſtes haberent fieret ſimilis redundantia, vt nihil in eis appareret, quod non videretur glorioſum, & quia Chriſtus nunc transfiguratus veſtes habuit, fuit conueniens, quòd etiam ad illas redundaret aliquid de gloria corporis.

Qualis

Qualis erat ista redundantia fulgoris in corpus Christi transfigurati, & in vestes eius. Et quæ sint illa quæ redundant in corpus animæ glorificatæ. Et quomodo claritas Christi transfigurati in vestes refluebat. Quæst. XLII.

QVAERETVR qualis erat ista redundantia. Dicendum tamen, ꝙ non erat propria redundantia, vel refluxio, quia redundantia fit per quandam naturalem deriuationem inter ea, quæ cōtinuantur, vel faciunt vnū, sicut enim in corpore naturali virtus vnius partis deriuatur ad alteram propter continuitatem, & vbi tollitur continuitas non fit deriuatio, ita inter animam, & corpus, licet enim ambo non faciant aliquid continuum, quia non sunt partes quantatiuç cum anima sit spiritus, sunt tamen partes essentiales eiusdem rei, & faciunt vnum secundum speciem, vt ergo est in corpore, ꝙ ex virtute cordis, & cerebri totum corpus recipit influentiam propter continuitatem, & vnitatē corporis cuius istæ sunt partes, ita inter corpus, & animam, quia efficiunt vnū per se fit refluentia de vno in alterum, s. de anima in corpus, immo hoc modo corpora animalium vegetātur, quia vegetatio corporū actus animæ est, & virtus animæ deriuatur in corpus, ita circa beatitudinē cum anima beata est, plena est omni bono vsq; ad superabundantiam, & ideo naturaliter redūdat aliquid illius in corpus, licet non vniuoce, eo ꝙ anima habet bonum suum per modum intelligendi, & volendi cū istæ solæ sint duæ potentiæ eius s̄m quas perficitur, & operatur, corpus autem non intelligit neq; vult: ideo necesse est, ꝙ alio modo participet illo bono si participare debet, vnde beatitudo animæ est videre Deum, secundum quam visionem est anima simpliciter perfecta, & non redundat in corpus ista visio Dei ab anima, quia corpus non est capax, sed recipit perfectionē istam secundum analogiam, vel proportionem, s. ꝙ secundum, quòd anima est maxime perfecta videndo Deum, ita ab ea redundat in corpus non quidem visio Dei, sed aliquid secūdum, ꝙ ipsa sit maxime perfectū, & istæ sunt dotes, s. impassibilitas, claritas, agilitas, subtilitas, nulla enim maior perfectio potest esse in corpore, quàm istæ. De vestibus dicendum, ꝙ non est sic, quia vestes non sunt eiusdem generis cū corpore, nec etiam cōstituunt aliquid vnum cū corpore sicut corpus constituit aliquid vnum cum anima: ideo non fit refluxio a corpore, vel ab homine in vestibus, sicut ab anima in corpus. Sed dicendum, ꝙ poterat fieri hoc dupliciter. Vno modo non per redundantiā, sed per influentiā: nam iufluētia fit inter ea, quę sunt omnino distincta, sicut corpora cęlestia influunt in inferiora, & non est redundātia, quia non constituunt aliquid vnū superiora cum inferioribus.

Secundo modo, quòd fieret per miraculum, dādo cādorem quendam vestibus, qui non causaretur a corpore. Primo modo esset deriuatio luminis sicut a Sole illustrantur ista inferiora, & nō esset candor, sed fulgor. Accipiendo secundo modo poterat esse candor, vel fulgor, quia ita esset ille fulgor causatus a Deo in vestibus, quòd non dependeret vllo modo a corpore. Dicendum tamen, ꝙ licet vterq; modus stare posset, tamen secundus est verus. Primo quia si deberet esse deriuatio lucis præsupponendū erat, ꝙ oēs partes corporis, quæ tegerentur sub vestibus essent lucentes, & tamen non est verum, vt dicetur 49.q. Secundo, quia dato, ꝙ essent lucentes actu nō emitterent fulgorem suum exterius, quia nulla lux potest transire per solidum opacum. Tertio, & efficacius patet, quia si deriuaretur ista lux a corpore, esset splendor quidam, vel fulgor, & non color magnus manens, sicut in illustratione qua aer a Sole illustrat̄ nō causatur aliqua quali-

A tas manēs in aere, quæ sit color, sed est illustratio quædam quæ est passio transiens, & ita etiā in corporibus densis percussis a Sole causatur ex reflexione fulgor quidam, secundum quem illa corpora actualiter splēdent, & tamen ille splendor neque est color corporū, neque lux eorum, sed passio ipsorum facta a corpore luminoso reflectente radios ad solidum, quæ passio illustratio nominatur, & tamen tunc vestes Christi non habuerunt illustrationem, sed verum colorem, vt est qualitas manens, scilicet, albedinem, vel candorem: nam dicitur hic vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, & Mar. 9. Dicitur vestimenta eius facta sunt candida nimis, & idem Luc. 9. cum dicitur vestitus eius albus refulgens: ideo dicendum, quòd non prouenie-

B bat hoc ex aliqua deriuatione facta a corpore, sed ex miraculo, scilicet, quia Deus voluit dare pro tunc talē nitorem vestibus Christi qualem ante nunquam dederat, neque postea dedit.

Quarto patet, quia si fieret redundantia a corpore in vestes, hoc esset, quia fieret redundantia a corpore in corpus, & tamen lux corporis Christi nō fuit nunc deriuata ab anima in corpus, quia non fuit nunc dos, vt ostēsum est supra q. 31. sed fuit miraculose causata in corpore Christi: ideo neque corpus efflueret in vestes, quia verisimilius erat, ꝙ anima refunderet lucem in corpus, quàm corpus in vestes, & tamen anima non refundebat quicquam in corpus, ergo a fortiori non refundebat corpus in vestes. Quinto quia

C si a corpore in vestes reflueret claritas, esset claritas vestium gloriosa sicut erat claritas corporis, & tamen non est hoc satis conueniens, quia vestes non sunt glorificabiles: ideo non haberent claritatē gloriosam, & consequenter non esset per refluentiam, sed per causationem illius lucis in vestibus sicut miraculose causata est in corpore.

Quare dicitur, quòd vestimenta Christi facta sunt alba sicut nix. Et quòd Angeli quando nobis apparent vestibus albis induti cernuntur. Quæst. XLIII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd vestimenta Christi facta sunt alba sicut nix. Aliqui dicūt,

D quòd fuit ad ostendendum differentiam claritatis Christi, & Sanctorum: nam dicunt, quòd claritas Christi futura in regno suo significatur ꝑ claritatem, quæ apparuit in vultu suo in transfiguratione, claritas autem Sanctorum per claritatem vestium, & quia claritas Christi valde excedet claritatem Sanctorum: ideo illa fuit soli comparata, ista autem niui, sic dicit Beatus Tho. de Aquino 3. parte summæ.

Dicendum tamen, quòd hoc ad causam mysticam pertinet potius quàm ad literalem, & maxime, quia non significantur hic sancti per vestes Christi, vt dictum est supra quæstione 43.

Alij dicunt, quòd candor niuis conuenit vestibus, eo quòd Sancti significantur per vestes, quibus magis

E conuenit candor niuis quā aliquid aliud, nix enim habet lucem, & frigus, ita Sancti habebunt candorē virtutum, & refrigerationem a concupiscentijs noxijs. Sic dicit Glo. Sancti niui comparantur, quia candidi erunt virtutibus, & omnis vitiorū æstus ab eis remotus erit. Sed dicendum, ꝙ etiam hoc pertinet ad causam mysticam, & non ad literalem. Item quia supponitur Sanctos signatos fuisse per fulgorem vestium Christi, & tamen non est verum in præsenti. Dicendum ergo primo, ꝙ hoc fuit ad designandum inequalem gloriam vestimentorum, & corporis Christi, gloria enim transfigurationis directe pertinebat ad corpus, quia illam volebat Christus ostendere, gloriā aūt vestium non volebat ostendere, quia vestes non sunt

futuræ

futuræ vnquã gloriosæ, sicut erunt corpora gloriosa, quia post resurrectionem nullæ vestes erunt, apparuit tamen nunc aliqua excellentia in vestibus propter corpus cui adhęrebant: ideo debuit minor esse quàm corporis gloria. Secundo quia licet non esset lux vestium per redundantiam a corpore Christi, vt ostensum est præcedēti q. sed per quoddam miraculum, tñ ostendebatur quasi esset redundantia, s. ꝙ partes, quæ vestibus tegebantur communicarent lucē suam vestibus per deriuationem quandam, & tñ semper id quod deriuatur est perfectius in causato q̃ in causa, sicut apparet de beatitudine animæ sanctorum in vita æterna, quia beatitudo animæ refluet in corpus, & tñ perfectior est beatitudo animæ q̃ dotes corporis, quę refluēt ex beatitudine animæ, ita & in vestibus debebat esse imperfectior lux quàm in corpore: ideo dictum est, ꝙ vultus Christi fulgebat sicut Sol, & ꝙ vestimenta erāt candida sicut nix. Tertio fuit, quia vt ostenderetur veritas rei manere, & non penitus esse phātasma, debuit vestis Christi apparere coloris albi. Si autem indueret Solis fulgorem, & non appareret color determinatus aliqs qualis solet esse in vestibus, eēt occasio suspicādi de phantasmate: iō vestibus datum est, ꝙ haberent colorem album, & non fulgorem Solis, vnde habuerunt albedinem niuis. Quarto fuit, quia Christus ostendit imaginem gloriæ beatorum, illi autē quãquã vestibus non vtantur tamen quando nobis apparent, videntur vt communiter vestiti propter honestatem corporū, conformando se consuetudini nostræ, vnde & Angeli, qui corpora non habent, qñ nobis apparent veniūt quasi vestiti, & vestitus eorum est communiter albus: ideo Christus, qui in transfiguratione ostendit se pertinere ad statum beatorum, ostendit vestes valde albas iuxta albedinem niuis, sic patet in Christi resurrectione de Angelis, qui apparuerunt: nam dicitur Mar. 16. introeuntes in monumentum viderunt iuuenem sedentem in dextris opertum stola candida, & Ioan. 20. de duobus Angelis, qui fuerunt in monumēto Christi dicitur, ꝙ vidit duos Angelos in albis sedentes, idē fuit in Ascensione Christi ad cœlos: nam dicitur Actuum 1. quòd duo viri astiterunt iuxta discipulos in vestibus albis, illi autem erant Angeli, talis autē est conditio omnium beatorum spirituum apparētium, quòd vestes candidas videantur habere.

Quare specialiter apparuit albedo vestium Christi sicut niuis, cum sint multi modi albedinis.
Quæst. XLIIII.

SED quæretur quare specialiter apparuit albedo vestium Christi sicut niuis, cum sint multi alij modi albedinis. Dicendum, ꝙ fuit primo propter excellentiam beatitudinis: nam licet omnia, quæ habēt beati non sint inter se æqualia, quia maior est beatitudo animæ quàm corporis, tamen quidquid habebunt erit excellentius quàm ea, quæ nos haberemus, quia omnia illa pertinent ad immortalitatem, nostra vero ad mortalitatem: ideo licet gloria vestium Christi nō apparuit tanta quanta corporis, vt ostensum est præcedenti quæstione, tamen debuerunt vestes suæ apparere excellentiores vestibus omnium hominum, sic dicitur Mar. 9. vestimenta eius facta sunt candida nimis, qualia fullo super terram non potest candida facere, & quia nulla est in corporibus mixtis magis albedo quàm niuis, magis habens de luce, dicitur quòd Christus habuerit in vestibus albedinem sicut nix.

Secundo fuit, quia talis est habitudo beatorū spirituum, qui nobis apparent: nam non solum videntur vestimenta eorum alba, sed etiã alba sicut nix. sic patet de Angelis, qui fuerunt in monumento Christi infra

F 28. s. erat autem aspectus eius sicut fulgur, vestimenta autem eius sicut nix. & hoc ēt facit ad id quod quærebatur præcedenti q. s. ꝙ non debuerunt taliter fulgere vestes Christi sicut vultus Christi, quia in spiritibus beatis, qui nobis apparent nunquã est idem fulgor vestium, & faciei, & ita dr̃ de illo Angelo, ꝙ aspectus eius fuit sicut fulgur, & vestimenta eius sicut nix.

An in vestibus Christi apparuit fulgor quidam, vel color fixus. Et qualis sint niuis candor.
Quæst. XLV.

QVAERETVR an in vestibus Christi apparuit fulgor quidam, vel color fixus, Aliqui dicunt, ꝙ fuit color purus manens, s. albedo, quia
G dicitur in litera vestimenta eius facta sunt alba. Alij dicunt, ꝙ non fuit color manens, sed splendor quidam: nam dicitur Mar. 9. vestimenta eius facta sunt splendētia. Dicendum, ꝙ data fuit vestibus Christi quædam qualitas ad modum coloris veri manentis, s. albedo, quædam vera, nō quidem naturaliter, sed miraculose, & cum isto colore fuit quidam fulgor, vt esset ille color quasi radios quosdam nitoris mittens: nam colores participant lucē, & quanto fuerit color perfectior, participat magis de luce quousque veniat ad emissionem quandam radiorum, in hoc autem nix habet excellentiam quandam, quia non solum habet albedinē intensam quãdam, sed etiam propter magnitudinem
H lucis participatæ radios aliquos emittit, & ideo oculos offendit, & ob hoc nix non solum dicitur alba, sed etiã splendens, vel fulgens, alia autem sunt pure alba, quæ non habēt nitorem, sicut gemmæ, & aliæ res candidæ, & ob hoc dicitur, quòd fuerunt vestimenta Christi alba sicut nix, vtrũque autem notauerunt Euangelistę: nam Matthæus colorem tetigit dicens vestimēta eius facta sunt alba, splendorem etiam expressit inquātum dixit, sicut nix, cum nix quendam fulgorem, vel radiositatem habeat. Marcus etiam vtrunque dixit: nam Mar. 9. dicitur, vestimenta eius facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix: nam colorem tetigit dicēs candida, lucem autem cū dixit splendentia, & in hoc apertius dixit quàm Matthæus. Lucas etiam vtrunq;
I posuit dicens, vestitus eius albus refulgens. Luc. 9. albus enim color est, refulgens enim radios splendoris dicit, istud etiam fuit, quia in spiritibus beatis quando apparēt tales vestes cernuntur, s. quæ albæ sint, & fulgorem quendam habeant, vt in Angelis, qui apparuerunt in resurrectione Christi: nam erant vestes eorum albæ, & fulgentes: Marcus enim, & Ioannes eas albas dicunt, quia Mar. 16. dicitur, iuuenem sedentem in dextris opertū stola candida, & Ioan. 20. dicitur duos iuuenes stantes in albis. Matthæus, & Lucas ostendūt fuisse vestes fulgentes, quia infra 28. dicitur erat autē aspectus eius sicut fulgur, vestimenta eius sicut nix, & tamen nix dicit splendorem, vel radios, & Luc. 24. dicitur duo viri steterunt iuxta eas in veste fulgenti: ideo
K Christus voluit, quòd vestes eius haberent nunc albedinem, quæ est color fixus, & insuper splendorē quendam, vt oculos radijs percuterent.

An vestes Christi ante transfigurationem erant albæ, & si non, quomodo fuerunt in transfiguratione albæ. *Quæst.* XLVI.

QVAERETVR de vestibus Christi cum dicatur de eis, ꝙ factæ sunt albæ sicut nix: an ante hoc erant albæ, & si non erant albæ, quomodo nūc fuerunt albæ, vel alterius coloris. Dicendum, ꝙ magis credendum est, ꝙ essent albæ, quàm alterius coloris, & tunc dicendum, ꝙ in transfiguratione non perdiderunt

diderunt colorem, sed intensus fuit color præexistens, erat enim albedo remissa, & non fulgens in vestibus, & tunc datum est, ꝙ esset albedo intensa super omnē albedinem, quæ posset esse in aliqua veste siue pure naturaliter siue per adiutorium artis, sic dicitur Mar. 9. vestimenta eius facta sunt candida nimis velut nix qualia fullo super terram non potest candida facere. Si autem vestes Christi fuerunt alterius coloris, quidam dubitant quomodo potuerint esse albæ in transfiguratione. Et dicunt quidam, ꝙ non fuit illis data vero albedo, quia non poterat manere simul nigredo præcedens, & albedo miraculose introducta, cū duo colores oppositi, vel disparati non possint idem subiectum numero simul afficere, & tamen constat, quòd post transfigurationem mansit in vestibus Christi color, qui prius fuerat, & non ille, qui fuit in transfiguratione si mutatus esset: ideo non fuit albedo data, quæ vere esset in vestibus Christi, sed vere dicunt, ꝙ esset quędam illustratio, secundum quam nullus color manens imprimeretur vestibus illis, sed desuper illustrarentur, ita vt absorpto quocūque colore vestium propter multitudinem superuenientis lucis videretur sola albedo refulgens, quæ non esset vera albedo, sed passio illustrationis ex multitudine lucis incidentis, vel congregatæ super vestes Christi, & tunc cessante transfiguratione maneret color naturalis non facto miraculo aliquo de nouo.

Dicendum, quòd hoc aliqualiter poterat stare, sed non est concedendum, quia in operibus Christi nihil erat falsum, vel duplex, vt dicit Gregorius in Homelia Paschali, nihil simplex veritas per duplicitatem egit, cum ergo apparuerint in Christi transfiguratione vestes eius albæ, dicendum est, ꝙ vere albæ fuerint. Secundo quia modus loquendi Euangelistarum significare videtur, ꝙ fuerit vera albedo in vestibus Christi: nam dicitur hic vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, & Mar. 9. dicitur, ꝙ facta sunt candida nimis, qualia fullo non potest facere super terram, & Luc. 9. dicitur, ꝙ vestitus eius factus est albus refulgens. Tertio quia si dicatur, ꝙ non fuit iste color verus, sed quædā ostensio per illustrationem, dicetur quòd non fuit vestis Christi alba, licet Euangelista dicat eam fuisse albam, & eadem ratione in omnibus, quæ Euangelistę referunt dici poterit, quòd non acciderunt sic, sed aliter, & hoc est tollere formam auctoritatis scripturæ. Est igitur dicendum, quòd in transfiguratione Christi fuit vera albedo radiosa propter multitudinē lucis participantem in vestibus Christi, & illa non mansit post transfigurationem, & tamen non sequitur incōueniens: nam verisimile est, quòd vestes Christi erant albæ, & tunc dicetur, quòd non fuit mutatus color, neque fuerunt simul duo colores in vestibus, sed illa albedo, quæ præexistebat, intensa fuit tantum, quòd in nullo vestimento siue naturaliter siue per artificium poterat esse tam intensa albedo, vel candor, sic dicitur Mar. 9. quòd facta sunt candida nimis, qualia super terram non potest facere candida fullo, post transfigurationem voluit Christus, quòd desineret esse illud augmentum, vel intensio coloris, quæ miraculose fuerat, & mansit vestibus albedo pristina. Si autem diceretur, quòd vestes Christi non fuerunt albæ ante transfigurationem, sed nigræ, vel alterius coloris: Dicetur quòd in transfiguratione perijt ille color miraculose, & datus fuit candor, vel albedo vestibus, & manebat in eis in transformando eas, & potuisset semper talis postea manere sine nouo miraculo, cum esset qualitas radicata, & non passio transiens. Christus tamen abstulit illum candorem, & introduxit colorem præcedentem in vestibus, non quidem eundem numero, sed in specie, & per omnia similem

A in gradu intensionis, ita vt nemo sciret an esset alius, sed putaretur idem numero esse, qui semper fuerat, vt non argueretur fuisse aliquam mutationem gloriosam in Christo.

An caro Christi, quæ latebat sub vestibus fuerit fulgens sicut facies, vel manserit in naturali statu. Quæst. XLVII.

QVAERETVR de carne Christi, quæ latebat sub vestibus: an fuerit fulgens sicut facies, vel mãserit in suo naturali statu. Aliqui dicūt, quòd tota fuerit fulgida, sed erat ista immutatio transfigurationis ad ostendendum gloriam corporum in futuro,
B & tamen ibi non solum vultus, sed totum corpus fulgebit, ergo etiam tota Christi caro fulsit. Item patet hoc in resurrectione Christi: nam fuit tunc tota caro eius: nam apparuit Christus nudus cum ostenderit vulnus lateris, & tamen si non haberet fulgorem decorantem omnes partes corporis, esset turpe apparere corpus Christi nudum: ideo fuit totum fulgidū, sic dicitur in hymno Paschali, scilicet, ostensa sibi vulnera, in carne Christi fulgida, resurrexisse Dominum, voce fatentur publica: nunc igitur totum corpus esset fulgens.

Dicendum, quòd nunc non fuit splendor in aliqua parte corporis Christi nisi in vultu, & candor in vestibus, in partibus autem, quæ tegebantur nullus erat
C candor, sed manebat status naturalis.

Primo patet, quia nō est asserendum aliquid quod scriptura non asseruit, aut ratio non conuincit, sed scriptura solum asserit hic fuisse fulgorem in vultu, & vestibus, scilicet, resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem facta sunt sicut nix: ideo non oportet asseri, quòd partes aliæ corporis fulgebant: nam si totum corpus fulgeret, qui expressit solam faciē, aptius poterat totum corpus fulgens exprimere, ratio etiam non conuincit illud.

Secundo patet, quia Deus, q omnia ordinate agit, sicut nihil diminute agit, ita neque quicquam facit superfluum, & tamē superuacuum esset facere, quòd partes corporis Christi opertæ vestibus fulgerēt: ideo
D non fulserunt. Patet quia fulgor iste corporis Christi non fuit ad glorificandum corpus Christi, sed ad ostendendam gloriam futuram tam in eo, quàm in omnibus beatis, vnde licet ista fuerit claritas gloriosa, non fuit in corpore glorioso, vt ostensum est supra q. 32. ideo non erat tunc glorificatum corpus Christi, neque ista claritas faciebat in eo gaudium aliquod speciale, quia licet esset gloriosa, non fluebat ab anima in corpus, vt illud glorificaret, sed supernaturaliter data est corpori ad ostensionem futuræ gloriæ; sed partes velatæ non poterant cooperari ad hanc ostensionem cum non posset apparere lux earum: ideo essent inutiliter lucidæ, & sic miraculum fieret frustra, solus ergo vultus, qui non erat opertus fulsit, vt Euā-
E gelistæ expresserunt, & loco reliquarum partium corporis, quæ videri non poterant, apparuit miraculosus candor in vestibus, quasi ille esse videretur deriuatus a partibus, quæ tegebantur.

Ad primum dicendum, quòd totum corpus erit gloriosum, & fulgens in resurrectione, & ideo fulgor fuit nunc in Christo per totum, non quidem per totum corpus, sed per vultum, & superficiem vestimentorum, quæ ostendebant fulgorem corporis, licet nullus esset in partibus, quæ latebant, ne superuacue poneretur. Si autem corpus Christi nunc vere cæpisset glorificari dato, quòd vestibus tegeretur, haberet fulgorē in omnibus partibus corporis, quia tñ nō erat gloriosum, sed solum ad ostendendā gloriā futuram,

non

non habuit fulgorem nisi in partibus, quæ apparebāt.

Ad secundum dicendum, quòd Christus resurgens habuit fulgorem per totum corpus, & hoc propter duo. Primo quia apparuit nudus coram discipulis, qui adhuc mortales erant, cum ostenderit eis vulnera, & si non operiretur aliquo decore gloriæ, turpe esset videre corpus omnino nudum: ideo fuit quidam fulgor totum corpus operiens, sicut dicitur Psalm. 103. amictus lumine sicut vestimento, & ille fulgor honestabat ea, quæ nobis pudor est nuda ostendere.

Secundo fuit, quia corpus Christi tunc post resurrectionem iam erat vere glorificatum: ideo habebat dotem claritatis, & ideo iam non haberet claritatem ad ostendendum gloriam, sed essendum glorificatū, & si gloriosa corpora sunt totaliter gloriosa cum non maneat in eis aliquis defectus, necesse est, quòd per totum sint fulgentia, vnde tunc etiam si corpus Christi esset vestibus velatum, haberet fulgorem tam in partibus apparentibus quàm in opertis, quia operimentum nihil tolleret de gloria corporum. secus autem nunc cum solum esset claritas ad ostensionem.

An omnes Christi vestes fuerint candidæ factæ. *Quæst.* XLVIII.

QVAERETVR cum vestimēta Christi facta fuerint candida miraculose, an omnes vestes eius fuerint candidæ factæ. Aliqui dicunt, ꝙ sola vestis superior, quia illa ostenderet claritatem sufficienter. Alij dicunt, quòd omnes vestes Christi candorem miraculosum acceperunt, quia dicitur hic vestimenta autem eius facta sunt sicut nix alba, ergo non sola vestis superior, sed multa vestimenta eius, & consequenter dicetur, quòd omnia, quia si multa, nō esset maior causa, quòd duo fulgerent, quàm quòd omnia. Dicendum, quòd quidam putauerunt fulgorem vestium Christi prouenisse a fulgore corporis, scilicet, quòd partes tectæ vestibus erant fulgidæ, & illę cogebant fulgere vestes deriuando in eas fulgorē. Et tunc diceretur, quòd omnes vestes fulgerent, & quāto essent vestes magis propinquę carni magis fulgerent, cum perfectius acciperent deriuatum fulgorem. Sed hoc falsum est, quia caro Christi operta vestibus non fulgebat in transfiguratione, sed solus vultus, vt ostensum est præcedenti quæstione: vestis autē fulgebat miraculose dato ei candore, vt ostensum est, supra quæstione 44.

Ideo dicendum, quòd solum fulsit vestis superior Christi, vel si multę vestes erant quarum partes aliquę exterius apparerent, omnes illæ fulgerent, cæterę autem partes vestium, quę exterius non videbantur, sine fulgore manerent in suo naturali colore, & gradu intensionis. Ratio huius est, quia fulgor vestium solum erat ad ostendendum corporis Christi claritatem, vt non putaretur, quòd solus vultus fulgebat, sed etiam quòd totū corpus quod vestibus tegebatur fulgeret, & quia ad ostensionem sufficiebat candor superioris vestis, & superuacuus erat cuiuscunque inferioris vestis fulgor, non esset candens nisi sola vestis, quæ foris appareret, sic enim fuit in corpore, quia solæ partes, quæ apparebant fulgebant, scilicet, vultus, reliqua autem manebant in suo colore, vt dictum est præcedenti quæstione, & hoc a fortiori, quia caro Christi erat glorificabilis: ideo etiam si non appareret, poterat recipere claritatem gloriæ, vestes autem non sunt susceptiuæ gloriæ, ideo solum esset in eis fulgor ad ostēsionem, & tamen sola vestis exterior videbatur: ideo illa sola fulgeret.

Cum autem dicitur, quòd multa vestimenta fulgebant, quia dicitur vestimenta autem eius. Dicen-

F dum, quòd in nominibus vestiū varie accipitur, quia aliquando accipitur singulare pro plurali, & aliquando plurale pro singulari, & hoc ex modo loquendi, vt ille qui habet vnicam vestē dicitur habere pauca vestimenta, & sic vestimenta habet, & ille, qui habet multas vestes dicitur habere sufficientem vestitum, & ita vestitum habet, qui habet omnia necessaria ad vestiēdum: Christus autem multas vestes simul habuit quibus induebatur secundum consuetudinem regionis suæ. Ioannis 19. Scilicet, vnicuique militi dederunt partem, & tunicam, & tamen quatuor partes fecerunt.

Sed dicendum, quòd hic non vocantur vestimenta omnes vestes Christi, sed sola vestis superior totum

G corpus tegens, quæ fulsit cæteris manentibus in suo colore. Posset etiam dici, quòd multæ Christi vestes fulserunt, & tamen nihil de illis fulsit nisi quod exterius apparebat, quia forte multarum vestium aliquæ partes foris apparebant, licet non totæ ipsæ vestes, & illæ partes, quæ apparebant fulgerent.

Et ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit ad Iesum: Domine bonum est nos hic esse, si vis faciamus hic tria tabernacula. Tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.

Et ecce apparuerunt. Posita est supra transfiguratio, hic ponitur transfigurationis testificatio. Et, primo ponitur testificatio humana. Secundo testificatio diuina ibi. *Trāsfigurationis Christi testificatio ac eiusdem diuisio.*

H

Adhuc eo loquente. Prima in duas, quia primo ponitur testificatio eminentium virorum in veteri. Secūdo testificatio excellētiū virorum in nouo testamēto ibi.

Respondens autem Petrus. Circa primum dicitur. *Et ecce apparuerunt illis.* Idest, Dum discipuli tres essent intenti videre gloriosam corporis Christi claritatem, subito apparuerunt Elias, & Moyses, & ideo dicitur ecce, quia ecce interdum ponitur ad demonstrandum, interdum vero ad ostendendum rem subito factam cuius non præcedunt aliquę dispositiones.

Moyses, & Elias. Duo patres sunt veteris Testamē-

I ti, & ambo Prophetæ. *Cum eo loquentes.* Idest, cum Christo. quid autem loquerentur dicitur. Luc. 9. quòd loquebantur de excessu quem completurus erat in Ierusalem.

Respondens autem. Hic ponitur testificatio virorum eminentium in nouo testamento, scilicet, trium discipulorum, qui astiterunt Christi transfigurationi, & dicitur.

Respondens autem Petrus. Idest, loquens: nam non respondebat cum nihil fuisset sibi quisquam locutus, sed more loquendi scripturæ accipitur interdum respondere pro incipere ad loquendum, & ita accipitur Mar. 11. cum enim dicitur, quòd Christus vidit ficulneam non habentem ficus, sed folia tantum, & esu-

K riret dicitur, respondens dixit ei, idest, ficulneæ iam in æternum non amplius quisquam ex te fructū manducet, & tamen ficulnea non poterat loqui Christo ad hoc, quòd dicatur Christus respondere ficulneæ, sed dicitur, respondens, idest, loqui incipiens. *Dixit ad Iesum.* Licet enim esset Moyses, & Elias cum Christo, non locutus est ad illos, sed ad Christum, quia illū Dominum eorū cognoscebat, vnde præsentibus eis vocauit eum Dominū, quia indecens erat, ꝙ aliquis aliorum maior esset quàm Iesus. *Domine bonum est nos hic esse.* Idest, Melius est, quòd maneamus hic quàm alibi, non enim senserat vnquàm Petrus tantam dulcedinis suauitatem, neque putabat posse experiri. *Si vis.* Idest, Si iubes. *Faciamus hic.* Idest, In monte isto

Tabor.

Tabor. *Tria tabernacula*. Ad semper ibi habitandum. A *Tibi vnum*. Hoc erat præcipuum tabernaculum, & de quo primo mentio facta est. *Moysi vnum*. Pro se solo. *Eliæ vnum*. Pro solo Elia.

Ad quid fuit conueniens, quòd astarent aliqui Christo transfigurato. Quæst. XLIX.

QVAERETVR ad quid fuit conueniens, quòd astarent aliqui Christo transfigurato, & qũo astiterũt ad testificandum transfigurationem. Dicendum, ꝙ necesse fuit, ꝙ aliqui astarent trãsfigurationi: nam transfiguratio fuit ad ostensionem gloriæ beatorum: ideo oportuit, ꝙ alicui ostẽderetur, quia non esset ostensio si non esset aliquis cui ostenderetur: B nam Christus solus existens non transfiguraretur, quia frustra hoc esset, cum sic non ostenderetur gloria illa beatorum alicui, pro seipso autem frustra erat transfigurari, cum ipse iam sciret qualis erat illa gloria quam ostensurus erat, ad hoc autem debuerunt astare aliqui de viuentibus, qui nondum scirent qualis esset gloria beatorum, & ita ipse dixit præcedenti cap. sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, & isti erant tres discipuli quos assumpsit, de quibus quare eos assumpserit potius quàm alios dictũ est supra quæstione 12. de Elia, & Moyse an ad videndum transfigurationem venerunt, dicetur sequenti quæstione. Secundum ad quod astiterunt aliqui, C fuit ad testificandum: ideo enim Christus transfiguratus est, vt probaret potestatem, & gloriam suam, sed hæc non posset ostendere nisi aliqui adessent, qui attestarentur prædictis: ideo oportuit aliquos astare. Et dicendum de tribus discipulis, quòd illi conuenienter astiterunt ad testificandum de transfiguratione, quia isti fuerunt, qui postea reuelarunt toti mundo Christũ transfiguratum post eius resurrectionem. Sed dicetur tunc, quòd Moyses, & Elias etiam non profuerũt ad hoc, quia isti nõ prædicauerunt transfigurationem Christi: cum nunquam redierint isti post illud tempus ad conuersandum inter homines, vt eis possent annunciare transfigurationem. Dicendum, quòd aliquo modo profuerunt ad attestandum transfigurationem, D vt seq. q. dicetur.

Quare Moyses, & Elias astiterunt in transfiguratione Christi. Quæst. L.

QVAERETVR quare Moyses, & Elias nunc astiterunt, idest, aliqui de hominibus, q non viuũt in hoc seculo. Aliqui dicunt, ꝙ assumpti fuerunt, vt viderent transfigurationis claritatem, & agnoscerent quod non agnoscebant, & delectarentur in hoc sicut tres discipuli in hoc delectabantur.

Dicendum, quòd non videtur ista fuisse causa, quia Moyses, & Elias non veniebant ad videndum gloriã corporis Christi, quia ipsi veniebant quasi in simili E gloria: nam dicitur Luc. 9. de Moyse, & Elia, ꝙ visi sunt in maiestate, idest, habentes fulgorem, & apparatum aliquem gloriosum sicut Christus habuit, nõ ergo veniebant, vt gauderent de ostẽsione gloriæ Christi in transfiguratione. Item quia licet Elias, qui adhuc viuebat, poterat gaudere claritate vultus Christi: tamen Moyses non poterat gaudere videndo, quia Moyses defunctus erat, & ibi non erat nisi anima eius, quia tamen organicis operationibus non vtitur cum a corpore soluta sit, ideo non poterat anima Moysi videre claritatem vultus Christi, & consequenter neq; gaudere in ea nisi accipiatur videre pro intelligere, q a nunc magis gauderet assistens Christo transfigurato in monte Tabor, quã manens in lymbo sanctorum.

Dicendum igitur, quòd propter aliud venerunt. Primo ad loquendum cum Christo: nam Luc. 9. dicitur, ꝙ loquebantur isti cum Christo de excessu quem facturus erat in Ierusalem, idest, de passione sua. Et hoc erat conueniens, quia discipuli ante hoc audierant a Christo, quòd passurus erat, & tamen non bene accipiebant verbum, vt patet præcedenti cap. cum Petrus increpuerit Christum, quia dicebat se occidẽdum: ideo conueniens fuit, quòd isti duo assistentes Christo confirmarent sermonem eius loquendo de passione eius quam toleraturus erat in Ierusalem præsentibus discipulis illis tribus. Secundo fuit ad honorem Christi transfigurati, scilicet, vt non solum ipse transfiguraretur, sed etiam faceret præsentes sibi esse aliquos qui in simili gloria apparerent: nam dicitur Luc. 9. quòd visi sunt in maiestate, & quicũque essent dum tamen essent viri excellentes de illis, qui non erant iam in hoc seculo, erat magnus honor Christo, quòd faceret illos ibi adesse. Tertio fuit ad testificationem transfigurationis, vt dicit Damascenus.

Sed dicetur quomodo isti testificati sunt de transfiguratione, cũ nunquam postea apparuerint in mundo ad testificandum de transfiguratione? Dicendum, quòd hic fuit duplex testificatio de transfiguratione, vel circa illam. Prima fuit, vt sciretur facta esse transfiguratio, scilicet, quòd illi, qui non viderant scirent, & quantum ad hoc soli tres discipuli testificati sunt: nam ante Christi resurrectionem tacuerunt, & postea illud annunciauerunt, sicut Christus eis dixit nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat infra in litera, Moyses, & Elias non testificati sunt ad hoc, quia non conuersati fuerunt postea in mundo prædicando aut apparendo alicui cui hoc annunciarent. Alia erat testificatio quantum ad personam Christi, qui transfigurabatur: nam voluit Christus ostendere, quòd ipse erat Deus, & Dominus cum sibi transfigurato faceret astare viros venerabiles de his, qui non erant in hoc seculo, & ista testificatio proderat immediate ad discipulos tres, qui astabant: nam videntes eum transfiguratum, & Moysen, & Eliam tanquam obsequentes ei, agnoscerent, quòd iste erat Dominus illorum, & sicut ipsa transfiguratio directe conferebat ad hoc, quòd discipuli tres agnoscerent potestatem, & magnitudinem Christi, qui talem gloriam in corpore suo ostendere poterat, ita & præsentia Moysi, & Eliæ quasi obsequentiam ei, ostendebat magnitudinem, & deitatem Christi, cũ tam venerabiles viri eo iubente astitissent ad ministrandum ei, qui erat princeps veteris testamenti. Patet etiam simile, quia qñ Christus transfiguratus est, audita est vox patris, s. hic est filius meus dilectus, ipsum audite, & hoc fuit ad ostendendũ, quis & quantus esset ille, qui transfigurabatur. Simile autẽ ostendebatur per præsentiã Moysi, & Eliæ: ideo attestabantur isti transfigurationi quantũ ad discipulos, qui aderant, proderat ẽt pro alijs qui non aderant: nã si isti tres discipuli annunciarent postea Christũ solum transfiguratũ, esset quidem aliquantæ gloriæ, & tñ valde maioris glorię eũ arbitrarẽtur audientes hoc si annunciaretur eis, quòd Moyses, & Elias astiterant ei transfigurato quasi ministrantes ei, & ista testificatio fuit causa potissima.

Quare Christus in sua transfiguratione potius voluit habere Eliam, & Moysen quàm alios, & an esset conueniens, quòd isti adessent. Et quæ sit conuenientia Eliæ, ad Moysem. Quæst. LI.

QVAERETVR dato, quòd Christus vellet habere aliquos viros de illis, qui non erant in hoc seculo testes,

testes, vel attestãtes transfigurationi suæ, quare potius voluit habere Eliam, & Moysen quàm alios, & an fuit conueniens, quòd isti adessent.

Aliqui dicunt, quòd non debuerunt isti astare, sed omnes Prophetæ simul, quia isti astiterunt tanquam testes transfigurationis, & tamen de Christo non soli isti testimonium perhibent, sed etiam omnes Prophetæ. Actu. 10. Scilicet, cui omnes Prophetæ testimonium perhibent: ideo omnes debuerunt interesse, & non specialiter Moyses, & Elias.

Dicendum, quòd conueniens fuit istos duos interesse potius quàm alios. Et hoc primo propter excellentiam personalem, quia isti videntur fuisse excellentiores inter patres veteris testamenti: nam Moyses fecit multa miracula, quia dicitur Deuteronom. 34. quòd non surrexit vltra Propheta in Israel sicut Moyses in omnibus signis, & prodigijs. Elias etiam fuit potens in miraculis, ipse enim primus fuit, qui mortuum suscitauit, 3. Regum 17. ipse a coruis diuinitus quotidie longo tempore pastus est, eodem capitu. ipse ignem de cœlo descendere fecit super sacrificia, 3. Regum 18. Et super duos quinquagenarios, quarto Regum primo, & multa alia: ideo isti duo tanquam præcipui habiti sunt in veteri testamento, vt ergo ostenderetur magna Christi potestas, & dignitas, isti duo, qui maximi fuerunt in veteri testamento, astiterunt ei familiares in transfiguratione.

Secundo propter similitudinem istorum: nam nulli duo magis interesse conuenerunt, quàm Moyses, & Elias. Moyses enim quadraginta diebus sine cibo mansit. Exodi 32. & Deuteronom. 9. Et totidem diebus Elias: nam sumpto in cibo pane subcineritio ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, 3. Reg. decimonono: nulli autem alij in veteri testamento ieiunauerunt sic longo tempore sicut isti duo, & in hoc imitati sunt Christum, qui etiam quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, supra quarto capitu. ideo potius isti assumpti sunt nunc quàm alij.

Tertio, & præcipue, quia ad transfigurationem testificandam nulli magis apti erant, quàm isti duo, eo quòd in transfiguratione apparuit claritas vultus Christi, & vestium, & tamen in istis apparuerat aliquid simile, & non in alijs patribus veteris testamenti: nam Moyses habuit aliquando faciem fulgentem sicut nunc Christus, scilicet, quando descendit de monte: nam erat facies eius cornuta ex consortio sermonis Domini. Exodi trigesimoquarto, Moyses etiam vidit sepe gloriam Domini: nam de nube, & nebula in qua ostendebatur gloria Domini, loquebatur Deus Moysi. Exodi trigesimotertio, & trigesimoquarto, & Numeri 12. Elias etiam vidit gloriam Dei in igne, & commotione, & spiritu auræ leuis, tertio Regum decimonono, quod aliquo modo pertinebat ad gloriam claritatis transfigurationis: ideo isti potius quàm alij assumpti sunt ad transfigurationem.

Quarto fuit, vt adduceret Christus secum principes totius status Iudæorum: nam fuit in veteri testamento lex, & prophetia: princeps legis fuit Moyses, princeps autem Prophetarum fuit Elias, & ob hoc Iudæi putabant Iesum esse Eliam præcedenti capitu. vt ergo ostendatur, quòd Iesus non sit aliquis horum, sed maior his adduxit eos tanquam ministrantes sibi. Sic dicit Chrysostomus, quia enim turbæ dicebant Iesum esse Eliam, aut Ieremiam, aut vnum ex Prophetis; capita Prophetarum secum ducit, vt saltem hinc videatur differẽtia seruorum, & Domini.

Quinto quia Christus vult tollere per hoc calumniam Iudæorum dicentium, quòd ipse soluebat le-

F gem, & Prophetas, ipse autem dicebat, quòd non soluebat, sed implere venerat: ideo assumpsit secum istos, qui legis, & Prophetarum capita erant. Sic dicit Chrysosto. scilicet, alia ratio est, quia continue Iudæi tanquam transgressorem legis, & blasphemum patris sibi gloriam vsurpantem, vt ostenderetur ab vtraque accusatione innoxius, eos qui in vtroque fulserunt in medium ducit, etenim Moyses legem dedit: Elias autem pro gloria Dei æmulator fuit.

Sexto quia Christus voluit se ostendere Dominum vitæ, & mortis: nam est princeps viuorum, & mortuorum, Apo. 1. Ideo deduxit testes transfigurationis suæ aliquem de mortuis, scilicet, Moysen, & aliquem de viuentibus, qui tamen non manebat inter homi-
G nes, scilicet, Eliam. Sic dicit Chrysosto. alia ratio est, vt discant quoniam mortis, & vitæ potestatem habet; & propter hoc Moysen, qui morte defecerat, & Eliam, qui nondum mortem passus fuerat in medium ducit.

Septimo quia isti, qui astiterunt Christo transfigurato loquebantur, cum eo de passione sua in Ierusalem, Luc. 9. ideo inducti fuerunt illi, qui pro Deo ad mortem se exposuerunt, nihil formidantes Moyses enim Pharaoni se opposuit: Elias autem regi Acab. etiam Moyses Deo se opposuit, vt eum deleret de libro viuentium, ne vastaret populum. Exodi 32. isti enim conuenientes suadere poterant Christo de passione sua, cum ipsi se pro Deo exposuissent, quia
H tunc quis docendi, & admonendi auctoritatem habet, quando in se ostenderit exemplum virtutis, ad quam alios inducere nititur.

Octauo fuit, quia Christus dixerat Petro, & alijs discipulis, quòd ponerent animam suam pro eo, præcedenti capitu. vt autem magis suaderet, introduxit loquentes de passione eius illos, qui animam ponere non dubitauerant, vt eorum exempla, & gloriam sequi cuperent discipuli. Sic dicit Chrysosto. scilicet, aliam causam ipse euangelista reuelat, scilicet, monstrare crucis gloriam, & mitigare pœnam, & alios discipulos passionem timentes, loquebantur enim (vt alius Euangelista dicit) de excessu quem completurus erat in Ierusalem: vnde eos in medium
I ducit, qui se morti exposuerunt pro his, quæ Deo placebant, & pro plebe credentium, etenim tyrannis vterque se libere præsentauit. Moyses quidem Pharaoni: Elias autem Achab, ergo duxit propter hoc eos in medium: volebat enim, quòd discipuli priuilegia illorum zelarent, vt scilicet, fierent mansueti sicut Moyses, & zelantes sicut Elias. Nono fuit, vt Christus ostẽderet tam in lege quàm in Prophetis se prædicatum, & testimonia de eo haberi, & ideo assumpsit duos, qui in lege, & Prophetis duces erant. Sic dicit Hilarius, quòd Moyses, & Elias ex omnium Sanctorum numero assistunt, medium inter legem, & Prophetas Christus in regno est, cum his enim quibus testibus prædicatus est, iudicabit. Et idem dicit
K Origenes: siquis intelligit spiritualem legem conuenientem sermonibus Iesu, & in Prophetis absconditam Christi sapientiam, ille videt Moysen, & Eliam in gloria vna cum Iesu. Decimo (vt aliqui dicunt) fuit hoc, quia Scribis, & Pharisæis petentibus signum de cœlo dare noluit supra 12. & præcedenti capitu. voluit, vt ostenderetur non negasse hoc ex impotentia ostendere nunc signum de cœlo ducendo Eliam, & signum de profundo ducendo Moysen. Sic dicit & Hieronymus considerandum est, quòd Scribis, & Pharisæis de cœlo signa poscentibus dare noluit, hic vero, vt Apostolorum augeat fidem, dat signum de cœlo Elia descendente quo conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente, quòd & Achaz per Isaiam præcipitur,

præcipitur, vt petat signum de inferno, vel de excelso. Sciendum etiam, quòd Moyses, & Elias valde conueniunt, quia Moyses ponitur, vt legislator: Elias autem, vt confirmator, scilicet, vt conuertat corda patrum ad filios, vt Deum secundum legem suam colant, vnde ambo simul ponuntur Malac. 4. Scilicet, mementote legis Moysi serui mei, & statim sequitur, ego mittam vobis Eliam Prophetam, qui conuertet corda patrum ad filios, &c. quasi ambo ad idem cooperentur, ipsi ergo potius simul quàm aliqui alij positi sunt assistere transfigurato Domino.

An vere astiterunt Moyses, & Elias Christo transfigurato. Quæst. LII.

QVAERETVR quomodo nunc astiterunt Moyses, & Elias Christo transfigurato. Aliqui dicunt, quòd non vere affuerunt, quia non fuit ibi corpus, vel anima alicuius eorum, sed fuit imago, vel effigies ipsorum. Sic dicit glossa quedam Lucæ 9. super illo verbo (Erant autem Moyses, & Elias) scilicet, sciendum inquit non corpus, vel animã Moysi, vel Eliæ sibi apparuisse, sed in subiecta creatura illa corpora fuisse formata. Potest etiam credi, vt Angelico mysterio hoc factum esset, quòd Angeli eorum personam assumerent.

Dicendum, quòd non stat, sed oportet dici, quòd vere fuerit hic Elias, & Moyses: nam si intelligatur solum per repræsentationem in subiecta creatura, sic in multis alijs dicetur, quòd non vere facta fuerint, sed per apparentiam quandam, sic tolleretur auctoritas, & certitudo sacræ scripturæ, hoc enim vult Hieronymus dicens, quòd Scribis, & Pharisæis signa poscentibus dare noluit, hic autem, vt Apostolorum augeat fidem, dat signum de cœlo Elia descendente quo conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente, & tamen si esset sola effigies istorum non diceretur Elias descendere de cœlo, neque Moyses resurgere de inferis, ergo vere ipsi nunc astiterunt, & non sola effigies eorum.

Ad dictum Glossæ dicendum, quòd non est auctenticum, quia illa Glossa sumpta est ex libro, qui intitulatur de mirabilibus sacræ scripturæ, qui non est liber auctenticus, sed falso ascribitur Augustino.

Quomodo nunc Elias venit ad locum transfigurationis Christi. Et quare Elias in curru igneo raptus est. Quæst. LIII.

QVAERETVR quomodo nunc Elias venit ad locum transfigurationis. Dicendum, quòd Elias viuit adhuc, cum adhuc maneat, & venturus asseratur in vltimis diebus, & ideo viuens sicut solebat esse inter homines ductus est. Dicit autem Hieronymus, quòd de cœlo descendit, cum dicat in descensu Eliæ ostensum esse signum de cœlo, non ostenderetur tamen signum de cœlo, nisi ille descenderet de cœlo.

Est tamen dicendum, quòd Elias non descendit de cœlo, quia non erat in cœlo: nam nihil mortale est in cœlo: Elias tamen adhuc mortalis est: ergo non erat in cœlo. Etiam scriptura non testatur eum esse in cœlo, licet dicat eum raptum in cœlum, 4. Regum 2. quia cœlum vocatur regio excelsa aeris, creditur autem, quòd erat in Paradiso terrestri, qui est excelsus locus, & hoc est verisimile: nam Elias, & Enoch reseruantur simul viuentes ad prædicandum ante finem sæculi: Enoch tamen est in Paradiso terrestri. Ecclesiastici 44. Scilicet, Enoch placui Deo, & translatus est in Paradisum, ergo ibi credendum

A est fuisse Eliam, & de illo loco duceretur.

De modo veniendi credendum videtur, quòd ab aliquo Angelo portatus sit, sic enim Abacuc Propheta, qui adhuc mortalis erat, portatus est quasi subito ab Angelo de Iudæa in Chaldeam super lacum leonum, & iterum reductus est. Dani. 14.

Alij dicunt, quòd Elias ductus est nunc sicut prius ductus est, quando raptus est de terra: nam currus igneus, & equi ignei rapuerunt eum, 4. Regum 2.

Dicendum videtur, quòd non ductus sit in curru igneo, sed per Angelum: nam si venisset talis currus, & equi, vidissent eos discipuli, & tamen non viderunt quando venerint, neque quando recesserint, sed subito viderunt Eliam, & Moysen loquentes cum Chri-
B sto, vt innuitur in litera, quia dicitur, & ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias, ergo nõ venit Elias in curru, sed ab Angelo portatus est, & quia Angelus est inuisibilis secundum substantiam suam non viderent eũ discipuli, sed subito viderent Eliam astantem Christo.

Cum autem dicitur de curru igneo. Dicendum, quòd nunc non fuit currus igneus, sed a principio fuit quando portatus est hinc, & hoc, vt videret Elisæus quomodo portabatur: nam petiuerat Elisæus duplicẽ spiritum Eliæ, & dixit Elias, rem difficilem postulasti, sed obtinebis, si videris me quãdo tollar a te, & vt Elisæus sciret, quòd obtinuerat spiritum duplicem concessum est ei, quòd videret Eliam quando rapiebatur, & ad hoc venit currus igneus, & equi ignei, qui tolle-
C rent eum, quia illos videre poterat Elisæus, & non videret Angelum, si tolleretur Elias ab Angelo. Etiam non erat modus tam honorabilis ad hoc, quòd tolleretur sicut in curru igneo, si videri deberet, nunc autem non erat opus, quòd videretur Elias veniens neq; recedens: ideo non venit in curru igneo, sed magis est probabile ab Angelo aliquo eum fuisse portatum.

Quomodo Moyses venerit, & qualiter ibi erat. Quæst. LIIII.

QVAERETVR de Moyse quomodo venerit, & qualiter ibi erat. Aliqui dicunt, quòd Moyses surrexit a mortuis: nam Moyses mortuus
D erat a longo tempore, ad hoc autem, quòd nunc adesset Christo, necesse erat quòd resurgeret. Et ita videtur dicere Hieronymus, ꝙ in transfiguratione Christus ostendit signum de cœlo descendente Elia quo conscenderat, & Moyse ab inferno resurgente.

Dicendum, quòd non surrexit Moyses, ita quòd anima eius resumeret corpus quod viuens habuerat, quia ista resurrectio non erat tunc necessaria, quia hic nihil facturus erat Moyses, nisi ꝙ appareret loquens cum Christo in monte Tabor, ad hoc autem sufficiebat, quòd appareret anima sua. Item quia si tunc resurgeret Moyses, cum nondum esset tempus resurrectionis, oporteret, quòd moreretur rursus, quia non erat rediturus ad viuẽdum inter homines, etiam non
E futurus erat viuens in lymbo sanctorum, quia ibi solę animæ sunt: ideo rursus moriturus esset, superuacuum ergo erat, quòd resurgeret statim moriturus cum ea, quæ facturus erat hic, ita poterat facere anima sola, sicut si ipse resurgeret.

Ideo dicendum, quòd non resumpsit corpus proprium quod erat resurgere, sed accepit animam Moysi aliquod corpus de aere in quo appareret, & loqueretur sicut faciunt Angeli quando apparent nobis, & hoc sufficiebat.

Sed obiicietur, quia si Moyses non surrexit, non fuisset hic Moyses cum Christo transfigurato, & tamen scriptura dicit, quòd ibi fuerit, ideo resurrexit. Nisi dicatur, quòd non fuit vere ibi, sed apparuit ibi esse,

esse, & tunc erit inconueniens, quia de omnibus alijs, quæ scriptura asserit, poterimus dicere, quòd non vere acciderunt, sed videbatur, quòd acciderint, & hoc esset tollere omnem certitudinem scripturæ sacræ.

Secundo quia dato, quòd Moyses nunc resurgeret, & statim moreretur, non erat inconueniens, quia sic fuit de multis corporibus Sanctorum, quæ Christo resurgente surrexerunt, & apparuerunt multis infra 27. Et tamen illi Sancti illico mortui sunt: nam non manet nunc quisquam viuens in cœlo nisi Christus, & virgo mater eius (vt pie dici potest) ceteri autem resurgentium iterum mortui sunt, & tamen iterum surrexerunt: ideo sic Moyses nunc resurgeret, licet statim finita transfiguratione moriturus esset.

G Dicendum, quòd non surrexit Moyses, sed solum accepit corpus de aere in quo anima sua loquebatur, sicut tenetur communiter.

Et ad primum dicendum, quòd licet non surrexerit, dicitur vere fuisse Moyses in transfiguratione, quia ibi fuit vere anima sua quam platonici vocant totum hominem: nam completam rationem speciei humanæ ponunt in anima, corpus autem aptant ei sicut organum adiunctum ad operationes, & ideo dicunt animam esse in corpore sicut est nauta in naui. Tenendo etiam secundum veritatem peripateticorum, quòd anima non sit totum, est tamen præcipuum hominis, vt dicitur 9. Ethi. & sic vbi anima
H est dicimus esse hominem, & ita consueuimus nunc vocare Petrum, & Paulum quando nominamus eos, & tamen non sunt Petrus, & Paulus, cum nondum surrexerint, sed vocamus Petrum, & Paulum ipsas animas Petri, & Pauli, ita igitur adueniente anima Moysi, dicebatur venire vere Moyses, & non erat apparentia sola, & sic manet scriptura in veritate.

Ad secundum dicendum, quòd poterat Moyses resurgere ad hanc transfigurationem, & illico mori, sed non est conueniens illud concedere sic factum. Et non est simile de corporibus Sanctorum, quæ surrexerunt. Primo quia de illis asserit scriptura, quòd surrexerint: ideo necesse est poni, quòd surrexerint,
I non tamen asserit de Moyse, quòd surrexit, sed quòd fuit in transfiguratione, & tamen poterat astare Christo non resurgens: ideo non oportet asseri, quòd surrexerit.

Secundo quia est causa diuersitatis, quia illi sancti surrexerunt ad ostendendum veritatem resurrectionis Christi: ideo resurrecturi vere erant, vt sic ostenderetur potestas Christi resurgentis, qui non solus surrexit, sed etiã resurgens alios secum suscitabat: Moyses autem non veniebat ad ostendendum veritatem resurrectionis, sed solum, vt loqueretur Christo transfigurato, & attestaretur ei, vt ostensum est supra quod fieri poterat conuenienter etiam si non resurgeret: ideo non oportuit, quòd resurgeret.

K Ad dictum Hieronymi asserentis surrexisse Moysen de inferis. Dicendum, quòd non innuit Hieronymus, quòd Moyses surrexit resumpto proprio corpore, & ideo non dicit absolute, quòd resurrexit, sed quòd resurrexit ab inferis, & hoc est, quòd anima Moysi, quæ apud inferos tenebatur, scilicet, in sinu Abrahæ inde exierit, & venerit ad locũ in quo Christus transfiguratus est. Etiam patet, quòd ista sit intentio eius, quia dicit, quòd Christus fecit nunc signũ de excelso supra, & de profundo inferni, sicut Isaias dixerat ad Achaz, & tamen educendo animam Moysi de inferis apud quos erat, faciebat signum de profundo inferni: ideo nõ intendit Hieronymus aliquid plus innuere.

F *Quomodo Moyses ad locum transfigurationis portatus fuerit aut venerit. Quæst. LV.*

QVAERETVR tunc quomodo Moyses ad locũ transfigurationis portatus fuerit, aut venerit. Dicendum, quòd anima Moysi manebat apud sinum Abraæ, & erat ibi spiritus purus, quia non habebat corpus aliquod adiunctum nec propriũ neq; extraneum, & quia non poterat apparere anima, quæ est spiritus, oculis mortalium nisi in corpore quanto, & colorato, accepit corpus de aere, quod an ipsa anima formare potuerit proprijs viribus, vel an Deo dante illud induerit non differt, & in illo corpore apparuit coram Christo, & tribus discipulis in monte Tabor. De aduentu dicendum, quòd non oportuit, ꝙ ab aliquo portaretur, non enim erat sic de Moyse sicut de Elia, quia Elias homo erat viuens, & adhuc mortalis, vnde cum nondum haberet dotes glorię, vt posset subito per dotem agilitatis ire quo vellet, oportuit, quòd ab aliquo portaretur, scilicet, portaret eum aliquis Angelus sicut portauit Abacuc de Iudæa in Chaldæam, Dani. 14. & ita in prima vice portatus fuerat in curru igneo, 4. Regum 2. anima autem Moysi erat purus spiritus, & nullius grauitatis erat: ideo poterat subito ire quo vellet nisi impediretur a maiori potentia, vnde non egebat curru igneo aut equis, neque Angelo portitore, & ita est de qualibet anima, sicut dicit Gregor. dialogorum libro 4. anima vehiculo non indiget, & idem fuit de reditu postquam desierunt esse Moyse, & Elias cum Christo, quia Elias reduceretur ab aliquo Angelo in Paradisum terrestrem: anima autem Moysi nullo portitore egebat, vt rediret in sinum Abraæ. Et dicendum, quòd mox, vt desineret Moyses assistere Christo transfigurato dimitteret corpus aereũ, quod assumpsisset, & sola anima rediret ad lymbum sanctorum, quia corpus non erat sibi necessarium, sed solum ad apparendum coram Christo, & discipulis.

Quomodo sciuerunt discipuli Christi, quòd isti duo, qui venerant erant Moyses, & Elias. Quæst. LVI.

QVAERETVR quomodo sciuerũt discipuli Christi, quòd isti duo, qui venerant erant Moyses, & Elias: nam nunquam viderant eos viuentes. Aliqui dicũt, ꝙ viderant sępe eorum effigies pictas, sicut nunc pinguntur sanctorum imagines, & inde agnouerunt fuisse illos, sicut Constantinus agnouit esse Petrum, & Paulum illos, qui sibi apparuerant per noctem, per imagines eorũ quas Siluester ei ostẽdit. Sed dicendum, quòd non stat. Primo quia apud Hebręos non erat vsus statuarum, & simulachrorum, cum Deus ista valde vetuisset, vt non esset Iudeis caussa idolatrandi. Secundo & præcipue, quia etiam si tales essent pictæ imagines, non caperetur inde sufficiẽs cognitio defunctorum, ita vt Petrus indubitate auderet vocare illos Moysen, & Eliam, maxime quia adhuc temporibus illis non erat prouecta ars pictoria, vt plene vultum alicuius quisquã effigiare sciret, & inde erat quodlibet simulachrũ multum dissimile rei cuius erat, ita vt ex eo solo non posset sufficienter, & distincte agnosci res cuius erat. Dicendum ergo, quòd aliter cognitũ fuit, distincte enim discipuli tres cognouerunt Moysen, & Eliam esse illos, qui nunc astabant Christo, & hoc necessarium erat, quia isti conuenerant ad hoc, quòd attestarẽtur Christo transfigurato, & tamen testificatio sua nulla esset nisi agnoscerent, cum certitudo testificationis proueniat ex dignitate personarũ: ideo distincte cognoscere debuerũt illos discipuli, & ita fuit cũ Petrus vocauerit eos nominibus suis

suis dicens faciamus tria tabernacula, Moysi vnum, Eliæ vnum. Poterat autem vno modo ista cognitio esse ex reuelatione, quia forte Christus reuelauit discipulis, qui erant isti, quos videbant. Secundo, & melius poterat esse ex colloquiis, nam loquebant Moyses, & Elias cum Christo, vt patet in litera, & ita forte Christus nominaret eos nominibus suis, quia cōditio alicuius locutionis forte hoc exigeret, vt vnus alterum nominaret, quia vnus alteri loqueretur, vel vnus de altero loqueretur Christo, & ita non dubitarent discipuli de eorum nominibus.

Quid loquebantur Moyses, & Elias cum Christo, & quare loquebantur cum eo. Quæst. LVII.

QVAERETVR quid loquebātur Moyses, & Elias cum Christo, nam hic & Marc. 9. dicitur, quòd loquebantur, & non dicitur quid loquerentur.

Dicendum, quòd forte multa loquebātur per quæ ostenderent excellentiam Christi, nam ad hoc venerant, vt testificarentur de Christo coram discipulis, ideo tam in verbo, quam in opere multa ostenderēt, per quæ appareret excellentia Christi, præcipuum tamen quod loquebantur erat de passione Christi, nā dicitur Luc. 9. dicebant excessum eius quem completurus erat in Ierusalem, & iste excessus erat passio, qa ex excessu charitatis voluit pati pro nobis, vel vocatur excessus .i. recessus, quia de hoc mūdo recessurus erat per mortem, quam pateretur in Ierusalem.

Quare locuti sunt Moyses, & Elias. Et quod verba magis exprimunt, quam sola rerum ostensio. Quæst. LVIII.

QVAERETVR, quare locuti sunt Moyses, & Elias.

Dicendum, quòd locutio eorum erat valde conueniens, nam ad hoc præcipue erat eorum assistentia ad Christum transfiguratum, vt loquerētur, nā si nō loquerērur nō appareret quid testificarentur de Christo, nam sicut vox patris, quæ audita est fuit ad hoc, vt agnosceretur Christi excellentia, ita & assistētia Moysi, & Eliæ. & tamen nesciretur quid testificabantur Moyses, & Elias de illo si non loquerentur, iō debuerunt loqui. Primo, quia forte non agnoscerentur, nisi loquerentur, & tamen auctoritas testificationis erat ex personarum dignitate, ideo debuerunt agnosci a discipulis, & sic debuerunt loqui, vt sic agnoscerentur. Secundo, quia dato, quòd agnoscerentur personæ eorum, & assisterent Christo honorando eum, non esset tam determinatum testimonium, nisi aliquid loquerētur, quia verba magis exprimunt, quā sola rerum ostensio, nam si non loquentes assisterent Christo, & ex habitu corporis, & inclinatione aliqua agnoscerentur venerantes eum, nesciretur tamen quid aut quantum testificabantur de eo, ideo loqui debuerunt, vt sic determinate appareret quid de Christo dicerent. Tertio fuit, & specialiter, vt loquerentur Christo de passione sua. nam hoc Luc. 9. capitulo, exprimitur quòd loquerentur ei, conueniens enim erat hoc saltem propter discipulos, quia Christus dixerat eis, quod passurus erat in Ierusalem, & illi non recipiebant hoc, ita vt Petrus increparet Christum dicentem hęc, præcedenti capitulo, ideo vt saltem nunc crederent, & non putarent, quòd Christus loquebatur alia intentione, apparuerunt nunc isti duo prophetæ loquentes de Christi passione, nam illis crederent discipuli, quia prophetis, & legi adhibebatur fides necessaria apud Iudęos. Quarto fuit, quia forte isti duo prophetæ loquebantur hęc, quasi consolantes Christum, quòd licet hęc dura forent, dignaretur illa pati pro redemptione humana, sic dicitur Lucę, capitulo vigesimosecundo, quòd instante tempore passionis cum oraret Christus factus est in agonia, & cum prolixius oraret, factus est sudor eius tanquam guttę sanguinis decurrentis in terram; & apparuit angelus de cœlo confortans eum. Quinto fuit, vt ostenderetur, quòd ad gloriam beatorum non perueniatur, nisi per varias passiones, hoc conueniens erat, nam nunc Christus in corpore suo ostendebat imaginē gloriæ beatorum, & quia ad illam non peruenitur, nisi per passiones, fuit conueniens, quòd tunc sibi diceretur de passione, quando ista gloria in corpore eius apparebat, tam enim Christus, quam nos non peruenimus ad gloriam sine angustiis. De Christo patet Lucę vigesimoquarto capitulo, cū ipse dixit discipulis, oportebat Christū pati, & sic intrare in gloriam suam. De nobis patet Actu. decimoquarto, per multas tribulationes, oportet nos intrare in regnum Dei. Sexto fuit vt per hoc ostenderentur discipuli ad ponendū animam suam pro Christo. dixerat enim Christus eis pcedenti capitulo, quòd qui perderet animam suā inueniret eam, & qui saluam facere vellet hic, perderet eam in vita ęterna, vt autem ipsi viderent, ꝙ oportebat hoc fieri, apparuerunt Moyses, & Elias dicentes nunc de passione Christi, vt sic discipuli intelligant, quòd si Christus qui erat naturalis filius Dei patris vnigenitus non erat assecuturus gloriam corporis sui, cuius effigiem, nunc ostendebat, nisi per passionē, a fortiori ipsi qui serui erant non attingerent illam, nisi ponerent hic animas suas, iuxta illud Lucę vigesimotertio capitulo, si in viridi ligno hoc faciunt, in arido qd fiet? idest si ille qui innocens est talia patitur, quid patientur qui peccatores sunt? & hoc innuitur, quia verba ista de passione magis dirigebant Elias, & Moyses ad discipulos, quam ad Christum, quia dicitur Lucæ nono, Moyses, & Elias visi sunt in maiestate, & dicebant excessum eius quem completurus erat in Ierusalem, & sic non dicitur, ꝙ dicebant ei excessum, sed dicebant excessum eius, quasi illum excessum coram discipulis referrent Moyses, & Elias.

Quare Petrus locutus est nunc ad Christum. Quæst. LIX.

QVAERETVR quare Petrus locutus est nunc ad Christum.

Aliqui dicunt, quòd Christus quæsiuerat aliquid ab eo, & ad illud Petrus debuit loqui, & patet, quia dr̄ & respondens Petrus ait.

Dicendum, quòd Christus nihil dixerat hic Petro, vt colligitur ex locutione omnium euangelistarum, & etiam ex modo verborum Petri, nam non erant verba sua talia, quæ possent esse responsio ad aliqua verba Christi, sed potius locutus est hoc ex aliquo pauore mentis, vt innuitur. Mar. 9. nam dicitur ibi, quòd nesciebat quid diceret, dicitur tamen hic, & Mar. 9. ꝙ Petrus respondit hoc .i. dixit, quia accipitur r̄ndere, p dicere, vt patet Marc. 11. qñ dr̄, ꝙ Christus r̄ndit ficulneę, & tñ non poterat r̄ndere ei cum ficulnea non potuisset prius loqui. Et hoc patet, quia licet Matthęus, & Marcus dicāt, ꝙ respondit Petrus, Lucas nō dicit, ꝙ respondit, sed ꝙ locutus est, quasi nulli r̄nderet.

Dicendum igitur, ꝙ Petrus nunc voluit petere a Christo, ꝙ manerent hic, eo ꝙ locus iste, & visio hęc delectabilis erat, vel ex aliis causis, vt dicet̄ infra, ideo locutus est petens hoc, & patet, quia dixit: domine bonum est nos hic esse.

Quare potius Petrus, quam alius locutus est. Quæst. LX.

QVAERETVR quare potius Petrus, quam alius locutus est.

Dici potest. Primo, quòd Petrus locutus est hic exprimens desiderium suum de manendo in loco illo. forte autem desiderium illud non inciderat animo Iacobi, & Ioannis, ideo Petrus solus locutus est. Secũdo, quia Petrus erat feruentior, & confidentior apud Christum, & sic licet oẽs tres concepissent desideriũ de manendo ibi, illi non ausi sunt petere hoc nunc a Chr̃o quem in tanta maiestate videbant: Petrus autẽ ausus est. Sic dicit Hiero. ꝙ Petrus vbique feruentior inuenitur. Et Chry. dicit hic, quid aũt feruidus Petrus dixerit subditur. r̃ndens aũt Petrus dixit, &c. & hoc verisimilius est, quia non est satis putandũ, ꝙ Iacobus, & Ioannes non desiderauerint manere in tanta dulcedine, quantam nunquam experti fuerant in hac vita, nec putabant se posse experiri, sed non ausi fuerint petere, sicut Petrus. Tertio, quia illi petere volebant, ꝙ ibi manerent, Petrus tñ erat pręuolans nimis, & præoccupauit loqui, & ideo non locuti fuerunt postea Iacobus, & Ioannes. quia sufficiebat vnum fuisse locutum. Quarto, quia forte oẽs tres desiderantes hoc petere volebant illud, & tamen conuenerunt inter se ꝙ vnus loqueretur pro omnibus, & ita Petrus locutus est. Sed istud minus est verisimile, q̃ præcedentia, quia conuenire, ꝙ vnus pro oĩbus loqueretur erat eorum qui suę mentis erant, & sciebant quid peterent, & tñ illi tres erant simul timore conterriti Marc. 9. & Petrus loquebatur hoc nesciens quid diceret. eo. c. iõ non conuenerant simul, ꝙ Petrus loqueretur pro oĩbus, sed occurrit Petro hęc dicere, siue ex timore, siue ex desiderio, aut ex aliis causis.

Quare dixit Petrus bonum est nos hic esse. Quæst. LXI.

QVAERETVR quare dixit Petrus bonum est nos hic esse.

Dicendum, ꝙ primo fuit, quia Petrus degustauerat ibi tantam dulcedinẽ in visione claritatis gloriosę Christi. ꝙ cupiebat nunquam deficere illam visionem, nunq̃. n. putabat, ꝙ posset in hac vita aliquid iocundius videre, & quia si inde recederent forte non continuaretur illa delectatio, vel saltẽ ad modicum tp̃s interrumperetur dum illinc se trãsferrent, optauit, ꝙ nunquam inde recederent. Sic dicit Beda, si. n. transfigurata Christi humanitate duorumque sanctorum ad pũctum visa societas delectat, vt eos ne discedant in obsequia Petrus sistere velit, quanta erit fęlicitas visionis deitatis inter choros angelorum adesse perpetuo? Secundo fuit, quia dixerat Christus pręce. c. ꝙ aliqui non gustata morte viderẽt filium hoĩs venientem in regno suo, cum autẽ Petrus vidisset Christum transfiguratum, putauit ibi cępisse regnum eius, ideo nolebat, ꝙ de loco illo descenderent arbitratus montem illum esse conuenientem locum ad regnandum. Sic dicit Cyrillus, extimabat, n. forsan Petrus imminere tempus regni Dei, & iõ approbabat montis incolatum. Tertio fuit, quia Petrus audierat a Christo, ꝙ passurus esset in Ierusalẽ pręc. c. & nunc quoque Moyses, & Elias loquebantur de excessu quem completurus erat in Ierusalem. Luc. 9. Petrus autem desiderans, ꝙ non occideretur Christus volebat eum detinere ne iret in Ierusalem, & ad hoc volebat, ꝙ manerent semper in monte illo, & ita indirecte dicebat Christo ne iret in Ierusalem, nã aperte dicere non audebat, ne increparetur, sicut pręced. cap.

F Sic dicit Chry. quia. n. audiuit, ꝙ oportet eum Ierosolymam ire, adhuc timet pro Christo, sed post increpationẽ non audet rursus dicere propitius esto tibi dñe: sed idem occulte per alia signa insinuat dicens: domine bonum est nos hic esse, cogitauit. n. ꝙ si hoc fieret non ascenderet Ierosolymam, & si non ascẽderet nõ moreretur, ibi. n. sciebat scribas insidiari ei. Quarto (vt aliqui dicũt) Petrus dixit hoc sine causa vlla, sed quia occurrit sibi turbato aĩo talia dicere, sic dr̃ Marc. 9. & Luc. 9. ꝙ nesciebat quid diceret.

Dicendum tamen, ꝙ non dixit hoc prorsus turbato animo Petrus, & nihil considerans, neque hoc desiderans, quod petebat, sed vere hoc desiderabat. & iñ hoc petendo errauit in multis, quia non debuisset ta- G liter petere. Sic dicit Beda, & si enim præ stupore humanæ fragilitatis, nesciat quid dicat. insiti tamen sibi dat affectus indicium, in quo autem errauerit Petrus dicetur infra.

Quare Petrus dixit, quòd facerent tabernacula. Quæst. LXII.

QVAERETVR quare dixit Petrus, ꝙ facerẽt tabernacula.

Dicendum, ꝙ Petrus volebat, ꝙ manerent in monte illo semper, nam tanta erat delectatio visionis, ꝙ in ęternum voluerat manere in H ea, etiam vt nunquam esset locus Christo eundi in Ierusalem, ne aliqñ occiderẽt, & ad hoc conueniens ei videbatur, ꝙ essent tabernacula in quibus manerent, quia non erat mansio pauci temporis, sed diuturna. Sed dicetur quomodo Petrus hoc dixit, quia videtur esse inconueniens, quia si in tali gloria mansuri erant. non egebant domibus, quia gloria aufert omnem miseriam, & inopiam.

Item si domibus egerent in illa gloriosa visione, ẽt egerent cibis, & potibus, quæ magis sunt necessaria ad vitam, q̃ domus, Eccl. 29. & tñ de cibis Petrus nihil loquebatur, quorum procuratio nimiæ occupationis, & laboris plena erat. Item cum Petrus vellet, ꝙ fabricarentur tabernacula, aut volebat diuino opere fieri, aut humano. Si diuino non erat opus fieri, quia Deus I qui domos illas miraculose fabricaturus esset, posset sine domibus defendere ab omni importunitate temporis, ita vt domibus non egerent, sicut nec in paradiso terrestri domus aliquæ fuerunt. Si aũt opere humano fabricandę erant domus, requirebatur nimius labor, & expensæ, & non poterat latere hoc bonum, q̃d Petrus latere volebat, & etiam interrumperetur sępe propter labores corporales.

Aliqui dicunt ad secundum horum, ꝙ Petrus nihil de cibis locutus est, eo ꝙ Christus miraculose ꝓuidere poterat, sicut bis saturauerat turbas 14. & 15. c. & spem iusserat discipulos habere ne affligerentur ꝓ defectu ciborum, cum ipse posset prouidere pręce. c. vbi arguit eos, quia dixerunt, panes non habemus, ẽt K erat ibi Moyses, cuius tempore toti populo Iudæorũ manna per 40. annos datum est in deserto. Exo. 16. & Deute. 8. poterat nunc sic dare pręsente Moyse. Sed non stat, quia si Petrus ad diuinum opus circa ciborũ prouisionem recurreret, idem faceret circa domorũ fabricationem in quibus esset nimia difficultas, & tamen non recurrit ad opus diuinum, ideo neque etiã in cibis expectabat a Deo prouisionem. Sed dicendũ, ꝙ Petrus dixit hoc inconuenienter, & tamen non respiciebat quid diceret, & ita non est mirum multa inconuenientia sequi ad dictum eius, quia imprudenter loquebatur, sic dicitur Marc. 9. quòd nesciebat quid diceret.

An Petrus volebat illa tabernacula fieri miraculose, vel labore humano. Quæst. LXIII.

QVAERETVR cum desiderium Petri esset, quòd fierēt tabernacula, an volebat illa fieri miraculose, vel labore humano.

Dicendum, quòd voluit, quòd fabricarētur opere humano, nam dixit faciamus hic tria tabernacula. Si autem peteret, quòd Deus illa faceret, peteret a Christo, quòd illa faceret dicēs: domine fac hic tabernacula. putabat ergo Petrus, quòd ipse, & socii sui labores subirent ędificationis huius. Sic dicit Ambro. super Lucam, Petrus autem nō solū affectu, sed etiam factorum deuotione pręstantior ad ędificā da tabernacula tria impiger operarius communis obsequii ministerium pollicetur.

Sed dicetur quomodo poterat hoc fieri? quia Petrus volebat, quòd manerent in monte illo, vt nunq̄ cessaret illa delectatio visionis, & tamen ipsemet contraria petebat, quia labores corporales ędificationis interrumperent illam visionem. Item quia si corporaliter ędificationi insistendum esset, multorum dierum esset occupatio, & fieret res manifesta, quia interim multi conuenirent ad montem, & viderent qd ibi fieret, & non lateret res. volebat tamen Petrus, ꝙ ipsi cum Christo manerent semper, nunquam ab aliquo turbati circa illam suauitatem visionis. Itē quia etiam si possent subito tabernacula illa fieri, in quib⁹ manerent, tamen non poterant in monte diu manere in tabernaculis illis, quia multi illuc confluerent cū sit mons ille Tabor circa regionem habitatam, nam per quatuor milliaria distat ab vrbe Nazareth, scilicet per duas leucas versus orientem Nazareth, & per totidem leucas distat ab vrbe Naym existente ad australe latus montis, vt patet in libro de situ terræ Sanctę, & est illa ciuitas Naym, in qua Christus suscitauit filium viduę. Luc.7 & ita isti turbarent quietem Christi, & discipulorum.

Dicendum sicut supra, quòd Petrus inconsiderate hoc dixit, & ideo non mirum, ꝙ multa inconuenientia sequantur ad dictum eius.

Quare Petrus dixit, quod fierent tria tabernacula. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR quare Petrus dixit, quòd fierent tria tabernacula.

Dicendum, ꝙ litera exprimit causam. s. tibi vnum, Moysi vnum, Eliæ vnum. Sed tunc diceret ad quid volebat, quòd fierent tria tabernacula pro his, qa melius fierent pro omnibus vnum tabernaculum. nam Moyses, & Elias serui Christi erant, ideo nō debebāt recipere tabernacula distincta, sed in eodem morarētur serui cum dn̄o. Item quia Christus erat in maiestate, & videre illum sic manentem erat gloria quædam quā Petrus cupiebat, & tn̄ si manerent Elias, & Moyses in alio tabernaculo, non viderent semper gloriam Christi, vnde inconuenienter distribuebat tabernacula.

Dicendum, quòd Petrus considerauit, quòd licet Moyses, & Elias essent minores Christo, & velut serui eius, tamen nunquam fuerant cum eo familiariter conuersati, sicut discipuli, ideo dedit eis diuersa domicilia a Christo.

Sed dicendum, ꝙ Petrus inconsiderate dixit hunc sermonem, quia si tabernaculum aliquod construendum esset, vnū esset futurum pro oībus, & tn̄ occurrit Petro sic loqui. Sed dicet cū Petrus distinxisset tabernacula pro aliis, cur de seipsis. i. de tribus discipulis tacuit nullum tabernaculum eis assignans?

A Dicendum, ꝙ Petrus volebat manere cum Christo, & ēt socii sui pp duo. Primo, quia semper cū eo manere soliti erant, quia ēt serui eius, & ita nunc mā suri erant cū eo. Secundo, quia volebāt ipsi semp frui visione claritatis Christi, iō manendum erat eis in eadē domo cum Christo, & quantum ad hoc recte Petrus dixit, nam si aliquod tabernaculū Christo faciendum esset, ipsi deberent manere cum eo sub eodem tecto, tam pp dicta, q̄ vt Christus non maneret incomitatus. Sed dicetur ad quid Petrus voluit fieri Moysi vnum tabernaculum, & Elię vnum, quia sufficiebat idem tabernaculum ambobus?

Dicendum, quòd considerauit forte, quòd Elias, & Moyses, nunquam duxerant vitam familiarē, quia
B non fuerunt sub eodem tempore, sed multo prius Moyses, quam Elias, & tamē idem tabernaculum est pro illis qui familiarem vitam habent. Secundo, quia Moyses, & Elias erant non adinuicem subiecti, ideo cuilibet dedit vnam domum, vt non videretur vnus alteri subiectus, hęc autem omnia Petrus inconsiderate voluit, & tamen postea factum est in eodem monte id quod Petrus voluit, licet non sicut ipse voluit. nam tria claustra monachorum facta fuerunt ibi quæ diu manserunt, sed postea omnia corruerunt, vt ait frater Brocardus Theutonicus libro suo de situ terræ Sanctę.

C *Quare non astiterunt angeli Christo in eius transfiguratione sicut astiterunt Moyses, & Elias. Et quare istis testibus opus fuit. Quæst. LXV.*

QVAERETVR quare non astiterunt angeli Christo in hac transfiguratione, sicut astiterunt Moyses, & Elias. nam videtur, quòd potius debuissent astare angeli, quia nunc Christus inducebat istos in testes transfigurationis. nemo autem testificatur de eis, quæ ignorat, & tamen tempore trāsfigurationis Christi, nemo sciebat qualis erat gloria beatorum, cum nullus adhuc hominum introisset in vitam eternam, ergo nulli scirent testificari conuenienter de transfiguratione, nisi angeli. Secundo, quia Christus precedenti capitu. quando promisit se ostensurum gloriam istam, locutus est de angelis dicens. filius hominis venturus est in gloria patris sui cum an-
D gelis suis: ergo angeli adesse debuerunt.

Dicendum, ꝙ non fuit opus nunc interesse angelos transfigurationi, quia Christus nolebat ostendere, nisi gloriam corporis sui. i. claritatem, sed istam sufficienter ostendere poterat non assistentibus angelis, ideo non fuit opus, ꝙ adessent angeli, sed potius debuerunt interesse prophetæ.

Ad primum dicendum, ꝙ homines poterant testificari in transfiguratione nunc melius, quam angeli. Et quando dicitur, quòd soli angeli sciebant, qualis erat gloria beatorum, quia soli eam viderant. Dicendum, quòd gloria beatorum in anima consistit preci-
E pue, & istam gloriam nemo vnquam viderat, nisi angeli, & tamen Christus nunc nō oñdebat imaginem gloriæ aīarum, sed corporum, cum oñderit claritatē solam in corpore, quæ pertinet ad gloriam corporis, & de hac sufficienter poterant homines testificari, nam gloriam animæ licet Christus haberet, tamen ostendere non poterat, cum non sit bonum sensibile, & tamen discipuli, qui aderant, sola sensibilia pro tunc poterant cognoscere, ideo frustra erat eis testari de gloria animę Christi, qa cū nihil videre possent de ea, esset solū credere respectu illius, & ad hoc non esset necessaria aliqua transfiguratio, sed solum ꝙ asse reret se habere animam gloriosam, ideo de hac gloria Christus, nec fecit ostensionem aliq̄, nec quicquā

locutus est. vnde nec fuerunt Angeli necessarii in testes, qui nouerant gloriam beatorum qualis esset. Ad testificationem autem glorię corporis Christi non fuit opus Angelos adesse, quia nō erant conueniētes testes: nam testes transfigurationis erant aliqui, & alii testes Christi transfigurati. Primi erant illi, qui testificaturi erāt coram hominibus, quòd Christus trāsfiguratus fuerat: hoc conueniebat tribus discipulis, qui interfuerunt: nam post resurrectionem Christi, prædicauerunt illum transfiguratum, vt ipse dixit in litera. ad hoc non erant angeli conuenientes testes, quia ipsi non conuersantur inter homines, neque veniunt vnquam ad prędicandum. Testes Christi transfigurati erant Moyses, & Elias qui attestabantur Christo dum transfiguratus erat: ostendentes verbo, & opere coram discipulis tribus, quòd Christus erat dominus, & denunciabant ea, quę passurus erat, & istud erat firmius testimonium, quam angelorum, quia Iudęi magis credunt sacris scripturis, quam cuicunque alteri probationi, quia in scripturis putant se vitam ęternam habere, vt Christus dixit eis Ioā.5. & tamen scripturę erant a Moyse, & prophetis, ideo firmius erat testimonium nunc Moysi, & Eliæ, quam angelorum, vnde non debuerunt interesse angeli.

Ad secundum dicendum, quòd ibi locutus fuit Christus de aduentu ad iudiciū, & tunc veniet in maiestate sua cum angelis, vt patet infra vigesimoquarto capitulo. Et patet, quia pręcedenti capitulo, Christus dixerat, quòd qui poneret animam suam perdendo illam inueniret eam in vita ęterna, & ad ostendendum hoc dixit, filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua, & tamen reddere vnicuiq; non contingit vsque ad diem iudicii, vel post mortem singulorum, ideo de die iudicii locutus est, & verum est, quòd tunc veniet cum angelis suis. ad probandum tamen, ꝙ hoc facere poterat, & ostendendū qualis erat gloria, quam ostensurus erat, quando iudicaret, voluit nunc transfigurari, vt imaginem illius glorię manifestaret, de qua eod. c. dicitur. sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filiū hominis venientem in regno suo, & tamen ibi nihil dixit de angelis, ideo nec oportuit nunc in transfiguratione assistere angelos.

De conse. di.3.c.si.

Adhuc eo loquēte: ecce nubes lucida obūbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens: hic est filius meus dilectus in quo mihi bene cōplacui: ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerūt valde. Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitq; eis. Surgite, & nolite timere. Leuātes autem oculos suos neminem viderunt, nisi solū Iesum. Et descendentibus illis de monte præcepit Iesus dicens. Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat.

Mar.9.

Diuina testificatio de Christo transfigurato.

Adhuc eo loquente. Hic ponitur diuina testificatio de Christo transfigurato, quæ fuit per ostensionem paternę vocis cum dicitur. *Adhuc eo loquente.* Idest cū Petrus diceret Christo bonum est nos hic esse. forte enim non finierat Petrus verbum suum volens aliquid alterum subiungere, & nubes operiens eos terruit ipsos: coegitque sermones intercipi.

Ecce nubes lucida obumbrauit eos. Idest operuit omnes

F tam Christum, quam discipulos: descendit enim ista nubes iuxta terram, ita vt videretur inuoluere discipulos, sicut vestimentum. *Et ecce vox de nube.* Idest audita est quędam vox, quæ formabatur in nube. *Dicens.* Scilicet qui formabat vocem dicebat. *Hic est filius meus.* In quo innuitur, quòd erat vox patris, quia nemo poterat vocare Christi filium, nisi diuinus pater. *Dilectus.* Ipsum enim diligit super omnia, quia consubstantialis sibi est, etiam Christus, inquantum erat homo dilectus a tota deitate super omnia, quia plus bonitatis, & perfectionis Deus contulit animæ Christi, quam omnibus hominibus simul, nā sibi datus est spiritus, & non ad mensuram. Io.3. & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ioann.1. ideo licet

G Deus diligat omnia plus tamen filium suum. *In quo mihi complacui.* Idest de quo mihi placet, vel in quo impletur propositum voluntatis meæ, quia Christus homo tolerauit omnia, quæ beata deitas instituit necessaria fore ad salutem nostram. *Ipsum audite.* i. obedite ei in omnibus, quæ dixerit sicut mihi. *Et audientes discipuli.* s. illi tres, & non dicitur de Elia, & Moyse, quia illi non ceciderunt super facies suas, sicut discipuli. *Ceciderunt in faciem suam.* i. super faciem non potentes se continere audita voce diuina. *Et timuerunt valde.* Quia vox fuit eis terribilis, ita vt coegisset eos cadere super faciem. *Et accessit, & tetigit eos.* s. tres discipulos, qui ceciderant super facies suas. *Dixitque eis surgite.*

H Vox confortatiua erat. *Et nolite timere.* Docet eos confidere, quasi nihil malum esset, de quo timere deberent, sic dixit eis, quando apparuit ambulans super aquas, ego sum nolite timere, supra 14. *Leuantes autem oculos suos.* s. quia corruerant super facies, & ita nihil poterant videre, nunc autem oculos leuauerunt, vt viderent quomodo erat, vel quid erat, quod turbauerat eos, vel si forte corruerant in faciē Elias, & Moyses, sicut ipsi. *Neminem viderunt, nisi solum Iesum.* Quia iam Elias, & Moyses recesserant, etiam non viderunt an esset ibi aliquis, qui vocem illam formasset.

Et descendentibus illis de monte. Scilicet immediate post vocem istam surrexerunt, & descendebant cum Christo de monte Tabor, in quo fuerat transfiguratio, nam quando audita est vox cessauit transfigura-

I tio, & redit status corporis Christi, vt prius erat, ideo non fuit iam causa manendi amplius in monte illo, sed descendebat Christus cum illis, vt rediret ad alios discipulos quos reliquerat. *Præcepit Iesus.* Ideo obligabantur isti tres discipuli ad tacendum, quia erat hoc præceptum. *Nemini dixeritis visionem.* Idest quòd vidistis me transfiguratum, scilicet nec dicatis, qualis erā transfiguratus, neque etiam, quòd fuerim transfiguratus. *Donec filius hominis.* Idest ego, quia se vocat filium hominis, vt supra nono, & decimo, & vndecimo, & duodecimo, & præcedenti c. *A mortuis resurgat.* Idest post resurrectionem licebit vobis dicere, sed non prius.

K *Quis fuit ordo istorum, quæ referuntur circa transfigurationem. Et quod discipuli non viderunt quando Christus transfigurari cœpit. Quæst. LXVI.*

QVAERETVR quis fuit ordo istorum, quę referuntur circa transfigurationem.

Dicendum, ꝙ fuit sic, ꝙ Christus dixerat p̄ced.c. sunt quidam de hic stantibus qui non gustabūt mortem, donec videant filium hoīs venientem in regno suo, qđ intelligebatur de visione transfigurationis, & tunc post dies sex, postquam dixerat illa verba acceperat secū istos tres discipulos, & venit in montem Tabor, & ibi cępit orare, & dum ille oraret, cōtigit illos grauari somno, & dormientibus illis coram Christo

Christo mutatus est vultus eius, & vestes ad fulgorē solis, & candorē niuis, & venerunt Moyses, & Elias, & cęperunt loqui cum Christo, interim aūt euigilauerunt tres illi discipuli, & viderunt iam Christū trāsfiguratum, & Moysen, & Eliam cum eo loquētes, sed non viderunt qñ Christus cępit transfigurari, neq; qñ venit Moyses, & Elias, & tunc perseuerauerunt quādiu durauit in illa visione gloriosa, vt gauderent valde corda discipulorum. & tunc nubes operuit illos, & audita est vox, & recesserunt Moyses, & Elias, & Petrus dixit Christo, domine bonum est nos hic esse, hęc colliguntur magis Luc. 9. vbi seriosius enarrantur, scilicet factum est post verba hęc dies octo. i. post illa, sūt quidam de hic stantibus, &c. & assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ascendit in montem, vt oraret, & sic innuitur, ꝙ primum, quod fecit Christus in mōte fuit orare, & sequitur. facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgēs, & ecce duo viri loquebantur cum illo. erant aūt Moyses, & Elias, & dicebant excessum eius quem completurus erat in Ierusalem. & sequitur, Petrus aūt, & qui cum eo erant grauati erant somno, & euigilantes viderunt maiestatem eius, & duos viros loquentes cū eo, & sic innuitur, ꝙ antequam ipsi euigilarent, erat Christus transfiguratus, & Moyses, & Elias erant iam cum eo, cum mox, vt euigilauerunt viderunt hęc, etiā apparet, ꝙ non transfiguratus fuit Christus antequam illi dormirent, neque venerunt Elias, & Moyses, quia tunc non potuissent grauari somno in pręsentia tantę delectationis quanta erat in illa visione, quia ista est conditio magnę delectationis, ꝙ trahit totum hominem ad se, & non potest diuertere ad aliquid aliud, dum illam delectationem experitur, & per hoc iudicatur aliqua delectatio parua, quando in præsentia eius possumus diuertere ad aliquid alterum, sicut dicitur 10. Ethi. ꝙ non sunt boni agonistę, qñ videns quis agonizantes eos potest comedere legumina. Itē, quia si aliquam dormire inciperent vidissent Christū transfiguratum, & Moysen, & Eliam non diceretur, ꝙ euigilantes de somno viderunt Christum in maiestate, & Eliam, & Moysen, cum iam vidissent eos. ergo tunc nouiter videre cęperunt, quando euigilauerunt.

Quare discipuli dormiebant, quando Christus cœpit transfigurari. Et an fuerit in eis verus sopor.

Quæst. LXVII.

QVAERETVR quare discipuli dormiebāt, quādo Christus cępit transfigurari.

Dicendum, quòd primo fuit forte propter laborem, nā labor cogit ad soporem, & forte nimis laborauerant discipuli isti antequam venirent ad montē, ideo mox, vt in monte cęperunt quieti manere Christo iam orante, sopor tenuit eos. Secundo, quia forte oratio Christi fuit longa, & ipsi, qui adhuc infirmi erant, non possent tam prolixe orare, contigit eos soporari, quia prompti erant ad soporem cum quieti manentes nihil agerent, sic enim isti tres discipuli iterum dormierunt, dum Christus oraret propinquus passioni infra 26. & Marc. 14. & ita videtur, quòd ista oratio fuerit prolixa. nam solebat Christus, quando sequestratus erat a turba prolixe orare, vt Lu. 6. dr̄, ꝙ quadam die ascendit in montē ad orandū, & erat ꝑnoctans in orōne Dei, i. tota nocte manens in orōne, & qñ iterū eo orāte discipuli isti tres dormierūt fuit oratio prolixa Lu. 22. factus est in agonia, & ꝓlixius orabat. ita forte nunc eadē orōnis prolixitas fuit occasio dormiēdi, qa expectantes sic aliquid, & nihil aliud faciētes ꝑꝑ longam expectationem dormire cogūtur vt infra 25. c. moram aūt faciente sponso, dormitauerunt oēs, & dormierunt, ita aūt erant nunc expectantes discipuli, qñ Christus finiret orationem, vt viderent quid iuberet, iō contigit eos interim dormire. Tertio, & præcipue fuit, quia Christus immisit eis istū soporem, & hoc innuitur, quia dr̄ grauati erāt. quod notat quandam violentiam ab altero, i. ab extrinseco fieri, sic enim sæpe Deus immittit somnum qbus vult, vt Deus immisit soporem in Adam, qñ tollere voluit vnam de costis eius. Gen. 2. sic ēt Deus misit soporem super oīa castra Saulis, qñ Dauid, & Abisai descenderunt, & tulerūt hastam, quæ erat ad caput Saulis 1. Reg. 26. nam dr̄, & non erat, qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed oēs dormiebant, quia sopor dn̄i irruerat super eos, i. sopor immissus a Deo. fuit aūt immissus iste sopor, vt nō viderent tres discipuli qūo incipiebat Christus transfigurari, quia illud erat aliquid admirandum, & forte fuisset eis occasio ad putandum, ꝙ fiebat res phantastica, cum autem euigilantes viderent eum transfiguratū, putarent, ꝙ Deus operatus fuisset aliquid dū dormirent, idē ēt fuit, vt non viderent venientes Moysen, & Eliam, sed postq̄ venissent: nā cū euigilauerunt viderunt eos loquētes cū Christo Luc. 9. & patet, ꝙ hoc Christus intenderit, nā ēt, qñ cessauit fulgor vultus Christi, & vestiū, & qñ recesserunt Moyses, & Elias, nihil viderunt discipuli, sed postq̄ factum est agnouerūt illud factum esse, vñ audita est vox de cœlo, qua exterriti discipuli ceciderunt in facies suas super terram, & interim cessauit fulgor Christi, & recesserunt Moyses, & Elias: cum autem surrexerunt discipuli, neminem viderunt, nisi Christum in quo innuitur, quòd ante hoc semper viderant Moysen, & Eliam, sed interim, vt ipsi conterriti iacuerunt recesserunt Elias, & Moyses, & non viderunt quomodo cessauit fulgor esse in facie Christi, sed solum viderunt eum reductum ad statum in quo prius erat ante trāsfigurationem, & ista est causa quare dormiebant. Theophilus tamen vult, quòd fuerit ex labore, vel conditione humana dicens: Christo vacante orationi Petrus sopore deprimitur, infirmus enim erat, & quod humanum erat impleuit.

Aliqui tamen dicunt, quòd non fuit verus sopor, sed solum quędam admiratio, vel stupor ex magnitudine claritatis, quam non poterant sustinere. Sic dicit, quasi sub dubio Chrysosto. somnum vocat ingestum eis nimiū stuporem ex illa visione, nec enim nocturnum tempus erat, sed lucis excellentia grauabat oculorum debilitatem. Sic etiam tenet Nicolaus super Lucam, dicens grauati erant sopore, quia in præsentia diuinę maiestatis opprimitur humana fragilitas.

Sed dicendum, quòd non potest stare. Primo, quia si excellentia claritatis ingereret eis hunc stuporem, qui sopor vocatur, cum quandiu mansit Christus transfiguratus manserit illa excellentia claritatis, semper esset sopor, & tamen Lucę nono dicitur, quòd Petrus, & qui cum illo erant, grauati erant somno, & euigilantes viderunt maiestatem eius. ergo non erat sopor admirationis, sed verus sopor. Secundo dicitur, quòd grauati erant sopore, & deinde dicitur, quòd euigilantes viderunt Christum: euigilare tamen non est, nisi quando quis prius vere dormiebat. ergo verus sopor fuit.

Tertio, quia si excessus illius lucis ingereret stuporem discipulis ita, vt dicerentur grauati somno, non esset iocunda talis visio, neque auderent discipuli accedere ad Christum, sed fugerent, sicut fugiebant Israelitę a Moyse non audentes ad eum accedere, quando facies eius cornuta erat radiis. Exo. trigesimoquarto, & secundo Corin. 3. & tamen erat

iocunda valde visio ista, cum dixerit Petrus, domine bonum est nos hic esse, ergo non erat stupor, sed sopor. Quarto, quia non est verisimilis talis stupor, hoc enim differt inter lucem naturalem & gloriosam, qa naturalis lux si sit excellens corrumpit, & turbat sensum, vt patet in sole, lux autem gloriosa non turbat, sed mulcet vt dictum est supra q.33. & tamē lux Christi nunc fuit gloriosa, vt ibidem ostensum est, ideo nō conuerteret in stuporem, ita vt deficeret in cōspectu eius humana fragilitas, sed potius delectaret hominē & confortaret. Quinto, quia si talis stupor incuteretur discipulis ex illo fulgore Christi, non possent recte iudicare de his, quę videbant, & ita non essent idonei testes, & tamen adducti sunt, vt essent testes transfigurationis, ergo fulgor Christi non conuertebat eos in stuporē, sed delectationem nimiam faciebat, licet ibi esset magna admiratio, tamen non tollit delectationem, sed stupor tollit eam, cum stupor habeat secum pauorem, & reddat hominem extra mentem.

Dicendum ergo, ꝙ non fuit stupor, sed sopor quē habuerunt discipuli ante transfigurationem, & dum euigilauerunt de illo sopore viderunt Christum iam transfiguratum existentem, & cū eo Eliā, & Moysen, & fuit iste sopor propter causas suprapositas.

Quare Christus noluit, quod eum discipuli viderent transfigurari, sed transfiguratum, & quare non viderunt eum deponentem fulgorem illum.
Quæst. LXVIII.

QVAERETVR quare Christus noluit, ꝙ discipuli viderent eum transfigurari, sed transfiguratum, & quare non viderint eum deponētem fulgorem illum.

Dicendum, ꝙ primo fuit, vt non esset eis locus erroris, ne forte putarent esse aliquid phantasticum cū subito deponi videretur prior status vultus, & vestiū, & sumeretur nouus fulgor. In re autem facta nō erat decipi, quia facilius decipitur quis in fieri ipsarum rerum, quam in rebus factis, quę manentes sunt.

Secundo, vt isti non pręsumerent supra se putantes se scire modum diuinæ operationis, nam licet qs videat aliquam rem mirabilem iam factam, si nescit qualiter illa fiat, adhuc non putat se pertingi ad summum ipsius rei, si autem illam fieri viderit, & comprehenderit animo faciendi modum tenere se putat rem, nunc ita voluit Deus, quòd discipuli viderent eum transfiguratum, idest illum fulgorem gloriosum inductum esse faciei suę, & candorem vestibus, sed ꝙ non viderent modum quo inductus est, quia illud erat maiora videre, putarent enim tunc se videre diuinam operationem, nunc autem solam rem operatam videbant.

Tertio, & pręcipue fuit, quia apud viros simplices, qui res altissimas non capiunt melius est quædā ignorari, quam aperiri, cum enim non viderint discipuli qualiter fulgor inductus est Christo, & qualiter cessauit inesse sibi, cum istud esset per diuinam operationem, putarent illud esse adhuc aliquid excellentius, quam erat lux, quæ manebat, & ita haberent, vnde admirarentur nimis. Si autem vidissent incipere, & desinere fulgorem illum, cum non esset illud, nisi quædam mutatio subita, non esset aliquid de quo nimis admirarentur discipuli, aut quòd magnum putarent, vt ergo magis venerarentur, quod non videbant, voluit hoc esse incognitum, & ita depressit eos somno a principio, vt non viderent incipere, & in fine exterruit eos, ne viderent desinere.

F *Quare voluit Christus, quòd non viderent discipuli venientes Moysen, & Eliam.*
Quæst. LXIX.

QVAERETVR quare voluit Christus, ꝙ non viderent discipuli venientes Moysen, & Eliā, nam neque viderunt eos venientes, neque recedentes. De primo patet, quia antequam Christus transfiguraretur dormiebant discipuli. Luc.9. Petrus, & qui cum illo erant grauati erant somno, & euigilātes viderunt maiestatem eius, & Moysen, & Eliam loquentes cum eo, & sic iam erant Moyses, & Elias cū Christo, quando euigilauerunt discipuli. Secundum patet, quia non viderunt eos recedentes, nam quan-
G do audita est vox ceciderunt in terram, & quando surrexerunt iam recesserant Moyses, & Elias, quia dr̄ in litera, leuantes oculos neminem viderunt, nisi Iesum. & ita nescierunt discipuli, an antequam transfiguratus fuerit Christus, venerint Elias, & Moyses, an econtrario, & an prius recesserint illi, quam desierit fulgor Christi.

Dicendum, ꝙ causa huius prima est, quia licet non appareat, quid omnino istorum duorum prius fuerit: tñ satis est dicendum, ꝙ fuerit quasi simul, si igit̄ discipuli viderent Moysen, & Eliam venientes, aut recedētes, viderent ēt incipere, aut desinere Chr̄m transfigurari, & tñ hoc non decebat, vt dictum est pręc. q. ergo
H neque videre debuerunt istos venientes, aut recedentes. Secundo, quia forte noluit Christus, ꝙ viderent discipuli modum quo veniebant, nam portarētur per aera, & forte aduentus illorum esset discipulis causa timoris, aut putarentur illos esse phantasmata si viderent illos venientes per aerem, nam Chr̄m ambulantem super aquas putauerunt esse phātasma, & timuerunt, supra 14. cap. maius tamen erat ambulare super aerem, quam super aquas, ideo a fortiori putarent de illis, ꝙ erant phantasmata, & timerent. Si aūt dicas, ꝙ poterant venire, & subito stare ante discipulos, ita ꝙ non viderent eos venientes per aerem, & ita non putarent phantasmata esse.

Dicendum, ꝙ ēt sic putarent esse phantasmata, nā cum viderent Christum discipuli post resurrectionē
I quadam die subito stantem ante eos turbati sunt, & putauerunt se spiritum videre. Luc.24. a fortiori ergo istos putarent phantasmata. ergo non debuerunt eos videre venientes. Secundo, vt nescirent discipuli, vnde Moyses, & Elias veniebant, quod possent cogitare videntes, de qua parte veniebant, voluit ergo ꝙ non viderent eos venientes, neq; recedentes.

An Petrus dixit Christo domine bonum est nos hic esse præsentibus Moyse, & Elia, vel post eorum recessum.
Quæst. LXX.

K QVAERETVR quando dixit Petrus ista verba, domine bonum est nos hic esse, an pręsentibus Moyse, & Elia, vel post eorum recessum.

Aliqui dicunt, quòd pręsentibus eis. Primo, quia litera significat hic, quòd pręsentibus Moyse, & Elia dictum fuerit, nam mox, vt dicitur, quòd apparuerūt Moyses, & Elias loquentes cum eo, dicitur quòd dixit Petrus ad Iesum, domine bonum est nos hic esse: ergo pręsentes erant adhuc Moyses, & Elias, & idem dicitur Marc.9. Secundo patet efficacius ex verbis, qa dixit Petrus faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, Elię vnum. ergo pręsentes erant, nam si recessissent non diceret Petrus, quòd fierēt pro eis tabernacula. Tertio patet, quia post verba Petri superuenit nubes, & vox audita est, & ceciderunt disci-

puli

puli in terram, & cum leuauerunt se respicientes, neminem viderunt nisi Christum, & sic innuitur, quòd tunc primo desierunt videre Moysen, & Eliam quos semp ante videbant. ergo prius Petrus locutus est quã recederent Moyses, & Elias. Alij dicunt, ꝙ post recessum Eliæ, & Moysi locutus est Petrus, quia Luc. 9. dicitur. factum est dum discederent ab illo ait Petrus ad Iesum, Domine bonum est nos hic esse. ergo iam recesserant Moyses, & Elias a Iesu, quando ista verba dicta sunt a Petro. Dicendum, ꝙ Petrus dixit verba hæc post recessum Moysi, & Eliæ, cũ manifeste hoc dicat litera Luc. 9. Sed tunc stat dubium, an discipuli saltem Petrus viderunt recedentes Eliam, & Moysen, vel putabat Petrus, quòd non recessissent quando dicebat verba hæc. Aliqui dicunt, quòd Petrus viderat eos recessisse, immo recessus illorum fuit causa, vt Petrus peteret hoc, scilicet Domine bonũ est nos hic esse, idest non debueras permittere, quòd recederent Elias, & Moyses, quia bonum est nos hic esse, idest melius hic manerent quam alibi, quia bonum est nos hic esse, & cum addidit, faciamus hic tria tabernacula erat sensus, licet recesserint, tu potes eos reducere, sicut potuisti deducere huc antequam prima vice venirent, & vt conuenienter maneant hic, faciamus tria tabernacula.

Sed non stat, quia discipuli nunquam viderũt Christum solum esse, nisi post vocem auditam, quia dicitur, ꝙ leuantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum, & tamen si ipsi vidissent Moysen, & Eliam recedentes, iam vidissent Iesum solũ manere, & tamen hoc non viderunt vsque post vocem auditam. ergo non viderunt recedentes Moysen, & Eliam. Dicendum igitur, ꝙ licet recesserint illi antequam Petrus loqueretur, tamen ipse Petrus, & socij sui non viderunt illos recedentes, quia fuerunt quasi simul omnia hęc, s. recedere Moysen, & Eliã, & Petrum incipere loqui, & nubem operire eos, & vocem fieri de nube: nam vix Petrus loqui cęperat cum nubes operuit eos, quia dr̃ hic in litera adhuc eo loquẽte, ecce nubes lucida, & Lu. 9. dicitur. hęc aũt illo loquente facta est nubes. Moyses autem, & Elias tunc recesserant, sed non viderunt eos discipuli recedentes, quia tã defixi erant oculi eorum in illam Christi gloriosam maiestatem, ꝙ nihil aliud respiciebant, ideo non viderunt recedentes Moysen, & Eliam, quod & nobis sępe accidit intentis ad aliud, quòd non videamus aliqua quę coram nobis geruntur, & potissime, quia omnia hęc quasi simul acta sunt, quia si aliquanto tempore Moyses, & Elias recessissent ante nubem obumbrantem, licet non viderent discipuli illos recedentes sentirent eos postea recessisse antequam nubes veniret, & tamen nunquam hoc senserunt quousque surgentes de terra, & leuantes oculos neminem viderunt nisi Iesum. ergo parum fuit inter recessum illorum, & sermonẽ Petri, & obumbrationem nubis. Ad primum dicendum, ꝙ Matthęus, & Marcus non dicunt præsentibus Elia, & Moyse locutum esse Petrum, neque colligitur ex verbis eorum, & tamen, quia illi nihil interposuerunt inter aduentum Moysi, & Eliæ, & Petri locutionem, putant quidam, ꝙ eis præsentibus locutus sit Petrus. Sed dicendum est, ꝙ hoc fit, quia ipsi omiserunt enarrare cętera: nam de recessu illorũ nihil dicunt, sicut Lucas dixit, ideo videretur voluisse, ꝙ præsentibus Elia, & Moyse locutus sit Petrus, sed non volunt hoc, sic dicit Aug. li. de concor. euan. s. ꝙ autem Lucas dicit de Moyse, & Elia, & factum est dum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum, præceptor bonum est nos hic esse, non debet intelligi cõtrarium ei quod Matthæus, & Marcus dicunt qui ita coniunxerunt Petrum hoc suggessisse, quasi adhuc Moyses, &

A Elias cum Domino loquerentur. non enim expresserunt, ꝙ tunc, sed tacuerunt potius, quòd iste addidit illis discedentibus hoc Petrum Domino suggessisse.

Ad secundum dicendum, ꝙ licet Moyses, & Elias iam recessissent quando Petrus ista dixit, ipse tamen nesciebat, an recessissent, quia non viderat eos recedentes, vt ostensum est supra, & ideo petebat domos ædificari pro illis. Ad tertium dicendum est, ꝙ post vocem auditam surgentes discipuli de terra viderunt primo Moysen, & Heliam non adesse quos prius adesse putauerant semper, & tamen iam recesserant, vt dictum est.

B *Quare Christus non respondit Petro, quando petiuit a Christo dicens, faciamus hic tria tabernacula.*
Quæst. LXXI.

QVAERETVR cum Petrus petiuerit a Christo dicens faciamus hic tria tabernacula quare Christus non respondit ei. Dicendum, ꝙ primo fuit, quia petitio Petri erat imprudens. ergo non merebatur responsum. Sic dicit Hiero. s. quia vero imprudenter interrogauerat Petrus, propterea Domini responsionẽ non meretur. Secundo fuit, quia ipsa res facta respondit. nam petebat Petrus tabernacula ad manendum ibi. Christus tamen statim descendit de monte, ideo ostendit, quòd non erant necessaria tabernacula. Etiã quia petebat Petrus tria tabernacula construi vnũ pro
C Moyse, alterum pro Elia, & tamen quando ipse petiuit iam recesserant ambo, ideo erat stulta petitio, & ipsemet Petrus statim videret, quòd imprudenter petiuisset, & sic sua imprudentia responderet sibi, neq; desideraret a Christo responsionem, & hoc Euangelistæ expresserunt. Ideo pro primo dicitur Mar. 9. non enim sciebat quid diceret. & ideo. s. non erat necessaria responsio. Secundum exprimitur Lu. 9. s. & factum est cum discederent ab illo ait Petrus ad Iesum, Domine bonum est nos hic esse, & sequitur nesciens qd diceret, idest nesciebat quid petebat, & innuitur, quod ideo nesciebat quid petebat, quia iam Moyses, & Elias recesserãt pro quibus iste petebat tabernacula fieri. Tertio (vt aliqui dicunt) non respondit, quia Chri-
D stus respondit effectualiter complendo ea quæ petiuerat Petrus: nam petiuit Petrus tabernacula manufacta, Christus autem dedit tabernacula diuina, idest nubem quæ operuit eos. Sic dicit Theophi. Petro autem dicente faciamus hic tria tabernacula, dominus tabernaculum non manufactum fabricat, & in illud ingreditur cum prophetis.

Sed hoc minus videtur quam præcedentia. Primo quia Petrus petebat tria tabernacula, hic autem vnum erat. Secundo, quia etiam non erat tabernaculum: nam tabernaculum dicit quid manens, nubes tamen illico soluta est. Tertio quia petebat Petrus tabernacula illa ad manendum ibi diu, cum dixit, Domine bonum est nos hic esse, & tamen nec mansit ibi Chri-
E stus, neque Moyses, & Elias de quibus petebat Petrus, ideo magis standum est primis dictis.

Quid est in quo Petrus ignoranter loquebatur in transfiguratione Christi: *Quæst.* LXXII.

QVAERETVR cum dicatur, ꝙ Petrus petiuit ista a Christo nesciens, quid diceret, quid erat in quo Petrus ignoranter loquebatur.

Dicendum, quòd in multis Petrus errauit nunc. Primo quia putauit bonum esse manere ibi cũ dixerit, Domine bonũ est nos hic esse, & tñ nõ erat bonũ, quia si ibi manerent semper, sicut ipse petebat, Chri-

Christus non redemisset nos, neque ipse venisset ad F
gloriam aliquam, quam Christus ei postea dedit. Sic dicit Damascenus. non est Petre bonum tibi, ꝙ Christus ibi moretur, quoniam si ipse mansisset, nequaquam facta tibi promissio consequeretur effectũ, neque enim claues obtinuisses regni, nec mortis potestas abolita esset, non quæras ante tempus fęlicia, vt Adam, deificatio erit quando hunc aspectum indesinenter percipias, & cohabitabis illi qui lux est, & vita. Secũdo errauit, quia putauit beatitudinem esse in terra, nam ideo petiuit manere ibi, quia credidit illic futuram esse fęlicitatem, & non expectabat aliam, & tamen fęlicitas in cęlo expectanda est, & non in terra. Tertio, quia putauit, quòd æternam fęlicitatem ha
G bere poterat, antequam gustaret mortem, quod falsum est. De his dicit Remigius, errauit quia voluit, vt regnum electorum cõstitueretur in terra, quod Dominus promiserat dare in cęlis, errauitque quia oblitus est se & socios suos esse mortales, & absque gustu mortis voluit subire æternam fęlicitatem. Quarto errauit etiam Petrus, quia ab hac societate fęlicitatis excludebat cæteros discipulos, nam si in monte illo semper manerent, ipsi soli fruerentur gloria claritatis Christi, & cęteri Apostoli nihil viderent, & tamẽ hoc erat valde contra charitatem. Quinto errauit, quia voluit tabernacula fieri pro fęlicitate, & tamen ad illam non sunt necessaria tabernacula, sed ipsa Dei visio est
H tabernaculum, & tot sunt tabernacula, quot sunt differentiæ beatorum, vnde Christus dixit Ioann. 14. in domo patris mei mansiones multæ sunt, tabernacula tamen manu facta ibi nulla sunt. Sic dicit Raba. errauit in eo, quòd cęlesti conuersationi tabernacula facienda putauit, in qua domus necessaria non erat, cũ scriptum sit templum non vidi in ea. Sexto errauit, quia Christus non transfigurauerat se nunc in monte ad dandam gloriam alicui, sed ad ostendendũ imaginem illius, ad quod sufficiebat ostensio raptim transiens, & non erat conueniens fieri habitacula ad manendum. Sic dicit Chrysosto. non intellexit Petrus, quòd ad demonstrationem verę gloriæ transfigurationem est dominus operatus. Septimo, quia dato, ꝙ tabernacula aliqua opportuna essent ad manendum, tamen non debuisset petere tria, vt vnum esset pro Christo, alterum pro Moyse, & in illo essent omnes cum illo, quia non debebant connumerari serui dño. Sic dicit Titus, ignorabat Petrus, quod dixerat, quia non oportebat tribus, tria tabernacula facere, non.n. connumerantur domino serui, neque comparantur creaturæ creatori. Sic ẽt Hiero. dicit erras Petre, & sicut alius Euangelista testatur nescis quid dicas, noli tria tabernacula quęrere cum vnum sit tabernaculũ Euangelii, in quo lex & prophetæ recipiendi sunt. Si aũt quæris tria tabernacula, nequaquam seruos cum dño conferas. Octauo errauit, quia ẽt si essent distinguenda tabernacula pro illis, tñ saltem Moyses tabernaculo non egebat, quia tabernaculum defendit ab importunitate aeris, & temporis, quæ passiones sunt corporum mortalium: Moyses aũt in sola anima ibi erat, ideo tabernaculo non egebat. Sic dicit Chry. nõ intellexit Petrus, ꝙ Moysi aĩa non erat in corpore. Nono errauit, quia distinguendo tabernacula repugnabat intentioni suæ, nã ideo Petrus volebat ibi manere, vt in visione claritatis Christi beatificarentur, q assistebant, & tamen si essent in diuersis tabernaculis non semper assisterent Christo, & sic carerent aliqñ fęlicitate, vel si semper ei assisterent, non essent in diuersis tabernaculis, sed semper in eodẽ. Multa alia sũt in quibus Petrus errauit circa ędificationẽ tabernaculorum, de quibus dictum est supra q. 64. & 65. & 66.

An nubes illa, quæ obumbrauit nunc Christum, & discipulos fuerit naturaliter facta, vel miraculose.
Quæst. LXXIII.

QVAERETVR de ista nube, quæ obumbrauit nunc Christum, & discipulos, an fuerit naturaliter facta, vel miraculose.

Dicendum videtur, quòd supernaturaliter facta est. Primo patet ex conditione eius, quia dicitur, quòd fuit nubes lucida, in quo significatur, quòd fuerit magnæ lucis, & tamen naturaliter nõ fiunt nubes tam lucidæ, & regulares. Secundo, quia omnia, quę hic facta sunt fuerunt ad ostensionem magnitudinis Christi, si tamen naturalia essent nullam magnitudinem in eo ostenderent, ideo oportet esse supernaturaliter facta. Tertio, quia si esset nubes naturalis, necesse erat, quòd descenderet de loco aliarũ nubiũ, vsque ad terram, nam iuxta terram fuit cum operuit Christum, & discipulos, vt dicitur Luc. 9. f. intrãtibus illis, in nubem. i. intra densitatem nubis, nubes tamen naturaliter non descendunt, ideo non fuit naturalis nubes, nam etiam si fuisset naturaliter producta, supnaturaliter tamen nunc descenderet. Quarto patet, quia ista nubes durauit valde pauco tempore, nam mox, vt intrauerunt Christus, & discipuli in nubẽ, audita est vox de nube, & statim soluta est nubes, cum Christus leuauerit discipulos in terram cadentes. Si autem naturaliter facta esset maiori tempore duraret & non solueretũ sic, quasi ab intentione, ergo fuit miraculose producta nubes. Quinto patet hoc ex modo loquendi Euangelistarum, nam Marc. 9. dicitur & facta est nubes obumbrans eos, & Luc. 9. dicitur, hęc illo loquente facta est nubes, ergo non præexistebat ista nubes, sed facta est, & tunc facta est, qñ Petrus loquebatur Christo dicens bonum est nos hic esse, ergo fuit miraculose facta, & ita tenendum est.

Qualis fuit nubes, quæ in transfiguratione Christi apparuit. Et quare fuit columnaris illa, quæ facta fuit tempore Moysi. *Quæst.* LXXIIII.

I QVAERETVR qualis fuit ista nubes. Dicendum quantum ad colorem, ꝙ fuit lucida, sicut litera expressit. Quantum ad figuram dicendum, ꝙ poterat esse cuiuscunque figuræ, nam corpora nubiũ non sunt determinantia certam figuram, sed posset recipere quamcunque figuram, cumque fieret miraculose ista nubes talem figuram acciperet, qualem Deus vellet ei dare iuxta conditionem rei ad quam esset.

Aliqui dicunt, ꝙ erat figuræ columnaris, qa sic Deꝰ fecit miraculose nubem, quę dirigeret Iudæos egressos de Aegypto, & illa erat columnaris, & ideo vocatur columna nubis. Exo. 14. & Nume. 14. c. nunc ergo sic faceret.

K Dicendum, ꝙ non fuit columnaris, sed magis extensa, vel concaua, & rotunda, quia talem figurã acciperet ad quale opus erat, & tamen erat ista nubes ad operiendum, quia dicitur in litera. ecce nubes lucida obumbrauit eos, i. operuit, vel circundedit. Et etiam videtur fuisse concaua, vt intra se contineret Christũ, & discipulos, nam Luc. 9. dicitur, & intrantibus illis in nubem. i. intra nubem. Etiam quia ista nubes videbatur dari eis, tanquam domicilium. Sic dicit Hieron. quia carnale ex frondibus, aut tentoriis quærebant tabernaculum, nubis lucidæ operiuntur vmbraculo. esset ergo nubes concaua in modum domicilii. Etiam non dicerentur aliter intrare in nubem, nisi esset concaua, & vndique protegeret eos.

Cum autem dicitur, quòd nubes facta a Deo tempore Moysi fuit columnaris. Dicendum. ꝙ hoc fuit, quia

quia erat ad diuersum opus, nam illa erat solum ad ostendendum viam, vt patet Num. 9. & 14. & Exod. 13. & 14. & propter hoc debebat esse columnaris. Primo, vt esset multum longa, vt videri posset ab omnibus Iudęis, erat enim multitudo magna exercitus Iudæorum, nam erant vltra sexcenta millia peditũ. Exo. 12. c. & Num. 1. & hoc præter mulieres, & paruulos, q̃ erant infra 20, annos, quia illi non computabant Numer. 1. Etiam quia in castris habebãt omnia armenta sua, & greges, & quidquid possidebant, nam oĩa tulerant de Aegypto, ita vt non remaneret ex eis vngula. Exod. 10. c. & insuper vulgus promiscuum innumerabile ascenderat de Aegypto cum Iudæis. Exo. 12. c. & isti manebant cum eis in castris. Nume. 11. pro tanta ergo multitudine erant castra valde longa, & lata, vt ergo ex omnibus partibus videri posset nubes, quę dirigebat in via, necesse erat, ꝙ illa esset longa, & alta Si autem lata esset, & plane extensa, non conueniret ad hoc. Secundo, & præcipue, quia dato, ꝙ ista nubes esset alta nimis, si tamen esset lata non conueniret ad directionem viarum, non enim debebat esse nubes latior, quam communiter via esse solet, nam si nimis lata esset, nesciretur sub qua parte eius esset via qua ꝓgrediendum foret, vt ergo determinate signaret illã partem viæ qua gradiendum esset, debuit esse nubes acuta, & hoc erat, ꝙ esset figurę columnaris, vnde dicebatur columna nubis. & eadem ratione erat etiam columna ignis. Exod. 14. ista autem nubes non fuit ad dirigendum, sed ad operiendum per modum vmbraculi, ideo non fuit columnaris, sed concaua, & expansa.

Quare apparuit nubes in transfiguratione Christi,
Quæst. LXXV.

QVAERETVR quare nunc apparuit nubes. Dicũt aliqui, quòd hoc fuit ad condescendendũ petitioni Petri, licet meliori modo, quam ille petiuerat, nam ille petiuit tabernacula fieri manufacta. Christus autem dedit tabernaculum de nube. Sic dicit Hieron, qui carnale è frondibus, aut tentoriis q̃rebant tabernaculum, nubis lucidæ operiuntur vmbraculo. Sic etiã dicit Theop. Petro dicente faciamus tria tabernacula, dominus tabernaculum non manufactum fabricat, & in eum ingreditur. Secundo (vt alii dicunt) fuit ad tollendum errorem Petri, nam cũ peteret tabernacula fieri innuebat, quòd ad beatitudinẽ essent necessaria tabernacula manufacta, hoc Christus aufert dans nubem operientem, vt innuat, quòd gloria Dei operiet sanctos, & non tabernacula. Sic dicit Beda, quia vero Petrus materiale quęsiuit tabernaculum, vt discat in resurrectione non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria eos esse protegendos, sequitur quòd facta est nubes obumbrans eos. Tertio fuit ad occultandum cessationem claritatis Christi: noluit enim Christus, quòd discipuli viderẽt quando inciperet transfigurari sumendo fulgorem, neque quando illum deponeret, & ideo sicut quãdo transfiguratus fuit immisit soporem in eos, & postea cum euigilauerunt viderunt eum transfiguratum, vt patet Luc. 9. ita quando voluit deponere radios reducendo se in pristinum statum, occultauit se, & illos in nube, vt non viderent quid fieret. Quarto fuit, & præcipue, vt formari posset vox ad discipulos, nam hic debuit audiri vox illa. s. hic est filius meus, & necesse erat formari eam intra aliqua organa, & quia Christus nolebat videri qualia erant organa, in quibus formabantur, aut ille qui loquebatur, occultauit illud nube densa, & ista est vera causa. Patet quia dicitur, ecce nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de nube, &

A sic innuitur, quòd vox formabatur in nube, & ad hoc fuerat facta nubes, vt in ea formaretur vox. Et hoc patet, quia sic erat in veteri testamento, nam quandocũque Deus loquebatur Moysi, & aliis publice semper loquebatur de nube. Exo. 33. & Nume. 12. & quando locutus est ad populum dando legem, etiam de nube & caligine loquebatur, Exod. 20. & Deuteron. 4. & 5, Quinto (vt aliqui dicunt) fuit, vt ostẽderetur Christus non esse minor patre, nam in veteri testamẽto, quod attribuitur patri quẽ Iudæi vocant Deum suũ. Io. 8. apparuit nubes in qua Deus loquebat̃, ita & nũc nubes apparuit. Sic dicit Theoph. vt ostenderetur, ꝙ nõ minor est patre, sicut. n. in veteri testamento in nube habitare dominus dicebatur, sic & nunc suscepit nubes dominum. Multę quoque alię causæ solent deduci, sed sunt mysticę, causa autẽ vera, & literalis est quarta

B præcedens, volebat autem Deus semper occultare locum in quo formabãtur voces ad euitandum idolatriam, vt infra dicetur.

Qualis erat color nubis, quæ in transfiguratione apparuit. Et quare Deus in datione legis locutus fuit de caligine.
Quæst. LXXVI.

QVAERETVR de colore nubis huius qualis erat.

Dicendum, ꝙ litera dicit nubem fuisse lucidam.

C Sed dicunt aliqui, quòd nubes ista debuit esse obscura, nam quando Deus loquebatur in nube aliqua in veteri testamento, erat illa obscura, vt patet Exod. 20. nã in datione legis dicebatur loqui Deus de medio caliginis, & fumi. Secundo, quia hoc repugnaret intentioni Christi, nam erat nubes ista ad occultandũ loquentem, vt nõ videretur quis loquebatur, aut qualia erant organa, in quibus formabatur vox, si tamen esset nubes lucida apparerẽt omnia hęc, quia lux manifestaret illa, ideo debuit esse obscura. Tertio, quia ista nubes videtur fuisse ad ingerendum pauorẽ quẽdam, cum ita discipuli timuerint, quòd corruerint super facies suas, & tamen ad timorem incutiendũ efficaciora sunt obscura, quam lucida, ideo debuit eẽ obscura.

D Quarto quoniam ista nubes fuit ad obumbrandum, quia dicitur ecce nubes obumbrauit eos, & tamen ad obumbrandum aptiora sunt tenebrosa, quã lucida, ideo debuit esse tenebrosa.

Dicendum, quòd fuit nubes lucida, sicut litera dicit, & hoc aliqui volunt, quia dicunt, quòd ista nubes erat Spiritus sanctus, vel virtus patris, aut ipse Chrs, sic dicit Orige. lucida autem nubes obumbrans sanctos est virtus paterna, aut forte Spiritus sanctus, dicam ẽt, & Saluatorem nostrum esse lucidam nubem, quę obumbrat Euangelium, & legem, & prophetas, & ideo debebat esse lucida, quia Deus lux est, & in eo tenebrę non sunt vllę. 1. Io. 1. c.

E Sed dicendum, ꝙ hoc est mysticę dictum, nam ſm literam illa fuit nubes vera, & non aliqua persona diuina, ideo non conuenit ista adaptatio.

Sed dicendum, quòd fuit nubes lucida, quia omnia quæ hic ostendebantur erant quædam figura gloriæ beatorum, ibi autem nulla erit obscuritas, sed ęterna lux, quia lux perpetua lucebit sanctis, & æternitas tẽporum. Item fuit hoc ad differentiam veteris testamẽti, quia ibi apparuit Deus in nube caliginosa, nunc autem in nouo testamento, quod erat melioris status voluit apparere in nube lucida. Item quia quando incutiendus est terror apta sunt obscura, quia in obscuris plura mala creduntur, quam videantur, & hoc qa obscuritas occultat omnia, & malum ibi latere creditur, & ita sunt obscura apta timori: nunc autem Christus

ſtus noluit incutere timorem per nubem, ideo nõ fecit eam tenebroſam,ſed lucidam. Ad primum dicẽdum vno modo, quòd etiam ſi in veteri teſtamento fuerit nubes obſcura,non debuit eſſe in nouo, vt eſſet differentia teſtamentorum. Sic dicit Theophi.ſicut enim in veteri teſtamento in nube habitare dominus dicebatur: ſic & nunc nubes ſuſcepit dominum non caliginoſa,ſed lucida: nam obſcuritas legis tranſierat. Secundo, quia etiam non eſt verum, quòd in veteri teſtamento ſemper appareret nubes obſcura, ſed etiã apparebat interdum nubes lucida: immo pluries apparebat nubes lucida, quam tenebroſa, quia nubes illa, quę dirigebat Iſraelitas per 40. annos in deſerto erat lucida, & conſtans, vt dicitur Exo.40.cap.& hoc verum erat generaliter, niſi interdum ex aliqua cauſa Deus vellet, quòd nubes appareret obſcura. ſic fuit in tranſitu maris rubri. Exo.14. nam nubes apparuit tenebroſa, vt Aegyptij non viderent Iudęos. Et ſatis apparet, quod ibi factum eſt illud ſpecialiter, & pręter conſuetudinem:nam etiam fuit contra conſuetudinem ibi, quod nunquam aliàs fuit, ſcilicet quia columna ſemper pręcedebat caſtra Exo.12.ibi autem conuertit ſe ad poſteriora caſtrorum, vt eſſet media inter Aegyptios,& Hebręos,& propter obſcuritatem eius non auderent Aegyptii accedere ad Hebræos. Exo.14.ſcilicet tollẽſque ſe angelus domini, qui præcedebat caſtra Iſrael abiit poſt eos, & cum eo pariter columna priora dimittens poſt tergum ſtetit inter caſtra Aegyptiorum, & caſtra Iſrael,& erat nubes tenebroſa, & illuminans noctem, vt ad ſe toto noctis tempore accedere non valerent. quandocunque ergo nubes fuit inter Iſraelitas, ſemper lucida fuit, niſi nunc. in datione quoque legis fuit nubes obſcura(vt aliqui volunt)& tamen magis dicitur locutus de medio ignis, & fumi. Deute.4.& 5.erat enim totus mõs fumans, & tamen iſte fumus, & caligo ſpiſſa vocatur nubes denſiſſima. Exo.19.ideo etiam ſi Deus nunc ſequeretur conditionem veteris teſtamenti potius feciſſet nubem lucidam,quam obſcuram,quia hoc potius fuit in veteri teſtamento. Tertio,quia Deus non fecit in veteri teſtamento nubem obſcuram, vel aliquid aliud obſcurum, niſi quando terrere voluit, & ideo, quia in mari rubro voluit terrere Aegyptios ne accedere auderent ad Hebręos,fecit ex parte ipſorum nubem tenebroſam, ex parte autem Iſraelitarũ erat lucida,& illuminans noctem. Exo.14.ſic etiam in datione legis voluit exterrere Iſraelitas, vt timentes cuſtodirent mandata eius, vt colligit̃ Exo.20.& Deuterono.4.& 5.Aliàs autem, quia nubes non erat ad terrendum, in via, nunquam erat nubes tenebroſa, ſed coruſcans, nunc autem non fuit nubes ad terrendũ, ſed ad oſtendendum imaginem glorię, ideo non debuit eſſe tenebroſa. Sic dicit Hierony.cum dominus comminatur nubem tenebroſam oſtendit, ſicut in Syna, hic autem, quia non terrere volebat,ſed docere, nubes apparuit lucida.

Ad ſecundum dicẽdum, quòd nubes etiam ſi eſſet lucidiſſima conueniebat intentioni Chriſti ad occultandum loquentem. Eſt enim putandum, quòd nubes iſta erat denſa nimis, & regularis per totum,& iõ in omnibus partibus eſſet ęqualiter lucida, & quãto eſſet denſior tanto lucidior eſſe poſſet, ſicut apparet in corporibus cęleſtibus, quia ſtellę, quę ſunt partes denſiores ſuorum orbium(vt dicit Ariſto.)magis lucent, quam orbes, qui ſunt ſubſtantię tranſparentis: cum autem nubes iſta eſſet valde denſa eſſet nimis lucida, ita vt poſſet oſtendere imaginem quandam glorię, & quia erat denſa non poſſet videri, quod intus erat, & ideo talis in propoſito conueniebat: nam talis erat columna illa, quę dirigebat Iudæos:nam lu-

F cida erat Exo.40.ca.& tamen de illa ſolitus erat Deus loqui tam ad Moyſen, quam ad alios Exo.23.& Nume.12.& tamen non videbatur ibi loquens, neque organa in quibus formabatur vox,quia erat nubes dẽſa. quòd autem in datione legis locutus fuerit Deus de caligine,non fuit, tanquam eſſet caligo neceſſaria ad occultandum loquentem, ſed quia terrere voluit populum aſtantem, vt ſic timentes facerent mandata eius Deutero.5.cap.vbi autem terrere non volebat, licet loqueretur non loquebatur de caligine, ſed de nube clara.

Ad tertium dicendum,quòd non fuit iſta nubes ad ingerendum pauorem. Sic dicit Hierony.cum dominus comminatur nubem tenebroſam oſtendit, ſicut G in Syna,hic autem, quia non terrere volebat, ſed docere, nubes lucida apparuit: fuit autem nubes ad docendum, ideſt ad oſtendendum quandam imaginem glorię per quam diſcipuli erudirentur circa futura. Cum autem dicitur, quòd terruit eos nunc Deus: dicendum, quòd verum eſt: non tamen terruit eos per nubem,ſed per vocem, vt patet in litera,ſcilicet & audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam,& timuerunt valde, ideo non oportuit,quòd eſſet nubes tenebroſa.

Ad quartum dicendum, quòd iſta nubes obumbrauit eos, ideſt occultauit, & texit, quia cum ipſi intrarent intra illam, vt dicitur Luc.9.ſcilicet intrantibus illis in nubem, & nubes eſſet denſa, neceſſe erat, H quòd occultarentur in illa. Et forte nubes illa licet eſſet ex parte exteriori nimis lucida:ex parte interiori non eſſet lucens, ſed obſcura propter denſitatem, & eſſet lux ſolum in ſuperficie eius, & ita diſcipuli intra illam exiſtentes non viderent ſe mutuo, nec illũ, qui loquebatur, & tamen etiam ſi ponatur nubes fuiſſe interius lucida, ſicut exterius non erit inconueniens. erat enim nubes denſa valde, ideo licet eſſet lux in vtraque ſuperficie, ſcilicet tam in concaua, quam in connexa, eſſet profunditas illa, quę erat media inter duas ſuperficies denſa valde, & id quod eſſet intra illã profunditatem, non videretur ab exiſtentibus extra nubem, neque ab exiſtentibus interius, quia nubes propter denſitatem non erat tranſparens, & tamen intra groſſitiem nubis formabatur vox, vnde nec videri I poſſet loquens, nec organa, in quibus formaretur vox.

An Deus, quando loquitur velit occultari, & quare hoc velit. Et quòd in duobus tantum locis Chriſtus regulariter loqui ſolebat in veteri teſtamento. Et quare ſe occultabat Hebræis. Et quare per Angelos factum,& dictum ſit illud quod a Deo factum, & dictum ſcriptura dicit. Et quomodo dicitur, quòd Deus ab Iſraelitis viſus eſt, & Zelotes ſit.

Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR an Deus, quando loquitur velit occultari, & quare vult occultari.

K Dicendum,ꝙ occultari vult. Quod patet, quia qñcunque loquebatur ſemp̄ loquebat̃ in nube, aut caligine aliqua,in loco aũt manifeſto in quo videri poſſet loquens, nunq̃ loquebatur. Patet quia Deus in duobus locis ſolebat regulariter loqui,aut in tabernaculo aut extra. Si intra habebat duo operimenta. primum quod erat ſuper propitiatorium inter alas Cherubin Nume.7.inde enim communiter loquebatur, & tñ alę Cherubin velabãt propitiatorium expanſę ex oppoſito, ita vt extremitas alę vnius Cherub contingeret extremitatem alę alterius Exo.25.& 27.& ita manebat inter alas quatuor ipſorum vacuitas quædam occulta, in qua poſſet latere corpus aliquod. Secundum operimentum erat nubes, quia ſuper propitiatorium

torium erat nubes, quæ amplius velabat illud, vt si aliquid maneret non opertum, quod videri posset inter contactum alarum Cherubin, illud operiretur nube, sic dicitur Leui.16. in nube apparebo super oraculum quo tegitur arca. Tertium etiam operimentum addebatur ex parte sacerdotis: nam quando sacerdos magnus semel in anno introibat in Sancta Sanctorũ Leui.16.& ad Hebrę.9. tenebatur implere thuribulũ prunis,& imponere thimiama, vt vapor grossus inde exhalãs obfuscaret oculos sacerdotis ne videre posset quid erat in propitiatorio, quia aliàs moreretur, vnde dicitur Leui.16. sumpto thuribulo, intrauit vltra velum, hauriens manu compositum thymiama, in incẽsum, vt positis super ignem aromatibus, nebula eorũ, & vapor operiat oraculum, quod est super testimonium, vt non moriatur, & sic valde volebat ibi Deus latere cum loqueretur.

Cum autem Deus extra tabernaculum loquebaẽ, faciebat hoc in nube: nam ibi solitus erat loqui Moysi. Exo.33. ibi etiam loquebatur interdum ad alios, vt ad Aaron, & Mariam. Nume.12.& 14.& 16. vbi ad Moysen, & Aaron loquitur, & illa nubes densa erat, in datione autem legis fuit maior occultatio, quia loquebatur Deus de medio caliginis,& fumi, quę vocatur nubes densissima. Exo.19. vnde dicitur, quòd nihil viderunt Iudæi, quando Deus locutus est eis in datione legis. Deutero.4. Causa autem quare se occultabat Deus loquens erat, vt tolleret occasionem idolatrię, nã loquens ille putabatur esse Deus,& si vidissent aliquam effigiem loquentis, fecissent sibi Iudæi similem effigiem ad colendũ: putantes, ꝙ talis erat Deus, istam causam expressit Moyses Deute.4. cauete, & custodite solicite animas vestras, non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis dominus de medio ignis in Oreb, ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi, vel feminę. hoc aũt totum prouenit ex hoc, ꝙ voces non poterãt formari, nisi in aliquibus organis, & illa necessario sunt densa. Si autem in aere liquido, & claro formarentur voces, viderentur illa organa in quibus formabantur, aut ipse formãs, quod erat occasio idolatrię, ideo debebat fieri semper in loco occulto, vt non viderentur hæc organa. Et ista est sola vera causa quare Deus semper loquebatur de nube, & nunquã aliter, hoc enim factum est in nouo testamento quãdocunque Deus ipse locutus fuisse dicitur, vt in baptismo Christi dicitur pater locutus,& vox dicitur venisse de cęlo, idest de nube aliqua supra 3.& Mar.1.& Lucę tertio, & nunc etiam introducitur pater locutus, ideo vox de nube facta est ne discipuli possent videre loquentem. manebat autem eadem causa in discipulis, quę in Iudæis, scilicet ne idolatrię eis esset occasio, quia adhuc infirmi erant. Alia etiam causa erat ne putarent se videre Deum, nam ea, quę latẽt in maiori veneratione tenentur, quam ea, quæ sensibus patent, & tamen istam causam in primam redit, quia illi, qui viderent organa in quibus vox formabatur,& ipsam loquentis effigiem, aut scirent veritatem, aut non, si nescirent esset idolatrię occasio putantibus eis Deum esse id, quod viderant. Si autem scirent veritatem cum iudicarent non esse Deum id, quod videbaẽ, non venerarentur illud, neque de Deo minora, quam decens erat cogitarent.

Sed obiicietur, ꝙ non erat conueniens sic latere Deum, qñ loqueretur. Primo, quia iste, qui loquebaẽ non erat Deus, sed Angelus: Deus enim nõ loquitur, sed Angelus est, qui loquitur loco Dei, vt patet de locutione, quę facta est ad Moysen in rubo. Exo. 3. nã dicitur ibi, quòd Deus loquebatur, & loquens dixit ego sum Deus Abraham, &c.& tamen ille, qui lo-

A quebatur erat Angelus, vt patet Act.7. sic etiam in datione legis dicebatur locutus Deus omnipotens. ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, & non habebis Deos alienos coram me. Exo.20. & tamẽ qui loquebatur angelus erat, vt patet ad Gal. 3.& declaratum est de hoc magis supra 3.c.q.89. ergo non erat necesse, quòd lateret, quia cum esset Angelus non esset causa idolatrandi circa illum, nam sepe apparuerunt Angeli in corporibus assumptis, vt Gene. decimo octauo, & decimonono, & Iudicum 2. Secundo patet, quia etiam ipse Deus aliqñ ostendit se Iudęis, vt patet Exo 24. viderũt Deum Israel, & sub pedibus eius, quasi opus lapidis saphirini,& quasi cęlũ cum serenũ est, ergo poterat se eis oñdere loquerent̃.

Dicendum ad primum, ꝙ Deus non locutus est vnquam. i. ꝙ diuina substãtia, vel persona per seipsam
B formet aliquam vocem, sed ista semper fuit per angelos. Sciẽdum tamẽ, ꝙ licet semper angeli loquerent̃, interdũ tñ dr̃ Deus locutus, interdũ vero angeli, hoc tñ differt, ꝙ qñ aliquid magnum dicendum erat, loquuntur angeli loco Dei, & dicunt se Deũ, sic.n. fuit in liberatione de Aegypto, nã loquens dixit, ego sum Deus Abraham,&c. hoc magnum erat, quia maximũ beneficium erat liberatio populi de seruitute. Si autẽ angelus ista diceret, tanq̃ angelus colerent eũ Israelitę, quia tenerentur ei nimis, cum ab illo maximũ bñficium recepissent, iõ locutus est angelus, tanq̃ Deus, vt Deus hęc dicere videret̃. Sic ẽt fuit in datione legis, nã
C lex custodiebatur a populo pp auctoritatẽ eius a quo dabatur, si autem angelus illam daret custodiretur pp angelum, etiam illius est populus cuius legem seruat. Si aũt Iudæi legem angeli seruarẽt, essent populus alicuius angeli,& non Dei, ideo a Deo debuit putari lex data,& non ab angelo, licet ergo angelus tunc loqueretur, quia loco Dei agebat, debuit vocari Deus. Alia autem erant minora negotia, quæ conuenienter fiebant per ministros, & talia dñr facta in scriptura per angelos,& erat dr̃ia hęc, quia qñ aliquid fieri dicitur per Deum, licet fiat per angelum occultatur angelus vt non videatur imago aliqua, cum autem dicitur angelus locutus aliquid ponitur aperte loquẽs,& in cor
D pore assumpto, sicut Gen. 16. de angelo qui apparuit Agar,& Genesi.18. de tribus angelis qui venerunt ad Abraham,& Ge.19. de angelis duobus qui venerunt Sodomam,& Iud.2.& in aliis multis locis, vt Iosue 6. & 13.& tunc non occultabatur, quia cum loqueretur dicens se angelum non erat periculum aliquod etiã si videretur in corpore assumpto, quia non flecterẽtur Iudæi ad idolatriam, ita ẽt nunc & in baptismo Christi vox illa, quę audita est, fuit tanquam Dei patris, qui incorporeus est, ideo nõ debuit apparere aliqua imago, vel organa in quibus formaretur vox, sed occultari hęc debuerunt.

Sed dicetur, ꝙ poterant fieri hęc sine occultatione scilicet vt angeli qui faciebant hęc tanquam ministri
E Dei, dicerent se a Deo missos, & nomine Dei agere, & tunc possent ostendi, & non sequeretur idolatrandi occasio.

Dicendum, ꝙ non fuit conueniens sic fieri, Primo quia tunc populus Iudęorum nihil videret vnquam Deum suum agentem, neque loquẽtem cum omnia per angelos fierent,& sic non bene conciperent de illo Deo, quoniam nil agentem per se scirent, cum essent populus rudis, vt autem iudicarent eũ potentissimum,& excellentissimum, oportebat ꝙ aliqua terribilia faceret, quæ ipsemet facere diceretur, & ita fuit in apparitione in rubo qui ardebat, & non cremabatur,& in tonitruis, & coruscationibus, & fumigatione montis, quæ fuerunt in datione legis. Secundo, vt tota gratiarum actio populi redderetur sibi, nam si oĩa

quæ

quæ Deus per angelos efficiebat circa Israelitas sciret Israelitę facta per angelos, etiam ex mandato Dei putarent se nimis teneri angelis, qui eis talia beneficia contulerant, & tunc tāta esset gratiarum actio ad quē crederent se teneri angelis, quod parum Deo teneri se putarent, aut non valde multum, plusquam angelis, & hoc erat inconueniens, & valde repugnās Deo, quia ipse non solum volebat nullum putari sibi ęqualem esse, sed etiam quòd crederetur ipse solus potēs. Deuteronom. 32. videte quòd ego sim solus, & non sit alius pręter me. ego occidam, & ego viuere faciā, idest ego solus sum, qui miracula ista facere possum. Psalm. septimo, tu es Deus qui facis miracula magna solus, & ob hoc vocauit se zelotem, ego sum Dominus Deus tuus zelotes. Exod. vigesimo, capitul. zelus enim amor priuatus est nolens habere consortium in amato, sicut est amor viri ad vxorem, & ita Deus zelotes est, quia solus vult coli, & solus vt magnus teneri, vnde non solum nolebat, quòd non putaret populus se obligatū angelis ad aliqua magna, sicut Deo, vel quasi, sed quòd etiam ad nihil putarent se obligatos angelis, sed quòd tota obligatio eorum, & gratiarum actiones essent ad Deū, & quia populus qui rudis erat non posset hoc concipere si putarent, quòd illa magna bona conferebantur eis per angelos, ideo scriptura in omnibus illis dicit Deum locutum, & illa egisse. Tertio, vt non esset occasio errandi circa angelos, nam si ista magnalia dicerentur angeli fecisse, & dixisse, quæ scriptura refert, cùm Hebręi nulla maiora facta vidissent, neque audissent, nescirent distinguere circa potestatem Dei, & angelorum, & ita vel colerent angelos, vel saltem putarent paulo maiorē Deum angelis, cum angeli talia facere potuerint. nō ergo debuit dici ista facta per angelos, sed per Deum, vt sic putaretur pauca posse angelos: Deum vero infinita. Quarto fuit hoc, vt Deus alliceret sibi populū, vt eum colere desiderarent, sicut famuli gaudent nimis, quando dominus eis loqui dignatur. Si autem Hebræi agnoscerent Deum esse valde magnum, & omnia, quæ faciebat, & dicebat fieri per angelos eius & non per ipsum: crederent quòd contemnebat ipsos, quia nunquam loquebatur eis, neque faciebat quidquam per seipsum ad eos, sed omnia per angelos faciebat, & dicebat: hoc autem distraheret valde animos eorum ab ipso, vt non desiderarent eum colere, ideo voluit intelligi a Iudæis, quòd omnia quæ dicebantur, & fiebant circa Iudęos, per ipsum dicerentur, & fierent. Quinto fuit, vt Iudęi crederēt se valde esse inclytos habendo talem Deum, qui eis ita loquebatur, & talia faciebat per seipsum, sic dixit Moyses, Iudęis. Deuteronom. 4. non est tam grandis natio sub cęlo, quæ habet Deos appropinquātes sibi, sicut adest dominus Deus videtur cunctis obsecrationibus vestris: non ergo debuit innui, ꝙ angeli loquebantur, & faciebant hęc iubente Deo, sed quòd Deus ipse per se faciebat, & consequenter debuit occultari imago loquentis, vt non putaretur Deus esse, qui loquebatur, & statueretur ei simulachrum.

Ad secundum argumentum pręceden. quęstionis: dicendum quòd Deus nō ostendit se vnquam Iudęis videndum. sic enim ipse dixit Moysi petenti videre faciem eius, non videbit me homo, & viuet, idest nemo poterit me videre, quandiu vixerit. Exod. 33. & Christus dixit Ioann. 8. quem vos dicitis, quia Deus vester est, cuius neque vocem, vnquam audistis, neque similitudinem vidistis: sed dicitur Deus visus fuisse ab Israelitis, quia ostendit aliquid, quod reprę̄sentabat ipsum, non quidem aliquam effigiem humanam masculi, vel fœminæ, aut aliquid simile, sed aliquam nubem gloriosam lucidam pulchram, & delectabilem

F visui, cuius exterior ostensio innueret maiora, & meliora fore, quæ intus latebant, & tales nubes solent vocari gloria Domini, sic dicitur Nume. 14. quòd apparuit super tabernaculum fęderis gloria Domini, & idem iterum fuit Numer. 16. & nihil aliud fuit illud, nisi quidam specialis fulgor apparens in nube, ꝙ prius non solebat videri, & tunc ostendebatur, & tunc apparebat, vt putarent Iudęi esse quandam Dei pręsentiam, & per hoc timerent. nam hoc fuit factum bis, quando populus volebat occidere Moysen, & Aarō, vt patet ibidem. ita Exo. 24. dr̄ ꝙ viderunt Deū Israel, idest aliquam nubem sic gloriosam.

Sed obiicietur, quòd viderunt eum in aliqua effigie hominis, quia dicitur, ꝙ viderunt Deum Israel, &
G sub pedibus eius, quasi opus lapidis Saphirini, & quasi cęlum cum serenum est.

Dicendum, quòd non fuit visa effigies aliqua masculi, neque fęminæ, aut alicuius animalis, sicut dixit Moyses. Deuteronom. 4. non vidistis vllam similitudinem in die qua locutus est vobis dominus in Oreb: ne decepti faciatis vobis sculptam similitudinem. Si tamen aliquando se Deus ostendisset Iudęis in effigie aliqua, etiam si non visus fuisset in Oreb, possent facere similitudines, aut imagines, & ita non esset cōuenienter dictum verbum Moysi, ideo nunquam viderant Israelitæ Deum in aliqua effigie, aut imagine, sed dicitur sub pedibus eius, quasi opus lapidis, quia illa nubes gloriosa, quæ ostendebat quandam Dei pręsentiam, habuit partem superiorem, & inferiorem, &
H licet ibi non esset, neque videretur distinctio vlla, vocatur pars superior caput, & inferior pedes, quia si interius lateret aliquid habens effigiem humanam, eēt superius caput, & inferius pedes, ideo pars inferior dicebatur esse sub pedibus, & hanc viderunt Israelitæ, quia forte partes superiores non videbāt, ideo de hac sola scriptura tetigit, dicens ꝙ sub pedibus eius erat, sicut opus lapidis Saphirini.

Vox quæ audita fuit in transfiguratione a quo formata fuit. Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR circa vocem, quæ audita fuit in transfiguratione a quo formata fuit.
I Dicunt aliqui, quòd a patre, quia vox illius est a quo formatur, & tamen vox ista dicitur esse patris, ergo fuit formata a patre. Secundo patet, quia litera dicit, quòd vox illa fuit. hic est filius meus dilectus, sed a quocunque dicatur falsa est, nisi dicatur a Deo patre, qui solus est pater Christi. ergo ipse vocem illam dixit, cum ista vox vera sit, & introducatur hic in testimonium. Tertio, quia asserūt doctores, dicit Hiero. vox quidem patris de cœlo loquentis auditur qui testimonium perhibeat filio. Dicit etiam Chryso. nec autem Moyses loquitur, neque Elias, sed pater omnibus maior vocem emittit ex nube.

Dicendum, quòd non locutus fuit pater, quia si loqueretur pater, etiam simul filius, & Spiritus sanctus
K loqueretur, immo esset vnica locutio trium, quia omnia sunt vnum in diuinis, nisi in relationibus, ideo & actus vnius personæ est omnium, nisi actus notionales, vt gignere, nasci, spirari, & tamen solus pr̄ loquens asseritur. Item Deus nunquam loquitur, sed quidquid ipse loqui dicitur, loquūtur aliqui angeli, ita Christus dixit. Ioann. 8. quem vos dicitis, quia Deus vester est, cuius neque vocem vnquam audistis, neque speciem vidistis, & tamen si Deus vere loqueretur, quādo scriptura dicit eum loquētem, sępe Hebręi audissent verbum eius, ideo nunquam locutus est, de quo latius ꝓbatum est supra tertio capitulo, quæstione octuagesimanona.

Est

Est ergo dicendum, ꝙ nunc non locutus est pater, neque aliqua diuina persona, sed Angelus aliquis locutus est, qui tamen nomine Dei hoc dixit, & ideo potuit formare verba, quasi ipse Deus pater loqueretur.

Ad primum dicendum, ꝙ concedimus eam vocẽ Dei patris non quidem a Deo patre formatam, sed vice eius prolatam ab aliquo, qui nomine eius loqueretur, & ita vocatur vox patris 1. Pe. 1. scilicet accipiẽs a Deo patre honorem, & gloriam voce delapsa ad eũ huiuscemodi a magnifica gloria, hic est filius meus dilectus.

Ad secundum dicendum, ꝙ vera vox fuit, & non poterat esse vera si ab alio diceretur, quam a Deo patre, tanquam ex nomine proprio. Si quis tamen loco Dei patris, vt nuncius eius ista diceret non esset falsa, sicut procurator assumit personam domini, & loquitur loco eius, sic erat de Angelo, qui istam vocem formauit, quia iussus a Deo fecit hoc.

Ad tertium dicendum, ꝙ doctores dicunt esse vocem Dei patris: non quidem, tanquam ab eo per se formatam, sed quia nomine eius, & ad eum ostendendum formata est.

Quare Angelus in transfiguratione non locutus est, sicut nuncius dicens, hæc dicit Deus pater, quòd iste est filius eius. Et quod fuit in resurrectione Christi firmissimum testimonium. Quæst. LXXIX.

SED quæretur cum Angelus aliquis formauerit istam vocem loco Dei patris, quare non locutus est, quasi nuncius dicens. hęc dicit Deus pater, ꝙ iste est filius eius.

Dicendum, ꝙ fuit hoc. Primo ꝑ auctoritatem testimonii: nam licet omnia facta sunt, vt perhiberetur fides de Christo quis erat, iõ enim transfiguratus fuerat, vt oñderetur, ꝙ similem gloriã poterat dare omnibus electis, iõ Moyses, & Elias apparuerunt, vt de eo tanꝙ de domino testarentur. nunc aũt vox patris audita est, vt testetur de illo tanquam de filio, & illud erat maximum testimonium. Si tñ Angelus aliquis hęc diceret loco Dei ostendens se esse Angelum, tãta fides verbis adhiberetur quanta erat auctoritas Angeli, & quia auctoritas Angelorum non erat maxima, cum magis credatur scripturis, quam Angelis, & magis eis, quę prędicata sunt ab ecclesia, quam eis, quæ ab Angelis dñr, ad Gal. 1. Si Angelus de cęlo euangelizet vobis pręter id quod euangelizatum est a nobis anathema sit, iõ non debuit loqui Angelus, vt Angelus, sed sic loqui, vt putaretur Deus pater locutus.

Sed obiicietur, ꝙ in aliis factis recipiebat Christus testimonium Angelorum, sicut in resurrectione fuerunt duo Angeli in albis, qui dixerunt mulieribus surrexisse Christum. Lu. 24. & Io. 20. in ascensione etiam Angeli perhibuerunt testimonium, nam duo illorũ astiterunt discipulis dicẽtes. viri Galilęi. Act. 1. ergo ẽt in transfiguratione poterant conueniens testimoniũ reddere. Dicendum, ꝙ ibi fuit conueniens testimoniũ Angelorũ, sed nõ hic ꝑ duo. Primo ꝑ magnitudinẽ rei de qua testimonium reddebatur, nã resurrectio, & ascensio, & aduentus ad iudicium sunt aliqua sensibilia, de quorũ veritate sensus iudicare potest aliqñ. s. saltem, qñ ipsę res fiunt. Christus aũt, ꝙ sit filius Dei est res altissima, quę sub sensu nõ cadit, & intellectus, ẽt capere non sufficit. immo, & Angeli non intelligũt illud plene, neq; Archãgeli, vt ait Hila. sed solus Deus illud ꝯprehendit pater, iõ solus, qui genuit potuit cõueniens testimonium perhibere, ꝙ ipse sit filius eius. Secundo, & etiam pręcipue, quia in resurrectione, & ascensione accipitur testimoniũ Angelorũ nõ tanquã

A pręcipuum, quia aliud testimonium est ibi firmius, hic aũt testimonium, quod fuit in voce fuit firmius, & magis præcipuum, iõ non debuit esse testimonium Angelicum. Primum patet, quia in resurrectione nõ creditum est solis Angelis, sed post illorum testimonium apparuit maius testimoniũ, s. quia Christus visus est mulieribus, & discipulis infra 28. & Mar. 16. & Lu. 24. & illud erat firmum testimonium cui vltimo stabatur. Sic ẽt in ascẽsione ipsi discipuli viderũt Christum, & ad hoc non erat opus, vt Angeli perhiberent testimonium. cum aũt dixerunt, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem, non erat necessarium magnum testimonium, quia Christus iã hoc

B de se dixerat infra 24. & nunc videbant eum ascendẽtem, iõ planum erat, ꝙ descendere posset, qñ vellet, quia facilius erat descendere, quam ascendere. Secundum patet, quia hic fuit vltimum testimonium istud, quod ex voce habitum est, s. post testimoniũ Moysi, & Elię, iõ hic non sufficiebat testimonium angelicũ, sicut fuit conueniens in resurrectione, & transfiguratione. Secundo quantum ad principale non debuit esse vox Angeli, qui tanquam Angelus loqueretur, quia tunc non occultaretur in nube, sed appareret in corpore assumpto, quia ista est consuetudo, ꝙ qñcunque Angelus loquitur appellans se Deum latet in nube, & non vr̃ effigies loquentis, qñ aũt Angelus loquitur tanquam Angelus, apparet in corpore assumpto, & colligitur ex omnibus locis sacrę Scripturę vbi de

C locutione hac fit mentio, nam Gen. 16. & 18. & 19. & Iud. 2. & 6. & 13. quia loquitur Angelus, dicens se Angelum, vel quem scriptura dicit esse Angelum, apparet ipse loquens in effigie corporis assumpti, in aliis omnibus locis vbicunque dr̃, ꝙ locutus est Deus licet ad veritatem Angelus loquatur, nunquam ponitur aliquis apparens, sed potius, vel in igne, vel in nube. de igne Exo. 3. de nube Exo. 33. & Nume. 12. interdum in fumo, & caligine. Exo. 19. & 20. & ita etiam in nouo testamento vbicunque dicitur Angelus locutus, ponitur, ꝙ apparuerit, in resurrectione duo Angeli locuti sunt, & illi apparuerunt in albis vestiti. Lucę 24. & Io. 20. & in ascensione duo Angeli astiterũt discipulis in vestibus albis dicentes, viri Galilęi. Act.

D 1. Gabriel quoque Angelus apparuit virgini, quando locutus est ei Lucę 1. in baptismo aũt Christi, & nũc in transfiguratione Angelus locutus est, quia tamen dicitur, ꝙ locutus est pater, non ponitur effigies loquentis, sed potius fuit vox facta de occulto nubis, ita nũc si Angelus loqueretur ostendens ex modo locutionis se esse Angelum, licet essent verba ex parte Dei appareret Angelus in humana effigie, hoc autem nõ erat conueniens, quia tunc non terrerentur discipuli eo, quòd videntes Angelum in humana effigie nihil formidabile videbant, neque fieret vox de nube, sed sicut duo Angeli, qui astiterunt discipulis in Christi ascensione non terruerunt eos, ita neque Angelus loquẽs in trãsfiguratione illos terreret, & tamen fuit

E conueniens, quòd contremiscerent, & caderent in terram, vt dicetur infra. q. 88. ergo non debuit loqui Angelus ostendens se Angelum, sed vice Dei, & de nube.

Ad quid profuit vox ista de nube. Quæst. LXXX.

QVAERETVR ad quid profuit ista vox de nube.

Dicendum, ꝙ fuit primo ad perhibendũ testimonium de Christo, nam fuit hic distinctum testimonium de ipso, ꝙ esset filius Dei asserente hoc patre. Sic dicit Hiero. vox quidem patris de

de cęlo auditur, qui teſtimonium perhibet filio. Secũ-
do fuit ad dandam magnam auctoritatem Chriſto:
inquantum dixit vox, ipſum audite, i. in omnibus, quę
dixerit obedite ei, & credite. Tertio fuit ad liberandũ
Petrum ab errore ſuo, quia petiuerat tabernacula fie-
ri ad manendum ibi, quaſi pro fęlicitate ibi hñda. vox
aũt iſta inſtruxit eum, ꝙ audiret Chriſtum: per hoc
innuebatur, ꝙ quidquid diceret ſibi Chriſtus ſup his
credere deberet, & non oporteret plura queri. Sic di-
cit Hiero. vox quidem patris de cęlo loquentis audit,
quę teſtimonium perhibeat filio: & Petrum errore
ſublato doceat: immo per Petrũ cęteros Apoſtolos.

*An vox patris fuit conueniens teſtimonium in transfiguratio-
ne. Et quòd nullus intellectus creatus etiam per reuela-
tionem filij Dei generationem comprehendere po-
teſt. Quæſt. LXXXI.*

QVAERETVR an vox patris fuit conueniens te-
ſtimonium in transfiguratione.
Dicendum, ꝙ fuit conueniens teſtimonium: nam
tãta erat iſta res de qua teſtimonium perhibebatur, ꝙ
nullum erat conueniens teſtimonium, ſicut patris:
agitur. n. de hoc, ꝙ Chriſtus ſit filius Dei, & tñ nulla
creatura plene iſtud intelligit: ſola aũt deitas cõpre-
hendit illud, iõ ſolus pater, qui genuit conuenienter
teſtificari potuit: nam ſi aliquis prophetarum hoc di-
ceret, non quaſi ipſe illud ſciret, ſed quaſi a Deo patre
eſſet ſibi reuelatum, & rurſus nulli hoc plene reue-
lari poteſt, quia myſterium ęternę generationis infini-
tum eſt, ideo nullus intellectus creatus ẽt per reuela-
tionem poteſt illud compræhendere: nam in patria
clare videntes Deum non compræhendemus eum,
ita vt de eo intelligamus quidquid intelligibile eſt, er-
go a fortiori hic per reuelationem non poterimus il-
lud compræhendere, & ita quicunque propheta hoc
diceret, redderet nõ plenum teſtimonium. Deus au-
tem pater, qui genuit ipſe plene intelligit, & filius, qui
genitus eſt, ſed quia filius non perhibet teſtimonium
de ſeipſo, ſed pater de eo teſtimonium perhibet Io. 8.
teſtatus eſt nunc pater de eo in voce: cum non ſuffi-
cerent ad hoc teſtimonia prophetarũ. Sic dicit Chry.
nec autem Moyſes loquitur, neque Elias, ſed pater
omnibus maior vocem emittit, vt diſcipuli credãt, ꝙ
a Deo vox hæc exeat. Sed dicetur, ꝙ forte non erat
manifeſta probatio iſta, quia poterat dubitari an eſſet
vox patris, & ita eſſet teſtimonium inualidum.
Dicendum, ꝙ hoc certificauit Deus. Primo, quia
tenuit modum loquendi antiquum quem tenebat in
veteri teſtamẽto. ſolebat enim de nube loqui. vt Exo.
33. & Nume. 12. & qñ ad totum populum locutus eſt
loquebatur de nube denſiſſima Exo. 19. ita, & nunc de
nube loquitur, vt per cõſuetudinem locutionis Deus
eſſe credatur. Sic dicit Chry. nec Moyſes loquitur, ne-
que Elias, ſed pater, qui maior omnibus eſt vocem
emittit de nube, vt diſcipuli credãt, ꝙ a Deo hæc vox
erat: ſemper enim apparere ſolet Deus in nube, ſicut
ſcriptum eſt: nubes, & caligo in circuitu eius. Secun-
do ex terrore, quem cum voce miſit: nam terruit
diſcipulos, ita vt caderent in facies ſuas timentes ni-
mis, vt patet in litera. Et ſic etiam fuit, quando Deus
locutus fuit ad populum in Oreb: tantus quippe ter-
ror ex voce illa cauſatus eſt, ꝙ populus vniuerſus cre-
didit ſe moriturum ſi amplius Deus loqueretur, &
rogauerunt Moyſen, ꝙ loqueretur ad eos, & nõ Deus
Exo. 20. & Deutero. 5. c. agnoſcerent, ergo ſolitam vo-
cem. Tertio fuit propter gloriam, quam oſtendit: nã
nubem valde glorioſam fecit Deus in qua loqueret,
& finita voce ceſſauit nubes, & alia apparuerunt ibi,
quæ erant quædam oſtenſio gloriæ: ſic dicitur 2. Pe.

F 1. accipiens a Deo patre honorem, & gloriam voce
huiuſmodi delapſa a magnifica gloria, ideſt de loco
glorioſo, ſcilicet de nube in qua non ſolum erat oſtẽ-
ſio quædam glorię, ſed etiam magnificę glorię: non
ergo dubitarent diſcipuli illam vocem a Deo lapſam,
quia talia non poterant fieri, niſi a Deo.

*Quid vltra Moyſen, & Eliam volebat teſtimonium vocis pater-
næ, & quomodo iſta duo teſtimonia inter ſe con-
ueniunt. Quæſt. LXXXII.*

SED quæretur cum oſtendiſſet Chriſtus teſti-
monium transfigurationis ſuæ per Moyſen,
& Eliam: quid vltra volebat teſtimonium vo-
cis paternę, & quomodo ſe compatiunt inter
G ſe iſta duo teſtimonia? Dicendum, ꝙ iſta teſtimonia
inter ſe conueniunt, & non ſuperfluit alterum eorũ.
Primo, quia de aliquo teſtificati ſunt Moyſes, & Elias,
& de alio vox paterna: illi quidem teſtabantur duo de
Chriſto. Primum erat, ꝙ dicebant complenda eſſe in
eo omnia, quæ ipſi prænunciauerant: nam tam in le-
ge, quam in prophetis de Chriſto multa prænunciata
ſunt. ſic dr̃ Lu. 24. incipiens a Moyſe, & prophetis in-
terpretabatur eis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo
erant, & Io. 5. dixit Chriſtus ſi crederetis Moyſi forſitã
crederetis, & mihi. ille enim teſtimoniũ perhibuit de
me, & iſta fuit cauſa, quare apparuerunt cum Chriſto
transfigurato Moyſes, & Elias, f. quia Moyſes erat le-
giſlator. Elias autem erat, quaſi quidã vertex prophe-
H tarum, & ita Moyſes, & Elias erant nunc loco totius
legis, & omnium prophetarum: & teſtimoniũ, quod
perhibebant de Chriſto erat, quia teſtabantur cõplen-
da eſſe in eo omnia, quæ in lege, & prophetis prænun-
ciata fuerant. Et patet hoc, quia præcipuum omnium,
quæ Chriſtus facturus erat, & quæ prophetæ prædi-
xerant, erat mors pro nobis, & iſtam referebant Moy-
ſes, & Elias coram diſcipulis Chriſto transfigurato.
Lu. 9. erant Moyſes, & Elias viſi cum eo in maieſtate,
& dicebant exceſſum quem completurus erat in Ie-
ruſalem, vt per hoc innuatur, ꝙ cætera ẽt ad ipſum p-
tinentia referebant atteſtantes omnia in eo complẽ-
da, ſcriptura tamen hoc ſolum, quod præcipuũ erat
tetigit, vox autem paterna non teſtata eſt de his, ſed
I de filiatione dicẽs. hic eſt filius meus dilectus, de quo
Moyſes, & Elias non teſtabantur.
Secundum, quod Moyſes, & Elias de Chriſto teſta-
bantur erat, ꝙ eſſet eorum dominus, nam verbis, &
nutibus corporis eum dominum oſtendebant: affue-
runt enim ei ad ipſum honorandum, nos autem non
habemus ex verbis euangelicis quos nutus oſtende-
rent, ſed ex verbis Petri agnoſcitur, ꝙ illi Chriſtum,
tanquam dominum venerarentur. nam Petrus dixit:
domine faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum,
Moyſi vnum, Eliæ vnum. ex quibus apparet primo ex-
cellentia Chriſti ad Moyſen, & Eliam, quia cum Pe-
trus gauderet nimis illic manendo, & vellet ſemper
manere, & non poſſet fieri ſine voluntate illius, qui
K ibi eſſet pręcipuus, non direxit verba ad Moyſen, aut
ad Eliam tanquã ad maiores, neque ad oẽs tres ſimul
tanquam ad æquales, ſed ad ſolum Chriſtum, quaſi
ipſe eſſet dominus aliorum, & ab eo ſolo requirenda
eſſet voluntas. Secundo, quia dixit, domine bonum
eſt nos hic eſſe, & ſic vocauit eum abſolute dominũ,
& tamen ſi Elias, aut Moyſes eſſet maior Chriſto, non
vocaret præſentibus eis Petrus Chriſtũ abſolute do-
minum. Tertio, quia in aſſignatione tabernaculorum
ei primum dedit dicens. tibi vnum, Moyſi vnum. Eliæ
vnum. Si tamen aliquis aliorum maior appareret
loqueretur prius Petrus de illo, quam de Chriſto, &
ſic vr̃, ꝙ tñ non fecit, iõ Chriſtum putauit maiorẽ,

Moyſes,

Moyses, & Elias taliter in nutibus corporis, & verbis ad Christum se habebant, ꝙ eum dominum ostendebant, & hoc erat magnum testimonium, cum ipsi essent principes veteris testamenti. vox autem de nube non testata est Christum esse dominum, sed filiũ, quia ille, qui loquebatur pater erat, & ita erant distincta testimonia ista. Secundo differebant hęc testimonia ex parte auctoritatis, nam licet idem testarentur Moyses, & Elias, & vox illa, tñ testimonium vocis erat valde maius, quia auctoritas diuina est supra omnẽ auctoritatem, & ipsa confirmat cętera testimonia dans eis complementum quoddam, & ita conueniens ordo fuit hic, quia prius positum fuit testimoniũ Moysi, & Eliæ, & in fine testimonium vocis paternæ,

Ad quid vox ista dixit hic est filius meus dilectus, & an esset ad propositum. Et quòd Messias maior est lege, & prophetis. Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR ad quid vox ista dixit, hic est filius meus dilectus, & quomodo erat istud testimonium ad propositum, nam videtur, ꝙ non erat ad propositum. hic enim transfiguratus erat Christus, & ista quæ ostendebantur, attestabantur transfigurationi suæ, & tamen dicere, hic est filius meus non vr̃ ad hoc pertinere. Dicendum, ꝙ istud erat conueniens testimonium, nam testificari nunc non erat ostendere, ꝙ Christus erat transfiguratus, quia hoc sensui patebat, neque egebant discipuli aliqua demonstratione, sed quia poterat quis putare hoc fieri phantastice oñdendum erat, ꝙ vere fieret, & ꝙ ille, qui transfigurabatur talis erat, qui posset hoc facere, & ad hoc ꝓderat vtrunque testimonium tam Moysi, & Eliæ, quam vocis. Primo, quia oñdebant, ꝙ non erat hoc phantasticum, ficta enim falsa sunt. Deus aũt non attestat̃ falsitati, quia ipse veritas est, & fidelis est, qui mentiri non potest: prophetę quoque diuino afflati spiritu nõ mẽtiuntur, quia Deus per eos loquitur. Secundo, quia ostendebant quis esset ille, qui trãsfigurabatur: nam Moyses, & Elias oñdebãt eum esse dominum suum, vt dictum est pręce.q. vox aũt illũ filiũ demonstrabat, & tunc apparebat, ꝙ qui Dei filius erat, & legis, & ꝓphetarum dñs, posset talia in se ostendere. Itẽ erãt valde conuenientia testimonia, & potissime testimoniũ vocis: Christus enim nunc transfiguratus est ad ostẽdendum in se imaginem glorię futurę, vt crederetur, ꝙ talem gloriam qualem in se ostendebat posset dare omnibus bonis, qui sequerentur eum, ista quippe erat principalis intentio, quia præce.c. dixerat Christus, ꝙ qui poneret nunc animam suam perdendo eã, inueniret eam in vita ęterna, & quia nemo vellet perdere hic vitam, nisi expectaret magnam retributionẽ: dixit Christus, filius hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique iuxta opera sua. & quia multum esset hoc dubitabile quõ Christus, qui tunc appparebat in infirmitate carnis nostrę posset talia facere: ostendit in se imaginem futurę glorię in transfiguratione, vt aũt crederetur, ꝙ posset similiter omnibus dare gloriam, debuit ꝯstare de magnitudine potestatis suę, & hæc potestas gradualiter designata est. Primo testimonio Moysi, & Elię, qui eum dominum ostenderunt: necesse enim erat valde magnum esse eum, qui erat dominus legis, & prophetarum, sed hoc quidem eum Messiam esse designabat, quia Messias est maior lege, & prophetis, quia ad illum diriguntur, & tendunt. Secundo vocis testimonio, quæ eum filium Dei ostendit, & istud erat altissimum testimonium, quia nihil maius esse potest, quam esse filium Dei, & tunc manifeste apparebat, ꝙ quibuscunque vellet dare posset tantã gloriam

A quantã in corpe suo oñdebat, aut maiorẽ, quia nihil est, quod filius Dei non posset, cum ipse Deus sit: & ita fuit valde conueniens, ꝙ nunc vox paterna intonaret dicens, hic est filius meus, quia aliàs non sufficienter appareret an gloriam talem dare posset qualem in seipso ostenderet, & tñ ista erat tota intentio transfigurationis, quia nõ transfiguratus est Christus, vt in se gloriam ostenderet, sed vt viderent discipuli qualem gloriam daturus erat eis, qui perderent hic animas suas pro eo.

Ad quid vox ista dixit. hic est filius meus: cum hoc notum esset discipulis. Et quòd circa res arduas est conueniens confirmatio. Quæst. LXXXIIII.

B QVAERETVR ad quid vox ista dixit. hic est filius meus. nam hoc iam erat notum discipulis, quia pręce.c. qñ Christus quæsiuit a discipulis quem dicũt homines esse filium hominis, dixit Petrus. tu es Christus filius Dei viui, & eadem fuit confessio omnium discipulorum, & Christus approbauit confessionem istam, dicens fuisse hoc Petro reuelatum a patre eo.c. & ideo non erat opus iam illud demonstrari.

Dicendum, ꝙ fuit conueniens audiri vocem, quæ testaretur Christum filium Dei. Primo, quia non vr̃ illa confessio Petri, & Apostolorum suffecisse. nam licet ex parte Dei sufficere debuisset, quia cum semel Deus per reuelationem veritatem ostendisset, non
C erat amplius super hoc dubitandum. tamen discipuli qui erant infirmi adhuc dubitabant, vel saltem non sufficienter manu ducebantur ad tenendum de Christo omnia, quæ teneri deberent, & quæ sequerentur ex illa confessione. nam dixerat post illam cõfessionem Petri Christus, ꝙ ascensurus erat Ierosolymam, & ibi passurus: Petrus autem redarguit eũ suadens ne talia diceret, quasi errasset hoc dicendo. Si tñ filius Dei erat, sicut Petrus confessus fuerat, non poterat falli, neque indecẽter aliquid facere, & ita nõ esset reprehensibilis, vnde apparet, ꝙ in Petro non fuit efficax illa confessio, vt manu duceretur ad omnia illa, quæ sequebantur ex ea, ideo fuit conueniens, ꝙ ite-
D rum fieret testificatio super hoc.

Secũdo, quia dato, ꝙ illa confessio Petri esset sufficiens ad ostendendum Christum esse filium Dei, erat satis conueniens, ꝙ iterum fieret aliqua ostensio ad maiorem confirmationem, quia multiplicatio probationum circa eandem rem facit ad confirmationẽ maiorem, sicut cum Christus faciebat multa miracula eiusdem generis erant illa ad confirmandum, qm̃ primum sufficienter probauerat. sic patet. Gen. 41. vbi ponuntur duo somnia Pharaonis idem significantia, scilicet de septem vaccis, & septem spicis, & dixit Ioseph postquam primum exposuit. secundum ad eãdẽ rem pertinens somnium firmitatis indicium est. cõfirmatio aũt est conueniens circa res arduas quibus difficulter assentitur, & in quibus necessaria est ma-
E gna certitudo, & ita erat hic, quia Chr̃m esse filiũ Dei arduum valde erat, cui non assentiret quis faciliter, ẽt egebat magna certitudine, quia est de maioribus fundamentis fidei, iõ indiguit confirmationibus, & sic licet per confessionem Petri constaret discipulis, fuit conueniens, ꝙ vox patris adhuc de eo testificaretur.

Tertio, quia ista probatio, & Petri confessio non sunt probationes eiusdem generis, nam confessio Petri fuit per reuelationem, & erat aliqualiter obscura probatio, hic autem fuit manifesta, cum ipse Deus ꝑ seipsum manifeste videatur super hoc locutus, & ꝓpter hoc circa istam probationem non posset dubitari, sicut dubitari posset circa confessionem Petri, & ista fuit causa potissima quare post Petri confessionẽ

fuit

fuit adhuc cõueniens, qđ repeteret istud. Quarto fuit, quia voluit nunc pater testimoniũ perhibere de Christo transfigurato, ꝙ ipse talis esset, qui posset talem gloriam qualem in suo corpore ostendebat dare quibus vellet: hoc aũt non poterat aliter sufficienter oñdi, nisi dicendo eum esse Deum, & ita dixit eum filiũ Dei. vñ licet sępe añ hoc ostensum fuisset istud, conueniens erat nunc ostendi, quia necessarium erat ad istam probationem. Quinto, quia pater voluit aliqua alia de Christo testificari, quę non apparebant ex confessione Petri, & non poterat illa ostendere, nisi repetendo, ꝙ esset filius Dei, iõ iterum dictum est. istud erat, quia dixit vox illa. hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui. ipsum audite, non poterat tamẽ conuenienter inferri: ipsum audite, nisi pręponeretur hic filius meus, quia ex hoc, ꝙ erat filius suus dilectus, audiendus erat, ideo debuit repeti.

Quomodo, & quare nunc repetita fuit hæc vox. hic est filius meus. cum in baptismo Christi in Iordane iam dicta fuerat. Et quomodo Deus idem loquitur sæpe. Quæst. LXXXV.

QVAERETVR qũo nunc repetita fuit hæc vox. hic est filius meus, qa eadẽ vox dicta fuerat super Christũ in baptismo in Iordane, & hic nõ potest esse talis ꝯparatio, sicut est de ꝯparatione istius vocis ad ꝯfessionẽ Petri, vt dictum est præce. c. quia illę non sunt ꝑbationes eiusdẽ generis. istę aũt sunt omnino eiusdem generis.

Dicendum, quòd fuit conueniens repeti. Primo propter confirmationem, quia erat res valde ardua ista, & egebat plusquam vna probatione ad confirmãdos animos infirmos, & ita sępe Christus mortuos suscitabat. Secundo fuit, quia forte iam obliuioni traditum fuerat illud miraculum, quod in Christi baptismo apparuit. Tertio, quia forte discipuli isti, nõ fuerunt præsentes in illo miraculo, & istud est verum, qa quando Christus baptizatus est nullos hẽbat discipulos, sed postea incepit illos colligere, vt innuitur. Io. 1. fuit ergo conueniens, ꝙ nunc discipuli audirent hãc vocem, & ista erat causa Christo repetendi sępe miracula eiusdem generis, & ẽt verba, quia nouiter cõfluebant ad eum auditores, qui nunquã prius venerãt, iõ oportebat, ꝙ illi miracula viderent, & audirẽt Christi doctrinã. Quarto, quia nunc addidit vox aliqđ, quod non fuerat dictum prima vice, s. ipsum audite. hoc tamen non poterat conuenienter dici, nisi præponeretur hic est filius meus, quia ex illo inferebatur, quòd deberet audiri, ideo cõuenientẽr repetita fuit hęc vox.

Sed obiicietur, quia Deus non repetit verba, sed semel tantum loquitur Iob 33. semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit, sed iam eadem vox dicta fuerat, ergo non erat repetenda.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur illud de locutione Dei ęterna, qua Deus pater verbum vnicum, & coęternum sibi pertulit, quia hęc locutio, idest generatio non repetitur, secus autem de locutione ad homines, quę est temporalis.

Sed dicendum, ꝙ non stat hoc, quia litera illa Iob intelľr necessario de verbo vocali, & tpali quo Deus loquiť ad hoĩem docẽdo eũ, vel rñdẽdo ei. Quod patet, qa illa sunt verba Eliu ꝯ Iob, qui se mũdũ dicebat, eo ꝙ Deus nõ rñdebat ei ad obiectiones suas. dicit aũt Eliu, ꝙ Deus nõ ꝯsueuit rñdere, & iõ, ꝙ ipse loco Dei argueret contra Iob.

Dicendum igitur, quòd de temporali locutione intelligitur, & tamen est verum illud verbum respectu eiusdem hominis, & quantum ad eandem rem, vel negocium. In diuersis autem negociis, vel quan-

F tum ad diuersas personas bene Deus loquitur idem sępe. Primum patet, quia ibi Eliu voluit ostendere, ꝙ Iob non putaret se iustum, quia Deus non respondebat ei ad querelas suas: nam Deus non replicat sermonẽ respectu eiusdẽ hominis, & in eodem negocio, sed sufficit, ꝙ semel loquatur, & hoc pertinet ad auctoritatem, & fidẽ, quæ debetur verbis Dei: nam repetere verbũ eidẽ homini, & in eodẽ negocio ex hoc solo fit, ꝙ in primo verbo non creditum fuit loquẽti: Deus tñ detestatur eos, qui nõ credunt, & fugit ab eis, iõ non repetit verbum, vñ non solũ eadẽ verba nõ repetit, sed etiã aliqua verba circa eãdẽ materiam non dicit, quod repetere est. Secundũ patet, qa quantũ ad diuersas personas Deus bene repetit verbum, & in diuersis negociis, vt Deus dixit ab exordio generis hu-

G mani, crescite, & multiplicamini. Gene. 1. & postea deletis penè omnibus hominibus per diluuium eadem dixit, scilicet crescite, & multiplicamini. Gene. 9. ita fuit nunc, quia illa vox, quę in Iordane fuit audita fuit directa ad alias personas, & non ad discipulos, quia nullos tunc Christus habebat, nunc autem ad ipsos dicta est, ideo non est inconueniens talis repetitio. maxime, quia repetere verbum, ideo non accipitur pro dicere idem, sed pro respondere ad obiecta postquam semel aliquid dixerit. sic dicitur Iob 33. Aduersus eum contendis, qui non ad omnia verba respõdit tibi? semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit. hic autem non erat respondere, quia nemo quęrebat quicquam a Deo, ideo non erat inconueniens

H repetere verbum.

Quare in baptismo, & transfiguratione audita fuit ista vox paterna, & nunquam alias. Et quòd per fidem filij Dei efficimur. Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR quare in baptismo, & in trãsfiguratione audita fuit ista vox paterna, & nunquam aliàs. Dicendum, quòd satis erat istam vocem bis audiri, cum sufficienter per eam informarentur auditores Christum esse filiũ Dei, ꝙ aũt in baptismo, & in trãsfiguratione potius hoc acciderit, quam aliàs. Dicendum, ꝙ prima causa fuit, quia vtrobique voluit pater dare plenũ testimo-

I nium de Christo: baptismus enim fuit Christo exordium omnium operationum suarum, quæ ad nostrã salutem pertinebãt: nam post babtismum illico cępit ieiunare Marc. 1. & Lucę 3. & 4. voluit ergo pater plenum de eo dare testimonium, vt omnia facta, & dicta eius haberentur in magna auctoritate, ideo dixit hic est filius meus. nunc autem in transfiguratione voluit etiam plene testificari de eo, quia ipse ostendebat in corpore suo imaginem futurę glorię, & oportebat ꝙ putaretur, ꝙ talem gloriam aliis dare poterat qualẽ in se ostendebat, & hoc non posset facere, nisi esset filius Dei, vel Deus, ideo dixit eum filium suum. alibi autem non fuit tanta ratio testificandi de eo, ideo tacuit. Secundo, quia in baptismo fuit necessaria ista

K ostensio propter Ioannem Baptistam, nam ipse mittebatur ad ostendendum Christum populo, & ad hoc oportebat, ꝙ eum cognosceret. ad cognoscendũ autem ipsum dedit signum Deus Ioanni, quòd super quemcunque videret Spiritum Sanctum descẽdentem, & manentẽ, hic est filius Dei, & Messias Io. 1. ideo quando baptizauit eum audiuit vocẽ hãc, & vidit Spiritũ Sanctũ in specie columbę, & ita testatus est coram pp̄lo, ꝙ ille erat filius Dei, sicut vox dixerat eo. c. ideo tunc fuit ista vox, & tota ostensio necessaria, nunc autem fuit vox necessaria propter causam supradictam. Tertio, quia per hoc, ꝙ Christus vocatus est hic filius a patre designatur, ꝙ nos efficiamur

filij

filij Dei, quia tamen Christus est filius naturalis, nos autem per adoptionẽ, est filiatio nostra per similitudinem quandam, vel conformitatem imaginis ad ipsum filium naturalẽ. Et hoc fit dupliciter. Primo per gratiam viæ quæ est conformitas imperfecta. Secũdo per gloriam quæ erit conformitas perfecta iuxta illud 1. Ioan. 3. nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit, quod erimus: scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus: quoniam videbimus eũ sicuti est, idest nunc quandiu manemus hic in gratia sumus filij Dei, & tamen non est perfecta filiatio, quia nondum apparuit quid erimus, i. nondum ostensus est in nobis gradus gloriæ quem habebimus, sed cum apparuerit, idest habuerimus gradum quẽ hĩturi sumus: scimus qa similes ei erimus, i. habebimus perfectam similitudinem. nam nunc licet filij simus, & ex hoc deberemus habere similitudinem, nõ habemus illam, quia nõdũ apparuit, ꝙ erimus: sed tunc similes ei erimus, quia illa erit filiatio perfecta, & quoniam in baptismo accipimus primo gratiam cum prius essemus filij irę: accipimus ibi, ꝙ simus filij, & hoc quia in baptismo accipimus fidem per quam filij efficimur. Io. 1. dedit potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. debuit in baptismo Christi ostendi filiatio eius, per cuius filiationem & similitudinem nos sumus filij. & ita dictum est tunc, hic est filius meus. In transfiguratione autem ostensa est claritas futuræ glorię: quam cum habuerimus erimus perfecte filij: ideo etiam in transfiguratione debuit, & a fortiori dici de filiatione Christi, & hæc filiatio ostensa est testimonio patris loquentis, quia ipse solus perfecte conscius est huius filiationis, & quia id quod nouit vna persona cæterę nouerunt, fuit ostensio & testificatio omnium personarum. In baptismo ergo & transfiguratione Christi, potius quam alias debuit audiri ista vox patris. Alia etiã fuit ratio huius, quia transfiguratio, & baptismus valde conueniunt, nam in baptismo confitemur fidem Trinitatis. In vita autem ęterna videbimus illã, cuius imago ostensa fuit in transfiguratione, ideo cõueniẽs fuit vt vtrobiq; testimonium appareret Trinitatis, & ita audiretur vox paterna. Sic dicit Beda, sicut domino in Iordane baptizato, sic & in monte clarificato totius Trinitatis mysterium declaratur, quia gloriam illius quam in baptismo confitemur, in resurrectione videbimus.

Quare non apparuit in transfiguratione Spiritus sanctus in specie columbæ sicut in baptismo. Et an tota Trinitas, sicut apparuit in baptismo ita apparuerit in transfiguratione. *Quæst.* LXXXVII.

QVAERETVR cũ audita fuerit nunc in transfiguratione vox patris super Christũ, sicut in baptismo, quare non apparuit nunc Spiritus Sanctus in specie columbę sicut tunc apparuit: nam fuit similitudo baptismi ad transfigurationem, vt dictum est præced. q. ergo vbiq; debuerat apparere Spiritus sanctus in specie columbæ. Solet dici cõiter, ꝙ vtrobiq; tota Trinitas ostensa est: quia (vt ait Beda) Trinitatem confitemur in baptismo quam videbimus in patria quæ signaẽ per transfiguratione̅. & tñ non eodem modo designatur vtrobiq; tota Trinitas, quia in baptismo pr̃ apparuit in voce: filius in carne, Spiritus sanctus in colũba. nunc vero pater & filius sicut ibi, sed Spiritus sanctus nõ in columba, sed in nube apparuisse dr̃: ita ꝙ illa nubes signaret Spiritus sanctum. Et Gl. assignat causam dñæ dicẽs, dona siquidẽ sua Spiritus sanctus per species declarare solet. Innocentiam aũt in baptismate donat quæ per auẽ simplicitatis designatur, daturus aũt claritatem est in resurrectione, & refrigerium: ideo in nube refrigerium, in claritate nubis fulgor resurgentium corporum designatur. Alij dicunt, ꝙ etiam hoc, quia columba significat simplicitatẽ confessionis, quia est animal simplex, in baptismo autem fidem simpliciter confiteri debemus: ideo conuenienter Spiritus Sanctus in columba apparet super Christum baptizatum. pro confessione aũt fidei dabitur in resurrectione gloria corporis quæ in claritate quadã consistit, iõ in transfiguratione Spiritus sanctus in nube apparet. Sic dicit Beda, nec frustra hic Spũs sanctus in lucida nube, illic in colũba apparet, quia q nunc simplici corde fidem q̃ percipit seruat, tunc luce apertę visionis quod crediderat cõtemplabitur. Sed dicendũ, ꝙ ista procedunt supponendo, ꝙ Christus voluerit hic ostendere totius Trinitatis p̄sentiam, & effigiem, quia tunc non est aliquid in quo melius, & aptius dici posset apparuisse Spiritum sanctum quam in nube, & tñ non apparet, ꝙ hic voluerit Deus ostendere totius Trinitatis effigiem: immo potius vr̃ dicendum, ꝙ non voluerit hoc ostendere, quia tunc designarentur personę: nam sup. 3. & Lu. 3. in baptismo Christi notificantur personę: quia dr̃ ꝙ vox patris audita est hic est filius meus, in quo duæ personæ designantur, & dr̃ ꝙ descendit Spiritus sanctus in columbę spẽ. hic aũt cũ de patre, & filio tangaẽ, nihil ꝓrsus dr̃ de Spiritu sancto. vnde non est satis tutũ dicere, ꝙ designatur per nubem: cum scriptura non dicat eũ designari hic ꝑ aliquid, & est dicere sine causa, ꝙ dicamus eum ꝑ nubem signari. Sed potius vr̃ dicendũ, ꝙ non fuit hic intentio Dei ostendere Trinitatis effigiẽ, sed solum notificari Christum esse filiũ Dei. & ad hoc sufficiebat de patre & filio dici, quia cum sint correlatiua, necesse est in vtroq; designationibus vtrisq; vti, ideo de Spiritu Sancto tacitum est: in baptismo aũt dictum fuit de Spiritu sancto, qa fuit valde necessarium: nã magis necessariũ erat, ꝙ ibi appareret Spiritus sanctus in spẽ columbę quam ꝙ vox patris audiretur, qa Deus volebat notificari, & ostendi Christum populo per Ioannem. nam ad hoc præcipue Ioannes venerat. Io. 1. ego nesciebam eum, sed vt manifesteẽ in Israel: propterea ego veni in aqua baptizans. vt ergo Ioãnes eũ agnosceret dixit illi Deus. ille est sup quem videris in baptismo Spiritum sanctum descendere in spẽ columbæ. eo. c. s. testimoniũ perhibuit Ioannes dicẽs, qa vidi spũm descendentẽ quasi columbã de cęlo, & mãsit super eum, & ego nesciebam eũ, sed qui misit me baptizare in aqua dixit mihi, super quẽ videris Spiritũ sanctũ descendentẽ, & manẽtẽ, hic est qui baptizat in Spiritu sancto: & ego vidi & testimonium ꝑhibui, qa hic est filius Dei. debuit ergo tunc apparere Spũs sctũs in spẽ colũbę, nunc aũt in transfiguratione nõ fuit aliqua causa necessitatis, vt appareret Spiritus sanctus: iõ non ponit scriptura, ꝙ apparuerit in aliquo. Vnde nõ est dicẽdũ, ꝙ apparuerit in nube, nec in aliquo alio cũ scriptura nõ dicat hoc, neq; appareat aliqua cã vrgẽs. & tñ vitiũ est ponere pluralitatem sine necessitate.

Quare dicitur filius meus dilectus in quo mihi complacui. Et quòd nemo tam fuit obediens Deo, quantum Christus. *Quæst.* LXXXVIII.

QVAERETVR, quare dr̃ filius meus dilectus in quo mihi complacui. Dicendum, ꝙ hoc solus Matthæus expressit, nam Marcus & Lucas solũ dixerunt. hic est filius meus ipsum audite. Mar. 9. & Lu. 9.

Et dicendum, quòd fuit primo ad ostendendum excellentiam Christi. nam dicẽdo, quòd erat dilectus Deo patri, & quòd complacebat sibi in eo, ostendebatur, quòd aliquid valde magnum erat Christus, quia aliàs non diligeretur tam excellẽter a Deo, neq; ille testaretur illum, tam specialiter ab eo dilectum.

& hoc est ad propositum, quia voluit hic Deus ostendere excellentiam Christi, ideo quando plura pertinẽtia ad excellentiam dicerentur, tanto melius erat, & quia eum dilectũ esse a patre valde conferebat ad excellentiam designandam, expressum est illud voce paterna.

Secundo fuit ad ostendendum differentiam eius a nobis. nam nos sumus filij Dei. Io.1. & prima. Io.3. & Christus est filius Dei. ille tamen est naturalis filius, & nos adoptiui, & per eum habemus accessum ad Deũ patrem, ideo vt ostendatur differentia ista: dicitur ꝙ ille est filius dilectus in quo valde patri cõplacuit. Tertio dicitur hoc (vt quidam volunt) ad respondendum Petro. Petrus enim timebat pro Christo, & ideo volebat, quòd nõ iret in Ierusalem, ne occideretur ibi. vox autem patris abstulit Petro hunc timorem, vocans filium dilectum, quasi dicat, si dilectus Deo est, nõ permittet eum mala pati, nisi hoc ad bonum magnũ sit, Sic dicit Chryso. si enim diligitur ne timeas: nullus. n. eum quem diligit perdit, neque tu æqualiter diligis genitori, quare & si crucifigi vult non contradicas.

Dicitur autem in quo mihi complacui. Primo ad ostendendum vnitatem volũtatis, quia vbi est eadem substantia, est eadem voluntas & placitum. recte ergo patri complacuit in filio, quia pater in filio, & filius in patre est Io.14. Secundo ad designandum obedientiã. nam sicut Christus inquantum est Deus est patri per omnia æqualis, & sunt eiusdem voluntatis, ita & inquantum est homo est minor illo. Io.14. est obediens patri per omnia, ad Philippens. 2. factus est obediens patri vsque ad mortem, ista autem obedientia placet valde Deo, quia melior est obedientia quàm victimę, 1. Reg.15. & quia nullus vnquam homo fuit, tam obediens Deo quantum Christus, nemo tantum Deo placuit quantum Christus. & iste est sensus literæ. Sic dicit Chrysost. neque enim diligit eum, quia genuit solum, sed quia est vnius voluntatis cum ipso. vnde dicitur in quo mihi cõplacui, ac si dixisset, in quo requiesco: quia attendo, quòd omnia quę sunt patris cum diligentia exequitur. Tertio dicitur hoc ad incitandum discipulos ad id, quod sequitur, s. ipsum audite, i. obedite ei, vt autem hoc prompte faciant allicit eos, s. ꝙ sicut Christus diligitur a patre, quia complacet ei obediendo in omnibus, ita ipsi si audierint Christum erũt valde dilecti a Deo.

Quare vox ista dixit ipsum audite. Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR, quare vox ista dixit ipsum audite. Dicendum ꝙ primo fuit ad ostendendum, ꝙ discipuli deberẽt per omnia obedire Christo, vt nihil eis difficile videretur de eo, quod ille iubebat cum Deus præciperet eum audiendum. & hoc cõuenit valde proposito. nam Deus ostenderat Christum, tam per fulgorem corporis eius, quã per vocem nũc de ipso dictam esse magnæ auctoritatis. ideo restabat, ꝙ ei obediretur, quia talis erat, & hoc intulit dicẽs, ipsum audite, idest obedite præceptis eius. sic enim Deus fecit circa Moysen, nam Deus non voluit per se dare populo omnia præcepta legis, sed pauca, cętera vero per Moysem, vt autẽ populus crederet Moysi voluit eum facere magnę auctoritatis, & ad hoc locutus est cum eo audiente toto populo, & ex tunc crediderunt quicquid Moyses diceret Exo.19. s. iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. & ita nũc Christus coram discipulis accepit a patre auctoritatem magnam: & postea dictum est ipsum audite, quasi dicat, iam non est opus, quòd ego loquar vobis dando præcepta, neque respondeam vobis in dubijs vestris, sed

F quicquid iste dixerit tenere.

Secundo fuit, quia per hoc ostendebatur Christus esse Messias, nam de eo sic prænunciatũ fuerat. Deut. 18 Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, qui autem verba quæ locutus fuerit in nomine meo audire noluerit, ego vltor existã, sed Petrus quando allegauit istam auctoritatem Actu.3. dixit prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, ipsum tãquam me audietis: recte ergo dicitur hic ipsum audite. Sic dicit Hilarius, dixit ipsum audite, vt ostenderet illum esse quem Moyses prædixerat dicens prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me audietis ipsum. & hoc fuit ad plenam

G testificationem faciendam de Christo, vt ex omni genere testes haberet. Sic dicit Hilarius, sic ergo dominus vndique testes habuit, ex cęlo vocem patris, ex paradiso Eliam, ex inferis Moysem, ex hominibus Apostolos, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terrestrium, & infernorum.

Tertio fuit ad ostendendum, quòd iam non debebat attendi ad legem veterem quam Moyses attulerat, neque ad ęnigmata prophetarum, sed ad Christũ in quo omnia cõplebantur: ille ergo audiendus erat. Sic dicit Hilarius, ipsum audite ac si alijs verbis diceret, recedant vmbræ legales & typi prophetarum, & solum coruscum lumen euangelij sequimini.

H *Quare nunc in transfiguratione dixit vox ipsum audite, & non in baptismo. Quæst. XC.*

QVAERETVR, quare nunc in transfiguratione dixit vox, ipsum audite, & in baptismo cum dixisset omnia verba alia tacuit istud, solum dicens in te mihi complacui.

Aliqui dicunt, quòd etiam ibi dictum fuit, sicut in transfiguratione, & tamen euangelista tacuit illud.

Dicendum, quòd non est conueniẽter dictum ponere aliquid, quod nec scriptura ponit, neque ex ea colligitur. maxime quia non est verisimile hoc dictũ fuisse, quia tunc cum tres Euangelistæ istud referant,

I tangeret illud aliquis eorum, scilicet, supra tertio. & Marc. primo, & Lucæ tertio. & tamen nullus eorum hoc dixit.

Dicendum ergo, quòd in baptismo non fuit illud dictum, sed nunc. Et dicũt aliqui, quòd fuit, quia Christus per baptismum venerat ad gratiam realiter conferendum, per transfigurationem autem venit ad gloriam ostendendam, & non conferendam, & quia audire est de eis quæ dicuntur, & non fiunt realiter, non debuit dici in baptismo ipsum audite, quia tunc nihil dicebat, sed efficiebat, in transfigura. autem dici debuit, quia tunc annunciabat gloriam futuram quam non conferebat. sic dicit beatus Thom. de Aqui.

Secundo, vt aliqui volunt fuit, quia illa apparitio, & vox facta in Iordane nulli audita, nec visa est, nisi Ioan

K ni Bapt. qui ostensurus erat Christum populo, & respectu illius non erat opus dici ipsum audite, ideo non dictum est, nunc vero vox audita fuit a tribus discipulis quibus competebat obedire Christo, ideo dictum est ipsum audite.

Sed hoc præsupponit quandam difficultatem, scilicet, quòd soli Ioanni facta fuerit illa apparitio, quod communiter non tenetur, ideo non est standum ei.

Tertio fuit, quia quando fuit illa vox in Iordane, dato quòd audientibus multis dicta fuerit, non erat ibi aliquis qui esset adhuc Christi discipulus, ideo non dictum est ipsum audite, nunc aderant tres discipuli q possent ipsum audire, ideo nunc dictũ est. Quarto fuit quia nõ erat conueniens verbũ istud illi tpi. nã anteq̃ Christus baptizaret̃, nunq̃ prædicauerat, ẽt mox post

baptis-

baptismum non prędicauit: sed statim ascendit in desertum Mar.1.& ieiunauit 40.diebus Luc.4.& postea cępit prædicare in Galilęa, ideo non erat tunc opus dici ipsum audite: quia nihil erat, quod audiri posset, quia ille prædicare non volebat tunc. nunc vero semper prędicabat, quia ante hoc semp prædicauerat, & post hoc idem egit. & in his opus erat, quòd ei crederetur: ideo nunc dictum est ipsum audite. Quinto fuit specialiter quantum ad ea quæ pertinebant ad transfiguratione. nam ostenderat Christus imaginem gloriæ nunc, cui pater attestatus fuerat vocās eum filium, & quia multa dubia possent oriri discipulis super conditione gloriæ, vel glorificandorum propter ea quæ viderant, & ad illa forte peterent aliam demonstrationem in corpore Christi, sicut nunc habuerāt, dixit vox ipsum audite, idest si in aliquo circa hęc dubitaueritis non petatis iam aliquam ostensionem similem, sed quærite ab eo, & ipse respondebit de dubijs, & quicquid dixerit credite. Sexto & principaliter fuit, quia ostensio facta in iordane solum fuit ad notificandum Iesum quis esset, idest, ꝙ esset Messias, & filius Dei, vt Io. Bapti. eum principaliter agnosceret, & eo testificante omnes Iudæi etiam, vt colligitur. Io.1.& dictum est supra. q.91. ad hoc non erat opus dicere, nisi verba demonstratiua, & non imperatiua: ideo dictum est, hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui. nunc vero facta est ista ostensio non solum ad notificandum Christum, sed etiam ad dandum ei auctoritatem in gestis suis, ideo dictum est ipsum audite, & ista videtur esse præcipua causa.

Quare discipuli audiẽtes vocem hanc ceciderunt in faciem suam ex timore. Quæst. XCI.

QVAERETVR, quare discipuli audientes vocem hanc ceciderunt in faciem suam.

Aliqui dicunt, ꝙ fuit ex reuerentia quadam. nam audita voce illa erat quædam magna ostensio diuinæ gloriæ, & præsentiæ. nam illa vox a Deo esse significabatur, & quia formabatur iuxta illos, s. in nube apparebat Deum esse præsentē, ideo ex reuerentia ceciderūt in facies suas, idest prostrauerūt se. Sed dicendum ꝙ non stat, quia non fuit ex reuerētia, sed ex timore. Quod patet, quia litera dicit, quòd ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. & ita timor impulit eos in terram quandiu manserunt sup facies. nam quando Christus voluit eos leuare de terra dixit, surgite nolite timere, solus ergo timor causam præstitit.

Quare discipuli timuerunt, tam grauiter vt in terram caderent. Et quæ sit differentia nou. & vet. testamenti. Et quòd vox illa facta fuit etiam ad terrendos discipulos. Quæst. XCII.

SED quæretur quare timuerunt, tam grauiter vt caderent in terram. Dicēdum, ꝙ hoc fuit propter fortitudinem vocis: fuit enim tam sonora vox illa, ꝙ nemo potuit illam tolerare, sed cadere coacti sunt, immo putauerunt se morituros. sic enim fuit, quando data est lex iudæis in monte Sinai. nam timuerunt nimis, & dixerunt ad Moysem, loquere tu nobis, & non loquatur dominus ne moriamur Exo.20.& crediderunt, quòd si vltra continuaretur aliquātulum vox illa, statim moreretur. Deut.5. si enim audierimus vltra vocē domini Dei nostri moriemur. quis est omnis homo, vt audiat vocem Dei nostri viuentis qui de medio ignis loquitur? Dicendum tamē, ꝙ potuerat ista vox ita suauis formari, ꝙ neminē terreret, sed lętificaret. nam ista vox erat Angeli, cū Deus

A nō loqueretur, & tamen voces angelorum sunt aliàs suaues, & non multum sonantes: vt quandocunque apparent in corporibus assumptis: ita ergo & nunc. Item patet, quia vox illa quam audierunt iudęi in datione legis, & quam audientes se morituros putauerunt, non fuit æqualis, sed a principio fuit talis, vt tolerari posset: deinde crescebat semper in maius, ita vt fieret intolerabilis: Exod.19. erat mons omnis terribilis, & sonitus buccinę paulatim crescebant in maius, & prolixius tēdebatur. ita ergo potuisset vox esse suauis, ita vt non timerent discipuli neque caderent, voluit tamen facere vocem terribilem, ita vt cadere cogerentur.

B Sed obijcietur, quòd non debuit esse vox tam terribilis quæ discipulos ad terram deijceret. Primo quia repugnabat hoc ex conditione status. erant enim discipuli in nouo testamento, immo ipsi erant principes huius testamenti. Sed differt istud testamentum ab illo, quia vetus fuit in timore, & seruitute: istud autem est in libertate, & amore. ad Rom.8. nō accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. & ad Gal.4. comparat ista duo testamenta, sicut filios ancillæ, & liberę, & dicit nos autem filij liberę sumus, qua libertate donauit nos Christus, & istam differentiam ponit latius ad Heb.12. dicens, non accessistis ad montem terribilem &c. ergo nunc nihil pauoris esse debuit. Secundo repugnabat hoc ex parte finis. nam tota ostensio nunc

C facta in transfiguratione fuit ad indicandum imaginē glorię beatorum, & tamen in illa nullus terror est, sed omnis suauitas, ergo non debuit nunc apparere aliqd terribile.

Dicendum, quòd debuit apparere aliquid terribile, ita vt discipuli caderent in terram. Et dicunt aliqui, quòd hoc fuit. Primo quia discipuli cognouerant se errasse, & hoc in petitione Petri. s. faciamus hic tria tabernacula. Secundo quia nubes lucida operuit eos. Tertio quia vox illa ostendit præsentiam diuinę maiestatis quam non potuerunt tolerare discipuli in carne viuentes. Sic dicit Hieronymus, triplicem autē ob causam pauore terrentur: vel quia se errasse cognoue-

D rāt, vel quia nubes lucida operuerat eos, aut quia Dei patris loquentis vocem audierant. humana enim fragilitas aspectum maioris gloriæ non sustinet, & toto corpore contremiscens ad terram cadit. quāto enim quis ampliora quæsierit tantomagis ad inferiora relabitur, si ignorauerit mensuram suam.

Sed dicendum, quòd ista non satisfaciūt plene. De primo patet, quia non videtur satis verisimile, quòd propter errorem nunc ceciderint, quia tunc aut ipsi sponte se prostrauerunt cognito errore, aut Deus eos cadere coegit. non quidem primum, quia non cognouerunt ipsi tunc primum errorem suum, immo nō videntur illum cognouisse quandiu manserunt cū Christo in monte: quia erant quasi extra seipsos terrore cōcussi, cum potius ex illo fuerit Petro occasio errandi:

E quia vel propter nimiam admirationem, vel timorē, aut aliam causam quæ eum extra mentē traheret hoc dixit. Item non stat, quia discipuli non se prostrauerūt sponte, sed coacti sunt cadere ex timore, vt dicitur in litera, scilicet audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Secundum non stat, quia tunc cum solus Petrus errasset petens fieri tabernacula, ipse solus deijceretur ad terram, & tamē simul tres deiecti sunt. secunda causa, scilicet de nube non stat, vt dicetur infra quæstio.99. Tertia causa de maiestate Dei visa etiam non stat: cum sępe homines videant hanc maiestatem, & non cadant, ideo non fuit ista tota causa cadendi. Patet hoc in aduentu Spiritus sancti super discipulos in linguis igneis. nam non ceciderunt in facies suas, Actu 2. Si autem dicas, quòd ma-

gis apparet gloria Domini in voce quam in visione, ideo audita voce contremiscunt homines,& non videndo aliquid.

Dicendum,ꝙ non stat, quia aliquando auditur vox Domini in maiestate eius,& non cadunt homines in faciem, sicut in baptismo Christi audita fuit hæc eadē vox patris,s.hic est filius meus dilectus &c. supra 3. & Mar.1.& Luc.3.& insuper visus est Spiritus sanctus in columbę specie , & tñ nemo ad terrā cadere coactus est:non ergo fit propter hoc solum , sed oportet dari aliam causam.Dicendum,ꝙ discipuli nunc ceciderūt propter vocis impetum, & magnitudinem . potuerat autem aliter fieri, vt non tremefaceret eos , sed voluit Deus facere eam , ita terribilem . Primo ad ostendendum magnitudinem gloriæ futuræ. nam transfiguratio fuit quædam ostensio futuræ gloriæ: illa autem est talis, ꝙ excedit omnem facultatem humanam sensibus vtentem , ita quòd nullus sensus potest eam tolerare,ideo ostendit vocem ita terribilem , ꝙ audientes cogerentur cadere . & hoc designauit Deus loquens Moysi,quando ille petiuerat videre faciem Dei Exod. 33.s.nō videbit me homo,& viuet,i.nullus poterit me videre quandiu viuit.& hoc erat valde conueniens rei quæ ostendebatur. nam sicut ad ostendendam magnitudinem gloriæ monstratus est vultus Christi valde fulgens,sicut sol:ita ad eandem magnitudinē fuit conueniens , ꝙ vox Dei esset ita terribilis , ꝙ non possent eam tolerare discipuli, vt per hoc putarent, ꝙ nondū viderant totam gloriam,neque videre potuerāt.nam si nō fuisset vox ita terribilis: putassent quidem , quòd gloria futura esset valde magna:sed non maior quam fuerat eis ostensa in fulgore vultus Christi : & ita crederent,ꝙ iam scirent quanta erat gloria in quo multū detrahebatur ipsi gloriæ,si non putaretur esse maior, quam ipsi viderant , ideo fuit vox ita terribilis , ꝙ non possent eam tolerare,vt per hoc appareret,ꝙ nōdum vidissent totam Dei maiestatem,neque videre potuissent,cum vnicam eius vocem tolerare nō potuissent . fuit ergo valde conueniens,quòd esset vox ita terribilis. Secundo fuit ad incutiendum quendam timorem discipulis , qui erat eis conueniens. erant quippe discipuli adhuc imperfecti,& carnales multum habētes de conditione iudaica:ad bonum ergo per timorē quendam incitandi erant, & quia vox ista dixit, quòd audirent Christum , vt ei per omnia tāquam domino obedirent,& non contemnerent neq; peccarent,fuit conueniens per timorem eos deduci ad hoc. ita enim fuit in datione legis.nam vox terribilis audiebatur, ita vt iudęi putarent se morituros.& tamen non fuit,nisi vt timerent Deum , & melius custodirent mandata eius quæ dabantur: Exo.20.nolite timere,vt enim ꝓbaret vos venit Deus:& vt terror illius esset in vobis,& non peccaretis . Tertio fuit & specialiter , vt discipuli non viderent, quando Christus deponeret radios fulgoris.voluit enim Christus, ꝙ discipuli non viderent, quando incipiebat transfigurari , neque quando desinebat,cuius causa posita est,supra quæst.69. & ideo licet essent discipuli cum ipso,quando trāsfiguratus est fecit,ꝙ non viderēt eum trāsfigurari:& ad hoc immisit eis soporem, sic innuitur Lucæ 9.ꝙ Petrus , & qui cum eo erant grauati erant somno, & euigilantes viderunt maiestatem eius. & ita iam trāsfiguratus erat , idest habebat iam fulgorem vultus , & vestium cādorem,quando ipsi euigilauerunt.Sic etiam in depositione radiorum fecit, quòd non viderent quomodo fiebat illa depositio & reditio ad statum pristinum : & ad hoc fecit,quod audita voce caderent in terram , & manerent super facies suas quousque Christus eos de terra leuaret, & ista fuit causa multum conueniens.

Ad primum in contrarium potest dici vno modo,

F quòd ea quæ ad vetus testamentum pertinebant erāt data in timore,quę vero ad nouum omnia in tranquillitate.& ita Christus sedens,& aperiens os suum cępit legem euangelicam pronunciare,supra 5.cap. transfiguratio autem non fuit aliquid noui neque veteris testamenti : sed fuit quædam ostensio glorię futurę in qua decuit timorem aliquem esse propter causas dictas:ideo fuit vox terribilis.

Aliter potest dici, quòd licet discipuli Christi futuri essent principes noui testamenti, tamen adhuc retinebant multum de conditione eorum , quæ erant in veteri testamento,quia erant viri imperfecti, & carnales,& per timorem ad bonum deducendi erant, cum autem euacuauerunt istam imperfectionem,manifestabatur eis gloria Dei sine timore. sic fuit in die

G Pentecostes adueniente Spiritu sancto in linguis igneis, & facto impetu venti magni: Actu.2.nam tunc nemo eorum cecidit neq; timuit, sed valde lętati sunt, quia iam efficiebantur viri perfecti adueniente Spiritu sancto. Ad secundum dicendum, quòd ille terror nō repugnauit conditioni gloriæ quæ ostendebatur , sed fuit valde conueniens ad istam ostēsionem, quia licet in gloria non sit vllus timor, sed plena tranquillitas, tamen timor ille fuit conueniens ad ostendendū, quòd gloria illa erat valde magna , s. quòd tanta erat , quòd eam tolerare non poterant si deberet tota ostendi , idest Deus videri in tota sua maiestate , sed solum viderant quendam fulgorem in corpore Christi,qui ostendebat quendam modum glorię corporum beatorū ,

H sed maior gloria manebat, cuius imago non ostendebatur.scilicet gloria animæ:vt ergo aliquid maius quā ipsi capere possent superesse crederent, fuit cōueniēs ostendi vocem terribilem,quam non potentes sustinere caderent.

Quare non corruit aliquis in terram in baptismo audita hac voce,sicut nunc in transfiguratione. Quæst. XCIII.

QVAERETVR cum in baptismo Christi audita fuerit ista vox sicut nūc . scilicet hic est filius meus supra 3.& Mar.1.& Luc.3.quare non corruit ibi aliquis in terram , sicut nunc .

I Aliqui dicunt, quòd nemo audiuit illam vocē, neque vidit illam columbam descendentē,nisi Io.Baptista cui fiebat ista ostensio,vt Christum cognosceret.& ita nemo poterat cadere, nisi Ioannes ; sed ipsum cadere non erat conueniens , quia si populus hoc videret minoris esset auctoritatis , & putarent forte , quòd a dæmone arriperetur , fierentque omnia dicta , & opera eius suspecta,sicut aliqui calumniari voluerunt Ioanni dicentes , quòd dęmonium haberet , quia vitā tam austeram tenebat supra 11. venit Ioannes non manducans neque bibens , & dicunt , quòd dæmonium habet .

Dicendum , quòd hoc dictum non est satis verisimile,sed pręsupponit aliquid, quod communiter ne-

K gatur.nam non dicitur ista apparitio , & vox baptismi facta soli Ioanni,sed toti populo astāti:ideo hoc relinquitur.Alij dicunt,ꝙ fuit,quia in transfiguratione cōcurrerunt plura quę timorem incuterent quam in voce audita in baptismo , scilicet, quia hic erat solitudo quędam in qua soli nunc discipuli manebant cū Christo,ideo erat facile timere. vbi autem Christus baptizatus est multus populus erat: Luc.3. factum est cum baptizaret omnis populus, & Iesu baptizato , & orante apertum est cęlum. Secundo quia erat locus transfigurationis altus. vocatur enim mons excelsus supra in litera, & talia loca sunt magis timoris plena, locus baptismi fuit in plano, scilicet in Iordane.

Tertio,

Tertio, quia locus trãsfigurationis fuit magni silẽtij qa ibi nemo erat clamans, & iõ vox poterat audiri distincte velut non impedita, & ita fm totam vim suam concuteret aures discipulorum. vbi autem Christus baptizatus est, erat populi magnus concursus, vbi erat confusio, & clamor iuxta conditionem multitudinis, ideo non potuit vox illa tã dure aures inuadere. Quarto, quia in transfiguratione præcesserat admiratio magna, & dispositio ad timorem. in baptismo autẽ Christi nulla dispositio timoris pręcesserat, ideo etiam si esset vtrobiq; vox æqualis, magis timorem incuteret in transfiguratione quàm in baptismo. Sic dicit Chrys. s. sed cum ante in Christi baptismo, qñ etiam talis vox de cęlo delata est, nullus ex turba quæ aderat tale aliquid passus est, quomodo discipuli in monte ceciderunt? & respondet dicens, quia s. solitudo, & altitudo, & silentium erat multum, & transfiguratio stupore plena, & lumen purum, & nubes extẽsa, ex quibus omnibus in eis stupor congregabatur.

Sed istę causę parum mouent. Primo, quia quando lex data est audita voce Dei populus timuit, ita vt se illico morituros putarent. & tamen non erat ibi solitudo, cum essent plusquam sexcentamillia peditũ. Exo. 12. & Nu. 1. & 2. Etiam nõ erat altitudo, quia populus audiens vocem in valle erat, & non audebat accedere ad radices montis. Exo. 19. Etiam non erat silentium, quia in tanta multitudine hominum & pecorum, & iumentorum non poterat esse silentium, sed clamor confusus. Neq; etiam erat ibi lumẽ purum, sed etiam tenebrę, idest caligo magna Exo. 19. & Deut. 4. & 5. & tamen ibi timuerunt nimis, & non in baptismo Christi. Secundo, quia illa motiua Chryso. sunt aliqualia ad magis, vel minus aliqualiter timendum data æqualitate vocis terribilis, & tamen in baptismo Christi audita voce non solum non cecidit quisquam, sed etiam nemo timuit. hic autem tantus fuit timor, quòd illico ceciderunt super facies suas, & non surrexerunt quousque Christus leuauit eos, vt patet in litera. ergo non fuit hoc ex illis motiuis: sed necesse est, ꝙ vox audita in transfiguratione fuerit terribilior.

Dicendum, ꝙ Deus poterat facere, ꝙ illa vox non solum non tremefaceret audientes, sed etiam ꝙ delectaret eos, & tamen fecit ꝙ timerent nimis, & ad hoc fecit, ꝙ esset terribilis valde. Vnde dicẽdum, ꝙ fuit terribilior vox ista quam illa quæ audita est in baptismo. Ratio differentię fuit, quia in transfiguratione fuit cõueniens esse timorem magnum, ita vt discipuli caderent in terram propter causas dictas pręceden. q. ideo debuit esse vox terribilis, in baptismo autem non fuit aliqua causa timoris incutiẽdi, & hoc quia illa vox nõ fuit, nisi ad ostendendum Christum Ioãni, & populo principaliter, vt eum digne reciperent. ad hoc autem non erat conueniens timor, ideo non fuit terribilis. vnde nemo corruit neque timuit.

Quare illa vox nunc non fuit ita vti fuit in legis datione. *Quæst.* XCIIII.

QVAERETVR cum in datione legis fuerit audita vox terrbilis quam iudęi sustinere non poterant, ita vt crederent se morituros si vltra audirent, & tamen non ceciderunt in terrã, sed dixerunt, ꝙ Deus nõ loqueretur, sed Moyses: & ita cessaret terror. Exo. 20. quare non fuit sic hic, vt dicerent nõ loquatur nobis Deus ne moriamur, & ita non caderent.

Dicendum, ꝙ differentia inter istas voces fuit hęc: vtraque enim fuit terribilis valde. sed terribilior ea q̃ in transfiguratione audita est. Item vox legis fuit lõga: quia multa dicta sunt, s. totus decalogus pręceptorum

A cum quibusdam pręambulis, vt patet Exo. 20. & Deuter. 5. vox transfigurationis fuit breuis, s. solum: hic est filius meus dilectus &c. Item quia vox legis non fuit ęqualiter terribilis. nam a principio nõ erat nimis grauis, vnde potuerant Iudæi eam tolerare si non creuisset in amplius. & tñ semper crescebat paulatim: ita vt iam non esset tolerabilis. sic patet Exod. 19. erat mons omnis terribilis, & sonitus buccinę paulatim crescebat, & prolixius tendebatur, vox autem transfigurationis fuit tota æqualis, & tota intolerabilis. vnde mox, vt audierunt, & ceciderunt in terram. Item in voce legis timuerunt Iudæi, sed non ceciderunt, in voce autem transfigurationis timuerunt, & ceciderunt. Causa aũt prima differentiæ fuit, quia in datione legis fuit cõueniens timere, sed non cadere, quia timor arcet hominem a malo, & vt non peccarent Iudæi, sed legem

B custodirent debuit eis incuti timor. Exo. 20. vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. timor enim est de re terribili tolerabili tñ. cadere autem est ante rem intolerabilem. Deᵒ vero voluit se terribilem iudæis ostendere, vt timerẽt eum, & venerarentur. non tamen intolerabilem, quia tunc non acceptarent legem eius si illam tolerare nõ possent, cum potius ipse ostendat facilem esse legem ad custodiendum: Deut. 30. si aũt putarent Deum esse intolerabilem recederent ab eo deserentes cultum & cæremonias eius: vt patet 1. Regũ 6. quando occisi sunt plurimi de Bethsamitis, quia viderũt arcam Dei,

C nam dixerunt, quis poterit stare in conspectu Domini Dei huius? & tunc noluerũt tenere apud se arcam, sed miserunt in Chariathiarim. eo. c. & seq. in trãsfiguratione aũt ostendebatur figura futurę glorię, q̃ non potest tolerari ab aliquo sensu humano ꝑꝑ suã magnitudinem: ideo in ostensione illius debuit esse tãtus terror vocis, vt caderẽt discipuli. vt sic scirent, quòd non sufficiebant sensus sui adhuc mortales ad capiendum illam gloriam. Secundo fuit, quia vox legis a principio fuit satis tolerabilis, & cũ cresceret semper in amplius fiebat grauior ad tolerandum, ita vt iam in fine decalogi videretur intolerabilis, vox autem transfigurationis illico fuit intolerabilis, ideo illi dixerunt non

D loquatur nobis dominus, discipuli autem nihil dicere potuerunt, sed illico ceciderũt. Tertia fuit, quia intentio Dei fuit dare Iudæis legis quandam partem in voce audiente toto populo, & alias partes per Moysem, ita vt putaretur per seipsum illam primam partẽ legis dare. Quare autem voluerit dare aliquid de lege per se in voce, & quare non totam, sed maiorẽ partem per Moysem declaratum fuit Exo. 20. c. volebat etiam, ꝙ non desisteret ipse per seipsum, sed ad preces populi, ideo a principio fecit vocem tubę magnam, ita vt a tota multitudine audiretur, & tamen erat tolerabilis. nam si in principio fecisset eam intolerabilẽ peterent, ꝙ ille non loqueretur, sed Moyses, & sic nihil de lege Deus daret per seipsum, sed totũ per Moy-

E sem, quod non erat conueniens, vt ostensum est Exo. 20. fecit ergo vocem tolerabilem quandiu proposuit decem pręcepta decalogi, quia illa volebat per se proponere, circa finem autem illorum fecit vocem tam duram, ꝙ nemo poterat audire, & tunc populus clamauit, ꝙ Deus non loqueretur, sed Moyses, & tunc ad preces populi Deus cessauit, qui tamen intendebat aliàs cessare, quia reliquam legem non erat per se daturus, quia tamen si ipse sponte committeret alicui, ꝙ daret legem, forte populus non crederet ei, voluit eos tantum affligere voce terribili, quòd ipsi peterent, quòd Moyses loqueretur eis, & non Deus, & ita non possent postea recusare Moysem, vel nõ haberent causam nõ credendi ei. Non fuit autem istis causa cadẽdi, quia anteq̃ vox esset tã terribilis, vt caderẽt

petiuerunt, ꝗ Deus non loqueretur eis, & tunc Deus cessauit. si tamen continuasset vltra vocem, vel caderent illi, vel morerentur. intendebat tamen Deus deijcere eos ad terram, ideo concessit statim, ꝗ nō loqueretur, & ita illi non ceciderunt. discipulis autem pauca Deus dicturus erat, s. solū hoc, hic est filius meus, &c. ideo oportebat, quòd statim in principio vox esset terribilis, vel nunquam esset terribilis: & sic illico ceciderunt. & dato quòd locutio ista aliqualiter extēderetur, & a principio non esset intolerabilis, non dicerent discipuli: non loquatur nobis Deus, sicut dixerūt Iudæi, quia illi sciebant, quòd Deus volebat eis dare legem, & si per se omnia dicturus esset nimis moraretur: iō dixerunt, non loquatur nobis Deus, sed loquere tu nobis, quia sciebant, quòd multa supererant quę nondū fuerant dicta per Deum, & illa petebant dici per Moysem. discipuli autem nesciebant quid Deus dicturus esset, & an multum, vel paucum esset, & an aliquid dicendum restaret, ideo non dicerent, non loquatur nobis Deus, sed loquere tu. & sic fuit conueniens, ꝗ discipuli nunc caderent, & non dixerūt loquere tu nobis, & non Deus. iudæi autem non debuerunt cadere: & potuerunt conuenienter dicere, non loquatur nobis Deus. Quarto fuit, quia Iudæis non opus erat cadere ad aliquem finem quem Deus intenderet: ideo fecit vocem quæ eos terreret, sed non quæ deijceret. in trāsfiguratione autem fuit conueniens, quòd caderent discipuli, vt occultaretur eis quomodo Christus deponebat radios, ideo vox fuit ita terribilis, quòd eos deijceret.

An nubes lucida quæ obumbrauit discipulos terruit eos. Et quæ fuit vera timoris eorum causa. Quæst. XCV.

QVAERETVR, an nubes lucida quæ obumbrauit discipulos terruit eos. Aliqui dicunt, quòd sic, & sic Hieronymus assignans causas terroris discipulorum post nubem, s. triplicem ob causam pauore terrentur, vel quia se errasse cognouerant, vel quia nubes lucida operuerat eos, vel quia Dei patris vocem loquentis audiuerāt. Chrysostomus etiam dicit, quòd lumen purum, & nubes extensa stuporem præstabant.

Alij dicunt, ꝗ nubes nihil ad timorem præstitit, sed sola vox. hoc enim litera videtur dicere, nam cum dicitur ecce nubes lucida obumbrauit eos, nihil subdit de timore, cum autem dicitur: & ecce vox de nube dicens, subditur de timore eorum.

Dici posset, ꝗ nubes etiam causa esset terroris, non ponitur tamen de terrore post nubem, quia nubes, & vox simul fuerunt, & ita nō potuit esse timor prius inductus a nube quàm a voce, sed idem timor ab vtroque causatus est.

Sed dicēdum est, ꝗ vera causa timoris fuit vox quę terribilis nimis fuit. vnde litera solam vocē ponit causam timoris dicens, & audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Quòd autem nubes lucida timorem non afferret patet, quia lucidior fuit vultus Christi qui fulgebat, sicut sol, & vestimenta eius fuerunt, sicut nix, & tñ non timuerūt, nec ceciderunt videntes hęc, sed admirarentur nimis, sed potius gaudebant valde, iō nec nubes tremefaceret eos.

Dici tamen potest, quòd licet nubes non faceret principaliter ad terrēdum discipulos, sed sola vox: aliquo tamen modo adiuuabat, non quidem inquātum erat lucida, sed inquantum inuoluit discipulos, & obūbrauit intra se. licet exterius esset lucida, interius non emittebat radios, sed potius obūbrabat, & ita stabunt dicta Hieronymi, & Chrysostomi: & præcipue Hieronymi qui obumbrationē ponit causam terroris. Chry-

F sostomus autem dicit lumē purum esse causam quòd minus conuenit rei.

Quare Christus non terruit, & deiecit discipulos ostendendo lucem excellentem quam oculi non tolerarent, sicut terruit, & deiecit per vocem. Quæst. XCVI.

QVAERETVR cum Deus vellet terrere discipulos ad ostendendum magnitudinem gloriæ, quam ipsi ferre non poterant, & posset terrere ostendendo lucem superexcellētem quam humani oculi non tolerarent. quare nō fecit, quia ita poterat facere lucem quæ non posset tolerari, & deijceret sicut vocem. Dicendum, ꝗ non factum est. Primo, quia forte non poterat esse terror in luce, sicut in G voce, nam lux quando fuerit valde excellens non pōt percipi sensu, quia corrumpit illum, & tamen non stupefacit, vel tremefacit, vt patet in luce solis quę est maxima. vox autem quādo magna fuerit tremefacit. Ratio est ex diuersitate actionis, quia actio lucis est spiritualis, vel totaliter vel maxime. actio vocis est realis, quia fit per motum, cum concutiatur aer: & ita ex percussione aeris qua vox causatur interdum per solum impetum deijcientur aliqua quæ vocem non sentiūt. & tñ illa non immutantur spiritualiter, sed mouentur localiter, quod in luce non potest fieri: ideo potest terrere, & concutere atq; sic a Deo fieri aliqua quæ visa deijcerent hominem, sed non conueniebat nūc talia fieri. Primo quia nō ostenderetur tunc imago glorię, H nam lux gloriosa, licet sit valde magna, nō affligit neque turbat sensum, sed allicit. lux autem sensibilis corrumpit sensum si sit excellens, sed hic debuit ostendi lux gloriosa, ideo non debuit esse terribilis. Secundo, quia ēt si posset esse lux gloriosa quæ pp sui excellentiā mox hominem tremefaciendo deijceret, non debuit esse talis, quia repugnabat intētioni Christi. nam ipse volebat discipulis ostēdere imaginem futurę gloriæ, & hæc erat in luce corporis Christi qualis futura erat gloria corporis beatorum. Si aūt statim lux illa appareret terribilis, vt caderent discipuli, nihil viderent de imagine futuræ gloriæ, & ita nihil prodesset transfiguratio, cum nihil ostenderet, iō quandiu lux durauit quæ erat imago futuræ gloriæ, non timuerūt quicquā I discipuli, ita vt caderent, sed delectabiliter videbāt: cū autem sufficienter viderunt, & voluit Christus, ꝗ cessaret transfiguratio, superuenit vox quæ exterritos, & tremefactos deiecit ad terram. & iste erat ordo conueniens. s. vt prius videndo claritatem tantum cognouissent de imagine futurę glorię, quantum per sensum apprehendi poterat: & postea ad ostendēdam magnitudinē glorię superueniret vox terribilis demōstrans, ꝗ non poterant sensus eorum totam glorię maiestatē percipere, ēt si eis ostenderetur, & interim cessauit transfiguratio cū discipuli iacerent super terrā. sic fuit in datione legis, nam quandiu Deus voluit loqui fuit vox sua tolerabilis iudæis, quando autem voluit eam finire, fecit eam ita terribilem, vt ipsi non potentes eā K tolerare peterent, quòd cessaret loq. non ergo debuit esse terror in claritate vultus, & vestiū Christi, neq; in nube lucida, sed in voce qñ cessaret transfiguratio.

Quare Christus tetigit discipulos ad leuandum eos. Vnde similiter Daniel ex magnitudine visionum cadebat sæpe in terrā, & ad surgendum tangebatur ab Angelo. Quæst. XCVII.

QVAERETVR, quare Christus tetigit discipulos ad leuandum eos.

Dicendū, ꝗ primo fuit, vt surgerent: fuerunt. n. magno timore concussi cū cecidissent in terram, & quia aliquā rem terribilē sibi desuper impendere putabant non

non audebant surgere,& quia ceciderant super facies suas,licet non adesset aliquid terribile,cum non viderent, poterant semper sic stare: & ideo non auderent surgere: & sic conueniens fuit, quòd Christus tangeret eos quasi per hoc excitans eos ad surgendum: innuens nullum iam esse periculum.& ideo dixit: surgite, & nolite timere. Et patet etiam hoc: quia dicitur in litera,leuantes autem oculos,quasi dicat, antequā Christus diceret eis hoc,non audebant leuare oculos: quasi aliquid horribile adhuc circunstaret eos. Secundo fuit, quia forte per tactum manus Christi recuperatæ fuerunt in eis vires amissæ.nam ex timore solent debilitari membra,ita vt nullę vires maneant homini ad motum,& potissimè fit hoc,quando grauis timor subitaneus accidit ex aliquo audito,vel viso.sic fuit sæpe Danieli: quia ex magnitudine visionum timens cadebat in terram,neque poterat surgere quousque Angelus tangeret eum conferendo vires, vt patet Dani. 8.quando apparuit Danieli Gabriel, scilicet, cumque loqueretur ad me collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit me in gradu meo, & simile Dan. 9.vidi visionem hanc grandem, & nō remansit in me fortitudo, & audiui vocem: & iacebam consternatus super genua mea vultusque meus hęrebat terræ,& ecce manus tetigit me,& erexit me super genua mea,& super articulos manuum mearum.ita & nunc discipuli ex magno timore vires perdiderant: ita vt non possent surgere per se:tetigit ergo Christus illos,vt surgerent tangendo conferens eis vires. Sic dicit Hieronymus: quia vero illi iacebant ipse clementer accedit, & tangit eos,vt tactu fuget timorem,& debilitata mēbra solidentur. Tertio fuit ad attestandum magis isti transfigurationi:nam omnia quę facta sunt,nūc erant ad ostendendum magnitudinem Christi, ideo fuerūt omnia testimonia quæ supra habentur, tam paternæ vocis quàm assistentię Moysi,& Elię.ita & nūc,quòd tangendo posset restituere amissas vires pertinebat ad magnitudinem potentiæ,ideo conueniens fuit,quòd tangeret discipulos.& apparuit excellenter ista potestas,quia mox, vt tetigit eos surrexerunt, & steterunt pedibus sicut prius. interdum autem quando Angeli erigebant cadentes non erigebant penitus,sed aliqualiter,sicut Dani.10. quando cecidit super faciem suā, & vultus eius hęrebat terrę.& dicitur,quòd manus tetigit eum,& erexit ipsum super genua,& super articulos manuum.,& ita nō statuit eum super pedes, quod erat plene erigere. Christus autē plene erexit: in quo se maiorem ostendit Angelis illis qui erigebant cadentes.

Quare Christus dixit discipulis surgite nolite timere. *Quæst.* XCVIII.

QVAERETVR, quare dixit Christus discipulis surgite nolite timere, quando tetigit eos.

Dicendum,quòd hoc fuit,vt surgerent discipuli.& primo, quia discipuli ceciderant in terram præ timore,& si timor ille perseuerâret non surgerent. nam putarent,quòd aliquid terribile circundaret eos:ideo dixit, surgite nolite timere, idest non timeatis quasi aliquid durum,& horrendum maneat, quia nihil est,qđ timere debeatis.Secundo, quia propter magnitudinē timoris ipsi vires perdiderant, ideo ex causa opposita illas recuperaturi erant,s.non timentes. vnde mox, vt dixit eis nolite timere ipsi surrexerunt, quasi nihil mali passi fuissent.Tertio fuit ad ostendendum se potentem qui talibus non concuteretur. vnde non solum non timuit ipse illam terribilem vocem quæ audita fuerat:sed etiam timentes,& prostratos erexit. Quarto fuit, vt ostenderet verum esse, quod vox dicebat,

A & de ipso intelligi,scilicet hic est filius meus dilectus: nam non erat verisimile, ꝙ si ipse erat ille filius Dei dilectus, de quo vox loquebatur, ꝙ vox patris eum terreret,sed alliceret.nam pater non terret filios quos diligit,sed seruos.nam filius amat,seruus timet. Quinto fuit, quia Christus volebat nunc instruere discipulos de tacendo ea quæ viderant,ideo voluit prius timorē auferre,& sic monita audirent,& intelligerēt, quia nimius timor iudicij rectitudinem aufert.sicut & quælibet alia passio.sic dicit Hieron. primum timor expellitur,vt postea doctrina tribuatur.

Quare dicitur,quòd leuantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum. *Quæst.* XCIX.

B

QVAERETVR quare dicitur, quòd leuantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum. Dicendum, quòd hoc fuit,quia quando discipuli leuauerunt oculos nemo erat ibi,nisi Iesus. nam Moyses & Elias non erant ibi. Sed non est intelligendum, quòd recesserint quandiu iacebant discipuli in terra super facies, sed prius recesserunt. nam antequam Petrus diceret Christo: Domine bonū est nos hic esse,recesserunt illi, vt patet Luc. 9.c.& factum est cum discederent ab illo ait Petrus ad Iesum,præceptor bonum est nos hic esse.& tamen Petrus dixit illa verba antequam audiretur vox de nube & caderet ipse in terrā,vt patet supra in litera, & Mar. 9.& Luc.9.

C

Sed dicetur si ante casum discipulorum in terram recesserant Moyses,& Elias: frustra diceretur nunc, ꝙ leuantes oculos neminem viderūt,nisi Iesum, quia statim recedētibus illis etiam ante casum discipulorum in terram,manebat solus Iesus.

Dicendum,quòd dicitur,ꝙ neminem viderunt,nisi solum Iesum, quia nunc nouiter senserunt deesse Moysem & Eliam,quod prius nōn senserant. nam licet recesserunt antequam Petrus diceret Christo faciamus hic tria tabernacula, tamē parum interfuit inter verba Petri, & casum discipulorum in terrā: & iō potuit esse,ꝙ nō senserit ante hoc eos deesse. nā mox, vt recesserunt Moyses,& Elias,dixit Petrus: faciamus tria tabernacula Luc.9.& post istam vocem,s. dum loqueretur facta est nubes obumbrans, & vox de nube quæ terruit discipulos, vt caderent. vt colligitur supra in litera.& Luc.9.& ita non fuit multum tēpus in quo aduertere possent, an illi deerant,& in illo paruo tempore non aduerterunt, quia tantā tenebantur admiratione fulgoris Christi, ꝙ in nullum alium aspiciebāt, cum autem nunc surrexerunt viderēs circumquaq;, cognouerunt defuisse Moysem,& Eliam. Quod autē prius non cognouissent,licet illi iam recessissent apparet:quia quādo Petrus dixit Christo,faciamus hic tria tabernacula,iam recesserat Moyses,& Elias Luc.9.Petrus tñ nesciebat eos recessisse, quia si sciret non peteret fieri tabernacula pro Moyse, & Elia. & sicut tunc nondum aduerterat eos recessisse,ita neque postea aduertit:quia statim facta est nubes obumbrans, & vox quæ terruit. vt patet supra in litera:vnde vsq; nunc nō viderunt defuisse Moysen,& Eliam.

D

E

Quare dicitur leuantes oculos. *Quæst.* C.

QVAERETVR, quare dicitur leuātes oculos &c. Dicendum, ꝙ hoc dr̄ ad innuendum, ꝙ prius ex timore oculos non audebant attollere:sed super facies suas collapsi erant in terra, nunc autem cum timor cessauerit oculos leuauerunt. sic enim dicitur de Daniele,quādo audita voce cecidit præ timore, quòd vultus eius hęrebat terræ Danie.9. Secundo fuit, quia

forte discipuli leuauerunt oculos ad circumspiciendum vndique. nam cū nubes operuit eos,& vox terribilis audita est, putauerunt iuxta se esse aliquid terribile, quod superesset de visione præcedenti, & illud nunc sublato timore videre volebant. Vel forte, quia putauerunt, quòd videre possent eum qui vocem formauerat,& hoc innuitur Mar.9.s.statim circunspiciētes neminem amplius viderunt, & sic oculos leuauerant ad circunspiciendum si viderēt aliquem ibi quē videre vellent. Tertio forte fuit, quia quando vox intonuit, s. hic est filius meus, putabant discipuli præsentes esse Moysem, & Eliam, & dubitarent ad quem eorum ista vox dirigeretur, ideo respexerunt, vt viderent illos, si quid forte speciale appareret tunc in aliquo eorum, propter quod potius de illo crederent vocem illam esse dictam quam de alio, & tunc neminem viderunt, nisi Christum.

Quare dicitur, nisi solum Iesum. Quæst. CI.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ neminem viderunt, nisi Iesum.

Aliqui dicunt, quòd quia ita fuit refertur ab Euangelista. Dicendum, quòd licet ita fuerit, non referret illud Euangelista, nisi aliquid conferret, cum multa omittantur quæ Christus egerit Io.20. & hoc maxime, quia omnes tres Euangelistæ istud tangunt, s. quòd Iesus inuentus fuerit solus, s. postquam audita est vox, vel surrexerunt discipuli de terra.

Est ergo dicendum, quòd fuit. Primo ad ostendendum, quòd de solo Christo dicta fuerit vox: nam cum omnes tres, s. Christus Moyses, & Elias viderentur in maiestate, vt dicitur Lu.9. possent discipuli dubitare quem eorum vox designasset, cum dixit, hic est filius si omnes tres manerent, ideo post vocem solus Christus inuentus est, vt appareat manifeste, quòd de ipso locuta est vox. Sic dicit Hieronymus, rationabiliter factum est, ne si Moyses, & Elias perseuerassent cum Domino, patris vox videretur incerta cui potissimū daret testimonium. Et Beda ait, vbi cœpit filius designari mox serui discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur. Secundo fuit ad innuendum, quòd lex vetus designata per Moysem,& prophetę designati per Eliam recedebant Christo manifestato. nam officium eorum fuit de Christo prædicere,& eum manifestare, quo facto nihil eis mansit agendum, ideo recesserunt Christo manente, sicut nunc sola lex Christi manet discussis cęremonijs veteribus, & ænigmatibus prophetarum. Sic dicit Hiero. s. Iesum stantem ablata nube,& Moysem, & Eliam euanuisse vident, quia postquam legis,& prophetarum vmbra decesserat, vtrumque in Euangelio reperitur.

Aliæ etiam causæ mysticæ assignantur, s. quòd a principio erant tres, & in fine fuit verus Christus solus, quia confessio fidei in tribus est, & in vno. Etiam recesserunt Moyses,& Elias cum voce, quia lex,& ꝓphetæ cum voce cęperunt, & cum voce desinunt, s. cępit lex in clamore facto in monte Synai Exo. 19. & 20. & cessauit lex, & prophetę in voce prædicationis Christi,& discipulorum, vel in voce Christi, quando dixit cōsummatum est infra 27. Sic dicit Ambrosius super Lucam, recesserunt illi cum dominus cępit designari, tres in principio videntur vnus in fine. perfectę enim fidei ergo quasi illi recipiunt in Christi corpus, quia & nos vnum erimus in Christo. Aut fortasse, quia lex,& prophetæ ex verbo, quia autem ex verbo cęperunt in verbo desinunt. sed istæ causæ mysticæ sunt, causa autem literalis est prima.

F *Quare Christus iussit taceri visionem transfigurationis. Quæst. CII.*

QVAERETVR, quare iussit taceri Christus visionem transfigurationis vsque ad resurrectionē.

Dicendum, quòd primo fuit, quia res ista erat valde magna in qua Christus ostēdebatur esse filius Dei, & hoc nondum crederetur de ipso, quia nondum in tanta opinione habebatur, cum autem resurgeret, & crederet resurrexisse, nihil erat, quod de eo credi non posset, tunc ergo talia conuenienter de eo prædicarentur,& non prius. Secundo fuit propter scandalum imperfectorum hominum. audientes enim Christū ad tantam gloriam in trāsfiguratione fuisse exaltatū, si viderent eum postea crucifixum turbarentur, & di-
G scederent. non enim poterant credere tam excelsa de eo quem tam infima, & opprobriosa pati viderent. Sic dicit Hieron. non vult in populos prædicari ne incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantā gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faceret. Sic etiam dicit Theophilus, ne homines scandalizarentur audiētes de Christo tam gloriosa qui eum crucifixum erant visuri. non ergo erat congruum talia de Christo dicere ante resurrectionem, post resurrectionem vero credibile videbatur. Tertio fuit, quia discipuli non erant pro tunc conuenientes annunciatores huius rei. erat enim res ista ardua,& ante aduentum spiritus erant discipuli adhuc infirmi, & paruæ auctoritatis, vt in tanta re eis crederetur, ideo fuit cō-
H ueniens subticeri vsque post resurrectionem Christi, & missionem Spiritus Sancti, quando cōfirmati fuerunt discipuli, & facti magnæ auctoritatis. Sic dicit Hilarius, s. silentium etiam rerum gestarum quę viderant imperat, vt cū essent Spiritu Sancto repleti, tunc spiritualium gestorum testes essent. Quarto fuit etiā propter imperfectionem aliorum discipulorum: nā si istud referri deberet prius reuelandum erat discipulis Christi quam alijs, & tunc sequeretur tristitia, & inuidia, tristitia quidem, quia ipsi non vidissent rem tam iocundam, inuidia autem, quòd alij prælati fuissent eis cum recepti fuissent ad videndum transfigurationem, & ipsi non. Quinto, & specialiter propter Iudam, qui iam dudum malus erat,& proditurus erat
I Christum, ipse autem volebat ei auferre occasionem ad hoc, aut saltem non præstare eam ex factis suis, & quia si ipse non receptus fuisset ad istam visionē magis concitaretur contra Christum, voluit Christus, ꝙ non reuelaretur vsque post resurrectionē: tunc enim proditor iam perijsset, & alij discipuli etiam hoc audientes non inuiderent neque tristarētur, quia essent perfecti per aduentū Spiritus Sancti. De his dicit Damascenus hoc pręcepit dominus sciens discipulos ꝗ nondum sortiti fuerant plenam Spiritus Sancti participationem imperfectos, ne aliorum corda quæ non viderant subuerterentur tristitia, & ne proditor incitaretur ad inuidiæ rabiem. Sexto fuit, & præcipue ne impediretur passio Christi. nam si diuulgaretur res
K hęc apud Iudęos, crederetur per hoc, ꝙ Christus esset Deus,& nō auderent neque vellent Iudęi ipsum crucifigere, quod tamen ipse intendebat, & hoc colligitur ex assignatione termini, s. quousque filius hominis a mortuis resurgat. Etiam patet, quia præced. cap. & Mar.8. simile habetur: nam postquam dixit eis, ꝙ nemini dicerent eum esse filium Dei, subditur quod dixit eis, ꝙ oportebat eum ire Hierosolymam,& multa pati,& reprobari,& occidi a senioribus, quasi dicat, ꝙ propter hoc non erat publicandum ipsum esse filium Dei ne per hoc impediretur passio sua, & reprobatio a senioribus. Sic dicit Remigius, si maiestas ipsius diuulgaretur in populis, populi impedirent di-

spensa-

ſpenſationem paſsionis eius reſiſtendo principibus ſacerdotum, & ſic redemptio humani generis retardaretur.

Quare poſt reſurrectionem Chriſtus permiſit prædicari transfigurationem. Qui quidem non fecit, aut dixit aliquid eo animo, vt ſemper taceretur. Quæſt. CIII.

QVAERETVR, quare poſt reſurrectionem permiſit prædicari transfigurationem.

Dicendum, quòd licet Chriſtus prohibuit iſtam viſionem taceri vſque ad certum tempus: non fuit conueniens taceri ſemper, quia conueniens erat iſtam viſionem reuelari aliquando, ergo nō erat tacēda ſemper: nec enim fecit, aut dixit Chriſtus aliquid eo animo, vt ſemper taceretur, cum facta, & dicta ſua ad multorum pertinerent eruditionem. ideo quandiu fuit impedimentum aliquod, vt non diceretur debuit taceri. ceſſante autem impedimēto potuit dici, & hoc fuit vſque ad reſurrectionem Chriſti: ideo poſt illam licuit dici, & debet intelligi de reſurrectione, ideſt poſtquam creditum eſſet ipſum ſurrexiſſe. nā ſi poſt reſurrectionem diceretur, quando tamē adhuc eſſet dubiū de ſua futura, vel facta reſurrectione, inutile erat dici, quia tanta res tunc credi non poſſet.

Sciendum autem, quòd non ſolum permittebatur diſcipulis iſtis poſt reſurrectionem dicere transfigurationem Chriſti, ſed potius obligabantur tunc annunciare illam: quia transfiguratio non facta eſt ſolum ꝓpter iſtos tres diſcipulos, ſed magis propter oēs credituros, quia ſi Chriſtus propter hos tres faceret, eis ſolis hoc diceret, & oſtenderet. & tamen Chriſtus dixit omnibus diſcipulis, & etiam turbis, ſunt quidā de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, quod de trāſfiguratione intelligitur, ideo voluit, quòd aliquando iſta res apud multos eſſet cognita, licet pro tunc non expediebat. & tamē non notificaretur, niſi iſti qui interfuerant notificarent, ideo tenebātur iſti poſt reſurrectionem Chriſti cognitam reuelare hæc alijs diſcipulis Chriſti, & prędicare illud, ſicut cętera geſta eius.

An in vita æterna in ſanctis ponantur dotes. Et quomodo ſit matrimonium inter Chriſtum, & Eccleſiam ratione dotium. Et vnde prouenerit denominatio dotis. Ea item quæ ſit in beatis. Et quòd tam ad animam quā ad corpus eorum pertineat. & quare non dantur ſanctis in hac vita. Quæſt. CIIII.

QVONIAM autem in transfiguratione Chriſti apparuit claritas quæ fuit ſimilis dotibus corporū glorificatorum, & ſæpe occaſione huius de dotibus ſupra tactum eſt, nunc aliquid de eis dicendū eſt. & eſt primo dubium, an in vita æterna in ſanctis ponantur dotes.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dos datur in matrimonio carnali, & tamen in regno cœlorum non erit tale matrimonium, quia nec nubent neque nubētur: ſed ſunt ſicut Angeli Dei, ſicut Chriſtus dixit infra 22. & Luc. 20. ergo non erunt ibi dotes. Item dos datur ad ſuſtinendum onera matrimonij, & tamen in matrimonio ſpirituali maxime in vita æterna, non erunt aliqua onera, aut indigentiæ. ergo non erunt ibi dotes. Item dotes pertinent ad bona exteriora quæ ſunt bona fortunæ, & tamen in vita æterna non erit vſus bonorum exteriorum: ſed erunt meliora bona quę ſunt interiora, ideo non erunt ibi dotes. Itē dos datur ſponſo ex parte ſponſæ. ſed ſancti in vita æterna non gerūt figuram ſponſi, ſed ſponſæ, quia Chriſtus ſponſus eſt, ſancti autem ſunt membra Chriſti inquantū ipſi ſunt eccleſia quæ eſt corpus Chriſti: & eſt ſponſus eius, ad

A Ephe. 5. ergo non dantur ſponſis dotes. Item dotes ſecundum iura humana non dantur a patre ſponſi, ſed a patre ſponſæ. dona tamen beatis dantur ſanctis a patre ſponſi, ideſt a patre Chriſti Iaco. 1. omne datū optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a patre luminum. ergo nō dantur dotes beatis. Item dotes dantur cauſa matrimmonij contrahendi, & tamen matrimonium cōtrahitur hic per fidem inter animas fidelium, & Chriſtum. ergo ſi dotes darentur in ſpirituali matrimonio, ita darentur nunc ſicut in futuro, & non dantur. ergo non dabuntur in futuro.

Dicendum quòd in vita ęterna dātur beatis aliqua dona quæ dotes appellantur: eſt enim matrimonium
B ſpirituale inter Chriſtum, & animam ſanctā: ad Ephe. 5. vbi cum de matrimonio diceretur, ait Apoſtolus hoc eſſe magnum ſacramētum inter Chriſtum, & eccleſiam. & ita matrimonium ſpirituale eſt ibi, quod ꝑ carnale deſignatur. & tamen in matrimonio carnali ſponſa dotata introducitur in domum ſponſi. & tamen ſancti introducuntur in domum Chriſti ſponſi ſui, quando beatificātur de qua domo ipſe dixit, in domo patris mei manſiones multæ ſunt. Ioan. 14. ergo oportet, quòd ſancti in introitu ad regnum cęlorum aliquibus dotibus dotentur. Item dotes in matrimonio carnali aſſignantur ad matrimonij ſolacium. & tamē matrimonium ſpirituale eſt delectabilius, & ſua-
C uius carnali: ergo dotes aſſignabuntur in illo. Item ornamenta ſponſarum pertinent ad dotem, ideſt vocantur dos, vel pars dotis: ſed ſancti ornati introducūtur in gloriam: Eſa. 61. induit me dominus veſtimentis ſalutis, ſicut ſpōſam ornatam monilibus. ergo ſancti dotes habebunt, ſicut ſponſę.

Dicendum tamen, quòd dos ſecundum propriam & vſitatam ſignificationem inuenitur ī matrimonio carnali, ſed in vita æterna nihil tale eſt, ideo non erunt tales dotes proprie acceptæ: eſt tamen verum, ꝙ beatis dabuntur quædam dona diuinitus quæ transferunt ad decorem ipſorum, & iſta dona a doctoribus vocantur dotes, & diffiniunt ſic hanc dotem. Dos eſt perpetuus ornatus animæ & corporis: vitę ſufficiens in ęter-
D na beatitudine perſeuerās. & hæc diffinitio aſſumitur ad ſimilitudinem dotis in matrimonio carnali. nam hęc omnia inueniūtur in dote carnali: illa enim eſt ornatus ſponſę: quia quælibet bona etiam extrinſeca faciunt ad decorem habentis. ſic vult Ariſtot. 1. Ethico. dicens, quòd bona exteriora decorant felicitatem, vt potentia ciuilis & diuitiæ: etiam eſt vitæ ſufficiens, ideſt ad ſufficienter ſuſtentandum vitam, vt ſponſus, & ſponſa alantur, & liberos de matrimonio natos educare poſſint. Etiam eſt ornatus perpetuus: quia dos ſemper pertinet ad ſponſam. nam licet durante matrimonio vſuſfructus dotis pertineat ad ſponſum, quia ipſe ſubit omnia onera matrimonij, tamē dominium manet ſemper apud mulierem, & ſoluto matrimonio ꝑ
E mortē, vel alias reuertitur ſemper dos ad vxorem. & ita ſimilitudo eſt inter vtrāque dotem in diffinitione.

Sed nunc cum conſtet beatis receptis ad beatitudinem illico dari dona quæ dotes vocantur, eſt dubium vnde prouenerit iſta denominatio dotis.

Aliqui dicunt, quòd nomen dotis non eſt hic per translationem a matrimonio corporali, vel ab aliquo alio cui proprie, & primo competat nomen iſtud, ſed eſt nomen principale ſignificans omnem perfectionem, vel ornatum cuiuſcūque modi qui poteſt competere homini. & ſic dicimus, quòd aliquis eſt dotat⁹ ſcientia, vel virtutibus, aut pulchritudine, vel robore corporis. & ſic etiam fęcunditas vteri, vel abundantia filiorum vocatur dos. ſi patet Gen. 30. quando Lia peperit ſextum filium: nam dixit dotauit me dominus

dote

dote bona, & ſic etiam accepit Ouidius dicens:

Et quacunque potes dote placere place.

Ideſt quacunque perfectione.

Sed dicendum, quòd non eſt hoc conuenienter dictum. nam quandocunque aliquod nomen eſt impoſitum ad aliquid principaliter ſignificandum, non cōſueuit transferri ad alia, niſi ſecundum quandam ſimilitudinem quæ ſit ad illa. vnde cum ſecundum primā inſtitutionem nominis dos pertineat ad matrimoniū corporale, oportet quòd in quacunque alia acceptione retineatur aliqua ſimilitudo ad illud principale ſignificatum.

Dicunt ergo alij, quòd vocantē dotes ipſa dona quæ dantur ſanctis ex ſimilitudine dotis matrimonij corporalis, quia dos proprie videtur dici illud donum, quod in matrimonio corporali datur ſponſæ ex parte ſponſi quando traducitur in domum ſponſi ad ornatum ſponſæ pertinens. Quod patet Gen. 34. vbi Sichē filius regis Emor dixit Iacob, & filijs eius, augete dotem, & munera poſtulate, ideſt petite magnam dotē pro ſorore veſtra quantumcunque augere volueritis, & poſtulate etiam pro vobis munera. & ita id, quod ſponſus daturus erat ſponſæ vocauit dotem, & Exo. 22. dicitur ſi ſeduxerit quis virginem dormieritq; cū ea, dotabit eam, & accipiet in vxorem. quia ſancti ſunt ipſa ſponſa Chriſti, quando introducuntur in vitam æternam vbi eſt domus Chriſti, datur ornatus quidam, & ille vocatur dos.

Sed dicēdum, quòd non ſtat, quia iura humana ad quorum conſiderationem pertinet ordinare tam matrimonia quam ea quæ in matrimonio dantur, dicunt quòd dos eſt id, quod datur ex parte mulieris viro, ꝓpter onera matrimonij ſuſtentanda, illud vero, quod ſponſus dat ſponſæ vocatur donatio propter nuptias, extra de dona. inter vir. & vxo. c. nuper in §. vltimo. & quaſi per totum titulum, & ita etiam accipitur in ſacra Scriptura, vt 3. Reg. 9. vbi dicitur, quòd Pharao rex Aegypti cepit vrbem Gazer, & dedit eam in dotem filiæ ſuæ vxori Salomonis, & ita accipitur dos vbicūque proprie accipitur. Ita etiam accipitur dos in illis auctoritatibus ſcripturæ in cōtrarium allegatis, quòd ſemper ſit dos ex parte fœminæ, & tamen licet dotes ſemper dentur viris a ſuis vxoribus, interdum viri dāt illas mulieribus, non quidem, ꝙ propter hoc ſit donatio proptēr nuptias, quia donatio propter nuptias viri eſt, dos autem eſt ipſius vxoris, & ad eam reuertitur, licet vir teneat vſumfructum eius cōſtāte matrimonio, interdum tamen vir conſignat aliquid mulieri in dotem, quod tranſit in dominium vxoris, & ipſa illud dat viro quaſi mulier a ſe ipſa haberet, & ita dotem illam vxor dat viro, & tamen prius accepit eam a viro, vt illam ei dare poſſet. Et hoc fit dupliciter, aliquando ex nimio amore, aliquando in pęnam. Primo modo ſi fęmina eſt pauper, & vir vult eam dotare, vel ſi valde diligit eam, & ideo etiam ſi ſit diues vult dotare illam, & hoc modo intelligitur Gen. 34. de Sichem qui valde diligebat Dinā filiam Iacob, & ideo vt pater, & fratres vellent eam dare illi, voluit ipſe dotare eam, & non ſolum dotare, ſed etiam ipſam dotem aſſignare in quacunque quantitate quam fratres nominarent, & etiam ipſis fratribus, & patri puellæ munera dare voluit, vt ei puellam concederent, cum dixit augete dotem, & munera poſtulate.

Aliquando dat vir dotem vxori in pęnam, ſicut qn̄ lex cogit iuuenem aſſignare dotem virgini quam defloraui, quam dotem pater puellæ aſſignare tenebatur, & hoc ſiue accipiat eam in vxorem, ſiue non, & ita accipitur Exo. 22. ſi ſeduxerit quis virginem, &c. & ſic manet, ꝙ ipſa dos eſt quę datur ex parte ſponſæ ipſi viro, vel his qui ſunt ex parte viri ad ſuſtentādum

F onera matrimonij. Sed tūc dicetur quomodo in beatitudine dabuntur dotes beatis, quia ipſi habent ibi locum ſponſæ, & ſponſæ non datur dos, ſed ipſa dat dotem viro?

Dici poteſt vno modo, ꝙ vere dantur dotes a patre ſponſæ, & non ſponſi pater. pater enim Chriſti eſt ſola perſona prima in diuinis. pater autem ſanctorū nō eſt ſola perſona prima diuina, ſed tota Trinitas, quia ſicut tota Trinitas eſt vnicus Domin⁹ noſter, & creator, ita ipſa tota eſt pater noſter. nam pro tanto Deus eſt pater noſter, quia creauit nos, & poſſidet, & fouet, & diligit. Deuter. 32. nunquid non ipſe eſt pater tuus qui poſſidet te, fecit & creauit te. & quoniam tā crea-
G tio quam poſſeſſio, quam amor Dei ad nos communis eſt tribus perſonis, & non diſtinguitur ibi ratio perſonæ, quia hoc ſolum fit quātum ad actus notionales qui ſunt īter ipſaſmet perſonas. tota ergo Trinitas eſt pater noſter, & non ſpecialiter vna perſona. & tamen tam beatitudo quàm dotes dantur beatis non ſpecialiter ab vna perſona, ſed ſimul a tota beata Trinitate quę eſt vnus Deus, ideo dantur dotes a patre ſponſæ, & non a patre ſponſi, quia pater ſponſi non eſt tota Trinitas: nam Trinitas neque gignit, neque gignitur. diſtinguūtur ergo pater ſponſi, & pater ſponſæ, & q̄a dantur hęc a patre ſponſę, ideſt beatorū qui ſunt ſponſa, ideſt Eccleſia, ſeruatur hic proprie ratio dotis, quia
H datur ſpōſa dotata ſponſo, & dotata fuit a proprio patre, & non a patre ſponſi.

Alio modo poteſt dici non accipiendo diſtinctionem patris ſponſæ, & ſponſi, quòd ſponſus ſit Deus, i. tota Trinitas, & tunc ſponſus non habet patrem, & ipſemet eſt qui dat dotem ſponſæ, quam ſimul in ſponſam, & in filiam habet: & tamen dat ſponſus hic dotem ex nimio amore ad ſponſam, cum dupliciter ſpōſus dotet ſponſam, licet illa alias det dotem ſponſo. & quia nemo tantum diligit ſponſam ſuam, quantum Deus Eccleſiam, cum exemplo huius, viri moneātur diligere vxores: Ephe. 5. viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam, ipſe dotat ſponſam. & ita nunc ſponſus dotat ſponſam non in pœnam, ſed
I ex amoris magnitudine.

Ad primum dicendum, quòd in regno cœlorum non erunt nuptiæ, & conſequenter non erit ibi dos iſta quę eſt in matrimonio carnali, ſicut non eſt matrimonium carnale. erit tamen dos ſpiritualis, ſicut matrimonium eſt ſpirituale.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ dotes matrimonij carnalis ſunt ad ſuſtinendum onera, quia in matrimonio carnali ſunt onera, i. inopię, & miſerię, in ſpirituali autem matrimonio in gloria non erit aliqua inopia, aut onera, quia abſterget Deus omnem lachrymā ab oculis ſanctorum, & non erit ibi fletus, neq; dolor, neq; cadet ſuper illos ſol, neque vllus ęſtus. Apo. 7. ideo dotes illius matrimonij non erunt ad ſuſtentanda onera, ſed ad delectandum poſſidentes.

K Aliter poteſt dici, ꝙ dotibus competit per ſe ſolatium præſtare, quia hoc eſt, quod per dotes efficitur, per accidens autem competit dotibus, ꝙ per eas remoueatur, onus matrimonij, quod per dotes tolerabilius efficitur: nam efficere per ſe competit rei, tollere autem per accidens: ſic eſt de gratia cui per ſe competit facere iuſtum, ſed per accidens eſt, ꝙ de impio fiat iuſtus, ideſt, quòd impius fuerit ille qui iuſtus efficitur. quamquam ergo in matrimonio ſpirituali cōſummato, quod erit in beatitudine, non erunt aliqua onera, ſed eſt ibi ſumma iocunditas, erit ibi ratio dotis, quia res inuenitur vbi eſt actus eius proprius, & directus, licet non ſit ibi id, quod eſt ei per accidens, & quia actus dotis etiam in matrimonio carnali eſt ſolatium præſtare, & hoc ſumme inuenietur in beatis, erunt

erunt ibi dotes, licet actus per accidens, idest alleuiare onera non inuenietur ibi, cum iam nulla onera super sint.

Ad tertium dicēdum, ꝙ dos, vt est in matrimonio carnali est in bonis fortunę, dos tamen vitę ęternę nō est dos matrimonij carnalis, sicut nec est ibi matrimonium carnale, ideo nunc dos consistit in bonis fortunæ, quia ista bona vtilia sunt secundum præsentē statum, in futuro autem non erunt ista bona vtilia, quia nō erūt necessitates illæ quibus succurritur per vsum istorum bonorum, ideo non erit ibi dos in talibus bonis, sed in alijs longe melioribus secundum conditionem illius status.

Alij dicunt, quòd in matrimonio spirituali requiritur interior decor. sicut dicitur in Psal. 44. omnis gloria eius filiæ regis ab intus: in matrimonio autem corporali, quia consistit in actibus exterioribus requiritur decor exterior. vnde non oportet, ꝙ dotes istæ tales assignentur in matrimonio spirituali, sicut in corporali.

Dicendum tamen, quòd licet verum sit, ꝙ matrimonium spirituale cum pertineat ad spiritum pertineat ad actus interiores principaliter, tamē etiam pertinet ad actus exteriores, cū in beatitudine in qua matrimonium spirituale consumatur perficiatur homo interius, & exterius, & ideo dotes in matrimonio spirituali tam ad corpus quam ad animam pertinent, in matrimonio autem corporali solum pertinent ad res corporales, & tamen hoc differt, quia in matrimonio spirituali beatitudinis, siue sit spiritualis, siue corporalis dos semper est interius, idest in ipso homine, in matrimonio autem carnali omnis dos est extra hominē, ideo in matrimonio carnali omnis dos est extra hominem, & consistit in solis bonis fortunæ, in matrimonio autem spirituali, siue sit dos corporalis, siue spiritualis non est in bonis fortunæ, quia omnia talia sunt extra hominem.

Ad quartum dicendum, ꝙ dos in spirituali matrimonio cum sit trāslata ex carnali matrimonio tenet aliquam eius similitudinem, dos autem ibi, licet detur sponso ex parte sponsæ, ita vt cedat sponso quantum ad vsum fructum constante matrimonio, tamen quantum ad proprietatem, siue dominium est dos ipsius sponsæ, & ita in sanctis fit, quia ipsi sunt sponsa, & dos est eorum, & datur sponso eorum, idest Christo, quia quicquid perfectionis, & gaudij in sanctis est, cedit in gloriam, & honorem Christi, & tamen quantū ad proprietatem est sponsæ, idest sanctorum, siue ecclesiæ triūphantis, quia istę perfectiones realiter sunt accidentia quædam sanctorū, & formaliter eos exornant. Ad quintum dicendum, ꝙ dos datur sanctis qui sunt vt sponsa, non a patre sponsi, idest a patre Christi, s. Deo patre qui est pater sponsi, sed a patre sponsę, idest a tota Trinitate quę est pater sponsę, vt supra declaratum fuit, & sic reperitur ibi propria ratio dotis.

Ad sextum dicendum, ꝙ sanctis in hac vita dantur aliqua dona a Deo, sed non vocantur dotes. Primo quia licet in præsenti sit matrimonium spirituale, non est tamen firmum, cum posset quilibet sanctus retrocedere, & malus effici, & iam non esset sponsa, dos autem est sponsæ propter sponsum, sicut in matrimonio carnali datur dos sponso, vt sustēter onera matrimonij. ergo quando non est matrimonium firmum non sunt dandæ dotes, in introductione autem ad vitam ęternam dātur dotes, quia ibi matrimonium firmatur, ideo nunc in matrimonio isto dotes non dantur. Secundo quia dos assignatur sponsę, quando traducitur in domum viri. nam in matrimonio carnali, licet dos promittatur in ipsa desponsatione, tamen nō traditur tunc, sed quando consummatur matrimonium, & traducitur in domum sponsi, vt dotata eat, ita in matrimonio spirituali quandiu hic manetur (licet matrimonium spirituale habeamus cū Christo, & maxime quantum ad illos quos eligit ante mundi constitutionem, vt essent sancti, & immaculati cum eo) tñ non traducimur in domum sponsi, quia quandiu viuimus peregrinamur a Domino 2. Corinth. 5. cum autē transferemur in vitam ęternam, tunc sponsa traducetur in domum viri, & tunc dotabitur, ideo dona quæ tunc dabuntur vocantur dotes, quæ autem nunc dantur non vocantur dotes. Et ista est potior ratio quam præcedens. nam si statim, vt matrimoniū esset ratum darentur dotes, & propter hoc non darentur hic, quia non est ratum matrimonium, darentur dotes illico decedentibus in charitate, quia illi pertinent ad vitam æternam, & sic existentes in purgatorio dotes haberent, quia illi firmi manēt in matrimonio spirituali contracto cum Christo, & tamen ibi dotes non habent, cum existētes in purgatorio nihil habeant beatitudinis, sed solam pęnam, & spem beatitudinis certam, quando autem traducentur in domum sponsi, idest in vitam æternam, tam beatitudo quam dotes eis dabuntur.

An beatitudo, & dos sint idem, & in quo differunt. Et quomodo beatitudo perfectiones omnium generum eminenter contineat. Quæst. CV.

QVAERETVR de habitudine beatitudinis ad dotem, s. an sint idem, vel in quo differunt. Aliqui dicunt, ꝙ sunt idem, quia dos est ornatus animæ, & corporis in æterna beatitudine iugiter perseuerans, sed perseuerat in æternum beatitudo in eo cui datur, & est ornatus animæ, & corporis eius. ergo dos est ipsa beatitudo. Itē dos in matrimonio carnali est illud ꝑ quod sponsa delectabiliter iungitur sponso, sed in spirituali matrimonio beatitudo est, id qđ lętificat sponsam in vnione ad sponsum, ergo beatitudo est dos. Item secundum August. visio est tota substantia beatitudinis, & tñ visio clara ponitur vna de dotibus. ergo dos est ipsa beatitudo. Item fruitio facit hominem beatum, fruitio tñ est dos. ergo idem sunt. Item beatitudo est status omniū bonorum aggregatione perfectus, vt ait Boe. 3. de consola. Prosa 2. sed status beatorum perficitur ex dotibus. ergo dotes sunt beatitudo. Dicendum, ꝙ vt aliqui volunt, beatitudo, & dos idem sunt realiter, sed differūt ſm rationem, quia dos respicit spirituale matrimonium, quod est inter Christum, & animam, beatitudo autem non. Sed hoc non potest stare, quia beatitudo consistit in operatione, dos aūt non est operatio, sed qualitas quædam, vel dispositio hominis, ideo ēt non possunt esse idem realiter. Item beatitudio inest homini ſm illud, quod est potissimum in eo, vt colligitur 1. Ethi. potissimum autem hominis est in intellectu 9. & 10. Ethi. dos tñ ponitur in corpore, ergo dos, & beatitudo non sunt idē realiter. Est igitur dicendum, ꝙ beatitudo, & dos realiter differunt, quia beatitudo est ipsa operatio ꝑfecta qua aīa Deo coniungitur, & est operatio voluntatis, dotes aūt sunt habitus, vel dispositiones, vel q̄cunq; alię qualitates quæ ordinant̄ ad hanc operationē perfectam, & ita dotes non sunt essentialiter, aut realiter ipsa beatitudo, neq; ēt sunt partes eius, sed sunt aliqd pręcedens beatitudinem, & ornatum ad eam. Ad primum dicendum, ꝙ proprie loquendo dos nō est aliquis ornatus aīæ, quia ornatus est aliqd manens, vel appositū aīę quasi sit decor eius, beatitudo aūt non est ornatus, sed aliquid ꝓueniens ex ornatu, cum operatio quędā sit, & ita nō est quasi aliquid insistēs aīę, sed quasi aliqd ꝓueniens ab ea, sicut est oīs operatio. Ad secun-

secundũ dicendum,ꝙ dos proprie est id, per qđ spon- F
sa delectabiliter vnitur sponso qñ traducitur, beatitudo aũt non est aliquid, qđ ordinetur ad vnionem spōsę ad sponsum,sed est ipsa vnio, quia operatio intellectus qua aĩa immediate attingit Deum,& vnitur sibi, est ipsa beatitudo,& ista est vnio ad Deum, & non est aliud qđ delectabiliter vniatur Deo, quia id quo delectabiliter aĩa Deo vnitur non est ipsa vnio, vel operatio, sed aliquid ordinatum ad istam operationem,& istud est dos. Ad tertium dicendum,ꝙ fruitio aliquo mō nominat dotem,& aliquo mō beatitudinem, qa pōt accipi vno mō pro ipso actu videndi Deum, & tunc visio non est dos,sed beatitudo ipsa, alio mō potest accipi visio ipsa pro habitu intellectus a quo eli- G
citur illa operatio videndi, siue sit habitus creatus infusus intellectui, siue sit lumē glorię habitualiter manēs in intellectu,quo intellectus est capax essentię diuinę tanquam formę intel.per q̃ acuetur, q̃ alias non posset capere, sed solũ quãdam eius ęquiuocam similitudinem. & ille habitus, siue lumen collatũ intellectui habitualiter manēs non est ipsa beatitudo,sed ordinatum ad beatitudinem,& illud est dos, quia dos p̄cedit ad beatitudinem, & tñ vocatur visio, quia siue sit habitus,siue sit lumen facit ad actualem visionem. vnde qñ dicimus visionem esse dotem, non dicimus absolute visionem,sed claram visionem,vt intelligaĩ, ꝙ magis volumus significare lumē quo perficitur in- H
tellectus ad videndum, q̃ ipsum actum videndi. Ad quartũ dicendum, ꝙ ēt fruitio accipitur vno modo pro actu fruendi qui est actus voluntatis, alio mō pro habitu,vel perfectione data qua potentes sumus frui, & disponimur immediate ad fruendum. Accipiendo primo modo fruitio est ipsa beatitudo realiter. Accipiendo secundo mō est aliquid ordinatum ad beatitudinē,& tunc fruitio est dos,sicut clara visio, quia non sunt partes beatitudinis,sed aliqua præcedētia ad beatitudinem. Ad quintum dici pōt vno modo, ꝙ beatitudo ſm essentiam aliquid vnum simplex est, idest actus intellectus,& tñ ſm eminentiam continet perfectionem omnium bonorum. sicut enim Deus vnus, & simplex existens continet perfectionem omnium I
entium eminenter, idest non ſm limitationē qua inueniuntur singula bona in suis generibus, vel speciebus,quia tunc tot essent realiter bona quot essent modi continendi bonitatem; ita cum beatitudo sit summum bonum humanum, continet eminenter omne bonum hominis,& quia homo potest participare varijs bonis, necesse est, ꝙ in beatitudine contineantur omnia illa bona, & quia beatitudo est aliquod vnum bonũ, illa vero quibus homo participare potest sunt varia,necesse est, ꝙ contineãtur oĩa illa vnitiue in beatitudine,& hoc est continere eminēter,ideo licet beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione p̄fectus,non est necesse, ꝙ multa simul bona sint, sed ꝙ in vno includatur virtus multorum perfectius quã si multa simul essent quę realiter distincta sunt,& tũc K
non est necesse dotes quæ sunt multæ esse partes beatitudinis. Aliter potest dici,ꝙ licet dotes quæ realiter sunt multę faciant ad beatitudinem, non sunt tñ realiter ipsa beatitudo, nec etiam partes eius quasi beatitudo consistat realiter ex multis concurrentibus in vnum, sed sunt aliquid præcedens ad beatitudinē disponens ad illam. Et quando dicitur, ꝙ status bonorum perficitur ex dotibus, dicendum ꝙ nō perficitur ex dotibus quasi integrantibus beatitudinem, sed ad illam disponentibus, & tunc non poterunt esse dotes ipsa beatitudo,quia sunt aliquid prius ea.

An in Christo sint dotes. Et quæ vniones de Christo cum quibus dicantur. Et quòd ecclesia dupliciter accipitur,cuius totum bonum est a Christo. Quæst. CVI.

QVAERETVR, an in Christo sint dotes. Aliqui dicunt,ꝙ sic,quia sancti conformantur Christo in gloria.ad Phil.3.qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ,& tamen sancti habent dotes. ergo Christus dotes habet, cum in corporibus nostris claritas futura dicatur dos, & tñ illa est similis claritati corporis Christi.Item dotes inueniuntur in sanctis inquantũ sunt sponsę, vel sponsa in spirituali matrimonio, in Christo tñ est quoddã spirituale matrimonium,quod est sibi singulare,idest duarum naturarũ in vna persona, & quantũ ad istud matrimonium dr̃ natura humana in Christo esse desponsata verbo diuino, vt patet in Glo. Psalm.18.ſ. in sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquã sponsus,&c.& Apoc.21. sup verbo,ecce tabernaculũ Dei cum hominibus. ergo Christo competit habere dotes. Item vt dicit Aug.lib.de doc.Christia.iuxta regulam Ticonij propter vnitatē corporis mystici quæ est inter caput, & membra, nominat se Christus non solum sponsum, sed etiam sponsam. Isa.61. quasi sponsum decoratum corona,& quasi sponsam ornatã monilibus suis,& tñ sponsæ competunt dotes.ergo Christo saltem inquantum est sponsa dotes assignabũtur. Item omnibus membris ecclesiæ debentur dotes, cũ ecclesia sit sponsa, & tñ Christus est membrum ecclesiæ: ergo debetur ei dos. Patet hoc 1.Corinth.12. vos estis corpus Christi,& membra de membro, vbi dicit Glo.idest de Christo.ergo Christo debentur dotes. Item dotes animæ ponuntur esse fruitio, & visio, & tñ istæ sunt in Christo. ergo ille dotes habet. perfectius enim ille videt quam cęteri,& abundantius fruitur atq; suauius quam singuli. ergo dotes habet. Dicendum, ꝙ circa hoc est duplex opinio, quidam dicunt,ꝙ in Christo est triplex vnio. Vna qua vniĩ Deo per coniunctionem amoris,alia dignatiua qua humana natura vnitur diuinæ, tertia qua ipse Christus vniĩ ecclesiæ. dicunt autem, ꝙ quantum ad primas duas vniones cōpetit Christo habere dotes proprie sub rōne dotis,quantum ad tertium dicunt, ꝙ habet excellentissime id, quod est dos, non tñ sub ratione dotis, quia in hac tertia coniunctione Christus est, vt sponsus,& ecclesia,vt sponsa,dos tñ competit sponsę,quia licet sit viri quantum ad vsufructum, tñ quantum ad proprietatem, & dñium est mulieris. Sed dicendum, ꝙ non stat primum,idest, ꝙ in duabus primis vnionibus sint dotes proprie in Christo,quia ad hoc requiritur matrimonium, cum dos non detur nisi in matrimonio, sed in vnione qua vniĩ Christus patri per amorem,non est matrimonium, quia in matrimonio est subiectio sponsæ ad sponsum, & tñ inter personas diuinas est omnimoda ęqualitas. ideo non est ibi habitudo matrimonialis vnius personæ ad alias, & consequenter neq; in tali vnione erit rō dotis.Item in secũda vnione quæ est naturę humanę ad personam diuinã non est matrimonialis dos.primo quia vbi est proprie desponsatio, est conformitas naturę inter sponsum,& sponsam,& tñ inter verbũ diuinum, & naturã humanam non est naturæ conformitas, ideo non est ibi p̄prie desponsatio, & consequenter neq; dotes p̄prie erunt.Scđo quia inter sponsum,& sponsam est distinctio personalis, & tñ in Christo nihil est distinctũ personaliter,sed vnica persona est Dei hominis, & tñ persona filij Dei est sponsus Io. 3. qui habet sponsam sponsus est. ergo cum non inueniatur ibi aliqđ aliud p̄sonaliter distinctũ, non est desponsatio inter diuinũ verbũ,& naturam assumptam, & consequenter neq;
erit

erit ibi dos. Tertio patet, quia dotes dantur, qñ sponsa de nouo traducitur ad domum viri, & sic pertinẽt ad sponsam nouiter coniunctam sponso, ista aũt nouitas non inuenitur inter naturam assumptam, & verbum, quia nunquam fuit tps quo illa natura humana esset, quin esset perfectè vnita verbo diuino. ergo nõ competunt ei dotes. Item quõcunq; Christus consideret, vr ꝙ non competat ei dotes habere, quia nõ est eiusdem dotes dare, & habere, vel recipere, & tñ Christus est qui dat spirituales dotes. nõ ergo habet ipse dotes. Dicendum igitur, ꝙ dos potest cõsiderari dupliciter, s. aut quantum ad id, qđ est ipsa dos, aut quantum ad rationem propriam dotis. Primo modo dicendum, ꝙ dotes inueniuntur in Christo excellentius quã in cęteris hominibus. nam in alijs beatis erit claritas corporum, & impassibilitas, agilitas, & subtilitas, manifestũ est tñ, ꝙ oẽs istæ perfectiones inuenientur multo excellẽtius in corpore Christi, quam in alijs hominibus, tum quia est vnitũ personæ diuinæ, tum quia fuit instrumentum immediatũ nostræ redemptionis, & in eo debet inueniri participatio retributionis meritorũ hominis Christi, cum hoc proprie fuerit, qđ Christus pro se meruit, s. gloriam corporis, & ita solemus cõiter dicere, ꝙ Christus habet dotes, & ꝙ aliqñ vsus est actibus dotiũ, vel similibus. Accipiendo scdõ mõ dotes nõ competunt Christo, quia dos importat matrimonium, & subiectionem, in Christo autem non reperiuntur istę rões, ideo dos quantum ad rõnem dotis non inuenitur in Christo, in beatis autem cęteris inuenitur ſm propriam rationem dotis, non tñ ideo est putandum reperiri in eis perfectius, quia ratio dotis propria importat aliq̃ imperfectionem, s. subiectionem quæ in sanctis est, in Christo autem nõ potest esse. Ad primum dicendum, ꝙ in Christo erit perfecta claritas corporis, & in nobis erit quædam conformitas ad illam, quia licet nemo beatorum tam intẽsam claritatem habebit, sicut Christus, tñ quilibet habebit claritatem ſm quam imitetur Christũ, & pp hoc in transfiguratione ipse ostẽdit in corpore suo nimiã claritatem, & de hac dr̃, ꝙ reformabit corpus humilitatis nostrę, idest corpora nostra quę nunc sunt humilia, idest imperfecta pp conditiones mortalitatis, & cęteras imperfectiones, tunc vero conformabuntur corpori claritatis eius, idest habebunt corpora nostra aliquam claritatem, sicut corpus eius, licet non æqualẽ, & illa claritas corporis Christi est materialiter dos, sed non est in eo ſm propriam rationem dotis, & sic conformantur corpora nostra corpori Christi non in ratione dotis, quia non est idem modus habendi perfectionem in nobis, & in illo, sed in eo, quod est dos materialiter. Ad ſm dicendum, ꝙ eo modo quo reperitur matrimonium in Christo, reperitur ratio dotis, inter verbum autem diuinum, & naturam humanam coniunctam ei, non inuenitur proprie ratio matrimonij, aut desponsationis, quia ad hoc necessario requiritur distinctio personalis quæ non est inter verbum, & naturam assumptam, quia illa non habet personalitatẽ aliquã, sed est suppositata suppositabilitate verbi, & ideo nec est proprie sponsa, habet tñ aliquam cõditionem sponsę, s. inseparabiliter vnitur verbo diuino, sicut sponsa sponso, & quia subditur verbo, & per illud regitur, sicut sponsa subest sponso, magis tñ se habet illa in hac coniunctione, vt anima ad corpus, quam vt spõsa ad sponsum, licet neutra habitudo ibi perfectè habeatur, quia verbum non est tanq̃ forma respectu naturę assumptæ. Ad tertium dicendum, ꝙ Christus proprie est sponsus, licet non respectu humanitatis assumptæ, sed respectu ecclesię, quia in hac cõiunctione reperitur distinctio personarum, & omnia quæ requiruntur ad matrimonium proprie dictum,

A sponsa tñ non dr̃ Christus quantum ad seipsum, sed inquantum assumit sibi interdum personam sponsæ suę, s. ecclesiæ q̃ ei coniũcta est spirituali matrimonio, & eo modo quo Christus nomen sponsę accipit non est inconueniens dari ei dotes, & tñ, quia valde large hoc dr̃, erit valde improprie dictum, ꝙ Christus dotes habeat. Ad quartum dicendum, ꝙ ecclesiæ nomẽ dupliciter accipitur, vno modo nominat solum corpus mysticũ, quod Christo vnitur tanq̃ capiti, & tunc ecclesia habet solum rationem sponsę, & non sponsi, & tunc Christus non est membrum, aut pars ecclesię, sed est aliquid extra ecclesiam, & supra illã, quod est caput influens omnibus ecclesię membris, & tũc,
B sicut nec Christus est membrum ecclesiæ, ita neque pertinebit ad eum ratio sponsę. Secundo modo accipitur ecclesia, vt nominat caput, & membra coniuncta, ita vt sit corpus integrum cuius caput sit pars, & qm̃ Christus semper est caput ecclesię, erit tunc Christus pars quędam ecclesię, & membrum ecclesię, inquantum habet distinctum officiũ a cęteris partibus, & membris, s. influere alijs vitam, & sensum, licet isto modo q̃q̃ Christus dicatur proprie caput, nunq̃ proprie dr̃ membrum, ratio differentiæ est, quia caput importat principalitatem, & causam, cum competat sibi influere in cęteras partes, ista autem est ratio perfectionis, ideo Christo competit proprie, licet alias caput sit pars, sed hoc accidit ad rationem capitis, mem-
C brum autem ſm rationem suam dicit partem, & imperfectionem, in Christo autem bonum spirituale ad quod pertinent dotes, non est partitum, sed integrũ, & totaliter. vnde ab ipso est totum bonum ecclesiæ, nec est aliquid maius bonum suum simul cum bono ecclesię, quam bonum suum solum, cum non addit aliquod bonum ecclesia a bono eius, sic tñ accipiẽdo ecclesiã non nominat sponsam, sed sponsum, & sponsam, prout per coniunctionem spiritualem est ex eis vnum effectũ. vnde licet Christus posset dici aliqualiter (saltem large) membrum ecclesię, non tñ dr̃ aliqñ membrum sponsę, quia nõ est pars illius ecclesię quę est solum sponsa, & tñ dos ad sponsam pertinet. ergo Christus qui non est pars sponsę non habet dotes pro-
D prie dictas. Ad quintum dicendum, ꝙ in Christo sunt visio, & fruitio perfectius quam in alijs hominibus, & tñ nõ sunt in eo sub ratione dotis, & ita dictum est supra, ꝙ ea quæ sunt dotes corporis, perfectius sunt in Christo quam in alijs hominibus, sunt tamẽ in eo materialiter, & non sub ratione dotis, & idem est de fruitione, & visione quę sunt dotes animę.

An in Angelis sint dotes, quæ duplices sunt in homine. Et quæ conformitas sit capitis, & membrorum, & rursus sponsi, & sponsæ ratione ipsius Christi. Quæst. CVII.

QVAERETVR, an in Angelis sint dotes. Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia super illud Canti. 6. vna est columba mea, dicit Glo. vna est ecclesia in omnibus ho-
E minibus, & Angelis, ecclesia autem est sponsa, iõ mẽbris eius competet habere dotes. nam quodlibet mẽbrum sponsę est sponsa, cum ista sponsa sit vnum mysticum, & non naturale, Angeli tñ sunt membra spõsę. ergo ipsi sunt sponsę, & consequenter habebũt dotes. Item Lucę 12. super illo verbo, & vos similes hoĩbus expectantibus dñm suũ, dicit Glo. ad nuptias dñs iuit, cum post resurrectionem suam nouus homo angelorum multitudinem sibi copulat. ergo Angelorũ multitudo est sponsa Christi. dotes ergo habent Angeli. Item dotes dantur in spirituali matrimonio, consistit aũt matrimoniũ spirituale in coniunctione spirituali, & tñ non est minor coniunctio spiritualis inter Angelos, & Deum, quam inter beatos & Deũ, & tñ homi-

hominibus beatis ratione huius matrimonij ſpiritua- F
lis dantur dotes, ergo a fortiori dabuntur Angelis. Itē
in ſpirituali matrimonio requiritur ſpiritualis ſpōſa,
& tñ Chriſtus eſt ſpiritus, & maximus ſpirituum, id-
eſt Deus, & inquantum ſpiritus magis ſunt ſibi ſimi-
les Angeli qui ſunt puri ſpiritus quam homines. ergo
magis erit ſpirituale matrimonium inter Deū, & An-
gelos q̃ inter Deum, & hoīes, & conſequenter magis
cōpetēt eis dotes. Item maior conuenientia eſt inter
caput, & membra quam inter ſponſum, & ſponſam,
cum caput, & membra efficiant vnum ꝑ ſe, ſponſus
aūt, & ſponſa non efficiunt vnum, niſi myſtice, & tñ
inter Chriſtum, & Angelos eſt tanta conformitas, ꝙ
ſufficit ad hoc, ꝙ dicatur Chriſtus caput Angelorum. G
ergo eadem ratio ſufficiet, vt potius dicat̄ ſponſus eo-
rum, & ita inuenientur in eis dotes. Dicendum, ꝙ do-
tes in hoīe nominamus duplices, ſ. dotes aīæ, & cor-
poris. De dotibus corporis manifeſtū eſt, ꝙ non erunt
in Angelis cum Angeli incorporei ſint, & ſi aliqñ cor
pora aſſumant, hoc eſt ad miniſtrandum, ideſt, vt in
eis nobis appareant, cum aliter apparere non poſſent,
quia tñ illa non ſunt pars naturæ eorū, non poſſunt in
eis partem beatitudinis, aut miſeriæ habere, dotes aūt
pertinent ad beatitudinem, ideo dotes corporis non
erunt in Angelis neq; materialiter neq; ſ̄m rationem
propriam. De dotibus aīę manet dubiū, an ſint in An-
gelis: nā illi ſpiritus ſunt, & poſſunt in eis eſſe omnes H
perfectiones quæ ſunt in ſpiritu humano. Dicēdum
autem, ꝙ dotes iſtę, aut accipiuntur materialiter, ideſt
quantum ad id, quod eſt dos, aut formaliter, aut ſ̄m ra
tionem propriā dotis. Accipiendo primo mō non eſt
dubium quin in Angelis ſint dotes aīę, quia in eis erit
viſio, & fruitio. Accipiendo ſecundo mō, dicendum
ꝙ Angeli non habent dotes, quia non habent in eis ꝑ-
fectiones iſtæ rōnem dotis, & hoc, quia non conue-
nit, ita proprie Angelis ratio ſponſę, ſicut hoībus, exi
gitur aūt inter ſponſum, & ſponſam naturæ confor-
mitas, ideſt vt ambo ſint eiuſdem ſpeciei, hoc aūt eſt
inter Chriſtum, & hoīes inquantum ille aſſumpſit na
turam humanam, per q̃ factus eſt ſimilis in ſpecie oī-
bus hoībus, Angelis aūt non eſt Chriſtus conformis I
ſ̄m naturam, quia non conuenit cum eis ſpecifice, nę
que ſ̄m naturam humanam cum illi non ſint homi-
nes, neq; ſ̄m diuinam naturam cum ipſi non ſint dij.
ergo nullo modo cōuenit eis rō ſponſę, & conſequē-
ter neq; dos. Sic ēt eſt modus loquendi doctorum di-
centium Angelos nō habere dotes, vel non eſſe ſpō-
ſam. Diſtinguit enim Origenes ſuper Cant. 4. perſo-
nas, ſ. ſpōſum, ſponſam, adoleſcentulas, & ſodales ſpō
ſi, dicit autem Angelos eſſe ſodales ſponſi. ergo non
ſunt ipſi ſponſa, & tñ dotes non competunt, niſi ſpon-
ſę. Item quia Chriſtus dr̄ deſponſaſſe ſibi eccleſiam ꝑ
incarnationem, & paſſionem, & figuratur deſponſa-
tio ſua per illud Exo. 4. ſponſus ſanguinum tu mihi es,
& tñ per incarnationem, & paſſionē non habet Chri-
ſtus aliquam nouā coniunctionem, vel habitudinem K
ad Angelos quam prius non habuerit, cum iſta perti-
neant proprie ad carnem quæ in Angelis non eſt, &
nihil fuit collatum Angelis per hoc. ergo Angeli, li-
cet ſint pars eccleſię non pertinent ad eam, vt eſt ſpō-
ſa, & conſequenter non habent dotes, quia dotes per-
tinent ad ſponſam. Dicendū ergo, ꝙ ad Angelos non
competunt dotes ſ̄m rationem dotis, ſed materiali-
ter ſolum, & tñ ſiquis velit dicere, ꝙ Angeli habent
dotes ſ̄m rationem dotis non eſt inconueniens, quia
dos ſ̄m propriam rōnem inſtitutionis ſuæ inuenitur
in matrimonio carnali, & hoc modo beati non habēt
dotes, ſed dicuntur dotes habere ſ̄m metaphoram,
quia fit tranſlatio ꝑ aliquam ſimilitudinem, & quia
in eis quæ dicuntur tranſlatiuę, non requiritur ſem-
per eadem proprietas, vel conditio ad tranſlationem,
ſed ſ̄m quālibet ſimilitudinem poſſit fieri tranſlatio,
licet non inueniatur in Angelis eadem ratio accipiēdi
dotem quæ in hominibus, tñ poteſt inueniri aliqua a-
lia, & non inueniri eandem quę in hominibus, nō tol-
lit omnino dotes eſſe in Angelis, & iō poteſt dici ali-
quo modo, ꝙ habent dotes etiam ſ̄m rationem dotis,
& tñ non ita proprie, ſicut beati homines.

Ad primum dicendum, quòd Angeli pars ſunt ec-
cleſiæ, non tamen ſunt pars eius, vt ipſa eſt ſponſa, &
tamen dotes non competunt ei inquantum eſt eccle-
ſia, ſed inquantum eſt ſponſa. ergo non competunt
Angelis dotes, ita proprie, ſicut hominibus.

Ad ſecundum dicendū, quòd accipiendo proprie
deſponſationem ſ̄m rationem deſponſationis nō de-
ſponſantur Angeli Chriſto, quia non eſt conformitas
naturę, accipiendo autem deſponſationem pro quali-
bet vnione, cum inter Deum, ſiue Chriſtum, & An-
gelos ſit vnio quædam ſpiritualis, poterunt Angeli vo
cari ſponſa, & ita large poterunt dici habere dotes.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis matrimo-
nium ſpirituale cōſiſtat in ſpirituali vnione, tamen vl-
tra iſtam vnionem requiritur cōformitas in ſpecie ad
iſtud matrimonium, & quia Angeli non conueniunt
cum Chriſto in ſpecie, non eſt eorum ad Chriſtum
deſponſatio aliqua, & ita non habent dotes.

Ad quartum dicendum, quòd conformitas Ange-
lorum ad Chriſtum inquantum eſt ſupremum om-
nium ſpirituum, non ſufficit ad matrimonium ſpiri-
tuale, quia licet conueniant in hoc, ꝙ ſunt ſpiritus,
tamen non ſunt in eadem ſpecie, quod requiritur ad
matrimonium tam ſpirituale quam carnale. Et cum
dicitur, ꝙ maior eſt ſimilitudo Angelorum ad Chri-
ſtum quam hominum, dicendum quòd inquantum
comparātur Angeli ad Chriſtum, vt eſt ſpiritus, ideſt
verbum diuinum, maior eſt ſimilitudo Angelorum
ad ipſum quam hominum, & tamen iſta conformi-
tas non ſufficit ad deſponſationem, quia cum iſta cō-
formitate adhuc manet diſtantia infinita, inter homi-
nes autem, & Chriſtum manet quædam alia confor-
mitas ſecundum ſpeciem, quia Chriſtus eſt homo ve
rus, ſicut illi, & talis conformitas ſufficit ad matrimo-
nium ſpirituale, hęc autem eſt maior conformitas ho
minum ad Deum quam ſit cōformitas Angelorum
ad Chriſtum inquātum vterque ſunt ſpiritus, & ideo
in hominibus eſt deſponſatio, & dotes, & non in An-
gelis. Ad quintum dicendum, ꝙ inter Chriſtum, &
Angelos eſt cōformitas quędam quæ ſufficit ad hoc,
ꝙ dicatur Chriſtus caput eorum, ſed non ad hoc, ꝙ
dicatur ſponſus. Et cum dicitur, ꝙ eſt maior confor-
mitas capitis, & membrorum quam ſponſi, & ſpon-
ſę. Dicendum, ꝙ non dicitur Chriſtus caput Angelo-
rum, vt inter caput, & membra eſt conformitas natu-
rę, ſed vt caput dicit principalitatem, & vim influen-
di. Pro quo ſciendum, ꝙ licet caput, & cętera mem-
bra ſunt partes eiuſdem indiuidui, quod eſt vnum ſpe
cie, ſi tamen vnumquodque membrum per ſe conſi-
deretur, non eſt idem in ſpecie cum alio: manus enim
habet aliam ſpeciē partis a capite, & ita de cęteris: vn-
de ad hoc, ꝙ membra ſint eiuſdem indiuidui non re-
quiritur inter ea alia conuenientia, niſi ꝙ ſit propor-
tio, ideſt vt vnum poſſit ab alio accipere, & moueri
ab illo, & ſubſeruire ei, & non requiritur identitas ſpe
cifica, talis autem habitudo eſt Dei ad Angelos, ſ. ꝙ
taliter ſe habent ad eum, quòd poſſunt recipere ab ip-
ſo, ideo ſufficit habitudo iſta ad hoc, ꝙ Chriſtus ſit ca-
put eorum, vnio tamen deſponſationis requirit con-
formitatem in ſpecie, ideo non eſt deſponſatio eo-
rum ad Chriſtum, & conſequenter neque dos.

An

An sint tres dotes animæ tantum, & non plures nec pauciores. Et quibus illæ respondeant, & quomodo animam disponant ad beatitudinem secundum vtique earum rationem. Et quæ sit operatio in qua consistit beatitudo. Et quomodo fruitio dupliciter accipi possit. Ipsiusque beatitudinis quæ conditiones quasi partes sint. Quæst. CVIII.

QVAERETVR, nunc magis in speciali circa dotes, & quia dicuntur quædam esse dotes animę, & alię dotes corporis, est dubium primo circa dotes animę, & ꝙ solent assignari tres dotes animæ, s. visio, delectatio, fruitio. est dubium, an sint tot, & non plures.

Aliqui dicunt, ꝙ non sint conuenienter assignatę, quia anima nostra coniungitur Deo secundum mentem, idest partem superiorem in qua inuenitur imago Dei, & hæc imago consistit in intelligẽtia, memoria, & voluntate, sed delectatio ad voluntatem pertinet, visio ad intellectum. ergo debet poni aliquid, quod ad memoriam pertineat, cum fruitio non pertineat ad memoriam secundum potius ad voluntatẽ.

Item dotes beatitudinis dicuntur respondere virtutibus vię quibus coniungimur Deo quæ sunt spes, fides, charitas, quarum Deus est obiectum, delectatio tamen respondet charitati, visio fidei. ergo debet poni aliquid, quod respondeat spei, cum fruitio magis pertineat ad charitatem.

Item videtur fruitio superabundare: non enim fruitur Deo nisi per dilectionem, siue delectationem, & visionẽ, quia iuxta Aug. lib. de doc. Christia. fruimur illis quæ propter se diligimus, & in illis in quibus mẽs delectata conquiescit. ergo fruitio nõ debet poni dos distincta a delectatione.

Item videtur, ꝙ debeant esse plures, vt addatur cõprehensio, quia dotes ad beatitudinem ordinantur, vt homo per eas sit sufficienter dispositus ad beatitudinem, & tamen ad perfectionem beatitudinis requiritur comprehensi 1. Corinth. 9. sic currite, vt comprehendatis. ergo debet poni comprehensio quarta dos.

Item Ansel. dicit, ꝙ ad beatitudinem animæ pertinent sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, gaudium. & sic videntur prædictæ esse dotes, cum dos dicat id, secundum, quod homo disponitur sufficienter ad beatitudinem, & ita erunt multæ dotes vltra tres dictas. Item dicit Aug. 22. de ciui. Dei, in fi. ꝙ in illa beatitudine Deus, sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. ergo sicut videre, & amare pertinent ad dotes, ita & laus, & ita erunt malæ assignatæ tres dotes. Item Boe. de consolatio. lib. 3. Prosa 2. ponit plura bona ad beatitudinẽ pertinentia, s. iocũditatem quam præstant, vel promittunt voluptates, sufficientiam quam promittunt diuitiæ, celebritatem quam promittit potentia, reuerentia quam promittunt dignitates, & quia dotes disponunt sufficienter ad beatitudinem, & ista requirũtur ad beatitudinem, videtur ꝙ ista debeant dici dotes, & ita non erunt bene assignatę tres. Dicendum, ꝙ ponẽdo dotes animæ omnes doctores concordant, ꝙ sint tres, & quæ sint illæ varie dicitur. Quidã enim dicunt visionem, delectationẽ, fruitionem, vt dictũ est. Alij vero ponunt visionem, fruitionem, comprehẽsionẽ, & quasi ab omnibus idem modus assignationis est.

Pro quo sciendũ, ꝙ vt ostensum est supra dotes animæ dicuntur aliquid inhęrens animæ, per quod anima ordinatur ad operationem in qua cõsistit beatitudo. Ad operationem autem beatitudinis duo requiruntur, s. ipsa substantia beatitudinis quę est visio, quia actus quo beatificamur est videre Deum, & perfectio operationis quę est delectatio. nam beatitudo non est operatio qualiscunque, sed perfecta, ideo requiruntur

A ibi illa quæ faciũt visionem delectabilem. Visio enim aliqua est delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, s. inquantum ipsum obiectum in se est delectabile. Alio modo ex parte visionis, s. inquantum ipsum videre est delectabile etiam non cõsiderata re visibili, & ita in re visibili, & ita in intelligendo quamcunque rem delectamur etiam si illa res in seipsa non delectet nos, idem est de visu, vt ostendit. Aristo. 1. Metaph. c. 1. ꝙ pręter vtilitatem quę est in videndo adhuc delectamur in vidẽdo, & diligimus sensum visus, operatio autem in qua consistit beatitudo debet esse perfectissima, cum sit beatitudo summum bonum, ideo debet esse delectabilis vtroque modo, quia alias

B perfectio gradus operationis esset illius qui vtroque modo esset delectabilis. Ad hoc autem, ꝙ ipsa visio in se sit delectabilis, oportet ꝙ sit perfectè connaturalis videnti per habitum aliquem. Ad hoc autem, ꝙ sit visio delectabilis ex parte rei visibilis requiruntur duo, s. quòd ipsum visibile sit conueniens videnti, & quòd sit ei coniunctum. Et ad delectabilitatem visionis ex parte ipsius requiritur, ꝙ sit habitus in vidente, qui sit principium elicitiuum visionis. Et ita est vna dos, & prima quæ ab omnibus dicitur visio, idest habitus ad clare, & prompte, & sufficienter videndum. Ex parte autem obiecti requirebantur duo. primum erat, ꝙ esset conueniens, & quia conuenientia pertinet ad effectum, ponitur secunda dos ex parte voluntatis quæ

C vocatur a quibusdam delectatio, ab alijs autem fruitio, secũdum ꝙ fruitio ad affectũ pertinet: in eo enim ꝙ conuenientissimum est maxime delectamur, & illud summe diligimus, & ideo aliqui eam dilectionẽ vocant. Est autem delectatio dos ex parte voluntatis, quia perfectè disponitur volũtas ad ipsum summum bonum cognitum, quia sicut ponitur habitus ex parte intellectus qui est visio quo perfectè disponitur intellectus in ipsum summũ bonum, ita & ponitur aliquid aliud ex parte voluntatis, quod vocamus delectationem, & illud est dos, quia omnes dispositiones immediate ab beatitudinem dotes vocantur. Requiritur etiam ex parte visibilis coniunctio, & sic ponitur a quibusdam. Tertia dos, s. comprehensio quæ nihil

D aliud est, nisi in pręsentia Deũ tenere, & in seipso habere. Alij autem ponunt tertiam dotem esse fruitionem, non ponentes comprehensionem, & ad idem redeunt, vt fruitio nominat rem quæ tenetur in pręsenti cui, & delectabiliter adhęretur, ita vt non sit fruitio spei qualis est in via, sed fruitio rei qualis est patriæ, & tunc modicum differt ponere comprehensionem, vel fruitionem, cum vtrunque dicat firmam tentionem, & pręsentem rei, & tamen fruitio addit insuper suauitatem quandam in vsu rei quæ tenetur, sicut fructibus suauiter vescimur, & delectant nos in vsu suo, ita tres dotes respondent tribus virtutibus Theologicis, s. visio fidei, charitati autẽ delectatio, vel dilectio, aut secundum aliam assignationem fruitio, spei vero comprehensio, vel secundũ alium modum assignandi

E respondit fruitio. nam cum fruitio dicat suauem vsum rei quæ tenetur qualis erit in patria, potest accipi indifferenter pro comprehensione, vel pro delectatione, quia potest respondere tam spei quam charitati.

Aliqui autem assignant tres dotes penes tres vires animæ, idest cõcupiscibilem, irascibilem, rationalem visionem tribuentes rationali, cuius est iudicare, delectationem concupiscibili quæ mouetur in delectabilia, fruitionem autem, vel comprehensionem irascibili inquantum talis fruitio cum dicat perfectam possessionem rei quę non aufertur, dicit victoriã adeptam, quia perfectè tenere est quasi vicisse, & ita omnia quæ perfectè intelligimus dicimur velut victores

tenere,

tenere, vt ait Boetius de consol. lib. 1. Prosa 2. s. & quæcunque vagos stella recursus exercet varios reflexa p orbes comprehensam numeris victor habebat. vis autem irascibilis est ad quam pertinet victoria, cum ipsa nitatur in arduum, & ita ei fruitionem tribuunt, vel cōprehensionem, & magis conuenit ei ratio comprehensionis quæ dicit solum tenere perfecte, quam ratio fruitionis quę vltra tenere addit suauitatem.

Sed ista positio non stat. Primo quia anima soluta corpore habet beatitudinem, quæ non est sine dotibus, & tamen in anima separata non manēt vires istæ, quia substantia istarum non est anima, sed animal, & ideo non manent in anima separata. Secundo quia etiam reunita anima corpori, quando insunt istæ vires non possunt poni dotes in eis, quia dotes dicūt immediatas dispositiones beatitudinis, vt per eas efficiatur homo capax illius, & tamen homo est beatus per animam rationalem, & non per vires inferiores quæ sunt corporis, cum in corpore, nec sit beatitudo, neque portio aliqua beatitudinis, nisi per redundantiā, ideo dotes quæ sunt dispositio immediata ad beatitudinem sunt in anima rationabili, & non in concupiscibili, & irascibili.

Ad primum dicendum, ꝙ pro memoria non ponitur dos, sicut pro intelligentia, ita ꝙ pro eis non sunt duæ dotes. Ratio est, quia non sunt duo actus distincti earum: dotes enim sunt quædam dispositiones habitualiter immanentes perficiētes immediate animam ad operationem fœlicitatis, & quia habitus ponitur, vt elicitiuus actuū, vbi non sunt actus distincti non oportet poni distinctos habitus, & quia memoria, & intelligentia (vt pertinent ad imaginem) non habent actus distinctos, non ponuntur duæ dotes pro illis: habent enim memoria, & intelligentia vnicam operationē. Et hoc, quia quidam nominant memoriam potentiā animæ, intelligentiam vero dicunt actum eius. Alij dicunt, ꝙ intelligentia est potentia, & non actus, & tunc dicitur, ꝙ memoria non habet actum distinctum ab intelligentia, quia non exit in actum, siue intelligentiam. nam ad memoriam, vt est pars imaginis, solum pertinet tenere notitiam, ipsa autem notitia dicit actū intellectus, idest notionem, quia per notitiam volunt communiter nominare habitum, vel aliquid manēs, licet igitur memoria esset aliquid distinctum ab intellectu, non oporteret poni aliam dotem, aut habitum pro memoria quam pro intelligētia, & ideo pro vtraque ponitur vna dos, idest visio. vnde non assignantur tres dotes penes tres partes imagines, sed potius in correspondentia ad tres virtutes Theologicas, quibus hic disponuntur promeritorie ad fœlicitatem.

Aliter potest dici, quòd etiam memorię competit dos, quia ad memoriam pertinet retinere. erit ergo dos sua comprehensio quæ est rem præsentem firmiter tenere, & tamē firmius est, quod supra dictum est.

Ad secundum dicendum est, ꝙ verum est tres dotes correspondere tribus virtutibus. vnde spei dos respondit, s. comprehensio, secūdum vnam assignationem, & secundum aliam respondet ei fruitio: spes enim dicit elongationem ab eo, quod speratur, tenere autem dicit præsentialitatem, & quia elongatio dicit imperfectionem cum affligat, & contristet amantem absentia amati, ad hoc, quòd perficiatur succedit spei tentio, quæ est præsentem habere, & non qualiber, sed firma, & totalis, & ista vocatur comprehensio, ideo secundum eos qui ponunt comprehensionem esse dotem, debet ipsa respondere spei.

Qui vero ponunt fruitionem, & non comprehensionem, assignant ipsam spei inquantum fruitio dicit tentionem, cum sit fruitio, vt rei habitæ suauis vsus qualis erit in patria, & non fruitio inhęsio per spē

F qualis est hic. Ad tertium dicendum, quòd fruitio
conuenienter ponitur dos distincta a visione, & dele-
ctatione, siue dilectione.
Pro quo sciendum, quòd fruitio aliquando accipi-
tur pro hoc, quod est in Deum delectabiliter ire cla-
re cognitum, & tunc fruitio dos voluntatis est, & non
differt a dilectione, vel delectatione. Alio modo ac-
cipitur, vt fruitio dicit comprehensionem cum qua-
dam suauitate, & tūc est dos distincta a delectatione,
vel dilectione, & non est dos voluntatis, sed distin-
guitur a visione, & delectatione, non tamen distin-
guitur sic ab illis, sicut visio, & delectatio distinguun-
tur inter se, quia illa distinguuntur, sicut duo habitus.
nam visio est habitus intellectus, delectatio autem est
habitus voluntatis, fruitio autem, siue comprehensio
G non dicit aliquem habitum distinctum ab illis. nam
sicut vere non sunt in anima rationabili, nisi duæ po-
tentiæ, idest intellectus, & voluntas, ita non possunt
poni, nisi duo habitus, quia habitus non est, nisi in po-
tentia animata. fruitio ergo hoc modo, licet dicat ali-
quid manēs habitualiter, quia incidit in alios duos ha-
bitus aliqualiter, importat tamen secundum se remo-
tionem quandam impedimentorum ex quibus effi-
ciebatur, quòd non posset mens Deo præsentialiter
coniungi, & hoc fit inquantum ipse habitus gloriæ
animam ab omni defectu liberat, & hoc, quia facit eā
sufficiētem ad cognoscendum sine phantasmatibus.
nam manente vsu phantasmatum nunquam per illū
posset euenire beatitudo, quia illud in cuius visione
H beatitudo est, nullo phantasmate sufficiēter designa-
ri potest, etiam facit eam sufficienter ad dominan-
dum corpori, & ad similia quæ animæ conferuntur
quibus non existentibus homo nō pertingit ad Deū,
sed peregrinatur ab eo, sicut contingit nobis hic, &
ideo fruitio importat inhæsionem, scilicet, quia au-
fert impedimenta quibus stantibus non poteramus
adhærere, vt comprehensionem firmiter teneamus.
Ad quartum dicendum, quòd requiritur compre-
hensio ad beatitudinem, ideo secundum vnam assi-
gnationem ponitur, comprehensio distincta est a frui
tione, & est tunc fruitio dos voluntatis respondens
charitati, comprehensio autem spei secundum aliam
assignationem non ponitur comprehensio, sed loco
I eius ponitur fruitio, inquantum fruitio dicit tunc ali-
quid in præsentia hēre, cui sine impedimēto suauiter
inhęremus, & tunc est etiam comprehensio in frui-
tione, & tunc quocunque modo necesse est ponere
comprehensionem.
Ad quintum dicendum, quòd ea quæ Anselmus
nominat nō sunt dotes: sunt enim dotes principia im-
mediata beatitudinis, idest disponentia hominem suf
ficienter ad beatitudinem faciendo eum capacem, &
proxime dispositum, & ita non sunt partes beatitudi-
nis, neque ipsa beatitudo, illa autem septem quæ po-
nit Anselmus sunt partes beatitudinis accipiendo bea
titudinem, vt statum omnium bonorum aggregatio-
ne perfectum. vnde licet beatitudo sit aliquid vnum,
K & simplex vnitiue colligens omnia bona, vel præha-
bens ea, tamen accipiendo, vt sunt distincta ipsa bo-
na in beatitudine quæ vnitiue habentur, erunt ista
quę nominat Anselmus partes beatitudinis, dotes
autem non sunt partes, sed sunt aliquid disponens.
Item quia non habent rationem dotis, quia dos com-
petit sponsæ in comparatione ad sponsum, ideo debe-
rēt omnia hęc esse talia per quę vnirentur sancti Chri
sto, sed falsum est. nam aliquid istorum est, quod tam
ad sponsum quam ad sponsam pertinet, & sub eadem
ratione, licet non ęqualiter, s. sapientia, cętera vero p-
tinent ad ipsos beatos sub beatitudine adinuicem. Et
aliqua sunt quæ cōpetunt ad ęquales, vt æquales sunt,
sic

ſic eſt amicitia, quæ dicit vnionem affectuum, & cō-cordiam quantum ad cōſenſum in agendis, quędam competunt reſpectu inferiorum, ſicut eſt poteſtas, inquantum inferiora a ſuperioribus diriguntur, & honor inquantum eſt exhibitio reuerentiæ, quæ fit ſuperioribus ab inferioribus. Quædam autem competunt per comparationem ad ſeipſum. Et ſunt quædam per remotionem malorum, ſic eſt ſecuritas, quæ nominat remotionem omnium malorum, quæ turbare poſſunt. Alia per adeptionem boni, ſicut eſt gaudium. nam de bono adepto gaudium eſt, & ſic omnia illa ſeptem pertinent ad beatitudinem, vnum per reſpectum ad ſponſam. ad ſponſum.3.i.ſapientia. per reſpectum ad alios quatuor, ſcilicet, duo, ideſt, honor, & poteſtas, per reſpectum ad minores duo per reſpectum ad æquales, ideſt, amicitia, & concordia, & duo per reſpectum ad ſeipſum, ideſt, ſecuritas, & gaudium: non ergo ſunt iſta dotes.

Ad ſextum dicendum, quòd laus, quæ ponitur ab Auguſti. de illis bonis, quæ erunt in patria non erit dos, quia dos eſt diſpoſitio immediata ad beatitudinem, ſicut habitus ad actum: laus autem non præcedit ad beatitudinem, nec eſt, vt pars eius, ſed eſt, vt aliquid conueniens. nam eoipſo, quòd anima Deo coniungitur, in quo conſiſtit beatitudo, ſequitur, ꝙ in laudem prorumpat: non ergo competit laudi ratio dotis.

Ad ſeptimum dicendum, quòd illa, quæ Boetius enumerat non pertinent ad dotes, ſed ad beatitudinem, quia de ratione dotis eſt pręcedere ad beatitudinem tamquam diſpoſitionem immediatam, quæ autem Boetius enumerat non præcedunt ad beatitudinem, ſed ſunt tamquam quædam partes, vel conditiones beatitudinis. nam beatitudo non habet proprie partes, cum ſit ſimplex operatio, ſed in ſeipſa vnitiue colligit omnia bona, & hoc modo illa omnia includuntur in beatitudine tamquam partes, & conditiones eius, & melius dicuntur conditiones q̃ partes, quia ſimplex nō habet partes, habet tamen cōditiones: non enim habet realiter beatitudo in ſe alia bona, quę inter ſe diſtincta ſunt, ſed propter ſuam perfectionem in ea ſimplici inuenitur quidquid boni in alijs rebus diſtinctis diuerſimode eſt, vt colligitur primo, & decimo Ethi. & ob hoc Boetius volens oſtendere perfectionem, & integritatem verę beatitudinis colligit omnia illa bona, quæ hic appetuntur ab illis, qui hic beatitudinem (licet varijs vijs) petunt, quæ licet non ſint ita velut diſtincta bona in vera beatitudine, ſicut inter ſe ſeparata inueniuntur: tamen perfectio cuiuslibet eorum in illo bono quod beatitudinem nominamus excellentius inuenimus, quàm hic inter ſeipſa ſingulum ipſorum habeat. quædam autē eorum pertinent ad remotionem mali, ſicut eſt ſecuritas, alia ad conſecutionem boni conuenientis, & ſic eſt iocunditas. nā de bono qđ nobis cōueniens eſt iocundamur: quædam ad conſecutionem boni totaliter perficientis, & ſic eſt ſufficientia: alia vero pertinent ad manifeſtationem boni quod habetur, & ſic eſt celebritas. inquantum bonum vnius venit in notitiam multorum, quia celebritas ad gloriam pertinet; reuerentia eſt bonum quoddam inquantum illius notitiæ, vel boni cogniti ſignum quoddam oſtēditur quod eſt reuerentiam exhibere: reuerētia enim pertinet ad honorem, quia honor, & exhibitio reuerentiæ fit in teſtimonio virtutis, & ita illa quinq; quæ Boetius nominat non ſunt dotes, ſed beatitudinis cōditiones, ſicut ſeptem illa, quæ nominauit Anſelmus, & ita poſſumus nominare plurima alia. Nam cum beatitudo ſit bonum perfectiſſimum, & ob id neceſſario habeat in ſe vnitiue perfectionem ſingulorum bonorum, quæ particulariter in ea non inueniūtur, poteſt nominari beatitudo a ſingulis illorum bonorum, & quoniam illa ſunt plurima iuxta numerum omnium perfectionum, quæ in rebus inueniri poſſunt, poterimus dicere, quòd omnia illa erunt in beatitudine: & tamen nullum illorum eſt dos, ſed ſunt conditiones beatitudinis, vel bonum quod pręhabet in ſe beatitudo.

An ponendæ ſint aliquæ dotes corporis vltra dotes animæ. Item in quo conſiſtit imago Dei. Et quæ ſit animæ beatitudo, & quæ corporis. Et quomodo perfectio corporis glorioſi adiuuat animam ad beatitudinem. Denique homo interior & exterior quis dicatur. *Quæſt. CIX.*

QVAERETVR nunc circa dotes corporis. Et eſt primo dubium an ponendæ ſint aliquæ dotes corporis vltra dotes animæ.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dotes ſunt immediata principia beatitudinis, ſed illa conſiſtit in ſpirituali vnione, qua beati vniuntur Deo, ad quam vnionem nihil faciunt bona corporis: cum dotes ponantur tamquam habitus, vel principia operationum, perfectiones tamen ex parte corporis non inclinant ad aliquam operationem animæ, neque ſunt principium illius: ideo non ſunt neceſſariæ. nam operationes animæ, ideſt, mentis, vt intelligere, velle, non exercentur per aliquod organum: ideo neque ſunt neceſſariæ aliquæ perfectiones organicę.

Item dotes ſunt quædam bona in coniunctione matrimoniali, quibus ſponſa vnitur delectabiliter ſponſo, & tamen dotes debent eſſe tales quales matrimonium, ſed matrimonium quod conſummatur in beatitudine eſt ſpirituale: ergo dotes ſolum erunt ſpirituales, & ita non oportebit poni dotes corporis.

Item homini debentur, & conueniunt dotes, & beatitudo ſecundum quòd eſt ad imaginem Dei, ſed non eſt ad Dei imaginem niſi per animam, vt ait Auguſtinus libro de Trinitate: beatitudo enim & dotes competunt homini ſecundum, quòd eſt capax Dei, & realiter capit illum, & tamen non capit homo Deum, niſi inquantum conformatur, & ſicut etiam terminus in operatione naturali eſt ſimilitudo, vel aſſimilatio agentis, & paſſi, & tamen homo aſſimilatur Deo maxime inquantum reperitur in homine imago: ideo dotes, & beatitudo erunt ſolum in eo, in quo eſt imago immediate, ideſt, in animali rationali.

Item vires inferiores ſenſitiuæ, & vegetatiuæ ſunt perfectiores quàm ipſum corpus, quia illæ ſunt, vt forma, & perficiens: corpus autem eſt, vt materia, & vt perfectibile, & tamen non aſſignantur aliquæ dotes reſpondentes viribus iſtis: ergo nec erunt dotes aſſignandæ corpori.

Item, quia magis conueniunt dotes viribus inferioribus quàm corpori, quia dotes ponuntur, vt principia immediata operandi: potentiæ autem ſunt principia operatiua, & non immediata, quibus competunt habitus tamquam dirigentes, & immediata principia operationis. corpus autem non eſt principium operationis, ſed eſt mobile: ideo potentijs competent dotes, & non corpori.

Dicendum, quòd in corpore oportet poni dotes quaſdam: competunt enim dotes beatis ſecundum quod conformantur Chriſto, & tamen non ſolum conformantur homines Chriſto ſecundum animam, ſed etiam ſecundum corpus: ergo etiam erunt dotes in corpore. maxime, quia dicitur ad

ad Phili.3.qui reformabit corpus nostrum configuratum corpori claritatis suæ: ergo quantum ad hoc dos erit.

Item in diffinitione dotis significatur, quòd etiam dotes in corpore futuræ sint. nam dos (vt supra dictum est) est ornatus animę, & corporis vitæ sufficiens in æterna beatitudine perseuerans: ergo dotes erunt corporis: cum ipse ornatus animæ non sit ornatus corporis, oportebit poni alias dotes ab eis distinctas. hoc autem magis aperitur, quia homo habet beatitudinem, & dotes, & non sunt dotes, nisi propter beatitudinem: cum sint dispositiones immediatę ad beatitudinem in eo: ergo sunt dotes, in quo est beatitudo, & ex eadem parte: est autem homo particeps beatitudinis secundum quòd est ad imaginem Dei: imago autem Dei primo, & principaliter consistit, idest, immediate in anima rationali. Et tamen secundum quandam deriuationem factam ab anima, inuenitur in corpore quædam repręsentatio imaginis, inquantum corpus respondit potentijs animæ, quia est proportionatum viribus animæ ad operationem, & per hoc elucent quodam modo vires animæ in corpore, & quia in viribus animæ inuenitur perfecte ratio imaginis, inuenitur imperfecte in corpore. ex hoc ergo beatitudo, & gloria erit perfecta, & proprie in anima, & tamen secundum quandam redundantiam deriuatur ad corpus, ita vt vocemus quandam gloriam corporis, & est illa beatitudo corporis, quòd animæ Deo coniunctę totaliter est subditum, vt tale sit quale illa vult, & taliter operetur: ideo cum dotes ad beatitudinem præcedant, & ponitur gloria quædam in corpore, erit quidam modus dotium in corpore, & sicut magis proprie inuenitur beatitudo in anima quàm in corpore, ita magis proprie erit ratio dotis in dotibus animæ, quàm corporis, & quia dotes quomodocunque accipiantur sunt principia immediata beatitudinis, sicut varie accipitur beatitudo in anima, & corpore, ita varie accipientur dotes: beatitudo enim animæ est ipsa coniunctio immediata animæ ad Deum per operationem videndi: dotes ergo animæ sunt quædam dispotiones immediate animæ ad eliciendam operationē beatitudinis, scilicet, videre delectabiliter, vt ostensum est præcedenti quæstione: beatitudo autem corporis est inquantum corpus perfecte potest exequi imperium animæ Deo subditę coniunctæ: ideo dispositiones illæ, quæ sunt in corpore glorioso, quibus efficitur perfecte dispositum, vt subdatur animę, vt exequatur quidquid anima Deo coniuncta vult, dicuntur dotes corporis. Et quia illæ sunt quatuor dispositiones, vt dicetur sequenti quæstione, ponuntur quatuor dotes corporis, & ita necesse est poni in corporibus beatorum dotes quasdam.

Ad primum dicendum, quòd beatitudo proprie sumpta est in anima, & ad hanc directe sunt necessariæ dotes animæ, quia sunt principia illius beatitudinis elicitiue: est tamen quædam alia beatitudo corporis, & ad illam etiam sunt aliæ dotes necessariæ, quæ sunt dotes corporis. Et ita dicunt aliqui, quòd ad beatitudinem animæ non sunt necessariæ dotes corporis, ad beatitudinem tamen corporis sunt necessariæ.

Aliter dicendum, & melius, quòd licet verum sit, quòd dotes nō faciunt ad beatitudinem animæ tamquam principia immediata illius eliciendo operationem beatitudinis, quia hoc non est possibile: tamen faciunt mediate ad illam beatitudinem auferēdo impedimenta, vel retardātiam: adiuuat enim perfectio corporis gloriosi animam ad hoc, ꝙ liberius, & intēsius Deo adhęreat, inquantum non retrahitur per ali-

F qua corporalia impedimenta a diuina visione; sicut corpus quando corruptibile est aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Etiam inquantum completur naturale desiderium animæ. nam cum sit anima pars speciei, & naturaliter forma corporis, manet ei semper desideriū naturale habendi corpus, & illud viuificandi, & gubernandi, & hoc desiderio tenta aliqualiter retardatur a perfecta tendentia in Deum, & sic licet per hoc non tolleretur beatitudo: tamen deerat aliquid animæ quantum ad gradum quendam beatitudinis, quē recuperat adueniente corpore, cum iam impleatur desiderium suum, & ita dotes corporis sunt necessarię ad vtranque beatitudinem. ad vnam, idest, corporis beatitudinem tamquam principia eius imme-
G diata. ad aliam vero, idest, animæ tamquam aliquid sine quo illa non esset, dato quòd anima resumptura esset corpus, vel saltem perfecta non esset.

Ad secundum concedendum, quòd tales erunt dotes quale matrimonium: erit autem matrimoniū beatitudinis spirituale principaliter, scilicet, in anima, & tamē minus principaliter erit etiā in corpore: ideo quantum ad hoc erunt dotes corporis, vt supra dictum est. Alio modo potest dici, & melius, quòd tota beatitudo erit bonum quoddam spirituale, quia erit in Deo, qui est purus spiritus: ideo in anima, quę est spiritus, erit principaliter: in corpore autem erit
H spiritualitas quædam per redundantiam: non quidē, quòd corpus trāseat in substantiam spiritualem, quia tunc desineret esse corpus, sed quòd accipiet quasdam conditiones spiritualitatis. sic dicitur prima Corint. decimoquinto: vbi agitur de resurrectione, scilicet, seminatur animale corpus, surget autem corpus spirituale, idest, de conditione spiritualitatis non sustinens istas imperfectiones, quas nunc tolerat, quæ eueniunt de imperfectione materiæ: & ideo tam beatitudo animæ quàm corporis pertinet ad matrimonium spirituale, quia vtrunque spiritualiter se habebit, & ita erit dos corporis etiam pertinens ad spirituale matrimonium.

I Ad tertium concedendum, quòd dotes conueniunt homini, & beatitudo secundum quod est ad imaginem Dei. Et tamen dicendum, quòd licet imago Dei proprie pertineat ad mentem, idest, ad partem rationalem: conuenit tamen corpori aliqualiter per quandam redundantiam, inquantum vires animæ secundum quas est imago, elucent in corpore propter proportionem animæ ad corpus secūdum operationes, quas per corpus exercet: & ideo quantum ad hoc dotes sunt in corpore, & beatitudo eo modo, quo imago Dei relucet in corpore.

Ad quartum dicendū, quòd scriptura vocat hoīem interiorem, & exteriorem: homo interior dr̄ aīa, hō exterior dr̄ non solū corpus, sed etiā corporis sensus: omnes ergo vires aīę affixę organis, vel quarū actus per corpus exercetur: computant̄ simul pro corpore:
K & ideo ipsi simul cū corpore dotant̄, ita vt dotes corporis nō solum sint perfectiones corporis.i. ipsius partis materialis, sed etiam ipsarum virium corporalium, & sic non oportet poni alias dotes pro viribus illis.

Ad quintum dicendum, quòd potest concedi vires corporis esse perfectiores corpore, idest, quia pficiunt corpus absolute, tamen non est verum, quia corpus substantia est, vires sunt qualitates quędam, & accidens non est perfectius substantia simpliciter loquendo. Cum autem dr̄, ꝙ non assignantur dotes viribus corporis negandum est, quia licet solis viribus illis, vt sunt distinctę a corpore, & anima, non assignētur per se aliquę dotes: tn̄ eis simul cum corpore cōpetunt dotes, quæ vocantur dotes corporis.

An

An assignentur conuenienter quatuor dotes corporis, & quibus adaptentur, siue respondeant. Et quæ sint illa quæ in corpore anima causat, quod est subditum animæ quantum ad duo. Et quòd claritas est corporis magna perfectio, & conueniens ei. Et quomodo potentia tactiua maneat in beatis. *Quæst.* CX.

A QVAERETVR dato, quòd debeant assignari dotes aliquę corporis, an conuenienter assignentur illæ quatuor, quæ communiter dicuntur, scilicet, claritas, subtilitas, agilitas, & impassibilitas.

Aliqui dicunt, quòd non assignentur sufficienter, quia Anselmus ponit septem dicens, quòd septem erunt beatitudines corporis, scilicet, pulchritudo, velocitas, fortitudo, liberalitas, sanitas, voluptas, diuturnitas.

Item ad perfectionem corporis viuentis, non solum pertinet motus, sed etiam sensus: tamen vna dos ponitur, quæ est perfectio circa motum, scilicet, agilitas: ergo debent poni aliæ dotes, quæ pertineant ad sensum.

Item corpora sanctorum erunt delectabilia quantum ad omnes sensus, idest, secundum qualitates illas sensibiles, per quas possunt mouere sensus posset delectationem facere, & tamen ponitur in eis claritas secundum quam delectabunt potentiam visiuã: ergo debent poni dotes circa singulos alios sensus, vt quòd sint valde odorifera, ita quòd delectent odoratum, & sonora quodam dulci sono, vt delectent auditum, & ita de cęteris sensibus, & ita circa singulos sensus erunt dotes.

Item sicut conuenit impassibilitas corpori glorioso, sic & animæ glorificatæ: ergo inconuenienter ponitur dos corporis, quia non est eadem dos corporis, & animæ: erunt ergo solæ tres dotes corporis.

Item sicut subtilitas est dos corporis gloriosi: sic & peruietas, vt dicit Greg. super illud Iob vigesimooctauo, super illo verbo. non adęquabitur ei aurum, vel vitrum: ergo debet poni quinta dos peruietas.

Dicendum, quòd dotes corporis ponuntur istæ quatuor solæ communiter, nec oportet poni plures: modus tamen adaptandi differt.

Dicunt enim quidam, quòd quatuor dotes corporis correspondent quatuor virtutibus Cardinalibus, eo quòd virtutum Cardinalium materia sunt bona corporalia. Et ita prudentiæ respondet claritas propter cognitionem, quia sola de moralibus virtutibus prudentia est cognitiua: ideo pertinet ad eam claritas, quia claritas manifestat rem, & tamẽ quod cognoscitur, manifestatur. Iustitiæ respondet immortalitas, quia ipsa perpetua est, & immortalis. vnde iurisperitus diffiniuit eam, quòd iustitia est constans, & perpetua voluntas, & sacra scriptura vocat iustitiam immortalem. Fortitudini respondet agilitas, quia sicut corpori agili nihil resistit, sed mouetur in quanta velocitate vult, ita & fortitudo facit, quòd nihil resistere nobis posset, sed potius nos per eam omnibus aduersis, & duris resistimus. vnde prima Corin. decimoquinto: notatur agilitas cum dicitur. seminatur in infirmitate, surget in virtute, & tamen fortitudo vocatur virtus absolute, & distinguitur contra alias Cardinales. Sapient. octaua: sobrietatem, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, idest, fortitudinem. Temperantiæ respondet subtilitas, quia temperantia corpus attenuat, sicut subtilitas penetrare facit quasi sit corpus tenuissimum. Et ita quatuor virtutes Cardinales competunt quatuor dotibus corporis, sicut tres Theologicę virtutes competunt tribus dotibus animæ. nam Theologicę virtutes habent actiones magis spirituales: ideo dotibus spiritualibus respondent. Cardinales autem virtutes habent actus magis corporales, quia versantur circa corporalia humana, in quibus est moralis operatio: ideo respondent illis dotes corporales.

Alij dicunt, quòd varietas dotium corporis prouenit ex modo se habendi animam ad corpus. nam anima vnitur corpori, vt forma, & vt motor: ideo secundum hoc variantur dotes: pertinent enim dotes ad beatitudinem, & beatitudo corporis consistit in hoc, quòd perfecte subdatur corpus animæ: ideo dotes sunt perfectiones illæ secundum quas efficitur vt corpus subijciatur perfecte ipsi animę, & quia anima habet se ad corpus, vt forma, & vt motor: vtroque modo se debet corpus habere ad animam, ita vt ei perfecte subijciatur. Vt autem anima est in corpore vt forma, tria dicunt causari ab illa, scilicet, substantiale esse, & vires, idest, formas secundarias accidentales, & amborum conseruationem, idest, simultaneã permansionem. Quantum ad esse substãtiale quod recipit corpus ab anima competit dos subtilitatis, ex hoc enim corpus gloriosum subtile dicitur, quòd perfecte ab anima informatur. Inquantum vero corpus perfecte subditur animæ, vt formæ inquantum sunt ab ea secundæ formæ, scilicet, accidentales in corpore, sic est dos claritatis. Inquantum vero corpus gloriosum perfecte ab anima conseruatur est dos impassibilitatis: ex hoc enim impassibile dicitur quod virtute animæ conseruatur immune ab omni lęsione. Si autem consideretur anima, vt motor corporis, est in corpore dos agilitatis. quantum ad hoc enim corpus agile dicitur quod ad omnes animę actus est aptum, quos per motum localem exerceri oportet.

Sed ista applicatio non omnino est nota quantum ad se, neque quantum ad ea, quæ supponit. An enim illa tria dicant esse ab anima, vt forma, vel sint ab ea duo eorũ, vt motor, vel quid est ab ea, vt forma, & quid vt motor, non est nunc discutiendum, sed adhuc supposito hoc ipsa applicatio non est satis conueniens.

Dicendum ergo, quòd ponuntur istæ quatuor dotes corporis, quia dotes ponuntur tamquam immediata principia beatitudinis, & quia beatitudo corporis consistit in hoc quod est perfecte subditum: est autem corpus subditum animæ quantum ad duo, scilicet, quòd ea non impediat in operatione sua retardãdo, aut distrahendo, & quòd ei coaptetur ad operationes, quas per ipsum exercere vult. Quantum ad primum est dos impassibilitatis, secundum quã corpus manet immune ab omnibus passionibus, & nocumentis ab extra factis, aut ab intra contingentibus, & ista dos est maxime necessaria omnium, quia passibilitas corporis est, quæ tollit interdum omnes operationes animæ rationalis. sicut in quibusdam ægritudinibus corporis, & gñaliter in omnib⁹ impedit operationem aīę rationalis in aliquo. Sap. 9. corpus quod corrumpitur aggrauat aīam, & terrena habitatio. i. manens in conditione terrena deprimit sensum multa cogitantem. necesse enim fuit ad hoc, ꝙ aīa manẽs in corpore esset fęlix, ꝙ esset corpus impassibile, q̃a alias interrũperetur operatio fęlicitatis aīæ. Secundum est ꝙ corpus subseruiat aīæ ad oīa, quæ ipsa per corpus efficere vult, & qm̃ plurima facit aīa per motum corporis, fuerunt necessarię dotes, quæ perficerent corpus in motu, & istæ sunt duæ. vna enim perficit in cõparatione ipsius motus in se, scilicet, vt sit velox, vt sicut anima absoluta corpore ad hoc, ꝙ esset vbicunque vellet, non est subdita legibus locorum

vt succeſſiue per omnia media tranſitura ſit: ſic & corpus conſequatur quandam velocitatem in motu, ac ſi non ſubijceretur alicui legi locorum. & iſta eſt dos agilitatis. Alia eſt perfectio in motu ſecundum comparationem ad corpora, quę ſunt in medio. nam corpora media impediunt interdum tranſitum inquantum propter ſuam ſoliditatem non cedunt volenti tranſire, & quantum ad hoc fuit dos ſubtilitatis, ſecundum quam corpus glorioſum non impeditur a quocunque corpore obiecto, ſed poteſt tranſire per illud, vt infra magis dicetur. & ita iſtę tres dotes animę fuerunt neceſſarię animæ propter operationem fœlicitatis, vt corpus eſſet plene ſubditum animæ quantum ad operationes. Quarta dos, ſcilicet, claritatis ponitur dupliciter. vno modo, vt conſequens ad has, ſcilicet, quòd ad impaſſibilitatem, agilitatem, & ſubtilitatem ſequatur. nam opacitas in corporibus prouenit ex conditione materię cum adhuc manent corpora in tali gradu mixtionis, quòd iſta opacitas in eis locum habeat: ablata autem pa[ſſi]bilitate aufertur omnis imperfectio materialis: ideo etiã tollitur opacitas, & ita manebit corpus quod eſt impaſſibile iam clarum adempta opacitate. Vel poteſt poni claritas non tamquam conſequens: ſed tamquã per ſe neceſſaria ad gloriam corporis. nam corpus beati eſt beatum propter animam, & quia beatitudo dicit omne bonum, neceſſe eſt, quòd quidquid eſt beatum, participet omni bono quod ſecundum naturam ſuam eſt ſibi poſſibile: corpus ergo licet non poſſit participare bonis pure ſpiritualibus propter naturę diuerſitatem: tamen ſi beatitudo in eo eſſe debet, neceſſe eſt, quòd omnia bona habeat, quæ corporali naturæ eſſe debet. eſt autem magna perfectio corporis claritas: ideo erit vna de dotibus claritas, & hoc apparet, quia cum Chriſtus ideo transfiguratus fuerit, vt oſtenderet imaginem gloriæ futuræ, ſolam claritatis dotem in ſe oſtendit, quaſi præcipue pertineat claritas ad dotes corporum beatorum. Et iſta videtur conuenientior applicatio quatuor dotium corporis, ſcilicet, ideo quatuor ſunt, & non plures, quia per iſtas ſufficienter ſubditur corpus animæ, & liberatur ab omnibus impefectionibus, quæ repugnãt beatitudini, & perficitur omnibus bonis, quæ ad naturam corporalem pertinere poſſunt.

Ad primum dicendum, quòd illa ſeptem, quæ Anſelmus ponit non ſunt ſeptem beatitudines, quia eiuſdem beati vnica eſt beatitudo, ſed ſunt ſeptem beatitudines, ideſt, ſeptem conferentia ad eãdem corporis beatitudinem. neque tamen ſunt ſeptem dotes, ſed ſunt ſeptem denominationes aliquarum proprietatum, quæ ſub quatuor dotibus includuntur. Nam pulchritudo pertinet ad claritatem corporis, licet pulchritudo non nominet ſolum colorem, ſed etiam figuram, & proportionem commenſuratam partium. Velocitas, fortitudo liberalitas, includuntur ſub agilitate: quod enim eſt agile poteſt moueri ſub quanta velocitate vult: fortitudo accipitur non pro virtute animæ, quæ eſt confidentia circa timores, & audacias, ſed fortitudo, ideſt, robur quod eſt bonum corporis, & poteſt pertinere ad agilitatem corporis: nam agilitas non ſolum nominat velocitatem in motu, ſed etiam facilitatẽ in quacunque operatione corporali, & quia corpus robuſtum faciliter mouet id quod vult, quia nihil ei reſiſtit propter exceſſum virtutis ſuæ operatiuæ, pertinebit fortitudo iſta ad agilitatem. Liberalitas autem non accipitur hic pro habitu morali quo mediocres expenſas laudabiliter facimus, quia hæc eſt virtus animi, ſed pro liberalitate eundi quocũque voluerimus,

F & manendi vbi voluerimus nullo impediente, quod partim pertinet ad agilitatem, & partim ad ſubtilitatem. nam per agilitatem mouetur corpus quocunq; vult, & in quanto tempore vult. per ſubtilitatem autem nullum aliud corpus poteſt illud impedire in motu propter ſuam ſoliditatem, ſed cedit ei, vt ſi eſſet corpus rarum. Voluptas autem poteſt reduci ad ſubtilitatem, & ad impaſſibilitatem. De prima patet, quia per hoc quod corpus eſt perfecte informatum per animam, eſt diſpoſitum ad delectationem, & tamen informari perfecte pertinet ad ſubtilitatem, vt dictũ eſt ſupra. De ſecunda patet, quia corpus quod paſſibile eſt impeditur a delectatione per multas oppoſitas paſſiones. Si autem corpus ſenſitiuum manens in cõ
G ditione ſuę ſpeciei efficiatur impaſſibile, erit valde diſpoſitum ad voluptatem, quia nihil erit, quòd poſſit impedire eius voluptates. Sanitas, & diuturnitas pertinent ad impaſſibilitatem. nam id quod poteſt eſſe ſanum ſi efficiatur impaſſibile, nunquam poterit incidere in ęgritudinem, neque alterari ſaltem leuiter. Ad illam de diuturnitate idem patet. nam ideo aliquid non eſt diuturnum, quia per paſſionem factam a contrario corrumpitur, ſi autem impaſſibile ſit neceſſe eſt eſſe perpetuum. Et ita dicendum, quòd iſta poſita ab Anſelmo non ſunt dotes, ſed aliqua quæ ſub dotibus includuntur, vel reducuntur ad eas. Et hoc modo multa alia nominare poſſemus, quæ ad do
H tes pertinent, non ſunt tamen dotes. nam dotes ſunt aliquo modo qualitates actiuæ, quia ſunt diſpoſitiones, quibus efficitur ipſa beatitudo corporis, & tamẽ iſta, quæ nominauit Anſelmus non ſunt actiua: ideo non ſunt proprie dotes, ſed illa quatuor nominata cõmuniter ſunt dotes, & ad has reducuntur omnia, quæ perfectiuum corporis dicunt. nam non eſt dubium quin in patria erit in corporibus quidquid ad perfectionem ipſorum pertinet, cum in beatis non maneat aliqua miſeria, quælibet tamen imperfectio, vel defectus pertinet ad miſeriam.

Ad ſecundum dicendum, quòd perfectio, quæ dicitur dos ita pertinebit ad ſenſum, ſicut ad motum. Et ita de agilitate, dicendũ, ꝙ nõ eſt ſolum ad faciliter
I mouendum, ſed etiam ad prompte operandum. nam agile dicitur quaſi ad agendum habile, vel aptum aut diſpoſitum: quidquid ergo nomine actionis etiam large ſumptę includitur, pertinet ad agilitatem, & ita faciliter moueri, vel mouere aliud, aut operari agendo aut ſentiendo agilitatis eſt: & generaliter quęcunque actio, vel paſſio, aut motus cuius principium eſt aliqua vis animæ, & exercetur per corpus quod prompte, & faciliter fiat, ad agilitatem pertinet, & ſic tam ad operationem quàm ad motum pertinent.

Ad tertium dicitur vno modo, quòd iuxta Ariſto. ſecundo de Generatio. & corrupt. qualitates viſibiles ſunt alijs qualitatibus ſenſibilibus nobiliores, & quantum ad quod inuiſibilitate conueniunt inferiora cor-
K pora cum cœleſtibus: non autem quantum ad cęteras ſenſibiles qualitates. vnde lux, vel qualitas, quę eſt propria qualitas cęleſtium corporum, inter alias qualitates corporales eſt nobilior, & magis ſimilis ad exprimendum intelligibilem claritatem, & ideo ex redundantia glorię ab anima in corpus facta, ponitur magis claritas in corporibus glorioſis, vt dos quam aliqua alia ſenſibilis qualitas.

Aliter poteſt dici, & conuenientius, quòd non ponitur dos aliqua quantum ad qualitates ſenſibiles ſecundum alios ſenſus, quia non eſt conueniens illam poni, & tamen quantum ad claritatẽ fuit conueniẽs. Et hoc eſt melius dictum. nam ſi poni dotes circa qualitates ſenſibiles ſecũdum alios ſenſus pertineret ad

ad perfectionem corporum gloriosorum, ponerentur etiam si esset perfectior dos claritatis quàm circa sensibiles qualitates aliorum sensuum: cum nulla perfectio conueniens desit corporibus gloriosis. Claritas tamen fuit conueniens in corporibus gloriosis, & non aliæ qualitates sensibiles propter duo, scilicet, propter defectionem corporum, & propter sensationem. Est enim claritas aliqua qualitas semper manens, & apparens, quæ valde ornat corpus, & occultat multos defectus, & ideo absolute est corpus pfectius cum claritate quàm sine illa. qualitates autem tangibiles, gustabiles, odorabiles non sic perficiunt corpus, sed solum inquantum est sensibile, & carere his qualitatibus, vel non habere eas in gradu perfectissimo non dicit imperfectionem rei, nisi inquantum est sensibilis, & ideo quantum ad hoc magis est necessaria claritas quàm cęteræ qualitates, quia illa ornat corpus, cęteræ autem non ornant. Secundo, & præcipue quantum ad sensationem: nã quantum ad actum illorum sensuum, qui manebunt in patria necesse est poni qualitates sensibiles multum excellentes, & quia excellentia fit per dotem: dabitur dos circa tales qualitates. manebit autem in patria actus videndi, & non manebit vsus cęterorum sensuum, vel non ita manifestus: ideo circa qualitatem visibilem oportuit poni dotem, & non circa cęteras qualitates sensibiles. Patet hoc. nam actus potentiæ gustatiuæ non erit ibi, quia non sumetur amplius cibus, & potus a beatis, & dato, quòd sumeretur (vt quidam insani putabant) tamen saltem ipsa corpora beatorum non sumerentur in cibum: ideo non oportet in eis manere qualitatem gustabilem idest species saporum, & sic nulla dos erit circa hoc. Etiam circa tactum non erit dos, quia qualitates tangibiles sunt calidum, frigidum, humidum, siccum, durum, molle. istæ autem qualitates licet manebunt in quadam harmonia: tamen nõ præstabunt aliquem gradum delectationis, quia delectatio circa tactum pertinet ad vitam mortalem, in qua magis vnitur per sensum tactus quàm per alios, vt vult Aristote. tertio de Anima: & ideo etiam si maneat ibi tangere vt quòd quis tangat partes corporis sui, non ponetur circa hoc aliquis gradus beatitudinis, aut aliquod excellens bonum. dos tamen nominat dispositionẽ quandam immediatam ad beatitudinem, siue corporis, siue animæ: ideo etiam si actus tangendi maneat in patria, non ponetur dos aliqua circa qualitates tangibiles.

De odoratu sensus idem est. nam actus eius non manebit in patria: cum odor causetur per resolutionem quandam factam a corpore: & ideo solum durat quandiu est realis alteratio, & generatio, & corrũptio, quæ non erit in patria: ideo neque poterit poni dos circa qualitatem odorabilem. Circa auditum idem est, quia sancti in patria non clamabunt, nec oportet poni vsum vocum inter eos: cum voces sint ad expressionem conceptuum, & tamen conceptus eorum erunt ipsis mutuo cogniti. vnde neque oportebit poni vocem sonoram dulcem, & sic non erit dos aliqua circa istum sensum. Solus ergo visus manet in actu suo: ideo ei debuit poni excellens qualitas sensibilis, scilicet, claritas. Et ista est causa vera. nam si actus cęterorum sensuum manerent in patria secundum proportionem quam habent hic, idest, quòd causarent magnas delectationes, necesse esset circa singulos sensus poni qualitates sensibiles, quæ essent excellentes, quæ essent dotes: ponitur ergo claritas dos, & non aliæ qualitates sensibiles excellentes, quæ essent dotes.

Ad quartum dicendum, quòd immortalitas est

A dos corporis, sed non animæ, quia dos ponitur ad perficiendum id quod aliàs non erat perfectum, anima autem naturaliter non est passibilis passione corruptiua, aut dolorosa, sed ea passione, quæ solum est suscipere, qualis est in beatis Angelis, & hoc, quia tales passiones fiunt a re materiali, & in re materiali. anima autem non communicat in materia: ideo non est naturaliter passiua, sed est passiua secundum diuinam institutionem, & hoc propter culpam. animæ tamen beatorum sine culpa, & reatu quocunque pœnæ manebunt: ideo passio nulla erit in eis, & ita anima habet hic impassibilitatem naturaliter: non ergo oportet poni eam, vt dotem, quia dotes sunt gratuitæ, & de nouo datæ in beatitudine: corpus autem naturaliter est passibile. quòd igitur efficiatur
B impassibile ex gratuita donatione competit: ideo corpori competet proprie impassibilitas, & eius erit dos & non animæ.

Ad quintum dicendum, quòd in beatis erit perspicuitas, sed non erit dos distincta, quia pertinet ad claritatem, quia lux est actus diaphani: ideo non ponitur distincta dos a claritate: ita quòd claritas beatorum non solum erit, quòd fulgeant, sicut tersa solida, sed etiam sicut lucem habentia in profundo, & ideo competet eis simul lux, & perspicuitas.

An corpora beatorum erunt impassibilia. Et quomodo passio dupliciter accipitur, eaque quæ proprie dicitur, quomodo fiat. item potentia passiua est duplex. Quæ assignetur
C *causa impassibilitatis corporum beatorum: Nullum præterea agens naturale est tantæ virtutis, vt anima glorificata. Quomodo mortale ponatur hominis differentia. Anima autem ita dominabitur corpori post resurrectionem, vt liget operationem qualitatum corrumpentium. Quæ quidem operatio quadruplex est. Quæst. CXI.*

QVAERETVR nunc magis in speciali circa singulas dotes corporis, & primo de impassibilitate, scilicet, an corpora beatorum erunt impassibilia.

D Aliqui dicunt, quòd non, quia omne mortale est passibile, & tamen corpora beatorum sunt mortalia: cum sint humana, & esse hominem est esse animal rationale, & mortale: ergo erunt semper passibilia.

Item quidquid est in potentia ad formam alterius est passibile ab illo, quia vt dicitur primo de generatione, ex hoc aliquid est passibile ab altero, quia est in potentia ad formam illius, idest, ad formam illius speciei. nam forma introducetur per actionem agentis, quod formam suam alteri participat: ergo ab illo patitur a quo formam recipit, & tamen ad formam illius est res in potentia quam postea recipit, quia non reciperet, nisi fuisset in potentia: corpora tamen sanctorum sunt in potentia post resurrectionem ad formam cuiuscunque alterius corporis mixti, vel elementi: ergo sunt passibilia. Patet
E hoc, quia quæcunque communicant in materia, vnũ eorum est in potentia ad formam alterius. nam materia secundum quòd est sub vna forma non amittit potentiam ad aliam formam, quia tunc non est possibile dimittere illam, sed corpora beatorum communicabunt in materia cum corporibus elementorum, quia erunt eadem corpora numero, quę hic fuerunt, & tamen hic fuerunt de materia elementali: ergo & ibi, & consequenter erunt in potentia ad formam elementorum, & sic erunt passibilia ab elementis.

Item contraria nata sunt agere ad inuicem, & pati. primo de generatione. corpora tamẽ beatorũ mane-

bunt composita ex contrarijs: ideo agent, & consequenter patientur.

Item in corpore humano resurgent sanguis cholera,& cęteri humores,& tamen ex pugna istorum pro ueniunt ægritudines: ergo etiam ibi erunt ęgritudines,& passiones.

Item magis repugnat perfectioni rei defectus in actu quàm in potentia, inquantum actus magis dicit esse quàm potentia,& consequenter defectus in actu magis tollet de esse,& perfectione quàm defectus in potentia: passibilitas autem solum dicit defectum in potentia.i.potentia patiendi, sed reperiuntur in corporibus beatorum aliqui defectus in actu, sicut cicatrices vulnerum, quæ fuerunt in Christo, & martyribus erunt ibi,& cicatrix dicit defectum, non putatur tamen inconueniens, ꝙ maneant ibi: a fortiori ergo non erit inconueniens, ꝙ maneat passibilitas in corporibus illis. Dicendum,ꝙ erunt corpora beatorum impassibilia tam ab intra quàm ab extra. Et patet, q̄a quodlibet passibile est corruptibile, eo ꝙ omnis passio magis facta.i.frequentata abijcit a substantia: corpora tamen sanctorum post resurrectionem erunt incorruptibilia.1.Cor.15.seminatur in corruptione,surget in incorruptione:ergo erunt impassibilia.

Item omnis actio fit a maiori,& fortiori,& tamen nullum corpus erit fortius corporibus beatorum. 1. Cor.15.seminatur in infirmitate surget in virtute: ergo erunt incorruptibilia. Item omnis passio corporis contristat animam, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam: Sapient.9.& tamen beatitudo dicit gaudium impermixtum tristitiæ: ergo non erit ibi passio aliqua.

Pro hoc autem considerandum primo, ꝙ passio dupliciter accipitur. Vno modo large,& sic omne recipere dicitur pati, siue id quod recipitur sit contrarium patienti,& corruptiuum, siue conueniens, & sit perfectio eius: pati hoc modo erit in corporibus gloriosis,& quantum ad hoc non dicuntur impassibilia, quia non est eis auferendum aliquid de perfectione, & tamen ad perfectionem ipsorum competit recipere aliquid quod sit eis conueniens.nam etiam hoc modo anima patitur,quia suscipit speciem intelligibilem,& intellectionem,& Angeli suscipiunt aliquid, quia minores purgantur, perficiuntur,& illuminantᷓ a maioribus. Alio modo accipitur passio,& stricte, & diffinit eam Damas.lib.2.ꝙ passio est motus cõtra naturam. vnde immoderatus motus cordis passio eius dicitur.motus autem moderatus dicitur operatio eiꝰ. Et ratio est,quia omne quod patitur trahitur extra naturam suam:trahitur enim ad terminos agentis, quia agens assimilat sibi passum,& ideo passum inquãtum huiusmodi trahitur extra terminos,in quibus erat:sic autem passio non erit in corporibus beatorum, quia ad talem passionem sequitur corruptio,quæ non erit in illis,& ideo hoc modo erunt impassibilia,quia non erit in eis potentia ad talem passionem.

Causa tamen & modus impassibilitatis huius non assignatur eodem modo ab omnibus: dicunt enim, ꝙ hoc proueniet ex conditione elementorum, quæ aliter se habebunt tunc quàm nunc. nam dicunt, ꝙ manebunt tunc secundum substantiam,& tamẽ qualitates actiuæ,& passiuę sunt de perfectione elementorum. vnde si sine eis essent elementa in corporibus resurgẽtium,essent minoris perfectionis, quàm sint nunc, cum autem qualitates illæ elementorum sint propria accidentia elementorum causata ex materia, & forma ipsorum,videtur absurdum, quòd manente causa, idest, elementis secundum substantiam,tollatur effectus, idest, qualitates eorum.

Item dicit Augustin.quòd a corporibus gloriosis F vitia detrahentur, & natura seruabitur, qualitates tamen elementales sunt naturales corporibus humanis: ergo manebunt in eis.

Alij dicunt, ꝙ manebunt etiam qualitates elementales in corporibus. sed non habebunt proprias actiones, faciente hoc diuina virtute ad conseruationem corporis humani.

Sed hoc non videtur posse stare, quia ad mixtionem requiritur actio, & passio qualitatum actiuarũ, & secundum prędominium vnius, vel alterius efficiuntur mixta diuersarum complexionum, quod tamen reseruatur etiam in corporibus resurgentibus, quia ibi erunt carnes, & ossa, & similia. quibus omnibus non competit vna complexio.

G Item, quòd hoc dato non esset dos ipsa impassibilitas, quia dos dicit aliquam realem dispositionem in dotato, & tamen hoc dato non esset aliqua qualitas in corpore glorioso secundum quam diceretur impassibile, sed solum esset voluntas Dei impediens actionem corruptiuam, & hoc idem posset fieri de corpore humano in hac vita, sicut fuit de tribus pueris in camino ignis, quos non læsit ignis, & tamen non habebant dotem impassibilitatis cum adhuc essent passibiles, & postea mortui fuerint, neque ponitur dos in aliquo corpore nunc: ergo alius erit modus impassibilitatis.

Alij aũt dicunt,ꝙ erit in corporibus resurgentium aliquid quod resistat corruptioni, scilicet, natura q̄nti corporis quam ponunt venire ad compositionem
H corporum resurgentium ad conciliandum elementa in quandam harmoniam, secũdum quam possint esse materia debita animæ rationalis: in statu autem vitæ huius dicunt, quòd corpus humanum, sicut cętera corpora elementalia non habet huiusmodi quintam naturam,quia non habet in se nisi naturam quatuor corporũ sed in resurrectione dominabitur in eo natura quinti corporis: ideo reddetur tunc corpus humanum impassibile, sicut corpora cœlestia.

Sed hoc non stat. Primo, quia corpora cœlestia non possunt intrare in compositionem corporis hu-
I mani, quia cum corpus compositum habeat esse ex componentibus, & corpus quintæ essentiæ sit alterius naturæ quàm elementa, erit alterius naturæ corpus in cuius compositionem venerit corpus quintum,quàm id quod solum componitur ex elementis, & tamen corpora resurgentium erunt eiusdem naturæ, sicut nunc sunt, quia erunt eadem numero: ergo non erit aliquid aliud secundum substantiam de compositione sua tunc quod nunc non sit.

Secundo, quia dato, quòd aliqua pars quinti corporis esset de compositione corporum resurgẽtium, non esset possibile, quòd transferat corpus humanum ad proprietatem gloriæ, sicut erit per impassibilitatem. nam virtus quinti corporis erit virtus naturalis, & non poterit transferre rem vltra terminos naturæ, & tamen transferre corpora resurgentium
K ad immortalitatem, est transferre ad terminos gloriæ. maxime autem quia istam mutationem de corruptione in incorruptibilitatẽ Apostolus attribuit virtuti Christi. prima Corint. decimoquinto, scilicet, qualis cœlestis, tales & cœlestes, & ad Philip.3.reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.

Item dato, quòd pars quinti corporis esset in compositione corporum resurgentium, non posset in eis tantum dominari quin natura elementalis remaneat, & tamen naturæ elementali ex suis principijs essentialibus inest passibilitas: ideo per admixtionem corporis quinti non auferetur omnino.

Dicendum

Dicendum ergo videtur, quòd aliter fit, scilicet, ex habitudine animæ ad corpus, quia corpus est plene subditum animæ tamquam formæ. omnis enim passio fit per victoriam agentis supra passum: aliàs enim non traheret eũ extra terminos naturæ suæ, & ad terminos suos, scilicet, agentis. Quod apparet cum per passionem proprie dictam naturaliter alteratur passum ad perdendam formam propriam, & induendum formam agentis, impossibile est autem quòd agens dominetur supra patiens, nisi inquantum debilitatur dominium formæ proprię supra materiam patientis: non enim potest materia subijci vni cõtrariorum, nisi dominium alterius supra ipsam tollatur, vel diminuatur: saltem tamen corpus humanum, & quidquid in ipso est, erit perfecte subiectum animę, sicut ipsa erit perfecte subdita Deo: ideo in corpore humano non poterit a quocunque agente fieri mutatio aliqua contraria dispositioni illi, qua perficitur corpus ab anima, & conseruatur, & ita manebit corpus beatum impassibile. Quod autem corpus sit totaliter subditum animæ, prouenit ex dote, & ita efficietur impassibile corpus per dotem.

Contra prædicta tamen ponit Landulphus tres conclusiones. Prima, quòd non causatur impassibilitas per hoc, quòd corpus erit subditum totaliter animæ, quia anima ad corpus non habet nisi habitudinem causæ formalis, & per illam habitudinem nõ potest suspendere actionem qualitatum contrariarum. Secunda, quòd corpora prædicta non erunt impassibilia propter hoc, quòd detur corpori aliqua dos, quæ sit forma, quia vel esset substantialis, vel accidentalis, non substantialis, quia tunc faceret rem alterius essentiæ, non accidentalis, quia cum illa non sit qualitas cœlestis corporis erit elementi, vel mixti, & quęlibet talis est corruptibilis.

Tertia conclusio est, quòd impassibilitas corporis gloriosi proueniet ex hoc, quòd Deus non coaget alicui causę secũdæ corruptiuę ad corruptionẽ, cessante tamen actione primæ causę cessat actio omnis causæ secundæ, & ita dicit fuisse in corporibus trium puerorum apposito igne: nam non combussit ea, quia Deus cessauit coagere igni.

Sed prima ratio non stat, nam veritas est, quòd perfectum dominium animæ super corpus facit illud impassibile, & hoc accidit necessario vbicunque forma plene dominetur materiæ. Et quando dicit, ꝙ anima solum habet habitudinem causę formalis ad corpus, licet non sit verum absolute: tamen pro pręsenti concedendum est, quòd anima non causat impassibilitatem in corpore per imperium solum quasi dominans, sed per habitudinem, quam habet ad corpus, vt forma, vel motor eius, & tamen anima glorificata accipit plenum dominium, idest, potestatẽ subijciendi sibi materiam quantum ad actionem formalem, quod non habet anima non glorificata, & quantum ad hoc nullum agens extraneum potest dominari materię, in qua est anima, & tamen nisi dominetur illi non potest trahere eam ad suam dispositionem, in qua est anima: nullum tamen agens naturale erit tantæ virtutis quãtę erit anima glorificata: ideo nullum agens poterit inducere dispositionem illam, quam anima tenet in corpore secundum quã manet ibi. Et cum dicit, quòd anima non potest secundum, quòd forma suspendere actionem qualitatum contrariarum.

Dicendum, quòd non tollit operationem illarum per solum imperium, sed tollit per excessum virtutis ad omne agens. nam nullum agens potest habere maiorem potestatem super materiam corporis

A quàm ipsa anima glorificata, quæ est in illo.

Secunda conclusio sua non est vera, quia communiter tenetur, quòd dos sit qualitas corporis: & ideo est forma, & non est substantialis, sed accidentalis. Et cum dicitur, quòd non est cœlestis, concedendũ est. cum subiungitur, quòd erit forma accidentalis elementi, vel mixti dicendum, quòd falsum est: non est enim sufficiens diuisio. nam dos erit qualitas quędam gloriosa supernaturaliter data corpori, qualitas tamen cœlestis, & elementalis naturalis est, & non gloriosa, & si qualitas accidentalis cœlestis, quæ est naturalis, facit rem incurruptibilem, a fortiori qualitas gloriosa, quę supra naturam est. poterit facere corpora beatorum incorruptibilia.

B Tertia conclusio non est conueniens, quòd sic ponatur dos in corpore glorioso. quia nihil aliud est corpora illa esse impassibilia nisi quòd Deus non coagat ad corrumpendum, & hoc concedit ipse Landulphus, & tamen non est conuenienter dictum, quia tunc non diceremus esse quatuor dotes corporis gloriosi si in illo non esset ista dos. Etiam quia supposito modo suo, quòd dicatur dos sic, diceretur, quòd tres pueri in camino ignis habuerunt dotem impassibilitatis, quia cessauit Deus coagere igni, & ob hoc non comburebantur. Item quia iuxta positionem suam daretur, quòd omnia corporalia etiam elemẽta haberẽt dotem impassibilitatis. nam ipse dicit, ꝙ post iudicium cessabit tempus generationis, & corruptionis, eritque tempus quietis, & cessabit Deus

C coagere causis secundis, sed cessante causa simpliciter prima nihil possunt facere inferiores: ideo in cęteris rebus erit impassibilitas, quia nihil ab alio patietur actione corruptiua: erit ergo ęqualiter dos impassibilitatis in elementis, & in corporibus beatorum, & tamen dos nõ ponitur nisi in corporibus beatorum: ergo necesse est, quòd dos impassibilitatis sit aliquid positiuum in corporibus beatorum vltra hoc, quod est Deum non coagere causę secundę ad corruptionẽ illorum corporum. Ad primum dicẽdum, ꝙ quicqd est essentiale homini manebit in eo post resurrectionem. Et quando dicitur, ꝙ mortale est differentia.

D Dicendum, ꝙ nec est aliquid essentiale, neque differentia eius ponitur tamen in diffinitione hominis, vt ait Anselmus ex errore Philosophorum, qui nõ putauerunt totum hominem posse aliquando esse imortalem, eo ꝙ nunquam viderunt homines nisi ſm statum huius mortalitatis. Aliter põt dici, ꝙ etiam Philosophi non posuerunt mortale tamquam esset vera differentia hoīs, quia differentiæ essentiales iuxta Aristo. 8. Metaph. sunt ignorę, cum assumantur a forma, vt vnitur, vt forma dans esse substantificum, & tamen forma quantum ad id esse est necessario ignota: cum non competat ei aliqua operatio motiua, vel organica secundum quas manifestatur: ideo necesse est, ꝙ volẽtes ponere differentias rerum ponamus eas circũscriptas per aliquid, & ita mortale non est differentia, qa

E non est aliquid essentiale neque constituit, quia tñ est differentia essentialis hominum, & spirituum separatorum, quam nos nescimus, & vidimus, ꝙ homines moriuntur, & non illi, posuerunt mortale tamquam differentiam. Sic dicit Porphyrius, sumus nos & dij rationales. sed mortale additum separat nos a dijs hoc tamen fundatur super quodam errore, scilicet, quia putauerunt Deos esse animalia. nam si crederent eos puros spiritus, sufficiens distinctio esset inter deos, & homines, quòd homines esset animalia, dij autem non, sed puri spiritus: putauerunt tamen esse illos corporeos, & ita dixerunt dęmones esse corporeos, & animalia q̃dã, & habere animata corpora, q̃ de aere essent, vt dixit Apuleius Platonicus.

Aliter potest dici, quòd mortale ponitur, vt diffe-
rentia, non quidem, vt dicit puram potentiam mo-
riendi, quia mortalitas non pertinet ad essentiam,
sed vt nominat causam mortalitatis, & passibilitatis,
quæ est compositio ex contrarijs, & illa est de esse
hominis, & hæc nunquam est causa mortalitatis,
in futuro autem propter victoriam animæ super cor-
pus licet maneat hæc compositio, non erit ipsa passi-
bilitas, & tamen manebit cum pertineat ad essen-
tiam.

Ad secundum dicendum, q̄ cum eadem sit mate-
ria corporum beatorum, & nostrorum, quia erunt
eadem numero, sicut nunc sunt corpora nostra in
potentia ad formam aliam. ita & tunc erunt in po-
tentia, neque minuetur aliquid de possibilitate, & ta
men erit tunc potentia ligata, & nunquam exibit in
actum accipiendi aliam formam, aut aliam dispositio
nem. Est enim forma duplex, scilicet, forma liga-
ta, & forma libera, quod non solum est verum de po
tentia actiua, sed etiam de passiua: potentia enim ma-
teriæ est potentia passiua, & est libera quando non co
gitur manere semper sub eadem forma, vel disposi-
tione, sed potest accipere aliam, & interdum realiter
accipit aliam. ligata est potentialitas materiæ quando
forma ligat potentialitatem materiæ determinando
eam ad vnum secundum quod dominatur super eā,
& quia in rebus corruptibilibus nunquam perfecte
dominatur forma super materiam, non potest perfe-
cte ligare eam quin recipiat interdum per passionē
aliquam dispositionem contrariam formæ, quam ha
bet. In sanctis autem post resurrectionem anima erit
omnino domina super corpus, & illud dominium
nunquam poterit auferri, quia illa erit immutabiliter
Deo subdita quod non fuit in statu innocentiæ. licet
ergo post resurrectionem maneat in corporibus bea-
torum eadem potentialitas ad aliam formam, quæ
nunc est quantum ad essentiam potentiæ, erit tamen
ligata ista potentia per victoriam animæ supra corpus,
vt nunquam in actum passionis exire possit, scilicet,
suscipiendo aliam formam, aut contrariam disposi-
tionem per agens aliquod immutans.

Ad tertium dicendum, q̄ manebit in corporibus
beatorum compositio ex contrarijs, & tamen non
habebunt ista contraria actus corruptiuos: nam quali-
tates contrariæ, quæ sunt in corpore non sunt in eo,
nisi vt in scientia animę, & tamen quando agens prin
cipale est perfectum, non potest aliqua actio proueni-
re ab instrumento, nisi secundum dispositionē agen
tis principalis. sicut enim calor in animali est instru-
mentum animæ nutritiuæ, & agit omnia secundum
dispositionem illius, & non secundum conditionem
speciei caloris, ita cum post resurrectionem anima
erit agens perfectum, quia habebit plenum dominiū
super materiam corporis, nō procedet aliqua opera-
tio ab aliqua qualitate, nisi secundum dispositionem
animæ, & ideo nulla operatio istarum qualitatū erit
ad corruptionem. Vnde etiam si post iudicium ma-
neret status generationis, & corruptionis, data animę
victoria quam habebit super materiam post resurre-
ctionem, etiam si esset fortior contrarietas in corpo-
re quàm nunc sit, non posset alterare corpus aliquo
modo, quia anima, quæ illud sibi subditum habet per
omnimodam victoriam, & determinationem non
permittet, & hoc non solum erit in qualitatibus in-
trinsecis, quæ sunt, vt instrumenta animæ, quia etiā
nunc qualitates istę agunt aliquid vltra conditionem
suæ speciei solum inquantum regulantur ab anima,
vt patet in calore, quo anima vtitur digerendo, sed
etiam in qualitatibus alterius corporis, quæ sunt con-
trariæ qualitatibus nostrorum corporum. nam illæ

F approximatæ corporibus beatorum non poterunt
alterare illa. quia materia ipsorum corporum habet
potentialitatem ligatam per dominium animæ su-
per eam: ideo per nullum agens naturale poterit in
materia illa introduci dispositio aliqua contraria di-
spositioni eius: a fortiori ergo post iudicium hoc
fiet, quia tunc non manebit status generationis, &
corruptionis, eo quòd cessabit primus motus in cu-
ius virtute sunt cęteri motus: ideo etiam si contra-
ria sibi approximentur, non agent ad mutuam cor-
ruptionem.

Aliqui autem nituntur adhuc ostendere, quòd
erit passibilitas, quia quanto aliquod corpus est no-
bilioris complexionis tanto est passibilius. nam passi-
G bilius est corpus animalis, quàm plantæ, & hominis
quàm bruti, & tamen erit nobilioris complexionis
corpus post resurrectionem quàm nunc: ergo tunc
erit passibilius.

Item in corporibus resurgentium miscentur ele-
menta: ergo aut æqualiter, aut inęqualiter. Si inę-
qualiter erit causa corruptionis, quia extremum cō-
trarietatis vincens alterum corrumpet illud. Si ęqua-
liter, aut æquatione punctali, aut circa. Si æquatio-
ne punctali, omnia corpora essent eiusdem comple-
xionis, & nobilitatis, quod non est verum. Si non
punctali erit excessus, & iste excessus generat litem,
& corruptibilitatem.

H Item aut in corporibus resurgentium erit calor,
aut non. si non, nec erit operatio aliquæ animæ:
cū operatio, & sensus & motus vitæ sint mediante ca-
lore. Si autem sit ibi calor indiget pabulo, cum sit
eius consumere, sed omne quod pabulo indiget est
corruptibile, cum deficiente pabulo corrumpatur,
& deficiat: ergo deficient qualitates, & corpora. & ita
erit passibilitas.

Aliqui dicunt ad hoc, quòd in corporibus beato-
rum manebunt elementa in mixtione secundū sub-
stantiam, & qualitates, & operationes.

Sed dicunt, quòd quadruplex est operatio. Vna
quantum ad constitutionem, & hæc est mixtionis.
alia quantum ad conseruationem, & hæc est ministe
I rialis delatio caloris vitalis per corpus. tertia est pu-
gnæ ordinans ad dissolutionem. quarta exterioris im
pressionis per quam alicuius elementi operatio in-
tenditur, & pugna oritur. Primas duas dicunt man
suras, quæ sunt ad constitutionem, & conseruatio-
nem. Secundas vero duas, quæ sunt ad dissolutio-
nem dicunt non mansuras. & ideo corpus non erit
tunc dissolubile. Quare autem non maneāt illę duę
operationes dicunt, quòd est triplex ratio. Prima
est temperata mixtio confringens contrarietatem.
Secunda est elementarium appetituum quietatio.
Tertia est animæ influentis conseruatio. ratione pri-
mi non pugnant. ratione secundi non possunt pu-
gnare. ratione tertij necesse habent quiescere.

Dicendum autem, quòd hæc vera sunt. nam duę
K primæ operationes necessario erunt in corporibus
beatorum. Prima enim est in ipsa cōstitutione corpo-
rum. nam cum essentiale sit corporibus nostris esse
mixta, & mixtio dicat ipsa elementa venientia ad cō-
positionem secundum esse quoddam, & in quadam
habitudine qualitatum suarum, cum per resurrectio
nem redeant corpora ad esse ibi. Est rursus mixtio in
quadam habitudine determinata qualitatum. Secun-
da etiam operatio manet. nā corpora beatorum post
resurrectionem erunt viuentia: ideo erit in eis actus
vitalis, & hoc est per delationem caloris vitalis, & spi-
rituum per corpus, & istę duæ operationes non agūt
ad dissolutionem. Secundæ duę non manent. Prima
enim causa assignata ad hoc est dubia. nam licet mix-
tio

tio confringat aliquomodo contrarietatem,non poterit tollere omnimodam actionem.oporteret enim ad hoc,quòd non excederet vna qualitas aliam, aut quòd excederet quasi insensibiliter, ita quòd ab illo excessu non proueniret actio, & tamen hoc non videtur satis conueniens,quia corpus humanum determinat sibi vnam qualitatem in excessu ad aliam, & tantus est excessus,quòd sufficit ad agendum,nisi aliquid aliud impediat.

Item,quia dato,quòd talis gradus mixtionis daretur,quod non sufficeret inęqualitas ad agendum,nō pręseruat hoc a corruptione, quia dato, quòd non corrumpatur res a suis qualitatibus, corrumpetur tamen a qualitatibus alterius mixti propinqui, quæ non sunt in eodem gradu.

De secunda causa dicendum,ꝙ vera est, quietantur vero appetitus elementales,idest, appetitus materię in elementis, quia(vt supra dictum est)licet maneat potentia substantialis, materia corporum beatorum est ligata:nam per formam ligatur, quæ totaliter dominatur materiæ,& ideo non erit actualis pugna ad hoc, ꝙ perueniatur ad aliam formam.Vel dicitur quietatio appetituum elementalium,quia cessabit tunc tempus generationis,& corruptionis: est.n. actus istarum qualitatum alterare ad generationem, & corruptionem:ideo dicuntur appetere generationem,& corruptionem, & tamen tunc cessabit finis iste.s.generatio, & corruptio: ideo cessabit appetitus ad finem,idest,appetitus alterandi, & ita recte dicuntur cessare appetitus elementales, quia cessabit tempus generationis,& corruptionis,& ideo cessabit omnis alteratio corruptiua.

De tertia causa etiam dicendum, ꝙ est vera,& vocatur influxus animæ in corpus illa conseruatio,secūdum quam anima omnino domina corporis tenet ligatam potentialitatem materiæ, vt non possit actualiter suscipere passionem aliquam contrariam dispositioni quam ipsa tenet in corpore.

Ad illud quod obijciebatur primum in hac parte, dicendum,ꝙ non est verum simpliciter, ꝙ quanto corpus est nobilius est tanto passibilius immo minus passibile,quia est maioris virtutis, & sic potest magis resistere corruptiuo, sed per accidens verum est in multis, eo ꝙ corpus est nobilius quanto habet nobiliorem formam.est autem forma nobilior, quę habet operationes excellentiores cuiusmodi est anima, & ista determinat sibi materiā teneram propter conditionem suarum operationum,& tñ quod tenerum est passibilius est quàm quod est durius, si modo potentialitas non sit ligata,& quia ꝑꝑ imperfectionem formarum nunc non est ligata potentialitas materię: sequitur quasi regulariter,ꝙ corpora mixta, quæ nobiliora sunt passibiliora sunt,& tñ loquendo simpliciter de corpore perfecto, quod habet formam simpliciter perfectiorem,habebit illud minus de passibilitate,& ita erit de corporibus beatorum.

Ad secundum dicendum,ꝙ mixtio elementorum in corporibus beatorum non erit punctalis,quia conditio vitę humanę exigit,quòd alterum excedat alterum,& tamen iste excessus non poterit causare corruptionem propter causam dictam.

Ad tertium dicendum,ꝙ manebit calor in corporibus beatorum:ille tamen non resoluet neque consumet,quia ibi manebit,vt istrumentum animæ,& non poterit causare passionem aliquam contra dispositionem illam quam anima tenuerit in corpore, cū anima dominetur formalis materiæ. Ad quartum dicendum in principali dubio, quòd in corporibus sanctorum manebunt humores quatuor,& tamē nō erit inter eos pugna neque corruptio, quia licet maA neant eis suæ qualitates,non manebunt actiones corruptiuæ:illas enim Deus aufert: liberum enim est Deo manentibus quibusdam conditionibus corporum tollere alias si vna non dependet essentialiter ab alia.Sic dicit Aug.in Epistola ad Consentiū:valet diuina potētia de ista visibili atq; tractabili natura corporū,qbusdam manentibus,auferre quas voluerit qualitates.vnde sicut ab igne fornacis Caldęorum abstulit virtutem comburendi quantum ad id, quòd corpora trium puerorum illęsa seruata sunt, sed mansit quantum ad id quod ignis ille ligna comburebat, ita aufert ab humoribus passibilitatem dimittendo natu-

B ram:modus autem quo fieri posset dictus est. nam etiam si maneant ibi qualitates corruptiuæ in eodem gradu mixtionis,in quo hic:nō poterunt corrumpere quidquam subdita materia totaliter animę.

Ad quintum dicendum,quòd in sanctis manebūt cicatrices vulnerum:non quidem inquantum dicunt defectum aliquem, sed inquantum faciunt ad gloriam ipsorum,& gaudium aliorum.nam illæ cicatrices sunt signa virtutis eorum,qui constantissime pro iusta causa passi sunt,& tamen passi fuerunt interdū martyres detruncationes membrorum. illę tamen non manebnnt, quia hoc repugnaret conditioni resurgentium,& veritati vitæ.nam aliqui diuisi fuerunt

C in plures partes, qua diuisione manente impossibile est viuere,quia nec est corpus humanum: ergo non manebunt detruncationes,& mutilationes, quia restituentur omnia ad integrum,sed manebunt signa vulnerum ad ascensionem virtutis, vt sic magis afficiamur ad eos,qui talia passi sunt.Sic dicit Aug.22.de ciuitate Dei, nescio quomodo sic afficimur amore martyrum beatorum,vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices,quę pro Christi nomine pertulerunt,& fortasse videbimus: non enim deformitas in eis, sed dignitas est corporis, quanuis in corpore non corporis,sed virtutis pulchritudo fulgebit:nec tamē si aliqua martyribus amputata, & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum quibus dictum est: ca-

D pillus de capite vestro non peribit.

Quare cicatrices remanebunt in corporibus beatorum.

An beatorum corpora ab extrinseco sint passibilia. Et quomodo non erunt ab extrinsecus lædentibus. Quæst. CXII.

QVAERETVR nunc de passione facta ab extrinseco an corpora beatorum sint passibilia.

Dicendum, quòd diffinitio huius pendet ex pręcedenti dubio, & tamen, vt magis aperiatur dicendum, quòd erunt corpora illa impassibilia omni genere passionis, quæ ab extra infertur corruptiue. Est autem duplex passio ab extra, scilicet, per influentiam.sicut ignis comburit corpus, & per

E violentiam,sicut cultellus diuidit. Prima non est in corpore glorioso, quia talis passio aut est secundum viam naturæ, aut per ordinem diuinę iustitię: passio secundum ordinem diuinę iustitiæ est in illis in quibus naturaliter non poterat esse passio: exigente tamen diuina iustitia propter eorum demerita est ibi passio, & ita passio non est nisi vbi est culpa: sic erit pena in demonibus, & spiritibus damnatorum: via naturali est passio quando conditio corporum exigit, vt agant, & patiantur. Prima passio non erit in corporibus beatorum, cum non maneant in eis aliqua peccati vestigia. Secunda etiam non erit propter causas dictas præcedenti quæstione,scilicet, quia anima continebit totaliter materiam sub potestate sua, ita vt potentia eius passiua sit ligata ad recipiendum

dispositionem

dispositionem quantumcunque contrariam,& hoc, quia maior erit potestas animæ super corpus conseruando illud in dispositione illa quam habet: quàm potestas cuiuscunque extranei agentis ad corrumpendum illam dispositionem, & introducendum contrariam. Etiam quia status generationis,& corruptionis cessabit: ideo etiam in illis in quibus non fuerit tanta potestas formæ super materiam, non erit corruptio.

De passione, quæ est per violentiam dicunt aliqui, quòd erit in corporibus beatorum, quia omne continuum est diuisibile: omne diuisibile est partibile: omne autem partibile est passibile ab exteriori.

Item quandocunque corpus durum obuiat molli necesse est diuidere illud si sit impulsio fortis. dato ergo, quòd cultellus obuiet corpori glorioso, aut est corpus illud durius gladio, aut gladius illud penetrabit, sed non est durius cum sit carneum: ergo penetrabitur.

Dicendum tamen, quòd vere corpus gloriosum non poterit hoc modo pati, cum nulla imperfectio maneat in corporibus illis, & tamen talis passio est magis,& facilius corruptiua quàm ea, quæ est per influentiam: ideo non erit in eis.

Sed dicunt aliqui, quòd ideo corpora beatorum non patientur hac passione. quia non erit aliquid inferens passionem, & si esset aliquid quod nocere vellet, posset corpus gloriosum declinare illud agens.

Sed dicendum, quòd hoc est inconueniens. nam tunc corpora gloriosa non haberent dotem impassibilitatis. nam vere essent passibilia,& tamen non paterentur. quia nihil illa inferret,& cum passibilitas sit imperfectio: manebit imperfectio in beatis.

Item, quia tunc corpora beatorum non excederēt secundum perfectionem corpus Adæ in statu innocentiæ. nam tunc nihil patiebatur licet non haberet dotem impassibilitatis, quia nondum erat corpus beatificatum.

Item, quia tunc detur, quòd aliquo modo gladius applicetur ventri alicuius beati (nam non est impossibile) aut venter beati resistet gladio ne penetret: aut non. si non resistit patitur, & cultellus penetrat, & est passibile. si autem resistit est dubium per quid resistit.

Aliqui dicunt, quòd corpus beatum habet naturā quintæ essentiæ: vnde non est secabile neque partibile. nā si iuxta Solem esset cultelus, & impingeret in Solem, non penetraret cultellus aliquam partem Solis,& tamen non resisteret Sol per naturam duri, & mollis, sed quia caret duricie,& mollicie. hoc tamen est satis difficile: nec tamen nunc illud abijcimus.

Sed dicendum, quòd corpora gloriosa non poterunt pati a cultello, aut lapide, vel alijs rebus duris, & acutis,& hoc per dotem subtilitatis. nam pertinet ad dotem subtilitatis, quòd quęlibet corpora sint peruia corpori glorioso,& transeat per illa, sicut per corpora rara, quæ cedunt transeunti, vnde siquis gladio nitatur perfodere corpus gloriosum, potius illud corpus penetrabit gladium quàm gladius penetret carnem, passio tamen non est nisi in eo quod resistendo penetratur,& tamen gloriosa corpora non penetrabuntur, sed penetrabunt: ideo non patientur neque mouebuntur loco propter gladios obiectos,& ita poterunt vibrari gladij per corpora gloriosa, sicut per aerem tenuissimum nullo impedimento facto. Et tamen diuersa ratione. nam aer, quia rarus est cedit, & scinditur: ideo non resistit sensibiliter: corpora autem gloriosa, quia subtilia sunt, penetrabunt gladios non impellendo aut concutiendo illos,& est mirabile fal-

F tem audiri, sed ratio aperte illud ostendit supposita dote subtilitatis.

De lapidibus proiectis in corpora gloriosa idem erit. nam lapides non diuident, neque confringent: neque penetrabunt corpora: neque etiam corpora cedent eis, sed lapides cedent corporibus, & corpora gloriosa penetrabunt lapides ipsos proiectos per dotem subtilitatis, & lapides transibunt vltra corpora gloriosa quasi transibunt per medium rarum non læsis neque diuisis illis corporibus, sed potius lapidibus penetratis a corporibus gloriosis. Simile apparet in crystallo,& radio Solis. crystalus enim non diuidit neque intercipit radium solarem: cetera autem corpora densa diuidunt, vel intercipiunt non permittendo

G transire: fiat ergo gladius de crystallo manifestum est, quòd ille non poterit scindere aut rumpere, vel impedire radium Solis, sed potius radius penetrabit gladium crystallinum,& sæpe vibrabitur gladius crystallinus per radium solarem,& tamen toties gladius penetrabitur,& radius manens in loco suo non penetratur neque cedit gladio,& tamen gladius transit, qa gladius cedit radio,& ita erit de corporibus gloriosis quantum ad omnia dura,& acuta, ita vt non mutando locum non possint quidquam pati; de hac dote subtilitatis etiam infra dicetur.

Ad primum dicendum, quòd omne continuum est diuisibile diuisione mathematica inquantum habet partes quantitatis continuę, quarum vna est extra

H aliam, non autem diuisione naturali per quam fit separatio partium ad inuicem, quia aliqua corpora sunt sic, quę non diuiduntur, siue quia resistunt per naturā duri, & mollis, siue per aliam conditionem, & ita est in gloriosis, qui resistunt per dotem subtilitatis.

Ad secundum dicendum, quòd corpus gloriosum non est durius cultello. nam retinet suam teneritudinem, quæ requiritur ad humanam conditionem, & non diuiditur a cultello, quia non obuiat cultello resistens, sed potius ipsum corpus penetrat quoscunque cultellos, vt dictum est.

I *An impassibilitas corporum gloriosorum erit in omnibus essentialiter æqualiter. Eaque consideratur dupliciter. Et quomodo negationes,& priuationes suscipiunt magis, & minus. Et quomodo dabitur præmium iuxta proportionem meritorum etiam in ipsa impassibilitate. Quæst. C X I I I.*

QVAERETVR an impassibilitas corporum gloriosorum erit in omnibus essentialiter æqualiter. Aliqui dicunt, quòd sic, quia 1. Cor. 15. dicit Glo. quòd ęqualiter omnes sancti habēt quod pati non possint, sed quòd non possint pati erit in eis, quia habebunt dotem impassibilitatis, ergo impassibilitas erit æqualis in omnibus.

Item negationes,& priuationes non recipiunt magis,& minus, quia non dicunt ens: impassibilitas tamen dicit negationem vel priuationem: passibilitas ergo non potest maior esse in vno quàm in alio.

K Item magis in re accipitur per recessum a contrario, vt Aristo. in Topicis illud est albius quod est nigro impermixtius,& tamen in nullo sanctorum erit admixtum aliquid de passibilitate: ergo in omnibus erit ęqualiter impassibilitas.

Alij dicunt, quòd inæqualiter erit impassibilitas in sanctis. nam præmium correspondet merito. sed quidam sancti fuerunt maioris meriti alijs. ergo impassibilitas, quæ datur in præmium, erit inæqualiter in eis.

Item quia impassibilitas est dos condistincta contra dotem claritatis, & tamen claritas non erit inęqualiter in sanctis, quia alij fulgebunt, sicut Sol: alij sicut Luna:

Luna:alij ſicut Stellæ 1.Cor. decimoquinto: ergo etiam impaſſibilitas erit inęqualis.

Dicendum,quòd impaſſibilitas poteſt conſiderari dupliciter, vel ſecundum ſe, vel ſecundum cauſam ſuam.

Si primo modo non recipit magis, & minus, quia impaſſibilitas ſolam negationem, vel priuationem importat paſſibilitatis: ideo in omnibus erit æqualiter. Si ſecundo modo,ideſt,quantum ad ſuam cauſam,erit in vno maior quàm in alio:cauſa enim impaſſibilitatis eſt, quòd corpus ſubditur totaliter animę:ideo eſt ligata potentia ſua paſſiua ad recipiendū paſſionem quācunque per quam deducatur contraria diſpoſitio ei quam anima ſeruat in corpore: iſta autem ſubiectio corporis conuenit animę inquantū ipſa fruitur Deo immobiliter adhęrens,& tamen quidam fruuntur perfectius alijs: ergo quidam habent maiorem impaſſibilitatem quàm alij: nullus tamen de beatis habebit aliquam paſſibilitatem, quia quælibet fruitio de Deo quantumlibet parua ſubdit corpus ita perfecte animę,quòd excludit omnem potentiam patiendi, & ideo omnes ſunt impaſſibiles, ſed quidam magis quàm alij.

Ad primum dicendum, quòd Gloſa illa loquitur de impaſſibilitate quantum ad ſe, & tunc verum eſt,quòd non eſt vna maior alia, quia priuationem dicit.

Ad ſecundum dicendum,quòd magis, & minus non eſt niſi in ente:priuationes autem,& negationes aliquo modo dicunt ens,& aliquo modo non ens:inquantum dicunt non ens non recipiunt magis, & minus:inquantum vero dicunt ens poſſunt ſuſcipere magis,& minus.vnde negationes,& priuationes conſideratę quantum ad ſe dicunt non ens: ideo non recipiunt magis,& minus,& ideo impaſſibilitas quantum ad ſe eſt ęqualis in omnibus. Si autem conſiderentur quantum ad cauſas ſuas dicunt ens, quia cauſæ illæ poſitiuæ ſunt:ideo quantum ad hoc vna negatio,vel priuatio eſt maior alia, ſicut tenebra priuatio lucis eſt, dicitur tamen aliqua maior tenebra, & aliquid magis tenebroſum inquantum habet plura, & maiora obſtacula lucis, ita eſt vna impaſſibilitas maior alia, quia cauſa ſua,ideſt, fruitio eſt maior.

Ad tertium dicendum, quòd intenſio non ſolum fit per receſſum a contrario, ſed etiam per acceſſum ad terminū naturę ſuę,quia quędam ſunt, quę intenduntur,& non habent contrarium poſitiuum, ſicut lux,quę maior,& minor eſt,nulla tamen lux recedit a contrario,quia non habet formam contrariam poſitiuam.ſic immortalitas vna eſt maior quàm alia, ideſt,in vno quàm in alio,& tamē in nullo manet aliqd paſſibilitatis, ſicut nulla lux permittit ſecum tenebras vbi ipſa eſt, & tamen vna lux eſt maior alia.

Ad primum pro parte contraria dicendum, quòd dabitur præmium iuxta proportionem meriti etiam in ipſa impaſſibilitate quantum ad cauſam eius, ſcilicet,quòd qui ſanctior fuerit perfectius fruetur, & tamen quātum ad impaſſibilitatem in ſe non magis reſpondebit vni beato quàm alteri, quia natura rerum repugnat:nec tamen ideo tollitur quin detur maius pręmum ei,qui magis meruit, non tamen datur in ipſa immortalitate quantum ad ſe, ſed in alijs bonis, quæ dicunt aliquid poſitiuum.

Ad ſecundum dicendum,quòd dos claritatis dicit pure poſitiuum: ideo abſolute recipit magis, & minus:impaſſibilitas autem quantum ad ſe,quia non eſt poſitiua non recipit magis,& minus,ſed quantum ad cauſam. & quantum ad hoc bene condiſtinguitur impaſſibilitas claritati, quia vtraque recipit intenſionem.

A *An ſentire manebit in beatorum corporibus in patria. Et quæ paſſio excludatur a corporibus beatorum.Et quomodo organum ſentiendi dupliciter immutatur. Et quomodo id quod paſſiuum eſt poteſt tripliciter immutari.Et cogitationes quomodo volubiles fiant dupliciter.item quid ſit beatitudo. Et quomodo beati in ea exiſtentes multa intelligant, & plura de beatorum intelligentia:earumque potentia ſentiendi exponuntur.* *Quæſt.* CXIIII.

QVAERETVR conſequenter ad pręcedentia de actu ſentiendi in patria:nam dictū eſt corpora ſanctorum eſſe impaſſibilia in patria,ſentire tamen quoddam pati eſt: ideo
B dubium eſt an manebit ſentire in beatorum corporibus.

Aliqui dicunt,quòd non, quia vt dicitur ſecundo de anima, ſentire quoddam pati eſt, corpora tamen beatorum erunt impaſſibilia:ergo nihil ſentient.

Item immutatio animalis pręcedit animalem, ſicut eſſe naturale p̄cedit eſſe intētionale,& tñ corpora glorioſa,quia erunt impaſsibilia,non mutabuntur naturali immutatione,quia illa eſt paſſio, ergo nec immutatione animali,quæ eſt in ſentiendo.

Item,quia quando fit ſenſus in actu propter nouā receptionem fit nouum iudicium, & tamen in beatis non erit nouum iudicium, quia non erunt cogi-
C tationes volubiles, ergo non erit in eis ſenſatio actualis.

Item cōditio animę eſt cum ſit virtus finita, quòd ſi ſit intenta actui vnius potentiæ,remittitur actus alterius potentię eius,& tamen anima ſumme erit intēta ad actū intellectiuæ partis qua Deum contemplabitur:ergo ceſſabit omnis actus ſentiendi.

Item ſi ſenſus fuerit in actu, aut erit cum delectatione aut ſine illa.ſi ſine delectatione erit actus imperfectus, quia delectatio conſequitur actum perfectū, qui eſt connaturalis factus potentiæ. Si cum delectatione,aut delectatur in medio, aut in extremo. Si delectetur in vno extremo,neceſſe eſt,quòd triſtetur in altero.ſi delectatur in medio neceſſe eſt, quòd
D triſtetur in extremis,& tamen non erit triſtari in beatis:ergo neque ſentire.

Item ſi maneret ſentire, maneret ſecundum omnes ſenſus, quia eadem ratione de vno,ſicut de alijs: ne aliquid maneret ocioſum:& tamen quidam ſenſus ſunt propter indigentiam, vt guſtus, & tactus, & in patria nulla manebit indigentia:ideo ſaltem tales ſenſationes non erunt, & conſequenter neque aliæ.

Alij dicunt,quòd maneant ſenſus in actu.nam nobilior eſt potentia coniuncta actui quàm ſeparata ab actu,& tamen in vita æterna erunt omnia in ſtatu nobiliſsimo:ergo cum manent potentiæ ſenſitiuæ:manebunt actu ſentientes. Item, ſicut anima appetit vniri corpori, ita ſenſus obiecto ſuo, ſed anima ad
E perfectam ſui glorificationem vnitur corpori,ergo & potentia vnietur obiecto,& tamen non vnitur obiecto niſi per actum,ergo manebit actus ſentiendi.

Item ſicut corpus remuneratur in beatitudine, qa ſeruiuit animæ, ita a fortiori remunerabitur ſenſus. potentia tamen, quæ nata eſt delectari,ſi remuneretur perfecte delectabitur in ſua remuneratione: ergo potentia ſenſitiua delectabitur, & tamen ſenſus non delectatur niſi in eo quod cognoſcit, quia eſt potentia cognitiua,& delectatio potentiæ cognitiuę eſt in cognoſcendo,non cognoſcit tamen ſenſus ſeipſum, quia non eſt potentia reflexiua neque organum ſuū, neque id quod eſt ſupra conditionem eius:ideo ſolū obiectum manet quod cognoſcit,& ita in illo delectabitur:ergo erit actus ſentiendi.

Item,

Item, ſicut ſe habent damnati ad puniri, ita ſe habent beati ad glorificari, & tamen damnati habent continuum dolorem in ſenſu, ergo beati habebunt continuam delectationem in ſenſu.

Item erit ibi actus videndi, quia dicitur Iob.13. in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum, & Iſa. trigeſimotertio, regem in decore ſuo videbunt oculi tui, quod de beatitudine intelligitur, & Apo.1. dicitur videbit eum omnis oculus.

Item ſecundum Ariſto. de anima, animatum diſtinguitur ab inanimato ſenſu, & motu, & tamen motus erit in beatitudine in actu. Sap. quarto tamquam ſcintillæ diſcurrent, ergo erit ibi ſenſus in actu.

Dicendum, quòd in patria manebunt in corporibus beatorum omnes ſenſus, & organa, quia iſta ſunt de integritate corporis, & de perfectione humana.

Et dicendum, quòd erit ibi poſſe ſentire, & ipſum ſentire actu. poſſe enim ſentire prouenit ex coniunctione potentiæ cum organo bene diſpoſito. Sentire autem in actu prouenit ex coniunctione potentiæ cum obiecto, & quoniam in patria manebunt potentiæ coniunctæ organis optime diſpoſitis: manebit ibi poſſe ſentire, & quia manebunt etiam ibi obiecta quorundam ſenſuum, manebit ibi ſentire quantum ad illos. An vero maneat quantum ad omnes dicetur infra quæſtione 116. & neceſſe eſt poni aliquam ſenſationem in ſanctis poſt reſurrectionem, quia aliàs vita illorum magis aſſimilaretur ſomno quàm vigiliç, cum dormiens viuat, & tamen nihil ſentiat, ille autem eſt imperfectus modus eſſendi, quia in ſomno corpus ſenſibile non eſt in vltimo actu vitç, ſed in imperfectione: ideo ſtatus dormientis non vocatur vita abſolute, ſed dimidium vitæ: quaſi non habeat viuēs tunc totam perfectionem ſuam in actu, ſed medietatem eius. Sic dicit Ariſto. primo Ethi. per dimidium vitę, ideſt, per ſomnum non differre prauum a ſtudioſo.

Ad primum dicendum, quòd ſentire pati quoddam eſt, & tamen non excluditur omnis paſſio a corporibus beatorum, ſed ſolum illa qua res alteratur præter naturam ſuam ad diſpoſitionem non naturalem, quia illa eſt via ad corruptionem: paſſio autem, quæ non alterat rem a ſua naturali diſpoſitione neceſſe eſt, quòd perficiat, & illa non excluditur a corporibus beatorum, ſed potius eſt paſſio duplex. prima eſt omnis receptio, quia omne recipiens patitur quodāmodo. ſecunda eſt quælibet mutatio facta preter naturam. Prima eſt in beatis, & non ſolum in corporibus, ſed etiam in intellectu, quia per hoc, quòd vidēt diuinam eſſentiam ſunt beati, & tamen illud videre recipere quoddam eſt, & etiam Angeli recipiunt, & non ſolum a Deo, ſed etiam in alterutrum, cum quidam purgent, perficient, & illuminent alios. Secunda paſſio non eſt in beatis, quia ſi eſſet non viuerent in æternum, quia paſſio magis facta, ideſt, frequentata abijcit a ſubſtantia, & ſic aliquando interimeret, vel corrumperet ſubſtantiam, & quantum ad hoc dicuntur impaſſibilia. Sentire autem pertinet ad primam paſſionem, cum poſſit fieri ſenſatio per ſolam immutationem ſpiritualē ſine reali alteratione: ergo poteſt eſſe in beatis.

Ad ſecundum dicendum, quòd organa ſentiendi immutantur a rebus, quæ ſunt extra animam dupliciter. Vno modo in mutatione naturali, ſcilicet, quando organum diſponitur eadem qualitate naturali qua afficitur res extra animam, quæ agit in ipſum organum, ſicut cum manus fit calida, & aduſta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferę. Alio modo immutatione ſpirituali, ſcilicet, per

F quam recipitur qualitas ſenſibilis in organo ſecundum eſſe ſpirituale, ſcilicet, ſpecies, ſiue intentio qualitatis, & non ipſa qualitas, & tunc non afficitur organum, ſicut obiectum, ſicut pupilla recipit ſpeciem albedinis, & non albedinem, & ideo videt albedinem, ſed non efficitur alba ipſa. ſicut manus tacta re calida non ſolum ſentit calorem, ſed etiam efficitur calida. Prima receptio per ſe non cauſat ſenſum, ſed per accidens. ſecunda autem cauſat ſenſum per ſe. Patet primum: nam contingit recipi primo modo in organo non ſenſitiuo, ſicut manus tactu rei odoriferę efficitur odorifera, & tamen ipſa non ſentit odorem, cum in ea non ſit niſi ſenſus tactus; accidit autem fieri ſenſationem, vt ſi in organo

G recipiente formam contingat eſſe potentiam ſenſitiuam reſpectu illius formæ, ſicut cum manus tangitur a calido efficitur calida, & ſentit calorem. Secunda receptio facit ſenſationem per ſe, quia neceſſe eſt, quòd in quocunque organo recipitur ſpecies alicuius qualitatis ſenſibilis faciat ibi ſenſationem, ſpecies quippe albedinis non recipitur niſi in oculo, & non in aure, vel lingua, aut odoratu, & tamen albedo ſecundum eſſe materiale poteſt recipi in quolibet organo ſenſitiuo, & in non ſenſitiuis. prima receptio, & immutatio non fit in corporibus glorioſis. ſecunda autem fit in eis.

Pro quo ſciendum, quòd omne paſſiuum recipit actionem agentis ſecundū ſuū modū. Poteſt autem

H paſſiuum tripliciter immutari, ſcilicet, naturaliter, & ſpiritualiter ſimul, ſicut manus a calore. nam recipit calorem ſecundum eſſe materiale cum efficiatur formaliter calida, & recipit ſpeciem caloris, quia ſentit cum habeat ſenſum tactus. Secundo modo ſpiritualiter ſolum, ſicut aer a rebus coloratis. nam non recipitur color in aere ſecundum eſſe materiale, cum non efficiatur aer formaliter coloratus, ſed ſecundum eſſe ſpirituale: nam ſpecies, vel intentio coloris recipitur ibi.

Tertio modo immutatur aliquid ſolum naturaliter, vel materialiter, ſicut inanimata immutantur ab igne recipiendo calorem ſecundum eſſe materiale, ſed non ſecundum eſſe ſpirituale. nam efficiuntur formaliter calida, & tamen calorem non ſentiunt.

I Et tunc dicendum, quòd ſi patiens eſt natum immutari ab agente vtraque immutatione ſimul, ideſt, materiali, & ſpirituali, præcedit ſemper immutatio naturalis, & materialis ad ſpiritualem, ſicut eſſe naturale pręcedit ad eſſe intentionale, ſi autem natum ſit ſolum immutari ſpiritualiter, non oportet, quòd præcedat immutatio naturalis ad intentionalem, ſed erit ſola intentionalis, ſicut in aere ſuſcipiēte intentionem coloris vt dictum eſt. Si autem natum eſt ſolum immutari naturaliter non ſequitur immutatio ſpiritualis poſt naturalem, ſicut in inanimatis calefactis. in corporibus autem glorioſis non poterit eſſe aliqua immutatio naturalis, quia qualibet talis eſt via ad corruptionem, & non ſtat cum im-

K paſſibilitate: ideo erit ibi ſola ſpiritualis, & ita licet obiectum ſenſibile eſſet natum vtroque modo immutare, quia tamen corpus glorioſum ſuppoſita conditione ſua non eſt natum immutari niſi intentionaliter, non præcedet in eo aliqua naturalis immutatio.

Ad tertium dicendum, quòd cum de ſpeciebus ſuſceptis in organo fiat primum, & immediatum iudicium in ſenſu communi, quandocunque recipiatur noua ſpecies aut nouiter, ideſt, eſt noua receptio in organo, ita erit nouum iudicium in ſenſu communi, & tamen non erit nouum iudicium in intellectu, ſicut fit in eo, qui videt nūc aliquid quod prius

prius sciuit. nam intellectus nullum iudicium nouũ de illo habet, sed solum sensus. Quod autem dicit Aug. quòd cogitationes non erunt volubiles, intelligitur de actu partis intellectiuæ, & non de iudicio sensus.

Sed prædicta responsio stat quando quis sępe sentit quod aliàs senserat, quia tunc in solo sensu est mutatio iudicij, detur tamen, quòd beatus videat aut sentiat aliquid quod prius non senserat, sicut est ibi nouum iudicium sensus communis, ita erit, & noua iudicatio intellectus, & tunc videtur, quòd necesse erit fieri cogitationes volubiles, quia aliud iudicabit intellectus, quod prius non iudicabat.

Dicendum, quòd hoc non faciet cogitationes volubiles. Dicunt enim quidam, quòd cogitationes voluuntur dupliciter. Vno modo, quòd intellectus non habeat fixum aspectum ad vnum, sed de vno transeat totaliter ad aliud relinquendo prius, & taliter sunt hic cogitationes volubiles, sed non in patria. Secundo modo, quòd intellectus principaliter, & continue vnum cogitet, & multa propter illud, & inter illa multa modo vnum modo aliud, & talis erit in patria, & ita erit in nouę rei sensatione.

Sed obijcietur, quòd non stat, quia contingit plura scire: vnum tantum intelligere tertio Topi. Si ergo intellectus manet fixus circa vnum, non poterit intelligere alia, circa quæ sit cogitatio volubilis.

Dicendum, quòd cum intellectus sit vna potentia numero: non poterit habere simul nisi vnum actũ intelligendi: ergo si de vna re cogitat, quandiu de illa cogitauerit, non poterit habere cogitationem de alia, quia essent simul duę cogitationes, & tamen necesse est beatum semper cogitare de Deo, idest, videre ipsum quod est intelligere, & iste actus semper est manens, quia cum beatitudo sit actus, si interrumpatur iste actus interrumpetur beatitudo, sed beatitudo semper manet, quia est quidam actus continuus ęternitate quadam mensuratus: ideo manebit semper hoc intelligere, & consequenter non poterit beatus intelligere aliquid aliud minus principaliter, circa quod sint cogitationes volubiles.

Est dicendum, quòd verum est, quòd beatus semper habebit actum intelligendi de Deo, & nunquam habebit aliam cogitationem distinctam ab ista, & ita semper erit vnicus actus intelligendi in beatis, & tamen per istum actum intelligendi non intelligent solum Deum, sed etiam multa alia, sępe enim per vnicam intellectionem multa intelligimus, & hoc, quia per aliquam rationem communem intelligimus, quæ sub se multa colligit, & eadem intellectio est de illis, cum ratio illa communis reprę̨sentet omnia illa. Si autem esset aliqua ratio particularis, idest, species repęsentãs singulum per se: non posset intellectus per tales rationes intelligere simul nisi vnum, quia aliàs essent simul plures intellectiones cum essent multa reprę̨sentatiua, ita in vita æterna vnica species mouet intellectum beati, scilicet, essentia diuina, quæ est tamquam forma intelligibilis actuans intellectum possibilem, & quia Deus, sicut est causa efficiens omnium, ita est etiam causa exemplaris, non solum reprę̨sentat se, sed etiam cętera, cum omnia in eo esse quoddam habebant Io. primo, quod factum est in ipso vita erat, ex quo sequitur, quòd intelligens Deum per essentiam eius, non solum intelligit Deum per illam intellectionem, sed etiam potest intelligere omnia creata, sicut & Deus seipsum intelligendo omnia intelligit. Et quia Deus, licet sit naturaliter causa exemplaris omnium, non tamen naturaliter reprę̨sentat illa quorum est forma

A exemplaris naturaliter, sed voluntarie potest quædam ostendere, & quædam non ostendere: & ideo stante vnitate, & continuitate eiusdem intellectionis, beatus potest nunc intelligere vnam rem quam prius non intelligebat, & postea desinere intelligere illam: etiam circa eandem rem, poterit nunc intensius, & apertius illam intelligere quàm prius, vel econtrario. Primum patet, quia cum essentia diuina tamquam forma exemplaris voluntarie reprę̨sentet cętera in se, quia illorum causa est, poterit nunc velle ostendere vnum in se quod prius nõ ostendebat, & illud beatus intelliget quod non in-

B telligebat prius, & hoc modo fiunt quotidię nouæ reuelationes Angelis sanctis, qui tamen beati sunt, & econtrario potest desinere intelligere vnam rem quam prius intelligebat. nam cum reprę̨sentet Deus illam in essentia sua voluntarie, potest desinere velle reprę̨sentare illam, & ita cessabit beatus intelligere, cum non fiat intellectio aliqua sine reprę̨sentatione.

Secundum patet, quia intellectus æqualiter dispositus intelliget magis aut minus secundum, quòd reprę̨sentatiuum apertius reprę̨sentat, & quoniam omnia sunt in Deo ęquiuoce, vt in causa, & exemplari voluntarie reprę̨sentante, potest aliquando velle ap-

C tius ostendere vnam rem quàm alias, & tunc beatus erit præcipuus circa intellectionem illius rei magis quàm aliàs.

Et hoc modo potest beatus vnam rem creatam magis quàm aliam intelligere, idest, clarius, & intensius: & ita potest esse quasi quędam volubilitas circa res intellectas a beatis, & tamen ista variatio non cõtingit circa intelligere ipsam essentiam diuinam. Et ratio est, quia essentia diuina cognoscitur a beatis vniuoce cum ipsa per seipsam cognoscatur: ideo dũ illa præsens fuerit necesse est, quòd illa videatur, & quia semper est æqualiter præsens intellectui, semper beatus erit æqualiter beatus quantum ad essentiam beatitudinis: cętera vero cognoscuntur æquiuoce cum cognoscantur per diuinam essentiam in qua continentur, sicut effectus in causa: ideo clare visa

D diuina essentia non est necesse cognosci omnia, quę in ea sunt, sed possunt plura aut pauciora cognosci, & tamen variatio illa non tollit beatitudinem, neque proprie minuit, quia non est beatitudo in cognoscẽdo creaturas, sed Deum: ideo sicut creatura cognita in proprio genere non beatificat, ita & cognita in essentia diuina non beatificat, sed ipsa diuina essentia in qua creatura cognoscitur, cognoscentem beatificat. Hæ tamen varietates intelligendi non tollunt vnitatem eiusdem intellectionis continuę, quia manet semper eadem species intelligibilis, idest, diuina essentia, quæ est tamquam forma intellectus, qua intellectus intelligit, & cum ab vnitate potentię, & obiecti accipiat actus vnitatem, cum nunquam tol-

E latur vnio speciei illius ad intellectum, erit semper idem actus intelligendi, quę est beatitudo, licet per eundem aliquando plura, & aliquando pauciora intelligantur. Si autem beatus nouiter videret aliquid quod nunquam vidisset: non est ponendum, quòd ideo de illo haberet nouum iudicium in intellectu, quia illam rem iam intelligebat, vt in Deo existente. nam omnia creata vident beati in diuina essentia, quæ eis illa reprę̨sentat, in intelligendo Deum illa intelligunt: licet ergo nunquam illam vidisset, iam tamen intelligebat: ideo quando nouiter videret non haberet nouum iudicium in intellectu de illa, sed in sensu communi: sicut qui nunc nouiter videt id quod iam scit, quia aliàs illud vidit, non oportet, quòd habeat de illo nouũ iudicium intellectus,

qui

qui tamen nunc nouiter aliquid videt, vel audit quod nunquam viderat, habet nouum iudicium de illo, etiam in intellectu. Ratio diuersitatis est, quia intellectus nunc cum non habeat insitas species aliquas vel causatas, oportet ipsum speculari phantasmata a quibus dependet, & ideo cum phantasmata accipiantur a sensu, necesse est, quòd vbi omnino fuerit noua sensatio sit noua iudicatio intellectus. beati autem habēt speciem iam insitam, quia diuina essentia est eis effecta forma intelligibilis, in qua repręsentantur omnia, quę ipsa vult repręsentare, & ideo non sunt necessaria iam phantasmata. dato ergo, quòd recipiatur noua species in sensu, non fit nouum iudicium intellectus, & ita sensationes varię non causabunt cogitationes volubiles, sicut nunc causant, & ita non manent ibi sensus ad necessitatem intelligendi, sicut nunc, quia nunc nihil potest esse in intellectu quin prius fuerit in sensu: tunc autem erit aliquid in intellectu quod in sensu nunquam fuit, per quod erunt omnia in intellectu etiam si non sit aliquid in sensu: manebunt tamen potentiæ sensitiuæ, & aliquæ sensationes ad perfectionem quandam, & integritatem.

Ad quartum dicendum vno modo, quòd actus sentiendi in patria non impediet actum intellectus neque remittet: quia quando duo sunt quorum vnũ est ratio alterius, occupatio circa vnum non impedit neque remittit occupationem animæ circa alterum, sicut medicus dum vrinam respicit non minus considerare potest regulas medicinæ de coloribus vrinarum quam si non videret, sed solum consideraret de vrinis, quia visio vrinarum in tali actu ordinatur ad certificandum de eo, quòd intellectus speculatur. Ita circa beatos, quia Deus apprehenditur ab eis tamquam ratio omnium, quæ aguntur, & quæ cognoscuntur: occupatio eorum circa sensibilia sentienda, & quęcunque alia contemplanda aut agenda in nullo impediet diuinam contemplationem, neque econtrario.

Alij dicunt, quòd quando actus vnius potentiæ est valde intensus, impedit vel remittit actum alterius: & tamen si non est intensus non remittit. sic non est de actibus sentiendi beatorum, quia illi non erunt intensi respectu actus intellectus, sed potius ipse actus intellectus erit intensus, ideo neque impedietur neque cessabit actus intellectus propter sensationes.

Sed non stat, quia tunc sequuntur duo inconuenientia. Primum est, quia etiam si actus sentiendi non sit intensus in beatis, & ideo non possit remittere actum intellectus, constat tamen econtrario, ꝙ actus intellectus erit intensissimus, cum sit circa obiectum altissimum: ideo auferret sic actum sentiẽdi, & tamen ponitur simul vtrunque. Secundum est quia etiam volendo tenere positionem suam, idest, quòd actus intelligendi sit intensus, & actus sentiendi remissus est inconueniens, quia actus remissus est imperfectus, & tamen in beatis quidquid fuerit erit in gradu perfecto, cum non maneat imperfectio aliqua in beatitudine. ergo non erit actus sentiendi remissus, sed vel non erit in beatis: vel erit intensus.

Dicendum ergo, quòd actus sentiendi in beatis erit saltem quantum ad aliquas potentias sensitiuas, & ille erit intensus, & actus intelligendi etiam intensus, & quicunque actus fuerit in patria erit intensus valde, & non impeditur vnus actus per actum alterum. nam quòd vna potentia in suo actu impediatur, vel remittatur quando alia vehementer operatur, prouenit ex hoc, quòd nulla potentia sufficit

F ad tam intensam operationem suam per virtutem quam anima deriuat per ipsam: nisi id quod per alias deriuat incipiat deriuare per ipsam solam, & tunc illa intendetur nimis, & cęteræ cessabunt. nam anima vnicum principium operatiuum est, licet habeat multas potentias quæ sunt principia immediata, & ideo cum operatione cuiuscunque potentiæ est attentio animæ a qua virtus fluit, & quoniam potentiæ multę sunt attendit circa multa, & sic attentio animæ circa singulam potentiam non est magna. vnde attentio animę, & defluxio virtutis per illam potentiã non sufficit ad intendendum opus, nisi cesset anima intendere alijs potentijs, aut parum intendat, & id quod alijs impendebat vni soli impendat, & ideo nũc in via generaliter tenetur ista regula tam circa opera-
G tiones quam circa delectationes, quòd intensa vna remittuntur cęterę, vel impediuntur, & hoc totũ prouenit ex imperfectione potentiarum, & defectu virtutis animę. In beatis autem singulæ potentię erunt perfectæ, quia virtus animæ ex conditione glorię erit valde maior, ita vt possit totaliter dominari corpori, quod hic nunquam potuit, & faciat illud immortale: ideo poterit per quamlibet potentiam intense operari, & per omnes simul, & vna operatio non impediet aliam, quia non erit ibi maius operari multis actibus simul intensis quàm hic simul multis actibus remissis. ergo stante actu intelligendi in summa intensitione, stare poterit actus sentiendi in
H magna intensione quod hic non potest fieri. vnde quando quis debet hic intendere nimis actum intellectus, vtpote si speculatur circa altissima, necesse est ipsum in ecstasim fieri. Sicut Paulus quando debuit videre secreta cęlestia quæ non licuit homini dicere secunda Corin. duodecimo, & dicitur tunc vidisse clare diuinam essentiam factus in ecstasim cessantibus omnibus actibus cęterarum potentiarum, ita vt Paulus nesciret an esset in corpore, vel extra corpus eodem cap. & tamen tunc non fiet ecstasis aliqua, sed manentibus omnibus actibus perfectis, & intensis erit intensissimus actus intelligendi Deum, in quo est beatitudo.

Ad quintum dicendum quòd sensus delectabuntur. Est autem duplex delectatio in sensu. Vna per
I redundantiam, quando enim anima est plena delectatione, ita inebriantur omnes sensus, quòd nullo modo quærunt neque egent delectari exterius, & hanc delectationem dicunt esse præmium omnium sensuum, & hæc delectatio erit in omnibus sensibus licet non omnes habeãt actum sentiendi: hanc enim delectationem non habent a se neque ab actu sentiendi, sed ab actu animę. ideo non oportet, quòd ad habendum istam delectationem ponantur sensus in actu sentiendi. Alia est delectatio sensus per obiecti præsentis conuenientiam, & quia non erit sentire secundum omnes sensus in beatis, vt dicetur infra quæstione 120. non erit delectatio hæc in omnibus sensibus. hæc autem delectatio in comparatio-
K ne ad aliam est valde parua, ita quòd non est præmium sensuum nisi valde accidentale. Vnde dicunt non magis esse gloriosum sensum habentem hanc delectationem quàm non habentem illam, & ideo in eis, qui non sentient, non erit defectus non sentire, cum aliàs habeant aliam delectationem, quæ est eis pręmium, & tamen isti sensus, qui sunt in actu, delectabuntur quantum ad sensibilia conuenientia sibi oblata, & non tristabuntur de extremis, vel medijs tamquam non conuenientibus, quia sicut nihil erit, quod posset corpus alterare dispositione contraria propter perfectionem animæ, quæ continet corpus in po-

testatę

testate sua, ita nihil erit quod possit sensum contristare. ideo sensus, qui in actu manserit, nunquam habebit aliquod obiectum contristans.

Ad sextum dicendum, quòd licet quidam sensus maneant in actu: non ideo manebunt omnes, quia non est eadem causa de omnibus, vt ostendetur infra quæstione 120. Ad argumenta ostendentia, quòd sentire manebit in patria.

Dicendum, quòd vera sunt cum aliquod sentire manebit, quia tamen illic videntur ostendere de omni sensatione, quod non est verum, dicendum de hoc infra quæstione 120. vbi ipsa tangentur.

An sentire in patria erit per receptionem speciei, vel quomodo. Et quomodo intelligatur, quòd corpora cœlestia non recipiunt peregrinas impressiones. Quæst. CXV.

QVAERETVR cum sentire saltem quantum ad aliquos sensus maneat in patria, an erit per receptionem speciei, vel quomodo.

Aliqui dicunt, quòd non erit per receptionem speciei, quia vt ait Augu. in lib. Musicę. minus nobile non agit in magis nobile, sed quod recipit ab alio patitur ab eo. ergo visus beatorum non poterit recipere speciem a corporibus inferioribus, idest, non gloriosis, cum oculus glorificatus sit nobilissimum corpus.

Item corpora cœlestia non recipiunt peregrinas impressiones, & tamen oculus beatorum est corpus magis excellens quàm corpora cœlestia, quæ non sunt animata neque glorificata. ergo non recipit species ab extraneis corporibus, cum istæ sint peregrinæ impressiones.

Item receptio speciei est immutatio spiritualis, vel intentionalis, sed ad intentionalem præcedit naturalis, & tamen naturaliter immutatio non erit in beatis, quia illa est realis passio. ergo neque erit receptio speciei.

Item videtur, quòd in pupilla beatorum non poterit infigi species visibilis. Si enim subijciatur speculum radijs Solis, non recipit species corporum subiectorum, vnde respiciens in illud non videbit in eo effigies aliquarum rerum, & hoc est, quia speculum est factum lucidum in actu, & tamen oculi beatorum erunt multo lucidiores Sole, cum ipsa corpora eorum fulgeant, sicut Sol. ergo non infigentur species in pupilla, & consequenter non videbunt per receptionem specierum.

Dicendum, quòd conceditur ab omnibus, quòd actus sentiendi manebit in beatis. modus tamen assignandi sensationem non est idem apud omnes. Quidam enim dicunt, quòd cum corpora cęlestia, quia sunt impassibilia, non recipiunt peregrinas impressiones, a fortiori ergo corpora beatorum non recipient aliquid ab extra: ideo dicunt, quòd non sentiunt aliquid recipiendo, sed extra mittendo.

Sed hoc non stat: iste enim fuit error Platonicorum, qui putauerunt etiam nunc visum fieri non recipiendo, sed emittendo, & tamen est impossibile, sicut patet secundo de Anima, & late ostendimus lib. nostro de quinque figuratis paradoxis, & Num. vigesimoprimo, ita & in patria non poterit fieri sensatio emittendo, quia tunc sensus beatorum non esset potentia passiua, sed actiua, & tamen sicut homo resurgens erit eiusdem naturæ cum eo, qui nunc est, ita & omnia, quę nunc sunt in homine, & erunt, tunc erunt eiusdem speciei, poten-

A tia tamen passiua, & actiua differunt plusquam specie, sed potentiæ sensitiuę nunc sunt passiuæ secundo de Anima. Si autem post resurrectionem fieret sensatio emittendo, esset potentia actiua, & sic non essent eiusdem speciei, & consequenter non esset potentia sensitiua, sed aliqua alia virtus data beatis. nam non potest esse eadem virtus etiam per miraculum, quia sicut forma nunquam fit materia neque econtrario, ita nec potentia actiua fit potentia passiua, neque econtrario.

Alij ergo dicunt, quòd potentię sensitiuę manēt ibi passiuæ, & sentiunt per receptionem non quidem per receptionem ab extra, sed per receptionem B a superioribus viribus, vt sicut nunc superiores vires recipiunt ab inferioribus, scilicet, intellectus recipit phantasmata, quæ sunt a sensu, ita tunc mutato ordine recipient inferiores a superioribus, scilicet, quòd anima rationalis faciat in oculo apparere species omnium, quæ vult videre, quòd fiet per quendam defluxum ab intra ad organa sensuum exteriorum.

Sed dicendum, quòd hoc non stat. nam talis modus receptionis speciei in organo non faceret sentire. vnde si species visibilis hoc modo decurrat ad oculum ab interioribus fluens, non causat visionem, licet hoc patiens videatur videre, quia omnis C potentia passiua secundum rationem speciei suę, vel naturæ determinatur ad aliquod speciale actiuum, quod reddat eam in actum, quia potentia inquantum huiusmodi habet ordinem ad aliud respectu cuius dicitur potentia, sicut potentia visiua secundum speciem suam habet ordinem naturalem ad visibile, quia respectu eius dicitur potentia visiua, vnde cum proprium actiuum in sensu exteriori sit res existens extra animam, & non intentio eius existens in organo imaginatiuo, vel in ratione, si organum sentiendi non moueatur a rebus extra, sed ab imagine, vel ab alijs superioribus viribus, non erit vere sentire, vnde non dicimus, quòd phrenetici aut alij mente capti in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit hęc defluxio specierum ad orga-D na sentiendi, vere sentiant, secundum quòd videtur eis, quòd sentiant. ita ergo neque beati sentirent si non fieret receptio specierum ab extra, sed defluxio ab intra, siue ab organo imaginatiuo, siue a ratione.

Dicendum igitur, quòd fiet sentire in beatis per receptionem specierum a rebus, quę sunt extra animam. Et patet, quia sentire quandam cognitionem dicit, omnis autem cognitio est motus ad animam, & tamen motus ad animam est in recipiendo aliquid. nam si a superioribus viribus defluerent species ad organa sentiendi, non esset motus ad animam, sed ab anima.

Item talis refluxus esset superuacuus, & inutilis. E nam quòd species ab inferioribus viribus susceptæ modo organico transferantur ad superiores est ordo naturalis, cum sint vires inferiores propter superiores. Si autem defluant a superioribus ad inferiores, aut erit ibi status, aut refluent rursus ab inferioribus ad superiores. Si primo modo turbatur ordo naturæ, cum inferiores vires recipiant propter superiores, & non econtrario. Si secundo modo erit circulus, quia redibit species ad vires illas a quibus defluxerat, & ita totus fluxus, & refluxus inutiliter factus est.

Item ordo naturalis est, vt obiectum influat in organum, sed non tollitur natura per gloriam, sed perficitur. ergo recipient sensus species ab obiecto, sicut nunc. Item non videtur esse aliqua causa quare

mutetur

mutetur ordo recipiendi, qui nunc est. ergo manebit ille: nunc enim recipit organum ab obiecto, ergo tunc recipiet. Nec videtur aliquod inconueniens nisi quibusdam, qui putant, quòd esset sic passio in beatis, quam volunt auferre ab eis propter dotem impassibilitatis.

Sed dicendum, quòd non est inconueniens. Pro quo sciendum, quòd vt dictum est pręcedenti quęstione in solutione secundi argumenti, organa sentiendi immutantur a rebus, quæ sunt extra animam dupliciter. Vno modo in mutatione naturali, scilicet, quando organum afficitur eadem qualitate naturali qua afficitur res, quæ agit in ipsam, vt cum manus fit calida, & adusta ex tactu rei calidę, vel odorifera ex tactu rei odoriferę. Alio modo in mutatione spirituali quando recipitur qualitas sensibilis in organo solum secundum esse spirituale, vt in pupilla recipitur species albedinis, & non albedo. Prima receptio non causat sensum per se, sed per accidens. causat tamen passionem naturalem per se, & ista receptio non est in corporibus gloriosis. Secunda receptio causat per se in sensationem, & non causat naturalem passionem, & ista receptio fit in corporibus goloriosis. nihil ergo est quod impediat sic sentire beato recipiendo speciem post resurrectionem, sicut nunc.

Ad primum dicendum putant quidam, quòd in oculo beati est duplex qualitas, scilicet, perspicuitas, & lux. Ratione perspicuitatis est oculus susceptiuus. Ratione lucis est actiuus. dicunt ergo, quòd si corpus obiectum oculi beati sit luminosius oculo beati, agit in illud virtute propria, si autem sit minus luminosum non potest agere, sed lux oculi supplet quod deest obiecto, & agit in seipsum.

Sed dicendum, quòd non stat, quia nihil agit in seipsum secundum idem, sed oportet agens, & patiens poni distincta, sic ostendit Aristo. primo Meta. capitu. secundo, probans quòd pręter materiā oportet poni causam efficientem, vel vnde motus, quia subiectum non transmutat seipsum, & tamen potentia visiua est vna potentia, & est passiua. ergo non potest agere, & potissimum in seipsum. Item quia agere in seipsum est potentię reflexiuę: potentiæ autem materiales non habent actum reflexum, sed intellectus hoc habet.

Item si tale accideret in sensu oporteret poni sensum agentem, & sensum passibilem, sicut ponitur intellectus agens, & possibilis. nemo tamen ponit sensum agentem: ideo non agit sensus in seipsum ex luce sua.

Quō intelligatur, ꝙ oē agens est nobilius passo.

Est ergo dicendum, quòd siue corpus obiectum oculo glorificato sit lucidius oculo, siue non: causat speciem suam in eo.

Et quando dicitur, quòd agens semper est nobilius patiente.

Dicendum, quòd est verum secundum quid, non tamen simpliciter est necesse, quòd sit nobilius. sicut omnis perfectio est dignior suo perfectibili, quia aliàs non perficeret, & tamen accidentia perficiunt substātiam, sed non sunt simpliciter perfectiora, quā substantia, quia quęlibet substantia secundum genus suum est excellentior omnibus accidentibus, & tamen inquantum substantia est in potentia ad illa accidentia, & susceptiua eorum, sunt accidentia perfectiora substantia ipsa, quia eam perficiunt. ita omne agens secundum rationem agendi est perfectius omnibus patientibus, in quę agit, quia illa virtus secundū quam agens agit, excellentior est quàm potentia passiua fm quam patiens patitur, & tñ ipsum patiens poterit alias esse valde excellentius agente. non tamen

F inquantum patiens, sed secundum rationem speciei, aut secundum aliam perfectionem. ita corpora obiecta oculo glorioso, licet simpliciter sint minus perfecta quàm oculus ille, tamen quantum ad hoc, quòd ipsa sunt multiplicatiua speciei, quæ immutat ad actū videndi, & oculus est organum susceptiuum, sunt illa perfectiora oculo. Et hoc non est inconueniens.

Ad secundum dicendum, quòd in cęlestibus corporibus non recipitur peregrina impressio, idest, accidens, vel forma secundum esse materiale, quia quęlibet talis dispositio suscepta ab extra est via ad corruptionem, cum disponatur res modo non naturali suscipiens extraneam dispositionem. species tamen sensibilis non est forma impressa secundum esse materiale, sed solum secundum esse spirituale. ideo non in-
G telligitur nomine peregrinæ impressionis. Verum est tamen, quòd corpora cęlestia non recipiunt formas secundum aliquod esse, non quidem secundum esse materiale, quia sic corrumperentur: nec etiam secundum esse intentionale, quia non sunt sensitiua, & tamen forma secundum esse intentionale solum recipitur in sentiente aut intelligente. Si tamen corpora cęlestia essent sensitiua etiam si non reciperent peregrinas impressiones, reciperent species multiplicatas ab obiectis.

Ad tertium dicendum ꝙ non est necesse, ꝙ pręcedat immutatio materialis ad intentionalem, quia aliquando est vna sine alia.

H Ad quartum dicendum, ꝙ de luce corporum beatorum cuius conditionis determinate erit non est nobis notum, quia illa non erit lux naturalis, sed gloriosa, & ideo nescimus qualem modum habebit ad adiuuandum, vel impediendum visum, & multiplicationem specierum. Et videtur dicendum, quòd non sit talis qualis lux Solis. nam lux Solis, quia est excellens sensibile, tollit sensationem, vel impedit, quia nemo illum diu inoffensis oculis intuetur: lux autem corporum beatorum constat, quòd non offendit oculos, sed potius allicit, & demulcet, sicut fuit in Christo transfigurato cuius fuit lux gloriosa, & discipuli non offendebantur videndo eum, sed summe gaudebant. ita ergo futurum videtur circa multiplicationem specierum, & infixionem, quòd in pupilla lucida tali lu-
I ce possint infigi quæcunque species visibiles, etiam lux solaris incidens super speculum impediret infigi ibi species rerum visibilium.

Aliter dici potest, ꝙ etiam Sol non impedit infigi species in speculo. nam cuiuscunque rei obiectę speciem suscipit, quia aliàs si Solis radij incidentes super speculum tollerent infixionem specierum, quæ sunt ibi secundum esse intentionale aliqualitèr, ita etiam tolleret multiplicari species per aerem cum radij sui aerem illustrent, sed potius fit econtrario.

Dicendum ergo, quòd omnium rerum obiectarum species recipiuntur in speculo quod subiectum est radijs Solis, & tamen respiciens speculum nullius rei speciem ibi videt, eo quòd species illę debilitèr
K immutant, & non sentitur immutatio facta ab eis in pręsentia magnæ lucis: ista est enim conditio magnæ lucis, vt dicitur primo perspectiuę communis, scilicet, lucem fortem Orientem̄ multa visibilia occultare, quę debilis lux manifestat. Et apparet hoc in candela ardente ad Solem posita, quia non iudicatur ardens, eo quòd lux Solis absorbet lucem paruam, & videtur homo non immutari ab illa, licet non percipiat: non erit autem talis habitudo lucis beatorum, & tamen licet talis esset, non impediretur fieri fixio specierum in oculo sic lucido, & consequenter fieret visio.

An

An omnes sensus corporei maneant in patria in actibus suis, idest, an ibi Sancti videbunt, & odorabunt, & formabunt voces, &c. & quomodo hoc fiet. Vbi de sensu tactus pulchre diffinitur. Et gustus quatenus non maneat in beatis, qui nec nutriri, nec augeri possunt. Et beati an habeant odorandi vim, nec in eis oportet poni voces. & auditum. Et quomodo formabunt vocem in Dei laudem.

Quæst. CXVI.

QVAERETVR an omnes sensus maneant in patria in actibus suis, vel solum aliqui eorum. Aliqui dicunt, quòd non manebunt omnes, quia tactus est primus sensus inter omnes, vt dicitur secundo de Anima, & tamen corpora gloriosa non habebunt actum tactus, quia sensatio tactus fit per immutationem corporis animalis ab aliquo extrinseco corpore, prædominante in aliqua qualitate actiuarum, vel passiuarum, de quibus iudicat tactus, & tamen talis immutatio tunc non erit, quia est illa ad corruptionem: ergo nec manebit tangere. Item videtur, quòd non maneat gustare, quia sensus gustus deseruit virtuti nutritiuæ, & tamen post resurrectionem non erit actus nutriendi in beatis, neque in damnatis, ergo neque gustus, qui nutritioni seruit. Item videtur, quòd non maneat odorare, quia post resurrectionem tolletur omnis corruptio: omnes enim creaturæ induent quandam virtutem incorruptionis, & tamen sensatio odoratus non potest fieri sine corruptione, quia odor non immutat sine quadam fumali euaporatione, quæ in quadam resolutione consistit: ergo non manebit odorare in beatis. Item videtur, quòd non manebit audire, quia auditus seruit disciplinæ, vt dicitur lib. de sensu, & sensato, & primo Metaphysicæ, cap. 1. & tamen in beatis non manebit iam addiscere per sensibilia, quia replebuntur diuina sapientia per ipsam visionem diuinæ essentiæ continuam, ergo non erit audire. Item videtur, quòd non manebit videre: nam quod est actu lucidum, nō est receptiuum speciei visibilis, quia est determinatum ad aliquem modum obiecti visus, & tamen pupilla beatorum erit valde clara, quia erit pupilla, sicut corpus, illud tamen fulgebit, sicut Sol: ergo non recipientur species in oculo, & consequenter non poterit videre. Item omnis visio fit sub angulo, cum fiat per pyramidem radiosam, cuius conus est in oculo, & basis in re visa, & ideo oportet, quòd fiat sub determinata distantia: nam si coniungatur oculus rei visæ, non videbit etiam si sit valde a remotis, erit angulus tam paruæ quantitatis, quòd non immutabitur oculus sub tam parua quantitate, & ita oporteret poni in beatis, si viderent, & tamen hæc dicunt quandam imperfectionem, scilicet, quòd possint videre quædā, & alia non: ergo non erit ibi videre. Alij dicunt, quòd maneant actus omnium sensuum, quia potentia coniuncta, perfectior est, quàm separata ab actu, & tamen in patria manebunt omnes potentiæ sensitiuæ, cum illæ sint de integritate, & perfectione hominis, & tamen quidquid manet in vita æterna, manebit in statu perfectissimo: ergo manebunt omnes potentiæ in actu sentiendi. Item magis se habent potentiæ sensitiuæ, seruiendo animæ ad operationes, quàm corpus, quia corpus est solum, vt organum, potentiæ autem sensitiuę sunt, vt principia operandi, & tamen corpus beati præmiabitur, ergo potentiæ sensitiuæ, & tamen bonum earum consistit in actu suo, ergo omnes manebunt actualiter sentientes. Item sicut anima cupit vniri corpori, quia per hoc perfectius se habet, ita potentia passiua cupit vniri obiecto, & tn̄ anima vnietur corpori ad complementum beatitudinis: ergo & potentiæ sensitiuæ erunt in vnione ad obiecta, & tamen

A potentia vnita obiecto sentit, quia immutatur ab illo: ergo omnes sensitiuæ manebūt in actu sentiendi. Itē sicut damnati se habēt ad puniri, ita beati ad præmiari, sed damnati patientur continuū dolorē, & tristitiā in sensibus, ergo beati continuo delectabūtur sm̄ sensum, & ita oēs potentiæ sensitiuæ erunt in actu sentiēdi. Item erit ibi actus videndi, quia dr̄ Iob 19. In carne mea videbo Deū Saluatorem meū, & Isa. 33. Regem in decore suo videbunt oculi tui, & Apoc. 1. Videbit eum omnis oculus. Item iuxta Arist. 2. de Anima, animatum distinguitur ab inanimato sensu, & motu, & tamen in beatis erit motus, Sap. 3. Iusti tanquàm scintillæ in arundineto discurrent: ergo erit ibi sensatio, & cōsequenter erit actus, sm̄ omnes sensus, cum omnes

B debeant manere in suis perfectionibus. Dicendum, ꝙ circa hoc est duplex opinio, quidam enim dicunt, ꝙ manebunt omnes sensus in patria in actu sentiendi: alij dicunt, ꝙ soli duo. Posse enim sentire, prouenit ex potentia vnita organo disposito, & quia in patria manebunt omnes potentiæ sensitiuæ, quia nemo erit ibi orbatus, & erunt organa disposita, erit quantum ad omnes sensus posse sentire. Sentire autem in actu fit ex vnione potentiæ ad obiectum, & quia in patria non manebunt omnium sensuum obiecta, neque media sentiendi, dicunt, quòd non manebunt omnes sensus in actu, & quia potentiæ visiuæ, & tactiuæ obiecta, & media manebunt, dicunt istos mansuros in actibus suis, de cæteris autem dicunt, ꝙ obiecta, aut

C media conuenientia non manebunt, ideo non manebunt sensationem. Alij dicunt, quòd manebunt omnes sensus in actu, quia id, quod est medium in visu, & tactu est medium in alijs, sed visus, & tactus manent in actu, ergo & cæteri manebunt. in visu enim medium est aer, qui etiam est medium in auditu, & odoratu, vt patet secundo de Anima. Medium quoque gustus idem est cum medio tactus, cum vtriusq; sit medium intrinsecum, & etiam ipse gustus sit quidam tactus, secundo de Anima. Ergo manebit gustus si manet tactus. De obiectis etiam istorum trium sensuum dicunt, quòd manebunt in patria: nam erit ibi odor, & suauissimus quidem, sicut Ecclesia cantat de corporibus Sanctorum. etiam obiectum auditus, scilicet,

D laus vocalis. vnde dicit August. super illud Psal. Exultationes Dei in gutture eorum, quòd corda, & linguæ non desinent laudare Deum. Est dicendum, quòd si accipiatur manere potentias in actu sentiendi, iuxta modum quem habent hic, non manebunt in beatis, nisi sensatio videndi, quia constat, quòd in beatis non erit aliqua passio naturalis, aut materialis, sed solum spiritualis, quia immutationes naturales faciūt ad corruptionem, quæ non erit in beatis, solus autem visus est, qui est per immutationem solā spiritualem: nam nō fit ibi immutatio naturalis, nisi multum per accidens, vt in forti luce. In cęteris aūt licet ipsa sensatio sit solū immutatio spiritualis, tn̄ fit semp cū quadam naturali transmutatione tam medij, quàm orga-

E ni, & tamen materialis immutatio repugnat beatis, ideo necesse est dici, quòd cæteri sensus, vel non habebunt actum aliquem in beatis, vel non habebunt talem modum sentiendi, qualem hic. Item quia aliq solū sunt ad necessitatem nutritionis, sicut gustus sensus, constat aūt ꝙ non manebit gustus in isto actu, qa post resurrectionem, neque est manducare, neque bibere. Idem si gustum ponamus manere, oportet, ꝙ maneat secundum alium actum multum distantem, & ita quando dicimus, quòd non manebunt omnes sensus in actu suo in beatis, intelligitur quantum ad modos sentiendi quos tenent hic, quòd tamen maneant quantum ad alios modos, & fines sentiendi non est inconueniens, cum quodlibet sentire in

ſe ſit perfectio quædam, & quantum ad hoc an maneant, vel non, eſt problema neutrum, quia non poteſt ſufficienter diſſuaderi altera pars, ideo ſatis poteſt concedi, quòd maneant ſenſus omnes, quantum ad alios modos ſentiendi, licet etiam auferendo actum alicuius eorum in totum non eſt aliquod inconueniens, ſicut auferendo auditum, & guſtum, & odoratum, qa non videtur aliqua neceſſitas ponendi actus eorum, & ideo poſſunt teneri vtraque argumenta, & etiam ad vtraque reſponderi.

Ad primum dicendum, quòd poni ſenſationem tactus videtur neceſſarium in beatis, & ideo illi, qui dicunt non manere omnes ſenſus in actu, ponunt ſaltem iſtos duos, ideſt, viſum, & tactum: nam in beatis erit medium tangendi, erit etiam obiectum tactus, ideſt, qualitas tangibilis, & potentia in organo diſpoſito, ergo videtur neceſſario ponenda ſenſatio tactus: nã medium in tactu eſt intrinſecum, ſcilicet, caro, & manet in beatis: obiectum autem eſt qualitas tangibilis, & ſunt iſtæ qualitates, quæ veniunt ad compoſitionem mixti, & manent in eo, ſcilicet, frigiditas, caliditas, humiditas, ſiccitas, molle, & durum, aſperum, & leue: omnia hæc manebunt in beatis, licet in meliori habitudine, quàm hic, ideò cum hæc præſentia ſint neceſſario ſentiet illa beatus. Niſi forte dicamus eum abſorptum, & inebriatum a diuina viſione non vti ſenſibus, quod falſum eſt, quia non erit ibi ecſtaſis, quæ fit propter defectum animæ, & potentiarum, vt dictum eſt præcedenti quæſtio. hoc tamen ſentiendum, quòd inter qualitates ſenſibiles nullæ ſunt, quæ immutent ſenſum cum maiori naturali alteratione, quàm qualitates tangibiles, eo quòd quatuor principales tangibiles qualitates dicuntur paſſiuæ, & actiuæ qualitates, & origo omnis actionis, & paſſionis naturalis, & quæ cõſequuntur quamlibet materiam, quod non fit quantum ad cæteras qualitates ſenſibiles, quæ non conſequuntur vniuerſaliter materiam; neque etiam habent actionem, & paſſionem naturalem, ſed ſpiritualem, & tamen tangibiles qualitates magis habent de naturali immutatione, quàm de ſpirituali, vel intentionali, & ob hoc dicitur, quòd nullus ſenſus eſt melior, quàm tactus, & nullus melius immutatur, quia nunquàm tactus immutatur ſine aliqua naturali alteratione, & quanto fuerit maior perfectio in actu tactus, ideſt, maior delectatio, tanto erit maior alteratio naturalis, ſicut apparet in actu venereorum, & ideo tactus quantũ ad conditionem quam hic habet, non poterit manere in patria: nam ſenſus tactus eſt in animalibus ad ſeruandam vitam: nam ſecundum illum iudicamus de qualitatibus, in quibus vita conſiſtit, ſcilicet, in harmonia calidi, humidi, frigidi, ſicci, & tamen ſi nõ ſentiremus iſta ad hoc, quòd poſſemus fugere ea, quæ deducendo ad extremũ tollunt harmoniam, ſtatim periret quodlibet animal, quia in igne poſitum, aut in magno frigore non recederet, ſi non ſentiret dolorem, & tamen manendo ibi traheretur neceſſario ad extremum calidi, aut frigidi, cum quibus nulla vita manet, ideo nullus eſt tam neceſſarius, ſicut tactus, & ideo eſt communis omni animali, quod non eſt de cæteris. quantum ad iſtum finem non manebit tactus ſenſatio in patria, quia nõ erit ibi aliquid, quod poſſit nocere corporibus beatorum ad tollendum harmoniam, in qua conſiſtit vita, & dato, ꝙ ibi aliquid tale eſſet, nihil poſſet agere, quia illa corpora iam facta erunt impaſſibilia. Item ſenſus tactus eſt ad percipiẽdum quaſdam delectationes, ſecundum quas animalia perfecta, maxime mouentur ad cõſeruationem ſpeciei, ſcilicet, ad generationem, quia animalia (vt communiter) natura ingeniante, magis delectantur in coitu, quàm in alijs actibus, quia

F iſte ſolus eſt directe ad conſeruationem ſpeciei, cæteri vero ad conſeruationem indiuidui, & tamen delectatio venereorum fit in ſenſu tactus ſolo. De hoc dicendum, quòd non manebit in patria, quia ibi neque nubent, neque nubentur, vt Chriſtus dixit, infra 22. & Lucæ 22. ſed ſunt ſicut Angeli Dei. Sciendum etiam, quòd licet ſenſatio tactus fiat magis materialiter, quàm cæteræ ſenſationes, in beatis tamen non fiet ita materialiter, quia vt dictum eſt ſupra quæſtio. 114. in ſolutione ſecundi argumenti, immutatio materialis eſt per accidẽs ad ſenſationem, nunquàm enim fit ſenſatio per ſolam immutationem materialem, re
cipiendo formam ſecundum eſſe materiale: nam debet immutari potentia ſenſitiua, & illa nunquam põt
G immutari, niſi per ſpeciem, quia in ea nunquã recipitur forma ſecũdum eſſe materiale. Si enim reciperetur forma ſm eſſe materiale, non poſſet recipi, niſi illa ſola, & tamẽ quilibet ſenſus ſentit per formas quaſcunq; ẽt oppoſitas, pertinentes ad eandem potentiã, vt tactus ſentit calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum: ergo frigiditas, & caliditas non recipiuntur in potentia actiua, & non immutant illam, ſed ipſa ſpecies iſtorum, quæ ſpiritualis eſt, & illa facit per ſe ſenſationem, ſicut ergo oculus recipit ſpeciem albi, & nigri, rubei, & viridis, & non efficitur ipſe niger, albus, rubeus, & viridis, præcipue cum contingat ſimul hæc omnia recipere (quod erat impoſſibile, quantum ad eſſe materiale) ita & tactus recipiet in
H patria ſolum ſpecies calidi, & frigidi, humidi, & ſicci, & non recipiet ipſas formas, & ita organum tactus nunquàm alterabitur, quia nunquàm efficietur calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, ſed in diſpoſitione illa in qua cęperit eſſe glorioſum, in illa manebit, & illud erit ſibi diſpoſitio naturalis, ſed recipiet ſpecies frigidi, calidi, humidi, ſicci, mollis, & duri, leuis, & aſperi, quæ eſt receptio ſola ſpiritualis, ſine alteratione, & tunc nulla erit paſſio recipiendi, ſed ſolum perfectio, inquantum ſentire dicit quendam gradum cognitionis: ignis ergo approximatus corpori glorioſo, ſentietur ab eo eſſe calidus, nòn poterit tamen calefacere corpus glorioſum, & ita non alterabit eum, ſed manebit in gradu diſpoſitionis ſuæ, & hoc modo ſicut non alterat,
I ita non affligit, ſed efficitur ita ſpiritualis ſenſus tactus, ſicut viſus, quod exiſtentibus nobis hic non contingit. Ad ſecundum de guſtu dicendum, quòd non videtur neceſſarius ad aliquid in beatis: nam tactus videtur neceſſarius ad aliquid, quia ibi eſt medium ſentiendi, & obiectum, vt ſi beatus manu propria contingat aliquã partem corporis ſui, manifeſtũ eſt, ꝙ ſentiet illud eſſe molle, vel durum, calidum, vel frigidum, cum ſit magis declinans ad vnam qualitatẽ, q̃ ad alteram. de guſtu tamen non eſt eadem ratio, qa licet medium ſentiendi, i. caro maneat ibi, tñ nõ vr̃ manere obiectum, i. ſapor, qm̃ ſapor eſt in re guſtabili, & ibi nihil guſtabimus: nam guſtare fit hic ad nu-
K triendum, reparando deperditũ, conſtat aũt ꝙ iſta nutritio, & augmentatio non manebit in beatis, quia hæc ſunt generatio quædam vera, & corruptio, q̃ in beatis nõ erũt. iſta ẽt nunc ſunt propter imperfectum ſtatũ naturæ noſtræ, q̃ ſine cibis nõ conſeruatur, & tamen tunc nullus defectus erit, iõ nõ manebit ibi ſumptio ciborum, & ita quantum ad illum vſum, quem nunc guſtus habet inter nos, non manebit in patria. Ideo ſolet dici a quibuſdam, quòd actus guſtandi non manet in beatis An tamen manet ibi actus guſtandi, ſine ſumptione ciborum, & potuũ non apparet, tunc enim deberemus dicere, quòd beati haberẽt ſemper aliquem ſaporem in lingua: nullum tamen cibum, aut potum, vel rem ſapidam deglutirent.

An

An vero sit talis sapor non apparet, quia non est necesse poni. Quidam tamen ponunt illum dicentes, quòd redundabit quidam sapor, semper manens in lingua, redundans a beatitudine animæ. Sed tunc dicetur, quòd hoc non esset sentire in gustu, quia vt dictum est præcedenti quæstio. quando species existens in organo imaginationis, vel in ratione per victoriam partis imaginatiuæ, effluit vsque ad principium sentiendi in organo sensus particularis, non dicitur hoc patiens sentire, sed videtur ei quòd sentiat, sicut fit in phreneticis, & mentecaptis, & tamen in beatis non erit deceptio aliqua, sed si videbitur eis, quòd sentiunt, oportet poni, quòd vere sentiant, ideo non erit talis modus sentiendi.

Aliqui ergo dicunt, quòd in lingua beatorum erit B quædam humiditas semper saporosa, manens quæ est subiectum saporis, vel est ipse sapor materialiter acceptus, & ita erit vera gustatio, quia non erit species aliqua saporis, fluens ab intra, sed ab extra, & ita humiditas a Deo erit creata, vt maneat semper in lingua, & ita manebit semper quædam oblectatio suauissimi saporis, & hoc modo non videtur inconueniens, quòd maneat sapor semper in beatis. Et tamen etiam istum modum non cogimur ponere, quia nihil est, quod vrgeat.

Ad tertium de odoratu dicendum, quòd non est necesse poni aliquam odorationem, tum quia non est ibi medium odorandi, scilicet, aer. tum quia non oportet poni ibi aliquem odorem, sicut necesse est C poni quandam visionem, & sensationem tactus. Et tamen est dubium, an sit possibile poni odorationem. Et difficultas videtur quomodo possit poni odor, quia odor putatur fieri cum fumali euaporatione, quæ ibi non erit: nam talis euaporatio est resolutio, & quod resoluitur corrumpitur, & aliquando corruptum erit.

Dicendum autem, quòd potest poni odor qui sit sola qualitas spiritualis sensibilis, & non sit aliqua qualitas materialis, vel passio, sicut enim visio fit per solam multiplicationem speciei, factam ab obiecto, in qua multiplicatione non transit aliqua qualitas materialis, sed sola species defluit, ita potest odor multiplicari a re non faciendo aliquam euaporatio- D nem fumalem, & tunc non erit aliqua passio, vel qualitas materialis, sed sola species intentionalis odoris, quæ immutet potentiam, & talem odorationem non est inconueniens poni in beatis, quia ab illis solum auferimus alterationes, & receptiones qualitatum materialium. Quòd autem odor possit fieri intentionaliter sine euaporatione fumali, apparet, quia aliquando fit odor in tanta distantia, quòd non potest esse resolutio perueniens vsque ad illam, vultures enim currunt percepto odore, ad cadauera ex locis remotissimis, & tamen non erat possibile, quòd fumalis euaporatio perueniret vsque ad loca vbi vultures odorare incipiunt, etiam si corpora quantum ad se tota resoluerentur in fumalem substãtiam, ma- E xime quia non fit odor per lineam rectam, versus vnam positionem, quia tunc forte parua resolutio in tenuissimum fumum, sufficeret ad perueniendum in longinquum, sed tam odor, quàm omnia sensibilia per totum medium versus omnem positionem æqualiter se diffundunt, & hoc modo etiam si corpora penitus resoluerentur, non peruenirent ad magnam distantiam, emittendo odorem, ideo necesse est odorem diffundi intentionaliter, & talis diffusio potest venire ad quamcunque distantiam, & dato, quòd per aliquam partem medij, deriuetur odor sine fumali operatione, poterit per totum medium sine illa diffundi per solam spiritualem multiplicationem, sicut fit in visione: nam species materialis, idest, albedo, & nigredo per nullam partem medij deriuatur, sed per totum medium multiplicatur species visibilis, ita odor spiritualiter per totum medium defluet, sed corpora sine vlla passione, & alteratione, aut resolutione facta in eis, emittunt odorem multiplicando, sicut sine vlla alteratione per solam naturalem conditionem multiplicant speciem visibilem, & talis emissio odoris, & susceptio eius non est inconueniens in beatis, cum non dicat alterationem aliquam, quòd tamen odor emittatur cum fumali euaporatione non est negandum fieri. Nunc fit enim ista euaporatio tam propter conditionem corporis emittentis odorem, quàm propter conditionem corporis susceptiui. De emittente patet, quia omnia ista sunt in quadam resolutione continua licet parua: nam semper est actio, & passio in mixtis, & consequenter est semper aliqua resolutio, potissime in corporibus teneris qualia sunt omnia multum odorabilia, & ille vapor resolutus pars quædam substantiæ est, & peruenit aliquando vsque ad organum sensitiuum si sit propinquum, aliquando autem non peruenit ista euaporatio, sed sola species odoris, siue intentio, & tamen quando peruenit euaporatio fumalis magis immutat, quam sola species. Quòd autem interdum perueniat euaporatio realis, apparet, quia non solum sentitur odor, sed etiam membra corporis nostri efficiuntur odorifera, quod fit ex perfusione illius substantiæ odoriferæ: nam species odoris est intentio, & aliquid spirituale, & non potest afficere aliquod subiectum secundum esse materiale, sed solum immutat organum odoratus: talis tamen perfusio non fit, nisi ex tactu rei odoriferæ, vel ex propinquitate magna, quando fit fortis resolutio fumi grossi implentis medium. Et apparet, quòd fuerit aliqua substantia corporea ille fumalis odor, quia si quis perfundatur tali odore, & postea fortiter lotus defricetur in aquis, non manebit in eo odor, si tamen esset sola intentio odoris, cum illa sit spiritualis, nec posset tolli per aquam, neque per ignem. De secundo, scilicet, de conditione susceptiui dicendum, quòd potentia odorifera requirit organum valde siccum ad hoc, quòd sit valde passibilis ab odore, si autem organum operiatur aliquibus humiditatibus grossis, impeditur odorare, nisi fiat fortis actio, & quia actio materialis est fortior, quàm spiritualis, cum in actione materiali sit simul materialis, & spiritualis, ad hoc quòd talia immutentur ad odorandum, oportet peruenire verum odorem vsque ad organum, & quia verus odor est qualitas materialis, quæ non inuenitur sine subiecto, fit quædam euaporatio fumalis, & in illo fumo resoluto est odor, licet fumus non sit odor, quia fumus substantia est, quando autem fumus iste peruenit, valde immutat etiam sic organum aspersum humiditatibus, non tamen oportet dici, ꝙ perueniat semper realiter euaporatio vsq; ad organa humiditatibus impedita, sed ꝙ perueniat vsq; ad propinquitatem: nã licet species odoris, & quelibet sensibilis species sit spiritualis, tamẽ hẽt quandã cõditionem entis materialis, quãto enim species sensibilis fuerit in remotiori a sua origine, tãto debilius immutat, quod apparet in specie visibili, & ideo intentio odoris, quãdo est proxima euaporationi fumali, etiam si non perueniat simul cum euaporatione multum immutat, quod non facit, quando est distans, ideo vaporatio fumalis etiam si non perueniat semper vsque ad organum odoratus, multum confert ad odorationem propter impedimentum organi odoratiui, quod non fieret si solum spiritualiter multiplicaretur odor, sicut species

Ratio, ꝙ fumalis odor est aliqua substãtia corporea.

visibilis, in beatis autem non erit aliquod impedimẽtum ex parte organi, ideo non egebunt fumali vaporatione ad odorãdum, non enim erit organum suum aspersum aliqua superflua, vel non naturali humiditate, & ideo non solum ab excellentibus, & immoderatis odoribus immutabitur, sed etiam a quibuscũque differentijs odoris etiã a paruis, nos autem male odoramus, & generaliter tota humana species modicum odorat, & hoc fit propter magnam humiditatem cerebri: nam multum de cerebro habemus, & valde humidum, & valde propinquum organo odoratus. solos ergo magnos odores percipimus, & in parua distãtia, & de illis parue iudicamus. Alia autem animalia a longe odorant, vt vultures, & hoc quia mouentur a paruis odoribus: nos autem species quidem quorundam odorum in organo suscipimus, sed ab eis nõ immutamur. Etiam in odoribus quos suscipimus, parum discernimus, quod in canibus apparet, qui per odorem cognoscũt indiuidua, & sequuntur per odorem, poterit ergo conuenienter in Sanctis manere odoratio sine resolutione, & erit odor ille suauissimus. Ad quartum de voce, & auditu dicendum quòd non est necesse poni ibi vocem, & auditum: nam aut vox erit propter beatos, qui in alterutrum loquantur, aut vt Deo loquantur: non primo modo, quia vox est ad exprimendum conceptum animi, 1. Periher. & tamen cogitationes beatorum erunt eis inuicem notæ sine voce, ideo ad hoc non erit opus, & ita cessat ibi auditus esse ianua intellectus, & ad disciplinam. Nec etiam erit propter Deum, quia Deus nos intelligit sine voce, quòd etiam hic facit: nobis tamen orare vocaliter valde prodest hic ad merendum, vt ostensum est supra 6 cap. quæstio 94. In patria autem etiam propter nos nõ erit vtile orare, aut laudare, quia iam cessabit locus merendi, ideo nõ est aliqua necessitas manendi ibi vocem, & auditionem. An tamen maneat, dubium est, quia quidam volunt manere laudem vocalem in patria, sicut August. in multis locis vult, & etiam aliqui alij. Sed tunc manet dubium, quomodo poterit esse vox, quia hoc videtur facere alterationẽ realem, quæ cessabit in beatis. Aliqui autem dicunt, quòd in beatis erit vox solum intentionaliter, idest, species vocis, & non motus ipse realis, & iõ non oportebit poni aliquam passionem. Sed hoc non multum videtur: nã quòd vox habeat intentionem, quæ possit multiplicari ad locum ad quem non peruenit sonus realis, manifestum est, intentio tamen nunquàm multiplicatur, nisi a forma materiali, & non habens formam materialem, non potest multiplicare, sicut species visibilis non fit, nisi ab habente colorem, & emissio odoris non fit, nisi ab eo in quo est realiter qualitas odorabilis, ita igitur species, vel intentio vocis non emittetur, nisi ab illo in quo fuerit vox, quæ est qualitas materialis, sed vox illa est quædã qualitas materialis, causata ex percussione aeris inter duo corpora, vel ex impetu corporis ad aerem, vel ecõtrario, ideo ad hoc, quòd sit species vocis, vel intentio, necesse est præcedere fractionem aeris. Sed tunc est difficultas quomodo poterit frãgi aer in patria, quia non erit ibi cum non sit aer extra loca elementorum. Aliqui dicunt, quòd in cœlo empyreo erit aer qui frangatur, & in quo possit formari vox, sicut hic, & ille aer seruatur a Deo ibi in æternum incorruptus, quia ibi non est locus generationis, & corruptionis. Sed tunc manet difficultas, quia ponitur magnum miraculum sine causa, scilicet, esse aerem extra loca elementorum supra totam mundi summitatem. Secundo, quia dabitur, quòd non sint cœli corpora solida, vel continua, vel contigua, sed intermedium est corpus alterius naturæ: nam sic non erunt beati in cœlo

F empyreo, sed erunt in quodam aere, qui erit in aliqua concauitate cœli empyrei, vel supra totum cœlum empyreum. Dicunt tamen quidam, quòd ista non sunt inconuenientia, sed quòd ita maneat ibi aer in æternum. De primo dicunt, quòd non est inconueniens, quia sicut aer in sphæra sua cœpit esse per creationem, ita aer cœli empyrei creatus est ibi, & non est translatus aliunde, non est autem miraculum, quod maneat in loco in quo creatus est: nam ita est illi naturale manere ibi, sicut aeri nostro manere in sphæra sua, & ille poterit esse eiusdem speciei cum aere elementali, non tamen corrumpetur, quia ibi nulla est actio contrarietatis, & tamen corruptio fit per actionem contrarietatis, illum ergo frangeret

G vocando, & spirando, & respirando attraheret si aliquis manserit ibi. De secundo dicunt, quòd non est inconueniens, quia bene possunt dari loca continentia corpus alterius naturæ intra cœlum, & ita erit ibi aer. Sed quidquid dicatur non est hæc opinio bene suasibilis si insistatur, sed quoniam res incerta est, nõ oportet multum immorari. Alij dicunt, quòd non sit corpus aliquod naturæ extraneæ in cœlo empyreo, & ita non sit ibi aer, sed dicunt, quòd ipsa tota materia cœli empyrei, est taliter rara, quòd est frangibilis ad formationem vocis, & volunt, quòd cœlum empyreum sit rarum, & cœlum aqueum, siue crystallinum sit solidum, & ideo pedes Sanctorum sint super ipsum cœlum aqueum innixi, & corpora

H eorum sint intra cœlum empyreum, cuius materia cedit corporibus densis, sicut cedit aer, & ita possunt formari ibi voces, siue in aere, & frangetur materia cœli empyrei a lingua glorificata in laudem Dei, & hoc tangit Beatus Thom. de Aquino, 2. Sentent. distinctio. 2. dicit tamen, quòd nec propter hoc sequitur, quòd cœlum empyreum sit generabile, & corruptibile, quia raritas, & densitas sunt æquiuoce dicta in illo corpore, & in istis mixtis, vel elementis, & dicit sic ponere Astrologos inter duas sphæras, quæ non possunt scindi, esse aliquod spatium plenum corpore diuisibili, cum in illo spatio sit motus planetarum secundum motum epicicli, & tamen adhuc omnia hæc dubia sunt: nam poni talia

I loca, plena corpore diuisibili, non est vsquequaque concessum, licet non videatur impossibile, licet de hoc non est nunc discussioni locus. Alij dicunt, quòd vox formabitur per fractionem aeris, & tamen iste aer non erit intra cœlum empyreum, neque erit ipsa materia eius rara, ita vt frangi possit a lingua, sed ille erit aer, qui erit intra pulmonem, & organa vocalia Sanctorum, sicut enim quædam animalia habent spiritum complantatum, ita & beati habebunt aerem connaturalem intra organa vocalia, qui nunquàm peribit, sicut enim spiritus complantatus animalibus non perit, vt dicitur libro de Somno, & vigilia, ita & in sanctis manere aerem in organis vocalibus, quasi iam naturaliter complantatum est sa-

K tis verisimile, & dato, quòd iste aer non spiretur, & respiretur, quia in patria non videtur mansura spiratio, & respiratio, quæ fit propter conseruationem cordis calidi, tamen manens intra hominem in organis vocalibus, sufficiet ad formationem vocis: nam non est credendum, quòd spiratio, & respiratio, in qua aer eijcitur, & attrahitur, sit necessaria ad formationem vocis, immo vt dicitur secundo de Anima, in spirando, & respirando non potest animal formare vocem, & sic aer manens non respiratus sufficiet ad formationem vocis.

Quędam animalia habẽt spiritũ complantatũ.

Sed obijcietur, quòd præter aerem interiorem requiratur aer exterior, cuius fractione & motu vox deferatur; nã vox cũ tremore quodã aeris exterioris fit, & tamen

tamen

tamen ibi aer non est exterior, & sic redit prior difficultas. Dicendum ad hoc, ꝙ non requiritur aliquis aer exterior hic, sed solum interior. Pro quo sciendum, ꝙ quædam sensibilia deferuntur ad sensum solum spiritualiter, vt species colorum, quædam autem solum materialiter, quę contingunt organum secundum esse materiale, sicut sensibilia tactus, & gustus, quædam autem vtroque modo, idest, partim materialiter, & partim spiritualiter, sicut species odorum, quæ a principio egreditur, cum quadam fumali euaporatione, & tunc extenditur qualitas sensibilis materialiter, quia euaporatio fumalis est substantia, idest, corpus quoddam, siue fumus tenuis resolutus de corpore, & in illo corpore fundatur qualitas materialis, quæ est odor, & quandiu durat illa euaporatio fumi, extenditur odor secundum esse materiale, postea autem non potest manere, quia non est accidens sine subiecto, sed incipit tunc extendi odor secundum esse spirituale, vel intentionale, & peruenit ad loca ad quæ non posset peruenire materialiter, vt ostensum est supra de odoratione vulturum, sic autem erit de voce, scilicet, quòd illa incipiat esse secundum esse materiale in organis, in quibus formatur, & ibi aer est connatus, qui semper manet intra illa organa, & ibi est confractio, & motus, sed cum vltra procedit vox, scilicet, extra os loquentis feretur solum secundum esse spirituale, & ita non erit necessaria confractio aliqua, neque motus aeris in medio, & ita sine aere poterit fieri vox in cœlo empyreo, quia aer solum manebit intra corpora Sanctorũ, non quidem ad vsum spirandi, & respirandi, quia hæc non erunt ibi, sed solum ad vsum formandi voces in Dei laudem, ne aliqua pars corporis nostri vacet a Dei laude, & gloria. Et hoc quidem satis rationabiliter dictum est, si tamen quis dicere voluerit, quòd in patria non erit vocalis locutio, non est inconuenienter dictum, quia non manet aliquid ad quod sit vox necessaria. Ad quintum de visu dicendum, quòd manebit visus, quia non est aliquis sensus, cuius sit actus specialior, & qui magis conueniat in patria, & propter abstractum esse a conditione esse materialis, non includit inconuenientia, etiam manebit ibi obiectum, & medium: nam obiectum est coloratum, & lucidum, & vtrũque manebit: medium autem ipsum actu diaphanum, per quod defertur species visibilis, & etiam hoc erit, quia cœlum empyreum diaphanum est. Cum vero obijcitur de claritate pupillæ, dicendum, quòd non impedit quin figantur in ea species, dum tamen maneat perspicua, vel diaphana, in eo enim quod clarum est, si non est perspicuum, non figuntur species, sicut in corporibus non tersis, & regularibus: diaphanum autem siue perspicuum quantumcunque illuminetur, semper est conueniens medium deferẽdi speciem visibilem, vt patet in aere per quem quanto fuerit magis illuminatus, magis viderentur quælibet visibilia, nisi per accidens oculus impediatur a magnitudine lucis, sicut noctuæ per diem nihil vident, & per noctem vident. Quòd autem dicitur in speculo in quod incidunt radij Solis, non videri species rerum obiectarum. Dici potest vno modo, sicut dictum est præcedenti quæstio. quòd infiguntur quædam species in speculo illo, cum sit tersum, & perspicuum, & tamen propter magnitudinem radiorum Solis reflexorum non sentitur immutatio facta a speciebus infixis speculo, & tamen ibi sunt, & reflectuntur ad oculos, & videntur simul cum radijs Solis. Alij dicunt, quòd infiguntur species speculo, & tamen nõ reflectuntur ad oculos respicientium speculum, quia ad reflexionem specierum in corpore requiritur diaphanitas in qua recipiatur species, & obscurum ali-

A quod a quo fiat reflexio, & ideo in speculis ponitur plumbum ex parte posteriori, quod opacum est, & tunc reflectitur species, si autem nullum corpus obscurum ponatur, manente vitro simpliciter non fiet reflexio alicuius speciei, sed transeunt omnes radij, cum autem superficies speculi operitur magna luce Solis, tollitur illa obscuritas requisita ad reflexionẽ, ideo non reflectuntur species, licet ibi maneant infixæ, in patria autem in oculis beatorum manebit simul claritas, & perspicuitas, ideo recipi poterunt species in pupilla, & ita beati videbunt omnia obiecta: nam gloria non mutabit conditionem naturæ, & tamen natura oculi est perspicuum esse. Ad sextum dicendum, quòd oculus beatorum videbit omnia

B sub angulo, sicut & nos, cum hoc sit de conditione visionis. hoc tamen differt inter illos, & nos: nam etiam nunc non vident omnes homines eandem rem ab eadem distantia, sed quicunque habet oculum perspicaciorem a minori immutatione efficitur videns, & quoniam quanto sub acutiori angulo res videtur, tanto minus immutat, & quanto a remotiori videtur, tanto videtur sub minori angulo, ideo qui habent oculos modicum perspicaces, non vident rem positam a remotis, quam vident qui sunt a propinquo. Oculi autem beatorum sunt perspicaciores, qui a leuiori immutatione immutabuntur, ideo sub quantumcunque paruo angulo videbunt rem, & ita quantumcunque sit res parua, & a lon-

C ginquo posita, videbunt eam: vnde nihil imperfectionis manebit in illis, sicut in nobis est. Qui autem volunt tenere, quòd omnes potentiæ maneant in actu sentiendi in beatis, licet non penitus secundum eundem modum quem tenent hic, concedent omnia argumenta pro contraria parte, quia illa probant de omnibus, quòd manebunt. Qui vero tenere volunt, quòd aliqui solum manebunt, idest, visus, vel tactus, aut visus solus, respondebunt ad argumenta. Et ad primum dicendum, ꝙ potentia comparata, quantum ad seipsam, perfectior est coniũcta actui, q̃ separata, & tñ considerata quãtũ ad habentẽ, non semp̱ reddit eum ꝑfectiorem. habent enim q̃dã potentiæ sensitiuæ imperfectionem magnã in sua immutatione, vt tactus,

D & gustus, q̃a materialiter immutanẽ, ẽt fit sensatio earũ ad supplendũ quandã indigentiã. Si enim aliunde tollanẽ defectus illi ipsi habenti potẽtias istas, melius erit non manere in actu sentiendi q̃ manere, cũ illud sentire fiat cũ quadã imperfectione, & quia ita est, ꝙ modus sentiẽdi tactus, & gustus est imperfectus, & finis sentiendi est tollere quosdã defectus, q nõ manebunt in beatis, nõ erit perfectio beatis habere actus illos sentiendi, sed potius esset imperfectio. Ad secundũ põt dici, ꝙ remunerabuntur omnes potentiæ sensitiuæ, licet hoc non esset valde necessarium, quia non manebunt illæ, q̃ prius fuerant, sicut manet idem corpus, quod prius fuit, & tñ erit q̃dã remuneratio, & ista est in quadam delectatione. Sed est duplex delectatio *Duplex est delectatio potentiarũ sensitiuarum.*

E potentiarũ sensitiuarũ, q̃dã est ex redundantia aĩæ. nã sicut ex redundãtia aĩæ beatificaẽ corpus, ita ex redundantia aĩæ beatificabuntur potentiæ. Alia est delectatio, vel perfectio potentiarum in actu proprio, & ista in comparatione primæ non ponit gradum aliquem, nec consistit remuneratio aliqua in hac, ideo etiam si beati non sentirent, non minueretur aliquid de gloria ipsorum, & tamen concedendum est eos sentire, saltem quantum ad illos sensus, quorum obiecta, & media manent in gloria, & quorum actus non important secum aliquid imperfectionis. Ad tertium dicendum, quòd non est simile omnino desiderium animæ, vt vniatur corpori, & potentiæ vt vniatur obiecto: nã desiderium animæ est propter perfectionem

nem ſpeciei, quia anima nō habet in ſe perfectam ra-
tionem ſpeciei, ſed eſt pars, & quia formalitas, & in-
tegritas eſt ratio, perfectior eſt deſiderium animæ ad
corpus: potentia aũt habet eſſe ſpecificum ſine vnio-
ne ad obiectum, quia obiectum non tribuit eſſe potē-
tiæ paſſiuæ, ſed immutat eam, & perficit reducēdo in
actum, & iſta vnio eſt propter quādam perfectionem
quæ inde ſequitur. in patria tamen iam cōſecutæ erũt
potentiæ perfectionem aliā maiorem, q̃ ſit ea q̄ eſt in
vnione ad obiectũ, vt dictũ eſt in p̄cedenti ſolutione,
ideo non erit defectus in eis, ēt ſi non vniantur obie-
ctis ſuis, potiſſime cum q̄dam ſenſationes non ſint na
turaliter, niſi ad tollendũ quaſdā indigentias, ſicut ta-
ctus, & guſtus, & tamen iam ablatæ erunt, iō non erit
neceſſaria operatio earum, neq; inclinabũtur natura-
liter ad operationem, cũ illa fuerit quaſi quidam mo-
tus ad terminum, vel habitum, & iā terminus acquiſi
tus eſt. Ad quartum dicēdum, ꝙ proportio q̄dam eſt
inter beatos ad p̄mium, & damnatos ad pœnā. eſt cō-
cedendum ēt, ꝙ vtriq; in ſenſu aliq̇d recipiunt. beati
q̇dem iocũditatem, damnati q̇dem triſtitiā, & neutri
recipiunt penitus, ſicut hic: nam nullus erit ſenſus in
quo damnati non affligantur. conſtat tamen, ꝙ nō af-
fligentur in guſtu, ſumendo cibos amaros, ſicut hic
peccauerunt, ſumendo delectabilia indebite: nā vſus
ciborum, potuum, & venereorum, ſicut nō manebit
apud beatos, ita neq; apud damnatos. cæteri autē ſen-
ſus ſi q̇d ibi recipient, nō recipient materialiter, ſicut
hic, quia tunc non ſolum affligerentur, ſed etiam cor-
rumperentur, & tamē corpora damnatorum in æter-
num manebunt, ideo quidquid patientur in ſenſibus
erit ſecundum eſſe ſpirituale, & non ſecundum mo-
dum, qui fuit hic; ita & beati in ſenſu habebũt quod-
dam gaudium, nō eſt neceſſe tamen ꝙ illud ſit in ſen-
tiendo, ſed erit in refluxu quodam facto ab anima,
non quidem refluendo ſpecies, per quas videatur ſen
ſus immutari, ſed conferendo quandam aliam perfe-
ctionem ſenſui, quæ nō pertinet ad ſenſationem. Ad
quintum ſimpliciter concedendum eſt, ꝙ videre ma-
nebit in patria, quia ibi erit obiectum, & medium vi-
ſus, & in actu eius non eſt aliqua imperfectio, quia eſt
actus pure ſpiritualis, & tamen auctoritates non om-
nino probant hoc, bene enim infertur ex eis, ꝙ poſt
reſurrectionem erit videre, non tamen an in beatis,
ſed ſequitur, ꝙ in iudicio vbi eum videbit omnis ocu-
lus, erit viſio in reſurgentibus, & tamen quia illi qui
beati futuri ſunt, ſtatim poſt reſurrectionem erunt
beati, oportet, quòd dum iudicantur beati ſint, & ita
beati habebunt vſum videndi, & in hoc non eſt inſi-
ſtendum. Ad ſextum dicendum, ꝙ ſiue ex illa aucto-
ritate colligatur vere motus realis futurus in beatis,
ſiue non, conſtat ꝙ beati mouebuntur ſaltem de loco
iudicij ad cœlum empyreum, & ſicut in eis erit mo-
tus, ita etiam erit ſenſus, & tamen non ſequitur, quòd
erunt omnes ſenſus in actu, ſatis eſt enim, quòd ma-
neant aliqui in actu.

Nullus erit ſenſus ī quo damnati non affligentur.

An ſubtilitas erit in corporibus glorioſis. Et quomodo eſſe penetratiuum competit proprie corpori. Et quòd conditio corporis humani, maxime reluctatur operationi animæ. Et quòd anima ſecundum ſubſtantiam eſt ſpiritus. Quæſt. CXVII.

QVAERETVR nunc circa ſecundam dotem cor-
poris glorioſi, quæ eſt ſubtilitas nunquid erit
in illis. Aliqui dicunt, quòd non poterit eſſe in
eis ſubtilitas, quælibet enim conditio gloriæ excedit
proprietatem naturalem, ſicut claritas gloriæ excedit
claritatem Solis. Si ergo corpora beatorum ſubtilia
futura eſſent, vr̄ ꝙ eſſent ſubtiliora omnibus, q̄ in na-
tura ſubtilia ſunt, & ita erit corpus glorioſum ſubti-

F lius ventis, & igne, & aere, quod eſt falſum, & fuit hæ-
reſis Patriarchæ Conſtantinopolitani, quem Greg. in
eadem vrbe damnauit, vt ipſe recitat. 14. lib. Moraliũ.
Item videtur, ꝙ non perueniant corpora beatorum
ad magnam ſubtilitatem, ſed manent in eadem groſ-
ſitie in qua nunc, vel parum diſtet: nam ſicut calidi-
tas, frigiditas, humiditas, ſicciditas, ſunt conditiones
elementorum, ita & ſubtilitas, & groſſities, vel rari-
tas, & denſitas. caliditas tamen, & frigiditas non in-
tenduntur in corporibus beatorum, ſed potius redu-
cuntur ad medium, vt ſit minor caliditas, & minor
frigiditas, & ita ſit maior harmonia, ita & ſubtili-
tas non intendetur, vt ſint futura ſubtiliora corpo-
ra, ſed forte minus ſubtilia, vel quòd parum diffe-
G rat. Item ſubtilitas eſt accidens corporum propter
paucitatem materiæ, vnde corpora, quæ ſub æquali-
bus dimenſionibus minus habent de materia dici-
mus ſubtiliora, vt ignis eſt ſubtilior aere, & aer terra,
& aqua quàm terra, in corporibus tamen erit tantun-
dem de materia, quantum nunc fuit, & magnitudo
erit eadem, vel quaſi, ideo non erunt ſubtiliora, quàm
nunc vel parum diſtabit. Dicendum, quòd ſubtilitas
eſt conditio corporum glorioſorum, ſic dicitur 1. Co
rinth. 15. Seminatur corpus animale, reſurget corpus
ſpirituale, ideſt, ſimile ſpiritui in ſubtilitate. hoc enim
eſt in quo ſpiritus excedit omnia corpora, quia nihil
eſt, quod ſpiritus non penetret: ergo corpora beatorũ
aliquā ſubtilitatem habebunt. Item q̇a in corporibus
H quanto eſt aliquod ſubtilius, tanto eſt nobilius, & tñ
corpora glorioſa erũt ſimpliciter nobiliora omnibus
corporibus: ergo erunt ſubtiliora omnibus corpori-
bus non glorioſis. Ad maiorem huius euidentiam cō
ſiderandum, quòd nomen ſubtilitatis inuentum eſt a
virtute penetrandi, quod enim alia penetrare poteſt,
ſubtile dicitur: vnde dicitur 2. de Generatione, quòd
ſubtile eſt, quod eſt repletũ partibus, & partium par-
tibus. Eſſe autem penetratiuum (vt quidam volunt)
competit proprie corpori ex duobus. Primo ex par-
uitate quantitatis, & potiſſime ſecundum profundi-
tatem, & latitudinem, quia penetratio fit in profun-
dum rei, ideo profunditas quātitatis, obſtat etiam la-
titudo poſt profunditatem, longitudo autem non re-
I pugnat penetrationi: nam ſi abſoluatur quātum a la-
titudine, & profunditate, ita penetrabit quantum ſi-
cut indiuiſibile, quia nihil obſtabit cum extremum
huius quanti, ideſt, lineæ ſit aliquid indiuiſibile: vnde
nihil magis erit, ꝙ linea penetret aliquod corpus, q̃
ꝙ punctus illud penetret, quia nihil magis ſic rumpi-
tur, vel aperitur. Secundo fit penetratio ex paucitate
materiæ, & quia rara ſunt corpora, quæ paucum de
materia habent, vocamus illa ſubtilia. Ex hoc autem
fuit ratio transferendi hoc nomen ſubtile ad alia, quę
proprie in ſubtilitate non communicant ſecundum
rationem ſubtilitatis, in corporibus enim raris, quia
eſt modicum de materia eſt magis de forma, q̃ de ma
teria, & ideo forma prædominatur materiæ, ob hoc
K aũt tranſlatum eſt nomen ſubtilitatis ad alia corpora,
quæ optime ſubſtant formæ, & perficiuntur ab ea cō-
pletiſſimo modo, ſicut dicimus ſubtilitatem eſſe in
Sole, & Luna, & omnibus corporibus cœleſtibus, q̇a
iſta perficiuntur a forma modo completo, & ideo in
nullo eſt reſiſtētia ad actum formæ, neq; materia tra-
hitur ad contrariā diſpoſitionem formæ, quod fit in
corporibus noſtris, quibus forma non dominatur ple
ne, ſed ipſa trahũt in partē oppoſitā impediendo ope-
rationem formæ, q̇a non ſunt ei oīno ſubiecta, & ma-
xime apparet in corporibus humanis, quia reluctā-
tur conditio corporis operationi animæ, & ſi anima
velit perſeuerare in operatione ſua, corpus turbat, vel
corrumpitur facilius, Sapiē. 9. Corpus, quod corrum-
pitur

A pitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Ex hoc etiam mixta elementata quorum materia subditur quasi completæ formæ suæ speciei possunt vocari subtilia, sic aurũ, & similia corpora vocantur subtilia, quia secundum speciem suam completa sunt, & quia perfectio est a forma, tunc aliqua sunt perfecta secundum speciem suam, quando materia bene subditur formæ, & sic recipit totam perfectionem, quam forma nata est dare, si autem aliquod non est tam perfectũ, quantum species sua perfici potest, impedimentum est nisi ex parte materiæ, quæ non recipit perfectionem totam formæ, & hoc quia non bene subditur ei. Ex hoc etiam alia translatio facta est: nam paruitas corporis, & paucitas materiæ rem penetratiuam reddũt: ergo nec est B quãtitas, nec materia, quod est magis penetratiuum, & illud vocatur magis subtile, & ita incorporea, cum nec quantitatem, nec materiam habeant, vocantur subtilia, & talia nõ solum propter hæc, sed etiam propter virtutem suam dicũtur penetratiua, quia pertingunt vsque ad intima rei, & ita vocatur intellectus aliquis subtilis, quia pertingit vsque ad inspicienda intrinseca principia rei, & proprietates naturales latentes, & ita etiam dicitur aliquis habere visum subtilẽ, quãdo potest aliquid nimium visu pertingere, quod non fit, nisi a perfectione potentiæ, quæ a minimo immutatur, & ita in quolibet alio sensu subtilitatem assignamus. Ex his autem modis diuersimode accipitur subtilitas secundum varios pro corporibus beatorum. Quidam enim hæretici (vt refert August.) di- C xerunt corpora beatorum futura subtilia, sicut spirituales substantiæ dicuntur subtiles, asserentes quòd in resurrectione generali corpora beatorum futura sunt subtilia, sicut spirituales substantiæ dicuntur subtiles. asserentes, quòd in resurrectione generali corpora conuertentur in spiritus, & dicunt quòd propter hoc Apostolus 1. Corinth. 15. vocat corpora resurgentium spiritualia, scilicet, seminatur animale, resurget spirituale. Sed hoc non potest stare. Primo, quia impossibile corpus conuerti in spiritum, cum non communicent in materia, & tamen conuersio est eorum, quorum materia est pars, quæ sit subie- D ctum conuersionis, quod & Boetius ostendit in libro de duabus naturis, & vnica persona Christi. Secundo, quia si hoc esset possibile, & actualiter conuerteretur corpus in spiritum, non resurgeret aliquis homo, cum quilibet homo constet ex anima, & corpore, & tamen Apostolus supponit resurrectionem futuram, & ibi corpora futura spiritualia. Tertio, quia si Apostolus nominaret spiritualia, quia conuertenda erant in spiritum, nominaret etiam ea animalia, quia in animas conuertentur cum anima, & spiritus idem sint, & tamen non concedit ea futura animalia, sed dicunt, quòd nunc sunt animalia, postea vero erunt spiritualia, ideo non accipiuntur spiritualia, idest, quòd conuertentur in spiritus. Alij ergo hæ- E retici dixerunt, quòd in resurrectione manebunt corpora in substãtia corporum, & tamen habebunt subtilitatem, quantum ad rarefactionem, ita quòd in resurrectione erunt corpora humana aeri, vel vento similia. Sic refert Greg. tenuisse Euthicem Constantinopolitanum Patriarcham, quam heresim ipsemet Greg. in eadem vrbe damnauit, vt ipse refert 14. Moralium. Sed hoc non potest stare, quia talia corpora non sunt palpabilia, sicut aer non palpatur, & tamen corpus Christi in resurrectione palpabile fuit, vt Lucæ 24. Palpate, & videte: etiam quia dixit Thomæ eodem cap. Mitte manum tuam in latus meum, & digitum tuum in loco clauorum, in corpore autem raro, sicut aer, neque est ista inuenire, neque manu pal-

pare: non ergo talem subtilitatem habebunt corpora gloriosa: nam corpus Christi habet dotes materialiter loquendo excellentius, quàm omnes beati habituri sunt, cum cæteri beati conformandi sint ei, ad Philippen. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. cum ergo subtilitas sit futura in nobis, erit illa perfectius in Christo, ita vt corpus suum dicatur subtilius corporibus nostris, sicut est clarius nostris, & tamen non peruenit corpus Christi ad raritatem aeris, vel venti, cum fuerit corpus suum palpabile, in resurrectione ergo neque corpora cæterorum resurgentium erunt subtilia ad raritatem aeream. Secundo, quia resurgentium corpora habebunt carnem, & ossa, quia dicitur Iob 19 In carne mea videbo Deum Saluatorem meum, & corpus etiam Christi resurgentis carnem, & ossa habuit Lucæ 24. Spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, & tamen natura carnis, & ossis non patitur tantam raritatem, sicut terræ elementum, & substantia non potest manere sub tanta raritate sub quanta est aer. Alius ergo modus subtilitatis assignandus est corporibus beatorum, quæ nec sit propter paruitatem quantitatis, cum non reducantur ad indiuisibilitatem puncti, nec sit propter raritatem materiæ cum non possint effici tam rara, sed iste modus videtur esse propter actiuitatem eorum. Dicũt enim quidam corpus esse tripliciter subtile: nam vt dictum est subtile dicitur a conditione penetrandi, est autem tripliciter penetratiuum, scilicet, propter paruitatem quantitatis, propter raritatem materiæ, & propter virtutem actiuitatis. De primis duobus patet. De tertio, vt vinum est penetratiuũ magis quàm aqua, quod apparet, quia si quis bibat aquam cum modico vino, magis refrigerabitur ab æstu, quàm si bibat solam aquam, & tamen vinum magis habet de materia quàm aqua, cũ sit grossioris substantiæ, quia est per expressionem de vuis, & tamen propter suam actiuitatem est valde penetratiuum, & facit penetrare aquam ad quædam loca corporis ad quæ ipsa sola non penetraret, sed vinum aperit viam, quia est potentius in operando, & ita corpus beatum erit subtile per virtutem operatiuam, vt penetrare possit. Et tamen vnde proueniat ei ista perfectio operandi, est dubium. Aliqui dicunt, quòd prouenit ista perfectio corporum beatorum ratione quintæ essentiæ, quæ dominabitur in eis, & sicut corpora cœlestia sunt bene subdita formæ, ita erunt corpora resurgentium propter participare in materia. Sed non stat, primo quia natura corporis cœlestis non potest intrare in compositionem corporis humani, quia iam non solum efficeretur alterum numero, sed etiam alterum specie, vel natura. Secundo, quia dato, quòd posset venire in compositionem ad hoc, quòd natura cœlestis prædominaretur, ita quòd traheret corpus ad conditionem suam extrahendo illud de conditione elementali, oportebat ꝙ plus secundum quãtitatem esset de materia cœlesti, quàm de elementali, & tamen hoc non stat, quia tunc corpora humana resurgentiũ non essent eiusdem staturæ, cuius sunt nunc, nisi forte tantum minueretur de natura elementali, quantũ additur de cœlesti, & non haberet homo dimidium corporis sui de veritate substãtiæ, quæ prius fuit, quod omnino repugnat integritati resurgentium, cum tñ supponitur, ꝙ in eadem statura resurgent. Alij dicũt, quòd corpus cœleste secundum substantiam non intret in compositionẽ corporũ humanorũ resurgẽtiũ, sed ꝙ corpora, q̃ sunt de substantia elemẽtali induant proprietates corporis cœlestis, & ex eius dominio fieret subtilitas in corpore humano. Sed hoc non stat, quia cum proprietas corporis cœlestis sit quali-

tas naturalis, si ex illa sortirentur corpora resurgentium subtilitatem, cum subtilitas sit dos gloriæ esset proprietas naturalis causa gloriæ, quod absurdum est, quia per nihil naturale potest inesse gloria, neque est alicui gloria naturalis, nisi Deo qui per naturam suã gloriosus est, & est alijs gloriam conferens per voluntatem simul, & naturam. Aliter ergo dicendum est, quòd perfectio illa corporis, secundum quam redditur subtile, prouenit ex dominio animæ glorificatæ, quæ est forma corporis supra corpus, ratione cuius corpus spirituale dicitur: nam est totaliter subditum animæ ad participandum perfectionem eius, quæ forma ipsius est, & dum viueret non potuit anima sibi tenere illud subditum: nam si tenere potuisset, effectum fuisset impassibile, sed prouenit animæ hoc ex perfectione gloriæ. Et quoniam anima est secundum substantiam spiritus, & secundum operationem est prompta ad omnia, reddit corpus sibi subditum penitus, inquãtum quidquid anima vult operari per corpus potest facere, & hoc est reddere illud spirituale, & subtile, idest, penetrans omnia, sicut anima per operationem suam omnia penetrat, & qua omnia penetraret si maneret absoluta a corpore. Ista tamen spiritualitas, qua corpus animæ subijcitur, participatur dupliciter. Vno modo subijcitur anima corpori plene ad participandum esse specificum, accipiendo esse specificum, non solum pro hoc quod est dare esse formale, & substantificum, sed prout est dare omnem perfectionem, quæ est ad operationes quas anima exercet per corpus. Alio modo subijcitur corpus animæ, vt motori, idest, solum, vt mouet ipsum non exercendo aliquam operationem conuenienter speciei: nam mouere localiter non est operatio determinate competens formæ alicuius speciei, sed competit omni formæ rei viuentis fere præter plantatiuum. Inquantum ergo anima mouet corpus non exercet aliquam operationem specialem, conuenientem conditioni animæ, quantum ad primam subiectionem sortitur corpus dotem subtilitatis, quantum ad secundã sortitur agilitatem, & ideo modicum differt agilitas a subtilitate, & propter hoc Apostolus vocans corpus spirituale, tetigit vtranque dotem tam subtilitatis, quam agilitatis. Et ita dicit Gregor. quòd corpus erit subtile per effectum spiritualis potentiæ, idest, virtutis ad operandum, non autem mutabit aliquid de magnitudine sua, sed erit eiusdem quantitatis, & staturæ, etiam habebit æquale de materia, ideo non erit tunc rarius, quàm nunc. Ad primum concedendum, quòd sicut corpus gloriosum erit lucidius omnibus corporibus non gloriosis, ita erit subtilius, non quidem subtilius, idest, rarius, vt sit sicut venti, sed subtilius, idest, magis habens virtutem penetrandi propter hoc quòd erit perfecte subditum animæ, quæ est forma, & hoc non habebit aer, neque ignis: nam ista nõ possunt penetrare corpora solida, & tamen corpus beatum penetrabit quodcunque solidum. Ad secundum dicendum, quòd frigiditas, calor, humiditas, & siccitas non intendentur in beatis, sed magis reducentur ad medium, eo quòd nunc aliquæ earum excedunt præter proportionem, & est via ad corruptionem, tunc autem quia manebit corpus in tali habitudine, vt non sit corruptibile, necesse erit, quòd reducantur qualitates alteratiuæ ad medium, vbi est habitudo conueniens incorruptioni de subtilitate, prout opponitur densitati, idest, multitudini materiæ. Dicendum, quòd corpora non intendentur, neque remittentur, sed manebit eadem habitudo, idest, tantum de materia: nam non poterant corpora aliter fieri rariora, nisi quia manente eadem materia fierent maiores dimensiones, idest, maior statura

Gloria nulli est naturalis nisi soli Deo.

F corporum, aut quia manente eadem statura tollatur aliqua pars materiæ præexistentis, & ita efficiatur corpus rarius, & tamen neutrum erit, cum maneat in resurgentibus totum, quod fuit de veritate naturæ, & statura maneat eadem, & dato, quòd possent fieri corpora rariora, non erat opus, quia tolli excessum frigoris, & caloris est conueniens in resurgentibus, quia istæ qualitates alterant ad corruptionem, & tamen habere multum, vel parum, de materia non alterat ad corruptionem, ideo non erit conueniens facere corpora resurgentium rariora, quàm hic fuerunt, vel densiora. Ad tertium dicendum, quòd non accipitur subtilitas in corporibus beatorum pro raritate, vel paucitate materiæ, sed pro perfectione quadam eius resultante in eo ex hoc, quòd est plene subditum animæ, & secundum illam perfectionem est aptum ad omnes operationes, quas anima vult exercere per illud, & ita propter istam subtilitatem non oportet mutari aliquid de materia corporis, vel de conditione densitatis.

G

An per dotem subtilitatis possit corpus aliquod gloriosum esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso. Et quare situs competat corpori. Et quid sit quantitas dimensiua. Quæst. CXVIII.

QVAERETVR circa prædicta, an per dotem subtilitatis possit corpus aliquod gloriosum esse in eodem loco, cum alio corpore non glorioso. Aliqui dicunt, quòd sic, quia dicitur ad Philippen. 3. quòd Christus reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, & tamen in corpore Christi fuit tanta subtilitas, quòd in resurrectione potuit esse simul cum alio corpore in eodem loco: nam intrauit post resurrectionem ad discipulos ianuis clausis, Ioan. 20. Ergo etiam corpora beatorum poterunt simul esse in eodem loco per dotem subtilitatis. Item corpora gloriosa erunt nobiliora omnibus corporibus non gloriosis, & tamen aliqua corpora non gloriosa ratione suæ nobilitatis possunt nunc simul esse cum alijs corporibus in eodem loco, sicut radij Solis cum corpore crystalli: ergo a fortiori poterunt hoc corpora gloriosa. Item corpora cœlestia non possunt diuidi, aut rumpi quantum ad substantiam ipsarum sphærarum, vt dicitur Iob 37. Cœli velut ære solidissimi firmati sunt, si ergo corpus gloriosum per suam subtilitatem non potest simul esse cum corpore cœlesti in eadem parte, nunquàm resurgentes penetrarent ad cœlum empyreum, quod falsum est. Item corpus, quod non potest simul esse cum alio corpore, potest impediri in motu suo obstaculis alterius, & etiam includi, sed hoc non potest accidere corporibus beatorum, quia iam ex hoc quandam imperfectionem haberent, ergo possunt simul esse in eodem loco cum quolibet corpore. Item sicut se habet punctus ad punctum, ita se habet linea ad lineam, & superficies ad superficiem, & corpus ad corpus, possunt tamen duo puncta esse simul, vt quando duæ lineæ se tangunt, secundum extremitates: nam necesse est duo illa puncta simul esse, aliàs daretur medium inter puncta: nam puncta non possunt esse nisi vel in eodem, vel immediate, vel mediate. Non stat secundum, quia puncta non est possibile stare immediate, quia tunc posset componi aliquid ex solis indiuisibilibus, si ipsa poni possent immediate, & non simul, quia hoc est facere aliquid continuum. Non etiam mediate, quod est tertium, quia tunc inter illa duo puncta intercideret linea media, ideo necesse est dari, quòd duo puncta, quæ sunt in extremitatibus

H

I

K

bus duarum linearum possent esse in eodem siue simul quando duæ lineæ coniunguntur. De lineis simul stantibus patet, vt quando duæ superficies se contingunt: nam cum lineæ sint extremitates illarũ duarum superficierum, necesse est, quòd aut sint in eodẽ, aut sint immediatę aut mediatę, non immediatę, quia componeretur continuum ex indiuisibilibus: nam sicut punctus est simpliciter indiuisibilis, ita linea est indiuisibilis secundũ latitudinem. Nec etiam sunt mediatę, quia tunc intercideret alia superficies media, & ita non coniungerentur illæ duæ superficies, erunt ergo duæ lineæ in eodẽ, idest, vbi vna est, etiam est alia. Eodem modo duæ superficies sunt simul, vel in eodẽ, vt patet, quando coniunguntur duo corpora secundũ latera, quia ibi fit contactus duarum superficierum, quælibet non confundantur, ita quòd vna efficiatur alia tamen sunt in eodem, ac si esset solum vna: nam non possunt esse immediatę, neq; mediatę. Non immediatę, quia componeretur tunc corpus ex superficiebus si inter vnam, & aliam nihil intercideret, & tñ vna non esset vbi est alia, quia hoc est componere continuum. Neque etiam sunt mediatę, quia tunc nõ se contingerent, sed mediarent aliæ superficies, ergo sunt simul. De corporibus ergo eadem ratio erit, quòd poterunt esse duo corpora in eodem loco, sed quidquid nobilitatis inuenitur in aliquo corpore, debet poni in corporibus gloriosis, ergo illa poterũt esse in eodem loco cum alijs corporibus.

Dicendum videtur per positionem communiorẽ, quia corpus gloriosum stabit cum alio corpore in eodem loco, sed non erit hoc per dotem subtilitatis, sed solum per miraculum. De statu autem præsenti dicunt aliqui, quòd vnum corpus non potest stare simul cum altero ratione corpulentiæ per quã habet, quòd repleat locum, & hanc corpulentiam dicunt tolli per dotem subtilitatis, & ita per dotem subtilitatis competet corpori glorioso, quòd possit esse in eodem loco cum alio corpore.

Sed non est verum, quòd dos auferat id per quod repletur locus, corpulentia namque quam tollit dos subtilitatis pertinet ad imperfectionem, quia est aliqua inordinatio materiæ nõ perfecte substãtis formæ suæ, ista autem inordinatio tolletur, de materia tamen aut forma nihil tolletur, quia totum quod pertinet ad integritatem resurget, siue ex parte materiæ, siue ex parte formæ. Quod autem corpus sit repletiuum loci non conuenit ex aliqua imperfectione, sed per id quod est de integritate eius, cum enim plenum, & vacuum opponantur, illud solum non replet locũ quo posito in loco nihilominus manet locus vacuus, sic enim diffinitur vacuum 4. Physico. quòd est locus nõ plenus corpore sensibili, dicitur autem corpus sensibile quod ex materia, & forma, & naturalibus accidentibus constat, quæ omnia pertinent ad integritatẽ naturæ, & quia in corporibus gloriosis manet quod est de integritate naturæ, manet quòd ipsa sint sensibilia, non enim deerit in eis materia, aut forma, aut naturales qualitates, vt calidum, & frigidum, & similia, quæ sunt de compositione naturali, etiam secundum tactum erunt sensibilia, quia tale fuit corpus Christi resurgentis Luc. 24. cum ait, palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, ergo materia, & forma ibi manebat, quia dixit carnes, & ossa, quæ materiam dicunt, & tamen non sunt carnes, & ossa nisi per formam. Etiam sensibilitas tactus cum dixit palpate, ergo manet corporibus gloriosis, quòd locum repleant, cum sint corpora sensibilia, & nõ est ablata ab eis corpulentia repletiua, quia hoc non fieret nisi corpus verteretur in spiritum quod nõ fiet. Esset etiam in sania dici, quòd locus in quo cor-

A pus gloriosum est esset vacuus, & tamen esset vacuus si corpus gloriosum non esset repletiuum loci ablata sibi corpulentia.

Secundo non stat dictum istorũ, quia licet id quod replet locum impediat aliud corpus esse in eodem loco, tamen ista non conuertuntur, sed in plus est impedire existentiam alterius corporis simul quàm replere locum, quia solum corpus replet locum, idest, corpus sensibile quod est naturale constans ex materia, & forma cum accidentibus suis naturalibus, tale enim nominat Aristo. corpus sensibile, vt distinguitur contra mathematicum: nam corpus mathematicum nominat solas dimensiones separatas, idest, longum, latum, profundum, sine materia, & forma, tales enim di- *Solũ corpus sensibile locũ replet.*

B mensiones non replẽt locum, & ideo illi, qui posuerũt vacuum, dixerunt vacuum esse locum in quo sunt huiusmodi dimẽsiones sine corpore sensibili, i. subiecto, quod est naturale corpus impedire, tamen existentiã in loco competit tam corpori naturali sensibili quàm dimensionibus, quia alias possent stare dimensiones separatæ cum corpore sensibili in eodem loco, quod Aristo. negat, & dicit esse inconueniens 4. Physi. & 3. Metaphysi. sicut ergo non possunt esse dimensiones separatæ in loco in quo est corpus sensibile, quia prohibentur ab eo, ita est si præcesserint dimensiones separatæ in loco, impediẽt ibi esse corpus sensibile, quia alias existente corpore sensibili in loco, si superuenirent dimensiones istæ non impedirentur esse in loco

C eodem, & tamen istæ non replent locum, cum ergo minus sit impedire existentiam alterius quàm replere locum, cuicunque competit replere locum, competet impedire existentiam alterius, & tamen corpus gloriosum replet locum, vt ostensum est, ergo impedit existentiam alterius, & quod plus est dato, ꝙ corpus gloriosum propter dotem subtilitatis non repleret locum, ita quòd maneret vacuus, tamen impediret existentiam alterius corporis in loco, & ita non posset simul esse cum alio corpore in eodem loco, quia licet auferatur quod maius est, idest, replere locum, non auferetur quod est minus, idest, tollere, vel impedire existentiam alterius.

Dicendum ergo videtur secũdum positionẽ com-

D muniorem, quòd id quod impedit vnum corpus esse cum alio non poterit tolli per solam dotem subtilitatis, & ita per dotem solam non poterit corpus gloriosum esse in eodem loco cum corpore non glorioso, & dicitur, quòd causa est, quia nihil prohibet vnũ corpus esse cum alio in eodem loco, nisi ꝙ corpus quodlibet requirit diuersum situm ab alio corpore, hanc autem distinctionem situs non requirit aliqua qualitas, aut aliquod aliud accidens corporis, non enim debetur situs aliquis corpori ratione suæ qualitatis: nam ablato a corpore, ꝙ esset calidum, frigidum, humidũ, siccum, graue, aut leue, manet adhuc corpori necessitas situationis, & loci, vt dicitur 4. Physicorum. Et patet, quia si propter humidũ, & frigidum, calidũ, & sic-

E cum cõpeteret locus corpori, propter magis calidũ, competeret maior locus, vel minor quod falsum est, cum in his non fiat differentia nisi ex quantitate. Etiam non competit situs propter formam substantialem, neque etiam propter materiam: nam forma non determinatur ad vbi, nisi propter materiam in qua est, materia autem non determinatur ad locum, nisi propter quantitatem dimensiuam, sola enim quantitas dimensiua est, quæ facit materiæ situm, & occupare locum, & consequenter natura quantitatis huius facit duo corpora differre situ, & pertinet ad diffinitionem eius: nam quantitas dimẽsiua dicitur quantitas habens situm, cum ergo quantitati dimensiuæ secundum naturam suam competat

situs:

ſitus: ablatis etiam omnibus alijs, quæ ſunt in re, ideſt, materia, & forma, & qualitates naturales habet neceſſario res diffinitionem ſitus, cũ maneat in ea quantitas dimenſiua ratione cuius determinatur ſitus. Et hoc eſt quod vult Ariſto. 4. Phyſicorum, & 3. Metaphy. dimenſiones ſeparatas non poſſe eſſe in eodem loco in quo eſt aliquod corpus ſenſibile, ſcilicet, quia etiam illæ dimenſiones exigunt ſitum diſtinctum ſicut corpus ſenſibile, quod ibi manet, & tamen dimenſiones illæ nihil ſunt niſi dimenſiones cum ponantur eſſe ſeparatæ, quælibet tamen alias res, quæ non eſt dimenſio poterit eſſe ſimul cum corpore ſenſibili in eodem loco, vt quælibet ſubſtantia pure ſpiritualis, & qualitates quæcunque ſiue ponantur ſeparatæ, ſiue de nouo aduenientes illi corpori, etiam ſi illi corpori adderetur plus de materia non variata dimenſione priori, adhuc caperetur materia in loco illo, ſola autem dimenſio adueniens exigit iam alium ſitum, ergo dimenſiuę quantitati ſecundum ſe competit ſitum habere, & ſecundum eam res exigit ſitum. Apparet etiam magis, detur enim linea ſeparata, vt quòd ſint duæ lineæ vna ſeparata, & alia non ſeparata, neceſſe eſt, quòd illæ duæ lineæ, vel duæ partes vnius lineæ ſint ſeparatæ ſitu, aliàs linea non addita lineæ non efficeret aliquid maius ſi ſitu non differrent, quod eſt contra communem animi conceptionem. Et idem eſt de duabus ſuperficiebus, & duobus corporibus mathe. quæ nihil dicunt niſi dimenſiones, & quoniam materia in corpore naturali ſubſtat dimenſionibus, inde ſequitur, quòd partes materiæ dimenſionatæ exigunt diuerſum ſitum, vt ſicut impoſſibile eſt eſſe duas lineas, vel duas partes lineæ eſſe niſi diſtinctas ſitu, ita impoſſibile eſt duas partes materiæ ſubſtantis quantitati niſi diſtantis ſitu, & quoniam principium indiuiduationis, vel diſtinctionis indiuiduorum eſt a materia, & materia accipit diſtinctum eſſe in partibus ſuis per dimenſiones, inde eſt, quòd duo indiuidua naturalia requirunt neceſſario diſtinctum ſitum. Et ita dicit Boetius libro de Trinitate, quòd duobus corporibus vnum locum nequaquam fingere poſſumus, vt hanc ſaltem varietatem accidentium diſtinctio indiuiduorum requirat, dos tamen ſubtilitatis nequaquam aufert a corpore dimenſiones, ergo non aufert ei neceſſitatem diſtinctionis ſitus ab alio corpore, ergo corpus glorioſum non habet ex dote ſubtilitatis ſuæ, quòd poſſit eſſe ſimul cum alio corpore, & tamen poteſt eſſe ſimul cum alio, ergo poterit hoc eſſe per diuinam virtutem, ſed non per dotem, de quo dicetur ſequenti quæſtione.

Ad primum dicendum, quòd corpus Chriſti intrãdo per portas clauſas fuit ſimul cum corpore portarum, & tamen non habuit hoc totaliter ex dote ſubtilitatis, ſed magis ex virtute deitatis, & ita fuit in natiuitate, quòd exierit de clauſo virginis vtero. Sic dicit Greg. in homelia, illud corpus Domini intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis, quod ad humanos oculos clauſo exijt virginis vtero, & ita non oportet, quòd per dotem ſubtilitatis hoc exegerit, maxime cũ Chriſtus viuens dotes non habuerit, ſed actus ſimiles dotibus habuit aliquando, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen de hoc etiam dicetur ſequenti q.

Ad ſecundum dicendum, quòd quidquid perfectionis erit in alijs corporibus, erit in glorioſis. Et tamen non eſt concedendum, quòd aliquando duo corpora naturalia ſint ſimul, quod autem dicitur de radijs ſolis non tenet, quia radius eſt lux, & lux non eſt corpus, ſed qualitas quædam.

Ad tertium dicendum, quòd corpora beatorum tranſibunt per omnia corpora cœlorum non aperien-
F do neque rumpendo ſphæras, & tamen hoc non fiet per dotem ſubtilitatis, ſed per diuinum miraculum.

Ad quartum dicendum, quòd ſi corpora glorioſa ſibi ſolis relinquerentur, per ſolam virtutem dotis nõ poſſent tranſire omnia impedimenta corporum obſtantium, & tamẽ Deus aderit eis ad nutum cuius virtute poterunt penetrare omnia corpora, ita vt a nullo teneantur.

Ad quintum dicendum, quòd non eſt ſic de corpore ad corpus ſicut de puncto ad punctum, & linea ad lineam, & ſuperficies ad ſuperficiem. Ratio eſt, quia ſoli corpori competit locus, cetera vero nõ ſunt in loco niſi per accidens, puncti enim non contingit eſſe locum, vt dicitur 4. Phyſi. ita neque lineæ neque
G ſuperficiei: nam ſicut ſe habet corpus ad locum, ita ſe habet extremitas corporis ad extremitatem loci, punctus autem linea, & ſuperficies ſunt extremitas corporis, ergo non ſunt per ſe in loco, ſed in extremitate corporis, contingit tamen naturaliter duorum locorum eſſe vnum terminum, ſicut duæ lineæ terminantur ad vnum punctum, ergo in illo vno termino duorum locorum erunt ſuperficies, & lineæ, & puncta duorum corporum, & tamen illæ terminus eſt idem: ideo in eodem poſſunt eſſe duæ ſuperficies, & duæ lineæ, & duo puncta, non tamen duo corpora, eo quòd naturaliter duo loca non ſunt vnus locus, & tamen duo termini locorum fiunt naturaliter vnus terminus, ſicut in contiguis quorũ vltima ſe tangunt.

H *An duo corpora per miraculum poſſint eſſe ſimul in eodem loco. Et quòd corpus reductum ad indiuiſibile non manet organicum. Et quomodo Chriſtus dicatur eſſe in hoſtia. Et quæ ſit operatio dotis ſubtilitatis. Et quæ ſit dos ſubtilitatis. Et quid faciat duo corpora eſſe realiter diſtincta, in quo conſiſtat miraculum, quòd duo corpora ſint in eodem loco. Et quid ſit locus quare item vnum corpus non poſſit eſſe in duobus locis.*

Quæſt. CXIX.

QVAERETVR cum non poſſint duo corpora per dotem ſimul eſſe: an poſſint ſimul eſſe per miraculum, quòd duo corpora ſint ſimul duo corpora, & ſint vnum corpus tantum. Videtur ꝙ non, quia hoc eſſet facere contradictoria, ſi ponan-
I tur duo corpora ſimul ſequitur illa eſſe vnum corpus, ergo non eſt poſſibile etiam per miraculum eſſe duo corpora in eodem loco. Patet enim hoc, ſint duo corpora a, & b, quæ ſint in eodem loco, ſequitur, ꝙ dimenſiones a, erunt eædem cum dimenſionibus loci, aut aliæ ſi ſunt aliæ. neceſſe eſt, ꝙ ſint dimenſiones ſeparatæ, quia dimenſiones, quæ ſunt intra terminos loci non ſunt in aliquo ſubiecto niſi in corpore locato, cum inter locum, & locatum nihil diſtet, quia locus eſt in locato. Si autem ſunt eædem dimenſiones a, cum dimenſionibus loci, ſequitur eadem ratione, ꝙ dimenſiones b, ſunt eædem cum dimenſionibus loci, cum ſit b, in loco illo, ſed duorum corporum nõ
K pñt eſſe eędẽ dimenſiones, ſicut neq; eadem albedo, ergo a, & b, ſunt vnum corpus cum habeant eaſdem dimenſiones, & tamen ſunt duo corpora, ergo ſunt ſimul duo, & vnum quod eſt impoſſibile. Item non poteſt etiã per miraculum fieri aliquid, vt ſ. ꝙ ſit pars maior toto, quia contraria communibus conceptionibus infallibiliter poterunt eſſe falſe, ſicut ꝙ triangulus nõ habeat tres angulos æquales duobus rectis, neque aliquid poteſt accidere lineæ miraculoſe contra diffinitionem lineæ, quia ſeparare diffinitionem a diffinito eſt ponere contradictionem, & tamen duo corpora eſſe in eodem loco eſt contra concluſiones geometriæ, & contra diffinitionem lineæ, ergo includit contradictionem, eſt enim contradictio geometrica,

ca, ꝙ duo circuli non se possunt cõtingere nisi in puncto nisi secēt se, quia tūc tangent se in duobus punctis sectionis, posito tamē, ꝙ duo corpora circularia essent in eodem loco, tangerent se illi circuli secundū se totos, cum fierent vnus circulus. Etiam sequeretur tunc contra diffinitionem lineæ: nam intra duo puncta non potest esse nisi vna linea recta, vt patet ex diffinitione lineæ, & tamen tunc inter duo puncta essent duæ lineæ rectæ, quia essent illa puncta signata in duabus superficiebus eiusdem loci, & essent ibi necessario duæ lineæ rectæ duorum corporum, quia sicut ponitur linea vna vnius corporis: ita & erit alia alterius corporis.

Item non potest fieri per miraculum, quòd corpus inclusum in altero nō sit in eo sicut in loco, quia tunc haberet locum commune, & nō proprium. Sed hoc sequeretur si duo corpora essent in eodem loco, ergo non poterit fieri per miraculum duo corpora esse in eodem loco. Patet antecedens sint enim duo corpora in eodem loco quorum vnum, secundum quālibet dimensionem sit maius alio, & sic minus inclusum in maiore, tunc locus corporis maioris erit locus corporis communis minoris, locum tamen propriū non habebit, quia non erit aliqua superficies corporis actu signata, quæ cōtineat ipsum præcise, quod est de ratione loci proprij. Item locus, & corpus proportionaliter se habent, si ergo possent duo corpora esse in eodem loco, posset idem corpus esse in diuersis locis, & tamen non potest etiam per miraculum idem corpus esse in diuersis locis, ergo nec duo corpora in eodem loco. Et videtur tenere consequentia a permutata proportione, scilicet, sicut se habet vnum corpus ad vnum locum, ita se habent duo corpora ad duo loca, ergo permutatim sicut se habent duo corpora ad vnum locum, ita vnum corpus ad duo loca, vel e contrario; & tamen vnum corpus non potest esse in duobus locis, ergo neque duo corpora in eodem loco.

Dicendum, quòd circa hoc fuerunt tres viæ dicendi. Prima est, quòd per nullā viam possint duo corpora esse simul: ideo neque per dotem, quæ est qualitas data, neque per miraculum quod probant rationibus supra inductis. Item quia vt ait Boet. duobus corporibus eundem locum nequaquam fingere possumus.

Item quia Aristo. 4. Phy. & Commentator dicunt, quòd dimensiones faciunt distare etiam si sint solæ, i. sine materia, & qualitatibus, & passionibus, ratio tñ rei non potest tolli a re per miraculum, cum ergo sit proprium dimensionibus, i. substantiale eis facere distare, quia nulli alteri per se competit, non poterunt esse dimensiones quin distare faciant, ergo non erunt duo corpora simul. Item Aristo. 4. Physi. cap. de vacuo ostenditur, ꝙ sola ratio distandi est dimensio, non enim fit propter materiam: nā plus aut minus de materia non determinat necessario maiorem aut minorē locum: nam tantum est de materia in re condensata quantum in rarefacta aut s'm statum suum se habēte, & tamen rarefacta res maiorem locum exigit, condēsata vero minorem, ergo non fit distantia propter materiam, sed possunt se penetrare partes materiæ. Etiā non fit propter formam, quia rebus diuersarum formarū competit omnino æqualis locus, si habeant dimensiones æquales. Etiam circa eandem rem condensatam, & rarefactam manet eadē forma, & tamen manet prius sub maiori loco, & postea sub minori, & ita forma non determinat magis aut minus de loco: nam sicut partes materiæ se penetrant, ita & partes formæ in condensatione se penetrant. Etiam passiones, & accidentia non faciunt distare, quia si alteretur res ad contraria accidentia, nihilominus manet locus idem numero si non fuerit mutata localiter, non est

A ergo aliquid quod distare faciat situ nisi dimensio, & ipsa sola variata faciet variare distare, manentibus cæteris eisdem, vt in rarefactione manifestum est nō addi aliquid de materia, quia esset tunc augmentum, vel appositio quædā non variatur etiam forma, quia eadē omnino manet, etiam passiones, & accidentia manēt secundum idem, & variatur sola dimensio, & tamen accipit necessario res illa maiorem locum: ideo sola dimensio est cui competit replere locū, & facere distare situ per se, non ergo poterunt auferri ab ea, & tamen auferretur si possent duo corpora esse in eodem loco, aliæ similes rationes induci possunt.

Sed hoc non stat: nam constat, quòd Christus in natiuitate exiuit de vtero virginis claustro manente in-
B tegro, sed hoc non stat nisi positis duobus corporibus in eodem loco, quia aliàs corpus Christi exiens de vtero rumperet aut diuideret claustrum, & tamē falsum est, cum dicimus fuisse dominam virginem in partu. Item Christus post resurrectionem intrauit ad discipulos clausis ianuis. Ioan. 20. & sic necesse est, ꝙ corpus Christi fuerit in eodem loco in quo ianuæ, quia aliàs rumperentur, vel diuiderentur ianuæ, quod non fuit factum.

Isti de opinione ista dicunt, quòd in neutro istorū fuerunt duo corpora simul, sed dicunt vno modo, ꝙ Christus reduxit corpus suum ad indiuisibile, scilicet, quòd manente tota materia, & quātitate, & passionibus, tolleretur sola dimensio cuius est facere distare,
C & tunc corpus nihil occupat, & sicut non est miraculum manere spiritum vbicunque est alterum corpus, quia nō se expellunt mutuo, ita corpus prædicto modo deductum ad indiuisibile non potest expelli ab alio corpore, quia non habet aliquas dimensiones ratione quarum ab alio expellatur. Et ita dicunt de esse in sacramento eucharistiæ vbi Christus indiuisibiliter manere videtur, quia sub qualibet particula hostiæ assignata manebit totus Christus.

Dicunt etiam aliter, quòd quando exiuit Christus de vtero, & intrauit ianuas, non fuerunt duo corpora simul, sed intrauit per aliquas paruas fenestras, idest, rimulas deducendo corpus suum ad talem figuram, & dimensionem, quòd posset naturaliter capi per il-
D las paruas rimulas, & hoc modo dicunt, quòd beati nō poterunt simul ponere corpora sua cum alio corpore in eodem loco, poterunt tñ per dotem subtilitatis reducere corpus ad quācunq; figurā, vel dimēsionem, & ita nullum corpus erit, per quod non possint transire, quia etiam per paruos poros corporis poterunt transire, & non erunt duo corpora simul, neque rumpetur aliqd, aut diuidetur. Sed dicetur, ꝙ prędicta non sufficiunt, non enim est negandum Deum posse ponere duo corpora in eodem loco, quia nō includit contradictionem. Cum tñ primo dr̄, ꝙ potuit corpus Christi deduci ad indiuisibile, & ita transiret per portas, & per claustrum virginis a quibusdā cōceditur, & ꝙ ita possit facere de quocunq; alio corpore, quod &
E nos tetigimus de quinq; figuratis paradoxis, parte prima Et tñ licet forte hoc posset stare, rationabilius est, ꝙ facta fuerint illa duo a Christo, per hoc ꝙ maneret corpus suū simul cū corpore Virginis, & cū corpore portarū, q̄ ꝙ se reduxerit ad indiuisibile, qa licet vtrūque exigit miraculū, plura difficilia exiguntur ad hoc ꝙ se reducat ad indiuisibile, q̄ ad ponendū duo corpora in eodē loco. Nā est prima difficultas, an possit totaliter spoliari corpus naturale a dimensione, manendo indiuisibile. Secūdo, quia hoc faciendo passio est. Tertio, qa saltē eo tēpore quo manet, sic corpus manet imp̄fectū, qa priuatur qbusdā perfectionibus suis, quæ stant cū dimensionibus, & sine illis non manent. Quarto corpus reductum ad indiuisibile non manet organicum,

organicum, quia organa sunt partes eiusdem corporis, quæ figura, & situ differunt, ablata tamen dimensione non potest manere situs, & figura, vt est qualitas resultans exterminatione lineamentorum: ideo non manebit tale corpus organicum, & tamen anima non est actus, nisi corporis physici organici, 2. de Anima, ergo non manebit animatum, cum efficiatur non organicum, & tamen prius erat animatum, ergo morietur ad hoc, ꝙ reducat se ad indiuisibile, quod est inconueniens

Quod autem dicitur de corpore Christi in sacramento. Dicendum, quòd nullam similitudinem habet ad id quod dicitur de transitu per ianuas, & exitu de vtero, quia in sacramento nō est Christus localiter, sed sacramentaliter, quia non est per motum suum, sed per conuersionem alicuius in ipsum, vnde nulla mutatione facta in Christo, qui manet in cœlo empyreo, fit conuersio panis in corpus suum in loco illo in quo panis est, cum autem exiuit de vtero erat ibi proprie, & localiter, quia ita erat ibi, quòd nō erat humanitas eius alibi, neque localiter, neque sacramētaliter, & per motum proprie acquirebat locum, quia desinebat esse intra vterum, & incipiebat esse extra vterum, & tamen quando incipit esse in sacramento, non desinit esse in cœlo: ideo non est in sacramento per hoc, quod moueatur ad illud vbi, sed ꝑ hoc quod id quod erat in illo vbi, conuertitur in ipsum, & propter hoc non est maior difficultas, quòd sit Christus in vno altari in hostia, quàm quòd sit in decem millibus, vt infra tangetur. In transitu etiam portarum erat ibi vere localiter, & non alibi, & secundum conditionem motus, & loci transiuit vltra portas incipiens esse vltra portas, vltra quas prius non erat, & desinens esse citra portas vbi prius erat: ideo non est simile de istis ad modum essendi in sacramento propter quod etiam si in sacramento esset indiuisibiliter, non oportet, quòd in exitu de vtero, & transitu per portas fuerit sic, aut poterit esse. Ratio huius est, quia in transitu, & exitu erat Christus proprie, & secundum se, quia per motū incipiebat esse ibi, & ita erat ibi quod non erat alibi, & ideo si esset ibi indiuisibiliter, esset vere reductum corpus Christi ad indiuisibile, & tunc desineret esse organicum, & consequenter desineret viuere, quod est inconueniens, secus quantum ad sacramētum: nam ibi non est Christus per mutationem suam quam desierit esse, vbi prius erat, & inceperit esse alibi, sed est ibi per hoc, quòd cōuersum est in corpus eius illud quod ibi erat: ideo necesse est, quòd taliter Christus ibi sit, qualiter est id quod in eum conuersum est, per cuius conuersionem ibi est, & tamen illud manet indiuisibiliter, ergo corpus Christi manet indiuisibiliter. Patet, quia conuertitur in ipsum substantia panis, illa tamen manet indiuisibiliter, immo est facta indiuisibilis, quia substantia non accipit, quòd possit diuidi nisi per quantitatem, i. per dimensiones, & tamen quantitas, & dimensio sunt accidentia, & de accidentibus panis nihil conuertitur in corpus Christi, sed sola substantia manentibus omnibus accidentibus, ergo illa substantia, quæ conuertitur indiuisibiliter, manet, & indiuisibilis est, ergo si Christus incipit esse ibi per solam conuersionem, non est aliqua difficultas, quòd maneat ibi indiuisibiliter, immo esset potius miraculum, quòd maneret diuisibiliter, immo nō potest esse, quòd Christus maneat ibi diuisibiliter si per solā conuersionem ibi manet, cum id quod conuertitur sit indiuisibile, & ita nō debet dici, quòd Christus in sacramento reducit corpus suum ad indiuisibile, quia hoc esset si moueretur ad essendum ibi desinendo cęlum empyreum, & non esset ibi per conuersionem, sed per aduentum nouum, quia tunc non posset manere

F indiuisibiliter, nisi reducendo corpus suum ad indiuisibile. Quod non fit: nam si vere corpus Christi reduceretur ad indiuisibile, ita quòd esset indiuisibile factum, cum idem sit corpus eius quod est in empyreo, & quod est in altari, esset corpus quod est in empyreo indiuisibile, quod nemo concedit. Item sequeretur, quòd fiebat aliqua realis mutatio in corpore Christi reducēdo illud ad indiuisibile, & rursus faciendo illud diuisibile, quod est falsum, non ergo debet dici, quòd corpus Christi in sacramento est indiuisibile, vel redactum ad indiuisibile, sed quod est indiuisibiliter, qa tunc indiuisibiliter nominat conditionē essendi ibi, quæ est conditio materiæ conuersæ in corpus Christi, & non nominat aliquod accidens absolutum corporis Christi siue positiuum siue priuatiuum, & ita debet intelligi quod diximus libro nostro de quinque figuratis paradoxis parte prima, licet aliqui velint, quòd vere efficiatur corpus Christi indiuisibile in sacramēto, quod tamen non est verum, & multum inconueniens includit, & sine causa darentur, de quo non extendimus sermonem. Dicendum ergo, quòd Christus intrans per portas clausas, & exiens de vtero, manente claustro virginitatis non reduxit, corpus suum ad indiuisibile, sed fuit corpus suum in eodem loco cum corpore portarum, & cū corpore vteri virginis. Quod autem dicebatur, quòd transeundo per portas, & exeundo de ventre virginis non fuerunt duo corpora in eodem loco, sed transiuit per paruas rimulas, non potest stare, quia sequerentur fere omnia inconuenientia, quæ sequuntur si ponatur reduci ad indiuisibile. Prima quia quòd corpus spolietur proprio statu dimensionum, & reducatur ad tam paruam quantitatem, vel dimensionem, est difficultas, & maxime quantum ad corpora beatorum, an illi possint hoc facere per dotem subtilitatis, quæ est quædam qualitas creata: nam de Christo non erat tanta difficultas, cū in illo esset simul, aut saltem fuit post resurrectionem tam ipsa dos subtilitatis excellentius quàm in cæteris beatis, & insuper potestas diuina, quæ in infinitū maior est. Secunda quia etiam si possent beati se reducere ad tam paruas dimensiones, paterentur reducendo se, & tamen non est passio in beatis, quia habent corpora impassibilia, & tamen ad passionem pertinet omnis mutatio, quæ fit quantum ad dispositiones intrinsecas, sicut quòd perdat proprias dimensiones accipiendo minores valde.

Tertia quia si corpus Christi, & corpora aliorū beatorum possent per dotem subtilitatis reducere se ad tam paruas dimensiones, vt caperentur, efficerentur corpora non organica, tum quia corpora organica tenent terminatam figuram, quæ periret in istis, tum quia sub tam parua quantitate nō potest manere corpus aliquod organicum, eo quòd organicum constat ex partibus multis, quæ sunt organa, & illa differunt inter se figura, & positione, & tamen in tam parua quantitate non potest reseruari positio, neque figuratio diuersa: ideo non manent talia corpora organica, & tamen anima nō potest manere nisi in corpore organico, ergo cum per talem reductionem desinent esse organica, desinit anima esse in corpore, & consequēter moriuntur, quod repugnat beatitudini, in qua non erit mors.

Quarta quia tunc non esset verum, quòd corpora gloriosa penetrarent alia corpora, sed solum, quòd cederēt eis quantum ad partes illas porosas, sicut vnum corpus naturale cedit alteri acutiori, & hoc nō est penetrare quale damus corporibus gloriosis, cum illud quod cōpetit per dotem omnino differat ab eo quod competit per naturam.

Quinta & efficacius, quia omnia hæc adhuc non sufficiunt

sufficiunt ad saluandum ea, quæ inueniuntur in corporibus gloriosis, quia tunc si sit corpus aliquod quod nullas porositates habeat, non poterit per illud transire corpus gloriosum, nisi rumpat, & tamen quædam sunt corpora, quæ nec rumpuntur, neque cedunt, neque diuiduntur, neque porositatem habent, sicut corpora cœlestia, & tamen corpora beatorum transeunt per omnia corpora cœlestia, cum mansura sint in cœlo empyreo, ergo non sufficit ad transeundum ista reductio ad paruam quantitatem, sed necesse est, quòd duo corpora sint simul, & tunc neque vnum cedet alteri, neque rumpet illud, non ergo reducunt se ad tam paruam quantitatem per dotem subtilitatis, & consequenter non fit mutatio aliqua in eis quantitatis, aut dimensionum in parum aut multū, sed manent semp in ea magnitudine, & dimensionibus quas acceperint quando resurgunt. Ad probationes pro ista positione, s. ꝙ quòd non possint duo corpora etiam miraculose simul esse. Respondendum est ad primum quod est dictum Boetij, dicunt quidam, ꝙ distinctio localis non facit distinctionem numeralem indiuiduorum, sed solum notificat: nam esse duo loca notificat nobis duo corpora, & si Deus faceret supernaturaliter duo indiuidua in eodem loco, non possemus naturali cognitione concludere, quòd illa erant duo, sed vnū tantum, & ita dicunt, quòd possunt manere duo corpora in eodem loco, licet non cognoscentur esse duo.

Dicendum, quòd verum est, ꝙ locus non facit distinctionem numeralem, quia principia distinguendi sunt priora re distincta, & tamen locus posterior est re locata, non enim duo corpora exigunt duo loca, nisi quia iam duo corpora sunt, ergo aliquid aliud est per quod duo sunt quàm distinctio locorum. Est tamen dicendum, quòd licet corpora nō efficiantur duo per duo loca, efficiuntur duo per duas signationes materiæ, & signatio materiæ fit per distinctas dimensiones ad quas sequitur necessario distinctio locorum: ideo data vnitate loci, necesse est poni vnitatem dimensionum, & consequenter vnitatem corporis, & ita recte dicit Boetius, quòd duobus corporibus eundem locū fingere non possumus, quòd tamen supernaturaliter hoc possit manere, infra ostendetur.

Ad secundum dicendum, quòd dimensionibus cōpetit secūdum se requirere diuersum situm. Et tamē duæ dimensiones diuersorum corporū respectu eiusdem loci non repugnant sibi inuicem formaliter, sed quasi virtualiter. Si enim formaliter repugnarent nō possent esse simul, repugnantia tamen virtualis, licet impediat, ita quòd natura non sufficiat ad contrarium agendum, tamen nō tantum impedit quin Deus possit contrarium agere, vt infra dicetur. Ad tertium dicendum eodem modo, quòd verū est, quòd nihil facit distare loco nisi dimensio, & tamen non sequetur, ꝙ si sunt distinctę dimensiones, quòd necesse sit, quòd faciant res distare situ: nam potest impediri saltem diuinitus, vt dicetur.

Secunda via circa hoc dubium est, quòd corpus aliquod potest esse cum alio corpore simul, non solum miraculose, sed etiam per virtutem aliquam creatam: nam dicunt, quòd per dotem, vnū corpus gloriosum stat simul cū non glorioso, & tamen dos est virtus creata. Et dicunt, quòd hoc est necesse, quòd si hoc non faceret beatus per dotem frustra poneretur dos, cum non existente illa posset per miraculum stare vnū corpus simul cum alio. Item si possent eē duo corpora simul, non proueniret ab aliqua creata virtute, sed solū a voluntate, & potestate diuina, ita posset esse corpus non gloriosum cum glorioso, sicut gloriosum cū non glorioso, & etiam posset esse corpus gloriosum cū alio glorioso, & tamen cōceditur, quòd possit stare glorio-

A sum cum non glorioso, & non quòd stet non gloriosum cum non glorioso, vel gloriosum cum glorioso, ergo ꝓuenit specialiter a dote, quæ est solius corporis gloriosi. Item quia anima beati potest ante resumptionem corporis stare simul cum quocunque corpore, & tamen resumpto corpore non est magis arctata quàm prius, quia non minuitur gloria, ergo poterit esse cum quolibet corpore, & consequenter corpus suū poterit esse simul cum quocunque alio corpore, quia aliàs ipsa non posset esse cum illo, cum iam non deferat suum corpus. Item Deus potest pro isto nunc facere, quòd istud corpus sit simul cum alio corpore, ergo poterit semper postea manere postquàm semel factum fuerit, neque indiget nouo miraculo ad illud,
B sicut ad producendum animam miraculum requiritur, quòd tamen anima creata maneat per se fit, & nō per miraculum, & ita manet tunc corpus vnum simul cum alio per aliquā virtutem, quæ in eo est, & ista vocatur dos. Item dicitur subtile a penetrando, & tamē naturaliter vnum corpus potest penetrare aliud, sicut ignis ferrum quando ferrum est ignitum: nam tunc ferrum, & ignis sunt in eadem parte. Quod apparet, quia operationes formæ vtriusque sunt simul in eadē parte. Sic etiam si panis ponatur in vino, vel aqua, efficitur corpus panis humidum humiditate vini, vel aquæ, humiditas tamen nō separatur a proprio subiecto, ergo est vnum in substantia panis, cum ipsa substantia panis sit incidens, & humida. Etiam quia di-
C citur 2. de Anima, quòd aer tangit aquam, sicut digitus digitum, impossibile est, tamē quòd corpus quod tangitur aqua, vel aere, non sit humectum humiditate aquę, vel aeris, & tamen humiditas non separatur ab aere, vel aqua, quæ sunt propria subiecta, ergo est aer, vel aqua intra substantiam rei illius, quæ tāgitur aqua vel aere, & ita duo corpora erunt simul.

Sed non possunt prædicta stare, quia corpus gloriosum est repletiuum loci, quia aliàs diceretur, quòd locus in quo stat corpus gloriosum est vacuus, quod absurdum est, & tamen si replet locum, habet quod expellat quodcunque aliud corpus, immo maius est replere locum quàm expellere de loco: nam dimensiones separatæ non proprie replent locum, quia vt dici-
D tur 4. Phy. hoc pertinet ad corpus sensibile, & tamen dimensiones separatæ expellunt de loco quodcunque corpus, quia non possunt esse simul cum aliquo corpore sensibili, vt patet ibidem, ergo corpus gloriosum cui manent dimensiones, quæ non fuerunt ablatę per dotem subtilitatis, habet quòd repleat locum, & consequenter, quòd repellat quodcunque corpus, necesse est ergo aliquid aliud assignari per quod possint duo corpora esse in eodem loco quàm dotem, vel proprietatem aliquam creatam. Multi tamen tenent, quòd per dotem possit esse gloriosum simul cum alio corpore non glorioso, sicut Scotus, & Radulphus, ceteri vero communius tenent, quòd non possit esse nisi per miraculum, sed ad hoc infra respondebitur concordādo eos. Ad primam rationem istius partis dicendum.
E Putant quidam, ꝙ per nullam qualitatē, vel formam creatam potest vnū corpus esse simul cū alio. Et cum dicitur, ꝙ aliàs dos nō haberet operationem aliquam propriam. Respondet Scotus, & quidam alij quod nō est inconueniens: nā impassibilitas dos est, & tamen dicunt, ꝙ non habet propriam operationē. Et qn̄ obijcitur contra eos, ꝙ impassibilitas impedit volentem contrarie agere. Dicunt, ꝙ prohibere actiones extra non est aliqua actio elicita, & ita non est actio propria virtutis. Dicendum tn̄, ꝙ verum est, ꝙ non potest poni dos sine operatione propria, & tn̄ isti non ponunt operationem dotibus omnibus, quia differunt in modo nominandi dotes: nam non ponunt, ꝙ dos impassibilitatis,

bilitatis,& subtilitatis sint aliquę qualitates,sed impassibilitas dicit priuationem,subtilitas autem dicit ordinem debitum ad existēdum simul cum alio corpore, & ille ordo nō nominat aliquid intrinsece, sed extrinsece,& tunc certum est,ꝙ dotibus non competit operatio propria, immo neque potest competere, communius tamen dotes ponuntur qualitates aliquæ positiuæ in corpore glorioso: ideo sic oportet poni operationes,& proprias eis,erit autem operatio dotis subtilitatis,non quidem facere, ꝙ corpus subtile possit simul esse cum alio corpore, sed cum subtilitas sit qualitas resultans in corpore ex eo,ꝙ corpus est plene subditum animæ ad operationem suam competit illi, ꝙ secundum eam sit corpus expeditum,& facile ad omnia opera, quæ anima vult facere per illud, & tamen, non ꝙ per hanc solam dotem sufficiat corpus gloriosum simul esse cum alio corpore. Verum est tamen ꝙ aliquo modo dos ista facit ad essendum simul cum alio, inquantum Deus libere concurrit cum corpore habente talem dotem,quòd quandocunque voluerit simul esse cum aliquo corpore, statim possit esse cum illo in eodem loco, & non concurrit cum corpore nō habente hanc dotem,facit ergo dos ad hoc, nō quòd tanquam forma habeat hunc actum effectiue, sed ꝙ ad hoc ordinatur. Simile autem aliquid est in verbis sacramentalibus: nam in illis non est aliqua virtus absoluta, quæ sufficiat ad consecrationem faciendam, sed quia mox,vt dicuntur ab eo, qui est sacerdos cum intentione consecrandi, Deus qui est summus sacerdos facit conuersionem illam,dicuntur illa verba specialiter facere consecrationem, vel ꝙ virtute verborū fit consecratio,s. quia ad consecrationem ordinantur, ita mox,vt habens dotem voluerit esse simul cum alio corpore, poterit esse & erit, quia Deus hoc statim faciet,& non faciet in non habentibus dotem, ergo dos aliquo modo facit ad hoc, & ita non ponitur dos frustra. Ad secundum dicendum,quòd si sola Dei potestas respiciatur,ita poterit facere esse simul corpora nō gloriosa, vel duo gloriosa simul sicut vnū gloriosum cum non glorioso,& tamen diffiniuit hoc non facere nisi in corpore glorioso cum non glorioso, & hoc ad excellētiam corporis gloriosi, & hoc est, quòd dos faciet aliquo modo adesse vnum corpus simul cū alio, sicut est de consecratione. Deus enim qui conuertit substantias, ita poterat eas conuertere dictis quibuscunque alijs verbis sicut dictis istis, & tamē nunquam conuertit quicquam nisi dictis istis, & mox, vt dicuntur facit conuersionem, & hoc est illa verba facere ad consecrationem, licet Deus illam faciat,ita ergo dos faciet ad esse duo corpora simul, licet Deus hoc faciat. Ad tertium dicendum,ꝙ anima non coniuncta si est beata potest esse simul cum quocūque corpore, & hoc sine miraculo,quia non repugnat sibi naturaliter ex aliqua parte, cū autem sit in corpore,repugnat sibi per accidens ex conditione corporis. Et ideo dicendum est,ꝙ non poterit virtute naturali,neque per aliquam qualitatem inexistentem ei esse iam in quocunque vel cum quocunque corpore voluerit manēdo in illo. Cum autem dicitur, ꝙ limitatur potestas, vel libertas eius. Dicendum,ꝙ non limitatur,quia cū quocunq; corpore voluerit anima beata esse,erit quia quidquid voluerit statim poterit,non quidem per aliquam virtutem, quæ in ea sit, sed per diuinam voluntatem,quę concurrit cum voluntate animę,& ita cito, & ad nutum anima hoc habebit, sicut si per aliquam formam inexistentem sibi hoc faceret. Ad quartum dicendum,quòd dato semel per diuinam potentiam, ꝙ sint duo corpora in eodem loco, poterunt semper sic manere,& non oportet, ꝙ hoc fiat per miraculum aliquod, sed iam corpora per seipsa poterunt manere

Q̄ūo verba a sacer dote pro lata ad cōsecrationē cōcurrant.

F sic,cum semel datū fuerit eis,ꝙ sic esse possint, & manent sic per aliquid quod in eis est, illud tamen non est aliqua forma absoluta, cuius effectus sit facere simul esse duo corpora,sicut a caliditate est calefacere, sed est forma quædam relatiua,i. simultas, & illa non facit corpora esse simul, sed per illā sunt simul, quod vero fecit ea esse simul, fuit diuina volūtas, & satis fuit semel factum esse,quia dum maneat illa simultas,quę est forma relatiua per quam formaliter sunt in eodē loco,erunt corpora simul, & tamē non est concedendum, ꝙ Deus causauit ibi aliquam qualitatem, quæ possit facere,ꝙ sint duo corpora simul, ita ꝙ illa qualitas præcedat simultatem tanquam causa efficiens, quia tunc illa existente etiā si desinerent illa duo corpora esse simul, possent iterū redire ad esse simul, vel
G illud in quo esset illa qualitas, posset cum quocunque alio incipere esse simul, & tamen falsum est, q̄a tunc non esset necessarium miraculum ad hoc, ꝙ duo corpora essent aliquando simul. Ad quintum dicendū, ꝙ naturaliter nunquam possunt esse duo corpora simul. Et quando dicitur de ferro ignito,dicendum ꝙ ferrum aliq̄n est ignitum,& nō habet ignem, sed aliq̄ qualitatem ignis, quia agēs naturale prius alterat q̄ā gignat formam suam in passo:aliq̄n aūt est vere ignis in ferro, & t̄n tunc non manent duo corpora simul, neq; sunt duæ formę substantiales in eadē parte materiæ,quia si incipit esse ignis,desinit esse ferrum,manet aūt materia eadem, quæ prius fuit sub forma ferri,nūc
H sub forma ignis,& illud non est corpus ferri,sed ignis, & est ille ignis carbo, nunquā ergo duo corpora sunt simul,sed vnicum tantum.Nisi forte in porositatibus ferri:nam ēt ante conuersionem ferri in ignem erat ibi ignis, & tunc non est inconueniens, quia necesse est in porositatibus cuiuscunq; corporis manere corpus alterius modi,ne detur vacuitas aliqua Quod vero dr̄ de pane madefacto in vino,vel aqua. Dicendū, ꝙ humiditas vini,vel aquæ nō potest esse in pane, impossibile est enim,ꝙ accidens idem sit duorum subiectorum,vel ꝙ transeat de vno ad alterū,& tamen esset aliquid istorum si humiditas vini,vel aquæ esset in pane. Quod t̄n panis madefactus maneat humidus pōt dupliciter fieri. Vno modo, ꝙ illa humiditas causata
I fuerit per generationem. Alio modo,ꝙ fit per adhesionem,& cōtiguitatem duorum corporū. De primo patet: nam sicut caliditas est qualitas actiua, ita & humiditas,licet sit magis hebes in agendo,sicut ergo ea, quæ applicantur igni recipiunt caliditatem, non quidem, ꝙ transeat caliditas, quæ est in igne ad illas res, q̄a tunc maneret ignis sine caliditate, & esset miraculum, ꝙ accidentia transmigrarent, sed ꝙ sicut homo gignit alium hominem, ita calidum gignit caliditatē in alio, & frigidum gignit frigiditatem in alio non dimittendo suam frigiditatem, ita ergo humidum poterit humefacere,& causabitur noua humiditas in re, quæ humefit,& tunc diceretur, ꝙ aqua humida, vel vinum humidum humefaceret panem, & humiditas
K panis non esset humiditas vini, vel aquæ, sed humiditas panis, & esset formaliter in eo, esset tamen genita ab aqua, vel vino. Accipiendo secundo modo dicetur, quòd illa humiditas sit in vino, vel aqua, & non in pane,sed quia vinum, vel aqua contingunt superficiem panis,videtur esse formaliter, & subiectiue illa humiditas in pane, & tamen non est, sed in vino, vel in aqua, & tamen cum talia corpora sunt subtiliora,permiscentur alijs corporibus densioribus subtiliter, & videtur accidens illud esse corporis grossi,cum corpus subtile non videatur ibi, sed potius videatur esse intra substantiam corporis grossi, vel iam non esse. Et licet vterque modus esset possibilis, tamen secundus est verus. Quod apparet.

Primo

Primo quia si ex contactu vini, vel aquæ humefiat panis aut aliud corpus densum, manet ibi adhuc aliquid de substantia corporis vini, vel aquę. Quod patet, quia si diligēter comprimatur corpus grossum, excutietur inde aliquid de vino, vel aqua, & cum ista non expolientur proprijs accidentibus quandiu manent necesse est, ꝙ maneat humiditas vini, vel aquæ, quia ista manent. Et si dicatur, quòd adhuc post excussionem vini, vel aquę manet humiditas in pane, vel in digito, & ita videtur, quòd illa humiditas sit panis.

Dicendum, quòd manet ibi vinum, vel aqua, & tamen non potest totum excuti, quia valde permiscentur, & ideo manent adhuc ibi aliqua accidentia eius. Secundo patet, quia si humiditas ista, quæ videtur in pane fieret primo modo, idest, quòd esset genita, non posset ita cito causari: nam actiones naturales sunt cū motu, & successione magna, & quanto causa agens est minoris actiuitatis, tāto est maior tarditas in actione, & quia dato, quòd humiditas sit qualitas actiua erit modicū actiua, & valde minus quàm caliditas, & frigiditas, necesse est, quòd multo tardius agat, & tamen multo citius inducitur humiditas illa, quæ apparet in pane contingente aquam quàm caliditas in re, quę calefit: nam mox, vt panis tangit aquā apparet hæc humiditas in eo, ergo non est possibile, quòd sit humiditas panis causata per generationē, sed humiditas aquę, vel vini ibi manentis adhuc.

Tertio patet, & clarius, quia ex tali contactu non solum manet humiditas, sed etiam alia accidentia vini, vel aquæ: nam si contingat vinum rubeum panem, manebit humiditas in pane, & rubedo, & tamē rubedo non est ibi in pane, quia non potest esse genita ibi: nam humiditas, quæ est qualitas actiua generat humiditatem, & tamen coloratum, idest, album, vel rubeū non generat albedinem, & rubedinem per approximationem, & immediatam alterationem, cum colores sint qualitates secundæ, & tamen illico, vt apparet humiditas in pane apparuit rubedo in eo, ideo sicut non est rubedo in pane, ita neque humiditas, sed idem est subiectum amborum, & tamen subiectum rubedinis est vinum: ideo etiam ipsum oportet esse ibi subiectum humiditatis manentis.

Quarto patet idem quantum ad alia accidētia: nam etiam manet ibi odor vini post talem cōtactum, & tamen odor realis non manet sine aliqua particula de substantia rei: intentio enim, vel species odoris potest esse sine substantia rei odorantis, & tamen illa nō percipitur nisi a potentia odoratiua, & tamen non informat aliquam rem faciendo eam odoriferam, sed odor materialis non potest esse sine subiecto, & subiectum suum erat vinum: ideo quandiu in aliqua re manserit odor vini, necesse est, quòd maneat aliquid de substantia vini, non est ergo humiditas in pane, vt in subiecto, sed in vino quod ibi est per contactum. Sed id quod fallit nos est, quia videtur humiditas illa esse in superficie panis, non tamen est, quia tamen vinum, & aqua sunt corpora subtilia, & non terminabilia termino proprio, sed alieno, illabuntur pani, & alijs rebus grossis quas contingunt, ita quòd superficies vini, vel aquæ non supereminet superficiei panis notabiliter, & tamen non est eadem superficies cum non sit idem corpus.

Intentio rei sensibilis, & spēs eius pōt esse sine substātia rei cuius est.

Et si dicatur, quòd illa humiditas sit in pane, quia si esset in vino tangente, esset solum circa superficiem panis, & tamen reperitur etiam in profundo panis: ideo videtur esse in pane.

Dicendum, quòd in vino est, & tamen, quia panis, & similia corpora sunt multum porosa, potest illabi vinum aut aqua, & cæteri liquores vsque ad profundum eorum, & tamen nunquam erit eadem superficies vini, & panis, sed duæ, quia sunt duo corpora, & ita manent omnia illa accidentia quæ apparent in vino, vel aqua, & non in pane, vel digito, quia non potuerunt gigni in pane, vel digito, vt dictum est, & ita argumenta istorum nihil vrgent.

A

Sed manet tunc dubium, quia Scotus, & Radulphus, & alij dicunt, quòd per dotem potest corpus gloriosum esse cum corpore non glorioso in eodem loco. Dicendum, quòd nemo, qui aliquid intelligit confitetur duo corpora esse posse simul sine miraculo, quia aliàs daretur, quòd per actionem alicuius formæ creatæ nō cōcurrente specialiter Deo posset hoc fieri, & tamen non potest fieri, quia nulla talis virtus confert corpori id per quod est repletiuum loci, vt ostensum fuit supra.

B

Sed dicunt hoc propter modum diuersum accipiēdi dotem. Aliqui enim ponunt dotem esse qualitatē quandam, quæ est forma creata inhęrens corpori beati hominis. Alij autem non ponunt eam esse qualitatem aliquam absolutam, quæ sit intrinsece in beato corpore. Prima positio est communior, & rationabilior, & tunc dicendum est, quòd non potest per dotem beatus stare simul in eodem loco cū alio corpore, quia tunc fieret sine miraculo, cum fieret per actionem solam alicuius formæ creatæ.

Alij autem, qui dicunt dotem non esse qualitatem absolutam existentem formaliter in corpore, dicunt quòd per dotem potest vnum corpus gloriosum existere in eodem loco cum corpore non glorioso, quia si aliquo modo pōt corpus gloriosum esse in eodem loco cum corpore non glorioso dicunt hoc fieri per dotem subtilitatis, quia quidquid illud sit ꝑ quod fit, ēt si nō sit aliqua conditio corporis, sed aliquid extrinsecum, vocant illud dotem. Et tamen si dicatur eis an per aliquam virtutē datam corpori possit manere simul in eodem loco cum alio, negant fieri posse. Vnde Scotus 4. Sen. dis. 49. inquit, ꝙ virtute efficienti voluntatis super corpus suum nō pōt fieri, ꝙ corpus gloriosum penetret dimensiones alterius corporis, vt sint duo corpora simul in eodem loco, sed tantū pōt hoc fieri voluntate diuina non imperio voluntatis creatæ. Et postea ponendo opiniones an corpora duo possint esse in eodem loco, cū posuerit primam, ꝙ per nullam potētiam neque creatam neque diuinam fieri pōt, & illam improbauerit, ponit secundam, s. ꝙ vnū corpus subtile virtute suæ subtilitatis pōt esse cū alio corpore virtute formæ creatæ, & vocat formam creatam qualitatem quandam corpori glorioso datam, quam alij dotem subtilitatis vocant, & improbat etiam positionem istam, ergo nō concedit aliqualiter, ꝙ virtute formæ alicuius creatæ siue sit qualitas naturalis siue gloriæ possint duo corpora esse in eodem loco, postea tamen dicit, ꝙ possibilitas essendi duo corpora simul est per dotem subtilitatis, quæ est in corporibus gloriosis, & quia aliquis intelligeret, ꝙ ista dos esset aliqua forma inexistens corpori, & consequenter esset aliqd creaturæ, dicit ibidem, ꝙ dos subtilitatis nō est nisi ordo debitus ad existendum simul cū alio corpore, qui est ordo extrinsecus, & non intrinsecus formaliter, i. non est aliqua forma innata, & immanens corpori glorioso secundum quam possit se facere simul cum alio corpore, quia tunc esset ordo intrinsecus, & virtus faciendi ab intrinseco, sed est a Deo, ꝙ duo corpora simul sint, & quando simul sunt, necesse est, ꝙ sit ordo quidam inter ea respectu loci illius, & ille ordo non est intrinsecum, sed extrinsecū, quod ipse magis ostendit ibidem respondens ad vnū argumentum, qñ quæritur si Deus facit semel duo corpora esse simul poterunt illa manere simul in ęternum, & iam nō manent per miraculum aliquod, quia sufficit miraculū semel factum

C D E

factum esse in eis, postea ergo manent per aliquid quod in eis est, & sic dabitur aliqua forma, quæ simul manere possit, quæ sit forma inexistens alteri eorum, & respondit, quòd simul possint manere per aliquam formam, quæ in eis sit, nõ est, tamen illa forma nisi simultas relatiua. Si autem intelligatur aliqua forma prior simultate, quæ sit causa simultatis, i. per quam corpora duo possint se facere simul antequã simul sit, dicit quod non est concedendum, ergo accipiendo dotem pro qualitate absoluta non concedit, quod per illã possit corpus gloriosum simul esse cum alio corpore. Sic etiam Radulphus 4. Senten. di. 49. loquitur dicens, quod esse simul cum alio corpore competit corpori glorioso per dotem subtilitatis, & probat dicens, quod dos subtilitatis non est nisi debitus ordo quem habet corpus beatum ad aliud corpus ad essendum in eodem loco. Dicit etiam quòd dos subtilitatis nõ videtur esse aliqua qualitas, quia nec potest poni qualitas cœlestis, neque elementalis, neque spiritualis, quia nulla istarum sufficeret ad faciendum duo corpora esse in eodem loco. Postea dicit, quòd dos subtilitatis non est nisi diuinam voluntatem cooperari corpori, vt sit simul cum alio corpore pro libito voluntatis animæ beatæ, ita quòd cum anima beata vult corpus suum esse cum alio, voluntas diuina causat respectum nouũ in corpore beato ad istum locum absque hoc, quòd corpus suum locatum perdat ibi. Et dicit, quòd ratio est, quia non apparet alia causa in tota nostra voluntate potens hoc facere, & ita apparet, quòd licet doctores in modo loquendi de dote discordent, omnes tamen asserunt, quod non potest aliqua qualitas absoluta dari corpori, per quam possit corpus facere se simul cum alio corpore cum nondum esset, & ita non potest fieri nisi per miraculum, & non per dotem subtilitatis proprie sumptam, vt est illa quædam qualitas data corpori.

Tertia via est, quòd duo corpora possunt esse in eodem loco per miraculum, & non possunt alio modo esse. Pro quo sciendum, quòd ad hoc, quòd maneant duo corpora in eodẽ loco, necesse est, quod maneant distincta, i. quod non confundantur in vnum corpus perdendo esse distinctum: nam iam non essent duo corpora in eodem loco, sed vnicum, distinctio enim materiæ requirit distinctum situm, & distinctio materiæ fit per dimensiones actu distinctas: nã distinctio actualis dimensionum facit esse duo corpora realiter distincta, distinctio vero potentialis dimensionũ facit duas partes eiusdem corporis. Si aũt conueniant duo corpora in vnum, ita quod pereat distinctio actualis dimensionum, destruitur esse distinctũ amborum, & acquiritur ambobus vnum esse indistinctum, sicut apparet in mixtionibus perfectis: nam ibi mixtibilia fiunt vnum perdendo plura esse distincta, quæ habebant, & acquirendo vnicum esse indistinctum, non potest ergo esse, quod duo corpora maneant duo, & tamẽ maneant simul, nisi vtrique seruetur esse distinctum quod prius habebat secundum quod vtrunque erat ens indiuisum in se, & diuisum a quolibet alio. Dicit autem beatus Tho. de Aquino 4. Senten. dist. 44. Et in quolibet, quòd hoc esse distinctum dependet a principijs essentialibus rei sicut a causis proximis, sed a Deo velut a cã prima, sicut esse accidentis dependet a subiecto velut a causa proxima: a Deo autem sicut a causa prima, & quia causa prima potest conseruare rem in esse, cessantibus causis secundis, vt patet per primam propositionem libri de causis, sicut diuina virtute, & ea sola fieri potest, quòd accidens sit sine subiecto, quod patet in sacramento altaris, similiter diuina virtute fieri potest, & ea sola, quòd corpori maneat esse distinctũ ab alio corpore, quamuis materia eius nõ sit distincta situ a materia alterius corporis, & sic per miraculum

F fieri potest, quòd duo corpora sint in eodẽ loco. Hæc tamen verba huius beati doctoris non sunt omnino intelligenda sicut sonant, videntur enim verba sua significare, quòd principia essentialia, & causæ immediatæ distinctionis duorum corporum sit diuersitas situs, & loci: ideo quòd ablata diuersitate situs non possent manere duo corpora distincta, sed Deus, qui est causa prima conseruat istam distinctionem corporum sine distinctione situs. Et tamen non est verum, quòd diuersitas loci, vel situs sit causa, vel principium essentiale, & prius distinctionis corporis, sed potius e contrario, quoniam est effectus eius, non enim: ideo sunt aliqua duo corpora distincta, quia sunt in distinctis locis, sed potius ideo sunt
G in distinctis locis, quia sunt corpora distincta, quia sicut non ideo aliquod ens habet, quòd sit corpus, quia est in loco, sed potius ideo est in loco, quia corpus est, ita non ob hoc sunt aliqua distincta corpora, quia sunt in distinctis locis, sed ideo sunt in distinctis locis, quia sunt duo corpora distincta, ergo quòd maneant duo corpora in vno loco, non est quòd conseruetur effectus sine causa proxima, vel principijs essentialibus, sed quòd maneat causa sine effectu, qui directe sequitur ex ea: nam ex eo, quòd aliqua duo corpora sunt distincta, sequitur naturaliter, quòd determinent sibi distincta loca, & manet hic causa, scilicet, quòd maneant corpora distincta, & tamen non determinent sibi distincta loca, sed in
H eodem sint. Nisi forte diceretur, quòd tollitur causa proxima distinctionis. Est enim causa proxima distinctionis duorum corporum, vt vult ipse beatus Tho. in quolibet, actualis diuisio materiæ, quæ fit per distinctionem dimensionum. Si autem tolleretur diuisio materiæ, & distinctio dimensionum, esset ablatum principium essentiale distinctionis, & tunc si maneret distinctio duorum corporum, maneret effectus sine causa proxima, & fieret hoc per solam Dei conseruationem, & tunc talia duo corpora naturaliter, & sine miraculo aliquo manerent in eodem corpore, quia sicut eidem corpori humano easdem dimensiones habenti naturale est manere in eodem, vt vnico loco, ita cum illa duo corpora haberent easdem dimensiones indistinctas, naturaliter ma-
I nerent in eodem loco, immo esset impossibile manere in duobus locis, cum non haberent per quid determinarent sibi loca distincta, & ita non esset tunc miraculum manere in eodem loco, sed quòd possent manere distincta, idest, duo corpora, & tamen non maneret actualis diuisio materiæ, & diuersitas dimensionum, & seruaretur posterius sine priori.

Sed hoc non vult beatus Tho. nam tunc non manerent duo corpora in eodem loco, sed vnicum corpus cum ablata diuersitate dimensionum non essent duo corpora. Et etiam ipse dicit, quòd necesse est conseruari dimensiones proprias vnicuique distinctas a dimensionibus alterius, cum ait, non potest esse quod
K duo corpora remaneant duo, & tamen sint simul, nisi vtrunque conseruet esse distinctum, quod prius habebat, secundum quòd vtrunque erat ens indiuisum in se, & diuisum a quolibet alio.

Item non possent seruari per conseruationem Dei talia corpora distincta ablato principio distinctiuo, cum Deus non possit supplere locum causæ formalis inhærentis, & tamen distinctio materiæ, vel diuersitas dimensionum est principium formale, ergo duo corpora distincta sunt, & distincta manent, secus autem est de alijs causis, quarum locum Deus supplet. Nec etiam est omnino ad propositum suum exemplum, quod inducit ipse Sanctus Tho. de conseruatione accidentium in sacramento: nam in illo habet

Deus nõ põt supplere locũ causæ formalis inhærentis.

habet locum dictum suum secundum tenorem verborum. nam sicut subiectum est causa essendi accidēti, ita est principium existendi, idest, per quod existat, ꝙ ergo maneat accidens sine subiecto est seruare effectum sine causa proxima, quę est subiectum. ꝙ tamen maneant duo corpora quantum ad suum esse distinctum, & tamen sint in eodem loco non est manere effectum sine causa proxima, vel principio essentiali, sed manere causam sine effectu proprio, idest manere distinctionem dimēsionum sine distinctione locorū. Et ita intelligenda sunt verba sancti Tho. ad hoc, ꝙ vera sint, & ita etiam Scotus vbi supra exponit aliqualiter verba sancti Tho. arguendo contra eum. Tunc autem dicendum est, ꝙ duo corpora esse in eodem loco est miraculum, & consistit miraculum in hoc, quia sicut non potest naturaliter conseruari effectus sine causa, vel posterius sine priori, ita etiam neque potest naturaliter separari causam a proprio effectu. quantitati autem, siue dimensioni competit determinare sibi locum, & replere, & consequenter expellere quodcunque aliud replens locum, sicut autē quantitati competit determinare locum, ita duabus dimēsionibus competit determinare duo loca: cum cuilibet cōpetat replere, & expellere. quòd ergo maneāt duę dimensiones distinctę, & tamen non determinent sibi loca, neque se mutuo expellant: est priuare alteram earum propria operatione. hoc autem natura non sufficit facere, sed Deus facit, cum non includat contradictionem, sicut si faceret, ꝙ esset aliquod corpus sine loco, & quia tam conseruare effectum sine causa, quam separare proprium effectum a causa est supernaturale, vtrunque erit miraculum, qa tamē magis exigit effectus causam cum dependeat ab illa, quam causa exigat effectum proprium: erit maius miraculum ex parte rei factę seruare effectū sine causa, quam separare causam ab effectu, idest absoluere eā ponendo sine effectu. Ex quo sequitur, quòd maius miraculum est manere accidentia in sacramento eucharistię sine subiecto, quam duo corpora esse in eodem loco, quia in primo manet effectus sine causa ꝓxima: in secundo absoluitur causa ab effectu. nulla tamen virtus creata, siue naturalis pōt separare causam ab effectu proprio, ideo non pñt duo corpora esse in eodem loco per dotē solā, quia illa est qualitas gloriosa creata tñ, sed nec ꝓp hoc erit frustra dos subtilitatis. nam supra ad hoc rñdimus. Ad primū in ꝯrium dicēdum, ꝙ non fiunt duo corpora vnum corpus. Et qñ arguitur dicendum, ꝙ procedit argumentum ex falsis. nam dr̄, ꝙ sint eędem dimensiones loci, & locati, & tñ falsum est, quia locus nullas dimensiones habet. pręsupponitur. n. in illo modo loquendi, ꝙ inter duas superficies oppositas loci fit aliqua dimensio, quę sit propria loco, & hoc non est verum, ꝙ supponeretur tunc, ꝙ in loco esset vacuum, s. ponendo intra superficies eius oppositas dimensiones aliquas sub quibus non esset corpus sensibile, & si hoc esset verū, oportebat, ꝙ qñ aliquid locaretur efficerent eędē dimensiones loci, & locati, i. dimensiones locati efficerentur dimensionibus loci vnitę, & tunc si duo corpora reciperentur in eodē loco oportebat, ꝙ dimensiones cuiuslibet eorū efficerent eędē cū dimensionibus loci, & ꝯñr essent eędē inter se. Sed falsum supponit, quia si dimensiones aliquas proprias haberet locus, cū nō maneāt materialiter simul distinctę dimensiones, necesse erat alteras earū corrumpi, & hoc non poterat fieri sine mutatione alterius eorū, s. corruptis dimensionibus locati, vel loci. Sed falsum est. nā locus dicit superficiem claudentē. non tñ competunt ei aliquæ dimensiones, nisi dimensiones locati, iō dici, ꝙ dimēsiones locati fiunt eędē cū dimensionibus loci, nihil

A aliud est, nisi ꝙ dimensiones locati continentur intra terminos loci. & secundum mensuram locati sine dimensione eius distant termini loci ac si distarent proprijs dimensionibus si eas haberet. Et tunc, qñ concluditur, ꝙ dimensiones duorum corporum efficiuntur eędem cum dimensionibus loci, est sensus, ꝙ secūdū dimensiones cuiuslibet illorum duorum corporum distant termini loci. & hoc verum est, quia istud est duo corpora esse in eodem loco, & non fieri aliquas dimensiones, idem cum dimensio locati non efficiat̄ eadem cum dimensione loci, vt dictum est, quia locus dimensionem nullam habet. Ad secundū dicendū, ꝙ ponendo duo corpora in eodem loco non fit aliquid contra cōes conceptiones, neque contra conclusiones geometricas, neque contra diffinitionem lineę.

Pro hoc tñ sciendum, ꝙ linea dupliciter consideratur, scilicet naturaliter, & mathematice. B Naturaliter quidem, vt est in subiecto signato, quod est corpus naturale. Mathematice aūt lineę ꝓp subiectū ꝯsiderant̄ solū, vt sunt dimensiones q̄dā, & qm̄ sicut accñtia hñt esse ꝑ subiectū, ita indiuiduant̄ ꝑ subiectū, accipient accñtia eiusdē spēi esse vnū, vel multa ex vnitate, vel multitudine subiectorū, & qa naturalis linea dr̄ q̄ ꝯsideratur, vt in subiecto signato, differrent oēs tales lineę subiecto, & si nullū aliud esse distinctū hēant. linea Mathematice sumpta nō ꝯsiderat̄ in subiecto, iō vt sic non pōt differre subiecto ab alia, sed differūt inter se situ, quia Mathematicus ꝯsiderat lineas, vt sunt C latera figurarū. q̄cunq; aūt lineę sunt nō differentes situ ꝯstituunt idem latus triāguli, vel alterius figuræ recti lineę, iō oēs illę sunt vna linea, qa tñ diuino miraculo pōt manere distinctio subiectorū, non distincto situ, i. existētib⁹ duob⁹ corporib⁹ in eodē loco, iō lineę ꝯsideratę in diuersis corporib⁹, & superficies, & puncta manebunt distincta subiecto, licet nō distinguant̄ situ, & hoc sufficit ad distinctionē realē. Et qñ dr̄, ꝙ inter duo pūcta trahunt̄ plures lineę rectę, negandū est, qa nō trahunt̄ inter duo puncta, sed inter quatuor. nā nō debēt ꝯsiderari in pūcta in duabus supficiebus oppositis loci, sed in quatuor terminis supficierum duorū locatorū corporū, & tūc, sicut lineę differunt, ita & puncta, inter q̄ trahunt̄, & sic manet semꝑ vera D suppositio illa, ꝙ inter duo puncta nō est trahere, nisi vnicā lineā rectā, & tñ, sicut istæ duæ lineę tractę non differunt situ, sed solū subiecto ita ēt quatuor puncta inter, quę trahunt̄ solo subiecto differūt. Et siqs velit ꝑteruire, ꝙ considerent̄ trahi lineę illę a duobus pūctis consideratis in terminis oppositis loci loquitur irrationabiliter. nam linea dr̄ trahi a puncto illo, q est terminus eius, & tñ pūcta corporū locatorū sunt termini, & non puncta considerata in terminis loci, cum illa puncta non sint in eadē superficie naturali cū supficie corporū locatorū, iō debent accipi tractę lineę a punctis locatorū corporum, & non loci, & ita manet semper, ꝙ inter duo puncta sit vnica linea recta. De duobus circulis idem dicendum est, ꝙ duo circuli E assignati in duobus corporibus sic locatis non differunt mathematice, quia habent eundem situm, & iō non faciunt diuersas figuras. differunt tamen subiecto, quia sunt in duobus corporibus, & necesse est differre accidentia numero, differentibus subiectis numero, & tunc non est inconueniens, ꝙ totaliter se tāgant. nam qñ circuli non se tangunt, nisi in puncto accipitur diuersitas eorum ex situ. hic aūt cū accipiat̄ dr̄ia ex subiecto: nō oportet, ꝙ aliqualiter differāt situ, sicut fit generaliter in loco, & locato, qa sit vnus circulus in supficie corporis locantis, & alius in supficie corporis locati efficientur vnus circulus q̄tū ad situm, qa se tangunt in totū, & tñ manēt duo circuli subiecto. Quod patet, quia ante locationem erant vere duo

circuli, & post locationem, scilicet recedente locato de suo loco manent ēt duo circuli, & tñ si semel eēnt vere vnus circulus: nunq̄ postea essent duo, iō necesse est, ꝙ semper fuerint duo distincti subiecto: licet māserint in eodem situ, & ita est de lineis, & superficiebus, & punctis locantis, & locati semper, & de lineis, & superficiebus corporum, quę se contingunt.

Ad tertium dicendum, ꝙ non est inconueniens, ꝙ maneat aliquod corpus sine loco proprio: nam cum Deus possit facere duo corpora in eodem loco: poterit etiam facere aliquod corpus sine loco manere, & tamen dico, ꝙ data suppositione ista non sequitur, ꝙ maneat sine loco, quia cum includatur in maiori corpore, illa superficies signata in eo qua clauditur minus corpus, est locus illius, & non differt, ꝙ illa superficies sit extremitas corporis, vel sit in medio, quia cū sit actualiter signata superficies ex tactu terminorum corporis minoris in maiori, illa erit locus minoris corporis.

Ad quartum dicendū, ꝙ aliqui concedunt, ꝙ vnū corpus possit esse in diuersis locis miraculose, sicut Ricardus, & alij, & ponunt exemplum de corpore Christi in altari, & nos aliquando sic tetigimus alludentes propositioni eorum. communior tamen positio est beati Tho. & Aegidij, & Scoti, & quasi cæterorū, ꝙ etiam miraculose no possit idem corpus esse in diuersis locis, & idē Io. Bo. Ventura. Tangit autem ad hoc Aegidius tres rationes, secundo quolibet suo. q. 17. Scotus vero 4. Sen. di. 49. Dicitur ꝙ ratio differentię est, quia, ꝙ duo corpora sint in eodem loco nō includit contradictionem, quia solum est, ꝙ alterum eorum absoluatur a proprio effectu, idest ꝙ non repleat distinctum locum: cum sit distinctum corpus: potest tamen Deus separare causam ab effectu proprio. Quòd vero vnum corpus sit in diuersis locis includit contradictionem, quia de re nihil est extra terminos suos, & tamen termini rei clauduntur intra terminos loci, ergo extra terminos loci, nihil est de re locata, & tamen si eadem res esset in diuersis locis extra terminos loci, esset aliquid de re, & ita est cōtradictio, scilicet, quòd nihil sit extra de re, & tamen, ꝙ sit extra aliquid de re.

Cum autem arguitur a permutata proportione dicendū, ꝙ non seruatur forma arguendi, quia ibi quartum debet fieri postea primum, & tertium non efficit secundum, sed tertium manet tertium, & primū manet quartum, vt si dicatur, sicut se habent duo ad quatuor, ita octo ad decem, & sex: conuertatur, ergo sicut se habet 16. ad 4. ita se habet 8. ad duo: tenendo autē istam formam debet sic argui, sicut se habet vnum corpus ad vnum locum, ita duo corpora ad duo loca conuertantur, ergo sicut se habent duo loca ad vnum locum, ita se habent duo corpora ad vnum corpus. Si aūt conuertatur sic, ergo sicut se hn̄t duo corpora ad vnum locum, ita se hn̄t duo loca ad vnum corpus: nō tenetur proportio permutata, sed de 3. fit 4. & de secundo fit secundum, & de 4. fit 3. ita mutatur totus ordo ac si diceretur, sicut se habet duo ad 4. ita 8. ad 16. ergo, sicut se habet 8. ad 4. ita se habet 16. ad duo, quia manifestum est, ꝙ nō tenet proportio ꝑmutata.

An vnum corpus gloriosum possit esse in eodem loco cum alio corpore glorioso. Quæst. CXX.

QVAERETVR an vnū corpus gloriosum possit esse in eodem loco cū alio corpore glorioso.

Aliqui dn̄t, ꝙ sic, quia vbi est subtilitas est minor resistentia, sed gloriosum est subtilius, q̄ non gloriosum ergo minus resistet, q̄ non gloriosum, & tñ corpus gloriosum poterit esse cum non glorioso in eodē loco, ergo poterit a fortiori esse cum alio glorioso.

F Item videtur esse conueniens habitudo, vt vnum corpus gloriosum sit cum alio, quia sicut corpus gloriosum est subtilius non glorioso, & ita est in illo, sic vnum gloriosum erit subtilius alio glorioso, & ita erit in illo. Item corpus cęli est corpus subtile, & erit glorificatum post iudicium, & tñ corpus alicuius sancti poterit esse simul cum corpore cęli, quia poterūt ascendere, & descendere ad terram pro libito suo, ergo vnum corpus gloriosum poterit simul esse cum alio. Aliqui dn̄t, ꝙ non poterunt esse simul, quia corpora gloriosa erunt spiritualia, & similia spiritibus q̄tum ad aliquid, sed duo spiritus non possunt esse in eodem loco, quamuis spiritus, & corpus poterūt esse in eodem loco, ergo duo corpora gloriosa non poterunt esse in eodem loco. Item duorum corporum simul existentium vnum ab altero penetratur, sed penetrari ab altero pertinet ad imperfectionem, quę in gloriosis corporibus non erit, ergo non poterit vnū esse cum alio in eodem loco.

G Dicendum, ꝙ corpori glorioso non competit per dotem suam solam, i. per aliquam proprietatem existentem in eo manere simul cum aliquo corpore in eodem loco, ideo nec cum glorioso, neque cum non glorioso. diuina autem virtute potest vnū corpus esse cum alio, quia non includit contradictionē, & quia Deus sufficit ad quęcunque, quę non implicant ꝯdictionem, poterit facere quęcunque duo corpora in eodem loco, siue duo nō gloriosa, siue gloriosum, & non gloriosum, siue gloriosum, & aliud gloriosum,

H neque est quantum ad Deum aliqua specialis ratio difficultatis potius in vno, q̄ in alio. Sed dicendum, ꝙ Deus non faciet vnum corpus nō gloriosum esse cū alio non glorioso. nam hoc miraculum est: Deus tñ non facit miracula frustra, sed pro aliquo corpore nō glorioso velle facere tale miraculum est, quasi frustra agere, ideo non faciet, & ita tenet̄ cōiter. An tñ Deus faciet corpora damnatorum posse esse in eodem loco cum aliquibus partibus solidis inferni, vel vnum corpus cum alio corpore damnati, quidam dubitabant. & hęc ne ponatur tanta capacitas loci inferni quanta erit multitudo damnatorū. de quo tactum est libro nostro de quinque figuratis paradoxis parte quinta.

I & forte tangetur infra 25. c. ꝯstat. n. ꝙ fieri poterit, sed an fiet non est ꝓ tunc diffinitū a nobis. Non ēt faciet Deus vnū corpus gloriosum cū alio glorioso simul. & hoc, qa non expedit. Pr͞io, qa seruabit̄ in corporib⁹ gloriosis debitus ordo, & distinctio, ad quod ptinet, ꝙ cuilibet cōpetat locus suus. nam alicui corpori glorioso cōpetet locus proprius, ergo oī corpori glorioso, quia est eadē ratio in omnibus. Secūdo, quia illud, quod pōt simul esse cum alio habet̄ tanq̄ pfectius, qa dr̄ penetrare illud cū quo est simul, & tñ non erit imperfectio, neque passio ex parte alicuius eorū, ergo nō erit aliqn̄ vnū cū alio. Tertio, qa rō precipue quare dos subtilitatis dat̄ corpori glorioso est, vt sit plene subditum aīę ad oēs operationes quas aīa volet exercere per illud. & pręcipue pp corpora alia, quę impe-

K dire possent in agendo, & mouendo, & quia non glorificata impedire possent gloriosum corpus claudendo, & detinendo, & impediendo transire, cōcedetur glorificatis corporibus, ꝙ possint esse simul cum quibuslibet non gloriosis corporibus penetrando illa. corpora aūt gloriosa nō se īpediēt mutuo, qa vn⁹ beatus non volet impedire, aut detinere alterū, iō nō erit ꝯueniēs, ꝙ aliqn̄ duo corpa gloriosa possint ēe simul, & ita De⁹ nō faciet, ꝙ simul sint duo corpora gloriosa. Sed obijciet̄, ꝙ poti⁹ sint simul duo gloriosa, q̄ gloriosum, & nō gloriosum, qa magis ꝯueniēt, iō facilius se cōpatient̄. Dicēdū, ꝙ magis ꝯueniūt ad similitudinē quandā qualitatis. & tñ nō est verū, ꝙ q̄libet ꝯueniētia adiuuet

adiuuet ad esse simul: immo interdum oppositio, & dissimilitudo magis adiuuat, sicut actus, & potentia dicunt vnũ modũ oppositionis, quia diuidunt quodlibet genus, & tamen actus, & potentia, idest materia, & forma conueniunt ad idem numero, idest constituunt idem indiuiduũ, sed duo actus nõ possunt esse in eodem, quia duo actus, aut duæ potentię nihil vnũ constituunt, ergo similia recedunt magis a simultate, & identitate, quam dissimilia, sic etiam magis similãtur duę quantitates, quam quantitas, & qualitas, & tamen quantitates duę non possunt esse simul naturaliter, sed qualitas, & quantitas quęcunque possunt esse simul: cum in eodem subiecto sint quantitas, & qualitas, ideo ratio non concludit.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ ratio illa procedit si potentia ad essendum simul cum alio corpore possit in esse corpori ex naturali dispositione, vel ex aliqua virtute data corpori, siue sit naturaliter, siue gloriosa, quia tunc ad quęcunque corpora inueniretur maior aptitudo, esset facilius manere simul cum illis, sed falsum est, quia non competit corpori ex aliqua virtute innata, vel data, sed ex miraculo: & quia virtus Dei ęqualiter potest ad omnia, quæ non effugiunt rationem entis, non est difficilius ei vnum facere, quã aliud, & tamen Deus, qui vtrunque potest vult vnum, & non aliud, vt ostensum est supra, ideo non erit gloriosum cum glorioso: licet sit gloriosum cum non glorioso.

Aliter potest dici, ꝙ non est facilius etiam naturaliter vnum corpus gloriosum esse simul cum alio, quã gloriosum cum nõ glorioso, idest nõ est maior aptitudo ad vnum, quam ad aliud: nam gloriosa corpora non dicuntur subtiliora, quasi minus habeant de materia, vel de quantitate, quam nõ gloriosa, sed quia sunt actiuiora, inquantum sunt magis subdita animę ad operationem, quam anima vult exercere per talia, & tamen impossibilitas essendi duo corpora simul prouenit ex solis dimensionibus, quia etiam dimensiones separatę non possunt esse in eodem loco cum aliquo corpore. 4. Phy. & tamen in corporibus gloriosis manebit tantum de quantitate, & materia quantũ hic fuit, quia illa pertinent ad veritatem naturę, ergo non est maior aptitudo in duobus corporibus gloriosis ad esse simul, quam in duobus non gloriosis.

Ad secundum dicendum eadem ratione, ꝙ maior, & minor subtilitas sunt dispositiones quędam ex parte corporum, & tamen esse simul non poterit accidere per aliq̃ virtutẽ creatã, sed per solã Dei volũtatẽ, iõ nihil ad hoc faciet magis, aut minus subtile esse. Aliter dicendum, ꝙ licet nulla ratio inueniatur ex parte corporũ ad hoc, ꝙ possint esse simul: tñ reperitur aliqua ratio cõgruitatis ad hoc, ꝙ Deus potius velit ista corpora facere simul, q̃ alia, vt dictum fuit supra, & tunc licet vnũ corpus gloriosum sit subtilius alio, quia dotes non sunt ęqualiter in eis, sed iuxta meritorum differentiã: tñ quodlibet erit gloriosum, sed pertineret ad imperfectionem quòd permitteret Deus, aut faceret penetrari vnum ab altero: ergo non faciet quãtũcunque vnũ sit alio subtilius. Ad tertium dicendum, ꝙ cum corpore cęli poterit esse aliquod corpus beatum: immo erunt vere oĩa corpora beatorum in trãsitu ad empyreum cũ soliditate inferiorũ cęlorũ, & in ipso empyreo post iudiciũ manebũt omnia simul cũ ipso corpore cęli, q̃a non manebunt in vacuo: sed non põt vnum corpus beatũ simul esse cũ alio. corpus aũt cęli non erit vere beatũ, sed ęquiuoce, nã dicent corpora cęlorum gloriosa inquãtum augebitur in eis lux quia, vt dr̃ Isa. 30. erit lux lunę sicut lux solis, & lux solis septempliciter, sicut lux septem dierum: non tñ erunt gloriosa, quasi sint in eis dotes glorię, quia hęc solum A erũt in corporibus beatorũ, in quorũ corporibus beatitudo est propter aĩam inquantum defluit ab anima, & quia corpora fuerunt instrumenta cooperantia ad merendum beatitudinem, corpora autẽ cęlestia non sunt animata, neq; aliquid meritoriũ operari potuerunt, iõ non dabuntur eis dotes, vt vere dicantur gloriosa corpora, & ita cum illis bene stabit aliquod corpus beatum, sicut & cum non gloriosis, s. cum terra, & lapide, & aliis solidis. Ad primum in ꝯtrarium dicẽdũ, ꝙ corpora beatorum possent eẽ in eodem loco eo mõ quo gloriosum cũ nõ glorioso, s. per diuinam potentiã, & tamẽ Deus non faciet ea simul esse pp causas dictas. Et dicendum, ꝙ non est idẽ de duobus corporibus gloriosis sicut de duobus spiritibus, quia corpora gloriosa vocant̃ spũalia, i. habentia aliquam conditionem spũalitatis, & non, ꝙ sint spũs, iõ licet duo B spiritus non possint esse in eodem loco, esse poterunt duo corpora gloriosa: licet de duobus corporibus an possint esse in eodem loco non est dicendum absolute, quòd non possint esse, quia intra corpus hominis sunt sępe multi dęmones: sicut qui habuit legionem. Mar. 5. & Luce 7. & tamen non sunt per eundem modum spiritus simul, vt dictum fuit supra 8. c. q. 136.

Ad secundum dicendum, ꝙ ista ratio concludit, ꝙ nõ erit vnum corpus gloriosum simul cum alio, quia non erit conueniens, quia tamen non sequitur, quòd non poterunt esse simul: nam cum esse simul duorũ corporum non sit per aliquam virtutem creatam, sed C per Dei voluntatem, ita neque potest impedire aliqua virtus creata quin duo corpora simul esse possint.

An corpus gloriosum per suam subtilitatem poterit esse in loco minori, quam sit sua quantitas, quando per se est in loco. Et quòd quantitas minor se efficitur dupliciter. Et quare Christus manet localiter in sacramento altaris. Quæst. CXXI.

QVAERETVR an corpus gloriosum per suã subtilitatem poterit esse in loco minori, quam sit sua quantitas, quando per se est in loco, & non cum alio corpore.

D Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia corpora omnia gloriosa erunt conformia corpori Christi. ad Phili. 3. reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suę, & tamen corpus Christi non cogit̃ manere sub ęqualibus loci dimensionibus, sed põt manere in paruo, vel magno loco, sicut apparet in hostia cõsecrata, ergo idem erit in corporibus gloriosis. Item, vt Philosophus oñdit 4. Phy. si duo corpora sunt ĩ eodem loco maximũ corpus obtinet minimum locũ, quia diuersę partes eius poterunt esse in eadem parte loci. non. n. differt an duo corpora, vel quotcunque sint in eodem loco si duo esse possunt, sed corpus gloriosum erit simul, i. esse poterit cũ quocunque alio corpore, ergo poterit esse in q̃tũcunque paruo loco minori se. Item sicut corpus per suam quantitatem E commensuratur loco, ita per suum colorem commẽsuratur oculo, & tamen corpus erit ita subiectum spiritui, ꝙ licet semp hẽat eundẽ colorẽ poterit videri, & non videri qñcunque voluerit, sicut fuit in Christo post resurrectionem, & ẽt prius, qñ voluit hẽre similes actus dotibus, ergo ita erit quantitas corporũ gloriosorum subdita eis, ꝙ qñ voluerint stare in maiori loco stabunt, & qñ in minori erunt in minori: licet semp maneat eis eadẽ quãtitas. Dicẽdũ, ꝙ corpa gloriosa nunq̃ erunt, neq; esse poterũt in minori loco, q̃ ipsi sint. dicit tñ Arist. 4. Phy. ꝙ oẽ, quód est in loco, est in loco sibi ęquali, & tamen corpora gloriosa erunt in loco, ergo erunt in loco ęquali sibi.

Item, vt ostenditur 4. Phy. eędem sunt dimensiones

nes loci, & locati: si ergo esset interdum locus minor locato: erit idem minus se ipso, quod est cōtradictio.

Pro quo sciendum, quòd corpus non comparatur ad locum, nisi mediantibus dimensionibus suis secūdum quas corpus locatum circunscribitur ex contactu corporis locantis, ꝙ ergo corpus aliquod sit in minori loco, quam sit sua quantitas, non potest esse, nisi per hoc, quòd quantitas corporis propria efficit aliquo modo minor seipsa. Quod quidem non potest intelligi, nisi dupliciter, & tamen neutro modo potest corpus esse in minori loco, quam sit sua quantitas. Primo modo efficitur quantitas propria minor seipsa ex variatione quantitatis circa eandem materiā, scilicet, vt materia, quę prius suberat magnę quantitati, postea subsit paruę quantitati. [G] Quidam autem putauerunt hoc fieri in corporibus gloriosis dicentes, ꝙ quantitas eorum subest eis ad nutum, ita quòd cum voluerint, possunt habere magnam quantitatem, & cum voluerint paruam.

Sed dicendum, ꝙ hoc non stat, quia hoc est, vt isti volunt, ꝙ aliquando beati deponerent vere aliquid de quantitate sua, aliquando autem assumerent multum de quantitate plusquam haberent, & tamen nō stat, quia nullus motus, qui sit quantum ad aliquid intrinsecum rei potest fieri sine aliqua passione abiiciente a substātia, & ob hoc in corporibus cęlestibus, quę sunt incorruptibilia est solus motus localis, quia ille nō est [H] secundum aliquid intrinsecum, sed solum acquiritur vbi, quod dicit respectum extrinsecum. Et ita si corpora beatorum mutarent quantitatem, siue deponēdo aliquid, quod habent, siue accipiendo quod non habent, fieret in eis motus secundum aliquid intrinsecum, scilicet augmētatio, vel diminutio, & in vtroque est passio, quę abijcit aliquid a substantia. hoc autem repugnat corpori glorioso, quia gloriosa sunt impassibilia, & incorruptibilia: non ergo mutabunt quantitatem.

Item si aliquando acciperent maiorem quantitatē, & aliquando minorem: fieret hoc, aut dimittendo aliquid de materia, aut per rarefactionem, & condensationem. Non primo modo, quia cum tota materia sit de veritate coporis, quia est substantia eius, nō [I] peribit aliquid eius. Non etiam secundo modo: nam si manente eadem materia acciperent corpora beatorū quantitatem quantumcunque vellent: necesse erat, quòd rarefierent nimis, vt sufficeret materia illa ad hoc, quòd subesset tantę quantitati, & tāta forte esset raritas, quòd non conueniret speciei humanę, sicut si rarefieret corpus nostrum ad tantam raritatē inquāta est aer, vel ignis, & si manente eadem materia vellet corpus beatum accipere minorem quātitatem, oporteret, quòd fieret interdum tanta condensatio, & soliditas, quòd non conueniret vitę, sicut si densaretur ad soliditatem lapidis, vel ferri. nam corpora tantę dēsitatis non possent vegetari, & ita non possent viuere: non ergo potest per rarefactionem, & condensationē [K] mutare quantitatem, ita quòd vere efficiatur minor, vel maior seipsa.

Secundo modo potest intelligi, quòd quantitas corporis efficiatur minor seipsa per variationem situs, scilicet quòd partes corporis subintrent seipsis, & sic redeant ad quantumcūque paruam quantitatem. Et ita dicunt de corporibus gloriosis, quòd poterunt mutare situm partium suarum faciendo, quòd quædam partes subintrent ad alias. Et hoc modo dixerunt quidam, ꝙ corpus gloriosum ratione suę subtilitatis habet, quod possit esse simul cum quocunque corpore non glorioso, & ita cum vna pars corporis gloriosi subintrauerit aliam partem, poterunt partes omnes subintrare vnam, & quia illa, ita potest esse eadem ra- [F] tione parua, sicut magna: poterit corpus gloriosum reducere se ad manendum sub aliqua parte, ita parua, sicut athomus, & ita dicunt, quòd corpus gloriosum poterit intrare per minimum porum corporis nō gloriosi. Et sic dicunt, quòd fuit in Christo, quando exiuit de vtero virginis, & quando intrauit ad discipulos ianuis clausis.

Sed hoc non potest stare. Primo, quia corpus gloriosum non habebit, ꝙ possit stare cum alio corpore rōne suę subtilitatis, vt ōnsum est supra q. 119. & tñ si posset reducere se ad tā paruam quantitatem, iā virtute huius transiret per poros corporum. Secundo, quia corpus perderet esse organicum. Tertio, qa moreret, & ita de alijs incōuenientibus, q̄ inducta sunt ad [G] ad hoc. s. iō non est concedendum, ꝙ corpus gloriosum efficiatur aliquando minoris quantitatis, q̃ sit, & non solum virtute propria, sed neque ēt per miraculū fiet, quia licet per miraculū fieri posset sequerent inconuenientia si fieret. Et ita dicendum est, ꝙ corpa gloriosa nunq̃ erūt in minori loco, q̃ sit quantitas ipsorum, sed semper in loco ęquali, siue sint per se, i. sola in loco, siue cum alio corpore. Ad primum dicendum, quòd corpora nostra imitabuntur corpus Christi, & tñ illud nunquam est in minori loco, quā sit sua quantitas. Et qñ dr̄ de sacramento eucharistię. Dicendū, ꝙ ibi non est localiter, sed sacramentaliter. Quod patet, quia non est ibi per motum ad locum, sed per [H] ꝯuersionē alicuius in ipsum, quod prius erat in eodē loco. Etiam quia Christus est sic in multis altaribus, & tamen si esset localiter, non posset esse nisi in vno loco, vt ostēsum est supra, quia etiam per miraculum vnum corpus non est in diuersis locis, cum autem sit sacramentaliter non determinat sibi tantam quantitatem loci quanta est sua quantitas, immo nullam quātitatem, quia in loco non est, & ratio est, quia ibi non est Christus per se, idest per motum factum in eo ad acquirendum vbi, sed per conuersionem alicuius in ipsum. quale ergo est, quod in ipsum conuertitur, talis modus essendi erit eius, & tñ quod conuertitur in ipsum est substantia sola panis sine quantitate, & alijs accidentibus, sed substantia manens per se est indiuisibilis, & consequenter non cōpetit ei locus aliquis, ideo [I] manet corpus Christi indiuisibiliter in sacramento. si tñ Christus deberet alicubi esse per se, idest non ꝯuerso aliquo ente in eū, sicut est in cęlo empyreo, necesse est, ꝙ esset ibi in tanto loco quanta est sua magnitudo. Ad s̃m dicēdum, ꝙ probatio Arist. procedit, ꝙ si duo corpora simul sunt in eodē loco, partes vnius subintrant partes alterius, & ꝯn̄r partes eiusdem poterunt ad inuicem subintrare seipsas, & ita erit res in paruo loco. Dicendum, ꝙ qñ corpus gloriosum stat cū non glorioso in eodē loco, subintrant partes corporis gloriosi in partes corporis non gloriosi, partes tñ corporis gloriosi nō subintrant in se inuicē, vt ostensum est supra: iō nunq̃ corpus gloriosum erit in minori loco q̃ sit ipsum corpus. Ad tertium dicendū, ꝙ non est si- [K] mile de corpore glorioso q̃tum ad colorem, & quantitatem: nā in visum agit corpus coloratū immutando eum s̃m actum coloris, & ista est actio elicita quæ est distincta ab agente, & iō talem actionem suspendi p voluntatem beatorum non est incōueniens, & ita aliqñ videbuntur, & aliqñ non: esse autem in loco prouenit a quantitate, & esse in magno, vel paruo loco a magna, vel parua quantitate, & non est actio elicita a corpore, sed magis est formalis, quia est commensuratio quędam, ideo ista non potest suspendi, quia hoc esset variare aliquid intrinsecum de re, quod non esset sine passione, & imperfectione locati, ideo non poterit beatus per arbitrium suum esse in minori loco, quam ipse sit.

An corpora gloriosa manebunt palpabilia. Et quod sit corpus palpabile. Et quomodo erit in potestate corporis gloriosi quòd tangatur, vel non tangatur.
Quæst. CXXII.

Q VAERETVR an corpora gloriosa manebunt palpabilia.

Aliqui dicunt, ꝙ ratione suæ subtilitatis competit eis, ꝙ non palpentur. Dicit enim Grego. in Homel. quadam paschali. corrumpi necesse est quod palpatur: sed corpus gloriosum est īcorruptibile: ergo est impalpabile.

Item omne quod palpatur resistit palpāti, sed quod simul esse potest cū alio non resistit ei. corpora tamen gloriosa possunt simul esse cum nō gloriosis: ergo nō resistent eis, & consequenter non erunt palpabilia.

Item corpus palpabile est tangibile, sed corpus tangibile habet qualitates tangibiles excedentes qualitates tangētis, quia aliàs nō sentirentur tactu. cum ergo in corporibus gloriosis qualitates tangibiles non sint in excessu, sed reductę ad maximam ęqualitatem: ergo videtur, ꝙ non sint palpabilia. Item sensus tactus inter omnes est melior, & tamen corpora gloriosa erunt valde spiritualia, ergo non erunt palpabilia.

Itē, quod tangibile fit miraculose, vel ex Dei dispēsatione, videtur, ꝙ non sit proprium secundum se tangibile, & tñ corpus Christi factum fuit tangibile dispensatiue in resurrectione, ergo non competit corpori glorioso esse tangibile. Sic dicit Chysosto. in quadam Homel. dignum est quęrere qualiter corpus incorruptibile tangibile fuit manu mortali, sed ne tumultueris, condescensionis enim fuit.

Dicendum, quòd corpora beatorum sunt palpabilia: Christus enim surrexit cum corpore glorioso, & tamen illud palpabile fuit, quia dixit discipulis: palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Luc. 24.

Item dicit Grego. 14. mora. quòd fuit hęresis Euthichetis Constantinopolitani Patriarchę, quòd corpora nostra post resurrectionem in gloria erunt impalpabilia.

Item ipse Greg. dicit in Homelia paschali de corpore Christi, ꝙ palpabile fuit per veritatem naturę, & subtile per effectum glorię.

Item in corpore glorioso erunt carnes. Lucę 24. sed caro est mollis: ossa vero dura sunt. molle autem, & durum sunt obiecta tactus, ergo erit tangibile, & palpabile.

Pro quo sciendum, quòd omne corpus palpabile est tangibile, sed non conuertitur, quia tangibile se habet in plus, vt genus: dicitur enim tangibile corpus omne illud, quod habet qualitates quibus natus est immutari sensus tactus, & ita aer, ignis, aqua, & omnia huiusmodi sunt tangibilia: palpabile autem addit super tangibile, quòd resistat tangenti ne ipsum diuidat, vnde aer, qui non resistit transeunti per eum, sed est facillimę diuisionis, tangibilis quidem est, sed non est palpabilis, & idem de igne. Duo ergo dicit palpabile corpus, scilicet qualitates tangibiles, & resistere tangenti ne pertranseat: qualitates autem tangibiles sunt calidū, frigidum, humidum, siccum, molle, durum, rarum, densum, asperum, & leue, & huiusmodi, quę non inueniuntur, nisi in corporibus grauibus, & leuibus, quę habent contrarietatem adinuicem, & per hoc sunt corruptibilia, ideo corpora cęlestia, quæ sunt natura incorruptibilia, sunt sensibilia quidem visu, sed non tangibilia, & consequenter neque palpabilia. Et ita dicit Grego. corrumpi necesse est omne, quod palpatur. corpora autem gloriosa, quia sunt humana habent ex natura sua qualitates tangibiles, quæ

A sunt natæ immutare tactum, quia tamen corpus est omnino subiectum spiritui in potestate eius est, vt secundum eas immutet sensum tactus, vel non immutet. similiter ēt ſm naturā competit corpori glorioso, vt resistat cuilibet alteri corpori ne diuidat illud, neq; ēt possit esse cū illo in eodē loco. pōt tñ miraculose ad nutum beati corpus suum esse simul in eodē loco cum quolibet corpore non glorioso, & sic non resistit ei trāseunti, ergo ſm naturā quodlibet corpus gloriosum palpabile est, & tñ ex virtute supernaturali cōperit ei, vt non palpetur a corpore non glorioso, qñ voluerit non palpari. Et ita fuit de corpore Christi, vt ait Grego. dñs palpandam carnem prębuit, quā clausis ianuis introduxit, vt profecto ońderetur post resurrectionem corpus suum esse eiusdem naturę, & alterius glorię. erat enim corpus Christi post resurre-

B ctionem naturaliter palpabile: facilius ergo erat, ꝙ se palpabilem discipulis traderet, quam quòd eis præsens palpari non posset. nam palpari competebat ei nullo miraculo facto, quòd vero non palparetur non poterat sine mirculo fieri: quo fit, vt vnum corpus penetret aliud, & possit cum eo simul esse in eodem loco: nam duobus corporibus solidis simul manentibus si vtrunque habeat qualitatem tangibilem, necesse est, quòd aut se tangant, & sic palpari: aut alterum fugiet, aut cedet, sed corpora gloriosa sunt secundum naturam tangibilia, & palpabilia. Si ergo applicentur eis alia corpora solida, vt homo, vel lapis, cum non fu-

C giant corpora beatorum, quia fuga est eius, qui resistere nequit: necesse est, quòd palpetur vnum ab altero, & ita secundum naturam fiet, & tamen est in potestate corporis gloriosi, ꝙ non tangatur, neq; palpetr ab alio corpore, & hoc erit, quia faciet se simul cum alio corpore in eodem loco, & tunc ipsum non cedit corpori non glorioso, nec ēt proprie cedit ei corpus non gloriosum, quia quod cedit diuidit, sed quia penetratur a corpore glorioso, cum sint ibi partes corporis gloriosi vbi sunt partes non gloriosi. Ad primū dicendum, ꝙ corpora gloriosa naturaliter sunt palpabilia, & ita ēt naturaliter ex cōditione cōponentium sunt corruptibilia, sed incorruptibilitas accidit ex dote

D glorię, & sic ēt non tangi, & non palpari euenit eis ex ꝯditione glorię, iō non corrūpent licet palpabilia sint.

Ad secundū dicendū, ꝙ corpus gloriosum nāliter habet, ꝙ locum repleat, & ꝙ resistat alteri corpori nō cedendo ei: ex miraculo aūt pōt manere in eodē loco cū alio corpore: potest ergo vtrunque. nam si secundum naturam agere vult non erunt duo corpora in eodem loco, sed resistet cuilibet alteri corpori, & tangetur, & palpabitur. si aūt vult miraculose simul cum alio esse, nō palpabitur, neque tangetur, & tñ, quando est in aliquo loco cum alio, non pōt tangi ab eo, neq; palpari. Ad tertiū dicendū, ꝙ si in corporibus beatorū essent reductę qualitates tangibiles ad medium secūdum rem, non essent illa tangibilia, quia non immutarent secundum aliquam qualitatem: immo neque

E possent denominari proprie, etiam non posset manere complexio corporis humani in tali habitudine, sed erunt reductę qualitates tangibiles ad medium secūdum proportionem: eo modo quo maxime competit vitę humanę, & complexioni secundum singulas partes corporis: nam non erit eadē habitudo qualitatum in omnibus partibus corporis, quia non competit hoc vitę, & ita in singulis partibus erit tactus, qa secundum rem dñabuntur aliquę qualitates tangibiles: licet secundum proportionem sint in medio, & tactus talium corporum erit delectabilissimus, quia delectatio fit in conuenienti, & tristitia fit in excessu.

Ad quartū dicēdū, ꝙ sensus tactus est magis naturalis, q̄ cęteri: tū qa habet mediū intrinsecū sentiendi, tum

tum, quia species tãgibilis qualitatis solet recipi cum reali alteratione organi, quod non fit semper in aliis, & tamen in vita ęterna auferent istæ imperfectiones, & tactus recipiet spiritualiter sine alteratione organi, ideo non erit inconueniens sensatio tactus in corporibus beatorum, vt ostensum est supra q.119. Ad quintum dicendum, ꝙ corpus Christi post resurrectionẽ erat naturaliter palpabile, & tamen non erat mortale, vt dictum fuit supra. Quod aũt dr̃, ꝙ fuit condescẽsionis tradere se palpabilem, non est sensus, quasi miraculose se tradiderit palpandum, quia non egebat miraculo ad hoc, ꝙ palpari posset, sed potius ad hoc, ꝙ non posset palpari miraculo opus erat. Sed fuit condescensio, ꝙ hominibus mortalibus voluerit se palpandum tradere, nam status resurgentium est omnino separatus a statu mortalium, vt illi non debeant cõuersari nobiscum. ꝙ ergo voluerit discipulis adhuc mortalibus, tam familiariter se ostendere, ꝙ palparet aut se palpandum exhiberet, fuit cuiusdam condescẽsionis.i.dignationis, sed non miraculi.

An omnia corpora beatorum futura sunt agilia. Et quomodo intelligatur, quòd beatorum corpora a nubibus, & angelis deferantur. Quæst. CXXIII.

QVAERETVR consequenter de dote agilitatis, quæ est ad motum. An omnia corpora beatorũ futura sunt agilia.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia illud, quod est agile nõ indiget ad motum aliquo deferente ipsum, & tamen corpora beatorum deferentur, nam post iudicium rapientur corpora beatorum obuiam Christo in aera. 1. Thess. 4. & dicit ibi Glo. ꝙ rapientur in nubibus cęli, ergo non erunt agilia. Item corpus, quod mouetur cum labore, & pena, non potest vocari agile, & tamen corpora gloriosa mouebuntur cum labore, & pœna: cum motor eorum.s. anima moueat ipsa contra conditionem ipsorum, quia alias semper mouerentur in vnam partem, cum corpora determinent sibi vnam positionem, ergo non erunt agilia. Item inter operationes animalis sensatio est nobilior, quam motus, & tamen nõ assignatur aliqua proprietas, quæ perficiat ea ad sentiendum, ergo nec debet eis assignari agilitas per quam perficiantur in motu. Item natura dat diuersis corporibus instrumenta diuersę dispositionis secundum diuersas virtutes ipsorum, vnde nõ dat eadem instrumenta corpori tardo, & veloci, sed Deus operatur multo ordinatius, quam natura, cum ergo corpora gloriosa habeant membra eiusdem dispositionis in figura, & quantitate, sicut modo habent, vt̃ ꝙ Deus non det eis aliam agilitatem, quam nunc habeant, quia alias daret eis membra diuersa tunc, quã nunc. Dicendum, ꝙ erũt corpora nostra agilia in beatitudine, nam dr̃. 1. Cor. 15. seminatur in infirmitate, surgit in virtute. Glo. dicit ibi mobile, sed mobilitas non potest dicere agilitatem, nisi ad motum, ergo erunt corpora beatorum agilia. Item tarditas repugnat valde spiritualitati, & tamen corpora beatorum erũt spiritualia. 1. Cor. 15. ergo erunt agilia. Pro quo sciendum, ꝙ corpus gloriosum erit subditũ animæ in omnibus non solum, vt nihil sit in eo, quod resistat volũtati spiritus, quia hoc etiam fuit in corpore Adæ, sed etiam vt sit ibi aliqua perfectio effluens ab anima glorificata in corpus, per quam reddatur habile ad prædictam subiectionem, quæ quidem perfectio dr̃ dos corporis glorificati. anima autem non solum vnitur corpori, vt forma.i. dans esse, & operationes cõueniẽtes secundum speciem in corpore existens, sed etiam vt motor.s. vt corpus actualiter moueat, oportet ergo ꝙ vtroque mõ corpus sit subditum animæ, vnde

F sicut per dotem subtilitatis subiicitur ei totaliter inquantum est forma.i. quantum ad oẽs operationes quarũ forma ſm conditionem suę speciei est principium in corpore, ita per dotem agilitatis subiicitur ei inquantum est motor, vt sit expeditum, & habile ad obediendum aĩę in oĩbus motibus quos exercere vult per corpus, & tamen ista agilitas aliunde, q̃ ab aĩa proueniat, & quid ipsa sit ſm se infra dicetur. Ad primum dicendum, ꝙ corpora gloriosa pp suam agilitatem nõ egebunt deferente aliquo, neque supportantur. verũ est tñ, ꝙ ab angelis portabuntur, & in nubibus, non quidem tanquam nubes sustinere posset corpus beatum si illud maneret ſm conditionem grauitatis, quã nũc habet, sed tam angeli, q̃ nubes erunt ad reuerentiam:

G vult.n. Deus, ꝙ hęc honorificentia exhibeatur corporibus beatorum, ꝙ ab angelis, & nubibus deferãtur. Sic.n. fuit de Christo ascendente, nam manifestum est, ꝙ non indiguit nube in qua ferretur. nam ẽt manente corpore suo in grauitate, quam habuit mortale existens, poterat virtute propria.i. diuina ascẽdere nõ motum ab aliquo, & tñ in nube ascẽdit, & angelis comitantibus, quia oĩa hęc fuerunt ad reuerentiã eius. Ad secundum dicendum, ꝙ aĩa nullum laborẽ hẽbit in mouendo corpus gloriosum, quia quãto virtus aĩæ mouentis maior est super corpus, tanto minus laborat aĩa in mouendo, ẽt si motus sit ꝯ naturam corporis. nam nunc illi in quibus virtus motiua est fortior,

H vel qui habent per exercitium corpus magis habilitatum ad obediendum spiritui mouenti, minus laborat in motu, & quia post resurrectionem aĩa perfecte dominabitur corpori, tum pp perfectionem ipsius aĩæ, quia ipsa perficietur, quantum ad oẽs vires suas magis in beatitudine, tum ex quadã habilitate corporis gloriosi causata ex redundantia aĩę in ipsum. nõ ergo erit labor ipse aliquis in motu corporum beatorum ab aĩa, & ita poterunt recte dici agilia. Ad tertium dicẽdum, ꝙ ẽt in sensibus erit perfectio aliqua, quę ad dotem pertinet. Dicunt autem quidam, quòd hęc erit ꝑ dotem agilitatis. nam non solum per eam disponentur beati ad facilem motũ, sed etiam ad faciliter sentiendum, & ad oẽs operationes animę exequendas, & hoc satis potest competere considerata origine no-

I minis, quia dicitur agilis.i. ad agendũ habilis, ad omnes ergo actiones quas aĩa exercet ꝑ corpus pertinet agilitas. Alii autem volunt, ꝙ subtilitas dicat dotem, secundum quam corpus gloriosum efficitur perfecte subditum animæ, inquantum ipsa est forma, & agilitas est dos, secundum quam est subditum corpus animę solum quantum ad motum, & quia sentire pertinet ad operationes quas exercet anima per corpus, inquantum est forma determinatę speciei, videtur ꝙ subtilitas sit dos, quæ perficiat oẽs sensationes. Quid, quid autem teneatur non inconuenienter dr̃, dum tamen supponatur, ꝙ nulla operatio sit, tam in anima, quam in corpore, quę non perficiatur in gloria, & ꝑfectio illius includat, vel sub aliqua dote aĩæ, vel cor-

K poris. Ad quartum dicendum, ꝙ natura dat corporibus velocioribus diuersa organa in quantitate, & figura, quam animalibus tardis, eo ꝙ non dat eidem speciei velocitatem, & tarditatem, sed diuersis specieb⁹. Deus autem dabit gloriam eisdem hominibus, qui fuerunt hic, & quoniam vniformitas figuræ in organis, & quantitate, pertinet ad vnitatem speciei propter vnitatem formæ, quæ determinat sibi hæc, non dabit Deus organa alterius figuræ, aut quantitatis, sed dabit aliam dispositionem, vel virtutem ad motum, quam hic fuerit, & hoc erit, quòd dabit dotem agilitatis, quæ hic non fuit.

An

An corpora gloriosa vtentur aliquando dote agilitatis, ita ꝙ per illam moueantur. Et quibus modis beati mouebuntur, cum motus oĩs sit propter indigentiam, & in beatis post resurrectionem aliqua imperfectio manebit, & quæ si illa. Et quomodo anima beata dicitur in Deo stabilita. Et quod locus datur beatis secundum gradum meritorum, pertinetq; ad præmium accidentale. Quæst. CXXIIII.

QVAERETVR, an corpora gloriosa vtentur aliquando dote agilitatis, ita quòd moueantur per illam.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia vt dr̃. 3. Physi. motus est actus entis in potentia, vel entis imperfecti. & tamen in corporibus beatorum nulla erit imperfectio, ergo non mouebuntur, quia oĩs motus fit ꝑꝑ indigentiã, quia oẽ quod mouetur ꝑꝑ adeptionem alicuius finis mouetur, & corpora tñ gloriosa non habebunt aliq̃ indigentiam, quia vt ait Aug. ibi erit quidquid voles, & non erit quidquid noles, ergo non mouebunt̃. Itẽ dicit Arist. 1. de cęlo, ꝙ id quod participat diuinam bonitatem sine motu, nobilius participat eam, q̃ id qđ participat eam cum motu, vel per motũ, corpus autẽ gloriosum participabit diuinam bonitatẽ, q̃ quęlibet alia corpora, & tñ manebunt quędã corpora sine motu, quę tñ bonitatem diuinam participant, sicut corpora cęlestia. a fortiori ergo corpora beatorum manebunt sine motu. Item dicit Aug. ꝙ aĩa stabilita in Deo stabiliet corpus suũ ꝯñr, sed aĩa beata erit in Deo stabilita, ꝙ nullo mõ mouebitur ab eo. ergo corpus ita stabilietur, ꝙ nullus motus erit in eo ab anima. Item quanto est corpus nobilius, tanto debetur ei nobilior locus, vnde corpus Christi, quod est nobilissimũ omnium corporum hẽt locum excellentissimum inter oĩa loca ad Heb. 7. excelsior cęlis factus, & dicit Glo. loco & dignitate. eadem rõne quodlibet corpus gloriosum habebit locũ sibi conuenientẽ ſm meritũ suę dignitatis, sed locus conueniens est vnum de pertinẽtibus ad gloriam, & tñ post resurrectionem gloria sanctorum non variatur in plus, neque in minus, q̃a tunc erit res determinatæ in termino, ergo vr̃ ꝙ de loco determinato sibi nunquã mouebitur corpus alicuius beati. Item oĩs motus fit in tp̃e, & tñ post iudiciũ non erit tempus, quia Apoc. 10. iurauit angelus, ꝙ postea non erit tp̃s. ergo non poterunt localiter moueri beati. Itẽ in habentibus mutationẽ ipsa mutatio est, quasi quędam mors. Et rõ est, quia in oĩ motu deperdit̃ aliquid, & quantum ad id quod perit non incõgrue res dr̃ mori, sed corpora beatorũ erunt libera ab oĩ morte, & passibilitate, ergo non mouebuntur. Dicendũ, ꝙ beati post resurrectionem mouebuntur, dr̃. n. Sap. 3. iusti tanq̃ scintillę in arundineto discurrent, & intelligunt de beatis, & Isa. 40. dr̃, sancti qui sperant in dño mutabunt fortitudinẽ, current & non laborabunt, volabunt & non deficient, & tñ quidquid dicat̃ de intellectu harum auctoritatũ, q̃ varie exponi pñt, patet ꝙ mouebuntur. Dicendum, ꝙ beati mouebunt̃ post resurrectionem. nã resurrectio fiet in terra. s. in locis, vbi collecti fuerint pulueres corporũ, & tñ mox vt surrexerint erũt beati, quia aĩa beata vnita corpori efficiet illud beatum, cum dotes sint beatitudo corporis, & tñ dotes fluent ab aĩa ſm modum cõiorem ponendi dotes, locus tñ beatitudinis non est in terra, sed in cęlo empyreo. ergo oportet ꝙ post resurrectionẽ ascendant beati in cęlum empyreum, & ita mouebuntur aliq̃ñ beati. Etiam Christus habuit corpus glorificatũ in resurrectione, & tñ tunc mouebatur ad diuersa loca, in quibus apparebat, & tandem ascendit in cęlum per motum localem Marc. 16. & postea venturus est ad terras per motum localem ad iudicandũ, sicut ascẽdit. Act. 1. ergo motus est in beatis. Rursus quoq; ipse ascendet in cęlos post iudicium. de ceteris igitur beatis simile iudicari p̃t. An tñ postquã ascenderint beati in cęlum empyreum, aliquando moueantur incertũ est, & tñ hr̃ per doctores pro verisimile, ꝙ aliq̃ñ moueantur actualiter, vt id quod hñt in potentia exercẽdo in actu diuinam sapĩam commendabilem reddãt. Secundo, vt visus eorum reficiatur pulchritudine diuersarum creaturarũ, in quibus Dei sapĩa eminenter relucebit, & motus erit conueniens ad hoc, quia licet beati vbicunque steterint omnia creata intelligant, tñ non videbunt ea ꝑ̃sentialiter, & ad oculũ, nisi approximent̃ eis. verum est tñ ꝙ ad distincte videndũ nõ requiritur in corporibus gloriosis tanta appropinquatio quanta in nobis, quia ibi erunt oculi beatorum ꝑspicaciores, & tñ per istum motum localẽ nihil ꝑibit de beatitudine eorũ, qui est in videndo Deũ, q̃a quocunque beati iuerint hñt Deũ pñt̃ẽ. Sicut dicit Greg. de angelis, ꝙ quocunque mittantur intra Deum currunt. non tñ est putanda ibi magna frequentatio motus, cum non sit ibi indigentia ꝑꝑ q̃ nos semper mouemur. nã quandiu viuimus, ab indigentia nunquam liberamur. Ad primum dicendum, ꝙ verũ est, ꝙ motus est actus entis in potẽtia, vel entis imperfecti. quocunque ergo genere motus moueatur aliqua res hẽt necesse aliquem modum imperfectionis, & iõ concedendum est, ꝙ in beatis aliqua imperfectio manebit, q̃ nunq̃ auferetur, neque auferri poterit accipiendo large imperfectionem, vt dicit negationem magis q̃ priuationem. nã imperfectio quędam est rem esse ex nihilo, quia melius esset illam hr̃e esse, quod nõ cępe rit post non esse, & ꝙ nõ fuerit ab alio, & tñ istud erit in oĩbus beatis. nam quilibet beatus est creatura, & ꝯsequenter est ex nihilo, & beatitudinem non habens ex se, sed ab alio. hoc tñ nõ tolletur, neque poterit tolli, quia hoc esset mutari naturam, & effici Deos, & nõ solum manebunt tales imperfectiones, quas impoſſe sit relinqui, sed ẽt alię, quæ sunt priuationes aliquarũ formarum, & per adeptionem formę tollit̃ imperfectio talis. Et tunc dicendum, ꝙ est ꝑfectio duplex q̃dã est intrinseca. i. forma inexistens rei. alia aũt est extrinseca, vt locus, vel vbi: imperfectio opposita primæ ꝑfectioni est parua, sicut ꝑfectio sibi opposita est parua, iõ manet in beatis, neque vocant̃ simpl̃r imꝑfecti, & ob hoc quatuor motus q̃ sunt ad formã intrinsecã nõ manebunt in beatis. non. n. erit in eis gñari, corrũpi, alterari, augeri, diminui, quia ꝑ quẽlibet istorũ acq̃rit̃ forma intrinseca. i. q̃ in re est. motus aũt ad formã extrinsecã est motus localis, quia est ad locũ, vel vbi q̃ extrinseca sunt, vñ id quod mouet̃ motu locali est ꝑfectum, quantum ad ea q̃ sunt intra rem, vt dr̃. 8. Physic. quamuis hẽat imperfectionẽ respectu loci, quia dum est in vno loco est in potentia ad alium locũ, cum nõ possit esse actu in pluribus locis, quod est solius Dei: iste aũt defectus nõ repugnat gloriæ, quę perficit hominem simpl̃r, quę est perfectio quantum ad intrinseca, iõ beati non mouebuntur ad aliq̃ formam, nisi ad locum, quia moueri ad alias esset imperfectum. Ad secundum dicendũ, ꝙ oĩs motus est ꝑꝑ indigẽtiã, & tñ sicut dicebatur. s̃. de imperfectione, ita & de indigentia dicẽdũ, ꝙ q̃dã indigentię repugnant gloriæ, & aliæ nõ. Dicimur. n. indigere, aliquo simpl̃r, & aliquo ſm quid. Illo. n. simpliciter quis indiget sine quo non põt conseruari in se, vel in sua perfectione, sicut in nobis sunt quotidianę indigentię, vt ad cibum, & vestẽ, & doctrinam, & sic nõ erit motus in corporibus beatis propter aliquam indigentiam, quia ad oĩa sufficiet eis sua beatitudo, quæ est bonum consummatum. Dr̃ quis indigere secundum quid illa re sine qua non potest aliquem finem intẽtum habere, aut non ita bene, aut non tali modo quali vult, licet ille finis non sit

Duplex indigẽtia est in homine.

perficiens intrinſece ipſum deſiderantem,& hoc mo do motus erit in beatis propter indigentiam, deſiderant enim oſtendere in ſeipſis virtutem motiuam experimento ad laudem Dei, & hoc non poſſunt facere,niſi actualiter moueantur,ideo mouentur propter indigentiam.ſ.oſtendendæ diuinę laudis tali modo, & tamen iſta oſtenſio non eſt aliqua perfectio intrinſeca beatorum,& ſic non eſt inconueniens,ſi nõ poſſint illam habere ſine motu. Secus autem ſi eſſet perfectio intrinſeca, quia omnes tales habentur a beatis ſine motu eo ipſo, ꝙ beati ſunt, cum beatitudo,quæ eſt bonum completum vnitiue colligens in ſe perfectiones omnium generum,perficiat beatum quãtum ad bonum omnium generum quo intrinſece perfici poteſt.

Ad tertium dicendum,ꝙ corpora glorioſa participabunt diuinam bonitatem excellentius, quam corpora cęleſtia, & tñ mouebuntur corpora glorioſa, & non mouebuntur corpora cęleſtia. argumentum aũt teneret ſi corpora beatorum non poſſent participare diuinam bonitatem ſine motu, & corpora cęleſtia poſſent participare ſine motu, & ob hoc mouerẽtur corpora beatorum, nam tunc ſequeretur, ꝙ cęleſtia excellentius participarent diuinam bonitatem, q̃ corpora beatorum. Dicendum tamen,ꝙ corpora beatorum participant diuinam bonitatem,tam ſine motu, quam cum motu, participant tamen eminentius perfectionem hanc ſine motu.ſ.inquantum aĩa per viſionem Dei,quæ non eſt motus, neque cum motu,efficitur beata, & corpus conſequenter beatificatũ accipiendo dotes,quæ fluunt ex redundantia aĩę beatę in ipſum,& iſta eſt proprie perfectio beatorum, participant ẽt diuinam bonitatem in motu,non quidem intrinſece aliquid recipiẽdo, ſed perfectionem receptã ad Dei laudem oſtendendo, & iſta oſtenſio magis vocatur oſtenſio bonitatis,quam participatio, cum participatio pręceſſerit,neque poſſit oſtendi, niſi qđ præexiſtit, poteſt tñ large vocari participatio inquantũ ẽt poſſe oñdere perfectionem, quæ ineſt ex quodã Dei mouere venit. Tam ergo corpora beatorum,q̃ corpore cęleſtia participabunt diuinam bonitatem ſine motu poſt diẽ iudicii, & eminentius valde participabunt corpora beatorum, q̃ cęleſtia, & corporibus beatorũ eſt conueniens illam bonitatem participatã oñdere per motum quẽdam. corpora aũt cęleſtia nõ poſſent ꝑ motum oſtendere aliam bonitatem, niſi illam quã habent.ſ.mouere corpora inferiora ꝑ motũ ſuum ad generationẽ, & corruptionẽ, q̃ non competit ſtatui illi,ideo corpora cęleſtia tunc non mouebuntur,corpora autem beatorum mouebuntur.

Ad quartum dicendum, ꝙ anima beata erit ſtabilita in Deo,ita ꝙ ab eo recedere non poterit,non.n.recedet ab eo alienando ſe ab eo,ſicut hic contingit,qñ peccamus, neque ẽt recedet deſinendo contemplari actualiter ipſum, quia illa contemplatio, vel viſio eſt ſubſtantia beatitudinis, ita & corpus erit ſtabilitum ab aĩa.ſ.quia nunquam reſiſtet ei, ſicut nunc inclinationes carnis reſiſtunt ſpiritui ad Rom.7. & ad Gal.5. Neque ẽt retardabit aĩam ab actione ꝑꝑ conditionẽ corruptibilitatis.Sap.9.corpus quod corrumpitur aggrauat aĩam, quia tunc conditio iſta corruptibilitatis erit ſublata. Etiam erit ſtabilitum in aĩa, quia firmiter manebit participans bonum, quod ab aĩa fluit ex qua recipit dotes. Quod autem moueatur ſ̃m locum,nõ tollit ſtabilitionem factam ab aĩa, cum aĩa non moueat tunc corpus ad participandum aliquam ꝑfectionem intrinſecam, ſed aliquid accidentale extrinſecũ, ideo non repugnat talis motus ſtabilitati, quam habet corpus ex anima.

Ad quintum dicendum, ꝙ locus datur beatis ſ̃m

F gradum meritorum, & pertinet ad pręmium accidẽtale,& verum eſt,ꝙ gloria beatorum poſt reſurrectionem non augetur, neque minuitur quantum ad aliquid intrinſecum, locus aũt non eſt aliquid de intrinſecis perfectionibus,ideo ẽt ſi moueantur ſ̃m locum corpora beatorum non erit inconueniens. Sed obiicietur,ꝙ locus pertinet ad pręmium accidentale,& tamen etiam illud non variatur poſt reſurrectionem.

Dicendum,ꝙ tam pręmium eſſentiale,quam accidentale dicunt bonum intrinſecum, & ideo in beatis nihil iſtorum variatur, locus tamen etiam ad pręmiũ accidentale non pertinet inquantum actualiter continet beatum,quia tũc oporteret, ꝙ influeret aliquid in corpus glorioſum, quod reciperet corpus ab illo,
G ſed falſum eſt, cum potius corpus glorioſum influat in locum dando illi lumen quoddam,quia manifeſtũ eſt,ꝙ cuiuslibet beati corpus erit lucidius,& perfecti⁹ corpore cęli empyrei, quia maiorem perfectionem Deus dabit corporibus beatorum, quam cęteris corporibus, ſed pertinet locus ad pręmium accidentale, inquantum datus eſt pro meritis, & eſt ſignum maioris gloriæ, & honoris : non tamen confert realiter influendo locus aliquid de gloria,aut honore. Quod ergo maneat interdum corpus glorioſum extra locum ſuum, non minuit aliquid de eius bono accidentali intrinſeco,nam etiam quando extra locum illum eſt manet ſibi de loco illo gaudium. ſ. ꝙ locum illum ex
H meritis habuerit,& iſtud gaudium eſt pręmium accidentale,ſed illud non augetur, neque minuitur, aut variatur,ſiue maneat corpus beati in loco ſuo,ſiue extra, ergo non variatur aliquid de bono eius variato loco..

Sed adhuc obiicietur, ꝙ loca determinabũtur beatis ſecundum maiorem appropinquationem, aut minorem ad Chriſtum, qui autẽ fuerit ꝓpinquus Chriſto nollet fieri remotior,cum videre Chriſti humanitatem ſit quędam pars beatitudinis corporis,qui autẽ fuerit remotior nollet fieri propinquior,cum nõ meruit locum propinquiorem per actus ſuos, & tamen ibi nemo accipere cupiet pluſquam meruit, & ita nemo mouebitur.

Dicunt quidam, ꝙ etiam hoc dato non erunt im-
I mobiles beati,nam etiam Chriſtus mouebitur ſecundum locum, & ita cęteri mouebuntur aliquando, & ita volunt quidam intelligere illud Apoc.14.ſequuntũ agnum quocunque ierit.

Sed dicendum,ꝙ quidquid ſit de motu, aut ſtabilitate Chriſti in vita ęterna,quod incertum eſt, tamen illud dictum non intelligitur de tali motu, nã ibi dr̃ de ſolis virginibus, ꝙ ſequuntur agnum quocunque ierit,& tamen in beatitudine cuilibet beato licet mutare locum,maxime ſi Chriſtus mutaret, vt ſequerẽtur eum tenentes ſemper eandem proportionẽ ſitus ad ipſum. Quod tamen dicamus,ꝙ beati non mouẽtur ab illo ſitu quem habent in reſpectu ad Chriſtum eſſet dicere, ꝙ aut nunquam moueretur quiſquã eo-
K rum,aut mouerentur omnes beati ſimul moto Chriſto,vt tenerent eandem proportionem ſitus, ſed hoc non eſt ſatis veriſimile, cum cuilibet beato per ſe detũ motus,& ꝙ aliquando moueatur vnus, quando forte nemo alius mouetur.

Sed dicendum,ꝙ non eſt inconueniens eum q magis adhęret Chriſto interdum velle elongari ab eo, quia locus non ꝯfert ad beatitudinẽ eſſentialem, aut accidentalẽ intrinſece,ſed extrinſece. Si.n.qui ꝓpinquior eſt loco magis intelligeret, aut apertius,faceret quidẽ locus directe,& per ſe ad beatitudinem, & tũc variatio loci neceſſario faceret ad variationem beatitudinis quantum ad aliquem gradum, & tamen non facit ad hoc,quia viſio Dei eſt ſubſtãtia beatitudinis,

& cum

& cum Deus nō sit loco circūscriptus, nō magis vr̄ a manētibus in vno loco, q̄ in alio, sed excessus visionis est, sm q ipse magis, aut minus se ostendere voluerit ad qđ locus non confert, & cōsequenter loci mutatio nihil impedit, ēt ad visionē corporis Chr̄i, videbūt.n. ita distincte Christum, qui lōge, sicut qui prope sunt, quia perfecta nimis erit visiua potentia, vnde locus nō facit alio modo ad beatitudinem, nisi quia inquantū locus in se nobilior est præstat maius gaudium tenenti illud, scilicet quòd meritis suis ad illum peruenit, & quòd ab aliis talis meriti reputetur, & tamen manente beato extra locum suum semper manet ei gaudiū illud de meritis illis quibus dignus fuit illo loco, ideo variare locum, & effici distantiorem a Christo nil mutat de statu, vel gradu glorię beatorum.

B Ad sextum dicendum, quòd motus corporū beatorum commensurabitur tempore, vt ostendetur sequenti q. & tamen tempus illud non erit causatum per motum cœli.

Ad septimum dicendum, quòd mutatio est quædam mors, quando motus fit secundum aliquid intrinsecum, quia tunc omnis motus fit cum quadam passione, quę magis facta abiicit de substantia, sicut totam substantiam abiicere est mors simpliciter, ita abiicere aliquid de substantia est, quasi pars mortis. in beatis autem non erit mutatio secundum aliquid intrinsecum, sed solum secundum locum, in qua mutatione nihil intrinsecum acquiritur, aut deperditur, ideo non est inconueniens fieri motum localem in beatis, sed est inconueniens esse in eis aliquam aliam speciem motus.

An motus corporum beatorum tempore, vel instanti mensuretur. Et quare non instanti, ideoque explicatur illa propositio Aristotelis, quod proportio velocitatis motus sit secundum proportionem resistentiæ vnius medij ad alterum medium. Et quomodo tota resistentia in motu naturali grauium, & leuium est ex parte medij. Et propterea nulla tarditas potest accipi in motu, in quo nulla est resistentia, & quæ sit in motu progressiuo. Si motus fieret per vacuum esset in instanti. *Quæst.* CXXV.

D QVAERETVR de mensura motus corporū beatorum, scilicet an tempore, vel instanti mensuretur.

Aliqui dicunt, quòd moueantur in instanti, quia vt dicit Augu. vbicunque voluerit spiritus ibi erit, & corpus, sed motus voluntatis secundum quem anima vult est in instanti, ergo mouebuntur in instanti. Item nihil poterit resistere corpori glorioso in motu locali, ergo mouebitur in instanti. añtecedens patet, quia per subtilitatem penetrabit omnia obstantia, quando voluerit. consequentia patet, quia proportio motuum in tarditate, & velocitate fit secundum proportionem resistentię medii, sed beatis nullum medium resistet. Patet hoc, quia Ari. 4. Physicorum, dicit, quòd si motus fieret per vacuum oporteret aliquid moueri in instanti, quia vacuum non resistit aliquo modo mobili, resistit autem plenum, & sic nulla proportio erit motus, qui fit in vacuo ad motum, qui fit in pleno in velocitate, cum proportio motuū in velocitate fit secundum proportionem resistentię, quę est in medio. omnium autem duorum motuū, qui fiunt in tempore, oportet proportionales velocitates esse, quia omne tempus omni tempori proportionale est, sed vt dictum est, nullum spacium potest resistere corpori glorioso, quia potest esse in eodem loco cum quocunque corpore, ac si vbique esset vacuitas. ergo motus corporis gloriosi erit in instanti. Item omne, quod mouetur ęqualiter cito ad propinquum, & distans, mouetur in instanti, talis autem est motus corporis gloriosi, quia ad quamcunque distātiam mouetur imperceptibiliter, vnde dicit Augusti. ĩ quæstionibus de resurrectione, q corpus gloriosum vtraque interualla pari celeritate pertingit, vt radius solis, ergo corpus gloriosum mouetur in instanti. Itē quod mouetur, aut mouetur in tempore, aut in instanti, sed corpora gloriosa non poterunt moueri in tempore, quia post resurrectionem tempus non erit cum cessauerit motus cœli. ergo mouebuntur in instanti.

Dicendum, quòd corporis gloriosi motus necessario erit in tempore, quia in motu locali sunt tria, scilicet spacium, motus, & tempus, & motus mensuratur vtroque, scilicet tam spacio, quam tempore, & ideo omnia tria consimiliter diuiduntur, vt probat, & demonstrat Aristo. 8. Physicorum, & tamen spaciū, quod transit corpus gloriosum per suum motum est diuisibile, ergo motus ille erit diuisibilis, & tempus erit diuisibile in quo motus fit, instans autem non potest diuidi, ergo non fit motus in instanti a corpore glorioso.

Aliqui tamen volunt dicere, quòd corpora gloriosa mouebuntur in instanti. Et dicunt, quòd causa est, quia mouentur de vno loco ad alterum non transeundo per medium, sicut voluntas transit de vno loco ad aletum non transeundo per medium, & ita poterit esse motus corporis gloriosi in instanti, sicut motus voluntatis. C

Sed hoc non stat. Primo, quia non obligari legibus locorum, & motus pertinet ad spiritum: corpus autē gloriosum, nunquam pertingit ad nobilitatem naturę spiritualis: nam licet efficiatur gloriosum: semper tamen manet corpus, & nunquam efficitur spiritus. Secundum, quia falsum supponitur, scilicet quòd voluntas moueatur in instanti: nam voluntas non mouetur vere de loco ad locum. si enim moueretur de loco ad locum oportebat, quòd fuisset ipsa realiter, & essentialiter, idest quantum ad substantiam suam, & non quantum ad cogitationem solam in vno loco, & deinde efficeretur in alio essentialiter, & tamen in neutro est vere quantum ad se, ideo non potest transferri de vno ad alterum, sed hoc non est moueri: corpus autem gloriosum vere mouetur, idest transfertur, quia cum realiter esset in terra, & non in cęlo ante iudicium, transfertur, vt sit in cœlo empyreo, & nō in terra, ideo vere motus est, & sic non est simile de motu voluntatis.

Alii ergo dicunt, quòd corpus gloriosum habet de proprietate naturę suę, secundum quam corpus est, quòd in motu transeat per medium, & consequēter, quòd moueatur in tempore, & tamen de virtute glorię, secundum quam habet quodammodo quandam infinitatem supra virtutem naturę habet, quòd possit moueri non pertranseundo medium, & consequēter moueri in instanti.

E Sed hoc non stat, quia implicat contradictionem. Quod patet: sit enim aliquod corpus, quod mouetur de. a. in. b. & corpus, quòd mouetur sit. c. cōstat enim, quòd quando est totum. c. in. a. nondum mouetur, quando etiam est totum in. b. non mouetur, sed motum est iam, ergo si aliquando mouetur necesse est, q non sit totum in. a. neque totum in. b. sed quādo mouetur, vel nusquam est, vel est partim in. a. & partim in. b. vel est totaliter in aliquo loco medio inter a. & b. qui sit. e. aut est partim in. a. & partim in. e. aut partim in. b. & partim in. e. aut partim in. a. & partim in. e. & partim in. b. aut partim in. a. & partim in. b. & q nō sit in aliquo medio inter. a. & b. Istud vltimū non stat, qa cū. a. sit locus distans. a. b. sequeret̄, q pars, quę esset in a.

in a.non esset continuata parti, quæ est in.b.cum sit locus medius interiacens in quo nihil est de.c.mobili, ergo necesse est, quòd sit.c.quando perueniat de.a. in.b.in omnibus mediis inter.a.&.b.nisi dicat, quòd peruenit de.a.in.b.& nunquam mouetur, qđ implicat contradictionem, quia ipsa successio locorum est motus localis, & eadem ratio est de qualibet mutatione, quę habet terminos duos oppositos quorum vterque est aliquid positiue: secus autem est de mutationibus illis,quę habēt terminum aliquem positiuũ, & alterum priuatiuum pure, quia in his non est necesse moueri per medium, eo ꝙ inter priuationem, vel negationem, & positionem non est determinata distantia aliqua: vnde illud, quod est in negatione potest esse propinquius, vel remotius ab affirmatione, aut econtrario secundum aliquid, quod causat alterũ eorum, vel disponit, & sic dum id, quod mouet manet totũ sub negatione mouetur ad affirmationem, vel e contrario, & non est aliquando in medio inter affirmationem, & negationem, & tñ in eis præcedit mutari ad mutatum esse, vt ostenditur 6.Physicorum motus tñ localis est inter duos terminos positiuos habentes determinatam distantiam, iõ impossibile est, ꝙ dum mouetur corpus sit totaliter sub altero terminorum, sed transit per medium. Et si arguatur de Angelis, qui transeunt de loco ad locum, & tamē non transeunt per totum medium.

Dicendum,ꝙ Angelus ęquiuoce dicitur esse in loco: nam proprie solum corpus est in loco, ideo non reperietur transitus per medium in Angelo, qui cõpetit eis, qui sunt proprie in loco. Alij ergo dicunt,ꝙ corpus gloriosum transit per oĩa media, & tñ in instanti mouetur de loco ad locum. Sed non põt stare, quia tunc in eodem instanti mouetur de loco ad locum: essetque in diuersis locis, quod est simul esse in diuersis locis,quod non est possibile,quia non põt simul esse, nisi in vno loco: & ita in illo instanti, vel est totum in termino a quo,& ita nondum mouetur, aut totum in termino ad quem, & sic iam desiit moueri,sed necesse est, ꝙ si mouetur sit partim in termino a quo,& partim in termino ad quem,vt ostenditur 6 Phy.moueri autem, & motum esse non sunt simul, quia tunc moueri non diceret successionem, si tamē moueri esset in instanti, necesse esset, ꝙ moueri,& motum esse esset simul, ergo non potest fieri motus corporis gloriosi in instanti.

Sed dicunt isti, ꝙ fit motus per totum medium in illo instanti, & illud instans licet sit idem secundũ rē differt tñ secundum rationem, sicut punctus ad quē terminantur diuersę lineę est idem re, & tñ secundum rationem differt,quia ad aliã, & aliam lineam est alius, & alius:cum in extremitate cuiuslibet lineę ponatur punctus, & quot sunt lineę tot sunt puncta. Sed dicendum, ꝙ non stat, quia sicut tempus mensurat id quod realiter est in tempore, ita instãs mensurat id, quod realiter est in instanti, vnde considerare instans diuersimode non mutat rem, & ista consideratio nõ põt facere, ꝙ idem instans secundum rem possit mēsurare illa, quę non sunt simul tempore in essendo,sicut neque cõsideratio diuersa puncti poterit facere,ꝙ sub vno puncto loci contineantur ea, quę sunt distãtia situ, & tñ cum mobile nõ possit simul esse in duobus locis, necesse est, ꝙ detur aliqua vna mensura in qua non possit esse in vno loco,& in altero, sed oportet esse tñ in altero:non est tñ aliqua mensura minor, quam instans, ergo in eodem instanti non põt esse aliquod mobile in termino, & in medio, sed necesse est alterum, & alterum instans esse in quo sit mobile in diuersis locis. Dicendum ergo secundum,ꝙ communius dr̃,& est verum, ꝙ corpus gloriosum mouet

F per totum medium in tempore, & tñ imperceptibiliter propter breuitatem tẽporis in quo mouet. Etiã dicendum, ꝙ vnum corpus gloriosum põt in minori tempore pertransire idem spacium, q̃ alterum secundum,ꝙ vnum est agilius alio: nã dotes augentur secũdum gradũ meritorum in beatis, & tñ quantũcunq; paruũ tempus sit, in quo mouetur corpus gloriosum, illud est diuisibile in infinitũ, quia continuũ est.& ita cuilibet parti motus cõperit pars temporis, est tñ breuissimum, quia est valde velox motus. Ad primũ dicendum, ꝙ vbicũque voluerit spiritus ibi erit corpus, ꝙ tñ non sequitur, ꝙ in instanti mouebuntur, sed ad quemcunque locum voluerint, & tñ ad illum mouebuntur in tempore. Sed obiicietur,ꝙ non solũ ad eũ-
G dem locum ad quē voluerit beatus, sed statim,vt voluerit ibi erit.Sic dicit Augu.ꝙ vbicunque erit voluntas ibi erit statim corpus. Dicendum, ꝙ non erit statim,idest in eodem instanti,sed oportet tempus intercidere inter volitionem,& executionem, quia tamen illud tempus valde paruum,& imperceptibile erit,ͩ dr̃ statim fieri,quod post paruum illud tempus fiet:nam quando parum deest nihil deesse videtur 2.Physicorũ, & ita dicimus statim facio, quod post paruum tẽpus fiet, & quoniam voluntas non erit inordinata in beatis, nunquam volet corpus suum esse in aliquo loco in instanti in quo ibi esse non posset, consequenter in quocunque instanti voluntas voluerit corpus suum esse in aliquo loco in illo erit,referendo hoc non quidem ad instans in quo voluntas hoc vult, sed ad instãs
H pro quo vult illud impleri. Et ita vera est propositio Augu.& nunquam volet aliquis beatus, ꝙ in ipso instãti in quo habet volitionem sit in aliquo loco in quo non est,quia illud non est possibile,sed volet illud esse in alio instanti parũ distanti ab eo in quo vult,& tunc in illo esse poterit ibi vbi vult.

Ad secundum dicendum,ꝙ circa illam propositionem Aristo.ꝙ proportio velocitatis motus sit secundum proportionem resistentię vnius medii ad alterũ medium,vt dicit commentator ibidem.quidam dicũt falsam esse propositionem hanc asserentes,quòd non oportet esse proportionem totius motus ad totũ secundũ proportionem vnius medii resistentis ad aliud medium resistens, sed ꝙ secundum proportionem
I resistentię mediorum per quæ transitur attendatur ꝓportio retardationum, quæ accidit in motibus ex resistentia medii, quilibet enim motus(vt ipsi dicunt) habet determinatum tempus velocitatis, & tarditatis ex victoria mouentis super mobile etiam si nihil resistat medium,sicut apparet in motu corporũ cœlestiũ in quibus nihil inuenitur,quod resistat motui ipsorũ, & tamen non mouentur in instanti, sed in tempore determinato secundum proportionem potentię mouentis ad corpus mobile,& ita dicunt,ꝙ si moueatur, aut ponatur moueri aliquid in vacuo, non oportet,ꝙ moueatur in instanti, sed ꝙ nihil de retardatione addetur motui de tempore supra illud tempus, quod
K debebatur motui ex proportione mouentis ad mobile,quia motus iste in nullo retardatur. Dicit tñ Cõmentator ibidem,ꝙ responsio, & conceptio ista procedit ex falsa imaginatione qua quis imaginat, ꝙ tarditas,quæ causatur ex resistentia medii sit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet q̃titatem secundum proportionem mouentis ad mobile, sicut vna linea additur lineę, ratione cuius accidit, ꝙ in lineis non maneat ꝓportio eadem totius ad totam lineam,quę erat linearum additarum ad inuicem,& ita volunt, ꝙ non sit eadem proportio totius motus ad totum motum sensibilem, quæ est proportio retardationum contingentium ex resistentia medii, & tñ hęc imaginatio falsa est,quia quælibet pars motus ha-

bet

bet tātum de velocitate, q̃tum totus motus in motu vniformi, non tamen habet quælibet pars lineę tantum de quantitate dimensiua quantum tota linea, vñ tarditas, vel velocitas addita motui redundat in quālibet partem eius, quod de lineis non conuenit, & sic tarditas motui addita non facit aliam partem motus, quod in lineis accidebat, quia additum est pars totius lineę. Vt autē videatur quō sit vera ꝓpositio Aristo. secundum, ꝙ Commentator exponit ibidem. dicēdū ꝙ oīs resistentia est accipienda ꝓ eadē resistentia, s. resistentia motalis ad virtutem mouentem, & resistētia medii per quod est motus, & resistentia quęcunque alia, ita ꝙ accipiatur quantitas tarditatis motus totius secundum ꝓportionem virtutis mouentis ad mobile resistens, quod mouetur, siue ex seipso resistat, siue ex aliquo alio extrinseco ei, necesse est enim, ꝙ semp mobile resistat motori: cum mouēs, & motum agēs, & patiens inquantū huiusmodi sint ꝯ̄ria, & inter ꝯ̄ria semper sit resistentia. Sciendum tñ, ꝙ mobile interdum resistit motori ex se ipso, & hoc, quia habet vertutem inclinantem ad ꝯ̄rium, sicut est in omnibus motis violentis. Vel quia habet locū ꝯ̄rium loco illi quem intendit mouens, & talis est resistentia corporū cęlestium ad suos motores, nam quęlibet pars cęli habet situm alium, q̃ illum quem intendit motor, iō est resistentia quędam ex parte cęli ad motores suos, ita vt non moueant in instanti. Quandoque autem mobile resistit mouenti non ex seipso, sed ex alio, sicut est in motu naturali grauium, & leuium, i. quando mouentur illa secundum inclinationem naturę suę, nam ēt ille motus est successiuus, & ita est resistētia, non tñ est resistentia ex parte ipsorum, quia neque est ex parte materię, neque ex parte formę, vt si moueatur graue deorsum, & leue sursum, sed necesse est solum ex parte medii inueniri istam resistentiam. Patet, ꝙ non sit ex parte formę, nam potius per ipsam formam inclinantur ad talem motum. Est enim forma impressio generantis, qui est ꝑ se motor grauium, & leuium. Etiam non est resistentia ex parte materię, quia materia secundū se non resistit alicui. Neque ēt ex parte virtutis alicuius inclinantis ad ꝯ̄rium motū, cum potius grauitas, & leuias ad illos motus inclinēt. Neque etiam est resistentia ex parte ꝯ̄rii loci in quo res est, quia locus non debetur materię, nisi secundū, ꝙ existens sub dimensionibus determinatis perficit, forma sua naturali, non ergo potest esse resistentia, nisi ex parte medii, quę est connaturalis motui. Qñque aūt est resistentia respectu vtriusque, sicut apparet in motu progressiuo animalium, nam ibi est resistentia ex parte mobilis cum mobile est graue, & secundum motum elementi prędominantis moueri debet ad centrum, s. deorsum, & tñ progrediēdo mouetur ſm aliam positionem. Etiam est resistentia ex parte medii per qđ mouentur, nam cum sit medium corporibus plenum, & ad motum necesse est illa cedere, & cedunt per hoc, ꝙ diuiduntur, & quia diuidi nolunt, vt se conseruent necesse est, vt resistant, & ita omnis motus, qui fit per medium plenum corpore extraneo, accipit quandam tarditatem ex resistentia medii, qñ aūt in motu non est resistentia, nisi ex parte motalis, sicut accidit in motu corporum cęlestium, tunc tempus motus mensuratur secundum proportionem motoris ad mobile, vt sit vnus talis motus velocior vel tardior alio, & in talibus non habet locum ratio philosophi, quia ibi non fit motus per mediū repletum extraneo corpore, cum sit motus circa centrum, & tñ remoto impedimento medii adhuc manet motus habēs successionem in tpe. in mōtibus aūt illis in quibus est resistentia solū ex parte medii accipitur mensura temporis, iuxta proportionē resistētię,

A quę est ex parte medii, vnde si in talibus subtrahatur medium, non manebit impedimentum aliquod, & ita non fiet motus in tempore, sed in instanti, & ita est si fiat motus per vacuum, nam vacuum non potest resistere cum non sit ibi aliquod corpus, quod impédiat ne diuidatur, quod ergo mouetur per vacuum. aut mouetur in instāti, aut in tēpore ęquali, nō qdem in tempore, quia tunc resistentia ex parte pleni non faceret aliquam tarditatē, quod falsum erit, ergo ꝑ tēpus inequale, & tunc tempus illud in quo mouetur idem corpus per plenum habebit se in aliqua ꝓportione ad tempus in quo mouetur per vacuum, & tūc possibile est imaginari aliquod corpus subtilius, quod-
B se habeat in tali proportione subtilitatis ad corpus implens medium per quod fit motus in qua se habet tempus quo fit motus per vacuum ad tempus quo fit motus per plenum: repleatur aūt illo corpore subtili aliquod spaciū ęquale spacio vacuo, tunc necesse est, ꝙ in tam paruo tempore moueatur idem corpus per illud spacium plenum, sicut prius mouebatur per vacuum, quia quantum additur ad subtilitatē medii, tantum subtrahitur de quantitate temporis, & quanto magis est subtile minus resistit, & tamē falsum est hoc, quia in vacuo nulla est resistentia medii, in pleno aūt quantumcunque sit corpus implens subtile est aliqua resistentia, iō non fiet tam velox motus eiusdē corporis per illud plenum, sicut per vacuum. Etiam erit aliud inconueniens, nam dato, ꝙ fiat motus ęquę
C velox per illud plenū subtile, sicut per vacuum, possumus considerare idem medium repleri adhuc alio corpore magis subtili, & tunc necessario est adhuc velociorem motum esse, & consequenter in minori tempore, q̃ prius, cum minus resistat istud corpus subtilius, & tñ per plenum, quod prius ponebatur fiebat motus ęquę velox, sicut per vacuum: ergo per istud plenum, quod habet corpus subtilius fiet motus velocior, quam per vacuum, quod est absurdum, s. ꝙ sit motus velocior corporis eiusdem per mediū in quo est aliqua resistentia, quam per medium in quo non est resistentia, & tamen vacui ad plenum nulla est ꝓportio in resistentia, quia quodlibet plenum resistit in aliquo, vacuum autem nullo modo resistit, ideo in
D casu in quo non est resistentia, nisi ex parte medii si fiat motus per vacuum fiet in instanti, nam in quantumcunque paruo tempore ponas motum illum fieri, cum tēporis ad tempus sit aliqua proportio, oportebit, ꝙ sit proportio tarditatis ad tarditatem, & tamē nulla tarditas potest accipi in motu in quo nulla est resistentia, ergo fiet in instanti. aliàs sequentur inconuenientia suprapofita. Quando vero in motu est resistentia ex parte mobilis simul & medii, accipienda est quantitas temporis secundum proportionem potentię mouentis ad resistentiam mobilis, & medii simul, vnde dato, quòd illud medium subtrahatur, vel non impediat, non sequitur, quòd motus fiet in instāti, sed quod tempus motus mensuretur solum secun-
E dum proportionem ad resistentiam mobilis, & non erit inconueniens, quòd illud mobile moueatur tunc in tempore per vacuum. Et etiam nō est inconueniēs, quòd aliquando motus per plenum sit, ita velox, & interdum velocior, quam motus per vacuum. Detur enim in motu per vacuum, quòd moueatur corpus, quòd pręstat resistentiam mouenti, & detur, ꝙ per plenum moueatur corpus, quod non præstat resistentiam, sed inclinatur ad eundem motum, poterit esse tanta resistentia ex parte medii pleni quanta est ex parte mobilis, quod mouetur per vacuum, & interdum maior, & ita poterit velocius moueri corpus illud per plenum, quam aliàs per vacuum.

De corporibus autem beatorum dicendum, quòd

non mouebuntur in instanti, sed tempore, quia licet medium nõ resistat corpori glorioso inquantum potest esse simul cum quocunque alio corpore in eodẽ loco: nihilominus motus eorum non erit in instanti, quia ipsum corpus mobile resistet virtuti animę mouentis, ex hoc ipso, ꝙ habet determinatum situm, sicut dictum est de corporibus cęlestibus, ergo quantumcunque agilia sint, mouebuntur tempore.

Ad tertiũ dicendum, ꝙ motus corporis gloriosi fiet ab anima glorificata, & licet virtus animę glorificatę excedat inęstimabiliter virtutem animę non glorificatę: non tamẽ excedit in infinitum, quia vtraque virtus est finita, & ideo non poterit motus fieri in instanti ab anima gloriosa, & tamen etiam si anima glorificata esset simpliciter infinitę virtutis, non moueret in instanti, nisi omnis resistentia admouens separaretur: non potest autem tolli omnis resistẽtia: potest autem resistentia, qua scilicet mobile resistit mouenti per contrarietatem, quam habet ad motũ talem ratione inclinationis ad contrarium motum separari totaliter a mouente infinitę virtutis; resistentia tamen, q̃ facit mobile ex contrarietate, q̃ habet ad locum quem intendit motor per motum non potest totaliter separari, nisi auferatur totaliter ab esse in tali loco, vel situ, sicut enim album resistit nigro ratione albedinis, & tantomagis quanto albedo magis distat a nigredine, ita corpus resistit mouenti ad aliquem locum per hoc, quòd habet locum oppositum, & tãto est maior resistentia quanto est distantia maior: nõ potest autem remoueri a corpore, quòd sit in loco, vel situ aliquo, nisi auferatur ei sua corporeitas per quam debetur ei locus, ergo quandiu fuerit in natura corporeitatis cum semper erit in loco: semper mouebitur in tempore, & nunquam in instanti quantumcunque sit virtus mouens, sed corpus gloriosum nũquam deponet corporeitatem, quia neque desinet esse, neque transibit in spiritũ, ergo nunq̃ poterit moueri in instanti etiam si motor suus esset maioris virtutis, quam anima glorificata.

Ad quartum dicendum, quòd aut beatus in motu exercet totaliter vires suas agens velocius, quam potest, aut interdum non. Si secundo modo poterit esse, quòd ęquali celeritate, idest in tempore ęquali moueatur ad locum parum distantem, & tamen non cõcluditur inde, quòd possit, vel ꝙ fiat motus in instãti. Si primo modo dicendum, quòd non est verum, ꝙ in tam pauca mora moueretur ad vnum locum, sicut ad alium, sed tardius ad maiorem distantiam, & hoc verum est. Quod autem dicit Augusti. ꝙ pari celeritate pertingit. Dicendum, quòd debet intelligi quantũ ad id, quod nos percipimus, aut percipere possumus: tam velox est enim corporis beati motus, ꝙ imperceptibiliter ad quemlibet locum venire potest, & a fortiori licet motus quilibet fiat in tempore: erit imperceptibilis excessus vnius motus ad alium, & tamẽ vere erit aliquis excessus, & ille est diuisibilis in infinitum cum sit pars continui, vnde sicut se habet proportio distantię ad quam mouetur, ita se habet proportio temporis in motu, & tamen sensu non percipitur talis differentia excessus in tempore.

Ad quintum dicendum, quòd post resurrectionẽ non erit tempus eo ordinẽ quo nunc, sed tamen tempus erit, est enim tempus numerus motus, idest mensura secundum prius, & posterius, ergo quandocunque fuerit motus cum in eo sit prius, & posterius: necesse erit ibi tempus, quod est mẽsura illius, sed nunc tempus est mensura motus, non quidem cuiuslibet, sed primi, & mẽsurando illum, qui est primus, & simplex, & sp durans, qui non interpellatur, mensurantur omnes alii motus, & ita vnum tempus est quantum

F ad omnia temporalia. Post iudicium vero cessabit motus omnium cęlorum, ideo non fundabitur tempus in motu primi mobilis, sed quia erunt aliqui motus particulares, erit tempus, & fundabitur in motibus particularibus: erit enim numerus prioris, & posterioris, quod inuenitur in quolibet motu. erit ergo motus in tempore, & non in instanti,

Quid sit agilitas, & qualiter se habeat ad beatorum corpus, & qualis sit motus quem dos agilitatis facit. cum sit in omni animali duplex motus. id circo Discrimina sunt tria quibus motus omnium animalium differunt. Et quis sit motus organicus, & quis non organicus: motusque organici duplex est impedimentum. Et quomodo grauitas, quæ est qualitas ele-
G *mentalis in beatis manebit, non tamen grauatio, vel pondus.*

Quæst. CXXVI.

QVAERETVR circa agilitatem quid sit, & qualiter se habeat ad corpus beatorũ, & quia agilitas est dos ad motum, est considerandum de motu illo quem facit qualis sit.

Pro quo sciendum, ꝙ in homine, & in quolibet animali est duplex motus, vnus per naturã elementi prędominantis, alius cuius principium est anima, & est motus progressiuus. Primus in quolibet animali est motus elementi terræ, & aquæ quæ secundum qualitatem motiuam dominantur, ideo secundum hoc determinatum est corpus animalis ad motum ad cẽtrũ, sicut simplicia corpora, idest terra, & aqua. alius autẽ
H non est ab aliquo elemento, sed ab anima, & quoniã in omni animali quantumcunque sit imperfecti gradus, est apprehensio aliqua, fit motus per apprehẽsionem boni ad consecutionem, & quoniam contingit bonum apprehensum non semper esse in eodem loco est motus iste progressiuus nõ vnus, & simplex, sed ad omnem differentiam positionis. Differunt autem isti motus in tribus. Primo ex principijs primus enim est ex conditione elementi, & ideo licet sit in corpore animato non est ex conditione eius inquãtum est animatum, sed inquantum est terrestrę. Quod patet; quia post mortem nõ manet corpus animatum, & tamen manet idem motus, ergo aĩa non erat principiũ immo aĩa repugnabat huic motui. Quod patet, quia
I motus ille fit s̃m grauitatem, & tamen cadauera sunt grauiora quã corpora animata, & ita velocius descendunt, sed motus secundus est ab anima, ideo mortuo animali non manet ille motus, sed solum primus. Secunda differentia est, quia primus motus semper est ad vnum terminum, secundus autem non. Ratio est, quia primus sequitur naturam rei inquantum est corpus elementale, & inclinatio corporis inquantũ huiusmodi est semper vna secundum grauitatem, vel leuitatem, ideo semper tendit ad vnum terminum, motus autem secundus sequitur formã animalis quę mouetur secundum apprehensionem, ideo secundum, ꝙ apprehendens potest varie iudicare de bono, & malo, ita ad diuersa est motus ille, & hoc ostendit Arist.
K 8. Phy. dicens, ꝙ graue non mouetur aliter, sed vno modo mouetur, & naturaliter, quasi dicat, animal nõ mouetur vno modo. Tertia differentia est, quia in motu primo res non cessat a motu per aliquid intrinsecũ, licet habeat aliquid intrinsecũ per quod incipiat moueri, in motu autem secundo mobile sistit, & cessat per aliquid intrinsecum. Primum patet, quia si moueatur graue, vt lapis nunquam cessabit moueri quousque aliquid ei obuiet, quod detineat, & illud est extrinsecum. Secundum etiam patet, quia bruta, licet non moueantur libere, tamen habent intrinsece aliquod principium, per quod sistunt in motu etiam nemine exterius impediente. Ratio differentiæ est, quia motus

motus leuium, & grauium est ad terminandum locũ, vel situm, & quousque illuc perueniant non sistunt, eo ꝙ nondum est terminus a natura intentus, si autẽ ad loca illa nullum corpus occurreret, quod impediret motum, & etiam vltra locum illum nihil esset impediens, adhuc sisterent per se in locis illis, sicut lapis in centro, & ignis euolãs a nobis sisteret in sphęra sua, & non transiret vlterius etiam nullo alio corpore impediente, & tamen antequam illuc perueniant occurrit eis semper corpus impediens, ideo motus eorum, vt communiter, immo vt semper sistit propter aliqd extrinsecum, motus autem animalium fit secundum apprehẽsionem, ille est enim terminus motus quem ipsa apprehenderunt, & quoniam ad illum contingit B peruenire ante extrinseca impedimenta, sistit sępe ille motus, sine impediente extrinseco per solum principium intrinsecum.

Considerãdum vlterius, ꝙ cum anima quę est forma corporis sit principium omnis motus corporis, est ponenda potentia motiua in ea non solum ad mouendum organice, sicut est in motu progressiuo, sed etiam ad mouendum non organice. Motus organicus est motus per instrumenta, s. quando anima non mouet immediate totum corpus, & quamlibet partẽ eius, sed mouet vnam partẽ, s. cor. & moto corde mouet cetera membra, & iste motus est successiuus etiã respectu mobilis, cũ prius vna pars moueatur quam ceterae. Mouere non organice est mouere totum corpus simul, idest quamlibet partem ęque primo, & nõ C mouendo vnam mediante alia, vt sicut anima aeque primo animat vnam partem, sicut aliã, & reddit eam humanam, sicut aliam, & non est ordo quis inter eas, ita ꝙ non sit ordo in motu partium, & quia tunc non mouetur vna pars mediante alia, non est vnum instrumentum ad mouẽdum aliam, & ob hoc vocatur iste motus non organicus: nunc enim non apparet in anima, nisi motus organicus, quia mouet quasdam partes mediantibus alijs, & tamen etiam est potentia ad mouendum non organice. Et dicendum, ꝙ agilitas non est dos ad mouendum organice, sed non organice. nam hoc competit dignitati, & velocitati illius motus. nam motus organicus progressiuus necessario dicit tarditatem de se, quia dicit duplicem successionẽ, D s. in partibus motus, & in partibus mobilis eo, ꝙ partes mobilis non mouentur aeque primo, cum autem omnes simul mouẽtur, additur magna velocitas motui, & tamen motus beatorum erit, ita velox, ꝙ erit imperceptibilis, ideo erit non organicus. Et de ista potẽtia mouendi organice, & non organice dicunt, ꝙ sit eadem potentia numero, quia non oportet poni, ꝙ anima separata acquirat nouas potentias in beatitudine, & tamen ibi habebit potentiam mouendi nõ organice, quia talis erit motus agilitatis, ergo etiam habuit hic potentiam illam. Considerandum etiam circa motum istum, ꝙ aliqui putant, ꝙ fiet iste motus auferendo a corporibus beatorum omnẽ grauitatem. nam dicit Augusti. ꝙ omnis grauitas, quae nunc est cõditio corporis auferetur. Item quia nisi tolleretur ista grauitas, vbicunque manerent corpora beatorum extra centrum, manerent violenter, & sic fatigarentur, & non perpetuaretur. Sed dicendum, ꝙ non stat. nam in corporibus beatorum erit grauitas. nam non erit omnino tale corpus sine grauitate, & leuitate, sicut corpora non elementata, vt Sol, & astra, quia iam nõ esset humanum neque maneret ei, id quod est de natura componẽtium suorum, nec etiam auferretur grauitas, ita vt detur leuitas. nam tunc determinarẽtur corpora beatorum ad conditionem ignis in leuitate, & hoc non est conueniens naturae humanae in qua praeponderat conditio elementi terrae, & aquae, non conuenit etiam conditioni motus beatitudinis,

A quia sicut manente corpore in grauitate in qua nunc est, locus suus secundum motum prędominantis elementi est cętrum, quod repugnat loco beatorum, ita & si maneret conditio leuitatis ignis, esset locus suus spacium sub circulo lineę, & hoc etiam repugnat beatitudini. dare ergo corpori beato aliquam leuitatem elementalem est inconueniens, tum quia agitur contra conditionem corporum ipsorum naturalem, tum quia non satisfit per hoc conditioni beatorum, quia locus illorum non est quem determinat illa leuitas. Item quia repugnat motui beatorum ista leuitas, nã motus eorum erit ad omnem positionem, sicut eis placebit, & tamen leuitas non adiuuat ad motum, nisi ad supra, ad cęteras vero positiones impedit, sicut grauitas impedit volentem ascendere. ideo non magis cõuenit beatis dare corporibus eorum summam leuitatem ignis quam grauitatẽ terrę manere in eis. Dicendum ergo, ꝙ cum de natura nihil mutandum sit, sed solae imperfectiones auferendae sint, & naturale sit homini ex conditione componentium, ꝙ sit corpus suum graue, ꝙ manebit corpus hominis graue. Quod autem dicit Augusti. ꝙ auferetur grauitas. Dicendum, ꝙ grauitas aliquando nominat solam qualitatem inclinatiuam ad motum, & est qualitas elemẽtalis, & aliquando nominat pondus. Accipiendo primo modo manebit in beatis, quia corpora sua magis sunt determinata secundum conditionem terrae, & aquae, quam secundum conditionem ignis, ideo grauitas quae est elementalis qualitas, erit in eis quae opponitur leuitati, non tamen erit in eis pondus, vel grauatio, quia pondus dicit quandam grauationem quae impedit operationem ponẽdo improportionem potentiae motiuę ad mobile, vel operatiuę ad operationem. pondus ergo, & aggrauatio quae sunt conditiones corporis corruptibilis auferentur, sed ipsa grauitas elementalis non tolletur. Cum autem dicitur, ꝙ si non auferatur grauitas, manebũt violenter corpora beatorum extra centrum. Dicendum, ꝙ in quolibet animali (vt supra dictum est) duplex est motus, s. secundum inclinationem praedominantis elementi, & secundum apprehensionem animae quae est forma. Quantum ad primũ naturale est cuilibet animali manere in centro terrae, vel iuxta. Quantum ad secundũ non est ei naturale, & quoniam illud est simpliciter naturale rei, quod competit ei secundum formã completiuam, dicetur simpliciter naturalis motus in animali ille qui est motus eius, vt aĩalis, & non ille qui est eius, vt terrestris, & ideo manere extra centrum non est esse violentum homini, sed magis esset contra naturam eius ibi manere. Ita circa beatos dicimus ibi eos manere vbi exigit conditio potentiae superioris, & illuc moueri erit eis magis naturale, quam manere, vt exigit grauitas quae est conditio infimae rei quae in eis est, s. terrae. non ergo dicentur manere violenter extra centrum, licet nunquam auferatur ab eis grauitas.

E Et si omnino quis instet, quòd corporibus illis inquantum grauia sunt, erit violentum manere extra centrum.

Dicendum, ꝙ non oportet tollere de natura rerum omnem violentiam, sed solum violentiam simpliciter, violentiam autem secundũ quid non oportet tolli, quia illa potius conseruat res. nam in rebus simplicibus potest seruari natura sine omni violẽtia, quia sunt corpora simplicia, sunt etiam motus simplices, & inclinationes, & quocunq, modo agatur contra inclinationẽ aliquam ipsorum, agitur simpliciter contra naturam eorum quae vnica est, & ita violentũ quodlibet est simpliciter violentum in corporibus mixtis, & potissime in animatis, & sensitiuis non est inclinatio simplex cum non sit vnica natura, sed cum maneat in eis

eis cōditio componentium, necesse est manere in eis inclinationes ſm cōditiones cōponentiū, & sequent conditionem predominantis cū non possint seq cōditionem omniū, quia sunt ꝯria. Rursus est in eis alia natura, quia pertinent ad aliam superiorem speciem secundū quam est in eis alius motus, & inclinatio, q̄a tamē quelibet res est talis qualis est sua vltima forma: motus illius formę erit sibi naturalis, & quidquid est contra inclinationem illius est cōtra naturā rei, & est simpliciter violentū, quod.n. est ꝯ inclinationē rei q̄tū ad inclinationem ex parte componentium non facit violentum, nisi ſm qd: qđ vero est cōtra inclinationē rei, quę est ſm formam vltimam facit violētum simpliciter. Prima autem violentia non repugnat statui vniuersi in animabus: immo est necessaria ad cōseruationem ipsorum. Secunda autem repugnat, & illa est, quę tollit perpetuitatem, & tñ, ꝙ beati maneant in celo cū grauitate elementali non est violentū simpliciter, sed solum ſm quid, & primo mō, iō nullū inconueniens est tale violentum semper manere.

Dicendum ēt, ꝙ agilitas nō ponet in beatis ad motum, qui competit secundum prędominium elementi, quia ille motus nō competit glorię, sed potius retrahit a loco glorię, nec ēt competit rei ſm id, quod perfectum est in ea, i. ex forma spēi, iō agilitas nō erit, nisi ad mouendum ſm apprehensionem in quācunque partem placuerit beato moueri, sicut fit in motu progressiuo. Sed hoc differt a motu progressiuo, quia ille est organicus: motus tamen beatorum erit non organicus, quia anima mouebit omnes partes æque primo, sicut mouentur corpora solida impulsa a nobis.

Dicendum nūc quid sit ipsa agilitas, & communiter dr̄, ꝙ agilitas est qualitas ad faciliter se mouendū in ipso beato secundum locum non eo motu, qui est naturalis, vt corporis grauis, & mixti, sed qui est secūdum conceptionem, vel apprehensionem animę.

Sed, quę qualitas sit ista est dubium. Dicendum, ꝙ non est aliqua qualitas elementalis quantumcunque excellens, quia illa moueret determinate ad vnum situm, vt leuitas, & grauitas. hęc autem facit mouere ad omnem situm. Etiam nō est qualitas cęlestis, quia illa naturalis, & determinat certum modum motus, sed dicit perfectionem quandam potentię motiuę. Vnde dicunt quidam, ꝙ agilitas nihil aliud est, quam potentia motiua animę, quę est per se, & primo animę, & per se, & non primo alicuius partis corporis, & alicuius primo perfecti, vt totius: sic volunt Scotus, & Radulphus.

Sed obiicietur primo, quia tunc dos non est corporis, sed animę, si potentia animę est, & tñ agilitas dos corporis est. Secundo, quia tunc non esset agilitas nouiter data beatis: cum hic teneant potentiam motiuā animę. Dicendum vr̄, ꝙ agilitas dicit dotem quandā secūdum quam perficietur beatus quilibet ad motū, & qm̄ motus est secundum habitudinem potentiæ motiuę, & aliud ex parte mobilis, & quia potētia motiua non mouet nunc corpus, nisi organice: tunc autem mouebitur nō organice: putauerunt quidam, ꝙ daretur beatis noua potentia motiua, sed hoc non est necesse, quia nō oportet poni multitudinem sine necessitate. Ideo dicendum, ꝙ per eādem potentiam per quam anima mouet organice, poterit mouere non organice, & dicetur, ꝙ dos non est ipsa potentia motiua, sed perfectio data ipsi potentię motiuę secundū, quam potest nunc mouere aliter, quam prius, & velocius quam prius, & quoniam etiam mobile cōfert ad hoc, dabitur dispositio ex parte mobilis auferendo omnem indispositionem corporis secundum, quam erat difficile ad motū. Et sicut motus est in nobis duplex, scilicet organicus, & non organicus, ita & im-

F pedimenta sunt duplicia: nam motus organici impedimenta sunt in iuncturis, & neruis corporis, ideo si ab eis auferatur omnis indispositio, & addatur plicabilitas, & tractabilitas sufficit ad motum organicum progressiuum: motus autem non organicus habet impedimenta ex ipso corpore inquantum est in eo grauitas, vel ponderositas, quę non est de esse corporis, vel de natura, vt quòd caput sit plenū melancholicis spiritibus ascendentibus ratione fumositatum, quę ab interioribus procedunt ex quibus accidunt corruptiones naturę. adiuuantia autem ad hunc motum sunt ablatio ponderositatis nō naturalis, & multiplicatio spirituum purissimorum corporalium, & alia similia secundum quę omnino erit corpus dispositum ad motum, vt obediat potentię motiuę. Vnde dicunt, quòd tria concurrunt ad dotem agilitatis. Pri-

G mum est potentia motiua animę, quę potest mouere organice, & non organice, cui tūc dabitur, quòd moueat non organice. Secundum erit multiplicatio spirituum purissimorum: tum quia spiritus vitales erunt purissimi, & vigorosi: tum quia corpus replebitur aliquo purissimo elemento, scilicet aere puro, vt non sit vacuum, & non erunt ibi sordes intestinorum, & cęterę corruptiones, quę replent interiora, quia ista sunt nunc in corpore ex necessitate vegetationis: tūc autem non erit vegetatio, ideo cessabunt hęc, sed manebit corpus plenum aere bono, qui erit tunc connaturalis, & nunquam corrumpetur. manifestum est

H autem, ꝙ hę sordes ponderosius efficiunt corpus ad motum: etiam spiritus boni subtilis, qui tunc erunt, aptius reddent ad motum. nam corpori mortuo nihil additur de quantitate, aut materia, & tamen est ponderosius, quam viuens eo, ꝙ in mortuo nulli spiritus sunt. Tertium erit ablatio omnis indispositionis tam in iuncturis, quàm neruis, & omnis ponderositatis, quę non est naturalis, quia hęc habilitant corpus ad motum tam organicum, quam non organicum. Et his suppositis dicendum, ꝙ dos agilitatis non erit ipsa potentia motiua secundum essentiam, sed perfectio ei data, vt facere possit id, quod nunc non potest. nam non potest nunc mouere corpus, nisi organice: tunc

I autem mouebit nō organice, scilicet totum simul, & ita perfectio erit de nouo. Et sic dicetur ad primum, quòd agilitas est dos corporis: tum quia ex parte corporis erit dispositio causata ad hoc, ꝙ possint corpora agiliter moueri, vt dictum est: tum, & principaliter, q̄a licet potentia motiua sit ab anima, tanquam a principio, est tamē corporis, quia per eam mouetur corpus, & non anima, sicut potentia visiua ab anima est, & tamen est potentia corporalis, & per eam perficitur corpus, & ita non potest vocari dos animę, quia dotes animę sunt pro actibus interioribus animę, & nō vt anima mouet corpus.

Ad secundum dicendum, quòd agilitas de nouo datur, quia non est ipsa potentia motiua secundum

K essentiam, sed aliqua perfectio ei data in se, vt possit aliter, & efficacius mouere, & vt simul concernit dispositionem ex parte mobilis quorum nullum fuit in vita hac, sed omnia dantur beatis post resurrectionē.

An corpora gloriosa habebunt claritatem. Et vnde ea perueniat. Et cur beatorum corpora vitro comparantur secundum Sanctum Thomam.
Quæst. CXXVII.

QVAERETVR de dote claritatis, quę est vltima, an corpora gloriosa habebant claritatem.

Aliqui dicunt, ꝙ non, q̄a vt ait Auicenna 6. lib. naturaliū corpus luminosum cōstat ex partibus peruijs, sed partes corporum gloriosorum non erunt peruię cum in aliquibus dominetur terra, sicut in carnibus, & ossi-

& ossibus:ergo non erunt lucida. Item corpus lucidũ occultat illud, quod est post se: nam vnum luminare eclypsatur per alterum, sicut luna eclypsat solem, & flamma ignis prohibet videri id,quod est post eã:corpora tamen gloriosa non occultabunt id, quod est post ea, vel intra ea, quia(vt ait Greg.super illud Iob. non adęquabitur ei aurum,neque vitrum Iob 28.)ibi, scilicet in cęlesti patria vniuscuiusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscõdet: patebitque corporalibus oculis ipsa ẽt corporis harmonia:ergo nõ erũt corpora illa lucida. Item corpora gloriosa erunt colorata: ergo non erunt lucida. Patet,quia color,& lux contrariam dispositionem requirunt in subiecto, quia lux est extremitas perspicui in corpore non terminato: color autem est extremitas perspicui in corpore terminato, vt dicitur in libro de sensu, & sensato:corpora tñ gloriosa erunt colorata,quia(vt ait Aug.19.de ciuitate Dei)pulchritudo corporis est partium conuenientia cum quadam coloris suauitate.corporibus tamen gloriosis non deerit pulchritudo,ergo non erunt habentia lucem,vel claritatem. Item si esset claritas in corporibus gloriosis: oporteret,ꝙ esset ęqualis in omnibus partibus corporis, sicut dos impassibilitatis,agilitatis, & subtilitatis erit in omnibus ęqualiter, sed non est conueniens, quia quędam partes habent maiorem conuenientiã ad claritatem,quam alię,sicut oculi potius,quam manus, & spiritus potius, quam nerui, & humores potius,quam caro,ergo non erunt corpora lucida. Item si essent clara immutarent sensum ad cognoscendũ, & tamen non immutant, sicut patet de Christo eunte cũ discipulis in Emaus Lucę 24.cuius corpus erat glorificatum,& tamen non cognouerunt eum per dispositionem corporis in toto itinere.

Dicendum,ꝙ non est verũ, quin erunt corpora illa clara,quia dr̃ Sapi.4.fulgebunt iusti,& supra 13.dr̃ fulgebunt iusti,sicut sol in regno patris eorũ.Sed manet difficultas,quia quidam volunt,ꝙ illa corpora sunt luminosa,& peruia.luminosa quidem propter claritatẽ. peruia aũt pp subtilitatem, quę est alia dos, & illam claritatem dicunt superadditam corporibus. Sed dicendum,ꝙ non sunt vere peruia, quia si essent peruia non terminarent visum,& non haberent distinctionẽ in partibus, & ita non possent discerni a visu, quia talis distinctio non fit, nisi in solidis terminatis. Etiam si sunt luminosa non erunt peruia, quia magnitudo luminis non patitur corpus esse transparens, vt patet in sole, in quo est luminis aggregatio, & in quolibet astro, & etiam in flamma ignis.sunt ergo corpora in se terminata, & solida,quorum non magis videantur interiora, quam nunc in corporibus mortalibus(vt quidam volunt.)

Alij autem dicunt,quòd corpora beatorum erunt colorata, & lucida, color enim erit in eis ex conditione 4.elementorum ex quibus omnia corpora humana constant,sed erunt luminosa luminis superadditi, & istę erunt duę qualitates in corpore, & aliquando videri poterit corpus per vnam, & aliquando per aliã, sicut patet in noctiluca,quę vere colorata est,& siquis viderit eam per diem videbit eam coloratam,& si per noctem viderit,videbit eam fulgentem, & per diem non immutat per lucem,quia parua est,& absorbetur a lumine solis,& tamen non cessat habere illam lucẽ, etiam per diem, sicut flamma candelę per diem posita ad solem non videtur, & tamen non desinit esse. Per colorem autem immutat in die.per noctem vero non immutat per colorem, sicut nec cęteri colores videntur sine illustratione medij, & tunc per lucem videtur,etiam si parua sit: cum ergo ista sint duę qualitates, & non repugnent in eodem, poterunt ambæ

A esse in corporibus beatorum, & ita necesse est poni colorem quidem propter naturam corporis: lucem autem propter auctoritatem scripturę.Item quia lux, & color nõ repugnãt inter se, neque ratione sui, neq; subiecti,neque operationis.Non quidem ratione sui: immo pertinent aliquo modo ad eandem naturam, quia color quędam lux est.Etiam non ratione subiecti.nam lux potest esse tam in corpore terminato,quã nõ terminato.nam dicit Commentator libro de substantia orbis, ꝙ stella est aggregatio partium orbis faciens diaphanum terminatum. Etiam idem vocat secundo de cęlo,& mundo,lunã corpus terminatum, & tamen ista sunt corpora lucida. Etiam non impe-
B diunt se ratione operationis. nam Deus coaget tam luci,quam colori beatorum,vt ambo simul immutare possint videntes. cum enim vtrunque pertineat ad perfectionem,ad Dei bonitatem, & ordinationem ꝯuenit ambo sic seruare, vt vnum non tollat alterum: nam, sicut gloria nõ tollit naturam, ita nõ tollet operationes naturę, quę imperfectionem nullam inducunt, & tñ color dicit perfectionem corporis, & immutatio, quę fit secundum colorem ꝑtinet ad perfectionem, iõ non tolletur color, neque impedietur immutatio, quę fit ꝑ colorẽ pp lucẽ superadditam:& ita Aug.21.de ciuitate distinguit lucẽ, & colorẽ in corpore Christi resurgentis, dicens ꝙ discipuli viderunt faciei Christi colorẽ,& non claritatẽ.De claritate illa dicendũ,ꝙ erit valde magna,maior quidem:ꝙ̃ solis nã
C supra 13.c.Christus dixit,ꝙ fulgebunt iusti,sicut sol:ẽt Christus voluit ostendere in corpore suo exemplum claritatis beatorũ in transfiguratione, & ad hoc oñdit claritatem in corpore suo. nam resplẽduit vultus eius, sicut sol, idest plusquam sol, vt dicit Glo.sed non inuenit aliud excellentius, cui compararet fulgorem corporis Christi,de quo magis dictum fuit supra.

Sed est dubiũ de ista claritate vnde proueniet corporibus beatorum. Aliqui dicunt,ꝙ proueniet de cõditione quintę essentię,quę tunc dominabitur in corporibus illis.

Sed hoc non stat, quia non erit aliqua pars corporis cęlestis veniens in compositionem corporis humani,vt ostensum est s̃. cũ diceret de impassibilitate.

D Alij dicunt,ꝙ causabitur claritas ex actione animę, idest redundabit ex anima in corpus: est enim claritas in anima alterius modi, & quia corpus ei est vnitum influit in illud deriuãdo perfectiones suas, & quia nõ potest deriuare vnitate deriuat ęquiuoce, quod enim recipitur non recipitur per modum influentis,sed per modum recipientis. claritas ergo animę, quæ est spiritualis,non potest recipi spiritualiter in corpus, ideo recipit ęquiuoce perfectionem quandam, quæ vocatur claritas, & habet se proportionaliter ad corpus, sicut claritas animę ad animam. nam vtraque est manifestatiua rerum cognoscibilium sui generis, scilicet illa spiritualium, & hęc sensibilium, & ita cętereæ dotes sunt in corpore per redundantiam factam ab anima.

E Alij dicunt,ꝙ non datur illa claritas, nisi a Deo, qa nulla alia causa inueniri potest a qua sit:nam dicunt, ꝙ aĩa non põt causare istã qualitatẽ corporalẽ,qa dñt, quòd anima solum habet ad corpus habitudinem formę, & non efficientis, & si habet efficientiã aliꝗ̃ solum est hoc respectu qualitatum accidentalium possibilium consequi naturalem complexionem, & non supernaturalem, sicut est claritas.

Sed hoc non stat. non enim potest negari, quòd cum anima sit motor non sit etiam causa accidentiũ corporis quorundam, quod,& illi confitentur. Et cũ dicunt, quòd est verum quantum ad accidentia, quæ possunt cõsequi naturalem complexionẽ,non est rationabiliter dictum. nam sicut anima manens in conditione

ditione

ditione naturali est efficiens qualitatum consequẽtiũ complexionem naturalem, ita & ipsa eleuata ad statum glorię, & perfecta donis glorię erit efficiens in corpore qualitates glorię. nam in vtroque statu est excessus animę ad corpus: immo magis excedit secũdum perfectionem anima gloriosa ad corpus gloriosum, quam anima non gloriosa ad corpus mortale, ideo conuenienter ponetur dotes prouenire in corpus ex redundantia animę.

Ad primum dicendum, ꝙ corpora gloriosa non erunt peruia, vt dictum fuit, & tamen erit in eis lux. Quòd vero dicit Auicenna verum est de corporibus quibus naturaliter lux aduenit. nam illa habent naturaliter partes peruias: cum ratione partium componentium adueniat lux. corporibus autem gloriosis adueniet lux non naturaliter, sed ex gratuita, & supernaturali donatione, ideo non oportet poni corpora peruia. Ad secundum dicendũ, ꝙ Greg. cõparat corpora gloriosa auro, & vitro: auro pp fulgorem: vitro quia translucebunt. Vnde dicunt quidam, ꝙ corpora beatorum erunt clara, & peruia, ꝙ enim aliquid sit clarum, & peruium conuenit ei ex hoc, ꝙ claritas corporis causatur ex densitate partium lucidarum: densitas autem repugnat peruietati, sed tũc causabitur claritas ex alia causa, & ita manebit peruietas. dẽsitas nãque corporis gloriosi non tollit ab eo peruietatem, sicut densitas vitri non tollit peruietatem a vitro, & hoc tenet beatus Tho. de Aquino.

Alij dicunt, quòd corpora beatorum comparantur vitro non, quòd sint peruia, sicut vitrum, sed propter quandam similitudinem. s. quòd illud quod in vitro clauditur non occultatur: ita animę gloria, quæ in corpore glorioso manebit non occultabitur: sed nolunt tñ, ꝙ aliqui intra corpus videantur, sicut nec nunc videntur.

Dicendum aũt, ꝙ satis apparet difficultas, ꝙ possit corpus gloriosum simul esse coloratum, & lucidum, & peruium, ꝙ. n. sit simul coloratum, & lucidum non est tanta difficultas: tñ ꝙ maneat claritas, & peruietas est difficile, quia colorata non sunt peruia, sed terminata. lucida quoque non sunt peruia. nam sol non est peruius, & stellę non sunt peruię, sed susceptiuę lucis.

Aliqui, ergo putabant, ꝙ non erunt peruia corpora beata, sed erunt porosa, & per poros illos poterunt multiplicari species omnium, quę intra sunt, & ita interiora videbuntur. Sed dicendũ, ꝙ corpora beatorum possunt manere solida peruia, sicut est de crystallo, & vitro, quę solida sunt, & peruia, quia videtur quidquid intra ea est. Et tñ hoc repugnat aliqualiter determinationi coloris, & multitudini lucis aggregatę, ideo dicendum, ꝙ cum non appareat ex sacra Scriptura necessitas dicendi ea peruia non est inconueniens, hoc vel illud tenere: satis tamen poterit teneri, quod tenet sanctus Thomas, ꝙ sint peruia, sed tunc oportet poni plura contra consuetudinem, quam ponunt illi, qui dicunt non esse peruia, & tamen tota ratio ponendi peruietatem, est propter dictum Gregor. quod alij intelligunt de peruietate mentali, etiam quia non est necesse stare illi dicto.

Ad tertium dicendum, ꝙ quando lux, & color ꝑueniunt naturaliter, videntẽ exigere contrarias dispositiones, quia color exigit corpus terminatum: lux aũt corpus non terminatum; corporibus tamen gloriosis color inerit naturaliter, lux autẽ superaddetur miraculose ex conditione glorię, sed gloria non tollit naturam, sed perficit, ideo lux addita non tollit colorem, sed augebit pulchritudinem eius, sicut videmus corpora colorata naturaliter pp solis splendorẽ fulgere, vel ex alia causa extrinseca. Ad quartum dicendum ꝙ nõ erit claritas ęqualiter in omnibus partibus corporis

F gloriosi. claritas enim redundat ab anima in corpus, & non est in corpore taliter, sicut in anima, sed recipitur suo modo, ita & redundabit in quamlibet partẽ corporis suo modo, & quia non videntur omnes partes corporis ęqualiter dispositę ad recipiendum claritatem ex sua natura: non est inconueniẽs, quòd inęqualiter recipiant. Et cum dicitur de aliis dotibus. Dicẽdum, ꝙ non est simile, vt ad impassibilitatem, agilitatem, subtilitatem, quia ad hęc omnes partes habent eandem dispositionem. Etiam quia claritas pertinet ad pulchritudinem, & non ad actionem principaliter, quòd tamen non sint ęqualiter perfectę in pulchritudine omnes partes corporis non est inconueniens, ꝙ tamen cęteras dotes habeãt inęqualiter esset

G inconueniẽs, vt si non esset impassibilitas in eis ęqualiter, quia tunc illa pars, quæ esset minus impassibilis, esset promptior ad patiendum, & hoc esset inconueniens. Idem de agilitate, quę ad motum pertinet. nam eadem agilitas est totius corporis, nisi diceretur, quòd quędam partes corporis gloriosi essent ineptiores ad motum, quam cęterę, & hoc est inconueniens, quia hoc redundat in defectum corporis gloriosi: cũ eodẽ motu, & simul non organice totum moueri debeat.

An claritas corporis beati possit videri ab oculo non beato. Et quomodo non offendit, sed delectat, & demulcet, cum solum beatorum lux immutet intentionaliter. Quæst. CXXVIII.

H QVAERETVR an claritas corporis beati possit videri ab oculo non beato.

Aliqui dicunt, ꝙ non, oportet esse. n. proportionem visibilis ad visum. oculus tamen non glorificatus non est proportionatus ad videndũ lumen glorię: cum illa claritas videatur alterius generis, quam claritas naturæ. ergo nõ videbitur ab oculo nõ glorioso. Itẽ claritas corporis gloriosi erit maior, q̃ claritas solis nũc sit, qa ẽt claritas solis futura ẽ multo maior, q̃ nũc Isa. 30. erit lux lunę, sicut lux solis, & lux solis septempliciter, & tamen adhuc erit claritas corporis gloriosi maior, quam tunc, & tamen nemo potest conspicere nunc solem in rota, ergo a fortiori nõ posset aliquis oculus mortalis videre claritatem bea-

I torum corporum. Item visibile oppositum oculis videntis necesse est videri, nisi sit lęsio aliqua oculi, & tamen claritas gloriosi corporis opposita oculo non glorioso non necessario videtur. ergo non est visibilis ab oculo non glorioso. Patet, quia discipuli Christi viderũt post resurrectionẽ corpus eius, sed non claritatẽ illiꝰ, vt dicit Aug. 21. de ciui. & colligitẽ Lu. 24. & Io. 20.

Dicendum, quòd oculus non gloriosus potest videre claritatem illam gloriosam, quia ad Phil. 3. super illo verbo configuratum corpori claritatis suę. dicit Glo. ꝙ corpora beatorum assimilabuntur claritati, quam habuit Christus in transfiguratione, & tamen claritas illa visa fuit ab oculis discipulorum, qui non erant glorificati. ergo etiam omnium beatorum cla-

K ritas videri poterit ab oculo non glorificato. Item quia vt dicitur, impij torquebuntur in iudicio vidẽtes gloriam bonorũ, vt colligitẽ Sap. 5. & tamen non videbũt plene gloriam bonorum, nisi videant claritatem corporis ipsorum: immo tota gloria corporis quantum, ad id, quod videri possit, erit in claritate, ergo videbunt claritatem eorum, & consequenter erit visibilis ab oculo non glorificato.

Sciendum tamen, quòd aliqui dicunt, quòd claritas corporis gloriosi visui glorioso est manifesta, & ei occultari non potest, oculo autem non glorificato est occulta, & non potest ei manifestari, quia est ei improportionabilis.

Sed

Sed cum obijcitur de Christo viso in transfiguratione. Dicunt ꝙ non est trahendum ad consequentiã, quia ipse Deus erat, & poterat facere, quod aliàs erat impossibile. Sed dicendum, ꝙ hoc non stat: non.n. dẽt dari miraculum ad hoc, ꝙ videatur claritas gloriosa à corpore non glorioso, quia necesse est, ꝙ claritas illa videri possit quocunque oculo, nisi sit ęquiuoce claritas, quia lux, secundùm id, quod est, nata est mouere visum, & visus, ſm quòd est visus natus est, percipere lucem, sicut verum se habet ad intellectum, & bonũ ad effectum, vnde si esset visus, qui non posset percipere aliquam lucem, omnino necesse esset, ꝙ ille diceretur visus ęquiuoce, vel illa lux ęquiuoce, quod nõ potest dici de luce corporum gloriosorum, quia tunc per hoc, ꝙ dicitur corpora gloriosa futura lucida nihil nobis notificaretur, cum lucidum non significaret eandem naturam hic, & ibi, sicut qui dicit canem esse in cęlo nihil notificat ei, qui non nouit nisi canẽ qui est animal: erit ergo illa claritas eiusdem naturæ cum ista, & ita poterit videri ab oculo nondum glorificato, i. non repugnat videri. Aliqui autem putant, vt Scotus, ꝙ claritas gloriæ visibilis sit ab oculo non glorificato, & tñ propter suam magnitudinem non põt eam tolerare oculus non glorificatus, dicit tamen, ꝙ aliquam visionem claritatis habere possit saltem perceptione in raptu, quod est quædam actio, & immutatio, non ꝙ sit realis, sed intentionalis. licet igitur non possit videre istam claritatem corporis gloriosi, tamẽ aliquam perceptionem subitam, & immutationem potest, sicut ego percipio solem sine claritate solis, licet nõ videã. Sed ipsemet obijcit, quia natura non põt exercere vnam operationem sine altera, i. ꝙ non põt realem separare ab intentionali. Dicit quòd claritas actu permanes non potest diu immutare intentionaliter quin immutet realiter, raptim tamen transeundo potest immutare illa claritas oculum non gloriosum intentionaliter. Et ita dicit, quòd discipuli nõ potuerunt ferre claritatem corporis gloriosam actu permanentem, sed non propterea sequitur quando aliq̃ perceptionem, vel immutationem corporalem habuerunt saltem intentionalem, sed si diu staret cum intentionali haberẽt aliquando realem immutationem, & corrumperetur organum visus. Dicendum autem, quòd claritas beatorum potest videri ab oculo non glorificato, & diu videri facta tam intentionali, quam reali immutatione, & non est inconueniens aliquod: non est.n. verum, quòd claritas patriæ sit intolerabilis oculis mortalium, & ideo diu visa non corrumperet organum, licet aliqua lux naturalis corrũperet, & corrumpat de facto, sicut est lux solaris, immo ista est excellentia illius lucis super istam, quia lux naturalis quando est excellẽs corrumpit sensum, lux aũt patriæ quantumcunq; sit excellens non corrumpit sensum. Et patuit hoc ĩ luce, quę fuit in facie Moysi, & quæ fuit in facie Christi: vtraque.n. visa est à mortalibus, & tamen faciem Moysi videre non poterant Iudęi, nisi velata esset, faciem autem Christi viderunt discipuli apertam cum tamen fulgeret. Et cum dicit Scotus, quòd non poterant ferre lucem illam, non videtur verum, immo valde delectabantur videndo illam, ita vt Petrus præ dulcedine illa diceret, Domine bonum est nos hic esse, faciamus tria tabernacula. Et ita dicendum, quòd illa lux diu visa non turbabat, neque corrumpebat organum, sed demulcebat, & delectabat valde vidẽtes discipulos, vt ait Beda. Sed quòd lux faciei Moysi turbaret, lux Christi demulceret, ratio fuit, quia lux vultus Moysi fuit de conditione lucis naturalis, & non de luce gloriosa, lux autem Christi fuit gloriosa, ideo non turbauit oculos, vnde & à quocunque mortali videretur non turbaret oculos

A eius, nec tamen propter hoc differunt specie, aut natura, sed pertinent ad eandem naturam, quia aliàs non esset claritas gloriæ obiectum visus sicut claritas ista, sed si aliquando dicantur diuersa genera, intelligitur quòd non sunt eiusdem conditionis: multo enim excellentior est illa, quam ista: nam à luce gloriæ omne inconueniens, & imperfectio aufertur, & ita non offendit oculos.

Ad primum dicendum, quòd claritas gloriæ erit proportionata oculo mortali. Et cum dicitur, quòd non est eiusdem generis, sed alterius, põt dici, quòd non est eiusdem generis, & ideo erit proportionata visui, quia lux mouet inquantum est obiectum, &
B habet, quòd sit obiectum ex natura generis, vel speciei, & non ex causa: quòd tamen immutet, sic vel propter alias, & alias conditiones hoc habet ex causa sua, quæ contulit sibi alias perfectiones, quam luci naturali.

Ad secundum dicendum, quòd licet claritas gloriæ sit maior, quam claritas solis, tamen non contristabit, sed demulcebit: nam isti claritati inquantum est excellens competit corrumpere calefaciendo, & resoluendo organum visus, illi autem claritati ex cõditione gloriæ erit ablatum omne illud per quod potest nocere, ideo illuminabit, sed non dissoluet, neque calefaciet, & ita non corrumpet organum, & hoc non competit illi claritati, quasi miraculose velit
C Deus operari per illam suspendendo aliquam actionem eius, sicut si faceret, quòd ignis illuminaret, & non cremaret rem combustibilem, quia idem fieret tunc in luce naturali.

Sed dicendum, quòd propria conditio illius lucis est non nocere visui, & hoc inquantum est gloriosa. ita quòd magis esset admirãdum si lux illa visa à quocunque mortali turbaret, vel offenderet oculos eius. Et hoc est, quia sicut corpora gloriosa nihil pati, aut recipere possunt passione reali, aut naturali, sed solũ intentionali, quia naturalis immutatio alterat rem, & corrumpit, ita & proprietates gloriæ receptæ in corporibus beatorum solum agunt actione intentionali, si agere debẽt in ipsa corpora beatorum, quia aliàs ipsa immutata materialiter corrumperentur, & tamen
D lux est conditio omnium corporum beatorum, secũdùm quam quisque beatus videbitur ab alio, ideo necesse est, quod illa lux solum intẽtionaliter immutet, quia alias ita oporteret dari miraculum; vel dotem aliquam per quam liberarentur à nocumento, quod inferre posset illa lux, sicut datur dos per quam ignis non possit agere nocendo corporibus beatorum: data est ergo conditio hæc claritati illi, quòd non posset agere nisi actione intentionali, & tunc, siue immutet oculum beatum, siue mortalem, semper aget solum intentionaliter, & ita nunquam corrumpet visum, vnde de natura sua competit illi luci inquantum est gloriosa, quòd demulceat, & non offendat, & ita scriptura comparat eam claritati iaspidis, Apoc. 20. quia
E claritas iaspidis mulcet potius, quam turbet visum.

Ad tertium dicendum, quòd Apostoli non viderunt in Christi corpore claritatem, sed colorem post resurrectionem, quia in potestate corporis gloriosi est occultare, vel ostendere lucem: prouenit enim ista claritas non naturaliter, sed supernaturaliter ex dono Dei, & datur propter merita voluntatis, ideo subdetur voluntati, vt secundùm imperium eius videatur, vel non videatur: nam si totum corpus erit, ita dispositum, quòd sit subditum imperio animæ, erit claritas illa subdita imperio animæ, vt possit occultare illam, vel ostendere.

An corpus gloriosum necessario videbitur à corpore glorioso. Et quòd corpora beatorum possunt se occultare oculis mortalibus, ac ostendere se illis. Corpora beatorum non possunt occultari oculis beatorum, Et an vere sint peruia.
Quæst. CXXIX.

QVAERETVR circa istam claritatem, an gloriosum corpus necessario videbitur à corpore glorioso. Aliqui dicunt, quòd ita videri poterit corpus gloriosum à non glorioso, quòd nullo modo se poterit occultare ab eo quin obiectū oculis eius videatur, quia corpora gloriosa erunt lucida, & tamen lucida manifestant seipsa, & quæcunque alia corpora: ergo præsentata aspectibus mortalium necessario videbuntur.

Item corpus, quod occultat aliqua corpora, & alia post se existentia de necessario videtur: nam si non videretur nō impediret videri, quæ post ipsum sunt, & tamen corpus gloriosum occultabit quæcunque corpora post se existentia, ita vt videri non possit cum ipsum sit coloratum: ergo necessario illud videbitur.

Item sicut quantitas est de his, quæ insunt corpori, ita & color per quem videtur, & quæcunque claritas, sed quantitas non erit in potestate corporis gloriosi, vt secundùm illam possit esse in maiori, vel minori loco, vt ostensum est supra: ergo neque suberit claritas, ita vt possit corpus gloriosum habens illam esse visibile, vel non.

Dicendum, ꝙ corpora beatorum poterūt se occultare oculis mortalibus, vel ostendere se, oculis autem aliorum beatorum non possunt seipsa occultare. Primum patet: nam quòd corpora beata præsentia oculis mortalibus videantur ab eis naturale est, neque indiget aliquo miraculo, quia illa sunt lucida, & colorata, & vtrunque est obiectum visus, & est eiusdem speciei cum obiecto visus nostri, quòd vero se occultent oculis mortalibus prouenit ex speciali cōditione beatorum, quia claritas illa est in potestate ipsorum, vt secundùm eam aliquando videantur, & aliquando non. Secundum patet, quia quòd possit beatus occultare se oculis mortalibus prouenit ex excellentia status illius super nostrum, & tamen omnes beati quantum ad statū sunt æquales, licet vnus sit beatior alio, ideo vnus non poterit effugere cōspectum alterius, sicut potest corpus gloriosum esse in eodem loco cū quocunque corpore non glorioso, & tamen non potest stare in eodem loco cum corpore alio glorioso, vt ostensum est supra. Quomodo autem posset subtrahere se corpus gloriosum, vt non videatur ab oculis mortalibus? Dicunt aliqui, quòd si attendatur natura claritatis necesse est, quòd videatur, sed potest se abscondere per dotem subtilitatis, quia potest penetrare ipsum oculum videntis, vel quodcunque aliqd corpus manendo simul cum eo in eodem loco, & ita non videbitur. Et verum est, quòd potest per subtilitatem manere simul cum alio corpore, & si maneat cum vidente non poterit videri, sicut oculus non videt seipsum, quia non habet reflexionem supra se. Si autem sit simul cum alio corpore non videbitur si illud sit maius, quam gloriosum, ita quòd includet illud, quia tunc superficies non gloriosi corporis videbitur, & non superficies corporis gloriosi, quia occultata est, si tamen sit maius corpus gloriosum videbitur, quia superficies eius erit exterior, & tenebit inclusum corpus non gloriosum: non enim potest corpus gloriosum includere se in minori corpore: nam licet possit esse in loco eodem cum alio corpore, nunquā tamen poterit esse simul cum alio corpore minori, ita vt se includat in eo, quia nunquam potest esse corpus gloriosum in minori, aut maiori loco, quā ipsum

F sit, sed necesse est semper esse in loco æquali, vt ostensum est supra.

Alij dicunt, quòd occultabunt se corpora beatorum, secundùm quòd desinent agere in circunstantijs: nam verisimile est, quòd videtur, secundùm ꝙ agit in visum, si non agit non videtur, & tamen non est inconueniens aliquod, quòd desinat agere: ergo poterit sine inconuenienti occultare se: nam ex hoc, quòd aliquid agit, vel non agit in aliquid extrinsecū non est aliqua mutatio realis in ipso, vnde sine mutatione alicuius proprietatis, quæ sit de perfectione corporis glorificati, potest contingere, quòd videatur, vel quòd nō videatur, & sic quælibet alia actio compositi erit in potestate animæ, aliàs non esset instrumentū summe obediens principali agenti. ista est positio bea-

G ti Thom.

Alij autem, vt Scotus concedunt, quòd possit occultare se corpus beatum, non tamen per imperium voluntatis solum, quia non putant, quòd voluntas creata habeat imperium super causas naturales quin agant approximato sufficienter agente, & patiente, & data dispositione conuenienti in passo, sed dn̄t, ꝙ potest ponere voluntas impedimenta, ne sequatur actio, vel immutatio, & tamen tunc non dicitur illud agere voluntas imperans, sed impedimenta posita agunt: nam quantumcunque dicat voluntas potentię digestiuę, vel calori, vt non nutriat, non desinet nutrire, aut consumere: dicunt ergo quòd corpora beatorum occultant se non per imperium voluntatis solū,

H sed quia Deus assistit beatis in omni operatione sua, secundùm voluntatem animæ, & tunc dicetur, quòd esset de occultatione ista, sicut de hoc, quod est duo corpora manere simul: nam per dotem subtilitatis non poterat corpus beatum manere simul cum alio corpore, sed requiritur miraculum, ita & occultatio ista possit fieri per miraculum, sed non per voluntatem beatorum.

Dicendum, quòd licet iste modus vltimus sit facilior, si tamen potest aliquid sine miraculo fieri non oportet poni miraculum, & ita potest dici, quòd corpus beatum possit subtrahere se conspectibus mortalium per imperium voluntatis cessando agere in oculos eorum, & hoc est non multiplicando species

I coloris, vel subtrahendo radios lucis: nā non agit alio modo visibile in visum, nisi s̄m ꝙ emittit species peruenientes vsq; ad pupillam, vel radios. Si ergo cessat emittere tunc non erit possibile, quòd circunstantes videant, quia tunc potentia passiua immutaretur sine aliquo actiuo, quod includit contradictionem. Et iste modus est cōueniens, quia tamen voluntas possit per imperium subtrahere emissionem specierum, vel radiorum in corpore lucido est difficile: nam certū est, ꝙ naturaliter non pōt, quia tūc directe se efficeret aliquis inuisibilem, ꝙ tn̄ Deus possit dare animæ hanc ptātem, quę sit aliqua proprietas animę, & per illam agat qn̄ voluerit, non videtur inconueniens. Exempla autem Scoti tenent, s̄m statum præsentem: nam cer-

K tum est, quòd anima non eleuata ad statum gloriæ ēt si iubeat virtuti nutritiuę, ne nutriat, nō poterit cohibere eam, & tamen in patria cum corpus debeat esse subditū animæ, non est inconueniens, quòd hoc possit, immo videtur quibusdam inconueniens, si hoc nō possit. Sed tunc sequetur, quòd ita possit corpus beatum occultare se alteri beato, sicut oculis mortaliū: nam si subtrahendo species occultat se vni, ita se occultabit omnibus: nam oculus beatus non poterit videre rem nisi à cuius specie actualiter immutetur, cum potentia visiua beatorum est passiua, quia est eiusdem speciei, cum nostra, immo etiā si vellet vnus beatus, quòd videretur ab alio beato, & tamē subtraheret

hæret species non posset videri. Ideo dicendum, quòd si concedatur, quòd beatus possit ad libitum suum subtrahere multiplicationem specierum coloris, vel lucis, ita se poterit occultare beatis, sicut mortalibus. Si autem dicatur, quòd occultat semper dotem subtilitatis iuxta primam positionem. Dicendum, quòd poterit se occultare mortalibus, & non beatis, quia non poterit penetrare oculos beatorum, sicut mortalium. Etiam si teneatur positio tertia dicetur, quòd non potest se occultare beatis, quia fit per miraculũ, & tamen Deus non facit miraculum ad occultandũ corpus vnius beati alteri beato, sicut neque facit duo corpora beata simul esse, & tamen facit simul esse gloriosum, & non gloriosum.

Sed tamen tenendo secundam positionem dicendum, quòd nunquam vnus beatus se occultabit alteri beato, quia non volet hoc, & tamen posset si vellet, quia tamen esset ista inordinata volitio, in beatis autem nihil est inordinatum, ideo nunquam volent se occultare alijs beatis.

Ad primum dicendum, quòd licet claritas de se sit manifestatiua, tamen si subtrahatur, vel occultetur non poterit manifestare se neque alia, & tamen poterit subtrahi, ita vt non multiplicentur radij lucis, neque species coloris, ideo poterit occultari beatus oculo mortali.

Ad secũdum dicunt quidam, quòd corpus gloriosum habebit in potestate sua occultare corpora, quæ post ipsum sunt, vel non occultare, vnde quando oñderet se visibus mortalium occultabit quidquid post ipsum est, quando autem non ostendet se, sed occultabit, tunc non occultabit id, quod post ipsum est, sed videbitur. Et dñt, ꝙ causa est, quia color corporis nõ impedit peruietatẽ ipsius, nisi inquãtũ immutat visũ, quia visus non potest immutari simul duobus coloribus, vt vtrunq; perfecte inspiciat, color autem corporis gloriosi erit in potestate animæ, vt per ipsum immutet visum, vel nõ immutet, & ideo erit in potestate eius, ꝙ occultet corpus, quod post ipsum est, vel non occultet.

Sed dicendum, quòd corpus gloriosum occultare ea, quę post illud sunt, vel non occultare pendet ex hoc, an illud sit peruium, vel non: si.n. non sit peruium, etiam si subtrahat multiplicationẽ speciei, non poterit videri, quod post ipsum est, quia non poterit multiplicari species illius per non peruium, quod densum est.

Si autem sit peruium, videtur quibusdam, ꝙ nõ sit impedimentum, ꝙ illud actu immutet per colorem suum: nam duos colores actu percipit oculus, & multos quotquot obijci possunt. Sed ad hoc dicunt, ꝙ verum est de coloribus, qui non repræsentantur sub eadem parte piramidis: nam quãdo multi colores obijciuntur oculo, non concurrunt aliqui duo ex eadem parte, & tamen si vnũ corpus mittit radios per medium alterius, species coloris amborum obijcientur ex eadem parte omnino, & hoc non putant posse fieri, sed necesse esse, ꝙ alterum eorum desinat immutare.

Sed adhuc obijcietur, quia si quid includatur in vitro, vel crystallo, aut berillo vr̃ simul crystallus, & quod intra crystallum est, & ita species amborum colorum veniunt omnino ex eadem parte. Dicendum, quòd verum est, ꝙ species duorum colorum possunt recipi ex eadem parte si possunt multiplicari, nõ possunt tamen multiplicari, nisi quando alterum corporum est peruium per quod fiat multiplicatio, & illud non poterit esse peruium si habet colorem determinatum ad aliquam speciem coloris fixam, sed quando alterum corporum potius est lucidũ, q̃ coloratũ,

A pőt per illud multiplicari species alterius sicut per crystallum, & vitrum, si tñ ista perfundantur colore oĩno nigro, vel rubro, tollẽt peruietas, & tunc non solum non immutabunt ambo spẽs, sed potius alter nõ multiplicabit spẽs. De corpibus aũt beatorum manet dubium, an vere sint peruia, & si ꝯcedant peruia tũc poterunt corpa, quę post ipsa fuerũt videri aliquo mõ, s. vel cessantibus eis ab immutatione, vel simul immutantibus eis, sicut vitrum, & id, qđ post vitrũ est immutant visum: si aũt non sint peruia, ẽt si cessent multiplicare spẽs nõ videbitur id, qđ post ipsa est, quia ad hoc, ꝙ species aliarum rerum multiplicarentur, oportebat medium esse peruium, & tñ dẽsitas repugnat peruie-

B tati, ideo manente corpore denso, & colorato, etiam si non multiplicet speciem coloris non poterit aliud corpus multiplicare per illud species suas, quia non poterunt transire per medium densum. si aũt peruia futura sunt corpora beatorum, forte non occultabũt corpora, quæ post ipsa sunt, etiam si actualiter ipsa immutent coloris, vel lucis speciem multiplicando: manet ergo sub dubio, an corpora beatorum occultabunt alia corpora, quæ post se sunt, aut non, sed potius putatur, quòd occultabunt, si quis tamen contendat, quòd non occultabunt quando ipsa non videbuntur, non est insistendum.

Ad tertium dicendum, quòd non est idem de quãtitate, & colore aut luce, quia quantitas est aliquid

C vere inhęrens corpori glorioso, & non posset illa mutari ad hoc, quòd esset maior, vel minor sine mutatione intrinseca ei cuius est, & tamen in beatis non erunt mutationes reales, etiam quia dato, quòd esse possent, tamen ad imperium animæ non poterit fieri realis mutatio in corpore, & ita etiam ipse color, vel lux, quæ realiter sunt in corpore glorioso, non mutabuntur ad imperium animæ, vt desinat esse corpus coloratum, vel habeat alium colorem, quam prius, quia ista esset mutatio intrinseca, & realis, quia tamen manẽte colore posset corpus beati immutare visum non est mutatio aliqua ipsius beati.

Sed dicetur tunc, quòd idem erit de quantitate, quòd non tollatur quantitas, & tamen cesset actus

D quantitatis, scilicet replere locum, & tunc poterunt duo corpora esse simul per solam voluntatem beatorum sine miraculo, quod falsum est.

Dicendum, quòd non est simile, quia actio coloris est actio elicita, scilicet multiplicatio specierum per medium, & ideo facta nulla mutatione in colore, & in re colorata poterit cessari ab hac actione, & ita animæ beatæ poterit dari, quòd ad imperium suũ cesset multiplicatio specierum, actio autem quantitatis replendo locum non est elicita, sed formalis: nam quantitas nihil agendo, sed solum, quia est, necesse est, quòd repleat locum, & ideo non potest tũc cessari ab hoc actu, vel operatione per solam voluntatem creatam, neque per aliquid donatum ei, quod creatum erit per solum miraculum, secus autem nõ

E immutare visum, quia color non immutat visum, quia actualiter est, sed quia multiplicat speciem coloris, quam si non multiplicaret non immutaret visum, etiam si semper ante oculos maneret, & ita poterit se occultare corpus gloriosum oculis mortalibus saltem.

Et interrogauerunt eum discipuli dicentes. Quid ergo scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primo venire? At ille respondens ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis, quia

quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

Solutio duplicis q̃stionis ortæ ex præcedẽtibus.

Et interrogauerunt. Hic ponitur solutio duplicis quæstionis ortæ ex præcedentibus. Secunda ibi. *Et cum venisset ad turbam*. Circa primum dicitur. *Et interrogauerunt eum discipuli eius*. Idest illi tres discipuli, qui interfuerunt transfigurationi: nam ad cęteros non pertinet ista quæstio, eo quòd ista habet ortum ex aliquibus, quæ visa aut audita fuerunt in transfiguratione, & tamen tres viderunt, cęteri vero neque viderunt, neque sciuerunt illam factam esse vsq; post mortem Christi, & intelligendum est, quia ista quæstio facta est post transfigurationem in descensu montis antequam peruenissent ad alios discipulos, quod ostendit ordo literę: nã postea subdit quomodo Christus venerit ad discipulos, & turbam. *Dicentes quid ergo scribæ dicunt*. Idest quomodo potest stare, quod dicunt scribæ. Sunt scribę viri periti in lege de quacunque tribu, vel cognatione essent. *Quod Eliam oportet primum venire*. Idest antequam veniat Messias, vel antequam ostendat gloriam regni sui, vt infra exponetur. *At ille respondens*. Ad hoc dubium respondit, ꝗ videbatur tangere statum suum, & nisi istud dubium solueret, dubitaretur de statu eius, & de his, quæ pertinebant ad ipsum. *Elias quidem venturus est*. Idest non turbemini de eo, quod dixerunt scribæ, quia verum est, quòd venturus est Elias. *Et restituet omnia*. Idest deperdita ad bonum statum reducet, & dicuntur omnia, idest multa, quia nemo est, qui omnia reducat ad bonum statum, cum & ipse Christus non reduxerit omnia efficienter ad bonum, licet sufficienter pro omnibus satisfecerit, & meruit. *Dico autem vobis*. Modus certificandi est. *Quia Elias iam venit*. Duplicem distinguit Eliam, vnum qui venit, & alium qui venturus est, vnus est verus Elias, alius est Ioannes Baptista. *Et non cognouerunt eum*. Scilicet, quòd haberet officium Eliæ, & esset præcursor Messiæ. *Sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt*. Idest intulerunt ei omnia mala, quæ voluerunt incarcerando ipsum, & postea iugulando supra 14. & Marc. sexto, & Luc. nono. *Sic & filius hominis passurus est ab eis*. Idest ego qui sum filius hominis patiar ab eis mala, idest à Iudęis, sicut Ioannes Baptista qui erat Elias: nam sicut ille vera dicens pro veritate ab iniquis occisus est, ita & ego vera prędicans occidar ab eis. *Tunc intellexerunt*. Scilicet quando dixit, quòd Elias venit, & fecerunt in eo quęcunque voluerunt: nam per hoc aperte ostẽdebat, quòd non loquebatur de Elia propheta, sed de Ioanne, quia in Elia propheta nihil tale gestum erat. *Quod de Ioanne Baptista dixisset eis*. Idest non de vero Elia, & tamen non erat alius cui competeret vocari Eliam, & illius gerere similitudinem nisi Ioannes Baptista.

Quare discipuli nunc allegauerunt scribas. Quæst. CXXX.

QVAERETVR cum discipuli quærerent nunc à Christo, quare allegauerunt scribas cum dicunt, quid ergo scribę dicunt? Aliqui dicunt, quòd discipuli sumpserant argumentum quoddam ad dubitandum super factis Christi, & quia istud non habebat fundamentum ex sacra scriptura, sumpserunt auctoritatem ex dictis scribarum, qui erant sapientes. Sed dicendum, quòd nõ stat, quia hoc de quo dicebant discipuli in sacra scriptura, inue-

F nitur Malach. 4. ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, & conuertet corda patrum ad filios, & filiorum ad patres. Sed dicendum, quòd discipuli, sic quæsierunt allegantes dictum scribarum, quia ipsi erant viri indocti qui scripturam sacram, non nouerãt: erant enim rudes, & piscatores, scilicet Petrus, Iacobus, & Ioannes, & omnes erant piscatores, vt patet supra quarto, & Marc. primo. nam de piscatione vocauit eos Christus, & ita non poterant vacare scripturæ, sed propter paupertatem dediti erant negocijs lucratiuis, vt inopem vitam defenderẽt, ideo nihil de sacra scriptura nouerant, nisi sicut audiebant à sapientibus legis, sicut & apud nos accidit: nam populus non scit aliquid de pertinentibus ad fidem, & spem, nisi sicut à prædicatoribus audit, & ideo si aliquando

G arguere volunt deducunt in auctoritatem dicta prædicatorum, cum nullum solidius fundamentum habeant: tales autem erant apud Iudęos scribæ, quia scriba vocatur sapiens, & dicuntur scribę à scripturis, q̃a in sacris scripturis sapientes sunt, & isti prædicabant doctrinam legis, & ita populus allegabat eos in auctoritatem, & ita innitebantur auctoritati eorum, quasi nullo modo ipsi errarent. Sic dicit Chrysostomus, non autem aduentum Eliæ discipuli ex scripturis sciebant, sed scribæ eis manifestabant, & ferebatur hic sermo in plebe indocta.

H

Quomodo dicitur hic, quòd dixerunt discipuli, quid ergo scribæ dicunt, quia Marc. 9. dicitur quid ergo dicunt scribæ, & Pharisæi. Quæst. CXXXI.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd dixerunt discipuli, quid ergo scribæ dicunt, quia Marc. nono. dicitur quid ergo dicunt scribæ, & Pharisæi, quomodo potest stare?

Dicendum, quòd vtrunque dixerunt discipuli, sicut Marcus expressit, idest quid ergo dicunt scribæ, & Pharisæi, & tamen Matthæus breuiloquus solos scribas nominauit.

Primum patet, quia discipuli indocti nesciebãt hęc de Elia, nisi inquantum audiebant à prędicatoribus, & tñ Pharisæi, & scribę erant simul prędicatores inf. 23. super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Phari-

I sęi, quęcunque dixerint vobis seruate, & facite, & tamen cathedra Moysi, vocatur cathedra in qua sedebant doctores ad prædicandum legem Moysi, & exponendam eam populo, & ita tam Pharisæi, quam scribæ prædicabant: ergo vtrique prædicabant de aduentu Eliæ, & verisimile est, quòd discipuli allegarẽt vtrosque, quia ipsi allegabant nunc contra Christum arguendo, & qui arguit vult fundare argumentum suum quanto firmius potest. Secundo patet, quia Matthæus in multis est breuiloquus, & tacet quædã, quæ alij exprimunt, & tamen facit hoc artificiose: nã scribę, & Pharisęi in multis conueniebant contra Christum, vt simul dicerent, & tñ Matthæus raro nominat vtrosque simul, sed interdum solos scribas, &

K interdum solos Pharisæos, sic tamen quia scribæ sunt sapientiores Pharisęis, & Pharisęi habẽtur, vt sanctiores scribis, ideo ibi de sanctitate agitur, licet scribæ, & Pharisæi simul contra Christum loquantur, de solis Pharisæis Matthæus loquitur, vbi vero de sapientia est dubium, inducuntur soli scribæ, licet vtrique loquantur. Sic patet supra 9. quando de curatione paralytici agitur, s. & ecce quidam de scribis dixerunt intra se hic blasphemat, constat tamen, ꝗ tam scribæ, q̃ Pharisęi hoc dixerunt, quia Lucæ 5. dr̃ & cęperunt cogitare scribę, & Pharisęi dicentes, quis est hic qui loquitur blasphemiam? ibi tamen de sapientia agebatur: nam Christus dicebat, ꝗ remittebat peccata, illi

autem dicebant, quòd erat blasphemia, an vero blasphemia esset, vel non, pertinebat discutere ad sapientes, ideo soli scribæ qui sapientiores erant nominati sunt. De sanctitate patet, quia supra nono. capitulo. dicitur, quòd cum Christus comederet in domo Matthæi cum publicanis, videntes hoc Pharisæi dixerunt discipulis, quare cum publicanis, &cętera, & tamen constat, quòd simul Pharisæi, & scribæ hoc dixerunt, quia Luc. 5. dicitur, & murmurabāt Pharisęi, & scribę dicentes ad discipulos eius, quare cum publicanis, & cętera, ibi enim de sanctitate agebatur, scilicet, quia abstinere à conuiuijs publicanorum pertinebat ad cęremonias sanctitatis, & honestatis, & ideo magis ponderabat in hoc auctoritas Pharisæorum, quam sapientia scribarum, & ita solos Pharisæos nominauit Matthæus, ita fuit nunc: nam dicere de aduentu Eliæ, quod ex lege sciri poterat, pertinebat ad sapientiam, & ita erat in hoc maior auctoritas scribarum, qui sapientiores erant, ideo eos solos nominauit Matthæus.

Vnde orta fuit discipulis occasio quærendi hoc de Elia. Quæst. CXXXII.

QVAERETVR vnde orta fuit discipulis occasio quærendi hoc de Elia. Dicunt quidā, quòd discipuli audierant à Pharisęis, & scribis, quòd Elias venturus erat circa consūmationem sęculi, Malach. quarto, & ideo quia Eliam viderant credebant finem mundi propinquum, mirabantur tamen, quia ipse ita cito recesserat, & nihil docuerat prædicando, cum dicatur Malach. quarto, quòd conuertere deberet corda patrum ad filios, & ideo quærebant à Christo, quomodo intelligendus sit locus ille scripturæ. ita exponit Nicolaus, & ita hoc modo occasio quærendi non fuit, nisi velle habere intellectum scripturę de qua dubitabant. Sed hoc non multū stat, quia quærere de intellectu scripturę non pertinet nisi ad illos qui aliquid nouerūt de sacra scriptura, quia nihil sciens nihil dubitat, cum dubitare prępupponat quandam notitiam circa rem de qua dubitatur, & tamen discipuli nihil sciebant de sacra scriptura, cum neque allegauerint eam, sed dictum scribarum: ergo non erat motiuum quærendi velle scire intellectum scripturę. Alij dicunt, quòd discipuli dixerunt hoc ad ostendendum, quòd scribę falsum dixerant, & volebāt hoc deducere, quasi aliquid admirandum: nam tenebantur scribæ in magna opinione potissime circa sapientiam, & mentiri illos admirandum erat, & tamen nunc videbantur mentiti, quia ipsi dicebant, quòd vēturus erat Elias ante Messiam, & tamen nunc apparuerat falsum, quia discipuli prius viderunt Christum, quam Eliam, & sic introducitur litera, scilicet ergo quomodo scribæ dicunt, quia oportet Eliam venire primo, idest cum tu veneris nunc ante Eliam, quomodo potest stare doctrina scribarum dicentium, quòd oportet Eliam venire primum, idest antequam veniat Messias. Sic dicit Chrys. intentio quidem discipulorum sub hac interrogatione talis mihi esse videtur, nos quidem Eliam tecum vidimus, & prius te vidimus, quam Eliam, scribę vero prius Eliam venire docent, credimus itaque eos mendacium protulisse.

Alij dicunt, quòd discipuli dixerunt hoc, quia audierunt scribas dicentes auctoritatem Malach. quarto. mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & conuertet corda patrum ad filios, nunc autem putabant diem magnum Domini transisse, & incepisse regnum eius in transfiguratione illa, quia dixerat Christus præcedēti cap. sunt qui-

A dam qui non gustabunt mortem donec videant filiū hominis venientem in regno suo, & intelligebatur de transfiguratione, & tamen iam illa erat, & nōdum venerat Elias. Sic dicit Hier. æstimant discipuli transformationem gloriæ hanc esse, quam in monte viderant, & ideo dicunt: quid ergo dicunt scribę, quòd Eliam oportet venire primum? ac si dicerent si iam venisti in gloria, qūo pręcursor tuus non apparet? Alij dicunt, ꝙ ratio quęrēdi fuit discipulis ꝑꝑ subitum recessum Eliæ, quia Malac. 4. dr̄, quòd conuertet corda patrum ad filios, & ita audierant discipuli à scribis, nunc autem viderant discipuli Eliam, & iam recesserat, quòd nihil egisset: nam non prædicauerat, vt conB uerteret corda patrum ad filios, ideo admirati dixerunt, quomodo dicunt scribæ. & hoc non apparet ex verbis discipulorum, sed ex occasione præcedenti, scilicet, quia nunc Eliam viderant. Etiam apparet magis ex verbis Christi, cum ait Elias quidem venturus est, & restituet omnia, quod est conuertet corda patrum ad filios. Alij dicunt, quòd hoc quęsierunt, quasi iā fundata intentione sua admirati de quodā dicto scribarum quo contra Christum nitebantur. Dicunt enim quidam, quòd Pharisæi, & scribæ dicebant Iesum non esse Messiam allegantes auctoritatem Malach. 4. quia antequam veniret Messias venturus erat Elias, & tamen Elias nondum venerat, ideo nō erat ille Messias, sed alius expectandus erat, quē pręcederet C Elias veniens, & tunc discipuli ex gloria ostēsa in corpore Christi, & ex testimonio Eliæ, & Moysi, & potissime ex testimonio vocis paternę certificati erant, quòd ille erat Messias, ideo mirabantur quomodo scribæ dicerent ex sacra scriptura, quòd oporteret Eliam venire primum, idest ante Messiam, & tamen nondum venerat. Dicendum autem, ꝙ iste est sensus verus literę: nam cōsonat rn̄sio Christi, huic quęstioni, & non in alijs sensibus. Sic dicit Chrys. non aūt, vt oportebat aduentus Christi, & Elię à scribis interpretabantur: scripturę enim duos dicunt Christi aduentus eum, s. qui factus est, & eū qui futurus est, sed scribę primū non aduertentes, secundū aduentum solū cōmemorabant plebi, & dicebāt, qm̄ si hic est Chr̄s, D oportebat Eliam præuenire. Aliæ autē expositiones, licet aliqualiter appareant non conueniunt literę. De prima dictum est. De secunda patet, quia si discipuli ad hoc introducerent quæstionem, vt ostenderent scribas mentitos, non multum curaret Christus, siue mentiti essent, siue non, maxime quia interdum mentiebantur, & tamen respondit diligenter ostendens verum esse, quod illi dixerant: ergo non tendebat quæstio ad illud. Item quia Christi responsio non cōuenit huic sentētię: nam si vellet saluare scribas quos discipuli putabant mentitos, non oportebat alia dicere nisi, quòd verum dixerant, distinguere autem de Elia venturo, & qui venerat, non erat ad hoc propositum. De tertio dicendum, quòd etiam non conuenit, nam ad illud non debebat sic Christus respondeE re, sed diceret, quòd nondum venerat regnum suū, & dies Dn̄i magnus, & ante illum adhuc veniet Elias, sicut vere venturus erat, dicere tamen de Elia, qui iam venerat, non erat ad propositum huius, & tamen maxime institit Chr̄s in Elia, qui iam venerat: ergo non fuit illa quæst. eorum. De quarto etiam dicendum, ꝙ non stat, quia non conuenit rn̄sio Chr̄i huic sn̄ię: nā tunc Chr̄s diceret verū est, ꝙ anteq̄ veniat dies Dn̄i magnus veniet Elias, & ꝯuertet tunc corda, &c. & tn̄ nondum venit dies ille Dn̄i, ideo neque Elias venit, sed venturus est: iste autem aduentus Elię, non est ille de quo scriptura loquit̄, sed nunc venit ad ferendum mihi testimonium, dicere tn̄ de Elia, qui venerat non erat ad propositum. Nisi forte dicatur, quòd Christus

volebat ostendere, quòd Elias bis venturus erat, scilicet nunc, & postea, & loqueretur de vtroq; aduẽtu. Sed non stat, quia tunc non vocaret hic Ioannẽ Baptistam Eliam, qui venerat, & alium dicebat Eliam venturum, ergo non erat ille sensus quæstionis, sed vltimus est sensus literæ, & illi conuenit rñsio Christi, vt oñdetur seq.q. Sed obijcietur, ꝙ non conueniat, quia si istud esset dubium discipulorum, non quęrerẽt de illo nunc, sed multo ante q̃ñ ad Christum accesserãt, quia hoc erat quærere, an erat Messias, vel non. Item quia præsupponitur in hoc, ꝙ ante istud non erãt certi discipuli, an Iesus erat Christus, quia alias tunc dicerent qũo staret dictum scribarum, s. ꝙ oporteret Eliam venire primum, & tamen ante hoc certi erant, vt patet preced. c. q̃ñ Petrus confessus est ipsum esse Chr̃m filium Dei, & hoc idem cęteri putauerunt. Itẽ quia si non crederent eum Messiam esse, non manerẽt cum eo tanto tp̃e, Itẽ non vr̃ verũ, ꝙ dicerent scribę Iesum non esse Messiã, q̃a nondũ venerat Elias: nã non inuenit hoc sibi obiectũ in aliquo loco, sicut obijciebant alia, s. ꝙ non erat de Bethlehem, sed de Nazareth, & ꝙ non esset de stirpe Dauid, & ꝙ origo eius erat nota, Io. 1. & 7. Itẽ quia Iudęi pręsupponebant, ꝙ poterat venire Messias nondũ veniente Elia: nã Io. 1. quando voluerunt scire quis esset, quęsierunt, an esset Chr̃s, & dixit non, deinde an esset Elias, & dixit, quòd non, & tamen si supponeretur, quòd nõ venturus esset Messias quousque veniat Elias, & conuerteret corda patrum ad filios, non quærerent, an ille esset Christus, cum constaret, quòd nondum conuerterat Elias corda patrum ad filios, & tñ quæsierunt: ergo putabant, ꝙ posset venire Christus nondum veniente Elia. Dicendum, ꝙ sensus est verus, quia iste cõuenit maxime literę, vt oñsum est. Ad primum dicendum, ꝙ à principio q̃ñ discipuli accedebant ad Chr̃m nondum sciebant eũ esse Messiã, & tñ accedebant ad eũ, quia erat doctor veritatis, & de quo multi credebãt, quòd erat Messias, neque erat necesse discipulis à principio scire, quòd Iesus erat Messias: satis enim erat, quod faceret talia miracula propter, quæ omnes concurrerent ad eum. Ad secundum dicendum, quòd non supponitur non fuisse certos discipulos ante hoc de Iesu, an esset Messias, sed innuitur, quòd nunquam tam plene fuerunt certificati, sicut nunc, & verum est, quòd aliquando ignorabant eum esse Messiam, sicut à principio q̃ñ veniebant ad eum, postea vero crediderunt, vt q̃ñ Petrus confessus est illud præced. c. & tamen illud fuit credere, & non videre, nunc vero plenissime certificati sunt tam ex gloria corporis eius, quam ex testimonio Eliæ, & Moysi, & maxime ex testimonio vocis paternæ, ideo nunc nihil poterant dubitare, & ita ex abundanti certitudine dixerunt, quomodo poterat stare dictum scribarum, ante hoc autem non dixerunt, quia adhuc erant aliqualiter dubij, an esset Iesus Messias, vel non, nunc non erant ita certi, vt putarent omnino falsum esse dictum scribarum, vel aliter intelligendum. Ad tertium dicendum, quòd etiam si non crederent eum Messiã, manerent cum eo propter miracula, quæ faciebat: nam vt viderent eũ confluebant multæ turbæ ad Christum, Ioa. 6. etiam propter sanam doctrinam, & dulcem cordibus dispositis: nam quando cęteri discipuli recedebant à Christo, dixit ipse ad duodecim, nunquid, & vos vultis abire? & dixit Petrus loco omnium, Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternę habes, Ioan. 6. etiam dato, quòd non crederetur Iesus esse Messias saltem apparebat eum virum sanctum, & prophetam, & tamẽ propter hæc quilibet vellet manere in doctrina eius, sicut cęteri prophetæ discipulos habuerunt, qui sequebantur eos, vt patet de Elia, & Eliseo quarto Re-

F gum secundo, & tertio, & quarto. Ad quartum dicendum, quòd non est conueniens argumentum, q̃a multa dicebantur contra Christum, quæ tacuerunt Euangelistæ, sicut multa ipse fecit, quæ ipsi enarrasse omiserunt, Ioan. 20. maxime, quia falsum supponitur: nam licet in alijs locis non referatur hoc fuisse obiectum Christo, satis est, quòd colligatur hic ex litera fuisse ei obiectum. Et ita vult Chrysost. vt dictum est. Ad quintum dicendum, quòd Iudæi non tenebant determinate, quòd oporteret venire Eliam ante Messiam, quia nec istud ostendit sacra scriptura, & ideo quando ipsi voluerunt scire de Ioanne Baptista, an esset Messias, non pręsupposuerunt, quòd necesse esset venire Eliam ante Messiam, cum autem loquebãtur contra Christum, non dicebant ea, quæ ipsi putabant

G vera esse, sed quidquid posset aliquo modo verisimiliter accipi contra Christum, quia desiderium suum erat impugnare illum, & quia aliquo modo potest accipi ex sacra scriptura venturum Eliam ante Messiã, dicebant hoc, vt Christum excluderent, sicut, & opponebant ei, ꝙ in Beelzebub dæmonia eijceret 12. c.

Quomodo Christus dixit hic Elias venturus est, & postea dixit Elias iam venit. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR quomodo Christus dixit hic Elias venturus est, & statim dixit dico vobis, quia Elias venit, quæ videntur infra dicere. Dicendum, quòd Christus respondit per hoc dubitationi discipu-

H lorum: putabant enim illi, s̃m auctoritatem scribarũ venturũ esse Eliam ante Messiã, & quia intelligebant de Elia propheta, & de aduentu primo in carne, erat falsa existimatio, ideo poterat Christus dicere, ꝙ scribæ falsum dicerent, quia tamen verum erat aliquo modo, quòd venturus erat Elias ante Messiam, non negauit dictum scribarum, sed distinxit propositum, & fuit ista cautela conueniens respondendi: nam & nobis melius est sępe rñdendo propositionem distinguere, quã simpliciter negare, & hoc propter nescientes, & propter assistentes, Christus autem pp̃ duo distinxit propositionem, quam poterat absolute negare: nam quando propositio in vno sensu est vera, & in alio falsa, melius est distinguere eã, quam simpliciter

I negare, & tamen dicere, quòd Elias venturus erat ante Messiam est huiusmodi, ideo distinxit. Secundo q̃a istud habet originem à sacra scriptura, licet illa possit varie accipi, & quia si negaret Christus simpliciter dictum scribarum, videretur negare sacram scripturã, quasi asserendo, quòd nullo modo Elias venturus erat ante Messiã, ideo distinxit, & ad hoc innuit, quòd duplex est aduentus Messiæ vnus est in carne, idest ad assumendum carnem, & operandum redemptionẽ in carne assumpta, alius est ad iudicandum. De primo non est verum, quòd Elias venturus est ante eum, sed de secundo, & ita intelligit auctoritas Malac. 4. ecce ego mittã vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, & conuertet cor-

K da patrum ad filios, & filiorum ad patres eorum, ne forte veniam, & percutiam terram anathemate, & tamen dies Domini magnus est dies iudicij, scilicet dies iræ calamitatis, & miseriæ, dies magna, & amara, etiã quia dicitur horribilis: nam si diceretur solum dies Domini magnus, posset adhuc intelligi de aduentu in carne: nam vocatur dies Domini dies in quo Deus magna facit, & tamen dicitur horribilis, ideo necesse est accipi pro die iudicij, & ad illum diem veniet Messias iudicaturus, & ante diem hunc præcedet Elias, vt conuertat corda hominum, Christus tamen vult accipere, quòd ante vtrũq; aduentum venturus fuerit Elias, & tñ ante scd̃m aduentum venturus erat Elias

Pro-

Propheta qui vere dicitur Elias, ante primum venturus erat Elias non secundum substantiam, sed s͂m officium, s. Ioannes Baptista. & ob hoc Christus dixit de vtroque Elia. de vero Elia dixit Elias quidem vẽturus est. de alio Elia s͂m officiũ dixit dico vobis, quia Elias venit: nam Ioãnes Baptista iam venerat. Elias t͂n verus nondum venerat, sed ante iudicium venturus erat, & vt videatur de quo Elia loquitur ponit vtrique conditionem suam. nam q͂n dixit de Elia venturo ait Elias q dem venturus est, & restituet omnia, vt videatur ꝙ ille est Elias de quo loquitur Malachias, ꝙ conuertet corda patrum ad filios, quando loquitur de Elia qui iã venit, ostendit ex circunstantijs quis sit ille & ait, Elias venit & non cognouerunt eum, sed fecerunt quæcunque voluerunt in eo.

Quare Christus dixit duos Elias cum scriptura non dicat, nisi de vnico Elia. Quæst. CXXXIIII.

QVAERETVR cum sacra scriptura nõ dicat, nisi de vnico Elia venturo, & de vnico aduentu eius Mala. 4. nam alibi nõ habetur de hoc, quare Christus distinxit duos Elias.

Dicendum, ꝙ hoc fuit. Primo propter auctoritatẽ sacræ scripturæ, nam licet Ioannes non vocetur in veteri testamento Elias: tamen sicut scriptura prænũciauit de Elia venturo ante Christum in iudicio: ita, & p̄nunciauit de Ioanne venturo ante primum aduẽtum Christi in carne ad prædicandum Malach. 3. ecce ego mitto Angelum meum qui præparauit viam tuam ante te. & ita allegatur de eo. supra 11. cap. etiam Esa. 40. prænunciatum fuerat de eo, ego vox clamantis in deserto, & allegatur. sup. 3. & Io. 1. vocauit ergo vtrunq; Eliam.

Secundo, quia etiam de Ioanne dictum fuerat, quia erat Elias. nam licet illud Mala. 4. in sensu literali principali accipi necesse sit de Elia propheta, tamen ẽt in sensu literali minus principali accipitur de Ioanne Baptista quem misit Deus ante Christum. & ita dixit Christus supra 11. ca. & si vultis accipere ipse est Elias qui venturus est. ideo fuit conueniens eum vocare Eliam.

Tertio quia Angelus vocauerat eũ Eliam antequã nasceretur Luc. 1. ipse præcedet eum in spiritu, & virtute Eliæ parare domino plebem perfectam. ideo ipse iuxta formam suam loquendi, & Angeli, vocat eum Eliam, quia ita volebat eum Deus vocari. Quarto fuit propter similitudinem. nam vterque eandẽ ministrationem exhibuit Christo. nam Elias propheta præcedet diem iudicij in prædicando, vt cõuertat homines: & ita dispositi sint ad recipiendum aduenientem iudicem, ne ipse veniens feriat terram anathemate Mala. 4. Ioannes autem præcessit Christum, vt per prædicationem disponeret plebem ad digne recipiendũ Christum, ostendendo quis ille erat, & hortando humiliari ei. sic dicitur Lucæ 1. præcedet eum in spiritu, & virtute Eliç parare domino plebem perfectam, idest perfecte dispositam ad suscipiendum doctrinam Christi. vterque ergo eodem nomine vocari debuit, cũ idem officium gereret.

Quinto quia licet scribç non intelligerent, quod dicebant, scilicet, quòd Elias venturus esset ante Messiam, tamen verum dicebant, ideo Christus non negauit, sed vtrunque vocauit Eliam dicens se esse Messiã, & verum esse quod dicebant scribç, scilicet, quòd ante Messiam venturus esset Elias, & ita ante eum venerat vnus Elias.

A *Quare Christus dixit Elias venturus est, & omnia restituet. Quæst. CXXXV.*

QVAERETVR quare Christus dixit Elias venturus est, & restituet omnia. Dicendũ ꝙ fuit hoc, primo ad ostendendum differẽtiam inter duos Elias quos nominauerat, vt videretur quòd non erat vnicus de quo loquebatur, & quis erat ille qui venerat, & quis ille qui venturus erat: dixit ea per quę vterque notificabatur. de venturo enim Elia dixit, quòd restitueret omnia: vt videretur quòd erat Elias propheta, de quo scriptura loquitur Mala. 4. mittam Eliam prophetam, & cõuertet corda patrum ad filios. Elias qui venerat erat Io. Bapt. & hunc notificauit dicens, ꝙ fecerunt in eum quæcunque voluerunt. nam Ioannes ille est quem occiderunt. Secundo dixit, vt ostendat ꝙ ille Elias de quo dixit est ille, de quo scriptura loquitur. nam poterat esse, quòd ille loqueretur de alio Elia quẽ scriptura non nominaret, & tunc responsio procederet ex ęquiuoco, & maneret argumẽtum discipulorum de dicto scribarum: ideo ostendit, ꝙ de illo loquebatur de quo Mala. 4. ꝙ restitueret omnia, & ita p hoc innuebat, quòd Elias ille de quo ibi dicitur, non est ille qui venire debebat ante Messiam nũc, sed expectãdus erat in futurum. Tertio fuit, quia forte pars huius dubij prouenerat ex apparitione Eliç. nam verᵘ Elias apparuit in transfiguratione cum Christo, & ille erat de quo dicitur Mala. 4. & ideo dicerent discipuli, quomodo dicunt scribç, quòd oportet venire Eliam, & conuertere corda patrum ad filios. nam nunc ipsemet venit, & iam recessit nihil horum agens. dixit ergo Christus Elias quidem venturus est, i. non putetis, ꝙ Elias propheta nũc compleuit, quod de eo dictum erat. nam aduentus iste ad transfigurationem non fuerat prænunciatus de ipso, sed adhuc iterum venturus est, & tunc complebuntur quæ de eo prænũciata sunt, s. quòd cõuertet corda patrum ad filios, & hoc innuit dicens, quòd restituet omnia, quasi dicat, non turbemini circa dictum scripturç: nam ipsa complenda est iuxta omnia quæ dicit. & tamen adhuc debet expectari complenda.

D

Quomodo est verum, quòd Elias omnia restituet. idque tripliciter intelligitur. Quæst. CXXXVI.

QVAERETVR, quomodo est verum, quòd Elias restituet omnia.

Dicendum quòd potest intelligi, vno modo de conuersione Iudæorum. nam veniet Elias ad prædicandum ante finem sæculi, & omnes Iudæos quos tunc inuenerit, conuertet ad Christum, & vsque ad illud tempus multi iudçorum manebunt in errore suo. & hoc consonat dicto Apostoli ad Roma. 11. c. cęcitas ex parte contigit in Israel donec intraret multitudo gentium, & sic vniuersus israel saluus fieret: & istud erit conuertere corda filiorum ad patres, vel patrum ad filios, idest iudæorum ad doctrinã Apostolorum, quę doctrina manebit in ecclesia Christi vsque ad finem sæculi: Apostoli tamen sunt filij iudçorum. Sic dicit Chrysosto. cum enim dixit, quòd Elias venturus est, & restituet omnia. de ipso Elia in propria persona loquitur, qui quidem restaurabit omnia dum corriget infidelitatem iudæorum, qui tunc inuenientur, quod est conuertere corda patrum ad filios, idest iudæorum ad Apostolos. Secundo intelligitur de restitutione eorum qui in tribulatione Antichristi defecerint. multos enim Antichristi doctrina, & tribulatio turbabit, vt a fide Christi recedant. Elias autem veniens prædicabit eis, & conuertentᷓ plurimi ad veritatem.

tatem. Tertio (vt aliqui dicunt) intelligitur de morte ipsius Eliæ, scilicet restituet omnia, idest soluet omnia, quæ debet: mortem enim debet, quia homo est, & nondum mortuus est, ideo oportet, ꝙ aliquando moriatur, cum statutum sit de vnoquoq; homine semel mori. ad Heb. 9. & tunc esset ad propositum sic, scilicet Elias vnus iam venit, & fecerunt in eo quęcūque voluerunt, quia occiderunt eum, alius autem vēturus est, & restituet omnia, idest & ipse etiam tunc occidetur, sic exponit Aug. scilicet restituet omnia, idest eos quos persecutio Antichristi perturbauerit. Vel vt ipse restituat moriendo, quæ debet. Sed dicendum, quòd primi duo sensus sunt meliores, & magis conuenientes scripturę: constat enim quòd Christus dixit hoc ad ostendendum, quòd Elias ille de quo Malac. 4. dicitur & de quocunque Iudæi loquebantur nondum venerat, sed venturus erat, & quia ponitur ibi quid acturus sit, scilicet, quòd mittetur ad conuertendum corda patrum ad filios, exprimit illud Christus dicens, quòd restituet omnia, idest omnes qui perierant de fide per tribulationem, vel qui perditi erant de Iudæis per infidelitatem, quia ad fidem nunquam venerant.

Quare Elias non fuit missus tempore Christi.
Quæst. CXXXVII.

QVAERVNT quidam cum Elias tot bona facturus sit vt restituat omnia, quare nō missus fuit tempore Christi, vel ante tempora vltima. Dicunt quidam, quòd hoc fuit, qa si veniret tempore Christi potius esset impedimentum fidei Christi: nam Iudęi putantes Christum esse Eliam non crediderunt ei, & tamen quando venerit in fine sęculi credent ei. Sic dicit Chrys. Si autem tot bona erunt ex Eliæ præsentia, quare tunc non eum misit? respondet, dicimus, quia & tunc Christum ęstimantes Eliam non crediderunt ei, tunc autem Eliæ credent, quia cum post tantam expectationem veniet annuncians Iesum facilius suscipient, quæ ab ipso dicuntur. Aliter potest dici, ꝙ Elias nunquā magis erit necessarius, quam cum erit finis sęculi, quia tunc vltima tribulatio multos à fide auertet, & quoniam illa erit tribulatio qualis nunquam fuit infra 24. oportebit, quòd sit tunc magna consolatio, vnde magis erit tunc necessarius Elias, quam alijs temporibus. Aliter potest dici, ꝙ ista quæstio est superuacua, quia Elias non est venturus nisi, ꝙ Deus illum mittet, & promisit iam mittere Malac. 4. & tamen ipse promisit mittere ad tempus determinatum, s. ante diem Dñi magnum, & terribilem: ergo frustra est quęrere cur alio tpe non mittatur, cum non possit venire, nisi quando mittetur. Secus autem de illo qui venire potest non missus, sicut fuit de filio Dei, qui est æqualis patri, & spirituisancto, cui nullus quicquam iubet, sed facit, quod vult, cum sit eadem voluntas, & imperium triū: nam de illo recte quæritur quare voluit venire tali tēpore, & non prius, neque posterius: nam poterat, quando vellet nullius legi alligatus. Si tamen dicatur cum Elias tanta facturus sit, quare Deus non mittet eum ante? Dicendum, quòd non fuit tempus conuenientius ad mittendum eum: Elias enim homo est, & cum semel venerit occidendus est, ita vt nō sit quotidie venturus, aut sępe, cum igitur vēturus semel sit, nullum est conueniens tempus ad mittendū eum, quam tunc quando erit vltima tribulatio. Item quia non est putandum, ꝙ pendeat Deus ex Elia, quasi non possit facere, quod vult nisi per Eliam: nam potest, quod vult, etiam non existente Elia, qui potest de

F lapidibus suscitare filios Abrahę sup. 3. c. & pōt quolibet tpe dare viros maiores Elia, sicut Apostolos dedit qui multo maiores Elia fuerūt, sed placuit ei reseruare Eliam pro illo tpe, sicut placuit Paulum instituere doctorē vniuersę terræ, ideo illo tpe, & non alio veniet Elias, & tunc valde proderit præsentia sua.

Quomodo Christus vocauit Ioannem Eliam, cum non esset ipse Elias. *Quæst.* CXXXVIII.

QVAERETVR quando Christus dixit, quòd Elias iam venit, & intellexit de Ioanne Baptista, quomodo vocauit eum Eliam, cum non esset ipse Elias. Aliqui putauerunt, quòd Ioannes erat Elias, quia anima Eliæ transierat in corpus Ioannis Baptistæ, ideo erat ipse Elias, & ita recte vocaretur
G Elias, secundùm substantiam. Dicendum, quòd non stat. Primo quia non est possibile fieri transitum animarum per corpora, vt Pharisæi improbant, & Ecclesia detestatur hunc errorem. Sic dicit Origenes super Matthęum. Quod autem dixit propter Ioannem Elias iam venit, non anima Elię est intelligenda, ne incidamus in dogma transcorporationis, quod alienū est ab ecclesiastica veritate. Secundo quia concesso transitu animarum non manerēt ijdem homines, qui prius: nam cum homo constet ex corpore, & anima, & sit vtraque pars essentialis, variata aliqua earum nō manet eadem substantia composita, & tamen licet
H anima Eliæ esset eadem, quæ introiuit in corpus Ioannis Baptistæ, non esset idem corpus vtriusque, ideo non esset idem homo, vnde non poterat Ioannes esse Elias. Tertio quia transitus non fieret nisi moriente homine, quia aliàs non potest anima manere in duobus corporibus, & tamen viuebat adhuc Elias tempore Ioannis, & viuit cum venturus sit, ideo non poterat Ioannes esse Elias, & ita ipse dixit: nam Ioan. 1. c. quæsiuerunt Iudęi à Ioanne, an esset Christus, & dixit non, quęsierunt an esset Elias, & dixit, quòd non, & tamen si esset Elias per transcorporationem non negaret, quia mentiretur. Sed dicendum, quòd Ioannes fuit Elias per similitudinem, & auctoritatem. Et
I primo propter similitudinem vitæ: nam sicut fuit Elias vir eremicola qui in monte Carmeli morabatur; ita Ioannes semper habitauit in eremo ex annis teneris vsque ad tricesimum annum quando cępit prædicare, vt colligitur Lucæ primo, & tertio. Secundo in similitudine victus, & vestitus: nam sicut Elias manens in deserto comedebat cibos deserti, ita & Ioannes vinum, & siceram non bibit, sed nec comedebat quicquam nisi locustas, & mel syluestre supra tertio. Sic & in vestitu: nam Elias accinctus erat zona pellicea circa lumbos, & vestibus de pellibus quarto Regum primo, sic & Ioannes vestiebatur pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos accingebatur supra tertio capitulo. Tertio fuit similitudo in zelo:
K nam Elias ex zelo Dei magno obiurgabat regem Acab, & reginam Iezabel propter idolatriam, tertio Regum 18. & propter hoc Iezabel quęrebat animam eius tertio Reg. 19. ita & Ioannes zelo Dei arguebat Herodem regem, & Herodiadem de incestis nuptijs, & adulterio supra decimoquarto, & ob hoc occisus est. Quarto fuit similis in officio: Elias enim præcursurus est ante aduentum Christi iudicantis, vt cōuertat corda patrum ad filios Malac. quarto, Ioan. autem pręcurrit ante aduentum Christi prædicantis, vt disponeret animos populi ad suscipiendum eum, & hæc fuit causa præcipua. Sic dixit Angelus Luc. 1. ipse pręibit ante illum in spiritu, & virtute Eliæ parare Domino plebem perfectam. Quinto est propter auctoritatem: nam impositio nominum fit ad placitū, &

& tamen illa nomina accipiuntur communiter quæ aliqua auctoritate imposita sunt, & tamen Deus imposuit hoc nomen Ioanni, ꝙ Elias diceretur, ideo ipse poterat conueniēter vocari Elias, nam Christus vocauit eum Eliam supra 11. si vultis accipere ipse est Elias qui venturus est, & Angelus prius dixerat, ꝙ præcederet in virtute Eliæ, & ita nomen Eliç ei tribuere voluit, sed communiter dicitur, quòd Ioannes vocatur Elias officio, & non persona. Sic dicit Origenes, & Hieronymus.

Quomodo dicitur, quòd non cognouerunt Ioannem, quia Ioannes cognitus fuit. *Quæst.* CXXXIX.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd non cognouerunt eum. nam videtur, quòd Ioannes fuit cognitus, quia in magno honore habitus fuit, ita vt crederetur esse messias Luc.3. & Actu. 13. & tenebant eum saltem, vt prophetā, & a Deo missum postquam ipse negauit se esse Messiā infra 21. & Mar. 11. & sequebatur eum populus veniens ad baptismum suum supra 3. & Mar.1.

Dicendum vno modo, quòd multi cognouerunt Ioannē qui sequebantur eū, alij vero nō cognoscebāt qa nolebant credere eum missum esse a Deo. nam populus, & peccatores, & publicani susceperunt baptismū Ioannis, sacerdotes aūt, & scribæ noluerunt recipere Luc.7. & ob hoc Christus increpuit eos infra 21. dicens venit Ioannes ad vos in via iustitiæ, & non credidistis ei, publicani autem, & meretrices crediderūt, vos autem videntes neque pęnitentiam habuistis, vt crederetis ei. Secundo potest dici, quòd nō cognouerunt eum, s. illi qui occiderunt eum: licet enim communiter cognosceretur Ioannes a populo, tamen qui eum occiderunt non cognouerunt eum quantę dignitatis esset, quia aliàs non occidissent eum. Tertio potest accipi, & melius, quòd nō cognouerunt eum, s. esse Eliā. Et iste est melior sensus, quia magis consonat literæ. nam dicitur dico vobis Elias venit, & non cognouerunt eum, s. ꝙ Elias venisset, & hoc verū est, ꝙ quasi generaliter non fuit cognitus: nam si cognouissent eum esse Eliam, scirēt ꝙ ostendebat Messiam tanquam præcursor eius, quia officium Eliæ est pręire Messiam, & tamen Ioannes dicebat Iesum esse Christum, Io.1.ca. & Iudęi non acceperunt eum propter hoc, vt Christum. ergo non credebant Ioannem esse Eliam, neque quantum ad nomen, neque quantum ad officium, & hoc est verius. Dicitur autem, ꝙ fecerunt in eo quicquid voluerunt, idest spreuerunt Ioannem, & iugulauerunt: Deus enim permisit, vt illi possent agere quicquid vellent de Ioanne propter causas dictas supra 14.c. In q.40.

Quare dicitur hic, sic filius hominis passurus est ab eis. *Quæst.* CXL.

QVAERETVR, quare dicitur hic, sic filius hominis passurus est ab eis. Dicēdum, quòd hoc fuit primo, quia erat ad propositum. nam Christus occidendus erat a Iudæis, sicut occisus fuerat Ioannes, & quia nunc de morte Ioannis dixerat, s. fecerunt in eo quicquid voluerunt subiunxit de morte sua, s. sic filius hominis passurus est ab eis. Secūdo fuit ad magis suadendum, vt hoc crederent. nam dixerat eis iam Christus de morte sua, & vix hoc audire poterant. nam Petrus increpuit Christum dicens non erit tibi hoc, præced.c. a fortiori neque turbę, ideo Christus sępe eis de morte sua loquitur, vt rem credibiliorem faciat. Tertio fuit ad ostendendum iniquitatem mortis suę, s. ꝙ bene agens occideretur, & ideo dicit, ꝙ ita occideretur, sicut Ioannes. nam Ioannes vir sanctissimus erat, & quia adulterium Herodis, & Herodiadis arguebat truncatus est capite. sic & Christus ostendens Iudęis vitia eorum, & increpans occidendus erat, & ita auferebat prauam suspicionum discipulis ne putaret, ꝙ aliquod scelus commissurus est, propter quod occideretur. Quarto fuit ad consolationem aliqualem, nam Ioannes occisus fuerat, & tamen, quia pro causa Dei fuerat, manebat memoria eius in laudē, ita & de Christi morte habenda esset consolatio, quia potius laus quam infamia sequeretur. Sic dicit Chrysostomus, in quo opportunę suam passionem commemorat ex passione Ioannis multam prębens consolationem. Quinto fuit, vt concordaret pręcedentibus. nam dixerat, quòd nemini dicerent visionem quousque filius hominis a mortuis resurgeret, & quia resurrectio non est vbi mors nō intercessit, introducit quòd occidēdus sit a Iudęis. Istam literam aliter videtur introducere Marcus de quo dicetur Mar.9.

Quomodo sit verum, quod dicitur sic filius hominis passurus est ab eis. *Quæst.* CXLI.

QVAERETVR quomodo sit verum, quod dicitur, sic filius hominis passurus est ab eis, in quo innuitur, quòd ab eis a quibus occisus est Ioannes, occidendus erat Christus, quod falsum est. nam Ioannes occissus est ab Herode, & Herodiade qui ad mortem Christi non pertinuerunt, vel si conuertatur, quòd Ioānes dicatur occisus ab eis a quibus Christus, non videtur, quia Christus a Pilato, & sacerdotibus, & pharisęis occisus est, qui ad mortem Ioannis non pertinent.

Aliqui dicunt, quòd ab eisdem vterque occisus est, s. in morte Ioannis consenserunt Pharisęi cum Herode, & in morte Christi consensit Herodes cum Pilato, & Pharisæis. Sic dicit Chry. quasi aūt cū Herodes, & Herodias Ioannem interfecerint, quomodo ipsi quoque Iesum crucifixisse dicantur, cum legamus eū a scribis, & Pharisæis interfectum? Et breuiter respondendum, quòd in Ioannis nece Pharisęorū fictio consenserit, & in occisione Domini Herodes iunxit volūtatem suam qui illusum atque despectum misit ad Pilatum. hoc enim alicui non videbitur stare, quia Pharisæi, & sacerdotes diligebant Ioannem, & veniebant ad baptismum eius supra 3. & Marc.1.

Dicendum, ꝙ satis potest stare. nā licet aliqui Pharisæorum, & Saduceorum venirēt ad doctrinam eius, non tamen omnes, immo plures non veniebant quā venirent, quod innuitur Lu.7. vbi Christus Ioannem laudauit pręsente populo, & discipulis Ioannis, cum esset Ioannes in carcere, & dicitur omnis populus, & publicani iustificauerunt Deum baptizati baptismo Ioannis, Pharisęi autem, & legisperiti consilium Dei spreuerunt in semetipsis non baptizati ab eo, & sic absolutè dicuntur non baptizati ab eo, quia rari, vel nonnulli in comparatione ad totam eorum multitudinem baptizarentur, hoc tamen non erat, nisi quia oderant Ioannem, vel quia putabant baptismum eius nihil valere, & opera eius non esse a Deo, sic innuitur infra 21. & Marc.11. vbi Christus quęsiuit a principibus sacerdotum, & senioribus populi, baptismus Ioānis vnde erat de cœlo, an ex hominibus, & sequitur, quòd illi cogitabant si dixerimus ex cęlo, dicet nobis quare ergo non credidistis ei? & ita innuebant, quòd non crediderant Ioanni, neque baptizati fuerant baptismo eius, & non solum non baptizati fuerunt, sed etiam non secuti fuerunt doctrinam eius, vt pęnitentiam de peccatis agerent, quod fecerunt publicani, & meretrices eod.c. & ita hi qui non sequebantur Ioā-

nem

nem forte oderant eum, & ideo consentirent aliquo F
modo in morte illius. De Herode eodem modo dicendum, quòd in morte Christi consensit forte: nam licet non fuit pręcipuus cooperator, quia tamen trãsmisit eum ad Pilatum, postquam illusit eum, & postea ille eum occidit, dicetur egisse ad mortem Domini. Sed dicetur, ꝙ non oportet restringi ad hoc: nam non potest stare, quòd omnino idem fuerunt qui occiderunt Ioannem, & Iesum. Sed dicendum, quòd Christus vocauit hic Iudæos vnum populum cuius pars erat sacerdotes, Pharisęi, scribæ, & principes, & seniores, quia Iudæi ipsi erant, & Herodes, & Herodias, & Pilatus, quia erant temporaliter domi-
nantes in populo illo: quidquid ergo factum fuerit G
ab omnibus his, vel ab aliquo eorum, dicitur factum à Iudęis, & ita litera accipienda est, scilicet Elias venit, idest Ioannes Baptista, & fecerunt in eum quęcunq; voluerunt, scilicet Iudęi fecerunt hoc occidentes Ioannem: nam cum Herodes, & Herodias fecerint dicuntur fecisse Iudæi, & sequitur, sic filius hominis passurus est ab eis, idest à Iudæis: nam Pilatus, & principes sacerdotum, & Pharisęi, & seniores populi fecerunt hoc, ideo dicuntur illud fecisse Iudęi, & ita idẽ, idest vnus, & idem populus interfecerunt Ioannem, & Iesum.

Cur discipuli intellexerunt, quòd de Ioanne Baptista loqueretur H
cum non expressisset hoc Christus. Et quo tempore fuit Eliæ raptus. *Quæst.* ÇXLII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd tunc intellexerunt discipuli, quòd de Ioanne Baptista loqueretur eis, cur intellexerunt, ꝙ loqueretur de Ioanne Baptista: nam non expressit Christus nomen Ioannis in præmissis, & poterat intelligi de alio. Nam aliqui dicunt, quòd poterat intelligi de ipsomet Elia in persona, ille quippe venit, & fecerunt contra eum multa, persecuti sunt eũ, & fugauerunt eum de terra quęrendo animam eius 3. Reg. 19. Dicendum, quòd non stat primo quia E-
lias non passus est quidquid voluerunt persequentes I
eum hic: nam regina Iezabel dixit, quòd poneret animam eius, sicut vnius de prophetis Baal qui occisi fuerant 3. Reg. 19. & persecuta fuit eum ad occidendum eod. c. scilicet relictus sum solus, & quæsierunt animã meam, & tamen non potuerunt eum occidere sicut volebant, de isto autem Elia dicitur hic, quòd venit, & fecerunt in eo, quidquid voluerunt: ergo non est ille. Secundo quia iste Elias de quo hic dicitur significatur fuisse occisus: nam dicitur sic filius hominis passurus est ab eis, & tamẽ filius hominis occisus est, ideo ostenditur, quòd iste Elias occisus fuerat, & tamen Elias propheta nõ fuerat occisus, sed raptus est, & adhuc viuit: Eccl. 44. cap. ergo de alio intelligitur. Tertio quia si intelligeretur de Elia propheta, quòd venit, necesse esset de aduentu in carnem intelligi, quando in hoc sęculo natus est, & mansit aliquanto tempore sub rege Acab: nam postquam raptus est tempore regis Ioram 4. Reg. 2. qui erat filius Acab 2. Paralip. 21. non apparuit inter homines, & tamen de illo aduentu non potest intelligi litera ista, quia ista litera est ad respondendum dubio discipulorum de dicto scribarum, scilicet, quòd oportet Eliam venire primum, scribę tamen dixerunt hoc propter ꝓphetiam, Malac. 4. quia promiserat Deus mittere Eliam, & tamen illa prophetia fuit lõgo tempore post raptum Eliæ: nam Malachias fuit post reditum de Babylone, sicut & Aggęus, & Zacharias, cũ Malachias sit vltimus, & tamen Elias raptus est longo tempore ante captiuitatem Babylonis, s. tempore Ioram regis Israel 4. Reg. 2. ergo necesse est intelligi de aliquo aduentu Elię qui fuerit post raptum Eliæ, & tamen post raptum non apparuit ipse inter homines, ideo necesse est intelligi de alio qui dicatur Elias, hoc autẽ supposito intellexerunt discipuli conuenienter, quòd loqueretur de Ioanne Baptista, quia nemo alius fuerat cui magis videretur applicari hic sermo. Primo quia discipuli arguebant ex dicto scribarum, quòd venturus esset ad disponendum aliquid circa Messiam, sicut Elias mittendus est ante diem Domini magnũ, vt conuertat corda patrum ad filios Malac. 4. & tamẽ nemo venerat ad faciendum aliquid circa Christum, nisi Ioannes: ipse enim solum venerat, vt ostenderet Christum populo, vnde dicit Ioan. 1. iste est de quo dixi vobis, quòd post me venit, & ante me factus est, & ego nesciebam eum, sed vt ostendatur in Israel, propterea ego veni in aqua baptizans: ipse etiã ostendit eum digito eod. c. scilicet ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & hoc sciebant isti tres discipuli Christi: nam Andreas frater Petri erat pręsens, quãdo Ioannes ostendit Christum digito. Ioan. 1. & tunc ipse vocauit Petrum, & duxit eum ad Christum eod. c. cum ergo Iesus supponeretur ab istis discipulis esse Messias, & non venisset aliquis ante eum disponens homines ad ipsum nisi Ioannes Baptista, putauerunt, quòd de illo loqueretur. Secundo fuit, quia dixit Christus, sic passurus est filius hominis ab eis, in quo significauit Eliam illum occisum, nemo videbatur tempore Christi, & discipulorum, aut à proxima ætate inter Iudęos occisus pro veritate defendenda qualiter Iesus innuebat se occidendum nisi Ioannes, ideo etiam de ipso putabant dictum esse. Sic dicit Rabanus: ex iudicio autem passionis suę, quam Dominus sępius eis prædixit, & pręcursoris sui, quam iam completam cernebãt, discipuli cognoscebant Ioannem, sibi in Eliæ vocabulum demonstratum. Tertio fuit, quia audierant Christum iam alias vocantẽ Ioannem Eliam, vt supra 11. c. si vultis accipere ipse est Elias, ideo nunc in memoriam eorum recurreret, cum Christus distingueret duos Elias, & putarent de illo dici. Quarto fuit, quia in conceptione Ioannis dictũ est ab Angelo, quòd pręcederet Christum in spiritu, & virtute Eliæ parare Domino plebem perfectam: Lucæ 1. & hoc scirent discipuli, quia omnia, quæ circa Ioannis conceptionem, & natiuitatem gesta fuerunt, diuulgata fuerunt super omnia montana Iudeę eod. c. ideo etiam illud verbum recurrere poterat eis in mentem, & crederent hunc vocatum Eliam.

Et cum venisset ad turbã, accessit ad eum
homo genibus prouolutus ante eum dicẽs:
Domine miserere filio meo, quia lunaticus
est, & male patitur. Nam sępe cadit in ignẽ, Marc. 9. Luc. 9.
K & crebro in aquam. Et obtuli eum discipulis
tuis, & non potuerunt curare eum. Respon-
dens autem Iesus ait: O generatio incredula, Marc. 9. Luc. 9.
& peruersa quousq; ero vobiscum? Vsque-
quo patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et
increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dæmo-
nium, & curatus est puer ex illa horã.

Et cum venisset. Hic est solutio secundæ q̃stionis, & diuiditur in duo. Primo ponitur quæstionis occasio. Secundo quæstionis dissolutio ibi. *Tunc accesserunt.* Circa primum dicitur. *Et cum venisset ad turbam.* Hæc est turba, quę expectabat eum descensurum de mõte, Solutio secundę quęstionis, & eiusdẽ diuisio.

vbi

vbi fuerat transfiguratus. *Accessit ad eum homo*. Idest vnus homo inter cęteros: nam petere volebat aliquid ab eo, ideo accessit singulariter ille. *Genibus prouolutus*. Misericordiam petebat ostendens miseriam suam, ideo genibus Christi aduolutus est, idest ante genua eius. Vel prouolutus genibus, idest fixis genibus, quod ad humiliationem pertinet. *Ante eum*. Idest in præsentia eius vertens vultum suum ad eum, vt manifeste appareret, quòd ad neminem dirigebat preces suas nisi ad illum. *Dicens Domine miserere filio meo*. De miserijs habenda est misericordia, idest compassio exhibitiua efficacis remedij: erat enim satis miser iste qui lunaticus erat, & arreptus à dæmone, sępe cadebat in igne, & sępe in aqua, ita vt esset continue in mortis periculo. *Quia lunaticus est*. Idest patitur morbum per tempora lunæ, vt infra exponetur. *Et male patitur*. Scilicet iste morbus qui tenet eum cum mutatione lunæ est valde grauis, & ideo male patitur: nã est in extremis malis, scilicet morti propinquus quotidie. *Nam sæpe cadit in ignem*. Ostendit, quod malum sit istud, & est, quòd quando morbus arripiebat eum cadebat in ignem, an vero caderet, vel deijceretur dicetur infra. *Et crebro in aqua*. Etiam cadit in aquam, & in vtroque erat periculosus casus. *Et obtuli eum discipulis tuis*. Scilicet dum Christus erat in monte venit homo ille ad discipulos Christi, qui in aliquo loco erant congregati, & cum non esset ibi Christus, obtulit eum sanandũ illis. *Et non potuerunt curare illum*. Licet niterentur ad curandum illum iuxta modum suum faciendi miracula nihil facere potuerunt, sed perseuerabat morbus. *Respondens Iesus*. Dirigitur responsio primo ad discipulos, vel ad totam plebem cum discipulis, deinde specialiter ad patrem pueri, & est increpatoria, quia ob culpam eorum manebat puer incuratus. *O generatio incredula*. Idest qui credere nõ vultis eis, quæ prædicantur, in quo innuitur, quòd puer non curabatur propter defectum fidei, siue esset iste defectus ex parte patris pueri, siue ex parte discipulorum, siue ex parte vtrorumque, & secũdùm hoc potest dirigi hoc ad solos discipulos, quòd ipsi vocentur generatio incredula, vel ad patrem pueri, cum tota turba, vt infra dicetur. *Et peruersa*. Idest praua in quo innuitur, quòd non solum deerat rectitudo fidei propter quod vocantur generatio incredula, sed etiã rectitudo boni operis propter, quod vocatur peruersa. *Quousque ero vobiscum*. Modus querelę est, idest maneo vobiscum, & non proficitis aliquo modo ex doctrina mea, sed manetis adhuc increduli, sicut si non prædicarem vobis: duri ergo estis mihi ad tolerandum, ideo nõ potero vos diu sustinere, quia labor est mihi tolerare mores vestros. *Vsquequo patiar vos*. Hic aperit magis, idest quanto tempore ero vobiscũ, quasi dicat magnus labor est, quòd ego tolerem imperfectiones vestras longo tempore: nam etiam paruo tẽpore est difficile tolerare aduersos mores, quanto magis longo tempore; in conuersatione enim tolerat vnus homo conuersationes alterius: nam conuersantes apponunt in alterutrum eo, quòd quidquid vnius est pertinet ad se, & aliquo modo ad alterum, idest quantum venit in conuersationem: si ergo alter sit malus erit malum quoddam alij pęnaliter, & ita conuersans cum eo qui dissimilis est patitur malum sustinendo conuersationem, si autem desinat conuersari desinet pati, quia iam bonum, aut malum alterius non pertinet ad eum, ita nunc erat de Christo: nam ipse conuersabatur cum omnibus Iudęis prædicando eis, conuersabatur autem cum discipulis familiarius docendo, & communicando in omnibus, quæ ad vitam pertinebant, & quia vtrique erant peruersi moribus, & increduli, erat difficile Christo tolerare

Conuersans cum alio qui ei dissimilis est patitur malum.

A eos: nam ipse cum prędicaret quid credendum, & quid agendum foret, volebat in eis rectitudinem circa vtrunque, & quia circa neutrum bene se habebãt, conuersabantur male ad eum, & ita exprobrauit vitia prauæ conuersationis dicens, o generatio incredula, & peruersa, & propter hoc dixit, quòd durum erat ei tolerare conuersationem illorum potissime si diuturna esset, quia in hoc patiebatur, ita etiam Deus dicitur pati, vel laborare quando nos mali sumus, quasi sit ei difficultas tolerare vitia nostra. sic dicitur Isa. 1. cap. incensum abominatio est mihi. neomeniam, & sabbatum, & festiuitates alias non feram, solennitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta,

B & laboraui sustinens, sic etiam Act. 13. dixit Paulus loquens Iudæis, eduxit vos de Aegypto, & per quadraginta annorum tempus mores vestros in deserto sustinuit, quasi dicat graues erant ei ad sustinendum, & tamen sustinuit. *Afferte huc illum ad me*. Obtulerat enim pater puerum discipulis, & non sanauerant, nũc autem orat Christum, vt sanet eum, sed non offert eũ illis, vt prius forte impetret, quòd sanet, quam offerat eum. *Et increpauit illum Iesus*. Scilicet dæmonem possidentem illum arreptitium, dicendo ei verba contumeliosa, vt patet Marc. 9. scilicet surde, & mute spiritus ego pręcipio tibi exi ab eo. *Et exijt*. Antequam exiret tamen torsit valde puerum, ita vt eum mortuum relinquere videretur Marc. 9. *Et curatus est puer ex illa*

C *hora*. Scilicet, quia postea nunquam dæmon redijt ad eum vexandum: nam prius, licet interdum eum cessaret vexare, tamen nunquam penitus eum relinquebat, sed exibat rediturus, nunc vero exiuit nunquam rediturus.

Quæ turba erat, quam nunc Christus inuenit.
Quæst. CXLIII.

QVAERETVR, quæ turba erat ista, quã Christus nunc inuenit. Dici potest vno modo, quòd erat turba, quam reliquerat, quando ascendit in montem ad transfigurationem: nã tunc forte manebat cum eo aliquanta turba, & sub-

D traxit se ab ea, & ab alijs discipulis ascendens cum solis tribus, & cum illi nescirent quo Christus iuisset manebant expectantes in eodem loco in quo fuerãt cum illo, tanquam ille esset rediturus, & hoc aliquo modo innuit litera, scilicet, & cum venisset ad turbã, quasi dicat, quòd turbam illam reliquerat, & ad illam redibat.

Aliter potest dici, quòd quando ascendit Christus in montẽ non erat turba cum eo, & tamen interim, vt mansit ibi conuenerunt turbæ multę, quę veniebant ad audiendum eum, & ferebant languidos suos, vt curarentur, & hoc verisimilius est.

Primo patet, quia sic innuitur Marc. 9. scilicet, & veniens ad discipulos suos inuenit turbam magnam

E circa eos, quasi illam non reliquisset, sed nunc videret conuenisse.

Secundo ita erat consuetudo, quòd turbæ non manerent semper cum Christo, sed continue ibant, & redibant. sic dicitur Marc. 6. erant qui veniebant, & redibant multi, & neque manducandi spacium habebant, manebant autem cum Christo per duos, vel tres dies ad plus, & recedebant supra 15. misereor super turba, quia triduo me sustinent, & non habent quid manducent, & tunc veniebant alij, & ita nunquam deerat turba multa cum Iesu, & ita dum ipse maneret in monte forte veniret turba hæc aut maxima pars eius.

Tertio patet, quia iste homo qui obtulit filium lunaticum, non erat cum Christo antequã ascenderet

in montem: nam si tunc fuisset, non obtulisset filium discipulis, sed Christo, & tamē obtulit discipulis Christo absente: ergo absente illo venit, & ita de reliqua multitudine esset, quòd veniret illo nō præsente, quia desiderabant audire verbum, aut ferebant languidos, sicut iste qui filium tulit. Sciendum autem, quòd cū Christus ascendit in montem manserunt discipuli in eodem loco in quo fuerant cum illo, quia forte putabant, quòd iuisset ad orandum: nam ita interdum solebat se subtrahere ab eis ad hoc, quòd oraret, & manebat integris noctibus ab eis segregatus orās, vt Lucæ 6. & ita expectarent eum, maxime, quia quidquid Christus facere vellet ipsi nesciebant quo ipse iuerat, & ille sciebat, vbi ipsi manebant, ideo non irent ad quærendum eum ad aliquem locum, quia nescirent quo, sed manebant, vbi eos reliquerat etiam, quia ipsi non auderent recedere de aliquo loco sine mandato Christi, ideo Christus dicitur redijsse ad discipulos, Marc. nono.

Quare iste homo venit genibus prouolutus ad Christum. Quæst. CXLIIII.

QVAERETVR quare iste homo venit genibus prouolutus ad Christum. Dici potest, quòd fecit hoc, quia voluit præstare Christo honorem, erat enim Deus qui adorari merebatur, & ad hoc genibus se prouoluit. Secundo potest dici, quòd faciebat ad suadendum, nam obsequium parit amicos, & beneuolentiam præstat: iste ergo magnus honor, quem homo ille Christo exhibebat prouoluēs se genibus coram eo, inclinaret animum Christi, vt assentiret precibus, & hoc modo qui non facturus est, facit interdum, quòd petitur. Tertio fuit forte ad ostendendum magnitudinem miseriæ suæ: nam magna miseria cogit hominem nimis humiliari, vt de illa liberetur.

An homo iste peccauerit adorando Christum. Quæst. CXLV.

SED quęretur, an homo iste peccauit adorando Christum prouolutus genibus coram eo. Aliqui dicunt, quòd non, quia Christus erat Deus cui adoratio debita erat, & ipse permittebat se adorari, sicut Io. 9. vbi cum Christus dixisset cęco sanato, quòd ipse erat filius Dei, cecidit ille ad pedes eius, & adorauit eum, & Iesus nō vetuit, sed potius approbauit. Sed dicendum, quòd si iste homo adorasset Christum peccasset, quia adoratio latrię soli Deo debetur, iste tamen non putabat Iesum esse Deum: ergo peccabat adorando creaturam. Patet quia nondum credebat iste, quòd Christus posset sanare filium eius, quia dixit Marc. 9. Domine siquid potes adiuua nos? si tamen putaret eum Deum, sciret, quòd poterat sanare illum, & non diceret Domine siquid potes? Dicendum ergo quòd homo ille non adorauit nunc Christum adoratione latrię, licet prouolueret genibus, quia non credebat esse Deum, sed exhibebat ei hunc honorem tanquam homini, cum miseriam suam ostendebat, & à quo misericordiam impetrare cupiebat.

Quare pater dixit hic pro filio Domine miserere filio meo, & non petiuit filius. Et quod tripliciter solebat Christus curare. Quæst. CXLVI.

QVAERETVR quare pater dixit hic ꝓ filio Domine miserere filio meo, & quare non petiuit ille. Dicendum, ꝙ tripliciter solebat Christus curare

F egros: quidam enim credebant, & veniebant ad petēdum liberari ore suo, sicut leprosus in Capharnaum sup. 8. & Luc. 7. & decem leprosi apud castellū quoddam qui clamauerunt ad Iesum miserere nostri Luc. 17. & sic etiam duo cęci sup. 9. Interdum ipse qui languet nihil petit, sed alius pro eo credit, & petit, sic fuit de Cēturione, qui petiuit pro seruo suo sup. 8. & Luc. 9. & ita de paralyt. sup. 9. & de puella mortua eod. c. Interdum Christus nullo petente conferebat sanitatem sicut in paralytico, qui sedebat in porticu ante probaticam piscinam cui dixit Christus, si volebat sanus fieri, & sanauit eum, Io. 5. sic etiam fuit in cęco nato, qui nihil petiuit, sed Christus luto facto liniuit oculos

G eius, & sanauit Io. 9. Sic dicit Origenes. Considerandum, quòd interdum qui patiuntur credunt, & deprecantur pro sua salute, quandoq; autem pro eis alij faciunt, sicut nunc pater qui genibus voluitur pro filio rogat: quandoque vero à semetipso Saluator etiā à nullo rogatus sanat. Sed dicendum, ꝙ cū quis pro alio rogat, & obtinet sanitatem, hoc est, quia ille qui patitur petere non potest, vel pertinet petere ad illū qui petit, sicut ad illum qui patitur sic fuit de paralytico, & seruo Centurionis, & puella mortua sup. 8. & 9. nam isti non poterant petere sanari, ideo alij pro eis petiuerunt. de puero isto quare per se non petiuerit, sed pater pro eo. Dicunt quidam, ꝙ fuit, quia ita per-

H tinebat ista causa ad patrem, sicut ad filium: nā passio filij erat calamitas patris, & ideo ita poterat petere, sicut filius, quasi ipse pateretur sicut innuitur Marc. 9. cum dixit pater Dñe siquid potes adiuua nos, misertus nostri, & ita curationem non soli filio, sed ambobus putabat impēdi, & miserendum esse nō soli filio, sed ēt patri, petebat quasi vterque malum pateretur. Secundo dicunt quidam, ꝙ fuit, quia puer iste qui patiebatur malum istud, non sufficiebat petere curationem impediente ætate, & ideo oportuit, ꝙ pater peteret pro eo, & hoc innuit, quia dr̄. & sanatus est puer. Sed hoc non multum stat: nam vr̄, ꝙ iste esset sufficiētis ætatis, vt de se loqueretur: nam longo tpe māserat in morbo isto, vt dr̄ Marc. 9. s. quantum tempus est, ꝙ

I hoc ei accidit? & dixit pater, ꝙ ab infantia sua. Et si siquis contendat, ꝙ puer erat qui petere per se nō sufficeret, non est insistendum. Tamen & melius dicendum, ꝙ fuit necesse, ꝙ pater peteret, quia puer non poterat petere quantęcunque ætatis esset, eo quòd loqui nō poterat: nam spūs qui tenebat eum, erat surdus, & mutus, vt dr̄ Marc. 9. spiritus surde, & mute exi ab eo, & ita non posset puer aliquid loqui petendo, quia mutus erat, vel dæmon reddebat eum mutum. dato etiam, ꝙ non esset spiritus mutus, i. mutum reddens, tamen non posset petere curationem, quia dæmon inuaderet eum pro tunc, & non permitteret, ꝙ aliquid peteret, & hoc gñale est, ꝙ licet detenti alijs morbis sępe peterent à Chro sanari, arreptitij tñ nunquam petebant, neq; ad eum veniebant, sed ꝑ ab alijs

K ducebantur sic patet sup. 9. de dęmoniaco oblato coram Christo, & idē sup. 12. de alio dęmoniaco oblato, & sic hic, & ēt si ipsi arreptitij interdum per se venerint ad Christum, tamen sanari nunq̄ petebāt, sed potius dæmones petebant, ꝙ non eijcerentur de loco in quo erant, vt patet de duobus arreptitijs sup. octauo, & Marc. 5. & Luc. 8. ideo puer iste petere non potuit, sed pater petiuit pro eo.

Quis morbus erat iste quo affectus erat puer. Et qui sunt homines lunatici, & qui arreptitij secundum antiquos. Quæst. CXLVII.

QVAERETVR cum dicatur hic puer iste lunaticus quis morbus erat iste, & an erat aliquis languor

guor solum, vel erat dæmonium torquens puerum. Aliqui dicunt, ꝙ non erat morbus iste nisi quædam passio naturalis, quam morbum caducum vocant, quia cadere facit patientem, & eueniebat ad mutationem Lunę, quia tunc maior est in cerebro alteratio, & augmentum, aut detrimentum humoris. Sed dicendum, quòd non stat, quia necesse est poni, quòd iste puer esset arreptitius, & à dæmone torqueretur: nam dr̄ supra in litera, ꝙ exijt dæmoniū ab eo, & Mar. 9. dr̄ magr̄ attuli ad te filium meum hn̄tē spūm mutum, & dixi discipulis tuis, vt eijcerent illum, & non potuerunt, & Christus dixit ibi exi ab eo spūs surde, & mute. Sed tunc est dubium cum iste puer esset arreptitius, quomodo vocatur lunaticus, quia luna non immittit hominibus spiritum immundum, cum non pręsint astra dæmonibus, neque dæmones astris. Dicunt quidam, ꝙ patiebatur puer iste naturalem morbum caducum, qui est morbus capitis, & simul à dæmone inuadebatur, & propter malum caducum vocatur lunaticus, quia ex tp̄ibus lunę habet malum illud incrementum quoddam, & variationem, pp̄ dæmonem aūt non vocatur lunaticus. Sed dicēdum, ꝙ non stat, quia puer iste nō habebat aliud malum, nisi ꝙ arripiebat̄ à dæmone: nam Marc. 9. pr̄ pueri nullū aliud malum retulit de puero, nisi ꝙ hēret spūm mutum qui elideret eum in terram, & qn̄ Christus sanauit puerum, non fit mentio nisi ꝙ dæmonem exclusерit de puero, & ita mansit ille sanatus, & tn̄ si lunaticum esse esset aliquis morbus pręter esse arreptitiū, cū fuerit puer totaliter sanatus fieret mentio de morbo illo de quo sanatus est: non ergo erat alius morbus in eo, nisi esse arreptitium. Sed dicendum, ꝙ iste puer erat solum arreptitius, & tn̄ vocatur lunaticus, quia forte vulgares pro eodem accipiebant lunaticum, & arreptitium. Sed hoc non sufficit, quia non vocat̄ passio arreptitiorum sic nisi aliquam habitudinem illi haberent ad lunam. Ideo dicendum, ꝙ quidam arreptitij vocantur specialiter lunatici, quia solum torquebantur in conuersionibus lunę, s. in augmento, vel decremento, aut in quadraturis. Et sciēdum, ꝙ aliqui homines sunt qui lunatici vocantur qui morbum naturalem patiuntur in capite: nam luna est maior omnium humidorum, ideo in augmēto luminis sui omnia humida crescunt, in decremento autē decrescūt. Quod apparet in fluxu, & refluxu maris, & in capitibus piscium captorum hoc tempore, vel alio: nā maior humiditas est in vno tp̄e, quam alio. Patet etiam in capitibus piscium salitorum, patet etiam in vasibus in quibus conditur tiriaca, quia crescit ille humor, & decrescit iuxta motum lunæ, & ita gn̄aliter quantum ad omnia humida fit ibi augmentum humoris crescente lumine lunæ, & fit decrementum diminuta luna in lumine, & ob hoc aliqui insaniunt in decremento lunæ, qui in augmento bene se habebant, & ita alię passiones cerebri respiciunt tp̄a lunæ, tales autem qui ſm̄ cursum lunæ torquentur aut bene, vel male se habent, dn̄r lunatici. Sic dicit Remigius, lunatici à luna dicti sunt, quæ dum menstruis temporibus crescit, & decrescit ipsi vexantur. De arreptitijs autem dicendū, ꝙ bonum, vel malum in eis non prouenit à luna, quia illa nihil cōe habet cum spiritibus immundis, sed dn̄r quidā arreptitij lunatici, quia temporibus determinatis torquentur, & non alijs, vt quasi à luna esse videatur malum illud. Hoc autem fiebat propter duo. Primo quia aptius erat tunc dęmonibus torquere hominem: nam propter humoris augmentum, vel decrementum fit cerebrum passibilius, & tunc est facilius torquere hominem, cum natura eum passibiliorem faciat. Secūdo fiebat ex industria ad infamandū creaturas Dei: nam dæmones volentes malum, ꝙ ipsi fa-

Arreptitij qui & vnde dicant.

A ciunt attribuere creaturis Dei bonis, quasi Deus malus sit qui malas creaturas creauit, torquebant interdū homines solum iuxta terminata tempora lunę, vt sic luna hoc facere videretur. Sic dicit Hier. dęmones. n. obseruantes lunaria tempora creaturam infamare cupiebant, vt in creatorem blasphemię redūdarent. Tertio potest dici, ꝙ lunatici vocabantur apud antiquos ipsi arreptitij, quia quidam solam naturalem considerationem sequentes, nescientes ponere spiritus qui torquerent homines, retorquebant omnia in causas naturales, & ideo eos qui à dęmonibus vexabantur dicebant pati ęgritudinem capitis, quę fit ſm̄ aliquā passionem factam in capite ex motu lunæ. Et ita forte iste dixit filium suum lunaticum iuxta modum loquendi medicorum, & tamen qui sciunt spūs torquētes homines, dicunt tales esse arreptitios, & non lunaticos.

B Sic dicit Origenes: medici loquuntur quæ nesciūt qui nec spiritum immundum arbitrantur, sed corporalem aliquam passionem, & dicunt humida moueri in capite, ſm̄ aliquam comparationem ad lumen lunare, quod humidam habet naturam. Nos autem qui euangelio credimus, dicemus hanc passionē immundum spiritum in omnibus operari: obseruat. n. quædā schemata lunæ, & sic operatur, vt ab obseruatione lunæ pati homines nunciantur, & culpabilem Dei creaturam ostdant. Et alij dæmones, ſm̄ aliqua stellarum C schemata insidiant̄ hominibus, vt iniquitatem in excelso loquantur, quasdam stellas dicentes maleficas, quasdam beneficas, cum nulla stella sit à Deo facta, vt malefaciat.

Quarto potest dici, & melius, quòd antiqui vocabant aliquos arreptitios dæmoniacos, & aliquos lunaticos: qn̄ enim arreptitij vexati loquebantur aliqua, quę excedebant conditionem humanam, apparebat, ꝙ non ipsi loquebantur, sed aliqua spūalis substantia mouens organa eorum, ideo vocabant istos arreptitios, & dæmoniacos, s. quòd dæmon arripiens eos loquebatur hęc: qn̄ vero dæmon arripiēs nihil loquebatur, sed solum cogebat cadere in terrā, & spumare, & pati similes corporales immutationes, quia non vi-D debant ibi aliq̄ opationē excedentem cām materialē, & naturalē, non attribuebant hoc spiritibus, sed dicebant esse passiones naturales, & quia tales passiones sunt capitis, & passio capitis fit, ſm̄ immutationem cerebri cuius substantia est humida, & omnino humida reguntur à luna, etiam si non accideret specialiter illa passio in temporibus lunæ, idest in nouilunio, plenilunio, vel quadraturis, dicebant ex motu lunæ causatam, ideo tales vocabāt lunaticos. Et ista est veritas: nam scriptura distinguit dæmoniacos, & lunaticos supra quarto. capit. scilicet, & obtulerunt ei dæmonia habentes, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos, iste autem arreptitius specialiter vocatur lunaticus, quia dæmon arripiens eum nihil loquebatur, sed so-E lum deijciebat eum in terram, & spumabat, & tamen talis passio poterat naturaliter euenire, ideo non dicebatur arreptitius, sed lunaticus.

Et patet quia Marc. nono. dicitur, quòd spiritus iste erat surdus, & mutus, & ita non poterant scire videntes, an à dæmone, vel à naturali passione esset. Etiam quia solum deijciebat iste spiritus eum, & cogebat spumare, & arescere, vt patet supra in litera, & Marc. nono, & ita ista possunt esse à quadam passione naturali, sicut à dæmone: propter hoc ergo lunaticus dictus fuit iste.

An iste puer cadebat in terram, vel deijciebatur. Quæst. CXLVIII.

QVAERETVR, an iste puer cadebat in terram, vel deijciebatur. Dicendum, quòd hoc pendet ex alio dubio, s. an passio ista esset aliquid naturale, vel dæmon torqueret hominem, si esset passio naturalis cum non ponatur aliquod agens separatum à patiente, dicetur magis pati, quam quòd aliquis agat, ideo dicetur, quòd cadit per seipsum, cum cadat nullo impellente, si autem esset à dæmone, quia ille est agens separatum, & non est pars, neque conditio patientis erit passio illata, & non innata, ideo dicetur deijci, & non cadere, & quia vt dictum est præced. quęst. dæmon erat qui torquebat hunc puerum, non cadebat proprie, sed deijciebatur. Sed obijcietur, quia dicitur hic, quòd sępe cadit in ignem. Dicẽdum, ꝙ accipitur large cadere, i. deijci: nam verum est, quod si deijcitẽ cadit, & tamen cadit proprie ille qui non ab intrinseco, sed ab extrinseco cadere cogitur, & ita patet Mar. 9. vbi dicitur, vbicunque apprehendit eum allidit illũ, allidere autem est deijcere.

Quare dicitur hic sæpe in ignem cadit, & crebro in aquam. Quæst. CXLIX.

QVAERETVR quare dicitur hic sępe cadit in ignem, & crebro in aquam. Aliqui dicunt, quòd hoc dicitur, quia dæmon non deijciebat eum, nisi in illis locis, & ideo hæc sola nominauit. Alij dicunt, ꝙ in alijs locis pręter hæc deijciebat eum, & tamen nominauit hęc sola loca specialiter. Dicendum, ꝙ verũ est, ꝙ dæmon deijciebat eum in alijs locis pręter hęc: erat enim puer iste arreptitius, & non possidebatur semper à dęmone, sed aliquando arripiebat eum, & quando incipiebat torquere eum deijciebat, & ideo vbicunque contingeret ipsum esse, quando torquebatur cadebat, siue iuxta ignem, siue aquam, siue in pręruptis locis, siue super terram planã, sic dr̃ Marc. 9. magister attuli ad te filium meum habentẽ spiritum mutum, quia vbicunque apprehẽderit eum allidit eum, & spumat, & arescit. Sed dicendum, ꝙ specialiter dixit de igne, & aqua, primo ad designandum magnum periculum: nam ꝙ super terram collideretur nõ erat magnum periculum, ꝙ tamen caderet in ignem, & aquam, erat periculum mortis. Secundo ponitur ad mouendum Christum ad miserendum: erat enim magna miseria, ꝙ iste esset continue iuxta mortem, cum dęmon deijceret eum in aquam, & ignẽ in quibus moreretur, nisi quis eum liberaret: non ergo differenda erat curatio eius, quia aliàs contingeret eum cito mori. Tertio ponitur ad ostendendum dęmonis crudelitatem, qui sitiẽs mortem hominis ibi eũ deijciebat, vbi eum occidere posset. Quarto ponitur ad ostendendum magnam Dei prouidentiam circa istũ arreptitium: cum enim toties deijceretur à dęmone, iam esset sępe occisus, nisi Deus solicitus esset seruare illum. Dicit sic Chrys. considerandum, quòd nisi prouidẽtia Dei hic homo fuisset potitus olim perijsset: dęmon enim qui ipsum in ignem, & in aquam mittebat, interfecisset eum omnino, nisi Deus eum refrenasset.

Quare iste homo dixit Christo obtuli illum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Quæst. CL.

QVAERETVR quare iste homo dixit Christo, obtuli illum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Dicendum, quòd primo dixit ad referendũ seriem gestarum rerũ: Iudęi enim audita fama Chri-
F sti solebãt deducere ad eum infirmos suos, vt sanaret eos: nam propter hoc sequebatur eum turba multa Io. 6. & ponebant ęgros ante pedes eius, & sanabat oẽs quacunque tenerentur ęgritudinibus sup. 4. & 15. ita iste homo hñs filium arreptitium voluit eum ad Christũ ducere, accidit autem ꝙ dum ipse veniret, Christus esset absens in monte in quo trãsfiguratus est, ideo obtulit filium discipulis Christi, qui expectabant eum, vt sanarent illum, & non potuerunt: nunc igitur volẽs petere iste hõ à Christo, ꝙ sanaret filium eius, retulit quæ gesta erant. Secundo (vt aliqui volunt) fuit ad accusationem discipulorũ: nam ꝙ non potuissent curare eum aliquis defectus erat, & de hoc insultabat iste
G eis, vel mordaciter tangebat. Sic dicit Hier. ꝙ autem dicit obtuli eũ discipulis tuis, & non potuerunt curare eũ latenter accusat Apostolos, cum impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curãtium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur, verũ est tamen, ꝙ iste insipienter egit cum publice voluerit discipulos accusare. Sic dicit Chrys. inspice autem eius insipientiam qualiter interpellat ad Iesum aduersus discipulos. Tertio fuit (vt alij volunt) quia voluit iste mordaciter tangere doctrinam Christi accusando eam: nam discipuli sequebantur doctrinam Christi: quòd ergo non potuerint nunc curare hominem, videbatur, ꝙ esset ex defectu doctrinę, vel potestatis ma-
H gri sui, & sic indirecte pungeretur Christus his verbis. Sed dicendum, quòd non stat: nam si iste esset aliquis de scribis, & Pharisęis, qui inuidebant Christo esset verisimile, ꝙ vellet insultare, & tamen erat de turba, & ipsemet ducebat filium suũ, vt curaretur à Christo, & cum instantia flexo genu vtroque curari petiuerat, & postea petiuit cum lachrymis: non ergo insultaret illi à quo salutem tam humiliter petebat. Sed dicetur, quod potius egit ex quadam insipientia, volens referre ordinem gestarum rerum, vt dicit Chrysostomus.

Quare iste obtulit filium curandum discipulis, quem ducebat, vt à Iesu curaretur. Quæst. CLI.

I QVAERETVR quare iste obtulit filium curandum discipulis, quem ducebat, vt curaretur à Iesu, vt dicitur Marc. 9.

Dicendum, quòd erat, quia Christus absens in mõte erat, & nesciebatur, vbi erat, & forte iste homo putauit, quòd non cito veniret, ideo vt non cogeretur diu expectare obtulit illum discipulis curandum. Secundo quia discipuli habebant potestatem hãc, ideo non differebat, an curaretur à Christo, vel à discipulis: quando enim Christus misit à principio discipulos ad prędicandum tradidit eis potestatem faciendi miracula, & specialiter dedit eis potestatem super spiritus immundos, vt eos eijcerent supra 10. & Marc. 6. & ipsi exeuntes ad prædicãdum multa dæmonia eie-
K cerant, de quo valde gaudebant, vt patet Luc. 10. Domine in nomine tuo etiam dęmonia subijciuntur nobis, & Christus, ait nolite in hoc gaudere: & non solũ discipuli eijciebant dęmonia, sed etiam alij qui non sequebãtur Christum per virtutem Christi, & in nomine eius eijciebant dæmonia, vt patet Luc. 9. scilicet Domine vidimus quendam in nomine tuo eijcientẽ dęmonia, qui non sequitur te nobiscum: hoc autem sciebant Iudęi, qui viderant sępe discipulos Christi p̃dicantes, & eijcientes dæmonia, ideo nunc non præsente Christo rogauerunt discipulos, ꝙ illud facerẽt, & illi tanquam iam ad hoc assueti voluerunt nunc facere: nam si nunquam expulissent aliquem dęmonẽ, neque fecissent aliqua miracula, non auderent nunc illud tentare.

Quare

Quare discipuli non potuerunt nunc eijcere dæmonem. Et quòd tam faciens, quam petens miracula debet habere fidem.
Quæst. CLII.

QVAERETVR quare discipuli non potuerũt nunc eijcere dæmonem. Aliqui dicunt, quòd fuit propter defectum fidei petentis miraculum fieri: nam ille non habuit fidẽ talem qualis requirebatur ad obtinendum petitum, sic patet, quia quando petiuit à Christo dixit: Domine siquid potes adiuua nos, misertus nostri: Marc. 9. & Christus dixit, si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Alij dicunt, quòd fuit propter defectũ fidei discipulorum, quia non habuerunt firmiter fidẽ quòd facere possent istud miraculum. sic dixit Christus infra in litera, quando discipuli quæsierunt, quare nos non potuimus eijcere eũ? & Christus ait propter incredulitatem vestram. Dicendum autẽ, quòd propter paucitatem fidei vtrorũque factum est: nam qñ miraculum debet fieri per aliquem hominem necesse est, quòd ille qui petit fidem habeat, & ille à quo petitur: fides petentis esse debet, quòd Deus posset illud facere, & confidat, quòd illud velit facere, & ille per quem petit miraculum fieri poterit illud obtinere, ꝙ fiat per ipsum, ille autem qui facere debet miraculũ oportet, quòd credat, quòd Deus facere potest, & firmiter credat, quòd dignabitur per eum facere. Requiritur autem fides ex parte vtriusque inquantum est miraculum in fauorem vtriusque aliquo modo: in fauore enim petentis est, quia ei cõfertur bonum, & vtilitas miraculi, in fauorem autem eius qui facit, est vt per hoc honorem, & excellentiam magnam accipiat, quòd Deus dignetur per manus eius miracula facere: si ergo alterius eorum fides desit, miraculum non fit, cum concurrere debeat vtraque causa, hic autem defecit vtraque causa: nam in vtrisque fuit aliqua infidelitas, ideo non fuit miraculum. Sic dicit Hieronym. impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem, sed ad incredulitatem eorum, qui curandi sunt referatur.

Ad obiecta dicendum, quòd vtrunque concedendum est, cum vtrobique fuerit paucitas fidei, & tamẽ non est accipiendum, quasi defectus fidei cuiuslibet per se impediuerit miraculum, sed defectus ex omni parte, Christus tamen quia vtrãque partem increpat, ita loquitur cõtra quemlibet, quasi defectus fidei suæ præstiterit totum impedimentum: nam quando loquitur contra patrem pueri dixit ei, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, Marc. 9. quasi sola fides sua deficeret ad faciendum miraculum, & supra in litera dixit, o generatio incredula, quousque vos patiar? quod quidam referunt ad solum patrem pueri, & Iudæos: quando autem discipuli quæsiuerunt, quare nos non potuimus eijcere illum, dixit Christus propter incredulitatem vestram, & non addidit aliã causam, quasi sola infidelitas eorum hoc fecit, Christus tamen tenuit istum modum, quia increpare volebat, & qui increpat exaggerat peccatum, & non excusat.

Si tamen diceret, quòd hoc malum factum est propter culpam tuam, & alterius, iam alleuiabatur peccatum, & ita erat mollis redargutio: licet ergo ita sit, non debet ille qui increpat, sic loqui, sed solum illum quem increpat tanquam causam mali introducere, & non mentitur, quia licet ipsum solum tanquã malum nominet, non asserit illum solum præstitisse causam malo.

A *Quomodo viderunt discipuli, quòd non poterant curare. Et modus quo Apostoli dæmonia eijciebant.*
Quæst. CLIII.

QVAERETVR quomodo viderunt discipuli, quòd non poterant curare. Dicendum, quòd ipsi cęperunt facere, sicut soliti erant quando dęmonia eijciebant, & tamen dæmon non exiuit, discipuli enim sępe eiecerant dęmones de corporibus: Luc. 10. Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis, & eijciebant illa in nomine Iesu: istud enim erat nomen quo inuocato super arreptitium statim dæmon cogeretur fugere, vt dicendo B prȩcipio tibi in nomine Iesu, vt exeas de homine hoc, & amplius ne introeas. Sic enim Christus prȩcepit dæmonia eijcere: Marc. 16. in nomine meo dęmonia eijcient. Sic etiam Paulus eijciebat dæmones, vt quãdo expulit Pythonem de vẽtre puellę diuinantis Act. 16. scilicet prȩcipio tibi in nomine Iesu exi ab ea. Sic etiam extranei, qui non erant discipuli Christi inuocato nomine Iesu eijciebant dæmonia, Luc. 9. vidimus quendam eijcientem dæmonia in nomine tuo, qui non sequitur nobiscum, & prohibuimus eũ, & Act. 19. quidam Iudæi, non credentes sic adiurabant dæmones, scilicet in nomine Iesu, quem Paulus prædicat dicentes: adiuro vos per Iesum, quem Paulus prędicat, discipuli autem omnes Christi inuocantes hoc C nomen eijciebant dæmones, Luc. 10. Domine etiam dęmonia subijciuntur nobis in nomine tuo, idest inuocato nomine tuo: ita ergo nunc cęperunt inuocare nomen Iesu, & tamen non exiuit dæmon, quòd tamen non exiret viderũt, quia forte dæmon qui erat in arreptitio insultabat eis, quòd non potuissent eum excludere, sicut & interdum aliqui dęmones insultant exorcizantes. Vel quia forte iubebant isti dæmonibus exeuntibus facere aliqua signa per quæ viderẽtur exijsse de corporibus, & illa non fecit nunc dęmõ iussus facere, & ita apparebat, quòd non exijsset, vel forte quia dęmon non cessabat allidere puerum, & torquere coram eis, propter hoc autem Christus, cũ exclusit illum fecit, quòd dæmon exiret discerpens D puerum, & clamans, & relinquens eum, quasi mortuum, Marc. 9. & Christus tangens eum restituit in gradum suum, & ita apparebat, quòd curasset eum, discipuli autem solebant ad primam inuocationem nominis Iesu facere miracula, vel eijcere dęmones, nunc vero inuocato illo non obediuit dæmon, ideo non continuauerunt circa hoc, sed cessauerunt illico agere, quasi iam non possent pro illa vice.

Christus cui dixit, o generatio praua, & peruersa.
Quæst. CLIIII.

QVAERETVR cum Christus dixerit hic increpando, o generatio praua, & peruersa, E & cęt. cui dixit hoc. Aliqui dicunt, quòd dixit discipulis, eo quòd non potuerunt eijcere dæmonem, quod acciderat propter suam incredulitatem, ideo erant increpandi.

Alij dicunt, quòd dixit hæc patri pueri, quia ille insipienter se habuit: nam ipse non credebat, & propter defectum fidei suæ præstabatur impedimentum ad curandum filium, & tamẽ accusabat discipulos, quòd non potuissent eijcere dæmonem, quasi esset ob culpam eorum. Sic dicit Chrysost. inspice autem, & attende eius insipientiam, quare coram turba interpellat ad Iesum aduersus discipulos, sed ipse eos liberat ab accusatione defectum curationis imputans illi: ex multis enim monstratur eum infirmum in fide fuisse, nec tamen tãtum in eius personam inuehitur ne

ne ipsum conturbaret, sed & in omnes Iudæos.

Sed dicetur quomodo Christus dixit hoc contra cęteros Iudæos, quia increpatio non est, nisi ad peccantes, & tamen cęteri non peccauerant in hoc, sed solus pater pueri, aut discipuli, aut vterque, ideo cęteri non erant increpandi.

Dicendum, quòd poterat esse, quòd cęteri Iudæi increparentur, non est autem credendum, quòd solus pater pueri increparetur: nam tunc non diceretur, o generatio incredula, quod ad multos refertur.

Et dicendum, quòd cęteri in aliquo peccauerunt, vt increpari possent.

Primo quia dato, quòd circa hoc negocium non peccassent, tamen peccauerũt in similibus, erant quippe increduli, quia cum multa signa fierent non credebant, neque mores corrigebant, & ideo data nunc opportunitate cum pręsentes essent multi alij Iudęorum, non solum redarguit Christus istum qui nunc incredulus erat, sed etiam eos qui quotidie increduli erant, & peruersi dicens, o generatio incredula, idest omnes de hac progenie tales sunt.

Secundo quia forte circa casum istum in aliquo errauerant, quia forte de discipulis male iudicabant, & præstiterant causam turbationis discipulis, vt ipsi male iudicati in fide deficerent.

Sic dicit Chrysostomus: probabile est enim multos pręsentium de discipulis inconuenientia cogitasse, & ideo ait, o generatio incredula, & cętera. & satis videtur, quòd ipsi turbauerunt discipulos: nam absente Christo solicitabant animos eorum quæstionibus, quibus incitati parum crederent ad eijciendum dæmonem, & ita non possent: nam dicitur Marc. nono, quòd veniens Iesus ad discipulos suos vidit turbã magnam circa eos, & scribas conquerentes cum illis, & interrogauit quid inter vos conqueritis.

Sed dicendum, quòd vere Christus dixit hoc omnibus, tam Iudæis præsentibus, quam discipulis: omnes enim peccauerant, & peccabant circa hoc, quòd increduli erant, & peruersi: nam discipuli peccauerant, quia incredulitas sua fecit, vt non possent curare illum, vt dicitur in litera, vocauit autem pater pueri, quia incredulus fuit, idest non sufficienter credẽs, tam petendo à discipulis, quam petendo à Christo curationem.

Peccauerunt etiam cęteri Iudæi, quia increduli erant semper, & nunc aliquid incredulitatis, etiam præstiterant, & ita tota gens Iudæorum peccabat, & tota increpabatur, & hoc conuenit literæ inquantum dicitur incredula, idest, o gens tota: nam pro solis discipulis, aut pro solo patre pueri non diceret generationem.

Et tamen dicendum, quòd magis refertur ad cęteros Iudæos, quam ad discipulos, quia dicitur, o generatio incredula, & peruersa, discipuli autem poterãt vocari increduli, quia nunc in quandam incredulitatem incurrerunt, & tamen non erãt peruersi, quia peruersitas dicit præuaricationem morum, & hoc nõ erat in discipulis, quia omnes erant boni præter vnũ qui diabolus erat, Ioan. 6. & ipse Christus dixerat vos mundi estis, sed non omnes, quod de solo Iuda dixit Ioan. 13. turba autem peruersitatem morum habet, & maxime scribæ, & Pharisæi, quos Christus principaliter increpat, quia isti erant qui nunc conquerebant cum discipulis, Marc. 9. & ipsi eos turbauerant. Non est tamen negandum (vt aliqui volunt) hoc dictum esse de discipulis, quia etiam ad illos dictum est. Sic ait Origenes, quoniam non potuerunt eum sanare discipuli, quasi adhuc modicę fidei constituti, propterea dixit, o generatio incredula.

F *Quare Christus dixit quousque ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Quæst. CLV.*

QVAERETVR quare Christus dixit quousque
ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Dicendum,
quòd ista sunt verba, quasi indignantis
pro peccatis Iudæorum: Christus enim quotidie
manebat cũ Iudæis prædicans ea, quæ fidei erant,
& morũ, & tñ non ꝑficiebant in fide, neq; in morib⁹,
ac si non prædicaret eis, quia increduli erant, & mali,
qđ erat indignationis causa Chrõ, quasi inutiliter laborasset,
& ideo locutus est, quasi indignans. Et tñ dicendum,
ꝙ vere non erat indignatus, i. cõmotus passione
iræ, quia non erant in eo passiones, sed ipse in se
ꝯcitabat interdũ tales motus quales sunt hoĩs passio-
G nati: nam agere, ſm passionẽ non est laudabile: nõ ergo
dixit hoc Chrs, quasi impatiẽtia superatus prorupit
in hęc verba aspera, vel mordacia, sed fuit cõueniens,
ꝙ ita diceret ꝑ illos qui increpandi erãt, & nemo
mansuete loquẽs increpat potissime communitatem,
quę aperta redargutione indiget, quia coloratam
non sentit, & mansuetam: quia tamen non erat
vere indignans, postquam dixit verba conuenientia
ad redargutionem conuertit se ad miserendum nullo
petente, s. quòd sanauit arreptitium. Sic dicit Hieron.
autem tędio credendum est, quòd superatus sit,
& mansuetus, & mitis in verba furoris eruperit, sed ꝙ
in similitudinem medici si ęgrotum videat contra
sua præcepta gerere diceret. vsquequo accedam ad
H domum tuam? vsquequo artis perdam industriam,
me aliud iubente, & te aliud perpetrante? Quod autẽ
non sit iratus homini, sed vitio, atque per vnum hominem
Iudæos arguat infidelitatis, patet ex hoc, qđ
infert afferte illum ad me. Quod autem dixit quousque
ero vobiscum? verba sunt, quasi indignantis, &
volentis manere cum illis, s. tandiu fui vobiscum, &
nunquam profecistis, ideo quousque ero vobiscum?
idest potius vellem recedere, vel mori, quam manere
vobiscum. Sic dicit Chrys. per hoc, quod dicit quousque
ero vobiscum: ostendit desideratam ab eo esse
mortem, & concupiscibilem recessum, ꝙ vero dicit
vsqueque vos patiar dat causam præcedentis dicti, s.
I vsquequo ero vobiscum: fastidiebat enim conuersationem
eorum, & vt videatur, quòd non erat hoc sine
causa dixit, quòd propter multas molestias quas ei
inferebant, desiderabat non manere cum eis, quia duri
erant sibi ad tolerãdum, & ideo dixit, vsquequo patiar
vos, idest diu est, quòd tolero mala à vobis, & sustineo
imperfectiones vestras, graue nimis est, si hoc
longo tempore durare debeat, & iustum esset, quòd
vos desererẽ. Sic dicit Remigius, sciendum quoque,
quia Dominus non tantum tunc cęperat pati improbitatem
Iudæorum, sed à lõgo prius tempore, & ideo
hic dicit vsquequo patiar vos, ac si diceret, quia longo
tempore cępi pati vestras improbitates, ideo indigni
estis mea præsentia. Non tamen intelligendum est, ꝙ
K ipse ita haberet in animo, sicut dicebat, quia si cuperet
recedere ab eis, recederet cum nemo eum posset
retinere, nec etiam propter hoc ficte loquitur, vel
mendaciter, sed ideo talia dicit, quòd talibus illi digni
erant verbis increpari, & etiam ex modo loquendi satis
apparet, quòd non ideo dicebat, quòd sic cuperet,
sed quia obiurgabat eos per hæc. Sic dicit Hieronymus,
quòd loquitur, sicut medicus, qui dicit ęgroto
contra præcepta sua agenti, vsquequo accedam ad
domum tuam? vsquequo artis perdam industriam?
& tamen intendit adhuc ad domum illius ire, sed per
hæc obiurgat, vt ęgrotum subijcibiliorem reddat.

Quare

Quare dicitur, & increpauit illum.
Quæst. CLVI.

QVAERETVR, quare dicitur, & increpauit illum.

Dicendum, quòd aliqui volunt, quòd intelligatur de puero, scilicet increpauit illũ, idest, puerum ad se ductum. & hoc videtur consonare literæ, quia dicitur immediate ante hoc, afferte illũ ad me, & increpauit illum Iesus. de dęmone autem non dicebatur quid ante hoc in tota litera.

Item quia si intelligeretur de dæmone, diceretur illud, quia in litera dicitur. & exiuit ab eo dæmonium. & tamen dicitur increpauit illum.

Item Hieronymus dicit increpauit puerum, quia propter sua peccata a dæmone fuerat oppressus.

Alij dicunt, quòd intelligitur de dæmone quem Christus increpuit iubendo exire. sic dicit Chrysost. increpauit illum Iesus. non enim ille, qui patiebatur, sed dæmon increpatur.

Dicendum autem, quòd hoc est verum, & patet Mar. nono, scilicet, cum vidisset Iesus concurrentem turbam comminatus est spiritui immundo. & istud increpare fuit comminari. sed dicitur increpare, quia verba erant exprobratoria: nam dixit. surde, & mute spiritus ego pręcipio tibi exi ab eo.

Item patet, quia nulla ratio erat, vt puer, qui malum patiebatur, increparetur.

Item quia nunquam Christus erat solitus increpare eos, quos sanabat, sed dulciter loqui ad illos vocans eos filios, vt supra nono, vocauit paralyticum filium, scilicet, confide fili.

Item quia si increparetur puer poneretur id, de quo increpabatur, & tamen nemo de hoc expressit. de increpatione dæmonis posuit Marcus: ideo non est putandum, quòd puer fuerit increpitus.

Item non poterat aliquod peccatum esse in puero propter quod cępisset eum torquere dęmon, & de quo deberet increpari: nam cępit iste puer tunc torqueri a dæmone quando adhuc peccare non poterat. sic patet Mar. nono, cum Christus quæreret a patre quantum est, quòd hoc ei accidit, dixit ille ab infantia sua. & tamen infantia est citra metas vsus rationis, quando adhuc non peccatur mortaliter: ergo quando iste cępit arripi a dæmone non peccauerat originaliter, & tamen pro peccato originali nemo vituperatur, quia illud peccatum nemo facit, sed contrahit: ideo non habebat iste, pro quo increparetur. sic dicit Beda, erubescat Iulianus, qui dicere audet omnes homines absque peccati contagio nasci in carne: tam innocentes per omnia quantum fuit Adam quãdo creatus est. quid enim habuit iste puer, vt ab infantia a dæmonio vexaretur acerbissime, si nullo originalis peccati vinculo tenebatur? quoniam constat nullum adhuc proprium potuisse habere peccatum. & ideo ita tenendum est.

Ad primum in oppositum dicendum, quòd dæmonem increpuit, & non puerum, licet fiat mentio immediate de puero. illa enim regula de relatione, & demonstratione, quòd fiat ad immediata debet intelligi quando non constat ad quid referatur, si tamẽ constare possit an ad immediata, vel multo ante dicta, non oportet accipi semper dici de immediatis.

Ad secundum dicendum, quòd dicitur increpuit illum, idest, dæmonem. & cum dicitur, quòd statim sequitur, & exiuit dæmonium. non sequitur, ꝙ ideo debeat dici illud in neutro: nam si pręcessisset ista oratio, scilicet, exiuit dæmonium, & increpuit, deberet dici illud, & tamen præcedit: ideo nõ oportet, quòd referatur ad dæmonem subintellectum supra in narratione Matthęi. nam Matthęus breuiter dixit. licet enim non egerit supra mentionem de dęmone, debet subintelligi, vt patet in narratione Marci. de hac re, & fit hic relatio ad illud quod tacetur, & subintelligitur, & est quasi relatio mediata, vt illud Ioan. vigesimo, cum dixit Magdalena, si sustulisti cũ dicito mihi, & ego eum tollam. & tamen nulla locutio præcesserat, in qua fieret sermo de aliquo ad quod referretur ly illum, sed refertur ad Iesum, de quo ipsa meditabatur. ita hic fit relatio ad subintellecta, quæ tacita fuerunt in narratione.

Ad tertium dicendum, quòd Hieronym. non tenet illam expositionem determinate, sed inter alias posuit istam sub dubio, & quia forte alij tenebant eam, & ipse illam recitauit. sicut est consuetudo sapientum aliqua dicere, quæ non sunt de opinionibus suis. Et patet cum Beda aperte dicat, quòd iste non peccauerat, nisi originaliter quando a dæmone arreptus est, vt dictum fuit supra. & tamen pro originali nemo increpatur, quia non est commissum, sed contractum.

Quare Christus increpuit dæmonem eijciens eum.
Quæst. CLVII.

QVAERETVR, quare Christus increpuit dęmonem eijciens eum.

Dicendum, quòd fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis suæ. nam ista increpatio non fuit, nisi quædam comminatio in verbis duris, vt exiret, vt dicitur Mar. nono, scilicet, comminatus est spiritui immundo dicens illi, surde, & mute spiritus ego pręcipio tibi, vt exeas ab eo. cum autem exiret statim ab eo apparebat magna potestas Christi, qui absolute imperabat spiritibus immundis, & obediebant ei, nam de hoc admirabantur valde Iudæi, vt patet Mar. primo, vbi dicitur, quòd erat homo in synagoga habẽs spiritum immundum, & Christus dixit ei, obmutesce, & exi ab homine. & statim discerpens eum spiritus immundus, & multum clamans exiuit ab homine, & mirati sunt omnes, ita vt conquererent inter se dicentes. quid nam est hoc? & quæ doctrina hæc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? & pręcessit timor eius statim in omnem regionem Galilęæ. fuit autem conueniẽs quòd nunc Christus ostenderet potestatem istam. nã dubitabatur nunc de potestate sua, eo quòd discipuli sui, qui dæmonia eijcere solebant, non potuerunt eijcere, & ita crederent forte Iudæi finitum esse tempus potestatis Christi, & dubitabant similiter de potestate eius. nam pater pueri nunc quando petiuit a Christo sanari puerum cum dubitatione petijt dicens: Domine siquid potes adiuua nos, misertus nostri: Mar. nono, debuit nunc ergo ostendere potestatem suam imperiose agẽdo ad eiectionem dæmonis potius quàm aliàs. Et etiam non solum ostendit se posse hoc, sed etiam omnia alia, & faceret ea si petentes non essent increduli. nam dixit tunc ad patrem pueri. si potes credere, omnia possibilia sunt credenti, idest, non deficit ad hoc, quòd fiant omnia quæcunque tu petere potueris, nisi quòd credas.

Secundo fuit increpatio quasi ad ostendendum se indignatum dæmoni, qui puerũ ab infantia tam acerbe torserat, ita vt sæpe in ignem, & sæpe in aquam eum elideret ad offendendum ipsum, vt dicitur Mar. nono.

Tertio fuit ad ostendendum conditionẽ exitus dęmonis. exiuit. n. dæmõ indignãs, & exacerbat⁹, nã clamans, & discerpens puerum exijt, ita vt putaretur

occidisse illum. & hoc videbatur facere, quia Christus illum increpando exire iubebat, & ille moleste ferens, quòd aspere increparetur, seuiebat in puerum exiens de corpore.

Sed dicendum, quòd præcipuum fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis. sic dicit Chrysosto. ꝙ comminatus dicit, ego tibi præcipio, diuinæ attribuitur potestati.

Quomodo stat, quòd Matthæus, & Marcus discordant penes narrationem istam de pueri curatione. Ex quo statuitur quòd quando vnus Euangelista plura dicit quàm alius standum est plus dicenti. Quæst. CLVIII.

QVAERETVR quomodo stat, quòd Mattheus, & Marcus discordant circa narrationem istam de curatione pueri.

Dicendum, quòd in duobus discordant. primo in eis, quæ ipsi referunt gesta esse. Secundo in eis, quę dicunt patrem pueri locutum. Circa primum est dicendum, ꝙ Matthęus solum dicit, quòd venit Iesus ad turbam, & accessit ad eum homo genibus prouolut⁹. Marcus vero dicit, quòd veniens ad discipulos vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquerentes cum eis, & confestim omnis populus videns Iesum stupefactus est, & accurrentes salutabant eum, & interrogauit eos quid inter vos conqueritis?

Dicendum, quòd hic non est discordia, nisi quòd vnus retulit plenius rem gestam quàm alius. Matthę⁹ enim breuiter tetigit, Marcus autem expressit plenius. & quando vnus Euangelista plura dicit quàm alius, standum est plus dicenti, quia non repugnat dicenti pauciora.

Secundum est circa ea, quæ pater pueri introducitur locutus. nam Matthęus dixit, ꝙ dixit, Domine miserere filio meo, quia Lunaticus est: nam sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt eum curare. Marcus autem dicit, attuli ad te filium meum habentem spiritum mutum, qui vbicunque apprehendit eum allidit, & spumat, & stridet dentibus, & arescit. & ita non concordant narrationes istę, ita vt non possint factæ esse ab eodem homine, vt videtur. Aliqui dicunt, ꝙ non fuit idem quod refert hic Matthę⁹, & ibi Marcus licet habeant aliquam similitudinem. Sed dicendum, ꝙ non stat, sed necesse est idem factum esse, quia tam hic q̃ Mar. 9. dicitur, ꝙ istud factum est statim, vt Christus descendit de monte, in quo fuerat transfiguratus, & venit ad discipulos. ergo necesse est idem factum esse. Etiam quia cetera consonant quantum ad substātiā rei gestę, licet verba patris pueri videantur varie posita. Sed dicendum, ꝙ non est propter hoc difficultas. quia quædam verba expressit vnus Euangelista in narratione locutionis patris, quę deberent suppleri ad ea, quæ dixit alius, & in alijs licet varietͤ verbū, manet idē sensus. pp quod applico literā vtriusq;. quod enim Marc. dixit & rñdēs vnus de turba dixit Magister &c. & Matthæus hic tacuit recte dr̄. nam illud gestū fuit, quia quando Christus descendit de monte inuenit Scribas conquerentes cum discipulis, & Christ⁹ ait: quid inter vos conqueritis? & tunc respondit vnus de turba dicens, Magister attuli filium meum &c. hoc licet gestum sit, tacuit Matthæus, quia tacuit de Scribis conquerentibus cum discipulis: ideo non potuit introducere patrem pueri tamquam respondentem, sed tamquam loqui incipientem. quòd autem Matthęus dicit, quòd accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum, verum est, & tamen tacuit illud Marcus, quia vterque omittit aliquid quod alius tangit, & ex ambobus efficitur vna plena narratio. Quod

F autem dicit Marcus, Magister attuli ad te filium meum. Matthæus autem dicit: Domine miserere filio meo, & tacet, quòd attulit eum. Dicendum, ꝙ Marcus continuat narrationem ex sumpto themate. nam dixerat, quòd conquerebant Scribę cum discipulis, & ꝙ Christus dixerit quid conqueritis inter vos. & quoniam ita erat, quòd conquerebant de hoc, quòd discipuli non potuerant curare puerum, introducitur pater pueri respondens de hoc, scilicet, Domine de hoc conquerebamus, quia ego attuli filium meum ad te, idest, afferebam ad te putans te inuenire, vt sanares eum, & non inueniens te obtuli illum discipulis tuis, vt sanarent illum, & non potuerunt, & de hoc conquerebamus quomodo non potuerūt.

G Et hæc veritas rei gestæ. Sed debet tunc subintelligi id quod dicit Mattheus, quòd accessit homo genib⁹ ꝓuolut⁹, i. ꝙ qñ rñdebat hęc ad Chr̄m erat ꝓuolutus genibus corā eo, vt sic eum flecteret ad sanādū puerū. Quòd autem dicit Matthæus: Domine miserere filio meo. potest intelligi, quòd debeat addi ad dicta, scilicet, postquam homo iste respondit iuxta ea, quæ ille quæsierat, vt tangit Marcus, subdidit hoc, vt conclusionem intentam, scilicet, Domine miserere filio. quod Marcus tacuit. & ita non est discordia. Vel potest dici, quòd solum dictum est id quod Marcus retulit. Hoc autem, scilicet, Domine miserere filio meo. non fuerit realiter dictum, dicit illud

H Matthęus tangendo non id quod pater dicebat, sed quod corde tenebat, & hoc dixerit ex necessitate modi loquendi sui, quia non introduxit patrem pueri, vt respondentem Christo, sicut Marcus, sed vt incipientem loqui. Et similem modum concordiæ ponit Augustin. lib. de concord. Euang. super diuersitate trium Euangelistarium in verbis patris puellæ suscitandę, vt dictum est supra nono capit. quæst. 126. Quòd autem dixit hic Matthęus, quia Lunaticus est, & male patitͤ, & Mar. dixit. attuli filium meū habentē spiritū mutū, vtrunque simul dici potuit. diceret enim sic attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum: nam & Lunaticus est, & male patitur. vtrunque

I enim stat, quia vnum est expositiuum alterius, idest, spiritum immundum habet, & mutum, qui affligit eum iuxta tempora Lunæ. Vel ex eo, quòd spiritus mutus est dicitur patiens habere morbum Lunaticum, vt supra declaratum est. Quod autem dixit Marcus, qui vbicunque apprehendit eum allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit. Matthęus autem dicit, nam sępe in ignem, & crebro in aquam cadit, vtrunque stat, ita vt prius dicatur id quod dixit Matthæus, scilicet, sæpe cadit filius meus in ignem, & in aquam, & etiam vbicunque spiritus eum inuenerit allidit, & spumat, & arescit, & dentibus stridet. Quòd vero sequitur dixi discipulis tuis, vt eijcerent illum, vsque ad locum illum, afferte illum ad me, tam Matthæus, quàm Marcus simul referunt. Matthæus autem omisit

K ibi multa. nam statim conclusit, quòd Christus increpuit dæmonem, & eiecit illum. Marcus autem interposuit multa, quę omnia addenda sunt ad dicta Matthæi, quia pertinent ad veritatem historiæ. & ita non discordant ambo, sed vnus supplet alterum.

Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto, & dixerunt. Quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem, sicut granum Luc. 17.

sinapis,

sinapis, dicetis monti huic transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. hoc autem genus non eijcitur, nisi per orationem, & ieiunium. Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus. Filius hominis tradendus est in manus hominum, & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

Mar. 9. Luc. 9.

Tunc accesserunt. Posita fuit supra quæstionis occasio. hic ponitur quæstionis solutio: nam ex hoc, quòd discipuli non potuerant eijcere dæmonem, quæsierũt a Christo quare non potuerunt, & ipse respondet. & dicitur. *Tunc accesserunt*. Non est sensus, quòd tunc, idest, statim accesserint, sed quòd post paucum tempus. nam nunc quando Christus dæmonem eiecit erat coram tota multitudine, vt patet hic in litera, & ibi non quærerent discipuli quare non potuerunt eijcere dæmonem, quia esset addere verecundiam verecundiæ, sed postquam dimissa turba venit Christus in domum, accesserunt discipuli, & quæsierunt. sic dicitur Mar. nono, & cum introissent in domum discipuli eius secreto interrogabant eum. & ista erat cõsuetudo eorum. quando enim aliquid obscurum loquebatur coram turba, quod ipsi non intelligerent, quærebant postea ab illo cum esset in domo. sic patet supra decimotertio, scilicet, tunc dimissis turbis venit in domum, & accedentes discipuli dixerunt: edissere nobis parabolam zizaniorum. sic etiam dicitur Mar. quarto, talibus multis parabolis loquebatur verbum, vt poterant audire, sine parabolis autem non loquebatur eis. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia. Et patet etiam, quia infra in litera dicitur, quòd accesserunt secreto. & tamen non poterant secreto accedere si coram tota multitudine accederent. sed accesserunt postquam recesserat multitudo, & ipse venerat in domum.

Discipuli ad Iesum. Scilicet, nouem discipuli. nam tres, qui cum eo descenderant de monte non quæsierunt de hac re, cum ipsi non fuissent de illis, qui non potuerant excludere dæmonem.

Secreto. Scilicet, qñ iã recesserat turba, & manebat ipse in domo, vt dicitur Mar. nono.

Et dixerunt quare nos non potuimus eijcere illum. Scilicet, cum tu potueris eijcere illum, & tu dederis nobis potestatem eijciendi dæmones, & ante hoc eiecerimus multos, quare non potuimus nunc eijcere istum?

Dixit illis Iesus. Increpando loquitur. *Propter incredulitatem vestram*. Idest, quia non habuistis fidem, quæ requiritur in faciendo miracula.

Amen. Dictio affirmandi est, & interdum iurandi, vt dicitur extra de iur. iu. cap. & si Christus: idest, in veritate dico, vel certe dico.

Si habueritis fidem. Idest, confidentiam. *Sicut granum sinapis*. Idest, si habueritis fidem etiam si sit illa parua, dum tamen sit fides facietis miracula. nam granũ sinapis aliquid paruum est.

Dicetis. Idest, dicere poteritis, scilicet, erit in potestate quandocunque volueritis cum fide facere miracula. *Monti huic*. Ostendit montem ad oculum.

Transi hinc. Idest, mouere de loco tuo.

Et transibit. Scilicet, obediendo vobis. *Et nihil impossibile erit vobis*. Dedit per hoc notitiam generalẽ, .i. si habueritis fidem non solum poteritis transferre montes de loco ad locum, sed etiam omnia quæ volueritis facietis, quia nihil impossibile erit vobis. om-

A nia namque miracula sunt æqualia, quia est quodlibet potẽtiæ infinitæ, & qui põt vnum poterit omnia. *Hoc autem genus*. Hic ponit aliam causam quare non potuerunt eijcere dæmonem. s. quia omiserunt debitam obseruantiam. i. ieiunium, & orationem, & dr. hoc genus. i. genus dæmoniorum. Vel hoc genus. i. quædam specialia dæmonia, quæ sunt talia quale istud erat. *Non eijcitur*. Idest, non potest eijci. *Nisi per orationem, & ieiunium*. Idest, nisi ab eis, qui orationi, & ieiunio vacant.

B *Quare discipuli accesserunt ad Christum ad quærendum quare ipsi non potuerunt dæmonium eijcere. Quæst. CLIX.*

QVAERETVR, quare discipuli accesserunt ad Christum ad quærendum, quare ipsi nõ potuerant eijcere dæmonem.

Dicendum primo, quòd hoc fuit ex quadam admiratione: Christus enim tradiderat eis potestatem faciendi miracula, & specialiter potestatem eijciẽdi dæmones supra 10. & ipsi iam multa dæmonia eiecerãt Mat. 6. & Luc. 10. nunc autem non potuerunt eijcere istud dæmonium, & ante hoc nullum fuerat quod eis restitisset: ideo iuste admirati quæsierunt quare nõ potuerunt eijcere. Secundo quæsierunt ad tollendum

C dubium. nam dederat eis Christus potestatem supra dæmones, & hucusque nullus dæmon potuerat eis resistere. nunc vero iste restitit: ideo tenuerũt, quòd forte expirasset potestas eis tradita, impleto tempore ad quod durare debuit: ideo quæsierunt, vt scirent an ex hac causa non potuissent. nam nimis dolerent si expirasset potestas. Sic dicit Chry. acceperant enim discipuli a Domino potestatem spirituũ immundorũ, & quia oblatum dæmoniacum curare non potuerant, videtur, quòd in dubitationem deuenerint, ne forte gratiam, quæ eis erat credita perdidissent.

Tertio fuit, vt addiscerent cæremoniã aliquã si forte omiserant, vt iam de cætero non errarẽt eijciendo dæmones. Et ob hoc Christus rñdendo eis duo ponit. Primo tangit causam, quare nunc nõ potuerunt eijcere dæmonem. Secũdo instruit eos qualiter de cætero

D se habere debeant. De primo, quia dr̃ pp incredulitatẽ vestram. ista. n. fuit causa præcipua. De secũdo patet quia dixit. hoc genus dæmoniorũ nõ eijcit̃, nisi in ieiunio, & orõne. i. scitote, ꝙ ita debetis de cætero vos habere ad istos dæmoniacos, ꝙ prius oretis, & ieiunetis quàm eijcere tentetis dæmones.

Quare accesserunt secreto discipuli ad Christum quærentes de hac re. Quæst. CLX.

QVAERETVR, quare accesserunt secreto ad Christum quærentes de hac re.

Dicendum, ꝙ fuit primo propter verecũdiã. nam erubuerũt valde discipuli coram turba, quòd tẽ-

E tauerant eijcere dæmonem, & non potuerant, & maxime, quia olim potuerãt, & nunc non potuerunt. & tamen si quærerent in publico magis erubescerent, tũ quia illi repetebant defectum suum dicentes. quare nos non potuimus, tum quia Christus daret causam pertinentem ad defectum eorum. nam cũ prius possent, & nunc non, & Christus potuisset, non vr̃, quod aliquid impediret nisi defectus aliquis ex parte ipsorũ: ideo petere erubuerunt. Secundo pp Christi rñsum, nam Christus si respõderet dicturus esset aliquam rẽ secretam. ipse tñ nolebat, ꝙ populus audiret secreta sua: ideo non quærerent isti coram plebe. Et hoc etiã est causa præcipua: nam sciebant discipuli, ꝙ Christus nolebat loqui coram populo res secretas, vt patet in expositionibus parabolarum supra decimotertio: nã dixerunt

dixerunt discipuli Christo, quare in parabolis loqueris eis? idest, turbis. & ille ait, quia vobis datum est nosse mysterium regni Dei, illis autem non est datum. & etiam parabolas proponebat coram multitudine, & postea exponebat eas discipulis cum esset singularis, idest, maneret seorsum in domo Mar. 4. non ergo quæsierunt coram turba.

Tertio, vt aliqui dicunt fuit propter magnitudinem rei, de qua quærebatur. Sic dicit Chrysostomus interrogant enim singulariter non propter verecundiam, sed quia de ineffabili, & magna re erant interrogaturi.

Sed dicendum, quòd non potest negari quin propter verecundiam etiam egerunt. nam certum est, quòd erubescerent cum coram tota multitudine tentassent aliquid facere quod non potuerunt, & nunc si coram multitudine quærerent rursus super eadem re, magis confunderentur. Sed potest intelligi dictũ Chry. quòd non propter verecundiam, scilicet, principaliter.

Quomodo est verum, quòd propter discipulorum incredulitatem non potuit puer sanari. Quæst. CLXI.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd propter incredulitatem discipulorum nõ potuit puer sanari. nam videtur, quòd fuit propter incredulitatem patris, & cęterorum Iudęorum, quia eos increpuit Chrs, supra in litera. o generatio peruersa, & incredula. & pater pueri incredulus erat etiam quando petiuit a Christo sanari filium, vt patet Mar. nono.

H Dicendum, ꝙ omnes peccauerant circa hoc, tam pater pueri, & Iudæi, qui astabant, quàm discipuli, & vtrosque Christus redarguit, & tamen quando discipulos increpat ipsos solos increpat, licet non fuerint ipsi soli causa, quòd non curaretur puer, hoc autem facit, quia aliàs non esset conueniens redargutio, sed potius excusatio, vt dictum est supra, vere tamen discipuli increduli fuerunt, quia non habuerunt nunc eam fidem quam habituri erant: & ideo propter eorum incredulitatem factum est.

Quomodo potuit nunc esse incredulitas in discipulis. Quæst. CLXII.

QVAERETVR quomodo potuit nunc esse incredulitas in discipulis.

Dicendum, ꝙ infidelitas accipitur pro paucitate fidei, idest, ꝙ non habebant talem fidem qualis erat conueniens ad miracula facienda. Et dicunt aliqui, ꝙ credebant quidem Apostoli, sed nondũ erant perfectę fidei. Sed hoc non stat, quia discipulis fuerat data ante hoc potestas faciendi miracula, & eijciendi dæmones supra decimo cap. & iam eiecerant multos Mar. 6. & Luc. 10. & non poterant eijcere, nisi haberent talem fidem qualis requirebatur ad hoc: ergo iã habuerant fidem perfectam ad hoc.

Alij dicunt, quòd discipuli non habebant fidem ad eijciendos dæmones: non tamen omnes discipuli, sed columnę ipsorum, idest, Petrus, Iacobus, & Ioannes, qui nunc præsentes non fuerant: ideo cęteri tamquam non habentes fidem non potuerant dęmonem eijcere. Sic dicit Chry. vnde manifestum est hinc, quoniam discipuli in fide infirmati sunt, sed nõ omnes, columnæ enim illæ non aderant, scilicet, Petrus, & Iacobus, & Ioannes.

Sed dicendum, quòd non est verum, quòd soli isti haberent fidem ad eijciendum dæmones, sed ꝙ omnes habuerint illam: nam Christus misit omnes

F illos ad prædicandum dans potestatem eijciendi dæmones, & alia miracula faciendi, & non poterant illa facere sine fide: ideo necesse est, quòd a principio quilibet eorum fidem habuerit: nam non ibant omnes simul ad prædicandum, sed quilibet per se. Item quia septuagintaduo discipuli erant inferioris gradus quàm quilibet Apostolus, & tamen illi eijciebant dæmonia, & quilibet eorum hoc faciebat, nec erat aliquod dæmonium quod eis resisteret Lucæ decimo, scilicet, Domine etiam dæmonia in nomine tuo subijciuntur nobis. ergo a fortiori quilibet Apostolus posset eijcere dæmonia, & ita haberet fidem.

Dicendum ergo quòd quilibet Apostolorum ante hoc habuerat potestatem eijciendi dæmonia, & eie-

G cerat aliqua, & ita habebat quilibet fidem sufficientem ad hoc, & tamen nunc accidit, quòd fides in omnibus minueretur, & ita non potuerunt eijcere dæmonium. Sic dicit Hilarius: crediderant quidem Apostoli, nondum tamen erant perfectę fidei: nam Domino in monte demorante, & ipsis cum turba residentibus, quidam torpor fidem eorum relaxauerat.

Vnde insurrexerat discipulis torpor iste, & fidei diminutio. Quæst. CLXIII.

SED quæretur vnde insurrexerat discipulis torpor iste, & fidei diminutio.

Dicunt quidam, quòd fuit ex absentia Christi: nam ipse eis conferebat fidem, & inceperunt trepidare in corde suo, quòd eo absente nõ possent eijcere dæmonem.

Sed hoc non stat: nam discipuli nunquam faciebant miracula Christo præsente, sed quando ipsi soli mittebantur ad prędicandum. nam Christo præsente nemo apponebat manus ad aliquid, neque docebat turbas, & tamen quando ibant ad prędicandum soli erant, & faciebant miracula: ergo non minuta fuit nunc fides propter absentiam Christi.

I Alij dicunt, quòd fuit, quia Apostoli incurrerant quandam turbationem inuidiæ in mẽtibus suis, quia Christus vocauerat tres ad secretum, & non cęteros: nam licet nescirent an vocasset eos ad ostendendum transfigurationem, tamen sciebant, quòd ipsos tres solos vocauerat, & ita volebat coram eis aliquod secretum facere quod nolebat videri, aut sciri a cęteris, quidquid autem illud esset, videbantur illi tres cęteris præferri, de quo illi incurrerunt in quãdam turbationem inuidiæ, & ita turbatio hęc minuit in eis fidem, quia ista inuidia erat peccatum, & peccatis exigentibus minuuntur interdum dona collata nobis a Deo, & ita tenet Nicolaus.

Sed potest dici, quòd fuit ex aliqua turbatione extrinseca. conquerebantur enim Scribæ cum discipulis Marc. nono, & forte ista conquisitio præcessit oblationem pueri ad curandum, & quia turbati es-

K sent aliqualiter, & incitati contra Scribas, qui maligne conquerebãt, non possent recolligere animũ suum ad exeundum in actum perfectę confidentiæ quousque cessaret illa turbatio redeunte tranquillitate animi, hoc autem non expectauerunt: ideo non potuerunt curare tamquam non habentes fidem. in his enim in quibus homo a Deo aliquid recipere debet, requiritur magna mentis recollectio, quæ nimis impeditur per quamcunque passionem, & potissime per iram, etiam si sit ira per zelum, sicut patet de Elisæo quando locutus est ex zelo contra Regem Ioram idolatram, quarto Regum tertio, & rogatus, vt prophetaret, non respondet statim, quousque veniret psaltes, & dum caneret

ret psaltes facta est manus Domini super eum, eodē capitulo, & hoc erat, quia audita harmonia cessauerat turbatio mentis, & incępit se recolligere in altū efferens, & tunc tetigit mentem eius illustratio diuina, & prophetauit, & hoc satis consonat literæ, Mar. nono, cum dicitur, quòd Scribæ conquerebātur cum discipulis Christi, & Christus dixit Iudæis: o generatio incredula, & peruersa, & forte fuit ista increpatio, quia ipsi pręstiterant occasionem per suas mordaces conquisitiones, vt deficeret fides in Apostolis.

Secundo potest dici, quòd Christus passus est eos nunc deficere in fide ad gloriam nominis sui: nam si illi nunc nō defecissent in curādo non fuisset occasio Christo eijciendi dæmonem tam imperiose, & fuerunt sex facta occasione paucę fidei discipulorum. Primum, quia Christus valde imperiose eiecit dæmonem coram tota turba, de quo omnes admirati sunt valde, quod non esset si discipuli eiecissent illū, & hoc erat conueniens, quia omnia fiebant, vt ostenderetur magnitudo potestatis eius, & crederetur in eum. Secundum fuit, quòd Christus redarguit Iudæos, qui erant digni magna redargutione de incredulitate, & peruersitate. & tamen si discipuli potuissent curare puerum, non fuisset vlla occasio arguendi Iudæos. Tertium fuit, quia Apostolos reddidit cautos ex hoc, vt aduerterent de cętero diligenter quandocunque vellent facere miraculum aliquod, quòd haberent fidem plenam, & non maneret in mentibus eorum aliqua turbatio, aut imperfectio propter quam minueretur fides, & non possent facere miraculum. melius ergo fuit semel permitti eos labi, vt instruerentur, quàm vt nunquam instructi sæpe deficerent. Quartum fuit, vt auferretur de cordibus quorundam Iudæorum error: nam cum viderent ante hoc Apostolos prędicantes, & facientes miracula, sicut Christus faciebat, putabant, quòd accepissent æqualem potestatem cum Christo, & quòd non haberent eam a Christo, sed immediate accepissent eam a Deo, sicut vnus Propheta non accipit ab alio Propheta donum prophetiæ, sed quilibet Propheta accipit immediate a Deo: nunc autem Christus permittens deficere fidem eorum, & postea coram tota turba ex solo imperio sanans puerum, & increpans discipulos ostendit apertissime potestatem suam maiorem esse, & potestatem Apostolorum deriuatam esse a sua. Quintum fuit ad auferendum Apostolis occasionem gloriandi: nam si ipsi possent semper eijcere dæmones, gloriarentur quasi a se habentes hanc excelsam potestatem, voluit ergo quòd aliquando defectum suum agnoscerent non potentes eijcere dæmones, vt sic appareret, quòd quidquid alias faciebant, ex solo Christi beneficio pendebat. hoc patet, quia Lucæ decimo, dicitur, quòd reuersi sunt septuagintaduo cum gaudio dicentes, Domine etiam dęmonia subijciuntur nobis in nomine tuo? & Christus ait: nolite in hoc gaudere, quòd spiritus vobis subijciuntur, sed gaudete, & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. & quia forte tunc moniti a Christo adhuc non cessabant de hoc immoderate gaudere, permisit eos Christus incidere in defectum fidei, vt sic non possent tunc curare, & ita auferretur eis occasio gloriandi. Sextum fuit, vt traderet doctrinam tam Apostolis quàm nobis: nam quia nunc ex defectu fidei non potuerunt Apostoli curare arreptitium, habita occasione declarauit Christus de fide quomodo est necessaria ad miracula, & quantumcunque illa parua sit si fides est sufficit ad miracula, qui non dixisset, nisi habita hac occasione. etiam dixit, quod non eijciuntur dæmo- A nia nisi in ieiunio, & oratione: ideo conueniens fuit permitti labi discipulos in fide, ita vt non possent curare arreptitium.

Quare potius nunc quàm alias permisit Christus discipulos in fide deficere. Quæst. CLXIIII.

QVAERETVR cum Christo conueniens esset permittere deficere discipulos aliquando in fide, vt non possent eijcere dæmonem, quare potius nunc quàm aliàs.

Dicendum, ꝙ fuit nunc conueniētius quàm alias. Primo, quia illuc ipse venturus erat ad discipulos, & defectum eorum suppleret: si enim discipuli manen-B tes in aliquo loco ad quem Christus non esset iturus inciderent in hunc defectum fidei, & non possent curare arreptitium, non solum esset verecundia discipulorum; sed etiam esset abiectio doctrinę Christi, qa putaretur, quòd ille non sufficientem doctrinam daret ad eijciendum dęmones, vel potestas collata non esset sufficiens. Christus autem nollet pati defectum quantum ad doctrinam suam: ideo non permitteret eos tunc incidere in infidelitatē: nunc autem venturus erat ad locum, in quo ipsi manebant, & statim quidem. & si illi non possent sanare, ille sanaret. & ita appareret, quòd non erat hoc ex defectu doctrinę, vel potestatis eius, sed ex solo defectu humano discipulo-C rum, in quo & magis seipsum exaltabat, vt dictum est præceden. quęst. ideo tunc fieri debuit potius q̄ aliàs. Secundo fuit, quia tunc erant omnes discipuli simul, & cū Christus faceret hoc ad ostendendū potestatem suam per defectum illorum, & ꝙ illi omnes acciperent ab eo, si aliquis solum incurreret hunc defectum putari posset, ꝙ alij, aut aliqui de alijs haberēt potestatem, quæ non deficeret, sicut est potestas Christi: voluit ergo ꝙ omnes simul essent, vt omnes deficerent circa curationē huius pueri, vt ita appareret, ꝙ omnes accipiebant ab eo, & quidquid alias facerent ſm virtutem illius facerent: nam qn̄ quilibet eorū solus ibat ad prędicandum, faciebat quæcunque miracula, & excludebat dæmones, nunc vero omnes simul non potuerunt vnum dęmonem deijcere, qn̄ aūt qui-D libet solus ibat, nunquam deficiebat ei fides ad faciendum miraculum etiam si esset Iudas: nam ille miracula faciebat. & hoc, quia ad illa loca ad quæ ibant Apostoli non ibat Christus, quia ideo mittebat eos, eo quòd non poterat ipse ire ad omnem locum, & si deficeret fides alicui, sic eunti, non posset facere miracula, quæ facere tentaret, & sic esset ad ignominiam Christi: ideo nunquam taliter missi deficiebāt fide.

Tertio fuit, quia nunc erat multa turba congregata populi, & Scribarum, qui conquerebantur cum Apostolis, & isti quia inuidebant Christo iudicabāt male de potestate eius: ideo voluit coram eis ostēdere potestatem suam, quę ostensio fuit deficientibus E Apostolis in fide: ideo tunc conueniens fuit potius q̄ aliàs permitti deficere Apostolos in fide.

Quomodo est verum quod dicit hic Christus, quòd si habuerint fidem, vt granum sinapis nihil erit impossibile eis. Et quomodo fides, quæ est virtus, & fides, quæ est donum multipliciter differunt. de quibus plura disseruntur. Quid requirantur ad miracula facienda. & quod ille qui petit confidenter nullo modo hæsitans, certissime obtinebit. Quæst. CLXV.

QVAERETVR quomodo est verum quod dicit hic Christus, quòd si habuerint fidem, vt granū sinapis, nihil erit impossibile, sed transferrent mōtes,

nam videmus, quòd multi habent fidem, & tamen non possunt facere miracula aliqua, aliàs si non potens facere miracula non diceretur habere fidem esset absurdum, quia cum nunc rari, vel nulli faciant miracula, sequeretur, quòd nulli haberent fidem, & consequẽter omnes essent infideles quod falsum est. Item sequeretur, quòd nemo potest saluari, nisi qui potest facere miracula: nam sine fide impossibile est placere Deo. ad Hebræ. vndecimo, & qui non credit iam iudicatus est, & qui habet fidem debet habere plenam fidem: nam siquis errat circa vnum articulum nullam fidem habet, sed hæreticus est, immo si dubitet circa fidem etiam si nullum articulum neget iam infidelis est. extra de hæretic. cap. dubius. scilicet, dubius in fide infidelis est. ergo ad hoc, quòd quis saluetur debet habere fidem plenam. & tamen qui habet fidem quantumcunque paruam, etiam sicut granum sinapis facere potest miracula. ergo quicunque fidem habet facere poterit miracula, & consequenter nemo poterit saluari nisi qui facere potest miracula. Sed falsum est, quia posse facere miracula est quidam status, & non pertinet ad omnes homines. ergo non videtur, quòd habens fidem possit facere miracula.

Dicendum, quòd quicunque habet fidem, quæ est donum potest facere miracula: habens tamen fidem, quæ est virtus, non oportet facere miracula. Pro quo sciendum, quòd multa differentia est inter ista. Fides enim, quæ est virtus est vna de tribus Theologicis habitibus. & ista est secundum quam fideles efficimur, & est principium omnium virtutũ, & bonorũ: nã accedentẽ ad Deũ oportet credere. ad Hebræ. vndecimo, & ista est sine qua impossibile est placere Deo. Fides autem quæ est ad faciendum miracula est donum, & non ponitur virtus: vnde ponitur ab Apostolo inter dona gratis data prima Corint. duodecimo, diuisiones gratiarum &c. & sequitur; alij datur sermo scientiæ, alij sermo sapientiæ, alij fides in eodem spiritu. fides autem quę est virtus Theologica non vocatur proprie donum, large quippe potest vocari donum omnis virtus Theologica, quia sunt in nobis per infusionem, & ita sunt per diuinam collationem, & tamen non vocantur proprie dona, quia dona vocantur gratiæ gratis datæ, quæ secundum se non gratificant hominem Deo: charitas tamen per seipsam reddit hominem Deo gratum etiã nondum existente actu. sed solo habitu charitatis; ideo non vocatur ipsa donum, eo modo quo vocantur dona illæ gratiæ quas Apostolus ponit prima Corint. duodecimo. & tamen fides, vt est virtus Theologica est similis charitati, quia per actum fidei gratificamur ad Roma. decimo, corde creditur ad iustitiam, idest, ad iustificationem. non gratificamur autem per actus donorum, quæ sunt gratiæ gratis datæ: ideo fides, quæ est virtus Theologica non est de illis donis: ponit tamen Apostolus fidem, per quam fiunt miracula inter ipsa dona, scilicet, alij datur fides in eodem spiritu. ergo non sunt idem fides, quæ est virtus Theologica, & fides, quæ est donum. Secundo patet differentia, quia fides, quæ est virtus est ad credendum, quia eius actus est assentire: fides autem quæ est donum est ad miracula faciendum, & petita obtinendum; ideo non sunt idem. Tertio differunt, quia fides, quæ est virtus non habetur secũdum magis, & minus, sed quicunque fidem habet plene credit, & qui aliquid non credit non habet fidem vllam: vnde hæreticus circa vnum solum articulum non habet aliquid de fide, fidem autem quę est donum non habent omnes æqualiter, sed habetur per magis, & minus. quidam enim dicuntur habere

F magnam fidem, alij paruam. sic patet ex verbis Christi hic, & Lucæ decimoseptimo, si habueritis fidem sicut granum sinapis, idest, si habueritis fidem etiam minimam, quę comparatur grano sinapis. sic etiam dicitur prima ad Corint. decimotertio, si habuero omnem fidem ita vt montes transferam. & sic ponit habere omnem fidem, idest, totam, vel omnes gradus eius, sed ista non assignantur circa fidem qua credimus. Quarto differunt, quia fides, quæ est virtus postquam habetur non intenditur, neque remittitur, quia non posset hoc esse, nisi quis aliqua, quæ prius crediderat, cessaret credere, & tunc tota fides peribit, aut inciperet aliqua credere, quæ prius non credebat, & hoc non potest esse, nisi forte explicite, G ita quòd aliquid ostenditur ei pertinere ad fidem quod prius non ostensum fuerat: & ideo de nouo assentit, & tamen implicite non potest plura nunc credere, quàm prius, sed quando incœpit credere subiecit animum suum omnibus credibilibus, quæ catholicorum tenet assertio, & quæcunque de nouo a Deo fuerint reuelata. & ita id quod nunc sibi reuelatur iam credebat implicite: vnde actus fidei virtutis neque augetur, neque remittitur, fides autem quæ est donum intenditur, & remittitur, quia interdum habet quis fidem istam maiorem, & interdum minorem. Sic dicit Hilarius. Domino in monte morante, & discipulis cum turba residentibus H quidam torpor eorum fidem relaxauerat. Etiam per turbationes aduenientes passionaliter dicitur fides illa, quæ est ad miracula minui, vel tolli: nam ex eo, quòd isti turbati fuerant ex conquisitione scribarum, quæ iram faciebat, vel ex quadam inuidentia ad alios, qui fuerant cum Domino in monte, remissa fuit in eis fides, vt ostensum fuit supra, ita vt non possent miraculum facere quasi non habentes fidem, vel non talem habentes, quæ sufficeret. sed fides, quæ est virtus, qua creditur, non fuit in eis remissa, quia non defecerunt credere aliquid circa Christum quod prius crederent: ideo non est eadem fides ista, & illa qua I creditur. Quinto differunt, quia fides, quæ est donum habetur post fidem, qua creditur, & potest fides credentis esse sine fide, quæ est donum. Patet, quia hic, & Lucæ decimoseptimo, dixit Christus Apostolis. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis monti huic transi, & transibit. & sic innuebat Christus, quòd discipuli nondum habebant illam talem fidem, & tamen certum est, quòd habebant fidem, qua credebant omnia, quæ Christus eis credere iusserat, & omnia, quæ ex veteri testamento credi iubebantur: ergo non est eadem vtraque fides, & patet etiam hoc, quia Christus dedit discipulis istam fidem, quando dedit eis potestatem faciendi miracula: nam non poterant facere discipuli miracula aliqua antequam Christus daret eis potestatem, quia aliàs frustra daret potestatem K Apostolis supra decimo, & Lucæ nono, & discipulis. Luc. 10. ergo non poterant prius facere miracula, & tamen quicunque habet fidem, vt granum sinapis, potest facere miracula. vt patet hic, & Lucæ decimoseptimo: ergo videtur, quòd antequam Christus daret discipulis potestatem faciendi miracula, non habebant fidem istam, quæ est donum. constat tamen quòd habebant fidem, quę est virtus Theologica, qua creditur: nam antequam conuerterẽtur ad ipsum fidem habebant cum manerent in lege Moysi: & post conuersi ad ipsum credebant id, quod ille credendum dicebat, quia aliàs essent omnes in graui peccato mortali, sicut infideles: ergo non est eadem vtraque fides,

Sexto

Omnia q̃ sunt de necessitate salutis sunt in potestate nostra.

Sexto, quia in potestate nostra est habere virtutem fidei, sed non est in potestate nostra habere fidem, quæ est donum. Primum patet, quia omnia, quæ sunt de necessitate salutis sunt in pt̃ate nr̃a, q̃a aliàs nõ eẽt in pt̃ate nr̃a facere illa p q̃ saluaremur, & ita damnaremur ex necessitate quod est absurdum: fides tamen primum est quod ad salutem requiritur, quia sine illa condemnabimur Marc. decimosexto, & qui non habuerit eam non poterit placere Deo ad Hebr. vndecimo: ergo in potestate nostra est habere fidem, qua creditur. & tamen fidem, quæ est donum non est in potestate nostra habere, quia tunc cum ille, qui habet hanc fidem possit facere aliqua miracula, esset in potestate nostra facere miracula. sed falsum est, quia multi vellent posse facere miracula etiam ad bonum finem, qui nunquam illa facere possunt. ergo non sunt idem.

B

Item postquam quis habet fidem, qua creditur nunquam potest perdere illam nisi sponte volendo discredere: nam etiam per malos actus, neque perit, neque minuitur fides illa, cum in peccantibus grauiter maneat fides perfecta. & tamen postquam quis habet fidem, quæ est donum ad faciendum miracula, perdit illam etiam nolens siue per demerita siue sine demeritis, sic apparet nunc de Apostolis, quia habuerant fidem secundum quam poterant facere miracula concedente Christo supra decimo, & sæpe fecerant miracula Mar. sexto: & tamen nunc non habuerunt fidem, vt voluissent ipsi habere illam, vt possent facere miracula, & tamen non potuerunt. ergo non est eadem cum fide, qua creditur. & ista est. 6. differentia earum, Causa autem est, quia fides, quæ est virtus, est necessaria ad salutem. & tamen si possemus perdere illam inuoluntarie condemnaremur inuoluntarie. fides autem, quæ est donum ad faciẽdum miracula, non est de necessitate salutis: ideo non est inconueniens illam perire nobis nolentibus, & ita est de alijs donis siue gratijs gratis datis, quæ interdum sine demerito aliquo pereunt, sicut est de dono Prophetiæ: nam etiam si Propheta semper sit bonus & sanctus non potest semper retinere donum Prophetiæ quando voluerit, sicut patet quarto Regum quarto, de Elisæo quando venit ante eum mulier Sunamitis, & cum procubuisset ad pedes Elisæi nesciebat ille ad quid illa venerat. nam dixit ad Giezi puerum suum dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit a me, neque indicauit mihi. & tamen Eliseus non demeruerat auferri sibi spiritum Prophetiæ, sed dat Deus illum quando vult, & tollit quando vult. Item patet, quod sit fides ista de donis, & non de virtutibus, quia quanto aliquis sanctior est, tanto habet de virtutibus in maiori gradu, vel actus plurium virtutum. & tamen non habet fidem maiorem ad faciendum miracula ille, qui sanctior est. ergo non est fides illa de virtutibus. Et patet, quia in sanctis fuerunt aliqui, qui peruenerunt ad maiorem gradum sanctitatis. & tamen miracula nulla, vel pauca fecerunt. alij vero sanctitate minores miracula plurima faciebant. & tamen qui istam fidem maiorem habuerit, poterit facere maiora miracula. ergo non habet maiorem fidem, qui sanctior est, & sic non est ista fides virtus, sed donum.

C

D

E

Dicendũ ergo q̃ nõ sunt idem ista duo. fides enim qua creditur est virtus Theologica, & nihil aliud est, nisi habitus, quo assentimus credibilibus, credendo ita esse, sicut asserit Ecclesia Orthodoxa. fides autem, quæ est donum nominat confidentiam quandam, scilicet, aliquid quo certè, & sine hesitatione aliqua confidimus, quòd fiet id quod petimus, vel optamus. vnde fides secunda addit ad primam, quia secunda coincidit aliquo modo cum actu spei quantum ad aliquid cum per eam confidamus aliquid futurum. Et differunt præter prędictos modos, quia fides, quæ est virtus consistit circa determinatos articulos, quos Ecclesia diffinit. fides ad faciendum miracula ponit confidentiam circa omne illud quod fieri desideremus, & petamus. & ista non sunt aliquid limitatum, sed secundum, quòd pro varietate temporum, & rerum diuersis hominibus varia petere in mentem venerit, quæ non sunt contra honestatem. Secundo differunt, quia fides prima est de quibusdam non factibilibus, sed per se entibus, vt Deum esse Trinum, & vnum, esse clementem, misericordem, & similibus, & de alijs, quæ licet factibilia fuerint, tamen per nos non facta sunt, neque factio illorum ad nos attinet, vt creatum esse mundum, Christum esse natum, & passum, & futurum iudicium, & huiusmodi. Fides autem secundo modo de solis factibilibus est, quia est donũ ad impetrandum miracula fieri, & oĩa talia sunt factibilia, & quæ aliquo modo pertinẽt ad nos. nam aliàs nõ peteremus de rebus necessarijs, si peteremus fieri illa, quæ ad nos nihil attinent, neque quantum ad vtilitatem, neque quãtum ad debitum volendi illa fieri. Tertio differunt, quia in actu addit multum fides, secunda ad primã. nam prima non dicit nisi assentire rebus credibilibus. secunda autem fides dicit assentire, & confidere. & hoc firmiter, & inconcusse tenere, vt patet si quis velit obtinere fieri curationem miraculosam alicuius ęgri: ad fidem enim primam pertinet hic credere, quòd Deus possit hoc facere, & nihil vltra credere obligamur. & hoc credentes fideles dicimur, sed hoc non sufficit ad faciendum miraculum: requiritur enim quòd qui miraculum debet obtinere credat, quòd Deus potest agere: deinde, quòd confidat, quòd volet illud agere. tertiò, quòd firmiter teneat, quòd eo petente faciat ita, quòd nulla hæsitatio occurrat in hoc: nam si aliquo modo hæsitet, scilicet, putans, quòd forte Deus nollet facere ipso petente nunquam obtinebit miraculum fieri. sic patet infra vigesimoprimo: amen dico vobis si habueritis fidem, & non hæsitaueritis non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis tolle te, & iacta te in mari, fiet, & omnia quęcunque petieritis, in oratione credentes fienț. sic etiam Iacobi primo, dicitur, si quis indiget sapientia petat a Deo, qui dat omnibus affluenter: postulet autem in fide nihil hæsitans, qui autem hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento circunfertur. non æstimet autem homo ille, quòd accipiat aliquid a Deo, hoc est aliquid difficile nimis, quòd ita quis firmiter confidat in corde suo, quòd Deus rem illam faciet, quam ipse petit, quòd non erit aliqua variatio, sed certissime fiet quod petitur: nam etiam si velit homo tenere hanc confidentiam firmissimam non potest, quia labitur cor suum, & non potest sentire determinate huic rei quam videt in se esse indeterminatam nisi Deus moueat cor hominis ad hoc firmando illud in tali confidentia, & ita circa quasdam res habet homo faciliter confidentiam, circa alias autem etiam si vellet non potest. est enim hoc ex speciali motu cordis nostri a Deo: nam certum est, quòd quicunque habuerit talem fidem, idest, confidentiam super re quã petit, ita vt nullo modo hæsitet, obtinebit, & quia Deus vult, quòd in quibusdam rebus obtineamus dat nobis desiderium petendi, & confidentiam certissimam confidendi, & tunc obtinemus infallibiliter id quod petebamus: cum autem non dignatur ꝯcedere qđ petim⁹, ẽt si ꝯcedat desideriũ petẽdi nõ donat fiduciã obtinẽdi, & tũc cũ petam⁹ sine fide, q̃a hęsitam⁹

non obtinebimus. & ita fides, quæ est fiducia obtinendi est donum Dei, & dat eam cui vult, & quando vult, & alijs non. & ideo ille, qui interdum solebat confidenter petere, volens postea petere relaxatur animo suo, & deficit aliqualiter hęsitans, & tunc non hęsitat. sic fuit nunc de Apostolis, qui ante hoc semper habebant firmam confidentiam, & ideo quidquid peterent obtinebant: nunc autem omnes infirmati sunt mentibus suis, ita vt non peterent cum firmissima confidentia: ideo non obtinuerunt. Et interdum non mutatis neque minoratis meritis alicuius, qui confidenter semper petere solebat, non concurrit Deus postea cum illo, vt confideter petat, quia accidit, quòd petat aliquid quod Deus non dignatur concedere: & quia si confidenter peteretur daret illud Deus, cum nunquam mentiatur, non dat tunc confidentiam obtinendi, & ita non assequitur petens intentum. est ergo fides, quæ est virtus ad credendum in potestate nostra, sed fides, quæ est ad obtinendum non est in potestate nostra, sed sicut nobis gratis a Deo donatur, qui interdum donat illam, & interdum non donat. & sic verum manet, quòd quicunque habuerit fidem, idest, confidentiam istam in petendo obtinebit omnia ista, etiam si velit transferre montes.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd intelligitur de fide, qua creditur: nam illam multi habent, & perfecte habent. & tamen miracula nulla facere possunt, quia non habent fidem, quæ est donum.

Ad secundum eodem modo dicendum, quòd fides per quam saluamur non est fides, quæ est donum, idest, confidentia obtinendi, quæ petimus, sed est virtus Theologica, qua assentimus omnibus credibilibus. & hanc habent illi, qui saluantur, sed etiam si illam perfecte habeant, non possunt facere miracula si non habeant aliam fidem, quæ est donum, idest, confidentia firmiter, & ineuitabiliter obtinendi.

Quare Christus dixit si habueritis fidem sicut granum sinapis. Et quomodo in fide est accipere maius, & minus. vnde vna fides potest dici maior altera dupliciter.
Quæst. CLXVI.

QVAERETVR, quare Christus dixit si habueritis fidem, sicut granum sinapis.

Aliqui dicunt, quòd dicitur ad similitudinem, idest, si habueritis fidem, quæ est, sicut granum sinapis: nam sicut non cognoscitur virtus sinapis, nisi quando granum teritur, ita fides viri iusti non cognoscitur nisi in aduersitate, qua teritur. Sic dicit Gregorius, granum quippe sinapis nisi teratur nequaquam virtus eius cognoscitur. sic si virum sanctum tritura persecutionis opprimat, mox in feruorem virtutis vertitur quidquid in illo ante despicabile infimumque videbatur.

Alij dicunt, quòd quælibet fides comparatur grano sinapis, quia sicut illud est paruum quantitate, & tamen ex eo magna arbor nascitur, ita vt sub vmbra eius possint aues cœli habitare supra decimotertio capitulo, sic licet sit fides in se aliquid paruum, sequuntur ex ea magni effectus, quia quidquid petitur cum fide obtinetur. Sic dicit Origenes: ideo omnis fides grano sinapis comparatur quoniam cōtemnitur quidem fides ab hominibus, & modicum aliquid, & vile apparet, cum vero consecutum fuerit semen huius terram bonam, idest, animam bonam, fit arbor magna. Sic etiam dicit Chrysostom,

F mentionem autem facit sinapis, quia eius granum, & si sit paruum quantitate, est tamen potestate virtuosius omnibus, insinuat igitur, quòd minimum suæ fidei magna potest.

Sed dicendum, quòd Christus nominauit hic granum sinapis propter paruitatem: nam granum sinapis, vt ipse Christus dixit supra decimotertio, est minimum omnibus seminibus: ideo quando vult designare rem minimam nominat granum sinapis, & ita hic vult ostendere, quòd non solum fides magna potest impetrare petita, sed etiam fides minima: dum tamen sit fides impetrabit quidquid petierimus, etiam si petierimus montes transferri, & loquitur Christus modo vulgari, vt intelligi possit. nam G fides est aliquid pure spirituale: ipsa autem spiritualia non habent aliquam quantitatem magnitudinis, in qua communicet cum corporalibus. vnde fides neque est maior, neq; minor neq; æqualis grano sinapis quod est alicuius quantitatis, fides autem nullius, sed est quædam qualiscunque similitudo, scilicet, quia sicut granum sinapis in corporibus habentibus quantitatem est aliquid minimum, ita si accipiatur in fide id quod est minimum, dum tamen sit fides sufficiet illud ad obtinendum omnia petita.

Sed aliqui dicunt, quòd non sit dare magnum, & paruum in fide, sed eadem sit tota fides, quia H aliàs paruæ fidei competeret paruus effectus, & maiori maior. & tamen fidei, quæ est, vt granum sinapis competit maximus effectus, scilicet, transferre montes. ergo non vocatur minima fides, quæ est, vt granum sinapis. Patet, quia hic dicitur, quòd qui habet fidem, vt granum sinapis, potest transferre montes. & tamen prima Corint. decimotertio ponit Apostolus pro maximo miraculo transferre montes cum ait. ita vt montes transferam. Etiam dicit illum esse actum maximę fidei, scilicet, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, ergo non est minima fides, quæ comparatur grano sinapis. vel si illam vocem minimam, dicetur I necessario, quòd sit eadem fides minima, & maxima, & ita non erit accipere in fide maius, & minus, sed omnis fides erit eadem fides. Sic etiam dicit Hieronymus. putant aliqui fidem grano sinapis comparatam paruam dici: cum tamen Apostolus dicat si habuero tantam fidem, vt montes transferam. magna est ergo fides, quæ grano sinapis comparatur.

Dicendum, quòd in fide est accipere maius, & minus eo modo, quo accipitur in spiritualibus perfectionibus. Et patet, quia Lucæ decimoseptimo, dixerunt discipuli Christo: Domine adauge nobis fidē. & ille ait. si habueritis fidem, vt granum sinapis dicetis huic arbori moro eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis: & ita signauit esse minimam fidem aliquam, quia aliàs non faceret ad pro-K positum quæstionis, sed est intentio, quòd illi quærebant a Christo de fide augenda quasi paucam fidem haberent. & Christus significauit, quòd non erat opus augeri fidem: nam qui petit fidem augeri iam fidem habet. & tñ fides etiam si sit minima sufficit ad quæcunque petita obtinenda. ergo non est opus augere eam. hoc ostendit in exemplo: nam fides non potest cogitari minor, quàm granum sinapis. sicut in seminibus nullum est minus, supra decimotertio capitulo, ita in fide nihil erit minus quàm fides, quæ comparatur grano sinapis, & tamen talis fides sufficit ad eradicandum arbores, & transplantandum super fluctus maris. ergo voluit fidem aliquam minorem esse alia. Item patet,

tet, quia 1. Corin. 13. dicitur, & si habuero omnem fidem. ergo posuit magnitudinem in fide cum aliqd sit quod est omnis fides, & aliquid minus quàm omnis fides. Si superuacuum esset dici. & si habuero omnem fidem, quia sufficeret dici si habuero fidem: Etiam superuacuum esset dici, ita vt montes transferam. nam sic voluit designare aliquid magnũ ad quod perueniret fides, quia aliàs superuacuum esset poni istud exemplum de transferendis montibus, aut aliquid aliud si omnis fides est æqualis, sed sufficiebat dici, & si habuero fidem.

Item manifestum est, quòd non repugnat confidentiæ, quæ est fides augeri. ergo aliquando inuenietur maior in vno q̃ in alio. Item Christus dixit Chananeæ. mulier magna est fides tua supra 15. ergo contingit reperiri paruum, vel minus si magnum datur, quia aliàs non dixisset Christus mulier magna est fides tua, sed o mulier fidem habes. Item patet apertius, quia supra 8. cap. dixit Christus de Centurione. amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israel. ergo aliqua fides erat minor, quæ tamen erat fides. dici ergo necesse est, quòd sit maius, & minus circa fidem, & tamen fides quantumcunque parua, si fides est sufficit ad obtinendum omnia, quæ petuntur. Et ita Chrysost. ponit minimam fidem super illo verbo Luc. 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis huic arbori moro eradicare, &c. dicens quomodo Christus dicit minimam partem fidei eam, quæ morum, vel montem potens est transponere, & ita duo colliguntur ex verbo Chrysostomi. primum, quòd sit aliqua fides minor, & alia maior, & aliqua minima. secundum, quòd fides minima est quam Christus designat per granum sinapis.

Ad primum in contrarium cum dicitur, quòd si daretur maior, & minor fides competeret minimę fidei maximus effectus. Dici potest vno modo, quòd datur fides maior, & minor, & tamen quælibet fides quantumcunque parua si fides est, sufficeret ad obtinendum quantascunque res magnas: nec tamen propter hoc tollitur quin fides magna sit ad maiora: nam si maiora essent adhuc posset fides maior ad illa: etiam si non posset fides minor.

Item, quia dato, quòd duo habentes fidem inæqualem impetrent eandem rem, tamen habens fidem maiorem impetrabit illam facilius, alius vero cum maiori difficultate, & precibus, & tempore.

Item fides maior est, quæ difficilius perire potest. quorundam enim fides est ad aliquid impetrandum, si tamen parum impediantur deficiunt animo, & perit fides, & iam non possunt obtinere. aliorum autem fides tanta est, quòd etiam si impediantur aliquantulum non laxatur neque tepescit aut cessat feruor eorum, sed instanter pulsant, & isti obtinebunt.

Vnde potest vna fides dici maior altera dupliciter. vno modo, quia est ad maiora. aliqui enim sunt, qui confidunt se impetrare posse parua, & illa, quæ consueta sunt. aliqui vero maiora, & quæ insolita sunt non confidunt. sic patet supra octauo de fide Centurionis: nam Iudæi, qui bono animo se habebant ad Christum confidebant, quòd si ipse tangeret languentem, quòd sanaret eum, & tamen si non tangeret non confidebant, quòd posset sanare: erat enim fides illorum aliqua fides, & per illam obtinebant fieri miracula. siquis autem confideret, quòd etiam non tangendo posset sanare languentes haberet maiorem fidem, & ita fuit de Centurione, qui ait: non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus, & ideo dixit Christus, non inueni tantam fidem in Israel eodem capitu. & sic ista erat maxima fides, scilicet, quantum ad magnitudinem rerum de quibus erat, & ita Iudęi confidebant, quòd posset Christus sanare languentes, sed non confidebant, quòd posset mortuos suscitare, vt patet Mar. quinto, & Luc. octauo, cum dixerunt ad Archisynagogum nuncij, puella mortua est quid vexas magistrum? & ita fides illa sufficiebat ad obtinendum a Christo curationem morborum, sed alia erat maior fides quam isti non habebant, scilicet, quòd posset suscitare mortuos, & ad hanc hortatus est Christus Archisynagogum, dicens confide tantum, & salua erit, idest, habe fidem de hoc, quòd possim suscitare eam: nam iam habebat fidem, quòd posset eam curare languentem.

Secundo modo est aliqua fides maior alia ardore, vel radicatione, vt licet ambę sint circa eandem rem: tamen vna est ardens, & alia non. & tunc illa, quę est ardens est permanentior, & non impedietur aliqua aduersitate, & talis licet sit de re parua vocatur magna fides. sic patet supra decimoquinto de Chananęa muliere, quę habuit fidem, quòd posset Christus sanare filiam eius arreptitiam, & res ista non erat magna, quia quotidiana erat, & Iudæi hoc credebant: afferebantque multos arreptitios ad Christum, & sanabat eos, vocatur tamen fides magna mulieris huius. nam Christus dixit, mulier magna est fides tua. hoc autem fuit, quia feruens erat, & radicata nimis, quia etiam si Christus eam sępe repelleret, & opprobriosa verba diceret vocans eam canem, non cessauit petere, sed constanter, & ardenter semper petebat quousque obtinuit. Si autem non fuisset fides ardẽs, & radicata, licet confideret, quòd Christus posset, & facere vellet, ad primam repulsam desisteret. verum est ergo vtrunque, scilicet, quòd maior fides est ad maiora, & etiam ad eandem rem erunt duæ fides inæquales, sed maior perfectius se habebit, & tunc dicetur, quòd per fidem minimam, quæ est, vt granum sinapis poterit quis transferre montem si sit fides illa de trãsferendo montem, & tamen per fidem magnam quam Apostolus vocat omnem fidem poterit transferre montes facilius, idest, factis minoribus precibus aut pręparatorijs. & etiã si occurrat aliquod impedimentum fides parua forte deficiet, magna autem erit perseuerans, sicut fides Chananeæ.

Aliter potest dici, quòd fides parua est semper ad minora quàm fides magna, & ad transferendum montes sufficit fides parua, quia hoc de paruis rebus est respectu aliarum, quæ per fidem fieri possunt. Et quando dixit Apostolus, ita vt montes transferam.

Dicendum, quòd voluit ponere rem magnam, quæ esset quasi difficillima ad fieri, cum dixit ita, vt montes transferam, & posuit istam quãlibet in se nõ esset maxima: erat maxima in iudicio vulgarium, qui propter magnitudinem corporis putauerunt nihil difficilius esse quàm transferre montem. Sic dicit Chrysosto. quæret aliquis quomodo Christus dixit minimam partem fidei esse, quæ morum, vel montem potens sit transponere, cum Paulus dicat hanc esse omnem fidem, quę montes transfert. respondet. dicendum est, quòd Apostolus attribuit toti fidei montem transponere, non tamquam tota fides hoc solum possit, sed quia hoc carnalibus magnum videbatur propter eminentiam corporis.

Ad secundum dicendum, quòd fides, quę montem transfert, si absolute accipiatur magna est, quia magnum quid est transferre montem, & tamen comparata ad aliam fidem potest esse parua, quia alia fides est, quæ maiora potest, & quæ constantius illa potest etiam si maiora non posset, vt supra ostensum est.

Quare

Quare Christus dixit dicetis monti huic transi, Quæst. CLXVII.

QVAERETVR quare Christus dixit dicetis monti huic transi.

Aliqui dicunt, quòd accipitur mons pro diabolo, & illum possent transferre de obsesso si haberent fidem aliquam. Sic dicit Hiero. mōtis translatio non eius significatur quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui a Domino translatus fuerat de Lunatico, qui per Prophetam corrumpere dicitur omnem terram. Sic etiam dicit Glo. dicetis monti huic, scilicet, superbo diabolo transi hinc, idest, ab obsesso corpore in altum maris, idest, in profundum inferni, & transibit.

Sed hoc non multum conuenit. Primo, quia dixit montem, & tamen diabolus non vocatur mons nisi mystice, Christus autem loquitur hic literaliter, quia aliàs si pro libito nostro demus Scripturę sensum mysticum auferentes literalem, peribit tota certitudo literarum sacrę Scripturę. Secundo, quia dixit monti huic, & ita ostendit ad oculum, & tamen diabolus ostendi non poterat. si enim de diabolo loqui voluisset, vocasset eum montem, & non ostendisset. Tertio, quia iam eiectus fuerat dęmon ille, & non poterat amplius eijci: Christus tamen loquitur hic quasi mons ille, de quo dicit, non sit motus, sed moueri posset per fidem.

Alij dicunt, quòd intelligatur de monte per comparationem ad dęmonem Lunaticum, scilicet, quòd sicut ad transferendum montes requiritur omnis fides, ita ad eijciendum dæmonem Lunaticum requiritur tota virtus eius, qui illum eijcere vult. Sic dicit Origines. Sic autem magna est prędicta Lunatici infirmitas, & fortis ad curandum inter omnia mala, vt monti assimiletur, neque expellatur nisi per omnem fidem eius, qui passiones huiusmodi sanare voluerit.

Dicendum autem, quòd Christus vere loquitur de translatione montis materialis. Et patet primum, quia istud exemplum frequentat in alijs locis, vbi nil agitur de Lunatico aut dæmoniaco: nam infra vigesimoprimo dixit. amen dico vobis si habueritis fidē, & non hęsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si dixeritis monti huic tollete, & iacta te in mari fiet.

Item Apostolus 1. Corin. decimotertio, alludens verbis Christi cum loqueretur de fide ait. & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam. cum enim montes pluraliter dixit, apparet quòd de materialibus locutus sit. Secundo patet, quia dicitur dicetis monti huic, & sic videtur, quòd erant iuxta mōtem aliquem, & illum ostendit ad oculum. Tertio, quia Christus dixit eis hoc velut rem aliquam admirandam, quæ per fidem fieri potest, & quam illi facere possent si fidem haberent. non ergo loqueretur eis de rebus illis quas iam ipsi fecissent, quia illas non reputarent admirandas nimis, & tamen ipsi sępe dęmonia eiecerant Marc. sexto, & etiam discipuli septuagintaduo, qui erant minores eis, eijciebant dęmonia Luc. 10. ideo non loqueretur de eiectione dęmonium, sed de translatione montium. hoc enim nunquam fecerant Apostoli: ideo possent de illo admirari.

Christus hic de mōte sermonē fecit.

Dicendum autem, quòd dixit Christus de monte propter duo. Primo propter magnitudinem rei, quia licet alia sunt maiora secundum veritatem: tamen in oculis carnalium hominum, qui solum rerum magnitudines, & pondera considerant, videbatur hoc esse de maximis, & propter hoc cum iterum de hoc

F loqueretur infra 21. dixit de monte, & ita etiam Apostolus 1. Corin. 13. Sic dicit Chryso. vt dictum est pręce. quæst. scilicet, Apostolus attribuit toti fidei montem transponere: non tamquam tota fides hoc solū possit, sed quia hoc carnalibus magnum videbatur propter eminentiam corporis. Secundo fuit, quia Christus voluit dicere, quòd habenti fidem nihil erat impossibile, sed omnia obtineret, & ad hoc voluit ponere exemplum aliquod, vt postea subiungeret regulam generalem, & quia in conspectu eius erat mons, posuit exemplum de monte, & postea de cęteris generalem regulam tradidit. Hoc patet, quia dixit dicetis monti huic, & sic erat mons ille in conspectu, & subiunxit regulam dicens, & nihil impossibile erit vobis, sed infra 21. quia duo occurrerunt

G posuit exempla de duobus, & deinde regulam generalem. nam dixit, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed etiam si dixeritis monti huic tolle, & iacta te in mare fiet, & hoc, quia simul incidit ibi sermo de ficulnea, quę pręsens erat, & de monte apud quem erant, & subiunxit regulā dicens omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis. Si autem occurreret alia res pręsens, & non mons, poneret exemplum de alia. sic patet Luc. 17. vbi cum iterum loqueretur de fide ait, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis. tunc enim non dixit de monte, quia

H forte non erat in terra montuosa, ita vt e propinquo montem aliquem haberet, sed habebat pręsentem arborem morum, & de illa locutus est. Et patet, quia dixit dicetis huic arbori moro. ergo iuxta morum erant, & tamen non solum voluit Christus dare istud miraculum fidei, sed omnia. posuit autem istud, vt exemplum.

Cum dixit hic Christus dicetis huic monti transi, & transibit quando fuit factum hoc. Quæst. CLXVIII.

QVAERETVR cum dixit hic Christus dicetis huic monti transi, & transibit, quando factum est hoc. nam Apostoli non videntur tale miraculum fecisse aliquando.

I Dici potest vno modo, quod Christus non prædixit, quòd hoc facturi erant, sed quòd facere poterant. exponuntur enim ista verba per posse, scilicet, dicetis monti huic, idest, dicere poteritis. & sic dicit Apostolus. & si habuero omnem fidem ita, vt montes transferam, idest, transferre possim. Et patet, quòd sic intelligere voluerit Christus: nam subiunxit, & nihil impossibile erit. & non dixit omnia facietis, sed nihil impossibile erit vobis. ergo sic intelligere voluit. dicetis monti transi, idest, si dixeritis, non erit vobis impossibile transferre montem.

Secundo modo potest dici, quòd Apostoli dicuntur transtulisse montes, quia licet non transtulerint

K realiter montes, fecerunt aliquid maius quàm transferre montes, & qui facit maius facit minus, cū maius contineat minus saltem in virtute. Tertio potest dici, quod licet Apostoli non legantur transtulisse montes, forte transtulerunt eos, quia non sunt scripta omnia, quę illi fecerunt, cū nec scripta fuerint oīa, quę Christus fecit. Io. 20. nam alij minores Apostoli transtulisse credunt montes. a fortiori ergo Apostoli hoc facere possent. De his dicit Chry. si aūt dixeritis vbi Apostoli montē transtulerint? illud dicā, quia multa maiora fecerūt mortuos plurimos suscitantes. dñr aūt post Apostolos sancti quidā Apostolis minores montes necessitate imminēte trāstulisse. Si aūt Apostlorū tpe

montes

montes non sunt translati hoc nõ fuit, qa non potuerunt, sed qa noluerũt vtilitate non imminente, neque Dñs dixit, ꝙ hoc essent facturi, sed ꝙ hoc facere possent, probabile tñ est factum esse, sed scriptum non esse: neque enim oĩa miracula, quæ fecerunt scripta sunt. Dicendum autem, ꝙ siue fecerint, siue non fecerint quantum ad rem nihil differt. satis tñ est, ꝙ Christus non dixit, ꝙ facturi hoc essent, sed quòd esset eis possibile hoc facere, si haberent fidem.

Quomodo est verum quod hic dicitur hoc genus non eijcitur nisi in ieiunio, & in oratione. Quæst. CLXIX.

QVAERETVR quomodo est verum, ꝙ hic dr̃, hoc genus non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione. Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de vitijs carnis, & spiritus. nam ieiunium comprimit, vitia carnis. oratio autem vitia spiritus. ita dicit Glo, hoc genus demoniorum, idest, ista carnalium voluptatum mutabilitas, non vincitur nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Sed dicendum, ꝙ iste est sensus mysticus. nã non est ad propositum literæ quidquam de vitijs carnis, & mentis cum solum tangatur hic de demonibus eijciendis. Alij dicunt, ꝙ Christus non dixit hoc de eiectione dæmonum, sed de modo quo nos resisteremus tentationibus dæmonum, & etiam hominum, & hoc est propter orationem, & ieiunium, Sic dicit Rabanus, scilicet, dum docet Apostolos quomodo demon debeat expelli, omnes instituit ad vitam, vt. s. nouerimus grauiora quæque, vel immundorum spirituum, vel hoĩum tentamenta ieiunijs, & orationibus esse superanda, iram quoque Dñi hoc remedio singulari posse placari. Sed dicendum, ꝙ ẽt hoc non est ad propositum, qa dixit hoc genus. ergo necesse est, ꝙ demonstret aliquid quod est præsens. s. aliquid, de quo fiebat sermo, illud aũt est eiectio dæmonum, Dicendum autem, ꝙ intelligitur de eiectione demonum, & ita tenet Chryso. & Origenes, & Remigius. Et tunc cum dicit ieiunium, & orationem dicunt qdam, ꝙ non solum intelligitur pro istis duobus operibus spiritualibus, sed ieiunium dr̃ generale abstinere ab oĩbus vitijs carnis, oratio aũt intelligitur ẽt generalis. i. perseueratio in bonis operibus. Sic dicit Remigius ieiunium hic intelligitur generale quo non solũ abstinemus a cibis, sed & ab oĩbus illecebris carnalibus, & pc̃tõrum passionibus. Similiter oratio intelligenda est generalis, quæ in bonis operibus consistit, de qua dicit Apostolus sine intermissione orate. Sed dicendum, ꝙ licet meliora sint talia ieiunia, & orationes quàm cum accipiuntur proprie, & specialiter, tñ accipienda sunt specialiter pro solo ieiunio, & oratione, quia aliàs cum per ieiunium, & orationem generalia intelligantur oĩa bona opera circa carnem, per orationem autem oĩa bona circa spiritum, non magis nominaret orationem, & ieiuniũ quàm alia opa, sed potius nominaret oĩa bona opera: ideo de ieiunio, & oratione specialiter accipitur. Sed tunc est dubium quomodo ieiunium, & oratio faciant ad expellendum dæmones. Aliqui dicunt, ꝙ prosunt ista inquantum repugnant demonibus specialiter. sic dicit Nicolaus hic. s. sciendum, ꝙ sicut in diuersis rebus corporalibus administrant diuersi Angeli a Deo præparati, & diuersorum ordinum, sic & in diuersis tentationibus corporalibus, & temporalibus administrãdis diuersi dæmones habent specialem effectum, qa aliqui potissime tentant de diuitijs congregandis, aliqui de honoribus appetendis, vnde aliqui dicuntur spiritus luxuriæ, & aliqui spiritus superbiæ, iste autem dæmon habebat potissime potestatem tentandi de

A vitio carnis, quod potissime refrenatur per ieiunium, & orationem, & per consequens demon de talibus tentans per talia superatur.

Sed dicendum, ꝙ non stat, quia ista ordinantur ad repellendum demonem ne præualeat tentando, sed non ad eijciendum eum de obsesso corpore, & tamẽ Christus non loquebatur tunc discipulis quomodo resisterent dæmoni tentanti, sed quomodo eijcerent illum de obsessis. nam non potuerant eijcere demonem de arreptitio. Secundo, quia si loquitur de resistentia quantum ad tentationes ad nullum pertinebat nunc. non enim pertinebat ad Apostolos, quia illi

B neque vexabantur neque tentabantur a demone, de quo nunc dicitur, nec pertinebat ad arreptitium, quia ille non tentabatur ad praua committendum, sed realiter vexabatur elidendo eum in terram, & non dabatur nunc doctrina quomodo arreptitius resisteret tentationibus demonis, sed quomodo euaderet afflictiones ab illo illatas. Tertio, quia non concordat intentioni Christi, nam discipuli quæsierunt, quare nos non potuimus eijcere eum. s. tu eum eiecisti, & nos non potuimus, cur ergo nos non potuimus, & Christus respondit ad hoc dicens hoc genus demoniorũ non eijcitur &c. ergo non loquitur de repellendo demonem tentantem, sed de eijciendo de corpore. Quarto, quia litera hoc exprimit. s. hoc genus non eij-

C citur, sed eijcere significat expellere de corpore obsesso, & non resistere tentationi, quia tunc diceretur hoc genus non superatur. non est ergo ad propositũ. Quinto, quia dato, quòd intelligeretur, quòd ex eo, ꝙ iste demon erat de tentantibus ad libidinem, & ideo non posset eijci de corpore nisi per ieiunium, & orationem, tunc sequeretur, ꝙ circa alios demones, qui tentant de alijs vitijs non posset quis eijcere aliquem nisi vtendo remedio opposito. & tamen omnes demones, qui sunt inter nos, & vexant nos relicti sunt ad tẽtationem, & tentant specialiter de aliquibus vitijs; ideo non posset expelli aliquis demon de corpore nisi facta aliqua ceremonia boni operis oppositi ad vitium illud, de quo tentat demon, & tamen multa demonia eiecerant Apostoli, & discipuli Marc. 10. &

D Luc. 6. & non vtebantur ceremonia aliqua, sed solum inuocabant nomen Iesu: ideo non est verum, quòd ex hoc, quòd iste demon tentabat ad libidinem, oporteret præcedere ieiunium, & orationem. Sexto, quia per hoc, quòd Christus dixit hoc genus non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione, dedit doctrinam excludendi demones, si tamen intelligeretur de demonibus tentantibus ad libidinem, qui indigebant oratione, & ieiunio, vt expellerentur, non esset doctrina, quia tunc oporteret, quòd discipuli scirent prius an illi demones, qui vexabant arreptios essent de tentantibus ad libidinem, vel ad alia vitia. hoc tamen scire non poterant: ideo non erat doctrina aliqua, quia erat de re occulta. & tamen Christus tradidit hoc

E tamquam doctrinam: ergo non intelligitur, quòd erat demon iste tentans ad libidinem, & quòd tales demones non possent eijci nisi per ieiunium, & orationem.

Dicendum ergo, quòd intelligitur, quòd isti demones de quibus infra dicetur qualis erat iste, de quo dicitur, non eijciuntur nisi ieiunio, & oratione, idest, nisi eijcientes vacent primo ieiunio, & orationi, & tunc illos eijcere poterunt, & in hoc ostendit quomodo non potuerant Apostoli eijcere demonem. nam ipsi solum iusserunt demoni, quòd exiret in nomine Christi, sicut soliti erant, non præmiserunt autem orationem aliquam neque ieiunium: ideo non potuerunt eijcere illum, & istam simul ponit Christus in hoc causam, quare nunc non potuerunt demonem

monem eijcere, & dedit doctrinam ad eijciendum de cętero, & iste est verus sensus. Sic dicit Orige. si ergo oportuerit nos aliquando circa curationem tale aliquid patientium permanere, non adiuremus neque interrogemus, neque loquamur, quasi audienti spiritui immundo, sed abigamus ieiunijs, & orationibus nostris spiritus malignos: ista autem oratio debet esse in curante. si autem curandus etiam ieiunauerit vtilius est. Sic dicit Theophi. oportet ieiunare eum, qui curari debet, & eum, qui curat. sic enim vera oratio perficitur cum coniungitur orationi ieiunium, & tamen accipiendum est, quòd ieiunium ex parte curandi non sit simpliciter necessarium, sed ex parte curantis.

Quomodo est verum, quòd non potuerunt Apostoli eijcere dæmonem, cum non ieiunauerint neque orauerint, cum nec hoc Christus fecerit illum eijciendo.
Quæst. CLXX.

SED quæretur quomodo consonat hoc veritati, quòd non potuerint Apostoli eijcere dęmonem, quia non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione? nam tunc esset argumentum contra Christum quomodo eiecerit eum, quia ipse nihil horum faciebat. Ad hoc præsupponendum est primo, quòd Apostoli non ieiunabant neque orabant nunc, ita ꝙ si dęmon non posset eijci nisi oratione, & ieiunio nō possent eum expellere. De ieiunio patet, quia Apostoli non tenebant vitam austeram, vel magni ieiunij, sed vitam mediocrem, & potius erant comedentes quàm ieiunantes, & semper tenuerunt vitam istā quandiu fuerunt cum Christo. sic patet supra 9. cum dixerunt Pharisęi, & discipuli Ioannis, quare discipuli tui non ieiunant, sed edunt, & bibunt? & Christus ait, non possunt filij sponsi ieiunare quandiu cum eis sponsus est. veniet autem dies quando auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. nunc ergo cum nondum esset ablatus sponsus, non ieiunabant.

De oratione dicendum, quòd etiam non vacabant Apostoli magnis orationibus iuxta consuetudinem aliorum tenentium vitam religiosam, & differentem a populo, sed orabant aliquando, sicut laici. vnde etiā Pharisæi accusauerunt discipulos Christi, ꝙ non orarent. s. ꝙ parum orarent, vel quasi nihil in respectu ad tenentes vitam differētem a laicali. nam dicitur Luc. 5. quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, tui autem discipuli non? & dato, quòd aliquando orarent, tamen nunc saltem quando eijcere voluerunt hunc dęmonem non orauerunt super hac re, neque ieiunauerunt, vt exaudiri mererentur. De Christo autem dicendum vno modo, quòd non posset obijci contra eum hoc, sed quòd ipse orauerat. nam nunc quando descendit de monte veniebat de orando, quia venit de loco, in quo transfiguratus est, & tamen vbi transfiguratus est orauit, quia antequam transfiguraretur orabat, & dum oraret transfiguratus est, Luc. 9. s. facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens, & tunc ad orandum ibat. nam dicitur ibi ascendit in montem, vt oraret. Etiam quia dato, quòd tunc nō orasset, neque iuisset ad orandum, discipuli non possent obijcere quòd ipse non orauerat, quia putabant eum venire de oratione: erat enim consuetudo Christi, quòd sępe separaretur a discipulis, & maneret solus orans. sicut Io. 6. quando ascendit in montem orare solus, & mansit ibi vsque ad quartam vigiliam noctis, quando venit ad discipulos laborantes in nauigando eodem cap. & supra 14. & Marc. 6. & iterum ascēdit in montem, & iterum mansit in monte, & mā-

F sit tota nocte solus, & cum esset aurora venit ad discipulos suos, Luc. 6. cap. & ita nunc putauerunt eum iuxta consuetudinem suam venisse de oratione.

De ieiunio dicendum, quòd Christus quando manebat cum discipulis, habebat vitam communem, qa non ieiunabat ipse plusquam illi. & ideo dicebatur ipse manducans, & bibens, sic enim vocauit seipsum supra 11. venit filius hominis manducans, & bibens, & ob hoc Pharisæis erat occasio calumniandi contra eum, & vocabant ipsum voracem, & potatorem, scilicet, dicunt ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum socius, & amicus. nunc tamen forte ieiunauerat manens in monte, quia non erat opus multis diebus ieiunare ad eijciendum dęmonem illum: ideo non poterant Apostoli obijcere ei, quòd

G ipse eijceret dęmonium non orans neque ieiunans.

Secundo poterat dici, & melius, quòd non poterit Christo obijci, licet nunquam ieiunaret aut oraret, quia ista doctrina est eorum, qui potestatem non habent a se, sed recipiunt eam ab altero, & ad hoc oportet, quòd se disponant. qui autem in seipso potens est non recipiens ab aliquo extraneo non eget ieiunio, & oratione, aut aliqua dispositione. Christus autem Deus erat, & qui discipulis, & Apostolis dederat potestatem faciendi miracula quæcunque, & specialiter eijciendi dęmones: ideo ipse dispositione non indigebat, neque aliquis de Apostolis hoc ei opponeret, & ita neque apparet fuisse oppositum.

H

Quomodo stat, quòd non posset eijci hoc genus nisi in ieiunio, & oratione, cum per fidem omnia miracula fieri possint. Et quòd fides per quam fiunt miracula est donum Dei gratis datum, & non est in potestate nostra tenere illam nec ne.
Quæst. CLXXI.

QVAERVNT quomodo stat, quòd non posset eijci hoc genus nisi in ieiunio, & oratione, quia per fidem possunt fieri omnia miracula. Item non stat hoc cum litera pręcedenti. nam quando quæsierunt discipuli, quare nos non potuimus eijcere eum? dixit Christus propter incredulitatem vestram. ergo si habuissent fidem potuissent eijcere, & ita dato, ꝙ non orarēt neque ieiu-

I narēt, si fidē haberent possent eijcere dęmonem. Aliquis dicet, ꝙ circa alia miracula est hoc verum, sed non circa eiectionem dęmoniorum istorū, & iō specialiter dixit, hoc genus non eijcitur nisi in ieiunio.

Sed non stat. Primo, quia ponitur in litera regula generalis. s. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis monti huic transi, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. ergo non erit impossibile eijcere dęmones habita fide. & idem dicitur infra 21. omnia quæcunque petieritis, in oratione credentes accipietis. Secundo, & efficacius, quia dato, ꝙ esset speciale in eiectione istorum dęmonum, ꝙ esset necessarium ieiunium, & oratio, non esset vera nec ad propositū rñsio Christi. s. in litera. nam qñ quæsierunt Aposto-

K li, quare non potuimus nos eijcere eum? dixit Christus pp infidelitatem vestram, & tamen si specialiter erat necessaria oratio, & ieiunium ad hos dęmones eijciendos, etiam si haberent fidem, non eijcerent illos, non ergo fuerat eis impossibile eijcere illum pp infidelitatem, sed pp non ieiunare, & orare. Item foret tunc superuacuum quod addidit, si habueritis fidem, sicut granum sinapis: nam Christus dixit. hęc, ꝓpter casum istū. ergo necesse est, ꝙ applicentur magis isti casui q̄ alicui alteri, & dato, ꝙ nulli alteri conuenirent, saltem isti casui conuenirent. Dicendum, ꝙ verum est, ꝙ habens fidem oīa potest, & ꝙ potest eijcere dęmones istos, & tn̄ nemo potest dæmones istos

eijcere

eijcere nisi in ieiunio, & oratione. Pro quo sciendũ, quòd ista regula est vera generaliter neque habet exceptionem, quòd habens fidem potest omnia, & infallibiliter quidquid petiuerit obtinebit, & tamen non poterit habere fidem circa eiectionem horum dæmonum ille, qui non orauerit, & ieiunauerit. hoc autem est, quia fides per quam miracula fieri obtinemus, est donum Dei gratis datum, & non est in potestate nostra tenere illam aut non, sed circa quædam vult homo habere fidem, & relaxatur cor eius, & deficit ita, vt non teneat firmam confidentiam. vt ostensum est supra, cum ergo det Deus fidem istam homini quando vult, & quomodo vult, dat eam facilius circa quasdam res quàm circa alias, & circa difficiliora, non dat ita faciliter. vnde circa ea, quæ ipse maiora videri vult, non dat, ita faciliter fidem, vt non sit ita facile homini impetrare illa. sic autem est de eiectione istorum dæmoniorum, quia aliquid magnum reputatur: ideo non dat fidem homini ad obtinendum eiectonem istorum, nisi disposuerit se ad obtinendum istud donum per ieiunium, & orationem, & ita ieiunium, & oratio faciunt ad eiectionem horum dęmonum. est ergo ordo in his, quòd per ieiunium, & orationem non eijciuntur dæmones, neque obtinetur a Deo eiectio illorum, sed obtinetur fides, & per fidem postea orando obtinetur illico eiectio dæmonum, & ita fides eijcit dæmones, & manet regula generalis, quòd credens omnia potest, idest, confidenter petens. vnde si posset esse, quòd aliquis sine ieiunio, & oratione haberet fidem circa expulsionem istorum dæmonum, expelleret eos non ieiunando neque orando, & tamen nunquam habebit fidem circa hoc, qui non orauerit, & ieiunauerit, quia fides datur a Deo, & ipse non vult dare illam non oranti, & ieiunanti. Et ita stat conuenienter, responsio Christi: nam cum dixerunt quare nos non potuimus eijcere illum? dixit propter incredulitatem vestram. nam verum est, quòd causa immediata, & propria immo sola hæc est, quòd non habuerint fidem. ideo posuit regulam generalem conuenienter, quia quidquid peterent si haberent fidem possent facere, & quia istam fidem non poterant habere sine dispositione orationis, & ieiunij, & ipsi non ieiunauerant, neque orauerant nunc pro eiectione dæmonis, non habuerunt fidem, & ita non potuerunt eijcere illum, & ob hoc conuenienter posuit secundo loco, hoc genus non eijcitur nisi in oratione, & ieiunio, idest, ideo non potuistis habere fidem, quia non ieiunastis neque orastis. Si autem causa immediata non eijciendi dæmonem fuisset non ieiunare, & non orare, hanc posuisset primo. tenuit ergo Christus artificiosissimam, & conuenientem orationem respondendi.

In q.169.

Et iuxta hoc patet responsio ad duo in contrarium: ad primum conceden dum verum esse, quòd per fidem fiant omnia miracula, & ideo quia illam non habuerunt nunc Apostoli, non potuerunt eijcere dæmonem, & tamen ideo fidem habere non potuerunt, quia non ieiunauerunt, neque orauerunt.

Ad secundum concedendum, quòd si fidem haberent non orando neque ieiunando eiecissent dæmonem, & tamen non poterant habere fidem sine ieiunio, & oratione propter causam dictam.

A *Quare Christus dixit hoc genus non potest eijci, & quod genus sit istud, Et modus exponitur quo dæmones in homines sæuiunt. Et quæ difficultas sit aliquando in quibusdam dæmonibus eijciendis quorum potestate sub cœlo nulla est maior Et quòd mutorum spirituum expulsio de corporibus putabatur apud Iudæos maximum miraculum.*

Quæst. CLXXII.

QVAERETVR, quare Christus dixit hoc genus non potest eijci &c. nam significat, ꝙ non erat necessaria oratio, & ieiunium ad omnia miracula facienda, sed ad hoc genus est dubium quod genus sit istud.

B Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de genere delectabilium in vitijs carnalibus, vt dicit Glo. hoc genus, idest, ista carnalium voluptatum mutabilitas non vincitur nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Sed dicendum, ꝙ ista expositio est mystica, & non est ad propositum literæ, cum Christus non loquatur hic de hoc, vt dictum est supra quæ.168. Dicendum autem, ꝙ non intelligitur nisi de dęmonibus, & verum est, ꝙ litera non exprimit hic cum solum dicat hoc genus non eijcitur. & etiam Mar.9. non exprimitur, quia solum dicitur hoc genus in nullo potest exire nisi in ieiunio, & oratione, est tñ intelligendum necessario de dęmonibus. Primo, qa Christus non tetigit.s. nisi de dęmonibus, & de hoc fuerat quæstio: ideo necesse est de hoc intelligere totam literam. Secundo, qa dr̃ hoc genus non eijcitur. & ita oportet intelligi de aliquo quod sit intra hominẽ, & eijci debeat. hoc autem competit dæmonibus, qui intrant in corpus hominis, & magis exprimitur Mar.9. sed hoc genus in nullo exire potest.

C Sed tunc dicunt aliqui, ꝙ intelligitur de omnibus dæmonibus, ꝙ non possunt eijci nisi in ieiunio. Sic dicit Chryso.s. hoc genus dęmonum &c. quod dicit nõ solum de genere Lunaticorum, sed de vniuerso genere dęmonũ. Sic ẽt dicit Theophi. hoc genus.s. Lunaticorũ, vel simpliciter oĩum dęmoniorũ genus. Sed dicendum, ꝙ non stat. necesse est.n. accipi de aliquo mõ speciali dęmonũ. Primo, qa Christus dixit hoc genus.i. hoc genus dęmoniorũ. ergo de certo mõ dæmoniorum, & nõ de oĩbus loquebatur, qa aliàs non diceret hoc genus, sed diceret dęmones nõ eijciunt. Secundo, & efficacius, quia discipuli, & Apostoli ante hoc multos dęmones eiecerant Mar.6. & Luc.10. & tñ tunc non ieiunabant, sicut nec nunc, qa quandiu cum Christo fuerunt non ieiunabant.s.9.c. & vt dictũ est præcedenti.q. nec orabant, qa adhuc erant rudes, & imperfecti, & tamen dęmones non resistebãt eis, sed inuocato nomine Christi statim subijciebantur dęmonia Luc.10. ergo ad eiectionem illorum non erat necessarium ieiunium neque oratio. ergo non est verum, ꝙ requireretur ieiunium, & oratio ad eijciendum alios dęmones, & tñ ad eijciendum genus istud requirebatur ieiunium, & oratio. ergo non intelligitur de omnibus dęmonibus.

D

E Sed est dicendum, ꝙ intelligitur de solis dęmonibus, qui torquent Lunaticos, & hoc consonat literæ, qa dixerat pater pueri, ꝙ filius suus erat Lunaticus, & iõ de genere dęmonũ Lunaticorum intelligendum est. Sed tunc est dubium quare in quibusdam dęmonibus eijciendis requirat oratio, & ieiunium, in alijs non. Dicit Nicolaus super Mar.9.c. dęmones nõ sunt ęquales in virtute naturali, & ideo difficilius est expelli vnum q̃ alium, & ideo ad expulsionem istius requirebatur in expellente subiectio carnis ad spiritum, quæ fit per ieiunium, & magna eleuatio mentis in Deum, quę fit per orationem, talia autem nondum erant in Apostolis: ideo nõ poterãt expellere istũ dęmonem,

Sed dicendum,ꝙ non ſtat,quia ſi difficultas eijciē-
di dæmones eſſet iuxta inæqualitatem virtutis natura
lis eorum , agerent dęmones in corporibus obſeſſis
iuxta poteſtatem naturalem,ſed falſum eſt,quia cum
non ſit poteſtas ſub cęlo,quæ comparetur ei.Iob.41.
ſi permitteretur dęmon agere totum quod poteſt ſu
bito occideret omnes homines.Item patet , ꝙ in iſto
arreptitio non permittebatur dęmon agere totum
quod poterat:nam ſæpe deijciebat eum in ignem , &
aquam ad occidendum eum,& tñ nunquam occidit
eum,quia Deus non permittebat.Sic dicit Chry.con-
ſiderandum,ꝙ niſi prouidentia hic homo fuiſſet po-
titus olim perijſſet. dęmō enim qui ipſum in ignem,
& in aquam mittebat interfeciſſet eum omnino niſi
Deus eum refrenaſſet. ergo cum non agant dęmo-
nes in corporibus obſeſſis iuxta magnitudinem vir-
tutum ſuarum naturalium,poterit eſſe , ꝙ aliquis dę-
mon minoris poteſtatis permittatur magis dominari
corpori obſeſſo,& ita difficilius erit talem inde eijci
ꝗ̃ eum,qui magnę virtutis naturalis eſt.Et iſte eſt vere
modus quo dęmones ſæuiunt in hoīem : tantum.n.
poſſunt vexare,& permanere quantum permittunt.
Sic patet in ſathan cui Deus dixit de Iob,ecce vniuer
ſa,quæ habet in manu tua ſunt,tantum in eum ne ex-
tendas manum tuam.Iob.1.& ita pro tunc non po-
tuit ſathan plus nocere Iob ꝗ̃ Deus dixiſſet.ſ.in oībus
exterioribus,ipſum autem tangere nō potuit. Iterum
aūt cum concitaret ſathan Deum ꝯ Iob, dixit Deus,
ecce in manu tua eſt, verum tñ animam eius ſerua
Iob.2.& ita ſathan percuſſit tunc Iob vulnere peſſi-
mo a planta pedis vſque ad verticem , & tñ non po-
tuit eum occidere.non eſt ergo verum,ꝙ dęmon,qui
eſt maioris virtutis naturaliter ſit difficilior ad expel-
lendum,ſed ille cui maior poteſtas traditur ſuper ob-
ſeſſum.Item ſi intelligeretur de dęmonibus talibus,
ꝙ neceſſaria eſſent oratio,& ieiunium ad eijciendum
eos,eſſet tunc ſenſus literæ,hoc genus.ſ.dęmones,qui
potentiores ſunt, non poſſunt eijci &c.& tunc non
eſſet conueniēs doctrina,quia erat aliquid incertum.
nam cū quis arripitur a dęmone , nemo ſcire pōt de
illo dæmone an ſit de potentioribus, vel de minoribꝰ
niſi per reuelationem, cum non ſint aliqua ſigna ad
hoc cognoſcendum.nam multum vexare,vel parum
non eſt certum ſignum , ꝙ ſit dęmon potens , vel in-
firmus,cum poteſtas cuiuslibet dęmonis ēt minimi,
quaſi improportionaliter excedat poteſtatem oīum
hoīum,quia non eſt poteſtas ſub cœlo,quę compare-
tur ei Iob.41.& tñ Chriſtus dedit iſtam doctrinam
tamquam certam,quia aliàs eſſet inutilis:ideo neceſ-
ſe eſt intelligi de aliquo genere dęmonum, quos dę-
mones facile ſit cuilibet cognoſcere.

Dicendum igitur, ꝙ intelligitur de dęmonibus
Lunaticis:nam dęmon iſte Lunaticus erat,cum arre-
ptitius dicatur Lunaticus.ſ̃.in litera, & de iſtis eſt ve-
rum , ꝙ licet cęteri dęmones poſſent eijci inuocato
ſolo nomine Chriſti,iſti non poterant eijci niſi præ-
miſſa oratione,& ieiunio.Apoſtoli aūt ante hoc mul-
tos dęmones eiecerant,nemo tamen erat Lunaticus:
ideo inuocato ſolo nomine Chriſti eijciebant , & ne-
mo eis reſiſtit.iſte autem fuit primus,qui reſiſtit eis:iō
admirati ſunt,ꝙ non potuerint eijcere eum , & pro-
pter hoc tradidit nunc Chriſtus doctrinam eis ad eij-
ciendum dęmones.ſ.ꝙ ſi quando occurreret eis, ꝙ
aliquem dęmonem Lunaticum eijcere vellent, ieiu-
narent prius , & orarent, & tunc inuocato nomine
Chriſti eijcere poſſent eum . Et ita etiam nos facere
debemus,ſic dicit Origenes;ſi aliquando oportuerit
nos circa curationem tale aliquid patientium perma-
nere,non adiuremus neque interrogemus, neque lo-
quamur quaſi audienti ſpiritui immundo,ſed abiga-
F mus ieiunijs,& orationibus noſtris ſpiritus malignos.
Cauſa autem huius erat,quia dęmones Lunatici acci-
piunt maiorem poteſtatem in corpore obſeſſo, & re-
putatur maius miraculum eiectio illius,& ideo vole-
bat Deus maiorem diſpoſitionem ex parte eijcientis.
Patet primum:nam ſpiritus Lunatici ſunt muti , &
ſurdi.reddunt enim mutum interdum eum, qui arri-
pitur,& ſurdum,vel ſaltem ipſi nō cogunt loqui arre
ptitios. Et patet,qa cum Matthęus dixit hic,ꝙ dixerit
pater filius meus Lunaticus eſt,dr̄ Mar.9. attuli ad te
filium meum habentem ſpiritum mutum, & poſtea
Chriſtus dixit eod.c.ſurde,& mute ſpiritus ego præ-
cipio tibi exi ab eo.& iſti ſpiritus Lunatici grauius tor
quent. Quod patet de iſto:nam vbicunque inuenie-
G bat puerum allidebat eum eod.cap.& ſępe mittebat
in ignem,& ſępe in aquas deijciebat.ſ̃.in litera.Secun
dum patet,quia apud Iudęos reputabatur maximum
miraculum eijcere de corpore obſeſſo ſpiritum mu-
tum.vt patet.ſ̃.9.obtulerunt ei hominem mutum dę
monium habentem , & eiecto dęmone locutus eſt
mutus,& miratæ ſunt turbę dicentes nunquam appa-
ruit ſic in Iſrael.Et iterum cum eieciſſet aliud ſimile
dæmonium, putauerunt ipſum propter hoc eſſe Meſ
ſiam.ſupra 12.ca.ſ.tunc oblatus eſt ei dęmonium ha-
bens cęcus,& mutus,& curauit eum ita , vt loquere-
tur,& videret,& ſtupebant omnes turbę,& dicebant,
nunquid hic eſt filius Dauid?ideſt , Meſſias , & tamen
H multos alios dęmones eijciebat , & non mirabantur
ſic turbę,quia non erant dęmonia muta.De maximis
ergo miraculis Chriſti reputabatur iſtud potius, quā
ſuſcitare mortuos:nam de alijs miraculis non dice-
bant nunquam apparuit ſic in Iſrael.dęmones autem
muti erant Lunatici, & ſic eijcere dęmones Lunati-
cos de quibus nunc Chriſtus dicebat , reputabatur
apud Iudęos inter maxima miracula,& ob hoc Chri
ſtus voluit,quòd nemo poſſet eijcere dęmones tales,
niſi pręmiſſa oratione,& ieiunio : nam alias non da-
bat fidem ad eijciendum , & non poterat impetrare
eiectionem a Deo volens eijcere:in cęteris autem da
bat cito fidem,& impetrabat volens eijcere ſpiritum.
Et iſta forte fuit vna de cauſis quare Chriſtus voluit,
quòd diſcipuli deficerent coram turba in iſto mira-
culo,quia licet iſtud ſecundum veritatem non eſſet
I maximum miraculum , reputabatur tamen tamquā
maximum apud Iudæos,& de illo ſumme admirabā-
tur,vt dictum eſt.ne ergo putarent Apoſtolos eſſe
æquales Chriſto,& per hoc non crederent recepiſſe
poteſtatem ab illo,voluit illis deficientibus in eo ipſe
illud imperioſe agere.

*Quare potius oratio,& ieiunium quàm aliquid aliud erat ne-
ceſſarium ad dæmones Lunaticos eijciendos . Et quòd nulla
opera bona apud Iudæos iudicabantur meliora oratione , &
ieiunio, quod vtique requiritur ad bene orandum cum nihil
ſic eleuat hominem in Deum,ſicut oratio. Qō. CLXXIII.*

K QVAERETVR cum aliqua diſpoſitio eſſet
neceſſaria ad eijciendum dęmones Luna-
ticos,quare potius oratio, & ieiuniū quàm
aliquid aliud.

Aliqui dicunt,quòd hoc eſt, quia ad repellendas
tentationes carnis iſta duo proficiūt. ſicut dicit Glo.
hoc genus,ideſt,iſta carnalium voluptatum mutabi-
litas non vincitur niſi ſpiritus oratione confirmetur,
& caro per ieiunium maceretur. Sed hoc non eſt ad
propoſitum,quia hic non agitur de reiectione vitio-
rum,ſed de dęmonum expulſione.

Alij dicunt,quòd iſta duo requirebantur, quia iſte
dęmon,qui eijciendus erat,pertinebat ad libidinem,
quia officium eius erat tentare de pertinentibus ad
carnem,

carnem,& ideo ista quibus tolluntur tentationes carnis erant conuenientia,sic dicit Nicolaus.Sed dicēdū, ꝙ non stat:nam non agitur hic qūo resisteretur tentationibus immissis ab illo dæmone, sed quomodo Apostoli eijcerent illum de corpore pueri obsessi:nā demon ille neque tentabat puerum ad libidinem neque Apostolos,sed vexabat puerum corporaliter eū in igne deijciens,& in aquam.Dicendum, ꝙ erat necessaria oratio,& ieiunium eo, ꝙ debebat esse valde bene dispositus ad Deum ille,qui eiecturus esset demonem Lunaticum, & hoc erat per opera bona.& tñ nulla opera iudicabantur meliora apud Iudæos q̃ oratio,& ieiunium, cum ista frequentarent illi, qui tenebant vitam religiosam:ideo ista voluit Christus esse necessaria. Patet hoc, quia Pharisæi,& discipuli Ioannis,qui apud Iudęos erant famosiores in excellentia vitę,frequentabant ista duo: vnde Luc.5.Pharisæi dixerunt ad Christum, quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter,& obsecrationes faciunt, similiter & discipuli Pharisæorum,tui autem edunt, & bibūt? Sed tunc dicetur,quare non ponitur eleemosyna cū his,quia illa est de magnis bonis. Dicendum,ꝙ causa vera est,quia ista bona ponuntur,vt per eā obtineat fidem ille,qui vult eijcere dęmonem, & per fidem obtentam eijciat illum, debet autem mentem eleuare in Deum ille,qui debet aliquid obtinere ab eo, nihil autem sic eleuat hominem in Deum, sicut oratio, cū ipsa sit accessio mentis in Deum, ideo ipsa maxime requiritur,& quia oratio non fit conuenienter nisi a disposito, vt caro non retrahat spiritum ab eleuatione in Deum,oportet carnem disponi subijciendo eā spiritui quod fit per ieiunium, & ita ad bene orandū non solum oportet orare,sed & ieiunare, & sic posuit ista duo. Sic dicit Chry.ieiunium multam sapientiam imponit,& hominem quasi Angelum de cęlo constituit,& incorporeas potestates impugnat:sed & oratione opus est quasi principaliori.qui enim orat, vt oportet,& ieiunat non multis indiget,& ita non fit auarus,& ad elemosynam promptus est:qui enim ieiunat leuis est,& vigilanter orat, & concupiscentias perniciosas extinguit,& propitium Deum facit,& animam superbam humiliat:qui ergo orat cum ieiunio duplices habet alas,& ipsis ventis leuiores: neque.n. oscitat,& torpet orans(quod,& multi patiuntur)sed est igne vehementior, & terra fixior: ideoque talis maxime dæmonijs aduersatur.nihil enim est homine decenter orante potentius.ob hoc igitur oratio,& ieiunium fuerunt necessaria.s.vt oratio esset propter se, ieiunium autem propter orationem.elemosyna autē disponit hominem bene ad proximum, & est opus meritorium valde, sed non est ad eleuandum mentem in Deum, quæ hic est necessaria.recte ergo ista duo dixit necessaria ad eijciendum hoc genus dęmoniorum, scilicet, ad obtinendum fidem per quam eijci possint dęmones Lunatici,siue muti,& surdi.

Conuersantibus. Hic ostendit Christus precium se esse nostræ redemptionis. Et diuiditur in duo. Primo enim ostendit suam passionem futuram. Secundo ex quodam facto declarat suæ passionis efficaciam. ibi. *Et cum venissent.*

Circa primum dicitur. *Conuersantibus autem eis in Galilæa.* Idest,dum maneret Christus cum discipulis suis in Galilęa.

Dixit illis Iesus. docendo eos secreto, nam populo non proponebat aliquid palam de passione sua.

Filius hominis. Idest, ego: ita enim se vocare solet quasi loquatur de alio. *Tradendus est.* s.per aliquem de suis. *In manus hominum*. Idest,in potestate hominū malorum,qui cupiunt ei nocere,& nocebunt. *Et occident eum*. flagellantes,deinde crucifigentes. *Et tertia die resurget*. Scilicet,post occisionem. *Et contristati sunt vehementer*. Scilicet,quia dicebat eis de morte sua, quā ipsi valde horrebant.

An istud sit continuatum ad præcedentia. Quæst. CLXXIIII.

QVAERETVR an istud sit continuatum ad præcedentia.Dicendum,ꝙ sic.Primo modo,quia oēs tres Euangelistę, qui illud referunt ponunt illud eodem ordine, quo Mattheus.s.immediate post expulsionem dęmonis Lunatici,vt patet hic,& Mar.9.& Luc.9.& tñ si non esset iste ordo continuus non concordarent omnes tres Euangelistæ,sed discordaret aliquis eorum, sicut sæpe soliti sunt facere.Secundo patet,quia istud factū est in Galilęa cum dicatur hic,& conuersantibus illis in Galilęa,& tñ transfiguratio, & eiectio demonis(de quibus.s̄.immediate)facta fuerant in Galilęa,vel iuxta illam.sic innuitur Mar.9.s.& inde profecti pręter gra diebantur in Galilæam. ergo fuit continuatum istud ad præcedentia.Tertio patet, quia Lucas ostendit magis continuationem inter hęc signans,ꝙ statim post curationem arreptitij pueri factum fuerit. nam dicitur Luc.9.sanauit puerum,& reddidit illum patri eius:stupebant aūt oēs in magnitudine Dei, & sequitur.oībus autem mirantibus in oībus,quę faciebat dixit ad discipulos suos, ponite vos in cordibus vestris sermones istos:filius enim hoīs futurus est, vt tradat̄ in manus hominum. ergo quando admirati sunt de eiectione dęmonis Lunatici,dixit hæc.

Quare Christus dixit nunc discipulis de sua passione. Quæst. CLXXV.

QVAERETVR, quare Christus dixit nunc discipulis suis de passione sua.Dicendum(vt aliqui volunt) quòd fuit ad ostendendum, quòd passio sua voluntaria esset: nam ipse, qui immediate ante hoc tale miraculum fecerat, & transfiguratus fuerat,poterat euadere mortem si vellet, & tamen subire voluit illam. Sic dicit Theophilus post miracula interposuit Dominus sermonem de passione,ne putaretur,quòd inuoluntarie passus est.Secundo fuit ad auferendum discipulis occasionem errandi.nam cum vidissent eum transfiguratum, & talia miracula egisse,putarent quòd non esset passurus, qa Deo non conuenit pati:ideo immediate post talia dixit eis de passione sua.Sic dixit Cyrillus, ostenderat in monte discipulis gloriam suam,& post hæc liberauerat quendam a spiritu nequam, sed oportebat eum sustinere salutarem passionem pro nobis, poterant autem discipuli conturbari dicentes, nunquid decepti fuimus dum Deum eum esse arbitraremur? vt ergo scirent quid circa ipsum futurum erat, iubet eos in mente habere passionis mysterium.

Quare toties Christus de passione sua dixit discipulis cum semel dicere sufficeret. Quæst. CLXXVI.

SED quæretur, quare toties Christus de passione sua dixit discipulis? nam sufficiebat semel dicere nunc,tamen sępe dixit:nam pręcedenti capitu.scilicet, cępit ostendere discipulis, quòd oporteret eum ascendere Ierosolimam,& multa pati, & supra in litera dicitur.sic & filius hominis passurus est ab eis,iterum autem dicitur hic.

Dici potest,quòd fuit hoc. primo ad certificandum de hac re. erat enim aliquid magnum, & quasi incredibile discipulis,quòd ille,qui talia faciebat, &

qui

qui se Deum esse ostenderat occideretur, vt ergo crederе possent sępe hoc dicit. Secundo fuit, vt illud intelligerent: nam ēt hac tertia vice qua Christus dixit discipulis de passione non intellexerunt illud, quantomagis si semel tantum dixisset. Patet hoc, qa Marc. 9. dr̄, at illi ignorabant verbum, & timebant eum interrogare, & Luc. 9. dr̄, at illi ignorabāt verbum istud, & erat velatum ante oculos eorum, vt non sentirent illud. fuit ergo conueniens sæpe dici. Tertio fuit ad confortandos animos discipulorū, vt cum acciderit passio sua non eueniat tamquā aliquid inopinatum, quia tunc valde frangeret, & turbaret corda eorū, sed sæpe de illo cogitando rem sibi tolerabiliorem facerent. Sic dicit Remigius, sæpe Dn̄s mysteria suę passionis discipulis prędixit, vt qñ acciderent tanto leuius ea ferrent, quanto præcognita haberent. Quarto fuit ad ostendendum magnum desiderium suum ad patiendum pro nobis: hanc enim rem, quę nobis grata est, sæpe in alloquium vertimus, desiderabat autem Christus passionem, qa hoc erat maximum mysteriū quod operaturus esset, & non solum illam, sed & ea, quæ passioni propinqua erant desiderabat, vt dr̄ Luc. 22. desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum priusquā patiar. Quinto fuit ad tollendum dubium: Christus enim solebat interdum loqui in parabolis, & ita si semel tantum Christus dixisset discipulis de morte sua, putarent forte, ꝙ in parabolis loquebatur, & non putarent eum moriturum. iō sępe illud dicebat, vt non putaretur parabolice locutum esse, sed plane loqui. Sexto (vt aliqui dicūt) fuit, vt adderet ad dicta. non enim solet Christus aliquid repetere, qa tñ dixerat. s̄. de passione, & non aperuerat oīa: nam non dixerat de traditione sua, repetiuit hic, vt adderet de traditione. Sic dicit Origenes, videntur quidem, hæc illis, quę. s̄. dixerat similia esse, vt facile quis dicat Dominum eadem ipsa repetere quod non est ita: tradendum enim superius non est dictum, hic autem non solum tradendum, sed & in manus hominum tradendum audiuimus.

Quomodo est verum, quòd Christus traditus fuerit, & a quo dicatur traditus. Quæst. CLXXVII.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd Christus traditus fuerit, qa hoc vr̄ repugnare libertati passionis suę. Dicendum, ꝙ non repugnat: nam verum est, ꝙ traditus est, & tamen si non permisisset se tradi, non potuisset se tradi: ipse ergo spontaneus fuit, qui tñ eum tradidit non tamquam spontaneum, sed tamquam nescientem aut effugere non potentem tradidit, sed scriptura de eo dicit, quòd sponte traditus fuerit. sic dicitur Isa. 53. oblatus est, quia ipse voluit, & iterum; si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longæuū, & ita posuit cū nemo posset auferre eo inuito. Io. 10. c. f. ego pono animam meam, & iterum sumo eam, nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Et apparet satis ex verbis his, ꝙ sponte tradendus esset. nam ipse designat hic se scire, ꝙ tradendus esset, poterat ergo euitare vadens in aliam regionem, vel alijs modis, & tamē non euitauit. ideo constat, ꝙ tradi voluerit. Sed dicet quis tradidit Christum? Dicendum, ꝙ ipse se tradidit, & pater eum tradidit, & Iudas tradidit, & Iudæi eum tradiderunt gentibus. Pater enim. i. tota beata Trinitas tradidit illum, quia diffiniuit, ꝙ pro nobis homo Christus Iesus moreretur, Deus homo existens, & qa Deo non tradente non poterat quisquam nocere illi, vt ipse dixit. Io. 19. ad Pilatum, non haberes potestatē

F in me vllam nisi datum esset tibi desuper. dr̄ pater eū tradidisse: Isa. 53. pp scelus populi mei percussi eum, & iterum, & Dominus voluit conterrere eum in infirmitate, & ita Apostolus dicit eū a patre traditū pro nobis, & ꝙ proprio filio nō pepercit, sed ꝓ nobis tradidit illum. Dr̄ ipse tradidisse se, quia patri tradenti nō repugnauit, sed obediuit ad Phi. 2. Christus factus est pro nobis obediens patri vsque ad mortem, & hoc fuit conformando voluntatem suam voluntati patris. J. 26. pater si possibile est transeat a me calix iste. non tñ, sicut ego volo, sed sicut tu vis. Etiam quia tradentibus non repugnauit, neque nocuit aut maledixit saltem verbo, & quantum ad hoc se tradebat 1. Pe. 2. qui cū pateretur nō cōminabāt, cū malediceretur

G non maledicebat. tradebat aūt iudicāti se iniuste, & ita dr̄ Isa. 53. fortium diuidet spolia pro eo, ꝙ tradidit in mortē aīam suam, & cū iniquis deputatus est. Iudas aūt tradidit eum qa ipse fuit instrumētū diaboli ad ꝓcurandū traditionē realē Christi: nam pactus pecuniam a Iudæis quęrebat opportunitatem, vt Iesum posset tradere Iudæis, & accepta cohorte, & ministris, ostendit eis locum, in quo erat Iesus quē illi nesciebant. Io. 18. sciebat aūt Iudas, q tradidit eum, locū. Et ista traditio vulgatior est in sacra scriptura, & ita Christus dixit vnus ex vobis me traditurus est. J. 26. & iterū. væ aūt hoī illi, per quem filius hoīs tradetur, & ita Iudas vocatur traditor Dñi Io. 6. & 13. Iudæi autē tradiderunt Chrm̄, qa postquam traditus est eis a Iu-

H da, tradiderunt ipsi eum Pilato præsidi, & ita dixit Pilatus, gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi. Io. 18. & Christus dixit, qui me tradidit tibi pctm̄ maius habet Io. 19. & de hac traditione facienda gentilibus prænunciauerat etiam Christus. Luc. decimooctauo, ecce ascendimus Ierosolimam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt de filio hominis, tradetur gentibus, & illudetur.. Quòd autem dicitur hic tradendus est in manus hominum, intelligitur in manus peccatorum, qui nullum bonum habent, nisi quod homines sunt. Et pōt intelligi tam de manibus Iudæorum quibus per Iudam traditus est, quàm de manibus Gentilium quibus traditus est per iudæos.

I *Quare dixit & tertia die resurget. Quæst. CLXXVIII.*

QVAERETVR, quare dixit, & tertia die resurget. Dicendum, ꝙ primo fuit ad consolandum: nam discipuli tristarentur nimis audita morte futura Christi, vt ergo tolerabilius haberentur dixit, ꝙ resurrecturus esset, & vt ostendatur, ꝙ pauco tempore de morte dolere deberent dixit, quod tertia die resurgeret. Sic dicit Hieron. semper autem prosperis miscet tristia. Si enim contristat eos, qa occidendus est, debet lętificare, quia dicit, & tertia die resurget. Sic etiā Chry. dicit: nō enim multum dixit tempus quo in morte maneret, sed tertia die se dixit resurrecturum. Idem dicunt Beda,

K & Theophi. Secundo fuit ad ostendendum eis veritatem huius articuli: nam sicut debuerunt instrui circa passionem, ita & circa resurrectionem, immo magis circa resurrectionem, quia mortem ipsi visuri erant, & ideo etiam nolentes crederent illam. resurrectionem autem non viderent ita aperte, quia vt dicitur Actuum 10. non dedit illam notam fieri Deus omni populo, idest, Christum resurgentē, sed solum testibus præordinatis ab eo: ideo magis debuerunt instrui circa resurrectionem quàm circa passionem, & ob hoc vbicunque agit de passione annunciat rationem, vt patet prçcedenti capi. & hic, & Mar. nono, & Luc. nono, & decimooctauo.

Quomodo

Quomodo discipuli contristati sunt vehementer, audito verbo passionis eius. Quæst. CLXXIX.

QVAERETVR, quomodo discipuli contristati sunt vehementer, & quomodo potuerunt tristari: nam videtur, quòd non possent tristari. Primo, quia Christus dixit eis de sua resurrectione statim futura post tres dies, & ita non debebant dolere, vel si dolerent non saltem vehementer. Secundo, quia ex morte Christi sequebatur magna vtilitas, scilicet, redemptio totius generis humani, & dato quòd esset tristitia de morte Christi absolute cōsiderata, inquantum tamen erat tam vtilis, non debebat esse magnæ tristitiæ, sicut inuoluntarium mixtum non est tam inuoluntarium, quantum violentum, vt patet tertio Ethicorum, cap. 1. Tertio, quia videtur, quòd non poterant tristari, quia tristitia est de malo præsenti, & tamen qui non iudicat malum esse, quod patitur, non putat habere malum præsens, ideo non potest tristari: Apostoli tamen non intelligebant hoc verbum de passione Christi, vt dicitur Marci 9. scilicet, At illi ignorabant verbum hoc, & Lucæ 9. idem patet, ideo non poterant tristari.

Dicendum, quòd Apostoli valde contristati sunt, audito verbo de passione Christi, eo quòd audiebant rem duram, scilicet, mortem, & diligebant nimis Dominum saltem amore carnali, idest, secundum præsentiam corporalem, ideo quidquid pertineret ad molestiam illius, dure audiebant, & cum tristitia magna, & ita quando prima vice dixit de passione sua, ait Petrus: Absit Domine, non erit tibi hoc: tanquàm detestans rem illam: nunc autem quia Petrus fuerat hic increpitus, cum dixerit ei Christus: Vade retro me Sathan, scandalum enim mihi es, non ausus fuit rursus arguere Christum, aut loqui quicquàm in oppositum, sed doluit nimis ipse cum alijs, audito hoc verbo.

Ad primum dicendum, quòd etiam si Apostoli putarent Christum mansurum in morte, solum per tres dies, dolerent nimis de morte illa, quia cum diligerent eum nimis secundum præsentiam carnis nolebant separari eum a se per mortem, saltem ad horam. Etiam quia dato, quòd non moreretur, quidquid mali pateretur, erat eis graue, & dolerent valde de illo: mori tamen non poterat sine magna pœna, ideo dolebant si moriturus esset, etiam per vnam diem, vel horam.

Aliter potest dici, quòd non intelligebant Apostoli de resurrectione, quomodo futura esset, cum etiam de morte vix intelligerent, immo non intelligerent, ideo audientes id, quod malum erat, non attendebant ad id, quod consolatorium erat, sed tristabantur inconsolabiliter.

Ad secundum dicendum vno modo, quòd discipuli nesciebant Christum moriturum pro salute humani generis, & redimi omnes per illum, quia quousque per Spiritumsanctum illuminati sunt, non intellexerunt vtilitatem mortis Christi, ideo tristabantur de illa, tanquàm esset aliquid malum, nescientes bonum inde secuturum.

Aliter potest dici, quòd etiam si scirent hanc vtilitatem secuturam, erant tamen carnales nimium, idest, Christum secundum solam præsentiam corporalem amantes, & ideo potius volebant, quòd ille viueret, quàm quòd eo moriente sequerentur omnia bona hæc. Vel forte non considerabant de illis bonis, & ideo ita tristabantur de morte eius, ac si nihil esset per quod consolarentur. Et ita etiam erat circa resurrectionem eis prænunciatam, quia ita tristabantur, ac si non fuisset prænunciata resurrectio. Sic

A dicit Origenes: Contristati sunt vehementer, non attendentes ad illud quod dixerat, & tertia die resurget, nec considerantes quis esset, cui ad destruendam mortem trium dierum tempus sufficeret.

Ad tertium dicendum, quòd discipuli intelligebāt ista verba, quæ Christus proferebat, quantum ad id, quod ipsa signant in cortice, & tamen non erant certi, an ita futurum esset, quòd Christus vere moreretur, vel deberent aliter intelligi: putabant enim forte, quòd non loquebatur Christus eis literaliter, sed metaphorice, vel parabolice, quia ita interdum solebat eis loqui, & ita nesciebant an certe moriturus esset, tamen quomodocunque futurum esset, ista verba significabant rem tristem, scilicet, mori, ideo audientes tristabantur valde, & incidebat eis grauis sollicitudo circa hoc, quod futurum esset. Sic dicit Beda, quia per figuras sæpe eum loquentem audire consueuerant horrentes euentus mortis eius, etiam in eis quæ de sua traditione, ac passione aperte loquebatur, figurate aliquid significari volebant, & tamen ignorabant veritatem rei, & tamen tristabantur, quia verba male sonarent.

Aliter potest dici, quòd Apostoli intellexerunt, ꝙ Christus vere designaret se occidendum, & ideo vehementer tristabantur, & tamen dicebantur ignorare, quia nesciebant quomodo posset stare, quòd ipse moreretur: videbatur namque eis inconueniens, quòd Christus quem Deum putabant, moreretur, cum Deus non moriatur. Etiam putabant, quòd regnaturus esset semper, cum esset Messias, ideo non videbāt quomodo staret cum morte, & ita turbati sunt Iudæi, quando audierunt Christum dicere, oportet exaltari filium hominis: nam dicitur Ioan. 12. respondit turba: nos audiuimus ex lege, quòd Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? & tamē quis modus ignorātiæ fuerit, ostendetur magis, Marci 9. vel Lucæ 9. vbi de hoc agitur.

Et cum venisset Capharnaum, accesserunt qui didrachmam accipiebant, ad Petrum. Et dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma. Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel censum, a filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle. Et aperto ore eius inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me, & te.

2. quæst. 1. cap magnum, & q. 3. c. inter verba. 23. q. vlt. cap. tributum.

Et cum venisset. Hic ponitur passionis Christi efficacia, quæ est vera libertas, quæ indirecte designatur per quendam actum Christi, inquantum ipse dicit filios liberos esse, & tamen liberi sumus, quia filij sumus, qua libertate donauit nos Christus, ad Galatas quarto. Vel liberi sumus, quia filius liberauit nos, & hoc est magis ad propositum, vt dicit Christus, Ioan. 8. Si filius liberauerit vos, vere liberi estis. Et dicitur.

Passionis Christi efficacia.

Cum venisset. Scilicet, Christus, & discipuli. *Capharnaum*. Ciuitas Metropolis est Galilææ, in qua Christus multoties prædicauit, & sæpe multa miracula fecit,

cit, & ibi cępit prædicare ſupra 4. cap. & tamen ad vltimum iſti non egerunt pœnitentiam, & ideo Chriſtus imprecatus eſt ſemper, vel prædixit verius mala contra Capharnaum, ſupra vndecimo, & Lucæ decimo capitu.

Acceſſerunt. Scilicet, Ad interrogandum, & non ad exigendum didragma, vt infra patet. *Qui accipiebant didragma*. Ideſt, Illi quibus impoſitum erat officium colligendi didragma, eſt enim cenſus, qui dabatur in Capharnaum tunc quando Chriſtus ibi fuit, vt infra dicetur. *Ad Petrum*. Non dixerunt hoc Chriſto, ſed ſecrete acceſſerunt ad Petrum, qui erat vnus de Apoſtolis.

Et dixerunt ei, magiſter veſter non ſoluit didragma. Interrogatiue legendum eſt, ideſt, nunquid magiſter veſter ſoluere vult didragma, aut ſoluturus eſt, aut nunquid iam ſoluit? Vel poteſt accipi affirmatiue, & tunc poteſt intelligi multipliciter ſecundum, quòd varie concipere poterant illi, qui petebant didragma, ſcilicet, non ſoluit, ideſt, quia ita eſt, quòd non ſoluit, & ſoluturus eſt dic ei, quòd ſoluat. Vel non ſoluit comminatorie, ideſt, male facit non ſoluendo, quia poterit incurrere in damnum. Vel non ſoluit, ideſt, non eſt obligatus ſoluere, & tamen melius accipitur interrogatiue, vt infra dicetur, & dicitur, Magiſter veſter, ideſt, omnium veſtrum, licet ad ſolum Petrum nunc loquerentur.

Ait etiam. Ponitur etiam loco orationis affirmatiue, ſcilicet, etiam, ideſt, ita eſt ſicut dicitis, quòd non ſoluit didragma. Sic dicit Glo. ſic dicitur ſupra 13. dicente Chriſto intellexiſtis hęc omnia: dicunt ei. etiã, ideſt, verum eſt, quòd intelligimus omnia, & eſt decurtatus locutionis modus.

Et cum intraſſent in domum. Scilicet, quando illi, qui exigebant didragma acceſſerunt ad Petrum, erat Chriſtus cum diſcipulis in vico, vel platea extra domum, rediit autem ad domum nihil locutus extra, & Petrus etiam nihil foris dixit. *Præuenit eum Ieſus*. Scilicet, Petrus intendebat ſtatim Chriſto dicere quid dixerant accipientes didragma, & tamen Chriſtus non expectauit, ſed incepit loqui de hac re antequam Petrus loqueretur.

Dicens quid tibi videtur Simon? Verba ſunt excitantia ad reddendum attentum Petrum, & cæteros, quantum ad ea, quæ dicenda ſunt. *Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel cenſum?* Non quærit tanquam ignoret, potiſſime cum quærat de rebus notiſſimis, ſed vt ex reſponſione Petri inferat intentam concluſionem.

Tributũ dupliciter ſumi poteſt. Tributum nomen generale eſt ad omne quod tribuitur, & tunc omnia ſeruitia cuiuſcunque generis impenſa Dominis ex debito, vel neceſſitate quadam vocantur tributa a tribuendo, & iſto modo cenſus non dicit aliquid differens a tributo.

Alio modo accipitur ſpecialiter pro quodam genere ſeruitij quod collectam appellare poſſumus, ſcilicet, quando Dominus imponit ſiue ordinarie ſiue ad tempus ſuper ſubditos certam pecuniam ſoluendam, quæ inter eos diſtribuitur, & contribuunt omnes ad congregandam ſummam illam, & tunc diſtinguitur a multis alijs generibus ſeruitiorum, vel munerum, & ita accipit Apoſtolus ad Roman. 13. cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem cui honorem honorem, & ita diſtinxit vectigal a tributo, & tamen vectigal genus contributionis, vel muneris eſt. *Vectigal quid.* Ita accipitur hic tributum pro collecta, cenſus autem accipitur pro munere perſonali quod ſoluitur ratione perſonę, & non bonorum, & eſt ordinarium munus per ſingulos annos, in quo contribuunt æqualiter omnes tam diuites quàm pauperes, vt infra dicetur. *Cenſus quid.* *A filijs ſuis an ab alienis*. Ideſt, Nunquid accipiunt tributum a filijs ſuis, an ab alienis, qui non ſunt filij, neque de progenie ſua.

F

Et ille dixit. Scilicet, Petrus, quia ad ipſum ſolum direxerat ſermonem.

Ab alienis. Ideſt, Non accipiunt tributum a filijs ſuis, ſed ab alienis. *Dixit illi Ieſus*. Rurſus ad eum ſolum dirigens verbum, quia ille ſolus reſponderat. *Ergo liberi ſunt filij*. Infert ex oratione Petri concluſionem quam ipſe intendit, ideſt, ſi ſic eſt, quòd ab alienis petunt tributum, & non a filijs, liberi ſunt filij ab onere tributorum.

Vt autem non ſcandalizemus eos. Ideſt, Licet non ſimus obligati ad ſoluendum tributum, quia ego filius ſum, tamen ſequeretur ſcandalum ſi nollem ſoluere,
G vel allegarem me eſſe liberum: ideo melius eſt ſoluere tributum quam occaſionem dare huic ſcandalo. *Vade ad mare*. Satis erant iuxta mare, quia erant in vrbe Capharnaum, & illa eſt iuxta mare, & ideo Capharnaum dicitur eſſe via maris, vt dicitur ſupra 4. cap. & ibi declaratum eſt.

Et mitte hamum. Erat enim Petrus piſcator, & ſatis huic negocio aſſuetus.

Et eum piſcem, qui primo aſcendet tolle. Ideſt, Non cures expectare alios, ſed primum accipe, quia in illo eſt quod quæritur, & dixit aſcenderit, quia piſces quando capiuntur aſcendunt: nam illi verſantur circa partes inferiores, & cum viderint cibum, aſcendunt ad capiendum, & capiuntur. *Et aperto ore eius*. Ideſt, Aperi
H os. *Inuenies ſtaterem*. Genus monetæ aureæ, vel argenteæ eſt.

Illum ſumens. Scilicet, Staterem.

Da eis. Ideſt, Accipientibus didragma. *Pro me, & te*. Ideſt, Pro ambobus ſolues hunc cenſum didragmatis.

An iſta ſint continuata ad præcedentia, & quomodo continuantur. Quæſt. CLXXX.

QVAERETVR an iſta ſint continuata ad præcedentia, & quomodo continuantur. Dicendum, quòd continuata ſunt, licet hoc ſolus Matthæus ſcripſerit. Et patet, quia præcedentia
I dicta de paſſione, & reſurrectione fuerunt dicta in Galilæa, quia dicitur conuerſantibus eis in Galilæa, dixit eis Ieſus, filius hominis tradendus eſt, & hic dicitur, quòd erant in Capharnaum, & tamẽ Capharnaum eſt in Galilæa, immo eſt Metropolis Galilææ, vt colligitur ſupra 4. cap.

Item patet, quia dicitur, & cum veniſſent in Capharnaum, ſcilicet, ſtatim, vt venerunt in Capharnaum accidit hoc, & ita cum veniret de alijs partibus Galilææ in quibus manens dixerat, quòd tradendus eſſet filius hominis, ſtatim factum eſt hoc.

Cum autem quæritur quomodo continuatur hoc ad præcedentia; dicunt quidam, quòd hoc eſt, quia ſupra dixerat Chriſtus de paſſione ſua, & quia ali-
K quis crederet, quòd ex neceſſitate toleraturus eſſet illam, oſtendit, quòd libere toleraret: nam filius erat: ideo liber erat. Sic dicit Glo. quia diſcipuli audita Domini paſſione contriſtati erant, ne aliquis paſſionem Chriſti neceſſitati aſcriberet, & non humilitati, ſubiunxit factum in quo Chriſti humilitas, & libertas ſimul demonſtratur.

Aliter autem dicendum, quòd hic ſunt duo, ſcilicet, quare Matthæus hoc expreſſit, & quare potius hic quàm alibi.

Ad primum dicendum, quòd hoc fuit propter duo. Primo ad oſtendendum dignitatem ſuam, ſcilicet, ſe eſſe filium Dei, & ideo liberum ab omnibus principibus terrenis, vt non teneatur eis ad

aliquid soluendum inquantum dixit ergo filij liberi sunt. Secundo, & præcipue ad dandum nobis doctrinam de vitando scandalo: nam ipse erat filius Dei, & nulli tenebatur, & tamen, quia sequeretur scandalum aliquod si non solueret, voluit soluere contra conditionem immunitatis suę, & ita nos interdum, vt non oriatur scandalum debemus pati aliqua damna in rebus nostris, de quo dicetur sequenti cap.

Ad secundum dicendum, quòd causa ponendi hic potius quàm alibi fuit continuitas temporis, quia inter istud, & præcedentia nihil aliud factum est quod ab Euangelistis enarretur: ideo fuit hic conueniens locus ponendi.

Quare dicitur, quòd hoc fuerit in Capharnaum.
Quæst. CLXXXI.

QVAERETVR quare dicitur, quòd hoc fuerit in Capharnaum. Dicunt aliqui quòd hoc est, quia ita fuit, quòd in Capharnaum hoc accidit, & in alijs locis. Erat enim forte determinatum tempus quo didragma exigeretur, & tunc accidit venisse Christum in Capharnaum, ibi ergo dictum fuit de didragmate.

Sed dicetur quomodo nunc fit mentio solum, quòd petitum fuerit didragma a Christo: nam alijs temporibus etiam petebatur.

Aliqui dicunt, quòd forte istud fuit tributum casuale, qualiter imponunt interdum aliqui principes C vrgente aliqua necessitate, & postea nunquam idem faciunt, ita forte fuit hic, & ita non peteretur didragma a Christo, nisi semel nunc in Capharnaum.

Sed dicendum, quòd non stat, quia didragma (vt infra declarabitur.) erat potius census, qui per singulos annos soluebatur, etiam quia litera dicit, accesserunt, qui accipiebant didragma, & sic loquitur Euangelista de hoc tanquam de re nota, & vsitata, ergo solitum erat peti didragma, neque fuit casuale, & insolitum tributum.

Dicendum ergo aliter. Et dici potest vno modo, scilicet, quòd a Christo nunquam postulatum fuerat didragma nisi nunc in Capharnaum, & hoc, quia licet didragma per singulos annos colligeretur, tamen D colligebatur ab eis, qui erant capita domorum solum, accidit autem forte, quòd ante hoc in nullo anno esset Christus caput familiæ tempore quo exigebatur didragma nisi nunc: nam vsque ad annum quo prædicare cępit semper manebat in Nazareth, vt colligitur supra 2. & 3. cap. & erat tunc subditus Ioseph, & Mariæ. Luc. 2. & Ioseph, qui erat caput domus solueret didragma, & non Christus, mortuo autem Ioseph maneret Christus sub potestate Mariæ matris, & tunc ipsa solueret didragma, & nunc autem postquàm Christus cępit prædicare, & habere discipulos fuit velut caput, & paterfamilias, & extunc erat tempus soluendi didragma, erat autem tunc annus secundus prædicationis eius, & forte in primo anno prædica- E tionis eius quando cepit habere discipulos, ita vt esset ascribens censui transierat tempus petendi didragma, & ideo nunc primo potuit peti ab eo didragma.

Alij dicunt, quòd Christus iam aliàs soluerat didragma, & tamen Euangelistæ non faciunt mentionem de illo, quia satis est de vna solutione mentionem facere.

Sed dicendum, quòd non stat, immo nunc primo petitum fuit didragma ab eo. Et patet, quia si iterum fuisset petitum, aut soluisset, aut non, si non soluisset apponens aliquam causam immunitatis, eandem nunc obijceret, & non solueret, neque sequere-

A tur scandalum, vel si sequeretur scandalum, ita & in prima vice, & alijs præcedentibus sequeretur, quando postulatus non solueret. Si ergo tunc non curans de scandalo non solueret, neq; nunc curaret de scandalo, & maneret immunis. Si autem in alijs vicibus postulatus soluisset didragma, etiam nunc solueret, & tunc non faceret aliquam nouitatem quærens an reges accipiunt tributum a filijs, vel ab extraneis. Et etiam non diceret, soluamus, ne scandalizemus eos, quia hoc dici deberet primo, quando inciperet soluere, postquàm autem inciperet soluere semel, non oportebat aliquid allegare, sed plane soluere, cum esset in consuetudine soluendi, & tamen quæsiuit omnia hæc a Petro, præsentibus alijs, ergo non solue- B rat, neque petitum fuerat aliquando didragma. Et hoc conuenit satis tempori, quia erat nunc secundus annus prædicationis, cum ipse esset paterfamilias, & prius non erat obligatus ad didragma, vt dictum est supra, nunc ergo primo petitum est didragma.

Cum autem dicitur, quare in Capharnaum petitum est. Dicendum, quòd forte fuit, quia Capharnaum erat Metropolis Galilææ, & colligebantur ibi tributa totius terræ Galilææ, compulsis omnibus de regione ire illuc ad soluendum, ita enim quando fecit Octauianus Augustus describi orbem, fecit quòd singuli irent ad profitendum ad loca, de quibus erant oriundi, vel de quibus erat progenies sua.

Sed dicetur tunc non deberet Christus soluere tributum in Capharnaum, sed in Bethlehem, quia ibi natus est, & de illo loco erat tota cognatio eius.

Dici potest vno modo, quòd non fuit nunc tam exacta diligentia, sicut tunc, quia tunc fuit prima descriptio, & solutio census facta Romanis: nam tunc descriptus est orbis, Lucæ secundo. Ideo ibant singuli ad profitendum in vrbibus suis, nunc autem erant annales solutiones, ideo non cogebantur homines ire ad loca progeniei suæ, sed soluebant in locis, in quibus habitabant, vel in Metropolis locorum, & quia Christus nutritus fuerat in Nazareth, & illa est sub vrbe Capharnaum, soluit in Capharnaum.

Aliter potest dici, quòd licet Christus natus esset in Bethlehem, quia tamen nutritus fuit semper in Nazareth, putatum est, quòd esset natus in Nazareth, & ita ipse vocatus est Nazareus, vel Nazarenus, & non Bethlehemites, supra secundo cap. vnde peteretur ab eo didragma in Nazareth, & non in Capharnaum, & quia erat Nazareth sub Capharnaum ibi petitum est, vtrunque satis stat, sed magis quod dictum est. Sic dicit Hieronymus: rursus quoniam Dominus nutritus erat in Nazareth, quod est oppidum Galilææ subiacens vrbi Capharnaum, ibi deposcitur tributum.

Quid erat hoc didragma, quod petebatur. Et vnde dicatur, & quantum valebat.
Quæst. CLXXXII.

QVAERETVR quid erat hoc didragma, quod petebatur.

Dicendum, quòd didragma est nomen compositum de de, & dragma, quasi duplex dragma: dragma enim significat interdum quæstionem iuxta illud, frequentate nobis dulcia cantica dragmatis, idest, quæstionis. Aliquando signat monetam, vel pondus, iuxta illud, quæ mulier habens dragmas decem, si perdiderit vnam, Lucæ decimoquinto. Hic autem accipitur pro moneta, vel pondere, & vtrunque est simul: nam moneta aurea, vel argentea est reducta ad certum pondus, & sic ea-

dem est moneta propter figuram, & inscriptionem, & est pondus propter determinationem quantitatis, & ita solet accipi siclus in libris Moysi, pro moneta, & pro pondere: dragma autem erat moneta auri, vel argenti, & ita constituta erat in pondere certo. Didragma autem erat duplex dragma, idest, pondus duorum dragmatum, vel duo dragmata. Dicunt autem, quòd dragma est octaua pars vnciæ, & valet sex obolis, & ita didragma valet duodecim obolis, & obolus dicunt, quòd valet tantum quantum paruus turonensis: de his colligitur per Isidorum, & Papiam, & alios, qui de ponderibus loquuntur.

Quis imponebat hoc tributum didragmatis.
Quæst. CLXXXIII.

QVAERETVR quis imponebat hoc tributum didragmatis?

Aliqui dicunt, quòd iste census erat diuinus, quem imposuerat Deus omnibus Israelitis, soluendum pro pretio animæ, idest, quòd quilibet daret illum, quando transiret ad numerum, Exodi trigesimo. Sic dicit Hilarius: Dominus didragma soluere postulatur, idest, denarios duos: hoc enim omni Israel pro redemptione animæ, & corporis constituerat in mysterio templi, & seruientium.

Dicendum, quòd hoc habet aliquem colorem. Primo, quia ille census transeuntium ad numerum erat perpetuus, scilicet, a principio legis Moysi, semper durans quandiu duraret populus Israel, & ita census didragmatis videtur aliquid vsitatum, & non introductum nouiter ex modo loquendi Euangelistæ. Secundo, quia didragma paruum tributum erat, sicut & pretium transeuntium ad numerum. Tertio, quia pretium transeuntium ad numerum, colligebatur per vrbes Israel a Leuitis, & Sacerdotibus, vt colligitur quarto Regum duodecimo, & secundo Paralipomenon 24. cap. & ita nunc didragma colligebatur in Capharnaum.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia pretium, quod dabatur pro anima a transeuntibus ad numerum, dabatur statim completo anno vigesimo, Exodi trigesimo, scilicet, Qui habetur in numero, scilicet, a viginti annis, & supra dabit pretium, & tamen Christus iamdiu excesserat ætatem illam transiens ad numerum: nam nunc erat fere trigintaduorum annorum, quia iste erat annus secundus prædicationis suæ, vel quasi, & sic iam duodecim anni erant, quòd transierat ad numerum, non ergo solueret nunc pretium illud.

Secundo, quia non sunt æqualia pretia: nam pro anima dabatur dimidius siclus, Exodi trigesimo. Hic autem dabatur didragma, & tamen etiam reducendo ad obolos, est maior census didragma, qui continet duodecim obolos, vt dictum est: siclus autem continet viginti obolos, Exodi trigesimo, & Leuitici vigesimoseptimo. Et cum daretur dimidium sicli, erant decem oboli: non ergo erat idem census. Tertio, quia iste census transeuntium ad numerum petebatur postquàm esset annorum viginti, & supra: siue esset sui iuris, siue esset filiusfamilias, aut quomodocunque sub potestate alterius: nam dicitur Exodi trigesimo, quòd omnis qui habetur a viginti annis, & supra soluet hoc, & diues non addet, & pauper non diminuet: ergo nemo erat, qui non solueret didragma, tamen non soluebant omnes, sed soli capitanei domorum, vel familiæ. Quod patet, quia pro solo Christo petitum fuit didragma, & non pro discipulis, qui ei subditi erant de familia eius, si

F tamen esset pretium transeuntium ad numerum ab omnibus peteretur, & solueretur. Quarto patet, quia Christus dixit Petro, da eis pro me, & pro te, & ita fecit solui didragma pro Petro, & tamen Petrus non soluebat nunc pretium transeuntium ad numerum, quia erat vir magnæ ætatis, & tamen pretium transeuntium ad numerum, dabatur in anno vigesimo. Quinto, quia si esset pretium transeuntium ad numerum, cum istud esset impositum a lege, non faceret difficultatem aliquam Christus soluendo, ne obijceretur ei, quòd contra legem Dei ageret, & tamen ostendit discipulis, quòd ipse non obligabatur soluere, sed solum propter scandalum soluebat. Ergo non erat tributum diuinum, sed sæ-

G culare.

Alij dicunt, quòd istud fuit tributum, quod soluere habebant primogeniti Israelitarum ex mandato Dei, & quia Christus erat primogenitus, petitum fuit hoc tributum ab eo. Sic dicit Chrysostomus, scilicet, cum enim primogenita Aegyptiorum interficeret Deus, tunc tribum Leui pro eis accepit: deinde quia primogenitis, qui erant apud Iudæos minor huius tribus, minus erat pro deficientibus in numerum siclum iussit inferri, & ex tunc tenuit consuetudo, quòd primogenita vectigal hoc inferrent, & ita infert quòd quia primogenitus erat Christus, ab eo petierunt.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia pre-

H tium, quod soluebatur pro primogenitis, erat valde maius: nam didragma (vt dictum fuit supra) continet duodecim obolos, & est parum plus, quàm dimidium sicli, & tamen pro primogenitis deficientibus ad numerū iussit Deus dari pro quolibet quinque siclos, Numeri trigesimo, & ita continent centum obolos, quia quilibet siclus viginti obolos continet, & consuetudo, quæ postea mansit soluendi, fuit vt pro quolibet primogenito soluerentur quinque sicli ex lege Dei, Numeri decimooctauo. Non ergo erat illud didragma. Secundo patet, quia pretium pro primogenitis, soluebatur post vnum mensem a natiuitate eorum, quando offerebantur in templo. sacerdotibus Numeri decimooctauo, pro primo-

I genito hominis pretium accipias, cuius redemptio erit post vnum mensem siclis argenti quinque, & tamen nunc Christus erat vir: ergo non erat didragma pretium redemptionis primogenitorum. Tertio, quia oblatio primogenitorum, siue eorum, quæ dabantur, vt erant pecora munda, siue eorum, quæ redimebantur, fiebat in templo: nam pecora munda offerebantur: pretium autem pro primogenitis hominum, & pecorum immundorum offerebatur, vt colligitur Numeri decimooctauo. Didragma tamen petebatur in Capharnaum, vbi non erat templum, neque sacerdotes, ideo non erat illud pretium redemptionis primogenitorum. Quarto, quia si esset didragma pretium primogenitorum, cum in

K familia Christi, quæ magna erat, tam Apostolorum, quàm discipulorum, verisimile est, quòd essent alij primogeniti, peteretur etiam ab illis, & tamen a solo Christo petitum est, cum dixerint exactores Petro, Magister vester non soluit didragma: ergo non erat pretium primogenitorum.

Sed dicendum est, quòd didragma erat genus tributi, vel census annuatim solui soliti, tenebant enim Romani terram Iudææ tributariam: nam Octauianus Augustus fecit omnes Iudeos describi in vrbibus originis suæ, quando Christus natus est, & in descriptione illa fatebantur se subditos Romanis, & soluebant aliquem censum: mãsit autem tributaria Iudæa per singulos annos, licet non conueniebat singulis

annis

annis ad loca suæ originis, quia nunc non erat professio, sicut facta est Christo nascente, Lucæ secundo. Sed solum solutio, quæ sufficiebat fieri in singulis vrbibus habitationum, & istud tributum, vel censum vocabatur didragma, quia continebat pondus didragmatis. Vel erat moneta, quæ vocaretur didragma, sed primum est verius: de hoc censu Cæsaris locuti sunt Pharisæi Christo tentantes eum, infra vigesimosecundo, licet dari censum Cæsari, an non? Iste census exigebatur nunc in Capharnaum, & ibi a Christo petitus est, sed vocatur hic didragma ad significandum quantitatem eius, & infra vigesimosecundo, vocatus est census, vt ostendatur, quòd erat tributum, quod dabatur Cæsari, & omnes Romani Imperatores tenebant hoc. Octauianus enim Augustus, sub quo Christus natus est, fecit describi Iudæam, & solui pecuniam, Lucæ secundo. Nunc autem Tyberius regnabat, qui successit Octauiano: cœpitque anno decimoseptimo, vel decimooctauo Christi, & eo regnante apud Romanos passus est Christus, & huic Tyberio soluebatur nunc tributum didragmatis. De hoc Hierony. dicit: post Augustum Cæsarem Iudæa facta est tributaria, & omnes censi capite scribebantur: vnde & Ioseph cum Maria coniuge sua, professus est in Bethlehem. Rursus quoniam Dominus nutritus erat in Nazareth, quod oppidum erat Galilææ subiacens vrbi Capharnaum, ibi deposcitur tributum.

Quare qui exigebant didragma non accesserunt ad Christum, sed ad Petrum. Quæst. CLXXXIIII.

QVAERETVR quare qui exigebant didragma, non accesserunt ad Christum ad petendum, sed accesserunt ad Petrum.

Dicendum, quòd census iste didragmatis a solo Christo petebatur, & non a discipulis eius.

Et ratio eius est, quia census iste impositus fuerat, non quidem per singula capita virorum, sicut pretium transeuntium ad numerum, quod quilibet soluebat, Exodi trigesimo, sed per singula capita domorum, vel familiarium particularium, ita quòd etiam si in vna domo, vel familia sub vno patrefamilias plurimi manerent, solus paterfamilias solueret, & quia Christus erat caput, & omnes discipuli, & Apostoli pertinebant ad familiam eius, ipse solus soluturus erat. Et patet hoc, quia licet ad Petrum accesserint, non dixerunt ei, quare non soluis didragma? vel cur vos non soluitis didragma? sed de solo Christo dixerunt: Magister vester non soluit didragma? Ratio autem quare non accesserunt ad eum fuit, quia erubuerunt propter magnitudinem reuerentiæ suæ, & admiranda signa, quæ faciebat, petere quicquàm ab eo, cum potius offerri ei munera decebat. Sic dicit Hieronymus, pro signorum magnitudine hi qui exigebant, non audebant ipsum repetere, sed discipuli conueniunt.

Secundo fuit, quia Christus ante hoc nunquàm soluerat didragma, vt ostensum est supra quæstione 180. & ideo forte erat dubium, an teneretur ad solutionem, & sic erubescebant noua iura petere subijciendo nouiter aliquem tributis, si autem aliquando iam soluisset non erubescerent aperte petere.

Tertio fuit, quia forte timuerunt, quòd indignaretur si de nouo peteretur ab eo tributum, & cum esset potens in opere, inferret eis aliqua mala, ideo non ausi sunt ab eo petere, sed petierunt a discipulo eius, quasi ipse dicturus esset Christo, & ita ille si vellet solueret, sin autem dimitteretur.

A *Quare potius ad Petrum accesserint qui petebant didragma, quàm ad alium discipulum Christi. Quæst. CLXXXV.*

QVAERETVR quare potius ad Petrum accesserunt qui petebant didragma, quàm ad alium de discipulis Christi.

Dici potest primo, quòd hoc fuit, quia Petrus apparebat quasi præcipuus inter Apostolos Christi: volebant enim exactores isti scire, an Christus soluere vellet didragma, an non, & quia non audebant petere ab eo, vt dictum est præcedenti quæstione, voluerunt scire ab illo, qui verisimiliter veritatem rei huius magis sciret, & quia Petrus erat præcipuus in-
B ter Christi Apostolos, & in tota familia eius, putauerunt, quòd iste potius sciret veritatem, ideo ab eo quæsierunt. Sic dicit Chrysostomus: Videbatur autem discipulorum primus esse Petrus, ideo ad eum accedunt.

Secundo potest dici, quòd quæsierunt a Petro, non specialiter propter aliquam causam, sed quia occurrit eis propinquior in vico: erant enim in vico, vel platea isti qui colligebant didragma, & ibi etiam erat Christus: nam non erat in domo, quando petitum est didragma, vt patet supra in litera, & quia forte occurrit Petrus propinquior loco illis exactoribus petiuerunt ab eo hoc, quod etiam a quolibet alio petituri essent, si occurreret.

C Tertio potest dici, quòd potius a Petro, quàm a cæteris petiuerunt hoc, quia erat illis magis notus. colligebatur nunc didragma in Capharnaum, & forte collectores essent de vrbe illa. & quia Petrus erat de vrbe ipsa, idest, tenebat ibi domicilium magis eum notum haberent, quàm alios, & ita ad eum accederent.

Quid intenderunt dicere exactores dicendo, Magister vester non soluit didragma. Quæst. CLXXXVI.

QVAERETVR quid intenderunt dicere exactores, dicendo: Magister vester non soluit didragma.

D Dicendum, quòd litera multos sensus patitur, quia varia poterant intendere isti exactores. Vno modo, quòd legatur interrogatiue, idest, nunquid soluit, vel soluturus est? aut intendit forte non soluere? Aliter affirmatiue, scilicet, non soluit, idest, ita est, quòd non soluit, idest, dicite ei, quòd soluat cum nondum soluerit, & tamen soluturus est, quia soluere tenetur. Vel comminatorie, idest, Magister vester non soluit, & male facit, quia potest incurrere malum non soluendo.

Aliqui enim volunt, quòd intelligatur solum interrogatiue, scilicet, non soluit? idest, nunquid soluere obligatur.

Alij dicunt, quòd tenetur affirmatiue, scilicet, non
E soluit, idest, non est obligatus soluere.

Sed dicendum, quòd vere per hæc verba petebant didragma a Christo: nam non est verisimile, quòd exactores quærerent a discipulis, quomodo obligaretur soluere, vel non, quia hoc frustra erat petere a Petro, melius enim ipsi scire poterant, quàm Petrus.

Item quia præsupponebatur, quòd debitor erat Christus huius tributi: nam lex Romanorum erat, quòd singula capita domorum, vel familiarum soluerent didragma, in Christo autem non apparebat, neque apparere poterat humanitus aliquid, quod excusare posset eum ab onere tributi, ideo non dubitarent exactores, quin teneretur soluere didragma.

didragma. Item patet, quia Petrus intellexit per verba illa, quæ ei dicta sunt peti didragma a Christo, & ideo quando fuit Christus in domo, voluit ei referre illa, sed præuentus est ab eo. Si tamen Petrus putaret exactores non dixisse hoc animo petendi, non curaret dicere Christo, qa esset inutile, ideo vidit quòd illi petebant. Item patet efficacius ex verbo Christi: nam dixit vt non scandalizemus, vade ad mare, &c. & sic innuit, quòd non tenebatur soluere, & tamen vt euitaret scandalum soluere volebat: ergo si non solueret illi scandalizarentur, non solum igitur didragma volebant, sed etiam ita determinate volebant, quòd si non daretur scandalizarentur illi exactores, & ita dicendum est quòd per hæc verba determinate petiuerunt didragma, sed in hoc differebat a cæteris, quia ab alijs determinate, & publice petebant, a Christo autem propter reuerentiam suam, & signorum magnitudinem erubuerunt petere, sed petiuerunt a discipulo eius, & etiam ab illo non petiuerunt exigendo, sicut ab alijs, sed mitius petunt. Sic dicit Gregor. pro signorum magnitudine, hi qui exigebant non audebant ipsum repetere, sed discipulum conueniunt. Chrysost. etiam dicit, & neque discipulum cum multa vehementia, sed mansuetius, neque enim incusantes, sed interrogantes, dixerunt: Magister vester non soluit didragma: & ob hoc Christus videns, quòd illi determinate petebant didragma, & non poterat excusari solutio sine scandalo, iussit statim solui. Alij dicunt, quòd interrogatiue hoc dicebatur, vt insidiarentur sic verbo Christi, an ille negaret didragma, & sic repugnaret Cæsari, sicut iterum Pharisæi quæsierunt a Christo, licet censum dari Cæsari, an non? infra 22. vt caperent eum. Sic etiam dicit Hierony. siue malitiose interrogabāt, vtrum reddat tributa, an contradicat voluntati Cæsaris.

Sed dicendum, quòd non est ista expositio Hierony. quam intendit, sed ponit eam cum cæteris: nam non intendebant isti tentare, & insidiari, sed petere: nam si tentare intenderēt, non quæsiuissent a Petro secrete, sed a Christo publice, vt ex verbis eius appareret, an resisteret Cæsari, sicut fecerunt Herodiani, & Pharisæi, quando petiuerunt a Christo publice, an liceret dari censum Cæsari, infra 22. solum dixerunt vt acciperent didragma. Item patet efficacius, quia si hac intentione dicerent, respondisset Christus Petro, iuxta intentionem illorum, sicut respondit Pharisæis, quando tentauerunt eum super hoc, & tamen non respondit, nisi de solutione, scilicet, quòd soluere volebat, ne scandalizaret eos, ideo videtur, quòd illi solum intendebant petere didragma, & ita postquàm Petrus dedit eis staterem valentem duo didragmata, nihil amplius super hoc locuti sunt, quasi iam haberent, quod volebant.

Quare Petrus distulit vsque ad domum, & mox intrans domum, voluit Christo de hoc dicere. Quæst. CLXXXVII.

QVÆRETVR quare Petrus distulit vsque ad domum, & mox intrans domum, voluit Christo de hoc dicere. Dicendum, quòd ista petitio colligentium didragma facta est in vico, vel platea vbi occurrerunt illi Christo, & accesserunt ad Petrum, & Petrus tacuit quandiu in vico fuit, quousque in domum venerunt, ibi autem voluit statim dicere. Quantum ad primum fuit causa. Primo, quia propter honestatem Christi, & discipulorum, non enim colloquebatur per vicos, sed modeste, & grauiter ibat, & ita nemo eum alloqui auderet: nam si exactores propter reuerentiam, non ausi fuerunt loqui quicquam de hac re Christo. a fortiori Petrus non loqueretur ei in vico. Secundo, quia soluere tributum erat aliquid pertinens ad seruitutem, & subiectionem, de quo viri magni honoris erubescunt, ideo non diceret Petrus hoc Christo publice, ne ei inferret verecundiam. Tertio, quia Petrus nesciuit quid Christus super hoc responsurus erat, & forte diceret aliquid durum, cum iniustum esset peti ab eo debitum, & talia non decebat audiri publice, ne aliqui scandalizarentur, aut insidiari possent verbis eius, ideo debuit in domo de hoc quæri. Etiam quia ista erat res familiaris, & de talibus familiariter, & secreto tractandum est, & non publice. Ad secundum dicendum, quòd voluit Petrus dicere Christo de hoc statim, vt fuit in domo, vt prouideret, quia forte dilatio solutionis nociua erat, ideo erat conueniens, quòd statim Christus illud audiret, vt sciret quid facturus esset.

Quare Christus præuenit Petrum super hoc loquens de solutione didragmatis. Et quòd solius Dei est corda cognoscere. Quæst. CLXXXVIII.

QVÆRETVR cum Petrus vellet Christo dicere de solutione didragmatis, quare Christus præuenit eum super hoc loquens. Dicendum, quòd primo fuit, vt ostenderet se esse Deum, qui sciebat, quæ eo absente gesta erant, & quæ tacita corde tenebantur. sciebat enim, quòd exactores didragmatis allocuti fuerunt Petrum super didragmate, & sciebat quòd ipse dispositus erat ad statim, de hac re loquendum, quòd ergo præueniret eum, loquens super his manifeste se ostēdebat cognitorem cordium, quod solius Dei est, & ita aliàs faciebat, vt quando Pharisæi, & Scribæ intra se in cordibus suis cogitabant, quòd Iesus blasphemaret, dixit eis: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? supra 9. & Marci 2. & Lucæ 5. Sic etiam quando surrexit, & intrauit ianuis clausis ad discipulos, turbati sunt, & cogitabant intra se, quòd spiritus esset, dixit: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Lucæ 24. Hoc autem ostendere conueniens erat, vt per istud magis suaderentur discipuli ad firmius credendum eum esse Deum.

Secundo fuit hoc ad tollendum scandalum discipulorum: nam si viderent absolute Dominum soluere tributum, putarent, quòd ipse agnoscebat se esse subiectum Regibus terræ, & de hoc ipsi turbarentur, quia maiora ipse de se credi volebat, & illi de eo credebant, vt ergo non scandalizarentur, præuenit Petrum locuturum: nam si Petrus præuenisset loquendo, putaretur, quòd Christus nesciuisset hoc dictum fuisse Petro, & ita si postea solueret tributū, putarent forte, quòd agebat ex timore, vel necessitate: nunc autem cum præueniens Petrum, ostenderet se Deum, apparet quòd etiam si solueret agebat sponte, quia nemo eum poterat cogere. Sic dicit Hierony. ante quidem quàm Petrus suggerat Dominus interrogat, ne scandalizentur discipuli ad petitionem tributi, cum videant eum nosse, quæ absente se gesta sunt.

Tertio fuit ad ponendū fundamentum eius, quod infra dicit: nam vult ostendere, quòd non erat obligatus soluere, quia filius Regis erat, scilicet, Dei, dicens filios Regum liberos esse, vt autem crederetur esse filius Dei probabilius, fecit dicens ea, quæ in corde Petri erant, & ea quæ eo absente gesta fuerant, & tunc non esset difficile discipulis credere, quòd ipse esset filius Regis Dei.

Quare

Quare quæsiuit hic Christus, quid tibi videtur. Et quomodo Deus tentat aliquos, incitando illos ad aliquod bonum opus. Quæst. CLXXXIX.

QVAERETVR, quare quæsiuit hic Christus, quid tibi videtur: nam videtur quòd non debuisset quærere. Primo, quia quæstio solet esse ad inueniendam veritatem, & tamen Christus sciebat quid iam facto opus esset. Secundo, quia interdum solet fieri quæstio ad tentandum respondentem, vt videatur quid ille sentiat, sicut magister quærit sæpe a discipulo, non vt sciat, sed vt doceat, volens scire quid sentiat discipulus. Christus autem sciebat, quid responsurus esset Petrus, quia vt dicitur Ioan. 2. scilicet, Non erat opus, vt quis ei testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. Tertio, quia etiam non videtur prodesse quæstio ad introductionem rei huius, quia poterat dicere Christus absolute Petro, vel omnibus discipulis hoc, scilicet, exactores petiuerunt didragma a Petro pro persona mea, ego non sum obligatus, tamen vt non scandalizemus eos volo soluere.

Dicendum, quòd Christus potuerat hoc facere, non interposita quæstione, & tamen conuenientius fuit illam interponi. Et dicendum, quòd non fuit ad primum, scilicet, vt Petrus consilium daret, quia Christus sciebat quid facturus esset, sed ita solitus erat aliquando quærere, sic dicitur Ioan. 6. Quando quæsiuit a Philippo: vnde ememus panes, vt manducent hi? & sequitur, hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid facturus esset.

Etiam non fecit propter secundum, vt sciret quid Petrus responderet: nam hoc sciebat, cum enim sciret, quòd exactores petiuissent a Petro didragma, & quòd ille nunc intendebat de hoc loqui, sciret quid ille responsurus esset, si super hoc peteretur, & tamen vellet forte, quòd responderet, non quidem vt ipse sciret quid responderet Petrus, sed vt alijs notum esset: taliter enim solet Deus tentare aliquos, incitando eos ad aliquod opus, vt appareat alijs virtus, vel infirmitas eorum: nam ipse antequàm incitet, scit quid faciet incitatus, & quando sic incitat dicitur tentare, sic dicitur Genesis vigesimosecundo, Quòd tentauit Deus Abraham iubens occidere filium suum, & non intendebat, quòd illum occideret, sed quòd appareret, quòd Abraham tam obediens erat Deo, quòd eo iubente iam filium occidebat, hoc enim alijs ostendit: nam ipse antequàm iuberet, nouerat, quòd sic facturus erat, cum ipse daret Abrahæ cor firmum ad sic faciendum, non enim potuisset Abraham tam perfecte virtutis actum exercere, nisi Deus specialiter moueret eum, cum etiam ad minima non sufficiamus eo non agente, Ioan. decimoquinto, Sine me nihil potestis facere, sic enim dicitur tentasse Philippum, quando quæsiuit ab eo: Vnde ememus panes, vt manducent hi? nam ipse sciebat, quid intenderet respondere Philippus, & tamen voluit notificare alijs ideo quæsiuit, & ita sequitur, hoc autem dicebat tentans eum, ita poterat esse hic, quòd licet ipse sciret quid Petrus responsurus esset, vellet quòd alij scirent quid Petrus diceret.

Sed dicendum, quòd fuit specialiter propter tertium: nam licet posset Christus hoc dicere sine quæstione, sed non ita conuenienter, volebat enim Christus persuadere discipulis, quòd non tenebatur ipse soluere didragma, sed soluebat, vt auferret materiam scandali, & quia magis quis suadet alicui, quando ex verbis eius necessario concludit intentũ, quàm quando suadens, format totam rationem, & infert

A conclusionem: nam tunc absoluitur ab onere probandi assumptum, & quod maius est non potest negare, aut dubitare de assumpto, qui illud ore profitetur, ideo Christus quæstionem mouit, vt ex ratione Petri, quæ esset etiam aliorum, necessario inferretur intenta conclusio, & hoc fit inquantum Petrus dixit, quòd Reges non petunt tributum a filijs suis, ideo fuit conuenientius quæri, & hoc modo Christus vtitur locutionis, sæpe quærens, vt ex responsis inferat, quod intendit. sic quæsiuit a Simone leproso de duobus debitoribus quis plus diligit, Lucæ septimo, & ex hoc intulit contra ipsum, eodem capitulo.

B *Quare potius Christus quæsiuit a Petro, quàm ab alio, vel ab omnibus de solutione didragmatis. Et quòd quando Christus quærebat aliquid a discipulis ab omnibus simul quærebat, nisi in duobus casibus. Quæstio. CXC.*

QVAERETVR cum Christus quærere vellet, quare potius quæsiuit a Petro, quàm ab aliquo alio, vel quam ab omnibus.

Aliqui dicunt, quòd ideo fuit, quia Petrus erat cæterorum princeps, & tanquàm ad caput quæstio directa est.

Sed non stat: nam licet Petrus in veritate maior esset, quia ita Christus eum facere intendebat, tamen non erat adhuc manifeste designatus, tanquàm C maior: nam sequenti cap. contendebant inter se discipuli quis eorum maior videretur, & durauit contentio ista inter eos vsque ad mortem Christi: nam etiam in cœna Domini manentes, contendebant quis esset maior, Lucæ vigesimosecundo cap. & ideo nõ loqueretur Christus ad Petrum, tanquàm ad maiorem. Secundo, & præcipue, quia dato, quòd Petrus manifeste esset maior quolibet Apostolo, non erat tamen maior toto collegio Apostolorum, cum ipse esset de collegio eorũ, ideo dirigi poterat quæstio ad totum collegium, cum cæteri præsentes essent, & Petrus inter eos, & tunc in responsione poterat attendi ista differentia honoris, quia quando non D poterat totum collegium respondere, responderet Petrus pro omnibus, sic fuit præcedenti cap. quando quæsiuit Christus a discipulis suis quæstionem, quem dicunt homines esse filium hominis? & postea dixit, vos autem quem me esse dicitis? & sic tam quærendo opinionem vulgi, quàm opinionem ipsorum non quæsiuit specialiter ab aliquo eorum, sed ab omnibus, & tamen respondit ibi solus Petrus, quasi pro omnibus. ita poterat esse hic.

Dicendum autem, quòd quando Christus aliquid quærebat a discipulis, vt communiter quærebat ab omnibus simul præsentibus, nisi in duobus casibus.

E Primus quando res, de qua quæritur ad vnum solum pertinet, & ita Ioannis vigesimoprimo, quæsiuit Christus a Petro, Simon Petre amas me? non quæsiuit hoc ab omnibus, quia amor iste de quo quærebat, erat solius Petri, & non poterant cæteri respondere de eo.

Secundus est, quando specialiter vult tentare aliquem: nam tunc licet res quæsita ad omnes pertineat, vel sit aliquid quod ad nullum pertineat, quærit ab illo quem vult tentare, sic fuit Ioannis sexto, quando interrogauit Christus Philippum, dicens: Vnde ememus panes, vt manducent hi? & sequitur, hoc autem dicebat tentans eum, forte enim iste erat cæteris infirmior fide, & ideo eum voluit tentare, & ob hoc ab eo solo quærere debuit.

Nunc autem dicendum, quòd solutio tributi quæsita est non ad tentandum aliquem, Quod patet, quia secutus est Christus responsionem Petri, & tamen si esset ad tentandum, non sequeretur illam, sicut iussit Deus Abrahæ occidere filium tentans eum, & ideo quando ille voluit, noluit Deus, sed vetuit, Genes. 22. Etiam tentauit Philippum, & non secutus est dictum eius, quia ille ait, ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis: & tamen Christus non emit panes. ergo dicendum, quòd quæsiuit a Petro, quia pertinebat specialiter ad eum res ista. Si tamen accipiatur solutio tributi secundum se, non pertinebat specialiter ad aliquem Apostolum, immo neq; ad omnes, quia a solo Christo petebatur didragma. Sed potest pertinere dupliciter ad Petrum: vno modo, quia tributum istud soluendum erat de pecunia, quam Petrus afferret de mari, & quoniam ex nunc intendebat mittere eum ad habendum pecuniam illam ad mare, direxit sermonem ad eum, & consummauit in hoc, quòd eum ad mare misit. Secundo, & præcipue, quia ad Petrum accesserant exactores didragmatis solum, & ipse intendebat loqui Christo de hac re, vt ergo ostenderet Christus, quòd sciebat præterita, quæ absente eo dicta erant, & ea quæ tacito corde gerebantur, debuit a solo Petro quærere: nam si a cæteris quæreret, cum ad illos non accessissent exactores didragmatis, neque cogitassent ipsi aliquid Christo dicere de solutione hac, per hoc quòd Christus loquebatur de solutione ista, non intelligerent, quòd ipse sciebat abscondita cordium, neque ostenderet se filium Dei, quod ipse volebat ostendere, ideo ipse debuit dirigere ad Petrum: nam ad illum accesserant exactores, & ipse intendebat nunc loqui de hac re, cum ergo audiret Christum præuenientem se, manifeste agnosceret, quòd ille videbat cogitationes cordium, & absentia sciebat, & agnosceret firmiter illum esse Deum, qui respondebat, antequàm quæreretur iuxta ea, quæ in corde versabantur, sic patet Ioan. 16. quando discipuli cogitabant inter se, quid est hoc quod dicit modicum? & non audebant quærere: nam ait, de hoc quæritis inter vos, quod dixi modicũ, &c. & cum declarasset eis hæc, dixerunt, Nunc scimus, quia scis omnia, & non est opus, quòd quis te interroget, in hoc credimus, quod a Deo existi: cum ergo Petrus haberet hæc in corde suo, quæ Christus ei declararet, conueniens fuit, quòd ad eum dirigeret sermonem, & non ad alios, quia ad alios loquens nihil manifestaret, loquens autem ad Petrum ostenderet se esse Deum: ista ergo fuit causa, quòd ad eum dirigeret sermonem.

Quomodo Christus intellexit id, scilicet, reges terræ accipiunt tributum, & quomodo per hoc ostendebat se non obligari ad soluendum didragma.
Quæst. CXCI.

QVAERETVR quomodo Christus intellexit illud, scilicet, reges terræ accipiunt tributum, & quomodo per hoc ostendit se excusatum: nam per hæc verba concludit libertatem, & immunitatem suam.

Dicendum, quòd dupliciter accipiunt aliqui literam illam. Vno modo, quòd Reges terræ non accipiunt tributum in regionibus suis a filijs suis, sed ab extraneis, idest, ab omnibus habitatoribus, qui non sunt filij eorum, neque de progenie ipsorum, & sic accipit Origenes, & est verus sensus.

Alio modo, quòd filij Regum terræ in quolibet regno terræ sunt liberi, non solum filij Regum in regnis paternis, sed etiam in alijs regnis vbicunq; sint,

F cum constat eos esse filios Regum, sunt liberi. Sic accipit August. lib. de quæstio. Euangel. scilicet, dicit enim in omni regno liberos esse filios, idest, non esse vectigales: multo ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreni filij regni ipsius, sub quo sunt omnia regna terræ, in quo August. vult, quòd omnes ministri Dei debent esse immunes ab omni onere tributorum sæcularium, quia illi sunt filij Regis, idest, Dei, sub quo sunt omnia regna terræ.

Dicunt autem aliqui, quòd Christus excusauit se per hoc, quia ipse erat filius Regis: nam siue diuinitus, siue humanitus de stirpe regia erat. Sic dicit Hierony. Dominus autem noster, & secundum carnem, & secundum spiritum, filius erat Regis, vel ex Dauid
G stirpe generatus, vel omnipotentis patris verbum: ergo tributa, quasi Regum filius non debebat, & ita etiam exponit Nicolaus.

Sed dicendum, quòd quantum ad progeniem Dauid non excusatur Christus a tributis: nam non erat filius Regis, sed de progenie antiqua Regum: litera tamen loquitur de filijs Regum immediate. Etiam, & efficacius, quia non solum erat Christus de progenie Dauid, secundum lineam rectam, sed etiam plurimi de Iudæis, & tamen omnes constituti erant a Romanis censuales, non aduertendo ad istam nobilitatem antiquam quam habuerant, eo quòd Romani subiecerant sibi Iudæos in tributarios, propter rebelliones, & discordias suas, cum prius haberent eos
H in amicos, & confœderatos, & tunc omnes Iudæi non habita distinctione, constituti sunt censuales: nam in generali professione, qua professi sunt se subditos Romanorum, quando exijt edictum a Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, Lucæ 2. Omnes Iudæi tam nobiles, quàm ignobiles, laici, & sacerdotes professi sunt, & censum soluerunt, & quia manebat nunc solutio alia didragmatis in recognitionem illius subiectionis, quam professi fuerant omnes, qui professi fuerant, soluebant didragma, & ita nemo Iudæorum liber erat ab hoc tributo, nec ergo Christus quantum ad stirpem Dauid poterat se excusare a solutione, cum nulli alij de eadem stirpe (quorum multi forte clariores, idest, magis notæ familiæ,) essent
I apud Iudæos excusarentur.

Dicendum ergo, quòd Christus non poterat excusari a solutione tributi, nisi sicut filius Dei, qui Rex est.

Sed dicetur tunc quomodo poterat excusari, quia ipse non erat filius Regis huius regni: nam huius regni nemo erat Rex, nisi Octauianus Christo nascente, nunc vero Tyberius, ideo idem est nominare Octauianum, vel Tyberium, quia non erat alius Rex Iudæorum tempore Christi, sicut confessi sunt Iudæi tempore Christi, dicentes: Non habemus Regem nisi Cæsarem, vt dicitur Ioan. decimonono cap. ergo non erat liber, quia non pertinebat ad cognitionem Octauiani.

K Dici potest, quòd filij Regum dupliciter sunt liberi, scilicet, filij Regis in regno patris sui, & etiam filij quorumcunque Regum, vbicunque sint, vt Augustin. ait, & verum est, quia in nulla regione cogitur ad tributa, qui filius Regis est, nisi sit hostis, & tamen non est ad propositum Christi, quia ipse solum loquitur de filijs Regum in regnis patrum suorum: nam dixit reges terræ a quibus accipiunt tributum, a filijs suis, an ab alienis. ergo solum intelligitur de filijs ipsorum, ergo non proderat Christo esse filium Regis, si non esset filius regis huius regni, in quo erat.

Dicendum ergo, quòd accipienda sunt verba Christi, sic quòd filij Regum non soluunt tributa in regnis patrum suorum, & tamen ipse erat in re-

gno

gno patris sui: nam licet Octauianus videretur temporaliter præesse regno Iudæorum, Deus tamē vere erat rex huius regni, & omnium regnorum terræ, quia ipse est rex Regum, & Dominus dominantium. Apo. 1. Et prima ad Timo. 6. & specialiter erat rex in regno Iudæorum, quia acceperat istam gentem potius in regnum quàm alias gentes Exo. 19. mea est omnis terra, & vos eritis mihi in peculium de cunctis gentibus, & ipse dicebat se regnare super Iudæos 1. Regum 8. non te abiecerunt, sed me, ne regnarem super eos, ergo erat Christus in regno patris sui, & ita accipitur Ioā. 1. In propria venit, & sui eum non receperunt, idest, venit in regionem sibi subditam, & non agnitus est a suis, & ita Christus inquantum erat filius Dei in quocunque regno maneret, non tenebatur soluere tributum, cum esset filius regis illius regni, & magis pertineret regnum ad ipsum quàm ad illum, qui temporaliter regnaret, quia ille nō erat vere rex, sed commendatarius, vel vice dominus, maxime autem in regno Iudæorū quod specialius pertinebat ad Deum quàm cætera regna.

Ad quid Christus voluit introducere probationem istam de filijs Regum, & facere istam quasi protestationem. Et quare durum erat Hebræis soluere tributa alienigenis incircuncisis. Et qui se voluerunt profiteri Messiam apud Hebræos. Quæst. CXCII.

QVAERETVR ad quid Christus voluit introducere probationem istam de filijs regum, quia licet Christus esset filius Dei, & consequēter ad nulla tributa obligatus, cum non esset peccatum soluere tributa, non faceret difficultatem circa solutionem, vt oporteret poni istas quasi protestationes, scilicet, propter scandalum vitandum faciebat: nam alia ipse patiebatur sponte, quæ grauiora erant: & poterat non pati si vellet, & non requireretur scandalum etiam si non pateretur, & tamen patiebatur, & nihil protestabatur, ita ergo hic non oportuit protestari. Dicendum, quòd fuit consequens Christum protestari hæc coram discipulis, & facere rationem ad ostendendum se esse liberum, & ad tollendum scandalum ipsorum. Primo quantum ad opinionem quā de ipso habebant quantum ad deitatem credentes ipsum esse filium Dei, & tamen si ipse sponte solueret tributum per quod profitebatur se subditum homini, videbatur negare se esse Deum, quia Deus maior est omni homine: ideo noluit tacere, neque debuit, sed protestari, & ita vitauit scandalum in vtroque: nam sicut soluendo abstulit scandalum exactorum, ita protestando abstulit scandalum discipulorum. Si ergo non protestando nollet soluere, vitaret quidem scandalum discipulorum, quia crederent, quòd propter hoc soluere nolebat, quia non erat obligatus cum esset Deus, non vitaret tamen scandalum exactorum, quia illi aperte peterent, & in ostendendo se immunē a tributo esset scandalum, vel in non soluendo nondū ostensa libertate. Si vero solueret non protestando, tolleret quidem scandalum exactorum, sed non vitaret scandalum discipulorum, quia putarent, quòd negabat se Deū subdendo se simpliciter homini, nunc vero soluendo, & protestando vtrunque scandalum euitauit, & ideo fuit conueniens sic fieri, & quasi necessarium. Secundo fuit, quia Iesus erat Messias, & ita creditum erat a discipulis. Messias autem rex erat Iudæorum, quòd ergo ipse vellet manendo in regno suo soluere tributa sponte, erat ostendere se non esse regem: ideo saltem debuit protestari, vt videretur esse liber, & tamen soluere propter vitationem scandali. Tertio vt condescenderet Iudæis, durum enim Iudæis

A videbatur, quòd soluerent tributa Romanis, & ideo sępe faciebāt seditiones, & apertas rebelliones, vt tributa non soluerent, & peribant multi horum, qui auctores rerum erant, vnde tenebant fixum cordi si quando possent exuere iugum tributorum, & credebant malum ęsse tributa dari, scilicet, quòd gens Sancta, & populus Dei efficeretur sub tributo incircuncisarum gentium, & siquis assereret bonum esse dari tributum Cęsari credebāt illum peccare, & dicere cōtra dignitatem populi Dei, & ita si Christus concederet simpliciter bonum esse dari tributa Cęsari esset Iudæis valde odiosius, vnde propter hoc tentauerunt eum semel quasi ponere volentes in perplexitate dicentes, licet dari censum Cæsari an non? infra 22. Quia
B quidquid diceret esset ei nocuum: nam si diceret nō, esset hostis Cæsaris, si diceret sic, esset hostis populi: nam si non haberetur pro inconuenienti confiteri licitum esse dari cēsum Cęsari, frustra esset poni talem quæstionem, cum posset dicere licitum est dari. Etiam non esset tentatio, & tamen Christus dixit, eodem capitu. quid me tantatis hypocritæ? idest, proponentes quæstionem istam tentatis me, volentes me deducere ad inconueniens. Etiam apparet, quòd ipse noluit confiteri licitum esse, sed dixit, quod est Cæsaris reddite Cæsari, quod est Dei Deo. in quo nihil expresse concessit esse Cæsaris, sed ipsi dixerunt, quòd imago numismatis, & superscriptio erat Cæsaris: ideo ipse dixit, quod est Cæsaris, idest, si aliquid
C eius est date ei, & maxime repugnabat intentioni suę concedere simpliciter tributum dari debere Cæsari, supposita positione erronea Iudæorum: nam ipse volebat innuere se esse Messiam sicut vere erat: Iudæi autem putabant Messiam temporaliter regnaturum, & potentiorem futurum regibus terræ, & quòd eos liberaret de omni seruitute gentium. Si autem ipse diceret, quòd deberet dari tributum Cæsari, crederent ipsum non esse Messiam, & quòd ipse se gerebat pro non Messia, cum potius quidam alij, qui volebant se ostendere esse Messiam, vt fuerunt duo, scilicet, Iudas Galilæus, & Theodas diuersis temporibus Actu. 5. Et ambo voluerunt facere rebellionem quandam contra Romanos, vocando homines
D in libertatem: ideo non fuit conueniens Christo concedere publice bonum esse reddere Romanis tributum, & ita etiam nunc, quia discipuli erant Iudæi, & erant adhuc carnales tenentes eandem positionem quàm cæteri Iudæi: noluit coram eis ostendere, quòd sponte soluebat tributum, sed solum, vt tolleretur scandalum, quia ob eandem causam Iudæi manebant subditi Romanis, ne cogerentur facere scandalum repugnando, & ita protestatus est dicendo hæc: ideo fuit conueniens hæc dici antequam solueretur.

Cum autem dicebatur supra, quòd Christus alia duriora his passus est, in quibus non protestatus est?

E Dicendum, quòd illa non patiebatur quasi ab aliquo coactus, sed sponte se subijciens propter salutem nostram, sicut fuit quantum ad omnia, quæ ad passionem pertinebant, & ibi ostendebat humilitatem suam, sed non deprimebat dignitatem subijciens se alicui, nunc autem non solum se humiliabat, sed etiam homini se subijciebat, scilicet, Tyberio cui tributa soluebat: ideo non soluit nunc nisi præmissa protestatione, in alijs autem non erat vtilis protestatio ad aliquid, sed hic fuit vtilis, & protestatus est, quòd ageret ad vitandum scandalum: de vitatione scandali quando teneamur vitare, & quando non, dicetur sequenti cap.

Quare

Quare Christus misit nunc Petrum ad mare potius quàm alium. Quæst. CXCIII.

QVAERETVR quare Christus misit nunc Petrum ad mare potius quàm alium, quia ad illud quilibet discipulorum sufficiebat, vt mitteret hamum, & teneret primum piscem, qui ascenderet, cum omnes, vel plurimi fuissent piscatores, & non erat in hoc aliqua peritia.

Dicendum, quòd fuit primo, quia totum istud negocium videbatur pertinere ad Petrum, & magis sine scandalo poterat mandari ei, quàm cæteris: erat enim ortus iam contentionis scrupulus inter Apostolos, quis eorum maior videretur, vt patet sequenti capitu. & ita attendebant siquid Christus specialius faceret ad vnum quàm ad alium, istud autem alicui committendum erat, & cuicunque committeretur causaret aliquam suspitionem, nulli tamen committi poterat magis sine suspitione quàm Petro, quia exactores ei soli de didragmate soluendo locuti fuerant. Etiam Christus propter hoc ad ipsum solum direxerat sermonem super hoc de filijs Regum an soluerent tributa, per quæ liberum se ostenderat: ideo quasi totum negocium ad ipsum permitteret, misit eum ad mare pro statere.

Secundo fuit, quia ipse forte ad hoc aptior erat: fidem enim ista res exigebat, quia dicebat, quòd in ore primi piscis quem prenderet inueniret staterem, & hoc fortassis alij non crederent, vel non ita faciliter sicut Petrus, fuit enim promptior ad credendum omnia, quæ pertinebant ad Christum quam cæteri, eo quòd deuotior, & feruentior circa ipsum erat: ideo Petro commissum est, & hoc tenet Chrysostomus.

Tertio fuit (vt aliqui dicunt) quia Petrus tanquam princeps reputabatur Apostolorum: ideo in signum specialis dilectionis hoc ei commissum est.

Quarto potest dici, quòd fuit, quia solus Petrus habiturus erat vtilitatem ex hac re: nam stater datus est pro Christo, & Petro, & non pro alijs Apostolis, vt patet in litera: ideo conuenientius fuit eum in hac re laborare quàm aliquem cęterorum.

Quare nunc Christus soluturus tributum misit ad mare, vt teneretur piscis, cum sine hoc soluere potuisset. Quæst. CXCIIII.

QVAERETVR quare nunc Christus soluturus tributum misit ad mare, vt teneret piscem, & de ore eius extraheretur stater, qui daretur exactoribus: nam non faciendo hoc miraculum poterat soluere tributum, erat enim paruæ quantitatis, scilicet, didragma quod valet duodecim obolos, qui parum ascendunt vltra duodecim albas regionis huius, & Christus videtur habuisse vnde solueret: habebat enim loculos quos Iudas tenebat Ioannis 12. & 14. Et de illis ministrabat omnia necessaria pro tota illa multitudine Apostolorum, & discipulorum Christi, posset ergo dari didragma de illis expensis, & non oportere mitti in mare, vt inueniretur stater.

Dici potest, quòd Christus habebat loculos, & dispensatores: nam mulieres, quæ cum eo veniebant ministrabant eis, inter quas erat Maria Magdalenę, & Ioanna, & aliæ, quæ sequebantur eum de Galilæa, & de facultatibus proprijs ministrabant Christo sumptus. Luc. 8. & Mar. 15. Et tamen nunc a casu defecerant pecuniæ, & ideo Christus recurrit ad miraculum, cum humanitus non haberet, quia nunquam ipse ostiatim mendicabat, neque etiam Apostoli, cum non esset consuetudo talis apud Iudæos, quia Deus vetuerat Deuteronom. 15. omnino pauper, & men-
F dicus non erit inter vos. Secundo fecisse potuit ad confirmationem eorum, quæ intendebat: nam Christus voluit soluere didragma ad tollendum scãdalum exactorum, & vt discipuli viderent, quòd ipse non soluebat quasi coactus, sed volens, cum esset dominus omnium, & ne putarent, quòd ipse soluendo ostẽdebat se minorem Cæsare Tyberio cui soluebat per quod negaret se esse Deum, ostendit per multa argumenta se esse Deum, & non soluere velut subditum, sed ad euitandum scandalum, ad quod primo præuenit Petrum dicendo ea, quæ Petrus in corde habebat, & ea quæ eo absente gesta fuerant, deinde protestatus est ore se non teneri soluere, quia erat filius regis Dei dicens, reges terræ a quibus accipiunt tributa supra in litera, ad vltimum ostendit miraculum in acci-
G piendo pecunias de mari. Erat enim ibi multiplex miraculum, vt ostendetur infra quæstione 194. Ideo ex industria fecit miraculum istud volens soluere de pecunia, quæ erat in mari. Et ideo dicit Chrysostomus, ideo non ex repositis iubet dare, vt ostendat, quòd maris, & piscium dominatur, & tunc concedetur, quòd in loculis habuit, sed de loculis soluere noluit.

Tertio dicunt alij, quòd Christus habuit vnde solueret in loculis, & tamen illa erant bona pauperum, & noluit expendere de illis ad hunc vsum, vt nobis daret exemplum ad similia. Sic dicit Hieronymus, quòd siquis obijcere voluerit, quomodo Iudas in lo-
H culis portabat pecuniam, respondebimus rem pauperum in vsus suos conuertere nefas putauit nobisque idem tribuit exemplum.

Sed dicendum, quòd hoc non multum stat, quia illa quæ Iudas in loculis habebat, non erant sic bona pauperum, quòd non essent Christi, hoc enim esset si ille accepisset ea commẽdata ab aliquo ad dandum pauperibus, & non ad alium vsum, quia illa pecunia non est eius cui commendata est, sed commendantis quousque distribuatur, sed hæc omnia erant bona Christi, quia ei donabantur, quia dicitur Luc. 8. & Mar. 15. quòd mulieres, quæ venerant cum eo a Galilæa ministrabant ei, idest, dabant ei expensas, & hoc est, quòd darent eas inde dispensatori Christi, qui
I reseruabat pecuniam in loculis, erat ergo iam illa pecunia propria Christi pleno iure, quia donata erat ei simpliciter, ideo poterat expendere eam in quoscũque vsus vellet, & non præiudicabat in hoc alicui, quia non erat alterius pecunia, sed sua.

Quod autem dicit Hieronymus, pauperum esse pecuniam istam: intelligitur, quòd erat data ad alimenta pauperum, scilicet, Christi, & discipulorum, qui pauperes erant, sed tamen dato, quòd illa pecunia non esset Christi, idest, non esset donata ei, sed esset commendata, vt expenderet eam in vsus pauperum, poterat expendere in vsus proprios cum esset ipse pauper. Si cui enim committitur certa summa pecuniæ, vt expendat eam in necessitatibus pauperum, si
K ipse indigeat sicut cæteri pauperes, licebit tollere aliquid pro se sicut cæteris pauperibus donat, & ita tenet beatus Tho. de Aquino in quolibet. Christus autem pauper erat, quia nihil omnino habebat nisi quod sibi ministrabatur: nam non habebat vbi reclinaret caput suum, vt patet supra 8. & Luc. 9. Ideo licebat sibi de tali pecunia commendata sumere necessaria, & tamen soluere nunc tributum erat simpliciter necessarium, quia aliàs sequeretur scandalum quod Christus vetare voluit: ideo potuit licite de tali pecunia commendata soluere didragma, quia aliam non habebat.

Dicendum, quòd vere pecunia erat Christi, & non aliorum, quia ei simpliciter donata erat: ideo poterat

poterat expendere in quaſcunque neceſſitates, vel vſus ſuos.

Quod autem dicit, quòd dedit nobis exemplum non expendendi rem pauperum in vſus noſtros, eſt intelligendum, quando commendata eſt nobis ad illum vſum determinatum, & non eſt noſtra, & nos non ſumus pauperes, quia tunc non poſſumus quicquam de ea accipere, ſecus eſt ſi ſit res pauperum, ideſt, data ad vſum pauperum, & tamen efficiatur noſtra, quia tunc licet teneamur de illa prouidere pauperibus, tamen poſſumus vti ea ad omnes neceſſitates noſtras, etiam ſi diuites ſimus, ſicut patet in pecunia clericorum: nam bona clericorum pauperum ſunt 16. quæſtione 2. capitu. Quoniam bona, & tamen, quia ipſi effecti ſunt veri Domini fructuum beneficiorum ſuorum licite perceptorum: poſſunt licite expendere in omnes vſus ſuos licitos, & quòd inde pauperes alant. Vel ſi pecunia commendata eſt, & non efficitur noſtra, & tamen nos egemus, ſicut cæteri pauperes: nam tunc poſſumus inde tollere pro vſibus noſtris moderate, & proportionaliter ad alios pauperes, ſcilicet, ne totum pro nobis tollamus, licet tota pecunia illa nos egeamus, niſi per accidens eueniret caſus, in quo non data illa, vel æquali pecunia eſſemus conſtituti in extrema neceſſitate, vel venundaretur in ſeruitutem, vel ſimilia.

Bona clericorum paupum ſunt.

Quarto dicendum, quòd Chriſtus fecit hoc ad adiuuandum proteſtationem ſuam quam faciebat coram diſcipulis, & iſta eſt vera cauſa. Chriſtus enim oſtendebat ſe non teneri ad tributum, quia erat filius regis, & non ſolum vnius de regibus, ſed ſummi regis Dei, & ita non ſolum non tenebatur Cæſari, ſed etiam erat maior Cæſare, & non erat ſoluturus tributum niſi propter ſcandalum vitandum, quando ergo potuit, abſtinuit a ſolutione didragmatis, vt ergo euitaret ſcandalum exactorum, ſoluit pretium, vt tamen oſtenderet, quòd ipſe non ſoluebat, noluit ſoluere de rebus ſuis, vel quæ aliquando veniſſent in dominium eius inquantum erat homo, ſed miſit ad mare, vt tolleretur ſtater, & ille daretur, & ideo non iuſſit Chriſtus, quòd Petrus duceret ſtaterem illum ad ſe, ita vt ipſe nunquam teneret illum in manu ſua, neque inter manus ſuas, ſed Petrus mox, vt inueniret, ferret ad collectores didragmatis. Sic dicit Origenes, quoniam Ieſus non habuit imaginem Cæſaris, princeps huius ſeculi nihil habebat in eo, propterea non ex proprio, ſed ex mari imaginem Cæſaris accepit, non autem accepit ipſe ſtaterem, neque fecit eum ſibi poſſeſſionem, ne ſit aliquando imago Cæſaris apud imaginem inuiſibilis Dei. Vide etiam Chriſti prudentiam qualiter neque renuit tributum, neque iubet ſimpliciter dari, ſed prius oſtendit ſe non eſſe obnoxium, & tunc dat, quorum vnum facit, ſcilicet, dare tributum, vt illi, ideſt, exactores non ſcandalizarentur, neque diſcipuli. Et iſta eſt vera cauſa: nam prima poterat aliqualiter ſtare, erat quippe poſſibile, quòd tunc defeciſſet pecunia in loculis Chriſti. Et tamen non ſatis ſtat.

Primo quia continue Chriſtus habebat multam turbam Apoſtolorum, & diſcipulorum quam paſcebat, & non colligebat oſtiatim mendicans pecuniam, ſed donabatur continue ab eis, qui ſoliti erant prouidere neceſſitatibus eius, erat tamen didragma res parua, vt dictum eſt: ideo ſicut habebat ad paſcendum diſcipulos illo die, & omni die haberet ad ſoluendum didragma.

Secundo quia ſi ad tantam paupertatem Chriſtus veniſſet, vt non haberet vnde ſolueret didragma, excuſatus eſſet a ſolutione, quia inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit, & ſi dicas, quòd forte col-

lect.

A lectores didragmatis putarent Chriſtum non eſſe tam pauperem, & ita ſemper peterent, ſaltem tamen quãdo ipſe ſe excuſaret apud diſcipulos, quòd non teneretur ad ſolutionem, allegaret hanc exceptionem, & tamen nunquam allegauit paupertatem, ſed immunitatem ſolam, ergo videtur, quòd habebat in loculis, vnde ſoluere poſſit de ſecunda ergo, & quarta cauſa dicendum, quòd ſunt conuenientes, & maxime quarta.

An licitum erat Chriſto accipere ſtaterem illum ad ſoluendum. Quæſt. CXCV.

B QVAERETVR an licitum erat Chriſto ſtaterem illum accipere ad ſoluendum. Aliqui dicunt, quòd non, quia ſtater ille erat res aliena, quæ inueniebatur, & inuenta non ſunt trahenda ad vſus noſtros, quia vt dicit Auguſtinus, ſi quid inueniſti, & non reddidiſti, furtum commiſiſti, 14. quæſtione 5. cap. ſi quid.

Dicendum, quòd de iſto ſtatere eſt dubium an fuerit alicuius hominis, & perditus in mari inuentus ſit nunc in ore piſcis, an fuerit nunc creatus nouiter a Deo, ponit enim illud Hieronymus ſub dubio. Si autem dicatur, quòd erat creatus nouiter, manifeſtũ eſt, quòd licite accipiebatur, quia ad hunc finem creatus eſt, vt Chriſtus illum nunc daret pro tributo. Si autem non fuit creatus, ſed perditus: dicendum, quòd C aut conſideratur nunc Chriſtus, vt Deus, vel vt homo. Si vt Deus manifeſtum eſt, quòd licitum erat accipi ſtaterem, quia ipſius eſt mare, & quidquid in mari, & in terra eſt, ipſius enim mare eſt, quia ipſe fecit illud. Pſal. 94 Ita & omnia, quæ in terra ſunt, ſua ſunt, & transfert dominia eorum ad placitum, ſic enim fecit Iudæos dominos rerum, & bonorum Aegyptiorum, quæ non acquiſiuerant, præcipiens illa petere commodata, & deinde illa retinere ſibi, Exo. 3. & 11. Et ſicut eſt in rebus paruis, ita & in magnis: nam transfert regnum de manu vnius, & dat alteri. Danie. 4. donec ſcias, quòd altiſſimus dominatur in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud, licet ergo eſſet alicuius ſtater iſte, poterat accipere illum D Chriſtus ſibi.

Si autem Chriſtus conſideretur, vt homo dicunt aliqui, quòd iſte ſtater non perueniret ad eum licite, quia iſte fuerat alicuius, & non habebatur pro derelicto, ſed potius perditus fuerat, vel eiectus in mari cum alijs rebus ad euitandum periculum, & talia non habentur pro derelicto, quia Domini non cõtemnunt ea, ſed intendunt recuperare, ſi poſſint.

Dicendum, quòd inquantum erat Chriſtus homo etiam licebat ſibi accipere hunc ſtaterem, ad hoc enim, quòd res inuenta non efficiatur inuentoris, ſed teneatur ad reſtitutionem, requiruntur duo, ſcilicet, quòd res non habeatur pro derelicto, & quòd Dominum habeat, vel quòd habere putetur, deficiente al- E tero eorum efficietur res inuentoris. De primo patet: nam ex eo, quòd quis habuit rem pro derelicto deſijt eſſe Dominus, & ſi alius inueniat eam per occupationem efficitur Dominus, & iam non tenetur reſtituere alicui, cum nullus ſit Dominus niſi ipſe, quando enim rem illam inuenit in nullius bonis erat, cum pro derelicto haberetur: ideo illico occupantis effecta eſt.

De ſecundo patet, vt in inuentione theſaurorum: nam efficiuntur theſauri inuenientis, vel eius, cuius erat fundus iuxta diſtinctionem datam ſupra 13. cap. & non fit reſtitutio alicui, neque cogitur inueniens dare in eleemoſynam, ſed retinere ſibi, hoc autem non eſt tanquam theſaurus habitus fuerit pro derelicto:

licto: nam res tanti valoris nunquam pro derelicto habetur, maxime, quia Thesaurus terræ infoditur, quod non fit, vt perdatur, sed vt exactissime conseruetur, sed efficitur inuenientis, quia desijt habere dominum: nam Thesauri tales sunt infossi ab antiquo, & nescitur an illi, qui infoderunt esse de regione ista, vel de alia, & an aliqui de progenie eorũ, & ad quos peruenire debet res qui supersint: ideo non reputantur tales res habere Dominum: ideo efficiuntur primi occupatoris, quia in nullius bonis sunt, & hoc verum est de Thesauris veteribus, secus de nouis quorum infossores putentur verisimiliter superesse, vt eadem quæst. dictum est, & ibi ad hoc data sunt signa, ita nunc iste stater erat forte ex multis temporibus in mari, ita quòd non putaretur superesse dominus eius: ideo inuenientis efficiebatur, non solum ergo licebat Christo accipere illum, sed etiam quicunque illum inueniret efficeretur dominus eius.

An erat mirandum inuentio stateris in ore piscis. Quæst. CXCVI.

QVAERETVR cum Christus miserit nunc Petrum ad mare dicens, quòd in ore primi piscis inueniret staterem, quod miraculum erat hic, & an erat aliquod.

Dicendum, quòd aut iste stater creatus fuerit nouiter aut non. Si fuit nouiter creatus hoc saltem erat miraculum, quia ipse illum creauerat, vt ibi inueniret. Si autem non fuit nouiter creatus.

Dicendum, quòd erant ibi multa admiranda. Primum quòd ipse sciret, quòd in ore piscis genus monetæ esset.

Secundum quod illa moneta esset stater. Tertium quòd ille esset primus piscis, qui ascensurus esset. Duo prima admiranda sunt, sed non sunt miracula: nam Angeli, & dæmones nosse poterant an piscis aliquis in mari esset, qui in ore monetam aliquam haberet, & quæ esset illa, quia istæ sunt res præsentes, quæ non sunt difficiles cognitu substantijs separatis intelligentibus.

Tertium videtur esse miraculum: nam Angeli mali saltem nescirent quis piscium primo ascensurus esset, cum talia futura omnino contingentia sunt, & hæc proprie pertinent ad diuinam præcognitionem sicut dicitur Isaiæ 41. Annunciate nobis, quæ ventura sunt, & dicemus, quia Dij estis vos. De Christo autem dicetur, quòd sciebat piscem illum primo ascensurum, quia Deus erat, & etiam, quia ipse piscem illum trahebat, & necesse erat, quòd exiret. De hoc dicit Hieronymus quid primum in hoc loco mirer nescio, vtrum præscientiam an magnitudinem saluatoris: præscientiam, quòd nouerat piscem habere in ore staterem, & quòd primus ipse capiendus esset: magnitudinem, atque virtutem si ad eius verbum stater in ore piscis creatus est, & quòd futurum erat ipse loquendo fecit.

Quid erat stater iste de quo hic dicitur. Quæst. CXCVII.

QVAERETVR de statere quid erat. Dicendum, quòd erat simile de statere sicut de siclo: nam siclus est nomen monetæ, & ponderis, est enim siclus moneta argentea, quæ continet viginti obolos. Numeri 3. & Leuiti. 27. Et est determinata ad certum pondus, & ideo etiam ferrum, & æs siclo ponderantur. Exo. 36 capitu. quod non esset nisi esset determinatum pondus ipse siclus quo
F ponderarentur quæcunque habentia pondus, ita & stater est nomen monetæ, & ponderis, erat quippe moneta, quia erat denarius formatus ad certam figuram, & imaginem: nam aliàs non diceretur piscis habere staterem in ore. Etiam non prodesset ad solutionem tributi nisi esset moneta aliqua. Si enim solum pondus designaret, non magis diceretur habere staterem habendo aurum, vel argentum in ore quàm habendo lapidem, vel ferrum ponderis illius, erat ergo moneta. Erat etiam stater pondus, quod patet, quia diuiditur per medium, & quartas, sic dicitur primo Regum 9. inuenta est quarta pars stateris argenti in manu mea.

Et dicendum, quòd stater continet dragmas qua-
G tuor siue duo didragmata. Quod patet, quia quilibet soluebat in tributo isto didragma quod est duplex dragma, & tamen stater datus est pro duobus, scilicet, pro Christo, & pro Petro. Ergo côntinebat didragma duo. Sic dicit Glo. consuetudo erat, vt quilibet pro se dragma redderet, stater vero est pondus duorum didragmatum, & ob hoc stater erat denarius aliquanti valoris, & magnitudinis, erantque alij denarij minoris quantitatis, & ponderis quàm stater, qui erant medietas, vel tertia, vel quarta pars stateris, sic dicitur primo Regum 9. inuenta est quarta pars stateris argenti in manu mea, idest, denarius qui erat quarta pars ponderis, & valoris stateris, & talis denarius erat dragma: nam stater continet duo didrag-
H ma, vt dictum est, & didragma continet duas dragmas, ergo stater continet quatuor dragmas, & ita denarius ille, qui dicebatur quarta pars stateris erat vna dragma, & talis erat dragma de qua dicitur Lucæ 15. aut quæ mulier habens dragmas decem si perdiderit vnam &c.

Ex prædictis apparet, quòd stater est maior quàm siclus, quia siclus continet obolos viginti. Exo. 30. & Numeri 3. stater autem continet vigintiquatuor obolos, quia continet quatuor dragmas, & quælibet dragma continet obolos sex, & didragma obolos duodecim.

Quare Christus dixit Petro da eis pro me, & pro te.
I Quæst. CXCVIII.

QVAERETVR quare Christus dixit Petro da eis pro me, & pro te. Aliqui dicunt, quòd pro tributo dandum erat didragma, & tamen stater continebat duo didragma: ideo sufficiebat ad soluendum tributum pro duobus hominibus: ideo dedit Christus pro se, & pro Petro.

Sed hoc non stat. Primo quia si nulla alia causa esset, nisi quia superexistebat valor stateris ad didragma, commutasset Petrus staterem pro duobus didragmatibus, & vnum tribuens reliquum retineret, & ita non daret totum staterem, neque daret tributum nisi pro Christo, & non pro se.
K Secundo quia dato, quòd daretur pro Petro, & non pro solo Christo, eo quòd excrescebat pretium stateris ad didragma, manet dubium quare potius pro Petro quàm pro aliquo reliquorum discipulorũ datum est superexcrescens.

Alij dicunt, quòd soluit Christus pro Petro potius quam pro alio ad ostendendum principatum eius super cęteros Apostolos: ipsum enim principem constituerat præcedenti capitu. cum dixit tibi dabo claues regni cœlorum, & ad hoc adæquauit, vel comparauit quodammodo eum sibi plusquam cæteros, cum dixit da eis pro me, & pro te, sic tenet Nicolaus.

Secundo potest dici, quòd factum est ad laudem fidei Petri. Sicut enim fuit admirandum, quòd Christus

stus prædiceret staterem esse in ore piscis primi, qui ascenderet, ita & fuit magna fides Petri, qui circa talem rem tam dubiam in seipsa firmiter credidit, & non dubitauit ad mare ire ad tenendum piscem, & ideo meruit esse consors Christi in solutione didragmatis facienda de illo statere. Sic dicit Chrysosto. Sicut autem stupescis de Christi virtute, ita admirare fidem Petri, quoniam rei tam difficili obediuit, ideoque de fide eum remunerans copulauit eum sibi in tributi datione, quod fuit abundantis honoris. Tertio dici potest, & melius, quòd dedit tributum Christus pro se, & pro Petro, quia solus Petrus tenebatur ibi tributum reddere, erat enim Petrus in loco suæ habitationis, vel originis, & ideo tenebatur ibi tributum dare, de alijs forte non erat sic: ideo Christus pro Petro specialiter soluit nunc, vt dicetur sequenti quæstione, & non soluit pro alijs.

An discipuli Christi tenebantur ad soluendum didragma. Quæst. CXCIX.

QVAERETVR an Apostoli, vel discipuli Christi tenebantur ad soluendum didragma, & realiter soluebant. Aliqui dicunt, quòd non, quia didragma soluebatur per capita domorum, & quia vna domus habet vnicum patremfamilias, soluebatur vnicum didragma pro illo, pro cæteris vero, qui in domo illa erant nihil soluebatur etiam si multi essent, & quilibet sufficeret ad soluendum, quia omnes reputabantur eadem persona, quia erant de eadem familia. Item patet specialiter circa discipulos Christi: nam quando collectores didragmatis accesserunt ad Petrum dixerunt. Magister vester non soluit didragma, & ita solum petebant a Christo didragma. Si autem discipuli tenerentur ad didragma, dicerent collectores, quare vos nō soluitis didragma? cum ab illis non erubescerent petere sicut a Christo. Dicendum, quòd aliqui putant non soluisse discipulos Christi didragma, sed ipsum solum. Et tamen non est verum, constat enim, quod Petrus soluit didragma: nam dedit Christus staterem pro se, & pro Petro, quia stater duo didragmata continet, vt dicit Glo. & tamen si Petrus non esset obligatus ad didragma, non solueret Christus pro eo, quia hoc erat facere ipsum deterioris conditionis: nam soluendo pro eo faciebat ipsum tributarium. Item quando dixit Christus da eis pro me, & pro te, si Petrus non obligaretur dare didragma diceret Christo: Domine non est opus solui pro me didragma, quia non teneor, & tamen obediuit, & tacuit: ergo videtur, quòd Petrus sciebat se obligatum ad soluendum didragma, & ita dicendum est de cæteris Apostolis forte, quòd tenebantur ad soluēdum didragma, quia multi erant similes Petro.

Sed tunc dicetur quare exactores petebant didragma a Christo, & non ab Apostolis: nam videtur, quòd a solo capite familiæ petebant, & non ab ipsa familia. Dicendum, quòd a solo patrefamilias petebatur, & tamen considerabantur Apostoli vno modo inquantum erant de familia Christi, & continue manebant, cum eo, vel ibant quo ille ibat. Alio modo, vt ipsi habebant separatè familias: nam habebant coniuges, & liberos, & possessiones aliquas, & manebant cōiuges, & filij in bonis illis. Quantum ad primum verum est quòd omnes discipuli erant de familia Christi: ideo ab ipso solo petebatur didragma. Accipiendo secundo modo quilibet eorum, vel multi eorum erant patresfamilias: ideo competebat eis, quòd soluerent, vel potest dici, quòd aliqui eorum nondum acceperant vxores, sicut Ioannes Euangelista, & Iacobus Alphæi, isti vere in virginitate mansisse dicuntur, &

A ita nunquam constituerunt familias, sed manebant sub familijs patrum suorum, & ita non obligabantur ad didragma, sed Petrus, & alij, qui coniuges, & liberos habebant, tenebantur ad didragma, quia erant patresfamilias. Sed dicetur cum obligati essent aliquo modo ad soluendum didragma quare non petebatur ab eis? Dicendum, quòd hoc non constat nobis an non peteretur, immo potius credendum est, quòd peteretur: nam Petrus non solueret pro se nisi peteretur, vel petendum esset, & tamen dicendum, quòd scriptura non facit mentionem de hoc, eo quòd solum narrat gesta Christi, etiam quia quòd soluerent discipuli Christi didragma, qui erant homines rudes, & nullius nobilitatis nihil admirandum erat, propter
B quòd neque stylo dignum erat, quòd soluerent, vel non soluerent. Sed debet præsupponi, quòd petebatur ab eis, & soluebant. Circa Christum autem erat ratio dubitandi, & colligitur magna doctrina ex facto isto ostendendo, quòd solueret cum non obligaretur ideo de ipso debuit scribi, quòd peteretur ab ipso didragma. De discipulis autem siue peteretur ab eis didragma in Capharnaum, siue non, nihil tangitur. De Petro autem dici potest, quòd soluit Christus nunc pro eo didragma, quia erat de vrbe Capharnaum, & locus solutionis suæ erat ibi. Et patet hoc, quia licet Petrus natus esset de vrbe Bethsaida, vt dicitur Ioan. 1. cap. tamen domicilium habebat in Capharnaum, scilicet, ibi habebat vxorem, & filios, & domum, & pau-
C ca ipsa, quæ possidebat. Et patet, quia quando Christus stetit ante hoc in vrbe Capharnaū, dicitur quòd venit in domum Petri, & vidit socrum eius febricitantem supra 8. cap. & Luc. 4. dicitur surgens autem Iesus de synagoga introiuit in domum Simonis. Et ita tenebatur Petrus soluere ibi tributum tanquam domiciliarius ibi, cæteri autem non: ideo pro Petro, soluit nunc didragma.

Sed obijcietur, quòd non solum Petrus, sed Andreas erat de Capharnaum, & habebat ibi domum: ideo etiam Andreas soluturus erat ibi didragma, quia Mar. 1. cap. dicitur, & protinus egressus de synagoga venit in domum Simonis, & Andreæ.

Dici potest vno modo, quòd Petrus, & Andreas sol-
D uebant didragma pro vno capite, quia faciebant vnicam familiam, & habebant vnicam domum, quod videtur colligi ex litera, quia Mar. 1. dicitur, venit in domum Simonis, & Andreæ, & ita eadem erat domus amborum, & tunc esset vnicus paterfamilias, scilicet, Petrus, & esset Andreas tanquam minor sub potestate, & regimine Petri, & solueretur vnicum didragma. Aliter potest dici, quòd Andreas per se faciebat distinctam familiam, & soluebat didragma per se, & tamen iam soluerat; ideo non soluit nunc Christus nisi pro se, & Petro, quia nullus alius Apostolorum tenebatur soluere in Capharnaum.

An aliorum Apostolorum didragmata Christus soluerit, Quæst. CC.

E

SED quæretur an cæterorum Apostolorum didragmata Christus soluerit. Dicendum, quòd quidam erant Apostolorum pro quibus non erat soluendū didragma, eo quòd non erant capita familiarum cum non haberent vxores, sed potius ipsi erāt filijfamilias sub potestate patrum suorum manentes, sicut Iacobus Alphæi, & Ioannes, & pro his nemo soluit, quia non tenebantur soluere. Alij erant, qui tenebant familias, & obligabantur soluere, & de his non constat quid actum sit, & tamen, quia ipsi pauperes erant, satis potest dici, quòd Christus soluerit pro eis. Sed tunc dicetur quomodo nunc dicitur,

quòd

quòd soluerit pro Petro, & non dicitur de alijs, quia per hoc videtur negari de alijs.

Dici potest vno modo, quòd de Petro exprimitur, quia solutum fuit didragma pro eo in Capharnaum nunc quando pro Christo solutum est, pro alijs autem non fuit solutum in Capharnaum, quia cæteri non erant hebitatores in Capharnaum sicut Petrus: ideo soluerunt in locis suis, & quia de didragmate Petri non tangitur nisi propter didragma Christi, & didragma aliorum non fuit nunc solutum, non debuit nunc exprimi.

Aliter potest dici, quòd pro omnibus soluta sunt didragmata in Capharnaum, & tamen non exprimitur, quia hoc quod de Petro exprimitur, non fuit nisi, quia stater inuentus in ore piscis valebat duo didragmata, & sufficiebat ad soluendum pro duobus, & ita voluit Christus, quòd solueretur pro se, & vno de discipulis, & tunc fuit maior causa, quòd daretur pro Petro quàm pro alio, siue propter dignitatem, siue propter fidem, siue quia ipse in hac re laborauerat. Si autem inuentum fuisset didragma solum in ore piscis solutum fuisset pro Christo solo, & non pro Petro, neque pro aliquo alio, si autem duo aut multi stateres inuenirentur in ore piscis, solueretur didragma pro multis discipulis. Si autem didragma solutum est pro alijs discipulis a Christo. Dicendum, quòd solueretur de loculis, & non de pecunia miraculose habita: nam Christus potuerat dare didragma de loculis, sed vt non videretur ipse soluere tributum noluit dare de rebus suis, neque quòd veniret vnquam pecunia illa ad manus suas, sed de eo quod in mari erat, solui iussit vt ostensum est supra quæstione 193. discipuli autem erant obligati ad didragma, quia nullam causam immunitatis habebant: ideo non expediebat pro eis facere aliquam exorbitantiam, sed faceret Iesus solui

F pro eis ex reconditis in loculis, quia per hoc, neque seipsum neque illos subijciebat alicui cui nō essent subditi. Et ista est causa quare de illis nihil dictum est, quia hic non tangitur de hoc nisi inquantum fuit miraculum, & tamen miraculum non fuit nisi inquantum stater, qui erat in ore piscis quæsitus est ad soluēdum, & tamen ille stater non datus est nisi pro Christo, & Petro: ideo de solutione facta pro alijs nihil dicitur. Credendum est, tamen quòd fuerit facta solutio pro illis in Capharnaum siue a Christo facta sit, siue non, quia ipsi omnes erant Galilæi, vt dicitur Actu. 2. nonne omnes hi, qui loquuntur Galilæi sunt? Capharnaum autem erat Metropolis Galilææ, & colligebantur ibi tributa cæterarum vrbium eiusdem prouincię. G Et hoc patet, quia Christus non erat natus, neque nutritus, neque domiciliarius in Capharnaum, sed natus in Bethlehem supra 2. & nutritus in Nazareth Lucæ 4. sed poscitur ab eo tributum didragmatis in Capharnaum, quia Nazareth, quæ erat ciuitas Christi erat subdita vrbi Capharnaum, vt dicit Hieronymus: a cæteris ergo peteretur tributum in Capharnaum, quia Galilæi erant, & ibi solueretur, sed tacitum fuit de eis omnibus propter causam dictam.

Matthæum quoniam pro amplitudine mysteriorum, & sentētiarum multitudine (vt prælibatum est) intra vnius voluminis metas coarctare nequiuimus, plures partitiones (inæquales licet) effecimus, quarum hanc vnam esse placuit, quæ ab exordio duode- H cimi capituli exordia sumeret, & vsque ad decimiseptimi calcem pertingeret. In quo & si lectori curioso pro rerum varietate satisfactum fortassis nō sit, nos tamen non parum laboris expendimus, & vt huic quoque sicut, & cæteris accuratam diligentiam expēdamus, eam iuxta capitulorum ordinem, quo facilius quod quæritur inueniatur, duximus tabulandam.

Quartæ Partis Expositionis literalis Alphonsi Tostati in Matthæum Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm.

Omnes sunt Quaterniones.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.

M D X C V I.

45-2

ĀBVLĒS
IN 3. & 4.
P. MATHEI

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm